[illegible]m.

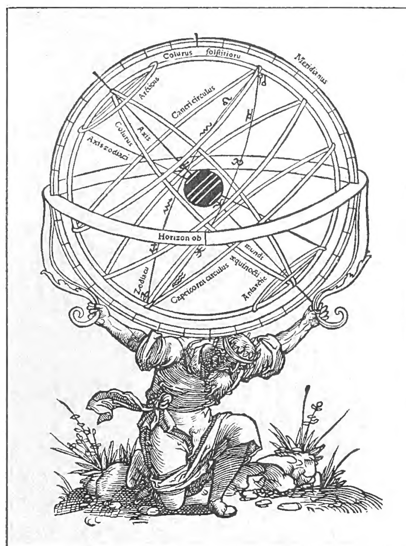

FREDERICK DUCANE GODMAN
CŒLUM QUID
QUÆRIMUS ULTRA

Jonstoni historia naturalis. Amst. 657—665. Fol. cum tabb. aen. 243. Ladenpr. 3½ Rthlr. apud Antiquarios 2 Rthlr. Edit. Francof. ad Moen. 1650—1653. von Fleischer d. J. Bhdlr. in Leipz. für 12 Rthl. angeboten (1802)

J. Jonstoni, historia naturalis de Quadrupedibus, de Avibus, de Piscibus et Cetis, de Insectis, de Serpentibus. c. 239. Fig. Merianis. Francof. 650. 53. 62. fol.

Der Buchhändler Ferdinand Troschel in Danzig, bietet dieses Werk, gebunden für 12 Rthl. preuß. Courant. an, womit folgt der Preis auf 120. Livres.

J. Jonstoni, historiae naturalis de arboribus et fruticibus tam nostri quam peregrini orbis Libri decem. Francof. a. M. 1662. c. fig. Prgb. Fol. Von Fleischer d. J. Bhdlr. in Leipz. für 3 Rthl. angeboten. (1802.)

[illegible]

HISTORIÆ NATURALIS DE AVIBVS LIBRI VI.

Cum æneis figuris

IOHANNES IONSTONUS

MED: DOCTOR

Concinnavit.

FRANCOFVRTI AD MOENVM

Impensa

MATTHÆI MERIANI.

M·D·C·L·

Cum Privilegio S·Cæs·M · et Regis Christianissimi

Dresdae, 1791

Extraict du Privilege du Roy.

OVIS parla grace de Dieu Roy de France & de Nauarre. A nos amez & feaulx conseillers les gens tenans nos Cours de Parlemens, Maistres des Requestes ordinaires de nostre Hostel, Baillifs, Senechaux, Preuots ou leurs Lieutenans, Et a tous autres nos officiers, quil appartiendra, Salut. Nos chers & bien amez les heritiers de feu Matthieu Merian de Francfort, Nous ont fait remonstrer quapres le decedz dudit deffunct, ils ont troué dans ses effects, vn Liure contenant quatre Tomes Intitulez, *Historia naturalis Iohannis Ionston Med. De quadrupedibus, De avibus, De piscibus & Cetis, De Insectis, serpentibus & Draconibus.* Que les exposans desireroient faire Imprimer, Vendre & distribuer en nostre Royaume, Mais parce que cét oeuure ne se peut faire sans nostre permission, & quelle est de long trauail & de grandz frais, ilz craignent dén estre soustrez par dautres, sil ne luy est surce par nous pourueu de nos lettres necessaires. A Ces causes desirant faire part a nos subjects d'vn oeuure si considerable, Nous auons de nostre grace specialle, Permis & octroyé ausdits Exposans de faire Imprimer, Vendre & debiter ledit Liure par les Libraires & Imprimeurs que bon leur Semblera, pendant le temps de cinq ans, faisant tres expresses Inhibitions & deffences, a tous autres Marchands Libraires, & Imprimeurs, d'Imprimer vendre ny distribuer Ledit Liure sans la permission des Exposans, soubz changement de Tiltre, faulce marque ou autrement, apeine de confiscation des exemplaires, & de Trois mil liures damende aplicable moitié á l'Hostel Dieu, & l'autre aux exposans. A la charge dén mettre deux exemplaires en nostre Bibliotecque Publicque, & vn en celle de nostre tres cher & feal Chler le Sr. Molé Garde des Sceaux de France. Mandons au premier nostre Huissier ou Sergent surce requis, faire pour l'entiere execution des presentes, tous exploicts & actes requis & necessaires, sans demander autre congé ny permission, Car tel est nostre plaisir. Donné a Paris le xij Iour de Feburier, L'an de grace mil six cens cinquante cinq, & de nostre regne le douziesme.

Par le Roy en son Conseil

Coupeau.

ILLUSTRISSIMIS HEROIBUS:

DN. JACOBO HIERONYMO DE ROZDRAZEWO ROZDRAZEWSKI, DOmino in Krotoſzyn, Caſtellano Caliſſienſi, Capitaneo Coninenſi, &c.

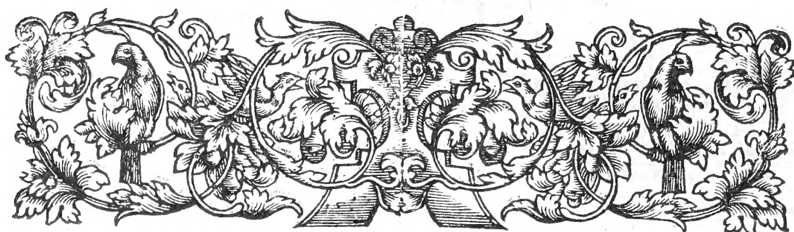
ET

DN. HYACINTHO DE ROZDRAZEWO ROZDRAZEWSKI, DOMINO IN Novvomiaſto, in Exercitu Sereniſſimi Poloniæ & Sueciæ Regis, Equitatus gravis armaturæ Chiliarchæ, &c.

DOMINIS SUIS GRATIOSISSIMIS,

Hanc Hiſtoriæ Naturalis de Avibus partem, obſervantiæ monumentum, exhibiti ſibi favoris memor, offert & dedicat

IOANNES IONSTONUS Med.D.

HISTORIÆ NATURALIS DE AVIBUS LIBRI VI.

PRÆFATIO:

In qua & de Operis ratione, & de Avium naturâ in genere, agitur.

Quaticos greges, aëreus *Avium* seu volucrum grex insequitur, *Benevole Lector*. Inditum iis id nomen, non tam quòd pervia discurrant, iisdemq; delectentur, ut Isidoro & Perotto placet: vel ab adventu, quòd inde venient, unde quis non suspicetur, ut Festo: quàm vel à volãdo, quod Ebręis עוף dicitur, ut Martinius in Lexico deducit, vel ab ἀΐειν, audiendo, quod Scaligero patri visum. Græcis, ὄρνιτες ab ὀρνίζεσθαι, οἰωνὸς, ὄρνεα, κινώπετα; &c. vocantur. *Collum* omnes & *dorsum* & eas quæ terram spectant, quæq; pectoris vicem gerunt, partes, cum cæteris animantibus communes habent: peculiares præ cæteris, *alas*, *pennas*, quibus caulis, plumas & *rostrum*, quod in senecta durescit. Neq; *labia* ipsis sunt, neq; *dentes*, neque *manus* pedesve anteriores, neq; *auriculæ*, neq; *nares*, sed meatus horum sensuum, ad odoratum in rostro; ad audiendum in capite. *Oculos* similiter atque aliæ animantes, duos sine palpebris habẽt. Connivent inferiore gena graviores: nictant ab angulo obeunte membranâ omnes. Aristoteles, σκαρδαμύττουσι ἐκ τοῦ κανθοῦ δέρματι ἐπιόντι, dixit. *Femur* simile coxæ, longum, ad medium usq; subeuntem atque affixum ventrem: quod cum avulsum est, *coxam* putes: At ipsa coxa, quæ inter hoc & tibiam est, alia quædam pars esse videatur. Maxima uncunguibus, & *pectus*, aliis robustius. Pro *cauda* clunis est, iis quibus aut crura longa, aut pedes continuatâ planicie dati, brevis, longus aliis. Alas in priora curvant. Omnium animalium *bipedes* sunt ut homo: quãvis retrorsum curvant crura, quadrupedum modo. Uncos habentium longi, & quæ ad aquas versantur. Carent tamen iis Cypseli, & quoddam Manucodiator. genus. Omnes sunt πολυώνυχοι, sed & omnes quodammodò πολυσχιδεῖς. Plurimis namque digiti discreti sunt: & τὰ πλωτὰ στεγανόποδα quidem, dearticulatos tamen atq; distinctos habent digitos. Plinius eos alias habere dixit, palmipedes esse alias, alias inter utrumq; divisis digitis, adjectâ latitudine. Quæ volatu sublimes feruntur, omnibus quaterni digiti, tres in anteriore parte, unus ponè pro

Scalig. in Hist. Animal. l. 1. p. 48.
Arist. H. A. l. 2. c. 15. edit. Scalig.
Arist. H. A. l. 3. c. 11.
Arist. l. c.
Plin. H. N. l. 11. c. 45. & 47.
Plin. H. N. l. 8. c. 39.
Plin. H. N. l. 11. c. 47.

pro calcaneo plurimis. Paucæ binas ante, totidem post habent. Quibusdam etiam calcaria sunt, Uncungues autem & calcarigeræ, nullæ. Plinius, ni fallor, radios dixit. Illæ sunt volucres; hæ humiles. Data nonnullis & surrectis pennis crista. Soli gallo peculiaris, quæ nec caro est, nec à naturâ carnis aliena. *Interiora* si attendamus, *Linguam* sortitæ omnes sunt, sed diversam: aliæ longam, latam alia, quę præter cætera animalia, literas sono exprimunt: aliæ ante ex cornu acutissimo, retrò ex carne compositam, ut in historia occurret. *Lingula* quæ gurgulioni imposita est, nulli: apertione & contractione ita meatum temperant, ut prohibeant, ne quid gravioris in pulmonem demittatur. *Viscera* & inter se & ab aliis animalib. differunt. Præjacet in quibusdam ventriculo ingluvies, seu cavum amplumque corium, in quod receptus cibus per initia coquitur; à gula angustius, dein laxius, & rursum, quô ad ventriculum demittitur, arctius. *Ventriculus* plurimis carnosus & compactus: pelle interiore robusta, etiam cum à carnoso ablata est. *Ingluvie* destituta, gulam capacem latam, aut totam quâ vẽtriculo jungitur obtinuere, ut monedulæ, corvi, coturnices: quę tali carent, longam habent, & liquidius præ cæteris excernunt, ut Porphyrio. Complurimis *intestinum* tenue, & si explicetur simplex. *Appendices* explicatæ sunt, sed paucæ, neq; supernè ut piscibus, sed in ima parte ad intestini extrema. *Fel* non eodem loco habent, quædam enim πρὸς τῇ κοιλίᾳ; quædam πρὸς τοῖς ἐντέροις, ut columba, hirundo &c. *Testiculos* πρὸς τῇ ὀσφύϊ. Antequam coëant, quibusdam sunt parvi, quibusdam obscuri & ἄδηλοι; tempore coitus majores fiunt. *Genitura* alba est. Vesicâ carent, quòd larga humoris copia ad pennarum ortum & incrementum requireretur, ut Aphrodisæo visum. Pennigeri hujus exercitus *locus* sunt Aer, aqua, terra. Illum sulcant, unde Aves cœli dicuntur; in hac gradiuntur; in ista quædam natant. Sunt tamen quæ in quibusdam locis non inveniuntur, de quibus ita Plinius.

Arist. H. A. l.2.p. 213. edit. Scal.
Albert. M. de Animal. 2.tr.1.c.6.
Arist. H. A. l.2.c.22.edit. Scalig.
Arist. H. A. l.2.c.16.
Arist. H. A. l.3.c.1.
Arist. H. A. l.6.c.9.
Arist. H. A. l.6.c.2.
Aphrodis. Probl p.1. q.108.
Plin. H. N. l.10.c.29.

Hæc quoq; mira naturæ differentia: alia aliis locis negat; tanquam genera frugum fruticumve, sic & animalium non nasci translatitium; invecta emori, mirũ. Quid est illud unius generis saluti adversum, quæve ista naturæ invidia? aut qui terrarum dicati avibus termini? Rhodus aquilam non habet: Transpadana Italia juxta Alpes Larium lacum appellat, amœnum arbusto, agro, ad quem Ciconiæ non permeant: sicuti nec octavum circa lapidem ab eo, immensa alioqui finitimo Insubrium tractu examina graculorum monedularumve. Picus Martius in agro Tarentino negatur esse &c. Sed nec eadem semper omnibus regio. Faciunt enim μετάβασιν quædam, ut in gruibus, Ciconiis & aliis dicemus. Unde Plinius. *Temporum magna differentia avibus. Perennes, ut columbæ, semestres ut hirundines: trimestres ut turdi & turtures, & quæ cum fœtum eduxere abeunt, ut galgali, upupæ,* Scilicet. Migrant quædam, alio non procul à locis in quibus morabantur secedunt, & seipsas abdunt, & quidem nullo discrimine, tam εὐθυώνυχοι, quàm γαμψώνυχοι. *Victitant* carnibus, insectis, herbis, granis, & seminibus, piscibus & ranis. Sola Emmo prunas etiam devorat, ut in ejus descriptione dicetur. Bibunt suctu ex his quibus colla longa, intermittentes, & capite resupinato velut infundẽtes sibi: Porphyrio solus morsu. Non bibunt γαμψώνυχοι, quod Herodotus, ut Aristoteles scribit, ignoravit. De *Generatione* notandum, duobus modis fieri coitum: fœminâ humi considente ut in gallinis: aut stante, ut in gruib. Quædam omni tempore coeunt, ut gallinæ, & pariunt, præterquam duobus mensibus hyemis brumalib.: plerumque tamen vere & ineunte ęstate: quo tempore etiam pleræque pariunt, & quidem semel. *Os cimes præter exceptas,* inquit Plinius, *non temerè fœtus faciunt ante æquinoctium vernum, aut post autumnale: ante solstitium autem dubios, post solstitium vitales.* Ova ferunt omnes, vespertilione excepto, qui animal. Infœcunda sunt quæ aduncos habent ungues. Tribuit hoc avium generi natura, ut fœcundiores essent fugaces earum quàm fortes. Ovorum alia

Arist. H. A. l.8.c.12.
Plin. H. N. l.10.c.28.
Arist. H. A. l.8.c.21.edit. Scalig.
Plin. H. N. l.10.c.46.
Arist. H. A. l.8.c.18.
Plin. H. N. l.10.c.52.
Plin. H. N. l.10.c.53.
Arist. H. A. l.5.c.8.
Arist. H. A. l.6.c.1.
Plin. H. N. l.10.c.31.
Plin. H. N. l.10.c.52.

ſunt candida, ut columbis & perdicibus: alia pallida, ut aquaticis: alia pũctis diſtincta, ut meleagridi: alia rubri coloris, ut Phaſianis. Intus omne bicolor. Exeunt rotundiſſimâ ſui parte dum pariuntur, molli putamine, ſed protinus dureſcente, quibuſcunque emergunt portionibus. Tempus à coitu, partus excubationis, & numerus variant, ut apud Plinium videre eſt. *Plin. H. N. l.10.c.58. 59.60.* Aliquando fœmina tantum incubat, aliquando mas. In columbar. genere, interdiu mas, noctu fœmina: inter palumbes poſt meridiem in matutinum fœmina, cætero mas. *Plin. H. N. l.10.c.41. Ariſt. H. A. l.6.c.1.* A coitu inhorreſcunt & ſe excutiunt, ſæpè etiam aliqua feſtuca luſtrant: quod & edito ovo faciunt. *Plin. H. N. l.10.c.73.* Sunt etiam quædam his bella amicitiæq; , unde & affectus. Diſſident olores & aquilæ: corvus & chlorio, noctu invicem ova exquirentes. Simili modo corvus & milvus, illo præripiente huic cibos. Rurſus cùm terreſtribus, muſtela & cornix: Aegithus avis minima cum aſimo. &c. De *Motu* ita egregiè *Plinius*. *Plin. H. N. l.10.c.38.* Omnibus animalibus reliquis certus & uniusmodi & in ſuo cuique genere inceſſus eſt: aves ſolæ vario motu feruntur, & in terra & in aëre. Ambulant aliquę, ut cornices: ſaliunt aliquæ, ut paſſeres, merulæ: currunt, ut perdices ruſticulæ: ante ſe pedes jaciunt, vt ciconiæ, grues: expandunt alas pendentesq; raro intervallo quatiunt *(ut milvi)* alię crebrius ſed & primas duntaxat pennas: aliæ & tota latera pandunt: *(ut corvi)* quædam majore ex parte compreſſis volant *(ut pici)* percuſſoq ſemel aliquæ & gemino ictu aëre feruntur: *(cardueles)* vel ut incluſum eum prementes ejaculãtur, ſeſe in ſublime, in rectum, in pronum. *(hirundines)* Impingi putes aliquas, *(perdices)* aut rurſus ab alto cadere has, *(alaudæ)* illas ſalire, *(coturnices)* Anates ſolæ, quæque ſunt ejuſdem generis in ſublime protinus ſe tollunt, atque è veſtigio cœlum petunt, ut hoc etiam ex aqua. Itaq; in foveas, quibus feras venamur, delapſæ ſolæ evadunt. Vultur & ferè graviores, niſi ex procurſu, aut altiore cumulo immiſſæ non evolant, cauda reguntur. Aliæ circumſpectant, aliæ flectunt colla. Sine voce non volant multæ: aut è contrario ſemper in volatu ſilẽt. Subrectæ, pronæ, obliquæ, in latera, in ora, quædam & reſupinæ feruntur: ut ſi pariter cernũtur plura genera, non in eadem natura inſtare videãtur. De cætero, porrectis ad caudam cruribus volãt, qui- *Plin. H. N. l.11.c.47.*
bus longi pedes: quibus breves, contractis ad medium. Uncos ungues habentes altivolę ferè ſunt, exceptis nocturnis. De *voce* hoc dicere ſufficiat, *Plin. H. N. l.11.c.51.*
loquaciores quę minores, & circa coitus maximè. Aliis in pugna vocem, ut coturnicibus, aliis ante pugnam, ut perdicibus: aliis cum vicere, ut gallinaceis. Iisdem ſua maribus: aliis eadem, ut fœminis, ut luſciniarum generi. Quædam toto anno canunt, *Plin. H. N. l.10.c.35.*
quædam certis temporibus. Palumbibus omnibus ſimilis & idem trino conficitur verſu, præterquam in clauſula gemitu. Eſt quæ boum mugitus *Plin. H. N. l.10.c.42.*
imitetur, in Arelatenſi agro *taurus* appellata, alioquin parva. Eſt quæ equorum quoque hinnitus *anthus* nomine, herbæ pabulo adventu eorum pulſa imitatur, ad hunc modum ſe ulciſcẽs. Varium & *vitæ* inter eas ſpacium. Mares paſſeres negantur anno diutius vivere. *Plin. H. N. l.10.c.35.* Columbæ & turtures octenis durant. Cornicibus & cervis, neſcio quot tribuuntur luſtra. *Morbis* infeſtari nullum dubium, & habentur apud authores remedia. Conferunt *Ariſt. H. A. l.5.c.13.*
illis οἱ αὐχμοὶ, incommodant τὰ ἐπόμβρια ἔτη. Invaletudinis indicium in pennis. παρατίλλεται γὰρ καὶ οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει κατάστασιν. Quæ de *Natura, ingenio, cicuratione, docilitate,* & *affectibus* occurrunt, abundè in Hiſtoria explicabuntur. *Divinationis* iiſdem aliquid ineſſe, compertum eſt. *Aelian. H. A. l.7.c.7.* Grues ex mari in mediterraneo volantes, ſi ſilent, ſerenitatem pollicentur, ſi clamant, atrocem turbinem. Idem ſonans in crepuſculo matutino Ardea, prænunciat; quæ & pluviam ſi ad mare rectè tendet, prædicit. Sereno canens noctua; volubili ſono crocitãs corvus, crepuſculo vocales cornix & graculus; monedulæ modò ſurſum, modò deorſum verſus volantes; &c. tempeſtatẽ innuunt &c. *Vſum* homini præbent, in cibo, Medi-

dicina, venatione, re vestiaria & plumaria, oblectatione & aliis. Caro earum levior & sanior, purgatissimaque in suo genere est, ut Albertus dixit. *Differentiæ* Avium sunt infinitæ, ex multisque fontibus petuntur. *Partes* si respicias, aliæ habent *rostrum* rectum, aliæ, superius, inferius, aut utrinque incurvum, *Pedes*, quædam longos, breves quædam. Aliæ sunt digitatæ, aliæ palmipedes, aliæ inter utrumque divisis digitis, nonnullæ apodes: *Caput* aliis cristatatum, sine crista aliis, sunt & cornutæ, ut apud Aelianum videre est. *Collum*, aliæ longum, ut grues; aliæ breves obtinuere. De *Lingua* superius attigimus. *Alæ*, plerisque proportione: sola Dodo tam exiguas habet, ut se à terra tollere non possit. Omnes plumis vestiuntur, recens natas si excipias, & Dodonem, quæ lana quasi tegitur. *Caudatæ* quoque sunt ferè omnes Cato insulæ Mauritiæ avis cauda caret &c. *Ratione Magnitudinis*, sunt, parvæ, mediocres, magnæ, apum quantitate, & bobus majores, ut Aelianus fabulatur. *Ratione Loci* sunt terrestres, marinæ, lacustres, palustres, domesticæ & villaticæ, sylvestres, campestres. Aliæ arboribus insident, vel illis se affigunt, aliæ cavernis delectantur. Quantum ad *Qualitates*, sunt albæ, nigræ, versicolores, & quidem tales pleræque. Mutant quædam colorem, vocemque tempore anni ac repentè fiunt aliæ, ut oscimes & grues: non mutant aliæ. *Ratione Cibi* sunt carnivoræ, ut rapaces, insectivoræ granivoræ &c. Deglutiunt & lapillos & ferrum quædam. *Ratione Generationis* omnes ferè, ut dictum, ovum ponunt, sola vespertilio, animal. Infœcundæ sunt uncungues: fœcundiores aliæ. Columbæ decies anno pariunt: hirundines, turtures, merulæ bis. Nihil de congressus, partus, incubationis, exclusionis, differentiis dicam. *Motus* diversitatem superius jam attigimus. Sed & de *vocis* varietate actum. Philomela modulatur: Aquila clangit: Accipiter pipat: corvus crocitat, crocit, cornicular. Perdix cacabat: Anser, gratitat, glacitat: Cygnus drensat. Turtur & Columba gemunt: Palumbes plausitat: Ciconia gloterat. Gallus cucurrit: Gallina gracillat, glocit: glocitat. Pavo pupillat: Grus gruit, Vultur pulpat. Græculus frigulat: Milvius lipit, lugit. Anas tetrinit: hirundo trinsat. Passer pipit: Sturnus pisitat. Turdus trutilat: Acredula mittat. Coturnix gryllissat: Galgulus glocitat. Merula stridet vel modulatur: Upupa popissat. Meleagris caccissat: Vespertilio stridet. Pica picatur: Cuculus cuculat. Bubo bubulat: Noctua cucubat. Ulula ululat: Buteo bubit. Regulus zinzilutat, Parus tinninat. Reliqua, ne nimis prolixus sim, non attingo. Ego eas in hoc Opere, in *Terrestres* & *Aquaticas distinxi*. Illas iterum in *Carnivoras*, sub quibus sunt Aquilæ, vultures, Accipitres, Falcones, Psittaci, Corvi, Cornices, Noctuæ, Vespertilio &c. *Insectivoras* non canoras & canoras: *Granivoras*, sub quibus pulveratrices, sylvestres & domesticæ, pulveratricesq; & lotrices simul, &c. & Baccivoras. *Aquaticæ* in *Palmipedes & Fissipedes* quæ etiam sua sortiuntur genera, dispescuntur, prout in syllabo libror. & Capitum præfixo apparet. Et tantum de Avium natura in genere præmittere placuit. Quod reliquum est, scire te *Benevole Lector* velim, exhiberi hic Tibi quasi in tabella, quicquid de Avibus veteres & recentiores habent. Addidi enim omnia illa quæ à Gesnero & Aldrovando omissa sunt. Ideò & totum quintum librum Marcgravii de Avibus Brasiliensibus Appendicis loco adjeci, paucis quibusdam omissis, quę alibi abundè explicata sunt. De Usu si quæ desiderabuntur, in Additamentis, Deo benè volente, prostabunt, in quibus una quæque Exoticar. suæ Classi restituetur. Quapropter, si aliqua nunc bis occurrerit, veniam dabis. Similes aliquando appareant species, quæ tamen vel icone, vel quibusdam in descriptione positis differunt. Quia verò duplici Aristotelis Historiæ Animalium editione usus sum, vulgari nempè & Sca-

Arist. H. A. l.1.c.2. edit. Scalig.

Aelian. H. A. l.17.c.10

Herbert. in Itinerar. p. 347.

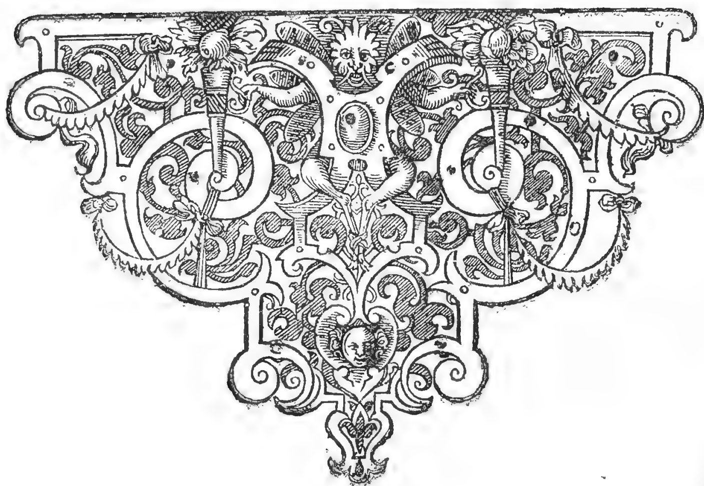
Aelian. H. A. l.17.c. 14.

Plin. H. N. l.10.c 53.

Scaligeranâ; ideò illam absque addito, hanc cum nomine Commentatoris citare soleo. Indicem tibi dabo, postquam totum de Animalibus opus paratum fuerit, illumque totius operis ad species, partes, & affectiones reducti, prout Plinius Historiæ suę libro undecimo, capite trigesimo-septimo & aliis pluribus in locis fecit, Compendium, sed Alphabetico ordine dispositum: si tituli marginales omissi sunt, ne mirere. Primus hic in hac Historia labor, & jam ferè per triennium apud Typographum delituit: nec tùm mihi istos addere animus, prout & in historia de Piscibus vidisti. Fruere interim his, *Benevole Lector*, cum Deo; & authori juventutis literarię studiosissimo, prosperam valetudinem & ad plures curas vitam apprecare, ut Tuo bono, opus Historiæ Naturalis, de Homine inprimis, quod parat, aliaque huc spectantia, feliciter absolvere possit.

Vale. Lesnæ ex Musæo. 10. Febr. A. C. M. DC. L.

HISTO-

HISTORIÆ NATVRALIS DE AVIBUS

LIBER PRIMVS.

De Avibus Terrestribus Carnivoris.

TITVLVS I.

De Aquilis.

CAPUT PRIMUM.

De Aquila in genere.

Nomen. QUILA Græcis seu παρὰ τὸ ἀΐσσω, ᾗ concitus feror, seu παρὰ τὸ ἀεὶ ἐτὸς εἶναι, quod semper augurium ejus veridicum esse soleat, ἀετὸς; Cypriorum dialecto ἄγορ & Ἴβινος, Macedonum παργὸς, Ἀργίοπος, vel Ἀργίπους, Pergæorum Ἄιβετος vocatur.

Descriptio. Totam avis *molem* si spectes: *Corpus* ipsi densum, figura erecta. *Ossa* solida & nihil ferè medullæ habentia. *Magnitudo* determinari non potest. Viginti cubitales a in Ptolomæi pompa delati fuere. Inter Misenam & Dresdam tres in nido, pulli, totidem patulas quercus ingenti spacio complexo, inventi; quorum maximis alę per trãsversum extensæ septem ulnas, ungues viri grandis digitos æquabant, crura leoninis majora erant. *Partes*, si in rationem veniant, anterior *Capitis* pars paulatim arctatur & in *rostrum* desinit; quod durum, aduncum, ad senectutem crescit, sed tractu temporis fit inutile. *Oculi* sunt, parvi, charopi, concavi, profundi, nec nimium oblongi, nec exactè rotundi. *Dentes* nulli. *Cerebrum* adeò calidum, ut in pulverem redactum, maniam, exhibitum, inducat. *Alæ* rectæ & extensæ; in summitate recurvæ, nervosæ, paucæq; carnis, magnitudinis tantæ ut eas b Homerus, januis thalami compararit. *Pennæ* in iis sunt duræ & aliarum, Anserum in primis & Columbarum permixtæ pennis easdem absumũt. Dum pulli excluduntur, inediâ albescunt. *Pes* dexter sinistro major, colore uterque difformis. *Vngues* adunci & recurvi, quos in incessu, intrò semper vertit, nisi solem aut prædã intueatur, ppetuò inspicit, & hebetatos, rostro, aut ad Lapides atterendo, acuit, quiq; cum pullos nutriunt, invertuntur. *Alvus* propter cibi humiditatẽ mollior. *Fel* c æruginẽu, impensè acre & mordax. *Sanguis* crassus & fibrosus. *Stercus* tantæ acrimoniæ, vt nulli d in Medicina vsui esse possit.

Locus. Quantum ad *Sedes* & *loca* nec in insulis, parvis inprimis, (cum Rhodi in culmine domus Tiberij consedisset, e portenti loco fuit) nec in locis propè Mæotidem f paludem, nec in extrema Scythia, & Sarmatia, ob aëris fortè inclementiam reperiuntur. In Caucaso, Tauro, regno Peruano, Germania,

a Athen. Dipnos. l. 5.

b Homerus Iliade ult.

c Galen. de Compos. Medic. s. l. l. 4.

d Galen. l. 10. de simp. facult.

e Suet. in Tiberio.

f Strab. Geogr. l. 7.

mania, Polonia, Britannia, Dania, &c. in quibus prædæ copia, eas invenias; & quidem locis *g* ὑψηλοῖς præsertim ἐν πέτραις ἀποκρεμνοῖς, καὶ ἐπὶ δένδρων (de Pygargo & Morphno id sumendum non est) seu πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ μὴ ἐνεδρεύεσθαι, id est ut tutiores ab insidiis sint; seu διὰ τὸ βραδεῖς αἴρεσθαι ἀπὸ τῆς γῆς, quia difficulter à terra attolluntur.

g *Arist. H. A. l. 9. c. 32.*

Nutrimentum.

Nutrimentum ipsis Carnes sunt, Columbarũ, Anserum, Cygnorum, Gallinarum, Ovium, Cervor. hinnulorũ; ob sui à morbo tutelam, leporum, testudinum terrestrium, piscium, etiam & cancrorum: serpentum inprimis, seu propter odium, seu propter eam quam ex humido & frigido cibo capiunt, voluptatem. Sed nec à sui generis avibus iratæ & famelicæ abstinent. Cadavera tamen non tangunt, Percnopterum si excipias. A meridie venari quędam incipiunt, ab orto sole quædam. In prædam conspectam, & injuriæ patentem (lepus in planis, testudo post coitum supina invaditur) velocissimè & tormenti instar (hinc ὀξυλαβεῖς) se demittunt, posteriore pedis digito feriunt, & occisam in nidos deferunt. Falluntur tamen interdum, quod in Falcone Scalig. Exerc. 237. Scaliger observavit: sed & à Polypo apricante in profundum detractas, Aelianus *h* annotavit. *Potus* iisdem nullus, fortè quòd ad eũ sanguis animalium sufficiat. Visæ tamen aquam bibisse, medicinæ gratiâ; & ultimo in senio, rostro præ siccitate incurvato, vitam aliquandiu bibendo sustinere coguntur.

h *Aelian. H. A. l. 7. c. 11.*

Sexus.

De *Sexu* Aquilarum dubitari non debet. Datur genus, quod propter tres testiculos, *Triorchis* appellatur.

Generatio.

Coeunt verò frequenter; & fœmina ter decies in die compressa, si mas revocet, denuò accurrit. Unde Ægyptiis & Venus dicitur, & soli dicatur. Cõmiscentur aliquando cum accipitre, sed ovis incubare non dignantur: sed & marem cum lupa aliquando coire, scriptores Africani referunt. Ovis majoribus XXX. minoribus XX. diebus incubant, & ad exclusionis promotionem lapidem aëtitem, qui æstum ovorum ab incubatione contractum, utpote frigidissimus, temperat; & peculiari qua pollet vi partum accelerat in nido deponunt. Duos plærumq; *excludunt* pullos, quandoq; tres. Exclusos solem adversos intueri cogunt, & invitos eidem obvertunt. Si fortè oculos vi splendoris inflexerint, aut nictatione obnubant, tanquam adulterinos abdicant; si immotis eum aspexerint, genuinos agnoscunt. Volatum affectãtes, in *k* altum sublatos, dimittunt, sibi relictos, aut fortè dilapsos suscipiunt, grandiusculos, longissimè tanquam rapinæ æmulos, à nido fugant, *l* καὶ ἐκ τοῦ τόπου τοῦ περὶ αὐτοὺς παντὸς ἀπελαύνουσιν.

k *Sinesius in Dione.*

l *Arist. H. A. l. 9. c. 32.*

Volatus.

Quantum ad *volatum*, à meridie ad vesperam moventur; manè, quiescũt, donec hominum conventu fora impleantur. Tam sublimes rectâ viâ feruntur, & deorsum tanta mole corporis labuntur, velificatas alas modico caudæ gubernaculo advertentes, ut cæteras omnes aves superent, & vel ideò à Poetis Altivolantes ὑψιπέται *m* dicantur. Tempore incubatus, & nutricationis pernicitas illa imminuitur, sed motus tonicus perpetuo peculiaris manet.

m *Homerus Iliade o. Oppian. Cyneg. l 1. Lucret. l. 5.*

Vox.

Vocem ipsis clangere seu χλάζειν quidam, ut *n* Homerus, & Author Philomelæ, tribuunt, qui reboatus quidam est propter strepitum gravem, avicular. motum obtundens: nonnulli penè mutas aut vix vocales, quod de tertio genere Aristoteles affirmat, tradunt. Pullos mutos esse constat, quod illis lingua humore quopiam tenellis impediatur. Sed de hoc inferius dicetur.

n *Homer. Ilia. μ.*

Sensus externi.

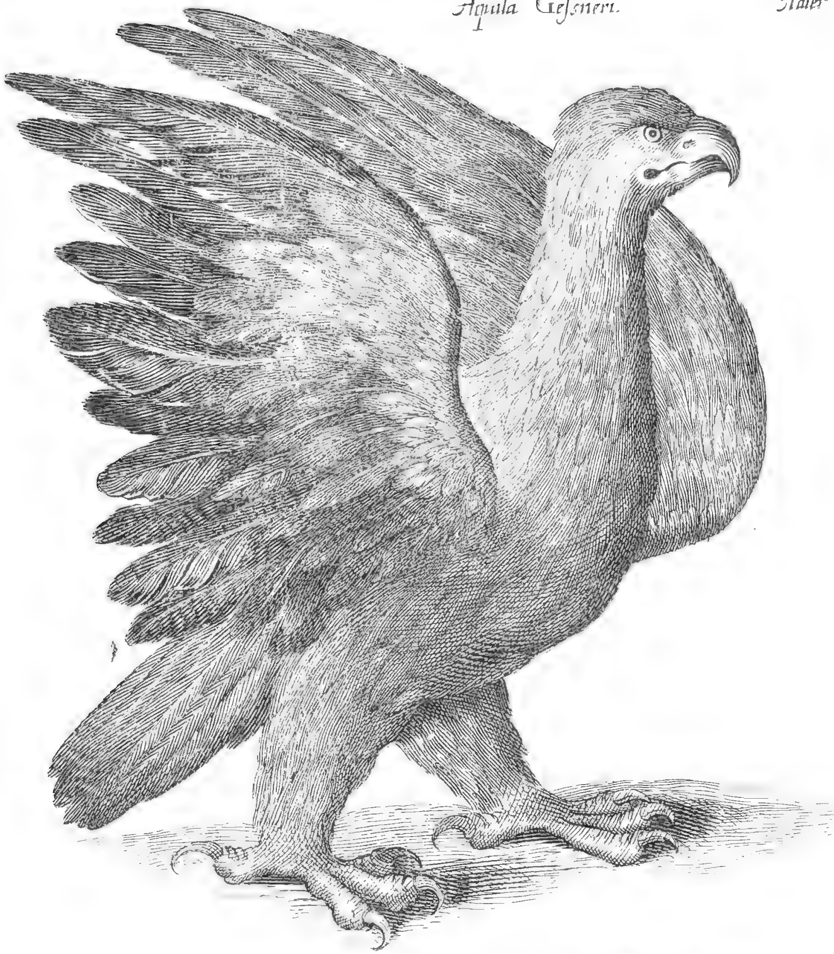
De *sensibus externis* non est quòd multa dicam, tam exacti est visus, *o* ut sola contra rotantis jubaris lucem immotam teneat aciem; sola sublime ita volans, ut à nobis tanta luce difficile cernatur, latentem sub frutice lepusculum, sub fluctibus nantem pisciculum, videre comperta sit.

o *Plut. de Homer. August. l. 2. de morib. Manich.*

Ingeniũ.

Animam ipsi olere certissimum est, propter quam contracta ab ea corpora facillimè putrescunt. De *ingenio* ac docilitate pauca occurrunt. Callitrichum herbam in nidum suum contra noxia animalia ingerere affirmant.

Sub-

Chrysaetos Aquila. Adler.

Adlers Klauen.

p *Pausan. l.4.V.G.* Subvenisse *q* Aristomeni in Ceadam demissο; gratiam *q* virgini Sestensi & puero pro educatione, rustico *r* pro lato contra serpentem auxilio, retulisse, infantem recens natum *s* ab exitio servasse, apud Authores invenies. Indi pullos educatos ad leporum vulpium venatum, descripto ab Aeliano *t* modo, instituebant. Tales & Cublai Tartarorum Imperator habuit. Sed & Pythagoras *u* aquilam ita mansuefecisse, ut certis vocibus sisteret & devocaret, Superodantem, dicitur.

q *Plin. H. N. l.10 c.5.* r *Aelian. H.A. l.17. c.37.* s *Aelian. H.A. l. 12. c.21.* t *Aelian. H.A. l. 4. c.26.* u *Plut. in Numa.*

Antipatia. *Inimicitias* gerunt *x* cum Cygnis, (pugnæ apud Statium *y* descriptionem vide) Trochilo, Gruib. quæ ideo montem Taurum transmissuræ, lapillis vocem cohibent, & noctu transvolant. Ardeolis, Ciconia, Hierofalcone, vulturibus, Dracone & Serpentibus.

x *Arist. H. A. l.9. c.1.* y *Statius Thebaid. l.3.*

Vita. *Vita* quamvis salaci diuturna est. In senectute visus hebetudine, & rostri aduncitate tentatur; cum vero se illa gravari sentit in sublime fertur, inde, oculorũ caligine solis calore dispersa, fervida, in aquas frigidissimas *z* se dat præcipitem, quibus tertio immersa, nidum petit, & inter pullos capturæ aptos quasi febre correpta, cum sudore quodam plumas exuit. Oppetit ergò mortem non tam senio vel ægritudine, quàm fame, in tantum superiore accrescente rostro, ut aduncitas aperiri non queat.

z *Rhodig. Antiq. l.7. c.41.*

CAPUT II.

De Aquila in Specie.

ARTICULUS I.

De Chrysaëto.

Nomen. CHrysaëtos Aquilæ genus à fulvo Colore ita dictum est. Aristoteles γνήσιον, Albertus Herodium, Aelianus *a* Aquilam stellarem, Pindarus *b* Jovis alitem, Hesiodus Aegiopen &c. vocat.

a *Aelian. H.A. l.2. c.39.* b *Pindarus Lythio. Ode 4.*

De *externa* ejus *constitutione* veteres hoc duntaxat, produnt, quòd maxima sit omnium inter cæteras aquilas eademque ruffa seu fulva aut subrutila (qui color interdum cum ętate mutatur) & *oculis* Charopos. Quæ Aldrovando à Ferdinando Medicæo missa erat, pendebat libras duodecim, coloris, in minutioribus totius corporis *plumis*, ex fusco castanei albis sparsim intercurrẽtibus maculis, paucis dorso, pluribus ventre, radicibus albis; in alis & cauda fusci, eò magis quò majores pennæ, in cruribus ad pedes usq; ferruginei: *Longitudo* ei ab extremo rostro ad ultimam caudam, quinque dodrantum, à rostro ad extremos ungues: quatuor Spithamarum, & ultra. *Latitudo* expansis alis Spithamar. octo. *Rostro* quod palmam superabat aduncitas infra inferiorem mandibulam ad pollicem unum propendebat, latitudo plusquam duorum digitorum, medii præsertim, erat. Color, in acie nigrior, alibi. Corneus ad cæruleum dilutum tendens, fusco maculatus. *Oculos* habebat Charopos, quos palpebræ in uno quoque binæ, supernè, & infernè integebant, inter nictandum tunica quadam crassa, ab infra sursum exporrecta, musculo conspicuo, cujus initium haud procul ab eruptione nervi optici à cerebro erat, quamque palpebræ superioris loco à naturâ datam, & ad angulũ internum inprimis collocatam, quod cutis capitis ob duritiem in palpebras abire nequeat, creditur instructa, ab angulo majori ad minorem, obducebãtur. Humor aqueus in iis copiosus, Crystallinus, Sessilis, utroq; latere compressus, & solidus. *Lingua* erat humanæ similis, lata, extremo teres, versus radicem duobus utrinq; ceu hamatis utriq; appendicibus corneis armata. Sinistri pedis posticus *unguis* sex digitos in circumferentia longus erat, dextri quatuor, singulos digitos, quatuor semicirculares tabellæ, extremos propè ungues, integebant; maximo interiori excepto, quem tres duntaxat vestiebant. De ingluvie, Oesophago, ventriculo, consulat Aldrovandum qui volet *c* Musculos collum moventes anticos & posticos habebat duodecim, seu sex paria, laterales tres. In thoracis utroque latere tres; Abdominis quatuor paria; Alas moventes decem, Scapulæ quatuor; c *Aldrov. Ornithol. l.2. c.2.*

Ulnam moventes, sex; eam partem qui carpo in homine respondet totidem, crura quinq;, Tibiam octo; Tibiam & digitos, plurimos.

Nutrimentum. *Cibus* ipsi carnes leporum, gruum, Anserum, Hinnulorum, Cervorum, quos ex declivi præcipites agit; & Taurorum, quos magno & ausu & astu aggreditur: aliquando fame premente fructus, & fruges, ut hac in parte deceptus videatur *d* Aristoteles, qui fruges etiamsi in os ingeras respuere asserit, comedit.

d *Arist. H. A. l. 8. c. 8.*

Generatio. Ova ad summum tria ponit, si juvenis est & vegeta, vt plurimum duo, quorum alterum sæpissime putre deprehendi testimonio aucupum, per octennium nidum explorantium, Albertus affirmat, quæ de ovorum vel ab alterius generis Aquila Chrysaëto, vel à Chrysaëto alteri Aquilæ suppositione scribũtur, dubia nimis sunt. Si duo excludit, alterum pullorum ejicit, seu nutricatus difficultate, seu quia minus generosus apparet. Prædam nisi fame coacta sola minimè absumit. Impertitur avibus regiâ magnificentiâ portio, quæ ea spe sectantur, adulatorum aulicorum ingenia exprimentes.

ARTICULUS II.

De Haliæto & Melanæto.

Nomen & descriptio. HAliætus, Haliæetos Phavorino, Aquila marina Latinis, Nisus, sed non recentiorum, *a* Ovidio dicitur, German. Meer Adler.

a *Ovid. l. 8. Metamorphos.*

Qui à Bellonio *b* exhibetur, *magnitudine* est Milvi. *Caro* ei cinerea ad nigrum vergens, fibrosa. *Alarum* ad pedes duos Romanos, & digitos undecim extenditur longitudo. *Caput* album & fuscis lineis distinctum, *rostrum* aquilinum, *Oculi* in medio nigri, in ambitu aurei. *Lingua* ferè humana, appendice ad radicem utrinq; instricta. *Colore* per summa Asturis, per ima albo, Guttur maculis ruffis notatum. *Pectus* purè candidum. *Venter* gutturi colore respondens. *Crura* crassa & squammosa. *Cauda* ad cõmoditatem volatus lata, *Pedes* fissi, hamati, cærulei. *Digiti* quatuor per superna ad midiam longitudinem squammosi, ad reliquam incisi, per inferna asperi & aculeati, tam validi, ut flexos vix ulla vi distendas.

b *Bellonius de Avib. l. 2. c. 8.*

Differẽtiæ. Species *Aquilar.* marinar. plures esse videntur, ex quibus, tum illa est Bellonii quam testas in cruribus & ungues omnino rotundos habere scribit: tum illa Alberti M. & Anglorum, quæ pede est uno anserino & natante, altero fisso & prædæ dicato; adipem in cauda gerit, quo guttatim in aqua dimisso, pisces attoniti, prædæ fiunt opportuni.

Locus. *Habitat* circa *c* mare, littora & oras.

c *Ari. H. A. l. 9. c. 32.*

Nutrimentum. *Cibus* ei interdum *d* columbæi interdum aves marinæ; quas universas nunquam invadit, singulas cum emergentes observavit aggreditur, & immersas vel strangulat in humore, vel per summa corripit, sed piscibus præcipuè victitat, quos in sublimi in primis *e* natantes, in altum mare se præcipitans aquis pectore discussis rapit, & interdum põdere victa demergitur. Quod de adipe superius dictũ, quia & testimonio fide dignorum nititur, & pari, in ardea pede in aquam demisso, pisces alliciente, exemplo comprobatur, fidem videtur mereri; & virib. narcoticis, quales, seu in torpedine, seu in opio, seu in spiritu vini sentimus, adscribendum est. Vixit quidam & quidem quietus ad septimum sine cibo. De ipsius *Ortu* mira *f* Plinius, quæ quia mendo non carent, diligentius expendi debent.

d *Aelian. H. A. l. 3. c. 45.*

e *Oppian. l. 2. Ixent. c. Aldr.*

f *Plin. H. N. l. 10. c. 3.*

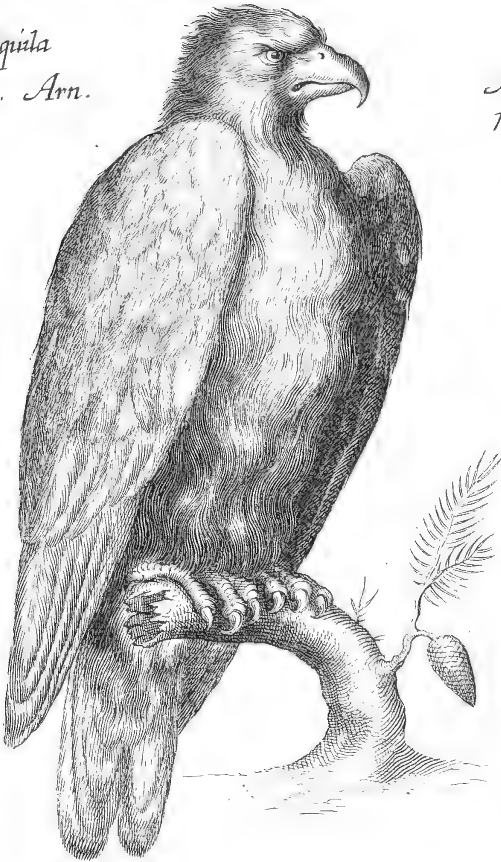
Vsus. Fel ipsius ad oculorum suffusiones & nubeculas cum melle mixtum prodesse scribit Plinius *g*.

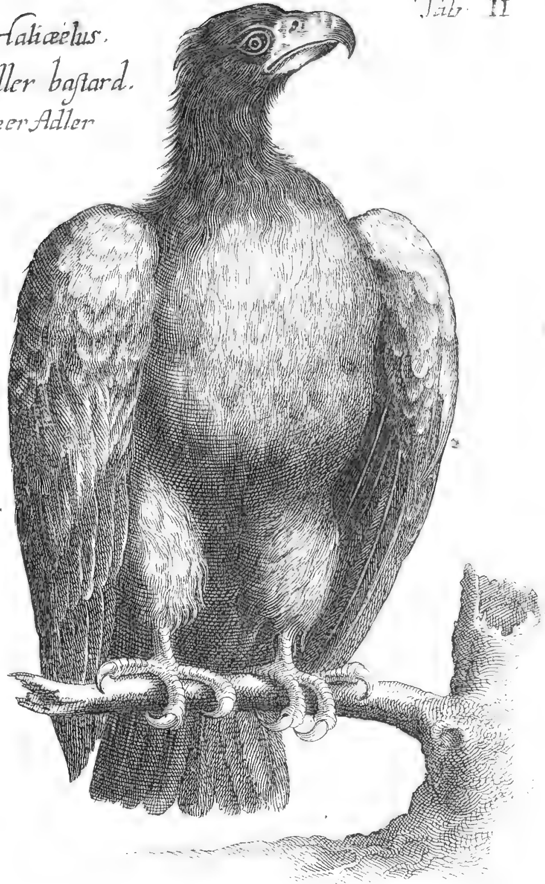
g *Plin. H. N. l. 29. c. 6.*

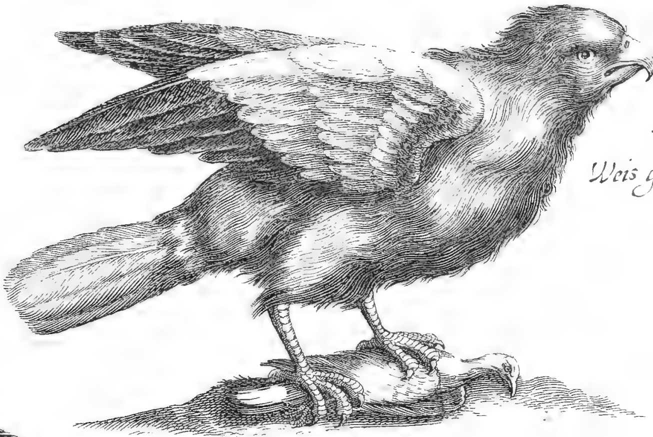
Nomen. MELANÆTOS, Aquila Valeria Hermolao, λαγωφονος Aristoteli, λαγωθήρας Hesychio & Phavorino, aliis Hyperionis avis dicitur.

Descriptio. Minor est reliquis nigra, *rostro* adunco extremitate nigro cæteris corneo subcæruleo. Initium ejus supra narium foramina, membrana quædam transversim obvestit. *Vertex* ac cervix obscuro ferrugineo tinguntur, *Oculi* pupilla est nigra, iris charopa, & ex luteo ruffescens. *Dorsum* ternis exiguis notulis albicantibus aspergitur.

Alæ

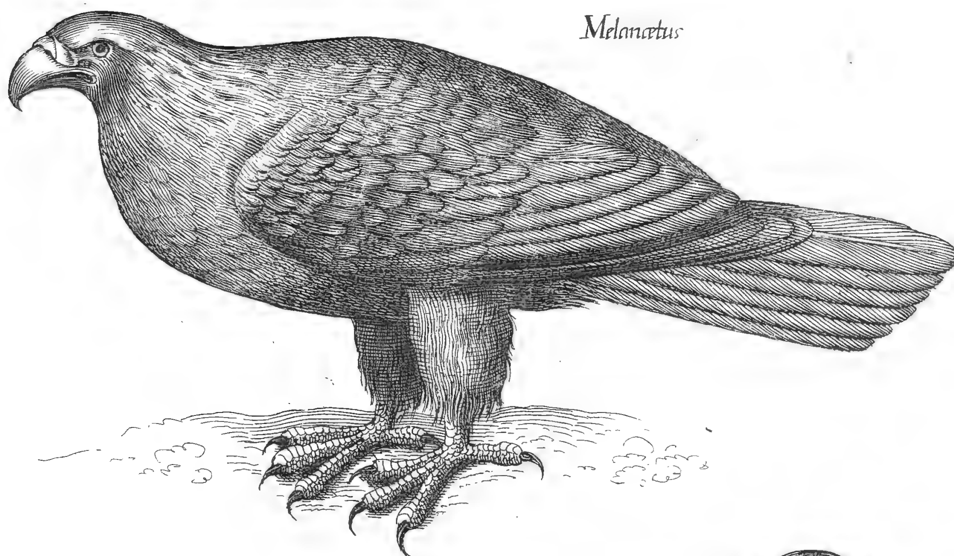

Aquila
Adler. Arn.

Haliæetus.
Adler bastard.
Meer Adler

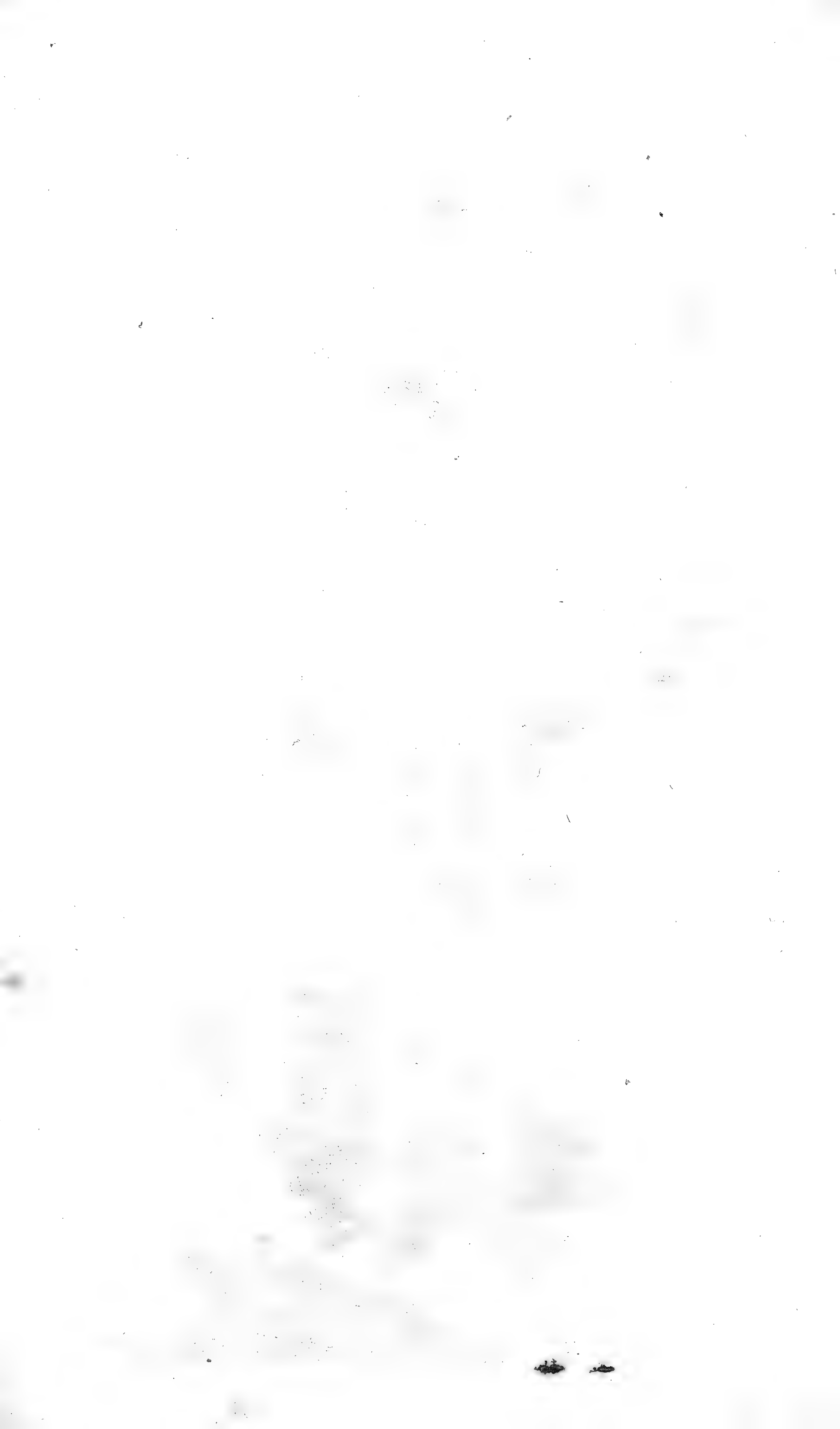

Pygargus.
Weis geschwenzter Adler

Moss Wey Entenstosse.
Anathria seu
Morphnos.

Melanetus uel Melanæetus
Aquila Valeria.
Stock arn.

Melanætus

Aquila Pygargus. alius.

Alæ ad ultimam ferè caudam exporriguntur. *Crura* tota propemodum plumis operiuntur; quod nudatum eſt, id luteum, vix ad digiti unius ſpacium
Locus. ad pedes patet. *Degit* in ſylvis & mon-
Cibus. tibus. *Victitat* leporibus *h* quos, ſen-
h *Ariſt. H.* ſim in terram delapſa, in plana digreſ-
A.l.9.c.32. ſos opprimit. Pugnat tamen & cum
Pugna. cervis animoſe. Multum pulverem volatu collectum, inſidens cornibus excutit in oculos, pennis ora verberans, donec præcipitet in rupem; ſed & cum Dracone. Ova hic conſectatur Aquilæ aviditate malefica: at illa ob hoc rapit, ubicũq; viſum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita ſe implicans,
i *Plin. H.* ut ſimul decidant. Sola Aquilarum *i*
N.l.10.c.3. fœtus ſuos alit, eſt liberalis, ſola ſine clangore & murmuratione.

ARTICULUS III.

De Pygargo & Morphno.

Nomen. PYgargus, Gazæ Albicilla, Hinnularia aliis Melanęto & Morphno major eſt, at minor Percnoptero.

Deſcriptio. Qui ab Aldrovando exhibetur, majuſculi Galli erat magnitudine, *vertice* ac collo dilutè caſtaneo ex cinereo. *Oculi*, pupillâ nigerrima, iride luteâ, *Roſtro* adunco, & paulo quam cæteris Aquilis, proportione habitâ, longiore. *Dorſum* alarumq; pars ſuperior, ferrugineis obſcurè plumulis ac ſubnigris integuntur, uti venter ac femora. *Cauda* ab Uropygio ad finem uſq; tota albicat: duæ tamen pennæ minores, majoribus incumbentes extremo nigræ ſunt. *Tibiæ* totæ ferè nudæ, impensè luteæ, tabellis ſuper intectæ. *Vngues* acerrimi.

Locus. *Colit* oppida & campos, plana & lucos; ſylvas & montes nonnunquam. Romæ rarò viſam ex Symmachi epiſtolis colligitur. Adoritur cervos, ut Melanætus, cum hinnulis; à dextro latere inſilit, in oculos involat, & tamdiu alis percutit, donec præcipites agat. Aëtitem in nidum infert, à quo & is nomen obtinuit. Sed in alendo fœtu reliquis eſt difficilior.

Differētiæ. Duplex illius *genus* Bellonius recenſet. *Vnum*, corpore colore inter album & cinereum ambiguo, extremis *alarum* nigris, ſupinâ parte totâ cãdicans, quod Ardeam volatu refert; *caput* verſus terram deprimens & perdicibus cuniculis, gallinaceis, & aliis minutis volucribus, victitat, & ut plurimum Oriente & Occidente ſole conſpicitur. *Alterum* Milvo regali adeò ſimile, ut niſi hic & minor eſſet, & ventre intenſius albeſcente, (pennas circa Uropygium cum ſuperioribus candidiſſimas obtinet) unus ab altero non dignoſceretur. *Vngues* habet atros, craſſos, & in fornicem curvatos. Inſectatur alaudas per campos, & cũ ſubbuteone de pręda tam acriter certat, ut uterq; alis & pedibus conſertis in terram delapſus, ſæpiſſimè aucupibus in prædam cedat.

MORPHNOS, πλάγγος, κλάγγος, *Nomen.*
Νεττοφόνος, & περκνὸς Græcis; Nævia,
clanga, Planga aut † Plancus, Anata- † *Plin.H.*
ria ſeu Avicida Latinis, dicitnr. *N.l.10.c.3.*

Veteres eam *a* magnitudine Me- *Deſcri-*
lanætum ſuperare, & nigro ac ſub ob- *ptio.*
ſcuro colore, qui tamen nęvis quibus- a *Ariſtot.*
dam interſtinguatur eſſe ſcribunt. *H.A.l.9.*
Homerus alas ejus tantum patere, *c.32.*
quantum valvę oſtii cujusdam viri divitis, cecinit. Ex recentiorib. Aldrovandus nullam ſe vidiſſe cui omnia veterum competerent, fatetur. Turnerus apud Geſnerum, nomen hoc Balbuſardo Anglorum, qui eſt Buteone major, nævo in capite albo colore fuſco proximo; quiq; ad ripas degit, in
terra inter arundineta ſuper aquas ni- *Locus.*
dificat, volatu non admodum valet, piſces & cuniculos dilaniat, adſcribit. Bellonius avem falconẽ ſecuplo majorem, pedibus cæruleis, digitis oblõgis, Unguibus patulis, Gallis Gerfault dictam, & terreſtri venatui adhibitam, pro Morphno, ſed dubius, obtrudit. Saltus convalles & lacus *incolit*.
Aquaticis avibus ut fulicis & anatibus
plærumque, ſæpè & piſcibus *victitat*. *Pugna.*
Spectanda dimicatio eſt, inquit Pli-
nius, *b* ave ad perfugia littorum ten- b *Plin.H.*
dente, maximè ſi condenſa harundo *N.l.10.c.3.*
ſit: Aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetit, in lacus cadẽte, umbraniq; ſuam nanti ſub aqua, à littore oſtendente; rurſus ave in diverſa, & ubi minimè ſe credat expectari, è mer-

gente. *Nascitur* ex Ossifragis si Aristoteli credimus.

Generatio. *Morphno CONGENER* Aldrovandus appellat aquilam sibi missam, cujus magnitudo galli gallinacei erat. Color totius ferrugineus, rostrū deorsum recta propemodum tendens, membranula lutea capiti conjūctum. Extremæ alæ versus ventrem maculis ovalibus insignitæ, remiges extremo apice albicantes. Crura hirsuta, & albis notis è bætico aspersa digiti supernè squammis, infernè tabellis seu annulis intectæ.

ARTICULUS IV.

De Percnoptero, & Ossifraga.

Nomen. PErcnopteros, qui & Cypaëtos, vel Hypaëtos, Ægypias, & Oripelargus dicitur.

Descriptio. Breviter à veteribus, diversim à Neotericis describitur. Aristoteli est capite albicante, corpore, quàm cæteræ dictæ majore, sed brevioribus alis, longiore cauda, vulturis referens. Aldrovandus binos ejusdem icones exhibet. Prior Chrysaeto non multo minor, habet *Corpus* coloris castanei ad nigrum vergentis, *rostrum* mediotenus rectum, extremo in uncum insignem curvatum, principio juxta frontem album, cætera nigrum. *Caput* subalbidum ad fuscum vergens. *Oculos* iride subalbida, pupilla nigrâ. *Collum* dimidia ferè parte eaq; superiore propemodum calvum, & paucissimis iisq; exilibus plumulis consitum, candicans, ad cujus finem, medio prope collo instar pilorum quorundam hirsutorum ac crisporū, plumulæ veluti setæ oblongæ supra cęteras, plumas extabant. In tergo veluti cucullus quidam, ad medium usque protensus in acutum finem, velut triangulum quendam desinebat. Alter ignavus, colore pennarum totius ferè *corporis* erat fusco ad castaneum obscurum vergēte, quem in ultimo collo nonnihil albicantium ordo continuus, angulum acutum in dorsum exeuntem constituens qui veluti cuculli humeris inducti basis erat, distinguebat. *Capite* ad occiput usq; calvo, ita ut pennæ post verbum surrectæ, cuculli speciem exhiberet. Bellonius avem Gallis busard dictam, buteone majorem, coloris nigri, alis brevibus ignavam Cypaetum vult esse. Gesnerus aliam ciconiæ formâ & coloribus similem. Frigoris impatientem, corporis intensè calidi, carnivoram, sed pisces respuentem, quæ quatuor horas uno loco sedebat, & solem aliquādo splendentem intuebatur, si non Gypaetum, ex altero saltem parente natum, credit.

Incolit lucos & plana, ut plurimum, montes, quandoque, in Syria & Aegypto maximè invenitur. Locus.

Cibus soli inter aquilas, *a* cadavera. Gravis enim, & ad rapinam iners, à corvo cæterisq; id genus alitibus verberatus, fugatur, capitur. Muribus quoq; circa Gazaram Ægypti urbem victitat. Pullos statim parere, Aelianus auditione se recepisse scribit. Avicenna fel ejus destillatum cum oleo violaceo ad aurium dolorem & tinnitum; fimum ad abortum commendat. Nutrimentum. a *Arist. H. A. l. 9. c. 32.*

OSSIFRAGA & Ossifragus, Græcis φήνης Aristoteli φήνη. Harpa quoq;, Sanqualis, & Immussulus dicitur. Nomen.

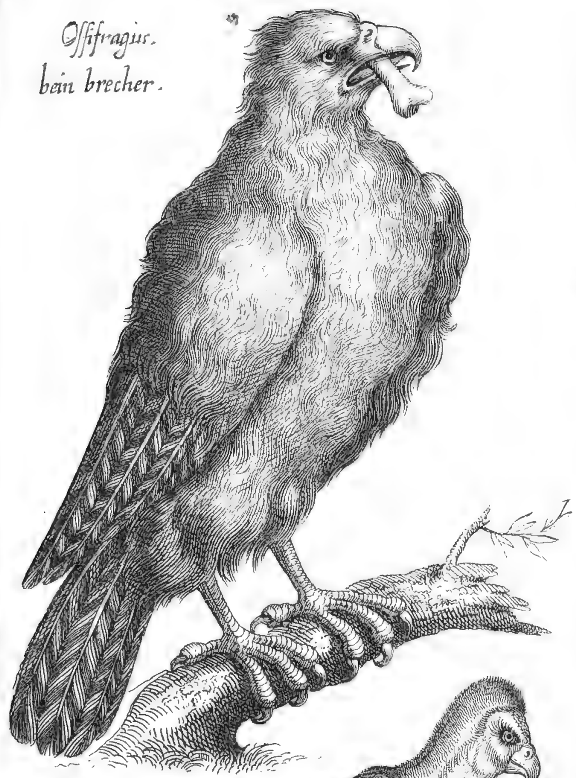
Aristoteles *b* de ea. Ossifragę magnitudo major est quā Aquilę (Chrysaeto nempe excepto) Color ex cinere albicans. Parum oculis valet. Nubecula enim eos habet oblæsos. Quæ ab Aldrovando exhibetur, quatuor dodrantes & medium erat longa, novem, alis extensis Spithamas, lata, libras undecim pendens. *Plumæ* totius corporis, sub-albo, fusco, & ferrugineo colore variabāt. Cutem proximè vestientes, molliculæ & candidissimę erant, remiges ex toto ad castaneum tendebant. *Caput & collum* angustis & oblongis pennis rigebat. *Rostrum* ei duos digitos latum, palmum longum, subnigrum, è Corneo fuscum, ab initio membrana quadam ultra navium foramina protensa, marginibus suis literam s. exprimente tectum, ita aduncum, ut uncus solus pollicē latum adæquaret. *Lingua* humanæ simillima, lato apice, hamatis utrinq; duris & corneis appēdicibus, membranula tenui Descriptio. b *Arist. H. A. l. 8. c. 3.*

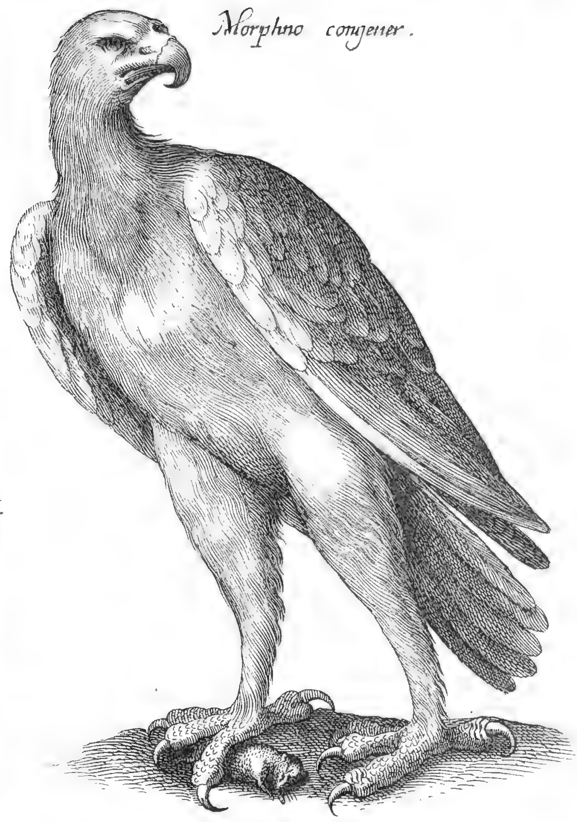

Morphnos Süten Adler
Bellonij

Percnopteros geÿr Adler

Ossifragæ alis Species.

Percnopteros alius.

Offifragus.
bein brecher.

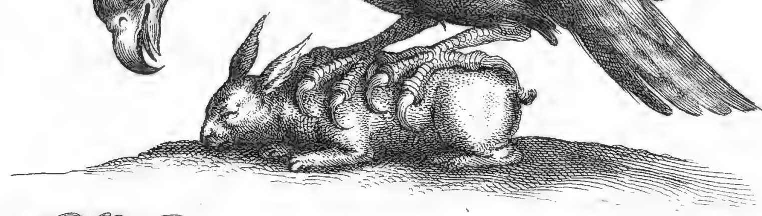

Morphno congener.

Heteropus. aquilæ
species.

Percnopteros. Aquila peregrinus.

Auis Scythica.
Mitternachtischer
Adler.

Chrysaetos
Bellonij.

tenui ad inferiorem mandibulam connexa. *Mandibula* inferior canalis instar excavata; palatũ medio rimam quandam exhibebat per quam pituita à capite destillabat. De *mento* plumulæ tenues villorum instar, ad barbæ speciem quod ossifragæ *c* Plinius tribuit propendent. *Crura* fuscis plumulis aliquantulum fulvescentibus ferè tota obtegebantur. *Vngues* nigerrimi, præ atrore splendebant, & semicirculum ad amussim repræsentabãt. Substantia ipsorum intus alba & ossea, foris fusco cortice intecta erat. Duodecim *caudæ* pennæ albo & nigro maculabantur, intus albę, extus fuscę. Et hæc *externarum* partium ratio est. *Interna* si attendantur, Uvea, quæ homini in pupilla perforatur, tenuissimam quandam membranulam pupillæ prætensam habebat unde, ut Philosophus notavit, minus visu pollet. Pars, quæ iridis ambitu clauditur, ne prorsus visio præpediretur, subtilissima, ἄχροος, & pellucida erat, *Abdomen* pinguedine copiosâ redundabat. *Lien* illi rotundæ figuræ, *ventriculi* corpus membranosum, fundo superiori orificio latius, ingluvie carens, quod de sua ossifraga Plinius, cujus vicem Oesophagus, simul atq; jugulum transiit, paulatim ad ventriculum usq; dilatatus, gerere videbatur. *Vesicæ* fellis nullum cum *epate* consortium hoc sub vẽtriculo multo immersum erat adipi. *Vterus* crasso corpore, pyri formâ, semine plenus. *Vropygium* medii pugni crassitudine, & adiposum cõspiciebatur &c. Ad hujus genus Bellonii illa, quæ corpulentia colore & specie milvi est, duab. maculis nigris ad alarum latera notata, capite accipitris stellaris, cruribus & pedibus vulturinis, &c. non pertinet: sed illa quæ in comitatu Tyrolensi, colore accipitrum in dorso, in ventre albicante; orgyiæ, distẽtis alis latitudine, rupicapras ex alto ad montes præcipitat, & frusta ossium etiam majuscula deglutit; referri huc potest: ut & illa, quam Gesnerus, plumis albis, capite nudo & flavo, Saxis injecta ossa confringentem, amici verbis describit.

c Plin. H. N. l. 10. c. 3.

Cibus ipsi Rupicapræ, Hinnuli, canes Venatici, Anguillæ, cujus frusta in dissecto ventriculo inventa, tam acuti fœtoris erant, ut spectatores in animi ferè deliquium conjicerentur. *Nutrimentum.*

Probè *fœtificat*, ut pullos suos & Aquilæ, quos ista nido volandi facultatem adeptos, & edaciusculos, † ejicit, nutrit, & abreptos λιγέως deflet. Vultures minores ex iis progenerari, & ex iis magnos qui omninò non generent, scribit *d* Plinius. *Generatio.*

† Arist. H. A. l. 9. c. 34.

d Plin. H. N. l. 10. c. 3.

Pugnat cum vipera; & sauciata, *e* herba soncho simili, sibi medetur. *Antipathia.*

Voces alias alio in tempore jacit. *Vox.*

Vsum si spectes, fel ejus cum melle potum *f* leucen curat: stercus aridum tritum concoctionem promovet. Vẽter potus calculos pellit. Intestini extremum ad alligatum, colicam sistit. Os ad coxam suspensum, varices sanat. *Vsus.*

e Lucret. l. 5.

f Plin. H. N. l. 30. c. 7

ARTICULUS V.

De Anopæa, Aquila alba, Aquila heteropode & Scythica Ave.

ANopææ fit in Homero Odyssi I. mentio, quę quibusdam est ἀφανὴς invisibilis, seu ἀνωφερὴς id est sursum evecta. Alij πανόπαια scribunt, & hirundinem intelligunt.

AQUILA ALBA seu Cygnea, magnitudine est Chrysaëti, candoris nivei, in rupibus circa Rhenum invenitur. Leporum, cuniculorum, porcellorum & piscium venatu vivit, & volatu tarda est.

HETEROPOS Gesneri, sinistrum crus cęruleum, dextrum fuscum albicans habet, de cętero, pectus, collum, & venter fusca sunt, punctis nigricantib. maculosa. *Capitis* & cervicis pennæ rigent. *Oculi* subrubent, dorsi initium circa alarum summitates in gibbua attollitur.

DE SCYTHICA ave ita *a* Aristoteles. In Scythia genus avium Otides. Hæc duos pullos parit. Ovis non incubat, sed in pelle leporis aut vulpis impositos pullos relinquit. Observat in summa arbore an adsit qui pullos surri-

a Arist. H. A. l. 9. c. 33.

surripiat. Quod si quis ascendat, pugnat & verberat alis, ut Aquilæ. Plinius ab eodem desumsit. Olaus M. oculatus testis, utriusq; historiam confirmat, quã Albert. M. falsi insimulat.

NB. *Ad Aquilas pertinent Itzquantitli & Tlacoquantili Indorum, vide infra Mantissam N°.1.*

TITULUS II.

De Vulturibus.

CAPUT PRIMUM.

De Vulturibus in genere.

Nomen. VUlturis nomine intelligitur, quæ Græcis γύψ γύπας, Οἰωνός, Αἰγύπιος; Latinis etiam Vulturius, à tardo forsan volatu, & per periphrasin, Avis Titii, torva, avida, magna, Palatina, caucasea, dicitur. Lycophrõ *a* eas olores rapaces, Hermogenes τάφους ἐμψύχους. Seu sepulchra animata vocat.

a Lycophrõ in Cassandra.

Descriptio. Toto corpore Aquilam ferè imitatur, illamq; sesquialtera proportione, si Bellonio credendum, excedit; nec tamen, quod in rapacium genere solemne, marem fœmina magnitudine superat. *Rostrum* ipsi obuncum, oculi truculenti; quatuor, apud Philẽ, narium spiracula, unde τετράπνος, quod fabulosum est. *Collum* implume, seu potius capitis plumę ita breves, si cum Aquilis conferantur, ut implumes videantur. *Guttur* longitudine & capacitate, quod propendens ante vẽtrem ingluvies ostendit, insigne, sub quo spacium palmi latitudine, non tam plumis quam pilis, ruffis, vitulinis simillimis, instar lenissimi cujusdam velleris, omni scapo calami destitutis, vestitur. *Alarum* incumbens corpori pars, leni tota vellere, quod soli inter rapaces peculiare integitur. *Crura* tota ad pedes plumosa, contra gelu & frigus munimentum. *Vngues* adunci.

Locus. *Sedes* in altissimorum montium jugis, ponere, *b* Aristoteles, *c* Plinius, & *d* Homerus sunt authores. Poetæ Caucaseas vocant. A recentioribus in Creta, Zacyntho, Apennino, monte Galliæ Aureo, visi sunt. Æstate in aprica, frigoris vitandi causâ demigrant, & in Arabiæ desertis & Ægypti inter Cairum & mare rubrum planis, numerosos Bellonius vidit, quod iter illud Camelorum cadaverib. plenum, pastum ipsis suppeditet. *e* Agricola in sylvis degere asserit. Juvenali *f* nidulantur etiam in arboribus. In Creta & alibi in præcipitiis montium mari imminentibus. Propterea Herodotus Brissonis Rhetoris pater ait, † esse vultures in terra altera nobis ignota, eo argumento, tum quòd nemo vulturis nidum conspexerit; tum quòd magno numero repente apparent sequentes exercitus.

b Arist H. A. l. 6. c. 5. c Plin. H. N. l. 10. cap. 7. d Homerus Iliade 2.

e Agricola l. de subterran. f Iuvenal. Saty. 14.

† Arist. H. A. l. 6. c. 5.

Victitant morticinis & quidem solis, illi, qui cum Aquilis, Ossifragis, & Accipitribus nullam cognationem habent, sui generis volucres mortuas, si Herodoto Pontico credimus, ne attingentes quidem. Vivis etiam tum volucribus (ruunt enim in anseres) tum quadrupedib. illi, qui Spurii sunt. In *g* Creta & Helvetia agnos, hœdos, lepores, cervorum hinnulos. In Chile *h* Americæ provincia pecudes, infestant. *Nutrimentum.*

g Bellon. l. 2. de Avibus c. 23. h Monard. l. de Aromat.

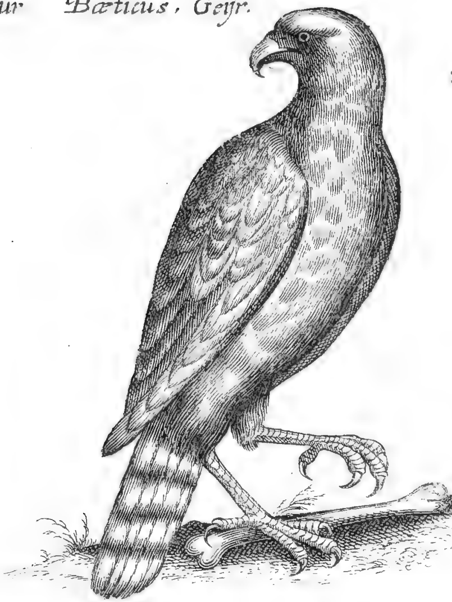
Datur quoddam genus quod Torgos & Hæmatorrhophum dicitur.

Venantur à meridie usq; ad noctem, ab ortu solis ad illud tempus quiescunt.

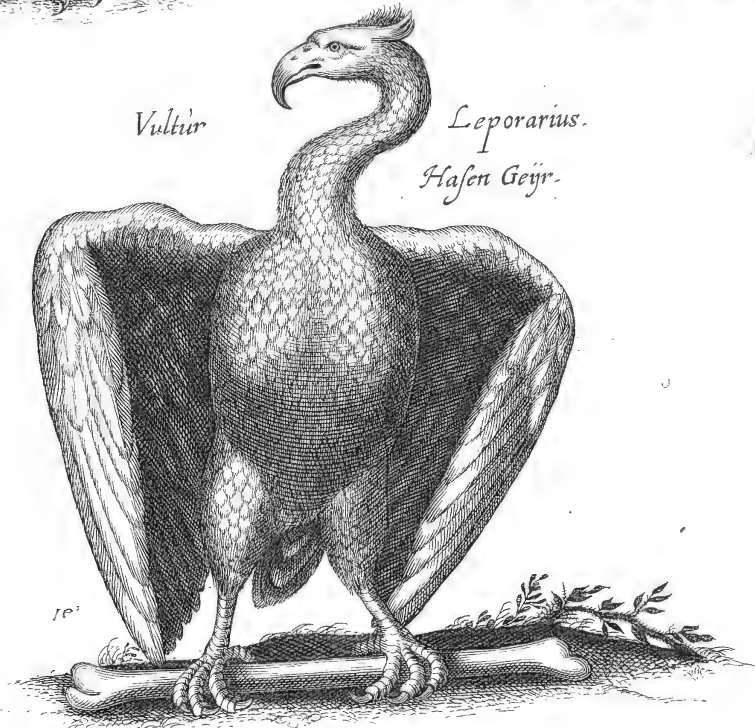
Generatio. De eorum *Sexu, Coitu, Partu, & Incubatu* non conveniunt Authores. Fœminas duntaxat inter eos reperiri, *i* Aelianus, *k* Orus, *l* Philes, Tzetzes *m* & alii authores sunt. His adversæ Austro volant, vel si Auster non spiret, ad Eurum ventum oris hiatu se pandunt. Spiritus venti influens, intra quinque dies, quibus nec cibum nec potum capiunt, ipsos implet. Tertio à conceptu anno, non ova sed pullos parere, Geoponicorum scriptor, Philes, & Simocattus produnt, intra centum & viginti dies ova deponere, Orus & Tzetzes. Aristoteles *n* & *o* Plinius nidificare scribunt. Niphus nidum in Italia vidit. Ille bina complurimum ova ponere reliquit: hic ex Umbricio Aruspice tria. De tempore partus nihil determinant, hoc interim à Divo Hieronymo proditur, vulturem cùm cœperit ova edere, quippiam ex Indico tractu adferre, nucis instar, intus habens,

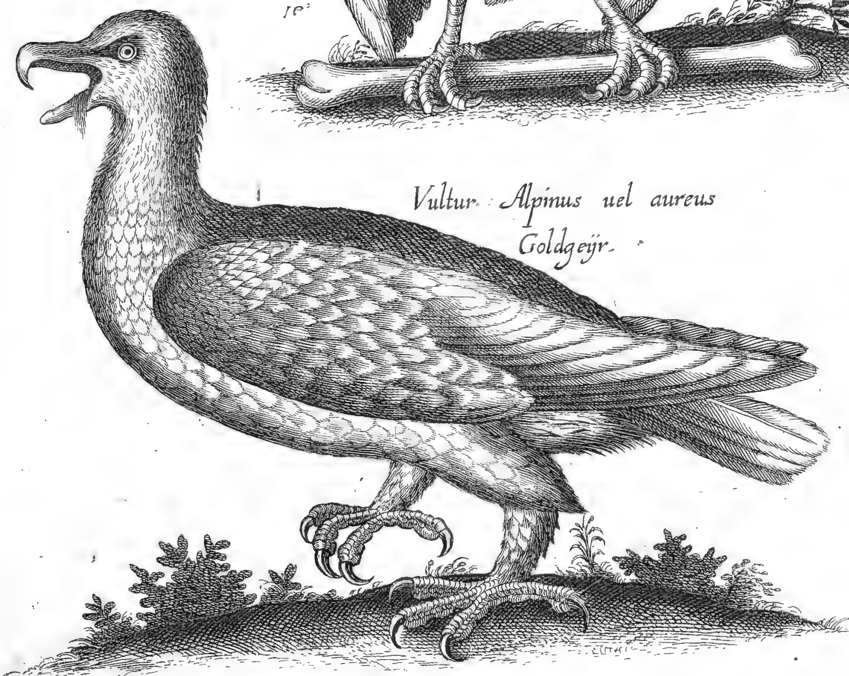
i Aelian. H. A. l. 2. c. 46 k l. 1. Hierogl. l Phile de propriet. Animal. m Tzetzes Chil. 12. c. 439.

n Arist. H. A. l. 6. c. 5. o Plin. H. N. l. 10. c. 6.

Vultur Bæticus, Geÿr.

Vultur cinereus Geÿr.

Vultur Leporarius.
Hasen Geÿr.

Vultur Alpinus uel aureus
Goldgeÿr.

habens, quod moveatur, sonumque subinde reddat. His veritas subscribere videtur; attamen cum Aquilæ, ossifragæ & vultures, ut ex Aristotele, & Plinio palam est, promiscuo coitu inter se utantur: facilè ex diversarum specierum avibus, tertia sterilis, ut ex equa & Asino Mula, generari potest, quæ ob similitudinem cum vulturibus, quam Aquilis majorem, inter illos potius collocetur. *Educationem*, si videas, apud *p* Orum centum & viginti diebus pullis nutriendis insumit, alimento deficiente femoribus suis rostro vellicatis sanguinem ciet, ipsisque sugendum præbet. Apud Albertum verò unguibus eos vulnerat, & de superfluo sibi cibo pascit.

Educatio.
p Orus l. 1. Hieroglyp.

Extendit *ætatem* ad *q* centesimum annum.

Aetas.
q Ambros. l. 1. Hexaemer. l. 5. c. 20. Isidor. Origin. l. 12. c. 7.

Quantum ad *facultates & actiones animales*, Oriente sole in occasum, occidente in ortum prospicit, ut apud Orum extat. Non ultra maria tātum, sed per quingenta *r* etiam millia passuum cadavera odoratur: seu quòd instrumenti sit exquisiti & sicci; seu quòd copiosa ab integris quandoque exercitibus exhalatio fit, seu quòd eadem conglobata, ventis eodem deferatur.

Visus.
r Thom. Aquin. de Anima l. 2. Comment. 97.

Moventur tardè propter corporis molem, & volant turmatim.

Volatus.

Ingenium exinde colligas, quòd Regiones frigus evitaturi mutent. Aegypto non minus, quàm Ciconiæ advenæ, quòd ad idem cadaver, à quo satiati sæpius recesserunt, identidem redeant, & expeditos ad bellum exercitus præsentione quadam consequantur: ac ut aliqui addunt, biduò triduove, imò septenis diebus antè ea loca circumvolent, in quibus cadavera futura sunt, quòd domi cadavera *s* à venenoso serpente percussa fugiāt, & hepatis morbo laborantes magnarum avium jecinora vorent. Suaveolentia adeò aversantur, ut ne armenta quidem mortua, unguento *t* adorato illita, attingant; imò unguentorum odore perimantur, perit, & *u* mali Punici grano vultur: sed semine Siseris *x* Cretici vehementer oblectatur.

Ingeniū.
s Nicander in Theriac.
Antipathia.
t Aristot. in Mirabil. Plin. H. N. l. 12. c. 53.
u Ael H. A. l. 6. c. 46
x Plin. H. N. l. 20. c. 5.

Inter eius *morbos* sunt, Hepatis obstructio, & pediculi, insectum venenosum, pediculo par, vel ei qui in inguine nascitur, pei simile.

Morbi.

Usum in medicina partes ejus, magnum obtinent. Medicamentum ex integro ab Aëtio *y* paratur, ad abscessus, cōdylomata, strumas. Cerebrum capiti vel naribus cum oleo cedrino illitum, dolorem ejusdem sedat. Cor pulli adalligatum adversum comitialem morbum prædicatur. Serenus jecur ad jecoris dolores commendat. Fel. Opstalmicis benè ex Sammonico admiscetur. Penna pedibus subjecta parturientes adjuvat; sed nisi tempestivè auferatur in uteri procidentiam conjicit. Si dentes ea scalpentur, acidum anhelitum reddit. Nidore pennarum, si urantur, serpentes fugantur. Pellis ventriculo apposita *z* concoctionem egregiè juvat. Nervi † ex cruribus & summis pedibus collecti, & ad talos ęgri alligati, podagram curant. Externa si attendas, ex ossibus vulturis tibias * Scythæ Anthropophagi, Malenchleni, & Arimaspi conficiebant. Ex cruribus cādelabra quidam, quod ipsa, innatâ vi venenum explorare & attrahere crederent.

Usus.
y Aet. l. 13. c. 124. Galen. Euporist. l. 9. c. 91.
z Lemn. de occult. Naturæ. c. 26.
† Trallian. l. 11.
** Pollux Onom. l. 4. c. 10.*

CAPUT II.

De vulturum Differentiis.

VUlturum duo duntaxat *genera* Aristoteles † agnoscit; at Neoterici plura esse observant.

† Arist. l. 8. c. 3.

Primum est Albicantius, & parvum, quod in montibus * Rheni, Danubii, Helvetiorum circa Clavonam, apparet, & in Scythia, & subjectis Septentrioni regionibus frequens est.

** Albert. l. 7. de Animalib. c. 8.*

Alterum σποδοειδέστερον seu magis cinereū, cujus pilos seu plumulas albas capillaceas & capillamentorum instar subtiles, adeò candidas esse Bellonius scribit, ut pellē subdititiam & elaboratam, mustelæ alpinæ albæ, seu etiam vulpis albæ esse, quispiam existimare posset.

Tertium Bęticum, quod Aquilâ paulò minùs habet pennas colli, dorsi, vētris, totiusq; adeò corporis, castaneo

colore tinctas, dorsi & laterum exiguas, & squammarũ instar latiusculas, quæ dorsum, ventriculũ, ventrem, & uropigii radicẽ vestiũt, ruffas plumas verticis breviculas ac curtas, si Aquillis compareτur. Colli angustas ac longiusculas, quales gallis gallinaceis, & sturnis propendent. Crura brevia, plumis undiquaq; ad superiorum usq; digitorum partem contecta.

Quartum Nigrum, quod est cauda brevi, alarum & caudæ pennis ejusdem cum Bœtico coloris. Albertus minus hoc, sed viribus præstantius scribit.

Quintum Leporarium, rostro obunco, nigro, fœdis oculis, corpore firmo & magno, alis latis, cauda longa & directâ, colore in rutilo nigricante, quod ex vulture & Aquila cõpositum videtur, & illud quod Homero Albertus *melanocon* vocari scribit. Huic enim peculiare leporibus insidiari: & solus inter cæteros velox & ad docendum aptus est.

Sextum Aureum Gesneri, quod ita describit. Longus est à rostro ad extremam caudam sex dodrãtes & paulò amplius, ad extremos ungues quinque dodrantes aut paulò minus, longitudo superioris rostri quãtum illud aperitur, septem ferè digiti trãsversi. *Caudæ* longitudo circiter tres dodrantes. Tota *pars supina*, id est collum inferius, pectus, & venter & pedes quoque rufo colore sunt, dilutiore quidem caudam versus, rubentiore versus caput. Digiti pedum fusco vel corneo colore sunt. Alarum penna longissima quatuor dodrantes æquat. Subnigricant seu fusco sunt omnes alarum pennæ uno ferè colore: parvulæ tamen supremæ in alis nigriores sunt, vt per medium alię subruffis maculis, aliæ subalbidæ circa imum distinguuntur, eo nigriores autem sunt, quo propiores dorso, ubi præ nigredine splendent. Pennæ per medium dorsum nigræ sunt, splendentq; in earum medio cauliculi albi, præsertim quæ circa medium dorsum sunt, & dimidia colli parte, reliqua enim colli pars, pennas ex albido ruffas habet. Caudæ pennis idem color est qui alarum, nempe fuscus. Hisce addit Albertus quoddam collo crasso, alisque ad dorsum valdè retortis & magno pectore, quod frequenter in ripis maris degit, & quod venatur, eò defert.

TITULUS III.

De Accipitribus.

CAPUT I.

De Accipitribus in genere.

Accipiter vultures excipiat, avis cujus tanta apud veteres veneratio, ut & *a* præsagiendi post exactam hanc vitam vi pollere, crediderint: & legem qua capitis damnatur, qui eum etiam imprudens occidisset, tulerint: tanta apud Ægyptios, ut ipsum *b* Soli acceptum putarent, picto *c* Osirim proponerent. Tentyritæ *d* & Philarum *e* incolæ sanctissimè colerent, interfectum sepulchri honore afficerent, & in urbem *f* Butim asportarẽt; seu quod ipsius substantiam ex sanguine & spiritu constare *g* dicerent; seu quòd regionem à venenatis animalibus *h* eos repurgare cernerent; seu quòd Accipiter priscis temporib. librum puniceis literis scriptũ, in quo cultus Deorum forma continebatur, Thebas ad sacerdotes, detulisse *i* crederetur.

a *Porphyr. lib.4. de abstinent.*
b *Porphyr. ibid.*
c *Plutarch. de Iside & Osiride.*
d *Aelian. l. 10. de Animal. c.24.*
e *Strabo l. 17. Geogr.*
f *Herodot. in Euterp.*
g *Porphyr. l.c.*
h *Diodor. Sicul. l.2. c.4.*
Euseb. l. 2. de præpar. Evangel.
i *Diod. l.c.*

Dicitur Græcis communiter ἱέραξ. Macedonibus ϖέρδαος, apud Lybias βάρβας, Hesychio, κερκνὸν, Tyrrhenis ἄρκος; aliis μέρμνης. Latinis Accipiter, seu à rapacitate, seu quòd ter sit acceptus. Unde & sacer ales vocatur. *Nomen.*

Avem ipsam si spectes, corporis ipsi *moles* incerta. Nonnunquam vix Aquilis cedit, in Aegypto *k* minores quàm in Græcia, in regionibus Aquiloni obversis & rupibus, quia sanguine & spiritu abundant, majores. Major mare fœmina, quòd in illo humidum ab immodico absumatur calore; in hac, sanguis cum moderato calore copiosior, multum argumento materiæ suppeditet. *Color* ipsis ut plurimum ex albido fulvo & nigro diversus, maculisq; distinctus, alibi, albi & leucophæi reperiuntur, & qui in frutice spinoso aut acere habitãt, ad ruffum aut nigrum declinant: qui in fago, ad gilvum

Descriptio.
k *Arist. l.9. Histor. A. c.28.*

vum seu pallidum. *Caro* est asperior, quàm *l* cuculi copiosioribus plumis integitur, quàm graviores aves, quòd superfluâ materia ad pennas amandetur, eorumque generationi serviat. *Rostrum* habet aduncum extremo plerumq; corneum. *Oculos* splendidos, unde Soli sacri, & perpetuò mobiles, quorum color cum ætate mutatur. *Cerebrum* copiosum, linguam latam, principio obtusam, nec bifidam, nec acutam. *Pectus* acutissimum, modicâ carne munitum. *Alas* rapacium acutiores. Anhelitum fœtidum, *cor* magnum, cuspide obtusa. *Lienem* adeò exiguum, ut sensum propè modum effugiat. Fel nonnunquam ærugineum, jecori & intestino adjunctum.

l *Athen. H. A. l. 8. c. 9.*

Locus.

Si *loca* spectes, frequentissimi sunt, in Anglia, Suecia, Prussia, Livonia, Russia, quod istæ avibus tardioris volatus, & multæ carnis abundent: minus frequentes in Syria, Persia, Africa, Græcia, & Cretâ. *Nidulantur* in præruptis & altis rupibus, in Alpibus inprimis, sed vel inter vepreta, vel *n* in arborib., acere inprimis, fago, quercu, abiete, pinu. Qui Massiliæ *o* agros incolunt, humi fœtificant, nec alibi nascuntur.

n *Homer. Odyss. ε.*
o *Plin. H. N. l. 10. c. 8*

Nutrimentum.

Potu omni, Tinnunculo excepto, abstinent, si Aristoteli *p* & Suidæ *q* credimus: bibere *r* Plutarchus, etiam postquam hominis defuncti corpus tetigerit, si affluentis copiæ aqua invitetur, *s* Gyllius, prodidere; quamdiu viventium sanguis sedandæ siti sufficit, non bibere: si exanguibus vesci cogatur, potare, credibile. *Cibus* ipsis aves, gallinacei inprimis & colũbacei generis, Turdi, Fringillæ, Coturnices, Corvi, Picæ, Cornices; nobilioribus cancri & caro leporina vehementer sapiunt: viliorib. etiam mures, ranæ, & talpæ; mansuetis quoque fruges & panis. Nec à cordibus, quod cum *t* Aristotele, *u* Plinius & Aelianus non credidere, teste Alberto *x* & Aldrovando abstinẽt, quin cerebro è cranio divulso & absumpto, reliquum corpus involant. Nulli ad reliquias prædæ suæ revertuntur, *z* dum sylvestres sunt; nec vnquam cadaveri insidere visi: sed omnes interdum tam avidi, vt stercora præ fame deglutiant. *Venatur* autem Accipiter, non tantum Turtures; Gallinas albas maximè *a* propter candoris insigne, Anates, Cornices, Sturnos, Picas &c. sed & proprium genus, quod prætetquam Aquilæ & Olori, ut quibusdam placet, nulli aliarum avium cum eo commune est. Cuculus ab eodem absumitur, *b* si quando vna apparuere, sola omnium avis à suo genere interempta. Leporem postquam cœpit, sinistrum pedem terræ infigit, dextro prædam retinet, & quàm primum potest oculos ejus eruit. Venaturus solus volitat; prædâ conspectâ humilis propè terram fertur, & omni conamine instat si primo nisu frustratur, persequi desinit, & sibi indignatur.

p *l. 8. Histor. c. 38.*
q *in voce ἱέρ.*
r *Plut. de Iside & Osiride.*
s *Gyllius in Aelian.*
t *Aristot. 9. Histor. c. 11.*
u *Plin. H. N. l. 10. c. 8*
x *l. 23. de Animalib.*
z *Albert. l. c.*
a *Columella l. 9. de re rust.*
b *Aristot. H. A. l. 6. c. 7. Plin. H. N. l. 10. c. 9.*

Generatio.

Fœcunditate negatâ, quòd humorem *c* ad crura, vngues, pennas, & genitalia loca simul nequeat transmittere natura; *salacitatem* ipsi adscripsit antiquitas. Certè, & cum Aquilis *d* coëunt, & Asteria cum Accipitre cõgreditur. Quoddam genus, cum in venerem ruit, minimarum etiã avium morsibus patet: aliud, *e* more hominum amatoria levitate flagrantium, fœminas semper sectatur; absentes clangore prosequitur. Aegyptii fœminam una die requisitam, quantumlibet secesserit, à marito vocatam, obsequi tradunt, & inde fœminas morigeras titulo Accipitris honestãt. Tria ut plurimum quatuor aut quinque *f* quandoq; *ova* pariunt, & vicenis diebus incubant.

c *Arist. 3. de gener. Anim. c. 1.*
d *Arist. 2. de gener. Animal. c. 5.*
e *Aelian. l. 2. de Anim. c. 43.*
f *Albert. l. 10. c. 8.*

Aetas.

Aetas hujus avis in multos se protendit annos. Aegyptij *a* ad septingentos pervenire, sed falsò asseruerunt. Multis etiam infestatur *morbis*, *b* nempe difficultate respirandi, & tum sonum elidit; aliquãdo oscitatur, & vomit: tineolis, & tum ipsi venter & collum glabescunt: cholera, in qua liquorem viridem evomit. Spongiã, quâ affectus, præter consuetudinem bibit, multum sessitat, nec ex manu, nec ex perticâ discedit. Febri, tum pustulas siligini similes in ore habet. Tineis, tum caudam, frequenter motitat. Suppressione alvi, tum crebro anulum perticæ admovet, & ex-

a *Aelian. l. 10. de Animal. c. 14.*
b *ἱερακοσόφιον Demetrii ed. Rigaltii.*
Morbi.

crementa nigra reddit. Intemperie frigida, & tum excrementa crocea aut cruenta reddit, alas autem remissas & laxas, capitis plumas horrentes habet. Pituitâ ſicca, & tum liquorem per nares non emittit. Gravedine, & tum ipſi liquor per nares, ſpumâ per oculos elabitur. Tremore, & tum pinnas ut ſtruthiocamelus habet, & volare nequit. Plura apud citatum Authorem vide.

Vox.

Vox Accipitribus alia alio tempore, & generi. Apud Græcos verbo Ῥύζειν per onomapopœiam conficto, apud Latino Pipandi exprimitur. Gallinæ ſi eam audierint, dum interim incubant, ova vitiantur.

Viſus. d *Aelian. H.A. l.*10. *c.*14.

Viſus tam acer, *d* ut nullo negotio adverſos Solis radios intueatur. Hinc dicitur Ariſtophani παντόφθαλμος omniooculus. Cum Apolline, qui eſt ſol, magnam convenientiam habere credebatur; & ejuſdem *e* imagine ſolem denotari Aegyptiis ſolitum.

e *Plut. lib. de Iſide & Oſiride. Homer. Iliad. v.*

Volatus. f *Ariſtoph. in Avib.* g *Aelian. l.* 10. *c.* 24.

VOLATV ſunt velociſſimi, & adeò celeres, ut vel ideo *f* ἱπποτοξότες, ξύφιαι, & ἵερακες παρὰ τοῦ ῥᾷον ἵεσθαι à facili motu dicantur; ſoli qui velociſſimus ſacri ſit; & ſummam cũ igne *g* cognationem habere credantur. Ita ſanè ſe aliquando efferunt, ut humanum viſum effugiant; nihilominus prædam inde viſam, jaculo citius demiſſi, aſſequũtur. Peculiare illis & cum ſola Noctua cõmune, in aëre ſeſe reſupinare, caudam deorſum, & alas expandere, his vice ſoli uti.

Ingeniũ.

INGENIVM ex parte attigimus, ſolitariam ſemper, præterquam tempore coitus volare; juſtę magnitudinis cum vulpibus etiam, Aquilis, & vulturibus certare; in Thraciæ *i* parte ſupra Amphipolim cum hominibus ſocietate quadam aucupatum fuiſſe; in toto avium genere docillimam eſſe; avem ſibi forte ſub noctem oblatam, totam noctem ſub pedibus tenere, exoriente ſole manumittere, obviam non perſequi, tandem, ſucco Hieracii herbæ oculos tingere, ſic claritatem priſtinam recuperare, addi poteſt. De cætero, mortuum *k* lugere, & in oculos ejus terram ingerere, noctuæ à reliquis avib. infeſtatæ auxiliari. Turturem deprehenſam *m* dimittere; unde Aegyptii, ne quando imprudentes avem ab Accipitre dimiſſam guſtent, toto eorum genere in cibo abſtinent, à *n* Tinnunculo *o* crocodilo, & vite nigra ſibi metuere; cum ſalvia, mentha, abiete & ſalice ſympathiam habere; Authores quidam prodiderunt.

i *Aelian. H. A. l.* 2. *c.* 42. *Plin. l.* 10. *c.* 8.

k *Aelian. l.* 10. *c.* 17. m *Porphyr. l.* 4. *de abſtinent.*

n *Plin. l.* 10. *c.* 37. o *Plut. in Iſide & Oſiride.*

Vſus.

Vſum ſi ſpectes, pulli ſuaves ſunt valdè, adultorum caro dulcis & levis. Totus aſſus & in cibum ſumptus, morbum ſacrum; in roſaceo elixus, oculorum vitia, pulvis in quo ſe volutavit, lino rutilo ægri collo alligatus, quartanam, adeps oculis inunctus caliginem, oculi à collo ſuſpenſi tertianam; depellere, ſed fruſtrà creduntur. Stercus in vino dulci tritum, *p* conceptum juvare; fumum verò *q* ex eo, ſpolio ſerpentis, opoponace, myrrha, galbano, caſtoreo, ſulfure citrino, & felle vaccino excitatum, & per fiſtulam in uterum exceptum, fœtum educere, credibile eſt.

p *Hippocr. de morbis mulier.* q *Vellani-van. in Brevia.*

CAPUT II.

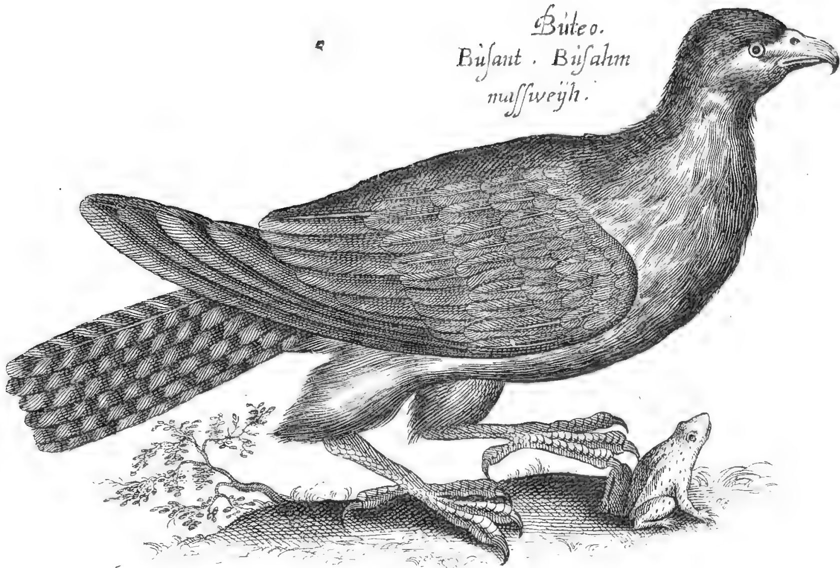
De Accipitribus in Specie.

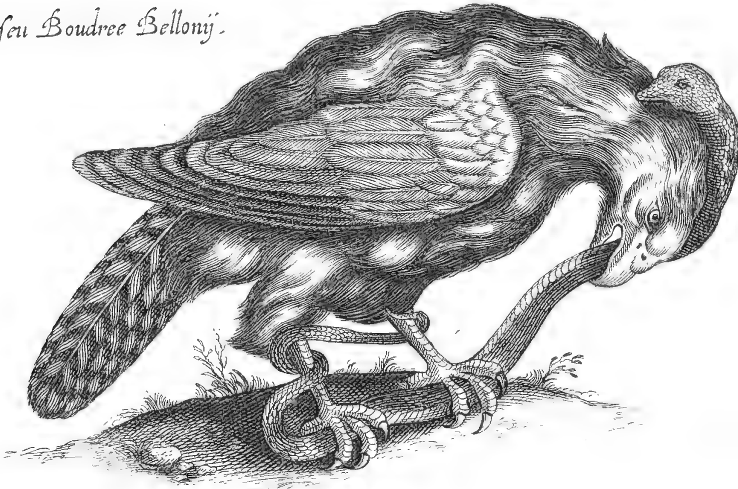
ARTICULUS I.

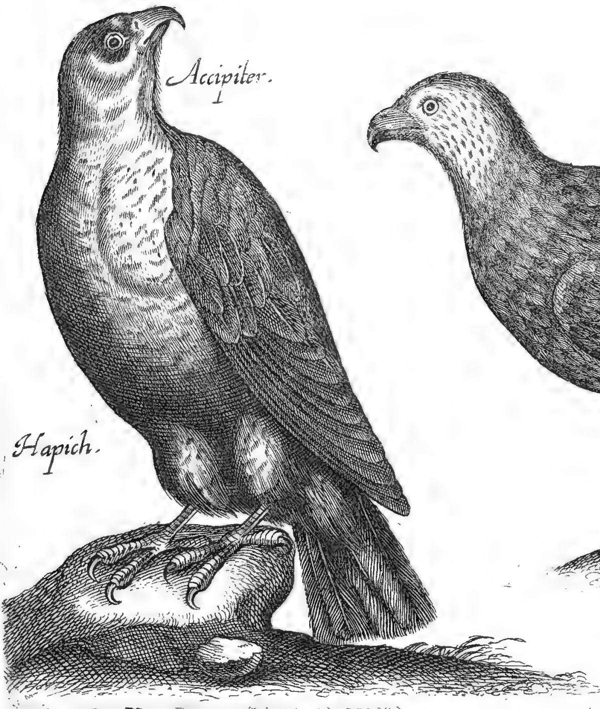
De Aſteria, Accipitre Palumbario, & Fringillario.

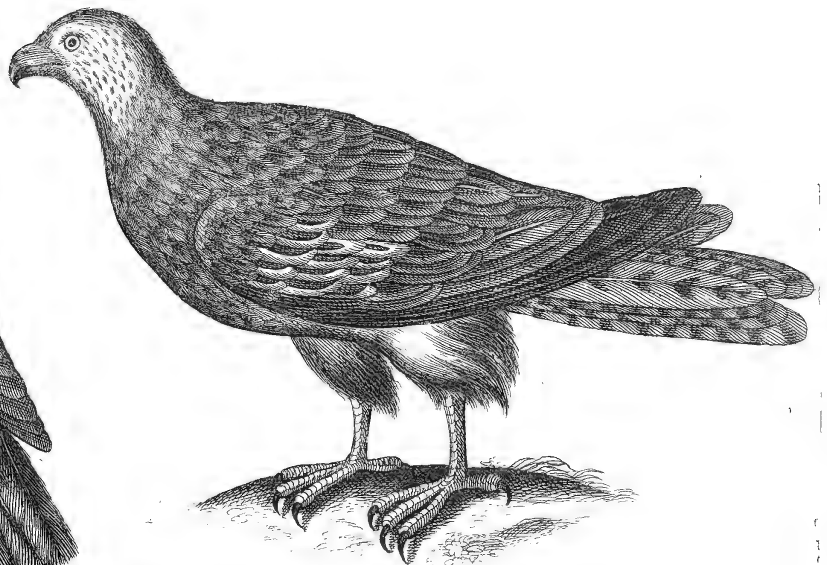
a *Ariſt. l.* 9. *Hiſtor. c.* 36

ASTERIAS, qui & Aſtur aliis, corpore eſt grandi & oblongiore, unde Palumbario *a* comparatur, punctis & notis quibuſdam ſtellas referẽtibus reſpergitur, hinc ipſi nomen. *Capitis* pars anterior extenſa paulatim eſt in roſtrum. *Oculi* varii & pellucidi: *collum* longius Aquilino. Femora longiora quàm falconum, crura horum reſpectu brevia, & craſſa. Pedes magni. Cauda ob longitudinem dependet. Eſt ex eorum genere, qui, quòd emiſſi præterito pugno revocentur, Pugillares manſuefactariis dicuntur. *Differentias* ſortiuntur Aſtures varias. *A natura.* Alii aut rupes mari adjacentes incolunt, aut flumina & aquas dulces ſectantur, qui humilem propè terram volatum exercent, & clandeſtino aſtu prædam adoriuntur. Alii diſſitis à mari locis delectur, & ex excelſis ar-

Bůteo.
Bůsant . Bůsahm
nussweÿh .

Goÿrani seu Boudree Bellonij .

Accipiter.
1
Hapich.

ſis arboribus prædam deſpiciunt, & infeſtant. A *Sexu*, in quo fœmina colore ad Aquilam accedit, niſi quod maculis denſioribus & rufis aſpergatur. *A magnitudine*, quæ Aſtures ita commendat, ut in Syria aves quę prædæ ac aucupio ſerviunt, ad pondus emantur. *A loco*, ſunt namque *Armeni*, qui oculos habent virides, & ſi cum dorſo nigricantes, optimi cenſentur; crura candida, pedes magnos. *Perſis*, corpus grãde, plumis benè veſtitum, oculi concavi, ſupercilia pendentia. *Græcis* caput grande, & raræ in collo plumæ. *Africanis* dorſum nigrum, oculi, in juventute nigri, ætatis progreſſu ruffeſcunt. *Sardis* pennæ nigræ, crura brevia, femora longa, pedes pallidi. *Illyricis*, ſive Sclavis, ſtatura mediocris, pennæ rubræ, majori ex parte prunarum candentium ad inſtar; pedes magni, femora ab interna parte plana, volæ manus inſtar æqualia. *Alpinis* corpus magnum, oblongum, pedes ferè candidi, ſufficiẽs ad leporum venationem robur. *Germanis* oculi iris & ſuprema capiti contigua roſtri pars, crura, tibię & pedes, crocea. Pennæ caudæ nigris & canis iisque latis & obliquis maculis aſperguntur; colli ſuperioris & capitis ruffeſcunt, & pũctulis, nigris interſtinguuntur. Carcani Aſtocellus, eſt fortè Tardici & Belonii Semi Aſtur.

ACCIPITER PALUMBARIUS, qui Græcis eſt φασσοφόνος, φαβοτύπος, & φαβοκλόνος, ſeu columbicida, quis ſit, certò dici non poteſt. Ariſtoteles *b* meram nomenclaturam ſuppeditat, & ſimpliciter Accipitrem nominat. Epheſius à Niſpho citatus, Falconem gentilem vulgò dictum ex eo facit. Alberto cum Aſture idem eſſe videtur, Turnero cum Fringillario idem. Ariſtoteli eſt Chalcidis avis magnitudine, & Carnivorus: Porphyrio omnium celerrimè volat.

b *l.* 8. *Hiſt. c.* 3.

l. 3. *de abſtin. ab animal.*

ACCIPITER FRINGILLARIVS Græcis veteribus Σπιζίας recentiorib. ξιυπέει, corrupto fortè ab Oxyptero vocabulo; Latinis Niſus, quod ei Alberti ni fallor primum ęvo impoſitum eſt, ſed non Ovidij, cui Niſus idẽ cum Haliæto, aliquibus Sparverius, ab Italorum Sparviero dicitur. *Mas* qui Muſcetus vocatur, & fœmina minor eſt, quiq; ab Aldrovandro exhibetur, *roſtrum* habet breve, unco acutiſſimo præditum coloris cornei ſubcærulei. *Oculi* pupillam ochræ colore pallido, lutea iris excipit, quod reliquum eſt intentu flavet. *Caput*, collum, pectus, venter, crura albicant, & variis maculis diſtinguuntur. *Dorſum* & alas maculæ multæ albæ reſpergunt. *Cauda* nigris & fuſcis maculis transverſim ornata, reliqui ferè corporis longitudinẽ æquat. *Pedes* & tibiæ crocei ſunt coloris. *Fœmina*, vertex, collum, dorſum, alæ coloris ſunt obſcurè fuſci. In *Syncipite*, & alarum medio, qua dorſo incumbunt, alba macula conſpicitur. *Pars* totius corporis *prona*, eſt candida, & transverſis lineis luteis interſecatur. *Degit* tempore hyberno in ſylvis cæduis, earumq; gracilibus. Non ante occidentem ſolem ad ſedem ſuam revertitur. Plærumque adverſo vento *volat*. In legibus Salicis de eo legitur, quod qui furatus fuerit, centum & viginti denarios perſolvere deprehenſus teneatur. *Dividuntur* ab *Aetate*, in *Nidarios*, *Ramularios* qui necdum plumarum depoſuerunt exuvium & mutatos. *A loco natali* in *Illyricos*, qui ut plurimum lumbos, ac dorſum nigra obtinent, & vitam brevem agunt. *Orientales* quibus cauda duodenis pennis inſtruitur, *Africanos* quibus oculi nigri, pectus nigris & transverſis maculis varium, alæ longæ. *Tridentinos*, qui ſunt proceri, volaces, ſæpe captas, alaudas in terram deorſum dejiciunt; mox ſurſum arripiunt. *Vincentinos*, qui aut in montibus Vincentinis naſcuntur & omnes ſtatura ſunt exigua; aut in Mucroſticanis Spinaroli dicti, capite magno, reliquis minores, & ad aucupia inepti: & *Ignotos*, qui corpore mediocres, maculis ferrugineis ad rubrum inclinantibus, reſperguntur. *A colore* Albos namque in Septentrionalibus oris reperiri, Olaus Magnus author eſt.

ARTICULUS II.

De Circo Aesalone & Tinnunculo.

Nomen. CIRCUS Hesiodo ἴρηξ κίρκ@, Homero & Aristoteli κίρκ@ simpliciter, Festo Circanea vel Circenda, fortè, quod, cum insidiatur, circuitum in aëre faciat, dicitur.

Descriptio. Si descriptionem Bellonii sequimur, haud multò milvo minor est: *Capitis* vertex & guttur inferius ex ruffo albicant, plumulæ quæ auditus foramina tegunt nigræ sunt. *Rostrum* capiti continuum plumbeum est, extremum atrum, *collum* breve. *Crura* gracilia, lutea, falsò altero claudicare, Plinius prodidit.

Locus. Galliæ est inquilina, & ibidem in Arveniæ planis *nidulatur.*

Nutrimentum. Cuniculos, vulpes, *a* columbos, *b* Turtures, *c* Mures *d infestat.* Bibit cum in maritimis versatur. Amaraginem, lactucam sylvestrem, vel crocum nido imponere creditur.

Plin.li.10. H.N.c.8. a *Arist.l.9. Histor.c.5.* b *Aelian.l.3.c.45.de Animal.* c *Aelian.l.6.c.45.de Animal.* d *Homer. in Batrachomyomachia.*

Vox. *Volatus.* *Vox* ipsi acuta, *e* & clangere dicitur, idq; tum facit, *f* cum prædæ propinquus, de ea apprehenda est sollicitus. *Volat* in gyrum, & quidem velocissimè, hinc *g* Homero ἐλαφρότατ@, τάχυς, ἄγγελ@, Oppiano Equis Iberis velocissimis celerior.

e *Homer. Iliad.* χ. f *Eustat.in citati Homeri locū.* g *Odyss.v.*

Nomen. ÆSALO, qui Turnero Smerillus, Isidoro Merillus, Crescentiēsi Ismerlus, Alberto Mirle, inter rapaces minimus est, & tum corporis specie, tum pennarum colore, Falcones refert.

Nutrimentum. Perdices & columbas *venatur*; Alaudas tam avidè ut ad *h* clibanum usq; ardentem, puteum, vel hominum vestes offendat, si peritia, & usus accedat, quatuor merilli, cygnum etiam dejiciunt. Solus omni tempore *i* apparet, quod tamen Buteoni Aristoteles *k* adscribit.

h *Crescēt. l.10.c.13.* i *Plin.l.10.c.8.* k *l.8.Hist.c.3.*

Inimicitia. *Inimicitias* cum *l* vulpe & corvo gerit; illius catulos interficit; hujus ova confringit. Corvi vulpibus auxiliantur.

l *Arist.l.9. Plin.l.10.c.74.*

TINNUNCULUS Gazæ aliquādo Tristunculus, ut Italis Tristarellus, ut Italis Tristarellus, & Canibellus & Gavinellus. Græcis κέγχρεις, κεγχρεῖνας, κεγχρηίς, & κερχνηίς, quod multis milij instar punctis insignis sit, dicitur. *Nomen.*

Descriptio. *Mas*, prout ab *m* Aldrovando describitur, habebat, *caput* in summo vertice nonnihil cōpressum, coloris cum universa cervice ad dorsi initium fermè cinerei. *Rostrum* statim deorsum molli declivitate tendens, unco insigni ac longiusculo, cujus pars capiti contigua fulvescit, media colore est cinereo, ad latera appendix erat, hemicycli formâ. *Alas* & dorsum ferrugineis pennis notis atris distinctis; gulam, pectus, ventrem flavis maculis nigris perspersis vestitum. Alas oblongas, & quinq; digitorum spacio ultra Uropygium extensas. *Caudam* maximâ sui parte cineream, reliqui corporis longitudinem æquantem. *Fœminæ*, quæ major erat, *rostrum* brevius cum rostro magis recurvo, cinereum. *Dorsi* & alarum pars superior ferruginea ad ruffum accedens. Pennæ extremæ dorsi cinerei coloris, & notis trāsversim fuscis obliquis utrinque in angulum medio scapo coëuntibus maculatæ. Habet Aldrovandus & Tinnunculum fœminam alteram, cujus descriptionem apud eundem vide.

m *l.5.Ornithol.c.6.*

Nidulatur in altis ædificiis, muris, turribus & cavis quercubus, monedularum more, non super fronde, sed in latibulis. *Locus.*

Fœminas Mas semper sectatur, *n* de absentibus dolet. Illæ supra quaterna *o ova* edunt, minii modo rubētia. *Pullos* tam diu alit, donec proprio volatu vivere possint. *Generatio.*

n *Aelian. l.2.de Animal.c.43.* o *Arist.l.3.de gener.c.1.*

Victitat papilionibus, Locustis, vespis, muribus. Inventus aliquando in nido ejus & serpens: sed & ipse in picarum nido cum pullis inventus est. Bibat annon dubium. Aristoteles *p* rarò & solum inter uncungues tradit. Aelianus *q* & Suidas nullo potu indigere scribunt. *Nutrimentum.*

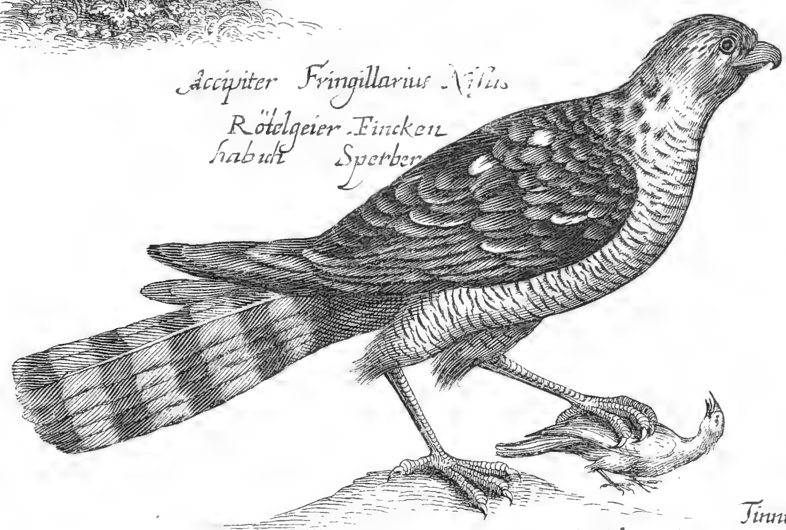
p *l.3.degener.c.1.* q *l.2.de Animal.cap.43.*

Cum columbis singularem colit amicitiam, cum Accipitribus aliis, etsi sui generis capitalem hostilitatem exercet. Ideo, *r* Plinius. Avis, quæ Tinnunculus vocatur, cum columbis habenda est. Defendit enim illas terretq;

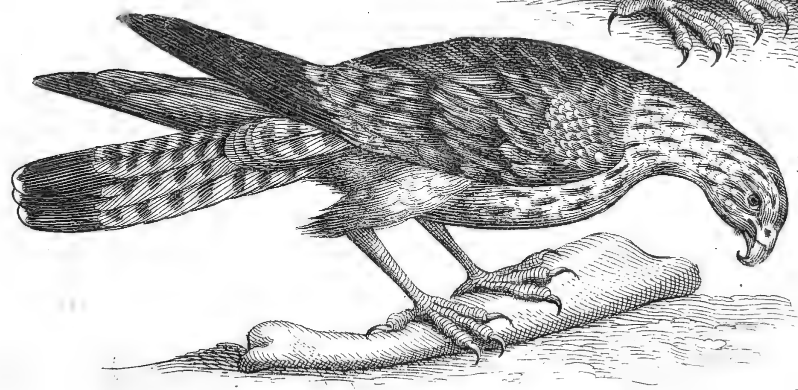
r *l.10.Histor.Nat.c.37.*

Accipiter Palumbarius.
Habich Rakenstößer.

Asterias Sternhabich.

Accipiter Fringillarius Nisus
Rötelgeier Fincken
habich Sperber

Tinnunculus mas.
Wandwäher sternschmatz.

Tinnunculus Fœmina.

retq; Accipitres naturali potentia in tantum, ut visum ejus vocemque fugiant. Hac de causa præcipuus columbis amor eorum, feruntque si in quatuor angulis defodiantur in ollis novis oblitis, non mutare sedem columbas. Fumus ejus albugines oculorum *s* extenuat.

s Plin.l.29. Hist.Nat. cap.ult.

ARTICULUS III.

De Bubeone, Subbuteone, aliis Accipitrum apud Aristotelem generibus, & sacro Aegyptio.

Nomen. a Plin.l.10. c.28.

BUTEONES, qui & à numero *a* testium Triorchis, Marcello, Millo dicitur, quæ ternam descriptionem Aldrovandus exhibet.

Descriptio.

Prima sub nomine Buteonis ex mõtibus Vineolanis allati ponitur. *Corpus* erecti duarum Spithamarum erat. *Caput* habebat compressum, figurâ trigonâ. *Rostrum* nigrum membranâ circa nares luteâ vestitum. Iridem circa pupillam in *oculis* nigerrimam. *Collum* breve & plumosum. *Dorsum* ad caudam coloris ferruginei. *Altera* ex Gesnerus sub Bushardi ut Sabaudis dicitur, maris cognomento, eaq; duplex. Magnitudine *prior* magnã Gallinam referebat. Caput pennis fuscis integebatur: Collum brevissimum erat. Pennæ in tergo fuscæ, extremæ nonnihil ruffi coloris præ se ferebant; in ventre & pectore albicantes nigrisq; plæræque maculis per medium insignes visebantur. *Testes* deerant. *Alteri*, circulus in oculis flavissimus iridem nigram ambiebat, colore nonnihil à superiore variabat. Venter, latera & crura superius plumis albis vestiebantur, quas latiusculi circuli obscurè ruffi per transversum distinguebant. *Testes* bini albi & pusilli ad spinam dorsi inter utrumq; renem consederant, in quorum medio particula teste minor & flava, testiculo proportione respondens, visebatur. *Tertia* est Bellonii sub nomine Guyrani seu Boudree. Huic rostrum est curtum, acie nigrum & hamatum, narium regio & rictus flavescunt. Venter plumis candidis, quarum apicem macula nigra, juxta scapi medij ductum insignis, vestitur. Rectrices alarum plumæ, crenas instar serræ exhibent nigras, ubi albere incipiunt. Caudæ color varietate Attaginis similis. Crura antica & postica annulis imbricata. *Quarta* est illius in quo dissecto tres testes inventi, & qui hactenus descriptis in omnibus ferè conformis erat.

Nutrimentum. b Bellon.l. 2.de Avib. c.10. kc.Arist.9. Hist.c.1. d Simonid. apud Athen.

Victus ipsi ex herbis *b* sclarea, aspe-rula seu alyso & Matrisylva; ex animalibus, *k* mures, ranæ, rubetæ, lacertæ, limaces, serpentes, scolopendræ, crucæ. Erepta illi aliquando ab *d* ardea & anguilla; inventa in dissecti ventriculo & talpa. *Volatus* est tardi, tam deses etiam, ut telo petitus vix ad tertium ictum cedere dicatur, ideò nullo negocio capitur.

Usus. e Plin.l.10. c.49. f Bapt Porta l.3.c.34. Pythognõ.

Usus ipsius tum in *cibo*, tum in *Medicina*. Sanè & in Balearibus insulis, *e* & apud Arvernos Galliæ populos in honore mensarum est. Carnem quippe habet, teneram, hyeme præsertim, & dulcem. Testiculi ex *f* aqua fontis cum melle decocti ad venerem commendantur.

Descriptio. g Arist. H. A.l.9.c.36.

SUBBUTEO seu Hypotriorchis, quod nomen Aristoteles *g* illis qui in Accipitrum genere latiores sunt adscribit, prout ab Aldrovando describitur, verticem habet ex cinereo & castaneo ad nigrum vergentem; ejusdemq; coloris macula, una à capite per tempora ad gulę latera descendit; altera ab initio rict⁹ sub oculis utrimque per gulam in longum protẽditur. *Palpebræ* sunt subluteæ. Plumæ menti & gulæ totæ albæ, & color ille continuus, ad cervicis & verticis per tempora initium, quod minori oculorum cantho ex opposito est, perducitur. Pectoris totius plumę, nec non & ventris medio macula fusca oblongâ notatæ in oris albicant. In pedum *planta*, tubercula veluti calli ubiq; eminent. In nemoribus celsis & densis degit, & homines quos Perdicum vel Coturnicum venationi operam dare conspexit, ipsi insequi solemne est, ut aviculas Canum metu subvolantes arripiat. Sed hæc de istis sufficiunt: quid verò

h *l.9.Hist. c.36.*

verò *h* Aristoteles per Pernem, Percum, Rubetarium, & Levem, intelligat, disquiritur. *Pernos* apud Hesychium & Phavorinum genus venatorij est accipitris, ultra ignoratur. *Percus*, seu Percuus idem cum Fringillario propter alarum nigritiem, esse videtur. Aristoteles per Fringillarium, Nisum fœminam; per Percnum marem vulgò Maschettum dictum, fortè intellexit. *Levis* quis sit ignoratur. Bellonius Smerillum esse existimat. *Rubetarius* vel idem est cum Levi, quia de utroq; Aristoteles. Abundè vivunt, & humivolæ sunt, vel Milvi species. Qui SACER ÆGYPTIUS Bellonio dicitur, corporis magnitudine Corvum refert, capite Milvum, colore ad Falconem sacrum accedit. In Ægypto est frequentior, quàm ulla alia Avis quæ rapto vivit. Rara in Syria conspicitur; sed & in Caramania aliquando. Serpentibus potissimum vescitur. Vnde ei olim apud incolas tāta *i* reverentia, ut illius vel per imprudentiam occisor, morte multaretur; ipsa mortua honorificè sepeliretur.

i *Herdot. in Euterpe.*

ARTICULUS IV.
De Lanariis & Collurionibus.

Nomen.

DE Lanariorum ignobili genere, Buteonibus rectius annumerādo hic res est, de nobili inter Falcones agemus. *Nomen* ipsi seu à laniandis avibus: seu quod plumas lanarum instar molles habeat. Aliquando Lanius Molliceps, Falco albus, degener, & Buteo albus dicitur.

n *Aldrovand. l.5. c.11.*

Aldrovandus *n* duplicem iconem exhibet. *Prior*, accipitri palumbario magnitudine par, *vertice* erat lato, capite & collo crassis, omnibus uti & vētre, totâ parte pronâ, femoribus uropygio, & cauda inferna. Inter oculi canthum majorem & rostrum, maculam habebat nigram, alas oblongas; longè ultra uropygium protensas, *tibias* luteas, & pro reliqui corporis proportione valdè graciles, easdem à poplite ad ungues paulò plus palmo longas, & culmo triticeo vix crassiores. Vnguiculos uncos, sed tenues. *Alteri* lingua erat lutea & nigra. *Caput* & dorsum cum leucophæo fuscum, pectus totum leucophæum, ad anum usque maculis in longum ferrugineis distinctum. Alarum remigia ex sex ordinibus ratione coloris constare videbantur. Vropigium totum candicabat. *Pedes* habebat luteos, femora plumis ad poplites usq; vestita. Tibias erectas & instar stipitum. Vngues longos & admodum recurvos.

Victum ex muribus in agris quærit; sed & avium pullos, in nido, vel cum per terram volandi impotentes, reptant, rapit. *Albert. l. 23. de Animal. c.15.*

Differētia.

COLLVRIONES de minore sunt Lanariorum genere; illiq; vel *Majores*, vel *Minores*. Ex *majoribus*, qui Aeliano Merulæ venaticæ, Fœmina est turdi mediocri magnitudine, è lōginquo contēplanti tota cinerea. Capite ad reliqui corporis proportionem triplo majore. *Rostrum* habet parte superiore valdè inflexū: inferiore sursum modicè curvatum. *Linguam* in extremo multifidam, & in fibras acutas, & quasi capillamenta quædam desinentem. *Oculos* totos nigros. *Caudam* picæ similem; quæ explicata, corniculatæ crescentisve lunę imaginem exhibet. In Mare gula, pectus, venter, femora, cauda prona dilutius quàm in fœmina albicant. Vertex & dorsum obscurius fuscescunt, plumulæ harum partium adeò sunt tenellæ, ut pili potius glabri ac leves esse videantur. Erat & *alter* totus albus, rostro, tibiis & unguibus exceptis. Interdiu semper ferè arbori summæ aut dumeto insidēt: in Helvetia inter frutices spinosos, & considentes caudam erigunt.

Nutrimentum.

Victus ipsis Papiliones, scarabæi, vermes, juli, erucæ hirsutæ, locustæ, grilli; quos, præda uberior si cōtingat, defectum penuria providi in aculeis & spinis arborum figunt: inter aves Turdi, Fringillæ, Picæ sylvestres. Ossa comminuta devorant, & famelici, tantos carnis bolos in gulam ingerūt, quantos rictus capere potest.

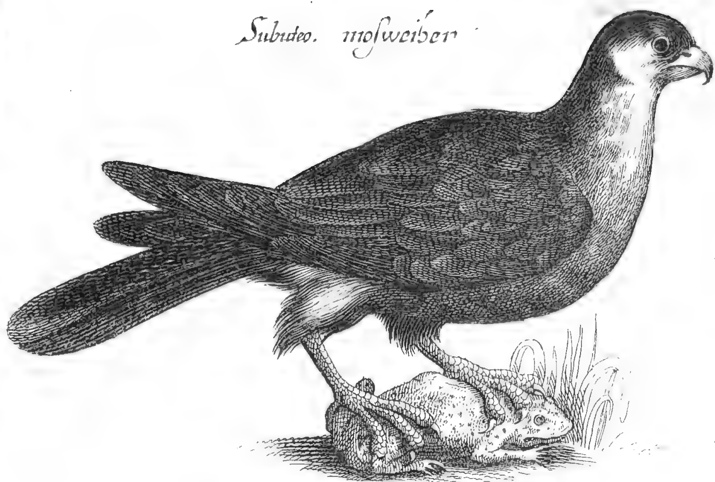
Generatio.

Nidos ex musco, lana, fundos eorundem ex erica, componūt. Senos *pullos* excludunt, parentibus rostro, cruribus, *Bellon. l. 2. de Avib. c.23.*

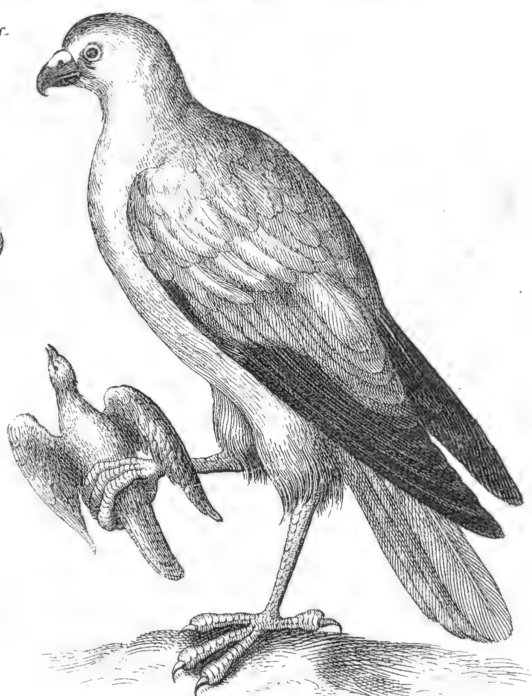
Accipiter Ægyptio

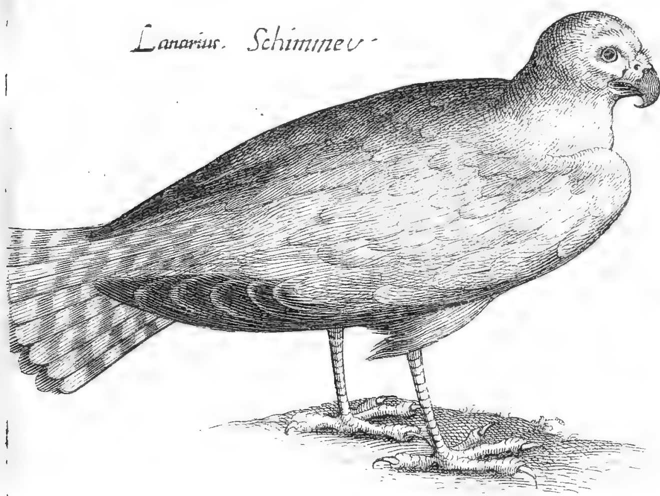
Subuteo. moßweiber

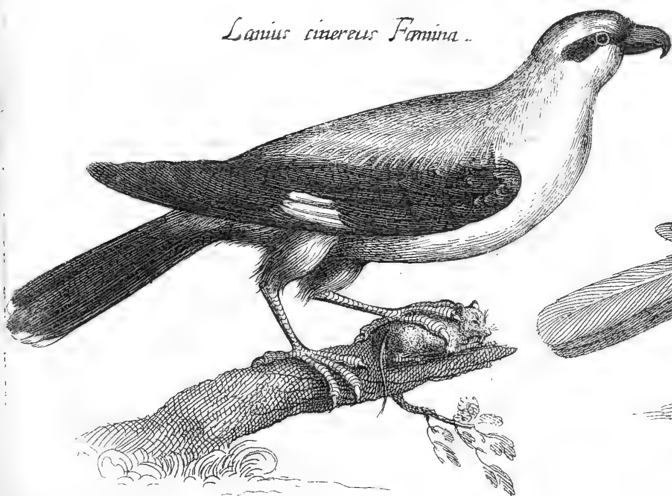
Lanarius.

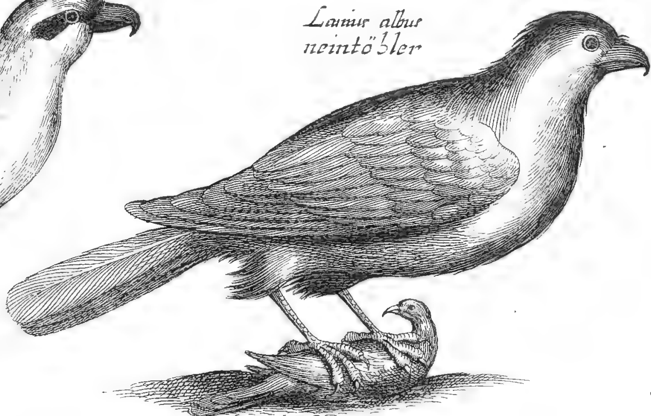
Lanarius. Schimmer

Lanius cinereus Fœmina.

Lanius albus
neintöẟler

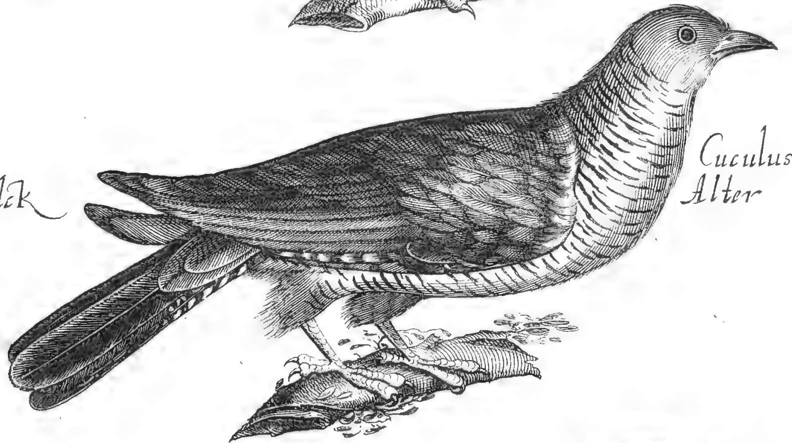

Tab: X.

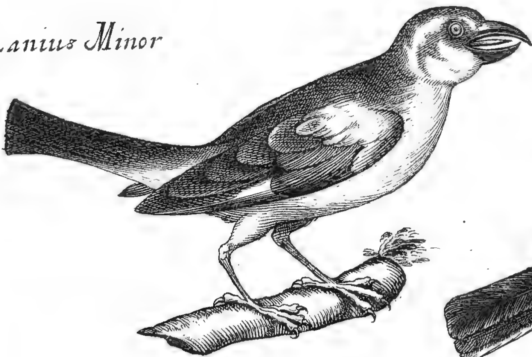

Tinunculus Cenchris.
Wanen Waher

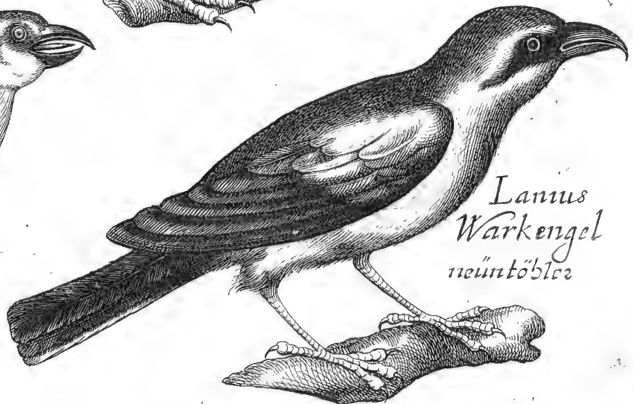

Cuculus.
Guch gauch.

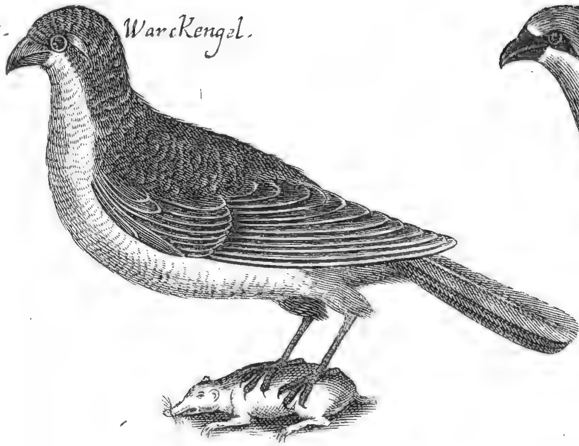

Baumfalck
Dendrofalcus

Cuculus
Alter

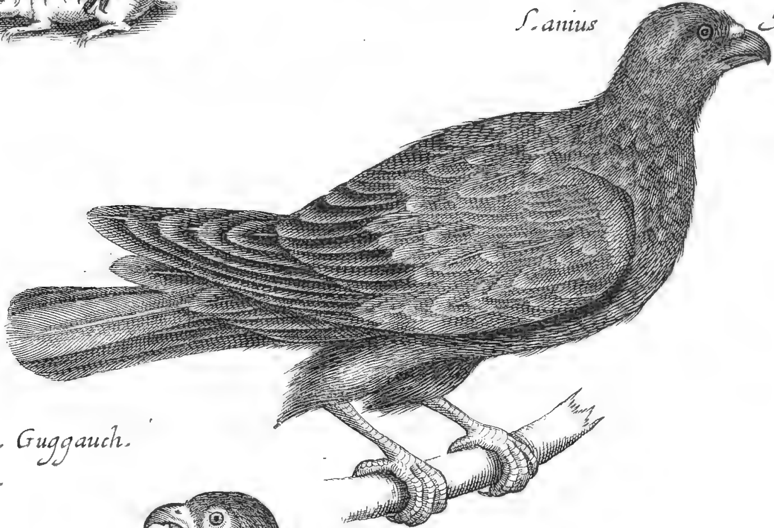

Aesalonu
accipitris Spe:
cies

Lanius Minor

Lanius
Warkengel
neüntöbler

Lanius.
alius.
WarcKengel.

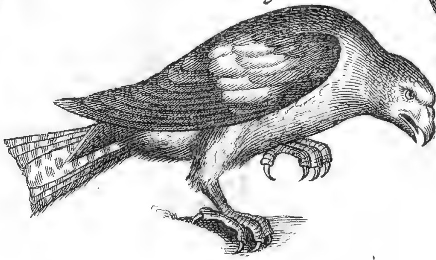

Lanius Collario.

Lanius
Miluus.

Cuculus. Guggauch.
Kukkuck.

Buteo. Triorches
Bushart, Busant.

Accipiter
minor.

Miluus. Weije.

Accipiter maior.

bus, pedibusq; exceptis, quia plumularum radices ad virorem nonnihil vergunt, omninò dissimiles.

Vox. *Voce*, canum à longè auditum latratum, aut Noctuæ aliam appellantis ululatum referunt, & vocem Houin; quam sæpius iterant, exprimunt. Uni-*Aelian.* formis ea hyeme & autumno; vere & æstate varias Avium modulationes imitati, eas ad se capiendas alliciunt. Capti in caveam inclusi, muti & elingues permanent. Hyberno tempore facilè capiuntur. Nam avem caveæ inclusam invadunt, decipulâ deci-*l. 5. c. 14.* dente, intercipiuntur.

Collur iones minores. *Collurionum minorum quinque genera* observavit Aldrovandus. Tria aliqua sui parte rubescentia: duo cinerea. Aviculæ sunt Alaudis paulò majores, duos palmos & pollicem circiter longæ. Omnes utraq; rostri quod recurvum est, modicè tamen parte, ternos pilos instar barbæ prominentis habēt. Utrorumq; pulli, antequam frequentibus integantur plumis, virescere nōnihil apparent. Tanta eis (expertus *Bellon. l. 2. de Avibus c. 25.* Bellonius) similitudo, ut difficillimè dignosci possint. *Cibus* ipsis sorices, mures, lacertæ, talpę. Inter edendum, uni tibiæ insistentes, cibum pede altero sursum retracto prehendunt. Humilius *volant*, & prædæ inhiantes aliquandiu sese in aëre librando suspendunt. In carduis sæpissimè *quiescunt*. Octonam aliquādo, senaam nonnunquam prolem excludunt. Rubore verticis qui insignes, in Italia inter delicatos cibos.

ARTICULUS V.
De Milvo & Harpa.

Nomen. MIlvus, quod vocabulum & piscē, *a* & stellam *b* in Septentriona-*a Plin. l. 9. c. 26. Oppian. l. 1. de Piscib.* li parte significat; Græcis ἴκτινος, Cretensibus ἄρπετος, Hesychio si locus suspectus non est, ἀναπτησιοκέρας; eidem *b Ovid. l. 3. Fastor.* & Phavorino σκίλλος, ἔλανος, & κασκυδ'-ειον dicitur. Plinio *c* ex Accipitrum *c l. 10. c. 10* est generib.: Aristoteli inter carnivoras, sed vix rapacium nomine dignus.

Differētiæ. Tria ipsorum sunt *genera*. *Unum*, ἴκτινος αἰτωλίος *d* Aristoteli dictum, minus nigrum & robustum. *Alterum* *d l. 6. Hist. Anim. c. 6.* majus, colore propemodum ruffo, infirmius. *Milvi regalis* nomine gaudet, quod à binis falconib. sacris in ipsum emissis, intra nubes etiam se condens, summa cum Principum voluntate in terram dejiciatur. Cui & Milvus palustris *x* accenseri debet. *Tertium*, *x Et Bousati Sabaudorum, qui marinus est.* albidius & rapacius, Angliæ, & Septentrionalibus regionibus, in quibus nigredo & albedo in candorem vertitur, frequens.

Descriptione operosâ opus non est. *Descriptio.* *Rictum* habet rectū, nulla marginum appendice à frēno seu lateribus extremis ad unci usq; initium. Intestino & hepati fel adjunctum habere Athenæus *e* tradit. *e Athen. l. 8. c. 8.*

Loca temperata Milvo sunt familia-*Locus.* ria, nisi quòd in Lybia, circa fontes Nili perennare *f* dicatur. Ideò & in-*f Herodot. l. 2.* sula S. Dominici, vicinoque mari multi, quibus bifurcata cauda, visi sunt: & in Anglia, nullo non anni tempore apparent, & quòd spurcitiem in plateis & ad flumen Thamesin legant, lege ab omni noxa immunes sunt. Ideò hyeme adventante vel calidiores regiones Aetolij citius, quàm Regales petunt, ibidemque hybernant; (sanè ultimo Aprilis tot circa Pontum Euxinum *g* Bellonius vidit, ut, si quin-*g l. 2. c. 28.* decim dierum spacio tot prætervolassent, hominum superaturos fuisse numerum crederet) vel in nidis ad breve tempus plumarum suarum vellere corpus à frigore tuentur: vel in quercubus aliisve arboribus carie exesis, corpus fovent. Ideò denique æstu accedente, calidas regiones deserūt, & in Europam, tardius tamen Aetolij, quàm Regales revertuntur; & æstu in eadem urgente, supra nubes, quò radiorum solarium reflexio pertingere non potest, ideò nec æstus ita urget, elevantur, ibique aliquantisper hærent.

Victitant carne, *h* animalium pul-*Nutrimentum.* lorum inprimis gallinaceorum & anserinorum tam vivorum, quàm mor-*h Arist. H. A. l. 8. c. 3.* tuorum, & fructibus. In Ægypto *i* in *i Bellon. l. 2. de Avib. c. 28.* palmas devolasse, & dactylos comedisse visi sunt. Fruges respuere *k* A-*k l. c.* ristoteles credidit. Bibunt *l* rarò, quia sicco cibo rarissimè utuntur; & si *l Arist. l. c.* quando; ex solis pluvialibus aquis, si

Tzetzi credimus; à quibus tamen dum pluit, abstinent. Quod ad fenestras domum in Ægypto *m* advolant, & in insula S. Dominici propè ad homines accedunt, in eorumque conspectu corpus à pulicibus expurgant, mansuetudinis est indicium: quod pueris cibum è manibus, carnes abluentibus, pisces exenterantibus, pileos deambulantibus in urbe, nidulationis inprimis tempore, eripiunt, rapacitatem arguit: quod in Elide nihil ex funerum ferculis *n* esculenti; nihil Olympiæ ex ara carnium Jovi sacrificatarum, auferre dicuntur, vel falsum est, vel timiditatis, *o* quia turba præsens, argumētum præbet. Creduntur primo anno præ audacia nihil mortuum gustare; secundo præ metu nihil vivum edere; tertio fame interire.

m Bellon. l.2. de Avib. c.28.
n Plin. l. 10. c. 10.
o Ovid. l.2. Metamorphos.

Generatio. *Pariunt* bina, magna ex *p* parte, interdum tamen terna, totidemque excludunt pullos, post vicenorum dierum incubatum: sed qui Aetolius vocatur (malè Plinius Aegolium vertit) quaternos.

p *Arist. H. A. l.6. c.6.*

Vox. *Vocem* si spectes, lippire vel jugere dicitur.

Visus. *Visus* ipsi satis *q* acutus. Unde Aristophanes *r* παντοφθάλμους dixit.

q *Apulei. in Milesiac.*
r *In avib.*

Volatus. *Volatu* & præstant, & in eo aliquid peculiare habent. Illud, tum quia intra nubila se recondunt, & indefesso labore maxima aëris *s* spacia emetiuntur: tum quia tanta velocitate se præcipitant, ut sæpè projecta in altum pulmonum bubulorum segmina, unguibus antequam in humum delaberentur, *t* arripuisse, visi sint. Hoc, tum quia ducunt per *u* aëra gyros, unde Circaneæ, κυκλεύουσαι, & περιοδεύουσαι, aves dicuntur; tum, quia immotis alis diutissimè in aëre, motus tonici beneficio hærent. Scilicet, elatâ eâ ex parte paulisper ala, unde subit aura, motum aëris in reliquum etiam corpus excipiunt, & ita sustinentur. Sufficitur lata in alarum vicem cauda, quā, prout res postulat, dilatant, constringūt, deprimunt, attollunt. *Videatur*, inquit Plinius, *x artem gubernandi navium docuisse caudæ flexibus, in cœlo monstrante natura, quid opus esset in profundo.*

s *Iuvenal. Satyra* 4.
t Bellon. l.2. de Avib. c.26.
u Ovid. l.2. de Amore.
x Plin. H. N. l. 10. c. 10.

Amicitia *Amicitiam* colunt cum *z* Harpa & Cuculo. *Inimicitias* cum vulpe, *a* corvo, gallinis & columbis exercent. A solstitiis afficiuntur *b* podagra, ideò tunc frequentius latent.

z *Arist. l.9. Hist. cap. 1. Aelian. 5. H. A. c. 48.*
a *Horatius in Epodo.*
b *Plin. l. 10. c. 1 H. N.*

Vsus. *Vsus* ipsorum apud pauperiores nōnullis in locis in *cibo*. In *Medicina* cinis cremati bibitur, contra Epilepsiam: testiculi ex aqua fontis, contra impotentiam; fimus, contra articulorum dolores, quod & vermes, qui ex eo XL. diebus in fimo macerato, nascuntur, faciunt, cōmendantur. De HARPA inter Aristotelem, Plinium, & Oppianum non convenit. Gesnerus vulturem aureum Harpam Oppiani, quod sub mento plumas barbæ instar habeat, esse credidit. *c* Aldrovandus Milvum palustrem opinatur.

c *l. 5. c. 16.*

ARTICVLVS VI.

De Cuculo.

Nomen. Cuculus, quo nomine mons in agro Bononiensi, piscis *a* marinus, *b* herba involucrum papyraceum, & alia veniunt, Græcis κόκκυξ, nomen à voce sortitus est. Accipitri apponitur, quod cum tanta similitudine referat, ut Aristotelis ętate hoc ipso creditus sit prognatus, & apud *c* Gallos Falco cuculi parens communi proverbio dicatur. Plinii is videtur error. Nam Aristoteles, *d* dum Cuculum ab Accipitre interimi scribit, quod nulla avis in suo genere solet facere, accipitrini generis eundem non esse docet.

a *Athen. l. 7. c. 27.*
b *Fernel. l. l. 6 Methodi c. 20.*
c *Bellon. l. 2. de Avib. c. 29.*
d *H. A. l. 6. c. 6.*

Differētia, & Descriptio. *Duo* sunt ipsorum genera, *Majus* nempe & *Minus*, quæ sola inter se magnitudine differunt. Nec est quod curiosè describantur. Neque aduncis sunt inquit *e* Aristoteles unguibus, ut Accipitres, neque capite accipitribus similes. Sed ea utraq; parte columbos potius quam accipitres imitantur: nec alio quàm colore repræsentant Accipitres, nisi quòd isti maculis seu lineis distinguantur, cuculi velut punctis. Cave tamen, illud quod de pedibus, extra aduncitatis defectum intelligas. Nec enim iis terni ante & retrò unus ut columbis; sed bini antici

e *Arist. l. c.*

& to-

& totidem postici, ut Picis, & nocturnis avibus, quod Antiquitati ignotũ. Sed & id, quod de punctis dicitur, strictè sumendum est. Nam quos Aldrovandus describit, pronâ parte totâ tam cinerei sunt, quàm albi, lineis seu maculis transversim ductis oblõgiusculis, fuscis, & interruptis interdum, interdum magis continuis distincti. *Crura* corporis magnitudini in ijs non congruunt. Nam & femora brevia, & tenuia sunt, & tibiæ vix pollicem latum longæ. Juvenem totum nigricantem maculis subruffis per alas resperſum, Aldrovandus notavit, foramina narium in rostro multum eminebant. Oris pars interior flavi coloris erat.

Locus. *Loca*, si attendamus, ubiq; ferè gentium reperitur, novum orbem, & Æthiopiã, si Alvarezius fidem meretur, si exceperis. Aestate pro natura avis, in cujus nido parit, in arborib. petris, & fluminum ripis *degit*: hyeme in terræ, lapidum, & arborum cava se abdit, in ijsq; per totam hyemem latet. Auditam ejus latentis vocem fabulãtur, cum truncus fornaci calefaciendæ immitteretur.

Nutrimentum. f *Arist. l.9 H.A.c. 29.* g *Arist.l.6. H.A.c.7. Plin.l.10. H.N.c.9.* h *Author de Natura.* i *Arist. l. 3. de Gen.c.1.* k *Idem l.6. Histor. An. c.7.*

Cibus ipsi erucæ, muscæ, fruges; sed & carnes, si verum est, grandiusculum nutricis pullos, imo ipsam devorare, quod *f* quibusdam creditum, quanquam exinde carnivoras esse *g* negetur, quod nonnunquam Accipitri in cibum cedat. Hyeme dum latitat & implumis est, vel congestis & ibidem *h* repertis vivere, vel hirundinum & ursorum modo vitam sustentare, credendus est.

Generatio. l *Hist. Animal.l.6. c.1.* m *Arist.l.9 Hist. Animal. c. 29.* n *Aelian.l. 3. de Animal.c.30.* o *Plin. H. N.l.10.c.9* p *Arist.l.3. de gen.c. 1. Aelian.l.3. de Animal. c.30.*

Quantum ad *Generationem*, quia naturæ *i* est frigidæ, majori ex parte *k* singula parit ova, raro bina. Genus quoddam in petris *nidificat*; (sic Aristotelis *l* verba sumenda sunt) reliqua in palumbi, *m* alaudæ, luteolæ, sed currucæ inprimis nido ovis *n* jam fæto, ova sua deponunt: seu, quod *o* ob metum & ignaviam non fore tutam generi suo stirpem opinentur; seu quod propter frigidam *p* corporis cõstitutionem, ex ovis pullos excludere non possint.

Ingeniũ. q *Arist.l.6. Hist.c.7. Isidor.l.12. Orig.c.7.* r *Oppian. in l.l.1.* s *Aeliã. l.c.* t *Niphus apud Aldrov.* u *Arist.l.9. H.A. c. 29.* x *Plin.l.10. c.9. H.N.* y *Idem l.c.*

De *ingratitudine* in nutricem, non conveniunt Authores. Alij, negant, dum, vel avis eum duntaxat in cujus nidum sua importat, ova *q* comedere, propria subjicere: vel deprehẽsa postquam adoleverint fraude, à nutrice *r* relinqui; vel ad volatum firmos, sibi conscios ad parentem *s* evolare; vel nutricem, seu viso cuculi, cujus ovum citius excluditur, pullo, tanquam eo contentam à suis incubandis *t* desistere; seu exclusos, specie cuculi elegantiore captam (arripit hic cibos avidus, & pinguescit) tanquam spurios *u* occidere, & in cibum cuculi pullo dare, scribunt. Alij affirmant dum, vel pullos nutricis ab ijs vel conculcari, vel cibo fraudari, vel ipsa *x* inspectãte absumi; & jam volandi potẽtes, ipsam nutricem *y* corripere credunt. Utut sit, hoc certum est, educare currucam subditum cuculum adulterato fœtam nido.

Volatus. z *Plin.l.c.* a *Ael.l.3.de Anim.c.30*

Volatus ipsis brevis, interruptus, humilis, & ut hostem effugiant, instabilis. Ideo Milvorum scapulis, quo tempore adveniunt, suscipi putantur, ne per longa aëris spacia defatigati deficiant. Solent autem ineunte vere apparere; cujus adventantis primi post amphisbænam sunt nuncij. Caniculæ ortu *z* occultantur, post rarissimè *a* cernuntur. Hyeme deplumes in cavernis torpent.

Vox. b *Arist.l.9. H.A. c.49.*

Vox ipsorum propria Cucu. hanc minus explanant, *b* cum se abdituri sunt. Ad ultimum alibi Julium, ad S. Johannis, apud nos, festum, perfectam edit, si ultra, uvæ vix maturescent.

Antipathia. c *Isidor.l. 12.orig.c.4*

Inimicas tum omnes ferè aviculas, prçcipuè cum ova pariunt, habent, seu quod illorum sint fraudis consciæ: seu quod Accipitri per quam sint similes: tum cicadas ex ejus saliva *c* ortas, quę eos frequenti agmine invadunt, & postquam sub alas irrepsere, morsibus lancinant. Ideò sub ortum caniculę, quo raucis

Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.

cantilenam suam abrumpit. De ejusdem cum Milvo amicitia superius dictum est, quod de paliuro in monte Coccygio à *c* Plutarcho refertur, omne animal, solo cuculo excepto,

Sympathia. c *Plut. de fluviis.*

 quod

quod insederit, tanquam visco retinente hærere, non minus fabulosum est, ac quod de cicadis ex ipsius saliva natis dicitur.

Morbi. Inter *corporis affectus* referri potest, quod hyeme deplumescit, pennas mutat, & simul colore immutatur. Exuvio deposito, corpus ejus scabrescit.

Vsus. Usus ejus, & in *Medicina*, quia cineres *d* usti ad dolorem ventriculi valent; & in cibo, quia ejus pullo, qui jam volare potest, nulla avium suavitate carnis comparari potest, obtinuit.

d *Plin. l. 10. H. N. c. 9.*

TITVLVS IV.

De Falconibus.

CAPUT PRIMUM.

De Falconibus in genere.

Nomen. Falconis ut avem significat, vocabulum adeò generale est, ut eo omne rapacium genus Authores incluserint; & Aquila, *a* cum Theodotione & Symmacho, omnes quarum in venatu volatico usus est, Falcones nominarint: Recentiores illis avibus à falcato unguium hamo nomen indidere, quæ Thuscis Campanis vernacula Capys dicebantur, & à nobis jam describentur; nec tamen tam strictè, ut non quædam Accipitrib. communia intercursura sint.

a *Albert. l. 23. de Animal.*

Differentiæ. Ad tres ipsos *classes Migratores* nempe, *Campestres*, & *Riparios* Bellonius redigit; ad *nobiles*, *ignobiles*, & *Hybridas* seu medij generis, quod promiscuo generosorum & ignavorum coitu generentur, *b* Albertus. Sub *illis* Falconem sacrum, Hierofalcum, Falconem montanum, peregrinum, gibbosum, album, rubeum, cynopodam arboravum, & lapidarium; sub *istis* Buteones, Lanarios, Tinnunculos, sed perperam; comprehendit. Sub his, Germanos & Tunctanos quidam enumerant, sed & hi omnes, ætate, colore, & corporis formâ variant. Hinc *Hornotinorum*, qui eodem anno nati sunt: *Nidulariorum*, qui statim à nido domi adoleverunt, nec ita ut ramularij pennas producunt. *Ramalium*, qui circa nidum ramulatim obvolitant; *Mutatorum*, qui vel deplumes sunt, vel plumam veterem cum nova jam commutarunt; nomina.

b *l. 23. de Animal.*

Descriptio. Quantum ad *descriptionem* exactã, In capite, dorso, superiore colli, exteriore alarum & caudæ parte cinereus sit & subniger, in aliis passim partibus varius, & virgulis quandoq; interruptus: sed primo anno secundus *color* ruffus est, remissæ rubedinis, albescit deinceps paulatim, eo magis, quò pennas mutarit sæpius. *Caput* habet crassum, nec oblongum, nec strictum, superiore parte à rotunditate deficiens. *Collum* & rostrum brevia, maculas in maxillis nigras, circa oculos albas; *oculos* croceos ad rubedinem accedentes, *pectus* cum osse pectoris acuto & duro. *Pedes* patulos, croceos, & ad albedinem declinantes. Crura brevia. Coxas longas, & pennatas &c. *Morantur* in tota septentrionali plaga, & quidem optimi. Bosnia albos profert, sed & Oriẽtis regiones haud malos. Degunt vel in altissimis montium verticibus vel sylvarum arboribus excelsis.

Vox. *Vox* ab acuto ingraviorem flectitur.

Volatus. Mira quadam *volandi* ratione, in principio, medio, & fine venationis utitur. Ad prædam pergens celeri volatu in sublime adscendit, & rursus compositis ad pectus, quibus icturus est vnguibus, tanto impetu in avem obliquato volatu descendit, ut strepitum quasi concitati venti suo descensu excitet, in descensu avem percutiens, adeò longum vulnus infligit, vt à capite ad caudam usq; discissa, aut toto capite truncata, nonnunquam in humum decidat.

Pugna. Cum Ardea ipsi periculosum certamen. Hæc enim *c* vbi infra positam se videt, rostro suo prælongo ac acuto, quod prius abscõderat, sursum elato, irruentem ita excipit, ut eo semet Falco sæpissimè medium pectus induat, & ambo interdum illisis interraneis humo affligantur.

c *Paræus l. de homin. & Animal. præst.*

Morbi. Cum multis sæpè *morbis* conflictan-

ctantur, Febri: Apoplexia, Apostematibus capitis, vertigine, oculorum suffusione, asthmate, vermibus, podagra, pediculis, &c. *Antipathiam* cum illis gerit, tum Alauda, quę in hominis manus, quam falconis ungues mavult incidere: tum Drepanis avicula lacustris, quæ auditis falconis tintinnabulis, tantoperè consternatur, ut malit lapidibus ab homine obrui, quàm volatu se in aëra attollere.

Antipathia.

CAPUT II.

De Falconibus in specie.

ARTICULUS I.

De Falcone peregrino, sacro & Gyrfalcone.

FAlconum species superius exposuimus. *PEREGRINO* qui primum ob audaciam & generositatem locum sortitur, nomen ex eo est inditum, vel quod semper de regione in aliam migret, vel quod nidus ejus nullibi gentium inventus, fuerit.

Differentiæ.

Quatuor ipsorum à colore *genera* posuit Carcanus, duo ab eodem Belisarius. *Vnum* quod pennis æreum colorem præ se fert, & in singulis pennarum capitibus ad coronæ modum albedine sigillatim distinctæ pennæ, quasi figuram ostendunt. Si excellere debet, Caput necesse est aliquantum in fornicem, vertice leniter elevato ac rotundo, curvatum, cinereo colore habeat: simul atque volandi potens evasit, in rostri parte superius plumulas quasdam, quæ veluti barbulæ speciem gerant; ostentet. Gula lineis in longum ductis nigris maculetur. Supercilia & maxillæ admixto modico rubore albicent. Dorsum livescat. Alę sint lõgæ in ultimam caudam recumbentes. Cauda longa, crassis pennis constans, in acumen paulatim desinens, femora longa, tibiæ breves, pedes colore inter flavum & plumbeum ambigente tincti, digiti graciles. Ungues magni, nigri & acuti &c. *Natales*, Sardiniæ, Ægypto, Cypro, Cretæ & Rhodo debet. Si qui in Italia vel àlibi capiuntur, vi ventorum eo depulsos fuisse creditum est. In Alpibus etiam nidulari, fide veteri cujusdam Falconarii, Albertus M. refert. *Alterum*, Nigrius, quod multis à priore notis variat, femora lineis transversim distincta, crura item colore croceo sed diluto maculata, gerit. Qui ex hoc genere ab Aldrovando describitur; verticem capitis habebat planum ac compressum, Rostrum membranâ luteâ intensi coloris, nares ambiente; capiti conjunctum. Caput, cervicem, dorsum, alas fusca, per singulas ferè pennas maculis atris transversim per alarum maiores respersæ conspiciebantur. Gula ex albo nonnihil flavescebat, parte sui infima, maculis veluti guttis nigris transversis distincta. Pectus, venter, & femora alba, lineis latiusculis nigris transversis variegata. Videtur hoc genus idem cum illo esse, quod alii Nigrum absolutè, alii Carbonarium & Falconarium appellant.

Aldrov. l. 7. c. 1.

Creditur primò in montanis propè Babylonem visum, post in Salamine apparuisse. Nunc in alpibus & Pyrenæis *reperitur*: in Germania adhuc rarum est.

Locus.

Utrumque rarius in *volando* alas movet, sic à montano distinguitur: & à sublimi in pronum velocissimè descendit.

Volatus.

Adeò mites sunt, vt quandoq; irasci nequeant; ad hominumque nutus magnitudine quadam animi potius, quàm inedia venantur. Cretenses capiũt etiã Grues, Anates, Mergos, Tardas, Phasianos: Ardeas, inprimis si cibi abstinentiâ inducantur. Si Aquilam viderint nunquam imposterum aucupantur.

Ingeniũ.

SACER, qui & Britannicus, Aelyus, & Aëriphilus apud Avicennam Falco Sacchari, vel Græcorum imitatione quasi Hierax Accipiter, per excellentiam dicitur, vel à corporis magnitudine, viriumque præstantia, ita appellatur. Sanè à Bellonio a Accipitrum adiicitur numero. Tria ipsorum apud Tardivum *genera*; *Vnum*, quod lepores & hinnulos; *alterum*, quod

a Bellon. de Avib. l. 2, c. 14.

quod capreas parvas capit, *tertium* peregrinum exprimit, de quo superius.

Descriptio. In descriptione Albertus & Fridericus Imperator dissidẽt, si Carcanum sequimur, corporis ipsi statura plerũq; oblongiuscula. Capite vertice plano canum. Rostrum cæruleum; Nares exiguæ, pectoris, dorsi, & alarum superiorum maculæ fuscę, femora interiora alba. Crura pedesq; tota ferè coloris cærulei. Cauda maculis circularib. phaseolorum aut renum figuram exprimentibus varia. &c. Excellit, cui color rubicundus, ruffus aut incanus, lingua crassa, pes amplius, digiti crassi, & colore cæruleo diluti.

Locus. *Inveniuntur* apud Tartaros, & Moscovitas. *b* In Polonia, quod Maximilianus Cæsar per suos exploratores comperit, in arboribus non ita proceris nidulantur. Cum versus meridiem victus quærendi gratiâ proficiscuntur, ab aucupibus adventus gnaris, in Aegei maris insulis intercipiuntur, & Venetias etiam è Creta afferuntur.

b *Paulus Iovius in libro de legat. Moscovitico.*

Nutrimentum. De *victu* scriptores inter se non cõsentiunt. Belisarius cadaverib. etiam vesci dicit. Tardivus cibos etiam crassiores facilè concoquere scribit. Albertus delicatè, eos cibandos, cibo semper recente, cerebellis, sanis carnibus, reliquit. *Volacissimi* sunt, nisi è nidis abducantur, & nubes etiã transscendunt. *Capiunt* Anseres sylvestres, Grues, Ardeas, Lepores, Capreolos. His insident, & cerebrum capite perforato excutiunt. In eorum conspectu ne Aquilæ quidem volare audent.

Descriptio. GYRFALCO seu Gyrfalcus (malè à quibusdam Horodius dicitur) qui id ab *c* Aldrovando describitur, verticem habebat complanatum colore cinereo. *Rostrum* breve cæruleum, unco modico, deorsum incurvato, subcæruleo, instructum. *Dorsum*, alæ, venter, cauda alba erant. Verum tergi, alarumq; plumæ plenè singulæ nigra macula notatæ, quæ cordis quodammodo figuram ęmulabantur. Alę erant admodum longę. Remiges propè extremum apicem notâ majori ac longiori nigra ornabantur, quę tamen albo claudebantur margine. *Gula*, pectus, & venter pura tingebantur albedine. *Cauda* erat breviuscula notis nigris transversim variegata. *Pedum* digiti oblongi, validi, latè expansi, tabellarum continua serie per totum intecti.

c *l.7.c.3.*

Differẽtia. *Genera* ipsorum à colore petuntur. Alij sunt, flavi, rubei, & cinerei. Albos etiam in Moscovia reperies. Qui in pectore albicant, magis etiam albi sunt, & primo anno dorsum partim albicat, partim subruffum, vel subrubeũ est. Ubi verò mutati sunt, color ille subruffus in nigredinem permutatur.

Locus. *Locum* ipsis natalem Norvegiam & Hiberniam Belisarius ponit: at certum in Tartaria *d* quoq; & Moscovia *e* inveniri.

d *Paulus Vanet. l.1. c.61.*
e *Mischov. c.14. Asia-næ Sarmat.*

Nutrimentum. *Pugna.* *Vescuntur* inprimis Columbis, & id genus aliis: & postquam semel de aliqua ave gustarint: illâ deinceps relictâ, novam semper prędam persequũtur. Aggrediuntur & Aquilas. Accipitres, Nisi, Falcones, iis advolantib., prædam vlterius non prosequuntur, sed pavidæ persistunt. Si in quinque Grues libero aëris campo unus emittatur, nõ prius persequi desinit, quam singulas in terram dejecerit.

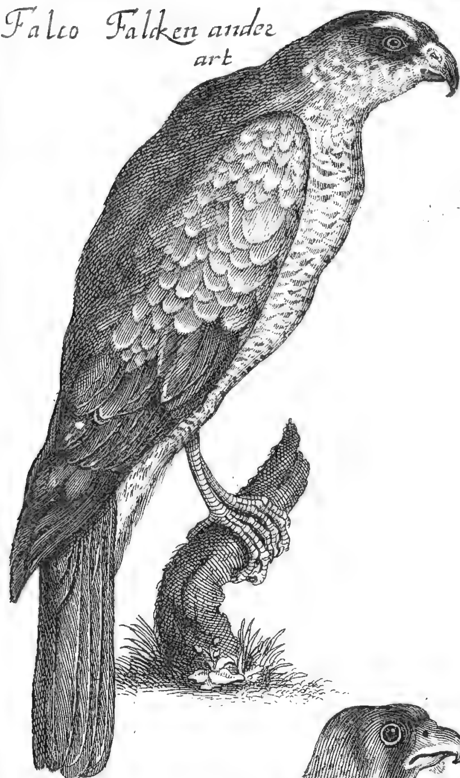
Ingeniũ. Duo habent *peculiaria*. Unum, quod cum simul aliquot vehuntur, certo quodam senii ordine cibum capere soleant. Alterum, quod præter cęterarum rapacium morẽ, nunquam sese aquâ abluant, sed sola arenâ utantur. Frigore etiam tantoperè gaudẽt, vt perpetuò, aut super glacie, aut lapide, marmoreve algido stare gestiant.

ARTICULUS II.

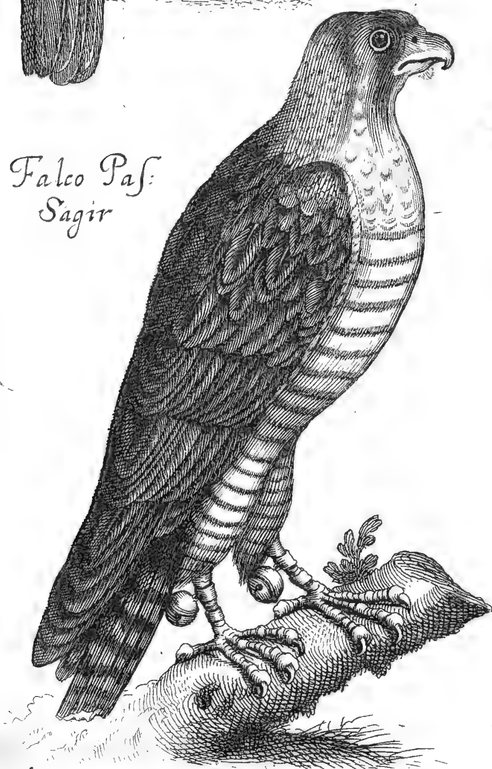
De Falcone Montano, Gentili, & Tunetano.

Descriptio. FAlco MONTANUS, quod sit magis reliquis indomitus per excellentiam ita dicitur. *Caput* habet vertice fastigiatum & nigrum, coronulâ quâdam cinereâ cinctum, cui in fronte non longè à rostro plumulæ quędam exiles, & capillares eminent. *Guttur* ad sternum usq; nonnihil candescit, maculis conspersum majusculis,

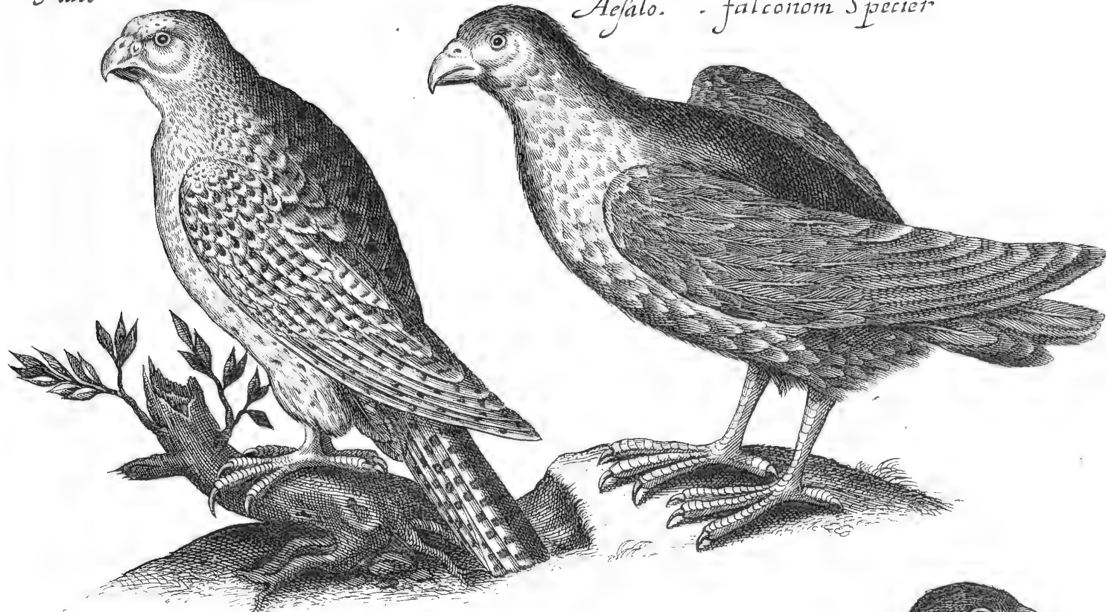

Falco Rubeus
Rother Falcke

Alies.
Falco Falcken ander art

Falco aliter

Falco Pas-
Sagir

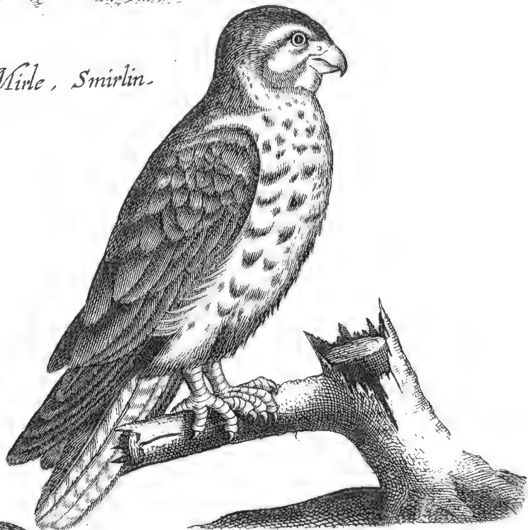

Falco
Orientanus

Falco Falck.
Aesalo. falconom Specier

Gyrfalco. Geijrfalck.

Falco peregrinus.

Falco Montanus.
Bergfalck

Mirle, Smirlin.

lis, *pectus* reliquum versus inferiora, notis quibusdam, quandoq; ferrugineis, nonnunquam rubeis nigricantibus aliquando insignitur, quibusdam guttur & pectus nigris plumis vestiūtur, *Dorsum* ac lumbi majori ex parte plumis fuscis, minutis, obteguntur. Aliqui eorum post medium dorsum, lineas quasdam albicantes, aut rubescentes, quæ deorsum vergunt, habēt. *Crura* & pedes plerumq; crocei, vel ex flavo paleari flavescentes, & squammis densissimis integuntur. Mutatos facilius est cognoscere: & optimus est hornotinus fuscus.

Nutrimentum. Non Anates solum, sed & Anates & Ardeas *capit*, & persequitur. Visus aliquando & Aquilam, quæ sibi prædam præripuerat, & seipsum interemisse.

Differētia. Ponit & *alterum* ejus *genus* Aldrovandus, quod *Leucophæum* nuncupat. *Corpus* eius totum cinerei est ad cæruleum vergentis coloris, pro diversa partium ad lucem obversione dilutioris obscuriorisvè. *Rostrum* crassum, breve, nigrum, robustum, pollicaris crassitudinis, tam validum, vt vix ulli alteri fortius. *Pectus* valdè teres ac grande. Diversum primò ab aliis Aldrovādus putabat: sed cùm cū descriptione Montani apud Albertum conferret, & verò Montano, qui aliquoties plumas veteres cum novis commutavit, mediam partem dorsi cæruleam affingi, & quo frequentius senectutem exuit, eo tergum magis cærulescere, gulam cum pectore, abolitis, quæ distinguebant cum ætate maculis, albescere, observaret, *alterum* Mōtani esse *genus* conclusit.

Descriptio. & Differentia. GENTILIS per excellentiam propter generositatem ita dicitur. Friderico Imperatori alii sunt Gentiles *Peregrini*, alii *simpliciter* ita dicti. Illi Falconib. sacris sunt minores, & quo plus cum Gyrfalconibus participant, eò elegantioris esse formæ existimantur. Vertex *capitis* debet esse planus, occiput latum. *Rostrum* crassum, & recurvum. *Collum* breve, propè caput subtile, propè spatulas crassius. Habere debent *pectus* foris prominens, & carnosum, cavitatem inter pectus & collum magnam & profundam. *Coxas* plumis complurimis opertas, & sub genibus etiam dependentes. *Crura* crassa ac brevia, pedes amplos, digitos expansos & macilentos. Cum adhuc hornotini sunt. Alii sunt absolutè fusci: alii rubris, nonnulli pallidis maculis ceu guttulis perornantur. Alii russi sunt, aut simpliciter, aut ad nigredinē vergentes. Alii fulvi, vel absolutè, vel cum quadam rubedine. Maculæ à collo ad pectoris furculā parvæ sunt, inde verò progressæ ad anum usque majores evadunt. Fulvis ad rubeum vergentibus, color est ex æquo permixtus. Laudabiliores in suprema capitis parte ceu corona quadam in circuitū perornātur; prope nares durities rostri virescit. Maxillæ sub oculorum parte subrubeę sunt. *Dorsum* fusco est colore, ad rubedinem inclināte, marginibus rubescentibus & maiusculis sine guttis tamen exornatum. *Pennæ* alarum maiores fuscę cum marginibus. *Cauda* eiusdem cum dorsi pennis coloris, modò quod margines in ea in plurimis sint pallidiores, seu quod à corde sit remotior; seu propter aliam causam. *Simpliciter dicti* trium eidem sunt generum, sicut & peregrini, de quorum datis notis quo plures obtinent, eò magis probantur. Aldrovandus eosdem cum Carcani GERMANIS facit, qui Peregrino forma, capite, rostro & pedib. sunt simillimi. Corona albicans caput ipsis propè collum cingit, femora interna plumis albis vestiuntur. Mutatis caput, collum, & humeri fusca sunt, dorsum cyænea tingitur. Mares seu Tertiarii à maribus Peregrinorum nulla possunt ratione discerni. In volando crebriore spissioreq; alarū motu utuntur. Rapiunt omne avium genus, Aquaticum præsertim, quod si è nido exemptus adhuc pullus ad hoc instituatur, Grues etiam capere audet. In eo solum Peregrino cedunt, quòd non sola animi magnitudine, sed etiam cibi aviditate prædam invadere dicantur.

DE TUNETANO inter Carcanum & Bellonium non constat. *Ille* corporis esse exigui, coloris perpulchri, capite flavo, alias nigro, peregrinos pedib. præsertim ita exprimere, ut mul- *Bellon. l. 2. c. 8.*

multi fallantur, scribit. *Hic* magnum esse, ad Lanarij similitudinem, plumis & pedibus accedere, diutius & constantius volare, capite crasso & tereti esse, strenuè sublimem aëra scandere, reliquit.

ARTICULUS III.

De Falcone Gibboso, Albo, & Gallorum Lanario.

Descriptio. FAlco GIBBOSUS, quòd ei ob brevitatem colli, caput ante juga alarum dum eas supra dorsi latera componit, vix appareat, ita ut gibbum gestare videatur, ita dictus est. *Corpus* habet exiguum, planum collo ferè cõtinuum. *Caput reliqui* corporis proportione magnum. *Rostrum* perbreve & rotundum, oculos flammeos. *Alas* prælongas, & valdè exertas, in facie guttas. *Crura* proportione cæterorum membrorũ longiuscula & squammosa. *Pedes* in articulis digitorum, præcipuè ad interiorem plantæ pedem nodosos. *Nidulatur* in montibus inaccessis. Tam altè *volat*, ut hominis visum effugiat. In aucupio non statim inter descendendum percutit, sed potius cum à descensu rursum ascendere incipit, tunc posteriore ungula ante pectus disposita ferit, & quandoq; tam fortiter, ut unguem sibi amputet, pectus lædat, imo seipsum aliquando occidat.

Falco alius. Est & aliud Falconis Gibbosi genus, quod semper alas tanquam ad volandum extendit; animosius quàm robustius. ALBO nomen color imposuit. Albertus eum in dorso & alis subalbũ esse, alibi guttas valdè albas aliis guttis sub pallidis interpositas haberc; & regionem frigidam, & humidam in causa esse, scribit. Addit, Falcone Peregrino majorem, & ad similitudinem Lanarii albi, qui per cãpos muribus insidiatur, accedere. *Mittit* eum septentrio, & ex illo inprimis Norvegia, Suecia, Estonia. Non tam est in volando velox ut Niger: diutius tamen in Avium persecutione perdurat. Non debet ad venandum emitti, antequam pẽnas mutaverit. Ad eum refert Adrovandus quendam *Sparverium*, cujus descriptionem Româ acceperat, qui corpore toto caloris lactei, maculis flavis persparsi, rostrum habebat album magis quàm cæruleũ, alas candidissimas ac sine maculis, in cauda pennas duodecim candidas & flavis maculis conspersas: quarum cõspectum, pennarum præcipua & aliarum quasi tegumentum, tota candida, eripiebat, easdem quasi in vaginam recondens. Pendebat mortua tredecim uncias, pondus in eiusmodi ave haud leve *Aldrov. l. 7. c. 10.* LANARIUS (generosum intellige) GALLORUM dicitur, quod Rei accipitrariæ authorum testimonio, Galliæ peculiaris & proprius.

Rostrum & crura cum pedibus habet cærulea, plumas anteriores albo & nigro varias, maculis non transversis, sed plumas in longum distinguentibus. *Descriptio Lanarii.* Plumæ dorsi, alarum & caulæ, partem externam si spectes, non admodum sunt variegatæ. Extensarum interiora notis rotundis, instar exiguorum nummulorum per superficiem disseminatis, conspectuntur. Sic à Tardivo & Bellonio describitur X qua Galliæ est perpetuus, semperque tam hyeme, quàm æstate ibidem conspicitur.

Ingenii sunt tractabilis, & ad omne aucupii genus idonei. *Ingeniũ.* Picas, Coturnices, Perdices, Cornices, Phasianos; imò Anates & Grues, si institutio accedat, capiunt, & societate maximè gaudent. Quoniam alis diutissimè in æthere supra prædam suspensi hærent, tantopere Anates fatigant, ut & canum operâ, & fustibus plurimæ occidantur.

Carcanus *Italicor.* meminit. Habẽt istì caput totum planum. *Italici falcones.* Rostrũ falconis, peregrini & montani rostro minùs & cæruleum. Pectus flavum raris & ferrugineis maculis distinctum. Extremas alas veluti ocellis rotundis albisq; pictas. Mutatis, caput universum ad humeros usq;, flavo colore ad rubeum vergente, & lineis tenuibus distincto, tingitur. Pes, qui ante cæruleus fuerat, in luteum abit. Nascuntur in montibus Vincentinis & Alpibus,

bus, quæ Germaniam ab Italia dividunt. Solent alarum æquilibrio, in aëre sese diu admodum & frequenter suspendere, sic metu incusso, ne Perdices, Coturnices, aut Phasiani diffugiant, faciunt, rarenter occisas in terram præcipitant. Visus aliquando qui & Accipitrem exanimaret.

ARTICULUS IV.

De Falcone Lapidario. Arborario & Rubeo.

Aldrovand. l.7.c.11. FAlco LAPIDARIUS rectè Lethofalcus dicitur. Est mediæ inter Peregrinum & Gibbosum magnitudinis. In præruptis petris, & Alpium rupibus nidificat. Regitur & nutritur simili modo quo Peregrinus.

ARBORARIVS, quem Gesnerus descripsit, *rostro* erat cæruleo, *oculis* nigricantibus, *pectore* albidis & nigricātib. maculis variegato; pennis alarum nigrioribus; *dorso* nigro, cujus pennarum margines infimos, maculæ ex cādido ruffæ distinguebant. An idem sit cum Accipitre Fringillario dubitatur. *Nidum* in arboribus exstruit. Rarus ipsius in aucupio usus; jucūdum in conflictu cum monedula spectaculum exhibet. Adeò quoque placidus est, ut per sylvas & agros emissus ad dominum redeat. In dissecti ventriculo plumas & Cantharides reperit Gesnerus.

RVBEVS à guttarum seu notularum quibus distinguitur, rubro colore dictus est. Peregrino minor est, nec citius rubere apparet, quàm alas exerat. *Albert. l. 10.c.9. Crescent.l. 23.c.12.* Calor debilis in superficiem corporis effusus, & fumosum humidum, quod ad generationem pennarum excernitur, adurens, rubedinis causa esse putatur. Invenitur in locis planis & palustribus. *Phæniceos* in Moscovia dari perhibent.

Volatus. *Volatus* est agilis, sed non diu perseverātis. Nam penna rubea, quia mollior, non diu volandi impetum sustinet.

Ingeniū. Facilè cicurari, Albertus innuit, difficulter regi Tardivus. Post secundam aut tertiam pennarum mutationem melior; quod remittentibus per ętatem humoribus calidis, non parum temperamentum juvetur. *Vita* est minus quàm reliqui longæ.

Ad istum *duos ex Indiis Orientalibus allatos* Aldrovandus reducit, qui parte *Alii. Aldrov.l.7. c.13.* anteriore tota & alis internis adeò rubebant, vt qui pronos inspexisset, nihil præter colorem rubeum vidisset. Majorem putat fuisse fœminam; minorem, marem. Mares enim ob hoc ipsum Tertiarii dicuntur, quòd tertia parte fœminis sint minores. Mentum in fœmina, maculâ oblongâ cinereâ, quæ infernè desinebat, distinguebatur. Pectus quoque ejusdem coloris notulis anteriori sterno raris respergebatur. In mare color rubeus, saturatior & evidentior erat. Mentum nullâ maculâ insigniebatur. Pennæ remiges interiores notis fuscis transversim frequentibus; statoque intervallo distinctis, albebant.

ARTICVLVS V.

De Falcone Cyanopode, & illis, qui promiscuo coitu gignuntur.

FAlco CYANOPVS ad quod re- *Aldrv. l. 7. c.14.* ferri debeat genus, cum quatuor Falconum genera pedibus cæruleis instructa inveniantur, difficile est dicere. Ad Lanarium tamen potius, quàm aliam speciem pertinere videtur. Est Falconi Peregrino & magnitudine æqualis, & figurâ similis: sed in hoc differt, quòd dorsum ejus, & exterior alarum pars minus nigredinis, & pectus plus albedinis habeat; alæ sint breviores, cauda longior aliquantum; pedes hyacinthini.

Vox. *Vocem* acutiorem, quia humidior, Peregrino habet. Raró aves Picâ, vel cornice majores invadit. Plærumq; se præcipitaturus, propter metum loco manet, & suspenditur. Audacior evadit, si aucupis accedat præsentia. Qui in Helvetia reperitur, diversus est ab isto.

Locus. *Nidificat* in excelsis juxta aquas, aut

E pro-

Aldrov.l.7. c.15. profundas valles, petris. Nidis exemptus mansuefit. Capit Perdices, Columbas, Cornices, Anates, Phasianos, & Tetraones.

Aldrov.l.7. c.16. Falcones PROMISCVO COITV geniti, à Peregrinis plærumque proveniunt. Hi enim à parentibus statim expelluntur, & cum suæ speciei conjuges non inveniant, ad speciem alteram quam sibi simil imam invenerint, libidinis tempore convertuntur. Carcanus ex altero parente Peregrino, altero Montano procreatos, *Falcones traversos* vocat. Albertus *quatuor* eorum *genera* ponit. Cæterum, si cum Falcone pedis cærulei Peregrinus commisceatur, ferè similis Peregrino generatur avis, si cum Lanario nigro, ignobilis Falco niger. si cum Lanario albo, similis Falconi albo, si cum Lanario rubeo, similis colore & figura Falconi rubeo. Patrissant autem plærumq;, & ignobilitatem matris, institutio post unum vel alterum annum compensat.

TITULUS V.

De Psittacis.

CAPUT I.

De Psittacis in genere.

Nomen. Rapacibus Psittaci subnectuntur, tum quod rostrum & ungues aduncas habeant; tùm quòd cicures, carnem etiam ipsam devorent. Nomen sortiti sunt, seu à Psittace urbe juxtà *a* Tigrim celebri, seu ἀπὸ τῶν ψιτ̀ακίων φυτῶ. Soli virides Psittaci veteribus cogniti. Psittaci fructus, in intimo quoq; cortice & tota nuclei carne, insolenter admodum eundem imbibit.

a Stephan. de urbibus.

Descriptio. *Magnitudinem* si spectes, in regione cui nomen dedere, brachium cum dimidio longitudine explent. Visus *b* Scaligero qui clathratæ fenestræ ferè impleverat spacium. in quadam novi orbis regione Phasanos superant. in insula Banda, columbam nostratem vix excedunt. Alibi, Gallinis, Turdis, hirundinibus, imò Passeribus æquantur. *Color* quoque illis varius. In nova Hispania, Æthiopia *c* & ultima India, quosdam totos albos invenies. Circa Tarnassaram septuplici colore superbos; in Ternate Moluccarum una, Brasilia, & Aethiopia rubros: in quibusdam Æthiopiæ sylvis nigros; in Malabar, prassinos; scutelatos, purpureos; cinereos & cæruleos alibi. Bellonius magnos quosdam totos canere, mediocres ex rubro variegari, pusillos nonnullos prolixa cauda, totos virides esse ait. Circa Javam, alii sunt rubri rostro luteo; alii versicolores, candidi quidan. Et quis omnes diversitates enumeret, cum supra centenos magnitudine & colore discrepantes, curiosi observaverint. Antiquis *d* solus in intimis plumulis & extimis pinnulis, viror, notus erat. Vnde Avis *e* viridis dicebatur. Communia ferè omnibus sunt. Caput prægrande, ingenii signum, rostrum, quod qua collo committitur, in solis infernè sub faucibus apertum est, adeò durum, ut ferreis clathris vix parcant. Statius cornu vocet: aduncum idem, ut *f* eo, tanquam hamato & semicirculari forma constructo, se cum devolant, excipiãt, illi innitantur, levioresq; se ita pedum infirmitati faciant. Mandibulæ superioris, quod ipsis cum solo Crocodilo, & Thæmatopode si Oppiano credimus commune, motus. Lingua quæ cucurbitæ seminis figuram repræsentat cæteris avibus *g* latior. Unde ἀνθρωπόγλωτ̀ος dicitur. Pectus rotundũ. Pedum species, quia ante & pone binos habet, rara; illos in regno Æthiopiæ interioris propè mare arenosum, si excipias, quorum quidam sex in pede digitos habent, quidam tres. Crura breviuscula, infirma, & plærumque fusca. Ungues adunci, quibus escam elevant, & ad os extrorsùm convertunt. Capitis Anatomiam apud Aldrovandum vide.

b Scalig. Exerc.236.

c Scalig. Exerc.59. sect.1.

d Apul.l.2. Floridor.

e Stat.l.2. Sylv. Ovid.El.2.

f Plin.H.N. l.10. c.43.

g Arist.l.8. H.A.c.12.

Locus. *Locum* ipsorum natalem solam Indiam esse, veteres *h* credidere. Tempore Alexandri M. in Taprobana primum inventi; Neronis, in *i* Gaugada Æthiopiæ insula visi sunt; Diodori Siculi, in ultimis etiam Syriæ nascebantur. Avorum temporibus, terræ cuidam

h Plin.l.10 cap.42. Pausanias in Corinth.

i Plin.l.6. c.29.

dam supra caput bonę spei, nomen ob copiam indidere. In regno Calecut tanta ipsorum est ubertas, ut Oryzam sæpissimè depascantur; tanta in Occidentali India, vt Psittacorum regioni inde nomen creverit. Nec Nigritæ in regno Senegæ illis carent.

Nutrimentum. *Victus* ipsis feris adhuc, frumenta, legumina, semen Carthami seu Cruci, quo pinguescunt, cum homo purgetur; fructus omnigeni, cum molli tum duro cortice intecti. Nux etiam myristica, ad quam in Insula Banda sæpissimè advolant: Cicuribus, quicquid porrigetur, caro, panis, saccharum inprimis. Bibunt aquam, sed vinũ multò libentius, cujus potu non solum lascivi, & solito loquaciores redduntur, sed & humano inebriantur more, & intra bibendum, pedibus suspēsi caudam in altum, & caput deorsum ad aquam extendunt. *Nidos* si Cadamusto credimus ex surculis ad tenellos procerarum arborum ramos pensilibus, pilæ modo rotũdos, per quam exiguo foramine, construunt, ut serpentum insidijs viam præcludant. Maximi, gallinaceis haud minora ova ponunt, mediocres columbaceis paria, fæcunditatis indicium, ingens illorum in natalibus locis copia; castitatis, quòd bini semper, mas & fœmina agere videantur.

Volatus. *Volatus* ipsis in natali solo expeditior. In nostris oris propter cœli frigidioris inclementiam minus eo valēt, impotentiam, reptandi facilitas, qua sursum, deorsum, & in maximam altitudinem scandunt, ob congruam rostri & pedum conformationem, compensat. Illius unco, dum pedes promovere nituntur, appensos sese sustinent; dum provolāt, ne pedes ob corporis deorsum labentis pondus debiles offendant, sese obvio adminiculo apprehenso, eodem velut anchora & præsidio excipiunt.

Vox. *Vocem* articulatam nullam naturaliter habent, quidam etiam ferè muti sunt; nec quicquam unica illa voce Perroquet exceptâ, quæ in ipsorum nomen abijt, ingeminant.

Amicitia *Amicitiam* singularem colunt, cum *k* lupo, cum quo simul pascuntur; homine, unde in America relictis sylvis interdiu propè domicilia agunt, & Turture, quod Ovidius *l* notavit.

k Oppian. l. 2. Cyneget.

l Eleg. 2. 6.

Ingeniũ. *Ingenio* propè ad hominem accedunt. Accipiunt namq; verba & pronunciant articulatè omnia; faciliùs, si intra alterum ætatis annum docueris, segniores, ferreo in caput verberãtur radio. non sentiunt aliter, propter duritiem, ictus. Sic Ascanij *m* Cardinalis cõtinuatis perpetuò verbis symbolum Apostolicum pronunciabat. Henrici VIII. Angliæ Regis in Thamesin delapsus auxilium implorabat, viginti libras promittens; extractus, quatuor denarios hospitatori suo dari jussit. Meditari eosdem Cardanus addit; Pherecides masculos, eos observare, & deferre, qui venena propinare moliuntur, & in domos important, refert. Quosdam circa Javam intelligere, & ad interrogata respondere, quidam narrant. Non facilè crediderim. At pueros *n* interdum imberbes amare; blandè attrectatos libidine, *o* ita ut oscula figant, tangi; quosdam pueros ita odio prosequi, ut in eorum capita de sublimi loco non aliter impetum faciant, atq; Falco in Anatem, si inter lugentes *p* agant, lamentari, quod Constantinus Manasses in historia Basilij Imperatoris testatur. Saltantes capitis gestu, depressis agitatisq; alis imitari, *q* dubitandum non est. Fœminas nunquam aut rarenter humanas reddere voces, *r* Tiraquellus reliquit. Virides macrouros, quibus collum torque rubro cingitur, annulo illo primum apparente, nil præterea discere quidam affirmãt. Scaliger acceptas è via publicitus voces reddidisse scribit. In insulis verò S. Michaëlis & Divite simplicitatis tantæ esse, ut ad crocitantem Psittacũ innumera, ex arbore in cujus ramis auceps latet, multitudo convolet, facileq; se capi patiatur, apud Martyrem *s* legimus.

m Rhodig. l. 3. Antiq. c. 32.

n Albert. l. 23.

o Scalig. Ex. 236.

p Manasses in Annalib.

q Scalig. l. c.

r de leg glo. 1. p. 12.

s l. 10. decad. 3. rerũ Ocean.

Vsus. *Vsus* Psittacorum apud Occidentales Indos in cibo apud Orientales olim, Aeliano † teste, sacri habebantur. Heliogabalus capita ipsorum in convivio exhibuit, iisdemque leones, pantheras, & alia animalia *t* pavit.

† Aelian. H. A. l. 13. c. 18.

t Lampr. in Heliogab.

Oblectamenti loco apud Romanos olim fuere. Nam cum Gallinis rusticis & Merulis in *u* publicis ornatibus ponebantur. Viros Psittacos manu gestare M. Cato conqueritur. Articulatam ipsorum vocem in tantum eosdem miratos esse, Suidas author est, ut eos Indi mercem fecerint. Unde caveis eburneis, argenteis, vel ex alia pretiosa materia factis includebantur. Indis pennæ ipsorum in magno usu. Ex his imagines varias, papiliones, flores, herbas, pileos & perizomata cōficiunt; vestes, aulæa & tapetes contexunt; enses & clypeos exornant, aliaque utensilia miro artificio conficiunt. Sed de plumario opere alibi.

u *Varro l. 3 de re rustica. c. 9.*

De Psittacis vide quoq; infra Mantissam N. 4.

CAPUT II.

De Psittacis in specie.

ARTICULUS I.

De Psittaco maximo Cyanocroceo, Maximo Psittaco altero, Psittaco albo cristato, & Psittaco viridi alarum costa superna rubente.

Descriptio. Aldrov. l. 11. Ornith. c. 2.

P*Sittacus maximus Cyanocroceus* in aula Ducis Mantuæ ab Aldrovando visus est. Magnitudine benè saginatum caponem exæquabat, ab extremo rostro ad caudam extremam bicubitalis. Vertex *capitis* erat planus & viridis, rostrum aduncum, in hemicyclum compositum, extrinsecus in perfectam dimidij annuli rotunditatem formatum, palmum longum, totum nigrum; superius longitudine duobus digitis inferius excedebat. *Oculos* habebat albos & nigros, quos ternæ lineę nigræ à rostro ad colli initium ductæ, figuram literæ S. jacentis repræsentantes, in longum succingebant. *Guttur* veluti torques nigra ambiebat. Pectus, venter, femora, Uropygium, cauda inferior, crocea erāt. *Cervix* superna, dorsum, alæ, caudæ pars superior, colore cæruleo vestiebantur. Qui apud Comitem S. Floræ erat, semel singulo die instante vespera bibebat, notis & familiaribus abblandiebatur. Æstivo tempore aquis se immergebat, aut pluviæ donec totus maderet exponebat, à madore frigore correptus, ad solem se vel focū siccabat, ex podagra mortuus est.

Aldrov. l. c. c. 3.

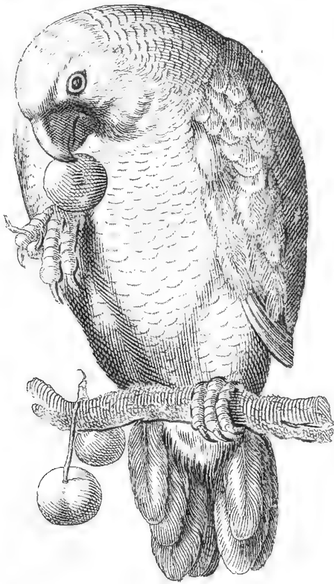
Maximus Psittacus alter apud eundē Principem fuit. *Corpus* ei non ita ut superiori crassum. *Capitis* vertex compressus, palmo longior. *Rostrum* quam superiori brevius, nec longo adeò hamo incurvum, tres propemodum digitos longum, & totidem, qua capiti committitur latum; mandibulâ superiore albâ, inferiore nigra. Oculorum regio & tempora albescentia. Dorsum, alę incipientes, gula, pectus, venter, femora, cauda tota supernè, punicea. Remigum tegetes secundo in alis ordine lutei, puniceis marginib., cæruleo velut ocello propè apicem ornatæ, &c. *Psittacus albus cristatus* magnitudine erat columbo domestico par. *Corpus* universum candido plumarum Agmine vestiebatur. *Capitis* verticem habebat plumis grādiusculis, sesqui palmum altis, retrorsum nonnihil incurvis, acuto apice denuò antrorsum reflexis, candidis, denis, velut crista perornatum. *Rostrum* cinereum, ad nigrum vergens, qua capiti committitur naribus patulis pervium, ac harum medio tuberculo, quodam tereti clivosum. *Oculos* iride lutea, pupilla nigra. *Linguam* latam, rubicundam. *Caudam* in altum plumis dodrantalibus, frequentibus, candidis, surrectam. *Crura* cum pedib. sublutea. *Psittaco viridi alarum costa superna rubente* pullastri anniculi erat corpulentia, *capitis* vertex luteus. *Rostrum* superius extremo nigrum, post subcæruleum, reliqua rubicundum; inferius verò album. Oculi iride croceo aut potius rubente, cincti pupilla nigra, corpus totum viride, parte quidem prona virore flavescente ac diluto, alis verò & dorso saturiore, & qui in maxi-

Idem c. 5.

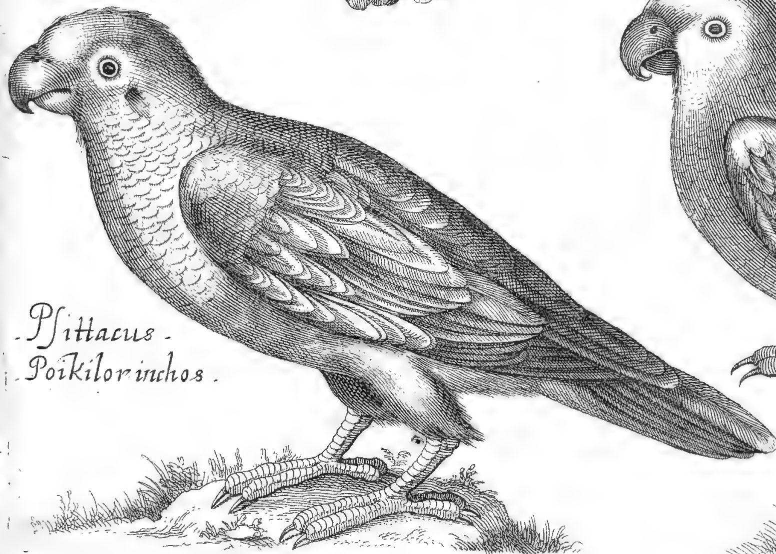
Tab XIIII

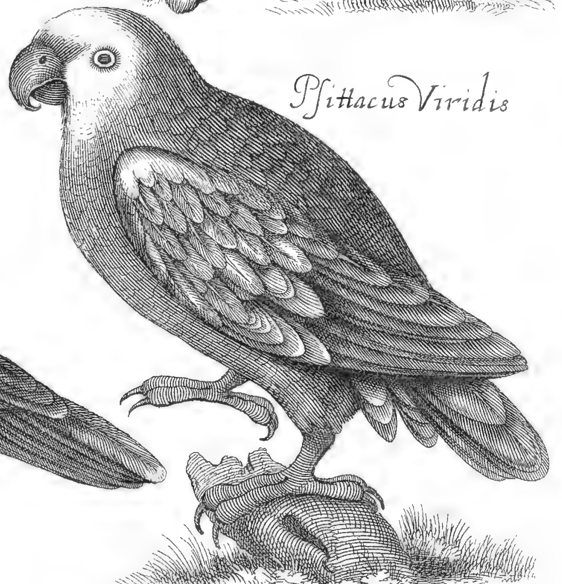

Psittacus. Maior.

Psittacus Minor.

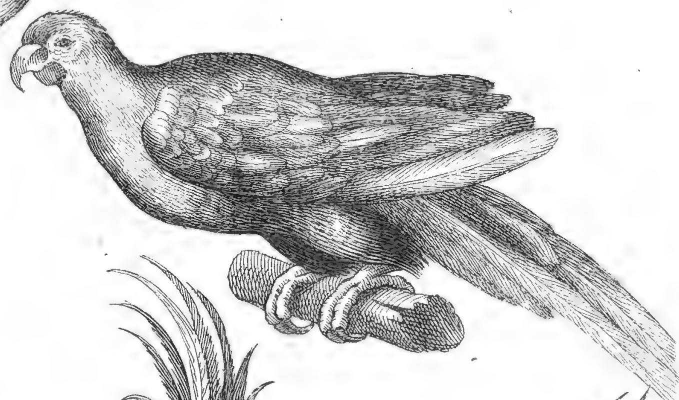

Psittacus
Pappengej

Psittacus.

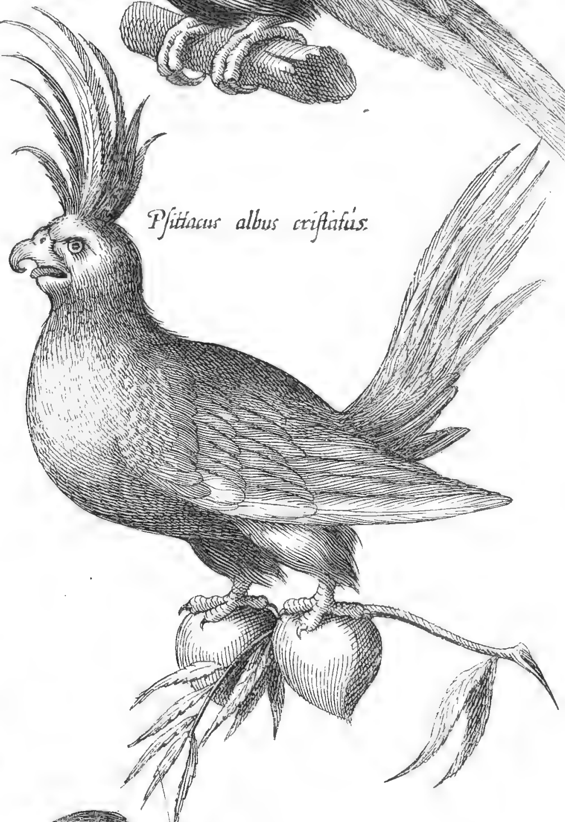

Psittacus.
Poikilorinchos.

Psittacus Viridis

Psittacus Maximus
pappengej. gresser art

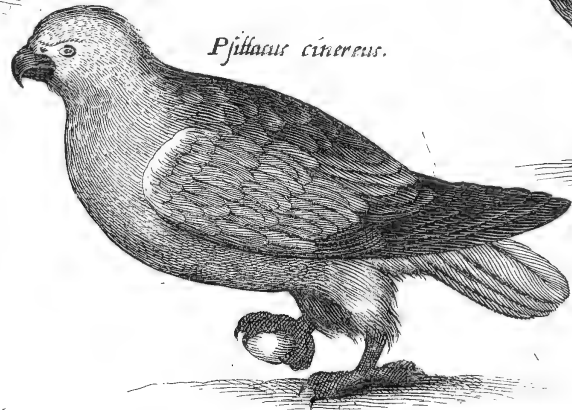

Psittacus Maximus alter.

Psittacus viridis melanorinchos.

Psittacus albus cristatus.

Psittacus versicolor siue Erythrocijanos.

Psittacus Leucocephalos.

Psittacus cinereus.

maxima & extrema penna remige ad cæruleum nonnihil tendat. Costa superna alarum in tantum rubet; uti & cauda eaq; breviuscula, parte inferiore ad latera, rubrâ in longum maculâ insignitur; supernè verò flavescit.

ARTICULUS II.

De Psittaco poikilorincho, viridi melanorinchio, Leuiocephalo, & Erythrocyano.

Aldrov. l. 11. c. 6. 7. 8 9.

PSittacus poikilorinchos magnitudine erat gallinæ minoris. Corpore pleroq; virescens, dorso obscurius, pectore & ventre, interlucente luteo, radicibus ubiq; cinereis, dilutius. Rostrum superius in parte superiore habebat ex viridi cæruleum; ad latera, colore ochræ, in cujus extremitate macula transversalis candida percurrebat, inferius circumcirca coloris plumbei in medio lutescentis. Vertex plumulis aureis ornabatur. Remiges parte exteriore, ventrem versus, initio virides, paulatim in colorem subcæruleum, seu amethystinum, purpureumve potius terminabantur, nigra cætera. Secundæ in ordine longissimæ totæ luteæ erant. Quæ mediis fermè alis conspiciebantur, ad principium latere exteriore, quod vẽtrem respicit, primùm viridi, dehinc miniaceo obscuro, inde viridi, postremũ apice ipso partim violaceo, partim nigro vicissim variabant. *Cauda* duodenis instructa pennis, quarum quæ è latere sunt, utrinq; quaternâ, quà enascuntur, initio sui primum virides erãt latere exteriori, luteæ interiori, inde rubeo, coccineove colore, tertio ordine denuò viridi, postremo luteo variegatæ. Reliquæ quatuor mediæ totæ virides, at fine sui nonnihil lutei habebant. *Pedes* plumbei, quaterni *digiti* bini ante, retro totidem, ut in Picis Martijs, interiores quidem exterioribus multò breviores. *Vngues* ut rapacibus adunci. *Tibiæ* brevissimæ, nempe inter poplites & talos, digitum longæ sed crassiusculæ. *Psittaco viridi melanorincho* collum, dorsum cum alis virore pleno tinguntur. Costa alæ, qua corpori adnectitur, extrema, coccineo rubet, penna in extremis alis, qua ventrem spectant, est nigra. Uropygium inferius coccineũ. Rostrum totum nigrum. Caput & pectus lutea. *Psittacus Leucocephalus* ita ab Aldrovando describitur, &c. Dodrantem & digitum unum longus est. *Rostrum* duos digitos crassum, album: & pars capitis rostro cõtinua item alba. *Oculi* pupilla nigra, iris ferruginea. *Vertex & frons*, quę albent, maculis nigris variegatæ sunt. *Occiput*, collum, dorsum, alæ, uropygium supernum obscuro ac pleno virore tinguntur. Gula & alarum costa suprema rubore cinnabarino. *Pectus* ac femora virent denuò. Pars *ventris* inter femora & pectus interjecta fusco subrubido, aut eo colore, quem pictorum vulgus terræ umbræ vocat, insignitur. *Alarum* latera pennas quasdam, quæ remiges tegũt, easq; extremas cæruleas habeat, albo tamen nonnihil admixto. Venter postremus uropygio proximus lutescit. *Cauda* medio rubra, ad latera rubro & luteo, inde cæruleo variegata est. Pennæ penè omnes extremo apice nonnihil nigrescunt, cætera virides sunt. Tibiæ & pedes cinerei. Posset & hic idem ob multiplicem colorum varietatem Psittacus ποικιλός, i. e. versicolor appellari. Est enim coloribus non paucioribus quam septem distinctus, quorum tamen præcipuus est viridis. *Psittaco Erythrocyano, caput*, pectus cærulea sunt. *Vertex* summus macula lutea insignitur. *Rostrum* haud ita ut prioribus grande, nigrescit. *Oculorum* regio albicat. Pupilla nigra, Iris fusca. *Ventris* latera sub summis alis lutea sunt. Venter viridis. *Femora* è viridi albicant. *Vropygium* luteum est. Summum *dorsum* dilutè cęruleum est. Alarum tegetes viridi, luteo, roseo promiscuè conteguntur. Sic remiges & cauda totæ roseo perfusæ sunt. Dorsi extrema pars seu lumborum regio flavescit. Caudæ deniq; pennæ pauculæ, eæq; virides obtegunt. *Crura* & *pedes* cinereo imbuuntur, cætera roseo. Hic

forte ille est, quem in Tarnasari urbe Indiæ pulcherrimum ac septemplici colore distinctum reperiri Ludovicus Patricius scriptum reliquit.

ARTICULUS III.

De Psittaco Cinereo, Erythroleuco, Torquato macrouro, Minore macrouro toto viridi, Erytrochloro macrouro, Erythrochloro cristato, & aliis à Gesnero positis.

Aldrov. l. 11. c. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.

PSittacus *Cinereus* ex Mina adfertur, & à potissimo partium colore ita dictus est. *Corpus* enim totum cinereo obscuro, seu potius æqualiter subcæruleo tingitur, remiges paulò saturiore visuntur. *Oculos* macula candida cingit. *Cauda* vix ultra extremas alas protenditur, & tota cinnabarino colore tincta est.

Psittaco Erythroleuco magnitudo est caponis grandiusculi, corpus candidum, postrema tergi pars, uropygium, cauda tota, alarum remiges miniacei coloris. Rostrum unco quàm in alijs longiore.

Torquatus macrourus solus antiquis cognitus fuit. Caput & corpus omne habet viride. Rostrum miniaceum. A rostro inferiori sub mento &c. *Minor macrourus totus viridis* in Hispaniola reperitur, nec totus turdo major est. Rostrum habet superna parte rubrum, inferna è rubro nigricans. Iridem oculi rubicundam & croceam. Corpus herbaceo virore amœnum. Pedes & tibias rubicunda.

Erytrochloro macrouro ex Japonia allato, corpus quatuor colorib., quorum potiores viridis & ruber insignitum erat. Verticem habebat planum, rostrum rubeum, exiguum, & inferius etiam aduncum. Retro & ante oculos maculam cæruleam. Caudam corpore toto longiorem.

Erythrochloro cristato alæ, cauda ac crista, quæ sex pennis, tribus majoribus, totidem minoribus constabat, sunt rubri coloris, corpus reliquum viridis.

His adde *Psittacum Erythrocyanum*, nec non *Erythroxantum* Gesneri; quorum *ille*, parte supina rubet, alis superius in flavo viridibus, cetero ceruleis; cauda partim rubra, partim cærulea, *hic*, illi per omnia simillimus, in hoc tantum discrepat, quod per medium alarum plurimum flavioris coloris habeat, nonnihil etiam in cauda.

Huc etiam Aldrovandus Avem illam, quæ in Hispania capta, magnitudine erat fringillæ; rostro nigro, adunco; capite, collo viridi, vertice ut in Garrulo Bohemico crista insignito; alis cæruleis, extremo nigricantibus; uropygio ferrugineo; femoribus albis; pedibus nigris; digitis quaternis, binis ante, retro totidem; refert.

TITVLVS VI.

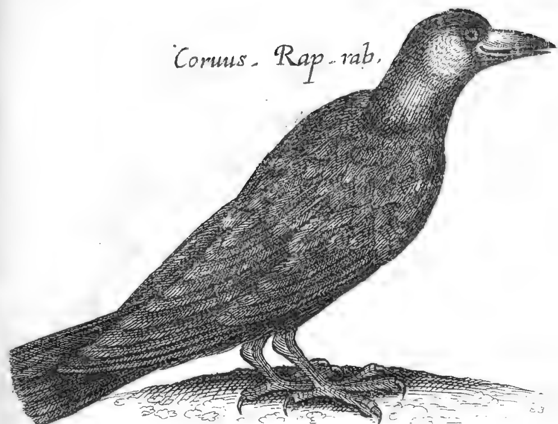
De Corvino genere, & aliis nõnullis Avibus, quibus rostrum durum ac robustum est.

CAPUT PRIMUM.

De Corvo.

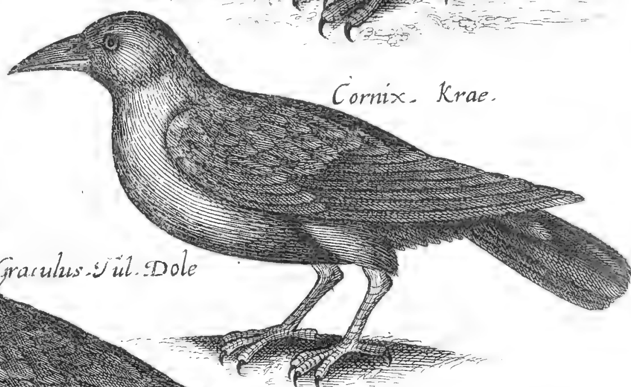
COrvus, Græcis, seu à colore nigro, seu à capiti magnitudine κόραξ. *Descriptio.*
L. Floro *a* Satyra avis, seu propter salacitatem. Virile enim membrum veteres Græci σάθων appellabant; seu à Satyra *b* palude, quæ & Pomptina, viginti quatuor olim urbium capace loco, dicitur. Locus ipsi post Psittacos vel eam ob causam datur, quod & ad rapacium naturam accedat, & olim apud veteres in tanto precio fuerit, ut per *c* illum jurarent. Magnitudine Cornicem superat, & adeò est ater, ut præ nimia nigredine cæruleus quodammodo appareat, nec ab *d* aquis mutetur. *Rostrum* habet aterrimum, nonnihil aduncum utrisq; marginibus incidens; *Oculos* lucidos; *Linguam* in apice latam, ad radicem rotundam, nigram.

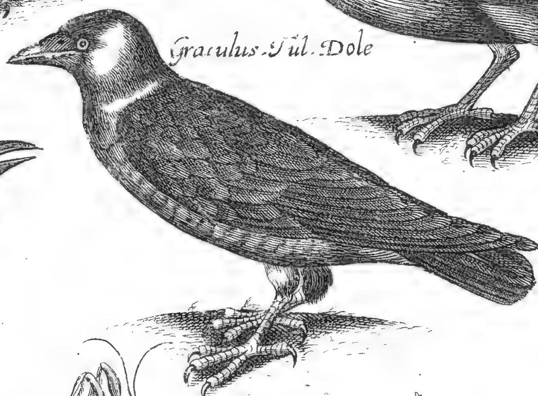
a *In Histor. Valer. Corvini.*
b *Rhodig. Antiq. lect. l. 29. c. 25.*
c *Aristoph. in Avibus.*
d *Scalig. ad l. 2. de caus. plant. c. 17.*

Coruus. Rap-rab.

Coruus. Rab.

Altrap.

Cornix. Krae.

Graculus. Ful. Dole

Nebel krae.

Pyrrho coraceus.
steinrab.

Coriacias Arist.

Pyrrhacorax . alius

gram. Visi tamen in Septentrionalib. *e* regionibus, Anglia, Neapoli apud Alphonsum Siciliæ Regem, Lestorum Indiæ extra Gangem regione, quin & tempore *f* Aristotelis, albi; seu quòd ob aspectum nivium in nivosis locis tales nascantur, seu quod frigus id efficiat, seu quòd alimento id attribuendum sit. *Interiora* ejus si attendas, *gulam* patentiorem propè ventriculum, pro ingluvie *g* habet. *Fel* renibus, & *h* parte tantum altera intestino jungitur. *Excrementa* alba esse apud Horatium legimus. Cuidam verò apud Livones & Botnios generi, quod *marinum* dicitur, rostrum dentium ferè instar serratum, sed fortè falsò, adscribitur.

e Olaus Magn. l. 19.c.8.
f l.5.de gener.c.5.
g Arist. H. A.l.2.c.ult.
h Arist.H. N l.2.c.15.

Locus. Quantum ad *Locum* in Asia non nasci Theophrastus *i* prodidit. Locis *k* desolatis, *l* humidis, excultis, turribus, celsis ædificijs morari, nec ea, dũ modo cibus suppetat, deserere; in agris uberrimis gregatim ferri, & ejus frequenti suo numero bonitatẽ, quam innata sagacitate cognoscunt prodere, compertum. Binos *m* per sterilem & infructuosum campum, nec non arctiora loca volare, quod non satis *n* cibi pluribus, unde in Cranone Thessaliæ oppido nunquam plures duobus reperiri, à quibusdã notatum. In Galliæ oppido, quod Corvatum dicitur, annos plus, quàm centum egisse, Albertus nescio, qua fide refert.

i Plin.H.N. l.10.c.29.
k Esa c.34.
l Theon. in Aratum.
m Ael.l.2. de Anim. c.48.
n Arist. H. A.l.9.c.31.

Nutrimentum. *Victitat* corvus frumento, pomis, *o* ficubus, cerasis, quæ cum pediculis deglutit, & dum binis *p* è pastu, horis pulpam rejicit, ossa evomere solet, nec non vermibus, hinc aratoris vestigia rodit; piscibus, unde apud Anglos *q* lege sub gravi mulcta cautum, ne quis vim corvis inferat, cadaveribus, quæ si non attingit, infecta esse conjiciuntur. Quin nec à vivis animalculis abstinet. Alaudam & passerem devorasse visus est, pullos verò alimonia destitutos, parentem ipsum invadere, & devorare † Aelianus author est. In Bothnia non tantum lepores & cuniculos interimunt; sed agnorum etiam & arietum stragem edũt. Constitutum è publico præmium, qui eos occidissent. *Potus* est vehementer appetens. Tradendum putavère memoriæ quidam, visum corvum per sitim lapides congerentem in situlam monumenti, in qua pluviæ aqua durabat, sed quæ attingi non posset, ita descendere paventem, expressisse tali congerie, quantum potaturo sufficeret. Æstivo *s* tamen tempore sexagenis diebus, dum ficus maturescunt, non bibit, seu quod, nisi Hyginus fallit, guttur pertusum, dum ficus maturescunt, habeat; seu quod eo tempore relaxatione alvi se laborare sciat.

o Athen. l 13.
p Aldrov. Ornithol. l.12.c.1.
q Bellon.l. 6. de Avib. c.1.
r Plin.H. N.l.10. c.47.
† l.3.de Anim. c.43.
s Ael.l.1. de Animal.

Generatio. *Generationem* quod attinet. Ore coire † vulgus prodidit, inde fellatorum ipsis nomen, sed falso. Nam & vulvas habent, & ova juxta septum, nec cogitare *t* quomodo semen per ventriculum, qui semper quod injectum est concoquit, perveniat, absurdum est, & visi duo Avicennæ, qui aliorum congrediebantur more. Rostrorum fit inter eos ante coitum cõjunctio, seu ut alij, cãtu prius quodam velut hymenæo *u* demulcentur fœminæ; tum mares admittunt, hinc exorta fabella. Ponit bina, sæpe quaterna aut quina *ova*, post viginti dierum incubatum *pulli* excluduntur. Exclusi, forte quod *x* color ipsis sit albicantior, negliguntur à parentibus, & ad septimum diem, quo atrocem induunt, seu cœlesti rore, ut Cassiodorus credit, seu à muscis prætervolantibus aluntur. Agniti recipiuntur in curam, donec firmiores evaserint, mox pulsi, quæ sunt ad vivendum necessaria inquirunt. Circa Cranonem tamen singula perpetuo paria degere, & genitores soboli loco cedere, Plinius *z* asserit. Ætatem eis longævam *a* Hesiodus tribuit, fabulosè si γενεὰν pro centum sumas annis; verisimiliter si pro uno, intra quẽ & omnia, quæ terra profert perficiuntur, & ipse homo in utero: Sic longævitas intra CVIII. annos consistet. *Vox* eidem minimè sonora, quamvis cãtare Plautus *b* dixit, quia crocitat, raucedine & stridore aures offendens; hanc seu propter diversos *c* effectus, seu imbrium & *d* ventorum instantem incursum, ita mutat, ut Fulgentius sexaginta quatuor diversas habere dixerit.

† Plin.l.10 c.12.
t Arist.l.3. de gen.Anim.c.6.
u Oppian. l.1.de Aucupio.
x Greg.M. Moral. l. 30.c.8.
z Plin.H. N.l.7.cap. 48.
a Plin.H. N.l.8.c.48
b in Aulularia.
c Lucret. l. 4.de Natura rer.
d Virg.Georg.l.1.

xerit. *Odoratu* cum vulture ferè certat, in *volatu* tardior & gravior est, ideò non mirum aliquando populi clamore *e* dissono gravius ictum, ὥσπερ, ἐμβροντητον decidisse.

e *Plut. in Flaminio.*

Ingeniũ. *Mores* & *ingenium* admirationem merentur. Ad trigesimum & quadragesimum una viventes, conjugii jura servant, uno defuncto alter per vitæ reliquũ viduus permanet. Nummos quidam *g* Erfordiæ furabatur, & sub lapide absondebat. Alter Augustum ex *h* Actiaca victoria reducem, verbis, Ave Cæsar, victor, Imperator salutavit, viginti millibus seu D. aureis solatis emptus. Quidam *i* sub Tiberio Principe singulis matutinis in rostra evolans, in forum versus, Tiberium, deinde Germanicum & Drusum Cæsares nominatim, mox transeuntes P. R. salutabat. Occisi funus innumeris elatum est exequijs, interfectus, qui occiderat. Taceo illum sutoris, Cæsarem salutare edoctum, in quo opera & impensa periisset, nisi *k* operam & impensam periisse, eloqui potuisset. Nec non illum, † qui Cunradum coquum in fame implorabat, adeò expresse ut ab homine vocatus crederetur. Difficilimum elementum optimè exprimunt. Venatici (primum *l* Ludovicus Gallorum Rex instituit) perdices & corvos feros venantur. Phasianos aliquando.

g *Albert. l. 23. de Animal.*
h *Macrob. l. 2. Satur. c. 4.*
i *Plin. H. N. l. 10. c. 43.*
k *Macrob. l. c.*
† *Scalig. Exerc. 237.*
l *Scaliger.*

Amicitia. *Amicitiã* naturalem colit, cum lauro, quem depasto Chamæleonte comedit, cũ asaro & *m* aro, quib. remediis in quibusdam morbis utitur; cum salice Amerina, qua tanquam amuleto nidum munit; cum Coracio, quâ vim *n* toxici degustati frangit; cum Oenuta qua se ad ebrietatẽ exhilarat.

m *Ruell. l. 1. de Nat. stirp. c. 2.*
n *Arist. de Mirabilib.*

Inimicitia. *Inimicitias* autem gerit, cum Milvo & Percnoptero, propter cibum, cum Aesalone, propter ovorum fractionem, Chamæleonte, Circo, Turture; & alijs. Cũ Erucę *p* semine, quo interit.

o *Cicero l. 1. de Natur. Deorum. Arist. H. A. l. 9. c. 1.*
p *Ael. l. 6. de Animalib. c. 46.*

Præsagiũ Tempestatem plenam *præsagiunt*, si cum *q* singultu quodam diu multumque vespertino pręsertim *r* crepusculo latrant; & si de arbore pendent *s* alas sæpenumero motitant. Serenitatem, si contra solum hiantes manè per arborum ramos plumas & alas expandunt, si privatim primò crocitantes, mox turmatim congressi liberius vociferantur, aut si sub nocturnum crepusculum gregatim versantur, & dum separantur summè crociendo ad nidos advolant.

q *Plin. H. N. l. 18. c. 39.*
r *Ael. l. 7. de Animalib. c. 7.*
s *Virg. Georg. 1.*

Usus. *Usus* ejus in Medicina aliquis est. Pulli mense Martio combusti contra Epilepsiam propinati sunt. Ova ad denigrandos pilos adhibebantur; à Villanovano ad Epilepsiam commendantur. Cor portatum vigilias inferre quidam asserunt. Pes à collo pueri tussientis suspensus eum, si Psello credimus, sanat.

CAPUT II.

De Cornice in genere.

Descriptio. QUæ Latinis Cornix, Græcis vulgo κορώνη, hæc ijsdem hodiè κουρώνια vel κούργκα. Polyrrhænijs Cretæ populis κόμβα, Varino, κεράς, Horo κορὲ dicitur. Magnitudine vincit graculos. Rostrum, crura, & totum corpus habet undiquaque nigerrima, (falsus † Strabo, dum peculiare esse Hispaniæ, ut nigræ ibi sint cornices scribit) illud tamen, durissimum alias & acutissimum, propè caput albicat, superiori parte barbulas quasdam veluti setas circa palpebras habet, inferiore nigra, eaque minima veluti granula. Albam, capite nigricante, cęteris alarum apicibus in rubedinem vergentibus, Rhodiginus *a* vidit.

† *Strabo l. 3. Geogr.*
a *Rhodig. Antiq. lection. l. 11. c. 11.*

Locus. *Versantur* circa urbes, domos, maris ripas, fluminum littora & sterquilinia. In Britannia ingens ipsarum copia, quoniam in pabulo humido ejus soli vermes abundant.

Victus. *Victitant* frugibus, nucibus, olivarum baccis, vermibus, piscibus, & carnibus, & verè *b* πάμφαγοι dicuntur.

b *Arist. H. A. l. 8. c. 3.*

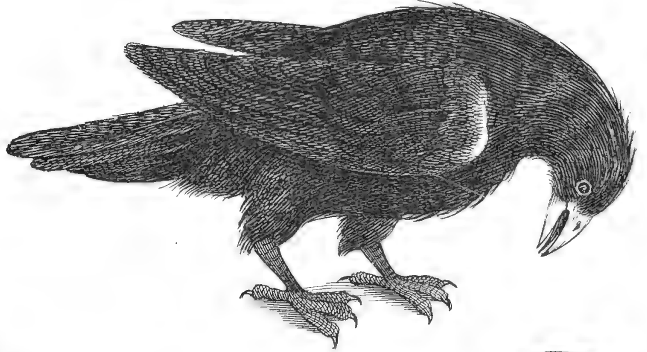
Generatio. *Generationem* earum quod spectat, *Nidulantur* in summis arborum frondibus. *c* Non temerè nec impudenter inter se miscentur, & eandẽ cum corvis in conjugio fidem servant: hinc solitariæ cornicis occursus, malum in nuptialibus auspiciis omen: eliminare cornicem virgo jubebatur. *Ova* pariunt post solstitium gemina, natura ita di-

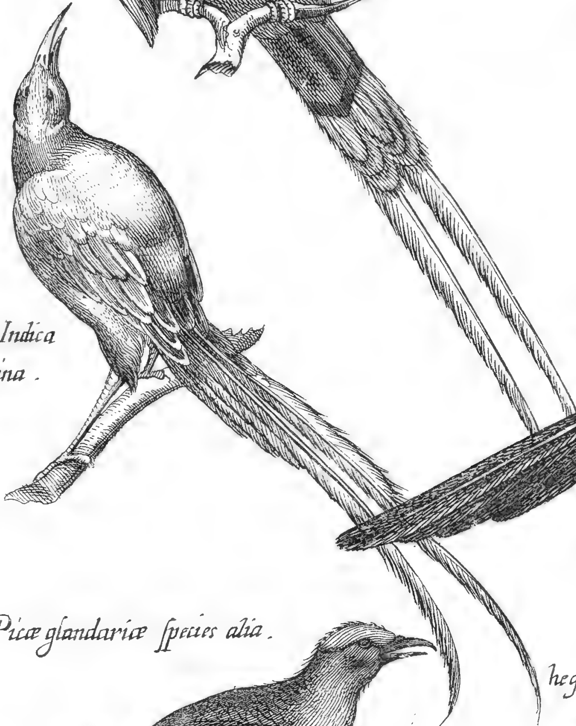
c *Aelian. de Animal. l. 3. c. 9.*

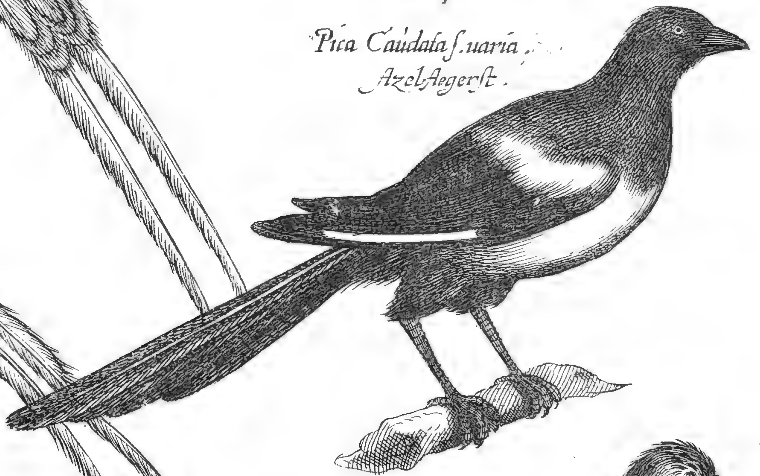

Cornix cinerea.
graw Kräe.

Cornix Cerula.
holtz Kräe.

Pica Indica
masc.

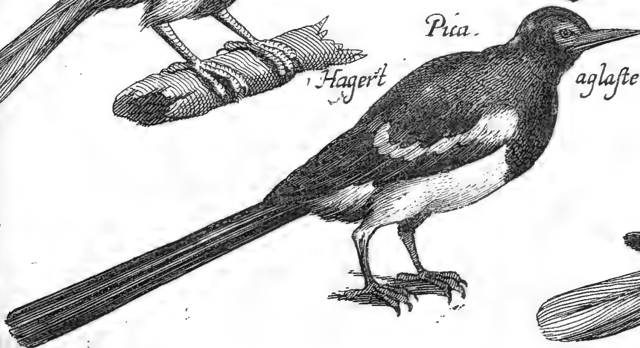

Cornix Frugilega.

Pica Indica
Fœmina.

Pica Caudata ſ. varia,
Azel Aegerſt.

Picæ glandariæ ſpecies alia.

Pica glandaria garrulus.
heger, herren vogel

Pica.
Hagerſt
aglaſter.

Pica marina.
nebelKräe.

d Aphrodiſ. l. 2. Probl. 64. e Iſidor. Orig. l. 12. c. 7. g Ariſt. l. 4. de Generat. c. 6. h Ariſt. H. A. l. 6. c. 8. i Iſidor. l. c.

ità diſpenſante, ut *d* quæ diu vivunt pauca procreent; *Incubant* fœminæ tam impensè, ut *e* aſſiduo, in incubitu plumas exuant. Pullos à cauda de ovo exire, ſeu pedibus primò prævolutis, falſum; cœcos naſci *g* veriſimilius eſt. Non priùs paſci quàm plumis veſtiri incipiant, vulgò creditur. Volandi potentes *h* diu proſequuntur, & avolantes ſubinde comitantur, ideò juſta naturæ talione & decreto, quantum *i* tempus impendere in fætibus educandis, tantum & ipſæ ſenio confectæ, à pullis ſuis aluntur. Malè à ſolſtitio æſtivo *habent*, ſeu quòd *k* ſcabie & lepra afficiantur; ſeu quod carnes à lupo ſemeſas comedant, *Aetates* ipſi humanas ter *l* tres authores tribuunt. Arato ἐννεάγηρα κορώνη dicitur, fortè quod diu vivat πολύγηρον nãque Theon exponit. Ariſtophani πέντε γενεὰς ἀνδρῶν ζώει, quinq; generationes virorum vivit. *Vox* ipſius eſt κράζειν vel κρώζειν, ob aſſiduitatem obſtreperi cantus, garrula & loquax dicitur. Quamvis verò eas τανυγλώσσας Homerus *m* vocet, id eſt lingua longa & extenſa, tamen tempore Plinij allata, *n* è Bætica, plura contexta verba exprimens, & alia atq; alia crebrò addiſcens.

k Porphyr. περὶ ἀποχῆς. l Plin. l. 7. c. 48. m Odyſſ. ε. n Plin. l. 10. c. 43.

Volatus.

Volat celeriter: *Graditur* lentè inſtante pluvia, celeriter dum pullos paſcit.

Affectus. o Ariſt. H. A l. 9. c. 1. Plin. l. 10. c. 74. p Aelian. de Anim. l. 3. c. 9. *Ingeniũ.* q Plin. H. N. l. 10. c. 12. r Zoroaſtr. in Geopon. † Ael. H. A. l. 6. c. 7.

Amicitias colit, cum Ciconijs quibus maria transvolantibus Ducem ſe præbet, & cum *o* Ardeola, cum qua contra vulpem pugnat. *Inimica* eſt, Noctuæ *p* cujus ova merdie abſumit; Muſtelæ, quod ipſius nidos ſæpè diripiat; & cum Tympano ave, quam occidit. *Ingenium* earum & ſingularem ſolertiam multa oſtendunt. Si nucem perfringere nequit, in altũ ſublatam ad ſaxa & tegulas *q* præcipitat. Verbenacam *r* ſupinam nidis imponit, ut ab ijsdem blattas aliasq; beſtiolas abigat. Apud Marrem Ægyptiorum Regem educata, literas, quocunq; juberet, detulit. Mortuę † ſepulchrum ad lacum Myridis propè Crocodilorum urbem erectum eſt.

Vſus. s Plin. H. N. l. 20. c. 6

Quantum ad *Vſum* cerebrum coctum & in cibo ſumptum inveteratis capitis doloribus remedio eſſe *s* Plinius teſtatur. Carnem in morbis chronicis utiliter ſumi, & nidum corpori illitum vitę dies prolongare, olim vanè creditum eſt.

CAPUT III.

De Cornice in ſpecie.

ARTICUL. UNICUS.

De Cornice Frugivora, Cinerea, & Cærulea.

Deſcriptio.

CORnicis tres ſunt ſpecies *Frugivora* nempe, *Cinerea* & *Cærulea*. *Frugivoram* σπερμολόγον Ariſtoteles vocat, frugilegam & granivoram alij. Nigra eſt tota, roſtro excepto, quod albicat. Magnitudine eſt inter Corvum & Cornicem media.

Victus.

Victitat ut diximus frugibus, nec tamen lumbricos reſpuit. Quia Ardea in earum nidis *nidulari* ſolet, ideò circa villas nobilium, qui Ardearum aucupio delectantur, in ſummis arboribus impunè nidos faciunt. Angliæ ſunt maximè infeſtæ. Ideò olim ſancitum eſt, ut funditus extinguerētur; precium occiſori daretur.

Cinerea Turnero Marina dicitur. Minor eſt Spermologo. Dorſum totum, collum ſuperius, alarum latera, nates & totum ventrem cinerea habet. Aeſtivo tempore altos montes *incolit*, in quibus ſoboli propagandæ incumbere, ex eo colligi poteſt, quòd nullibi in planis nidulari reperiatur. Sub autumni finem ad plana deſcendit, ibique totam poſt hyemem prope oppida & pagos degit. Fit id ob rupium aſperitates, & nives continuas; vel ob intolerabilem frigoris ſævitiam. *Victus* ipſius idem qui nigræ. Quadrupedum, hominum ſuſpenſorum cadavera & piſces affectat: nec à lacticinijs abſtinet. Geſnerus in diſſecto ventre, quaſdam quiſquilias, & cortices granorum, nec nõ ſubſtantiam quandam albam, pinguem, ex ijsdem fortè granis concretam & lapillos invenit. Nunquam in Helvetia nidulari dicitur. In inferiore Germania in cibũ à plebecula admittitur.

Cæruleam cornicibus, quamvis vix sciri potest, an ex earum sit numero, Gesnerus, Kentmannus & Aldrovandus annumerarunt. Cæruleo passim colore, in capite, alis, cauda, circa Uropygium & tota parte supina, nitet, alibi sinceriore, alibi viridi admixto. Dorsi & colli proni color fusc⁹ est: majores alarũ pẽnæ nigrę. Crura fusca, & pro corporis ꝓportione parva habet. Reperitur trãs Albim in saltu Luchoviano, & sylvis finitimis. Versatur in locis non frequentatis. A projectis, præter cætera, cadaveribus victitat, & nidum vt upupa ex oleto construit.

Aldrov. l. 2. Ornithol. c. 5.

CAPUT IV.

De Graculis in genere, & in specie.

GRaculus seu quod *a* gregatim volet, quæ etymologia Quintiliano *b* improbatur, seu quod jacta segetum semina plurimum gerat, seu quod ex olivetis cubitum sese recipiens binas baccas pedibus ore verò tertiam ferat, dicitur.

a Varro l. 4 de Lingua latina. *b l. 1. Instit. Orat.*

Victitat pręter segetes, carnib. glandibus, & *c* locustis. Unde à Lemni insulæ incolis, quòd adverso volatu locustarum exitio occurrat, colitur. Ad *coitum* verno tẽpore excitatur. Vox ipsius est κολοιᾶν καὶ κλώζειν, ut Pollux tradit, quorum istud & Gallinaceo quodam generi tribuitur. *Amicitiam* cum *d* Gavia gerit, hospitalitatem cum Accipitre. Hoc Homerus sub Hectoris & Aeneæ Græcis infensissimorum exemplo prodidit. Avem congregem esse, vel vulgaris paræmia, semper graculus assidet graculo ostendit. Mas mortem potius subit, quàm conjugem derelinquat, *e* altero mortuo, alter dolorem perpetua viduitate testatur. Loquacissimi sunt, coitus inprimis, & quo pullos enutriunt, tempore. In vini potu mira ipsis lascivia. Manibus retenti, oculos *f* impetere maximè solent, seu quod effigiem suam in illis cernentes, velut ad cognita desideria tẽdant, seu quod à rebus fulgentibus & mobilibus quales oculi, facillimè alliciantur. Cicures voces pronunciare discunt *g* adeo, ut è caveis emissi spontè sua eas repetant. Matutino, verò suboriente sole tẽpore, citius eas capiunt, & memoriæ tenacius mandant. Suetum id & veteribus. Paxillos *h* enim in parietibus domi suæ, quibus insisterent faciebant. Epileptico *i* morbo obnoxij, velut extincti ex arborum, tectorumq; culminibus decidunt. Annuum fastidium lauri purgant folio.

Victus. *c Plin. H. N. l. 10. c. 29. Aelian. l. 3. de Animal. c. 12.* *Vox.* *Affectus.* *d Aelian. l. l. 9. c. 1.* *e Ael. l. 9.* *f Nicolaus Leonicus.* *g Brujer. l. 15. c. 78. de re cibaria.* *h Aristophan. in vespis.* *i Dalechãp. in Plin. l. 3. c. 22.*

Usus ipsorum apud plurimos in cibis.

Usus.

Quantum ad *genera* tria *k* Aristoteles posuit, quartum palmipes, tria & Gesnerus, Tullam nempe Becuam & Taham, Nos *Coraciam*, *Pyrrhocoracem*, & *Lupum* seu *Monedulam* ponimus.

Generatio. *k l. 9. H. A. c. 24.*

CORACIA magnitudinem habet cornicis, illa inprimis, quæ nigra & pamphaga. *Rostrum* quatuor ferè digitos lõgum, quodammodo arcuatum, coloris punicei, seu inter aurantium, rubrum & subflavum medij *Pedes* ejusdem coloris, unguibus exceptis, qui simul cum toto corpore sunt nigerrimi. *Incolit* præruptos montes, & rarò ad plana descendit. Cicur simila ex lacte, carne, pane, & tritico vescitur.

PYRRHOCORAX Cornice est minor, Monedulæ æqualis, luteis cruribus & *l* rostro, quod parvum Turnerus, in extremitate nonnihil aduncum Bellonius dixit, cætera nigerrimus. Tam *frequens* est in Alpibus ut peculiarem Alpium Plinius scribat, sed & in Anglia, Creta, Cycladibus mõte *m* Jura & alibi reperitur. Apud Rhætos hyeme duntaxat cernitur. Agros frumento consertos *depascitur*. Altum vociferat, & *vocem* Merularum acutam, ac ad fistulæ sonum nonnihil accedentem imitatur. Ex ejus volatu alto frigus augeri, humili minui quidam colligunt. Pulli in cibum pauperioribus mensis cedunt.

l Plin. l. 10. H. N. c. 48. *m Bellon. l. 8. c. 6.*

MONEDULA, Aristoteli λύκος omnibus nota avis est. Caput, pedes, totumq; corpus & rostrum nigra sunt. Nigredo de cinereo aliquid participat; *rostrum* circa narium foramina albicantibus punctulis insignitur, propè ventriculum *n* gulam pro ingluvie paten-

n Arist. H. A. l. 9. c. 24.

patentiorem habet. *Loca* plana amãt, sed & in altissimis turribus sæpè tam numerosè nidificant, ut in una cẽtum interdum nidi conspiciantur. Quia frumenti aliorumq; granorum, ubi satiata fuerit reliquias terra recondit, & spicas sub sequenti anno ex ijs colligit, ideò frumentum *o* serendi rationem hominibus ostendisse creditur. Auri & argenti *p* furacitas in ea mira. Unde Monedula à moneta dicta creditur. Gaudet in capite tricari, quasi pruriret, ideo carnem ejus pruritum inducere Albertus credidit.

o *Plin. H. N. l.14. c. 17.*
p *Ovid. l.7. Met.*

Est & aliud Monedulæ genus, quod collum habet albo torque circumdatum, fortè illud quod Hesychius & Phavorinus στεφάνιον seu coronatum dixere, fortè & illud, quod in Helvetia circa Tugium albo circulo collũ ambiente distinctum, cætera alteri simillimum, reperiri, Gesnerus prodidit.

CAPUT V.

De Picis in genere.

PIca, quæ Atticis κίττα, communiter κίσσα, Laconibus κεῖσσα, Hesychio & Phavorino βάσκιλλος, & κέρχγων, alijs σίττα, κίσσα, & ποίκιλις dicitur.

Genus. *Genus* ipsarum unicum duntaxat agnovisse Aristoteles videtur. Alij in *urbanas* & *sylvestres* dividunt. In nulla non regione obviæ sunt. Glandaria in Batavia rara.

Victus. *Victum* si attendas, est pamphaga. Suum alveos quandoq; cibi causa petit, & quosvis acrodryos fructus. Visa passerem *a* devorasse, sed & una, à cancro, quem è fluvio abreptum in arborem vicinam portaverat, collo sub forcipibus compresso, miserè interempta legitur. In libidinem valdè sunt proclives.

a *Cardan. l.7. c.35. de variet. rer.*

Generatio. *Ova* circiter novem parere; multos sed imperfectos imò cœcos pullos excludere *b* Aristoteles prodidit. In nidis construendis singulari utuntur artificio. Nam eum in locis spinosis figunt, terrâ intus oblinunt, foris in circuitu, infra & supra spinis diligentissimè muniunt, foramen unum (duo quibusdam placent) idq; arctissimum pro introitu relinquunt. Ova verò interdum alio transferunt. Binos frequenter exstruere, ut qui pullis insidiantur dubios reddant, prodidere nonnulli.

b *l.9. H.A. c.13.*

Volatus ipsis rarò altus, quem etiam alarum brevitate impeditæ parũ protrahunt. Saliunt, & caudam more Motallicæ perpetuò moverit. Κίττας κιτταβίζειν *c* Pollux scribit; sed singulis ferè diebus imò horis, vocem mutare, & unius cujusque animantis imitari, certum. Puerili vagitum *d* expressisse quandam, alteram hœdi primùm veluti à matre separati querulam vocem edidisse, mox vituli instar mugiisse, ovis more balasse, tandem ad instar pastoris, cum post pascua oves ad potum deducit, sibilasse, fide digni authores prodidere. Aliquid illi apud Plutarchum *e* ne subfuerit metuo, quæ alioquin loquacissima, auditis Romæ buccinatoribus obstupuit, paucos post dies quasi expergefacta, omnem eam buccinatorum harmoniam summa cum admiratione expressit.

c *Onomast. l.5. c.13.*
d *Pausanias in Arcadic.*
e *lib. de solert. animalium.*

Affectus. *Infestantur* ab Alucone & *f* ulula. Epileptico eas corripi morbo quidam prodidere. Variæ *g* quotannis cum rapæ feruntur, calvescere, proprium. In Augusto id fieri Gesnerus prodidit.

f *Arist. l.8. H.A. c.3.*
g *Plin. H. N. l.10. c.29.*

Usus. *Usus* ipsarum & in *cibis* & in *Medicina* aliquis. Glandariæ Bononiæ in foro venduntur, sed duræ carnis sunt; Athenæus tamen Cothyin Thracum Regem apposuisse testatur. Quidam seu vino albo ad consumtionem coctas, seu in olla tostas, & in pollinem redactas, seu destillatas, oculorum hebetudini rubori, & dolori prodesse, prodidere. Nonnulli vivam in partes dissectam, laborantibus articulis imponunt.

* * *

CAPUT VI.

De Picis in Specie.

ARTICULUS I.

De Pica varia seu Caudata, Caudata Indica, Glandaria, Garrulo Argentoratensi, Pica Marina, & Persica.

A Aristoteles unicum duntaxat genus Picarum, glandarium nempe ponit. Plinius id duplex, sumpta à pedibus differentia, facit, nec de vario reticet. Nos & has, & quæ sequentur, huc pertinere credimus.

VARIAE seu Caudatę caput dorsum, collum, pectus, alæ femora, cauda, pedes eorumq; digiti atq; ungues aterrima, extremum alarum albicãs, dorsum & cauda & maxima nigredine viridescendentia, tota ventris superficies candida.

Caudata INDICA quàm Aldrovãdus exhibet, ex Japonia allata erat. *Rostrum*, tibiæ & pedes rubescebant. *Caput* totum & collum, quod torquis albus ambit, erant cærulea, *dorsum* & scapulæ ferruginea. A superiore rostri parte inter utrumq; oculum macula tres ferè digitos longa, & pollicem lata punctulis seu potius lineolis nigris transversalibus conspersa ad dorsum usque protendebatur. Alarum pennæ vestitrices castaneæ, sed lineis nigris crassiusculis per longitudinem positis respargebantur, reliquę virides erant. *Pectus* & venter ad anum usque candescebant, &c.

GLANDARIA, Aristoteli μαλακόκρανος seu Molliceps, recentiorib. Grecis καρακάξα, alijs Picata Granata dicitur. Differt à varia, tum magnitudine, tum maximè colore. Habet ad alarum latera transversales notas cæruleas, quales in nullo fermè volucrum genere conspicias; tam amplum oris hiatum, ut glandes integras deglutiat. *Nares* plumis albis & nigris operiuntur. *Rostrum* aliquantulum recurvatur, *lingua* bifida est. *Color* corporis varius est. Nam cervix ex rufo & cæsio mixta est. Uropygium candicat, dorsum pallescit. Cauda longiuscula est, & duodecim pennis nigris constat.

GARRULUS Argentoratensis à garritu, & loco in quo maximè degere solet, nomen sortitus est, veteribus vel ignotus, vel saltem nõ descriptus. *Caput* ipsi crassum colore ex cæruleo & viridi mixto, maculis per longitudinem albis, quæ per totum pectus ventremq; deorsum feruntur. *Rostrum* mari duos digitos longum, crassiusculum, aliquantulum recurvum. *Oculi* magni, nigri, *Dorsum* à secunda, vel tertia vertebra ad Uropygium usque castaneum. *Alarum* color varius. *Cauda* superna parte virescit, inferna partim violaceo, partim cæruleo permiscetur. *Fœmina* toto cœlo à mari diversa est. *Caput, collum, pectus ventrem* ex castaneo ad Leucephæum vergũt. *Rostrum* est crassius. *Alæ* propè scapulas cæruleæ, mox ex cæruleo virides, remiges nigræ. *Cauda* latiuscula, ex viridi & cæruleo ad fuscum inclinans.

PICA MARINA, quæ & Gaza dicitur, tota, caput, cervicem, pedes, & alarum partem si excipias, subviridis apparet. *Rostrum* habet robustum, paulò quàm in Picis longius. *Capitis verticem* coloris castanei diluti, inferiorem eius partem ad tempora luteã. *Digitos longos*, pedes insigniter aduncos, secundi ordinis alarum pennas ex castaneo dilutas.

PICA PERSICA, tota ferè subfusca est, rostrum habet breviusculum & albicans. Oculos albos. Alarum secundi ordinis pennas, cum Vropygio, & prioribus in cauta luteas, pedes subcæruleos, tabellis nigris insignes.

NB. *De Picarum generibus quibusdam exoticis vide Mantissam.* N. 5.

ARTICULUS II.

De Garrulo Bohemico, Gesneri, seu Ampelide Aldrovandi.

A Vem, quæ Garrulus Bohemicus Gesnero dicitur, Ampelidem, à potio- *Descriptio.*

Aldro.l.12. Ornit.c.18 potiori victu, Aldrovandus appellat. Magnitudine Merulas exæquat. *Caput* habet quodammodo cōpressum, coloris ferruginei, more alaudæ cristatæ apice retrò vergēte, coloris versus rostrum subcastanei diluti, retrò subcinerei ad fuscum vergentis, terræ Vmbriæ haud dissimilis, insignitum. *Collum* breviusculum, anticâ & posticâ parte nigrum, ad latera ruffum, propè rostrum candidum. *Pectus* castaneum dilutum ad roseum vergens. *Dorsum* subcastaneum, propè Vropygium leucophæum. *Ventrem* totum subcinereum. Exteriores *alarum* pēnas nigras maculis spactatu jucundissimis insignitas. Nam primæ numero septem solidæ & quodammodo cartilagineæ albæ sunt, appendices ciñabaris instar rubescunt, has aliç maculis luteis perornatæ, literam L. figurâ exprimentes subsequuntur, sicq; dispositæ sunt, ut in quibusdam septem, in alijs sex, in quibusdam quinq; tantum appareant. Vltimæ maculas albas habent. Cauda maris decem, fæmellç duodecim pennis constat. *Interiora* si spectes, ex Anatome habeto. *Intestina* in dissecta duos dodrantes longa fuisse, absq; revolutiōnibus & anfractib., ideò celerius fæces excernebat. *Ventriculum* in medio epatis velut recōditum, exiguum, carnosū & duro callo obductū; tunicam in eo substantiæ diversæ, uveæ quoad colorem non dissimilem, durissimam & quasi cartilagineam; *Iecur* in duas partes æquè divisum, pro sua magnitudine maximum. *Lienem* exiguum, linguæ humanæ figurâ, oblongiusculum: *Pericardium* duplicatum, & veluti pinguedini mersum: *Pulmones* qui in omni ferè avium genere ad medias usq; costas protenduntur, colli & dorsi vertebris & costarum duntaxat superiorum principijs adhærentes; *asperam arteriam* in principio laxiorem & ovalem, mox angustiorem, tandem latiorem iterum: *Linguam* duram & osseam, & in extremo, ubi velut alas quasdam habere & sagittam præ se ferre videtur, bifidam, & quasi in duas aciculas divisam. *Os hyoides*, quod reliquis animantibus pro implantatione linguæ datum est, ab osse occipitis ad latera foraminis, per quod spinalis medulla à capite ad dorsum transmittitur, originem suam deducere, & ubi ad radicem linguæ conjungitur, acutissimum angulum efformare videbatur. Ejus medio asperæ arteriæ caput insertum erat. *Oculi* intus adeò magni, ut cerebri ipsius magnitudinem superare viderentur. *Cerebrum* sphæricam referebat figuram; & superiores ipsius ventriculi ad mediam regionem capitis collocabantur.

Locum si attendas, Bohemiæ quidem peculiaris est, sed migratoria eadem. In Italiam delatæ, in Placentino & Mutinensi agro, ubi XL. simul capiebantur, morabantur; in Ferrariēsi, nullæ visebantur, fortè quod terræ motum ibi futurum prçsensissent. Anno 1552. inter Moguntiam & Bingam, in tanta copia apparuere, ut, qua trāsvolarent, ex earum umbra, veluti nox induceretur. *Locus.*

Victus ipsis uvæ, ligustri, juniperi, Cynorrhode baccæ, pineæ nuclei, uvæ passæ, poma, amygdala. Baccas hederæ, carnem, & frumentum nonnisi famelicæ attingunt. *Volant* pernicissimè & gregatim. *Victus.*

Vox earum erat ziziri, unde fortè zinzivellæ quibusdam dicuntur. Facilè cicurantur. *Vox.*

Cibum sibi invicem offerunt, mas fœminæ, fœmina mari. *Caro* saporis est in cibo gratissimi. Nec ergo verè esse Pica videtur, quamvis jam, quia de genere non constat, inter eas reposita sit; quia linguam latam non habet, nec *incendiaria* Plinii, quia nec in incēdiis nascitur, nec carbones apportare visa est, nec *avis Hercynia* Plinij, quia ei noctu lucere non competit, utut in Voitlandiæ sylvis, quædam Turdi minoris magnitudine, colore partim cæruleo, partim aureo, quam croceo, talis esse dicatur; Nec *avis Nova* Plinij, quia columbo minor est. Nec denique *Merops Aristotelis*, qui nec apibus insidiatur, nec vermibus vescitur.

***

ARTICULUS III.

De Pica Brasiliça & Rhinocerote ave.

PIca Brasilica, alijs à rostri magnitudine Ramphastos, Hipporynchos, & Burynchos, aliis Barbara & Piperivora dicitur. Magnitudo ipsi inter Picam & Merulam media. *Caput* pro corpore majusculum & crassiusculum & atrum. *Rostrum* duos palmos longum, unum latum, serratum, & velut è squammulis quibusdam compactũ, substantiæ ad instar membranæ tenuissimæ, osseæ, splendidæ, levissimæ, cavæ, atq; aëris intus capacissimæ, unde Naribus carere crediderim. *Oculi* in medio capite, illiq; maiusculi. *Collum, dorsum*, atq; alæ nigræ. *Pectus* aureo colore cum quadam rubedine propè initium micans. *Venter* & fœmora cinnabarino colore vestita. *Cauda* nigra, & in extremitate insigniter rubescens.

Victitat pipere, quod avidissimè devoratum, inconcoctum & crudum adhuc eiicit. Incolæ, vim ea ratione piperis domitam credentes, recenti illud præferunt.

RHINOCEROS à cornu, quod in fronte gestat, ita dicitur. Occisa in ipso volatu tum esse dicitur, cum Turcas Christiani ad Naupactum superarent. Caput erat duorum propemodum dodrantum, cirrhis nigris, altis, deorsum spectantibus ornatum. Rostrum quatuor ferè dodrantes lõgum, instar arcus cuiuspiam recurvum. Inferior pars tota ex luteo albicabat; supina versus caput colore miniaceo, reliquum ex luteo, albescat. Cornu è fronte enascebatur, & supinæ rostri parti adhærebat, prope frontem palmum unum latum, in fine recurvum, colore supera & infera parte miniaceo, mediâ luteo, &c. Fit taliũ Avium apud veteres mentio. Nam & Hesychius Rhinocerotem avem in Æthiopia reperiri scribit; & *Tragopanda* Plinii, Aquila maior, capite phæniceo, cornibus in temporibus insignitur; & *Tragopa* Solini in capite arietinis cornibus armatur; & Pomponius Mela eiusmodi aves *Tragopæmanes* appellat. Et Cardanus avis meminit Aquilâ maioris, ex luteo & rubro splendidæ, ex cuius rostro fulvo cæruleoque capuli parentur. *Salig. Exerci. 231. §. 3.*

CAPUT VII.

De Loxia.

LOXIA seu corvi rostra, Trogon Plinii Roberto Constantino esse, videtur; ignota sine dubio Aristoteli. Magnitudine parum maximum vincit. Rostrum habet contra omnium avium morem ab utraq; parte recurvum, crassum & admodum robustum. Vnde ipsi nomen est. Colorem singulis annis hyeme inprimis, mutat, ita ut nunc ad viridem, flavum, nunc ad rubrum & cinereum vergat. Rubere primum solet pectore, collo, & vẽtre, deinde flavescere. In vertice, cervice, & circa oculos cæruleus apparet; in cauda & extremis alis nigricans, crura rubicunda. *Descriptio.*

Plurima Germaniæ *loca* incolit, in Italia rarius videtur. *Locus.*

Victitat seminibus cannabis, nucleis abietum, &, ut quidam produnt, cadaveribus. Voracissima autem est. *Victus.*

Nidificat in abietibus, & verisimile est à cauda de ovo exire, seu quod, si reliquatũ more prodiret, exitus à rostri curvitate impediretur; seu quod, cum media hyeme nascatur, subinde ab ambientis inclementiâ, calor animalis suffocaretur. Hyemali tempore *cantat*, & quidem suaviter, in æstate abstinet. Caveis inclusa Psittacorum more sursum atque deorsum reptitat. A potu pocillum rostro si potest abiicit, imaginem fortè suam in aqua conspicata. *Generatio.*

TITVLVS VII.

De Noctuis.

CAPUT PRIMUM.

De Bubone.

ABsolutâ Avium diurnarum Carnivorarum historiâ, ad Nocturnas deflectendum est. Hæ verò ob *Aldrovãd. l. 8. c. 1.*

cæsios

cæsios oculos γλαυκῶπαι, dicuntur, & magnitudine inter se differunt. Oculos magnos amplos & cæsios habent. Non solum in tenebricosis montium & rupium cavernis, sed & in cavis arboribus, desertis ædificijs, domorum, templorum, & turrium tectis latent. a *Arist. l. 9. H. A. c. 34.* Inter duo denique crepuscula, *a* (de nocte parum aut nihil vident; de die excedens sensibile sensum lædit) lacertas, scarabęos, apes, vespas, mures, hirundines, interdum lepusculos, & cuniculos rapiunt. Numerantur autem inter rapaces nocturnas. *Bubo, Asio sive Otus, Scops, Aluco, Vlula, Noctua, Strix, Caprimulgus.*

BUBO, qui Græcis βύας, βούπαλος, σκλόψ, βούφος; Goropio Becano, cum Aristotelis Cyminde, Chalcide, Hubride, & Ptynge, idem: Aristoteli fortè Ascalaphos, omnium nocturnarum b *Arist. l. 8. H. A. c. 3. Strabo Geogr. l. 17* est maximus, *b* nec Aquilâ minor. *Corpus* ipsi breve, & propter caudæ brevitatem veluti decurtatum. Corporis tegmen plumeum ferrugineo seu obscuro quodam æris colore est. Maculis nigris sparsim & incerto ordine respergitur. *Caput* habet, adeò grãde, ut ob ejus magnitudinem pullus à cauda primum in lucem † *Plin. l. 10. H. N. c. 16.* † prodire credatur; frontem orbiculatam seu teretem, plumis velut aurib. eminentibus in regionibus prout in Oto, insignitam. Cavernas ad auditum patulas, hocce pennarum ornamento ob magnitudinem tectas. Oculos maximos, & qui igneo splendore, ingenti magnitudine, & truci obtutu, terrorem aspectantibus incutiunt. *Rostrum* aduncum; Collum pro sua magnitudine perbreve; Ungues Aquilinis majores; crura brevia. Cujus *c* Gesnerus c *Gesner. in Ornith.* iconem exhibet, magnitudine Anserem vincebat. Alas habebat ad tres dodrantes longas. Caput magnitudine & forma felinum. Pennæ supra vtramq; aurem nigricante, & tres digitos subrigebantur. Cujus Aldrovandus, d *Aldrov. Ornith. l. 8. c. 2.* *d* in multis ab illo differebat. Nam huic quidem etiã ad extremos usq; digitos crura; sed breviora, graciliora, nec ita supra genu torosa. Color ei erat per totum corpus ex cinereo ferrugineus, in pectore potissimum, ubi etiam sub nigris maculis per longum ductis, promiscuè respersus erat. Dorsum & alæ è ferrugineo magis fuscescebant. Et cum ille Gesneri in singulis totius corporis plumis magis variegatus, & tenuibus quibusdam lineolis, transversim ductis Accipitrum & Anatum instar, minutim distinctus fuerit: & universo corpore magis verò dorso & capite, maculas quasdam incerti ductus, lituris nigris, crassis, & quodammodo figuratis gesserit: hic in alarum pennis majoribus, & cauda, lineis subnigris, transversis, largiusculis, distinguebatur; quæ ita efformatæ in cauda præsertim fuere, ut singulæ latiores supernè & infernè instar fimbriarum triplici ordine dispositæ, alijs subtilioribus, clauderentur.

Locum si spectes deserta *e* incolit, *Locus.* nec tantùm desolata, sed dira etiam *e Plin. H. N. l. 10. c. 12.* & inaccessa. Inter sepulchra etiam diu noctuq; versatur; aliquando propter mures, & juxta horrea reperitur. Cœtum aliarum avium fugit. Hinc solicana & devia *f* vocitatur. Nidulatur in altissimis rupibus, ne fœtum *f Ovid. in Epist.* injuriis exponat, & ut securius ad prędam evagetur. Ovum ejus Plinij tempore vix visum *g* est, nostris non adeò rarum. *g Plin. H. N. l. 29. c. 4.*

Cibus ipsi *h* carnes avicularum, cuniculorum, & leporum. *Cibus.* Tantum prædæ, dum pullos educat congerit, ut & venatoribus satis lucri adferat. *h Arist. H. A. l. 8. c. 8.* Templa noctu frequentare, ut se oleo ex lampadibus ingurgitet, vix credi potest. Noctu autem victum quærit, & sublustri crepero gaudet in vespere. Vnde Nocticanicana, & *i* noctis mõstrum vocatur. *i Plin. l. 10. c. 12. H. N.* Si diuturno tempore prodeat, ab aliis avibus seu visu insolens, convellitur. Roboris est magni. Visus & feroces canes abegisse, & cum Aquila depugnasse. Si se viribus imparem sentit, in dorsum supinus procumbit, unguesque ac rostrum sic adversum erigit, ut hostium nullus accedere audeat.

Quantum ad *volatum k* vix movet *Volatus.* natas per inertia brachia pennas, nũnquam volat *k Ovid. l. 5. Metam.* *l* quo libuit, sed transversus. Hebetes ipsi interdiu oculi, *l Plin. l. 10. c. 12.* minus tùm quàm Noctua videt. Non

cantu

m Plin. l.c. cantu *m* aliquo, sed gemitu vocalis est, & bubulare, quod Græcis est βύζειν, dicitur.

Vsus. *Vsus* ejus est, tum in *Aucupio*. Nam & aviculæ dum eam interdiu circumvolant, & percutiunt, facillimè retibus capiuntur; & Galli *n* ejusdem opera, Milvos venantur: tum in *cibo*. A quibusdam enim editur: tum in *Medicina*. Cerebrum vulnera cum adipe anserino glutinat; cum aphronitro scabiem sedat. Sanguis asthmaticis est utilis. Cor ejus, si impositū *o* mammæ mulieris dormientis sinistræ fuerit, ut omnia secreta pronunciet; si axillæ, ut canes obmutescant; efficere, sed falsò tradunt. Creditur *p* Agrippę Romę captivo, primo regnum cum libertate, post mortem portendisse; Chingis Canum ab hostibus victum, quasi servasse, ideò à Tartaris honorari, serenitatem deniq; si totam noctem cecinerit, portendere.

n Bellon. l. 2. de Avib. c.28.

o Plin. H. N. l.29. c.4

p Ioseph. l. 8. Antiq. c.8.

CAPUT II.

De Asione seu Oto.

Descriptio. ASio seu Otus fortè ab auribus qui, Alexandro Myndio apud Athenæum Lagotia, quod aures leporinas habeat; aliis apud Aristotelem *Nycticorax*; quia Buboni per omnia, magnitudinem si excipias (magnitudine columbæ esse scripsit † Atheneus, quod de maximis intelligendum,) est similis, ternos quoq; digitos habet anticos, posticum unum (malè noctuę similem Plin. *a* dicit malè & Gaza τὸν σκῶπα per Asionem apud Aristotelem vertit; & Oppianus, *b* cum * Athenæo Otum cum Otide confundit) Bubonem sequitur. Aldrovandus *c* binos describit. Priori *caput* erat auribus velut cornibus plumeis insignitum, cinereo, bætico diluto & nigro ad supercilia usque & nares prope modum colore varium. *Facies* tota anterior, è cinereo candicabat, minutissimis plumulis veluti pilis tota obsita. *Corpus* totum è cinereo seu leucophæo ad ferrugineum dilutum vergebat, maculis, ubique fuscis conspersum, tam majusculis, quàm punctorum instar minutissimis. Per *ventrem* notæ fuscæ in longum rectà ducebantur, & in acumen desinebant &c.

† Athen. l. Dipnosoph.

a Plin. H. N. l.10. cap.13.

b Oppian. in Cyneget.

† Athē. l.9.

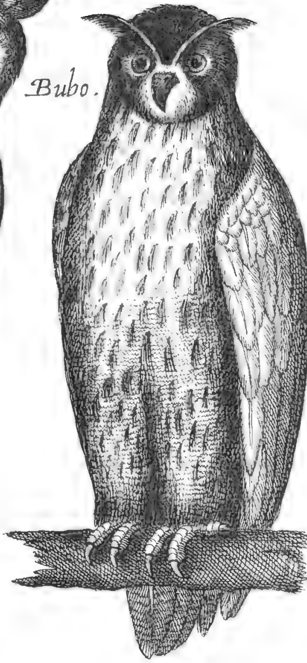
c Aldrov. Ornithol. l. 8. c.3.

Alterum semipalmum in longitudine minus, Fulvum Aldrovandus appellat. Toto propemodum anteriori corpore maculas fuscas, in longū protensas, & singulis plumis albicantibus decussatas, ut crucis aut lilii Francici referrent, figuram, habebat. *Crura* & pedes ad ungues usq; hirsuti, uti totum corpus, flavescebant. *Cauda* infra alarum longitudinem, uno ferè digito erat. Describit & Bellonius *d* tertium, auribus patulis, cruribus ad ungues pilosis, facie Aluconi simili, ventre maculis nigris variegato. Caudâ alarum longitudinem æquante, ululâ multò majorem, qui vel superiori est similis vel Aristoteli incognitus & Arvernis in Gallia montibus peculiaris species, dicendus. Cranii Anatomen vide in Aldrovando. Auris & oculi hisce verbis idem exequitur. Avi huic supra aures cutis in longum producitur complicata, rugosa, sponte concidens, & meatum eo loco occludens, instar membranarū, quę tamen in amplissimum, si voles, ambitum deduxeris. Sunt enim laxæ, implumes intus, candidæ, foris verò minutissimis & pulchellis plumulis consitę, & quę orbem venustum in marginum ambitu constituunt. Non alteri rei magis appositæ, hasce cutaneas valvas, quam branchiis piscium compararim. His apertis, auditus foramen amplum ac patulum in medio apparet, multis anfractibus instar humani tortuosum. Oculus inventus fuit substantia quadam cartilaginea, velut capsula circumclusus, non tamen undique. Nam infra in parte oculi posteriori haudquaquam membrana hæc substernebatur, sed circumquaque ad latera, à qua circulus supra totum oculum exporrigebatur, ante quidem hâc membrana angusta erat, intra verò & qua magis ad posteriora vergebat, dilatata. Oculus ipse ante orbicularis erat retro sessilis, & compressus, longè quā vel in medio latior. Resecta cornea uveam ab illa intus plurimo nigrore tinctam & veluti atramento perfusā, quippe quæ etiam humores subjectos digitis

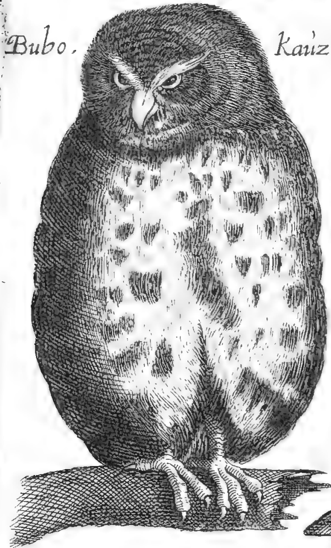
d l.8.c.3.

Tab XVIII

Bubo. Berghu Huru.
Ziwu

Bubo.

Bubo. Nacht Eüle.

Bubo. Kauz. dict.

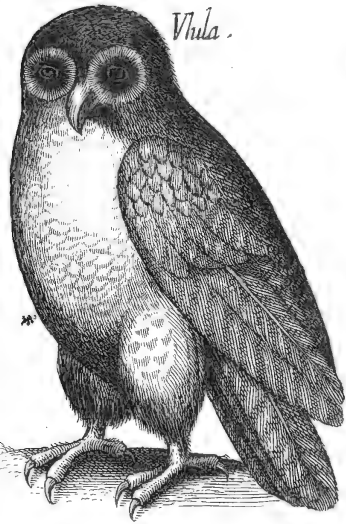

Asio.
Buhonis Species

Vlula. Eüle.

Asio seu Otus.
Ohreül

Asio alius seu Scops.

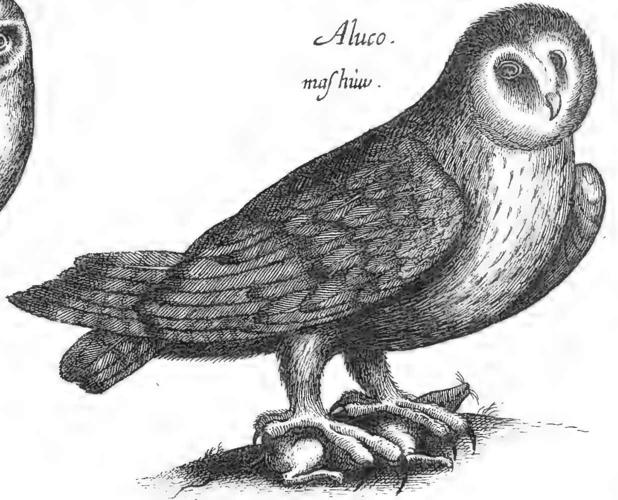
Tab: XIX

Vlula.

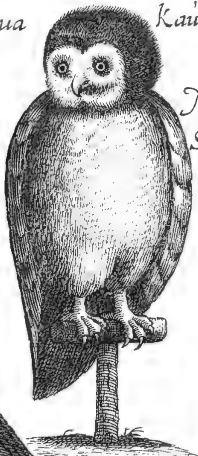

Vlula.
Vvel. Huhu - eüle

Vlula. Kirch Eüle.

Noctua.

Aluco.
mas hiuv.

Vlula alia

Noctua
Kaüslein.
Noctua
Steinkaüz.

Saxatils

Strix

digitis contrectata tingeret, observavi. Huic in orbem alia tenuissima pellicula instar annuli circũponebatur, crocea, seu aurea per totam substantiam, ita uveę connata, ut nullo modo integra ab ea secerni posset. Hujusmodi sanè nullam, quod equidem sciam, in alijs animantibus reperiri puto. Duæ igitur hæ membranæ coloribus diversis tinctę, & per corneam transparentes, horrendum illum nocturnarum avium oblutum faciunt; concurrentibus simul è nigro & croceo ex adverso radijs & velut flammæ è silice excussæ micantibus. Humor crystallinus minimè durus aut solidus erat, qualem in Aquilis & alijs observavimus, sed tener & molliculus, utpote qui facillimè vel sua sponte dissolutus refecta cornea simul cũ aqueo humore efflueret.

Locus. *Locum* si attendas, montes plerunq; inhabitat, locaq; edita. In montibus Arverniæ copiosi inveniuntur, & in Italia in monte Plumbicio passim sunt obvij. In Ciliciæ campis de die inter Ambrosiæ plantas abditum Bellonius invenit, cũ tamen eo loci, ne ad quartum quidem milliare, arborem ullam nascentem videre liceat. Nidulatur in arborum cavernis, & foraminibus *e* Aristoteli & *f* Plinio *migratorius* est. Nam cũ Lingulaca, matrice, & Cynchramo, Coturnicibus hinc proficiscentibus ducem esse scribunt.]

e *Arist. H. A. l. 8. c. 12.*
f *Plin. l. 10 H. N. c. 23.*

Volatus & Vox. Levi faciliq; *volatu* fertur. *Vocem* edit ei similem, quâ homo frigore affectus reclamare solet hu, hu. Repetit eam solis occasu instante, aliquanto intervallo interposito, sonoram, tanquam si fistulâ tenui ederetur. Cum à quopiam lacessitur, sibilum aut crepitum emittit, qualem felis solet. In pugna eadem ratione se defendit ac Bubo. κοβάλ@ ἐστι καὶ μιμητὴς *g* Aristoteli, seu quod instar mimorum ac parasitorum collum contorquendo nunc in hanc, nunc in illam partem ridiculos & mimicos gestus edat, seu quod imitatione gaudeat: Quicquid faciẽtem aucupem cernit, idem quoq; agit. Stant *h* illi è regione, & viscoso quodam Pharmaco oculos inungunt, illud post in pelvibus relinquunt & abeunt. Accedit Otus & oculos sibi conglutinat, sicq; capitur. Aristoteles *i* eum in altero aucupe intentum, ab altero circumveniri reliquit. Magi recenti Asionis felle glaucomata curari dicunt.

g *l. 8. H. A. c. 12.*
h *Athen. l. 9. Dipnosoph.*
i *Arist. H. A. l. 8. c. 12.. Athen. l. c.*

NB. *Est & genus exoticum Oti, de quo vide in Mantissa.* Num. 2.

CAPUT III.

De Scope.

SCops, *a* Alexandro Myndio absque σ apud Latinos nondum invenit nomen, quamvis Bellonius † Ululam ex ipso faciat. Græcis vel à voce inepta, *b* vel quod ἐν σκιᾷ ὦπα habeat ἐνέργον, seu noctu maximè cernat, vel quòd varietate gesticulationum, quibus naturaliter utuntur homines, σκωπτόντας, id est, qui alios deludere solent, referat, sic dicitur. Habet ferè cum omnibus noctunis aliquid commune. Cum Bubonibus & Otis, quòd auritus sit. Cum Ululis & Alucone, quod pedes utrinq; in æquum digitorum numerum dispertitos habeat. Cum Noctuis, quod pedum compositione, figurâ, colore deniq; & magnitudine, his quàm alijs propior sit. Ab Athenæo & Aeliano ita depingitur, vt minor Noctuâ esse, in colore plumbeo albicantia puncta habere, & ab utrisq; temporibus duas pinnas subrigere, dicatur.

a *Athen. l. 9. Dipnos.*
† *Bellon. l. 2 de Avib. c. 35.*
b *Eustat. in Odyss. 5.*

Genera. *Duplex* apud *c* veteres ipsorum *genus*. Alij sunt *vocales*, qui omnib. temporibus patent, ideò ἀειςκῶπες dicũtur, glauci sunt ac esui propter vitium carnis inepti. Alij *muti* qui autumno interdum apparent, nec plus uno vel altero die commorantur, Scopes absolutè dicuntur, & ab Aeiscopib. crassitie differunt, turturi & palumbo similes. Tot & apud Neotericos differentiæ. *Vna* Italiæ frequens, quam isti Chiuuino vocant. *Altera* huic apud Germanos similis, paulò albidior, caudâ & auriculis longioribus. *Illa* prout ab Aldrovando describitur, noctuâ est minor, palumbo par, omniũ ferè nocturnarum minima, illam si exci-

c *Athen. l. 9. Dipnos. ex Callimacho.*

excipias, quæ Alaudam non superat, & rara est. *Caput* ei teres plumulis coloris ubiq; plumbei vestitum. Aurium plumulæ unâ tantum pinnulâ constabant, quę in mortuo vix appareat. Totius corporis superficie tenus color cinereus est, hinc inde nonnihil admixto, plumbeo, maculis albicantibus distinctus. Majores alarum & caudæ pennas, maculæ albæ, transversim ornant; minores reliquas omnes etiam linea in longum nigra secat. Circa collum & alarum initium ruffo decore promiscuè respergitur. *Pedes* habet exiguos fuscos, ad plumbi colorem obscurum accedentes, squammosos, depiles, in digitos binos anticos, & totidem posticos dispartitos, unguibus fuscis instructos.

Generatio. De *Generatione* ipsius nihil exploratum esse scribit *d* Aristoteles, nisi quòd Favonijs flatibus appareant. Plinius *e* amplius nasci negat, fortè quòd ipsorum satyricos motus, cum insidēt, plęrisq; memoratos concipere mente non possit.

d *Arist. l.9. H.A.c.28.*
e *Plin. l.10 H.N.c.49.*

Vox. De *Voce* superius dictum est. Quod ei ex *f* Atheneo potius quàm Aeliano à Gyllio applicatur, πάντα τὰ τῶν ζώων εὐγλωτ]α καὶ διηρθρωμένα εἶναι τὴν φωνήν, quasi omnes oris expressione & articulata voce longè superet; ad aves, quarum lingua latiuscula pertinet. Ridiculos sæpè exercent gestus. Cum enim colla retrò agilia habeant, caput modo adducendo, modo protendendo, vertice nutando, humeros, jactando, & saltitādo, histriones imitantur. Unde Scops saltationis apud antiquos genus, quod & Scopiam *g* nominabant; ἔχον τινὰ τοῦ τραχήλου περιφορὰν κατὰ τὴν τοῦ ὄρνιθος μίμησιν. Habebant quandam colli circumvolutionem ad avium imitationem. Perire mali Punici grano, Gyllius in Aeliano *h* addit.

f *Athen. l.9. Dipn.*
g *Pollux l. 4.c.14. Meurs. in Orchestra.*
h *Aelian. l.6. H. A. c.46.*

CAPUT IV.

De Alucone & Ulula.

ALUCONIS, qui Græcis ἐλεός, non ἐλειός, nec ἐλαιός, nomen, vel ab Italorum Alochone Gaza formavit; vel à Germanorum, ut Lazius vult, locken, quod allicere significat, desumptum est. Duo *a* ipsorum sunt *genera*. *Unum* majus, *alterum* minus.

Majus Caponis est *b* magnitudine, hoc peculiare habet, ut palpebram à summo oculo ad imum adducens, cōniveat. *Auriculis* caret; sed eorum loco coronam quandam è plumis constructam, quæ faciem totam, pinnulis supra oculos superciliorum altorū modo, elevatis, & utrinque per tempora nec non sub mentum descendendo in orbem coëuntibus, flammei muliebris formâ, habet. *Rostrum* ipsi album. *Oculi* in cavitatem profundam, à plumulis undique surrectis constitutam, magni, & toti atri immerguntur. *Dorsum* coloris est plumbei, notulis albidis variegatam. *Crura* plumis candidis conteguntur, *pedes* duntaxat pilis. *Incolit* tam loca campestria, quam saxa prærupta, rimas turrium, & cavernas quercuum. Muribus & aviculis & inter has *c* picis *victitat*. Quod fortè animalculum cœpit, deglutit, integrū. Tam ampla enim ei gula, ut bolos ovo majores integros transmittat: neque quicquam cibi sumit antequam ossa, pilos, & plumas rejecerit. Transversim, Ardearum more inter *volandum* fertur.

a *Bellon. l. 2. de Avib. c.32.*
Aldrov. l. 8.c.5.
b *Arist. H. A. l.8.c.3.*
c *Arist. l.8. H.A. c.3.*

Minus simili cum majore maculorum diversitate variegatur, domesticam columbam magnitudine non excedit. Vertex capitis, collum, dorsum, alæ ad pennas remiges usq; plumis vestiuntur ab initio propè radicem cinereis obscuris; reliqua ferrugineis dilutis. Anterior *capitis* pars, plumulis candidis in formam flammei cincta videtur, quas circulus luteus undiquaq; ambiens claudit. *Oculi* nigerrimi versus interiorem canthum plumeis luteis obsidentur.

Tibiæ & pedes villis horrentes nonnihil rubent, binis ante & totidem retrò digitis instructi. *Unguibus* armatur longis, validis, acutissimis, & aterrimis.

Vocem noctu edit adeò terribilem, ut pueris & fœminis terrorem incutiat. Rarior multò cōspectu est, quàm major. *Ulula flammeata* Gesneri eadem cum Alucone. *Vox.*

ULULA, Græcis αἰγώλιον, ὀλολυγή, & ὀλο-

ὀλολυγὼν dicitur. Quę à Gesnero *d* describitur, magnitudine erat Gallinæ, vel supra, colore rufta, vel nigro respersa. *Rostrum* breve & aduncum albicabat. *Oculos* habebat magnos nigros, pupillam obscurè ruffam, pinnulas inter oculos & rostrum multas, dēsas, cinerei ferè coloris, margines *palpebrarum* rubicundi, membrana nictāti supernè abducebantur. *Collum* erat multum retrò agile. *Crura* albicantia punctis conspersa lividis, hirsuta ad pedes usq;. Pedum digiti bini antè, totidem retrò. Quam *e* Aldrovandus describit, & inter ululas, quod vocem non flebilem ejulando, sed Gallinaceorum haud absimilem rostro frendēdo, ediderit, reponere metuit. Caput, dorsum, alas, caudam colore cinereo, maculis albicantibus ac nigris distinctam habebat, sub ventre albicabat, & nigris maculis variegabatur. Capite erat valdè magno, tereti, enormiter crasso, admodum plumoso. Oculis ex toto nigricantibus, & plumulis albis undiquaq; in orbē cinctis, in quorum ambitu, ad palpebrarum oras lippientium, instar rubescens circulus conspiciebatur, superiori tātum palpebra inter nictandum oculus cōtegebatur. Rostrum erat subvirescens, &c.

d Gesner. in Ornitholog.
e l.8. Ornithol. c.6.

Locus & Cibus.

Colit & campestria & saxa, δίφαγος *f* est, *seu gemini cibi.* Fruges in humilioribus colligit. In excelsis rapinas agit, & carnes in cibum parat. Picas *g* venatur: sed & *h* colorem (subest mendum, nec nota cuiquam avis) forte collurionem, rapit. Est νυκτινόμος *i* καὶ ἡμέρας ὀλιγάκις φαίνεται, Noctu vagatur; de die rarò apparet.

f Arist. l.9. H.A. l.17.
g Arist. H.A. l.8. c.3.
h Idem H.A. l.9. c.1.
i Idem l.9. c.17.

Generatio.

Parit quaternos, si benè Plinius *k* Aristotelem † intellexit. Nam ne de Aetolio Milvo res sit verendum est. *Vox* ejus est ululare, seu mœsta & flebili voce plangere, idq; *m* vespertino tempore.

k Plin. H.N. l.10. c.16.
† Arist. H.A. l. 6. c. 6.
m Apul. l. 2. Floridor.

Vsus.

Fel ejus prædicatur ad albugines, suffusiones, & caligines. *n* Adeps ad claritatem.

n Plin. l.29 H.N. c.6.

CAPUT V.

De Noctua in specie sic dicta.

Generatio & descriptio.

NOctua Latinis quòd noctu canat & volet, Græcis γλαύξ, κοκκοβάρη, a κρίζω, & πτώ dicitur. Duplicis ipsarum *generis* mentionem faciunt Authores, *Majoris* nempe & *Minoris*. Utriq; *collum* breve, gulæ pars inferior paulo latior. ἀποφυάδες seu *appendices* infra *b* ubi intestinum desinit paucæ, *lien* tam parvus *c* ὥστε λανθάνειν ὀλίγους τὴν αἴσθησιν, ut sensum multorum effugiat. *Cauda d* brevis, & si *e* Bellonium audimus, pedes pilosi, *Capitis* vertex ex plumularum ibidem positu veluti introrsum excavatus. Quæ ab *f* Aldrovando describitur, erat columbæ magnitudine, *capite* majusculo supernè depresso. *Oculis* magnis & glaucis. *Rostro* longiusculo, dilutè flavo, *corpore* toto plumis partim bætico partim albo distinctus. *Cruribus* plumosis, & ad pedes usque hirsutis, coloris è cinereo bætici. *Pedum* digitis subfuscis, cinereis, implumibus. Quam Germani *saxatilem* nominant, tota parte prona fusci, modico ruffo permixti, & albicantibus maculis distincti est coloris. Crura & digitos pedum habet hirsuta, plumis albidis. *In extincta rostrum superius rubebat; cum prius in viva rubere non videretur.* Inter oculos & rostrum pennulæ quædam ceu pili aut barbulæ rigent.

a Hesychius in Lex.
b Arist. H.A. l.2. c. ult.
c Idem l.2. c.15.
d Albert. l.23.
e l.23. de Avib. c.32.
f Aldrov. Ornithol. l.8. c.7.

Locus.

Locum si attendas, in Creta nasci negat *g* Plinius, illatam mori tradit, nec in Alpinis Helvetiæ regionib. inveniri scribit. E Gallia Cisalpinâ, Lōgobardia, & Germania ad Rhenum eò advehuntur. In Attica *h* plurimæ. Unde Noctuas Athenas. Saxatiles montana & saxosa incolunt. Ideò ad frigus arcendum plumas cruribus & digitis natura induit.

g Plin. H.N. l.10. c.29.
h Apostol. Cent.6. Proverb.41.

Victus.

Cibus ipsis vespæ, apes, lacertę, *i* mures, quarum *k* cicuratæ, in domibus etiam venationem exercent, semel saturatæ trium dierum inediam perferunt, nec novem abstinentiā læduntur.

i Arist. H.A. l.8. c.3.
k Crescent. l.10. c.16. de Agricult.

Generatio.
l *Plin.l.*10. *H.N.c.*17.

Quantum ad *Generationem*, quod de Bubone, id & de hac *l* Plinius dicit, solam inter uncungues, & carnivoras non cœcos parere pullos, Eustathius & Varinus falsò tradunt, nec verius, cum formicas à suis pullis abigere cupiunt, vespertilionis cor in nido tanquam amuletum habere, Oppianus reliquit. Si enim ipsa lepus est, cur aliunde pulpamenta quærat. Nec de die ominò *cæcutire* verum; nec propter insitam vim igneam *tenebras penetrare*, ac luna silente videre, quod Eustathius, & Varinus scribunt. Die, *m* exorto quasi splendore visus ejus hebetatur, & quasi quibusdam errat in tenebris. Sicca nimis & tenuis humoris substantia facili negotio dissipatur. Noctu, quia aëre qui visionis medium est, non illuminato, objectæ colorum species non] exprimuntur, si propius *n* accesseris, haud loco sese movebit. Moderata lux quia Noctuæ conveniens, ideò θηρεύει ὁ ἄχρις ἑσπέρου καὶ περὶ ὄρθρον, per vesperam & circa matutinum crepusculum venatur. Sonum edit duplicem, unum tou, tou; alterum vocant cucabare. *p* Aristophani κικκαβᾶν. Pollux *q* eam ὑΐζειν scribit. Nigidius *r* novem habere voces prodit. Apulejus *s* serum & intortum ejus cantum vocat.

m *Ambr.l.* 5. *Hexam. c.*24.
n *Bellon. l.* 2. *de Avib. c.*24.
o *Arist. H. A.l.*9.*c.*34
p *In avib.*
q *Pollux Onom. l.*5. *c.*13.
r *Plin.l.*10. *c.*17.
s *l.*3. *Milesior.*

Ingeniũ.

Est etiam *saltatrix*, & corpus & cervicem frequenter in orbem contorquẽdo, nunc torvo & fixo obtutu hominem aspicit, nunc capite huc illuc acto scurras & histriones imitatur. Luce *t* vagantem aviculæ reliquæ sturnatim admirantium specie primò circumvolitant, mox impetunt. Ab his *u* circumdata, resupina pedibus repugnat, collectaq; in arctum, rostro & unguibus tota tegitur.

t *Crescent. Agricult.l.* 10.*c.*6.
u *Plin.l* 10 *H.N.c.*17.

Inimicitia.

Inimicitias gerere dicitur cum *x* cornice, seu quod sibi ova meridie absumat, seu propter aliam causam. Lucretius *z* sanè cornices metu Noctuarum in Athenarum mœnibus unquam volasse negat: cum orchilo, *a* ejus ova itidem exedente; cum Pico Garrulo, & ovib. Contactu frondium platani torporem contrahere, sic à ciconiis à nido submoveri, fabulatur Aelianus. Auxiliatur *b* ei contra aviculas collegio quodam naturę passer, bellumq; partitur.

x *Arist.H. A.l.*8.*c.*1.
z *l. de Natura rerũ.*
a *Arist.l.*9. *H.A.c.*1.
b *Plin.l.*10 *H.N.c.*17.

Vsus.

Vsus captæ tum in *aucupiis*, prout in Oto dictum est: quod genus aucupii hodiè, à pipatu avium circumvolantium noctuam Pipatam vocant. Unde Pipare quod decipere; tum in *cibis*, apud tenuioris fortunæ homines; tum in *Medicinâ*. Nam cibus aquâ in qua Noctua lavit perfusus, Gallinarum pituitam pellit. Sãguis inter psilothra numeratur, jecur parotidas sanat. Anginis cerebro succurritur. Ebriosis ova pertriduum in vino data, tædium eius adducunt.

Præsagiũ.

Præsagia si respicias, si nemore deserto frequentior in urbibus apparuerit, sterilitatem; si vespertino crepusculo de suis lustris citius pro consuetudine egressa, plurimum cucubaverit, pluvias; si *c* pluviâ durante, cessaverit, serenitatem, polliceri creditur.

c *Aratus in phænomenis.*

NB. *De Noctuæ genere exotico vide Mantissam.* N. 2.

CAP. VI.

De Strige & Caprimulgo.

Descriptio.
a *l.*11. *H. N.c.*39.

STRIX quænam sit avium, non cõstare arbitratur *a* Plinius. Ovidius eam brevi compendio descripsit, dum scribit

--- Strigum
Grande caput, stantes oculi, rostra apta ruinæ,
Canicies pennis, unguibus hamus inest.

Ubera eas infantium labris immulgere, sanguinem in cunis noctu exugere, imò & dilaniato unguibus corpore mortem afferre, credidit superstitiosa *b* Antiquitas. Isidorus *c* verò propriis pullis lacteum humorem instillare, eosq; ultra modum amare prodidit.

b *Ovid.*6. *Fastor.*
c *l.*12.*Origin.c.*17.

Vox.

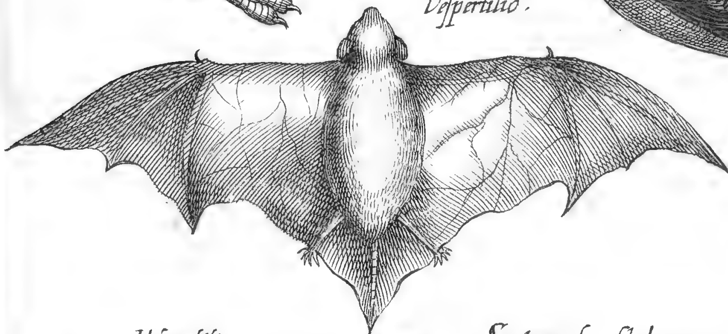
Vox ipsarum propriè stridor est Latinis. Omen semper triste habebatur.

d *l.*8. *Ornithol.c.*8.

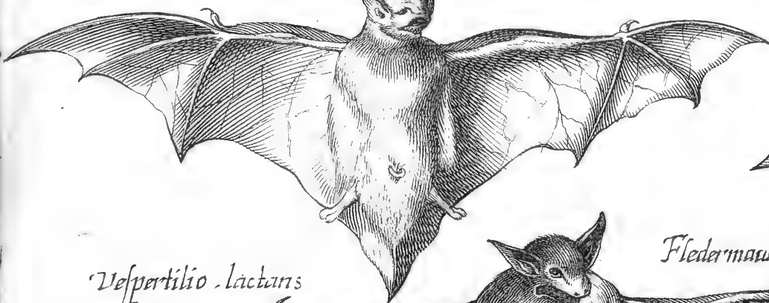
Aldrovandus *d* huc *nocturnã* quandam *avem* refert, quæ habebat caput magnum, rotundum, anteriore parte plumulis exiguis, in orbem velut flãmeum positis exornatum. *Oculos* grandes cum iride dilutè flava ac pallente, pupil-

Nycticorax.
Nachtrab.

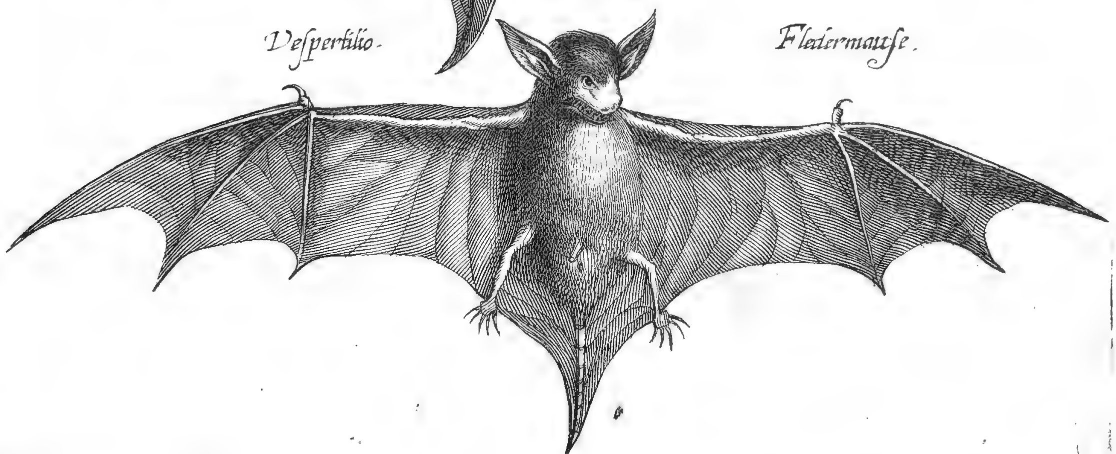

Caprimulgus.
nachtrab. Pfaff.
alias. geißmelker
Caprimulgus. alius.

Vespertilio.

Junge Fledermeüse.

Vespertilio.
Speckmause. fledermaus.

Vespertilio. lactans
Fledermaus. mit den Jungen.

Vespertilio.
Fledermause.

pupillas maximas, & vehementer atras. *Rostrum* corneum, fuscum. Pennas universi corporis ferrugineas, maculis fuscis in remigibus transversim distinctas. *Caudam* palmo ferè alis longiorem. *Crura* ad digitorum ungues usq; instar pedis leporini pilosa. *Digitos* pedum binos ante, totidem retrò. Magnitudine erat Asionis. Dicebatur caprarum ubera exugere.

Descriptio.

CAPRIMVLGVS etsi specie à reliquis multum differat; nocturnis tamen, ratione visus accensetur. Græcis Αἰγοθήλης παρὰ τὸ ἐξ αἰγὸς τεθηλακέναι, quòd capras sugat, dicitur. Magnitudine est *e* paulò major quàm Merula, minor quàm cuculus, seu ut Plinius, *f* grandioris Merulæ aspectu. Cujus iconem Aldrovandus exhibet, erat cuculo ita similis, ut nisi inusitata pedum, crurumq; exilitas & brevitas cum diversa constructione obstitisset, is idem esse crederetur. *Caput* habebat vertice longo & compresso. *Oculos* grandes, iridem & pupillã nigerrimas. *Rostrum* vix passerino maius, modicum aduncum, plumulis tanquam pilis quibusdam supernè ad nares & infernè sub mento, ornatum, &c. Quam Gesnerus exhibet, rostrum habebat aduncum, & tibias plumis obvestitas.

e *Arist. H. A. l.* 9. *c.* 30.
f *l.* 10. *H. N. c.* 40.

Locus.

Degit in *g* montibus circa mare inprimis in Creta, propter viciniam stabulorum quibus capræ includuntur. Intrant *h* namque isti fures nocturni pastorum stabula, caprarumque uberibus advolant, propter suctum lactis, quâ iniuriâ uber emoritur; capræ, quas ita mulsere, cœcitate percutiuntur. Adeò terribilem clamorem habent, ut etiam audientibus pavorem incutiant. Duo aut tria cum *i* plurima ova pariunt. De visu ita Aristoteles: ἐστι οὐκ ὀξύωπος τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ τῆς νυκτὸς βλέπει. Parum acutè interdum videt, sed noctu perspicax est.

g *Arist. l. c.*
i *Arist. l. c.*

TITVLVS VIII.

De Carnivoris media natura.

CAPUT PRIMUM.

De Vespertilione.

Descriptio.

VEspertilio, LXX. νυκτερίς, Hesychio & Phavorino φάλκη, Phili νυκτάλωψ & φιλέσπερος, Victorino Avis sorex, Vallæ semimus, Platoni in ænigmate, Avis non avis dicitur. Τοῖς πτηνοῖς καὶ πεζοῖς ἐπαμφοτερίζον καὶ διὰ τοῦτο ἀμφοτέρων τε καὶ οὐδετέρων μετεχεῖν, benè scripsit *a* Philosophus, malè *b* Macrobius, quatuor pedibus ingredi, & inter quadrupedes referendum, ut inferius patebit. Color nonnullis fulvus, aliis niger, subalbus, cinereus. *Magnitudo* diversa. Maiores † in urbe Assyriæ Borsippa, quàm alibi, in novo orbe columbas adequant, in Brasilia * moncdulas, circa Vrabam * turtures, in Orientali India, si Pompilio Azalio credendum tanti, ut illas transeuntes, alarum verbere prosternant; multos etiam occidant. *Caput* quibusdam murinum est, caninum aliis. *Rostrum* à cæteris avibus diversum. *Nares* vituli instar. Dentes XXXIV, in mandibula inferiore octodecim, sedecim in superiore Bellonius observavit; viginti quatuor in singulis mandibulis duodenos, eosque serratos, teretes, & longiusculos *c* Aldrovandus utrinq; in superiore mandibula senos, in inferiore septenos quorum anteriores cęteris longiores; omnes valdè albi, Clusius. *Maxillas* intus & foris pilus oblõgus, niger, obvestit. *Auriculas* interdum binas, quaternas interdum habet: similitudo eis Asininarum, & superiores quadruplo sunt inferioribus maiores: *Mamillæ* soli volucrum datæ sunt, lacte sola nutrit ubera *d* admovens. *Alas*, quæ † pellitæ, exangues quidam dixere. Ab armis incipiunt, & per latera per axillas continuò ductu ad crura usq; ferũtur, eaq; circumambiunt. Quatuor hæ flexus, plicas seu articulationes habent, quibus alas inter volandum dilatant, & contrahunt, mediis superiorum, (cubitos Albertus nominat) quiq; in plures alios deorsum flexus divaricantur, *digituli* singuli, unguiculis hæmatis instructi, quibus parietibus se affigunt, annectuntur. In supremis alis rudimenta, quędam *brachiorum* nervosa apparent, quæ in uncum desinunt. *Pedes* illi bini, in quinos digitos dissecti & ungui-

a *l.* 4. *de partib. Anim. c.* 13.
b *l.* 7 *Saturnal. c.* 16.
† *Strabo. l.* 15.
* *Livius Hist. c.* 10.
* *Gomara Hist. c.* 61.
c *l.* 9. *Ornithol. c.* 1.
d *Plin. l.* 10 *H. N. c.* 61.
† *Strabo l.* 15.

culis acutis instructi, singuli in medio, ac si palmam efformarent, ampli. Innituntur inferiori alarum membranę, atque ex ventre ad caudæ, si quæ est, latera, exporriguntur. *Cauda* quippe alijs nulla, ut rectè *e* Aristoteles, Africanis murium instar oblonga, *f* & quatuor digitos extra membranas alarum prominens. Aldrovandino medijs atque infimis alarum membranis sub ventre involvebatur, & ad extremam earundem exporrigebatur apicem. *Penis* mari sat magnus; exertusque, qualis simiarum est, genitalis fœminæ meatus pone podicem apparere solet. Quid sibi Plinius, verbis, *Coxendix huic avi una traditur*, velut, cum duo crura habeat, intelligi vix potest.

e de partib. Animal. l. 4. c. 11.
f Bellon. l. 2. de avib. c. ult.

Locus.

Locum si spectes, loca obscura, cavernas, & meatus subterraneos amãt. Ideò & in labyrintho Cretæ inter Cnossum & Cortinam, Borsippam, *g* urbem adde, plurimi, & in Appennini propè Puteolos, speluncis multa millia, & in monasterio quodam Misniæ tanta, ut excremẽtorum acervis multi carri onerari possint. Delectantur in *victu h* culicibus & muscis, sed & lardum, candelas, & alia pinguia arrodunt. Succidiam sæpe ita exedunt, ut in excavata scrobe stabulentur. Invadunt & nudam corporis partem culicum more, & sanguinem exugunt, in Dariene ita infestatos Hispanos, tabe contracta obijsse, *i* Martyr author est. Gallinas, canes & catos morsu aculeo in cristam infixo interemisse addit. Solus volucrum, *k* animal tantum *parit*, & fœtus lacte uberibus admotus nutrit. Recens nati musculis sunt similes, glabri, infantis humani instar; sed omnibus partibus absoluti, matris uberibus, cum primum enixa est adeò tenaciter adhærent, vt ne à mortua quidem spontè decidant. Nullis secundinis obtectos quidam putavere produci, refellit *l* Bellonius, qui plures vigenis se in Pseudolabyrintho Cretæ prægnantes secuisse tradit, has etiam mater devorat, dũ proli nuper natæ ob teneritudinem metuens, primo vel secundo die ad pastum evolare prohibetur. Cum duo tantum ei natura ubera dederit, plures geminis uno partu non edit; quia verò magna eorundem interdum copia ingruit, haud malè *m* quidam è putri etiam materia oriri, opinati sunt.

g Strabo Geog. l. 16.
h Plin. H. N. l. 10. c. 61.
i l. 6. dec. 3.
k Plin. l. cit.
l l. 2. de Avib. c. 2.
m Gemma Cosmocrit. c. 8.

Volatus.

Volant manè & vesperi potissimum; fœminę sæpè geminos implexæ infantes; volatu ob timorem indirecto seu tortuoso, atq; haud longè à terra semper. Volitatione fessi, hamis digitulorum, quorum in medijs alis rudimẽta habent, *n* parietibus saxis, arborib., aut cavernarum fornicib. sese appendunt, & *o* continuata serie, ac veluti catena quadam inter se cohærent. Melius de nocte *vident*, *p* quia spiritus ipsorum visorius tenuissimus & dilucidissimus, per noctem modicè incrassescens, idoneus ad conspectum redditur, de die extenuatus, expanditur & evanescit, ideò face vel gladio volantibus objecto, decidunt.

n Homer. Odyss. μ.
o Homer. Odyss. ω.
p Alex. Aphrod. l. 1. prob. 66.

Ingeniũ.

Vox.

Voce exili gannitum potius & latratum canum imitantur, quàm murium sibillum. Latinis stridere, Græcis *q* τρίζειν, τετριγάπειν, & τετριγέναι *r* dicuntur.

q Homer. Odiss. ω.
r A. Pollux. l. 5 c. 13.

Affectus.

Singularis ipsis cum columbis *amicitia*, detinentur istæ, si caput vespertilionis in peris summo columbarij fastigio suspendatur. *Inimicitias* verò gerunt cum Ciconia, *s* quia à solo illius contactu hujus ova sterilescunt, ni platani folijs in nidum positis sibi caverit: Cum *platano*, qui præ foribus suspensus ne involent, prohibet; cum hedera, cujus suffitu & odore perimũtur; cum formicis, ad quarum nidos si alas suspenderis, nulla ipsarum egreditur, cum locustis, *t* quæ locum ubi vespertilio suspensus non transvolant.

s Ael. l. 1. de Anim. c. 37.
t Democrit. in Geopon.

Vsus.

Vsus vespertilionum est tum in *cibis*; nam à *u* Borsippenis condiebantur, ab incolis insularum *x* Catigan & S. Johannis eduntur, ferventi aquæ immersi & excoriati eduntur, † in Oriẽte gallinas sapore vincunt: tum in *Medicamentis*, toti pręparati, benè scirrho, & podagræ adhibentur. Sanguinem trichiasi conducere, Archigenes *z*, & Serenus credunt, Galenus & Julius Alexandrinus negant. Cor & lingua hydrophobiã inducit. Caput dextro alligatum brachio vigilantis somnum impedit. Magicæ revera vanitatis est quod

u Strabo. l. 16.
x Scalig. Exerc. 236.
† Nieremberg. Naturæ Exot. l. 10. cap. 93. 94.
y Galen. in Euporistis.
z Galen. l. 4. de Compos. medic. s. l. c. 8.

Tab: XXI

Struthocamelus
Straus.

quod tradunt, si ter circumlatus domui vespertilio vivus per fenestram inverso capite infigatur, amuletum esse, præsertimque ovilibus circumlatum toties, & pedibus suspensum in superliminari.

CAPUT II.

De Struthocamelo.

Descriptio.

STruthocamelus στρουθὸς Philostrato & Aristoteli, στρουθοκάμηλος Hesychio, στρουθιοκάμηλος Oppiano, στρειφοκάμηλος recentioribus Græcis dicitur, melius Chænocamelum, quia χῆνα sive anserem potius, quàm στρουθὸν sive passerem, nisi cum Scaligero, gallinam reddere malis, dixissent. Plautus eũ Passerem marinum appellavit, Phavorinus Lybicam avem, Diodorus Siculus Cervinam dixit. Aristophanis λυβικὸν ὄρνεον; Horatij Afra avis, gallinæ potius sunt, quas prægrandes Africa terra tulit. Maximus est omnium avium. Diodorus *a* Camelo parem esse. Plinius *b* equitis equo insidentis magnitudinem excedere; & verum est, si collum quantum potest erigat. *Rostrum* habet exiguum sed acutum. *Caput* in quo ferè nullum cerebrum, parvum, exiguis pilis, in fœmina pallidè lutescentibus, in mare flavescentibus, collo ad rubrum colorem vergente. *Palpebras* vtrinq; solus omnium alitum ut homo, pilos in superiore palpebra. *Collum* longissimum. *Dorsum*, cujus pennæ in mare nigerrimæ, in fœmina fuscæ, lanæ quandam substantiam sua mollicie efficiunt, tam latum, ut puerum lactentem insidentem † ferre possit. *Alarum* pennæ ejusdem sunt coloris, sed in superiori parte candidissimæ. Gordianus miniatos habuit. In interioribus alarum cubitis spicula secundùm *c* quosdam, quibus ferit, habet; osseos in extremis alis, secundum alios, mucrones, quibus ceu calcarib. ad cursum velociorem se incitat. Aldrovandus observare eos non potuit. *Caudæ* pennæ in mare subalbidæ, in fœmina subfuscæ sunt. *Coxæ* prægrandes, quód in angustum sensim iuxta femur finiatur; *femur* humanum potius imitantur. *Pedes* Camelorum cruribus similes † θαμνῆσιν ἀρηράμενοι φολίδεσσι, frequentibus firmati squammis ad geminos, usq; duros poplites integuntur. Pedes more boum bifidi, in binas *ungulas* dividuntur. Cur bisulcum potius quàm solipedem aut digitatum natura fecerit, ignorare me fateor.

a Diodor. Biblioth. l. 3. c. 12.
b Plin. H. N. l. 10. c. 1.
† Oppian. Cyneget. l. 3. v. 490.
c Albert. l. 23. de Animalib.
† Oppian. l. c.

Locus.

Reperiuntur, in *d* Africa, Lybia, *e* Aethiopia, *f* Arabia, & *g* Syria. Amant deserta & ferè aquosa, & tanta eorum aliquando conspicitur copia, ut velut equitum quandam aciem eminus efforment.

Victus.

Quantum ad *Victum*, Carpophagum esse ex Strabone *h* colligi potest. ferrum, lapides, ossa, & quicquid obtigerit, sine delectu devorare certum fere est: sed an eadem concoquet, dubitatur, si fit, quod *i* Langius credidit, specificæ potius proprietati, quam intensissimo calore tribuendũ id erit. Nam leo *k* struhocamelo calidior, ferrum concoquere non potest. Interrogatus, qui circumducebat, à Bretio, † deglutire quidem ferri particulas, sed iterum, vel integras, vel summum perpusillo imminutas, respondit.

d Theophr. l. 4. Histor. plant. c. 4.
e Plin. l. 10. c. 1. H. N.
f Xenoph. l. 1. Exp.
Strabo l. 18
g Diod. Sicul. l. 3. c. 13
h l. 6. Geogr. Strabo.
i Epist. 12.
k Aphrodis. in procem. probl.
† Vossius in emend. ad l. 3. de Idol.

Generatio.

In Venerem proclivis est, & Cameti Bactriani instar, aversus *coit*. Complura ponit *ova*, octuaginta *m* nempe, & quidem mense Julio; illaq; lapidea quasi crusta munita, & XV. plus minus libras pendentia. In arena cõdita, & neglecta, solis calore foventur: solo visu ex ijs pullos excludi quidam credidere, quod intueri ea avem viderẽt, nec propter gravitatem iis incubare posse scirent. Non *excluduntur* simul. Pars intra ova formatur, pars in lucem prodit, pars fovetur.

l Plin. l. 10. c. 52. Arist. l. 9. H. A c. 15.
m Aelian. de Animal. l. 14. c. 13.

Vox.

De eius *voce* nil memoratu dignum occurrit. Nõ elevatur à terra propter corporis molem; festinantissime tamen interdum incedit, ingruente in alas vento, & tanquam vela eas extendente. Naturaliter eum *calvere* Plinius *n* dixit; equum odisse alii tradũt. Collum frutice occultat, seu quod δι' ἀφροσύνην καὶ νωθρότητα ψυχῆς, *o* latere se ita existimet; seu quod eam corporis partem, quam se inferiorem habere novit, contra persequentium iniurias muniat.

n Plin. H. N. l. 11. c. 37
o Plin. H. N. l. 10. c. 1.

Vsum

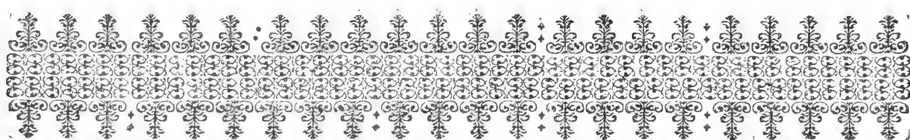
Usus. *Usum* si spectes, ova *p* propter amplitudinem pro quibusdam habentur vasis. Garamantes potoria & capitum tegmenta ex ijs conficiunt. Pennæ conos bellicos & galeas adornāt, quas apud Turcas solis Janitzaris gerere concessum. Lapis in ventriculo repertus, & collo suspensus, concoquendi vim promovet. Sebum efficacioris ad omnia quam adeps anserinus usus: ideò cum auctio regia per Catonem Uticensem fieret, LXXX. sestertijs vænijt; & apud Æginetā emplastrum diacinnabarios ingreditur. Carnes Arabibus, Æthiopibus, Numidis & alijs in usu, hinc Struthophagorum nomen. Heliogabalus † sexcentorum capita una cœna, ad edenda eorum cerebella apposuit. Firmus Seleucius, qui Hippopotami adipe delibutos inter Crocodilos impunè natabat, totum uno die comedisse dicitur. Sceletum apud *q* Pareum vide.

p Plin. l. c.

† Lamprid. in Heliogabalo.

q l. 24. c. 22.

NB. *Est & alia Struthocamelorum species. Vide Mantissam.* Num. 3.

HISTORIÆ NATURALIS DE AVIBUS:

LIBER II.

De Avibus Phytivoris.

TITULUS I.

De Avibus Granivoris, Non Canoris.

CAPUT PRIMUM.

De Pulveratricibus Sylvestribus.

ARTICULUS I.

De Pavone.

ABsolutâ Avium Carnivorarum historia ad Phytivoras pergēdum est, inter quas pulveratrices tam sylvestres, quàm domesticæ primò occurrunt. Inter illas primus *Pavo*, propter exquisitum pennarum *a* ver, & gemmantes *b* colores, quos adverso maximè sole, quia sic fulgentius radiant, expandit; Junonium incessum, ingenium, de quo in sequentibus singulare, & magnum apud veteres æstimiū occurrit. Athenis *c* statuto precio singulis novilunijs per annos XXX. spectabatur, multi Lacedæmone & ex Thessalia spectatū confluebant. Alexā. † visis ijs apud Indos, gravissimas in eū qui occideret pœnas constituit. Tiberius *d* ob subtractum è viridario unum, capite multavit. In Lybia si quis tantummodò læsisset, non

a Lucian. de domo.

b Plin. H. N. l. 10. c. 20.

Varro l. 3. de re rust. c. 6.

Oppiā. l. 2.

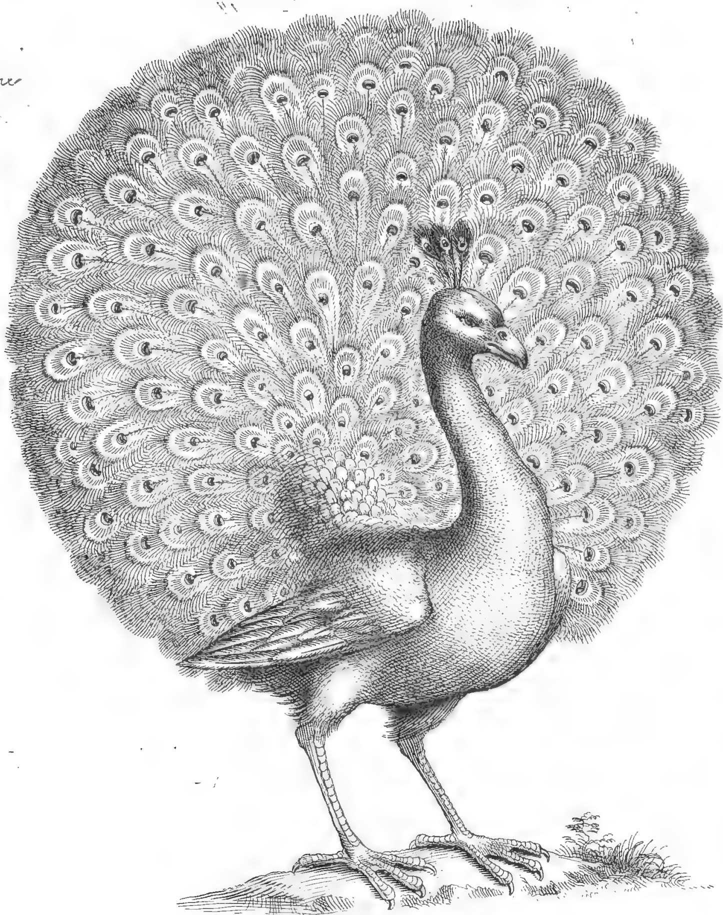
Lucret. l. 2. de Natura rerum.

c Aelian. de Animal. l. 5. c. 21.

† Ael. l. c.

d Sueton. in Tiber.

Pavo Pfaw

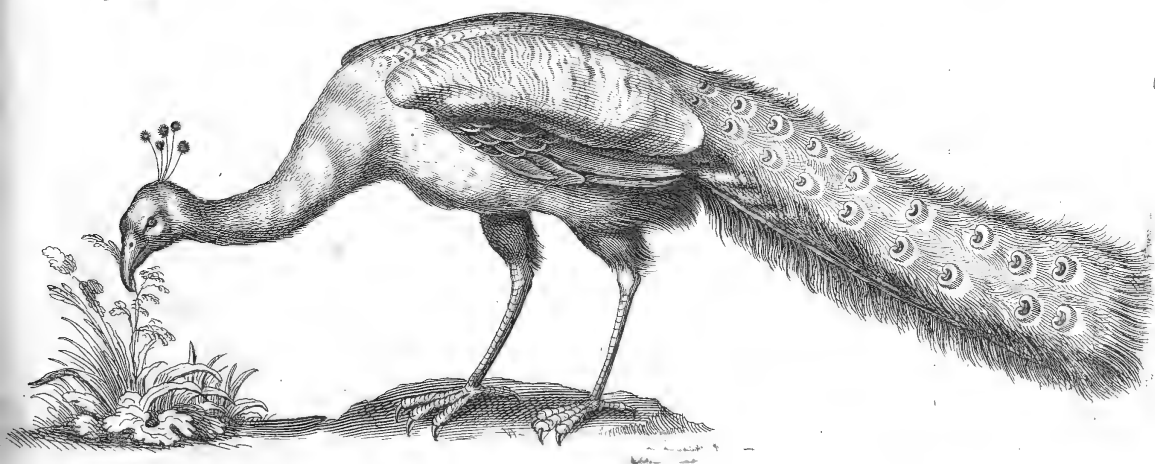

P

Pavo fœmina Cum hordeo Spurio

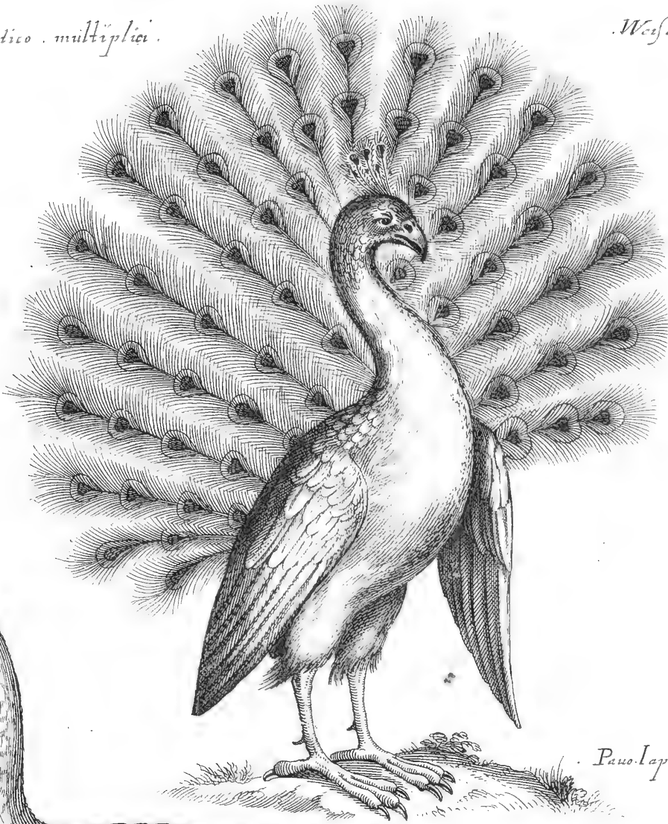

Pfaw

Pauo albus cum tritico multiplici.

Weiser Pfaw.

Pauo Iaponensis mas. Cum locustas.

Pauo. Iaponensis. foemina. cum hordeo distico.

non impunè ferebat, si Eustathio credimus. Quod si *precium* spectes, mille drachmis marem & fœminam venditos fuisse *e* Antiphon scripsit: & tempore Varronis *f* ova earum denarijs væniebant quinis, ipsi facilè quinquagenis, grex centenarius facilè quadraginta millia sestertia reddebat, vt quidam Albatius ajebat, si in singulos ternos exegisset pullos, perfici sexagena potuisse. Dicitur & *g* Medica, *h* Persica, *i* Junonis, & *k* picta avis.

e in Orat. contra Erasist.
f l.3. de re rust. c.6.
g Suidas.
h Aristoph. in Avibus.
i Statius l. 2. Sylv.
k Athen. Dipnos. l.9 c.19.

Diversitas illorum à colorum inprimis, & loci diversitate sumitur. Nostrates satis sunt noti. In Terra Firma quidem ventre & pectore nigris, cætera flavi; alij pectore & ventre flavi, cætera nigri conspiciuntur. In Curiana regione sunt sylvestres, *l* qui per nemora vagantur, & adeò viles sunt, ut unica sunt, vt unica duntaxat vendantur acu, alibi in palustribus inveniuntur. Quod si & *Sexum* attendamus, fœmina mare multò minor est, neq; in cauda oculos illos gerit, Japonensem si excipias, quæ quatuor in Uropygio obtinet.

Genera.
l Martyr. dec.1. de reb. Occani l.8.

Descriptio.

Placet maris & fœminæ *descriptionem* exhibere. Mas igitur capite, collo, & pectoris initio intensè cærulei, seu sapphirini coloris est. *Caput* pro corporis proportione habet exiguũ, & quodammodo serpentinum, maculis duabus oblongis candidis, quarum una oculos superequitat, altera brevior at longè crassior subjacet, ornatum. *Apicem* in vertice è nudis quodammodo scapis tenerrimis, viridescentibus, in summitate ejusdem coloris liliorum flores ferentibus conspicuum. *Rostrum* candicat & insigniter hiat. *Collum* est longiusculum tenue & exile. *Dorsum* ex albo cinereum, maculis atris transversalibus conspersum. *Cauda* in duas quasi dividitur. Non longioribus quæ ex dorso prope podicem oriuntur pẽnis, in rotam extensis, minores quædam eæq; fuscæ non rigent, sed ut in reliquis avibus extensæ conspiciuntur, datas vt longiores sustinerent crederes. Oculi τοῦ πτέρου quatuor circulis, aureo, castaneo, viridi & sapphirina constant, & varios ad solem obversæ colores jaciunt. In *fœmina* pauca colorum conspicitur varietas. Alæ totæ, dorsum, venter, coxæ, ac pedes coloris sunt fusci ad cinereum vergentis. Capitis vertex & apex ejusdem coloris, in vertice tamen aliquot maculæ exiguæ, veluti puncta virescentia interseruntur. &c.

Quantum ad *Locum* in Asia fuisse invectitios *m* Theophrastus author est, transmarinos *n* Varro. Babylonia *o* multos pulchriore quam alibi varietate aluit. Media gulosis *p* celebratos. Ex Asia in Græciam † primum, Samum inprimis unde Samii tanquam prestantiores *q* commendantur, post in Italiam & alias oras delati sunt. Athenis in precio fuisse superius dictũ. Romæ tempore *r* Athenęi plures fuere quàm Coturnices. In Suetia, quoq; Ostrogothia, & apud Normannos in agro Lexoviensi aluntur. Amant edita *loca*, pascuntur tamen cum Gallinis, & Gallinarium sub vesperam simul repetunt.

Locus.
m Plin. H. N. l.10. c.29.
n Varro de re rust. l.3. c.6.
o Diod. Sicul. l.2. c.53
Rhodig. Antiq. lect. l.1. c.10.
p Clemens Alexand. in Pædagogo.
† Ael. l.5. de Animal. c.21.
q Gellius l. 7. Noct. Attic. c.16.
r Athen. Dipn. l.14.

Summa ipsis *Coeundi* cupiditas. Masculus *s* quinque fœminas desiderat, & ni adsit alia, incubantem invadit, ac ova frangit. Agnoscitur irruisse libido, *t* quoties circa se amictum caudæ gemmantis incurvat, & singularum pennarum capita occulta, locis suis exerit, cum stridore procurrens. Accenditur eadem, si leviter tostam fabam tepidamq; jejunis quinto quoq; die exhibeas. *Coëunt* ab Idibus Februarij *u* ad Martium, vere præsertim, locis ferè apricis, cum Favonij spirare cœperunt. *Partus* à trimatu obvenit, cum varij colores funduntur, brevi à coitu agitur tempore. Ter is anno à fœminis, quæ non incubant editur: at quæ fovent ova totum tempus fœcunditatis aut excludendis, aut etiam educandis pullis consumunt, ita ut verè semel in anno parere *y* Aristoteles dixerit. De numero *ovorum* non consentiunt authores. Aristoteles octona in primiparis numerat, duodecim aut paulò pauciora in alijs; nec ista continuatis, sed binis ternisve interpositis diebus ponuntur. Alij primo anno unum & alterum, sequẽti quaterna quinave, cæteris duodena edere

Generatio.
s Columella l.8. de re rustica c.11
t Pallad. l. 1. de re rustic. 28.
u Columel. & Pallad. l.c.
x Aelian. l. 5. c.32. Columella l.5. c.32.
y H. A. l.8. c.11.

edere volunt; nec hic numerus transscenditur. Quæter z pariunt, earum primus partus, quinq; ovorũ est, quatuor secundus, trium aut duorum tertius. In Temistana viginti imò triginta aliquando enituntur. Concipiunt tamen & a *sine coitu*, & ova Zephyria seu ὑπηνέμια Gallinatum more, non b plura tamen duobus ponunt. Ut *commodius excludantur* Gallinis, sed non Rhodijs supponi possunt, recentiora, luna nonariâ existente, hoc est, c novem à primo Lunæ incremento dieb. Commodius inquam. Nam & mas seu libidine turgens, seu incubandi flagrans desiderio, illa interdum frangere solet; ideò à fœmina celãtur; & quia fœmina non continuè duorũ dierum d intervallo incubat, refrigerata, infœcunda evadunt.

z Columel-
l.l.c.

a Aelian. l. 5.c.32.

b Athenæus Dipnos.

c Columella.

d Aelian de Animal l. 5.c.32.

Aetas. *Aetas* ipsis e viginti annorum tribuitur. Indicus f centum memoratur vixisse. *Volatu* parum valent; seu quod Uropygium flecti ineptum obtineant, seu quod longitudine caudæ & corporis gravitate premantur.

e Arist.H. A.l.6.c.9.

f Aelian.de animal. l. 11.c.33.

Vox. *Vocem* si attẽdas, Philomelæ author eas pupillare dixit, Varro à voce sua dictos tradit.

Ingeniũ. Si *Ingenium*, incessum suum ita cõponit, ne maculetur, pullus adhuc, si madescit (fide Alberti refero) moritur. Laudatus i gemmantes expandit colores, adverso maximè sole, quia sic fulgentius radiant, simul umbrę quosdam repercussus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda, omnesque in acervum contrahit pennarum, quos spectari gaudet, oculos. Si tacitus k spectes; recondit suas opes. Refrigerationis indigus, passis pennis, & in anteriorem reflexis, corpus suum operit: ingruente à tergo vento, alas pandit, & suaves auras excipit. Lini radicem l naturale fascini amuletum, sub altera alarum retrorsum gestat. Qui eos venenum detegere, defossum eruere referunt, fidem suam exsolvant.

i Plin. H. N.l.10.c. 20.

k Ovid.l.2. de arte amandi.

l Aelian. l. 11.H.A.c.11

Morbi. Duplici inprimis *morbo* afficiuntur, Doloribus nempe dentientium infantum similibus cum crista produci incipit, & pennarum defluvio; de qua m Plinius. Idem cauda annuis vicibus amissa cum folijs arborum, donec renascatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens, quærit latebram.

m Plin. H. N. l. 10. c.20.

Præsagiũ. De *Vi præsagiendi* hoc dixisse sufficiat, cum plus solito clamitant, noctu inprimis pluviam n imminere. Vocis enim illius obstreperæ congeminatio, vegetum & acutum intus cum calore vocalem Spiritum, per arteriam vaporoso aëre imbutum, erumpere testatur. Quod verò extra tempus cantillantem, Paracelsus mortem alicujus ea in domo præsagire tradit, fabula est.

n Mizald. in Ephem. text.1.c. 43.

Vsus. *Vsum* & in *Medicina* & *in cibis* aliquem præstat. Nam jus pavonis pingue pleuritidem sanat, linguarum usus ab epilepsia præservat. Ova usta & in aceto trita impetigines emendant, fumus è pennis exceptus rubescentes oculos, o propter signaturam curat. Fimus podagrę fervorem mitigat. Caro propter siccitatem & frigiditatem, dura & concocta difficilis audit. Etiam mortui post annum nec olet, p ne putrescit, visa q post quadriennium cariem fœniculi odore, saporis amari & salsi contraxisse. Primus eos r Aufidius Lurco circa novissimum bellum piraticum saginare instituit, & ex eo quæstu, reditus seu sestertium seu minorum sexaginta millia habuit. Hortensius s Orator, primus editiali cœna cibi causa occidit, & ideò in jus vocatus est. Cerebella Vitellius in t famosa illa patina, quæ Minervæ clypeus, cum aliis prodigiosis cibis apposuit. Quæ vel de u virgine à Pavone in Leucadia adamata; vel de Pavone x Indico. Jovi consecrato, quem sacrilegi suffurari non potuerunt, dicuntur; inter historica recenseri debent.

o Porta Phytogn. l. 3.c.29.

p August.de Civit.Dei l.21.c.2.

q Aldrov. Ornithol. l.13.c.1.

r Plin.H. N.l.10. c.20.

s Aelian. l. 5.de Animal.c.21.

t Sueton.in Vitellio.

u Athen. l.13.

x Ælian.l. 11. de Animal. c. 33

ARTICULUS II.

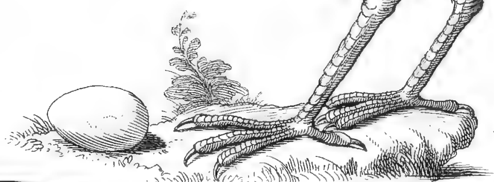
De Pavone albo, Pavonibus Iaponensibus & Gallopavone.

PAvones ALBI Septentrioni peculiares esse credebantur: & in calidioribus regionib. eosdem nasci, successu

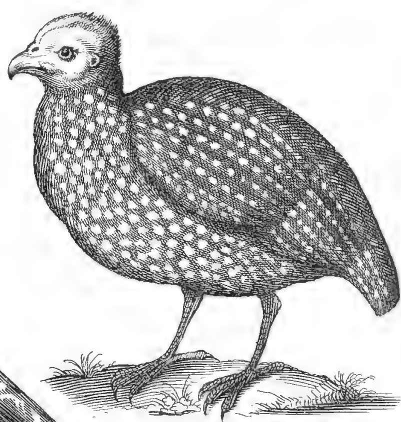

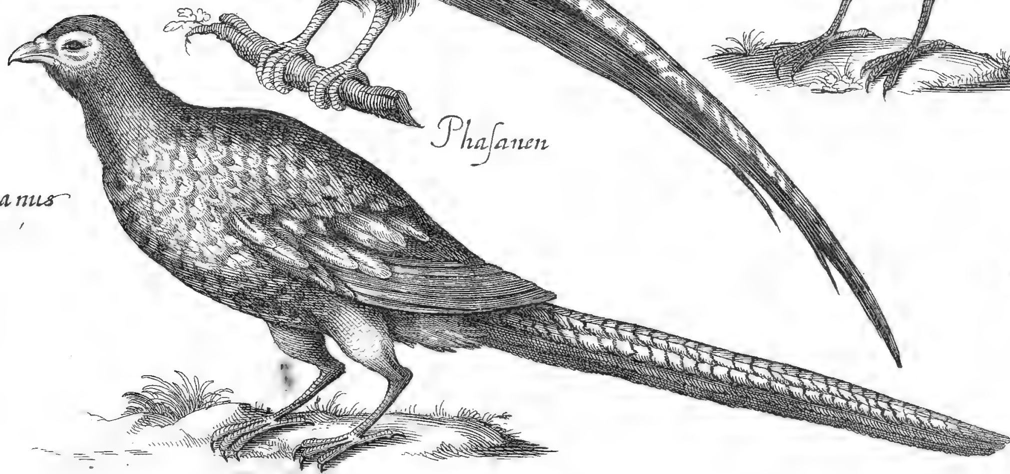

Phasianus

Gallina Africanæ

ceſſu temporis compertum eſt. Vidit Aloyſius *a* Cadamuſtus in Maderis; Johannes *b* Laurentius Ananias in parva inſula, plures, Scaliger in Gallia binos; Gaudentius Merula Mediolani plures; Aldrovandus unum Bononiæ natum. Cum ex Norvegia Coloniam adveherentur, numero per ſeminium aucto, cum penitus in frigidiora loca commearent, & matres in ipſo vere ovis incubantes nivoſa loca perpetuò ob oculos haberent, vulgatiores facti ſunt. Tales & in calidioribus regionibus naſcentur, ſi caveas in quib. incubant & excludunt ova, ex parte albis velaminibus obtendas.

a *Cap. de Navigat.*
b *In fabrica Mundi to.3. cit. Aldrov.*
Aldrov. Ornith. l.13. c.2.

Deſcriptio.

PAVONUM JAPONENSIUM maris & fæmellæ deſcriptionem Marchioni Facchineto, qui eã à Julio IX. Pontifice accepit, Aldrovandus debet. Mas nullam cum noſtrate præterquam in cauda & pedibus ſimilitudinem gerebat. Roſtrum erat, ut in noſtrate cineritium, ſed longius & ſubtilius. *Vertex* capitis, qui planus erat, & collum ſuperius vireſcebant, & maculis cæruleis ceu punctis, quæ pariter in medio exiguas lineas albas deorſum deſcendentes habebant, reſpergebantur. Apex in capite quatuor fermè digitos longus partim viridis, partim cæruleus, figura ſiliginis ſpicæ non omninò diſſimilis *Oculorum* pupilla nigra, iris lutea, hanc ruber circulus ambiebat. *Pectus* & dorſum velut ex ſquamis, ſed colore variantibus conſtabant. Pectoris enim ſquamæ, ſi ita vocare licet, ex cæruleo, viridi & aureo: dorſi ex cæruleo & viridi tantum tingebantur. *Alarum* principium ejuſdem cum dorſo erat coloris, ſed ſquamæ illę virides haud ita apparebant, cæruleæ verò majores erant & lucidiores. Pennarum ſecundi ordinis primæ ejuſdem erant cum ſuperioribus colores; reliquæ in medio virides, ubi lineis nigris transverſalibus notantur: poſt ſubluteæ ſimiliter nigris lineis notatæ; in extremitatibus deniq; nigræ. *Venter*, coxæ, & deniq; pedes colore leucophæo & maculis nigris inſigniuntur, quarum quæ in ventre ſunt, lineas albas habent. *Cauda* pennis, quam in noſtrate rariorib., colore magis fuſco ad caſtaneum vergente, calamo candidiſſimo. *Oculi* caudæ multo quam in noſtrate majores, primum aurei, dein cærulei, poſtremo virides, ut in noſtrate. *Fæmina* mari quidem minor eſt, ſed capite toto, collo, dorſo, pectore & alis ſimillima. Illud vero in hac admirandũ eſt, ſupra uropygium, nempe ad dorſi finem, quid veluti caudam habere, eãque oculatam, ut in mari: ſed oculi, licet quam in illo ſint minores, ſunt tamen pro pennarum portione magni. Habebat itidem caudam viridem pẽnis in ambitu cæruleis, & calamis albis. Poſtremò in eo etiam à mare differebat, quod ventrem haberet prorſus nigrum. GALLOPAVO, aliis Gallus Indicus, Peregrinus, & Calecutenſis dicitur, & idem eſſe cum Meleagride, cujus ſynonima ſunt, *c* Gallina Africana, Numidica, Afra avis, Numidica guttata, & alba Lybica, videtur; ſi vera eſt illa deſcriptio, quam ex Clyto Mileſio Athenæus *d* adfert. Verba ejus ſunt. *Circa templum virginis, Minervæ nempe in Levo* (ſic legendum *e* non Olero. Inſula eſt maris Icarij Sporadum una) *Meleagrides aves ſunt. Locus ubi aluntur eſt* ἑλώδης non paludoſus, (ut quidam vertunt, Meleagrides enim Ariſtoteles ab avibus paludicolis diſtinguit, & Heſychius κατοικηδίυς ὄρνεις vocat) ſed arboribus conſitus. *Animal illud non ita prolem amat; & juniores pullos adeò negligit, ut ſacerdotibus illos curare neceſſum ſit. Avis magnitudo ut gallinæ generoſæ eſt, capite ampliore, quàm pro modo reliqui corporis, glabro, ac ſuper ipſo criſta carnoſa, dura, rotunda, quæ clavi modo ſuper caput extuberat, colore ligneo.* (Sic lege, χεῶμα *e* non σῶμα. Lignei coloris facit & *f* Theophraſtus mentionem, fortè eſt ſubflavus.) *Ad malas jacet inſtar barbæ longa caro, incipiens ex ore, rubentior quàm in gallinis: at eam quæ roſtro Gallinarum inſidet, & quam barbam nonnulli vocant minimè habet, tanquam ea parte ſit mutila: roſtrum acutius & grandius quam gallinæ.* Cervix *nigra, craſſior & brevior quàm Gallinæ.* Corpus *totum varium. Nigreſcit enim totum, crebris maculis albis notatum ac compunctum, lenticula majoribus,*

c *Varro l.3. de re ruſt. c.2.*
Plin. H.N. l.10. c.26.
d *Athen. l.14. Dipnoſ.*
e *Caſaubõ. ad Athen. l.14. c.20.*
Dalechãp. ad l. eund.
Ael. l.5. c.27. de Animalib.

e *Caſaubon & Dalechamp. ad l. c.*
f *Hiſtor. Plaut. l.7. c.3.*

quæ rhomborum figurâ parvis nigrisq; circulis ambiuntur, & pennarum illam varietatem efficiunt; quia niger color aspergitur candido, & vicissim candidus nigro. Alarum pennæ *linearum ductibus candidis serratisq; distinguũtur, in spiras protractis, intervallo pari diremptis. Nullum* calcar *in cruribus, quæ gallinaceis similia sunt.* Maribus *adeò fœminæ similes, ut vix Meleagridum sexus discernatur.* Similitudinem in colore & mole corporis intellige. Eo enim veluti clavo ligneo carent. Quem Aldrovandus ex Gyllio describit ex novo orbe allatus erat, eadem quâ Pavo proceritate. Collum ei simul cum capite à plumis omninò nudum; tantùm purpurascente pelle obducebatur, & tam erat crassum, ut pellem quæ antea laxa & vacuâ, cum vocem emittebat, spectabatur, sic inflaret, ut ad brachii crassitudinem accederet. Cum quis ad Gallinam accederet, totis inhorrescebat plumis, & gradu superbo exterrere accedentes conabatur.

Locus. Quantum ad *Locum* Bœotij soli indigenæ Meleagrides esse videntur. Aetoliæ peculiares, Menodotus *g* Samius facit, & inde in alias partes translatas credit. Diodorus *h* ultimam Syriæ partem, Strabo *i* Arabiam ipsis tribuit. Certum, nostras calidioribus locis delectari, una cum Gallinis pasci, & longius à domo per agros divagari. Quod autem Scylax Cariandensis k lacui Cephisio; in Africa, Mnaseas *l* lacui ibidẽ Cratum amnem de se promenti, eas vendicat; vel error est, vel Gallinis, quibusdam Africanis, quæ paludes amant, rutilam *m* galeam & cristam in capite gerunt, quæque novissimę *n* peregrinarũ avium in mensas propter ingratum virus (quod nostris Meleagridib. non competit) receptæ sunt, nomen Meleagridum propter similitudinem indidere.

Victus.

g *Athen. l.* 14.
h *Diodor. l.* 3. *Biblioth. c.* 12.
i *Strabo. l.* 16. *Geogr.*
k *in Periplo orbis.*
l *Plin. l.* 16. *H. N. c.* 44.
m *Columella l.* 8. *de re rust. c.* 2.
n *Plin. H. N. l.* 10. *c.* 26.

Generatio. *Coeunt o* aliquando cum Pavonibus, & excluduntur pulcherrimi pulli, nitidissimis pennis fulgentes. *Incubant* verno tempore diebus tricenis.

o *Bapt. Porta l.* 2. *Mag. Nat. c.* 14.

Vox. Ad *Vocem* earum extendit Pollux verbum κακκάζειν. Crocitationi Gallinaceæ Pavoninæque non dissimilem edit, cum fragore per collum longè lateq; vagantem, & instar liquoris in dolium infusi obstrepentem. De usu ipsorum in cibis non est quòd dicamus. Olim Isidi Tithoneæ *p* à pauperioribus immolabatur.

p *Pausan. in Bœoticis.*

ARTICULUS III.

De Phasiano, Urogallo seu Tetraone, majore & minore.

P*Hasianus*, Galeno Gallus Sylvestris, Statio Phasidis ales, Scythica volucris Juvenali, Itis quibusdam dicitur. Magnitudo non omnibus eadem. In regionib. Ergimul & Cerguth quæ Magno Chamo subsunt, maximos reperiri Paulus Venetus scribit, cũ tantę prolixitatis caudâ, ut decem & octo palmos excedant. Is quem Aldrovãdus describit libras tres duodecim unciarum pendebat. *Rostrum* coloris erat cornei, pollicis transversi longitudine, in extremo recurvum, superius inferiore longius. Membrana carnosa, qua capiti conjungitur tuberosa, sub qua nares occultantur, instructum. *Caput* in vertice colore cinereo ferè micabat; ad latera supra coccineam maculã, & propè rostrum viridi, & admodum vel in sole, vel in umbra varia. Ab utraq; capitis parte è regione aurium pennæ, quas Plinius cornicula vocat, elevabantur; sub his caruncula seu musculus qui cornicula illa movent, apparebant. *Aures* erãt admodum latę, profundæ, & rotundę. *Colli* pennæ infra propè pectus, & pectoris etiam propè collum tribus coloribus variabant, fusco nempe propè radices, dein aureo & viridi; sed viridis nisi complicatis simul pennis non conspicitur, si unicam à corpore ablatam examines; niger jam apparet, sed & aureus si pennas invertas splendorem amittit. *Tergoris* pennæ erant totæ ferrugineæ ad ruffum vergentes, & velut in exigua filamenta desinebãt. *Cauda*, quæ organi pneumatici figurã obtinet, duos dodrantes, cum duob. palmis explebat. &c. Fœmina mare per omnia deformior est, Coturnicis ferè colore.

Locus

Vrogallus maior.
Aurhan.

Vrogallus ſeu Tetroa alius.

Vrogallus minor.

Grygallus maior.
Spillhan Gurgelhan.

Gallina Corylorum.
Haſelhun. Rab hun.

Locus. *Locus* ipsis Phasis amnis, unde nomen sortiuntur Athenæus *b* ex Media accersiri solitas quasi meliores, tradit; in Indiæ hortis cum Pavonibus enutritas *c* Aelianus. In Curiana *d* regione tam numerosi capiuntur, ut singuli duabus aciculis venditi fuerint.

b *Athen. Dipnos. l.*
c *Aelian. l. 13. de Animal. c. 18.*
d *Martyr. l. 8. Decad. Ocean. c. 1.*

In Scandinavia aliquando absque cibo sub nive latent. Fridericus Saxoniæ Dux ducentos emissos capi vetuit. *Victus.* *Victitant* granis, seminib. & baccis. Avena inprimis delectantur.

Generatio. *Coëunt e* mense Martio & Aprili. Unus mas duabus fœmellis sufficit. Viginti ferè ovis, illisq; rubris pariendi ordo concluditur. Semel in anno fœtificant, & trigesimo die maturos *pullos* emittunt. Optimè Gallinis incubanda committuntur, vt una matrix quindecim ova operiat. Quomodo verò ex Phasiano mare & Gallinis Gallinaceis simul coëuntibus Phasiani procreari possint, docet apud *f* Aldrovandum. Longolius. Intereunt pediculis, nisi se pulverent. Pennas dum nimis pinguescunt, si quibusdam credendum, amittunt. Capite in terram immisso, totos se latere existimāt; & dum propriam imaginem admirantur prius se capi sinunt, quàm aufugere possint.

e *Pallad. de re rust. c. 29.*
f *l. 13. Ornith. c. 5.*

Vsus. Quantum ad *usum medicum* non pingues *g* bene purulentis in cibis exhibentur. Vinum in quo unus extinctus est bibitum, torsiones, si Marcello Empirico credimus, tollit. Adeps, tetanicis, matricis suffocationi, & renum *h* affectibus prodest. In *cibis* vehementer laudantur, nec vel Perdicibus vel gallinis domesticis, si pulli edantur, cedunt. Olim inter *i* summas delicias numerabantur, à quibus Ptolomæus abstinebat: at quibus Heliogabalus *k* Leones & alia bruta pascebat.

g *Trullian. l. 7. c. 2.*
h *Galen. de ren. affect. c. 4.*
i *Philostr. l. 8. de vita Apollin.*
k *Lamprid. in Heliog.*

Descriptio. UROGALLUS major, qui veterum Tetrao Aristotelis Tetrix, vt Gesnero, Agricolæ, Jovio & Aldrovando placet, à quibusdam cum Otide seu Starda, vel Tarda; à nonnullis cū Ortygometra confunditur; ex Gallinaceorum est genere. Quem Aldrovandus describit, habet *collum* dodrantale, palmis nigricantibus, cinereo diluto colore sparsim notatis. *Caput* nigrū, rostrum breve, gibberum, latum. *Supercilia* & pelliculam circa oculos rubra. *Pectus* & ventrem coloris nigri. *Alarum* pennas longissimas palmorum quinq; nigricantes, aut potius fuscas, minores sub alis albissimas. *Poplites* & femora plumis albis, crura ad digitos usque fuscis vestita. Ex albis in cauda maculis ætas conjicitur, quo majores sunt, eò pauciores illas habere feruntur. Reperiuntur qui libras quatuordecim Germanicas: imò & viginti tres Italicas pendunt.

Generatio. De *coitu* ipsorum mira tradit Encelius. Ore coire, Gallum sperma ex ore tempore coitus evomere; Gallinas postquam id deglutiverunt, concipere; mox comprimi. Reliquias rore vel pluvia superveniente, putrefactâ materiâ, in serpentes mutari, non superveniente, in gemmam translucidam & candidissimam abire, sit penes authorem fides.

Vsus. Saporis sunt gratissimi. Caligula sibi eos immolari voluit. *Suetoni⁹.*

UROGALLUM minorem Stumpfius, Phasianum mōtanum appellat. A Gesnero conspectus multo majora supercilia & pellicula rubente, quandoq; cærulea, quàm Urogallus habebat, Rostrum longitudine transversi digiti, plumas in vertice nigras. Collū plumis Indicis &c. In Septentrione, si Olao fides, sub nive duobus aut tribus mensibus latitant. Capiuntur laqueo; ita ut collo adstricto suffocentur.

ARTICULUS IV.

De Grigallis & Attagine.

GRigallus vel *major*, vel *minor* est. Illum sub nomine Tetracis Nemesianus Poëta describit, dum ait

Et Tetracem Romæ, quem nunc vocitare Taracem
Cœperunt; Avium est multo stultissima.

Aldrovandus duplicem tradit descriptionem. *Prima* est illius qui à Medico

Cracoviensi missus fuit. Erat magnitudine anserina, rostro nigro adunco, gibboso. *Capite* plano, à rostro ad narium foramina usque cinereo, nigris maculis consperso. Reliquum, collum item pectus, venter, & coxæ coloris erant ruffi, modò nigris, modò albis maculis aspersi. *Cauda* ruffa, sed magis quam reliquo corpore ad castaneum accedens, maculis nigris maximis cōspergebatur. *Digitis* nudis, cinereis, quatuor erat instructa. *Oculorum* cilia coccineus color ambiebat. Tota avis si rostrum more rapacium & ungues adūcos habuisset, & parvo fuisset corpore, vel Lithofalcus, vel Accipiter Fringillarius videri potuisset. *Altera* ex Gesnero desumpta est, cujus Grigallus erat toto corpore Perdicis ferè, præsertim rusticæ instar colorato, & punctis maculisq; nigricātibus distincto, ima colli pars prona intercedentibus lineis ex cæruleo virentibus rubebat, in ventre plurimum albedinis conspiciebatur. Propter mirificam colorum varietatem, Attagenem Alpinum vocare posses. *Minor a* perdice est major, sed eidem persimilis. Creditur à betulę colore Germanis Birckhun dictus. Supremum à betula corticem si detrahas qui albo subest, in nigroque ruffescit, præcipuum hujus alitis colorem imitatur. Densa & opaca loca ut bombardarum minas fugiat petit, ideò sæpe in betuleto latet, & inde in sata & fænilia callidissimè excurrit.

a *Aldrov. Ornithol. l.13.c.9.*

Descriptio. ATTAGEN, Perdix *b* Asclepica quibusdam inter pulveratrices ab *c* Aristotele ponitur; quod inter palustres ab Aristophane *d* & ejus scholiaste; vel error est, vel ideò factum, quòd interdum ex montibus ad loca vicina *e* descendat ibidemque moretur; vel illa, nisi Turnerus fallit, intelligenda est, quæ ad ripas fluminis moratur. Gallinagini ita similis est, ut nisi paulò major esset, & pectoris color magis ad cinereum vergeret, altera ab altera difficulter distingui posset; rostrum habet longum, sed capta triticum non secus ac columbi comedit. Quantum ad veterum *descriptionem*, Alexander Myndius, perdice paulò majorem, totum circa dorsum κατάφεγγον, id est versicoloribus maculis pictum, figulinæ testæ colore, sed magis ruffum, corpore gravi, alis brevibus facit. Quantum ad Recentiorum, Gesnerus Attagenem Corylorū Gallinam esse putat. Bellonius *f* suum Anati campestri, quem coturnicibus benè maculatis comparat, similem esse scribit. Julius Alexandrinus *g* genus quoddam longiore collo & cruribus, plumis non ijsdem macularum notis distinctis, ex Hispania allatum se vidisse refert. Florentiæ *h* observatus rostro nigro sed in extremo rubescente, oculi pupillâ nigrâ, iride cinereâ, maculis per ventrem albis, dorso ferrugineo, nigris maculis insignito, pedibus ferrugineis. Aldrovandus avem ex Siciliæ montibus allatam pro Attagene ponit, quæ magnitudine & toto habitu ad Phasianum accedit. Rostrum habet breve, nigrum, & in acuto recurvum. Colorem totius varium. Caput inprimis aspectus pulcherrimi, cristam in medio vertice erectam, subluteam, nigris & albis maculis variegatam. Pupillam oculorum nigram, iridem luteam, supercilia ex pellicula coccineo colore rubente. Sub rostro & gulæ principio ceu barba ex tenuissimis plumis dependet. Collum est longiusculum, & ad corporis habitum assimilatum, tenue, & exile, cinereum, maculis albis & nigris conspersum. Pedum digiti anteriores longi, posterior brevis, singuli adunco hamo armati.

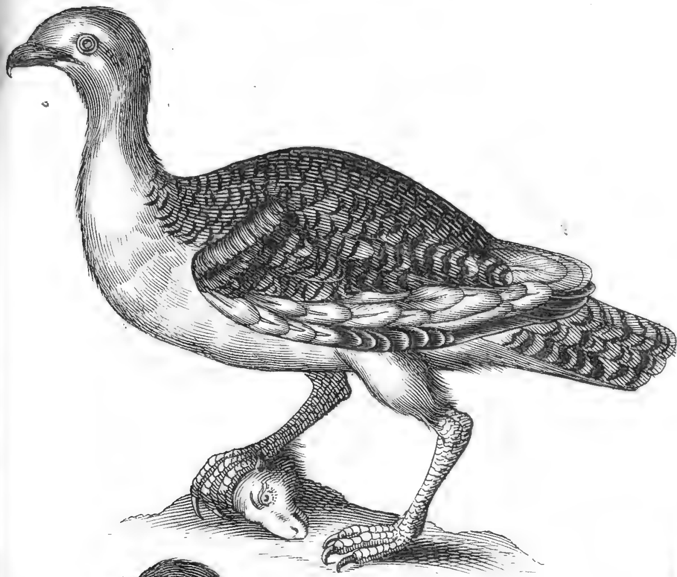
c *H.A. l.9. c.49.*
d *in avib. & vespis.*
e *Bellon. l. 5. de Avib. c.6.*
f *Bellon. l. citato.*
g *Iul. Alex. l.13. salubr. c.5.*
h *Aldr. l.c.*

Loci si ratio habeatur, nulli sunt in *i* Campania, quod ibi aconitum, quo purgantur, non proveniat. In Creta *k* nonnisi in Cydoniatar. regione. In Cypro etiam domi aluntur. In Rhodo & Jonia laudatissimi habentur, sed & in Hispania Pyrenæis, Arverniensibus Galliæ & Alpibus reperiuntur.

Locus.
i *Ambr. Leo Probl. 343.*
k *Plin. H. N. l. 8.*

Victitant granis *l* & frugibus. Loquuntur nomen suum qua possunt voce, & decantant. Vocales capti, obmutescunt, si Plinio *m* & Aeliano credimus: in suas sedes dimissi καὶ τὸ φθέγμα καὶ τὴν παῤῥησίαν recipiunt. Ex Lydia *n* in Aegyptum aliquando deportati, & in sylvā dimissi, coturnicis primò vocem

Victus.
l *Athen. l. 9. Dipnos.*
m *Plin. H. N. l. 10. c.48.*
n *Ael. H.A. l.15. c.27.*

Otis. Cum. Cicere. Arictino.

Attagen. haselhun.

Otis. Trada Trabgans

Charadrios.

Avis Stellata. Stella. SternVogl

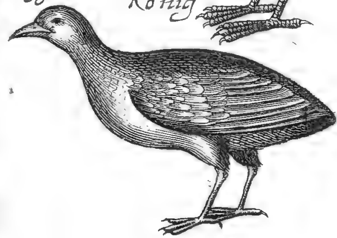
Oedicnemus Triel.

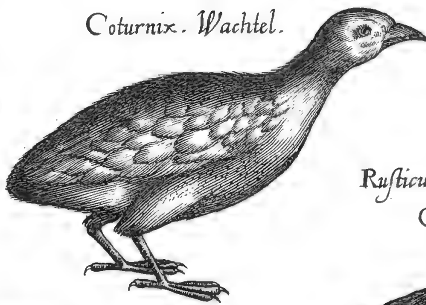

Attagen ſeu Perdix
Rebhun.

Galgulus.

Pica Caudata.
Elſter Atzel.

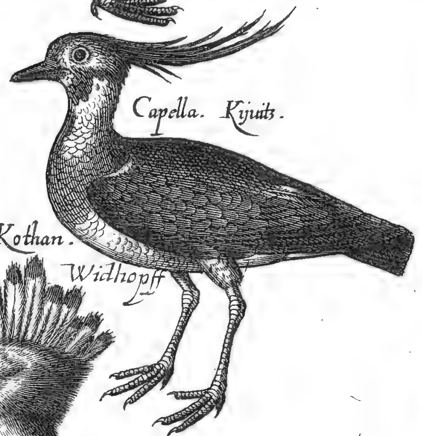

Caryocatactes.
Nuſbicker.

Ortygometra. Wachteln König

Coturnix. Wachtel.

Ruſticula minor.
Graſchnepf.

MoſKuw.

Capella. Kyuits.

Merops. Seeſchwalb.

Vpupa Kothan.
Widhopff

vocem emisere, pòst τρὶς ποῖς καλοῖς πέρμα explanatissimè protulisse finguntur.

Affectus. *Aelian. de Animalib. l. 6. c. 45.* Amant cervos & dorsis illorum insiliunt. Cum *a* Gallinaceis verò inimicitias exercent.

Usus. Caro in *Cibo* est laudatissima; seu sanguinis optimi generationem seu excrementi paucitatem, seu concoitionem alimenti attendas. Candida est, tenera, & fibris prorsus carens. Conceditur purulentis à Tralliano; Nephriticis à Galeno. Cerebrum genituram augere Avicenna reliquit.

ARTICVLVS V.

De Gallina Corylorum.

Descriptio. Gallina Corylorum Alberto Bonasa & Orix, Longolio falsò Otis, Bellonio Gallina rustica M. Varronis, alijs Perdix montana & Sylvatica dicitur. Caput ipsi & rostrum ex descriptione Bellonij & Gesneri, est instar Perdicis, rubet in supercilijs. *Dorsi* pennę superiores Ascolopacis similes: sub ventre è regione ventriculi albescunt, nigro maculatę, in utroq; latere sub alis. Remiges alarum ad instar Aluconis maculantur. *Cauda* grisea, in extremitate alba, deinde nigra ad pollicis magnitudinem; maculâ, quâ superiores pennæ quę cęteras tegunt, carent, tincta, cætera colli Tetraonis colore. *Tibiæ* plumis ad digitos usque teguntur, quæ villos leporinos fere referunt. Digiti pedum corticosi, squāmosi, glauci, multis lineis articulati. Aldrovandus fuscæ maculæ meminit, è qua ejusdē coloris tenues quædam pennæ ceu villi dependentes, tāquam barbam efficiunt.

Locus. *Reperiuntur* in Hercynia sylva; sed & circa radices Alpium, ubi Coryli & rubi abundant. Ijs enim insident, rapacium volucrum insidias magis timentes quàm hominum astum.

Victus. *Vescuntur* granis, sed inprimis julis seu nucamentis, quę piper longum referunt.

Generatio. Pullos educatos extra locum educationis ipsorū abducunt: illi verò bini, mas & fœmina aliorsū seconferunt.

Usus. *Cibum* suppeditant laudatissimum; & caro earum quatuor diversis coloribus secundum Gesnerum tingitur, secundum Albertum foris est nigra, *Gesnerus.* intus alba. Mulieres quædam pennis certo tēpore decerptis, adversus uteri suffocationem, utuntur. Stumpfius Epilepticis salubres tradit. Hippiatri tres quatuorve earundem vētriculos unà cum cibo in eis contento, equis asthmaticis devorandos, dari præcipiunt.

ARTICVLVS VI.

De Otide sive Tarda.

Otum & Otidem ex veteribus Aristoteles, Athenæus, Plinius & *a H. N. l. 10. c. 22.* Oppianus confudêre; Starnam & Stardam seu Tardam ex recentioribus Conciliatoribus rapacem Albertus facit, & Bistardam vocat. Tetraoni congenerem non esse, quod ex Plinio Bellonius opinatur, vel peculiaris pedum constitutio, trydactilos enim est, evincit.

Descriptio. Quantum ad *Formam* fidipes est Athenæo, *b* tribus insistens digitis, magnitudine Gallinacei majoris, capite oblongo, oculis amplis, rostro a- *b Dipnos. l. 9.* cuto, linguâ osseâ, gracili collo. Bellonio *c* & Gesnero, crassior est & vali- *c l. 2. de Avib. c. 1.* dior, gravis, tredecim cum dimidio libras interdum pendit. *Caput* habet inconcinnum, cinerei cum collo, & ad ventriculum usq; procedentis coloris. *Rostrum* robustum valdè, *linguam* serratam, utrinq; acutam, & in extrema duram. *Meatus* auditorius adeo patulus, ut extremitas digiti immitti possit. Si introspicias duo apparent sub plumis anfractus, unus rostrum versus, alter rectà ad cerebrum vergens. *Pectus* crassum ac rotundum, cum ventre & cruribus quatenus plumis vestiuntur ad media usque femora albicans. *Dorsum* castaneis ac subnigris maculis respersum. *Alarum* pennas majores candidas, circa finem nigras. Pennarum radices rubras. *Caudam* pennis ruffis, cum tenuis quibusdam & maculis nigris superiore interioreque parte albis ornatam. *Tibias* polli-

pollicem crassas, medium pedem longas, squammosas. *Pedes* admodum crassos, sub quibus talus magnus instar musculi conspicitur. Digitos pedis utriusq; contra reliquarum avium morem ternos tantum. *Interiores partes* si spectes, *d ventriculum* habet magnum, in quo interdum calculi albi inveniuntur, in extrema gula ante stomachum partem capaciorem ex multis rotundis carunculis compactum. *Intestinis* diductis & extensis id quod à fundo vētriculi ad alvum recta procedit, dodrantum est septem cum dimidio: appendices verò duæ ab alvo retrocedunt; quarum altera tenuior est tres dodrantes longa; altera amplior, duos cum dimidio, tres verò isti meatus juxta alvum in unam capacitatem conveniunt.

d *Gesner. in Ornith.*

Locus. Quantum ad *Locum* in Italia non visuntur, *e* nisi fortè turbine advectę. Hispaniæ peculiares esse credit *f* Plinius, sed falsò. Nam & in Græcia circa † Cephissum Bœotiæ nascuntur, & in Britannia *g* magno sunt numero, & in Belgium sub autumnum gregatim advolant, ibidemq; in agris procul ab urbibus dissitis morantur, nihil de Polonia dicam. Falsum itaque cum coturnicibus quod *h* à Plinio traditur, quæ ab eo tempore Italiam deserunt, avolare. Arboribus nunquam insidet, nec aquas nisi eas, quas post pluvias in camporum foveis relinquuntur, sitis sedandæ causa, frequentant.

e *Aldrov. Ornithol. l.13.c.12.*
† *Pausan. in Phoci. c.11.*
f *Plin. H.N. l. 10. c. 22.*
g *Hector Boetius in Hist. Scotica.*
h *Plin. H. N. l. 10. c.23.*

Victus. *Vescitur* frugibus sed & herbis, ut auricula muris; & *i* rapis ventrem implet.

i *Longol. Dial. de Avibus.*

Generatio. *Nidificat* in terra, tricenis *k* diebus incubatum absolvit, & parit cum matura seges est.

k *Arist. H. A. l. 6. c. 6.*

Volatus. *Volatu* est propter corporis pondus admodum brevi & tardo, & capitur manu, si quis *l* celerius instet.

l *Xenoph. l. 1 ἀναβάσεως.*

Affectus. *Amicitiam* cum Equo *m* colit, huic appropinquare & fimum *n* dejicere gaudet, † ita capitur. *Inimicitiam* verò cū vulpe & cane exercet. A vulpe inversa in terram *o* abjecta, caudamq; ut collum avis extendente, capitur. προΐασιν ὡς πρὸς ὄρνιν ὁμόφυλον. Humilitatis ob ponderosam *p* corporis molem sibi conscia, simul ac canes latrantes audiveris. εἰς τὰς θάμνους καὶ τὰ ἕλη confugit.

m *Ael. l. 2. de Animal. c.28.*
n *Plut. de Solertia Animal.*
† *Oppiā. l. 3*
o *Ael. l. 6. de Animal. c.24.*
p *Idem l. 5. c.24.*

Vsus. *Vsum* & in *Cibis* & in *Medicina* præbent. In *Cibis* caro Xenophonti apud *q* Athenæum suavis, à Demetrio Constantinopolitano. *r* Accipitrib. tanquam suavissima præscribitur. Julio Alexandrino *s* quamvis nigra & durior, valenter tamen alit; si vel exquisitam in ventriculo concoctionem adepta fuerit, vel captæ & jugulatæ durities dometur.

q *Athen. in Dipnos.*
r *l. de Accipitrū cura.*
s *l. 13. de Sabba c. 5.*

In *Medicina*. Nam adeps *t* apud Phryges & Lycaones mammis puerperio vexatis applicabatur. Fimi usum Avicenna contra impetigines prædicat. Ova eodem teste capillos nigro colore tingunt. Piscatores repræsentatis ex ipsarum pennis muscis, piscibus insidiantur.

t *Plinius in H. N.*

ARTICULUS VII.

De Anate Campestri & Ave Stella dicta.

ANas Campestris propter consimilem digitorum numerum Otidi succedit. Bellonio Anas Campestris, Canne Petiere Gallorum: & Tetrax, & Galliæ peculiaris esse creditur; à rusticis Gallis Oliva dicitur. Ex ejusdem descriptione, est Phasiani corpulētia, *Capite*, si crassitiem demas, Coturnicem; *rostro* quod nigrum pullum gallinaceum refert. *Dorsum* tribus aut quatuor coloribus, nempe flavo tendente ad rubrum, subcinereo, & rubro intermixto variegatur. Quatuor pennę alarum in superiori parte in extremitatibus suis nigrescunt. *Pectus* alba torquis juxta ingluviem circumdat. Radices omnium plumarum rubræ sunt & sanguineæ. Tres duntaxat in pedibus *digiti*. Omnia intus in avibus granivoris communia.

Victus. *Vescitur* granis absq; discrimine omnibus, nec non formicis, scarabęis & muscis. Quamvis color colli & capitis semper idem non sit, & in hoc maris à fœmina differentia consistat; dorsum tamen & alæ nunquam colorem immutant.

STELLA tribus quoq; digitis incedit.

cedit. Totum corpus, si ventrem & caudam & alas majores excipias ex albo, luteo, & nigro ita variegata est, ut qui color superet difficile sit judicare. *Rostrum* est longiusculum, in extremitate parum recurvum, nigricās. Venter & coxæ candicant. *Cauda* maculis nigris plurimis, quarum binæ transversales insigni sunt magnitudine, consperguntur.

ARTICULUS VIII.

De Oedicnemo Bellonii, & ejus congenere Aldrovandi.

Descriptio. *Bellon. l. 5. de Avib. c. 5.* AVis, quam Bellonius Oedicnemum à tibiarum infra genu propter os quod valdè crassum est, qua nota vel sola agnosci potest, singularem crassitiem, vocat; magnitudinem habet Elori, *rostrum* longiusculum, in extremo nigrum & flavum qua capiti jungitur. *Alis* intus albis, extra nigris Otidem, *dorso* Attagenem refert. Coloris enim est fumosi, maculis nigris per longitudinem ductis variegati. *Digitos* habet in pedibus ternos, *tibias* vt supra. Tardè parit; & ineptæ ad volandum, sub finem mensis Octobris repertæ sunt. Huic respōdet illa quam sub CHARADRII Aristotelici nomine Gesnerus descripsit. *Gesnerus in Ornith.* Gallinæ parvæ aut columbæ ei magnitudo. *Rostrum* longiusculum, anterius nigricās, posterius flavescens, extremis partibus inferiore & superiore leviter decussatis. *Pennæ* in collo, capite, & pectore maculosæ, posteriore colli parte ad fuscum tendente; in dorso & alis fuscæ, maculis quibusdam ruffis insignitæ. *Crura* oblonga, coloris sublutei. *Digiti* terni, brevib. interiore parte membranis juncti. *Vngues* brevissimi & mutili. *Degit* in pratis palustribus: & aliquando in lacu Tugurinensi glacie adstricto manibus se capi permisit.

Victus. *Victitat* muribus quos de nocte venatur.

Vox. *Vocem* tanquàm fistulæ edit. Domi inclusa subinde ambulat, aliquando in orbem ad multum tempus, circa columellam aut aliud quidpiam; aliquando recto tramite; & si quid impedimento fuerit, transilit potius, quàm à via recta deflectat. Oculos etiamsi digitos admoveas, non claudit.

Addit Aldrovandus aliam Oedicnemo congenerem. Crassitie corporis & pedum constitutione Otidem refert. *Rostrum* habet superius & inferius æquè longum, rutilum, rictu amplissimo, naribus valdè, ut in Ansere patulis. Caput, cervicem, dorsum, caudam, & alas, ex flavo & castaneo elegātissimè diluta & maculata. Ventrem totum, & femora, intus candida. Gulam & pectus albicantia, intercurrentibus maximè in pectore, maculis. Tibias si digitos pedum compares longissimos.

ARTICULUS IX.

De Perdicibus in genere.

PErdix, Græcis πέρδιξ & περδίκη, Cretensibus πέρις, Pergęis σισίλαρος. Hesychio κακκάβα dicitur. Quo nomine nostra ætate hæc avis indicetur, non satis est compertum. Perdicem rufum, veterum minorem vulgarē Perdicem esse placet Turnero; sed rostrum *a* illius cinnabarinum non admittit. Quidam apud *b* Longolium Otidem cum Perdicibus confundit. Bellonius *c* ex eo quod Aristotelis Perdicem cum alijs avibus modò magnitudo par sit, coire scribit, Coturno Græcorum, qui cum Gallinis rem habuisse visus est, id nominis imponit. Aldrovandus cui Coturnus & Coturnix, magnitudinem quæ pro diversitate terrarum variat, (sunt in Allobrogibus *d* Perdices mediocri pulso non minores,) si excipias, eædem; Coturnicem, Perdicem ruffam esse sentit, & Perdices minores ab Athenæo *e* appellatas, easdem cum Avib. novis Plinij esse, & Starnas tanquam externas vocari contendit; Rusticulam autem Plinij, quam Dalechampius & Suessanus Perdicem minorem esse credit, Gallinagini quam Ascolopa seu Scolopacem Aristoteles vocat, ex descriptionum collatione accenset.

a Athē. l. 9.
b In Dialogo de Avib.
c l. 5. de Avib. c. 13.
d Scalig. Exerc. 236. l. 3.
e Athen. Dipn. l. 9.

Genera ipsarum sunt plurima. Strabo *f* Indicos vulture & Ansere majores tradit. De Græca seu majore ruffa aliquid diximus. Aelianus *g* Syroperdicem vocat avem, perdice minorem & nigram, rostro ruffo, mansuescere nesciam, quæq; circa Antiochiam Pisidiæ lapidem exest, & conficit. Idem *h* Perdices Cyrrhæos vocat, qui neq; ad certamina valent, neq; pulchrè cãtare sciunt, & *i* allio vescuntur. In Chio insula sunt rubræ, Gallinæ *k* magnitudine. In Ægypto cinereæ, alibi albæ. Apud Troglodytas Gallinacei magnitudine, *l* rostro & cruribus seu fuscis seu luteis. In regno Barnagassi, quædam Caponum magnitudine, pedibus & rostro luteis, minores Gallinis alias pedibus & rostro purpureis, nonnullas rostro & pedibus cinereis. In Hispaniola diversicolores, suavissimi saporis. In continente, si Oviedo credendum, Hispanicarum Gallinarum magnitudine, duplici pulpa, alia alteri substrata, eæq; tantæ molis, ut unam ne insignis quidem helluo absumere queat. Colore sunt in pectore, alis & collo cinereo. Ova ponunt ovorum nostratium Gallinarum magnitudine, colore lapidem cæruleum æmulante.

Genera. f *Geograph. l.17.* g *Ael. l.17. de Animal. lib. c.7.* h *Athen. H.A. l.4. c.13.* i *Athen. l. 9. Dipnos.* k *Nicol. de Nicolais l. 2. Itin. Orient. c.8* l *Scal. Ex. 236.13.*

Quantum ad *internam constitutionem* bina habere in Paphlagonia *corda*, falsò fortè, prodidit *m* Theophrastus, hybernis mensibus nullos habere *testes* eadem *n* fide alij. Ingluviem ventriculo in ipsis præjacere, *o* appendices non supernè ut piscibus, sed infernè ad extrema intestini haberi, cum *p* coeunt turgidos valdè testes obtinere; verissimè Aristoteles prodidit.

m *Plin. H.N. l.10. c.35 Ael. de Anim. l.16. c.15.* n *Arist. H.A. l.3. c.1.* o *Arist. H.A. l.2. c. ult.* p *l.3. H.A. c.1.*

Loca si quæras, In Hibernia & Lemniorum insulis nullæ sunt, si Botero & Liberali credimus, nec minores in Creta, ruffæ in Belgio raræ. A duabus in Anapheu insulam immissis, tanta vis procreata, ut incolæ de loco deserendo cogitarent. Apud Tarnassaros, Æthiopas, Samios, Cretenses &c. eximia ipsarum fœcunditas. In insula Caprea adeò pinguescũt, ut adipem eximant incolæ, & in futura convivia servent. Qui in Bœotia, fines in Atticam non transvolant, si *q* Athenæo fides, & si fortè aliquo migraverint, voce ab indigenis dignoscuntur.

q *Athen. l. 9. Dipnos.*

Vescuntur limacibus *r* unde ibi nulli ubi Perdices, in Sciatho *s* insula cochleis, allio, quod de Cirrhæis *t* Aelianus prodidit; Sabulo, *u* granis & alijs. Pamphagam esse suspiceris.

Victus. r *Arist. H.A. l.9. c.37.* s *Athen. l. 9. c.4.* t *Ael. H.A. l.4. c.13.* u *Scalig. in Aristot. de plantis.*

Libidinis sunt profusissimæ, unde salacitatis venereæ Symbolum. Sane *Mares* non tantum visis fœminis, *u* sed & voce illarum auditâ, semen emittunt, ex animi fortè impressione. Nam & si speculum contra eos posuerimus ad imaginem suam accurrentes idem faciunt. Iidem, si Alexandro Myndio credendum, hiantes coëunt, & toto coitus tempore linguâ exertâ volant. *nata* jam ova, *x* ne circa pullitiei educationem occupatis fœminis, earum societate frustentur, frangunt, in aucupantes *y* interdum Veneris impatientiâ ruunt; & capitibus ipsorum insident, si fœminarum copia nõ detur, vociferantur & pugnant inter se. Victum ajunt Venerem pati, & quidẽ *z* tamdiu donec & ipse alterius victor evaserit, quin in proprios pullos idem scelus committunt, eosdemque simul fermè ac exclusi sunt, subagitant, nec Gallinaceo parcunt generi, ex quorum cum Perdicibus congressu, tertium quid progigni *a* Aristoteles reliquit. Nec remissior *Fœmellæ* salacitas. *b* Si contra mares steterint, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes per tempus exertâ linguâ æstuant, concipiuntque supervolantium afflatu, sæpè voce tantum auditâ masculi. Adeoq; vincit etiam libido fœtus charitatem, ut illa furtim & in occulto incubans, cum sensit fœminam aucupis accedentem ad marem, recanat, revocetq; & ultrò se præbeat libidini; quod tamen Plutarchus inficiatur. *Nidum* cæterarum avium more non exstruunt, sed partui vicinę aream seu receptaculum è festucis substernunt, idemq; spinâ & frutice; *c* tum ut contra feras abundè vallentur; tum ne ova à rore decidente vel imbribus & sic infœcunda evadant, afficiantur, muniunt, nec in quo loco peperere incubant. Septem verò diebus nidum contexunt, septem in pariendo consumunt,

Generatio. u *Athẽ. Dipnos. l.9.* x *Aelian. l. 2. de Anim. c.5.* y *Arist. l.9. H.A c.8. Plin. l. 10. H.N. c.33.* z *Ælian. de Animal. l. 10. c.47.* a *l.2. de Gener. c.2.* b *Plin. H.N. l.10. c.33* *Athen. Dipnosoph. l.9* c *Plin. l. c. Aelian. l.3. c.16. & l. 10. c.35.*

munt, septenos pullos enutriũt, si Aeliano *d* credimus: *Ova* bis quotannis ponere Albertus dicit; decem, sæpius quindecim & sedecim, illaq; seu alba, seu ovis columbæ similia, *e* alij addidere. An utraque Perdix *incubet*, ab aucupibus inquirendum est. *Exclusionem* quod spectat, pullos moræ impatientes, occupatis spatijs spontè crũpere, pertusisq; ovis, vbi primũ caput exeruerint, pedesq; protulerint, reliquo corpore adhuc adhærescente, procurrere, sibiq; cibum ductu matrum inquirere, *f* ajunt. Sanè more Gallinarum, plumis obvestiti, in agros ubi messis stetit, deducuntur, quod mater suo volatu ijs cibum subministrare nequeat. *Vitam* ad *g* quindecim vel sedecim annos extendunt, quòd ad vigesimum quintum pervenire, apud *h* Aristotelem legimus, mendum est. Olfactus ipsis exquisitus.

d l.17. de Anim. c.15.
e Arist. H. N. l.9. c. 8. Aelian. l. 10. de Animal. c.35.
f Ælian. l. 4. de Anim. c.12. l.10. Variæ histo. c. 3.
g Athen. Dipnos. l.9. Plin. H.N. l.10. c. 33.
h Arist. H. A. l.9 c.7.

Volatus ob corporis gravitatem & brevis & humilis; *k* velox tamen & impetuosus, hyberno tempore gregatim, verno, cum proli student, binæ tantum volant. In Bœotia sui cum volant nõ esse juris, sed in ipso aëre, quas transire non audent metas habere, inde ultra notatos jam terminos nusquã exire, nec in Atticum solum trãsmeare, Solinus *l* fabulatur. *Vocem* non eandem habent. Bœoticas exili voce uti ajunt. Athenis *m* circa Corydalum pagum oppidũ versus caccabant, ultra verò τιτυβίζειν. Hesychi⁹ κακκάβην scribit; Aelianus *n* quasdam vocis contentione & cantu valere ait. Ex ipsarum cãtu certissimum jam appropinquantis diei signum, sed falsò asserit *o* Bellonius.

Volatus.
k Ovid. l.8. Metamor.
l Polyhist. c.12.
m Athen. l.9.
n Ael. l. 4. de Animal. c.13.
o l 5. de Avib. c.14.

De *Pugnacitate* earum quædã produntur. Alexander Severus *p* Perdicum & Catulorum certamine sese oblectabat. Cyprij easdem *q* ad ejusmodi certamina enutriunt. Apud Gesnerum è Sedunis allata, felem mordebat. Pugnant & inter se cum gregatim per nemora pascentibus, fœmina ceu futuri certaminis spectatrix sese offert, & nisi victori copiam sui faciens.

Pugna.
p Lamprid. in Severo.
q Lusigmanus in hist. Cypri.

Victus r nunquam in conspectũm prodit. *Pulli* cum primùm ad coitum educuntur, sua cute armati, quam vel ad arbores affricando, vel luto oblinendo asperam reddunt, pugnant. Acuitur pugnacitas, si trichomanes & polytrichum in cibo offerantur, si *s* Liberali credimus.

Victus.
r Ælian. l. 4. de Animal. c.1.
s in cong. mirab. narrat.

Sed & singulari pollere Perdices *ingenio* certum est. Si ad nidũ cœperit *t* accedere auceps, prçcurrit ad pedes fœta, prægravem aut prælumbem sese simulans, subitoq; in procursu aut brevi aliquo volatu cadit, fractâ aut alâ aut pedibus, procurrit iterum jam jam prehensurum effugiens, Spemq; frustrans, donec in diversum abducat à nidis. Eadẽ pavore libera, & maternâ vocans curâ, in sulco resupina, glebâ se terræ pedibus apprehensâ, operit. Discunt & pulli astum, *u* & quam primùm hominem adesse sibillo significarit mater, supini se collocant, & corpus quisquiliis tegunt. Nec deponit has venator fraudes. Ante retia propositus, cantum ad pugnam lacessentem orditur. Sylvestribus ingruentibus pedem refert, ipsi in laqueos incidunt. Nolo sermoni humano enunciando aptos dicere, quod aliqui ex *x* scriptoribus innuere, & latiuscula earundem lingua suadere videtur: Non caret tamen fide, interdum ita cicurari posse, ut, cum Gallinarum domesticarum cohorte promiscuè habitẽt, quod apud Aloysium *y* Mundellam factum; domi educatæ, ad montes interdiu victum inquirendi ergò sub custodibus dimittantur, sibilo revocatæ sub vesperam redeant, quod Nicolaus à Nicolais *z* in Chio insula communiter fieri prodit; & ab homine de loco in locum ad quatuor millia, ita ut ille terra iter faciat, istç per aërem volent, quiescente quiescant, ducãtur, quod in Ponto visum, Odoricus de Foro Julij tradit. Ova deperdita per alterius *a* matris damna, ut adoptione alienæ sobolis suæ orbitatis incommoda reparent, resarcire; Natos in campos eductos, ut fuerint materna voce commoti, ovorum genitricem petere; ubi sensere *b* medicamentum lætale parari, vociferari. Cirrhæas *c* seipsas, ut ab aucupibus spernantur emaciare: porro ad vocem sonoram *d* conciliã-

Ingeniũ.
t Plin. H. N. l.10. c.33. Arist. H. A. l.9. c.8. Ælian. l.3. de Animal. c.16.
u Plut. de solertia animal.
x Statius. l.2. Sylv. Athen. Dipnos. l.3.
y Aldr. l.13. Ornit. c.16
z l.2. Navig. Oriental. c.8.
a Cassiod. var. l. 2.
b Aetius l.13.
c Ælian. l. 4. de Animal. c.13.
d Arist. l.2. Probl. l.39.

e Ælian. l. 5. de Anim. c. 46. f Plin. in H. N. g Ælian l. 1. de Anim. c. 35. dam uti; vulneri ori ganum, *e* mansum imponere; laurifoliis *f* annuum fastidium purgare; arundinis lectâ, & seu comestâ, seu in nidum impositâ comâ, oculorum fascinationem *g* avertere, adductorum Authorum fide refertur.

h Idem l. 4. c. 13. *Vsus.* *Vsus* Cirrhæarum *in cibo* nullus *h* alliis enim vescuntur, nostrates laudem apud omnes, Martialem si excipias, meruerunt, sunt qui pullos veteribus alas reliquis partibus preferunt. Fuere & exta & ova in usu. Heliogabalus *i* Palatinis ingentes dapes iis refertas exhibuit. Sed nec *Medicina* illis destituitur. Caro Elephantiacis, lue venerea k affectis, fluxu alvi † laborantibus prodest. Medulla & cerebrum cum vino, ictericis; ventriculus *l* ex vino nigro iliacis; jecur aridum comitiali morbo laborantib. sanguis *m* suffusioni oculorum. fel *n* in hebetudine visus, & albuginibus cum melle commistum; pennæ combustæ ad uteri strangulatum; ova ad *o* lactis copiam, facere creduntur.

i Lampr. in Heliogab. k Cardan. in Cōment. in Aphoris. † Hippocr. l. 3. de diæta l Plin. H. N. 30. c. 6. m Idem l. 16. c. 18. n Galen. l. 10. de simplicib. Dioscorid. l. 2. c. 72. o Plin. l. 30. c. 14.

ARTICULUS X.

De Perdicibus in specie.

PUNCTUM I.

De Perdice Græca Bellonii, Perdice ruffa, Cinerea & Damascena.

PERDIX GRÆCA crassa quoq; & Coturnus ex descriptione *a* Bellonii dicitur. Nostratibus duplò crassior est; *rostro* pedibusq; rubris, maculis ad anteriorem ventriculi partem eisdem quibus rostra respersa, mediocris Gallinæ magnitudine. Frequens est in rupibus Colmensibus, insulis Cycladibus & Cretæ maritimis. *Vox* nostrarum voce major, coitus inprimis & partus tempore. *Nidificant* sub dio mense Majo. Ova edunt sub aliquo magno lapide octodecim, quandoque sedecim, ovis Gallinæ similia, minora, alba, maculis subrubris exiguis respersa, usui peridonea, sed quorum vitellus non congelatur.

a Bellon. l. 5. c. 13.

PERDIX RUFFA sive major, columbam exprimit, rostrū habet Cocci colore, pedes minus rubent. Color cinereus per dorsum, pectus & caput decurrit. Oculorum palpebræ in marginibus rubent, ab iis linea nigra retrò per collum tendit, inde reflexa per pectoris partem supremam sæpè circulum facit: quod intra eam est albicat.

PERDIX CINEREA, seu minor, Græcis ignota, ex descriptione Gesneri, coloris est varii, nec descriptu facilis. Rostrum subfuscum. Caput è ruffo fuscum; sinciput, partes circa oculos, proram capitis simpliciter ruffa: collum & pectus cinerea, exiguis maculis nigris quasi per versus, crispos & undantes, interstincta: Dorsum, caudam & alas varios colores præ se ferenda, crura ex fusco albicātia. Gregatim volat, vere verò bimatim.

Perdix quæ sub DAMASCENÆ nomine Aldrovando transmissa est, brevitate & crassitie corporis ad Perdices accedit, minor tamen est, rostrū habet prolixius; pedes quodammodo luteos. Nec tamen † Æliani Syroperdix est, etsi magnitudo respōdeat. Nec enim est nigra, neq; rostrum habet ruffum, imò illa mansuescit, cum hæc semper in feritate perseveret.

† Ælian. H. A. l. 16. c. 7.

PUNCTUM II.

De Perdice alba, seu de Lagopode.

PErdix alba, Lagopus à pedibus leporinis & villosis; *a* Aristoteli, qui nullum animal præter unum leporem pedes villosos habere scribit, incognita; Hesychio & Phavorino λαγωΐνης. *b* Horatio Lagois, nisi fortè piscem Romæ rarum & ideò carum, quod interpretes volunt, intelligat; aliis *c* Perdix petrosa dicitur.

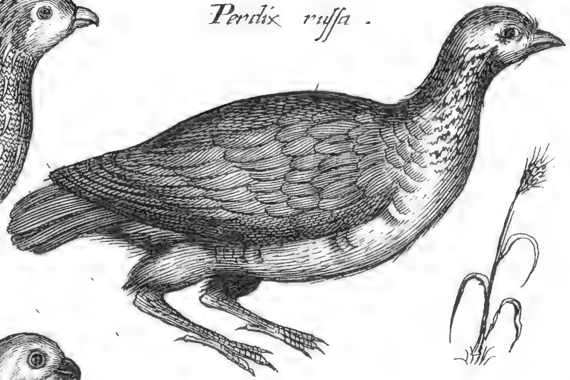
a H. A. l. 3. c. 12. b l. 2. sermone Satyra. 2. c Aldrov. l. 13. Ornith. c. 21.

Duorum autem sunt *Generum*.

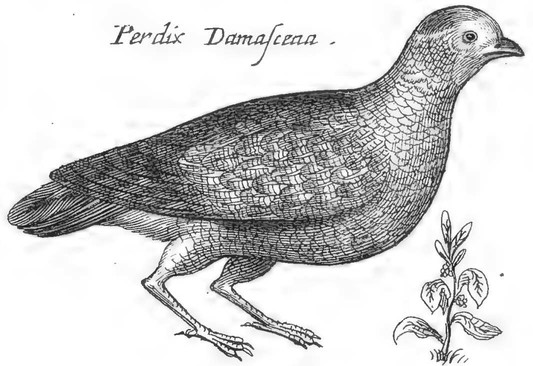
Prius est columbarum *d* magnitudine, tanti candoris, ut à venatoribus hoc solo, quod nives superat, visu deprehendatur, pedes tamen *e* & rostrū nigricant, supercilia in mare inprimis rubent: collum maculis quibusdam nigri-

Genera. d Plin. H. N. l. 10. 48. Scalig. Exercit. 59. e Aldr. l. 6.

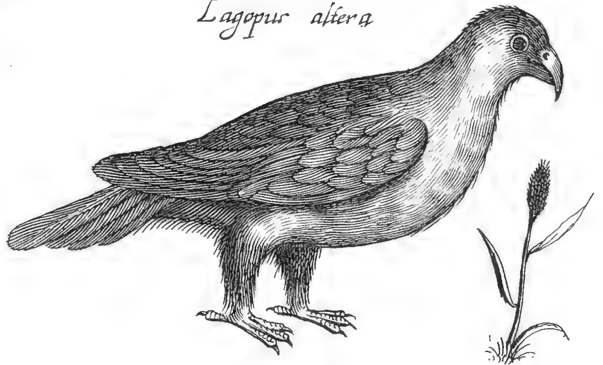

Perdix cinerea.
graw Rephun

Perdix russa.

Lagopus. Schnee hun
Steinhun

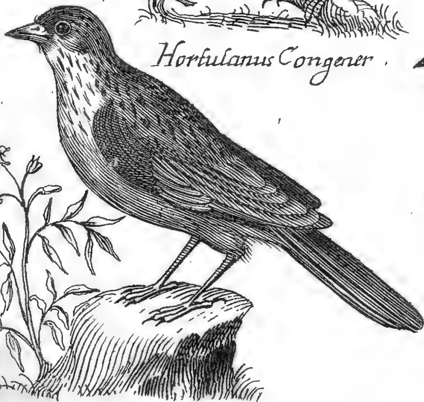

Perdix Damascena.

Coturnix mas

Lagopus altera

Horticlanus mas.
Brachamsel

Ortygometra.
wachtel König

Hortulanus Congener.

Hortulanus fæmina.

nigricantibus perspergitur, & radices pennarum nigrescunt.

Alterum nomine eodem à coturnicibus magnitudine tantum differens croceo tinctu; quod Aldrovandus Perdicem Bellonij Damascenam, seu Syroperdicem esse credit. Dorsi & colli colore Gallinaginem æmulatur. Alæ quæ corpori junguntur, albas, fuscas & fulvas pennas habent; decem remiges cinereæ sunt; pars interior & venter albent, & torquem in pectore rubro, fulvo, flavoque coloribus constantem habent.

f *Gesner. in Ornith.* Describit & *f* Gesnerus aliud, quod per æstatem fulvescere, & ne per hyemem quidem albescere dicitur.

Locus. *Reperiuntur* Lagopodes in *g* Alpibus, & Pyrenæis *h* montibus inque summis jugis imminentibus ei valli cui nomen Arbusti, quâ fauces aperiũt iter. Ita verò frigore, nive, & glacie delectantur, ut ubi locis inferioribus liquantur nives, altiora & soli aversa prosequantur loca, in quibus nix perennat.

g *Plin. l.c.*
h *Scal. l.c.*

Vox. *Vocem* edebat, quam Gesnerus describit, cervinæ non dissimilem.

Ingeniũ. *Naturam* si spectes, non extra *i* terram, in qua nascuntur, ijs vesci facilè; quando nec vivæ mansuescunt, & corpus occisarum statim marcescat. Latent quidem homine conspecto; eoq; dissimulato sese motu prodere cavēt, tanta iis fallendi similitudine nivis fiducia; sed tantæ etiam simplicitatis sunt, ut à venatoribus k dispositam lapidum seriem transire non audeant, sed secundum illam, quasi secus murum insuperabilem decurrentes in decipulas incidant.

i *Plin. l.c.*
k *Stumpf. apud Aldr.*

Vsus. *Vsus* earum & in cibis est. Præcipuo sapore esse Plinius dicit. Saluberrimas teste *l* Scaligero Norici credunt gustu, subamaras Gesnerus reliquit.

l *Scaliger. Exerc. 59.*

NB. *Perdices Indicas vide in Mantissa.* Num. 8.

ARTICULUS XI.

De Coturnice Latinorum.

Genera. Coturnix Græcis antiquis ὄρτυξ, modernis ὀρτύκη & ὄρτυκι, Villanovano. Quisquila, Gasio Quaquila dicitur. Unum duntaxat ipsarum observatum *genus.* Visa tamen & Alba, si *a* Aristoteli credimus, & in campis *b* Russicis & Podolicis virentibus pedibus, quarum usus spasmum inducat, inveniuntur. Notæ quas suis veteres tribuunt, & in nostris repeciũtur. Parvæ *c* sunt, pedes *d* fissos, & pinnas *e* duras habēt. Theophrasto fortè Perdices nanæ dicuntur. *Mas & Fœmina* distinguuntur, quod Fœminæ totus color quodammodo testaceus superius ad cervicem, dorsum, caudam & alas, ad mētum & pectus subluteus; ad ventrem ferè albus. A rostro ejus supra oculos & aures linea insignis longitudinis alba, circulares aliquot maculas habens excurrit. Cauda pro proportione major est. In *Mare* rostrum magis nigricat. Supra illud capilli quidam extant. Collum lineolis albis intercurrentibus ruffescit. Pedes minus lutescũt; digiti verò eorum ita constituti sunt, ut medius primò & tertiò longè major sit, posterior quem pro calce habet, longè exiguus. In *internis partibus* singulare quid obtinent. *Ossa* ipsis dura & solida. *f Ingluvies* & gula propè ventriculum ampla & lata. *Cor g* τρίβολον, seu muricis modò in tres cuspides divisum. *Iecur* & fellis conceptaculum intestinis agglutinata. *Fellis* ad intestina labentis canalem vix aspectabilem. *Testes* jecori subditos.

a *Arist. l. de colorib.*
b *Cromerus l. 1. de Polonia.*
c *Plin. H. N. l. 10. c. 23.*
d *Athē. l. 9.*
e *Arist. in Physiogn.*
f *Aristot. 2. H. A. c.*
g *Athē. l. 9.*

Quantum *ad Locum* Averrhoës in Andalusia, teste *h* Galeoto Martio reperiri negat, in mediterraneis Galliæ tractibus sunt raræ. In Delo, *i* unde nomē Ortygiæ sortita est; ad sinum k Arabicum, in superiore Aethyopia, Terra sancta, Madera, Capreis magna ipsarum copia, ad Tænarion, quæ nũc *l* Cerempolis tanta, ut hodiè Porto de Qualeis nominetur. In agrum Neopolitanum tanto numero ex Africa propelluntur, ut glomeratim sæpè in ædes maritimas incidant, & sine ulla difficultate capiantur. Migratorias esse aves, omnes, Albertũ si excipias, concedunt. Adveniendi habent tempora æstate depulsa. Cum maria tranant, impetus differunt, & metu spacii longioris vires suas nutriunt tardi-

h *l. de promiscua doctrina.*
i *Athē. l. 9.*
k *Ioseph. Antiq. l. 13. c. 1.*
l *Procop. l. 13. de bello Vandalico.*

tate. Ubi terram persentiscunt, coëunt catervatim, deinde globatæ vehementius properant, quæ festinatio (sunt verba m Solini n & Plinij) plerumq; exitium portat navigantibus. Accidit enim plerumq; noctibus, ut vela incidant, & præponderatis sinibus alveos invertāt. Austro nunquam exeunt, nam metuunt vim flatus tumidioris. Plurimum se Aquilonibus credunt, ut corpora pinguiuscula atq; eò tarda facilius provehat, siccior & vehementior spiritus. Ortygometra dicitur quæ gregem ductitat. Eandem terræ proximantem speculatus Accipiter rapit, ac propterea opera est universis, ut sollicitent ducē generis externi, per quem frustrentur prima discrimina. Quod de tempore dixit erratum est, nisi de terris tepidioribus æstate apud eos depulsa intelligantur: quod de continuo volatu cum malis & velis insedisse observarit o Bellonius, in Delum sæpissimè delatas alij; in Ponticis insulis requiescendi causa paucos dies morari p Varro; falsum, quod de navigantium exitio vix credibile, nec tantam simul abire multitudinem verisimile, cum nonnullo corporis pondere & vento apto destitutæ, in locis apricis & tepidioribus remaneant. Austro nunquam exire falsum. Cum & r Bellonius à Septentrione in meridiem tendentes, cum è Rhodo Alexandriam Ægypti navigaret, observarit; & Aristoteles Austro tanquam humido & gravi molestè volare prodiderit. Sec nec de Ducibus inter authores convenit. Aristoteles s hæc loca adeuntes, sine Ducibus pergere; abeuntes. Lingulacam, Otum, Ortygometram, & Cynchramum Duces habere; ab hac noctu etiam revocari, scribit. Plinius id t ad ventum transfert, & de Ducibus ita. Glottidem seu Lingulacam initio blāblandita peregrinatione avidè profectam, pœnitentia in volatu cum labore scilicet subit. Reverti incomitatam piget, & sequi, nec unquam plus uno die pergit. In proximo hospitio deserit. Verum invenitur alia anno intercedente relicta: simili modo in singulos dies. Cynchramus perseverantior festinat etiam pervenire ad expetitas terras.

m Polyhist. c.18.
n H.N.l.10 c.23.
o l.5.de Avib.c.20.
p Varro l. 3. de re rustic.c.5.
r Bellon. l. 5.de Avib. c.17.
s Arist.H. A.l.8.c.11.
t Plin.H. N.l.c.

Victitant granis milij, tritici, & aliarum frugum. In Capreis insulis Acinis herbarum; apud u Holandos Bryoniæ, secundum Portam malo Punico. semine cannabis, lolio, & tritico saginantur, sed & Hellebori semen x perinde ipsis cibus, ac sturno cicuta, quæ hominib. venena esse creduntur; (ideò Plinius y veneni semen dixit) seu recuperandæ sanitatis causa, cum Epilepsia tentantur, quod Aquę placet, seu peculiari quadam naturę suæ prærogativa, concoctio enim non vi duntaxat caloris, sed tota ventriculi substantia perficitur; seu, quòd, cum pertenues habeant ad corda penetrātes meatus, antea devoratam cicutā concoquant, quam inde lethale gelu ad præcordia pervenerit, ut Divus Basilius censet. Aquam simul ac bibêre, turbant, seu quòd tali delectetur, seu quod singularem cum Camelis & Elephantis, quibus idem solenne, amicitiam gerant.

Victus.
u Iunius in Novēdalib.
x Lucret.l. 4.de natura rerum.
Arist l.1.de plantis.
Galen. ad Pison.
Aphrodis. in procemio Problem.
Ambr.l.3. Hexā.c.9.
y Plin.l.10. H.N.c.23. & 72.
Solin. Polyhist.c.18.

Salacitas ipsis quæ z Perdicibus, sæpius coitum repetunt, & humi nidulantur. Sunt qui quotannis quater *prolem edere* velint; bis in his quas petunt, bis in his ad quas revertuntur regionibus. Utut sit, quo loco pariūt non incubant, ne quis locum longioris temporis morā percipiat. Sedecim *ova* cornicis similia, si, Bartholomæo Anglico credendum, excludunt; ex his pulli fœminæ, rursus ad decē mense Augusto pariunt. Unde non mirum tantam Coturnicum copiam, & mēse Majo incubanti insidiantem, spē centum & amplius perdere.

Generatio.
z Arist.H. A.l.9.c.8.
Athen.l.9.

Volatus sunt modici, Austro præsertim flante, cujus humiditas corporis gravitatem auget, sed defectum cursu compensavit natura, hinc Comestori Currelij dicuntur.

Volatus.

Vocem mari Aristoteles ademit, exilem Albertus credit, fœminę crassam. Mensis Aprilis initio canere incipiūt; num subitò cum ad nos venerint, dubium. Vox nemini nota non est, & ideò apud Athenæum Pratinæ placuit, ut ἀδύφωνον dixerit. Sapientes olim pro gnomone utebātur, quod verum cantu

Vox.

cantu suo horoscopi emersum signare crediderint; cum in eo certum numerum servet.

Pugna. *b Arist.in Physiogn.* *Dioscor. l.4.c.131* *c Aristoph. in pace.*

Pugnacitas quæ avibus † duræ pennæ communis, in istis adianthi usu *b* accenditur, & occasionem, ut *c* Aristophanes Garcini Poëtæ filios, ὀρτύγας οἰκογενεῖς dixerit, & pugnax ὀρτυγὸς ψυχὴν ἔχειν dicatur, dedit, satis olim Athenis & alibi nota fuit, vbi ad certamen tanquam ad gladiatores ludos effusissimè conveniebatur, & Solon pugnantibus spectandis tempus impendere jubebat. Nec ignota Neapolitanis hodiè, aliquoties victrix, duodecim sæpè aureis venditur. Augustus quoq; tanti fecit, ut Erotem Ægypti Præfectum, quod victricem per contumeliam edisset, morte infami multaverit, & Areopagitæ *d* puerum, quòd Coturnicibus quas comprehendere posset, oculos erueret, damnaverint. *Antipathia* ipsis cum *e* Pelicano, sed & cum Luna & Sole exorientibus, si Oro credimus. His visis terram fodicant, pupillasq; identidem conscribillant.

d Quintil. 5. Instit. orat. c. 9. *e Ælian. l. de Animal. c.49.*

Morbi. *f Plin.H. N. l.10.c. 33.* *g Hippocr. lib. re morbo sacro.* *h Arist. Cōment. in Aristot. in Plantis.* *i l.6. Antiq. lect. c.7* *Ingeniū.* *k In Ixeuticis.* *l Plin. H. N. l.10. c.29.*

Epilepsiâ eas laborare, experientia comprobavit, sed solas præter hominem quod *f* Plinius prodit, falsum, cum *g* Hippocrates, capras & oves, Scaliger *h* canes, Rhodiginus *i* feles & arietem, Absyrtus Equos, Brodæus Accipitres & Graculos, eodem morbo vexari scribant. Quæ de *Ingenio* ipsarum Oppianus *k* & *l* Plinius, nempe adverso flatu pondusculis lapidum appensis aut gutture arenâ repleto stabilitas volare, & cum mare transvolant, singulas ternos ore lapillos ferre, singulos per intervalla dimittere, sic utrum mare tranarint observare, produnt; περδικώδη καὶ πίσεως πόῤῥω esse videntur. Bellonius in naves lapsas aperuit, & milium duntaxat reperit, lapidum non oblitus, si aliquos invenisset.

Vsus. *m Plin. l. 10. H.N. c.23.* *n l.6. Epidem. cōm.5*

Vsus Coturnicum olim *in cibis* apud quosdam nullus, *m* quòd veratro vescantur, & comitiali morbo laborent. Galenus *n* quosdam, qui edissent, in Doride, Bœotia, & Thessalia musculorum distētionibus correptos observarit. Nos nihil tale sentimus, ut nec ex capris vel avib. quicquam, ex modico esu assarum inprimis optimum pollicetur sanguinem Aldrovandus, ex immodico, pinguiorum inprimis, putredinalem febrim minatur. *Vsum in Medicina* si requiras, *o* cerebrum ex unguento myrteo tritum, & stanneo vase repositum, Epileptico paroxysmo medetur, si faciem eo illeveris. Adeps cum pauco helleboro mēbro pudendi inunctus, venerem auget, cum melle, myrrha, & chalcanto albo oculorum vitia corrigit. Cum Zingibere tritus, Equorum oculos incolumes servat. Caro inveterata porcorum & piscium escæ immiscetur.

o Galen de Euporist. 2 c.155.

NB. *Coturnicis genus exoticum vide in Mantissa.* N.7.

ARTICULUS XII.

De Ortygometra.

a Plin. l.10 *b in Comment. ad l. 8. Arist. de H.A c.15.* *c l.8. H.A. c.12.* *d loco citato.* *e l.4. de Avib. c.19.*

DE Ortygometra quam Plinius & Gaza Matricem, Villanovanus Ethigometram, Scaliger *b* Coturnicomatrem, & verius vocat; vix, quid certi dicendum sit, habemus. De forma nihil ferè ab Antiquis traditū est. Aristotelem *c* si excipias, qui palustribus avibus facie similem esse reliquit. Sed nec ex Recentioribus quicquam certi colliges. *d* Scaliger non absimilem gallinagini, magnitudine parem, colore tamen dilutiore, facie totâ coturnicis, esse, & ab aucupibus matrem Qualearum, ab aliis Rascle dici, scripsit. Bellonius duplicem *e* ponit. *Vnam* quam Rasclequoq; nuncupat. *Alteram* quam in genistis degere affirmat, magnitudine Ortygometræ nigræ, quam falsò Rallum nominat, colore præcipuè russo, in alarum costis subrubente, in femoribus castaneo, maculis albis interstincto; capite perdici cinereæ simili. Aldrovandus, qui aquaticarum hanc ferè speciem esse putat, ut crura habeant oblonga, digitum qui pro calce est perbrevē, corpus gracile, plumas plærunque varias, ventrem albicantem, caudam brevem, rostrum longiusculum modicè flexum, avem, quam à Cardinali Paleotto acceperat, quæq; rostrum coturnice majus, caput, collū, dorsum, & ma-

& majorem alarum partem testacei coloris, alas qua ventrem contingebant ruffescentes; crura pedesq; pro corporis portione longos, colore inter croceum & viridem medio, obtinebat, pro Ortygometra posuit.

ARTICULUS XIII.

De Cynchramo.

CYnchramus Hesychio Cynchramas, *a* Aristoteli Cychramus, alijs Cenchramus quoq; dicitur. Quænam sit avis inter graviores non convenit, etsi ferè certū est, nec linariam miliariam esse, ut Ruellio placet, & in sequentibus patebit, nec ex cenchritis avibus milio quidem pinguescentibus sed aquaticis, & ex Anserum genere: nec Cenchrin, à varietate punctorum milij instar dictum, ex Accipitrum familia. Gesnerus *b* Helvetiis Brachvogel dictam, ferè esse putat, quæ cruribus est proceris, rostro oblongo, eodemq; modicè inflexo, quæ autumno avolat, & tempore verno cum coturnicibus redit, & palustribus delectatur. Bellonio *c* est Gallorum le Prujer aut Preyer, quæ alaudâ cristatâ est major. *Rostrum* habet breve, crassum, tuberculo conspicuum, ad instar ossis durum, inferius cum superiore conjunctum, foveam in medio efformans, *ventrem* pallidum & nigris quibusdam maculis distinctum. *Crura* pedesque inter rubrum & castaneum media, posticum *digitum* longum. *Versatur* in pratis, hordeo, & milio *delectatur*, nidos in agris avena & milio consitis exstruit, & sex pullos excludit.

a *Arist. H. A. l.* 8. *c.* 12.
b *in Ornitholog.*
c *l.* 4. *de Avib. c.* 20.
Descriptio.

Vox. *Vox* ipsi Tirtertirteriiz.

Volatus. Cum *volat* crura contra aliarum avium morem pendere finit.

Aldrovandus *d* *Hortulanum* omninò esse credit, avem alaudæ magnitudine, at paulò minorem, cui *rostrum, crura* tota, pedumq; *digiti* rubescunt. *Caput, collum* & *pectus* in mare intercurrentibus punctis croceis, flavi, in fœmina partim flavi, partim viridis sunt coloris, alarum pennæ inter costales in utroque sexu, flavo & nigro colore tinguntur, mas sub oculis ad latera maculam habet rotundam, intensè luteam, quæ in fœmina non est.

d *Aldrov. Ornith. l.* 13. *c.* 24.

Locus. *Reperitur* in agro Bononiensi & Florentino, ex milij esu vehementer pinguescit, & magno numero depilata, & scatulis asservata, Romam, transmittitur, ibidemq; caro pretio venditur, sunt verò & alia Hortulanorum *genera, Flavus* nēpè colore propemodum paleari, alarum costis & remigū pennarum extremitatibus albis. *Albus* cygno ipso ferè candidior, *& Hortulano congener.* Caput ipsi ex cinereo ad flavum vergit, collum cinereum nigris maculis punctatim distinguitur. Venter, crura, pedesq; crocea sunt. Cauda tota fusca ad latera latescens.

Albicilla cujus cauda alba, cætera vulgaribus Hortulanis similia, color duntaxat in omnibus pallidior.

CAPUT II.

De Avibus pulveratricibus domesticis.

ARTICVLVS I.

De Gallo Gallinaceo:

GAllus Gallinaceus, Gr. ὄρνις ἀλεκτρυών, ἀλέκτωρ, βρητὸς, κίκιρρος, κοκκοβόας ὄρνις, κόρυθων, κόττος, κροκίας, κοτίκας μηδικὸς, ὀλόφωνος, ὀρθοβόας, ὀρθάλιχος, πέρσικος ὄρνις, σέρκος, σέλκος, ᾠδὸς ὄρνις, Latinis cohortalis avis, lucis, cristati oris, &c. dicitur. Gallinam ἀλεκτρίωναν, ἀλεκτορίδα, κίκκαν, ὀρθάλιδα, Cortis avem, Mylagridam, appellavere. Νέοσσοι, νίκεραχες, ἵπποι, νεοττίδες ὀρθαλαχοὶ, pullorum sunt nomina.

Genera. *Differentiæ* ipsarum sunt variæ, quæ à *locis, voce, integumento, partu* & *incubatione* sumuntur. *Hadrianarum* Gallinarum Aristoteles *a* mentionem facit, quæ pennæ versicoloris, quotidiè pariunt, sed pullos interimunt; quas *b* Athenienses alere studebant, quæq; vel sunt eædem cum *nanis*, & *pumilionibus* seu *c* Plinij, quibus certa fœcunditas rara, & incubatio ovis noxia, seu Columellæ, *d* quæ etsi vetustæ propter infœcunditatem improbantur, pluribus tamen locis fœcundæ reperiuntur, & ova plurima edunt, vel cū Longolij Parturientib. seu Leyhennen,

a *l.* 6. *H. A. c.* 1.
b *Athen. Dipnos. l.* 7.
c *l.* 10. *c.* 53 *&* 56.
d *Columella de re rustica l.*

hen, quas versicolores, & rostro longiusculo facit. Pumilas enim, quæ passim extant, & claudicando potius, quàm incedendo per terram reptant, nemo istis accensuerit. Sunt & Tanagrææ, Lydæ, Rhodię, Chalcidicę, Medicæ, & Alexandrinæ. Ex *Tanagræis* Galli inprimis probabatur, alij μάχιμοι seu pugnaces dicti; alij Cossiphi & Merulæ dicti, qui Lydas *e* magnitudine æquabant, Corvis colore similes, pa-

e Pausanias in Bœoticis.

leariam & cristam instar anemones, nec non candida & exigua in rostro supremo & caudæ extremitate signa, habebant. Cum omnes à prælijs *f* commendentur, & amplitudine pares sint, *g* facilè ejusdem generis esse suspiceris, fortè & cum Longobardicis, qui pedibus usq; sublatis incedũt, plumis ex auro fulvis teguntur, eosdem. *Patavinas* Hermolaus, & Longolius dixere; sed quia cauda destituũtur, quod veteres in suis non reticuissent, vix est credibile. Sunt & in regno Senegæ, Gallinæ Pharaonis dictæ: in regno Tarnassari nostris triplo majores. In Jamaica insula *h* Pavonib, nec magnitudine, nec sapore cedunt.

f Varro de Re rustica.
g Columella.
h Petrus Martyr in Decadib.

Reperitur & propè Thessalonicum *i* genus quoddam Gallinaceorũ perpetuò mutum nunquam familiari his alitibus cantu vocale. Nonnullæ quoque sunt *Lanigeræ*: ut in quadam Oriẽtis urbe, & nivei coloris, in regno Mangi pilis more felis nigris vestiũtur. De reliquis suis locis agemus.

i Ælian. de Anim. l. 15. c. 20.

Forma. Quantum ad *Formam*, Gallum gallinaceum Alucone scilicet majorem *minorem* prodidit *k* Aristoteles. Soli fidipedum altilium *colores* diversi sunt, & nitorem hunc si attendas, majori speciositate quàm † Crœsus vestiuntur. *l* Spectatissimum insigne ipsis, corporeum serratum, nec carnem id esse, nec cartilaginem, nec callum jure dixerimus, verũ peculiare. Cristam Latini φοινικα, φονικυρβασίαν vel κυρβαβίαν, κορυφὴν, & λοφίον Græci, dixere. Semper est exerta & rubens dum integra sanitate fruitur, & mirum de ea. Herbersteinius. *m* Cum cuidam in Moscovia frigore jam ferè enecto, abscissa fuisset, sibi restitutum, erecto statim collo cantasse. Plicabilem Gallinæ

k H. A. l. 9. cap. 8.
† Laërt. in Solone.
l Plin. H. N. l. 10. c. 17. Arist. H. A. l. 2. c. 8.
m In itinere Moscovitico.

obtinuere, & per medium caput deorsum dependentem. *Oculos* omnes habent splendidos, salacitatis indiciũ. Paleæ (Aristoteles κάλλαιον ob purpureum floridumq; colorem vocat) ex rutilo albicantes, sub mento & collo, velut incanæ barbæ dependeant. *Rostrum* robustum, in superiori parte aduncum, coloris plærumq; cornei visitur. *Caro* quæ rostrum undiq; cingit, nonnullis mentum, Columellæ gena est. *Iubæ* (sic longiores cæteris plumas Columella dixit) collum & cervicem undiq; ambiunt. Vel pectus vel pars ventris posterior *Navis*, à qua pullum aperiri jubet *n* Apicius, vocatur. *Cauda*, quam ὄῤῥον Hesychius vocat, maribus major, quàm fœminæ, binæ longissimæ incurvi arcus imaginem propter teneritudinem præ se ferentes, in fœminis sunt; quę capis saginandis sub cauda evelluntur; pinguefactorias Germani dicunt. *Calcaribus* quæ πλῆκτρα, & κέντρα, armantur mares; inque iis in magnam quandoq; molem excrescunt; sed & gallinæ cum mares vicerint, cucuriunt, crista etiam caudaque erigitur, ita ut difficile sit, an sint fœminæ, cognoscere, nonnunquam calcaria parva, errore ne naturę an opere ignoro, ijs enascuntur. Plinius *o* Gallinas probat imparib. digitis, aliquando & super quatuor transverso uno, Columella quinq;, ita tamen ne cruribus emineant trãsversa calcaria, sed hæc ad Oeconomiam spectant. *Internarum partium* ista est ratio. *p* *Ossa* habent consistentiam laxam, cavam & levem. *Ingluvies*, quæ πρόλοβος & φάρυγξ ventriculo *q* præposita est. Appendices habet intra, qua desinunt intestina, ut verè ultra ventriculum esse *r* Plinius scripserit. Pellicula intra ventriculum stercori destinata, Echinus, ab aspredine dicitur, Dioscorides κοιλίαν vocavit. *Testes* gallinaceis sunt sub jecore, fœminæ supra caudam. Uterus ex descriptione M. Antonij Ulmi duplex habet foramen. Infernum per quod ovum ad externa respiciens jam perfectum egreditur: supernum & internum per quod sub septo transverso inchoatum, ad formam perfectam suscipiẽdam ingreditur. Totus in parte

n l. 6. c. ult.
o Plin. H. N. l. 10. c. 56.
p Galen. l. 11. de usu partium.
q Aristot. H. A. l. 3. c. ult.
r Plin. H. N. l. 11. c. 37

K sinistra

finiſtra ad ſpinam ſitus eſt, dextram abdominis & centrum, inteſtina obtinēt. Exitum ipſi in ſuperna ad ſpinam deſinente parte dedit natura, quia animalia ſupergreſſu coëuntia, inſtrumenta in proximo habere oportebat, in inferiore podicis ad ventrē poſitus, quia infrà illius eſt officium. Uterque tam proximè cute, quod præputium dixeris, & muſculo, ſphæricæ figuræ, ut extenſioni magis accomodi eſſent, obteguntur, vt arctiſſimè connivētia, ſenſim ipsū aliquando fallere poſſent. Vteri ſubſtantia membranea & craſſa eſt, figura concava, trium digitorum longitudine, qua ad exitum pertinet latior. Porrigitur ab infimo abdomine, juxta ipſorum inteſtinorum exitū, ad locum conceptionis ovorum ſub ſepto tranſverſo, eſtq; cùm extenditur longitudine dodrantali, cujus longitudinis ratione, membranam obtinuit à ſpina dorſi proportionalem omninò ac perſimilem inteſtinorum meſenterio, quàm & venæ frequentes percurrunt, cum ad nutritionem ipſius uteri; tum ad ovi intrinſecus contenti, dum pertranſit à loco ſub ſepto transverſo, ad ipſius uteri exitum, alitionem. Mēbrana autem (verba ſunt Vlmi) ſpinæ colligans, eadem prorſus exiſtit ipſi meſenterio inteſtinorum, quin imò eadem eſt & ſubſtantiâ, & origine: quapropter conſenſum habet uterus cum ipſis inteſtinis. Figura uteri inæqualis, alibi anguſta, oblonga, alibi lata, brevis, juxta hāc varietatem, varia quoq; ſortiri nomina debet. Nam uteri latitudo infimo abdomini proxima, & in qua ovum jam abſolutum continetur, eſtq; ipſemet uterus, reliquum verò corpus anguſtum, oblongum, rotundum, quod ad ſeptū tranſverſum extenditur, vel *uteri ſtomachus*, vel *uterus productus* extenſusve, vel *uteri gula*, nuncupari poſſet. Eſt autem membranea & tenuis, admodum diverſa à reliquo utero protenſo, & à ſubſtantia ipſius uteri, qui ad exitum jacet. Nam finis hic membraneus ſubtilis & pellucidus exiſtit, ac exanguis. *Inteſtinum* quoque *uteri*, ratione figuræ & quantitatis, cūcum longitudine rotūditatem cavernoſam habeat, meritò diceretur. Cui accedit membranæ occaſio hanc uteri extenſionem, vel productionem ſpinæ colligantis, quod *Meſenterium uterinum* appellamus. Intermedia pars uteri, quæ eſt illius portio ab utero propriè dicto, finem interjacens, craſſam obtinet ſubſtantiam, albam, lacti ſimilem, & in ſemetipſam conſidentē, cujus meſereō multiplices venas habet. Hujus ſubſtantia cocta ovi albuminis guſtu ſaporem exhibet.

Victus. De *Victu* non eſt quod multa dicamus. Præcepta ſaginandi ad Oeconomiam pertinent. Vvis & ficubus impensè, ſed infeliciter veſcuntur. Steriles enim evadunt, & pituitoſi, ſi vel ſemen *s* cannabis appoſueris, numeroſorum ovorum partu gaudebūt, ſi vel hordeum ſemicoctum, vel Naſturtii ſemen cum furfure & vino ſubactum, exhibueris, majora deponent, ad ſaginandum tum triticum cū aqua coctum, potu interdicto, tum Cytiſus vehementer laudantur.

Generatio. Quantum ad *Generationem*, & quæ ei adhærent. *Sexus* in hac ave manifeſtis ſignis diſtinxit, & mas erectâ criſtâ, iubâ, à cervice per collum dependente, cauda majore, & inſigni ad prœliandum calcari ſuperbit. *Salacitatis* verò ſunt inexhauſtæ. Nam etſi peculiare ipſis coeundi tempus, vernum eſſe, unde majores fortè tum teſtes, Ariſtoteles innuere videatur, & ad unum ovum fœcundandum multoties *u* cum eâdē gallina gallus coeat, quin & quidam effœminati à primo *x* ortu naſcuntur, ut nec cucuriant, neq; fœminas ineant, & *y* Theophraſtus agreſtes cortalibus ad venerem procliviores dicat: certum tamen ſimul, ſingulis diebus quinquageſies & amplius uxores ſuas Gallum inire, ſi eas mori contingat, mœrore animi interdum contabeſcere, ſi illæ deſint, ne à maſculino quidem genere ſibi *z* temperare, unde lege *a* vivicomburio damnabatur, aliàs non ſui generis volucres, Phaſianos nempe & Perdices aggredi, & ſemen *b* ad Gallinarum & conſpectum & vocem emittere. Quin nunquam *c* qui in æde Herculis paſcebantur ad Gallinas, quæ in Hebes, inter-

s *Mathioli in Dioſcor. l.3. c.148.*

u *Oppian. in Ixeuticis.*

x *Ariſt. l.9. c.49.*

y *apud Athen. l.9.*

z *Æl. l.4.*

a *Plut. in l. nū bruta ratione utantur.*

b *Athen. l. 9. Dipnoſ.*

c *Ælian. l. 7. c.46.*

interfluente utramq; ædem rivo perenni, transvolabant, nisi cum libidinis vexabantur stimulis. Non æquè tamen salaces omnes, lacertosi, rubenti, erectaq; cristâ; rostro, brevi, pleno, acuto, oculis ravis aut nigris, paleâ rubrâ, collo vario, fœminibus pilosis, unguibus longis, cauda magna, frequentibus pinnis, profusissimi in Venerem esse creduntur. *Coitus* tempus mari, statim ac à cubili surgit, fœminæ, progresso jam die, superveniente illo, cõsidet ista humi. à coitu *d* inhorrescit, sæpè festuca aliquâ se lustrat, & vapore per libidinem excitato membra extendente, sese excutit. *De partu & ovis* ne hoc caput nimia mole legentes perturbet, in sequentibus separatim dicemus. *Animales actiones* quod spectat, quia Gallinæ unico oculo sursum elevato, rapaces aves observant, *Visu*, quia aridissimum quodq; modò id ore recipere queant, illicò dijudicant, *e* gustu pollere videntur.

d Aristot. H. A. l. 5. c. 2.

e Scalig. Exerc. 266

Vox.

Vox Gallinæ mutabilis. Circa partum κακκάζει seu singultit, dum incubat, glocit seu glocitat. Cum iniri debet, mancam & exilem vocẽ format, in genere gracillare & pipare dicitur. Cantus, pro malo omine accipitur, & inter obstetricum numeratur observata. Galli propè Thessalonicam nullam habent, apud nos graviorem, sed verè ἄπωδον, qui nec choro, nec fidibus concordat, ᾄδειν & cucurrire solent. Vigiles hos nocturnos excitandis in opera mortalibus, *f* rumpendoq; somno natura genuit. Norunt sydera, & ternas distinguunt horas interdum cantu, cum sole eunt cubitum, quartaq; castrensi vigilia ad curas, laboreq; revocãt, nec solis ortum incautis obrepere, diemq; venientem nunciant cantu, ipsum verò cantum plausu laterum, hinc ἡμερόφον@, & lucis prænũcius dicitur, & veteres gnomonibus horarijs destituti, noctis deliquium & diei accessum eo metiri solebant. Matutinum cantum, quidam alimenti desiderio, (avidè animal calidissimum nutritur:) alij salacitati (initurus cucurrire incipit) nonnulli auræ mutationibus, quæ ex solis contingunt motibus, multi cum & satur, & à coitu canat, occultæ cum sole amicitiæ vendicant. Qui profunda nocte validius, manè remissius cantare putant, cantum vento ferri, ventum noctu magis quam sub crepusculũ spirare, sic gallum longius audire, opinantur. Muti evadunt, si vel circulum è sarmentis *g* callo addideris, vel caput & frontem oleo inunxeris, si Plinio & Alberto credendum.

f Plin. H. N. l. 10. c. 21.

g Plin. H. N. l. 29. c. 4.

Singularem ijs inesse *Fastum* tum inde colligi potest, quod imperitant *h* suo generi, & regnum in quacunque domo sunt exercẽt: tum quòd nullam *i* ineundi sui absq; atrocissimo certamine copiam faciant, tum quòd ædes † ingressuri, sese, ne scilicet crista uspiam offendatur, inclinent.

h Plin. H. N. l. c. c. 21.

i Athen. l. 9

† Ælian. de Animal. l. 4. c. 29.

Pugna.

Pugnacitas nulli est ignota. Ejus spectaculum, quo Miltiades Græcos in Persas felicissimo successu animavit, Socrates Iphicrati Duci animos adjecit, Themistocles exercitum contra Persas ducens instituit, Pergameni quotannis celebravere. Eo Tarnasiari Indiæ populi, Ambivariti, k apud quos per octo dies summo parciũ studio in curia quotannis committũtur, Galli, Angli, hoc e tempore delectantur. Accendi, & *l* allio, unde ἐσκοροδισμένοι, politricho, *m* trichomane & adiantho, fortè quod cristam *n* Galli quodammodo æmuletur, dicuntur, apud veteres stimulis ferris æneisque, quos plectra vocant armabantur, ut se facilius tutarentur in pugna. Nec hæc caret singulari artificio. Videre est ibi *o* intenta projectius capita, inflatas comas, vehementes ictus, cautissimas evitationes, & in omni motu animalium rationis expertium nihil non decorum. Si ex certamine *p* victoriam reportavit, tum oculorum eminentia, tum cervice erecta simul & cantus contentione insolenter effertur, & triumphantis similis est, verè Ἄρεως νεόττ@ Martis pullus.

k Becan. in Gottodanicis l. 7.

l Rhodig. Ant. Lect. l. 16. c. 13.

m Plin. H. N. l. 22. c. 1.

n Porta in Phitogno.

o August. l. 1. de ordine Politian. in Rusticis.

p Plin. H. N. l. 10. c. 20. Ælian de Anim. l. 4. c. 29.

Victus.

Victus idcirco non canit; quod ex illa mala pugna spiritus, fracti vocem supprimunt. Cujus offensionis verecundia confusus, in primam quamque latebrã sese occultat. Ad *Sympathiam* & Antipathiam, quæ sequuntur, pertinent. Quod de Gallinis circa præ-

Affectus.

q Colmella de R.R. — sepia *q* decidit, immistam pabulo necem bobus affert. Porphyrionem tanto amore Gallum prosequutum, ut hoc occiso, ille inedia perire voluerit, Aelianus *r* oculatus testis est. Apes deficiente cibo gallinarum carnibus, & uvis passis refocillantur. Leo Gallum, & maximè album, ut Ambrosio *s* placet, metuit, quem ex cantu à longe, ex crista propius agnoscit, seu ob occultam quandam causam, nam à leonibus & Pantheris homines non attingi, qui jure Galli peruncti fuerint, maximè si ei allium admisceatur, *t* Plinius verè an falso prodit: seu † quod sint

r Ælian. H. A. l. 5. c. 28.

s Ambros. Hexä. l. 6. Ælian. H. A. l. 8. c. 28.

t Plin. Hist. Nat. l. 29. c. 4.

† Lucret l. 4. de Natura rer.

> --- *Gallorum in corpore quædam*
> *Semina quæ cum sint oculis immissa Leonum*
> *Pupillas interfodiunt, &c.*

Basiliscum, cum cucurrientem audit adeò tremere dicunt, ut emoriatur. *u* Sic in Cyrenensium arenis ab itineratibus abigitur. Vulpes una nocte quadraginta interdum & amplius aufert. Voce mustellæ Gallinæ serò exanimantur. Superventu verò eorum, qui serpentis vel canis rabidi morsu læsi fuere, incubitus vitiantur. Eo tamen die quo peperere, à serpentib. non læduntur, & caro earum tum à serpentibus morsis remedio est. Florem vitis si comederint maturescentiũ uvarum esu abstinent. Ex Sambuco magis canoram buccinam fieri pastor credit, si ibi cædatur, ubi Gallorum cantum frutex ille non exaudiat, seu quod in locis sylvestribus, in quibus Gallorum cantus non auditur, sicciora & solidiora ligna nascantur, ex talibus tibia magis sonora tornetur, seu & ob aliam causam. Nam ob streperam Galli vocem, stridore suo fungosam sambuci materiem convellere, vix verisimile fuerit. Denique taxi baccis quidem impunè *z* vescuntur, sed sparti semine, & hominis qui helleborum bibit excremento, ut Avicenna testatur, intereunt, si cum incubant *a* tonuerit, ova pereunt, & semiformes pulli interimuntur. Auro liquescenti si Gallinarum membra misceantur, cõsumunt id in se, ita hoc venenum auri

u Ælian. de Animal. l. 3. c. 31.

z Dioscor. l. 4. c. 75.

a Arist. in H. A. Plinius in H. N. Columella. de R. R.

est, falso scripsit *b* Plinius, & ab experientia *c* confutatur.

b Plin. l. 29. c. 5. H. N.

c Scaliger. Exer. 88.

Morbi Gallis peculiares, Phtiriasis & Pituita. Hac inter messis & *d* vindemiæ tempus, & cum ficus ac uva immatura ad satietatem *e* permissa est, laborant. Aqua in qua origanum maduit, præservantur, restituuntur sanitati, si vel urina rostrum ablueris, membrana qua tum lingua obducitur leviter unguibus avulsa; vel scillam in aqua maceratam cum farina exhibueris. Aphtiriasi maximè dum incubant infestantur, si arena littorali vel saponariorum è lixivio relicto cinere cura mulierum sese pulverent, liberantur. Solent & cum abortu conflictari, qui ovi candido assato, cum uvis passis tostis æquo pondere tritis & ante alium cibum exhibitis, præcavetur. Pulli facilè Podagra tentantur, si stercus pedibus eorum adhæreat: quanquam an Galli quibus calor multus, cibi abstinentia non minor, *f* ea laborent, dubitetur. Capis sanè quibus pusillus calor & edacitas multa familiaris est.

Morbi.

d Plin. H. N. l. 20. c. 6

e Columella de re rust.

f Scaliger. Exer. 277. s. 2.

Quæ de *Ingenio* dici poterant superius sunt attacta, singulari familiam amore prosequi, & simul ac aliquid escę nactus est, Gallinas & pullos ad vescendum invitare, easdem cõtra Milvos defendere, parientibus *g* fœminis condolere, & mœrorem exili testari voce, Luna exoriente *h* lętari, & quod summa admiratione dignum est, cum sese sanguinis copia aggravari sentit, unguib. sanguinem ex cristis prolicere, sic plethora levari, helxine se herba purgare, adjecisse sufficiat.

Ingeniũ.

g Porphyr. l. 3. περὶ ἀποχῆς.

h Ælian. de Animal. l. 4. c. 29.

i Plin. H. N. l. 8. c. 27.

Nec omittendum, Gallos si tempore pluviæ canant serenitatem, si noctu citius, quam solent, aëris mutationem & ventum, si paulo post solis occasum vel à vespertino crepusculo, insolẽtes in raucisonum cucurritum non sine alarum motu prorumpant, k tempestatem *prædicere*. Scilicet, Auster vocalia instrumenta replet, ea sarcina dum se per motum exonerare volunt, ad cantum insolito modo stimulãtur. Sed & Gallinę, si vel manè exire recusant, vel pediculos quęrant, & paludes more Anatum alis verberent, vel pectora rostro purgent, vel in arena ultra soli-

Præsagiũ.

k Ælian. de Animal. l. 7. c. 7.

Aldro. Ornith. l. 14. c. 1.

solitum sese concutiant, vel in principio pluviæ locum opertum quærant, imminentes imbres maximos præsagire, creditum est. Tempestivè serendum esse moneat, si pennas, cum deplumantur, ut ante hyemem solent, à capite amittere cœperint; serotinè, si à posterioribus.

Vsus. *Vsus* harum avium in cibis frequens & ab omnibus laudatur; signatarum inprimis. Ideò hoc primum *l* antiquis cœnarum interdictis exceptum invenio jam lege C. Fannij, annis undecim ante tertium bellum Punicũ, ne quid volucrum poneretur, præter unã Gallinam, quæ non esset altilis, quod deinde caput translatum, per omnes leges ambulavit. Inventumq; diverticulum est in fraudem earum, Gallinaceos quoque pascendi lacte madidis cibis, multò ita gratiores approbãtur. Nec tamen in hoc mangonio quicquã totum placet. Pertinax *m* Imperator lumbos amicis mittebat, & dorso laganis *n* sunt similes. Messalinus Cotta cristas cum palmis pedum & Anseribus torrere, atq; patinis condere reperit. Cerebrum assum cum pauco sale & pipere editur. Jecinora inter omnia edulia Cardanus celebrat. Vẽtriculus si concoquatur, *o* uberrimè nutrit. Intestina quæ & Gigleria vocabantur, cum alijs quibusdam rebus incocta edebantur. Testes apud Bononienses Calend. Augusti comedere solemne est. Uropygium inter militares cibos à Gallis computatur. Erant *p* Galeni tempore, qui & sanguinem Gallinarum edebant. Apud Ægyptios *q* nigræ arte certâ saginatę in familiari sunt usu. Jus fœminæ in balneis potant, sic pingues evadunt. *Apparatum* pullorum Conchialatorũ, Parthicorum, Oxyzoniorum, laseratorum, cum cucurbitis elixatorum, Varrianorum, Frontonianorum, tractogalatorum, farsilium, leucozoniorum, & his similium, in Apicio vide, ex quo multa Aldrovandus desumsit. Olim tamen qui morbo *r* sacro laborabant, Galli carnibus abstinebant. Britannis *s* olim nefas Gallinam gustare; hodiè in Socotora insula eandem contingere, religio est.

l Plin. H. N. l. 10. c. 50.
m Capitolin. in vita ejus.
n Athẽ. l. 14.
o Galen. l. de cib. boni & mali succi.
p Galen. l. 3. de aliment.
q Alpin. l. 3 de Medic. Aegypt. c. 16.
r Hippocr. l. de morbo sacro.
s Cæsar l. 5. de bello Gallico.

De *Vsu in Medicina* quis unquam dubitaverit. Inde olim superstitiosè Æsculapio immolabantur, nec quisquam ferè est morbus cui depellendo non adhibeantur. Reperti qui exsorbili ovo ter quaterve excreverunt, si Brasavelo fides. Febrientibus album en ovorum in aqua concussum exhibuit *t* Hippocrates. Testes in hectica *u* commendantur. Cerebrum Gallinarum in tremore & narium fluxu. Melancholicis Gallina nigra per medium dissecta benè supra caput imponitur. Sunt qui Gallinæ pennam in aceto intinctam ad somni profunditatem conferre tradunt. Jus Galli veteris Asthmaticis prodest. Stercus album Galli ad occultas anginas commendatur, & certò vomitum educit, nec malè in colica exhibetur, & cum oleo & nitro mixtum clavos pedum sanat. Membrana ventriculo subdita cornu similis trita, stomachicis feliciter exhibetur. Jecur assatum Ilæo resistit. Marcellus deniq; Empiricus prodidit, ossiculum extremum ex ala Gallinacea cochleari terebratum, nodisq; septem litio ligatum, atque ita brachio vel cruri ejus partis, quæ inguina habet suspensum, ijs mirabile remedium exhibere. Pro Co.o, hone notandum est, quod Cælius Aurelianus reliquit; quendam à Gallo pugnante leviter læsum, in rabiem incidisse.

t Hippocr. l. 3. de morbis.
u Trallian. l. 12. c. 5.

AD ARTICULUM Primum.

APPENDIX I.

De Gallinarum ovis.

DUpliciter Gallinam ova concipepere, *Per se* nempe & *ex congressu*, constans ferè veterum & recentiorum est sententia. Priori concipiuntur modo, quando mare absente, desiderio ipsius projiciũt intra sese *a* semen gallinæ; sic, tanquam maris initum passæ essent, prægnantes fiunt. Excitat ingentem in partibus genitalibus pruritum, seminantis materiæ abundantia; quam mutua inter se libidinis imaginatio auget, sed & si tempore certo

a Aristot. H. A. l. 10.

c Arist. H. A. l. 6. c. 2. suaviter attrectentur, c idem motis attrectatione humoribus faciunt, ut haud falsò; etiam pulvere concipere Plinius dixerit. Accedit ventorum Austrinor. Autumno & vere auxiliũ. His flantibus, aves multiparæ loca aui per quæ concipiunt, obvertunt, ijs ad libidinem concitantur. Continuus caudæ ut motus, semen quod copiosum, nec menstruorum discessio ulla, ad matricem attrahit. Hinc à vento concipi d aliquando creditum. Hæc ova ὑπηνέμια seu subventanea & zephyria dicta sunt, ut e cynosura & urina illa, quæ æstate ab humore contento inutili generantur. Neq; tamen omninò inania credas. Omnes enim partes habent, minora γονίμοις, liquidiora, minus suavia, & infœcunda per se, à superveniente Gallo fœcundantur. Nec obest vel ex luteo in album mutatio, ut Aristoteles credidit, vel utriusque à membrana ambitus. Ex albumine enim pullus generatur; ova piscium jam exclusa, post à mare injecto semine fœcundantur, & ovum in matrice subventaneum, præter testam & pellem completum, à semine Galli fœcundari, Albertus M. testatur. Quanto tempore maturescant, incertum: tardius propter caloris in semine penuriam, verisimile. Reliquias eorum quæ è semine generata sunt esse, falsum. Nam in gallinarum & Anserum genere, à novellis sine coitu edita, compertum est.

d Varro R. R. l. 2. c. 1.
e Arist. l. 6. H. A. c. 2. Scalig. in l. 10. Aristot. Histor. animal. c. 6.

f Arist. l. 6. H. A. c. 2. Aldrov. Ornith. l. 14. c. 1.

De *Ovis quæ ex congressu* sic habe. f Postquam fœmina de superiore loco quæ præcincturæ seu septo transverso subest genituram excepit, formantur ex ea à facultate formatrice ibidem ova, quæ spinæ pedunculis adhærent, exiguum tùm primò quiddam ut candidum videtur, & venulis distinctum, rubrum dein & sanguineum, luteum, & flavum totum tandem. Mox de spina in intestini uterini principium decidua & ad primos uteri loculos transmissa continuato congressu eo citius quo iste frequentior augescunt, & albugo à croceo secernitur. Tum in secundos loculos detrusa, justã molem acquirunt, & luteum, albumine involvitur. Deveniunt tandem in tertiam cellulam, in qua testæ natura duritiem largitur, eam tamen, ut mollia adhuc exeant, nec nutritio, quæ per eadem fit, impediatur. Sic vitello & albugini constantia, (gallatura seu sperma Galli, si Alberto & Aldrovando credimus, per totum albumen, usque ad vitellum pertingit, huic versus) partem ovi acutiorem infigitur. Decimo à coitu die perfecta, trib. tunicis, quarum una vitellum ambit, altera tanquam pia mater albumen cõplectitur, tertia inter quam & illam humor crudus nascitur, & dum formatur fœtus excernitur, testæ adhærens, duræ meningis locum implet; intus instructa, mollia, ne dolorẽ pariant, latiore parte, ut mollius deponantur, & quia acutior adhæret, ideò postrema exit, egrediuntur, ac refrigerata, evaporato humore qui exiguus, relictaq; portione terrea, justam duritiem, sed acuta parte, qua pullus exit, & ubi grandinem generationi inutilem, qui non cernitur nisi fracto putamine, & injecta parte lutei infra, Aristoteles ponit, exactiorem, servata suâ figura, acquirunt. Poni cosnectâ brumâ incipiunt. Circa Calendas Januarij etiam locis tepidioribus ac fœcundissimis. Optima fœtura ante æquinoctium vernum editur, post solstitium nata, magnitudinem non implent, tantoque minus, quanto serius provenere. Parituras se singultu g produnt; eodem, peperisse testantur, facilius, si festucam ore apprehensam dorso imposuerint, si h Oppiano credendum, libentius, si jam prius ovum in nido conspexerint sine dolore, vel exinde quòd testa membrana mollis fuerit, egresso demum induretur, colligas.

g Columella de R. R.
h in Ixenticis.

Numerus pro ætatis ratione variat, quæ multa pariunt, bis in die ponunt, sed hyperinæ evadunt, & citò cõmoriuntur. Sunt qui quasdam noctu tenera, & nisi ad magnam diei partem, dura, eniti credunt, tenera edituras, dura, si aliquot horis antelucanis lumen viderint, ut sub ortũ solis ponere cogantur, & salis supponatur paululũ. *Monstrosa* interdum circa ea accidere certum. Vidit Aldrovandus cujus puta-

putamen punctis & lineis sanguineis conspersum. Uterum læsum vix dixerim. Sanguinem quo uteri interdum turgent venæ transsudasse verisimile est. Vidit & Albertus totum sphæricum, duabus testis inclusum, absq; ullo vitello, cum albumine aquoso tenui, & altero intra interiorem testam. Dantur & sine testa tam hypenemia quã vera: fortè quòd illa aquosa sint, & exiguo, si humidus Gallinis cibus apponatur, calore dotentur: his propter ictum, vel ex multitudine compressionem tale quid accidat, si Nicãdri opinioni standum est. Nec inter rara trilecitha, id est triplicis vitelli habentur; illaq; plærumque in medio testæ cavitatẽ habere Elluchasis prodidit. Vidit & Gesnerus aliquando cujus putamen, ab altera parte extrema, in angustum velut collum instar cucurbitæ se colligebat. Unum sphæricum ad columbarum vix accedens: alterum anserino haud minus, plicis rugisq; insigne in Aldrovandi Musæo reservabatur. Cæterùm *ponatve & Gallus ova* inter doctos quæritur. Nonnulli decrepitum & ad coitum ineptum, septimo, nono, aut ad summum decimoquarto ętatis anno, pro virium vel imbecillitate vel robore ponere ajunt. Ortum id putrefacto intus semini debet; vel ex humorum colluvio conflatur. Editur sub caniculæ exortum, quod tunc maximè ab ambientis calore expultrix languida in alite decrepita juvetur. Visum in Imperati Musæo oblongum, ab Aldrovando rotũdum, colore modò luteo, buxeo, flavescente, lurido, sed & quoddam ruptum, vitello omninò carere dixisses. Quin & Lemnius Zirizææ duos annosos Gallos non tantum ovis incubasse, sed & ægrè fustibus ab illo opere abigi potuisse, reliquit. Confracta tandem ova, & strangulatus à civibus Gallus, quod, ne Basiliscus excluderetur, metuerent. Et hæc est quorundam opinio. Ovo simile aliquid ex conglobata intus putri cõcretione, in ultimo senio, cum non amplius coit, concipere, verisimilius est: At ovum cum testa non magis excludere potest, quàm vir fœtum, cum parere non didicerit. Basiliscum ex eo produci inprimis si rubeta incubaverit, nugæ, testâ carere, & adeò duræ pellis esse, ut fortissimis ictibus resistat, fabulosum.

APPENDIX II.

De Generatione Pullorum.

ABsolutâ Ovorum historia, de generatione pullorum aliquid nobis dicendum est. Horum verò principiũ veteres Græci, & inter eos Alcmæon Crotoniates, & Hippocrates Cous in vitellum; nutrimentum in albumen conjecere. Recentiorib. contrarium sentire placuit. Ex albo liquore ovi corporatur animal. vitellus alimẽtò destinatus est, ἢ τοῖς ἀεὶ συνισαμένοις τῶν μορίων ἐντεῦθεν ἡ αὔξησις, inde membris subinde constituendis incrementum administratur. Et certè pullo jam constituto sæpe vitelli pars extat, & cum albumen πυρούμενον, *ignitum*, quod incubatione fit & fotu, στερεὸν *solidum* fiat; luteum ἐν τοῖς πάγοις πήγνυται, θερμαινόμενον ὑγραίνεται, *gelu duratur & coit, calore humescit*. Excluduntur incubatu, vel αὐτόματα in terra. Nam in Ægypto & defodiuntur in fimo terra obruto, & turmatim fornacibus Cairinis exclusi prodeunt. Syracusis, potatorem quendam ovis sub storea humo stratis tamdiu potare nunquam opera intermissa solitum fuisse dum excluderentur, proditum est. Liviam ovum in sinu exclusisse, apud Plinium legitur; & vas in quo absq; Gallinæ opera excluderentur, à Porta descripsit. Oblonga & acuta excludunt fœminam, obtusa rotundaq; ab ea parte quę acutior esse solet marem. Incerto id argumento ab Aristotele proditum, contrarium apud Columellam legimus. Dies ter septem exclusioni adscripsit Philosophus, minuuntur, si tepidus aër accesserit, ἡ πέψις θερμότης τις. Concoctio calor quidam est, sed & depravantur aliquando nimio, & urina evadunt, ὥσπερ οἱ οἶνοι ἐν τοῖς ἀλσίοις ὀξύνονται, ἀνατρεπομένης τῆς ἰλύος, quemadmodum vina fæce subversa in calore acescunt. Formationem,

Arist. l.3. de Gener. c.2. Hippocrat. de Natura pueri.

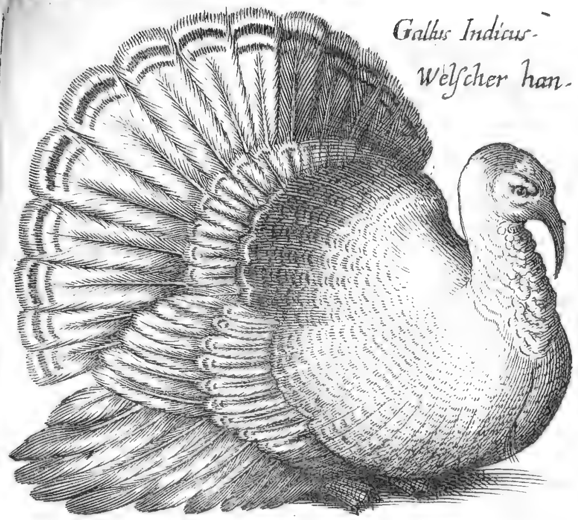
Arist. H. A. l.6. c.3.

nem, & quomodo alimentum pullus factus assumat, diligentissimè exposuit Aristoteles; hunc Aldrovandus secutus, sequentia nobis reliquit, quæ ipsius verbis proponemus. *Secundo* inquit ab incubatu die, luteum observavi deferri ad cacumen, aliquo pacto alteratum, & in medio quasi subalbidum: cujus rei inprimis Aristoteles non meminit. In aliqua verò parte albuminis, quæ pariter erat alterata, semen Galli apparebat, quod tres illas videbatur obtinere qualitates, quales jam ante diximus. *Tertia* die ablato putamine in parte ovi obtusa, vidi albumen, & reliquam substantiæ ovi partem in superiori putamine separatam. Recesserat autem albumen aliquantulum à putamine, quemadmodum fieri videmus in ovis omnib., quę minus recentia sunt. Hinc Plinius ova schista appellat tota lutea, quæ triduo incubatu tolluntur. Vocat autem *schista*, teste Hermolao, quia dividantur, & discedebat vitellus à candido. Videbam item manifestè admodum membranas illas tres quas ovis inesse ex Alberto dixi, & ex Aristotele etiam colligitur: neque verum est, quod secunda earum sit recenter genita. Si enim illud ita esset, minime in ovis nōdum incubatis conspiceretur. Inest autem & his, ut etiam vidi, sed albior in incubatis caloris causa. Eadem die vitellus videbatur versus ovi partem acutam: atque hoc est, quod dicebat Philosophus. Effertur per id tempus luteus humor ad cacumen, ubi est ovi principium, nam ibi est major calor, & vis spermatis. Apparebat etiam in albumine exiguum velut punctum saliens, estque illud quod Philosophus cor statuit. Ex eo vero evidenter admodum videbam enasci venæ trunculum, & ab hoc duos alios ramulos proficisci, qui meatus illi fuerint sanguiferi, quos ad utramq; tunicam ambientem vitellum, & albumen protēdi ille dixerat. Sum autem omnino ejus sententiæ, ut ejusmodi vias credam esse venosas, ac pulsatiles, sanguinemque in ijs contineri puriorem, principalium membrorum generationi, jecoris nempè, & pulmonis, miliumque idoneum: adeo ut rectè dixerit Philosophus, tertia die signa apparere, an ova fœcunda sint futura: licet ejusmodi observatio in majorum avium, utpote Cycnorum, Anserum, ac id genus aliarum ovis locum minime habeat. In ejusmodi enim, ut idem Philosophus testis est, paulo tardius ea signa apparent. *Quarta* die bina videbantur puncta, & quodlibet eorum sese movebat: quæ haud dubio cor, & jecur fuerint, q̄ viscera in ovis triduo incubatis idem dixit. Apparebāt item duo alia puncta nigricantia, nempe oculi: & jam luteum manifestè ad acutam ovi partem, ubi major calor est, & spermatis vis sese receperat. Trahitur autem à spermate illud pro carnis generatione, ut in omnibus animantib. fit, quæ sibi simile generant. *Quinta* die non amplius punctum illud, quod cor esse diximus, extra videbatur moveri, sed obtegi, ac cooperiri, & duo illi meatus venosi evidentiores conspiciebantur, alter vero major altero: nec verum est, quod Albertus scripsit, apparere in tunica illa, quæ albumen includit: nisi forte id de tertia tunica, seu secundaria dixerit, cui evidenter venæ insunt, nam alioqui in illa nullius venæ vestigium inerat. Harum venarum insita vi reliqua albuminis portio quasi in palearum colorem immutatur. Videbantur etiam ramuli ad locum tendere, in quo caput formatur, eo scilicet puriorem materiā, à qua caput, ac in eo cerebrum fiat, una cum virtute formatrice deferentur: Erat autem capitis fabrica valde rudis adhuc ac informis: oculi vero conspectiores, atq; erui quasi magnitudine. *Sequenti dein' die* ablato superiori partis obtusæ putamine, ejectisq; duabus prioribus tunicis, tertia evidenter cernebatur venulis referta: de hac locutū fuisse Philosophum arbitror cum inquit: Membrana etiam fibris distincta sanguineis: atque hæc meo judicio secūdina dici potest. Dein inter hanc, & quartam membranam, quæ fœtum involvebat, humor erat aquosus: quem autumno serosam albuminis partem esse, quæ post natū fœtū superest, tanquam ad generationem

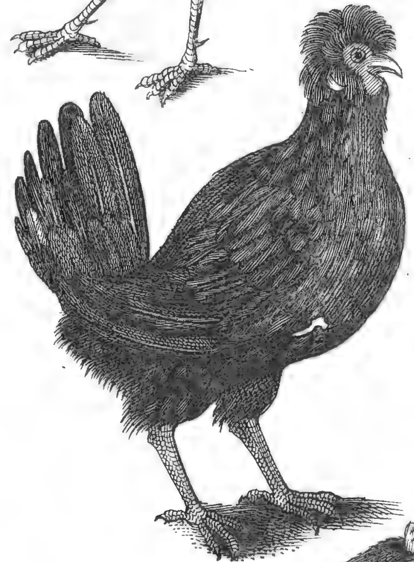
hem inepta. Eam vero membranam innuere videtur Aristoteles à meatibus illis venarum ortum ducere, quatenus scilicet vi fibrarum à venoso illo meatu ortarum in palearum, vel sanguineum colorem immutatur. Cernebatur deinde totus fœtus moveri; & oculi jam majores erant, quam in preterita die: at partes inferiores, thorax nempe, venter, & pedes, erant valde imperfecte, nec discerni adhuc poterant, & rostrum erat muccosum: ut rectè dixerit Aristoteles: pars inferior corporis nullo membro à superiori distingui inter initia cernitur. Caput denique tota inferiori corporis parte majus erat. *Septima die* aperta quarta tunica fœtum conspeximus parvum adhuc, ac indistinctum cum oculis tamen magnis, triplicique in illis humore, crystallino nempe, vitreo & aqueo. Aperto capite jam cerebrum apertè cernebatur, minus verò reliquæ partes. Unde dicebat Philosophus. Paulo post (intelligit meo judicio diem quintam vsq; ad nonam inclusivè) & corpus jam pulli discernitur, exiguum admodum primum, & candidum, cōspicuum capite, & maxime oculis inflatis, quibus ita permanet diu, uti nos conspeximus: & sero, inquit, decrescūt oculi, & se ad ratam proportionē contrahūt; quod quidem verissimum est: siquidem in quarta decima, aut quinta decima die aliquantum resident diminuti propter caloris digestionem. *Octava* rursus *die* oculi majores adhuc videbantur, utpote ciceris fere magnitudine. Totum corpus tunc sese velociter movebat, & jam crura, & alæ distinctè cerni incipiebant. Rostrum tamen interim muccosum adhuc erat. Sed forte quispiam quærat, cur prius superiores, quam inferiores partes in ejusmodi formatione appareant: cui responsum velim, virtutem, seu facultatem formatricem in superioribus magis quam in inferioribus vigere, quod spiritales sint, & per consequens plus caloris obtineant. Cæterum isthæc omnia, quæ hac die videbam, *sequenti* manifestiora apparebant. *Decima die* non amplius caput toto corpore majus erat, magnum tamen, ut in infantibus etiam videmus: magnitudinis autem causa est humidissima cerebri constitutio. Quod vero Aristoteles dicit oculos fabis majores esse, id profectò minime verum est, si de vulgaribus nostris fabis locutus fuerit, cum alioqui ervi, vel ciceris albi, magnitudinem non excederent: atq; hinc etiam nō absurde quispiam colligat fabas antiquorum fuisse rotundas, quales araci sunt, quem ideo fabam veterum quidam existimāt. Neque etiam verum est: quod tradit, tunc scilicet oculos pupillis adhuc carere. Etenim hæ non tantum hac die apparebant, sed duabus etiam præcedentibus, una cùm omnibus partibus ac humoribus. Quod vero ait, detracta cute nihil solidi videri, sed humorem tantum candidum, rigidum, & refulgētem ad lucem, nec quicquam aliud, id de crystallino humore mihi dixisse videtur, qui tamen haud solus apparebat, sed vitreus quoq; & albugineus, unde non parum hallucinatus videri potest Philosophus, uti etiam Albertus, qui eo tempore nil duri, & glādulosi in iis reperiri existimat, cum crystallinus humor solidus sit, ac quā maxime conspicuus. *Eadem* item *die* vidi omnia viscera, nempe cor, jecur, pulmonem. Cor autem, & jecur erant albicātis coloris: & cordis motus non solum apparebat, antequam fœtum aperirem, sed jam secto etiam thorace moveri videbatur. Erat autem pullus involutus quartæ illi membranæ plurimis venis refertæ, ne in humore iaceret. Cernebam etiam vasa umbilicalia prope anum ad umbilicum deferri, ibique inseri, ut cibum per illum petat fœtus. Vidi denique, quod Aristoteles non advertit, in dorso prope uropygium pēnarum principia nigricantia menti humani cuti non absimilia, cui pili abrasi sint. *Die subsequenti* hæc omnia erant manifestiora, & in superioris rostelli extremitate erat quid albidi: cartilagineum, & subduriusculum, quod rursus die decimatertia magis erat conspicuum. Erat autem rotundum milij grano haud absimile. Sagacissima rerum parens natura id ibi fabricasse videtur, ut im-

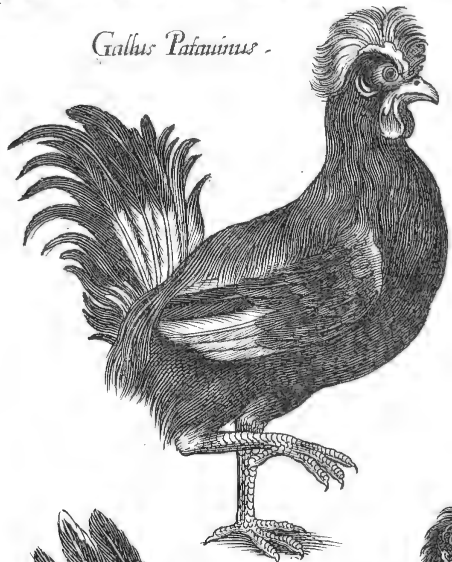
pediat, ne rostello suo vel venulas, vel membranulas, vel alias quascunq; tenerrimas particulas pertundat. Ajunt mulierculæ, pullos iam natos cibum capere non posse nisi prius id auferatur. *Decimaquarta* die pullus iam totus plumescebat. *Decimaquinta* in digitis ungues albicātes apparebant. *Die vero decimasexta* ovum aperire placuit in opposita parte, ubi nativa tunica, sed unica tantummodo apparebat, eaque alba. Alteram enim quam in altera parte semper videram, hic observare minime datum est. Itaq; dubitabam an ea tantum pro albuminis tutela nata sit, cum scilicet ovum non sit recens, vel ad pulli defensionem in ovo incubato. Nam indies illa magis magisq; decidere videtur, & fœtum sequi, qui sui gravitate deorsum decidit. Aristoteles etiam unicam tantum esse eiusmodi tunicam his verbis innuere videtur. Sunt, inquit, quandoq; locata ova hoc ordine, prima postremaq; ad testam ovi membrana posita est, non testæ ipsius nativa, sed altera illi subiecta: liquor in ea candidus est, quasi diceret, omnes partes in ovo locatæ sunt hoc ordine: nempe prima, postremaq; ad testam ovi membrana posita est. Intelligit meo judicio per primā, & postremam membranam, eas membranas recēs in incubato ovo genitas, eas videlicet, quas aliquoties appellavi tertiam secundinam, & quartam, quam involventem fœtum dixi. Nam cum dicit testæ nativam non esse, ostendit nec primam, nec secundam esse, quæ ab altera ovi parte reperitur. Videtur igitur excludere hanc nativam sive primam, vel secundam, & intelligere tertiam, quam secundinam sæpe vocavi. Cum verò dicit, sed altera illi subiecta, intelligit eandem, secundinam nempe testæ subiectam, quod vel ex hoc maximè liquet, quod cādidum in ea liquorem inesse dicat. Is enim, ut supra ostendi, inter tertiam & quartam continetur. Hinc manifesto errore Suessanus convincitur, qui ex Ephesio per primam interpretatur eam, quæ testæ adhæret, per postremam vero, quæ albumini. Quæ omnia à nobis observata quotidie in sequentibus diebus evidentiora, utpote in perfectissimo pullo apparebāt. *Die vero vigesima* pullus putamine à parente Gallina ablato hora vigesima secunda sua sponte exivit. Post exclusionem reperiri in putamine tunicas duas albas nativas una cum duobus aliis in incubatu genitis secundina nēpe, & quæ fœtum ipsum involverat, in qua excrementum adhuc inerat subalbidum. Evidenter adhuc apparebāt in pullo tria illa *vasa umbilicalia*, duę scilicet arteriæ, & vena una, & orificium umbilici valde erat contractum. *Vena* vero jecori per alium rarum, qui rectà ad illud tendebat, inseri videbatur. Mirum autem erat, quod extra id nihil lutei appareret, cum tamen in cavitate abdominis, ubi intestina sunt, prope anum pullus per umbilicum totum fere id absorbuerat, simul cum quinta tunica, quę id involverat. Tanta autem ibi lutei inerat copia, ut vix duplo plus sit in ovo nondum incubato. Aristoteles etiam scripsit, decima ab ortu die, si alvus abscindatur, aliquid adhuc lutei in ea conspici. Sed consideratione inprimis dignum est, quomodo ejusmodi membrana, quam una cum vitello à pullo absumi diximus, post eiiciatur. Videtur autem dicendum, quod per eandem viam, umbilicum videlicet, regredi debeat, vel per anū, quod potius credo. Tunicę huic duo vasa implantātur, quorum unum arteriam esse, & à corde proficisci, pulsus indicat: alterum vena est, deferturq; ad intestina, lutei videlicet vehiculum: Hepar erat coloris admodum lutei, forte quod ex luteo per venas attracto nutriatur. *Hactenus Aldrovandus.* Auxit naturæ dotes ingenium. Fœminas habebis si lunâ plenâ nata, eâdē supposueris. Eo colore nascentur, quo tincta ova fuerint, pulcherrimi excludentur, si cum Palumbi mare Gallina creverit, & ne de mōstrosis laboremus, à Johanne Baptista Porta absq; causa provisum est. Solent in partu numeroso quòd conceptus cohæreant sępe monstra nasci; nec vel geminas vel quadrupedes pullos, nulla sectis membranæ vitellis, vidisse, rarum est.

ARTI-

Gallus Indicus.
Welscher han.

Gallus cornutus.

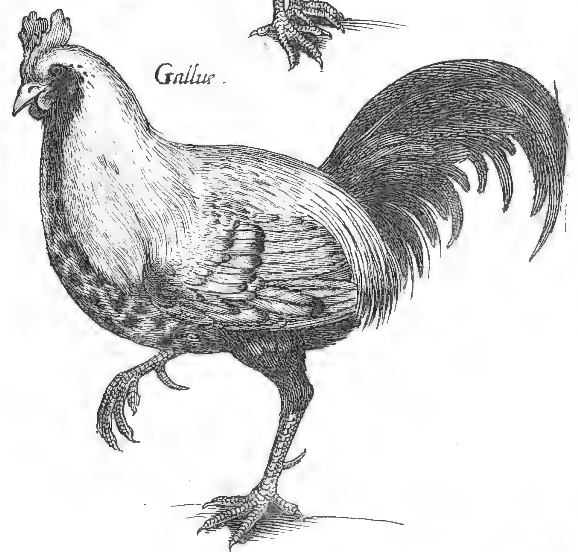

Gallina Patauina.

Gallus Patauinus.

Pumilio. Kriechhun.

Gallina.
Henne.

Gallus. Han.

Gallus.

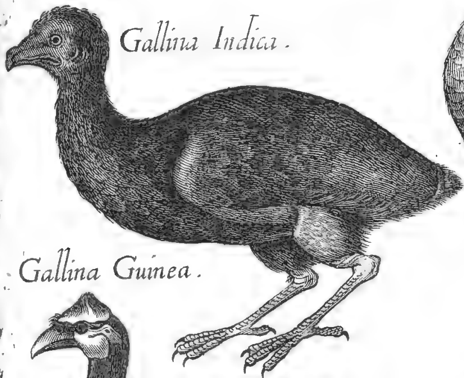

Gallus Turcicus.

Gallina Turcica.

Gallus Persicus.

Gallina Persica.

Gallus Indicus.

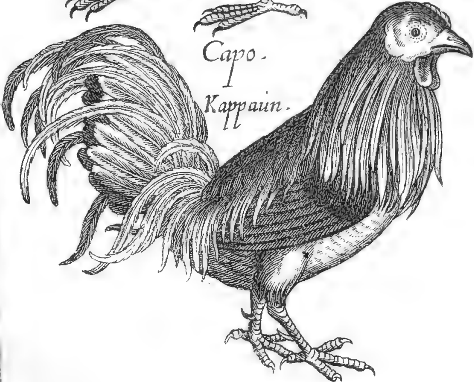

Gallina Indica.

Gallus Indicus.
mirabilis.

Gallina Guinea.

Gallina lanigera.

Gallus palustris.
murhan.

Capo.
Kappaun.

Tab: 31

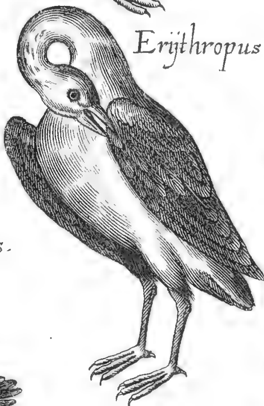

Gallinæ aquaticæ.

Fulica. Wasserhun.

Chloropos Gallinula.

Ispida.
Eÿsuogel.

Gallina hÿpoleucos.

Erÿthropus.

Scolopax siue Gallinago.
Schnepf.

Erÿthra.

Gallinula terrestris.

Rusticula sÿluatica.
Walschnepf.

Scolopax seu Gallinago minor.
Harschnepf.

Gallina Ochra.

Gallina Sorica.

Gallina Rhodopes.

ARTICULUS II.

De Gallis Gallinaceis & Gallinis in specie.

PUNCTUM I.

De Gallinis Patavinis, Pumilione, & aliis quibusdam monstrosis.

HActenus de Gallis & Gallinaceis; in specie occurrunt nobis Gallinæ, Pumilio, Patavinæ, Gallinæ Turcicæ, Persicæ, Galli Scotici sylvestres, Palustres, Galli & Gallinæ Indicæ, Gvineenses, Capi. Gallina PUMILIO seu Nana, quam Aldrovandus describit, erat ferè tota nigra. Majores alarum pennæ in extremitatibus candicabant. Maculis in collo mediam lunam æmulantibus ornabantur. *Oculos* macula sublutescentis coloris rotunda ambiebat. Caput erat cirratum, Paleæ & crista intensius rubebant. Ungues impensè candicabant.

Ex PATAVINIS Gallina tota ex nigro virescebat. *Cristam* gerebat exiguã coloris vix rubri. Pellicula quam propè aurium foramina obtinent, albebat. Mas quinq; duntaxat coloribus ornabatur, nigro, albo, viridi rubeo & luteo. Corpore erat ater, caput cirrhatum, cirrhi radices erant albæ, rostro & pedibus luteis. Visa aliquando Gallina tota candida, cristata, visa & alia in lapideam substantiam inter parietes cõversa, caudiculis suis absque pennis histricis instar horrida. Dantur & pedibus pennatis seu hirsutis quarum descriptionem apud Aldrovandum vide. Cristam Gallus habebat duplicem non admodum magnam. Visi aliquando & monstrosi. Tacebo gallinam quæ tres pedes, tertium propè anum enascentem habebat, pullum, qui totidem instructus, tertium velut ex Uropygio enatum ostentabat. Nihil vel de eo dicam, cui pes è podice natus, quinq; digitis instructus, visebatur, vel cui seu quatuor, priores imperfecti & pallidi, perfecti & lutei posteriores, seu quinque erant, vel de eo pullo cui quatuor alæ erant: nõ tantum contrarium alarum pennæ situm; sed & cervicis plumulas caput versus cirri instar erectas. Tagliaferus Medicus observavit in quodam. At qui in aula Hetruriæ Ducis visebatur Gallus, habebat caput & paleas ex plumis militum, conos quibus galeas exornant æmulantibus duos in fronte pennarum calamos velut duo cornua surrectos; totidem ab utraque rostri propè nares parte, qui in extremitate plumas tenuissimas setarum instar edebant, unum in cervice, qui à principio ferè ejusmodi setis ornabatur. Pennæ veluti squammas toto corpore æmulabantur. Propè Uropygium qua cauda exit tuberculum rotundum & subalbidũ visebatur. Cauda carnosa, pilis nuda; in extremitate floccum album habens propendebat. Tibiæ velut ocreis induebantur.

Aldr. l. 14. Ornit. c. 5.

PUNCTUM II.

De Gallinis Turcicis, Persicis, Gallo Scotico Sylvestri & Pallustribus.

TURCICUS Gallus, quem Aldrovandus describit corpore erat candicante. Alis & alvo nigris. Cauda partim viridi partim nigra. Tibiis & pedibus subcæruleis. Toto corpore, modò argẽteis, modò aureis lineis variegato. Gallina tota erat alba, maculis ubiq; nigris conspersa, pedib. subcæruleis. Visa & alia cum pedib. cæruleis ex albo & nigro maculata. Post carneã cristam, aliam ex pennis albis Alaudæ instar habebat, ut in icone expressum est.

PERSICUS cristã veluti caudam obtinebat, pedes cinereos; ipse totus niger erat. Gallinæ totæ coloris ferruginei visuntur.

Gallus SCOTICUS sylvestris Phasiano carne ac magnitudine est similimus, sed nigrâ plumâ, rubentibus admodum palbebris. Mas collo, pectore, alis, coxisque punctis rubicundis asper-

Boeth. in descript. Scotiæ.

aspersus est; fœminam leucophæam, maculæ nigræ variant, supercilia & barbulæ in utroq; sexu maculis nigris asperguntur. Similis est huic ille quem Turnerus Morhenā vocat. Mas enim totus splendescentis est nigredinis, eam caudæ partem, quæ podicem tegit, quæq; alba est si exceperis. Caput ruber sed corneus cirrhus tegit, & circa genas duo veluti lobi rubri & carnei. Fœmina tota maculis distincta est, & à Perdice nisi major esset, & rufa, magis ægrè dignoscitur. Degunt in desertis, & erica consitis locis. Granis, & summis erucæ germinibus, vescuntur.

Gallo PALVSTRI corpus est subrufsum aut sufflavum, punctis nigricantibus undiq; distinguitur. An idem sit cum illo qui frumento abstinet, & enascentibus minutisque Cytisi folijs vescitur, ut Boethius prodidit, dubito.

PVNCTVM III.

De Gallinaceis & Gallinis Indicis.

GAllum INDICVM duplicem nobis Aldrovandus exhibet. *Primus* est auritus, tridactylos, nulli volucrū generi pulchritudine inferior. *Rostrum* illi in superiore parte aduncum, totum rubrum. *Caput, pectus, & venter* integer colore roseo diluto, qui in pectore maculis subroseis dilutiorib. exiguis, in ventre longè majoribus, quas alba linea transcurrit, insigniuntur. *Cristas* habebat duas, carneam unam, quæ propè rostrum est, inter quam & rostrum superius, macula oblonga cærulea est: alteram pennis luteis propè primam cristam parvis, mox majorib. quæ sursum primò ascendunt, mox descendunt deorsum, constantem. *Oculi* eundem ferè qui in homine est præ se ferebant situm, oblongum scilicet, in cujus medio illi positi. *Aures* habebat erectas asininis non absimiles. *Alas* admodum diversi coloris. *Caudam* duplicem. Priorem exiguam, quinq; pennis ruberrimis constantem. Aliam novem longissimis, diversum colorem obtinentibus. De *collo* superiori & Vropygio pennæ cæruleæ albis calamis ornatæ dependent. *Alterum* simpliciter Indicum idem nominat. Coloris toto corpore erat aterrimi. *Rostro* superiore adunco, utroque caput versus luteo, cætera atro. Vbi foramina narium alijs, ibi rotūdum quid & luteum cerasi magnitudine conspiciebatur. Cristæ loco cirros gerebat. Cauda & calcaribus carebat. Tibiæ pedesque tabellis albicantibus prædití erant.

Gallinas INDICAS, tres idem exhibet. *Primam* colore corporis fuso. Capite cirrhato, rostro in medio tuberoso, albicante, nigris maculis insignito. Coxis ex ferrugineo lutescentibus. Cauda nulla. Vropygio, simiæ instar, nudo. *Alteram* corpore à rostro ad caudæ extremitatem exiguo, ad cæruleum vergente, rostro recurvo & rubicūdo. Cauda longa, ut in Pica extensa, candida, & lineis nigris conspersa; quæq; in fronte tuberculum magnum, figurâ ficus, coloris ferè cærulei gerebat. *Tertiam* colore fusco, in collo & alis ad cinereum vergente, rostro rubicundo, sed non adunco, tuberculum simile in fronte gerentem. *Numidica* dicebatur.

PUNCTUM IV.

De Gallinis Gvineis.

GAllinæ Gvineæ à regione ita dictæ, Perdices Terræ novæ quoq; dicuntur. Corpulentia vix nostrates Gallinas superant, iisdemque quoad mores & vocem ferè similes sunt. Peculiare ipsis acervum quendam pilorum supra caput obtinere, sed qui in anteriori parte reflectuntur, à prima vertebra aut osse colli procedēdo per posteriorem capitis partem. Gallum Mauritanum ita Gesnerus ex Cajo descripsit. Pulcherrima inquit avis est, magnitudine corporis figurâ, rostro & pede Phasiano similis, vertice corneo in apicem corneum à posteriori parte præcipitem, in anteriori leniter acclivem elevato, armatus. Eum natura videtur inferiori capitis parti tribus veluti laciniis se promittentibus committere atque deligare: inter ocu-

Bellonius l. 5. de Avib. c. 9.

oculum & aurem utrinque una omnibus ejusdem cum vertice coloris: ita ut insideat capiti eo modo quo Ducalis pileus Duci Veneto, si quod jam adversum est aversum fieret. Rugosus is est inferius per circuitum; quâ se attollit in directum in summo collo ad occipitium, nascuntur erecti quidam atque nigri pili in contrarium versi. *Oculi* toti nigri, æquè & in orbem palpebræ & cilia. Si maculam in summa & posteriori parte supercilij utriusque demas. Imum *caput* per longitudinem utrinque caro quædam callosa colore sanguineo occupat, quę ne propendēt veluti palea, ut replicaretur, natura voluit, & averso ductu in duos processus acutos à capite liberos finiret. Ex hac carne attollūt se utrinq; carunculæ, quib. nares in ambitu vestiuntur, & caput in anteriori parte à cętero rostro pallido separatur. Harum ad rostrum margines inferiores, replicātur leviter sub vtraq; nare. Quod inter verticem & carnem est à dextra & sinistra parte, squammosâ duplici incisura notatæ: in posteriori nulla sed læves, & veluti punctis quibusdam sui coloris respersę. Color illi in faucibus exquisitè est purpureus: in cętero corpore per summa contuenti, qualis cōsurgit, si album & nigrum pollinem, utcunq; tenuiter tritum, colori fusco rarius aspergas, nec tamen cōmiscens. Tali colori maculæ ovales aut rotundæ per totum corpus inesse visuntur, per summa majores per ima minores comprehensæ intervallis linearum, ut apparet in plumarum compositione naturali, qua se mutuo intersecāt obliquo hincinde ductu per summa tantum corporis, non item per ima. Id non ex toto corpore solum deprehēdes, sed ex singulis avulsis pennis. Superiores enim obliquis lineis se intersecantibus, aut si mavis, orbiculis quibusdam ex albo & nigro, ut dixi polline confectis, & per extremitatem cōjunctis; ut in favis aut retibus, maculas ovales aut rotundas, in spaciis fuscis comprehendunt, inferiores non item. Vtræq; tamen simili lege positæ sunt. Nam in alijs plumis ordine ita junctæ sunt, ut ferè triangulos acutos faciant; in aliis ut ovalem figuram repræsentent, &c. *Vox* illis divisus sibilus non sonorior, nec voce Coturnicis major. similem Gallinis communibus scribit Bellonius. Fœcundæ sunt, & in nutriendis pullis sedulæ.

ARTICULUS III.
De Capo.

CAporū tot sunt genera quot Gallorum, & sola castratione ab his differunt. Capitis tamen juba major est quàm Gallis, caudæ pennæ longiores sunt, & calcaria in majorem mollem excrescunt. *Vox* etiam magis demissa & rauca. Scaliger unum insigni magnitudine, perpetuum convivam habuit, qui cum ater fuisset totus, anno quarto evasit candidus, quanquam erant, alij quibus nulla pluma nigra fuerat. Duobus olim *castrabantur* modis, lumbis nempe adustis candente ferro, aut calcaribus ad infima crura usque. Hodiè vulnere tanto quantum digito superius lumbos subsepto, ubi testes adhærent immittendo sufficit, inflicto, testiculi per posteriora evelluntur. Mori interdum contingit, si erratum fuerit: & Gallum à castratione ita intumuisse Aldrovandus observavit, ut pellis digitis pulsata, tympani bellici instar sonum ederet. Brevi quidam *pinguescere* scribunt, si cerevisiam aquæ loco appośuetis. *Arist. H. A. l. 9. c. 50. Varro de R. R. l. 1. c. 2 Plin. H. N. l. 10. c. 21. Columella. R. R. l. 8. cap. 2.*

Vsus in cibo multus est. Optimum enim sunt nutrimentum & perfectum generant sanguinem, ut omniū avium laudes quātum ad obsonia pertinent, una caro Gallinacea, cujus patina stomachum juvat, pectus lenit, vocem sonoram facit, corpus obesat, Platina comprehendat. Maximè circa sex, septem, vel octo mensium ætatem probantur. In *Medicina* jus caponum ad virium restaurationem commendatur. Quidam ossa crurum medicamentis ad alba mulierum menstrua, immiscent. Alij Fistulæ indolenti pelliculam ventriculi interiorem, in sole torrefactam, & in pulverem redactam inspergunt. Græci asserunt, fabæ semina caporum sanguine macerata, ab adversantibus herbis immunia fore; *Vsus.*

 & si

& si pridie quàm seruntur aquæ simplici infusa fuerint, citius nasci turas; sin nitrata difficilimam coctionem non habituras.

CAPUT III.

De Avibus, quæ se pulverant simul & lavant.

ARTICVLVS I.

De Columbis.

a *Varro l.3. de re rust.* AVes, quas Latini Columbas, seu quod in culminibus villarum degere soleant; seu quod bibentes rostrum aquæ diutius immergant, ut Hermolao videtur. (κολυμβᾶν Vrinare est) seu quòd lumbos frequenter colant, ut Alberto M. placet, dicũt, Græcis περιστέραι, & περιστεροὶ, πέλειαι aliquando τρηρῶνες πελῆρες, & ἔυριποὶ apud Homerum, Hesychium, Phavorinum & alios dicuntur. Descriptionem non est, quod apponamus. Proprium omnib. utraq; connivere palpebrâ. Aristoteles *k* pedibus & unguibus cucullum repræsentare dixit. *Internas* si spectes partes *l* Ingluviem parvam & ferè rotundam ultra ventriculum, id est geminos sinus habẽt; unum in quo merguntur recentia, ut guttur: alterum, in quem ex eo dimittunt concoctione maturata. *Ventriculus* ipsis *m* ferventior. *Lien* tam exiguus, ut visum fugiat. *De felle* inter eruditos non constat. Sunt qui habere negant, *n* Galeno ridiculi, sunt qui affirmant, seu in Vropygio vel dorso, quod verisimile non est: seu non eo loco, quo cętera animantia, sed & inter eas aliis ventri aliis intestino jungitur. Cysti carere dum affirmat Galenus, ne decipiatur metuo.

k *l.2. de partib. Anim. c.13.*
l *Arist. H. A. l.3. c. ult.*
m *Arist. l.3. de partib. c.7.*
n *de atra bile.*

Locus. Quantum *ad Locum*, ubiq; ferè conspiciuntur. Ingens olim earum in Assyria circa Ascalonem quia sacræ, *o* & lege edi vetitæ; in *p* Cypro, Papho, Cythera, Sicilia, Cnido, quia Veneri dicatæ, copia. Tanta apud Pœonas & Illyrios, ut incolas militari contra eas ordine exire, Textor *q* nescio cujus fide, prodiderit. Nil de portu, & navali, Thisbæorũ, Insula Columbaria *r* Solini, quæ in Tyrrheno mari sita est; Lucaiis insulis, in quib. columbis quãdoque onerantur naves, regno Pegu, Fessa, & aliis dicam. Amant verè propter innatum pavorem eminentia loca: naturaliter tamen specus & latebras quærunt, quæ de *nidulatione* in arboribus *s* dicuntur, Palumbis potius competunt. *Sexum* difficulter, nisi interiora scrutentur, discernas. Vox tamen exigua fęmellam, gravior marem prodit.

o *Euseb. præpar. Euang. l. 8. c.5.*
p *Athen. l.14.*
q *in cornu copiæ.*
r *Polyhist. c.9.*
s *Horat. l. 1. oda. 2.*

Coituri mutuo se exosculantur, & senior quidem primum congressum ab osculo exorditur, sequentem sine osculo celebrat, *t* at junior quoties libet coire, osculatur, observatum tamen sine osculo marem *u* admitti, si fœmellæ ereptus pòst triduum eidem restituatur. Si mares desunt, ruunt in mutuos amplexus fœminę, ita singulis diebus ad octiduum & ultra hypenemium ponitur. *Ovum* quinto à coitu die perficitur: per oblivionẽ factum, quod † Plinius intra decem maturescere scripsit, & fœmina sæpè ipsâ quâ peperit, postridie *x* aliquando, marem repetit, ut fortè ad partum alterius ovi alacrior accedat. Vexata, vel spontè paulò morosior, ovum per tristitiam retinet. Bina ferè *z* ponuntur, ita natura moderante, ut aliis crebrior sit fœtus, aliis numerosior. Sed & quia volaces, *a* consumitur volatu materiâ, & in alas pennasque abit. Ex priori marem, fœminam ex posteriore edi veteribus *b* creditum, visæ tamen binas fœminas aliquando, binos aliquãdo mares uno exclusisse partu. Benè autem Plinius crebriorem iisdem fœtum innuit, & falsò δίγονον appellavit Varinus. Singulis namque seu *c* tricenis, seu quadragenis *d* diebus concipiunt, pariunt, incubant, & pullos enutriunt. Continuatur toto anno fœcunditas, si locum *e* apricum; unde Ægyptiæ *f* duodecies pariunt; & cibum, quem facilè acquisitum eximio corporis & ventriculi calore nullo negotio conficiunt; (hæc fœcunditatis causa Aristoteli) habuerint, si horum aliquid deest, à bruma *g* ad æquinoctium hybernum otiantur. Sic duodecim ex eis imo tredecim *h* & quatuor-

Generatio.
t *Arist. H. A. l. c. 2.*
u *Aldrov. Ornithol. l.11. c.1.*
† *Plin. H. N. l.10. c.*
x *Athẽ. l.9.*
z *Plin. l.10. c.52. H. N.*
a *Arist. de Anim. Gener. l.3. c.1.*
b *Arist. 6. H. A. c.4. Plin. H. N. l.10. c.48. Ælian. l.1. var. Histor. c.1.*
c *Arist. H. A. l.6. c. 4.*
d *Varro l.3 de re rust. c.7.*
e *Idem l.5. c.13.*
f *Plin l.10. c.53.*
g *Varro. l. 3. de re rustic. c.7.*
h *Plin. l.10 H.N. c.58.*

tuordecim, haberi possunt paria. Æstate enim binis interdum mensibus terna edunt, sæpè inter pullos ova inveniuntur, & alij provolant, alij erumpunt, hi rursus simul *i* ac creverunt, & robur habent, cum matribus pariunt, & quanquam *k* Aristoteles intra annum eos coire, semestres incipere Venerem agnoscere scribat: Plinio tamẽ quinque mestres fœtificare scribenti, Albertus & experientia subscribunt. Non est ergò mirum quod M. Varronis temporibus, quinq; millia columbarum quandoque in uno peristeroptrophio colebantur, cum vel decem paria paucis annis in talem numerum excrescere queant.

i *Varro l.3. de re rust. c.7.*
k *H.A. l.6. c.4.*

Incubatio maris & fœminæ *l* perficitur opera, hęc noctu, ille interdiu incubat, de tempore inter scriptores non constat. Plinius, æstate octavo decimo die excludere putat, *m* vicesimo aliàs. Apud *n* Aristotelem, quod ovum prius editum fuerit, intra vicesimum diem & absolvitur, & excutitur à pullo. Pertundunt ovum pridie quam excludatur pullus. Alberto denique completur septem in utero diebus, fovetur per quatuordecim, postea fisso ovo, pullus exit. Experientia ab Aristotele militat, qui *o* etiã cœcos & imperfectos, quod, quia pauciparæ sunt, copiam alimenti cum prole parere soleant, pari affirmat. Possunt ab ortu *p* versicolores haberi; si miscentibus jam oscula maritis,

l *Athẽ. l.9. c.16.*
m *Plin. H. N. l.10. c.58.*
n *Arist. H. A. l.6. c.4.*
o *4. de Generib. c.6.*
p *Oppian. l.1. de venat.*

Stragula flammeolis oculis rubrosque tapetes
Et vestes ostro perfusas objicit auceps.

Aetas. *Vitam* columbarum octonis annis Plinius *q* definivit; quos etiam allectricibus, excœcatis Aristoteles *r* tribuit. Albertus domesticis viginti annos adscribit. Athenæus *s* ad triginta producit, fuit, quæ viginti duos annos vixit, & semper, excepto ultimo generavit.

q *Plin. H. N l.10.*
r *Arist. H. A. l.9. c.7.*
s *Athen. l.9. Dipnos.*

Vox. *Vocem* per γογγύζειν, γογγύζειν, τονθορίζειν, & τοτίζειν, quod Latini gemere, murmurare, & meditari dicunt, expressere Græci.

Volatus. *Volatum* quod attinet, nullæ domesticarum neque longius domo, neque diutius abvolant, sed & altè per aëra volitasse, in Paphlagonia Bellonius *t* observavit, ut conspectum effugerẽt, seu ijs cum aëre tanta intercedit familiaritas, ut securius in eodem degant: seu alia causa. Celeritatem multi testantur *u* authores, hujus opera uno eodemque † die victoria Taurosthenis ex Olympia Æginum parenti ipsius nunciata est. Sueta intecta fides, ut Hircius & Brutus in *x* Mutinensi obsidione, Leydenses in sua; Romani in Circum vel Theatrum euntes, quæ vellent domum nunciaturi; * Ægyptij, Cyprij, & Cretenses nautæ ad terram appropinquantes; Benẽses † Cattiæ urbis incolæ eis usi tanquam tabellionibus fuerint; effecit. Frustra vallum & vigil obsidio per cœlum eunte nuncio. Duplicatur celeritas, dum se à rapacibus insectari sentiunt. Sed & strepitum in volatu *y* quandoq; edunt, quâ ostentatione, ut vinctæ præbentur Accipitri implicatis strepitu pennis, *z* qui non nisi ipsis alarum numeris eliditur. Speculatus occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit.

t *l.6. de Avib. c.23.*
u *Virgil. l.5. Aeneid.*
† *Ælian. variar. l.9.*
x *Plin. l.10 c.37.*
* *Bellon. l.6. de Avib. c.21.*
† *Boter. in Relationib.*
y *Virg. Aeneid. l.5.*
z *Plin. H. N. l.10. c.36.*

Ingeniũ. Ad *Ingenium* & *Mores* Columbarum pertinet, quod cum bibunt, collum *a* non resupinant, sed quia breve & amplum, multarumque aquarum capax habent, largè jumentorum more bibunt, quod

a *Athen. Dipnos. l.9. Plin. H. N. l.10. c.34. Arist. H. A. l.9. c.7.*

—— ubi mollia frangunt
Nubila, jam longum cœloq; domoq; gregatæ,
Si junxit pennas, diversoq; hospita tractu
Venit avis, cunctæ primum mirantur & horrent,
Mox propiusq; volant, socium jamq; in aere ipso
Paulatim fecere suum, plausuque secundo
Circumeunt hilares, & ad alta cubilia ducunt.

quod corpus primò humectant, dein pulvere *b* sese conspergunt, sic à pulicib. & omni sorde mundantur, quòd manè fœminas vagantes in nidum cõpellunt, & incubare cogunt. Sæpè ex hac causa castigatio pigrius intrante fœmina ad pullos, *c* quod conjugii fidem non violant, communemque ser-

b *Arist. H. A. l.9. c.49*
c *Plin. H. N. l.10. c.34.*

servant domum. Nisi cœlebs aut vidua nidum non reliquit, & imperiosos mares subinde etiam iniquos ferunt: quippe suspicio est adulterij quamvis natura non sit. Tunc plenum querela guttur, sæviq; rostri cibus, mox in satisfactione exosculatio, & circa veneris preces pedum orbibus adulatio. Appetunt tamen maribus defunctis, cujuscunq; coloris, non nigræ tãtum, quod proditum quibusdam, novas nuptias; & si *d* domini jussu conjugia permutent, pristino domicilio redditæ, prioribus spretis, novissimis adhærescunt, quin & nonnullas ex maritatis cum alijs coire Aristoteles dixit: & ut nigrâ apud Ægyptios mulier perpetuò vidua, quòd pulla semper incederet significabatur: sic ingrati apud eosdem columba, quòd masculus validior factus, patrem rostro incessit, & à matre abigere conatur. Huc etiam pertinet, quod *e* mas adultos pullos, cum ex nido tempus prodeunti est, subigit, quod eis pavore perculsis (sunt autem *f* timidissimæ) med æ natium partes *g* tremunt, quòd, dum etiam sub mensis cum Gallinis conversantur, hominum consuetudine se delectari ostendunt, quod deniq; Aquilam sublimipetam ab humipeta discernere norunt, & si hic invadit, in sublime *i* feruntur, si ille, deorsum versus ruunt. Nec tacendum, recens natis pullis vel k terram salsuginosam, quam in locis lotio conspergi suetis quærunt; vel salis ipsius *l* grana, seu ut livorem abigant, *m* ne fascinantium noceant imprecationes; seu, ut ad recipiendos cibos præparentur; seu, quod verisimillimum, ut eis tam fœcunditatẽ quam cibi appetentiam ingerant; insuper, corporis mundiciei impensius studentes, nidos à fimo repurgare. *n* Helxine, herbâ ad evacuationem uti, laurinos ramulos tenues primum pro amuleto colligere, deinde ad pullorum custodiam nidis imponere. Colores suos varietatemque dispositam nosse. Memoriâ, ideo temporis, quando fœminæ in cucubitu succedendum est, nunquam mas obliviscitur, † pollere. Ita denique cicurari, ut & literas ferant, & cibum ex auribus, quib. præstigijs nebulo ille Saracenus Muhamedes usus est, capiant.

d *Aldrov. Ornithol. l.15 c.1.*
e *Arist. H. A. l.9 c.7.*
f *Ezechiel. c.7.*
g *Tzeket Chilia.* 12. 433.
i *Ælian. H. A. l.3. c.45.* *Arist. H. A. l.9 c.36.*
k *Arist. H. A. l.9. c.24* *Eliã. H. A. l.3. c.45.*
l *Gomesius l.1. de Sale.*
m *Athen. Dipnos. l.9*
n *Ælian. H. A. l.1. c.35.*
† *Rhodig. l.20. c.10.*

De Pugna satis est dixisse, in nidorum vicinia mares pro uxoribus has pro illis pugnare. Antequam coiverint, mares adhuc cœlibes, suas alijs subtrahere conantur. Vidit & Avicenna duas pro fœmina pugnantes; hæc victori adhæsit; quem, pugnâ repetitâ, deseruit victum. *Pugna.*

Amicitia eis intercedit cum homine. Alliciuntur in columbaria & manent, si vel humano sanguine cum pisis integris in vase figulino circumacto *p* illinantur, & pisa deglutiant; vel cranium hominis senis in iis *q* suspendatur; vel lorum quo homo *r* strangulatus est, deponatur; vel lac mulieris puellam à bimatu lactantis, occultetur. Cum capite capræ, quod excruciatũ, cum multo sale, & cumino Romano coctum, ac ibidem depositum, eos retinet. Cum Tinnunculo & vespertilionibus ut suis locis expositum est, deniq; cum vite agresti, peristerione, saliva, carlina, semine viticis, & aliis. Detinentur vel peregrinas adducunt, si aliquid horum vel in columbario sparseris, vel suspenderis in nido. *Amicitia*

p *Gesnerus de colũbis.*
q *Albertus de Avib.*
r *Palladius l.3. c.44.*

Inimicitias autem exercent, cum circo, ad cujus vocem perhorrescunt, quod vociferans invadat; *s* Milvo, *t* Aquilis, marinis inprimis; Bubone, qui ova exsorbet. Noctua, corvino genere, vulpibus, catis, Mustellis, *u* helleboro albo, & dentibus humanis, *x* quibus virus quoddam inest, quod & fœtus implumes necat, taceo de aliis. *Inimicitia.*

s *Hont. l. Epod. od. 16.*
t *Aelian. l. 3. de Animal. c.45.*
u *Serapio. l.4. de Methodo c.114*
x *Plin. H. N. l.11. c.37*

Affectus ipsorum sunt, Pulices & pediculi, quibus nisi mundentur, macilentæ evadunt; varioli circa oculos, *y* qui mense Augusto inprimis infestant; & vitiligo ac lepra ob quam à Persis pulsas apud Herodotum *z* legimus. *Morbi.*

y *Crescent. l.9. c.90.*
z *Herodot. l.1.*

De *Usu columbarum in Medicina* multa prodita sunt. Ventriculo quia sunt ferventiore, lapillos comesos conficiunt, Margaritas eis exhibitæ poliri *a* Cardanus prodidit. Pestiferis haud corripi morbis, qui carne assiduè in cibo usi fuere, ex Aegyptiorum accepimus arcanis. Odor etiam sylvestrium in aërem resolutus, ab Epilepsia & Paraly- *Usus.*

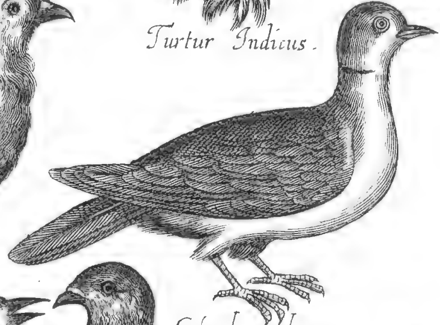
a *de varietate Rer.*

Columba Indica rostro.

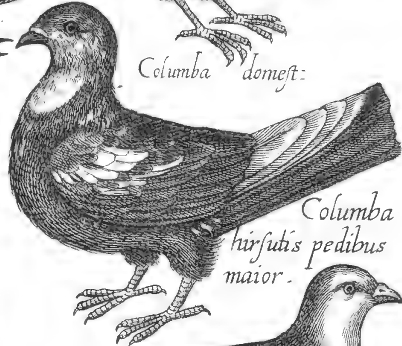

Columbus.

Columba Cypria
Turtur.

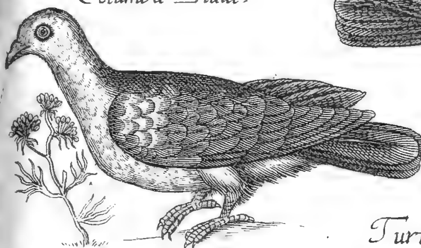

Columba syluestri.

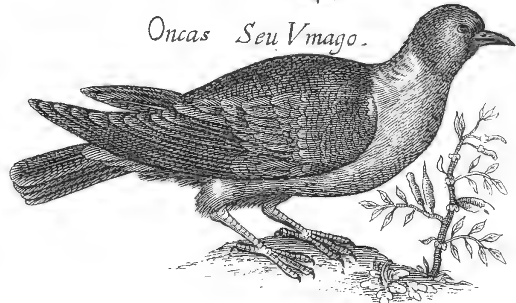

Turtur Indicus.

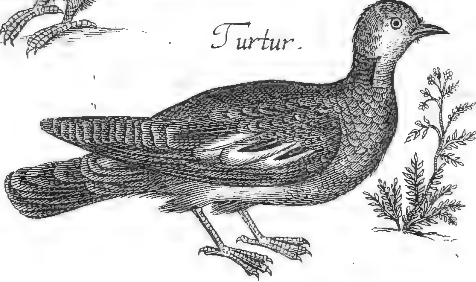

Alchata siue Filacotona.

Columba domest:
Columba hirsutis pedibus maior.

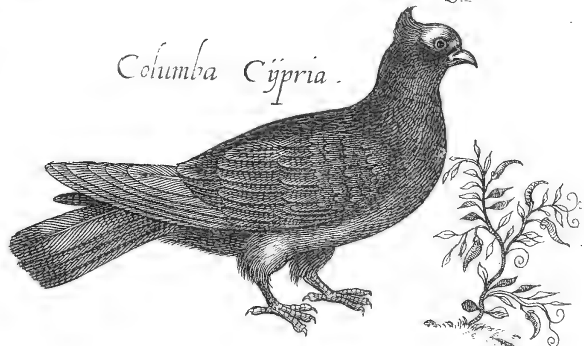

Columba Cypria.

Columba Liuia.

Oncas Seu Vmago.

Turtur.

Columba domestica Varijs coloris.

Columba Cypria.

ralysi, si Villanovano & Abenzoari credimus, præservat. Cerebella cœcitatem inducendi proprietatem habere, metuo ne falsò, dicuntur, medicamentis venerem promoventib. rectè præscribi, certum. Sanguis *b* cruorem membranis cerebri emanantem cohibet, & oculis *c* suffusis eximiè prodest. Lusciosis benè illinitur. In masculis efficaciori Hierocles eundem medicamento ad stranguriam Equi admiscet. Adeps ad dysuriam cōmendatur. Pennæ primum enatæ & cum urtica ustæ podagræ dolores leniunt, ut Marcellus author est. Ovis rectè condyloma fovetur; sed desidere ante æger in aqua debet, in qua verbena decocta est. Fimus tanti est fervoris, ut ignem sæpè concipiat, & in ea *d* Mysia quæ est Asiæ pars, domus hac ratione conflagrarit. Cum hordeacea farina vel aceto mixtus, strumas discutit; arefactus, & cum nasturtij semine tritus, inveteratos coxendicis, cervicis, & lumborum dolores extirpat, ut scriptum Fernelius reliquit. Prodest *e* calculosis, si vel in aceto maceretur, illud propinetur colatum; vel in eodem septem diebus infusus, & aquæ rosaceæ instar destillatus exhibeatur. Excutit fœtū, si cum Castoreo, opoponace, myrrha, vel felle vaccino suffitus excipiatur. Emplastrum cum aceto forti, rectè super ani ficus posueris. Imbecillius tamen domesticarum stercus, validius earum quæ in montibus vagantur. De reliquis consule Aldrovandum.

b *Dioscorides.*
c *Galen. de Simp. Medic. c. 3.*
d *Galen. l. 9. de Tempore.*
e *Gesnerus de Columbis.*

Laudatus *& in cibis Columbarum usus.* Commendantur in epaticō morbo ab *p* Hippocrate, in virum, post diuturnum morbum imbecillitate à Rhase; & Peguani ita iis delectantur, ut advenis, interdum vendere nolint. Sylvestres, quas elixabis, domesticis, quæ assæ, magis valent. Pulli propter molliorem succum veteribus vernales æstivis & autumnalibus (vescuntur tamen & hæ melioribus granis) præferuntur. Et videbis ex ijs, apud scriptores Messos, Crustas, Miranse Catalonicum ludebat, quod & Rui dicitur, & alia cibarii genera. Pullos tamen, caput & oculos lædere, lepram nimio usu gignere, Simeon Sethi; Cynanchen inducere Rhasis, meminere. Quod verò *q* Varronis tempore, singulorum pullorū paria ducentis nummis, & si eximia essent, singulis millib. sestertiorum vendebantur, quòd *r* Columellæ diebus sunt inventi, qui quaternis millibus nummûm bina paria mercabantur: quod deniq; *s* Plinius L. Axium Equitem Romanum ante bellum civile Pompejanum denarijs quadringentis singula paria vēditasse scribit, luxuriæ potius & delicijs quam usui adscribendum est.

p *Libro de interm. affectib.*
q *de Re Rustic. l.*
r *de Re Rustic.*
s *Plin. H. N. l. 10. c. 37.*

ARTICULUS II.

De Columbis Domesticis.

Genera columbarum tria Varro *b* posuit. *Vnum* agreste, seu saxatile, quod in turribus & culminibus villæ habetur, quod falsò Perottus πελειάδας esse credidit, quidam malè cum illo saxatili, quod in agro Bononiensi capitur, prorsus ferum, saxatilibus Varronis majus, coloris lividi, rostro rubicundo, conferunt, quodq; *c* Galeno νόμας & βόσκας, dicitur. *Alterum* clementius, quod cibo domestico contentum, intra limina januæ solet pasci. Κατοικίδιον seu Domesticum Galeno. *Tertium* ex his stirpib. Miscellum fructus causa. Aristoteli sex sunt species, nempe, *Columba*, *Oenas*, Gazæ vinago, *Phabs*, *Phassa*, *Pelejas*, & *Turtur*. Aldrovando verò ex magnitudinis ordine, *Phassa* primum, *Phabs* secundum, *Oenas* tertium, *Columba* quartum, *Livia* seu Pelias sextum, *Turtur* postremum locum occupat. Palumbum Pyrallidem, Columbam, & Turturem, nihil inter se similitudinis habere falsò à Callimacho *f* dictum, in sequentibus exponetur. In Sylvestres & Domesticas commodissimè distinguuntur. Et Domesticæ quidem, si Differentias attendas coloris, magnitudinis partium, & coitus, ratione variant. Fuêre in insula Capitis viridis & Madera sylvestres adeò mites, ut domesticarum more se capi manibus paterentur. In Therapne maximas nasci ait Perottus, Spoleti perexiguas. Tantum duodecim

Genera.
b *l. 3. de re rust. c. 7.*
c *l. 10. de Compsos. simpl. Medicament.*
f *Æliā. l. 1. varia. hist. c. 15.*

decim passuum millia efficiunt discrimen. Habentur in Norvegia totæ albæ, quas & alibi vulgatissimas conspicias. In *g* Græcia eo primum tempore visæ sunt, quo Persicus exercitus circa Athon montem interiit. In Eryce *h* Siciliæ ingens numerus unum rubrum tanquam Ducem sequitur. In Persia *i* deniq; Columbi si qui sunt, oblongo & anserino illi sunt collo. Genera tam indigenarum quam Exoticarum plurima apud nos sunt, quæ an veteribus cognita fuerint, jure dubitari potest, etiamsi Romanos Columbarum amore insaniisse *d* Plinius prodiderit. Sunt *Gutturosæ* vulgaribus domesticis duplo ferè majores, pedibus hirsutis, quæ inter volandum, & dum murmurant, fauces in ingentem tumorem inducunt, Plinij Campanas dixeris. Aliæ *Cypriæ*, seu ut Gesnerus nominat, Rusticæ, Anglicę, Monachicæ, seu Ferrariensis, ex quib. quædam *Cucullatæ*, cristam gerunt, & pedes vel pennis ornatos vel nudos habēt: quædam crista carentes, rostro sunt admodum exiguo, & pedibus nudis. Aliæ *Turcicæ* & *Persicæ* colore toto pullo seu betico, præter oculos, qui miniacei, pedes qui pallidè rubent, & rostrum, quod lutescit. Aliæ *Indicæ* rostro Anatis, nihil præter pedes, & magnitudinem cum columbis commune gerentes, quarum illa quam Aldrovandus Vienna acceperat, rostro albicabat, circa nares rubescebat, postremò serpentum instar subcæruleis & nigris maculis, quæ per totum fermè verticem producebātur, variegatum erat. Sub oculis macula longa alba totum caput tanquam torquis ambiebat. Aliæ, quæ, quod in honorem fœmellæ, vel suę vel aliarum post longa murmura à terra sese elevent, & ultra illas volaudo alas quatiant, Belgis *Overslagers* dicuntur. Alię *Gyratrices*, quę, dum in orbem supra fœmellas maximè obvolitant, tam fortiter alas quatiunt, ut duorum asserum simul collisorum sonitum superent. Unde remiges earum pennæ semper ferinæ fractæ conspiciuntur. Aliæ *Galeatæ*, quarum caput, cauda, remiges, semper alius coloris sunt, quàm reliquum corpus. Taceo hic *monstrosas*, quarum una in Germania propè pagum Rikenhoven capta, præter quatuor pedes, duplicem alvum habebat; altera duplici quoque alvo Bononiæ nata est; tertia bicorpor quodammodo erat, ex uno nimirum corpore, alterum par pedum remittens, cum reliqui duo alteri corpori perfectè inessent.

g *Athen. Dipnos. l. 9. c. 16.*

h *Aelian. l. 4. de Animal. c. 2.*

i *Scaliger. exerc. 231. c. 7.*

d *Plin. l. 10 H. N. c. 17.*

ARTICULUS III.

De Columbis Sylvestribus.

PUNCTUM I.

De Palumbis.

Sylvestres columbæ quæ sint, præterito ex Aristotele articulo recensuimus. Primus ex illis *Palumbus*, qui vel *Major*, vel *Minor*. Hic Phabe Philosopho dictus, à nemine hactenus descriptus est. An ille sit, qui in Marchia Anconitana Palumbo vocatur, incertum.

Nomen. *Maiorem* Græci φάσσαν, Attici φάττιαν, moderni φάκα, Niphus Torquatum, Servius, Titum vel Titium; sed per hos fortè vultures intellexit Persius ut Aldrovandus opinatur; Villanovanus Cadonem vocant. An *Generis* diversitatem admittat, nondum liquet. Hispani *a* in quadam novi orbis insula grandiores nostris. Gustu & sapore meliores Perdicibus qui aromaticum spirabant, odorem, & quarum dissecta ingluvies floribus plena deprehensa, invenere.

a *Martyr. Decad. Oceani l. 10.*

Descriptio. *Corporis* crassitie ad Gallinas propemodum accedunt, magnitudine haud multo minores. Color est cinereus, *caput* ex rubro & cæruleo mixtum, alæ in lateribus maculis albis insigniūtur, torquis coloris est à capitis, dorsique colore diversi. Ingluviem *b* ventriculo præpositam habent. Ideo benè Plinius, Aves quædam sinum unū habent, quo merguntur recentia, ut guttur alterum, in quem ex eo demittunt, coctione maturata, ut Palumbes. *Testes*, cum Venerem exercent, insigni magnitudine augentur; hybernis mēsibus, ne ullos quidem habere arbitrantur nonnulli.

b *Arist. H. A. l. 2. c. ult.*

Locum

Locus. Locum si spectes, nullibi noti non sunt. Apud Delphinates, & Vesates Aquitanos, magnus eorum provectus. Raro humi insidere vise, arboribus vel editioribus locis delectantur. [d H.A.l.1. c.1.] *d* Aristoteles dum campestres vocat, per loca campestria, illa quæ arboribus consita sunt, intelligere videtur. Migrare prodidit Plinius, [e Plin. H. N.l.10. c.24.] *e* nec abnuit experientia. Nec hybernare quidem apud nos sese pati, falsò apud *f* Aristotelem dicitur. [f Plin.H.A. l.8.c.12.] Nam si tepidiora defuerint loca, in angustiis montium jugis sese recondunt. Ideò verno tempore deplumes conspiciuntur. Phattas semper conspici, quòd apud Aristotelem extat, error est. De Phabis id intelligendum Athenæus innuit.

Nutrimentum. [Scalig. in Arist. de Animalib. l.5.c.12.] *Cibus* eis inprimis Fabæ. Unde Fabarianum apud Ferrarienses nomen, in Gallia glandibus sæpius, cum ilicis cocciferæ tum suberis; ilicum viridiū, nec non fragorum repletum invētum in Gallia stomachum, Bellonius affirmat. Hinc Glandiferarum appellatio. Alicâ vehementer saginantur.

Generatio. *Coeunt* & fœtificant *g* trimestres, [g Arist. H. A.l.6.c.4.] unde tanta ipsarum copia. In Venerem accensæ, mutuò sese ante initium *h* exosculantur. [h Oppian. de venat.] Ante veris ingressum, intenso adhuc frigore nidificare, & plumas sibi, ut pulli calidius recumbāt evellere, ex inspectione, an authoritate. [Mantuan. l.1. de Cal. Tempor.] Alciat. p̄didit. *Nido* locus arbores, juniperi inprimis, si *i* Theocrito credimus. [i Eidyll.] Bis quotannis parere ex Plinio *k* habemus; [k H.N.l. 10.c.58.] semel ex *l* Aristotele. [l H.A.l.6. c.4.] Terna plurimum pariant *m* ova. [m Plin.l.c.] Sed quamvis tot peperint, nunquam plus duobus educunt. Tertium quod irritum est, Urinum vocatur. Palumbes incubat fœmina post meridiana, in matutinum cætero mas. Incubatus *n* citius quam à columbis perficitur. [n Arist. H. A.l.6. c.4.] Decem & quatuor diebus uterum ferunt. Totidem iterum fœtus, sed *o* cœcus & imperfectus involucris evadit, atq; perficitur. [o Arist l.4. de Generat. c.7.] *Vivere p* palumbes ad XXX. annum, aliquos ad XL. habemus authores, [p Plin.l.10 H.N. c.35.] uno tantum incōmodo unguium eodem & argumento, senectæ, qui citra perniciem reciduntur. *Marem* prius mori *q* credunt, [q Arist. H. A.l.9. c.7.] cum in avib. cæteris fœminæ prius abeant. Salacitas fortè in causa. Nam & in passerum qui salacissimi genere idem contingit.

Vox. Quantum ad *Vocem* gemere Philomela authore, minurire Spartiano dicitur. Cantus omnibus similis, inquit *r* Plinius, [r H.N.l.10 c.35.] atq; idem trino conficitur versu; præterquam in clausula gemitu. Hyeme mutis, vere vocalibus. Audiūt tamē, si ex asperrima hyeme placidum & serenum tempus successerit, si aurito testi Nipho credimus. Genere ordinariè vere *s* incipiēte, & nisi cōfecto solstitio incipiunt. [s Plin.H. N.l.18.c. 28.] Sic hujus tempus indubitatis notis signavit natura. Et vox rusticis præsentis veris signum habetur.

Morbi. De *corporis affectibus* nil occurrit, unguium in senectute incrementum, de quo supra, si exceperis.

Ingeniū. Sed nec de *Ingenio* & *Moribus* multum. *t* Amisso corporali consortio solitariæ incedunt, [t Isidor. in Originib.] nec carnalem ultra copulam requirunt. Adulterio corruptæ, *u* corruptorē, si assequi possunt, interimunt. [u Porphyr. l. de Abstinentia.] Ingenij sunt simplicis, ideò in eorum nidis deponit ova cuculus; & Plautus hominem ignavum, Palumbem vocat. Vulnere denique accepto *x* origanum imponunt, & ad sanitatem redeunt. [x Ælian. H.A.l.5. c.46.]

Vsus. Invenere & in *cibis* & in *Medicina* Vsum. In Carani nuptiis appositas Athenæus; [y Dipn.l.4.] *y* in Nasidieni convivio sine clune ceu lautiores Horatius meminit. Carnes in fluxu mensium pituitoso Hippocrates: *z* in tympanite Trallianus; [z l.2. de morb. mulier.] in Elephantiasi Aretæus, in colio affectu Aëtius; in pestilentia Alexāder Benedictus; in dysenteria & colica Plinius præscripsere. M. Cato Censorinus ægrotis exhiberi voluit. Paulus tertium inter aves locum eidem assignavit. Venerem propter glandium esum extinguere, creditum quibusdam. Oculi, quia confossi renascūtur, ad vulnera oculorum & cicatrices *a* commendantur. [a Porta l.1. Phytog. c.14.] Jumentorum verminatio finitur, *b* ter circumlato verendis Palumbo, [b Plinius in H.N.] palumbus emissus moritur, jumentumque liberatur confestim. Sanguis vulnera purgat. Fimus urinam provocat, & calculo in

faba sumptus resistit. Lapilli in ventriculis inventi, contriti, potioni contra eosdem insperguntur.

PUNCTUM II.

De Oenade seu Vinagine, Alchata seu Filaçotoa Arabum & Columba Livia.

OEnas Tzetzi Ο᾽ινὰς, non tam ἀπὸ τῶν ἰνῶν à fibris carnis, quæ dura, & nisi terg⁹ detraxeris esui inepta est; quàm, vel à colore uvarum nigrarum maturarum, quas οἰνωπὸν Græci vocant; vel à vindemię tempore, quo & conspicitur & capitur; unde Lycophroni οἰνότροπος φαψ, dicitur. Gaza vinaginem, Josephus Scaliger Vinitorculum, alij viniferam, Julius Scaliger Rupicolam, vocavit. Major est columba. *Rostrum* habet, si Oenas est quam Aldrovādus exhibet, cinnaberinum, longum, in extremo acutum. *Caput* totum ventrem & alarum pennis cinerea. Remiges notabilis magnitudinis & nigricantes. Cervicem, intercurrentibus plumis nigris viridem. *Caudam* versus Vropygium cineream cætero nigram. *Pedes* rubros.

ALCHATAE quam cum Filacotona eandem Aldrovādus facit, alæ sunt oblongæ, pennæ & plumæ coloris coturnicum, cutis extrema dura, in Syria pedes nigri & breves. Ad eam proxime accedit illa, quæ nomine Angeli Monspessulanis venit, quamq; Perdici persimilem, rostro & pedibus nigris, plumis ex fusco colore in nigrum vergentibus, & luteis in ruffum, esse Rondeletius ad Gesnerum scribit.

COLVMBA LIVIA Alberto Cavernalis, Gręcis πέλειας, ex descriptione Gesneri, est columbâ domesticâ minor. *Rostrum* ipsi albicat, & circa nates parū purpurei habet. *Collum* pronum ad latera habet pro diverso ad lucem posita variè splendens, in se partim subviride partim purpureum. Supinum ex cinereo tale. Plumas ubiq; cinereas, alarum pēnas quatuor longiores cinereas, medias, partim cinereas, partim ad extrema nigricantes, ultimas dorsum versus subruffas. Pedes rubros.

Vescitur glandibus & granis. *Nidificat* in arborum cavis & templorum muris. Migrat, & in cibo, palumbo tātùm tenerior, præfertur. In India, prodente Aeliano, virides pennas habēt, Psittaco simillima: Cruribus & rostro Græcam refert Perdicem.

PVNCTVM III.

De Turture.

TVrtur in Columbaceo genere ultimo loco ponitur. Tria aut quatuor earum in Hispaniola observata genera. Visæ in locis frigidioribus, & nivosis candidæ & in Aquitania duas ejusmodi se vidisse testatur *a* Scaliger. Turcarum verò Imperator, par rari & peculiaris generis Herico Galliarum Regi transmisit. Ex Alexandria diversi à nostratibus adferuntur coloris. Observatum & nostro ævo quoddam genus, cujus fœmella candicat naturaliter; mas coloris est cinerei ad subruffum vergentis, habetque torquem nigrum.

Differētiæ.

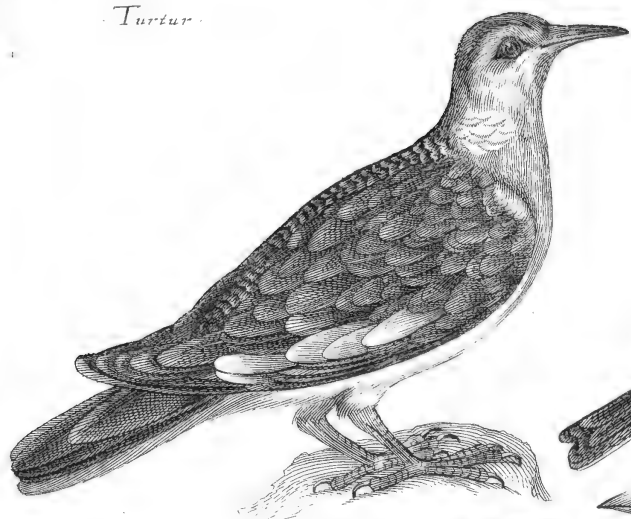
a *Scalig. Exerc.* 19.

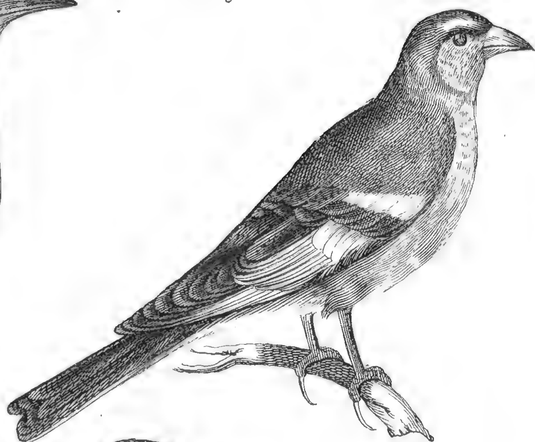
In *Descriptione* non est quod immoremur. Falsò Orus Apollo soli inter omnes volucres dentes & mammas tribuit. falsò *b* Ovidius nigrum dixit. *Collum* torquis ambit lōgè aterrimus, viridibus maculis conspersus, ante vix conspicuus. *Alæ* sunt versicolores. *Dorso* & pectori vicinæ elegantissimo colore ruffescunt, nigris, quarum extrema viridia, intercurrentibus. Hinc virides cum ruffis marginibus sequuntur. Remiges sunt atræ; si albi aliquid occurrit, in extremitate illud est. Fœmina *c* nisi interiorum aspectu difficulter cognoscitur. Ex *Indicis* fœmina, pedibus exceptis, qui rubri, & rostro quod nigricans, tota est candida. Mari caput, collum, pectus alæ ad remiges, dorsum ad Vropygium dilutè ruffescit, nec ulla macula respergitur. Iris in oculis miniaceo colore resplendet. Torquis tenuis & nigra circum quoque collum ambit. Venter propè anum

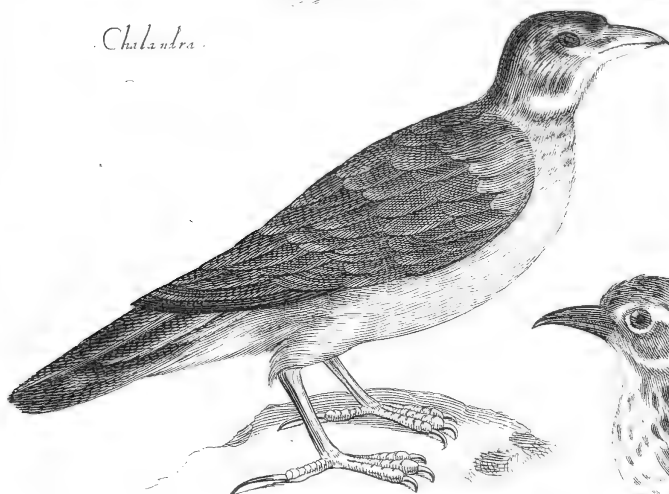
Descriptio.

b *Ovid. in Epistol.*

c *Arist. H. A. l.* 9. *c.* 7.

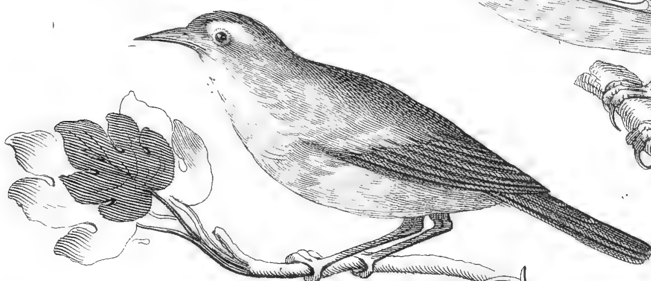

Turtur

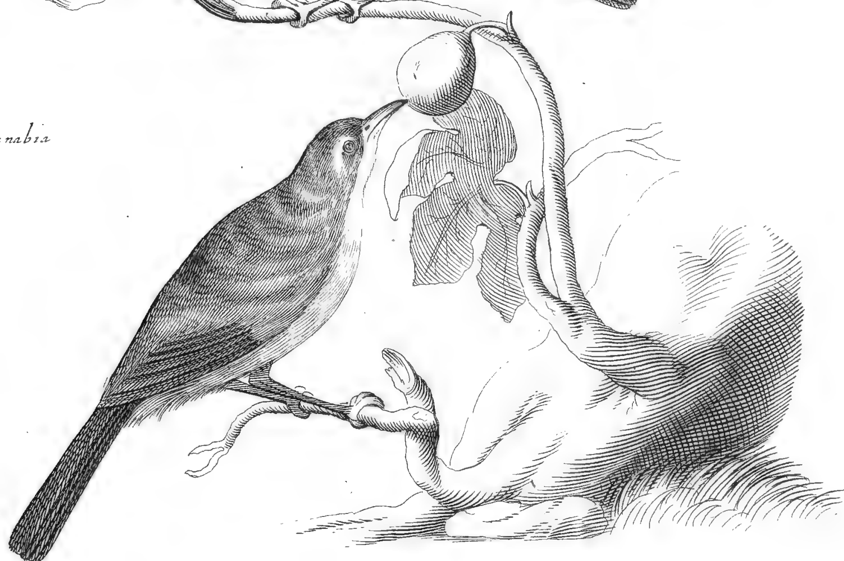

Fringilla

Chalandra

Montifringilla

Alauda non christata

Ficedula

Ficedulo Canabia

anum lutescit. Pedes rubei tabellis albicantibus ornantur.

Locus.

Nullibi ferè non visuntur, rarius alicubi vel frequentius. In Æthiopia tanto numero per aëra volare traduntur, ut nebulas effundant; & solis radios impediant. Apud Tartaros quia in cibis prohibitæ, abundant. Sed & Peru numerosè eas alit. Morantur ferè semper vel in montium jugis vel ulmi aut aliarum arborum cacuminibus Hyeme vel latent, vel tepidiora loca petunt. Unde Trimestres, quod totidem mensibus nobiscum agant. Plinio. Cum ad Italiam *d* veniunt, in Pontijs insulis, primâ volaturâ requiescendi causa paucos dies morantur. Redeunt ad nos adventantis veris nunciæ, cum jam prolem fecerunt.

d *Varro de Re rust. l.* 3. *c.*5.

Nutrimentum.

Vescuntur e frugibus, glandibus & olivis. Milio vehementer delectantur. *f* Æstate sua sponte dummodo sit facultas cibi; hyeme offâ panis vino madefacta pinguescunt, & si novella sunt ætate, in tantum, ut *g* pinguedine suffocati intereant, tanquam nimio infartu elisis faucibus.

e *Arist. H. A. l.* 8. *c.*3.
f *Columella. de Re R.*
g *Scalig. in Theophr. l.* 5 *c.*20.

Generatio.

De *Generatione* eadem ferè quæ in Palumbis occurrunt. Bis anno pariũt, & trimestres fœtificans. Mas & fœmina vicissim incubant. Nidus inter densos arborum ramos ex duris & nodosis lignis construitur. Indicę quotiescunque ova rumperentur, nova pariebãt; forte non facturæ, si illa exclusissent. Proprium omnibus crepitus ventris; & cum vocem edunt, novissima pars alvi vehementer citatur.

Aetas.

Octonis annis *vivere*, reliquit Aristoteles; quindecim iisdem cubare *h* Bartholomæus Anglicus.

h *l.* 3. *de propr. Animal. c.* 34.

Vox.

Gemere Latinis dicuntur; Græcis τρύζειν, quibusdam στένειν. Tum *volatu*, tum pedibus plurimum valent.

Amicitia.

Amicitiam colunt cum Psittaco, *i* Merula, Pavonibus.

i *Scalig. in Theophr. l.* 3. *c.*16.

Inimicitia.

Inimicitiam k cum corvo, & chloreo exercent. Helleboro, quo columbæ intereunt, propter peculiare temperamentum impunè vescuntur; malo punico trito perimuntur.

k *Ælian. H. A. l.* 6. *c.*46.

Ingeniũ.

Ad *Ingenium* pertinet, quod si mori alterutrum contingat, *l* à secundis nuptijs abstinere, soli volare, nec ramis frondentibus insidere, nec limpidam aquam bibere, nido suo contra lupi incursus, *m* squillæ folia, quæ isti fugere consueverunt, superjacere, & gladiolum seu tanquam fascinationis amuletum comedere, seu nido imponere; qua fide non addo; prodatur.

l. *Mantuã. l.*2. *Part. Mar.*
m *Ambr.* 6 *Hexam.* 4.

Usus.

Usum quod spectat Aegyptij ijs, *n* quod Accipitris sacri sibi alitis ungues aliquando evaderent; abstinebant. Martialis, *n* cujus ævo capita Turturibus amputabantur, clunes laudat. Vulgus pingiores commendat. In *Medicina* idem quod Palumbes præstant; Fimus albugines extenuat. Facilitatur partus, si tribus juniperi septem lauribaccis, cum cinnamoni drachma, & corticis cassię drachma una & semis farta assata & pinguedine Gallinæ ad ignem inuncta; vesperi bis in hebdomada sumatur. Non tangi venereis, qui in corio lupi cor Turturis delatum gustavit; falsò à Mizaldo proditum est.

n *Porphyr. l.*4. *de Abstinent. l.* 7. *Epigr.*

ARTICVLVS IV.

De Passeribus in genere.

Nomen.

PAsseres, Græcis στρουθοί, δίγκρες, δηγκῆρες, δήρηγες, Macedonibus δρῖες; Eleis, *a* δειρῖται, alijs ἐλλόποδες & ἔλλοι, ut apud Hesychium extat, dicuntur. Eidem σμάρδιον passerculus est.

a *Athen. dipnos. l.* 3.

Differẽtia.

Aristoteles vix alios præter domesticos novit: ideò omnia quæ de illis scripsit, hisce conveniunt. Athenæo ex Alexandro Myndio, alij sunt *sylvestres*, quorum fœminę corpore sunt debiliores, rostri colore magis testaceo, facie id est anteriore parte, nec nigra, nec valdè alba; Hollandorum fortè lignipetæ: alij *Domestici*, qui στρουθοὶ πυργῖται *b* Galeno, ἀσπουργίτας modernis Grę-cis. Alberto sunt quidam in vertice rubei, in cavis arboribus nidulantes. Visuntur & albi, & semper, si *c* Pseudo Aristoteli credimus, tempestatem nunciant conspecti. Sunt in insula S. Thomæ virides, *d* canori. Meminit Avicenna *e* cujusdam, qui quindecim diebus continuis in principio veris suavissimè cantillet, post colorem im-

b *l.*3. *de Aliment.*
c *in secret. secret.*
d *Scalig. Exercit.* 236 *h.*2.
e *l.*8. *de Animal. c.*7.

immutet, mutescat, & sese abscondat. Est in India *Passer Nocturnus*, qui noctu volat, interdiu quiescit. Hirundinibus est alis & volatu similis, ex cinereo niger, nisi quod in medijs alis albam habeat fasciam. Noctuam odio ingente prosequitur. Fortè Aristotelis *f Colaris*, quem ab ulula capi affirmat, vel Actuarij Passer sylvestris magnus, in summis fruticum surculis desidens, colore & magnitudine Alaudæ, voce garrula, hyeme latens, quique à Noctua capitur. Sunt ibidem & Turdo minores, velocissimi volatu, qui aquas sequuntur, & natant. Sunt & alij de quibus inferius dicetur.

f H. A. l.9. c.1.

Descriptio. *Descriptionem* non est, quod quis à nobis postulet. Pennæ quoties acriora urgent frigora abeunt in albas. Non est ipsis gula, nec ingluvies, sed ventriculus longior. *g* Ad imum intestinum paucæ appendices visuntur. Fel alijs ventri, alijs intestinis jungitur. Nullibi non inveniuntur. In Media *h* tanta aliquando eorũ copia, ut incolæ, quia semina terris concredita absumebãt, aliò commigrare coacti fuerint. Delphis in Hollandia, sæpè una die in uno cerevisiariorum granario aliquot cẽturiæ capiuntur. Migratorios esse vel sese occultare, Hieronimus innuere videtur. Athenæus mares hyeme latere, fœminas permanere, ex eo quod color in ipsis mutetur, collegit. Aldrovandus inter migratorias vel latentes poni credit; quod, mares vere, calore tam interno quam externo accrescente, quãdo iterum calor accrescit, conjuges suas ad sobolis propagationem adhortari incipiant.

g Arist. H. A. l.2. c. ult.
h Diodorus Sicul. l.4. c.3.

Nutrimentum. *Victitant* granis jactis in terram seminibus milio, muscis, formicis, grillis, scarabæis, vespis, apibus delectatur & hordeo, cujus corticem celeriter à grano separant. Sed nec grana sambuci rejiciunt. Et hyosciami semina absque ullo detrimento, seu propter venarum exilitatem seu causam de Coturnice redditam, devorant.

Generatio. *Generationem* quod attinet, salacissimi esse comperiuntur. Vidit *i* unum Scaliger in cavum quoddam plus decies ad fœmellam quam iniret, ex adverso muro, pusillis interpositis momentis advolasse. Vidit *k* Aldrovandus alterũ, qui longè minori quam horæ spacio, vigesies fœminam inivit, pluries initurus, nisi ista locum mutasset. *Nidulantur* vel sub tegulis tectorum, vel in foraminibus parietum, & ut pulli mollius cubent in fœno & plumis. Occupant & hirundinum aliquando nidos. Unde apud Ægyptum ob limum, quem invehit Nilus, cum hirundinibus artem parietum è luto construendorum invenisse, credũtur. Pariunt cœcos & imperfectos *l* pullos: bis terve quotannis, octo ad summum, quatuor ad minimum, ut plurimum septem.

i Exercit. 269.
k Aldrov. Ornithol. l.15. c.10.
l Arist. 4. de Gener. c.4.

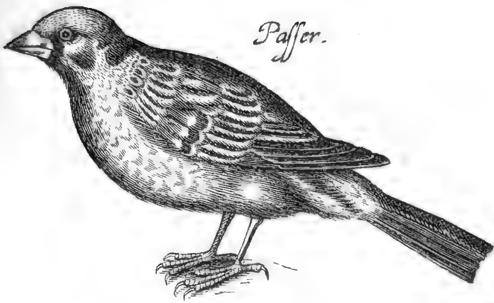
Aetas. *Aetas* passerum diversimodè definitur. Mares negantur anno diutius vivere, argumento, quia nulla veris initio appareat nigritudo in rostro, quæ ab æstate incipit. Fœminis longiusculum spacium, ait, Plinius. *m* Albertus id à tempore coitus computat. Scaliger *n* nullum excedere bimatũ, verisimile esse credit. Ex illis, inquit, parum captatur, minimum capitur; fœcundissimi sunt, frequentia nõ magna. Aldrovandus eam ad quadriennium extendit, quòd columbæ etiam salacissimę, decimumsextum imò plures attingant. Cognoscitur ætas ex rostro, cinereum hoc, & circa fauces croceum juvenibus; nigrum ac durum provectis. *Vox* eorum apud Græcos est ςρουθίζειν, quod stridere vertitur. Apud Homerum τρίζειν, apud authorem Philomelo pipere. Rhadivus cantillare dixit. Cum gradiuntur, saliunt.

m Plin. H. N. l.10. c.38.
n in Arist. de plantis.

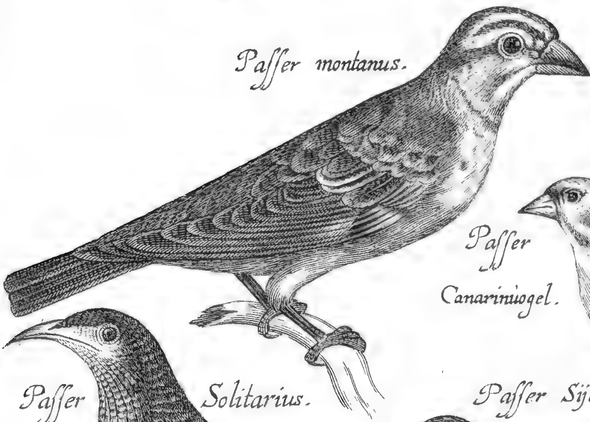
Ingeniũ. *Ingenium* si attendas, ita sunt timidi *o* ut sæpè à somno excitentur, ad domorum fastigia concurrunt, ut à suspectis casibus reddantur alieni, qui multis periculis probantur obnoxij. Visus *p* qui ab Accipitre impetus in Xenocratis sinum confugit. Taprobanenses *q* in alto mari emissos, terram petituri, sequuntur. Evaduntinterdum ita domestici, ut ad puerorum manus vocati advolent. Ad Noctuam confugere, dum aucupis artes effugere conantur, quod Orus Apollo prodidit, falsum. Quid ijs cum nocturnis avibus?

o Ael. H. A. l.7. c.19.
p Idem Var. Hist. l.13. c.31.
q Acosta. l. 1. Hist. Ind.

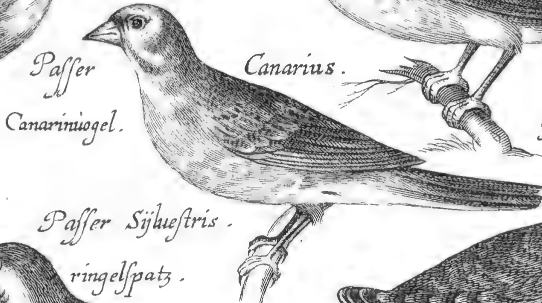
Inimicitia. Gerunt & *Inimicitias* cum Vulture, *r* Mu-

Paſſer.

Paſſer.

Paſſer montanus.

Paſſer ſtultus.

Paſſer
Canarinuogel.
Canarius.

Paſſer
memlus
ſteinamſel.
Solitarius.

Paſſer Sijlueſtris.
ringelſpatz.

Paſſer domeſticus.

Paſſer domeſticus.
alius

Paſſer faluis.

Paſſer
maculatus.

Paſſer albus.

P. Albicilla.

Paſſer montanus.
alius.
Paſſeris ſpecies.

Paſerculus
Brachijuras.

r Bartbol. Angl. l. 12. c. 33. r Mustela & alijs. Calamodyles, qui ex Passerum genere esse videtur, folio s cedri perit. Pestem à milio atq; panico, Sturnorum, Passerumve agmina, scio abigi herba, cujus nomen est ignotum, in quatuor angulis segetis defossa: mirum dictu, ut omninò nulla avis intret, inquit Plinius: Eodem referente u multi ad remedia ejusdem segetis rubetam noctu arvo circumferri jubent, priusquam sarriatur, defodiq; in medio inclusam vase fictili: ita nec Passerem, nec vermem nocere; sed eruendam priusquam metatur, alàs amarum fieri.

s Æl. H. A. l. 6. c. 46.

u Plin. H. N. l. 18. c. 17.

Vsus.

Vsus Passerum in *cibis* rarus. Galenus tamen eos alibi cum columbis, Perdicibus, & Phasianis inter cibos attenuantes numerat. Alibi autumno maximè laudabilem carnem habere testatur; & Suidas in delicijs habitas prodit. At Platina *x* ob nimiam caliditatem malè alere, difficulter concoqui, & libidinem excitare ponit. Invenere & in *Remediis* locum. Caro venerem *z* excitat; & ritè Epilepticis, Tympaniticis, renum *a* calculo, vel articulorum vitio laborantib. præscribitur. Idem de cerebellis & ovis prodidere scriptores. Adeps Nicolai ad tophos Emplastro inseritur. Fimus, faciem purgat; quæ facultas ex maribus agnoscitur, *b* quòd guttatim albis, & nigris punctulis distinguantur. Idem cum vino potus virgam erigit. Cum sputo hominis illitus, varices extirpat, cum adipe porcino inunctus alopeciam sanat. Stomachum exsolutum & nauseabũdum *c* inspersus corrigit. Cum oleo calefacto proximæ *d* auriculæ infusus, dolorem dentium pellit. Cinis denique pullorum utiliter ad eundem infricatur.

x Platina l. 5.

z Plin. H. N. l. 30. c. 15

a Galen. l. 6. de sanitate tuenda. c. 2.

b Porta l. 5. Phytognom. c. 16

c Archigen. apud Galen. l. 8. sec. loca c. 4.

d Plin. H. N. l. 30. c. 3.

De Passeribus in Specie.

PUNCTUM I.

De Passere Albo, Flavo, Maculato, Albicilla, & Montano.

PAsser *Albus* totus est candidus, rostrum, pedesq;, quæ partes flavæ sunt, si excipias. Oculorum etiam nigram pupillam lutea iris ambit.

Flavus ad Aldrovandum delatus, totus erat flavus, præter oculos, qui nigri. supra per dorsum, caput, alas, & caudam ad castaneum vergebat colorem. Quali etiam femora, tibiæ, & pedes tegebantur.

Maculatus qui dicitur, albo, nigro, & subflavo constabat colore. Caput totum, ac collum alba, intercurrentibus maculis subluteis. Rostrum erat flavescens in superiori parte, in inferiore omninò flavum. Alæ tribus prædictis coloribus ornabantur. Oculorum iris candida. Cauda tota penè flava erat.

Albicillæ rostrum & cauda ex cinereo candicat. Caput & omnes inferiores partes ex alba lutescunt. Dorsum maculæ coloris ferruginei amplę, lineolis admodum candidis, exiguis decoratæ, percurrunt. Pennæ alarum castaneæ sunt, circumcirca luteæ, tibiæ pedesque fuscæ.

Montanus est omnium Passerum nostratium pulcherrimus. Vertex capitis est coloris ferè punicei, vel potius castanei. Mentum, ut vulgaribus atrum; inter quod & verticem color albus est, qui descendens totum ventrem occupat. Ad oculorum latera maculæ sunt binæ, una altera major, utraque nigra. Dorsum atq; alæ partim flavæ, partim nigræ. Alæ, qua ventrem contingunt, modo ferrugineæ, modo atræ, modo albæ. Cauda tota ex luteo fuscescit. In fœmina sunt omnia pallidiora, & mentum eam maculam non habet.

Aldrovand. Ornit. l. 15. c. 15.

PUNCTUM II.

De Passere Sylvestri, Torquato, Pusillo in juglandibus degente, stulto Bononiensium, & Illyrico.

PAsser *Sylvestris* verticem capitis habet ferrugineum ad cinnabarinum vergentem. Oculorum ambitum album, iridem flavam. A mento ad podicem cinereus est, sed plumarum extremi-

Aldrovan. Ornithol. l. 15. c. 16.

tremitates ad subruffum inclinant. Mentum & collum inferius lineæ admodum continuæ, transversales. Nigriusculæ percurrunt; cum aliàs in omnibus Passeribus maribus totum atrum statuendum sit. Dorsum, cauda, & pedes ex ferrugineo fuscescunt, nisi quòd pennæ in extremitatib. suis omninò sint luteæ. Alæ eundem colorem exhibent, sed pennæ primæ costas obtegentes, in notabilem desinunt candorem.

Idem lib. c. c.18. Bellon. l. 7. de Avibus c.20. *Torquatum* Bellonius ab albo torque oculos sub supercilio ambiente vocat. Macula ei lutea est. Dorsum & alæ cinerea. Habitat in sylvis, in cavis arborum nidulatur, vocem edit magnam, & aliter se & pullos, quàm is, qui in urbe degit, alit.

Passer in juglandibus degens omnium est minimus. Rostro admodum brevi, nigro, crasso; pedibus, cruribus, capite, alis, Passeri murali similis.

Idem c.20. *Passer stultus Bononiensium*, est avicula habitu Passeribus similis, sed colore diversissima. Totus namq; flavescit, maculis ubiq; ferrugineis, aut potius ruffis, oblongis, sed per dorsum multò longioribus & crassioribus, ubiq; deorsum descendentib. conspersus. Rostrum ipsi est ruffum, crassum, curtũ. Oculi majusculi, quorum pupillam lutea iris ambit. Cauda & alæ ad nigrum vergunt; extremitates tamen pennarum minorum in alis candidæ sunt, pedes toti ex luteo ruffescunt.

Idem c. 21. *Illyricus* nostratibus major est, colore ferè similis. Pronus enim planè candicat. Supinus pallidè ruffescit, nullo intercurrente alio colore. Oculi & rostrum, quod cãdicat, pro corporis proportione sunt magni. Cauda bifurcata, pedes lutei, lineis transversalibus coloris penè carnei ornati.

His adde *Passerculum Brachyurum nostratem*, cui cauda admodum brevis. Totum corpus flavescit. Pectus & venter magis albicant, Rostrum intensius luteum est.

Idem c. 17. Sed & avicula *Passeribus congener* huc referatur, cui rostrum, ut in domesticis, candicat, totum corpus maculis subruffis, oblongis, deorsum descendentibus tingitur. Venter ac femora albescunt. Tibiæ, pedesque subflavi sunt.

PUNCTUM III.

De Passeribus Indicis.

PAsseres Indici sunt varij, sed præcipua ipsorum genera sunt quatuor. *Unus est macrourus, & hic duplex. Alius rostro miniaceo* magnitudine domesticis, caudam si excipias par, rostro brevi, crasso, & prædicti coloris. Capite plano propè cervicem elevato, intercurrente sub viridi ad cæruleum vergente colore, subnigrum. Gutture, collo inferiore, pectore & ventre candicantibus. Alis subviridi ad cæruleum vergente, albo, nigro, & lutescente colore tinctis. Cauda duplici minore nẽpe, alba, quæ majoris fulcrum; & majore quatuor pennis longitudine dodrantale angustissimis constante aterrima. Tibiis & pedibus ex nigro & albo maculatis, unguibus nigris & acutissimo hamo armatis. Aldr. Ornith. l. 15. c.22.

Alius rostro cæruleo, cui caput ut in illo planum, sed in cervice magis elevatum totum nigrum. Oculi nigri, circulo albo circumdante, & inde lutescente. Collum & pectus coloris coccinei; venter & coxæ candicant. Alæ, tergus, & caudæ nigricant. Caudæ longiores pennas, quæ sunt binæ longissimæ quinq; nimirum palmorum, & latissimæ, tertia primum etiam lata, sed in exilia admodum filamenta desinens, minores aliæ sustinent. Idem c. 23.

Alter est Brachyurus superioribus omninò dissimilis, minor nempe, & præter pedes & rostrum, quæ carnei coloris, totus niger. Caudâ breviore. Oculis nigris, albo circulo cinctis. Idem c.26.

Tertius est sine Uropygio, & hic vel Erythromelanus, in quo totum corpus pronè & supinè, item alarum principia coccineo colore splendẽt. Reliquum alarum atrum est. Rostrum pro corporis proportione exiguum, & domesticorum rostro minus, colore qua capiti jungitur albo, cætera nigro, acutum & exile. Uropygium nullum. Inde ex ejus pennis opera plumaria conficiunt: vel *Cyanerii thromelanus* superio- Idem c. 27.

Passeres Indici.
Indianische Sperlinge.

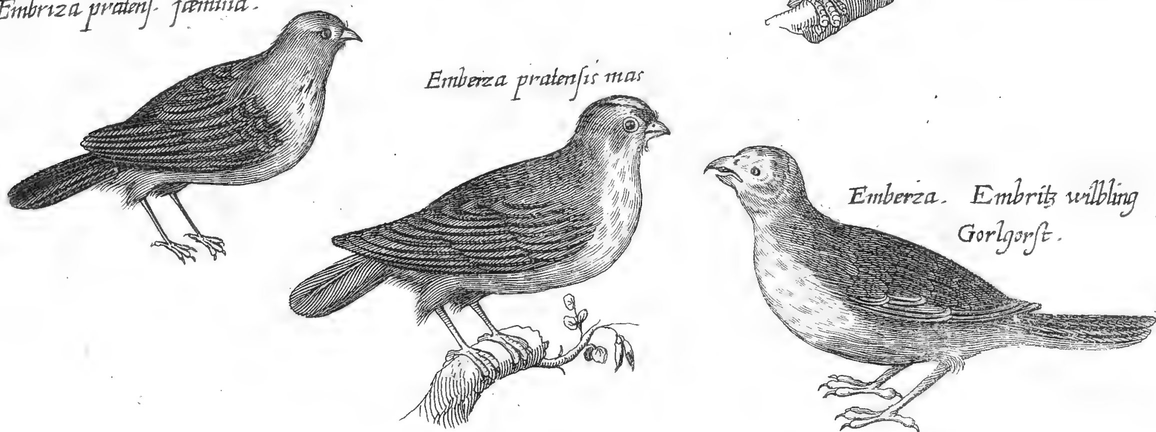
Eritra melaina Indica.

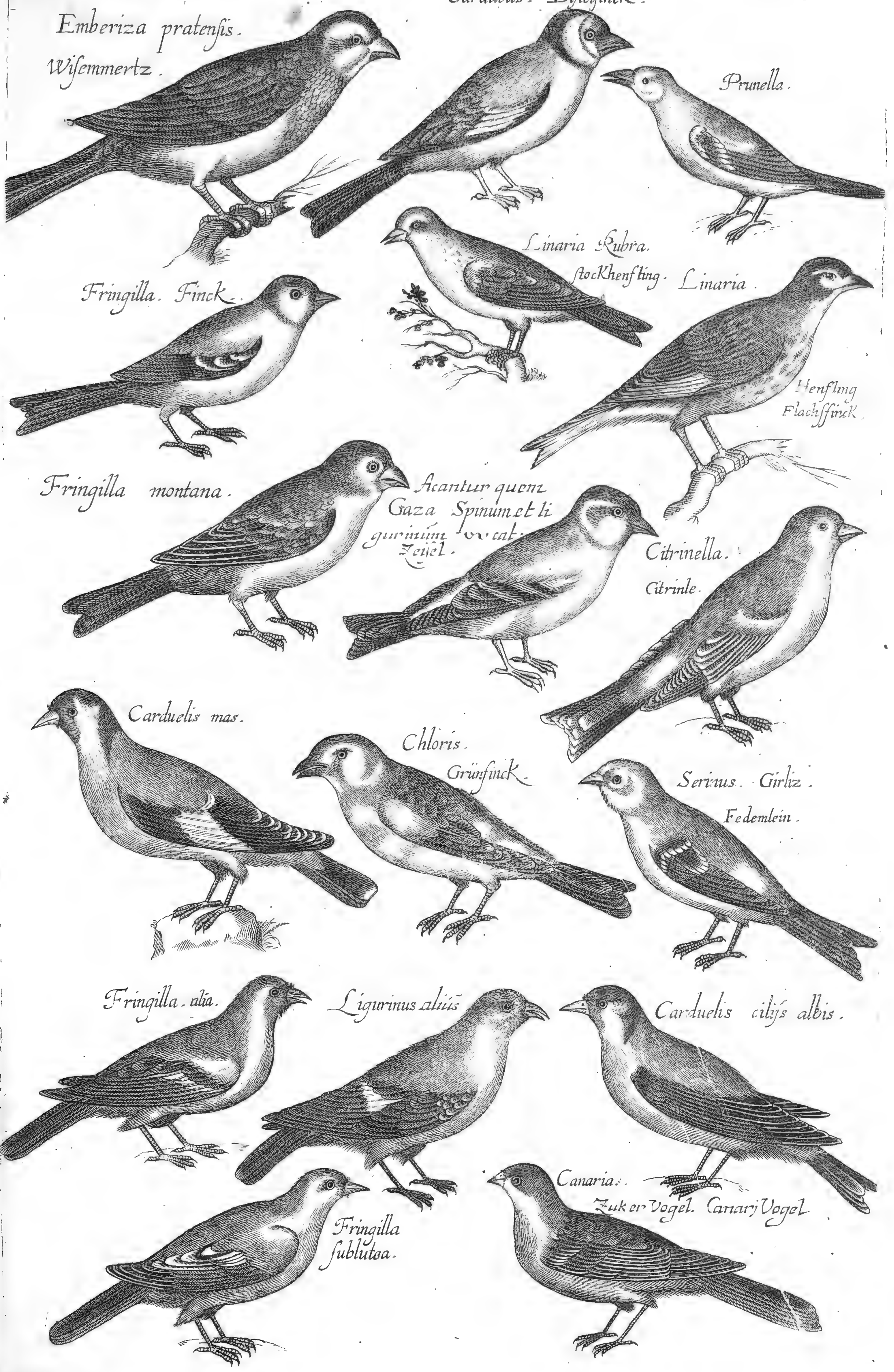
Passer Indico.

Passer Indico alius

Embriza alba

Embriza pratens. fœmina.

Carduelis. Distelfinck.
Emberiza pratensis.
Wisemmertz.
Prunella.
Linaria Rubra.
Stockhensting.
Linaria.
Fringilla. Finck.
Henfling
Flachsfinck.
Fringilla montana.
Acantur quem Gaza Spinum et ligurinum vocat.
Zeisel.
Citrinella.
Citrinle.
Carduelis mas.
Chloris.
Grünfinck.
Serinus. Girliz.
Fedemlein.
Fringilla alia.
Ligurinus aliis
Carduelis ciliis albis.
Canaria.
Zuker Vogel. Canari Vogel.
Fringilla sublutea.

riori longior, rubri, cyanei, & nigri coloris; quiq; habet caput, collum, pectus & inferiora omnia coloris rubri saturati: ad colli latera maculas binas, contiguas, semilunares, magnas cæruleas, rostrum parvum, recurvum, nigrum, propè frontem album; alas admodum longas, nigras, ad latera cęruleas; pedes breves & nigras.

Idem c. 28. *Quartus Porphyromelanus*, cui, caput, dorsum, Uropygium coloris sunt purpurei saturati. Rostrum collurionis æmulum, superius nigrum, qua capiti adhæret album. Remiges alarum nigræ. Cauda quinq; digitos longa, decem pennis nigerrimis constans.

PUNCTUM IV.
De Embriza Alba & Pratensi.

Gesner. in Ornithol. HÆ Passerini etiam generis esse videntur. *Albam* ita Gesnerus describit. Emberiza alba, quæ mihi demonstrata est media hyeme apud nos capta, major est flava, *rostro* brevi, latiusculo, flavi nihil habet. *Colore* similis Alaudæ, alioqui dissimilis, ventre albicante, à quo etiam Albam cognominavimus. In superiore rostri parte retrò mucronem, tuberculum intus cōspicitur. Digiti fusci sunt; crura album & puniceum colorem præ se ferunt.

De Pratensi sic idem, Emberizam pratensem voco quam aucupes nostri Wise Emberitz à pratis in quibus versari solet appellant. Hæc, ut pictura indicat, colore est testaceo, seu figlino, cruribus, pectore, ventre, alis & cauda mediâ. Vtrinque enim in ea nigræ sunt pennæ. *Dorsum* quoque nigricat, & in alis superius maculæ nigræ sunt subrotundæ: inferius verò marginis *pennarum* secundum longitudinem nigricant. *Rostrum* fuscum, *vertex* niger, infra quem utrinque macula albicans retorsum tendit: tum rursus aliæ duæ nigræ & albicantes per intervalla sequuntur. Hanc avem circa lacum Verbanum Ceppa vocant.

TITVLVS II.
De Avibus Granivoris Canoris.

CAPUT I.
De Carduele, Spino & Passere Canario.

CARDVELIS Carduelus, & Cardelus Gazæ Hermolao & Gesnero Thraupis; Aldrovando ab aurea in alis vitta, Chrysomitres. Aurivittes, Kiranidi Jena, & Avis Jovis; alijs Corydalis, Græcis ἀκανθὶς, ἀστραγαλῖνος, τραγωδῖνος, ποικιλὶς, χαρδέλι etiam dicitur. *Nomen.*

Avis est parva, cui *dorsum* cinereum & fuscum, *Alæ* croceo colore, nigroq; mixtim & alternatim variatæ, albisq; notatæ maculis; *vertex* nigricans; *rostrum* acutum subrubens apice fusco. *Oculi* ambitus exterior niger, hunc miniatus, miniatus, miniatum cæsius circumdat. Nec tamen hæc colorum pictura in omnibus apparet. *Fœmina* alas habet cinereas, guttur album. Visa nōdum adulta ubiq; unicolor, ex cinereo ad ruffum tendens. Visæ & aliæ, quarum quædam in anteriori capitis parte & in mento aliquid rubri obtinent, dorso, pectore, ventre, & reliquis capitis partibus albescunt: quædam totę prorsus albæ sunt, capitis partem rubram si demas, & aliquot lutescentes in alis pennas. *Descriptio.* *Schwvveckfeld. in Aviar. Silesiæ.* *Aldro. Ornith. l. 18. c. 3.*

Sexus facilè cognoscitur, si coloris, ut supra attigi, vocis & plumarum habeatur ratio. Vox fœminis exilior, nec diuturnus cantus. Plumæ costas obvestientes cinereæ aut fuscæ, maribus aterrimæ. *Sexus.*

Victitat seminibus lapparum, papaveris, rutæ, dipsaci. Cannabino adeo pinguescit, ut cantandi alacritatem amittat. Quæcunque verò edit, rostro decorticat, ut pura medulla vescatur. *Nutrimentum.* *Porta l. 1. de Villa.*

Nidum in truncis arborum & spinis construit, ter in anno, Majo nempe Junio & Augusto. Aliquando & in hypocaustis pullitiem educit. Septē sępè *Generatio.*

 ova,

ova, octo interdum, quinq; aliquando ponit. Præstant cæteris, qui mense Augusto excluduntur. In dumetis nascuntur, atriores sunt, & prunis aut malis aurantijs potius quàm alijs arboribus insident.

Vox. *Canunt* omni tempore, sed maximè, cum alias è suo genere adventare cognoscunt.

Volatus. *Volant* gregatim, & ad duo millia quandoque.

Aetas. *Aetatem* ad XX. annos producunt. Visa Moguntiæ viginti tres egressa, cui singulis annis rostrum ac ungues præcidebantur, ut cibum potumq; capere posset. Depositis geminis pennis canæ, quo locabatur vel prona vel supina jacebat. Plus voce quam patinâ hominem delectāt. Haud mali tamen sunt alimenti, si pingues, & non nidificant. Assas iliacis & colicis prodesse Kiramides author est.

Descriptio. SPINVS seu Ligurinus avicula est, pectore luteo, rostro mediocri, tenui & acuto. Duas habet maculas nigras. Alteram in fronte, alteram sub mento. Mari capitis macula multo nigrior; idem toto corpore magis quam fœmina lutescit.

Locus. In frigidioribus regionib. vel nunquam vel rarò apparet, nec in Italia quotannis cernitur.

Victus. Iisdem quibus Carduelis *vescitur*, nasci inprimis & comizæ semine.

Generatio. *Nidulatur* in montium sylvis. *Ova* secundùm nonnullos duodecim, secundum alios quatuor aut quinque ponit. Amænissimè cantat; & non tantum Carduelis, sed & aliarum avium aliquando vocem imitatur.

Vox. Aldro. Ornith. l. 18. c. 4.

Volatus. *Volant* gregatim, & toto agmine facillimè autumno capiuntur. Sanguis ejus cum sali sanguine non coit. Asino verò, quod spinas tempore verno depascens, nidum dejiciat, infensus est.

Descriptio. PASSER CANARIVS ab insulis Canarijs, unde adfertur, ita dictus, avis est vulgaris Pari magnitudine; rostro albo parvo & in acutum tendēte; alarum & caudę pennis totis viridi colore. Mari pectus, venter, & pars superior capitis, quæ rostro adjacet magis lutea sunt, quàm fœminæ.

Victus. *Pascitur* Phalaridis semine, saccaro, & auricula muris, quâ ad cantum excitatur.

Vox. Concentu est valdè amœno & acuto, quem spiritu diu non interrupto nunc in longum, nunc in altum varia vocis inflexione extendit.

Præferundi quibus cauda longior, corporis magnitudo minor.

CAPUT II.

De Fringilla, Montifringilla, & Linaria.

Descriptio. FRINGILLA, seu quod frigus prænunciet, seu quod plures in frigore convolent, ita dicta, Spiza est Aristoteli, modernis Græcis Fringillaro. In ea capitis & colli pars prona ad subcæruleum vergit; quod hinc ad Vropygium subvirescit. Pectus & venter inter rubrum & spadiceum ambigunt. *Fæmina* minus vegetis ornatur coloribus; pectus & venter ex russo albescūt. Visa toto corpore candida. Visa & ex albido flavescens.

Locus. Arist. H. A. l. 9. c. 7. *Locis* gaudent hyeme moderatè frigidis, æstate tepidis. Nam in Helvetia fœminæ per hyemem recedunt, & valido frigore ita offenduntur, ut volare nequeant, & manibus capiantur.

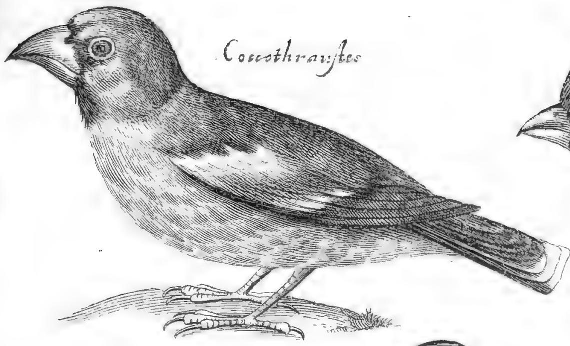
Generatio. In infimis arborum, & summis fruticum ramis *nidulantur*. Nidus intus ex lana & aranearum telis, extus ex musco construitur. Quinq; aut sex ponere *ova* aucupes referunt.

Vox. Non uno eodemque modo *canunt*. Quædam concisè quasi quærulantur, quædam in longum trahunt. Maribus vox alta est & plena. Fœminis exilis & submissior. Fringutire vel frigere authores dicunt, si suavius ut canat volueris, locustam mandendam appone.

Ingeniū. Difficulter ob astutiam capiuntur; facilius vel zephyro flante, vel sudo. Nam & demissius tum volant, & melius allectricum voces audiunt. Quædam nunquam mansuescunt, & inedia consumptæ commoriuntur. Omnes primis captivitatis mensibus prę mœstitia obmutescunt; nec nisi blanditijs exhilarantur. Manè si canant, tempestatem præsagiunt.

Theophr. de sign. tempest.

MON-

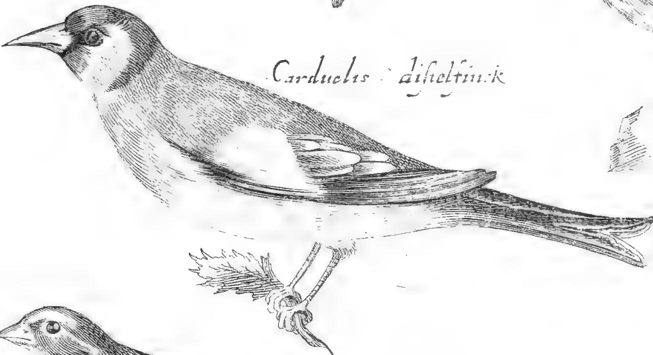

Cocothraustes

Cocotraustes Indica

linaria. hinfling. flaxfink

linaria.
Alaudo.

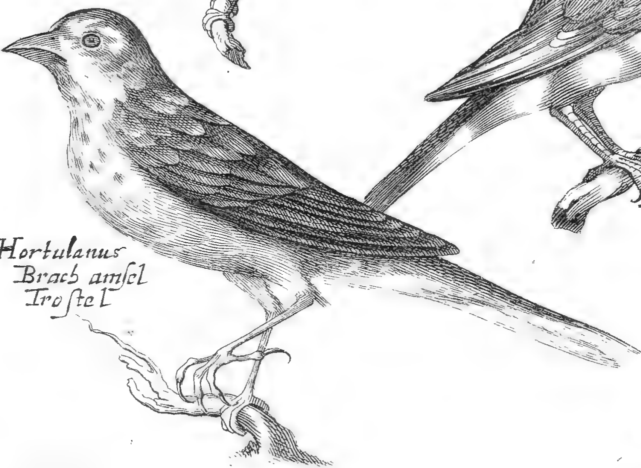

Alauda Cristata.
lerche.
lerche.

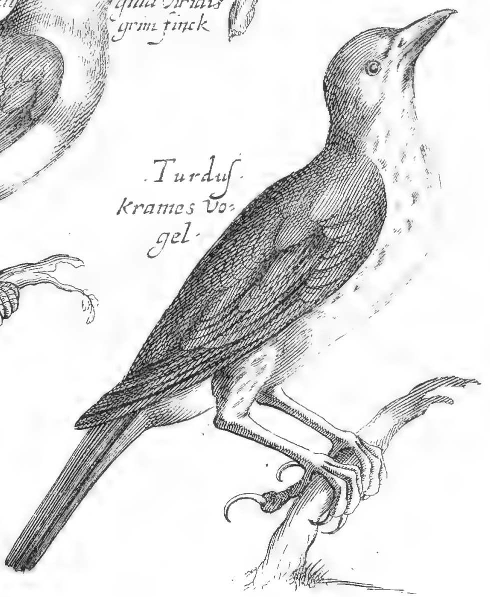

Carduelis distelfinck

ligurinus

Spinus
Ligurinus

Chloris seu fringilla Viridis
grünfinck

Hortulanus
Brach amsel
Trostel

Turdus
krames Vogel

Montifringilla mas.

Montifringillæ Congener.

Linaria marina.

Linaria rubra.

Linaria alia

Alauda.

Alauda Cristata.

Lerche.

Güntel.

Alauda pratorum.

Alauda Cristata.

Alauda Cristata Senex.

Alaudæ Congener
Cum loto Æthiopica.

Calandra.
alauda maxima
Calandra

Chloris sylvestris

Citrinella.

Lutea seu Cirulus.
fæmina.

Lutea mas.

Descriptio. MONTIFRINGILLA magnitudine fringillam excedit. Color in capite, dorso & cauda nigrior quàm Fringillæ. Supina pars albicat. Pectus cum gutture nonnihil ruboris habet. Alæ duabus transversis lineis ex ruffo flavescentibus distinguuntur, media linea interjecta. In fœmina, vertex, cervix & dorsum plus habent ferruginei: alarum linea superior adeò est angusta & brevis, ut ferè delitescat. Non adeò suave canunt, & caveis inclusæ aliarum alitum Passerum inprimis voces imitantur.

Descriptio. LINARIA Passeris est magnitudine, specie admodum similis, colore testaceo seu ferrugineo ad cinereũ vergente, eoq; in mare intensiore. Idem in pectore maculis respergitur ruffis, fœmina fuscis & majoribus. Alarum rectrices pennæ nigricant, sed ad latera & in extremitatibus suis candicant.

Nutrimentum. *Cibus* ipsi Phalaridis, lini, cannabis, raparum, & caulium semen, panicum, avena fracta &c.

Morbus. Laborat interdum *morbo*, quem subtilem dicunt, in quo mœsta silet, pennæ obrigent, venter solito tumidior venis rubris conspergitur, pectus ex carne apparet.

Vox. Exoriente caniculâ obmutescit, ac plumas vellicando circa medium excutit; sic certum canicularis syderis exortum indicat. Celebris est apud Italos ejus astutia. Unde proverbium *egli è un Fanello.*

Gesner. in Ornithol. Huc pertinet *Linaria Rubra* Gesnero à coccineo verticis colore dicta, sive illa Aster Oppiani, sive aliud quid. Advolant aliquando turmatim, & ferè pestilentiam brevi futuram circa Norimbergam indicare putantur.

Aldrov. l. 18. c. 9. Nec non *Linaria marina* Aldrovandi, quæ rostro lutea, vertice miniacea, pectore & ventre candicans. Collo & dorso ex luteo fusca est. *Alteri* quam exhibet per tergus & superiora prorsus leucophææ, percurrentibus strijs deorsum vergẽtibus, color miniaceus magis splendet, alæ sunt longè pallidiores; Gula & pectus leviter lutescunt; retro oculos macula fusca, rotunda data est.

Quæ circa Argentinam *Gyntel* nominatur, per caput dorsum & caudam fusca est, pectore ruffo, fuscis distincto maculis, cruribus rubicundis, ventre inferiore albicante; seminibus papaveris & alijs vescitur; & gregatim volat.

CAPUT III.

De Alauda in genere, & in specie.

ALAVDA, seu Cassita & Galerita, quæ tamẽ cristatis vocabula propriè conveniunt, Græcis veteribus κόρις, κορυδαλὸς, κόρυδος, πίφιγξ, ut apud Hesychium lego; modernis Cuzula, τεκλίτις, & in Creta, teste Bellonio, Chamæchilados nuncupatur. Cirim non esse, tum cirri seu innulæ oblongæ pulcherrimæ, tum pedes rubri, qui in alauda non sunt, Scaligero agente, evincunt. *Formam* non describam, obvia omnibus est avicula. In posteriore digito pedis longissimum habet unguem. *Nomen.* *Scaliger Exerc. 233.*

Locus. In Andalusia non reperiri, Averroës tradit; nunquam arboribus insidere Aristoteles. Visæ tamen in illis cristatæ, si rugosum nec levem habuere corticem. In angustiis montium hyeme alicubi conduntur: in Italia & Gallia omni eas videbis tempore. *Arist. H. A. l. 9. c. 8.* *Agricola. l. de Animal. subter.*

Nutrimentum. *Vescuntur* granis, sed & vermes deglutiunt, attelaborumque ex genere locustarum ova diligenter perquirũt: ideo à Lemniis coluntur. *Plut. l. de Iside.*

Generatio. *Nidum* ex siccarum herbarum radicibus humi ter in anno, nempe circiter Calend. Maij, Junij, & paulo post Idus Julias construunt, eundemque auræ obversum ita in segetibus & gramine recondunt, ut prætereuntium & Accipitrum minimè obvius sit oculis. *Ova* quinque pariunt, quæ à bufonibus foveri falsum; quia auræ exponuntur. Superincidentes solis radij parentum defectum supplere vidẽtur. Pulli exclusi implumes adhuc deducuntur ad pastum, ut prædantium eripiantur injuriis. *Arist. H. A. l. 6. c. 1.*

Vox. Quantum ad *Cantum* mira alacritate pennis exertis in aëre vocis modula-

dulatione, lætæ serenitati temporis, quasi applaudit. Nam nubilo pluvíove cœlo, vix aut unquam canit, ut neque humi, sed inter ascendendum. Ascendit autem paulatim, subitò verò & instar lapidis descendens cantillat. Matutino verò potissimum audiuntur, meridiano silent.

Inimicitia. *Inimicitias* exercent cum Pella ex ardearum genere, cujus ova diripiũt, ut Aristoteles vult; cum Acanthyllide, ut Philes & Aelianus; cum corvis, quod ab ijs devorentur; cum Accipitribus Alaudariis, à quibus adeò expavescunt, ut in hominum sinus confugiant; cum Arcturo sydere, quia in ipsius cum sole exortu, obmutescere incipiunt, ægrotant, & plumas vellicando excipiunt. Denique cum sinapis semine, quod nulli non innoxium, alaudas conficit. *Arist. l.9. H.A.c.1.* *Antō. Myzald. cit. Aldrov.* *Ælian H. A.l.6.c.46*

Morbi. Laborant *morbo* comitiali, & alterius oculi cœcitate, idq; nono accidere anno Albertus experientiâ propriâ nixus testatur.

Vsus. De *usu* in cibis taceo. Juniores & pinguiusculas nemo non appetit.

Species. Species Alaudarum sunt, CRISTATA & NON CRISTATA. Illa est vel *Major* vel *Minor*; quarum hæc Aristoteli incognita, Schvvenkfeldio *Arborea, Fera*, ἀνώνυμ☉, apicem pro corporis magnitudine longiusculum, & pedes rubros habet. Cum frigus intensum est, & nix agros tegit in sterquilinijs & propè horrea *versatur*, per æquinoctium avolat, si Longolio credendum; nidum in fossis senticosis sternit; nullam particularem cantiunculam habet; sed ineptè aliarum quibus cum victitat vocem refert: Congener est ipsi Alauda *Sylvatica*, quam Germani Waldlerch vocant, parte inprimis prona albicantior.

Major rostrum habet cavum; cristã, cujus radices inter utrumque oculum situantur, aliquantulum nigricãtem. Dorsum cinereum albo maculatum. Ventrem albicãtem, pectus cinereum albis maculis conspersum. Caudę plumas nigras. *Linguam* exiguam ferè furcatam, quia ramis raro insidet; ungues longiusculos. *Habitat* in agris, circa flumina, & lacus; hyemis tempore ad vias. Non volat aliarum more, sed vento cogente, nunc ima nunc summa petit. *Bellon. l.5. de Avibus c.22.*

Non cristata suavius canit.

Vsus. Laudatur ad colicos dolores, † seu cocta seu assa. Quidam cor alligari femori jubent: alij recens tepensque devorant. Consularis Asprenatum domus est, inquit Plinius, in qua alter è fratribus colo liberatus est ave hac in cibo sumpta, & corde ejus armillâ aureâ incluso; alter sacrificio quodam crudis laterculis incluso corde, ad formam camini, atq; ut sacrum peractum erat, obstructo sacello. Thraces vivente adhuc Alauda cor exemtum sinistro femori pellendæ colicæ ergò circumdabant, ut Alexander Trallianus scribit. Porta causam in loquacitatem conjicit. Nimia enim garrulitate, flatus, ex quo morbus sæpè exoritur, eximitur. *† Galen. de simpl. Medic facult. l 11.* *Dioscorides l.2.c.48.*

Non CRISTATA, Hermolao, Sipontino, & Grapaldo Terraneola, Nipho falsò Aristotelis Tetrix, colore similis est cristatæ, sed magnitudine minor. *Caput* habet nigrius fulvo colore intermixtum. *Dorsum* spadiceum, cinereum, & subnigrum. *Pectus* pluribus maculis distinctum. *Ventrem* subalbidum. Posticos digitos & ungues ejusdem magnitudinis cujus & posteriores. *Degit* in planis locis, erica & Junipero consitis. Hyeme gregatim volant, æstate binæ. Alta petunt volatu, diutius in aëre hærent, & majora spacia conficiunt. Amœnitate *vocis* inter omnes excellunt. Galli ex uno tẽperamento in alterum facilè transire, & pro ventorum diversitate, diversimodè etiam immutari, tradunt. Flante Austro macrescunt, Aquilone pinguescunt. Captura hyeme largissima, nisi nives diutinæ sedeant, & maxima sit frigoris inclementia. *Arist. H. A. l.9.c.25.* *Bellon. H. Avium. l.5. c.23.*

Ad hanc *Calandra, Alauda pratorum, & Alaudæ congener* spectat.

Calandra Græcis χαλανδρα & χαλανδρος fortè ἀπὸ τῆ καλῶς ᾄδειν, seu suavitate cantus; alijs, sed falsò Acredula, Charadrios, Gurgulio, ad Sturni magnitudinem accedit. Alaudæ de cætero in omnibus similis. Collum qua jubæ Capiti connectuntur gracile habet, & ro-

& rostrum crassius. Victitat duriusculis granis. Vocis modulatione audientes mirificè oblectat, ac omnes avium voces expressimè imitatur. Capta, vix unam diei horam sine cantu prætereit.

Bellon. H. Avium. l.5. c.24. *Alauda Pratorum* Alaudis est minor. Rostrum habet tenue, & longiusculum. Plumas cutem contegentes omninò nigras. Caudæ, in extremo albicantes. Humi dormit. In pratis nidificat. Difficulter educatur, sed educata suavissimè canit. Cum Accipitrem supervenientem adspicit, in arborum ramis latitat.

Alaudæ congener illa Aldrovando dicitur, quæ Bononię Petrone, Genuę Petronella & Chiapparone dicitur. Cristatæ majoris magnitudinē æquat, vel superat. Eidemque colore ferè similis est. Pectoris & totius ventris color magis ad subflavum vergit. Ungues in tantam longitudinem non excrescunt. Tibiæ & pedes albicantiora sunt. Humi sępè quiescit vel cursitat; in arboribus verò & fruticibus summa semper cacumina petit, quibus diu immobilis insidens, suavissimas cantilenas modulatur.

CAP. IV.

De Chloride, Citrinella & Serino Gesneri, & Luteis earumq; congenere.

Descriptio. CHLORIS Germanis Grünfinck / seu Fringilla viridis, magnitudine est alaudæ, aliquando tota viridis, aliquando valdè lutea. *Mas* à fœmina in hoc differt, quod hæc spadiceo partim, partim cinereo ubique coloratur, minusq; multo lutei coloris, imò modicum admodum habet. Pedes ei & crura mollicula, carnea ferè substātia & colore. Gula, venter, pectus, uropygium, & alarum suprema ora, pulcherrimo ochræ colore flavescit.

Victus. Arist. H. A. l.8. c.3. Aristoteles vermiculis *victitare* scribit. Verum pascitur quoq; seminibus, Carduorum majorum, Lapparum, raporum, & phalaridis. Adeò aliquoties cicuratur, ut una manu detēta, cibum altera porrectum, capere non recuset. Arist. H. A. l.9. c.13. *Nidum* ex hymphito stirpitus evulso facit. Sed stragulum ex lana & villo subjicit. Quatuor aut quinque ova parit. Generatio. Ælian. H. A. l.4. c.47

Congener est huic illa, quam Aldrovandus *Chloridem Indicam* vocat, quæque prono, ventre nimirum & pectore est candidissima, rostro subviridi ad fuscum vergente, capite toto dorso & Uropygio viridibus; pennis, alarum remigibus & tota cauda cæruleis, scapis albis, pedibus nigris. Aldrovād. Ornith. l. 18. c.18.

CITRINELLAM Gesneri, quam Galli Tarin vocant, Thracipedem Aristotelis Bellonius esse opinatur. Color capitis dorsi caudæ intensior est quàm in Ligurino, ideo ob flavedinem magis fusca videtur. *Mas* plus flavi coloris in toto corpore & præsertim in pectore & circa nates habet, quam fœmina. *Vescitur* iisdem seminibus, quibus aliæ canoræ. Rarò plures quàm septem, aut octo uno incubitu excludit, & in cantu omnibus hujus generis excellit.

SERINUS Gesneri Ligurinum magnitudine & colore refert; pectore & ventre ex viridi flavescens; parte superiore, partim ejusdem coloris partim fusca. *Congener* est illa, quam Germani Hirngrylle vocant, magnitudine Ligurini, sed magis lutea. Capitur in Helvetiæ montibus. Auceps cum sexum utrumq; domi aleret, ita ut aliqua volandi libertas esset, pullos etiam ex eis habuit. Sed cum aliquādo pro mare Gryllo marem Ligurinum adhibuisset, ova quidem nata sunt, sed ex quibus foris nihil provenit. Suavissimè cantillat. Gesner. in Ornithol.

LUTEARUM duo sunt genera; *Unum*, quod Ciam simpliciter Itali vocant; *Alterum*, quod à colore paleari, Ciam Pagliariā, seu Pagliaricciam, Angli Gelgorstam dicunt. Capiuntur facillimè omni aucupij genere. *Vescuntur* granis hordei triticei pane; hyeme alimentum in equinis stercorib. quærunt. Captæ per duos vel tres menses merum Cici ingemināt; servitutis oblitæ ad suos modulos revertuntur. In caveis sæpè cum morbo comitiali conflictantur. Mediâ hyeme magno nu-

mero in Italia apparent, & in pratis ingentes earum catervæ conspiciuntur. Quæ de harum *congenere* addit Aldrovandus vide si libet capite vigesimo primo, libri decimi octavi.

TITULUS III.

De Avibus Baccivoris.

CAPUT I.

De Turdis in genere.

Avis Latinis, seu per Onomatopœiam, seu à colore, Turdus dicta, à Græcis veterib. κίχλη, κίχλαι, ἴχλαι; à modernis *a* Schynopoullos, ac si lentiscinas aves diceres, vocatur. *Genera* ipsorum tria prodidit Aristoteles. *Viscivorum* seu ἰξοβόρον picæ magnitudine. Τριχάδα à stridore dictum, quātitate Merulæ; & *Ilias*, omnibus minus, minusq; maculis distinctum, *c* quod gregatim volat, & nidos è luto hirundinum more construit, & apud Gallos † non extare putatur. Recentiores plura enumeratis annumerant. Nam & *Turdela* Hermolao est genus Turdi alterum, quod in Veneta provincia Drexanos vulgò vocant, major Turdo, penna subfuscâ, varia; & Turnero illa, quę Saxonicè Brachvogel / (commune hoc ferè illis nomen, quæ in novalibus & quiescentibus agris immorantur) colore fusco, terreo, obscuro, ut humi sedens agnosci vix possit, ex Turdorum est genere. Idem Germanorum Trostel / Turdum pilarem esse putabat. Scaliger † secundi apud Aristotelem generis, *duas species* facit; quarum una *Trida* à Vasconibus, altera *Turdus* dicitur, figurâ & facie adeò dissimiles, ut nonnunquam in agnoscendo fallātur. Saxonum Ziepdruschel colore Iliaco similis, quæq; circa rubos versatur, & fructibus eorum victitat, minimum Turdi genus, & βατὶς Aristotelis quibusdā, Germanorum verè KleinZimmer / Merulâ minor, rostro acuto, brevib. pedibus, ejusdem nonnullis Cyanus. Helvetij habent Turdum sylvestrem. Carinthiorum avis dicta Leimtrostel / pedibus albis, Turdis minoribus annumeratur. De *Albis*, qui in Septentrione, non est quod aliquid dicam.

a Bellon. Obser. l. 1. c. 10.

c Athen. Dipnos. l. 2.

† Scalig. in H. A. Arist. l. 9. c. 26.

Genera.

† l. Commētar. citato.

Forma si spectetur, cinereus color eis ferè peculiaris est, huic quàm illi remissior vel intensior. Omnes per collum inferius, pectus & ventrem maculis æstate consperguntur, *d* quas per hyemem deponunt. Unde Plinius, *e Turdis color æstate circa collum varius, hyeme concolor.* Visus tamen viscivorus, nescio quo anni tempore captus, qui ita plumbei coloris evaserat, ut quodammodo ad amethystinum accederet. Visus & Turdus vul, ò dictus, tribus diversis coloribus diversis nimirum temporibus captus. *Rostrum* omnib. est longiusculum, crassiusculum, rectum. *Lingua* lata, & ad imitandum humanum sermonem parata. *Pedes* figurâ similes, & colore non in omnibus eodem. *Intestinum* appendices nō habet, nec gula versus stomachum dilatatur, nec superius ingluviem habet. Nullibi non sunt obvij. Daphnios, seu à Laureto illo Alexandrino, ubi baccis vesci poterant; seu à Daphne delitioso quodam Syrię suburbano ita dictos, Clemens Alexandrinus celebrat. Advenas esse, & quotannis in Italiam circiter æquinoctium autumnale transmare verno revolare, Author est *f* Varro. Unde trimestres Plinius dixit; per hyemem latere scripsit *g* Aristoteles: nec tamen omnes, vel ex eo evidens, quod in *h* Helvetia circa Tigurum per hyemem abundēt, hyeme in Italia loca maritima juniperis & myrtis consita, frequentent. Ab *i* Ambrosio inter eas quæ sub hyemis initium ad nos accedunt, numerētur; Bononiæ deniq; Martio *k* etiam mense copiosè habeantur.

Forma.

d Arist. H. A. l. 9. c. 49

e H. N. l. 10. c. 29.

f de Re Rust. l. 3.

g H. A. l. 8. c. 3.

h Gesn. in Ornithol.

i l. 5. Hexam. c. 14.

k Aldrov. Ornithol. l. 16. c. 1.

Quantum ad *Victum* delectantur baccis myrti, juniperi, sambuci, hederæ; nec nō olivis, ut est apud Calphurnium Poëtam. Unde Olivariorum nomen; fagiglandibus, insectis, lumbricis & culicibus. Ex semine ab ipsis excreto provenire viscum Theophrastus *l* & Plinius *m* prodidere, tā falsò quam Satyria & Orchides ex eorum genitura nasci, falsum est. Quot enim in arboribus Turdus stercus excernit, & tamen

Victus.

l Theophr. de Caus. Plant. l. 2. c. 23.

m H. N. l. 16. c. 94.

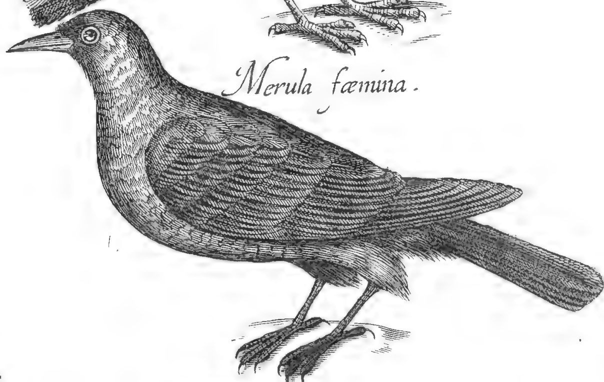

Turdus Visciuorus.
Troſtel.

Turdus ſimpliciter.
Krametuogel.

Turdus leucocephalos.

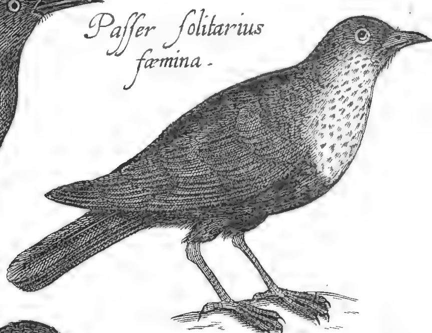

Merula.
Stein Amſel.

Merula mas.

Merula fæmina.

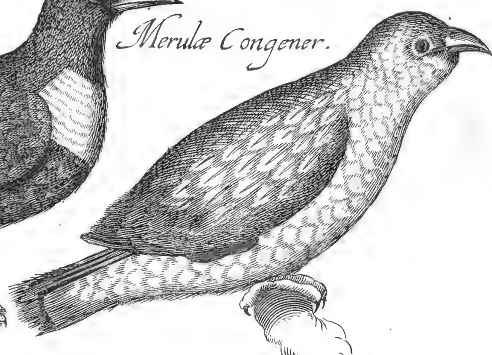

Merula alba et nigra.

Paſſer ſolitarius mas.
merulus

Paſſer ſolitarius
fæmina.

Merula torquata mas.

Merula torquata
fæmina.

Merulæ Congener.

tamen viſcum non generatur? Quot in regionibus Turdi non ſunt, ubi viſcum naſcitur? Concoquitur in Turdi ventriculo granum, *n* cum labruſcarum longè duriora & majora concoquantur gigarta: & exhibitis uni viſci baccis, nulla in excrementis reperta eſt ſpecies. De ſaginatione videantur Oeconomica.

n *Scalig. in Exerc.* 168.

Generatio. In cacuminibus arborum *nidificantes*, penè contextim in ſucceſſu, generant. Ova, decem à conceptu diebus pariunt & fovent. Increbuit alicubi mos, ut vaſa ibidem collocentur.

Vox. *Vox* eorum trutillare, ut Philomelæ author inquit. Sermoni aſſueti, *o* tanquam è modulis ſermocinantur. Habuit Agrippina, qui omnium ſermones *p* imitabatur. Et mirum eſt adeò ſurdos dici, ut vitium in proverbium ceſſerit. Invenere & in

o *Scalig. Exerc.* 237.

p *Plin. H. N. l.* 10. *c.* 42.

Vſus. *Medicina Vſum.* Myrtorum baccis farti & aſſi ventris profluvio laborantibus *q* exhibentur. Tempore peſtis in cibo, macerati, laudantur.

q *Plin. H. N. l.* 30. *c.* 7

Quid de uſu in cibis dicam? Duriores quidem concoctu, Perdicibus, Attagenis, Phaſianis & Gallinis, Galenus facit: ſed quia idem Phaſianos Gallinis concoctione & nutriendi vi pares, edendi ſuavitate ſuperiores *r* alibi ſcribit; alibi *h* laudatis cibarijs, quæ neq; tenuem neq; craſſum ſuccum gignunt annumerat, vel locus prior mendoſus eſt, vel ſibi ipſi contradicens, fallitur. Græci *t* ſanè ova cum Turdis, leporinis carnibus, ac mellitis placentis ſecundę menſæ frequentius inferebant. Iisdem Turdorum turmæ in propomatibus ſeu primis *u* cœnæ ferculis in uſu. Eorundem pectora in patinam Apicianam conjiciebantur. Et quantus circa eos Romanorum luxus, ſive copiam, ſive pretia ſpectes. Tanta Turdorum *x* aliquando fuere aviaria, ut ex ijs ſtercorarentur agri. Lucull⁹ *y* alios videbat Turdos in mazomo poſitos coctos, alios volitare circa feneſtras captos. Ex uno Ornithone quinq; millia ſcio væniſſe Turdorum denarijs ternis (id eſt computātè. Budæo denis ſolidis Turonicis & ſemiſſe) ut H. S. ſexaginta millia ea pars villæ reddiderit eo anno, inquit *z* Varro.

Bellon. l. 6. *de Avib. c.* 31.

r *l.* 7. *Method.*

h *l. de cibis boni & mali ſucci.*

t *Alex. ab Alex. l.* 5. *Genial. dier. c.* 26.

u *Athen. in Dipnoſ. l.* 2

x *Plin. H. N. l.* 17. *c.* 9

y *Varro. de R. R. l.* 3.

z *l.* 3. *de Re R. c.* 2.

At nunc ætatis noſtræ luxuries quotidiana fecit hæc pretia, &c. Noſtra ætate quoquo modo capti eduntur. Quibusdam jecur ovis integrum cum medulla panis contunditur, & per linteum transmittitur. Hinc aromatibus ad ſaporem coloremq; commendandum inſperſis ferveſcit. Turdi in jure carnium elixi, & modicè frixi imponuntur.

CAPUT II.

De Turdis in ſpecie.

ARTICVLVS I.

De Turdo Viſcivoro & Trichade.

TVrdus Viſcivorus, Ariſtoteli ἰξοβόρ☉, Athenæo ἰξοφάγ☉ dicitur. *a* Major eſt cæteris Turdis, & paulò infra columbam. Capite, alis, & ventre fuſcus; plumis tamen juxta caudam aliquid flavi admixtum apparet. Cutem intra roſtrum pallidus & ſubruber colores mixti tingunt. Collum parte pronâ, venterq; totus nigris punctis in albicantibus plumis, & alicubi flavis variant. Pedes digitique, poſteriore præſertim tibiarum nervo, flaveſcunt. *b* Aldrovandus ſemel unum adeò, in cauda maximè, & alarum remigibus albeſcentem obſervavit, ut penè albeſceret; capite verò, tergore, & ſupernis alis omninò cinereus eſſet. Nullo non tempore apud nos viſuntur. *Cibus* ipſis abietis viſcum & reſina; æſtate inprimis; hyeme fructiferarum arborum ſemina. Sed & baccis arborum, Juniperi præſertim & Liguſtri, inhiant. Dum ſinguli ſingulas viſciferas arbores occupant, & propè eas morantes, alios perſequuntur, facilius capi, prodidere nonnulli. Obſervata in ijs, à ruſticis & præſagia. Diu nempe duraturæ hyemis, ſi circa hujus finem in cacumine arboris cantillent. Futuræ æſtatis, ſi in ejus medio conſideant.

a *Geſner. in Ornith.*

b *l.* 16. *Ornith. c.* 2.

TRICHAS, qui Pilaris perperam dicitur, & à ſtridore nomen ſortitus eſt, totus ferè magnitudine & figura eſt Merulæ. Roſtrum habet ſubflavum

Geſner. in Ornithol.

vum in extremo nigricans. Os & linguam flavo colore tincta. Collum pronum cinereum maculis nigris aspersum. Dorsum charopum, & per medias pennulas nigricans. Pars circa Uropygium cinereis plumis obtegitur. Caudam nigræ pennæ constituũt. Collum supinum & pectus varia sunt. Pennæ alarum partim nigricant, partim ruffo colore tinguntur, &c. Nunquam aut rarò in æstate in Anglia *visitur*, hyeme tanta illorum multitudo, ut nullius avis major. Vescitur baccis juniperi, Aquifoliæ, & sorbi minimæ. Apud Helvetios postremò advenit. Acutè *c* sonat, & quamvis colorem mutet: vocem tamen non variat. Volat gregatim, & inter volandum obstreperus est.

c Arist. H. A. l. 9. c. 20

ARTICULUS II.

De Turdo Illade, & simpliciter dicto.

TUrdus Illas, Tyllas Alexandro, Myndio dicitur. Fuscus est per totum dorsum. Pectus est varij coloris, medius venter albicat; utrinq; rubet. Eodem colore pars sub alis tingitur. Interiora oris penitus flavescunt. *Nidificant* in Bohemia vel Hungaria. Gregatim plærumq; in dumetis *degunt*. Initio hyemis per quatuordecim ferè dies ante Pilares in Helvetiam advolant, circa Pascha recedunt. Racemis *victitant*, vineisq; multum damni inferunt. Ideò tempore vindemiarum capiuntur. Gesnerus in dissecti ventriculo mense Novembri baccas spinæ albæ quam Oxyacantham dicimus, reperit.

Quem Aldrovandus *Turdum simpliciter dictum* vocat, is Bellonio *Turdus primus Aristotelis*, & Turdus *viscivorus minor* dicitur. Crura in eo ex descriptione Gesneri albicant. Pectus, ventrem, & latera puncta nigra insigniũt; illud subflavo & ruffo colore in unum commixtis insignitur. Idem sub alis color merus. Tota ferè pars prona fuscescit. Alæ fusco ruffum miscuerunt, & maculas subflavas habent. Venter candidus est. Crura albicant. Proprium illis esse apparet, ut circum oculos maculentur. Sexum solo cantu discerni posse dicunt.

NB. *Genus Turdorum exoticum Vide in Mantissa.* N. 9.

CAPUT III.

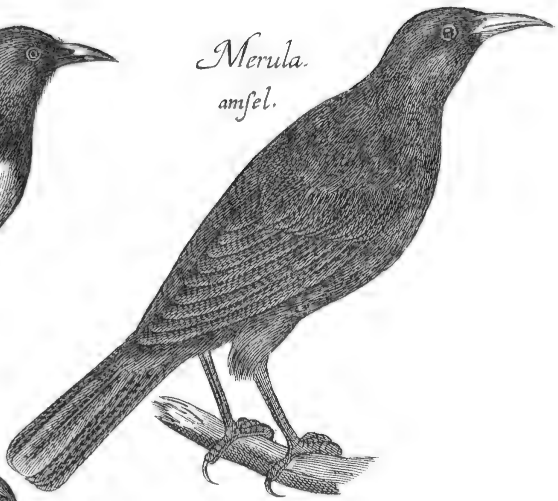
De Merulis.

MErula, Græcis κόσυφος, κόττυφος & κόψυχος, quibusdam à nigro colore Nigretta; Latinis quod solivaga sit & sola pascatur, *Merula* dicitur. Duo ipsarũ *Genera* Aristoteles *a* ponit. *Vulgare* seu nigrum, & *candidum*, quod tantum circa Cyllenam Arcadiæ nasci scribit: nos & in Norvegia, & in novo orbe inveniri scimus. Varro *b* inter res inusitatas reponit. Addit & *tertium* fusco colore, & minoris magnitudinis, quod Passerem solitarium vel Merulam montanam quidam esse judicant. Vidit Aldrovandus totam ex flavo ad castaneum vergentem, mutato fortè priore colore. Magnitudinem ei Turdi Trichadis Aristoteles tribuit citante Athenæo, colorem nigrum, rostrum puniceum verè an falsò nescio. Albertus rostrum & pedes crocea. Sed ut plumarum colorem pro temporis diversitate mutant: ita & rostrum idem non servat. Nam id anniculis, teste Plinio, in ebur transfiguratur, at maribus duntaxat. Scaliger † pullos nigrum habere, anniculos buxeum affirmat. *Sexus* optimè discernitur. Fœmina namque fusca est, rostro inferius tantum lutescente, supra planè fuscido. Gula pectusq; totum ex albicante & fuscescẽte colorib. maculantur. Nominat Aldrovandus *c* quãdam *Leucophalum*, cujus caput præter tres maculas oblongas nigras, quæ retrò oculos conspiciebantur, prorsus candidum erat, rostrum & oculorum iris lutea, pedes fuscescebãt. Cauda & venter aterrimi caloris. Alæ albo maculabantur. Apponit & *candidam totam*, rostro duntaxat rutilo, & pedibus lutescentibus. Aliæ ex albo & nigro sunt maculatæ, mas minus quàm fœmina, caudâ nigrâ, rostro & pedibus intensè in mare rutilis, pallidè in fœmina flavescentibus.

Genera.
a H. A. l. 9. c. 19.
b de R. R. l. 3. c. 9.
† In Aristotelis H. A. l. 9. c. 5.
c Ornith. l. 16. c. 6.

Quan-

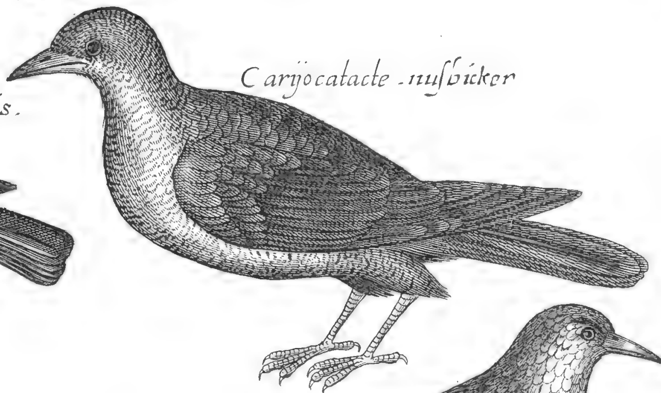

Merula Roſea mas ſeu Sturnus
marinus.

Merula.
amſel.

Merula Braſilica.

Merula apus Indica.

Sturnus uulgaris.

Caryocatacte. nuſbicker

Sturnus.
Staer.

Sturnus Capite albo.

Sturnus pullus.

Sturnus Cinereus.

Locus. Quantùm ad *Locum*, versantur in locis densis consitis arboribus, spinetis, angustis montium angulis, & lapidum fissuris. Mutant ut Turdi *d* locum, & hyeme in vicina demigrant aprica. Parasitus tamen apud Athænæum, si algor sub dio perpetiendus sit, se Merulam esse profitetur.

d Arist. H. A. l. 9. c. 16.

Victus. *Vescuntur* ijsdem quibus Turdi. Sed & pomis sorborum, orni sambucique acinis. Caveis inclusæ etiam carnib. Plantæ ex quibus præcipuè cibum decerpunt, sunt Oxycedrus Dalechampij, Ilex Aquifolia ejusdem, Myrtacanta, philyrea angustifolia, myrtus laurea maxima, myrtus exotica Plinij, & area Theophrasti effigie alni.

Generatio. *Nidos* figurâ hæmisphæricâ oblongiusculâ, admodum scutellæ cavos, ex surculis ramulisq; exilibus, & fibrosis radiculis luto inter se contextis, substrata molliore materia construūt. Bis anno, omnium avium primæ, ante exactam hyemem, in Helvetia mense Martio vel Aprili *pariunt*. Numerum pullorum nemo exponit. Nido Aldrovando allato quinq; inerant. Persarum Magos ex salvia sub ficu putrefacta, dum sol & Luna secundam solis faciem occupant, avem Merulæ similem procreasse, cujus adustæ cinere lampadi insperso domus serpentibus repleta videbatur, author est *e* Langius.

e Epist. Medic. 38.

Vox. De earum *Voce* fringulicire quidam usurpat. Veteres ejus non exprimunt proprium, sed inter canoras ponunt. Quandam adeò in novem vocū modis exprimendis excelluisse, ut nullus hominum perfectè eam imitari potuerit, Albertus author est. Incipiunt autem vere canere, continuant per æstatem. Hyeme cohibendo vocem, *f* strepunt & tumultuosè voculantur. Plinius hyeme balbutire, circa solstitium mutas esse *g* ait.

f Arist. H. A. l. 9. c. 49

g Plin. H. N. l. 10.

Amicitia. *Amicitiam* eum ea Rubecula colit. Sequitur enim eam, & noctu, vel juxta ipsam, vel in proxima arbore conquiescit. Ipsas Noctuæ ita infensas quidam volunt, ut quotiescunq; clamantem audiverint, tanquam injuriam vindicaturæ, advolent. Mali Punici grano perire Aelianus *h* author est.

h Æl. H. A. l. 6. c. 46.

Ingeniū. *Ingenium* resipit, quod *i* humanum sermonem, quamvis linguam strictā, rostrum rectum, & angustum habeāt, imitātur: & quòd Laurifolio annuum fastidium purgant.

i Philostr. l. 7. in vita Apollon.

Vsus. De *Vsu in cibis*, hæc pauca dixisse sufficiat. In pectore ipsarum *k* adusto haud parvam collocasse voluptatem Romanos. Inter popinæ verò professores *l* clunesne tergoribus sint præferendæ, disceptatum. Tardè tamen concoquuntur, parumque alunt, si *m* Platinæ credimus; inter laudatas cēseri debent, si Salernitanis. Nonnulli à Noctua captas præferunt. Alij pingues & retibus vel laqueis captas eligunt.

k Horat. l. 2. sermon.

l Plin. H. N. l. 10. c. 50.

m Platina l. 5. de tuēda sanit.

Quantum ad *Medicinam*, benè illis qui laxa sunt alvo præscribuntur. Plinius inassatas cum myrti bacci dysentericis mederi scribit, Porta *n* Melancholiæ. Fimus ex aceto mistus, si orizam avis comederit, extirpat lentigines. Caput ad brachium sinistrū, cum leporis pedibus portatum, audaces facere, mendacium est.

n l. 3. Phytogn. c. 11.

CAPVT IV.

De Merulis in specie.

ARTICVLVS I.

De Passere solitario & ejus congenere.

PAsser *Solitarius*, quod cum nullo sui generis unquam, nisi tempore generationis versetur vulgò dictus, quē tertiam Aristotelis Merulam esse Gesnerus, Niphus, & Aldrovandus asserunt, Merulus Solitarius circa Tridētum, Merulus stercorosus, quod in latrinis habitare credatur Romanis, si Alberto credendum; Merula saxatilis Placentiæ dicitur. Avis est Merula paulò minor, tota nigra, rostro lōgiusculo, parumper arcuato, capite pro corporis proportione parvo, superius plano, nigroque ad latera, nempè circum oculos, aures, & in collo inferiore cæruleo. Fœmina tota fusca est, & pectore maculis lutescentibus variegatur,

Gesner. in Ornithol.

gatur,

gatur, mari planè dissimilis. In saxis & testis (non tectis, a κεράμιον, namque textus habet) diversorium habere Aristoteles dixit. In parietibus alijs Passeribus cõjungi, & cum eis ad pastum volare Albertus. In dumosis rupibus circa Larium lacum nidulari, neque cum alijs avibus degere, Gesnerus affirmat. Canorus est, & Mediolani ac Genevæ magno propter cantum precio venditur. Quem Bellonius descripsit, & Charadrium esse primo aspectu putabat, Turdi Iliaci est crassitie, Lusciniæ morib. præditus. *Rostrum* habet rotundum, acutum, subalbum, in extremo nigrum. *Pennas* sub pectore & duabus costis colore dactylorum, maculis interstincto. *Dorsum* cinereum, fulvo maculatum. *Pedes* Turdo similes; *Caudam* ut in Luscinia ruffam, quam mox ut è nido eximitur, immutat. *Mas* quia pulchrior, coloris elegantiâ à fœmina distinguitur.

a Arist.l.9. c.19.

Forma.

Generatio. In rupibus solitarijs nidificat, & rarò in plano aut per valles cernitur. Certo anni tempore sub tegulis seu imbribus *degit*. Canit noctu æquè ac interdiu ad lumen candelæ maximè: Franciscus Gallorum Rex tanti ejus cantum fecit, ut nullam præter hanc audire dignaretur.

PASSERI SOLITARIO *congener* est illa avis, quam quidam Petrocos scyphum, Germani Steinrötele & Blauvogel vocant, Bellonius *b* Cyaneum Aristotelis, sed falsò (Ex Picorum enim genere est, rostro etiam ad saxa durissimo; & quis Merulam totam cæruleam vidit) dixit. Magnitudine est Sturni, pectore, cervice, & lumbis Cyanea: dorso & alis nonnihil nigricans. Rostrum ei sesquidigiti longitudine subter nares fuscum, imo aculeatum, superiore parte adunca, inferiorem ut plurimum contegente.

b l.1.Observ.c.11. & l.6. de Avib.c.6.

Seiler. ad Gesnerum.

Locus. *Degit* in altissimis, præruptis, & nivosis scopulis, in Creta, Citharea, Corcyra, Zacyntho, Eubæa, & circa fluvium Athesin.

Generatio. *Nidificat* in deviis solitudinibus, pullosq;, quos ternos aut quaternos excludit, ut à rupicapris etiam tuti sint, in cavernas deorsum condit.

Vox. *Vox* ipsi articulata, amœna & varia. Mediâ & intempestâ nocte expergefacta, ad astantis provocationem claro spiritu canit. Ante tempus autumni cum colore etiam vocem mutat, ac alis expansis novos, secum continuò murmurans, excogitat cantus, nec veteris obliviscitur.

Color sub hyemem niger è cæruleo evadit. Circa veris initium, in pristinum commutatur. Adulta vel è nido semel egressa & volatui adsueta, nullis astutiis capitur. Moris denique ei, oculos hominum aliorum alitum more adpetere. Tamq; diligenter res observare, ut plæraque, vocis aliquo articulo indicet.

ARTICULUS II.

De Merula Montana, Germanorum Torquata, Bicolore, & Saxatili.

MErula Germanorum MONTANA, avis est paulò infra Turdum majorem. *Caput*, dorsum & alæ, ruffo quodam modicè admisto nigricant. *Pectus* est, ex plumis partim subfulvis, partim nigricantibus obscurè maculosum. *Os* interius & lingua lutei seu melini coloris. Ventris color ex nigro & cinereo mistis; crura ex glauco nigricante, & ruffo, constant. Cauda est atra.

TORQUATA, quæ & Montana, Saxatilis, & Equina, quod in sylvis vermiculos in fimo equino quærat, avis est barbatula, magnitudine ferè & colore Turdi. Parte pronâ inter collum habet albas duorum digitorum latitudine plumas, reliquâ maculosas, nigris in medio pennis, ambitu albis, superiore fuscas, alarum pennis, margine extrinseco albicantibus. *Fœmina*, quam Aldrovandus descripsit, erat corpore toto subnigro; rostro circa nares, & in apice nigro, ad latera flavescente, pennis remigib. alarum nec non ventris, extimis oris, nonnihil albicantibus, cæterâ candicantibus. In ultimo gutture seu pectoris principio macula albissima pollicẽ lata ad humeros pertingente, vel torque candido, ornabatur.

Meru-

Merula BICOLOR quod duobus potissimum coloribus fusco aut subnigro, & luteo rubescente variet, dicta, est avis Merulâ paulò minor, capite fusco, lineolis candicantibus variegato, rostro in luteo rubescente, qui etiam color in tergore & cauda intensior; in pectore & ventre remissior, videtur. Alarum remigibus fuscis, in extremis oris albis, pedibus breviusculis, digitis pro proportione longis luteis, unguibus rubicundis.

SAXATILIS, quam Turnerus ex Graculorum genere facit, quidam Cyanon Aristotelis credunt, nonnulli Rubiculam Saxatilem, Nucifragã, Merulam Alpinam vocant, avis est cum *Caryocatacte* Gesneri eadem, merula major. Sturni ferè instar maculata, supra nigricans, minus tamen in capite & dorso, quàm in alis, maculis ubiq; distincta semilunaribus, quę pariter per tergus & alas majores sunt quam per caput. Pronè à rostro ad anum usque lutea maculis ferrugineis albisq;, quæ & ipsæ magnitudine variant, percurrentibus. Alarum pennas majores habet nigras, & in extremis oris candicantes. Caudam supinè nigram, pronè ferrugineam, pedes fuscos. Vaga est, nec invenusta.

ARTICULUS III.

De Merula Rosea, Exoticis, & Merulæ congenere.

Aldr. Ornith. l.16. c.15. MErula ROSEA, ab aucupibus, Italis Sturnus marinus vocatur. Est merulâ paulò minor; tergore, pectore, & alis supernis roseis seu carneis, capite cirrhato, rostro qua capite jungitur nigro, cætera carneo, alis & cauda nigris, remigibus ferè sub castaneis. In *fœmina*, color est dilutior, caput si excipias. Reliqua enim pars colli, alæ & cauda minus quàm in mare nigrescunt. Plurimùm adipis corpori adjiciunt, & in cibo maximè commendantur.

Bellon. l.6. de Avibus c.27. EXOTICA est duplex, *Brasilica*, & *Indica* Apos. BRASILICA ut à Bellonio describitur, differt magnitudine à Merula. Rostrum illi breve. Color totius corporis, si caudam & alas, quæ atræ sunt, adeò intensè rubet, ut nullus intensior rubor possit excogitari. Cauda oblõga est, crura nigra. Illius, quam Aldrovandus exhibet, pennæ superius omnes ad scapulas rubent, dein nigræ succedunt, has rubræ rursus excipiunt. Rostrum est insigniter recurvum, intus luteum. Pedes, qui pro tibiarum proportione majusculi ex cinereo leviter fuscescunt. APOS monstrosa fortè est. Rostrum habet Merulæ in extremitate nigrum & recurvum, infra qua capiti jungitur cãdicans. Caput, venter, dorsum, colore coccineo intenso & vegeto, alæ & cauda nigro, unde Porphyromelanos dici posset, tinguntur. Ornith. l. 16. c.16.

CONGENER Merulę est duplex. *Una* rostro, propè quod linea rubra conspicitur, nigro; capite, dorso, & cauda, ad subcastaneum vergentibus, extremis oris albicantibus. Pronè pectore, ventreque toto & cauda, lineis quibusdam cinereis per transversum ductis albicat. *Altera* Merulis erat minor, Passeribus major, capite cinereo, oculis nigris aureo circulo circumductis, rostro pro corporis proportione robusto, luteo, crassiusculo, in extremitate nigro & acuto. Dorso ad caudam castaneo obscuro, pennis alarum quæ dorso junguntur albis. Qua ventri nigris. Remigibus in extremis oris cinereis. Similis Collurioni cinereo videbatur.

CAPUT V.

De Sturno.

STurnus, Gręcis ψὰρ ψάρος, βούπλα, βύτθος, & γόλμις, quod apud Hesychium & Phavorinum leges, dicitur. Avis est ob colorum varietatem, & conspersas per corpus maculas, elegans, & benè, picturata à Poetis dicitur. Non tantum autem albis maculis tingitur; sed rubescit quoq;, lutea aliquando; in alis, propè oculos, & in infimo tergore viridescit. Rostrum habet Picorum non absimile, in fine fuscnm. Caudam brevem & nigram. Pedes ferè croceos. Aristoteles *a* solum vulgare genus, quod super tecta cantu suo aures Genera. a H.A. l.8. c 16.

b Ornith. l.16.c.19. fatigat, agnovisse videtur. b Aldrovandus tres exhibet, *Unum* totum, album, rostro quod ex luteo rubescit, & pedibus, qui leviter carnei exceptis. *Alteri* caput, collum, & rostrum erant alba; Maculæ supra oculos binæ nigræ: venter candidus, alarum principia maculis subcæruleis varia. Remiges alarum & cauda ut in Sturno vulgari. Pedes lutei. *Tertii* totum corpus ex cinereo lutescebat. Pectus pūctulis conspergebatur. Rostrum & pedes nigri coloris erant.

Locus & Victus. *Locum* si attendas, nullibi non inveniuntur. Avenis, pratis aquosis, ubi armenta pascuntur, & agris gaudent. Turribus inprimis & tectis hyeme latent. Si *victum* pamphagi sunt. Nam præter baccas & uvas, quibus impensè delectantur, & pinguescunt; milium quoq;, panicum, cicutam, stercora, & lumbricos, imo suspensorum cadavera, ideò ab eorum esu Belgæ abstinent, depascuntur.

Generatio. *Nidulantur* iisdem ferè locis, eodemq; penè modo, ut Passeres. Ter anno *parere* dicuntur; & uno tempore septem vel octo *ova* ponunt. Græcis dicuntur κιχλίζειν; authori Philomelæ pisitare. Summo mane maximè sunt obstreperi, nocte silent. Visi qui omnium avium voces imitabantur. Et c Brujer l. 15. de re cibar.c.42. c in Galliæ urbibus habentur, qui sermonem explanatè, longiori etiā contextu, exprimunt. Habebant & d Cæsares juvenes ejusdem peritiæ unum. d Plin. H. N. l.10. c.24.

Volatus. Proprium ipsis catervatim *volare*; & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus. Vespere potissimum aggregantur, & tanta multitudine atq; impetu quandoq; volant, ut nubem facere, & tempestatis modo sonare videantur. Dicuntur sibi ipsis medicinam facere. Atterebat f pedi luxato ova formicarum, comminuta, & sub alis calefacta, unus. Sic integer intra paucos dies evasit. *Metuunt* Accipitrem, eundemq; supernè vel à latere accedentem, alis eventant, subtus volantem stercoribus opprimunt. Semine alii intereunt; & à canibus metuuntur. f Gesner. in Ornith.

Usus. Galenus g eos inter *cibos* attenuantes & boni succi refert; quod vel de juvenculis, vel de illis, qui in montibus degunt sumendum est. Vindemiæ h tempore pabuli melioris copiâ non improbantur. Suaviores evadere, si mox captis capita amputentur, i Cardanus author est. Stercus oryza pastorum ad faciem exornandam k facit. g l.6 de sanit. tuēda. h Alex. l. 13. salub. c.8. i l.3. de sanit. c.21. k Aegineta l.28. c.8.

NB. *Sturni genus Indicum vide in Mantissa.* Num. 6.

CAP. VI.

De Coccothraustis.

Descriptio. Duplicem Coccothrausten Aldrovandus exhibet, *vulgarem* Gesneri, & *Indicam cristatam.* Illa ita dicta, quod rostro suo coccos & interiora cerasorum grana confringere soleat. Circa Verbanum Lacum Fringilla Montana, Bellonio, à rostri magnitudine Grosbec dicitur. Putabat hanc esse Aristotelis Pardalum quiddam. Falsò, ex collatione utriusq; patebit. Pardalus enim colore toto cinereus est, magnitudine par Sturno. Coccothraustes autem est, si Bellonij descriptionem sequemur, sturno paulò minor, rostro duro, & magnitudine pro corporis proportione insignis. Capite superiore mali aurantij colore, cum macula sub gutture nigra, collo cinereo, dorso fulvo, alarum extremitatibus ex viridi lutescentibus sicuti torques Palumbis, caudæ extremitate albâ subtus fulvâ. Ventre, pectore & gutture ejusdem coloris. Gesnerus ei tribuit, Alaudæ aut Loxiæ magnitudinem. *Rostrum* durum, validum, breve, latum, quod inferius à pennis nigris ambitur. Colorem capitis, in fœmina, charopum, vel ex flavo ruffum; in pectore & ventre ex cinereo rubicundum. Pennas alarum superius nigricantes, in medio albentes, in imo coloris ferè cærulei seu Indici. Collum pronum, & utrinque ad latera plumis cineris vestitum. Dorsum ex fusco nigricans. Arist. H. A. l.9.c.23. Bellon. de Avib. l.7. c.30.

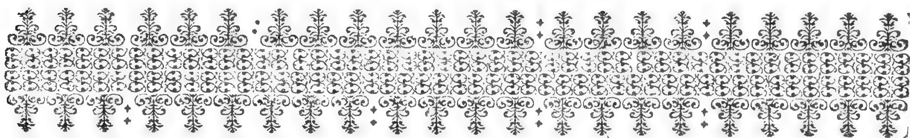
Æstate in sylvis capitur, & tum in *Locus.* Italia in montib. agit. Sub Octobrem ad plana descendit. In Germania æstate rarius, hyeme frequentius cernitur.

Nidi-

Victus. *Nidificat* in arborum cavis. *Victitat* nucleis cerasorũ, quæ rostro confringit; necnon olivis, & alijs baccis. Non servat accrescẽte ætate colorem. Caveç inclusa, non solum raro cantillat, sed ne institutionem quidem admittit.

INDICA incolis capitis viridis apud quos repentur, dicitur Fruso, Lusitanis Cardinalitius, quod galerum purpureum gestare videatur. Habet cirros in capite figurâ trigonâ coccineos, quo colore pariter, collum, pectus & venter refulgent. Alarũ extremitates dilutè purpurascentes. Caudam pro corporis proportione, longiusculam, digitum auricularem latam, aliquantulum surrectam. Tibias breves & albicantes, ungues robustos & nonnihil recurvos. *Victitat* panico, amygdalis, & alsine herba, & cibum è manibus accipit. *Voces* avium, lusciniæ maximè imitatur. Sæpè se aquæ immergit, unde temperiei calidissimę esse putatur. Visa icone sua in speculo, mirabilibus modis sibilos edendo, cristam deponendo, Caudam more Pavonum erigendo, alas motitando, gesticulatur, & speculum impetit.

***

HISTORIÆ NATVRALIS DE AVIBUS:

LIBER III.

De Avibus Insectivoris.

TITULUS I.

De Insectivoris non Canoris,

CAPUT PRIMUM.

De Picis Martiis.

Descriptio.

PIcus Martius ꝙ Marti sacer sit dictus, δρυόκολαψ Hesychio, δενδροκολάπτης, ξυλοκόπος, & δρύκοπος Aristoteli, δρυοτόμος Aristophani, κολάφος Miletio, recentioribus Græcis κερκενιστής vocatur. *Genera* ipsorum tria *a* Aristoteles recenset; nos de pluribus inferius dicemus. An verò vel illa quæ occidentalibus Indis Alcatran teste Cardano dicitur, rostri & corporis magnitudine celebris, cinerea croceave pluma distincta, rostro duorum palmorum, in acutum tendente; vel Picutus dicta, cui rostrum toto corpore majus, ubi capiti jungitur tribus digitis latũ, aduncum, quo & arbores terebrat, & à parvis simiis se defendit, quæq; linguam loco pennæ habere dicitur, ad Picos pertineat, penes eruditos sit judicium. *Formam* ipsorum si attendamus, habent omnes *rostrum* rectum, durum, rotundum, & ad pertundendas arbores percommodum. *Linguam* ijs Aristoteles tribuit πλατεῖον καὶ μεγάλην. Aldrovandus longam

a l.9. H.A. c.9.

gam quidem in omnibus & ad occiput usq; extendi, & super totum capitis verticem ceu in glomum convolvi, adeò ut cum exoritur, tanquam è multis involucris in longum admodum extendatur, observavit; latam minimè; quin est acutissima, & in extremitate quodammodo cartilaginea. Anatomen vide apud Aldrovandum. *Crura* quoque omnibus sunt breviuscula, at admodum robusta. Digiti pedum ante bini, totidem retrò, iique valdè conjuncti, ut arborem quam scandunt firmius apprehendãt. Cauda rigida, & duriuscula, cujus pennę in extremitatibus fermè nudę, quibus haud aliter quàm pedibus inter rependum innituntur.

Locus. *Locum* si spectes, in quibusvis repe-
riuntur regionibus, rarò in Belgio, in
b *Plin.H.* Tarentino agro negari scribit *b* Pli-
N.l.10.c. nius; sed *c* Aldrovandus omnia ge-
29. nera in Italia ali, maximum si excipias,
c *Ornith.* affirmat.
l.12.c.30.

Victus. *Victitant* vermibus, culicibus nempe formicis, quas exporrecta lingua velut in veru infigunt, & latitantibus sub lignorum corticibus, & medulla cossis. Ideò arbores tundunt, quarum
d *Plin. l. c.* *d* percussi corticis sono pabulum subesse intelligunt, & tam vehementer eas interdum excavant, ut ipsas ster-
e *Arist.l.9.* nant. Quidam apud Aristotelem, *e*
H.A.c.9. amygdalum tertio ictu pertudit, & nucleum comedit.

Generatio. *Nidificant* in cavis arborum, olearum inprimis. Tanto artificio nidum exstruunt, & excavant, ut admoto circino rotundius reddi foramen à perfectissimo Geometra non posset; & ligna quibus inter se consertis cõstat, facilius manibus separentur, quàm ferro dissecentur. *Pullos* septem vel octo educant, quos exire ex ovo à cauda Hylas, referente Plinio, tradidit. Quoniam pondere capitum perversa ova posteriorem partem corporum fovendam matri applicãt. Nunquam humi consistunt, vel in saxis consident, ne aciem unguium obtundant. Scandunt verò per arbores omnibus annis κατάπερ οἱ ἀσκαλαβῶται tanquã stelliones, seu ut Plinius vertit, feles, non modo sursum per arborem reptando, sed deorsum etiam & sub ipsis ramis, pedibus & ventre sursum, tergo re deorsum terram versus converso; quod Aristoteli est ὕπτιον καὶ ἐπὶ τὴν γαστέρα.

Humano ipsos *sermoni* assuescere *Vox.*
Scaliger *d* author est: sed minus aptè, d *Exerci-*
& rariora & pauciora quàm Picam *tat.237.*
reddere, addit. Albertus *e* perfectè e *l.23.de*
aliquando loqui scribit. Validius *Animal.*
quàm soleret stridens pluviam præsagire credebatur. Hinc ei pluviæ avis apud veteres nomen.

Usus ipsorum & in *cibo*; ideo tota fe- *Usus.*
re hyeme & autumno Bononiæ in foro venduntur; & in *Medicina*. Nam cum sale torrefactum quidam ad internas ani eminentias applicant. Assatum vel elixum incantatione ligatos solvere; oculos, gestantibus visum acuere; rostrum è collo suspensum, dentium, uvulæ & tonsillarum dolorem curare; Kirandis sunt deliramenta. Idem ferentes ab apibus etiamsi mella earum eximant, non feriri, Plinij. Clavum & cuneum arbori, in qua
nidificant infixum, diu non hærere. *f* f *Plin. H.*
Foramen verò nidi lapide vel ligno *N.l.10.*
obstructum, herbâ appositâ, seu illa *c.18.*
linaria major, seu æthiopis, eundem *Æliã.H.A.*
aperire, pari fide affirmatur. *l.1.c.45.*

CAP. II.

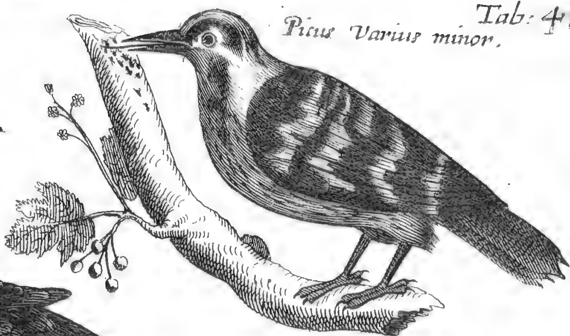
De Picis in specie.

ARTICULUS I.

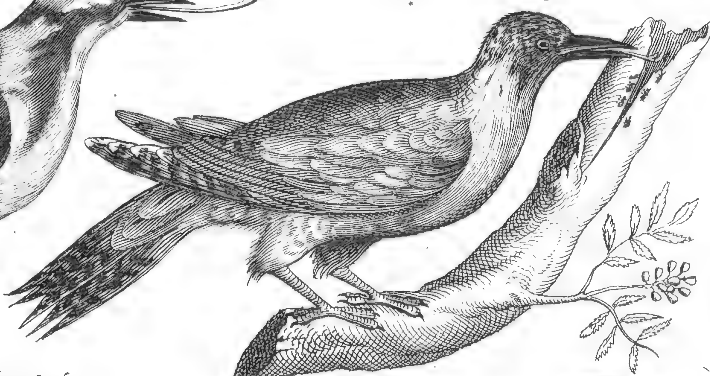
De Pico Maximo, Majore, Vario minore Viridi nostrate, Pico luteo Cyanopide, Viridi majore, & Murario.

PICUS MAXIMUS, est omnium longè maximus, cornicis interdum magnitudine, infra gallinam aliquid, & excepto capitis vertice *totus niger.* Plumæ tamen in vertice coccineo vel flammeo colore egregiè micant, & velut cirrhum efficiunt. *Rostrum* habet longum, robustum, digitum parvum, longum, cujus superior pars, quę juxta caput lata eminet, & duas strias, ut fo-

Picus maximus niger.
Grosser Schwartzer Specht.

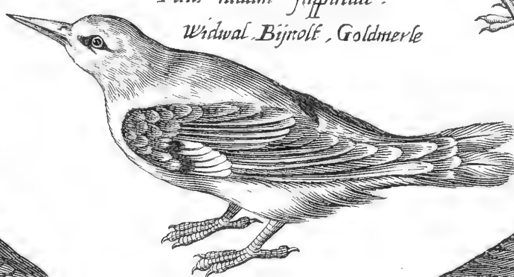

Picus Varius minor.

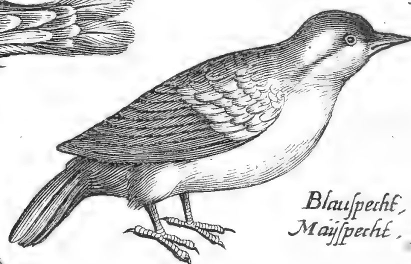

Picus maior Bundter specht

Picus viridis. Grijnspöcht.

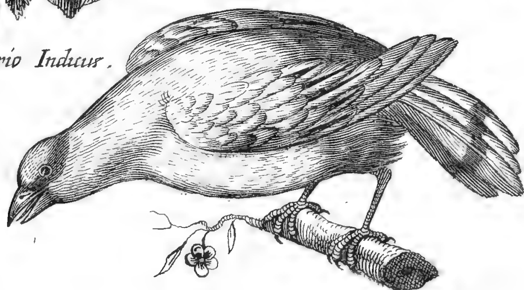

Picus murarius. Maurspecht.

Picus Viridis maior.
Grosser Grijnspecht.

Picus nidum suspindit.
Widwal Bijnolt, Goldmerle

Picus cinereus.
Blauspecht,
Maijspecht.

Picus Luteus
Gyanopus.

Picus Chlorio Indicus.

Picus varius. Elsterspecht.
Grasspecht.

ut folium Cyperi, obtinet. *Linguam* oblongam duram & in extremitate asperam. *Digitos* binos ante & totidem retrò. Ungues recurvos.

PICUM MAJOREM πίπρων Aristoteles vocat. Magnitudine merulam vincit, scribente Aristotele. Is quem Aldrovandus depingit, *rostrum* habet canaliculatum, *linguam* longissimam, musculosam, extremo apice duro nervo aculeatam. *Caudam* robustam, & ob superiores reliquas cooperientes plenas duro calamo donatas & inflexu difficillimas, renitentē. In tota ave triplex color conspicitur. *Plumæ* medio vertice rubicundæ, & saturo cocci colore conspicuæ sunt, quę in fœmella mari alioquin per omnia simili desiderantur. In oculorum ambitu, ventre toto, & alis internis insigni macula albicat. In alis & cauda nigri aliquid conspicitur.

PICVS VARIVS MINOR majori per omnia simillimus est, & prorsus videretur idem. Nisi rubræ illæ maculæ in vertice & Uropygio deessent. *Dorsum* ejus versus lumbos magis quàm superioris varium. Et ex albo nigroq; promiscuè maculatum; lineis interim obscuris transversalibus quæ alarum notis respondere videntur, consperſum est.

PICVS VIRIDIS κολιός est Aristotelis, inter Picos quidem eidē non recensitus, inter Picos tamen vel ob solam pedum & Caudę dispositionem (duobus digitis ante & totidem retrò insignitur, & caudam rigidam habet) numerandus. Turturem magnitudine æquat. *Rostrum* habet nigrum, durum, robustum, acutum duos digitos longum. *Caput* crassiusculum in superiori parte ex maculis partim miniaceis, partim nigricantibus variegatum. *Oculos* alia quædam macula nigra ambit, sub qua rubræ illæ maculæ superioribus correspondentes pallidiores sunt. *Dorsum & alæ* virides cum luteo tamen intermixto. *Mentum*, pectus, venter, crura pallidè virescūt, adeò ut ex albo & viridi permisceri videantur. Aestate eum silere ajunt. Ideò cum mense Aprili quidam clamitantem audivisset, hyemem adhuc metuendam prædixit. Altissimas arbores volatu trajicit.

Ossa ipsius tosta in pollinem redacta, & in vino epota validum sunt contra calculum remedium.

PICVS LVTEVS CYANOPVS ex Persia adfertur. Magnitudine à superiore nihil differt; caput tamen & collum crassius, & rostrum prolixius obtinet. Pennæ à medio vertice ad extremum *caudæ* usq; aliquid ferruginei habent, *rostrum* vero omnino ferrugineum. *Pedes* subcærulei, *ungues* nigri, cætera lutea; nisi quod *alarum pennæ* omnes in extremo quodammodo ferrugineæ sint.

PICO VIRIDI MAJORI seu Maximo, Rostrum, quod in omni Picorum genere rectum est, incurvum, pedes ad similitudinem aliorum, varias maculas in alis, tribuit Bellonius. *Aldrovād. Ornith. l. 12. c. 35. Bellon. l. 6. de Avib. c. 15.*

PICVS MVRARIVS muris turrium maximè adhæret, & vermiculos in eorum rimis inquirit. Pallere domestico paulò major est; sturni ferè crassitie. Rostrum habet oblongum, tenue, nigrum. Caput, collum, dorsum cinerea. Pectus albicans. Alas partim cineras, partim rubeas. Caudam brevem. Digitos pedum longos, tres ante, unum pro calce. Alas *in volatu* semper motitat, nec uno loco insidere novit. In foraminibus parietum *nidulatur*. Suavem *vocem* edit.

ARTICULUS II.

De Pico Cinereo seu Sitta, Pico nidum suspendente, Chlorione Indico & Picis congenere.

PICUS CINEREUS Aristoteli σίπτη seu σίττη; aliis ὑλοτόμος quasi materiem contundens, nomine omnib. communi; quibusdam σεισοπυγὶς & κινάιδος, quòd Uropygium motitet; modernis Græcis κατζιανίστης dicitur. Annumeratur Picis, quia eorum more super arbores repit. Caput ei parvum; Oculi exigui; Rostrum longiusculum, nigrum, rotundum Collum, dorsum, alæ,

alę,nec non & cauda superius è plumbeo ad cinereum vergunt: sub collo verò & ventre è castaneo ad rufum. Cervix ad latera lutescit. Quâ parte inter rostri principium & retrò oculos macula oblonga nigerrima insignitur. *Vivit* maceriem contundens. In foraminibus arborum, quas terra & limo artificiosissimè claudit, angusto aditu sibi relicto, *nidulatur*, & prolem numerosam progignit. Frangit Aquilæ ova. Res malefica ei tribuitur, quasi rerum cognitione calleat.

Arist.H.A. l.9.c.17. Idem l.9.c. PICUS NIDUM SUSPENDENS cũ Oriolo, Alberti, Aristotelis Chloreo, & Plinij Chlorione, Galbula seu Galgulo, Ictero, & Bononiensium Regalbula idem esse ab Aldrovando creditur. Modernis Græcis συκοφάγος dicitur. Chloreum & Chlorionem Aristoteles & Plinius appellavere, ut luteum & viridem in ea reperiri colorem innuerent. *Plin. H.N. l.37.c.10. Aldrov.Ornit.l.12. c.39.* Junior virescit; adultior aut saltem annua facta alis tantummodo exceptis tota evadit lutea. Magnitudine est par Turturi; colore pro ratione ætatis variat. In juniore rostrum est subfuscum. Adulta inter rostrum & oculos maculam habet nigram. Junior minimè. Illa alas habet nigerrimas, quarum pennę & remiges maximè in extremitatibus suis albescunt: junior superiores pallidas, inferiores nigricantes.

Locus. *Locum* si attendas Germaniæ esse peregrinam Gesnerus reliquit. Migratoria verò est. Plinius & Aelianus hyeme eam videri negant; ęstivo tempore in conspectum venire, exortu arcturi syderis discedere, & pullis editis Italiam relinquere, adjiciunt. *Plin.H.N. l.10.c.25. Ael.l.4.de Animal. c.47.* In Helvetia mense Majo apparere incipit, in quibusdam Galliæ locis Martio. Dependens pedibus somnum capit, quia se tutiorem sperat, si Plinio credimus. *Plin. H.N. l.10.c.33.*

Victus. Vermibus more picorum *vescitur*, sed & ficubus. Unde ipsi συκοφάγε nomen.

Generatio. Proprium ipsi *nidum* in arboribus suspendere. Constat ille ex musco & lanugine quandoq;, ex fœno & culmis nonnunquam, ex cannabe & festucis interdum. Forma ipsi corbis vel calathi ficarij è juncis intexti; vincula de quibus pendet sunt, culmi, junci, fila è lino, serico, setæ equinæ & cætera. Iconem in Aldrovando vide.

Cum *cantillat* orio vel loriot sonat, imminente pluvia fistulæ instar canit. *Vox.*

Usus ipsius in cibo est & *Medicina*. *Usus.* Pinguescit mirum in modum. Emoritur si ab icterico conspicitur æger, ipsa evadit. *Plin. H.N. l.30.c.11.* Ad Germanos accedens, non amplius nascituras pruinas promittit.

CHLORIO INDICUS maxima sui parte, quin toto corpore lute⁹ est; si coronam verticis & caudæ alarumq; maculas cæruleas, & rostrum pedesq; quæ insigniter rubent excipias.

PICIS CONGENEREM Aldrovandus Marchioni Fachineto debet. Erat, quantum ex pictura conjicere licebat, Coccothraustis magnitudine, rostro luteo, acuto, Picorum haud absimili; vertice, cervice & toto dorso viridi, Uropygio albo, pennis alarum vestitricibus viridibus; remigum superiorib. albis, inferioribus, & cauda cæruleis. Prona pars à rostri initio ad anum usq; coloris cinnaberis erat.

NB. *Picarum genera exotica vide in Mantissa.* N. 5.

CAPUT III.

De Iynge seu Torquilla, Iyngi congenere, & Certhia.

PRopter rostri & linguæ constitutionem, Picis Jynx subjungitur, quam Galenus & Suidas κιναίδιον Tzetzes σεισοπύγιον & Cinclida, Athi montis incolæ teste Bellonio Alcionem, Theocriti interpres σεισουρίαν, alij Turbinem, Gaza Torquillam vocat. Vincit magnitudine fringillam, Rostrum habet firmum ex plumbeo & nigro permixtum. *Linguæ* aculeum tam acutum & validum, ut humanam cutim haud aliter ac acicula penetret. Ea infra arteriæ summum subit, & supra cranium reflexa, propè nares inseritur. Est autem gemina ubi ab occipitio reflecti incipit, & in syncipite

rursus

rursus utræq; partes conveniunt. *Digitos* pedum utrinq; duos habet. *Digitorum* utrobiq; longior alter, cum altero breviore conjungitur. Conspicitur in quavis regione circa arbores.

Victus. *Vescitur* formicis, easq; exertâ linguâ velocissimè aculeo transfixas venari & devorare solet; nec unquam rostro attingit. Dicitur τρίζειν, id est stridere. Sed Ælianus obliquam tibiam voce sua æmulari ait.

Generatio. *Nidulatur* in arborum foraminibus, villis & domibus. Octo vel novem *ova* uno partu excludit. Ægerrimè cicuratur. Si manu teneatur, caput in utramq; partem circumagit. Apud Gesnerum enutrita, accessum hominis ægrè ferebat, collum in sublime erigebat, rostrum sine morsu modo extendebat, modo retrahebat. Plumæ capitis rigebant Caudam erigebat & dilatabat. Vsus ipsius est in cibis.

Aldrov. l. 12. Ornith. c.43. JYNGI CONGENER, quem Aldrovandus describit, magnitudine erat par Jyngis; colore capitis, dorsi, alarum, & totius caudæ ferrugineo; maculis luteis transversalibus distincto, pectore & ventre albicantibus, & lineis luteis per longitudinem exornatis. Tibijs luteis; digitis picorum more oblongis.

CERTHIA, Aristoteli κέρθιον, vel ut Robertus Constantinus opinatur ab astu κερδίον dicta, avicula est exigua, Regulo paulò minor. Rostrum habet arcuatum, in superiori parte longius & crassius. Guttur & pectus candicans; dorsum & alas fulvescentia, nigris maculis ubiq; distincta. Caudam brevem, rigidam, & in extremitate acutam. Vngues valdè aduncos. *Victitat* insectis minoribus. In cavis arborum *nidificat*, & viginti quandoq; *ova* ponit. *Vocem* ipsi claram tribuit Aristoteles. *Arist. H. A. l.9.c.17.* Perpetuò ferè nunc in hanc nunc in illam partem volitat. Toto anno eandem patriam incolit. Arborum ramis fringillaginis instar sese annectit, & Picorum more arbores perreptat. Sagax ipsi in vitæ officijs *ingenium* Aristoteles adscripsit.

***

CAP. IV.

De Merope.

MEropis nomen Albertus Pico viridi, Niphus Grallo suo, alij Paro majori, sed malè imposuere. Convenit illi aviculę, cujus vox multiplicem partitionem capit, ideò à μερισμῷ ὀπὸς *a* dicta est; quæque Cretensibus *b* μελισσόφαγος, seu Apiaster, Rasi Alkenius, vel Alkerius; Alberto Muscipula, alijs Riparia, Parra, & Gangrena teste Kiranidis interprete dicitur. Magnitudine sturnum superat, Merulis par est. Aristoteles *c* hoc tantum de illa habet. Pennas ejus inferiores pallidas esse, superiores cæruleas, ut Halcyonis, postremas pinnulas rubras. Plinius *d* Aristotelem secutus, pallido intus colore pennarum, supernè Cyaneo, priori subrutilo esse dixit. Aldrovandus & maris & fœminę descriptionem tradit. Mari rostrum est longum, durũ, ad instar falcis messoriæ arcuatum, & quasi triangulum Iris ita rubescit, ut aliam omnem rubedinem superet. *Fœminæ* color ubicunq; minus intensus. Tergus quodammodo virescens. Linguam habet sublongam & gracilem: oris rictum tam amplum, referente Alberto, ut multas muscas in os ejus humoris insidentes capiat. Vesiculam fellis amplam humore viridi smaragdi instar refertam.

a Prob. in l.4. Georg. *b Bellon. l. de Avibus c.27.* *c H.A. l.9. c.13.* *Descriptio.* *d H.N. l.*

In Creta insula tam vulgaris est, ut nusquam non in ea conspiciatur: reperitur & in Italia. Græcis per continentem, incognitam scribit Bellonius. *Locus.*

Victitat e apibus; ideo *f* Virgilius Meropis nidum propè alvearia prohibet, & cicadis. Sed nec lampsanę, caucalidis, & raparum seminibus, vel tritico abstinet. *Nidificat* in *g* cavernis, interdum *h* ad sex pedum altitudinem, interdum ad quatuor cubitos, defossis. Et sex *i* aut septem pullos parit. *Victus.*

e Arist. H. A. l.9.c.40 *f Georg. l.1.* *g Arist. H. A. l.8.c.1.* *h Plin. H. N. l.10. c.33.* *i Arist. H. A. l.9.c.13.*

Volat gregatim, circa montes qui thymum ferunt frequenter; & cum reliquæ aves quasi sursum ad oculos versus volitent, ille retrorsum caudam versum eum exercet. *Volatus.*

Vox. *Vocem* instar hominis quodammodo edit, qui ore in rotundum clauso sonet grul gruru, urubul, & longè auditur. *Ingenium* & *Mores* si spectes, migratoria est. Pullos ne facilè capiātur de loco ad locum transfert, & author est Aristoteles esse qui confirment, Meropes parentibus senescentibus vicem reddere; imò eosdē quam primum facultas datur, liberorum operâ ali.

Vsus. *Vsus* ejus in *Medicina* aliquis. Fel si cum gallis & oleo omphacino misceatur, firmam capillis nigredinem inducit. Frixa in oleo manus ab apum punctionibus immunes reddit, si credere fas est. Est & alius *Merops* quem Germani Hirundinem marinam vocant. Est superiore paulò longior, & crassior. Rostrum habet nigrum, longum, acutum, & proprius ad falcem messoriam, quàm in illa accedens. A rostro maculam nigram, quæ per oculos retrò ad colli initium usque defertur. Alarum pennæ, variis coloribus insigniuntur. Primæ cæruleæ sunt. Secundæ ex cæruleo & flavo mixtæ, Tertiæ omninò flavæ, remiges nigræ & in extremitatibus rubræ.

CAPUT V.

De Regulo.

REgulus, Græcis Trochilus, Orchilus, Tyrannus, σαλπιγκτὴς, βασιλίσκος, ῥόβιλλος, τρίκκος, κόρτιλος, βασιλισκόν, & Tettigon, in Creta inprimis, alijs Rex Senator, Parra, Bitricus, & Acalanthis dicitur, quæ omnia nomina Passeri Troglodyti communiter tribuūtur. Aristoteles *a* ipsi corpus non amplius tribuit quàm Locustæ, & cristam è pluma elatiuscula rutilam. Quem Aldrovandus describit, à capite ad extremitatem caudæ mensuratus, vix palmum exsuperabat. *Cristam* in fronte erectam colore ferè aureo gerebat, quæ in mortuis non conspicitur. Caput, collum, dorsum, & mediæ alæ ex viridi lutescebant. Remiges nigricabant, & ad latera flavescebant. Propè earum exortum notabilis visebatur macula. Guttur & pectus ex albo flavescebant, venter candicabat. *Fæmellæ* pallidioribus capitis sunt conspicuę. Minores etiam ipsis cristâ pennulæ, quarum caput lineā crassa satis velut corona eleganter ambit. In alis duas habent albas maculas, parvam unam, longam alteram, cum mas hāc solam habeat.

a *H.A.l.* 8. *c.*3.

Hyeme *degunt* in urbibus & foraminibus, reliquo tempore in sylvis, inter fruteta & juniperos. *Locus.*

Vescuntur b vermiculis, quorum nomine muscæ, formicæ, cossi, & similia insecta intelliguntur. Muscis adeò ingurgitari quidam dicunt, ut aliquādo de vita periclitentur. *Victus.*

b *Arist. H. A.l.* 8.*c.*3.

Bis anno *pariunt* & *ova* septem aut sex pisorum ponunt magnitudine. *Volant* solitariæ; & aliqui post migratices recedunt. *Generatio.*

Vox ipsorum zinzulare, ut Authori Philomelæ placet. Magni & sicci in hyeme frigoris tempore, præcipuè cantant. Parvitatem corporis ingenij solertiæ in ipsis natura pensavit. Ausu enim magno contra *c* Aquilam pugnare conantur. Cum se proximè quasi manu capiēdas obtulerint, casso hominis conatu profugiunt. Multi uno specu in hyeme conduntur, ut parvus in tam minimis corporib. calor, societate augeatur. Cum in veruculo igni apponuntur, tametsi nemo vertat, tamen per se convertuntur: scilicet, ubi ea pars, quæ igni obversa fuit, assata est; altera, quæ non est assata, quia gravior, descendit. Motu insolito & cantu quamvis suavi gestientes, quia ariduli vaporosum aërē plausibiliter excipiunt, & adventantem humiditatem, quâ refocillentur implorant, pluvias affuturas denotant. Eædem ingruunt, Arato teste, si cava terræ subierint. Vnde floricomis hymenæis infestos dixit Avienus, quia isti sereno cœlo gaudent. *Vox.*

c *Aristot. H.A. l.*9. *c.*11.

Aratus in Phænomenis.

Datur & alius REGVLVS NON CRISTATVS, qui quandoq; in agro Bononiensi capitur. Similis hic, cristam si excipias, superiori Regulo. Rostrum ei gracile, oblongiusculum, saturrimo atro colore resplendens, interna capacitate, & utraq; mandibula, unà cum linguis rubicundis. Vertex, collum, Dorsum colore bętico ad flavum

Tab: 42

Iijnx ſeu Troquilla.
Windhals Krimiz.

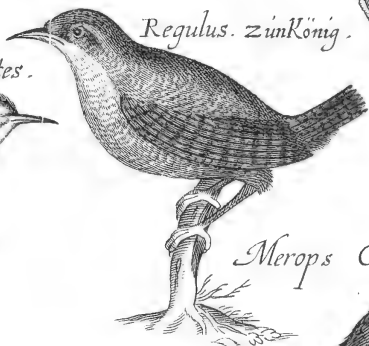
Iijnx Congener.

Regulus. zünKönig.

Paſſerculus Troglodijtes.
Zünſchlüpffle.

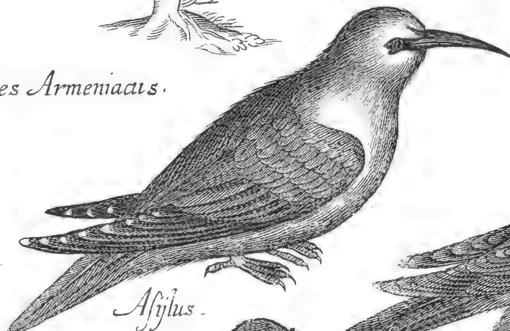
Certhia.
Barchengel.

Merops Congener.

Paſſer Troglodijtes Armeniacus.

Aſijlus.

Merops.
Imbenfraſ.

Hijrundo riparia.
Waſſerſchwalb ſpijr.

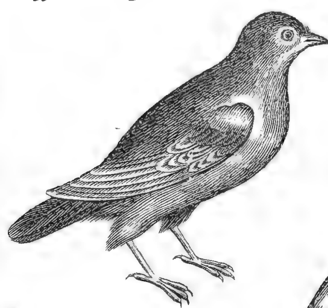
Hijrundo agreſtis.
ſpijr ſchwalb.

Paſſer Troglodijtes Bellonij.

Hijrundo.
Hauſſchwalb.

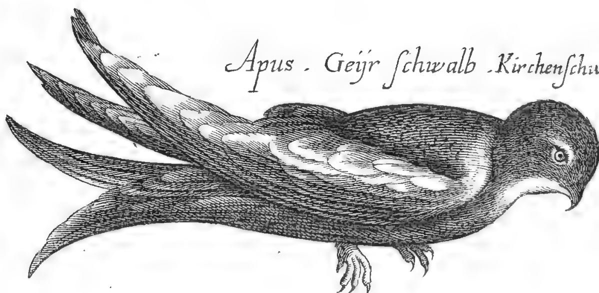

Vpupa. Widhopf.

Apus. Geijr ſchwalb. Kirchenſchwalb.

flavum nonnihil vergente. Oculi nigrescentes, quos plumæ cinereæ ambiunt. Alæ & cauda exteriori superna superficie ex fusco ad spadiceum vergunt. Pectus, alæ internæ ac supremæ, caudæq; inferioris initiũ sunt flava. Postici digiti unguiculus omnium est maximus; digitus à medio anticorum magnitudine secundus, duo cæteri antici minores & æquales inter se sunt. Mascula alba, quam cristatus habet, in hoc non conspicitur.

CAPUT VI.

De Passere Troglodyte, & Asilo ave.

PAsser Troglodytes, quem Aetius σιλιπτπίδα vocat, etsi multò minor Regulo, quod hic pluribus pennis vestiatur, appareat: duplo tamen plus carnis possidet. *Rostrum* habet longiusculum, acutum, supernè fuscum, infernè albidum; *lingulam* admodum exilem, bifidam, continens. Ventrem, collum, ac dorsum ex fusco ad spadiceum inclinante vestitum. Pectus cinereum; Caudam semper subrectam & albo colore interpunctam. *Victitat* vermiculis. *Nidum* sæpius in sylvis, aliquando in posticis ędibus, & stabulis stramine tectis; juxta parietes domuum, & sepes, ex musco foris, ex plumis intus construit. Ovi is erecti, & in altero suo fine consistentis formam habet; in medio latere ostiolum. Per hoc ingreditur, & regreditur. Bis anno parit, & *ova* novem, uno tempore deponit. *Volat* solus, nonnunquam gregatim, semper breviter; & quoties aliam sui generis offendit, eam aggreditur. Mira ipsi *Cantus* inprimis si cicuratur, (cicuratur difficulter) suavitas; quem Majo præsertim, sæpè hyeme exercet. In festo trium Regum, cum omnibus, quos eo anno educavit pullis cantillare Galli fabulantur. Cinis in pulverem exusti, & ex vino bibiti, calculosis opitulatur. Cerebellum in Diasatyrion recipitur.

Bellonius l. 7. de Avib. c. 4. Quem Bellonius pro *Passere Troglodyte* quemq; Galli Favette rouse à colore fulvo vocant, ponit; Ruticillę admodum est similis, paulò verò minor, corpore oblongiusculo, rostro gracili & oblongiusculo. *Mas* magis quàm fœmina rubet. Vix plus carnis obtinet, quàm digiti extremum. Unus tantum in eo color, qualis in Lusciniæ cauda. Hyeme non videtur. Nidulatur, sæpè inter dumos hortorum, & in ramis cicutæ; aliquando retrò parietes in urbibus & pagis. *Nidum* ingeniosè intus ex setis equinis cõstruit. Quinq; plærumq; *ova* edit, eaque cinerei coloris, nigro maculati.

ASILUS seu οἶστρος inter aviculas vermivoras ab Aristotele numeratur; quanquam hoc nomen & insecto volatili, quod Equos infestat, tribuatur. Si ea est, quam Bellonius ob parvitatem Philosopho ita vocari scribit, & depingit; habet cristam capitis flavã, rostrum nigrescens, sed in his extremitatibus aliquando luteum, longiusculum, & debile: Caudã, tergus, alarum plicas & extremitates, lutea: crura, pedes, & ungues nigra. *Degit* in umbrosis nemorum locis. *Victitat* bestiolis vivis & grana aversatur. Semper *canit*.

CAPUT VII.

De Hirundinibus in genere.

HIrundo, seu à voce sua, ut Varro credit; seu ab hærendo, quod tectis ædium, vel trabibus, ubi nidificat, adhæreat, dicta, à Græcis χελιδών, χελιδώ, κοπιλλη, κεκρόπις, κωτίλος, ἀτθικόρα, ἀδωνις, κηλίς; & ὀλολυγόνα vocatur. Vagam volucrem Ovidius, Daulidem avem Plutarchus, Bistonis alitem Seneca, Pandione natam alij dixere. *De Generibus* Hirundinum non conveniunt authores. Aristoteles, *a Domesticas, Apodes, & Falcuas* agnoscit. Plinius, *b Domesticas, Rusticas, Apodes, & Riparias.* Gesnerus, *c Domesticas, Sylvestres & Riparias.* Scaliger, *d vulgares nigras. Subfulvas*, simili formâ in ripis nidificantes. Quater illis grãdiores, toto corpore atras, fœdissima facie, crurib. brevissimis, crassissimis, hirtis;

a Plin. in H.A.
b H.N. l. 10. c. 33.
c in Ornit.
d Ex. 228.

hirtis; & *Buteonis* magnitudine, sed facie nullo modo ab his dissimili. Dantur & albæ, seu quod præ nimio *e* frigore albescant; seu quòd canescant ante tempus, *f* ut alia quædam animalia, seu quod artificio tales evadãt. Si quis albas, inquit Aldrovandus, *g* desideret, ova earum dum cubant, olivâ illinat.

e *Arist.H.A. l.3.c.12.*
f *Arist.l.de colorib.*
g *Ornith. l.17.c.6.*

Descriptio.

Descriptione longa opus nõ est. Formæ est gratæ, nigredinis decentissimæ, modicæ carnis, plumarum multarum. Albedo totum cingit ventrẽ; hinc ποικίλη Aristophani. Color cæruleus, ad latera per caput alasq; refulget, unde Cyanea Simonidi. Rubedo sub gutture potissimum & pectore emicat. Unde Ovidius.

—— *Neq; adhuc de pectore cædis*
Excessere notæ, signataq; sanguine pluma est.

Oculi eruti *h* renascuntur, seu quod pullorum acu puncti visum recipiant, quod Aelianus *i* de alba in Samo nascente ab Aristotele proditum ait; seu quod laceratis eorum oculis, alij subnascantur, ut nonnulli prodidere. *Cauda* est bifurcata, & longa. *Pedes* breves nigri & debiles. *Interna* si spectentur, *k fel* alijs ventri, alijs intestino adhæret. *Ventriculus* ipsis longior. In dissectis pullorum qui primo partu exclusi sunt, ventriculis lunâ crescente, lapilli, chelidonij dicti, magicis narrati artibus reperiuntur. De colore non constat. Nigrum & album Trallianus, *l* candidum & rubenti colore *m* Plinius, varium & parvum *n* Dioscorides, prodidere. Aldrovandus, unum intus albicãtem, extra melinum, alterum subrubentem habuit.

h *Plin.H. N.l.12. c.37. Ælian.H. A.l.2.c.3.*
i *Ælian.H. A.l.17.c.2.*
k *Arist. H. A.l.2.cap. ult.*
l *Trallian. l.1.c.15.*
m *Plin.H. N.l.11.c.17*
n *Dioscor. l.2.c.49.*

Locus.

In nulla non regione inveniuntur. A Thebarum *o* duntaxat, quod urbs illa sæpius capta sit, & Biziæ in Thracia, propter Therei scelera, abhorrent. In Ægypto perennant, nostræ hyeme mense Septembre seu Octobre vel conduntur, vel in vicina tepidiora *p* loca abeunt. Inventæ multæ in apricis montium recessibus nudæ atque deplumes. In quadam Germaniæ superioris sylva, incisa quercus putrida, plena Hirundinibus inventa est. In Septentrionalibus locis inter cannas descensuræ, sese colligant, & sæpissimè in modum conglomeratæ massæ, à piscatoribus extrahuntur, & in æstuaria deportatæ, caloris accessu resolutæ, volare incipiunt, sed exiguo tempore durant. Redeunt sub veris initium: ideò à Rhodijs sub hyemis finem invitantur. Et Calpurnius illis visis oves ab hybernis stabulis educi jubet. Easdem redire indicio observatum. Migraturæ † cum rubro filo pedi alligato dimissæ sunt, idem retulere reduces.

o *Plin.H. A. l.10. c.24.*
p *Aristot. H.A.l.8. c.16.*
† *Vossius de Idolol.l.3. c.82.*

Victus.

Victitant insectis, ut cicadis, ideò eas in ędibus haberi vetabat *q* Pythagoras; apibus, unde nidos earum alveis propinquos tolli, Aristoteles *r* jubet; muscis, culicibus, papilionibus, & aliis. Carne vesci, credidit *s* Aristoteles, an granis dubitatur.

q *Plut. l.8 Sap.q.7.*
r *H.A.l.9. c.40.*
s *H.A.l.8. c.3.*

Generatio.

De artificiosa *Nidorum* structura, in sequentibus dicemus. Quantum ad *coitum t* cum cæteræ aves in eo à maribus conscendantur, Hirundines, contrario quàm aliæ modo miscẽtur, aversæ nempe. Bis anno, *u* quinq; semel ova, magnitudine olivæ, ferrugineis maculis conspersa pariunt, nec plura utero gerunt. Primi partus, injuria frigoris (prima namq; parit) corrumpuntur; posteriore pullos, sed cœcos proferunt. *Fœtus educatio* summâ peragitur à mare & fœmina æquitate. *x* Alterant cibum, *z* & à primo natu, finitur in ultimo. *a* Nil amplius, qui accepto cibo locum mutavit, accipit, donec in pristinum redierit. Hesiodus citante Æliano, dimidium tantummodo somnum perficere ait.

t *H.Aelian. H.A.l.2.c.3*
u *Arist.H. A.l.6.c.5.*
x *Plin. H. A.l. 10. c.33.*
z *Ælian. H.A. l.3. c.25.*
a *Oppian. in Cyneg.*

Vox.

Vox ipsarum per fritinnire, thrinsare vel drinzare, zinzilulare, minurizare, à latinis; per ψιτυρίζειν, τιτυβίζειν, & τιτύζειν à Græcis, exprimitur. Canunt stantes; aliquando in volatu clamant breve & abruptum quiddam. Manè & tempore coitus magis strepunt.

Rarissimè propter pedum debilitatem & brevitatem *incedunt*. Volucrum, *b* verò solis, flexuosi volatus, velox celeritas, quibus ex causis neq; rapinæ cæterarum avium obnoxiæ sunt.

b *Plin.H. N. l. 10. c.33.*

Ingeniũ.

Ingenium & in eo qui quidem quod

cicu-

cicurari nequeant pullis Chelidonia applicata, visum restituant, blattas ovis infestas apio fugent, & postquam pullos à serpente laniatos † animadverterint, circa ejus maxillas se tamdiu, donec conficiantur, volvant; testantur; sed in Nidorum structura maximè. *c* Hos luto construunt, stramento roborant. Si quando inopia est luti, madefactis multâ aquâ pennis, pulverem spargunt. Ipsum verò nidum mollibus plumis floccisq; consternunt, tepefaciendis ovis, simul ne durus sit infantibus pullis.

† *Oppian. Halieut. l.* 5.

c Plin. H. N. l. 10. *c.* 33.

Præsagiũ Putantur pluvias *præsagire*, cum circa lacus ita proximè volitãt, ut etiam ventre contingant; vel hac & illac volantes parietibus subinde hærent; vel usque adeò humiles feruntur, ut pedibus humum verrere videantur; seu quòd tum muscas & alia animalia venentur; seu quod commotam sursum auram perhorrescentes deorsum pavitent.

Affectus. Quantum ad *Sympathiam* vel *Antipathiam*, vix aliquos videntur, vel amicos vel hostes habere. Cum passeribus tamen, qui initio veris earum præoccupare nidos conantur, pugnant, & observatum Coloniæ, Hirundinem cum Passerem ejicere non posset, stridore suo multas convocasse. Hæ cum impetu advolãtes, luto, quod ore singulæ gerebant, nidi foramen obstruxere, Passer inclusus suffocatus est.

Vsus. *Vsus* ipsarum pullorum inprimis sylvestrium *in Medicina* maximus. Cor cum melle devoratũ, quartanas pellit. Lapilli, croceo linteo involuti, linoq; ad collum suspensi, easdem tollunt. Caput matutino pascenti præcisum, & lunâ plenâ lineo panno adalligatum; capitis medetur doloribus. Idem lapilli si manu singuli teneantur, faciunt, si Marcello credimus. Aqua hirundinum destillata Epilepticos sublevat. Lapilli ad brachia alligati, si Sexto credimus, eosdem sonãt. Nec malè fimus cum aceto & castoreo à quibusdam iisdem exhibetur. Stercus cum felle taurino inunctum capillos denigrat. Fel & sanguis mirè caliginibus prosunt. Idem, si tepidò applicetur, oculum ictu læsum restituit. Celebris nidorum in angina usus, sed & crematarum cinis eandem discutit.

CAP. VIII.

De Hirundinibus in specie.

ARTICULUS I.

De Hirundine Agresti, & Riparia.

HIrundo *agrestis*, quam Plinius *Rusticam* vocat, in capite, collo & dorso, hirundinis domesticæ est colore. Sub rostro, gutture, & toto ventre ad caudam usque candicat. Pedes habet pennis obsitos. Sed & maculam propè caudam albam tantę magnitudinis, ut dũ volat, nihil in ea nigredinis, caudæ extremitates, caput, alas, & dorsum si excipias, appareat. His notis à domesticâ distinguitur. Caudam quidem etiam bifurcatã habet; sed longissimis illis, quæ in domestica visuntur, destituitur. Raræ sunt in domibus. Diversos figurâ, sed eadem materia confingunt nidos. Totos supinos, faucib. porrectis in angustum, utero capaci, mirum qua peritia, & occultandis habiles pullis, & substernendis molles. In Ægypti Heracleotico ostio molem continuatione nidorum evaganti Nilo inexpugnabilem opponunt; stadij ferè unius spacio; quod humano opere perfici non posset. In eadem juxta oppidum Coptom insula est sacra Isidi, quam ne laceret amnis idem, muniunt opere, incipientibus diebus vernis palea & stramento, rostrum ejus firmantes, continuatis per triduum noctib., tanto labore, ut multas in opere emori constet. Ea militia illis cum anno redit semper.

Plin. H. N. l. 10. *c.* 33.

Idem ibid.

RIPARIA Marcello Empirico Ripariola, Gazæ Falcula, Græcis Drepanis dicitur. Fœmina pronè præter pectus candicat, supinè fusca est: mâs verò magis nigricat, collo toto, præterquam sub rostro, ubi macula est, lutescens. Hoc tantum cum Hirundinibus omnibus commune habet,

 quòd

quòd pedibus sit curtis, multum volet, & insecta in volatu capiat. *Nidos* non faciunt. Ripas excavant, atq; ita inter nidificant. Aldrovandus illatis tantum plumis & stramentis nidulari audivit. Aestate tantum apparent, mense Augusto cum Sol est in Leone, & cum imber incessit. Eo tempore pariunt, cumque pulli convaluerint, moriuntur. Plinius, migrare multis diebus antequam futurum est, ut amnis auctus attingat ejus nidum, author est. Huc refer Hirundinem MARINAM aucupibus Italis dictam, quę corpore est major, pedibus longioribus, ventre toto ad pectus usq; candicante, capite, alis, & dorso fuscescentibus, Rostro robusto, nigro; Rictu maximo eoq; coccineo. Caudâ bifurcata, pedibus aterrimis. A rostro per oculos ad pectus ferè usque notabilis linea atra defertur, & velut torquem propè pectus constituit.

NB. *De Hirundine exotica vide Mantissam.* Num. 11.

ARTICULUS II.

De Apode.

APos, alijs κύψελος, nonnullis *Hirundo marina* vocatur. Est toto corpore plumis egregiè munita, unius coloris, qualis in murium pilis, conspicitur. Caput habet supra admodum latum; collum brevissimum, rictum adeò amplum, ut integros scarabeos deglutiat, rostrum exiguum, nigrum, alas longas, caudam bifurcatam, crura breviscula, ad digitos usque pennis obsita, ad rependum potius quàm insistendum facta. Digitos utrinque binos, ut in Picis Martiis, unguibus acutis armatos, quibus quod rapuit adeò constringit, ut id perfodiat.

Victitat insectis per aëra volantibus, eaque nisi volans capit & edit. *Oculorũ* verò acie ita valet, ut per mille passus muscam observet, & subitò in-
Plin. H.N. sequatur. *Volant* plurimum, & grega-
l.10.c.39. tim, arcus tensi figura, sæpè alas non movendo. Hæ sunt quæ toto mari cernuntur, nec unquam tam longo naves tamq; continuo cursu recedunt à terra, ut non circumvolitent eas Apodes. Cætera genera resident, & insistunt: his quies nisi in nido nulla, aut pendent aut jacent. Nidificant in foraminibus turrium. Visæ & in speculis & abruptis fluminum littoribus. Fœtus earum Bononiæ magno væneunt.

CAPUT IX.

De Upupa.

UPupam avem, quæ Græcis communiter ἔποψ, Orus Cucupham, alij σιήτην, ἀλεκτρυόνα, γέλασον, κυκύφαν, Phylincopteron, Agriopetinon, & ἀγριοκόκορον appellant. Magnitudine *a* pau- *a Pausan.*
lulum Coturnicem excedit. Color in *V.G.*
ea cinereus albus & nigricans, quem mutat autumno inprimis. Unde apud Aeschylum δύο μορφῆς φάνειν dicitur. *Rostrum* ei nigrum, rotundiusculum, falcatum, parumper à lateribus depressum. *Capiti* plicatilem *b* cristam, *b Plin. H.*
τριλοφίαν Græci dicunt, ex viginti sex *N.l.10.*
plumis constantem, dedit natura, quæ *c.24.*
per medium caput à rostro residet, & per capitis longitudinem pro avis arbitrio, surrigitur & contrahitur. Hinc μακρεσίκερχνος, & κορυθαίολος poëtis cognominatur. Fit id beneficio *c* mu- *c Aldrov.*
sculi, qui inter verticem capitis & ro- *Ornithol.*
stri initium in quodam cavo locatus, *l.17.c.11.*
totus cõtinuus, à verticis extremo, & frontis carnosiore initio nascitur, & utrinq; supra nares, infima parte carnosior, & rubicundus, extima & suprema, cui cristæ plumulæ profundè implantantur, membranosus magis, ac cutaneus, desinit. *Lingua* ipsi parva, trigona, initio lata, extremo, instar æqualium laterum trianguli acuta, in profundo latitat. *Aspera arteria* initio divaricationum, quibus in pulmones utrosque finitur, duo velut oscula, extrinsecus laryngis vicem supplentia exhibet, quibus pellicula tenuissima prætenditur. Annuli semicirculares in utrumque latus terminati, nequaquam internâ parte coeunt, sed tota interior facies hiat, subtilissimâ membrana obtenta tãtummodò cooperta, quæ aëre & spiritu copioso, vocis efformandæ ac edendæ gra-

tia,

ria, concepto, in amplum distendi potest.

Locus. Montes & sylvas *incolere* Aristoteles *d* testatur. In sepulchris, & humano stercore commorari Isidorus. Rarius arboribus insidere, sæpius in terra, maximè ubi immundicies est, experientia. Plurimo anni tempore, in montium angustis, & arborum cavis locis latitat. Ideò verno tempore deplumis solet conspici.

d *H.A.l.9. c.11.*

Victus. *Vescitur* myrti baccis, vermibus, formicis, muscis. Uvis sæpè tam immodicè, ut ebria evadat.

Generatio. De *Nido* non convenit inter Authores, nec sibi constat Aristoteles. Gesnerus sub stipitibus arborum. Olaus M. *e* in paludum tuberibus nidificari tradit. Hic *f* modo nidum luti vice stercore humano, seu ut intolerabili odore fœditate homines ab eodem fuget; seu ne venenata ad eundem animalia accedant, circumlinire; modò, stipites arborũ subire, & sine ullo instrumento in cavis parere, scribit. Terna *ova* Perdicum similia, *g* sed minora, duriora, aspectu deformiora, & odoratu graviora, parit.

e *l.19.c.21*
f *H.A. l.9. c.15. Ælian.l.6. de Animal. c.1.*
g *Anglicus l.119.c.112*

Volatus. Lentè admodum *volat.*

Vox. Vox ipsi per æstatem alia, alia per hyemem, si Alberto credendum; si Polluci *h* ποππύζει semper, si poëtis, πȣ̃ πȣ̃ semper clamitat. Si gemit, pluviam indicat. Si clamat, vulpem in vepretis hærere innuit. Si ante vitium tempus canit, insignem vini copiam prænunciat.

h *l.5.c.13.*

Ingeniũ. *Ingenio* non destitui certum, si ex uvarum esu ebria adiantum herbam ori inserere; & circumambulando sibi mederi, gramen adversus βασκανίαν edere; clausum nidum, herba quadam, prodente *i* Æliano aperire, verum est. Senescentes, inter pullos jam adultos plumas deponunt, & visum amittunt. Ab ijsdem, donec vires recuperent, pascuntur. Visus admota herba, restituitur.

i *Ælian. de Animalib. l.3.c.26.*

Vsus. Invenit & in *Medicina usum.* Cor in lateris doloribus laudatur. Mira in somnijs videbis, si sanguine tempora illeveris. Lingua obliviosо suspensa prodest. Pennarum suffitus vermes expellit. Corium capiti impositum dolorem sedat. Ala dextra cum dente hominis ad caput dormientis suspensa, non expergisci, donec auferatur, fabulam esse credo.

CAP. X.

De Paris in genere, & in specie.

PArus, Aegithalus, Parix, & Parula dicitur. Tria ejus *Genera* agnoscit Aristoteles; plura adjiciũt alij. Omnibus juxta oculos maculæ albæ sunt. Unguibus etiam omnes reptare, & facilè, ubi volant, adhærere possunt, ita ut nucem è filo illis suspensam adhærescentes comedant.

Semper ferè in arboribus *degunt*; raro terram petunt. Ad Belgas & Anglos quotannis sub initium Octobris accedunt. *Locus.*

Vescuntur muribus cute tantum detracta. Objectis, vermibus, apibus, nucibus, cãnabino semine, quod dum rostro perforant, sonum fabri malleum in asserm adigentis excitant. Sebum eis exhibetur, ut lentore fauces demulceantur, & suavius canant. *Victus. & Vox.*

Nidificant in cavis arborum quidam, nonnullæ nidos de arborum ramis miro artificio suspendunt. *Ova* plurima edere scripsit Aristoteles. Gregatim & impetuose volant. Tinnire per noctem author Philomele scribit. Veniunt apud Helvetios in cibum, & regium morbum, patientis aspectu in se, si nonnullis credimus, recipiunt. *Generatio.* *Arist. H.A. l.9.c.15.*

Species Parorum sunt, *Major, Palustris, Sylvaticus, Ater, Cæruleus, Caudatus, & Cristatus.*

PARVS major Aristoteli αἰγίθαλος σπιζίτης, Turnero & Longolio Parus Carbonarius, Gazæ Fringillago vocatur. Coloribus quinq; viridi, luteo, albo, nigro, & cæruleo elegantissimè variat. *Caput* integit vitta, præ intenso nigrore instar corvi resplendens. Tempora & oculorum ambitus albet. *Lingua* extrema in duas partes fissa est, quarum utraq; denuò in exigua quasi capillamenta subdividitur. *Cauda* est bifida, partim cinerea, partim nigra, cujus extremæ utrinque pennæ duæ, exte- *Aldrov. l. 17. Ornit. c.13.*

exteriori parte candent. Propter cantus suavitatem alitur, eumque per totum continuat. Pulverizatus colicos & nephriticos cruciatus tollit.

PARUS INDICUS tribus potissimum coloribus, oculos si excipias, cęruleo, albo, & nigro constabat. Guttur, pectus, & totus venter candicabat. Vertex capitis & collum coloris erant cærulei diluti Pedes nigerrimi.

PARUS PALUSTRIS in agro Bononiensi Paronzino, Bellonio, quartum Pari genus, Turnero Schæniclos Aristotelis dicitur. Capite est prorsus nigro, ut à Gesnero describitur; pectore & ventre albicat. Dorso & cauda frigescit, crura sunt rosea.

SYLVATICUS macula per medium verticem rubente est conspicuus, partibus utrinq; nigris, crusculis fuscis, alis nigricantibus, reliquo corpore viridis, ventre dilutius.

ATER qui & *Carbonarius*, albam maculam infra oculos habet, aliam in occipitio, caput nigrum, ventrem luteum, crura fusca.

CAERULEUS ab Aristotele tertio loco, & absq; nomine peculiari positus, quod solus cæruleo capite sit insignis, ita dicitur.

CAUDATUS Aristoteli ὀρινὸς, Bellonio Monticola, alijs, sed male, ἀνώνυμος vocatur. Niger est, parte pronâ, albus supina, in medijs alis rubet, circa imum ventrem dilutius. Vertex ei albus, rostrum fuscum, cauda bifurcata, & tantæ longitudinis, ut retrò per tergus super caput posita, hoc longitudine sua vincat. In fœmina omnia sunt pallidiora, & color tergoris in mare castaneus, in hac fermè fuscescit. *Incolit* montes & sylvas, & rarò, nisi frigido tempore invenitur. *Vescitur* vermibus, araneis, & similibus animalculis. Sed & arborum germina principio veris amputat. Nidum struit inter frutices, duos ferè palmos cum dimidio longum, ex musco & araneorum filis compositum, aditu semper angusto. *Arist. H. A. l.7.c.23. Bellon. l.7. c.25.*

Species quæ *Mourier* Gallis audit, rotundum aditu gemino ad arboris alicujus truncum suspendit, & multa ova parit. Visus ex lanugine illa, quæ in salice vetusta & populo, extra ex lino aut cannabe extructus. Quē Aldrovandus à Presbytero quodam Coloniensi descriptum exhibet, avicula est Wyntepfker, quasi vini promum Colonienses dicunt.

Volant Pari caudati invicem, & modò hâc, modò illam petunt arborem. *Vox* ipsis non ita incondita; altum verò veris inprimis tempore clamant. *CRISTATO* magnitudo est Paro majore minor, montano par. Caput cum paucis punctis albis nigrum, crista retrò extensa, corpus pronum fuscum, pectus album, crura cinerea. Degit circa abietes & Juniperos.

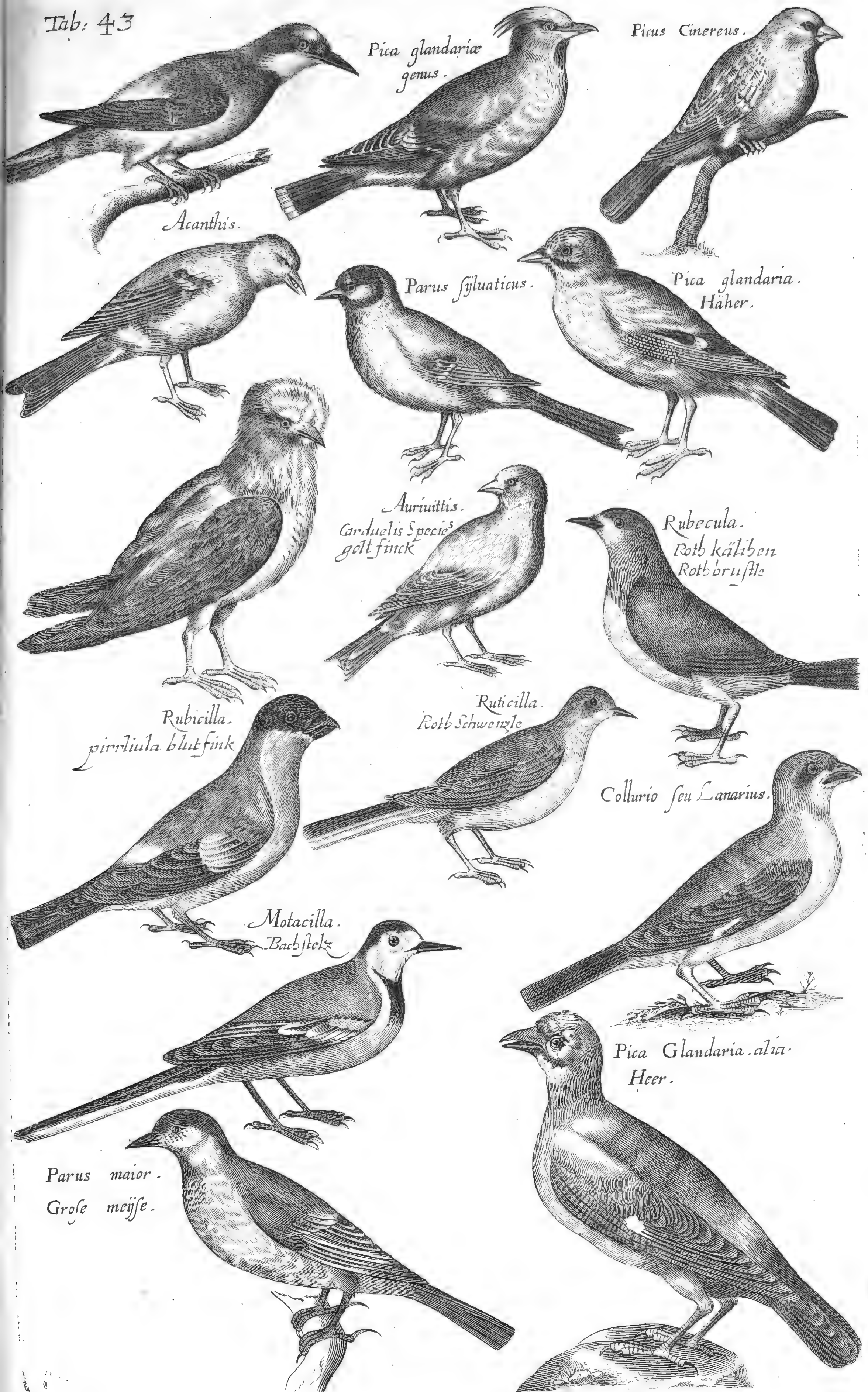
CAPUT XI.

De Motacillis, & Muscicapis.

MOtacilla, Hesychio κίλλουρος & σεισοπυγὶς, à motitatione caudæ dicta, à quibusdam cauda tremula vocatur. Commune omnibus muscis vesci; & circa aquas & pecora, ideò versari: combustarum pulverem contra lapidem vesicæ vehementer laudari Faventinus & Massa reliquere. Species ipsarum sunt *Alba* & *Flava*, ad quas *Spipolæ*, Spardæ, & aliæ *Muscicapæ* referri possunt. *Aldrovād. Ornithol. l.18.c.22.*

ALBA, quæ & communis Gazę Albicula, Bellonio Aristotelis Cnipologus, sed fortè malè, avicula est oblonga, vertice, collo superiore & pectore nigris, dorso cinereo, rostro lōgiusculo, tenui, nigro, gula candida, ventre toto candido. Fœmella vertice est cinereo, gula lutescente, cætera mari similis. Versatur circa aquas: sæpè & aratrum vermium causa sequitur.

FLAVA duplex est. *Alteri* caput proportione parvum, fuscū: rostrum longiusculum, nigricans. Cranium mollissimum, alæ breves, venter cum paucissimo luteo albicans, qui color initio caudæ inferius intensior est. Pennæ in alis nigricantes, in medio per transversum albidæ, extremæ totę nigrę, cauda bifurcata, reliquo corpore longior. Ab Accipitre persequen-

Tab: 43
Pica glandariæ genus.
Picus Cinereus.
Acanthis.
Parus sylvaticus.
Pica glandaria. Häher.
Auriuittis. Carduelis Species golt finck
Rubecula. Roth käliben Roth brustle
Rubicilla. pirrliula blut fink
Ruticilla. Roth Schwenzle
Collurio seu Lanarius.
Motacilla. Bachstelz
Pica Glandaria. alia. Heer.
Parus maior. Grose meyse.

quente si evaserit, egregiè cantare dicitur. *Alteri* rostrum gracile, atrum, in extremo parum recurvum, flavedo à gula ad podicem usque præcedente intensior. Caput & dorsum ferruginei fermè coloris, mentum albicante macula velut barba canâ vestitum.

SPIPOLARUM, ut aucupes Bononienses appellant, tres describit Aldrovandus species. *l. 18. Orthol. cap. 26, 27.* *Una* habebat caput leucophęum, albam sub mento maculam, pectus rubicundum. Dorsum cinereum, ventrem ex rubicundo & albo varium. *Altera* pectus maculis fuscis deorsum descendentibus interstinctum, ventrem albescentem, maculam retrò ad oculos majusculam ad ferrugineum accedētem. *Tertia* cui & Boarinæ nomen, tota erat ex albo lutescens, rostro & pedibus fuscescentibus.

STOPAROLAS idem exhibet binas; unam pectore & ventre ferè candido; Capite, quod maculis nigris in vertice, conspergitur, collo, tergore, cauda subfuscis: *alteram* rostro oblongo, recto, supra tamen parumper *declivi*, superius nigro, inferius corneo: collo, pectore, & ventre pallidis, oculis exiguis.

l. 18. Ornithol. c. 28. MUSCICAPARUM, quæ fortè Oppiano, quòd circa boves volitent βουδύται, plures exponuntur ab eodem species, ex quibus illa quam Pigliamosche aucupibus Italis vocari scribit, in collo maculam albam velut torquem habet, in medio alarum aliam: *Altera*, Magnanima quasi munus fabri obiēs dicitur, fortè quod rostro sonorè tundat, dum Muscas capit. *Tertia* quæ Gesnero Glarea, cruribus roseis, & ante hyemem avolat. *Quarta quam* Germani Todtenvogel vocant, fortè quod imminente pestilentia sint frequentiores, solitaria est, & per arbores irrequieta volitat. *Quinta* Gallis Moucherolle dicta, quæ passeri adeò similis est, ut non nisi moribus dum vivit; & rostro cum mortua est ab eo distinguatur. In sylvis & dumetis latitat; & crura habet rosacea. Quidam Linarijs eas comparant. Gesnerus eandem cum sua Prunella esse conjicit.

CAPUT XII.

De Rubetra, Rubecula, Pyrrhula, & Phœnicuro.

QUæ Aristoteli Græcè βατὶς, illam Gaza Latinè RUBETRAM, Scaliger Rubicolam transtulit. Non convenit de ea inter Authores. *Arist. l. 8. H. A. c. 3. Scalig. ad l. 8. H. A.* Niphus Italorum Baradā esse opinatur. Germani quidam Turdorum minimum genus quod rubi fructu victitat: Longolius Linariam seu Miliariam; Turnerus Anglorum Moretetteram, aut Stonchatteram; Bellonius Gallorum Traquetum, quod continuò alas motitet. Si hunc sequimur, fringillâ paulò minor est. Capite supremo nigricat, unde Melanocephalos Cretensibus dicitur. *Collum* & dorsum habet cinerea. *Mas* à fœmina discrepat, quoniam ventre candicat, dorso, capite, & collo albicat, gerit & albam per alas lineam. In Græcia, Creta & Gallia continuò, migratoria enim non est, visitur, & semper dumetorum cacuminibus insidet. Undè fortè ei apud Græcos nomen, nec ad pagos vel vicos propius accedit. Solitudine gaudet, & gregatim duntaxat, dum soboli intenta est, volare conspicitur. *Nidum* tantâ struit industria, ut difficulter quo intret vel exeat invenias.

RUBECULA, quæ Græcis ἐρίθακος, *Hesych. & Phavorin. Lex.* ἐριθεύς, ἐρίθυλος, ἐριθέα, & σάνδαλος, Gazæ etiam Sylvia, pectore est aurantio ad ferrugineum accedente, lingua bifida, cauda duodecim pennis instructa, quam sæpè motitat, postquam submiserit absque tremore statim erigit, & sic ejus pulli à Phœnicuri, seu Ruticillæ fœmina, & pullis, quibus ita similes sunt, ut vix ab oculatissimo dignosci possint, quæ simul atque caudam moverint non cessant, donec ter aut quater simul moverint, dignoscuntur. Aestate cum prole ad desertissima quæque loca secedit, cum Ruticilla cōparet. In fine Autumni perfectam in pectora rubedinem nacta, ad oppida & pagos confugit, quo tempore

Ruticilla delitescit. Nunquam ferè in eodem saltu nisi una reperitur; unde Phavorino ὄρνεος μονῆρος καὶ μονότροφον, & natum inde illud, una arbor non capit duos Erithacos. *Voce* homines imitari, prodidit Porphyrius. Si cava terræ subierit, pluviam prædicit. Merulam amore tanto prosequitur, ut noctu ferè in proxima arbore propè eam quiescat. Dicitur & morbo comitiali esse obnoxia.

Porphyr. l. 3. de abstin. ab animal.

PYRRHVLA seu Rubicilla, Scaligero Byrriola passeris est magnitudine; gula, pectore & ventre, miniaceis seu purpureis (fœminæ pectus totum castaneo cinereo colore diluitur) rostro brevi ac lato, bituminis instar splendente, trigono ferme. Linguâ pro corporis magnitudine latiore & crassiore; cujus pars extrema quæ palatum tangit, & sapores dijudicat carnea est & nuda, reliquæ corneâ pellicula obteguntur. Degit æstate in montibus & sylvis; sub hyemem ad plana descendit, & facillimè capitur. Colorem per totum annum servat. *Vescitur* vermiculis; sed inprimis semine cannabino, & primis illis arborum mali præsertim & pyri gemmis, quæ ante folia & flores erumpunt. Sed & nucibus ac acinis rubentibus sambuci aquatici, & solani perpetui, delectatur. *Nidulatur* in sepibus & quatuor ova excludit. *Voce* fistulam imitatur etiam fœmina, & omnes cantus avium canendo & sibilando exprimit: fortè & humanum sermonem.

Aldrovãd. Ornith. l. 17. c. 31. 32. Scalig. ad l. 8. Arist. H. A.

PHOENICVRI seu Ruticillæ, quã Aristoteles & Plinius cum Erithaco confundunt, plura fortassis sunt *genera*. Turnerus enim caput scribit ei esse nigrum, Gesnerus macula alba insigne. Aldrovandus quatuor diversas observavit, binas ijsdem ex Gesnero adjecit. Tota æstate nobiscum degit, hyeme avolat, aut se abscondit. *Vescitur* muscis, nucleis juglandium concisis, ovis formicarum & araneis. *Nidulatur* in arborum, murorum, & posticarum ædium, ubi hominum minor frequentia, cavis. Bina aut terna *ova* parit. Cuculi pullum, qui aliquando in ejus repertus fuit nido, alit. In sublimi aliquo ædificio, primo inprimis diluculo, idque veris tempore, *canit*. Hyeme & pullis exclusis silet. Inter incubandum prætereunte aliquo clamitat.

Arist. l. 9. H. A. c. 49.

CAPVT XIII.

De Antho, Cannevarola Bononiensium, Oenante, & Lusciniola.

ANTHI avis, quem Florum Gaza vertit, facit mentionem Aristoteles, eidemque fringillæ magnitudinem, pedes fissos, pulchrum colorem, domicilium circa aquas & pecudes; victum ex herbis & vermiculis facilem, oculorum imbecillitatem, hinnitum equorum, quem herbę pabulo, adventu ipsorum pulsa imitatur, adhunc modum se ulciscẽs, odium cum Spino & Aegitho tantum, ut sanguinem eorum credant non coire, multisque ob id veneficijs infament, tribuit. Quænam illa hodiè sit avis, non convenit inter scriptores. Bellonius illam quæ Gallis Bruant dicitur, esse credit, illamque fringilla esse majorem, mares ferè lutescere, cauda flavescere, cruribus & pedibus nonnihil rubescere, circa altas & proceras arbores procul à pratis dissitas versari, plerumque canabino semine vesci, ad minimum quinque pullos excludere, dum volat strepitum edere, scribit. Aldrovandus, qui modo descriptam avem Chloridem esse putat, spipolam esse judicat, cum & pulchra sit, & omnia ferè ea, quæ Antho Aristoteles adscribit, admittat. Circa amnes, inquit, & prata uliginosa degit, & si ab equis ibi pascentibus pellatur, aufugit quodam cum garritu, quo, hinnitum equi quodammodo imitari videtur. Gesnerus denique illam Aviculam quam circa Argentoratum Gaulammer vocant, Aristotelis Anthum esse conjicit.

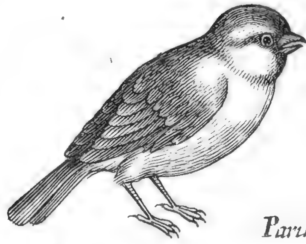
Plin. H. N. l. 10. c. 42. & 74.

Aldrov. l. 17. c. 33.

CANNEVAROLA Bononiensium, quòd in viridi crescenteq; canabe & niduletur, & degat sic dicta, Germanorum Grasmuscho, & Anglorum Titlingæ, si Aldrovando credimus, per omnia similis est. Lusciniã tam

Parus major. Spiegelmeiss Brandmeiss. Tab: 44 Parus ceruleus minor. Blawmeiss.

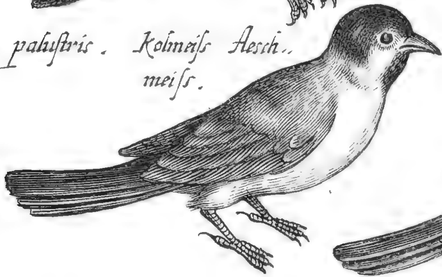

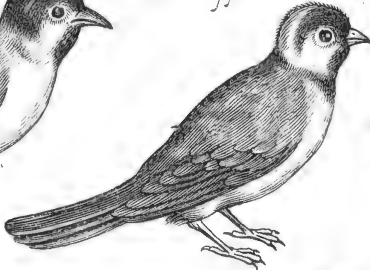

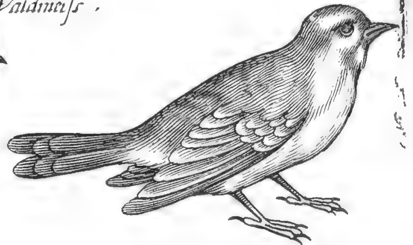
Parus ater. Kolmeiss.

Parus sylvaticus. Waldmeiss.

Parus palustris. Kolmeiss Aesch-meiss.

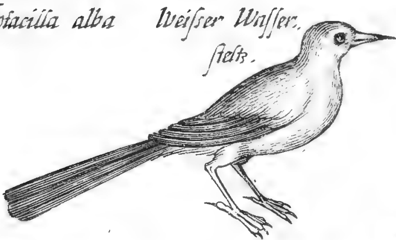

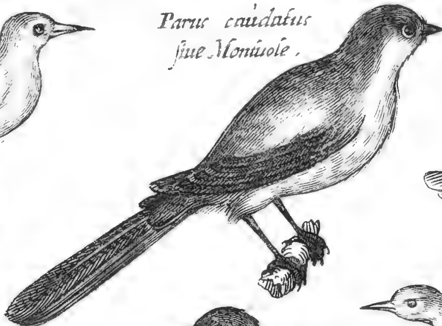

Parus Cristatus.

Motacilla alba. Weisser Wasser-stelz.

Parus caudatus siue Moniuole.

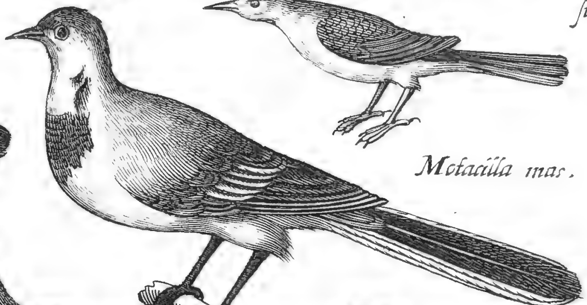

Kobelmeiss.

Spipolla.

Motacilla flaua. Gelber Wasser-stelz.

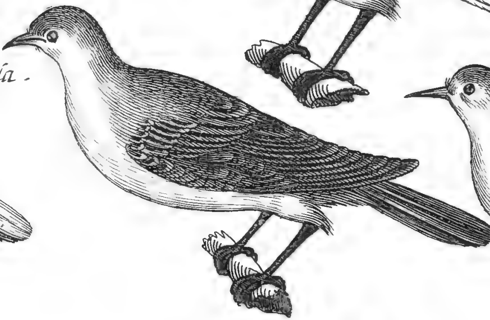
Motacilla mas.

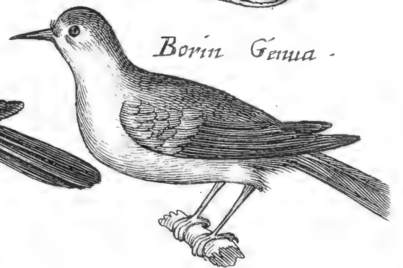
Stoparola.

Borin Genua.

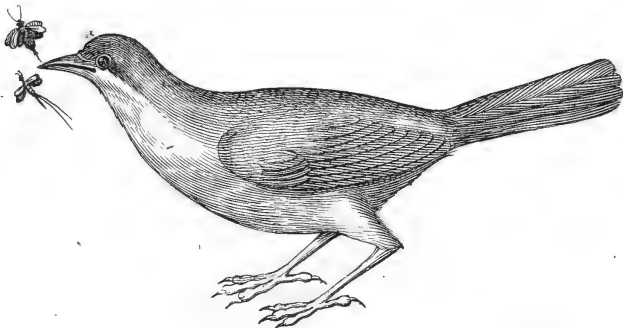
Spipola alba.

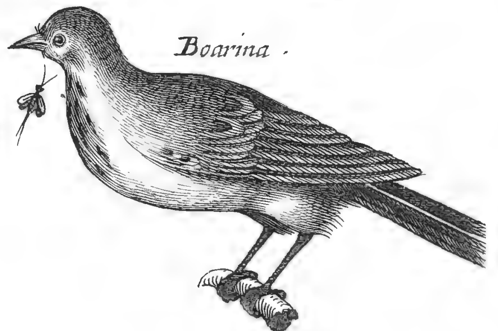

Stiparola.

Boarina.

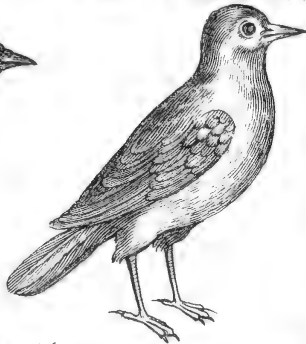

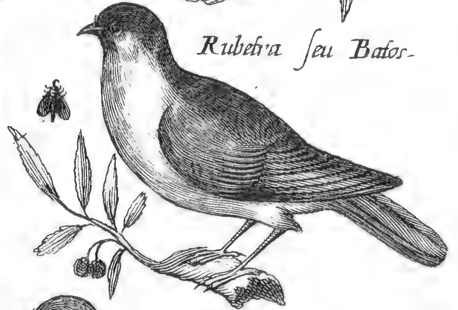
Rubecula Syrbola
Phœnicurus
Roth schwenzle

Muscipeta.

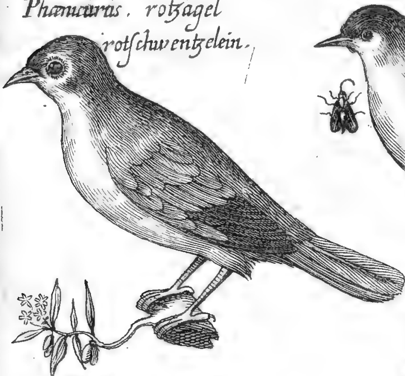
Rubetra Bellonij.

Rubetra seu Batos.

Pyrrhulas.
Rotschwentzlein.

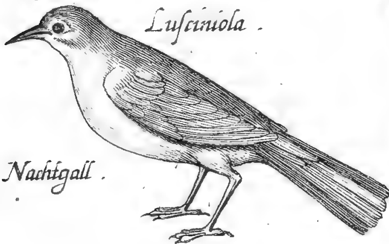
Rubecula seu
Phœnicurus. rotvägel
rotschwentzelein.

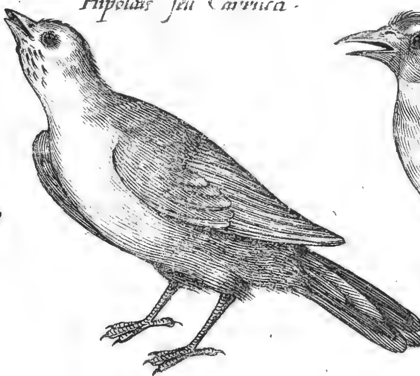
Canneuarola
Haußrötelein.

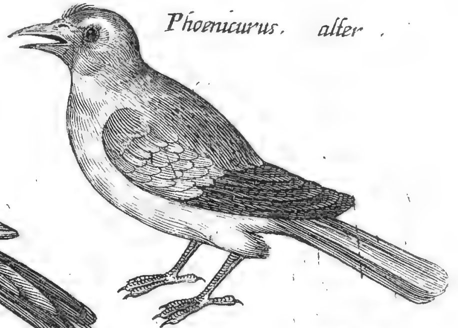
Anthus.

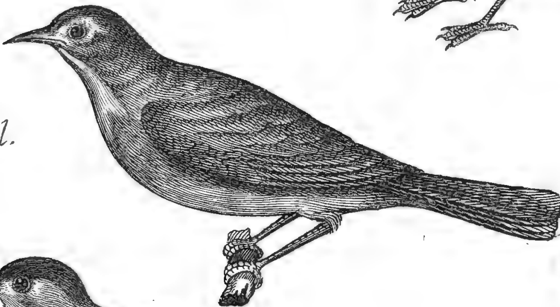
Lusciniola.
Nachtgall.

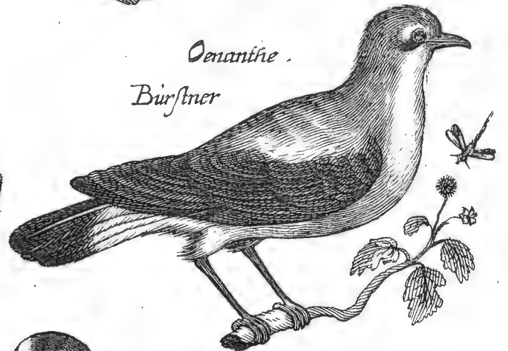
Hipolais seu Carruca.

Phoenicurus. alter.

Luscinia.
Nachtigal.

Oenanthe.
Bürstner

Atricapilla s. ficedula.
Grasmück. schwartz
Kopff

alia
Ficedula siue Atricapilla

tam exactè corporis figurâ exprimit, ut nisi paulò esset minor, ne tam ruffesceret, prorsus eadem videretur. Tota parte pronâ, gula nempè, pectore, & ventre ex albo flavescit, supinè capite, collo, dorso, & alis ex luteo fuscescit. Rostrum habet lutescens longiusculum. Caput planum. Caudam breviusculam infra lutescentem, supra ad ferrugineum vergentem.

Arist. H. A. l. 9. c. 49. Plin. H. N. l. 10. c. 29. OENANTHE Aristoteli & Plinio memorata, Gazæ vitiflora seu vitifera, vel à colore simili uvis germinantibus; vel quòd vini tempore appareat, vel quod uvis delectetur, ita dicitur. Abdit se sub caniculæ exortum, eâdem occidente conspicitur. Vitat interdum frigus interdum æstũ. Quęnam sit avicula ambigitur. Bellonius illam esse credit, quæ Gallis, Cul blãc, Italis Culo bianco dicitur. Avis est Sittæ magnitudine; rostro, alis, cruribus, & caudæ extremitate nigris; dorso cinereo; linguâ oblonga ac plana, pedib. parvis: cruribus oblongiusculis. Quia quicquid sub ventre, infra, & supra Vropygium, & anteriorem partem caudæ album est, Cul blanc vulgo vocatur. *Versatur* in parvis dumetis, neque in *volatu* perseverat. *Nidulatur* in foraminibus veteris maceriæ, quandoque etiam in lapidicinis, quin & in terra, ubi bos aut aliquod jumentum vestigium impressit. *Vescitur* erucis & vermibus terræ. Plures *Aldro. Ornith. l. 17. c. 38.* Couli blanci descriptiones apud Aldrovandum vide.

Quam Bellonius LVSCINIOLAM appellat, avis non est obvia. Pectore, capite, dorso, & collo pectoris est cinerei. Pennæ alarum, & caudæ fuscæ; rostrum acutum, subnigrum, gracile, in extremo & intus aureum, celeriter per terram cursitat. Numerosè quando æstus ingravescit, & potandi gratia in palustria sese conferũt, capiuntur. Huc refer illam, quam aucupes Itali *Giarolam* vocant, magnitudine alaudæ. Rostrum habet fragile, intus rubicundum. *Rictum* admodum amplum. Verticem, collum, dorsum, & alas coloris varij. *Linguam* bifidam, *Caudam* adeò brevem, ut vix ulla appareat, illamque bifidam, variam, angustissimis plumulis compositam. In pedibus posticus digitus admodum longus, paris longitudinis unguem annexum habet, ita ut ambo pollicem expleant, isque primum rectus ferè totus, extremo tantum, admodum exiguo unco modicè inflexo, armatur.

TITVLVS II.

De Insectivoris Canoris.

CAPUT I.

De Luscinia.

INter Insectivoras Canoras primum *Lusciniæ*, alterum *Hypolaidi*, tertium *Atricapillæ* locum tradimus. Causa in voce patebit. Illa Græcis Ἀηδὼν & Ἀηδώ: Latinis, seu quod in lucis canat, seu quod ante lucem, seu quod lugens Luscinia; sed & Acredula, volucris Attica, Ales Daulia, Pandionia &c. dicitur. *Nomen.*

Formam non est quod describam, cum ubique sint obviæ. *Linguæ* summo acumine caret, nec tenuitatem illam primam habet, quam cæteræ aves, atque hoc illi cum Atricapilla commune intercedit. *Mari* fœmina corporis habitu similis, aliquando tamen ad cinereum vergens, quod & junioribus competit. Illa quam Schwenkfeldius majorem vocat, tota ferè cinerea est, & parum rubedinis obtinet. *Sexum* malè ex corpore coloris, mole, oculo dextro, qui mari major dicitur, collegeris: *Mares* adulti vere capti, quod tum in venerem ruentibus genitalia turgeant sese produnt; extra id tempus, quæ frequentes, & modulatos edit cantus, qui continuo spiritu in lõgum trahuntur; quę unico sæpè insistit pedi, & diu immobilis permanet, mas est. Cursitat per caveam fœmina, & cantum brevem concisum ac intermissum promit. *Descriptio. Arist. H. A. l. 9. c. 15. Plin. H. N. l. 10. c. 29.*

Locus ipsis diversus. In sylvis quædam vitam agunt, quæ majores sunt fortè, quia se in his tutiores à serpentibus credunt, in sepibus quædam, nonnullæ montana loca amant, palustria nonnullæ; plana aliæ. Hybernia ijs caret *Locus.*

caret si Botero credendum; Batavia si alijs; imò mori illatæ dicuntur. Athenis tanta ipsarum copia, ut Philomelam Atticam Poëtæ finxerint. Sunt & propè Arduennam sylvam plurimæ. Æstate adulta non diu apparent, & sub autumno usque ad dies vernos conduntur. Maximi væneunt, quę in caveis hyemem pertulere. *Cibus* eis vermiculi, sed inprimis formicæ, & illarum ova. In caveis duris ovis & mica panis vescuntur.

Partus. *Arist. H. A. l. 5. c. 9.*

Nidum vere mense Majo, vel etiam prima æstate, quandoque humi sub sepibus, & arborum truncis, aliquādo in ipsis fruticibus viridibus, & densis, ex folijs arborum, paleis, & musco oblongiusculum construunt. Cum plurimum sena ova pariunt; & dum incubant, à cātu, si Aristotelem sequimur, cessant; si Albertum & alios, Luscinia pervigil custos, cum ova quodam sinu corporis & gremio fovet, insomnem longę noctis laborem (solam ex omnibus somnum negligere, καὶ διὰ πέλυς ἀγρύπνειν Heliodus apud Aelianum author est) cantilenæ suavitate solatur; quo possit non minus dulcibus modulis quam fotu corporis; ova animare.

Æliā. var. l. 12. c. 20.

Vox. *Sidon. Epist. l. 2.* *Plin. H. N. l. 10. c. 29.*

Cantum & vocem earum, quam ἐυςομεῖν Pollux vocat, Sidonius sibilare dicit, Plinij verbis explico. Luscinijs inquit ille diebus ac noctibus cōtinuis xv. garrulus sine intermissu cantus. Densante se frondium germine, non in novissimum digna miratu ave. Primum tanta vox tanto in corpusculo, tam pertinax spiritus. Deinde in una perfecta Musicæ scientia modulatus editur sonus: & nunc continuò spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto; promittitur revocato, infuscatur ex inopinato. Interdum & secum ipse murmurat: plenus, gravis, acutus, creber, extētus, ubi visum est vibrans, summus, medius, imus, breviterque omnia tam parvulis in faucibus, qui tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitavit: ut non sit dubium hanc suavitatem pręmonstratam efficaci auspicio, cum in ore Stesichori cecinit infantis. Variant tamen. Nam in palustribus, relaxante instrumenta vocis humiditate nimiâ, tam sonoræ non sunt. In Hispaniola & Insula S. Johannis, Martyre teste, nunquam à cantu cessant. In Scotia non tam suaviter ac in Italia canunt; & circa Orphei † sepulchrum, vocaliores à Thracibus credebantur.

Martyr. in Histor. Occid. Ind.

† Pausan. in Bœotic.

Affectus.

Amicitiam & cum Phænicuris colunt, cum quibus etiam coire creduntur, & cum aviculis mollioris rostri, ad quas caveis inclusas advolitant. *Inimicitiam*, cum collurione qui visco implicatas capit; Accipitre qui eisdem insidiatur; & vipera, à cujus suppositæ oculorum fulgore in certissimā perniciem trahuntur, descendentes enim paulatim ex arbore in prædam ipsi cedunt, ut Merula scribit; quod tamen Cardanus negare videtur, exercent. Inter *affectus* corporis præcipua pinguedo. Sæpè adipis mole obrutæ extinguuntur. Si aliquo alio liberos corripi contingat, formicarum ovis sibi ipsis medentur.

Merula in Mirabil. *Cardan. l. de var. rer.*

Ingeniū. *Apud Nemesian. Ecloga. 2.*

Ingenium singularis in herum cicuratarum fides; sæpè emissa, (tale Alcon Donaci se dono dedisse canit)

> *Scit rursum remeare domum tectumque subire*
> *Viminis, & caveam totis præponere sylvis;*

imò multæ venditæ vel dono datæ alijs prioris domini desiderio contabescentes commoriuntur; & obstinatus libertatis amor; (si adultæ caveæ includantur, cantus & cibi abstinentia, pro servitute venatorem teste Aeliano, silentio ulciscuntur) testantur: Cantus maximè, & Docilitas. Simplex ille, si in solitudinibus degunt; varius & multo apparatu compositus, si in auditores inciderint. Non φιλομέσους duntaxat, sed & φιλοδόξους cum Charmide Atheniensi agnoscas τὸ κερῶς ἐλίπῃ τὸ μέλος. Nec minor posteritatis cura. Meditantur aliæ juniores: versusque quos incitentur accipiunt. Audit discipula intentione magna & reddit, vicibusque reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docēte quędam reprehensio. *Docilitas* mira. Cęsares juvenes habuere Luscinias Græco atq;

Aelian. in variis.

Plin. H. N. l. 10. c. 42. atque Latino sermone dociles; præterea meditantes in diem & assiduè nova loquentes, longiore etiam contentu. Visum jam sæpè jussas canere cœpisse, & cum Symphonia alternasse: sicut homines repertos, qui sonum earum, addita in transversas harundines aquâ foramen inspirantes, linguæve parva aliqua opposita mora, indiscreta redderent similitudine.

Gesner. in Ornithol. Fuere tres Ratisbonæ, Anno M.D. XLVI. quæ, intra noctis silentiũ, quicquid interdiu ab hospitib. colloquentibus inaudierant, Germanico sermone, ita promere solebant, ut ab audientibus optimè intelligerentur.

Vsus. De ipsarum in *cibo usu* non est quod multum dicam. Plumis nudata vox est prætereaque nihil, ut Lacon ille apud Plutarchum dixit. *Plutarch. in Apopth. Lacon.* Appositam fuisse in centenaria illa Æsopi Tragici, cui quendam civem Romanum donatione unica XM. aureorum dedisse legimus, Patina, vel exinde colligas, quod centum aviculis, quæ cantu aliquo excellerent, constaret. Arrij etiam filios magno coëmptas esitasse Horatius testis est. *Horat. l. 2. Serm Satyra 3.* *Medicinam* si spectes. Cancrorum oculi cum Lusciniæ carnibus in cervina pelle alligati vigiliam præstant fugato somno. *Plin. H. N. l. 32. c. 10.* Fel cum melle illitum visum perfectè acuit, ut vult Kiranides. *Ælian. l. 1. H. A. c. 43.*

CAP. II.

De Hypolaide & Atricapilla.

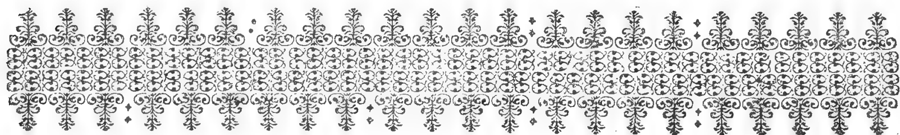
Arist. H. A. l. 8. c. 3. HYPOLAIDEM seu Currucam Aristoteli debemus; qui quidem Cuculum in ejus nido parere scripsit; sed cum corporis formam non addiderit, par ferè de ea ac Antho inter scriptores concertatio. Niphus cantu & magnitudine Philomelam imitari, & quod in oculi Equi mortui cõcavitate nidificet, Hyppolaida vocari scribit. Bellonius Lusciniæ in cantu similem, Gallis Fanette brune, facit. Turnerus, Titlingam seu Lingettam Anglorum, quæ Luscinia minor est, colore subviridi. | Culices & vermiculos in ramis arborum sectatur; rarò humi consistit; hyeme non cernitur, cuculi pullum pro suo educat, & sequitur, esse; & Germanis Passerem gramineum *Grasmusche seu* Graßmücke vocari reliquit. Gesnerus dictionem Germanicam Grasmusche per metatesin à Latinorum curruca factam esse conjicit, & quatuor ejus *genera* facit. *Majores* vel colore sunt fusco præ cæteris canoræ. Circa lacum Verbanum Piccafigas, id est, Ficedulas, vocant, vel pectore albo, capite cinereo. Ex Lino nidum struunt. Atricapillis, maribus caput prima ætate rubet, deinde nigrescit, fœminis semper rubet. *Minores* ventrem albũ, oculos albicantes habent, inter sepes ferè degunt, & hyeme discedunt. Eliota Anglus Passerem sepium esse putat, quem Turnerus Passerem Troglodytem interpretatur, Germanis Zaunschlipffe. Aldrovandus nullam observavit, cui propriè illud nomen convenire existimaret. Shwenkfeldius, ὑπολαΐδα, Græcis, Andothiam Alberto dici opinatur, & supina parte totam cineream, pronâ albidam, partim dilutè cinereo colore respersam, vertice punctulis nigris maculato, describit. Secundum eundem, *nidum* inter gramina rotundum suspendit. *Ova* Majo plærumque quinque, aliquando septem, subviridia, punctis minutissimis varia, parit; eaque si digitis tangantur, non amplius fovet, sed relinquit.

ATRICAPILLA μελαγκόρυφος & μελανοκέφαλος Græcis, falsò Gallinago ab Alberto M., ab aliis Guger Germanorum, qui capite quidem atro est, sed pectore rubet; à nonnullis avis Phœnicuro adeò similis, ut nisi cauda differrent, quę illi rubea, huic cinerea est, vix digni possent, esse putatur. Quam verè Aristoteli & Plinio cum *Arist. H. A. l. 9. c. 49.* Sycalide, seu Ficedula, vel ut Scaligero placet Ficula & Ficilla eadem sit, *Plin. l. 10. H. N. c. 29.* & ineunte quidem autumno Ficedula, ab autumno protinus Atricapilla *Scalig. ad* evadat, putetur; cum Schwẽkfeldius *H. A. Arist. l. 9.* Atricapillam vere & Autumno deprehenderit, judicandum relinquo. *Schvvenkfeld. in Aviar. Siles.* Aliquot earum exhibet Aldrovandus icones. *Vna* capite, dorso, cauda, &

 remi-

remigibus alarum pennis tota nigra erat. *Alterius* vertex colorem castaneum gerebat. *Tertia* notabili macula supra rostrum in fronte notabatur. *Quarta* tota ex albo & nigro variabat. Schwenkfeldius Passere paulò minorem, vertice nigerrimo, collo dilutè cæruleo, ventre albicante, podice subflavo, pedibus glaucis, unguiculis fuscis, esse scribit, & summæ linguæ acumine carere addit. In Anglia non habentur, si Turnero credimus. *Nidificant* in caveis arborũ, & plura quam viginti ova ponunt, sed numero semper impari. Non tantum vermiculis, sed & sorbi Alpinæ bacculis, *vescuntur*; imò & uvis inhiant. Unde Ampelides vocantur. *Pullos* tanta sedulitate alunt, ut in nido etiam pinguissimi existant. Optimæ sunt in cibo autumno, propter alimentum tum in ijs abundans. Phavorini tempore negabant ullam avem præter ficedulam totam comedi oportere. Dioscorides frequenter in cibo sumptas, visum acuere testatur. *Gell. Noct. Attic. l.15. c.8.*

* * *

HISTORIÆ NATVRALIS DE AVIBUS:

LIBER IV.

De Avibus Aquaticis. Palmipedibus.

TITULUS I.

De Palmipedibus Piscivoris.

CAPUT I.

De Onocrotalo seu Pelicano, & Ave Diomedea.

ONocrotalus, qui nõnullis falsò Avis Diomedea, Catharacta Jubæ, Butaurus seu Ardea stellaris, Porphyrio dicitur; quẽque diversum à Pellecano Aristotelis Gesnerus facit. Alberto Osina, Kiranidi Ramphius, Verrio Flacco Truo, Isidoro Canopus Ægyptius, Aldrovandus Pelecanus Aristotelis, & Oppiani Pelicinus vocatur; & nomen hoc quod collum mergens & spirans quasi ruditum asini edat, sortitus est. *Aldrovan. Ornithol. l.19.c.2.* Duo ipsius *Genera* Albertus facit, *sylvestre* nempe & *Aquaticum*; ex quibus hoc duntaxat doctissimi agnoscunt. Videntur tamen & in provincia Manzi in India Orientali esse toti albi, cum osse supra caput, colore sanguineo, nisi nos Odoricus de Foro Julij fallit; imò & avis, quam Ælianus Indis Celam appellari scribit, quæ est magnitudine triplo major Otide, ore permagno, ingluvie maxima, longis cruribus, summis alis pallidis, cæteris pen- *Ælia. H.A. l.16.c.4.*

pennis cinericijs, Onocrotalus Indicus dici poteſt.

Deſcriptio. Quantum ad *Magnitudinem* viſus Rhodi paulò minor cygno, multò anſere; viſus, cujus longitudo ab initio roſtri ad pedes ultimos extenſæ, hominis proceritatem æquabat ab Aldrovando emptus hominem juſtę ſtaturæ non adæquabat tantum, ſed vincebat etiam: ideò quorundam pōdus ad XXIV. libras duodecim unciarum accedit. *Corpus* habet album. *Roſtrum* coloris fuſci, rubrum interdum, ut in Machlinienſi Onocrotalo viſebatur, validiſſimum ac planè oſſeum; cujus ſuperior mandibula, ut Aldrovandus in Ferrariâ allato obſervavit, tres digitos lata, duas Spithamas longa. Inferior palmi longitudine ſuperiorem excedit, cùm ab interiori parte capitis ortum ducat; ſuperior in curvū quendam hamum crocei ferè coloris deſinit; & intus plantaginis anguſti foliæ pentapleuri figuram exactè exprimit, extuberantib. per ejus longitudinem quinque lineis aſperis, & ob longa tubercula referentibus. Sub hac inſigne quoddam capaciſſimum mēbranoſum, rugoſum, & omni fibrarum genere præditum, coloris ferè crocei percurrentibus ubiq; maculis nigris, & facile dilatatu, dependet ceu uter quidam, receptaculum. Ingentis ſtaturæ hominem ocreatum pedem uſq; ad genu immittere in fauces & educere potuiſſe vidit Perottus; parvulum Æthiopem in eodem inventum ſcribit Sanctus. Crura ipſi Anſerina, præ tāti corporis proportione breviuſcula. Capitis plumæ albæ, molleſq;, in radicibus ſuis nigræ, in occipitio longiores. *Interiora*, ſi ſpectes, in eo, quem Aldrovandus deſcribit, quam fœminam eſſe ova ciceris magnitudine ad ſeptum conſpecta oſtendere; *lien* erat rotundus, nucis avellanæ magnitudine, aliquanto craſſior. *Ventriculus* ex membranis craſſioribus conſtabat, digitos decem longus, duos latus, materiâ chyloſâ luteâ cum quibuſdā quisquilijs & capillis, refertus (Geſnerus ſuccum quendam viridem vermiculis ſcatentem in ſuo invenit.) *Veſicula fellis* in concavo jecoris hærebat, & ab ea meatus velut canalis ad inteſtinum duodenum porrigebatur. *Inteſtina* ſex ulnas longa appendices duorum digitorum longitudinis habebant. *Gula* erat longa, craſſiuſcula, carnoſa, quæ ſubinde latior evadens, ubi ad ventriculum perveniſſet, comprimebatur. *Cor* maximum, *oſſa* levia, alba, pellucida & ſine medulla. *Vlnæ* alarum membrana quadam integebantur inſigni, ex qua tendones viginti quatuor oriebantur, tam tenuiter in eas inſerti, ut nullo pacto ſeparari poſſent.

Locus. *Verſatur* in aquis piſcoſis & diffuſioribus. Viſus in Ægypto à Septentrione verſus meridiem tendere. Obſervatæ & circa Gazanum Ægypti civitatem greges, quæ verſus mare volitabant. Mittitur & à Gallia Septentrionali; & Marcellus Onocrotalum Ravennatem cognominat. Reperitur etiam in Hetruriæ maritimis, circa Herodis portum, & Orbitelli ſtagnū. Circa Luſannam in lacu Lemano ſemel tantum anno apparere creditur. Geſnerus in lacu ad Tugium captum commemorat.

Victus. *Victitat* inprimis piſcibus, eoſque dum venatur, non toto corpore mergitur, ſed collum ſubinde demittit. *Geſner. in Ornithol.* Cicuri ſi libralem (quinque librarum piſcis haud magna ipſi eſca eſt) exhibueris, ita invertit, ut roſtro præmiſſo deglutiat. Devorat & cum teſtis conchas, eaſq; calore interno intra ingluviem apertas, revomit, & hiantibus jam teſtis carnem ab ocreis ſeligit. *Bellonius de Avibus.* Solum ſcilicet viſceris habet ductum; qui ab introitu oris ad naturæ ſecreta pertingit. Viſus dimidiam endromedem, qua miles unus tegebatur, in ſe projectam abſorpſiſſe integram, quæ ex gutture interfectæ ſine jactura educta eſt. *Petr. Martyr. in Decad.*

Generatio. *Nidum* ex ramulis ad ripam fluminis alicujus vel ſtagni ponit; ibiq; tot ova Anſerinis ſimilia, quot cygnus ſolet, edit, fœtuſque enutrit.

Volatus. *Volant* nonnunquam ſoli, nonnunquam gregatim: & cum volant ſonum alarum cient.

Vox. *Vox* ipſi ruditui Aſini ſimilis: ſonum cum edit roſtrum in aquam vel terræ lutum infigit, ſi Alberto credendum.

Dicun-

Dicuntur (Bartholomæus Anglicus ex Isidoro author est) erecto ad cœlum rostro, Accipitrum metu, sed fortè falsò, dormire; & in Lycia ad flumen Xanthum, quotannis cum corvis, cornicibus, & alijs carnivoris prælium committere. Si vicerint, abundantiam frugum sibi promittunt incolæ; si vincantur, ovium, boum, & aliarum quadrupedum fœcundum proventum.

Præsagiū

Vsus. Ingluvie ea parte qua capiti adhæsit colligata, ad quam ejiciendam, Ægyptij piscatores utuntur: qui humiditate corrumpi nequit, multo tempore utilis est.

AVIS DIOMEDEA ab insulis Diomedis sic dicta, de qua multa veteres fabulati sunt, Servio, Stephano Grammatico & Isidoro Ardeæ genus est: quibus Salmasius accedit. A Plinio & Solino cum Fulicis comparatur. Aldrovandus Artennam hodiè nuncupari, & in insula Sanctæ Mariæ de Tremiti duntaxat inveniri, credit. Cui Dalechampius adstipulatur. Hoc an verum sit ex comparatione colligi poterit. *Magnitudine* ista est Gallinæ satis corpulentæ. Color ei fuscus seu cinereus obscurus. Tota ferè pronè candicat. *Rostrum* est luteum prædurum & aduncum. *Oculi* ignei. *Degit* in cavis ut lucem solis declinet; noctu circa scopulos non longè super aquam *volitat*. Piscibus *victitat*, quos noctu tantum venatur. In cavernis scopulorum & terra *nidulatur*, & vocem vagitui infantium similem promit. De Diomedeis verò ita Plinius. Nec Diomedeas præteribo aves: Juba Catuructas vocat, eis esse dentes oculosque igneo colore, cætero candidis tradens. Duo semper ijs duces: alterum ducere agmen, alterū cogere. Scrobes excavare rostro, inde crate consternere, & operire terra, quæ ante fuerit egesta. In his fœtificare. Fores binas omnium scrobibus. Orientem spectare quibus exeant in pascua. Occasum quibus redeant. Alvum exoneraturas subvolare semper, & contrario flatu. Uno hoc in loco totius orbis visuntur, in insula, quam diximus nobilem Diomedis tumulo atque delubro, contra Apuliæ oram, fulicarum similes. Advenas barbaros clangore infestant, Græcis tantū adulantur. Miro discrimine, veluti generi Diomedis hoc tribuentes. Ædemque eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perlucent atque purificant. Unde origo fabulæ, Diomedis socios in earum effigies mutatos.

Aldrò. Ornith. l.19. c.3.

Salmas. ad Solin. c. 2.

Plin. H.N. l.10.c.44. Solin. Polyhist.c.2.

CAPUT II.

De Laris in genere & in specie de Laro albo.

Larus, quem Augustinus Fulicam, alij Mergum, Herodium, Suidas & alij apud Græcos κέπφον, quidam etiam Gaviam vocant; ab Aldrovando describitur, quod sit avis à rostri acie ad alarum ferè finem duas spithamas longa, *capite* maximo & crasso, ex albo & cinereo variegato; *pectore* ejusdem ferè coloris, illoque amplo, *rostro* crasso lutescente, in extremo nigricante & insigniter acuto; in cujus superiore parte narium sunt foramina oblonga, rictu amplissimo. *Oculi* iridem auri instar splendidam niger ambit circulus, hunc albus, album cinereus. *Alæ* ex albo cinereo, & ad castanearum colorem simul commistis tēdente constant, & caudam palmi longitudine excedunt. *Cauda* cinerea tota. *Pedes* lutei; posterior digitus satis conspicuus, ungue etiam armatus. *Corpore* est levissimo, & multis ac densis plumis induitur.

Aldro. Ornith. l.19. c. 4.

Descriptio.

Frequentes in locis maritimis stagnis & fluminibus cum ingens aliqua tempestas coorta est *conspiciuntur*.

Ælia. H.A. l.3.c.20.

Locus.

Victus. Præter pisces lumbricis etiam, cochleis, quas sursum raptas, ad saxa demissas confringunt, Locustis & Phalangijs à quibus Tarentinos agros repurgant, *vescuntur*. Delphinos etiam in littora dejectos devorant. Olivis deniq; in Liguria perniciem adferunt.

Nidulantur in saxis maritimis, à quibus potabilis aqua manat, & bina ternave ova æstate pariunt. *Volant* præcipites & faciles leves quippe. Hinc Laro apud Homerum Mercurius cōfertur. Sed & pennæ per se aliarum

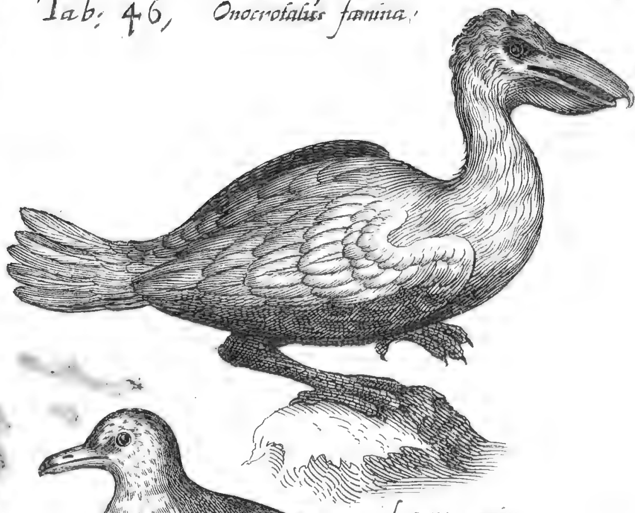
Generatio.

Arist. H.A. l.5.c.9.

avium

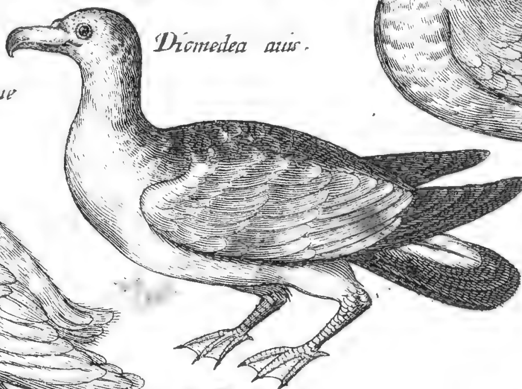
Tab: 46,

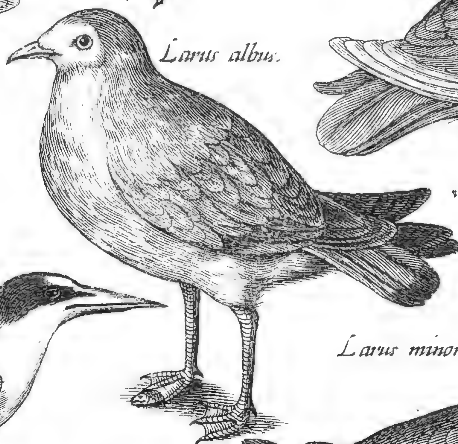

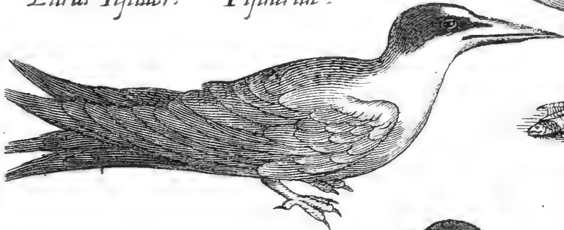

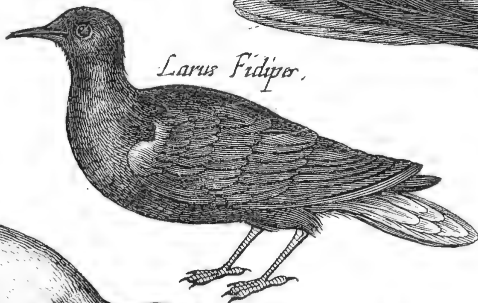
Larus cinereus.

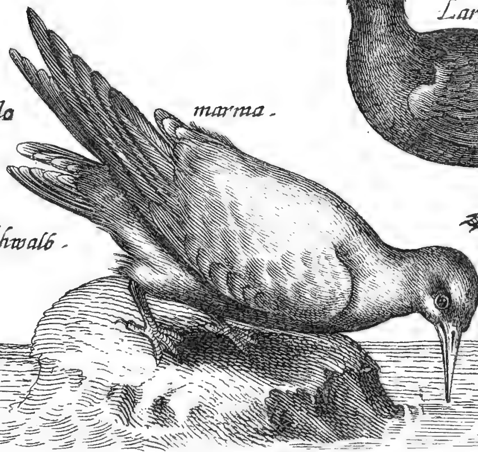
Meb, Mew.

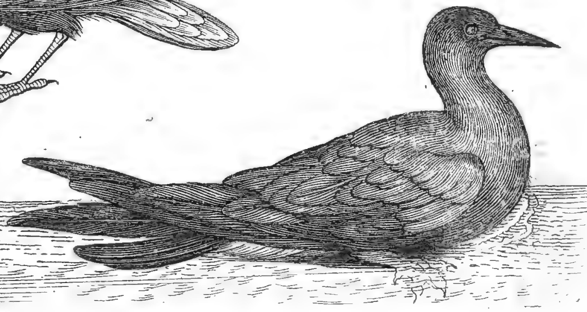

avium leviores putantur. Has enim pelamydum piscatores, teste Aeliano, ad hamum lineæ alligant, ut propter earum levitatem ab occurrente aqua sensim ac leviter agitetur.

Affectus. *Amicitiam* cum homine utilitatis gratia, quia piscibus vescuntur, & Monedula, ut Ælianus prodit, colunt. *Ælian. H. A. l. 6. c. 6.* Malo punico interimuntur. Imminentibus ventis sublimes in aëre volitant, & vento sese obvertunt. Copiæ piscium capiendæ augurium, si ad piscatores retibus piscantes advolarint, facere creduntur.

Usus. Cerebrum Lari siccatum & concisum infantibus Epilepticis odorādum quidam commendant. Pennæ proprietate quadam occultâ, simul atque mare intumescit, in pulvinaribus etiam eriguntur, & decumbentem sublevant.

Inter species Larorum, est primus Larus ALBUS fortè Gavia peralba Apuleij, quę super fluctus marinos natat, demergit se propè ad Oceani fundum & gremium. Duo ipsius sunt *genera* prodente Bellonio, *Majus* & *Minus*. *Ille* minor est cinereo, pulchritudine corporis ad columbam accedit, quanquam male hanc vincere videatur. Nivis instar candidus est. *Rostrum* habet teres, acutum, rubicundum, cujus coloris & cauda est. Recta crurib. insistit, posteriora corporis magis elevata gestans, ita ut inferiora in arcum quasi curvari videantur. *Minor* summitatem *capitis* nigram habet; statim atque frigora ingruere incipiunt, in mediterraneis locis supra flumina volitans apparet, & cæteris in volando diutius perseverat. Captus intra biduum ferè cicuratur; facileque nutritur, intestinis nempè, carne & piscibus. Adeò clamosus est, ut aërem clamore suo percellat. Videtur esse Turneri & Gesneri Cepphus, qui ex illius descriptione, est avis marina, magnitudine Monedulæ, sed alis acutioribus, & longioribus, colore tota albo, excepto nigro quem in capite gerit cirro: rostro etiam & pedib. puniceis. Diutino clangore defatigata tandem keph profert. Schvvenkfeld. Lari albi facit mentionem, cum capite rubeo. *In Aviario Silesiæ.*

CAPUT III.

De Laris Cinereis, Piscatore, Nigro, Sterna & Fidipedibus.

LARORUM CINEREORUM tria ponit inprimis Aldrovandus genera.

Primum columbam magnitudine parum superat, colore undique est albo, in dorso tantum & alis cinereo. *Caput* supremum, macula nigra utrinque ad extremum oculi angulum insigne omninò candicat. *Rostrum* habet longiusculum, & aliquantulum velut armatum, introrsum ad instar thecæ ejus, in qua novacula reconditur cavum, colore corneo. Os interius totum, & linguam cujus extremitas bifida, rubentia. Ora extrema Palpebrarum rubra instar circuli oculos exornat. *Crura* interdum rubent, interdum fuscescunt. *Digiti* membranis rubris sepiuntur. Posterior *pedis* digitus aciculę caput non excedit. Credunt quidam pennas capitis à Martio mense per trimestre quo tempore soboli dāt operam nigrescere. Reliquis novem mensibus candidas esse. *Interiora* si spectentur, *Gula* amplissima, ventriculo longiusculo, crassiusculo, cujus interior tunica crassa rubra est, præponitur. *Hepar* maximum flavicans bilobium, *ventriculum* infra amplexatur, supra *cor* mucrone recipit. *Lien* est longiusculus sanguinei coloris; *Fel* viride. *Vesicula* in hepate continetur, & intestino ramulo jungitur. *Schvvenkfeld. in Aviario Silesiæ.* Ad intestinum rectum appendiculæ binę graciles, & tenues antrorsum reflexæ spectantur. *Vescitur* piscibus, insectis palustribus, muscis & conchulis. *Nidulatur* in densis piscinarum & lacuum arundinetis; Maio & Junio mēsibus *ova* quinque columbinis paulo majora parit.

Alteri quod vix spithamam excedit, dorsum & alæ sunt coloris leucophæi ad cęruleum quodammodo vergētis. Rostrum pro proportione corporis exilius, arcuatum, nigrum, pedes,

des, tibiæ membranaque digitos interſepiens coloris crocei.

Tertium eſt capite nigro, roſtro recto, & in fine acuto, coloris miniacei; oculis & pedibus ejusdem coloris; coſtis alarum & remigibus albis, dorſo & in reliqua parte cinereis.

Larus PISCATOR, circa Argentinam privatim Fiſcherlin dictus, circa Oppenheimium Fel, minor eſt, Laro cinereo, vertice nigro, roſtro & cruribus è fuſco pallidis, totus albicans. *Volatus* eſt celerrimi, & dum piſces captat, etiam in aquam ſe mergit.

Larus NIGER, à colore ſic dicitur. Quamvis enim ſit alis cinereis ultra caudam extenſis, cruribus levi rubore notatis; oculis ex fuſco purpuraſcentibus, roſtro tamen capite, collo, pectore, & ventre nigreſcit. Schwenkfeldius ipſi crura & pedes latiuſculos rubentes, nigricantibus transverſim anterius maculis adſcribit: & nidum in arundinibus piſcinarum ſuſpendere, ac menſe Majo parere, addit. *Sthvvěckfeld. in Aviario Sileſiæ.*

Quam Turnerus STERNAM appellat, marinis Laris ita ſimilem eſſe, ut ſola magnitudine & colore ab illis differre videatur, minorem duntaxat & paulò nigriorem adjicit. Tempore quo parturit improbè clamoſa eſt. Apud Friſios dicitur eſſe vertice nigro, roſtro & cruribus rubidis.

Larorum FIDIPEDUM duo ſunt *genera*. *Vnum* alis longis, utpote quæ trium ferè digitorum lõgitudine caudam exuperant. Cui oculi, caput, collum, roſtrum ſunt nigerrima: Pedum digiti inſignibus mucronibus armantur. *Alterum* brevibus, cui magnitudo Merulæ, caput nigrum, Alarum coſtæ albeſcentes, Pennæ ſub cauda candicantes, pedes rubeſcentes, digiti, mẽbranulæ quodam rudimento interjecto, quatuor.

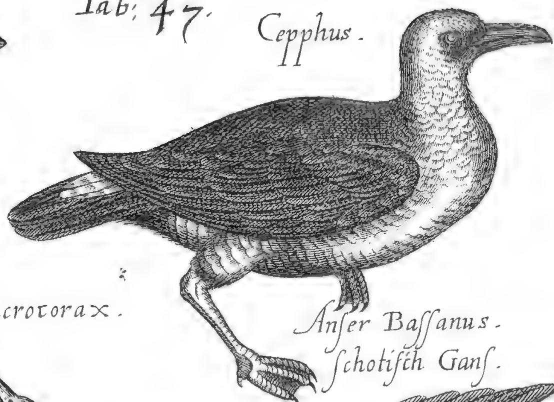
CAPUT IV.

De Catharracta & Ceppho.

CAtarracta, Ariſtotelis & Oppiani, ex eo quod cum impetu ad prædam capiendam decidat, ex hujus deſcriptione avis eſt inſtar Lari minoris, ſed robuſtior, colore candido, & Accipitri Palumbario ſimilis; ex Ariſtotele, Accipitre minor, gula ampla, & lata. Aldrovandus avem roſtro acuto, craſſo, ſupra non modicè adunco, pronè per alas, dorſum, betico, albo, & luteo mixtis variegatam, ſupinè totam albam maculis beticis diſtinctã, tibijs, pedibus, & membrana eos interſepiente cinereis, ponit. In mari victitat; ſed & ſcopulis, littoribus, & petris, quas chærades vocant, ſupra aquam eminentibus inſidet. Piſces captat exiguos. Ubi verò natantes conſpexerit (perſpicaciſſima enim eſt, & vel ad fundum uſq; maris) altius ſubvolat, & contractis omnibus pennis, quovis telo celerius delapſa, ad cubiti ſpacium immergitur, & piſcem extrahit; nec diutius manet, quàm jugeri ſpacium tranſieris. Mirus *incubandi* mos ovis, ſi Oppiano credimus. Fucum aut algam ijs ſuper petram inſternunt, ſic ventis expoſita relinquunt. Mas illa unde marem procreandum conjicit, fœmina unde fœminam in ſublime per aliquot dies ſublata, in pelagus mittit; motu concalefactis ovis, pulli excluduntur. Pullis luce aſpecta, nulla in nidis mora, parentes volatu ſequi conantur: à parentibus ſuſcepti, in mare demittuntur, mox extrahuntur. Acie oculorum in ſenio obtuſa, dum ad prædam ſe ferri arbitrantur, præcipitijs illuſi intereunt. *Ariſt. H. A. l.9.c.12.*

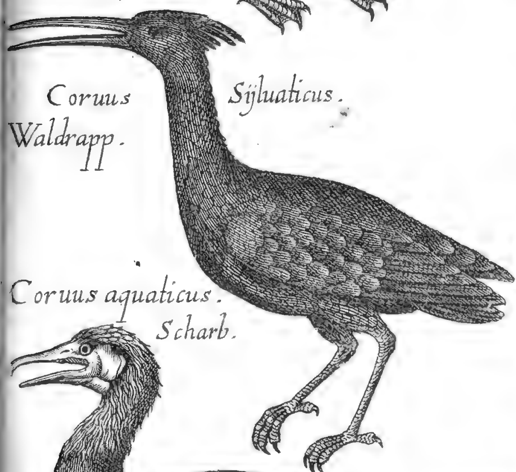
CEPPHUS Ariſtotelis, Fulica eſt quibusdam, Aldrovando, avis, habẽs roſtrum colore corneo, ad mandibularum latera ruffo, in extremo quod aduncum eſt, nigro, oculos exiguos ruffos. Caput, collum, pectus, ventrem, coxas, ex albis & fuſcis, intercurrente etiam colore betico & luteo, maculis variegata. Crura & tibias virideſcentes. Pedes & membranam digitos ſecantem fuſca. An ſit Cepphus veterum, ignoratur. Nam de hoc, ſi foramen corporis ſpectas, id dũtaxat habemus, Laro eſſe ſimilem, cum quo deſcripta parum habet ſimilitudinis, plumis abundare, ſed carnis eſſe exiguæ, ideò facilè vento impelli. De cętero, apud mare victitant, cujus & ſpu- *Aldrovãd. Ornith. l. 19.c.12.* *Oppian.*

Catharacta.

Cepphus.
Anſer Baſſanus.
ſchotiſch Ganſ.

Phalacrotorax.

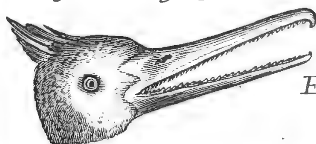

Graculus palmipes.

Coruus Syluaticus.
Waldrapp.

Coruus aquaticus.
Scharb.
Mergus Rheni. Rhein Endte.

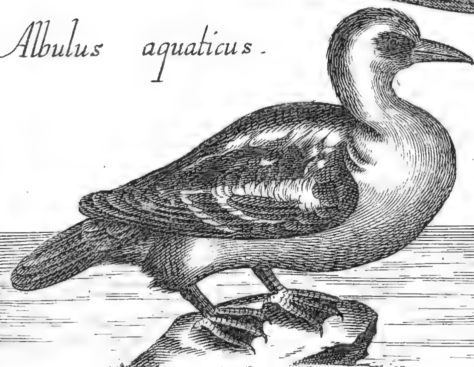

Mergus Longiroſtrus.

Mergus glacialis.
Eijſ Endte.

Meerganſer Seefluder.

Albulus aquaticus.

Mergus Bellonij.

&spumam votant. Thunnos, propter pisciculos, quos dentibus suis discerpunt, sequitur. Ad tonitrua adeò perhorrescit, ut sonitu exaudito ex aëre in mare decidat. Spuma inspersa alliciuntur, capiuntur allecti. Cum relicto mari gregatim in terram adverso vento revolant, imminentis vēti indicium præbent. Carnem habent probi odoris, partem posteriorem, quæ sola limum olet, si excipias.

Aratus in Phœnomen.

CAPUT V.

De Ansere Bassano, Phalacrocorace, Corvo Sylvatico, Nycticorace Gesneri, & Graculo palmipede.

Gesner. in Ornithol. Hector Boetius in descript. Scotiæ.

ANser BASSANUS seu Scoticus, incolis Solendguse dictus, avis est domestico Ansere longior, sed minus lata, Anserem tamen & forma & voce per omnia referens. Null bi quam circa Castellum Bas, virib. humanis inexpugnabile reperitur, ad quod incipiente vere appellunt. Tres vel quatuor primo tanquam speculatores advolant; has aliquot post dieb. reliqua multitudo insequitur, quod egregiorum virorum relationi debemus. *Nidulantur* in castri prædicti rupibus; & construendis nidis tantam lignorum copiam comportant, ut auferentibus, qui illic habitant, abundè in annum ex ea parte prospectum sit. *Ova* in rupibus deposita, superposito pede altero, unde forte nomen à solea accepere, excludunt. Pullos delicatissimis piscibus nutricant. Quod si avolantes novum videre, illo abjecto, iterum se magno impetu immergunt. Tanta autem piscium ab ipsis evomitur copia, ut & præsidiarijs arcis in cibum cedant. Habent intestinū quoddam parvum, oleo singularis virtutis refertum. Ischiadem & arthritim sanare creditur. Pulli capti & assi halecis nidorem emittunt. Caro est durior, & vinum exigens, quod aliquoties experti sumus cum Anno M DC XXIII. in Scotia ageremus.

Ex adipe Unguentum fit, quod cum Comageno Plinij de bonitate certat.

PHALACROCORAX, quem cum corvo Aquatico Plinij eundem esse vel exinde conjici potest, quod calveat, quænam avis sit inter Historicos Naturales non convenit. Gesnerus an sit illa, quæ in Burgundia Crotpescherot seu Corvus Piscator, cui unus pes est ad natandum palmipes, alter ad rapinam uncis unguibus armatur; sic cum piscē in aqua arripuit, nec facilè propter pondus volare potest, piscem altero pede retinens, altero ad ripam navigat; dubitat. Alij Corvum aquaticum Plinij, Phalacrocoracem, Corvum Sylvaticū, & Graculum palmipedem, easdem esse opinantur. Bellonius quidem simillimam avem cum ea, cujus hic pro Phalacrocorace ex Aldrovando iconem dedimus, exhibet: sed corvum aquaticum, Cornicem marinam easdem Aristoteli aves esse, & Phalacrocoracem, innuit. Gallis dicitur Cormorant, quo nomine Angli avem insigniunt, quæ anguillas integras edit, per intestina elapsas rursus devorat, & vel novies aliquando unam absorbet, priusquam retinuerit. Aldrovandus Phalacrocoracem scribit esse capi *magnitudine*, rostro longo acuto & rubescente. *Capite* ferè plumis nudo & cute tecto, quę carnem substantia & colore ęmulatur. Ex collo velut jubæ dependent, quales in capis cernuntur. In pedibus plumas quasdam aureas gestat. Solus inter palmipedes Fibro excepto in arboribus sedet, in ijsq; nidulatur, æquè in aqua marina atq; dulci degit. Magnum sta nis damnum quod pisces devoret, adfert, interdum Anguillam mediocris magnitudinis ex aqua abrepta in aërem defert, & antequam devoret, diu cum illa colluctatur.

CORVVM SYLVATICVM hisce adjicio, non quod sit vel palmipes, vel aquatilis, sed quod ab aliquibus cum Phalacrocorace confundatur. Magnitudo ipsi est Gallinę; color toto corpore niger, si eminus videas; sin propius ad solem præsertim, cum viridi permixtus videtur. *Rostrum* rubicundum, oblongum, & angustis terræ vel arborum foraminibus inseri

aptum. A capite crista retrò tendit, haud scitur an in omnibus aut semper. *Pedes* habet, ut Gallinæ longiores; *crura* oblonga obscurè rubentia. *Digitos* fissos. *Vescitur* piscibus, ranis, locustis, gryllis. In rupibus, turribus desertis & pylis, unde Claustrapp Germanis, *nidulatur*. Bina aut terna *ova* parit. Altissimè *volat*, & primus ferè omnium, circa initium Junij ni fallor, migrat. Pulli diebus aliquot antequam volare possunt, nidis exemti ita facilè cicurantur, ut in agros evolent, & subinde revertantur. In Istria circa promontorium Polæ homine per funem demisso eximuntur, & inter mēsarum delicias habentur. Aucupes in singulis nidis, singulos relinquere solent, ut anno sequente libentius redeant.

Huc pertinet & NYCTICORAX Gesneri quamvis palmipes non sit, qui juxta aquas & inter arundines versari dicitur. Vescitur pisciculis. *Nidulatur* in altis arboribus, ita vel quaterna ova parit. Inter arundineta absona voce vomiturientis instar clamitat.

Sed nec GRACVLI PALMIPEDIS Aristotelis, seu Corvi Aquatici minoris, hic obliviscendum, quem alij Phalacrocoracem, alij Corvum Sylvaticum vel Mergum magnum nigrum esse judicant. Colore in toto corpore est subnigro, collum si excipias, ubi nonnihil ruffi admisceri videtur. Rostrum aduncum acutum, propè frontem subalbicans, cætero subnigrum. Crura, pedes, & membranæ, fuscæ sunt.

CAP. VI.

De Mergis in genere.

MErgum, quem Græci Poëtæ Dypten, Poingam & Bungam dicunt, Αἰθυίαν veterum esse, vel ex eo colligitur, quod omnes eādem avem esse tradiderint, & plæraq; de Æthyia à Græcis tradita, Plinius de Mergo interpretatus sit. Bellonius tamen Æthyiam veterum quandam MERGI MARINI speciem, quæ Cretensibus Vultamaria & Calicatizu dicitur, esse judicat. *Bellonius observ. l. 1. c. 11.*

Magnitudine est Querquedulæ, albo ventre, capite & dorso nigro, itemque alis & cauda. Pluma ei instar lanuginis, validè cuti inhærens. Rostrum marginibus acutis cavum & planè ferè, lanuginosis plumis bona sui parte obducitur, nigrum superiore, album inferiore parte, vertice lato. Frons tuberositate quadam verrucatur, cui floccus plumarum niger innascitur. Digito pedum posteriore sola inter palmipedes caret. Vtut sit, certè & Salmasium hic consentientem habemus; hoc solo dissentit, quod Mergum & Fulicam easdem esse contendat. *Formam* si spectes, de ea quidem Ovidius *Descriptio.* *Salmas. in Solin. c. 2.* *Ovid. Metam. l. 12.*

Fecit amor maciem, longa internodia crurum
Longa manet cervix. Caput est à tergore longè:

sed quis ille sit, unusquisque conjicere tentet. Nostri contra omne genus avium pedes habent in cauda, ita ut in terra stantes instar hominis corpus erectum proferant, ut author de natura rerum scribit. Ab Anatibus dentibus & cruribus discrevit Gesnerus. Magis enim duri ac rigidi, utrinq; tantum in marginibus, rostri; cæteris, quibus rostrum latum non est, sed in acutum desinit, nulli. Crura vel non æquè absoluta habent, vel breviora, vel non eodem situ, vel posterius, quamobrem incommodè ingrediuntur.

Versantur plærunq; in mari, † fluminibus, stagnis & paludibus: amant tamen & aprica * loca, ut siccescant. Diutissimè in aquis, dū se immergunt, morantur, & summa ac ab Homero allata natandi pollent peritia. Alam namque alteram sæpius ad ventum erigunt, & ejusdem tanquam veli adminiculo navigant, quod Pighius prodidit. Soli inter amphibias inter volandum *piscantur*. *Locus.* *† Arist. H. A. l. 1. c. 1. & l. 8. c. 3.* *† Virgilius Æneid. l. 5.* *Homer. Odyss. l. 5.* *Pighius in Hercule Prodic.*

Congros, Angvillas, & alios lubricos pisces deglutiunt, ingestos, interdum etiam vivos, mox alvo, quod eis à ventre mox recto intestino cibi trāseant, egerunt: quod Oppianus & Plinius observavere. Schwenkfeldius in omnium quas secuit ventriculis, plumas avicularum copiosissimas, quasi cum *Victus.* *Oppian. in Ixeuticis.*

cum pisciculis, & avena compactas invenit.

Partus. † *Arist. H. A. l. 5. c. 9.* * *Plin. H. N. l. 10. c. 37.*

Nidificant à bruma ineunte vere. Sæpè in maritimis † saxis, in arboribus * interdum. Vtrumque se juxta ostium Thinæ fluvij, & in Nortfolcia observasse Anglus quidam scribit. *Ova* ut plurimum bina ternave ponũt. Pullos ab ovis exclusos si matrem perdiderint, adeo validos esse ajunt, ut ipsi cibum sibi comparent.

Nullam eas *vocem* emittere, arbitrati sunt quidam. Lucretius de ijs:

> *——— Mergiq; marini*
> *Fluctibus in salso victum, vitamque petentes*
> *Longè alias alto jaciunt in tempore voces.*

Ingeniũ. *Scalig. Exercit. 233.*

Cicurari posse, tum ille qui Venetijs ab hero è cymba emissus, non sine spectatorum & voluptate & admiratione sub aquis sibi cibum capiebat, satur redibat ad herum ostendit; tum illi in Oriente, qui ab hero, postquam eis guttur filo, ne pisces captos devorarent, ligasset, dimissi, & pisces capiebant, & in cistas huic negocio destinatas injiciebant. Piscatione heri peractâ, soluto gutture, sibi piscabantur, pasti ad herum redibant, testantur. Alij tempestâtem præsagire, cum maria fugiunt, & clamorem ad littora ferunt, dicunt; seu quod dimisso in profundum capite aurarum signa sub fluctibus colligant: seu quod vapores ab aquis ad imbriferam nubem erigendam sursum attolli sagaciter subodorentur; seu quod pisces pleræque per eum cœli statum, è mediis aquis ad littora enatare soleant. Alij cum in mare frequentius sese immergũt, seu propter aliam aliquam causam, seu quod trãquillo mari metu belluarum progredi non audeant; in altum sub tempestatem regressis, audacter progrediuntur. Plinius pennas rostro purgantes ventum indicare alicubi innuit. Aelianus gestu alarum exultantes, idem facere tradit. Huic & Aratus accedit, dum eas ἐν χέρσῳ πετάσσεσθαι πτερύγεσσι, in sicco alis plaudere ac ludere, scribit.

Odoricus è Foro Iulii in itiner. *Virgil. Georg. l. 1.* *Isidor. Origin. l. 12. c. 7.* *Persius Satyra 6.* *Aelian. H. A. l. 7. c. 7.* *Aratus in Phænom.*

Vsus illorum in cibo nullus: quantum ad *Medicinam*. Magi contra quartanas devorari jubent cor Mergi marini sine ferro exemptum, inveteratumq; conteri, & in aqua calida bibi. Ventriculum in cibo sumptum stomacho mederi falsissimum comperit Galenus. Fel cum cedria inunctum evulsos palpebrarum pilos renasci nõ patitur. Jecur sale asservatum ex hydromelite duobus cochlearibus potum, secundinas pellere scripsit Dioscorides.

Galen. de simpl. l. 11.

CAPUT VII.

De Variis Mergorum generibus.

Gesner. in Ornithol.

Mergorũ varia sunt genera. Mergus RHENANVS, quibusdam Monialis alba appellat[9]; qui omnium Mergorum Anatiformis maximè est, corpore undique albo atro colore distincto, prona colli & pectoris parte cum ventre candida, sed passim cinereis punctis aut maculis distincta. Frequens est apud Suessiones & Bellovacos, MAJOR, qui rostrum denticulatum angustius, è fusco ad cæruleum dilutum vergens, extremitate deorsum incurvata; pectus, collum, & ventrem tota alba: in dorso supremo egregias quasdam plumas alternatim albas nigrasq;, inde etiam ad latera versus pectus tænias similiter discolores utrinq; procedentes habet; & gobiis inprimis atq; troctis vescitur.

GLACIALIS, quod per summa frigora in aquis capiatur ita dictus, cui magnitudo Querquedulæ, collum digitos octonos longum. Dorsum undique nigrum, alæ nigræ sed albo distinctæ, crura brevia fusca, membranis inter digitos nigris; quiq; per hyemem apud Helvetios, nõ minus quam Anas fera laudatur.

LONGIROSTRVS, cui rostrum nonnihil rotundum, digiti longitudine; caput cristatum, collum subrubrum, corpus præter alas totum nigrum. Pedes crocei, membranæ luteæ.

RAVCEDVLVS, cui corpus & alæ cinereæ, gula & venter alba, pedes nigri.

RVBER cui pars superior capitis & colli rubescit. NIGER cui rostrum nigrum, collum spadicis colore, corpus ut in Fuligula, alæ cum transversa linea alba nigræ.

ALBVS, cui rostrum ruffum, caput cum collo nigrum, viridibus aliquot punctis respersum. Crura rubicunda.

CIRRHATVS qui habet caput ruffum vel testacei coloris cirrho retrorsum eminente. Dentes serratos, duros, retrorsum flexos; Crura & digitos pedum, interjectis membranis ex ruffo fuscis, rubentes. Rostrum tres digitos longum, infernè rubicundum, supernè nigricans. Duobus foraminibus odoratus causa pervium. Bellonius Fibrum seu Castorē vocat. Asperam arteriam ab aliis aquatilibus diversam habet. Nec enim est rotunda, sed compressa & inæqualis, modo crassior, modo angustior, & in medio duobus velut nodis extuberans. Cum ad ventriculi regionem pervenit, in cavitatem quandam ex membranis & osse grandiusculo inæquali constructam dilatatur. Semper in aquis manet, & in iis se diutissimè omnium cōtinet. Vrinando ad quadraginta aut quinquaginta pedes procedit. Caput inter natandum sublime attollit; & inter arundines nidulatur.

MERGANSER denique ut Gesnerus vocat, cui caput cum tertia colli parte ex viridi nigricat. Collum reliquum cum aliquo pallore album est. Inferior colli pars nigrescit. Plumæ vētris & supinæ caudæ gilvæ sunt. Crura & pedes cum membranis inter digitos minii colorem habent. *Ventriculus* est corneus id est firmissimus. Pondere interdum ad libras duodecim accedit.

Huc pertinet *Mergus* ille, quem Bellonius Gallicè HERLE vocat, anatem magis quam anserem referens, rostro longo, terete, & mucrone reflexo, colore subrubro.

Item GVLO Germanis Seesluder/ magnitudine Anseris, colore gilvo, gregaria, mensis lautioribus contemta.

Necnon SCHELADRACHVS Anate major, varius rostro lato, adunco, dentibus acutissimis pleno, ex gilvo subruffo.

MORFEX, deniq; tota nigra, rostro serrato & valido; quæ sub aqua mergitur, & anguillas capit. Easdemque si se gravari senserit, evomit. Gregatim in arboribus juxta aquas nidificat. Volatura caudam diu in aqua trahit. Saturata ad solem ut siccentur, expandit. Fimus siccat arborum ramos in quos inciderit. *Albertus l. H. A. l. 5. c. 3.*

N B. *De mergis exoticis vide Mantissam.* Num. 11.

CAP. VIII.

De Colymbis in genere & in specie.

AVis quæ Græcis Colymbus, Colymbis, & Colymbas; Latinis Vrinatrix dicitur. Vnum tantum illius genus Aristoteles commemorat; alij plura; Turnerus tria vidit. *Primum* totum nigrum, si cirrum quem in capite gerit, exceperis; Mergo, quo tamen triplo minus est, quo ad corporis effigiem non dissimile. Angli Doukeram vocant. *Alterum* Turdo non majus, Anati colore & corporis effigie simile. Anglis media Vrinatrix dicitur. *Tertium* adeò nuper ab ovo exclusum refert Anserculum, ut nisi Rostrum hujus paulo tenuius esset, ægrè alterum ab altero discerneres. Non enim pennas, sed lanuginem quādam earum loco obtinet. *Genera.*

Gesnerus, Colymbos facit *Maximos. Majores & Minores. Maximus* qui in Acronio lacu rarò capitur, ab inepto per aquæ superficiem motu Fluder dictus, Ansere major est. Rostro oblongo, angusto, acuto. Neq; volare potest rectè, neq; ingredi commodè, nisi simul pedibus alisq; nitatur. Tam profundè urinari dicitur, ut orgiarum viginti spacio, quandoq; reti aut mucrone ferreo sub aqua capiatur. *Major* duorum est generum. *Primus* Ansere paulo minor, collo est oblongo, dorso nigro, collo inferiore & ventre albo, plumis ferè niveis. Digitos pedum habet ternos, adhærentib. membranis *Gesner. in Ornithol.*

branis latos, sed aliquo usque divisos. Ungues latiusculos præsertim mediũ, teretes & in mucronem attenuatos. Crura juxta anum ferè retrorsum porrecta, natationi potius quàm ingressui apta, femora in ventre condita, inæqualem interdum tibiarum situm. *Alter* cristatus seu cornutus est, plumis circa verticem, & collum supremum eminentibus, superius nigris, ad latera ruffis. Aliquot ejus sunt descriptiones. *Minor* Germanis Succhelin, ut major Succhel, magnitudine est columbæ, digitis latis, adhærentibus membranis fuscis, non continuis tamen sed trifariam dissectis. Inferiore rostri parte tota sanguine colore rubente. In femore multa ossicula tenuia, circa articulum agglutinata, dimidia ossis femoris magnitudine, ab una tantum parte habet.

Bellonius etiam *Majorem* sub nomine Vriæ veterum describit, Anatis magnitudine, rostro longo, rubicundo, ac serrato. Cristam habere videtur. Nam cum nigro sit vertice, plumæ oblongæ ab occipite pendent, quas cum ex candescit, aut exhilaratur, attollit aut demittit. Voce est horridâ, sed ad sui tutelam utili. Idem nec *Minoris* obliviscitur, qui adeò aquæ familiaris est, ut ei per terram gradi posse, propter femora in ventre ita recondita, ut nullo modo appareant, & crura, quæ extrorsum protenduntur, ut omninò è lumbis censeri possit, natura negasse videatur. Caudam habet nullam, nullumque Vropygium. Alas pro corporis proportione exiguas. Plumas lanuginosas. Digitos ab invicem separatos, latos tamẽ. Rostrum rotundum exiguum, rubicundum. Crura parte posteriore serræ instar crenatæ. Jecur tenellum; intestina à reliquarum avium intestinis diversa, gracilia & tenuia si in pauca aqua deprehendatur, vix se in aërem attollere potest. Propè terram in cespite aliquo palustri nidificat. Addit & Aldrovandus suas descriptiones, quas hic adferre non est necesse. Addidisse sufficiat, *Colymbos* Athenæo inter omnes Aquaticas aves minimos esse, atro & sordido colore tingi, & acuto rostro instrui; Oppiano Colymbos semper natare, & ne somni quidem vel cibi gratia in continentem exire, nisi partus tempore; eosdem adversis ventis natare, ne illorum vi aliquando inviti in terram extrudantur. Circa medium Augustum propter pennarum mutationem volare non possunt. Et tam celerrimè merguntur, ut bombardæ etiam ictum effugiant. Referri ad colymbos potest, avis Anglis Coote dicta, forma & colore Fulicæ similis, paulò minor, in cujus rostro parvum tuberculum rubeum eminet, quæ subinde ad fundum usque urinatur. Non piscibus tantum, sed alga, lineo, gramine, parvisq; cochleis victitat. Et vulgo fertur, non posse diutius volare, quam pedis cavo arreptam aquam retineat. *Oppian. Ixeutic. l. 2. cit. Aldrovando.*

Huc pertinet VRIA Anate multo minor, rostro longiore ac tenui, colore sordido testaceo. Gesnerus colore tantum, & magnitudine à Colymbis differre putat. *Athenæus l. 9. Dipn.*

CAP. IX.

De Brentho, Phalaride, Avosetta Italorum & Trochilo.

BRENTHUS quænam sit avis dubitatur. Niphus monticolam esse credit, generis unci. Plinius pro eo Anatem vertit, quod & Gaza secutus est. Albertus Merguli pisces venantis speciem interpretatur. Et fortè est, quia piscibus vivere Aristoteles reliquit. *Arist. H. A. l. 9. c. 1.*

Nec magis notum, quænã sit PHALARIS; Bellonius pro ea Mergum varium majorem substituit. Gesnerus Folægam Italorum eam esse credit. Apud Athenæum habet rostrum angustum; corpus aspectu magis teres quam Anas, colorem in alvo & dorso cinereum. *Athen. Dipnos. l. 9.*

AVOSETTA Italorum, quam Lucarni circa lacum Verbanum Spinzago d'acqua vocant, Recurvirostram verè dixeris, avis est magnitudine columbæ aut paulò gracilior, rostro nigro,

gro, sursum tendente, in extremo acuto, quinq; digitorum ferè longitudine. Corpore supino toto albo; capite & cervice superius ex fusco nigricāte, pedibus coloris cyanei diluti, digitis membranis junctis. Cruribus longis, ac ideo posteriore digito, qui pro calce est, minuto.

Vox ejus est Crex. Crex.

Aelian. H. A. l. 3. c. 11. & l. 8. c. 25 Arist. H. A. l. 9. c. 6.

TROCHILVS juxta ripas fluviorum oberrat, & tanta sæpius celeritate discurrit, ut cursus volatu ejus velocior sit, Obvia quæque depascitur, hirudines etiam quæ faucibus Crocodili inhærent, Cladorynchos seu potius κλαδαρορύγχους inprimis, legit. Mira de illis Oppianus, nimirum, mares à fœminis, fœminas à maribus pasci. Ineunte vere priores fœminas, sollicitare cantu vel stridore potius peculiari, masculos ad coitum. Fœtu procreato separari, & ad sua pascua redire. Tunc mares omnem fœturę & Veneris curam relinquere, fœminis laborem solum incumbere, eumque eas inter se partiri. Alias ova in nidis fovere, alias foventibus cibum congerere. Pullos adultos ad littus ubi mares versari solent perduci. Ibi fœmellas cum suo sexu remanere, masculos ultrò separari. Gesnerus esse putat generis Gallinularum Aquaticarum; Aldrovandus Corriram seu Tabellariam vulgò dictam. Avis hæc est varia, rostro recto, luteo, in fine nigro. Rictu magno. Oculis nigris albo circulo circumdatis, quem rursus alius spadiceus ambit. Cruribus longis, coxis brevibus, digitis membrana junctis. Si Corrira Trochilus non est, Celeris est.

TITVLVS II.

De Avibus Palmipedibus Herbivoris.

CAPUT I.

De Cygno.

CYgnus, qui & *Olor* quasi ὅλος ἐραῖος, totus candidus, Græcis modernis Cyprinus, veteribus κύδνος & κύκνος seu ἀπὸ τοῦ κυκνᾶν τὴν ἰλὺν, quod cibi causa cœnū scrutetur, & turbet, seu quasi κλύκος quod sit clamosus; seu quod teres collum habeat, dicitur. Totus est candidus. Horatius purpureum, & pulchrum & splendentem, poëtica licentiā nominasse creditur *Rostrum* habet parvum turbinatum, in extremitate obtusum, serratum & falcis instar dētatum, colore russo; in cujus summa parte qua capiti committitur, tuberculum rotundum, nigerrimum, & rostrum in se inflectens visitur. *Collum* longissimum, viginti octo vertebris constans, unde δουλιχόδειρος Homero & δουλιχαύχενα Euripidi dicitur. Et Lineę velut piscatoriæ usum in aqua porrectum præbet. *Pedes* nigris notis partim cæruleis partim rubicundis & albis distinctos. *Membranas* digitis interjectas squamulis minimis rotundis inæquales. *Digitos* verò veluti annuli quidam in latum intersecant; eorum medius omnium & crassissimus & maximus est, longus digitos decem, internus novem, externus septem. Vno pede pro remo, altero pro corporis sui gubernaculo utitur. *Linguam* mediam, quod superius ponendum erat, sulcus denticulis palatum medium secantibus respondens dividit, & ipse propè radicem scaber. *Interna* si spectes, *Intestina* omnia quatuor dodrantes, & palmum longa, multoq; adipe, qui vicem emeriti obit intecta, in illo quem Aldrovandus secari curavit, erant; & cum simplici tantum in se media spira revolutione inflectantur, ne aliquid non planè distributi alimenti præterlaberetur, natura, cœca duo dodrantis spacio inter anum & ipsorum initium interjecto, recto intestino appendit. *Arteria aspera* admirandæ planè est structuræ. Nam Oesophagum subjectum comitata, ad jugulum descendens cum pervenit, non recta, ut in cæteris animantibus, ad pulmones tendit, sed supra claviculas elevata, in costam ossis pectoris seu sterni, quæ ex duobus lateralibus ossibus, & tertio superno his pro operculo incumbente fabricata, vaginæ seu thecæ figuram & usum præbet. Ad huius finem postquam pervenit arteria, in-

Descriptio.

Homer. Iliad. β. Euripid. in Iphig.

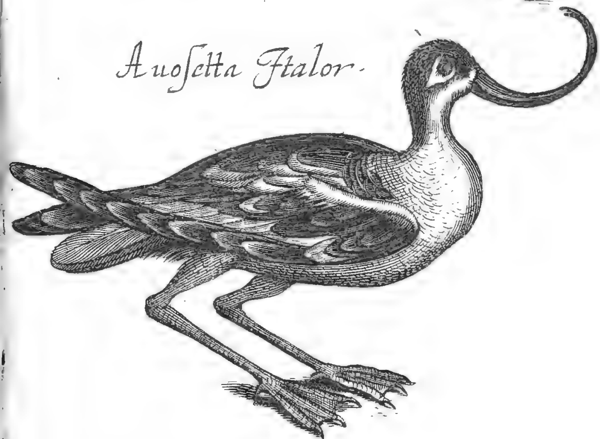

Colymbus Maior
groſ Suchel.

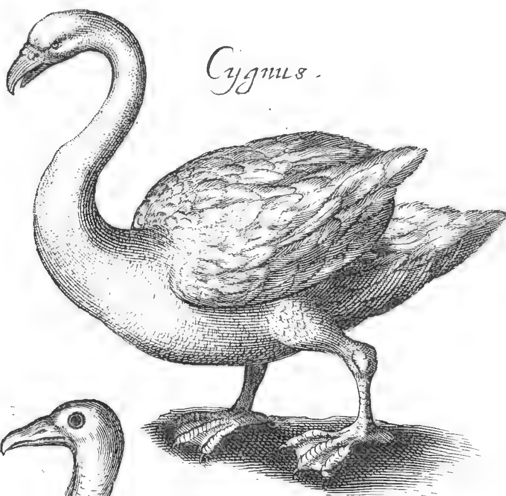

Colymb9 Maior.
Bellor.

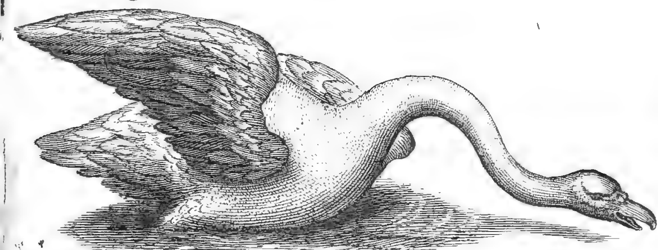

Trockil9
Coruza

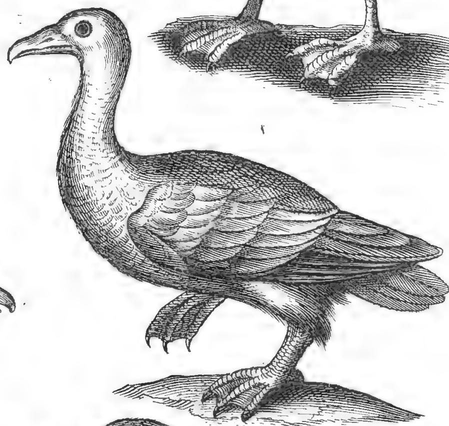

Colymb9 Minor

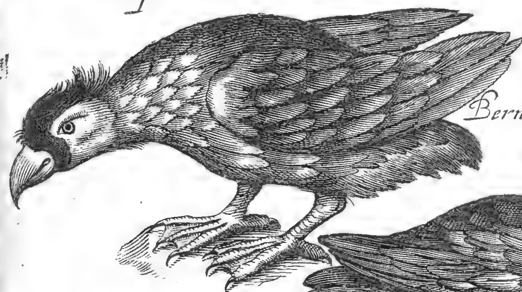

Merg9 Bellon

Auoſetta Italor.

Cygnus.

Cygnus.

Capricalca.

Bernicla
Brenta

Anſer ferus
Wilde ganſ

ria, infernè in se instar serpentis reflectitur, & S. literam exprimit; moxque sub priore jam dicta portione ipsi superposita, hanc capsulam denuò egreditur, & claviculis mediis consces-sis, harum jugo tanquam fulcro innititur; atque ita sustentata, denuò in morem tubæ revolvitur, thoracisque cavum subiens, antequam ad pulmones fertur, prius quasi laryngem alteram efformat, transversim secta, ossiculoq; quantum ipsa lata est longo, & quod tenui membrana obtenditur, hiulcam fistulam, seu syringem organorum musicorum, quæ inferiore sui parte simili fissum patulæ sunt, figuram repræsentat. Sub hac larynge arteria in duas canales divaricatur; quorum singuli in medio ampliori capacitate protuberantes, recta in pulmones exiguos costis retro totos affixos abeuntes, distribuuntur. Talem structuram & cantus, de quo postea, & respiratio reposcebat. Ne enim, dum aliquando horæ dimidiæ spacio toto capite & collo pronis, vado alimoniã hausturus immergitur, periculum suffocationis incurrat; ex ea arteriæ, quæ pectoris dictæ vaginæ reclusa est, portione, spiritus quantum satis suppeditatur.

Locus.

Ælian. H. A. l. 10. c 36. *Ovid. Metam. l. 2. & 5.* *Seneca in Agamem.* *Theocrit. Eidyl. 19.* *Stat. l. 14. Theb.* *Polyd. l. 1. H. Anglor.* *Æliã. H. A. l. 17. c. 24. l. 15. de re cib. c. 61.*

Locum si attendas, est avis amphibia Maximè tamen aquis delectatur. Æelianus greges eorum in Afro mari apparere prodidit. In fluvijs Caystro, Istro, Tanai, Strymone, Mæandro, Eridano, Mintio, Tamesi & quidem magna copia degere, apud Ovidium, Senecam Tragœdum, Theocritum, Lucianum, Statium Papinium. Mantuanum, Polydorum Virgilium, & alios invenies. Innumeris in agro Engolismensi; Francisci primi opera, in fonte Tenario educatos Brujerinus testis est: sed stagna vehementer appetunt; seu quòd quietiora nec natatum impediant, quod Æeliano visum, seu quod in illis major herbarum suppetat copia.

Victus.

Cibus ipsi herbæ at segetum grana, ova piscium. Rostro cribrat cœnum, & algam inprimis quærit. In Scotiæ lacu Spina, herbæ cujusdam semine, quę ab iisdem nomen sortita est, delectatur. Eâ autem naturâ est, ut agris injecta nunquam putrescat.

Partus. *Hector Boetius in descriptione Scot.*

Tempore *libidinis* blandientes inter se mas & fœmina, alternatim capita cum suis collis inflectunt, velut amplexandi gratia; colla mares applicant fœminis, deinde mas fœminam conscendit. Vbi *coierint*, mas conscius læsam à se fœminam fugit, illa impatiens fugientem insequitur. At non diutina hęc est eis discordia, noxa cessante reconciliantur; & fœmina maris persecutione relictâ, post coitum frequenti caudæ motu, rostrum in aquis mergens, se purificat. Semel tantum anno initio veris *pariunt*. Quia plures & speciosos fœtus producunt καλλίπαιδες & πολύπαιδες dicuntur. Aristoteles εὐτέκνους dicit. Pariunt *ova* tertio anno, illaque magna, oblonga, testâ durâ obtecta.

Volatus. *Hesiod. in scuto Hercul.*

Probè natant, velociter sylvestres, tardè ob corporis pondus domesticæ *volant*. Aristoteles longius in pelagus efferri scripsit. Et Hesiodus κύκνους ἀερσιπότας nuncupat.

Vox.

Pausan. *Arist. H. A. l. 9. c. 12.* *Cicero l. 3. de Orat.* *Ovid. l. 5. Trist. Eleg. 1.* *Seneca in Hyppol.* *Martial. in Xeniis.* *Oppian. in Ixeutic. cit. Aldrovando.* *Lucian. in Electro.* *Plin. H. N. l. 10. c. 23.* *Myndius apud Athẽ. l. 9.* *Scalig. Ex. 232.*

Cantum quod attinet, scinduntur in sententias Authores, κύκνῳ τῷ ὄρνιθι μουσικῆς εἶναι δόξαν, prodidit Pausanias, cum eo Socrates apud Platonem, Aristoteles, Cicero, & Philosophis, ex Poëtis Callimachus, Aeschylus, Theocritus, Antipater, Euripides, Lucretius, Virgilius, Seneca, Ovidius, Martialis, sentiunt. Diluculo ante solis ortum tanquam in aëre vacuo per id tempus audiendi clarius, in maris littoribus, nisi tempestas dissuadeat canere; nec cantus in senecta morti vicinus (remissior is tum) oblivisci. Favonium vel canendum observare, fati certos, ne à quoquam interpellentur secedere, apud Oppianum legitur. Fabulosum id, apud Lucianum, Plinium, Alexandrum Myndium & Scaliger. invenies. Aelianus vacillat, & modò his adstipulari, modò in illos propendere videtur. An funeris sui cantator sit, quod & Brasavolus observasse dicitur, nescio. De Elephanto sanè id proditum. Cantare, nullum ferè dubium. Audivit in lacu Mantuano cantantes Pendasius. Propè Londinum in Tamesi festivis cantib. subeun-

Aeliā. H.A. l.20.c.30. l.11.c.1. Idem var. l.1.

euntes classes excipiunt. Canorum quiddam lamentantium in morem quovis tempore obstrepere, observavit Aldrovandus. In hoc deniq; duplex ille flexus, qui ossis pectoris primum capsulæ inseritur, deinde altera revolutione in furculam inclinata recumbens, in pulmones decidit, factus videtur, ut vox in ipso revolutæ arteriæ angulo, repercusso, majori cum clangore erumperet, ac veluti morulæ exiguæ in eo anfractu quiete recreata, vires acquireret eundo.

Plin. H.N. l.10.c.23.

Ingenium in volatu potissimum ostendunt. Liburnicarum more rostrato impetu feruntur, facilius ita findētes aëra, quam si recta fronte incederent. A tergo sensim dilatante se cuneo, porrigitur agmen, largeq; impellenti præbetur auræ. Colla imponunt præcedentibus, fessos duces ad terga recipiunt.

Aetas. †Arist. l.9. H.A.c.1. Aeliā. H.A. l.14.c.13. † Statius. Homerus Iliad.o.

Quod de *ætate* apud Aelianum legitur ducentesimum nempe attingere annum incredibile videtur.

Inimicitias interdum tantas inter se alunt, ut alter alterū † devoret, vel, ut Aelianus, perimat. Nec pullis, vel ovis parcitur. Ab Aquila † sibi metuūt. Attacti, non iniquo Marte repugnāt: sed nec cum fulgure, serpentib. & draconibus ipsis convenit. Cicutâ interiisse non mirum, cum & porci illius esu periisse visi sint.

Præsagiū

Pluvias expectabis, si rorem aquæ inspergunt; si profundos eidē immergunt humeros, serenitatem. Apud Helvetios ingens frigus metuitur, si hyeme in quodam lacu apparuerint.

Usus.

Usus in *cibis* laudatus apud veteres. Alexandrides inter aves lautas numerat, & Dipnosophistis apponuntur; nec minore quam Anseres habitos, precio ex Plutarcho potest colligi. Recentiores nigram, & duram, fortè quia annosi adferuntur, carnem accusant. Moscovitarum tamen Duces, quoties carne vescuntur, assos hospitibus apponunt. In *Medicina*, faciem purgat, & erugat adeps. Ova ad ignem sacrum celebrantur. Pellis ventriculo apposita, concoctionem vi peculiari juvare creditur.

Plut. l. de esu carnis. Herberst. in Mosco. legat. Scæn. hammon.

***

CAPUT II.

De Ansere.

ARTICULUS I.

De Ansere domestico.

Plin. H.N. 10.c.22.

ANser, Plinio alicubi Ganza, Græcis veteribus χλώ, χίνα modernis, avis est vulgo tam nota, ut descriptione non indigeat. Inferum & domesticum distinguitur, quorum ille minor Aristoteli, varius esse à Columella manifesto errore proditur, cum apud nos varij candidos numero exsuperēt. In regno Senegæ colore & pennis multijugis variantur. In Hispania nova capite rubeo, olores candicie superant.

Descriptio.

Visus cum duobus capitibus, totidemque linguis, collo unico, quatuor pedibus, quorum unum par alarum locum occupabat, alterum circa podicem. Alæ duæ circa collum pandebantur. Proditus ab Alberto & alter, dupli collo, quaternis pedibus, & totidem alis, dorso uno, adeo ut duæ aves, altera alterā ferens, viderentur. Frequentissima scilicet in illis ob humorem & stoliditatem monstra sunt.

Arist. H. A.

Interiora si spectes, testes sub diaphragmate lumbis annectuntur, hisce duo ex vena cava rami insident. Duo vasa ex infima utriusq; parte emersa, & deorsum per lumborum regionem rectò delata, prope os sacrum, coeunt, & canalem teretem, qui in plures orbes circumvolvitur, & cujus pars superior, tota carnea, inferior intus cartilaginea conspicitur, efformant. Penis loco extremam portionem datam, quæ in coitu arrigatur, haud malè conjeceris.

Locus.

Locus ipsis ferè ubique, eam Arabię partem quæ Austrum versus assurgit, si excipias. In Blœsia agro aquarum ferè experte greges copiosi spectātur, magnumque ex his plumæ pretium. De *victu* non est quòd dicam. Tenella arborum germina absumit, viridariorum herbas penitus depascitur, & vitium pampinos rodit. Trifolio, fœnugræco, lactuca, & aliis delectatur. Quan-

Partus. Quantum ad *Generationem* in aqua † coeunt, nec humi insistentes; à coitu * aquis sese ingurgitant. Singulis maribus tres olim † destinabantur fœminæ, sex hodiè. Tempus admittendi aptissimum à bruma, pariunt & * juvenes absque coitu, sed hypenemia. Coitus expertæ si absque eo posuerint, plura quidem, sed sterilia, minora, & minus jucundi, quam fœcunda saporis erunt. De numero & *partus* & ovorum inter scriptores non cõvenit. Ter parere scribit Columella si fœtus non excludunt. Bis Plinius, si primum fœtum gallinæ excludant. Ova plurima sedecim, paucissima septem, huic pariunt. Si quis surripiat, pariunt, dum rumpantur. Illi singulis fœtibus pariunt, primò quina, sequẽti quaterna, novissimo terna. Quintilius ad duodecim, & ultra procedere ait. Carolus Stephanus, si non incubent duodecim, & singulis fœtationibus plura. Recentiorum quidam ad centum & ducenta ascendunt. Tempus pariendi aliis à Calend. Martijs ad solstitium: si bruma coiverint, Plinio post solstitium XL. propè diebus pariunt. Si appropinquant partus, digito tanguntur ova, quę sunt prima parte locorum genitalium. Incubatus à fœmina duntaxat absolvitur, nec recedit, donec pullos excusserit. Commodissimè à Calendis Martijs ad solstitium exercetur secundum Palladiũ; à principio Novembris ad Decẽbrem exactum secundum recentiores. Pulli intra triginta dierum spacium excluduntur, † intra viginti quinq;, si dies tepidiores sunt. *

† *Varro de Re R. l.* 8. *c.* 3. * *Arist. H. A. l.* 6. *c.* 2. † *Columella de re R. l.* 8. *c.* 13. † *Arist. H. A. l.* 5. *c.* 33. *l.* 6. *c.* 2. *H. lib.* 2. *c.* 1. *Plin. l. H. N. l.* 10. *c.* 59. † *Arist. H. A. l.* 6. *c.* 6. * *Plin. H. N. l.* 10. *c.* 59.

Vox. *Vocem* si attendas, *παππάζειν* & *πλατυγίζειν* Græcis; Aratus *κλαγγηδὸν* adverbio de eadem usus est. Gratitare, gignire, strepere, clangere, Latinis dicuntur.

Volatus. Raro *volatum* domesticę exercent, sed pedibus valent. Mirum in hoc alite, inquit Plinius, à Morinis usque Romam pedibus venire. Fessi proferuntur ad primos, ita cęteri stipatione naturali eos propellunt. *Plin. H. N. l.* 10. *c.* 22.

Affectus De *Affectibus corporis* pauca occurrunt. Solus ex pedestribus à cane rabido morsus, rabie non corripitur, si Nipho credendum. Laborat pituita & phtiriasi; illam pimpinellâ quæ in pratis nascitur avertit. Huic frequenti ablutione & sideritidis usu occurrit. Pullis eorum urtica contacta mortifera; nec minus aviditas, nunc satietate nimia, nunc suamet vi; quando apprehensa radice, morsu sępè conantes evellere, ante colla sua abrumpũt. Discordia cum Aquila, ne morte quidem interrumpitur, pennę commixtę certent, & Anserinæ ab Aquilinis absumuntur. *Plin. H. N. l.* 10. *c.* 59.

Aetas. *Aetas* sexaginta annos attingit, si Alberto credendum. Non dedisset fidem Cardanus, nisi carduelem tredecim annis in cavea educatam scivisset, & sylvestris anseris tam duram carnem, ut ne triduum quidem cocta emolliri posset. *Aeliã. H. A. l.* 5. *c.* 29.

Ingeniũ. Quod folia lauri ne in extrema quidem fame attingunt; rhododaphnes ne coacti quidem edunt; quòd humanum longè præsentiunt odorem, & auditu cum apro certant; quod se ab Ansere dejectum Falconem vidisse Scaliger scribit; vigil, cura Capitolio testata defenso, per id tempus canum silentio proditis rebus, & fama amoris, † Argis dilecta forma pueri nomine Oleni & Glauces Ptolomæo Regi cithara canentis, quam eodem tempore & aries adamasse creditur, *ingenio* debetur. Potest & sapientiæ videri intellectus iis esse. Ita comes perpetuò adhæsisse Lacydi Philosopho dicitur, nusquam ab eo non in publico, non in balneis, non noctu non interdiu digressus. Quod semper vociferatur, improbum dixit Virgilius. Si dum ad pastum festinant, jugi clamore obstrepunt, tempestas imminere dicenda est. *Mizald. de Anim. l.* 5. *c.* 29. † *Plin. H. N. l* 10. *c.* 22. *Theophr. de signis Tempest.*

Usus. Reperere olim in *cibis* æstimium: Regum Ægypti mensis solus cum vitulo apponebatur. Alexander Severus festis tantum diebus ad cõvivium recipiebat. Ab Annibale Numidicis Gallinis præferebantur. Quod si jecur respicias, Romani eos ejusdem bonitate novere inquit Plinius. Fartilib. in magnam amplitudinem crescit: exemtum quoque lacte mulso augetur. Nec sine causa in quæstione est, quis primus tantum bonum invenerit,

S 2

nerit, Scipio Metellus vir Consularis, an M. Sestius eadem ætate Eques Romanus. Hodiè in Gallia non minoris fit Anser altilis, quàm Romæ olim Lupus scarus, aut Mulus. Est & Judæis ubiq; terrarũ in delicijs. Nec damnosi interdum, hyeme & juniores in cibum cedant. Aliorum excrementitia & concoctu difficilis caro est. Tenerescunt tamen, si collo per triduum suspendantur, gravi lapide pedibus alligato. Septentrionales sale conditis, & vento siccatis, tum coctis, post æstivale solstitium vescuntur. Messalinus Cotta, quod constat, Messalæ Oratoris F. palmas pedum ex his torrere, atque patinis cum gallinaceorum cristis condire reperit.

Plin. H. A. l. 10. c. 27.

Quantum ad *Medicinam*, Plumæ ex ventre tritæ & inspersæ, sanguinem sistunt. Lingua peculiariter ad vesicę vitia & involuntariam mictionem facit. Sanguis utilissimè inter Antitoda miscetur. Fel contusis oculis prodest, si hyssopo postea & melle inungatur. De Adipis usu vide multa in Aldrovãdo. Puerperæ in Bohemia butyro in cibis præparant, si aqua aurem intraverit, præcipuum est remedium. Cum iridis nostratis pulvere permixtus, & umbilico in testa nucis juglandis inditus, alvum infantibus solvit. Aliud reperit Syriæ pars quæ Comagena vocatur; adipem eorum in vase æreo cũ cinnamomo nive multa obrutum ac rigore gelido maceratum, ad usum præclari medicaminis, quod ab gente dicitur Comagenum. Dioscorides Commagenes non meminit. De plumarum olim usu ita Plinius. Candidorum alterum vectigal in pluma. Velluntur quibusdam locis bis anno. Rursus plumigeri vestiũtur, molliorque quæ corpori quam proxima, & è Germania laudatissima. Pretium plumæ eorum in libras denarij quini. Et inde crimina plærumque auxiliorum præfectis, à vigili statione ad hæc aucupia dimissis cohortibus totis. Eoq; deliciæ processere, ut sine hoc instrumento durare, jam ne virorum quidem cervices possint.

Schvvẽckfel. in Theritroph. Siles.

ARTICULUS II.

De Ansere Fero in genere, de Vulpansere, & Bornicla ave.

ANseris sylvestris plures sunt differetniæ. Plin. *Chenolopeces*, & quibus lautiores epulas Britannia nõ novit; *Chenerotes* ponit. Apud Albertum *cinereos*, qui propter corporis levitatem altius volant. *Grandinosos*, seu ob candorem niveos. Qui præter extremas quinque remiges pēnas albi sunt. Æstate nuspiam conspiciuntur; hyeme ingruente sublimi volatu gregatim migrant: *Arborum* qui ex arboribus nasci creduntur, quibus color capitis ut Pavoni, absque crista tamen, invenies. Schwenckfeldius eos in arborum cavis, cornicum & ciconiarum nidis, ova tredecim vel quatuordecim, illaq; flaventia parere scribit. Apud Oppianum *Linurgi* & *Cenchritæ* reperiuntur. Gesnerus Anseris *stellati*, quem Itali Ciccum vel Ocam Sternam vocant, cui magnitudo inter Anatem & Anserem, pondus leve, pectus maculis aspersum, dorsum & alæ cinerea, meminit. Scaliger in Oceano Brasiliæ *marinos*, à colore atro, qui nũquam evolent, esse prodit. De *Bassano* seu Scotico superius egimus. Descriptionem non morabimur. *Caput* ferè Anatinum magis quàm Anserinum. Utraque *mandibula* intus oras serratas loco dentium obtinet. *Palatum* quibusdam denticulis acutis instar limæ est scabrum & asperrimum. *Membranæ* quæ digitos connectunt in extremo serræ instar denticulatę videntur.

Descriptio.

Schvvẽckfeld. in Avario Siles.

Locus ipsis maximè circa paludes. In Æthyopia adeò frequentib. agminibus grassantur, ut tum morsu, tum stercoribus omnia demoliantur. In Septentrione cubationis tempore, quo à meridionalibus plagis redeunt, copiosissimè visuntur, circa Aprilis initiũ. In Bataviam, Hannoniam, Artesiam migrationis tempore copiosissimi confluunt. Novam Hispaniam mense Decembri prætervolant. In

Locus.

Carol. Stephan. de R. R. l. 1. c. 15.

India

India pulcherrimi conspiciuntur. Totum ipsis corpus, præter pectus & ventrem, nigrum. Oculos circulus coralli æmulus ambit. Ex minore oculorum Cantha linea ejusdem substantiæ & coloris extuberat, versusque collum deducitur. Inde sex septemve ramuli exigui utrinque ad medium colli usq; descendentis, devaricantur.

Partus. *Coire* post hyemale solstitium incipiunt, initio veris *ova* ad summum sedecim ponunt. Steriles evadunt, si mites redditæ fuerint.

Volatus. Migratoriæ sunt aves. Migraturæ vociferantur altè volando, forte ne qua earum remaneat. Meridiem petunt cum Septentrio propellit; istum cum Auster, nec cessant, nisi esurie coacti. Ordo ut Gruum cum silentio literatus; nec clangunt nisi rupto ordine. Vide quæ de domesticis ex Plinio diximus. Oppianus nec Ducibus, nec somni tempore custodibus destitui scribit. Taurum montem superaturi Aquilarum metu lapillos rostris ad coërcendam linguam ferunt. Cilicibus id quidem rătum attribuit Plutarchus: sed feris adscribi apud Aelianum & Marcellinum legimus. Tardius adveniunt quàm Grues. Vidit aliquando Gesnerus sexto Octobris permultas avolantium turbas, quæ ab Oriente in Galliam & Occidentem versus per turmas triangulas volabant.

Author de Natura rerum.

Oppian. Ixent. l. 2. c. Aldrov.

Aeliā. H. A. l. 5. c. 29.

Usus. Quantum ad *usum*, caro propter exercitationem minus est excrementitia. Cruda adhuc suaviter olet. Linguæ assæ benè à calculosis in cibo sumuntur.

ARTICVLVS IV.

De Vulpansere, Capricalca, & Bernicla ave.

AD Feros Anseres referri debet *Vulpanser, Capricalca, & Branta.*

VULPANSER seu Chenalopex quibusdā, est avis pectore ruffescens, aquatica, in cuniculorum foveis, interdum & rupium cavernis nidificās, quam Angli Bergandram vocant. Gesnerus an Anser Stellatus sit Chenolopex considerandum reliquit. Aldrovandus nihil certi proferre potest. Inter palmipedes quæ circa aquas versantur, ab Aristotele numeratur. Ova hypenemia quandoque parit. In pullis tuendis eandem quam perdix operam collocat. Et ab Aquilæ, felis & cæterorum hostium injuriis sese defendit. In Cupedijs olim apud Britannos fuisse ex Plinio superius diximus.

Arist. H. A. l. 8. c. 3.

Aelian. H. A. l. 5. 30. l. 19. c. 16. l. 11. c. 38.

De CAPRICALCA occurrit. Corvo paulò majorem esse ac in delicijs haberi. Tæniis transversis fuscis per collum pectus & ventrem distingui, caudam nullam habere. BRANTA seu Bernicla & Bernichia, Scotis Clakguse, Gallis Crauant, & Oye Nonnete, Isidoro Barliata, Alberto Barbates, Hollandis Rotgansen dicitur. Bellonius Chenalopecem veterum esse putat. Minor est fero Ansere, Monacharum ornatui, quæ colorem album atro superimponunt, similis. Alis & dorso coloris plumbei, cauda brevi & nigra. Anserum ferarum more volat, strepit, paludes frequentat, & segetem depopulatur. De ortu magna est inter doctos controversia. Quidam coire volunt: alij ex putridis navium ruderibus; nonnulli ex pomis cujusdam arboris in insula Pomonia nascentibus corruptis; alij ex fructu foliis conglomeratis simili, qui cum opportuno tempore decidit in subjectam aquam, reviviscit; convertiturque in vivam, oriri existimant. Isidorus, Alexander ab Alexandro, Olaus Magnus, Hector Boëthius, Scaliger, Mejerus, Gesnerus, & alij, communi famæ adstipulantur. Batavi ex propria inspectione in Grônladia Barniclas, quæ ovis incubarent, pullosque educarent sese invenisse affirmant.

CAP. III.

De Anate.

ARTICVLVS I.

De Anate in genere.

Descriptio. ANas, Græcis antiquis νήσσα vel νήττα, recentiorib. χλῶα, vel παπίτζα, vel Pappos, avis est apud nos notissima. Dorsum ipsi & rostrum lata, pedes cartilaginosis membranis intersepientibus, ampli; crura brevia crassa, & retroversus disposita, ut in natatione valentius instantes; aquas propellere possent. Gulam habent amplam; linguam plæræq; interius asperiusculis utrinque eminentijs dentatam & quasi plumatam: Musculos circa corporis superficiem separatos, interiores albidos: quod si exteriores liveāt, quod vi frigoris fieri videtur, bonam secuturam æstatem rustici apud Helvetios conjiciunt.

Locus. *Aquis* tum ut earum frigiditate cōgenitam intemperiem, quę calida est, contemperent; tum ut pabulū quoq; naturæ suæ & palato conveniens, illic quæritent, gaudent, inq; ijs maximam temporis partem versantur.

Victus. In *cibo* herbarum aquaticarum radicibus & seminibus, vermibus, & animalium aquaticorum ovis, lenticulâ inprimis palustri, quam Crescentiensis Anatinam, alij Pavarinam vocant, delectantur. Sunt qui pisciculis & limo vesci, nec à venenatis abstinere, quod Scaligero placet, volunt. *Scalig. in Theophr. de caus. plantar. l. 2.*

Partus. Quantum ad *Generationem* tantæ sunt, Authori de natura rerum, salacitatis, ut plures mares solam fœminam certatim coeundo, occidant. Mense Martio & in sequente concumbunt. *Pariunt* juxta aquas & rigua; pulli exclusi statim reconditā quadam naturâ aquam prosequuntur; & mox ut ovum exeunt, tanta agilitate vigent, ut etiamsi matrem mori vel alienari contigerit, sine nutrice vivant. Super omnia autem est earum ovis subditis Gallinæ atque exclusis admiratio; primò non planè agnoscentis fœtum, mox incertos incubitus sollicitè convocantis; postremò lamenta circa piscinę stagna, mergentibus se pullis natura duce. *Plin. H. N. l. 10. c. 55.*

Vox. *Vocem* Anatum author philomelæ per tetrinire exprimit. Scaliger quiritatricem appellat. Fœminæ crassior est, maris acutior.

Incessus. Lentè ob crurum brevitatem *incedunt*, ad natandum potius apti.

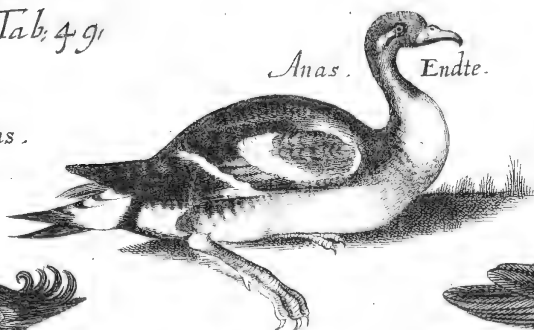
Ingeniū. *Ingenium* ipsis cum Anseribus ferè commune, Aquilarum quomodo declinare soleant ictus Aelianus describit. Merguntur dum involant, & sub aquis natando, ex alio loco extra aquam eminent. Cum sese aquis mergunt, plumas; cum pennas rostro purgant, diuq; & multum alas excutiunt, ventos spondere Theophrastus, Ælianus, & Plinius tradunt. Ventris & intestinarum in bubus dolorem, visu natantium Anatum levari, easdem majore profectu mulos & equinum genus conspectu suo sanare, Columellæ & Vegetio placet. *Aelian. H. A. l. 5. c. 33. Theophr. de signis ventor. Aeliā. H. A. l. 7. c. 7. Plin. H. N. l. 18. c. 25. Columel. R. R. l. 6. c. 7.*

Vsus. *Vsus in cibis* notus est. Cato Censorinus ægrotis etiam teste Plutarcho prescribi jussit; duram, concoctu difficilem, nec laudati succi esse, apud Hippocratem, Galenum, & alios legere est. Alij Anserinæ præferunt. Alexāder Benedictus in peste damnavit. Fracastorius lue venerea laborantibus prohibuit. Pectus & cervicem laudat Martialis, cætera danda coquo. *Plutar. in Catone.*

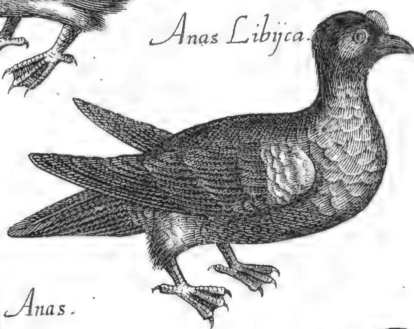
Usum in *Medicina* superius etiam attigimus. Mithridates Ponti Rex solitus earum sanguinem miscere medicamentis quæ digerendis venenis valent; ipse talium medelarum usu ab intestinis epularum insidiis cavebat. Idem, sanguinem à cerebro defluentem infusus † sistit. Adeps per Clysterem injectus dolorem sedat colicum, & emplastro ad pleuritidem apud Myrepsum immiscetur. Fimum, Villanovanus utiliter morsibus venenatis imponi scribit. Chinenses adeò numerosa agmina alunt, ut sæpe XX M. excedant, his in evellendis noxiis oryzæ herbis utuntur. Quæ Campofulgosus, de Anate cū tredecim pullis, men- *Gell. Noct. Atticar. l. 17. c. 16. Plin. H. N. l. 10. c. 6.*

Tab. 49.

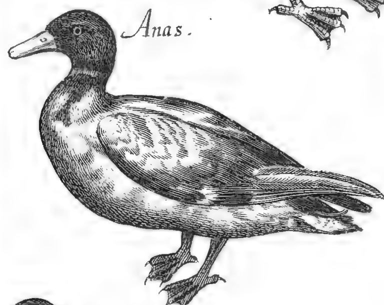

Anas domesticus. Zame Endte.

Anas. Endte.

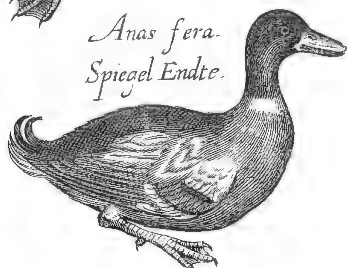

Anas Indica.

Anas Libijca.

Anas Cairina.

Anas.

Anas marina. Meer Endte.

Anas fera. Spiegel Endte.

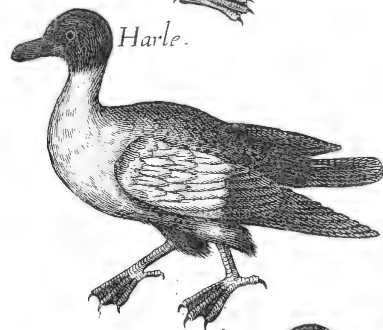

Querquedula. Klein Endtlein.

Glaucion.

Boscas maior.

Anas fusca fera.

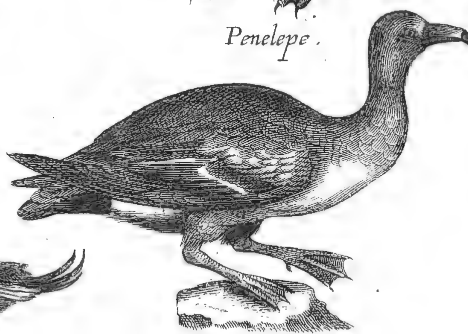

Anas Platijrinchos.

Harle.

Anas Plijrinchos.

Anas muscaria. Ein Leiner.

Anas fera. Seeuogel.

Penelepe.

mense Decembri, festo Nicolai, in Gallia propè urbem Redonensem, templum tempore Missę ingrediente, & aram circumeunte, ac unum pullum ibidem relinquēte (nescitur quo is se recipiat,) scribit, an fidem mereantur, penes Lectorem judicium esto.

ARTICULUS II.

De Anate Domestica, Indica, Lybica, & Cairina.

ANAS DOMESTICA Græcis νῆττα οἰκεῖος, Arato ματαίδι(ος), interdum alba, aliquando cinerea, sæpè compositi ex utrisque coloris invenitur. Inter marem & fœminam hoc est discriminis, quòd ille plumas in Uropygio versus caput surrectas habeat. Quod tam acutam & magnam vocem edit, & tam diu caput sub aqua tenet, asperæ arteriæ debetur, qua bifariam in pulmones devaricatur, vesicam quandam duram & concavam, quæ ubi major apparet, dextrorsum vergit, habet. Famis aliquando & pestis præsagæ domesticæ, mansuetudinis oblitæ, Sylvas cum Gallinis, Anseribus, & Pavonibus petiisse dicuntur.

ANATIS INDICÆ tres descriptiones habentur. *Primæ* caput quod auctum plumis, in summitate cristam plumeam candidam per totam colli longitudinem, quam cum excandescit, erigit, gerit, sanguinis instar rubescit. Totum *collum*, callosa & incisuris distincta caro est. *Rostrum* totum cæruleum. Collum, qua corpori jungitur, circulo plumeo nigro, rara pluma alba, maculosa, per ima angustiore, per summa latiore, nitescit: Extremæ alæ atque cauda cum splendore ut in Cantharidibus vilescunt. Fœmina nō ita variegatur, mari alioquin similis. *Alterius* caput albicabat. Rostrum, crura, cauda, & alarum longissimæ pennæ atri coloris erant. Collum supremum angusta linea nigra ambiebat. In *Tertia* nihil singulare apparet, tuberculum rubrum rotundum si exceperis, quod posteriori rostri parti & crurib. insidet. Id ipsi cum Anate maritima Rondeletij; cujus rostrum & crura rosæ sylvestris colore rubent, caput non sine viridibus maculis, nigricat; commune est.

NB. *De anatibus Indicis vide etiam Mantissam.* Num. 10.

LYBICA ut à Bellonio describitur, media est inter Anatem & Anserem magnitudine. *Rostrum* habet breve, latum, & in extremo aduncum. In capite inter duo nasi foramina *tuberculum* cerasi instar rubidum. Tempora sine plumis, cute corium rubrum præ se ferente. Genitale sanguinis instar rubrum, tam magnum, ut digiti unius crassitiem, quatuor vel quinq; longitudinem æquet. Vocem inter ruptam tanquam malè affectos pulmones haberet. Quam Aldrovandus describit, rostrum denticulatum habebat, toto corpore nigrescens, pectore duntaxat paulò albicante, Scaliger Indicam vocat; & nullam emittere vocem; ova, quæ unicoloria, fusca, rotunda penè sunt, si ad solem despicias, eandem in summo nigredinem, quæ in earum rostris est, habere, adjicit. Si duas nostrates singulis maribus destinaveris, magnum numerum ovorum pariunt. Sed pulli geniti nullam sobolem procreabunt, si Augustino Gallo credimus.

Anatem CAIRINAM & marem & fœminam descripsit Aldrovandus. Mas qui fœmellæ major, habet rostrū qua capiti conjungitur valdè crassum & tuberosum, in hamum tandem acutum & curvum desinens, nigricans ferè, sed propè finem rubidum; caput atrum & cirratum; guttur sub rostro punctulis sub candidis interstinctum, Corpus totum ferè atrum. Crura brevia sed robusta. Fœminæ rostrum erat minus tuberosum, qua capite connectitur, linea partim alba, partim rubra satis lata distinctum. Macula illa, quæ in maris rostro rubra, cinerei coloris erat, cui nonnihil rubri admixtum, &c.

* * *

ARTI-

ARTICULUS III.

De Anatibus feris in genere, & in specie de Querquedulis.

Martyr. de ut. Oceani l.1.

ANatum Ferarum multæ sunt differentiæ. Nam ut de illis taceam, de quibus acturi sumus, sunt in Insula S. Johannis in America albissimæ, capite rubeo. In Ancyra aliæ quæ voce cornuum sonitum imitantur, libertatis ita amantes, ut per totum etiam triennium in corte nutritæ, si occasio detur, erumpant. Cæterum latirostris omnibus corneus quasi in extremitate *unguis* est, quo cibos apprehendunt; *dentium* loco striæ circa rostrum asperiusculæ, *membranæ* pedum in extremo serratæ.

Locus. *Olaus Magnus H. Sept. l. 19. c. 6.*

Videbis ipsas passim; in septentrionalibus tanta copia, ut ferè cunctas aquas operire videantur: in ijs tamen inprimis, quibus subterraneæ venæ calidam exhalationem subministrāt, quas apertas circulari & obliquo natatu servare conantur; si vehementia frigoris vincantur, vastum mare pro statione petunt. Migratorias esse, & ad Xanthum fluvium adversus corvos pugnare, quidam credunt. Hyemis tempore aut in ripis fluviorum aut piscinarum aggeribus, aut paludum frutetis latere, aut sylvarum propinqua, hortorumque præsidia petere, verisimilius esse existimo. Sanè omni alicubi tempore conspiciuntur. Quæ in Tugurino lacu versantur, sæpè ad vicinum fluvium Silum transvolant. Quia minus ibidem à lupis & vulpibus læduntur.

Præsagiū

Si frequentes & conglobatas ferri animadverteris, quanquam cœlo sereno, imminentem expectabis pluviam; si alas in continente cōcutiunt, ventum instare existimes.

Præcipuæ ex illis sunt QUERQUEDULÆ, quæ *Boscades* & *Phascades* dicuntur, quæque in Minores & Majores dividuntur. MINORES quę Querquedulæ propriè dicuntur, Anatibus sunt minores, rostro, pedibus, & cætera similes. Gula ipsis alba atris notata punctis; venter candidus, alæ in cæsio viridantes; pedes cum membranis nigris cinerei. Vivas ventre deplumato in colica malum ad se trahere Abdomini appositas, experientia docuit. Species plures apud Aldrovandum invenies, ex quibus *Iaponicæ* priores quæ ad scapulam sunt pennæ, rosei obsoleti coloris, sed maculis semilunaribus nigris notatæ erant. Sequentes partim albæ partim virides conspiciebantur; omnium longissimæ cæruleo vegetissimo decorabantur colore.

Schwenckfeld in Avenario Siles.

Ad has *ANAS circia, Kernell* circa Argentoratum dicta, *Querquedula cristata*, referuntur. *Circia* mergulo paulò major est, corpore fusco, rostro latiusculo. Calculis & seminibus herbarum aquaticarum victitat. *Kernell*, habet Rostrum Indici coloris, caput ruffum, punctis albis respersum, verticem nigrum, gulam albam, alas cinereas transversis duabus lineis albis distinctas. Pectus ruffum, crura fusca. *Cristatæ* quam Bellonius Colymbim vocat, corpus est rotundum viriditate gemans; occiput Onocrotali instar cristatum, oculi ære polito splēdidiores; sub quibus juxta rictum lata utrinque visitur macula. Crura brevia, pedes lati, pectus cum capite & collo nigrum, venter plumbeus.

Bellon. in Hist. Aviū.

BOSCADES MAJORES sunt aspectu cinereæ: Mas in collo radiantes quasi Pavonis pennas colore ex viridi & cæruleo composito habet, torquem circa collum album, & in alis versus ventrē colore splendente sunt, vel *Minores*, quib. caput viride, rostrum subflavum, venter ex albo cinereus & variè maculosus, crura rubentia, Aristophani fortè περιεξοσμέναι dictæ: vel *Majores*, quæ coloribus cum illis magna ex parte conveniunt, & Sterten-ten quod rostro fundum fodientes victum perscrutantur, dicuntur. Amant glandes & avenam. Congeneres ipsis *Anates* à victu *Gramineæ* seu Junceæ, Schmitentem dictæ, rostro & pedibus nigris, corporis colore dilutiore. Quā Bellonius *Anatem Torquatam* esse credit, & περιεξοσμένην Aristophanis, mediæ est inter Anserem & Anatem magnitu-

gnitudinis, moribus Anserinis, sed voce magis obscura, quæ ex ovis à rusticis inventis & Gallinæ subjectis prodijt, dicit; illam Gesnerus Picam marinam esse, pedibus palmatis rubescẽtibus, & ad posteriora magis positis quàm cæteris palmipedibus; rostro, tenuiore magis latitudine se demittente, quàm longiore processu se extendente, quatuor incisuris rubris à summa, duabus ab ima parte sulcata, in colore pallentis ochræ, esse asserit.

ARTICULUS IV.

De aliis Anatum ferarum speciebus.

PRæter Boscades, sunt & inter Anatum ferarum genera, *Glaucius, Anas fusca, Muscaria, Platyrynchos, Fistularis, Caudacuta, Nigra, Herle Tadorne, Puffinus & Penelope avis*, de iis quorum Aldrovandus lib. xix. cap. 45. mentionem facit, taceo.

Pro GLAUCIO, quem Athenæus ab oculorum colore ita dici, & Anate minorem esse scribit, Morillanem nobis Gallicum Bellonius obtrudit. Cujus *rostrum* in margine serræ instar incisum est. *Collum* circulus quidam coloris albicantis cingit. *Caput* totum ad mediam colli regionẽ ferrugineo saturato ornatur. *Linguam* habet adeò carnosam, ut propè radicẽ gemina videatur. Nullũ fel, jecur in duos distinctum lobos, quorum unus ventriculo incumbit, intestinis alter. *Victitat* seminibus herbarum, quæ in ripis nascuntur, astacis teneris, limacibus, millepedibus aquaticis & alijs. Congenerẽ ipsi eam, quæ Gallis un Tiers, dicit, medio inter Morillonem & Anatem marem colore. *Bellon. apud Aldrov. Ornith. l. 19. c. 38.*

FVSCA à colore dicitur. A media magnitudine, quidam MEDIAM dixere. Gesnerus eandem cum Rothalsa, unde Erythrocephali quoque nomen meruit, & veterũ Penelope, quod similiter φοινικόλεγυ©, & ποικιλόδειρ© sit, hoc est collo puniceo & vario, facit. Triplicem ejus descriptionem apud Aldrovandum invenies. Fœminæ caput non rubet, sed maculas aliquas flavas habet.

MUSCARIARUM (dicuntur ita quod muscas capiant) tria sunt genera. *Vnum* quod laminam rostri superiorem habet planè croceam, dentes utrinque serratos, membranaceos flexiles, eminentes. Colorem plumarum per totum corpus varium. Helvetijs Muggrate. *Alterum* corpore magno, coloris elegãtissimi in lacu Podamico circa Constantiam visitur. Murente & Mossente à palustri cœno vocatur. *Tertium* Miscenis Pillente dicitur, rostro longo, molli & cinero. Musci fuscis suspenso gradu ingrediens insidiatur, & vocem noctu lamentati similem edit. *Gesner. in Ornithol.*

PLATYRYNCHI seu Lati rostræ in plura genera disperguntur. Sunt qui rostrum clypeorum instar convexum & longum nigricans habent. Et quia inter volandum alis suis ita perstrepunt, ut sonus crepitaculorum repræsentetur, Schellenten dicuntur. Quibusdam qui Taschenmaul Helvetis, inferiorem rostri laminam superiorem ita ut tota intra eam includatur, subire, dentes ab utraq; rostri parte molles, flexiles, rectos, & omnium longissimos esse, adjicit Gesnerus, sunt quibus idem duplo ferè quàm in cæteris latius habetur: idque in mare nigrum, in fœmella modò flavescẽs modò maculis varium visitur. Dantur & platyrynchi *pedibus rubris*: & *alii rostro nigro & plano*, quorum descriptiones apud Aldrovandum habentur. Pertinet ad eos, *Clangula* cujus mas secundum oculos, qui pulchri sunt, utrinque maculam albam, caput magnum, & in nigro viridans habet; fœmina & virore & macula destituitur. *Fuligula* à fuligineo totius corporis colore ita dicta, cujus rostrum breviusculum latumq;, linea alba, alas propè finem transversim secat. *Cirrhata*, Vollente à corpulentia, gallinæ magnitudine, cujus mas apicem in vertice gerit nigris pennarum cirrhis conditum, prope quem pennæ utrinque ex nigro virent.

FISTULARIS, à sono acutiore quem fistulæ modo emittit denominata,

nata, rostrum habet colore isatidis, circa unguẽ ductus quasi fila nigros, collum nigro rubroq; varium, tergum partim plumeum, partim rubris nigrisq; pennis temperatum. In Fœmellis nihil tale cernitur.

CAUDACUTAE rostrum supernè nigrum, à lateribus isatidis dilutæ imitatur colorem. In fœmella cum maculis nigris cinereum. in alis pennę infimæ transversim albæ; mediæ in nigro gemmantes, viridi, & damasceno, extremæ nonnullæ flavicantes, quæ fœmellæ denegata sunt.

NIGRA à corporis colore ita dicitur. Linea alba per ejus alarum longitudinem excurrit. Rostrum nigro luteo & rubro distinguitur. Pedes rubescunt.

HERLE, ut Galli vocant, rostrum habet rotundum & in extremo recurvum, rubrum, utrinq; striatum, colorem mali aurantij, Linguam serratam, alas candidas, pedes rubeos. Gesnerus eum inter Mergos relegat.

LA TARDONE corpus totum esset candidum, nisi alæ superius nigrescerent, ubi & linea rubra utrinq; conspicitur. Rostrum habet breve, in superna parte rubicundum, à laterib. utrinq; versus narium foramina macula nigra notatum, extremitate in aliam unguis instar desinens. Crura paulò altiora. Torquem, qui pectus ambit rubrum, cum tota ventriculi regio candicet.

PUFFINUS avis est marina, colore fusca; pennis caret, sed plumis tantum ceu lanugine quadam vestitur. Itaq; subvolare non potest. Si quando ocyus locus mutare instituit, alarum, pedumq; extremitate nixus, aquas celeriter quasi prorepens præterlegit. Alga & cochleis victitat. Sale conditur & tempore quadragesimæ editur in Anglia.

PENELOPEN avem Anati similem, magnitudine columbæ, scholiastes Aristophanis facit. Jon φοινικόλεγνον, id est, phœnicei coloris collum habentem ponit. Gesnerus illam esse putat, quam Germani Rotthalß/ Bellonius Canne à la teste rousse vocat. Capite est rubro, gutture & pectore nigro, reliquo corporis colore plumbeo; rostro, cruribus & pedibus fuscis. Marem descripsit Aldrovandus exactè, quem vide.

CAPUT IV.

De Fulica, Cotta, & Rallo Italorum.

FULICA, quam quidam Phænen, quæ ossifraga est esse credunt; quidã ex veteribus, ut Cicero, Erodion, nonnulli Cepphum Aristotelis; alij nec fortè malè αἴθυιαν, cum à fuligine ita dicatur, putant, quæque Kiranidi Phalaris, Alberto Mergus niger, & pullus aquaticus dicitur, avis est magnitudine Gallinæ; colore per totum corpus nigro, in collo & capite nigerrimo, collo oblongo, syncipite glabro figura ovali, alba pellicula, figura cristæ gallinaceæ respondente, intecto, specie calvitij. Digitis pedum membranæ nigræ latæ, sed divulsæ adhærent, & utrinque aut ab altera saltem parte secantur. Internodia membranarum semicirculos ferè constituunt. Recta pedibus incedit, velociterque currit. Lingua quàm Gallinæ mollior, ungues grandiusculi ac nigri. Alæ ad reliqui corporis convexum incurvatæ. Ventriculo *lien* adhæret, una ex parte gracilis & tenuis, altera verò in extremo crassior, atque soleæ equi instar inflexus, dimidiæ juglandis latitudine. Lobo *hepatis* dextro folliculus fellis auricularis digiti magnitudine annectitur. *Pulmones* costis adhærent. *Intestinum* rectum appendicibus utrinq; singulis palmi longitudine, extremo sursum reflexo, instructum invenies, si illud in superna parte aspexeris. Ova intus formata & lumbis annexa jam inde ab hyeme etiam obtinent. Nullum *sexus* discrimẽ, ut in cæteris avibus agnoscitur. Sunt tamen aliæ alijs interdum in ventre colore magis spadiceo.

De la Cerda super Virgil. Georgic l.1.

Descriptio.

Bellonius apud Aldrov. l.19. c.13.

Locis palustribus & stagnantib. delectatur, Maro marinas appellavit. Herbis & quovis seminum genere vescitur.

Locus & Victus.

Nidu-

Partus. Nidulatur humi, & *ova* magnitudine ovorum Gallinaceorum æstate ponit. Cum per serenitatem relictis paludibus in sicco ludunt, vapores ab aquis ad imbriferam nubem erigendam, sursum attolli sagaciter odorantur, & ventos præsagiunt, ut apud Virgilium legimus. Procellas voce testari, Cicero author est. Obscurus quidam, dum alas quatiunt aquam; dum se submergunt, simulq; alas quatiunt, ventum prædicare tradidit.

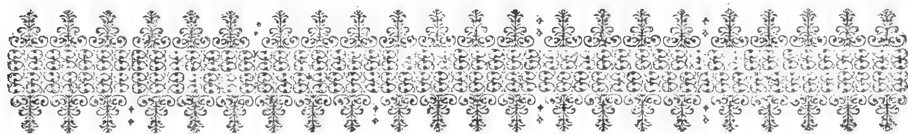
Arat. in Phœnom. Virgil. Georg. l. 1. Cicero in Progn.

Genus illud quod *Marcol* Frisiis audit, cadaveribus pascitur. Ova inter arundines parit; quib. ab incolis, uno relicto ablatis, & nido perforato, reversa alia & alia, fraudes nescia ponit, donec effœta exhauriatur.

Quam Parisiẽses *Diabolum marinum* vocant, colore est tã exquisitè nigro, ut penicillo inductus esse videatur, albam capitis maculam latiorẽ quàm Fulica habet, crura ad se attrahit.

COTTA Anglorum avis est. Fulica paulò minor, forma & colore similis. Rostrum tuberculo quodã rubeo insignitur, crura rubent, nulla syncipitis conspicitur macula. Urinando ad maris usq; fundum, alga, limo, gramine, parvisq; cochleis nutritur: piscibus abstinet. Negant eam diutius posse volare, quam pedis cavo hausta, priusquam volet, aqua, retineatur.

RALLUS Italorum in eo à Fulica differt, quod rostrum habeat nigrum, plus albi in alis & circa oculos coloris, crura subviridia, calvitium nullũ, membranas inter digitos non ita dissectas. Mœstris rure non procul Venetiis distante magnis capitur expensis. A famulis, qui venaticorum canum vice cothurnis induti per aquas errant, fustibus exturbantur. Hinc præda Falconum insidiis fiunt.

HISTORIÆ NATURALIS DE AVIBUS: LIBER V.

De Avibus Aquaticis, Fissipedibus.

TITULUS I.

De Aquaticis Fissipedibus Carnivoris.

CAPUT I.

De Ciconia.

Descriptio.

Iconia Græcis πελαργὸς, & πελαγὸς, quibusdam κίκυψ, & κυκκφα, avis est apud nos notissima, pennis albis & nigris, cruribus albis, rostro Gruino sub rubro & crasso. Tempore Plinij affirmabatur linguam non habere, habere, illãq; sub rubram & brevissimam notum est. Degebant quoq; olim in Italia, nunc nullas esse opinatur Aldrovandus.

Plin. H. N. l. 10. c. 23.

Aldro. Ornith. l. 20. c. 1.

Locus. In Fiderate agro, nec nidum fecisse apud Pliniũ legimus; qui pariter easdem

dem amœnum arbusto locũ in Transpadana Italia non permeare, ficuti nec octavum citra lapidem ab eo, refert. Sed & in Britannia ignotas esse audivimus, creditumque vulgo nonnisi in liberis regnis versari. Migratoriam esse avem certum est, sed quonam è loco venirent, aut quo se referrent, in compertum antiquis erat. Ex longinquo venire non dubium, eodem quo Grues modo, illas hyemis, has æstatis advenas. Extractus ex quodam propè Metim in Lotharingia lacu junctarum globus; quæ thermis excalefactæ revixerunt, si Campofulgoso credimus. *Căpofulg. Memorab. l.1.* Sed & ex Lario lacu eductas (simul rostra in ano inserta habebant) & rite eodem restitutas modo, Gaudentius Merula author est. Bellonius in Ægyptum in Æthiopiam avolare scribit. Septembrique & Octobri mense totam Ægypti planiciem occupare, oculatus testis affirmat. (Cum circa Abydum inquit essem, vicisimoquarto die Augusti, ingentem ciconiarum vim conspexi, quæ ad tria vel quatuor millia accedere videbantur. Volabăt illæ à Russia & Tartaria, & Hellespontum agmine decussato transversum trajiciebant. Et cum supra Tenedum insulam essent. Longo per anfractus tractu se convertebant, donec in circulum omnes collegerentur. Inde priusquam longius à faucibus Propõtidis pergerent, in minores aliquot turmas supra viginti se distribuebant, & se invicem versus meridiem sequebantur) Abituræ congregantur in loco certo, comitatæque sic, ut nulla sui generis relinquatur, nisi captiva aut serva, ceu lege, prędicta die recedunt. *Plin. H.N. l.10.c.23.* Nemo vidit agmen discedentiũ, cum discessurum appareat: nec venire, sed venisse. (De incolis ubi moraturæ sunt, intellige) utrumq; nocturnis fit temporibus. Et quamvis ultra citrave provolent, nunquam tamen advenisse usquam nisi noctu existimantur. Pythomes comen vocant in Asia patentibus campis, ubi congregatæ inter se commurmurant: eam quæ novissimo advenit lacerant, atq; ita abeunt. Notatum post Idus Augusti non temerè visas ibi.

Victus. *Vescuntur* ranis, anguib. & piscibus, bis in ejus ventriculo dissecto aviculæ ossa reperit Schwenkfeldius. Bufonem non nisi summa fame gustant. *Solin. in Polyhist.* Hinc nocere ijs, omnibus quidem locis nefas ducunt, sed in Thessalia vel maximè, ubi serpentium immanis copia est, quos dum escandi gratia insectantur, regionibus Thessalibus plurimum mali detrahunt. *Plin. H.N. l.10.c.22.* Capitale itaque occidisse, eademque legibus pœna quæ in homicidam.

Partus. *Nidulari* in agro Varro innuit. In summis urbium tectis, ipsis etiam fumariis, certum est, nec dubium aridarum aliquando arborum summitates sectari. Primo adventu veteres nidos repetunt, salvos à sordibus repurgant, tempestate læsos instaurant & constabiliunt. In ijs duntaxat Veneri indulgent. *Ova*, triginta non amplius diebus, fœminam quatuor Anserinorum tum magnitudine tum colore similes ponere, eaque quamprimum variatis utrumq; plumis fovere Encomiastes author est. *Solin. c.41* Incubatus spatio mensis tempestate benignâ absolvitur, & tam impensè nidos fovent, ut incubitus assiduitate plumas exuant. Tam flagranti amore fœtus prosequuntur, ut in incendio Delfensi, cum subtrahere non possent, cum iisdem alis contectis interire, quàm deserere maluerint.

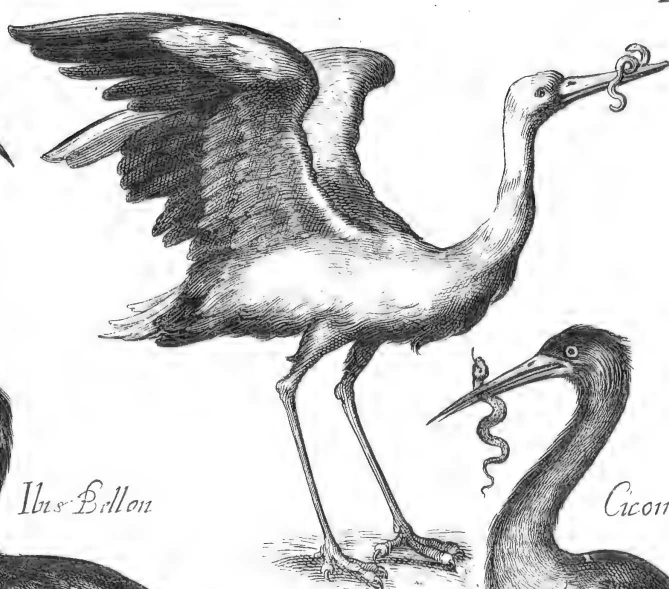
Vox. *Vox* earum est apud quosdam *glotterare*. Quia sonus ille ex duabus rostri partibus ad instar crotali vel crepitaculi, quod ex duplici ærea lamina, vel duobus officulis se invicem collidentibus inter se collisis fit, Crotalistria à P. Syro vocatur.

Volatus. Nunquam Austro flante *volant*, dum feruntur, pedibus cursum moderantur, porrectisq; in caudam quæ brevior illis contigit pedibus, per aëra contendunt. *Dormientes* uni tãtum pedi innituntur, & caput humero alteri imponunt.

Affectus & Ingenium. Cum Cornicibus, Aquilis, Mergis & Vespertilionibus *inimicitias* gerere proditum à quibusdam. Præsagam esse avem docuere exempla. *Aeliã. H.A.* *Paul. Diacon.* Pressa obsidione ab Attila Aquileja, urbem cum pullis deseruit. Inde augurium ab oppugnante sumptum est, & urbs

in po-

Ciconia

Ibis Bellon

Ciconia nigra.

Ardea mi-
nor

Phœnicopteros.

Ardea
cinerea
alia

Ardea
Reiger

Ardea cinerea
minor

Arlea cinerea
maior.

in potestatem redacta. Cum tempestas imminet, utroque pede innixa, pennas tristior infundit, rostrum in pectus condit, & vultum eo unde tempestas ingruit, obvertit. Ex earum cum carnivoris in Lycia conflictu de proventu judicatur annuo. Si penes has victoria, pecora feliciter succedunt. Si illæ palmam abstulere, frugum fertilitas præsagitur. Quod vulnera origano sanant, & Platoni folijs vespertiliones à nidis arcent; quod rostro cum alvus non dedit, excremēta ejiciunt; quòd deniq; lapidem lychniten, serpentum averruncam nido imponunt, ut apud Philostratum legimus; *ingenio* debetur. Lapis in mulieris Tarentinæ sinum conjectus, quod ex Aeliano & Oppiano habemus; & recens Zingiberis radix Vesaliensi hospiti allata, in gratitudinis exempla ibunt. Ciconiam fœminam adulterij, postquam hospes prohibuisset aquam, compertam, à maritis alijs discerptam: Alcinoën in Cranone Thessaliæ fœminam, quæ thorum Domini absentis polluerat, excœcatam, tanquam castitatis testimonia legimus. Ciconiarum legum apud Aristophanem nomen, inde originē traxit, quod in senectute parentes & alunt, & humeris gestant.

Aeliā. H. A. l. 6. c. 47.

Philostr. t. in vit Apollon.

Ael. H. A. l. 8. c. 22.

Gesner. in Ornithol.

Aeliā. H. A. l. 8. c. 20.

Vsus. *Edebantur* ante Plinij ævum; id Sēpronius Ruffus, quem Horatius tangit, instituisse creditur. Nemo jam attigisse velit, seu quod venenatis vescatur, seu quod flavam duram, & mali succi carnem habeat.

Vsum in Medicina si attendas, Assam si semel anno edatur ab arthritidie preservare nugatur Kiranides. Nec capras, nec oves peste infici quidam scribunt, si ex ventriculo aqua intrito singulis cochleare unum infuderis. Fimum ex aqua haustum nonnullorum fide comitialibus prodesse prodidit Dioscorides, refutavit Galenus, cum adipe suillo in Emplastri formam mixtam inveteratam podagram tollere, apud Ætium & Myrepsum invenies.

Dioscorid. Parab. l. 1. Galē. simp. l. 10. c. 17.

Datur & Ciconia, quæ quod dorsum totum nigrum si eminus spectetur, habeat, NIGRA dicitur. Reperitur in montanis & sylvosis Helvetiæ locis. Forma & magnitudine à Ciconiis propriè dictis non differt, qua parte alæ junguntur corpori, oblonga cavitas retrorsum extensa cernitur. Intestina sunt involuta. In femore dissecto nervi quatuordecim magnitudine differentes, quorum duo latissimi in genu partem cartilagineam se inserebant utrinque. Vescitur scarabeis & locustis. Nidulatur in abietibus. In cibo ferinum & piscosum præ se fert odorem. Infestatur pediculis.

Aetius l. 12 c. 44.

Gesner. in Ornithol.

CAPUT II.

De Ibide & Phœnicoptero.

IBIS in multis cum ciconia convenit, verè πεχαργώδες ὄρνεον. In duplici autem sunt apud Ægyptios differentia. *Candidæ*, quæ ad Pelusium tantum non sunt, cum in tota habeantur Ægypto; & *Nigræ*, quas Pelusium duntaxat alit, tota Ægyptus abhorret. Capite ista est corvi aquatici, rostro mucronato, incurvo, fornicato, rubente, & qua capiti jungitur, pollicis crassitiem superante. Abdito in pennas quę sub pectore capite & collo, cordis signaturam exprimit. Simul ac nata est, duas æquè drachmas ponderat, ut Plutarchus prodidit. Majus pro corporis proportione *cor* habere, Gaudentius Merula author est. *Intestinum.* Nonaginta sex cubitorum, ex aliena fide apud Aelianum legimus. Comprimitur id defectione lunæ, donec aucto rursus splendore fulgeat.

Descriptio.

Plin. H. N. l. 10. c. 30.

Arist. H. A. l. 9. c. 27.

Merula. l. 3. Memorab. c. 50.

Aelian. H. A. l. 10. c. 29.

Aegypto est peculiaris, mortem sibi fame exportata † consciscit. Nullum non Alexandriæ trivium iis plenum est. Dicuntur tamen & circa Licham in extrema Aphrica, ubi lacus quidam dulcis est conspici. Quam se in Alpibus vidisse referente Plinio. M. Egnatius Calvinus prodidit, Nigram fuisse suspicamur.

Locus.

† Aeliā. l. c.

Victus. *Vescuntur* serpentibus, bruchis, & locustis. Illos volucres ex vastitate Lybiæ vento Aphrico invectas interficiunt atque consumunt. Nec hoc intra Aegypti fines tātum. Sagacitate

Cicero. l. 1. de Nat. Duorum.

Ælian. l. 10. c. 29.

Ammian. Marcellin.

Mela in descript. orbis. Ioseph. l. 2. Antiq. c. 10 Arist. l. 3. de Gener. c. 6. enim excitatæ, venturis in procinctum eunt universæ, & priusquam terminos proprios externum malum vastet, in aëre occursant catervis pestilentibus. Ibi agmen devorant universum. Moses in Æthiopas per loca serpentibus infessa iturus, papyraceis inclusas secum tulit.

Partus. Quantum ad *Generationem*, Ægyptij ore coire & parere nugabantur. Nidificant in palmis metu felium. Ex ovo Basiliscus nasci putatur, translato ex venenatis cibis in illud seminio. Vita ipsis longissima adeò ut Hermopolis sacerdotes immortalem jactaverint. Pennâ, Crocodilus, scribente Aeliano, & Ovo immobilis redditur; sed omne serpentum genus ad ejus cōtactum rigere, Philes tradidit. More lautarum mulierum tardo & molli *gradu* ingreditur; cubile petitura se purgat. Rostri aduncitate per eā partem se prodiit (salsugine autem utitur) qua reddi ciborum onera maximè salubre est.

Plin. H. N. l. 8. c. 27. PHÆNICOPTERUM qui à colore ita dicitur, Lingulacam seu Glottidē Aristotelis esse credit Bellonius, si Scaligeri descriptionem sequimur. Rostrum neque rectum planè, sed neque aduncum habet. Scythici arcus potius partem imitatur. Cinereum colorem nobilitant alarum puniceæ pennæ; à quibus & nomen. Earum quoque nonnihil ad caudam, quam hujus generis longi cruris levibus brevissimam habet, ac veluti præcisam. Sub rostri initium ad colli commissuram sinus turgidus est qualis in Ardeola. Crura pedesq; alis habet concolores, sed adeò breves, ut cum in homine Galenus agnoverit longissimos, huic omnium quæ nota sunt nobis animalium, brevissimos attribuere potuerit. Magnitudo ei Ardeę. Flāmant nomen in Provincia. Habet & alterius iconem Aldrovandus, qui ex cinereo phęniceo & albo mistis coloribus spectabatur. Superior mandibula, in medio notabili extuberantia insignis, inferiore longior erat, & in acutissimam aciem desinebat.

Locus. Heliod. l. 6. De *loco* nihil ferè certi. Nil avem disertissimè facit Heliodorus; ex Flandria hyeme ad Narbonensis Galliæ provinciam volare scribit Gesnerus; in mediis stagnis marinis degere; piscibus & cochleis vesci, reliquit Rondeletius.

Apitium linguam Phœnicopteri præcipui esse saporis pronunciasse, Plinius author est. Heliogabalum verò palatinis suis ingentes dapes extis & cerebellis illorum refertas exhibuisse, tradidit Lampridius. *Vsus.* *Lamprid. in Heliogab.*

CAP. III.

De Ardeis in genere.

QUam Latini Ardeam seu ab ardendo, quod fimus ejus exurat, seu quasi arduam propter arduos volatus vocant, illam Græci ἐρωδιὸν, seu quod ἔαρ ἱδροῖ, id est sanguinem in coitu exudet; seu quasi ἐρωτιδιὸν avem Amori & Veneri propriam, dixere.

Genera ipsarum tria Aristoteles & Plinius faciunt, *Leucum, Pellum,* & *Asteriam*; Scaliger album, nigrum & subfulvum, quod Pigrum Vasconia vocat. Aldrovandus innumera observavit. Corpus ipsis leve, exile, macilentum. Collum longum. Rostrum longum, crassiusculum, robustum, intus cavum, in extremo acutum. Digiti pedum terni longi, membranis modicè juncti. Quartus retrò pro calce similiter longus est. *Genera. Arist. H. A. l. 9. c. 18. l. 10. c. 60. Scalig. Exercit. 233.*

Degunt numerosæ circa paludes & stagna in Bononiensi, Ferrariensi, Mātuano, & Ravennate agro; reperiuntur & in Anglia, quòd ibi capitale sit eas occidere. In Gallia Ardearia instituta habentur. Pulli volandi cōpotes ultro citroque commeant, deinde domicilia repetunt. In Insulis novi orbis quæ Ardearum dicuntur, tantam ovorum Hispani invenerunt copiam, ut multos ijs currus onerarēt. Ab Agricola inter eas aves numerantur, quę calidiora loca quęrunt. Confecta hyeme ad solita revertuntur. *Locus.*

Vescuntur piscibus & ostreis. Illos dum capiunt, solis radios ita excipiūt, ut visa ipsorum umbra refugiant. Hos cum testis devorant, quas à colore interno apertas, revomunt. Anguillas quoq; *Victus.*

quoque integras deglutiunt. Ad pedem tanquam ad illicium concurrere pisces creduntur. Si oleo ex ipsis per descensum destillato inungantur manus, pisces ita advolabunt, ut sponte capi possint. Piscatores Hirschbergenses illicium ex farina hordei, carnis cācrorum ex chelis & caudis, placentæ lini expresso oleo parte unā, vitellis ovorum tribus, pinguedine Ardeæ & olei laurini ana unc. III. cum petrolei & Camphoræ ana drachmis duabus conficiunt. Mirificè pisces illiciuntur.

Schvveckfeld.in Aviar.Siles.

Partus. In *coitu* angi, mares etiam cū vociferatu sanguinem ex oculis profundere, nec minus ægrè parere gravidas, Aristoteles, sed falsò prodidit. Vidit sæpè coëuntes Albertus, cruribus super dorsum fœminæ flexis, ita ut pedes maris ad caput fœminæ sint, & genua versus excrementi sedem super dorsum. Motu alarum se sustinent & semen infundunt. *Nidificant* in sylvis, locis paludosis, alnis & salicibus consitis ac ferè inaccessis gregatim. Sic & ab aucupibus, & à rapacib. immunes se putant. Cancros ceu fascinationis amuletum nidis suis imponunt, si Aeliano credimus. Carvo adversus infestinantia nidos suos animantia se munire, prodidere nonnulli.

Aeliā.H.A.l.A.c.35.

Volatus. *Volant* extensis retrò pedibus. Ideò illis Uropygium inutile; collo contracto; tam altè, ut supra nubes transcendant, maximè cum jam futuræ imminent pluviæ.

Arist.l de incessu Animal.

Affectus *Inimicitias* cum Alauda, ovorum suorum hoste, vulpibus, cochleis & Rapacibus exercent. Sæpè cochleæ è nativis egressæ testis, in magna securitate pascuntur; Ardeæ in vacuas involant. A Falcone depressa, rostro sub alis condito ac sursum elato, irruentem excipit. Sæpè ambæ elisis interaneis humi affliguntur enectę. Accipitrem excrementis suis, quæ pennas ejus & pedes faciunt, & exurunt, repellunt. Fertur Falcones, quod Crescentius prodidit, si sanguinem Ardeæ gustaverint, omne desiderium capiendi Grues amittere; si carnem absq; sanguine, videri non teneri.

Aelian. H.A.l.5.c.35.

Crescent. de Agricul. l.10.c.15.

Præsagiū De *Præsagiis* hoc sufficiat. Ventum vel pluvias innuere, vel cum caput pectori imponit; vel cum notas paludes deserit, & supra nubes attollitur; vel cum terra relicta multo cum clāgore † adfestinat; vel cum obstrepero clangore à mari ad terram avolat; vel cum in mediis arenis tristis residet.

Oppian. in Ixeutic. *Aratus in Phœnom.* *Plin. H.N. l.18.c.31.* *† Aelian. H.A.l.7.c.7.*

Usus. Mensis in Gallia expetuntur. Sed cum caro illarum pisculentum quiddam redoleat, & fibrosa sit, salubris esse non potest. Quæ de rostri seu in pelle asinina frōti alligati ad somnum conciliandum, seu cum cancri felle in eadem ad vigilantis collum suspensi, ad vigilias inducendas Plinius vel Kiranides prodire, inter fabulosa reputo.

Plin. H.N. l.30.c.15.

CAPUT IV.

De Ardeis in specie.

ARTICULUS I.

De Ardea Cinerea.

ARdeæ cinereæ tria sunt genera, *Major*, nempè, *Minor*, & *Congener*.

ARDEA CINEREA MAJOR quæ Aristoteli Pella, seu pulla & fusca, cui superius dicta omnia ferè congruunt, Rostrum habet longum, propè frontem crassum, quod ita tenue pedetentim evadit, ut tandem velut in acum aliquam magnam desinat. Capiti cinereus, cirrhus ex teneriori bus pennis insidet, qui à syncipite incipiens sursum supra oculos per verticem erigitur. Digitus posticus longiusculus est, & ferè anticis longitudine æqualis.

Nidulantur in excelsis arborib. non procul à fluminibus, tam apud Anglos quàm Gallos. Quia piscibus pullos nutriunt, & multi, cum ori inseruntur, in terram decidunt, idem cum pluvia à multis decidisse putantur. Franciscus I. Rex Gallorum tam cicures reddidit, ut à pastu redeuntes ad Ardearia sese reciperent.

MINOR prout à Bellonio describitur, rostrum habet nigrum, concavum,

vum, Lineam in fronte ab uno oculo ad alterum candidam. In capite & dorso pennas coloratas. Alas cinereas inter pennas verticis nigras exoriūtur candidę, exiles, aspectu jucundissimę. Nidificat in rupibus.

CONGENER, Ardea, rostrum habet pollicis crassitudine, digiti minimi juxta nares latitudine, intus cananiculatum, infernè corneum & roseum. Plumas capitis, colli, dorsi, & superiorum alarum ex cinereo fuscescentes, extremas omnes macula ruffa notatas. Ventrem ferè ex cinereo album. Crura subviridia, & pedes in digitos fissos, quos tamen divaricationis initio breviuscula membra cōjungit. Ad hanc refer, quam Gesnerus describit, cui rostrum est subflavi coloris, marginibus acutis, & parte anteriore leviter dentium loco exasperatis, serratisve. Caput & collum candida. Crista capitis è plumis nigris retrorsum tendit. Dorsum & alas cinereas. Unguem medij digiti ab altera parte denticulatum.

ARTICULUS II.

De Ardea Alba.

Descriptio. *Plin. H. N. l. 10. c. 40. Cic. l. 2. de Nat. Deor.*

ARdea alba, Græcis λευκοϱῳδιός, Ciceroni Platelea, Plinio Platea, Alberto Cochlearia dicitur. *Corpus* habet instar cygni candidum. *Rostrum* nigrum pauculis notis ferrugineis superiori parte respersum, substantiæ coriaceæ duræ, cochlear referens. In quibusdam ad carneum colorem proximè accedit. Fœminæ superius maculis rubeis conspergitur. In maris verò rostri medio, linea quædam qualis etiam in circumferentia conspicitur, à fronte ad rostri apicem usq; conspicua est; propè oculos macula cærulea, quæ in fœmina lutea est, visitur. Quædam maculis in collo & dorso pulcherrimis, colore coccineo consperguntur. *Interiora* si spectes in dissecta apud Aldrovandum fœmella, *Lien* erat exiguus, nigricās, rotundus, dextra parte, propè folliculum bilis non procul à ventriculo. *Intestina* sinuosa, uniformia, novem spithamas longa. *Cor* nullo pericardio vestitum. *Ventriculus* lævis, intus & simplex. *Ingluviei* loco pars ventriculi superiori orificio imminens, ampla capacitas. *Aspera arteria* cygneæ valdè similis, licet contrario modo sita. Nam quemadmodum in Cygno ad sternum ascendens post descendit; ita hæc ad pulmones recta percurrens, suos flexus agit invicem oppositos. *Ossa* tibiæ aperta, medulla rubrâ erant plena. *Reperitur* in Gallia, Anglia, Bohemia, nō tantum marinis locis, sed & palustrib. In Holandia non longè à Lugduno infinitos earum nidos vidimus.

Victus. *Vescuntur* piscibus, ranis & serpentibus, ut quidam produnt. Nec vel herbas aquaticas virides, & ramenta radicum geniculata arundinum, vel intestina Gallinarum aspernantur. Facilè *coëunt*, in arboribus nidulantur, & pariunt, ad quatuor fœtus alunt, qui à ferini saporis cultoribus commendantur. Gesnerus sibi gustanti Anseri non dissimilem visam ait; & apud Anglos in deliciis habetur. *Arist. H. A. l. 9. c. 18.*

Huc plurimæ aliæ Ardeæ referuntur.

I. GARLETTA Italorum, ut Gesnerus vocat, avis cum Ardea per omnia, colore excepto, congruens. Quam Gesnerus Ferrariæ vidit, *rostrum* habebat longum acutum; in crista capitis dorsum versus pennæ oblongæ ad duos cum dimidio dodrantes, circiter sex nascebantur, quæ aliquando magno vendebantur precio. *Pedes* nigricabāt: inferius tamen subitò in medio cruris, niger color desinebat, & viridis è glauculo suberat ad extremos usque ungues. Minimus *pedis* digitus binis articulis constabat; proximus ab eo ternis, medius quaternis, ultimus quinis. Cum hac eandem illam Aldrovandus facit, quę habebat rostrum supra nigrum, infra cæruleum, oblongum; caudam brevem, rariores aliquot in dorso illasque oblongas pennas, quibus pileos & galeas proceres exornant, tres in capite pinnas, breviores & coloris albi, quæ cristam efficiebant. *Gesner. in Ornithol.* *Aldro. Ornith. l. 20. c. 14.*

II. EGRETTA Gallorum, quæ & Hæmatopus, Phœnicopus, & Cirris

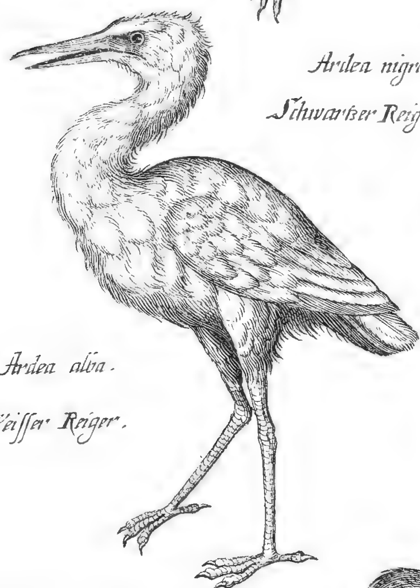
Vir-

Tab. 51.

Ardea Quaiotia.

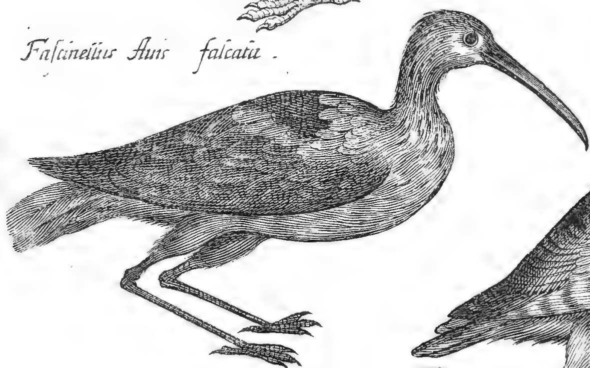

Ardea ſtellaris maior.

Ardea ſtellaris altera.

Ardea alba.
Weiſſer Reiger.

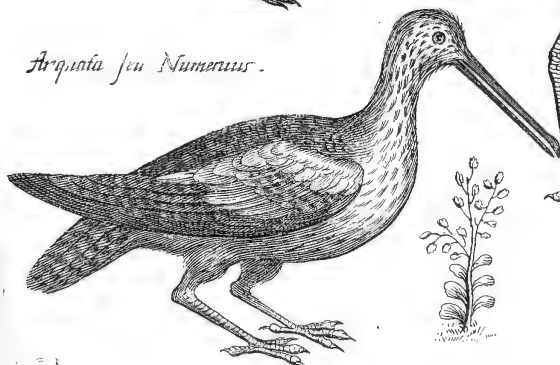

Ardea nigra.
Schwartzer Reiger.

Faſcinellus. Sichler.

Faſcinellus Auis falcata.

Auis pugnax.

Auis pugnax.

Arquata ſeu Numenius.

Virgilij, ut Scaligeri pater & filius adstruunt, dicitur. Omnibus ferè Ardeis minor est, tota ferè ex croceo, ad colorem castaneæ vergens, pronè intensius, supinè & super alis remissius. *Collo* brevi; *rostro* robusto, longo, acuto, bicolore; qua caput tangit viridi, vel ex viridi ad cæruleum inclinante; *cruribus* & pedibus, rubri saturati coloris; *cauda* tam exigua, ut ea prorsus carere videatur.

III. SQVAIOTTA Italorum. *Cauda* brevi, *pedibus* viridibus, *rostro* luteo in extremo nigricante. Apex *capitis* triginta plumis constat, quarum mediæ albæ sunt, extremæ nigræ, in tergore pinnæ elegantes coloris rubicundi in suis radicibus albæ.

Congener ipsi est & ista *rostro* maximè arcuato, colore prorsus leucophæo. Avis est aspectu non invenusta. Pronè ad collum & pectus, quod nigris maculis, ut in Ardea deorsum descendentibus conspersum cernitur, albicat. Cętera tota est leucophęi coloris, pronè remissioris, supinè intensioris. *Femora* in ea, contra ac in reliquis pennis vestiuntur.

Ex Ardeis quoq; albis sunt, tum ea, quæ *Garzetta bianca* dicitur, rostro longo gracili, acutissimo, digitis postico omnium minimo, anteriorum medio longissimo, inter oculos & rostrum maculata; tum ea quæ vertice est croceo, pedibus pro proportione corporis longissimis, fuscis, albicantibus annulis circumdatis. Vngue medij digiti cæteris longiore, ferrato.

ARTICULUS III.

De Ardea Asteria sive stellari.

Descriptio. ARdeæ stellaris triplex genus est, *Minus*, *Majus* & *cristatum*. MINUS ὀκνὸς Aristoteli, Taurus, Plinio, Botaurus, Butorius & Buttora alijs, dicitur, & quibusdam Ornocrotalus esse putatur. *Collo* est longo & mirè plumoso. *Capite* nigro, corpore reliquo fusco & pallido maculis nigris densissimè asperso. *Pedes* habet longissimos & inter extremos ungues medij digiti pedis unius & calcis ejusdem, spithamæ longitudo intercedit; *ungues* longissimos; & ille qui calcis vicem in avibus gerit longitudine sesquiunciam superat. Medius digitus utriusque pedis qui cæteris longior dentatus & serratus est. *Cauda* illi brevissima; *stomachus*, quo ingluviei loco utitur, capacissimus, canino similis. *Arteria aspera* in eo tota continua est, larynx nulla, nec quod huic analogia quadam respondeat. Damnum hoc compensare voluisse Natura videtur, *canalium duorum* hinc inde in pulmones utrosque abeuntium structura. Ita enim fabricati sunt, ut annuli cartilaginei minimè totum absolvāt circulum, sed exteriori duntaxat parte medium; interiori, ubi alijs avibus hi circuli fissura tantummodo in longum dissecantur, membrana quędam tenuissima, alteram canalis devaricati exactè medietatem absolvens, plana & æquabilis obtenditur; quin & hemicycli latus exterius componentes rari admodum, interjectis subtilissimis membranis sive tunicis, ad faciliorem & majorem distentionem facti sunt, quo nempè largissimus, & hoc facili tumescere meatu conceptus aër, rostro in aquam inserto aliquandiu retentus, tandem per apertum & extractum, qua data porta, maximo impetu erumperet. Prolobo caret, at ejus loco amplissimum œsophagum habet.

Victitat ranis & piscibus, inprimis anguillis. *Victus.*

Nidum ex arundinibus intertextum cum *ovis* duodecim in lacu quodam se vidisse, ipsamque avem colore ita ad arundinem accedere, ut inter arundines sedens vix deprehendatur, reliquit Gesnerus. At eundem ex surculis in celsarum arborũ ramis struere, & ita aut quatuor ova excludere, reliquit Bellonius. *Partus.*

De *Voce* diximus, cui similes illi soni dicuntur, quos βομβικὰς Aristoteles appellavit. Dicitur in Ægypto mansuescere, & adeò præclarè humanam vocem intelligere, ut si quis eam servum appellaverit, vel pigrũ (nugantur olim *Vox.* *Aristot. in Problem. s. x.*

olim è servo in avem transiisse) indignetur. Non facilè hominem refugit; eo proximo, aut arundinibus se abdit, aut aquæ immergitur.

Volatus. Non citius *evolat*, quàm prius salierit. Vbi pisces frequentes novit, adeò quieta cõsistit, ut planè videatur mortua: & ne colli longitudine se prodat, breve id incurvando facit. Capta stat immobilis, & venatorem apprehensurum incautum vulnerat.

MAJOR ex Pella & Stellari prognata esse creditur. Illam enim capite, pectoris maculis, alarum colore, ipsa denique magnitudine refert. Reliquarum partium colore Stellarem minorem, maculas si excipias, quæ in ea non sunt: imò pedibus adeò eãdem exprimit, ut simul positas vix peritissimus etiam auceps discernat. Apicem quoque in vertice habet, ex quo duæ longiusculæ pennę exorientes, totum caput velut galeam, colore nigro exornant. Gesnerus *Elaphin* Oppiani esse conjicit, quæ pennas in dorso varias & maculosas hinnulorum instar habet, & linguam longissimam, quâ in aquam protensâ, sensim ad fauces, pisces ad conspectum adnatantes solet attrahere. Hanc Aldrovandus & CRISTATAM seu Cirrhatam esse opinatur.

Congener est hisce, quam idem *Ardeam Nigram* vocat, colore per *totum*, collo excepto, quod albo torque circumdatur, & *rostro* quod luteum est, nigricante, *collo* longo, longis *c. ∴ ribus*, digitis pedum longissimis, unguibus acutis, & *cauda* brevi.

CAPVT V.

De quibusdam Avibus ad Ardeas relatis.

AD Ardeas refero Falcinellum sive Falcatam, & Pugnaces, quas Belgæ Kemperkens vocant. FALCINELLVS avis est magnitudine, & tota corporis specie Ardeam referens, eleganti colore, viridi ferè, alicubi puniceo admixto, capite & collo fusco. Superior pars *colli* anterius albicat, maculis nigris intercurrentibus. *Rostrum* ei oblongum tenue & anterius falcatum. *Crura* oblonga, pedes fissi. Nulla magis ad ibidem accedit. PVGNACES quotannis immenso numero, ex Septentrione in Belgium, verno tempore sub Majum advolant, plures mares quam fœminæ. Hinc inter mares tanta contentio, ut sese mutuo occidant, donec cum fœminis numero pares evaserint. Exclusis educatisque fœtibus, una cum his unde venerant, revolant.

Octo ipsorum genera, seu formas potius descripsit, & depingi curavit Aldrovandus.

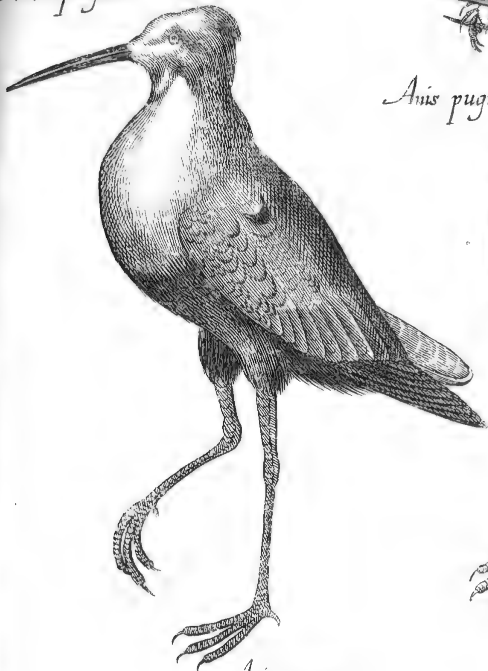
Prima Perdicis instar toto corpore maculis respergitur. Caput Galeritæ velut apice insigne est. Rostrum exile, in extremo nonnihil recurvum. Lingua longa, acuta, subatra. Caput, cervix, dorsum, alæ, venter, & femora ex luteo ad castaneæ ferè colorem tendunt, & maculis, quę in capite adeò exiguæ sunt, ut exigua punctula potius videantur, resperguntur. *Altera* cristam quoque in vertice gerit. Ventre nigricat, candicat pectore. Mentum macula nigricans ceu barba quædam exornat. In fronte albicat; in occipite, & in reliquis partibus ex albo ad fuscum vergit.

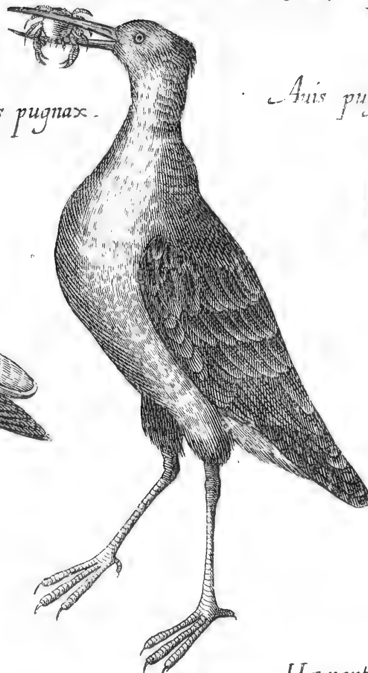
Tertia tota ferè est ruffa, nigris maculis lunam æmulantibus undiq; excepta cervice inspersa, apice caret. Femora & infernum Vropygium colore sunt bætico. Alarum pennæ majores nigræ, in fine, & ad latera ferè croceæ.

Quarta colore ferè cum ista convenit, nisi quod venter sit fuscus, podex albicans, alas subalbicantes maculæ multæ, magnæ, transversales, tortuosæ transcurrunt. Caput nigrum magnæ pennæ velut galeam eleganter exornant, quas proculdubio dimicatura erigit.

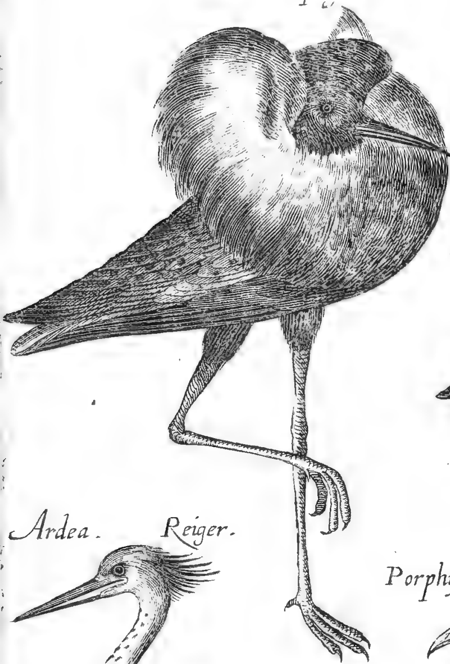
Quinta ejusdem ferè est coloris, sed pennas eas, quas erigit dimicatura majores, candidas, & in extremitatibus suis nigras habet.

Sexta pennæ illæ sunt candidæ, color plurimum diversus. Toto enim corpore fusca est exceptis femorib. & cauda, quæ sunt colore bætico. Ante albas

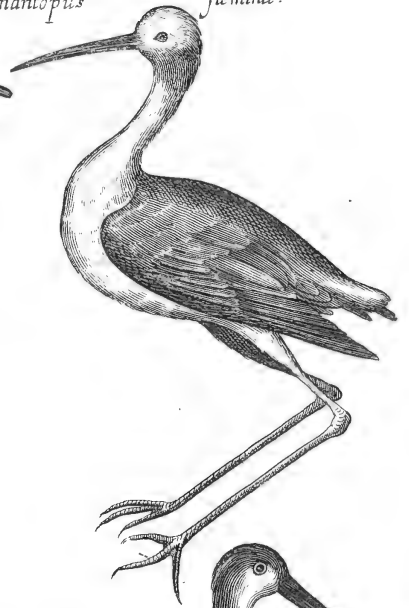

Auis pugnax.

Auis pugnax.

Auis pugnax.

Auis pugnax.

Toranus. meerlum.

Hæmantopus fæmina.

Ardea. Reiger.

Porphyrion.

Hæmantopus mas.

Alcedo Vocalis.

albas illas in collo surrectas, alias habet in vertice quæ minores sunt, & nigræ. Caput ex cinereo flavescit.

Septima pennis omnibus variat, viridibus, albis, rubris, amethysticis, luteis, & quod observatu dignum est, nulla earum alterius colore permisceetur.

Octavam auritam Natura fecit. Rostro est gracili & oblongo, à capite per collum pennæ undiquaque pendent, magnitudine æquales, sed in quibus varios cernere est colores, qui velut varios torques formant, modo ferrugineos, modo rubros, modo albos. Collum habet longum, valdè gracile, tenue, ad latera candicans, cætera lutescens, lineolis longis undiquaque consperſum. Caput ad latera maculam miniaceam magnam habet, in qua oculi siti sunt. Aures asininis non dissimiles, crura duplo quàm præcedentib. breviora. Digitum posticum admodum brevem.

CAP. VI.

De Porphyrione, & Horione.

Dipnos. l. 9. *Descriptio.* Porphyrion, à colore ita dicta, quam Callimachus apud Athenæum à Porphyride diversam facit, quęque in agro Patavino Telamon vocatur, *avis* est secundum Athenæum Galli magnitudine, colore cæruleo, *rostro* ad caput vehementius obstricto, phœniceo, longis *cruribus*, fissis pedibus, in quibus quinque digitos habet, & maximum illum, qui medius est. Oppianus ei *cristam* in capite qualem sagittarij Persæ gestant, tribuit. Isidorus pedem unum latum ad natandum, alterum fissum ad ambulandum addit. Apud Aldrovandum duplex ejus exhibetur Jcon. *Prior* habet rostrũ crassum, acutum, purpureum, à fronte ad verticem ferè usque macula ejusdem coloris extenditur. Pars capitis quæ hujusmodi maculæ subjacet, & collum pronum virescunt. Ex remigibus alarum pennis, quædam in extremo albicant, quædam sunt fuscæ. Reliquum totum corpus, cæruleo vegeto colore insignitur. Cauda ferè caret. Digitis tantum quatuor ex purpureo subalbescentibus insistit. *Alter* rostro, cruribus, pedibus, & oculis descripto est similis, nisi quod ungues habet fuscos, & macula in fronte purpurea ornatur; & quod in illius capite & collo viride erat, in hac cæruleum apparet. Cæruleæ pariter sunt alæ. Reliquum caput, cervix, dorsum, pectus, vertex, & femora nigricabant. Laudatissimi sunt in Comagene. Nobiliorem verò Baleares insulæ mittunt. Fert eas & ultima Syria, ut Diodorus prodidit. Athenæus avem Lybicam, Dijs ejus regionis sacram indigitat. *Plin. H.N. l. 10. c. 47.* *Athen. Dipnos. l. 9.*

Victus. *Vescitur* piscibus, & in occulto quidem, ne à quo quam videatur. Non prius autem cibum capit, quam se lavaverit; nec prius se vel in pulverem vel in lavationem dat, quam in ambulationem veniens certa spacia confecerit. Sola hæc mersu bibit, ex proprio genere omnem cibum aqua subinde tingens, deinde pede ad rostrum veluti manu afferens. Polemon apud Athenæum de cibo quem apprehendit, paucas buccellas decerpere, scribit, si παμοένεσθη ita sumendum est. Alvi excrementum, ut & reliquæ aves lõgi augustique colli, humidius, quam cæteræ solent, rejicere, Aristoteles autor est. *Athen. Dipnos. l. 9.* *Plin. H.N. l. 10. c. 46.* *Arist. H.A. l. 8. c. 6.*

Volatus. Ad *volatum* dirigendum loco Uropygij, quod parum latum habet, pedes protendit; & quia spectaculo saltationis adeò delectatur, ut & ipsa ad saltandum membra componat, haud difficulter eo modo capitur, si Oppiano credimus. *Oppian. in Ixentic.*

Affectus. Incredibilia ferè de ejus castitate Authores. Nunquam in conspectu hominum conjugi misceri, & ne virum quidem uxori concumbentem videri posse, retulit Oppianus. Tantum sensum obtinere stupri, ut si id deprehenderit, vitam seu laqueo seu inedia finiat, apud Ælianum, Athenęum, & Tzetzem legimus. Quędam cum Gallo tantam societatem contraxerat, ut cum iste occideretur, cõvictore privata, inedia sibi mortem consciseeret. *Aeliã. H.A. l. 5. c. 28.* *Athen. Dipnos. l. 9.* *Tzetz. Chil. 9.*

Usus. Nunquam cibi gratia apposita esse vide-

videtur. Magnificis ædibus, ut Aelianus habet, pro ludicra est delectatione.

Æliā. H. A. l. 17. c. 22. Cognata est ipsi HORION, avis amatorio affectu flagrans, magnitudine Herodij, cruribus rubris, oculis cęruleis, sic à Musica instructa, ut naturę munere suavissimè canat.

CAPUT VII.

De Helorio, Limosa Venetor. Barge Gallorum, & Hæmatopode Bellonii.

Athen. l. 9. HELORIUS Creci, de quo postea, similis esse traditur. Clearchus eum apud Athenæum cum Trochilo & Carulo inter πιχρευδέσας, seu aves, quæ cœlo sereno in littore pasci solent, meminit.

LIMOSA Venetorum, quæ ad lacum Verbanũ Giraldel, circa Neapolim Leversina, Germanis, ein Meerhun dicitur, Arquatæ majori, de qua in sequentibus, per dorsum est similis, maculis varia, tota parte prona, capite & collo præsertim.

BARGE Gallorum, quam Ægocephalum Bellonius facit, minor est Helorio, colore verò non absimilis, rostro breviore, recto. *Liene* omninò caret. *Fel* jecori simul & ventri adhærere conspectum est, quod de Aegocæphalo Aristoteles scripsit.
Arist. H. A. l. 2. c. 15. *Victum* in salsuginosis paludibus frequenter, rarius in remotis à mari, ubiq; noctu, quæritat. *Vocem* hircorum & caprarum edit. Hominis accessum non fert. Et apud Gallos in delicijs habetur.

Bellon. in obs. l. 1. c. 11 HÆMATOPUS Bellonij, rara est in Gallicis littoribus avis. *Corpore* Ardeolæ, *alis* Lari, *capite*, collo, & cauda extrema nigris. Interiore alarum parte & *ventre* albis. *Gula* magna admodum ampla & robusta. Binos habet *digitos* simul cohærentes; interior verò ab alijs sejunctus est. *Calcar* in pedis calce, ut reliquæ aquaticæ aves, non habet. *Pedes* sunt molles & delicatuli. *Digiti* breves, ungulæ ut in Tardis fornicatæ.

C A P. VIII.

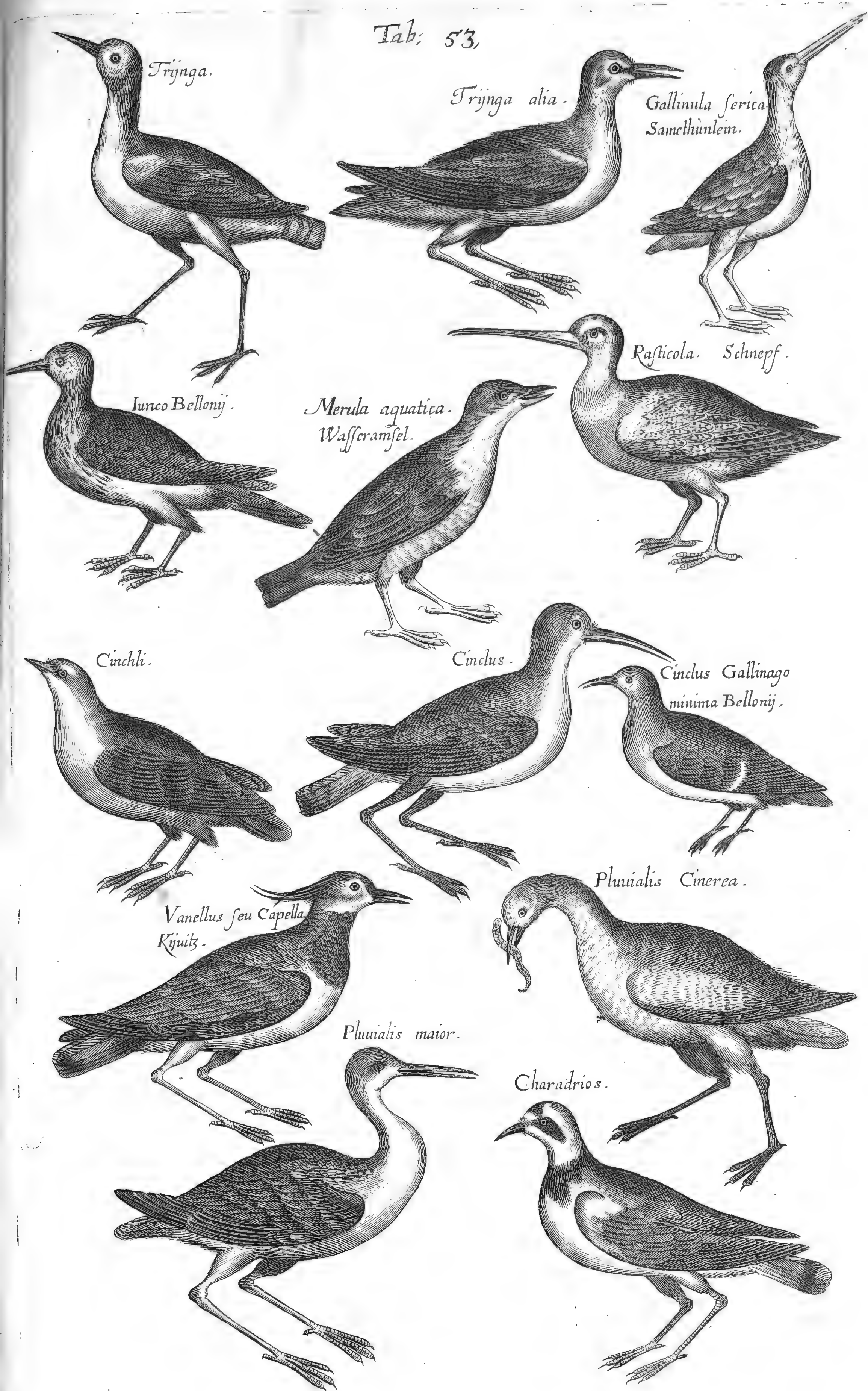
De Alcyone.

HAlcyon & Alcedo παρὰ τὸ ἐν ἅλι κύειν sic dicta, Avis Possideonis nonnullis, Ceycis quibusdam, modernis Græcis φασίδυνις; mas, κήυξ, κηρύλ☉, & κεῖρις dicitur. Paucissimis, inter mediterraneos inprimis, nota est. Omnium rarissimum est, inquit Aristoteles, vidisse Alcyonem, & ferè circa Vergiliarum occasum, brumamq; apparet, & ubi primum per portum non plus quàm navem circumvolant, statim abit, & nusquam præterea visitur. Duo hujus Avis genera, *Mutum*, & *Vocale*, ex Aristotele quidam faciũt, sed falsò. χελιδόνες enim apud eum sunt intelligendæ. Turnerus & illam inter Alcyones reposuit, quæ Sturno paulò minor, corpus totum nigrum habet, ventrem album, caudam breviusculam, rostrum alcedone paulò brevius; quæque ante volatum, Alcedonis more nutat, in volatu gemit. *Alcatraces* quoque, quæ in Peruvia marinis lupis, carabis, piscibusq; insidiantur; & quia cadaveribus delectãtur, adeò sunt lethales, ut ad earum usum necessitate redacti, non secus quàm aconito toxicove victi intereãt, inter earundem referuntur genera.

Formam si attendas, non multò amplior est Passere, *colore* cæruleo & luteo, & subpurpureo mixto insignis. Tale corpus totum & alæ. Tum *colli* partes non seorsum positis coloribus. *Rostrum* subluteum, longum, tenue. Mari adeò delectatur, ut pectus aquis aspergat, cauda in terra sicca imposita: non spernit tamen & aquas dulces. *Forma.* *Arist. H. A. l. 9. c. 14. apud Scalig. c. 21.*

Victitat piscibus, quos ex alto se in mare recta immittens capit. *Victus.*

Quantum ad Generationem senes in coitu extingui creduntur. Aliæ, ut apud Plinium legimus, fœtificant bruma, pariunt ova quinque, qui dies Alcyonides vocantur, placido mari per eos & navigabili, Siculo maximè: (hinc Siculi maris cives Scaliger vocavit) In reliquis partibus est quidem mitius pelagus, Siculum utique tractabile. Faciunt autem septem ante bru- *Partus.* *Plin. H. N. l. 10. c. 32. Lycophron. in Cassandra. Plin. l. c. Arist. H. A. l. 5. c. 8.*

Tab; 53.
Tryngа.
Tryngа alia.
Gallinula ſerica.
Samethünlein.
Iunco Bellonij.
Merula aquatica.
Waſſeramſel.
Raſticola. Schnepf.
Cinchli.
Cinclus.
Cinclus Gallinago
minima Bellonij.
Pluuialis Cinerea.
Vanellus ſeu Capella.
Kijuitz.
Pluuialis maior.
Charadrios.

Grús : Kranch
Pliñ. mas

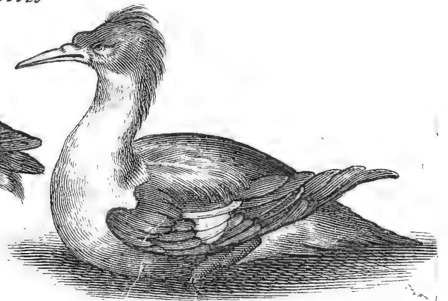

Gruſ Balearica

Grus Iapponensis

Grus Criſpa

Grus Bale
arica fe
mina

Auoſelte Species

brumam diebus, totidemque postea sternitur mare Halcyonum foeturæ, unde nomen hi dies traxere. Nec tamen de tempore omnes assentiuntur. Columella enim in octavum Calēdas Martij, quibus in Atlantico mari summa notatur tranquillitas eos conjicit. Sed & in numero dierum dissentitur. Quinque statuit Simonides & Aristoteles; septem Samius Demagoras, novem Philochorus, quatuordecim alij. De maris tum temporis tranquillitate, & ventorum quiete molliore cœlo, apud Theocritum, Ovidium, Plautum, Plutarchum, Ælianum, & alios passim invenies. *Nidi* locum Ambrosius arenam; alij littus, quidam undas ipsas, hinc Statio, domus fluctivaga; Silio Italico nidus natans dicitur, ponunt. Saxo cuidam proximè aquam, ita ut aquæ ἐπιχεῖσθαι videatur, agglutinari, credibilius est. Rostro autem suo nec alio nidum fingit Halcedo, imò navis instar fabricat, opus everti mergique fluctibus nescium. Componit devincitque conserens invicem acus pisciculi spinas, ac rectis alijs ceu stamini transversas alias veluti subtegmen implicat; mox consertum recurvat, & in orbem reducit; sic cooptat denique, ut opus navigij specie turbinatum, ac qualo propemodum piscatorio simile evadat. Perfectum littori, quo fluctus extremi pertingūt, applicat. Hic unda molliter feriens, nondum firma satis hiantiaque, procellarum verbere deprehensa, sarcire docet. Solidè verò & jam cohærentia constringit, figitq;, adeò, ut nec saxo, nec ferro dissolvi diffringive facilè queant. Magna comprimis admiratione ostiolum dignum est, sic modificatum figuratumq;, ut hanc unam subeuntem recipiat, cœcum cæteris & abditum, & aliud prorsus nihil admittens, ne undarum quidem quicquam.

Plut. de solert. animal.

Mores. *Plutar. l. c.* Mores ejus exinde metiare, quod maritum adeò diligit, ut non uno aliquo stato tempore, sed per totum annum consuetudine ejus utatur; senem & ad sectandum tardum, gestat & nutrit, nunquam relinquēs solum. Cum ad tepidum solem pennas in littore

Mizald. Ephem. l. 1.

expendunt, pluviam denotare dicuntur. Virgilius hoc inter cætera serenitatis signa numerat. *Virgil. Georg. l. 5.*

CAPUT IX.

De Ispida, & Rousserolle Gallorum.

ISpida, quam nonnulli Alcyonem veterum vel simpliciter vel fluviatilem esse putant, Genuæ Martinus piscator, à nonnullis alijs Italis Avis Paradysi, sed & Piscator Regis dicitur. *Rostrum* ei est nigrum, rectum, in summo acutum, tres digitos longum. *Caput* pronum cum cervice viridis coloris transversis lineis ex albo cæruleis distinctum. Virent & *alæ*, sed interior pars plumarum ad purpureum ferè violaceo dilutum colorem tēdit, asperguntur lucidis aliquot punctis. Per medium dorsum à principio usq; ad finem caudæ, plumæ sunt cærulei coloris diluti, & ad album inclinantis adeò splendidæ, ut oculos etiam visu immorantes offendant. *Pedes* breves, rubicundi, in quibus duo longiores digiti ad mediam usque partem connexi, postea funduntur. *Lingua* perbrevis est latiuscula ac subrubens. *Oesophagus* valdè oblongus. *Ventriculus* in imo corpore juxta anum. *Adeps* ruffa. *Descriptio.*

Est & *aliud* Ispidæ *genus*, quod ex India adfertur. Regulum magnitudine vix superans. Rostro oblongo, tenui, nigro, reliquo corpore ad caudam cæruleo viridi & nigro. Cauda pro corporis proportione longiuscula totà ferè nigra. Pedum constitutione cum superiore eadem. Solitaria est, & in agro Bononiensi, Helvetia, & alibi media hyeme circa ripas glacie concretas *reperitur*.

In arena vel scopulo aliquo juxta aquam *nidificat*. Nidum forma rotundum, eminente in angulum foramine exiguo, ex floribus arundinum, mollem construere ajunt. Pullos interdum novem in nido uno reperiri. *Locus & Partus.*

Pellis ejus cum pennis asservata peculiari vi adversus *tineas* pollere creditur. Non tangi fulgure domum, *Usus.*

in qua ejus nidus suspensus fuerit, nugantur quidam. Moschi instar cum pullis suis suaviter olere, Tragus prodidit. Suspensam pennas quotannis tanquam in vivo corpore mutare, falsum comperit Aldrovandus.

ROUSSEROLLE seu Rouscherole Gallorum, Alcyone vocalis est Bellonio. Rostrum habet serratum Picæ Græcæ seu Collurioni simile. Plumæ capitis longiores cristæ quondam speciem præ se ferunt. *Nidum* si quis inversum aspiciat adarcen primo intuitu referre videtur. Sena ut plurimum *ova* parit, & quinque sexve excludit pullos. *Cantu* adeò valet, ut omnibus canorus à Bellonio præferatur, tamque in eo indefessa, ut dies & noctes absumat; tam seria, ut vacillet, totoque corpore tremat. Inter reliquas voces has inprimis proferre videtur Toro tret, fuis, huy, tret. Aristophanes ejus cantum expressisse creditur.

TITULUS II.

De Aquaticis fissipedibus Insectivoris.

CAPUT I.

De Arquata, Crece & Totano.

ARquatam ab arcuato rostro sic dictam, Numenium veterum, qui fortè à Neomenia quod rostri figura arcum lunæ recens à novilunio crescentis in cornua repræsentet, ita dicitur, esse Gesnerus credit; Bellonius Elorium Aristotelis conjicit. *Rostrum* habet circiter octo digitos longum, post tres digitos flecti deorsum incipiens, nigrum. *Pennas* coloris fusci varias & maculosas, ex quibus maximè fulgent instar serici villosi, quæ inter alas & dorsum sunt, in medio nigræ, in circuitu per interstitia subruffæ. *Digiti* sunt fissi, sed aliquatenus membrana conjuncti; quæ etiam utrinque juxta digitos descendit, & inferiorem digitorum partem dilatat. *Lingua* pro tanta rostri longitudine brevissima est, & sagittæ effigiem repræsentat. *Fœmina* est aliquanto minor, & maculæ illæ, quibus totum ferè corpus respergitur, in hac magis fuscescunt. Omnium vermium genere *vescitur*, eosque in plantis quibusque quærit. Turmatim *volant*, ova *pariunt* quanta Gallinæ, quaterna, pallida, mense Aprili. Carnem habent siccam, solidam, leporinæ similem. In Gallia in delicijs habentur.

CREX, quæ & κρεκὸς, quænam sit avis, vix à recentioribus observatum est. Athenæus Helorio similem esse dicit; Aristoteles verò crura alba habere, & posteriorem digitum qui pro calce est minutum asserit. Herodotus ei Ibidis nigræ magnitudinem; Scholiastes Aristophanis rostrum acutum & serratum assignat. Bellonius avem circa Nilum visam, cruribus longis, *rostro* longo & nigro, nigris quoq; tibijs & toto capite: *collo* tergore & pectore candidis, quæ è terra *victum* petit, & in muscas debacchatur; & cum *volat* magnum edit strepitum, Crecem veterum esse opinatur. Pugnat cum Galgulo, & Merula, & Vireone, eorumq; pullis nocet. βερδυπλέρυς esse Philes annotavit. Arist. l. 9. c. 1.

TOTANUS avis est aquatica, capite nigricante, præsertim anterius; posterius enim & magis anteriori parte ruffum est. Vertex cinereus, ut & reliqua pars prona. Alarum ima pars alba, extima nigra est, reliquæ plumæ in ambitu varię (στικταὶ) sunt & albicantes. *Cauda* palmi longitudine transversis lineis albis, nigrisque depicta, ut etiam limosæ. *Pennæ* super caudam ad medium dorsum usque albicant. Pars omnis supina alba est: in collo tamen, & superiore alarum ambitu nigricantes maculæ visuntur. Totius avis longitudo ab extremo (rostro) ad pedis extremum extensæ, dodrantem cum duobus palmis æquat. Rostri longitudo circiter tres digitos, colli totidem. Fidipes est, verum duo majores digiti pedis aliquousq; membrana junguntur ut & limosæ. Pedes duos palmos longi ex pallido rubent, unguiculis muniti nigris. Corpus avis ea fe-

ea fere crassitie est, qua Mergulus noster rostri açuti.

CAPUT II.

De Calidri Bellonij, Nigra, & Himantopode Plinij.

CAlidris Bellonij avicula est columbæ magnitudine, *cruribus* proceris adeo, ut equo insidere videatur, unde Chevalier, id est; equitem nominarunt. Plumis optimè instructa est, ideoque longe minus carnis obtinet, quam appareat. *Rostrum* & crura rubra, longa, manifesto sane argumẽto aquaticam esse volucrem. Superior rostri pars nigricat, venter albus est: *caput*, collum, & pennæ sub alis, & uropygio cinereæ: quare Aristoteli Calidrim dici arbitramur, cujus meminit his verbis: Quin etiam *Calidris*, cui cinereus color distinctus variè. Radices plumarum sicut in Bistarda, & la Cane petiere (Tetracem interpretatur) rubent, sic in hac nigræ sunt. In temporibus utrinque maculæ sunt binæ, nigræ, quæ ceu umbram præbent supercilijs, quæ & ipsa alba macula insignia sunt. Priores digitos membrana conjungit, ut in pica marina, (Pie de mer) Digitus posticus admodum exiguus. Alæ, ut in pluvialium corpori junguntur, magnitudine corpori respondent. Tam parva itaque ales proceris cruribus insistens, alacriter, hilariterque incedit, prata, stagnaque & ripas frequentat, & plerumque aquam ingreditur ad femora usq;. Caro nihil ferinum redolet, sed delicatum quid, & aromaticum. In sui generis avibus, in delicijs habetur.

NIGRAM à rubra differre certum est. Nigræ enim ab ipso ortu crura & rostrum atra sunt, excepta superiori rostri parte, quæ subrubra est. Color item huic nigrior: quin amputatis capite, cruribus, atque alis, reliquis corporis partibus Palumbis colorem inter cinereum, & nigrum videbitur referre. Sin sermo sit de Calidribus, quæ jam pennas mutarunt, distinguendusque color ab ijs, quæ prioribus etiamnum vestiuntur, asseremus nos Pluvialem aliquando observasse in autumno nigram, adeo ut post mutationem plumarũ eum non agnosceremus: nihilominus tã huic, quam alteri pedes nigri sunt. Fœtus earum mense Aprili prostant, maculis undiq; Ortygometrę instar (d'un Rasle) conspersi, cum alioqui hyeme tantũ appareant. Ad hanc reducit Aldrovandus *Gambettam* Italis dictam: Quæ est capite, collo & pectore cinereis & maculis fuscis plurimis, undiquaque respersa. Alarum pennæ rectrices nigricant, corporis cinereæ sunt, in dorso & alis ad ruffum vergentes, venter candidus est. Rostrum nigrum: oculorum iridem ex luteo subviridem niger circulus ambit. Pedes ex luteo rutili, quo colore potissimum à nigra Calidri Bellonij discrepat. HIMANTOPUS à flexitate crurum ita dicta, quam alij Hœmotopoda, à rubedine pedum vocant, à Gesnero ita describitur. *Rostrum* digitos fere quatuor longum est, *caput* parvum, *collum* digitorum quinque, reliquum corpus, quod leve, & gracile est, instar avium palustrium fere, quas Gallinulas aquaticas vocamus, digitorũ sex, cauda quatuor, crura quindecim. Color *rostri* nigricat, in capite, & collo prono fuscus: dorso, & alis niger, pauco subviridi admixto, si diligentius intuearis, cauda cinerea. Partes prone omnes, & latera quoque albi coloris sunt. *Crura* sanguinea digitis duntaxat ternis, sicut in Bistarda, Oenade Rondeletij, Morinello Gaii, Struthiocamelo, Pluviali, & Cane Petiere Bellonij, ejusdemque Pica marina: quorum medius lõgiusculus, brevissimus interior: jungitur autem medius cum exteriore brevissima membranula, tanquam palmipedũm. Poplitum cavitas insignis est, articulo tam flexili, ut in sceleto etiam tibia ad femur tota reflectatur. Videtur sane non cursu tantum valere, sed etiam volatu hæc avis: quoniam oblongæ ejus alæ sunt, ita ut longissimæ earum pennæ caudam, seu uropygium, duobus, aut amplius digitis excedant. Oppianus hoc

hoc novum in eis, quod maxilla inferiore fixa, superior solum in ipsis moveatur notavit; sed in descripto, nihil ab aliarum avium natura variat.

CAP. III.

De Gallinulis Aquaticis in genere & in specie, de quibusdam.

GAllinulæ aquaticæ hoc commune habent, quod eis sit *corpus* gracile & adductum. *Caput* parvum, pennæ variæ. *Rostrum* longum, modicè inflexum, nigricans. *Ventrem* & supinam eam capitis partem, quæ inter rostrum & collum est candida. *Crura* oblonga, *digitum*, qui pro calce est admodum brevem; quædam etiam eo carent. *Plumas* ad media tantum crura descendentes. Vermiculis potius quàm piscibus *vescuntur*; quamvis & ex his minimos comedant. Circa initia autumni in Helvetiam adveniunt; hyemis exitu denuò avolant. *Aucupium* earum manè ante solis exortum fit; aut vespere, quo incipiente tam sublimi volatu evehuntur, ut non amplius appareant. Ob carnem suavem & teneram, in delicijs mensarum habentur. *Species* ipsarum sunt *Chloropus, Erythropus, Ralla Anglorum, Rhodopus, Phæopus, Ochropus, Melampus, Poliopus, Erythra, Ochra*, Hypoleucus, *Gallinula serica, & Scolopax.*

CHLOROPUS est triplex *Major* quarum altera Fulicam & magnitudine & corporis figura refert, tota rostro longiusculo, sursum parumper elevato; altera Italis, *Porzana* dicta, collo & capite nigricantibus, Dorso cum superiore alarum parte castaneo; inferiore ventre toto albido, femoribus plumis cinereis usque ad genua coopertis. *Tertia* Gesneri, quam Glottidem Aristotelis esse credit, colore est fusco, cruribus viridibus. Vocem instar fistulæ argutam edit. Germanis Glutt dicitur. Prælongam exerit linguam unde ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione (cum Coturnicibus) avidè profectam, pœnitentia in volatu cum labore scilicet subit. Reverti inconcitatam piget, & sequi; nec unquam plus uno die pergit, in proximo hospitio deserit.

ERYTHROPUS vel est *Major*, vel *Minor*, de utraque nihil singulare occurrit. RALLAM Anglorum aquaticam intellige, cujus rostrum & crura sunt rubra; plumæ undique magis cinereæ, quamque malè volare, sed egregiè pugnacem esse, Bellonius prodidit. *Montana* & sylvestris in Ericeto degere solet. Ortygemetram esse credidit Bellonius; Perdicem rusticam Gesnerus.

RHODOPUS nihil habet singulare. Sed ne de alijs præter descriptionem, quam apud Aldrovādum & Gesnerum invenies, quicquam. In Ochropode *majore* septem distincti colores apparent, nec digitus posterior pedis visitur. Medio lingua in oblongum mucronem desinit. *Minori* collum est quàm cæteris altius.

ERYTHRA, quam Germani Mattkerca vocant, vocem & clamorem edit, quo sonus fullonum lanas ferientium repræsentatur.

OCHRA à totius ferè corporis colore subviridi, sed sordido & obscuro sic dicta est.

De HYPOLEUCO, quam Germani Fysterlin appellant, nihil habeo quod dicam.

SERICA ideò dicitur, quòd color ater in ea holoserici instar splendeat.

CAPUT IV.

De Scolopace seu Perdice rustica, Rusticula sylvatica, & Scolopace seu Gallinagine minori.

SCOLOPAX avis, à rostri figura, quod instar pali longum & rectum habet ita dicta (palum Græcè σκόλοπα dicunt) Volaterrano Aristotelis Alectoris, sed falsò; vulgò Græcorum ξυλόρνις, Herodiano Sylvestris Perdix, Martiali Perdix rustica, nonnullis Rusticula major, Alberto quod suavis & pin-

pinguis sit Ficedula, plærisque populis Beccassa, Germanis Schnepfun & Rietschnepf/ dicitur. Similes ipsi quasdam in Frisia aves facit Gesnerus. Ea, quæ Vulp nominatur vulgo, rostro & pennis colore illi confertur, sed magnitudine vincit. Item Grutte dicta rostro. Magnitudine est Gallinæ, colore Attagenis, ut Aristoteles prodidit. *Rostri*, quod longum, anterius asperiusculum, pars superior ultra inferiorem extenditur. *Linguam* habet gracilem, oblongam, nervosam. *Crura* ferè rosei coloris. *Felle* carere vulgò creditur, quod apud Bellonium legimus.

Arist. H.A. l.9.c.26.

Locus. Nullibi non *invenitur*, in Gallia, Suecia, Helvetia. Non ubique tamen iisdem in locis, nec semper Æstate in altis Pyrenæi, Helvetiæ, Sabaudiæ & Arverniæ montiū jugis degit. Hyeme cibi gratia ad campos & sylvas cæduas descendit. Circa Brixiam principio Autumni, in Helvetia mense Octobri capitur. A Germania inferiore æstate recedit, in fine Autumni redit. Aquas inprimis tepidas, loca pulverulenta & humida, sepes, & hortos amat. *Cibus* ipsi vermes. Spiritu in cava immisso, unde sonus etiam procul audiatur, eos extrahere, proditum à nonnullis. Visi, qui ex farina fagotritici cum aridis ficubus pascebantur. *Volatus* debilitatem cursus velocitate naturâ cōpensant. Cùm proximam sibi aucupes existimant, longè recessisse inveniunt. *Oculis* est obtusioribus, quamvis grandes habeat; *odoratu* potius cibum quærere creditur. Homine delectari ab Aristotele relictum.

Arist. H.A. l.9.c.26.

Habetur inter ciborum delicias, sed postponitur Perdici. Aliqui deplumatum exenteratumq; in furno torrent & cremant, remedio calculosis futurum.

Gesner. in Ornithol.

RUSTICULA SYLVATICA, Rusticula palustri majore, major est. Gallinam enim ferè æquat. Colore saturiore, rostro minus longo, ventre albicante, cruribus cinereis. Tendiculis seu laqueis capitur.

SCOLOPAX seu Gallinago minor, & Scolopax minor, Molliceps Aristotelis quibusdam, dorsum habet ejusdem ferè cum Alauda coloris. *Rostrum* canaliculatum, maculosum, in extremo nigrum, quatuor digitos æquat longitudine. Alæ extensæ maculam albam in extremitatibus ostēdunt. Quæ ab Aldrovando exhibetur, *rostrum* habebat palmi longitudine canaliculatum, latiusculum, nigrum, tuberculis quibusdam asperum, in extremo acutum, cujus superior pars inferiorem aliquantulum longitudine excedebat. *Lingua* longitudine rostro ferè par erat canicu-lata, in extremo cuspide acus instar acuminata.

Frequentem in locis mediterraneis Gallia videt, nec Batavi eâdem carent. In Germaniam circa æquinoctium vernum venit, si Longolio credimus. Nec à marginibus stagnorum & lacuum *recedere* idem affirmat. *Migratoriam* inde colligas. In dissecto ventriculo initio Decembris, scarabæos, & vermes albicantes, tenues, oblongos, quales farinarios appellāt, invenit Gesnerus. Neq; in caveis, neque in aviario vivere dignatur. *Vocem* auditam (hæc talis est, ut si quis cultrum per serram ducat) pluviæ prognosticon quidam faciunt.

CAPUT V.

De Gallinula terrestri, & alia Chloropode.

HUc & *Gallinulam terrestre* & aliam *Chloropodem* Fulicæ similem Bellonij refero. *Illa* circa Verbanum lacum Polle; à Germanis aucupibus Hoggeschar/ quòd turmatim juxta sepes decurrant, dicitur. Gesnerus Rallum terrenum, seu Trochilum terrestrem dicit. *Corpore* est brevi, crasso. *Digitis* pro sua magnitudine longissimis. Postremus ad anteriores circiter dimidiam longitudinem obtinet. *Vocem* ejus dicunt asperam ger, ger, ger serpentum instar. Capta sciuri vocem, si fides referentibus imitatur. Angli ceu lautissimam inter segetes capiunt.

De GALLINULA CHLOROPODE alia, ita Bellonius. Necessariò

planè Gallinulam aquaticam (la Poulette d' eau) à Fulica, & Fulica majori(de la Porle, & Macroule) separavimus: quoniam aquæ non innatat, nec palmipes est. Pullettæ autem aquaticæ, sive Gallinulæ nomen à similitudine cum jam dicta impositum est, etsi multo minor sit, major tamen Ralla, adeo ut de utraque hac particeps esse videatur. Aucupes, quibus ostendimus, cum Fulicæ similem esse cernerent, magnitudine tantum differre ajebant, hancque ad perfectam necdum ætatem pervenisse. Unde nos diligentius peculiares aliquas notas discriminantes investigavimus. In quibus ea præcipuè fere est, quòd hæc Gallinula pedibus sit viridibus, & non absimilibus Botauri, neque etiam ita planis, nec denique lata membrana conjunctis, ut in Fulica. Cauda etiam Gallinulæ longior est. Macula frontis item minor. Colore Rallo similis quidem, sed ad Fulicæ colorem tendit: quare ex primo aspectu Rallum esse putabam, sed cum diligentius inspicerem, animadverti, palpebras oculorum candidas esse, quod Rallo non convenit, sed neque Fulicæ. *Caudæ* binæ pennæ albę sunt, utrinq; nempè una. Sub pectore nonnihil ad cyaneum, sive cæruleum vergit. *Dorsum* colore est castaneæ intenso. Aliç item aliis nigriores sunt, & alarum plicas albas habent, & aliam insuper albam lineam in minori ala, quam primæ plumæ ejus per calami longitudinem constituunt. Idem cibus reperitur in ejus ventriculo, qui in Rallo, & Fulica. *Os sterni* & ischion, sive os coxendicis ab aliis avibus habet diversa, etiam à Fulica. Caro Gallinulæ coctu facilis, ac tenera est, ossa fractu facilia, ingluvies ampla, jecur quoq; fragile, cæterum intestina, & reliquę partes internæ, ut in Fulica. Assa ejusdem cum Fulica saporis est. Nidificat, & pullos alit, & educat, ut Rallus.

Huc pertinet illa quam CORRIRAM vocant, avis rostro pro corporis proportione crasso, pectore, & alis supernis albicantibus, cætera nigra.

Nec PORZANA MINOR, quæ Mediolani Girardina à Gallinularum aquaticarum censu eximenda est. Rostrum habet breve, qua caput tangit flavum, & in extremitate nigrum, pedes atros, ventrem album, pectus, dorsum, alas, colore fumido, albis maculis consperso, alarum pennas majores nigras, &c.

CAPUT VI.

De Trynga.

De Trynga, Juncone, & Cinclo hoc duntaxat Aristoteles prodidit, quòd caudam motitent, lacus & flumina petant. *Trynga* Turdo æquiparetur, Cinclus & Junco minores sint. Hinc factum, ut diversæ Aves pro iis ab Authoribus obtrudantur, haud paucæ tanquam congeneres referantur ad easdem. Turnerus eam totam pullam, ea parte, quæ podicem tegit, quæque candida est, exceptâ, facit. Breves volatus facere, in stagnis quæ nobilium ædes obducunt, & in piscinis apud Anglos plærunque degere, si quando periclitatur, ad arundineta densiora confugere, adiicit. Germani quidam Tryngam nigram totam, fidipedem, candido vertice ad rostrum usque demisso, pedibus altis, & nigris, caudam continuè motitantem, & loca aquosa incolentem ponunt, ad eandem Gesnerus avem quæ Claronæ Wasser Trostla/ id est, Turdus aquaticus nominatur, rostro brevi, cruribus altis, fidipedem, refert. Aldrovandus aliquot ad Tryngam reducit, quas alij ad Cinclum retulere.

Prima ei ex illis quas *Giarolos* & *Giaroncellos* in Italia vocant, Turdo magnitudine par. Rostro duos digitos longo, nigro, in extremo nonnihil recurvo. Lingua acuta paris ferè longitudinis. Capite superno, collo, dorso, & alis fuscis ad colorem castaneæ nonnihil vergentibus, oculorum ambitu, mento, pectore, ventre, & Vropygio albicantibus. Digitis tribus anterioribus ad medium ferè palmum exporrectis, posteriore brevissimo. Inter anticorum extimum & medium membranula est divaricationis initio, quæ inter alios desideratur. *Genera.*

Alte-

Altera Pinarolo dicta, huic ferè per omnia similis, nisi quod rostrum habeat ni rius, aliquando brevius, cujus superna pars infernam longitudine nonnihil excedit.

Tertiam Bellonius ad Gallinaginem minorem refert, Gesnerus Samethünle esse putat, uterque Cinclum Aristotelis esse opinatur. Corpulentia est ferè eadem cum Scolopace minore simpliciter dicto: plumarum tamen colore differũt, & rostro, quòd utrinque quidem tenue, longum & acutum est; præcedentis tamen in extremo maculatum est, & crassiusculum. Maculis albis in capite & universo collo maculatur. Pectus verò, totusque venter, femora & plumæ sub cauda nivem candore æquant. Ripas potissimum & *loca*, quæ bono aliquo odore recreant, & moschum redolent, frequentat.

Quartum inter cinclos reposuit Turnerus. Alauda est major, colore in tergo nigro, ventre albo, tibiis longis. Vere circa fluminum ripas *clamosa* est Breves & crebros facit volatus. Anglis Hirundo Aquatica dicitur.

Quinta ex Motacillis credita, Pilwendegen / & Pilwegichen Germanis in Misnia vocatur. Palmipes quidem non est, sed rostrum longum, molle, cinereum: crura alta habet. Duo ipsius sunt genera, *Majus* & *Minus*. Hoc magnitudine Merulæ, tergo cinereo, ventre albo.

Locus. Flumina colit, & in ripis vagatur. In arenis nidificat & incubat, interdum inter saxa ova ponit. Supra octo pullos uno tempore non excludit.

Victus. Muscis, vermibus, & pisciculis vescitur. Domi, pane & malorum vesci-

Ingressus tur putaminibus. Singulari in muscis capiendis arte pollet. Lento enim suspensoque gradu accedens, rostro elevato primum designat, tum captam prædam deglutit. Mansuefacta conclavia ab araneis purgat.

Vox. *Vocem* noctu lacrymantis instar edit.

Quartæ congenerem Merulam aquaticam Gesnerus facit, quam Germani Bachamsel / Lucarni & circa Verbanum lacum Folot vel Folum d' acqua nominant: nec non cornicem aquaticam, Sturno paulò minorem, quam in Alcyone describit.

CAPUT VII.

De Iuncone & Cinclo.

JUnco χοινίκος & χοινικλος, quod in juncis libenter degat, quæ Græci σχοῖνης nominant, ita dicitur. Aristoteles Tryngâ minorem, Alaudę amicam facit. Addit, fluvios & lacus petere, ac caudam motitare, Bellonius pro ea quandam ostendit, quæ Gallis Alouette de mer, seu Alauda marina dicitur. Est quidem hæc ejusdem cum Alauda magnitudinis, *rostro* oblongiusculo; *cruribus* nigris gracilibus & oblongiusculis, *linguâ* nigra universum rostrum longitudine æquante; linea alba sub alis insignitur, & dum volat ejusdem ferè est cum Galerita coloris: sed quia maritima est, nescio an pro Juncone sumi vel possit, vel debeat. Aldrovandus aviculam, quæ Passere d' acqua vocatur pro Juncone ponit. Passeris est magnitudine, rostro nigro candiculato, satis duro & in extremo adunco. Lingua candiculatâ, & qua desinit bifida & duriuscula. Cauda tres digitos longa denis pennis constante. *Mas* à fœmina hoc solum differt, quòd in hac colores sint magis obsoleti; in illo magis vegeti.

Congenerem facit eam, cui eadem species, rostri pedumque conformatio, & colore tantum variat. Collum pronum, & pectus albicant, sed venter totus ex cinereo ad fuscum vergit. Cætera fusca est. Turnerus dum Parum sylvestrem pro Juncone obtrudit, vehementer fallitur.

CINCLUS Græcis κίγκλος, Suidæ nisi loca sint corrupta, κιγκλὸς & κιγκίλος, βουκολίνη Hesychio & Varino, quod armenta sequatur, tertia est ex illis avibus, quæ caudam motitant, & circa stagna & flumina versantur. Caudam motitare præter Aristotelem, Aristophanes in Tympanistis prodidit. Volaterranus palmipedem esse scripsit, sed falsò. Suidas gracilem & nullo fermè corpore scribit. Gesnerus cum

rostro recto nigro & longiusculo, ventre albo, pectore cinereo, cauda brevi ita ut eadem alarum longitudo sit, alis, dorsoque fuscis, cruribus ex ruffo ferè luteis facit. Bellonius secundam Gallinaginis minoris speciem Cinclum Aristotelis esse putat. Idem Gallinaginum minimum genus, Cinclum minorem appellat. *Tertia* inquit Gallinaginis minoris species primo generi magis quàm secundo similis est. Rostrum enim sicut Scolopax major, crassiusculum habet, & in extremo maculatum. Dorsum Sturno simile. Aliquibus Deux pour un appellatur. Duæ enim hujus generis, precio unius majoris væneunt. Aldrovandus de ea quam exhibet, an apud mare etiam degat dubitat. Magnitudine *inquit* Motacillam aliquanto superat. Color totius ferè corporis inter fuscum & cinereum ambigit, sed alarum pennæ] majores subnigricant. Venter & femora albicant. Rostrum nigrum tenue, & longiusculũ. Crura nigra, brevia & exilia. *Aldro. Ornith. l. 20. c. 56.*

Congeneres ipsi duas alias facit, quarum quoque Icones exhibet. *Prior* sub Cincli minoris nomine describitur. *Altera* iisdem quidem est coloribus, sed caudam albam & lineis nigris transversim secantibus ornatam habet. Rostrum quoque quâ capiti jungitur crassiusculum, & sensim deinde magis magisque attenuatum. Quia posteriore sui parte debilis est, suaptè & per se *nidum* non construit, sed in alienis parit. Apud homines vivere non dedignatur. Captam maximè mitescere tradit Philosophus. Videtur in Cotyis Thracum Regis convivio apud Athenæum apposita, κίγκλος quidem ibi extat, seu κίγκλος legendum esse censetur.

CAP. VIII.

De Vannello & Cercione Ave Indica.

VANNELLUS seu quòd alis instar vanni aut ventilabri commotis strepitum excitet, seu aliã ob caussam ita dictus, Fulica quibusdam, Stymphalis veterum aliis, sed falsò; quibusdam à voce, Αἴξ, sive Capella, Bellonio Parrus, Parus, vel Parcus de quo apud Plinium, dicitur. Alcyoni congenerem. Gelenius facit, Pluviali Gesnerus. Candidos reperiri audivit idem, nisi Lari fuerint. Sine crista, iique aliquando colore fusco, & maculis variis observati alibi. An Tremulus avis in provincia Salernitana dicta, quæ minor est Gallinâ, coloris fusci, altè clamans, & velocissimè volans, quæque propè mare teste Villanovano versatur, & cum super terra incedit, cauda tremit, unde ipsi nomen, sit ejusdem generis, disquirendũ cum Gesnero relinquo. Exactissimè à Bellonio *describitur*. Magnitudine inquit Plaridem vix excedit. Densis admodum *plumis* contegitur, quæ in radicibus suis quæ corpus attigunt, omninò nigricant. Color enim alius est in parte exteriori. Avis inversa, supinaque collocata, & alis ejus extẽsis magna plumarum pars in ventre, & in femoribus nivei sunt candoris. *Alæ* in superiori quoque parte niveæ, in inferiori nigricant. &c. *Hepar* habet magnum, in duas partes utrinq; divisum. *Fel* in ea reperire Bellonius non potuit. *Intestinum* appendices habet. *Bellon. de Avib. l. 4. c. 17. Plin. H. N. l. 11. c. 37.*

Circa lacus & amnes versatur: aquas tamen non ingreditur, sed in planis & erica consitis, ut plurimum degit.

Victus. Vermibus, muscis, cicadis, bruchis, scarabæis & alijs *vescitur*. Albos lapillos deglutire, certum est. Æstate sola *volat*, hyeme gregatim, & tam frequẽti numero, ut prata etiamsi amplissima vix totum agmen capiant. Alis est obtusioribus, & inter volandum magnum strepitum edit.

Vox. *Vocem* videntur Germani & Galli per nomen ipsi inditum expressisse. Illi Kiwitz hi Dixhuict vocant.

Partus. Dum *pullos* fovet, ad hominẽ à quo nidum inquiri suspicatur proximè accedit, & velut deditionem simulat, donec à nido abduxerit, sæpè multæ unum hominem ita persequuntur, ut eo facilius à nidis abducant.

Usus. Habetur in ciborum in Gallia delicijs, & eodem quo lepus precio venditur.

ditur. Adeò pinguescit, ut saginata videatur. Gesnerus boni saporis & probi, sed levis & tenuis alimenti esse comperit.

De CERCIONE quam Capellæ seu Vannello præmittere debuit, caudam enim motitat ita Ælianus. In India avis ad Sturni magnitudinem accedens, varijs colorib. picta nascitur, quæ & humanam vocem effingit, & Psittacis vocalior, & majore est docilitate ac ingenio: non tamen humanum victum æquo animo sustinet, sed libertatis desiderio famem potius quàm servitutem deliciis ciborum refertam amplectitur. Urbes, quas Alexander in India excitavit, & Macedonibus incolendas dedit, ut Bucephala cum adjacente agro, & Cyropolis, aliæque ideo Cercionem appellant, quod similiter caudam, atq; Cinclus movet.

CAPUT IX.

De Pluviali & Charadrio.

PLUVIALIS, Rhintace fortè Plutarchi, quia nihil in ejus intestinis excrementi reperitur, in agro Bononiensi Pivier, Gallis Pluvier, Germanis Pulver & Pulroff audit. Quomodo antiquis vocetur, ignorare se fatetur Bellonius.

Genera. Duo ejus *genera*, *flavescens* unum, *cinereum* alterum, quod Itali montanum vocant. *Pulli* Guillemot privatim vocantur. *Illud* Palumbi est magnitudine. Rostro brevi, rotundo, nigro, acuto, & in extremo nonnihil adunco, *lingua* triquetra, totam inferioris rostri canalem implente, prona parte ferè cornea retusa. Pennæ supernè fusco albo luteoque colore ita distinguuntur, ut ferratæ appareant; cauda quoque lineis fuscis luteis intersecatur. Postico digito caret. Inter anticos tres membranula interjicitur, major inter medium & extremum, minor inter eundem & internũ. Bellonius plumas ejus lutescere scribit, seu maculis luteis respergi.

Locus. Frequens est in Gallia, in Helvetia rarissima. Bononiæ non raro in foro venditur.

Rore *victitare* prodidere quidam, quod in ventribus earum nihil inveniatur. Nihil falsius. Ex humidis campis vermes eruit. Scarabæos in dissecta. Invenit Bellonius. Lumbricos edere asserit idem, quia solum *intestinum jejunum* habet. Ideò in eo nihil invenitur. *Migratoria* est. Aestate nulla in Gallia cernitur, vere paucę. Non minore numero, quam quinquagenario volant. *Volaturæ* ventum sequuntur, raro adverso tendunt, ut Bellonius prodidit. Victus.

Vox ipsis huit, huit sibilo qui porrectis labijs edi solet similis. Noctu solæ degunt; summo mane diversis in locis sparsæ conspiciuntur, quartamque aut dimidiam milliarij partem occupant. Imminente die, ut simul conveniant, sibilum, sese mutuo vocantes emittunt. Vni in toto grege tanquam Regi obeditur. Huic vox maximè sonora. Ad auditum undiq; confluitur. Aucupes *Appellatorem* vocant. Inter Cupedias in Gallia ponuntur. Ita ut in hominem delicati cibi nimium appetentem, ne Pluviali quidem opposita contentum fore, alicubi tanquam proverbio dicatur. Apparanda non exenteratur. Vox.

Pluvialem Cineream Aristotelis Pardalum esse credit Aldrovandus, tum quod tota ferè sit cinerea, quod de Pardalo prodidit Aristoteles; tũ quod maculata, unde Pardalo nomen. Pluviali simpliciter dicta est aliquãto major. Rostro paulò crassiori & longiori, postico digito admodum exiguo. Tota ferè cinerei est coloris, & multis undique respergitur maculis, quæ inter cinereum, & castaneæ colorem ambigunt. Alæ caudam quæ brevis est, excedunt. Magna ex parte gregatim *volat*, nec singularem videris, quod apud Aristotelem legimus. *Vocem* frequentem nec gravem emittit. Aldro. Ornith. l. 20. c. 65.

Huc refer illam, quæ *Pluvialis Major* Aldrovando. Rostro est procero, supina parte per pectus, ventremque candicat. Majores alarum pennæ nigricãt, pedes sunt longi, & ad cęruleũ vergunt. Digito posteriore ferè caret.

CHARADRIUS Gazæ Hiaticula, quòd circa fluminum alveum & rivorum hiatus verſetur, qualis Ariſtoteli avis ſit, ignoratur. Nam colore & voce pravum eſſe, noctu apparere, interdiu aufugere, quod de ſuo Philoſophus reliquit, multis avibus competit. Et cum Ariſtoteles Icterũ Chloreum ſeu Galgulum vocet, haud veriſimile videtur, eam avem Charadrium eſſe, quam in Perſide & raro quidem reperiri; atrijs regum requiri, quod multi ei propter auxilium quod ictericis præſtare creditur, Albertus ex Heliodoro, Aeliano & alijs aſſerit. Aldrovandus pro Charadrio aviculam exhibet corpore toto ex cinereo fuſcã, Roſtro brevi, ſi cum aquaticis, longo, ſi cum alijs conferas. Capite toto nigra vitta cinctam, cruribus oblongis & gracilibus, colore ad rutilum accedente, fronte & collo candicantibus, pedore nigreſcente. Quia interdiu latet, noctu progreditur, dedit proverbio locum. χαράδριον μιμούμενος, qui rem utilem occultat, dicitur. Ictericos ſolo aſpectu ſanare multi produt. Philes Rubetam ſpectantem ictericiâ affici, rurſus Charadrion, liberari nugatur.

Ariſt. H.A. l.9.c.11.

Helidor. l. 3. Hiſtor. Aethiop.

TITVLVS III.

De Avibus Fiſſipedibus Herbivoris.

CAPVT VNICVM

De Grue.

Martialis.

AVis quam Gruem Latini à gruendo, PoëtæPalamedis avem, quòd is Trojano bello, quatuor literas φ ξ χ & θ, ordinem aciei, & teſſeras à Gruibus didiciſſe dicatur, vocant, Græcis communiter γερανός, quod colore cinereo & quaſi cano tanquam γέρων appareat; Tyrrhenis Tiris, & συριστής, Polyrrhenis σέρτης appellatur. *Genera* ipſarum apud Tartaros plura Venetus obſervavit. Sunt quædam alis *nigris*: aliæ *candidæ*, pennas oculis aurei coloris plenas habentes. Nonnullæ parvæ, pennis longis rubro nigroque colore perunctis inſtructæ; quædam denique magnæ, griſei cinerei coloris, oculos rubros & nigros habentes. In Cuba duplo noſtris ſunt grandiores. In alia Americæ parte rubras colore coccineo Columbus obſervavit.

Venet. Rerum Orient. l.1. c.64.

De *deſcriptione* non eſt quod ſimus ſolliciti. *Collum* ipſi duos dodrantes longum, quod Philoxenus ſeu os Eurixidis F. ſeu Cytherius, gulæ circa piſces mancipium, ſibi optabat. Anterior ejus pars ad latera nigricat, prona albet. Vertex cum macula rubente niger. Omnia reliqua cinerea præter majores alarum pennas. In alis retrò verſus caudam pulvæ & criſpæ ſunt, quas auro & argento ornatas juvenes pilis affigere ſolent. *Arteria* aſpera penitus in carnem ad os ſternon inſeritur. Ideò non mirum ex tam longinquo audiri. *Deſcriptio.*

Athen. Dipnoſ. l.1.

Nulla non in orbis parte viſuntur, univerſum enim ferè, caloris amicæ, peragunt. Circa Hebrum, Strymonem & Cniſtrum magna ipſarum copia. Ex Thracia, ubi æſtate vivunt, hyeme ingruente trajiciunt in Lybiã: ibi in Ægypto & in Æthiopia hyemem tranſigere Ælianus prodidit. De Tartaria ſuperius diximus; quę verò de Pygmæis Plinius habet, fabuloſa ſunt. *Cibus* ipſis fruges, & herbæ. *Locus.*

Aelian. H. A. l.3.c.13.

Plin. H.N. l.4.c.11.

Illud & Suidas innuit, cum dicit, γέρανοι γεώργου κατένεμον τὸ χώριον ἐσπαρμένην, νεωστὶ πυρίνῳ σίτῳ Grues agricolæ depaſcebantur agrum noviter tritico ſatum; & Mantuanus cum ſcribit. *Victus.*

Mantuan. l.1. de colum. temp.

Strymoniæ de more Gruis, quæ ſeminacampi
Iacta legens æquæ tepido ſub ſydere libra.

Hoc apud Claudianum legitur.

E Nilo Pygmæa Grues poſt bella remenſo
Ore legunt rubri germina caramaris.

Putantur tamen & ſerpentibus interdum veſci.

Moventur *in Venerem* cum obvio vento ad occidentem fugiunt. Fœmina ſtante ut Paſſeres, non ſedente ut Gallinæ, coëunt. *Ova* bina, inter quæ lapidem fortuito etiam inventum deponere ſolitas, Albertus Coloniæ per *Partus.*

Aelian. H. A. l.5.c.2.

annos

annos aliquot observavit, nec plura pariunt. Quomodo *excludant*, à nemine quantum sciam hactenus proditum est.

Vox. *Vocem* ipsarum Græci per κλαγγάζειν vel κλάζειν; Latini per clangere & clamare exprimunt, quod intenso & magno cum impetu prolata vociferentur. Aristophanes γέρανον κρώζουσαν nuncupat. Q. Calaber τανυφθόγγους, id est longum & protensum sonum edentes dicit.

Virgil. Æneid. l. 10. *Lucret. l.* 4. *Aristoph. in Avib.*

Aetas. *Aetatem* earum diversi diversimodè definiunt. Honorius anno octavo senescere tradit. Leonicus Tomæus quadraginta continuis annis unam domi aluit. Aristoteles pēnas Gruum in senectute nigrescere tradit. Seu quod pennarum earum natura albicet, plusque humoris senescentibus ijs constituatur, quam ut facilè putredini pateant: seu quod terrestris humidi ipsarum natura à calore imminente non satis concoquatur. Solinus fulvas reddi scribit. Ingrediendo pedes ante se jaciunt, & implumes tam celeriter aliquando currunt, ut cursu hominem vincant.

Arist. l. 5. *de gen. c.* 5.

Volatus. Nec minor *Volatus* velocitas. Cyrus per intervalla locorum suos tabellarios ita disposuisse legitur, ut fatigatis recentes & nocturni diurnis succederent; sic volantes Grues superarentur.

Plutar. in Aristotele. Ælian. H. A. l. 2. *c.* 1. *Tzetzes.*

De *Migratione* mira ab Autoribus produntur. Ex Græcia Mæmacterione in quem Æquinoctium incidit, discedere notavit Plutarchus; ex Helvetia XI. Septembr. audivit Gesnerus. Thraciam relictam ad Hebrum fluvium conveniunt, & in turmas disponuntur. Maxima nata lustrato ter exercitu, corruit; sepultâ ad iter in Ægyptum accinguntur. Volant altè, seu ad prospiciendum, quod Plinio & Isidoro placuit, seu ut, cōspectis in tempestatem nubibus in terram sese referant. Exactè secundum ventum servant, raro contra impetum nisi fugiēdo nituntur. Et in tergo præter volantium colla & capita reponunt. In volatu trianguli formam efficere animadversum ab Aristotele. Ejus autem summo angulo aër ab iis adversus pellitur: deinde sensim ab utroque latere, tanquam remis ita pennis cursus avium levatur. Basis trianguli tāquam à puppi ventis adjuvatur. Tempestate motâ, vel in triquetram figuram conducto agmine cuspide ejus circumfluum aëra scindunt, vel immixtæ glomerantur in orbes, vel contentæ in sinum falcatæque feruntur. Literam ypsilon quibusdam exprimere; A vel Λ alijs creduntur. Unam sequi ordine literato, & pennatum notis inscribi aëra, certum est. Ducem quem sequantur ex robustis & senioribus eligunt. Ubi eum defatigatio, quia non habet, ubi nitatur, cœperit, proximam ijs quæ acquievere substituunt; eaque vicissitudo in omni cursu servatur. In extremo agmine per vices qui acclament, dispositos habent, & qui gregem voce contineant. *Excubias* habent nocturnis tēporibus, lapillum pede sustinentes; qui laxatus somno & decidens indiligentiam coarguit. Cæteræ dormiunt capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes, Dux cum alijs erecto providet collo ac prædicit. Lapidem decessuras deglutire auri indicem postquam deciderit utilem, seu ut ita facilius ventorum turbini pondere resistatur, quod Ælianus voluit; seu ut de via fessæ, & quietem parantes, jactu terram & aquas explorent, quod Aristophanes Byzantius credidit, prodidere quidam. Rostro eū suscipere, ne in volatu navis instar fluitent, Maximus Tyrius scripsit; ut vocem Taurū montem Aquilis plenum cohibeant, alij: Falsum id Aristoteles reliquit: lapides pedibus complecti, cum digitis ijs incurvantur ex Alberto habemus. Certum est, inquit Plinius, Pontum transvolaturas, primum omnium angustias petere, inter duo promontoria Criu metopon & Carambim; mox saburrâ (sed non ut alantur, quod Ælianus fabulatur) stabiliri. Cum medium transierint, abjici lapillos è pedibus, cum attigerint continentem è gutture & arenam. Cum ab Aegypto in Europam avolant: Duces non adhibent.

Plut. de solert. Animal.

Cicer. 4 *de Nat. Deor. l.* 2. *Plutarch. l. c. Lucan. l.* 5.

Arist. H. A. l. 9. *c.* 10.

Plin. H. N. l. 10. *c.* 23. *Solin. Polyhist. c.* 10.

Affectus. De *Antipathia* hoc duntaxat occurrit,

rit, ab Aquila infestari. Ita inter se interdum ira exardescere, ut dimicantes capiantur. Visus aliquando mas fœminæ ad internecionem usque undecim vulnera inflixisse, quod pullos quo minus se sequerentur, abstraxisset, si Alberto fides est. Quæ de *Pygmæorum* cum Gruibus *pugna* ab Aristotele, Philostrato, Menecle & alijs produntur, fabulosa esse ex Strabone cognosces. Adventus earum, Arationis tempus indicat. Si vel vociferantur, vel per apertum sponte trepidant; nec sese audacius æthræ committunt, vel vespere, & ad multum tempus volant, tempestatem minantur. Si manè & gregatim volent, serenitatem promittunt.

Arist. H. A. l.8. c.12.
Strabo. l.1. Geogr.
Hesiod. in Die.
Theophr. l. de signis tempest.

Usus.

Usus earũ olim *in cibis* expetitus. Indi ovis vescebantur, ut Strabo habet. Varro Grues Melicas apud Gellium inter ἐδέσματα reposuit. Grues oculis consutis in tenebris saginatos Plutarchus testis est. De suis temporibus *Plinius*. Cornelius Nepos qui Divi Augusti principatu obijt, cum scriberet turdos paulo ante saginari cæptos, addidit, ciconias magis placere, quã grues: cùm hæc ales inter primas expetatur: illam nemo velit attigisse. Sed & hodie hybernos apud Gallos cibos nobilitat. Inassant caryophillis per fossas & pipere. Tenerescunt, si ex ficu suspendantur. Galenus, Aegineta, & alij carnem earum inter fibrosas & duras reposuere. Anaxandrides, cum Iphicratis nuptiarum cum Thraciæ Regis filia convivium ridet, Gruem ibi fuisse, quę frontem distenderet. Hiante podice, discissis lateribus, dicit.

Strab. l.15.
Gellius l.7. c.16.
Plut. l. de esu Carnivor.
Plin. l. c.
Bruier. l. 15. de re cib. c.59.
Athē. l. 12.

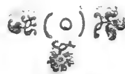
Quantum *ad Medicinam*, Torminosis in cibo prosunt. Jus vocem clarificat, & sperma auget. *Caput*, oculi, ventriculus exusta in pulverem fistulis & varicosis ulceribus insperguntur. *Adeps* omnes duritias cum Anserino dissolvit. Pulmonis vulturini dextræ partes venerem excitant viris adalligatæ gruis pelle. Penna serpentes stupidos reddit.

Et hęc de Grue in genere sufficiant. *Speciem* quod attinet, quia BALEARICAM Plinius Cirrhos in capite more Pavonis gerere scribit, Aldrovandus eam substituit, quam Bellonius cuidam Ardeæ generi adscribit. Vulgaris est Gruis magnitudine, & eodem planè corporis habitu, rostro è cinereo fusco, vertice nigro, in quo cirrhus erectus nascitur, plurimis tenuibus & subtilibus aurei coloris pennis. Utrinq; in temporibus maculam habet oblongam, candidam, ex cujus inferna parte utrinque oriuntur palearia rosei carneive coloris. Collum, pectus, venter, cruraque tota ex cinereo fusca sunt. Circa caput viride invenitur. Alas erigit, & quandoque velocissimè currit. *Vescitur* herbis viridibus, quandoque furfuribus & hordeo. Sub noctem altos parietes aut arbores more Pavonum quærit.

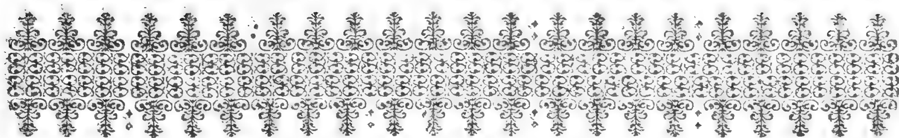
Plin. H. N. l.30. c.15.

De JAPPONENSI nihil singulare occurrit. Tota ferè candicat, rostro, collo inferiori, pedibus & alis internis exceptis. Vertex capitis insigniter rubet, ac nigris maculis respergitur. Media pars colli inferior nigricat. Sub alis pennæ dependent satis magnæ, multis insignitæ appendicibus, nigræ; cætera tota avis nigricat.

* * *

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS DE AVIBUS:

LIBER VI.

De Avibus Exoticis, Americanis inprimis.

TITULUS I.

De Avibus Exoticis Terrestribus.

CAPUT I.

De Manucodiatis in genere & in specie.

Oterant & istæ superioribus inseri, nisi accuratã, plerarumq; descriptionem Authores nobis invidissent. Hâc quia destituimur, dicẽdũ promiscuè de illis erit, ne aliquid in historia Aviũ scitu dignum omisisse videamur. Si quid occurret, quod superioribus annecti possit, Additamẽtis DEO volente inseretur. Incipiemus à MANUCODIATIS sive avibus Dei ut Moluccani vocant. Hæ alijs interdum Apodes Indicæ: interdum Aves Paradysi, seu ob corporis speciem, seu quod ubi locorum nascatur, unde veniant, quo sese recipiant, ignoretur, vocantur; quamvis & ad Physonem fluvium quædam observatæ sint, quibus idem, ob miram corporis speciem, & plurimam colorum diversitatem, nomen inditum erat, & in Ægypto fuscæ & subrutilæ Monedulis minores, sub eodem nomine videantur. Magnitudo certa non potest illis adscribi, quædam hirundine paulò majores visæ sunt. In Java columbarum magnitudine observari, à se Pica maxima non minorem visam, Scaliger reliquit. Omnibus peculiare est, ut pedibus careant (quamvis Aristoteles nullam absq; pedibus avem dari asserit, & Pigaffetta pedes illis palmum unum longos assignet) & in cauda veluti fila quædam vel nervos obtineant. *Caput* ipsis non rotundum, sed pressum, nucis juglandis fermè magnitudine. *Rostrum* non omnibus æquè magnum, neque ejusdem etiam coloris. *Alæ* & cauda expansæ Accipitrinis Milvinisque magnitudine respondent. Pennæ sunt tenuissimæ, & præter tenuitatem pennis Pavonum fœminarum ex toto persimiles. Alæ in arctum contrahi, vel in latum diffundi pro animantis lubitu nequeũt; sed naturaliter uno tantum eodemq; modo perpetuò consistunt. *Dorso* fila gemina annectuntur, tres & amplius palmos longa, neque exactè rotunda; neq; perfectè angulata, sed figurâ inter quadratum & rotundum mediâ. Intus continuata ac perpetuâ, pinguedine totæ expletæ sunt. Falsò perpetuum *volatum* exercere, quod non nisi mortuæ in terra vel mari inveniantur;

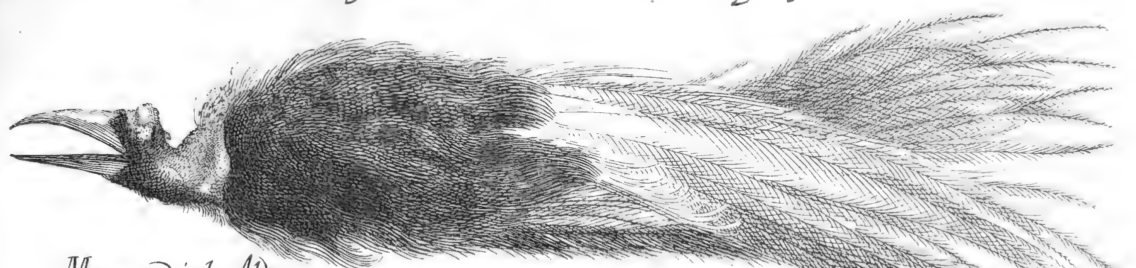
Scaliger Exerc. l. 228. l. 2.

traduntur; nec verius affirmatur rore duntaxat *pasci*, & *ova* in masculorum dorsi cavitate incubari & excludi. Sanè quiete necessario indigent, & filis illis in cauda facilè ramis arborum anectuntur, nulla hactenùs in visarum dorsi observata cavitas; & cum tum altè volent, tum animalia sint perfecta, quomodo rure, qui propè terram nascitur, nec solidum alimentum suppeditat, illas ali dixeris? Magni à Moluccarum Regulis fiunt, qui se, si illarum pennas portent, in prælio vulnerari non posse, etiamsi in prima acie collocati fuerint, credunt.

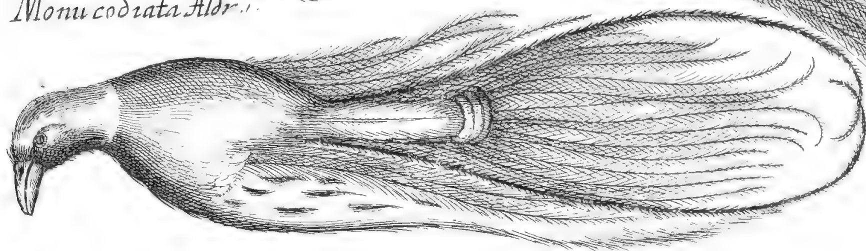
Species. *Species* ipsarum quinque describit Aldrovandus. *Prima* hirundinem magnitudine, & forma, si corpus spectes, pene æquat. Pennarum ambitus discolor est, sed admodum venustus, & visu undique jucundissimus. *Caput* quale Hirundinis, & pro corpore parvitate majusculum: cujus plumæ, quæ superiorem partem à prima cervicis vertebra ad rostri usque initium exornant, breves sunt, crassæ, duræ, spissæ, colore luteo egregiè micantes, & ad instar purissimi auri, radiorumque solarium more respondentes: reliquę, quæ mentum contegunt, molliores, tenuiores, & ex cyaneo mire virides, ut in Anatum masculorum capitibus, dum lucidissimo sideri obvertuntur, conspicimus. *Rostrum* quam Hirundini prolixius. Alarum pennæ forma Ardearum similes sunt, sed tenuiores tantum, ac longiores; fuscæ, inter nigrum, & ruffum fulgentes: quæ una cum cauda in orbem expansæ, rotæ similitudinem exhibent. Etenim planè immobiles sunt, & veluti infixa quædam spicula cuti adhærent. Cæterum minores quoque aliæ pennulæ, eæque profecto haud paucæ juxta singulas majorum pennarum, quæ alas constituunt, origines, exoriuntur, quæ supra majorum principia extensæ, ea obtegunt, dimidio quisquiliatæ, ruffæ, coccineęve, cætera croceæ, & fulvo auri colore splendidæ, multũ mehercule gratiæ ac venustatis aviculæ ob eximiam illam & singularem colorum disparitatem conciliant. Corporis reliqua moles tota pennis fulvis in ruffum vergentibus obducitur, ita tamen ut aliquid adhuc inter eas discriminis advertas. Nam quæ in pectore & ventre collocantur, & frequentissimæ sunt, & pariter latissimæ duorum triumve digitorum amplitudine fulvo sunt colore, & eo quidem nitidissimo, haud sanè alio quam jecur ipsum splendentes. Quæ verò dorso infiguntur, rariores, neque ita frequentes sunt, atque insuper amplis divisuris pennarum omninò Ardearum tergo adhærentium similitudine hiant: neque etiam ad tam insignem latitudinem accedunt: aut præstãtem illum hepatis colorem adæquant, quinimo puniceo potius colore, carni æmulo, obscuriore etiamnum relucent. Fila illa gemina quæ dorso anectuntur, quodammodo nigra sunt.

Altera caput habebat album ferè, maculis luteis, aureisque perfusum, oculos pariter luteos, cilia rubicũda, rostrum inter luteum, & viride medium, duos digitos longum, in supina parte quammodo recurvum; *linguam* rubicundam, longiusculam, acutam, Picorum haud planè dissimilem ad lancinanda animalcula perquam idoneam. In pectore aliquo pacto rubescebat. Venter, dorsum, & alæ candicabant, hæ tamen superius ubique, & in fine erant ferrugineæ. Dorsum primo ad flavum quodammodo tendere videbatur; posteaquam vero uropygium attingit, ad rubicundum, seu ferrugineum colorem vergebat. Alarum longitudine, utpote, quę quinos palmos adæquant, primam speciem superabat. Caudæ pennæ, ubi dorso inseruntur, candicabant: cætera ferrugineæ erant. Ejus duæ pennæ reliquas duorum palmorum longitudine vincebant, & reliquæ etiã quam in prima longiores aderant. Carebat hæc avis geminis illis filis, quæ omnibus è dorso enasci supra dixi: quare vel itineris longitudine, vel temporis vetustate decidisse ea judicandum est, non autem fœminam ideo dicendam, ut perperam vulgus hactenus sibi persuasit. Duarum vero longissimarum illarum pennarum fortassis ad velociorem motum usus fuerit.

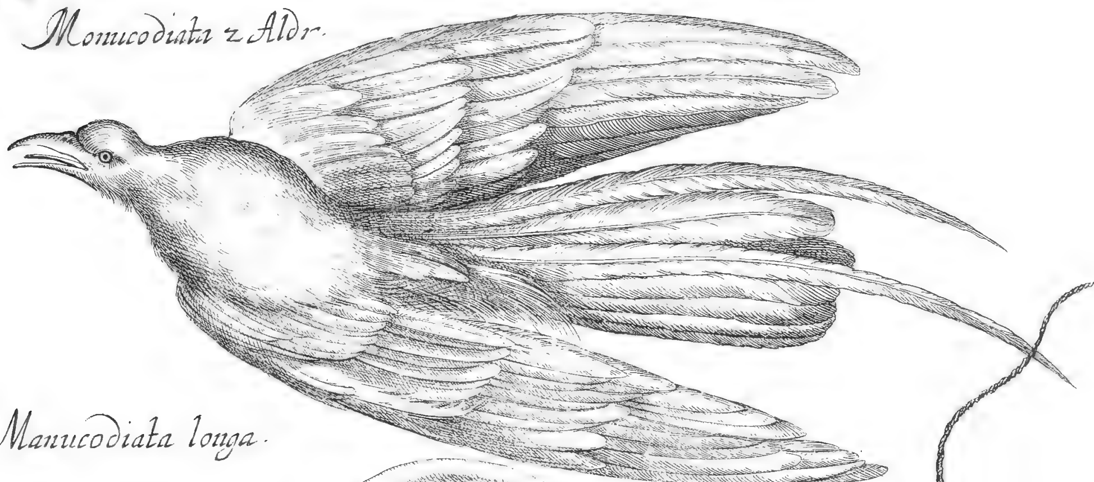
Ter-

Monucodiata Aldr.

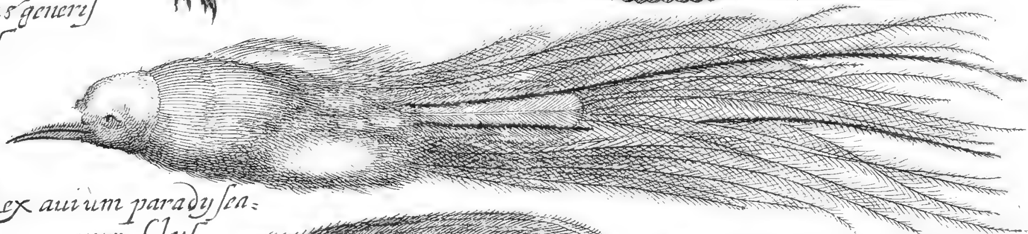
Monucodiata 2 Aldr.

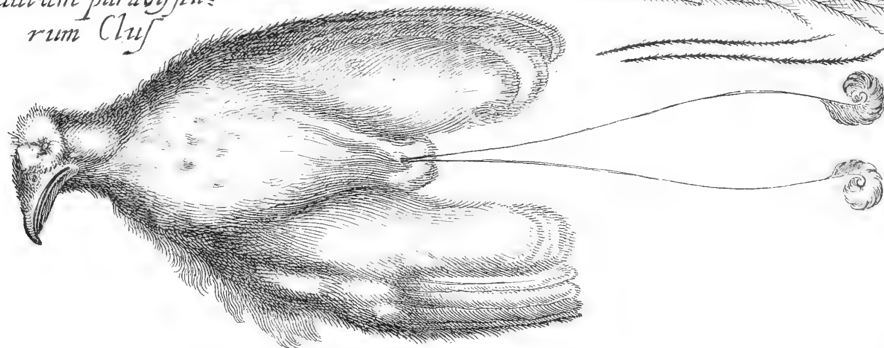
Manucodiata longa.

Paradisea auis Maioris generis Clus

Rex auium paradysearum Clus

Tertiam ob corporis longitudinem *Hippomanucodiatam*, quoniam longiorem videre mihi nunquam contigit, appellare placuit, quæ videlicet à principio rostri ad caudæ, & alarum extremitatem tres dodrantes longa erat; & ad duos palmos, cum alæ complicatæ sunt, lata. Rostrum erat satis aduncum, in supina maxima parte, tres digitos longum, in inferna vero paulo brevius. Tota vero avis erat alba præter nempe collum, & ventrem, quorum color est castaneus. Superior capitis pars ferruginea, quem colorem flavus excipit, ut hunc viridis. Propè dorsum pennæ admodum prominebant longitudine duorum, vel trium digitorum. Erat præterea unicum duntaxat Avi filum, idque asperiusculum, & admodum flexibile, quare alterum casu quodam amissum fuisse existimare debemus.

Quarta à rostri principio ad alarum extremitatem usque commensurata duos dodrantes explebat. Rostrum pro corparis exiguitate longissimum, nigrum, & quodammodo aduncum. Capitis, colli, & alarum pennæ nigrescebant, ubi tamen rostro adnectebantur, flavescebant. Cirrhum propè cervicem tres propemodum digitos altum habebat, rigidum, coloris flavi, quiq; ex setis potius, quam pennis constare videbatur, atque eo maxime à subsequenti Manucodiata differebat.

Vltima magnitudine est Turdelæ, miræ levitatis, alis oblongis prædita, teneris & visui perviis, & pennis (si pennæ dici possunt potius quam setæ: deplumes enim sunt) duarum longis, angustis, nigris, duritie cornea; pedes nulli, perpetuo volat, nec usquã quiescit, nisi in arbore aliqua, longis illis setis ramo implicata pendens. Nulla navis tam celeriter pergit, & tã procul à continente, quam nõ circumvolet.

Huc RHYNTACE Ctesię pertinere videtur, quæ ovi magnitudine, gallinacei fortè, in Persis nascitur. Hesychio & Phavorino avis est quam ἡλικὸν πεϱιστεϱὰ id est columbæ magnitudine. Nonnullis Pluvialis avis dicitur, nec solido cibo vescitur.

CAPUT II.

De Avibus Daje, Guitguit, Maja, Xochitenacatl, & Iajauhquitototl. &c.

AMericanis nominibus utimur, quia de Exoticis nos acturos recepimus. Possent & Latina imponi; quod Nierembergius fecit; sed metuimus, ne Lectoris judicium turbetur. Unicuiq; ad sua genera unamquemque revocare licebit. Avis *DAIE* columbam non excebit. Nidum quatuor spithamas altum, locis sabulosis, cauda ac pedibus excavat. In eo *ova* per imbres anserinis majora, & pugnũ ferè lata, quinquagena plurave, citra ullum albumen, crassæ & pinguis substantiæ, ponit. Excluduntur hæc citra incubantis parentis opem atque teporem. Exclusi pulli statim evolant. Avis est commodè edulis. Ova assa coctaque boni & pinguis sunt alimenti; frixa mali & concoctu difficilis.

GUIT GUIT minima est avicula, Regulo similis, viridi colore, & suavi nutrimento. Ea est naturæ rerum vis, ut hæc tanta avis ac ferè nulla, audeat persequi corvorum examina, eosque cogat ubilibet latitare, & se adversus illam in arundinetis tueri. Corripetam Nierembergius dixit. *Nieremb. Naturæ Exot. l. 10. c. 6.*

MAIÆ colore fulvus est, & in colli postica parte caput (dictu admirandum, & nulli alii animali concessum) ventriculus, primumque nutrimenti receptaculum, si Authoribus credendum. Gregatim in Cuba volant, & Oryzæ cujus maximus apud eas gentes proventus, sata devastant. Ceduntmensis, & grati multique nutrimenti esse dicuntur. *Idem lib. c. 7.*

XOCHITENACATL columbæ est par, rostro crasso acuminato & nigro, *Oculis* nigris, iride luteâ, alis caudaque albo & nigro colore variatis, tæniâ nigrâ à rostro ad dextrum usque pectoris procedente, alis verò circa priores partes etiam luteis, ac universim reliquo corpore pallenti, si demas

 pedes

pedes & crura quæ fusca sunt, & ungues ipsos, qui ex albo nonnihil pallescunt. *Vivit* juxta arbores floridas, quarum melligine *victitat*. Educat sobolem, habeturque à Tototepocensibus apud quos est frequens, maximi.

Idem l.c. c.10. JAIAUQUITOTOTL corpusculo sturnum æquat. Viridi, cyaneo, fulvo & cinereo variegatur. Dum illi ab extrema cauda pennæ prodeunt reliquis longiores, priori parte depiles, in extremitate cyaneis ac nigris ornatæ pilis. Videtur ad Passeres Indicos referri posse.

CAP. III.

De Avibus Tuputa, Tentzon tototl, Tritono, & Hoactzin.

Nieremb. Hist. Nat. Exot. l.10. c.14. INsolens in TVPVTA natura. Viva tota vermibus farcitur. Hos pro carne habet, his singula membra imbuta: præter hos & pellem nihil carneum. Cutem non perforant densis exornatam pennis. In carectosis & herbosis locis versatur, ad proceras arbores nauseat. Hæc ab Hernando habemus, si eximiæ fidei is author est.

QVAPACHTOTOTL octo uncias longa est, ac totidem cauda; Rostrum è cyaneo nigrum, longiusculum incurvumque, oculi nigri, iris alba; pectus cinereum, ac inde ad caudam usque venter niger, cauda ex nigro fulvescens, alæ verò collum atque caput fulva. Risus humani est æmula, hinc Ridibunda quibusdam. Et propterea inauspicati ominis infamia Indis erat infensa.

TENTZON TOTOTL appellatur avicula Passere minor, colore fusca, pilis quibusdam ad rostri radicem circumcirca propendentibus, barbæ instar. Inde nomen usurpavit.

Nieremb. l.10. H.N. E.c.34. TRITONVS pulcherrima, & mirifico colorum ornatu variegata proditur, Patria ipsi Hispaniola. Tribus vocibus canit. Scilicet pænè indivisibilibus modulis variat cantum, ab avita voco in alias subitu dilapsa, ut videatur unà omnes edere, unoque spiritu multos formare tonos, tanquam si à tribus gutturibus fabricarentur.

HOACTZIN Gallinæ Indicæ ferè est magnitudine, rostro incurvo, pectore candido in luteum inclinante, alis caudaque maculatis per intervalla pollicis, colore candido & pallenti, dorso ac suprema parte colli fulvis, sed utrisque in fuscum colorem inclinantibus, præterea etiam & temporibus usque ad rostrum & oculos. Vnguibus nigris, ac fuscis cruribus. Gestat cristam è plumis è candido in pallidum colorem vergentibus, sed dorso earum nigro. *Vescitur* anguibus. *Vivit* in calidis regionibus, qualis est Yautepecensis, magnaque ex parte arboribus juxta flumina consitis insidet. Apparet Autumno. *Vox* ei magna, & ululatum quendam repræsentans. Inauspicata ab incolis habetur. *Vsum* in *Medicina* invenit. Ossa dolorem cujusvis particulæ humani corporis lancinatione sedant. Suffitus quoque plumarum, mentem restituit his è morbo aliquo eâ parum constantes evasere. Pēnarum cinis intra corpus sumptus, morbo Gallico affectis operâ mirabili medetur.

CAPUT IV.

De Ave Emeu.

AVem Emeu seu Eme Clusij potius verbis, qui eam accuratissimè descripsit, quam meis depingere malo. Hæc, inquit iste, dum surrecto capite incedebat, quatuor pedum, & aliquot unciarum altitudinem excedebat: nam collum à summo capite ad dorsi initium tredecim pænè uncias erat longum, ipsum corpus binos pedes latum, femora cum cruribus usq; ad pedum inflexionem decem & septem uncias longa; corporis autem ipsius longitudo à pectore ad Vropygium trium pedum fermè erat. *Pennæ* seu veriùs plumæ totum avis corpus cum infima parte colli, dorso & pectori proximâ, atq; femora tegentes, perpetuò erant geminæ, ex eodem parvo brevique tubulo prodeuntes, & sibi invicem incumbentes; supernâ quidem paullò crassior, infernâ verò tenuior,

nuior, & delicatior, illæque variæ longitudinis, ut in similis avis exuvio, quod Christianus Porretus Leydensis pharmacopæus diligentissimus, habebat, observabam. Quæ enim in infimâ colli parte breviores erant, quæ in medio corpore & lateribus longiores, sex videlicet aut septem unciarũ, quæ autẽ in extremo corpore circa oropygium (nam caudâ carebat) novem uncias longę, & reliquis duriores. Quanquam omnes duræ aut rigidæ, attamen non latæ, sed angustæ, & rarioribus lateralibus pilis ex adverso sitis præditæ, nigri coloris, quæ tamen circum femora ad cinereum ferè tendẽtis, nigro permanente nervo, ut in reliquis: eam verò formam, & situm habebant illæ plumæ, ut à procul aspicientibus non plumis sed villis duntaxat tectum ejus avis corium existimari possit, quale ursinum est, & alis carere, tametsi alas haberet, sed sub plumis latera tegentibus latentes, & quatuor majoribus pennis nigris præditas, ut in exuvio observabam, tametsi illæ abruptæ essent, nec de illarum longitudine certi aliquid pronuntiare possim; caules tamen confracti satis crassi, durique & solidi erant, atq; in extimam alæ partem altè penetrabant. *Alæ* verò pars superior corpori contigua pennas sive plumas vestitrices, illis similes, quæ adhuc in pectore retinebat; adhoc enim datas hujusmodi alas censendum, ut currentem adjuvent, quia hanc avem non esse volucrem, nec à terrâ tolli posse arbitror. *Crura* in ambitu quinque unciarum crassitudinem superabant, crebrisque corticibus seu squamis latis tecta erant, præsertim supra pedis inflexionem. *Pedes* habebat crassos, duros, tribus crassis digitis præditos, pronâ parte velut squamis tectos, supinâ prorsus callosos: quorum medius, qui reliquis longior, tribus articulis constabat, interior uno, exterior binis. Omnium *ungues* valdè magni, binas pænè uncias longi, crassi, duri & cornei. Ejus *caput* exiguum pro avis magnitudine & ferè glabrum, coloris ex atro cærulei cum colli supremâ parte, in quo apparebãt rari pili nigri: oculi paullò supra rostri fissuram magni, ardentes & truces, leonis oculis pænè similes, quos cingebant nigri pili, quemadmodùm & meatus illos aurium parvos & detectos, quos pænè oculos habebat. *Rostri* prona pars quemadmodũ arcuata erat, paulloque supra mucronem binis foraminibus, narium usum præbentibus, prædita: à cujus medio ad capitis usq; verticem porrectum diadema assurgebat corneæ substantiæ, tres ferè uncias altum, coloris ex flavo fusci, quod cùm plumario defluvio cadere, & cum plumæ renascuntur, novum crescere intelligebam. Supina rostri pars, ab ejus scissurâ ad extremum mucronem quinas uncias longa. Anterior colli pars quatuor pænè uncias infra rostrum, bina velut membranacea palearia, seu barbulas, propendentia habebat duas uncias longa, coloris rubri miniati. Postea similiter colli pars deplumis, à capite secundum longitudinem rubri miniati coloris erat; deinde infirma ejus pars aliquot rubris plumulis, quibus nigræ intermixtæ tecta. Cæterùm tametsi hæc avis aliquas notas habere videatur cum struthiocamelo communes, velut exiguum caput, naturâ pænè calvum, quodque sine delectu vorat quidquid objicitur. *Pedes* tamen bisulcos non habet, sed tribus digitis præditos, ut antè diximus, sine calcari, otidis sive tardæ pedum modo: ideoque adeò firmos & robustos, ut in illustrissimi Comitis horto, (quẽ cum ipso Comite ingressus eram ut avem conspicerem) arborem humani femoris crassitudinem ęquãtem prorsus contusam viderim, & ejus corticem sublatum ab hujus avis, comite, id asserente, pedibus & unguibus: etenim non rostro antrorsum, sed obliquè se convertens, aversis retrorsum pedibus, eos, cum quibus pugnabat, impetere solebat.

Victus. Licet verò quæcumq; objiciebantur voraret, ut aurantia mala integra, & similia: ordinarius tamen ejus *cibus* erat similagineus, sive primarius panis, quem in magna crassaq; fragmenta divisum, objectũ vorabat, maxime

 enim

enim recentibus gallinarum ovis delectari intelligebam, quę integra cum ipsa testa glutiebat, si autem parum firma esset valetudine, illa ipsa integra per anum rejiciebat, deinde rursus ea vorans retinebat & concoquebat. Mihi autem affirmabant, hanc avem fuisse marem, & ex posticâ parte penem, cameli instar, interdū exerere esse conspectum. Audio porrò, illas naves quæ anno à Christi nativitate millesimo sexcentesimo tertio ex Moluccis in Hollandiam redibant, binos simul aves quidem attulisse, sed in itinere mortuas projecisse; tametsi earum exuviæ sive coria, ob raritatē, conservari potuissent: illius avis aliquot ova nihilominùs relata certè terna aut quaterna eodem anno Amstelredami conspiciebam à mercatoribus redempta, & paullò etiam antè unum Leydæ apud Porretum videram, omnium, mea opinione, maximum & pulcherrimum: dimensi enim per longitudinem ambitus, quindecim unciarum erat; per transversum autem, duodecim, aut paullò amplior, ut propter amplitudinē pro quodam vase non minùs haberi posset, quàm struthiocameli ova, quibus, teste Plinio, veteres nonnunquam utebātur, & adhuc nostra ætas ejus rei gratia usurpat; nam non semel videri memini struthiocameli ova argento excepta & inclusa, poculorum vicem prębere. Hujus tamen avis *ovi* testa non erat valdè densa, nec alba veluti ovorum struthiocameli, sed extrema parte virescentis ex cinericio coloris, & perpetuis, saltem creberrimis, quasi tuberculis satura viriditate præditis ornata: illorum autem qua Amstelredami conspiciebam, unum ejusdem pænè erat cum illo magnitudinis, formæ & coloris, quædam verò magis orbiculata, aliqua minora, nonnullorum etiam color dilutior, & minus elegās. Porrò mihi relatum, hujusmodi aves Moluccarum insularum non esse peculiares, sed etiam in Sumatra sive Taprobana, vicinoq; illis insulis continente reperiri.

* * *

CAPUT V.

De Avibus, Xochitototl, & Auris.

XOCHITOTOTL, forma æmulatur passerem nostrum, multicolor est penna, pallet, nigrescit, candet: partim quoque est fusca. Ubique incola. Vermiculis & exiguis seminibus vescitur. Ex arborum ramis nidum construit pendulum. Ibi incubat ovis. *Nieremb. l.10. c.41. Herrera Decade 3 l. 3. c. 9. Historiæ Novi orbis.*

AURA aliis Gallinassa aut Gallinasso, in maritimis locis Zamuro, Peruanis Suguntus, Mexicanis Tropillotl, dicitur. Corvinum est genus, & ad magnitudinem Aquilæ accedit, quibus vix Gallinas superat. Color illi niger, Rostrū Psittaci instar. Frons depilis plicatili cute obtegitur, circumstant pili rari & nigri similes Æthiopum. Crus habet fuscum. Aduncum unguem & atrum. Hornandes incertæ *originis* esse credit, nec sciri ubi nidificent & educent prolem. Frequentissimas omnibus Hispaniæ novæ angulis hodiè scimus. *Pernoctant* in arboribus & rupibus, manè advolant ad urbes, & ab editioribus locis plateas speculantur.

Quicquid immundum est aut exanime devorant, nec à stercore humano abstinent, fœda ingluvie famosæ. *Victus.*

Pullos Acosta albos esse scribit; adolescentes in corvinam nigredinem degenerant. *Partus.*

Gregatim *volant*, & sublimipetæ sunt. Nec clamant, nec canunt raro murmure contentæ. Ingratus ab eis odor. Si quis insequatur, exonerant se ut leviores volatui sint, pari festinatione evomendo quicquid glutierunt. *Volatus.*

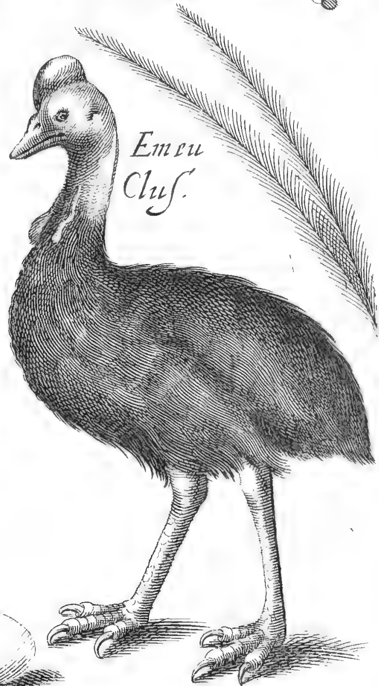
Usum invenere in *Medicina*. Caro si edatur, Gallicum morbum juvat. Pennæ exustæ cinis vetat pilos nasci, æquè ac stercus formicarum, vulnera quoque medicatur. Stercus drachmę unius mensura potatum prodest melancholicis. Cor sole exsiccatum impensè odorum est. In aliquibus Provinciis lege lata pœna infligitur occidenti has aves. Reginam Aurarum. *Usus.*

COZ-

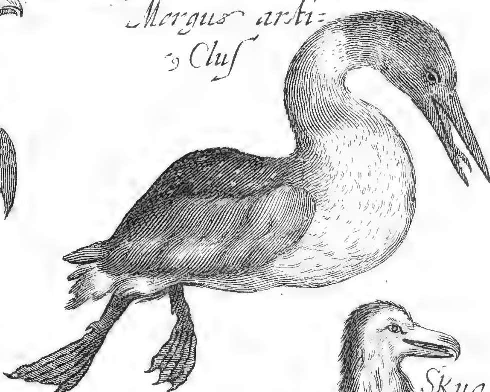

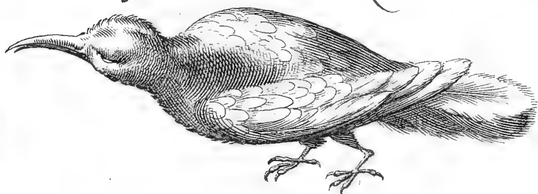

Anser Magella-
nicus

De Laet. l. 5. Indiæ Occid. c. 4. COZQUAUKTLI Indi vocant. Accedit magnitudine gnesiis Aquilis, alii gallinæ Ægyptiæ parem faciunt. Corpus universum præter collum & eas partes quæ juxta pectus sunt, ex nigro purpurescens, fulvum est ac pullum. Alæ circa exortum nigræ, cętera cinerea; desuper verò mixtim fulvæ nigræ, & nonnihil in purpureum vergentes. Nieremb. H. Exot. bel. 10. c. 56. Rostri extrema (quę Psittaci esse judices, tam est indistincta similitudo) alba sunt. Cætera sanguineo colore tincta. Amplum est narium foramen, oculi nigri, iris fulva, rubeæ palpebræ, frons sanguineo colore perfusa, ac plicatilibus rugis torva, quas tamen nonnunquam explicat, qua in re vocatos Gallo-pavos æmulari videtur, & pilis quibusdam veluti retorridis rarisque. Æthiopum pilis haud absimilibus. Cauda est Aquilæ, infernè cinerea, foris verò nigra. Crura rubra, ungues unci.

Locus & Victus. Volatus. Indigena est Mexicanæ provinciæ. Anguibus, muribus, lacertis, sed morticinis maximè & humano stercore *victitat*. Sublime *volat* & nimium extensis pansisque alis, vix volatum intermittens. Vi incredibili obsistit ventis, contra nititurque adversantibus, eisdem sedibus perstans immobilis. Unde ipsi apud Mexicanos nomen.

Usus. Caro est inutilis, nutrimento, quãtum compertum est, à nomine, nisi *Medicinæ* gratia degustato. Audio, inquit Author noster, hujus avis plumis admotis mederi Indos ulceribus, carnibusque elixis durante affectu devoratis; quas etiam ajunt morbo Gallico præsentaneo quodam remedio mederi.

CAP. VI.

De Avibus Garagay, & Quetzaltototl.

Nieremb. H. Ex. l. 10. c. 57. GARAGAY quæ dicitur, avis est rapax, Milvi magnitudine, capite ex extremitate alarum albo. Crocodilorum & testudinum ovis infensa est. Odoratur illa sub arena in ripis fluminum condita, eruit & vorat. Solivaga est, nisi quòd Auræ aves eam sequantur, ut potiantur furto, auro enim scalpere terram nesciunt, ut effodiant ova.

QUETZALTOTOTL, cristata est picę columbæve magnitudine, pavoninis magna ex parte plumis ornata, rostro incurvo & luteo, & pedibus nonnihil luteis, caudâ tzanatl plumis prælongis vestita, atque virentib. nitidisque pavonini coloris, iridis foliis formâ similibus, opertisque, alis supernè nigricantibus, infernè verò, & quâ parte pavoninas attingunt, quæ in medio sunt, inclinantibus in virorum, quasi cavente natura meliorum pulchritudini. *Descriptio.* Crista constat plumis splendentibus pulcherrimis; pectus collumque infernè rubris & micantibus, ac pavoninis supernè, qualibus etiam tegitur dorsum, nec non eę partes quæ subter alas sunt, interque crura, sed dilutis exilibus, & mollibus. Plumæ alarum prælongæ sunt, virore tinctæ diluto, & in acumen desinentes. Pennæ tegentes humeros virescunt, sed subter sunt ni ræ, quæ verò alas interstant, nonnihil incurvæ ac unguium colore.

Vivunt in provincia Tecolotlan ultra Quauhtemalan versus Honduras. *Locus. Hernandes in Paralipom.* Loca aprica amant, nec compertum cicurari vel ali in domibus voluisse.

Victus. *Vescuntur* vermiculis, pineisq; quibusdam sylvestribus, ex his quas Mexicani matzatli vocare consueverunt. Arbores excavare, & in earum cavitatibus sobolem educare dicuntur. *Sonitum* proferunt Psittacis non admodum dissimilem: verum sibila edũt alacria, ter de die, manè, meridie, & sub occasum Solis cecinisse observatum est.

Volatus. Agminatim *volant*, & visco hærentes ne plumis detrimento sint, non contorquentur, quasi naturæ duæ divitiarum suarum cognitionem haberent.

Usus. Et sanè maximi plumæ apud indigenas habentur, & aurum precio superant. Longiores ad cristas & cætera corporis ornamenta, cæterę ad textilia opera usurpantur. Plumis captas exuere, nudas dimittere dominis, quibus

quibus loco prædiorum sunt, & ad hęredes transeunt, licet, ne quisquam occidat, cavetur. Verè Reginam plumarum dixeris.

CAPUT VII.

De Avibus Tzinitzian, Totoquestal, Ave montana, & Longa.

Niereberg. H. Exot. l. 10. c. 65. TZINITZIAN parva est avis, columbæ pæne par. Rostrum habet breve incurvum & pallidum. Columbinum caput & collum, sed quæ plumis virentibus ac nitidis vestiuntur, pectus & ventrem rubeæ, præter partem caudæ proximam, quæ cyaneo candentique colore promiscuè tingitur. Caudam supernè virentem, infernè nigram Alas partim albas partim sub nigro-atras. Crura ac pedes cinereos. Vivit in calidis juxta Oceanum Australem, vescitur fructibus. Alitur in caveis. Ex plumis miræ subtilitatis imagines intexunt indigenæ.

De Laet. Ind. Occid. l. 7. c. 4. TOTOQUESTAL columbina magnitudine minor est, viridis omninò. Caudæ pennæ longissimæ sunt, magno pretio habitæ & receptæ in commerciis. Depilata dimittebatur. Capitis reus erat qui occidebat.

Avis MONTANA Indis Tepetototl, & Tecnecholi, Hispanis Phasianus, anseris est magnitudine, colore nigro splendenti, plumis tamen nonnullis infernè candentibus, circa caudam in postremis alis, cruribus pedibusque cinereis. Rostro incurvo partim cinereo partim luteo, ac circum radicem velut tumenti, plicatili crista, oculis nigris, sed iride pallenti.

Alitur frumentaceis frugibus aliisque similibus. Mite animal. Nam apprehenso domesticorum pallio cibum exigit, & clausam januam ubi aliquo intrare opus sit, pulsat Horum si liberum sequitur, reducem cum applausu excipit.

Edulis est ac pinguis caro, nec dissimilis illi chortalium Indicarum.

Avē LONGAM Indi Hoitlallotl dicunt. A rostri acumine ad caudæ usque exortum, quæ spithamam quoq; longa est, dodrantem prolixa conspicitur. Rostrum desuper nigrum, subter verò cinereum, quadrantem longum ac mediocriter crassum. Cauda virens sed pavonino splendore. Plumæ totius corporis ex albo fulvescūt, fulvescuntque propè caudam è nigro: sed quæ corporis vestiunt superiora, nigræ sunt maculis candicantib. conspersæ. Calidis regionib. vivit. Humipeta est, ac modici volatus, sed adeò pernici cursu, ut equorum velocissimorum agilitatem longè excedat.

CAP. VIII.

De Cygno Cucullato Clusii, seu Dodone Lusitanorum.

CYgnum Cucullatum, seu Gallum gallinaceum peregrinum Clusij. *Clusius Exot.* (Hollandi **Walgh-vogel**, seu nauseam moventem avem vocāt) Mauritii insulæ, quam Lusitani Ilha de Cirne dixere, debemus. Magnitudine cygnum superat aut æquat. Caput habet magnum, membrana cucullum referente tectum. Rostrum crassum, oblongum, parte capiti proxima subflavum, extremo mucrone nigrum. Prona pars adunca est & curva, in supina quę subcærulea, macula mediam partem inter flavam & nigram occupat. Raris & brevibus pennis tegitur. Alarum loco quaternas & quinas duntaxat longiusculas nigras pennas habet, posteriore corporis parte, quæ præpinguis & valdè crassa, pro cauda quaternæ aut quinæ crispæ convolutæque pennulę cineracei coloris conspiciuntur. Crurum quæ crassa potius quàm longa, superna pars genu tenus nigris pennulis tegitur, inferior cum pedibus subflavi est coloris. Pedes in quatuor digitos dividuntur. Terni longiores antrorsum spectant, quartus brevior retrorsum conversus est. Omnes instruuntur unguibus. De Crure ejus genutenus resciso, ita Clusius. Erat, inquit, non valdè longum, sed à genu usq; ad pedis inflexionem paulo

paulò plus quam quatuor uncias superabat: ejus verò crassitudo magna, ut cujus ambitus ferè quatuor uncias æquabat, crebrisque corticibus seu squammis tectum erat, pronâ quidem parte latioribus & flavescentibus, vero supina minoribus & fuscis. Pedis etiam digitorum prona pars singularibus iisque latis squammis prædita, supina autem tota callosa. Digiti satis breves pro tam crasso crure. Nam maximi sive medii ad unguem usque longitudo uncias binas non admodum superabat, aliorum duorum illi proximorum vix binas uncias æquabat, posterioris sescunciam: omnium verò ungues crassi, duri, nigri, minus uncia longi, sed posterioris digiti longior reliquis, & unciam superans. In unius ventriculo lapilli inventi sunt, unus planus & orbicularis uncialis magnitudinis, alter inæqualis & angulosus, in maris littore lectos & devoratos verisimile est. Herbertus cũ Lusitanis Dodonem vocat, & unam capitis medietatem ferruginei coloris plumis tegi, alteram nudam esse, addit.

Herbert. in Itinerario.

CAPUT IX.

De Avibus Ceoan, Cenotzqui & Pauxi.

CEoan seu avis nivea turdo viscivoro paullò major est. Circa pectus ventrem atque alarum exortum fulvescit, permixtis ad caudam cinereis plumis. Alarum extrema caudaque ipsa cinerea sunt, supernè verò universum corpus è fusco nigrescit. Rostrum quod parvum est atque exile, cruraq; fulvescunt. Mentum candet, insertis tamen aliquot nigris pennis. Sermonem humanum æmulatur, veluti irridens transeuntes, quos tamen ubi licet, insequitur.

Avi CENOTZQUI seu evocatrici nivium dictæ color illustris variegatione. Pectore fulvus, crure pallidus, ungue niger, ventre notis candidis & atris permixtus, sub finem albis notis conspersus, cauda subtus niger & candidus, super fulvo nigrore maculatus. Caput nigrum est fasciâ cinctum cinerea. Rostrum parvum cinereum supernè atque infernè, sed supernè juxta exortum linea ambitur lutea. Quovis cœlo gaudet, montana colit, & roris tempore sobolem educat. Antequam ningat clamitat, postea silet. Ita convolvit huc & illuc caput, contorto in varias partes collo, ut eodem situ immota perstans, cuncta circumspiciat.

PAUXI gallinaceum æquat aut superat. Nigra est, maculis nonnullis albis & nigris persperfa, collo nonnihil provecto, capite amplo, quod aliis cristatum, aliis pro plumea crista lapis aut globus insurgit, (lapidem vocant, licet non nimis durus) ovo similis aut major, ferruccineo colore, Hernandus tumorem quondam radici rostri affigi, qua parte est tenuior, pici firma, lapidis duritia, & cæruleo colore, scribit. Alitur frumentaceis seminibus & libenter mansuefit.

Nieremb. l.c.cap.75.

Huc pertinet alia Avis Ciconiæ magnitudine, colore cinereo. Cristam gestat uncias octo lõgam, è multis subjectis aggeratam plumis ejusdem coloris, & in amplitudinem orbicularem, præcipuè circa summum dilatatis atque excrescentibus. Visam in horto Hispaniarum Regis descripsit Hernandus.

CAPUT X.

De Avibus Picicitli, Polyglotta, & Chicuatli.

PIcicitli avis est parva. Cinerea tota nisi capite & collo, quorum utrumque nigrum; solum oculos nigros candens ambit macula. Est ignobilitate quadam originis nobilis. Nesciunt adhuc Tetzcoquenses ubi satificet. Muta est. Educat domi, brevi perit. Palato & stomacho est acceptabilis.

POLYGLOTTA quam Indi Cõcontlatolli seu quadringentas linguas vocant, sturnum non superat. Subtus albescit, superiore parte fusca, pullis & candentibus intermixtis pennis, maximè ad caudam & caput, quod imagine quadam coronæ argenteæ re-

dimitur. In caveis ad blanditias auditus, ad ostentum naturæ servatur. Vincit omnes aves suavitate & arbitrio gutturis, nullius non imitatur, nullius non superat. Calidas regiones amat, temperatas tolerat. Contenta est quovis cibo. Similis ei est Tzanpan. Aliqui suspicantur fœminam esse ejusdem speciei, paribus magnitudine, cantu, formâ, nisi quòd plumæ infernè albæ sint, cinereæ & nigræ: supernè, pullæ, nigræ, albæ.

CHICUATLI nostratem rusticulam exæquat. Rostro est longo, tenui, & pullo, ac tæniis juxta utrumque oculum luteis & incurvis. Inferiora corporis pallida sunt, nigris quibusdam plumis circa collum intersertis. Iris lutea, ac nigri oculi. Cætera ex fulvo, fusco, & cinereo permixta. In montibus versatur. Calidis frigidisque regionibus capitur. Pane & vermiculis alitur. Humipeta est, & in vimineum alteriusve materiæ conjecta carcerem, haud vulgariter garrit. Pingue & non omninò aspernandum præbet alimentum.

CAPUT XI.

De Avicula Tominejo.

Gomara Hist. general. Indiar. c. 194. Oviedus Histor. general. l. 14. c. 4. Augustin. Cerato Histor. Peruanæ l. 1. c. 5. Lerius in Historia Brasiliæ. Thevet. singul. Franc. Antar. c. 48. Ioseph. Acosta Hist. Natur. & Mor. Ind. l. 4. c. 37.

MIra sunt, quæ de Avicula, quam Hispani Tominejum, Indi Hoitzi tziltototl, ut Hernandes scribit, Huitzitzil ut Ximenes, Vicicilin ut Gomara, Quenti ut de Laet, Brasiliẽses Gvonambuah, ut Lerius & Thevetus testantur. Oviedus Passerem mosquitum vocant, produntur. Tam parva est, ut quidam ei magnitudinem crabronis, alii cicadæ, nonnulli extremi pollicis articuli, & evulsis pennis vix dimidiæ ejus partis, alii scarabei Lucani assignent. Oviedus in monetaria trutina qua aurum appendi solet cum nidulo suo positam, bina tantum pondera. Acosta unum duntaxat dicit, Hispanis Tominos dicta, id est XXIV. grana, unde Tominejî nomen, pependisse vidit. *Capitis* & colli plumæ miram elegantissimorum colorum quocunque obvertas varietatem repræsentant. *Pectus* igneum quendam auro splendidiorem inprimis. Reliquum corpus sub cinericium est. Oviedus nigerrimum colorem tribuit. *Rostrum* habet oblongum, illudque acus quâ vestes sarciuntur, exilitate. *Linguam* rostro duplo longiorem. *Pedum* & *unguium* exilitate, cum illarum avicularum picturа, quæ ornatus gratia in librorum marginibus interdum adjici solet, comparari potest.

Locus. *Invenitur* in Peruanis montibus & Brasilia. Melle, rore, & florum succo *alitur*. Rosæ tamen non insistit, at in præalto milio quod Auati ab incolis dicitur, & aliis similis magnitudinis plantis insidet.

Origo. Duplex earum proditur *origo*. Nam aliæ quidem ex ovis excluduntur uti reliquæ volucres. (Construunt autem è xyli flocco nidos) aliæ, quod haud dubio fabulosum, ex muscis transformari vulgò creduntur. Sunt qui dicunt visam esse partim muscam partim avem: primum ejus colorem nigrum, mox cineraceum, deinde roseum, tandem rubentem. Nullus Hispanorum cantus mentionem facit. Soli Levius & Theretus Galli valdè canoram esse, & in cantu adeò assiduum ut nemo qui non audiret & cõspiceret, ex tantillo corpusculo tam suavem & sublimem cantum prodire posse sibi persuaderet.

Volatus. *Volat* celerrimè, editq; inter volandum quendam instar apiculæ strepitum, ut apis magis quàm avis videatur. *Aetas.* Non diutius, quod maximè virum, *vivit*, quàm flores herbarum durant superstites, postquam marcuere, ad pinus aliasve arbores, quadam naturæ providentia sese confert, eiq; se rostro affixo servat appensam, donec sex plus minus quàm transactis mensibus, ac decidentibus jam pluviis, vernantibus agris, denuò revirescat, similes vices pluries subitura. Gomara exspirare mense Octobri, pedibus ex aliquo ramo appensam aprico loco; renasci autem Aprili scribit. Hinc *Renati* nomen. Servata est sæpius avis affixa stipiti intra cubiculum, & cum sex menses exanimis jacuisset, quo tempore natura sibi comparatum est, revi-

revixit, ac dimissa in agros volitarit.

Quam Clusius describit, & Urusiam ac Tominejum vocat, an eadem cum jam descripta sit, ignoro. Erat, inquit, hæc avicula, ut ex pictura observabam, à rostri mucrone ad pennarum caudæ extremitatem tres uncias longa. Caput verò cum integro rostro uncialis cum semisse erant longitudinis: alæ ad extremam ferè caudam porrectę, parem habebant longitudinem: dorsum vix unciam latum erat, ejus & alarum color ex cineraceo fuscus, ventris cineraceus. Pennæ quę in cauda obscurè rubescentes, earum extrema pars nigra. Capitis, colli gutturis plumæ elegantissimi coloris ex auro rubro & flavo mixti, quæ Soli expositæ, admirabilem varietatem, prout obvertebatur caput, ostendebant: rostellum nigrum tenuissimum & maximè acutum, pedes valdè exiles, nigri, quatuor digitis ut reliquarum avicularum præditi, quorum tres in anteriorem partem porrecti, quartus in posteriorem. &c. Videtur tamen esse ex istis. Diversæ enim speciei sunt istæ parvulę aviculę, & promiscua nomina communicantur invicem. Urusia Solis radium significat.

Usus. Ajunt pulverem ejus intra corpus sumptum epilepsiæ mederi. Pennæ præsertim quæ in collo & pectore nascuntur, aureis staminibus à phrygionibus intexuntur.

CAPUT XII.

De Avibus Cuntur, & aliis quibusdam Insulæ Maragnanæ.

Johan. de Laet. Indiæ Occid. l. 10. c. 5. CVntur avis est mole vasta. Visæ quæ expansis alis XV. aut XVI. pedes occuparent. Pedes habet gallinis similes, caret aduncis unguibus. Rostro tam valido instruitur, ut eo vaccinum tergus perforet. Plumis albis nigrisque mixtis ornatur. Cristam parilem instar novaculæ, & non servatam instar gallinacei. Inter Carnivoras censeri debent. Duæ illarum vaccam occidere & comedere valent, nec ab hominibus abstinent. Non modò ovem dilaniant, sed & juvencam. Pauciores sunt. Plures si reperirentur, pecus universum in Peruvia destruerent. In Insula Maragnana quatuor inprimis occurrunt.

Prima quam *Ouyra Ovassou* (observa, barberos Toupinambautios universas aves uno & communi nomine appellare Oura sive Ouyra) vocant. Aquila est pænè duplo major. Plumis vestitos elegantissimis, Rostro valido, Unguibus inprimis acutis. Visa penna ex alis hujus avis extracta, quæ ulnam nostratem longè superabat, elegantissimo colore, & rotundis maculis distincta, instar Gallinarum quæ ex Africa advehuntur. Tanti est roboris, ut ovem integram abripiat atque dilaniet, homines facilè prosternat, & nec à cervis abstineat. *De Laet. Ind. Occid. l. 16. c. 13.*

Altera est *Moyton* seu *Mouton* pavonis nostratis magnitudine aut paullò major, præaltâ crista spectabilis, & per universum ferè corpus nigris albisq; plumis eleganter variegata. Carnes illarum cibo sunt opportunæ, & multæ ejus visuntur species. *Lerius in Histor. Brasil.*

Huic *Toucan* accedat, palumbi magnitudine; rostro oblongo atque lato, ingluvie sub pectore tres quatuorve digitos transversos lata, crocei coloris elegantissimi & miniatis plumis circa oras distincta, pectore candido, dorso exquisitè rubente; alis atq; caudâ nigris, pulchra aspectu & carne palato admodum grata. Hujus & alia species appellatur à barbaris Ovaycho, cui rostrum est paulò diversum & è rubro flavescens.

Quartum, locum avi *Ouru* dictæ damus, perdicis quidem magnitudine, sed galli gallinacei in modum cristata; plumis rubris, nigris atque candidis insigni varietate. Sunt ibidem & plures ejuscemodi rapaces aves Aquilis aut majores aut paullò minores, singularis adhæc formæ, & plumis variorum colorum eleganter distinctæ.

Sunt & quædam Perdicum forma, sed majores paulò, cæruleis plumis ornatæ, & cærulea ova ponentes. Tata Ouyra Ovasson, & Tata Ouyra miri, itemque Arou mara singula sunt

columbarum nostrarum magnitudine, sed singulari plumarum varietate & elegantia.

Iandou struthiocamelorum est species. Proceritate staturam humanam superans. *Salian* denique Turcici Galli magnitudine, rostro & cruribus ciconiæ, licet volare nesciat: tamen tam pertinaciter currit, ut venaticos canes effugiat.

CAPUT XIII.

De quibusdam Brasiliæ Avibus.

INter cæteras Brasiliæ aves, quarum alibi mentio facta & adhuc fiet, censentur *Guranhæ-engera*, *Tangara*, *Quereiva*, *Tucana*, Guirapanga, *Macucagua*, & *Mutu*. *deLaet. Indiæ Occid. l.15.c.7.*

GURANHÆ-ENGERA magnitudine est Fringillæ, tergo & alis cæruleis, pectore & ventre flavo, diademate supra caput flauo. Cæterarum ferè omnium cantum imitatur, & mille modis vocem flectit & mutat. Variæ ejus reperiuntur species, quæ omnes aviariis inclusæ summoperè delectant.

TANGARA Passeris est magnitudine, colore nigro, capite subflavo, non canit. Epilepsiæ quia obnoxia creditur, ideò illius carnibus abstinēt barbari. Narrant iidem aviculas hasce inter se choreas ducere, & una mortuæ instar humi procumbente, inconditum murmur & strepitum edere. Hac consurgente, & eundem strepitum edente, omnes una avolare.

QUEREIVÆ totum pectus, pulcherrimo colore rubro tectum est, alę nigro, reliquum corpus cyaneo. Propter exquisitam plumarum elegantiam maximi fit à barbaris.

TUCANA, quam Lerius & Thevetus vocant Toucan, picæ magnitudine, flavo pectore, reliquo corpore nigro. Rostro ingenti & minimum palmum longo, extus flavo, intus lætè rubente. Cicuratur ita ut sub tecto pullos suos excludat.

QUIRAPANGA est tota alba, & cum modicæ sit magnitudinis, stentoream habet vocem, & quæ instar tintinnabuli, ad dimidiam pænè leucam exaudiatur.

MACUCAGUA phasianæ avi non absimilis, Gallinas Europęas magnitudine superat, & triplici cute munita est. Ova quotannis bis tredecim aut quindecim ponit. Graditur quidem humi, sed petit ad conspectum hominum arbores. Largam delicatamque carnem habet. Multæ illius species reperiuntur, quæ capiuntur facilè.

MUTU Gallinæ est species admodum domestica. Cristam instar galli, nigris atque albis punctulis interstinctam gerit. *Ova* illius sunt grandia, alba, & ita dura, ut inter se collisa instar ferri tinniant. Quare barbari Maracas suas ex illis conficiunt. *Ossa* illarum canibus sunt lethalia, hominibus nihil nocent. An eadem sit cum Moutone de qua superiore capite actum est, ex comparatione liquebit.

Huc pertinet *quædam ex rapacibus* magnæ molis & tam clamosa, ut ad dimidiam leucam audiatur, tota nigra, pulchris oculis, rostro galli gallinacei, cui cornu impositum palmi pænè longitudine, quod iis qui linguæ vitio laborant, ad collum appensum occulta quadam naturæ vi mederi, experientia comprobatum volunt. Coronidis loco hisce Bambiayæ in Cuba insula frequentes accedunt. Paullum supra solum feruntur magis quàm volant, ita ut incolæ ferarum instar illas venentur. Carnes coctæ jus croceo colore inficiunt, saporis alioquin pergrati, & phasianarum avium æmuli. *deLaet. Indiæ Occid. l.1.c.9.*

TITULUS II.

De Avibus Exoticis Aquaticis.

CAPUT I.

De Passere stulto, & Ansere Magellanico.

PAsser stultus nomen ex eo accepit, quòd manus apprehendentiū nec fugiat *Nieremb. Hist. Exot. l.10.c.4.*

fugiat nec timeat, admiratur solū aut stupet. Præter frontis partem rostro adjacentem, quæ cinerea est, palmipes, rostro tres uncias longo, tenui, obrotundo rectoque, sed propè extrema nonnihil incurvo, pedib. quoque qui cęterorum palmipedum sunt, & cruribus nigris, pupillâ etiam nigrâ, & membrana oculos tegente in ambitu cinerea.

Vescitur pisciculis. *Voce* imitatur graculum. Magnitudine picam, formâ Larum. Nobilis est avium insulę Mauritii mansuetudo. Appellentibus nautis perinde insident ac arboribus. Eadem securitas venatus est. Accedunt ac subeunt manus.

ANSER MAGELLANICUS à loco ita dicitur. Batavi fortè à pinguedine Penguinem vocant. Describam eum verbis Clusij. Marina est hæc avis, inquit, & ex Anserum genere, tametsi rostro dissimilis. In mari victitat: pinguis oppidò est, prægrandis anseris magnitudine; nam adultiores in eo genere tredecim, quatuordecim etiam, sedecim interdum, juniores verò octo, decem & duodecim libras pendere observantur. Pronâ parte, nigris pennis tectæ erant. Supinâ & in ventre albis. *Collum*, quod crassum & breve habebant nonnullæ, albis pennis tamquam torque cinctum. Earum *cutis* crassa & densa inter suillæ. *Alarum* erant expertes, sed earum loco binas parvas coriaceas pinnas habebant, & latera tanquam parva brachia propendentes, pronâ parte brevibus, angustis & rigidis pennis confertim tectas, supinâ autem minoribus & rigidioribus, ijsque albis, quibus nonnullis locis intermixtæ nigrę; minimè quidem aptas ad volandum, sed quarum adminiculo velociter natarent. Maximâ enim ex parte in aqua *versari* intelligebam, & terram duntaxat petere fœtificationis vel pullationis tempore, & plerunque quaternas aut quinas in una scrobe latere. *Rostrum* corvino majus habent, non adeò tamen elatum, & valdè brevem caudam, pedes nigros, planos anserinorum pedum formâ, non adeò tamen latos. *Erectæ* & sublimi capite incedunt, demissis in latera pinnis, tanquam brachiis, sicut procul intuentibus homunculi aut pygmæi appareant. Piscibus duntaxat *vesci*, referebant Diariæ; non ingrati tamen saporis esse illarum carnem, nec piscem sapere: scrobes verò valdè profundas in littore fodere, cuniculorum instar; totum solum adeò cavum interdum efficientes, ut per illud gradientes nautæ, sæpiusculè genutenus in eas scrobes inciderent. Hi sunt fortasse anseres, quos Gomara ait sine pluma esse, nunquam è pelago prodire, plumæque loco villo longo protegi.

Clus. Exot.

CAPUT II.

De Avibus Iochualcuachili, Xochitenacatl, & Tlauqueçhul.

AVis quam Chillenses *Iochualcuachili* seu caput nocturnum appellant admirandi est opificii. Assurgit illi à rostri exortu corona quędam, aut orbis in tres divisus cuspides, superiori parte mediocriter crassus, & è luteo rubescens: ab anteriori alarum bini aculei contorti exeruntur. His armis avicula imbellis adversus fortiores defenditur. Nullius vitam natura contempsit. Avis est littoris Oceani Septentrionalis alumna, salsorumve lacuum, è quibus victum sumit. Inventa apud flumen Tuspe, vix æquat sturni nostratis magnitudinem, sed collo constat tenui & longo, capite parvo, & in longum producto, prolixo rostro luteoque, prolixisque cruribus, & pedum digitis atque unguibus: ungues autem lutei sunt, digiti & crura cinerea cum inferiorum femorum parte, nam superior fulva est cum anteriori alarum parte, quarum posterior cyanea est. Reliquum corpus nigrum, quibusdam tamen fulvis circa ventrem permixtis pennis. Niereberg. Hist. Exot. l. 10. c. 16.

XOCHITENACATL, est columbæ magnitudine, rostro præ corpore mole maximo, superiori parte luteo, inferiori verò subnigro, & in pur- Nieremb. l. 10. c. 9.

purpureum colorem vergente, oculis nigris, sed iride rubescente ex luteo, ac reliquo corpore cæruleo cinereoque. Vivit circa litora Oceani Australis; piscibus, quos rapit, vesci solet.

TLAUHQUECHUL dicitur avis peregrinæ gulæ: vivis dumtaxat piscibus vescitur, mortuos non attingit; raptu gaudet, specie similis est plateæ aut pellicano, sed coccineo pulcherrimoque universi ferè corporis colore, aut ex albo rubescenti, lato atque obrotundo circa finem rostro, cinereoque pupilla nigra, iride rubrâ rugosâ, fronte galli pavonis, auræve, depili pænè capite, candentique cùm universo ferè collo, & parte pectoris, & fasciâ nigrâ latiusculâ, caput à collo distinguente. Circa littora maris aut fluminum vivit.

CAP. III.

De Avibus Acolin, Quachiltone, & Acacalotl.

Nieremb. Hist. Exot. l.10.c.22. 28.24.

ACOLIN, Coturnicis est magnitudine fusca, prolixo rostro & curvo in inferiora, pedibus longis: juxta aquarum summitatem cursitat celerrimè, nunquam ferè volat. Versatur in lacu Mexicano. Vescitur pisciculis & ipsa esca vulgò. Benè Coturnicem aquaticam dixeris.

QUACHILTONEM, seu *Avem siliquastrini capitis*, aliqui Jacacintli vocant. Color illi purpureus, ex nigro intersertis pennis. *Rostrum* initio pallet. Adolescentibus rubet calvities juxta rostri exortum. Fulicam imitatur. Lutea crura in virorem assurgunt, in quatuor desinētia digitos pallidos, citra ullam membranam. Oculi nigri, iris fulva.

Lacustris avis est. Piscibus vescitur, ipsaque non ingrata palato. Intempesta nocte, & sub primo mane gallinaceorum ritu canit.

ACACALOTL mas seu corvus aquaticus à cauda extrema ad rostri usque acumen quatuor ferè spithamas longâ, & mediocris amplitudinis; crura sesqui spithamea, *rostrum* arcus instar incurvum, duos palmos longum, ac mediocre tenue: pedes in quaternos finduntur digitos nigerrimis munitos unguibus: crura minus nigrescūt digitis, rostrum cyaneum est, ac caput exiguum. Plumæ infernæ fuscæ insertis rubris, superiores verò promiscuè purpureæ, subnigræ, virides atque splendentes: *cervix* est septem digitos longa. Caput collumque pennis fuscis, albis & viridibus teguntur ac paulisper fulvescentibus. *Oculi* sunt nigri, iris verò sanguineo tegitur colore. Cęterum ab externis oculorum angulis usque ad rostrum, uncię unius intervallo deplumis & glabra est, pellis rubescensque in albo. Alæ viridi splendentisque subtus pellucent colore, & qui pro variis solis repercussibus evariet atque mutetur; supernæ verò prope exortum passeæ sunt, deinde verò viridi atque pavonino spectabiles colores. *Indigena* Mexicanæ plagæ avis est: versatur circa lacus, ac piscibus victitat. Masculus fortassis est ejus avis, quam recentiores vocāt Arcuatam, aut illi saltem congener. *Educat* filios veris tempore juxta lacustria loca.

Bonum præstat alimentum, nec valdè injucundum, crassum tamen, atque (ut lacustres aves decet) piscosi odoris.

CAPUT IV.

De Avibus Xomotl, Acototloquichitl, & Acacacahoactli.

XOMOTL palmipes est, dorso & alis desuper nigris, pectore fusco. Cristatam iracundia facit. Pennas intexebant Indi suis vestibus. Nieremb. l.10.c.41. 35.36.

ACOTOTLOQUICHITL seu *Passer aquaticus mas*, passerem similitudine & forma simulat. Rostrum tamen nigrum, crura & pedes fulvi, inferiora corporis plærumque candida. Cætera fulva, candore aliquo & nigrore variegata. *Reperitur* in Mexicanis pla-

nis pla

nis plagis. Juncetis & carectis insidet, ibique *nidificat*. Non minus occinit quàm Sol pergit. Ab ejus exortu ad occasum contumaci garrit sonitu mures imitante.

ACA CAHOATLI seu *Avis aquatica raucum sonans*. Halcyonum species illa est inquit Nierembergius, quam nostri marinetum Piscatorem vocare solent, circa aquarum fluenta victus gratiâ à congenita quadam versantem naturâ. Anate ferâ paullò minor est, colloque & rostro spithameo: hoc tres digitos latos prominet, medio, cùm sortitur crassiudinem, in aciem desinit, ac morsui est per opportunum. Supernè verò nigrum est, infernè album, & pallescens circa latera. *Oculi* nigri sunt, iris rubra prope pupillam, deinde pallida, ac demum candens. Ab oculis ad rostri usq; exortum fascia procedit viridi pallescẽs. *Crura* pedesq; in digitos fissi virescunt, extrinsecus, intrinsecus verò inclinãt ad pallorem, color totius corporis magna ex parte albus est, fulvis pennis insertis, verum superna magis fusca sunt, inferna verò candida. *Alæ* infernæ cinereæ, ac desuper circa extrema nigræ, mox è fulvo rubescentes, deinde pallescentes ex fulvo, ac demum fulvescentes ex fulvo, ac demum fulvescentes circa dorsum. Piscibus *victitat*: mitescit minimo negotio, nec est *cantu* insuavis, indulgenter tamen ac blandè vermiculis & aliis animalibus exiguis, quæ in paludibus gignuntur, est alenda. Carne etiam vescitur, & aliis non paucis, ubi fieri aliter non possit. Crassi est nutrimenti, neq; dissimile ei, quod anates feræ præsentare solent. *Indigena* est Mexicanæ plagæ, & verè educat inter juncta sobolem. Mirum est, cum sit cervix pro ratione reliqui coloris longissima, in quam brevitatem illã. Cum libet contrahat, quod frequentiùs facere solet. *Cauda* pusilla est, nigraque, & nihil præ se ferens splendoris, quæ in majorem procedit amplitudinem. Patrio nomine appellant *tolcomoctli*. Similis omnino esset hæc avis compari, nisi rostrum desuper nigricaret, subtus rubesceret, velut pedes & crura, nec per universum corpus fulvum, nigrumq; promiscuè cerneretur.

CAPUT V.

De Avibus Iacacintli, Xlepapantototl, & Hoactli.

IAcacintli seu *rostium spicæ mayzii*, tres pænè spithamas est longa, virentibus cruribus, capite ventreq; cyaneis, sed in purpureum vergentibus, alis promiscuè fulvis nigrisque, luscis oculis ac rostro, sed in coccineum prope exortum vergente, quod tres pænè digitos latas lõgum est, anteriori parte capitis depili & calva. Piscibus juxta lacus & flumina vivit. Edulis est ejus caro, sed nec bono, nec grato alimento. *Nieremb. H. Exot. l. 10. c. 43. 44. 45.*

XLEPAPANTOTOTL Anatis ferè species est, importuna Mexicanæ paludi, *rostrum* tamen in acutum finit: nullus illi negatus color. Pulchritudinem varietas dedit, pulchritudo nomen.

Nec contemnendi spectaculi est HOACTLI, sive TOBACTLI, id est, *avis sicca*, lacus Mexicani alumna, ternas spithamas à rostri ipsius acumine ad caudam postremam longa, ac gallinæ nostræ magnitudine. *Crura* prolixa, pedem, *rostrum* cum uncia trientem, crassitudine verò pollicem æquans. Supernè id nigrum est, lateribus autem pallens, ac infernè nigrum & subfuscum. *Oculi* sunt magni, iris lutea, & palpebræ rubeæ: vertex plumis nigris tegitur, itemque crista insigni, similiter nigra: *collum, venter*, corpusque universum candet: sed *cauda* cinerea est, velut & desuper alæ, nam infernæ sunt albidiores, superiores alarum partes virore quodam splendent. *Dorsum*, etsi candidis tegatur plumis, pennis tamen nigris in virentem splendorem inclinantibus vestiri solet. *Pedes* qui in digitos fissi sunt, & crura quoque, pallescunt. Alba fascia circumcingitur caput, à rostri exortu ad oculos usque procedente Lacus Mexicani advena est, vocaturque ab Hispa-

Hispanis indigenis, velut & quædam aliæ aves, martinete piscador, ob piscium quibus alitur capturam. Arundinetis educat sobolem, gravem infert morsum, ac gravem similiter *vocem* edit.

CAP. VI.

De Avibus Heatototl, Achalalactli, & Amalozque.

Nieremb. H.E. l. 10. c. 47. 48. IDoneum quoq; conspectum HEATOTOTL, seu *avis venti* exhibet. Magna *crista* exornatur, orbiculari, ac coronæ modo eminenti, & paulisper candida. *Pectus* è fusco vergit in cinereum: venter albus est, ac pedes plani: crura fulva, & pennæ circa ea ortę: *cauda* orbicularis, & variata infernè candido, pulloque colore, supernè verò fusca. *Alæ* subdus candentes, cinereæ ac pullæ sunt, desuper nigræ, candidis tamen quibusdam insertis pennis; reliqua verò eadem quę aquaticis est natura.

Similis alteri HEATOTOTL, quæ anate domestica paulò minor est, *rostro* atro, tenui, obrotundo, ac prope extrema contorto, plumis infernè candidis, supernè verò juxta femora fulvis, lineis tamen nigris intercursantibus; circa residuum verò, & caudam fulvis. *Alæ* sunt subtus cinereæ; supernæ verò fuscæ, nigræ atque albæ. *Caput* est nigrum cristatumque, sed ab occipitio teniæ albæ utrimque procedunt ad oculos, qui atri sunt, & lutea constant iride, cum cætera sint similes avibus incolentibus paludes.

Suus quoque torques argenteus honestat ACHALALACTLI, seu *avem piscium vibraticem*. Alij vocant Michalacti. Columbina est *magnitudine*, & forma, *rostro* nigro acuminato, tres digitos longo, & pro corporis proportione crasso; *caput* crista ornatur è colore cyaneo in nigrum tendente, longaque. *Venter* candidis tegitur plumis, & collum torque candenti insignitur: *alæ* infernè albescunt, sed postremis partibus videntur fuscæ, & candicantibus maculis interstinctæ, supernè verò sicut reliquum corpus sunt cyaneæ, extremis partibus nigræ, & albis undique respersæ maculis. *Cauda* partim nigra, partim cyanea est, sed maculis albis per intervalla quoque variata. *Crura* rubea sunt, *pedes* diversi in digitos, in atros ungues desinentes; oculi nigri, & iris candescens. Advena avis est huic Mexicanæ regioni, versaturque juxta fontes & flumina, pisciculis & aliis aquatilibus victitans edulis, sed reliquarum avium palustrium sapore atque nutrimento.

Neque exiguus decor est AMALOZQUE, seu *avi rubescentis colli*. Palustris ea est, nostrati turturi magnitudine par, *cruribus pedibusque* in digitos fissis, atque ex albo rubescentibus, nigris unguibus, *rostro* medio circiter longo, exili & nigro, atris oculis, & iride rubra, pectoris & ventris, & alarum inferna alba sunt; sed cauda, quæ mediocrem magnitudinem nanciscitur, fulvo & nigro colore est inspersa: at collum pectusque torques bini, minimi ferè digiti distantes intervallo, nigrique cingunt, quorum anterior undiquaque circuit, posterior superna deficit ac disparet parte. Ex utroque latere maculæ binæ candentes, pari amplitudine, supra oculos versus collum, illud ferè attingentes, discurrunt. Superna corporis, adeoq; ipsa cauda, albo, nigro, fulvoque sunt colore; alæ verò desuper fulvo & fusco. Indigena est avis, lacus Mexicani alumna, ac veris tempore educans, sobolem. *Estur* caro, quæ eodem quo cęterarum aquaticarum est nutrimento. *Vescitur* ipsa culicibns, pisciculisque & vermibus lacustribus: vehementiùs *perstrepit* quam pro corporis ratione, nec tamen potest garrulis avibus adnumerari.

CAP.

CAPVT VII.

De Avibus Farrensibus.

INsulæ Farræ à plumarum copia nomen adeptæ videntur. Cum enim avium sint fœtura fælices, non mirum & plumarum abundare copiâ. Cæterum aves quæ ibidem reperiuntur, in aliquot distinxit classes Hojerus.

Hojerus in Epist. ad Clusium.

In prima CLASSE *Lundam, Alkam, & Lomvviam* invenies. *Illa* mole corporis Anate est inferior, rostro rubente & latiusculo, pectus candida, tempus & alas nigra, pedes rubra. Revertitur primo vere. In præcipitibus celsarum rupium cavernis nidificat. Ova gallinaceis tum colore tum magnitudine paria edit. Quo sub autumnum abeat ignotum.

Alka illa aliquanto major est, rostro lato & nigro, itemque corpore, nisi quòd sub pectore & extremis alis albicat. Pedes nigri, caput deniq; fuscum, nisi linea alba ab utroque oculo ad rostri partem proximam duceretur. Nidificat in editissimis scopulis. Ova ex albo & nigro maculata ponit.

Lomvviæ quę illa major, corpus totum est nigrum excepto pectore quod albet. Pedes nigri, rostrum nigrum acutum, oblongumque. Ova in editioribus scopulorum marginibus excludit, cyanei quidem coloris, sed lineamentis undique diversorum colorum mirè variegata ac velut picta.

In altera CLASSE, duas diversas species ponit, quæ quod pedes ad incedendum inutiles habeant, nũquam terram ingrediuntur, & mole corporis minorem æquant Anserem. Prior *Ildbrimel* vocatur. Caput ejus fuscum, sub collo circulus albus, pectus candidum. Tergum & alæ nigricant, maculata passim punctis albis, pedes nigri. Fortè est mergus Farrensis maximus Clusii. Creditur in undis marinis Alcyonis more fœtum producere.

Clus. Exot. l 5. c. 6.

Altera est *Goifugel* rostro admodum lato & incurvo. Capite oblongo atque nigro. Alis exiguis, pedibus nigris ad incedendum ineptis. Oculorum margines candido circulo tinguntur. Rarissimè & nonnisi aliquibus annis visitur, nec ubi fœturæ operam det, ignotum.

Tertiam CLASSEM tres species forma discrepantur, tempestatum prænunciæ, & quæ in alto tantum Oceano versantur, constituunt. Prima est *Hafflert* seu Equus marinus, ut inconvenienter appellant, quæ magnitudine gallinam mediocrem, forma falconem utcunque æquat. Cinericio est colore, maculis albis passim interstincta, rostro incurvo velut falconis sed breviore. Ad ejus conspectum exhorrescere & littora legere piscatores solent. Certi tempestatem in propinquo esse noxiam.

Altera dicitur *Stormfinck* passere paulo major. Tota est grisea, sive maculis, rostro admodũ exili. Pegasum præ superiore rectius dixeris. Siquidē super ipsos fluctus incredibili pedum velocitate transcurrere, ac nimbi instar ferri solet. Videtur illi cognata quam Oviedus Patines à Nautis vocari reliquit. Catervatim si navigantibus appropinquet, deponenda esse subitò vela innuit.

Oried. l. 14 Hist. Ind. c. 1.

Tertię nomen est *Barnfiard.* Magnitudine hæc Passeri par, sub pectore candicans, collo dorsoque nigricans, rostro nigro & nonnihil latiore, pedibus rubris. Tam velocem se natando præstat, quàm Stormfinka currendo.

In *quarta* CLASSE duæ diversæ Anserum species censentur. Prior *Helsingegans* capite & collo nigro, circulo albo cincto, pectore albo, alis gryseis, tergo cyanei coloris, pedibus rubris, magnitudine Anati respondens dici

Altera *Erandgans* ansere sylvestri pænè minor, capite & pectore griseis, collo rubro circulo cincto, alis, collo, pedibus rubris. Rarissime in Farris conspiciuntur, neque ibi fætificant. Unde veniant, & quo nigrēt, nemini cognitum. Mutationem magistratus ubi apparuerunt imminere, superstitio ex longa experientia credidit.

Vltimum locum sibi *Skua* vendicat, avis aquilino generi & corporis mole & rapacitate respondens. Rostrum

habet curvum. Sed non admodum latum, pennas corpus tegētes griseas, sola alarum extremitate albicante, pedes griseos. Pisce vescitur, sed & in omne genus avium grassatur. Fœtum negligenter ex ovis griseis, grandioribus, anatinis similibus, quæ exilibus nigris maculis notata sunt, in apertis campis producit. Aliter eam describit Clusius, & eandem ferè cùm vulture aquatico Oviedi existimat.

Clusius Exoticor.

CAPUT VIII.

De Avibus Lomsbay, Vulturibus aquaticis, Flamencos dictis, & aliis quibusdam.

Navigat. Holland.

AVes LOMSBAY ab Hollandis dictæ, corpore sunt magno, alis parvis, ut mirum sit, tam gravia corpora attollere posse. Frequentes circa portum Lomsbay in insula Aurangia, *volant*, unde & nomen invenere. *Nidulantur* in præruptis montium locis. Unicum duntaxat ovum pariunt. Ab hominibus nihil metuunt, etiamsi in suis nidis comprehendantur.

Nieremb. H. Exot. l. 10. c. 82.

VULTURES AQUATICOS facit Oviedus mole tam grādes quàm magnus Larus est. *Rostrum* habent Larorum, sed magis mucronatum. *Pedes* diversi generis, sinistrum anatum & anserum instar planum, dextrum curvis unguibus instructum. *Vescuntur* piscibus & avibus, iidemque cùm illis qui Astures aquatiles ab Hispanis vocantur, de quibus Hernandes in Paralipomenis agit, esse putantur. Frequentes sunt in Hispaniola & insula quæ à Divo Johanne nomen accepit.

Avis quàm Hispani FLAMENCO vocant, grui est formâ non absimilis. Juniores habent plumas candidas, ubi adoleverunt, mirâ elegantissimorum colorum varietate distinguuntur. Gregatim volant, sed haud altè. Juxta littora insulæ Cubæ atque in ipsis marinis fluctibus *victum* quærunt, salsis undis ita assuetæ, ut quum ab Indis domi aluntur, (nam & cicurantur) sal potui earum necessariò admisceatur. Habent & insulæ *Bermudæ maritimas*, quæ in subterraneis cavernis cuniculorum instar, nidulantur & ova sua ponunt, magnitudine & colore gallinarum ovis paria, ipsæ carne sunt obesâ, & grati nutrimenti.

De Laet. Indiæ Ocid. l. 1. c. 11

Idem l. 1. c. 20.

Colophonem isti de Exoticis Avibus promiscuæ historiæ imponant illæ in Peruano ciconiis majores. Plumis sine ulla mixtura candidissimis, cruribus altis. Rariores sunt. Binæ ut plurimum incedunt. Et piscib. victitant. De reliquis quæ ad sua genera referri poterant, vide Notas.

Idem l. 10. c. 5.

TITULUS III.

DE AVIBUS BRASILIANIS:

Ex Georgii Marcgravij Historia Naturali Brasiliæ.

De Avib. Brasilianis in genere notetur: Vix ullibi elegantiores Aves reperiri quàm in Brasilia, si varietatem plumarum & colorum species; verùm nulla ferè suave canit, ita ut cantu longè à nostratibus superentur.

CAPUT PRIMUM.

Nhandugvacu. Iacana, variæ ejus species. Curicaca.

NHANDUGVACU Brasiliensibus, EMA Lusitanis; Struthio avis. Ingentes hic reperiuntur, minores tamen aliquanto Africanis. Longa illi *crura*, inferiora sesquipedem, superiora pedem circiter longa. Tres habent in pedibus digitos anterius versos, unguibus nigris, crassis, haud acutis præditos; posterius unum digitum, sed rotundum, grossum, unde difficulter in area levi aut tabulato possunt incedere, sed facilè labuntur. *Collum* gestāt incurvatum, ut Cygnus vel Ciconia; Longitudine circiter duorum pedum: *Caput* anserinum, *oculos*

culos nigros habent pulchros; *rostrum* compressum, non admodum latum, duos & semis digitos longum. *Alas* habent parvas, & ad volandum ineptas, quarum tamen unam instar veli erigentes citissimè cursum promovent, ut vix, ac ne vix quidẽ à cane venatico superari possint. Plumas habet gryseas per totum corpus, ut grus, in dorso longiores & elegantiores, & corpus plumis tectum ferè rotundum apparet. *Caudam* non habet ejusmodi cristis præditam, ut vulgo pingitur, sed plumæ sunt per dorsum expansæ ad anum usque.

Tesseras lusorias, aliaque ferramenta lubenter deglutit, sed non concoquit, at integra per anum reddit: *Vescitur* fructibus & carne.

Frequens in Capitaniæ Serigippo campis, itemque in Capitania Rio Grande. In Pernambuco non visitur. *Caro* illius bona ad comedendum.

IACANA Brasiliensibus, gallina aquatica, Waterhun / diversæ reperiuntur illius species, colore differentes. Hæc elegantissima, magnitudine Columbæ, sed cruribus multo longioribus, flavi coloris, cui viriditas immixta. *Crura* inferiora plus quàm duos digitos longa, superiora (maximam partem nuda ut aquaticis) paulò minus: quatuor habet in pedibus digitos, quorum medius è tribus antrorsum versis, duos digitos longus, reliqui duo paulò breviores, quartus retrorsum versus, pedem, aut etiam amplius longo: omnes autem unguibus semidigitum longis & flavis armantur. *Cauda* brevis, ut gallinæ sylvestris; *pennæ* in dorso, alis & ventre ex viridi & nigro mixtæ, sub cauda albæ: versus collum, & in toto collo & pectore ejusdem coloris cum plumis quæ in collo pavonum aut columbarum quorundam visuntur. *Caput* habet parvum, ut gallina sylvestris, quod tegitur membranaceo quodam tegumento rotundo, coloris ut gẽma Turcois. *Rostrum* rectum gallinaceũ, plus uno digito longum; ab initio ad medietatem egregij miniati coloris, reliqua pars eximij flavi, cui aliquid viriditatis admixtum. Frequentissima in palustribus Brasiliæ locis ubiq;. *Caro* illarum edulis, sed haud magni pretij, sunt enim plerumque macræ.

Alia species appellatur à Brasiliensibus *Agvapecaca*, priori figura & magnitudine par; verùm colore diversa & inferior. *Pennæ* illius sunt ut in dorso prioris, *alæ* magis brunescentes: Carent autem mitella, at in qualibet ala interius habent corniculũ directum, quibus se defendunt.

Tertia species prioribus figura & magnitudine æqualis, colore autem differens, totum *caput*, *collum*, *dorsum*, *cauda*, nigri sunt coloris, initium alarum brunni: reliqua viridis; extremitates remigum brunni: *pectus* & infimus *venter* itidem brunni coloris, uti & crurum superiorum medietas superior. *Rostrum* rectum, crocei coloris, cum cuticula ruffa in exortu illius & parte capitis anteriori. *Crura* nuda, *pedes* cinerei. In qualibet *ala*, antica parte habet corniculum simile flavũ.

Quarta species itidem figuræ est ut reliquæ. *Rostrum* illi flavum, mitella cutacea in initio capitis propè rostri exortum rubens, processus habens ad latera extensos more gallinarum Numidicarum. Totum *caput*, *collum*, *pectus* & infimus venter plumis vestiuntur nigri coloris, *dorsum*, *cauda*, & initium alarum ruffum, seu dilutè brunnum; remiges alarum pennæ thalassici coloris cum extremitatibus nigris. Sed hæ remiges teguntur ruffis illis in exortu alarum, nec videri possunt nisi cum avis volat. *Crura* longa, digiti pedum longi, quilibet quatuor internodiis, cinerei coloris. Quælibet *ala* in anteriori parte habet corniculum acutissimum coloris crocei.

CURICACA Brasiliensibus à clamore dicta, *Masarino* Lusitanis, avis Numerio, judicio Clusij, similis: magnitudo illi mediocris Anseris: *capitis* autem magnitudo ut Anatis: *collum* sex digitos longum, tres crassum, aut paulò plus: *Rostrum* sex digitos longum, incurvum planè ut ensis Hungaricus, coloris ex igneo fusci. *Corporis* longitudo à collo ad podicem undecim digitorum, caudæ novem, desinentis cum fine alarum. *Crura*

octo digitos longa, pedes duos & semis; rubri instar anatis sed non plani, quatuor digitis & unguibus nigris, tribus anterius, uno posterius verso. *Caput* & *collum* habet plumas albas flavo mixtas, & in superiore parte paulùm oblongas: *Oculi* illi sunt nigri, circulo ruffo. Circa oculos & sub origine gutturis cutis nigra. Totum corpus nigris pennis vestitum, excepto dorso, capite & ventre, ubi cinereæ obscuræ, & in medio alarum albæ, cano mixtæ, ut in ciconijs. Reliquæ pennæ corporis, initij & finis alarum, & totius caudæ nigrę. *Tibiæ* superiores ad medietatem usque carent pennis, nam aquatica est avis.

Carnem bonam habet; quam sæpè comedi coctam & frixam butyro.

Alia species reperitur huic similis, sed multo minor, & magnitudine ferè gallinæ, quæ vocatur *matui tui*.

Frequens est ad Flumen S. Francisci, in Itapuama & alibi.

CAPUT II.

Tiiepiranga. Iacapu. Iambu. Gallina Africana. Gviratangeima. Iupujuba, Sayacu. Ani. Gvira guainumbi.

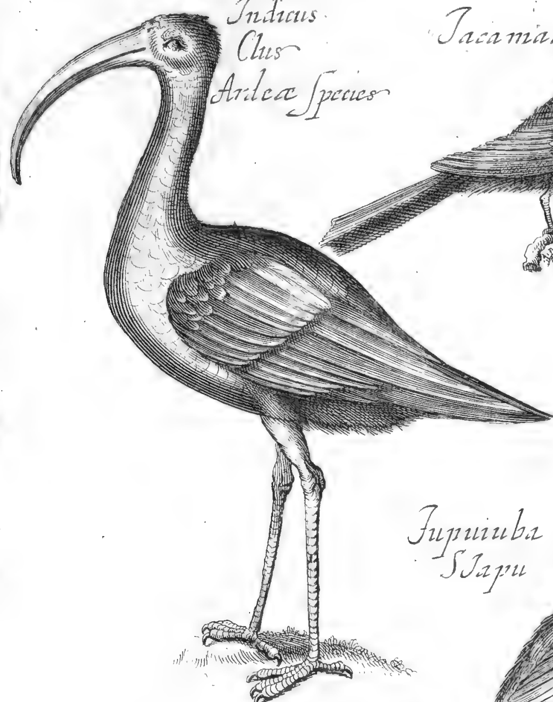
TIIEPIRANGA Brasiliensibus, Avis alaudæ magnitudinem paululùm superat, & cantum passeris nostratis æmulatur. Totum *corpus*, collum & caput egregiè rubicundi seu sanguinei est coloris: *alæ* verò & *cauda* splendidè nigri; præterquam in initio alarum, ubi aliquid rubicundi admixtum est. *Crura* nigra, inferiora quidem nuda, superiora autem nigris penis vestita. *Rostrum* instar passeris, superiori parte nigrum, inferiori versùs acumen nigrum, reliqua versùs caput album. *Pennæ* in capite breviores, quas crispare interdum solet more Passerum. Omnes pennæ totius corporis interius sunt nigræ, exterius rubræ, ita tamen complicatæ, ut exterius totæ rubræ appareant. *Cauda* longitudine fermè tres digitos ęquat. Digiti pedum quatuor & ut in plerisque avibus dispositi.

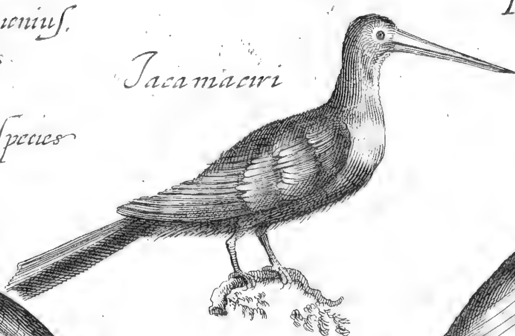
Alia hujus species reperitur *passeris* magnitudine; quæ pennis per totum corpus vestitur ex cinereo cæruleſcentibus; alæ tamen quodammodo ad thalassinum colorem accedunt. In ventre & inferiori parte colli seu gutture albicat, vel potius argenteo colore nitet. *Crura* cinerei coloris, ut & *rostrum*, quod ipsi simile Fringillæ. Digiti pedum quatuor secundum communem avium modum.

JACAPU, Brasiliensibus; Avis magnitudine Alaudæ, cauda extensa, alis brevioribus: cruribus brevibus & nigris; unguibus acutis ad quatuor digitos: rostro paulum incurvato & nigro, semidigitum longo. Totum *corpus* vestitur pennis nigris splendentibus; sub gutture tamen nigredini illi maculæ coloris cinnabrij sunt admixtæ.

JAMBU Brasiliensibus dicta avis est perdix, nostratibus quidem, magnitudine par, uti & figura. *Pennæ* autem per totum corpus obscurè flavescentes, verùm fusco mixtæ atque maculatæ.

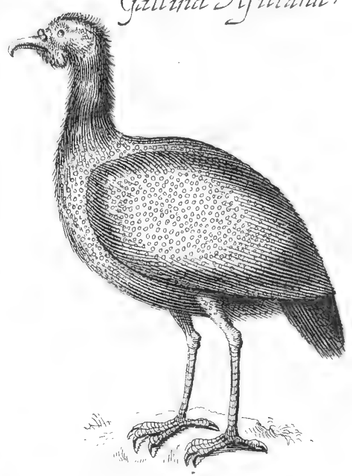
GALLINA Africana ex Insula do Majo, magnitudine nostratium gallinarum, figura corporis ferè ut perdix: *collum* item coronatum portans, & *caudam* perdicis habens inferius dimissam: *pedes* gallinaceos: *rostrum* flavum: & in capite mitellam cutaceam fuscam: ad latera porrò capitis *alba*, ut & ad quodlibet latus propè rostrum cristam rubram ad latus protensam. Totum *corpus* vestitur pennis nigris, quæ elegantissimis maculis albis variegatæ sunt, in alis quidem oblongis, in reliquis autem partibus rotundis; suntque in dorso minores, quàm in reliquis partibus. Huic similes vidi è Sierra Lyona advectas, sed eorum collum circumligatum seu circumvolutum, quasi linteamine membranaceo coloris cinerei cæruleſcentis. *Caput* tegit crista obrotunda, multiplex, constans pennis elegāter nigris. Punctula albicātia per totius corporis ambitum,

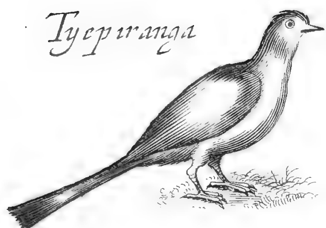

Curicaca
Numenius Indicus Clus Ardeæ species

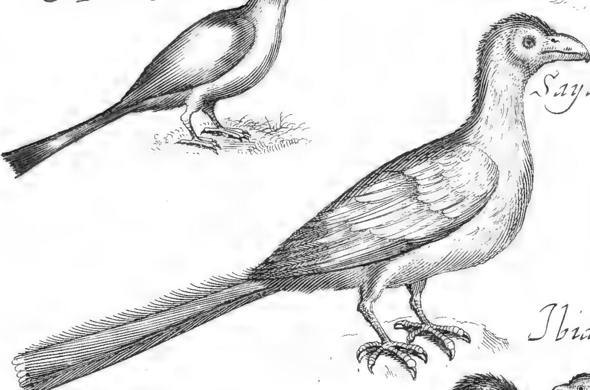

Jacamaciri

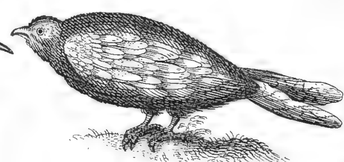

Jacana Wasserhun.

Jupuiuba S. Japu

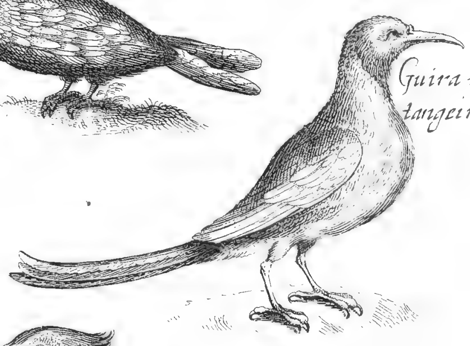

Gallina Africana.

Tyepiranga

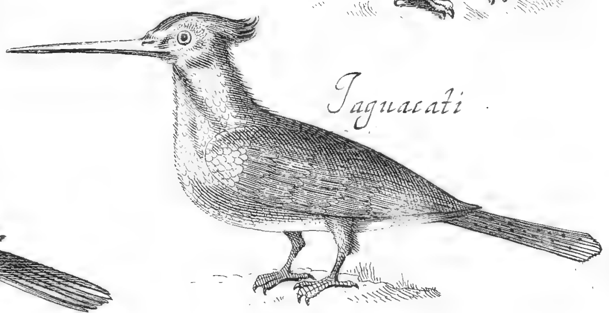

Sayacu

Ibiau Noitibo

Guira Guainumbi

Guira-tangeima

Mituporanga

Jaguacati

bitum, quasi umbra thalassina variegantur.

Congensibus hæc avis dicitur *Quetele.*

QUIRATANGEIMA Brasiliensibus; Avis paulò major Alauda, Picæ variæ æqualis. *Corpus* habet circiter tres digitos longum, *collum* sesquidigitum: *Caput* parvum, *rostrum* rectum, acutum, digitum longum, crura pedesque, ut reliquæ aves communiter: *Caudam* longam, rectam, quatuor digitos longam: Color *rostri* niger, excepta inferiori parte, ubi inseritur quæ aliquid fusci habet: *Caput* nigerrimum & collum usque ad initium pectoris. Colli superior pars à capite ferè ad initium dorsi uranica est: per initium dorsi transversam habet maculam nigram usque ad alas extensam: *alæ* autem sunt nigerrimi coloris, verùm in medio secundum longitudinem habent maculam albam sesquidigitum longam: *Cauda* quoque tota nigra: reliquum corpus coloris uranici: *Crura* subcærulea. *Oculorum* pupilla subnigra, albo subflavo.

Nidificat in altis arboribus *Acaya*, idque libenter propè ædes. Nidos egregios exstruunt hæ aves, cylindraceæ figuræ, & appendunt magno numero extremitatibus ramorum; qui constant è virgultis. Clamant ferè ut picæ variæ nostrates.

JUPUIUBA seu JABU Brasiliensibus, ejusdem formæ cum præcedenti, & eodem modo in eadem arbore nidificans (una est fœmina, alter mas) cauda paulum breviori. *Corpus* habet totum nigerrimis pennis vestitum: in utriusque alæ medio maculam flavam digitum longam; in extremitate dorsi, & propè anum tota est flava (vidi quoque totaliter nigras, dorso sanguinei coloris) cauda inferius ab exortu ad medietatem flava, reliqua medietas nigra, superius nigra in totum, solum in ea ad latera utraque usque ad medium pennam habens flavam. *Crura* nigra & pedes. Rostrum sulphurei coloris: *Oculi* Sapphyrini, pupilla nigra: *linguam* cæruleam habet anterius fissam seu duplicatam.

Propè ædes domini Ingenij *Tupucuraj* arbor *Vti* sita, in qua plus quàm quadringenti nidi harum avium pendent, maximoque numero sunt hæ aves, quæ ter quotannis ibi pullos excludunt: nidus autem quilibet ex arido gramine, & pilis equinis aut suillis mixtis est compositus, coloris fusci, figura cucurbitæ angustæ cum suo alembico, longus in totum sesquipedem circiter, & ab infimo ad unum pedem altus, cavus ut bursa, reliquum superius ad semipedem simplum est, & sua extremitate pendet à ramulo extremo: omnes autem nidi ex ramulis minimis extremis arborum dependent.

SAYACU Brasiliensibus, Avis Fringillæ magnitudine: totum *corpus* vestitur pennis, coloris è cinereo & thalassino mixti, in alis autem & dorso thalassinum admiscetur, ita ut Sole illustratæ egregiè splendeant; *rostrillum* nigrum, *oculi* quoque nigri in totum.

ANI Brasiliensibus; Avis Turdelæ magnitudine, totaliter nigra, pennis, rostro, oculis, pedibus *Caudam* longam erectam habet; sex digitos longam: *Rostrum* altum, latum, digitum aut paulò plus longum: inferior pars directa ferè, superior alta, lata, semilunaris figuræ, & compressæ, ita ut acumen ferè superius habeat. *Crura* & *pedes* satis exiles, & in ijs quatuor digiti, duo anterius, duo posterius versi, more psittacorum. Clamat elata voce *yiiiiy* uno tono, in medio elevatiori.

Frequentes sunt in sylvis omnibus, verùm cibo inutiles.

GUIRA GUAINUMBI Brasiliensibus *Tupinambis*; avis magnitudine Columbæ advisum, quia plurimas plumas habet, sed revera corpus non superat magnitudinem Turdelæ. *Caput* paulò majus habet quàm Turdela: *rostrum* nigrum, duos circiter digitos longum, cujus superior pars paulò longior inferiore. Est autem *rostrum* superius & inferius in latere serratum instar serræ, inservitque dentium loco. *Crura* habet brevia, haud multum digitum excedentia, nigra; quatuor in

pedibus digitos, quorum unus retrorsum vergit, tres antrorsum, sed primus versus interiorem pedis partem brevior, medius longissimus, & tertius iterum brevis, sed non æqualis cum reliquis exortus: primi enim exortus est ad pedem, secundi itidem, tertij verò propè tertium articulum medij, habetque primus tres, secundus quatuor, tertius ibidem tres articulationes, qui retrorsum vergit duas. *Vngues* nigri deorsum incurvati. *Cauda* longissima, directa pennis paucis rectis, digitum circiter lata, sed decem longa: & quidem duæ tantum pennæ extremam caudam constituunt, quæ ad duos digitos plumis carent, in extremitatibus autem rursus plumas habent ad duos digitos. *Corpus* totum sex circiter digitos longum est. *Pennæ* elegantissimę: nimirum in capite quasi mitram gerit ex pennis Sapphyrinis, quæ propè exortum rostri Turcoidis colorem referunt: in medio autem hujus mitræ macula visitur nigra magnitudine grossi Misnici. Infra oculos (qui flavi sunt, pupilla nigra) etiam nigras pennas habet Sapphyrinis mixtas: *guttur* inferius, totum pectus & totus venter obscurè luteum habet colorem; superior colli pars, totum dorsum, alæ & cauda viridis seu graminei est coloris, sed cui (præsertim in alis & cauda) thalassinus admixtus, ut in collis anatum & pavonum; à genibus ad ventrem crura superiora pennis virentibus sunt prædita. In medio collo inferius quasi pro insigni gerit tres vel quatuor pennulas nigras, & circum eas Sapphyrinas, quæ maculam quandam seu notam constituunt.

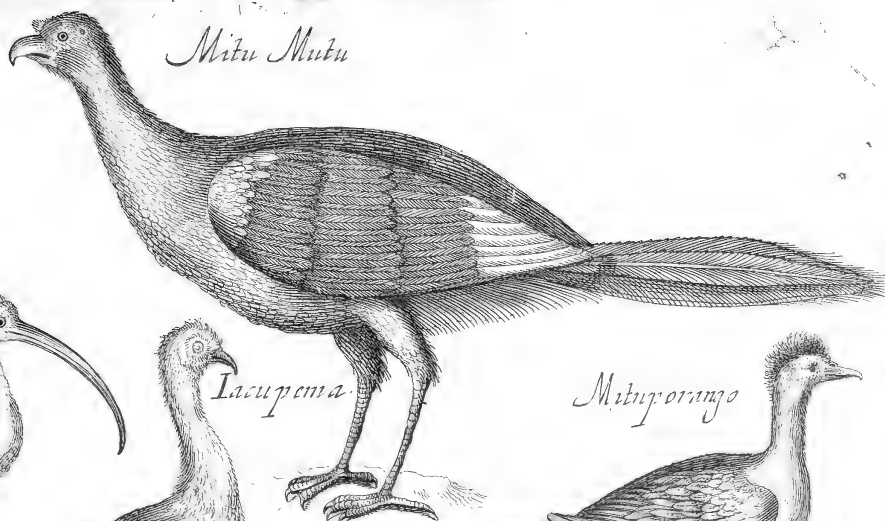
CAP. III.

Iaguacati gvacu. Mitu. Mituporanga. Ibijau.

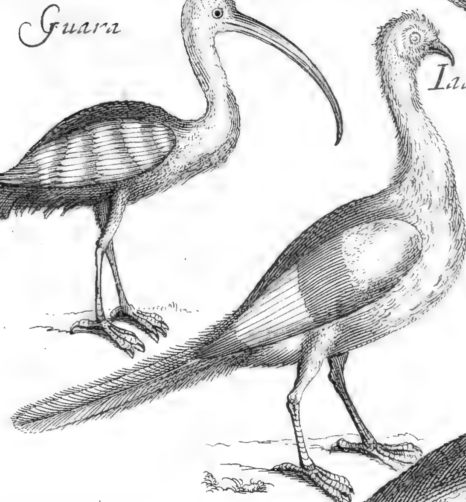
IAGUACATI GVACU Brasiliensibus, *Papa Peixe* Lusitanis, nam piscibus victitat. Avis Turdelæ magnitudinem æquat; figura corporis ut Picus major. *Rostrum* habet nigrum, rectum, & in extremitate acutum, tres fermè digitos longum: *Oculos* nigros & *crura* brevissima nigra: superiora crura ex parte carent plumis; in pedibus digitos quatuor, (unum retrorsum) inæqualis longitudinis, duo enim versus exteriora pedis breves sunt, tertius interior longè brevissimus & remotior. *Vngues* nigri. *Cauda* duos digitos longa, excedens alarum fines. *Pennæ* totius corporis superiores, nimirum in capite, collo, alis, cauda sunt ferruginei coloris & splendentis: Circa collum transversim, annulum habet ex albissimis plumis; guttur, inferius collum, pectus, & totus venter pennis vestiuntur albis, propè utrumque oculum etiam maculam habet ex albis pennis: in cauda autem albæ pennæ interseruntur guttatim, ut & in alis, sed quæ vix videntur, nisi cum alas explicant & volant.

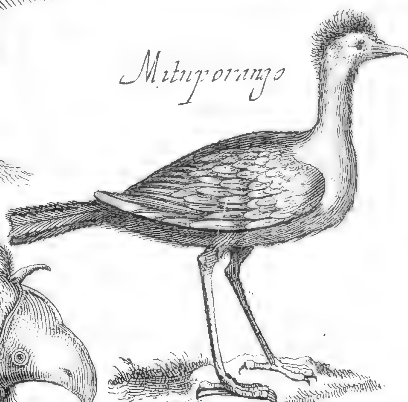
MITV vel MYTV Brasiliensibus dicta avis ex Phasianorum est genere, major gallo gallinaceo. *Corporis* longitudo à collo ad exortum caudæ est decem digitorum: colli longitudo sex digitorum, totaliter nigris pennis est vestita, excepto ventre & sub ano, ubi brunni coloris est, ferè ut perdix. Tenuiores sunt pennæ ad collum, caput, & in pectore, & holosericum villosum nigrum pulchritudine æquant. In summo capite habet pennas nigras complicatas in planissimam quasi mitellam, ut nesciens vix possit agnoscere, quas irascens, aut etiam aliàs in cristam erigit. *Rostrum* habet insigne, non crassum, incurvatum, sesquidigitum ferè longum; inferior pars ejus parva, superior fermè quadruplo major. Rostrum autem coloris est egregij incarnati, versus acumen tamen albicat. *Crura* habet gallinacea decem digitos longa, nimirum quatuor à pedibus ad genua, & sex superius, atque hæc vestita pennis nigris: digitos item quatuor gallinaceos, qui in exortu usque ad primam juncturam cuticula sibi invicem annectuntur, ut in alijs quibusdam avibus. *Caudam* habet pedem longam, instar gallo-pavi, quam semper in latum movet, *Kit, Kit*, clamãdo, ut il-

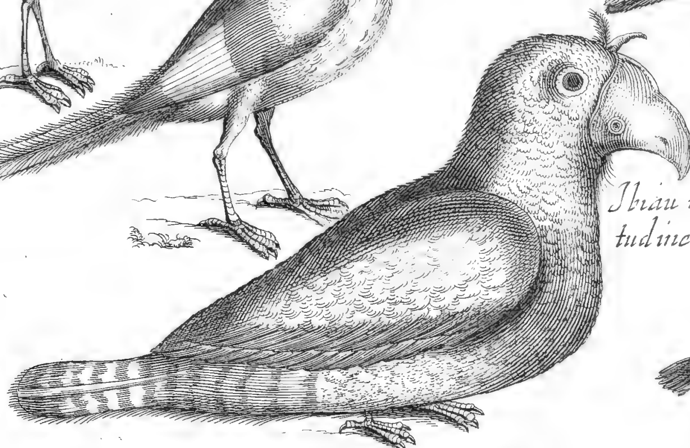
Tab 58

Mitu Mutu

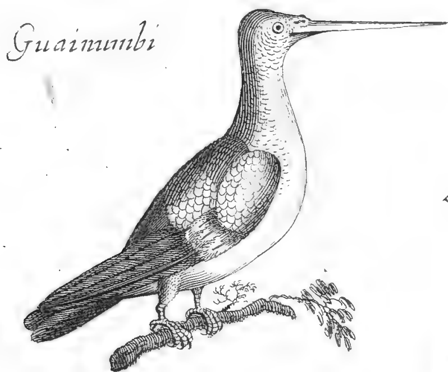

Guara

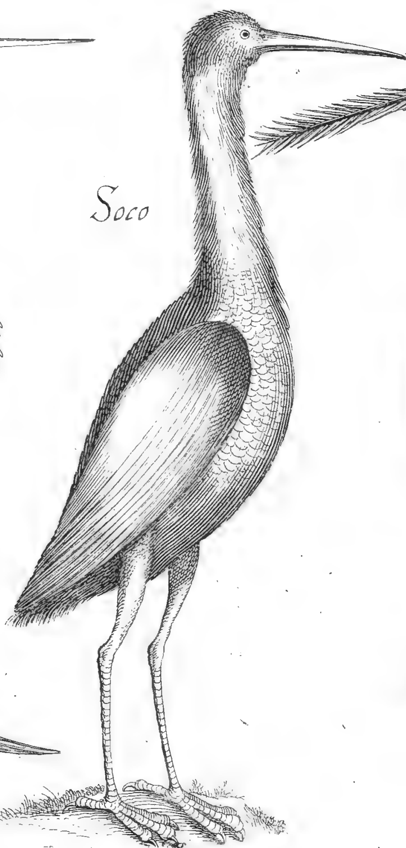

Iacupema

Mituporango

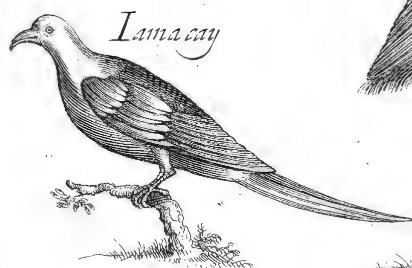

Ibiau magni-
tudine noctue

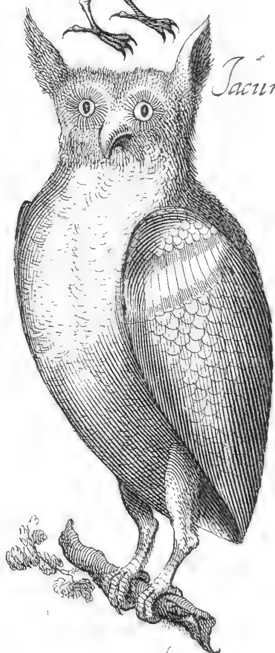

Matuitui

Guainumbi

Soco

Guira
querea

Iamacay

Jacurutu

utilli. *Caput* bene formatum, anserini magnitudine: *Collum* sex circiter digitos longum: *Oculos* habet magnos, egregios, nigros, & ponè aures maculam cutaceam albescentem ut gallinæ. Mansuescit facile. Lubenter in alto sedet ut gallo-pavi, scanditque arbores, utilli. *Carnem* denique habet admodum bonam. *Reperitur* & alia ejusdem species, quam *Mitupo-ranga* vocant Brasilienses, solo rostro & pennis capitis differens, hæc *rostrum* habet haud longum, satis crassum, non tamen ita altum ut *Mitu*, neque sic lunatum: ejus extremitas utrobique nigra, reliquum totum crocea cute vestitum, qualem & circa oculos habet. *Oculi* nigri egressi: collum & caput nigerrimas habet plumas instar holoserici; & in summitate capitis crispates atque cochleatim tortas habet pennas usque ad initium colli; has erigere in cristam crispam potest. Reliquum totius avis nigrum, cui nigredini hinc inde aliquid viridis transplendet. Circa anum albas obtinet pennas. *Crura* cinerea, figura ut *Mitu*. *Cauda* nigra, sed extremitates illius pennarum albæ. Et hæc quoque avis optimè mansuescit.

IBIIAU Brasiliensibus, *Noitibo* Lusitanis: Avicula Hirundinis magnitudine: *Caput* habet latum & compressum: *oculos* magnos, elegantes, nigricantes, pupilla atra splendente ellypticæ figuræ, exterius autem oculos ambit circulus ex albo flavescens. *Rostrillum* minimum habet, quod non excedit crassitiem dentis aranei, nec tam est longum: nares tamen patentes in rostro: *Os* amplissimum, quod clausum non potest videri, at quando rostrillum aperit, os ad oculos diducere potest, ita ut digitum ferè sit amplum; *Linguam* habet minimam. *Crura* alba, & secundum corporis molem parvula, vix semidigitum longa; quatuor in pedibus digitos, tres anterius, quartum retrorsum versum, unguibus incurvatis nigricantibus. Secundum longitudinem in unguiculo digiti medij cujuslibet pedis versus interiora habet pinnam quasi multipliciter sectam, seu dentatam, videturque unguiculus quasi plumatus versus interiora, sed non sunt plumæ, verùm cutacea materia & aspera. *Caudam* habet elegantem, quam in latum potest explicare, duos digitos longam, cum ejus extremitate etiam alæ desinunt. *Pennas* in toto inferiori corpore habet ex albis & nigrix mixtas, ut Nisus: In capite, dorso, alis & cauda nigricant, & albedo inspersa grata varietate: nonnihil quoque flavedinis albedini admixtum: uno verbo, nigra est & punctulata subtiliter hinc inde.

Reperitur & species hujus magnitudine Noctuæ, ejusdem coloris & conformationis. *Os* quando aperit, pugnum humanum facilè admittit.

CAPUT IV.

Guainumbi variæ species.

GVAINVMBI quæ & *Guinambi*, item *Aratica* & *Aratarataguacu* vocatur à Brasiliensibus, à Lusitanis *Pegafrol*, à nostratibus potest appellari Bloemen-Specht. Hujus autem multæ hic reperiuntur species.

Prima: Totius *corporis* aviculæ longitudo ab initio capitis (ubi rostrum est insertum) ad exortum caudę, duorum digitorum. *Capitis* magnitudo unà cum pennis magnitudinem cerasi dulcis mediocris æquat. *Colli* longitudo tres quartas partes digiti, corporis longitudo unius digiti est & quadrantis. Magnitudo autem corporis cum pennis olivam grandem vix æquat. *Rostellum* habet sesquidigitum longum, subrotundum, æquale, tenuè, & valdè acuminatum, rectum, paululùm tamen versus extremitatem dorsum versum; color hujus niger, excepta inferiori parte prope exortum, ubi rufescit. *Linguam* habet duplicatam, seu bisectam, tenuissimam instar serici fili tenuissima, albam, longam, ita ut illam longè extra rostellum possit exserere: *Ocellos* parvos nigros. *Crura & pedes* minimos brevesque, nigri coloris; in pedibus quatuor digitos, tres anterius, unum poste-

posterius versum, longis, semilunaribus, acutissimisque unguiculis nigris præditos. *Caudam* habet directam, digitum longam, quatuor ut plurimum pennis constantem. *Alæ* autem quæ duorum digitorum longitudinem habent, ad extremitatem caudæ ferè pertingunt, pennæ singulari arte à natura sunt cōpositæ. Ab exortu enim alarū ad tres quartas partes digiti circiter duplex ordo pennarum est, unus longior altero, & superpositæ sunt sibi invicem pennæ, quasi alæ breves super longas. Hinc post has pennas, alæ pennæ (quarum circiter decem sunt) sequens interior semper longior fit antecedente exteriore, ita ut intima sit omnium longissima finem alæ definiens. His alis expansis volare diu potest, ac in aëre quasi pendula manere; inter volandum strepitum edit instar *bruchi*, seu rectius *hur, hur, hur*, instar rotæ lineariorum quæ circumvolvitur: admodumque tenues apparent & transparentes pennæ alarum expansarum. *Color* plumarum aviculæ per totum caput, collum superius & ad latera, per dorsum totum & initio alarum est resplendens mirificè, nec à pictore bene exprimi potest; nam viriditati, qualis in Pavonum & Anatum collo, aureus, igneus, flavus mirè admixtus est, ita ut Sole illustrante mirificè splendeant. In gutture, inferiori collo, pectore & toto infimo ventre, cruribusque superioribus albæ sunt pennæ, quibus in collo inferiori eximij coloris simul sparsim admixtæ, in ventre albis subjacent nigræ. *Alarum* initium miro colore constare dixi, reliqua pars tota brunna est, seu spadicei coloris splendentis. *Cauda* pennis constat coloris instar chalybis politi cærulescentis. *Victitat* floribus solùm, ideò capta viva detineri non potest, sed moritur. Frequentes autem in floribus arboris, quæ Mense Januario potissimùm floret, & potest aliquis vel sexaginta uno die sclopeto figere. Inveniuntur & super alijs arboribus varijs. Toto autem anno, magno numero in silvis inveniuntur, & præsertim matutino tempore ingentem strepitum excitant. Non autem canunt, sed clamant, *Screp*, *Screp*, *Screp*, uno sono & continenter, ferè ut passeres. *Volantes* velociter alas movent, & cum vix videantur, & per longum temporis spatium in aëre velut quietæ, vel se moventes hærere possunt alarum ope. *Flores* rostellis carpunt inter volandum. *Nidum* faciunt in ramis arborum solidi Hollandici magnitudine. *Ova* ponunt albissima testa, duo ut plurimum, ovalis figuræ, piso haud majora.

Secunda: Pulchrior priori, ejusdem magnitudinis & figuræ. *Rostellum* tamen brevius, nimirum duas tertias partes digiti longum, ejusdem figuræ & coloris cum priore; *Lingua* eadem, ut & ocelli, crura, pedes, cauda & alarum figura. Plumarum color in capite, collo superiori, dorso, alis, cauda similis priori; at in gutture, seu collo inferiore, toto pectore & infimo ventre usque ad extremum corporis, tam eleganti & splendente viriditate cum aureo colore transplēdente sunt plumæ, & mirè resplendeant. Propè anum macula est satis magna (respectu aviculæ) constans plumis candidissimis.

Tertia, minor reliquis omnibus. Ab initio capitis, seu exortu rostri ad exortum caudæ duos & semis digitos longa. *Collum* unum ferè digitum longum: *Caput* haud magnum. *Corpus* sesquidigitum longum. *Rostellum* paulò plus digito longum, nigrum, subrotundum, acutum ac ferè rectum. *Crura* & pedes, ut reliquarum. *Pennarum* corporis & alarum etiam eadem dispositio, sed color diversus. *Caudam* longiorem habet reliquis omnibus, paulò plus tribus digitis longam, pennis constantem, quarum ea quæ exortui ejus vicinior, brevior, secūda semper longior; estque cauda furcata, & avicula volans eam in duo amplissima cornua expandit, ita ut extremitates cornuum sesquidigitum à se invicem distent. Totum *Caput* & collum hujus aviculæ ex nigro serico colore elegantissimè cæruleum transplendet, ut in collo Anatum. Totum *dorsum* & pectus viride, aureum, & thalassino tran-

transſplendens, ut in ſecunda ſpecie, atque etiam propè anum talis macula eſt è plumulis albis. *Alarum* color epaticus eſt. *Cauda* ex nigricante cœrulenti inſtar politi ferri cœruleo imbuti.

Quarta, paulò minor tertia: Corporis figura & plumarum diſpoſitio eadem, ſed alio colore, nec non differens roſtro, & crurum colore. *Roſtellum* ſeſquidigitum longum, deorſum incurvatum inſtar enſis Polonici, ſubrotundum, ubique æqualis craſſitiei, & in extremitate acuminatum. Superior ejus pars nigra eſt, inferior flava, excepta extremitate quæ etiam nigricat. *Caput* ſuperius, collum ſuperiori parte, ut & alæ, colore ſunt, ut prima ſpecies, guttur, collum inferius, totum pectus & infimus venter ex albo rufeſcentis ſunt coloris. *Caudam* habet plus digito longam, deſinentem cum fine alarum, conſtatque pennis ex nigricante vireſcentibus, quæ in Extremitatibus albæ. *Crura* eodem modo diſpoſita habet, ut cæteræ ſpecies, ſed haud nigra, verùm alba ſeu flaveſcentia, ſimilibus digitis, & unguiculis ſemilunaribus, acutis, & nigris.

Quinta, magnitudine par tertiæ ſpeciei: *Roſtello* nigro, paulò plus quàm digito longo, & paulùm deorſum incurvato, *ocellis* nigris, uti & cruribus & pedibus. *Guttur*, collum inferius, & totus venter nigris holoſericis veſtiũtur pennis, cui nigredini quaſi paulùm cœrulei tranſplendet. Propè anum macula eſt albis plumulis. Extremitates autem nigri, nimirum ad latera colli, pectoris & ventris mirè thalaſſino, aureo & viridi mixti reſplendent. Totum *caput* ſuperius, collum ſuperius, & totum dorſum ornantur pennis, aureo, igneo & viridi mixtis, ut & initium alarum. Reliquum alarum ferreum eſt, ſeu fuſcum. *Cauda* paulò plus digito longa, eleganter brunnis, cui cœruleus tranſplendet, pennis conſtat, circa oras autem pennæ illæ habent colorem, qualem chalybs politus cœruleſcens.

Sexta, quintæ magnitudine par. *Roſtellum* habet paulum curvatum, digitum longum, inferius album, ſuperius nigrum. Totum *caput*, collum, dorſum & venter, ac initium alarum, inſignis coloris reſplendentis pennis veſtiuntur, nimirum plurimo aureo, dimidio ferè igneo, & minimo viridi mixto. In ſumma, ſplendet ut Sol. In ventre pennæ albæ paucæ mixtæ. *Crura* nigra ſunt. *Alæ* nigricantes. *Cauda* ſeſquidigitum fermè longa, elegans & lata, conſtans pennis quibusdam inſignis illius coloris, quo reliquum corpus, quædam ex viridi & aureo mixti coloris, & per oras albæ, quædam in uno latere, ſeu medietate albæ, altero virides, cui tranſplendet aureus.

Septima, paulò minor quinta & ſexta ſpecie. *Roſtellum* habet non omninò digitum longum, coloris per totum corpus cinerei ferè, ut paſſer, cui hinc inde mirè reſplendens rubrum inſtar Rubini perlucet.

Octava: omnium elegantiſſima. *Roſtellum* rectum, nigrum habet, ſemidigitum longum; *Linguam* longam duplicatam: magnitudo & conformatio eſt ut ſecundæ ſpeciei. Totum *caput* ſuperius & collum ſuperius miro rubini colore fulgent, ac ſi rubinus radiis ſolis illuſtraretur. *Guttur* autem & *collum* inferius merum aurum Hungaricum politum, & radiis ſolis illuſtratum exhibent, ita ut impoſſibile ſit perfectè ſimilitudinem horũ colorum reddere, multò minus à pictore repræſentari. Initium *dorſi* holoſerica nigredine tectum eſt, reliquum fuſcis pennis, quibus tamen aliquid obſcuræ viriditatis admixtum. Totus infimus *venter* ejuſdem cum dorſo coloris pennis veſtitur; *Alæ* fuſco ut in reliquis ſpeciebus: prope *anum* maculam habet albam. *Crura* exilia nigra. *Cauda* digitum, & paulò plus longa pennis conſtat brunnis rufeſcentibus (*feulemort*) quæ in extremitatibus per oras fuſceſcunt. *Cauda* lata, quam intervolandum egregiè explicat. *Alarum* extremitas cum cauda deſinit.

Nona, figura & magnitudine, ut prima. Roſtellum ſuperius nigrum, ſubtus ruffum. Totum *corpus*, exceptis alis, inſigni illa ſplendet viriditate

cum aureo transplendente, quali secunda species in ventre. *Alæ* fuscæ. *Cauda* digitum longa, latiuscula, pennis constans coloris, ut ferrum politum cœrulescens.

Sortitur autem avis hæc varia apud Brasilienses nomina, præter generale *Guainumbi*, ut *Guaracyaba*, id est, radius Solis, & *Gvaracigaba*, id est, capillus Solis. Fr. Ximenes scribit à Mexicanis appellari *Huitzitzil.* Avicula est, inquit, quæ habet plumas pictas variis coloribus, è quibus mixtis & compositis cum artificio, & admirabili industria faciunt Barbari imagines Sanctorum & aliarum rerum, atque ita conjungunt, ut optimè similitudinem repræsentent. Hujus aviculæ ea natura est & proprietas, quòd non diutius vivat, quàm flores plantarum durant, cujus melle victitat, quibus decidentibus, rostello suo se affigit arborum truncis, & sex mensibus ita immota manet, donec flores renascantur: quod tam multis testimonijs confirmatur, ut de eo dubitari non debeat. Ajunt pulverem hujus aviculæ haustum, curare arthritidem coralloidè. Hæc ille. Vidimus plures ejusmodi icones artificiosè ex hujus aviculæ plumis concinnatas ita de trè, ut coloribus pictæ viderentur; si autem Soli obvertas, mirabiliter splendent.

CAPUT V.

Iacupema. Iacamacaij. Iacurutu. Soco. Matuitui.

JACUPEMA Brasiliensibus. Phasiani est species; paulò major gallina minore domestica nostrate. *Caput* illi gallinaceum haud magnum; *Rostrum* gallinaceum: *Oculi* nigrescentes, *collum* septem circiter digitos longum; *corporis* autem longitudo ab exortu colli, ad exortum caudæ novem circiter digitorum. *Caudam* habet longam & latam, longam nimirum pedem. *Crura* longa, superiora plumis vestita & qvinque digitos longa, inferiora tres, aut paulò plus. In pedibus quatuor digitos gallinaceos, quorum medius è tribus anterioribus duos digitos longus. *Plumis* tota avis vestitur nigris, quibus brunni aliquid mixtum. Ac capitis quidem plumas in cristam erigere potest. Cinguntur que illæ nigræ alijs albis in ambitu. *Guttur* sub capite, & ad sesquidigiti longitudinem, in collo plumis nudum est, & rubra cute tectum. *Collum* totum inferius plumulis albis in nigris dispersis est variegatum, ut & totus infimus *venter*, ac alarum medietas posterior: superiora crura & cauda solis nigris constant, cui aliquid brunni mixtum. *Crura* inferiora & *pedes* elegantis rubri coloris. Cicurantur. *Carnem* habet bonam. Hæc avis à clamore suo nomen accepit, clamat enim *Iacu, Iacu, Iacu.*

JAMACAII, Brasiliensibus. Avicula Alaudæ magnitudine. *Corpus* tres digitos longum, *collum* plus digito, *crura* duos digitos, *cauda* ferè quatuor. *Caput* habet parvum: *Rostrum* digitum longum, directum, paulum deorsum inclinatum, acutum, nigrum quidem, at inferius prope exortum paululum cœrulescens. *Caput* nigris vestitur pennis, uti & *collum* inferius, superius luteis: totum *dorsum*, *pectus*, & infimus *venter* luteis, *alæ* nigris, in quorum medietate albæ insertæ, quæ maculas albas faciunt, in qualibet ala unam: ad exortum alarum transversim per dorsum tendit nigra macula: *Cauda* etiam nigra. *Crura* & *pedes* fusci. Elegans est avis.

JACURUTU Brasiliensibus. *Bufo* Lusitanis. Noctua est, magnitudine æquat Anseres: *Caput* habet rotundum instar felis. *Rostrum* aduncum, nigrum, superiori parte longius. *Oculos* magnos, elatos, rotundos, & splendentes instar Crystalli; in quibus interius circulus flavus versus extrema apparet. Latitudo oculorum aliquantò major grosso Misnico. Propè aurium foramina plumas habet duos digitos longas, quæ instar aurium in acutum desinunt & attolluntur. *Cauda* lata est; neque alæ pertingunt ad illius extremitatem. Crura pennis vestita usque ad pedes: in quibus quatuor digiti, tres anterius, unus posterius versus,

sus, atque in quolibet unguis incurvatus niger, plus quàm digitum longus, & acutissimus. *Pennæ* totius corporis variegatæ è flavo, albo & nigricante pereleganter.

SOCO Brasiliensibus, avis Aquatica, cujus multæ hic observari possent species; hæc cujus Iconem addimus, magnitudinem habebat Ardeæ minoris. *Rostrum* obtinet rectum, nigrum, & in extremitate acutũ, duos & semis digitos crassum, ubi crassissimum. *Caput* illi instar Ardeæ, uti & *collum* pedem longum. *Oculi* nigri circulo aureo. *Alæ* & *cauda* simul desinunt: Cauda enim brevis, nec supra quinque digitos longa. *Crura* satis longa, superiora quippe quatuor, & inferiora totidem digitos: in pedibus porrò quatuor digitos, videlicet tres anterius; unum posterius versum. *Crura* autem superiora ad medietatem sunt nuda pennis: cætera fusca cute tecta. *Caput* & *collum* brunnis quidem pennis, sed quæ punctulis nigris variegatæ sunt, vestiuntur. Per totum collum inferius ad pectus usq; tendit linea plumis albis, nigris & brũnis mixta. *Dorsum* & *Alæ* nigris quidem, sed quæ minutissimis punctulis flavescentib. variegatæ sunt, vestiuntur; *Venter* quoque ad eundem modum: sub alis denique nigræ, & albo maculatæ sunt pennæ.

MATUITUI Brasiliensibus. Avis Alaudæ magnitudine. *Rostrum* habet rectum, nigrum quidem, at in exortu inferius croceum *Oculos* elegantes nigros. Totum *Caput* superius, collum, dorsum, alæ & cauda superius coloris sunt obscurè grysei, & remiges alarum nigricantes. *Caput* inferius, guttur, pectus, & infimus venter albicant, ut & crura superiora, quæ mediam partem pennis vestita, more avium aquaticarum. Supra exortum rostri in fronte maculam habet albam, & annulum album circa collum, & inferius semiannulum obscurè gryseum, huic contiguum: nam guttur totum album est, collum superius totum obscurè gryseum. *Crura* sunt subluteola; digiti autem pedum aliquid fusci admixtum habent. Tres solummodò digitos habet in pedibus, omnes anterius versos, qui in exortu cute ex parte junguntur: Unguiculi nigri.

Avis hæc ad littora maris & ripas salsorum fluminum discurrit.

CAPUT VI.

Iabiru. Iabirugvacu. Manucodiata.

IABIRU Brasiliensibus, Belgis vulgo *Negro*. Avis hæc magnitudine superat cygnum. *Corpus* illius quatuordecim digitos longum: *Collum* totidem, & brachij humani habens crassitiem. *Caput* satis magnum, *Oculi* nigri, *Rostrum* nigrum directè extensum, & superius versùs extremitatem paulum incurvatum; undecim digitos longum, duos & semis latum; versùs exteriora acuminatum; estque superior rostri pars paulò altior, & major inferiori. Caret lingua, & sub gutture ingluviem habet mediocris magnitudinis. *Crura* longissima, duos nimirum pedes: superiora enim unum pedem & digitum longa, & mediam partem pennis nuda; inferiora undecim digitos. Sunt autem crura recta, nigricantia, & quasi squamata, digitum medium crassa. In pedibus digiti quatuor, tres anterius, unus posterius versus; quorum medius quatuor digitos longus, cæteri paulò breviores. Tota avis vestitur albis pennis instar cygni aut anseris. *Collum* ferè totum, nimirum octo digitorum, longitudine à capite numerando, caret pennis; ac hujus medietas cum capite tegitur nigra cute, reliqua alba cute. Sed puto in cute hæsisse pinnulas albas, & fuisse abreptas. *Cauda* lata desinit cum extremitate alarum.

JABIRU GUACU Petigvaribus, *Nhanduapoa* Tupinãbis: Belgis **Ocur-vogel**. *Rostrum* habet magnum, septem & semis digitos longum, in extremitate teres, & inferius incurvatum; caret lingua, & rostrum inferius canum est. In summitate capitis mitram osseam coloris albi, & cinerei mixti gerit. *Oculi* nigri, & ponè eos aurium foramina-

ramina ampla. *Collum* decem digitos longum, cujus medietas, uti & caput, plumis, ac cute squamosa cinerea est tecta, cujus squamæ albicant. *Corpore* æquat Ciconiam; *Caudam* habet brevem & nigram, cum qua alę desinunt. *Crura* superiora ex parte albis vestita pennis, cętera tota cinerea, & quidem superiora crura longa sunt digitos octo, inferiora sex, aut paulò plus: digiti pedum quatuor, ut in priore. Totum *corpus* & collum albis vestitur pēnis, & à collo longiusculæ pennæ propendent & circum. *Alæ* albæ, remiges illarum pennæ nigræ, rubini colore transplendente in nigro. *Pellis* detrahitur huic avi, ac caro ejus cocta comeditur; pinguis est & sicca, boni saporis, præsertim si cocta butyro frixetur. Comedi sæpissimè.

MANUCODIATA, & quidem Rex creditus; ad aspectum Columbam, sed revera hirundinem æquabat. *Caput* habet parvum, *Oculos* parvos, rostrum rectū, satis crassum, acuminatum, sesquidigitum longum: *Collum* digitum longum; *Corporis* autem longitudo à collo ad caudæ exortum vix trium digitorum & semis. *Alæ* supra septem longæ; *Cauda* lata & sex digitos longa. *Crura* duo habet, quodlibet inferius duos digitos longū; quatuor digitos in pedibus, tres antrorsum, unum retrorsum versum, more communi; medius anteriorum paulò longior cæteris; posterior etiam satis longus; quilibet ungue lunato, seu adunco accipitrino forti præditus. Suntque crura & pedes satis crassi, ac ad rapinam comparati. Alæ & cauda pennas habent latas & fortes digiti latitudine. Totum *dorsum*, infimus venter, alæ, cauda elegātis sunt brunni coloris; superius ad rostrum pennulas habet holosericum leve referentes, viridi & fusco mixtas; inferius ad rostrum similes nigri coloris. *Collum* superius flavi, seu aurei est coloris, inferius viridis cum aureo transplendente. *Pectus* saturatè brunnum; sub alis in lateribus inter alas & crura, exoriuntur multæ pennæ, pedem plus, vel minus longæ, elegantis structuræ, quæ supra caudam longè extenduntur: sunt autem propè exortum flavi, seu aurei coloris, reliqua ex albo flavescentes, brunno umbratæ, seu dilutè intermixtæ: inter has pennas duo quasi fila extenduntur, quodlibet longum duos pedes & amplius, ac versùs extremum incurvata, obscurè brunni coloris. *Crura* fusca sunt, unguibus magis albicantibus. *Rostrum* coloris est ex viridi & cœruleo mixti, versùs acumen tamen albicans.

Hæc est illa avis, quam alii Paradiseam vocant: cujus aliquod reperiuntur species.

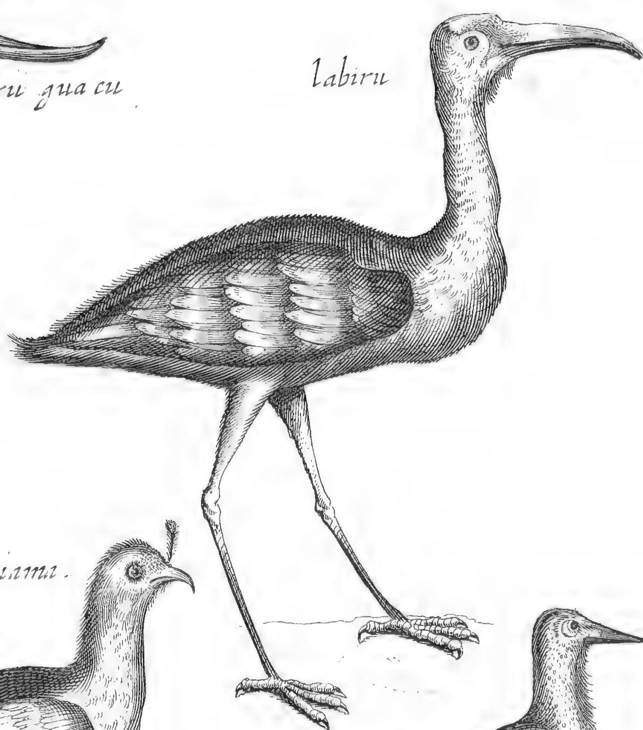
CAPUT VII.

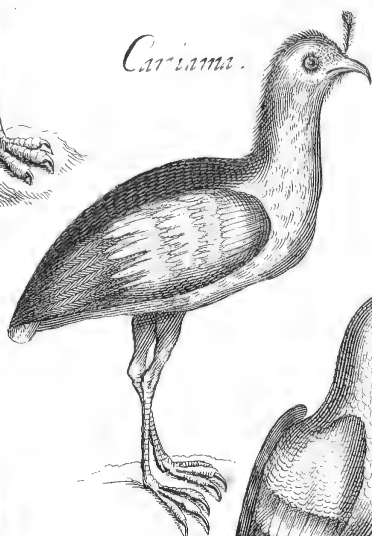
Gvirapunga utraque. Gviraquerea. Iacamaçiri. Cariama.

GUIRAPUNGA Brasiliensibus; Avis cujus sonus longè auditur; Turdelæ majoris magnitudinem superat, & columbæ ferè æquat. Rostrum habet digitum longum & latum, anterius acutum, cujus superior pars paulùm prominet super inferiorem, ac deorsum est incurvatum, nigrum, naribus patentibus. *Os* illi amplum, quod aperire potest usque sub oculos, ita ut oris apertura cum rostro triangulum formet. *Linguam* habet brevem. *Oculos* è nigro cœrulescentes. Sub gutture autem, quod latum habet, & in collo inferiori, multas digitum longas propendentes particulas carneas nigras habet, figura spiculi hastæ, vel quasi ligulæ. *Caput* obscurè brunnis pennis vestitur. Totum *collum*, pectus, venter, dorsum & crura superiora leucopæis teguntur pennis, (quibus potissimùm in dorso) nigricantes admixtæ, ac versùs caudam etiam virescentes. *Caudam* habet tres digitos longam, leucopæis ac nigricantibus pennis pauca viriditate admixta. *Alæ* (non multum post exortum caudæ desinentes) in initio sunt nigræ, reliquam partem nigricantes, quibus obscurè virescentes pennę admiscentur. *Crura* inferiora nigricant, suntq; plus digito longa; digitos quatuor

tuor

Iabiru guacu

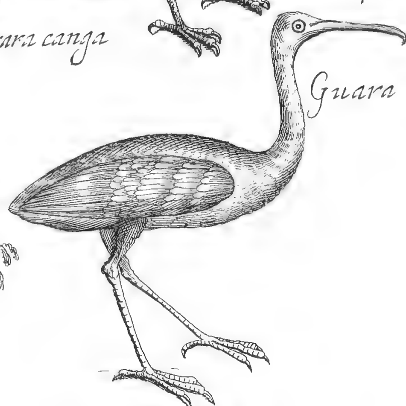

Iabiru

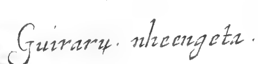

Cariama.

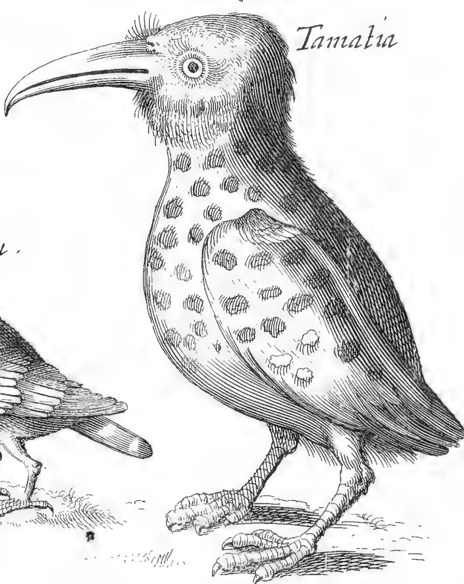

rutaurana.

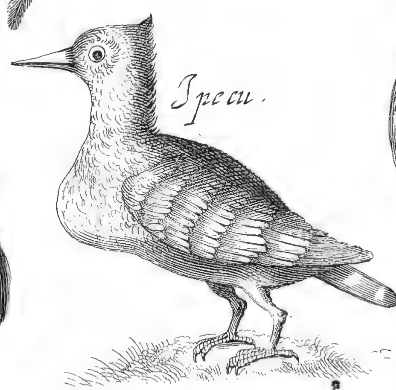

Guirapunga

Arara canga

Guara

Guiraru nheengeta.

Tamatia

Ipecu.

Tamatia alia

tuor habet cum cæteris communes, nigris unguibus: *Pectus* bifidum est, seu convallem habet per medium secundùm lõgitudinem; tracheam amplam, unde etiam fortem clamorem potest edere. Duplicem autem sonum edit promiscuè, una vice quasi quis securi percuteret cuneum ferreum, in silva (*cock, cick*) altera autem quasi quis campanam fissam tangeret *Kur, Kur, Kur*, &c. Clamat autem solùm media ætate, Decembris & Januarij initio per quinq; aut sex septimanas, reliquis mensibus non auditur; unde Lusitanis *Ave de Verano* vocatur.

GUIRA PUNGA, fœmina; Turdelæ nostræ majoris magnitudine est & figura, & eodem modo carnosa. *Caput* habet latiusculum, *rostrum* quoque latum, haud longum, *oris* hiatus amplus quando aperitur. *Rostrum* nigrum. *Oculi* satis magni. *Cauda* tres digitos aut paulò plus longa, nec alæ ad illius finem pertingunt. Tota avis vestitur pennis nigricantibus, quibus fuscæ & dilutè virentes sunt mixtæ: magis tamen fuscus est in dorso color, in gutture, pectore, & ventre magis dilutè virens, & mixtus ut nostræ turdelæ, Avis est pinguis & copiosæ carnis. *Crura* & pedes nigricant, cætera nihil differunt à communi norma.

QUIRAQUEREA Brasiliensibus; Avis Alaudæ, magnitudine, sed quia longas alas, & caudam habet multo longiorem, videtur major. *Caput* latum, compressum, ac satis magnum habet. *Oculos* magnos & nigricantes; *rostellum* parvum, triangulare, compressum, & superiore parte aduncum. *Os* amplum, longè amplius rostro, quod apertum triangulum efformat. Ad utramque autem extremitatem rostri superioris ad latera digiti ferè longitudine, in quolibet decem, aut duodecim circiter setas crassas suillas habet protensas anterius & ad latus. *Corpus* haud longum, sed rotundum ferè est. *Pedes* quatuor digitis more communi constant, quorum medius longior reliquis; & unguiculo suo (quos omnes habet nigros) pectine corneo subtiliter serrato dotatus est. *Alas* longas habet, nimirum semipedem. *Cauda* octo digitos longa, constans in extremitate duabus pennis longioribus reliquis. Tota avis ex fusco cinerei coloris cum maculis obscurè flavis aut albicantibus mixtis, more Nisi. Circa totum collum autem penè caput annulum habet obscurè aureum. *Crura* cinerea seu fusca. *Digiti* exigua pellicula connectuntur, non ita lata, ut in anatibus, nam non est avis aquatica.

JACAMACIRI Brasiliensibus, Avis Alaudæ magnitudine. *Rostrum* rectum, acutum, nigrum habet, duos digitos ferè longum. *Linguam* brevem. *Oculos* cœruleos. *Alas* breves, quæ paulò post exortum caudæ desinunt. *Cauda* autem tres & semis digitos ferè longa, recta, septem aut octo pennis constans. *Crura* superiora pennis vestita, inferiora nuda, cute flava & viridi mixta. *Pedes* itidem. In quolibet pede quatuor habet digitos, duos anterius, duos posterius versos; estque uterq; interior, tam anterius, quàm posterius, dimidiam tantum partem longus præ exterioribus. *Unguiculi* nigri.

Totum caput, collum superius, totum dorsum, alæ, cauda superius coloris sunt viridis cum aureo & igneo mixti, ita ut mirificè resplendeat; ejusdem coloris annulus etiam circumdat collum. Sub gutture autem, in pectore & infimo ventre, & sub cauda obscurè flavi coloris est, ut cera vetusta.

CARIAMA Brasiliensibus, Avis Ardeę majoris magnitudine; ex aquaticarum est genere: In capite super exortu rostri cristam plumatam gerit nigram cinereo mixtam, erectam. *Rostrum* breve, superius paulò aduncum, ex obscuro flavo fuscum. *Oculos* habet elegantes aureos, pupilla nigra, longis superciliјs nigris. *Alæ* desinunt paulò post exortum caudæ. *Crura* habet longa, superius mediam partem pennis vestita, cætera nuda & obscurè flava: *digitos* tres in pedibus, medium longissimum, exteriorem breviorem, interiorem adhuc breviorem. Suntque digiti ad partem cute connexi. In po-

stica parte pedis digitum parvum habet, altiori loco positũ, & calcaneum rotundum, more Struthionis. *Vngues* digitorum breviusculi, lunati, fusci. Totum *corpus* pennis vestitur gryseis, seu cinereis fusco undatis, ut in falconibus, & obscurè flavo mixto: extremitas alarum & caudæ fusca est, obscurè flavo, & gryseo undata: in pectore & inferiore ventre plus habet grysei. *Caudam* demissam, collum erectum gerit. *Clamor* ejus instar gallo-pavi fœminæ, & longè auditur. *Carne* est valde probata.

CAPUT VIII.

Gvara. Urutaurana. Maguari. Gvarauna. Ajaja. Picui pinima. Pica Cureba. Tuidara. Gvacagvacu. Tapera.

GUARA Brasiliensibus (in Marahoon frequentissima, & Rio de Ieneiro) avis est aquatica & terrestris, Albardcolæ magnitudine. *Rostrum* habet ensis Polonici figura, longum, ex albo subcinerescens. *Oculos* nigros. *Collum* & *corpus* instar Albardcolæ. *Alæ* desinunt cum cauda, quæ brevis & demissa. *Crura* longa, quorum superior medietas pennis vestita, reliqua nuda. *Digiti* pedum quatuor communi modo, longiusculi, brevibus unguibus, prope exortum cute inter se connexi: crura autem nuda cum pedibus coloris ex albo grysei, uti & rostrum.

Tota avis vestitur pennis elegantis coloris coccinei; remiges tantum alarum nigras habent extremitates. Hæc avis primùm exclusa coloris est nigricantis, hinc evadit cinerei, deinceps albi, sensim autem rubescere incipit, & secundo ætatis anno coloris est in totum, quem *Columbin* vocant, quoque magis senescit, elegantissimum illum colorem coccineum acquirit. *Victitat* piscibus, carne, adjuncta semper aqua.

Brasiliani è plumis hujus avis varia componunt corporis ornamenta.

URUTAURANA Brasiliẽsibus, & *Vrutaui cuquichu Caririri*, Avis Aquilæ magnitudine. *Rostrum* habet nigrum, cujus superior pars adunca, propè exortum tamen flavum; *Oculos* eleganter aureos, pupilla nigra, quos cuticula cinerea obducere potest, licet palpebras non claudat. *Caput* aquilinum quidem sed superius compressum, seu planum, in cujus summitate duas habent pennas nigras, duos circiter digitos longas, cum duabus parvulis ad latus quodlibet: illas autem quando vult, in altum surrigit, atque iterum componit. *Alæ* paulò post exortum caudæ desinunt. *Cauda* ei lata instar Aquilæ. *caput* superius fuscis tegitur pennis, quarum oræ subflavescunt. Totum *collum* superius, & ad latera brunnis (ut perdix:) totum *guttur* cum collo inferiori est album, ita tamen, ut albedo ad latera pennis nigris sit variegata. Totum *pectus* & infimus *venter*, crura superiora & inferiora usq; ad pedes pennis vestiuntur albis, qnibus nigræ squamatim admixtæ sunt. *Alæ* & *cauda* fusci sunt coloris cum umbra mixti, atque oras habent subtiles albicantes. Remiges alarum pennæ sunt fuscæ & nigris undis variegatæ. In pedibus digitos habet quatuor flavos, unguibus lunatis fuscis. Clamat *Geb, Geb*, ut pullus gallinaceus qui matrem perdidit. Rapax avis, crudam comedens carnem. Projectam sibi avem, sive vivam, sive mortuam, unguibus arripit, & rostro egregiè deplumat, dein dilacerat, & carnem ossaque deglutit; unam harum diu vivam alui in munimento Mauritij ad Flumen S. Francisci.

ANNOTATIO. Icon hujus avis haud malè convenit cum Icone Nycticoracis Gesneri; non tamen Nycticoracis veterum, sed vulgo sic dicti circa Argentinam, & alibi circa Rhenum, avis piscatoriæ) nisi quod in Capite tres pennas habeat.

MAGUARI Brasiliensibus; Avis Ciconiæ similis figura & magnitudine, atque etiam ex parte colore. *Collum* habet pedem longum. *Rostrum* rectum, acutum, novem digitos longum. *Crura* longa & nuda, ut ciconia.

Cau-

Caudam brevem, cum qua alæ desinunt. *Rostrum* in exortu ad medietatem usque ex viridi flavescens, reliqua medietas extrema ex cœruleo cinerea. *Oculos* habet parvos, argenteos, pupilla nigra, & circa eos cutem cinnabriam, ac similem etiam inferius prope exortum rostri, seu inter rostrũ, & guttur: quam more *Senembi*, irascens dependere sinit sub gutture.

Totum *Caput*, collum, & totum *corpus* albissimis vestitur plumis; ac inferiori parte colli pennæ albæ illæ sunt longiusculæ. *Cauda* autem quoque alba, at superius nigris aliquot pennis tegitur. *Alæ* in exortu albis teguntur pennis, sed propè dorsum nigris: nigredini autem persplendet viriditas. *Crura* sunt rubra, ut & pedes, quos cũ Ciconia communes habet. Rostro crepitat, ut ciconia nostràs. *Caro* illius edulis.

GUARAUNA Brasiliensib., Rusticola aquatica, magnitudine *Iacu*. *Rostrum* habet teres, paulò deorsum inclinatum, flavum, at in extremitate fuscum, quatuor & semis digitos longum; *corporis* autem illius longitudo est totidem. *Crura* superiora mediam partem pennis vestita, sex digitos longa: *Digiti* pedum quatuor ita dispositi, ut communiter; quorum medius tres digitos longus, cæteri breviores.

Tota avis vestitur pennis fuscis, multa umbra mixtis. *Caput* autem & collum totum ejusdem coloris, & pręterea albo punctulatum, ut in *Iacu*.

Carnem habet satis bonam, quam sæpius comedi.

AIAIA Brasiliensibus, *Colherado* Lusitanis, Belgis Lepelaer. Avis figura conveniens cum Europæis, solo colore differens. Anseris magnitudine. *Rostrò* instar cochlearis lato, albo: *Collo* longo, pedibus latis. Tota alba est, sed in dorso & alis dilutè incarnati coloris persplendentis. *Caro* illius edulis, & sæpè comedi. Frequens est ad Flumen Sancti Francisci, & alibi passim in locis palustribus.

PICUI PINIMA. Brasiliensibus. Columbæ silvestris species, paulò major Alauda, *Rostellum* habet columbinum, fuscum. *Ocellos* nigros, circello aureo. Totum *caput*, collum superius & ad latera, dorsum & alæ pennas habent obscurè cinereas, seu lividas, oris nigricantibus lunatis. Longioris autem alarum pennæ, seu remiges, quæ inter volandum videntur, ruffi sunt coloris, uno latere nigricantes, ut & in extremitatibus. *Cauda* longiuscula ex pennis constat è cinereo fuscis, quarum & quædam nigræ, & medietate exteriore albæ. *Venter* albas pennas habet oris lunatis fuscis. *Crura* & pedes columbini albescentes. *Carnem* habent bonam, & sunt admodum pingues.

PICA CUREBA Brasiliensibus, quoque Columbæ silvestris est species, coloris cinerei cum ruffo mixti; pedibus & cruribus rubris.

Avicula (*cujus nomen Auctor non prodit*) passeris magnitudine & figura, tota nigra, capite tamen albo, & cauda ex multo nigro & gryseo colore mixta. Clamat *zip*, *zip*.

TUIDARA Brasiliensibus; Ululæ est species; Germanis Schleier-Euln/ Belgis Kerckuyle. *Capite* rotundo, naso elato, & plumis compexis constrato; sub naso rostrum habet aduncum, album: *oculos* autem nigros. Tota avis faciei superficies, cordis, uti pingitur, habet figuram, plumulis obscurè ex albo flavis, cum pauco nigro mixtis, quasi fimbria circumdata essent. *Plumæ* totius avis mixtæ albo & pallidè flavo ac gryseo: *Alæ* undatæ, uti & cauda. *Corpus* subtiliter punctatum cum fusco. Describitur & à Gesnero.

GUACA GUACU Brasiliensibus, Lusitanis *Gaivota*, Belgis Meeuwe. Avis gallinæ vulgaris magnitudine, rostro recto, longo, crasso, flavo. *Caput* superius nigris tegitur pennis, ut & ultima medietas alarum & Cauda. Guttur, totum collum, pectus & infimus vēter, ac initium alarum sunt alba. *Ova* ponit in arena, gallinaceis figura, magnitudine & colore similia: quæ quidem boni sunt saporis, sed *caro* avis nullius est pretij.

TAPERA Brasiliensibus, *Adorinha* Lusitanis; Hirundinis specie, nostratibus similis, ejusdem magnitudinis, & eodem

eodem modo circumvolitans. *Rostrum* breve, latiusculum habet & nigrum. *Os* amplum, quod aperire ultra oculorum regionem potest, ut *Ibiau* junior. *Oculos* elegantes, nigros. *Alas* longas, desinentes cum fine caudæ, quæ latiuscula est. *Crura* & pedes ut nostratibus. Totum *caput* superius, collum, dorsum, alæ & cauda pennas habent coloris ex fusco cum gryseo mixti; remiges alarum & extremitas caudæ paulò magis fuscescunt reliquis partibus. Sub gutture & in pectore grysei est coloris cum albo mixti. *Venter* est albus, uti & sub cauda albet. Crura & pedes fusci.

CAPUT IX.

Psittacorum majorum & minorum variæ species.

PSITTACORUM in Brasilia maxima est copia & summa varietas; quos Brasilienses communi nomine vocant AIURU. Aristoteles lib. IV. Histor. Anim. cap. X. scribit; *Ea quæ ova pariunt, an somnient incertum est, manifestum verò ea dormire.* Ego utrumque adfirmo cum Jul. Scaligero in Commentar. & quod ille de suo Turdo & Accipitribus, ego de meo Psittaco, quem Lauram vocabam, nam sæpius de nocte seipsum expergiscens semisomnus sublocutus est. Idem Lib. VIII. cap. X. scribit, Psittacum à Græcis etiam ἀνθρωπόγλοττον vocari. Psittaci nidificant in cavis arboribus, ubi foramen extra rotundum faciunt, ac ova duo aut tria columbinis similia imponunt sine nido aliquo ficto. *Ova* si tangas, nihilominus excluduntur, nec Psittacus ea deserit. Pullos excludunt medio Junio & fine: plumati autem pulli inveniuntur apti ad eximẽdum fine Julij, & medietate Augusti. Psittaci juniores primùm exclusi vermes crassiusculos habent, in quolibet narium foramine unum, ac præterea in summitate capitis tuberculum, in quo itidem vermis crassus latet. Omnes autem vermes brevi sponte excidunt, ac locus per se sanatur. Fiunt varij coloris à Tapuyis, deplumando juniores, & cutem varijs coloribus inficiendo; Lusitani vocant *Papagios contrefeitos.* Nullus Psittacorum Brasiliensium, præter Curicos se manibus tangi in corpore permittit.

Prima species AIURUCURAU elegantissima est. Supra *Rostrum* in capite mitellam habet eleganter cœruleam: Guttur, latera capitis & superior illius pars eleganti flavo vestiuntur, totum corpus læto viridi. In alarum extremitatibus pennæ una medietate nigræ, altera croceæ, partim etiam in extremitate cœruleæ, partim hinc inde virides. In summa, eleganter variegatæ. *Cauda* viridis, sed quando illam explicat, fimbriata nigro, rubro, cœruleo. *Crura* & pedes cinerei coloris. *Rostrum* ex cinereo fuscum. *Oculi* nigricantes, circulo aureo. *Lingua* omnibus lata & crassa.

Secunda species priori similis, paulùm aliter variegatur coloribus, nimirum in summo capite mitella flava, cui albedo mixta, super oculos & in gutture clarè flavo. Circa rostrum superius macula est thalassina.

Tertia species; AIURUCURUCA. Mitram habet in capite ex cœruleo & pauco nigro mixtam, in medio mitræ maculam flavam. Infra oculos flava, & in gutture cœrulea est macula. Viriditas in pectore, alis & dorso paulò saturatior, in extremitatibus alarum & cauda dilutior. Extremitates pennarum alæ flavæ & rubræ, & Indico colore mixtæ. *Cauda* inferius ex flavo & viridi mixta, superiùs dilutè viridis. *Crura* è cinereo cœrulescentia. *Rostrum* superius cinereum, in extremitatibus nigrum, ungues pedum nigri.

TUI, vulgo *Perroquet.*

Prima species: Magnitudine Hirundinis: in totum viridis coloris: *cauda* longissima, *rostro* nigro, adunco.

Secunda: Tui apute juba, viridis in totum & quidem dilutius in reliquo corpore, in ventre flavescens, in alis obscurè viridis. *Cauda* longissima: magnitudinis ejusdem cum priori; *Oculis* magnis, subnigris, circello ex pennis circa oculos luteo, & supra rostrum, quod nigrum & aduncum, in capite macu-

maculam habet magnam ex pennis Auraici coloris.

Tertia TVI TIRICA, paulò majores sunt Guineensibus, in totum viridis coloris, qui tamen in dorso & alis plerumque saturior, in reliquis partibus dilutior: *rostro* incurvato incarnati coloris. *Oculis* nigris; *Pedibus* cœrulescentibus; *Cauda* paulùm ultra extremitatem alarum protensa. Admodum hi mansuescunt, & cibum ex alicujus ore capiunt, & manibus se tractari sinunt. Item instar Psittacorum garritum addiscunt.

Quarta: Magnitudine Sturni, ejusdem coloris cum secunda specie, sed breviori cauda.

Quinta JENDAYA: Sunt magnitudine Merulæ aut minoris Turdelæ, *rostro* & *cruribus* nigris, oculis nigricantibus, circulo aureo, exterius albo: Dorsum, alæ & cauda, ut & anus, viridibus pennis vestiuntur, quib. thalassinus mixtus: Extremitas alarum quodammodo nigrescit. Totum caput, collum & pectus flavi coloris sunt, cui luteus intermixtus.

Sexta TVI ETE, magnitudine Alaudæ, in totum dilutè viridis coloris. At initium alarum egregiè cœruleum est, & omnium pennarum in alis oræ cœruleæ, ita ut complicatæ, quando quiescit avis, maculam longam cœruleam prope oram lateralem alę ostentent. In dorso ad exortum caudę usq; etiam macula cœrulea est. *Cauda* brevis. *Rostellum* incurvatum, incarnati coloris. *Crura* & pedes cinerei.

Septima: TVI PARA Tupinambis, magnitudine Alaudæ, in totum dilutè viridis coloris, cauda brevior, ita ut cum alis desinat. Rostro incarnato; cruribus gryseis. Prope rostri exortum in fronte, maculam habet semilunarem miniatam, quasi coronam, quæ & inferius est, in cujuslibet alæ medio lutei, seu Vranici coloris. *Nidificant* in cumulis à formicis relictis, qui in arboribus reperiuntur.

Psittaci & *Tui* semper catervatim volant, nimirum bini ac bini juxta se invicem. Sylvæ his plenæ sunt, & sæpè quadringenti & quingenti simul volant, strepitum magnum clamore excitantes. Consident in altissimis arboribus: nidificant potissimùm in mediterraneis. *Caro* boni saporis, si assetur, maximè *Perroquet*.

ARARACANGA Brasiliensibus, Psittacus maximus, majores sunt corvis nostratibus. *Caput* magnum, superius planum, & latum habet. *Oculos* pulchros, cæsios, pupilla nigricante: Oculos autem exterius ambit membrana alba, ut & maxillas & rostrum inferius: hæc subter oculos semilunari forma est producta. *Rostrum* incurvum, magnum, superius albicans, inferius nigrum. *Linguam* habet ut Psittacus, & eodem modo edit. *Voces* etiam quasdam sonare discit. *Rostrum* superius tres circiter digitos longum, altum seu latum. *Crura* & *pedes*, ut Psittacus, habet nigros. Totum caput, collum, pectus, venter, crura superiora, & cauda inferius, ut & initium alarum superius elegantibus rubris pennis vestiuntur, per medietatem autem alæ tectæ sunt viridibus, extrema autem medietas alarum usque ad finem cœruleis ornatur. Extremitas dorsi prope anum superius, & cauda cœruleis constant, quibus aliquot brunni coloris admiscetur. *Cauda* longa est decem circiter digitos, & longè prominent ultra finem alarum.

ARARAVNA Brasiliensibus. Figura alteri similis, sed alterius coloris. *Rostrum* nigrum, *oculi* cæsij, *pupilla* nigra. *Cutis* circa oculos alba nigris pennulis variegatur quasi acu picta esset. *Crura* & *pedes* fusci coloris. *Caput* anterius supra rostrum mittellam habet viridibus pennis: sub rostro inferiori ambiunt guttur pennæ nigræ: *Colli* autem latera, reliquum guttur, totum pectus & infimum ventrem tegunt pennæ flavi coloris. Extremum caput, collum posterius versùm, totum dorsum & alas exterius cœrulei. Extremitatibus alarum plumæ flavę sunt admixtæ. *Cauda* constat longis pennis cœruleis, quibus aliquot flavæ immiscentur. In genere autem cœruleæ pennæ interius sunt nigræ, & quodammodo etiam nigredinem ad latera de se spargunt.

ANACA Brasilientibus: *Perroquet*, ma-

magnitudine Alaudæ. *Rostrum* fuscum, aduncum. In capitis summitate epatici coloris pennæ, ad latera circa oculos brunni; *guttur* cinereum; *Collum* superius & latera viridia. *Venter* habet pennas ex brunno rufescentes. *Dorsum* viride maculam habet dilutè brunnam. *Cauda* quoque dilutè brunna. In alarum initio sanguinea macula sive fimbria est: reliquum alarum viride, extremitas thalassini coloris. *Crura* superius viridibus vestita pennis, inferius cute cinerea, unguibus nigricantibus. Elegans planè avis.

MARACANA Brasiliensibus, avis Psittaco planè similis (cujus & species) sed major, plumæ totius ex gryseo subcœrulescunt, clamat ut Psittacus. Fructus amat, Murucuja imprimis.

MARACANA Brasiliensibus, itidem Araræ species minor; magnitudine Psittaci, figura Araræ, cauda lõga tali, rostro, & cute circa oculos. *Rostrum* nigrum, cutis circa oculos alba, punctulata plumulis nigris. *Oculi* flavescentis, pupilla nigra. Totum *caput*, collum & alæ saturatè viridis coloris ut in Amurucurica; summitas capitis dilutior & quodammodo cœrulescit. *Cauda* superius viridibus & in extremitate cœrulescentibus, inferius saturatè rubris constat pennis. *Alæ* interius etiam rubræ, exterius virides, & extremitates cœruleæ obscurè. In exortu cujuslibet alæ maculatam habet miniatam. Super rostri exortum, superius maculam habet parvã fuscam. *Crura* & *pedes* fusci. Clamat *Oe, Oe, Oc.*

QUI JUBATUI flavus est totus, magnitudine Tuiapara; *rostro* incurvato gryseo, *Oculis* nigris. Extremitas alarum obscurè viridis est: *cauda* longa flava. *Crura* coloris incarnati. Facile & valde mansuescit.

PARAGUA Psittacus est niger, magnitudine Ajurucariu, pectore, dorso & ventre medietate anteriore insigniter rubro. *Oculis* nigris, circello rubro. *Rostro* fusco, seu obscurè cinereo. *Cruribus* & pedibus obscurè cinereis.

TARABE Brasiliensibus, Psittacus est viridis, major quàm Paragua, *capite* rubro & pectore atque initio alarum. *Rostro* & pedibus obscurè cinereis.

AJURÚCATINGA Brasiliensibus, Psittacus magnitudine pulli gallinacei mediocris, totus viridis, *oculis* rubris, & circa oculos cute alba. *Rostro* albo, & cruribus albis. *Caudam* habet longam, viridem.

AJURUAPARA Brasiliensibus, in totum convenit cum præcedenti, sed minor est.

CAPUT X.

Ipecu. Urubu. Tamatia utraque. Gvirajemoja. Gurraru nheengeta.

IPECU Brasiliensibus, *Cortapao* Lusitanis, Avis magnitudine columbę. *Colli* longitudo duorum digitorum, *corporis* autem quatuor, & *caudæ* idem quatuor, crurum ferè sesquidigiti; in pedibus quatuor habet digitos, duos antrorsum, duos retrorsum versos, ut in Psittacis. *Caput* vestitur pennis cinnabrij coloris, in quo & cristam habet instar columbæ: *Collum* ad rostrum usque inferius nigrum, ut & superius; In utroque autem latere linea est alba, crassa, quæ divisim ad dorsum protenditur. *Alæ* exterius totæ nigræ, interius albæ; *Cauda* nigra; in ventre & cruribus superioribus pennæ sunt nigræ, & albæ. *Rostrum* illius rectum, acutum, sesquidigitum longum, quo arborum cortices exscindit, ut Picus.

URUBU Brasiliensibus, vulgo een Menschenefer; Avis rapax, magnitudine Milvi & Nisi, pedibus gallinaceis subalbicantibus, *cauda* longa, & alis ea longioribus. *Pennæ* totius corporis sunt nigræ cum pauxillo ravi coloris hinc inde mixtæ. *Caput* habet parvum, figura penè gallinarum Indicarum, cute tectum paululum rugosa. In summitate autem capitis secundùm longitudinem quasi dividitur cutis, & in sinistro latere capitis infra oculum crocei est coloris, supra oculum cœrulei, in summitate item, reliqua

liqua parte ex ruffo subbrunni. In dextro latere capitis circa oculum supernè & inferne crocei coloris, in summitate itidem, reliqua parte ex croceo albicantis. *Rostrum* habet satis longum, exterius aduncum, acutum, & ad medietatem usque à capite cute obtectum ex croceo cœrulescente. In mediate rostri superius narium foramen unum amplum transversim positum; extremitas rostri, quæ cute caret, est alba. *Oculos* habet elegantes rubini ferè colore, *pupilla* rotunda nigra: *Palpebræ* sunt croceæ: *Linguam* carinatam, in ambitu denticulis acutis præditam. Fœtet ejus *caro* instar cadaveris: nam & cadaverib. vescuntur, & in maxima copia statim advolant in Capitania Sirigippo, & Flumine Sancti Francisci, quando quis bestiam aliquam mactat. Fœda avis, semper macra, nunquam satura.

TAMATIA Brasiliensibus; Avis Alaudæ magnitudine, seu Pici. Tota punctulata, & variegata maculis ut Turdus minor, Germanis vulgò Ein Trostel: in ventre albas habet pennas, maculis fuscis: sub gutture autem flavescit, uti & circa collum.

Rostrum habet longum rubrum, superius paululum fuscum; cujus superior pars paulò longior, quàm inferior. Supra nares subtiles aliquot extant pennulæ instar pilorum. In pedibus quatuor habet digitos unguibus aduncis. Caret *cauda*. *Caput* illius majus quàm proportio corporis requirat, uti & rostrum.

TAMATIA itidem Brasiliensibus dicta, avis aquatica, forsan gallina. Nisi *rostrum* obtinet, magnitudine Yassana asu: *dorso* incurvato incedens & *collo* incurvato. *Caput* habet magnum, *oculos* magnos nigros, prope exortum rostri existentes. *Rostrum* duos digitos longum, plus uno latum, instar anaticis quidem, sed anterius acuminatum: estque superior ejus pars nigra, inferior flavescens. *Crura* superiora pennis nuda, satis autem longa: Digiti in pedibus quatuor; quorum tres anterius, unus posterius versus, more gallinarum, suntque longi ut in Waterhoen. Crura & digiti coloris ex virescenti flavi. *Cauda* brevissima, & non longior quàm in Yassana. *Caput* nigris pennis vestitum, reliquum corpus brunnis; in ventre autem albicantes pennæ intermiscentur.

GVIRAIENOIA Brasiliensibus, Avicula magnitudine Fringillæ. *Rostellum* habet vix semidigitum lõgum & nigricans, *ocellos* nigros. Totum *caput*, collum inferius, pectus, infimus venter & dorsi medietas extima pennis vestiuntur cœruleis: *Collum* superius & dorsi medietas anterior nigris: *Alæ* quoque nigræ, sed quibus in initio illarum inspersæ cœruleæ; reliquæ nigræ sunt, sed oras habent cœruleas. *Cauda* sesquidigitum ferè longa & itidem nigra, desinuntque alæ paulò post initium caudæ. *Crura* fusca; in pedibus quatuor digiti vulgari modo.

GVIRARV NHEENCETA, Brasiliensibus; Merulæ aquaticæ magnitudine, aut paulò major. *Rostrum* habet rectum, compressum, nigrum, plus dimidio digito longum: *Oculos* Sapphyrinos, pupilla nigra. *Crura* quæ superius vestita, sunt pennis cinereis, inferius nigra cute teguntur, uti & pedes, in quibus more vulgari quatuor sunt digiti, unguibus acutis nigris.

Totum *caput* collum, pectus & infimus venter pennis vestiuntur albis ad gryseum dilutum accedentibus, dorsum autem leucopæis sive cinereis. A rostro in utroque latere per oculum usque ad finem laterum capitis, macula oblonga tendit nigra. *Alæ* nigræ, non tamen obscurè. *Cauda* nigerrimas habet pennas; quarum tamen extremitates sunt albæ, & superius quoque aliquot albis teguntur.

CAPUT XI.

Cocoi Ardeæ species: alia species. Gviratinga. Ardeola. Iacarini. Gviratirica. Gviranheemgatu.

COCOI Brasiliensibus, Ardeę species est elegans, Ciconiæ fermè magnitudine. *Rostrum* habet rectum, acu-

acutum, ſex circiter digitos longum, quod in exortu ex flavo vireſcit: *Oculos* cryſtallinos, circello aureo: circum oculos cutem cineream. *Colli* longitudo quindecim digitorum; *corporis* decem; *caudæ*, cum qua *alæ* deſinunt. *Crura* ſuperiora mediam partem plumata, octo digitos longa, inferiora ſex & ſemis, cute tecta cinerea; digitos in pedibus quatuor, vulgari modo: quorum medius digitum longus, cæteri breviores unguibus lunaribus, fuſcis. *Guttur* & totum collũ ſunt alba, ſummitas capitis & latera nigri coloris cum cinereo mixti. Ejuſdem coloris criſtam elegantem gerit erectam; atque ab ea duæ elegantes plumæ deorſum poſterius dependent, coloris ex nigro ſubcinerei, quælibet quinque digitos & ſemis longa. Anterius collum ſecundùm longitudinem maculatum eſt plumis è nigro & cinereo mixtis. In colli parte anteriori & inferiori, elegantes habet plumas longas, albas, ſubtiles propendẽtes, quas in pileis geſtare ſolemus. Totum dorſum, alæ & cauda cinerei ſunt coloris diluti cum pauxillo albo mixti; ſuperior medietas crurum ſuperiorum, albis veſtitur pennis. Per dorſi autem longitudinem cinereæ plumæ extenduntur ſubtiles, elegantes, figura ſimiles illis in collo. *Caro* illius bona eſt, & ſæpius comedi.

Reperitur hic & alia *Ardeæ*, Anatis domeſticæ magnitudine, aut paulò major. *Roſtrum* habet rectum, acutum, medietate anteriore, tam ſuperius, quàm inferius, dupliciter ſerratum, quatuor & ſemis digitos longum. *Caput* & collum habet Ardeæ: *Oculos* nigros, circulo aureo; *Collum* pedem longum; C*orpus* quinque digitos & ſemis, *caudam* quatuor, cum qua deſinũt alæ. Crura tota novem & ſemis digitos longa, ſuperiora mediam partem pennis veſtita: quatuor digiti in pedibus vulgari modo. *Roſtrum* ſuperius eſt fuſcum, prope exortum autem vireſcit è flavo. Totum caput & collum ſuperius pennas habent longiuſculas, pallidè flavas, nigro undatas; ſub gutture albicat. Collum inferius, pectus, & infimus venter plumas habent albas fuſco undatas, quod in ambitu flavo eſt fimbriatum. Totum dorſum & alæ teguntur pennis fuſcis flavo undatis, & remiges alarum pennæ ſunt è nigro & cinereo, æquali parte, mixtæ, extremitatibus albis. *Cauda* conſtat ejuſmodi pennis, qualibus extremitas alarum, ſed transverſim albo lineatis. *Crura* & pedes ſunt obſcurè gryſei coloris, ungues fuſci. *Caro* comeditur, ſapit ut aliarum Ardearum.

QUIRATINGA Braſilienſibus, *Garza* Luſitanis, Ardeæ ſpecies, Alberdeolæ magnitudine & corporis figura. Erectè incedit, collo longo, roſtro extenſo, recto, acuto, flavo, quatuor digitos longo, cujus pars ſuperior nigra, inferior alba. *Crura* alta, ut Ardeæ, ſex circiter digitos longa, pedum digiti ad vul[illegible]arem modum: crura exterius (ut & digiti) ſunt flava, interius ex viridi & fuſco mi[illegible]ta. Per totum corpus albiſſimis veſtitur pennis: In collo elegantiſſimis plumis albis, quæ ſubtiliores ſunt plumis Struthionum.

Aquatica eſt avis. Crura ſuperiora ſine pennis.

ARDEOLA columbæ magnitudine vix par: *Collum* habet longiſſimum. *Roſtrum* rectum, acutum, ſuperius fuſcum, inferius ex albo flaveſcẽs, duos & ſemis digitos longum, *linguam* brevem, acutam. *Oculos* mediocres, circello aureo, pupilla nigra. *Caput* parvum, *Collum* tenue, ac ſeptem digitos longum, cum corporis longitudo vix ſit quatuor. Crura longa, quodlibet quinq; digitos; ſuperior medietas mediam partem nuda. In pedibus digitos quatuor communi modo diſpoſitos, unguibus lunatis acutis. *Color* talis eſt: prope oculos, ubi roſtrum inſeritur, cutis melini coloris eſt. *Caput* ſuperius veſtitur pennis chalybei coloris pallidè fuſcis inſperſis: totum collum cum pectore & infimo ventre plumas habet alas leucopæis mixtas & pallidis, ut variegatus appareat. *Dorſum* nigrum eſt, ex parte chalybeo fuſcum cum cerei coloris pennis mixtum. Alarum pennæ longæ virentes, in extremitate maculam habent albam, reliqua ſuperficie ex fuſco,

cha-

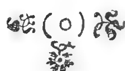
chalybeo, cereo, & leucopæo ele anter variegata. *Cauda* duos digitos longa, quam tegunt alarum extremitates, quæ cum illa desinunt. *Crura* superius leucopæo & cereo mixta. Nuda pars & pedes cute melina tecta sunt. *Vngues* leucopæi. Erecta incedit avis & decenter.

JACARINI Brasiliensibus, Avis carduelis magnitudine. *Rostellum* habet crassum, cinereum. *Crura* & pedes cinereos, cum quatuor digitis more vulgari. Totum *corpus* nigris vestitus pennis, sed in quibus resplendet color instar chalybis politi. *Alæ* interius albicant. *Oculi* cœrulei, & ponè illos amplum foramen loco aurium.

GVIRATIRICA Brasiliensibus, Avis Alaudæ magnitudine. *Rostrum* habet crassum, rectum, superius fuscum, interius album, & paululum incarnatum. *Crura* cinerea cum quatuor digitis more vulgari. Totum *caput* cum gutture, & colli inferiore & media parte egregiè sanguinei sunt coloris: *Oculi* cœrulescunt; aurium foramina ampla. Latera colli, totum pectus & infimus venter albis vestiuntur pennis. *Collum* superius habet nigricantes, quibus paucæ albæ mixtæ. *Dorsum* gryseum est (inspersis nigris paucis) ut & initia alarum: reliquũ alarum nigrum, ut & *cauda*, quæ tres circiter digitos longa: Oræ laterales in alis sunt albæ.

GVIRAN HEEMGATU Tupinambis; Avis passeris magnitudine. *Caput* superius luteum, & guttur: *Collum*, pectus, & infimus venter flavi coloris, alæ ex virescenti & flavo mixtæ ac fusco distinctæ, uti & cauda, ocelli & rostrum sunt nigra. *Crura* fusca; hic mas egregiè canens ut Fringilla, vulgo Vincke.

Fœmina ejusdem magnitudinis plumis passeris vestitur, nec ita canit, sed clamat 'tschrip, 'tschrip, ut passer.

CAPUT XII.

Curucui. Caracara. Tijegvacu. Teitei. Guiragvacu beraba. Gviracœreba. Gviraperea. Iapacani. Cabure. Andira aca.

CURUCUI Brasiliensibus; Elegantissima avis, ferè magnitudine Picæ. *Rostrum* habet breve, latiusculum, coloris sulfurei. *Os* amplum, & quando aperit, triangulatum. *Oculos* pulchros cœruleos circulo aureo; & sub quolibet oculo maculam cutaceam albam, ut gallinæ: in palpebris superius & inferius pilos nigros duriusculos. *Collum* haud longum. *Crura* brevia, & ad pedes ferè plumata pennis nigris. *Caudam* habet quinq; & semis digitos longam, latiusculam. Sub rostro inferiori in medio, & ad utrumque latus quasi barbam setis compositam nigris, sed in qui. transplendet cœruleus, ut in Anatum collo: sub gutture autem plumæ tantum nigræ. Totum *pectus* & infimus venter egregiè miniati sunt coloris; totum *dorsum* & cauda superius ex cœruleo & igneo splendidè virescunt. Extremitas *caudæ* oram habet nigram: inferius autem cauda pennas habet albas, nigro transversim eleganter striatas. Initium alarum etiam insigni illa viriditate splendet, media pars canescit, nimirum plumis nigricantibus, minutissimis punctulis canis conspersis, ut anates esse solent. Ultima pars, scilicet longæ alarum pennæ ex fusco nigrescunt. *Crura*, ut dixi, ferè tota vestita, nigris pennis, cætera cum pedibus fusca sunt è cinereo. *Digitos* habet dispositos ut Psittacus. *Pennæ* subter alas sunt canæ.

CARACARA Brasiliensibus, *Gaviaon* Lusitanis, Nisi species, Avis magnitudinis Milvij, *caudam* habet longam novem digitos; *alarum* longitudo quatuordecim digitorum, quæ tamen nondum ad finem caudæ pertingũt. *Color* pennarum totus est ravi

coloris cum albis & flavis punctulis. *Cauda* albo & fusco est variegata. *Caput* Accipitrinum, *rostro* adunco, mediocriter magno, nigro. *Crura* habet lutea, pedibus accipitrinis, unguibus semilunaribus nigris acutissimis & longis. Avis gallinis valde infesta.

Habui aliam ejusdem magnitudinis, & colore pennarum ut præcedēs, sed pectus & venter erant alba. *Oculi* aurei, & cutis circum eos flava. *Crura* lutea.

TIIEGUACU Brasiliensibus, Avicula passeris magnitudine, aut paulò major. *Rostellum* habet breve, triangulare, latiusculum, nigrum. *Ocellos* sapphyrinos: *Crura* & pedes cerei coloris, unguiculis fuscis, digiti dispositi more vulgari. Tota avicula vestitur pennis coracinis: at in summitate capitis maculam habet clypeiformem splendentis sanguinei coloris. Totum *dorsum* autem ferè & utramque alam superius ad partem obtendit macula nigro-cœrulea. *Cauda* brevis & nigra.

TEITEI Brasiliensibus; quam etiam vocant *Guiranhemgeta* & *Guraundi*. Avicula Rubeculæ magnitudine. Aviario includitur pro canora ave, sed pipit tantum ut Rubrica, Germanis Gimpel. *Vescitur* paco & mamao. *Rostrum* habet breve, crassiculum, nigrum. *Caput*, collum superius, alæ, & totum dorsum, & cauda nigris vestiūtur pennis, quibus aliquid cœrulei, admixtum, ita ut splendeant instar chalybis. *Guttur*, collum inferius, pectus, totus infimus venter, & crura superiora sunt lutea: ad exortum rostri superioris post nares maculam habet è pennis luteis. *Crura* & pedes fusci sunt coloris; & hic est mas.

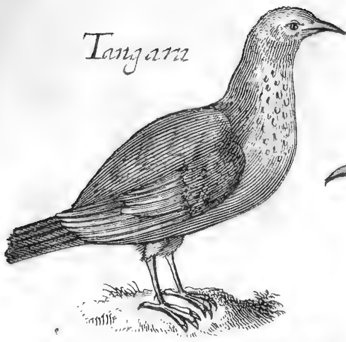
Fœmina proportione & magnitudine planè respondet mari, eodem rostro, & ijsdem cruribus; sed color plurimùm differt; est enim viridis, ut Acanthis. Germanis, Zyschen. Alæ ac caput cum collo superius paulum fuscescunt & cœrulescunt mixtim. *Delectantur* hæ aviculæ quinque aut sex conjunctim aviario includi.

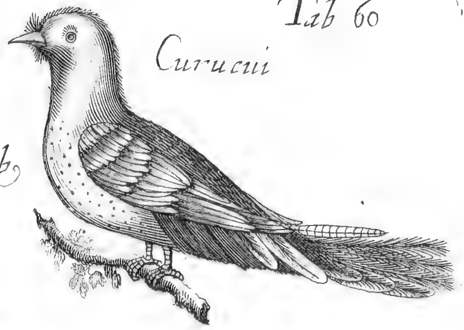
GVIRAGVACV BERABA Brasiliensibus. Avis Carduelis magnitudine. *Collum* inferius *dorsum* & ventris extremitas lutei seu aurei est coloris. *Caput* superius & collum, dorsi medietas anterior, alæ & cauda dilutè viridis. In alarum extremo fuscæ pennæ mixtæ sunt. Sub gutture ad oculos usque maculam habet magnam, nigram. *Rostellum* habet rectum, acutum, flavum, superna parte paulùm nigricans. *Crura* & pedes fusci coloris.

GVIRACOEREBA Brasiliensibus. Avis Fringillæ magnitudine. *Rostellum* habet nigrum, tres quartas partes digiti longum, acutum, & paululùm deorsum flexum. *Oculos* nigros. *Linguam* multipliciter fissam: In capite superius mitellam thalassinis pennis, reliquum caput, guttur, & totum corpus inferius, pectus, & totus infimus venter, cum dorsi medietate posteriori cœruleis vestiuntur pennis, lactescentibus, & à pectore per initia alarum ad dorsum, ubi incipit cœruleus color, linea lata cœrulea transit transversim per exortum alarum: totum autem collum superius cum medietate dorsi anteriore profundè nigris subtilib. holosericis vestitur plumis. *Cauda* sesquidigitum longa est & nigra. *Alæ* magnæ, quæ ad medietates laterales flavescunt. Flavedo autem illa tegitur, nec videri potest, quando avis considet, quando verò volat, alæ ex nigro & flavo eleganter striatæ videntur. Interius alæ fermè totaliter flavæ sunt. *Crura* superiora pennis nigricant, & cœrulea quodammodo sunt: Inferiora nuda, & cinnabrij coloris una cum pedibus, unguiculi in pedibus nigri. Habent autem pedes digitos quatuor, vulgari modo dispositos.

GVIRAPEREA Brasiliensibus; Avis Alaudæ magnitudine. *Rostrum* habet breve, crassiusculum, nigricans. *Caput* superius & collum, totum dorsum & infimus venter, pennas habent obscurè flavi coloris, ut cera citrina: Caput inferius, guttur & collum inferius cum pectore nigras, quales & paucæ in ventre flavis sunt intermixtæ. *Cauda* duos digitos longa, & præterit alas. Constat autem cauda & alę pennis fuscis & nigricantibus, quarum

Tab 60

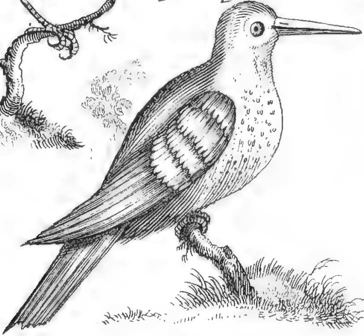

Tangara

Curucui

Guiragua cuberab

Tijegua cuparoara

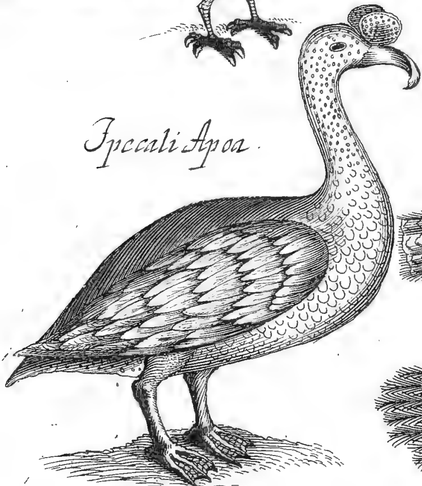

Atingacucamucu.

Pitangui guacu

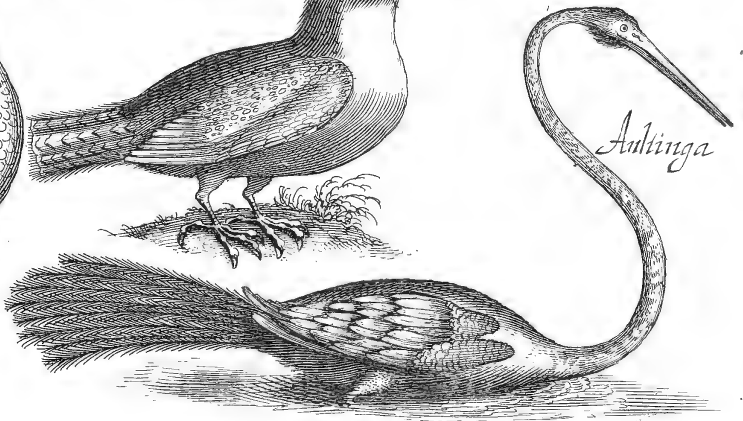

Guiraa-
cangatara

Aracari.

Pullus galli
naceus mon.
strosus

Ipecali Apoa

Matuitui

Aultinga

rum quælibet cum laterali extremitate thalassina, ita ut fuscæ alæ thalassino videantur striatæ. Cauda itidem. *Crura* superiora etiam cerei coloris; inferiora cum pedibus obscurè cinerei. Digiti quatuor modo vulgari, unguibus nigricantibus.

JAPACANI Brasiliensis, Avis magnitudine *Bemtere* aut *Schanepue*. *Rostrum* habet nigrum, oblongum, acuminatum, & paulùm deorsum incurvatum. *Oculos* aureos, pupilla nigra. *Caput* vestitur pennis nigricantibus, collum superius, dorsum, alæ ex umbra & nigro mixtis. *Cauda* superius nigricans, inferius albo maculata est. *Pectus*, & totus infimus venter ac crura superiora ex albo & flavo mixta, ac lineis seu strijs transversis nigricantibus intertexta. *Crura* fusca Digiti in pedibus quatuor vulgari modo, unguibus acutis & nigris.

CABVRE Brasiliensibus; Noctuæ species: Avis magnitudine Turdelæ. *Caput* habet rotundum, rostrum breve, aduncum, flavescens, duo foramina narium. *Oculos* pulchros, magnos, rotundos, flavos, pupilla nigra. Sub oculis, & ad latera rostri multos habet pilos, longiusculos, fuscos. *Crura* brevia, totaliter pennis vestita, flava, uti & pedes. In ijs autem quatuor digitos, more vulgari, unguibus semilunaribus, acutis, nigris. *Caudam* latam, prope cujus exortum alæ desinunt. In toto capite, dorso, alis, cauda, coloris est umbræ dilutæ: ac in capite & collo minimis, in alis majoribus maculis albis varicgatur. *Cauda* verò albo est undata. *Pectus* & infimus venter albicant, & maculis umbræ dilutæ variegantur. Facilè mansuescit. *Collum* ita circumagere potest, ut rostri acies exactè dorsi medietatem ostendat. *Ludit* cum hominibus instar simiæ, & varios mimos facit adspectu suo, & crepitus rostello; preterea pennas ad latera capitis erigere potest, ut cornicula, seu auriculas representent. *Victitat* carne cruda.

ANDIRA ACA Brasiliensibus, Vespertilio cornutus. Multi hic reperiuntur in Palmis nuciferis degentes; paulò majores nostratibus, prægues, cinerei coloris, mollibus & longioribus pilis, auribus latis. In singulis pedibus habent quinque digitos, acutis unguibus armatos. *Dentes* candidi, & supra nasum corpusculum, ejusdem cum auribus longitudinis, satis grande ex materia qualis illius rictus, flexile seu mobile. Alarum longitudo æquat semipedem Rhynlandicum.

CAPUT XIII.

Macuacagua. Columbæ silvestris species. Anas silvestris. Urubitinga. Mareca utraque. Tjeguacu parvara. Tangara utraq;.

MACUCAGUA Brasiliensibus: Gallinæ silvestris species, magnitudine Gallinæ nostratis vel etiam major. *Rostrum* habet nigrum plus sesquidigito longum, anterius paulò incurvum; ut perdicis: In rostri medietate duo narium foramina ampla. *Oculos* nigros, post eos aliquanto spacio aures more gallinarum. *Corpus* crassum, *Alæ* cum eo desinunt, nullam enim habet caudam. Crura inferiora nuda, duos & semis digitos longa. In pedibus tres habet digitos antrorsum versos, crassiusculos, unguibus brevibus, obtusis. *Calcaneus* rotundus, ut in Struthione, & paulùm supra illum breviusculus digitus versus interiora, ungue obtuso. Totum *caput* & collum punctulatum est obscurè flavo & nigro, sub gutture albicat. *Pectus*, venter & dorsum obscurè cinerei sunt coloris. *Alæ* umbræ coloris per totum undatæ nigro, præter remiges pennas, quæ totaliter nigræ. *Crura* superiora pennis vestita, uti venter, inferiora cœrulescat cum pedibus, ungues grysei. *Carnosa* admodum est avis, & tantum carnis habet, quantum duæ gallinæ domesticæ vix habeant; estque boni saporis. Sub cute crassa & pingui cuticulam habet, aliam qua caro tegitur. *Victitat* variis fructib. qui ex arboribus silvestribus deci-

decidunt. In ventriculo illius inveni fabas silvestres, semina Araticu. Humi currit, nam pedes inepti ad arbores scandendum. *Ova* ponit Gallinaceis paulo majora; coloris cœruleo-viridis.

COLVMBÆ silvestris species ex Insula S. Thomæ allata, nostratum magnitudine & figura: sed rostro superius adunco, & coloris in medietate anteriori tota cœrulei, cum albo & pauco flavo mixti, in posteritate tota sanguinei. *Oculi* nigri, circulo cœruleo. Pennis tegitur per totum viridibus, ut Psittacus. Remiges alarum ex viridi fuscescunt, ut & extremitas caudæ. Sub ano flavo habet pennas. *Crura* & pedes eleganter crocei coloris, ungues autem fusci.

ANAS Silvestris, magnitudine Anseris. *Rostrum* habet nigrum, *Crura* fusca, uti & pedes. Tota nigra est, exceptis principiis alarum, quę alba; Nigredini tamen illi viridis color transplendet. *Cristam* in capite gerit nigris plumis constantem, & massam carnosam corrugatam, rubram supra rostri superioris exortum. *Cutem* quoq; habet rubram circum oculos. *Caro* bona & copiosa. *Figuntur* plerumq; in altis arboribus considentes; nam post lotionem in aqua frigida altas subeunt arbores, captandi aëris & Solis causa.

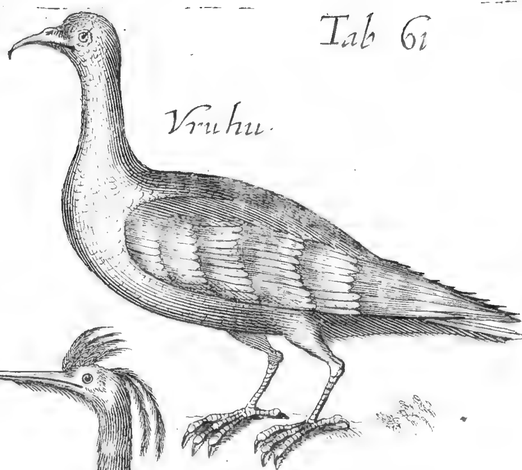
VRVBITINGA Brasiliensibus; (sed dubito adhuc de hoc nomine, nam nobilior est hæc avis quàm Urubitinga) Avis Aquilæ similis, Anseris semestris magnitudine. *Rostrum* habet crassum, aduncum, nigrum, & circa nares cutem flavescentem. *Oculos* magnos, splendidè aquilinos. *Caput* grossum. *Crura* & pedes luteos; in pedibus quatuor digitos vulgari modo dispositos; *Vnguibus* lunatis, longis, nigris: *Alas* amplas: *Caudam* latam. Tota vestitur plumis fuscis & nigricantibus; Per alas autem undatim quasi cinereus miscetur. *Cauda* novem digitos longa, ad sex alba, in extremitate ad tres nigricans, in extremitate tamen rursus minimum est albi. Egregiæ staturæ est avis.

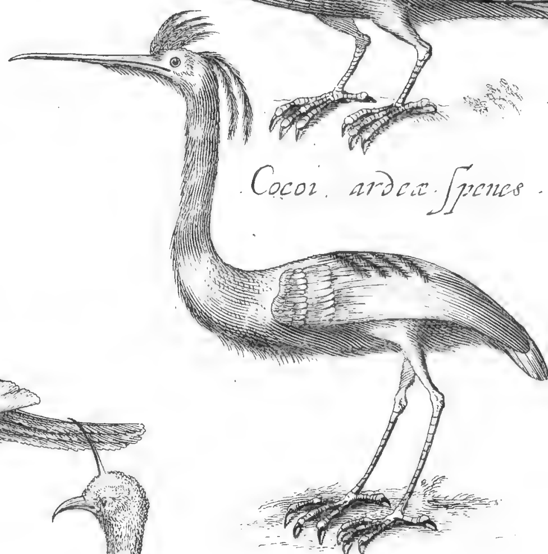
MARECA itidem Anatis silvestris species, sed parva. Rostrum habet anatinum fuscum, ad cujus exortum in utroque latere macula rubra. *Caput* superius est leporini grysei coloris, latera capitis sub oculis tota alba. Totum pectus & infimus venter ligni querni secti colorem obscurè æmulatur, variegati præterea punctulis nigris. *Crura* & pedes nigri. *Cauda* grysea. *Alæ* elegantes, in exortu ex gryseo subfuscentis coloris; remiges autem sunt in uno latere prioris coloris, tota autem medietas extrema dilutè brunescentis, qualis in pedibus esse solet, in medio autem coloris viridis transplendentis, cum fimbria nigra, qualis in anatum collis. *Caro* valde bona.

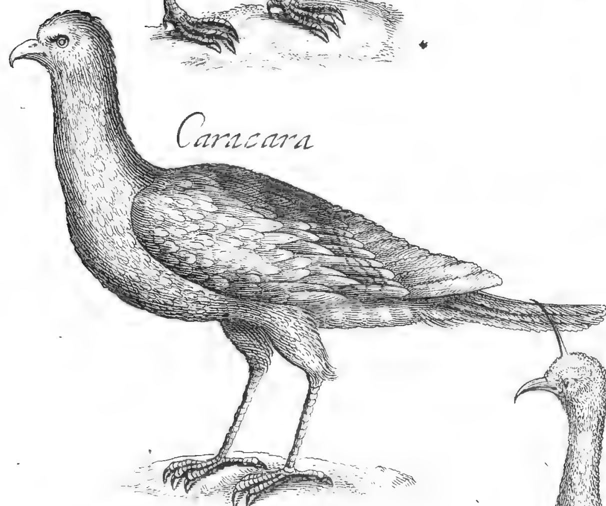
MARECA alia species, ejusdem cum antecedente magnitudinis & figuræ. *Rostrum* habet nigrum splendens. Summitas capitis, collum superius, totum dorsum umbræ coloris cum fusco mixti. Sub gutture albicat. *Oculi* nigri, & ante quemlibet macula parva rotunda, plumis ex albo flavescentibus. Totum pectus & infimus venter obscurè grysei coloris cum aureo mixti. *Cauda* nigra. Alarum pennæ fuscæ, quibus viride transplendet: & mediæ pennę alarum eximia viriditate & cœruleo in fusco trãsplendent, hic & undam nigram habent, extremitas autem remigum tota est alba. *Crura* & pedes insigniter rubri seu miniati coloris. Assata avis pedibus apprehensa manus & linteamina tingit colore miniato sanguineo. Boni saporis habent carnem, sed paulùm amaricantem.

TIIEGVACV PAROARA Brasiliensibus; Avis Alaudæ magnitudine. *Rostrum* habet breve, crassum, superius fuscum, inferius albicans. *Caput* superius, latera ejus & guttur ac collum inferius habent pennas flavas, sanguinei coloris pennis punctulatas (& hæc fœmina quidem, mas enim hæc tota habet sanguinea.) *Collum* superius, & totum dorsum cinereas, umbrâ aliquatenus mixtas. *Alæ* fuscas oris albescentibus præditas, ut & caudâ; sed alæ teguntur cinereis, dorsum maximam partem exceptis extremitatibus. Latera colli, pectus & totus venter, & crura superius albis tegũtur pen-

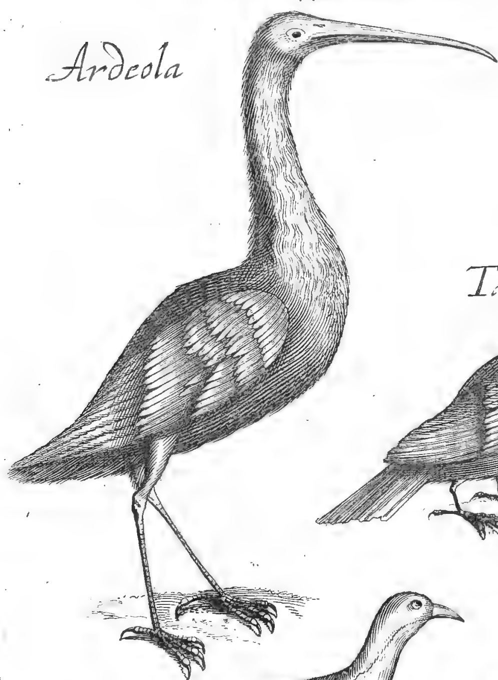

Macucagua

Vruhu.

Cocoi. ardeæ. ſpenes.

Caracara

Anhima.

Ardeola

Tangara

Vri cbitinga

Guira ienoua.

pennis. *Crura* inferiora & pedes fusci sunt coloris; quatuor digiti more vulgari positi. *Ocellos habet nigros.*

TANGARA Brasiliensibus. (Reperiuntur ejus aliquot species colore variantes.) *Prima* elegans, magnitudine Fringillæ. *Rostrum* habet rectum, crassiusculum, nigrum. *Oculos* nigros. *Crura* & pedes ex cinereo fuscos. Supra rostri exortum supernè maculam è pennis nigris. Totum *Caput* & collum splendentibus viridibus seu thalassinis pennis vestiuntur. Initium dorsi instar collaris ambiunt nigerrimæ pennæ. *Dorsum* autem sub alis usque ad exortum caudæ vestitur plumis luteis. Totus infimus venter egregiè cœrulescit. Alæ nigræ sunt, & earum extremitates laterales cœruleæ, ita ut totaliter cœruleæ appareāt complicatæ, & sola extremitas nigra videatur. Initium alarum exterius etiam thalassinis pennis nitet, & cuique alæ superius in dorso, seu in extremitate superiori laterali flavę pennę sunt mixtæ. *Caudam* habet latam, sesquidigitum circiter longam, nigram pennis, sed quarum extremitates laterales cœruleæ sunt. Extremitas caudæ est nigra. Includitur caveæ, & clamat *zip, zip*, seu ut Rubrica Germanis **Gympel**. *Vescitur* farina & pane.

Secunda species: figura & magnitudine passeris nostratis. *Rostellum* habet ex flavo fuscum, latiusculum, in extremitate acutum, cujus inferior pars multò brevior superiore. *Ocellos* nigros. Totum *caput*, egregiè miniatis tegitur pennis, totum reliquum corpus cum alis & cauda splendidè nigris. *Crura* superiora albis pennis, & in latere exteriori maculam oblongam miniatam habent, quasi sanguine maculata. *Crura* inferiora & pedes cinerei sunt. In pedibus digiti quatuor more vulgari. *Cauda* brevis digitum longa, & alæ prope illius exortum desinunt.

CAP. XIV.

Anhima. Pitangva gvacu. Attingvacu camacu. Gvira acangatara.

ANHIMA Brasiliensibus: Avis aquatica ex rapacium genere, major cygno. *Caput* habet haud magnum, Gallinaceo simile & rostro nigro: cujus superior pars paulò longior inferiori, & in extremitate deorsum incurvatum. *Oculos* pulchros aureos, pupilla nigra, & exterius nigro circulo. In capite prope exortum rostri cornu gerit erectum, extremitate sua antrorsum versus incurvatum, paulò plus quam duos digitos longum, crassitiei chordæ majoris in Viola majore, rotundum quasi tornatum esset, coloris albicantis, seu ossei. Circùm cornu plumellæ subtiles breves eriguntur albæ & nigræ. *Collum* habet plus septem digitis longum, reliquum corpus ad caudę exortum ferè sesquipedem. Alas amplissimas, utpote quarum plumarum longitudo sesquipedem superet. In cujusque alæ antica parte duo cornua recta triangulata ex ipso osse alæ enata obtinet, crassa minimi digiti apicem, & conicę triangulatæ figuræ. Est autem quodq; anteriorum digitum longum, posteriora paulò breviora coloris fusci. *Caudam* habet decem digitos longam, instar anserinæ latam. Crura superiora quatuor digitos longa, & quoad medietatem inferiorem pennis nuda: Inferiora quinq; digitos longa, ferè duos crassa. In quolibet pede quatuor digitos obtinet more Gallinarum dispositos, quorum medius trium anteriorum quatuor & semis digitos longus, reliqui duo tres & semis: posterior autem ferè duos. Quilibet unguem habet corniculatum nigrum, digitum longum, & in posterioribus digitis paulò longiorem. *Cute* fusca & squamosa teguntur & digiti, & crura nuda. *Capitis* vertex plumulis variegatus est albis & nigris: ad latera, in gutture & colli medietate superiori nigricat, inferior medietas colli & pe-

ctus variegantur albis, cinereis & nigris pennis. *Venter* interior albas in totum habet pennas, ad latera sub alis, & in dorso sunt nigræ, sed quibus albæ hincinde permiscentur. *Cauda* est nigra; *Alæ* etiam nigræ exceptis oris extremis (prope ossa) ubi ex albo flavescentibus pennis variegatæ sunt. Terribilem clamorem edit *vyhu, vyhu* vociferando. Nunquam sola invenitur, semper par, mas & fœmina junctim incedunt, & una mortua, altera à sepultura nunquam discedit. *Cornu* quod in capite gerit, remedium est contra venenum, si in vino per noctem infundatur. Idem remedium est contra suffocationem uteri, & in difficili partu. Hæc quàm descripsi, fœmina est; mas duplæ magnitudinis. *Nidum* suum facit è luto ad caudices arborum super terram, figura furni.

PITANGUA GUACU Brasiliensibus, *Bemtere* Lusitanis, magnitudine æquat Sturnum. Rostrum habet crassum, latum, pyramidale, paulò plus digito longum, exerius acuminatum. *Collum* breve, quod sedens contrahit. *Corpus* ferè duos & semis digitos longum. *Caudam* latiusculam, tres digitos lõgam, crura & pedes fuscos, quatuor digitos more vulgari. *Caput*, collum superius, totum dorsum, alæ & cauda coloris sunt è fusco nigricantis, pauxillo viridi admixto. *Collum* inferius, pectus, & infimus venter habent flavas pennas, superius autem juxta caput corollam (quasi monachicam) albi coloris. Sub gutture ad exortum rostri albicat. *Clamat* alta voce.

Quædam harum avium in summitate capitis maculam habent flavam, quædam ex parte luteam. Vocatur à Brasiliensibus Cuiriri, alias per omnia Pitanguaguacu similis.

AIINGUACU CAMACU Brasiliensibus: Avis Turdelæ ferè magnitudine. *Caput* habet satis grossum, collum mediocriter longum; Corpus tres digitos longum: *Rostrum* paululum aduncum, coloris ex viridi & flavo mixti. *Oculos* sanguineos, pupilla nigra. *Crura* cinerea mediocris longitudinis, superius pennis vestita. In pedibus digitos quatuor, vulgari modo. *Caudam* longissimam nimirum novem digitos longam, decem circiter pennis constantem, quarum quædam inferiores sunt breviores superioribus. Totum caput, collum, dorsum, alæ, & cauda pennas habent brunnas seu fuligineas, quæ in cauda paulò saturatiores sunt reliquis. Extremitas cujuslibet pennæ caudæ semidigitum longa, alba est, & inter album & ruffum nigro umbrata. Guttur, pectus, & infimus venter ac superiora crura cinereis pennis vestiuntur. In capite longiusculas habet pennas, quas instar duorum cornuum potest surrigere. Elegans avis ob longitudinem caudæ.

GUIRA ACANGATARA Brasiliensibus. Avis picæ variæ magnitudine. *Rostrum* habet digitum longum, cujus superior pars paulùm adunca, totum autem obscurè flavescit. *Oculos* crystallinos, circulo fusco. *Collum* duos digitos longum, *Corpus* tres. *Cauda* longissima, nimirum octo digitos, constans octo pennis rectis. *Crura* superiora pennis vestita, & sesquidigitum longa, ut & inferiora. In pedibus digiti quatuor, more psittacorum, & quidem versùs interiora sunt duo breviores, versùs exteriora duo longiores in quolibet pede. Totum *caput* pennis vestitur, quæ in medio secundum longitudinem (proximè scapum) fuscæ, in lateribus flavescentes, ut crista. Collum & alæ è contrario pennas habent in medio flavescentes, & ad latera fuscas. Extremitas alarum ferè planè fuscescit. Totus *venter*, dorsum, (exceptis alis) crura superiora, & exortus alarum, ad trium & semis digitorum longitudinem pẽnis constant ex albo pallidè flavescẽtibus, reliquum caudæ fuscescit, extremitas autem albas oras habet. *Crura* inferiora, & pedes thalassini sunt coloris. In capite longiores pennæ in cristam eriguntur. Ingentem in silvis excitat clamorem.

CAPUT XV.

Matuitui. Aracari. Anhinga. Ipecati apoa. Pullus gallinaceus. Innominatæ tres.

MATVITVI Brasiliensibus, Avis sturni magnitudine. Brevi collo, pectore forti, cruribus brevibus, cauda duos & semis digitos longa. *Rostrum* habet rectum, forte, cujus superior pars paulùm prominet acumine inclinato, cinnabrij coloris. Totum *caput*, collum superius, dorsum, alę, & cauda constat pennis fuscis pallidè flavo maculatis; apparentib. partim punctulatis, ut in Niso. Sub gutture flavas habet pennas. Pectus & venter albis vestiuntur, quę fusco sunt pũctulatæ. Crura obscurè cinerescũt.

ARACARI Brasiliensibus: Avis magnitudine picæ Martiæ. *Rostrum* habet quatuor digitos longum, sesqui latum, seu altum, tres & semis crassum, ubi crassissimum, paulùm deorsum incurvatum, instar gladij Turcici, & in extremitate acutum, instar psittacini; estque superior pars paulò longior inferiori. *Rostrum* superius & inferius plus mediam partem ab extremitate numerando serratum dentibus: superior pars rostri major inferiore; est autem rostrum canum, levissimum, levius spongia, superius album, linea in summitate crassa nigra secundùm longitudinem distinctum: Inferior tota est nigra; totum inseritur in caput triangulatum, & ubi insertio est linea triangulatim alba circumscriptum. *Linguam* habet quatuor digitos lõgam levissimam, aspectu planè pennam referentem, aut etiam plumata est & nigra, (si pennam habere lingua dici possit.) *Caput* non ita magnum habet, latum, compressum. *Oculos* magnos, pupilla nigra, circulo flavo, reliquas extremitates nigras. *Collum* haud longius Psittacino. *Corpus* à colli exortu ad caudam usque quinque circiter digitos longum. *Cauda* instar picę latiuscula, & sex digitos, vel paulò plus longa. *Crura* & pedes nigricantes ex viridi, Psittacorum similes, duos digitos habent anterius, quorum unus lõgior altero, duos retrò, itidẽ inęqualis longitudinis; ungues incurvati, fusci, seu nigri.] Crurũ superiorum longitudo duorum digitorũ, inferiorum sesqui. Totum caput & collum usque ad initium pectoris nigras habet plumas, & ubi desinunt, circulariter finiuntur. *Pectus* verò & infimus venter totus eleganter flavis vestiuntur pẽnis, cum pavonino mixtis: Per Pectus autem transversim linea digitum lata sanguinei coloris ducta est ab uno latere usque ad alterum. Totum dorsum, alę, cauda, & crura superiora vestiuntur pennis ex nigro viridicantibus, uti in nostratibus picis color esse solet. Extremitas dorsi ante initium caudæ etiam sanguinei coloris, plus uno imperiali in circumferentia. *Alæ* desinunt ad exortum caudæ, & interius è cinereo sunt subfusci coloris. *Rostrum* interius est nigrũ. Avis hæc quasi suum nomen profert, clamando acuto sono; sed non admodum clangoso *Aracari*.

ANHINGA Brasiliensibus Tupinamb. Mergi aquatici species elegãs; *corpus*, excepto collo, anatis domesticæ Europeæ habet magnitudine. *Rostrum* rectum, haud crassum, acutissimum, tres digitos longum, & per rostri medietatem anteriorem tam superius, quàm inferius duplicem ordinem acutissimorum hamulorum retrò versorum. *Caput* parvum, longiusculum, serpentini æmulum, paulò plus sesquidigito longum. *Ocellos* nigros, circulo aureo. *Collum* tenue, teres, pedem longum, corpus autem tãtùm septem digitos, crura brevia, superiora duos digitos longa, pennata; inferiora vix sesquidigitum; quatuor digitos, tres anterius versus, membranis junctos more anatum, aut corvi aquatici, quartus digitus brevior ad latus inferius extenditur, itidem membrana reliquis connexus; unguibus lunatis omnes acutissimis. *Caudam* latam, decem digitos longam; duodecim pennis constantem, alæ circa medietatem caudæ desinunt.

Rostrum gryseum est, & post exortum paulùm flavescit. Caput totum & collum plumis subtilissimis tegitur ad tactum holosericum referentibus; Coloris in capite & collo superius ex gryseo subflavescentis: sub guture, & in collo inferius grysei coloris, ut pelles illæ (Verchfelle vocant) ex quibus mitræ fiunt muliebres, & ad tactum, & adspectum illius pellis pilos refert. Totum pectus, & infimus venter, & crura superiora plumis mollibus vestiuntur coloris argẽtei. Initium dorsi pennis fuscis, sed quarum quælibet in sui medio maculam habet oblongam ex albo pallidè flavam, ita ut punctulatim appareat: reliquum dorsi nigras habet pennas. *Alas* obtinet longas, quarum initium totum ejusmodi brevibus pennis tegitur, uti initium dorsi, sequitur ordo mediam partem, id est, uno latere canarum, altero nigrarum: Remiges autem nigræ sunt. *Cauda* nigris splendentibus pennis constat, quarum extremitas grysea. *Crura* & pedes ex obscurè flavescente grysei sunt coloris. Solertissima in capiendis piscibus: nam, more serpentum, contracto prius collo, ejaculatur rostrum in pisces, ac unguibus eos præhendit. *Carnem* illius comedi, sed haud melior est, quàm caro Lari.

IPECATI APOA Brasiliensibus: *Pata* Lusitanis, id est, Anser, nobis Anas silvestris magnitudine anseris, octo vel novem mensium, figura planè ut nostrates anates. *Venter* & interior pars caudæ, collum totum cum capite pennas habet albas, dorsum usque ad collum, alæ, & summitas capitis nigras, cui viriditas mixta, ut in nostrarum anatum collis. In collo & ventre albis pennis nigræ passim sunt inspersæ. In his differt à nostratibus, quod sit *primò* major: *secundò* rostrum anatum quidem, sed nigrum, & in extremitate aduncum. Tertiò super rostrum cristam gerit carneam, crassam, latam & rotundam ferè, nigram, albis maculis insignitam. *Cristæ* altitudo eadem; inter cristam & rostrum (in summitate nimirum rostri) foramen transversum magnitudine pisi est, ab utroque latere conspicuum, quod narium vice fungitur. Quartò pedum & crurum color non ruber, sed è cinereo fuscus. *Carnem* multam & bonam habet, nam sæpissimè comedi. *Reperitur* passim ad fluvios.

Alium habui per omnia similem priori, excepto, quod longiores illæ pennæ in alis, insigni brunno splendebant colore, puto marem hunc esse, alteram fœminam.

ANNOTATIO. Gesnerus pene similem dedit iconem sub nomine Anatis Indicæ, cujus picturam se à Cardano accepisse memorat. Sed color pennarum nonnihil differt ab Auctoris nostri descriptione.

PULLUS gallinaceus monstrosus, magnitudine pulli recens exclusi. *Caput* habebat anaticum, superius tamen magis in acumen desinens, *rostrum* anaticum, latum, cujus superior extremitas deorsum inflexa. *Ocellos* parvos, collum breve; *alas* parvulas juxta priora crura positas: quatuor crura gallinacea, carebat pectore, quippe eo loco, quo pectus esse debebat duo crura habens, quodlibet superius tres quadrantes digiti lõgum, inferius quadrantem; & in singulis quatuor digitos gallinaceos. Posteriora duo crura ejusdem figuræ & longitudinis cum anterioribus mirè posita erant, sinistrum quidem more naturali, dextrum verò in exortu suo sinistro erat adnatum, & quasi sursum vergebat, eo modo quasi duo sinistra crura fuissent, & unum dextrum loco sinistri in exortui fuisset adglutinatum: atque ideo urypigio carebat, quia nullum intervallum inter crura hæc posteriora, & caudæ loco ipsi sinistro cruri exterius longiusculi pili canescentes erant adnati. *Pedes* habebat gallinaceos, & digitos eodem modo dispositos: sed quilibet pes totus inverso ordine positus erat, ita, ut inferior pars esset superior, & superior inferior, unguiculique etiam sursum non deorsum vergebant. Totum *caput*, collum, venter, alæ, dorsum, & superiora crura non vestiebantur pẽnis, sed pilis nigris semidigitum longis, qui sub ventre & gutture paululum canescebant. In summa, plane monstrosus pul-

pullus. *Crura* inferiora & pedes fusci coloris, uti & rostrum, vitalia viscera habebat gallinacea, sed inordinatè disposita. *Cor magnum.* Vivebat cum excluderetur.

Avis (*cui Auctor nomen non adscripsit*) magnitudine Alaudæ, figura Matuituy. *Rostellum* habet rectum, ni rum: *Oculos* nigros; *crura* communia fusca: *Caudam* latiusculam, & alis lõgiorem. Totum *Caput* superius, collum superius, dorsum, alæ, & cauda, rufescentis sunt coloris, ex rubro, umbra & albo mixti. Guttur, collum inferius, & infimus venter albi sunt coloris. Per oculum utrumque à rostro transversim maculam habet oblongam fuscã. Clamat *Gip, Gip*, ut junior gallo-pavus ferè.

Avis (*cujus nomen Auctor non prodit*) magnitudine Patæ, & ejusdem figuræ. *Rostro* nigro, crassiusculo; *capite* nigro; *pectore* & ventre cano; dorso, alis & cauda fuscescentibus, *cruribus* fuscis. Clamat *Zip, Zip*, ut Passer.

Avis (*quam Auctor non nominat, sed tantum admonet esse speciem Curucui, de qua cap.* 12.) magnitudine Picę ferè. *Rostrum* habet breve, crassiusculum, paulùm deorsùm incurvatum, gryseum seu cinereum: *Oculos* nigros, circulo croceo; *Caput*, collum, dorsum superius, & cauda superius coloris nigri cũ viridi cœruleo persplendente, ut in chalybe polito: *Alæ* fuscæ; Totum pectus & infimus venter egregij coloris miniati: *Cauda* inferius albas habet pennas, transversim nigro ordine undatas. *Crura* brevia, fusca sunt; digitis quatuor, more Psittacorũ dispositis. *Reperitur* hic & alia ARDEÆ species: tota alba, rostro croceo, recto, acuto: Oculis nigris, circulo aureo, cruribus & pedibus nigris. *Rostrum* habet quinq; digitos longum, *collum* longissimum, nimirum quinq; digitos supra pedem. *Corpus* septem digitos longum, *caudam* quinq;, cum qua alæ desinunt. *Crura* superiora octo digitos longa, & ex parte pennis vestita, inferiora sex digitos. *Digiti* pedum cõmuni modo se habent, quorum medius anteriorum quatuor digitos longus, reliqui breviores, omnes unguibus lunatis præditi nigris.

DE AVIBUS AQUATICIS BRASILIANIS.

INter Aves marinas quæ in Brasilia reperiunt, septem sunt notatu digniores.

Prima est QUIRATINGA grui magnitudine par, plumis candidis, rostro prolixo atque acuto, crocei coloris; cruribus oblongis è rubro subflavis. Collum ipsius vestitur plumulis tam subtilibus & elegantibus, ut cum struthionum plumis certent.

Altera est CARIPIRA, quæ quod in binas partes bifurcatam caudam distinguat, interdum explicans interdum contrahens, sartoriæ forcipis instar, Raboforcado ab Hispanis dicitur. Reperitur passim in utraq; India. Plumas ejus quòd longo tempore durent, sagittis suis adhibent Barbari. Ximenes *adipem* ad cicatrices faciei delendas, & arthritidis dolores sopiẽdos, singulare esse remedium narrat. Et sibi donati alarum remigium ita ut volant distentum, amplius quam mortalis ullus distento utroque brachii possit complecti, occupasse spacium, addit. Non facilè capitur, nisi fortè in deserta aliqua insula, in qua pullos excludit. *Nieremb. H. Exot. l. 10. c. 38. De Laet. Ind. Occid. l. 15. c. 13.*

Tertia CALCAMAR columbę est magnitudine sed volandi nescia. In fluctibus ova ponit & excludit; quos etiam alarum atque pedum remigio secati pervelociter. Malacia & pluviis imminentibus tanto numero naves circumfluitant, ut à nautis fastidiantur.

Quartam AYAYAM nominant, picæ magnitudine, longo rostro cochlearis instar, plumis candidis rubris maculis eleganter suffusis, singulari in piscibus capiendis industria.

CARACURA est quinta, exili corpore, subcinerei coloris, pulchris oculis, iride elegãter ubẽte, ita vocalis, ut majoris longè molis quis opinaretur. Ante solis ferè ortum & sub occasum auditur, certo, ut volunt, serenitatis futuræ indicio.

Sexta est GUARA, picæ magnitudine, oblongo rostro, & anteriore parte recurvo, longis pedibus. Primum exclusa nigricat, deinde evadit cinerea; ubi autem volare incipit egregiè candicat, sensim autem rubescit, donec ætate plumæ illius colorem induunt purpuræ æmulum, quem ad senectam usq; retinent. Victitant piscibus, carnibus, & aliis eduliis semper aquâ temperatis. Pariunt quoque sub tectis. Gregatim volant, & soli expositæ pulcherrimum præbent spectaculum. Ex plumis diademata & alia ornamenta à barbaris conficiuntur.

Vltima est GUIRATEONTEON quasi dicas avem sæpius morientem & rursus resurgentem. Epilepsiæ enim obnoxia est admodum; alioquin candidis & pulcherrimis plumis vestita.

APPENDIX.

De Avibus Fabulosis.

CAPUT I.

De Gryphibus & Harpijs.

PLacet & de Fabulosis aliquid adnectere, ne & in hisce quicquam nobis desideretur. Præcedat Gryps seu GRYPHUS, cujus nomine major fortè Aquila, ut sanè in Oriente & Septentrione majora nostris animalia gigni experientia compertum est; venere potest. Ejus *formam* si spectes, fingitur esse quadrupes, antica parte, seu capite; alis, rostro, & pedibus aquilam referens; posticâ leonem. *Magnitudinem* a alij Leonis, alij lupi tribuũt. Mandevillius octies Leone majorem reliquit. Dorsum *b* pēnis integitur nigris, anterior pars rubris, alę candidis. Montes *Riphæos* seu Hyperboreos, *c* haud procul ab ipso Aquilonis exortu incolunt; sed & apud *d* Indos & Bactrianos inveniuntur.

a *Philostr. l.* 3. *de vita Apollonii.*
b *Aelian. l.* 4. *c.* 27.
c *Apuleii. l.* 11. *Milesiac.*
d *Aelian. l.* 4. *c.* 27.

Nidos ex auro quod effodere construunt, & ova duo Aquilinis majora *e* duriora, calidiora & ficciora, ponunt. *Volatum* avium par viarum ipsis *f* Philostratus tribuit. Non enim pennatæ, inquit, sunt, sed rubrâ pelliculâ alarum costæ tanquam digiti cõnectuntur. Dicuntur aurum in Scythia *g* Asiatica custodire, ideo inter ipsos & Arimaspos internecinum vigere odium. Tractat de eo *h* Ælianus, & quomodo aurum illud auferant incolæ describit, sed & equis peculiariter infestos esse rumor est. Videtur huc M. Pauli *i* Veneti avis RUC dicta pertinere, aquilæ effigie, sed magnitudine immensa. Visitur certis anni temporibus in insulis ultra Madagascar sitis, tanti roboris ut sola, sine aliquo adminiculo elephãtem capiat, & in sublime raptum rursum ad terram labi sinat, quo carnibus ejus vescatur. Plæræque alarum pennæ passus XII. sunt longæ, ea crassitie, quæ longitudinis mensuræ cõveniat. Fides sit penes Authorem. Navigationes & præteriti & hujus seculi, omninò de tali ave tacent.

e *Barthol. Anglic. l.* 19. *c.* 94.
f *l.* 3. *de vita Apollonii.*
g *Solin. c.* 25. *Polybisto.*
h *l.* 4. *c.* 27
i *l.* 3. *c.* 40.

HARPYIS nomen à rapacitate inditum. Ex Electoo Oceani filia genitas *k* Hesiodus prodit. Ponti & Terræ filiæ aliis dicuntur. Tres fuisse Virgilius dicit, Ocypeten, Aëllo, & Celæno. Hyginus Alopen Acheloën & Ocypeten appellavit; Homerus quartam nomine, Thyellam addidisse creditur. De forma sic *l* Virgilius

Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris
Proluvies, uncæq; manus, & pallida semper
Ora fame &c.

Collocantur in Strophalidibus *m* insulis. Apollonius fugatas conjecisse se in specie, qui in Creta sub Argiunte visebantur, tradit. De ipsarum rapacitate, ingluvie, & fœditate vide *n* Valerium Flaccum, *o* Virgilium, & alios.

k *In Theonid.*
l 3. *Aeneid.*
m *Ovid. l. l.* 13. *Metamorph.*
n *l.* 4. *Argonaut.*
o *l.* 3. *Aeneid.*

* * *

CAP.

Pelicanus

Phœnix

Harpyea

Gryphus Greiff

CAP. II.
De Stymphalidibus, Sirenibus & Seleucidibus avibus.

STymphalidibus, à Stymphala palude nomen datum est. *Magnitudine* grues æquant. *a* Ibibus cætera sunt simillimæ, rostra tamen, ejusdē nempe duritiei, ut hominum scuta perforare, firmiora habent, & non ut Ibes obliqua. Plinius eas cirrhatas facere *b* videtur. Marinas eas *c* Isidorus facit. Apollonius circa Aretiadem insulam collocat. Timagenes & Pisander in Scythiam avolasse tradit. Pausanias Arabiæ quoque deserta incoluisse ait. *Vescebantur* humana carne. Hercules eas ex Stymphalide palude abegit, seu crepitaculi ærei sonitu, sed quod multas sagittis confecisset.

a *Pausan. in Arcad.*
b *l.11.c.37*
c *l 12.Origin.*

SIRENES qua forma fuerint, non convenit inter Authores. Alij eas superiori parte virginis formam intulisse, inferiore in piscis caudam desiisse: alij *d* infera aviciam speciem habuisse fabulantur. Nonnulli in superioribus speciem passerum, in inferioribus mulierum eis tribuunt. Boccatius pedes gallinaceos assignat. Eustathius verò à Venere, quod virgineam sibi delegissent vitam, in aves transformatas tradit. Bina sunt quibusdam, *Aglaopheme* nempe & *Thelxiepeja*: tres alias *Parthenope*, *Leucosia*, & *Ligia*. Sunt qui quatuor & quinque fuisse fingunt. Sed nec de eorum ortu eadem traduntur. Quidam è sanguine è cornu Acheloi destillante natas volant. Nonnulli ex congressu ejus cum Musarum aliqua, de Venere superius diximus. *Habitavere* primum juxta Pelorum Siciliæ promontorium, postea in Capreis. Plinius Surrentum Campaniæ oppidum, una cum promontorio Minervæ, earundem sedem fuisse scribit. Finguntur tam suavem harmoniam voce, tibijs, & lyra edidisse, ut & mare & ventos mulcerent. Cantu verò suo navigantes occidisse passim apud diversos Poëtas legere est. De eorum cum Ulysse colloquio vide apud Ciceronem *e* carmen.

d *Aelian. l.17. de Anim.c.23.*
e *l.5. de finib.*

SELEUCIDES aves vocantur, quarum adventum Casij montis incolæ, locustis fruges eorum vastantibus, à Jove precibus impetrant nec unde veniant, quove abeant, compertum, nunquam conspectæ, nisi cum præsidio earum indigetur. Voracitatem eis antiquitas tribuit. Ingestas locustas nullo negocio per alvum excernebant.

Plin.l.10. c.27.

CAPUT III.
De Phœnice, Cinnamomo & Semenda.

PHOENIX fabulosa est avis. Herodotus *a* nonnisi pictum se vidisse testatur. Plinius *b* unum in toto orbe, nec visum magnopere scribit. In eius descriptione variant Authores. Herodotus non tantum ei Aquilæ magnitudinem tribuit, sed & toto etiam habitu eidem similem facit. Alij Pavone *c* majorem scribunt. Herodoto pennæ rubore perfunduntur. Plinio verò & Solino circa collum auri fulgore micant. Cætera purpureus dicitur, cœruleam roseis maculam pennis distinguentib. cristis, faciem, fauces caputque plumeo apice cohonestante. Idem Claudianus, Baptista Mantuanus & Lactantius produnt.

a *Hist.l.2.*
b *H.N.l.*
c *Tetz.l.5.Histor. Chil.6.*

Locum ipsi quidam *d* Arabiam assignant: alij *e* Heliopoli civitate Ægypti primò visum reliquere. Quidam sub æquinoctiali ad Orientem & Meridiem reperiri scribunt. Claudianus, & Lactantius inaccessa loca habitare cecinerunt.

Locus.
d *Amb l.5. Hexā c.23.*
Plin. H.N. l.10.c.2. Solin.Polyh.
e *Tacit.l.14.Anim.*

Nec de *victu* convenit. Plinius primum atque diligentissimum togatorum. Manilium de eo prodidisse authorem est, neminem extitisse, qui viderit vescentem, quidam rore victitare dixerant. Ovidius thuris lacrymis & succo amomi vivere scribit. *De Nidificatione* ejus & in parentem amore ita *f* Tacitus. *Confecto annorum numero ubi mors propinquat, suis in terris struere nidum, eique vim genitalem adfundere, ex qua*

Victus.
Athenæ.l.14.Dipnos.
Partus.
f *l 14.Animal.*

qua fœtum oriri, & primam adulto curam sepeliendi patris, neque id temerè, sed sublato myrrhæ pondere, tentatoque perlongum iter ubi par oneri, par meatui sit, subire patrium corpus, inque solis aram perferre atque adolere. Idem Herodotus, ex quo ille desumsisse videtur.

Aetas. *Annorum* illorum numerus variè definitur. Maximè vulgatum quingentorum spacium, sunt qui asseverēt mille quadringentos sexaginta unum interiici. Plinio sexcenti sexaginta placent; Philostrato sexcenti, Herodoto, Solino, Melę quingenti quadraginta. Alberto trecenti quinquaginta; Chæremoni Ægyptio, sex supra septem mille. *De terris* quoque variatur. Jarchas Indus apud Philostratum prope Nilum assignat. Alij in Æthiopia, ut Chæremon Ægyptius, & Orus Apollo. Alij in Phœnicia, ut Lactantius.

Partus. *Nido* materia aromata, Cinnamonum, Cassia, thurisq; surculi. Ubi illum conscendit, solaribus sese exponit radijs, alarumque continua ventilatione ignem excitare fingitur: sic se cremat. Ex cremato novum oriri pullum convenit inter omnes; quomodo verò id fiat, ambigitur. Plinius ceu vermiculum ex ossibus & medullis veteris Phœnicis primò procreari, ex eo pullum nasci scribit. Philostratus nullâ vel ossium vel medullarum mentione facta, ex cinere vermem ex verme novam alitem generari nugatur. Oppianus ex cinere pullum exoriri refert. Orus ex effuso è patris vulnere, quod sponte sibi nimia ad terram allisione infligit, sanguine procreari affirmat. *Sexum* illi nullum attribuit antiquitas, sed inter vitæ remedia reposuit. Nam Plutarchus cerebrum ejus dulce esse tradit, nescio à quo gustatum; & Plinius inter prima à Magis ex cinere ejus nidoque medicinas proditas esse scribit. Heliogabalus in cōviviis Phœnicem promittebat, aut M. auri libras pro eo. *Plut. l. de sanit. tuenda.*

CINNAMOMUS seu Cinnamologus, avis hactenus nobis incognita est. Herodotus grandem esse dixit. Vincentius Bellunensis passere aliquanto majorem, coloris partim flavi, partim cœrulei, rostri longi ad flavum vergentis scripsit. *Herodot. in Euterpe.*

Locus ipsi ab Antiquis in Arabia assignatur. Dyonisius Periegetes terram ignorari una cum Herodoto memorat. Albertus in Æthiopia eum locat. *Albert. l. 23. de Animal.*

Nidum ponit seu in excelsissimis arboribus, earumque ramis, seu in montium pręruptis, illumq; ex cinnamomi surculis exstructum. Aromate hoc cum potiri Arabes volunt, boum, asinorumq; defunctorum membra minutatim concisa, juxta nidos ponunt, & abscedunt. Frustra aves in nidos comportant, quib. sustinendis illi impares decidunt, & ab incolis colliguntur.

De SEMENDA non est quod dicam. Multa quidem sed parum verisimilia de illa, Indica commētaria produnt. *Caput* ipsius, quod esse putabat, quod Aldrovandus in Musæo Ducis Florentini vidit, erat curvum, & valde crassum, colore in anteriore parte albicante, in posteriore purpureo obscuro, figura ovali. *Rostrum* habebat palmum longum, admodum acutum, intus quidem cavum, sed sine tribus illis fistulis, quibus musicam harmoniam à Semenda edi, quidam fabulati sunt. *Aldro. Ornithol. l. 12. c. 28.*

***

MAN-

MANTISSA

De Avibus Exoticis ad nostrates accedentibus.

I. De Aquilis.

Nieremb. Hist. Exot. l.10.cap. 30.31.

AD Aquilas pertinent *Itzquauhtli* & *Tlacoquauhtli* Indorũ, nec non Leonis Africani *Ners*. Venustum illud aquilæ genus, & insignito capite regium. Rostro est ad radicem luteo, deinde verò nigro, nigris unguibus, pedibus pallidis, cruribus ventreque è nigro & candido permixtis; collo fulvo, dorso & caudâ nigris ac fuscis, coronâ cristâve nigra. Magnitudinem circiter æquat vulgaris arietis, & vel ferocium audaciam animalium, adeo ut homines etiam ipsos, postquam cicurata est, levi ex causa aggrediatur & involet: mitescit tamen, & aucupio non minus ac reliqui accipitres, quorum genus videtur, idonea est, atque inservire solet. Avis digna quæ à Regijs aucupibus alatur ac circumferatur. Vilior est tlacoquauhtli, seu aquila virgæ: frigidas amat plagas: asturis magnitudine, fusca & cinerea, rapax avicularum, murium, lacertarum, colotorum, quibus vescitur. De *Nesir* suo ita Leo Africanus. Avis est omniũ earum, quæ in Africâ reperiuntur, maxima, grue procerior, crassiorq; prædita rostro, collo & cruribus: adeò sublime volat, ut oculorum aciem effugiat, & conspecto alicujus animalis cadavere, supra terram jacente, illico in illud irruat. Raro sola, sed gregatim volare solet. Longæva est, nam pleræque conspectæ sunt calvo & deplumi capite, tanquam vulsæ fuissent capitis pennæ: inde colligere licet, præ nimio senio pennarum defluvium pati: eâ de causâ suos nidos veluti recenter natæ repetunt, unde à suis pullis educantur. *Coronatæ* in provincia Chiapæ habentur, ut apud de Laet in Novo orbe habemus.

Leo African. Africæ l.ult.

II. De Noctuis.

Nieremb. Hist Exot. l.10.c. 39. 40.

EXoticum Oti genus *talehicuatli* videtur. Cornuta avis est sive auriculata, parva corpore, resima, rostro brevi, nigra lumine, luteâ erubescens iride, fusca & cinerea plumis usque ad crura, atra & incurva unguibus. Cetera naturâ similis nostrati Oto. Apud eosdem Americanos *Tecoletl* genus est bubonis auriti, spectaculo dignum, nigro & fusco colore variegatur, huic oculi magni & aurei.

III. De Struthio Camelo.

De Laet Orbis Novi l.16. c.14.

SPecies quædam *Struthiocamelorum* in Insula Maragnana invenitur. Proceritate staturam humanam superant, & maximæ sunt velocitatis. Magis supra terram feruntur quam volant. Barbari *yandeu* vocant.

IV. De Psittacis.

PLacet hic quædam de Psittacis ex *Hernando*, *Ximene*, *Clusio* & *Nierembergio* adjicere. Ille primus ita scribit, de *Toznene*: Psittaci id genus, viridi & luteo colore micat, oculi rubeo, rostrum vero candenti & nigro, fusco pede, sed in candidum inclinante.

Propensius est, aptiusque ad sermones humanos exprimendos cæteris, ac frequentius apud Hispanos. Alterum genus *Cocho* vocant viridi colore, rubro & candenti capite, ac minoris molis; quod loquax est, nec ad modũ dissimile præcedenti, etsi sono distet. Hos Psittacos vocant Hispani catherinas. Tertium *Quilitoton*, tinctum virore, talandriæ vocatæ, aut galeritæ non cristatæ magnitudine Frontem candidâ maculâ insignitũ, rostro candido & nigris pedibus. Humanas voces imitatur, & gregatim cum congeneribus volat, cum reliqui compares tantum reperiantur. Omnes verò in excelsis arboribus nidificant. Primum de quo diximus genus, certas statasq; arbores, quas nunquam deserat, eligit: quę cum in heredes transeant, dominis illarum haud sunt parum utiles. Sunt & quas Haitini *Quacamayas* vocant, Mexicenses verò *Alo*. Totæ rubeæ, præter humeros & caudam, quæ cyanea sunt, & gallinæ cortalis nostrę circiter magnitudine, rostro magno candenti & resimo, pedibus nigris, ac carne similiter nigrâ, ex quibus nonnullæ offenduntur, quæ sermonem humanum doctæ æmulentur, rusticè tamen & inconditè: filiosq; suos more aliarum avium domesticarum educẽt in domibus ubi aluntur. Offendas & *alios* virore diluto tinctos, nigrante rostro pedibusque, humeris & cauda virore tinctis exaturato, nec præfatis minores. Vivunt hi juxta montium cacumina, excelsasque pinus. Acclamant vehementer, volantq; bini. Sunt & montani inconditâ formâ, qui non cicurantur aut aluntur domi. Nullius eorum caro est edulis, nam & atra est, & gustus injucundi. Omnib. est commune, utramque maxillam movere, quod nulli aliorum contingit animalium. Sunt & alia genera, de quibus alij Auctores latius.

Ximenes sic habet de Hispaniola loquens. Innumeri sunt Psittaci virides cum purpureis maculis, quorum *tria* in hac insula *genera, majores, mediocres, minimi. Majores* ab Indis vocantur Higuaræ. Hi in eo distant ab alijs reliquarum insularum, quod maculam albam supra rostrum gestent, non viridem aut miniatam. Valde locutuleiæ sunt hæ higuaræ, si humanos doceantur sermones. *Minores* vocantur *xaxavis*, & viridiores sunt, à paucisque interstinguuntur miniatis plumis. Hi inquieti & turbulenti, mordaciores, iracundiores, & garruli, licet rudes humanis loqui vocibus, quas nũquam discunt. Decem ex his invadunt & fugant centum higuararum. Nulla inter hos pax. Diversis gregibus pervolant quacunque pervadant, garriunt. Higuarę integriorem & corpulentiorem edunt sonum, xaxavis acutiorem & tenuiorem: & licet ignari humanis vocibus loqui, placent tamen in caulis assiduo garritu & inquietudine. *Tertia species minimorum* est, nec excedunt passeres mole, viridesque sunt. Hi silent, & pacatiores sunt: viror dumtaxat in illis placet.

Clusij Historia hæc est. Inter Neotericos autem, nemo mea opinione exactius & diligentius de hoc avium genere commentatus est quam Vlysses Aldrovandus Bononiensis, qui totum librum 40. Tomi primi Ornithologiæ suæ ei dicavit: Ille enim Philosophica methodo tradidit quicquid ad Psittacorum historiam pertinere potest, & quatuordecim diversas eorum species describit, tredecim vero icones exhibet, quarum duo priores maximæ sunt, & corvum magnitudine superant; tertia & quarta columbæ sunt magnitudine; quinta, sexta, septima, octava, nona, & decima mediocris sunt magnitudinis, caudamq; brevem habent, saltem non adeo longam, ut tres subsequentes, quæ longiore cauda sunt præditæ: decimaquarta brevem etiam habet caudam. Priorem illam elegantem, quæ Pectoris & ventris pẽnas flavas habet, tum & eas quæ alas dorsumq; tegunt, tum etiam eas quæ in cauda cœruleas, non semel videre memini, & iconem habeo vivis coloribus expressam, atq; illam ipsam esse arbitror, quam Joannes Lerius cap. XI. Historiæ suæ Americanæ, Canide à Brasilianis appellari scribit. Alteram speciem etiam videre memini in arce Cæsaris Ebersdorfiana ad Danubium

nubium sitâ infra Viennam, tum etiam Lugduni Batavorum apud Sionem Lucium Danistam binas aves ejus generis, quas postea Magno Duci Moscovitarum dono mittebat. Reliquæ vero species, (præter tertiam quæ illi alba cristata est, & decimam quartã, quæ erythrochloros, etiamque cristata) mihi etiam conspectæ, dum plerumque aliæ ab ipso non descriptæ, tam breviore cauda præditæ, & majuscula corporis mole, quam minoris generis, quæ longiores caudæ pennas habent, & collum velut torque rubro atque atro ornatum. Humana verba exactè exprimere solitæ: quibus similem unam habuit nobilissimus vir Philippus Marnixius Sanct-Aldegōdius, quam sæpe cacchinum humano more extollere audivi, cum ab adstantibus Gallico sermone compellaretur hoc modo. Riez perroquet, riez; id est: Ride psittace, ride. Sed quod magis mirum, Gallico sermone etiam subjiciebat illicò, tanquam ratione prædita, haud dubiè tamen ita edocta. O le grand sot qui me faict rire, hoc est. O magnum fatuum, qui me ad ridēdum provocat. Illaque verba iterum ac tertio repetere solebat. Sed inter reliquas unam, psittacis primæ speciei magnitudine æqualem, apud Illustrissimam Dominam Mariam de Brimen, Ducem Croyam & Areschotensem felicissimæ memoriæ, priusquam ex Hollandia excederet, cui sane parem in coloris pennarum varietate & elegantia videre non memini. Etenim licet omnes ferè pennę corpus tegentes rubro colore essent infectæ, caudę tamen pennæ, quæ valde prolixæ, partim rubræ erant, partim cœruleæ; at quæ in dorso & alis versicolores ex flavo, rubro & viridi, quibus cœruleus color etiam permixtus. Caput circum oculos albi coloris erat, sinuosisque lineis nigris, quemadmodum caudæ caput, distinctum erat. Psittacum, qui similis esset, apud nullum Auctorem descriptum memini. Eâ porro avis Annam Illustrissimæ Ducis neptem, nunc Comitem Megensem & Dominam de Grosbetee, adeò diligebat, ut quocunque per conclave spatiaretur, illam subsequeretur, nec quemquam vestem ejus attingere conspiceret, quin morsu illum appeteret; ita zelotypia quadam laborare videbatur. Ceterum psittacus ille majoris generis, quem Lerius capite supra memorato à Brasilianis *Arat* vocari scribit, valde elegans etiam esse debet: nam alarum remiges pennas, & caudæ, quæ sesquipedalis longitudinis, media ex parte coccinei coloris esse refert, altera prorsus elegantis cyanei tubo seu nervo, qui medias pennas per longitudinem secat, diversos illos colores distinguente, reliquas vero totius corporis pennas prorsus cœruleo colore tinctas esse. Addit utrumque genus illud majorum psittacorum. Arat videlicet & Canide, magna esse in æstimatione apud Brasilianos, quia illorum pennas ter quaterve in anno vellunt ad vestem, pileos, clypeos & aulæa conficiendum, tametsi domesticum non sit, quia tamen in vastis arboribus medios vicos occupantibus frequentius versari solet quam in silvis. Præter binos illos ingentes, idem Lerius tria aut quatuor Psittacorum genera apud Brasilianos inveniri ait: *Primum* videlicet etiam majusculorum, & crassiore corporis mole præditorum cui *Aicurous* nomen indunt Brasiliani Toupinamboutij, caput ornatum habens versicoloribus, flavo, rubro, & violaceo extremis alis suaverubentibus, & caudæ pennis oblongis & flavis, reliquo corpore prorsus viridi: hoc genus rarissime ad exteros transferri, nullum tamen facilius & perfectius edoceri ad humana verba pronuntianda, quam istud. Addit etiam, Brasilianam quandam mulierem in pago, binis milliaribus ab Insulâ in qua ipse cum alijs Gallis habitabat, distante, similem psittacum in delicijs habuisse, qui eo intellectu & ratione præditus videbatur, ut comprehendere & discernere posset, quidquid ipsa diceret quę illum educaverat. Nam cum, inquit, animi recreandi gratia, in illum pagum profecti, ante illius mulieris ędes interdum transiremus, cōpellare nos ipsa solebat his verbis: Vultis mihi pe-

ctinem dare vel speculum, & illico efficiam ut meus psittacus coram vobis cantet & saltet ? Si ejus petitioni annuebamus, simul ac quædam verba avi pronunciaverat, psittacus non modo in pertica, cui insidebat, saltare incipiebat, sed etiam garrire, sibilos edere, & Brasiliorum ad pugnam sese parātium vociferationes imitari. Breviter, quando in ejus heræ mentem veniebat ut diceret, Cane, canebat; Salta; saltabat; sin vero ægrè ferens, se quod petierat non impetrasse, paullo acerbius avi diceret, Auge, hoc est. Sile, immobilis silebat, nec ulla ratione eum ad linguam aut pedes movendum excitare poteramus. *Secundum genus Marganas* à Brasilianis appellatur, quale est eorum psittacorum, qui in Europam inferri solent, nec magni apud illos pretij, propter abundātiam: non vero minus istic frequentes sunt, quam apud nos columbæ. *Psittaci tertii generis*, ab ipsis *Touis* appellati, majores non sunt sturno, & universum corpus tectum habent pennis impense virentibus, caudæ verò pennæ, quæ valde longæ, flavum colorem admixtum habent. Illud etiam addebat se observasse, psittacos illius regionis nidos ex arborum ramis propendentes non construere, ut topographicis suis tabellis quidam persuadere conantur: at in arborum cavis, eosque orbiculari forma, satisque duros ac firmos. Ceterum cum sub extremum annum Christi millesimum quingentesimum sexagesimum quartum esse Olyssipone apud Sebaldum Linsium Germanum Ulmensem, memini filium ipsius Rodericum ex Fernambuco Brasilianorum, ubi commorabatur, eò appellere & navem mercibus onustam advehere, in qua etiam aliquod mancipia, & nonnulli psittaci quartæ speciei ab Aldrovando descriptæ, atque alii etiam minores, sturni magnitudinem non excedentes, prorsus viridis coloris pennis tecti, sed omnes brevi cauda præditi, & albo rostro: idque genus valde frugibus noxium referebat. Eos in itinere maizi granis alueret, cujus multas spicas eum adhuc habere observabam. In *secunda navigatione*, quam Batavi in Indiam instituerunt Orientalem, in Javâ vicinisq; quibusdam Insulis psittacos observabant longè illis elegātiores, quos è Brasilia advehere solent, eosq; à Lusitanis, qui in Javâ & Moluccis versabantur, noyras appellari intelligebant: & illos quidem corporis mole non valde magnos, sed adeò elegantis coloris, ut venustiores depingi non posse existimarent. Pectus enim & ventrem pennæ rubri coloris floridi splendentisq; tegebant, dorsum aurei coloris pennæ, alas vero viridis & cœrulei commixtorum colorum pennæ ornabant, sub alis suave rubens color splendebat. Valde autem ingens erat istic illarum aviū pretium, ut non minoris æstimarentur, quam octo aut decem thaleris Germanicis. Linscotius scribit, Lusitanos sæpius periculum fecisse, an Olyssiponem transferre vivum aliquē possent, sed nunquam voti compotes factos fuisse, quod nimis tenelli & delicatuli sint: Batavi tamen eam Industriam adhibuerunt, ut unum vivum Amsteldamum usque retulerint, qui tametsi non esset è selectissimis, centum tamen & septuaginta florenis ejus Provinciæ, hoc est, paulo pluris quam septuaginta thaleris venumdari potuit, quemadmodum in diario illius navigationis adnotatum comperio. Is in itinere pleraq; verba Hollandica, quæ à nautis audiverat, pronunciare didicerat, adeoque cicurem ipsum ejus herus reddiderat, ut rostrū in os & aures ejus insereret sine noxâ, pilosque barbæ ipsius componeret; at si quis alius manum admovere vellet, illico morsu illam appetebat, haud secus quam canis quispiam. Anno porro Christi quinto supra millesimum & sexcentesimum mittebat mihi Jacobus Plateau psittaci cujusdā iconem vivis coloribus expressam, cui cum similem hactenus non viderim, neque apud quempiam adscriptum meminerim, in hoc Auctario ad Exoticorum historiam typis jam expressam adjunctam volui. Eum autem se plus quam biennio aluisse scribebat, columbæque esse magnitudine: caput illud

Illud habere pæne instar accipitris, ejuſcemodi nempe coloris pennis tectum, ardentes oculos. Collum & pectus verſicolores pennæ obſidebant: quas, cum iraſcebatur, aut moleſtiam aliquis ipſi crearet, admoto ad caveã, quâ concluſus erat, aliquo animali, ſurrigebat, ut criſtatus quodammodo videretur. Erant autem illę rubeſcentis coloris, & extima parte cœrulei elegantiſſimi. Ventris pennæ ſimilis fere erãt coloris, fuſco tamen inſuper ſuffuſæ colore. Dorſi pennæ virides & alarum remiges pennæ ſub cœruleæ: cauda frequentibus pennis viridibus, ſed non longis conſtabat. Prætermittere nequivi, quin pſittaci puſillum, genus ex Æthiopia locisque Manicongo vicinis, proximis his annis à Batavis naucleris allatum, ſimul & maris iconem, (fœmina vero multò eſt elegantior, utriuſq; enim ſexus allatus) Lectoris oculis proponerem. Corpuſculi moles fringillæ magnitudinem æquabat, hoc eſt, duarum unciarum cum ſemiſſe lõgitudinem habebat ab infimo collo ad uropygium uſque. Omnes pennulæ corpuſculum tegentes viridis erant coloris, ſed in quibus manifeſtum apparebat diſcrimen: nam quæ in dorſo ſaturatiores erant, quę in ventre dilutiores. Remiges alarum pennæ trium unciarũ longitudinem habebant: & tametſi pronâ parte, eo videlicet latere quo brevioribus villis erant præditæ, quoque ſeſe invicem tegebant, viridi ſaturo colore eſſent tinctæ; altero tamen, quod longiores villos habebat, & totâ ſupinâ parte fuſci erant. Caudæ pennæ elegantiſſimæ erant & pæne binas uncias longæ, paulo minus ſemiuncia latæ, colore eâ parte, quâ uropygio infixæ, viridi cum flavo permixto tinctę, deinde rubro eleganti, demum nigro, poſtremo viridi: & tres iſti poſtremi colores ab invicem diſtincti, veluti in quorumdam pſittacorum viridium, majore corporis mole præditorum, caudæ pennis videre eſt: iſtæ autẽ vix conſpiciebantur, niſi cum caudam explicaret, quia ab alijs ejusdem longitudinis tegebantur, quæ prorſus virides. Collum breve & craſſiuſculum: plumulæ caput tegentes breves admodum & virides, præter eas quę verticem ſupra roſtrum, quæque totum guttur tegebant; nam illæ rubrum, elegantem & floridum colorem habebant. De mare loquor, quia fœminæ pennulæ dilutius rubebant, neq; tam amplum ſpatium occupabant, quàm in mare. Oculi erant nigerrimi: roſtrum craſſum & firmum, ſuperna pars adunca & mucronata, ut in reliquis pſittacorum generib. Ejus color ſubrubens, crura brevia ſemunciæ longitudinem vix æquabant, cineraceique coloris ſquamis erant tecta, ut aliorum vulgarium pſittacorum pedes, iique in quatuor digitos diviſi, quorum bini anteriores & imparis longitudinis, bini poſteriores & illi etiam impares, brevioribus quidem articulis duobus præditi, hi interni; longioribus autem tribus, & hi externi. Ungues albi & ſatis longi. Valde exilem habere vocem, & dumtaxat pipire obſervabam. Gaudet conſortio. Cum edebat, altero pede cibum non tenebat ut alij pſittaci, ſed roſtro carptim cibum arripiebat. Cibus autem magna ex parte phalaridis ſemen: illo enim libẽtius veſci obſervabam, quam ullo alio ſeminis genere. Mihi autem quidam conſpecti ſunt adeò edocti, ut panem aquâ tinctum carptim morſicando ederent. Potus eſt aqua. Illud præterea in hac avicula animadvertebam, quod fœmellæ ſeneſcentes vix edere volebant, niſi cibum jam à mare carptum, & aliquamdiu in prolobo retentum, & quaſi coctum ſuo roſtro reciperent, ut columbarum pulli à matre ali ſolent.

Apud Nirembergium de Gvacamayan hæc leges. *Gvacamayan* genus pſittaci eſt pulcherrimi, qui cum pueris ludit. Incompoſitæ formæ eſt, ſolo veſtitu in pretio habetur, neque prætermittenda induſtria & mirificus inſtinctus hujus alitis. In Potoſi quidam pſittacus, quem lorum vocant, admirandi ingenij. Vocabat Indos occurſantes patriæ ſuæ nomine Colla, leuca, Huayru, Quechua, &c. quaſi qui ipſorum mores & veſtimenti ritus dignoſceret. Diſſimulatam In- *Nieremb. Hiſt. Exot. cap. 63. & 64.*

dam nobiliori natu & pænè Regio dignovit. Cum vidisset illam, dixit: Huayru, Huayru, Huayru. Ignobilior ista natio est, quam illa cujus generis se simularet fęmina. Finxerat se Pallam è Regia stirpe. Matrona partim pudens, partim irata, sputo & maledicto avem affecit. Hispali etiam alius psittacus agnovit Medicum indignum nomine & arte; quem, quoties cunque occurrebat, convitijs varijs proscindebat è fenestra, donec lite impetravit Medicus ne suspenderetur ibi. Alius Psittacus tabernarij vinarij solitus audire illum domi querentem vinum non vendi, quod acetum esset. Didicit hæc verba, atq; ad januam suspensus garriebat repetito præconio, Acetum est. Acetum est, quod facile fuit ementibus credere: donec herus madefaciens (aquam enim odio habent hæ aves) & castigans psittacum dictavit, Optimum merũ, Optimum merum, quod psittacus sic animadversus didicit, & postea ad januam idemtidem publicabat, optimum merum esse. Multi psittacorum simplicissimi, ut ad crocitantem psittacum ex arbore, in cujus ramis auceps latet, multitudo ingens convolitet, capique facile patiantur: nil enim viso aucupe terrentur, sed ut laqueo trahantur ad collum conjecto expectant, nec aufugiunt uno captato, & in manticâ, quâ præcinctus est Venator, ipsis cernentibus reposito. Psittaci faciem universim exprimit, quem quoq; cantu ad amussim æmulatur *Noyra*, quæ ex Moluccanis Insulis in Indiam importatur, pennis tamen rubris crebrioribus vestita est. Illarum una viginti aut triginta pardavis in India vænit, quæ postquam cum psittacis & aspectus amœnitatem, & garritus jucunditatem communem habeant, hoc sibi peculiare quoq; vendicant, quòd educatorum suorum, aut aliàs quoque adstantium capita & barbas, ut & aures dentesq; linguis suis blande defricent aut allingant, quas partes studiose quasi ad vivum emungunt, & emundant, adeo ut illarum altoribus ex his gesticulamentis oblectationis emergat haud parum. Taceo, quòd acutius attendenti coloris jucundâ varietate psittacos haud leviter exsuperare videantur.

V. De Picis.

Præter enumeratas Picorũ species dantur adhuc apud Americanos duo Pici nempe *Salutiferi* & *Imbrifœti*. Ille *Heuhquecholtototl*, seu avis capiti similis dicitur. Nobilis est à capitis dolore levando. Merula major est, rostro longo nigroq;, sed infernâ parte longè breviori, vertice ac pænè toto collo desuper rubeo, infernis partibus omninò cinereis; alis vero ac dorso nigris, sed albis transversisque lineis variatis. Degit Pavatlanicis agris provinciæ Totonacapæ. Pici species est arbores perforans, cujus capitis plumæ rubescentes applicatæ & conglutinatæ, capitis feruntur curare dolorem; sive in eam sententiam venerint, quod vertici avis adhęreant, sive id ita se habere experimento aliquo deprehenderint. Hic *Quatotoni* audit. Upupæ magnitudine & fusco colore variatur. Rostrum, quo excavat arbores perforatque, tres digitos longum est, firmum & candens, & inferne brevius. Caput est parvum, ac rubris contectum plumis, crista quoque rubra insignitum, ac tres uncias longa, sed superna parte nigra. Alterutro colli latere fascia candida descendit ad usque circiter pectus. Crura pedesque livida sunt. Vivit non longe à mari Australi. *Nidificat* in arboribus excelsis: *vescitur* cicadis, tlaolli, & vermiculis: imbrium tempore educat, hoc est à mense Majo usque ad Septembrem: edulis tamen non est, nec alium (quod acceperim) præstat usum. Pici Martij datur in Nova Hispania species maxima. Cujus pulvis salutaris est hydropicis.

Nieremb. Hist. Exot. l.10. cap. 48.49.

In Nova Galacia *Picæ* sunt exiles, nec passeribus multo majores, sed tanto numero, ut integram segetem, ubi semel aristis incubuerint, prosternant atque conculcent, neq;

De Laet. Ind. Occid. l.6. c.1.

neque clamore aut aliis terriculamentis deterreantur. Est & *Pica Xochitenacatl* dicta columbæ magnitudine, rostro præ corporis mole maximo, superiori parte luteo; inferiori vero subnigro, & in purpureum colorem vergente; oculis nigris; sed iride rubescente ex luteo, ac reliquo corpore cœruleo cinereoque. Vivit circa litora Oceani Australis; piscibus, quos rapit, vesci solet. *Iconem* vide apud Nierembergium Historiæ Exoticæ pag. 209.

VI. De Sturno.

Nieremb. Hist. Exot. li. 10. c. 59.

AD Sturnos videtur pertinere quæ *Pterophœnicus Indiarum*, & *Acolchi* dicitur, de qua sic Nieremberg. Alarum insigne commendat acolchichi, seu avem humerorum rubeorum; impetravitque ab Hispanis honorificum nomen, qui aves commendadoras illas vocant, quod æmulentur Equitum militarium insignia. Simili rubore ad latus fulgentia. Sturnorum, quos Hispani tordos vocamus, videatur species. Magnitudine, colore, & forma pares sunt, & cum eis ubicumque versantur, quanquam humeri primo fulvi appareant in rubrum vergentes, & cum ætate processere, in fulvum omnino mutentur colorem. In caveas conjecti, voces reddunt humanas, & lepide garriunt. Quavis re oblata vescuntur, sed pane maxime atque Indico frumento. Calidis frigidisque eas aves reperies regionibus, ab Hispanis colonis rubeorum humerorum commendadozas, ut dixi, vocatos, sed numerosis agminibus sunt oppidanis admodum molesti, eosque audacter incursant, præcipue regionibus fervidis & maritimis. Malum insuavemque præstant succum, & in arboribus non procul ab oppidis hominumque commercio nidificant; & sata, in quibus forte consedere, devastant atque depopulantur. Cantant luduntque, seu caveis includantur, seu libere per domos permittantur incedere.

VII. De Coturnicibus.

DE Coturnibus ita idem Nierembergius. Coturnices vocabat Nova Hispania *Colin*, quarum genera ex Francisco Hernando dabo. Nostratibus sunt similes, etsi ad perdicum species sint citra dubium referendæ. Multa *genera* apud Novos Hispanos reperiuntur nonnulla fusca & cristata, quæ *quauhtzonecolim* nuncupant, mediocris magnitudinis; alia fusca quoque, sed cristarum expertia, & paulo minora; alia omnium maxima fulvaque, sed capite albo & nigro, colore variato, extremis vero alis dorsoque candentibus, pedes vero ac rostrum nigra sunt. Hispanis, ut dixi, coturnicibus assimilantur. Omnia & bono & grato constant alimento, si tamen jugules duobus tribusve diebus, antequam assa apponantur mensis. Exhibetur earum caro etiam male habentibus: nec est apud Indos ulla alia post cohortales, quæ illi possit anteferri, aut alimenti salubritate aut gustu. Canunt nostratium instar, etsi aliæ aliis suavius. Caveis includuntur: vescuntur Indico nostrove frumento, & sunt quam plurimis hujus plagæ locis familiares. Alibi idem Auctor de *Coyolcozque* seu colli sonali inquit: species est colin, seu coturnicis Mexicanæ, inter quam-plures alias, de quibus loquemur seorsim. Ergo coturnicibus vocatis à nostris similis hæc est, magnitudine, cantu, nutrimento, volatu & moribus. Sed diverso colore, qui superne est ex fulvo candidoque commixtus, inferne vero tantum fulvus, etsi verticem & collum nigrantes albæque plumæ occupent; & tænias ab utroque latere adeoque à collo ad utrumque collum efforment atq; constituant. Oculi sunt atri, & fulva crura. Indigena avis est, campestribusque locis, velut & nostras, frequens, ac simili etiam alimento, &

quod ad illud perdicis Hispanicæ (est enim ejus species) proxime accedat. *Colcuicuiltic*, seu coturnicis simulacrum, coturnicis quoque nostræ species est, albis, nigris coccineisque variata plumis, & protractis desuper potius lineis quam circumscriptis maculis, subter vero potius maculis frequentibus, quam lineis, pedes cruraque cyanea sunt; sed cantu, magnitudiue, moribus, cæterisque cunctis præcedenti omnino similis. Sturno est *Acolin* magnitudine par, cruribus pedibusque viridi pallescentibus, & in quatuor divisis prolixiores digitos. Rostrum est luteum, & longiusculum pro corporis proportione, tenueque & mucronatum, oculi nigri, iris fulva, caputque parvum. Inferna corporis candida sunt, lateribus fusco maculatis colore; superiora vero & cauda, quæ breviuscula est, fulva sunt, sed maculis nigricantibus distincta, & candidis lineis quasvis pennas circumambientibus, ejusdemque coloris punctis nonnunquam conspersis. Lacus incolit, piscosumque est, nec tamen admodum ingratum præstat alimentum. Vermiculis, muscis, & alijs parvis animalibus quæ volitant circa paludem, victitare solet. Indigena est Mexicani lacus. Caput mira colorum varietate micat. Quod medium atra linea secat, ac velut cinereæ aliæ latera, maculæ vero parvæ & candentes canthos externos: collum pectusque cinerea sunt, cætera è fulvo in viride potius inclinant.

VIII. De Perdicibus.

De Laet. Ind. Occid. l. 10. c. 5.

SUnt in Peruvia Perdices quas à sono *Yutu* vocant. Duorum generum. Aliæ majores, quæ mole accedunt ad Gallinas, & tantum in solitudinibus reperiuntur. Aliæ minores quam Hispanienses, sed carne longe optima. Utræque sunt colore pardo, rostris & pedibus albis. Ibidem sunt aviculæ plumis rubicundis, quos Hispani ob similitudinem nominant *Luscinias*, quanquam cantus harum sit adeo ingratus, ut mali augurij olim dixerunt barbari.

IX. De Turdis.

Nieremb. Hist. Exot. l. 10. c. 57.

GEnus Turdorum Chrappam incolit, quos vocant *passeres fabros*. Nigri sunt, solum in pectore & capite rubri. Fructu quercino dumtaxat vescuntur. Rostro perforant corticem pinnum, glandem singulis foraminibus aptissime accommodant, ut manu extrahi nequeat, sic omnem pinum ornatissime cingunt glandibus incisis, Mox pedibus hærentes cortici, tendunt rostro glandem, & vorant. Alia sententia Gomaræ est de Passeribus, quos vocant Hispani *carpinteros*. In Dariene scribit nasci palmas, quarum truncus per extrema attenuatur: in medio nidificare quosdam passeres excavato rostris nidos. Hos passeres vocat ipse *Pitos*, & putat esse quos Plinius Picos dixit, Hispani Fabros. Addit ex Aliquorum sententia, vim recludendi nidos ferro impeditos non esse alicujus herbæ, sed ipsius pici, cujus tactu infringi metallum.

X. De Anatibus.

Nieremb. Hist. Exot. l. 10. c. 35.

GEnus est Anatis quam *Acitli* seu *aquatilem leporem* consueverunt vocare Mexicenses. Hæc cum descripta delineataque à quibusdam recentiorum eadem prorsus esset, nisi caput longe majori insigniretur crista, atraque, venter colore argenteo splenderet, & collum inferne niveo, superne vero è nigro vergente in fuscum. Lacubus innatat, ac juxta eos perpetuo versatur: nam neque volandi potis est, neque per terram commode incedendi; femoribus ita reliquo corpori connexis atque coalitis, ut natatui non incessui queant infer-

inservire. Piscibus quos involat *vescitur*, indequè victitat. Prolem in juncetis atque arundinetis educat, nec anatum nostratium vulgarem vincit magnitudinem. *Masculus* aliquanto longior est, corpore, collo ac crista ampliori. Rostrum fœminæ brevius est, nigrum & utrimque juxta oculos plumis fulvis rectum, cum mas candentibus tegatur. Hæc est avis illa, quam Indi fabulantur ventos evocare, ubi se peti ab aucupibus sentit, quibus flantibus turbatisque undis evertantur monoxyla, illamque insequentes submergantur, si quinque prius sagittis excussis arcu non contingat attingatque trucidari. In ejus dissectæ corde reperiri gemmam arbitrantur ad multa utilissimam, & maximo habitam in pretio, nec alij quam Deo consecrandam. Verum hæ nugę sunt, & mendacia ab horum hominum profecta credulitate. Insuavi parumque salubri, velut & aliæ aves palustres, nutrimento constat, atque ideo à nullo sagacioris palati in cibos admittenda.

Est & apud Indos *genus quoddam anatis feræ* (hirundinem Hispani Indigenæ appellant) *tempatlahoac* domesticæ magnitudine, quare idem usurpavit apud Indos nomen; rostro lato est & longo, undequaque nigrante. Lingua alba, cruribus palmisque ex pallido rubescentibus, collo & capite viridibus, purpureis, & nigro splendentibus colore, adeoque pavonino aut heliotropiæ gemmæ; oculi nigri sunt, & pallens iris, pectus candens, reliquum vero corpus inferre fulvum, & binis maculis juxta caudam utrinque candentibus insignitum, superne vero semicirculus quibusdam in ambitu ex albo, tendentibus in fuscum; intra vero è nigro in viridem splendentem. Alæ initio cyaneæ sunt, mox candidæ, & tandem virenti micantes splendore: earumdem tamen extrema altero latere fulva sunt, altero vero fulgida atque viridia: cauda desuper subtusque per ambitum candescit, ceterum inferne nigra, pavonacea vero superne. Advena est lacui Mexicano, & quale aliæ lacustres aves solent præstare alimentum. In Asia quoddam est genus anatum, quod non immerito quis inter cornicines retulerit, ita voce cornuum sonitum imitantur, quæ inflare solent per dispositos equos iter facientium duces. Est ea avis, quamvis inermis, Audax & strenua: quam etiam malos Dœmones terrere, Turcis persuasum est: certè libertatis adeò retinens, ut etiam per totum triennium in corte nutrita, facultatem nacta, libertatem saginæ anteponat, sedesque naturales & suetos alveos volatu repetat.

XI. De Mergis.

AD Mergorum historiam pertinent Mergus Americanus, & Mergus maximus Farrensis seu Arcticus. Ille exiguis est alis, ideo monstrosa. Hic ita à Clusio describitur. Avis marina est, & palmipes, ansere domestico major, aut certe magnitudine illi æqualis: nam à collo quâ parte pectori coniungitur, usque ad oropygium, binos pedes longa erat: corporis ambitus binorum pedum longitudinem superabat. Alæ quatuordecim uncias longæ; cauda brevis, vix trium unciarum, collum fere octo uncias longum, ejus ambitus paulo major, caput breve, tres uncias latum, rostrum nigrum, mucronatum, quatuor unciarum magnitudinem superabat. Lingua pæne tres uncias longa, nigra, mucronata, cartilanigea, quodammodo carinata, superiore parte qua rostri parti connexa erat, parvis dentibus introrsum recurvis utrimquè prædita, media autem parte aspera: palatum similiter quatuor exiguorum & brevium dentium introrsum spectantium ordinibus constabat, quibus escam retineret & conficeret: nam rostrum dentatum non erat. Totum corpus densis pennis tectum habebat, quæ in pectore, toto ventre, & alarum supina parte breves & candidæ, in dorso autem alarumque prona parte longiores

Nieremb. Hist. Exot. l.10.c.27.

giores & nigræ, singulæ tamen circa extremum, geminis maculis albis insignitæ, quæ in dorsi quidem lateribus longiores, majoribus, quæ vero circa collum in medio dorso aliisq; supra caudam, minoribus, sicut aliæ aliis incumbentes, invicemque tegentes ad maculas illas usque, eam fere varietatem repræsentarent, quæ in meleagride sive Numidica gallina conspicitur. Collum velut torque cinctum erat, è nigris pennis constante: caput etiam similibus pennis tectum: quæ tamen oculos & rostrum ambiebant, parvis maculis albis erant distinctæ; sub gutture etiam aliquas parvas pennas albas nigris permixtas habebat: prona similiter colli pars supra torquem illum nigrarum pennarum, ad unciæ longitudinem parvis pennis nigris, latera tamen alba habentibus, erat ornata, quemadmodum & ea pars quæ infra torquem in pectoris lateribus, infra podicem, nigrarum pennarum transversam lineam habebat; quas albæ subsequebantur; deinde sub cauda aliæ nigræ albis maculis notatæ. Crura habebat in extremo corpore sita, paullò longiora tribus uncijs, plana, nigra; pedes quatuor uncias longos, plusquam tres latos, nigros tribus digitis præditos (quorum interiores tribus articulis constabant, brevioresque erant, medij quatuor, exteriores quinque) nigra membrana simul connexos ad ungues usque, qui plani. Singuli etiam pedes, in posteriore parte paullo supra inflexionem, parvum articulum instar calcaris habebant. Circa Farrensem Insulam, quæ inter Norvegiam & Islandiam sita, captam hanc avem scribebat Hoierus, fœtum in undis educare, nec nisi procelloso mari ac circa Autumnum, hiemisve initium conspici, terram verò nunquam attingere, nec volantem unquam esse conspectam, adeoque nec alarum usum habere ad volandum, nec pedum ad incedendum: quo fit ut nonnisi capite extet (eo referente) quando se conspiciendam præbet. Huic nō valdè dissimilis videtur mergus ille marinus, cujus meminit Gesnerus in Paralipomenis ad Historiam de Avibus pag. 767. nisi illi in dorso cinereas plumas nigris maculis conspersas tribueret. Huic similis est aqueus lepus, cujus jam meminimus. Iconem vide apud Clusium.

XII. De Hirundine.

CLaudat agmen *Avis cucullata aquatica. Hirundo Exotica aquatica*, & *Gallinago silvestris aquatica*. Quas in suo Gazophylacio rerum Naturalium descripsit, & ære exprimi curavit Nobilissimus D. Doctor *Beslerus*, Amicus noster plurimum honorandus. De *illa* ita scribit. Animal hocce capite monstrosum, in aquis natare ex decubitu naturali conjicere licet. Comam quam in fronte cernis, ferruginei est coloris. Ex parte maxillarum plumæ flavescentes repullulant, quæ in extremitate nigriores, factæ, circulum egregiè repræsentant. Collum cum ventre albicat, dorsum cum aliis cineritii est coloris, extremitas tandem in albas desinit plumas, Pedes cum adnatis membranulis, semicirculis distinctis albicant, ubi in quolibet pede unicum tantum unguem animadvertere licet. *De Hirundine Exotica aquatica* hæc habet. Quis non in volucre palustri summam colorum varietatem miretur. A capite enim inchoando, superior pars, candet, inferior rubro intermixto cœruleo colore splendescit. Venter inferior floccorum nivis instar albicat. In dorsi principio pennæ duæ nigricantes, albis punctis distinctæ exsurgunt. Alias dorsum universum, unà cum cauda ferruginei coloris; alæ quidem nigricant, punctis tamen niveis ornamenti instar distinguuntur. Pedes exporrecti subfusci coloris, rostrum nigricans, ad subulæ formam effigiatum, quo pisces quasi hamo excipere solet.

Besler. in Gazophylacio Rer. Natural.

***

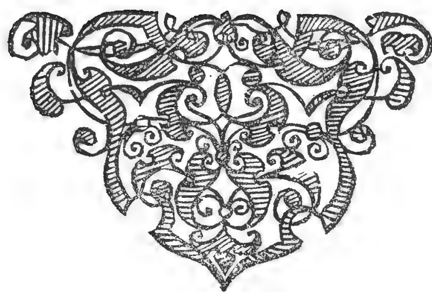
XIII. De Gallinagine.

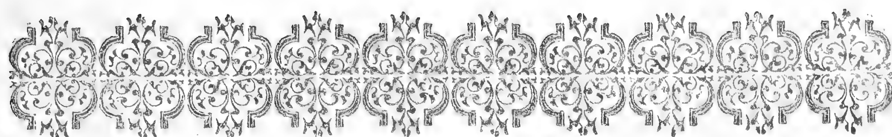
DE *Gallinagine Sylvestri aquatica*, ita idem paucis. Rara hæc est avis, in locis paludosis victum quæritans, colore atro & rufo, per totum corpus instar holoserici splendescente, rostrum oblongum, quodammodo incurvatum, crura alta & fusca, digitos longos habet.

ET hæc sunt quæ de Avibus dicere volui. Quæ omissa sunt, studiosus harum rerũ Lector, aliunde supplere poterit. CENSORI cujuscunque tandem status & conditionis is fuerit, hoc subsequens inserviat. *Veritatem ad suum arbitrium exigere, & inter mendacia reponere, quicquid palato non arriserit, impudentis nimis, & in DEUM, universam naturam, & humanum genus, injurii hominis est.*

FINIS.

INDEX
In Historiam naturalem de AVIBUS, juxta seriem Alphabeti concinnatus: in quo prior numerus historiæ paginam, posterior tabulam designat.

Crex

Vesper-

FINIS.

Index:

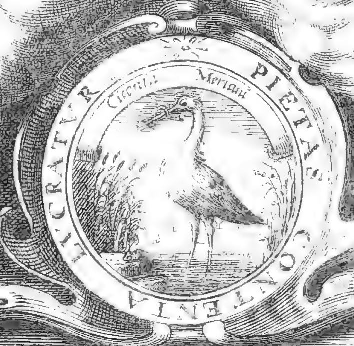
Quibus paginis Tabulæ avium sint subiungendæ.

HISTORIA NATURALIS DE PISCIBUS ET CETIS LIBRI V

Cum æneis figuris

IOHANNES IONSTONVS MED: DOCTOR concin̄auit.

FRANCOFVRTI AD MOENUM Impensa MATTHÆI MERIANI.

ILLVSTRISSIMO AC CELSISSIMO
PRINCIPI ET DOMINO,
DOMINO

WILHELMO VI.

HASSIÆ LANDGRAVIO,
COMITI
CATTIMELIBOCIÆ, DIEZÆ, ZIGENHAINII ET NIDDÆ, &c.
MAGNORVM IMPERII PRINCIPVM, ET LIBERTATIS GERMANIÆ VINDICVM, POSTERITATI,

MAXIMORVM REGVM FOEDERATO,
LITERARVM MECOENATI,
OMNIVM BONORVM DELICIO;

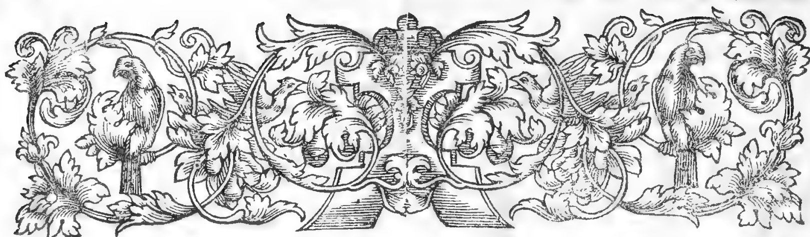
PRÆMISSO, DE FELICI AVSPICATISSIMI CONIVGII INITI CVM CELSISSIMA PRINCIPE BRANDEBVRGICA SVCCESSV, VOTO;
DEVM SIMVL PRECATVS, VT CELSITVDINEM SVAM IMPERIO ET ILLVSTRISSIMÆ DOMVI HASSIACÆ DIVRNARE ET PERENNARE VELIT;

HANC HISTORIÆ NATVRALIS
DE PISCIBVS PARTEM

Humillimè dicat & offert, utque Sua Celsitudo qualescunque hos conatus vultu Celsissimæ Familiæ erga literas sueto, excipere, & se, suaque studia commendata habere dignetur,

Demissè orat
CELSISSIMO PRINCIPI
Devotus Cliens

JOANNES JONSTONVS M.D.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

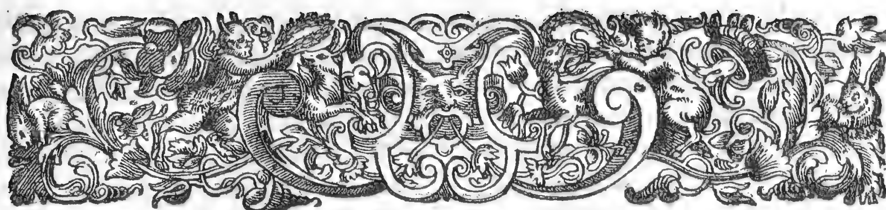

ECCE Tibi Historiæ naturalis specimen, studiose Lector. In piscibus id exhibere voluit Typographus: ego non multum interesse arbitrabar, in quibus daretur; modò & reliqua, quod Deo volente fiet, prodirent. Suscepti laboris tuum mihi commodum causa; cui fortè per diffusa volumina hactenus incumbere molestum erat. Taceo jucunditatem, quâ melioribus ingeniis, dum inexhaustam specierum naturalium varietatem, & stupendum eorundẽ genium exhibet, illabitur: *Deum, eruditionem, conversationem, & naturæ imitationem,* si respexeris, summè eam necessariam comperies. *Deum* dico. Cultor quotidianus infinitæ Dei Potentiæ & bonitatis esse teneris. Hic Naturæ liber tibi eius post sacrum codicem admiranda aperit. Machinam hîc tantæ vasticiei invenies; tantæ & eius partes molis, ut difficile sit judicare, quid magis in stuporem nos agat, infinita partium à se invicem distantia, an tanta earundem in se magnitudo. Videbis aspectu vilia, & tantæ subtilitatis corpuscula, ut nulla planè esse appareant; sed quarum virtutes maximis illis controversiam faciant. Sol centies sexagies, vel ut alii, centies quadragies major est Historico naturali terrâ: tantæ velocitatis idem, ut unâ horâ decies mille milliarium conficiat. *Proximum* etsi *terris Sydus*, Luna; ab iisdem tamen, dum minimum distat, LII. terræ semidiametris; hoc est, milliarium astronomicorum 178598. removetur: quæ si in nostra milliaria per 52. reduci deberent, quanta quæso distantia non exsurget? Terra & aqua in unum globum redacta; etsi gravia corpora, ita tamen in medio aëre suspensa librantur, & ad polos mundi disponuntur, ut ne latum quidem unguem, vel ab oriente in occidentem dimoveri; aut à septentrione in Austrum, vel vice versâ, propelli possint. Pisciculus est Echeneis, quem Remoram dicimus. At idem, gubernaculo navis affixus, immobilem eam reddere creditur. Ferruginea gleba Magnes. At quæ non miracula eius beneficio patramus? Imbellis populus formicæ: tamen iis Reip. ratio, memoria, cura. *Semina erosa condunt, ne rursus in fruges exeant è terra. Madefacta imbre proferunt & siccant. Et quoniam ex diverso convehunt, alterâ alterius ignarâ, certi dies ad recognitionem mutuam, velut nundinis, dantur.* Exiguum insectum Apis, nec ullius si solo aspectu æstimari debet pretii. At si earum naturâ, Remp. opera excusseris, exclamabis; *rerum naturã nusquam magis quàm in minimis totam esse.* Infinitæ hæc potentiæ argumenta, quæ Historicus naturalis suggerit. *Bonitatem* si attendas, grande illius documentum, quod nulla re natura ad conservationem sui destituatur; quod omnes huius universi partes, singulari nexu inter

xu inter se colligentur, & sibi mutuum ad conservationem totius præstent subsidium: quòd superiora, etsi mole, loco & qualitatib. nobiliora videantur, inferioribus quasi inserviant; & denique, quòd cuncta homini tanquam regulo suo famulentur. Rem se ita habere, per universam corporum naturalium seriem, in Historia deducitur. Bona *eruditionis* nostræ pars naturalium peritia. In eo desudat intellectus noster, ut quænam sit sublimium, elementorum, subterraneorum, plantarum, animalium, hominis denique ipsius conditio, penitius cognoscat. Spinosæ illæ de materia primâ, nfinito, loco, tempore, motu, generatione, &c. quæstiones huic desiderio non sufficiunt: historia, si exactè instrui velis, consulenda est. Generalia sunt quæ præcipiuntur, & isagoges primò vicem tenent: in adyta, per singularia inducimur. Ab his illa abstrahi, per eadem restringi, confirmari, refutari, nemini ignotum. Nullæ nobis metallorum, lapidum, terrarum, succorum, fluorũ, plantar, &c. differentiæ essent, nisi à singularib. eorundemque inter se comparatione peterentur. Non poterat Aristoteles & ex eo Plinius scribere, *Capita piscibus proportione corporis maxima: Nulli animali cui cornua exertos dentes, sed omnibus concavos, piscium omnibus serratos præter scaro: volucrib. nullos præter vespertilionem: Quibus longa crura, iis & longa colla: Cornigera una parte dentata, & quæ in pedib. talos habent, sævo pinguescere; bisulca, scissisve in digitos pedibus, adipe*; &c. nisi Historiam consuluisset. Inde ergo tibi & in hoc puncto necessaria; quod fortè accuratissimè explicatum, ut omnia solet Excellentissimus D. Sperlingius Amicus noster singularis in specialiorib. Physicę, quas adhuc premit, partibusque dabit. De *Conversatione* res clara est. Eo sæpius de naturalibus miraculis inter familiares sermones agitur, quo magis ingenia oblectant. Quantum olim apud veteres in conviviis in usu, Plutarchi symposiaca, & Athenæi Dipnosophistæ docebunt. *Naturæ imitatio* summus sapientiæ nostræ apex est. Hæc indigentiæ humanæ subvenit, opes auxit, ingenium supra sortem mortalem extulit. Deo quasi similes reddimur, dum ipsius naturæ machinamentis usi, eandem, generando, corrumpendo, transformando, provehendo, impediendo, divertendo, resolvendo, seducendo, &c. nobis quasi subiici & famulari cogimus. Ausum est hactenus ingenium humanum, cœlum perpetuo & uniformi motu æmulari; ignes perpetuos, deducta quasi astris face, accendere; ventis, pluviis, iridibus, fulguribus, tonitrubus, minari; aërem in unum coactum librare; aquas in declive ire solitas, in sublime propellere; monstra & novas species formare; lapides preciosos fundere; corpora in sua principia, plumbum in hydrargirum, ferrum in liquorem rubiginosum resolvere; arbores argenteas & aluminosas subitò producere; plantarum incrementa retardare vel accelerare; easdem in seipsas transmutare; ex cineribus resuscitare; facultate purgativa, & venenata imbuere; ex stupidis, lignis, & mineralibus, Deos, cœlites, heroas, Aquilas, columbas, muscas, mundum adeoque ipsum efformare, iisque animam inspirare; oculum syderib. inferre; exilibus stupendam molem adaptare; Musica affectis varios excitare & sopire; dæmonum denique apparitiones, spectra, & nescio quas πολυμορφίας ad instar Morganæ Rhegineæ in freto Mamertino, de qua ingeniosissimus Kircherus, Artis Magnæ Lucis & umbræ l. 10. c. 1. agit, mentiri. An hæc absque naturalium cognitione peracta? Falleris. Non potest agricola suum agrum bene proscindere, effringere, tertiare, occare, runcare, sarrire: non hortulanus suum hortum plantare, opilio ovibus prospicere; pecuarius pecori subvenire; venator feras sectari; piscator squamigero gregi insidiari; auceps aviculas allicere; &c. absque huius subsidiis si fuerit. Huius beneficio convenientia animantib. Adamus nomina imposuit: & Caini posteritas artes fabriles invenit. Non est ergò mirum, & Salomonem tantum huic studio impendisse, ut de plantis & animalibus libros, quos nos periisse dolemus, Urreta in Bibliotheca Preteganis habere nugatur, scripserit; tan-

tum & Alexandrum M. indagandi Animalium per Aristotelem natura; sumptum, ut summa ad plura talenta excreverit: tantum & præterito seculo Franciscum I. Gallorũ Regem, ut *Gyllium* & *Bellonium*, viros eruditissimos, & quorum quædam in hac materia scripta extant, in remotas Europæ partes, quin Asiam & Africam miserit. Huius etiam sine dubio admiratione factum, quòd præter Reges & Principes, præcipui Philosophi in eam inquisiverint, & posteritati commendarint. Habemus præter eos, quos in Bibliothecis, Alexandrina, Constantinopolitana, Pergamensi, & aliis periisse, dolemus; quiq; fortè adhuc cũ blattis & tineis confligantur, inter veteres Geographos, Aristotelem, Theophrastum, Dioscoridem, Ælianum, Oppianum, Columellam, Varronem, Palladium, &c. & qui omnium instar est Plinium, cujus Solinus simia appellatur; inter recentiores, Gesnerum Germaniæ Plinium, Aldrovandum, Wottonum, Turnerum, Mouffetum, Agricolam, Boëtium, Baccium, Ruveum, Schönfeldium, Freygium, Mathiolum, Tabernomontanum, Bauhinum Ximenem, Bustamantium, Rondeletium, Bellonium, Cæsium, Thevetum, Marggravium, Pisonem, ab Horto, &c. & qui utriusque Indiæ Navigationes scripsere. Hinc fit, ut sæpè mirari soleam, quòd nullam huic Historiæ in Academiis, Bononiensem si excipias (in Wittebergensi quoque eam cæpit urgere. Cl. Sperlingius) Professionem assignatam videam: & malimus sæpè inter quæstiones de generalib. motis consenescere, nulli vitæ generi prompti, quam naturæ abdita scrutari, quæ omni inserviunt. Et tantũ de Historia naturali. De *Labore* meo hæc paucis habe. Totam me naturalem historiam pertexere constituisse, si mihi ad tantas curas Deus vitam producere voluerit, eamque ex vastis illis tam recentium quam antiquorum, Plinii inprimis, Aristotelis, Oppiani, Gesneri & Aldrovandi, voluminibus excerptam, & brevioribus gyris inclusam, ut te quasi scripta introducerem: illa præcipue quæ ad naturalium cognitionem spectant omissis alii attingere, ne te distraham: ordinem qui mihi videtur commodissimus sequi, ut memoria tua juvetur: Paralipomena ex recentioribus illis inprimis qui Indica nobis dedere, addidisse, ne quid omissum esse conquereris: in descriptionib. authorum ipsorum plærumque verbis vti, sæpe & breviora capita inserere, ne quid secus acceptum occurrat: Authorum loca etiam ab istis neglecta adjecisse, ne te ab his abduci per compendia, imagineris: Figuras & quidem elegantes ut Chalcographus adiiceret persuasi, ut descriptiones facilius conciperes, & impressam memoriæ imaginem, specie ipse visâ depromere posses. In hoc de Piscibus volumine adjectos quosdam ex Schönfeldio, habebis: Liber verò quartus ex Marggravii, in cuius nimis matura morte, ingentem Resp. literaria jacturam fecit, Historia Brasiliæ naturali totidem verbis depromptus est. Cur ad suas classes reduci non potuerint, dixi. His interim fruere, studiose Lector, & ad sequentes nundinas, Avium, Quadrupedum, & Aquaticor. Exanguium, quæ jam parata, Historiam expecta. Benè vale, & studiis nostris fave. Dabam Lesznæ Polonorum ex Musæo, in cureotide Nativitatis Salvatoris nostri, Anno M. DC. IL.

HISTO-

HISTORIÆ NATVRALIS De PISCIBVS, LIBER PRIMVS, DE PISCIBVS MARINIS.

Titulus I. *DE PELAGIIS.*

Caput I. *DE PELAGIIS SQVAMOSIS.*

Articvlvs I. *DE ASELLIS.*

Tab.I.1. Tab. II 1.

ISCES, qui Latinis *Aselli* dicuntur, Græci ὄνυς & ὀνίσκυς, seu ab asinino colore, quod *a* Varroni placet, seuà torpore, ut *b oppiano*, *vocant*.

a. *Varro l.4. de LL.* b *Oppian. l.3. Halieut.*

Genera eorum duo *c* Plinius, & *d* Dorion, faciunt, *Callariam* & *Bacchum* seu ὄνον quem *Gadon* alii dicunt, & Galleridam, ὀνίσκος, & μάξεινος; tria Oppianus, nisi Oniscum pro parvo sumpserit: Nos eis *Asellum nigrum*, *Molvam*, *Morhuam*, Gobergum, adjicimus, iisdemque *Mustelam*, & *Tincam* socios quasi damus.

c. *Plin. H. N. l. 9. c. 7. item. l. 32. c. 11.* d *Athen. Dipnos. l. 7.*

Onos, qui nonnullis ὀνίσκος, Asellus, Plinio, seu quod Libero Patri sacer, seu ob tumidum ventrem Bacchus, Dorioni Gadus, Hollandis juvenculus *Bolck*, adultus *Cabelliau*, dicitur, magnitudine est insigni, tres enim cubitos sæpe excedit; colore in tergore, nigricante, ad latera & in ventre albicante, capite amplo, ore, ante quod cirrum habet, (radiolū & virgulam quidam vocant) grandissimo. ἀνήρρογον ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς, *e* Aristoteles dicit, ventre non variegato (malè Epicharmus apud Athenæum ποικιλογάστορες vocat) sed tumido, ut πελογάστορες legendum sit, jecore maximo. *Degit* in alto mari, in aliquo latibulo; sub *f* Sirii maximè exortum latitat, cum alii per summum hyberni temporis frigus se abdant, sæpè se avenâ obruit, unde forte *Sandi* apud Borussos nomen.

e *Aristol. H.A.l.9.* f *Plin. H.N. l.9. c.17.* *Aristot. H. A.* *Ælian. H. A.*

Vsus eius in cibis apud Romanos post Acipenserem commendatus, hodie apud Septentrionales freqüẽtissimus. Carne est alba & friabili. quod si mari puro & alimento probo utatur, carnis bonitate cum saxatilibus contendit, si Galeno credimus. Difficilem tamen esse concoctu, virosumq; aliquid habere Diphilus apud Athenæum prodidit. Exsiccatus osseam duritiem contrahit, nec nisi fustibus verberatus coquitur; unde piscis fustuarii, & Germanor. Stockfisch nomen. Sale inveteratus, & salsugine abluta ex nova aqua elixus, *Laberdanus*; (Laberdan) in Germaniam superiorem devectus, Rheinfisch / seu Rheni piscis, vocatur.

Galen. de de Alim. facult. l. 3. c.30.

Callarias seu *Clarias*, *Galaria*, *Galerida* & *Galaxia*, Hollandis Schelfisch / Mur-

Tab. I. 2. 3. Tab. II. 2. 3. Murmelio *Piscis capitosus*, Gallis *Merlucius*, longitudine plerunque est cubitali, teres, ventricosus, squammas habet minutas, in lateribus & dorso ad cineritium colorem vergentes. *Caput* maiusculum, & in eo lapillos duos oblongos, latum, pressum. *Oris* rictum maximum. *Oculos* maximos, *branchias* utrinque quaternas, duplices; in interiore oris parte post linguam ossa parte inferna, superna, aspera, & in gula, regione cordis duo alia reliquis longiora, quæ obstant ne pisces dum devorat, in gulæ angustias compulsi, aculeorum asperitate cor vulnerent. *Ventriculus* est magnus, crassus, superiore parte latus, inferiore in acutum desinens, albus, in interna capacitate tenuissima ac nigerrima membrana obducitur. Pinnis natat quatuor, quar. quæ in supina parte, ori sunt propiores, quam quæ ad branchias. Unicam habere spinam ex dissecto se dedicisse Salvianus prodidit. *Interiora* si spectes, *cor*, quod inter branchias situm est, pericardio involutum, figuram ossis dactylorum exprimit. *jecur*, cui fel committitur, est album, *intestina* rubent, *uterus* bifidus nec admodum longus conspicitur. Ex vertebrarum extremitatibus, quæ admodum retusa sunt, crassa utrinq; membrana, scapulæ formam dissecta ad amussim repræsentans, suboritur; quæ capacitatem insignem intus vacuam, extuberantemque adeò efficit, ut piscis ipse ventriosus reddatur. *Degit* plærumque circa cænosa ac herbosa littora. Gobionibus, atherinis, & marinis reiectamenris vescitur. Carne est candida & friabili.

Aldrovand. l.3.de Piscib, c.3. Huic similis est quidam, quem Veneti *Piscem mollem*, Romani vulgo *Ficum*, Galli *Merlangum* vocant. Albus est, argentei coloris, mollis, squammis tam parvis, ut visum fugiant, tectus, oculis magnis, argenteis; ore mediocri, dentibus in maxillis, parvis, albis, acutis, ordinatis. In capite calculos oblongos habet. *Pinnas* ipsi tres intergore, duas ab ano ad caudam, in lateribus ad branchias utrinque unam, Bellonius tribuit. Spina tergoris sexaginta vertebris constat. linea à branchiis ad caudam sinuosa ducitur. *Ventriculũ* habet magnum cum multis appendicibus. *Epar* ex candido rubescens, vulvam bifariam secundum Rondeletium, quadrifariam secundum Bellonium divisam. Ascendit sæpè ex alto ad littora, & Aphyis, Caridibus, Gobionibusque, quos integros devorat, pascitur.

Galliæ tam frequens est, ut à carnis levitate, vulgari proverbio locum fecerit. Hominem duodenis merlangis probè pastum, minore ab his ponderein cursu fatigari, quàm si senos tantùm Zonæ appensos gestaret.

Asellus Niger Anglis ideo Coll-fisch/ à carbonibus sic dictus; squammis est latioribus, tergore nigricante, ventre candidiore. Linea à capite ad caudam atra, & ad latera aliquantulum inflexa producitur. pinnæ reliquis sui generis piscibus duriores & robustiores sunt. Parvus carnem habet planè insipidam, profectus habetur in pretio. *Aldrov. Gesner.* Tab. II. 3.

Asellum viresc. v. Tab. 46.

Articulus II.

De Molva, Morhua, Mustela, & Tinca marina.

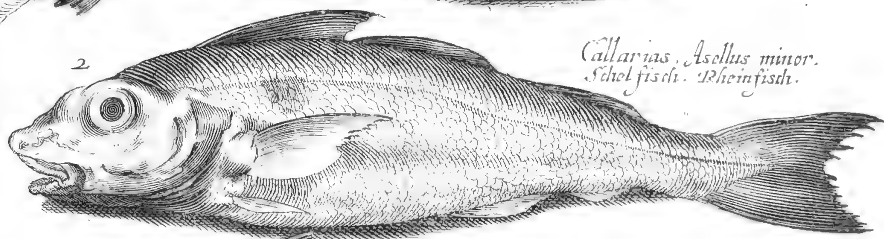
Molva, Rendeletio *Asinus varius*, & *Molva maior*, dorsum habet cinereum multis maculis nigris conspersum, *ventrem* candidum falcatum, *pinnas* in dorso tres, à podice unicam, duas ad branchias, duas in ventre. *dentes* in maxillis, internas partes Asino similes. Tab. II. 6. Tab. XXXXVI.

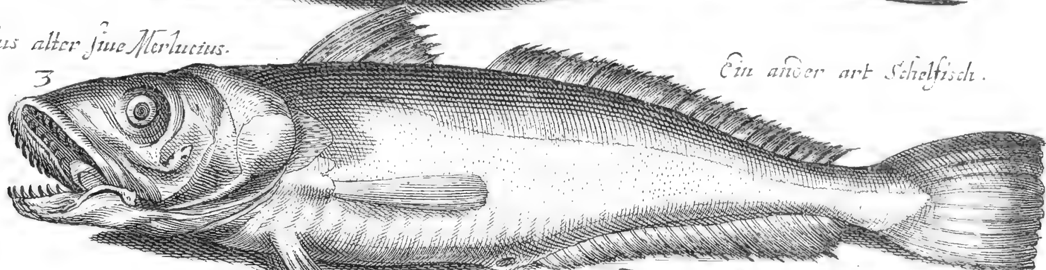
Morhua seu *Molva altera*, Anglis Morchuel, plærumque est sesquicubitalis longitudinis, pedis unius. *Os* ipsi magnum, *dentes* in maxillis, *oculi* magni. Ex inferioris maxillæ extremo *appendix* carnosa ceu pilus è barba propendet. *Pinnæ* ad branchias & in ventre binæ, parte prona tres, à podice duæ conspiciuntur. *Dorsum* cinereis fulvisque maculis notatur. *Venter* est falcatus. Caro coctione propter humoris tenuis consumptionem, glutinosior, ut farina aqua diluta, & saccharum *dissolutum* evadit, butyro immersa adeò digitis adhærescit, ut vix inde avelli possit. *Intestina* & folliculi ichtyocollæ conficiendæ inserviunt. *Aldrovand. de Piscib. l.3.c. 6.*

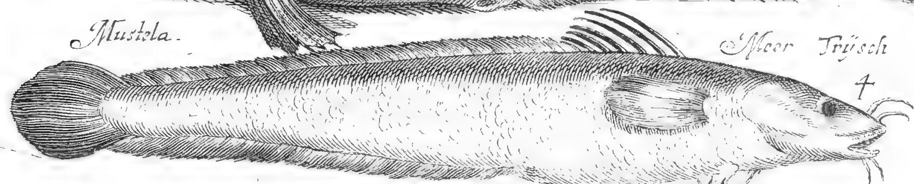
Gober-

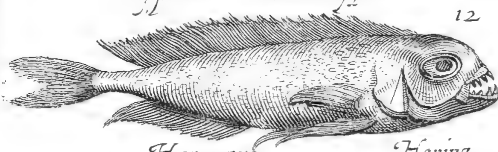
Tabella. I.

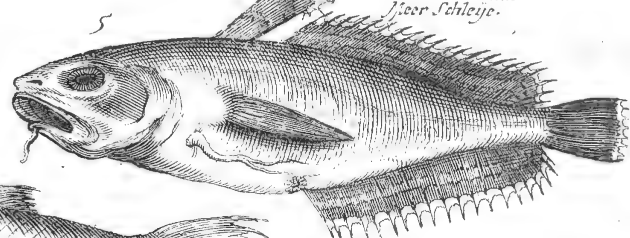

Asellus. Cabeliau.
Bolch.
1

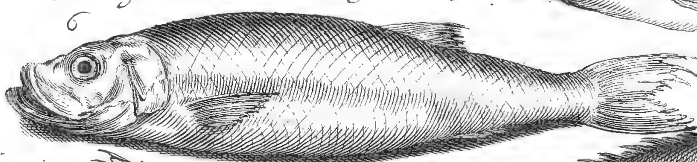

2
Callarias. Asellus minor.
Schelfisch. Rheinfisch.

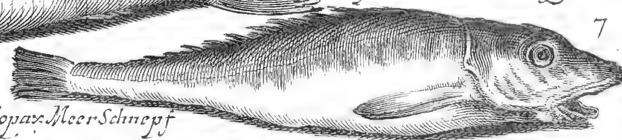

Asellus alter siue Merlucius.
3
Ein ander art Schelfisch.

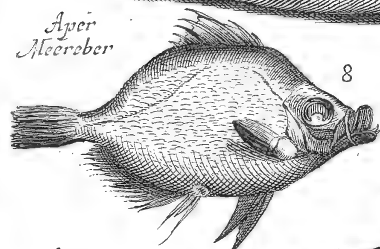

Mustela.
Meer Trÿsch
4

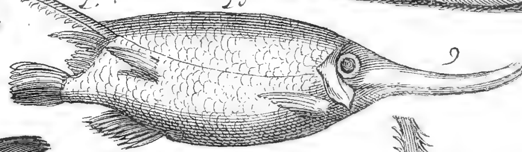

Hippurus. Rodenkopff
12

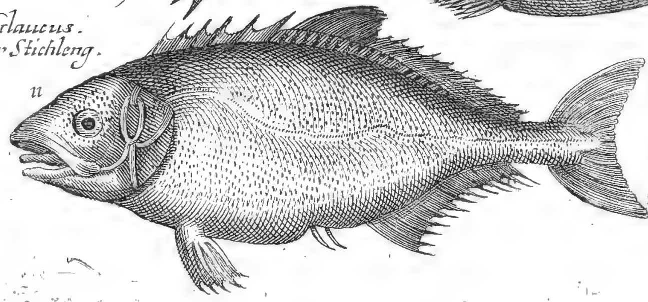

Tinca marina.
Meer Schleije.
5

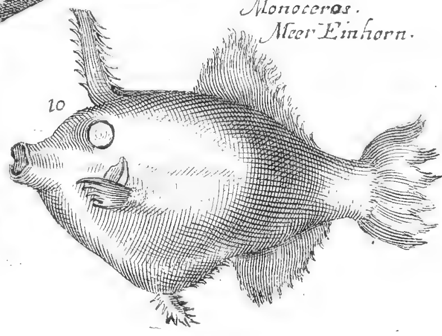

Harengus
Hering
6

Sparus Schmalzfisch.
7

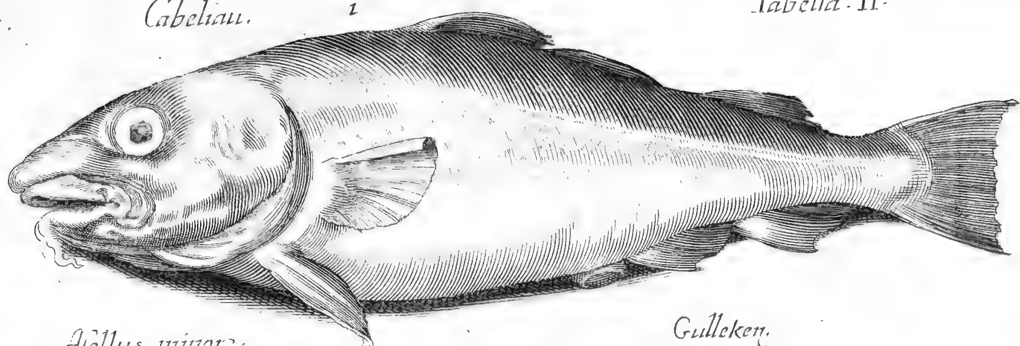

Aper
Meereber
8

Scolopax Meer Schnepf
9

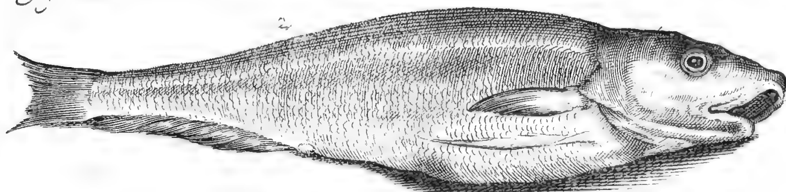

Glaucus.
Meer Stichleng.
11

Monoceros.
Meer Einhorn.
10

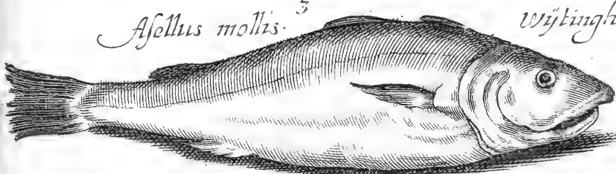
Asellus. Cabeliau. Tabella. II.

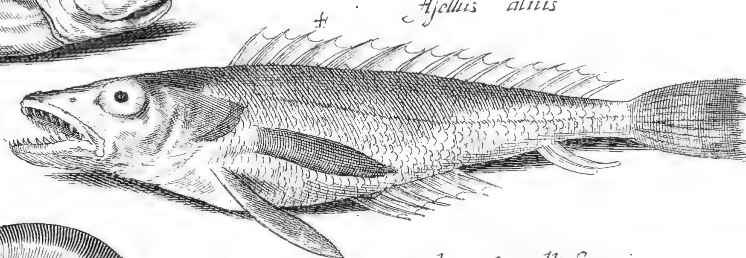
Asellus minor. Gulleken.

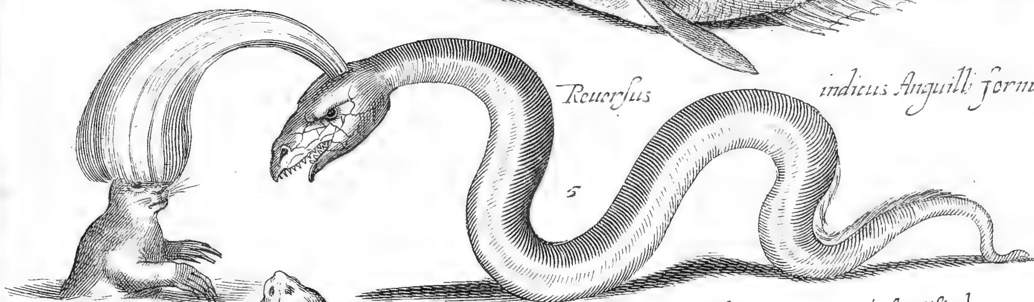
Asellus mollis. Wÿtingh.

Asellus alius

Reuersus indicus Anguilli formis.

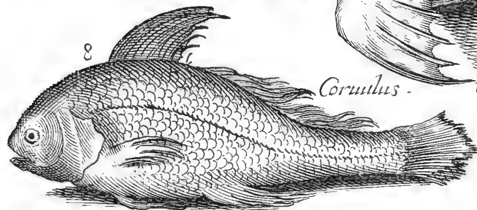

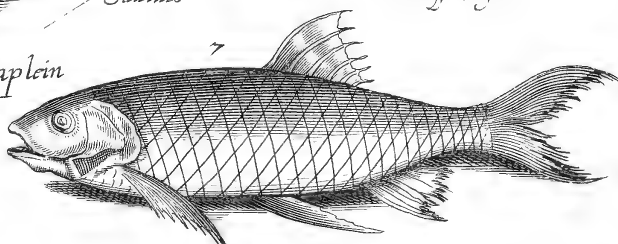
Molua. ein art stockfisch.

Rutilus Vrff. Erfle

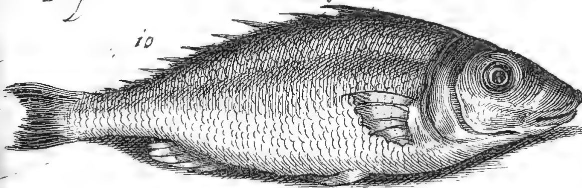
Coruulus. raplein

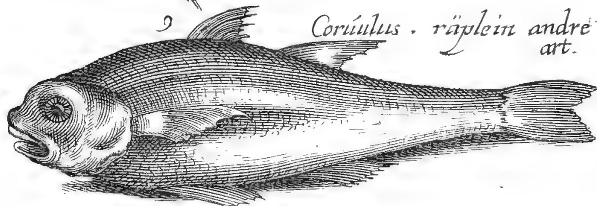

Salpa. Stockfisch.

Coruulus. räplein andre art.

Gobergus duorum cubitorum magnitudinem superat. *Colore* est cinereo, ventre falcato, *ore* sine dentibus mediocri partibus internis Merlucio similis. *Carne* duriore quàm Asinus.

Tab. I. 4. Quem Mustelam Genuenses vocant. Illyrici *Pegorellam* dicunt. Bellonius Aristotelis & Galeni *Callariam*, Rondeletius *Asellum* veterum esse opinatur. Trium interdum palmorum est longitudinis, cruris humani crassitiei, colore ex livido in opacum abeunte. Duas in tergo *pinnas* gerit, minimo capiti vicina est, præter has alia ad caudam usque protenditur, ad latera utrinque una rotunda, ut & cauda visitur, sub quibus postremis crassiores ac carnosi quidam cirri bifidi conspiciuntur. Maxillæ ipsi mobiles. *Dentes* confusi; in superiore labro, *maculam*, cordis figura, denticulis circumfultam, linguam albicantem & in cuspidem efformatam ostendit. *Branchias* distendit utrinque quatuor. *Interiora* si spectes, sub branchiis *cor* delitescit triquetrum, bursâ suâ involutum. *hepar* pallidum ac ferè lacteum in tres lobos divisum, diaphragmati appensum. Sinistra eius pars, cæteris maior, vesiculam fellis oblongam admittit. *Lien* prægrandis sanguineus, gracilis, oblongus, pastorum instrumentum, cui cornutæ Musæ nomen referens, à ventriculo dependet. In *pyloro*, triginta & aliquot apophyses numerantur. *Intestina* tribus revolutionibus circumflectuntur, priusquam rectum attingat. *Vesicula* quædam cæteris Asellis communis, gemino veluti folliculo tergori coniuncta, commodum nationis usum exhibere creditur.

Tab. I. 5. Tinca marina, propter corporis cum palustri similitudinem sic dicta, *Pesce fico* Italis quòd passi ficus instar mollis sit, vocatur. Salvianus *Asellum Callariam* esse sed falsò, contendit. Vix pedalem mensuram excedit. *Corpore* est toto oblongo, latiusculo, squammis minutis contecto, coloris cinericii. *Capite*, in quo duos lapillos gerit, lato & presso. *Ore* magno, & valdè denticulato. *Oculis* aureis. Ex inferiore maxilla appendix cum barba propendet. *Branchias* habet utrinque quaternas, & ad eas binas latiusculas pinnis, unam scilicet utrinque. Ex anteriore ventris parte pinnarum vice bini longi admodum atque rotundi cirri propendent. In primo dorso pinna parva erigitur; post eam alia una enascitur, per dorsum totum ad caudam usque extenditur. Inferiori ventri singularis pinna ab ano orta, ad caudam etiam usque producta, subnectitur. Cauda in unicam rotundam desinit. *Hepar* magnum & subalbidum visitur.

Caro concoctu est facilis, sed excrementitia.

ARTICVLVS III.

De Harengo, & Lipari.

PIscis, quem Germani HARENGVM fortè à Græcorum τάριχος, quod salsamentum sonat, alii Halecem vocant, qui apud antiquos sit & vocetur, ignoratur. *Chalcidi* marinæ seu Sardinæ quidam congenerem faciunt. *Thrissis* sive Alosis nonnulli. Aldrovand. l.3.c.10.

Dorso est quodammodo cæruleo, *ventre* albo falcato, *squammis* acutis pertinaciterque hærentibus. *Branchiarum* scissuram, quia pro corporis ratione magnam habet, citissimè aqua extractus emoritur. Jeiuno duntaxat intestino instructum Albertus author est. Tab. I. 6.

In Oceano Germanico circa Britanniam, Hiberniam, Scotiam, Norvegiam, Daniam inveniuntur, in Mediterraneo quoque capi, & Romæ, Massiliæ, Venetiis prostare falsò Bellonius prodidit, formæ similitudine, quam cum Trissis habeat deceptus. Puro aquæ elemento *Nutriri* voluerunt quidam, quod in aërē protracti in momento exspirent. Magnis simul agminibus natant, & tanta ipsorum copia, ut ad CCM. coronatorũ in singulos annos capturæ precium ascendere Cardanus prodiderit: In terra sancta Oceanici maris Insula IIM. hominum vitam harengis sustentabant.

B Cùm

Cùm per petulantiam unam ex captis virgis cecidissent, adeò eor. numerus est imminutus, ut post illa vix centum ex eo quæstu vixerint. Lucent in aqua, ventribus versus summum æquor, obversis. imò tantum de se splendorem, squammis maximè quæ circa oculos, emittunt, ut mare fulgurare videatur. Lucem emorientem mori, credidere quidam, per aliquot post mortē superesse dies, quidam experti sunt. Semel anno teste Alberto pariunt.

Caradenus in Brigantibus. Lansius de Principatu Europæ. Mira de eorum natatu prodita sunt. Proavorum tempore ad Norvegiam sua quasi stativa habuerunt, nostro tempore Britanniam totam immensis exercitibus circumnatant. Circa solstitium æstivum ex alto Scotiæ littora petunt: inde Anglica littora adeunt, & ab Augusto medio ad Novembrem à castro Scarborough ad Thamesin capiuntur. Postea aliqua vehemētiore procella in Britannicum mare deferuntur, & in eo ad Christi natalitia piscantibus se offerunt. hinc Hiberniam utrinque pernatantes, in Septentrionalem Oceanum, circumnavigata quasi Britanniâ, se transferunt. & ibi ad Junium occultantur. postquam fretificavere, redeunt.

Vsus ipsorum in cibis, apud Septentrionales frequens. Recentes, muriâ conditi, & exsiccati; mensis inferuntur. Solent & saliti aqua macerari: salsugine deposita, in craticula assi eduntur. Conspecta in novo orbe volantium nubes. *Misera horum*, inquit Thuanus, *conditio, quibus nec in mari natantibus, nec in aëre volantibus, tutus unquam receptus, naturamque in utroque elemento novercam experti, cum ut se à pernicie cognatorum piscium asserant, in altum evehunt, mox ab avibus circumvolantibus rapiuntur; quarum si rostrum fugiendo evaserint, arefactis alis deficientes, rursus se in aquas præcipitant, & volando fessi, à piscibus infestis glutiuntur. Itaque mediam sortem eligentes plerunque in obvias naves involant, & præda hominum fiunt.* *Thuan. Histor. l. 117.*

Plin. H. N. l. 32. c. 12. Liparis piscis à Plinio memoratus, à pinguedine, quasi λιπαρός nomen invenit. *Capite* terrestrem curriculum refert. *Os* ei parvum, sinē dentibus, maxillis asperis. virga à capite ad caudam satis lata. *Squammæ* parvæ. *pinnæ* ad branchias & in ventre binæ. alia à podice ad caudam, alia à cervicis loco ad eandem continua sine aculeis. TAB. I. 7.

Cauda in duas desinit. Adeò *pinguis* est, ut sub cute pinguedinē loco carnis habeat; asservatus, totus in oleum abiverit.

ARTICVLVS IV.

De Apro Scolopace & Monocerote.

APER Rondeletii, quem ille cum Apro veterum eundē, se falsò ut Aldrovandus ostendit ponit, piscis est squammosus, ferè rotundus, compressus corpore prædurо; & aspera veluti ac villosa *cute* prædito, *rostro* suis instar, oblongo & obtuso, sine dentibus. *aculeis* præacutis, duris, longis, rectis. setas inæquales esse diceres, qui mox à capite secundum dorsi longitudinem decurrunt. *Pinnas* habet ad branchias duas, in ventre duas alias, multis firmisq; aculeis & à se disiunctis constantes. à podice tres aculeos breves & acutos. Cauda in unam pinnam desinit. TAB. I. 8. *Aldrovand. l. 3. c. 12. de Piscibus.*

Iconem porci supini Salviani tradit Tab. XXXI. 1.

Qui Rondeletio SCOLOPAX, seu Ascolopax est, hunc alii *Elephantem*, sed perperam. rostrum enim rigidum est; Gesnerus *Serram* Plinii quod radium caudam versus serratū habeat, nominat. Semper ferè parvum esse, exinde conicit Rondeletius, quod tres eiusdem magnitudinis ovis distentos viderit. TAB. I. 9. *Rondel. in Hist. Pisc. Gesnerus de Aquatil.*

Corpore est rotundo, Erythrini modo rubescente. *rostro* prælongo, rigido. In dorso habet *aculeum* longū durum, præacutum, altera tantum parte serratum. denticulis serrā referentibus, utpote contiguis basibus quæ latiusculæ sunt. *Caudā* habet tenuem.

Caro ei substantia Pagro similis, bonisucci & facilis concoctionis. Cum rarus sit, exsiccatus potius servatur, quam editur.

Monoceros Clusii, ob consimilem TAB. I. 10.

potius

potius cum Sclopace formam, quam ut quod inter squammosos censeri debeat; aspero enim corio est; priori subiungitur. Ex orientali India allatum Clusius ita descripsit. Ab extimo ore usq; ad caudæ pinnas, paulo longior erat tribus unciis, medio corpore paulo plus uncia latus, &c.

Clusius l. 6. Exot. c. 27.

ARTICVLVS V.

De Glauco veterum & Hippuro.

TAB. I. 11.

GLAVCVS piscis à colore cæruleo seu Cyaneo ita dictus, ὑπόλευκ@ interdum à Græcis teste Eustachio, dicitur, & benè à *Glaucisco*, cum ille æstate lateat, si Aristoteli & Ovidio credimus; hunc æstate & hyeme Damoxenus Comicus in cibis laudet, distinguitur. Mnesitheus apud Athenæum inter ?μητῶν, Volaterranus serratorum & carnivororũ genera, eum ponit; Aristoteles squamosum facit, & paucas appendices supernè circa ventriculum exeuntes habere adjicit. Plinius austero & irascenti mari simili colore, esse prodit.

Plin. l. 32. cap. ult.

Apud Rondeletium *tres* ipsius habemus *species*. *Prior* provincialibus *Cabrolle* dictus, tricubitalis quandoq;, corpore est longo, ventre compresso, *dorso* falcato, cæruleo, *cute* nitida, *squammis* vix apparentibus, ni cutis exsiccetur. *ventre* cãdidissimo, *maxillis* asperis potius quàm dentibus munitis. Statim à capite *aculeos* habet; quorum duo qui juxta anum sunt, velut in vagina conduntur. Aculeos *pinna* sequitur, ad caudam usq; continua, initio magna, maculâ nigrâ notata, inde brevis & tenuis, tenuibus quasi villis constans. Ad branchias pinnæ aurei sunt coloris, pro *podice* rimam potius quàm formam sortitus est. *Ventriculum* habet magnum cum uno appendice. *Vesica* fellis intestino adhæret. *Splen* parvus, caro candida & pinguis visitur. Salvianus *Amiam* veterum esse credit, Jovius centrinam quibusdam videri dicit.

Plin. H. N. l. 9. c. 36.

Alter minor, unde γλαυκίδιον apud Athenæum esse conjicit, septem aculeos in dorso, ad caudam spectantes habet; à superiore branchiarum parte ad medium corpus lineâ tortuosa admodum dimittitur, hinc rectà ad caudam protenditur.

Tertio quem *sinuosum* vocat, quod linea à branchiis ducta, serpentum corporis flexibus gradientium instar tortuosa sit, dentes sunt acuti, dorsum ex cæruleo nigrescit,

Locum in petris etiam & arenis pasci Oppianus scripsit. Numenius apud Athenæum κατὰ μνία σηαλόεντα, id id, *per algas molles*, fluctibus minimè agitatas & muscum versari, tradit. Aristoteles, & Athenæus pelagium fecit. *Cibus* quidem ipsi, carnes. Sed nec algam vel muscum contemnit. Unde Tarentinus escâ ad Glaucos capiendos præscribens, partem ex musco & farina, partem ex piscium carne componit. Fœtum suũ ore, ubi metuit recipere, iterũ emittere, tradidere quidam; quia spinosus est, de Glauco Galeo sumendũ id videtur: sanè solũ ex Galeis Acanthiã fœtus suos propter spinam non recipere, author est Aristoteles. Æstate circa LX. dies nõ conspicitur. Plinius alibi dictor. immemor, nunquam apparere scripsit.

Oppian. l. 3. Halieutic. Athenæus. Dipnos. l. 7.

Æliun. H. A. l. 1. c. 16. Arist. H. A. l. 6. c. 16.

Usus ipsius expetitus in cibis, sive uterum gerat sive non. Caput tamen potissimũ, apud Anaxandridem, Sotadẽ Comicũ, inprimis si in Olyntho, & Me aris captus esset, cõmendabatur. Eustathius palmã oculis tradit. ut ut sit, difficulter si Tralliano & Mnesitheo credimus, concoquitur. Concoctus permultũ alimenti præbet. Ex jure sumptũ seu Glaucum seu Glauciscum, copiam lactis mulieribus facere, Plinius Author est.

Plin. H. N. l 32. c. ult.

ARTICVLVS VI.

De Hippuro & Reverso Indico.

HIPPURUS seu à similitudine equæ caudæ, seu ?ὰ τὸ ἵππε δίκην ἢ ὀρχεῖν ἐξάλλεσθ quod equi more feratur & saliat, ita dictus, aliis ἀρνέυτης ab agnis saltus urinantibus similes exercentibus, Dorioni & Epeneto κορυφαίνη, à pinna quæ à vertice incipit, in eoq; veluti crista erigitur, Hicesio *Hippurea*, Hispanis *Lãpugo*, Gazæ *Equilis* vocatur. Glauco colore internisq; partibus similis

Plin. H. N. l. 32. c. 6.

TAB. I. 12.

Rondelet. in Histor. Piscium.

milis est, & facilè inter cæteros pisces ex *pinna* quæ à capite incipiẽs in prona parte ipsi unica est, & caudæ equinæ simillima, villis multis constat, cuiusmodi in nullis aliis piscibus reperitur. Vẽter in medio corpore situs est.

Aristot. H.A.l.9. c.10. *Degit* in pelago, mari Mediterraneo ignotus. Carystius ab Archestrato maximè celebratur, quod mirum, cum cæteri ibi pisces viles sint. Delectatur carnibus, & nassis inclusus tãtopere crescit, ut inde incrementum cepisse videatur. Vere *parit*. hyeme latet. in natatu celer est, & nunquam nisi certis diebus capitur.

TAB. III. 1. Clusius Exot. l. 6. c.18. REVERSUS Indicus duplex est, Anguilliformis alter, de quo inferius dicemus: alter, de quo hic, squammosus. Nomen inde, quod retractus venetur, accepit. Magnitudine est palmi. Squammis contegitur rugosis, spinis in dorso, & ab umbilico ad caudam maximè acutissimis. Docilis est, & faNiremberg. Nat. Exot. l.11.c.18. cilè cicuratur. Magnam Indis in venandis piscibus præstat operam. Tenui sed valido funiculo alligatus ad mare defertur, blandis animatus verbis in piscem conspectum, etiam magnum, emittitur, eiusdemq; lateri seu ventri sese affigit. sic extrahitur. Præda blandè avellitur, ne, quia validè adhæret, descerpta intereat.

REVRRSVM Indicum anguilliformem vide Tab. *II.*

CAPUT II.

De Pelagiis Lævibus.

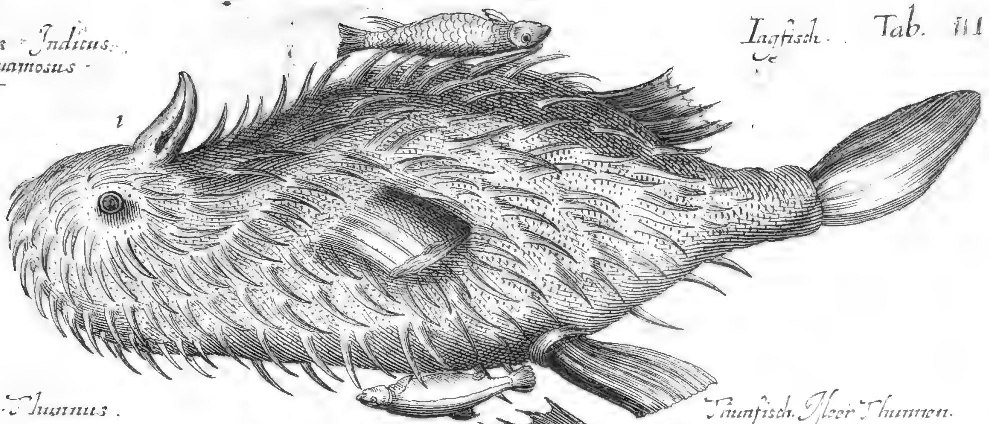
ARTICVLVS I.

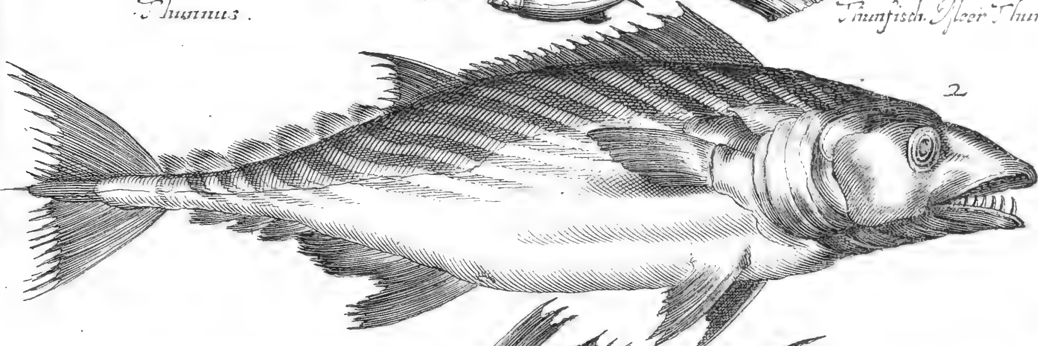
De Thunno.

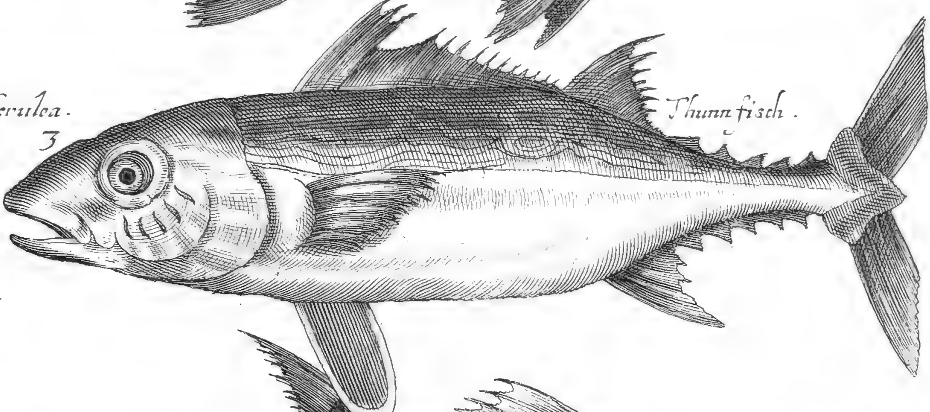
THunnus, seu à Græcorum θύνειν, quod est magno impetu moveri, seu ab Ebræorũ *a* Thannia, quo Cea Aldrov. l.3. 18. taceum piscem intelligunt, sic dictus, multa apud Authores pro diversitate ætatum sortitur nomina. TAB. III. 2. 3. 4. Thynnis seu Thynna simpliciter sive mas est sive fœmina, Pelamyde major, Thunno propriè dicto minor. *b* *Cordyla* b Plinius H.N.l. 9. c.15. appellatur partus, q; fœtas redeuntes in mare autumno cõitatur, Byzantii αὐξίδας, διὰ τὸ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις αὐξάνεσθαι ut testatur *c* Aristoteles c. Aristotel., seu quod paucis diebus augescant (Gaza *Auxum* vocat) dicunt. H.A.l.6. c.16. Redux in Pontum ex magno mari Cordyla, *Pelamydis* nomen, seu διὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μύειν, i. e. *quod in limo se abdat*, seu διὰ τὸ πέλειν ἅμα, *quòd gregatim degat*, ut *d* Plutarcho placet, d Plutarch. de solert. Animal. (*Limosam, Limariam, & Lutariam* alii vocant) sortitur. Pelamydes cum annuum excessere tempus, *Thunni* vocãtur. hisce paulò majores *Tritones*. e *Orcynus, Apolectus*, *Sarda*, e Aldrov. l.3.c.11. *Synodontis, Cybia seu Cybios, Cete, Melandrys, Triton, Chelidonas, Xanthias*, propriis suarum appellationum rationibus non carent. sed & variis eorum sale asservatis partibus, singularia nomina indita, apud Authores invenies.

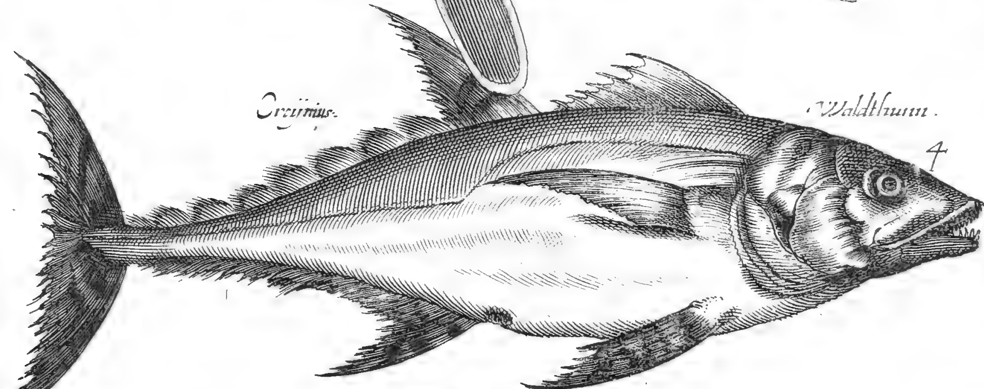
Lubricos eos Plinius facit. *f* Rondeletius suum Orcynum, f Rondelet. in Hist. Pisc. ut & eum quem Pelamydis veræ seu Thunni Aristotelis nomine exhibet, squammis magnis ita ad amussim compactis, ut iis carere videatur, tegi, coctione easdem dehiscere, tuncque perspicuè apparere tenui membrana contectas, scribit. Pelamydem verò Sardam cute levi esse, & sine squammis, ea parte, quæ à pinnis ad branchias sitis, incipit excepta, adjicit. Sed nec vel de sexuum notis; vel de Pelamydum, & Thunnorum differentiis inter Authores convenire videtur. *f* Aristoteli *g* Plinio & *h* Athenæo mas à fœmina eo distinguitur, f Aristot. H.A.l.5. c.9. quod hæc sub ventre pinnulam habeat ἀφαρεὺς dictam, quâ mas caret. g. Plin. H.N.l. 9. c.15. Rondeletius in utroque semper pinnam sub ventre deprehendi ait, indivisam in mare, divisam in fœmina, ut h Athen. Dipnos. l. podicis foramen dilatari, fœtusque commodius in lucem edi possit. Ligures & Massilienses piscatores nunquam ex Pelamydibus Thunnos fieri apertè ostendisse, author est *i* Scaliger: i Scaliger. in Exercitat. à Pelamyde hoc unum distare Thunnũ, q; hic sit lividus lateribus, illa undãtibus maculis trãsversis atq; obliquis eidẽ destinato gerat, asseret *k* Bellonius. k Bellonius cit. Aldrov. Captus An. M.DC.LXV. circa Gaditanum fretum, pedem XXXII. longitudine, latitudine XVI. in cuius pelle integra classis delineata conspecta est.

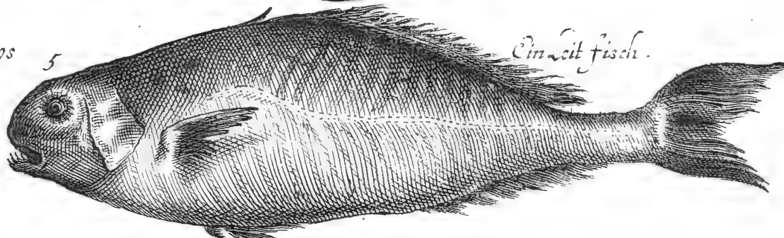
Locus

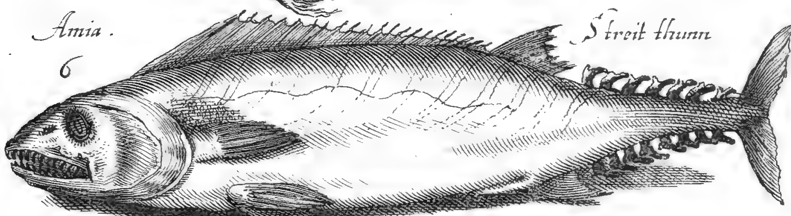

Reversus Inditus squamosus
Iagfisch
1

Thunnus
Thunfisch. Meer Thunnen.
2

Pelamys Cærulea
Thunn fisch
3

Orcÿnus
Waldthunn
4

Pompilos
Ein Leit fisch
5

Amia
Streit thunn
6

l Oppian. Halieut. l.3.c. 620. *Locus* Thunnorum varius pro ætate esse videtur. *l* Oppianus, qui eos piscib. pelagiis annumerat, ex Oceano in mare Mediterraneum, cum vere ad sobolis propagationem instigatur, venire, ideoque tum plurimos in Tyrrheno & Iberico capi, author est; mense Majo Xiphiis cogentibus irrumpere, Jovius adjicit. Pelamydes æquora fluvio aut paludi vicina incolere, ideò in Pontum ad dulciora pabula gregatim intrare, ex Plinio *m* habemus, ibidē, ut & in Mœoticis paludibus nasci, * Strabo retulit. tepore gaudere ideò per summa maris natare, aliquando flumina subire, ex *n* Aristotele discimus; Visos qui Agathopoli ad pontem usque, qui aliquot millib. passuum à mari distabat, conscenderent, *o* Rondeletius prodidit. sed & in Rheno, Nilo, Pado, Platina scripsit. in algosis quibusdam locis. Gaditanis extra Herculis columnas sub solano vento eò delatis, ingenti numero, magnitudine & crassitie incredibili, occurrisse, Admiranda Aristot. *p* vēditant. Vix credēdū Thynnorum multitudinē in Indico mari tantum, ut Magni Alexandri classis haud alio modo, quàm hostium acie obvia contrariū agmen adversa fronte direxerit q, apud * Pliniū legimus. Græci scriptores enim Cete & Physiteres fuisse innuunt. De eorum circa Byzantium & captura & mora ita *q* Strabo, &c.

m Plin. H.N.l.9. c.15. * Strabo. Geogr. l. 7. n Aristotel. H.A.l.8. c.19. o Rondelet. p Aristotel. in admirand. * Plin. H.N.l.9. c.3. q Strabo Geogr. l. 7.

Cibus eis aliquando *r* alga; sæpè, circa Hispaniam inprimis, (ex anteriore * ad columnas delati pelago, esca deficiente macerantur) glandes. ex quercubus ad mare nascentibus *s* delapsæ quibus vehementer pinguescunt. & ex harum ubertate, ubertas Thynnor. colligitur: ut plurimum caro.. Tepore fœturæ *t* quicquid attigerint, liguriunt. quin & partu soluto, ne propriis quidem parcunt natis, sed læti tempore veris *u* *Ova vorant subitò, & lacerant sub dentibus atris.* aliquando præ pinguedine rumpi *x* Aristoteles author est.

r Aristotel. in Admirand. * Strabo. l.3. s Athen. l.7. Dipn. Polybius Histor. l.34. t Aristotel. H.A.l.6. c.17. u Oppian. Halieut. l.4. x Aristotel. H.A.l.6. c.17.

Vitam ad biennium duntaxat producere, quod *y* Plinio ex Aristotele placuit, vix verisimile videtur. Ad tantam enim excrescunt magnitudinem, ut XV. talenta pendeant, caudaque duo cubita seu ut apud *z* Aristotelem extat, quinque palmum latitudine, expleat, & visi capi, quos corporis magnitudine, squammarum crassitie & corporum duritie biennio multo provectiores fuisse fateri oportuerit.

y Plin. H.N.l.9. c.15. z Aristot. H.A.l.8. c.ult.

De *Generatione* habemus, Thunnos coire mense * Februario post idus Junij initio parere *a* semel, & quidē *b* in Pōto Thunnos, bis credi, quia partim tempestivus partim cordus eius fœtus est. prior soboles mense Decembri ante brumam exit, posterior vere. *Ova* edunt quasi in utriculo. Ex his fiunt, quas Scordulas vocant, Byzantij Auxiadas quod paucis diebus augescant.

a Aristot. H.A.l.5. c.11. editi. Scalig. b Plin. H.N.l.9. c. 115. Oppian. Halieut. l.4. v. 505.

Exeunt Autumno cum Thunnis simul, verno autem tempore repetunt, jam factæ Pelamydes. Quantum ad *animales functiones*, concessit & istis singularia quædam Natura. Dromades esse, seu ut Gaza reddit cursores, ex superioribus cognosci potuit. Non vagantur tamen *a* bruma; ubicunque deprehensi usque ad æquinoctium, ibi hybernant. Ex Ponto exituri lævam tenent, & Aquilonem operiuntur, ut secundo fluxu exeant. ingressuri eundem, ad dextram flectuntur, quia dextro oculo plus cernunt, utraque natura hebete. Eadem *b* debilitas in causa, quod ad saxum illud miri candoris, à vado ad summa perlucens, quod in Euripo Thracii Bosphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipsis Europam Asiamque separantis freti angustiis, juxta Chalcedonem in Asiæ littore visitur, exhorrescant, & sic repente territi, adversum Byzantii promontorium, ex ea causa appellatum Auri cornu, præcipiti petunt agmine. Noctu proficisci & vetustissimum Amphyliti vatis apud *c* Herodotum oraculum, & nummus à *d* Bellonio visus, in quo altera parte spica, altera Thunnus cōspiciebatur, & supra hūc Luna cū inscriptione PHILIPPENZE, innuit. nec de nihilo est, quod Plinius, postquam *e* dixisset, capturam illorum à vergiliarum exortu ad arcturi occasum durare, reliquo tempore hyber-

Vide Oppian. & Scalig. p. 234. a Plin. H.N.l.9. c.11. b Plin. H.N.l.c. c Herodot. l.2. Histor. d Aldrovand l.3. de piscib. c. 18. e Plin. H.N.l.c.

hyberno latere in gurgitibus imis, nisi tepore aliquo evocatos, aut pleniluniis, adjiciat. In natando figuram cubicam, si gregatim vagantur, *f* servant, atque sex lateribus cōprehensi, soliditatem ex semetipsis constituunt. Ad promontorium *g* Bubonicum, maximi, suum instar, soli vagantur. alii more luporum bini proficiscuntur. nonnulli more caprarum, gregatim pascuntur. Exoriente canicula, in Euxinum natare contendunt; & marinis fluctibus, & fervidè radiato sole calescentibus, inter se velut contexti, confertis turmis sese invicem opacant. *Dormire h* in imis gurgitibus, sub saxo aut littore abditos, *i* Aristoteles prodidit; & quidem tam profunde, ut ne jactâ quidem fuscinâ, moveantur. Sub Caniculæ exortum œstro exagitantur. Hæret ille ubi cutis tenuior, sub pinna, & ita miseros divexat, ut sæpè in terram ἀσπαίροντες saliant, sæpè in naves se conjiciant.

f Plutarch. de solert. Animal.
g Ælian. H.A. l. 15. c. 3.
h Aristot. H.A. l. 4. c. 10.
i Oppian. Halieut. l. 2. c. 5.

De *Sympathia* & *Antipathia* non est quod multa dicam. Dicuntur Cephos habere comites, qui carunculas pisciculorum, à Thunnis discerptorum, aquis innatantes, depascuntur. Cum gregatim præter Italiam acti elabuntur, à Sicilia prohibiti, in majores incurrunt belluas. Majo Mense à Xiphiis ex Atlantico Oceano in mare mediterraneū pelluntur. Non aliter ab iis gregatim in fugam agi, quàm ovium greges à lupis Mathiolus author est. De captura Thunnorum agere alterius loci est.

Vsum reperere in *Cibis*. Olim membratim cæsi *k* cervice & ab domine (τὰς ἠλεαίας Athenæus vocat) commendabantur, atque clidio (clidia Thyum Festus, Petimen ex Nævio Petimen piscinū, quod est inter duos armos ad pectus, claviculas Medici vocant) salitis, Omotarichi nomen impositum est) recenti duntaxat, & tum quoque gravi ructu; cætera parte plenis pulpamentis asservabantur. Melandria vocabantur, cæsis quercus assulis, simillima. Vilissima ex his, quæ caudæ proxima ὠραῖα dicebantur, qa pingui carenti hinc ἀπίονων nomen, probatissima, quæ faucibus, Pelamides in apolectos, particulatimque consecti, in genera Cybiorum (sic dicuntur seu salsamenti frusta quæcunque in formam κυβοειδῆ dissecta; vel quæ ex dorsi partibus cervici clidioque proximis) dispertiebantur. Alexis caput, cōmendabat, caudam Antiphanes. Falconius Hetruscus eruditioris gulæ ganeo, novum & sapidissimum obsonii genus ex iis commentus est. Athenæus ἐν μυττωτῷ (intritum hoc, ex aliis & aliis condimentis) aliis piscibus prætulit. Alii salsamenta, quæ θυνναῖα seu θύννια potius, quàm recentis piscis quamlibet partem præferunt. Sunt quippe Xenocrati apud Oribasiū stomacho inepti, mali succi, flatulenti, ad excernendum difficiles. Galeno, durâ carne prædití, & insuaves. Archestratus tamen nobilem Thunnum circa Byzantium, Carystum & Siciliam; præstantiorem circa Cephalem & Tyndaridem oram; præstantissimum circa Hipponium Italiæ, nasci, circa Samum ingentem, & deorum conviviis dignum capi, prodidit.

k Plin. H.N. l. 9. c. 15.

Præbent & in *Medicina usum*. Sanguis, *m* fel, & jecur, sive recentia sive servata, vim psilothri obtinent. Non pubesciturum, qui in pueritia iis illitus est, *n* Ælianus affirmat. Omotarichus *o* largius sumptus, Presteris serpentis venenum retundit. Cybiorum cinis, cum melle ad Condylomata confert.

m Plin. H.N. l. 32. c. 10.
n Ælian. H.A. l. 13. c. 27.
o Dioscor. l. 2. c. 30.

ARTICVLVS II.

De Pompilo & Amia.

POMPILVS seu ἀπὸ τῆς πομπῆς à transvehendo, (fabulantur enim Pompilum hominē πορθμέα *a* portitorē, vel ut *b* Athenæo placet θαλασσεργὸν, ab Apolline * quod Ocyrhoën puellam trajecisset, in sui nominis piscem transmutatum) seu quod navigantes in alto mari ad continentem usque comitetur; aliis sacer piscis, aliis πόμφυλος dicitur, & à *c* Plinio inter Thunnos reputatur. Athenæus *d* Pelamydi similem & varium esse inquit. Rondeletius *e* pro eodem, piscem squamis carentem, in dorso varium & maculosum, in quo à branchiis ad caudam linea magna

TAB. III. 5.
a Ælian. H.A. l. 15. c. 23.
b Athen. Dipn. l. 6.
* Apollon. Rhodius in Argon.
c Plin. H.N. l. 9. c. 29.
d Athen. l. c.
e Rondelet. in Hist. Piscium.

magna curva, à qua ad ventrem lineæ
multæ transversæ interpunctæ descendunt, ducitur. pars quæ supra & inter oculos est, flavescit, aurique colorem imitatur. Cauda in unicam non divisam, neque crescentis Lunæ figura, Thynnorum & Pelamydum more, desinit.

Locus ipsis ima maris sedes est. Sæ-
f Plin. H.N. l.9.c.15. pè navigia *f* velis euntia comitantes, mira aliqua dulcedine per aliquot horarum spacia, & pascuum millia à gubernaculis non separantur, ne tridente quidem sæpius in eos jacto ter-
g Oppian. Halieut. l.1. Ælian. H.A. l.2.c.15. riti. ubi terram *g* persensere, recedunt, nec longè abesse nautis colligitur. Inimicos experiuntur Delphinos
h Athen. l. 7. *h* sed magno horum exitio. Degustatis enim illis, continuò convelluntur, furoreque incensi, pelluntur,
h Athen. l.c. ad littora, esca marinis avibus futuri.

Plutarch. utra animal. Amiam *h* seu παρὰ τὸ ἀμαιέναι τῆς παρεπλησίαις, quod una cum sui generis piscibus eat; sive quod ȣ καθὰ μίαν φέρεται ἀλλὰ ἀγεληδὸν, quod non solitaria sit, sed gregatim vivat, ita dictam, Æ-
i Ælian. H.A.l.1.c.6. lianus *i* *Troctam*, Hispani *Bizam* quasi
Tab. III. 6. Bizantiam, alii *Bonitam*, vocant. Jovius & Salvianus pro ea Lechiam, alii Sphyrænam, quidam illum piscem qui Hispanis Lambugo dicitur, per-
k Rondelet. de Piscib. peram substituunt. Piscis est *k* Pelamydi, vel Thunno vel Scombro corporis specie, pinnis caudæ similis, cute lævi, ea parte quæ circa branchias est dempta, *rostro* acuto, *oculis* parvis auri æmulis. *dentibus* serratis, acutissimis, in os recurvis. *branchiis* opertis, *ventre* crasso, argenteo, rugoso, longo, ad podicem usque demisso, cuius appendices sunt innumeræ scombrorum appendicibus tenuiores. *dorso* cæruleo, & dum vivit splendente, à quo ad ventrem lineæ ductæ sunt obliquæ, nigrantes, certis intervallis à se distantes. *Caudam* habet tenuem, in
* Aristotel. de part. Animal. l.4.c.2. figuram lunæ in cornua curvatæ, *intestina* gracilia, *epar* rubescens, *splenem* nigrantem, *fel* toti intestino * attextum, vel ad illud porrectum
l Aristotel. H.A.l.2. c.18. ex Scalig. fect. *l* pari cum eo longitudine, sæpe etiam replicatum.

Degere in mari, stagnis & fluviis affirmat *m* Aristoteles, & cum eo *n* m Aristotel. H.A.l.8. c.13.
Scaliger. vicinum fluviis & stagnis ob dulcem aquam & limum amare, n Scalig. ad l.2.H.A. c.18.
Oppianus *o* Pontum subire, atque ibi cum suis ducibus æstatem traducere, tum quod ibi belluæ magnæ o Oppian. Halieut. l.1.
pauciores, tum quod ob dulcium *p* aquar. permistionem, pastus gratior; p Arist. H.A.l.8. c.13.
unde eor. incrementum *q* singulis diebus intelligitur, certum. Circa q Aristotel. H.A.l.6. c.13.
Provinciam in maris angustiis quas insulæ frequentes efficiunt, capi, Rondeletius author est.

Vescuntur r aliquando algâ, ut plurimum carne. Audaces & celeres r Aristot. l.8. Hist. c.2.
sunt. quin Troctam saltu valere Ælianus loco supra citato scripsit.

Pugnam cũ Delphinis apud *s* Oppianum eleganter descriptam invenies. idem de Troctis apud *t* Ælianum legitur. Captæ prosiliunt, & arrosâ lineâ aufugiunt. Appetuntur à quibusdam piscibus in escam, Glauco inprimis, si Tarentino fides est. s Oppian. Halieutic. l.2. t Ælian. H.A.l. 12. c.53.

Adhibentur *u* in *cibis* tanquam u Aristot. H.A.l.4. c. 8.
boni succi ad excernendum medii, sed parcè nutrientes. Archestratus autumni tempore post Vergiliarum occasum, Byzantiasque inprimis cõmendat. procul à mari Hellespontiaco deteriores scribit. si vicinum Ægei maris tractum pertransieris, pristinã gloriam maculare invenies,

ARTICVLVS III.

De Xiphia seu Gladio.

PIscem qui à figura rostri XIPHIAS Tab. IV. 1. 2.
communiter, σκιφίας Epicharmo, ξιφίος à Menandro, Gladius Latinis dicitur, Homerus *b* κύνα, Hesychius & a Ælian. H.A. l.13. c.4.
Varinus θοριωνέα, alii *Thranin*, Hermolaus *Tomum Thurinum*, ita enim apud b Homer. Odys. m.
*Plinium legit. fortè à Thuriis Italiæ oppido. Albertus *Militem* appellat, *Galeum* à *c* Plinio vocari; Salvianus & Massurius perperam oppinantur. c Plin. H.N.l. 32. c.11.

Magnitudine interdũ est insigni. Ad decẽ nonnunquã cubitos accedere, * Plin. H.N. l.32. c. 11.
tradit *d* Rõdeletius. Delphini magnitudinẽ excedere, *e* Plinius; naviculas d Rondel. in Hist.
æquare, *f* Strabo. *Corpus* habet teres, à e Plin. H.N. l. c.
capite statim valdè crassũ, deinde ad caudã usq; tenuius, in extremo ante f Strabo.
caudæ exortum eminentia quædam

exuberat. *Corium* caudam versus, ducta manu læve est, os versus asperum. *Squammæ* sub cute latent plurimæ, *adeps* in dorso suis more residet. Utraque *maxilla* rostrata est, superior magis ossea, durior, aliquando bicubitalis, (Athenæus *f* totius corporis magnitudini æqualem esse, scribit) inferior brevior & triangularis, plærumque illa habet se ad totam magnitudinem ut tria ad decem, ista ut unum. *Gladius g* est ferro acutior, sed extincto pisce corrumpitur. Gellius eius mucrone dura excavavit saxa. *Dentes* ipsi falsò *h* Ælianus tribuit, non admodum curvos, nec admodum inanes. Nullos enim habet, eorum loco ossa oblonga & aspera in palato resident, absumtâ in tantum gladium materiâ, quæ dentibus cedere debuerat. *Oculi* ipsi orbiculati prominentes, & ante eos foramina. *Branchiæ i* octonæ & duplices, *tergus* ex cinereo nigricans, & serici instar splendens. *Pellis* tenuissima, *venter* argento micans. *Fellis* vesicula intestino committitur.

f Athen. Dipnos. l.7.
g Oppian. Halieut. l.2.
h Ælian. H.A. l. 14. c.23.
i Aristot. H.A. l.2, c.13.

Degunt in mari, & *k* rarò adeunt littora. Copiosius verò juxta Scillæum promontorium apud Siculos & Zophyrium quod Italiæ extremum est, hodieque Spartiventûm à nautis nuncupatur, capiuntur. Tribuuntur tamen ab Æliano *l* & Danubio, sed & in Dania in lacu Suerinensi notissimi dicuntur.

k Plin. H.N. l.32. c.11.
l Ælian. H.A. l. 14. c.23.

Victitant * piscibus, quos rostri incursu interficiunt, ne prius comedunt, quam spiculo *m* transfixerint.

* Ælian. l.c.
m Oppian. Halieut. l.2. v.509.

Exortu Caniculæ *n* divexantur ab oestro seu asilo (Animal est parvum, scorpionis effigie aranei magnitudine) tantoque infestantur dolore, ut in naves sæpenumero exiliant. Balænam exhorrescunt, eamque conspicati, gladium suum in terram, aut obvium quemcunq; vadi locum impingunt, sic infixo capite sese continent. Nec *o* tamen sua ignorare arma credendum. Utitur rostro tanquam gladio. Sæpe in mari Indico validissimas Lusitanorum naves, ad sesquipalmum aliquando perforant. Visus in mediterranea iuxta navim natantem, medium rostro discidisse. Græcanicum sermonem ab Italico distinguere, illum minimè reformidare, ad hunc diffugere, Joannes Marius Cætaneus, qui Locrensi in littore Xiphianum piscationi interfuit, prodidit, & Brutii testantur.

n Plin. H.N. l.
Oppian. l.2. v. 509.
o Ælian. H.A. l.9. c.40.

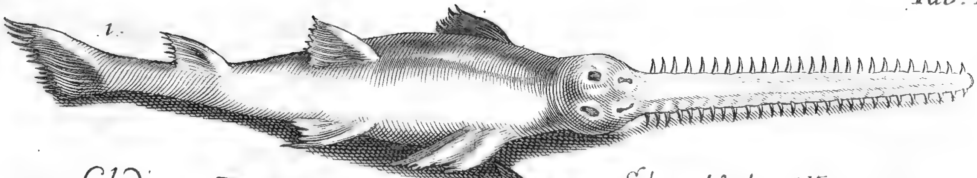
Usus in cibo rarus. Carne enim est arida, & difficulter concoquitur. Archestratus Byzantinum commendat.

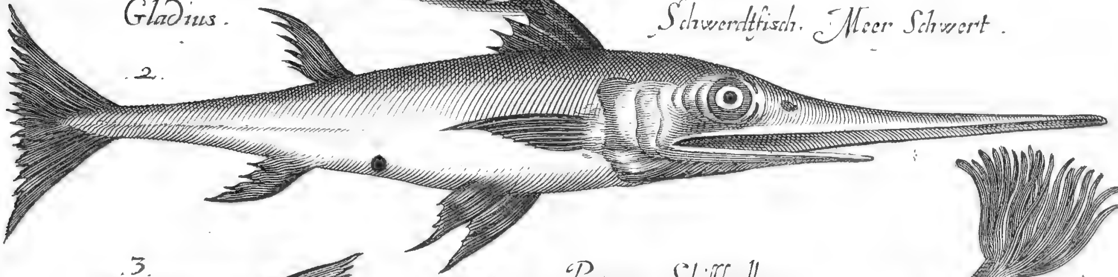
ARTICULUS IV.

De Remora & Cetorum Duce.

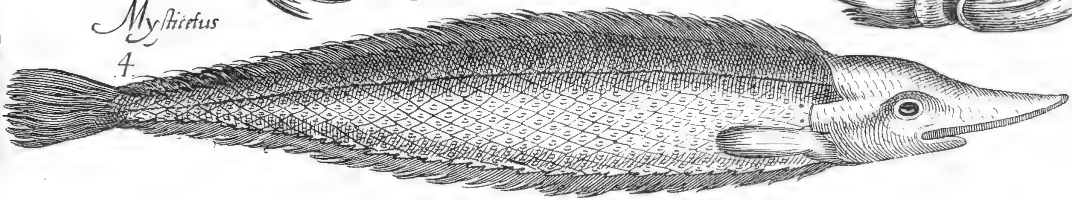
DE REMORA, quæ *Echeneis, Remiligo*, & *Naucrates*, dicitur, vix quicquam certi scribere possum, adeò Authores in diversa scinduntur, tria tamen occurrunt, descriptio, facultatis naves retinendi, & causa. Variè à veteribus describitur. Quibusdam est parvus piscis, assuetus petris. Quidam *p* eum pedes ex Aristotele habere opinantur, ita positâ pinnarum multitudine. Mutianus muricem esse, latiorem purpurâ, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, utroque latere sese colligente, quibus inhærentibus, plenam ventis stetisse navem, portantem nuncium à Periandro, ut castrarentur nobiles pueri, conchasque quæ id præstiterint, apud Gnidiorum Venerem coli, prodidit. Trebius Niger pedalem esse, & crassitudine quinque digitorum credit. Tres eo nomine celebrari, haud perperam inde colligas. Nec inter recentiores de eodem convenit. *Rondeletius* inter ignotos reponit. *Gillius* nunquam se piscem, vel piscatorem qui ipsum vidisset vidisse profitetur. *Bellonio* est totus exossis, mollis, lubricus, coloris herbacei, inferiore parte planus, dorso repandus, in gibbo convexus, limacis rubri testa carentis effigiem referẽs. Eidẽ ad spitamẽ longitudinẽ & manubrii ligonis crassitiẽ plerunq; excrescit, circa saxa in mari, sed lentè serpit, & iter cornibus prætendit, mucaginemque ut limax serpendo relin-

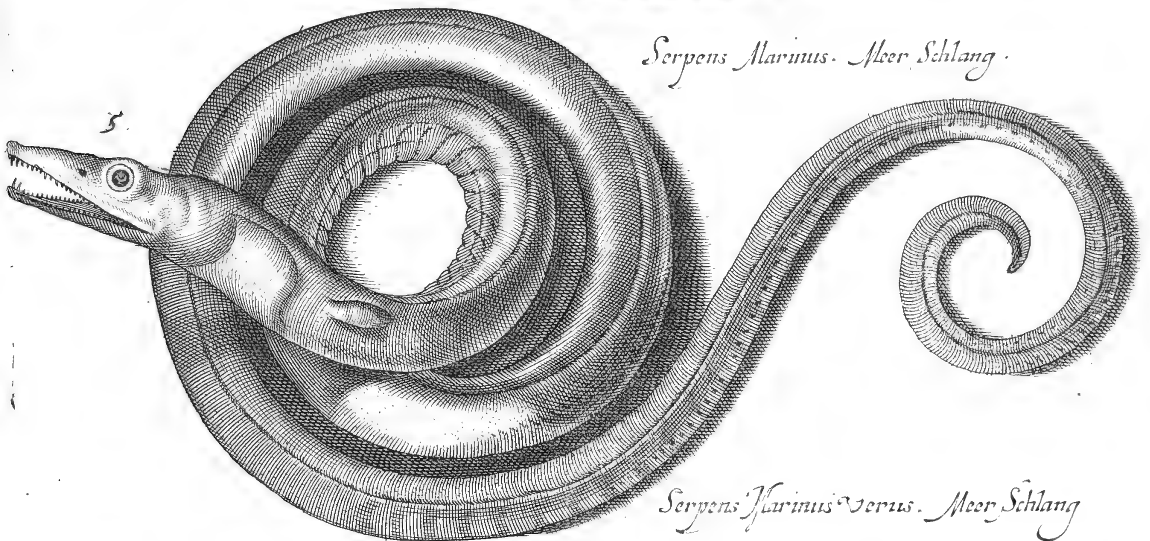
TAB. IV. 3.
p Plin. H.N. l.9. c.25.

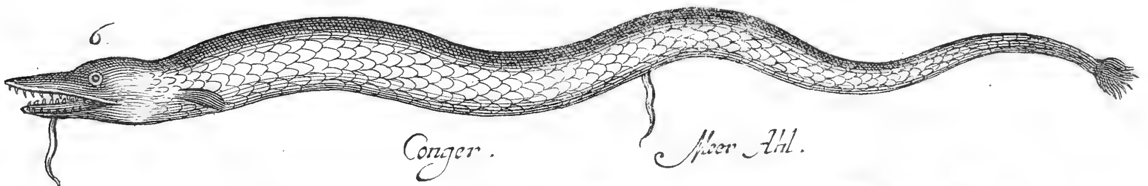

1.
Gladius.
Schwerdtfisch. Meer Schwert.

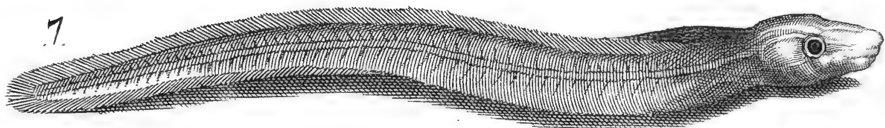

2.

3.
Remora. Schiffhalter.
Leither der walfisch

Mysticetus
4.

Serpens Marinus. Meer Schlang.
5.
Serpens Marinus verus. Meer Schlang

6.
Conger.
Meer Ahl.

7.

relinquit. In Corcyra frequentissimè è verriculis extrahi dicitur. Quam in *Imperati Neapolitani* Exoticotamiejo Neapoli vidimus, sic describitur. Capite supino acetabula habet similitudine cirrorum sive acetabulorum Polypi, quibus naves magnosque ac cetaceos pisces apprehendens pertinaciter hæret. Cursumque eorum remoratur, & pro arbitratu suo retinet. Ad magnitudinem corporis Icon expressa est.

Remoræ Aldrovandi color toto ferè corpore ad violaceum inclinat. *Latera* candicant. medium corpus subviridis linea intersecat. *Cauda*, quæ unicam pinnam degenerat ad cæruleum vergit. *Rostrum* canino simile, nisi inferior maxilla superiorem longitudine superaret. *Pinnæ* toto corpore sex. Simillimus Embdæ in Frisia pisciculus repertus est, referente *q* Gesnero, quatuor digitorum longitudine. Cuticula sine squammis tenuissima. capite pro corporis magnitudine maximo. Oculis parvis, reliquo corpore turbinato. sub mento quiddam habebat figura acetabuli. Cavitas cum digito premeretur, ita adhærebat ut circumferri posset. Par *facultatis navigia retinendi* ratio. Ruant venti licet, & sæviant procellæ cogit stare navigia secundũ *r* Plinium (verba eius sunt. Ventum est ad summa natare, &c.) Plinio Oppianus adstipulatur. Cheremenianus Trallianus apud *f* Plutarchum impedimentum & moram navigationi inferre, & ut tardius navigia ferantur facere asserit ille puppi, hic lateri navis, Oppianus * carina adhærere scribit. Petrus Melara Cardinalis Turonensis triremem cum è Gallia Italiam mari peteret, ab eodem (nisi forte de Lampetra id accipiendum sit) in medio cursu retentum fuisse. Kircherus pro fabulosis omnia ista habet. Nunquam talem à Plinio ad tempora nostra effectum notatum, etsi totus orbis navigationibus lustratus sit. Non posse potentia majus à minore vinci. Nullum magnetis frustum, quamvis efficacissimum, exactissimeque libratum aliud majus & gravius allicere. Frequenter in freto Siculo ob contrarios æstus, unam onerariam extensis velis, secundo vento in mediis fluctibus hærere, vicinis cursum tenentibus.

q *Gesner. in Histor. Piscium.*
r *Plin. H. N. l. 32. c. 1.*
f *l. 2. Sympos. probl. 7.*
* *Kircher. l. 3. Artis Magnet.* *Oppian. Halieut. l. 1. v. 221.*

De causis haud certiora occurrunt. *t* Rondeletius *u* Aristotelis responso, quo cur clavus cum sit parvus, & in extrema navi, tantum possit, ut ab exiguo temone & hominis unius viribus, magnæ naviũ moles moveantur, exponit, innixus, minus potius ad contactum Remoræ moveri, quam sisti ostendit. Idem de *x* Plutarcho dicendum, dum navim multo musco & alga obductam, aquam obtusius secare, & tardius moveri, hisce Echeneidem adhærere, sic tarditatis non causam, sed causæ accidens esse, prodit. Fracastorio *y* latentis scopuli Echeneidem indicium esse, navi ita ut avelli nequeat propter metum vacui, adhærescere, placet. Scaliger *z* Plinium secutus, ad occultas qualitates confugit. Movendi quibusdam esse potestatem, contrariam aliis. Nemini comperta in igne caloris principia. hunc *a* Lonicerus sequitur. Suarezius * influentias cœlestes addit. nec Basilius *b* & Ambrosius *c* renuunt. Peculiaris *d* Keckermanni opinio. Viscosum & frigidissimum humorem de se fundere putat Echeneidem. hoc aquam circa gubernaculum congelari, ipsum quasi immobile reddi. Vix quicquam verisimile.

t *Rondel. de pisc. marin. l. 15. c. 18.*
u *Aristot. in Mechanicis quæst. 6.*
x *Plutarch. Symp. l. 2. probl. 7.*
y *Fracastor. l. de Sympath. c. 8.*
z *Scalig. Exer.*
a *Lonicer. l. de Aquatic.*
* *Suarez. Disput. Metaph. 18.*
b *Basilius 8. Hexam. homil. 7.*
c *Ambros. Hexam. l. 5. c. 10.*
d *Keckerm. in probl. nauticis.*

Quantum ad *usum* alii è Græcis *e* lubricos partus atque procidentias contineri ad maturitatem alligato eo prodiderunt: alii sale ad servatum ad alligatumque, gravidis partus solvere, ob id alio nomine Odynolyontem appellari. Amatoriis veneficiis infamem esse, indiciorum & litium moram, inter falsa repono.

e *Plin. H. N. l. 22. c. 1.*
TAB. IV. 4.

Cetos ducem habere, tum quod mole corporis oppressi tardè moveantur, & facilè in cœnum, brevia & angustias impingant: tum quod parum acutè cernant, *f* Oppianus *g* Ælianus & alii authores sunt. destitutas, ad terram delabi & perire, Plutarchus & Claudianus prodidere. ἡγηλὴρ is ἡγέμων ὁδηγός; Plinio, nescio quare Musculus, quo nomine Balenæ

f *Oppian. Halieut. l. 3.*
g *Ælian. H. A. l. 10. c. 6.*

partem Oppiano & Aristoteli dici falsò opinatur Bellonius, Hermolao *Iulus*, aliis *Mysticetus* dicitur. Longus est, colore albo, capite longo, angusta cauda, si Æliano credimus. Aldrovandus *i* dodrantalem, rostro acuto, capite prælongo & plano, cauda angusta & tenui, toto corpore aspero, squammis experte, sed osseo corio tecto, proponit.

i Aldrov. de Piscib. l.3. c.23.

Fabulosum ne id, quod Rondeletius arbitratur, an ambiguum, quod * Scaliger, natura talem dederit, an amicitiæ adscribendum sit, non disputo. *Amicitiæ exempla sunt Balæna, musculus, quando prægravi superciliorum pondere obrutis, eius oculis, infestantia magna vada, prænatans demonstrat, oculorumque vice fungitur*, apud *k* Plinium legimus. Agnitum, ore velut anchoram à Balænis recipi, in faucibus dormire; hoc quiescente, illas non moveri, hoc gubernatore, destitutas, ad terram delabi & perire, Plutarchus *l* & *m* Claudianus prodidere.

* Scaliger. ad H. A. Aristot. l.2. c.16.
k Plin. H.N. l. 9. c.62.
l Plutarch. l. utra animal.
m Claudian. in Eutrop.

ARTICVLVS V.

De Serpente Marino.

TAB. IV. 5. 6. TAB. V. 1.

SErpens marinus, *a* Plinio *Draco marinus*, Æliano *b* μύρος & *Hydrus*, *c* Aristoteli ὄφις θαλάσσιος dicitur.

a Plin. H.N. l. 32. c. 1.
b Ælian. H.A.l. 18. c.28.
c Aristot. H.A l.2. c.15.

Notabilis ipsorum quibusdam locis magnitudo. Eius sunt in Africa, ut boves *d* insectentur, & triremes apprehensas evertant. Circa Norvegiam ducentorum pedum longi visi, tantas aliquando supra mare spinas, erigentes, ut navis per unam transire possit, si Olao Magno credimus. Conspicitur in sinu Codano quidam flavi coloris XL. pedum, innoxius, nisi irritaveris. Apud insulas *e* quasdã ante Persidem, vicenum cubitorum, terruere classem. Tales in *f* Carmaniæ promontorium & Arabiam circa tres insulas è mari egrediuntur. Baraces sinus *g* navigantibus perniciosus, quod ad eum è pelago tendentibus prægrandes & nigri serpentes occurrant. Maximi cuiusdam descriptionem & in Virgilio *h* invenies. Is de quo hoc loco, terrestri similis est, capite & corpore congri ἀμαυρότερος duntaxat, ore acutiore, si *i* Aristotelem sequimur. Si Salvianum, habet dorsum subrubrum; latera subflava, ventrem sub albidum. Rondeletius eũ triũ cubitorũ facit, corpore fulvo, quàm Anguilla rotundiore, colore quẽ & sceleton apud Aldrovandum exhibebat, capite congri, oculis flavescentibus, ventre & rostro cinereis, maxilla superiore longiore. Dentes murænæ modo, sed rariores habere, addit: pinnulas ad branchias veluti Anguillæ duas. A Castelleto ad *k* Aldrovandum missus, colore erat congri, sed ad cæruleum inclinante. Ore intra rubido, dentibus acutissimis instructo, sub mento apophysis barbæ modo propendebat, altera ad ani orificium.

d Aristot. H.A.l.8. c.ult.
e Plin. H.N. l. 6. c.23.
f Solinus in Polyhist.
g Arrian. in Periplo maris rubri.
h Virgil. l.2. Æneid.
i Arist. H.A.l.2. c.14. & l. 9. c.37.
k Aldrov. de Piscib. l.3. c.24.

Maris est incola: nec tamen ἐν τοῖς σφόδρα βαθέσιν, seu profundissimis; *l* gurgitibus nascitur: Qui in aquis fluviatilibus reperiuntur, Hydri sunt & toto cœlo ab istis differunt. Degit tamen aliquando & in terra, ut terrestris *m* quædam species. toto ferè die in mari vivit, somni causa in terram egreditur. Vehemẽtior est congro, si σφοδρότερον ita placet vertere. Captus *n* atque immissus in arenam, cavernam sibi rostro mira celeritate excavat.

l Aristot. H.A.l.2. c.14. ex Scal. edit. 17.
m Bellon. in observat.
n Plin. H.N.l.9. c.37.

Pugnavere aliquando in Turcia tẽpore Bajazetis à solis ortu ad occasum cum terrestribus; Occisorum utrinque octo millia numerata sunt. Aquatici concessere victoriam.

Comedi quidẽ potest: sed propter similem cum terrestri formam rejicitur.

ARTICVLVS VI.

De Congro & Ophidio Plinij.

TAB. IV. 7.

COngri, qui Græcis à γρῶ, quod est voro; ἀπεχθέες * γάρ τῶν πολυπόδων τὰς πλεκτάνας, κόγγρος & γόγγρος * aliis *Gryllus*, quibusdam à corporis & coloris similitudine, *Anguilla marina*, dicitur, duo genera; *Vnum* Album & pelagium, *alterum* Nigricans, quod haud rectè vel littorale vel pelagium dixeris.

* Rittershusius ad l. 1. Halieut. Oppian.
* Athen. Dipnos. l.7.

a Aristot. H.A.l.8. c.13.
ris. ambigit enim ut scribit *a* Aristoteles: recentiores unum duntaxat, in quo omnes notæ congro à veteribus attributæ, reperiuntur.

Longus est & lubricus seu lævis. sæpè in quatuor aut quinque cubitorum longitudinem excrescit. Visus * à Scaligero quem utraque manu nequisses amplecti, ut non mirum multos in Sycyone quos homo vix ferat, aliquos plaustri magnitudine capi, *b* Eudoxus; circa Cartejam in exterioribus locis augeri supra minarum octoginta, *c* Strabo prodiderit. Toto dorso rubet, *ventre* & lateribus pallet. Binis natat pinnis. Linea nigra in exteriore parte membranaceæ pinnæ per dorsum extensa conspicitur. *Oculi* sunt Anguillis longè majores. In extremo *rostro* duo brevia cutacea cornicula gerit. *Dentes* habet parvos pectinatim coeuntes, *branchias* utrinque binas, *pinnæ* harum rubent, quæ verò corpus ambit fusca est, & ad cæruleum inclinat. *Interiora* si spectes, *Gula d* ipsi exigua, qua alii pisces carent. *fellis* vesica ab epate pendens.

* Scaliger. ad Arist. H.A.l.2. c.16.

b Eudox. l.6. de terræmotu apud Athen.

c Strabo Geogr. l.3.

d Aristot. H.A.l.2. c.13.

In nullo non *degunt* mari, fluminibus inprimis *f* vicinum si sit. nam & hos juvenes subire solent: ne de paludibus dicam, quarum illustris alumnus à Matrone *g* Parodo vocatur. In terram egredi non absonum, cum idem & de serpente marino superius dixerimus, & de Anguillis ex Aristotele colligatur. *Vescuntur* pisciculis, ideò vehementiore spirante vento, quo tempore numerosiores pisciculi mare intrant, pinguescunt.

f Oppian. Halieut. l.1.v.113.

g Athen. l.4.

Coitus eorum Anguillar. coitui *h* comparatur, non quod ex simili spumæ sanie in arena obruta nascantur; sed quod circumplexu mutuo supinar. partium coitum peragant, quod ἀπόδοις & μύκροις τῶν ζώων *i* solenne est: *Ova* * longa serie inter se protensa, pinguedine ita obducuntur, ut vix appareant. Si in ignem conjeceris, abit in vaporem pingue; ova exiliunt, & elisa crepitant.

h Oppian. Halieut. l.1.v.516.

i Aristot. H.A.l.5. c.4.

* Aristot. H.A.l.6. c.17.

Latent hyeme, *k* nec, eadem, præterquam statis diebus paucis, & iisdem semper, capiuntur. *Gregales* ne sint, an solitarii ambigitur. Causam *l* Mnesitheus præbuit. Modò gregarios esse posse dicit; modò nec inter hos nec inter illos recenset.

k Aristot. H.A.l.8. c.13. Plin. H.N. l.9.c.16.

l Athen. l.8.

Inimicitias cum Polypo, Locusta, & muræna exercet. Polypum devorat. *m* Neque enim ob lævitatem ac eodem apprehendi potest. A Locusta laceratur, licet valido sit corpore. Ipse & Muræna caudas inter *n* se prærodunt.

m Aristot. H.A.l.8. c.2.

n Plin. H.N.l.9. c.62.

Vsus ipsius apud Græcos in *cibis* laudatus. inprimis si è Sicyone adferebatur, Italum tantum cæteris præcellere putabant, quantum pinguis Thynnus vilissimis coracinis. Tanti denique æstimatus, ut Nereus quidem Chius Diis eum elixasse legatur: Dorion verè opsophagus, cum puer optimor. pisciū nomina dicere jussus, Congrum inter cæteros recensuisset, piscium se non Deorū nomina dicere jussisse, reposuerit; Nūc in vili admodum sunt, apud omnes, *Hispanis exceptis*, precio. Angli pusillos cum aceto & sinapi comedunt. *Congener* congris est, qui in mari circa Canibales insulas capitur. Cute intensè viridi & elegantissimè variegata, rictu patenti, & dentibus acutissimis. Caro detractâ cute candidissima est; sed qualitatis adeò virulentę, ut sæpe in mortem gustantes conjiciat.

De Laet. Ind. Ovid. l.1.c.18.

Tab.V. 2.

Ophidion Plinii, quem Salvianus & Bellonius cum serpente marino confundunt, quemque Tragum Oppiani quidam esse opinantur, duorum est apud Rondeletium generum. *Vnum* est barbatum, quod gemina barba à maxilla inferiore propendente instructum sit; *Alterum* imberbe & flavum, de cætero superiori simile. Bellonius palmum non excedere, pelle lubrica esse, pinnas carnosas habere, integram in gyrum caudam ambire, & multa nigredine perfundi, testatur. *Linguam* habet parvam, acutam. *Cor* trigonum ruberrimum, *hepar* ad sinistrum latus exporrectum, *stomachum* oblongum, *pylorum* permultis apophysibus circumdatum, à quo tres intestinorum revolutiones ad anum pertingunt, *lienem* rubrum, & oblongum. Cætera ad ipsos Asellos accedit.

Articvlvs VII.

De Muræna.

Tab. V. 3. 4.

Muræna, quibusdam *Draco marinus*, quod corporis specie serpẽtes æmuletur, Græcis μύραινα, σμύραινα & ζμύραινα (multæ n. dictiones q̃ ab σμ incipiunt, olim per ζμ scribebantur) a παρὰ τὸ μύρειν vel μύρεσθαι, quod, b præ pinguedine in summa aqua fluitent, & à sole terrefactæ, qua curvare se nequeant, mergi non possunt; quod tamen de optimis quæ Latini *Flutæ*, Græcis πλωταὶ, quasi navigabiles vocantur, potissimum sumi debet, quãvis & *rhyades* pisces Flutas Gaza vertat, dicitur.

a Eustach. in Homer.
b Macrob. Saturnal.

Externa si attendas, ad duorum cubitorum longitudinem accedunt; circa Cartejam locis exterioribus minarum supra octoginta reperiri, c Strabo, ad decem libras augeri neque maiorem se vidisse, Salvianus, prodidit. d Longus est, lubricus seu lævis, & serpentis speciem referens. Cutis quæ e tenuissima diversi coloris, qui nec in omnibus sibi respõdet, seu quod alius vivis sit, alius in mortuis (sanè Plinius, f in Gallia septentrionali, Murænis omnibus, in dextra maxilla septenas maculas ad formam septentrionis aureo colore fulgere, duntaxat viventibus, pariterque cum anima extingui testatur) appareat. *Mas* paucioribus maculis distinguitur, & quibusdã veluti stellis cõspergitur, *fœmina* pluribꝰ veluti aureis guttis, quas Ovidius auratas notas dixit, variatur; g Bellonio; eidemque ut plurimum fulvescunt. Rondeletius colore fusco, ideò χελωνὴν ab Oppiano dici; Massurius maculis luteis & nigris; Gillius alium colore subnigro, luteis alium, albo nigris quasdam colore distinctas, prodidere. h Aldrov. fœmina varia est, blattariæ floribus simillimis, hinc ardens Ovidio dicitur. *Caput* habet rotundum, tenue, & acuminatum, rictum *oris* latissimum. *Dentes* acutissimos, serratos, solidos, non in maxillis solum, sed & in ima quoque faucium parte dispositos. Carnosum *palatum*, quod linguæ loco obtinuit. *Maxillam* superiorem aquilinam in cuius extremo duæ sunt breves apophyses seu verrucæ *Oculos* magnos. *Dorsum* cultellatum, ut Pytheas ait, hoc est, spino acuto, & pinnulam ferè constituente. *Pinnas* & branchias, adimit ipsis i Plinius. sed malè. Quaternas enim has habent. Sed k parvas; utpote ex quaternis minutis osculis, sive foraminibus paulum modo se exserentes; seu ut l ex Theophr. Aristoteles dicit, non διηρθρωμένας, id est explicatas, sed præter alior. piscium morem confusas. Illas non ad latus sitas, neque tales ut natare possint.

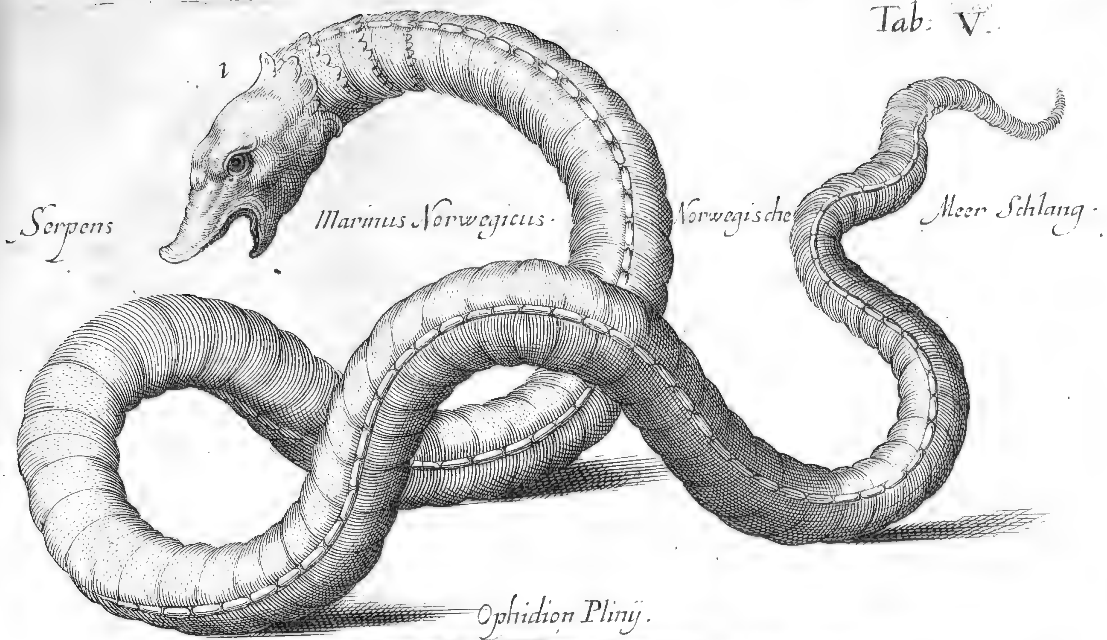
c Strabo Geogra. l.3.
d Aristot. H. A. l. 2. c.13. l.4. de partib. c.13.
e Plin. H. N. l.9. c.11.
f Plin. H. N. l. 9. c.23.
g Bellon. Hist. l.5. c.10.
h Aldrov. de Piscib. l.3. c. 27.
i Plin. H. N. l.9. c.20.
k Athen. Dipn. l.7.
l Aristot. H.A. l.2. c.13.

Quantum ad *Interiora*, carnem habet candidissimam, sub cute obliquis & transversis ductibus dispositã, variis musculis hinc & inde abeuntibus munitam, multis spinulis brevibus & recurvis conspersam. *hepar* subfulvum, oblongum, stomacho incumbens, longiusculum; *fel* Cyaneum, magnitudine avellanæ, quod Bellonius jecori; m Aristoteles intestinis inhærere, à jecore meatibus quibusdam dependere, scribit. Habet & lienem oblongum nigricantem, stomacho annexum. *Ventriculum* longum, à cuius medio intestinum sine spiris ad anum protensius, juxtaque eum cellulæ, instar intestini coli, habentur. *Vertebris* quæ minus frequentes, sed oblongiores quàm Anguillæ, processus insunt transversi ac sursum spectantes præter aliorum piscium morem Aristas Scaliger * vocat, quæ si corium inversum detrahatur, cum eo simul omnes educũtur. In Oesophagi qui latus, & à rictu incipit, orificio, hamuli leviter uncinati, ad gulam citra fauces spectantes, linguæ vicem supplent, ac statim à branchiis folliculus teres, spinæ incumbit, flatu turgidus, commodioris natationis usum præbens.

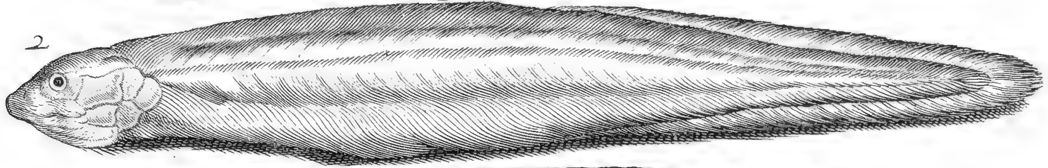
m Aristot. l.2. Histor. c.15.
* Scalig. ad A.H. l. 2. c.16. l.108.

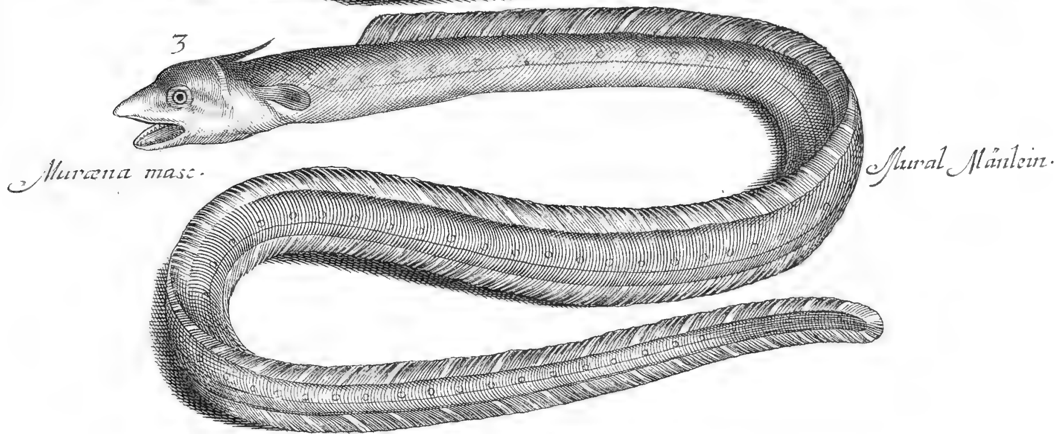
Vivunt quidem in mari, circa petrosa n loca; videntur tamen & fluviorum ostia petere. In Oceano rarissimæ sunt. o Tartesiæ & è Siculo freto, unde ad piscinas Romam accersebantur, antiquis in pretio fuere. p minus ex Tarsensi & Carpathio mari probabantur. Exeunt & in terram frequenter,

n Synes. Epist.
o Clem. Alex. in pædagog.
p Varro de R.R. l.2.

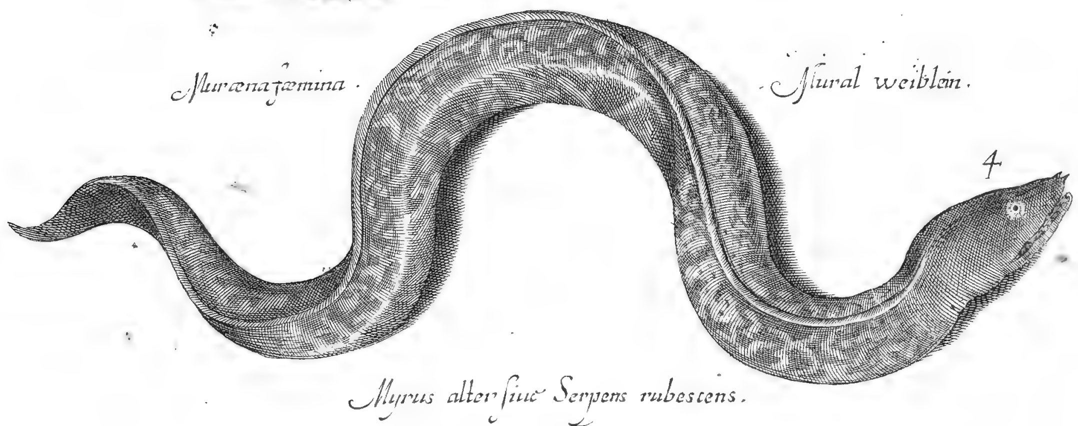

Ophidion Plinij.

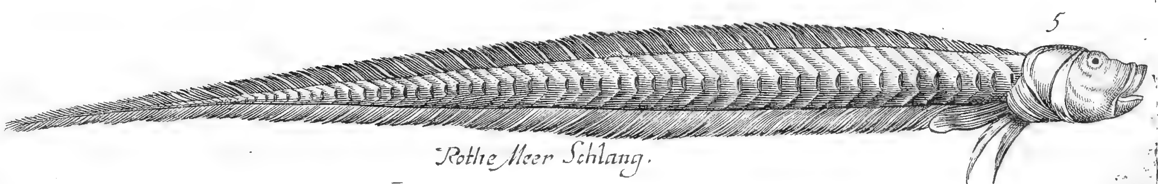

Muræna fæmina. Mural weiblein.

Myrus alter sive Serpens rubescens.

Rothe Meer Schlang.

q. Arist. H. A. l. 5. c. 10. quenter, in eademque q capiuntur. & diu, quòd parvas branchias habeant, parum aquæ admittant, nec multum refrigerii desiderent, vivunt.

Cibus ipsis caro, ideò in petris quæ Channis, & Patellis plenæ domicilium. Nec ab humana abstinent. Cuius * rei gnarus Vedius Pollio, Eques Romanus, & ex amicis Augusti, invenit in hoc animali documenta sævitiæ, vivariis earum immergens damnata servitia, non tanquam ad hoc feris terrarum non sufficientibus, sed quia in alio genere totum pariter hominem distrahi spectare non poterat. Cùm rabie agitantur, sævissimè persequuntur squammosos; ita verò morsu valent, ut partem nisi tota amputetur, ab ea liberari posse neget, Rondeletius. In Sicilia * in summa aqua præ pinguedine flutantur. Unde manu capi murænas flutas Papirius apud Varronem prodidit.

* Plin. H. N. l. 9. c. 23. Tertullian. de pallio. Seneca l. 1. de Clem.

* Macrob. Saturnal. l. 2. c. 11.

De Murænæ cum vipera congressu à multis r sparsa opinio. Muræna inquiunt libidinis, impetu plena, latibulum viperæ intrat. Vipera mas stimulis concitata ad mare accedit, & sibilo edito amatam evocat. sic ambo invicem colligantur. Falsitatem si discrepantia (alii marem cum vipera fœmina congregi, alii fœminam cum viperamare produnt) non ostendit, at certè illud, quod Nicander famæ, Plinius & Ælianus vulgo eam tribuant. Andreas f apud Athenæum, quod vipera nemor. secreta amet. nec à quoquam id observatum esse, vel piscatore vel littorū ubi frequentes murænę, accola, neget, ostendere potest. Coëunt autem more t serpentum, & *ova* parva, eaque ψαθυρὰ seu arenacea, numerosa * & quocunque tandem tempore pariunt. *u* Murænulæ recens prognatæ, celeri adolescunt incremento,

r Plin. H. N. l. 9. c. 23. & l. 32. c. 2. Nicand. in Theriac. Ælian. H. A. l. 1. c. 5. l. 9. c. 6. Athen. l. 7. Oppian. l. 1. de Venat. & l. 1. Halieut. Orus Appol. l. 2. c. 111. Isidor. l. 12. Orig. c. 6. f Andreas de falsò creditis. t Arist. H. A. l. 5. c. 10. * Arist. H. A. l. 5. c. 4. u Idem l. 3. c. 10.

Latitant *y* hyberno tempore, quo, paucos dies si excipias, non capiuntur. Quia *z* pinnis carent, flexuoso corporis impulsu *moventur*.

y Plin. H. N. l. 8. c. 15. z Aristot. de incessu animal.

Ad *Ingenium* & *Mores* pertinet, quod, è vivariis *a* egressæ piscatores adoriri, & è navibus in mare pronos dejicere; reti circumdatæ *b* maculas appetere ipsas, consciæ teretis ac lubrici tergi, cum multiplici flexu laxari donec evadant; ut hæsere in hanc amplius devorare quàm hamum, admovereque dentibus lineas, atque ita erodere; infixas hamo, quod sint cultellato dorso, sese invertere; cauda ictas, celerrimè exanimari, capite ictas difficulter unde animam in cauda habere certum *c* Plinio concentu & tintinnabulis, q ex fabula de viperæ sibilo natum esse credo, à piscatoribus evocari; dicuntur. *Docilitatis* argumentum, L. Crassi, qui cum Cn. Domitio Censor fuit, Muræna Inauribus *d* & gemmis distincto monili ornata, tanquam eximiæ pulchritudinis puella, vocem Crassi cognoscebat, ad eum adnatabat, & porrecta cum gaudio accipiebat. in piscina mortuam, atratus tanquam filiam luxit. Idem de Antonii Drusi in villa apud Baulos, in parte Bajana, Muræna, dicitur.

a Nicand. in Ther.

b Plin. H. N. l. 32. c. 2.

c Plin. H. N. l. 32. c. 2.

d Ælian. H. A. l. 8. c. 4. Macrob. Satur. l. 2. c. 1. Tzetz Chil. 8. c. 173. Plutarch. l. utra animal. Porphyr. l. 8 de abstin. ab anim.

Antipathiam ipsarum cum Locusta, Polypo, Ozena, Congro, Aceto, & Ferula notarunt authores. *e Vincuntur* à locustis. Ad carnes *f* Polyporum Ozænarum *g* inprimis præproperæ feruntur. Pugnas Ælianus descripsit; addidit Kiranides incredibile, evanescere Murænam, si cum Locusta coquatur. Cum Congro sæpissimè congressam Puteolis, spectavit Perottus. Aceti gustu præcipuè *h* in rabiem aguntur. Licinius Macer pinguescere iactatu, (alias lactatu) fuste non interimi, easdem ferulâ protinus, prodidit. Mirum quod ex *i* Æliano habemus, cum plagam unam acceperit torpescentem persistere; sin plures inferas, funditus ira accendi.

e Ælian. H. A. l. 1. c. 32. f Oppian. Halieut. l. 3. v. 190. g Plin. H. N. l. 9. c. 30. h Plin. H. N. l. 9. c. 23. i Ælian. H. A. l. 1. c. 37.

Summis olim apud Romanos fuere in deliciis, seu ut gulæ irritamenta, seu quod diutissimè & magna copia in variis servari possent. vel unus C. Hirrius duodena *k* millia sestertia, ipsis alendis insumebat, & uno tempore Cæsari VI M. Murænarum mutuo dedisse in pondus dicitur. nam permutare pretio vel aliâ merce noluit.

k Varro de R. R. l. 3. c. 17. Plin. H. N. l. 9. c. 55.

Macrob. Satur. l. 2. c. 11. Huius villam intra quam modicam quadragies piscinæ venierant. Tripatinus summa cœnarum lautitia, ex l Plin. H. N. l. 35. c. 12. Fenestella *l* appellatur; unaque fuit Muraenarum, altera Luporum, tertia Myxonis piscis. Heliogabalus *m* m Lamprid. in Heliogab. earundem lactibus in locis mediterraneis rusticos pavisse creditur, ut totum Romanum imperium perderet. n Macrob. Saturn. l. 2. c. 11. Piscis *n* æstimium Liciniis Muraenarum nomen imposuit, ut Sergio Oratæ. Commendatas maximè prægnantes ex *o* o Horat. l. 2. serm. Saty. 8. Horatio potest colligi. sed & à lactibus summam obtinuisse carnē. Nam sive molles illar. carnes statuas, sive duras, opprobrium vitare non poterunt. Illæ inflationes, hæ cruditates difficiles concoctu pariunt. p Galen. l. de cibis boni & mal. succi. l. 3. de Aliment. Galenus *p* tamen mediocres posuit, si in puro mari versentur.

Reperere & in Medicina usum. Nam Marcellus pellium cinerem ex aceto fronti illitum, prodesse adversus capitis dolorem prodidit.

Articvlvs VIII.

De Myro, Reverso Indico Anguilliformi & Tænia.

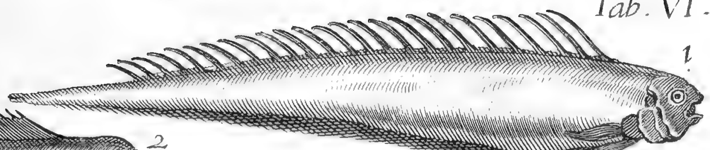
Tab. V. 5. Myrus, seu μυρὸς, παρὰ τὸ μύρειν sive μύρεσθαι, fluere, quod præ nimia pinguedine mari supernatet, dicitur. Volaterranus, falso Plinio & Gazæ Oculatam, Plauto Ophtalmiam vocari scripsit. Alicubi Myrinus, sed perperam, μύξινος enim legi debet, vocatur. Sitne Muraenarum mas, quod a Plin. H. N. l. 9. c. 23. *a* Plinius, Hesychius & alii prodidere, ex descriptione colligetur. Aristoteles concolorem, muræna robustiorem, colore piceo, dentibus intus & extra instructum prodidit. Athenæo λεόχρως seu colore leonis & ἴυγγος seu torquillæ, esse creditur.

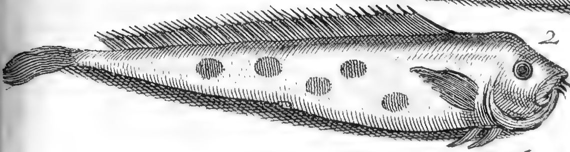
b Athen. Dipnos. l. 7. Duo eius apud Dorionem *b* genera. *Nigrum*, quod Galli piscatores serpentem vocant, & *Ruffum*, quod deterius. *Ille* serpenti magis similis est quàm Muraenæ, corpore nigricante, rotundo, sine maculis, sine squammis. c Athen. Dipn. l. 7. Carne tenerrima, sine ullis *c* spinis. *Pinnulas* habet valdè exiguas cutis substantiâ, unam à cervicis loco ad anum usque, & alteram ab ano ad eandem, quarum ora nigra est: unicum utrinque branchiarum imperfectarum foramen, *puncta* in utroque latere aliquot aurea, quæ magis in viventibus quam mortuis apparent. *gulam* ventriculo præpositam, *intestina* longa, rectà ad podicem porrecta. *jecur* longum, rubescens, sine felle. *splenem* longum, tenuem.

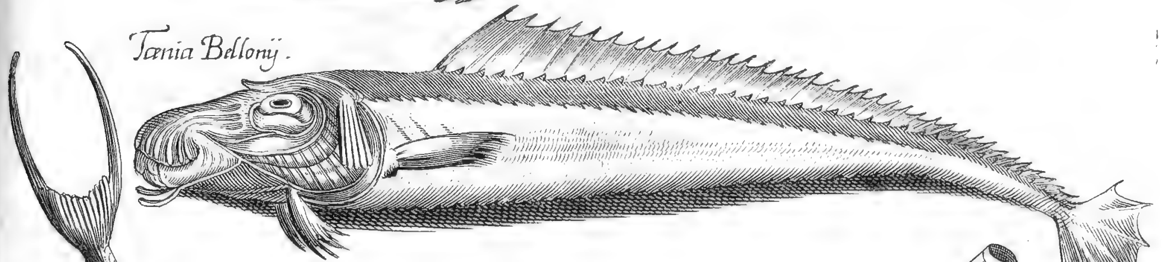
Alter serpens rubescēs Rondeletio (Dorionis Myrū ὑποπυρρίζοντα, nō absurdè dixeris) piscis est rarissimus, corporibus specie serpētib. terrenis similis, colore rubro vel phæniceo, lineis obliquis & sinuosis à dorso ad ventrem ductis, eam lineam quæ à capite ad caudam protensa est, secantibus; scissura oris non admodum magna. *Dentes* habet acutos, serratos, *branchias* squammosorum piscium instar opertas. in *dorso* à capite ferè ad caudam capillamenta tenuia à sese disiuncta, in ventre similia. *Cauda* in pinnam unam desinit.

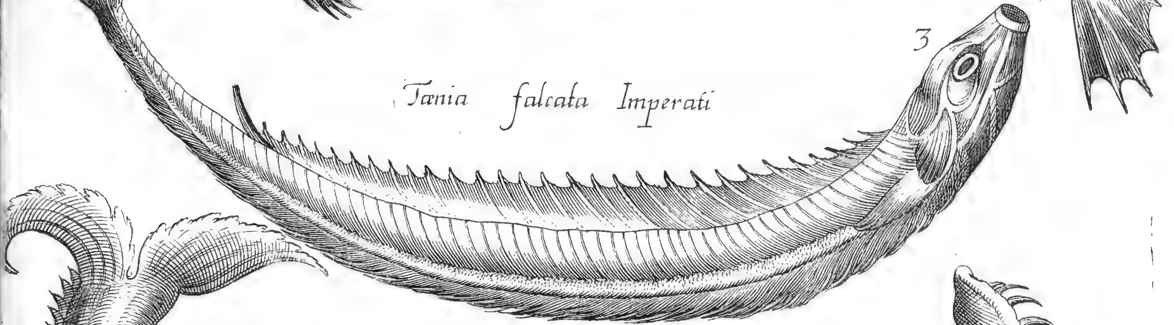
Reversus Indicus Anguilliformis, inter Pelagios non squammosos. ab Aldrovando refertur. inter Galeorum genera ab Hernando. Instar Anguillæ Columbus facit, nisi grandiusculum caput haberet. Capite autem pelliculam quandam crumenæ similem gestare scribit. Si Hernandum sequimur, *d* tres spithamas est longus, Corio nigro, figura mirabili: vix possis divinare an natet supinus vel pronus, imo iudices, cum supinus est pronum jacere, & cum pronus supinum. Rostrum habet acutum, labrum inferius superiori longius, latius, & ad superiora contortum. Caput compressum, ac rostello spinifero octo uncias longo, tres lato insigne, quo tuberoni & aliis piscibus adhærere solet, pinnas circa branchias quaternas, singulas, juxta ventrem & dorsum, caudam nonnihil lunatam. Vivit in Oceano Septentrionali. & piscibus vescitur. Vsus eius in piscibus capiendis, Viso fulgore aëris statim prædam deserit. Modus piscationis à *e* Martyre descriptus est. Tab. II. 5. d Nirem-berg. Exot. Nat. l. XI. c. 18. ex Hernando. e Martyr. l. 3. Decad. Ocean.

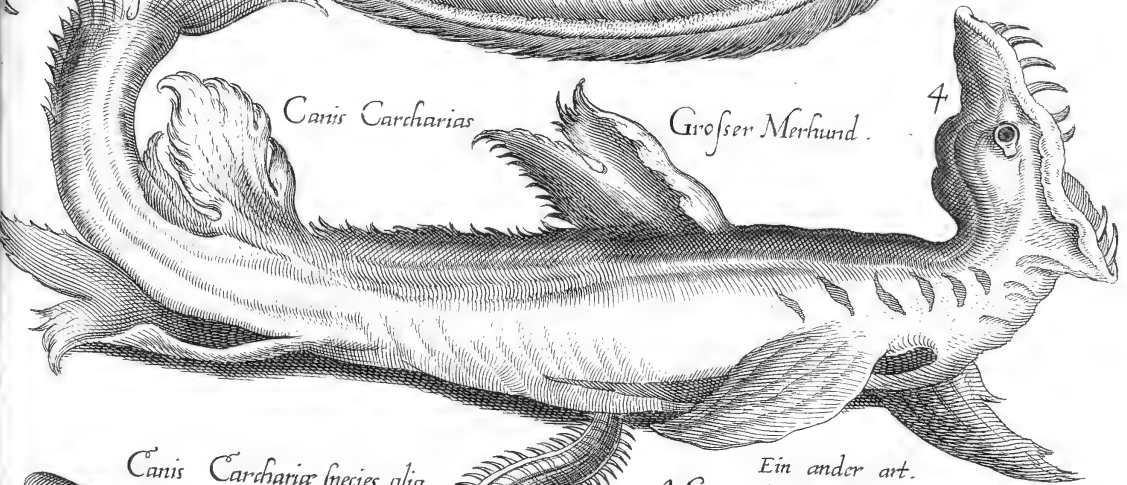
Tæniarum, quæ à similitudine fasciæ & vittæ ita dicuntur, Gaza vittas Tab. VI. 1. 2. 3.

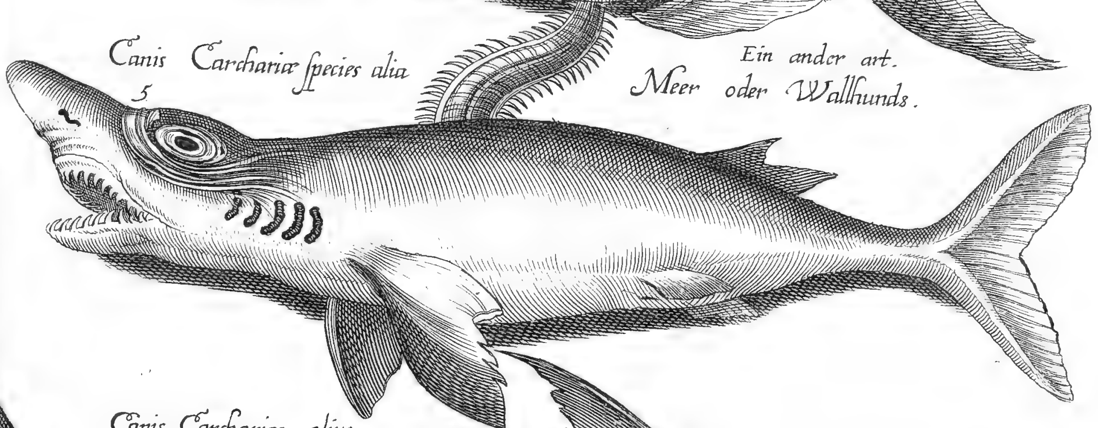

1.
Meer haub
Tænia.

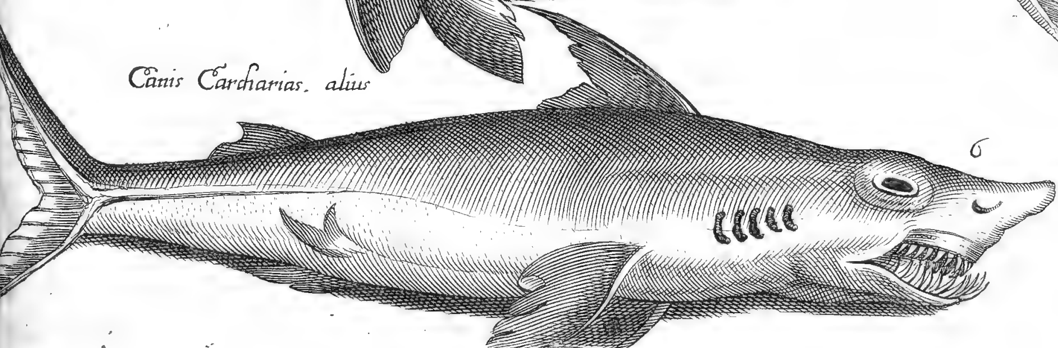

Tænia altera.
2

Tænia Bellonij.

3
Tænia falcata Imperati

Canis Carcharias
Grosser Merhund.
4

Canis Carchariæ species alia
Ein ander art.
Meer oder Wallhunds.
5

Canis Carcharias. alius
6

tas reddidit, tres apud ſcriptores *deſcriptiones* ſeſe offerunt. *Vna* eſt corpore longo, tenui, ſtricto, flexili; tenuitatis tantæ, ut oſſa vertebrarum ſpinæque quibus firmatur, carne non tecta, appareant. Caput ei depreſſum, oſſibus multis conſtans. Oculi magni, rotundi, pupilla exigula ad branchias pinna utrinque unica ad notandum data. in prona parte villos habet ad caudam uſque, in quos & cauda terminatur. Flammæ modo cum natat movetur; inde nomen Flambo à Gallis accepit. *Altera* corpore eſt priori ſimilis, eoque argenteo, ad tres interdum cubitos excreſcit. branchiæ ei, præter quæ ad pinnas, ſub maxilla inferiore duę ruffæ eius coloris dorſi villi & cauda, maculæ in parte prona purpureæ, rotundæ, certo ſpacio à ſe diſtantes. Ventriculus magnus & longus. *Inteſtina* ſine ullis gyris. Cor *compreſſum*, hepar ex albo ruffeſcens. *Lien*, & *fel* adeo parva, ut fermè viſum effugiant.

Tertia Falce nuncupatur, quod falcem meſſoream referat. Eſt ulnam longa, palmum lata, tota in gyrum quibuſdam veluti crenis ſerrata, Capite deformi, ut ſimiam dicas oculis magnis. In lateribus linea viſitur aſpera. pinna in tergore unica, continua, ſubrubra, duæ ſub branchiis totidemque ſub ſterno. Polypi modo mollis eſt. & perfrixus vel aſſus in quoddam veluti gluten reſolvitur. Huc pertinet Piſcis, quem *Iridem marinam* non abſonè dixeris. Solis quodammodo ariſtis & cute conſtat, & rubro, amethiſtino, cæruleo & aureo colore variat. quin rectius quàm præcedens *Tenia falcata* dicetur.

CAPUT III.

De Pelagiis Cartilagineis.

ARTICVLVS I.

De Cartilagineis in genere.

CArtilaginei piſces dicuntur, qui pro dorſi ſpina ſpinea Cartilaginē habēt Græci χονδράκανθα olim dixere; Ariſtoteles σελάχη & σελάχια primus, a à ſplendore cutis, ut teſtatur Galenus, qua noctu lucent, vocavit. *Duo* a. taliū ſunt *genera*. *Planū* unū, in quo alii aſpera, alii lævi cute ſunt præditi; alii ſpinis carent, quidam iis armantur; *Alterum longum* & rotundum, qui Galeno γαλεοὶ & γαλεώνυμοι, Ariſtoteli γαλεοὶ, γαλεοειδεῖς, aliquando & γαλεώδη, ἀπὸ τῆς γαλῆς, id eſt, muſtela terreſtri, ſeu quod corporis ſimilitudine eam referant, ſeu quòd quædam communia habeant, inter quæ *jecur* adipoſum, in oleū reſolubile, dicuntur. Tribuitur hoc nomen & Canicularum generi, quod *b* Ælianus ſecundum & varium, Oppianus *c* tertium ponit, utrumque in cœno volutari, addit. Magnitudo etiam minorum inter mares ultra cubitum. Spinam Cartilagineam *d* branchias detectas, quod cartilagine tegumenta earum conſtent, pinnas duplices & utrinq; quinas habere, nullo diſcreto adipe carni ventrive adhæreſcente pingueſcere, ova ea ſpecie, qua aves habere, cōmune omnibus. *Locus* illorum variat. Plana parte inferiore ſupinaque habent; oblongis in lateribus adhærent, & tegumēti loco quinq; habent foramina. Cor pentagonum, jecoris, & eius gemini ſubſtantia *e* adipea, fel in jecore ſitum, appendices ſupra ventriculum exeuntes, Galeis propria ſunt. Vulvæ, quas qui ova pariunt, in binos ſinus partitas, & ſub præcordiorum ſepto conſtitutas habent, ad avium naturam vergunt. ad eaſdem in gravidis veluti mammæ albidæ viſuntur. Os ſupina parte eſſe, non omnibus convenit, in extremo quædam roſtro habent. quibus ita ſitum eſt, cibum corripere, niſi converſi reſupinētur, nequeunt. ſic & piſciū quos inſectantur ſaluti, & ipſorum cōmodo cōſuluit Natura. Immodica ſatietate iſti interirent. illi, dum moram ſeſe convertendo nectunt, effugiunt. Sexus duplici dignoſcitur nota. Maribus bina quædam circa excrementi oſtium propendent: minores iidem. Fœminæ maiores, illis deſtituūtur. *Locus* cartilagineis mare eſt. ſed alii in pelago, alii in profundo cœno morantur. Cum pariendi tempus inſtat, vada & littora petunt.

a *Plin. H.N. l.9.c.24.*

b *Ælian. H.A.l.1. c.55.*

c *Oppian. Halieut.l.1. v.378.*

d *Ariſt. H.A.l. 1. c.5.& 2. c.13.*

e *Ariſtot. H.A.l.5. c.5.*

Cibus ipsis pisces, hos resupinati, ut diximus, *f* capiunt. Quantum ad *Generationem*, ore parere perp ram sibi Ægyptii persuadebant. Coitus diversus, visa ex cartilagineis nonnulla, quæ *g* aversa canum terrestrium more cohærebant. Plani qui caudam habent, non solum admotis supinis, sed etiam terga fœminarum, marium supinis superpositis, modo caudæ crassities nihil impediat, coëunt. Quia semine non abundant, nec fœminæ suos conceptus, nec mares suũ semen spargere, quod generis non vivipari pisces facere solent, visuntur. *Ova h* eodem tempore & superiore parte ad præcordiorũ septum omnibus, cum maiora tum minora multa, & inferiore iam exclusi fœtus; diversitas inferius patebit. quod non omnia simul, sed sæpè numero ac diu edunt; interim quæ in ima matrice sunt, concoquũtur; eodẽ mense sæpe & parere & coire crediti sunt. Superfœtare, & senis complurimum uterum ferre mensibus, author est *i* Aristoteles. Ex alto terram repetunt, ubi pariant. Sic teporẽ captant, & proli provident. Pariunt autem vere animal. hinc partus viperino *k* similis. si quid in quibusdam differentiæ occurrit, in sequentibus dicetur. discrimen sanè ipsi pisces inter se ostendunt. senos vel octenos, undecim interdum si Rondeletio credendum, fœtus suis partibus absolutos pedali longitudine diversis temporibus parere scribit Bellonius. persæpè vivo emergente fœtu, ovis adhuc crudis, scatere uterum, superiorem eius partem, quæ ad septum est occupantibus, eorumque alia dextro alia sinistro matricis cornu concludi, adiicit. quod Galei metu insidiarum catulos devorent, his *l* evanescentibus revocent, prodidere antiqui, & ad *Ingenium* referri potest *Antipathiam* cum Pastinaca, quâ nihil venenatius ex mari, exercere, apud Plinium *m* invenies. Tanta est aviditas ipsius veneni.

f Plin. H.N. l.9.c.24.
g Aristot. H.A.l.5.c.5.
i Aristot. H.A.l.3.c.1.
k Aristot. H.A.l.3.c.1.
l Plutarch. libro utra animal. Tzetzes Cheliad l.3. c.126.
m Plin. H.N. l.32. c.2.

Vsus Cartilagineorũ in *cibis* rarus. Caro est concoctu difficilis, diuturno usu, visum hebetare, proditum à Diphilo. Exenteratos quosdam absque sale insolari ex Ephippo colliges. πηαχίτης ipsi est.

Articvlvs II.

De Cartilagineis Longis.

Pvnctvm I.

De Cane Aristotelis, seu Carcharia.

PRimum inter Cartilagineos longos locum Galei seu Musteli inter hos Κύων seu Canis, vel quia hoc in genere *maximus*, sibi vendicat. *Galeus* hic simpliciter *a* Aristoteli; *Galeus Canis*; *b* Oppiano; *Canicula*; *c* Plinio; *Carcharias*, quia dentibus plurimum valet Theophrasto: *d* aliis *Scylla*. Perperam Rondeletio, ex Nicandri authoritate, *Lamia*. Nam & inter planos Cartilagineos *e* à Plinio refertur, & incredibile, est tantæ magnitudinis piscem, qui loricatos etiam homines devoret, planis ab eo accenseri posse. Potuit Nicãder Carchariam Lamiam propter aliquam naturæ similitudinem vocare, & Siculis Rana marina Lamia dicitur. Cete non esse, vel ex inde colligas, quod & branchias habeat, & ova concipiat.

Tab. VI. 4.5.6.
a Aristot. H.A.l.5.c.11.
b Oppian. Halieut. l.1.v 374.
c Plin. H.N. l.13.c.15.
d Theophr. Hist. Plant. l.4.c.8.
e Plin. H.N.l.9. c.24.

Magnitudine Galeos omnes excedit. Visus mille librarum pondere mediocris. Captus, qui ad quatuor librarum millia accederet. Inventus in quodam loricatus homo est. alter, currui impositus, vix à duobus equis trahi potuit. Cute aspera integitur. *Os* ipsi non in rostro, quod in mucronem exporrectũ, sed supina parte est.

Caput amplissimum. *Dentes* trianguli forma, durissimi, acutissimi, utrinque serrati, seno ordine dispositi. Prioris ordinis extra prominent, & in anteriorem partem vergunt. secundi rari sunt. tertii, quarti, quinti, & sexti, in os maxima ex parte recurvi, in utraque maxilla carne molli conteguntur. quælibet maxilla duos & septuaginta comprehendit.

Tab. VII. 1.2.

Oculos habet maximos rotundos; in quibus tunica cornea parte anteriore, poste-

posterioreque dura est, quæ humorem crystallinum involvit, telas arenarum tenuitate superat. *nervi optici* ex substantia cartilaginea & dura cõstant. musculi qui eos quodammodo intra trahunt, & fixos tenent, non radicem nervorum opticorum ambiũt. sed à superiore ossis regionis oculorum parte orti, in longum extenduntur; quem situm in humanis quoque videmus. Laterum & tergoris *pinnæ* longè quàm in sui generis maiores sunt. binæ earum haud procul à cauda, binæ aliæ ad branchias & podicem, aliæ in medio ferè dorso. *Cauda* duabus constans pinnis cubitalem longitudinem æquat, & eius pars superior, quæ vetebris communita, altius attollitur quàm inferior. hæc crescentis lunæ figuram exprimit; quarum inter capedinem dimidia linea explere potest. *Hepar* adipatum, in duos maximos lobos dividitur. *Degit* in alto. sed ad littora refugit. Amnes nonnunquam adire, fortè dum prædam insequitur, Wottenus author est. *Vescitur* carne, & pisces adoritur ex insidiis. benè ἀρπακτῆρας Oppianus vocavit: quia Archestrato ἀνθρωποφάγος, carne humana delectari, facilè crediderim. Pugnam cum Urinantibus apud Plinium *f* legimus. Cum caniculis, inquit, atrox dimicatio. Inguina & calces omnemque candorem Thunnos inprimis persequitur, & ex eorum venatione cum gregatim præter Italiam acti elabuntur, Siciliamque attingere prohibentur, pinguescit. Vidit Bellonius undecim fœtus uno *partu* edidisse, non tunicis involutos, sed umbilicali tantum in ea cum utero matris coniunctos. Caput ut in aliis animalibus primò prodibat. In *Cibis* non adeò expetuntur. Divinum quidem *g* Archestratus cibum vocat; & Mnesitheus iis qui facilè concoquuntur annumerat; *h* Galenus tamen, excrementitiæ carnis esse, asserit. Facilè in apparatu peccatur. Dentes argento inclusi, sub nomine dentium serpentis, dentitionẽ juvare, & puerorum pavores arcere, vulgo creduntur. Dentifricia optima ex iis parari Rondeletius tradit.

f *Plin. H.N. l.* 9. *c.*46.

g *Athen. Dipnos. l.*4.

h *Galen. l.*3. *de Alimont.*

PVNCTVM II.

De Galeo Aristotelis, & Catulis.

QUem Oppianus γαλεὸν κύνα seu Mustelum seu Galeum Canem vocat, is Aristoteli simpliciter γαλεὸς est. Quia apud Latinos nomen non habet, poterit vel simpliciter Mustelus, aut Galeus, Mustelusve Canis vocari. Fortè est Græcorũ σκυλλόφαγος. *Corpore* est oblongo & rotundo cinereo, à podice ad extremam usq; caudam gracilescit. Centenas aliquando libras excedit; nec squammis, sed corio tegitur. *Oculos* habet oblongos; retrò eos bina foramina auditui inservientia, ex parte inferiore tunica enascitur, quæ, palpebræ avium modo, totum oculum operit. Os ipsi in supina parte, denticulatum, ante ipsum duo alia foramina olfactui dicata. Branchiæ utrinque quinæ detectæ, juxta quas duæ pinnæ, aliæque rursus duæ supina parte enascuntur, præter has maribus duæ appendices, ex podice pendent. *Hepati* bifido & pallido, vesicula fellis subnectitur. *Splen* subrubescit. In cœnosis maris locis *habitat*. *Ova* vitellis ovorum Gallinæ similia, ex quibus fœtus, donec foras prodeant, nutriuntur, parit. Quia Carne *vescitur* gregalem ne credas. Natantes homines adoritur. In cibis plebi inservit.

TAB. VIII. 4.

CATVLI *a* Aristoteli τὰ σκύλλια, Athenæo & Oppiano σκύμνοι, aliis νεβίοι γαλεοί, Hinnulos vertunt nonnulli, qubusdam Caniculæ dicuntur. Bellonius Nissolas Massiliensium esse, quod albas maculas per dorsum dispersas habeant, putat. Galli duos pro iis, Roussettes dictos ponunt. *Maior* ad cubitalem magnitudinem excrescere solet, interdum binos superat; *Cute* est adeo asperâ & durâ, ut eâ ebur perpoliri possit. *Dorsũ* & latera subnigricant, nigerrimisq; & latissimis maculis insigniuntur. In petris & alto mari frequentius degit, hinc Saxatilis Canicula Rondeletio dicitur.

a *Aristot. H.A. l.*6. *c.*10.

TAB. VIII. 1. 2. 3.

Minori cubiti aliquando magnitudo.

tudo, dorsum & latera subrubent, notisque liventibus, & multò quàm in maiore minoribus, consperguntur. Cutis, si à cauda sursum ad caput macrum ducas, aspera; si à capite ad caudam, minimè. Oculis, ore, branchiis, pinna, caudaque similes, ab aliis parum differunt, *Generationem* si attendas, *b ova* ipsis in medio matricis circa spinam hærent, aucta circũducuntur. In binos enim partita sinus matrix cum sit, atque sub præcordiorum septo constituta, in circumstantem utramque partem abscedunt. Gerunt testacea quædam, in quibus ovi specie, humor inest; quem colore & perspicuitate cornu, figurâ pulvinaribus quæ capiti dormituri supponimus, similem, facit Rondeletius: Ova nulla conteguntur secundina: à venosa umbilica parte ipsis nutrimentum est. testæ facies similis tibiarum ligulis, atque in ea sunt meatus, capillamentorum tenuitate. Testa intus rupta dilapsaque fœtus exit; & ex ovo vivum protruditur animal. Caro Maioris ferinum edit odorem. Uterque etiam à plebe reiicitur.

b *Aristot. H.A.l.6. c.*10.

PUNCTUM III.

De Mustelo Lævi & Asteria.

Tab. VIII. 6.

MUSTELUS seu Galeus LÆVIS, non à cutis Lævore, sed ut ab Acathia cui per q̃ similis est, distinguatur ita dicitur. Romæ *Pesce Columbo* vocatur. Vix ad viginti libras pervenit. Colore est albicante, *Corio* lævi, *ore* edentulo, dentium vicem asperæ maxillæ obtinent, foramina pro naribus habet; quibus minora sunt alia post oculos, rostro, branchiis, pinnis, caudâ, intereanisque cum Cane Galeo convenit. *Victitat* piscibus, etsi inter gregales habeatur. De *Generatione* sic *a* Aristoteles. Ova in medio matricum continent, ubi circumstetere in utrumque matricis sinum descendunt, & evadunt annexa per umbilicum ad matricem animalia, ita ut absumptis ovis, non alio modo quam quadrupedes fœtus habere videantur. Annexus est longus umbilicus ad matricis partem inferiorem, unusquisque tanquam appensus acceptabulo. Et ad fœtus medium qua jecur habet, quem si seces, intus alimentum quasi ex ovo deprehendas: etiam cum amplius ovum non est. Tamen secundæ membranæque sua cuique fœtui, more quadrupedũ. Fœtus p̃ initia caput in superiore parte habet; adultus autẽ atque perfectus devexum. In læva mares generantur, in dextra fœminæ, quin eâdem in parte simul tum fœmina, tũ mas. Dissecto fœtu, quot habet viscera, puta jecur, ea interius magna, & sanguine constantia, sicut in quadrupedibus. Propter duram insuavemque carnem plebi relinquitur.

a *Arist. H.A.l.6. c.*10.

Tab. VIII. 8.9.

GALEUS ASTERIAS, Oppiano Ποικίλος, Æliano simpliciter γαλέος, nisi Galeos omnes maculatos vocet, Bellonio *Mustelus stellaris*, qui etiam Oppiano *Pardalim* dici credit. Lævi mustelo internis & externis partibus est similis, cute tamen læviore. Dorsi maculæ aliæ stellarum speciem referunt, aliæ sunt rotundæ. Locum victum, partum, Ingenium, & Mores, communia cum cæteris habet. Itcesius Galeorum optimos & tenerrimos esse opinatur.

PUNCTUM IV.

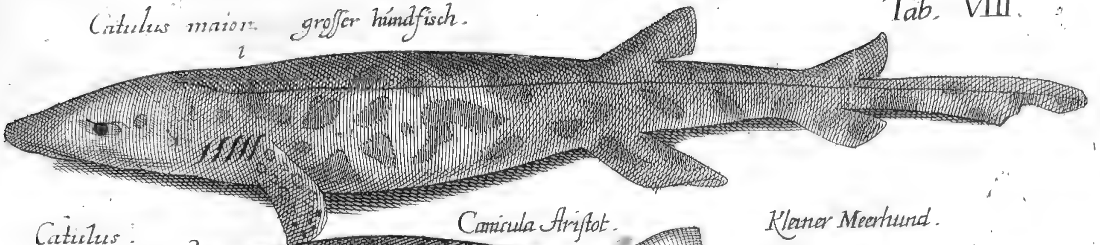
De Glauco Æliani & Maltha.

Tab. VIII. 7.

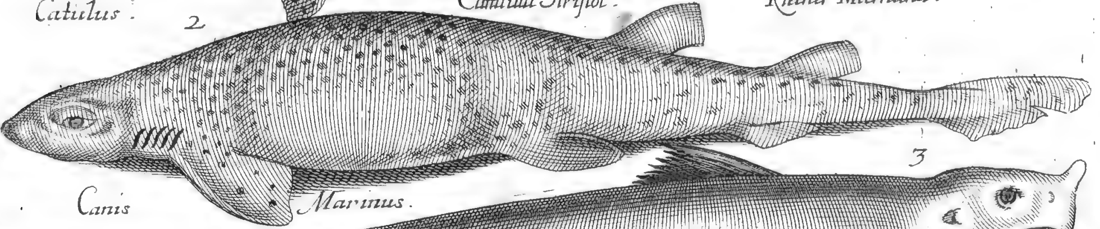
GLAUCUS Æliani vel ideo inter Galeos refertur, quod sit Cartilagineus, tota corporis figura cæteros Galeos referat, & parvulos periculo instante, ore hiante excipiat, præterito, revomat. *a* Piscis est quatuor aut quinque cubitorum magnitudine. Cute lævi. Dorso cæruleo exsaturato, ventre candido. Rostro acuto. *Ore* in supina parte posito. Oculis magnis, ex quorum inferiore parte enascitur membrana candida, quæ ad oculum sursum attollitur, eisque

a *Rondeletius Hist. Pisc. Aldrov. H.Pisc. l.2.c.*37.

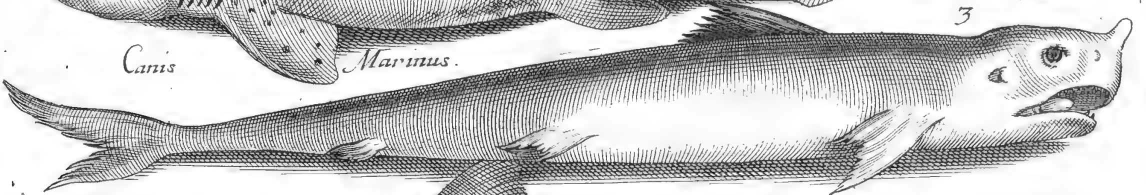
Catulus maior. grosser hundfisch. 1

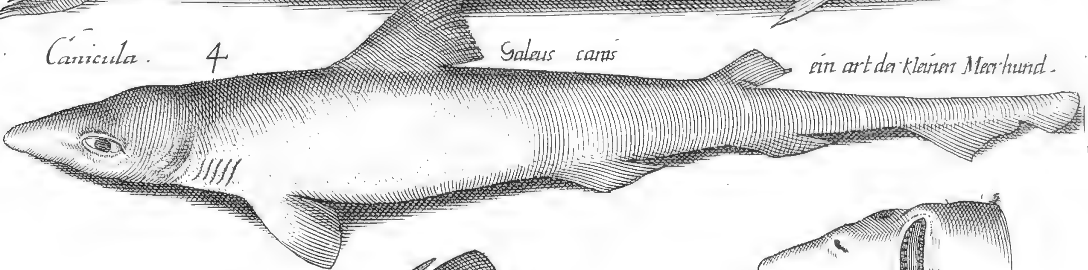
Catulus. 2 Canicula Aristot. Kleiner Meerhund.

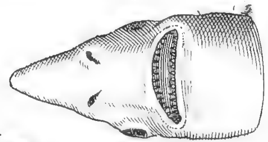

Canis Marinus. 3

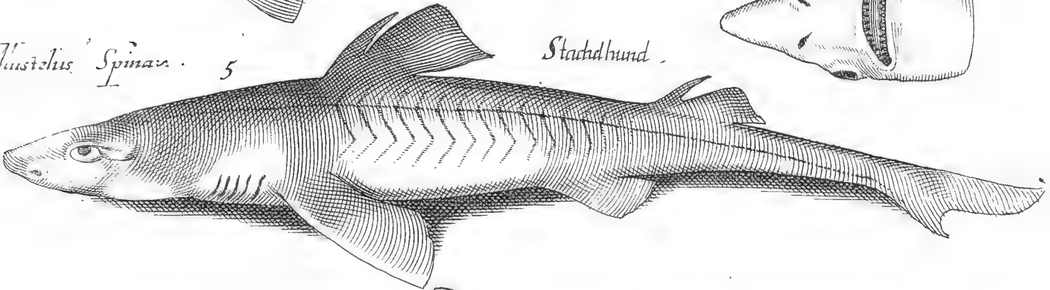

Canicula. 4 Galeus canis ein art der kleinen Meerhund.

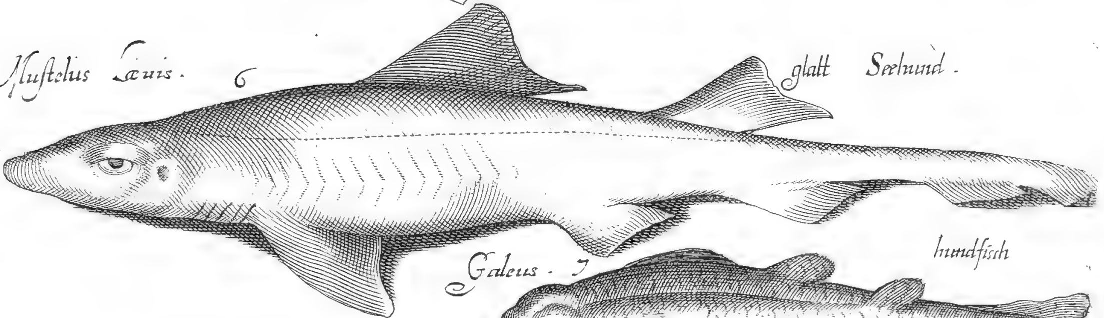

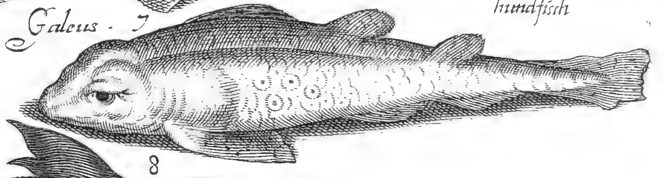
Mustelus Spinax. 5 Stachelhund.

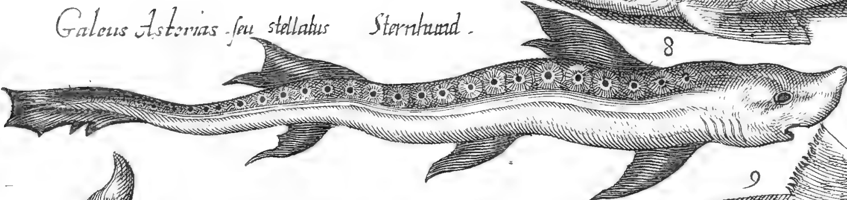
Mustelus Laevis. 6 glatt Seehund.

Galeus. 7 hundfisch

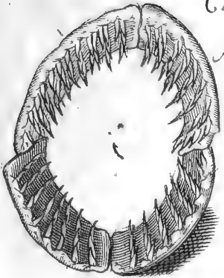
Galeus Asterias seu stellatus Sternhund. 8

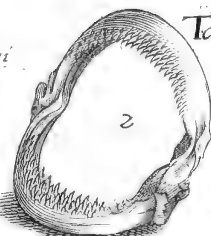

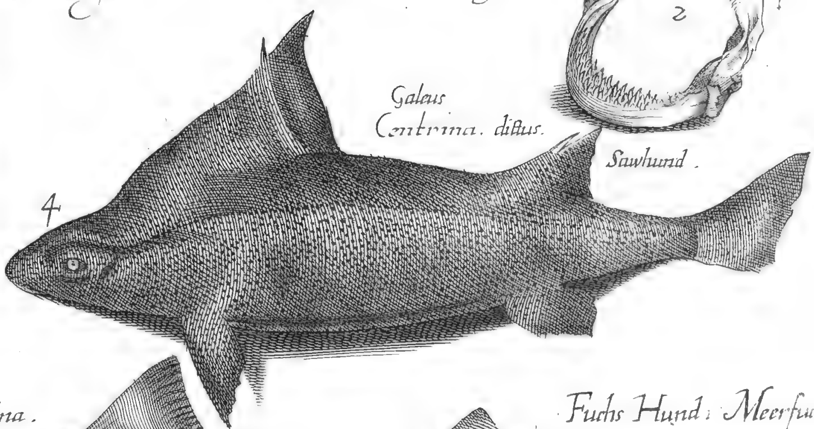
9 Galeus Stellaris Galeus Glaucus. Venetianus Gesn.

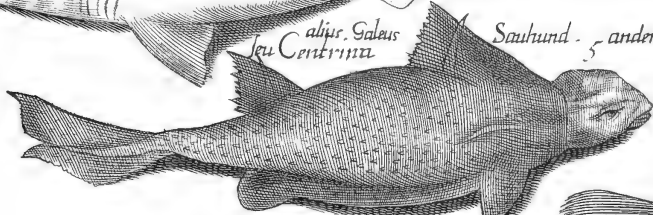
Tab. VII.

Canis Carchariæ dentium series. 1
Meerhunds gebis.

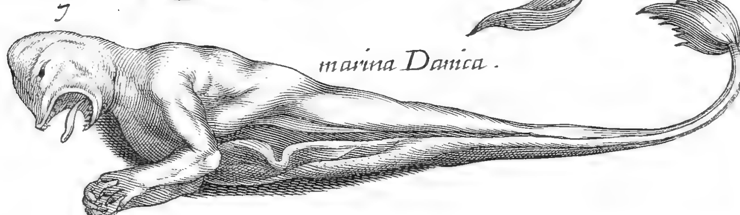

Mandibula canis marini
Des meer hunds gebiss.
2

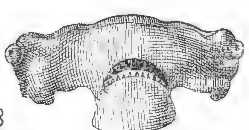

Galeus Centrina. dictus.
Sawhund.
4

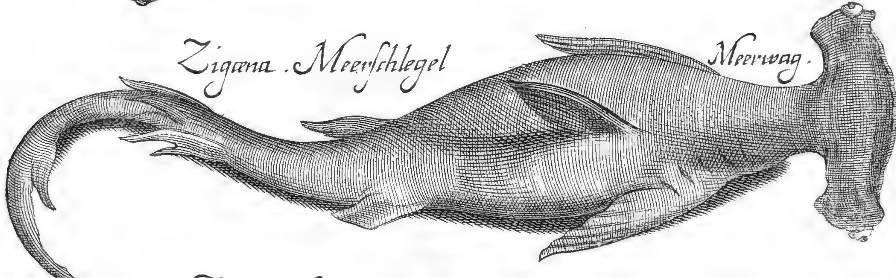

Vulpecula Marina.
Fuchs Hund: Meerfuchs
3

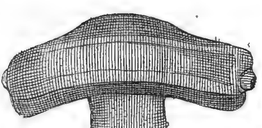

alius Galeus seu Centrina
Sauhund. 5 ander art.

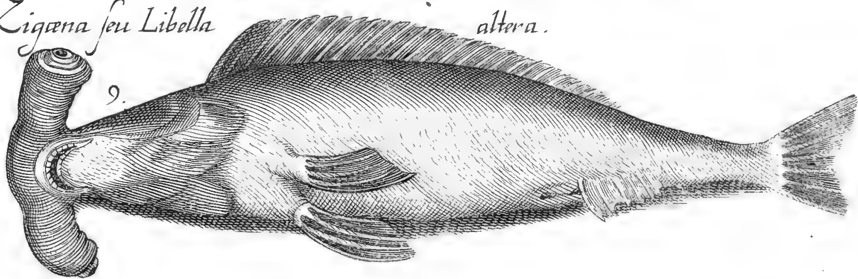

6
Simia Marina.
Meeraff.

7
Simia marina Danica.

8
Zigæna. Meerschlegel
Meerwag.

Zigæna seu Libella altera.
9.

eisque veluti nubes caliginem offundit. Dentium acutor. latorum, quodammodo serratorum, ad latera spectantium ordines sunt duo, in palato substantia fungosa & mollis, quæ supernam inferamq; oris partē replet. *lingua* crassa & aspera. Branchiæ detectæ; propè has *pinnæ* duæ magnæ, ad podicem totidem minores. duæ in tergore. *Cauda* ex duabus constat. superior multò longior est quàm inferior, sursumque spectat. *Interna* si attendas, videbis *ventriculum* amplissimum & longissimum; *splenem*, qui ventriculo annectitur, longum, ex multis particulis carnosis rodundisque racemi instar compactum. *Hepar* adiposum, in duos lobos dissectum, quor. alteri vesicula fellis adhæret. *Fel* viride. parte ventris infima in maribus seminis vasa in duas partes divisa, in fœminis *vulvam*, in maribus substantiam carnosam, digitali magnitudine, penis specie. *Intestina* primo sunt gracilia, dein lata, sine ullis spiris. Ex venis meseraicis rami duo oriuntur; quorum alter ad hepar, alter ad ventriculum tendit, & in multos ramos diducitur. *Cor* quoque angulatum est. Carnis humanæ avidissimus, & ad littora deambulantibus inhians. Exemplum militis cuiusdam præbuit, à quo cum calces apprehendere frustra tentasset, occisus est.

MALTHAM inter belluas marinas numerat Oppianus. Suidas cum Presti aliquando eandem facit. aliquando ab eodem distinguit, δυσωπλαγώνιςον belluam appellans, Rondeletius Cetaceum esse piscem, & ex Galeorum numero colligit, quod caro ipsi sit laxa, mollisque. Pinnis, cauda, internis partibus, à Cane Galeo non differt, nisi quod alba oculor. macula destituatur. Rostro est brevi, dentibus latis & acutis. *Os* habet in supina parte, non multum infra rostrum. *dentium* multos ordines.

Oppian. Halieut. l.1. v. 371.

PUNCTUM V.

De Vulpecula marina, & Galeo Acanthea.

PIscis, qui Græcis ἀλώπηξ, Oppiano ἀλωπηκίας γαλεὸς, Bellonio *Simia marina* Latinis *vulpecula marina*, vel à caudæ *a* longitudine, vel insuavi *b* ingratoque gustu, vel ab *c* astu ingenioque, nomen sortitus esse videatur. Distinguatur ne ab *d* Archestrati vulpecula, quam circa Rhodum sapidissimam, & alio nomine κύνα πίονα, id est canem pinguem appellari scribit; an cum eo sit eadem, ignoro. Piscis est aliquando ad centenas libras excrescens. Cum Cane Galeo, oculis, foraminibus auditui, & olfactui inservientibus, & branchiis conveniens. Crassior & brevior. Cute tectus. Dorsum habet cineraceum, ventrem candidum, *caudam* falcatam, & quodammodo ensi formem, quæ magnitudine reliquum corpus superat, & in cuius exortu pinna conspicitur, Rondeletius ita eam exprimit, ac si ex binis pinnis constaret, quarum illa, quæ sursum abit, toto corpore longior est, altera decuplo minor. Pinnas ad branchias & anum quam in dorso longiores. Ventriculum amplum. intestina lata, jecur pallidum & in duas fibras divisum. Iconem apud Aldrovandum vide. nos hic alterius cuiusdam subiicimus. *Locis*, in mari gaudet cœnosis à littoribus magis remotis. Pisces etiam grandiores pro *cibo*. In *Conceptu* & partu spinacem imitatur. Sobolem metu periculi intro recipere, præterlapso emittere, Rondeletius oculatus testis est. Cauda, longitudo ob mollitiem quæ in tenellis facillimè flectitur, impedit. Hamo *e* devorato glutiunt amplius ad infima lineæ, quæ facilè prærodunt. Caro virus resipit.

TAB. VII. 3.

a *Rondelet. Hist. Pisc. Bellon. l. 1. de Aquat. c. 7.*
b *Diphilus apud Athen. l. 8.*
c *Arist. H. A. l. 9. c. 37. ex Scalig. dist. Ælian. Hist. Var. l. 1. c. 5.*
d *Athen. l. c. Oppian. Halieut. l. 1. v. 381.*
e *Plin. H. N. l. 9. c. 43. Oppian. Halieut. l. 3. v. 144.*

GALEUS ACANTHIAS Gazæ *Mustelus Spinax*; Scaligero *Mustelus Spinus* est,

TAB. VIII. 5.

est, Æliano *Centrines* nomine venit. Nunquam viginti libras implet. Corpus sensim gracilescit. Dorsum cinereum apparet, venter albicat. Rondeletius in mari argenteo *colore* esse, cum exspiravit ex cinereo rubescere, author est. *Rostrum* ipsi primò latum, mox in acutum desinens. Retro oculos, qui mediocres, bina foramina auditui dicantur. Ante os, quod in supina parte, & dentibus validissimis armatur, bina alia olfactui inserviunt. Branchiæ à lateribus utrinque quinæ & detectæ, *Pinnæ* duæ natatui destinatæ branchias sequuntur; in parte supina nullæ sunt, præter quam expodicis utraque parte, quæ in fœmina minores, in mare maiores sunt. hac nota, quia in cæteris omnibus Galeis inter podicem & caudam, imo ventri singularis commissa conspicitur, ab aliis, ut mas appendicibus parvis, quas illic obtinet, à fœmina, distinguitur. Utraque in dorso pinna, aculeum longum, triangularem magis, quàm rotundum annexum habet. *Cauda* est gemina, superiore parte longior, inferiore brevior. *Splen* in duos lobos dividitur. Cæteris partibus cum aliis convenit. *Locus* ipsi cœnosa maris receptacula, flumina nunquam subit: nec in Euripo Pyrrhæo reperitur. In septo præcordiorum supra mammas *ova* continere; ubi ovum descendit atque absolutum fuerit, in eo
f *Aristot. Hist.A.l.6. c.8.* catulum fieri, author est *f* Aristoteles.
I. *Scaliger.* Sex in ventre fœtus perfectos observatos, multis aliis ovis non exclusis, pendentes, qui ex ovis per venam umbilicalem excludantur. Ova nullo vinculo alligata esse, observavit Rondeletius. Ex ovis alimentum trahere, donec perfecti foras emittantur, haud malè colligi potest. *Gregalem* esse, quod multi simul capiantur, certum est. Quod fœtus suos nec recipere, nec emit-
g *Arist. H.A.l.6. c.10.* tere possit, *g* spinæ faciunt. Carne est dura & insipida; minus tamen quàm vulpecula virus resipit.

PUNCTUM VI.

De Centrine.

NOmine CENTRINES, * Ælianus Mustelos aculeis præditos intelligit, cum duo Canum genera, in Galeos & Centrinas dispescit: nos eum intelligimus, quem *a* Aristoteles πναγαλεὸν, νωπίδανον, esse, *b* Athenæus ab Epæneto ἐπινωπίδεα vocari, docet. Romæ & tota Italia *Pesce Porco* dicitur. Plinius nusquam eius meminit, nec apud Aristotelem quicquam invenias, quamvis scripsisse Athenæus prodiderit. Quantum *ad descriptionem* brevis est, crassus & spissus, à capite ad podicem *trianguli* figura. *Cute* integitur asperrimâ, brevibus crebrisque aculeis horrida, qui in capite & dorso robustiores sunt, colore ex cinereo nigricante. *Caput* habet exiguum & depressum. *Oculos* splendentes, post eos duo foramina auditui destinata, duo supina rostri parte pro naribus conspiciuntur. *Caput* supina parte, rotundum, magnum, semper ferè hians. *Dentes* latos, acutos, quorum in superiori maxilla triplex, in inferiori simplex ordo est. Branchias utrinque in lateribus quinque, easdemq; detectas. *Pinna* prior à capite statim enascens, aculeo longo & ad caput sese inclinante armata, cristæ instar multum surrigitur, quæ è podicis regione minor, minore & ad caudam vergente aculeo, instructa est. In caudam & podicis pinnas, imo ventri, nulla alia pinnula subnectitur, quod ei cum Acanthia commune. Cauda in pinnam inferiore parte latam, superiore parte in acutum angulum desinentem degenerat. In *partibus internis*, ventriculus est oblongus crassus. *intestina* haud multis gyris reflexa. *Hepar* præpingue, magnum, in duos lobos ad infimam ferè usque ventris sedem extensos divisum, albicat. *Locus* ipsi in cœnosis pelagi domiciliis potius q̃ littore; ideò varius capitur.

TAB. VII. 4. 5.
* *Ælian. l.2.H.A. c.ult.*
a *Arist. H.A.l.5.cit. Athen.*
b *Athen. Dipnos.l.7.*

Ova primum in se gignit numerosissima, vitellis gallinaceorum ovorum similia. animal reliquorum cartilagineorum more ecxludit. Venenum fundere ex *c* Oppiano discimus. quos ille κέντρυσιν ἐπονύμυς vocat, hoc κεντρίνας vocari, vetus scholiastes adscripsit. Vix aliquis eius *in cibis usus*. nerveâ potius quàm carneâ substantia constat. In *Medicina* oleum ex hepate frixo collectum, ad duritiem humani hepatis emolliendam conferre, & articulorum dolores lenire ex Rondeletio habeo. Cinis urinas vehementer movet.

c Oppian. Hal. l. 2. v. 640.

PUNCTUM VII.

De Simia marina, & Zygæna.

SIMIARUM MARINARUM duas habemus descriptiones *a* Æliano est bellua in mari rubro, cartilaginea, terrestri tum tum colore tum facile simils; in hoc differt, quod variè distinguatur, cervicemque & branchias ruffas habeat. Tegmen corporis testudinis involucrum est. Cum natat, volare videtur. *b* Gesnerus piscem sibi ex Dania allatum scribit, coloris corpore toto viridis, dorso magis fusci, ad latera pallidi. *Os* sinum habebat. *pinnas* tanquam volans extendebat, & inter duas in dorso pinnas aculeum retrò tendebat. branchiarum foramina quina apparebant, obliquo inter os & oculos descensu. Testudineum involucrum si accessisset, Æliani simiam fecisset.

TAB. VII. 6.

a Ælian. H.A. l. 12. c. 27.

b Gesner. de Piscib.

ZYGÆNA piscis monstrosus, à capitis figura, qua τὸ ζυγὸν imitatur, quo transversum librile, ex quo lances dependent significatur, nomen obtinuit.

TAB. VII. 8. 9.

GAZA Libellam vertit. Massilienses piscem Judæum à similitudine tegumenti capitis, quo olim Judæi in provincia utebantur, dicunt. Galenus, Ælianus, Oppianus *c* eosque secutus Suidas, cetis annumerant. Galeis, quia multa cum illis communia habet, haud malè subnectitur. Corio tegitur. Ventre est albo, dorso cinereo, pro spinis cartilagines obtinet. *Cervicem & gulam* habere scripsit Rondeletius. *Os* ipsi non rotundum, non rostratum, nec in latera compressum; sed in ea extensum, atque transversum habet. Pars frontis anterior, quæ utroque oculo, magno, & deorsum potius quàm sursum vel ad latera vergente, clauditur, in semicirculum ferè extuberat, & sic in aciem acuitur, ut obvios pisces secare posse credatur. *Os* subtus, inferiore parte, per magnum, dentibus validis sinus planis, in latus serræ modò vergentibus, triplici vel quadruplici ordine digestis armatum, latet. *Lingua* lata, humanæ haud absimilis. *branchiæ* utrinque quinæ & detectæ. Pinnas icon ostendit. in dorso nullam esse tradit Rondeletius. *Cauda* duabus inæqualibus pinnis constat, quarum superior vertebris fulcitur, ac multo longior est; inferior vertebris caret, & brevior extat. *Versatur d* in profundo. Pisces obvios, & homines natantes frontis suæ acie subvertit, & Leoni quod ad vires, ab Oppiano *e* opponitur. Occursus eius olim, navigantibus *f* infaustus habebatur.

c Oppian. Hal. l. 1. v. 6.

d Ælian. H.A. l. 10. c. 2.

Oppian. l. 1. v 367.

e Oppian. l 5. v. 37.

f Ælian. l. c.

Ab ista ZYGÆNA plurimum ille differt, qui ventre candicante, ore miniacei coloris, cætera niger esse, scribitur.

PUNCTUM VIII.

De Mola Salviani, seu Orthragorisco Rondeletij.

MOnstroso pisci monstrosiorem subjicimus, sed & istũ toto corpore cartilagineum. *Mola* quibusdam, seu quod informem molam referat, seu quod retunditate corporis molæ molendinariæ similis sit, ut Rondeletio placet, dicitur. Apud Massilienses, *Luna*, vel quod extrema corporis parte, quæ pinnis subest, crescentis figurâ referat, vel ꝙ demptis pinnis toto corpore plenæ instar sit,

TAB. IX. 1. 2.

vel quod corporis extremũ in cornua curvatæ respondeat, vel deniq; quod noctu splendeat, vocatur. sed cave pro a Æliani sumas. Porcum, quem Lacedæmonij *Orthragoriscum* vocant, quemque b Appion maximum piscium esse, & cum capitur grunnire, credit Rondeletius, nec abludit cõparatio. Nec c longus, nec planus est, sed in latera comprimitur. brevis adeò, ut solum caput potius quàm piscem repræsentare videatur. Centenas sæpè libras superat. *Cute* tegitur asperâ nõ secus ac Squatina, argentei coloris, ventre est subalbido, dorso cineraceo. Os habet exiguum. *dentes* tantum geminos, utramque universam oris partem munientes, quorum inferior retusior, superior magis acutus ac secans est, latos continuosque Rondeletius facit. Oculos parvos ac orbiculares. *De branchiis ita Salvianus*. Branchiarum internum orificium utrinque, unum est parvum & semicirculare, prope quod etiam utrinque pinna una parva & rotunda sita est, quæ alia prorsus ratione quam aliorum piscium laterales pinnæ, moventur. Cum enim illæ in piscibus à cauda ad caput, in hoc nostro à dorso in imum ventrem deducuntur. In extremo præterea dorso propè caudam alia multò major pinna, non rotunda sed sublonga erigitur: è cuius regione altera eiusdem magnitudinis & figuræ imo ventri statim ab ano subest, quæ alio etiam modo quàm dorsi & ventris aliarum piscium pinnæ mobiles sunt. Non enim ut illæ à cauda ad caput eriguntur, & à capite ad caudam inclinantur, sed in utrumq; latus moventur.

a *Ælian. H.A. l.* 15. *c.* 4.
b *Plin. H.N. l.* 32. *c.* 2.
c *Aldrov. de Piscib. l.* 3. *c.* 44.

In *caudam* carneam non degenerat: nam postrema eius æquè ac latera lata sunt: pinnata tamen cauda, non oblonga sed lata, atque omnem postremam piscis partem amplexante, in latereque mobili munitur. Crescentis lunæ figuram referre; superiore parte articulatam esse, ut tam in dextrum, quam in sinistrum moveatur, Rondeletius addidit.

Quantum ad *Interna*, quæ ob corporis rotunditatem conglobata sunt, Carne est candidissima, nerveam potius, quàm carneam substantiam præ se ferente. Cocta gluten ex tergoribus boum confectum refert. *Adipe* ut in porco, multo carni corium firmissimè adhæret, & difficillimè avellitur. *Iecur* habet pallidum, magnum, & tenerrimum, dum coquitur in densam pinguedinem facessit. Nocto ex internis partibus cæruleus è longinquo splendor, imò ignis splendidissimus enitet. Grunnire dum capitur, dicitur. Pinguedo eius est multa & candidissima; liquefacta, lucernis inservit, solo pisculento odore molesta. *Speciem aliam Gallus quidam Venetiis descripsit.* Iconem exhibeo. Forma, inquit, in orbem vergebat. Corio sine squammis, &c.

An huc Piscis Cadamusti suem referens dolium crassitudine, duo longitudine superans, formæ obrotundæ, suilla cute, Oculis parvis, edentulus, loripes, branchiis brachii mensuram excedentibus, cauda longa, & lata spectet, aliis judicandum relinquo.

ARTICVLVS III.

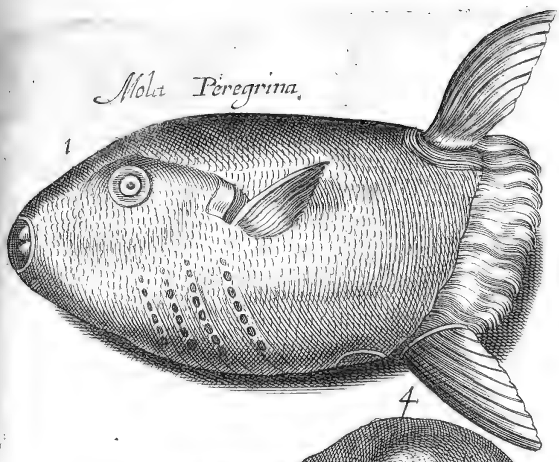
De Cartilagineis planis.

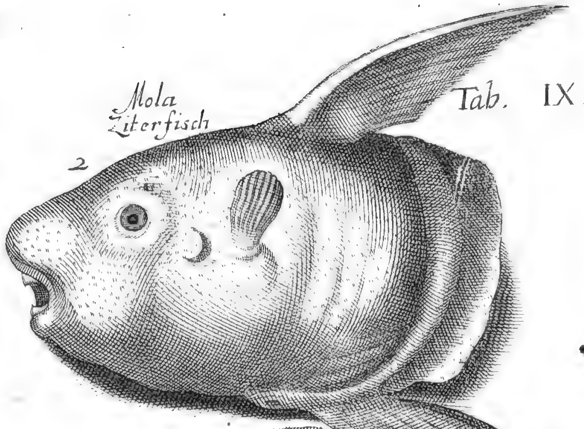
PVNCTVM I.

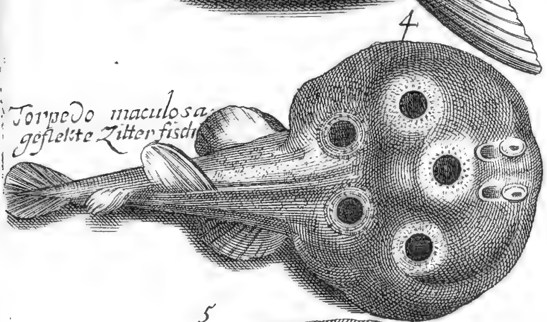
De Torpedine.

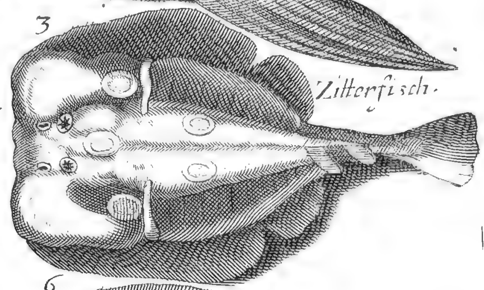
ABsolutis Cartilagineis longis, ad Planos progredimur, primus occurrit *Torpedo*, quæ veteribus Græcis νάρκη & νάρκα, ad differentiam affectus, θαλάσσια; modernis τερπίνα, & Margotir, Alberto *Stupefactor*; mixo barbaris, *Torpigo, Terpigo, Stupor, stupefaciens & stupescor*, dicitur. Ex Cartilagneis planis esse, ex

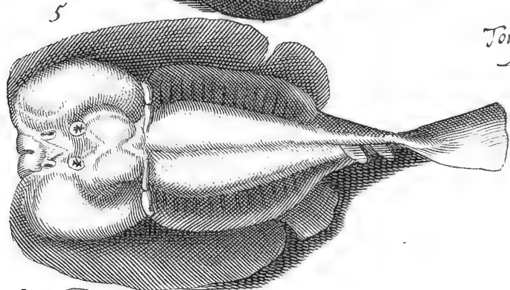
TAB. IX. 3. 4. 5. 6.

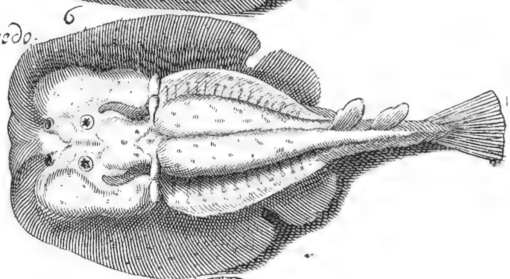

Mola Peregrina.
1

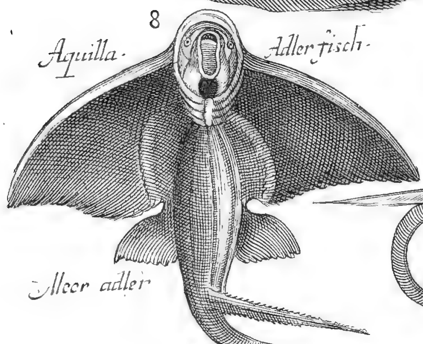

Mola
Ziterfisch
2

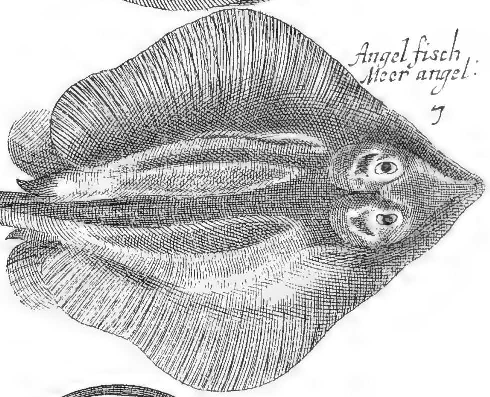

4
Torpedo maculosa.
gefleckte Zitterfisch

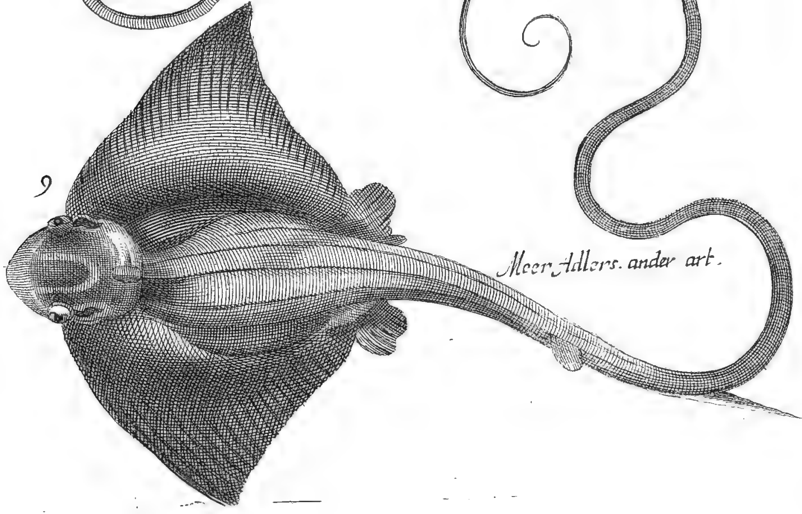

3
Torpedo.
Zitterfisch.

5
Torpedo.

Torpedo.
6

8
Aquilla.
Adlerfisch.
Meer adler

Pastinaca.
Angel fisch
Meer angel.
7

9
Aquila spe
cies alia.
Meer Adlers. ander art.

ex *a* Aristotele & Plinio habemus. Lævem, apud *b* Athenæum legitur. Corruptus Aristotelis *c* locus ex quo colligitur spinosa. nec vacat errore *d* Cardanus. Duo olim ipsius genera. *Nigrum* quod ad capitis dolorẽ commendatur, & subruffum, seu ad rubricæ colorem accedens. In *Maculosas*, & *Non maculosas* optimè dispescuntur. Tria illarum genera. *Maculæ* in quibusdam diversarum figurarum & albicantes, huc & illuc sparguntur, in quibusdam quinæ rotundæ, nigricantes, pentagoni figurâ locatæ, oculos tam egregiè repræsentant, ut Oculatam Plinius dixerit; benè dictum Bellonius defenderit. Omnium corpus si caudam exceperis orbiculare est, senas libras vix excedunt, molli & lubrica cute teguntur. Venter est subalbidus, *dorsum* subflavum, & ad rubricæ fabrilis colorem accedens, partes quæ ad caudam mediis corpulentiores apparent. hæ *cartilaginem* quandam tabidam in seipsis habere videntur. *Ore* sunt in supina parte parvo, ante quod foramina duo odores deferunt, dentibus minutis & serratis. Oculis in superiore parte anterius exiguis, quos retrò foramina duo, ipsis grandiora, patula, & in palatum pervia. Cerebro non carent. *Linguâ* destituuntur: *Branchiæ* in medio sunt corpore (ob ipsius tenuitatem ad latera locari non poterant) utrinque quinæ & detectæ, quarum orificia parva & semicircularia, tenui quadam cuticula conteguntur: *pinnæ* juxta caudam duæ; pro reliquis latitudine utuntur, & utroque sui corporis semicirculo quasi pinnis natant, podex in caudæ exortu, ipsa brevis & latiuscula. *Intus* Carnosum habent ventriculum: *intestinum* breve & amplum. *hepar* pallidum, & in duos lobos divisum. *Fellis vesica* illaque magna hepati committitur & dextro annexa lobo, in sinistrum quoque venulas quasdam immittit. *Lien* est parvus & sub rubens. Uterus oblongus & bifidus. *Habitant e* in mari, locis cœnosis. reperiuntur & in *f* Nilo. ut haud male in Marinas etiam & Fluviatiles, distinxeris Piscibus *vescuntur*, quos astu, ut post dicam, capiunt. *Pariunt* circa *g* æquinoctium, & quidem ova intra se præmollia, quæ in alium locum uteri transferunt, & excludunt. Sic animal pariunt, ova concipiunt. Octogenos fœtus habens, inventa est. Hyeme propter frigus in terra *latent*. Latitudine sua quasi geminis pinnis *feruntur*, natant sed ægrè, nam *h* νωτῆς βραδυτῆτι βαρύνονται, *pigra tarditate gravantur*. ideò βουλὴν κερδαλέην καὶ πολυμήχανον Natura concessit. Singularis ipsis torporem vel tremorem inferendi, unde nomen habent, facultas. Mersæ in *i* limo se occultant & pisces, qui securi supernatantes obtorpuere, corripiunt. Iidem *k* procul & è longinquo, vel si hasta virgave attingantur, quamvis prævalidos lacertos, torpidos, & quamlibet ad cursum veloces pedes, alligatos reddunt. Et illi qui, rete, in quo una ex iis capta fuerit, attigerint, torporem patiuntur, quod *l* Æliani fide dictum sit: & si inter mortuos pisces vivens Torpedo sese moveat, qui tacti fuerint, interno quodam motu cientur, ut videantur vivere, quod Godignus de rebus Abyssinis prodidit. In totone corpore, quod Salviano placet, an parte, quod *m* Diphilus, *n* Oppianus & Cardanus prodidere, incertum. Exiguam plerarumque, quæque quavis corporis excitatione refellatur; nec totum corpus infestantem, Gillii & Kircheri experientiâ docemur, ut vel inde Albertum, qui hoc veneno hominem interfici prodidit, refellere liceat. Causam in cæcam facultatem, quod mortua eâdem destituitur, conjecere alii; in narceticam *o* & insensibilem qualitatem, nervis & masculis contrariam alii.

Usus Torpedinis in *cibis* commendatus *p* à Galeno & aliis, quod carnem mollem, jucudam, & mediocriter per ventrem subeuntem habeat; à Diphilo & aliis rejectus est. Partes duntaxat quæ circa caput laudantur, Venetiis ne in foro

a Aristot. H.A.l.5. c.5. Plin. H.N. l.9.c.24.
b Athen. Dipnos. l.7.
c Aristot. l.4. de partib. c.3.
d Cardan. l.7. de rer. varietat. c.37.
e Oppian. l.c. Hali. v. 104.
f Athen. Dipn. l.7.
g Plin. H.N. l.9. c.51. Aristot. H.A.l.5. c.12.
h Oppian. Hal. l.2. v.58.
i Plin. H.N. l.9. c.42. Oppian. Hal. l.2. v.55. Aristot. H.A. l.9. c.37.
k Plin. H.N. l.32. c.1.
l Ælian. H.A. l.9. c.14.
m Athen. Dipn. l.7.
n Oppian. Hal. l.22. v.55.
o Kirchenerus l.3. Magnet. artis p. 6. l.4.
p Galen. l.3. de Alim.

foro piscario vendatur, præfecti sanitatis authoritate cautum est. Genuæ, Massiliæ, & alibi à tenuiore fortuna expetitur. In *Medicina* diuturnis capitum *q* doloribus admovetur: & sedem prociduam coërcet. idem apud Marcellum Empiricum invenies. fortè & arthriticos demulcet; eodemque modo Anteroëa Cæsaris libertum supra fidem podagram curasse, Scribonius Largus testatur. & Diaturpænos ceratum apud Æginetam ad podagram habemus. Mirum, si verum, quod ea Plinius. si capiatur cum Luna in libra fuerit, triduoque asservetur sub dio, facilis partus facere postea, quoties inferatur. fortè quòd velut induciis dolorum datis, natura ad excludendum fœtum firmatur. Corium nuper decorticatæ, si parti matricis prolapsæ involvatur, ipsam reducere, Aëtius ex aliis habuit.

q Dioscorid. l. 2. mater. medi. c. 17.

Plin. H. N. l. 32. c. 10.

PUNCTUM II.

De Pastinaca marina.

Tab. IX. 7.

QUem Græci τρυγόνα, seu ut D. Ambrosius vertit, *Turturem*, ab alarum expansarum similitudine vocant, is Latinis *Pastinaca marina*, seu à colore, seu quod radio suo ceu pastino instrumento fossorio fodiat & pungat: Gallis Raja, ob similitudinem quam cum Raiis habet, dicitur. Duas eius *species* Bellonius & Rondeletius agnovere. hic capite tantum & rostro differre ait: ille in *lævem*, cuius cutis perpolita, dorsum livet in corticis platani modum, venter albicat, plurimis veluti striis, per carnem hinc inde deductis; & *Asperam*, quæ tota aculeis horret, atque ad caudam præsertim permultis uncinis in gyrum dispositis scatet; dispescit. Magnitudine vix denas libras superant. Corpora sunt quadrilatero, ventre albicant, dorso livent. Superiore parte aliquod *capitis* vestigium anterius cernitur, capiti palustris ranæ non absimile: in eo nonnisi *oculi* oblongi & grandiusculi, à quibus foramina bina, oculis maiora, semper patula, in palatum deducuntur, pars oculis anterior in rostrum carnosum acuitur. *Os* habet parvum & edentulum, (mendum in Dioscoride, si dentes habere innuit) solaque maxillæ asperitate illorum vice utitur. *Pinnis* carent circa caudæ exortum unam orbicularem si excipias, ideò latitudine sua * natant. *Branchias* in medio ferè ventre quinæ, in partibus flaccidis & carne vacuis, (partes *a* circa caudam mediis partibus carnosiores habere, cartalagineis planis commune est,) sitæ sint. *Caudam* habent longissimam, spinosam, muris caudæ persimilem, Crassa primum, paulatim in magnam tenuitatem stringitur, super eam, in medio ferè aculeus, osseus, longus, acutissimus, & serratus, quincunciali magnitudine, Dioscoridi κέντρον, Horo Apollini ἄκανθα, Plinio radius eminet.

* Arist. H. A. l. 1. c. 5.

a Galen. l. 3. Aliment.

Quantum ad *interiora*, Ventriculum habet parvum, augustum, cui, quia satis ab ore dissitus est, *stomachus* præponitur: idem in ecphysin à qua breve & gracile intestinum dependet, quod aliud initio angustius, mox sensim latius, dein priusquam maximè dilatetur, angustum postremum in rectum intestinum desinens, & unde excrementa porracei coloris rejiciuntur, desinit. *Iecur* amplum, ex albo flavescens, in duos lobos, quorum dexter latior & maior, sinister brevior & minor, divisum. *Fel* hepati adnexum, ex viridi flavescens. Uterum oblongum, quo ova continentur.

Degunt in cœnosis maris locis. Carnibus vescuntur * & latrocinantur ex occulto, transeuntes radio (quod telum est eis) figentes; nec quenquam * attingunt, nisi telo suo vulneratum.

* Plin. H. N. l. 9. c. 42.

* Oppian. Halieut. l. 2. v. 472.

Ex insidiis venari, quod Mugilem velocissimum piscem assequantur, argumento esse potest. *Coëunt b* ut Rajæ, admotis invicem non solum partibus supinis, sed etiam tergo fœminarum supinis marium, superpositis. Fœtus aliorum cartilagineorum more non recipiunt. *c* Id enim

b Aristot. H A. l. 5. c. 3.

c Aristot. H. A. l. 6. c. 10.

enim acuties caudæ prohibet. *Volatum* d quoq; exercere, falsò apud Ælianum dicitur: sed *e* radii sui veneno se tueri, tam certum, quàm Musicæ dicteriis & saltationibus *f* delectari; ambiguum videtur. De ejusdem *radij* venenositate non est quod dubitemus. Nullum usquam execrabilius, arbores, infixus radici, necat; arma, ut telum perforat, vi ferri & veneni malo, non tamen, ut nulli remedio, quod Ælianus *g* prodidit, succumbat; & necesse fuerit *h* Leonidam. Bysantium ictum occumbere. Benè radii cinis cum aceto vulneri admovetur, feliciter furfures in eodem cocti auxiliantur. Lauri decoctum, Theriaca Andromachi, Galeus, cum quo inimicitias gerit, haud frustra adhibita. Caudâ, quæ idem intulit, in arborem, quercum inprimis, infixa, aut de eadem suspensa, emarcidam eandem evadere, sanari ægrum, Aëtius prodidit. De *Vsu* in *cibo*, ne falsò *i* Galenus mollem & jucundam carnem eius faciat, vehementer metuo, gustus in suavem & ferinum quid resipientem, testatur. In *Medicina* mitigat *k* dentium dolores radius, quos frangit & extrahit. Torreri eum, mox conteri resinaque excipi, debere, apud Celsum legimus.

d *Ælian. H.A. l.* 8. *c.*26. e *Ælian. H.A. l.* 9. *c.*40. f *Idem l.* 1. *c.*30. *l.* 17. *c.* 18. g *Ælian. l.*1. *c.* 56. h *Ælian. l.*2. *c.* 50. i *Galen. l.*3. *Alim.* k *Dioscorid. Mat. Med. l.* 2. *c.*22.

PUNCTUM III.

De Aquila.

TAB. IX. 8. 9. QUid per Aquilam piscem, seu ἀετὸν veteres voluerint, difficulter sciri potest, planum *a* duntaxat, & cartilagineum, animalque parere, ab omnibus proditum est, radium aliquem in cauda habuerit, nec ne, reticuere. Non mirum itaque in diversa recentiores trahi, & unam à Salviano, quam Rondeletius alteram Pastinacæ speciem facit, duas ab Aldrovando, monstrosam à Bellonio & Paræo describi, *Salvianiana* magnitudine trecentas libras non superat. Lævi & molli cute tegitur, inferiore parte alba, superiore livida. *Caput* habet exertum, capiti bufonis simillimum: oculos magnos, rotundos & prominentes, post quos bina, magna, & patula foramina insculpta sunt. *Os* supina parte mediocre & denticulatum. *Latera*, quæ acuta, expansas volantis Aquilæ alas æmulantur. In caudæ exortu utrinque una parte & rotunda pinna exoritur, in *maribus* ex utroque podicis latere, una appendix pendet. Cauda pastinacæ tenuior & longior; in dorso paulo post principium pinnatam unam erigit, atque hac deinceps *aculeus* osseus, longus, acutissimus atque serratus, eminet. *Intra*, Jecur est subflavum, lien subater. Aldrovandi *prior* videtur ἀκέφαλος, latissimis alis, qua corpori hærent cæruleis, in extremitate rubris. *Altera* supra oculos & in fronte aculeata est, in cauda binos gerit radios. Cœnosa hi pisces in mari loca incolunt, resupinati piscibus aliis vescuntur, quos ex occulto figunt. Vivos fœtus cartilagineorum more pariunt. Radio lædunt, ideò publicè cum eo non divenduntur. Caro quia tetrum & gravem spirat odorem, à mensis exulat. Quæ de lapide in capite eius à Kiranide scribuntur, fabulosa sunt. Bellonii verè monstrosus est, descripsit eum Gesnerus. Piscis hic rarus (inquit) & ignotus omnibus, & Paræus volantem facit, rostro viridi. TAB. XII. 2.

a *Plin. H.N. l.* 9. *c.*24.

PUNCTUM IV.

De Raijs in genere.

RAjarum nomen fortè à radendo Latini sumsere. Græci à quadam cum rubo similitudine, sunt dorso asperæ, ut recurvas supina parte rubus, spinas gerit; βάτον marem, fœminam βατίδα dixere. Plinius *a* Græco vocabulo utitur. Ex cartilagineis *b* & planis esse nullum dubium. Albertus in pectinum genere posuit. Tria verò illarum apud TAB. X. 12.

a *Plin. H. N. l.*23. *c.*11. b *Aristot. H.A. l.*2. *c.*13.

E

Plin. H. N. l. 9. c. 24. apud antiquos *genera.* βάτον unum simpliciter, λειόβατον Alterum Aristoteles & Galenus vocavere, *stellatū* Athenæus addidit. Rondeletius postquam in *læves* & *asperas* easdem divisisset, mox stellulis notatas, iisque carentes addidit; & ex *asperis*, alias modicè tactum vellicante lanugine, alias robustis sed raris aculeis; quasdam robustissimis & densissimis asperari dixit. Magnitudine inter se differunt, bicubitales aliquando Salvianus vidit, haud minores *c* Aegolico clypeo in India nasci, Ælianus prodidit. *c Ælian. H. A. l. 13. c. 4.* Cuticulari teguntur operimento, omnibus membranula, quam nebulam vocant, *oculus* obtenditur. juxta oculos foramina sunt magna ampla, ad oris usque intima patentia, quibus operculum interiore parte à natura additum est. Ore aperto dilatantur, clauso magna ex parte occluduntur. *Cauda* omnibus procera atque aspera, in eius dorso duæ pinnulæ, totidemque, sed exiguæ & orbiculares ad ejusdem exortum. Quod cartilaginei generis plana, pinnis destitui scripsit Aristoteles, illas quibus natādo corpus impellunt, intellexit, quæ ad caudam, dirigendi itineris gratia data sunt. Si quid in contrarium apud eum occurrit, mendum in causa; βάτραχος pro βάτος legendum est. *Interiora* si lustremus, *fellis* omnibus in hepate vesica. *Splen* in verticuli plexu; intestina crassa; in ecphysi & recti intestini extremo angusta, genitale vitulæ marinæ simile. Circulatores ex exsiccatis Draconū & Basiliscorum figuras effecerunt, sic plebeculæ imponunt. TAB. XII. 1.

Commoda Raiis in cœnosis maris locis, non procul à littore *habitatio*. Hyeme latent, & quia numerosæ capiuntur, gregales haud malè colligas.

Coëunt d non tantum admotis invicem partibus supinis, sed etiam tergo fœminarum supinis mariū superpositis, nec inter suum duntaxat genus consistunt. Cum Squatina quoq; *coire* scripsit Aristoteles. Gerunt utero testacea quædam, testa tibiarum ligulis similis est. Pariunt animal, cum primum ova intra se pepererint. *Ova* quæ flava, sine testa primum in superiore vulvæ conspiciuntur, quædam magnitudinem ovorum gallinæ æquant, alia his minora, nonnulla ciceris magnitudinem nō excedunt, pluracentenis in singulis aliquando numerantur. TAB. XII. 4. Quæ à perfectione propius absunt, in inferiorem matricis partem dimissa, testâ, & in qua album men & ovum continentur, operiuntur, quadrati formia hæc, demptis angulorum, quæ variæ sunt appendicibus. Unius lateris appendices longiores, sunt foliis gladioli herbæ similes; alterius, breviores, latiores, replicatæ, quibus undique summotis, laterum anguli, tibiarum repræsentant ligulas. Unū aut ad summū duo pariunt, quod maximus earum in mari proventus, infinita ovorum in superiore vulvæ parte series facit, ex quibus tempore perfectis, iterati fœtus excluduntur. Abditas, pinnas exertas movere specie vermiculorū, allapsos ad eas pisciculos capere, sic tarditatem motus astu compensare *e* Plinius author est. *e Plin. H. N. l. 9. c. 42.* Aristoteles radiolos vocat. Mendum tamen hisce locis subesse, suspicio est, cum nec pinnas nec radiolos habeant, vel pinnas Plinius impropriè vocavit, & radiolis ab Aristotele tributum, quod rostri acumini cōpetere videtur. Olaus quondam depingit; quæ homini in septentrionali Oceano circumvento suppetias tulerit. *Usus* etiam in *Cibis*. Copiosioris nutrimenti & concoctu difficiles *f* Galenus facit. *f Galen. de victu attenuante.* Rondeletius de Rajæ bonitate quæsitus; perinde ac si quis pallium elixum comedat, respondit. Archestratus scapulas & hyeme laudat. Laterum extremas partes à divitibus comedi, reliquas plebi relinqui, ex Gesnero habemus. Apud Hollandos potissimum elixantur, butyrum, acetum, & sinapi condimenti loco sunt. Caseo & Silphio veteres condiebant. In *Medicina* auribus fel est utilissimum, hepate ad pruritum feliciter Rondeletius usus est.

PUN-

Punctum V.

De Rajis Lævibus, & in specie de Lævi Raja, Undulata, & Oculata.

Tab. X. 1.2.3. 4.5.6.

RAjæ in Leves & asperas optimè distinguūtur: Inter illas, quarū aliæ acuto, aliæ obtuso rostro sunt, prima est quæ λειόβατος simpliciter Græcis, LÆVIRAIA Latinis, *Mucosa*, & à lata fascia qua mucus seu potius coryza in laborantibus excipi solet, *Bavosa* Romanis dicitur. Omnium est sui generis piscium post bovem maxima.

Corpore quidem tenui, sed in amplissimas *alas* expanso. Cute ab aculeis nuda. Uterque oculus, media dorsi linea, & cauda tenuioribus & raris *aculeis* muniuntur, sed & in supina parte quidam in os, quod latum est, cibi sine dubio retinendi causâ, recurrescunt. *Rostrum* tenui & pellucida cartilagine, constat. Alæ utrinque expansæ tenues sunt, & prona parte nigricant. *Cauda*, quæ tribus aculeorum ordinibus, instruitur, tota supina parte alba est. Rima quæ podici, pudendum muliebre refert. Quam Aldrovandus describit, maculis supina parte nigris undique variabat. Rostri pars in obtusum angulum, figura depressa, & quasi quadrangula tendebat. Branchias quinque detectas, habebat. Inter cutem & peritonæum albida caro mucosa, panniculi carnosi vicem obtinebat. *Intra*, *hepar* erat in latitudine ventris, ex albo ruffescens, tribus lobis, linguarum figuram referentibus, quorum medius brevissimus, distinctum. Sub hepate figuræ planæ ventriculus, pars convexa ad sinistrum vergebat latus, concava in spinam. *Meseriterium* ad connexionem ventriculi & intestini medio hepatis lobo colligabatur, sub ventriculo caro cernebatur rubicunda, lienis fortè vice fungens. *Cor* thoracis sinu exiguo triangulari, exiguum, trunco unico veluti pediculo appensum continebatur.

RAIA UNDULATA à maculis flexuosis ita dicta, à colore *Cinerea* dicitur. Corpus ovi potius est, quàm Rhombi formâ; pronâ parte multis sinuosis lineis describitur. *Aculei* in linea dorsi pauci, parvi, & rari; circa oculos nonnulli; in cauda majores & densiores triplici ordine disponuntur.

RAIA OCULATA & lævis, Asterias quibusdam, sed perperam dicitur. Nam & *Galeus* à maculis; Asterias à maculis stellatim dispositis ab Aristotele nominatus est: quales in ista minimè deprehenduntur; & Asterias veterum tenerior est bonique succi; quod de hac dici non potest; & Galli hoc genus Miralet à speculorum parvorum similitudine vocare solent.

Punctum VI.

De Oxyrincho majore & Raja stellari.

Tab. X. 8.

DUo OXYRINCHORUM genera (à rostri acumine ita dicuntur) Rondeletius facit. *Maiorem* unum, *Minorem* alterum. Bos ille Bellonii est; non quod quadrupedem repræsentet; sed quod Rajarum generis maximus, ad Bovis magnitudinem excrescat. Ligures *vaccam* vocant, in quibusdam Galliæ locis *Eleno*, quasi subulam, quod piscis rostrum tale sit, dicitur. Ex *a* planis cartilagineis Bovem esse dubitari nō debet. Ad duodecim ulnas latitudinis excrescere, *b* Oppiani authoritate affirmo. In descriptione non conveniunt Authores. Dorso, facie, lateribus admodum niger est. Supinæ partes albicant, si Æliano *c* credendum. Bellonius toto corpore lividum facit. Eidem dentes habet truces, hami in modum inflexos, triplici ordine in maxilla dispositos, eosque mobiles. *d* Oppiano sunt obscuri & exigui. Æliano adeò inclusi, ut in conspe-

a *Aristot.* H.A.l.5. c.5. *Plin.* H.N. l.9.c.24.
b *Oppian.* *Halieut.* l.2.v.143.
c *Ælian.* H.A.l.1. c.19.
d *Oppian.* l.c.v. 145.

ctum non veniant. Rondeletio Major Oxyrinchus minori similis est, alis amplis & extrusis, ipso corpore strictiore, acutioreque dorso longiore. *Aculeorum* in sola cauda unicum habet ordinem. Pelagii sunt *e* Ovidio boves; in cœnosis locis degunt Oppiano; Æliano in lutosis gignuntur. Piscibus *vescuntur*, sed humum maximè appetunt. *Pariunt* statim *f* animal. Corpore etsi sint magno, ideo quibusdam inter Cetaceos, imbelli tamen, mollitie conscii, sola corporis mole feruntur, sic & piscantes pondere suo opprimunt, & capti, renituntur. Carne sunt quam cæteræ molliore, & sale fumoque conditi exsiccantur, exsiccati diu incorrupti remanent.

e *Ovid. in Halieut.*

f *Aristot. H.A. l. 6. c. 12.*

Tab. X. 9. Tab. XII. 7. Oxyrinchus *Minor* corpore est maximo, & maculis multis lentis specie, notatur. *Dentes* habet in os vergentes. Ad oculos quatuor aculeos; in cauda tres eorum ordines, diversos & inæquales; primus medii ordinis maior est secundo, tertius primo, quartus secundo respondet. Utrinq; per transversum recti sunt, ad latera conversi, qui per hos sequũtur in cauda extremi, in caput recurvantur. In supina parte rostri, alii sunt ad capiendos pisces recurvi, alii acutiores. Cæteris partibus cum reliquis conveniunt. Ad Oxyrinchos referri debet ille, quem Gesnerus Venetiis accepit, corpore cinereo, maculis distinguentibus fuscis, ambitu corporis subruffo, Normannis Hal, Lusitanis Huga dictus.

Iconem hic vide.

Tab. X. 7. Raia Stellaris lævis, Græcis Asterias, quam Gellius Rajam oculatam esse vult, capite, dorso, & cauda ab aliis distinguitur. Dorsi pars prona alæque expansæ, stellulis, elegante, depictæ conspiciuntur. Aculei in eodem mox à capite incipientes, in priorem caudæ pinnulam desinunt. *Caput*, quia crassius & latius, Pastinacæ quàm aliis Raiis similius est. Cauda tenuis, & quàm reliquis brevior.

Punctum VII.

De Raijs Asperis: & in specie de Raja aspera Stellari, Oculata, & Clavata.

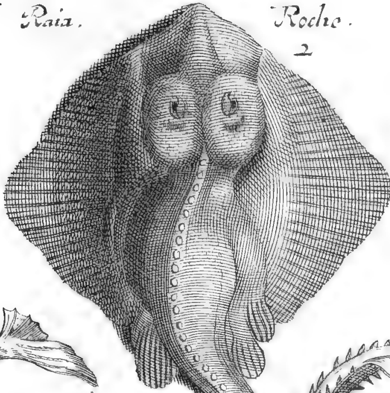
Tab. X. 4. 5. 6. 7 Tab. XI. 2. 3. 4. 5 Raja aspera Stellaris tota aculeis horret. In oculorum intervallo multi sunt, breves, frequentes, peracuti: in medii dorsi linea alii magni, in cauda tres magnorum ordines, alii plurimis & minoribus distincti, infiniti alii sine ordine per totum corpus resperguntur, pro *dentibus* ossa dura & aspera gerit. Duæ huius *generis* esse videntur. *Una* quæ stellulas habet in medio albas, sed quas ambit circulus ex nigris punctis constans, totumque corpus aculeis horridum est. *Altera*, stellulas prorsus candidas, cum multo paucioribus aculeis obtinet.

Oculata lævi maculis similis est. *Aculeos* in alis extensis è regione macularum utrimque habet, alios in lateribus capitis utrinque, alios in dorso, in cauda, maiores, frequentiores, & validiores visuntur.

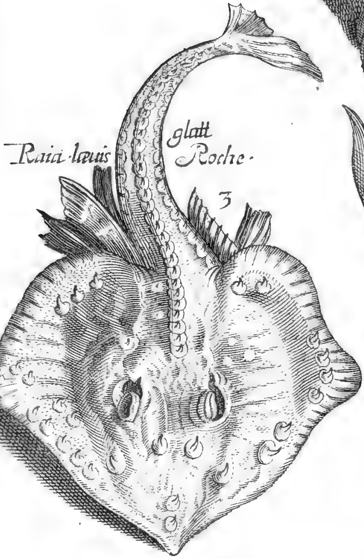
Raja Clavata duplex est. *Una* quam Massilienses Clavade, Galli alii Raje bouclier vocant. Corporis specie reliquis est similis, sed multo breviore minusque acuto, &c. Colore nigricante, alis valde expansis. *Hepar* habet flavescens in duas partes dissectum, in quo vesica, *fel* aqueum & tenue continens. Pingue est illud, & inter cibos delicatissimos, in oleum resolutum, hepatis duritiem resolvit. Carne est durum. Posset Aquilæ conferri.

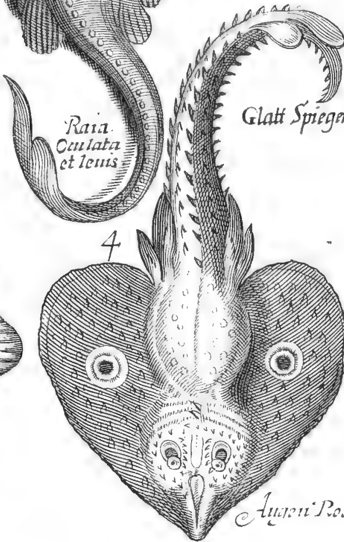
Altera à superiore differt (Verba sunt Rondeletii, cui multas Rajarum species debemus,) &c. Congener hisce est & illa. Cuius icon Venetiis ad Gesnerum missa est. Maculis distinguitur fuscis, reliquum corpus obscure subluteum est, reliqua apparent.

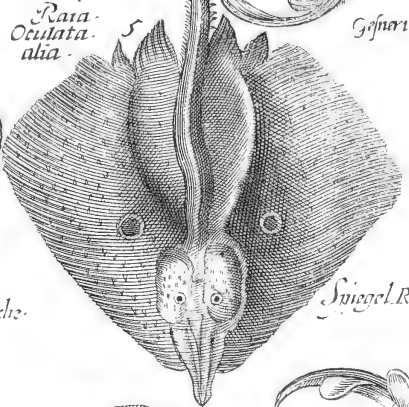
Pun-

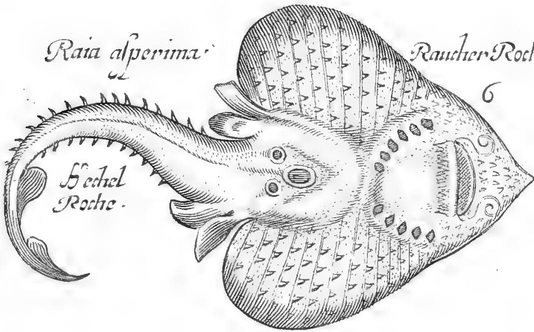

Raia.
Roche.
2

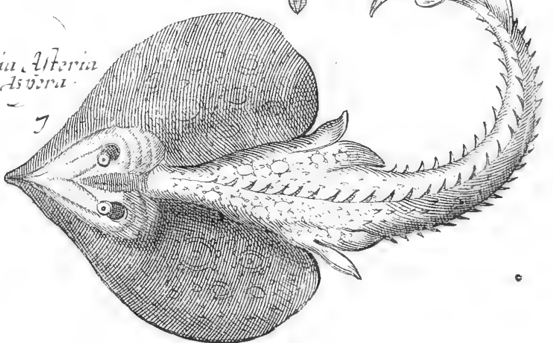

Raia.
Roche.
1
Gesneri.

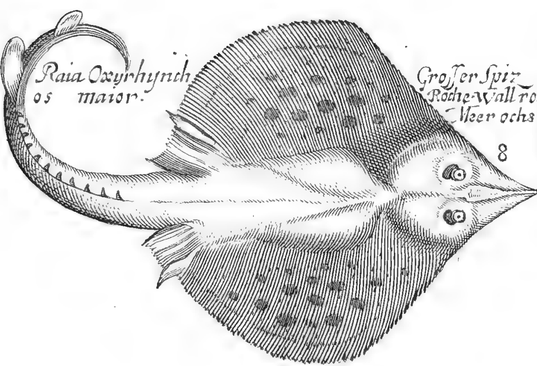

Raia lævis
glatt Roche.
3

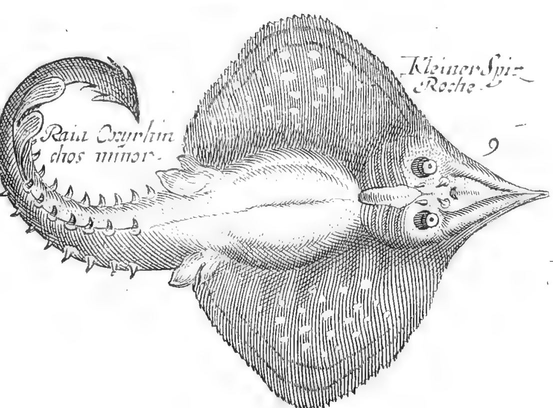

Raia Oculata et leuis
Glatt Spiegel Roche
4
Augen Roche.

Raia Oculata alia.
5
Spiegel Roche.

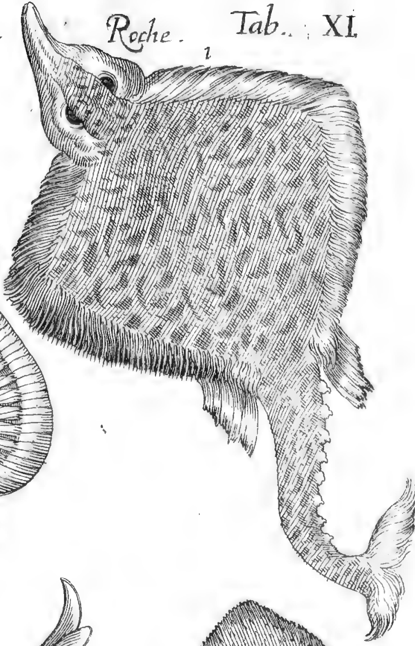

Raia asperima.
Raucher Roch.
6
Hechel Roche.

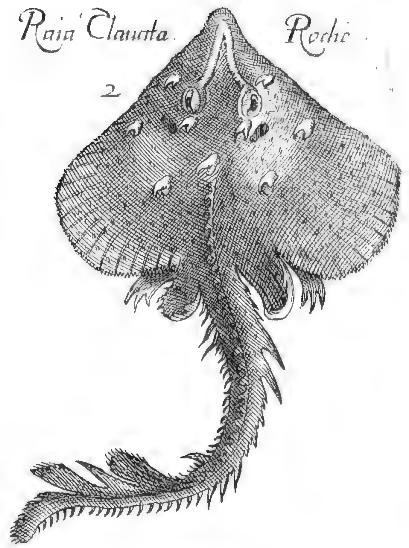

Raia Asteria Aspera.
7

Raia Oxyrhynch os maior.
Grosser Spiz Roche Wall roch Meer ochs.
8

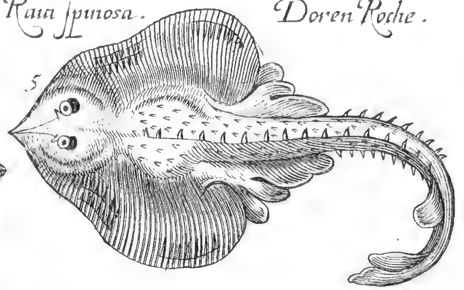

Raia Oxyrhin chos minor.
Kleiner Spiz Roche.
9

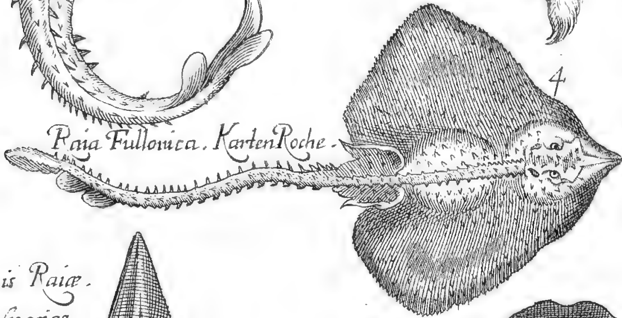
Tab. XI.

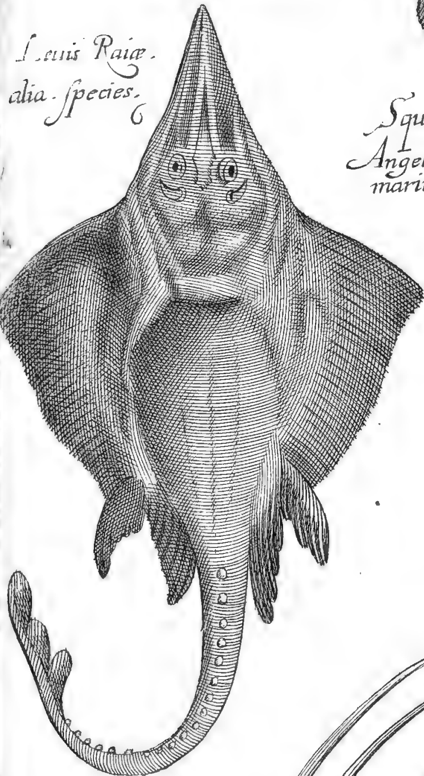

Raia.
Roche.
1

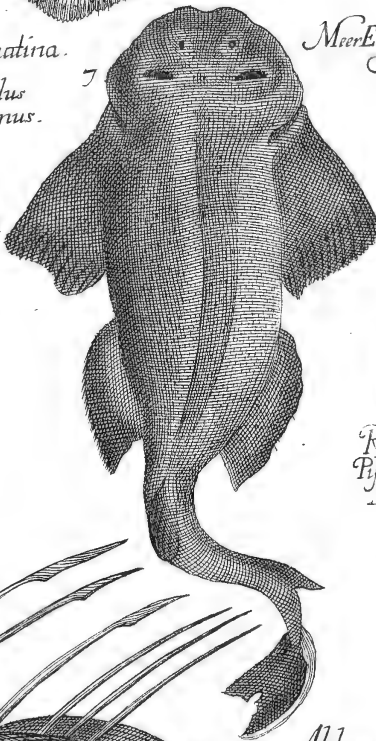

Raia Clauata.
Roche.
2

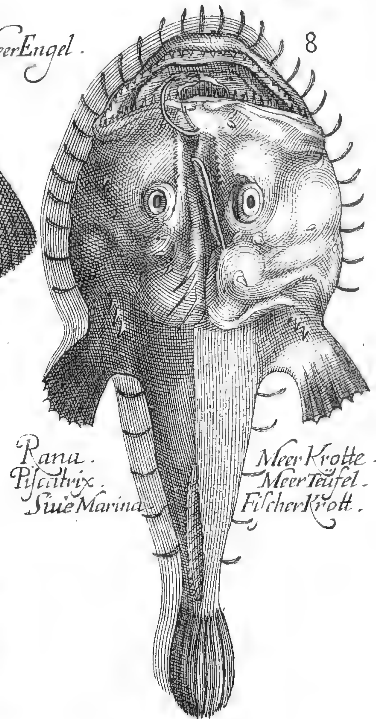

Raia Clauata alia.
3

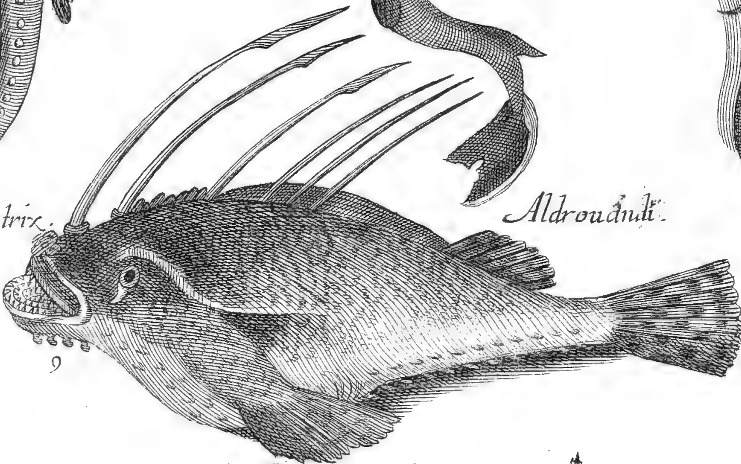

Raia spinosa.
Doren Roche.
5

Raia Fullonica. Karten Roche.
4

Leuis Raiæ
alia species.
6

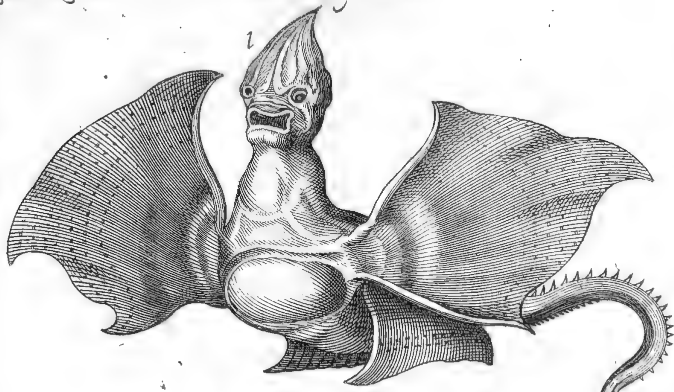

Squatina.
Angelus
marinus.
Meer Engel.
7

8
Rana.
Piscatrix.
Siue Marina.
Meer Krotte.
Meer Teüfel.
Fischer Krott.

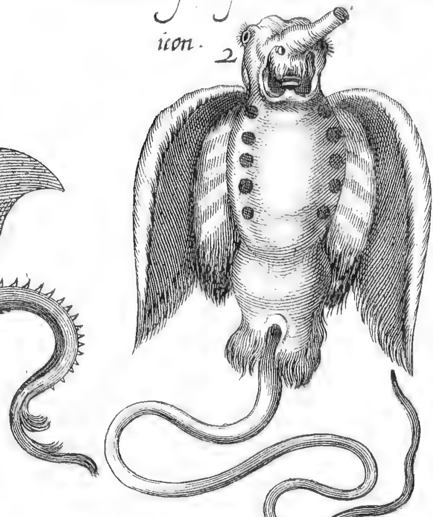

Rana Piscatrix.
Aldrouandi.
9

Raia exiccata . et concinnata ad formam.

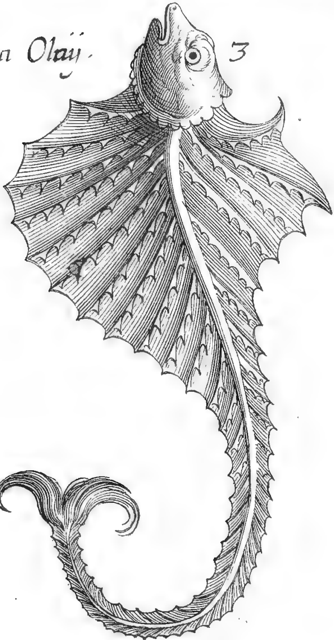
1

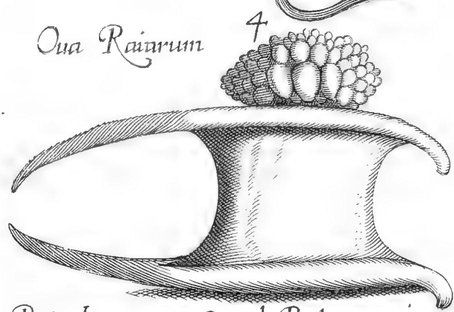
Monstrosi Piscis Volantis. icon. 2

Raia Olaij. 3

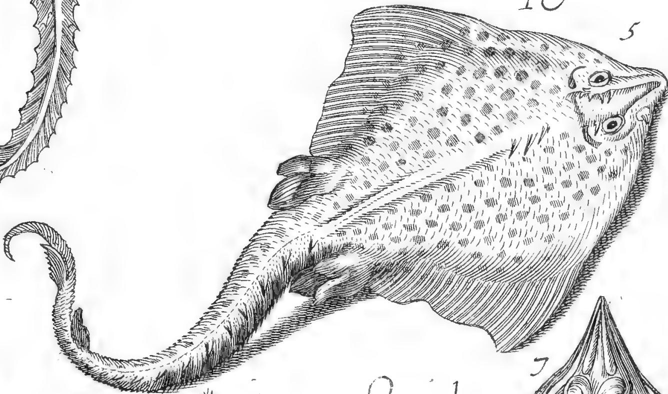

Oua Raiarum 4

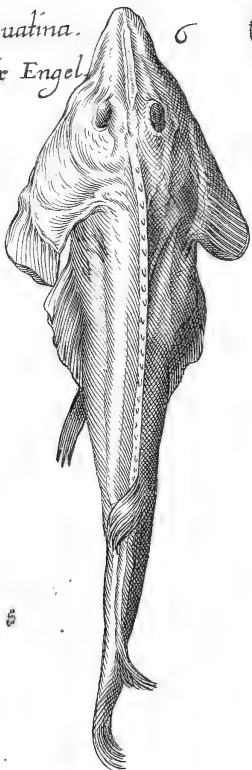

Raia Lævis. Spiegel Roch.

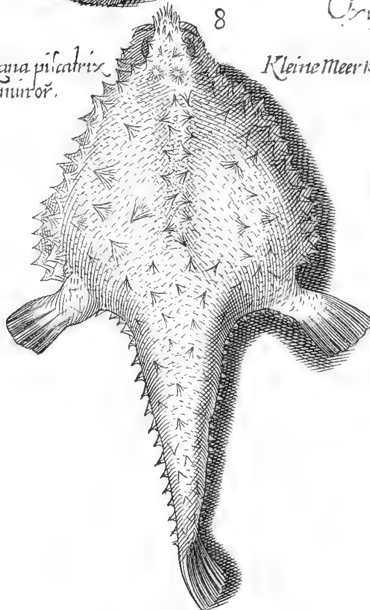
5

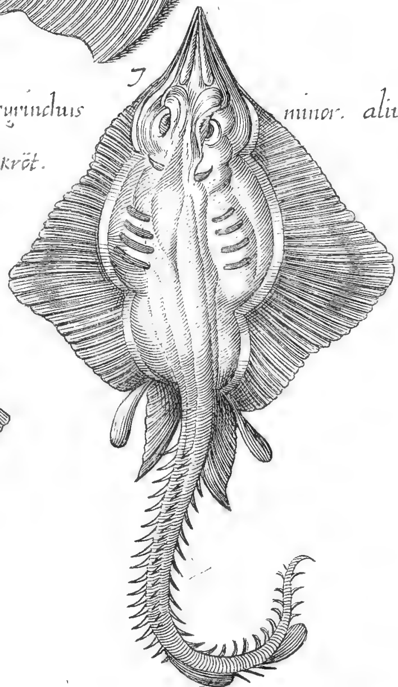
Squatina. meer Engel 6

8 Rana piscatrix minor. Kleine Meerkröt.

Oxyrinchus minor. alius 7

PUNCTUM VIII.

De Raja spinosa, Aspera, Fullonica, & Asperrima.

Tab. XI. 5. *Aldrov. de Piscib. l. 3. c. 59.* RAja Spinosa Gallis *Cardaire*, quasi *Lanifica*, à spinis seu aculeis quorũ multi infixi sunt instrumentis quibus lana carminatur, figura corporis lævi rajæ similis est, si longas cutis spinas excipias. *Spinas* non in alis solum habet, ut clavata altera, sed etiam in lateribus circa caput, duo oculis præfixi sunt, & in media dorsi linea, & ad priorem usque caudæ pinnulam continuus est aculeorum ordo unicus. Carnis substantia & succo ab aliis non variat.

Tab. X. 7. *Aldrov. libro cit. cap. 60.* Aspera, illa à Rondeletio cognominatur, quæ à cæteris eo differt, quod *aculeis* parvis latera conspersa habet, corporis verò truncum nullis. *Rostro* est acutiore. In cauda tres sunt longorum & firmissimorum aculeorum, ad extremum usque caudæ ordines.

Tab. XI. 4. *Aldrov. lib. cit. 61.* Rajæ Fullonicæ ab eo nomine inditum est, quod ubique in alis, corpore, capite, cauda, tota frequentissimis aculeis conspersa sit, instrumenti illius, quo fullones pannos poliunt instar, quòd totum aculeis ferreis cõfertum est. *Rostro* est satis longo & acuto. Caudæ aculei incurvi sunt, triplici ordine dispositi. Rara est, & pugnacissima esse creditur.

Tab. X. 6. *Idem c. 62.* Raja Asperrima, à præcedente eo tantum differt, quòd non solum prona, sed etiam supina tota aculeis peracutis ita horret, ut manu tolli non posset, nisi pinnulis cauda apprehensis, ideo supina in icone exhibetur; pro dentibus maxillas habet asperas & osseas.

PUNCTUM IX.

De Rana marina.

Tab. XI. 8. RAna marina. Græcis βατεαχὸς θαλάττιος, Plutarcho βατεαχὸς ἁλιεὺς nomen ranæ ex eo forte meruit, *a* quòd gyrinas sive ranulas recens editas, & imperfectas, oculis quidem & cauda notabiles, sed quibus postea demum accessuri sint pedes & caudæ fissura, referat. A venandi solertia *Piscatrix*, quod & à Plutarcho factum; ob fœdam corporis monstrositatem *Diabolus marinus* Dalmatis; ob oris hiantis amplitudinem, *Lamia* Siculis; ob carnis mollitiem *Maltha* Bellonio, sed perperam dicitur. Magnitudine est ubique ferè pedali & cubitali, alicubi tricubitalem inveniri, Salvianus author est. Cute capitis, *aculeis* exceptis, lubrica & molli, infernâ parte subalbida, superna verò ex nigra flavescente tegitur. Unde molles, Ovidio tergore Ranæ. *Caput* habet toto corpore longè grandius, ut nihil in eo prẹter caput & caudã *b* cõspicias aculeatũ, asperũ, orbiculatũ atq; depressum. *Os* in promptu, seu anteriori parte, secus ac aliis cartilagineis, vastum, pro corporis proportione grandissimum, ac quàm maximè hians. *Dentes* permultos magnos, acutissimos, in os recurvos, utrique maxillæ, duobus palati ossibus, & linguæ radici infixos. Bellonius mobiles, albos, & confusis ordinibus dispositos facit. *Maxillæ* ipsi retusi, semicirculares, quarum superior brevior est, inferior longior & prominens. *Lingua* maxilla superiore longior. Membrana quædam gingivanum interiore parte enata, & in os complicata, quæ à maxilla separari non videtur. *Oculi* ampli in capitis vertice potius quam in temporibus siti, *aculeis* sepiuntur: Ante eos duæ propendent appendices, tenues, albæ, tetri odoris, si Oppiano credimus. In medio nasi * *pinna* oblonga prædura, & versatilis, visitur: à cuius extremo musculus quidã ceu cirrus instar fili subtilissimi deducitur, per eius cavũ humorem certum in fundum usq; cirri derivãt, ubi coacervatus ad vivi verminculi similitudinem tumet. Omnia hamum piscatoris exactè exprimunt. Parvæ ex rostro albicãtes carunculæ, *c* eminentia sub oculis cornicula Plinio, fila capilli speciẽ referentia, postremis quibusdam præpilatis, *d* Aristoteli; gracilia quædam cornua Bellonio; pilli Gilio; geminæ rigidæ albæque setæ Salviano, dicuntur.

a *Vossius de Idol. l. 4. c. 28.*

b *Aristot. l. 3. de gener. c. 3. Ælian. l. 13. c. 2.*

* *Kircher. l. 3. Art. Magnet. p. 6. f. 5.*

c *Oppian. Halieut. l. 2. v. 90.*

d *Aristot. H. A. l. 9. c. 37.*

cuntur. *Branchias* neque detectas, c neque supina parte cæterorum planorum cartilagineorum more, sed in lateribus, non spineo operimento, sed cuticulari intectas habent. *Pinnas*, contra cartilagineorum planorum morem, in medio corpore, ubi cauda capiti jungitur, membranaceas & crassiusculas duas, propter amplitudinem partis superioris: in superiore caudæ parte una non admodum lata, sed longiuscula conspicitur. A capite illicò *cauda* sequitur, rotunda, brevis, carnosa in pinnam, rotundam, crassiusculam & latam desinens. Ex huius & capitis lateribus, appendiculæ carnosæ, certis intervallis à se distantes, dependent, quæ, natante ranâ, supernatant. *Intra*, si spectes, *peritonæum* videbis nigrum; *ventrem* magnum, carnosum, appendice utrinque unica & brevi instructum; *intestina* gracilia, multis gyris circumvolata; *jecur* parvum, rubescens, in quinque lobos, ut Bellonius scribit, divisum. (Rondeletius sectum negat) eorum utrinque bini ad latera protrahuntur. *Fellis* vesica longo meatu ex hepate propendens, intestinis annectitur. *Vulva* est bifida, anfractuosa, duas ulnas longa, tribuit & vesicam, sed nescio quam verè Bellonius, & addit, totidem in Rana numerars cartilagines, quot in quovis sceleto, ossium animalium terrestrium formas referentes, quæ prorsus medullâ, præter vertebras careant; totidem item nervorum conjugamenta in eius cerebro, multò tamen liquido, numerari, quot in reliquis animalibus numerantur. *Ventriculus* & interanea, si per os eximantur, corpusque quoad eius fieri potest, distendatur, totum perlucidum, & instar carbunculi fulgens evadit, immissoq; lumine, laterna horrendo aspectu apparet. *Locus* ipsi herbosæ *d* maris partes & *e* littus. *Cibus* carnes humanæ etiam. Natantem aliquando virili mẽbro apprehẽsum in profundum detraxisse, Gesnerus *f* se audivisse refert. Contra cæterorum cartilagineorum morem, *Ova* non animal *g* pariunt. Caput corpore grandius & aculeatum in causa, quod ut aditui sic exitui, ineptum est. Ovum unum solidum, durumque ut foris servetur, cum cæterorum cute molli tegantur, Aristoteles *h* prodidit. Universa simul juxta terram edunt; ortus cum iis, quæ extra perficiuntur, & iis, quæ intus, idem. Numerosius *i* quidem fœtificant: sed quia de facili pereunt, pauciores reperiuntur. Aliquandiu extra aquam vivere, Rondeletius testatur. Visa duos in littore dies inter herbas vixisse, vulpeculæque terrenæ noctu victum queritantis pedem, dentibus arripuisse, & ad aurorã detinuisse. *Solitarias* esse ex eo, quod plures una capi non soleant, colligitur. Plana quamvis, non sola tamen latitudine natat, sed pinnulis etiam, quas in lateribus habere dictum est. Singulari in venando *k* astu utuntur. Inter saxa conditæ, aperto immani rictu, mentitum vermiculum musculo annexum, per pinnam in faucium rictum conjiciunt, eo viso pisciculi ceu ad escam accurrunt, rictum, cavitatem alicuius saxi reputantes subintrant, piscatores retracto, qui vellicatur hamo, orisque rictu clauso, totum pisciculorum gregem devorant. Macilentiores, quæ præpilatis villorũ capitibus destituuntur. *Usus* earum in cibo ferè nullus. Insula, mucosa & ferina saporis carne præditæ sunt. Anaxandrides tamẽ eas in Cotyis Thracum Regis cõviviis reponit. Ventrem inter lautissimos cibos Antiphanis recenset. In *Medicina* fel adversus suffusiones utile est. Quod strumas utiliter pungi, piscis eius qui Rana in mari appellatur, officulo de cauda, ita ut non vulnerentur; idque fiat quotidiè donec percurentur, apud *l* Plinium occurrit; Rajarum potius aculeis convenit. Nullum enim officulum Rana habet. Diversa est ab istis tum illa castanei coloris, ventre candicante; tum Rana MINOR dicitur. Tota tam supinè quàm ponè asperâ cute tegitur, supinè aculeata est, & albicat, ponè colore est cinereo. *Os* habet exile & planè edentulũ: *Caput* erectum & velut cornu in extremo pro-

c *Arist. H. A. l. 2. c. 13.*
d *Ovidio in Halieut.*
e *Martial. l. 10. c. 37.*
f *Gesner. de Aquatil. lib. in Ran.*
g *Arist. H. A. l. 2. c. 13.*
h *Aristot. l. 3. de gener. c. 3.*
i *Aristot. H. A. l. 6. c. 17.*
k *Ælian. H. N. l. 9. c. 24. Plutarch. l. intr. animalia. Aristot. H. A. l. 9. c. 37. Oppian. Hal. l. 2. v. 90.*
l *Plin. H. N. l. 37. c. 8.*

procerum; sub eo cuteus nervus, quem velut ex vagina exerere, rursusque contrahere videtur. *Oculi* ad latera ubi angustum valdè caput, velut in fovea quadam latent. Foramina olfactu distincta, supra os coeunte extremitate hærent, auditui inservientia oculis sunt contigua Pinnas ex icone cognosces.

PUNCTUM X.

De Squatina.

TAB. XI. 7. TAB. XII. 6. SQuatina piscis, ῥίνη Græcis, *Squatus*, quod sit squammis acutis, Isidoro, *Lima Vallæ*, *Celtes* in veteri lexico, dicitur. Media inter Mustelos & Planos à Rondeletio ponitur. Magnitudine ad centum sexaginta sæpè libras excrescit. Coloris est pnè cinerei ad fuscū vergentis, asperrima: ut * cute lignum & ebore poliantur, supinè alba & lævis. Partem corporis anteriorem habet latam, circularem, retusam, ut *rostro* prorsus careat. *Os* prima parte obvium, brevibus sed acutissimis, iisque aliter quàm in aliis piscibus dispositis *dentibus* munitum. Maxillarum ossa in angulum obtusum desinentia, in lingua extrema carneum tuberculum. Ex superioris maxillæ extremo, quod cute non integitur, apophyses duæ in alias divisæ demittuntur. Post oculos, qui in superioris capitis parte, ad latera parvi, foramina ad os usque patentia visuntur. *Pinnæ* utrinque binæ sunt, & utræque in lateribus. *Cauda* longiuscula in aliam lunatam pinnam desinit. *Mares* à fœminis appendicibus cartilagineis, quæ circa anum, distinguuntur. Intra nihil à cæteris cartilagineis differt. *Hepar* habet in duos lobos divisum, in quo *fellis* vesica *a* felle viridi plena latet. *Lienem* mediocrem ex rubro nigricantem. *Cor* angulatum, compressum, & unico sinu instructum. De dentiū situ ita Rondeletius, sunt eorū ordines, &c. Cœnosa incolere *loca b* Oppianus prodidit, in alto versari apud Rondeletium legitur. *Coit* etiam * cum Raja. Sic ῥινόβατος * nascitur, inter se mutuò partim supinarum attritu. Bis *c parit* autumno occasu vergiliarum, qui partus secundus est; primus enim verno fit tempore; sed secundus felicior. Singulis fœturis *d* septeni aut octoni prodeunt. Singularis & his in venando astus est. Obruunt se arena; sic latentes verberant oris vi radios (pinnas exerere vermiculorum specie apud Plinium extat) his pisciculi visis, quasi ad algā adnatant, sic capiuntur. Colorem mutare & piscium quidem solas, prodidit *e* Aristoteles; quod nec corpore sint pellucidæ, nec cute ita tenui, ut humorū spirituumq; perturbatione varii earum colores perluceant, negavit Rondeletius. Concedi in metu potest. Nam & tum in hiatum pinnis subiectum recipiuntur fœtus, ut apud *f* Oppianum legimus; in ventrem recipi *g* Aldrovandus credidit. Rejiciuntur à *mensis*, quod flatuum crassorum humorum proventū, quod cartilagineis omnibus commune, proferant. Unde oculorum acies obtunditur. Olim Smyrnæ secundum Dorionem, Mileti secundum Archestratum ortæ, cæteris præferebantur. In *Medicina* invenere in tertio tabis genere locum. Oleum ex hepate ad hepatis duritiem confert. Ova exsiccata sistendo alvi profluvio. Ex cute optimum fit in psora & scabie smegma. Illitæ mammas crescere non patiuntur, si *h* Plinio fides est; duriusculas reddi, utrumque experientiam cōprobasse, Rondeletius author.

* *Plin. H. N. l. 9. c. 12.*

a *Aristot. H. A. l. 2. c. 25.*

b *Oppian. Hal. l. 1. v. 380.*

c *Aristot. H. A. l. 6. c. 11.*

* *Plin. H. N. l. 9. c. 51.*

* *Arist. H. A. l. 6. c. 11.*

d *Aristot. H. A. l. 5. c. 9.*

e *Aristot. H. A. l. 9. c. 37.*

f. *Oppian. Halieut. l. 1. v. 742.*

g *Aldrov. de Piscib. l. 3. c. 66.*

h *Plin. H. N. l. 27. c. 10.*

PUNCTUM XI.

De Squatino raia & Lamia.

TAB. XI. 12. PIscis qui SQVATINORAIA dicitur Latinis, Græcis ῥινόβατος ex Squatina & Raja procreatus creditur, Parte priore Rajæ similem facit *a* Aristoteles, posteriore Squatinæ. Absurdum id Rondeletio, quod & Philosophus dubius pronunciet, & ex Galeno *b* fieri secundū naturam non posse, ut tantopere dissidētia corpora com-

a *Aristot. H. A. l. 6. c. 10.*

b *Galen. 3. de usu parti.*

commiſceantur didicerimus. Stant tamen ab Ariſtotele plærique, Bellonius, Gellius, Jovius, Aldrovandus, Columna præcipui. Caſtelletus nudum eius ſceleton miſit & paucis ita deſcripſit. Neapoli frequens eſt, quod miror, &c.

c Athen. l.7. LAMIAM, quæ ἀπὸ τῦ λοίμυ à gula quibuſdam dicitur. Nicander c *Carchariam* & *Scyllam* vocari ſcribit, Rondeletius eandem cum Cane Carcharia facit. Plinius inter Cartilagineos planos enumerat. Deſcriptionem eius nemo veterum ſuppeditat. Maximam evadere, cute integi ſcabra os in anteriore capitis parte habere, *dentibus* plus minus ducentis in utraque maxilla per quaternos verſus diſpoſitis, ad radicem latis, in acutum & pyramidem deſinentibus, ad latera crematis, refertum Bellonius prodit. Verè an falſo, non dixerim. Generis Galeorum certè, qui longi piſces ſunt, eandem pronunciat.

PVNCTVM XII.

De Lumpo Anglorum & Piſce gibboſo.

TAB. XIII. 1. PIſcem qui Anglis Lumpus, quaſi maſſa informis dicitur, ſic deſcribitur à Turnero. Piſcis edulis eſt Lũpus noſter, &c. Dorſum rubicundum, ventrem album habere, & in magnis delicis reputari Maſſarias addidit. Nos eum molli & in ore diffluente carne, eſſe experti ſumus, cum Andreapoli in Scotia ſtudiis operam daremus.

TAB. XIII. 2. Piſcem GIBBOSUM Græci κυϕίδανον vocant, reperitur in mari Balthæo corii portiuncula, quam Fabricius Geſnero miſit. Craſſiuſcula & tenax eſt, punctis multis ſeu tuberculis exaſperatur. Eminent etiam Spinæ quædam ceu rubi, ſed mucrone recto, pyramidis formâ, aliæ magnæ aliæ parvæ ex fuſco albicantes. De ſua pictura ſic Geſnerus, &c.

TITULUS II.

De Piſcibus Marinis Saxatilibus.

CAPUT I.

De Saxatilibus Squammoſis.

ARTICVLVS I.

De Scaro.

ABſoluta Pelagiorum natura, Saxatiles ſequũtur, inter hos primos *Scarus*, qui ſeu ἀπὸ τῦ σκαίρειν, id eſt, tripudiando, ſeu quod Athenæo a placet, quòd incluſus naſſis, crebris caudæ ictibus, qui σκάρθμοι ſeu σκάρισμοι vocantur, averſus, fores laxat, atque ita retrorſum erumpat; ſeu quod algam, aliasq; herbas depaſcatur; σκαίρειν enim interdum eſt νέμεσθαι, ita dictus; *Meyrix* quoq; ſeu *Ruminax*, ut Scaliger vertit, ab Ariſtotele b quod latis utriuſque maxillæ dentibus ſolus ruminet, *Cerebrum Iovis* Ennio vocatur. Serò olim Romanis & toti Italiæ viſus; ideò nec latinum piſcis nomen habetur. Duo illius ſunt *genera*, *unum* quod ὀνίας, benè ab Oniſio diſtinguendus, quod aſino concolor ſit, dicitur. *Alterum*, cui αἰόλυ, ex Nicandro Thiatyreno nomen impoſuit c Athenæus. d Oppianus modò ςἰλον, modò βάλιον cognominat. *Onias* ſquammis eſt magnis tenuibus, colore ex cæruleo nigreſcente, ventre candido; Sargo, corporis forma ad rotundam accedente, aculeorum pinnarumque ſitu, & numero, ſimilis, maculâ duntaxat nigrâ, in cauda, & quod lineis nigris in dorſo ad ventrẽ careat, diſtinguitur. *Oculos* habet magnos, ſupercilia coloris Indici.

TAB. XIII. 3.4.

a Athen. l.7.

b Ariſtot. H.A.l.9. c.50.

c Athen. l.7.

d Oppian. Hal.l.4.

Dentes hominis modo planos imo ſolus latos, ſuperioribus dentibus carere, quod Michael Epheſius prodidit, falſum, ſi Meryx eſt, & habere compertum. *Branchiæ* ipſi binæ, ſimplices alteræ, alteræ duplices, plura & majora in maxillis oſſea tubercula.

Caudæ

Cauda lata in duas pinnas non divisa. *Cor* angulatum, *hepar* album in tres labos divisum, à quo *fellis* vesicula intestinis alligata pendet. *Fel* coloris nigri. *Splen* ater, *ventriculus* cum quatuor appendicibus parvus. Αἰόλος seu *Varius* oculis, ventris inferiore parte, in qua podex, purpurei est coloris, cauda coloris Indici, reliquo corpore partim ex viridi, partim ex nigro cæruleo. Squammis veluti notis obscurioribus aspersis. Ore mediocri, *dentibus* latis in superiore maxilla densis, in inferiore raris & acutis. *Ventre* in medio duabus purpureis notis insigni. A dorso & cauda ferè *aculei* tenui membrana connexi, æquis intervallis dispositi, conspiciuntur. In singulorum summa parte membranula pendet vexilli instar. *pinnæ* ad branchias sitæ latæ sunt, & veluti ovi ea figura. Intus habet *ventriculum* satis capacem, *hepar* subalbum, intestina lata & multa, fellis multum, *splenem* magnum. *Quem Bellonius in Creta observavit*, corpore erat ex livido rubescente, *a* squamvis latis & translucidis. Capite utrinque compresso, *dentibus* obtusis, quorum incisorii nostris erant persimiles. gula non valdè magna. Ad caudæ latera appendices transversas atque eminentes, quales in nullo se observasse pisce ait, utrinque habebat Gigantis Scarus, dentes habebat utrinque quatuor. Latos in inferiore maxilla, in superiore serratos. *Locum* si attendas, *d* Asiæ Græciæque littoribus Sicilia tenus frequentissimus exit, nunquam in Ligusticum, nec per Gallias enatavit, in Ibericion mare. In mari Carpathio † est semper obvius, & quod miramur promontorium Troadis Lecton nunquam sponte transiit. nullibi tamen quàm in mari rubro frequentior. Bellonius in Propontide Ponto & Hellesponto, Galliæ littoribus, & in Oceano inficiatur capi, in Euripo *e* Aristoteles, Archestratus tamen maximum circa Byzantium evadere prodidit. In Creta circa eum ubi ladanum colligitur locum, tam frequens, ut nullus crebrius capiatur. *A Carpathio advectos, Claudio Tiberio Principe*, f (Octavium Macrobius vocat) *è libertis eius præfectus classis, inter Ostiensem & Campaniæ oram, sparsos disseminavit. Quinquennio ferè est cura adhibita, ut capti redderentur mari. Postea frequentes inveniebantur Italiæ in littore, non ante ibi capti, admovitq; sibi gula sapores piscibus satis, & novum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aves Romæ parere miretur.* Saxatilem esse vix dubitandum. Si *g* Oppianus dum inter littorales recenset, contrarium innuere videtur, vitium est; & benè σπάρος pro Scaris legitur. In dulcibus quoque nutritum aquis innuere *h* Columella videtur, nisi pro Scaro Squalum legi debere velis. Sanè haud perperam ex *i* Varrone id coniicere, licebit. *Victitat k* herbis, & algæ pisis, phaseolisque plurimum inhiat Mercuriali adeò, ut ea capiatur. Pythagoras Τρυγηφάγον facit, si Gyraldo fides est. Diphilus *l* tamen carnivorum esse & lepores marinos captare scribit, nisi error committitur. potius namque Mullo ista quàm Scaro conveniunt. Quod *m* solus inter pisces ruminet, superius dictum est. *Gregales* esse vel exinde quod sodales è nassis liberare conentur, colligas. *m* Caudam capitis mordendam porrigunt. apprehensa educunt. Quod noctu non capiuntur, vigilantiæ ipsorum debetur. malè Gelenius ideò solùm inter pisces dormire scripsit. Melius dices, solere

—περὶ ὕπνον

Ἐννύχιον κοιλῇσιν ὑπαὶ κευθμῶσιν ἰαύειν

alicubi somnum nocturnum sub latebris capere, sic insidias vitare. Salacissimum esse Ælianus prodidit. ideò *n* fœminæ capiuntur. *Parere* bis in anno fatendum. hoc *o* Saxatilibus commune. *Vocalem* esse, quod apud Athenæum Oppianum Tzetzem proditur, dubium, cum pulmones non habeat; nisi ore aquam impellendo sonum edere dicamus. *Usum* si attendamus, in delicatissimis olim apud Romanos cibis erat; & iecinora eorum in Vitellii Principis patina inter lautiores primitias enumeratur. Primas inter Saxatiles tenere, &

d *Columella R.R. l.8. c.17.*

† *Plin. H. N. l.9. c.17*

e *Aristot. H. A. l.9. c.17.*

f *Plin. H. N. l.9. c.17*

g *Oppian. Halieut. l.1. v.109.*

h *Columella l.8. c.16.*

i *Varro de R.R. l 3. c.3.*

k *Aristot. H. A. l.8. c.2. Plin. H. N. l 9. c. 17. Oppian. Hal. l. 2. v. 109. Ælian. H. A. l. 1 c. 2.*

l *Athen. l. 8*

m *Ælian. H. A. l. 2. c. 54*

m *Plutar. de solert. animal.*

n *Ælian. H. A. l. 1. c. 2.*

o *Aristot. H A. l. 4. c. 9.*

F. mollis

mollis ac friabilis carnis esse, nullum videtur dubium: quamvis *p* Celsus & Philotimus aliter credidisse putentur. Insipidos esse nisi cum suis fæcibus edantur, creditum apud Grecos. Jecur in cibo sumptum ictericis prodesse, apud *q* Ælianum legimus.

p Celsus.

q Ælian. H.A.l.14. c.2.

ARTICVLVS II.

De Turdo.

TAB. XIII. 5.6.7.8.9. 10.11.

TUrdus Græcis κίχλη à macularum similitudine sic dictus, πολυώνυμος olim teste Nicandro & Pancrate apud *a* Athenæum fuit. Duo ipsorum *Genera* constituit Salvianus, *Maiorem* & oblongum, qui vel viridis vel ruber est. Rondeletius duodecim species pinxit. Veteribus, apud Athenæum μελανόστικτος, seu nigris oculis varius. Eratostheni πέρκας seu nigro distinctus, Pancrati οἰνώδης quasi vini colorem referens, Numenio ἁλιειδής, id est purpureus dicitur. Phavorinus ποικιλόστικτον vocavit. Mutare tamen colorem dicuntur. *b* Circa ver magis exsaturatos, dilutos magis æstate videas. Branchias ipsis quaternas Aristoteles *c* tribuit omnes duplici ordine excepto novissima. Quinque sunt ab Aldrovando observati, duodecim à Rondeletio. *Primus*, qui magna ex parte aureus, amethistino, cæruleoque ac rubro variat, os intus habet ruberrimum, dentibus carens. Oculos maximos, quorum auream pupillam circulus ambit niger, nigrum rursus aureus, aureum cæruleus, hunc iterum aureus, ac tandem niger, alias omnes ambit. Habet & duas è mento dependentes apophyses cutaceas, subflavi coloris. tres præ cæteris lineas sanguineas, & denticulatas. Pinnas ad branchias omninò aureas, in pectore totas cæruleas, nervos earum aureos. Cuius coloris sunt & illæ, quæ ab ano, in dorso & cauda, qua uropygio junguntur, maculis duntaxat parvis sanguineis respersas, cæteras cæruleas conspicias. *Secundus* ad latera nonnihil albicat. in capite vermicularibus, alibi rotundis, ubique cæruleis maculis insignitur. Tergoris pinna ex aureo rubet, sicuti & cauda, quæ in extremo cærulea est. Utrinque dentatus est. *Tertio* Corpus subviret, venter albicat. Sqammarum extremitates cæruleæ sunt. *Caput* pro corporis proportione parvum, totum cærulei sed dilutioris coloris, præter branchiarum opercula, quæ candicant, maculisque oblongis & semicircularibus aureis consperguntur. Eiusdem coloris lineæ decussatim & transversaliter per corpus ducuntur. Dentes habet maximos, acutissimos, ingentemque oris rictum. *Quartus* toto corpore sanguineo, aureoque distinguitur. dorsum & corporis maculæ ex cæruleo nigricant. *Quintus* πολύγραμμος, totus ruber saturatus. Maculæ in extremo tergore conspicuæ, orriscis non absimiles, sunt nigræ, in capite longæ, & serpentis in morem ferè contortæ, cæruleæ. Lineæ à capite ad caudam recta ductæ, rubræ sunt.

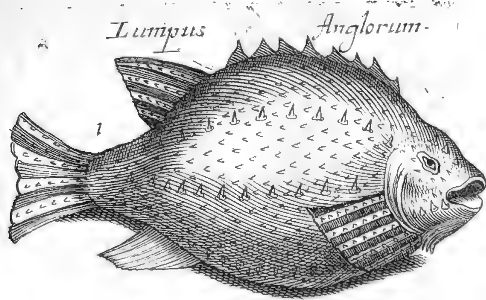
a Athen. l.7

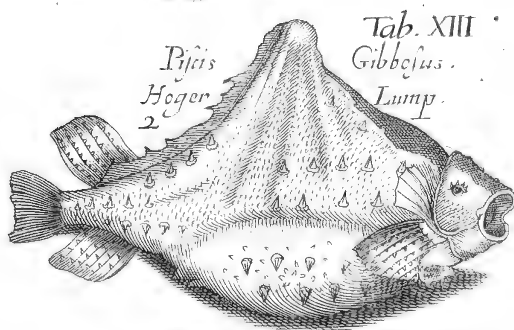
b Aristot. H. A. l.8. c.ult.

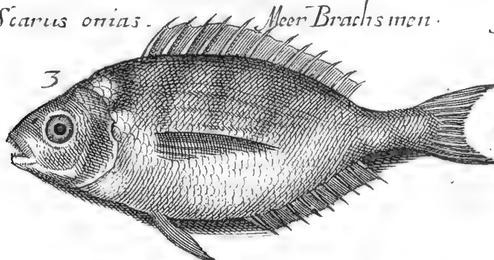
c Aristot. H. A. l.2. c.13.

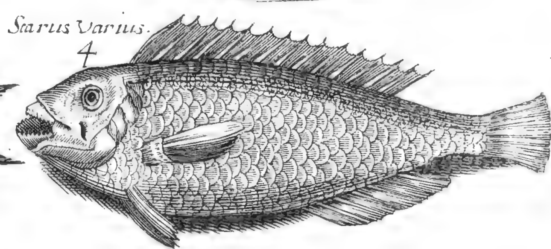
Turdus *Rondeletii Primus* admodum varius est. Unde αἰόλος dictus. ad auratæ figuram accedēs, pinnarū situ numeroque cæteris saxatilibus similis, dorso fusco, ventre ex albo livescente. Dentes habet recurvos, labra crassa, & rugosa. Oculos sub quibus pars variis coloribus est illustris, magnos & rotundos. Pinnas ad branchias aureas, ad podicem & in tergo flavas, nigris cæruleisque maculis aspersas. *Alter* colore est ex viridi cæruleo, & quia colorem colli Paræus in pinnis & in cauda refert, Pavo dicitur. *Tertius* qui Pulcher dicitur, & à quibusdam *ferculum regium*, multas colorum differentias habet. Viridis est magna ex parte, sed punctis purpureis, cæruleis, Indicis, & aliis confusis coloribus conspersus. pinnis ad branchias flavis seu ruffis, aliis omnibus partim cæruleis, partim viridibus, partim rufis. Branchiarum operculis punctis & lineis

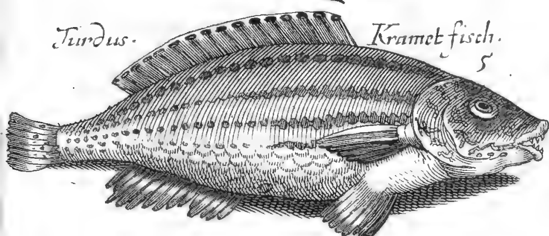
Tab. XIII.

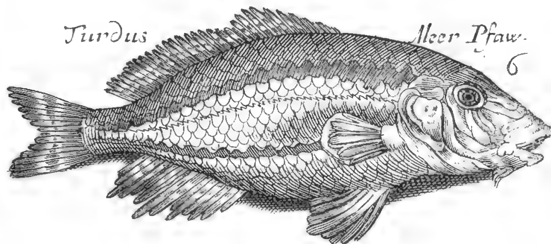

Lumpus Anglorum.
1

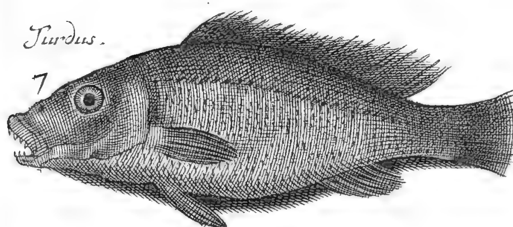

Piscis Gibbosus.
Hoger Lump.
2

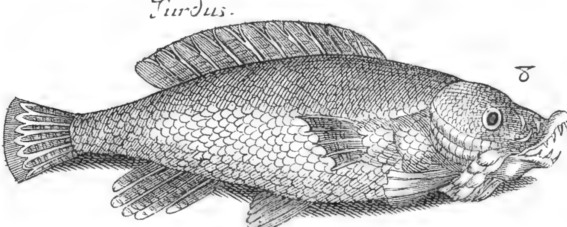

Scarus onias. Meer Brachsmen.
3

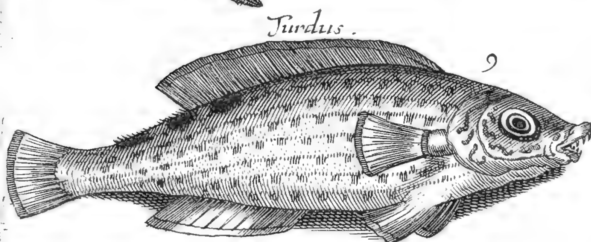

Scarus Varius.
4

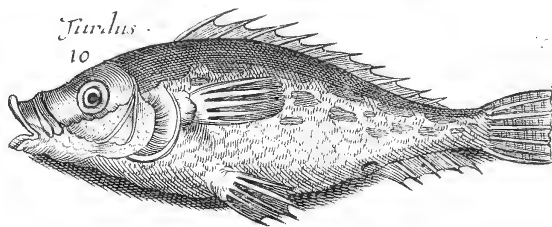

Turdus. Krametfisch.
5

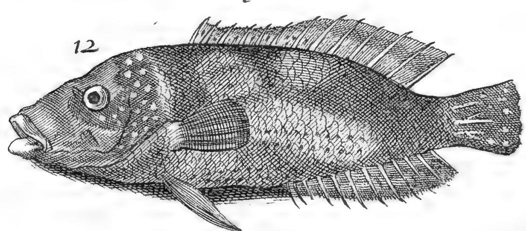

Turdus Meer Pfaw.
6

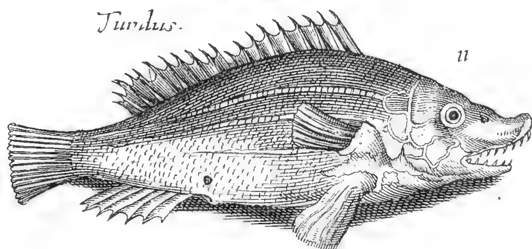

Turdus.
7

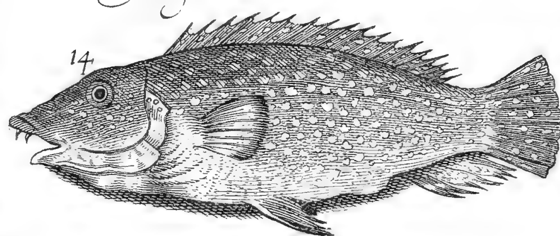

Turdus.
8

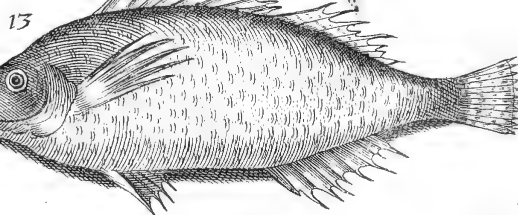

Turdus.
9

Turdus.
10

Pavo. Meer Pfaw.
12

Turdus.
11

Attagenus. alius.
14

Attagen. Lepras. Roter Kramet fisch.
13

neis rufis, sinuosis, certis spaciis dissitis. Cauda rufa punctis cæruleis, notata. Romæ & in Levino Insula frequentissimus est. *Quartus* circa Monspelium Psittacus, ab eadem colorum varietate dicitur. Dorso est nigrescente, pinna eius virescente. Ventre & lateribus flavescentibus. A branchiis ad caudam lineæ virides ducuntur. Pinnarum in ventre infimæ cæruleæ sunt. *Quintus* Gobionem flavum refert, hoc solo, quòd lineam albam ab oculis ad caudam ductam habeat, & maculis nigris, quibus Gobius aspersus est, careat, distinctus. *Sextus* quinto est similis, nisi quòd huic rostrum sit longius & aquilinum, & linea ab oculis ad caudam ducta cærulea. *Septimus* coloribus variis est insignis, dorso aureo, viridibus maculis consperso, ventre candicante, lineis rufis & tortuosis, nullo ordine dispositis notato, labris viridibus. Cauda & pinnis magna ex parte cæruleis. Branchiarum opercula purpureum quiddam habent. forte Scirrhis Wottoni. *Octavus* solis lineis in ventre sese intersecantibus ab isto distinguitur. *Nono* color est viridescens & flavus, linea ab oculis ad caudam alba, cum multis aliis auri coloris confunditur & obliquatur. *Decimus* colore est viridi. Extrema operculi branchiarum & pinnarum ventris purpura sunt. Oculi sunt rufi, os parvum, venter ex albo flavescit. A Monspeliensibus. Menestrior, hoc est Tibicen vocatur. *Vndecimus* inter Turdos maximus, ad Lupi magnitudinem accedit. Colore est rubricæ, qua pro terra Armenia utuntur. multis nigris & magnis maculis respergitur. Ventre plumbei coloris. *Duodecimo* caput est cæruleum, dorsum virescens. Linea viridis & tenuis, à branchiis ad caudam porrigitur, in extremitate macula rotunda insignis. Quem Gesnerus observavit, ita ab eodem describitur. Dorsum & laterum dimidia pars superior, fusci sunt coloris, maculis crebris, subnigris, variantibus. Lineæ: Inter Saxatiles esse Galenus & Diocles nos doceure. Non quælibet tamen Saxa amat, sed quæ prope littora sita, musco & alga obducantur. nec longè ab hoc domicilio recedit. In Ponto cum Merula *d* desideratur. Non solis herbis vel alga *vivere*, sed interdum pisciculis, loliginibus, & aliis crustaceis pasci, Salvianus author est. Hyeme aliorum saxatilium more latere aiunt. quo tempore etiam fœtificant. A Merula specie non differre, hunc marem, illam fœminam esse, inter Oppiani errores poni potest. Singulare idem *e* in eis coniugalis amoris exemplum, notat. Mortuo marito progressæ de thalamis fœminæ, errant, communemque cum iisdem mortem oppetunt. Carnem habent mollem, teneră ac friabilem, ut Galenus prodidit. Trallianus cibum fastidientibus eum commendat, & Ptisannam marinam vocat. Platina quovis modo coqui, sed assum sinapum requirere scribit.

d *Plin. H. N. l. 9. c. 15.*

e *Oppian. Halieut. l. 4. v. 240.*

ARTICVLVS III.

De Pavone Salviani, & Leprade.

PAvo piscis, quem Salviano debemus, cuius & *a* Ambrosius & Isidorus Hispalensis meminere, diversus est à Pavone *b* Philostrati, qui in Phaside Indiæ flumine reperitur, & cæruleas quasdam cristas, squammas versicolores, caudamque auream in quamcunque voluerit partem versatilem, habet. Romæ *Papagalo*, à Lusitanis *Budia* vocatur. Bilibris sæpè est, ad cubiti mensuram perrarò ascendit. figura corporis, lacustri Tincæ absimilis non est. Squamvis latis tegitur, & variis coloribus depictus est. Corpus enim ferè totum, inæquali varietate viret. Ventris pars posterior viret ex albo, anterior ex albo livet. dorsum & cauda, ex viridi nigricant. latera ex viridi partim flavescunt, partim livent. *Caput* quod crassum est ex cæruleo viret, maculis

TAB. XIII. 12.

a *Ambros. Hexam.*

b *Philostratus l. 3. de vita Apoll.*

quam plurimis rubentibus, nonnullisque cæruleis piscem totum nulla habita ordinis ratione pingentibus. *Rostrum* extensum, sed non acutum. *Labia* crassissima, quorum superius duplex apparet. *Oculos* magnos & aureos. *Branchias* utrinque quaternas, & juxta eas *pinnas* latas & rotundas, duasque alias minus latas in ventre. In dorso una satis longa erigitur, cuius anterior pars stricta & aculeis munita est: posterior latior & aculeorum expers.. A podice, qui in medio ferè ventre una quoque, duobus aut tribus innixa aculeis, per imum ventrem ad caudam explicatur. *Cauda* in unam pinnam latam ac ferè rotundam violaceam & maculis atque lineolis plurimis cæruleos insignitam desinit. *Interiora* si spectemus, *ventriculum* habet magnum, appendices multas, *intestina* ampla, *hepar* subalbidum, cui fellis vesicula hæret. *Lienem* subatrum. *Victus* ipsi præter algam, & alia marina excrementa, pisciculi. Solitarius est, & sæpe singuli capiuntur. Verno inprimis & autumnali tempore, fortè quod æstate ab caloris, hyeme ob frigoris impatientiam lateant. Ignobilis inter cibos censetur.

TAB. XII. 13. *Aldrovand. de Piscib. l. 1, c. 5.*

LEPRAS seu *Psorus*, quod iisdem præditus sit suggillationibus quibus qui lepra & psora laborant, sic ut nonnullis, sed metuo ne perperam videtur dictus, *Lelepris* Latinis, si vera prodit Rondeletius dicitur. Ex Turdorum est genere. Vix ad dodrantem in mari Adriatico excrescere solet, cum pedem & amplius in Oceano excedat. Totum corpus habet maculis nunc cancellatis, nunc rectis, nunc in obliquum sparsis variægatum. *Squammas* ad oram rubore suffusas, latas. *Caput* non ita multis coloribus cancellatum, quod lineas hinc inde ductas, ex cæruleo, viridi, ac rubro mistas, ostendit. *Oculos* parvos, rotundes: iridem oculorum aëri similem, quam si quando in gyrum contorqueat, cyaneum, deinde aureum, tandem argenteum circulum in crystallini coloris fulgorem referre conspicias. *Os* ipsi parvum, *dentes* albi, acuti. *Maxilla* superior tubi in modũ cranio infarcitur, ut penè duo labia carnosa esse credas: *lingua* alba & penè soluta. Continuam tergoris *pinnam* gerit, sedecim aculeis munitam, atque aliam sub ventre ano vicinam. Omnes pinnæ transparentes sunt, molles, leves, rubro, cæruleo, viridi, & aliis coloribus maculatæ. Linea quæ piscibus utrinque latera dividit, nequaquam in hoc pisce recta procedit, sed à superiori branchiæ angulo arcuata, secundum tergus deducta est: mox ubi tergoris pinna desinit, illuc quidem linea reflectitur, & arcuatur, deinde rectà per mediam caudam defertur. Quantum ad *internas partes* peritoneum habet album, *hepar* ex pallido lacteum, ad sinistram magis protensum, tribus lobis, uno tantum longo duobus brevibus, constans. *Lienem* planum, oblongum, minoris digiti magnitudine, rubrum. *Intestina* eiusdem capacitatis, ut propriè stomachus in eo videri non possit, semel à stomacho ad anum revoluta, multisque omentis obducta. *Lactes* copiosas, & vulvam bicornem. Hanc ex Bellonio, qui eundem cum *Marzapani* dici credit, fortè quod æquè in deliciis ob carnis suavitatem appetatur, ac panis Martius vulgò dictus. Est tamen alius Marzapanis piscis, qui *Rosa* dicitur, & totus maximè in dorso rubet, minus in ventre. TAB. XIV. 1.

ARTICVLVS. IV.

De Merula.

MErula, Oppiani interpreti & Apicio *Merulus*, Plinio medico prodente Bellonio *Piscis Aspratilis*, Venetis *Tinca marina*, Græcis κόσσιφος & κόσσυφος dicitur. De illius colore dissentiunt authores. Numenius apud Athenæum *a Nigram* cognominat. Oppianus αἰθώνα. Varinus μελανόσικλον, vocant. Salviano & Rondeletio ex colore Indico & cæruleo nigricant. Hic & sexu distinguit, in mare, colorem ad violaceum magis accedere, fœminæ ex vario nigrescere, scri-

TAB. XIV. 2.

a Athen. l. 7.

ſcribens. idem colorem Indicum aut purpureum exſaturatum nigrum ab antiquis vocari, quod purpuram nigram. Circæam flore nigro, qui tamen purpureus eſt, aut Indicus, prodidit. invenitur & quoddam genus dorſo nigro, ventre Indico, quibuſdam partibus cæruleis. *b* Aldrovandus totum viridem exhibet. Virentē & Ovidius reliquit. Colorem mutare apud *c* Ælianum legimus. Omnes in eo conveniunt Tincas figura corporis referre, & ſquammas latiores quam Turdum, vertebras dorſi valdè erectas habere. Hoc vnum in eius Anatomia dignum occurrit, quod cum *hepar* habeat album, in duos lobos grandes diviſum: fel tamen exerat tenui vaſculo incluſum, & reuolutionibus duplicatum, cuius longitudo eſt ſeſquipedalis. Quam Aldrovandus deſcribit, magis in cauda, obſcurius in dorſo vireſcit. pinnarum extremitates cæruleas, branchiarum opercula in fine rubentia habet. Oculorum pupillam circulus ruber, rubrum cæruleus ambit. Inter Saxatiles inque Petris ſtabulantes ab *c* Ariſtotele & *d* Plinio referri certum eſt, quibus & *e* alij accedunt. Pōtum *f* tamen non intrant. *Veſcuntur* iiſdem quibus Turdi. Comeſtum vero *g* primo tentant & premunt, mox iacere ſinunt. vbi non palpitare viderint, devorant. *Generationem* quod ſpectat, marium *h* quiſque cum multis congreditur fœminis. Medicam aut Perſicam vitam agere diceres. Zelotypia ſemper vehementer laborant mares, cum partus tempora inſtant maximè. Fœminis domi quieſcentibus, incubant quaſi illi foribus, ne inſidiæ tendantur. ſub crepuſculum veſpertinum (nocte fieri ſcribit *i* Oppianus) intermiſſa cuſtodia, cibum exquirunt. ſolæ coniugum quæ ſunt intus, algas in cavernis & circum petras ad victum reperiunt. Mortuo mare, foras egrediuntur, quæ ſemper antea domi manebant, fœminæ. Impetuntur à Squilla. ideo piſcatores, cum eos fœminas obſervare vident, Squillam vivam hamo affixam demittunt. Merulus, dum ſe de illo vlturum ſperat, arripit, ſic capitur, & exigui animi voluptas fit vltio.

b Aldrov. l. 1. de Piſcib. c. 6.
c Ælian. H. A. l. 12. c. 28.
c Ariſt. H. A. l. 8. c. 15.
d Plin. H. N. l. 9. c. 15.
e Columel. de R. R. l. 8. c. 16. Ælian. H. A. l. 1. c. 14.
f Plin. H. N. l. 9. c. 15.
g Ælian. H. A. l. 1. c. 15.
h Ælian. H. A. l. 1. c. 14.
i Oppian. Halieut. l. 4. v. 190.

ARTICVLVS V.

De Iulide.

IOυλὶς piſcis Syneſio ἴουλος, Hermippo Smyrnæo *Hicca*, quo nomine Hermolaus Sturionem intelligi arbitrabatur, aliis *Iurella*, & *Iura*, dicitur. Quia non vna ipſorum ſpecies, ideo in deſcriptione variari, non mirum. Rondeletio digiti non excedit magnitudinem. Varius eſt, dorſo violaceo. Squammis tegitur parvis pinnarum numero, ſitu, labiis, dentibus recurvis, cauda, aliis ſaxatilibus eſt ſimilis. A capite ad caudam ſubauream lineam ductam habet, hinc inde roſtri modo dentatam, cui pars quæ ſubeſt colore eſt cæruleo, ventre candido flaveſcente. Bellonius addit, corpore eſſe gracili & oblongo; tanto in tergore *colorum* varietate, vt in eo iridem vtrimque depictam videas. Squammis tenuiſſimis, multorum colorum, ſuper quibus ductæ lineæ rectæ, cæruleæ, virides, melinæ, rubræ ac fuſcæ apparent, contegi. Caudam rotundam habere. Salviani deſcriptio iſta eſt. Iulis roſtro eſt acuto, &c. Saxatilibus accenſeri ex Oppiano *a* colligimus. Antipoli & in toto Liguſtico ſinu frequentiſſimum eſſe nec Adriatico mari infrequentem Rondeletius prodidit. *Veſcuntur* minoribus piſciculis, & eorum inopia, alga. Voraces Numenius teſtatur. Singulares in ſaxis vivere prodidit cum Salviano Bellonius, gregales facit *b* Ariſtoteles. Cavent ſibi ab hamo, haud tamen eſcam ſæpè præripiunt. Os veneno refertum habere, & in piſcatu urinatores & piſcatores pertinaciſſimè perſequi, eorumque ſanguinem appetere, *c* clarè ab Oppiano & *d* Æliano affirmatur. Lævia, quæ in adverſum Aldrovandus protulit. Ægris in albo iure elixari, ſanis in ſartagine frigi & aſſari prodidit Salvianus, fortè ſi caput amputatum,

TAB. XIV. 3.
a Oppian. Hal. l. 1. v. 124.
b Ariſtot. H. A. l. 9.
c Oppian. Halieut. l. 2. v. 434.
d Ælian. H. A. l. 2. c. 44.

e Dioscor. in facile parabil.

tum. Ius alvum emollire apud Dioscoridem; vrinas apud *e* Plinium reperio.

ARTICVLVS VI.

De Phycide.

TAB. XIV. 4.

PHycis, qui forte à Phycene solo sexu differt, *Fuca* Theodoro, dicitur. Nostri temporis Græci *Phycida*, vt Gellius ait, *Phocida*, vt Rondeletius, *Phyceam* vt Massarias, *Pephycatismenā* vt Hermolaus, *Lampianam* vt Bellonius, appellant. Nomen, quod in musco marino (φύκ⊙ βρύον ἐρυθρὸν θαλάσσιον Neophyto & aliis) nidificet, invenisse creditur. Idē est cum Tinca marina & pisce Ficu, Romæ vocato. (nomen huic quod passi ficus instar, carnis sit mollissimæ & succiplena) Rondeletio refragatur Salvianus, & illum ipsum esse, qui ob magnam cum Perca marina similitudinem Percia dicitur, contendit: nec abludit Aldrovandus. Sane æque repando est vterque tergore, color idem est. Rostro acuto & extento, pinnarum situ, numero, & figura conveniunt. Non credendum tamē eosdem prorsus esse. Caput crassius Phycidi os maius, maioribusque dētibus in superiore maxilla munitum. Venter non ita prominet. Pinnæ parvis & ruffis maculis non insigniuntur. Lineis transversis nigricantibus, quibus Percę latera notantur, caret. In capite & branchiarum operculis, lineolæ & puncta quædam cærulea, conspiciuntur. Marem nigriorem & squammis amplioribus dixit *a* Aristoteles, sed nec idem perpetuo color. Verno tempore fatur, reliquis dilutior videtur. Quod ἀκανθοσεφῆ apud Athenæum dicit, de aculeis quibus dorsi vel imi ventris spinæ horrent intellexisse, dicendum est. quia nunquam palmi magnitudinem excedunt, ideo φυκίδια ab Aristotele dicuntur. Bellonius non vnum genus esse ostendit. Vidisse enim se fuscos, rubentes, virides, πολύχροας testatur. Addit, omnes pinnam tergoris continuam, duodecim aculeis, munitam, rursus ad branchiarum latera vtrinque vnam, & sub ventre duas, quarum singulæ squammis tegantur latis, firmis, sæpe vliginosis, gerere, dentes in superiori maxilla vtrinque ad latus unum vel duos videri; in inferiore plures; retro in maxillis molares multos. Omnibus lacteum est *jecur*, ad sinistrum magis extensum, fel lateri dextro, oblongo folliculo inclusum, colore subluteum, incumbit. Inter saxatiles Aristoteles, Plinius & Diocles posuere. λιμενιτην Suidas vocat. & Ovidius inter littorales recenset. Luto, alga, & museo, quod *b* καύλιον, vocatur, *vescuntur*; & quanquam cætera abstineant carne: squillas tamen sæpissime appetunt: Parituræ, *Nidum* † ex alga sibi construunt, in eoque pariunt. Sic fœtus contra tempestates tuentur.† Bis anno parere *c* Aristoteles author est, Eunuchos apud Oppianum dici falsum. Cynædum enim piscem illis verbis verecūdo circumscribit. Laudantur à Xenocrate in *cibis*, Diphilo etiam ἁπαλόσαρκα ἰχθύδια καὶ εὔφθαρτα, *teneræ carnis pisciculi, ac faciles concoctu*, dicuntur. Sed & *d* Hippocrates inter raram & levem carnem habentes recenset, eūq; viri mulierosi, seu ἀνδρὸς † θηλύφρον⊙, ἐπωνυμίαν & cognomentum à piscatoribus ferre, innuit. Recēsentur & in Cotyis Thracum Reges convivio. hodie procerum patinas raro implent.

a Aristot. H.A.l.6.c. 13.

b Arist. H. A.l.8.c. 2.

† Arist. H. A.l.8.c. vlt

† Plutar. de solert. animal.

c Arist. H. A.l.6.c.13.

d Hippoc. 2. de vict. ratione.

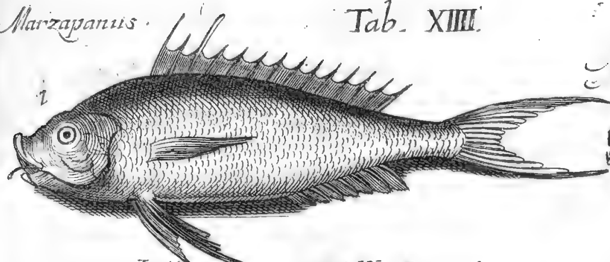
ARTICVLVS VII.

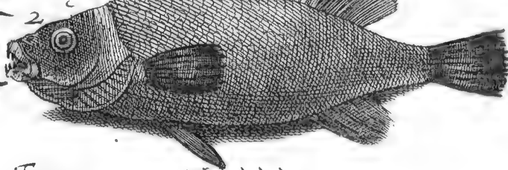
De Perca marina.

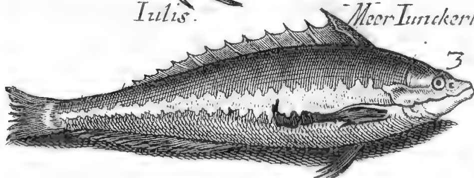
TAB. XIV 5.6. &c. Aldrovand. de Piscib. l.1.c.9.

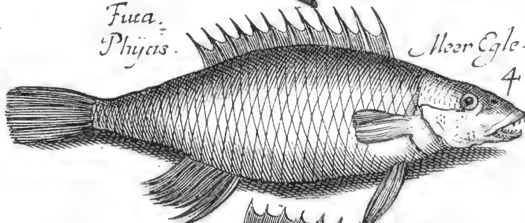
PHycidi PERCAM, quæ Græcis πέρκη, Dioscoridi & Paulo Æginetæ περκὶς, licet Plinius in piscium catalogo pro diversis habuisse videatur, dicitur, & nomen à colore, quē Græci περκὸν dicunt, fortita est, propter similitudinem de qua superius subiungemus. Nota ipsi cum paucissimis piscibus communis, quod trāsversis per tergus lineis conspergatur. Propter istam varietatem Aristoteli est. γραμμαποίκιλ⊙, vt apud Athenæum invenies, quod eadem vivida, ἀνθεσι-

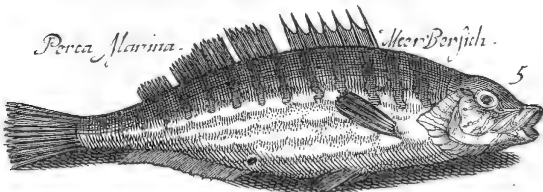
Tab. XIIII.

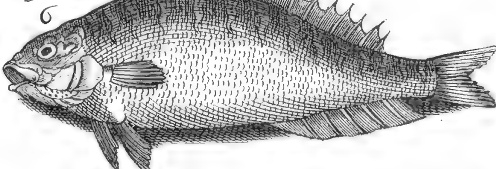

Marzapanus.
1

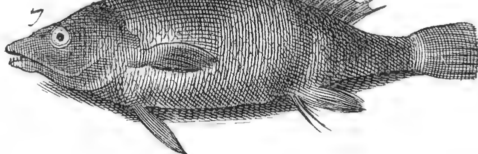

Merula
Meer Amsel.
Amselfisch.
2

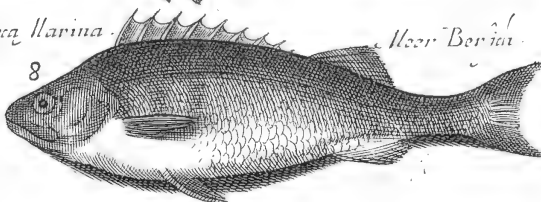

Iulis.
Meer Iunckerlein.
3

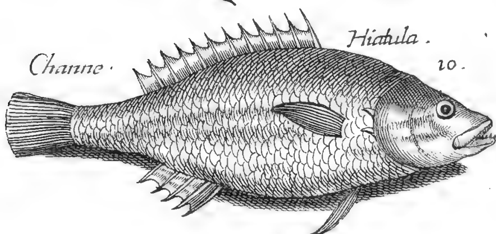

Fuca.
Phycis.
Meer Egle.
4

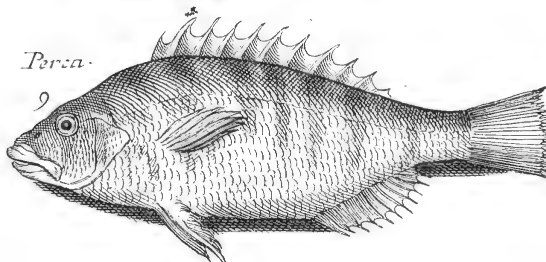

Perca Marina.
Meer Bersich.
5

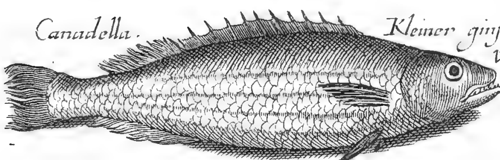

Perca Marina.
6

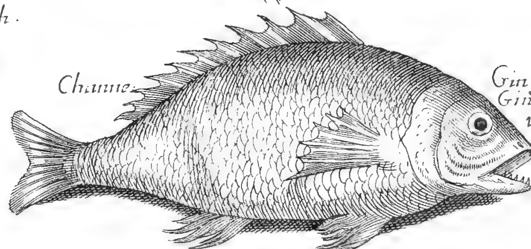

Perca
7

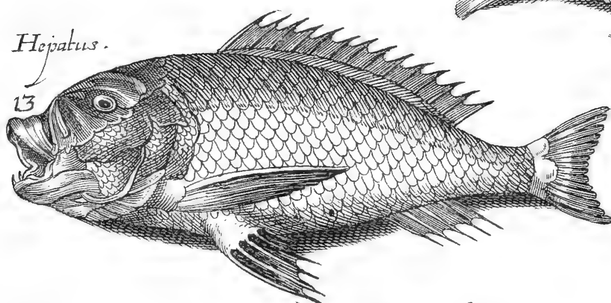

Perca Marina
Meer Bersich
8

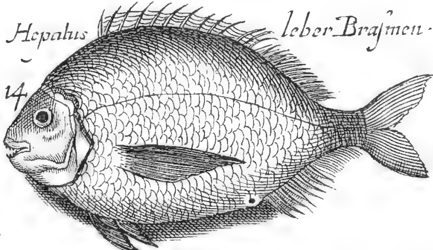

Channe.
Hiatula.
10.

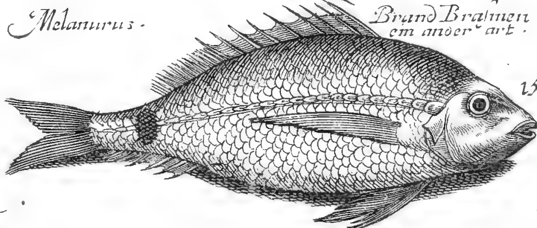

Perca.
9

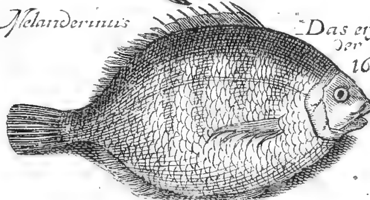

Canadella.
Kleiner ginfisch.
11.

Channe.
Gin fisch
Gin maul.
12.

Hepatus.
13

Hepatus
leber Brasmen.
14

Melanurus.
Brand Brasmen
ein ander art.
15

Melanderinus
Das erste geschlecht
der brant brasmen
16

ἀνθέστιχρώς Matroni Parodo dicitur. Duo vero ipsius sunt *genera*, *Fluviatile* nempe, de quo postea, & *Marinum*. *Marina* nunquam ad eam ad quam fluviatilis magnitudinem excrescit. Ex colore veluti sanguineo nigricat, & vnam duntaxat eandemque continuam pinnam in tergore habet. Squammis tegitur parvis. Venter livet, latera purpurant. tergus ex flavo nigricat. Aldrovandus tres proponit. *Primæ* caput, pennæ, cauda ex rubro flavescunt, seu potius aureo perfunduntur. Supremum dorsum ferrugineum est, deinceps flavescit, mox per latera & ventrem albicat quidem, cæterum maculæ amethistinæ albedinem operiunt. Pinnarum tergoris nervi argenteo colore, reliquarum & caudæ aureo perfunduntur Lineæ transversales quæ à dorso per latera descendunt, ad instar labentis ex alto aquæ, argento emicant. *Os* habet intus album, labra rubicunda. *Altera*, quæ Maioris nomine venit, rostro intus & extra rubet, in ambitu flavescit. Tergus rufescit. latera & venter albicant. Squammarum extremitates rubent. dorsi pinna tota, & tota fere in extremo crocea. qua Uropygio hæret, dorso concolor est. Branchiarum opercula flava, latis vermiculatisque lineis cineritiis conspersis suggillantur. *Tertia* insigniter dentata est. Tergus & caput ex cinereo flavescunt. Pennæ & cauda nigricant. Latera cærulea. Venter ad amethistinum inclinat. Lineæ laterales obscurè rubescunt, quæ vero à branchiis ad caudam feruntur, in dorso rufæ sunt, reliquæ virides. *Degit a* circa muscosa & algosa saxa. Ad littora Oceani Germanici dum, reperiri Albertus scribit, de petrosis duntaxat & asperis id intellexisse credēdus est. Saxatilem esse ex Galeno, Plinio, *b* Oppiano, & Diocle clarum est. Carnibus *vescitur*. Tam mas quam fœmina saxatilium more hyeme *conditur*, quo tempore *c* quoq; *fœtificat*, Marsilius Ficinus celerrimi cursus esse prodidit. In *cibis* salubritatis laude resplendet, hinc proverbium vetus *d* ἄυλι πτερκῆς σκορπίον, cum optima post habentur: sed saporis insulsi gratia reiicitur. Plinius in *Medicina* invenisse usum testatur. Nam *e* cinerem è capite salsæ, addito melle, verendorum pustulas discutere. eundem admixto sale, cunila & oleo vulvæ mederi, & suffitione secundas extrahere prodidit.

a Oppian. Hal. l. 1. v. 121.
b Oppian. Hal. l. 1. v. 121.
c Arist. H. A. l. 8. c. 15.
d Zenob. Diogenian. & Suida.
e Plin. H. N. l. 32. c. 9.

ARTICVLVS VIII.

De Channe, & Canadella.

CHANNE Græcis χάννη si fœmina, χάννος si mas, dicitur: (χάννος & χάννη corruptū esse videtur) quibusdam *Hiatula* ab hiando nomen inditum habet, non quod moriens tantum hiet, vt Bellonius credidit, sed quod mandibulas ita constitutas habeat, & perpetuo hiare videatur. hinc Epicharmus μεγαλοχάμμονας vocavit. A Speusippo Percæ & Phycidi ob colorum varietatem confertur. Unde Aristoteles citante Athenæo, ποικιλέρυθρον μήλαιναν, & ποικιλόγραμμον appellavit. De figura nihil apud veteres occurrit. Tantam ei cum Perca similitudinem tribuit Bellonius, vt pisces pene eosdem esse credas, & pro iisdem vendantur. Salvianus rostri acumine, pinnarū situ, numero, & figura, oculis, branchiis, cauda, atque pictorato corpore, Percæ & Phycidi similem Channen prodidit mediocritate oris, paruitate dentium, tenuitate capitis, exiguitate Squammarum ouata totius corporis figura, Percæ. Colorum varietate, inferiore maxilla, & branchiarum aculeis, manifestè ab vtroque distinguitur. Tergus Channæ ex rubro minus quam illarum nigricat. *Venter* & latera violacea quodam albedine notata sunt. Pinna dorsi flavet, quæ vero in imo ventre est, & cauda, rufis maculis insignitur. Ab ore per branchiarum opercula & latera, rubræ quædam lineæ, neque æqualis latitudinis, neque æquis distinctæ intervallis vsq; fere ad caudā dedu-

Tab. XIV. 10. 11. 12.
Aldrov. d. Piscib. l. 1. c. 9.

deducuntur. Maxilla inferior non solũ rubet, sed superiore etiam prominentior est. ideo perpetuo hiare videntur. In posteriore branchiarum operculi parte duo sunt *aculei* albi & acutissimi, non magni tamen, quibus Phycides & Percæ destituuntur. Ventriculum & intestina ampla habet, *hepar* subalbidum. *lienem* subrubrum. *Calculos* in capite gerit, quod ex Bellonio habemus. *Locum* ipsi in
† *Arist. H. A. l. 8. c. 13.* pelago † Aristoteles assignavit; sed
a *Oppian. Hal. l. 1. v. 124.* *a* Oppianus in saxosis degere docuit. nec piscatorum experientia abludit. Sola carne *b vescitur* carcinis inprimis, & dum per impetum pisces insectatur, sæpe in os ventriculus † procidit.
† *Galen. de Natur. facult. l. 3.* *Sexus* discrimen *c* ambiguum in eis. Omnes enim vuluas habere traduntur. & omnes ouis capiũtur grauidæ. Rem se ita habere, ex plurimarum sectione Rondeletius didicit, inusitatumque hunc conceptum plurimæ horum piscium fœcunditati adscribendum retur. Mare oua perficit, & vice maris fungitur. De Canadella, (sic Martegue stagni accolis vocatur) sic Bellonius. Ligustico mari cognitissima Canadella elegantem ac varium habet colorem, &c.

b *Aristot. H. A. l. 8. c. 2.*
c *Arist. H. A. l. 6. c. 13. & l. 4. c. 11 Plin. H. N. l. 9. c. 16.*

Articvlvs IX.

De Hepato.

Tab. XIV. 13. 14. Piscem qui Græcis à colore & magnitudine hepatis Hepatus, à colore rutilo & subobscuro λεβίας vocatur, Hermolaus *jecur marinum*, Gaza *jecorinum*, Galeni interpres *jecorarium* nominat. Diuersum ab Hepato Æ-
a *Ælian. H. A. l. 15. c. 17.* liani, pisce *a* breui & oculis conniuentibus, cuius pupillæ ad cyanæum colorem accedunt, sequentia ostendent, An ille, qui ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς θαλάττη,
b *Ælian. H. A. l. 9. c. 38.* *b* habitat, quia ad natandum, quãuis magnus, segnis, circa latibula sua duntaxat volutatur, idem sit, affirmari vix potest. Descriptionẽ si spe-
c *Athen. l. 3. & l. 7.* ctes, Phagrum *c* Erythrinum & Hepatum pro similibus posuere veteres; sed illum rostro breuiorem, serratis dentibus, colore nigro, oculis habita totius ratione maioribus, cauda macula nigra insigni, corde trigono, eodemque quod de suprema forte parte, quam ἀυλὸν φλεβονευρώδα vocat Aristoteles, sumendum est, nisi de hepate potius id dici debeat, albo, felle nullo, additum: nec omissum calculos in capite gerere, solitarium esse, & paucas ventriculi *d* appendi- d *Aristot. H. A. l. 2. c. 17.*
ces habere. Hæ notæ an Belloniano, qui Gesnero describente. Piscis est undequaque fermè rubicundus, circa ventrem albicat, in dorso dimidia sui posteriore parte tribus maculis atris notatur, ultima caudam attingente addente Bellonio. Squammis integitur asperis. Dentes habet quã Phycidis obtusiores, qui pectinatim coeant. Calculos in capite gerit, penes lectorem sit iudicium. Aldrovãdus hunc cuius icon apponitur, ponit, & Rondeletii Hepatum, qui modernis Græcis δείπυρος, verum Hepatum esse opinatur. Et sane piscis est Pagro similis, oculis maioribus, quam pro ratione corporis vt Melanurus; colore obscuro seu ex cæruleo nigrescente, pinnarum numero, situ aculeisque Pagro similis, latiore maioreque cauda, in qua maculam Melanuri instar nigram habet. Dentes ipsi non lati sed rotundi & serrati, Branchiæ vtrique quaternæ, ventriculus cũ appendicibus quatuor magnus. Intestina tenuia, *hepar* album sine felle, *cor* angulatum, in cerebro lapides duo. Verbo, optime cum illo quem ex veteribus descripsimus cõgruit. *Moribus* videtur esse insulsis, & parum ad vindictam pronus, quod apud Athenæum facete Eubulus innuit. Carnis in medio duræ & mollis esse, apud *e* Galenum legimus. Frixi e *Galen. l. 3. de Alim. facult.*
& pauco sale aspersi in cibo sunt suauissimi. Hepar tritum & emplastri modo impostum, omnem tumorem & podagram sanare mentitur Kiranides.

* *
*

Arti-

ARTICVLVS X.

De Melanuro, & Alpheste.

MELANVRVS à nigredine caudæ quasi Nigricaudam voces, ita dicitur. falso *oculatum* Gaza appellavit, quia tanquam diversi pisces à Plinio ponuntur. An Plauti Ophtamiam recte dixeris, quod Rondeletius fecit, iudicio Tuo relinquo. μελανόγραμμον & πολύγραμμον *a* Athenæus dixit, quod nigræ lineæ latera eius pingant. Hicesius Sargo similem seu corporis figuram, seu nigram caudæ notam spectes, fecit: sed hæc & in sparo, qui ὀρροπυγόσικτος, invenitur. Palmi magnitudinem aliquando superat, nec amplius quam vnam vel sesquilibram pendit. *Squammis* tegitur, latis, nec facile decidius. Os habet parvum, dentibus parvis minutum. *Oculos* secundum corporis proportionem maximos ex cæruleo nigrescentes, pinnarum numero, situ, & figura, branchiis, & cauda cũ Aurata convenit, hæc latam ac nigerrimam notam habet, latera lineis nigricantibus à branchiis ad caudam deductis pinguntur. Ventre est subalbido: dorso ex cæruleo nigricante. Quantum ad *interranea Hepar* habet magnum, ex quo fellis folliculus pendet. Ventriculum medium. Cor angulatum, in ventre *vesicam* aere plenam, crassam, & densam. Quẽ Aldrovandus depinxit, & cuius hic Iconem damus, totus ex cæruleo amethistinoque nigricat, præter squammarum extremitates & extimum oculorum circulum, caudæq, initium, quæ auro resplendent, pinnæ nigricant. Uropygium supinum candicat, pronum intense violaceũ, & velut nigram maculam constituit, *Vescitur*, prope littora in arenosis locis *b* algæ. Ideo vix vere saxatilis dicitur. Ælianus *c* varias incolere sedes tradit. Bellonius in Oceano Gallico perrarum, in Mediterraneo frequentissimum. Iovius Romæ raro videri, sæpe Neapoli prodidere. Tempestate fervente *d* cibis quos è saxis eruunt vivunt, & abiectissima quoque, quæ alii pisces nisi vrgente fame non attingerent, sectantur; sereno mari in solo sabulo pabulum inquirunt, imo quia vagabundi pisces sunt, non vno solo pabulo contentos esse verisimile est. Sane in *e* Stabiana Campaniæ ad Herculis petram Melanuri in mare panem abiectum rapiunt. Timidissimos esse piscatores testantur, *f* hinc ἀδεένεες *g* Oppiano. Neque massa capiuntur, nec ad eum accedunt. Mari quieto, in ima eius sede ad petras & algas quiescunt, quocunque tandem tegumẽto protecti, fluctuante, cæteris ob impetum descendentibus, ad petras adnatant, & spumam ad sui tutelam tum sufficere, ac si natura edocuisset, nec tẽtari iratum à piscatoribus mare, arbitrantur. Hepate tamen caprillo, & massa ex pane & caseo facta capi, Tarentino & *h* Oppiano debemus.

Laudatur in cibo à Xenocrate, cui Hicesius *i* accedit: à Matrone Parodo reijcitur, illi forte si alga viscatur, huic si cœno & sordidis maris excrementis.

ALPHESTES piscis ab inveniendo, nescio quare dictus, *Cynædus* quoque quasi præposteræ libidinis studiosus (fama est *k* semper binos capi, & alterum alteri ad caudam comitem videri) vocatur.

In *Descriptione* variatur ab authoribus si calorem secteris. Veteres omnino cerei coloris, purpurascentes tamen, quibusdam in partibus faciunt. *Plinius* solos piscium luteos esse testatur. Apud *Rondeletium* & *Bellonium corpore* est Pagro strictiore, *figura* Mœnis similis, pedali magnitudine, *dentibus* serratis caninis similibus, *dorso* purpureo, cæteris partibus luteis, squammis in gyrum crenatis, multa scabritie horrentibus. A cervicẽ ad caudam spinas tenui membranà connexas, vnde μονάκανθος, habet.

Aldrovandus Cinædum totum fere Pagri modo rubentem, & aureis, argenteisque maculis exiguis, rotundis re-

Marginalia: TAB. XIV. 15. 16. — a Athen. l. 7. — b Columella R.R. l. 16. — c Ælian. H.A. l. 2. c. 17. — d Ælian. H.A. l. 1. c. 41. — e Plin. H. N. l. 32. c. 2. — f Ælian. H.A. l. 1. c. 41. — g Oppian. Hal. l. 1. v. 98. — h Oppian. Haleut. l. 3. v. 459. — i Athen. l. 7. Dipn. — TAB. XV. 1. 2. 3. — k Athen. l. 7. — Plin. H. N. l. 32. c. 11.

dis resperſum, quam Illyrici Sebenicenſes Cagnizam quaſi Catullientẽ vocant, profert: dat tamen & *alium* tergore amethiſtino, lateribus ferè cæruleis, ventre candicante punctis cæruleis notato, pinnis tergoris & retro anum viridentibus, illa etiam maculis rotundis viridibus inſignita. Cæteræ pinnæ & cauda ex aureo rubeſcunt.

Rondeletij Cinædo ſimilis eſt ille qui Venetis *Braſavola*, Luſitanis *Salmoneta* vocatur. Rufus eſt toto corpore, cauda lutea maculis fuſcis diſtincta, extremitate æquali non arcuata. *Maculæ* nigræ ad pinnarũ, quæ luteæ ſunt, iuxta branchias initia habentur. *Linea* ruffa à branchiis ad caudam tendit, punctis intercepta nigris. De natura Alpheſtis nihil planè occurrit, Rondeletius carne & ſubſtantia eadem cum ſaxatilibus eſſe dicit, tenera nimirum molli, & minime glutinoſa.

ARTICVLVS XI.

De Coracino.

TAB. XV. 4. 5. 6.
† Auſon. Epiſt. 4.
a Oppian. Halieut. l. 1. v. 139.
b Athen. Dipn. l. 7.

CORacinus, Gazæ, *Corvulus* & *Gracculus*, Salviano *Corvinus*, Auſonio † *Corvus*, Tarentino forte κορακινὰς, ſeu à colore nigro, vt Oppiano *a* placet, qui apud Vitruvium Coracinus; ſeu quod τὰς κόρας κίνει, quod pupillas moveat, vt Athenæo *b* viſum eſt, nomen ſortitus videtur, niſi forte illud amnico, hoc marino magis conveniat. An idem σαπέρδης, πλατισακὸς, Nili accolis πέλτη, Alexandrinis ἡμίνηρος, quod Rondeletius voluit, dictus ſit; an vero, quod Aldrovando probatur, Saperdæ nomen Coracino amnico Platiſtaci eidem profectę ætatis, Peltæ & Hemineri, Nilotico duntaxat ſit proprium, in dubio relinquo. μύλλον, non eſſe Dorionis apud Athenæum verba oſtendunt.

c Oppian. d. l.
d Ariſt. H. A. l. 5. c. 9.
e Plin. H. N. l. 32. c. 5.
f Athen. l. 8.
g Strabo. Geogr. l. 17.

In eo ponitur à Rondeletio cenſu, qui mare ſimul & flumina frequentant: quod & apud *e* Plinium, *f* Athenæum, & *g* Strabonem inveniri credit, ſed quia ſaxatilem eſſe ab *c* Oppiano & Ariſtotele proditum, & excitatis authoribus Coracinum dũtaxat in Nilo eſſe; quin quod apud Pliniũ legitur, Nilo peculiares, colligitur; nec vllum piſcem ex mari in Nilum aſcendere propter Crocodilorum metum, præter Mugilem, Aloſam, & Delphinum Strabo affirmat, duo potius Coracini vt Percæ genera dari credendum eſt, quam eaſdem anni & mari communes. Et ſane multos in Mæotide palude degere & Dorione: plurimos in lacu nõ procul Oceano è monte inferioris Mauritaniæ originem trahente ſtagnante, quam Nilidem vocant, ac Nili ortum credunt, ex Plinio diſcimus.

Quis *veterum* genuinus Coracinus ſit, haud tuto affirmari poteſt. Speuſippus Melanuro ſimilem, dixit. Ariſtophanes ob alarum nigredinẽ μελανπτέρυγον, Numenius ob varietatem linearum αἰόλην vocavit, A *recentioribus* quoque diverſimode deſcribitur. Bellonius pro eo piſcem mari & fluminibus communem ex Glaucorum genere, *Peſce Scarpa* Comenſibus nominatum, obtruſit. Rondeletius ſuum ita deſcribit. Coracinus piſcis eſt marinus &c. Salvianus duplicem dedit. *Prior* qui Romæ ſimpliciter Corvo & Corvetto dicitur, roſtrum habet breve & retuſum. Os &c. *Alter*, qui Corvo de Fortiera Romæ, Niger, iure merito, vt prior albus, quia multo minus nigricat, cenſendus eſt. *Roſtro*, *ore*, *Capite*, *oculis*, *pinnis*, *cauda*, totius corporis figura, & interaneis omnibus cum priore cõvenit; in eo diſcrepat, quod totus fere nigricet, aculeum, cui ani pinna inhæret, maiorem & validiorem habet. Pedalem magnitudinem nunquam ſuperat, & ſaporis ſuavitate, carniſque teneritudine inferior eſt. *Geſnerus* Corvulum colore rubro depinxit.

h Ariſtot. H. A. l. 9. c. 2.
i Ariſtot. H. A. l. 8. c. 15.

Inter *h* gregales ponuntur Coracini: hyeme *i latent*, nec niſi ſtatis diebus, iiſque ſemper capiuntur, quod & Rondeletius affirmat. Nunquam meſſe Tritici *pariunt*, ſed autumno fœtificant inter algas; longo temporis ſpa-

k Arist. H. A. l.8.c. 10 † Arist. H. A.l.8.c.19. Pallad. R. R.l. 4. Tit. 10.

ris spacio vterum ferunt, & inter minora *k* genera piscium celerrimo incremento perficiuntur. Anno squallente melius valere, quia per siccitatem tepor accidit, ab † Aristot. proditum est.

† Arist. H. A.l.8.c.vlt. l Rhodigin. Antiq.Lect. l.12.

An adversus arborum formicas polleant, quod ex *Palladio Cœlius l Rhodiginus*, qui pro Coracina pice, Coracinum piscem legi debere ait, affirmat, ignoro. Rondeletium certe experimẽtum fefellit, sed & huic, vero veterum Coracino fidem non tentasse, obiicitur. Meliores sunt cũ vterũ † gerunt. Nilotici marinis, elixis assi, præferuntur. *m* Hicesius, parum alere, facile excerni, succi esse mediocriter boni, dixit.

m Athen. l.7.Dipnos.

Vsum in Medicina quod spectat, lapides in capite repertos calculos cõminuere, vel pituitam ex qua calculi gignantur exsiccando vel ponderе seu pellendo, idque sibi experientia cognitum, reliquit Rondeletius.

N. Corvuli iconem refert Tab. 2.

ARTICVLVS XII.

De Exocæto seu Adonide.

Tab. XV. 7. 8. Athen. Dipn. l. 8.

EXOCAETVM, qui *Adonis* & *Cirrhis*, fortè & κίῤῥα, & κίῤῥυλ☉ aliis, inter saxatiles esse Athenæus testatur. Squammosus sit an lævis dubium. Nomen ab eo invenit, quod in littore seu sicco dormiat. Subruffum esse, corpore tereti, littoralis & pusilli Cestrei magnitudine, cui digitorum octo longitudo maxima est, pisciculo Hirco, (Mœnam marem, quo tẽpore dat operam soboli hunc putat Casaubonus) præter nigram sub alvo maculam quam Hirci barbam vocant, simillimum facit Athenæus, *a* inque eodem à branchiis in vtraque corporis parte lineam albam vno continuo tractu ad caudam vsq; duci addit. Rondeletius sequentem Iconem pro Adonide posuit. Piscis vero est semipedali magnitudine, forma tereti ὑποπύῤῥ☉ secundum Athenæum, secundum Oppianum ξανθὸς, seu colore aureo, partibus quibusdam virescente, magis rubescente aliis. *Corpore* Mœnis iam fœtis aut Gobionibus similis *Branchias* habet parvas, à branchiis ad caudam lineam candidam continuam.

a Athen. Dipn. l. 1.

Miratur eum Arcadia, tamen & in littore Monspelium stertentem, sæpissimè vidit Rondeletius. Quod vero Exocœtum circa Clitorium vocalem & sine branchiis tradit *b* Plinius, impossibile videtur, & habere ostendimus. Nec quicquam de istis *c* Pausanius de vocalibus in Arcadia creditis duntaxat agit, & diversus ab Exocæto marino fluvialis ποίκιλ☉. Diutinæ in sicco *vitæ*; quod magna aeris copia aqua suffocari possit, ob rimæ branchiarum angustiam non trahatur, causa, *d* Rondeletio. Propter eandem & Anguillas diutissimè etiam sub terra vivere, credit: sed, quia in aqua, quæ frigidius elementum, sueti vivere pisces; & anguillæ sine ea senis diebus *e* Aquilone spirante, qui frigidior ventus est, Austro paucioribus; reliqui diutius verno quam æstivo tempore vivunt; difficulter, nimia aeris frigidi attractione extra aquas lædi posse pisces, persuadere poterit. *Vide e Scaligerum.*

b Plin. H. N. l. 9. c. 19. c Pausan. in Arcad. d Rondelet. l. 4. de piscibus marinis c. 9. Plin. H. N. e l. 9. c. 19. e Scalig. Ex. 273.

ARTICVLVS XIII.

De Sciæna sive Vmbra, & Glauco Bellonii.

Tab. XV. 9.

PIscis qui Græcis vulgò σκιαδίνα, Xenocrati σκίας, σκιαδεὺς & σκιαδῆα. Græcis modernis σκί☉, nonnullis μυλοκόποι☉, is alicubi *Ovis marina*, communiter Latinis *Vmbrina* & *Vmbra*, seu à colore nigrescente, quam vmbrosum Isidorus, luteum Ovidius vocat; seu à lineis quibusdam obliquis à dorso descendentibus aureis & obscuris, quæ aliarum apparent vmbræ; seu quod dum movetur adumbrantem quendam oculis colorem iridis in morem rutilet; seu à proverbiali ioco, quo σκίαι dicebantur, qui non vocati ad convivium veniebãt, quasi multi convivas secuti essent, cum de hoc pisce edendum erat, dicitur.

Aldrov. de Piscib. l. 1. c. 17.

Piscis est cetaceus, LX. plærumque librarum, quatuor plus minus cubitos longus. *Squammæ* eius veluti obliquæ apparent, in Oceano nigriores & quasi opacæ; in Mediterraneo argentei, aurei, atque interdum ab his varii coloris, iridem dum piscis agitur imitantur, quod Bellonius prodidit. Rondeletius ei lineas obliquas quasdam aureas, manifestas, alias aliarum veluti vmbras attribuit. Aldrovando fere vnicolor est, tota videlicet ferruginea, in dorso, supremo capite, pinnis, & cauda obscurioris coloris; in ventre, lateribus, & branchiarum ossibus dilutioris, quia ad amethistinum inclinat. Salviano, dum parva est argentea ferè tota apparet: maior facta, ventre argenteo, dorso verò & lateribus subliventibus ac veluti opacis conspicitur. *Caput* ex descriptione Salviani habet magnũ: in dorso duas *pinnas*, quarum prior octonis aculeis, nullis altera munitur, ad branchias, quas quaternas utrinque habet, vna vtrinque enascitur; duæque aliæ in ventre conspiciuntur, imo ab ano vna alia hæret. Coracino tam similis est, vt ichtyopolæ vnum pro alio substituant, magnitudine differunt. Sed & pro Glauco supponitur, in eo diversus, quod *dentes* in oris ambitu raros, firmos, acutos, prominentes, terretes, caninis longiores, & graciliores, quæ habeat; (negant habere Aldrovandus & Rondeletius) quorum superiores inferioribus maiores, sic maxillæ inhærent, vt ipsius pars esse videantur. De *Verruca* sub mento cõtroversum: affirmant quidam habere, negant alii. *Caudam* in angulos veluti desinentem gerit, vt Scari & Iulides. *Calculos* in capite habet prægrandes, quorum Aristoteles & Plinius meminere; *ventriculum* magnũ & carnosum; *intestina* mediocria & pinguia; *jecur* pallidum, ex quo fellis vesica pendet. Lienem subatrum.

Arist. H. A. l. 8. c. 19. Plin. H. N. l. 9. c. 16.

Marinum piscem omnes fatentur, sed de *loco* non conveniunt. Arenosos gurgites melius eas pascere, Columella prodidit. Oppianus petræã cognominat, & saxa herbosa incolere asserit, hisce & Galenus accedit.

Columel. R.R. l. 8. c. 16.

Quia perraro plures capiuntur, *solivaga* potius quam gregalis esse creditur. *Carnivora* & agilis, & propter lapides in capite frigoris impatiens. Dum caput recondidere, latere se totas Struthionum & Phasianorum instar, putant. Oppiani id fide asseritur. Cibos quod spectat. Inter nobiles ab Ennio, Epicharmo, & Numenio pisces numeratur. Romæ inter sapidissimos, canicularum inprimis tempore censetur, & pari tum cum Siluris precio venundari solet. Capita Triumviris rei Romanæ conservatoribus dono dantur, de quo faceta est apud Iovium de Tanusio historia. Apud Pictones ex aceto & cæpis minutim concisis editur. Salvianus cum læucophago comestam, caryophillis transfixam, ac verrubus assatam laudat. Archestratus gulæ suo tempore procerum princeps, nobilem capitis conditurам multis carminibus expressit. De *Carnis* salubritate non conveniunt Authores. Galenus Philotimum quod eas mollis carnis piscibus adnumerarit, reprehendit. Xenocrates bonum ex eo nec admodum copiosum succum generari, & saporis esse iucundi scribit.

Oppian. Halieut. l. 4.

Galen. l. 3. de Alim.

Invenit & in *Medicina* usum. *Interanea & squammæ* combustæ, pannos teste Plinio discutiunt. *Lapides* argento inclusi tanquam colicæ amuletum gestantur. Non emptos, sed dono datos gestari debere, nugacis vulgi delirium est.

Plin. H. N. l. 32. c. 11.

GLAVCVS Bellonii pelagius est piscis, ex eorum qui plures patinas implent numero, Lutetiæ invisus, Genuensibus frequens, apud quas *Fegarus*, vt apud Venetos Corbetus, quasi Corvulus dicitur. Massiliensibus & Romanis nullo alio quam *Vmbrinæ* nomine venit. Ita de eo Bellonius.

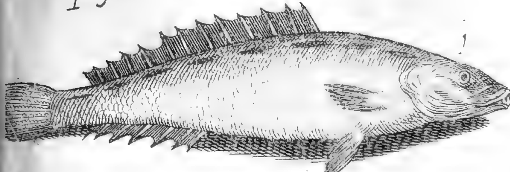
TAB. XV. 10.

* * *

ARTI-

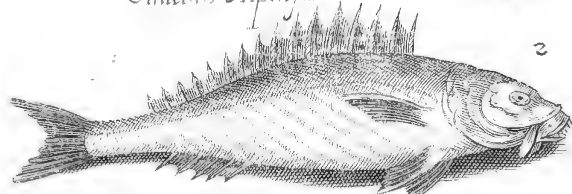
Alphestes Cinædus. Steinfisch.

1

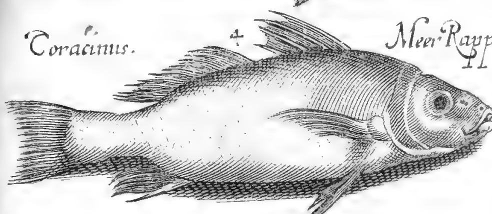

Cinædus Alphestes.

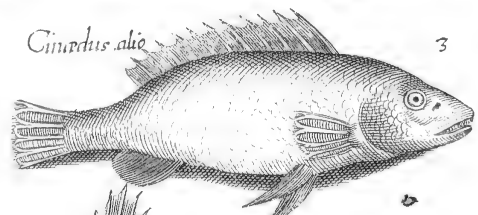
2

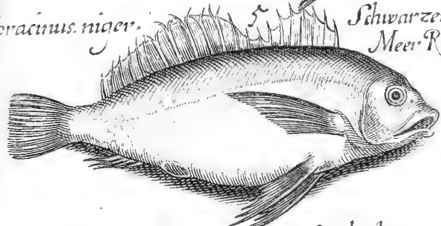
Coracinus. 4 Meer Rapp Se rapp.

Cinædus alio. 3

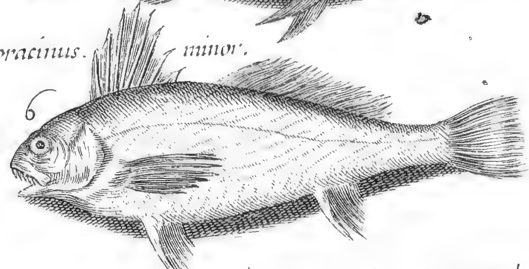

Coracinus niger. 5 Schwarzer Meer Rapp.

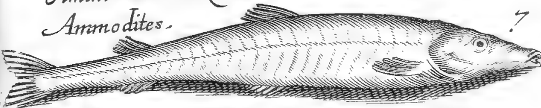
Coracinus. minor.

6

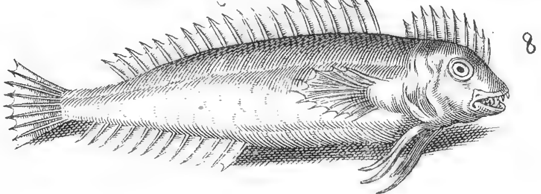
Ammocætus. Exocætus Sandaal.
Ammodites.

7

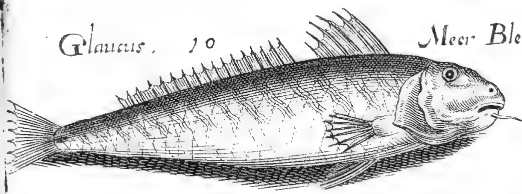

Adonis Exocætus Bellonii alaudis adnumerandus.

8

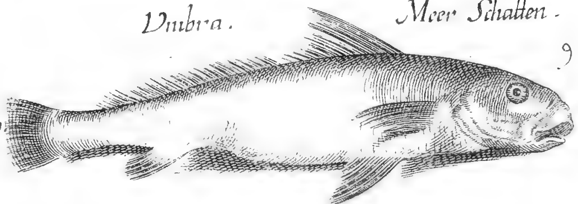

Glaucus. 10 Meer Bleuling.

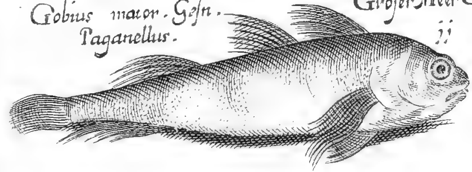
Umbra. Meer Schatten.

9

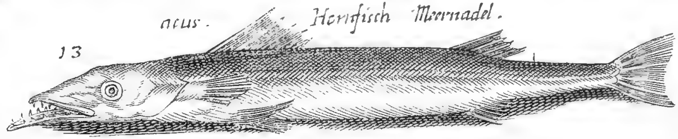
Gobius maior. Gesn. Groser Meer Gropp.
Paganellus.

11

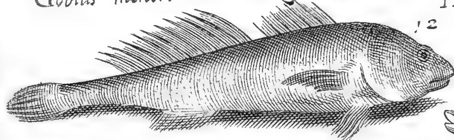
acus. Hornfisch Meernadel.

13

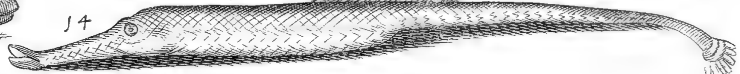
Gobius minor. Kleiner Meer Gropp.

12

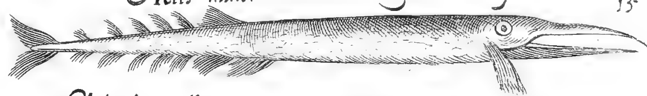
Acus. alia Species. ein ander Hornfisch. Meer Nadel.

14

Acus minor. Kleiner Horenfisch.

15

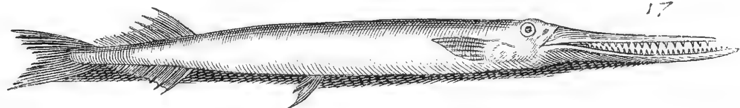

Acus. maior Meer Nadel der grosser. 16

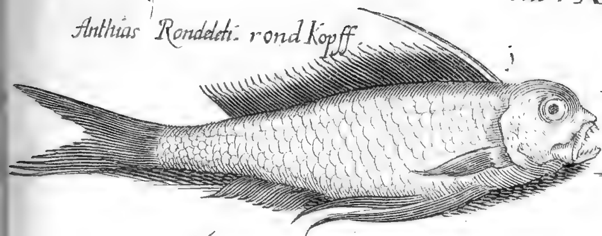

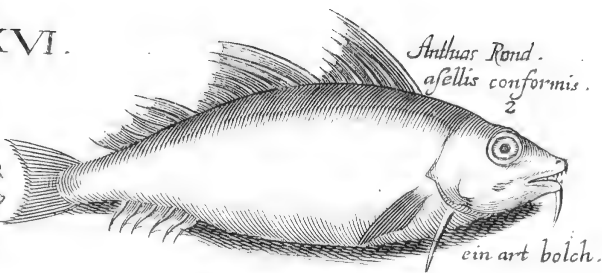
Acus alia Meer Nadel ein ander art.

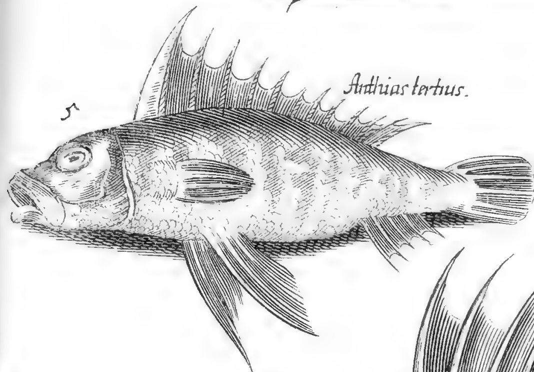
17

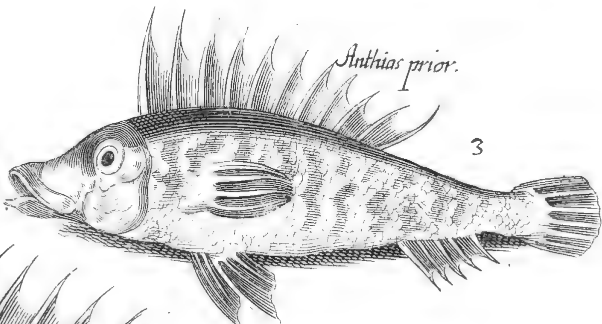

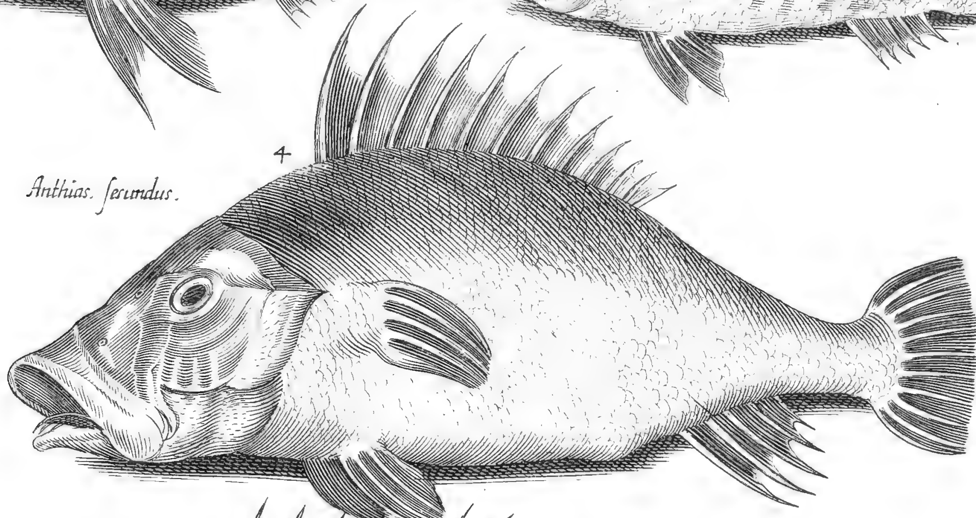
Tab. XVI.

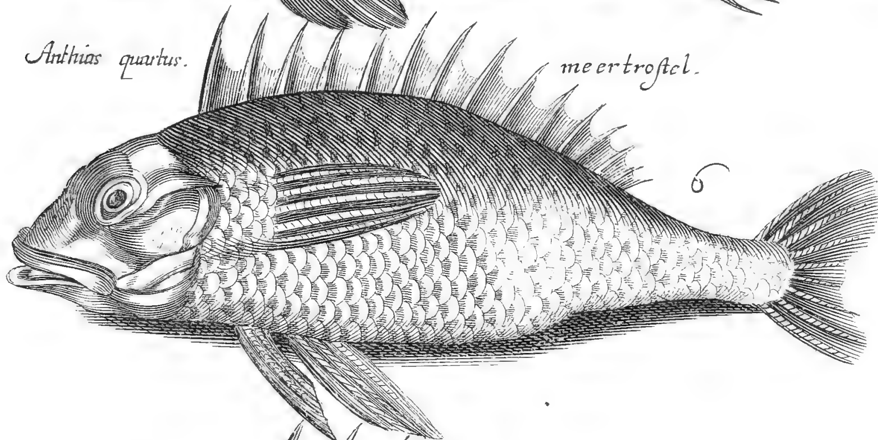

Anthias Rondeleti: rond Kopff.
1

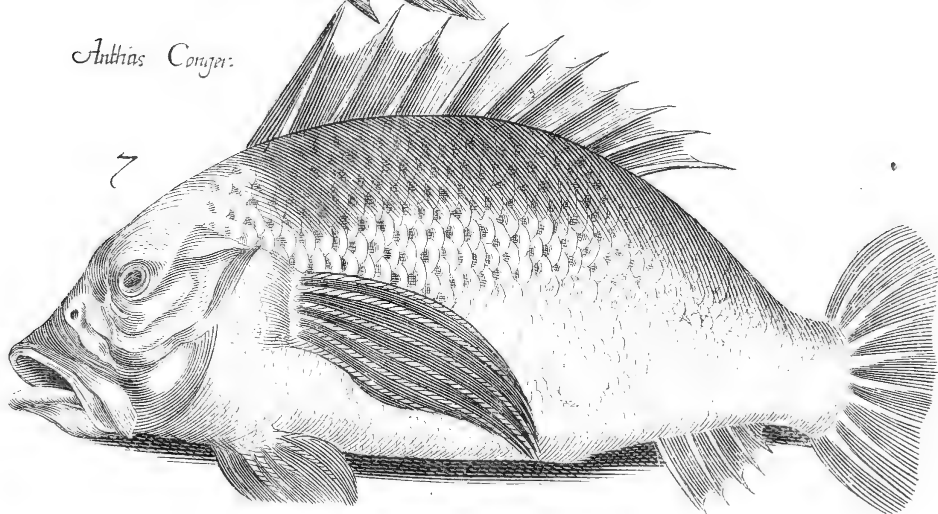

Anthias Rond.
asellis conformis.
2
ein art bolch.

Anthias tertius.
5

Anthias prior.
3

4
Anthias. secundus.

Anthias quartus.
meertrostel.
6

Anthias Conger.
7

ARTICULUS XIV.

De Anthiis.

TAB. XV. 1.2.4.5.6.7.

Anthiarum nomen omnibus piscibus latis imposuit Bellonius, sed malè: nec idoneum testem habet; nec omnes lati tam pulchri, ut vel Anthiæ, vel Callichtydes, vel Callionymi dici possint. Ex squammosarum esse genere, dubium; à corporis floriditate nomen apud Græcos accepisse, certum. Ἀυλωπίαν eundem ipse Aristoteles facit. Athenæo κύλλιχθυς & καλλυώνυμος dicitur, ἔλλοπα vocavere quidam, quo nomine & ille cui squammæ contra aliorum pisciū morem ad os versus tribuuntur, insignitur: *sacrum* alii seu quod magnus sit, ut morbum comitialem, qui magnus est sacrum dicimus: seu quod quo loco Anthias est, ibi nullam bestiam esse confessum sit, vocant. Hicesius λύκον dici tradit, quod malè in λεῦκον Rondeletius vertit. Hesychius enim ἰχθῦν ποιὸν λύκον appellari asserit. Quatuor ipsorum genera ab Oppiano ponuntur.

Oppian. Halieut. l.1.v.254.

Ζανθοὶ ἀργεννοί τε, τὸ δὲ τρίτον αἷμα κελαινοί.
Ἄλλους δ᾽ εὐόπους τε, καὶ αὐλωποὺς καλέουσιν.

Sunt flavæ & niveæ, sunt atro sanguine fuscæ
Euops atq; Auceps alios hoc nomine dicunt.

Totidem & Rondeletius posuit; quorum vix aliquis, cum omnes dentati sunt, Anthiæ verò Oppiano edentuli, probatur. *Prior* totus corpore & pinnis rubens, Pagri aut Cinædi modo, ad imberbes Mullos referri potest. *Alter* Aselli species est: quod neq; salitus, neque vento siccatus, servari potest, vel calidiori in Gallia cœlo, vel occultæ qualitati adscribendum est. *Tertium* ad Turdos pertinere stellulę, quas in pinna ad anum gerit, & corporis forma testantur. Oculos habet magnos, rotundos, purpureos, & rubros. Podicem magnum è quo *intestinum* rubro viridiq; distinctum excidit. Pro *quarto*, (huius generis Oppianus εὐόπους καὶ αὐλωποὺς vocat, id est εὐοφθάλμους & ἐπιμήκεις κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ut Scholiastes meus exponit, Ælianus *Ælian. H. A. l.13.c.17.* cetacei generis & ore robusto facit,) squammosus & latus piscis, quem ex eo, quod supercilia oculos ambiant, Aulopiam esse colligas, ponitur. *Aldrovandus* quatuor quoque Anthiarum nomine è diversis locis sibi missos ponit, sed pro iis non obtrudit. *Primi* venter totus argenteis squammis resplendet: lateribus aureæ intermiscentur. *Aldrovand. de Piscibus l.1.c.19.* In dorso, quod fuliginosum, unica tantum pinna duodecim armata aculeis visitur, ventris pinnæ ad castaneum vergunt. Branchiarum opercula ex aureo & violaceo variant. Labrum inferius tum intus, tum foris ex flavo virescit, quod peculiaris notæ loco esse potest. *Alter* toto dorso pinnis duabus dorsi & quæ retro anum est, viret. Vertice capitis aterrimo, cervice & labro inferiore interna parte purpurascentibus. Ossibus branchiarum auro resplendentibus, ventre toto argenteo purpura permixto. *Tertius* tam amplis violaceis toto corpore variegatur, ut violaceus quasi totus videatur. Pinnarum numero cum superioribus convenit, quæ ad branchias, vergunt ad violaceum, & in extremo roseæ sunt. Iris oculorum & mentum roseo sanguineove colore, specificam & ob quam solam dignosci potest notam, in eo constituunt. *Quarto* inusitata est oculorum ac præsertim pupillæ magnitudo & pulchritudo: iridem ex aureo roseoque permixtam habet. In capite retro oculos, cervice, & ad branchias, amethistin, o aureo, argenteo, cæruleoque variat. Labrum superius habet viride, inferius cæruleum: *linguam* maximam candicantem. Ventrem primum viridem, dein argento & auro ad podicem usque splendentem, ad caudam usque roseum & sanguineum. *Locus* Anthiis in saxis, quæ tamen aliquando, cum ἀδηφάγος οἶστρος ἐλαύνει, deserunt. Ἀνάγκη δήπου τὸν χῶρον ἄθηρον εἶναι, † locum absque bellicis esse ubi habitant: quod fortè inter φύσεως ἀπόρρητα reputandum est. Unde *† Ælian. Hist. Animal. l.8. c.28.*

 sacri,

sacri, ut superius dictum dicuntur. *Plin. H.N. l.9.c.59.* *Cum unum hamo teneri vident, lineam secare asperitate dorsi fortè, traduntur, eo qui tenetur extendente, ut secari possit.* Capti οἴκτιστον εἰσὶ θεαμάτων, καὶ ἀποθνήσκοντες ἑαυτοὺς ἐοίκασιν θρηνεῖν καὶ τρόπον τινὰ ἱκετεύειν. *Ælian. H. A. l.12.c.47.* *miserabile præbent spectaculum & mortem suam lugere, & quodammodo supplicare videntur.*

De ipsorum capiendi modo ita Plinius. *De Anthia pisce sileri convenit, quæ plerosque adverto credidisse. Chelidonias insulas diximus Asiæ scopuli maris ante promontorium sitas, ibi frequens hic piscis & celeriter, &c*: Censentur ab Eustathio inter eos pisces, qui ἀντεωπόφαγοι, quod ob magnitudinem sumptuum, ganeorum opes exhauriant: sed & θεοὶ Dii, quod preciosissimi sint, vocantur. Carnis est solidiusculæ. Unde χονδρώδης apud Athenæum (malè χρυσώδης) dicitur.

Fel cum melle inunctum, exanthemata, tubera, scrophulas, & dothienas sanat. Lapides capitis ad collum ligati, *Cephalalgiam* domant.

ARTICULUS XV.

De Gobiis squammosis saxatilibus.

TAB. XV. 11, 12.

GObiorum historiam loci & tegumenti differentia intricatam facit. Nobis de squammosis saxatilibus hic res est, eisdemque littorales adjiciemus, ne de iis pluribus in locis agere cogamur. Græcis dicitur κωβιός, Numenio apud Athenæum κῶθος, *Athenæus Dipnos. l.7. Tzetzes Varior. Ælian. H. A. l.17. c.6.* quem per κωβιὸν Phavorinus explicat; Latinis *Gobius*, *Gobio*, *Govius*, ut apud Ovidium, & *Cobio* ut apud Plinium legitur. Parvi sunt tam illi, qui in mari, quam qui in aquis. Tzetzes tricubitales fama accepit, quod fortè de illis, qui in rubro mari, prout ab Æliano proditum, sumendum est. Bellonius ex saxatilibus *album* quendam facit, quem Græci χλωρὸν & καυλίνην, Rondeletius flavescentem seu pallidum vocat. Est is palmi longitudine, toto corpore rotundo, non compósito & spisso, *squamis* rotundis tecto, colore vario. Nigris maculis conspergitur, oculis sursum potius quam deorsum spectantibus. Ad branchias *pinnas* duas habet, in ventre non duas cæterorum more, sed unicam non divisam, quâ notâ Gobii maximè à reliquis piscibus internoscuntur; à podice aliam, in dorso non unicam velut alii saxatiles, sed duas, prior minor est, altera ad caudam usque extenditur. Dentes ei parvi, os magnum, ventriculus, cum multis appendicibus capax. Aristoteles complures supernè circa eum exire scribit. *Aristotel. H.A. l.2. l.2. c.ult.* Hepar ipsi album non sine errore tribuit Hicesius. Qui Aldrovando Venetiis missus est, pinnas habebat in tergore binas coniunctas, quarum prior aculeis vigebat, altera levis erat, binas item in pectore, totidemque ab ano omnes nigras. Caudam & superiorem partem corporis nigra. Ventrem candicantem.

Ex *littoralibus* duplices apud Authores invenio. *Albos & nigros.*

Illos Rondeletius ita vocat, non quòd tam candidi sint, ut cum aliorum piscium candore contendere possint, sed quod candore cæteros Gobios superent.

Nigros ita Bellonius describit. Eminentes ac turgentes supra caput *oculos* gerunt. Cornea tunica alba, & ut serpentibus dura obductos, adversus aquarum impetum, & ut sursum facilius ut Uranoscopus cernant. Vix excedunt duorum pollicum crassitiem aut palmi longitudinem. Raro enim pedales & brachiales evadunt. Et si autem lubrici sunt, tamen *squammis* integuntur hirtis, *pinnamque* habent unam in tergore continuam mollem & sine aculeis. Pinnas utrinque quatuor latas atq; obtusas, ac præter has sub ventre etiam duas; sed ea, quæ caudam constituit, rotunda est. *Dentes* exerunt parvos, tenues, & subrubros. *Corpus* teres est, paucis spinis refertum, *Color* varius. Etenim qui Gobiones circa algam versantur ad viridem inclinant, alii ad cinereum accedunt, nonnulli albicant, alii ex fulvo in nigrum degenerant. Omnes grandiore sunt capite & lata cervice. At

quod

quod ad internas eius piscis partes attinet: peritonæum Gobionibus foris album est, intus nigerrimum; *Hepar* dextro lateri magis incumbit, pallidum, de quo *fel* pendet veluti janthinum. *Intestina* multis circumvolutionibus inflectuntur. *Stomachus* est oblongus, pylorus multis apophysibus præditus vulva undecunque ovis referta.

Facit & Rondeletius Nigri mentionem, quia Venetis Go, à Gallis Boulerot nuncupatur. Digiti is est magnitudine & crassitie, corpore rotundo ferè, non compresso; loco binarum pinnarum, quæ cæteris sunt in ventre, unicam habet nigram, barbam inquit diceres; & exinde Athenæi τράγον seu hircum, cui Exocætum confert, esse judicat. Vivit in littoribus & stagnis marinis.

Athen. Dipnos. l.8.

De *Loco* proprio ambigitur. Ovidio littorales sunt; Diocli saxatiles, cui Synesius accedit, dum circa Africæ quoddam littus, loco petroso capi scribit. Aristoteles in fluviis quoque pinguescere ait. A Theophrasto proditur in Ponto regione apprehendi in glacie Piscium maximè Gobiones, non nisi patinarum calore vitalem motum fatentes; quod fortè de lacustribus vel fluviatilibus sumendum erit. Oppiano ψαμάθοισι καὶ πέτρῃσι gaudet. Pariunt juxta littora, suaque ova latiuscula & arenida, ut Aristoteles prodidit, lapidum amplexibus mandant.

Aristot. H.A.l.8.c.19.
Theophr. l. de piscib. in sicco.
Oppian. l.2 Halieut. v.457.

Ab Æliano inter illos ponitur, qui ὅσοι νύξαντες ἰὸν ἀφιᾶσι. *Venenum pungendo immittunt*, annumerantur; Oppianus quoque κέντρα ὀδυνήεντα, *aculeos lethales* ipsis tribuit, quod nec cum Ovidio, cui, *spina nocivis non gobius ulla*; nec cum Martiale, *cui in terris Venetis, principium mensæ gobius esse solet*, congruit. Et sanè invenit, & in *cibis* usum, etsi Iuvenali vilissimus videatur Alexandrides in Cotyis Thracum Regis convivio eos nominat. Antiphanes laudat, Phalericos inprimis. Archephonti parasito, qui in Ægyptum ex Attica, à Ptolomæo Rege ad cœnam invitatus, navigavit, Gobiorum frusta tria non sine stupore convivis omnibus visa, apposita sunt. Iovius enim persuavem, & pingui teneritudine delicatum facit. Galenus ad voluptatem, digestionem, & probum succum gignendum præstantissimum, ait. Mnesitheo εὔογκοι sunt & τρόφιμοι, Hicesio facile excernuntur, & non multum nutriunt, flavescentium substantia rarior & magis putredinis expers. Apud Hippocratem parem in alimonia cum Dracone, Callionimo & Cuculo vim obtinet. Assus & sine sale mansus, nimia egerendi desideria sedat, si Kiranidi credendum, illitum, canum rabidorum, serpentiumque morsibus prodesse Dioscorides prodidit. Dorycinii vim, crudum, tostum, elixum infringere, apud Nicandri scholiasten legimus.

Martialis in Xeniis.
Athen. l.7.
Galen. l.2. de Aliment.
Hippocr. l. de inter. affect.

ARTICVLVS XVI.

De Sphyræna sive Sudi.

SPHYRÆNA, cuius præter Ovidium nullum alium meminisse, perperam scribit Plinius; nam inter Græcos Aristoteles, ex Latinis M. Varro meminere; Atticis κέστρα, ut Athenæus affirmar, (significat hoc, ut & σφύρα stimulum aut stylum; item teli genus bello Persico inventum) Latinis *Sudis*, ut apud Plinium videmus, Gazæ *Malleolus*, sed malè, Romanis *Lucius marinus* vocatur, sunt qui pro Oxyrincho, quia acuminato est rostro, sumunt.

TAB. XVIII. 1.
Athen. Dipnos. l.7.
Plin. H.N. l.9.c.2.

Duas ipsarum posuit *species* Rondeletius ex Oppiano, sed tam dissimiles, ut an ex eodem sint genere dubitari possit. *Prior* enim squamosam à capite ad caudam lineam habet, *altera* squamis omninò destituitur. Totidem & Bellonius innuit, quarum *una* Trachurum colore refert, atque eodem modo sub ventre albicat. *Altera* senescens Mormyri laterales picturas colore assequitur. Quaternæ vix libram pondent, ut optimè Plinius magnitudine inter amplissimos rarum scripserit: visi tamen aliquando bilibres, Colore Asellum æmulatur. *Rostro* est foris cœlato, in extremo cuneato, nigro. *Ore* valdè rescis-

Plin. H.N. l.32.c.11.

rescisso. *Maxilla* superior quæ obtusa & brevior, cum inferiore, quæ acuta & longior ita coit, ut vix oris rostrive scissuram ullam diceres. *Dentes* utrinque habet, in superiore maiores, in inferiore minores. In ipso oris hiatu unus est, cæterorum longissimus & acutissimus, qui ore clauso in foramen anterioris ac membranaceæ partis ita suscipitur, ut extrinsecus etiam paululum emineat. *Lingua* scabra est, denticulisque aspera. *Linea*, quæ à branchiis ad caudam usq; per latus deducitur, & initio flavescit cum dorso, squammis parvulis & duriusculis, mira arte contecta est. De numero *pinnarum* Authores non conveniunt.

Aldrovandi Sphyræna per dorsum nigricat, cætera ad amethistinum vergunt, & eiusdem coloris maculis interstinguuntur. *Linea* flavescit, ruberrimis infra supraque punctis exiguis notata. *Caput* cæruleum. Oculi & pinnæ pallescunt. *Cor* oblongum est, sub quadam vesicula alba inclusum. *Pylorus* à stomacho consurgit tam multiplici *apophysium* seu cœcorum cæsarie intertextus, ut penitus stomachum contegant; nec à quoquam numerari possint. *Fel* ab hepatis loco dextro latere in folle oblongo dependet. *Follem* ei natura vento plenum oblongum, anteriore parte bifidum, utrinque in acutum exeuntem donavit, ne ad imum sideret. Spina dorsi raris vertebris coagmentatur.

Aldrovand. de Piscib. l.1.c.21.

De *loco* non est quod multa dicamus. Ælianus dum pelagias dicit, Smyrænas potius innuere videtur. Expressè enim ex quo ille de piscibus ferè omnia ἐν πέτρῃσι καὶ ἐν ψαμάθοισιν νέμονται. Gregatim degere & Aristoteles testatur, & piscatores comprobant. Captis an ὀλισθηροῖσι μελέεσσι διεξεπίπτειν *lubricis excidere membris*, quod ex Oppiano Ælianus prodidit, an competat, ex superioribus colligi potest. Non falletur, qui pro Sphyrænas Smyrænas legerit.

Oppian. Halieut. l.1 v. 168.
Aristot. H. A. l.9. c.2.
Oppian. Halieut. l.3 v.120.
Ælian. H. A. l.1. c.31.

Quantum ad *usum* Romæ ceu plebeius negligitur, nec peculiarem habet condituræ modum. Hicesius apud Athenæum τροφιμωτέρους congris esse, ἀπειθεῖς δὲ τὴν γεῦσιν καὶ ἀσόμους, εὐχυλίας δὲ μέσους gustui ingratos, ori insuaves, succum mediocriter laudabilem generare dicit: sed cum congri ex cartilagineorum sint genere, Philotimoque δυσκατεργάστεροι dicantur, & Rondeletius carne esse candida suavi, quodammodo friabili, & Aselli carnem referente, cui simul cum Lupo præcipuam authoritatem fuisse Cornelius Nepos, & Laberius Poeta tradiderint; quin Cestræ lumbi cum aliis lautissimis obsoniis ab Antiphane nominentur, vel librarios, vel Athenæum attactum superius errorem commisisse, verisimile est.

Athen. l.7.

ARTICVLVS. XVII.

De Acu.

PVNCTVM I.

De Acu Aristotelis.

Piscis quem Latini Acum vocant, Græcis longitudine & tenuitate Βελόνη, Ῥαφὶς, Athenæo Ἀβλεννὴς, quasi sine muco, dicitur, sunt qui βλενδὸν ut Varinus citat, & βελόνην nuncupant. TAB. XIV. 13.

Vnam eius duntaxat *speciem* Salvianus agnoscit. Bellonius cum Rondeletio *duas*. Nos de Acu Aristotelis, Oppiani, & Bellonii agemus. Hinc autem Rondeletius illum piscem esse credit, quem Bellonius *Typhlinen & Cæciliam marinam* ob corporis figuram, Plinii *Spondylem*, Græcorum vulgo *Herophidiam*; Massilienses *Gagnolam*, quod quoties piscantur, si alios pisces præcedere viderint, lucrum portendi credant, vocant. Piscis est longus, cubiti longitudine, digiti crassitudine, totus subflavus. *Corpus* utriusque sexus angulosum, oblongum, à capite ad meatum excrementorum semper crassescens, sexangulum, sed deinceps, ut tenuius efficitur, pro sexangula quadrangulam formam induit. *Caput* habet exiguum, *Rostrum* oblongum, durum, nec acuminatum. Extrema pars latiuscula exstat, rictus in altitudinem dehi-

dehiscit, figura tubam æmulatur, in extremo tubæ veluti *foramen* conspicitur, tam pusillum, ut tum propter ipsius parvitatem, tum propter rostri magnitudinem angustiamque; ne minimus quidem pisciculus ingeri possit, eo veluti per fistulam, ex humore alimentum attrahit. *Oculi* sunt tam exigui, ut vix milii magnitudinem æquent. *Branchiæ* utrinque quaternæ, podex in medio ferè corpore. De *pinnis* disputatur. Salvianus cum Aldrovando unam parvam & tenuissimam in medio dorso ponit. Bellonius cum Rondeletio duas in lateribus juxta branchias, eam quæ in tergo tam tenuem & exiguam; iste addit, ut vix nisi cum vivit, aut in aquis movetur, conspiciatur. *Interna* si spectes, habet *gulam*, qua plurimi pisces carent, ventriculum parvum, oblongum. *Hepar* pallidum, sub quo dextra parte *fel* cæsium hordei magnitudine continetur. *Cor* vix milio maius. *Vulvam* cæterorum piscium more bicornem; ovis sesami magnitudine, rotundis, rubris, transparentibus plenam. De *intestinis* inter Bellonium & Rondeletium non convenit. Iste gracilia, recta, in spiras non contorta prodit, hic unum tantum album, recta exporrectum, multa pinguedine circumsessum scribit.

Quantum ad *Generationem*; ova se in dissectarum, rima, seu ἀπὸ τὴν γαστέρα διαφύσει, de qua superius, multa invenisse, & multos fœtus jam profectos, quorum maiores partes omnes perfectas habebant, & movebantur; Alii tam tenues & exigui erant, ut oculi duntaxat & rostrum cernerentur, testatur Rondeletius. Emittit illa eo, & quasi in altero sinu fovet donec excluserit, dilatat natura rimam, donec pepererit: à partu vel ita coit ut coaluisse videatur, vel revera coalescit, quod & in cæciliis serpentibus traditur, huicque omninò tribuendum est, quod dehiscenti propter multitudinem ovorum utero, adscripsit Plinius; ex Aristotele, malè de eodem vertit Gaza, nec melius Ælianus deprompsit. Αἱ πολλαὶ αὐτῶν περὶ τὸ τίκτειν διαῤῥήγωνται ἀπὸ τῶν ᾠῶν, id est, ut Scaliger vertit. *Multæ earum parturientes disrumpuntur ab ovis.* Quid sibi sequentia verba velint, καὶ ὥσπερ τὰ φαλάγγια περιέχονται, καὶ περὶ τὴν βελόνην. ἐκπίκλει γὰρ πρὸς αὐτὴν καὶ τις θίγῃ φεύγουσιν. *Fœtus circa parentem quasi phalangia circumfusi sunt. Ita enim parit, ut ei adhæreant, sed si tetigeris, fugiunt*, difficile est dicere. *De usu in cibo & Medicina* dixisse sufficiat, Carnis esse duræ ac siccæ eoque difficulter concoqui. Unde Hicesio ἄχυλος boni succi, & combusti cinerem in potu ad stillicidium urinæ à Galeno commendari.

Aristot. H. A. l. 6. c. 13.
Plin. H. N. l.
Ælian. H. A. l. 11. c. 13.
Scaliger ad l. 6. c. 16.
Athen. Dipnos. l. 7.

PUNCTUM II.

De Acu Oppiani.

ACUM Oppiani ab Acu Aristotelis debere distingui, tum quod hic dentatus sit, tum quod rima destituatur, ostendit. Haud in multam magnitudinem excrescit, seni vix libram pendeat. Vidit tamen & trilibrem Salvianus. *Ventre* est plano, candido & argenteo, reliquo corpore quodammodo ob lineam è squamis contextam utrinque protensam, quadrato, reliquis partibus lævibus, & sine squammis. *Dorso* cæruleo ad viride inclinante. *Rostrum* habet acutum, tenue, longum & durum, ut ait Athenæus. *Caput* triangulare viride. Interiorem *maxillam* superiore longiorem, & in mollem quandam substantiam, degenerantem. *Dentes* utrinque parvos & frequentes. *Oculos* magnos, rotundos, luteos ante quos meatus ad audiendum vel odorandum triangulari figura observavit Rondeletius. *Branchiæ* sunt quaternæ duplices. *Pinnæ* ad branchias duæ parvæ; duæ aliæ sub ventre breves, quas rursus alia sequitur, longè à podice ad caudam se extendens, è cuius regione in dorso alia. *Cauda* brevis est in duas pinnulas terminata. *Podex* non admodum conspicuus. *Rimam* illam quam Aristoteles Acui tribuit circa podicem huius Acus foris quidem conspicuam esse, sed intus minimè videri, Salvianus author est, Rondeletius diligentissimus omniũ circa

TAB. XIV. 14. 15. 16. 17.
Aldrov. de Piscib. l. 1. c. 24.

circa Acum indagator eius non meminit. *Partes interiores*, ventriculum, hepar, intestina, quæ appendicibus carent, longa habet. *Hepati* vesicula fellis oblonga adhæret. *Cor* angulosum est. In arenosis, saxosisque locis *degit*. Solemne ipsis ὅτε κόλπον δικτύου ἐκπεφύγωσι, *quando sinum retis effugerint*, iterum reverti, & dum ira velut perciti id dentibus lacerant, in laqueos iterum impingere. Carnè est dura & sicca. Frixus & omphacio vel succo mali aurantii irroratus edi solet; nec ingratus palato invenitur.

Oppian. Halieut. l. 3 v. 605.

ACVS MINOR Bellonii *Lacertus* est, seu *Saurus Acubus similis*. Rondeletio. Piscis est marinus, pedis magnitudine, Acubus brevior & crassior. *Rostro* acutiore sed breviore & sursum recurvo. *Dentium* loco maxillas serratas habet. *Branchias* quaternas, septem etiam, ut in superiore, quem Bellonius Maiorem vocat, supernè ac infernè & in cauda propendentes *pinnulis*; his, *oculis*, & ante hos foraminibus, ventrisque squamis ac lineis, quę ventrē ferè quadratum efficiunt firmātque, Acubus est similis; carnis substantia, & posteriore corporis parte Scombris. *Intra* ventriculus est oblongus. *Intestina* longa gracilia, in gyrum convoluta. *Hepar* longum rubescens: *fel* & *splen* nigricantia. Cuius Aldrovandus Iconē dedit, toto corpore subviret, maculis ex amethistino & cæruleo mixtis, in dorso intensius, in pectore remissius variantibus. Rarus est, & in insula nomine Lissa, olim Phuna affatim capitur. Inde salitus navigiis transfertur, & maximo quæstu divenditur.

ARTICVLVS XVIII.

De Fabro.

TAB. XVII. 1.2. Aldrovand. de Piscib. l. 1. c. 25.

FABER piscis, seu exinde quod omnia fabrilia instrumenta in eo reperiantur, teste Salviano, seu propter multiformes dorsi ac ventris aculeos atque varia capitis ossa, quibus fabrilia omnia instrumenta repræsentātur; seu ab atræ fuliginis colore, quod tamen, si ex Oppiano desumptum est, Coracino potius tribui debet, ita dictus est. An χαλκεὺς sit, quod Salviano placet, dubitatur. Cum eum Gadibus principatum obtinere scribat Plinius; rotundum vel orbicularem, Athenæus faciat. Si est, utique & ζεὺς seu Jupiter dicetur, nam & hoc τοῦ χαλκέως nomen est, seu à χαλκεύς formatum; seu quod fortè, ut nunc fit, olim etiam in templi Iovis tanquam sacer suspenderetur. Quidam χριστόφαγον nuncupant, an propter maculas laterales, digitorum Divi Christophori ut aiunt vestigia, vel quod eum quem jussu Salvatoris Div. Petrus cepit (maculæ prædictæ numismatis illius quodammodo figuram exprimere creduntur) opinentur, nescio. Romæ *Citula*, Liguribus *Rotula*, Hollandis *Gallus marinus* dicitur. Qui Chalciden, Acanthiam vel Citharum, vel Porcum marinum esse judicant, falluntur. *Primus* enim inter viles pisciculos à Columella; ab Aristotele inter fluviatiles reponitur. *Alter* cartilagineus & rotundus. Citharum piscem inferius dabimus. Porcus inter magnos pisces recensetur. Ζαιός Hesichii idem fortè cum isto. Cum nec inter ψηττοειδεῖς, qui una parte candicant, nigricant altera, nec inter planos, à quibus oculorum situ differt, referri possit, benè inter latos censebitur, quamvis maximè compresso ac plano sit corpore.

Plin. H. N. l. 9. c. 18.

Coloris est varii. *Caput* & dorsum obscura sunt, pinnæ nigricant, latera partim ex cæruleo virent, partim aurea sunt. In medio corpore macula nigra, orbicularis, vel ovata nummi minoris magnitudine, colore cœlesti, cum tribus imagunculis, figura quodammodo Hippocampi, colore aureo, visitur. *Squammis* tam exiguis tegitur, tenuibusque ut nisi digito scalpas vix appareant. *Caput* ipsi compressum, extensum, osseum, ossibus quàm plurimis, variis, angulosis, tenuibus, atque perlucidis constructum, maculis quibusdā exiguis purpureis exornatum. *Linea* obliqua à capite ad caudam ducitur. *Os* latissimum, plurimum hians, edentulum, etsi

etsi quodammodo dentatum pinxerit Bellonius. *Oculi* magni, rotundi, aurei. *Branchiæ* utrinque quaternæ, quarum ossea opercula in aculeos desinunt. *Pinnæ* duæ mediocres ad branchias, duæque aliæ in anteriore ventris parte paulò longiores, ac in quinos velut longos pilos aut setas porcinas degenerantes, ab ano rursus duæ aliæ quarum prior pars quinque duntaxat aculeis constat; altera multo longior, & ad caudam ferè usque extensa, aculeis caret, in *dorso* unica tantum & magna, ut quæ paulò ante medium dorsum exorta, ad caudam usq; ferè extenditur, figura huic pisci propria, & aliorum piscium dorsi pinnæ dissimilis. Primum namque in longissimos pilos eius ferè modo, quàm in anteriori ventris parte conspici diximus terminatur; deinde plurimis robustissimis aculeis intertextis armatur; postremò aliis etiam aculeis osseis multò brevioribus, bifidis atque recurvis, secundum eius exortum in dorso præmunitur. Pars *ventris* utrinque ossibus instar acuti cultri secantibus firmatur. *Cauda* in unam pinnam desinit. *Ventriculum* habet mediocrem, gulam manifestam, intestina parva tenuius in gyros convoluta, inter quæ ova rubra latere Rondeletius ait. *Hepar* candidum sine felle, lienem rubescentem exiguum, mesenterio hærentem. *Cordis* pars infima rubet, suprema & media ex albo rubescit, quod in paucis piscibus spectatur.

Oppian. Halieut. l.1 v.133. In saxis eum degere tradidit Oppianus, in Atlantico & Gaditano generosissimis piscibus adnumerari Columella. Ita carnivorus est, ut nec alia maris purgamenta spernat. An ei stridor competat, quem Chalcidi Aristoteles tribuit, ita ut pro χαλκὶς χαλκεὺς legatur, quod Aldrovando placet aliis judicandum relinquo: mihi, cum brāchiarum opercula tam horrida habeat, ut dimota sonitum edant, & verò plurimi ex piscibus τὴν δοκοῦσαν φωνὴν τῇ τρίψει τῶν βραγχίων (ἀκανθώδεις γὰρ οἱ τόποι) *hoc quod vox videtur, attritu branchiarum quippe loca spinea sunt emittunt*, verisimile videtur. Solivagus est, & erectus, non passerum more in latus conversus natat.

Reputatur inter pisces *carne* satis *tenera* & friabili, concoctu facili, & boni succi. Apud veteres in multa fuisse æstimatione ex Columella dum dicit, *Atlantico pascitur Faber: qui & in nostro Gadium municipio, generosissimis piscibus adnumeratur, eumque prisca consuetudine Zeum appellamus*, didicimus. Cum ob corporis tenuitatem, commodè assari nequeat, aut frictum & omphacio aut aurantii mali succo irroratum, aut in aqua & vino partibus æqualibus, oleo, sale, beneque olentibus herbis atq; aromatibus elixum comedi, Salvianus tradit. Columella R.R. l.8. c.16. Plin. H.N. l.9. c.18.

CAPUT II

De Piscibus saxatilibus lævibus.

ARTICULUS UNICUS.

De Alaudis & Pholide.

INter Saxatiles læves, Alaudæ duntaxat, cum iis qui ad eas pertinent Gutturoso nempe pisce, & Exocæto Bellonii, & Pholis reperiuntur. Tab. XVII. 3. Aldrovand. de Piscibus l.1. c.ult.

ALAUDAM duplicem facit Rondeletius, *Cristatam* & *non Cristatam*.

Illa corporis specie Scorpioidi admodum est similis. *Colore* fusco, multis maculis partim rotundis, partim oblongis & tortuosis notato, tenui, lævi & lubrico, *ore* parvo, *dentibus* anterioribus serratis, pòsterioribus exertis, *oculis* parvis cæruleis, in vertice dum vivit erecta est *crista*, mollis & cærulea. *Pinnæ* ad branchias latæ sed breves; in ventre parvæ & tenues. *Podex* non procul à branchiis distat, à quo pinna ad caudam protenditur, alia in cervice ad caudam continua. *Peritonæum* ex nigro viride est. *Cor* angulatum.

tum. *Hepar* ex albo rubet, à quo *fellis* vesica pendet, perspicuitate & coloris jucunditate smaragdum referens. *Intestina* lata sunt, coloris lutei. Ob parvam branchiarum scissuram sat diu extra aquam *vivit*.

Carne est molli, sed ob parvitatem negligitur.

Tab. XVIII. 3. Ad hanc Piscis GUTTUROSUS dictus referri potest. Nigricat quidem ferè undiquaque: sed & punctis cæruleis distinguitur, & color luteus per totam superiorem dorsi pinnæ partem, circa branchias & summo ventre visitur.

Littoralis est, & foramina lapidum aut ædificiorum littoralium subire solet, vel carne vasi iniecta mox exempta capitur.

Tab. XVIII. 2. ALAUDA NON CRISTATA *capite* est parvo & rotundo, *ore* & *oculis* parvis, *dentibus* anterioribus serratis, posterioribus longiusculis, acutis, exertis. *Pinnulas* duas habet ad branchias, duas in ventre, aliam statim à capite ad caudam continuam, item aliam à podice ori satis propinquo ad caudam usque ductam.

Cauda in unicam desinit saxatilium more. *Maculæ* multæ mediæ corporis parti aspersæ sunt.

Aqua, muco, parvis Atherinis & Aphyis *vescitur*. Carnis substantia & mollitudine cristatæ par. In petrarum rimis *degit*, hinc nomen Percepiere sortitus est.

Tab. XV. 7. 8. Huc & Exocætus seu ADONIS Bellonii, qui cum Vrticis plurimum delectetur, & istæ circa littora inter cautes hæreant, mari profundius mergi recusat, in rupibus Bononiæ, in cavis cautium quiescit.

Species illarum sunt plures, quarum una *Cristata* est Massiliæ frequens, primo aspectu Gobium referens. Cute glabra obducitur. Vulgus *Glinos* vocat, colore est subruffo, ut Scorpæna multis aliis coloribus confuso. *Dentes* habet ut Scarus, firmos, continuam tergoris *pinnam*, ac nescio quid supra *oculos*, quod veluti à pellis laxitate procedit, laterum pinnas inversas, duas sub ventre duabus tantum cirrhis radiatas. *Cristati* caput ad Chamæoleonem accedit, in cuius cacumine pinnam Galli cristam referentem videas. *Dentes* habet anteriores acutissimos.

Caudæ pinnam, & laterum rotundam, sub sterno duas; alteram in tergore continuam, maximè latam. *Branchias* tectas, & parvo foramine pervias, sed & detectæ quatuor numerantur utrinque. *Cute* integitur laxa, multis coloribus ut Draco variegata. Chamas & conchylia conficit: sed & urticis interdum *pascitur*. Triduum vel quatriduũ absque aqua vivit.

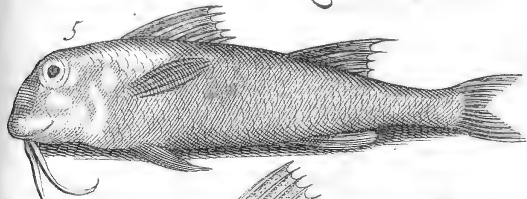
Tertium Exocæti genus, piscatoribus Byzantinis *Glini*, aliis *Chelidonii* nomine venit.

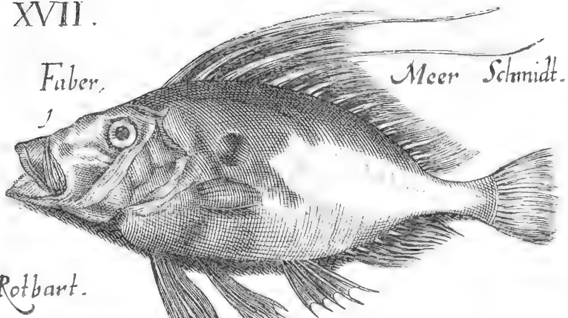
Raró sex digitorum longitudinem, & duorum pollicum crassitiem excedit. *Squammis* caret, & lituræ melinæ cyaneæ & fulvæ per tergus diffunduntur. *Pinna* tergoris continua est & mollis, caudæ & laterum latæ, varii coloris omnes. *Branchiæ* sunt contectæ Spinea exterior, ut in Dracone marino, duobus aculeis obfirmatur: sed ab eo dissidet, quòd quilibet aculeus duobus serratis denticulis repandis & aduncis fulcitur. *Caput* habet polymitum, *Os* grande, inferiorem *maxillam* latam & planam. *Dentes* Glino priore aliquantulum minores. Dum scindi- *Aristot. H.*
tur, *branchias* non ostendit integras *A.l.9.c.55.*
sed rudimenta coloris paulò ma- *& Scalig.*
gis rubra quàm in Muræna. Non *Scalig. in*
malè ad *Basiliscos* Oppiani referren- *Aristot. l.c.*
tur.

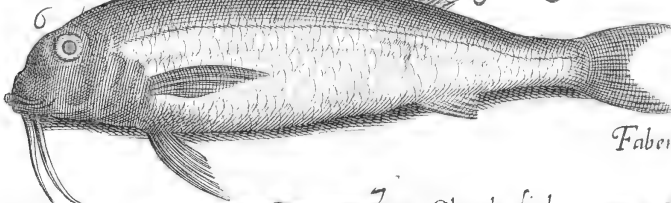
PHOLIS à muco ita dicitur, Tab. XVII. 4. quem emittit. περιπλάττεται περὶ αὐτὴν, καὶ γίνεται καθάπερ θαλάμη. *In circuitu eius is concrescit, ac fit quasi cubile.* Antipoli & ab Italis *Bavosa* vocatur. Alauda paulò maior est, dorso fusco, cute lævi, maculosa, ventre pallido. Pinnis aliisque partibus à superioribus non differens.

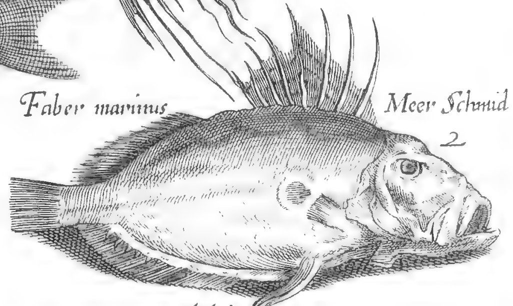
Nec

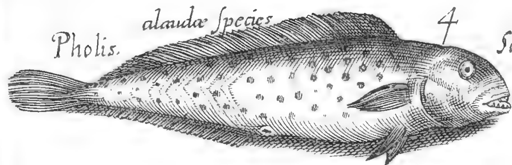
Tab. XVII.

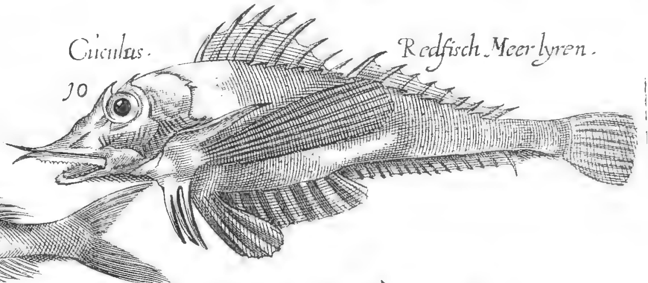

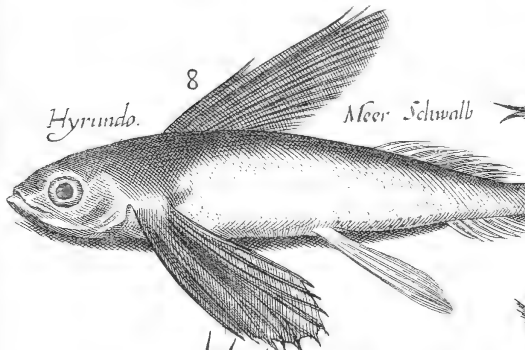

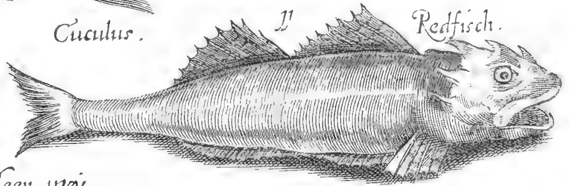

Alauda. 3 Meer Lerch.

Pholis. alaudæ species. 4 SchleimLerch.

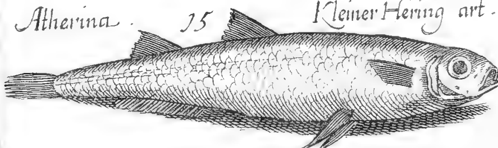

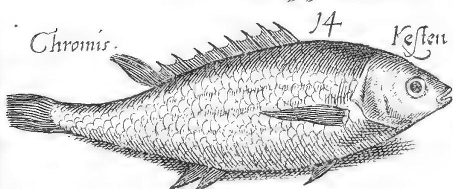

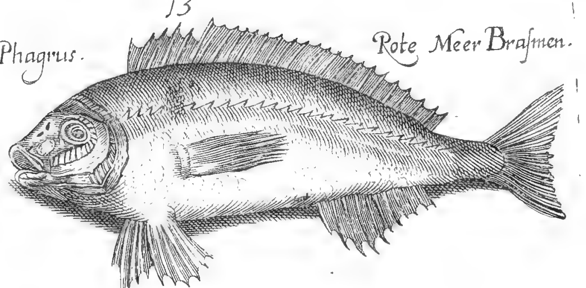

Milinus. 12 Meer weÿ.

Hyrundo. alia 9

Nec absurdit ab his SCORPIODES Rondeletij sic dictus, quod capitis forma Scorpioni marino similis sit, totidemque supra oculos apophyses licet molles habeat. Galli *Leporem marinum*, quia rostrum terreni leporis πρόλομῇ sive *scissura* admodum simile habet, nuncupant. Differt à Scorpio dentibus, quos serratos quidem habet, sed tenues & densos admodum, & in superiore maxilla duos exertos, ab eodem & Galerita pinnæ dorsi magnitudine, duabusque eiusdem pinnæ nigris maculis distinguitur. Littoralis est, muco vescitur & aqua.

****

TITULUS III.

De Piscibus Marinis Littoralibus.

CAPUT I.

De Squammosis non planis.

ARTICVLVS I.

De Mullo.

TAB. XVII. 5. 6. TAB. XVIII. 4. NOn minus benè primum *Mullo* inter littorales pisces locum dari, quam Scaro inter saxatiles datus est, inferius patebit. *Nomen* apud Latinos non tam à mulleorum colore, (calcei erant quibus priores Albanorũ Reges, postea patricij vsi sunt) quod Fenestellæ teste Plinio placet; *Plin. H. N. l.9.c.17.* quam à mollicie invenit. Servitutis est indignatissimus, ut Columella loquitur, & in piscinis nihil vel parum saltem crescit. Græcis τρίγλη non τρίγλα, & τριγλὶς quod de fœmina sumendum est, quod ter pariat. Hinc *Oppian. Halieut. l.1.v.590.* Oppianus τριγόνοισιν ἐπωνύμους γονῇσι dicit; vocatur. Cretensium vox Στριγλημπαρπούνι ex Græca & Veneta composita est. An γενίολαι dicantur, quod Hesychius innuere videtur, cum Triglas Græci γενειάδας cognominent, in medio relinquo.

Duo ipsorum sunt genera. Alii sunt *Barbati*, quos γενειάδας vocant, quique sola succi bonitate, siquidem alii alga, alii carne vescuntur, differunt. Vnde *Lutarii* apud Plinium nomen. *Imberbes* alii, quos quidam ἀπωγώνους, τριγόλας Sophron, & quidem, ὀμφαλοτόμους, quod vmbilicus podexve aut magis quam aliis congeneribus patet, aut minus rotundus est; εὐδιαίους, quod in summo mari natantes tranquillitatem promittant, nuncupat. Dari tales Salvianus negat, nullum alium ex veteribus eius meminisse, perperam prætendens. Xenocrates enim saxatilem barba destitui innuere videtur, dum pelagium describit. Mullastros recte dixeris, quorum alium imberbem, alterum à squammis asperum Rondeletius facit. Figuræ est totus oblongiusculæ, magnitudinis mediocris; binas li- *Iuvenalis in Satyra. Plin. H. N. l.9. c. 18.* bras rarò exuperare, apud Plinium habetur, quadrilibris Seneca, sex librarum Iuvenalis meminere. Si verum est octoginta librarum in mari rubro captum, vt Lucius Mutianus apud Plinium prodidit. Alterius is generis fuerit necesse est, dorso repando, vnde κύφας gibbosas Epichar- *Oppian. l. c.* mus in nuptiis Hebes dixit, ventre plano albicante, cætera purpureo, hinc ῥοδόχροα φῦλα Mullorum apud Oppianum. Matronus Parodus μιλτοπάρηον colore miniaceo fecit. *Squammis* magnis, tenuibus, serratis, obliquo situ dispositis, facilè vt apparet deciduis, robustis tamen. (Tiberius *Sueton. in Tiberio.* piscatori sibi secreto agenti insignẽ adferenti Mullum, eo faciem perfricari iussit) Pallentes eædem seu ad viredinem vergentes, virgis quibusdam paralellis insignitæ. Si vivus desquametur, *colorem sanguineum* sortiri, hinc χρηστώπου apud Plutarchum, & ξανθοχρόου apud Nausicratem nomina, Massurius author est. *Mortuum* versicolori quadam & numerosa varietate spectari, rubescentiumque squammarum multiplici mutatione pallescere, vtique si vitro inclusus spectetur, à Seneca & Plinio

Seneca N. Q.l.3.c.17. Plin. H. N. l.9.c.17.

proditum est. *Caput* habet repandum, multis velut cancellis aureis exornatum, in quo *spinam* Cani similem, quæ renibus apposita, miro sit remedio, Marcellus Empiricus asserit. *Os* parvum, edentulum, *oculos* mediocriter ruffos, in Aldrovandi ex Hispania misso, nigricant. Duo *cirri* cutacei albi in quibusdam, in nonnullis rubri, molles, rotundi, longi, atque barbæ similitudinem gerentes propendent. *Branchiæ* utrinque sunt quaternæ, ad quas pinnæ sunt duæ aurei coloris, in ventre totidem candidæ; à podice rursus alia; in tergore duæ, prior ex firmioribus, posterior mollioribus aculeis constat.

Scalig. Exerc. 226. l. 15.

Cauda rubet, & in lunatam pinnā degenerat, ac propterea laterum pinnas, velut in acutum tendere Bellonius autumat. *Interiora* si spectes, gula est parva. *Ventriculus* cum innumeris appendicibus itidem, *hepar* ex albo rubescit, *Splen* exiguus est & nigricat. Scaliger, sinistro illud ventriculi lateri adiacere, dextro hunc, scribit. *Intestina* sunt mediocria; *cor* triangulare.

Quæ huic adscripsimus Minori quoque Salviani Mullo conveniunt, hoc discrepat, quod purpureo pingatur, aureis lineis careat, & lituris quibusdam flavis ac liventibus notetur, & squammis modico contactu deciduis vestiatur.

Plin. H. N. l.9.c.17. Ælian. H. A.l.2.c.41.

De *Loco* ambigitur inter Authores. Septentrionali Oceano & proxima occidentis parte gigni Plinius dixit; Galeno sunt pelagii. Oppiano modo χθαμαλοῖσι παρ' αἰγιαλοῖσι νέμονται *humilia prope littora degunt*: modo inter saxatiles cum Seneca referuntur; nec abludit Ælianus, λεπρώδεις ei à loco, quem incolunt nonnulli, πέτρας λεπτὰς καὶ ἀραιὰς *minuta & rara tubercula*, aspera illa habere, scribit.

Ælian. H. A.l.1.c.26. Oppian. Hal.l.3.v.340. Arist. H. A. l.8.c.31.

Per incerta maris spacia vagari, & circa littora, eorundemque saxa, vt plurimum vel quosdam duntaxat degere, verisimile videtur. Sane imberbem inter saxatiles numerat Xenocrates, & Cantharo ἀσπρῳ tribuit Ælianus; πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι μέμηλε, *petris semper asperis delectatur* apud Oppianum idem: quam tamen littoralibus annumerare Aristoteles non dubitavit.

Varro R. R. l.3.c.17. Oppian. Hal.l.3. 435. Ælian. H. A.l.2.c.41. & l.12.c. 42. Rittershus. ad Oppian. l.c. Oppian. Halieut. l. 3. v.188.

Procreantur & in marinis lacubus, detinuit & in vivariis Hortensius ad Baulos, & maiorem sibi habebat curam, ne ipsius esurirent Mulli, quam Varro se habere profitetur, ne sui in rosea esurirent asini. *Gregalis* est & autumno viget. *Pamphagi* sunt, & præter cœnum, unde ipsi Sargus, comes, ostrea, algam, & conchas, quibus apertis inhiant, piscium & hominum cadaveribus vescuntur, & μᾶλλον τοῖς μεμιασμένοις καὶ κακόσμοις φιλήδουσι, *magis sordidissimis & male olētibus*, adde betarum folia, delectantur. De cadaveribus apud Oppianum & Ælianum legimus, & videntur id pugnæ navales & naufragia, quæ magna copia subsequi solent, Rittershusio declarare. Antiphanes tamen inter Helenæ cibos, quod homines non insectarentur posuit. Pisces insectari nullum dubium Orphum ἐπέφνε inquit Oppianus.

Aristot. H. A.l.9.c.37. Plin. H. N. l.9.c.17. & 15.

Vescitur lepore marino unum tantum animalium ut non intereat mullus piscis, tenerascit duntaxat & ingratior viliorque fit, verba sunt Plinii. Dum itaque carnivorum Aristoteles negat, ex iis, qui vel præter carnes nihil attingunt, vel viva tantum maris animalia venantur, eximere videtur.

Arist. H. A. l.6.c.17.

Ter *parere* anno constans est Authorum opinio, his certe toties fœtura apparet. Aristoteles ἐστὶ τῷ πηλῷ διὸ ὀψὲ τίκτειν πολὺν γὰρ χρόνον ὁ πηλὸς ψυχρός ἐστιν, *in cæno, itaque sero parere, diu enim frigidum est*, addidit, solus Ælianus apud Aldrovandum, sterilem reddi postquam ter pepererit, natis in utero vermiculis, qui semen exedunt, prodit, quod mihi nondum apud eundem invenire contigit. *Antipathiam* cum lepore marino habere ex præcedentibus cognosci potuit; addit Aphrodisæus Torpedinem, cuius viribus stupefactivis ista resistere creditur.

Insignis

Insignis est prodigo veterum luxu seu precium, seu coquos seu lances consideres. Argenti pari pondere sæpius à privatis etiam Quiritibus emptum, cum pedis longitudinem superaret, Iovius prodidit. *Asinius celer Claudio Principe unum octo millibus nummum*, id est, quadringentis plus minus Caroleis, *mercatus est*, licet magis luxuriam æstimare, quod Plinius suis temporibus neget facile Mullum repertum, qui duas libras excederet. Crispinus Ægyptius ex servili conditione ad equestrem dignitatem Domitiani indulgentia evectus,

Plin. H. N. l. 9. c. 17. Macrob. Saturn. l. 3. c. 16.

——Mullum sex millibus emit
Æquantem sane paribus sestertia libris.

Iuvenal. Satyr. 4.

Publ. Octavius ingẽtis formæ (quatuor pondo & ad selibram esse aiebant) à Tiberio Cæsare in macellum missum, quinque millibus sestertiis mercatus est. Idem tres, triginta millibus nummum vænisse, graviter conqueritur & annonam macelli Senatus arbitratu quotannis temperandam censet. Nec satis soluta luxuria videbatur, nisi & coci maximo conducerentur pretio. *Reputatio hæc* inquit Plinius *aufert transversum animum ad contemplationem eorum, qui in conquestione luxus, coquos emi singulos pluris quàm equos quiritabant. At nunc coci triumphorum pretiis parantur, & coquorum pisces. Nullusque prope iam mortalis æstimatur pluris, quam qui peritissime censum Domini mergit.* Lances quibus inferebatur, *Chrysendeta* Martialis vocat, vel crustis aureis ornabantur; vel gemmatæ fuere; gemmæ auro consertæ & contestæ tenebantur, vt Turnebus explicat. Non eadem tamen omnibus præstantia. Polluci Ionici maximè placent. Actio Syncero qui ad rupes Herculeas capiuntur. Nausicrati Æxonici: Æxonia Magnesiæ urbs est, sed Cratinus eos improbat. Archestratus laudat Tichuntinos; Tichus castellum prope Tachinam Campiæ oppidum est. Corsicæ & Taurominitanę rupes à Iuvenale celebrantur.

Seneca Epist. 96. Sueton. in Tiberio. Plin. H. N. l. 9. c. 17. Martial. l. 2. Turneb. Adv. l. 14. c. 3. Iuvenal. Satyr. 5.

Perothus præstantissimos in mari Tyrrheno iuxta Corniculũ, & Tarquinios capi prodidit. Iovius Romæ hyeme & suburbano mari captos maximè prædicari; Ligusticis, Venetis, & Neapolitanis non eam saporis gratiam esse; quanquam multo grandiores in convivia veniant, scribit.

Sed & longius à littoribus captis sua quoque gloria. Purior enim aqua in causa, corporis rubicundus, igneus, aureusque fulgor argumento. Magnas parvis gulæ proceres præferebant, seu propter maiora capita, & iecinora; summopere ista expetita ex Galeno habemus: seu quod ita subtilioribus pabulis placeret; seu vt inexplebilem gulam preciosissimo obsonio explerent, quas Philoxenum Poetam apud Dionysium fecisse legimus. Heliogabalus non integros, sed quod præcipue stupendum Lampridius scribit, barbas eorum plenis discis, palatinis suis apposuit.

Galen. de Aliment. facult. l. 3. Achias l. 2. c. 79.

De carnis qualitate inter scriptores non convenit. Xenocrates obsoniorum præstantissimum, stomacho idoneum, ori gratum, boni succi, carne plana, difficilem ad corrumpendum, mediocrem ad excernendum pronunciavit. Celsus medium inter duras & teneras carnes habentes reponit. Diocli, Philotimo & Psello difficulter concoquitur. Durissima est & valde friabilis, boni nutrimenti, si bene concocta fuerit, Galeno. Apparatus ad Oeconomiam pertinet. *Olim parum videbatur recens Mullus, nisi qui in convivæ manu moreretur. Vitreis ollis inclusis offerebantur, & observabatur morientium color, quem in multas mutationes mors luctante spiritu vertit.* Apicius ad omne luxus ingenium mirus, in sociorum garo (nam ea quoque res cognomen invenit) necari eos præcellens putavit.

Seneca Quæst. Natur. l. 3. c. 17.

Venit & inter *Remedia*. Sanguinis & hæmorrhoidum fluxus promovet. Sæpe sumptus oculorum aciem hebetat.

hebetat. Vinum in quo suffocatus est inter virilis impotentiæ causas, numeravit Trepsiates, nec mulieres si biberint concipere; ideo Dianæ in sacris offertur. Assus torminosis peculiariter prodest, à Tralliano dysenteria hepatica laborantibus præscribitur. Carnes ex capitibus decoctæ & cum melle subactæ, ani tollunt vitia. Percussis denique à Pastinaca cum lasere medetur.

Impotentia virilis.

IMBERBEM duplicem nobis descripsit Rondeletius. *Prior*, quem Occitani *Imbriago* à rubore, quo ebriosorum facies inficitur, vocant, rarus est, veteribus parum notus. Hirundini & Cuculo corporis *figura* similis, colore magis rubro, *capite* magno stellulis cælato. *Oculis* magnis, *Ore* parvo, edentulo, pars inferior Cinnabaris colore inficitur. Os branchias operiens in aculeos ad caudam spectantes terminatur, ad quas pinnæ duæ sunt rubræ cum appendicibus aliquot, in ventre duæ aliæ. *Cute* aspera & rubra in dorso & lateribus contegitur. *Ventre* est candido, ad quem è dorso lineæ multæ ducuntur. A capite ad caudam *dorso* medio acutorum officulorum ordines, cavum efficiunt; è medio pinna rubra aculeis ferratis constans erigitur, quod non nisi in Sagittario videbis; quam alia veluti è mollioribus pilis constans sequitur. *Cauda* rubra est Scorpionis caudæ similis. *Ventriculus* parvus cum multis appendicibus. *Venter* vere multis ovis distenditur.

Alter à squammarum asperitate, *Asper* nominatus, *corpore* est brevi, tereti, digiti magnitudine, *colore* minij vel valde purpureo. *Capite, branchiis, pinnis* descripto similis, *squammas* habet parvas, ferratas, oblique sitas, à capite ad caudam lineam ex squammis contextam, *pinnas* ad branchias extra candidas, intra ex viridi nigrescentes. *Ventriculum* cum appendicibus paucis parvum, *hepar* candidum, & sine *felle*. *Splenem* parvum ex rubro nigricantem.

Aldrovan. Histor.

Diversus ab hoc *Aldrovandi asper Mullus est*, vtpote totus fere ruber, capite aureis cancellis ornatus; in vertice aculeatus, dorso planus & asper, ventre candicans, branchiarum cæruleis striis pictis, cætera flavescens.

Piscium l. 2. c. 2.

ARTICVLVS II.

De Hirundine & Cuculo.

QVænam sit Græcorum Hirundo, seu vt illi vocant χελιδών ambigitur. Rondeletius eandem cum *Lucerna* Plinij, quod noctu luceat, facit, & in Plinij loco transpositionem arbitrantur. Aldrovandus eum piscem esse, quem pro corace sive corvo Salvianus, pro Lucerna Gesnerus posuere; iudicat, & Hirundinem Plinii ab Hirundine Græcorum distinguit, illamque Rondeletii Mugilem alatum, Bellonii & Salviani veram Hirundinem opinatur. Ut vt sit, videtur *Lucerna* dici, non quod lingua eius per os exerta tranquillis noctibus luceat, (piscibus enim explanata ista, si Aristoteli credimus; & fieri id, piscatores negant,) sed quod vel pinnæ versicolores noctu fulgorem quēdam emittat; vel quod speciem antiquæ lucernæ gerat, vel denique quod oculi eius noctu luceant, quod verissimum esse iudico. *Caponem* Romani à capitis asperitate & magnitudine dixere.

TAB. XVII. 8. 9.

Plin. H. N. l. 9. c. 16.

Aristot. l. 2. de part. Animal. c. 16.

Duæ ipsius sunt species, quæ in omnibus ferè cum cuculo conveniunt. *Ore, rostro, capite* osseo, angulosо, cælato, aculeorum, pinnarum, cirrorum cartilagineorum numero & loco. Maxima in appendicibus, vtrinque ternis, similitudo: in eo distinguuntur, quod binæ *rostri eminentiæ*, quæ in cuculo longiusculæ sunt, in hoc vix conspiciantur, pinna lateribus hærens, primum sit viridis, in extremo cærulea, tergus quoque variegatur. Cuculus denique sæpe tres libras attingat, duas nunquam hirundo. *Squammis* tam exilibus teguntur, vt Gesnerus pro iis asperam habere cuticulam scripserit.

Altera Hirundo duas latas & cæruleas ad latera pinnas, Milvinis brevio-

breviores habet, has per medium fere corpus expandit. *Corpore* quoque est recurvo, & crassiore, grandiore ventre.

Ælian. H. A.c.2.c.3. *Solitarios* esse captura arguit, singuli & pauci capiuntur. Cum aliquid metuunt, ex mari exilire dicuntur, sed humilius volant.

Tab. XVII. 10.11. Cuculum Græci κόκκυγα, seu à sono, quo avis eiusdem nominis more obstrepit, ut Aristoteles & Athenæus testantur; seu quod cum retibus capitur vocem κὺ exprimat, dicunt. Psellas κοκκύγιον nominat. Typhon apud Athenæum cum τῇ τρίγλῃ sit similis, cum Trigola eundem à quibusdam haberi prodit.

Totus piscis rotundus est carnosusque, vix tres libras superat. Toto corpore præterquam in medio latere, in quo virga ex tenuibus squamis contexta protenditur; *glaber* est, in dorso à capite ad caudam duo squammarum ordines deferuntur. *Caput* ipsi magnum, osseum, angulosum, totum cælatum, alicubi *aculeis* munitum. *Rostrum* in duas longiusculas eminentias semicirculum constituentes terminatur. Super utrumque oculum supercilii loco brevis, sed acutissimus & durissimus aculeus extat.

Utrumque branchiarum operculum alio & quidem longiori armatur. *Maxillæ* extrema sui parte asperiores dentium vice funguntur. Ante pinnas, cartilaginei cirri; utrinque terni dependent. *Ventrem* habet planum. *Caput*, dorsum, latera & pinnas rubra. *Ventriculum* cum multis appendicibus satis carnosum. *Intestina* lata, inter se convoluta, & multa pinguedine obducta, *hepar* subalbidum sine *felle*. *Splenem* rubrum & parvum.

Oppian. Hal.l.1.v.97. Aristot. H. A.l.8.c.13. Littoribus ab Oppiano accensetur. Aristoteles & Ælianus inter illos & pelagios ambigere dixerunt. Inter Brasiliam & Portugalliam densis agminibus volant, & aliquando milleni, sæpe centeni capiuntur. Pinnarum magnitudine adiutus in nando celer est.

Carnem habet plurimam, albam, duram, & siccam. Diphilus Milvo præposuit, quia friabilis, haud temere salubrem censeas. Ab Hipocrate in pituitosis morbis conceditur. Romæ frixus & arantii mali succo irroratus, editur, quidam nec elixum aspernantur.

Articvlvs III.

De Milvo, Hirundine Plinii, & Lyra.

Milvus seu *Milvago* Plinij idem est cum *Hirundine* Græcorum Rondeletii Aldrovando; Græcis ἱέραξ, Oppiano ἴρηξ id est Accipiter dicitur, quod Accipitris species inter aves Milvus sit. *Pinnis* caudaque expansis Milvum avem omninò refert, latis nimirum & maculosis. *Corpore* est rotundo, oblongo, maiori ex parte nigro rubescente, aliquando omninò rubro. Sesquipedalem mensuram, vel maxime auctus non excedit. *Caput* habet osseum, quadratum, durum, asperum, cuius pars posterior duobus iisdemque magnis & robustissimis aculeis, ad caudam spectantibus armatur. *Branchiæ* quæ tectæ, opercula ossea in duos aculeos robustos desinentia gerunt. *Pinnæ* stellulis maculisque variis asperguntur: *Squammæ* osseæ, asperæ & triangulares serpentium more inter se committuntur. *Cauda* unica atque lata pinna terminatur. Quantum ad *interiora*, *Lingua*, & palatum splendore Sandaracum vel Cinnabarim superant, his noctu lux, ac si candentes carbones ore continerentur. *Ventriculus* mediocris multis appendicibus munitus est, *hepati* pallido vesicula fellis committitur. *Lien* est oblongus & subruber. *Vterus* bifidus, ovis rubentibus refertus. *Cor* angulatum. Tab. XVII. 12. Aldrovan. de Piscib. l.2.c.5.

Qui Hirundinis nomine Aldrovando ex Hispania missus erat, sub oculis ex violaceo albicabat, cancellis quæ ad aureum colorem vergebant, exceptis. *Alas* habebat longissimas & latissimas, ex cæruleo viri-

descentes, maculis plurimis rotundis cæruleis conspersas maiores aureis punctis oculorum qui in Pavonis cauda conspiciuntur similitudine ambiebantur. *Tergus* asperum partim aureo, partim ferrugineo colore tinctum erat.

Quem hic describimus, solo in mari *degit*, & raro, si Salviano credendum, capitur. Licet edentulus, Carnivorus tamen est. Iuxta littora ubi minor insequẽtium piscium metus est, humilem exercet *volatum*: altum, ubi maior. Ad lapidis ictum volatum protulisse, quatuor extra summam aquam cubitis eminẽs, in Gallico maris interni littore visus est. Qui ad Herculis columnas navigant, tantum aliquando ibi horum piscium volantium turbam affirmãt, ut aves aquatiles esse videantur.

A mensis propter carnis ingratitudinem reiicitur. A nautis templis offerri, ibique ob raram formam suspẽdi, Gillius author est. Rondeletius fel contra *oculorum suffusiones* efficax esse comperit.

Oculor. suffusiones. TAB. XVIII. 5. HIRUNDINEM Plinij eum piscem Aldrovandus esse judicat, qui Romæ Pesce *Rondine*, Agathensibus *Falco marinus*, Massiliensibus *Landola* dicitur. Si alas auferas ad Mugilis Cestrei inprimis accedit figuram, hinc Mugil alatus Rondeletio. Cubiti magnitudinem attingit. *Squammis* contegitur magnis. *Caput* habet rotundiusculum, *rostrum* acutum, *os* parvum, prorsus edentulum. *Pinnæ* quibus volatum exercet, totum corpus longitudine adæquant. *Caudæ* pinna est lata, magna, lunata, & ceu in duas pinnas desinens. *Linea* quæ in cæteris piscibus à branchiis vel à capite per latera ad caudam dicitur, in hoc pisce à pinnis ventris orta per imum ventrem ad caudam fertur. *Venter* albicat, *dorsum* quod latiusculum est, ex cæruleo nigricat.

Describit & alium Aldrovandus, sub nomine *Mulli alati* seu Lyræ missum, *alis* rotundis, intus virentibus, extra nigricantibus, pinnis pectoris & cauda fuscis, ventre argenteo. Latera, *branchiarum ossa*, & Sinciput auro resplendebant. Non omnibus *locis* capitur, & Romæ rarissimum ajunt. Alga & aliis maris quisquiliis victitat, sed carne abstinet. Mugilibus carne & succo similis esse creditur.

LYRA piscis, qui quibusdam *Cephalus*, *Orphus*, *Erythrinus*, imò κίθαρος falso creditur, vel à cornibus anterioribus, quibus similitudinem lyræ repræsentat, vel quod veluti lyræ sonum edat, ita vocatur. TAB. XXIV. 3.

Species eius duas Rondeletius posuit. *Prior* lyra piscis est teres, ruber, *capite* osseo, magno: *rostro* in duo cornua lata protenso, quibus lyræ antiquæ formam refert: quem veterum Lyram Salvianus esse credit: quique squammis parvis & asperis contegitur, & plus ossium quam carnis habet. *Altera*, quam superioris marem quidam esse arbitrantur, sed falso, quoniam in huius quoque ventre ova rubentia reperiuntur; palmi est magnitudine. *Corpus* habet quoad vivit rubrum extincto color evanescit. *Caput* osseum, angulosum, aculeis & eminentiis plurimis asperum, cuius anterior pars in duo longa, lata, & retusa cornua degenerat, sub quorum exortu os est satis amplum, rotundum, & edentulum. Ex inferiore maxilla *cirri* quidam breves, molles & carnosi dependent. *Oculi* & branchiarum ossea opercula aculeis muniuntur. Ex duabus in dorso pinnis prior brevior in longas & rubentes setas degenerat, posterior à medio dorso ad caudam, sed inermis decurrit. *Cauda* in unicam pinnam illamque parvam desinit. Tegitur ossearum atque grandium squammarum, quæ Media sui parte acutissimo, recurvo, atque ad caudam spectante aculeo muniuntur, octonis ordinibus; unde sicuti asper totus ita octangulus creditur. Quantum ad *internas partes*, *ventriculum* habet parvum, cum parvis & paucis appendicibus. *Hepar* pro corporis ratione magnum, album, & in eo fellis vesiculam. *Splenem* parvum & subrubrum. Carnis porum, ideo facile exsicatur & fit levissimus.

Vescitur

Aristot. H. A.l.9.c.9. *Vescitur* maris excrementis. Plures capi non solent. *Vocem* grunnitui similem omittit, seu attritu brachiarum, seu suis anterioribus, quas circa ventrem habent. Spiritus enim inclusus in his est, quem dum atterunt atque agitant, sonos illos elidunt.

Utraque quia dura est, damnari ferè in *cibis* solet.

ARTICVLVS IV.

De Phagro & Erythrino.

Tab. XVII. 13. Aldrov. de Piscib. l. 2. c. 8. PHAGRVS seu Pagrus, παρὰ τὸ φαγεῖν, quia vorax est Græcis; à colore fragorum, rubeo enim est, Italis ita dicitur. Cave cum Paguro confundas.

Tanta est inter ipsum & Erythrinum similitudo, ut, cum eiusdem sunt magnitudinis, etiam peritis imponant. Distinguuntur tamen eo, quod Pagrus *hyeme* à ruffo ad cæruleum magis vergat, toto corpore sit latiore & retundiore, Sargi instar recurvus, rostro spissiore, rotundiore, & ad aquilini nasi figuram accendente. Habet insuper *tergoris* pinnam crassiorem: *oculorum* pupillam crystallinum, iridem rubram, peculiaremque lituram, nigricantem, tactu asperam, in lateribus circa cervicem, ubi linea est, quæ corpora piscium intersecat, latam. *Squammas* gerit rotundas tenues & latas. Superior *maxilla* in tubi modum cervici veluti infarcta est, neque cranio inhæret. Cum oscitat exeritur, postea contrahitur. *Dentes* quoque habet acutos; quatuor exteriores parum falcantur; molares, qui rotundi & obtusi, duplici ordine disponuntur. *Interiora* si scruteris, sunt ei lapides in cerebro, *linguæ* in ore veluti rudimentum, *hepar* sine *felle*. *Cor* angulatum, vesica aere plena. Numenius λοφίαν quasi cristatum dixit, quod ea corporis pars, quæ cervici respondet, sublimis sit & alta.

Quem Aldrovandus exhibet, is *pinnis* omnibus tergore & cauda rubet. *Oculorum* ambitus ruberrimus, argenteis lituris conspergitur. A *branchiis* ad caudam linea excurrit, aurea, serrata. *Ambigit* inter littorales & pelagios, inter hos Mnesitheus locat. Oppianus in saxis degere scribit. Quod ex Indico mari salitum afferri Oribasius prodidit, de illo potius, quē Syenitæ in Ægypto sacrum habent, eoque, quod una cum increscente Nilo apparens, incrementum eius denunciet, abstinent, intelligendus est. *Oppian. Halieut. l. 1, v. 140.*

Victitat alga & luto, sed & sæpiolas, squillulas, loligunculos appetit. Echinis an vescatur, quod nimis aculeati sint, dubito. Isidorus tam duros ei dentes tribuit, ut & ostreis in mari ali queat. Hyeme prægelida, quod lapidem in capite habeat, latet. Inescatur channis sive hiatulis.

Quid sibi Aristoteles velit, dum citante Athenæo Pagrum ἀκμάζειν τῷ ἔαρι id est *vere vigere* scribit, difficulter intelligi potest, nisi τίκτειν ἔαρος parere vere innuatur. *Oppian. Hal. l. 3. v. 185.*

Archestratus Syrio exoriente comedendas esse suadet. Suaves & media carne Hicesius posuit. Gellius inter delicatos habuit Sanazarius ex Dicarchi, nunc Puteolos vocant littoribus, celebrat.

ERYTHRINVM, qui peculiare hoc nomen à colore invenit, moderni Græci λιθρινον, Cyrenæi authore Zenodoto apud Athenæum ὕκκην, authore Clitarcho δίκην vocarūt. Theodorus satis ambigue *Rubeculam*, Plinius rectius *Rubellionem* dixit. Idem ne cum Ruburno & Ruscupa, de quibus Murmelius, non disputo. *Tab. XVIII. 6.*

Palmi mensuram raro excedit. Ruber est ut Mullus, dilutior tamen, unde fortè ξανθὸν Oppianus dixit, latus ut Aurata. *Rostrum* habet acutū, sed non valdè extensum. *Os* parvum, mediocribus dentibus munitum. *Caput* utrinque compressum. Ante oculos, qui magni, foramina patula. *Branchia* quæ in dorso unica est, multis *aculeis* horrescit. Bellonius duodecim, quindecim Rondeletius, viginti duos, Salvianus, novendecim Gesnerus numerat. *Cauda* in lunatam pinnam desinit. Intus candidissimus est.

Peculiaris est mari, hyeme in alto

 degit,

Arist. H. A. l. 4. c. 11. l. 6. c. 13. l. 2. de gener. An. c. 4. Plin. H. N. l. 9. c. 16.

degit, æstate circa littora capitur. Diverſus eſt ab iſto ille qui in lacu Suerinum alluente, non procul Oceano Germanico viſitur.

Carnivorus eſt. Cancellis & aliis piſciculis inſidiatur, nec locuſtis & cicadis parcit. Gregalem eſſe Athenæus Ariſtotelis authoritate meminit. *Sexu* non diſtinguuntur. In omnibus enim reperiri ova Ariſtoteles author eſt. *Pariunt* ineunte æſtate. Cum ſeſquipalmum exceſſerint in dentices ſeu Synodentas abire, falſo Iovius credidit. Ad formam duntaxat coloremque accedunt, minuſque ſolito ruffi, caneſcunt veluti.

Quantum ad *uſum* copioſum alimentum præbent Xenocrati: nunc inter mediæ ſubſtantiç piſces numerantur, ſi ſint recentes, frixi & frigidi inter ſaporis iucundi cibos. Aceto & aromatibus in Gallia conſpergere mos eſt. Plinius in cibo ſumptũ Venerem concitare & alvum ſiſtere, quod à Xenocrate mutuatus eſt, ſcribit, in vino putrefactus, vini tædium adfert, cui illud propinatum fuerit.

Plin. H. N. l. 32. c. 10.

ARTICULUS V.

De Acarnane & Orpho.

Tab. XVIII. 7. 8. Athen. l. 7. & 8. Dipnoſ. Ariſt. H. A. l. 8. c. 9. Plin. H. N. l. 32. c. 11.

PIſcis quem Hiceſius apud Athenæum Acarnanem vocat, Diphilo ἀκάρναν, Athenæo alicubi ἄχαρνης ex Gallia, Ethymologo ἀχάρνα, Plinio *Acarne*, dicitur. Scribitur quoque ἀχάρνος, ἀράχνος, & ἀρέχνης, ſine dubio mendoſe. Mugilibus infeſtum eſſe, ſi is eſt, quem Ariſtoteles innuit, & æſtate extenuari, veteres prodidere.

Rondeletius pro eo piſcem exhibet, album, *ſquammis* argenteis, *ore* mediocri, tenuibus *dentibus*, *roſtro* aquilino Pagri modo, ſpacio quod inter oculos eſt compreſſo, oculis pro corporis proportione magnis, aureiſque pinnis candidis.

Erythrino adeo *ſimilis* eſt, ut pro eo vendatur. Capitur æſtate & hyeme; illa extenuatur, & laborat.

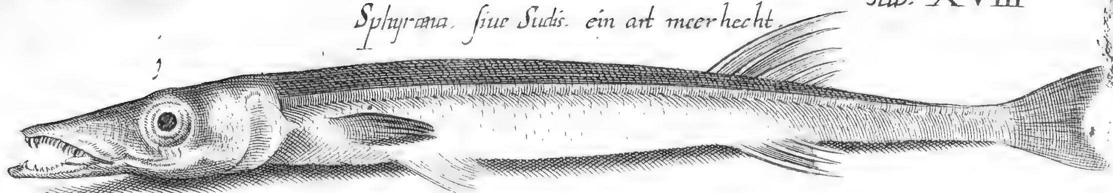
Carne eſt candidiſſima, media ſubſtantia, facile concoquitur & diſtribuitur, & bonum ſuccum gignit.

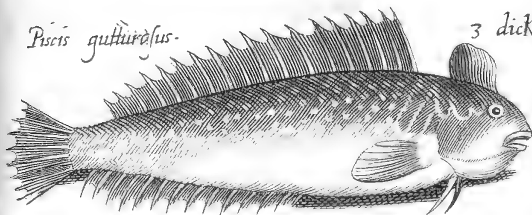
ORPHUS Polluci ὀρφὸς, vel quod magis Atticum eſt ὄρφος, Gazæ *Cernua*, quis apud veteres piſcis fuerit, difficile eſt conicere, pauca enim quæ ad cognitionem eius faciunt, reperias. Benedictus Tincis ſimilem credidit. Alii *Capitonem* ab oculorum aſpectu & rubro colore dixere, quidam quia maiorem Capitone opinantur, ſui generis piſcem eſſe tradunt. Gellius ab eo qui hodie in Græcia ita vocatur, non diſtinguit. Rondeletius maiorem hunc veter. Orpho, qui à *Mullo* devoratur, (viginti enim libras pendet) nec littoralem poſtquam dixiſſet, piſcem Pagro ſimilem, *colore* ex purpureo rubente, *oculis* magnis, dentibus ſerratis, *podice* adeo parvo, ut rinula vix animadverti poſſit, ſeminis meatibus carentem, pro eodem ponit; eidemque omnia quæ veteres de ſuo dixere, competere ſcribit. Bellonius denique alterum compreſſum magis quam teretem, ſquammis aſperis, & corpori firmiter inhærentibus tectum: *Capite* rubeo; *pinnis* tergoris, laterum *ventris*, & *caudæ* variis coloribus inſignibus; labris ſcabroſis, maculam in radice caudæ gerentem, quem Cretenſes *Cheluda*, *Acheluda*, & *Petropſaro* nominant, pro eodem obtrudit.

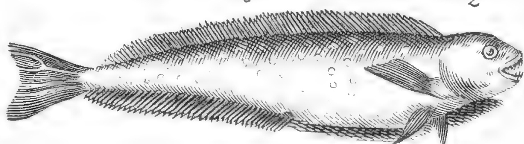
Arist. H. A. l. 8. c. 13. l. 5. c. 10. l. 8. c. 2. & l. 8. c. 15. Athen. Dipnoſ. l. 3. & 7. Oppian. Halieut. l. 1. Ælian. H. A. l. 5. c. 18.

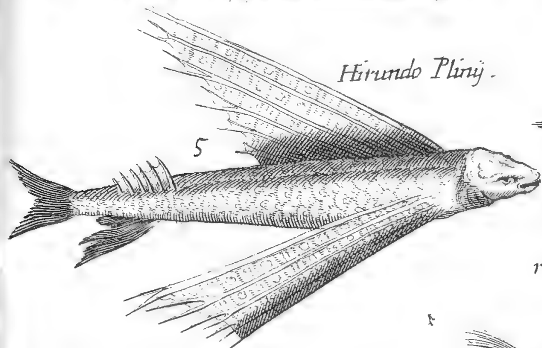
Utut ſit, de veterum Orpho ſcimus, Ariſtoteli & Athenæo littoralem, Æliano marinum, Ovidio pelagium eſſe. Numenius thalamis & cavernis delectari; Oppianus in petris cavernoſis, quæ plenæ ſunt Chamis & patellis; degere ſcripſit. Carnivorus idem. In Myrinenſi Lyciæ ſinu ad Apollinis templum, ad ſparſas vitulinas caruncul as adnotant, eaſdemque comedunt; brevi tempore adoleſcit, hyeme latet; in biennium *vitam* non prorogat, & tarde moritur, ideo ὀψιμόρων γένος Oppiano.

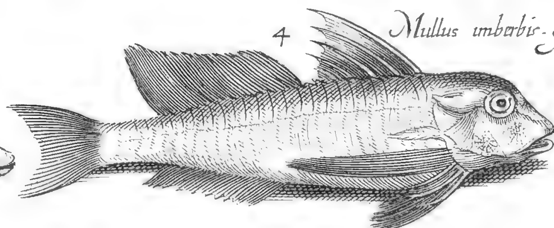
In *ciborum* fuit deliciis. Nam & Dorion Opſophagus inter cæteros veluti ex piſcibus, Deos ponit; & Lynceus Samius Attico Glauciſco, Ellopem & Orphum Rhodios oppo-

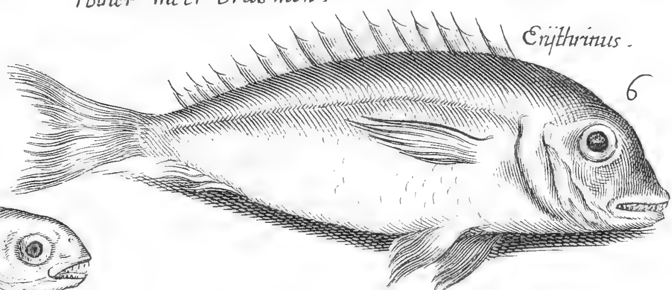

Sphyræna. siue Sudis. ein art meerhecht.
1

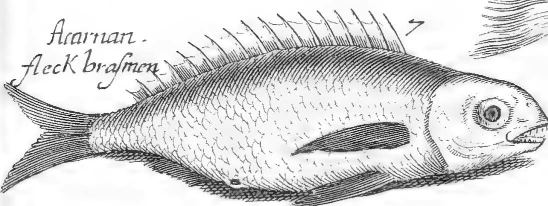

Piscis gutturosus.
3 dicKhals.

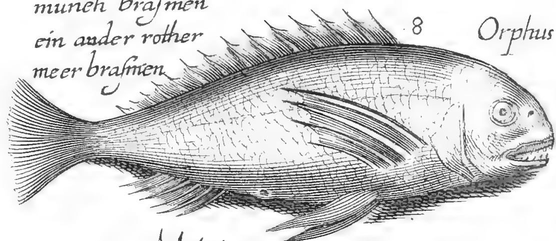

Alauda non cristata. meerlerch ohne Kam.
2

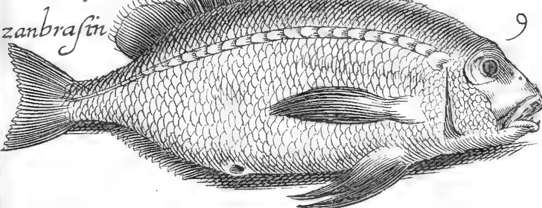

Hirundo Plinij.
5

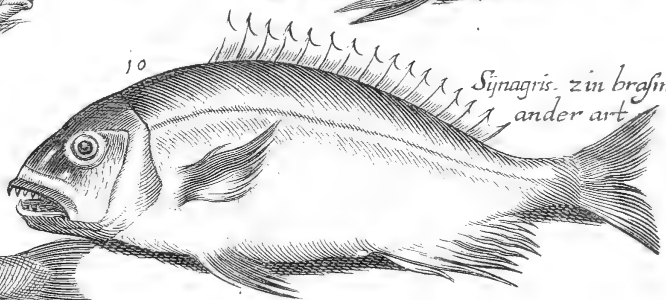

4
Mullus imberbis. glatter rotbart.

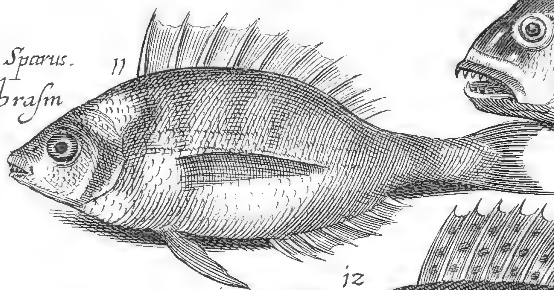

rother meer brasmen.
Erythrinus.
6

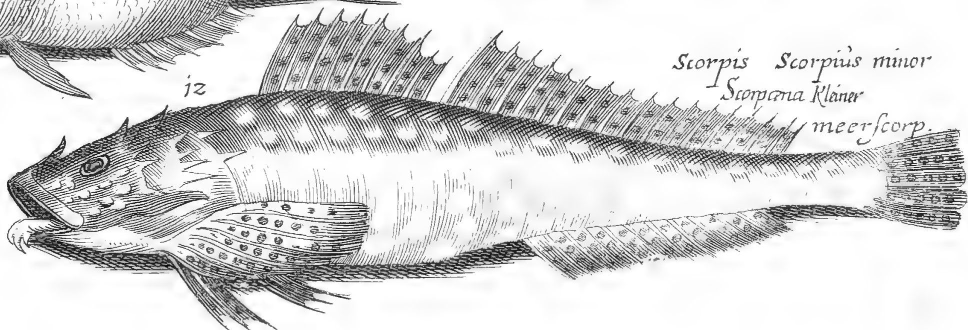

Acarnan.
fleck brasmen
7

müneh brasmen
ein ander rother
meer brasmen
8
Orphus.

Dentex.
zanbrasin
Synodus.
9

10
Synagris. zin brasin
ander art

Sparus.
11
Sparbrasm

Scorpis Scorpius minor
Scorpæna Kläner
meerscorp.
12

Aristoph. in Vespis. oppoſuit, & Ariſtophanes inter regios piſces retulit. Athenæus εὔχυλον, πολύχυλον, γλίσχρον, δύσφθαρτον, πολύτροφον, & οὐρητικὸν facit, quæ ſequuntur transpoſita eſſe, ut Rondeletius obſervavit, videntur, qui enim poteſt aliquid eſſe γλισχρὸν & εὔπεπτον, glutinoſum, & concoctu facile. Philotimus tamen inter duræ carnis *piſces* repoſuit. Galen. de Alim. l. 3. c. 30.

ARTICULUS VI.

De Synodonte ſive Dentice.

Tab. XVIII. 9. SYnodon piſcis παρὰ τοὺς ὀδόντας nomen invenit, quod ſi prima ſyllaba per iota ſcribatur, παρὰ τὸ σίνεσθαι καὶ βλάπτειν τοῖς ὀδοῦσιν, quod dentibus noceat, ita vocatur. Gaza *Denticem*, Albertus *Dentatum*, alii *Dentalem* nominavere. Plinius Græcam nomenclaturam retinuit. In Adriatico mari in inſignem magnitudinem excreſcit; in littore Auratam non ſuperat. Vulgarium pondus trium aut quatuor librarum eſſe ſolet: decem librarum pondere obſervavit Salvianus. *Dorſum* habet repandum; latera ſatis compreſſa. *Caput* nonnihil faſtigiatum, in quo

Plin. H. N. l. 37. c. 10. lapides, qui *Synodontides* vocantur, gerit; *roſtrum* acutum, *Os* ſatis amplum, valdeque denticulatum, præter minores ac ſerratos, ſuperior *maxilla* quinis aliis, inferior octonis permagnis, caninis ſimillimis armatur. *Oculi* ſunt magni, branchiæ utrinque quaternæ. In *dorſo pinna* unica viginti aculeis munitur. *Cauda* eſt falcata. *Venter* argenteus, unde album Numenius vocavit: latera & dorſum ex albo rubent. Unde ruber Ovidio ἐρυθροποικίλος Epicharmo.

Aldrovandus *duos* alios fortè *congeneres* huic addit; quorum priori *tergus* viride, *Synciput* aureum, *branchiarum* oſſa violacea. *Alteri* os intus & extra ſubatrum, ſupra id macula cærulea: ſub branchiarum pinnis macula inſignis, purpuraceis, aureis decorata ſquammis. *Venter* flavus, *ſquammæ* argenteæ.

Pelagium quidem Columella facit cum Ovidio, ſed Ariſtoteli & Oppiano, quibus littoralis eſt, ſuffragantur piſcatores. Probantur ex Dalmacia & Illyrico, præſertim Salana atque Tragurio. Columella Punicas & indigenas nominat. Columella l. 8. c. 16. Ariſtot. H. A. l. 8. c. 13. Oppian. Halieut. l. 1. v. 170. Ariſtot. H. A. l. 8. c. 2.

Carne tandem veſcitur, & tanta cum aviditate, ut venter in os procidat. Polypi carne inprimis delectatur, quem cubili ſuo extrudere non poſſit, ante oſtium tanquam mortuus fluctuat, brachium extendentem, arripit, ſed & in oſtrea ac piſces innoxios graſſatur: nec Boce, quod ab Oppiano proditum, parcit. Oppian. Halieut. l. 3. v. 185. Gregales ſunt, & συναγελάζεσθαι καθ' ἡλικίαν ſolent: per adoleſcentes κατ' ἴλας νήχοντας, ſeparatim à reliquis natant. ἐντελέστεροι πάλιν κοινῇ firmiatori ætate inter ſe vitæ communitate junguntur. Cibo à piſcatore demiſſo, in orbem conſiſtente, & ſignum quaſi eo arripiatur, dant.

Ab Antiphone inter lautiſſima obſonia recenſentur. Æliani. H. A. l. 1. c. 46. Hiceſius copioſi eſſe alimenti, & difficulter excerni ſcribit. In Italia peculiare condimentum quod amarinare vocant. In Dalmatia conciſus & ſemicoctus multo croco & perſpicuo gelu conditur, deteſtatum Aponenſi obſonium.

ARTICULUS. VII.

De Synagride & Chromi.

DE SYNAGRIDE piſce diverſæ ſunt apud Authores opiniones. Tab. XVIII. 10. Theodorus Gaza pro eodem cum Synodonte ſumit. Tab. XL. 11. Maſſarius & Gellius adeò ſimiles, ut vix diſcerni queant, volunt. Aldrov. de Piſcib. l. 2. c. 13. Rondeletius ſola ætate diſtingui judicat. Diverſos piſces

 vel

vel ex Aristotele colligas, qui diversis in locis, duobus his nominibus utitur. De Bellonio tacebo, qui & modernos Græcos distinguere scribit. Antonius Gigas sequentem iconem pro Synagride misit.

Piscis erat insigniter dentatus, squammis undique latissimis, & facilè deciduis tectus. *Capite* superius sanguineo, inferius ex albo & cæruleo variante. *Ventre* ex albo flavescente, lateribus candicantibus. Bellonius Synagridem Cyprini in modum, veluti circino ita circumductum, ut pro longitudine ac latitudine magis crassus appareat, facit. Caput, inquit, utrinque compressum habet &c.

Tab. XVII. 14. Chromis & Cremis χρέμυς idem esse piscis, vel propter nominum similitudinem esse videtur. A grunnitu, quem edit ita dictus est, quod & apud Isidorum qui eundem cum corvo marino facit, legimus; sed is, ne, quem Rondeletius describit, pinnis, spinis & figura Metaurino similis, oculis tamen minoribus absque macula in cauda, toto corpore nigricante; an is, quem Bellonius, Chromis sit, dubitatur. Accedit tamen huic Aldrovandus, sola grunnitus ratione habita. Tenuibus autem is squammis vestitur ex auro nitentibus, ac cæruleum interdum colorem concinnè vibrantibus. Binas (verba sunt Bellonii) *pinnas* gerit in tergore, quarum anterior quæ minor est &c.

In herbosis degere Ovidius author est, quia immundum nominat, & luto gaudere credibile est. Virentibus herbis vescitur. Parit quotannis semel. Exquisito esse auditu apud Aristotelem legimus. Grunnire superius dictum est. *Aristot. H. A. l. 5. c. 9. l. 4. c. 7. & 8.*

Vilem suam Chromin Rondeletius facit. Bellonii inter laudatissimos censetur.

ARTICULUS VIII.

De Aurata.

Aurata, seu Orata, Græce χρύσοφρυς, quod iis in locis, ubi in cæteris animantibus supercilia esse solent, aureo colore resplendeat, Ephesiis teste Archestrato ἰωνίσκος. Hesychio ἐπελίς dicitur. Ad denas libras cum maximè adolevit, vix unquam pervenit. *Dorsum* habet repandiusculum, ex cæruleo nigrescens. *Latera* compressa, argentea. *Ventrem* lactei coloris. Partes *oculis* superiores auro, in adulto maximè, resplendent. *Dentes* anteriores sunt longi, rotundiusculi, serrati, internæ utriusque maxillæ partes, plurimis osseis tuberculis duris & inæqualibus muniuntur. *Ventriculum* habet amplum cum paucis, ut Aristoteles notavit, appendicibus. *Intestina* ampla pinguedine involuta. *Iecur* magnum & pallidum, à quo *fellis* vesicula, longa, pinguedine obducta pendet. *Splenem* subatrum. Tab. XIX. 2. *Aristot. H. A. l. 3. c. 17.*

Sic est marinus piscis, ut & in lacubus etiam marinis nascatur, quod tales convectis marinis seminibus. Romani replessent. Commachium Bonnoniensibus eas subministrat, & olim Velimus, Sabatinus, Vultinensis, & Ciminus eas procreabat. Sed & circa Berenicem Libyæ fluvium, qui λήθων dicitur, inveniuntur. *Aristot. H. A. l. 8. c. 13. Athen. Dipnos. l. 1. Aristot. H. A. l. 8. c. 2.*

Cibus ipsi sola caro. Tellinas & conchylia robustis maxillis frangere; Menide tanquam eius esu vehementer oblectetur capi, certum ferè est. Scari modo *ruminare* asserit, sed fortè sine authore, Rondeletius.

Æstate circa fluviorum ostia *parit*. Æstus impatientia, mediis fervoribus, sexagenis diebus *latere* à Plinio proditum est: tempus Aristoteles non expressit. Timidissimos esse captura ostendit. Recedente maximè sub Arcturi tempus mari, arborum ramos frondibus vestitos, in arenam piscatores defigunt: accedente plurimæ attrahun- *Plin. H. N. l. 9. c. 16. Aristot. H. A. l. 8. c. 19. Ælian. H. A. l. 13. c. 28.*

huntur; reciprocante ramorum tu, quiescunt, & ab imperitissimis quoque capiuntur.

Macrob. Sat. l.2.11. Columella R.R.l.8. c.16. Athen.l.5.

In precio fuere olim, Ephesiæ inprimis, quas Archestratus celebravit. Sergium Romanum patritum, cognomentum inde sibi adscivisse, quòd carissimæ ipsi essent Oratæ, apud Varronem Columellam, Valerium Maximum, & Macrobium legimus. De *nutrimenti* qualitate non convenit inter veteres. Mnesithæus difficulter coqui, concoctam multum alere. Celsus duriorem esse. Diphilus cum Melanuro, qui succi bonitate Sargo, Hicesio judice, minus nutrienti, inferior est, proportionem habere, asserit. Ideò Rondeletius carne media esse pronunciavit, saxatilium duriore. Nostra ætate marinæ & quæ hyeme capiuntur, laudantur. Lacustres pinguidiores quidem, sed lutum, quod in eo degant, olent. Apparatum in Aldrovando vide.

ARTICULUS IX.

De Sargo.

TAB. XIX. 1. Aldrovand. de Piscibus l.2. c.16.17

Σάργος an σάργ☉ dicendus sit piscis, dubitatur. Is quem Melanuro Hicesius accommodat, vocatur σάργ☉. Rondeletius geminum nomen agnoscit, à multa carne id habere judicans. Sparo squammis tenuibus, lato corpore, linea à branchiis arcuata, pinna continua affinem Bellonius pronunciavit. *Rostro* acutiore, *dorso* magis repando, *ventre* prominentiore, *dentibus* latis humanisque simillimis, lineis quibusdam, unde πολύγραμμ☉, & macula juxta caudam nigra, unde μελανόγραμμ☉, & ὀρροπυγόστικ☉ Aristoteli dicitur, distinguitur. *Colore* aliàs est argenteo. *Pinnæ* quæ ad branchias sunt rubescunt. *Branchiarum* exterius tegumentum spineum est. Hepar subrubescit: ab hoc *fellis* vesicula pendet. *Lien* subniger est, & ferè circinatus. Ad multam magnitudinem excrescere assolet.

Aldrovandus binos exhibet. Prior ὀρροπυγόστικ☉, pinnas omnes, præter eam quæ ab ano est, habet aureas: maculam juxta Uropygium violaceam, totum caput ad eundem colorem vergens.

Alter πολύγραμμ☉, aureis & argenteis quæ serræ figuram exprimit lineis, elegantissimè condecoratur, pleræq; ad rubiginem vergunt. Gesnerus *in mortuis* lineas evanescere tradit. Ægyptio eum mari vendicat Festus, sed & in Adriatico nascitur. Pelagius nesit an, saxatilis vel littoralis inter Ovidium, Ælianum, Oppianum, & Aristotelem non convenit. Ita littore gaudere dicerem, ut & cautes sæpè frequentet, quod radiis solaribus ibidem commodius fruatur. Sæpe quidem *cæno* à Mullo excitato contentus est, sed & carnivorum esse certum, quia Lycostomo pisce inescatur. *Gregalem* Ælianus facere videtur: dum confertos capi scribit. Ad motum ut ut benè νωθὴς Oppiano dicatur, in evitandis tamen piscatoriis insidiis λινοπληγίστ☉ est, seu quòd lineam ad scopulos terat, quod apud Plinium legimus: seu quod vel retibus proximus spei piscatorum illudat. λινὸν sanè & pro voti, & pro linea cui hamus affixus est, sumitur. Plures sibi adsciscunt *uxores*, pro his tempore verno pugnant. Vere & autumno *parere*, apud Aristotelem legimus, si quid aliter ab eodem dicitur, de Sargino non Sargo sumendum est. Tam vehementer capras amare Ælianus prodidit, ut ad illarum in aqua umbram, odore fortè illecti, adnatent, & saltu contingere conentur. Ne itaque mirere pellibus earum capi.

Ælian.H. A. l.1.c.23. Aristot.H. A.l.8.c.17.

Oppian. Halieut.l.1. v.132. l.4. v.267. Plin. H.N. l.9.c.59.

Aristot.H. A.l.5.c.9.

Ælian.H. A.l.11.c.11.

Fit eorum ab Epicharmo in nuptiis Hebes mentio. Et sanè grati esse stomacho creduntur, probique succi. Cæterum ægriusculè, quia durioris carnis, concoquuntur. Hydropicis Garyopontus præscribit. Dentes gestatos dentium avertere dolores. Kiranides fabulatus est.

Adiungit Aldrovandus Sargo *piscem, quem pro Melanderino*, Athenæo nomi-

nominato; si exemplar mendosum non est, (Causabonus Melanderini nomen ab aliis exemplaribus exulare scribit.) Rondeletius depinxit. Melanuro iste similis est. Toto *corpore* nigrescit; circa *caput* ex nigro purpurascit. *Cauda* saxatilium more in unam latam pinnam desinit. *Hepar* habet ex rubro candidum. Splenem nigrum, fel aqueum, lapides in capite.

ARTICVLVS X.

De Sparo.

TAB. XVIII. 11.

QVem Græci σπάρον ἀπὸ τοῦ σπαίρειν, quod est palpitare, ut Eusthatius author est, Latini Sparum, seu à spargendo, seu aliunde vocant: hunc eundem cum *Rhyade* Aristotelis, & Æliani *Aspargo*, sed perperam, Rondeletius facit. Nec enim vel ῥύας speciale alicuius piscis nomen est, quod Salvianus opinatur; nec videtur isto vocabulo in singulari uti. Ῥυάδες verò, quos Aristoteles, fugere quoties vel piscium lotura vel navis sentina eiecta est, quasi fœdo tactos odore scribit, & quos Gaza modo *flutas*, modo *Spargos*, aliquando *fusaneos*, id est, χύτας, quod fusim retibus capiantur, vocat: ii sunt, qui frequentes quidem & simul natant, fusimque & retibus capiuntur; ducem tamen, quod ἀγελαίοις proprium, non habent.

Arist. H. A. l. 4. c. 8.

De Aspargo nihil apud Ælianum invenies. Gyllius duntaxat Rhyades Aspargos interpretatus est, & multis errandi occasionem præbuit. Haud parvam cum Aurata & Sargo habet similitudinem. Ab illa, corpore minore & magis rotundo, rostro acutiore, & quod circa branchias nullam neque purpuream, neque nigram maculam gerat, distinguitur. Ab hoc verò, quod ex auro refulgeat, lituram in cauda habeat, capite sit magis protenso, tres *aculeos* sub spina quæ est ano vicina ostentet, lienem rubrum, gracilem, oblongum, rectum, in dextro latere habeat, differt.

Ælian. H. A. l. 9. c. 46

Littoralem Oppianus facit, Plinius inter marinos recensuit. Ovidius pelagium voluit, sed & marinis stagnis gaudet, inque iis frequenter capitur. Gregalis est, *carnivorus*, venatur & marinos pulices. Æstate circa saxosa littora *parit*. Haud olim ignobilis in cibo. Coquus apud Antippum inter lautissimos recenset. Epicharmus inter eos ponit, quorum ne stercora quidem fas sit Diis abjicere. Diphilus acrem esse ἁπαλόσαρκον ἄβρωμον, εὐστόμαχον, pronunciat, elixum coctu facilem, ταγηνιστὸν difficilem addit. Raro ob parvitatem elixatur.

Oppian. Halieut. l. 1. v. 109. Plin. H. N. l. 32. c. 11.

ARTICVLVS XI.

De Mormyro & Cantharo.

DE Mormyro, qui Oppiano μορμύλος, Ovidio *Mormyr*, Gazæ *Mormur*, pauca prodidere veteres. Quem Bellonius describit, Constantinopoli & alibi, nomine veluti per manus tradito, Mormyrus dicitur, videturque notas ab antiquis traditas. (αἰόλον seu maculosum Oppianus, *pictum* Ovidius nominat) sibi vendicare. Piscis est corpore quam Aurata, Sparus, Sargus, & Melanurus longiore, & minus ad latera compresso. Capite item (utor verbis Aldrovandi) tenuiore & cælato, rostroque acutiore. Os mediocre habet, dentes exiguos, labia crassa, oculosque medios, brãchias utrinq; quaternas &c.

TAB. XIX. 3.

Oppian. Halieut. l. 1. v. 100.

Aldrovand. de Piscib. l. 2. c. 19.

Littoralem esse, præter Archestrati apud Athenæum & Oppiani authoritatem, Cottidiana piscatorum experientia testatur. Nullum non *cibum* attingit, parva animalcula, conchulas, & minora crustacea venatur; nec à terrestribus sordibus abstinet. *Parit* æstate, capitur verriculis, & plagulis, ut Plutarchus ait. Retibus inclusus, imis in vadis, sulco, crebro caudæ motu (depulsis arenis facto, subterlabitur. τροφιμώτατον Hicesius facit, quia lutum olet, vilis nostro tempore habetur.

Oppian. Hal. l. 3. v. 126. Athen. l. 7.

CAN-

TAB. XIX. 5

CANTHARUS Græcis antiquis κάνθαρος, & genere fœminino κανθαρὶς, modernis σκάταρος, Gazæ *Scarabæus*, Plinio & Ovidio *Cantharus*, forte à coloris bætici & ferruginei similitudine, dicitur. Squammis integitur parvis, ex indico splendentibus. Caput & circa oculos partes ex nigro rubescunt. Labrum superius veluti in calva infarcitur. A branchiis ad caudam lineę ducuntur subaureę. Bellonius lineam armatam utrinque in lateribus, cyaneam esse tradit. Observati sunt lineis albicantibus, cyaneis, ex luteo nigricantib⁹, rectis quidem, sed non ita conspicuis variegati. Internis partib⁹ nō differt à Sparo, & lapides habet in cerebro. *Versatur* in cœnosis littoribus ac ꝓtubus, in quæ loca maris sordes fluctibus pelluntur. *Pamphagus* esse creditur. Nam carnes, panis, caseus, aqua & stercus in cibum ipsi cedunt. Turgent amore fœminarum, & quia Zelotypi acerrimè pro suis conjugibus pugnant, sed non aliter, quam Menelaus cum Paride, pro una tantum, quod ab Oppiano & Æliano proditum est. Inescantur Polypo, aut Carabo in nassam vimineam indito. Ingratum succo Ovidius dixit. Mollis & præhumidæ carnis fecit Rondeletius.

Ælian. H.A.l.1. c.26.

ARTICULUS XII.

De Salpa & Stromatheo.

TAB. XIX. 76.

SAlpa Græcis σάλπη & σάλπης, Hesychio & Phavorino quoque βῶς *bos* vocatur, quod nomen ipsi ab Halisonorum (maritimi sunt populi Cariæ vicini) piscatoribus inditum est, si bene Pancratis versus apud Athenæum, correxit Gesnerus. Posset & *Chrysopleuros* ab aureo, quo per latera Salpa resplendet colore, dici. A cervice in caudam per argentea latera, aureis rubentibusque lineis, certis intervallis distinctis, decentissimè pingitur: Unde Aristoteli apud Athenæum πολύῤῥαβδοι, πολυγράμμοι & ἐρυθρογράμμοι, Oppiano αἰολόνωτοι, hoc est, ut Lippius reddit, variis distincta tergora signis, dicuntur. Caput habet parvum & rotundū, dentes in superiore maxilla sedecim, in inferiore octodecim serratos firmos. Oculos aureos supercilia quodammodo virescentes, pinnam in tergo unicam longam, multis spinis asperam. Caudam bifurcam, linguam mediocrem. Squammis tegitur latis & varii coloris. Ventre & lateribus candicat, dorso ex cinereo nigricat. Interanea nigerrimo peritonæo continentur. *Hepar* est magnum, subrubrum, in tres lobos divisum, cui fellis vesica appendet. Splen nigricat. Vulva bifida est, ovis innumeris plena. Bellonius rarò duas libras excedere scribit. In nullo piscium genere exactiorem servari magnitudinem Salvianus, ideo forte à Pancrate ἰσομήκεες æquales magnitudine longitudineve, quamvis Dalechampius facta ad pisces, quos nominaverat comparatione, id fieri credat. *Duo ipsorum* videntur *genera, commune* unum & omnibus notum quod descripsimus. *Minus alterum* quod in Narbonensi Gallia *Virgadelle*, id est virgis seu lineis distinctum nominatur, quodque in stagnis marinis reperiri, & non nisi ætate à communi differre ex Rondeletio habemus. *Locum* si attendamus, herbosa laxantur arena apud Ovidium. Oppianus Πέτρας ἀμφιάλυς φύκεσι μεδαλέας, *scopulos mari cinctos, musco humidos*, illis adscribit. Arist. in mari & stagnis marinis locat. *Cibus* ipsi alga marina, porrū, ut apud Philosophū extat, stercus & alia fœtida. Unde σκατοφάγον, & βδελυχρὴν merdivoram, & fœtidam in nuptiis Hebes Epicharmus, obscœnum piscem Plinius nominat. Semel anno & quidem autumno paulo ante æquinoctium *parit*, quibusdam in locis & æstate, si Aristoteli habenda fides est. Turmatim ab imo gurgite ad littora ferri, moxq; alga, aliisq; marinis herbis pastos, celerrimè in mare demergi, tradit Bellonius, rarò unā, plerumque plures simul capi Salvianus. Cucurbitā capitur, quod ea delectetur nimium, idque uni ei ex omnibus evenire Aristoteles docuit. *Auditu* valere apud eundem legimus. Nullum ferè inter *cibos* habet pretium. Archestrato semper mala, Diphilo dura & insuavis est. Platinæ syl-

Oppian. Hal.l.1. v.125.

Aristot.H. A.l. 8. c.2. & l. 4. c.8.

Plin. H. N. l.9.c. 51.

Aristot. H.A.l.8. c.2. l.4.c.8.

vestre quid & ferinum resipit: circa Ebusam tamen capta haud spernitur. Alexandrina pariter maximè si in Autumno nata fuerit, humidum quid & album, idque non virosum emittit, ut Diphilus refert, sed & circa Mytilenem tempore messis capta haud ingrata est. Omnium tamen dura caro est, ut Plinius percoqui posse neget, nisi ferula prius verberetur.

Plin. H. N. l.9.c.19.

Tab. XVI. 7. *Athen. Dipnos. l. 7.*

Huc Stromateus pertinet, piscis in rubro mari teste Athenæo nascens, Salpæ similis, & universo corpore, aureis lineis productis distinctis, unde nomen invenit. Rondeletius pro eo subsequentem piscem pinxit, sed non descripsit.

Articvlvs XIII.

De Fiatola Romæ dicta.

Tab. XIX. 8.

PIscem qui *Fiatola* Romæ dicitur, quidam veterum Callionymum, alii *Ellopon*, nonnulli *Lycon*, Bellonius καλλίδυν esse opinatur. Aurei est & argentei coloris, multisque lituris variegatur. Latus item est ac planus, ut Bellonius scribit, rotundum ferè & compressum, Seserino non valde absimilem, Rondeletius facit. *Linguam* habet carnosam Delphini modo, ad humanam accedentem, suisque partibus omninò absolutam, quod inter cæteros branchiis præditos solus habere videtur. Vendicat & hoc sibi peculiare, quod *pinnis* sub ventre careat, sitque omninò inermis. Gerit quoque branchias utrinque quatuor superiorem maxillam immobilem, Caudam, lunatam, lineam à capite sub ventre ad umbilicum extensam, atque utrinque in cervice maculam nigram, Squammis in eo duntaxat lineæ ductu, qui piscis latera distinguit. Hepar ipsi unius lobi nullo felle præditum. *Stomachus* in litteram V. efformatus, cuius infima pars, in mucronem terminatur, & ad pylorum tam numerosas *appendices*, ut nulla arte numerari possint, habet. Intestina fulcit glandulosum pancreas. Lien stomacho subest. Benè in hunc piscem καλλίχθυν Bellonius vocet, non disputo, hoc tantũ addo, Cetaceis hunc ab Oppiano annumerari, dentes serratos habere & gregatim degere, quod fortè Fiatolæ non competit. Adjicio tamen Bellonij in icone Callychtin, quem Gesnerus pro Hepate primo habebat. Quod reliquum est, frequens est Romæ Fiatola, alibi rarus & incognitus. Rondeletius suis littoribus nunquam visum asserit. Fertur ex pulmone marino *nasci*, & optimi saporis esse.

Articulus XIV.

De Scorpio & Scorpide.

Tab. XVIII. 12. Tab. XIX. 9.10. Tab. IV. 7.

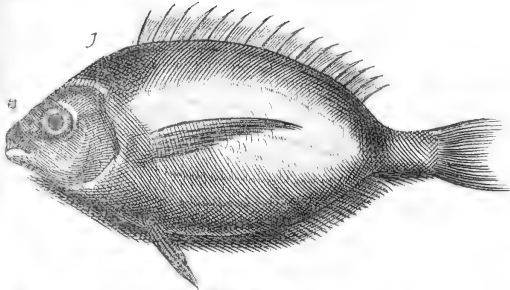
SCorpius piscis, qui Plinio aliquando *Scorpio*, ab insecto nomen traxit, non quod vel corporis figura id, vel colore æmuletur; sed quod, ut aculeo Scorpius terrestris, quem habet in cauda, ita hic spinis quibus in tergore & capite armatus est, venenum vulnerando infligat. Putatur à Scorpide sexu duntaxat differre, ut hic sit fœmina, ille mas: sed videntur specie distingui, & Scorpis cum Scorpœna pro uno pisce habebuntur. Trilibris quandoque datur; in mari rubro ad duorum & trium cubitorum magnitudinem excrescere, Ælianus: ad tantum & apud Inoos Tzetzes scribit. Corpus habet rotundum, anteriore parte crassissimum, posteriore teniæ. Squammas tam exiles & tenues, ut nisi advertas, iis carere videatur. Solo ventre albicat, cætera rubet, unde Plinio ruffus, Numenio ἐρυθρὸς, Hicesio πυῤῥὸς, Diphilo κιῤῥὸς nominatur, quia nigras quasdam procopius notas habet, benè Epicharmus ποικίλον dixit. Caput ipsi magnum, angulosum, durum, osseum, plurimis acutissimis aculeis munitum. Os magnum, dentes confusos, densos, in inferiore maxilla triangulares, superciliorum loco aculeus acutissimus Cuculi instar, cum appendice cutacea molli, branchiæ utrinque quaternæ, osseo aculeatoque exprimento contritæ: juxta eas binæ latæ pinnæ, totidemque ex harum regione in ventre sed minores, in dorso uni-

Ælian. H.A. l.17. c.6. Tzetz. l.7. v. 144.

Tab. XIX.

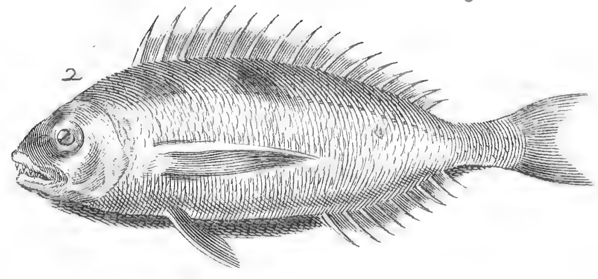
Sargus. Geis Brasmen.

1

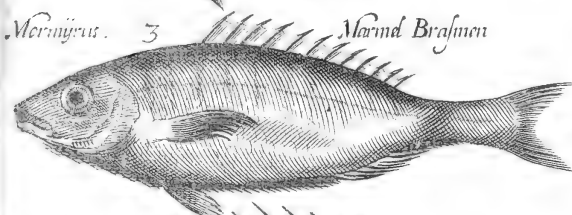

Aurata. Gold Brasmen.

2

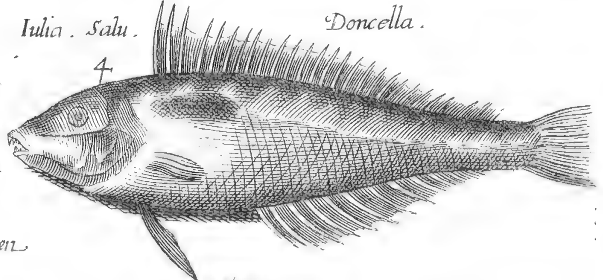

Mormyrus. 3 Marmel Brasmen

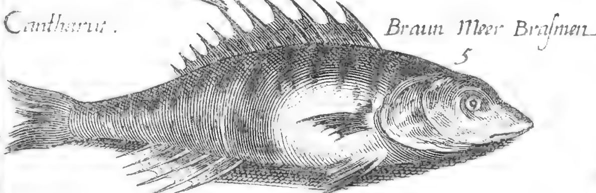
Iulia. Salu. Doncella.

4

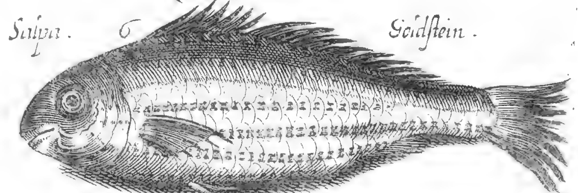

Cantharus. Braun Meer Brasmen

5

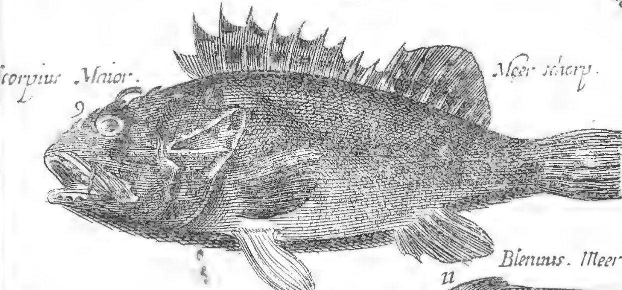

Salpa. 6 Goldstein.

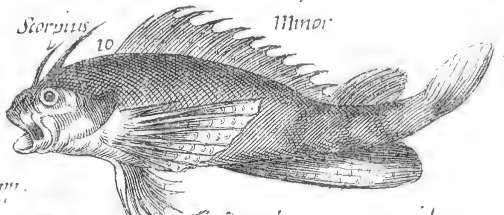
Scorpius Maior. Meer scharp.

9

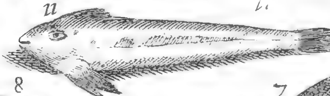
Scorpius Minor

10

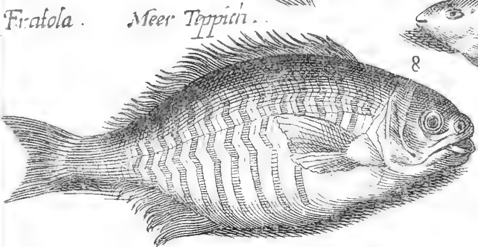
Blennus. Meer Gropp.

11

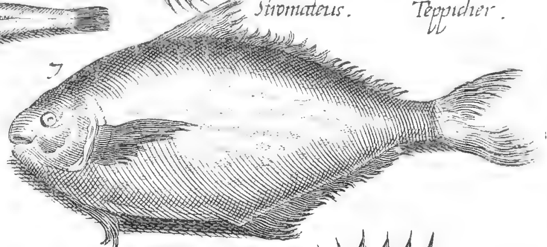
Fratola. Meer Teppich.

8

Stromateus. Teppicher.

7

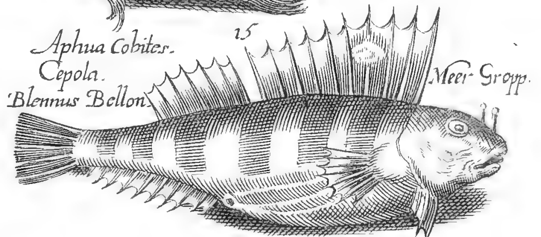
Aphya Phalarica. Schmeltzling.

12

Aphua Cobites.
Cepola.
Blennus Bellon. Meer Gropp.

15

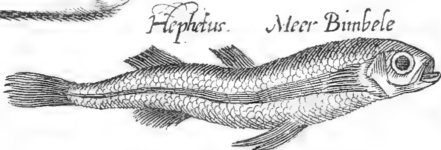

Meer Seilen Meer Grundel.

16

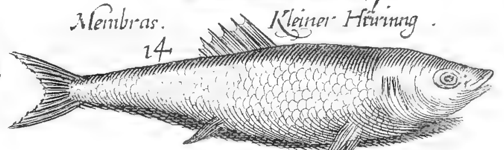

Hepsetus. Meer Bimbele

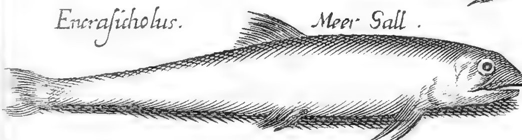

Membras. Kleiner Häring.

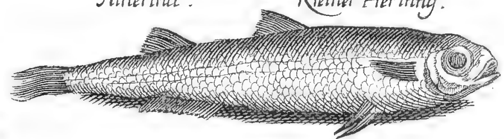
14

Encrasicholus. Meer Sall.

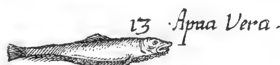
Atherina. Kleiner Hering.

13

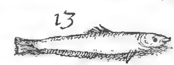

13 Apua Vera.

Spirling.

13

ſo unica à cervice ad caudam uſque excurrens, anteriore ſui parte undecim vel duodecim firmis aculeis horrida, cætera obtuſa & innoxia. Cauda unica ac lata pinna conſtat. Duo ipſius genera poſuere veteres, λεχανώδης nempe, & *pelagium*, ut apud Athenæum legitur; ſed videtur idem utrinque eſſe. Alii fortè duntaxat ſunt littorales, & nigri; alii ruffi, & in altum quoque ſe efferunt. Inter littorales ergo ne ſit, an pelagios ambigitur, cum & Mneſitheus apud Athenæum ſaxatiles eſſe teſtetur. *Carnivorus* eſt & Aphyis, Spatulis, Gobionibus, Cancris inprimis veſcitur, nec algam ſpernit. *Fœtificat* in alto mari teſte Ariſtotele; bis, eodem authore, *parit*, vere & autumno, ſecundum Oppianum αὐλετόρεσι φέρει βέλ☉, ὠδίνεσι *quaternis ſuſtinet telum partus doloribus.* Ictum eius venenatum peſtiferumque apud Dioſcoridem & Avicennam legimus. Graviſſimos infert dolores, quandoque & inflationem ventris accerſit. Mullum diſſectum & impoſitum remedio eſſe Aetius & Paulus tradidere. Rondeletius cum ipſius Scorpionis hepate, & lentiſco contuſo, ad vulneris ambitum applicato, expertus eſt. *Vſum & in cibis* & in Medicina invenit. Hiceſius apud Athenæum abſtergere, excoctu facilem, multi ſucci, plurimi nutrimenti, quod χονδρώδης, id eſt, carnis ſolidæ, firmæ, calloſæ, ac velut cartilagineæ (malè inter σελάχη & χονδράκανθα referres) ſit, facit. Commendatur, qui hyeme, locis ſaxoſis, & puro mari captus eſt. Duritiem diuturna mortui aſſervatio emendat. Calore naturali evaneſcente, externo colliquante humidior efficitur. Archeſtratus in Thaſo non longiorem pygone (viginti digitorum menſura eſt) emendum cenſet. *Medicinam* ſi ſpectes, jus alvum apud Plinium & Dioſcoridem emollit. *Fel* ad menſes vel ſecundas tam exceptū ab Hippocrate uſurpatum. Plinio verrucas tollit, & unguiū ſcabritiem emendat. Marcello à nebula & caligine liberat. Lapis, qui in capite è ſtranguirioſis utiliter bibitur.

Athen. Dipnoſ. l.7.
Athen. H.A. l.8.
Ariſtot. H.A. l.5. c.9.
Plin. H. A. l.9. c.51.
Oppian. Halieut. l.1. v. 590.
Dioſcor. l.6. c.61.
Plin. H. N. l.32. c.9.
Hippocrat. de morb. mulier. 1.

Tab. XVIII. 12.

Scorpidem & Scorpænam pro eodem piſce Aldrovandus ſumit. Specie à Scorpio, ut ſupra dictum, quod colore & ſucco differant, ut Athenæus ait, diſtinguit. *Scorpidium* Pſellus vocare videtur. Cinericia eſt Bellonio, & multo Scorpio minor, de cætero (tam etiam vivax, ut exenterato & corde carens moveri non deſinat) Scorpio in omnibus ferè ſimilis. *Veſcitur* algâ & ſordibus marinis. Caſtitatem immaculatam generi ſuo ſervat, itaque habet pudicitiam ſui generis, ſed venenum ſui generis non habet. Non enim percutit Scorpæna ſed reficit. Apud Athenæum Scorpio in cibo poſthabetur.

Ambroſ. Hexam. l.5. c.2.

ARTICVLVS XV.

De Blenno & Pectine Romanorum.

Tab. XIX. 11.
Tab. XXXI. 3.

BLennus Oppiano βλέννος contractè: à βέλεννος, Athenæo fortè βαιων, quod præ corporis craſſitie brevis (βαιὸς idem quod minutus) Sophroni κωθῶ potius qui idem cum Gobio, quam κωθιῷ ſpecie ſimilis, dicitur. Corcyrenſes & Zacynthii *Cepolam* à Cepæ ſimilitudine propter turgidū ventrē appellant, exinde *Bulbum* Plinii eſſe Bellonius coniicit. Rarò Gobium magnitudine ſuperat. Colore eſt vario. Licet totus ferè liveat, plæriſque tamen locis rubet, quibuſdam etiam flaveſcit. Squammis paucis, tenuibus, & tam facilè deciduis tegitur, ut tum ad hoc, tum quod ob plurimum mucum, quo oblinitur, adeò lubricus ſit, ut vix manibus adſtringatur. Caput habet magnum, oculos eminentes, nigros.

Labrum ſuperius capiti ceu tubum quendam infixum. Dentes ſerratos, ſed adeò exiguos, ut os aſperum potius, quàm denticulatum appareat. *Linguam* albam conſpicuam. In latiore pinnæ tergoris parte, macula nigra, albicante circumdata circulo, parvi argentei numiſmatis magnitudine, oculorum in cauda pavonis figura conſpicitur. Reliqua in icone

 viſun-

visuntur. In algoso littore *versatur*. Romæ rarus, in Græcia frequentior. Non longè à loco, quo degit evagari solet. *Vescitur* apuis, squillis, similibusque pisciculis, horum inopia ipsas depopulatur herbas. Gulosus est; sed & stultus Plauto, nisi Blennum ibi melius pro mucoso & pædido sumseris. Carnis est mollis glutinosæ & excrementiæ. Cinis cum ruta vesicæ vitia & calculos sanat.

Oppian. Halieut. l.1. v. 109.

Quem PECTINEM Romę vocant, hunc *Novaculam* Plinii Rondeletius esse suspicatur, quâ tacta ferrum olent, quod dorso sit cultellato; Gesnerus *Pavonis* nomine sibi transmissum Româ scribit. Piscis est latus, & Fabri instar compressus. Tegitur magnis squammis, & variis pingitur coloribus. Caput maxillæ & branchiarum opercula plurimis cæruleis lineis insigniuntur; Synciput coloris est punicei saturati, latera albicant. Imis ventris & caudæ pinnæ subflavis & virentibus lineis inter se cancellatim commissis decenter admodum depicta sunt. Pinna dorsi rubra nonnullis cæruleis conspergitur maculis, dorsum ipsum est puniceum, cætera ex albo flavescit. Palmi mensurâ excedere nō solet. Capite est magno, valdè cōpresso, & prorsus omni rostro carente. Linea nāq; anteriorē capitis totiusque corporis partem terminans, longa sit & recta, atque fere ad perpendiculum, è summo capitis vertice ad inferiorem usque maxillam defertur; in cuius inferioris atque ferè perpendicularis partis loco inferiore, os positum est parvum, dentibus acutissimis, recurvis, exiguis munitum. Branchias utrinque habet quaternas. Ventriculum mediocrem. *Intestina* valdè pinguia, multis gyris circumacta: hepar pallidum, cui vesicula fellis annectitur. In saxosis & arenosis littoribus degit. Rarus in Italia, in Rhodo, Siculo, & Hispano mari frequentior. Solus vagatur; & quia parvo est ore, loliguncculis, sepiolis, & Apuis duntaxat vescitur. *Carne* aiunt esse tenera, friabili, boni succi, & concoctu facili. Nullis ferè aliis spinis quam iis, quæ dorsi spinam constituunt, intercidit, planorum more.

TAB. XXVII. 1.

Plin. H.N. l.32. c.9.

Plin. H.N. l.32. c. 2.

ARTICULUS XVI.

De Aphyis seu Apuis in genere.

APua, sive pro parvo piscitio, sive pro peculiari aliqua specie tantum accipiatur, ἀφύη potius quam ἀφύαι, ut Suidas & Aristophanis scholiastes pronunciant, dicitur, Atticos in plurali, in singulari rarissimè protulisse; quòd cumulatim edi soleant, Eustathius author est; nec aliam ob causam ἀφύδα vocavit Aristophanes. An vel ὡς ἂν ἀφυεῖς ὦσι quasi non natæ, quod Rondeletio & Aldrovando placet; vel quasi δυσφυεῖς, bis natæ, quod malignè & nimis pusillo corpore nascantur; vel ἀπὸ τοῦ ὕειν, quod ex pluvia generentur, quod Plinius videtur velle, unde Gaza *Apluas* Latinè reddidit; vel quasi ἀφρύη, id est spuma, ex qua ab imbre excitato oriuntur, dicantur; non disputo: nec an ἑψηταί, cum Apuis quas *Cobites* veteres nominant, specie iidem sint, inquiro: hoc certum λιπαρὸν à pinguedine Varino; γόνον θαλάττιον, quod cum semper sint exigui, semper fœtus recens esse existimari possint, ab Athenæo dici: nec fortè à vero aberrant, qui ἐγγραύλεις Oppiano vocari, credidere. *Plura ipsarum* à veteribus recensentur *genera*, quorum ferè nomina sunt, *Apua vera, Apua Gobitis, Engraulis, seu Encrasicholus, Apua Phalerica, Apua Mugilum, Mœnidum, Mullonum, item Hepsetus, Atherine, & Membras.* Commune omnibus, candido colore esse. Caput majusculum & oculos elatos & nigros habere. Archippus apud Athenæum στρογγύλας vocat; veteres, quosdam ex semine, alios sponte nasci prodiderunt. In scopulis, quorum sinus multiplices unda excavavit, ad littora *versantur*, tamque densis natant agminibus, ut tam γλαυκὴν λευκάνειν ἀμφιτρίτην cæruleum mare album reddi videatur, ita aliquando se implicant, ut earū compactarum occurso,

TAB. XIX. 12.13.

Oppian. Hal. l.1. v. 290.

Oppian. Hal. l. 4. v. 470.

cursu, vel navis retardetur, ut de aliis quæ Oppianus ponit taceam. Quantum ad *Generationem*, sponte sine coitu ex imbribus spumescente mari nasci; alias è limo putrescente scilicet & ipso, vel quicquid in fundo collectitium est oriri, prodidit Oppianus. Nec aliter Aristoteles, illud si excipias, quod quandam è piscibus oriri addit. Nam apud eum ἐκ τῆς ἀμμώδους γῆς seu ex sabulone, id quod apuæ spumam vocant, prodire legimus. Argumentum ortus, quod frigidis temporibus non capiantur; & traheis sculpta humo, sæpenumero & copiosiores & præstantiores sint prædæ. Oriuntur autem opacis tepidisque locis, ὅταν εὐημερείας γενομένης ἀναθερμαίνεται ἡ γῆ, *cum cœli clementia terra concalescit*, veluti in Atheniensis agri Salamine, ad Themistocleum, & in Marathone. Ejusmodi omnes sunt, ut neque gradescant, neque generent, neque diu durare queant, priore turbâ abolitâ altera succrescit. In nullo apud Athenienses patinarum honore erant, si Chrysippo apud Athenæum credimus, fortè ob copiam. Archestratus μίνθας seu oleti instar aspernabatur. In mediterraneis expetebantur, inde pinguium Athenis nomen. Nicomedes eorum desiderio flagrans, cum haberi non possent, figuris ex rapis fœminis ad earundem speciem ab Apitio dissectis, ex oleo coctis, & sale atque papavere conditis, ventrem explevit, referente Suida. Apparatum apud Aldrovandum vide. De cætero humidum & flatulentum alimentum præbent. Diphilus gravis & difficilis coctionis esse putabat.

Oppian. Cyneg. l.2. v.568. Arist. H.A. l.6. c.15. exercit. Scalig. c.14.

ARTICULUS XVII.

De Apuis in specie, & in primis Vera, Phalerica, Membrade, Cobite, & Hepteto.

TAB. XIX. 12.13.14. 15.16.

GEnera Apuarum præterito recensuimus articulo.

Prima est APUA VERA, cui, quæ generatim de Apuis dicta sunt in primis conveniunt, quam Græci propriè ἀφρὸν, Athenæus ἀφελὴν, aliqui ἀφρύην à spuma nuncupant. Suidæ ἀφρύη ἡ σπογγυμένη, quasi nullis orta parentibus dicitur. Pisciculus est vix auricularis digiti longitudinem adæquans, oculis nigricantibus. Duo eius genera. *Album* in Hollandia frequentius; & rubicundum, Aphya Triglitis Bellonio.

Aldrovand. de Piscib. l.2.c.29. 30.31.32.

Altera est APHYA PHALERICA, vel ab Atticæ portu qui Phalereus appellabatur; vel ἀπὸ τῶν φαληρῶν (alba hæc est & spumea Græcis) ita dicta. Sardinis est similis, minor, tenuior. Squammas in mari habet, sed statim excidunt remanentibus earum vestigiis, & iis quæ ventrem firmant. Adeò est mollis & pinguis, ut si aliquando digitis tractetur, liquefiat; aut si magna copia in navicula vehatur, supernatans oleum piscatores colligant. Vidit Rondeletius unius diei capturam, quinquaginta coronatis aureis venditam. Erat apud veteres in precio si Polluci credendum.

Tertia est MEMBRAS. Has Phrynichus apud Athenæum βιβεράδας, Epicharmus & Sophron βεβεραδόνας, Attici μεμβράδας, Trallianus μεμβράδια appellasse videtur. Aristoteles ex Aphya Phalerica nasci author est; & inter μονίμους pisces, id est haud migrare solidos recenset. Cum verò Phrynichus χρυσοκεφάλους cognominet, ac Aristophanes πολιόχρωτας, id est, cano corpore, Rondeletius eos pisciculos esse conjicit, qui Gallis *Celerias* vocantur. Sunt corpore admodum candido, capite auri colorem æmulante, Sardinis valdè similes. Coquuntur ex præcepto Dorionis, mutilato capite, si corpulentiores fuerint, & lotæ sale minuto & aqua. Contemptos fuisse Antiphanes ostendit.

Aristot. H.A.l.6. c.15.

Quarta est APHYA COBITES, κωβῖτις Græcis, Theodoro Gobionaria. Putatur ab ignobili quodam & terram subiente Gobio procreari. Rondeletio est ille quē Galli *Logis de mer*, ad differentiā fluviatilis vocant.

Nunquam ad Gobionum magnitudinem accedit, alioqui marinis Gobionibus simillimus. Corpore est rotundo, pellucido, dorso latiusculo, colore candido, nigris aliquot maculis asper, so caudâ variâ, oculis quodãmodo supra caput positis. Pinnæ eædem illi, quæ Gobionibns, maximè illa, quæ his peculiaris, barbæ instar ex ea ventris parte, in qua binæ sunt in aliis piscibus, propendens. *Hepar* est lactei coloris, & in eo fellis vesica, splen, rubet, *intestina* & peritonæum ex albo nigricant. *Cor* ex albo ruffescit. Gravis est, & difficilis concoctu.

De *Encrasicholo sequenti capite agemus. De Aphyis Mugulum inter istos agetur.*

Apuas MULLORUM *exiguos admodum Mullos arbitratur Rondeletius, qui in stagnis marinis ex putredine nascuntur.*

Aphyas MÆNIDUM *vero pisculos Mænidum specie sine mare & fœmina sponte nascentes esse judicae, etsi contra sentiat Aristoteles.*

HEPHETI seu Hepseti nomen, ad multos parvos pisculos extenditur; peculiarem aliquam speciem esse, exinde, quòd apud Athenæum pro parvo pisciculo Aphyarum generis ponatur. Rondeletius à Gallis *Iouil* appellari credit. Est digiti magnitudine, argentei coloris, corpore pellucido, dempta ea virgâ, quæ à branchiis ad caudam extenditur. Oculos habet depressos, pro parvitate corporis magnos. Os ita scissum, ut inferior maxilla superiori sit prætensa, sitque velut oris operculum.

ARTICULUS XVIII.

De Encrasicholo & Atherina.

TAB. XVII. 15. TAB. XIX. 17. 18. *Plin. H. N. l.31. c.8.* ENcrasicholos, Græcis ἐγκρασίχολος, quod χολὴν ἐν τῷ κεφαλῇ ἤτοι κεφαλῇ, seu *bilis folliculum* in capite gerat, hoc est, quod eius caput impensè amarum sit, unde eo mutilari assolet, dictus; aliis λυκόστομος, quod dum oscitat, amplum os aperiat, ut serpentis potius quàm piscis videatur; Plinio, multorum eruditorum judicio *Lupus* nuncupatur. An Chalcedoniis ἑρίτυμος dicatur, quod Callimachus apud Athenæum prodidit, ἐγγραύλεις quoque Ælianus vocat. Magnitudine est plærumque digiti, palmi longitudinem nunquam assequitur. Argenteo colore micat; tergore ad cæruleum accedit, si soli opponatur transparet, dempta argenteâ lineâ, quæ spinæ vertebras comitatur, quæ sanguinem continet. *Squammis* carere falsum, vel in sale adservatis argenteæ micant. Rostrum habet acutum; os amplum, utramque maxillam serræ modo asperam, branchias parvas duplices. *Cor* oblongum & acutum, hepar rubrum, maculis rotundis consperſum. Ventriculi appendices multas & nigras. Ventrem mollissimum, ideoque plærumque absumptus in salitis conspicitur. Ovis scatet rubentibus. Spinis caret, eâ exceptâ, quæ in dorso est, & ipsa tenuis, adeò ut vix dentibus negocium facessat. Arenâ, spurcitiis, atque cœno vescuntur. Capiuntur hyeme à Decembri ad quadragesimam usque, in Provincia numerosissimè, noctu igne è naviculis accenso. Quam confertis turmis densi, metu insidiarum natent, de Aphyis in genere dictum est. *Ælian. H.A. l. 8. c.18.* Hanc tam confertam Lycostomorum natationem, βόλον à peritis nominari, Ælianus tradidit. De *Ortu* dissentiunt Authores. Suidas & Athenæus ex Apua Cobite; Aristoteles ex Phalerica oriri tradit. Satius est sui generis piscem statuere, quàm vel species in infinitum multiplicare; vel ex Apua Phalerica duos diversos pisces generari, concedere. Nam & ex hac Membradẽ oriri Philosophus author est. In magno plærisque in locis habentur precio. Comeduntur & crudi & sale asservati. Minutatim concidunt, cæpam pariter tritam addunt, sic ex oleo & aceto asperso pipere sumuntur, saliuntur truncato capite, & fel aufertur simul. De Garo quod ex iis, vide Rondeletium. Huc referunt nonnulli λυκόστομον, cuius effigiem exhibet TAB. XLVII. 19.

ATHE-

ATHERINAM, Græci Ἀθερίνην, & per pleonasmum literæ ν Ἀθερίνην, seu à transverso, quem alterum Atherinæ genus in ventre habet aculeo, quod Gillio placet; seu ab aristis (ἀνθέριξ idem est quod ἀθήρ, id est, arista, pars spicæ acuta, seu ut Erotianus explicat, tenuissimum illud, quod in hordeo acuminatum est) per metaphoram pro spina sumpta, quas multas & Sardinis duriores Atherinæ habent, quod Rondeletius voluit, dicunt. Posset & ab ἀθερίζειν, quod pro καταφρονεῖν, floccipendere & contemnere deduci, quod nimirum ἀθερί ζεται πως καὶ αὐτὴ διὰ τὸ εὐτελὲς *ob vilitatem negligatur*. Gaza *Aristam* & *Aristulam* vertit. Callimacho, in nomenclaturis diversarum gentium ἰκτάρα & ἴκληρ, sine dubio à parvitate, (ἴκλης Adverbium Græcis sonat propè) vocatur, Romanis Laterina. Quid per suum Acerinam Plinius Medicus intelligat, difficile est dicere. Bellonius recentiorum Cernuum esse credit; ego mendum esse, & Atherinam legi debere judico. *Descriptionem* si attendas, ita de eo Rondeletius. Pisciculus est marinus, litoralis: reperitur & in marinis stagnis, Aphyis similis, dodrantali magnitudine, parvi digiti crassitudine, *dorso* spisso, ventre leviter depresso, *ore* parvo sine dentibus, *oculis* magnis. *Colore* est vario: nam venter argenteus est, dorsum fuscum, circa caput, ex flavo rubescit Sardinarum modo. Locus qui inter oculos est, cælatus videtur. *Pinnas* habet quatuor, duas ad branchias, duas in ventre, aliam à podice, præter has, alias duas in dorso. Omnes candidæ sunt. Cauda duabus pinnis constat. (contra ostendit apposita icon) Pro linea medio corpore à branchiis ad caudam protensa, spissum quid habet sub cute, quod non possum aliter quam fasciam per similitudinem vocare, quæ cum cocta Atherina editur, evidendissima est, & cum lumini obiiditur; quia reliquo corpore pellucida est, hâc parte opaca. An Aphyæ Meletæ mas sit, quod piscatores credunt, dubito, tum quod illæ sine mare & fœmina nascantur, hæ distinguantur sexu: tum quod mollissimo & depresso corpore sint illæ; istæ solidius & spissius habeant. Bellonius suum, quem vulgus Cræcum, Romani Latharinum, Massilienses Sencle vocant, ita describit. Pisciculus est digiti crassitudinem excedens, neque extenso digito longior: Argentei coloris, translucente corpore, & quod soli objectum, ut vitrum transpareat, lineamque ostendit internè obscuram, rectam, à capite ad caudam, à sanguine, qui in spina profunditur, provenientem. *Oculis* est grandibus, lingua candida. Pinnam utrimque in lateribus & geminam alteram habet sub ventre, quæ piscem in partes æquales secat: ac præterea tenuem aliam, & parvam fert in medio tergore pinulam. Cæterum *Cor* gerit, ut semen oxalidis triquetrum & oblongum, pericardio perbellè inclusum: branchias utrimque quatuor: *Costas*, item utrimque decem omni capillamento teneriores: vertebras adeo exiles, ut vix ab acie oculi perspicacissima discernantur.

Pascuntur in algoso littore, ἀνὰ πταρθένεσαν ἀπὸ χλοεραῖς βοτάνῃσι, ut Oppiani verbis utar. *Oppian. Hal. l. 1.* Quam Rondeletius descripsit, non tantum in vicino Monspelio mari, ubi Melet dicitur, sed & Massiliæ, & in stagno quod Martegne vocatur, frequentissimè capitur, & nomen Sanclez obtinuit. Aristoteles gregales facit, eodemque teste inter Rhyades circa æquinoctium vernum πρὸς τῇ γῇ juxta terram, alvum arenæ atterentes pariunt. *Aristot. H. A. l. 6. c. 17.* Vilem in *cibo* Phavorinus fecit, & contemptum; delicatissimum suum Rondeletius, nisi spinæ negocium facesserent. Bellonius quoque quæstuosissimam suarum ob suavitatem piscationem scribit.

ARTI-

ARTICVLVS XIX.

De Lavarono Bellonij.

PIſcis, quem Romanum vulgus Lavaronum vel Lavonum, ſeu à beata quæ Lavarono, quod non videtur, cum marinus ſit, ſeu aliunde, Maſſilienſes Cabaſſonum, Genuenſes à capitis magnitudine Capaſſonum, vocant, ita à Bellonio deſcribitur. Grandiore ſunt capite, quem Atherinæ, magis recurto ac compreſſiore ad ventrem corpore, & paulo latiore tranſparant, ut Atherinæ, maximamque habent cum iis affinitatem. *Squamis* multis integuntur, quæ detectæ argenteum colorem præ ſe ferre videntur. Duas in tergore gerunt pinnulas, utrimque ad latera unam. *Dentibus* carent, ut Harengus: *Cor* exiguum, oblongum, triquetrum, habent: *hepar* pallidum, cui ſtomachus ſubeſt, piſciculis & Cardibus parvis nonnunquam refertus. *Inteſtina* ad anum tribus revolutionibus reflectuntur. *Fel* ob eius exiguitatem conſpicuum non habent: *ſpinas* quoque ferunt nullas. Carnem albiſſimam & leviſſimam. Calculos duos in capite gerunt, Seſamino minores: ſquamas paulo quam Atherina latiores & numeroſiores. Magnam cum fluviatili Lavareto affinitatem habet.

ARTICVLVS XX.

De Sarda ſeu Sardina.

TAB. XX. 1.2.3. SArdæ nomen, ſi benè ex Galeno colligo, omnibus piſciculis, qui ad ſaliendum apti ſunt, competere videtur; idque inde ſortitas apud veteres credo, quòd ex Sardinia in alias regiones, eveherentur. A Sardinis & Sardellis magnitudine duntaxat & ætate differunt. Cum nondum adolevere, Sardinæ & Sardellæ dicuntur, adultæ Sardarum nomen capiunt.

Galen. Facult. Alim. l.3. c.penult.

Plin. H.N. l.32.c.11.

Unde Apicius Sardam farciri ſolere dicit, Sardenam ob parvitatem non poſſe. Fateor tamen, & Pelamydi longæ apud Plinium Sardæ vocabulum impoſitum inveniri Qui *Trichias* & *Trichides*, quas Dorion apud Athenæum non diſtinguit, Ariſtoteli dictas, cum nullibi tam vulgaris piſciculi tam diligens naturæ explorator meminerit, credunt eaſque ἀπὸ τῶν τριχῶν, quaſi à capillis, ſeu parvis illis & capillaribus quibus abundant ſpinulis, à quibus etiam θρίσσας dicunt, quas recentiores Aloſas nominant, deducunt, vix falluntur; niſi fortè hoc obſtet, quod idem ex Membradibus Trichides, ex his Trichias naſci dixerit. Nam quod * alibi τριχίαις (Sardas Gaza vocat) quædam adſcribit, quæ Sardis nulla ratione competunt, ea θρίσσαις, ſeu Aloſis, cõpetunt, ut mendũ ſubeſſe, & malè Gazam vertiſſe ſit evidentiſſimum. *Chalcidas* quoque marinas Sardinas nuncupari, vel ex Callimacho colligitur, haſque Columella intelligit, dum dicit, *Piſcibus in piſcinis præbere oportet, tabentes Haleculas, & ſalibus exeſam Chalcidem putremque Sardinam.*

Arist. H. N. l.6.c.15.

* Aristot. H.A. l.8. c.13.

Invenio & à Dorione χαλκιτικὴν dici. *Eritimum* vocari, vix ex Epeneti apud Athenæum loco χαλκίδας τὰς (legendum ἃς) καλοῦσι καὶ σαρδίνους ἐλπίμους, ἱέρακα, inquit, colligi poteſt. Bellonius etiam cum Chalcidibus eaſdem ponit; ſed dum fluviatiles à Celerinis ſola magnitudine differre, ſpecie convenire putat, argumento ſumpto, quod Galli qui ad Oceanum ſiti ſunt, nullum piſcem Sardinæ nomine agnoſcant, præter eum, qui aliunde ſale aſſervatus, ad eos perfertur; Celerinus verò in Gallia tam ſit popularis, quàm in mari mediterraneo ipſa Sardinia, ex Aldrovandi opinione fallitur. Sunt enim Gallorum Celerini (verba ſunt Aldrovandi) ab Allobrogum Celerinis diverſi, illi marini ſunt, & noſtro & Rondeletii etiam judicio marinis Membradibus in Aquarum genere nõ Chalcidibus ſive Sardinis iidem;

iidem;hi lacustres , & Chalcides Aristotelis, Sardella, & Aquo Fracostorii. Anglorum Sprat, & Hollandorum Sprot, ad quos fumosiccatus adferri solet, haud aliumputo quam Sardam aut Sardinam sicuti & illum quoque, quem Rondeletius scribit Agathopoli magna copia capi solere,nominariq; Calliques vel Laschez ; & Massiliæ Garengades, licet ipse Membradem esse velit : ut enim Calliques ex Chalcis corruptum esse videtur, ita etiam Lachez ex Laccia ; quo nomine in multis Italiæ locis Alosa appellatur, cui simillima est Sardina, & ipse quoque eum Alosæ similem esse profitetur. *Harengades* verò etiam dici videtur , quod & Harengo similis sit, & similiter salita per mediterranea loca venalis efferatur. *Icones* & *Descriptiones* diversas quinque apud Aldrovandum invenies.

Prima, pisciculus est Aphyæ Phalericæ omninò similis, nisi paulo major,& spissior esset, à parva Alosa,ore, branchiis & oculis, pinnarum numero, situ, squamis, caudâ minimè discrepans, sed in hoc tantum quod Alosa sit latior. Sardina igitur squamas magnas , tenues habet : colore est vario, nimirum capite aureo , ventre albo, dorso cum viridi cæruleo , utroque splendido, rutulanteque dum viva è mari extrahitur : una enim cum vita viridis evanescit , cæruleoque manente , eoque hebescente & splendorem suum amittente. Intestina habet parva & recta , Alosarum intestinis similia.

Altero loco picta, in qua pictor pinnas nullas expressit, capite est rubicundo, corpore toto subviridi, præter duas quæ in ea conspicuæ sunt, lineas , quæ sunt cæruleæ. Cauda ad castaneum in extremo vergit. Sardæ Flandricæ nomine missa est.

Tertia eodem quoque nomine, sed majoris cognomento communicata, pinnas habet nigras, quarum situs (dum modo pictor rectè expressit) alterius speciei piscem esse indicat. Colore est vario , viridi nimirum violaceo, paleari & ruffo. Maculæ in lateribus sunt nigræ : in pectore croceæ.

Reliquæ duæ species , dorso sunt viridi, ventre argenteo. Prior in extremitatibus ossium , quibus branchiæ teguntur, rubent. Oppianus dum scribit: *Oppian. Hal.l.*1.

Chalcides & Thrissæ passim Abramidesque feruntur,
Et curvis habitant scopulis & littora visunt,
Atque catervatim percurrunt æquoris undas,
Alternantque imas ponti, curruntque per æquor,
Hospitium mutant semper , pontoque vagantur.

iis qui vagabundam vitam agunt, accenset. Capiuntur Massâ ex ervis frictis & myrrha vino odorato excepta , confecta ; aliquando foliis betæ, quâ impensè delectantur. Adhibentur quidem *in cibis*, sed revera, ut Hicesius apud Athenæum dicit , ἀχυρώδεις καὶ ἄλυπεῖς καὶ ἄχυλοι, id est squalidi , nec multum pingues sunt, nec copiosum succum in alimentum præbent. Apicius farcire eas docuit , Galenus ad saliendum aptissimas dixit. *Medicum* usum quod spectat, in prima mensa sumptæ, alvum subducunt. Capite, in puero quodam, loco balani feliciter usus est Brasavolus. Marcellus exustas sine osse,vel salsamentum, & confrictas, si varicibus supponatur, statim prodesse scribit. Idem Sardæ caput combustum , medicamento ad gingivarum tumorem, fœtoremque admiscet. Privatum, contra presteris morsum valet, si Plinio credimus. *Apic.l.*9. *c.*10. *Galen. de facult. Alim. l.*3. *Marcell. c.*11. 19.

L ARTI-

Articulus XXI.

De Mæna.

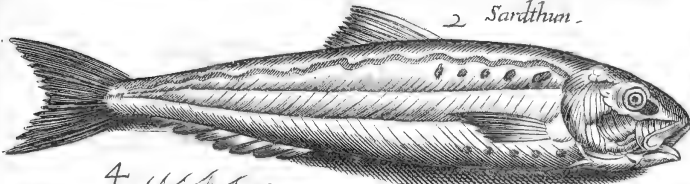
Tab. XX. 4. MÆna, Græcis μαινίς, Theodoro Gazæ Halec est; metuo ne perperam. Alecis enim nomen, vel omnibus pisciculis qui muriâ condiuntur, quod Rondeletius docuit, competit; vel illis, qui apud Græcos Anthracides, seu Carbonarij vel prunarij pisces, quod in pruna & craticula commodè coqui possint, dicuntur, quod ex Hermolao discimus; vel ipsi piscium fœti, unde Plinius. *Laudatur & Clazomene garum, Pompeiique & Leptis: sicut muriâ Antipolis ac Thuria: jam verò & Dalmatia. Vitium huius est Alex, imperfecta nec colata fæx:* vel denique pisciculo fluviatili seu dulcium aquarum, quem Plinius, ad ostreas, echinos, urticas, cammaros & mullorum jecinora pervenisse scribit. Plin. H. N. l. 31. c. 18.

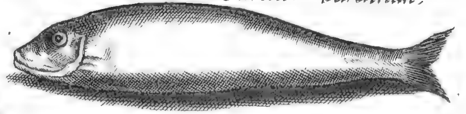
Columella inter parvi incrementi fluviorum animalia reponit, & piscibus maioribus præberi jubet, ut de Martiali taceam. *Descriptionem & Differentias*, quod spectat, Mænam inquit Gillius, non modo speciei, sed etiam generis nomen esse conjicio; quod varium & multiplex est earum genus. Aliæ in utroque latere nigram maculam orbiculatam habent, quas ii, qui Adriaticum sinum accolunt, vulgo Mænas sclavas appellant: aliæ leucomænides, hoc est, albæ Mænæ à Græcis sive Smarides nuncupatæ: itemque sunt Mænæ Boopes appellatæ. Bellonius duas observavit differentias in colore: alias enim luteo, alias lituris cyaneis aut azureis consperſas esse ait. Speusippus Mænidi similes facit Boacem & Smaridem: idem tradit Rondeletius, nec non Bellonius, nisi (inquit hic) paulo latiores & breviores cernerentur, & squamis Smaride tenuioribus contegerentur, breviorique essent capite, rarissime siquidem palmum excedere; (Antiphanes quoque Mænas exiguos pisces esse dixit; & Martialis breves) lineam in lateribus rectam habere, quæ in Smaride arcuata est: pinnas tergoris, laterum, & caudæ diaphanas esse, & maculatas. Os si clausum contineat, minimũquidem apparere: sed dum hiat, rictum magnum ostendere, labrumque superbius tubi in modum, ut in Harengo infractum esse: Oculos habere rotundos, iridem subrubram: maxillæ asperitatem quandam dentium vicem præ se ferre: si desquametur albissimam argenteamque spectari: sed tergus livore quodam sub oculis in purpureum gemmante depingi. Columella R. R. l. 18. c. 15. Martial. Epigram. l. 3. & l. 11.

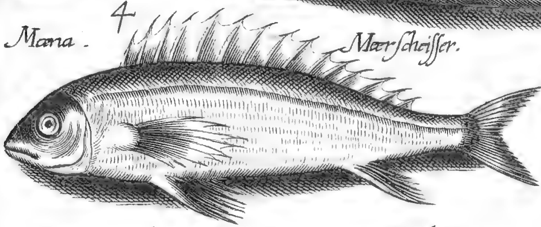
Addit Rondeletius, utrimque magnam & rotundam maculam habere in medio corpore, quam etiam in icone expressit, Bellonius omisit, & in descriptione non meminit, nisi eam intellexerit, dum inquit, utrimque lituris notari, quod tamen non assero, quandoquidem icon mea cum Belloniana satis convenit, & eiusdem coloris lituras habet, item circum oculos. Pinnæ omnes etiam versicolores. Venter candicat. Cauda fusca est. Idem Rondeletius hyeme candidam esse scribit, vere & æstate variam: maculis cæruleis toto corpore & potissimum in capite & dorso sparsis: item lapides habere in capite: maremq; in eo fœminæ dissimilem, quod latior sit & porrectior, fœmina rotundior: cum fœtura fœmina impleri incipit, maris colorem in varietatem quandam & nigrorem mutari. Aristoteles verò hanc mutationem tempori adscribit, & de Mæna simpliciter id tradit, nec fœminæ nec maris facta mentione.

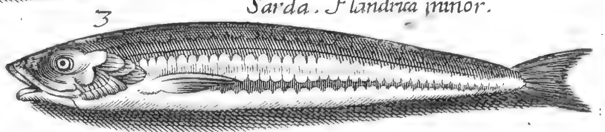
Mæna & Smaris (inquit) *mutantur; ut ex albedine rursus æstate ad nigredinem redeant, idque maxime suis pinnis & branchiis declarant.* Ita & Plinius: *Mutant colorem candidæ hyeme Mænæ, & fiunt æstate nigriores.* Quem locum

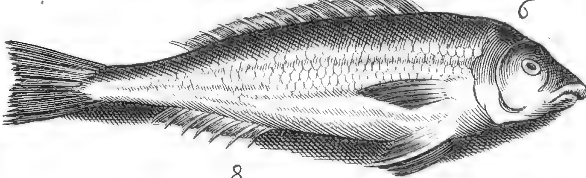
Sarda Flandrica maior   Scethon . Tab. XX.

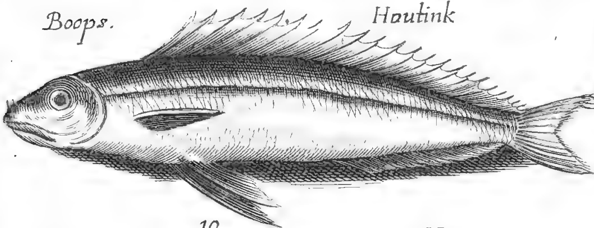

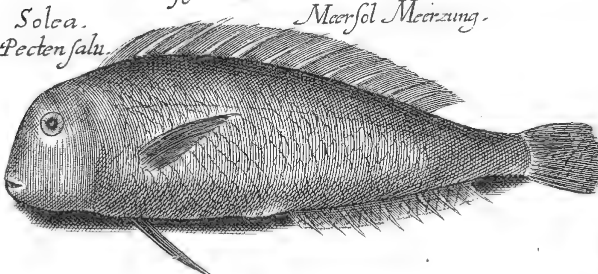

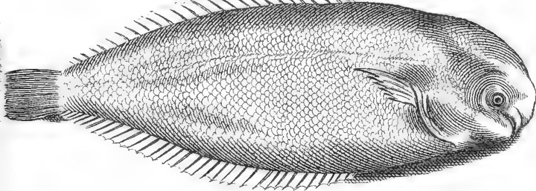

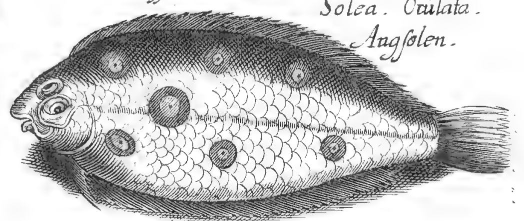

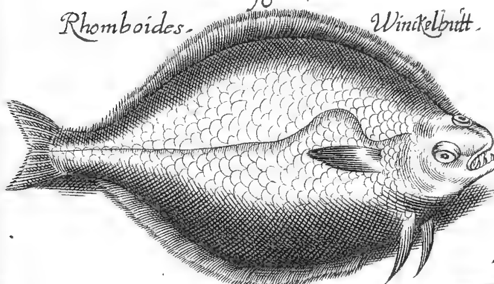

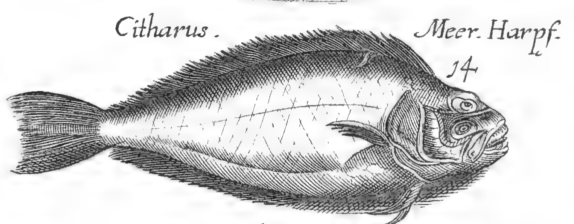

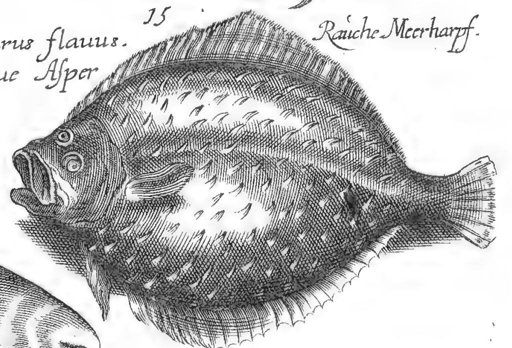

cum Massarius explicans: dixit, inquit, æstate nigriores: quia suscipiunt colores cæruleos, qui quod ad albedinem sunt obscuriores, & nigriores.

Et rursus: Mæna pisculus est digitalis longitudinis, hyeme candida, æstate varia, picturis cæruleis obliquis. Quomodo autem colores mutent, in Merula ac Phycide (ni fallor) explicatum est. Testatur denique Rondeletius, cum aliquando Româ Venetias venisset, Mænas se tanta colorum varietate conspexisse, ut vix primo aspectu agnosceret, quod suo in littore minus pictæ sint. Quod ad *partes internas* attinet: Mænæ *hepar*, ut Bellonius observavit, fungosum ex lacteo pallescit: sub cuius lobo dextro fel luteum oblongo vasculo includitur: *Splen* niger, *stomachus* oblongus. Raro in Oceano *capiuntur*: in mari tam supero quam infero frequentes esse, nomenclaturæ apud utriusque maris accolas indicant. Mænaria insula ab earum frequentia nomen sortita est. Inter herbas in littore algoso, seu ut Ovidius, in herbosa arena *victitare*, Oppiani fide tradimus. A carne non omnino abstinere, quidam prodidere. Gregales esse apud Aristotelem legimus. *Parit* brumâ, vel ut Bellonius, post brumam, & omnium piscium fœcundissima esse censetur. Cum fœtu fœmina impleri incipit, ob malignum fœtorem, τράγος seu *Hircus*, ut apud Aristotelem extat, dicitur. Singularem cum vespis sympathiam habere ex eo quidam colligunt, quod illæ nassa, in quæ mæna cum Chalcide reperta est, capiantur, prodente Æliano: singulari in Xiphias odio ferri, ex eo nonnulli, quod eam balænæ metu, gladio suo in terra hærentem, conficiant, ut Oppianus testatur. Inter plebeios *cibos* reputantur, adeò, ut acervatim, vitato etiam emptore Venetiis vendantur, tum quod parvi sint, tum quod cum uterum ferunt, exquisiti fœtoris. Unde Martialis

Æl. in Histor. Animal.

Martial. l.12. Epigr.32.

Fuisse gerres aut inutiles mænas
Odor impudicus urcei fatebatur.

& in Majali L. Pomponius Atellanarum Poeta, ut dicitur Agellio

—— *Cœnam quæritat, si nemo eum*
Vocat, revortit mæstus ad mænam
miser.

Succi tamen bonitate Gobiis præstare Hicesius, teste Athenæo author est; quod forte de iis, qui in littore petroso aut arenoso, & suo tempore capiebantur, sumendum est. Nam aliàs, Gobius friabili est carne, & saxatilium non multò inferiore. Liquamen seu gari speciem ex ipsis fieri solitam, Plinius innuit, dum scribit. *Sal etiam è muria salsamentorum recoquitur, iterumque consumpto liquore, ad naturam suam redit, vulgo è Mænis iucundissimus.* Apud Persium quoque aliquid simile invenies, fit visceribus piscium in vas aliquod iniectis, & sale conditis. *De usu in Medicina* hæc habeto. Jus assumtarum alvum solvere; ut & salsas, si umbilico illinantur. Capitibus inveteratarum ustis ad sedis fissuras, & columellam inveteratam Galenum uti: ad uvam diu jacentem, cum gallæ & floris æris, denariis duobus, Marcellum Empyricum: ad Anginam cum melle illitis eundem. Plinius earundem cinerem, admixto sale & cunila, oleoque, vulvæ mederi, & suffitione secundas extrahere, testatur. Cum alio tritus verrucas tollit, & verendorum pustulas discutit. In dysenteria quem præbeant Mænæ usum, apud Galenum invenies.

Plin. H.N. l.31. c.7.

Plin. H.N. l.31. c.9.

Galen. simpl. l. 11.

Plin. H.N. l.32. c.10.

ARTICULUS XXII.

De Smaride.

SMarides qui & *Marides* apud Athenæum dicuntur. (Bellonius Græcos Anconæ se convenisse scribit, qui etiam Maridas appellabant) ex Mænarum sunt genere. TAB. XX. 5.6.7.

Vocantur & *Leucomænides*, nempe, quia semper albæ sunt, cum Mænæ colorem immutent. Eum docti pisciculum esse volunt, quem Antipolitani hodiè *Garum*, Veneti hirrulam seu herrulam, Massilienses Hiaret, Galli Narbonenses & Hispani Picarel, quod fumo induratus & salitus, linguam acrimoniâ vellicet, Neapolitani Cerrum, quod vocabulum Gaza retinuit, nominant. Rondeletius Garum veterum esse putat, tum earundem nomenclaturarum affinitate, tum quod ex eo garum fiat, idque teste Plinio, optimum. Trium *descriptionem* Aldrovandus tradidit.

Plin. H.N. l.31. c.7.

Primus, Mænæ & Boopi simillimus est; notis tamen quibusdam ab iis distinguitur. Boops enim lituris caret; quibus prædita Smaris est. Boopi rostrum quasi recisum, Smaridi longiusculum. Boops item quam Smaris rotundiori est corpore, quamobrem Rotundetus Romæ nominatur. Differt vero à Mæna etiam, quod & asperiores & paulo latiores squamas habeat. Lineæ laterum utrique rectæ, sed in Smaride quadam serie, in Mæna nullo plane ordine dispositæ: suntque argenteæ & subaureæ, obscuræ, à capite ad caudam ductæ. Estque Mænâ minor, digitum nimirum vix superans, corpore item strictiore. Est denique peculiaris ei nota, quâ & à Mæna & à Boope discernitur. Cum enim os aperit, labia exerit tanquam ex tubo pyxidatim infarcto. Pinnis alioqui, aculeis, cauda, partibusque internis Mænæ similis est: eodemque modo colorem, teste Bellonio, mutat.

Altero loco exhibitus piscis, Smaris Bellonii videtur. Capite est ferè violaceo, prono nempe, nam supino albicat. Eodem colore totum corpus, sed multo dilutiore tinctum est. Lineæ quinque insignes flavescentes à capite ad caudam perferuntur. Pinnæ etiam flavescunt. Exiguam habet & vix conspicuam lituram.

Tertius Smaridis peregrinæ nominè missus, tergore est cæruleo, cætera subviridi, nigris & argenteis punctis cõspersus. Prono capite ad violaceũ vergit, supino vero candicat. Pinnæ omnes fere crocei coloris sunt, punctis conspersæ nigricantibus. *Degunt* inter herbas in algoso littore; eodemq; cum Mænis cibo vesci, verisimillimum est. Inter fœcundas recenset Ovidius. Pastâ, ex pane, caprillo caseo, & purissimo polline, inescantur. Optimos pisciculos esse Hesychius scripsit. Optimum & suavissimum ex iis gaviũ, apud Guilielmum Pelicerium Episcopũ Monspeliensem Rondeletius vidit. *De usu in Medicina* proditum, caput tostum ad pilorum defluvia cum adipe ursino conferre; excrescentes ulcerum oras, ab eiusdem pulvere reprimi, thymosque & clavos absumi. Plinius alicubi cum ptisana sumptas, vel cum fæniculo decoctas mulieribus lactis copiam facere scribit, alibi, tritas illitas, verrucas tollere, & verendorum pustulas discutere tradit.

Plin. H. N. l.32. c.11.

ARTICVLVS XXIII.

De Boope, seu Boce.

Piscis, quem nos *Boopem* dicimus, is Aristoteli citante Athenæo βῶξ, Numenio βόηξ, qua etiam appellatione Oppianus utitur, Speusippo & aliis Atticis βόαξ, seu παρὰ τὴν βοὴν à voce, ideo Mercurio sacer habetur; seu quod βοὸς ὀφθαλμοὺς ἔχει, id est bubulos oculos seu magnos habeat, dicitur. Tertia est Mænis species, pedis ut Rondeletius scribit magnitudine, qui etiam *tres describit*. *Prior* piscis est marinus, littoribus gaudens, ex Mænarum genere, pedali magnitudine, corpore satis rotundo, non cõpress o, quale fere est Mugilũ. *Capite* brevi, & parvo. *Oculis* maximis, ꝑ corporis magnitudine, utpote qui totam fere capitis regionem occupent. Colore est vario. In dorso à branchiis ad caudam lineas ductas habet, alias aureas, alias argenteas, minus quam in Salpa illustres: ob quas ab Aristotele in libro

Tab. XX. 8. 9. Tab. XXII. 6. Athen. Dipnos. l.7.

libro περὶ ἰχθύων, νωτόγραπτος, id est, in dorso pictus cognominatus est. In ventre nullæ apparent lineæ; sed hic squamis tegitur argenteis. Pinnæ sunt Spari, Canthari, Sargi, pinnis similes. Cauda subaurea. *Ventriculus* magnus cum multis appendicibus: intestina tenuia admodum, hepar rubrum, splen ex rubro nigrescens. Nutritur alga, carne, luto. *Altera species* in multis priori similis; suis Bogueravel appellatur, cuius cognominis significationem, non omnino assequi se potuisse ait; peritiores tamen piscatores credere, sic dici quia cum Ravalle vulgo vocatis piscibus, id est, (inquit) minutis, quique simul elixantur, & apponuntur, nec propter parvitatem seliguntur, capiatur, & vendatur. Boopi (inquam) vel Mænæ similis est; rostro magis acuto, dorso ex cæruleo rubescente: oculis magnis & variis, nimirum circa pupillā nigrā circulo ex aureo nigrescēte: corpore toto latiore q̃ Boops sed breviore. Boopis hæc nostra species peregrina dorso fere est violaceo, aut ametheſtino, lateribus & ventre candicantibus punctis ametheſtinis, conspersis: pinnis omnibus flavis præter eam quæ in tergo est, cuius quidem aristæ flavæ sunt, membrata vero viridescit. *Tertiam*, quia squammis caret, huc pertinere non judico. Bellonius quoque *duas species* describit, dum dicit.

Duæ huius piscis cognoscuntur *differentiæ*: siquidem earum *altera* minor est, & perpetuo parva, *altera* paulo maior. Boces à Mænis ita distinguere poteris, quod Mænam videas esse lariori corporis compage, nigriore colore, & utrinque lituram unam habere. Boca perpetuo parva est, & pro sua magnitudine crassiori constat capite, corpore magis tereti. Boces & Mænæ seu *Gerres* eandem corporis constitutionem, hoc est, pinnas, squamas, & capita habent. Boopes nullâ liturâ variantur, sed ambo tereti corporore præditi sunt. *Giruli* autem seu Smarides magis nigricant, & lituris variegantur. Boces teretiores sunt. Giruli magis plani. Bocum color hilari ac quodammodo aureo fulgore nitet, ut tergora colore ad aurum inclinante micare credas. *Gregalis* est, & litoralis piscis, herbosis gaudens. Piscis est parvus, oculos pro corporis ratione grandes habens. Duos habet in capite calculos non prorsus rotundos, ut in Passeribus, sed oblongos, ut in Merlangis. *Alter Boops* Orpho aut alicubi ex rubris cognatus est. Littoralis, (inquit) pisciculus, qui Bogue & Renaeu (cum icone scriptum est Bogue Renaeu sine copula) Massiliensibus dicitur, is Genuensibus Ruello vocari solet. Coloris est eiusdem cum Erythrino pisce, dentibus, pinnis ac capite consimilibus, sed reliquo corpore differunt. Nam Box vulgarem Bocam refert, eodemque circino tornata esset, nisi magis ad Erythrinum accederet. Verum linea quæ corpus Erythrini intersecat, per medium utrimque arcuata est. In hoc autem recta prætenditur, neque Erythrini gibbum habet: Dentes præterea anteriores breves & acutos ostendit, sed tam superiores quam inferiores molares sunt, ut Sargo, quod etiam Pagro & Erythrino accidit. Hanc quoque peculiarem notam insignem habet, quod eius branchiarum exterior spina ad radices nigra est. Putat Ovidii Bogyrum esse, ꝙ Massilienses à Boopa & Gyro, id est Smaride, nomen ipsi indiderint, sed mendum est in Ovidio, & Cercyrus legi debet, qui apud Oppianum, circa petras conchulis plenas degit. Iisdem cum Mœnis *locis* gaudent, eodemque *cibo* vescuntur. De *Carnis* eius qualitate ita Athenæus. βῶξ δ' ἑφθὸς, εὔπεπτος, εὐανάδοτος, ὑγρὸν ἀνιεὶς, εὐκοίλιος. ὁ δ' ἀπ' ἀνθράκων γλυκύτερος, καὶ ἁπαλώτερος. *Bos elixus facilè coquitur, facileque excernitur, jurulentum quid emittens, facilem alvum reddens. Assus succensis carbonibus suavior est & tenerior.*

Oppian. Hal. l. 1. v. 140.
Athen. Dipnos.

In Provincia etiam ægris apponitur. Anconæ, Bellonii prior, multis modis condita, carnis-pri vii tempore, potissimum Anconæ, Illyrico more, ex gelu conservata divenditur. Psellus tamen inter excrementitios pisces retulit.

CAPUT II.

De Squammosis planis.

ARTICVLVS I.

De Piscibus Psettaceis spinosis in genere.

PIsces, qui in latera compressi, latera ipsa in tenuem & latam extremitatem degenerantia habent, & quorum dorsi spina, non in dorsum & ventrem, ut in piscibus reliquis, sed in latera, suas pinnas seu apophyses transmittit, Plinio *Plani*, Columellæ, *jacentes*, *prostrati*, & *cubantes*. Dorioni apud Athenæum πλατεῖς, id est, lati; quibusdam, quod supinâ parte candidi, prona verò terrei sunt, ut passeres aves, *Passeres*: aliis *Psettæ* vel cum Aristotele *Psettacei* pisces, dicuntur. Duo ipsorum *genera*, Spinosum unum, Selache seu Cartilagineum alterum, non eo tamen sensu, quo Ælianus & Artemidorus, inter Cartilaginea, quæ squammis carent, ut Muræna, Conger, Torpedo, & cætera, referunt. Spinosi *ovipari* sunt. Cartilaginei ova quidem intus concipiunt, sed viperæ more fœtus, postmodum vivos excludunt. Sethorum alii levi cute præditi sunt, alii squammis teguntur. Videntur omnes è duabus pellibus compositam habere corporis speciem, & spina per medium dividi. Omnes item quaternas *pinnas* habent, more squamosorum, duas in prona, totidem in supina parte, sed præter aliorum morem *pinnæ* earum in gyrum circumvallantur. *Branchiæ* utrimque quaternæ; *lingua* nulla, *oculi* in supina corporis parte. *Dentium* loco maxillæ in plærisque rugosa quadam scabritie asperæ sunt. *Gula* veluti ingluviei cuiuspiam persimilis, ventriculo contigua est. *Os* quamvis pro corporis portione exiguum omnibus, qui tamen in hoc genere maiores sunt, nullum non concharum aut crustatorum genus deglutiunt integrum, sicuti minores, qui in utroque genere minora sunt. Nullæ ad pylorum apophyses: *Cor* ab una parte gibbum, huic quædam caruncula atra quadrangula pulvini modo subsidet: ad cuius superiorem partem vesiculam annecti Bellonius testatur, & pulmonis officio fungi arbitratur. *Hepar* latum est & ventriculum amplectitur. *Vesicula fellis* ab eius extrema parte dependet. *Lien* ater, sub ventriculo situs, qui latus est, & cum intestinis anfractuose circumducitur. *Degunt* in mari, sed & stagna & fluvios, quod lutum appetant, & commodè ibidem pariant, frequentant. Ideò Columella, *Cænosam regionem planum educare piscem* scripsit. Quia in arena & limo latent, ideò reciprocante mari facillimè *capiuntur*. In Belgii officinis tanta eorum copia, ut universo orbi sufficere posse videatur. Quia ova in omnibus reperiuntur, ideò sexu masculino carere scripsit Aristoteles; quod tamen de certo duntaxat genere sumendum est. Conchyliis & crustatis, piscitiis item vescuntur. *Pariunt* teste Aristotele semel in anno.

Plin. H. N. l.9.c.20. 24. Columel. R.R.l.8. c.17. Aristot. H.A.l.4. c.11.

Aristot. H.A.l.4. c.11.

De *natatu* eorum ita Aristoteles. Pisces Psettacei eo modo natant, quo Coclites, alteroque oculo capti incedunt, quia natura eorum transversa, distortaque est: itaque transversi natant, convolvunturque se strabonũ more, suaque prorsus latitudine, quam pinnarum adminiculo, cursum dirigũt. Ingenium resipit,

Aristot. H.A.l.5. c.9.

Aristot. de Anim. incessu.

Aristot. H.A. l. 9. c. 37. resipit, quod se arenâ obruant, & postquam se totos occultaverint. Τοῖς ἐν τῷ σόμαλι οἱ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία, *oris sui virgulis, ut vocant piscatores, verberant*; τὰ δὲ μικρὰ ἰχθύδια προσέρχονται ὡς πρὸς φυκία, ἀφ' ὧν τρέφονται. id est, ad quas pisciculi adnatant, tanquam ad algas, quibus vescantur. Certissimam securitatem esse Plinius tradit, vidisse planos pisces, quia nusquam sint ubi maleficæ bestiæ, eaque de causa, ab urinantibus *sacros* appellari.

Articvlvs II.

De Planis Squamosis in Specie.

Pvnctvm I.

De Solea.

Tab. XX. 10. 11. 12. 13. Planorum piscium alii sunt *squamosi*, quos fortè Aristoteles σρυθὰς vocat; alii *leves*, quos ψιλὰς dici conjicimus. Illi iterum vel sunt oblongo corpore, vel rotundo. Inter illos est *Solea*, à figura, quæ solo pedis ita subiicitur, dictæ; quæ Varroni Lingulaca, Gallis teste Bellonio, Perdix marina, fortè, quod in lautioribus conviviis magnam obtineat claritatem, nuncupatur. Græci hodie γλῶτταν linguam appellant; veteres βούγλωττον aut βούγλωτταν, non tam ob bubulæ linguæ figuram; quàm ob longitudinem, dixere. Quidam sub nomine σανδαλίς, ab Alciphrone in epistolis piscatoriis nominari opinantur. Matroni Parodo, in descriptione Cœnæ Atticæ, σανδάλον generis vocabulum est, quod omnes planos delicatiores exprimit. *Sex* ipsius *species* Rondeletius exhibuit.

Prima, quæ Solea simpliciter dicitur, longiore contractioreque corpore est quàm Passer; & si in stagnis capitur, à marina, parvitate, & odore lutum respiciente differt.

Alteram oculatam vocat, quod licet corporis habitu, & internis partibus superiori sit similis: in prona tamen parte, magnas habeat maculas, oculorum effigiem cum iride & pupillâ referentes, squamæ tam tenaciter hærent, ut nisi diu in aqua calida maduerit, desquamari non possit.

Tertia à prima, ut Rhombus à Passere, situ corporis differt, si enim juxta eodem situ componas, os eius in sinistrum, prioris in dexterum latus vergere conspicies. Haut tamen ex Rhombis aut Passeribus esse, forma ipsa, qua plane Soleæ similis est, satis arguit, Galli Polam dicunt: ipse Epicharmo apud Athenæum *Cynoglosson* appellari conjicit. Vel si Cynoglossos huius non sit: (nihil enim certi ex tam paucis verbis, quæ citat Athenæus, colligi potest) optimo tamen jure, ut à cæteris Buglossi generibus distinguatur, Cynoglosson appellari posse, neque aliud esse genus, cui hoc nomen aptius quadret. Nam cum vera Solea suavitate saporis Perdici comparetur, hanc ferino plane esse sapore, viscidamque duram, contumacemque coctioni, insuaveque quid & grave olere. Nec probat Rondeletius eos, qui pabuli tantum ratione differre credunt, quandoquidem pabuli varietas, etsi saporem succumque immutare potest; ad corporis tamen habitum formamque immutandam nullam vim habet. Frequens est in Oceano. Bellonius in Mediterraneo mari etiam *capi* scribit, & à Massiliensibus Servatin appellari, quod tamen falsum esse Rondeletius asserit. Totus, ut ipse etiam ait, fusco colore est.

Quarta eidem Rondeletio *Arnoglossos* sive *Arnoglossus lævis* dicitur, quod

quod quemadmodum plantagini herbæ à figura vel foliorum lævitate Arnoglossi, id est, agninæ linguæ nomen impositum est; ita species isthæc Soleæ, Arnoglossus à levitate vel figura rectè (inquit) nominabitur; squamis enim carere videtur, prorsusque lævis esse. Suis Perpeire vocari ai. ; & ex Solearum genere esse, ex corporis habitu, figuraque cognosci: Differre autem ab aliis, quod multis squamis tenuissimis & statim deciduis, integatur: corpore esse valde gracili, candido.

Quintam diminuto nomine *Ligulam* dicit, quod sit in hoc genere omnium minima; negatque maiorum Solearum fœturã esse, quandoquidem semper parva sit: nunquam dodrantalem magnitudinem excedens. Lineam quæ corpus dirimit, spinamque firmat vel tuetur, huic ex squamis ait esse compositam longe eminentioribus, quam in toto corpore, dempta ea parte, quæ circa maxillam inferiorem est: duriore carne esse quam Buglossus lævis, *glutinosique* nonnihil habere: satis rarum esse piscem, & ob corporis tenuitatem vilem.

Sextam ac postremam Gallis *Flettam* dictam quod fluitando natet, antiquis (ut putat) incognitam, solisque Oceani accolis notam, Græcorum imitatione, qui rei magnitudinem βȣ & ἵππο particulis indicant, Hippoglossum appellat, quod cæteras non solum Soleas magnitudine vincat, verum etiam quatuor digitorum longitudine quandoque inveniatur. Esse autem ex Solearum genere vel ex primo aspectu judicari posse scribit: oblongo enim (inquit) contractoque est corpore, parte altera candida, altera nigricante, in qua oculi sunt. Ore est contorto, dentibus munito cithari modo, quibus Buglossi carent. Carne est dura, sed suavi, ad Rhombi naturam proximè accedente. Ossa habet spongiosa, quibus inest medulla; quæ à cupediarum amatoribus expetitur. Piscis est maris Oceani, Antverpiæ salitus, & in frusta dissectus venditur. Capitur etiam sæpe in Oceano juxta Galliæ Bononiam. Ibi huius frusta farinæ massæ probe subacta & pasta inclusa, aromatisque condita in furno coquuntur, ut diutius servari possint & exportari. Aldrovandus, non tantum aliud Hippoglossi genus, squamis præditum minoribus, undique sibi concolor, flavescens scilicet; quodque à latere uno lituras nigras, pinnam & caudas in extremo cæruleas, habet, exhibet: sed & alterius Soleæ genus, quod squamis tegitur latissimis, estque unicolor & albicans. Quam Bellonius *Tæniam* vocat, illa tenuis gracilisque piscis est; & quod Athenæus de Tænijs prodidit, Alexandriæ, Canopi, & Seleuciæ in Antiochia, frequentissime reperitur. Benè ab Aristotelis & Rondeletii Tænia, in qua pinnarum numerus cum Anguillis convenit, distinguitur. Omnium ferè marium piscis est, sed cum Rhombis Pontum ingredi Plinius negat, flumina ingressos multum pinguescere, Londini Bellonius didicit; in stagnis deteriores evadunt. *Littorales* sunt Oppiano, Ovidio in herbosa arena degunt. Terrâ, hoc est vado maris excavato per hyemem condi creditur.

Aldrovand. Histor. Piscium. lib. 2. c. 43.

Aristot. H. A. l. 2. c. 13.

Oppian. Halieut. l. 1. v. 99.

Nam quia lapides in capite habet, & corpore est tenui, frigus exhorrescit. Qantum ad *usum in cibis*, Matron Parodus apud Athenæum, mediocrem succum præbere, ut saxatilium vicem supplere possint, scribit. Galenus Passere molliorem, perperam asserit.

Athenæ. Dipnos. l.

Galen. de Alim. facult. l. 3. & l. de Cibis boni & mali succi c. 3.

Duram enim esse, vel exinde, quod diutius servetur, longa vectura putrescat, sic melior reddatur, colligitur. Facilè tamen concoqui & minimè excrementitiam esse, apud Rondeletium lego. Patinam ex soleis apud Apicium vide.

Apic. l. 2. c. 4.

PUN-

PUNCTUM II.

De Citharo.

Tab. XX. 14. 15. Citharus, Aeliano κιθαροιδός, Oppiano, cui littoralis est, κίθαρη dicitur. Nomen à lineis quibus à summo capite vertice, ad extremam usque caudam distinguitur, invenit. Gaza, ex Aristotele, qui inter eos, quibus complures appendices circa ventriculum exeunt, numerat, *Fidiculam* vertit. Quatuor eius nominis pisces, ex planorum genere omnes, esse, Rondeletius luculenter ostendit. Galenus planum & Rhombo similem facit, & quod Philotimus eum inter μαλακόσαρκους omiserit miratur. Aelianus Buglosso seu soleæ assimilat. Galeni Citharum, Rondeletius eundem esse arbitratur cum eo quem Athenæus ex Aristotelis libro de animalibus & piscibus sic delineavit: Citharus serratis est dentibus, solitarius, alga vescitur, linguam solutam habet, cor album & latum: esseque illum Psittaceum piscem, qui Romæ satis frequens, *Folio* nominatur. Cum enim lingua piscibus à natura data sit ossea, & non soluta: vel dura, spinea & adhærens: isque unicus sit ex planis, cui lingua soluta sit teste Aristotele, contra omnium aliorum piscium naturam: haud temere sese judicasse existimat, cum ex hoc, tum quod reliquæ memoratæ notæ ex asse respondeat, hunc verum ac genuinum Citharū esse. Quod si verò quis hunc Rondeletii piscem pro Citharo non accipiat, quoniam squamosus cum sit ex Rhombis ut pote lævi cute præditis, quibus à Galeno assimilatur, esse nequeat; huic responsum esse volo, assimilationem ad Rhombum, non ad corpus, sed ad carnis qualitatem, referendam esse. Aelianum vero suos Citharædos squamosos facere: quãobrem etiam admiror Rondeletium suum hunc piscem Rhombo quodãmodo similem esse dicere, cum neq; tegumento, squamosus enim est; neq; figura, oblongus enim; respondeat: quare prudenter subiunxit, Buglosso similiorem esse, si squamas excipias, quæ Citharo magnæ sunt, Rhombi instrumenti figura. Ab hoc Aristotelis Galenique Citharo differre putat idem Rondeletius, eum qui Archestrato apud Athenæū rufus sive subflavus cognominatur, assandusque & caseo multo, oleoque condiendus esse dicitur, quiq; sine sumptu apparari non potest: esseq; eum quem alii verum Buglossum esse volunt, non ob figuram solum, sed etiam ob asperitatem: Est enim bovis lingua magna & aspera, quomodo buglossum herba etiam nomen invenit. Superiori similis est figura, lingua magis soluta, oris scissura magna, dentibus serratis, squamis intectus rotundis, aquarum asperitate *Citharum asperum* etiam appellari posse existimat, buglossiq; nomine comprehendi. Virgam habet à capite ad caudam protensam, latiusculam, maioribus squamis constantem. Partibus internis superioribus similis est. Venetiis optimus reperitur. Carne est inter duram & mollem Galeno media. Stomacho ingratus malique succi Xenocrati. A Diocle assus commendatur. Rondeletius, qnod salpæ modo alga pascatur insuaviorem prodidit. Apollini qui Citharum invenit sacrum, apud Athenæum legimus.

Ælian. H. A. l. 11. c. 23. Oppian. Halieut. l. 8. 98. Arist. H. A. l. 2. c. ult. Ælian. l. c. Athen. Dipnos. l. 7. Athen. Dipnos. l. 7.

PUNCTUM III.

De Rhomboide Rondeletii, & Passeribus squamosis.

Tab. XX. 16. Rhomboides Rondeletii, *Rhombi* nomine Romæ ab ichtyopolis venditur. Fortè melius, *rotundus Buglossus*, vel *rotunda solea* aut *lingulaca* vocaretur. Squammis parvis integitur. *Oculi* multum invicem distant. Linea à capite ad caudam per medium corpus ducta initio sinuosa: dein recta, corpus in duas æquas partes dirimit. Corpore est exiguo & brevi: nunquam enim

Aldrovand. de Piscib. l. 2. c. 45.

enim palmi magnitudinem superat, quantum Rondeletio licuit observare. Internis partibus à Rhombo non differt. Carne est media, neque molli nimium, neque dura. Eius nullam à veteribus mentionem factam fuisse credit. Junius in suo nomenclatore Belgico vocat Scarde. PASSERVM SQVAMOSORVM tres idem Rondeletius species ponit. *Priorem Limandam* Galli dicunt, ob corporis tenuitatem, ut Bellonius conjicit, quam cum diffisis dolabra asseribus communem habet. Angli un Brut. Hic, teste Iunio, Batavorum Grieta est. Ego enim id non satis memini. Flavas in pinnis, quæ corpus ambiunt, & in reliquo corpore maculas habet. Linea corpus intersecans, sinuosa. Magnitudine ad Quadrantulum (de quo mox) accedit. Lucidiori aeri expositus, pellucidus videtur. Dentes teste Bellonio inter cæteros sui generis pisces, longiores habet: squammas conspicuas valdè tenues atque asperas, quæque difficillime cuti adimuntur: quod cum solea quidem magis, cum cæteris vero minus, commune habet. Vento indurati ingenti quæstu ad mediterranea loca Germaniæ superioris venales feruntur. Gallis ex Britannico littore recensentes adducuntur. Italiæ planè ignoti sunt. Carne aiunt esse candida, humida, molli, parum glutinosa; non multum Buglossis sive Soleis inferiore.

Altera species Gallis Flez, Anglis Phlonder teste Bellonio, qui *Flesum fluviatilem* vocat, verum improprie; & contra piscis naturam: non enim in fluminibus nascitur, sed in mari, ex quo in flumina migrat, cæterorum planorum more. Corpore est, quam vulgaris passer, paulo longiore, & ubi adolevit, crassiore. Squamis integitur parvis: colore est nigro. In corpore pinnisque in ambientibus maculas rufas habet. Ossiculis munitur in capite, medioque corpore in parte supina.

Tertiam Britanni *Helbut* dicunt, Hollandi Heilbut vel Eelbut, Germani Heiligbut, Galli Fletelet, nomine (ut apparet) diminuto à Flez, cum alioqui sit maior, cætera similis est. Utraque in Anglia & Belgio frequens: nobis, Gallisque & fortassis antiquis etiam incognita, quia ad Oceanum usque non pervenerunt, nec in Oceani piscibus cognoscendis multæ operæ studiisque posuerint. Utriusque caro candida & mollis, salubris & delicata: Fletuletus tamen paulo durior est.

CAPVT III.

De Piscibus littoralibus lævibus.

ARTICVLVS I.

De Piscibus littoralibus non planis.

PVNCTVM I.

De Sandilz Anglorum.

PIscis, quem jam descripturi sumus, Anglis *Sandilz*, id est Anguilla de arena, tum quod longo sit corpore, tum quod sese occulturus sub arenam se citissimè mergit, dicitur. Gesnerus *Ammodyten* vocabulo Græco vocavit. Capite est tenui ac rotundo, rostro longiusculo & acuminato: ore parvo: corpore reliquo oblongo, si latitudini conferatur. Nam cum eius medium (caput enim & cauda arctiores sunt) pollicis crassitudinem non superet, longitudo ad palmi mensuram extenditur. Quamobrem sicuti longis, sic etiam & parvis annumerari piscibus debet. Cum neque pollicis latitudinem, neque palmi longitudinem excedat unquam. Dorso præterea (in quo pinnæ duæ reperiuntur, in eo medio

TAB. XXI. f. *Aldrov. de Piscib. l. 2. c. 49.*

medio una, ac prope caudam altera) subcæruleus. Ventre verò in quo præter binas, quas utrimque habet pinnas, una etiam alia post excrementorum orificium subsistit argenteus conspicitur. Frequentissimè in Britanniæ littoribus capitur. Sæpè etiam in Bononiensi, ubi idem nomen obtinet. Quibusdam anni temporibus, seu maiorum piscium iniurias fugiens, seu naturæ impulsu, aqua derelicta, sub arenam penetrat: inde pedalibus & pectinatim incisis lignis, ab incolis extrahitur. Pauperum duntaxat necessitatibus inservit.

Huc pertinet alter piscis *Mersuuyn* id est, *Porci* marini nomine missus, quod Porci more rostro terram fodiat. Lituris & specie corporis Lucium imitatur, sed aculeum rectum in fronte gerit. Lituræ omnes nigræ sunt. Pinnæ ventris, caput supinum & cauda rubent: cætera flavescit. Marinusne verò, an dulcium aquarum piscis sit, non satis memini, quamobrem historia ad priorem piscem pertinet. Marinum tamen esse nomenclatura docet.

PUNCTUM II.

De Dracone.

TAB. XXI. 2.3.4.5.6. *Aldrovand. de Piscib. l.2.c.50.*

DRaco piscis, Græcis veteribus δράκων θαλάσσιος, modernis Δράκαινα, unde Siculi, Neapolitani, & Romani suum Tragine deflexerunt, dicitur. Iovius Trachurũ, qui in cauda, non cervice aculeos habet, perperam vocavit. Plinius qui Draconis marini nomine duos diversos pisces, ut ex libro nono capite vigesimo septimo colligi potest, intelligit, quorum unus serpens marinus est, quem Aristoteles libro nono capite decimo septimo describit, ab Araneo male specie distinxit, quem & Isidorus, qui Araneum ita describit, ut Draconi huic marino omnia competant, secutus est. Quod ab Araneo Aristotelis distingui debeat, mirum non est, cum eius Araneus, à nullis Græcis authoribus venenatus esse tradatur: hunc omnes post | Pastinacam venenosissimum asserant.

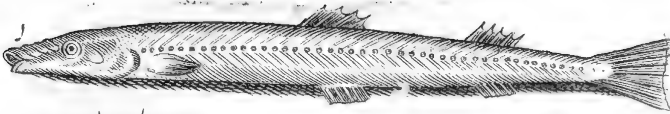
Salvianus *duo* ipsius *genera* ponit. *Primus* piscis est oblongus, & ut Bellonius ait, forma pugionis modò compressa, unde à quibusdam Gallis Poignastre vocatur quasi pugio. Salvianus squammis carere dicit, item Bellonius, vel saltem exiliores habere, quam sint serpentium. Rondeletius parvas ei tribuit ac tenues, Ælianum (ut apparet) secutus, qui asperas habere scribit φολίδας, quæ fere serpentibus tribuuntur, & ipse etiam Rondeletius sine squamis & planè nudum Draconem pingit. Percam marinam quodammodo refert capite, magno scilicet & rotundo. *Os* non in longitudinem, sed in obliquum, nec recta sed curva scissura fissum habet: Connexa enim latera inferioris maxillæ (quæ paulò longior est superiore, nec recta nec oblique sursum porrigitur) à concavis superioribus lateribus, dum illud clauditur, suscipiuntur. *Dentibus* ut in Dracone serpente id communitum est. *Oculi* magni sunt, quibus magnitudine supercilia respondent, sursum spectantes, ac adeò splendide virescentes, ut smaragdum pulcherrima viriditate superent, iidem brevi intervallo à se distant, in quo triangulum expressum & aculeos parvos cernas. *Branchiæ* utrinque quaternæ, quarum exteriora opercula aculeo ad caudam spectante armantur, ut dictum est: quæ opercula post articulationem cum ossibus capitis, tenui membranæque simili substantia potius quam ossea constant, quamobrem Draco ea cum extra aquam aerem trahit, inflat, non aliter quam nos buccas inflamus. Ad branchias *pinnæ duæ*, eo situ, ut in fluviatilibus, hoc est, inferiores multo quam in marinis esse solent: inter has & scissuræ oris finem, in parte superna, duæ aliæ minores, candidæ. In cervice vel dorsi principio quinque habet

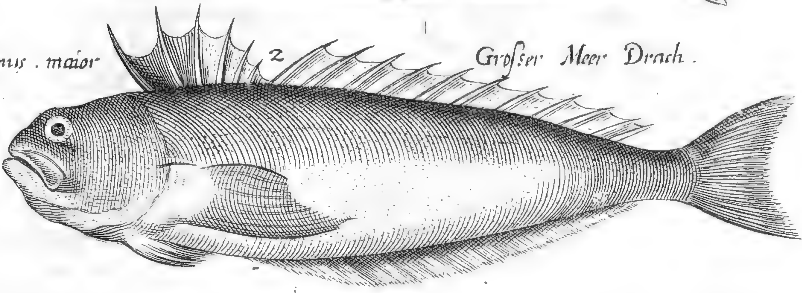
bet *aculeos* tenues, nigros, præacutos, tenui membrana anteriori parte nigra, posteriori vero alba connexos, quibus venatum vulnus infligit, multoque pernitiosius quam branchiarum aculeis. Ab hac, pinna incipit ad caudam usque continuata, quæ magna est, lata, atque adeo bifurca, Alia denique est à *podice* ad caudam etiam usque: qui diverso in hoc quam in aliis piscibus loco situs est: cum enim alii in medio eum habeant ventre, alii vero inferius versus caudam, in Dracone non procul à branchiis distat: unde fit quod brevis admodum ventris eius sit capacitas interna, cum tamen carnosus sit & satis amplus *ventriculus*. Colore est vario. Dorso enim fusco est, ventre candido, lateribus lineis aureis transversis pulchre distinctis. *Alter* qui fortè non malè Dracunculus Plinii vocari poterit, quemque Salvianus minorem vocat, in nonnullis à priore differt. Cum enim maior crebrò ad libræ unius & duarum etiam aliquando magnitudinem excrescat, (Rondeletius in Oceano aliquando cubiti magnitudinem attingere tradit) minor ne dimidiam quidem libram implet: præterea capite & corpore reliquo non rotundo, ut maior; sed in latera compresso est: cuius deniq; latera non subluteo solum colore, quo maior ille insignitus est, sed frequentibus etiam & obliquis ad cæruleum colorem vergentibus lineis pulcherrime depicta sunt. Aldrovandus *quatuor* Draconis *species* exhibet. *Prior* aculeo ad branchias, pinnarumque numero cum præcedenti convenit, colore vero & maculis lineisque differt. *Ossa* branchiarum colore sunt roseo, sed in extremitatibus aureo. Aculeus item aureus, sicuti & pinnæ, quæ sunt ad branchias: quæ vero in pectore conspiciuntur, albicant, cæteræ subvirent. *Os* pronè quoque viride, supinè albicat. Dorsum ex subviridi fuscescit, maculis rotundis ad castaneum vergentibus densissimis conspersum, *Venter* argenteis lineis crassiunculis contrario invicem ordine oppositis decoratur.

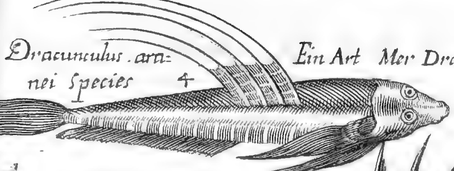
Aldrovand. l.c.

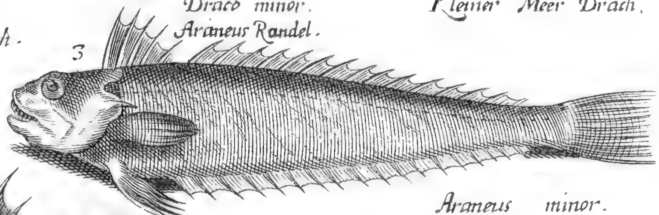
Cauda tota ex cæruleo ad amethestinum tendit. *Altera* species in vertice insignem habet aculeum; colore est in dorso subcastaneo, ventre albo, valde maculosa. Pinna cervicis inter quatuor priores aculeos in summitate atra est, cætera fusca: quæ verò ad caudam usq; protrahuntur, & cauda etiam ipsa, coloris ferè sunt violacei. *Tertia*, capite est castaneo, præter os quod pronè supinèq; ferè violaceum est. Oculi, in vertice ferè ut in Callionymo, inter duos locati aculeos. Pinnæ branchiarum & pectoris, item quæ in ventre est, roseo sunt colore. Quæ verò in cervice cernitur, ad quartum usq; aculeum violaceo, cætera albicat, & rotundas, fusci coloris maculas ostendit, quemadmodum & subsequens, quę ad caudã usq; excurrit. Dorsum ad castaneũ vergit, & nigricãtibus maculis insignitur. Latera & venter viridescunt. *Quarta ac postrema*, magna ex parte castanei est coloris, dilutioris in capite, intensioris in dorso. Lineæ quæ à branchiis sunt ad caudam usq; plane ferrugineæ. Tota pars supina candicat. Pinnæ ad branchias & ad pectus, rubræ sunt: cæteræ cæruleæ, sed aristas habent rubras. Cauda præterea in extremo ferruginea est. *Locum* si spectes, Bellonius pelagium æquè ac littoralem scribit. Aristoteli simpliciter talis est. Oppiano in petris, & arenis pascitur. Loligunculis & aliis minutis piscibus vescitur, ideoq; Nicander ἁλιρραίστην, *maris vastatorem*, Epicharmus ἄλκιμον nominat. Gregalẽ non esse vel inde cõjicies, quod nunquam plures capiantur. Mirũ etiam, si verum est, si manu dextra attrahere coneris, violenter reniti; si sinistra, cedere & capi, quod Ælianus prodidit: nec minus, eo tẽpore cũ pisciũ genus amore tenetur, in vulnere quod iste inflixisset, pisciculos illi similes procreatos fuisse, quod multorum piscatorum testimonio narrat Gillius. Ictum eius venenatum esse, piscatorum periculo certum est, sæpe nomas, sæpe febres & inflammationes excitat, plusque à vivo quàm mortuo periculi. Remedia varii varia ostentãt. Plinio Mullus

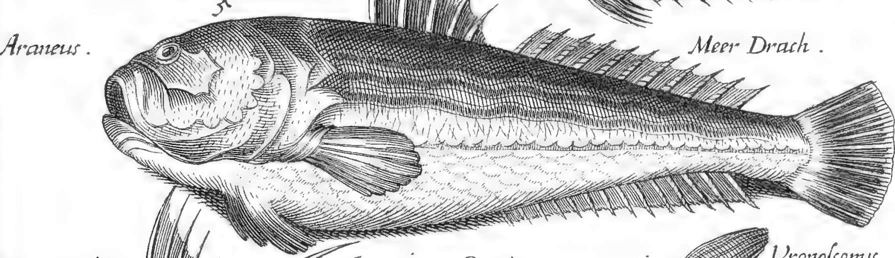
Ælian. H. A. l.5. c.37.

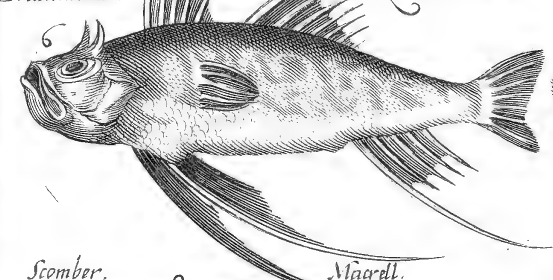

Sandits Anglorum.
1

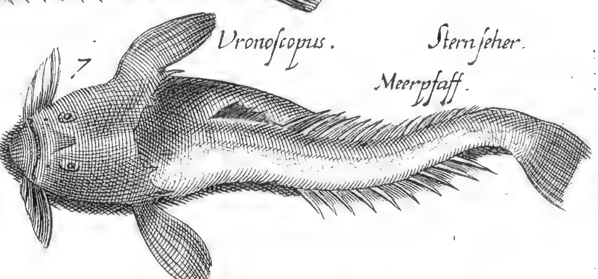

Draco marinus. maior
2
Grosser Meer Drach.

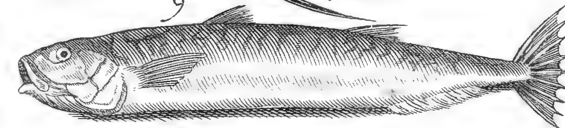

Dracunculus. aranei Species
4
Ein Art Mer Drach.

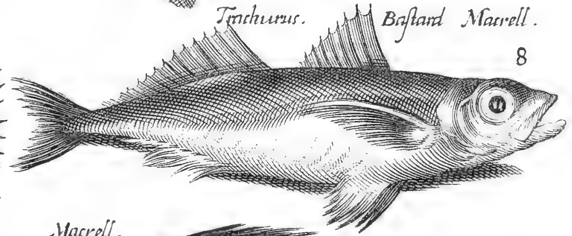

Draco minor.
Araneus Randel.
Kleiner Meer Drach.
3
Araneus minor.

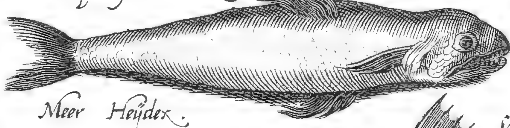

5
Araneus.
Meer Drach.

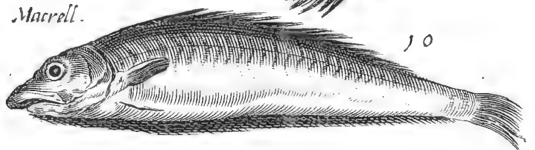

Dracunculus.
Klaner Drach.
6

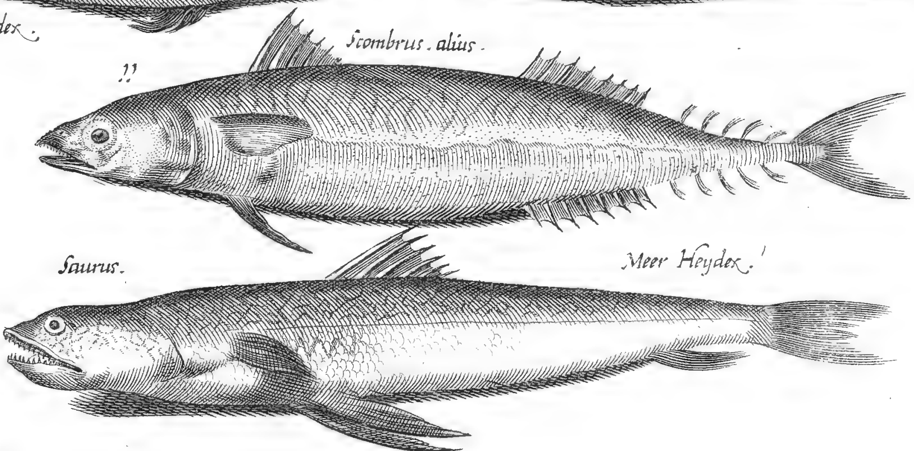

Vranoscopus.
Sternseher.
Meerpfaff.
7

Scomber.
Macrell.
9

Trachurus.
Bastard Macrell.
8

Lacertus peregrinus uel Rubei maris.
12
Meer Heydex.

Macrell.
10

Scombrus. alius.
11
Saurus.
Meer Heydex.

Mullus illitus aut in cibo sumptus prodest. Dioscoridi & Galeno Draco proprio ictui applicatus placet. Æginæta cerebrum piscis in potu præscribit & sulfur cum aceto imponit. Aetius locum affectum cum plumbo fricari jubet. Piscatorum experientia jecore illito dolor mitigatur, foliorum lentisci affrictu punctura curatur. Genuenses exiguum Thlaspios genus, quod in ipsis littoribus nascitur, admovent. Recentis piscis è capite cinis, contra omnia venena prodest, mirabili discordia, si Rondeletio credimus. Plinius, ossibus gingivas scarificare jubet, ut dentium dolores sedentur.

Aetius l.13. c.36.

Aldrov. de Piscib. l.2. c.50.

PUNCTUM III.

De Dracunculo.

TAB. XXI. *6.*

DRacunculi Plinius inter veteres meminit. Inter Recentiores à Rondeletio describitur. Est piscis marinus inquit, dodrantali magnitudine, cotto fluviatili non multum absimilis, rostro acutiore, & capite latiore, Ranæ etiam piscatrici quodammodo similis; sed Rana piscatrix ore est majore, pinnis concoloribus, quæ in Dracunculo variæ sunt. *Capite* est magno, compresso, *rostro* prominente, *ore* parvo sine dentibus, sine ulla ad branchias scissura; sed huius vice supra caput utrimque *foramen* est, ut in Hippocampo, quod, nisi dũ piscis vivit, eoque aquam trahit, & emittit, manifestum est. *Oculos* magnos supra caput positos habet: capitis os in aculeos definit ad caudam spectãtes. *Pinnas* longissimas pro corporis magnitudine habet, partim aurei, partim argentei coloris ęmulas. Quę ad branchias sitæ, aureæ sunt, in radice argenteæ. Quæ in supina parte, à cæterorum marinorum piscium pinnis, situ magnitudineque dissident: nam & ori propiores sunt, & longiores ijs quæ sunt ad branchias, In dorso duæ eriguntur: prior (hac in pictura vix apparet) parva est, aurea & argenteis lineis distincta; posterior magna admodum in medio dorso, papilionum alis non valde dissimilis, radiisque quinq; hordei aristis similibus, membranaque constans. Radij priores longiores sunt, posteriores breviores, contra quam in membrana, quæ singula radiorum intervalla, veluti intertexta occupans paulatim crescit. Eadem quoque varia est, lineis etiam argenteis in medio duarum nigrarum sitis distinguitur. Hæc in medio dorsi cavo veluti in vagina conditur. *Alia* est à podice ad caudã, etiam aurea demptis eius fimbriis, quæ nigricant. Corpus totum sensim gracilius fit, & in pinnam lõgam terminatur, cuius fimbrię nigricant. Est & picto corpore: nam ab huius medio, argenteæ lineæ ad ventrem ductæ sunt. In maxillis partibusque anterioribus veluti punctis argenteis notatur. *Ventre* est lato, plano, candido, cuticula tantum tegitur. Capitur in Agetesi littore, inprimis Caniculę vigentis tempore. Venustas & summum Dei in eo artificium pretium ei fecere. Carnis substantia Gobionibus parvis similis est, iisdem alimentis vescitur. Ictum minus venenatum habet.

Icon Dracunculi Tabula XIV. 2.

PUNCTUM IV.

De Uranoscopo.

PIscis, quem *Vranoscopum* seu cœli speculatorem dicimus, Aristoteli, Dioscoridi, & Aeliano καλλιώνυμος, Theodoro *pulcher* dicitur, nõ tam ob corporis pulchritudinem, deformis enim est; quam vel quod Uranoscopi nomen sit pulchrũ, & homine quã pisce dignius; Massilienses *Tapecon* quod, cum pessi instar conformatus sit, aliquam cum pudendis similitudinem habeat; & *Raspecan*, quod caput ob asperitatem ad scalpenda pudenda muliebria accommodari possit vocant; Oppianus ἡμεροκοίτον, quod interdiu dormiat, noctuque vigilet, Hesychius & Varinus ψαμμοδιτὴν seu Arenarium dixere, quidam Ἄγνον, id est, castum, Athenæo vocari credũt, sed mendum subesse putat Gesnerus. Piscis est levi cute, eaq; dura, & quæ facile excoriari potest, præditus: corpore fere rotundo: *capite* magno osseoque & duobus aculeis ad caudam spectantibus aspero, quo Ranam pi-

TAB. XXI. *7.*

Arist. H. A. l.8. c.13.

Ælian. H. A. l. 13. c.4.

ſcatricem quodammodo refert: vertice admodum lato.

Roſtro quodammodo caret. *Os alio* quam in aliis piſcibus fieri ſolet, loco ſitum eſt, nimirum ſuprà caput, & (ut Oppianus ait) inter medios oculos; eſtque magnum & valde patulum & inferiore maxilla ſurſum maxime attracta clauditur. *Dentes* habet exiguos, *linguam* brevem ſed latam, quæ internas oris partes ita occupat, ut niſi digito eam comprimas & ſubmoveas, non videantur. Ex ea parte quæ inter linguam eſt, & maxillam inferiorem oritur, teſte Rondeletio, *membrana* in principio latiuſcula, ſenſim in carnoſam rotũdamque apophyſin deſinens, extra os propendens qua piſciculos allicit, allectos devorat. Eandem cum vult, retrahit, & exerit, veluti ſerpens linguam. Pars inter oculos interiacens depreſſa eſt & concava. *Branchiæ* utrimque quaternæ ſunt, quarum oſſea opercula, poſteriore parte aculeo robuſtiſſimo ad caudam ſpectante horrent. Iuxta branchiarum ſciſſuram *pinnæ* duæ magnæ & robuſtæ, craſſæ, & mucoſæ & variæ exoriuntur. Subſunt in parte ſupina duæ aliæ minores, albæ, maxillæ inferiori propinquæ. Has pinnas ſequitur os veluti ſternum, quod tribus aculeis horret. Succedit pinna alia à podice ad caudam. In dorſo duæ ſunt, quarum prior capiti propior parva eſt & nigra, ut in Araneo: poſterior ad caudam eandem uſque porrigitur, dorſo concolor.

Cauda in pinnam latam deſinit, Pavonis caudæ dum piſcis vivit, æmulam, fimbriæ purpuraſcunt, *Venter* eſt ſubalbidus: dorſum vero ac partes reliquæ ex cineraceo fuſcæ apparent, qui colores, dum vivit manifeſti ſunt, alioqui una cum vita pereunt.

A capite lineæ duæ ex ſquamulis conſtantes ad caudam protenduntur. *Ventriculus* amplus eſt, craſſus & carnoſus, cum appendicibus plurimis, *inteſtina* ter revoluta, *hepar*, candicans, à cuius exteriore parte fellis veſica pendet, admodum magna pro corporis ratione, felle valde diſtenta, quod ſubſtantia & colore oleum æmulatur: cuius rei meminit Plinius, nulli piſcium hoc copioſius eſſe ſcribens: citat autem Menandri authoritatem in comœdiis, immemor fortaſſis eiuſdem mẽtionem fieri ab Ariſtotele, qui nempe Callionymo in iecore fel ineſſe tradidit proportione corporis omnium copioſum: addit Ælianus hunc philoſophi locum recitans, iecur ipſum tradere ad dextrum latus collocatum eſſe Menandrumque, huic rei teſtimonio eſſe in Meſenia, his verbis: *Facito te fel habere Callionymo copioſius*: item Anaxippum in Epidicazomeno dicentem, *niſi moveas & ſic ut Callionymi fervere efficias omne fel.* *Lien* exiguus, rotundus atque rubens ventriculo hæret. *Vulva* bifida eſt & longa.

Ariſt. H.A. l.2.c.15.

Non multum excreſcit, & rarò pedalem longitudinem excedit. *Littoralem* eſſe Ariſtoteles prodidit, poſt eum Rondeletius, Carne *veſcitur*, & piſciculis apophyſi illa quam extra propendere diximus, inſidias ſtruit. Adnatant tanquam ad vermem, & capiuntur. Si cibum capto obieceris, eo uſque ſe infarcit, ut cibus ad ipſum os redundet. Adeo vivax eſt, ut ſi omnibus internis ſpolies, moveatur adhuc. Comeditur à plebeis, quia viroſi odoris eſt, unde βαρὺς gravis Diphilo apud Athenæũ vocatur. Nec mirum, cum cœnoſis aquis veſcatur. Hippocrates tamen non ſolum non improbat, ſed & in victu præſcribit. Nonnulli felle oculos Tobiæ curatos fuiſſe volunt. Cicatrices ſanare & carnes oculorum ſupervacuas conſumere Plinius tradit.

Ariſt. H. A. l.c.

Aldrov. Hiſtor. Piſciũ l. 2. c. 51.

Hippocr. l. de affect. intern.

PUNCTUM V.

De Trachuro.

Τράχουρος ſeu ut Oppianus & Galenus ſcribunt τραχοῦρος, quo nomine apud Latinos veniat, ignoratur. Lacertum malè vocari vel exinde patet, quod iſte κοιλιὰς, ſi pro peculiari ſpecie accipias, vocatur. Malè & σαῦρον dici Oppianus; qui tanquam

Tab. XVII. 12.

Aldrov. de Piſcib. l. 2. c. 52.

Oppian. Hal. l. 1. v. 106.

quam diversos pisces appellat, testatur. Forma eius nisi paulò longior esset, *ovata* dici posset. Cum enim eius medium corpus latiusculum sit, deinde utroque versus arctatur, donec rostrum ore clauso, atque extrema pars caudæ carnea, acuetur. Inferior autem maxima, quæ superiore paulo longior est, cum os clauditur, non recta sed oblique sursum excurrit, unde os etiam non in longitudinem, sed in obliquum scissum est, dentibus adeo paucis & minutis munitum, ut edentulum videatur: revera tamen maxillarum pars denticulata est. Est autē ut Scombri admodum magnum: item oculis, ut in Melanuro. *Branchiæ* utrimque quaternæ. *Pinnis* natat quatuor, quarum duæ maiores ad branchias sitæ sunt, duæ aliæ minores in ventre: aliæ item duæ in dorso eriguntur; prior latior & brevior, in eminentiore dorso: altera paulo inferius arctior, sed longior, nam per dorsum reliquum fere usque etiam ad caudam porrigitur. *Podex* in medio ventre est, à quo alia denique pinna ad caudam usque demittitur. *Cauda* autem bifurca est, similis Acus vulgaris. In medio corpore *lineam* habet à capite ad caudam deductam, multis ossiculis, ita horridam, ut serra esse videatur, non rectam quidem sed media sui parte inflexam & obliquam, in cauda eminentiorem, asperioremque quam in aliis partibus, quæque ob id *caudam quadratam* efficiat. Squammis caret, *lævi* tantum cute præditus. Dorso subcæruleus, ventre verò & lateribus argenteus est, purpureoque aliquantulum ementitur, ut inde ἀιόλοπτην, id est, varium forte dixerit Numenius. Trachurus, cuius hic iconem damus, colore fere est albicante, aureis ubique lituris varius. Cauda ex violaceo fere ad cæruleum vergit. Ad pedalem magnitudinem perraro excrescit. Versantur circa littora. Numerosi omnibus anni temporibus seu nassis, quod veteribus apud Oppianum suetum, seu retibus quod hodie in usu capiuntur, ut inde gre- *Oppian. Hal. l. 3.*

gales esse coniicias, & Romæ *Frictura* nomine venundantur. Ælianus, equam in utero habentem, si ei cauda Trachuri appendatur, piscis mox liber in mare dimittatur, non multò post arborum pati, prodidit, vere an falso non dicam. Inter duræ carnis pisces, à Philotimo censentur, ideo Diocles apud Athenæum aridos vocavit, nec dissentit experientia, nisi forte externa pinguedine, aut iusculo tener aut iurulentus fiat. *Ælian. Hi. A. l. 13. c. 27.* *Athenæus Dipn. l. 7. Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 31.*

PUNCTUM VI.

De Scombro.

QUi Græcis σκόμβρος, is Latinis Scomber & Scombrus, Horatio *Piscis Iberus*, plerisque nationibus, *Macarel* & *Maquereau* non tam à Græco μακίελος, quod Scaligero placet, hoc enim nomen iis potius conveniret, qui veteribus Opsophagis Dii vocantur; quā, leno, quasi, quod verno tēpore parvas Alausas, quas virgines dicunt, subinde subsequi soleant, dicitur. *Corpore* est terete, denso, carnoso, utrimque in acutum desinente, *rostro* scilicet atque corporis extremo, cui cauda annectitur: & si parva magnis cōparare licet, Thynno (ut Scholiastes Aristophanis scribit) similis. *Oris* scissura ingens pro corporis portione; *dentes* exigui; *caput* rotundum; inferior maxilla in superiorem recipitur, & clauditur pyxidis modo. *Oculi* magni, aureo colore micantes. *Branchiæ* utrimque quaternæ: juxta quas pinnæ binæ, totidemque in ventre. A podice alia est, eique supra posita in dorso similis: quas ordine certisque intervallis, aliquot aliæ pinnulæ subsequuntur, quod tamen huic soli proprium non est, sed cum Thynnis, Pelamydibusve commune, Alia denique est in dorsi initio aculeis nonnullis horrida. *TAB. XXIV. 9. 9. 18. 11. Aldrovan. de Piscib. l. 2. c. 53.*

Cauda in lunatam pinnam degenerat. In ipsis aquis sulphurei coloris est, extra non qui cæteris, (ut Plinius ait) sed ferè cærulei, sulphureum autem colorem quem intelligat, a-

lias explicat, inquiens: Fulmina & fulgura, sulphuris odorem habent, ac lux ipsa eorum sulphurea est. Est vero cæruleus ille eorum color potissimum in dorso: nam venter lateraque argentea sunt. Totus lineis nigricantibus, obliquis, insignis est: squamisque caret, licet apud Athenæum squammatum esse quispiam velit, negandi vocula videlicet librariis omissa. Ad cubiti magnitudinem accedit. Sunt *mari peculiares*, & aliquando iuxta arenosa littora degunt, sæpe in petris, quæ chamis & patellis plenæ sunt. Etsi autem tam in Oceano quam mari mediterraneo, sinu Adriatico, & Hellesponto, capiuntur: iuxta Herculis tamen insulas, prope Carthaginem novam tam copiosi & frequentes sunt, ut una earum Scombraria teste Strabone dicatur: In Oceano tanta crassitudine proficiunt, ut pari cum Pelamydibus magnitudine, authore Bellonio evadant, in Adriatico parvi sunt. Existimavit aliquis in minore maris ambitu frequentes prædas exerceri, ideo non crescere. Vix ad Tergeste ac proximum sinum comparent Scōbri: atque ilico capiuntur. In Oceani laxitate fuga moram, mora parit incrementum, ideo grandescunt quia non capiuntur. *Gregales* † sunt, & à locis † frigidioribus calidioribusque, tanquam Thunni, ut qui imbecilliores, dulcioris pabuli gratia, discedunt. *Beneficii* memores esse, Ælianus exemplo singulari, prodidit. Mane à piscatoribus cibati, feras Scombros gentiles suos cogunt, & corporum suorum abiectu ita cōcludunt, ut fuga sibi consulere non possint, hinc capiuntur. *Inserviunt & mensis.* Diphilus leves esse, & facilè è stomacho descendere dixit. Hicesius multum nutrire, minus verò facilè excerni iudicavit viscosiores & crassiores, concoctu difficiles, & excrementitios esse, experientia eos docuit. Venetiis verno tempore quo pinguiores sunt, in delitiis habentur. Romæ ob siccitatem inter ignobiles reposuit. Quia graves & ventriculo refractarii, ταριχεύεσθαι, id est, sale inveterari scripsit Athenæus, habenturque inter ταριχήρα optimi. Veteres ex iis *garum quoddam* habebant, de quo ita Plinius. Est etiam num liquoris exquisiti genus, quod garum vocavere, intestinis piscium cæterisque, quæ obiicienda essent, sale maceratis, ut sit illa putrescentiũ sanies. Hoc olim conficiebatur è pisce quē Græci Garum appellabant (ut supra ostendimus) Nunc è Scombro pisce laudatissimum in Carthaginis Spartariæ cætariis: sociorum appellatur; singulisque millibus nummum permutantibus cōgios peno binos: Nec liquor ullus pene præter unguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem & Mauritania, Bæticaque & Carteia ex Oceano intrantes capiũt, ad nihil aliud utiles: Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeiique & Leptis, sicuti muria Antipolis ac Thurij: jam vero & Dalmatia. Vitiũ huius (gari nempe, non muriæ, ut Rondeletius vult) est alex, imperfecta nec colata fæx. Cœpit tamen & privatim ex inutili pisciculo, minimoque confici, Apuam nostri vocāt: Foroiulienses piscem ex quo faciunt Lupum (super quo nostrum iudiciũ supra diximus) appellant. Transiit deinde in luxuriam, creveruntque genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem mulsi veteris, adeoque dilutam suavitatē, ut bibi possit. Aliud vero ad castimoniarum superstitionem, etiam sacris Iudæis dicatum, quod fit è piscibus squama carentibus (*legendum apparet non carentibus, nam Iudæi hodieque nisi squammosos edunt, & non squamosis, abstinent, ut duo gari sint genera, unum è squamosis, ut ex Lupo sive Encrasicholo, Mænaq; & Smaride consimilibusque alterum ex lævi cute præditis, ut ex Scombris*) hic lex pervenit ad ostrea, urticas, gammaros, Mullorum iecinora, innumerisque generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata sint desideriis vitæ, & ipsa tamen nonnulla usus in medendo. Huius usus apud nos desiit, apud Turcas Constantinopoli non item: quia pisces plæros-

Scaliger. in Exercit.

† Arist. H. A. l. 9. c. 2.
† Arist. H. A. l. 8. c. 12. & 13.
Plin. H. N. l. 9. c. 15.
Ælian. H. A. l. 14. c. 1.

Plin. H. N. l. 31. c. 8.

plærosque frixos vendunt, iis intestina & branchias eximunt, immittuntque muriæ, ut in garum vertantur. Sociorum verò Garum vocatur, seu quod ganeones & lurcones eo sociatim uterentur, ut quidam Galeni scholiastes putat, seu quod à sociis populi Romani, Hispanis nempe deferretur. Fæcosum ac plane fœtidũ fuisse, facilè Martialis indicavit, dum dicit

Vnguentum fuerat, quod Onyx modo parva gerebat,
Nunc postquam olfecit, Papilus, ecce garum est.

Ælian. H. A. l. 12. c. 16. Plin. H. N. l. 32. c. 10. *Vsum in Medicina* si spectes, arquato morbo correptis comestos opitulari Ælianus scribit; in aceto putrefactos mulieres strangulatu oppressas excitare Plinius.

PUNCTUM VII.

De Colia sive Lacerto.

Tab. XXVIII. 12. Aldrov. de Piscib. l. 2. c. 45. PIscis quem κολίας, κοιλίας, & κοχλίας in vulgatis Aristotelis exemplaribus, seu a. pica varia, quam κολίον aut κολίαν dici, nescio quo authore Bellonius credit, quod variegata latera habeat, unde καλιόγραφος Athenæo, seu aliam ob causã vocatur. Theodoro κολιός, seu *Monedula*, & *Graculus*, Latinis ut C. Celso, Columellæ, ac Martiali, *Lacertus* audit. Arist. H. A. l. 9. c. 2. l. 8. c. 13. Magnam eorum cum Scombris affinitatem esse, non tantum inde colligere licet, quod ab Aristotele & Columella semper simul nominentur: Columell. R. R. l. 8. c. 13. sed etiam quod Lemni incolæ magnitudine duntaxat à Scõbris differre asseruerint, & Plinius Coliam Lacertorum minimum faciat, quod & apud Athenæum, qui Sardam Coliæ magnitudine esse scribit, habemus. Pariunt semel † anno. † Arist. H. A. l. 5. c. 9. In cibis laudantur, qui in Propontide † antequam pariant, † Arist. H. A. l. 8. c. 13. Amyclani, Hispani; quos † Sexetanos (Sexi authore Plinio, Bœticæ Hispaniæ oppidum est) Martialis vocat, † Galen. l. Alim. facult. Martial. Epigr. l. 7. ex quibus forte Salsamentum. Gaditanum, cuius apud Hippocratem mentio, & Parij seu Pariani, Athen. Dipnos. l. 3. unde Parium apud Archestratum nutrix Coliarum dicitur. De Carnis qualitate non conveniunt Authores. Xenocrati est stomacho ingrata, arida, mali succi, excretu facilis, & copiosè nutriens. Athenæo glutinosa, acris, mordax, & deterioris succi. Cornelio Celso, gravissimi alimẽti. Saliri solitas apud Martialem invenies. Muria ad dentium dolores Medici utuntur. Patinam ex Lacertis apud Apicium vide.

PUNCTUM VIII.

De Sauro.

QUem Saurum Græci vocãt, hunc plerique Latini *Lacertum* vocant, Tab. XXI. 13. A Trachuro distingui vel exinde patet, quod & Oppianus de Trachuro & Sauro tanquã de diversis piscibus agat; Aldrov. de Piscib. l. 2. c. 55. & Speusippus apud Athenæum Acui & Sphyrænæ similem esse, quod Trachuro non convenit, scribat. *Duo* eius esse *genera* Ælianus tradit, videlicet *nostras*, & *peregrinum*, in rubro mari nascens: Ælian. H. A. l. 2. c. 25. *Nostras* caput habet (inquit Salvianus) tenue & rotundum; rostrum oblongum, & acutum: *Os* magnum plurimis atque exiguis dentibus munitum: *Oculos* mediocres, rotundos & aureos: *Branchias* utrimque quaternas: prope quas binæ & parvæ sunt *pinnæ*, utrimque scilicet una: aliæ duæ & maiores in ventre; in medio dorso una haud magna quinis senisve aculeis horrida erigitur, aliaque una multo minor in medio dorso caudæ vicina reperitur: è cuius regione abano, qui in hoc pisce caudæ satis proximus est, alio paulò maior imo ventri hæret. *Cauda* in unam lunatam pinnam degenerat. Corpus oblongum est & rotundum. Unde non ineptè à Speusippo in secundo similium, Sphyræna, Acus & Saurus similes esse dicantur. Sphyrænæ enim satis similis est hic noster Saurus: similis & Acui, si Acus illam rostri dempseris tenuitatem. *Ventre* est subalbido, lateribus luteis, dorso ex viridi nigricante, maculis quam plurimis virentibus, rubeis, cæruleis, luteis atque nigricantibus, dorsum, caput, & latera, nonnullorum serpentum instar, variè admodum pingentibus: Quamobrem non solum ore, rostro, capite, atque reliqua corporis figura, sed colorum etiam

iam varietate proximè adeò ad terrestris Lacerti accedit similitudinē, ut ei simillimus, si pedes exceperis, videri possit. Ventriculum habet oblongum & satis magnum: appendices non multos: intestina mediocria: hepar bifidum, & subrubeum: Lienem subatrum. Pedali mensura majorem adhuc non vidimus. Ab hoc nostro Sauro aliquantulum diversus est, qui *in rubro mari* reperitur, quem his verbis describit Ælianus: Rubri maris Saurus (interpres reddit Lacertum) est, cuius magnitudo ei qui nascitur apud nos, æqualis est virgatus, spectatur, lineis nimirum aureolis circumdatur à branchiis ad caudam pertinentibus, quas media argentea distinguunt: ore est hiante, maxilla inferior eminet in superiorem, virides oculos habet, quos aureo fulgore palpebræ ambiunt. Ab hac delineatione non omnino abhorret *peregrinus iste piscis*, supinè subviridis, prone castaneus, lineis sive lituris, maculisque orbicularibus subviridibus decoratus. Rictum oris habet maximum, Lacertorum terrestrium plane æmulum, & validissimis dentibus instructum. Branchiarum opercula flavescunt, punctis referta ferrugineis. Pinna tergoris & branchiarum, & cauda ex ferrugineo rubent. Quæ vero in ventre sunt, eiusdem fere cum ventre sunt coloris. In mari *vivit*, & cœnosis † locis delectatur. Carne *vescitur*, nec à putridis abstinet. Aristoteles inter gregales reposuit: sed cum in mari mediterraneo singuli capiantur, solivagos melius dixeris, tam rarò *capiuntur*, ut vix annis singulis Romæ in foro piscario bis deni capti videantur. Inter pisces molli carne præditos Philotimus reposuit; inter mollis & duræ medium, Galenus. Editur assus & frixus. Alexis apud Athenæum, branchiis exemptis, cæsis spinis, lotum atque incisum, & lasere probè pulsatum, caseo, sale, & origano implendum esse docet.

Athen. Dipnosoph. l.7.

Ælian. H. A. l.11. c. 49.

† *Oppian. Halieut. l.2.*

Galen. Alim. facult. l.3.

PUNCTUM IX.

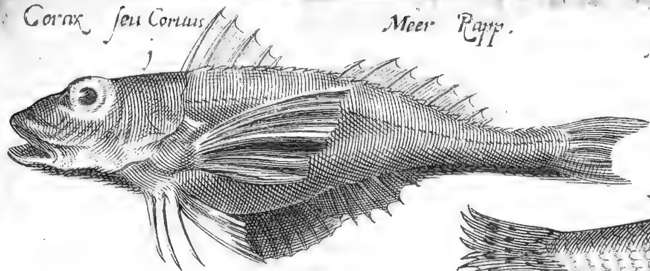
De Corace Rondeletij, Milvo ejusdem, & Boopis rara specie.

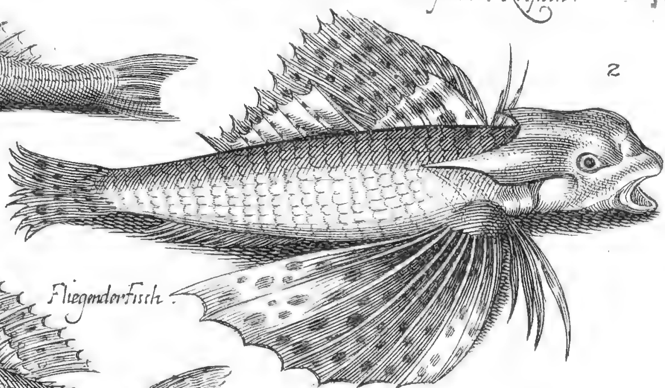
CORAX Rondeletij, Romæ nomine cum Lyra communi, *Capone* vulgò à capitis magnitudine dicitur. Piscis est marinus, corporis forma Milvo Rondeletij similis, aculeorum pinnarumque magnitudine discrepans. *Ossa*, branchias integentia, cælata, in aculeos desinunt. *Pinnæ* quæ ad branchias, minores q̃ in Hirundine Rondeletij, majores quā in Milvo sunt, ex viridi nigricātes parte interiore, exteriore albescunt, cum maculis rubescentibus. *Dorsum* ex cæruleo nigricat, latera rubescūt, *Venter* lactei est coloris. *Caput* est magnum: locus inter oculos cœlatus. In dorso *virgas* ex ossiculis contextas, instar Cuculi habet: in eodem pinnas duas: prior est brevior, cum aculeis lōgioribus, acutioribusq;, posterior longior, cum lōge minoribus aculeis. Linea simplex à capite ad caudam ducta est. Palato minus est flavo quam Milvus. *Ventriculum* parvum habet cū multis appendicibus, *intestina* tenuia, *hepar* ex albo rubescens. Carne est, si Athenæum sequimur, duriore: si Celsum, teneriore, dura tamen. MILVUS Rondeletij, qui Gallis *Lucerna*, quod noctu luceat, piscis est marinus corporis forma Corvo persimilis, corpore magis rubro, *capite* minus lato, utrinque compresso. *Pinnarum* numero caudaque similis, magnitudine & colore dissidens. Quantum ad *colorem* attinet, parti pinnarum quæ ad branchias sunt externæ, nullæ maculæ rubræ insunt: interna ex viridi non nigricat, sed pinnæ istæ partim flavescunt, partim nigricant. Linea à branchiis ad caudam ducta simplex non est, neque lævis ut in corvo: sed ex acutis brevibusque aculeis horret. Non squamis, sed cute aspera contegitur. *Partibus internis* Mullo imberbi

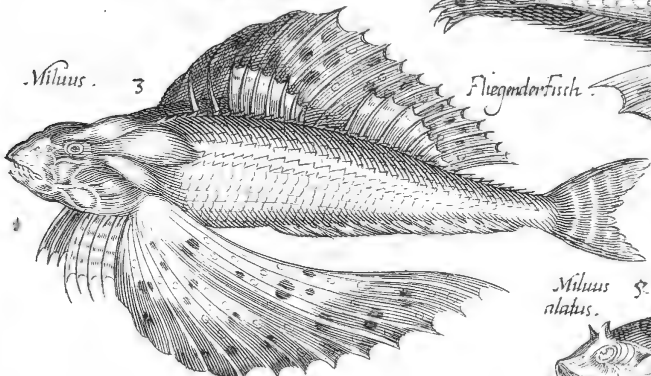
TAB. XXII. 1. 2.

Aldrov. de Piscib. l. 2. c. 56.

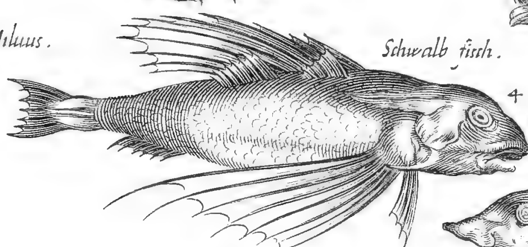
Aldrov. de Piscib. l. 2. c. 57.

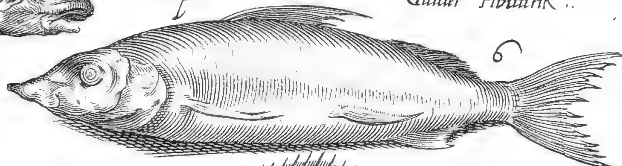

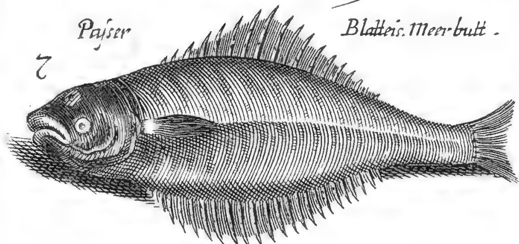

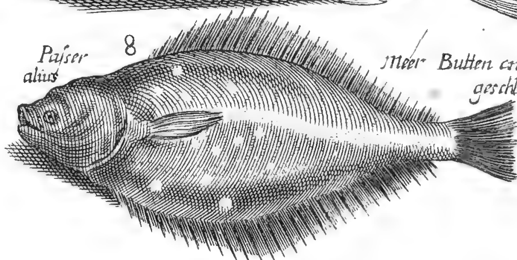

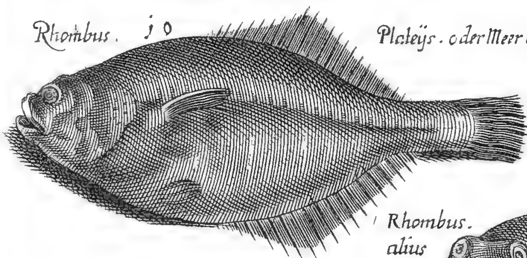
Miluus alatus. 5
gefligelter fisch.

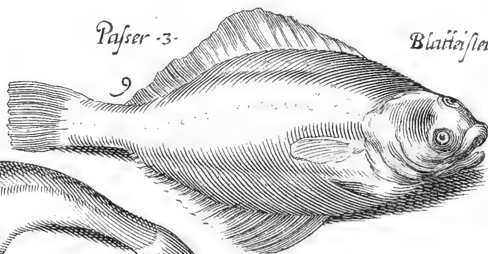

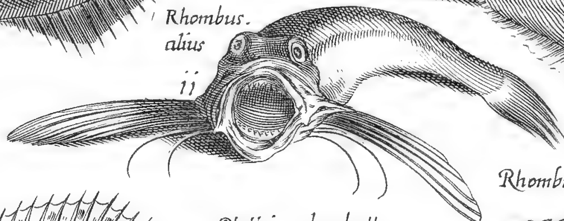

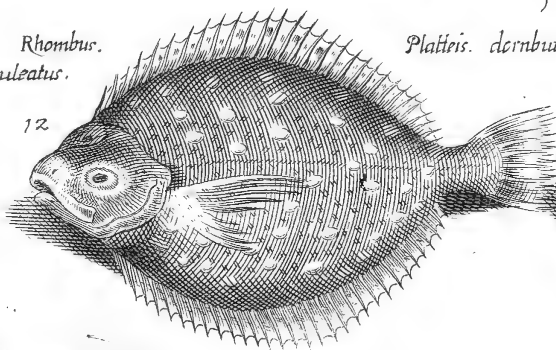

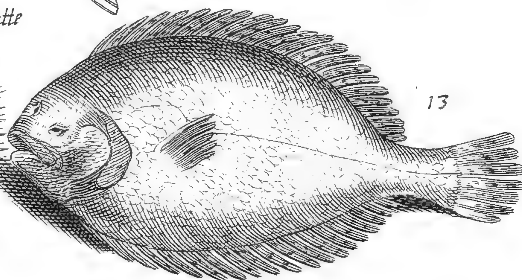

berbi similis. Palatum parvum flavum est. Carne est dura & sicca.

TAB. XIX. 6. *Aldrovan. de Piscib. l. 2. c. 58.* Boopis species ita à Rondeletio describitur, Rarus est piscis, cuius nomen neque à piscatoribus nostris neque ab aliis potui unquam extorquere propter raritatem. Palmi maioris est longitudine, totus à squamis nudus, ore parvo, oculis valde magnis pro corporis ratione; in pronis partibus pinnam habet ad caudam usque continuam, cauda lauta spissaque est. Ad branchias & in ventre binas pinnas habet. Sapore, carnis substantia, oculis Boopem refert.

ARTICULUS II.

De Piscibus littoralibus lævibus planis.

PUNCTUM I.

De Passere lævi.

TAB. XXII. 7. 8. 9. *Aldrov. de Piscib. l. 2. c. 47.* PAsser lævis, Ausonio *Platessa*, alijs *Pecten*, quod eius pinnæ rectæ & parallelæ pectinis speciem præ se ferant, Hollandis Scholle, dicitur. *Bina* eorum apud Gallos *genera*. *Vnum*, quod communiter *Plya* vocatur, & magnitudine excellit. *Alterum*, quod alibi Cariet, alibi à quadrata corporis figura Quarrelet, *Quadratuli* nomen sortitum est. Ætate tantummodo differre, à quibusdam proditum; ex corporis forma, quæ Quadratulo magis quadrata, & pluribus maculis ruffis sive subflavis, ostendit Rondeletius. A Rhombis situ differunt. Si hos ita in latus componas, ut oculi in cœlum suspiciant, & mentum deorsum versus spectet, pars supina erit dextra, si Passerem similiter constituas, supina pars erit læva. Ita *marinus* est, ut & dulcium quoque aquarum sit studiosissimus: In Oceano tamen numerosior quam alibi reperitur. Iuxta Livoniam sunt pinguissimi, & inde vento indurati ad mediterranea exportantur. Saxatilibus Mnesitheus accenset. Ovidius in herbosis. Oppianus ἐνπηλοῖσι καὶ ἐν τιγανίοσι *degere* credit. Vadum, ubi piscatorem sensit petere, terræ adhærescere, aquam, ne videatur, turbare, Alberti M. fide habemus. Carnem eius mollem Philotimus dixit, sicciorem Diocles, duram & probi succi Xenocrates, mediam Galenus. Optimi marini, qui etiam nigriores, secundum qui in stagnis albidiores & lutum resipiscentes, locum sortiuntur, mollissimi & insipidi, qui in fluvijs vivere. Nonnulli in cibum, cum iam putrescere, & malè olere incipiunt sumptos, alvum perturbare asserunt. *Gesner. de Aquatilib.*

PUNCTUM II.

De Rhombo.

TAB. XXII. 10. 11. 12. 13. *Aldrov. de Piscib. l. 2. c. 48.* RHombus piscis, à figura quadrata, cuius latera omnia sunt æqualia, anguli verò obliqui, nomen sortitus est. Nonnullis ψῆττα dicitur, ut ex Plinio & Athenæo, qui Romanis Rhombum vocari testatur Græco nomine piscem, qui aliis Græcis ψῆττα nuncupatur, colligimus. Duo sunt ipsius *genera*, *Aculeatum* unum, *læve* alterum. *Illud* prona parte multos habet aculeos, circa caput, quod grandius & elatum est, & ab hoc caudam versus maximè. Magni in Oceano & mari mediterraneo capiuntur, ideo forte Rhombus latior est patella Martiali Rondeletius vidit, qui quinque cubitos longus erat, latus quatuor, spissus pedem. Optimos Adriaticus sinus maximè circa Ravennam alit, & hos veterum exornasse mensas arbitratur Platina. Celebrantur & Attici circa Eleusyniam, quos Lynceus Samius Psettarum nomine dignatus est. Ei qui *verus esse* putatur, pinnæ & cauda in extrema rubescunt, Cætera est unicolor, subviridis, rotundis punctis stellulisque undique plenus. Omnium *locorum* & temporum piscis est. Ovidius in herba algosa, Iovius circa pinguiorem terram extremosque littorum margines versari scribit, in fluviorũ ostiis frequentissime piscibus insidiantur. Voraces sunt, & piscium, cancrorum inprimis avidissimi. Abditi

† Plin. H. N. l. 9. c. 42. † pinnas exertas movent, specie vermiculorum. Terra, seu vado maris per hyemem condi, à Plinio sub nomine psettæ proditum. Tardissimè propter corporis latitudinem moventur. Inter delicatissimos olim fuisse cibos, ex Horatio, & Iuvenali potest colligi. Tempore Iovij, *Aquatilem Phasianum* quidam appellare erat solitus. Galenus inter pisces mollicarnes retulit, sed aliter Xenocrati, & Villanovano visum. Ille duræ esse carnis, & difficulter concoqui ait. Hic inter crassos viscidos excrementitios, reposuit: nisi forte superiores de lævi, cuius pulpa candida & presso quodam humore succulenta; hos de aculeato, qui revera durior, locuti sint. Vivus impositus medetur lieni, si remittatur in mare, si Plinio credendum.

HISTORIÆ PISCIUM

LIBER II.

De Piscibus, qui in mari & fluminibus degunt.

TITULUS I.

De Squamosis.

CAPUT I.

De Salmone.

Tab. XXXI. 12. PISCIUM, qui in mari æque ac fluminibus degũt, *alij* quam longissimè à mari recurrunt, & ad fluviorum origines usque penetrant, *alij* in marium proximis morantes, mox ad *id regrediuntur*. Utrorumque quidam sunt *squamosi*, alij *Læves*. Ex illis sunt *Salmo, Lupus, Latus, Alosa, Ziga, Albis fluvij, Mugil, Capito Anadromus Gesneri, Caper, Sturio, Galeus Rhodius, & Cataphractus*.

SALMONIS solus inter veteres Plinius mentionem facit. Ausonius hoc nomen adultæ ætatis ut Sarionis seu quod melius Farionis mediæ, & Salaris primæ imposuit, illud tamen Truttæ convenit. Circa Rhenum & apud Helvetios æstatis tempore ad Iacobi usque festum vocatur, Salm/ inde ob festum Andreæ Lachsi Lachs/ nomine gaudet. Cum *Essoce Plinij* eundem, quod Georgio Agricolæ placet, vix credo, cum alibi eum suo nomine appellet, & per Essocem Lucium intelligere videatur. An *Anchorago Cassiodori*, difficile dictu, nam à Rheno duntaxat venire scribit. Apud Græcos nullum invenio nomen, qui aut *Salangem*, cuius piscis tanquam delicati mentionem facit Hesychius aut κατανάδρομον vocari posse putant, suo judicio fruantur. *Descriptionem* si spectes. Piscis est sat magnus, Bicubitalis quidem ut plurimum est: apud Missenos tamen & Dessaviæ à XXIV. libris ad XXXVI. accedit, in Helvetia circa Tigurum graviores capiuntur. Basilea quinq; aut sex pedes longos dat, nec temerè Cetaceum piscem dici posse Bellonius reliquit. *Squamis* tegitur exiguis, & maculis ita notatus, ut totus ferè piscis subrufis & luteis notis insignis videatur, quia verè in capite ijs caret, ideo *frontem lubricum* Poëta dixit. *Os* habet amplum, & valde denticulatum; nam præter id quod maxillæ magnis & validis armatæ sunt dentibus, palatum etiam quadruplici eorundem ordine munitur, linguaque hamatis dentibus horret. Hunc quadruplicem dentiũ ordinem Bellonius huic pisci præter aliorum fluviatilium morem, peculiarem esse ait, & cum ceraste serpẽte communem: additque plures esse in inferiori maxilla, quam in superiori. *Tergus* colore fere est cæruleo, aut ex cæruleo nigricat. *Oculi* magni sunt. *Narium* foramina utrimque gemina:

Plin. H. N. l. 9. c. 18.

Cassiodor. l. 12. Ep. 4.

mina: *Branchiæ* utrinque quaternæ, quarum opercula lata, & rotundis puniceis maculis plena ſunt. *Pinnæ* juxta eaſdem binæ, totidemque in dorſo, quarum prior in medio fere dorſo eſt, altera caudæ proxima, cutacea, carnoſaq;. In *ventre* tres ſunt, binæ fere in medio, tertia à podice qui in imo ventre eſt. *Caudam* in unam latam, & rotundiuſculam pinnam deſinere Salvianus ait, Rondeletius verò bifidam eſſe teſtatur, indeque Salmonem jure πλατύκερον nominari poſſe putat. Quoad *internas partes*, *Cor* angulatum eſt, ventriculus oblongus & anguſtus: hepar in nullos lobos diviſum: rubrum Rondeletius tradit, Salvianus & Bellonius palleſcere dixerunt: huic veſicula fellis ex viridi nigricantis annexa eſt. *Splen* ex rubro nigricat. Alvus ipſi prodiga nutat, & opimato abdomine fluit venter. Geſnerus à faucibus patulis *duos* ſe obſervaſſe *meatus* ſcribit, deorſum protenſos, unum ad ventriculum, quem œſophagum vocant; alterum anonymum, (cuius uſum ignorat, quandoquidem nihil in eo reperit, niſi forte ruminat (inquit) hic piſcis & alimenti ſui partem ibi repoſitam habet) qui cute candida & tenui conſtat. De *Maris* & *fœminæ* differentia ita Aldrovandus. Fœminam à mare differre Rondeletius & Salvianus volunt, quod illa roſtrum habeat magis aduncum, hami modo, indeque vulgo in Gallia Beccard appellari. Bellonius verò dum dubitat, num ſit diverſa ſpecies: fœminam eſſe interea inſinuat, inquiens: Eſt & alius prægrandis Salmo (fœminam eſſe autumant) quem vulgus Gallicum ab eius ore prægrandi Beccard vocare ſolet: alii à ferendis ovis *Bortiere* (Portiere forte nimirum à portando.) Differt is à mare Salmone, quod labrum inferius in hami modum aduncum habeat. In ſuperiore enim labro foramen eſt ad palatum tendens, in quod hamus maxillæ inferioris ſe recipit, pixidatimque in tubi modum inſinuatur. Alii aliter de hac roſtri curvitate ſentiunt. Geſnerus teſtatur ſuos piſcatores in mare tantum

Aldrovand. de Piſcibus l.4.c.1.

incurvari inſigniter, in fœmina perparum. Rondeletius quoque mari recurvum eſſe ait, ſed fœminæ magis. Quidam vero eruditus in epiſt. ad Geſnerum, in qua de Albis fluvii piſcibus ad ipſum ſcribit utrumque ſexum id ceu quid præter naturam pati arbitratus inquit: Salmo in Milda (hoc flumen ex Albi ingreſſus) ſi obſtaculum ſeu præcipitium aquæ juxta Deſſaviam, ſecundò ac tertiò fruſtrà ſaltu ſuperare conatus fuerit, vadum petit, eoque in loco ſub lapidibus & ſaxis deliteſcens, emaciatur, & contabeſcens maculis ruffi ſeu ænei coloris impletur & roſtrum inflectit in magnum hamum, eo quidem maiorem quo diutius manſerit. Verumtamen credit vir ille doctus idem ei tandem contingere, etiamſi obſtaculis omnibus ſuperatis ad ſummas fluviorum partes eluctatus fuerit. Ex roſtri itaque curvitate ſexus non ſatis tutò diſtinguetur, tutiſſime vero ex ovis. Addit Bellonius fœminam crebrioribus mare, iisque ſubrubris & rufis orbiculis in cute variegari: atque in Lepradis (de quo ſuo loco diximus) modum multis coloribus ſugillari. *Marinus* magis quàm fluviatilis piſcis eſt. Nam & in iis duntaxat fluminibus quæ in mare ſe exonerant reperitur: & obſervatione notum eſt, ſi ſupra annum in eis perſeveraverint, inſipidos fieri; ſi diutius, poſt annum ſecundum ceu ſideratos interire. Obſervatus in Albi adeò tabidus, ut exanguis & nullis ferè inteſtinis appareret; nati verò ex eo piſciculi, nec longiores nec craſſiores digito evaſere, quamdiu ibi vel juxta ſtagnantibus aquis immorabantur. Uberrima eorum in Bothnico mari verſus Lappones captura, circa ſolſtitium in extremis littoribus circa Thornam tanta magnitudo capitur, ut fortiſſima retia pondere ſuo rumpant. Apud Veſtrogothos quoque, in provincia Vermelandia, in qua dulcium aquarum locus certum millibus paſſuum in longitudine, & quadraginta latitudine patet, magna Salmonum eſt copia.

In Albi quoque Viſtula, Duna,

Multavia, Sala, & Milda apud Misenos habentur. Rhenus & Mosella gratissimos alunt. Minus commendati quos Scaldis, Thamesis, Garumna, Sequana, & Ligeris excepere. In Rhodano qui capi existimant, falluntur. Hoc præter Rondeletium & Scaliger pater prodidit. In Occidentalis quoque Indiæ fluminibus numerosissimi capiuntur. *Cibum* ipsi Salvianus pisciculos tribuit. Alii ante XXV. Iulii pediculis aquaticis vesci, à partu obvios pisciculos comedere, eosdemque in ventre repertos, prodidere. Nonnullis in dissecto spissus quidam humor, subflavus, & lapillus candidus, visus. Quidam in maioribus nihil unquam, in parvis nescio quid reperiri tradunt, illos sola aquæ turbidiore victitare opinantur. *Vitæ* est tenacissimæ, sub uno corde pulsante, recenter captorum indicio, plures in frusta dissecti à piscatoribus venduntur. Robertus verò Constantinus, exenterati, aquosa sanie aspersum, ultra diem vivere vidit. De *Partu* proditum, per autumnum & hyemem, ad veris interdum initia, in fluviis, & minoribus rivis lubentius parere. An & in Oceano nemo tradidit. Scrobs excavatur. Ova pisorum magnitudine fœmina ponit: mas rore genitali irrigat. Ova paulatim augescunt, & spiritu vitali inflata, ultro per aquam deferuntur, & Salmulos producunt. Salmulos mares aliquando genitura plenos reperiri, & cum fœminis adultis coire, eorumque ova rigare, cum in Salmulis fœminis nulla ova reperiantur, admiratione dignum est. De eorum *Saltu* ita Gesnerus. Mildam flumen præ cæteris diligit Salmo, & (ut quidam putant) ab aqua Albis fluvii qua cum permixta in mare se exonerat, discernit. Itaque plurimi eo in loco, ubi in Milda in Albim influit (Dessaviam vocant, quod oppidum est principum Anhaltinorum) capiuntur, hoc modo. Ad Mildæ in Albim ingressum principes vallum sive obstaculum quoddam excitarunt, ut ita redundans aqua ad molendina revertere-

Rondelet. de Piscib. l.22.c.17.

tur, octo cubitis aliquando altius: vallo graves & magnas arbores imposuerunt, & perticis magnis intus cancellarunt, ne Salmo transiliat. Inter perticas alicubi nassæ sunt collocatæ. Hunc locum cum attigerit Salmo, qui per Albim ascendit, saltu adversus aquæ præcipitium se proripit in altum, ubi vel in nassam incidit, & capitur, vel arborem perticasve contigit, indeq; violenter in Mildam se trajicit. Hoc si prima vice non successerit, secundo etiam tertioque experitur, & si ne tum quidem transilire aut assequi altitudinem valli potuerit, vadum petit, inibique sub laxis delitescens emaciatur ac contabescit. Si tamen flumen Albis augeatur & crescat, adversus illud subinde fontium & originis cupidus ascendit, parit, & consumptus tandem macie ac siccitate moritur. Adeò verò nativus huic pisci saltus est: ut Salmunculi etiam, si in vase aliquo venales cum aliis permixti in aqua fuerint, aqua eis adempta exiliant, unde & ab aliis piscibus dignoscuntur. Alii saltus causam in Robur, quidam in Hirudines, à quibus mense Iunio & Iulio infestantur, nonnulli in loca abrupta conscendendi libidinem, conjiciunt, quod apud Hectorem Boethium invenies. Singularem *in cibis* habent gratiam, ita ut omnibus piscibus præferantur, suavitatem si spectes. Habenda tamen ætatis, loci, & temporis anni ratio est. Salmunculi, qui sex vel septem digitos non excedunt, Aprili & Maio in deliciis habentur: adulti, tenuiores in fluviis evadunt, si ea non longè subiere. Moderati tum exerciti, si longius progressi sunt, nimio labore tabescunt. Plinius Aquitanicis palmam detulit, Rhenanis Albertus, qui mense Maio suavissimè eduntur. Miseni post Pentecosten placent. Partui vicini, cum & rostrum curvatur, & maculas æri coloris gerunt, damnatur. Salitos & infumatos bona Europæ pars distrahit.

Plin. H.N. l.9.c.18.

N. Icon. Salmonis Salviani ad Tab. 31.

CAPVT

CAPUT II.

De Lupo & Lato.

Tab. XXIII. 3. 4. Aldrov. de Piscib. l. 4. c. 2. QVem Latine à voracitate *Lupum* vocant, Lucill. Catillonē vocavit, is Græcis λάβραξ, aut παρὰ τὴν λαβρότητα, ut Athenæus author est, ab ipsa vehementia: aut quasi λίανβορος, valde vorax, ut Eustathio placet, vel διὰ τὸ κέχηνεν αὐτοῦ τὸ στόμα, καὶ ἀθρόως καὶ εὐχερῶς ἁλίσκεται, *quod illi os hiet, & repente cumque impetu avide voret*, ut Suidas vult, dicitur. Nec *Lucium* esse, quod Philelphus voluit, quod hic in fluviis & lacubus degat; nec *Sturionem*, quod Volaterraneus & Poggius Florentinus tradidere, quod hic squamis careat, nec carnivorus sit; nec *Lacciam* seu *Chiepam*, quod hæc dentibus destituatur, certum est. Aldrovand. de Piscibus l. 4. c. 2. Athen. Dipnos. l. 7. Piscis est squamosus, squammæ argenteæ sunt, mediocres, & serratæ, quæque carni & interse validissimè cohærent. *Rostrum* habet oblongiusculum, *Os* cum hiat valde patulum. *Linguam* oblongam, si Athenæo ex Aristotele fides, osseam, & adhærentem. De *dentibus* non conveniunt scriptores. Carere Massarius, & Rondeletius, quòd ob oris magnitudinem facilè prædam devoret, tradiderunt; tenues confuso ordine undecunque Bellonius posuit, plurimos, tenuissimos, multiplici ac vario ordine dispositos, pectinum instar, quibus lanarii utuntur, Salvianus. *Oculi* sunt magni. *Branchiæ* utrimque quaternæ. Harum operculum duobus ossibus constat, quorum superius postrema sui parte squamatim committitur. A summis brāchiis per utrumq; latus linea fere recta ad caudam ducitur. *Pinnas* Aristotele teste, binas habet parte prona, totidemque supina. Quæ prona parte capiti proxima est, octo vel novem acutis & inæqualibus aculeis tenui membrana colligatis horret: altera unico tantū. Contra supina parte caudæ vicina aculeos habet ternos. *Cauda* in unicam pinnam degenerat. In parvulo, ut diximus, nigræ apparent *maculæ*, quæ in paullo adultiore prorsus delitescunt, Grandiusculus enim argenteus est, dorso tamen paullo minus quam vētre cādido. Locus etiā *colorem* mutat; nam qui in mari capitur, ex cæruleo candicat, in ostiis fluviorum, totus albus est. *Carnem* habet secundū Ioviū lacteam, secundum Bellonium rubescentē, seu is diversæ speciei, sive Oceanus aliquid mutat. *Cor* triquetrū, ut Athenæus ait: *ventriculum* amplū, & longum: appendices binas maximè conspicuas, *jecur* subflavum, in duos lobos divisum, quorum dextro fellis vesica committitur; *Lienem* rubrum & longum, *intestina* lata nec multis complicata anfractibus: *folliculū* plurimo aere tumidum, spinæ dorsi validissimè annexum. Bellonius è pusillo *magnum* ac cetaceum, Salmonis more evadere solere testatur, ut ex Oceano libras quindecim non nunquā pendere visus sit. Salvianus ad viginti libras, aliquādo excrescere observavit. Quomodo Columella quosdā sine macula, varios alios faciat; & quid Plinius per suum Lanatū, intelligat, facilè hinc colligi potest. Ita marinū esse piscem, ut & λιμνοθαλάσσας, & ostia fluviorum nō refugiat, Galenus præter Oppianum author est. Sed & in dulcibus, Letho nempe Lybiæ circa Berenicē fluvio nasci, Athenæus memorat: nihil de Columella, qui Velinum, Sabatinum, Vulsinēsem, & Ciminum, eosdem procreare innuere videtur, dicā: secus n. in sequenti sentire creditur capite. Columell. R.R. l. 18. c. 17. Plin. H. N. l. 9. c. 17. Galen. Alim. l 3. Oppian. Halieut. l. 1. Columella R.R. l. 8. c. 16. In dulci portū quē Phanarium vocant, longè maiores vulgaribus reperias, apud Miletū quoq; prægrandes & plurimos, ut apud Aristophanis Scholiastē & Suidā legimus. Archestratus apud Athenæū θεοπαίδας vocavit. Solet & mediæ cryptum penetrare saburræ. Qui in fluviis capitur. *Lanei* à Martiale nomē accepit, & expresse de iis Plinius. In Lupis in amne capti præferuntur. In Tyberi amne inter duos pontes tanti precii, ut Philippus, apud hospitem Cassino in oppido, authore Columella Lupum sibi in cœna appositum gustabundus expuerit, dicens, Peream nisi piscem putavi: quasi innueret, solos Tyberinos lupos piscis nomine dignos esse. Colum. R.R. l. 8. c. 16. Varro R. R. l. 3. c. 3. Lucillius isti Catillonis quasi Catillorum liguri-

guritoris nomen, teste Macrobio, imposuit. Solet enim cloacas subire, & obvia quæque devorare. In India exundantibus in agros fluviis, † in planis camporum vagantur, & ab aqua destituti prædæ sunt. *Vescitur* carnibus præcipuè, nec piscibus, vel corruptissimis escis parcit. In exenterati ventre serpens aliquando inventus est. Tangit & † algam, & stercora: Ἀλκίμον ἰχθὺν Oppianus vocat. Iis maximè locis † qua flumina in mare exeunt, ova *parit* æstate † & hyeme, ideo alicubi bis † idque inter fusaneos solus facere creditur, sed posterior partus infirmiorum. *Sublimes natant*. Athenæo sunt μονήρεις solivagi, Aristoteli χύτοι, fusiles seu fusanei. Mugilum, Luporumque capturam uno retis jactu centum aureis coronis venisse, Rondeletius oculatus testis est. *Solertia & ingenio* non destitui, docilesque sequentia docebunt. Rete circumdati harenas arant cauda, atque ita conditum transeunt rete. Et quamvis minus in providendo solertiæ quàm mugiles habeant; magnum tamen robur in pœnitendo habent. Nam ut hæsere in hamo, laxant vulnera, donec excidant insidiæ, quod præter Plinium, Oppianus, Ovidius & Plutarchus tradidere. In Eloro amne tã mansuetos esse, ut è manibus porrigentium cibum capiant, Nymphodorus author est. Et quia lapidem in capite hyeme sibi infensissimum se habere sentiunt; ideò in abditos se tum gurgites demergunt, qui in sublimi natant, frigore congelati moriuntur. Cur inter alios pisces cum Mugile, Salpa & Chromide *clarißime audire*, post Aristotelem Plinius scribat, & in vado vivere addat, nescio, nisi fortè sublimem natatum in causa ponat. *Capiuntur* sæpenumero dormientes fuscina. *Inimicitias* cum Mugile & Squillis gerunt. Caudam illi prærodere Nigidius apud Plinium author est. Pugnantes invicem sæpè Puteolis, præsente Bessarione, Perottus vidit. Statis tamen mensibus concordes sunt, & in unum gregem, si abundè cibarii, coeunt. Ab his cornu quod fronte exit, punctus interimitur, quem Oppianus & Ælianus descripsere. Magni olim apud Romanos Opsophagos æstimii erant. Plinius post Elopen & Acipenserem præcipuam iis & Asellis authoritatem tradit. Archestratus Milesium θεόπαιδα & quidem διὰ τὸ πολύτιμον vocat, & Tripatinum summam cœnarum luxuriam ingrediebatur. Sed maximi, lactes, cerebrum & epar fiebant. Illo Eliogabalus rusticos in mediterraneis pavit. Huius gratia, Hermæus Ægyptius piscium institor, non nisi exenteratum vendebat. *Carnis qualitas* non nisi loci, temporis, & Ætatis ratione habita, definiri potest. *Locus* si spectetur, in mari puro qui sunt, boni sunt Hicesio succi, sed pauci nutrimenti, † sanguinem consistentia tenuiorem gignunt, & diutissimè citra putredinem, inprimis si nive circumdentur, servantur. Inter duos pontes Romæ capti, ob vitiosam aquam, graviter olent, & facilè putredinem concipiunt. Illaudati, qui in piscinis habentur. *Tempus* si respicias, deteriores sunt dum in utero habent: summa hyeme & Ianuario captis gratia, nisi fortè nimio exercitio soliditatem carnis acquisiverint. *Lanatas* Plinius dixit, si ventrem attenderis, quo mollitie & pinguedine blandiuntur. *Ætatis* ratione, tenelli suaves & stomacho grati sunt, copiosè nutriunt, & facilè per corpus descendunt: mediocres optimo se commendant callo. Apparatum alibi vide. Ægris in albo jure aut ex aceto optimè elixantur. An quod σπερμολόγοι, à Pythagora reiecti fuerint, dubito. Plutarchus certè postquam sic sentientium sententiam exposuisset, patrocinari ipsis videtur. De *usu in Medicina* pauca occurrunt. Tantæ est, si Marcello credimus, adversus strumas efficaciæ, ut ad quamlibet corporis partem admotus, earum vitium persanet. Lapilli capitis dolorem levare, Euporistῶν author tradidit.

Iuven. Satyra 5. — *† Ælian. H. A. l. 16. c. 12.* — *† Arist. H. A. l. 5. c. 10.* — *† Aristot. H. A. l. 6. c. 17.* — *Idem l. 5. c. 9.* — *Plin. H. N. l. 9. c. 51.* — *Aristot. H. A. l. 5. c. 2.* — *Plin. H. N. l. 32. c. 2.* — *Oppian. Halieut. l.* — *Plutarch. l. utra animal.* — *Aristot. H. A. l. 3.* — *Plin. H. N. l. 9. c. 70.* — *Plin. H. N. l. 9. c. 62.* — *† Galen. de Alim. facult. l. 3.*

LATVS, inter Nili pisces à Strabone numeratur. Esse & marinum Archestratus apud Athenæum prodidit. Candidissimus est, ducentarum sæpe librarum magnitudine, & quo-

Strabo Geogr. l. 15.

quovis modò paratus suavissimus. Rondeletius pro eo, Coracino ac Umbræ simillimum substituit. Tarentinus *Latili* piscis meminit.

Caput III.

De Alosa, & Ziga Albis fluvii.

Tab. XXVII. 3. 4. Strabo Geogr. l. 15.

ALosæ nomen, huic de quo jam acturi sumus pisci, post Strabonẽ Ausonius ex vulgari imposuit, Gregorius Tiphernas in Strabone, & Theodorus Gaza in Aristotele, θρίσσαν, quam moderni Græci φρίσσαν, fortè quod spinis seu aculeis aliquando soleat inhorrescere, eius nomine donarunt. Rondeletius Archippo & Mnesimacho θρίτταν appellari tradit; quam tamen à Thrissa diversam, ut Trissam cum Trichide eandem, Gesnerus, *varium* ut Panthera & Pavo Aristoteles facit. Nec *Lupus* est, quod Platina voluit; quod hic Mugili caudam prærodat, illam edentulam sciamus; nec *Clupea*, piscis magnus, qui crescente luna albus est, decrescente nigrescit, corpore minimum aucto à propriis spinis interimitur, in Areni Galliæ fluvio nascitur, in capite lapidem grano similem, qui ad quartanas sinistro lateri decrescente luna alligatus facit, & † Attilum Padi, venam quandam in faucibus eius mira cupiditate appetens, morsu exanimat, ob rationem eandem. Universi corporis figura, si cum latitudine conferatur, ob longiuscula apparet, & in latera ita compressa, ut imus venter, rectâ lineâ præacutis aculeis & constructâ, & propterea non asperâ solum, sed serræ etiam modo secante (si adversa deducatur manus) terminetur. *Spinis* sive *aristis* etiam scatet innumeris, & inter vescendum admodum molestis; quod cum Trichidibus quoque commune habet, unde Albertus, & Murmellius latinum eius nomen Aristosium sive Aristosum confinxerunt. *Caput* habet in latera valde compressum, *rostrum* acutum. *Os* cum maximè hiat, admodum patulum, edentulum, atque omnis asperitatis expers. *Branchiæ* utrinque quaternæ. *Squamis* tegitur magnis, tenuibus & facilè deciduis. In capite supra oculos, utrinque veluti gemmæ smaragdinæ relucent. *Lingua* nigricat, superiores mandibulæ deorsum prominent. *Ventre* & lateribus argentum æmulatur. *Dorso* verò & capitis vertice ex albo flavescit. Romæ cum maximè aucta bipedalem mensuram non superat. *Marinus* est † piscis, sed ex mari ineunte vere cum in utero habet, subintrat, inchoante æstate revertitur. In Tyberim delapsæ strigosæ sunt, & quadam marinæ salsuginis ariditate parum amabiles, paucorum dierum mora, Tyberinis undis pinguescunt. Laudatas Arnus & Umbro in Hetruria, Lyris & Vulturnus in Campania præbent. Galliæ & Hispaniæ flumina maximas, Mosa in Hollandia suavissimas. In Aquitania ob frequentiam *plebis obsonium* Ausonius vocat. In Arverniæ fluvio juxta Marignensium oppidum, supra mille ducentas uno retis jactu capi, Rondeletius author est. In Euripo reperiri negat Aristoteles. Burdigalæ & Lugduni succulentiores quàm Massiliæ venduntur. *Pariunt* in fine æstatis in mari. Athenæus μονίμους Thrissas dixit, Oppiano, alternant vias Ponti curruntque per æquora, Hospitium mutant semper, Pontoque vagantur. Figulus veris adventum Mosellanis nunciare, & mense Maio tonitrubus, adeò terreri, ut plurimæ in ripa exanimatæ reperiantur, scribit.

Aristot. H. A.

Plin. H.N. l. 4. c. 4.

† Strabo Geogr. l. 15.

Oppian. Hal. l. 2.

In Arverniæ Oppido Maringnesio ad testudinis sonos adnatasse, & saltasse Rondeletius vidit, quod & de Thrissis Æliano & Porphyrio proditum, nec de mendo in Athenæo, qui Trichidi hoc quicquid est adscribit, dubitandum est. In nullo apud Veteres fuisse

Ælian. H. A. l 6. c. 32. Porphyr. περὶ ἀποχῆς l. 3. Auson.

O precio,

precio, Ausonius testatur. Postquàm pingues evasere, succum mediocriter bonum, & qui facilè distribuitur gignunt: sed quia glutinosioris alimenti excrementa non facilè atteruntur, ideò ab ipsis exhalationibus, intempestiva somnolentia inducitur, & sitis excitatur. In piscularìis Bavarorum legibus, teste Gesnero, interdicitur, ne duobus palmis vel septem digitis, propter aristarum & parvitatem & multitudinem capiantur. Vida prudentissimum, quod non nisi obesus, maximeque idoneo tempore, cum esu carnium interdicitur, appareat, dixit.

Aldrovand. de Piscibus l.4. c.5.

ZIGA Albis fluvii, qui & *Goldtfisch* ab aureo circa caput colore dicitur, sic à Kentmanno describitur. Zige piscis est tenuis & siccus, paucæ carnis: colore pulchro, argenteo, dorso tamen subfusco, oblongus est, non ita latus, ut solent esse pisces Goldfisch dicti, qui in Marchia capiuntur: longitudo enim eius ad latitudinem quintupla est. *Caput* eius si foris aspicias, Harengi capiti non dissimile est, nisi quod in parte superiore oris scissuram habet. *Lingua* eius parva, quæ colore nigricat. *Dentes* utrinque ad latera in faucibus, mandibulis duabus duri adnati: sicut in eiusdem fluminis piscibus (de Capitonum fluviatilium genere) Ieseno & Dibelo, ut vulgo nominant. *Caput* & oculi ad aureum colorem, pauco viridi permixtum, accedunt. In summis lateribus utrinque maculæ quaternæ nigræ digeruntur, quarum prima ad summas branchias, ultima paulo sub initio pinnæ dorsi. Ex Oceano in Albim *subit* hic piscis & paulatim consumitur ac deficit. *Capitur* ut plurimum in hoc flumine, à festo Pentecostes usque ad Divi Iohannis diem quo tempore Sturio migrat.

A Sturione enim è mari in Albim pellitur. Quanquam autem ad velocitatem & fugam præ omnibus in Albi piscibus, comparatus sit; mollis est tamen & quam primum ex aqua in aerem subductus perit. Maximi huius generis in Albi apud nos (Misenos) duabus cum dimidia libris (sedecim unciarum) ad tres cum dimidia (quod tamen rarum est) perveniunt. Sive *assus sive elixus*, non boni saporis est. Si tamen præparatum, sale intus aspergas, tum in fumo aut sole leviter sicces, & ita butyro inunctum super craticula asses, melius (ut in hoc genere) sapit. Et quoniam aridi hi pisces sunt, sunt qui in aqua elixant, deinde exemptos condunt jure è butyro, zinzibere, aqua & modico aceti, sicuti etiam alios quosdam pisces siccatos condire solent, ut Truttas, Thymallos, Lucios, & Cyprinos latos. Quomodocunque paretur, nullus tamen in Albi piscis æque ferini aut virosi saporis est; & à quo etiam nomen ei impositum conjicio, ut Zige, id est, Hircus dicatur, hircum enim præsertim insolatus, olet. Capitur & in lacu Sverinensi. Alosam Gesnerus credidit, metuo ne perperam.

CAPUT IV.

De Mugilibus.

TAB. XXIII. 4.5.

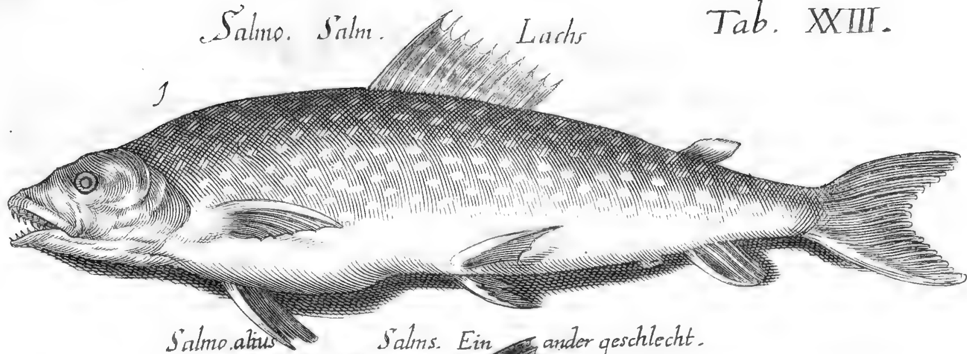
Aldrov. de Piscib. l.4. c.6.

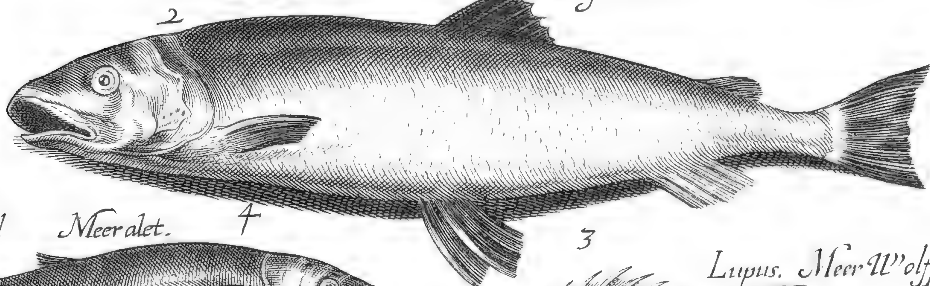
HIstoriam Mugilum, nomenclaturarum diversitas obscuram facit κεστρεὺς, λευκίσκος, κέφαλος, νῆστις, περαίας, μυξῖνος, σάργος, χελὼν, βάκχος, σφλευδὺς, δακτυλεὺς, κεφαλῖνος, βλεψίας, πλεῦτες, quæ apud Aristotelem, & Athenæum, ex Hicesio, Dorione, Eutydemo, Polemone invenies, præcipuæ sunt. κεστρεὺς, Aristoteli & † generis & speciei † nomen est. Hicesius speciei, Dorion generis duntaxat mentionem fecit, & in *marinum & fluviatilem*, illum iterum in *Cephalum* & *Nestin*, divisit. Appellationem ἀπὸ τοῦ κέστρου, seu telo, belli Persici tempore invento, sortitus est, quod eo teli modo in anum immisso apud Athenienses publicè adulteri pœnas luerent. *Leuciscis* seu Alburnis & Albulis ab albo colore nomen impositum est, perperam γλαυκίσκοι dicuntur;

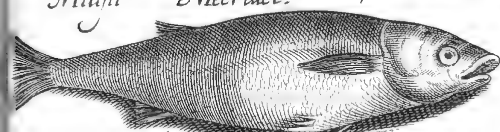
† Aristot. H. A. l.5. c.11.

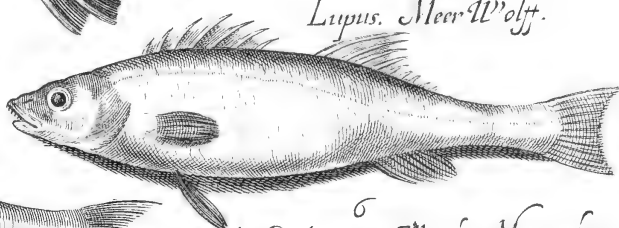
† Aristot. H. A. l. 8. c.2.

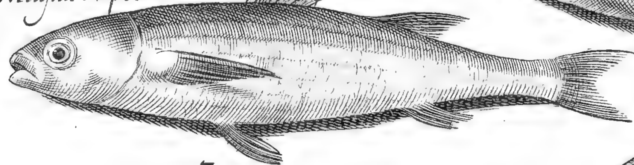
Galeno

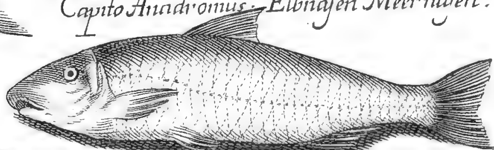

Salmo. Salm. Lachs
1

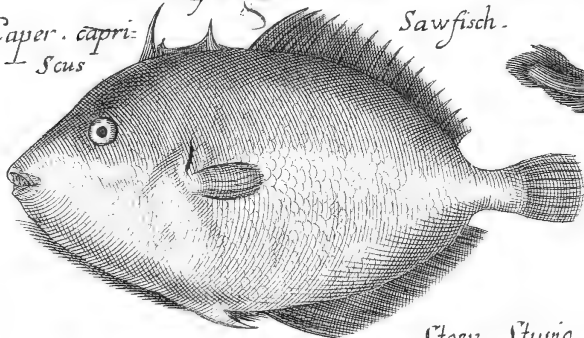

Salmo alius Salms. Ein ander geschlecht.
2
3

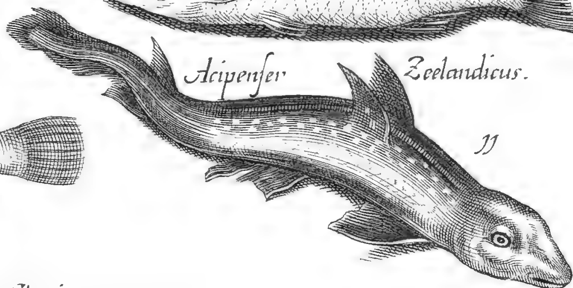

Mugil Meeralet.
4

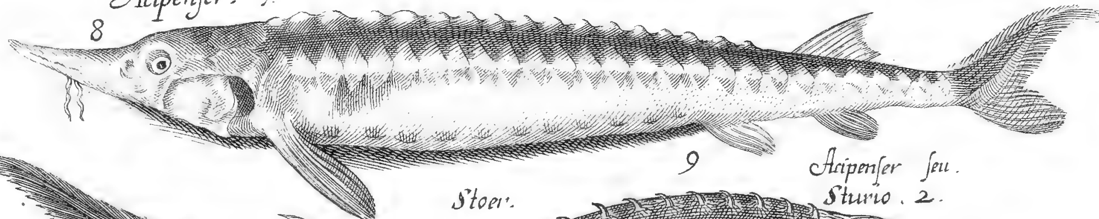

Lupus. Meer Wolff.
6

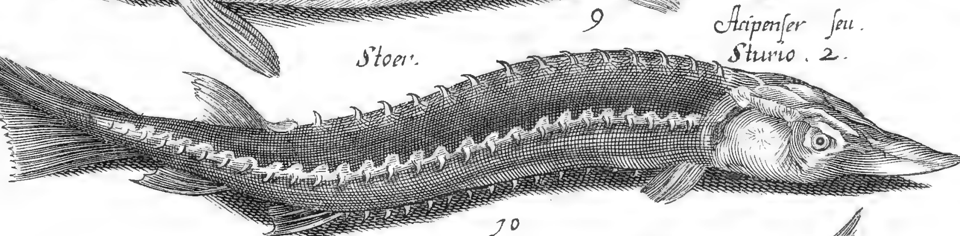

5
Mugilis. Species alia.

Capito Anadromus. Elbnasen Meernasen.

7
Caper. capriscus
Sawfisch.

Acipenser Zeelandicus.
11

Stoer. Sturio.
Acipenser. 1.
8

9
Acipenser seu Sturio. 2.
Stoer.

10
Acipenser. seu Sturio. 3.

Galen. de Alim. facult. l.3.

Galeno ſunt fluviatiles, κέφαλος generis quidem nomen eſt: ſed quia παρὰ τὸ βαρύτερον τὴν κεφαλὴν ἔχειν nomen obtinuit, nec id omnibus magnum, non omnibus etiam competet, niſi fortè ideò dictum eſſe putes, quod in metu capite abſcondito totum ſe occultari credat. Ariſtoteli, ſanè † aliquando peculiaris & *unica Mugilum ſpecies eſt*; aliquando *duas* † ſub ſe *ſpecies* complectitur: nec fortè malè Mugiles marinos in Cephalos & νήστεις diſtinxeris. Νῆστις epithetum eſt omnibus Mugilibus commune, quod omnibus carnibus abſtineant. Περαίας ſpeciei nomen eſt, ſed ſpeciem Cephali alteram, quæ muco ſuo vivit Epithetum, & idem cum μυξίνῳ videtur. *Sargus* ſeu ut apud Ariſtotelem σαργῖνος, quid ſit, dubitatur, Rondeletius eundem cum νηστεῖ ſeu jeiuno facit, Aldrovandus diſcernit. *Chelones* cum Bacchis Hiceſio iidem, & Plinius Banchos inter Mugiles recenſet, ſed cum Myxone eoſdem facit. Rondeletius Bacchum quintam quandam ſpeciem Hiceſio eſſe, inſinuat. Σφηνεὺς, Salviano cuneatus, Geſnero Cunealius, quod λαγαρὸς καὶ τετράγωνος, *gracilis & quadratus ſit*, ita dictus, à ſolo Eutydemo inter Mugiles reponitur. Alii σφηκεὰς legunt, ut à σφὴξ veſpa, non σφὴν cuneo, iſti piſces dicti fuerint. Δακτύλεος nomine Salvianus minorem aliquem in eodem genere ab Eutydemo poni putat, alii διδακτυλαίους, ſed perperam legunt, cum duos in latitudine digitos non excedat: nec alii fortè fuerint, quàm quos Padi accolæ Caniſtrellos, quod in Caniſtris vænales ferri ſoleant, vocant.

Ariſtot. H. A. l.9. c.17. — *† Ariſt. H. A. l.8. c.2.* — *Plin. H. N. l.32. c.7.*

Cephalinus quibuſdam cum Blæpſia, teſte Dorione idem, niſi mendum ſit, & pro Blæpſia βλέννα, quod idem quod μύξα, ut Galenus ſcribit ſignificat, legi debeat, & ſic Cephalinus inter ſpecies Neſtium numeretur.

Galen. de uſu part. l.8. c.6.

Platarum nomen Ceſtreis à quibuſdam imponitur, ſi Polemoni libro de fluminibus Siciliæ credimus. Actum de illis in capite de Murænis. *Species* Mugilum ſeu Ceſtriorum ſunt quinque, apud Ariſtotelem, *Ceſtreus* nempe propriè dictus, *Cephalus* cognomento Chelon ſeu Labeo, *Cephalus pereas*, ſive tranſlitoranus, *Sargus* ſive *Sargo*, & *Myxo* ſeu *Muco*. *Caput* nonnullis eſt magnum & depreſſum, *roſtrum* breve ac retuſum, ut Capitonibus, aliis minus & rotundius, roſtrum magis extentum & acutius, ut Cheloni. *Os* omnibus parvum, rotundiuſculum & edentulum. *Squammis* omnes teguntur. Ceſtreus magnas & craſſas habet, quæ numiſmatis ſpeciem mentiuntur. *Pinnas* utrinque binas gerunt, illos ſi excipias, quos lacus Sipharum gignit, quibus teſte Ariſtotele, una tantum utrinque eſt, & ſupinis carent. Præter binas illas pinnas, quæ utrimque conſiſtunt, unam habent ab ano; in dorſo duas, quarum altera aculeata eſt, altera aculeis caret; ad caudam ſpectans. Omnes à branchiis *lineas* aliquot ſubobſcuras ad caudam deductas habere videntur, etſi haud æquè in omnibus ſint conſpicuæ. *Dorſo* ſunt ſubnigro: *ventre* vero candido. *Ventriculus* teſte Ariſtotele carnoſus eſt: cui parte altera plures appendices exeunt: altera una tantum, ut idem ait. Rondeletius longè alium eſſe ſcribit quam in carnivoris piſcibus, denſum nempe & carnoſum inſtar ventriculi avium, foris planum, intus rugoſum, figura verticilli vitrei, quod mulieres fuſis appendunt. *Inteſtina* quoque craſſa ſunt, pinguiaque & in gyros acta; in quibus ſpien latet, ut idem obſervavis, & ſub pinna locum aere plenum reperit. Hepar pallet; parvum, & tanquam manu ventriculū amplectens. *Fel* rufum ſive flavum, aqueæ conſiſtentiæ. *Ceſtreo* eiuſdem Rondel. hepar ex albo rubeſcit: caro mollior, laxior, minus candida, minuſque pinguis quam Cephalo, additque gulam habere; ventriculum in longam appendicem deſinere, ſemper inanem eſſe, uti & inteſtina. Lapis quem Ceſtreus in capite gerit, *Echinus* & *Sphondylus*, ab echinata ſpecie dicitur. Lineæ quæ à branchiis ad caudam ducuntur, Cephalo breviores ſunt. *Chelon* ſive Labeo nigricantes à capite ad

Ariſt. H. A. l.6. c.13. Ariſt. de part. l.4. c.13.

caudam æqualibus ſpaciis diſtantes protenſas habet. Habet & labra craſſa, ſpiſſa, prominentia, unde χελῶν@ Labeonis nomen. Capite eſt paulo minore quàm Cephalus, oculis prominentioribus, ſine pellicula illa concreta, quam veluti palpebram habet in capite. Marinos piſces eſſe nullum dubium, ſed an omnes fluvios & ſtagna ſubeant, incertum. Capitonum alius translittoranus Ariſtoteli, quaſi in alto mari degat. Galenus in ſtagnis quoque naſci ſcribit. Ut ut ſit, Ceſtreum propriè dictum eſſe judico, qui longius à mari, ut in † Niſum ita in alios fluvios recedit. Cephali in eiuſdem vicinia, propter dulcem aquam & limum morantur. Etſi autem aquas amēt, ab imbribus tamen adeò vehementer læduntur, ut *viſum* amittant, ut Ariſtoteles prodidit. Cephaloni inprimis oculi per hyemem albeſcunt: ipſe tum & macer & cœcus, quod in Nauplio terræ Argivæ agro accidit, capitur: inprimis, ſi hyems aſperrima fuerit.

Ariſtot. H. A. l. 8. c. 2.

† Strabo Geogr. l. 15.

Ariſtot. H. A. l. 8. c. 19.

Marinos à fluviatilibus, ſpinarum numero & quantitate diſtinxit Galenus, plures his & minores innuens: certius indicium ſapor ipſe ſuppeditat. Acriorem & pinguedinis expertem Cephalum dicunt qui præſtantior.

De *Cibo* non convenit inter authores. Carne abſtinere Ariſtoteles tradit, vivente duntaxat Oppianus & Ælianus. Idem Ceſtreum alga & limo veſci ſcripſit. Guloſus autem maximè eſt & inſatiabilis, ideò in proverbium abiit, aviditas ſæpè tanta, ut cauda verberando excutiat cibos.

Ælian. H. A. l. 1. c. 3. Oppian. Halieut. l.

Tanta iiſdem ſalacitas, ut in Phœnice & Narbonenſi provincia, coitus tempore è vivariis marem linea longinqua per os ad branchias religata emiſſum in mare eundemque linea retractum, fœminæ ſequantur ad littus, rurſusq; fœminam mares partus tempore.

Plin. H. N. l. 9. c. 17.

De ipſorum *Generatione* ita *Aldrovandus*. Quod ad ortum generationemque eorum pertinet: ſcribit Ariſtoteles eſſe qui omnes ſponte oriri opinentur, quorum opinionem refellit, quoniam unicum tantum eorum genus ſit, quod non coitu, ſed ex limo arenave enaſcatur: cæterorum veræ fœminæ ova, mares ſemen genitale habeant. Pariunt autem eodem teſte ſemel anno: ſed an eodem omnes tempore, difficulter ex ipſo colligas; alias enim Capitonem vere parere tradit ultimum, quoniam noviſſimè eius fœtus appareat: alias omnes Decembri menſe graveſcere ait, tricenisque diebus gerere, & in iis Capitonem quoque enumerat, alias Ceſtreos ait inter primos partum accelerare, parere hyeme, locis iis maxime quà flumina exeunt, dum uterum ferunt, præcipue graviter laborare, ideoq; fieri, ut tunc potiſſimum ruant in terram ac excidant: feriri porro gravi ſtimulo agitatos in terram, atq; omnino in temporis motu perpetuo incitari, donec pariant, ſed requieſcere à partu continuò.

De *Ingenio* & aliis hoc habe. Tam veloces eſſe, ut jejuni transverſa navigia ſuperiactent, & ubi diſpoſitas piſcatorum ſenſere inſidias, retia ſupervolent, ut veluti ſagittæ arcu emiſſæ videantur. Curvos hamos habere ſuſpectos, ideò poſtquam diu circumnatavere, cauda prius eſcam percellere, & quod avulſerūt deglutire, mox ore in anguſtum collecto, ſummis tantùm labris ac vellicatim eſcas ſtringere. Irritati, in ſublime feruntur, & effugia quærunt; ſi aberravere, quieſcunt, & necem proſtrati expectant. *Vſum in Cibis* quòd attinet, Hiceſius omnes Leuciſcos & Mugiles boni ſucci eſſe, facilè excerni, nec multum alere, ſcribit, nempe ſi mari puro capti ſunt. Nam qui in cœnoſis locis, quales tum illi, qui in Etruria in Prillino lacu apud Orbatellum ad mediterranea deferuntur tum hi, quos Paduſæ atque ipſi luculenti Foſſæ Clodiæ canales viſcere prætenero, Ferrarienſibus & Venetis copioſiſſimè præbent, pinguedinem humanæ naturæ infeſtiſſimam habent. Ariſtoteles in fluentis & lacubus, quod pinguiores fiant, præſtare dixit. Lynceus Samius hyeme poſt partum laudat.

Plutarch. l. utra animal. Oppian. Hal. l. 2.

Æſta-

Æstate lutum quod stagna exsiccentur, olent. Septembri, quod luto putrescente pinguiores evadant, insalubres sunt. Optimi qui circa Abderam, deinde qui circa Sinopem capiuntur. Romæ maxima ovorum gratia, quæ teste Iovio, geminis folliculis circumcisa parte feminis, recentibus Cephalis eximuntur, & nomen ὠῶν ταρίχων, *ovorum salitorum* apud Græcos obtinuere. Quantum ad *Medicinam*, Ventriculus Mugilum, seu in cinerem redactus, seu in fumo siccatus, & vel vino albo, vel aqua absynthij ablutus, & in cibo sumptus, ventriculi exsoluti vires non minus quam ventriculi gallinarum potus interna reficit. Elixus in vino & ex aceto sumptus vomitum compescit, prodente omnia Rondeletio. Lapilli in cerebro contra Nephritim valent.

Caput V.

De Capitone Anadromo Gesneri.

Tab. XXIII. 6. *Aldrov. de Piscib. l.* 4. c. 7.

CApitonem Anadromum, *Gesnerus & Kentmannus descripsere.* Nasutus, *inquit*, ille, videtur, prominente & carnosa superiore oris parte, ut in nostris fluminibus, is quem Nasi nomine descripsimus: cui etiam reliqua corporis specie per omnia adeò similis est, ut discrimen nullum animadvertam, ne colorum quidem ferè, nisi quod Albinus hic Nasus magis albicat, noster fluviatilis, vero magis fuscus est. Sed noster plane fluviatilis est, Albinus è mari ascendit: præterea noster vilis & plebeius est, Albinus vero inter laudatos, præsertim assus. Hoc etiam notandum, cum Albinus alio nomine *Blicca* dicatur, longe alium piscem eodem nomine à nostris vocari, de quo egimus inter albos pisces. Miseni etiam Zertam dicunt, quod nomen etiam Polonis usitatum audio. *Zerta* inquit Kentmanus, piscis longiusculus, argentei nitoris, *squamis* parvis tegitur, dorso subfusco: *pinnis* quæ ad branchias sunt & parte supina rutilis, pauco cæruleo admixto. Linea utrinque à branchiis ad caudam tendit, in qua puncta fusci coloris digeruntur. *Caput* crassiusculum, oculi pulchri, magni, albicātes, nares magnæ non procul ab ore. *Os* molle prorsus, in quo nec dentes sunt, nec alia asperitas, sed ab initio gulæ seu faucium, maxilla utrimque valida, dentibus senis oblongis vallata. Maximi huius generis pisces qui apud Misenos capiuntur, bilibres sunt. Libram XVI. unciarum dico. Anno toto ex Oceano in Albim ascendit hic piscis, maxime vero circa Pentecostem, qui tempore parit, migrare solet, tūc etiam ad cibum præfertur, quod fœminæ ovis plenæ sunt. Manent & pariunt in Albi, proficiuntque ipsi & soboles: augentur enim & pinguescunt. Vescitur omne genus pisciculis, qui nullis præsertim spinis & aculeis rigent: item muscis aliisque insectis, quibus intra aut proxime supra aquam potitur. Habetur inter optimos qui in Albi sunt, assari solitos pisces. Caro enim eius optimi saporis est. Ritè etiam elixus non male sapit. Desquamatus nempe, exenteratus & elutus, in aquam fervere incipientem immittitur, cōditusque ac salitus ad iuris ferè consumptionem coquitur, quo modo permulti etiam alij fluviatiles pisces elixari solent. Sunt qui iuri haud fere cōsumpto copiosum butyrum addunt, eoque liquato piscem inferunt. Potest & aceti aliquid affundi, & Zinziber aspergi, pro cuiusque palato. Assus vel simpliciter, vel cum embammate è cœpis minutatim cōcisis, vino, croco, saccharo & Zinzibere, sapidissime estur. Nec displicuerit desquammatus, in frusta concisus, quæ in polenta aut secalis polline volvuntur, atque ita in butyro sive crudo sive liquato frixus. *Hæc omnia Kentmanus.* Addit Gesnerus non in Albi tantum, sed Sala etiam apud Misenos flumine Zertam capi.

CAPUT VI.

De Capro sive Caprisco.

TAB. XXIII. 7. *Aldrov. de Piscib. l. 4. c. 8.*

CAprum & Capriscum eosdem Salvianus, diversos Rondeletius facit. Maxima hic nominum affinitas, & uterque duram pellem habere traditur. An vere καπρίσκος, χοῖρος Strabonis, ὗς aliorum, & μῦς Oppiani & Æliani sint ijdem, dubitari potest. Equidem Athenæus Aristotelis κάπρον χοῖρον vocat; alij tamen σκάφρον, quidam σκάρον legi debere opinantur, nonnulli *Chalcidem* piscem vocalem & in dulcibus aquis habitātem credidere. *Porcus* etiam Niloticus Strabonis potius porca fluviatilis minor est, piscis rotundus, spinis in capite noxiis, ὗν vero ψαμμάθιδα, quasi in arena fodientem facit, quod terrestris suis more rostro arenam fodiat, Numenius facit, eandemque cum συκκίον, cui Simeon Sethi eas in nutriendo facultatis rationes attribuit, quas alii fere Rhombo tribuunt, Aldrovandus posuit. Salvianus cum καπρίσκῳ & χοίρῳ eundem iudicat, μῦν denique inter σελάχη seu cartilaginea Athenæus ex Aristotele recenset, inter quos, quis Caprum nostrum retulerit? Athenæus eundem cum Capris, cum ait καπρίσκος καλεῖται μὲν καὶ μῦς, esse censet. *Descriptionem eius* ex Salviano, eamque accuratissimam damus. Caper, inquit, Molę piscis instar, *caput* utrinque admodum compressum habet: *Oculos* rotundos, atq; in superioris capitis parte locatos: *Os* parvum, & valde denticulatum: utraque enim maxilla octonis dentibus validissimis, magnis, latis, non serratis, sed continuis, atque humanis simillimis minuta est. *Branchiis* utrinque quaternas non osseo & deatriculato (reliquorum squamatorum instar) operculo sed cute contectas, nec lata, sed modica scissura (Molæ piscis more) pervias habet. Nec si Aristot. dicat: *Habent quibus paucissimæ sunt, singulas branchias utrinque easque duplices, ut κάπρος,* (sive Aper, ut Theodorus vertit) *aliis binæ utrinque sunt, alteræ simplices, alteræ duplices, ut Congro,* Suspicari debemus hunc nostrum piscem Congrum non esse, cū neque etiam verum sit, quod binæ utrinque branchiæ Congro sint. Et propterea mirari potius cōvenit, cur hæc ita tradiderit Aristoteles. Utrinque una tantum *pinna* & rotunda ad branchias conspicitur: nam illis, quæ in piscibus aliis utrinq; in ventre sunt conspicuæ, caret prorsus. In dorso fere medio tres, membrana inter se iūcti reperiūntur *aculei* robustissimi & magni, quorum prior reliquorū duorum triplus est, quosque omnes non solum ubi vult, deprimit, sed in sulcū etiam osseum, in dorso ob id sculptū, recondit. Depressi autem & reconditi uti quam facillimè simul eriguntur, ita eorum unus dūtaxat erigi nequit. Et pari ratione erecti omnes deprimi possunt, cum eorū unus nequeat; suntque ea arte fabrefacti, ut cum prior & maior quantumvis impulsus deprimi nullo prorsus pacto possit: postremi tamen depressione, quæ facillima est, statim deprimitur, non secus quam in arcubalistis vocatis, in quibus parvo ac inferiori ferreo vecte compressus, tensus ilico remittitur arcus: ob cuius similitudinē hic piscis noster Romæ *Pesce balestra* vocatur. Et quod majore dignum est admiratione, si postremus aculeus non prorsus deprimatur, sicuti prior quoq; proportione duntaxat deprimitur, sic ibidem etiam ita rursus cōsistit atque obfirmatur, ut nullo impulsu ulterius deprimi possit, nisi reiterata postremi depressione. Hos ternos aculeos pinna sequitur, ad caudā usque deducta. *Osse* autem valido, lato & recurvo, ex cordis loco ad eam ventris partem, quæ è branchiarum regione est primum reflexo, deinde per ventrem sub cute usque ferè ad podicem extenso, ibidemq; postremo in acutissimum & conspicuum aculeum desinente, tota anterior vētris regio roboratur atque munitur. Quæ verò inter prædictum aculeum & podicem, ventris portiuncula relinquitur, plerisque aliis longè minoribus, sed satis robustis atq; serratis aculeis armatur. A podice per ventrē reliquum ad caudā usque alia singularis pinna deducitur. *Cauda* quæ non sensim, ut reliquorum pisciū, sed repente

pente extenuatur, in unicam & latã pinnam degenerat: *Ventriculum* habet amplum, & crassum: intestina lata & valde reflexa: hepar subalbidũ, cui fellis vesica hæret.

Corio tegitur squamoso, cuius tamen squamæ serpentis potius quam piscis videntur; nam præterquam quod eo ordine sunt commissæ, ut lineas, cancellatim sese intersecantes constituant, firme etiam & valide adeo hærent, ut desquamari nequeant; unde ita durum & asperum efficitur eius corium, ut vix dissecari queat. Rondeletius sese expertum esse scribit, ne acutissimo quidem gladio penetrari posse, utq; ligna & ebora eo poliri possint. Quãobrem jure Ælianus atque Oppianus marino Muri pellem prædurum tribuere; & Athenæus Aristotelis testimonio, etsi apud Aristotelem id nunc non legatur, inter pisces qui aspera cute teguntur, κάπρον recensuit. Quod ad *colorem* attinet, ex livido viret, nonnullis parvulis notis cæruleis & rubentibus maculis quam plurimis insigniuntur. Estque totius piscis figura valde compressa, & lata, atque fere orbicularis. Ad multam magnitudinem non excrescit, duas enim libras rarò excidit, unde merito Oppianus & Ælianus eum haud magno corpore esse dixerunt. Hactenus ille. Non maris duntaxat, sed & fluviorum accola est, ut Plinius & Aristoteles scripsere. In amne Acheloo grunnitum habet. Vescitur carne, cancris, squillis atque testatis. *Solivagus* est, & raro capitur. Pugnacissimum esse, tum quod pelle prædura tegatur, tum quod dentium robori confidat, Ælianus & Oppianus sub nomine Muris marini prodidere. Carnem habet duram & suavem. Virus namque olet. Athenæus inter σκληρότατα retulit.

Arist. H. A. l. 4. c. 9.
Plin. H. N. l. 11. c. 51.
Ælian. H. H. A. l. 9. 41.

Caput VII.

De Sturione.

Tab. XXIII. 8. 9. 10. 11.
Aldrov. de Piscib. l. 4. c. 9.

PIscis quem nos Gothico vocabulo Sturionem, quasi στειρίωνα, quod rostro suo proræ rostratæ speciem gerat dicimus, is Græcis nostri temporis ξυρίχι quasi Oxyrinchus; Cyprijs teste Bellonio *Morona* vocatur. Nec est veterum *Lupus* quod Poggio Florentino placuit, ut capite quarto huius tituli innuimus: Nec *Attilus*, ut Franciscus Philelphus voluit, cum Attilus is sit, qui hodie ab accolis Padi, veteri servato vocabulo Attina, Adilo & Ladino vocatur, piscis ipso Sturione amplior, effigie, sapore, pretio & tota fere natura ab eo dissimilis: Nec, *Tursio* Plinij, quod credidisse Theodorus Gaza creditur, cum hic Carchiæ, id est, Caniculæ, ut Archestratus apud Athenæum comprobat, species sit, & cum Turso sive Phocænæ in Ponto catulos pariat, hic oviparus sit, & ubique nascatur. Nec *Hycca* seu *Hysca* ut Hermolaus Barbarus in epistola ad Cortusium prodidit, cum vel ipse Athenæus, qui solus Hyccæ meminit, qui piscis Hycca sit ignoret, & duntaxat, à Callimacho sacrum piscem, à Cyræneis *Erythrinum*, ab Hermippo Smyrnæo Hyccam Iulidem vocari scribat.

Plin. H. N. l. 9. c. 9.

Nec *Delphinus*, ut Carolus Figulus voluit, quamvis in multis quoad formam conveniant, quod iste omnium veterum authoritate, inter cetos referatur. Niloum tamen Delphinum, de quo apud Solinum leges, quemque Delphino potius similem, quam Delphinum Marcellinus vocat, Sturionem existimare, nihil forte oberit.

Nec *Oxyrinchus*, veterum, cum hic Carnivorus sit, & hamo, ut apud Athenæum legimus, capiatur. An pro Oxyrincho Caspio Æliani, haberi debeat, comparatio ostendere poterit. Circassi sane cæterique Mœotidis accolæ, Sturionem Oxyrinchum vocant, si Gesnero & Scaligero credimus. *Silurum veterum* esse Salvianus contra Manardum apud Aldrovandum ostendere conatus est, quẽ prolixissime agentem vide. Ausonij esse nullum dubiũ, & ita Sturio à Venantio Fortunato Pictaviensi Episcopo, qui duobus post Ausonium seculis vixit, vocatur: Ve-

Ælian. H. A. l. 17. c. 32.

Iuvenal. Scalig. 14. & 14. *Scalig. in Lect. Auson. l.* 2. *c.* 1. *Galen. de Alim. facult. l.* 3.

tur: Veterum non esse, tum ex eo colligas quod non tantum teste Iuvenale & veteri eius interprete, sed etiam Antiphane & Theodoro Sinopensi apud Athenæum, vilis apud eos piscis fuerit; tum quod eum in Garumna non invenias, quod & Scaliger monuit. γαλαξίαν seu γαλεξίαν vocari Galeno crederem, nisi eandem in Græciæ mari, in quo Sturiones dantur nasci, negaret. Acipenserem esse, qui ab Elope & Anthia distinguitur, Rondeletius erudite ostendere conatur, quem sequitur Iunius: obstare eius sententiæ videtur, quod rarus inventu, & unus omnium squamus ad os versis contra aquam nando meare, apud Plinium dicatur, & id Nigidius Figulus, referente apud Macrobium Sammonico Sereno, confirmet. Aldrovandus Sturionem Acipenserem Romanis cum recens & in Italia captus esset vocatum fuisse; Silurum Græco nomine cum ex peregrinis Græciæ inprimis oris allatus, opinatur. *Descriptionem* eius Paulus Iovius hanc dedit. *Corpore* est tereti oblongoque, inter rotundos & planos ambigente, ut qui subtus quodammodo planus sit, dorso verò semirotundo. *Caput* quadratum est, & ad effigiem parvæ pyramidis protensum. *Os* illi est sine maxillis, sine dentibus, diversum penitus ab reliquorum piscium forma, idque sub mento in ipsa prope iugilum parte, ad similitudinem fistulæ arundinaceæ rotundum, semperque patens, & cartilagineum & summæ candidum; cuius hiatum in procerioribus hasta brachij haud facile impleret: cæterum totum caput dura potius & callosa cartilagine quam certis ossibus constat, quod ex lento quodam & præpingui mucore concretum esse videtur. *Naribus* omnino quæ illi prætenues sunt supra rostrum, refrigeratur. Sunt autem branchiæ utrimque quaternæ osseo operimento, non secus quam squamosis piscibus contactæ. *Oculos* habet parvos. Ex rostro gemina barba, ut in Mullo dependet. Toto dorso crassiores quædam squamę ossea duritie certo numero ordineq; distinctæ, intercurrente spinæ acie, ad elegantiam eminent, ut in magnificẽtioribus valvis hodie videmus, quas ferrei atque inaurati clavi certa serie confixi decentissimè figurant. Cæteræ corporis partes cuticulari & scabro admodum operimento potius quam perpetuis squamis integuntur, idque ad subviridis atrique coloris speciem. *Venter* cute levi & argentea tegitur. *Linguam* habet crassam & duram, *gulam* undequaque rugosam. *Pinnæ* sunt ad branchias duæ & totidem in ventre ad podicem: præter quas in dorso prope caudam alia unica erigitur, è cuius fere regione imo ventri alia etiam una subnectitur. *Cauda* vero in duas pinnas degenerat, quarum superior crassior atq; duplo longior extat. *Ventriculus* est carnosus solidusque atque pertinaciter inhęrescens tergori, ut nisi discissus divelli inde possit. *Oesophagus* in rugas contractus. *Hepar*, in duos lobos oblongos pallidi coloris dividitur, quorum dextro vesica fellis validissime connectitur. *Lien* subruber: *intestina* crassa, & ternis gyris convoluta. Magnis piscibus annumerari debet, cum crebro & plerisque in locis centum librarum, & alibi longe maior capiatur. Ego aliquando Ferrariæ Sturionem mercatus sum centum & quadraginta librarum, donavique Illustrissimo pariter ac Reverendissimo Ioan. Baptistæ Cãpegio Episcopo Majoricensi Domino meo nunquam satis celebrando, qui paucis ante diebus ut labores meos promoveret, mille aureos donaverat. † Quantum ad *Differentias* refert Bellonius, Ponticorum, Adriaticorum, Gallicorum, & Germanicorum inter se esse differentiã, quæ magnitudine, crassitie, cutisque asperitate, & subnigro, subflavo, aut argenteo colore distingui possit: Sequanicum & Ligerinum adultum interdum tres orgyas excedere, Galeum piscem pinnis & forma referẽtem, exili corpore, hirta sursum pelle, deorsum plana ac levi: apud Ferrarienses, & Bononienses argenteo colore

Plin. H.N. l. 9. *c.* 17. *Macrob. Satur. l.* 2. *c.* 12.

† *Hactenus Iovius.*

colore fulgentem, dorsum, & latera tribus veluti carinis distincta ostendere. Scaliger quoque tria Sturionum genera, in Occa Sarmatiæ fluvio tradi scribit, & pretiosissimum illum, qui Bialarybitza vocatur ponit: sed Herbersteinius Bialarybitzam à Sturionibus distinguit. *Locum* si attendas, In Ponte , & circa Mæotidem plaudem frequentissimus est, inde ova in molem coacta, salita, & cadis conclusa, per Turciam & Italiam distrahuntur. Tyrrheno & Adriatico mari si Bellonio fidis, raro visitur.

Maior tamen in fluminibus, quæ nonnisi quinque aut sex dierum itinere subintrat, quam Oceano, Tyberim si excipias, in quo parvi capiuntur. In Albi (hunc circa Pentecosten gregatim, authore Kentmãno ingrediuntur) capti, ducentas interdum libras singulas sedecim unciarum appendunt. Captus tempore Iohannis Friderici Electoris sexaginta supra ducentas librarum pondere, quem totidem florenis Princeps redemit. In Ligeri quoque & Rheno delicatior. In Tanai, Danubio, Rheno, Tibisco, Vistula, Garumna frequenter capitur. *Cibus* Sturioni non pisces & conchylia, edentulus enim, sed sordes & mucus, quidam sed perperam aëris tranquillitatem ei ad cibum sufficere crediderunt.

Dum escam quærit, suis more terram sub aquis fodere Isidorus prodidit. Cum branchiis omnino latis careat, naribus refrigeratur, & si quam hauriendo recipit aquam, eandem prono ore statim regerit. De eiusdem *Robore*, ex relatione Kentmanni ita Gesnerus. Sturio in aqua validissimus piscis est: & in terra quoq; cum ventri innititur. Cauda concussa hominem utcunque robustum prosternit, ubicunque contigerit, perticas etiam magnas & ligna per medium frangit. In terram extractus, lapides aliquando tanta vi cauda ferit, ut ignis exiliat, attritu nimirum officulorũ, quibus toto corpore mucronatus horret. Quãobrem cautè tractandus est à piscatoribus, ne vel crura eis confringat, vel retia disrumpat. Peritiores in aqua captum reti ad ripam impellunt, ita ut rete, non adversum, sed ad latus ei sit: secus enim rete vel sextuplex laniaret. Cum ripam attigere, caput eius omni contentione in altum levant, & piscem totum in latus declinant: sic enim robore suo nocere non potest. Videtur cum Salmone Amicitiam colere. Ducem enim istorum piscatores vocant. Zigam è mari pulsam, per flumina persequitur, sed frustra. Agilis enim hic & velox prævenit. Tanti olim *in cibis* apud Romanos, Traiani tempore, † si excipias, æstimij, ut cum tibiis, † & coronis in cœnis circumferretur, & Gallonij mensa, teste Horatio, eo famosa fuerit. Mares tamen fœminis præstant, hæ ovis plenæ probantur. Poggius Doctoris Poggij filius caput commendavit. *Caro* duriuscula est, præpinguis, viscosa, & ægrè concoquitur. *Hepar* adeo dulce, prodente Alberto, ut nauseam nisi felle tingatur, pariat. Græci sale inveteratos tribus nominibus insigniunt. *Rachis* ipsis dorsi portio pleura, costæ & latera; *hypocelium* alvus cum pube. Caviario, quod ex ovis paratur, Græci & Turcæ vescuntur. Iulio II. Pontifici mirifice idẽ placuit. Paratur & ex Cyprinorum ovis in Iudæorum gratiam. *De usu in Medicina* nil occurrit. Quæ enim de Siluro Plinius, huic vix competunt.

† Macrob. Salmon.
† Archestrat. apud Athen.

CAPUT VIII.

De Galeo Rhodio.

Tab. XXIV. 1. Aldrov. de Piscib. l. 4. c. 10.

DE Galeo Rhodio ita scribit *Aldrovandus*. Rondeletius hunc piscem, cuius modo icon exprimetur, Galeum Rhodium esse eruditissime ostendit, propter maximam nimirum cum Acipensere sive Sturione similitudinem, non solum quo ad corporis speciem & partes, verũ etiam quoad gustum, & saporem, dempta, inquit, unica differentia,

quæ non nisi ab ijs potest percipi, qui citra ingurgitationem huius cibum sumpserint, quique exquisito gustatu fuerint: ferinum enim quid resipit, quod tamen etiam non nisi paucissimum esse potest: nam Archestratus, qui in nullis non terrarum Orbis angulis gulæ cupedias diligentissime perquisivit, id observasse in eo non videtur, quandoquidem Acipenseri plane eundem esse credebat, ut Athenæus tradit, qui illius sententiam refellit. Athenæi verba non solum Acipenseris à Galeo Rhodio discrimen indicant, sed verum GaleumRhodium hic depingi comprobant: Archestratus, inquit, qui Sardanapali vitam vixit, de Galeo Rhodio scribens, eundem esse opinatur cum eo, qui apud Romanos cum tibiis & coronis in cœnis circumferebatur, coronatis etiam ijs, qui gestarent, vocantque Acipenserem. At hic quidem Acipenser parvus est, & porrectiore rostro, & figura triangulari magis quam ille. Et paulo post, Archestratus de Rhodiensi Galeo loquens, amicis patrio more consulens, ait: Galeum in Rhodio quem Vulpem vocant, si tibi vendere noluerint, vel mortis periculo rape. Nominant illum Syracusani κυνα πίωνα, id est, canem pinguem. Hæc ille. Quod si Galeũ Rhodium cum Sturione seu Acipensere contuleris, nullum planè comperies, (inquit Rondeletius) qui ei similior sit eo quem proponimus; his exceptis quod Sturio est longiore rostro & corporis figura magis triangulari. Nam alioqui Sturionem totius corporis figura, tergi ossibus acutis, & clypeorum modo efformatis, aliis item in lateribus dispositis, pinnis, cauda, ore in supina parte sito, omnino refert. Is quemadmodum Sturiones, relicto mari, amnes subit. Reperitur enim in Pado, & Rhodano, & pro Sturione venditur; nec ab eo distinguitur, nisi ab exercitatissimis & exquisiti gustatus hominibus. Hanc differentiam docuit ipsum Guilielmus Pelicerius Monspeliensis Episcopus, vir singulari doctrina præditus: tum ex capite crassiore, & rostro breviore, obtusioreque; tum ex gustu Galeum Rhodium sive Vulpem deprehendi. Ferinum quid recipit, quod de Sturione dici non potest, carneque est duriore: à quo sapore Galei & Vulpis nomen habet, Galei enim & Vulpes ex Galeorum genere ferini sunt saporis & ingrati. Si tamen in dulci aqua diu nataverit, in cibis haud aspernandus est. A nõnullis eodem Rondeletio teste *Cops* vocatur, eoque nomine designatum atque optimè figura expressum ad ipsum Ferraria misit doctissimus medicus Antonius Musa Brasavolus. Alij nominis affinitate decepti Copso appellant. Est enim id nomen alterius piscis.

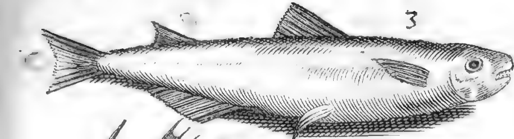
Caput IX.

De Cataphracto.

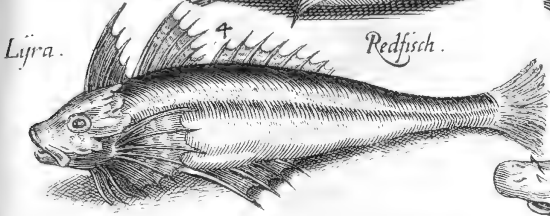
Pisci huic Schonveldius nomen imposuit, sicque eum descripsit. Est palmorum duorum longitudinis ad summum, Capitis fere triangularis, depressi, angulosi, ac lati pollices vel digitos duos, cuius duo latera tuberculis plærisque horrent in ambitu, anteriora quæ os spectant cirrhos multos tenuissimos alunt; posteriora aculei, retrorsum spectãtibus minacia sunt. *Rostrum* habet resimum, quatuor apiculis munitum, quorum duo anteriores instar Lunæ cornutæ vel semicirculi se rotundant, reliqui post hos suis aculeis retro conversis conspicui sunt. *Os* in supina parte semicirculare habet, parvum, ad incisuram eius utrinque binis, sub mento pluribus tenuibus cirrhis barbatum. Tab. XXIV. 2. *Schonveld. Ichstyol.* p. 31.

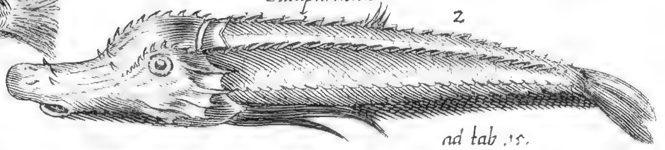
Truncus proxime caput depressior, octagonus est, prope caudam sexagonus, prona parte fuscus, nigris lituris intersparsis, circa ventrem plenum, in cuiusque medio *podex* est, albicat. Totus *squamis* osseis contectus est, in quarum medio tumor

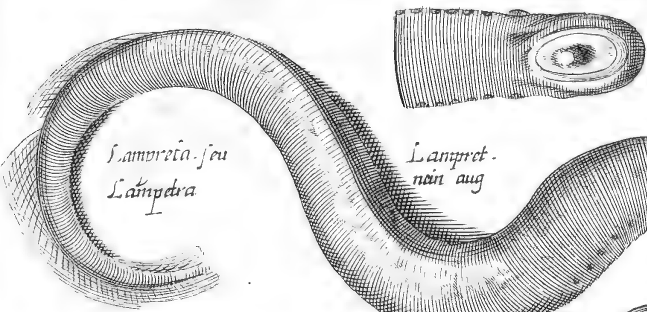
Tab. XXIIII.

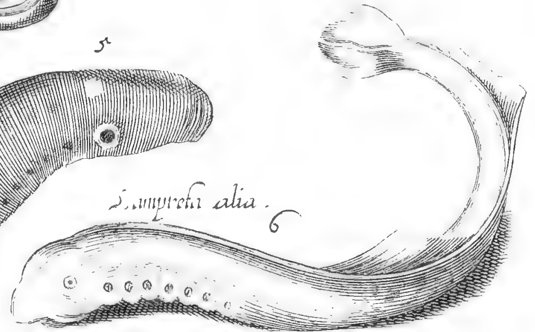

Eperlanus.
Schmelt. Rotelein.
3

Galeus Rhodius.
ein art der Stör.
1

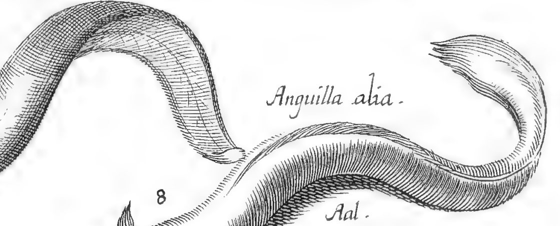

Lyra.
4
Redfisch.

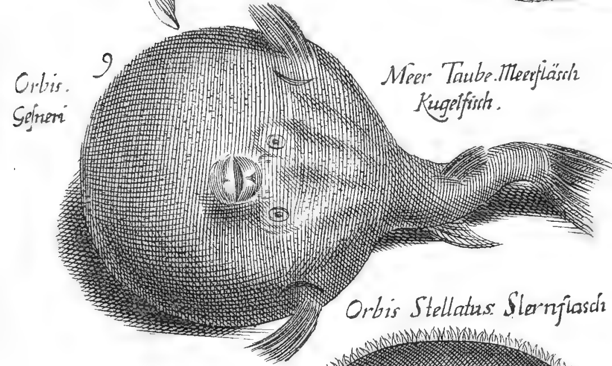

Cataphractus.
Gabler.
2
ad tab. 15.

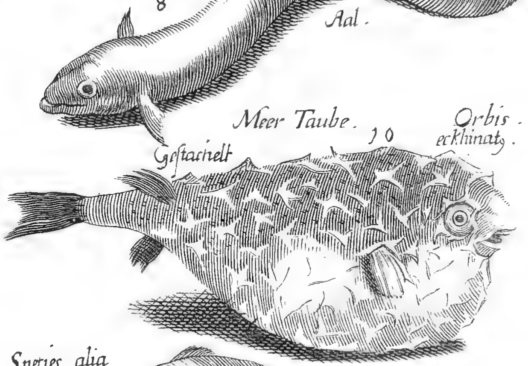

5
Lampreta seu
Lampetra
Lampret.
nein aug

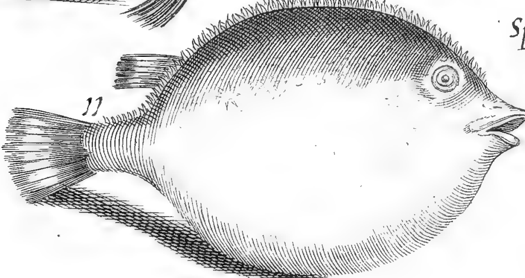

Lampreta alia.
6

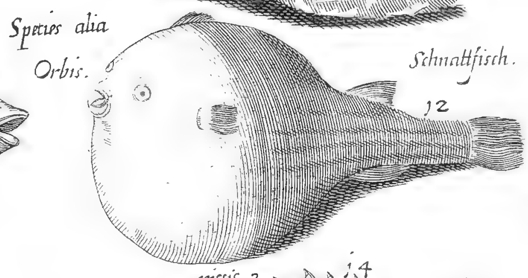

7
Anguilla.
Aal.

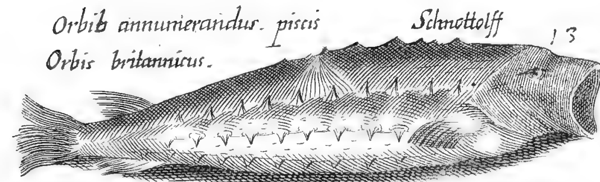

Anguilla alia.
8
Aal.

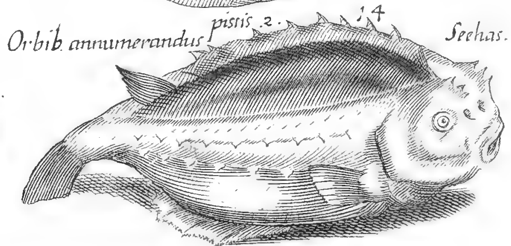

Orbis.
Gesneri
9
Meer Taube. Meerfläsch
Kugelfisch.

Meer Taube.
10
Orbis.
echinatus.
Gestachelt

Orbis Stellatus. Sternflasch
11

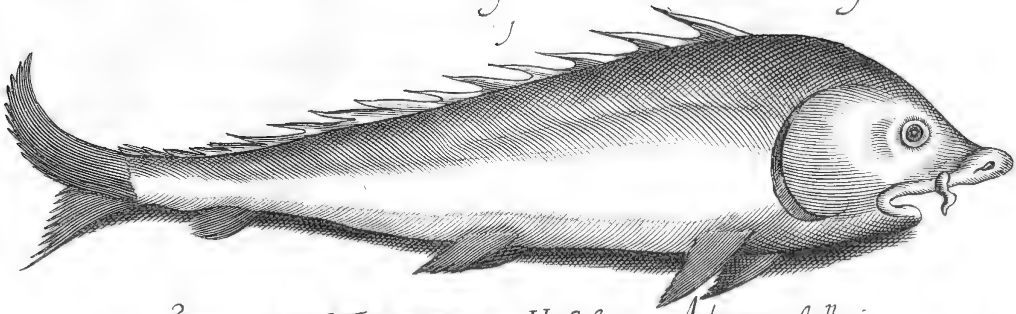

Species alia
Orbis.
Schnattfisch.
12

Orbib annumerandus piscis
Orbis britannicus.
Schnottolff
13

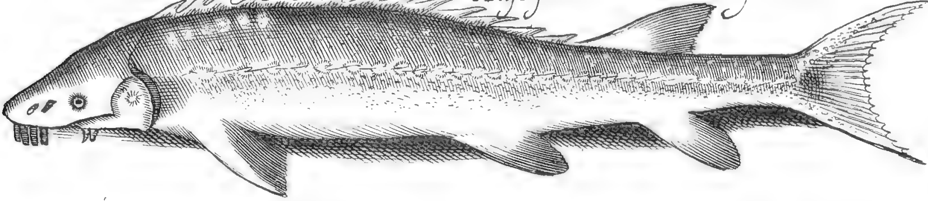

Orbib. annumerandus piscis 2.
14
Seehas.

Tab. XXV.

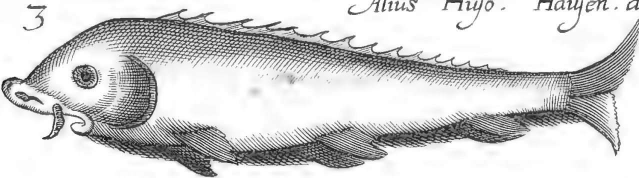
Huso 1 Hausen.

2 Huso seu. Antacæus stellaris.

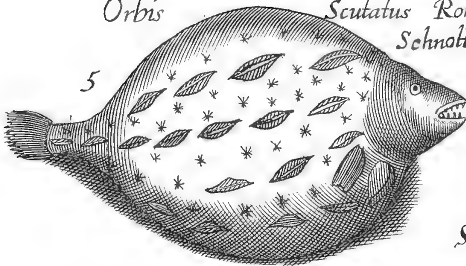
3 Alius Huso. Hausen. ander art.

Antacæus Rond: 4 Ein ander art Hausen. Rond.

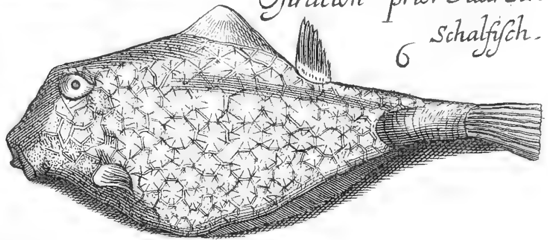

Orbis Scutatus Rondel: Schnottolff. 5

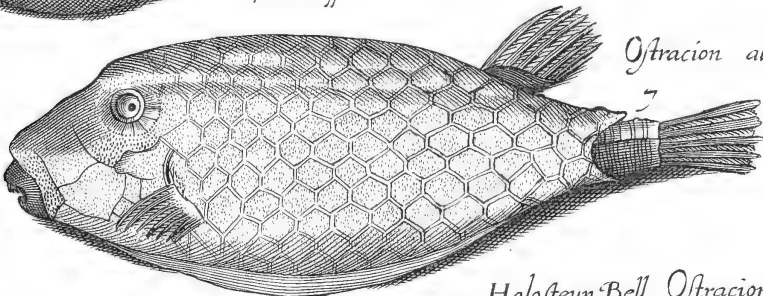

Schnottolff.

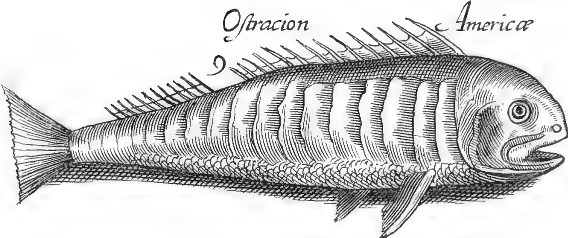
Ostracion prior Aldrou. Schalfisch. 6

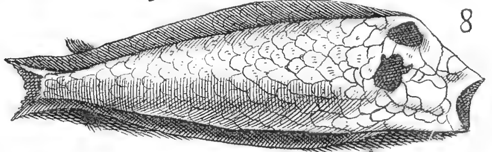
Ostracion alter Aldr. 7

Ostracion Americæ 9

Holosteun Bell. Ostracion Nilj. 8

tumor durus, reduncus, erigitur, qui in omnibus continuatus corpus angulatum efficit, quod versus caudam valde gracilescit. *Pinnas* circa branchias habet latiusculas duas, sub ventre totidem, sed longe minores, binis fibris constantes. In *dorso* inter squamarum extantias concavo, duas; contiguas, parvas, omnes nigris lituris pictas. *Cauda* in pinnam subnigram exiguam & rotundam desinit.

Dentes nullos habet, sed horum loco labia aspera, & in faucibus officula aliorum in morem hirta. Frequenter circa Nortslandiam insulam Oceani Slesvicensi Ducatui subiectam frequenter & per totum annum, in ostio Albis & Ederæ sæpe capitur. Incolæ Steinbicker, Muller, & Bursbul vocant.

Victitat squillis & aliis pisciculis. Habetur ob carnis dulcedinem in deliciis.

TITULUS II.

De Lævibus.

CAPUT I.

De Husone.

Tab. XXV. I. *Aldrovand. de Piscib. l.4.c.11.*

ACTENUS de ποταμοθαλασσίοις piscibus squammosis egimus, sequuntur non squamati seu *Læves Huso* nempe, *Eperlanus, Lampetra, Anguilla, Orbis & Holosteus Bellonii*, *Husonem*, quem à domo quasi Hauso, Germanis dici Bellonius opinatur. Plinius fortè *Marionem*, quem Danubio Porculo marino similem extrahi dicit, vocat; quidam *Esocem*, appellarunt. Æliano ni fallor est Antaceus, Germanicus. Magnitudinis est viginti quatuor pedum, & tantæ, ut vix biga à tribus vel quatuor equis trahi possit. Vadianus magnitudinis pondo quadringentorum minimos quinquaginta, frequenter centum, ducenta, trecenta, vidit.

Dorsum habet asperum. Nullum os in capite, si Alberto fides, si aliis multa, in corpore parva & pauca, cartilaginea potius, quam solida. Loco *spinæ dorsi* cartilago est, quæ foramen habet magnum & vacuum, à capite ad caudam tanquam terebello perforatum. Adipem pinguedini immixtum sicut porcus. Similia de suo Antacæo Ælianus. *Ælian. H. A. l.14. c. 26.* Cum ætate processerunt, ad maximi Thunni magnitudinem, in Istro accedere scribit, & tam pingui abdomine esse, ut eorum ventrem lactentis suos fœtus scrophæ ubera dicas, sicque aspero corio tegi, ut eo perpoliantur hastæ. Addit item capitis medio à medulla ad caudam mollem & strictam membranam pertinere, ex qua ad assum solem exsiccata, flagella ad concitanda iumenta efficere possis. E Ponto Danubium subit, & per centum quinquaginta millaria Germanica, adversis suavibusque undis progreditur.

De eius captura, ita quidam ad Gesnerum mercator. Mitto tibi, inquit, Husonis piscis effigiem vivam. Is in Danubio, nec ubique nec tempore quovis capitur, sed quando migrat. Terra argillosa & pingui gaudet. *Capitur* fere ab autumno usque ad Ianuarium, spacium decem milliarium inter Viennam & Posonium, Presburgum vulgo vocant: ubi ad insulam Schutam nomine, cum arce minutissima, ultimus huius piscis capturæ locus est.

Viennæ die Veneris plerumque quinquaginta vel septuaginta, & aliquando centum Husones, væniunt, qui integri fere distrahuntur. Copiosissima eorum captura fit in Vualachia iuxta Chiliam non procul ab ostiis Danubij, quibus in mare Ponticum se exonerat. Inde salsi exportantur in remotas regiones.

Vadianus mensibus Octobri & Decem-

Decembri captos Viennæ invehi ſcribit. Timidius eſt, & à minimo etiam piſciculo in fugam vertitur. Sturio ſe ei per luſum affricare ſolet, in latebras profugum eijcit, & ventrem lancinat, dumque unus fugit, alter perſequitur, aquarum agitatione ſe produnt, & capiuntur. Captus lacte vel vino *potatur*, nō ut diutius vivat, nec citius inebriatur, quā ſextarios quatuor ebiberit.

Gregatim natant, & tubarum cantum ſequuntur, ad eum poſtquam acceſſere, irretiuntur. In aqua tanto robore pollent, ut piſcatorem cauda ictum è navi deiiciant, elato ex aqua capite, mortuis ſimilem apparent. De Antacæorum captura, vide Ælianum.

Quantum ad *uſum in cibis*, vitulinæ in dorſo, porcinæ in ventre ſaporem habet, magna pars ſalſamentis cedit, lactibus nihil dicunt delicatius, ſed & ova in cibum expetuntur.

Caput II.

De Eperlano.

Tab. XXIV.3. *Aldrov. de Piſcib. l. 4. c. 12.*

IN fluviorum in Oceanum, (verba ſunt Aldrovandi) in fluentium oſtiis, ut Rhotomagi & Antwerpiæ frequens eſt piſcis, teſte Rondeletio qui *Eperlan* (quam vocem vulgarem ſecutus Eperlanum ceu latinum nomen fecit) dicitur, à nitido & ſplendido (inquit) colore, quo unionem (perlam) refert.

Cæterum ſi à perla ipſi nomen eſt, verendum eſt appellari een, peerl; nam Eperlan Belgi, cum vocabulum non eſt: & Bellonius Epelanum nuncupat. Ait tamen etiam, Atherinæ modo tranſparere. Hic Anglis *Schmelt* vocari ſcribit ab odore (violam enim gratiſſime redolet, quamobrem quidam *violam* vocari poſſe cenſent, argumento quod Ælianus ab odore thymi Thymallum piſcem nominavit,) vel à pinguedine. Geſnerus priorem etymologiam probat, quoniam Smelle Anglis ſit odorari.

Smel tamen apud Belgas eſt liqueſcit, & proprie de pinguedine dicitur, à quibus Angli fortè nomen mutuaverint. Uterque *duo eius genera* eſſe ſcribit, *marinum* unum, *fluviatile* alterum. Sed Rondeletius marinum litorale eſſe, Bellonius ſaxatile dicit.

Rurſus Rondeletius Eperlanum in marinum & fluviatilem diſtinguens, figura corporis nihil vel parū differre innuit, ideoque unicam iconem exhibuit: Bellonius contra duas, admodum diverſas; quare ſuſpicari licet fluviatilem Rondeletii à marino non differre. Bellonius marinum item, partim marina, partim fluviatili aqua gaudere tradit, & Rōdeletius quoque ex mari ad fluvios aſcendere inſinuat, dum in Sequanæ oſtiis optimum eſſe ſcribit, & in Angliæ fluviis.

Apud Neuſtricos Caudebeccanos Angliæ populos uberrimus eſt, maior tamen proventus circa vindemias, quo tempare eſt delicatiſſimus. Tereti ac tenui eſt corporis compage, nonnunquam dimidium pedem æquante. Rondeletius ad pedis magnitudinem aliquando accedere innuit.

Aſinos parvos refert, unde ex eorum genere eſſe iudicarunt, quos refellit Bellonius, propterea quod glabro ſit corpore. *Oris* hiatu ſatis magno eſt.

Dentes habet in maxillis, & in lingua. Truttam præter cætera dentibus refert. *Lingua*, ut ait Bellonius quaſi gemina, hoc eſt, (inquit) in cuius radice poſterior quædam appareat, in qua multo plures dentes ſunt, quam in anteriore. *Pinnas* habet eaſdem quas Salmonum genus, maxime poſteriorem illam dorſi pinnam ſubrorundam & pinguem. Prior totum piſcem in æquales fere partes dividit. *Cauda* bifurca eſt. *Branchiæ* ſunt utrimque quaternæ, decolores, & *violam olentes*.

Tranſparenti eſt *corpore*, dēpta linea ni-

nea nigra quæ ſpinæ internæ parti inhæret. *Calculos* habet in capite rotundos, albos, quosque facilè forinſecus propter piſcis transparentiam per cranium videri poſſe Bellonius tradit (qui diligentiſſime de internis Eperlani partibus egit) ſub poſteriori cerebri parte ſitos, ubi medulla in cerebro deſinit. *Cor* branchiis ſemicircularibus & fimbriatis eſt admodum vicinum ac ſcutiforme: deſinit quoque in angulos, rubrumque eſt, cui molles ac ſanguineæ ſunt carnunculæ, quæ huic tanquam aures in terreſtribus famulantur. Illæ enim moventur cum corde, quod ſepto ab hepate dirimitur: unius tantum lobi, in longum demiſſi ad ſecundum latus. *Stomachum* deſinentem in mucronem habet in V. literam efformatum: *Lienem* admodum rubrum, ſeminis Atriplicis in modum latum.

Cumque ſtomachi dextrum latus ſurſum usque ad hepar reflectit, illic geniculo intercipitur: ubi *apophyſes* duas latas emittit, quæ veluti ſecundum ventrem conſtituuntur. Aliud poſt hunc ſubſequitur, quod nec pylorum nec jeiunum, neque ileon commode nominare poſſis; ſi quidem ſine anfractibus recta ad anum procedit. Sed rectum geniculo intercipitur, eſtque ruberrimum. *Meſenterio* nullam admixtam pinguedinem habet, quo ſtomachus & inteſtina obſidentur, ut nihil aliud in ventre, quam adipem eſſe dixeris.

Caridibus, culicibus, Aphyis, œſtro, lendibus, mille pedibus, pediculis & eiuſmodi deiectamentis *veſcitur*. Carne eſt molli & friabili. Æſtatis fine vel autumni initio *capitur*.

CAPUT III.

De Lampetra.

Tab. XXIV. 5.6.

Lampetra, non tam à lambendis petris, quam ab *Alabeta* Plinii. Nilidis lacus piſcis, qui ἀλαβῆς, quod manu propter lubricitatem capi non poſſit, dicitur, vocatur. Doctiores Plinii & Auſonii Muſtelam eſſe opinantur, nec tamen vel ex *marinis Aeliani* quas jecorino ſimillimas eſſe pupillis oculorum ad cyaneum colorem accedentibus, mento quam jecorini maiori, quam Chremetis minore, algas depaſcere, ſaxatiles eſſe, & omnium cadaverum in quæ incurrit oculos conficere, idem author ſcribit; vel ex *Muſtelis*, qui Ariſtoteli cæterisque γαλεοὶ, qui flumina nunquam ſubeunt, & vivipari ſunt, eſſe judico. Sed nec ex *Murænarum* genere eſſe credo, quamvis Dorioni apud Athenæum Muræna fluviatilis haud ineptè dicatur, quod illæ Branchiis integris careant, quas Lampetræ velut cartilaginem obtinent. *Aldrov. de Piſcib. c. 13. Plin. H. N. l. 9. c. 17.*

Lumbricum marinum Plinii non eſſe, exinde quod pinnis omninò careant, colliges. At ex *Vermibus aquaticis* eiuſdem eſſe, quos in Gange Indiæ Statius Seboſus, haud immodico miraculo attulit, branchiis binis, ſexaginta cubitorum, cæruleos, qui nomen à facie traxerunt, eisque tantas vires, ut elephantos ad potum venientes, mordicus comprehenſa manu eorum diſtrahant, Rondeletius credidit. *Plin. H. N. l. 9. c. 20. Plin. H. N. l. 9. c. 15.*

Idem ex βδέλλαις ſeu Hirudinibus Strabonis, quas in quodam Lybiæ fluvio ſeptenum cubitorum perforatis branchiis, ita ut reſpirare poſſent naſci ſcribit, quod ſanguiſugarum inſtar ſaxis & navium clavis hæreant, opinatur. *Tineas fontanas*, de quibus apud Plinium, quod Hermolao placet, non eſſe, certum, quia illæ ex inſectis. *Flutam ſeu Plotam* quod quoque Rondeletio viſum, dici poſſe, quod niſi in ſumma aqua natet, ut aerem attrahat, facilè ſuffocetur, concedimus. An *Anguilla copaa* ſit, cuius Archeſtratus apud Athenæum meminit, dubito. *Strabo Geogr. l. 17. Athen. Dipnoſ. l. 7.*

Quamvis enim ſit ex oſſis ſeu ἀπύρηνος, quod Anguillæ vulgari non competit: in eo tamen, quod Anguillas

guillas Copaidas Agatharchides prodigiosæ magnitudinis esse scribit, diversa à Lampetra esse videtur. Echeneida Oppiani esse, Rondeletius censuit, nec abhorret ab ea Echeneidis descriptio, quam apud Oppianum vide. Bellonius quoque nautis præcipuè infestam esse ait, temonibus triduum fere inhærendo, caudamque in contrarium vertendo, recensque picatæ navis lateribus picem lambendo sic infigi, ut nautas ab itinere remoretur.

De *Generibus* ut dicam, non unum Lampetræ genus est. Sunt quæ è mari flumina subeunt, sunt quæ à salsis aquis omninò abstinent.

Marinarum triplex genus est, maius, medium Germanis & Belgis Prick dictum, & minus à Salviano depictum, qui, licet ætatis ratione tantum differre quispiam suspicari possit, quoniam colore tantum & magnitudine à maiori differt, differre tamen, & specie ostendit, cum maiores semper & maculosæ & bicubitales; minores contra sine maculis & pedales tantum repepriantur: Prick vero cubitalem magnitudinem haud superet, transversalibusque & nigricantibus lineis solum insigniatur.

Rursus ipsi maiores haud ubique æquè magni. Testatur enim Iovius in Arno & Tyberi ad generosum habitum adolescere: in omnibus autem Galliæ Cisalpinæ rivulis, ipsisque prælertim Ticini atque Adduæ emissariis multas reperiri pretiosas admodum, quanquam minimi digiti crassitudinem minimè superent.

Et Platina in Cisalpina (Gallia) parvas, in Hetruria mediocres, Romæ ex Tyberi permagnas capi tradit: nisi dicamus, haud recte ab his scriptoribus isthæc observata esse. Omnibus sive marinæ sint sive fluviatiles, commune est, Ceteorum more *fistulam in cervice habere*, per quam cum navibus aut saxis hærent, aquam ad branchias attrahunt. *Spina* item omnibus cartilaginea à capite ad caudam usque deducta, chordam Galli vocant, quæ vere tenerior, æstate durior est, & insuavior.

Branchiarum numero, figura & ordine conveniunt, *ore* item & *pinnis* & totius corporis figura. Murænis valde similes sunt, si caput excipias. *Os* enim neque in longum neque in latum scissum est, sed excavatum velut in hirudinibus quas sanguisugas vocant. Gesnerus ab eo loculorum instar, qui ad servandos nummos loro contracti clauduntur, constricto lignum aut lapidem ita apprehendere ait, ut sugere videatur, idque tanta vi, ut ægrè avellatur, cucurbitularum medicinalium similitudine. Marginem item oris rotundum fibris quibusdam laciniosum esse, quæ nimirum ut firmius hæreat, sugatque efficiunt. In cavo illo sparsi sunt *dentes*, plurimi flavi, acuti, hamati, quorum interiores maiores esse idem Gesnerus observavit, eosque circiter viginti ordinibus distingui; & tanquam à centro ad circumferentiam digeri, ordinibusque singulis quaternos, quinos, senosve inesse. Esse & in ipso oris recessu duplicem *dentium* minorum ordinem, quorum maior, inquit, omnino serram denticulis utrimque denis refert, eos denticulos continuos esse, cæteros cutim habere interiectam. In eiusdem cavi imo teste Rondeletio particula est contraria occursu foramen interius occludens. *Cor* habent sub branchiis & foraminibus reconditum, cartilaginea membrana, spongiosa ac prætumida inclusum, subrotundum, ciceris crassitie: *hepar* oblongum, cæruleum, unius tantum lobi. *Felle* carent. *Intestinum* omnibus unicum, rectum, minimè complicatum; reliquum corporis in fœminis matrix ovis referta occupat. Pinnis lateribus carent; nullasque ad natandum habent, sed flexuoso corporis impulsu aguntur, & *pinnulis* membranaceis iter dirigunt, quarum una ferè supra caudæ extremũ erigitur, altera paulo superior est. Lævi cute teguntur, quæ in maiori nigricat pronè, supinè candicat, ad la-

adlatera, & in dorso subluteis ac nigricantibus maculis conspergitur, quibus minor caret. Gesnerus maiori maculam ait esse albicantem in vertice, in medio oculorum intersti-tio; & contiguum ei anterius foramen parvum membrana parum prominente circumdatum. *Pricka* cum maiori colore convenit, sed pro maculis quales diximus, transversales habet lineas. Omnes utroque gutturis latere *septem foramina* habent, quibus aquam acceptam reddunt. Platina *linguam* Lampetris tribuit, Rondeletius habere negat. Salvianus & Bellonius non meminerunt. *Oculos* rotundos & profundos habent. In maiori cæruleam pupillam aureus circumambit circulus.

De *Lampetrarum migratione* & hoc habe, Veris initio migrare, & circa Donati diem, qui est decimus septimus Februarii, nullas amplius apparere, sed aut recedere, aut corpore reliquo tabescente, licet capitis moles relinquatur, interire.

Initio Maii optimas, ab eo tempore irrequieto motu emaciari, & plærasque ante partum mori, parientium sobolem evanescere, nec unquam circa Argentinam apparere; adultas, quæ non pereunt, cum fluvio aqua secunda, Maio mense auferri, Argentinensium piscatorum relatio est. In mari & fluminibus parvas *parere*, eoque tempore quo in fluminibus capiuntur, in mari etiam capi, reliquisque anni temporibus vel in abditis locis latere, vel à littoribus in altum pelagus longè secedere; maiores in fluminibus rariores esse, Salvianus author est. *Vescuntur* aqua & musco. Quidam esca quadam composita in fontibus & aquis dulcibus eas nutriunt, & servant. Spumarum indiciis comperiri solent: captæque perpetuò in aqua immergi, cum qua ex longinquis partibus in urbes deferuntur.

Vsum in Cibis quod spectat, Albertus dulcem & insalubrem vinoque condiendum, Alexan. Benedictus optimi succi, facit. Salernitani crassum & viscosum, minus tamen Anguilla, & quia veneni aliquid habent, in vino submergendas donec moriantur, posuere. Romæ olim proximam à Scaris quibus principatus debebatur habuere mensam. *Scribit Platina Romæ aulæ fortassis offensus*, bene à natura factum esse, quod Romæ ex Tyberi permagnæ capiantur, & delicatissimæ, quoniam vallatæ ibi gulæ inter se auctis pretiis certant. Emi (inquit) frequenter Lampetras quinque sex, septem aureis, & olim à laticlavio viginti, cum alter secum auctionaretur, emptam scimus: nec passa est ingenua gula tantam audaciam gratuitam esse. Dispensato enim, quod suiipsius arrogantiam & fastum (nolo dicere stultitiam) imitatus esset, centum aureos dono dedit, ne secundo ad certamen singulare provocatus, timidus ac infractus animo succumberet.

Cæterum non quovis anni tempore, nec quovis loco tanti fiunt. Scribit enim Iovius Romanis, id est, Tyberinis præcipuam nobilitatem à magnitudine & sapore esse adeò ut denis sæpè aureis veniant, ipso præsertim vere: & recte quidem, quoniam incipiente æstate, spinalis medulla iis nervi instar durior efficitur; & marinæ, hoc est, quæ in mari capiuntur, aridæ semper ac velut agrestes judicantur. Iovius delicatiore condimento, multo maiorem quam ab ipsis pulpis nobilitatem accipere scribit. Necari enim solere in vino Cretico, eiq; myristica nuce os claudi, & foramina illa (branchiarum utrimq; septem) totidem caryophyllis adimpleri in reganoq; convolutā in spiras, additis avellanis tritis, medulla panis, oleo, vino Cretico, aromatibusq; ad temperatiores prunas certis momentis sedulo excoqui, quo condimento, inquit Leo x. in minori fortuna, joci causa, ut convivium exhilararet, Marianum cucullatum, salsum, & ridiculum hominem decepit.

Namque

Namque funem instar Lampetræ incoctum, multoque illo jurulento immersum, grandi in patina apposuit, ut notam omnibus eius edacitatem, gulamque eluderet: qui jam magna pultarii parte absumpta pseudolampetram aggressus, diu multumque cum ea maxillis ac dentibus inhærente colluctatus, cachinnum cunctis tollentibus, facetissime respondit: utinam sic mihi sæpius illudatis. Nam in hoc condimento non modo funes, sed & ipsas catenas (quibus insani vobis similes vinciuntur) & cum voluptate quidem absumerem.

Capvt IV.

De Anguilla.

Tab. XXIV. 7. 8. *Aldrovand. de Piscibus l.4.c.14.* QVem piscem Latini Anguillam ab anguis similitudine dicunt, illa Græcis veteribus ἐγχέλυς, ἀπὸ τῆς ἰλύος, quod commoto cœno felicius capiatur, modernis ἀχέλυ, vocatur. Lacedæmoniis λημυλάτυς dictas, apud Hesychium legimus. Est ex piscibus καταδρόμοις, qui in aquis dulcibus geniti, ad mare descendunt.

Duo ipsarum sunt *genera*, Maius & Minus. *Illi* caput brevius, crassius & latius, color fuscus: in profundo degit, & aqua deficiente sæpe in limo, ut inde effodiatur, occultat. Ad mare nunquam descendere, sed semper in vallibus degere, quidam affirmant. Mares Rondeletius vocat. *Huic*, quod Anguilla simpliciter dicitur, caput longius & acutius, & in mare descendit. Læves sunt in universum & lubricæ, ut manu teneri non possint, si inclusæ tenentur, quacunque caudam exerere possunt. eadem totæ evadunt. Aristoteles eis quaternas utrinque *branchias*, sed simplices tribuit.

Alias quoque branchias pauciores minusque continentes habere scripsit. Athenæus verò ex Theophrasto exiguas. Cuticulæ qua hæ teguntur, Parvula inest *rima*, quæ causa est, quod in turbidis aquis facilè strangulentur, & in aere diutius vivant. Teste eodem Aristotele *gulam* quæ paucis piscibus contigit, habent, licet exiguam, ventreque sunt exiguo. *Fel* jecori hæret. Hoc magnum est, illud aqueum. *Pingue* inest paucis, plurimæ eo carent. Hippocrates tamen pinguedinem habere scribit, eandemque naturæ hominis inimicam: cæterum hæc pinguedo à carne separata non est: quare alias dicebat Philosophus: seorsum enim à carne non pinguescunt: unde parvum eis in omento sevum esse solet. *Tergus* earum quam Murænis crassius teste Plinio: cuius locum de pinnis huius piscis, ubi lumbricis pro lubricis legebatur, restitui in Lampetra ex Aristotele, qui longorum vel lævium alios ut Anguillam & Congrum binas pinnas, alios ut Murænam nullas habere scribit. *Aristot. H. A. l.1.c.5.* Has juxta branchias hærere idem asserit, supinisque pinnis carere. A medio dorso & ab excrementi meatu veluti limbus cutis potius, quam pinnarum substantia superiores corporis partes ambit.

Ventriculus & *intestina* in longum protenduntur. Color omnibus haud idem. Variat enim aquarum in quibus degunt, ratione. Quæ *puram & defluentem* incolunt, ventre (inquit Salvianus) sunt candido, dorsoque cineraceo sive subcæruleo: quæ vero in impura & stagnante commorantur, ventre subalbo, dorso vero subviridi vel subnigro apparent: *Os* habent satis apertum, dentibus, parvis, acutis minutim, multiplici ordine. *Magnitudo* quoque non ubique eadem. Plinio atque Solino *Plin. H.N.* testibus in Gange ad tricenos pedes *l.9.c.3.* augentur: & Athenæi Pausaniæque *Athen. Dipnos. l.7.* testimonio Copaidæ, item Strymoniæ eximiæ magnitudinis esse dicuntur. Archestratus Copaidas apyrenos quasi spinas & ossibus carentes vocat: Gesnerus & Dalechampius Lampetras intelligi volunt; quoniam hæ pro spinis cartilaginem

ginem habent. *Magnas* vel ad brachii crassitudinem capi audio in aqua mortua (ut appellant) Galliæ Narbonensis. In Italia ad viginti libras aliquando accrescunt; sed quæ superant, nunquam inventæ sunt.

Locum, si spectes Marinatum quoque Diphilus & Epicharmus apud Athenæum meminere, non quòd ibi nascantur, cum paucæ & nondum adultæ nunquam, magnæ & adultæ raro ibi reperiantur; sed quod, ut Plinius, Aristoteles & Oppianus firmant, maria ex fluminibus subeant. In nullo amnium qui Danubium influunt, reperiri; in omnibus, qui Rhenum, licet ex uno aliquando cum illis fonte scaturiant, Nauclerus & Albertus prodidere. Frigiditas Danubii fortè in causa, cuius aquæ ante fauces Alpium ab Occidente in Orientem fluunt; maior pars ex Alpibus descendit, & à parte Aquilonari, ante Alpes delabitur. Copaidum, quæ ἀπύρηνοι, σπυελίδας, Pollux & Aristophanes commendant. Prodigiosæ eædem interdum magnitudinis à Bæotiis hostiarum more coronabantur, aspersaque mola, cum precibus Diis immorabantur. Regiæ, quas Lethus circa Berenicem fluvius sibi vendicat, sesquialteræ ad illas, quæ ex Macedonia & Copaide lacu habentur. Suus iis & qui in freto Rhegii, & in Mæandro fluvio capiuntur honos. Strymoniæ quoque, Elori amnis, & qui ad Euclea fluvium, in precio fuere. Pars Britanniæ Anguillarum terra à copia, quamvis ibi non degant, dicitur. Ad Aquas mortuas brachii crassitudinem æquant. In stagno Monspeliensi Latera dicto, trium vel quatuor cubitorum sunt longitudine. Ex Tarni fluvio, qui non solum auget, sed efficit Garumnam, qua parte in eum erumpit, tanta copia defertur, ut una die XVIM. in nassis inventa sint. In Mintio amne quandoque mille glomeratæ capiuntur, ut apud Cardanum extat. Malè ergo ἐν ταῖς διαμενούσαις λίμναις, *in stagnis promanantibus*, ut Scaliger vertit, reperiri negat Aristoteles.

Athen. Dipnos. l.7. Aristot. H.A. l. 6. c. 14. Aldrov. de Pisc. l.4.c.14.

Athen. Dipnos. l.7.

Scalig. ad Arist. H.A. l.6.c.15.

De *ortu* dissentiunt Authores. Plinius, Anguillas atterere se scopulis, ea strigmenta viviscere, nec aliam earum esse procreationem scribit. Secundum Aristotelem, in dissectis neutrum sexum, nec vel ova vel semen deprehendas; in temporibus siccis, sed post imbres, idque ex iis, quæ vocantur γῆς ἔντερα *terræ intestina*: quæ fiunt in cœno & putredine; maritimis quidem locis, quæ algam producunt; in stagnis verò & fluviis propè ripas, quia teporsive calor istic putredinem gignit. Plinio Athenæus & Oppianus ex veteribus, ex recentioribus Rondeletius adstipulantur. Illi complexas coire, & strigmentitium, quid emittere, ex quo cum in limo fuerit, ἐν τῷ βορβόρῳ καὶ τῇ ἰλύι γενομένης σήψεως, animal generetur, prodiderunt. Hic inferiore ventris parte vulvam in fœminis, semen in maribus esse, multa pinguedine perfusas non apparere, corporum complexu coëuntes à se visas scribit. Utroque id fieri posse modo credo. Nam & Berniciæ in Scotico Oceano ex verme nascuntur, post ova excludunt. Eadem & Rondeletii sententia. Addit enim, cum equus mortuus in stagnum Megaloniæ injectus fuisset, innumerabiles paulò post ibidem visas Anguillas. *Nutrimentum* ipsarum sunt, radices herbæ & cuncta quæ in limo offendunt, visæ, ranis, vermibus & piscium partibus vesci. Paxamus hirudines, Homerus cadavera, quidam se ipsas invicem, Plinius edulia si quæ apponuntur, devorare, testantur. Purissimam tamen aquam impensius amant, ideò in quadam Britanniæ parte, ut Albertus ex Beda refert, in ortu Cosmico Plejadum hoc est XVII. Calend. Junii, quod tunc propter ventos, qui initio veris è terra erumpant oppositos aqua nunquam luto turbetur, ingens ipsorum copia; & à turbida abhorrent adeò, ut Athenæo teste, cum veri-

Plin. H. N. l.9.c.61. Aristot. H.A.l.6. c.15. edit. Scalig.

Athen. Dipnos. l.7. Oppian. Halieut. l.1.v.156.

Aristot. H.A.l.8. c.2.

ventris turbatur suffocari, & quidem propter exiguas branchias, soleant. In exiguis aquis mori dixit Aristoteles, hyemem malè ferre, Plinius.

Aristot. H.A.l.8. c.2. *Plin. H.N. l.9.c.21.*

De reliqua ipsarum natura hæc habe. Noctu pasci, interdiu limo quiescere, ideo separatim ab aliis degere piscibus; exanimes piscium more non superfluitare, ut apud Plinium legimus, quod ventre sint exiguo, pingue paucis insit, plurimæ eo careant, ut Aristoteles tradidit, aqua tranquilla efflare, id bullarum indicio colligi eodem genere motus, quo serpentes in terra, id est celerrimè, moveri, ita ut dum Phalacrocorax integras devoravit, mox per intestina delabantur, idque vel novies aliquando fiat, in sinu detentas, hominem aliquando ita circumplecti, ut nonnunquam suffocent. Annis septem vel octo, quod branchias pauciores minusque continentes habeant, & paucum humorem admittant, vivere, extra aquam ad quintum, sextumve diem si loco umbroso, & frigido; (si à sole tangantur in terra brevi moriuntur) reponantur, à motu non impediantur, & ventus septentrionalis aspiret: excoriatas & in partes sectas sat diu. Tonitrua denique adeò timere, ut de fundo ad superficiem enatent, frigoris adeò impatientes esse, ut cum Anno MCXXV. omnia gelu & glacie rigerent, in terram proreperent, & intra fœni cumulos se abderent.

Aristot. H.A.l.c. *Athen. Dipnos. l.7.* *Aristot. H.N.l. 8. c.2.* *Plin. H. N. l.9.c.21.*

Disciplinæ non omninò expertes esse videntur. In Jovis Lebradii namque fonte Anguillas è manu vesci & inaures additas, à veteribus proditum Plinius refert; & in Arethusa Chalcidensi, Anguillæ & Mugiles mansueti inauribus tum argenteis ornati accipiunt à largientibus cibos, à sacerdotibus viscera & caseos, ut Athenæus scribit, & Ælianus, item Plutarchus, qui sacras hasce Anguillas vocari ait. Nymphodorus denique in Eloro amne tradit Lupos esse, & Anguillas magnas adeò mansuetas, ut è manibus etiam porrigentium panem capiant: quod & Appollodorus scribit in Chronicis. *Hostiliter* eas tractant, Ardea, Corvus aquaticus Phalacrocorax ex avibus: ex quadrupedibus Lutra, quæ tamen amputato plærumque capite discedit, ut piscatores prodidere.

Plin. H.N. l.32.c.2. *Ælian. H.A.l. 14. c.8.*

Quantum *ad usum in cibis*, delicatissimas olim fuisse certum est. Mænander inter paucas sumptuosissimi convivii, quæ talento ferè constarent cupedias enumerat. Phitetarus miseros divites, qui parcè viverent, & Anguillas non ederent, dicebat. Alii cœnarum Helenam, voluptatis reginam, præ Diis honorandam, &c. dicebant. Sybaritæ, iis, qui eas piscarentur aut venderent, immunitatem, teste Athenæo, decreverant. Hicesius denique succi bonitate cæteris præcellere, stomachoque gratas esse reliquit. At medicis quamvis carnem mollem habeant, succo tamen lento & pituitoso abundant; inflammationem pulmonis, quod pinguedine hominis naturæ maximè infensa oblinantur, inferunt; superflua humiditate, quam partibus alluunt, turbidam & sonoram vocem reddunt; & secundum quosdam, nescio quid, quod nisi eximatur in periculum vitæ conjiciat, habent, ideo fortè caput, cauda, & à quibusdam oblonga, quæ nigricans per dorsum fertur vena, abscinduntur. Platina ubi præparationem Anguillarum eximiam dedit, subjungit acutissimè, *sic paratas hostibus apponendas, quòd nihil boni in se habeant.*

Athen. Dipnos. l.12. *Hippocrat. l.2.de Diæta.* *Galen. de Alimen.l.3.*

His noxis infringendis, veteres betæ involutam, ut vitiositate sua humidum detergeret, comedebant: Salernitani vinum fortè hoc est generosum & crassum, quale est rubeum præscribunt, nam si tenue biberetur, Chylus in venas ante perfectam coctionem abiret & in corpus raptus Cachexiam excitaret: idem

idem accidit, nisi pedetentim, & parum velut pitissando hauseris.

De Usu in Medicina tantum observavi apud Authores, *Pinguedinem* in elixatione supernatantem unguentum ad plagas ingredi, de tosta destillatam, aurium & nervorum doloribus mederi; glabro capiti illitam capillos restituere; cum pinguedine anseris, succo rutæ, absynthii, hederæ terrestris, & Cynoglossi subactam, ad vulnera præstantissimam esse: Fumum ex salitarum cute exceptum; tormina ventris ex dysenteria sopire; in vino putrefactam vini tædium parere. Evisceratam, tusam, & in olla vitrea coctam, cum pinguedine ac liquore, qui in fundo vasis remanet, hæmorrhoidum cruciatus egregiè lenire. Cingari Anguillas Equis per anum inserunt, ut obesiores, & agiliores videantur, Hippiatri quidam equo asthmatico Anguillam vivam ori inserunt, ut per intestina elabatur. Alii & parvam imponi jubent purgationis causa. Nec propterea mortis periculum esse aiunt: quin Gesnerus asserit nautam sibi notissimum vivam integram deglutiisse, integram per alvum, vivam reddidisse. Idem author est, aliquos aureum & cholobaphicum colorem ex felle Anguillarum, aliorumve piscium vel boum parare: miscere autem aceti modicum & cum creta subigere in massam. Prætextatos earundem tergore verberari solitos Verrius teste Plinio tradit, & ob id multam his negat institutam. Prætextatos appellans impubes, eos nempe qui frugem aratro quæsitam nocte furtim secuissent, aut depopulati essent. *Plin. H. N. l. 9. c. 23.*

CAPUT V.

De Orbe.

TAB. XXIV. 9. 10. 11. 12.

HUjus piscis solus *meminit Plinius*. Durissimum esse piscem, *inquit*, constat, qui Orbis vocetur: rotundus est, & sine squamis, totusque capite constat. Gesnerus Apuleii, *Cranium* esse opinatur, quod ad cranii formam magnitudine, rotunditate, & dentibus humanorum similibus accedat. *Plin. H. N. l. 32. c. 11.* *Aldrov. de Piscib. l. 4. c. 15.*

Tria ipsius genera descripsit Rondeletius, *quartum* addit Aldrovandus. *Primus* qui Orbis simpliciter figura, si caudam demas, sphæricus est. Squamis prorsus caret, cuteque tegitur admodum dura; quam asperam efficiunt aculei duri, quibus tota cōspersa est. *Rostro* caret: *Capitisque* nullum apparet vestigium, quin (ut Plinius ait) totus capite (malim ventre) cōstare apparet. *Os* habet parvum, dentes vero magnos & latos, utrinque binos. Supra os duo exigua sunt foramina, olfactus, auditusve instrumenta: *Oculi* mediocres. Circa corpus medium unica est & semicircularis utrinque *branchiarum* scissura; prope quam etiam utrinque unam haud magnam, sed rotundam pinnam habere Salvianus ait, & in icone exprimit. Rondeletius unicam esse ait, ut in Caprisco. Hic & in summo dorso pinnulam pingit qua Bellonii icon & Salviani quoque caret, & ipse in descriptione non meminit. Eam tamen etiam videre est in icone ad sceleton effictа à Gesnero, quæ hic exhibetur. Posterior corporis pars in *caudam* brevem & rotundam, inque latam & fere lunatam pinnam desinentem degenerat; in cuius parte media atque superiore, pinna una erigitur, altera quoque inferiori parti hæret. Color ei cineraceus, lineis quibusdam latis & obscurioribus ex pisce medio exortis posteriorem eius partem ad caudam usque pingentibus. Est maris Ægyptii accola, ex quo Nilum quoque subit, & in eius ostio, quod Saiticum vocatur, capitur. Ob insolentem corporis detractum corium tomento impletur, & in domibus ornatus causa suspenditur; suspensus, rostro cæti partem à qua flat ventus indicat. *Alter Scutatus seu Scutifer* dicitur, & in Septentrionali Oceano capitur. *Aldrov. de Piscib. l. 4. c. 16.*

Est corpore terete, mucoso, capite magis exerto quam superior: oris scissurâ majore, dentes in eo sunt plures & minores; oculi parvi, & exquisite rotundi. Branchiarum rimam multo majorem habet: intra has pinnas duas. Subest prosterno os illud, quod scuti specie esse diximus. Neque prona neque supina parte pinnas habet, cauda in unam latam desinit. A capite ad caudam usque ossa ovi figura disposita sunt inter quorum intervalla aculei interjacent. Piscis est rarus & non edulis. *Tertius* est *Echinatus seu Muricatus*. Aculeis totus hic Orbis riget, ut manu tollere non possis, nisi cauda extrema apprehensa. Capite est multo minus exerto quam proximè descriptus, corpore magis rotundato & majore, in quo nullæ sunt pinnæ præterquam in cauda, quæ in unam desinit. Sunt qui Hystricem ab aculeis, non inepte appellent. Possit etiam nonnullis videri Æliani *Sagittarius*, quem rubri maris piscem esse scribit. Sagittarius in eo mari procreatur, & quoniam erinacei speciem & similitudinem habet; firmis & bene longis armatur aculeis. Sed de hac re judicent ij, qui maris rubri pisces viderunt. Nihil temere de rebus parum compertis affirmare volo. *Quartus*, quem Aldrovandus dedit, quod ad oris figuram potissimum cum Scutato convenit, *Stellatus* sive *Asterias* cognominatur, quod totus conspersus sit stellis seu asteriscis: differtque à cæteris, quod neque ad branchias, neque in caudæ exortu pinnas habeat, sed ultra tergoris medium, nisi pictoris id incuria factum sit. Pinnæ etiam caudæ in extremo viridi sint colore.

Aldrov. de Piscib. l.4.c.17.

Ælian. H.A.l.12. c.25.

Caput VI.

De duobus piscibus Orbibus annumerandis.

Tab. XXIV. 13. 14.

OBlongi quidem hi Pisces sunt, Orbibus tamen, annumerari posse censet Gesnerus, tū quod mucrones ut illi in corpore eminentes habent, tum quod à muco, quem similiter ore emittunt, vulgo *Snottolf* quasi *Myxini* aut Mucones appellantur. In *prioris* effigie color erat circa dorsum, qualis in terrestribus ranis videtur: circa latera & inferius ex subcæruleo & viridi permixtus. Antverpiæ cinereo colore capi audio. Sic ille. *Alterū* & hic quoq; depictum, Snottolfi nomine missum, ex icone, sive ea, inquit, naturalis, sive aliq̃d etiam in ea artificiosum est, sic delineavit. Longa est dodrantem & palmos duos, lata palmum unum, circa medium præcipue ad caput attenuatur, sed magis ad caudam: *dorsum* medium fastigiatur, punctis notatur variis, subrotundis, & eminentijs exasperatur triangulis, per tres aut quatuor ordines digestis per intervalla. Oris hiatus, figuram fere ovalem refert. Pinnæ ad branchias binæ, una in fine dorsi, altera in fine ventris, inter quas corporis pars extrema veluti discreta, & articulo distincta videtur. *Cauda* tripartita, sive natura, sive potius arte. Mucosus admodum est, inquit ille qui misit; non ossium, non carnium quicquam habet: mucoso tantum lentore expletur. Captu difficilimus. Nam ubi hamum vel retia senserit, suum illum mucum evomendo, lubrica reddit omnia, contractoque orbem exuvio prosilit. Mollem quidem & mucosam carnem, & eminentias trigonas, cum aliis Snotolfis communes habere videtur.

Caput VII.

De Holosteo Bellonij seu Ostracione Gesneri, & Catan.

DE hoc Pisce sic ex *Gesnero & Bellonio Aldrovandus*. Hunc quoque è mari Nilum subire, etsi ignoremus, marinum tamen esse ex corii duricie cōjicimus, qua testā fere ostreaceorum imitatur, unde cum ob hoc, tum quod ὀστεωδῶν à Strabone inter Niloos pisces

Tab. XXV. 7. 8. 9.

pisces numeratur (in vulgaribus Strabonis codicibus impressis legitur στραχιων, sed interpres Latinus ὀστρακίων legisse videtur, vertit enim ex testaceis, imperite: & in epitome scribitur ὀστρακίων.) Gesnerus *Ostracionem* hunc piscem nominandum conjicit. Bellonius vero non aspernando nomine *Holosteon* appellavit, quasi totum osseum. Forma (inquit hic) ad pentagonum accederet, pedalis interdum longitudinis. Incolæ ab interaneis protinus emundari curant, deinde vero testam eam duram (testaceum corium) qua contegitur, multos annos incorruptam servant, ut inde lucrum consequantur, quod à negotiatoribus externis novitatis gratia huiusmodi piscis emi sit solitus.

Cæterum dum vivus est penicillum in *cauda* habet, & *pinnas* supra & infra caudam: ac rursus pinnam aliam utrinque; oculos albos, os parvum. Color eius lactescit, & velut in pallidum languens. Is quem ego in musæo jam multos annos inter rariora reservo, & hic depictum ostendo, ab eo qui supra rostrum conspicitur tuberculo (nasum appellare liceat, piscē ipsum ab eo *Nasum Niloticum*) ad extremam usque caudam vix implet duos dodrantes. Totus est *pentagonus*, totusque item ex articulis fermè pentagonis (ut icon ostendit) constat, qui coctione, imo per se temporis diuturnitate dissolvuntur. Branchiarum scissura semicircularis: juxta quas utrinque pinna est, parva quidem si corporis magnitudini comparetur, sed perquam robusta: post podicem alia similis planę sed brevior. Uropygium totum cutaceo corio tegitur, ut quod mireris, in ostreaceum totius corporis tegumentum ita inseritur, ut à lateribus ei annecti non videatur; quin haud aliter corpori affixum est, quam navi clavus; oportuitque cutaceum esse, ut mortui promptus, idoneusque foret. *Oris* rictus pro corporis portionē exiguus; in quo dentes utrimque fere octo, non absimiles dentibus murium. Utraque maxilla cutaceo etiã, nõ ostreaceo corio quod ad modum ineptum fuisset, constat.

Habes hic *huius generis piscem alium* æque duro tegumento præditum, sed qui dimidio minor est, nõ pentagono corpore, sed ventro triplo quam tergore, latiore, lateribus quodammodo concavis: cuius item articuli nõ pentagoni, sed ferè rotundi, & orbiculati, & in singulis asteriscus venustissimè spectabilis. Eminentia quæ in medio *dorso* est, non pinna, sed plane ossa substantia gibbi specie. *Pinna* vero in eius conspicitur extremo. Cætera superiora similia habet, præterquam quod naso (ut vocabam) caret, & oculi sub majoribus tuberculis latent.

HISTORIÆ PISCIVM LIBER III.

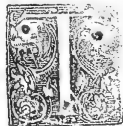
De Piscibus fluviatilibus.

TITULUS I.

De Piscibus fluviatilibus squamosis.

CAPUT I.

De Trutta fluviatili.

TAntum de Piscibus ἀναδρόμοις & καταδρόμοις. Fluviatiles sequuntur, & hi *vel merè tales*, *vel qui etiam in aliis dulcibus aquis vivunt*, *vel lacustres*. Inter *Fluviatiles* eosque squamosos primus est *Trutta*, Ambrosio *Trocta*, à trudendo Platinæ, quoniam semper in adversum & impetuosum flumen nitatur, adversas undas superare. Itali *Torrentinam*, quod in torrentibus & rivis montanis abundet vocavere. An veteribus fuerit cognitus incertum. *Theodonem* Ausonij Figulus putaris; Rondeletius, Gillius, & Bellonius *Salarem* eiusdem. Jovius *Lupum varium* Columellæ, Gesnerus Athenæi *Pyruntē*. Figulo obest, quod Thedonem, Salarem, & Farionem unum piscem faciat. *Salarem* parvum esse Salmonem superius dictum, & Poëta

TAB. XXVI. 1.

Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 12.

 clarif-

clarissimè indicat. Nec *Trutta Lacustris* seu *Salmonata* erit, cum hæc in lacubus nascatur. Lupos inter duos pontes in Tyberi capi diximus: Truttas suburbani amnes ex Reatinis Sublaqueanisque quotidie suggerunt. Illi frigus vehementer pertimescunt, frigidioribus duntaxat locis gaudent. *Ælian. H. A. l. 15. c. 1.* Quod verò Ælianus in Astræo Macedoniæ fluvio pisces τὴν χρόαν καταστίκτους gigni, & peculiares quasdam muscas circa summam aquam volitantes appetere; piscatores, pro his muscis purpurascente lanâ hamum vestire, & gallinaceas pennas duas cerei coloris addere, ut pisces decipiant, prodidit, egregiè Truttis conveniret, si nomen additum fuisset.

De *Pyrantibus* credit Gesnerus Mnesitheum apud Athenæum loqui, cum ait. Ex fluviatilibus optimi sunt, qui in rapidissimis fluviis versantur, οἵ τε πυρῶντες. Hi enim non gignuntur nisi in rapidis & gelidis fluviis & facilius quàm cæteri fluviatiles concoquuntur. Convenirentque ista Truttæ nisi Causabonus pro οἵ τε πυροῦντες scribendum esse οἵ τε ἐπὶ ῥοῦν ἰόντες, ita, ut sensus Athenæi sit, optimos ex piscibus fluviatilibus illos esse, qui in fluminum locis, qua maximè aquarum impetus vergit, quæque rapidissima sunt, quod plus exercitii habeant, vivunt, putaret. *De ipsarum Forma sic scribit Aldrovandus.*

Sunt Truttæ & Salmoni multa cōmunia; forma nēpe tota, & corporis partes externæ & internæ: *caro* rubicūda, *squamæ* exiles, *maculæ* seu pūcta, magnitudo, formæ mutatio, circa rostrum præsertim, ac simul nominis: (in Truttis Salmonatis peculiariter) ascensus ad summas aquas saltuum vis & agilitas, suavitas in cibo: quamobrem non est mirum si ex Truttis illis, quas Germani Lachszforen appellant, aliqui ætatis progressu Salmones fieri putaverunt: *Pinnis* etiam quatuor natant, quemadmodū Salmo. *Cauda* vero maximime invicem distinguuntur. In Salmonibus enim ea gracilescit, in Truttis semper lata est: in illis pinna caudæ longa & bifida, ut in Alosis; in Truttis brevis & non divisa. Hic accedit rostrum acutius in Salmonibus, quam in Truttis. Rursus *partibus* internis à Salmone & Umbra fluviatili non differunt, nisi quod ventriculi appendices plures & evidentiores habent. Cardanus formam Truttis omnibus communē esse tradit, quod quidem de fluviatilibus verum fuerit: nam quæ Salmonata cognominatur, non parum ab iis differt, ut cuilibet icones conferenti notum esse potest. Quæ flavescunt item & nigricant, ab *albis* differre Rondeletius testatur, quoniam illis rostrum sit acutius, & veluti in fronte macula nigra. Præterea albas minores esse & carne minus flavescente.

Fluviatilis, corporis forma Lupo (inquit Salvianus) persimilis est, rostro tamen minus extento, magis retuso & paululum recurvo. Ore etiam paulo minore. *Albæ* testante Rondeletio capite Mugilem quodammodo referunt: brevi nimirum, subrotundo, carnoso, vel potius pingui, coloris lactei. Maxillæ & lingua acutissimis dentibus armantur. *Sylvius sex* eorū ordines esse scribit, primum labris connatum, alios quinqne à labro in pharyngem abscedentes; in quo tamen dentes sint in contrarium hamati, & qui cibum ex ventriculo regredi prohibeant. Idem ait, branchias utrimque quatuor dentibus humatis & asperis & duris contumaces habere: quæ verba non satis percipio. Cardanus & Bellonius sex inquiunt in lingua dentes habere: addit Cardanus & certo ordine dispositos: scilicet duos ante, totidem in medio, ad latera positos reliquos juxta radicem. Qui vero in oris rictu sunt, eorum Bellonius, quinque ordines in superiori parte palati facilè posse scribit denumerari. *Pinnas* duas sub ventre superiori tergoris oppositas, & duas ad radices branchiarū habet, unā rursus versū caudā, pxime ad anū, q̄ idem è regione est superioris in dorso, quæ longo minor est & cutacea. *Oculos* habet rubētes. *Corpus* squamis parvis tegitur, & cute quæ facile rugatur, & carne divellitur, absceditq;

Dorsum,

Dorsum; imo totus fere piscis ex albo flavescit guttis, quales diximus. *Cauda* in brevem & latam pinnam degenerat. *Pinna* tergoris, iisdem quibus corpus maculis conspersa est. Cubitalem magnitudinem non excedit.

Differentias à coloribus duntaxat sortiuntur. Bellonius ex Rilla Neustriæ flumine variis notis pictas videri, aliis atque aliis multum diversas, tametsi in eodem tractu cæperis, scribit. In Santonum & Boiorum fluviis, reperiuntur, ut Rondeletius prodidit. Captam alicubi flavi coloris & admirationi fuisse, apud Gesnerum legimus. Subnigræ, maculis rubentibus notatæ; quem colorem ex senio contractum, quod eæ maximæ sint, Rondeletius putat, in Misnia sunt vulgares. Sunt ibidem *Lachsforen* dictæ, nomine ex Salmone & Trutta composito, quæ aureis maculis pinguntur. Subnigras rivi ad Crottendorfum, & fluvius quem Nigram aquam vocant, Suarceburgum oppidum alluens, alit. Multis in locis optimæ reperiuntur; & quamvis in maioribus fluviis reperiantur, in minoribus tamen frigidioribus, saxosis & inter montes delabentibus potius quam contra se habentibus, nasci & degere constat. In altis item montium rivis, etiam tenuibus & exiguis aquis, Truttæ satis magnæ & pulcherrimæ habentur. Ascendunt enim altissimæ, cum & contra aquam luctari magna vi; & saltu se promovere, ad tres vel quatuor ferè cubitos interdum, in ascensu queat. Ex quibus efficitur, ut haud falsa esse credamus, quæ de iisdem Paulus Jovius scribit, eas adversos amnes vel è præruptissimis etiã cautibus decidentes, incredibili impetu subire. Ab Nare enim fluvio in Velinum lacum, qui hodie Pedelucus est, stupendâ velocitate volucrum modo ascendere credi: qui lacus ab altissimo montis vertice certis primo coarctatus angustiis, & mox tota aquarũ mole præcipitatus, nec subjectis quidem cautibus madefactis, veluti è cœlo in ipsum profluentem Narem effunditur. Idem in Gardonis fluviis fieri experientia docuit.

Vescuntur aquarum dejectamentis, phryganiis vermibus, locustis aquaticis, & piscibus. Percarum sobolem, Fundulos, & Phoxinos læves, tantâ sæpè aviditate appetunt, ut supra aquam elatæ in scaphas aliquando incidant. *Auro vesci* vulgus credidit. *Pariunt* mense Octobri, in modicis quas excavavere scrobibus. Laudantur vehementer in *Cibis*, maximè si in frigidioribus & purioribus amnibus procreatæ sunt.

Quæ adverso eorundem impetu fatigantur, atque occurrentibus in æqualium vadorum petris illiduntur castigatiora sumina, & aridiusculas carnes ostendunt, sed recenter captæ comedi debent: mortuæ enim paucissimis horis, quia ob pinguem teneritudinem ocyssimè putrescunt, saporis gratiam amittunt. In Malacca regione Indiæ, salitæ ad commeatus servantur, Cajuba vocant.

CAPUT II.

De Trutta fluviatili altera. Hobberg f. 518

HUCH apud Bavaros (inquit Gesnerus) nũcupatur piscis boni saporis, Truttis non nihil cognatus, cũ alias ut pictura ostendit, quam ad vivum expressam Achilles Pyrminius Cassarus, præstantissimus Augustæ Vindelicorum medicus ad me misit; tum quod pinnulam illam adiposam similiter in fine dorsi habet, & punctis variatur: sicut & icon nostra, & quæ in libro Bavaricarum constitutionum publicato habetur, præ se ferunt: in quo etiam mensura huius piscis proponitur, duodecim aut tredecim digiti, quibus brevior vendi non debeat. Augustæ, ut audio hic piscis vocatur, ein Rot/ Rottle/ à colore rubicundo, quæ nomina nostri Vmblis (ut Sabaudi nominant) lacustribus tribuunt. Voracem esse aiunt, in cibo Truttis inferiorem. TAB. XXVI. 2. *Aldrov. de Piscibus l. 5. c. 13.*

In

In Carinthia Huchæ rubræ (Rot Huechen) quædam cognominantur in fluviis, eas Salmoni comparant: carne etiam rubrâ & boni saporis esse aiunt, & saliri ut inveterentur, solere: quod quomodo fiat Balthasar Stendelius ad finem lib. 4. Opsopœjæ suæ Germanicæ docet. Colores huius piscis in pictura nostra huiusmodi fere apparent. Aureolus color passim aspersus est, copiosius tamen circa branchias & oculos. *Pinnæ* circa branchias rubicundæ sunt: cæteræ omnes, sicut & *cauda*, fuscæ & maculosæ punctis partim nigricantibus, partim aureis. *Dorsum* fuscum est, utrimque ad Indicum vel cæruleum colorem vergens, ubi & punctis nigris creberrimis distinguitur. *Linea* nigra & recta fere à branchiis ad caudam fertur. Latera media maculis quibusdam subcæruleis per intervalla distinguuntur. *Venter* candicat. Circa *rostrum* & branchiarum opercula roseus fere color, &c. in capite etiam viridis aliqua ex parte. Huchas istas quidam icone nostra inspecta in quibusdam Germaniç locis ali, in piscinis nobis referebant: & in Traga flumine Carinthiæ reperiri, ætatis progressu in Salmones converti (specie rostri nimirum) sicut & lacustres Truttæ, quanquam & aliæ Truttæ Salmonum speciem præ se ferunt.

Caput III.

De Thymallo.

Tab. XXVI. 3. 4. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 14. Ælian. H. A. l. 14. c. 22.*

THymalli solus Ælianus inter Græcos, Ambrosius inter Latinos mentionem faciunt. A Thymo quem olet ita dici, Salvianus contendit. Bellonius Thymum vocavit. Itali Temarum, quasi temerarium, quod stolidus piscis, dicunt. Truttarum generis esse, cum pinnarum situs, tum totius corporis figura indicant. Eratque Ælianus Truttis, si eas notas sibi habuisset, potius quam vel Lupis vel Cephalis, quorum communem & mediam speciem similitudinemque gerere scribit, assimilaturus: quanquam & his non absimilis multum: similior interim Mugili, quam Lupo. Caput pro corporis ratione parvum, in acutum tendit. *Os* aperitur nõ longo, sed quadrato ferè hiatu. *Ventre* est prominentiore. Rondeletius latiorem, magisq; ventrosum pinxit, quam par est. *Pinnas* duas habet ad branchias, duas alias in ventre inferiore, à podice unam. In dorso prior magna est, maculis multis pulchrè varia: infra partim nigris, partim subrubentibus, supra rubicundis tantum. *Cauda* in duas latas pinnas desinit. Rondel. corpore ait esse cęruleo: Bellonius verò tergus ex livido in opacum tendere, & Gesn. fuscum id, vel subcinereum facit: Atqui hic exprimitur, Rondeletius scribit: fierique potest, quod vel loci, vel ætatis ratione evariet. Lineas per latera rectas habet, quarum quæ ea dividit à superiori branchię angulo spineo oritur, & rectà ad caudã defertur: sunt & aliæ per totum corpus non paucæ, singulæque per singulos squamarum versus, non rectæ, sed innumeris veluti arcubus, minimis triangulis undutæ; quod veluti operosum pictores nostri, inquit Gesnerus, non indicarunt. Obscurè sanè & in meo pisce quem ad vivum depictum in musæo reservo, pictor eas expressit. Latera præterea modo pluribus modò paucis punctis & lituris nigris temerè asperguntur.

Vidisse se idem Gesnerus in fine Decembris aliquando singulis tantum utrimque ad branchias *lituris* insignem scribit; aliumque initio Junii, uno altero puncto vix apparente. *Squamæ* ex eiusdem observatione, singulæ fere ῥομβοειδεῖς sunt, hoc est, rhombi figuram imitantur. Latera enim, inquit, earumque utrimque circuli segmentum referunt, supra vero infraque in cunei acumen tendunt; quod tamen in iconibus suis expressum negat. *Branchias* habet utrimque quaternas, & ut Bellonius addit, Harengi & Sardinæ modo, solidioribus horrent, uncinatisque ossiculis constant. Idẽ Bellonius *linguam* ostẽdere albam

albam scribit, dentibus carere, immo ne ullis quidē rudimentis eorū præditum esse: è contrario Gesnerus pro dentibus, inferius superiusq; labrum exasperari, limæ instar, introrsum ꝓfitetur: & Bellonium haud bene istæc exanimasse apparet: nam alias *Lavaretum* Gallice dictū piscem, ossicula ad fauces atq; Oesophagi ingressum utrimq; habere senis hinc inde denticulis ait, ut in Themolo cōminuta; cū alioqui in Thymallis, & in Lavaretis suis nihil quicquā tale reperias. *Ventriculum* habet mediocrem, intestina crassiuscula, pinguedine multa obvoluta; & ut Bellonius ait, apophyses plures ex pyloro dependent, à quo statim sequitur intestinū unū gracile, rotundum, ꝙ ad rectū tendit, in quo excrementa recipiuntur, & ad anum deferuntur. Idē Bellonius, *cor* tā exiguū habere scribit, ut ne inesse, q̄dem ei credatur. *Splenē* Salvian⁹ subrubrū facit, Gesnerus in suo quē manibus tractavit, ferè nigricare asserit. Bellonio teste hic tā magnus est fere in hoc pisce, q̄ hepar, quod in nullo alio pisce (inquit) unquā viderā, oblongus rubra pinguedine mixtus. Unicus hepati lobus est, ut idē Bellonius observavit, statim ubi gula finit, stomachū amplectens. Salvianus *felle* carere putat: Bellonius vero tam exiguum id esse tradit, ut vix rudimentū aliquod eius appareat: & Gesnerus quoq; suū Thymallum felle caruisse negat, sed flavi vel subaurei coloris id habuisse. Bellonius folliculum piscium natationi accommodatum plenum semper vidit, ac per spinam delatū. Cum maxime augetur, ad cubitalem *magnitudinem*, teste Æliano, excrescit: etsi qui crebrius capiuntur, minores sint, & ut Salvianus ait, libram non excedunt. Longitudo ad latitudinem ferè quintupla est, cauda etiam computata, ut Gesnerus advertit in eo quē manibus tractans descripsit, latus enim erat digitos tres, longus quatuordecim. *Gaudent* puris frigidis & saxosis aquis, in quibus circa saxa reperiuntur: nec ulli magis in mōtanis & præcipitibus fluviis, Truttas si excipias, capiuntur. *Ambros. Hexam. l.5.c.11.*

Gignunt eas in Germania Rhenus, Limagus apud Helvetios, & Floha apud Misenos; in Italia Ticinus, Abdua & Ambra. In Pado rarius capiuntur. *Victitant* insectis aquatilibus, dejectamentis mille pedibus, pediculis, caridibus, pulicibus aquaticis ac terrestribus. Ælianus alia quàm culice escâ capi posse negat. Volaterranus Thymallo vesci, & solus quidē inter scriptores, voluit. χρυσοφάγοι, id est aurivori dicuntur, seu ꝙ minutula auri fragmenta ꝓpter splendorē appetāt; seu quod cū majori pretio væniant, obsophagorū aurum absumant, & loculos exhauriant. *De odore eius ita Ælianus*. Eius capti odor non indignam admirationē habet: non n. ut cæteri pisces pisculentum quendā mittit odorem: imo vero existimes te ejus gētilem herbam, recentem ex terra lectā manibus tenere. Tanta sanè odoris suavitate fragrat, ut qui eum ipsum non videt, gratissimā apibus herbam, unde nomē duxit, in manu latere putet. Ambrosius de eo, qui gratam redolet suavitatem, dici facile scribit: Aut piscem olet aut florem: Omnibus sui partibus cōmendatur *in Cibis*: quibusdam tamen interiore tunicâ maxime blandiuntur. Circa Albim præferuntur Truttis. In Athesi & Addua captos tenerrimos Salvianus fecit. *Majo* mense maxime appetuntur, & loco marinorum saxatilium præscribuntur à Medicis. *Ælian. H. A. l.c.*

In Medicina, Adeps hujus piscis laudatur, tum contra auditum gravem, si mense Majo in vasculū conjectus soli exponatur, & quod distillat, auri immittatur; tum contra oculorum pterygia, ungues, ruborem, fervorē, &c. si quotidie binæ guttæ cum pinna instillentur. Vidisse se puellā chemosi affectā Gesnerus inquit, quod malū aliquādo exanthemata puerorum sequitur, hoc remedio per septuaginta ferè dies continuato, (ut quotidie gutta instillaretur) curatam, rubore mox primis diebus sublato. Addit insuper, habere & pharmacopolas apud suos hunc adipem; & ab iis maxime ad oculorum remedia, ut maculæ in eis deleantur, peti solere, deinde etiam ad curandas igne vel aqua adustas partes.

R CA-

Caput IV.

De Umbra fluviatili.

Tab. XXVI. 5. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 15.*

Umbræ fluviatilis Ausonius ex veteribus in Mosella sua meminit, Gesnerus pro eadem cum Trutta fluviatili, quod ista in Mosella inprimis ubi se in Rhenum exonerat abundet, accepit. *Rondeletius ita descripsit.* Piscis est non solum nomine, sed & colore marinis (Umbris) similis, à quo utrique nomen. Corpus enim est opaci loci modo subfuscum & subobscurum, cubitalem magnitudinem non excedens. Galli Narbonensis, demptis Monspeliensibus, Umbram vocant. Piscis est ex Truttarum genere, Carpioni Italico corporis aspectu affinis. Pinnis & earũ situ à Trutta non differt. Duas itaque ad branchias habet, duas in ventre, ab ano unicam, in medio dorso priorem majorem, posteriorem minorem, subrotundam, & pinguem, squamas parvas, & maculosas similiter habet. Carnis substantiam, partesque internas omnes easdem. *Capite verò à Truttis differt*, quo Carpioni (Italico, Gesnerus) similis est: capite enim longiore est, quam Trutta, ore minore nec tam hiante, rostro non acuto, sed obtuso, maxime in maxilla inferiore, sine dentibus, & sine magna maxillarum asperitate. *Oculis* est patulis, cornea tunica aurea, pupillâ nigrâ. Corpus à medio sensim gracilescit, in caudam latiusculam, & pinnam bifidam, latissimam deficit. A branchiis ad caudam linea recta (hanc in pictura non expressit) per medium corpus producta est. *Branchiæ* intus sunt quaternæ; *Ventriculus* longus & spissus pinguitudine quæ lacte candidior est, obductus, à quo multæ apophyses pendent. *Hepar* rubet, cui alligata est fellis vesica, *fel* nigerrimum est, *splen* longus & niger. *Intestina* sine gyris ullis ad anũ demissa sunt. *Vescitur* terrâ, aquâlimo, unaque, cum his, & cum arena auri laminulas haurit: ob id vulgus auro nutriri Umbrã credit: & revera in ventriculo & intestinis aurum reperiri certissimum est. Carne est sicca & alba, qualis est Truttarum parvarum caro. Hyeme latet: æstate cum Truttis capitur: cui cum insucco & substantia, permultisque aliis similis est, Truttarum generi & tractationi subjecimus. Pura aqua maxime delectatur. *Hac Rondeletius*, nulla coloris facta mentione, quem Bellonius non tacuit: totum hunc piscem sub ventre argenteum, esse scribens: dorsum verò tersissimum habere ex livido opacum.

Caput. V.

De Barbo.

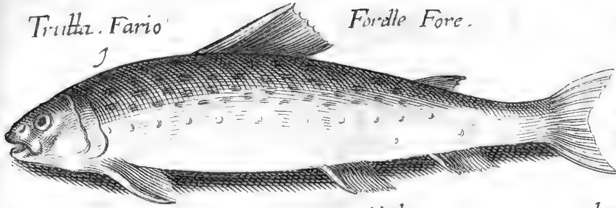
Tab. XXVI. 6. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 16.*

Barbi quoque solus inter veteres Ausonius meminit. Nomẽ ei Cutacei illi Cirri quæ barbæ quodammodo similitudine ex utroque huius piscis labro dependent, fecere. Bellonius haud incongruo vocabulo *Mystum* vocat, & Græcorum vulgo *Mystacatum* vocari scribit. Sunt qui cum Mullis marinis piscibus, qui & ipsi barbati, confundunt. Corporis figurâ Mugiles fere refert, aut Squalos, nam si latitudinem spectemus, oblongiusculus est rotundus, in laterâ modice cõpressus. *Differt à Mugilibus*, quòd pinna quæ in medio dorsi, firmiori aculeo innixa est: pinnę ventris magis sunt flavæ; caudæ pinna rubescit: Rostro item est longiore & acutiore, cartilagineo & pingui. *A Squalo* etiam perspicuis quibusdã notis differt. Nam cum in extremo rostro Squalo sit os, infra rostrum in inferiore parte illud Barbus habet; unde & superior eius maxilla paululum prominet: Labra item longe crassiora sunt quam Squalo, caputque compressius. Postremò è superioris rostri extremo duæ appendices, ex lateribus duæ aliæ propendent: quibus & Squalus & Mugiles carent. Est autem appendiculum earum substantia cutacea quidem, sed mollis, lubrica, teres, subrubra. *Venter* est colore lacteo, latera argenteo. *Dorsum* ex albo flavescit, nigrisque quibusdam ac parvis maculis conspergitur. *Branchias* habet quaternas: quarum rima admo-

Tab. XXVI

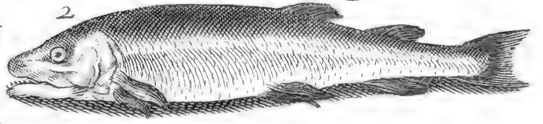
Trutta. Fario — Fordle Fore.

1

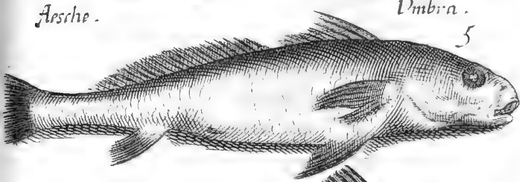
Trutta. — Rot Forel.

2

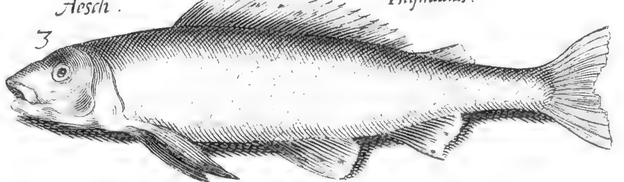
Aesche. — Umbra.

5

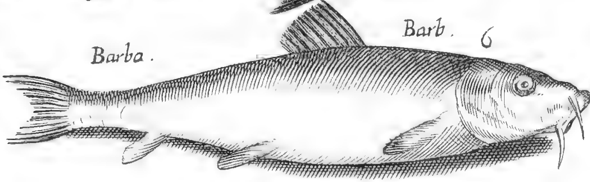
Aesch. — Thymallus.

3

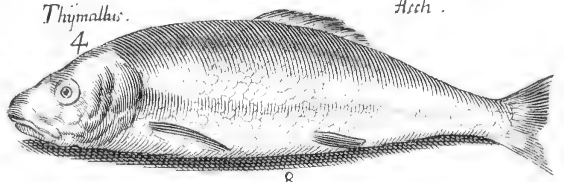
Barba. — Barb.

6

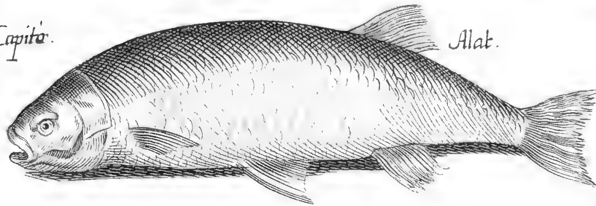
Thymallus. — Asch.

4

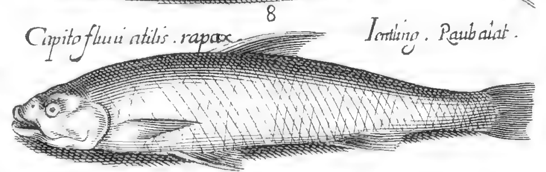
Capito. — Alat.

7

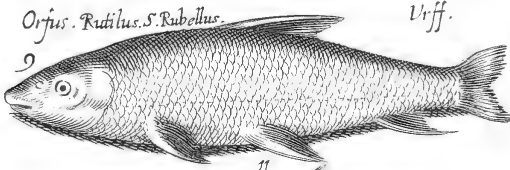
Capito fluuiatilis. rapax — Jentling. Raubalat.

8

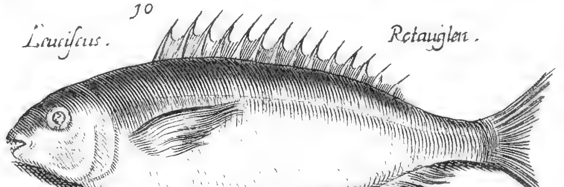
Orfus. Rutilus. S. Rubellus. — Urff.

9

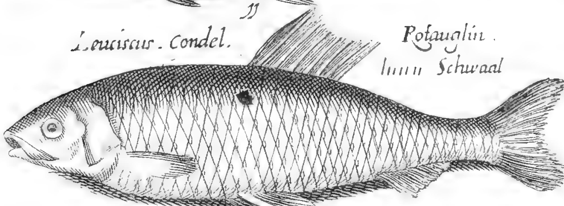
Leuciscus. — Retauglen.

10

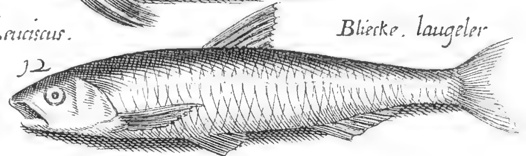
Leuciscus. Condel. — Rotauglin. Schwaal

11

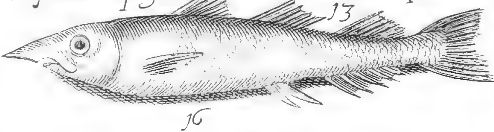
Leuciscus. — Bliecke. laugeler

12

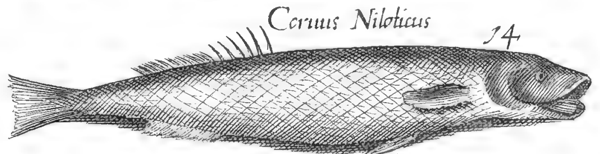
Oxyrinchus. Sphyræna — Hautin. Spitznaß.

13

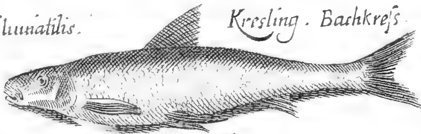
Coruus Niloticus

14

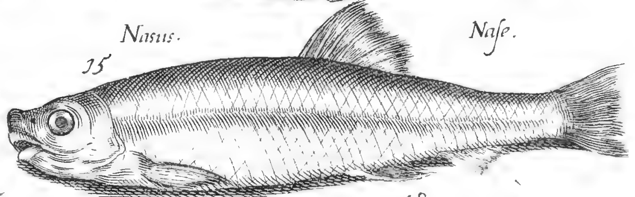
Gobio fluuiatilis. — Kresling. Bachkreß.

16

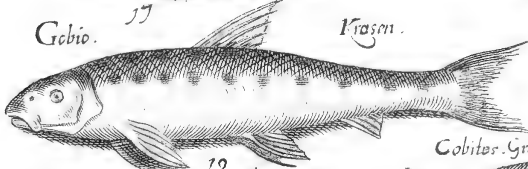
Nasus. — Nase.

15

Gobio. — Kresen.

17

Asper Pisciculus — Rychling.

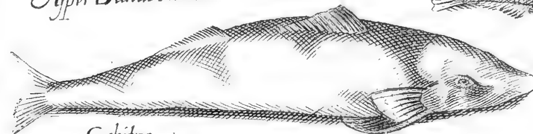
18

Cobites Grundel — Stan beisser

20

Asper Danubianus. — Zindel.

19

Cobites Barbata — Bartgrundel.

22

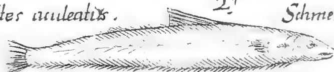
Cobitis. — Stein beisser.

23

Cobites aculeatus. — Schmerlein. dorngrundlen.

21

admodum parva eſt: quamobrem extra aquam ſatis diu vivit. Ab iiſdem linea ad caudam porrecta, minus evidens eſt, quam in aliis. *Dentibus* caret. *Oculi* parvi ſunt, pupilla nigra, quam ambit aureus circulus. *Fel* adhæret jecori. *Inteſtina* in ſpiras contorta, plurima pinguedine oblita. *Vterus* oblongus eſt & bifidus, ovis innumeris refertiſſimus, cum prægnans eſt piſcis. Pondere plerunque libræ unius, quandoque duarum, raro trium. Salvianus ad octo libras excreviſſe obſervavit. Bellonius frequenter in Nilo capi teſtatur, ſed quo modo Lucius Italicus, inquit, à Gallico differt, ſic Nili Myſtus à noſtro diſſidet. Noſter enim Myſtus oblongus eſt, & quaſi teres: Niloticus vero craſſo & recurvo eſt corpore: Eiuſdem tamen coloris ſunt: & eodem modo barbis quatuor, ſeu myſtacibus exornantur. Niloticus noſtrum Cyprinum ipsâ formâ ferè æmulatur: ventrem enim habet expanſum. Tantâ craſſitudine in Nilo proficit, ut eum Memphis libras viginti pendentem viderim; quo in loco Mythus vel Myſtus dicitur.

Bellon. de Piſcib. l. 1.

De *Loco eius & Natura* hæc Aldrovandus habet. In lacubus quidem naſcitur; ſed cũ multo frequentius naſcatur in fluviis, fluviatilis potius, quã lacuſtris erit dicendus. Scribit Salvianus paucos eſſe lacus, qui Barbis abundent: plurimos vero eſſe qui eis carent: contra in omnibus fluviis gigni atque ali: ideoque iure inter ſuos Moſellæ piſces Barbum recenſeri ab Auſonio. Albertus author eſt, à piſcatoribus ſibi relatum, ova ab eo cuſtodiri, ne ab aliis devorentur: additque ſe obſervaſſe in cavernis domus ſuæ ad Danubium ſitæ, quotannis poſt æquinoctium autumnale congregari hoſce piſces, tantaque copia convenire ut manibus etiam capiantur, ita ut meo tempore, inquit, incolæ loci aliquando decem plauſtra fere manibus eiecerint. Nam hoc genus piſcis frigus non ſuſtinet: quare ſemper languidus hyeme invenitur; æſtate verò mundus & ſanus eſt. Hæc ille. *Veſcitur* algis, cochleis & piſcibus, & ne ſuo quidem generi parcere dicitur, Albertus cadaveribus capi quoque ſcripſit. *Degunt* gregatim, *pariunt* ineunte æſtate prope litora. Geſnerus ex piſcatorum obſervatione ſub collibus & ripis prominentibus libenter verſari aſſerit, & porcorum inſtar fodere, ita ut aliquando in cavernis inhæreant, & pereant: pinnaſque eorum ab hirudinibus nonnunquam infeſtari, quas ſaxis affricantes in fundo aquę depellant, aut rapidiora fluminis loca petant, ut aquæ impetu elidantur. Apparet verò cum Squalis quandã occultam exercere *amicitiam*. Nam quemadmodum in quovis lacuum, fluminumque Barbus, ibidem fere ſemper, & Squalus reperitur; ita è contrario ubi Squalus, ibi ſemper etiam Barbus, ut Salvianus refert. Clauſtra fert, & in piſcinis æque & Squalus parit & pingueſcit.

Quoad *uſum in cibo* Cardanus eum omnino reiicit. Aliis, ſi in ſaxoſis & puris fluminibus capitur benè ſapit, concoctu eſt facilis, laudati ſucci, carnis candidæ & mollis, ſed plurimis ſpinis firmatæ. Majo circa Rhenum ad Julium laudari, Auguſto in Helvetia, Geſnerus prodidit. Salvianꝰ ineunte vere ſapidiores dixit. Auſonio grandiores natu, majore in pretio. Nonnulli propter mollem carnẽ vino prius imponunt. *Ova* venenata, Majo inprimis menſe Platina author eſt. Gazius ſcribit, cum experiundi gratiâ duos duntaxat de ovis hiſce bolos comediſſet, nihil inde aliquot horis poſtea noxæ percepiſſe: demum ſub horam cœnæ, plurimam in ore ventriculi ſenſiſſe inflationem, quam ut diſſolverẽ, inquit, aniſum ſumpſi, ſed fruſtra. Poſt horam faciem apparuiſſe tanquam in ſyncope, ita ut aſtantes & admirari, & de mea ſalute timere inciperent. Se interim magnam non ſolum in ſtomacho & ventre, ſed omnibus membris externis alterationem, & inæqualem quandam intemperiem in una quaque carnis parte ſenſiſſe. Tum ſuperveniſſe paſſionem cholericam, donec infra ſupraque ſimul pluries ova purgarentur,

rentur, magna cum anxietate & virium prostratione, & maximo vitæ periculo. Idem apud Gesnerum invenies. Sunt qui credant tum esse malefica, cum salicum, quæ fluviorum ripas obsident, floribus in aquam decidentibus vescuntur; sed quia nec salicibus nec aliis Barbi partibus ista vis, præstat culpam in idiosyncrasiam conjicere.

CAPUT VI.

De Capitone.

ARTICULUS I.

De Capitone Ausonij, seu Squalo veterum.

TAB. XXVI. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 17.*

PIscis quem hic descripturi sumus, à magnitudine capitis, *Capito* Latinis dicitur. Apud alias nationes varia invenit nomina, quæ apud Aldrovandum, Gesnerum & Bellonium vide.

Quis sit apud veteres, difficile est dictu, Bellonius *Thedonem* Ausonii, quem nullo spinæ nociturum acumine dicit, Rondeletius Capitonem ejusdem, Salvianus Alburnum Ausonii, & Galeni Lencesium, Aldrovandus Squalum ut Romæ vocatur, esse putat.

Marino Capitoni Mugilibusque aliis corporis figurâ similis est: dorso tamen minus lato & corpore compressiore. In dorso item unicam duntaxat *pinnam* habet, Mugilum verò genus duas, unam videlicet in eius medio, alteram inferius caudam. Mugiles denique lineas quasdam habent subobscuras à branchiis ad caudam productas, quibus carere omnino Squalum Salvianus scribit: unam tamen ei lineam esse Gesnerus profitetur, sed quæ leviter appareat. Idem Salvianus ait habere parvum, Rondeletius contra crassum & magnum: id quod pleræque etiam vulgares nomenclaturæ indicant. Rursus uterque dentes habere negat. Rondeletius os tantum asperum esse ait: Gesnerus verò dentes eius latere in faucibus asserit, maxilla ferè semicirculari, supernè leviter aduncos, ordine duplici, exterius quinos, interius binos. *Dentes* enim ei tribuit Albertus his verbis: Piscium omnium dentes valdè acuti sunt, exceptis perpaucis, qui in lateribus gutturis, mandibulas habent, ut pisces fluviatiles magnis vestiti squamis, Barbellus (at huic squamæ sunt exiguæ) Monachus, & alii quidam. Hi enim habent dentes latos aliquantulum, magis ad conterendum cibum, quam ad dividendum idoneos: quamobrem etiam omnes æquales sunt: & ideo naturâ abscondit eos in gutture, ut clauso ore aqua non suffocet mandentes hos pisces. Tales autem dentes maximè habet Carpo (ut Cyprianus) piscis, *Labra* sunt satis crassa. *Oculi* nigri, in circuitu aureoli; tempora subflava, *Os* rubicundum, *branchiæ* utrimque quaternæ, geminæ colore totus est argenteo: dorsum tamen minus quam venter & latera pollucent. *Squamæ* splendidæ sunt, albicantes, angulosæ, latæ, cute ultra medium obductæ, minimis variante punctis. *Aristis* in carne multis abundat, quarum etiam in Capitone meminit Ausonius, qui item à squamarum magnitudine squameum cognominavit, dum canit:

Squameus herbosas Capito interlucet arenas,
Viscere prætenero fartim congestus aristis.

Gesnerus cum circa Octobris calendas unum ovis gravidum magnum item & præpinguem inspiceret, nullas in eo apparuisse aristas testatur. Quare vel non omni tempore, vel non omni ætate in iis reperiri credendum est. *Ventriculum* parvum habet, intestina parva, *hepar* ex albo rubescens, fel in medio viride, *vesicam* geminam aëre plenam, *peritonæum* nigricans. Circiter libram plerumque implet, aliquando tres & quatuor, aliquando sed rarissimè, octo

Bellon. de Aquatilib. l.1. octo aut novem. Non tantum in fluminibus sed & in lacubus, sed & iis paucis *degit*. In Lario invenitur, in Constantiensi non item. Ab Ausonio inter Mosellæ, à Bellonio inter Strymonis pisces refertur; sed nec claustra refugit. Dulci piscina inclusus, crescit, pinguescit ; & prolem propagat. Expressè Varro. *Varro R.R. l.3.c.* In tertia parte quis habebat piscinam nisi dulcem? & in ea duntaxat Squalos & Mugiles pisces? Servari diu & in aqua pura potest, si eandem sæpius mutaveris, vas ad summum repleveris, nec quicquam aliud injeceris, aliàs suffocantur. *Vescitur* cœno & sordibus, ideo un Vilain in quibusdam Galliæ locis dicitur: scarabæis & animalculis, qui in aquæ superficie natant; gryllis quoque campestribus, & uvæ acinis, & muscæ genere, quod propterea Aletmuggen Helvetii dicunt; cerebro denique bubulo, ideò à piscatoribus hamo subtiliter alligatur. In locis littoribus proximis, in fine veris & sub æstatis initium *parit*. Mense Majo parere ab uno latere, ab altero Cerasa quæ Helvetii Amarella vocant, matura sunt postea, aliqui Gesnero teste prodidere. Inter *gregales* esse censentur. *Vsum in Cibis* si spectes, inter viles censetur. Carne quidem est candida, sed insipida ac molli, & quæ mox extra aquã flaccescit, plurimis abundans aristis; utrumque tetigit Ausonius dum canit:

Viscera prætenero fartim congestus aristis,
Nec duraturus post bina trihoria mensis.

Improbantur præ cæteris, qui in lacubus, & in magnis cœnosisque fluminibus capiuntur ; quamobrem Romæ, quod vel ex proximis lacubus, vel ex Tyberi afferatur, parvi fit, cum aliqui Tyberinus in ligneis vastis diu vivus conservetur. Contra, in limpidis, parvisque ac saxosis fluviis torrentibusque captus, haud omninò aspernari debet, maxime ubi adolevit.

Major enim factus, minus mollis est, ut hic etiam, sicut de Barbo diximus ex Ausonio in senecta præferendus videatur. Commendantur apud nos verno potissimum tempore, cum prægnantes sunt : Alii tradunt per totam hyemem admitti mensis posse, & vere etiam usque ad initium Maij : æstate non probari.

Gesnerus apud suos commendari scribit mense Decembri, placereque circa Calendas Octobris, quo tempore unum ovis gravidum, inquit, reperi : magnus is & præpinguis erat: ova quoque sapiebant palato: nec ullæ apparebant *spinæ*. Idem caput in eo præferri asserit.

ARTICULUS II.

De Capitone fluviatili seu Squalo minore.

FRequens in fluviis est, *inquit Gesnerus*, vulgo nominatus ein Häszle/ in lacu juxta Tugium Ganghäszle/ vel communiori nomine Weißfisch/ quasi albus piscis, item alio nomine Mayfisch/ à Mense Majo, quo præferuntur, quod nomen Alausis, quoque attribui putat. Italicum huius piscis nomen nisi *Stretta* sit, (à corpore longiusculo forte, & stricto, id est, minime lato) in Lario lacu, & in Verbano *Gravetta*, aliud se nescire profitetur. Hæc verò cum scripsisset, piscator Lucarnensis in Verbano vocari ei asseruit, *Letta* vel *Aletta*.

TAB. XXVI. 7.

Aldrov. de Piscib. l.5. c.18.

Conjicitq; eundem fortè esse qui Papiæ *Cabacello* dicitur. Germanicum Häszle/ videtur lepusculum significare, fortè quod agilitate ac celeritate natandi lepores repræsentet. Ipse Cephalos aut Mugiles fluviatiles minores vocat, quod fluviatilem Cephalum sive Squalum magis quam Leuciscos referat, adeo ut icone opus esse neget. Pisciculi, inquit, sunt molles, duos aut tres palmos longi, albicantes, per dorsum in viridi nigricantes, cauda & pinna dorsi glaucis; cæteris rubicundis minimè lati.

Squamulis tenuibus, argenteis, branchiis ternis. Caro eorum ariſtis referta eſt, ut & Mugilum fluviatiliū maiorum. Ex his qui in fluvio apud nos capiuntur, oculis rubere audio, qui in lacu non item. Obſervavi poſtea lacuſtres ſuperna oculorum parte flavere.

Dentes in faucibus utrinque conditos habet, ut Capito fluviatilis, in mandibula curva, exteriore ordine quinque majuſculos, interius binos minores, omnes fere in ſummo leviter aduncos. *Parere* incipiunt medio Aprili, vel paulo ante. Suo tempore (Majo & Aprili præcipuè, deinde Junio & Julio: à Majo quidem menſe etiam Meyfiſch alicubi nominantur) ſatis grati in cibo, & ſalubres habentur. Aliquando verò vermes eis innaſcũtur, (*Ligulas* noſtri vocant, & Neſtel/) & omninò inſalubres ſunt. Hyeme macri ſunt ac minime placent. Fluviatiles etiam lacuſtribus præferuntur. Elixari debent in vino fervido. Circa initium Novembris ova in hoc piſce reperi, quæ magis quam piſcis placebant. Idem *Capitonem fluviatilem* CÆRULEUM cognominant differentiæ cauſa, quem Germani, Saxones potiſſimum, *Ieſen* appellant. Quidam Alauſam interpretantur, ſed male, quoniam è mari fluvios non aſcendit: Capitur in Albi, & in Danubio quoque, ubi *Ientling* vocatur. Cum Capitone fluviatili ſimilitudinem habet, ſed colore eſt in dorſo & in aliquibus capitis partibus cæruleo. Præfertur aſſus. Germani ad Viadrum Jeſitz appellant, Marchici ad Viadrum Jeſe ſcribunt: alicubi Bradfiſch dicunt, hoc eſt piſcem aſſari ſolitum, per excellentiam. Poloni Jaſzcz, Hungari Zompo. Non eſt in magno pretio; neutiquam ſalubris, quod pinguiuſculus ſit, & non, ſaxatilium modo friabilis: ſuavis tamen ſatis, quantum ad guſtum. Eſtur frigidus, aſſus potiſſimum, quamvis & elixus, & aliis modis. Longitudo eius cubitum non excedit, nec latitudo tres aut quatuor digitos. Poſt Paſcha potiſſimum capitur.

Aldrov. de Piſcib. l.5.c.19.

ARTICULUS III.

De Capitone fluviatili rapace Geſneri.

Tab. XXVI. 8.

Aldrov. de Piſcib.5. c.20.

HOc genus Capitonis, Miſeni Rappe vocant, id eſt corvum, ut Kentmannnus Geſnero communicata icone ſignificavit, quòd is volucris inſtar vorax & rapax ſit, quamobrem Geſnerus rapacem cognominavit.

Piſcis (inquit Kentmannus) eſt candidus, argentei ſplendoris, dorſo tamen fuſco, & ſubcæruleo, *Squamis* tegitur latiuſculis, tenuibus & perſpicuis, quibus pellicula tenuis argentei nitoris ſubſternitur, quæ per ſquamas translucens, piſcem velut argenteo illitum oſtendit, quales etiam cæteri piſces, quos communi nomine albos cognominamus (Weißfiſch) apparent. Piſcis eſt longus, craſſus, & carnoſus: caro *ariſtis* plena. *Longitudo* ad latitudinem quintupla. *Dentes* ei non in ore, ſed in faucibus ſunt (ut aliis quoque huius generis) longiuſculi, utrinque ſepteni, è mandibulis prognati. *Ventriculus* & *inteſtina* ſimul, piſcis longitudinem non æquant. Revolutio eorum triplex eſt, ita ut in ſummo ventriculus ſit, inde tenuius inteſtinum incipiens revolvi, duas ſub eo helicas efficiat.

Tegit hæc dextro latere *jecur* (in quo veſica fellis longa conſpicitur) altero *lien*. Veſica in eo aëre plena, oblonga eſt, ut in Lucio, Cyprino, &c. Maximi qui apud Miſenos capiuntur, ad ſex aut ſeptem libras, (XVI. unciarum) accedunt.

Addit Geſnerus ſeſe audiviſſe *branchias* molles eſſe, ut in Salmone: *pinnas* coloris è fuſco punicei. Nomen à rapacitate tulit.

Eſt

Est enim velut prædo vehemens in aquis: nec minus ferè quam Silurus (Glanis) & Lucius, aut etiam amplius, damnosus est vorandis piscibus: quos dum persequitur, in ripam aliquando expellit, & simul etiam ipse interdum impetu in siccum delatus, relinquitur. Hic piscis in Albi nascitur, non aliunde subit, & toto fere anno (sed rarius & per intervalla quædam) capitur. A *partu* valde augetur, & pinguescit. *Parit* autem circa annuntiationem Divæ virginis: quo tempore à statutionibus suis catervatim procedunt, magni & parvi: duobus aut tribus diebus ante aut post illum diem: idque ita fore certum est. Quod si nihil impediat, sexaginta, plus, minus, uno retis tractu, interdum capiuntur. Piscis est *callidus* & extra hoc tempus, quo propter partum gregatim natat, difficilis captu: nisi vel nimii ventorum flatus, quo minus piscatores & retia trahenda audiat, efficiat: vel aqua pertubata, visum eius impediat: aliàs enim inter scamna, quæ arenâ accumulant, manet, nec facilè retibus includitur. Cæterum extra pariendi tempus hamo ferè *capitur*, hoc modo. Quoniam vorax est piscis, Phoxinus aliusve pisciculus hamo infigitur, & sic linea per aquam, ultro citroque agitur, eo in loco, ubi huius generis pisces degere conjectura est: Hi cum pisciculo pariter hamũ devorant, & capiuntur. Piscis est admodum laudatus & boni saporis, tum assus, tum elixus. A plerisque tamen parvi æstimatur, quod idoneum coquendi modum nesciant: nam nisi ritè coquatur, sive asses sive elixes, in partes aliquot dilabitur: quod si integrum servare velis, nõ in fervidam, ut alios plerosque pisces solemus aquam, sed ab initio statim in frigidam præparatum immittes, ut pariter cum aqua concalfiat: tum condies, saliesque, & ad juris ferè consumptionem coques. Assandum verò, desquamabis, exenterabisque similiter: deinde sale diligenter consperges & perfricabis, & per duas horas in sale relictum, tandem assabis: ita bonus & grati saporis piscis erit.

Sunt qui pisces assari solitos, simpliciter assent, ovis (aut lactibus) solum non exemptis & salviâ infarcta. Alii ova seu lactes, cum hepate & liene exempta, minutatim concidunt; adduntque multum piperis ac caryphyllorum, salem, uvas passas minores, vitellum ovi, hanc impensam in piscem infarciunt; & assant, putantque ita salubriores fieri.

ARTICULUS IV.

De Orfo Germanorum seu Capitone subrubro Gesneri.

ORfum Germani vulgo ein Orff/ genus hoc Capitonis vocant, (inquit idem Gesnerus) quod mihi videre nondum contigit, præterquam Augustæ Vindelicorum olim in piscina quadam, ubi mihi intuenti Cyprini colorem præ se ferre videbatur, aqua forte visum meum mutante. Ibidem depictam iconem clarissimus medicus Achilles Pyrminius Gassarus mihi communicavit. TAB. XXVI. 9. TAB. II. 7. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 12.*

Dorso est rubicundo, ventre albicante, *squamis* (ut apparet) magnis & latis. Assi laudantur, præcipue Aprili, & Majo mensibus. Linea à branchiis ad caudam, an probè adeo recta (præter plerorumque piscium morem) expressa sit inquirendum. Germanicus liber qui Bavaricas Constitutiones continet, eadem forma piscem hunc delineatum proponit, digitos 12. vel 13. longum, quâ longitudine inferiorem capi non liceat: cùm vulgarem Ausonii Capitonem, vel novem digitos longum capere concessum sit: unde hunc (Orsum dico, qui tamen ab Orphò marino pisce toto genere differt) ad molem multò majorem excrescere conjecerim.

In

In diversis Germaniæ partibus aliter atque aliter (proximis tamen se vocabulis) nominatur, **Orff / Erfle / Norfling / Wurffling**: alicubi etiam **Elfr /** idem ni fallor. (Apud Hollandos Elfr est Alosa:) Intempestive captum, spinulis seu aristis redundare ajunt. Duorum *generum* hunc piscem esse audio assatos alios carne alba esse, qui Augustæ vulgo **Weißfisch** appellentur: alios rubicundâ vel flavescente, Truttæ Salmonatæ instar. Piscem Norinbergæ quoque in Begniza fluvio frequentem esse aiunt; præferri genus illud, cuius caro rubeat: in superficie discrimen nō apparere: *squamas* paulo latiores esse, quam in Thymallo: carnem siccam, & friabilem, salubrem, ut vel purpureis concedatur, minus suavem quam Truttarum. Bellonius quoque visa apud me huius piscis effigie, forma ad Squalum (id est Capitonem fluviatilem) eum accedere ferebatur. Piscem audio lautum, & in pretio esse; muscis vesci. Cyprino minus lautum esse, sed crassiorem: non in aquis fluentibus, nec in lacubus, sed in piscinis fermè reperiri, apud Vindelicos, Norimbergæ, & alibi. Sunt qui *Pigo Picone* pisci Larii & Verbani lacus eum comparent: & similiter certo anni tempore è squamis ceu clavos quosdam emittere mihi retulerint. Ad Cyprinos ne igitur magis an Capitones pertinet, judicandum illis relinquo, quibus in promptu hi pisces sunt.

CAPUT VII.

De Leucisco.

TAB. XXVI. 10. 11. 12. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 22. Galen. de Alim. facult. l. 3.*

LEucisci nomine omne Mugilum genus Hicesio apud Athenæum venire superius, ni fallor, diximus. Galenus suæ speciei piscem *fluviatilem & lacustrem* facit. Salvianus Squalum esse, ideò quòd eum Galenus τὴν γεῦσιν ὀξυτέραν habere scribat (sed perperam, Legendum enim est, κεφαλὴν ἔχον μικρότερον καὶ ὀξυχοπέραν) credit; Modernis Græcis *Leucorinus* dicitur. Bellonius, *Albicellam* commodè vocari posse scribit, apud alias nationes, Germanos inprimis, varia sortitur nomina. In Germania, circa Argentinam **ein Lauck /** Helvetiis diminutiva voce *Laugele*, quo nomine Gelenus dici conjiciebat (inquit Gesnerus) quasi λευκίσκον, id est Albiculam, tanquam olim sic appellassent Græci, & ab iis mutuati essent Germani. In quibusdam Helvetiorum lacubus, ut juxta Tugium & Bielam *Vvinger* vocitatur, ut à Sabaudis circa Neocomum *Vengeron.*

Bellon. de Aquatil. l. 2.

Diversus tamen ab his piscis est Vangeton in Lemano dictus, cui Helvetii à rubore pinnarum nomen posuerunt. Brelenpes etiam *Onhopt*, id est, acephalos nominant hos pisces: amputatis enim capitibus, siccatos, alio venales mittunt: cum minimi densis agminibus natant. Helvetiis **Seelen /** id est animæ dicuntur.

Acronii lacus accolæ nominibus variant; *Grasig* Lindaniæ vocant: Vberlingæ *Laugele*; Constantiæ dum parvi sunt, **Zienfische** vel **Grasing**: adultiores, *Agonen*, *Agunen*, *Lagenen*. Aiunt enim pisciculos esse vix longiores palmo, *squamosos*, quibus multi abstineant, quod circa latrinas pascantur: suo tempore tamen commendari.

Æstate, inquiunt, innascuntur eis vermes, quos vulgus, *Nestel*, nominant, quo tempore insalubres habentur.

Ova gerunt usque ad Junium, deinde pariunt. Non solum autem inter se, sed cum illis etiam piscibus latis lacustribus, quos Helvetii **Rotten** vocant, & cum Scardulis sive Cyprinis latis *coeunt*, unde piscis genus enascitur, inter utrumque parentem medium, **ein Drittfisch.**

Sed

Sed alius est Agonus in lacubus Italiæ, & Germanicum nomen Grasing cavendum, ne quis cum diverso fluviatili pisciculo confundat, quem Greszling, vel Kreszling nominant. In Dunensi Bernensium Helvetiorum lacu, *Blauuinling*, id est, cæruleus, hoc genus Leucisci dicitur: nostri longè aliud lacustre tantum genus sic vocant. *Glyssen* à splendore factum, commune est piscibus illis qui vulgo dicuntur Laugelen aut Suualen.

Squamis mediis tegitur, quæ lineolis distinctæ sunt. Nonnulli cum priore Rondeletii Leucisco confundunt, sed corporis, inquit hic, latitudine differt, rostroque est acutiore, alioqui pinnis, earum numero, & situ similis est, Romani piscatores à Squalo, teste Bellonio, non distinguunt: neque enim adeò exactè pisces fluviatiles, ut Galli, internoscunt. Etenim Leuciscus aspectu multo hilarior, quam Squalus, minoribusque squamis contegitur. Albo colore nitet, & veluti inter squamas striis rectis interstinguitur. Caudam bifurcam & pinnas albas profert, neque ita latas, ut Squalus. Hic præterea Leucisco maior evadit. Alburnus eidem similis est Leucisco; tamen est paulo latiore corpore, & squamis elatioribus, ac labro inferiore melius infarcto. Est etiam nonnihil discriminis in linea, quæ utrinque corpus intersecat: si quidem Leucisco non tam arcuata est, quam Alburno, & Alburnus rotundiori corporis compage constat, ad Cephalum magis accedente. Bellonius nulla ait habere *dentium* rudimenta, verum fortassis haud diligenter inspexit, Gesnerus namque in faucibus utrinque mandibulam curvam quinis armatam denticulis reperit, ut in Bellero. Albertus utrinque mobilem in faucibus mandibulam habere ait. In Pado (ut Gesnerus observavit) dodrantem nunquam excedit; crassitie fere æquali per totum corpus, à capite ad usque caudam. *Os* aperitur in oblongum, nec prominet mandibula superior. Addit item Gesnerus apud suos paulo maiores capi in fluvio quam in lacu; longiusculos esse, non latos, Haselis non dissimiles specie, paulò breviores, si bene meminit: Dorsi colore esse fusco, flavo, & viridi ferè permixtum esse. *Pinnas* albicare, vel nimium ruffi admixtum habere, lineam qua terminatur laterum color, instar iridis resplendere ex flavo & viridi calore. Rondeletius quoque ex fusco partim viridem esse, partim flavum dicit, *ventriculumq;* habere parvum, hepar magnum, & in hoc fellis vesicam: denique multum *pinguescere*. Quo loco in cibis haberi debeat, apud Galenum legimus, qui conditam seipso meliorem effici, quod quicquid in sapore est mucosi abjiciatur; meliorem recentem, diutius in muria servato, scribit. Testatur Bellonius, nondum provecti magnum numerum veris initio capi, modicoque sale conspersum atque exiccatum, Byzantium deferri, vendique Maio, Iunio & Iulio mensibus. Eo um capturam maiorem fieri ex Epiri lacubus, Venetosque his maximè uti, ad seque navibus adferri curare, & eodem vocabulo cum Epirotica lingua, quæ Scouranicos dicit, Scourancas nominare: quæ cum Leucorinis, inquit, maiores sunt: ambo tamen pisces sale conspersi & fumo infecti atque exiccati, ad exteros mitti, ut nostri Harengi soreti, consueverunt. Sic Bellonius. Gesnerus commendari scribit Aprili & Maio mensibus, Februarioque non insuaves invenisse, quo tempore lactes in mare pleni erant, eodemque mense à suis laudari. In Italia quidem, hyeme inprimis capi. Veru tostos, sale, aceto, olivo, pipere, & cinnamomo conditos Grapaldus laudat: & Rondeletius denique molli suavique carne esse tradit, & pinguedinem eius aurium doloribus succurrere, & cum felle eiusdem permistam oculorum caliginem abstergere.

Bellon. de Aquatil. l. 2.

CAPUT VIII.

De Leucisco primo Rondeletii.

TAB. XXVI. 11. Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 23. Bellon. de Aquatil. l. 2

HÆc Leucisci species, in Italia *Lascha*, in Gallia *Hardon*, quod facilè per longum tempus in vasculis aquatilibus servari possit, alibi apud Italos *Dorada*, quod in eo tractu caput eius aureo colore fulgeat, Helvetiis Roterigle, quasi *trytrophtalmos* dicitur. Bellonius *Sargum Sargonemve*, qui inter marinos Mugiles fluvios subeuntes, ab Aristotele recensetur, perperam voce cavit. Capitoni seu Cephalo fluviatili corporis aspectu, pinnarum numero, situ, figura, squamis similis: sed capite est minore, corpore latiore. Dorso cæruleo cervice virescente, ventre candido, oculis flavescentibus. *Dentibus* caret. Imò palato ossa habet. Bellonius ad Cyprini magnitudinem unquam accedere negat: atque corpore quam Squalus, compressiore esse, pinnasque habere subrubras, parvos item Gardonos pinnam caudæ longiorem exerere quam Leuciscum: (sic vocat piscem proximè præcedentem) & antequam in extremum pinnæ, quæ bifurcata est, desinat, rotundari: Latiusculis *squamis* contegi, ipsoque capite magis ad Leuciscum quam ad Squalum accedere. Oblongius & paulò crassius habere corpus, quam Abramis, ac denique tergore esse magis quam Squali nigricante, & auri colorem referente. In Ambra Melegnarum alluente numerosè *capitur*. Sed & Peni sinus lacus delicatissimos profert. Alacres sunt & vividi omnes *ova* habere, & fœminæ esse creduntur. Solidiuscula illa & ruffa. *Partus* Aprili inchoatur, & ad Maii pergit medium. Laudantur antequam pariunt, Ianuario, Februario, Martio & tota hyeme mediocriter: sunt qui Aprili, & Maio commendant. In vinum fervidum immissi elixantur. Rondeletius carne esse fluxili & parum nutriente dixit.

CAPUT IX.

De Oxyrincho Rondeletii, Corvo Nilotico & Naso Alberti Magni.

OXYRINCHI nomen inter polysema censetur. Diphylo apud Athenæum Mugil est, fluviatilis; idem, ut Rondeletius insinuare videtur, cum superiori Gallorum Gardono: Straboni, Æliano, aliisque inter Nili pisces recensetur: eidemque Æliano rubri maris quoque piscis est; ac denique maris Caspii, ut in Sturione dictum est. A quibus omnibus differt, (ni fallor) Oxyrinchus iste Rondeletii, Antverpiensibus *Hautin* vocatus, rostro longo, tenui & maximè acuto, unde Oxyrinchium rectè à se appellatum fuisse putat, nisi mavis, inquit, Sphyrænam fluviatilem vocare, quia marina Sphyrænæ rostrum simile habet, molle & nigrum. *Squamis* melioribus tegitur. *Pinnas* in dorso tres habet, in æquali spatio à sese distantes: totidem in ventre habet, quot Barbus. Quærendum nunquid idem sit, qui Frisiis *Snepel* appellatur, à Scolopace ave, puto, quam Snepam dicunt; Galli verò à rostri proceritate *beccassam*. Gesnerus in Albi fluvio quendam quoque piscem *Sneppelsingen* vocari tradit, sed à superiori diversum, parvum nempe, & candidum, Capitoni fluviatili similem.

TAB. XXVI. 13. Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 24.

CORVUS Niloticus, corporis figura Mugilibus similis est, sed caput pro corporis portione (longum enim dodrantes duos) parvum *Maxilla* inferior superiore brevior. *Pinnæ* ad branchias, utrimque una breves: in tergore ultra medium alia oblonga: in supina parte à podice alia:

TAB. XXII. 14. Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 25. & 26.

alia:in ventre una, de pisce hoc, quod præterea dicam, non habeo.

Tab. XXVI. 15. Nasus ab oris figura seu naso valdè crasso, nomen sortitus est. Nasonem vel Nasutum benè dixeris: & quia labrum seu rostrum superius crassum, simum obtusumque habet, non malè Græce Pachyrinchus & σιμὸν, Latine Simus vocabitur. Genere Squalo ac Leuciscis fluviatilibus adscribendum esse, & corporis totius figura indicat, & Albertus quoque attestatur Monacho, hoc est, Capitoni fluviatili similem esse inquiens, sed tenuiorem, naso valde crasso. Et Gesnerus esse tradit, qui fluviatilibus Barbis hunc piscem comparant, quod ad corporis speciem: aliquos piscibus Erflen vulgo dictis apud Germanos. Ipsi vero specie, squamis & colore Capitonem fluviatilem referre videtur: sed ad eam magnitudinem, inquit, non perveniunt. Lonicerus duorum triumve palmorum magnitudine esse ait, & oris formam peculiarem habere. *Venter* eorum intrinsecus nigerrima membrana ambitur: unde joculari nomine Germani hunc piscem, scribam cognominant. *Os* modice deorsum vergit. *Lapidem* habet in capite, teste Alberto. Capiuntur in fluviis & rivis. Libenter enim in rivos ascendunt, inquit idem Gesnerus, in lacum non veniunt, nisi ad initium eius tantum, præsertim vere. Albertus Danubii piscem esse ait, & aquarum in Danubium influentium. Cœno & spurcitiis *vescitur*. Caro alba & laxa est, spinulis referta, ut & Capitonis & aliorum multorum fluviatilium, præsertim circa caudam. Verno tempore præferuntur & pinguescunt. Apud Helvetios tamen Novẽbri mense *laudantur*: si modo unquam laudandi sunt. Nam *caro* eorum semper laxa & insipida est: quamobrem assare eos potius quàm elixare coqui solent. In Rheno præstantiores habentur. In libello quodam Germanicè vulgato de piscibus, Februario & Martio & cum salices stillant, eos præferri lègimus. Hæc ferè Gesnerus.

Caput X.

De Gobio fluviatili.

Articulus I.

De Gobio non capitato.

Gobio fluviatilis est duplex. Unus non capitatus; alter capitatus. Non Capitati Dorion apud Athenæum inter fluviatiles meminit, fortassis & Aristoteles, dum eos in fluviis pinguescere scribit. Mediolanensibus Varira, fortè quasi varius. Ubique enim rotundis nigris maculis distinguitur, vocatur Germanis *Kresling*, aliis Leutesser, quod cadaveribus submersis vescatur. A *Gesnero* ita describitur. Gobio noster, ein Greßling / quem nuper captum in lacu, inspexi, mense Ianuario ovis gravidus erat: barbatulus, *cirris* singulis in angulis labiorum perbrevibus. Pupilla oculorum nigra, ambitu candicante. *Maculæ* à capite caudam versus per media utrinque latera nigricantes, rotundæ, magnæ proportione, circiter decem, singulæ deinceps digeruntur: & similiter per medium dorsum. Cauda etiam maculosa est, & dorsi pinna. Vesica bifida, magna proportione. Longus est plerumque quinque aut sex digitos. *Fel* habet subviride, caudam bifurcam. *Os* cum aperitur rotundum & veluti è præputio se exerens, deorsum nutat. *Lapilli* in cerebro perexigui sunt. Hæc ille. Tab. XXVI. 16. *Aldrovand. de Piscibus l.5. c.27.*

Squamis tegitur parvis. Quamvis ab Ausonio, qui eum *Barbi jubas* æmulari cecinit, fluviatilibus accenseatur, in lacubus tamen quoque capitur. Degit in fundo & cœno, unde Fundulos quibusdam vocari etiam diximus. Vescitur musco vel alga, item arenulis, & hirudinibus minimis lacuum. Creditur cadavera hominum submersa depasci, unde nonnulli anthropopha-

pophagum dicunt: quæ res aliis fortassis ansam præbuit, ut ex cerebro equorum procreari dixerint, quo quidem in aquas abiecto vesci, à ratione non est alienum, nam & Bellonius testatur calvariis bubulis in aqua proiectis oblectari, eiusque gnaros Ligeris accolas, calvarias eas studiosè adservare iis denique in Ligerim immersis, Gobios allicere, ut facilius eos postea capiant. Idem testatur Rondeletius. *Capiuntur* autem facilè & magna in copia, inquit Gesnerus, circa ripas lacus nostri retis genere, quod Stolzbaren appellant.

Aliquando bis aut ter anno *pariunt*. Æstate vermiculis quibusdam in ventre vitiari dicuntur, teste Alberto. Rondeletius *carne* ait esse molli insipida, virus nonnunquam resipiente: fallique medicos, qui Gobiones fluviatiles ægris apponi volunt, his eam inesse succi bonitatem existimantes quam Galenus in marinis commendat, ab hisce enim illos hac dote multum superari. Cœnum aliquando resipiunt. Author de natura rerum, salubriores esse ait, ubi aquas arenosas in nutrimentum habent. Et Gesnerus elixum satis solidum esse testatur, nec contemnendum in cibo.

N. Ad Gobiones referimus piscem Rheac Mœni alumnum rariorem quem Obriß / *seu* Obreß / *q.* Obfreß / *Piscatores vocant. Ambire enim videtur inter Gobionem & Percam. Huius iconem, exhibet Tab.31. ea figura ac magnitudine, qua cum duobus sociis captus est non procul Francofurto, 16. April. 1649.*

ARTICULUS II.

De Gobio capitato.

Tab. XXIV. 9. *Aldrov. de Piscib. l.5. c.28.*

GObio Capitatus nomen istud à Capite pro corporis ratione maximo accepit. Non tantum apud Italos, sed & inter Germanos varias sortitus est appellationes. *Gropp* dicitur inter Helvetios, *Cop* vel *Kop* in Carinthia, *Kaolrapp* in Franconia: alicubi *Mul*, circa Tridentum (qua parte Germanice loquuntur) *Tholiman*. Saxones & Miseni à capite, quod ferè globi instar rotundum habet, sed compressum, varia ei nomina fecerunt: *Keuling*, *Kulingk*, *Kulheit*, *Kaulheupt*. Anglice à *Bulhed*, à capite taurino, quasi Bucephalum dicas, nempe ob magnitudinem, non similitudinem formæ. Rondeletius & Bellonius βόϊτον vel potius βοῖτον aut βόλτον Aristotelis esse volunt; sed cum is duntaxat in fluviis sub saxis stabulari, quod & aliis competit scribat, nihil definiri potest. Cremonensibus *Bot* vel inde vocatur, quod Bufonem, qui Botto vulgo, deformi oris rictu referat. Pisciculus est ranæ piscatrici similis, si parva magnis (inquit Rondeletius) conferre licet, corporis figura & colore. Capite enim magno est, lato & depresso. *Oris* magno hiatu, sine dentibus: sed pro iis labra instar limæ aspera habet; *pinnas* binas ad branchias, rotundas, & ambitu pulchrè cristatas: duas alias inferius parvas, longiusculas, albicantes in medio summi ventris: aliam ab ano ad caudam: in dorso quoque geminas, non singularem, ut Rondeletius scribit, qui aliam fortè speciem, inquit Gesnerus, nobis ignotam vidit: nam & cauda quam suo attribuit Cotto, proportione multo longior est, quam in nostro. Ex his dorsi pinnis brevior, quæ capiti propior, altera longior caudam versus, quam tamen non attingit: idque in fluviatili & lacustri genere similiter. *Oculi* sursum spectant. Branchias quaternas habet, *hepar* magnum sine felle. Si corpusculum spectes, ventriculum magnum. Fœmina *ovis* immodicè turget, quæ in pectore in globos collecta, geminas veluti mamillas præ se ferunt, & membrana vestiuntur nigricante. *Lapillos* in capite habet. Qui in *lacubus* degunt, (ut Tigurini lacus exemplo ostendit Gesnerus) non solum magnitudine inferiores sunt *fluviatilibus*: raro enim ultra digiti medii longitudinem excrescunt; sed specie etiam differunt: etsi

Bellon. de Aquatil. l.2.

etsi vulgus forte non discernat. Nempe, colore magis albicant, cum illi nigriores sint. (Corpus varium est, partimque albicantibus partim fuscis punctis, & maculis etiam nigricantibus trãsversis distinguitur.) *Spinulis* circa branchias pluribus & acutioribus, brevissimis tamen illis, & visum pene latentibus horrent; quibus digiti etiam, si retro ducas, configuntur. *Pupilla* oculorum aliqua ex parte pulchrè virescit, & gẽmæ instar resplendet, præsertim ad solem. E lacu in fluvium non migrãt: neque fluviatiles in lacum Gustus etiam suavitate fluviatilibus lõge sunt deteriores. Icon quam dedit Aldrovandus Gesneri est, diversa nonnihil ab ea quam Rondeletius exhibuit, pinnà dorsi singulari, & cauda penicilli instar, longiuscula: unde suspicari licet, aliud genus Cotti circa Monspelium haberi. *Degunt* in rivis frigidis ac montanis, & fluviis præcipitibus, sub lapidibus & inter Saxa. *Carnivori* creduntur, & à se mutuo devorari certum est. Mense Martio circa festum Paschatos *pariunt*. In aquæ fundo non tam natant, quam subito impeditu teli instar se vibrant, & quo volunt traiiciunt. Gesnerus testatur, legibus piscatoriis licere, eos capi in flumine à Calendis Novembris usque ad Pascha: extra verò illud tempus, nec retibus, nec fuscina, neque alio modo licere: hamo autem nunquam. Nassis uti permissum esse, à die D. Marci usque ad exitum Maij, non arctius tamen contextis, quam ut Gobij capitati evadere queant. Cocta esse suavissimos & ori gratissimos cum ovis, quæ pinguia, copiosa, & delicatissima, Matthiolus prodidit. Carne molli, Rondeletius, dura Albertus fecit. Apud Helvetios fluviatiles dũtaxat, & quidem circa brumam & Ianuario mense in deliciis sunt, quidam à Calendis Decembris ad Calendas Aprilis cõmendant; omnes, capita, quod spinis tantum cuteq; constant, reiiciunt. Placent & frixi.

CAPUT XI.

De Aspero Pisciculo.

HUius Rondeletius meminit, eidemque à maxillarum asperitate cognominatum inditum, aitque Lugdunensibus *Apron* appellari propter squamarum asperitatem, Rhodanoque peculiarem; cæterum non quovis eius loco, verum in ea fere parte reperiri, quæ inter Viennam & Lugdunum interiecta est. Pisciculus, inquit, est *capite* latiore, quã Gobio, in acutum desinente: ore medio, *dentibus* caret: sed maxillas asperas habet, foramina ante oculos. Colore est rufo, maculis nigris latis, à dorso ad ventrem oblique descendentibus varia: Pinnas ad branchias, & in ventre similes cum Cottis habet, sed in dorso dissimiles: duæ enim sunt à se se seiunctæ. Vulgus ait pisciculum hunc auro *vesci*, quia arenam cum qua nonnunquam auri laminæ sunt, haurit. *Carne* est siccio re quam Gobio. TAB. XXVI. 18. 19. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 29.*

Ad hunc referri potest, *& is piscis Danubianus, quem Iulius Alexandrinus ad Gesnerum dedit*. De eo ita Gesnerus. Forma quidam tota; & singulæ ferme corporis partes, inquit, in utriusque pictura cõvenire videntur, nisi quod pinna ab ano in nostra icone nulla est, pictoris forte incuria. Nulli enim piscium, opinor, hæc pinna deest. Rondeletius *Lacertum* peregrinum suum sine ea pinxit, quam Salvianus eidem addidit. Bellonius in sola Tænia hanc pinnam se non reperisse mihi retulit. Piscis quem exhibemus, Germanicum nomen est *Zindel*: velut alij scribunt, *Zinde, Zindel, Zinne, Zingel*. Ungari *Kolcz* appellant. Icon ad me missa, digitos XII. longa est; quam longitudinem in hoc pisce mediocrem esse audio. Colore est, partim è fusco ruffescente partim nigris *maculis* satis magnis per intervalla distinctus: quarum aliquæ à dorso ad ventrem, qui cinereus est, oblique tendunt. *Oculis* color Indicus: & aliquid TAB. XXII. 19. Hobberg f. 509.

quid sub eis rubri. Audio eum ad libræ pondus, id est, unciarum XVI. accedere: (alii etiam trilibrem fieri retulerunt) *caudam* adeo duram habere, ut vix amputari possit: pinnas in dorso aculeatas in capite Percæ instar, (icon nostra pinnas molles, non aculeatas, præ se ferre videtur) nostrum acuminatum; carnem candidissimam. Sunt qui forma & colore Cani marino comparent: alii Lucio, præcipue quidem capite: absq; *squamis* esse aiunt, instar Anguillæ. (Rondeletius Asperum suum à squamarũ asperitate vulgo Gallice Apron dictum ait) Lautissimnm esse addunt simul & *saluberrimum*, omnium Danubii piscium, ita ut vel puerperis apponatur, & divitum duntaxat mensas oneret: quod equidem miror, si squamas non habet: fere enim omnes qui *squamis* carent, minus salubres existimantur. *Ferunt* eum Danubius & Tibiscus. In Danubio prope Bosoniã magna eius copia capitur. Viennę etiam non deest; & in Bavariæ fluviis, ut Isara & Leisaca: hic quidem è latu Ammelse fluite in Rachelsee lacum, & inde rursus in Iseram fluviũ. In piscinis servari non potest. Eiusdem piscis effigiem illi quam dedimus, similem, coloribus tantum diversam (vẽtre & pinnis albicantibus) Raphaël Seilerus Iurisconsultus doctissimus, comes Palatinus, clarissimi Augustanæ reip. archiatri Geryoni filius, ad me misit: in qua similiter nulla ab ano pinna, nullæ squamæ apparent.

CAPUT II.

De Cobitide fluviatili.

ARTICVLVS I.

De Cobitide Rondeletij.

TAB. XXVI. 20. *Aldrov. l. 5. de Piscib. c. 9.*

TRiplex invenitur *Cobites*, fluviatilis Rondeletii nempe, Aculeata, & Barbatula. De illa ita ex Gesnero, & Rondeletio Aldrovandus. Idem Rondeletius fluviatilem hunc pisciculum antiquis, qui de fluviatilibus parum fuere soliciti, in dictum, *Cobiten, Cobitidem*, fluviatilem nuncupavit, quod marinæ, inquit, persimilis sit; cum alioqui neque situ neque numero pinnarum cum marina conveniat; quare similitudo isthæc ad Cobitidem barbatulam potius pertinet: ad hæc Cobitis marina lævis est, uti & Barbatula; contra squamosus, quo de loquimur, pisciculus est, nisi figura exhibita nos fallat, quod quidem suspicari licet. Ipse enim Gallis *Loche franche* vocari asserit, vel quod totus lævis sit, & aculeis careat; vel quod mollior sit, & salubrior: quãobrem Cobiten forte hunc pisciculũ, inquit Gesnerus vocat, quod ad Gobionem fluviatilẽ Ausonij accedat, non ad marinam Cobitin. *Degit* in rivulorum & fluviorum ripis, digitali magnitudine, rostro satis prominente. Corpus flavescit, & maculis nigricantibus notatur, subrotundum est & carnosum. *Pinnæ* duæ sunt ad branchias, duæ in ventre, unica ab excrementi meatu, unica in dorso. Gesnerus cum hoc piscitio idem putat, vel saltem simillimum, suis Ryserle nuncupatum; Digiti, inquit, longitudinem parvum excedit, colore per dorsum è cæruleo virescente, per latera & ventrem candido. In Silo torrente capitur ad Tigurum circa lapides: & ex eo Limagum amnem ingreditur, inter lautos pisciculos habitus Rondeletio suus Cobites carne est humida, & viscida: si in aqua sordida & cœnosa nutriantur, pinguescit, sed multo insalubrior redditur. Pro Cobite Rondeletij nos aliam iconem dedimus, eiusdem ni fallor, piscis

ARTICVLVS II.

De Cobitide aculeata.

TAB. XXVI. 21. 3. *Aldrov. l. 5. de Piscib. c. 30.*

COBITES *aculeata*, quæ Mustela parva imberbis dici posset, Gallis est Perce, quod Petras quasi videantur perforare (duos habent in branchiis aculeos, utrinque unum, ad caudam spectantes, dentium cerastis longitudine, quibus sese impellunt, ut minima

nima inter lapides foraminula subeant.) Germanis Steinbeis, seu Dacobythus, Oxyrinchus non incommode, aliis. Pisciculus est inquit Albertus, eodem colore quo Fundula. Non est autē rotundus, sed quasi columnalis compressus, & habet spinā acutam iuxta os, qua cum recurvato capite vulnerat manum se tangentis. Bellonius quoque & Rondeletius aculeum in operculis branchiarum utrinque unū habere tradunt. Albertus branchiis ipsum carere omninò ait; cuius errorem detegit nuper Georgius Fabritius, qui parva foramina circa oculos eis, sicut in Lampredis inesse observavit, teste Gesnero, qui pisciculum esse ait exilem seu tenuē, & oblongum, Fundulo, de quo mox, similem, paulo longiorem: nam quatuor aut quinque digitos æquare solere: maculosum, capite acuto & deorsum vergente. Rondeletius spinā internam duram quam in præcedente rigidiorem esse monet, ideoq; inter edendum molestiorem esse: sæpius vero etiam ichtyopolas parū cautis imponere, & pro levibus vendere, cæterum imposturam inter edendū facile deprehendi. *Degit* in aquis fontanis & rivis præcipuè. Ex his vero migrans cum alios fluvios, tū Albim maxime subit, ut Gesnerus refert, qui & apud suos nullum aut certe rarissimum esse scribit, circa Argentinam vero frequentiorem, & ex Georgij Fabritij testimonio in Misena optimos capi in Mulda prope Doblā oppidum: in herbis, algis & cœno *degere*, atque inde *victitare*. Majo mense cū Fundulis parere, aliquando vel bis vel ter. Rostro lapidibus mordicus se affigere, & aliquando vasis etiam, licet æneis, quibus in foro piscatorio à mulieribus, inquit, iniiciuntur, ita ut fugere videantur. Esse quando cōplures gregatim hærentes inveniuntur. Rebus angustis, id est, quorū perangustæ sunt maculæ, capi, cum aliis pisciculis circa ripas fluminum. Bellonius pisciculum esse scribit admodum *vivacem*. Eidem delicatissimus est: contra insinuare nobis videtur Rondeletius in cautis pro lævi Cotide obtrudi inquiens, fraudemq; edendo dete[illegible]i: & Gesnerus vilissimos vocat, carne tenaci, Fundulis multo ignobiliores. Aprili mense & Majo minus improbari; præferri gravidos: frigi debere butyro: Misenos circa bacchianalia, & Martio mense eos commendare, antequam migrent, quod tum ovis gravidi sint: præstantiores apud eosdem non in Albi, sed in Mulda capi.

ARTICULUS III.

De Cobitide Barbatula.

COBITIS ista *Barbatula* nomen à Cirris tenuibus è rostro barbæ modo dependentibus obtinuit. Albertus M. Fondelam, Germani Grindela vocant. Gesnerus Mustelam fluviatilem dici posse putat. Indicis digiti crassitudine est, *inquit Bellonius*, quinque digitos longa (pinguis Lochia) tota puncturis seu punctis distincta: notasque in tergore & lateribus habet, nunc grandes, nunc parvas ac nigricantes, quibus ipsa etiam quoddammodo pulla apparet; sed ventre est candido. Pinnam utrimq; unam in lateribus gerit: item in ventre duas, in tergore vero summo unā admodum parvam: item sub cauda ad anum alteram. Pinna caudæ rotunda est: reliquæ omnes, obtusæ & latæ. Cirris quaternis, utrinque, duobus (Barbi modo) tanquam mystacibus insignis est. Os habet parvum sub longo *naso*: eiusque *intestinum* statim à stomacho (quem hepar fovet) recta per ventrem ad anum ducitur. *Fel* dextro hepatis labo adsutum: *Lienem* insignem, & rubrum habet. *Cor* sub branchiis, suo pericardio obvolutū, *ova* singulari vesicula, ut aliis piscibus bicorni folliculo conclusa. Hæc ille. Duo *genera* esse huius pisciculi Georgius Fabricius Gesnerum in epistola monuit. *Vnum* commune, quod in deliciis habetur, & insigni magnitudine apud suos (Misenos) capitur in Flohi amne: alterū & tenuitate corporis, & colore & sapore diversum, quod à Saxis nomē est consecutum, Stein-

TAB. XXVI. 22.23. *Aldrov. l. 6. 31.*

Steinsmirlin. Limpidis & saxatilibus *locis* gaudent, quamvis & circa ripas & in cœno, unde Mosgrundel dicũtur, reperiantur. Plurimi in rivis quibus maiora flumina ingrediuntur, capiuntur, idque præcipue Februario, Martio & Aprili. Gesnerus medio mensis Maij *captos*, ovis gravidos vidit; aitque post Pascha *parere* incipere: quamvis non desint, qui vel singulis mensibus eos parere asserant. De *Usu* ipsorum in cibis ita Aldrovãdus. Tam delicatus pisciculus est, ut Lonicerus inter omnes ferè primatum tenere scripserit. Teneros tamen præsertim & nuper natos in deliciis haberi, Gesnerus ait, eosque cum jure coctos ex eodem, quod mireris, cũ pane cochlearibus edi: quas delicias, inquit, aliquando circa summum Acronium lacum gustavi. Salubres vulgo existimantur, ita ut medici etiã ægrotis alicubi eos permittant Esse sane solidiuscula carne, & odore non piscoso, ut alij pleriq; sed magis grato, idem Gesnerus asserit, & cum exigui sint, nec pingues, non multum replere: præferri à Misenis maiores, & qui à saxis denominantur: colore saporeque differre, corpore tenuiore, carne duriore, & quæ in elixis tenacius spinis hæreat: Commendari maxime à natali Domini usque ad Pascha, quoniã tum parere incipiãt: alios Februario, Martio, Aprili mensibus eos præferre, usque ad initium Maij. Teneros verò nunquam non laudari, maxime si cum apio, petroselino, edantur. Vino calido iniecto elixari debere, idque brevi tempore & sub finem modico aceto affuso, ad eius fere consumptionem coquendos, quomodo Gobij capitati etiam parantur.

obberg f. 509.

CAPUT XIII.

De Phoxino squamoso.

Tab. XXVII. 5.6.

Aristot. H.

QUid de *Phoxino Aristotolis* statuendum sit, ex ipsius verbis colligere difficile est. Statim enim ac natus est ova habere, & semel in anno in stagnis fluviorum & arundinetis lacuum, quæ πολιμνάδας vocant, ova ponere dixit. Rondeletius eo nomine *duos* squamosos *pisces* describit. *Unus*, quem in Picardia sub nomine Rosiere vidit, dimidiati pedis longitudinem nunquam superat. Corpore est lato & compresso, oculis magnis, colore luteo, bramis minimis, corporis specie simillimus. Semper uterum *Ovis* refertum habet, ideo cum illis nasci piscatores tradunt. *Alter* vocatur à rubore caudæ, Rose. Reliquo inquit corpore cæruleo est, paulo maior, minus læso corpore, *ovis* semper plenus, etiam maximus. Cũ priore eundem esse conijcit, qui apud Helvetios Bambela vocatur. Gesnerus. Pisciculus, inquit, est tres aut quatuor digitos longus: sex quidem digitis longiorem non vidi. Caput ei crassiusculum pro sua magnitudine, nigricans, iris oculorum crocea: qui color etiam ad pinnarum initia omnia spectatur, in pinnæ dorsi quoque initio, in maioribus & adultis. *Pinnarum* ad branchias articulus veluti carunculam quandam habet, in aliis parum, in aliis valde croceam (in aliis si bene memini, rubentem) pro ætatis nimirum & sexus differentia, fortassis & aquarum & regionum, in quibus degunt. *Squamos* habet albicantes. Linea fusca obliquè à capite ad caudam fertur. Pinna in dorso medio unica est, binæ ad branchias, totidem in medio ventre, alia post anum. In principio caudæ macula atra notatur, & aliis minoribus, singulis, ad initia pinnarum utrinque. Dorsum & latera nonnihil flavescũt. Sapor in *cibo* subamarus: Reperiuntur influentibus solum aquis, ut audio: non etiam in lacubus & cœno, ut læves, quos è rivis, lacus & flumina maiora ingredi diximus: unde eos, læves, nostri à rivis Bachbãmele nominant. Iidem in Glatto flumine apud Helvetios, parvo ac cœnoso, ab iis qui cancros captant, subinde inveniuntur, & abiiciuntur. A bacchanalium vel quadragesimæ initio usq; ad Calendas Maij nassas non angustius contextas, quam ut Gobij capitati

A. l. 6. c. 13. 14.

Gesner. in Phoxin.

tati & Bambelæ ex ijs evadere possint, in flumen immittere piscatoribus nostris licet. Bambelam nostram Itali quidam, ut audio, eodem quo Gobium fluviatilem nomine appellant, Varon. Verbani vero accolæ circa Lucarnum Stornazzo, vel sterniculo.

CAPUT XIV.

De Bubulca Bellonij, & Rutilo fluviatili Gesneri.

Aldrov. l. 5. de Piscib. c. 32.

PHoxino *Bubulcam* Bellonij subiicimus, quia eum priori illi, quem Rosiere Piccardi vocat cognatū Gesnerus facit. Ita verò de eo Bellonius. Sordidus admodum & vilis pisciculus Gallico vulgo è reipsa Bouviera nuncupatur: aliis Peteuse, etymologia à bombis obscœnis tracta. Piscis est Sequanæ alumnus, non tamen usquequaque frequens, ut qui nō semper appareat. Nam quomodo Verones pisculi nusquam Augusto, Sept. & Octobri tibi, aut saltem raro apparebunt: sic Bubulca sero in conspectum venit. Plurima vere *capitur*. Brēmam aut Castagnolam marinam toto habitu æmularetur, nisi corpore esset minimo. Planus enim & latus est: sed & argenteo nitore refulget, atque orbicularem magis habet formam; quam in longitudinem protēsam. Trium digitorum longitudinē excedit, neque sesqui digitalem latitudinem. Soli obiecta, *nigri* nihil habere comperitur, quam in linea, quæ spinam comitatur ad caudam. Parvam in tergore gerit pinnulam; oculorum pupillam, omnem nigredinē superantē. Squamis tegitur magnis, & latis. Carneum quiddam, ut Cyprinus (quatenus parvum magno licet conferre) in fornice *palati* ostendit, *branchias* utrimq; quaternas simplices, ac sub ventre totidem, caudā bifurcam. *Ore* est parvo, dentibus vacuo. Pisciculos istos respui credo propter fellis magnitudinem, quod vix possint exenterari, quin eorum *fellis* vesica disrumpatur: quo per totum corpus diffuso, plurimum amari invescendo sentiuntur: id autem sub hepatis lobo dextro coloris Smaragdini, magnitudine pisi continetur. *Folliculum* vento plenum in *utero* gestat geniculo interceptū: *lienem* stomacho inhærentem, rubrum atque orbicularem. Huius etiam intestina multis in gyrum revolitionibus & infractibus circumvoluta sunt. Hactenus Bellonius.

RUTILO *fluviatili* à rubro pinnarum colore nomen Gesnerus, ad differentiam Erythrini veterum imposuit. Circa Comum in Lario lacu, inquit, Piota, ut circa Verbanum quoque dicitur: à Germanis Oceani accolis Roddovu vel Roddau: Sabaudis circa lacum ad Bielam & Neocomum, Vingeron, vel Vengeron, unde Germanorū Vvingeron, vel contra, (quo tamen nomine Lucernæ accolæ Leucisci speciem intelligunt eam quam Vendosiam & Dardum Gallis dici in dicavimus) Anglis, Roche, Polonis, Pstrega. Piscis è foro ad Gesnerum delatus, latus erat ad digitos quatuor, longus duodecim. Pupilla nigerrima, iride aurea labiis subrubris: colore in cauda, pinnisque in vētre & ab ano sitis, cinnabarino: nam cæteræ minus rubri habent. Linea à summis branchijs caudam versus obliqua, cauda bifurca: Supercilia & circa branchias locus, aureo colore nitent. Squamæ latæ, striatæ, validæ. Dorsum fuscum, venter pallidus: pinnæ quaternæ: *fel* viride, *vesica* gemina: *caro* aristis plena. In faucibus maxillas utrimque habet, recurvas dentibus minutas quinis, qui ab interiore parte singuli serrę instar asperantur: quod in aliorum piscium dētibus nondum memini animadvertisse. Piscis hic apud nos Helvetios, *lacustris* tantum est, satis *vivax*. In nostro & Acronio lacubus, abunde capitur. Piscatores Constantiæ, & circa Acronum aiunt cum aliquando cum Cyprino lato *coire*: inde Hybridam, (ein Halbfisch/) gigni, qui inter utrunque ambigat, Rutilo maior aliquando, minor autem Cyprino lato.

TAB. II. 7. TAB. XXVI. 9.

lato. *Parit* Iunio menſe. Muſcarum fluviatilium (ſive lacuſtrium) genus eſt quoddam magnum, oblongo, tcrete, varioque corporis alveo, has infigunt hamis ad ineſcandos Rutilos. Februario Martioque menſibus apud alios Germanos, Novembri apud noſtros *in cibo* præfertur. Majo rurſus deterior fieri, & imminui incipit. Parari iubent peritiores inſtar Cyprini; & vino frigido immiſſum elixari. Hactenus ex Geſnero. Putatur cum Vangerone Rondeletii eſſe idem. Hic autem corpore Ballero, (de quo ſuo loco) roſtro Mugilibus ſimilẽ eſſe ait, roſtro tñ eſſe longiore. Dentib. carere: piñas ad brãchias duas habere ſubaureas, in medio ventre duas alias croceas; ab excrementi meatu unicam, in dorſo aliam. Caudam in duas deſinere haſque à ſquamis initio integi, etiamſi non adhæreant. Cyprino & corporis ſpecie & carnis ſubſtantia ſuccoque affinem eſſe, & vilem haberi.

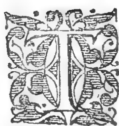
TITULUS II.

De Piſcibus fluviatilibus lævibus.

CAPUT I.

De Attilo Padi.

TAB. XXVIII. 2. *Aldrovand. de Piſcib. l.5.c.1.*

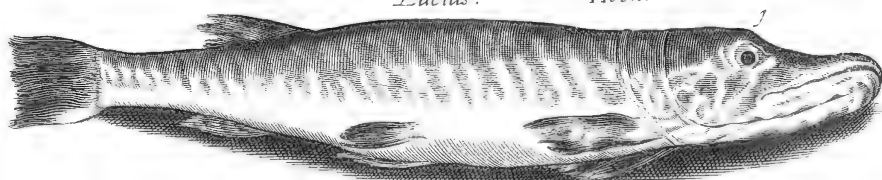
Antum de Piſcibus fluviatilibus ſquamoſis, ſequuntur Læves, inter quos præcedat *Attilus*, in Pado inertia pingueſcens, ad mille aliquando libras catenato captus hamo, nec niſi boum iugis extractus, ut Plinii verbis utar. Piſcis eſt Cartilagineus, Sturioni magna ex parte reſpondens. Huius enim more *oſſa* gerit clypeata, ſed ea tempore dicitur abiicere, idque in cauſa eſſe cur alii ſine oſſibus, alii cum oſſibus depingant: poſt quæ, *pinna* dorſi eſt unica, cui parte ſupina ſubiacent duæ, quales omnino ſunt Sturioni. Cauda etiam in duas deficit. *Os* clauſum ad obliquam lineam inciſum eſt, ſed apertum & hians rotundum. Ante illud pendẽte roſtro *appendices* carnoſæ & molles. Brãchias opertas habet, ad quas pinnæ ſitæ ſunt. Quomodo vero à Sturione, quem Franc. Philelphus Attilum eſſe credebat, differat. Cœlius Calcagninus perquam eruditè docet his fere verbis. Quod à me percontaris, an Attilus, quem Ladanum vulgaris nomenclatura ſolet appellare, is ſit quem Italia Moronem, Uſonem Pannonia vocat: paucis reſpondebo, me eundem non exiſtimare, vel ex Plinii teſtimonio, qui eum Pado vult peculiarem eſſe; quo loco de propriis quorundam amniũ piſcibus ait. Sed ego, et tecum agam liberalius, non modo te ad Plinii, ſed ad oculorum etiam tuorum teſtimonium provoco. Totamque itaq; Attili effigiem ac membraturam quanta potui brevitate perſtrinxi. Et quia non ſatis perſpicue id fieri poſſet, niſi noti alicuius piſcis exemplo uteremur. Hyccam ſive Sturionem, qui nullo ferme loco non naſcitur, mihi propoſuiſti. Qui licet in mari natales habeat, ſolet tamen adverſus amnes mira ſubire voluptate, donec iam præpinguis redeat. Moronis ſive Uſonis exemplo nondum dixi, quod neque ii piſces non cognoſcantur, neque mihi eorum imago ſatis memoriæ inhæreat. Sic ergo accipe: Attilus hoc differt ab Hicca ſive Sturione, quod Sturio pelagius eſt: Attilus amnicus eſt, & Pado peculiaris. Sturio non temere viſus æquare quatuor talenta Attica, id eſt, trecentas libras: Plinius ſcribit Attilum ad mille libras, id eſt, ſupra XIII. talenta excreviſſe. Quæ magnitudo ſane inſignis & raro perſpicua. Attilus cum ad certam magnitudinem excrevit, *ſquamas* hiſpidas abijcit, quas per quinque verſus diſpoſitas gerit, in ſumma ſcilicet dorſi ſpina ex utroq; latere geminatas, & ſibi quaſi parallelas, extremus verſus pinnas attingit. His abiectis tactu lævis evadit, nec habet quod unguem offendit. Contra Sturio ſemper hiſpidas ſqua-

Plin. H. N. l.9.c.15.

Ælian. H. A. l.14. c. 26.

mas

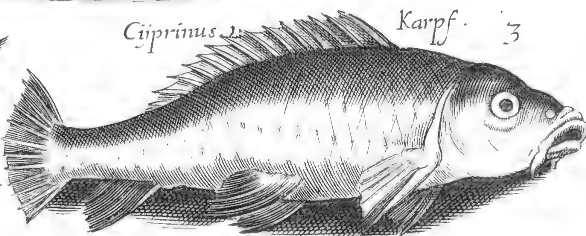
Lucius. Hecht.

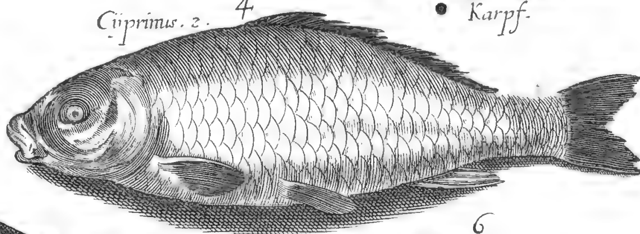
Carpio. Spiegel Karpf.

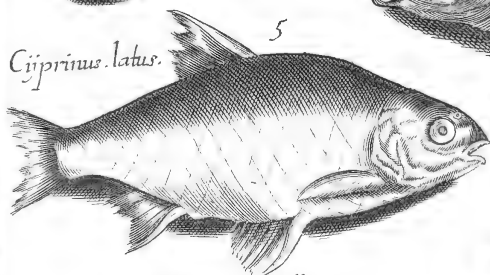
Cyprinus 1. Karpf. 3

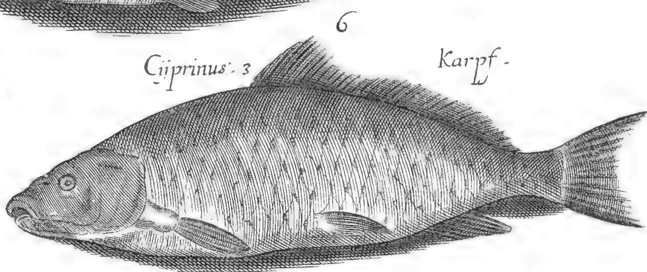
Cyprinus. 2. 4 Karpf.

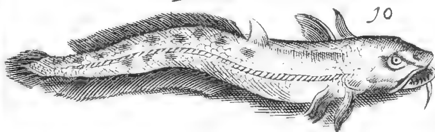
Cyprinus. latus. 5

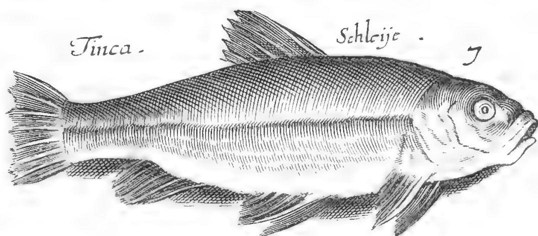
6 Cyprinus. 3 Karpf.

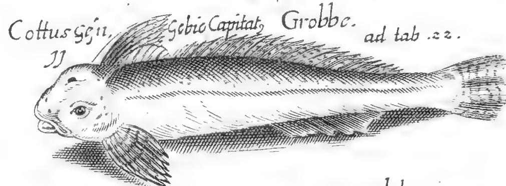
Lota. Gallorum.

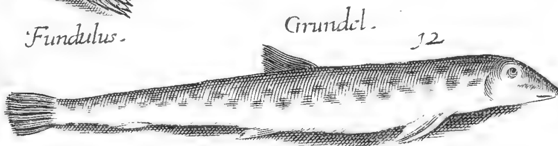
Tinca. Schleye. 7

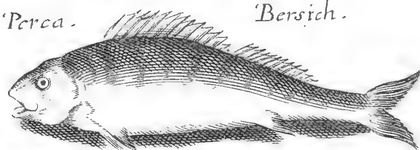
Cottus Gesn. Gobio Capitat. Grobbe. ad tab. 22.

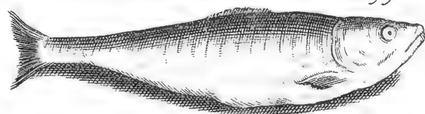
Fundulus. Grundel. 12

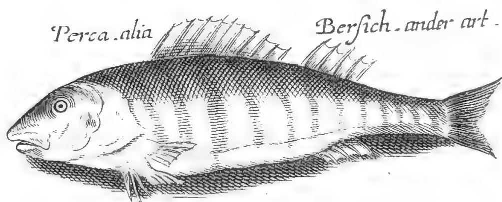
8 Perca. Bersich.

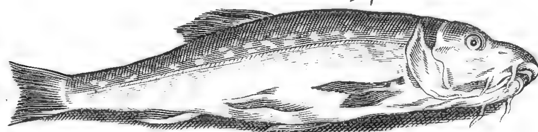
Alburnus. Blieck. 13

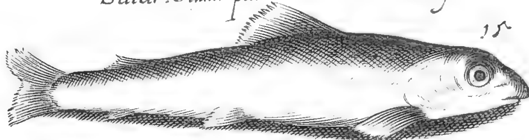
Perca. alia Bersich. ander art.

Einart. Hausen. 14

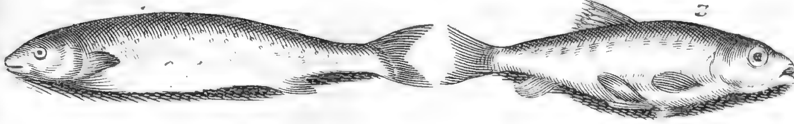

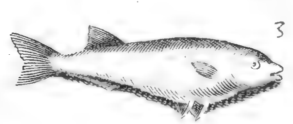
Salar. Salmo parvulus. Salmling.

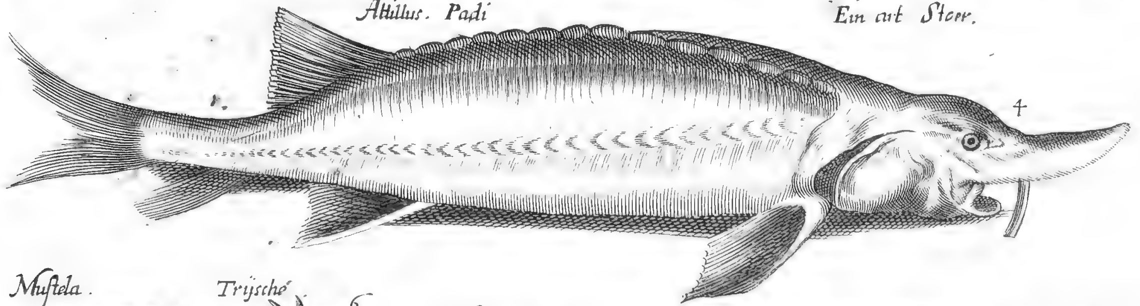
16 Exos sive. Ichtiocolla.

Phoxinus. Weÿstein Bambdin. Phoxinus. Elriz. Phoxinus Laevis. Mÿlling Erling

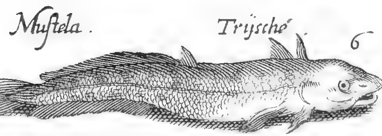

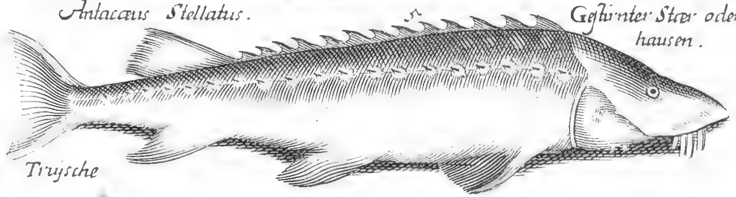
Attilus. Padi. Ein art Steer.

Mustela. Trÿsche 6

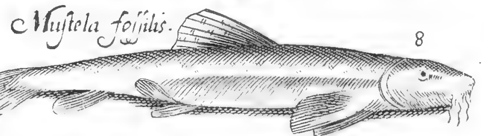

Antacaeus Stellatus. Gestirnter Steer oder hausen.

Mustela fluviatilis. flus. Trÿsche 6

Mustela fossilis. 8

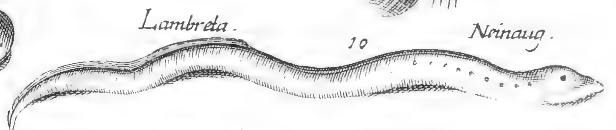

Mustela. alia. 9 Trÿsche

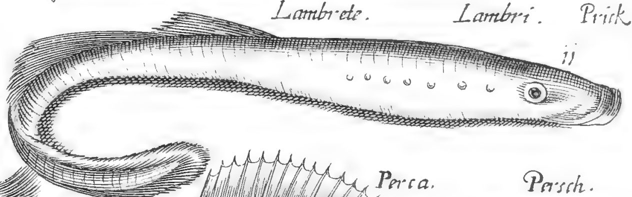

Mustela Barbata. 7

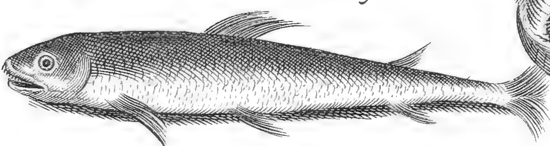
Lambreta. 10 Neinaug.

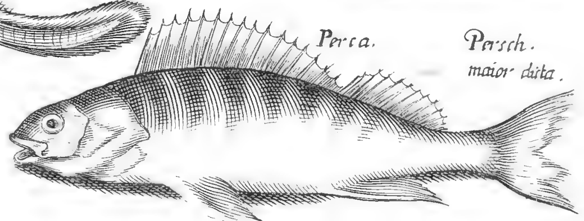
Lambrete. Lambri. Prick 11

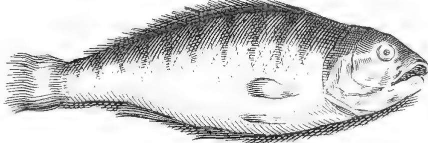
Salmerinus. Salmling.

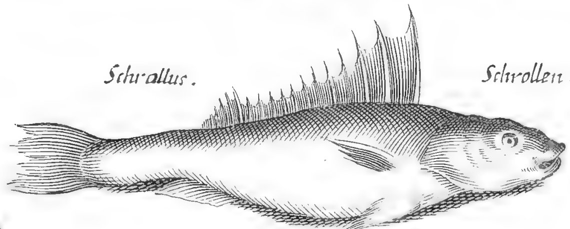
Perca. Persch. maior dicta.

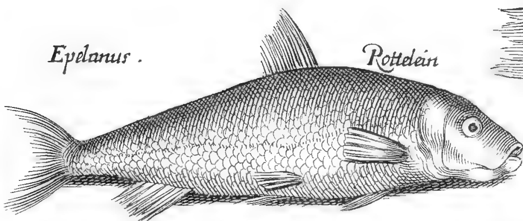
Perca. Persch.

Schrallus. Schrollen.

Epelanus. Pottelein

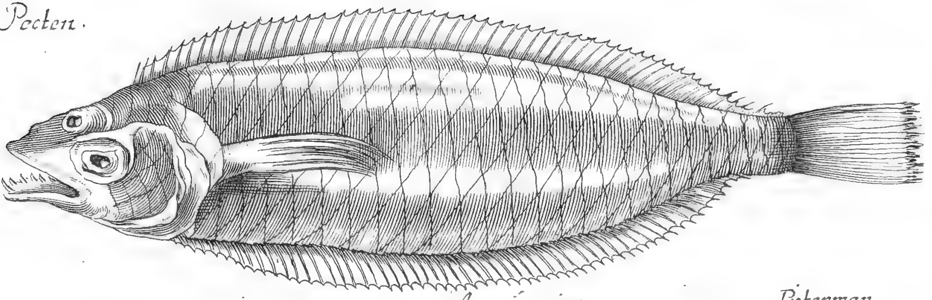
Stichling. Pungitius Stichling.

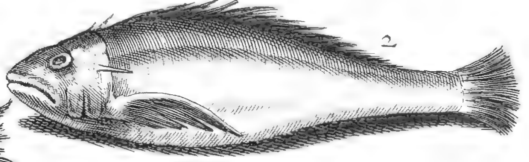
Tabella XXVII.

Pecten.

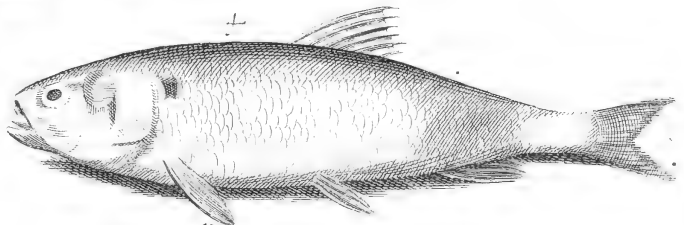
Alosa. Elft.

Araneus minor. Pieterman.

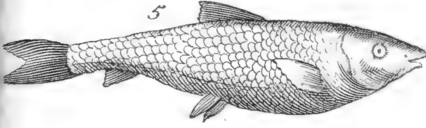

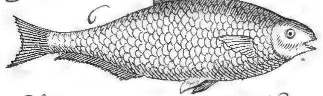
Alosa seu Clupea.

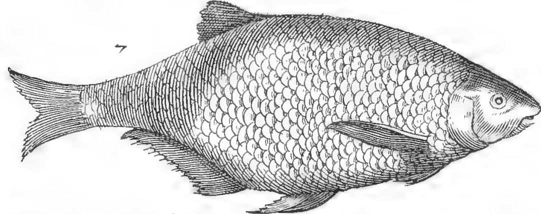
Phoxinus Squamosus Maior.

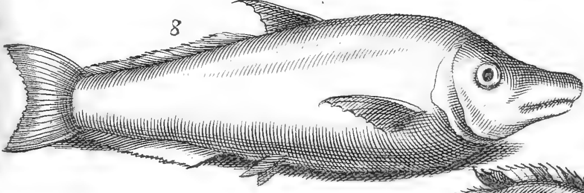
Phoxinus Squam. minor.

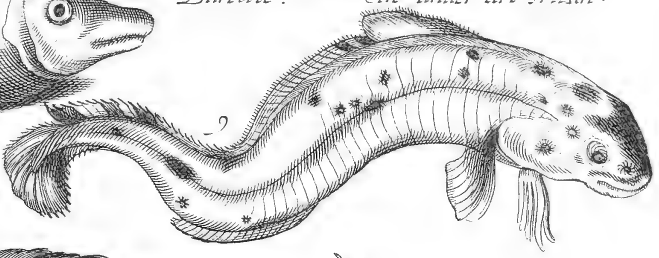
Blicca Ballerus. Blieck.

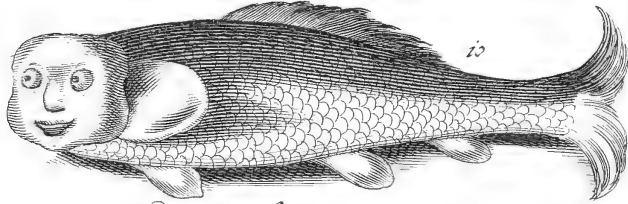
Glanis. ein art Welsen.

Barbota. Ein ander art Trüsch.

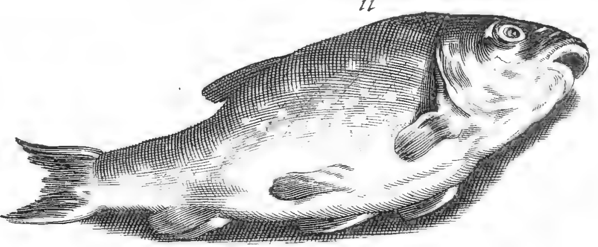

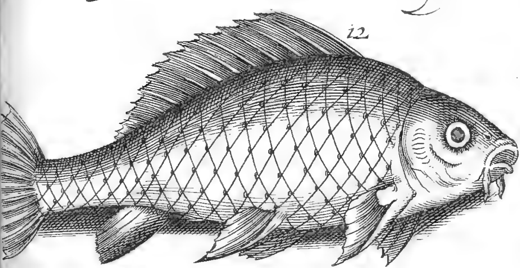
Cyprinus monstrosus.

Cyprinus. karpf.

Cyprinus Alius. ein and art Karpf.

mas suas tota æstate retinet: Caro Sturionis callum habet, & mirifice palatum oblectat. Attili contra, fluxa est, & mollis, & palato parum iucunda. Existimant piscatores πρωτομήν, id est, partem priorem Attili, ad posteriorem vix eam habere proportionē, quam quatuor ad unum. Tota n. vis huius piscis sita est in *capite*, & parte capiti attigua. Quæ observatio etsi ad Sturionē etiam, aliosq; pisces pertineat, authore Aristotele & Plinio: cuius verba sunt, videlicet capita piscibus portione corporum maxima, fortassis ut mergantur, tamen in Attilo nescio quomodo præter cæteros luculenta est atq; admirabilis. Parvi sunt *oculi* Attilo, in tātā mole capitis. Sturio & Attilus habent os in parte prona, (supina dicere voluit) eo prope in loco, cui in cæteris perfectioribus animantibus, respondent, omoplatæ. *Os* utrique sine dentibus, sed Sturioni ferme orbiculatum. Attilo multo maius, & ad lineam obliquam incisum, quo aperto, vasto illo hiatu pisces devorat, quos respirando κατὰ διασολὴν (ita piscatores putant) contraxit. *Loca* pisculenta maximè frequentat, hyberno precipue tempore vorticosas voragines, ad quas pisces frigoris impatientes, temporis gratia se recipiūt. Rostrum Sturioni resimū ac latiusculum, ad imaginē fere Delphini & Oxyrinchi; Attili planum, & paulominus quam in mucronem desinens, Attilo tergi color albicans & lanosus. Sturioni vergit in glaucum. Hæc itaq; Cœlius. De eius cum clupæa inimicitia ita Plinius. Minimus hunc piscis, appellatus Clupea, venam quandam eius in faucibus mira cupidine appetens, morsu exanimat.

CAPUT II.

De Antacæo Borysthenis Rondeletij, & Stellari.

Tab. XXVIII. 5. Tab. XXV. 5. ANtacæi pisces dicuntur prægrādes, inquit Rondeletius, & vastæ magnitudinis in Mæotide & Borysthene; quos aliquando in ostiis in glacie concretos effodi author est Strabo. (Nec alios, ut coniicio. Solinus intelligit, inquiens: Apud Nuros nascitur Borysthenes flumen, in quo pisces egregij saporis, & quibus ossa nulla sunt, nec aliud quam Cartilaginis tenerrimæ. Nec dubito, quin Plinius de his loquatur his verbis: Et in Danubio Mario extrahitur porculo marino similis. Et in Borysthene memoratur præcipua magnitudo nullis ossibus spinisque intersitis.) Ex his salsamenta fiebant, præsertim ex maxillis & ijs quæ circa palatum sunt partibus, quod eę partes aliis suavitate præstarent. Ex his igitur unus est, quem hic proponimus rostro oblongo, acuto, *oris* vasto & rotundo hiatu in supina parte Bellonius similem figuram exhibet Attili nomine, nisi quod unicam ei tantum in dorso pinnam appinxerit. Ingentis, (inquit) est magnitudinis: Cætera Sturionem tā internis quā externis partibus refert, hoc dempto, quod pro eminentioribus ac callosis illis elatis tuberculis, quibus Sturio quinis carinis preditus est; hic stigmatis tantum lividis sessilibusq; maculis in cute minus aspera, ad latera sit distinctus: Præterea unicam tantum *pinnam* ab ano ad caudā gerit. Sturio autem duas habet. Cæterum *Os* Attilo prominet oblongū, fistulosum, sub longo etiam naso. Hactenus Bellonius, qui deinceps non nulla de hoc pisce scribit, quæ vero Attilo conveniunt. Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 26

Antacæus Stellaris in Danubio prope Straubingam captus, & depictus, ad Gesnerū missus est. Colorem ubique ferè cæruleum ostendebat, venter erat candidior ad roseum inclinans. Spinæ in dorso & stellæ pallidi coloris puncta etiam passim ex pallido albicantia, vel fusci Indici coloris. Cognatus huic est, qui Sick vel Tick vocatur, & in Danubio circa Pestam vel Budam capitur, mole corporis quæ ad XXV. libras accedat, cute varia undiquaque stellata, sed rōstro longiore & graciliore quam vel in Husone, anserino fere simili. Aldrov. l. d. c. 3.

Caput III.

De Ichtyocolla.

Tab. XXIX. 16.
Plin. H. N. l.32.c.7.

ICthyocollæ meminit Plinius ex veteribus dum inquit. Ichtyocolla appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idemq; nomen glutini eius. Quidam piscem Iudaicum vocari scribunt, quod nomẽ Zygænæ apud Parisienses competit, alij Antacæum ab Herodoto, à Pomponio Magnum vocari dicunt, nonnulli Plinij Marionem appellant. Bellonius Tanais accolis *Barbotam* dici, quod quaternis veluti barbis ad labia sit cõmunitus, prodidit. Nec alium Dioscorides intellexit, cum gluten ventrem esse piscis cetacei, laudariq; candicans, ratione Ponticum scripsit. Tale enim & hodie ex ei⁹ intestino ex Põto mittitur. Est autem Piscis cetaceus figura oblonga ac prope tereti. Ossibus ac spinis caret, capite est crasso & lato, ore magno & in promptu posito: è superiore maxilla quatuor apophyses carnosæ, velut barbæ dependent, unde Barbotta dicitur. Oculos parvos habet pro corporis magnitudine. Bellonius ait hoc à Sturione atq; Attilo præcipuè differre, quod rostro careat, magnum oris rictum præ se ferat, sitque sublutea, dura, lævi ac glabra cute convestita carne. Bina ante oculorum canthum, parva atq; aperta foramina habet: pinnas in tergore duas (quas aliter Rondeletius, aliter Bellonius pingit) ad caudam erectas. Branchię veluti spineo tegmine communiuntur. Sturionis modo: Cauda quã huic magis bifurca; præcipua à cæteris piscibus nota discernitur, quod paulo supra spineum operimentum branchiarum, quodam ad eius latera impresso foramine pervius sit. *Folliculus*, sive vesica, ex qua glutinum fit à capite ad caudam, per spinæ longitudinem extenditur. *Carne* est secundum Rondeletium prædulci, & glutinosa admodum, ob id salituræ idonea, qua melior redditur & rubescens Salmonis modo, atque etiam durior, quam ob causam aliquãdiu macerãda, priusquam coquatur. Eam Tanais & Ponti accolæ Romã & Venetias transmittunt, illicque in foro piscatorio venditur. Ichtyocolla authore Plinio epinyctides tollit, Erugat cutem, extẽditq; in aqua decocta horis quatuor, denuo contusa, colluta & subacta ad liquorem usque mollis. Ita præparata in vase novo cõditur, & in usu quatuor drachmis eius, binæ sulphuris, & anchusæ totidẽ, octo spumæ argenteæ adduntur, aspersaq; aqua teruntur una. Sic illita facies, post quatuor horas abluitur. Idem alibi. Lethargicos (inquit) coagulum vituli adiuvat in vino polum oboli pondere: idẽ Ichtyocollæ. Valet ad conglutinandas omnis generis chartas, atq; instrumenta musica, reliquaque lignaria incrustamẽta, quæ tessellato, imbricato, & vermiculato opere fiunt.

Diosc. M. M. l.3.c. 102.

Bellon. de Piscib. l.2.

Caput IV.

De Glanide.

Tab. XXVII. 8.

PIscis, qui Aristoteli & Pausaniæ Glanis, Plinio sæpe Silurus aliquãdo Glanis, Glanus, & Glanius vocatur. Ab Æliano Siluro explicatur. Veteres sequuntur recentium plurimi, interq; hoc Gesnerus & Schonfeldius, nos quid sentirem⁹, superius diximus. Nomen à Glanide Italiæ & Cunæ fluvio accepit, si Stephanum sequimur, eiusdemq; vestigia apud Byzantinorum vulgus, qui hodieque Glangnũ teste Manardo, vocãt, quasi Glanum, retinet. Descriptionem quod attinet, sunt ipsi spinæ pro ossibus non Cartilagines. *Corpus* fuscum, nigris maculis plenum, squamæ nullæ, corium satis crassum, & lubricum. Caput grande, depressum. *Os* obtusum. Oculi parvi. Rictus amplus & ad capitis latitudinẽ patulus. Labia superiora gemino, inferiora unico ordine denticulorum confusaneorũ, introrsum reclinatorũ aspera, quibus prædã retinet. *Fauces* binis utrinq; ossiculis, limæ instar asperæ sunt. A labro inferiore dependent barbulæ quatuor, tenues, oblongæ, pallidæ, à superiore duæ, eiusdẽ coloris, duræ, longissimæ, prætenturarum instar, quas ante se modo exerit, modo cõponit. *Pinna* illi in dorso post cervicẽ unica est, parva, quatuor aut quinque fibris

Schonfeld. Ichtyol. p.69.

fibris elata, post branchias duæ: quarum prima, faucesque proximè spectans, aculeo constat osseo, duro, quo infestos sibi pisces arcet, &c.

Venter magnus est, deformis, & subalbidus, obscurè fuscis lituris cõspersus. *Cor* inter branchias utrinque quaternas situm est, à reliquo diaphragmate separatum, quod gula ampla perforat, à qua ventriculus dependet, & intestina, quæ unica revolutione in anum desinunt. Ventriculo incumbit *Epar*, ex rubro pallens, duobus lobis distinctum, cui vesicula fellis diluti aquei, adhæret. Dorso adjacet vesica simplex, peritonæum candidum est.

Ad multam magnitudinem excrescit: non solum enim ducentarum librarum, sed maior etiam capi solet. Gesnerus testimonio eruditi cuiusdam Ungari in Tibisco, qui Daciæ fluvius Danubio miscetur, aliquando captum fuisse scribit septem vel octo cubitorum, plaustrum occupantem: cum in fluvio annis sedecim sub culina Viri cuiusdam nobilis latuisse: hamo tandem inescatum esse, dum fæturam suam custodiret: ubi se captum sensit exsiliisse; secutos impetum eius piscatores ad milliaria duo, denique defatigatum cœpisse: barbas eum supra infraque os habere, rictum latum, caudam versus attenuari. *Dentes* habere instar pectinis illius quo laneę vestis depectuntur, à carduis denominati vulgo: squamis carere: in aquis cœnosis *versari*. Ipse vero Gesnerus dentes habere negat, sed labia limæ instar exasperari, atque ita prædam facilè retinere: retentam mandere & comminuere: ei opus non esse, sed faucibus & gula maximè patentibus integram vorare. Idem & in Viadro apud Silesios tantum esse scribit, ut captus, impositus currui, plerumque ultra currum emineat. Variat ab isto ille cuius Gesnerus Iconem sub Siluri tertii nomine ponit. Piscis, inquit, Similitudinem aliquam cum Mustelis fluviorum & lacuum habet. Oculi sunt parvi: barbulæ fuscæ, non longæ, è crassiusculis paulatim attenuantur; binæ superiore labro, ternæ inferiore. Pinnæ ad branchias binæ, in dorso nullam ostendit pictura, sed tantum carunculam quandam mucronatã eminentem, qualis & in Mustela palustri maiore, eodem fere loco visitur. In ventre vero una & continua longissima pinna ad caudam usque albicat, maculis distincta fuscis. Corpus à capite retrorsum subinde attenuatur, finis latiusculus & obliquus est, & quid mireris nullam caudæ pinnam habent. Os magnum & latum. Capitis colore cæruleo subviridis; reliquum corpus viridi & flavo colore mixto pingitur, sed maculas etiam diversi coloris habet. Huius generis duos in suo stagno civis quidam aluit, qui cum ante annos triginta sex, (verba sunt Stuibii ad Gesnerum) ad Hundsfelden in Rheno cum aliis piscibus illis quos Argentinæ vocant Rufelken, simul nassa capti essent, vix digiti longitudine, & Argentinã in forum advecti, à cive quodã raritatis gratia empti, in piscinam coniecti sunt, in qua alter ab eo tempore usque adeo excrevit, ut jam sex cum dimidio pedes meos (hominis mediocris proceritatem aut amplius) longitudine contineat. Caput qua crassissimum est, filo complexus, duorum pedum & dimidii fere circumferentiam deprehendi. Alter huic per omnia similis, sed longitudine longe est inferior. Maior ille piscibus quibusvis, excepto carpione sive vivis sive mortuis, *vescitur*. Hyeme nihil quicquam gustare unquam visus est. *Cornua* quæ supra & infra os habet, quotannis decidunt, & rursus nova succrescunt, sicuti cervis.

Reperiebatur in pluribus fluminibus tempore Æliani; temporibus Plinii præcipuè in Mœno, nisi Rhenum velis legere. In Aeno grassatum quem quidam Mœno & Rheno substituunt prope Visbium, quod ad eius amnis ostia conditum Aventinus prodit, tanquam loco magis cænoso, verisimile est. In Cydno Ciciliæ fluvio procreatos sed minutos, quod eius confluens nitidus & frigidus a- *Ælian. H. A. l. 12. c. 29.*

 pud

pud Ælianum habetur. Pyramus, Sarus, Orontes plurimos producunt, quia limosi; nec pauciores in Ptolomæorum fluvio, Apamiẽsi ſtagno. In Bubaſto Ægyptia cicures alũtur plurimi. Strabo, & Athenæus, dũ Siluros in Nilo eſſe ſcribunt, Glanides intelligunt, nõ Sturiones. Nam qui è mari fluvios ſubeunt, præter Delphinum Mugilẽ & Aloſam, nullus alius Nilum intrat propter Crocodilos. Plinius dũ maris peculiarem facit Gladinẽ, fallitur. Expreſsè Schonfeldius. Fluviatile hoc animal eſt, nec unquã aquam ſalſam ingreditur: ubi circa Hãburgũ capitur, ſtatim Albis ex aquis pluviis aut nivalibus exæſtuantis metus eſt, quas ut paſſim ex locis montoſis, ſtagnis ſeu lacubus collectas, fugiens, Silurus cedit, & partes Albis ſpacioſiores ſequitur. Reperitur & in Iſtro, Tibiſco, Viſtula. In Helveti. ſtagnis pauciſſimę capiuntur in Bernenſibus Neocomenſi & Moretano aliquando. *Veſcitur* carnibus; nec minoribus duntaxat piſciculis ventrẽ implet, ſed & in maiores, imò homines & equos graſſatur. Captũ in Pannonia fama receptũ, in cuius viſceribus humana manus ornata annulis reperta ſit. Puerum in Danubio ad Poſoniam natantẽ ab hoc piſce devoratum, & in capti viſceribus fragmenta eiuſdẽ reperta, à fide dignis Pannonibus proditũ eſt. In eius, quem ſub culina viri cuiuſdã Nobilis latuiſſe ſupra diximus ventre, caput humanum cum dextera manu & tribus annulis aureis inventum eſt. Ariſtoteles dentibus dũtaxat valere, & ἀγκιςροφάγον eſſe ſcripſit. Cauda cõcuſſa, piſces præſertim minores ori admovet. Caniculæ exortu ſideratur, & alias fulgure ſopitur. De *Coitu* & partu apud Ariſtotelẽ legimus. Cohærentes fœtus edere, ſicut & ranas. Maiores profundis aquis parere, quippe nonnullos etiam ubi ſenum pedum altitudo ſit: minores, locis brevioribus ferè ad radices ſalicis, aut alterius arboris cuiuſpiã, juxtaq; arundines, atq; etiam muſcũ. Tardiſſimum eis ex ovis incrementũ: atque idcircò aſſidet mas, quadragenos, quinquagenosq; dies, ne devoretur fœtus ab occurrentibus piſcibus. Eodem quoq; die, aut etiã poſt, capiunt ova incrementum, quæ contigerit ſemen. Glanii ad erui magnitudinem. Quantum ad *Vſum* in cibis, Salvianus durã carnem habere ſcribit. In Germania & Polonia pinguis eſt, & boni ſaporis: laudaturq; in cibo tum recens, tum ſale conditus. Circa feſtum Iohannis optimus eſt, trium librarũ inprimis. Obſonatores venã candidam, quam per ſpinam dorſi tenuiſſimo tectam involucro, tranſire, Benedictus Martinus ſcribit, tanquam venenatam eximunt.

Plin. H.N. l.32.c.11.

Ariſt. H. A. l.9. c. 37.

Ariſtot. H. A.l.8.c.20.

Ariſtot. H. A.l.6.c.14.

CAPVT V.

De Barbota Gallorum.

Tab. XXVII. 9.

Bellon. de Aquatil.l.1.

A Glani, licet maximo piſce, non malè de hoc parvo dicetur, ob corporis barbæq; ſimilitudinẽ. Galli vulgo Barbotam vocant, non à barbis (inquit Bellonius) aut arunco, ſed ex hoc, q Galli barborare, cœnum & lutum roſtro, anſerum modo commovere dicunt. Ipſe Clariam fluviatilem vocat, ſed cum Lota Lugdunenſiũ de quo ſuo loco; implicat. Anguillæ, aut Congri modo glabram *cutem* habet, atq; idem caput. Cirro recto breviq; & ſimplici in maxilla inferiori barbatur. Continuã in tergo pinnam gerit mollem, ad caudam (quę illi rotunda eſt) deſinentẽ. In nonnullis duas pinnas, ut in Icone quam à Bellonio miſſam ex Rondeletio exhibemus; in tergo videas: quarum exigua eſt, quæ capiti magis eſt vicina, ſed & inter anum & caudam rurſus aliam pinnam gerit: unam præterea utrimque in lateribus circa Branchias, quas utrimq; quaternas habet: duas vero ſub vẽtre capiti multum propinquas. Cęterum duos in inferiori maxilla habet denticulorum ordines admodũ parvos: atq, in ſuperiori maxilla totidem, ut nihil quam aſperitas in eis ſentiatur: nam alios etiam in fornice palati gerit. Tergus & latera fulvum vel ſublividum colorem habet: *venter* autem albicat. Semipedalem non excedit longitudinem. *Hepar* lobum oblongũ ad ſiniſtrum latus demittit, ſub quo

eſt

est *Stomachus*. In pyloro apophyses, seu cęcos viginti quinque connumerare potes: *lienem* quoq; videas, neq; dextro neq; sinistro, sed in medio spina stomacho inhærentem. *Anus* eius propinquior est capiti, quam caudæ. *Intestina* pluribus quam tribus inflexionibus non circumducuntur. *Ova* in bicorni vulva fert utrinq; permulta. Huc ferè Bellonius. Vita & moribus cum Lota Lugdunensium convenit. *Hepar* magnum habet ac delicatum; Carnem quam Lota glutinosiorem: mucore & cœno vescitur, in eoque delitescit.

CAPUT VI.

De Mustella fluviatili & lacustri.

TAB. XXVIII. 6.7.8.9. *Aldrov.de Piscib.l.5. c.7. Cardan. Variet.Rer l.17.37.*

QVam nos Mustellam vocamus, illã Iovius inter Larii pisces Trissium Latine dixit. Mediolanẽses Bottam vocãt, seu quod utri similis sit, ut Cardanus scribit; seu quod capite ranas referat. Insubr. alii Botetrissias dixere. Specie fluviatiles è Lacustribus apud suos differre Gesnerus asserit; Esse enim minores, colore nigricare, carne albiore, solidioreq; in cibo lautiores; duabus per dorsum piñis, quãobrem separatim etiam describit. Cæterum corpus ait esse utrisque lubricum sine squamis (licet quibusdã, inquit, squamulæ minimæ radendo appareant) flexuosum, quod caudam versus attenuatur veluti in tæniam. Coloris varietas maculosa, pinna ab ano ad caudam ferè, oblonga. Binæ omnibus ad branchias, & binæ aliæ eodem circulo inter caput & ventrẽ: pupilla *oculorum* alba, pars ambiens nigra. Branchiæ quaternæ simplices. *Caput* magnum, latum, & veluti compressum. In cerebro lapilli. Os grande resciſſum. Barbulæ circa os infra supraque; numero & magnitudine differentes in diversis generibus. *Dẽtes* nulli, sed veluti in lima exasperatũ os. Voracitas, piscium quos devorare possunt. *Caro* mollis & dulcis. *Iecur* magnum. In delitiis *Vesica* (aut folliculus) nulla, *intestinum* parum anfractuosum, fere simplex. Stomachus: ab eo ventriculus, & in circuitu multæ appendices. Iã vero *Botarissiam fluviatilem fœminam* (eam intelligit quã nigricantem modo dixi.) Ianuario mense diligenter contemplatus his verbis (ex quibus tamen etiã nonnulla aliis huius generis speciebus conveniũt,) descripsit. Piscis est forma & flexibus serpentẽ ferme referens: Capite lato, caudam valde versus attenuatur. *Brachiæ* ei quaternæ. *Pinna* ad latera brachiarum utrimque una nigricat: & aliæ duæ paulo inferius in pectore parvæ albicãt à podice exorta una oblonga, paulo citra caudam desinit; itẽ in dorso oblongior alia, ultra mediũ dorsum continua tradit: & alia ante ea minor caput versus, quã pictor in Icone per in curiã nõ expressit. Pinnæ omnes molles sunt & sine spinis. Carũcula sub mento pili instar prominet. *Cauda* non bifurca, sed circularis, nusquam omnino divisa, sed ubiq, sibi instar membranæ cõtinua: Colore vario, è fusco & nigro dorsum tenerum albicat: latera juxta dorsum minimis punctis nigris in colore subalbido distincta sunt. *Os* aperitur hiatu rotundo, totus piscis sine *squamis* & viscosus est. Maxillæ minimis *denticulis* serratæ. Color subalbidus (linea subalba nimirum) à capite incipiens obliq; per latera caudã versus procedit. Nam cauda in colore nigricante variat. Membranea vero caudæ extremitas partim nigricat partim subflava est. *Lapillos* duos in capite gerit, albissimos & bene duros, figura & magnitudine granorum oryzæ. *Lacustris* modò in Trissia in Griffio lacu capta ab eodẽ considerata huiusmodi erat. Longa dodrantes, duos cum palmo: filum ambiens Ventrem triũ palmorum. *Denticuli* minimi, frequentes, ut serpentiũ. Superior pars oris duos ordines dentium habet, unum scil. interius in medio, cui nullus respondet infra. Sunt & in intimo oris recessu, duo denticulorũ ordines seu in maculis duabus. Brãchię quaternę. *Squamulæ*, rotundæ minimæ, quæ dũ pellis cultro raditur, apparent, in parvis generibus v. tum fluviatili, tum Lacustri luteo minore nullo prorsus, per *cutim*

passim ceu foramina, ceu puncta cava rotunda, conspiciuntur; quæ si quis caput versus validè radat, albissima videntur: sin iterũ caudam versus, rursus obscurẽtur. In *ventre* meatos duo; unus excrementi, alter genituræ: qui compressus lacteo succo manabat. Et rursus alias *alia ex lacu* huiusmodi: subflava, punctis nigris, barbula à mento demissa, albicans. Ante initium pinnarum in *dorso* carnosa particula, mollis, teres, intusq; cava, prominet. Inde mox sequitur pinna brevis, longitudine pollicis: deinde una continua, octo vel novem digitos longa, ab ea nudum pinnis dorsum est, per tres fere digitos: cum sequuntur aliæ duæ parvæ, triangulares fere, inter quas digiti propemodum spatium intercedit: ex quibus infima & ultima, minor & caudæ coniuncta est. *Fel* subviride: vesicula eius tum jecori tum intestinis affixa. In ventriculo pisces duo integri erant, uterque digitos septem longus, tres latus: nec aliud quicquam. Pondus totius, unciæ quinquaginta. Coctæ pellis subviridi & deformi colore erat, caro albissima, bona, satis solida. *Iecur* album, non ut in minoribus subruffum, grande, suavissimum. In *alia Trissia parva, fluviatili*, forte digitos decem longa, pinnæ dorsi inquit, sic sunt. Primum, caruncula illi brevis non est, sed pinnula digito brevior: & minimo spacio intercedente, alia duos digitos longa: deinde post spatium duorum digitorum, alia paulo brevior, media, & mox cauda. Rursus ab hac differt alia, paulò longior, (ut semel animadverti: non enim simpliciter hæc accipi debent, quod ad magnitudines & colores) cui minus erat flavi in corpore, plus nigri, & eius splendidioris. Primum enim pinna illi brevis est, deinde una longa continua usque ad initium caudæ: Ergo magna Trissia lacustris; præter carunculam illam, pinnas in dorso quaternas habet, ex minoribus, nigricans binas; luteola verò maior ternas, minor binas: si modo species duæ sint luteolæ: quod accuratius considerandum est: Minoribus lacuum Trissiis pinnæ in dorso binæ, adeo propinquæ invicem sunt, ut unica putentur: Colore fusco, non pulchro. Differẽtia à pinnis certior: nam colores multas ob causas variare possunt. In Rheno supra Acronium lacum aliquando ad tres libras sedecim unciarum accedunt. Constantiæ tanta capta, ut drachmis duabus cum dimidia venderetur. Captæ & Pragæ aliquando, pulcherrimæ, coloribus distinctæ, flavo, croceo, candido, roseo, atro, oculorum pupilla nigra, parte ambiẽte cerulea. Nigriores circa ripas fieri, magis in profundo flavas, quibusdam placuit. *Carnivoræ* sunt, nec ullus piscis pro sua magnitudine maiores pisces devorat. Profunda petunt, adeò, ut Albertus scribat, in lacu circa Cõstantiam ad trecentos passus sub aqua hamis extrahi: sæpe cum ranis extrahuntur; quæ quia illis ore adhærent, tanquam exsugendi cibi gratia, ideo ore cum ranis aquaticis coire, quidam prodiderunt. *Parere* incipiũt Decembri, alicubi & Ianuario. Solæ piscium senectute *obcæcantur*. Maximè commendantur *in cibis*, illæ inprimis, quæ in puris rapidisq; fluviis degunt, quod candidiorem ac solidiorẽ carnem habeant. In jecinoribus tanta saporis gratia est, ut apud Thuringos olim comitis cuiusdam Bichlingorum matronã, omnes, dicant, principatus sui reditus in eorum delicias consumsisse. Laudãtur hæc præcipuè ante Natalem Dominicũ: circa partum improbantur, quod hoc tempore nonnullis in aquis grandinosa fiãt. *Ova* aiunt semper valde noxia esse, quibusdam in locis, ut circa Neocomensem lacum Sabaudiæ. Caupones aliqui excisis jecinoribus, pisces vivos aquæ reddunt, consuto prius vulnere. *Ventriculũ* huius piscis cum suis appendicibus miras habere vires tradit Encelius. Inveteratum enim, ut fit (inquit) in Saxonia à matronis, trahere mirifice secundas hærentes aut relictas in partu, in potu datum: & magni momenti esse ad omnia vitia matricis. In Suevia passim in Cauponis & diversoriis parietibus hẹrentes hi vẽtriculi

triculi circa Zetarum fornaces visuntur, ab edentibus illuc reiecti, ut exsiccati serventur, & cum potione aliqua hausti à colios cruciatibus liberent. Colligi aiunt & oleum ex hepate ad solem vel ad fornacis calorem suspenso, intra vas vitreum: clarum id & flavum esse, adversus oculorum suffusiones utile, item nubeculas & maculas, quæ ab angulis oculorum nasci incipiunt.

N. Mustelæ marinæ iconem vide Tab. 46.

CAPUT VII.

De Piscibus Fossilibus.

TAB. XXVIII. 8. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 9.*

PIsciumFossilium & Veteres & moderni meminere. Ex illis ita de eorum natura & ortu Theophrastus. Pisces alicubi fossiles sunt, ut circa Heracleam & alibi in Ponto. Nascuntur autem circa fluvios, & aquosa loca, quæ cum siccantur (certis temporibus) paulatim, pisces subinde humorem sectando terram subeunt: qua demum siccata, remanent in ea, veluti vivi sepulti, vel ut animantia quædam in suis latibulis hyeme condita durant, sine sensu ferè & motu torpida. Quod si loca illa priusquam denuò aqua accedat, fodiantur, pisces illi moventur. Sic & in Ponto contingit pisces glacie & gelu occupari, neque sentire, aut moveri prius, quàm in ollas coquendi injiciantur. Præ cæteris autem Gobio hoc accidere videtur. Ferè autem fossiles pisces fiunt, eo quod ab inundatione fluviorum, in locis quæ resiccantur, vel ova, vel alia principia gignendis idonea piscibus relinquuntur. Nonnulla enim non ex ovis oriuntur, ut Anguilla & Centriscus. Et hoc in Heraclea, circa Lycum fluvium contingit. Principia autem hæc in terra relicta, perficiuntur, durantque. Neque absurdum est hos pisces durare.

Multa enim huiusmodi animantium exiguo egent nutrimento, sicuti serpentes quoque & quæ latibulis se abdunt. Primum scilicet ipsa ova humore è terra manante, deinde eodem nati ex ovis pisces nutriuntur. Ad magnitudinem tamen aliquam eos excrescere neque verisimile est, neque fertur, cum & loci angustia & alimenti penuria impediant. Cæterum durare in aere hi pisces non æquè valent, ac illi qui ab aquis ad pastum egrediuntur; qui scilicet exigua refrigeratione, & quæ ab aëre eis præstari possit, indigent; nam vel ipsa branchiarum angustia indicat, non multa refrigeratione eis opus esse; quamobrem & Anguilla tum in aëre multum temporis vivit, tum in aquis turbidis illico suffocatur. Et similiter fossiles pisces à terra eos ambiente, quantum satis est, refrigerantur. Sed quod circa fossiles in Paphlagonia pisces contingit, peculiarem & abditam rationem habet. Illic enim profunde admodum multos & bonos pisces effodi aiunt: cum neque inundare aquam animum iis in locis neque aliter colligi animadvertatur, unde semina & principia generationis relinqui dicimus. Reliquum est ut sua sponte nascantur, idque continuò. Neque enim coire inter se possunt. Aut igitur hoc fieri existimandum est ratione loci, qui humidus sit, & omnino ferax huiusmodi piscium propter certam humidi calidique commoderationem. Oriuntur autem & alii quandoque quidam pisces spontè; aut humores quosdam alicunde manare cogitandum est, qui generationis principia secum adferant: quæ mox locus idoneus & recipiat & alat. Præterea hoc inquirendum de utrisque, tum illis qui in aere vivunt, tum fossilibus, utrum in aquam immissi vivere valeant, aut in proprio duntaxat loco, qui eis naturalis sit, sicuti sua & marinis & fluviatilibus aqua. Nam ex his quoque non nisi pauci mutationem sustinent. Nam qui in aquis resiccatis terram subeunt, & qui glacie gelati detinentur, iis familiarem esse humorem magis quam aliis (è fossilium genere) constat. Ergo piscium

alii simplicis naturæ videre debent, alii amphibii secundum Democritum, ut & aliæ quædam animantes. Vtuntur enim aere quædam (ex aquaticis) ut prædictū est. Theophrastum sequitur Plinius, dum inquit: Circa Heracleam & Cromnam (aliàs additur, & Lycum amnem: probè nimirum, mox enim sequitur) eodemque Lyco amne, & multifariam in Ponto unum genus esse Theophrastus prodit, quod extremas fluminum aquas sectetur, cavernasque faciat sibi in terra, atque in his vivat, etiam reciprocis amnibus siccato littore, effodi ergo: motu demum corporum vivere eos approbant. Circa Heracleam eandem eodemq; Lyco amne decedente, ovis relictis in limo, generari pisces, qui ad pabula petenda palpitent, exiguis branchiis, quod fieri non indigo humoris, propter quod & Anguillas diutius vivere exemptas aquis. Ova autem in sicco maturari, ut testudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piscium maximi Gobiones, non nisi patinarum calore vitalem motum fatentes. In his quidem, tametsi mirabilis, est tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos, altis scrobibus, in his locis, ubi nullæ restagnant aquæ, miraturque & ipse gigni sine coitu. Humoris quidem vim aliquam inesse, quam (qualem &) puteis arbitratur, cum in nonnullis reperiantur pisces. Quicquid est, hoc certe minus admirabile talparum facit vita subterranei animalis, nisi forte vermium terrenorum & piscibus natura est. *Neotericis* est piscis fossilis ille, quem Germani *Beisher*, alii Peisher, quidam Meerputten vocant. *Duorum* sunt Agricolæ *generum*. *Maiores* nempe, & *minores*. Sonum omnes edunt acutum. E fluminibus, quæ currunt in locis paludosis egressi, per riparum venas longius, & interdum in proximi oppidi cellas, neque subterraneas penetrant. Quidam Eruditi *Mustellam fossilem* vocant, eamque ita descripsit Fabricius. Longitudine est palmi crassitudine digiti, quanquam multò maiores etiam reperiuntur. (Agricola palmos quatuor longos maioris esse scripsit.) Dorsum coloris cinerei: cum punctis multis, maculisque transversis, partim nigris, partim cæruleis. In lateribus linea utrinque nigra & alba. Venter flavus cum maculis albis; & punctis rubris ac nigris, ita parvis ac si acu factæ essent. Ab ore carneæ particulæ eminent, quos nando extendunt, extra aquam contrahunt. In Misena trans Albim duobus locis, quod scio fodiuntur. Ad Polnitium amnem; prope Orlrantem: & ad Dobram rivum prope Hanam oppidum dum. Item in pratis ad Rederam fluvium copiosè effodiuntur, si flumen inundet. Ex terræ cavernis etiam ingrediuntur lacus & paludes: Cum aquæ extra ripas excrescunt, è terra prodeunt: aquis autem residentibus, in pratis campis relinquuntur, & ubi greges sunt, relicti vorantur à suibus. Sordes amant, & in cloacas, quæ alia purgari ratione nequeunt, iniecti, omnia consumunt. Cum in rivis paludibusque capiuntur recentes, solent à tenuioribus etiam mensis adhiberi. Serviunt imprimis fraudi agyrtarum, qui eos alunt, & vitris inclusos multitudini ostentant pro serpentibus, quia forma à parvo serpente non multum figura differunt. Sunt qui eos spirare putent. Ubi enim plures huius generis pisces simul sunt, spuma supra eos effertur. Vitro inclusi ore angusto, *crescunt*, & suo quodam succo vivunt usque ad semestre.

CAPUT VIII.

De Lampetra Fluviatili, & Vario, seu Phoxino lævi.

QVam nos *Lāpetram fluviatilem* dicimus, in Tholossanis Chatillou, à titillatione, quod cum manu tenetur, TAB. XXVIII. 10. 11. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 9.*

tur, quasi titillationis sensu variis fluxibus videatur contorquere se & elabi; Germanis Neunaug seu ἐννεόφθαλμος dicitur. Marinis, inquit Rondeletius partibus internis & externis & colore similes, sola magnitudine differunt: quædam enim magnitudine: aliæ vermibus terrestribus crassioribus assimilantur. Caro est tenax, *spina* nulla; pro spina dorsi, unus continuus nervus cavus, quo *humor* albus continetur, simplex, absq; ullis nervorum costarumve ramulis. Intestina tenuissima. *Ventriculus* vix apparet: nec mirum cum solo suctu vivat. Foramen in capite supra, sicut Lampetræ maiores, habet. In fluviis & rivulis in quibus capiuntur, nasci vel inde liquet, quod nullis marinis Lampetris ibi aditus patere possit, cum neque illi in mare confluant, neque mare cum iis ulla parte sit coniunctũ. Capiuntur sæpius reti cum Variis sive Phoxinis pisciculis. Vescuntur luto & aqua, iisdem Locis degunt quibus vermes: Autumno in brunam usque in Albi capiuntur, torrentur recentes in craticula, aceto condiuntur, & vasis ligneis exceptæ, in varia loca distrahuntur. Vernis quadragesimo jeiuniis gratum delicatulis obsonium. Salitæ item leviter, fumo indurantur. Carne sunt satis molli & glutinosa, quod quantulumcumque est vitii, conditum & coctum facilè beneficio corrigitur, nisi aquæ in qua vixerunt vitio, plus solito virosæ fuerint.

Tab. XXVIII. I. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 10.* VARIVM seu PHOXINVM lævem, Romani *Morellam* quod nigris punctis & tenuissimis lituris sugilletur, Insubres Sanguinerol à rubore, dicunt: Rondeletius à Græcis quibusdã ἐρυθρόφθαλμον vocari scribit. Germ. Elritz. Diversis toto corpore coloribus depingi hunc pisciculum ex diversis inprimis nomenclaturis ostendi potest. Dorsum (inquit Rondeletius) aurei splendoris est, venter argentei, *latera* purpurascunt, Cauda in pinnam auream & latiusculam deficit. *Cute* lævi integitur, punctis notata, nigris nempe. Pinnę laterum multum ad ventrem tradunt: quarum radices, quæ corpus pertingunt, rubro sunt colore perfusæ, inde sanguinaria dictus. Nigricat quoq; in tergoribus per intervalla. Linea quæ latera utrimque secat arcuata est. Digiti longitudinem seu palmum, nunquã excedunt. Circa lacuum & fluviorum oras aquis stagnantibus capiuntur reticulis. Bellonius *ovis* semper prægnãtes esse asserit, ideoque Aristoteles Phoxinum esse autumat. Gesnerus vero sexu distingui dum ait, coire invicem etiam insinuat; quin, quod si (inquit) Phoxini, minimi isti pisciculi sint; nil mirum si propter parvitatem mediocres etiam ex eis nuper nati videantur. Verum nec ipse Aristoteles simpliciter nuper natos, sed verbis ὡς εἰπεῖν, id est, prope dixerim, additis, gravidos capi tradit. Verisimile est autem tantillos pisciculos, sicut & mures inter quadrupedes, brevi tempore perfici & generare posse. Carne est molli & satis suavi: sed non nisi evisceratus coquendus est.

CAPVT IX.

De Salmerone, seu Salmerino.

Tab. XXVIII. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 11.* TRidentini, piscem sibi peculiarẽ, *Salmerinum* vel nomine ab Salmone detorto, quo cum carnis rubedine convenit, vel quasi Salmonem lacustrem, nuncupant. Aldrovandus à Cardinale Madrucio acceptum ita descripsit. Corporis forma pinnarum, numero ac situ cum Truttis ac Salmonibus fere convenit: Cæterum squamis caret; etsi squamosum esse profiteatur Salvianus: Capite est rotundiusculo, retuso rostro. *Oculorum* pupillam nigram aureus, qui in mortuo postea fuit ruberrimus, circulus ambit: ac quam maxime splendens. Ante eos foramina duo, auditus vel olfactus instrumenta, rotunda, manifesta. Oris maxilla inferior nonnihil recurva, Unco sursum vergente: estque tota ea mandibula alba. Lingua eiusdem coloris, item palatum.

Totum os insigniter dentatum. Piscis ipse rotundus potius, quam latus est. Pinnæ sunt numero septem, omnes sine aculeis: quinque supino binæ prono corpore, juxta branchias duæ, totidem in medio ventre, quinta à postrema à Podice, longæ omnes ac latæ. Quæ ad branchias sunt, triplici colore præditæ. Ubi enim longiores sunt, hoc est, in ipso exortu, albicant, mox totæ rubent, exceptis nervis, qui nigricant, reliquæ tres sicuti in exortu magis quam illæ albent, ita quoq; rubedo in his intensior est, nigredine vero plane carent. Priores quatuordecim nervis constant, subsequentes novem, novissimæ decem: quæ vero in medio fere dorso cõspicitur, duodecim nervos habet, altera non longe à cauda, iis caret, mollis & cutacea, ut in Truttaceo genere: malèque ceu nervosa à Salviano expressa est: utraque dorso concolor, id est, nigricans. *Cauda* Lunata est, eiusdem coloris, non rubra, ut ille ait. Podex in imo ventre juxta exortum posterioris pinnæ. A branchiis ad caudam linea exilis, recta ad caudam usque fertur asperiuscula. Latera nonnihil albicant, & nunc rotundis, nunc oblongis, iisdemque nunc maiusculis, nunc exiguis maculis subfulvi coloris consperguntur. Totus venter coloris fermè crocei, aut vulgaris minii. *Vterum* habet admodum procerum atque latissimum, utpote qui totam corporis capacitatem occupat, ovis refertus eiusdem fere magnitudinis, fulvis auroque resplendentibus, margaritas aureas diceres. Intestina alba, pluribus circumvolutionibus intorta. *Iecur* breve, latum, unico duntaxat lobo constans, flavescens. Vesicam fellis invenire non licuit. *Lien* maiusculus ex atro rubens. *Vertriculus* longus & carnosus. Caro, ut in Salmone, rubra. Longitudo totius piscis à capitis initio ad caudæ extremũ, Spithamas binas explet. *Locum* si attendas, in lacubus Tridentinorum montium capi innuit. Salvianus in frigidissimis & saxosis fluminibus nasci prodidit. *Vescitur* pisciculis, & in horum defectu, recrementis. Quin singuli capiuntur, ideo solitarios esse concludimus. *Coit* in fine Novembris & Decembris. Piscis est, si quis alius delicatissimus. Caro ei tenera quidem, & quæ brevi tempore putrescit, sed minimè viscida, satisque friabilis.

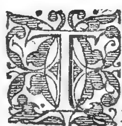

TITVLVS III.

De Piscibus, qui præter fluvios alias quoq; dulces aquas incolunt.

CAPVT I.

De Perca Maiore.

TAntum de Piscib. Fluviatilibus, tam squamosis quam levibus sufficiat, sequuntur illi qui præter fluvios alias quoque aquas dulces incolunt: *Perca* nempe *Maior*, *Perca fluviatilis minor*, *Scrollus*, *Pungitius Alberti*, *Alburnus Ausonii*, *Epelanus fluviatilis*. *Lucius*, *Cyprinus latus*, *Ballerus*, *Tinca*, & *Lota Gallorum*. TAB. XXIII. 13. 14. TAB. XXIV. 9.

PERCÆ MAIORI, quæ Germanis Baers & Bersich, corporis figura lata & compressa est: *rostro* prominenti non aliter quam marina, verum non adeo acuto: Ore etiam ut illa mediocri, imò pro corporis ratione parvo. Dentibus caret, sed labia habet denticulis horridula, ut Bellonius testatur. Squamis tegitur parvis ac aridis, quæ difficillime à corpore avelluntur, maximèq; ancillis fastidio esse solent. Color ei varius, vẽter nempe; Corpus reliquũ fere cineraceum; nigricãtibus quibusdã ac latis maculis à dorso descendentibus (non aliter ac in marina) latera depingentibus. Pinnæ ac cauda rubescunt. In *fœmina* v. nihil, vel parum saltẽ. *Pinnæ* in tergore duæ, quarũ quę capiti proxima, maior est & aculeata, posterior minor sine aculeis: totidẽ ad Brãchias quos Rondeletius altiores esse putat, *Aldrov. l. 5. c. 33.* *Bellon. Aq. l. 1.*

quam

quam in reliquis fluviatilibus: totidẽ item in ventre: quæ vero ab excrementorum est orificio, aculeo crenato vallatur. Brãchias habet utrimque quaternas easque duplices, id quod Aristoteles quoque vidit. *Cauda* bifurcatim dividitur. Ad maiorem *magnitudinem* excrescit, quam marina: nam & trilibris aliquando capi solet inquit Salvianus: in Lario lacu ad pedalem etiam teste Iovio magnitudinem. In Suerinensi vero lacu ulnam id est cubitum æquare Gesnerus intellexit. Ventriculum habet mediocrem; intestina pauca & tenuia, *hepar* subpallidum: à cuius maiori lobo vesica pẽdet, in qua fel est tenue & aqueum: *Lien* subrubet. *Lapillos* habet in cerebro. Plinius eam mari & fluviis communem facit, sed perperam. In dulci enim aqua vivere & usu, & Aristotelis Ausoniique testimonio, qui eum cum Cyprino, Glanide & aliis nominat, constat. Ælianus in Danubio capi scribit. Rhenus eo caret, forte quod altiores aquas amet. Præcipua in Verbano lacu & Pado flumine producitur, prodente Platina. Fama est Larij lacus Percas fuisse advectitios & inquilinas, tralatis scilicet è lacu Eupyli, qui Lambrũ emittit amnem, seminibus. In omnibus *jecur* grandine affectum est, nec quoquam alio vitio laborant. *Devorant* alios pisces tum proprij generis sobolem. *Pariunt* circa littora & frutices ut Aristoteles prodidit, in Helvetiis lacubus verno tempore in profundo, Aprili & Majo mensibus, ut Gesnerus. Partus tempore facile capiuntur in Sleia, & frequenter, hinc à littoribus ad pastum excurrunt, vaganturque locis spaciosioribus. Circa Iohannis festum rursus capitur, dum littora ex profundo repetit. Lucio læso opitulari, fabulosum puto; nec ille huic parceret, nisi propter pinnas cogeretur. Gesnerus narrat, piscatores in Lemanno lacu observasse, Percas hyeme emittere per os *Vesiculam* quandam rubram ex ore pendentẽ; quæ vel invitas, inquit, supernatare cogit: coniectant autem id ab eis fieri præ iracundia, quod in retia inciderint: hoc enim tum maximè pati, cũ retia trahunt piscatores: sed mirum esse quod hyeme tantum id ipsis accidat. De ipsarum *Salubritate* diversæ sunt Authorum opiniones. Rondeletius dotibus illis quibus marina instructa est carere, scribit. Gesnerus Rhenanas, & quæ in fluviis & lacubus maioribus purioribus versantur probat: quæ in minoribus minusque puris aquis degunt, non item. In Gallia summam alendis febricitantibus dignitatem obtinent, si Iovio credimus; In Italia quæ in Lario lacu laudatissimi, eadem ad pedalem magnitudinẽ crescunt, & maturescentibus præsertim uvis, ab ipso pingui & præteneris interaneis cõmendantur. In Germania quovis anni tẽpore, April. & Mart. mensem si excipias, laudantur. Ausonius in pretio habitam fuisse testatur alibi inerti gustu prodidit. Minimas quas *Hornas* cognominãt, coqui peritiores vino calido immersas elixant. Maiusculæ propter spinas & aculeos pinnarum dorsi, vescentibus molestæ sunt: in minimis propter teneritudinem nõ curantur. Parvulæ etiã, butyro frigi solent, frequentius q̃ ulli alii pisces. Circa Verbanum lacum Percas modice apertas, verubus ligneis transversas inserunt & assant: semissas butyro illinũt. Ibidem omne genus pisciculorum ad solem inveterant, maxime vero Perculas. Vulnus aculeis pinnarum dorsi inflictum, non facile sanatur.

Aristot. H. A. l. 6. c. 14.

CAPUT II.

De Perca Fluviatili minore.

PErca *fluviatilis minor*, quibusdam *Cernua*, & *Acerina* medici Plinij, Straboni *Porcus Niloticus*, quia porcũ continente spinarum serie admodũ setarum mentitur, Trago *Aurata fluviatilis*, quod extra aquam educta ac suo humore detersa, aureo fulgore in Cæruleum abeunte insignis fit; Caio Anglo *Aspredo*; Pictorio *Aspretilis* dicitur. Piscis est toto corpore asper, pinnis spinosus.

TAB. XXIV. 8. *Aldrov. l. 5. c. 34.*

Percæ forma & magnitudine, colore per summa fuscus, per ima cum pallore flavus; duplici per maxillas

ſemi circulorum ordine notatus: oculo ex dimidio ſuperiori fuſcus, ex inferiori ſubaureus, pupilla niger. Linea per dorſi longitudinem porrecta, & veluti filo trãſverſo corpori affixa ſingularis: notis per caudam atq; pinnas nigris maculoſus: quæ, *pinnæ*, cum ira ſubeſt, inhorteſcunt: cum animo conquieſcunt, reſident. Bellonius ſcribit nullum alium *Channam* exanimem melius exprimere: mortuum n. hiare & oris rictum apertum tenere. Idem ait, recens *captum* hilari quadam ac ſubvirenti opacitate ceu pavonis torqueus, refulgere: imo vero extra aquam eductum, ac ſuo humore deterſum, aureo fulgore in cæruleum abeunte inſignem eſſet. Percam plurimum æmulari, niſi trãſverſis lineamentis (quæ Percæ inſunt) careret: oreque magis eſſet recurto. Hoc potiſſimum ſigno dignoſci, qui ſpineum branchiarum tegumentũ, crenatum ut in Lupo & ſua rima luxatum habet. Ubi autem linea quæ piſcium latera ſecat, ad branchias incipit, ibi aculeum caudam ſpectantẽ ut in Dracone marino videri. Sed & hoc à Perca diſſidere, quod perca duas in tergore pinnas habeat. Cernua (ſic vocat) unicam tantum, nulliſque dentibus, ſed neq; lingua manifeſta præditam eſſe, *ſquamaſq;* habere quadrangulas, robuſtas, crenulis tenuibus in gyrum inciſis, quæ piſcem Scabrum admodum efficiant. Radiis denique ſolaribus obiectam, *maculis nigris* per dorſum diſtingui percipi: at totam ſub ventre candicare. Cæterum non advertit Bellonius extremis branchiis, id eſt, branchiarum margini alterum paulo inferius aculeum adiũctum eſſe, quod obſervavit Geſnerus, qui tamen neutrum in duabus quas dedit, iconibus expreſſit. Sunt n. inquit, perexiles: ut in mediis etiam branchiis denticulatæ aliquot ſpinnulæ crenatim (ut ita dicam) apparentes, ſi de proximo intueatis: ſuperius minores & frequentiores: inferius maiores, paucæ & maioribus intervallis. Sunt autem illæ, inquit, digeſtæ in margine portionis cuiuſdam branchiarum, quæ à parte ſubiecta deduci & elevari poteſt. Eſt & ſupra branchias ſpinea pars obliqua, utrinque verſus occipitium ſe colligens tantillis ſerrata denticulis, ut tactui magis quam viſui pateant. Item alia pars ſupina triangularis ſuperinnata, à branchiarũ ſciſſura, ſtatim ſupra pinnas ibidem, retrorſum ſpectat, & in breviſſimum ſed acutũ ſpiculum deſinit. Idem Geſnerus ſquamas rotundas eſſe negat, ſed rotũdas eſſe fere ut in aliis piſcibus ait. Pinnam etiam dorſi unam eſſe oblõgam & continuam, ut Bellon. dixit, & Cajus in communicata icone probe repræſentavit: differre tamen partibus: nam anteriorem aculeis conſtare quatuordecim, quorum primi duo breviores propius iũcti ſint, medij longiores, longitudine paulatim ad ultimum uſque decreſcente: partem poſteriorem, molliorem eſſe, fibris non aculeis diſtinctam, breviorem, & ab anteriore intervallo quodam inchoato diſcerni. Iam v. tres eſſe pinnas in ſupina parte, unam poſt anum, & binas ſummo ventre quæ nigris lituris, ut cæteræ omnes non diſtinguuntur. Feruntamare *torrentia*. In Hollandia copioſe in ſtagnantibus aquis capiuntur. Rarus eſt in Tameſi, plurimum in Ranello, quod Oxonium preter fluit. Cum *natat* Gobij & Bottæ more univerſas pinnas movet, ſi Cardano credendum. In vivaria coniectus, piſces alios exurere, quod ipſis aculeis moleſtus ſit dicitur. Hyeme latet, in quadrageſima commendatur. *Lapilli* quos in cerebro gerit, adverſus renum lapillos & pleuritin commendantur.

Bellon. Aquat. l. 1.

CAPUT III.

De Scrollo, & Pungitio Alberti.

SCROLLUS Danubianus piſcis eſt. Color in Icone, quam Raphaeli Seilero acceptam Geſnerus refert, dorſo fuſcus eſt, lateribus ſubviridis, plurimis punctis fuſcis intervenietibus:

TAB. XXVIII. 15. 16. *Aldrov. l. 5. c. 35. & 36.*

bus: quales etiam in pinna dorsi (cuius aculei albicant) conspiciuntur: venter candidus est. Initium pinnarum ad Branchias rubet, &c. Raro longior fit, quam figura ostendit. Quoquomodo paratus, in cibo optimus est.

PUNGITIUM Alberti, Rōdeletius *aculeatum* vocat. Author de rerum natura *Spinochiam*. Pisciculus est, inquit Albertus, minimus, qui lanceolas (aculeos) binas habet in radicibus pinnarum ventris. *Mas* sub gutture rubet, *fœmina* rubore caret. *Squamas* non habent. Piscatores hoc genus piscium sponte *generari* ajunt, & ex ipsis alios omnes, hac observatione inducti, quod in lacunis novis primo statim anno inveniantur, & postea sequentibus annis pisces alij diversi, quanquam nulli fuerint immissi.

CAPUT IV.

De Alburno Ausonij & Epelano fluviatili.

Tab. XXIX. 13. *Bellon. Aq. l.1. Aldrov. l.5. c.37. & 38.*

ALBURNI meminit in sua Mosella privatim Ausonius. Bellonius circa Vercellas in amne Lagogna Ticinum influenti, *Scavardinum* à piscatoribus appellari scribit, Germani Weißfischlin / & Rotaugen / id est, ἐρυθρόφθαλμον dicunt. Piscis est & fluviatilis & lacustris, Alphyis albis similis, oculis magnis, rubescentibus, dorso virescente, ventre candido. Bellon. lineam utrinq; esse ait arcuatā, quæ eius latera dividat. Sed Rondel. duabus distingui profitetur, altera à brāchiis ad caudam ducta, medium corpus dirimi: alteram minus evidentē à radice pinnæ branchiarum orta deficere, priusquam ad caudam perducta sit. *Nare* est parum resina. Pinnas easdem habet quas Gobio. Capite est parvo: corpore latiusculo, sed depresso, vixque ad duorum digitorum latitudinem extenditur. *Felle* caret. Argenteis tegitur *squamis* ac tenuibus. Carne est molli & parum pingui. *Vorax* est piscis, quam ob causam facile homo capitur; unde Ausonius prædā puerilibus hamis, recte dixit. Observavi Alburni duas alias species, quarum prior tergore fere ad castaneæ colorem vergit: altera ad cœruleum. Vtriusq; pinnæ & cauda etiam ad castaneum vergunt. Cætera argenteo colore resplendent:

EPELANUM fluviatilem Bellonius Sequanicum cognominat, à Galliæ fluvio, ubi abundat, additq; sic vocari quasi excellanum à præstantia, qua cæteros sui generis pisciculos excedit. Ferrarienses *Borbolum* vocant, Alburno simillimum atq; hoc tantum ab eo dissidentem, quod ruffas radices pinnarum Gardonis & Veronis modo habet, ac lineam quæ latera ejus secat, versus caudam admodū inflexam & velut arcuatam. Quinq; digitorum longitudinem, pollicis latitudinem interdū exuperat. Pisciculus est *odoratus*, de bonitate & principatu cum aliis omnibus contendens. Rothomagenses *Ovellam* eo argumēto nominant, quod semper ovis prægnans sit. Epelanū si suas *Squamas* habentem conspicias, prę nimia albedinis tersitudine tibi refulgere videbitur. Squamis autem exutus *tergus* ostendit variis coloribus emicans, in iridis aut arcus cœlestis morem. Marino crassior est & brevior. Tab. XXVIII. 17.

CAPUT V.

De Lucio.

Tab. XXIX. 1. *Aldrov. l. 5. de Piscib. c.39.*

LVcius vel ἀπὸ τοῦ λύκου à lupo, vel à lucendo dictus est. Nulla ejus apud veteres Gręcos mentio, & ostendit egregie contra Philelphum Salvianus Oxyrinchus Niloticus quod Bellonius vult dici posset, nisi Plutarchus eundem marinum, tanquam è mari Nilum intraret faceret. Esocem Plinii, quem in Rheno magnitudine excellere putat, haud difficulter cōcedi potest, & videtur abinde Belgicum Snock originem suam traxisse. Apud Anglos & Gallos diversa, pro diversitate ætatum sortitur nomina. Corporis figurā oblonga est, eademque ideo oblōgior videtur, quoniam piscis latera modice dilatantur.

Dor-

Dorsum latum est, & fere quadratum, perpetuoque æquale, donec ad postremas pinnas ventum sit: & cum reliquis fere *Squamosis* piscibus dorsũ ipsum magis aut saltem æque atque venter extuberare solent: huic uni venter, quam dorsum magis extuberat, potissimũ ubi pinguior sit factus, quod tamen aliquando ichthyopolarum impostura etiam fieri Romæ observavit Rõdeletius, piscium quorundam ventres infarcire tradens vilibus herbis, atque ita ceu pinguiores carius vendere. Caput habet macrũ, osseumque ac quadratum. Ossium seu *spinarum* in capite formas diversas reperiri ajunt: unam vulgo cruci comparant, aliam lanceæ, tres alias clavis seu paxilis, passionis Dominicæ instrumentis. Author obscurus de natura rerum scribit Lucium in cerebro lapidem crystallo similẽ gerere, sed hunc cum ævum in longum duxerit. Gesnerus vero testatur sese in capite Lucij etiam parvi, lapillos geminos candidos reperisse. Rostrũ habet longum & rictum maximum, Anserino rostro comparat Rondeletius. *Maxilla* inferior superiore longior est, & cochlearis modo excavata. *Dentes* in eo plurimi, haudque uno modo dispositi, ut & Albertus ait, diversarum acierum; nam in maxillæ inferioris anteriore parte dẽtes parvi sunt, in os recurvi: in superiore maxilla nulli sunt, qui cum ea latior sit, dentes extra os prominentes & inferioribus non occurrentes inutiles forent. Horum igitur loco natura (inquit Rondeletius) duos dentium ordines palato infixit. *Oculi* coloris auri sunt æmuli, ante quos duo foramina in unicam cavitatem coeuntia: *Corpus* squamis tegitur parvis tenuibusve adeo, ut ijs carere videatur, & cũ ijs coquatur, & inter edẽdum, si parvus sit piscis, negligantur: sin major, duriores & evidẽtiores abiiciantur. Venter albicat, dorsum vero ex subflavo nigrescit, à quo lineæ plurimæ latæ, non recte, sed multipliciter inflexæ, obliquæ potius quam trãsversæ, in aliquibus magis, in aliquibus v. minus & flavæ & conspicuæ deducuntur, totumque piscem pulcherrime pingunt. Pinnis natat quatuor, duo sunt ad branchiarum ima: qui pinnarum situs est fluviatilib. piscibus communis, ut facilius in aqua suspendantur & efferantur: contra altius sitæ sunt eædem pinnæ in marinis, q̃a dulcis aqua tenuior est, & liq̃dior, marina crassior & spissior: ob id hæc põdus magis sustinet, illa min⁹: Inferiore vẽtris loco duæ aliæ sũt magnæ & validæ. In dorso nulla est, sed non procul à cauda duæ sunt, vna superior est nigris maculis notata. Cauda brevis, in duas pinnas desinit similiter pictas. *Linea* medium corpus dirimẽs vix cernitur, quia ex minutis punctis constat. *Ventriculum* ita gutturi continuatum habere Albertus scribit, ut aliquando eum reijciat aviditate glutiendi piscem. Rondeletius permultas eius ait esse appendices, in quibus chylus cõfectus servetur, ne ob gulæ laxitatem facilè reijciatur: Vidi ego magnitudine insigni Lucium, qui alium, & ipsum insigniter grandem ventre contineret, & hic rursus murem aquaticum, ut latissimum habere ventrem necesse sit hoc genus piscium. *Intestina* tribus longis convolutionibus cõstant. *Hepar* ventriculum cõplectitur, in quo vesica est felle viridi distenta. Nullæ pulpis earum *spinulæ* intercursant, ut aliis fluviatilium plerisque. In lacubus & stagnis ubique ferè *reperitur*, obscuras verò ulva cænoque lacunas obsidet. In mari nunquam visitur, in ostiis Rhodani & stagnis marinis aliquãdo, sed tabidos capi Rondeletius author est, sed & in fluminibus nonnullis haberi Ausonius in Mosella sua prodidit, in Tiberi vix quotannis denos, Salvianus. Nec difficulter dignoscuntur. Arctiori enim sunt corpore, toti argentei, flavisq; illis lineis carent. Tam est *vorax*, ut non tantum in pisciculos alios, & ranas. Sed & in animalia quædã grassetur. Narravit mihi, inquit Rondeletius, quidam vir fide dignissimus, vidisse se mulæ, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius, à Lucio dentibus apprehensum, cujus

cuius de morſu cruciatam & territã inde fugiſſe, & crebra capitis quaſſatione Lucium in terram deieciſſe, quem ille palpitantem & in aquam redire conantem cepit, domumque tulit. Anſeris pullos duos in eiuſdem repertos ventre ſe vidiſſe, quidã Polonus teſtatur, idem & fulicam invẽtam, & pedem ancillæ in piſcina ab eodem ad morſum prodit. Tã avide piſces perſequitur, ut præ nimio celeritatis impetu, ſupra aquas elatus, in ſcaphas incidat quod me vidiſſe, cũ Anno M.DC.XXXI. in meo ex Anglia reditu, Landsberga noctu ſcapha veherer memini, A porculo ſeu minore perca abſtinere quidam credũt, alij apprehenſo capite devorare, ne ſi cauda arriperet, à ſquamis & ſpinis læderetur, opinantur. Albertus captum dentibus conterere, mortuum in ventrem propellere, vivum non devorari, prodidit. Summam ranæ cum Lucio antipathiam, eleganti Hiſtoria expreſſit Dubravius, quam vide. *Vitam* ei longiſſimam ex Lucio Friderici II. Imperatoris cognoſci poteſt, quem in ſtagno quodã vixiſſe CCLXVII. annis ex annuli ærei, quem cum ſtagno eum Imperator inderet, in branchiis ſub cute abdiderat, inſcriptione Græca colligitur, quæ talis eſt. Ἐιμὶ ἐκεῖνος ἰχθὺς ταύτῃ λίμνῃ παντόπρωτος ἐπιτεθεὶς διὰ τῦ κοσμητῦ Φεδερίκυ β. τὰς χεῖρας ἐν τῆς ἡμέρας τῦ ὀκτωβρίυ, id eſt, *Ego ſum ille piſcis huic ſtagno omnium primus impoſitus per mundi rectoris Friderici II. manus, die quinto Octob.* Fuit enim inventus iſte annulus in capto eo Lucio anno ſalutis M.CCCC.XCVII. ut teſtatur Conradus Celtis referente Geſnero in ſua Epiſtola nuncupatoria. De eiuſdem *vivacitate* ita Cardanus. Mirum eſt illud, quod à tot audivi viris, ut impudentius fuerit tot teſtibus mendaciũ non credere, quam veritatem adverſus eorũ authoritatem tueri: Lucium ſciſſo vẽtre oſtẽdẽdi lactis cauſa; inde conſuto atque inter Tincas in vivariis repoſito, ſanare humore earũ, dũ ſe illis Lucius vẽtre affricat. Martio Aprilique menſibus *ovis* turgent & pariunt, perguntque ad Iunium uſque. Alij è Tincarum ſemine generari credunt. Quidam & ſponte & ex alieno ſemine provenire, quod neque ſoli neque ſati procreentur in eis, opinantur. Ex ovo editos, à quibuſdã piſcibus intra Branchias foveri, Encelii nugæ ſunt. Quantum ad *Vſum in cibis* Iovius inter obſonia plebeja recenſet. Poggius etiam ex Cymino lacu, & quidem præpingui, nullam unquam ineſſe gratiam ſcripſit, niſi cum ſolus in maxima convivarum inedia prandiis apponitur. Thraſymenus lacus laudatiores profert. Braccianus, qui olim Sabatin⁹, inferiores. In Gallia tamen, Germania & alibi tanta putatur ſalubritatis, ut Adamus Lonicerus et puerperis concedat. Pinguiores tamẽ ſunt Iulio menſe & Octobri laudatiores, quibus Cyprini ſoboles: in piſcinis eſſe deteriores cũ ſemina ſpargunt. Ab Arnoldo inter duræ carnis piſces recenſetur, ſunt qui caudam & partem poſteriorem præferunt. Mediæ ætatis meo iudicio optimi ſunt. Ova piſcatoros circa Argentinam tanquam medicata abiiciunt. Geſnero ſunt æque ut Barbi noxia. Apud nos abſque periculo in uſu. *Vſum in Medicina* quod ſpectat, Mandibula in pulverem redacta in Calculo, urinæ difficultate, & pleuritide uſurpatur. Saliti oſſa pulverizata ſpodij vicem præſtant, & ulcera exſiccant.

Dubrav. de piſcinis p.33.

CAPUT VI.

De Cyprino.

CYprinus Oppiano κυπελανὸς dicitur. Nomen forte à Cypride, ut Geſnero placet, quod fœcũdiſſimus ſit, ſortitus eſt, ut λεπιδώτης apud Athenæum, vel à ſquamis ſeu latiſſimis & maximis, ut Rondeletio viſum, ſeu ita firmiter vallatis, ut lapidis ictus facile repellatur ut Bellonius credidit. *Carpam* Caſſiodorus vocat, Braſavolus ob magnitudinem *Reginam*, *Carpionem* alij. Craſſior eſt magis quã longior, nec ulli piſcium magis quam Tincæ ſimilis. Superius enim *labrum* rotundum eſt ac croceum, ex quo utrimque (Tincæ inſtar) gemina

TAB. XXVII. 11.12. TAB. XXIX. 2. 3.4.6. *Aldrov. l.5. c.40.* *Caßio. l.12. Epiſt. 4.*

barba pendet, lõgior una, mollis flavescens, in acutum deficiens; Μύςακας (inquit Rondeletius) possis appellare: brevior altera, & ideo minus evidens, nigricans. Capite est brevi pro corporis ratione, Tincis hac etiam parte similis. Ore medio, labris adiposis, carnosisque; *lingua* caret: sed eius loco palatum carnosum dedit natura saporum percipiendorum causa: quod evulsum, linguæ formâ adeo referre Salvianus & Rondeletius aiunt, ut non solum vulgus, sed etiam viri docti (Albertus linguam sapidissimam esu dixit, improprie itaque) linguam vocent, & linguam veram esse perfectè defendant. Imperfectam tamen piscibus esse linguam, & carnosum Cypriano palatum, non modo vetustati & Arist. visum, sed & experientia, quæ substantiam illam palato affixam inferiori parti nullo modo hærentem, nec ullo pacto solutam aut liberam testatur. Gesnerus tamen testatur sese linguam (ut vocant) separatam à palato, in parva etiam Carpa duos digitos latam vidisse, linguæ in quadrupedibus proprie dictæ figura: substantia quoque & gustu saporeve simili. Usum quoque eius & facultatem gustandi, similem esse, inquit, dixerim. Quare linguam appellare, nihil prohibere putat, quoniam ut lingua sit, vel dicatur, neque locus aut situs facit, cũ aliæ etiam partes situ diverso nomen idem retineant. *Dentibus* carere hoc genus piscis Rondeletius asserit, horumque vice os palati medio infixũ planum habere, læve, triangulare: ex adverso, in parte inferiore ossa duo incisa, in gulam recurva. Bellonius vero Cyprinum dentes quidem in ore non habere ait, sed tantum in ingressu faucium: & Gesnerus intra fauces eius dentes latere asserit, sed neque vel oculis diducto ore, neque tactui immisso digito apparere. Esse autem in maxillæ recurvæ medio dentes qui nos fere accumulatos, chæradum instar, situ & magnitudine inæquales tres maiusculos, duos exiguos præduros, cavos, superficie summa lata sive plena, obtusa, sed lineis quibusdam exasperata; unum tantum & candidiorem cæteris & superficie lævi in mucronem brevissimum fastigiata. Idem Gesnerus lapillum in capite habere tradit iuxta linguam, candidum, durum, ad minimi numismatis magnitudinem, interdum paulo maiorem. Habere & in medio capitis substantiam quandam maiusculam, crassum, cordis fere figura, duram sed tenacem & flexilem, dum recens est, sub dentibus mordentis, tanquam in acetabulo quodam repositam, similiter ut Leuciscus fluviatilis, quem Gardonum vocant Galli. De hac forte sensit, (inquit) Encelius, & improprie lapidis nomine appellavit, his verbis: In Carpæ faucibus reperitur gemma seu *lapis*, forma triangulari, magnitudine proportione piscis, coloris candidi extra, intus flavi, *Oculis* est mediis, ante quos sunt foramina. *Pinnis* natat latis. Duæ sitæ sunt ad branchias magnæ, in medio Ventre duæ: inter quas & caudam alia est unica: quæ serrato aculeo & valido innititur: inter hanc & præcedentes est excrementi meatus. Ex medio dorso unica erigitur, ad caudam ferè continua, robusto etiam incisoque aculeo fulta. Cauda lata est ex nigro rubescens, ut & postrema pinna. Ipse vero colore est flavescente, maxime cum senuit. Iunior enim colore magis est ad fuscem inclinante. *Branchias* utrinque quaternas, duplici ordine, novissima excepta habere Cyprinum testatur Aristoteles: Gesnerus vero quaternas in ea se reperisse tradit, sed omnes duplices. *Squamis* magnis, validisque tegi, ideoque Lepidotum Dorioni vocari. Eas etsi ἀργυρεῖς, id est, argenteas vocaverit Orpheus, docti haud necesse propterea esse putant, alias esse statuendum, cum de coloribus Poetæ sæpe loquãtur improprie, & epithetis aliquando abutantur; creditque Gesnerus commune hoc squamarum epitheton esse, quod ut facile credo, ita hic ἀργυρεῖς si quis splendentes vertat, eũ peccaturum non puto. Ipsæ autem ad aureum inclinant. Sunt qui hunc piscem

Aristot. H. A. l. 4. c. 8.

Bellon. Aquil. l. 1.

piscem pro sua magnitudine, plus sanguinis habere dicunt, quam cæteri pisces, ideoque minus frigidi temperamenti esse probabile videri. *Ventriculum* mediocrem habet; *Hepar* subrubrum, cui sub nigra *fellis vesica* hæret, & *intestina* admodum pinguia, *splenem* magnum. Crebro quinque & sex librarum pondere reperitur, aliquando etiam viginti: Iovio vero teste in Lario lacu ducentarum quoq;, Maximum enim aiunt, qui in eo nascuntur piscium. De *loco* non convenit inter authores. Plinius marinum facit, Oppianus littoralem. Aristoteles inter fluviatiles reposuit, Ælian. in Danubio quoque capi scripsit. Dorion inter fluviatiles & Lacustres collocat. In Lario lacu admirandæ magnitudinis capi, Iovius author est. Larius, inquit, lacus, ob longitudinē à Virgilio maximus nuncupatus, pisces longe omnium maximos gignit. Troctas (Trutas) centum aliquando librarum pondere, & Bulbaros ducētarum; Sed Bulbari illi ingentes videri potius liquidis ac perspicuis in undis quam capi retibus possunt, cū ea impotenti impetu plerumque dilacerent. Subeunt solstitij dieb. umbrosos specus in rupibus Licinianis, quæ sunt in adversa Larij ripa contra Insulam, Euripumq; illum gemmeū à Cœcilio Plinio celebratum. Eos industrius quidam sacerdos sagittis arcubalista emissis, cum in profundo quiescentes fuscinis atque tridentibus attingi nō possent, vulnerare conabatur, neque tamen sagittæ longo alligato funiculo, nisi aversi officiebant, cum illa squamarum serie thoracati earū ictus facile repellerēt. In lacubus Allobrogum maximi quoq; proveniunt. Alicubi in piscinis & vivariis includuntur, alicubi in paludes & stagna coniiciuntur, in quibus plurimum proficiunt. Ut vero scribit Albertus: Hic piscis in aliquibus aquis generat, & in aliquibus grassatur & crescit, sed optime valet in fundo argilloso, tritico primo seminato, & postea argilla desuper spersa, & postea aqua superfusa. De *partu* & quæ circa ipsum eveniunt, isthæc fere Aristoteles prodidit. Cyprini &c. vide Scaliger. Sponte etiam *nasci* & Rondeletius & experientia comprobant. Vidi inquit ille, in aquis, in cava loca & montibus septa receptis, & collectis sponte generatos Cyprinos, in q̄ loca nec rivus, nec stagnum, nec palus, nec lacus, nec fluvius ullus, nulla deniq; aqua præter cœlestē influxisset. Fœminam *lac* ore suscipere, inde futura ova concipere falsum est. Herbis, luto, muro, & aliis *vescitur*. Atheneus carnivorū dixit. Astu plurimū valere, & ut reti capiendus evadat, varia machinari Albertus atq; autor de natura rerum tradunt: primum n. circumeuntem, foramē quærere: hoc nō reperto transilire conati, vibrato in aerem corpore: aliquādo sub reti, suffodiēdo sc. in fundo, effugium quærere: alias herbam aliquam ore tenere, atque ita retinere sese, ne trahatur à reti: alias caput fundo ingerere, haud ignarum, rete, dum nisi caudam tangit, elidi. Refert Gesnerus se cognovisse ex homine fide digno, in Palatini regione Germaniæ, in loco cui nomen à Michaele & campo vel agro, in fossa circa arcem Carpam esse, quæ centesimū vitæ annum attigerit, unde longævū piscem esse coniicere possumus. *Carne* sunt in universum molliore, nec tamen ita insalubres, quod humiditas non sit viscosa, præsertim eorum, q̄ in rapidis & puris aquis nascuntur. Martio inprimis cōmendantur. Majo & Iunio, quod geniturā vel emittat vel recens emiserit, non item. Mas fœminæ præstat, maiusculus minori. Caput à ganeonibus expetitur, propter linguā forte, quæ si assetur, prædulcis est, & bene cum succo citri apparatur. Ex ovis Caviarium rubrum apparatur, quod Iudæis dicatum est. *Medicinam* si spectes, lingua vim augēdæ Veneris habet. Lapillus de capite, crudo pisce extractus, febricitantiū æstum sedat, & sanguinis è naribus fluxum cohibet.

CAPUT VII.

De Cyprinis Monstrosis.

TAB. XXVII. 10 *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 41.*

MIram hanc piscis speciem Lugduni in foro piscatorio vivam aliquando venditam, nullus fuit (inquit

quit Rondeletius) qui non demptis capite & Rostro Cyprinum esse iudicarit. Nam squamarum figura & Colore, pinnis earundem situ, cauda idē plane est cum Cyprino. Pinna dorsi initio aculeum incisum habet, ut in Cyprino. Eundem aculeum habet alia pinna quæ excrementorum meatum sequitur, quæ rubescit, item caudæ pars ei respondens. Tota cauda lata est, ut in Cyprino. Duas alias pinnas habet ad branchias, similiter duas in ventre. Caput habet non protensum ut Cyprinus, sed Delphini capiti simile, rostrum satis lōgum, sed obtusum, quale revera pictura repræsentat. Ex superiore rostri parte iuxta oris scissuram appendix carnosa utrimq; una dependet, ut in Cyprino, hac superior est alia brevis & vix apparēs, nisi propius inspicias utrimque ēt unica. Hæc Rondelet. *Similem huic monstroso Cyprino*, sed barbulis insignem, quas in suo Rondeletius non expressit, Gilbertum Cognatum Nozerenē ad se misisse testatur Gesnerus, in Nozerethano stagno repertū, anno salutis 1554. In Cognati vivario novem tātum diebus vixisse. Verum longe pulcherrimum fuisse nec specie colorib. ratum & admirandum Cyprinum illum, qui anno Domini 1546. Omburgi in Ditione Comitis Palatini, Marchionis Ioachimi Brandeburgensis captus & Augustā missus est ad Carolum V. Cæsarem in comitiis illic agentem, qui eum Sorori Mariæ donavit, coctum etiam colores retinuisse. Picturā eius sibi cōmunicasse Io. Thannmyllerum iuniorem chirurgum Augustanum peritissimum, in qua longitudo, inquit, apparet trium dodrantum: latitudo digitorum novem, quæ est in medio dorso ad ventrem medium. Pinnæ dorsi initiū partim aureo, partim rubro colore est, deinceps v. pulcherrimè cærulea: reliquis pinnis omnibus color aureolus, ut capiti ēt magna ex parte ac ventri, sed passim etiam rubedo intervenit, quæ barbulas quoq; quaternas tingit. Dorsum ex viridi cæruleum, latera superius viridia, inferius aurea, &c. In summa suavissimis floridissimisque coloribus vndequaq; adeo eleganter pictus atq; distinans est, ut vel cum rubri maris elegantissimis quibusdam, maximiq; variis piscibus certare posset. Narrat item captum esse aliquando apud suos Cyprinum hermaphroditum, in quo utriusque sexus notæ (hoc est & genituræ & ovorum vasa) comparuerunt. In piscinis vero contrarium quandoq; reperiri, nempe neutrius sexus Cyprinos, nec mares nec fœminas, & hos forte esse, quos sponte nasci Rondeletius author est. Idem Gesnerus hac quoq; forma Cyprinū alium captum esse testatur in Acronio sive Constantiense lacu, prope Retz, duos fere dodrantes longum in præsentia illustris & Generosi viri Comitis Wolff de Schamburg, anno salutis 1545. idibus Novemb. Picturā ad se misisse Archillem Pyrminium Gassarum medicum eo tēpore præstantissimum. Pronam partem nigro colore pictam fuisse, latera fusco, supinam luteo. Spectabilem in eo præcipue faciem, æmulam humanæ latitudine sua, nec non oculis, ore, naso buccis ac mento. Hæc scripserat, cū eundem piscem Raphael Seilerus juvenis Augustanus clarissimi medici Geryonis filius, cum omnimoda eruditione, tum iuris scientia & comitis Palatini dignitate nobilis, pictum ad eum dedit, cum descriptione huiusmodi. Piscem hunc omnino qualē depictum mitto, fuisse captum in flumine Austriæ (quod vocant die Eris) in ditione comitis Iulij de Hardegg prope urbem Retz anno 1545. mense Octobri, viri quidam eruditi & graves, mihi veluti testes oculati confirmaverunt. Faciem non aversam, prout reliqui, vel obtusam sed repressam, ob aliquo in planum aspectu tendente, cum temporibus utrimque latis, oculis binis, naribus, ore, mandibula, *omnia effigie humana* habuit. Pinnis, squammis, cauda, totoque corpore posteriore, ipsaq; adeo magnitudine atque colore Carpam præ se tulit. Rete captus est solus, & ob raritatem ac maxime quod sensibus etiam ignotus esset, diu conservatus, & veluti miraculum quoddam passim asportatus.

Cap.

Caput VIII.

De Cyprino Lato Rondeletii.

Tab. XXIX. 5. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 42.*

CYprinus latus Germanis *Bresem*, Italis *Scarda* seu Scardula dicitur. Bellonius *Abramidem* veterum nullo fundamento adiecto arbitratus est. Cyprino adiungitur, quia est squamis, corporis specie & vita similis. Piscis est maximus & latissimus, *capite* parvo ꝓ corporis magnitudine, dorso repando & cultellato, corpore cõpresso, *squamis* magnis tecto. Linea à branchiis ad caudã ducta curva est. Ad branchias pinnæ duæ sunt, in medio ventre duæ aliæ, ab excrementi meatu alia ad caudam continua. Huiusmodi pisces in lacubus maximis *nascuntur*. Vidit Rõdeletius in Arverniæ lacu quodã istiusmodi pisces, qui binum cubitorum, pedum totidẽ latitudinem æquarent. Nostro in foro copiosissimè prostant: minores Scardas, maiores propter dorsum insigniter repandũ Gobbos quasi gibbosos nuncupant, suntq; pedales plerumq; bipedales rarissimi. Scribit Gesnerus *vadum* amare argillosum, vel albicãti argillæ simile: ideoq; in lacu Tigurino nõ passim, sed superiore eius parte capi. Stagnantibus a. aquis præcipuè delectantur, illicque muco, luto, herbisq; *vescuntur*. Quare in iis tantũ capiuntur fluviis, qui tardius fluũt, turbidaq; sunt, & crassiore aqua, qualis est Araris: multi itẽ in Gallia Belgica: nec in his ad eandem unquã magnitudinem accrescunt, ad quã in lacubus & stagnis. Mirum ꝙ narrat idem Gesnerus, nimirum quẽdã in Polonia permultos horum piscium coniecisse in piscinam quæ mox superveniente hyeme tota congelata esset: & cum parendi convivii causa, remoto gelu pisces capere vellet, ne unum quidẽ invenire potuisse: sequẽti a. vere rursus omnes apparuisse. Ad hosce latos Cyprinos referri debet piscis huiusmodi è Polonia missus, ubi Kloszcz dicitur, totus ex subcæruleo ad violaceum vergens, exceptis pinnis & cauda quæ albicant. Pinna quæ ab ano est longiorem & in exortu latiorẽ quam pars est, à pictore puto, expressa est. Habentur à quibusdam in pretio in Arvernia imprimis; ubi in lacu quodam magni & pingues capiuntur. Nonnulli partem in eis mediam expetunt; alii plus molestiæ ob minutissimas spinas inter edendum quam voluptatis afferre arbitrantur.

Caput IX.

De Cyprino lato alio, & Ballero.

Tab. XXIX. 5. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 43.*

GEsnerus ex relatione Kentmani, *tria* huiusmodi piscis *genera* in Albi reperiri tradit. *Primi generis* pisces esse parvos, tenues, latos, colore sub aureo, cui circa dorsum fuscus admiscetur. Dupla eis ad latitudinem longitudo, caput parvum. Pinna dorsi & cauda fusci coloris sunt: reliquę verò quinq; pinnę, è fusco punicei. *Squamæ* ut in Cyprino. Genus hoc Miseni parvum cognominant, *kleinkarasz*, vel à colore *Giblichen*. Vivaces sunt admodum. E piscinis & stagnantibus aquis in Albim veniunt. Raro octo digitos longitudine excedunt. Vescuntur gramine & argilla, ut & reliqui huius generis pisces: quamobrem magis amant piscinas, quàm fluentes & lapidosas aquas, propter vadum herbosum & argillosum. Itaque rarius in Albi reperiuntur. In piscinis quidem multiplicari eos non patiuntur domini, impediunt enim incrementa & saginationes Cyprinorum, quos à pabulo depellunt. *Alterius verò generis karas*, aliquanto crassiores & longiores sunt. *Squamas* similiter ut prædicti vel ut Cyprini, è gilvo seu flavo nigricantes habent: vocantur autẽ Halbkarasz, id est dimidii Carasi, quoniã è Caraso & carpa veluti compositi videtur. Hi quoq; ut primi generis Carasi, & piscinis aut stagnantibus aquis Albim ingressi, pariunt in eo & crescunt. Vtrisque caro est subflava, & in cibo viscosa, quomodocunq; parata.

Quo diutius verò in Albi immorantur, eo sapidioris solidiorisque carnis evadunt. *Tertii demum generis* Carasi tenuiores & latiores sunt, quã dimidii nunc dicti, similes primis sed maiores & pulchri, cãdoris argentei, habentq; pinnas parte supina rubentes, superior vero pinna cũ cauda obscurius è fusco punicea est. Hi pisces in Albi nascuntur, non aliunde (ut prædicti) ingrediuntur. *Pariunt* primũ Iunio mense, secundò Ianuario, sicut & superiores, quibus temporibus etiam prҫcipuè capiuntur. Mediocriter augentur, ut sesquilibres aliquando aut bilibres capiantur. Assari solent & in pretio habentur. Fœminҫ ovis gravidæ, elixæ etiam in aqua ad juris ferè consumptionem, vel copioso butyro ad jus sub finem adiecto, non displicuerint. Est in Frisia orientali piscis, quem *karutz* appellant, Carpa multis partibus minor, tergo magis arcuato & gibboso. Sexies in anno parere unanimiter affirmant, qui ipsum in vivariis servant.

TAB. XXVII. 7. *Aldrovand. de Piscibus l.5.c.44.*

De BALLERO ita Aldrovandus. Aristoteles Ballerum inter fluviatiles & lacustres bis meminit. Ballerus, inquit, & Cyprinus & cæteri fere omnes, cum parturiunt, undis se intrudunt. Et alibi: Ballero & Tilloni lumbricus canis exortu innascitur, qui debilitat, cogitque ad summa stagni efferri, qua æstu intereunt. Hunc Rondeletius eum esse conjicit, qui à Lugdunensibus, & lacuum qui in Allobrogibus sunt, accolis Bordeliere nominatur, quod littora semper sectetur & quærat. *Bord* enim littus significat. Cæterum cur Ballerum faciat, nullum adducit argumentum, nisi quod vita & moribus à Cyprino, quo cum nominatur ab Aristotele, non differat. Vilis est piscis. Strymonis amnis accolæ vulgo *Plestyam* teste Bellonio vocant, in Macedonia ad Pischiacum lacum, ubi plurimus est, modo *Platanes*, modo *Plestyam*, modo *Platogniam*. Hollandi, apud quos cum ob copiam, tum quod per se insipidus sit, vilissimus habetur, *een Bleye*. Bramæ, inquit Rondeletius, tam similis est, ut parum cautis pro Bramis sæpè vendatur, sed ab iis magnitudine corporis & squamarum differt & pinnarum & caudæ colore. Est igitur Ballerus capite brevi, ore parvo, sine *dentibus*, sed horum loco ossa habet aspera: sine lingua, sed *palato* carnoso: Pinnas duas habet ad Branchias, duas alias in medio ventre, ab excrementi meatu unicam ad caudam usque in dorso aliam. Posteriores pinnæ cum cauda rubro colore perfusæ sunt, ut in Percis fluviatilibus videre est; quæ in dorso est, nigricat. Linea à branchiis ad caudam curva producta est. Branchias quaternas habet, os in medio palato, ex adverso sita sunt ossa duo loco inferiore, altera parte serrata, quibus contrario occursu cum palati osse herbæ atteruntur. Ventriculum parvum habet, intestina pinguedine oblita, hepar ex albo rubescens, in quo fel viride splenem rubrum. Multis spinis abundat, frequentes *squamas* habet, rotundas & tenues. Tergus eius nigricat, venter candicat. Oculorum pupillam Bellon. non ut in aliis nigram, sed veluti crystallinam esse asserit, iridem vero albissimam, ac tredecim squamarum ordines utrinque in lateribus habere. *Bell. de Aq. l.2.*

CAPUT X.

De Tinca.

TAB. XXIX. 7. *Aldrov. de Piscib. l.5. c.45.*

Tincam vulgatissimum ubiq; terrarum piscẽ, à solo inter veteres Ausonio memoratum, ab aliis quod nullo in pretio fuerit, neglectum, Iovius existimat. Bellonius Aristotelis φύλωνα, quẽ Gaza *Fullonem* vocat Dorionis apud Athenæum γναφεα, id est Fullonem dici, credit: metuo ne perperã. Non tantum n. Tincæ decocto, sed & aliorum glutinosorum pisciũ, Ichtyocollæ, Anguillæ, &c. maculæ eluuntur. Fullo quoq; Aristoteli marinus piscis est, Tincã inter fluviatiles & Lacustres reponimus. *Mænã* non esse, ꝙ Platinæ placet, vel ob ultimã hanc rationem, quia marinus est, certũ est. Quid si verò, inquit Aldrovandus, Romanam vocem esse dicamus, à qua

à qua sententia idem Iovius non videtur declinasse. Celebratur enim apud Ciceronẽ, quidam facetus orator Placentinus cognomine Tinca; fortassis, inquit, ab hoc pisce cognominatus, quemadmodum Florentiæ Laurentius Medices senior, uti erat perurbanus, cuidam celebris familiæ civi, se domi Tincã ingentem exquisita arte coctam falso jactanti, Tincæ cognomen, quod illi postea fuit æternum, indidit. Quemadmodum Merula ob similitudinẽ cum Tinca, item Callarias noster, Tinca marina vocari meruerunt, quid vetabit, si Tincam etiam Merulam palustrem dixerimus? Hoc sanè nomine usus est doctissimus Scaliger his verbis: Ausonius sui temporis secutus plebem, usitatis nominibus, pulcherrimũ poëma non est veritus inficere potius, quam aut ipse in ambiguo versari, aut jactare Authorem in obscuro: sic Alosam pro Clupea sive Thrissa, Tincam pro Merula fluviatili posuit. Habet quibus cum Cyprino similis est, habet item quibus cum plurimum ab eo discrepat. Corporis enim specie, pinnis earumq; situ, & palato carnoso cum eo convenit: squamis verò nõ item. Hæ Cyprino maiusculæ, Tincæ vero perquam exiguæ tenuesque & muco semper obductæ: adhæc Tinca juxta oculos circulum habet rubrum qui in Cyprino flavescit. Color omnibus haud idem, aliquæ enim subalbidæ sunt; plurimæ ex albo flavescentes, nonnullæ virides, quæ verò in maris degunt paludibus, ut in multis Hollandiæ locis, subnigræ sunt. Ausonius viridem dixit, cũ plerumq; flavescat potius. *Rostrum* habet breve ac retusum: os fere rotundum, ad vẽtrem inclinans, planè edentulum, at pro dentibus serrata ossa. Ex utroque oris latere, ubi inferius labrum superiori committitur, appendix pendet, ut in Cyprino, cutacea, rotunda, brevis, mollis, ac lubrica adeò, ut nunquam explicetur, conspicuave fiat, in digitis comprehensa extendatur. *Oculi* sunt magni & aurei. Pinnæ binæ sunt ad Branchias, totidem aliæ in ventre, à podice una, in dorso alia brevis sine aculeo. Cauda in latam pinnam desinit. Branchias habet quaternas duplices, lapillos in capite Auratæ & reliquorum marinorum more, binos exiguos. Stagnantes potius quam currentes aquas amat, ideoque in stagnis, lacubus ac paludibus quàm in fluminibus frequentior, & inter arundines ulvasque plerumque victitat, omnique anni tempore hisce in locis capitur. E rivis a. flumina maiora quandoque intrat, sed degunt maximè, ubi vadosa sunt, vadũque ipsum limosum. Gregalis est, putrescentis limi sordibus vescitur, carne nequaquam. De *amicitia* eius cum Lucio supra dictũ est, quibus si lubet, adde, q cum Lucius in ceteros tyrannidem exerceat, à Tinca quasi beneficii memor, prorsus abstinet. Cũ occiditur, diu supervivere fertur. *Vsum* in cibis quod spectat, insuavẽ habent carnem, quia impurum & damnatum alimentum: ideo commune est apud Italos mulierculas diverbium. *Nessuno mangia Tenca, che febre non sente*, & Ausonius vulgi solatia dixit. Diebus tamen canicularibus inprimis noxiæ putantur, quanquam Marsicana è Tucino lacu, qui nunc Celanus, quæ labio inferiore trito, quod saxoso eius loco volutentur, à vulgaribus distinguuntur, laudantur: nec non illæ, quas parvus lacus quarto decimo ab urbe lapide, apud Bacanam sylvam, profert. Hac teste Iovio, nobilis quidam propinalis lautitiæ studiosissimus, autumno captas, allio laridoque contritis, additisque odoratis oleribus & multo aromate, in teganis ad vaporem tepidioris furni felicissime percoxit. Laudatur deniq; Thrasymena Tinca, de qua idem Iovius: Cum in cœna Leonis X. Pontif. discumbentes, pelagios pisces vario judicio certatim atq; impensius laudarent, nobilis quidã Florentinus Tincis fortasse solum assetus, extollatis, inquit, convivæ, ut lubet marinos pisces: ego certè Trasymenam Tincam conditam leucophago, his vestris Triglis, Spigolis & Rhombis prætulero: quo suo insulso dicto lachrymas omnibus præ risu excussit.

Vete-

Veteres medici (inquit Medicus quidam apud Gesnerum) ad sopiendos capitis & artuum dolores, torpedines admovebant, quarum loco à mediterraneis Tincæ forsan usurpari potuerunt. Sunt qui non febrientium modo æstus Tincis pedibus subditis, seu alligatis vivis temperari, sed idẽ remedium adversus arquatum etiam morbum proficere putent. Iovius quoque scissas per dorsi longitudinẽ, pedum & manuum plantis applicatas, ardentis febris ardoribus plurimum adversari, quosdam tradit putare ex secta Iudæorum, qui quanquam sordidæ admodum, inquit, & ridentibus aliis talia experirentur, aliquando tamen ipsis æstuantibus exoptata blandimenta feliciter attulisse comperti sunt. Monet vero Rondeletius, ut id opportunè fiat, quod alioqui non modo nihil profuerit, sed contra maximè obfuerit. Frigiditate siquidem intro repellente ac magis constringente augeri incendium. Alii ictericorum jecori aut umbilico vivam imponunt. Ictericis aliqui Tincam viventem alligant umbilico, donec immoriatur, postridie rursus aliã alligant, idque etiam certo die repetunt. Tinca immortua intus ac foris veluti croco tincta redditur, & plerique hoc remedio restituũtur. De *felle* hoc ex libro Germanico manuscripto habet Gesnerus: Fel de Anguilla, Thymallo, Tinca & porcello lactante, misce ad aurium remedia. Hoc enim infuso, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, vermes aurium occides.

CAPVT XI.

De Lota Gallorum.

TAB. XXIX. 10. *Aldrovand. de Piscibus l.5.c.46.*

LUgdunenses, inquit Rondeletius piscem qui in Arari invenitur, *Lotam* vocant, qui à Gebennensibus *Motella* quasi Mustella nominatur. Si quis Mustellam lacustrem vel fluviatilem appellaverit, non ineptè mea quidem sententia fecerit, modo non eam accipiat, quæ ex mari fluvios petit, qualis est Mustella Ausonii, qui Mustellæ nomine Lampretam nostram describere videtur. Lota Piscis est fluviatilis & lacustris. Mustellæ marinæ vulgari, de qua alibi diximus, similis admodum, nisi esset corpore rotundiore & spissiore. Ex maxillæ inferioris extremo pilus unicus veluti ex mento barba propendet, nullus in superiore eminet, ut in marina. (Gesnerus tamen in suis putat etiam supra duos pilos esse, sed in mortuis ferè latere, ut in maxima observavit.) *Pinnis* quatuor natat, duæ sunt ad Branchias sitæ, duæ in ventre, ab ano unicam continuam habet ad caudam, huic æqualem & similem in dorso, quam præcedit alia pinnula. *Cauda* mucroni gladii figura similis est. Parvulis *squamis* corpus tegitur, quod è ruffo fuscum est, & maculis nigris undulatim dispositis conspersum. *Dentes* parvulos & tenues habet. Muco oblita & lubrica Lota est, ut Anguilla. *Ventriculum* parvum habet cum multis appendicibus, intestina convoluta; *hepar* albicans, in quo fellis vesica, quæ ex viridi flavescit, splenem rubrum, *vesicam* oblongam aere plenam, branchias quaternas & duplices. *Nascitur* in lacubus & fluviis leniter fluentibus, ut in Arari. *Hepar* pro corporis ratione magnum est, & delicatum habetur. *Ova* noxia, quemadmodum ova Barbi, quæ ventriculum lædunt & alvum turbant. Caro tota à Lugdunensibus habetur in pretio.

TITULUS IV.

De Piscibus lacustribus.

CAPVT I.

De Vmbla vulgari, & Rondeletii.

INter *Lacustres* pisces censentur, *Vmbla*, *Trutta*, *Lacustris*, *Carpio*, *Lavarelus Allobrogum*, *Bezola*, *Albula*, *Albus Salviani*, *Farra*, *Pigus*, *Sarachus*, TAB. XXX. 1.2.

rachus, *& Schilus*. Umbla, quasi umbra, quod haud exiguam cum umbra fluviatili similitudinem habeat, dicitur. Rondeletius *Salmonem lacus Lemani*, quod corporis specie, pinnarum numero, situque & partibus internis. Salmonem referat, vocat. Helvetii à Colore circa ventrem rubicundo, *Rotele* nomen indidere. Duo eius esse *genera* magnitudine maxime differẽtia in Lucernensi lacu Gesnerus tradit. Majorem circa Bielam Rott, alicubi Roote appellari: à Sabaudis *Routte*; circa Lemanum vero Umble minorem diminutivo nomine Rotele privatim dici. (Est & alius in Suevia & circa Augustam Rotele dictus, sed fluviatilis, non lacustris piscis, Truttis quoq; affinis, Germanis cæteris ferè Huch nuncupatus, quo de suo loco diximus) Sabaudiæ circa Bielam *Ronson* vel *Bondelle*, illo nomine colorem indicari, hoc forte bonitatem. Denique piscem qui in lacu Bavariæ Ammersee vocatur, Germanice ein Pißling/non aliũ quã Umblam minorem videri: conferri enim Salmoni parvo; & à dorso usq; ad media latera coloris lutei esse dici, adeoque tenerũ, ut statim *extra aquã* exspiret, nec in alio ullo eius regionis lacu inveniri. *Vmbla major* corporis forma partibusq; omnibus Salmonibus & Truttis similis est. Os habet magnum, *dentes* vero nõ solũ in maxillis, sed etiã sex magnos in lingua. Caput livescit, branchiarum opercula argentei sunt coloris in extremo aurei. Magis albicat q̃ minor. Nullis suggillatur lituris, unicã esse parvam tergoris pinnã Bellon. scribit: Rõdel. tamen nõ lõge à caudę exortu aliã sed admodũ exiguã depingere videtur, & ipse Bellon. eandẽ in icone exprimit, & mox puto apophysim carnosam vocat. Idẽ Bellonius juxta vẽtrem, pinnã (in impressis codicibus branchia legitur sine sensu) utrinque unã esse ait, sed quã nec ipse, nec Rõdeletius quoq; pingit: duas sub vẽtre huic oppositas, omnes sine aculeis: postremas piscẽ in duas æquales partes intersecare, sed partẽ quæ ad caput est, paulo lõgiorẽ esse. *Cutim* adeo glabrã esse, ut squamis carere videatur. Tergus præ multo livore opacum

Bellon. de Aquatil. l.2.

apparere: ventrẽ præ albedine uti argentũ micare: apophysim carnosam habere supra *caudã*. Umbræ, Truttarũ, &c. more. Quaternis præditã esse *dentiũ* ordinibus in palato serpentiũ more, *linguã* ostendere aduncis in gyrum dentibus, crenatis, exertis & hamatis senis, vel eo pluribus cõmunitã, præter hoc maxillã etiã inferiorem parvulis aliis exertis & parũ falcatis in ambitũ vallari, brãchias habere utrimq; quatuor: latera eius virgula recta secari utrimq; p mediũ corpus, parũ repandũ versus vẽtrẽ. Tres aut quatuor dodrantes plerumq; longa est. In Lucernensi lacu brachii fere longitudine excrescere Gesnerus testatur, & Rõdeletius duos aliquando cubitos longas à Lemano lacu Lugdunum advehi. *Minor Vmbla* (ut idem Gesnerus refert) dodrantalis plerũq; aut brevior, pedẽ raro excedit, aut si amplius, increscit. Vidi n. inquit, aliquando palmos quinq; longã. Octobri mense in Lacu nostro captã corpore latiusculo, nunquã tamen Umblæ majoris magnitudinem attingit. *Ventre* turgidulo aliquãdo spectatur, ꝑpter *vesicã* nimiũ inflatã. Est a. vesica ei oblonga, ut Albulis, non distincta per mediũ. *Dorsum* totũ cum dimidia laterũ parte subroseum: Inferiora latera albicãt. *Venter* albissim⁹ est: caudæ color idẽ, q̃ dorsi pinnulam mollẽ & parvam, ut Truttæ, dorso extremo gerit. *Maxillis* est dentatis. Spinas etiã ceu dentes in *lingua* habet. Pinnæ omnes partim subalbẽt, partim crocei coloris sunt. Branchiæ quaternæ. *Lapillos* in cerebro habet. *Mares* ventre, pinnis & caudâ magis rubẽt, fœminæ candicant: eædem capite superius & dorso magis virent. Non tantum in Lemani lacu, sed & in aliis capitur. *Vescitur* pisciculis, quisquiliis & aliis. Si vel parũ *saucietur*, velut moribunda supernatat. Capta quã primum aquas reliquerit, exspirare traditur. *Carne* est suavi, sicca, & cũ senuerit dura, & quæ multorũ judicio Asellis, imo saxatilibus succedere queat. Pinguis potissimum apud Allobroges capitur tantiq; fit, (inquit Bellonius,) quanti ditiorũ bursa æstimare potest. Commendatur ab Helvetiis Novembri

 mense,

mense, & aliàs circa initiũ Decẽbris: quo tẽpore Gesnerus *ova* habere ait bona & solida, tardius vero caro eius insulsa, pinguiuscula & flaccida apparet, & ova dilutiora sunt. Tẽpore partus mensis incepta est. Cũ elixatur, vino prius fervido injicitur, ne nimis mollis reddatur. Apud Allobroges pastitiis includi Bellonius refert.

Facit Rondeletius alterius mentionẽ, quã Lemani lacus accolæ *Vmble chevaliere* forte ob magnitudinem, præstantiã & robur nominant. Neq; verò à superiore solũ differt, vel sexu, vel ætate, ut ex sequenti descriptione perspicuum fiet. Est igitur hic piscis Salmonibus & Truttis, q̃ vulgo Salmonatę dicuntur, similis, *rostro* recurvo, quo à superiore differt, id n. longius habet & acutius. Maxillæ inferioris extremum incurvum in maxillã superiorẽ, eius rei gratia excavatum recipitur ut in Salmonibus videre est. Maxillæ lineis multis distinctæ sunt. *Dorsũ* ex cæruleo nigricat. *Venter* aureo colore est. *Hepar* flavescit, in eo fel: *splen* nigricat. *Ventriculus* gulæ subjectus est, longus, spissus, cuius innumerabiles sunt appendices, quemadmodum in superiore. In insignẽ magnitudinẽ excrescit. Carne est sicca & dura: in assulas dividitur, q̃ Caryophyllis confixæ in craticula assantur, & oleo sive butyro irrigantur Paratur etiam hic piscis Truttæ modo. Caput maxime commendatur, ut Salmonis.

Caput. II.

De Trutta Lacustri.

Tab. XXX. 3. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 59*

Quam nos Truttã Lacustrem vocamus, eã Galli *Truttã Salmonatã*, Rondeletius *Salmonẽ lacustrem* vocat, cumq; Truttis vulgarib. grandior sit, Salmone minor, *Sarionem* ab Ausonio dici Bellonius & Rondeletius opinãtur. An sit *Anchorago* Cassiodori, quod Gesnerus opinari videtur, superius diximus. Ex Truttarum genere esse. Salmoniq; similẽ cũ ex corporis forma, partiumq; externarum & internarum similitudine, tum ex nomenclatura Gallica notũ est. *Differt à Salmone* magnitudine & maculis. Minor n. & maculas in lateribus purpureas, multo quã Salmo copiosiores habet Truttę, itẽ q̃ in fluviis rapidis & limpidis inveniuntur, nõ sunt adeo maculosæ, magnitudineq; succo, carnis colore & substantia multo inferiores. Umbla vero nullis ut dictũ est litturis suggillatur. *Gesnerus hunc piscẽ diligenter intuitus, his verbis descr:bebat: Squamulis* tegitur minimis, bene dentatus est, & *lingua* et utrimq; dentibus munitur. Caput colore nigro, cæruleoq; mixto, dorsum partim glauco, partim subnigro, partim cęruleo, partim subviridi. In lateribus puncta nigra. Pinna in medio dorso multis nigris maculis variatur, reliquæ albent. Habet & ultimã illã dorsi mollẽ *pinnulam*, ut reliquæ Truttæ: Brãchias quaternas. *Appendices* nõ toto circuitu intestini, sed ab una tantũ parte magnas, oblõgas, bipartitas, utrimq; circiter 18. habet, & alias sex separatim ex opposito, ventriculũ seu majus intestinum versus. Hæc ille. Ad duum triumve cubitorum *magnitudinẽ* accrescit, in Lario lacu ad 50. quinimo, Jovio authore, ad 100. etiam libras. Initio æstatis *caro* eius rubere incipit, duratq; is color usq; ad Augustum, vel saltem ad Divi Jacobi diẽ, quo tẽpore partu jam absoluto, colorẽ rubicundum amittit. Gesnerus loco differre invicẽ istiusmodi lacustres testatur; alias n. in vado ipsius aquæ degere, præsertim argilloso, hasq; magis pinguescere, & palato sapidiores esse, alias circa summas aquas, ubi muscas appetunt, minus pingues & vilioris pretii: illas apud suos Grundforinẽ/ has Schwabforinen appellari. Duo itẽ *genera* capi in mõtanis lacubus quos Athesis facit, quorum unum ab aureo colore Goldforinen/ alterum à nigredine Schwartzforinen appelletur.

De loco & natura huius piscis ita Aldrovandus. Lacustris piscis est, sed qui ex lacubus fluvios quandoq; subit certo tẽpore, instante nempe partu. E Lemano in Rhodanum *ascendere* ajunt vere, inquit Gesnerus, ut & circa Sedunum capi: at in Tigurino & Acronio lacubus neq; eodem tempore migrare putat. Acronii lacus incola *paritura* ad Rheni influentis ostiũ ascendit, ubi cum pepererit, rursus descendit.

dit. Conferri ajunt hunc piscem junipero, nam sicut hæc tertio demum anno fructum perficit; ita etiam eius fœtus ad tertium usq; annum crescens, perficitur: *parere* plerumq; Julio & Augusto, alias citius tardiusve, prout cœlum magis minusve calidum fuerit. Jam vero magno licet sit corpore, suâ tamen naturâ agilis quoque est, aliarum Truttarum more. Tradit Jovius sese audivisse majores istas Truttas lacus ripis lascivo excursu extremos arenæ margines aliquãdo justi passus longitudine ꝑsulcasse. Laudantur vehementer *in cibis*; *Carnẽ* habet solidã, rubicundam, & saporis optimi: aliquando tamen præ nimia pinguedine nauseã movent, & mortuæ paucissimis horis, ꝙ pinguis illa teneritudo quàm sæpissimè cõputrescant, gratiã saporis amittunt. Larianæ multo succo corpora replent; & genitalẽ humorẽ copiosè suggerunt. Præferuntur, si Jovio credimus, Soranæ aliis, in Acronii lacus parte inferiore captæ, illis quę in superiore parte capiuntur: item quæ circa fundum pascantur, iis quæ circa summam aquam. Ab Helvetiis Februario commendantur, ab aliis simpliciter æstate, dum pulpæ earum rubent. Spinæ dorsi & Caudæ assæ, vel principum mensis inferuntur.

CAPUT III.
De Carpione.

Tab. XXIX. 2.3. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 50.*

QUi sit apud Veteres Carpio, ignoratur, Moderni quidam in solo Benaco lacu reperiri, & à carpendo auro dici ajunt. Alii ablatâ priori syllabâ, *Pione* vocatum fuisse, ac tandem *Carpione* ꝙ cum quidam piscem edisset, careq; supputanti solvisset, carè se Pione edissere diceret, perhibent Fracastorius à carpo nauta, à Saturo Benacum trajecturo, ꝙ aurum ipsi extorqui vellet, in carpionem mutato derivat. Lacustri potissimum Truttæ cõgener statui potest. Nam & corporis figurâ, partium numero & carnis substantiâ ei similis est: punctisque similiter nigris notatur, ac denique pinnulam dorsi posteriorem mollem, ut illa habet. Evidentibus tamẽ ab eâ interstinguitur notis. Prominentiori enim rostro, majoribus oculis, candidiore & turgidiore ventre, ac nigricantiore dorso est: *magnitudo* Truttæ lacustri duorum triumve plerumque cubitorum, cum Carpio pedem excedere nunquam visus sit. *Dentes* habet non in maxillis solum, sed etiam in palato & lingua, *squamis* tegitur tenuibus. Ventrem habet candidum atq; argenteum, dorsum subnigrum. Qui ab Aldrovando exprimitur, lateribus est ferè rubicundis, intensius verò rubet lineâ corpus dividens. Ventre pinnisque candicat, *Tergus* ad cæruleum inclinat. Solius Benati lacus alumnum esse omnes ajunt: negatque Petrus Bembus alibi capi, huncque piscem capere atque cognoscere Friderico Imperatori voluptati fuisse. Atqui Salvianus revera reperiri nascique asserit in parvo & limpido lacu, haud procul ab Alvito Campaniæ oppido ex-oriente, (vulgo il lago della posta appellato) ex quo Fibrenus fluvius exoritur: esse tamen Benacinis minores, & vix libram unam implere: Profundiora aquæ *loca* amat. Pisciculis *vescitur* & quibusdam lacus recrementis. Bellonius Phryganii edacem esse tradit. Auro *vesci* paulo ante negavimus. Carne est duriuscula, siccaq;, minime glutinosa, rubescente, Truttis & Salmonibus simili. Plus æquo servatos contabescent & deteriores fieri ajunt, id ꝙ & multis aliis piscibus accidit, maximè iis qui delicatiore & friabili sunt carne: quamobrem Benaci accolæ, in sartagine frixum, foliis involutum, aceto in quo aromata pri⁹ ebullierint, irrigatum, per ꝓximas urbes circumferre, quem condiendi modum vulgus ab hoc pisce acarpionare, alii amarinare nuncupant. Platina spinam in capite gerere scribit pernitiosam, eamq; inter edendum cavendã: cujus tamẽ apud alios nulla mentio est.

CAPUT IV.
De Lavareto Allobrogum, & Bezola.

Tab. XXX. 4. *Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 51.*

LAvaretus à munditie & candore, quod nunquam sordidus sit, no-

men sortitus est. Bellonius ex Truttarum genere esse ait, at Rondeletius, Salmonum, Truttarumque generi adjungendum suaderet, inquit, pinnula illa dorsi posterior adiposa Salmonum & Truttarum generi propria nisi multa alia reclamarent, ut oris constitutio Thrissis quam Salmonibus similior. *Os* sine dentibus, caput compressum, corpus *maculis* carens, caro mollis & cādida. Quamobrem Lavaretum inter Salmones (Truttasque) & Alosas, ambigere judicat. Bellonius exactissimè delineavit his verbis: Piscis Lugduni satis cognitus, Umbrę similim⁹, nisi *simus* esset, *dentibusque* omnino careret: *Bisulam* (Bezolam) tamen vulgarem magis refert: sed Lavaretus nunquam pedem excedit, neque crassior est eo quod pollex & index capere possunt. Capite est oblongo, *squamis* tenuibus, albis, atque ut in Trutta parvis exiguam in tergore gerit pinnam, duas ad ventris latera utrimq; circa branchias, ac totidē sub vētre ei oppositas, quæ tergoris fastigium occupat: aliā quoq; parvam in eo interstitio, quod est inter caudam & anum, quæ omnes nigricantes apparent. *Linea* à supercilio subrubra per latera ad caudam protensa insignis est: *cauda* bifurna, pinnisque ad extrema nigris, fimbriatis ac laciniatis. Ventre laxo & prægrandi, ut in Trutta. Hoc item à Cæteris piscibus differt, quod *nare* est recurta, atque (ut in Harengiis ac Logiis) ossiculis quibusdam prominentibus insigni, labiis nullum *dentium* rudimentum ostendentibus, appendice glabra ac carnosa *caudæ* insidenti, in Umbræ modum. Neq; tamē *dentibus* caret: ossicula n. ad eius fauces atque œsophagi ingressum utrimque conspiciuntur, senis hinc inde denticulis, ut in Themolo, cōminuta. *Branchiæ* illi sunt utrinque quaternæ ac simplicissimæ, quarum extrema, quæ capiti inhæret, reliquis sane minor est, nullis lateribus maculis est insignitus, totumq; huius piscis corpus, dempto tergore argentum est. Verū tamen si ad eius internas partes advertas, *costas* quinque & triginta utrinque connumerabis, cernesque *cor* illi esse pallidum ac trigonum, pericardio inclusum: *hepar* album, unius tantum lobi, ut in Exocæto & Delphino, in cuius latere dextro fellis vesicula adsuta est. *Lien* à sinistris apophysibus & stomacho incumbit. *Intestina* nullas habent revolutiones. Nā gula usque ad ventriculi fundum deducitur, qui per piscis longitudinem delatus, ac sursum quidem reflexus, duodenum parit à dentibus suffultū, in cuius gibbo innumeræ apophyses spectantur: ex quibus vena oritur, per quam sanguis defertur ad hepar A-pyloro sequitur aliud intestinum, quod nullis anfractibus circumductum, rectà ad anum tendit. *Vulvam* utrimque bicornem habet, tenuibus *ovis* conspicuam. Cætera in congeneribus piscibus describentur. Lacum Allobrogum, ut Burgetii & Æquibeletii proprium Rondeleti⁹ facit. Bellonius ex Lemano quoq; adferri scribit. Caro ei candida, mollis, suavis, minimè glutinosa, boni succi, mediocriter nutriens. Bellonius in tantis in Gallia delitiis haberi scribit, ut regiorum œconomorum chartæ frequenter inscriptum habent.

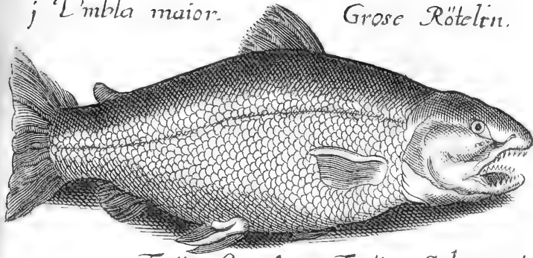
Bellon. de Aquatil. l.2.

BEZOLÆ nomen huic pisci lacus Lemani accolæ dedere, Bisulam Bellonius dixit. Latine *Cephalum* vel *Mugilem Lacustrem*, vel potius *Leuciscum Albulamve* lacustrem appellare licebit. Bellonius semel tantum huius piscis meminit, Lavaretum Bisilam magis quam Umbram referre inquiens. Sed Rondeletius exactius, ut Lavaretum, inquit, Lacus Burgetius, & Æquibeletius ferunt, ita Lemanus Bezolam vulgo dictam, non admodum dissimilem, nisi quod colore minus est candido ad cæruleum inclinante: rostro acutiore, capite minore, ventre latiore & prominentiore. Nullum piscem reperias, cum quo melius cōparari possit, q̄ cum Harengo, quam in marinis depinximus. Carne est molliore quam Lavaretus, & ab eo saporis suavitate & succi bonitate multum separatur, nec in pretio habetur. Proprius est Lemani lacus.

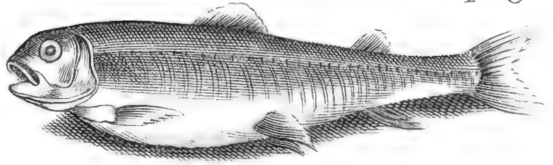
TAB. XXV. 5. Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 52.

CA-

1 *Umbla maior.* Grose Rötelin.

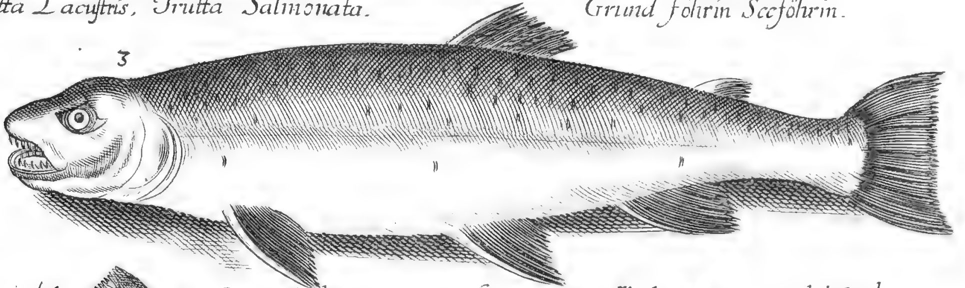

2 *Umbla min.* Rötelin pitzling.

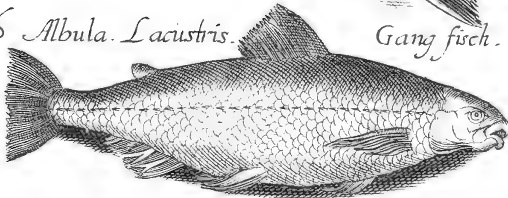

Trutta Lacustris, Trutta Salmonata. Grund föhrin Seeföhrin.

3

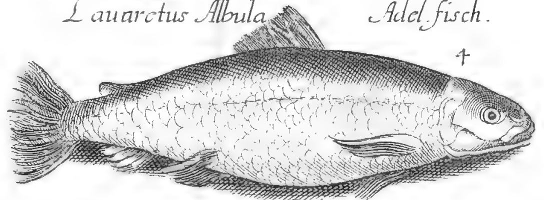

6 *Albula. Lacustris.* Gang fisch.

Lavaretus Albula Adel fisch.

4

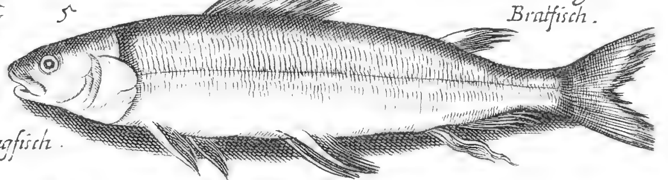
Alb. minima. hegling.

7

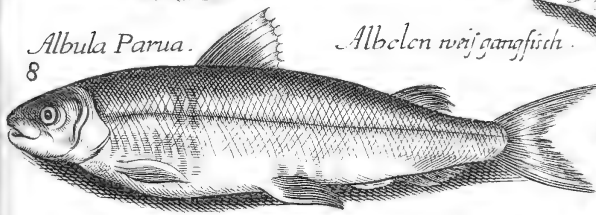
Albula Cerulea Lacustris Betola. Blawling. Bratfisch.

5

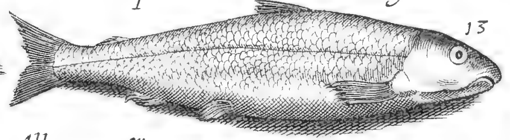
Albula Parva. Albelen weis gangfisch.

8

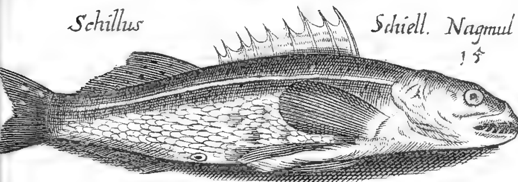
Carpio Benaci. See föhrin.

13

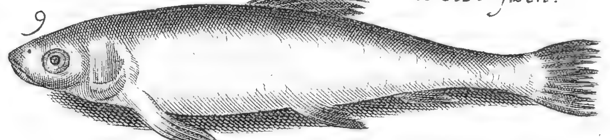
Schillus Schiell. Nagmul.

15

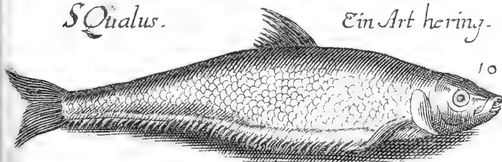
Alburnus Albur Salviani Weis. fisch.

9

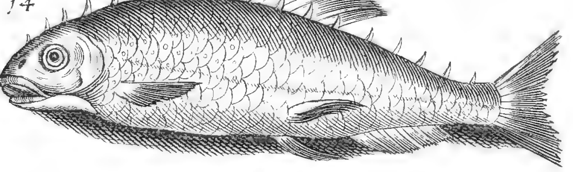
SQualus. Ein Art hering.

10

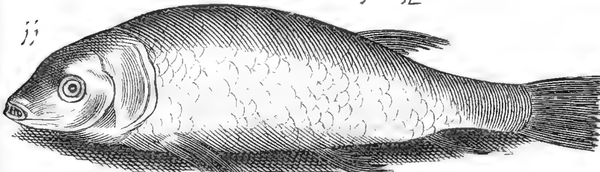
Clavatus. cyprinus. Piga. Dorn Brachsmen.

14

Farra albulæ lacustris species.

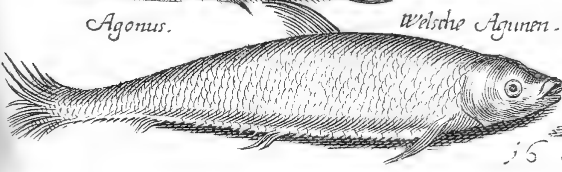
11

Farra. Alius generis.

12

Agonus. Welsche Agunen.

16

Chalcis altera Rondeletij. Ein Heringart. in Siessen Seen.

17

Caput V.

De Albula parva, & minima Gesneri.

Tab. XXX. 7.8. *Aldrov. de Piscib. l.5.c.53.*

ALbulam parvam non sui generis piscem esse; sed Albulam sive Bezolam cæruleam secundo tertiove suæ ætatis anno ita vocari, quidam opinantur, quibus piscatores nostri, inquit Gesnerus, contradicunt quod cæruleos observarint secundo etiam ac tertio anno forma coloreque à genere Albularum (de quibus hic loquimur) differre. Cognatus est hic piscis cæteris lacustribus albis. Nam & species & sapor fere omnium non dissimilis est. Albula magis quam Bezola albicat: cauda tamen & reliquæ pinnæ, præter eas quæ juxta branchias sunt, nigricant in extremitatibus. *Dorso* color glaucus: alicubi tamen purpurei quiddam & cærulei mixtum videtur. Caput ex glauco cæruleum. Inter caput & dorsum color viridis, ceu gemma relucet. Branchiæ ei quaternæ. Hyeme aliquando memini me videre hunc piscem *squamis* per latera exasperatum, eminentibus per singulas squamas veluti tuberculis. Ajebant hoc indicium esse recentium & vivarum. *Capiuntur* Albulæ in summa parte Tigurini lacus, juxta locum quem Buchberg vocant, diebus ferè quatuordecim post diem divi Martini, & ad oppidum Rappersullam circa ipsum divi Martini diem. A *partu* in lacum nostrum descendunt (sed non tam procul ut cæteræ Albulæ) usque ad Ver: deinde rursus ascendunt tota æstate, usque ad divi Martini diem. Capiuntur etiam in Gryphio agri Tigurini, multo majores quam in nostro, & in Halvillensi Bernensis agri. Augusti & Septembri mensibus præcipue laudantur, quod suaviores eo tempore solidioresque sint. Postea enim pariunt, & mollior earũ caro fit, & succus in fœturam consumitur.

De Albula Minima sic Gesnerus: Albulam minimam hunc piscem voco, inquit idẽ Gesnerus, quẽ nostri Hagele vel Haling, quasi Haleculam appellant. Friburgi Helvetiorum (ut audio) Pfarren/ Lucrenæ Nachtfisch/ quod noctu fere irretiatur ut quidam putant. Sed mihi piscator Lucernensis affirmarit, Nachtfisch vocari Albulam cæruleam anno primo, cum circa diem divi Johannis æstate jam ad digiti longitudinem excrevit. Tota specie accedit ad illam quam proxime albulam parvam nominavi, sed plerumque minor est, & in capite minus viridis. Si piscem erectum inspicias per dorsum aliquid coloris purpurascentis in lateribus apparebit. Branchiæ ei quaternæ sunt; pinnulæ albent. Ore aperto superioris mandibulæ extremitas deorsum tendit. Os habet longiusculum, *dentes* nullos. Julio *coëunt*. Noctu tantum *capiuntur* retibus ad passus quadraginta aut quinquaginta demissis. Cum cœlum serenum est, altius descendunt cum nubilum, ascendunt. Densissimis gregibus præ cæteris Albulis capiuntur, non passim in lacu nostro, sed maxime à pago Vædesuilla, usque ad Insulam & versus alteram ripam à loco Surenbach usque ad arborem longam. Diebus quatuordecim fere à natali Domini capi incipiunt & immixtæ eis Albulæ cæruleæ aliquot, & mox expirant. Cum captæ mox expirent, ut recentes habeantur matutino tempore potius ad prandium coëmuntur, & assi in craticula quam calidissimi à gulonibus devorantur, qui eam ob causam non universos, sed paulatim alios assari jubent, ut statim assumtis prioribus, fervidi posteriores mensis afferantur. Embamma additur ex aceto, sapa, pipere, sale & potri aut cepæ foliis concisis. Placet item recens in jure albo frigido, apio copiose insperso, maxime per mensem Decembrem. Sale idem conditus infumatusque comendatur.

Aldrov. de Piscib. l.5. c.54.

Caput VI.

De Albo Salviani & Farra.

Tab. XXX. 9. 10. *Aldrov. de Piscib. l.5.c.55.*

Albus Salviani, *Capito lacustris* Gesneri est. Quamvis Squalo Albur- nove appellato pisci persimilis sit, ab ab eo tamen evidentibus quibusdam notis facilè internosci potest. Primum enim etsi uterque latitudinis ratione oblongus appareat, eadem nihilominus utriusque existente latitudie, Albus paulo longior Alburno conspicitur. Deinde rostro acutiore, oculis majoribus ac dorso magis repando Albus est. Nam cum Alburni sensim atque modice, Albi repente ac plurimum à capite extuberat *dorsum*. Pinnarum autem tum in lateribus, tum in dorso ac in imo ventre existentium, situ ac numero ei cum Alburno conveniente, earundem colore ab invicem discrepant: subnigras enim Albus: subrufas verò Alburnus eas habet. Postremò amplioribus *squamis* albus tegitur. Ventreque atque lateribus, æquè atque Alburnus candidus atque argenteus est: capite vero ac dorso magis quam ille subviridis. Magnitudine non differunt. Uti enim Alburnus, sic & Albus pedalis, frequens: bipedalis verò aliquando tantum reperitur. Lacustris piscis est, non tamen in lacubus omnibus aut eorũ quam plurimis, ut Tinca, Lucius, Squalus ac Barbus, sed eorum nonnullis solùm reperitur. In Trasymeno enim lacu, ubi etiam Albo vulgo vocato, frequens satis in fine veris *capitur*. In fluminibus eum reperiri huc usque non observavimus: estque advertendum, ne quispiam eum in fluminibus etiam reperiri contendens, Squalum pro Albo nobis ostendat, in mari nec nascitur, neque ex lacubus fluminibusve ad id descendit. Duram *carnem* habet Albus, & propterea ægre coquitur. Insipidus adeo est, ut piscium omnium jure vilissimus censeatur. Nec enim ulla condiendi ratione sapidus effici potest. Torrefactus tamen paulò minus ingratus est palato, solumque in aliorum piscium penuriâ eo vesci solemus.

Farra, Fora & Pala quoque dicitur. Lavaretos vel Thrissas refert, ut scribit Rondeletius, magnitudine cubitali, ore parvo, sine dentibus ut in Thrissis, colore cinereo, corpore depresso & lato, *squamis*, pinnarum situ & numero Lavaretis similis, linea à branchiis ad caudam recta & candida ducta est. Pinnulam dorsi mollem pinguemque habet, caudam latissimam. *Carne* est candida & suavi, quæ Laveretorum Truttarumque carni non cedit.

Tab. XXV. 11. 12. *Aldrov. l.c.cap.* 56.

Æstate & autumno *capitur*, hyeme in altis gurgitibus latet. Sale conditur & servatur in hyemem. Sic ille. Cæterum monendus est Lector in Rondeletii codicibus diversum piscem, quem in Lemano Vangeronem vocant, huic capti haud rectè per librariorum incuriam præfigi.

Caput VII.

De Pigo, & Schilo.

Pisci, quem descripturi sumus, Verbani Lariique lacus accolæ *Pici*, *Pigi* & *Picqui*, quod clavis suis seu aculeis pungat, nomen imposuere. Rondeletius *Cyprianum clavatum*, Albertus *Vergiliadem*, quod Vergiliarum ortu appareat, dixit. Cypriano, describente Rondeletio ita est, similis, ut demptis aculeis Cyprianum esse affirmes. Est enim eodem corporis habitu, pinnas totidem eodem in loco sitas, os, oculos, eodem modo carnosum, interna omnia similia habet. Vita item, moribus, sapore, succo Cypriano similis, nisi quod paulo melior est. *Salvianus diligenter sic descripsit.* Pigus piscis est capite rotundo: rostro obtuso, nec admodum extento, ore mediocri & edentulo.

Tab. XXX. 13. 14. *Aldrov. l.c.cap.* 57.

Bran-

Branchias habet utrinq; quaternas, & juxta eas, pinnas binas, utrinq; vnã: aliasque in imo ventre, caudæ magis quã capiti vicinas. In dorso ferè medio una haud magna, nullis aculeis armata reperitur: Imo vẽtri ꝓpè caudã alia una etiã minor hæret. *Cauda* ipsa in falcatam pinnã desinit. Totius *figura* ni paulo lõgior esset, ovata censeri posset. *Squamis* magnis tegitur, ex quarum medio albi & pyramidati *aculei*, in fine veris & ineunte æstate, enascuntur. Quibus cum primis 40. æstivis diebus horreat, æstate procedente imminuuntur primũ, demũq; prorsus delitescunt. Quapropter primis illis æstivis diebus demptis, reliquo anni tempore prædictis pyramidatis aculeis omninò caret: unde cũ Plinius scribat: Duo lacus Italiç in radicibus Alpium Larius & Verbanus appellãtur, in quibus pisces omnibus annis vergiliarum ortu existũt squamis conspicui crebris atq; præacutis clavorum caligarium effigie, nec amplius quã circa eum mensem visuntur. Dubio ꝓcul Pigum piscem, etsi innominatum eum relinquat, describit, cũ is (ut infra monstrabimus) Larii & Verbani lacus alumnus sit, & (uti diximus) in prima æstate (quoquidem tempore vergiliæ exoriuntur) eius squamæ parte media, clavorum caligariũ instar, præacutæ fiant. Habent enim caligares clavi, qui à caligis militaribus, quibus suffigebantur, dicti sunt, pyramidata capita. Eiusmodi a. aculeos, sicuti Majo & Junio tantum mensibus, in dorsoq; solum & lateribus; & nõ in vẽtre, Pigo enasci asseverant omnes, sic nõ fœminas, sed mares tantum inhorrescere, testantur nonnulli: Venter ex albo languide rubet: tergus ex cæruleo nigricat. Quod ad interanea attinet, nil habet præ cæteris piscibus peculiare atq; animadversione digum. Cum maximè excreverit, quinas aut senas libras nõ excedit. Solius Larii atq; Verbani lacus accola est. Nemo enim in alio lacu flumin eve eum reperiri hucusq; (ꝙ sciam) animadvertit. Et licet frequentiores in prima æstate, cum clavis illis caligaribus insigniti appa-rent, in iis lacubus capi soleant, reliquis etiam omnibus ferè anni temporibus, in eisdem, etsi non æque crebro, capiuntur. Majo Mense circa lacus littora *parit*. Sapore & succo Cypriano est similis, paulo tamen melior. Salvianus ei carnem tribuit teneram atque sapidissimam, ideoque cum optimis quibuscunque dulcis aquæ piscibus conferri posse & maxime in æstatis principio captum: hoc enim tempore nulli piscium esse secundum, & quovis denique modo conditum, probe semper sapere.

SCHILUM, qui & *Nagemulus*, ita describit Gasserus. Nagmaul piscis est in Ambronis lacu Bavariæ, qui raro capitur, quoniam raro altius natando evehitur. Longissimus ulnam æquat. Formâ non dissimilis est Lucio, nisi quod in aqua subviridis, extra aquam verò dilutior apparet: oculis albicantibus, ore retro juxta maxillas minus lato. Squamarum magnitudine, ordine & asperitate Percam refert. Pinnæ dorsi erectæ, *aculeis* tres fere digitis rigent. Præter dorsi spinam paucas alias & parvas habet. Parit Martio. In cibo quidem optimus est Majo & Junio. Elixatus, assatus & frustratim concisus etiam frigi solet. Pinguis est admodum, & carnem etiam coctus albissimam servat. *Aldrov. l.c. cap. 59.*

CAPUT VIII.

De Saracho.

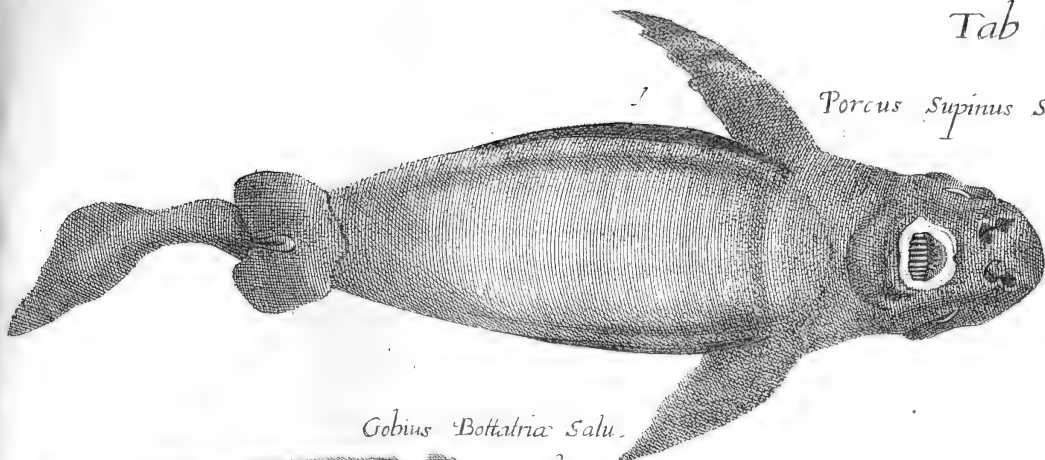
PIscem quem Albanenses *Sarachũ*, Ichtyopolæ *Sarachinũ* vocant. Bellonius *Agonum*, Jovius & Salvianus *Aconem*, Fracastorius & Jovius *Aquonem* vocant, ab officulis sine dubio illis acutis, quæ asperam spinosamque in eius ventre lineam constituunt, & veluti acus quidã sunt. Rondeletius *Chalcidem*, quem Gaza *Aëricam* vocat, dici opinatur, alicubi fortè *Sardanella* dicitur. De ipsorum Generibus ita Bellonius. Tres sunt apud Insubres lacus in quibus piscem vulgari Mediolanensium idiomate, Agonum nominatum capiunt, varium quidem eum. *TAB. XXX. Aldrov. de Piscib. l. 5. c. 58. Bellon. de Aquatilib. l. 2.*

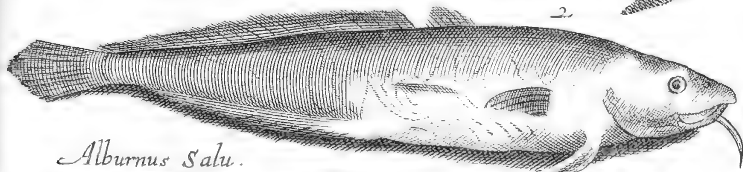
Larius

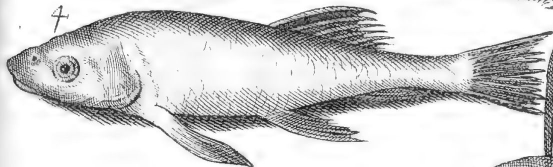
Larius enim lacus, qui hodie Comensis cognominatur, Agonos educat exiguos ac magis populares, Sardis similes, dempto quod ventre sunt latiore: neque alio quam Mediolanum transferuntur, aut saltem raro Mantuam prætergrediuntur. Eos doliis muriâ conditos adservant, quanquam etiã mediocriter sicci sine muria cõperiantur. Verbanus lacus, quẽ lacum majorẽ cognominant, multo majores Agonos quã Larius educat. Indi enæ urbiũ, quæ ad eius litus sitæ sunt, Aronan, Palencza, Cornobio, Locaria & Eugudræ vocatos pisciculos magno proventu capiunt, mediâ magnitudine inter Larios & eos ex lacu Lugaræ, quos Indiginæ urbium nominant *Campignon* & *Buiſſon*. Benacus autẽ Lacus magnitudine insignes Agonos profert. Sed nec Urbani aut Benaci Agoni muriâ condiri solent, ut minores. Hæc ille; & mox rursus de Saracho. Duo, inquit, tresve lacus sunt in Epiro, in quib. Sarachi capiũtur, quos ubi sale condierint, exiccaverint, & fumo infecerint, Venetias, Anconã & aliò navigiis transvehunt. Quorum eos maximè in pretio habere solent, quos de la Boiane huius nominis flumine ac lacu cognominant. Horum verò duo comperiuntur *genera*, alterum minus, alterum autẽ Clupeæ ferè magnitudinis. Minores Sarachi quadrante longiores non sunt, maiores pedalem implent longitudinem. Ambo eâdem linea sub ventre prædití sunt, quâ Clupea insignita est. Cæterum Agoni omnes (inquit idẽ Bellonius) *ſquamas* habent levi contactu decidentes, tenues, latas & transparentes: corpora argenteo colore nitentia, sed parum nigricant in tergo. *Deſquamati* super argentum tersissimum refulgent. Oris rictum habent grandiusculũ sine *dentibus*: pinnâ in tergo simplicem, parvam, duas in lateribus sub branchiis, quarum omnium exterius tegumentum spineum in medio crenatum est. Oculos valde grandes proferunt, caudam in penicilli modum discissam. Utrinque nonnunquam lituris duabus, rotundis, ac nigris, interdum pluribus sigillatur in tergo. *Lineam* sub ventre habent serratam, ad anũ desinentẽ. quam si digito in adversum cõfrices, cultri modo acutam percipias. *Branchias* habent utrinque quatuor, internâ parte veluti fimbriatas, quod etiã Harengis, Celerinis & id genus piscibus accidit. *Cor* ut semen Cicerculæ trigonum inter anteriores pinnas sub branchiis occultatum. *Hepar* subrubrum sinistro stomachi lateri & œsophago incubans, ipsumq; pylorum amplectens. *Stomachi* figura in conum turbinatur, à cujus superiore parte pylorus exit, multis apophysibus cœcis ac circundatur. *Lien* dextræ Stomachi parti, inhæret ruber, à pyloro intestinũ non reflectitur, sed recta ad anum tendit. Triginta sub ventre *oſſicula* acuta, asperã in hoc pisce lineam constituentia, connumerare potes. Hæc omnia itaque Bellonius, quibus addi potest, Hosce pisces ita pinguescere referente Rondeletio, ut cum in craticula assantur, pinguitudo veluti oleũ distillet, adeò ut ab hac pinguedine, sint qui *Liparim* appellent. *Carnivori* sunt, & pulices aquaticos venantur. De *generatione* prodit Salvianus, Acones fœminas ovis gravidas, maribus semine refertis consequentibus, ad saxosa litora Majo mense adnatare, ibique illas parere sua ova, hos suo semine fœcundare, moxque pusillos inde ꝓcreari pisciculos, q. intra paucos dies ad digiti augeantur magitudinẽ, tuncq; vulgo *Anteſitos* vocari. Aqua exempti mox *emoriuntur*. Gregatim *vivunt*, & temerè in retia incidũt. Adeo sunt *timidi*, ut vel à tremula umbra terreantur. A Luciis, Cyprinis & Truttis adeo sibi metuunt, ut aliquot aliquando millia, insequentem inimicum longo per lacũ tractu pavidi fugiant, jucundo intuentibus spectaculo. Alosis sapore persimiles, vere graciles, autumno optimos Jovius facit. Salviano Julio, Augusto, Septẽbri & Octobri mensibus probantur. Crassiusculũ tamẽ succũ gignunt, difficulter concoquuntur, & mediocriter nutriunt. Cum saliendi causa exenterantur, *oleum* ex interaneis ad lucernarum usum colligitur.

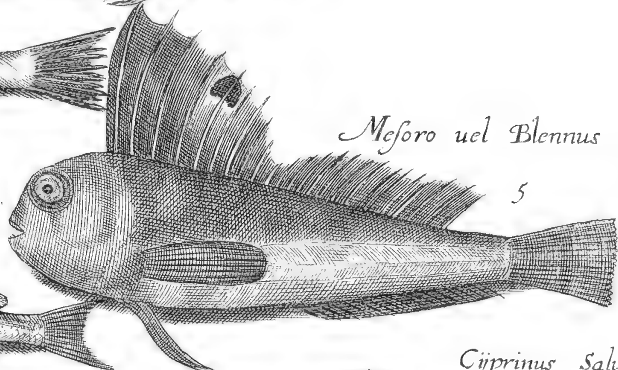
HISTO-

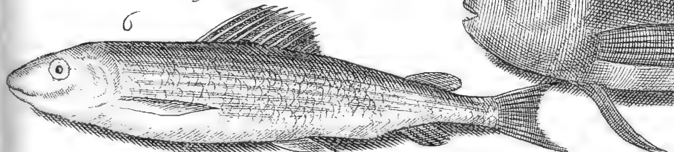
Tab XXXI.

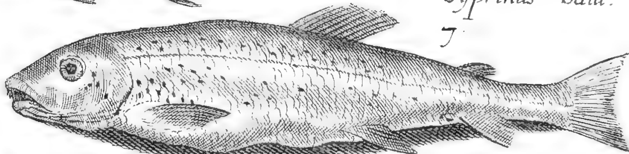

1
Porcus Supinus Saluiani.

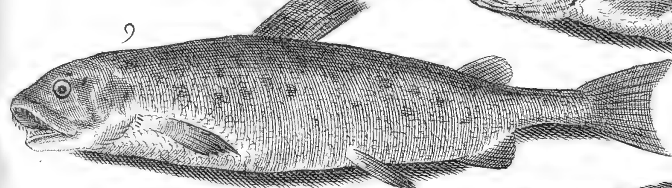

Gobius Bottatria Salu.
2

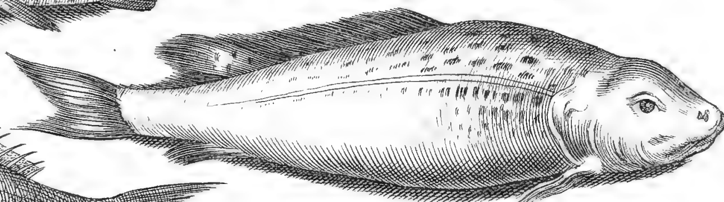

Alburnus Salu.
4

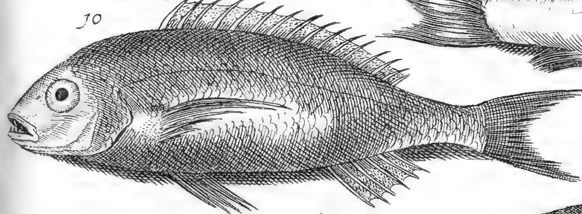

Mesoro uel Blennus Salu.
5

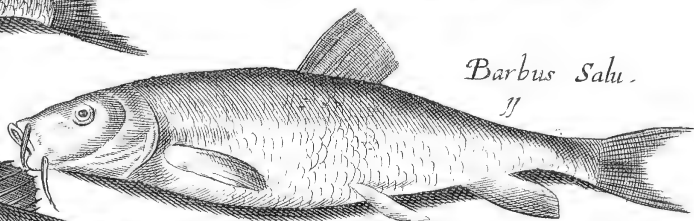

Thijmus Salu.
6

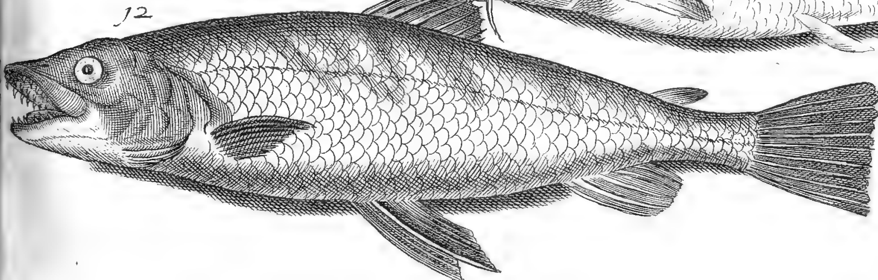

Cyprinus Salu.
7

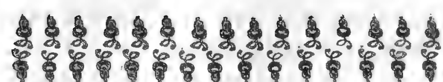

Salar et Varius.
9

Obris.

Rubellius Salu.
10

Barbus Salu.
11

Salmo Salu.
12

HISTORIÆ NATVRALIS

De Piscibus

LIBER IV.

De Piscibus Exoticis.

TITULUS I.

De Piscibus squamosis.

CAPUT I.

De Tajasica, Paru, Pira-Acangata, & Acarauna.

Poterant quidem & isti, quos hoc libro trademus pisces, ad sua genera in præteritis referri: verùm cum tardè nimis ipsorum descriptiones & icones in manus nostras pervenerint, coacti sumus eos peculiari libello includere.

TAB. XXXII. 1. 2. *Marcgrav. Hist. Brasil. lib. 4. c. 2.* *Tajasica* itaque prout Brasiliensibus vocatur: piscis est octo aut novem digitos longus, corpore obterete & pyramidali, extenuatur enim versus caudam. *Caput* est illi grossiusculum & compressum: *Oculi* eminentes & nigri, circello aureo: os edentulum. Sex habent pinnas; nimirum sub qualibet branchia unam oblongam, sub his in medio inferius unam breviorem: unam in medio dorso, aliam longiorem versus postremam dorsi partē, & è regione huius unam in infimo corpore: septima est cauda, oblonga & in exitu rotundata. Tegitur squamulis parvis, coloris hyalini pallidi, maculis variis fuscis vermiculatis variegatus per totum, exceptis pinnis postbranchialibus & infimo ventre, quæ ex pallido subflavescunt. Cauda est undata fusco. Latet in arena absconditus; ideoque capitur pedibus, eos ponendo super arenam ubi latet.

Coctus atque assatus bene sapit & convenit cum Hollandorum Post/ est enim carne albissima & friabili.

PARV, Piscis est latus & subrotundus, verum haud crassus, novem aut decem digitos longus ab ore ad pinnam caudæ quæ duos & semis digitos longa & totidem lata: latitudo piscis septem digitorũ. *Pinnas* obtinet sex: duas magnas ac latas duos circiter digitos; unam in dorso, alteram in ventre, quæ utrobique ad caudam extendũtur; habetque quævis pinna in fine prominentiam instar funiculi, ea videlicet, quæ in dorso quinque digitos, quæ in ventre tres digitos longam. Post branchias in quolibet latere etiam pinna est duos digitos longa, unum lata; & duas in inferiori ventre sub his, duos digitos longas, angustissimas. *Capite* est parvo, ore elato, angusto, minutissimis dentibus albi coloris; oculis conspicuis, flavo circulo circumdatis. Totum corpus vestitur squamis mediocribus, quarum dimidius numerus niger est, dimidius autem flavescit, ita ut lunulas flavas in nigricante corpore gestare videtur. Circa branchias flavedo est, & in initio pinnarum ; post aures macula flava in qualibet.

Piscis est edulis.

PIRA ACANGATA, id est, piscis duro capite: Percæ mediæ magnitudine, septem aut octo pedes longus, ore haud amplo, oculis nigris, circello nigricante aureo & ruffo colore mixto. *Pinnas* habet sex & septimam pro cauda: duas postbranchiales, duas in infimo ventre junctas, unam versus posteriora in ventre, & unam per totius dorsi longitudinem usque ad caudam extensam & erectam, firmis spinis suffultam quam in vaginam recondere potest. Pinna caudæ furcata. Tegitur squamulis argenteis, aureo & igneo colore transplendente, præsertim in dorso: in ventre in argenteo thalassinus color translucet.

Pinna dorsi argentea transplendens & maculis fuscis insignita. Pinnæ laterales albæ, quæ in ventre cærulescentes. Caudæ quoque pinna in extremitate cærulescit. Est edulis.

ACARAVNA, Piscis magnitudine exæquat Paru, sed non est ita latus, & squamulas habet nigricantis coloris. Cauda est bifida, pinna tres digitos longa, duos lata. Pene utramq; branchiam etiam pinnam habet, inferius in antica parte duas angustas. Per totum dorsum & per ventrem etiam pennam utrobique extensam, acutam, continuam, in postica parte corporis circiter unum digitum latam. *Os* parvum, angustum, denticulis minutissimis. *Oculi* haud magni. In utroque latere prope caudam acutissimum habet aculeum; quos in latera potest recondere & evaginare & alios pisces lædere: quilibet aculeus ferè digitum longus osse piscino constans.

Piscis est edulis.

CAPUT II.

De Guaperua, Piranema, & Acarapucu.

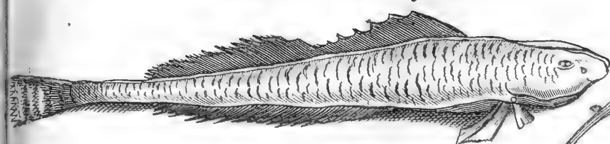
TAB. XXXII. 3. *Marcgrav. Hist. Brasil. lib. 4. c. 2.*

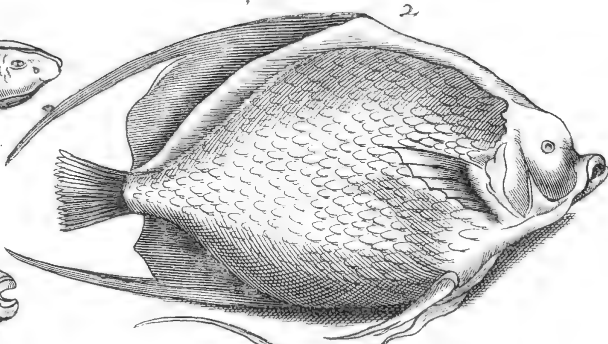
GVAPERVA Brasiliensibus. Piscis est corpore lato & compresso, quatuor digitos longo, tres lato, ubi latissimus. *Ore* parvulo, denticulis minimis. *Pinnas* habet sex: post quamlibet branchiam unam, parallelogrammi figura: in infimo ventre duas oblongas: in dorso & inferiore ventre extremo longam ac latam, quæ in acumen desinunt, subulæ figura. *Cauda* quadrata seu potius parallelogramma, unum digitum longa, duas tertias digiti lata. Tegitur squamulis coloris nigri, splendentis instar bombycini, quarum oræ (non omnium sed quarundam) fimbrias flavas habent instar semilunularum. *Pinnæ* sunt nigræ, Circa os linea crassa purpurei est coloris, & illi perpendiculariter altera supposita Corpus tres lineæ latæ ambiunt, quarum duæ per latus & posticas pinnas extenduntur. Caudam etiam talis secat linea & ejusdē coloris; una pro fimbria ipsi est oculorum pupillâ nigra, circulo aureo.

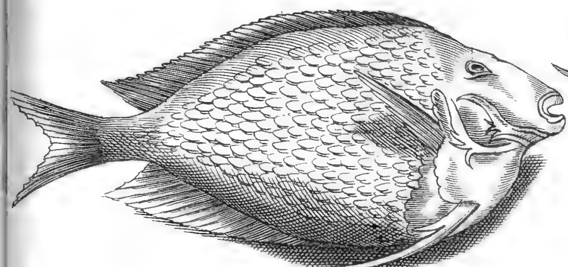
PRANEMA, Piscis mediocris Capionis seu Percæ magnitudine; novem, decem aut undecim digitos longus; latus, ubi maxime, tres digitos aut paulo amplius, *Os* habet amplum, subrotundum, edentulum quidem, sed acutissimis prominentiis asperum: *oculos* magnos instar solidi Hollandici, pupilla crystallina, circulo aureo splendente, qui superius ad dimidiam partem coloris est miniati. Branchias habet admodum amplas. Pone has in quolibet latere pinnæ digitum quidem longæ sed haud latæ, & subter has in ventre duæ sibi propinquæ duos digitos longæ & sesquidigitum latæ, triangulares, spinis suffultæ. A ventris medietate ad caudæ exortum usque pinna protenditur tres & semis digitum longa, unum lata, itidem spinis intertexta, quam abscondere fere potest in rima ad hoc comparata: per universum dorsum ab occipitis fine ad exortum caudæ pinna extenditur quinque digitos longa, paulum plus digitum lata, tenui membrana constans, duabus & viginti spinis intertexta, quam erigere atque deprimere & fere abscondere potest in rima. *Cauda* quæ à corpore protenditur sesquidigitum est longa, unum lata, pinnam habet tres & semis digitos latam, & plusquā sesquidigitum longā. Calor totius piscis est argenteus laccatus lacca florentina. Squamulas habet minutulas quasi triangulares: in ventre plus albicat, seu argenteo minus laccæ intermixtum cernitur.

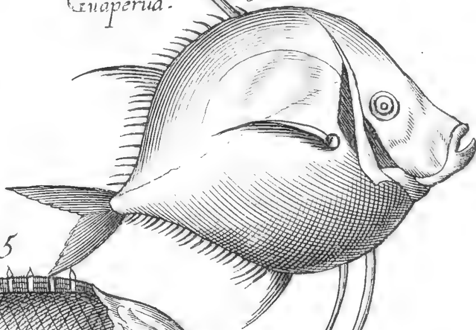
Capitur in mari & boni est saporis, edulis.

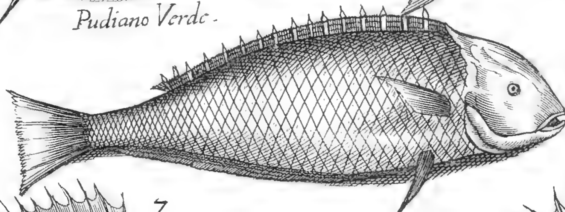
ACARAPVCV, fluviatilis piscis, in sesquipedalem longitudinem excrescit, ubi latissimus quatuor aut quinque digitorum. *Os* acuminatum circiter

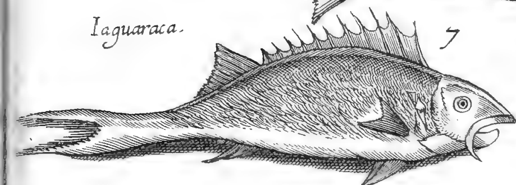

Taiasica.
1

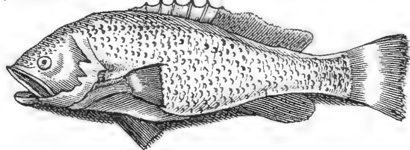

Paru.
2

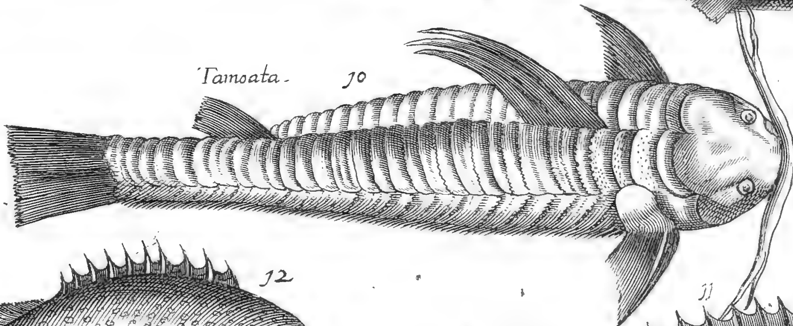

Guaperua.
3

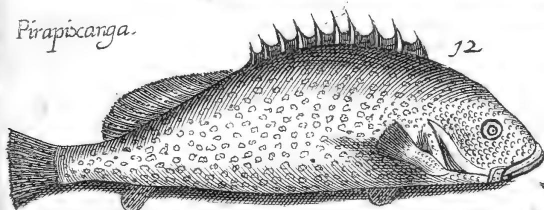

Pudiano Vermelho.
4
Pudiano Verde.
5

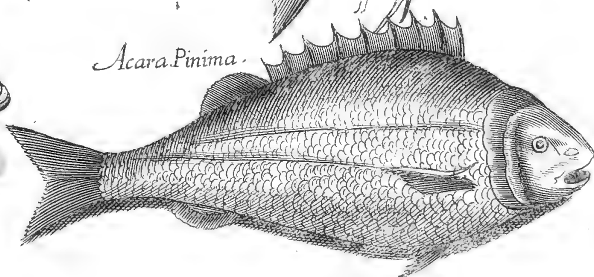

Iaguaraca.
7

Carauna.
8

6
Iurucapeba Itaiara.
Guatucupa Iuba.
9

Tamoata.
10

Pirapixanga.
12

11
Acara Pinima.

citer duos digitos longum, haud amplum, labia abscondere & contrahere potest ut solum hiatus appareat, nullos habet dentes. *Oculi* magni, pupilla nigra splendente, circulo ex albo & fusco mixto. *Pinnas* habet septem: unam per dorsi longitudinem ad caudam fere extensam, non latam, quam erigere & spinis sustentare, atque recondere potest: postbranchiales duas, totidem in infimo ventre, unam post anum: Septimam pro cauda, furcatam quatuor aut quinque digitos longam. Totus splendet squamis argenteis minoribus: in dorso tamen aliquid aurei admixtum: & in quolibet latere sex oblongæ maculæ cæruleæ rufescentes, non ita conspicuæ. Pinna dorsi & canda dilutè cinerei sunt coloris, ut & laterales: duæ in infimo ventre flavescunt paulũ, ut & ea quæ prope anum. Edulis est.

Caput III.

De Pudiano vermelho, Pudiano verde, & Iuruucapeba.

Tab. XXXII. 4.5.6. *Marcgrav. Hist. Brasil. lib. 4. c. 3.*

PUDIANO *Vermelho* vulgo, sed rectius *Bodiano*: Brasiliensibus *Aipimixira*, & *Tetimixira*, Piscis mediocris Percæ magnitudine. Latitudo corporis, ubi maxima, duorum digitorum prope caudam unius aut paulo plus. Corporis fere æqualis latitudo est. *Caput* parvum, *os* acutum, superius in anteriori parte tres denticuli acuti, minimi, inferius item, & versus interiora in utraque mandibula alii minimi denticuli. *Oculos* habet paululum eminentes, pupilla nigra, exteriori albo, hinc flavo circulo. *Pinnas* habet septem: nimirum duas plus digito longas, haud latas, post branchias in utroque latere unam: sub his duas junctas in ventre: aliam in ventre versus caudam duos digitos longam, secundum longitudinem adnatam: unam item talem in dorso, tres & semis digitos longam: & septimam pro cauda, q̃ est quadrata, digitũ longa & lata. Tegitur piscis squamis subtilibus, ita arctè cõplicatis, ut ad tactũ glaber esse videatur. *Color* totius corporis flavus cum aureo mixtus. Summitas autem capitis & totum dorsum ad media utrimque latera, & fere usque ad finem dorsalis pinnæ purpurei est coloris egregii cum lacca mixti: extrema ora pinnæ majoris in ventre versus caudam etiam purpurascit ut & pinnæ illi junctæ totaliter: reliquæ pinnæ flavæ cum aureo colore mixtæ, ut & totum reliquum corpus. Pars ultima pinnæ majoris in dorso etiam flava ut & cauda. Piscis est edulis.

Pudiano Verde Lusitanis. Piscis oblongus, nimirum decem digitos ab oris extremo ad caudæ initium; corpus tres digitos latum, circa caudam autem sesqui. *Os* acuminatum, haud amplum, anterius in superiori mandibula habens duos dentes acutos, longos; & seriem denticulorum minimorum: inferius in anteriore parte quatuor, longos, acutos, & seriem minutorum candidorum. *Oculos* habet parvos, pupilla nigricante, circello primum aureo, dein exterius albescente. *Pinnas* obtinet septẽ, nimirũ unã per dorsi longitudinem extensam, sex & semis digitos longam, dimidium latam, quam spinis erigere & sustinere potest: post utramq; branchiarum unam, duos digitos longam, paulo plus uno latam: sub ventre duas parvas junctas: à medio autem ventre inferiori una tendit pene ad caudæ exortum, quatuor digitos longa, unum fere lata: Septima pinna est cauda, quæ est quadrata aut parallegrammi figura, sesquidigitum longa, duos lata,

Totus piscis vestitur squamis latis quæ ita compositæ sunt, ut meri cubi sibi appositi videantur; lutei seu aurei coloris ac per totum ambitum linea seu fimbria elegãtissima azuri seu cærulei caloris. *Caput* superius aureum est cum magna macula coloris ex viridi thalassini, circumdata azureo & azureis flavis subviridibus & albican-

tibus striis variegatum. *Pinnæ* duæ laterales seu postbranchiales & duæ in ventre albicant, in laterali ambitu cærulea lineola præditæ. *Pinna* dorsalis aurei est coloris & striis undulatis cæruleis secundum longitudinē notata, quæ in ventre major ex ruffo ad brunum vergit colorem, striis itidem cæruleis secundum longitudinem. *Cauda* rufescit striata thalassino ac cæruleo secundum longitudinem, in extremitate autem paululum virescit.

Piscis insignis coloris & edulis. Capitur in mari.

Iuruucupeba, aut etiam *Itaiara*. Piscis longus septem aut octo digitos, duos aut tres latus, ubi latissimus: *ore* satis patulo, & ex triangulari rotundo lingua angusta, brevi, denticulis minutissimis: *oculis* rotundis, pupilla crystallina & circulo rubro. Post branchias in utroque latere habet pinnam sesquidigitum longam, quadratam & exterius circinatam: subter has, duas in inferiori vente junctas; paulo post occipitium incipit pinna anteriori medietate spinis suffulta, posteriori mollis, quæ tendit secundum longitudinem dorsi ad caudam usque, & semper fit latior, prope caudam digitum lata. In inferiore corpore versus caudam etiam pinnam habet haud amplam. *Cauda* constat pinna sesquidigitum longa, plus uno lata & quadrata.

Squamatus piscis, sed squamis ita complicatis ut lævis esse videatur. Piscis universi color egregiè ruber, in ventre autem ex rubro & albo maculatus; in lateribus autem constanter maculas habet puniceas, nigras, varias, majores & minores. *Pinnæ* omnes sunt rubræ & nigro maculatæ.

Pinguis est piscis & boni saporis, optimus tamen assatus. Capitur in mari inter scopulos. Parieti recens appensus noctu toto corpore clare lucet.

Caput IV.

De Iaguaraca, Carauna, Cururuca, & Guatucupa Iuba.

IAGVARACA. Piscis est mediocris Percæ magnitudine, *ore* acuto, edentulus. Oculos habet magnos, pupilla crystallina nigra, magna & ampla, circulo coloris argentei, & superius maculam sanguineam habente. *Pinnas* habet in lateribus & infimo ventre similes præcedenti pisci: per dorsum verò secundum longitudinem extenditur pinna digitum lata, usque ad unum digitum ab initio caudæ, constans tenui membranula undecim spinis acutissimis suffulta, quam potest elevare & substernere pro libitu: atque non solum componere, sed & abscondere in rima cui pinna insidet. Tab. XXXII. 7.8.9. *Marcgrav. Hist. Brasil. lib. 4. c. 3.*

Hanc sequitur alia contigua unum digitum lata, pertingens ad caudæ exortum, duos digitos longa, triangularis & superius desinens in acumen. *Caudæ* autē pars reliquo corpori subtensa rotunda est, sesquidigitum longa, continens pinnam furcatam, cuius pars inferior duos digitos longa, superior paulo longior. Ad branchias in utroque latere, in quolibet duos habet aculeos, in quorum medio alii sunt minimi: his branchiis & aculeis ferit & vulnerat: ferit etiam cum spina dorsali & cum iis quæ sunt in infimo ventre, ad quarum singularum latus aculeus est satis longus, & quidem in pinna prope caudam in infimo ventre spina est unū digitū longa.

Totus piscis tectus est squamulis elegāter dispositis; & quælibet squamula in ambitu minutissime est serrata. Color totius corporis est ar[g]enteus, in ventre plane albicat. *Caput* superius incarnati est coloris, & hispida testa munitum. *Pinnæ* omnes coloris sunt dilute incarnati: ea autem quæ in dorso spinis suffulta, prope spinas auro est umbrata.

Caro

Caro pinguis & boni saporis, præsertim si piscis assetur. Capitur in mari inter scopulos.

Carauna. Magnitudinem & figuram habet ut *Iuruucapeba*, differt tamen capite & colore corporis. *Pinnas* quoque eodem modo positas habet ut ille. *Os* autem obtinet lunatum; dentesque habet acutissimos, sed minutos: *Branchias* amplas, quæ aculeis in postica parte sunt munitæ. *Oculi* versus summitatem capitis in lateribus positi non longe ab invicem haud magni, pupilla ovali nigra, quam ambit circulus ruber. Squamulis in universum vestitur lunatis, coloris miniati per totum, & ubique punctula nigra, magnitudine seminis papaveris inspatsa, habet, præterquam in ventre.

Capitur in mari inter scopulos: estque edulis, molli admodum carne atque boni saporis.

Cururuca, species *Corvinæ*; Piscis fluviatilis, sesquipedem longus, corpore oblongo; ore satis amplo, oculis mediocribus, nigris. *Pinnas* habet septem: unam per dorsi longitudinem ad caudam ferè protensam, quæ divisa est & prior pars latior, tres digitos ferme; & totidē longa, triangularis, spinis suffulta, posterior longior, sed exilior. Cauda fere quadrata. Squamas habet mediocris magnitudinis argenteas cum auro & subfusco pauco mixtas, præsertim in dorso & lateribus. Pinnæ in dorso & lateribus ac cauda, cinereæ; in medio ventre flavescunt, & fuscescunt. Edulis est.

Idem. Lib. 4. cap. 4. *Guatacuba Iuba*, in duorum pedum longitudinem excrescit, dorso paulū incurvato. *Os* habet triangulare, acuminatum, dentes parvos acutissimos. *Oculos* magnitudine stuferi Hollandici, pupilla magna, nigra, splendente circulo rubro. *Pinnas* habet molles sine spinis in lateribus; nimirum unam in quolibet latere, post branchias, angustam, duos & semis digitos longam: duas tales junctas & ventre subter illas unica spina munitas: & unam prope anum digitum longam ac latam, unica quoque spina armatam. Ante medium dorsum versus occiput, incipit pinna desinens ad caudæ initium, quinq; digitos longa, unum fere lata, quæ duabus & viginti spinis erigitur: cauda duos pene digitos lōga, unū lata, pinnā habet plus uno digito longā & quatuor latam paululumque exterius versus interiora arcuatam. Vestitur squamis paulo majoribus, coloris argentei & striis flavis & ex argenteo rufescentibus secundum longitudinem extensis à capite ad caudam usque. In utroque latere etiam à capite ad caudam eminens linea tendit. *Caput* ex argenteo, rufo, flavo mixtū. Pinnæ albæ sive argenteæ; caudæ pinna ruffa: venter albus.

Capitur in mari inter scopulos. Boni est saporis, & lingua & caro circa mandibulas longè optimi ut in Carpione.

CAPUT. V.

De Pira Iurumenbeca, Tamoata, Acara, & Pira Pixanga.

PIRA JURUMENBECA vulgo *Bocamolle*, quia molli ore & aquis extractis statim moritur: vivit in mari in cœno: oblongus piscis haud latus: novem aut decem interdum pedes longus, duos & semis latus, ubi latissimus. *Os* habet elevatum; quod ampliare & rotundare potest: oculos magnos, pupilla crystallina, circulo ex argenteo & brunno mixto. *Septem* habet pinnas, duas angustas postbranchiales, duos digitos longas: duas in infimo ventre junctas, duos fere digitos longas, unum latas: unam post anum firma spina suffultam: sextam per dorsum extensam & bisectam; anterior eius pars sesquidigito longa, unum lata, triangularis, quam erigere & in rimam recondere potest, mollis & translucens, altera pars usque ad caudam fere porrecta, tres digitos longa, semidigitum lata, itidem mollis. Septima est cauda, duos fere digitos longa, sesquidigitum lata, figura pentagoni cuius basis inserta in corpus.

TAB. XXXII. 11.12. Idem lib. 4. c. 4.

Squamas habet toto corpore argenteas, ſplendentes, mediocris magnitudinis: in dorſo viridis & aureus color tranſplendet. Pinnę argenteæ & in medietate exteriore aureæ. In quolibet latere linea tendit paulum elata, etiam argentei coloris ut reliquum corpus.

Edulis eſt & boni ſaporis.

Idem lib.4. c.5. TAMOATA, Luſitanis ſoldido (quia armatus) piſcis fluviatilis ſeu aquæ dulcis, edulis. Longitudo corporis ab occipitio ad initium caudæ trium & ſemis digitorum; longitudo capitis unius digiti; latitudo paulo major. Craſſities corporis, ubi maxima, nimirum poſt occipitiū, trium, circa caudam duorum. *Caput* latum ranæ fermemodo; *os* haud amplum; ad cuius quodlibet latus filum habet unū digitum longum inſtar barbæ, os edentulū. *Oculi* minimi cryſtallini, magnitudine ſeminis papaveris, circello aurato cincti. Pinnas obtinet octo; ad quamlibet branchiam unā, digitum longam, firmam inſtar cornu in uno latere, directe à latere protenſam: duas in infimo ventre, non ita firmas at eiuſdem magnitudinis: unā in medio dorſo, alteram in eodem dorſo prope caudam, minimā: unā parvam in infimo ventre prope caudam & octavam pro cauda, digitum longam & latam. Totum caput ſuperius tegitur teſta dura inſtar clypei: & univerſum corpus veſtitum eſt lorica ex oblongis ſquamoſis corporibus compoſita: ſuntque hæc corpora per ambitum minutiſſime ſerrata & quadruplici ordine tota lorica diſpoſita: id eſt, coeunt partes ſeu ſquamæ loricæ in utriuſque lateris medio, in dorſo & in infimo ventre. Color totius piſcis obſcure ferreus, præſertim in capite. Carne bona eſt.

Piſcis hic aqua carens in fluvio ubi eſt, tempore ſicco, per terram abit ut aquam quærat.

Idem lib.4. c.6. *Acara Pinima.* Piſcis eſt latus, dorſo incurvato, ſex aut ſeptē digitos longus, quatuor latus, ubi latiſſimus, parvi Carpionis figura aut verius Percæ miſnicæ. *Os* habet haud amplum, denticulos minutiſſimos; oculos ſatis magnos pupilla nigricante tranſplendēte, circulo rubro, fuſco & albo: *Pinnas* ſeptem; unam per totum dorſum extenſam & continuam verſus anteriora minus uno digito latam, verſus poſteriora latiorem: huius pinnæ medietas anterior ſpinis ſuffulta eſt & illam in rimam poteſt recondere: poſt branchias in utroque latere unā duos digitos longam, haud latam, in medio ventre duas junctas ſemidigitū ferme longas firma ſpina ſuſtentatas: inter anum & caudā inferius itidem unam firma ſpina munitam: Septima pro cauda eſt furcata, pluſquā ſeſqui digitum longa, totidem lata.

Totus veſtitur ſquamulis argenteis ex auro ſplendentibus: in quolibet latere ſeptē magnas habet ſtrias ſecundum longitudinem ad caudam uſque extenſas, coloris fuſci ſplendentis (in quibuſdam aurei ſeu lutei) à ſummo item capite per utrumque oculum ad extremitates oris, in quolibet latere capitis lata ſtria nigra deſcendit, ad cuius orā aliquid cęrulei admixtum eſt. Vltra harum ſtriarum exortum in dorſo, nimirum ubi pinna dorſi initium ſumit, itidem per quodlibet latus deſcendit nigra ſtria uſque ad exortum pinnæ lateris ſeu oram branchiarum. Omnes pinnæ & cauda coloris ſunt lutei ſeu aurei ſplendentis. Capitur in mari inter ſcopulos: & eſt edulis atque boni ſaporis.

Pira Pixanga, Belgis Gatvisch/ quia in initio antri inter ſcopulos degit in mari. Longus eſt novem digitos, ab initio oris ad exortum caudæ. *Cauda* duos digitos longa. *Os* ſeſquidigitum amplū, minutis ſed acutiſſimis denticulis præditum. *Caput* haud magnum: oculi magni, prominentes, pupilla coloris inſtar Turcoidis optimi, circulo nigro, cū aureo & ſanguineo mixto. Branchiæ in triangularem figuram deſinunt, ampla & acuta ſpinula preditæ. *Pinnas* habet ſeptem: unam per totius dorſi longitudinem extenſam, unum ferme digitum latā, & in poſtica parte latiorē, cuius prior medietas undecim firmis ſpinis ſuſtinetur, poſterior eſt mollis.

Poſt

Poſt branchias in utroque latere unam, duos digitos longam & totidem latam, ſubrotundam & carnoſam: duas junctas in medio pene infimo ventre, unica ſpina ſingulas firmatas: unam mediocrem poſt anum ſpina munitam. Septima eſt pro cauda, duos fere digitos longa & totidem lata, nō ſecta ſed extremo ambitu ſubrotunda. Tegitur ſquamulis parvulis per totum corpus, ad tactum glaber niſi à cauda verſus caput digitis fricetur. Totumcorpus, caput, pinnæ, cauda ex albo flaveſcunt: & per totum variegantur maculis ſanguinei coloris diluti; rotundis, magnitudine ſeminis canabis: quædam etiam in ventre majores. Pinnæ eodem modo maculatæ in ambitu ſuo obſcurius rufeſcunt. Figuram ferè Auratæ habet. Edulis eſt ac boni ſaporis.

Captus per trihorium extra aqum poteſt vivere: bihorium poſtquam mortuus eſſet, aperiebam illum & cor adhuc movebatur exemptum: cor ſitum erat ſtatim poſt fauces, & aſpera arteria in id inſerebatur, eratque digitum remotum à reliquis viſceribus per mediaſtinum; minimum utique & vix granum tritici æquans etiam quando ſpiritu inflatur.

Caput VI.

De Vubarana, Capeuna, & Acarapitamba.

Tab. XXXIII. f. 2. 3. *Idem H. B. lib. 4. c. 7.*

Vvbarana. Piſcis figura corporis Trutæ noſtrati ſimilis, ubique ferm e æqualis craſſitiei, paulum tamen in dorſo exaltatus, verſus caudam autem anguſtior. Corpore oblongo, quadrāte cylindraceo: pedalis longitudinis, ſemipedem craſſus. *Caput* acuminatum ſeu coactum, haud magnum: oculi ſtuferi magnitudine, pupilla nigra, circulo primum aureo, exterius argenteo: *Os* edentulum & lapis illi pro lingua. In medio dorſo unicam habet pinnam duos pene digitos longam, unum anterius latam, trapezii figura, non tamen duris ſpinis firmatam. Poſt branchias in quolibet latere verſus inferiora parvam pinnam oblongam & anguſtam obtinet & duas tales laterales ad infimum ventrem è regione dorſalis: prope anum unam parvam. *Cauda* conſtat pinna furcata inſtar harengi plus duobus digitis longa. Squamulas habet ordine lineari ſecundum longitudinem corporis poſitas, ita affabre ut ad tactum quaqua verſus glaber videatur. Supernè ſi aſpiciatur olivacei eſt coloris, at eminus aut lateraliter ſi intuearis plane argenteus ac ſplendens videtur, & dorſum cæruleſcit ex argenteo: venter plane albus: branchiæ ita glabræ ſunt ut laminæ argenteæ videantur.

Aſſatus boni eſt ſaporis, nec opus eſt deſquamare: coctus non ita commodus ob multitudinem ſpinarum per carnem diſperſarum.

Capevna. Piſcis corpore oblongo non lato qui in ſeptem digitorum longitudinem excreſcit. *Os* illi obtuſè acuminatum; habetque in ſuperiore atque inferiore mandibula unam ſeriem minimorum denticulorum: tota cavitas oris cum lingua ſanguinei coloris inſignis: *Oculi* illi parvi, ſtuferi magnitudine, cryſtallini, circulo partim argenteo colore variegato. *Pinnas* obtinet ſeptem; in quolibet latere poſt branchiam unam oblongam, tenuem quaſi triangularem: duas triangulares in infimo ventre; unam poſt anum firma ſpina munitam: unam per dorſi longitudinem excurrentem, cuius anterior medietas ſpinis munita, quem recondere poteſt, poſterior mollis & ſine ſpinis: cauda bicornis, molli pinna. Tegitur ſquamulis parvis argenteis, in quibus aliquid aurei tranſplendet. In quolibet latere habet duas lineas craſſas aurei coloris, unam à ſummitate oris per oculos & medium latus tendentem ad caudā, alteram magis ſuperius per dorſi latum pergentem. In ſummitate capitis liveſcit. Pinnæ omnes ſunt cinereæ: *Venter* albus ut & eius pinnæ.

Co-

Coctus boni est saporis. Capitur in mari inter scopulos.

Idem. Lib. 4. cap. 8. ACARA PITAMBA, Piscis oblongo corpore ut mullus seu barbus, in duorum pedum aut etiam majorem longitudinem excrescit: *Os* habet minutum & dentes: *Oculos* amplos, pupilla crystallina, circulo miniato: *Pinnas* septem; unam à summitate dorsi tendentem ad exortum caudæ fere, spinis suffultam, digitum latam aut paulo amplius: post quamlibet branchias unam tenuem & longam; subtus in ventre duas junctas, & prope anum unum: *cauda* constat pinna quinque digitos longa, quæ in duo obliqua cornua desinit. *Squamis* totus vestitur modo Carpionis, eleganter ex purpureo cæruleis. In utroque latere in medio ab oculis ad caudam tendit linea sesquidigitum lata; aurei coloris, per totum autem dorsum & latera usque ad hanc lineam puncta aurea majuscula habet: sub linea in lateribus subtiles lineas aureas seu flavas, secundum longitudinem. Venter albicat. Pinnæ laterales & ventris ex albo flavescunt. Dorsalis pinna & tota cauda aurei sunt coloris.

Optimè sapit assatus, & melius quam coctus. Pinnæ ejus lucent noctu. Capitur in mari.

Hic piscis à crustaceo quodam animalculo vexatur, sesquidigitum longo, digitum crasso, figuræ oblongæ, ut cauda Gammari & eodem modo formato & crustato: constat autem semptem juncturis, & habet quatuordecim brevia crura, unguiculis acutis prædita, in quolibet latera septem: anterius corpusculum paululum ampliatur. *Corpus* molle est sub crusta instar cochleæ lenta cute obductum: nec oculi nec os apparent. Hoc animalculum ori piscis se ingerit & unguiculis suis arcte faucibus inhæret, nec unquã piscis se ab illo liberare potest. Postero die adhuc vivebat capto pisce & pridie mortuo; in totum albi est coloris.

CAPUT. VIII.

De Iaguacaguare, Curimata, Tareira, d' Alto, & Tareira de Rio.

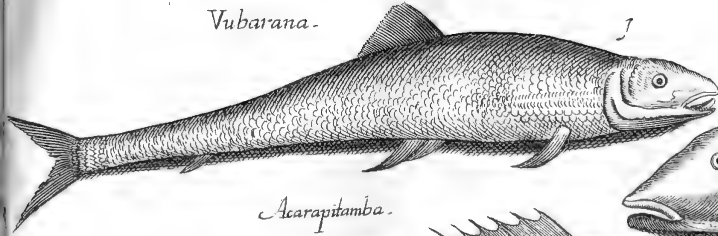
JAGUACAGUARE, Lusitanis *Iaqueta*, id est, interula, à colore, qa nigritæ ejusdem coloris amiciuntur. Piscis instar Percæ nostræ latus & obrotundus, ad summum octo digitos, quinque aut sex latus, *Os* habet parvum, cum minutulis dentibus ordine digestis: *Oculos* mediocres crystallinos, circulo fusco: *Pinnas* porro septem, unam à medio dorso ad exortũ caudæ protensam, spinis suffultam, anteriore quidem parte semidigitum latam, posteriori latiorẽ & trianguli figuram desinentẽ. Duas postbrãchiales, duas in inferiori ventre; unã post anum latiusculam: caudam deniq; duos digitos longam, parellelogrammi figura, quæ in duo cornua desinit. Squamis vestitur, instar percæ, majusculis; quæ è cinereo cærulescunt. A dorso autẽ per latera latæ lineæ descendunt ad ventrẽ nigræ, in quolibet latere quinque. Superius caput quoq; nigrescit; venter verò albescit atq; erubescit. Pinnæ omnes è cinereo cærulescunt & quodamõdo nigricãt versus extremitates. Tota deniq; cauda nigra est. Edulis est piscis. TAB. XXXIII. 4.5.6.7. Idem lib. 4 c.8.

Haud malè convenit cũ Mormyro Gesneri, nisi quod Icon in eo differat, quod in Mormyro Gesneri plures lineæ nigræ vel pullæ à dorso ad ventrem per latera descendant.

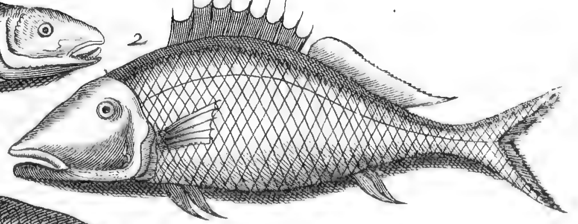
CURIMATA. Piscis Carpioni, figura, colore, carne valde similis: sesquipedem longus, quatuor & semis digitos latus: *capite* Carpionis; *ore* rotundo & edẽtulo: *corpore* oblõgiori, & squamis majusculis. *Pinnas* habet septem præter caudam; nimirum duas postbranchiales, duas in medio ventre inferiori, unã post anũ, & unã plane parvulam parallelogrammã huic oppositam in dorso; unam denique in medio dorso, magis longã quam latam. Totus piscis coloris est argentei ut Carpio, & ejusdem saporis. Non capitur nisi in dulcibus aquis.

TA-

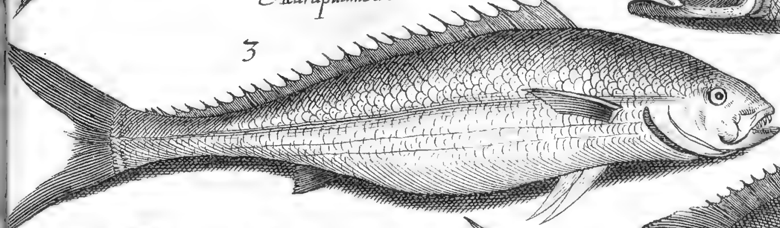
Tab. XXXIII.

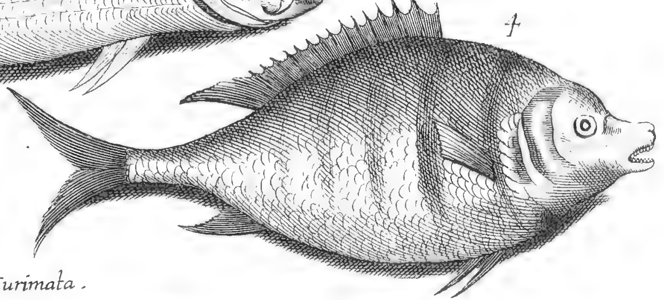
Vubarana. 1

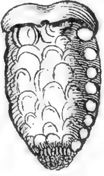
Capeuna 2

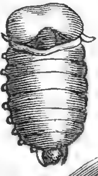

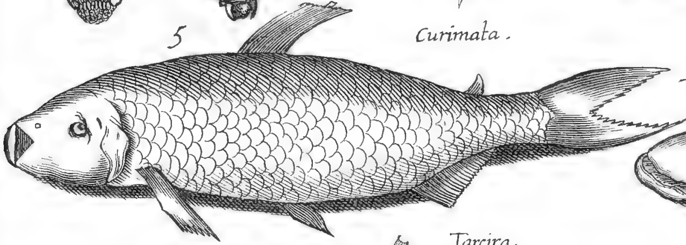
Acarapitamba. 3

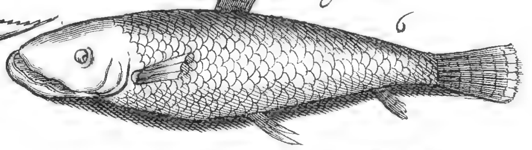
Iaguacaguare. 4

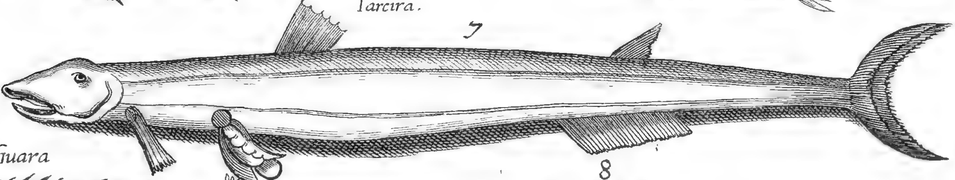

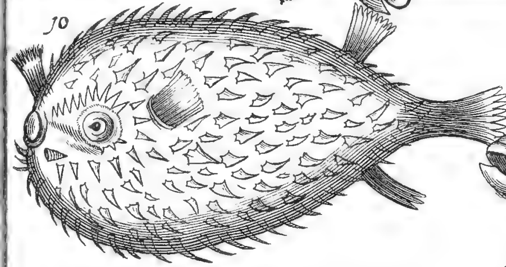
5 Curimata.

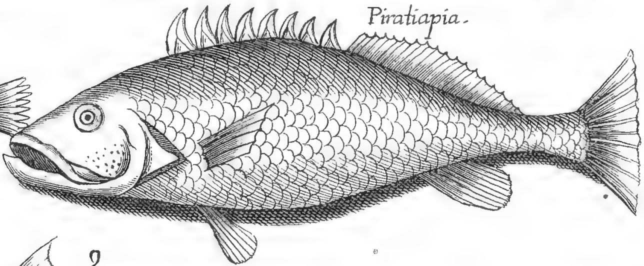
Tareira. de Rio Seu fluuiatilis. 6

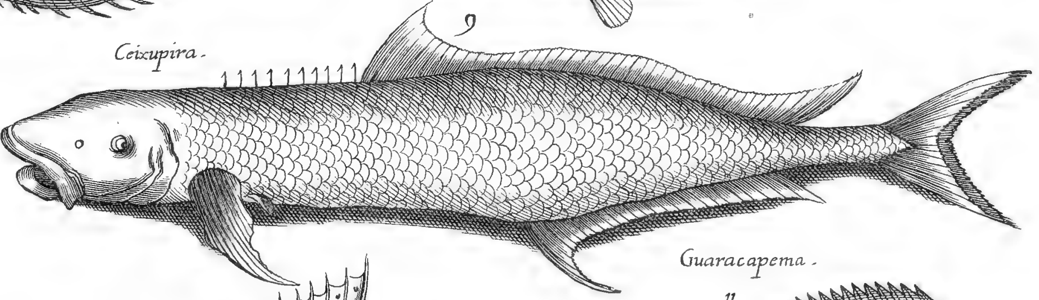
Tareira. 7

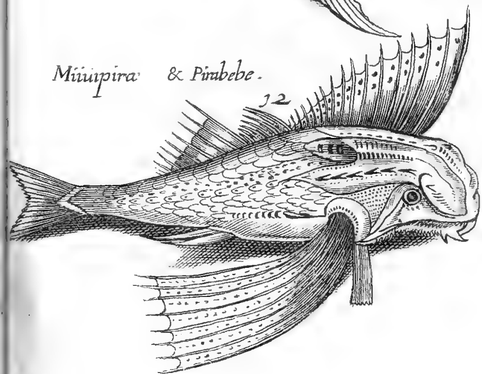
Guamaiacu Guara 10

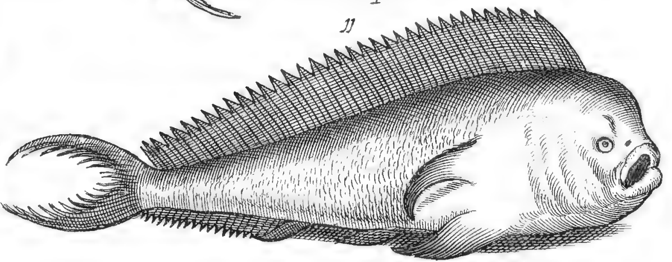
8 Piratiapia.

Ceixupira. 9

Miiuipira & Pirabebe. 12

Guaracapema. 11

Idem H. B. lib 4.c.9. Tareira d'alto, id est marinus, piscis tereti corpore, decem digitos longus (reperiuntur & maiores) quinq; crassus, ubi crassissimus, nam versus posteriora sensum minuitur. *Caput* habet colubrinũ, supra oculos in duo tubera elatum: oculos pupilla nigra, circulo flavescente; os acuminatum satis amplum, interius flavum denticulis acutissimis munitũ, quales & lingua habet. *Pinnas* obtinet octo, nimirũ in quolibet latere post branchias unam, uno plus digito longam, trientem latam, directè à latere protensam: post has interstitio pene sesquidigiti in infimo ventre duas junctas figura trapezii, duos digitos longas & totidẽ fere latas in extremitate: versus caudam in infimo ventre unã duos digitos longã in corpore extensam, sed plane angustã, supra hanc in dorso parvula est instar cuspidis cultelli: in medio dorso una pene quadrata, duos digitos lata, plus uno longa: Octava est cauda vix sesquidigitũ longa & furcata. *Pinnæ* a. instar foliorũ papaveris sunt tenues, & mollib. spinis sustentantur. *Squamulis* vestitur peltatis, ita affabrè compositis ut ad tactum glaber videatur. Vẽter totus albicat: latera & dorsum secundum longitudinem lineas habent alternatim flavas & virides. *Oræ* squamularũ circumcirca brunnę sunt, & videntur quasi rhõbi ordine positi essent brunnis lineis circumscripti, & ac si per unum ordinem tenderet linea, flava, per latera viridis. Pinna in dorso secundũ longitudinẽ strias habet brunnas reliquæ flavas. *Cauda* itidem striata brunno. Caput superius maximam partem brunnum. Piscis assandus, nam coctus non ita bonus est. Sapore autem multo antecellit Tareira do Rio, qui multas habet spinas.

Tareira do Rio, i.e. fluviatilis, oblõgo corpore, dorso recto, ventre paululum protuberante: inferior illius mandibula lõgior superiori: dentes habet acutissimos & inter eos duos longiores in medio inferioris mandibulæ & quatuor tales in superiore: mordet vehementer: *Oculi* satis magni, prominuli, pulchri, pupilla atra, cætera nigri. *Caput* Lucii capiti parum simile. Longus est piscis quindecim aut sedecim digitos. *Pinnas* habet sex: nimirum duas oblongas post quamlibet branchiam unã, duas junctas oblongas in infimo ventre, unam post anum parallelogrammi figura; unã in medio dorso magnã, rectam, parallelogrammã, plus tribus digitis longã, duobus latã. *Cauda* parallelogramma pinna constat, duos & semis digitis longa, sesquidigitum lata, in extremitate circinata. Totus tegitur squamis satis magnis, fuscis in dorso & lateribus; verũ in lateribus fuscum argẽteo est variegatum, ut ita per fuscum argenteũ videatur. *Caput* tegitur dura testa fusca. Venter totus albicat. Pinnæ omnes fuscæ, sed nigro undulatæ transversum ut Nisi cauda: itidem & cauda. Capitur in fluviis. Edulis est, sed multas habet spinas.

Caput VIII.

De Piratiapia, Ceixupira, & Piquitinga.

Piratiapia piscis est oblõgo corpore & satis crasso, interdum tantam magnitudinem acquirit ut quinquaginta libras æquet: *Oris* pars inferior lõgior superiori. *Denticulos* habet acutos, inordinate positos & tota oris cavitas cum lingua est rubra. *Oculi* prominẽtes, pupilla crystallina ovali & circulo rubro. Ante utrumq; oculum habet foramen. *Branchiæ* desinũt in triangular. figuram, & sunt amplæ. A summitate dorsi ad caudam usque extenditur pinna, quæ ad medietatẽ anteriorem spinis surrigitur, reliqua medietas est mollis. In inferiori corpore prope anum etiam pinnam mollem habet obrotundam: in quolibet latere post branchias unã, & duas in infimo ventre junctas, oblõgas. *Cauda* fere quadrata est, at in extremitate paulo latior quam in exortu. *Squamis* vestitur parvis. *Dorsum* & infimus venter cinnabrii sunt coloris, latera ex gryseo fuscescunt.

Tab. XXXIII. 8. 10. Idem Hist. l.4.c.9.

In totum præterea est maculatus, & in dorso quidẽ maculas habet maio-

res nummo misnico, ex gryseo fuscas, in lateribus vero & infimo ventre minores eiusdem coloris. *Pinnæ* omnes cinnabrii coloris, in extremis oris lineam albissimam habentes, adque eam fimbriam latam nigerrimam. Postbranchiales pinnæ totaliter cinnabriæ sunt sine fimbria nigra aut alba. Dorsalis pinnæ medietas anterior tota rubra, reliqua fimbriata albo & nigro ut reliquæ. Optimi saporis carnem habet si coquatur.

Ceixvpira, acquirit interdum longitudinem novem ac decem pedum, atq; crassitiem corporis humani corpore oblongo & capite atq; figura corporis Tuberoni haud absimilis. Quem describo tantũ duos pedes erat longus cum semisse. Erat illi *caput* cõpressum & latum, septẽ digitos longum & fere quinque latum: *Os* haud inamplum pro mole corporis, parabolicæ figuræ, edentulũ, prominentiis tamen acutissimis confertim repletum: lingua lata: oculi albi haud magni, paulò maiores duplo stufero Hollandico, pupilla crystallina. *Brãchias* habet satis amplas: *Pinnas* septẽ, nimirum post quãlibet branchiam unam, directè à latere protensam triãgularem, semipedẽ longam, duos & semis digitos latam, ubi latissima. Interstitio ferè sex & semis digitorũ ab occipitio in medio dorso incipit pinna quatuordecim digitos longa, in initio triangularis, & quatuor digitos alta, hinc sensim minuitur & ad caudam ferme pertingit, ibiq; triangulo desinit. Huic opposita est eiusdẽ figuræ una in infimo ventre, undecim digitos longa, desinens cum superiore, sed non cum illa incipiens. Infra duas postbrãchiales in infimo ventre duas habet junctas, quamlibet tres & semis digitos longã & sesquidigitũ latam. Septima pinna est cauda, incipiens duorum digitorum interstitio à fine dorsalis & ventris, bicornis, superius cornu fere octo digitos longum, inferius paulò brevius, nimirũ septem digitorum. Pinnæ omnes anterius spinas habent, sed molles. In interstitio inter occiput & dorsalem piñam, octo osseos triangulares aculeos prominentes obtinet, quos recondere in carne & erigere potest, ac pro armis usurpare. Ante quemlibet oculũ, intervallo unius digiti foraminulũ habet duplex. *Caput* osseum & glabrum. Totum corpus exiguis squamulis vestitur, ita ut totus piscis glaber videatur. Colore totus est niger, excepto tamen ventre, qui albissimus instar cretæ; in lateribus (inter album & nigrum) paululũ canescit nigredo, cætera, ut dictum, nigerrima. *Pinnæ* omnes nigræ, exceptis duobus infra post branchiales in infimo ventre quæ albæ sunt, oris nigricantibus. In utroq; latere piscis linea quædam profundior reliquis squamulis tẽdit ad caudã usq; eiusdem cum corpore coloris.

Piscis gravis ac pinguis est, ac pro optimo habetur inter omnes in Brasilia, præsertim quãdo adhuc mediocris est magnitudinis. Capit. in Mari.

Piqvitinga est duos, aut paulò plus digitos lõgus, figuræ pene ut Parabucu à quo non multum differt ut dicam. *Os* habet parvulum, sed ꝗ ample aperire & rotundare potest: *Oculos* satis magnos, nigros, circulo argenteo: branchias amplas: pinnas sex & septimam pro cauda: nimirum duas postbranchiales, triangulares, inferius positas: duas junctas in medio infimo ventre: unam triangularem in medio dorso, unam post anum: cauda constat pinna furcata. Color capitis argenteus splendens superius olivaceo imbutus. Tegitur squamulis albis, in dorso tamen olivaceus color translucet. Pinnæ omnes albæ. Differt à *Piabucu*, quod ille paulò maior evadat, & linea illius lata non splendeat, cum reliquum corpus splendeat, quod in hoc contrario se habet. *Piabucu* etiam pinnam habet in dorso prope caudam, qua hic caret. Cæterum caro similis, edulis.

Idem l. 4. c. 10.

Capvt IX.

De Camuri, Gvaracapema & Miivipera.

Camvri Lusitanis *Robalo*, piscis est duos pedes longus. Lupo nostro figura corporis similis atq; etiam ore, cras-

Tab. XXXIII

Idem lib. 4. c. 10. & 11.

crassus plus uno pede, ubi crassissimus: *caput* sesquipedem pene longũ: *os* semilunare, in medio paulum acuminatum, sex digitos longum, sed quod magis dilatare atque rotundare potest, ita ut circumferentia eius fiat tredecim digitorum: *oculos* habet dupli stuferi magnitudine, pupilla crystallina, circulo aureo: *Pinnas* octo; nimirum duas in dorso, priorem tres digitos longam & paulo plus latam, firmis spinis sustentatam, quam in rimam recondere potest: alteram huic magnitudine parem, sed spinis destitutam, nec habentem quo condatur: duas postbranchiales, paulo plus tribus digitis longas, duas in infimo ventre quatuor digitos longas, duos & semis latas, unam talem post anum; octavã pro cauda, quæ est furcata, quinque digitos longa, sex lata. *Squamas* habet ut Carpio, coloris argentei, splendentes, in dorso autem & lateribus aureus admiscetur. Venter plane albicat: Pinnæ sunt aurei coloris, quibus aliquid fusci admixtũ est, in quolibet latere superius à fine branchiarum usque ad medium exortus caudæ, ductam habet lineam crassam, nigram.

GVARACAPEMA mas est Doradæ. Piscis compresso corpore & latus, licet non ita crassus. *Caput* desinit in figuram quadratam, estque in fronte ita in aciem eductum, ut facilius fluctus maris natando secare posset. In sex aut septem pedum longitudinem excrescit: latitudo sive altitudo, ubi maxima, nimirum versus anteriora & pone caput, sesquipedalis. *Os* habet haud ita amplum, pro magnitudine corporis, mandibulas cõpressissimas, denticulos acutos. Paulo supra os & quidẽ versus eius interiora oculi positi inferiori loco, ne nimirum in aquis imperiose ageret, qui alius linceus. *Oculi* autẽ sunt magni, rotundi, pupilla crystallina, cęterum argentei coloris. Branchias habet amplas: *Pinnas* septem, nimirum unam insignem à summitate capitis per totũ dorsum extensam usque ad caudæ exortum, latam in medio septem aut octo digitos, quæ sensim minuitur, constans membrana ad tactum coriacea, & spinis mollibus interius sustentata: hanc natãs in æquore erectam tenet. A medietate infimi ventris ad caudæ initium itidem pinna producitur, sed vix unum digitum lata, in exitu triangulata: post utramq; branchiam pinnam habet oblongã octo vel novem digitos: sub his in infimo ventre duas propinquas paulo longiores. *Cauda* circiter sesquipedem longa in duo cornua ampla distenditur. Squamulis minimis vestitur totus, quæque ad tactum vix sentiuntur; ita ut glaber videatur. Color in capite, dorso, lateribus ex viridi & argenteo mixtus, uti & in pinis, in ventre vero albicat. Per totum autem corpus (nimirum latera, dorsum, caput) maculis variegatus cæruleis, variæ magnitudinis, milii, grani hordeacei, erui. Carnem habet siccam, boni saporis.

Velocitate natandi superat porcos marinos, & eodem modo saliendo progreditur. Vescitur pisce longo vulgo *Petumbo* appellato.

MIIVIPIRA & PIRABEBE Brasiliensibus, *Peixe volador* Lusitanis. Piscis est volans, vel hirundo piscis: variæ est magnitudinis: maior erat *Halece*, quem hic describo, & formæ rarioris. Figurã corporis habet (instar Zãdat Pomeranorum) teretem & posteriora versus acutiorem. Totius longitudo ab ore ad finẽ caudæ tredecim digitorum; crassities, ubi maxima, nimirum circa exortum alarum, septẽ fere digitorum, ad exortum a. caudæ duorum. *Caput* crassum habet, superius cõpressum & latum, nimirum superius fere duos digitos & quasi in tubera supra oculos elatum, os non ita magnum, edẽtulum, at ossa eius paulum serrata instar limæ. *Oculi* magni, rotundi, stufero Hollandico ęquales, pupilla nigra, circulo flavo, & exterius altero fusco. *Pinnas* habet sex cũ cauda; duas in dorso, unam parvulã in medio, paulum tamen versus anteriora, alterã post hanc duos digitos longam, sesquidigitum latam, tenuẽ, at octo spinis suffultã; duas robustas in infimo ventre, subter illa, duos & semis digitos longas, firma spina cõ-

stantes sed angustas, & unam parvam in inferiore corpore ex opposito majoris in dorso; septima est cauda, duos digitos longa, totidemq; lata & furcata. Præterea habet duas alas magnas, in quolibet latere unam, habentes exortum suum sesquidigitum fere post oculos, post branchias paulum; estq; alarum longitudo septem digitorum, latitudo in exortu plus uno, in extremitate sex digitorum: constant alæ tenui membrana instar chartæ puræ (Postpapier) ex albo seu cinereo subfusci coloris: habent a. aliquot plicas & sustentantur spinis tenuibus per longitudinem extensis. Ad utramq; alam in initio eiusdem parva quasi ala exit, duos & semis digitos lõga, sed planè angusta & sua spina munita. Totum caput cum initio dorsi (ab ore nimirum ad quinq; digitos numerãdo) vestitur testa ossea, dura, quę versus suum finem dupliciter divisa in duos aculeos desinit quasi spinas. *Branchiæ* a. ad duos digitos extẽduntur in aculeos usq; sub alis. Totum a. corpus vestitur squamulis elegantibus, ordine dispositis, quæ in ventre triangulares, in lateribus & dorso verius ellypticæ figuræ. In ventre a. ita dispositæ sunt ut piscis ad tactum glaber videatur: at in lateribus & dorso quęlibet in sui medio habet tuberculum, ita ut ordine naturæ dispositæ in recta linea, repræsentẽt lineas rectas, elatas, tuberculatas. In toto ventre albicat, in lateribus & dorso subfuscus, & splendens ut Harengus. Spinę quæ alas sustinent, & per eas extenduntur etiam albicãt. Alæ ipsæ ex cinereo fuscsceentis sunt coloris, maculis, nigricantibus variegatæ. Volat hic piscis super aquas instar Hirundinis per spatium quantũ sclopeto pertingi potest: nimirum usq; dum siccescãt alæ, tunc n. iterũ aquæ se immittit alas humectãdi gratia & denuo volat. Natura a. huic pisci alas dedit, ut se salvare posset, dum hostis eius Dorada magna caterva ipsum persequitur. Sæpissime mille eorum simul volãtes vidi in Oceano Tropicis interiecto: interdum etiam volando incidunt in naves, ut nobis etiã factum memini. Caro boni est saporis cocta. Actum & de Hirundinibus superius, sed quia huius Icon ab illis diversa, addere & hanc placuit.

Caput X.

De Guaibi Coara, Guaperua & Piraya.

GVaibi Coara Brasiliensibus, *Buraco de Velha* Lusitanis; Piscis est corpore latiusculo; dorso elevato & à capite arcuato, duodecim aut quatuordecim digitos lõgus, quatuor latus, ubi latissimus. *Caput* & *os* acuminatum, satis amplum, habens in utraque maxilla seriem minimorum denticulorum, linguam conspicuam; quę una cum cavitate inferiori oris, sanguinei est coloris: *Oculos* stuferi magnitudine crystallinos, circulo coloris ex aureo & fusco mixti. *Pinnas* obtinet septem, nimirum post brãchias in quolibet latere unam, quasi triangularem, mollem: in infimo ventre duas junctas: unam post anum duplici spina munitam: per dorsum a. una extenditur, cuius medietatem anteriorem undecim spinę erigunt, quam recondere potest in cute, posterior medietas mollis & sine spinis. *Cauda* constat pinna bicorni, & parallelogrammi figura à corpore extenditur. *Squamas* habet mediocres, instar Percæ, argenteas, quæ per oras sunt melini coloris, & aspectu referunt meros cubos: in occipitio & dorso summo squamæ ex argenteo cærulescunt, & per oras itidẽ sunt melini coloris. Totum a. caput superius & ad latera est aurei coloris, striis cæruleis secundũ longitudinẽ variegatũ. Pinnæ omnes melini sunt coloris, exceptis duabus in infimo ventre, quę magis albescũt: platus a. utrumq; versus dorsũ secundũ lõgitudinẽ tendit linea melini coloris ad caudã usq;. Piscis boni saporis coct⁹: capitur in mari inter scopulos. Tab. XXXIV. *Marcgr. H. Brasil. l. 4. c. 12.*

Gvaperva Brasiliensibus, *Peixe Porco* Lusitanis, Græcis κάπρος. Ab ore ad initium caudæ quindecim digitos longus, in medio ubi latissimus, octo latus: corpore paulum compresso ac lato: dorso arcuato, ventre adhuc magis curvo: capite porcino: dentibus caninis, albis, longis; octo in

quat

qualibet mandibula, duo medii tam inferius quam superius longiores sunt reliquis: dentes inferioris mandibulæ aliis quasi brevioribus sustentantur. *Os* subrotundum, angustum: quatuor fere digitorum interstitio ab ore superius sunt oculi, sesquidigitum à se invicem distantes, maiores grosso misnico (& ante eos quasi vestigium foraminis) pupilla crystallina, circulo aureo maculato cæruleo. Branchiarum loco rimam habet duos digitos longam, plus uno latam. In dorso tres penè digitos post oculos, duo habet cornua, unum pennam olorinam crassum, tres digitos longum, quod versus posteriora paulum inclinatur, alterum parvum per membranam alteri adnexum, utrumque in rimam recondere potest demissum. Trium & semis digitorum intervallo post hæc pinna est, in initio fermè triangularis, hinc magis magisque angustatur ad caudam fere, quinque digitos longa, initio paulo plus duobus lata: & è regione in infimo ventre talem, initio duos & semis digitos latam, magis magisque arctatam versus caudam. *Cauda* quadrata figura à corpore extenditur, & pinnam habet quatuor digitos latam, duos longam, quæ in duo cornua dilatatur, ut totius longitudo sit quatuor digitorum. In medio inferioris corporis parvam habet pinnam & ante eam cornu sesquidigitum longum. *Pinnæ* omnes sustentantur spinis & sunt cærulei coloris; venter albicat. Squamis vestitur elegantibus, in superficie sua punctulis thalassinis cum cæruleo indico umbratis, in dorso magis cæruleis. Ab oris summitate in utrumque latus ad pinnas postbranchiales, semilunari figura, duæ lineæ crassæ cæruleæ, unius digiti intervallo, ducuntur. Comeditur assatus, coctus non valet.

Dedimus huius & in superioribus descriptionem, sed quæ cum isto non convenit.

PIRAYA & PIRANHA Brasiliensibus: Piscis pedalis longitudinis, lato corpore circiter sex digitos, ubi latissimus: dorso incurvato, capite obtuso ut Dorada. *Oris* hiatus parabolicus, quod exactè claudere potest, habet labia parva quibus dẽtes tegit; obtinet enim tam superius quam inferius ordinem dentium triangulatorum, alborum, acutissimorum, quatuordecim in qualibet mãdibula (minores habent duodecim) quibus uno morsu partem carnis ex quacunque parte hominis potest abripere quasi novacula esset abscissa: Si quis ingrediatur aquam vel saltem immittat pedem vel manum, statim ab illo lædi potest, ita sitiens est sanguinis & cupiens carnis humanæ, quare caute ab illo cavendum. *Oculos* habet rotundos, parvos, crystallinos pupilla nigra, & inter illos duo foraminula seu spiracula: branchias amplas, exterius duras & osseas: sex pinnas & septimam pro cauda; duas nimirum postbranchiales paulum elatas à ventre infimo, duos digitos longas, unum latas: in medio infimo ventre duas junctas parvulas, vix unum digitum longas & angustas: è regione harum in medio dorso incipit pinna, & ad duorum & semis digitorum longitudinem extenditur versus posteriora, paulo plus uno digito lata: duorum autem digitorum interstitio à parvulis in infimo ventre incipit pinna firma spina anterius munita, cætera mollis & maximam partem squamulis tecta & paulo plus duobus & semis digitis longa; extenditurque ad exortum caudæ, unum digitum lata: exortus caudæ sesquidigitum longus, ipsa bicornis, & quodlibet cornu in exitu arcuatur. *Squamulis* tegitur: tota summitas capitis dorsũ & latera usque eo si linea ducatur à postbranchiali pinna ad medium pinnæ squamosæ, coloris est cinerei diluti cum pauco cæruleo mixti, ac squamula quælibet fimbriam habet ignei & cærulei coloris transplendentis, reliquum laterum seu inferior pars & venter coloris sunt flavi obscuri, ut & capitis inferior pars, ac pinnæ postbranchiales & omnes infimi vẽtris.

Pinna dorsalis & cauda coloris est è cinereo cærulescentis.

Edulis est, & carnem habet albissimam, paululum siccam & boni saporis. Sæpissimè comedi. Hæc species maximè gaudet cænoso fluvij fundo.

Pyrayæ alia specus hic reperitur magnitudine & figura plane similis priori, excepto quod parvulam adhuc pinnam habeat squamatam inter dorsalem & caudam, & quod colore differat: nimirum summitas capitis, totum dorsum & laterum superior pars eo usque si linea ducatur à pinna postbranchiali ad medium pinnæ squamosæ, coloris sunt aurei cum cinereo mixti, & cæruleo transplendente.

Capitis inferior pars, reliquum laterum & infimus venter insigni colore croceo fulgent, cui aureus persplendet. Eiusdem coloris croceo aurei sunt pinnæ postbranchiales & infimi ventris. Dorsales duæ & cauda cinerei diluti cum pauco cæruleo mixti, ut & dorsum.

Hæc species magis gaudet arenoso fluvij fundo. Edulis est ut prior.

Reperitur & alia *Pyrayæ* species alba, figuræ ut antecedentes, solum caput non ita obtusum, sed os paulum prominet figura conica: color ventris & laterum argenteus: dorsum & caput argentei coloris cum pauco cæruleo transplendente: pinnæ omnes argentei coloris cum gryseo mixti.

Dentes habet parvulos triangulares ordine dispositos, nec ita mordet ut cæteri. Paulò minor quoque est reliquis speciebus, cæterum non minus edulis, quam illæ.

CAPUT XI.

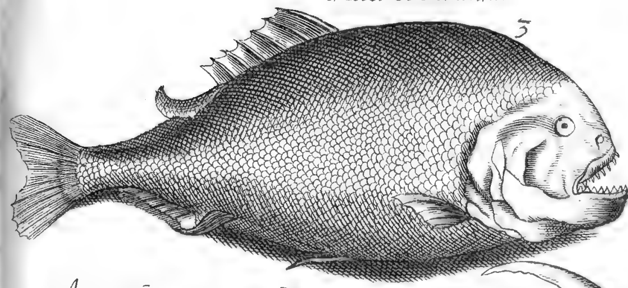
De Amore Guacu & Guacari.

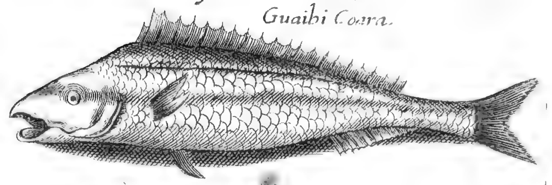
TAB. XXXIV. 4. 5. Idem l.4. c.13.

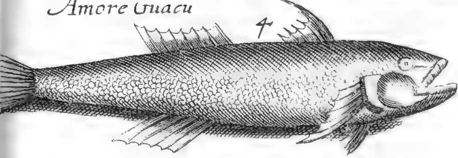
AMORE GUACU Brasiliensibus; in semipedis longitudinem excrescit; corpore oblongo, capite crassiusculo, branchiis amplis, minutissimis in ore denticulis: *Oculi* illi parvi nigri circello aureo. *Pinnas* habet septem: nimirum duas postbranchiales oblongas, quasi triangularis; duas sub his junctas; duas in dorso, anteriorem minorem posteriore; & è regione posterioris unam in infimo ventre. *Cauda* oblongiuscula, parallelogramma, in extremitate circinata. Tegitur squamis pro sua magnitudine majusculis. Piscis in totum ferrei coloris, in ventre tamen paululum è ferreo albicat. Est edulis.

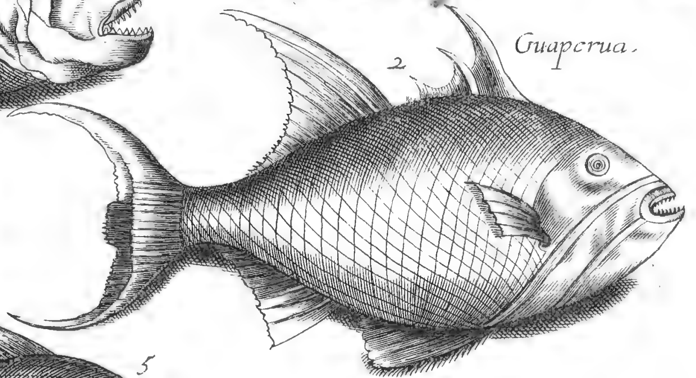
GUACARI, piscis subrotundo seu pyramidali corpore, pedalis vel paulo majoris longitudinis; octo digitorum crassities, ubi maxima est. *Caput* inferius planum, lateribus ellypsin describit, superius subrotundum.

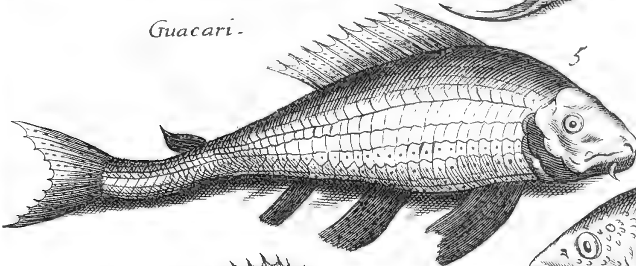
Os parvum rotundum habet subter in plano capitis: loco dentium in utroque latere processus habet quasi setis equinis factos: inferius labium explicatum, lunatum, membrana constans, quæ in lateribus oris in suis extremitatibus in cirrhum desinit, triennem digiti longum, qui cirrhi pro barba serviunt. *Oculi* parvi, rotundi, nummi misnici magnitudine, cinerei fusco maculati, superne positi & inter quemlibet foramen, distans dimidium digitum ab oculo versus interiora. *Branchiæ* angustæ inferius versus & ante quamlibet proxime corpusculum parallelogrāmum, semi fermè digitum longum, quod extendere & recondere potest, ita ut reconditum vix videatur. Continet illud corpusculum in extremitate denticulos acutos setaneos, quibus alios pisces pungit. Et post branchias in quolibet latere inferius ad planum, triangularem quasi pinnam, quatuor digitos longam pene, plus uno latam, oblongam, spina ossea in extremitate laterali sustentatā & aliis minoribus secundum longitudinem discurrentibus: spatio autem sesquidigiti versus posteriora directè post has iā descriptas, iterū duas inferius pinnas habet quadratas, in quolibet latere unam, duos & semis digitos longas, duos latas, eodem modo

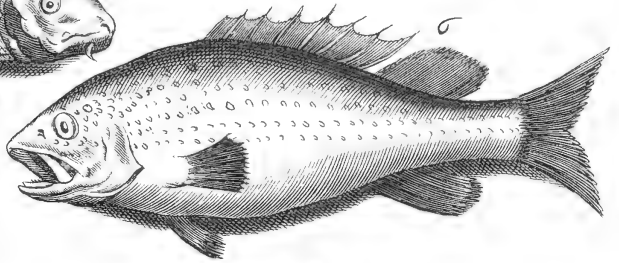

Piraia et Piranha.
3

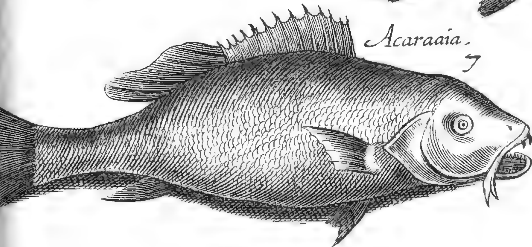

1
Guaibi Coara.

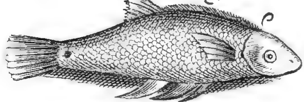

Amore Guacu
4

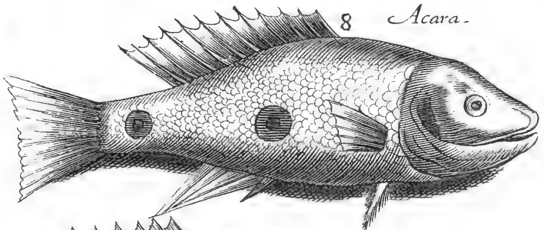

2
Guaperua.

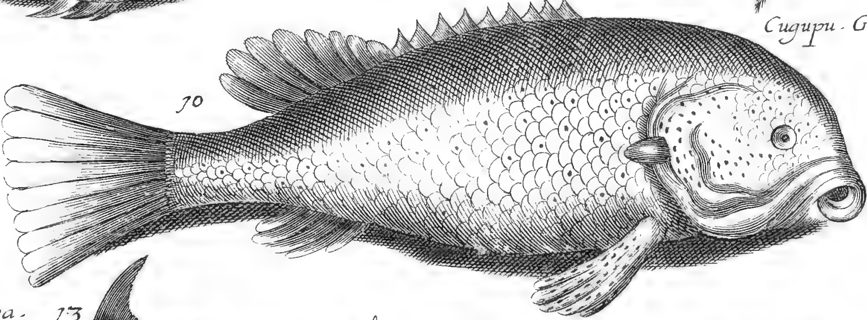

Guacari.
5

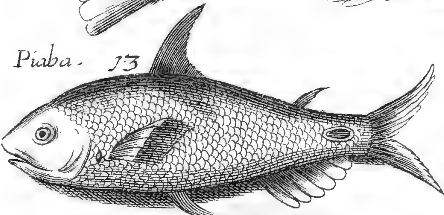

Piraumbu.
6

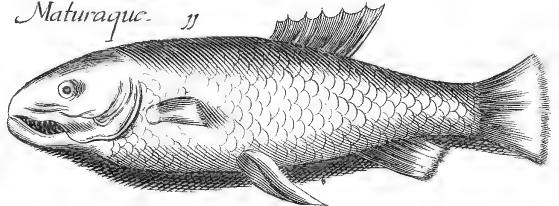

Acaraaia.
7

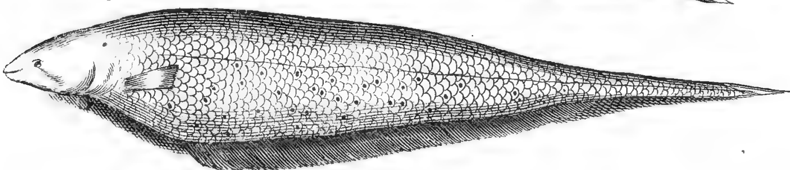

Guaruguaru.
9

8
Acara.

Cugupu Guacu.
10

Piaba. 13

Maturaque. 11

Carapo.
12

modo spinis hispidis osseis sustentatas. Post anum in infimo ventre angusta est pina, parallelogramma, duos digitos longa. In medio dorso pinna est, quatuor digitos longa, duos longa, spinis hispidis ordine dispositis sustentata, ac anterius spina dura crassiore suffulta, post hanc prope ortum caudæ superius parva quædam est pinna, membranosa, quæ anterius corniculata spina fulcitur. *Cauda* constat pinna tres digitos longa inferius, duos superius, bicornis, spinis firmis suffulta. Totum caput testa vestitur dura ad tactum hispida: totum corpus squamis triangularibus, versus anteriora majoribus, ordine positis.

Sunt autem squamæ omnes ad tactum asperæ, quasi exsculptæ, quælibet in sui medio extuberantiam habens: scilicet totum corpus loricatū est, & quælibet pars loricæ habet quatuor angulos, & in quolibet existit tuberculum, ita ut in quolibet latere sit quadruplex ordo tuberculorum. *Color* totius piscis croceus dilutus, in ventre saturatior; ac per totū maculatur maculis rotundis, magnitudine seminis sinapi, fuscis. Maculæ hæ in lateribus & pinnis paulo sunt maiores, in capite minores, ac in summitate capitis maculæ ruunt quasi rivuli. Posterior medietas ventris nullas habet maculas. *Pinnæ* omnes ut corpus coloratæ & maculatæ, excepta pinnula prope caudam, quæ constat membranula nigra, corniculata autem illius spina crocea est & maculata ut reliquæ.

Diu vivit extra aquam, ad quinq; horas. Editur defracta lorica, sed paucam habet carnem: intestina lōgissima, æqualis omnia crassitiei, instar crassioris fili quo vela consuunt. Habebat unus piscis quindecim digitos longus, intestina viginti octo pedes longa, quæ dimensus sum.

Reperitur & hic *Guacari*, magnitudine & figura plane similis priori, qui in flumine S. Francisci capitur solo colore differens & bonitate carnis: est enim totus umbræ coloris obscuri, & per totum maculis adspersus obrotundis, nigris, seminis sinapi magnitudine. Caro huius boni est saporis.

CAPUT XII.

De Piraumbu, Acaraja & Acara.

PIRAUMBU Brasiliensibus; *Chayqvarona* Lusitan. Piscis Carpionis magnitudine & figura, decem digitos longus ab ore ad initium caudæ, paulo plus quatuor digitos latus, ubi latissimus: versus caudam angustior & æqualis latitudinis, duorum nimirum digitorum. *Os* habet instar Carpionis, oculos magnos prominentes, pupilla crystallina, circulo aureo cū albo mixto. *Pinnas* obtinet octo, nimirum unam in medio dorso, paulo plus tribus digitis longam & unam latam, quam in rimā recondere potest, & erectam novem firmis spinis sustentare: huic contigua est alia tres fere digitos longa, minus uno lata nullis innixa spinis: post utramque branchiam unam habet tres digitos longam, unam latam in exortu: in infimo ventre duas junctas, duos digitos longas, vix unum latas, firma spina munitas; post anum unam, digitum latam, dimidium longam, itidē firma spina sustentatam: octava est pro cauda, tres digitos longa, totidem lata & furcata. Squamas habet maiores, instar Carpionis, argentei splendentis coloris, pauxillo aureo mixti: quælibet autem squama mediam partem usque ab insertione sua coloris est *feuliemort*: sub capite & vētris priore parte magis argenteus est. Omne pinnæ dilutè cinerei sunt coloris. In ore superius & inferius lapidem habet, denticulis minimis præditum, vix sensibilibus. TAB. XXXIV. 6.7.8. *Marcgrav. H.Bras.l.* 4.c. 14.

Edulis est ac boni saporis.

ACARAIA vulgo corrupte *Garanha*: Piscis qui trium pedum longitudinem adipiscitur, figura Carpionis. *Dentes* in inferiori mandibula habet acutos, instar acicularum: in superiori duos longos paulo crassiores, quibus interjacent minutissimi

vix sen-

vix sensibiles. *Oculi* ipsi magni sunt, pupilla crystallina, circulo sanguineo primum, hinc argenteo. *Pinnam* longam habet per dorsi longitudinẽ expansam, cuius mediam partem versus anteriora spinis surrigere, & in rimam recondere potest: reliquas quinque pinnas communes habet cum aliis piscibus: septimã pro cauda, quæ lata & penè bicornis est. *Squamis* vestitur argenteis, mediocris magnitudinis, quæ sanguineo colore umbratæ sunt, ita ut maximã partem sanguineus videatur, argenteo colore transplendente; in ventre totus est albus, ut & sub faucibus. Pinnæ omnes sanguinei coloris, exceptis iis quæ sunt in infimo ventre, quæ albæ sunt, in extremitatibus tamen sanguineæ.

Edulis est piscis. Sale etiam conditur & servatur.

ACARA piscis palmum longus, dorso curvo, & alto corpore ut Perca. *Os* habet angustum, & dentium loco limam. *Oculos* habet magnos, nigros, circulo aureo. *Pinnas* obtinet sex, nimirum sub qualibet branchia unam longam, triangulum acutum referentem: à summitate autem dorsi pinna extenditur, firmis spinis sustentata & in triangulum acutum prope caudæ exortum desinens. *Cauda* oblonga est, parallelogramma, in extremitate recta. Vestitur squamis satis magnis, argentei coloris, sed in capite, dorso, & lateribus ita umbra mixtis, ut fuscus videatur. Venter albicat. Pinnæ omnes & cauda fusci sunt coloris ex umbra. In medio quolibet latere magnam habet maculam nigram, ut & prope exortum caudæ.

Edulis est piscis, & capitur in dulcibus aquis.

CAPUT XIII.

De Guaru-Guaru, Cucupu-Guacu, & Maturaque.

TAB. XXXIV. 9.10.11.

GUARU-GUARU pisciculus est minutus, nunquam maior sesqui digito, exili corpore, oblongo, instar minimi Eldritz. Capitulum habet compressum: ocellos nigerrimos, circulo aureo: pinnulas quinque, nimirum duas postbranchiales, & duas subtus ferè in infimo ventre, & unam in posteriore medietate dorsi. *Cauda* constat pinna parallelogramma, in extremitate circinata. Vestitur squamulis, & totum caput superius, & dorsi anterior medietas sunt fusci coloris, posterior & latera aurei, squamulis umbratis umbra: caput inferius & venter albi splendentis ut mater perlarum, pinnulæ flavæ. Prope caudam utrimque maculam habet nigram. Idem l.4. c.14.

Edulis est & capitur in lacubus & stagnis.

CUCUPU-GUACU Brasiliensibus, Lusitanis *Meros*, Belgis Iacob Evertzen: ingens fit piscis: habui, inquit Marcgravius, quorum corpus cum capite quinque pedes erat longum & cum cauda sex. Corporis ambitus quatuor pedum, octo digitorum, altitudo unius & semis. *Caput* & *Os* magnum habet, quod apertum in rotũdum dilatat, edentulum: oculos mediocres, pupilla crystallina nigricante, circulo flavo: *Branchias* in ambitu rotundas, medio autem in triangulũ desinentes: Pinnas quinque; nimirum unam à summitate dorsi incipientem & non ita longe à cauda desinentem, ad anteriorem partem seu medietatem plane angustam & acutis spinis munitam; posterior autem medietas lata est, & semilunata in ambitu, spinisque haud firmis erigitur: prope anum unam eiusdem figuræ, cum medietate posteriore dorsalis, sed dimidio minorem: Post brãchias prope infimum ventrem duas longas & latas, tenuioribus spinis intertextas. *Cauda* magnam pinnam habet quadratam, in extremitate latiorem, quam in exortu. *Squamas* habet parvas. Totum caput, dorsum ac latera cinerei sunt coloris cum umbra mixti, & versus dorsum paulo saturatioris. *Venter* albicat. Pinnæ omnes cum cauda dilutè brunnæ. Per totum caput, dorsum, latera & pinnas post-

postbranchiales maculæ parvæ nigræ, seu puncta frequētissima dispersa. Venter verò & reliquæ pinnæ cū cauda his punctis carent. Bonam habet carnem. Capitur in mari.

Maturaque piscis est corpore oblongo, & fermè parallelogrammo, figura scilicet *Tamoatæ*, Quinque aut sex digitos longus, sesquidigitum latus ubi latissimus. *Caput* habet latiusculum, dura testa tectum. Oris pars inferior paulò longior superiori: & in inferiori sex denticulos acutissimos habet, in superiori aliquot minimos: Branchias satis amplas: oculos rotundos, nigros, circello aureolo, exterius fusco: Pinnas sex, nimirum duas postbranchiales oblōgas, haud latas: duas tales in medio infimi ventris, & unam post anum trapezij figura, & similem in medio dorso. Cauda constat pinna quadrata, unum ferè digitum longa, in extremitate circinata. Tegitur magnis squamis ordine positis. Totum caput superius, dorsum & latera nigra sunt, venter ex albo obscurè canescit. Pinnæ omnes nigræ.

Capitur solum in lacubus & paludibus, non in fluviis. Boni saporis est.

Caput XIV.

De Carapo, Piaba, Piabucu, & Nhaqunnda.

Tab. XXXIV. 12.13. *Marcgrav. l.4.c.15.* Carapo prima species, corpore oblongo figura cultri, dorsum nimirum crassum & obtusum, venter acutus ut culter: posterius autem corpus definit in acumen: unum pedem circiter longus, duos digitos latus, ubi latissimus. *Caput* acuminatū, sed compressum, inferius labiū paulò longius superiori, os angustum, inferius ordinem denticulorum minutorum, superius nullos habet. *Oculi* minimi, nigri, vix grani papaveris magnitudine. Branchiæ angustæ, & post quamlibet parvula pinna oblonga. Unius ferè digiti intervallo à capite in infimo corpore incipit pinna tenuis, angusta, & per totum ventrem æqualiter porrigitur ad finem corporis: nam caudam nullam habet, nec ullam aliam pinnam in toto corpore. Squamas habet mediocres. Totus piscis est coloris ex fusco & pauco rubro mixti, ac in dorso & capite magis nigrescit. A branchiis in quolibet latere linea tendit ad finem corporis usque, quasi cultri acie tracta, & sub hac linea maculæ nigrę per corpus dispersæ, seminis sinapi magnitudine.

Capitur in lacubus & est edulis.

In flumine S. Francisci capiuntur Carapo huic priori speciei similes, excepto quod longiores sint, & in extremitate acuminati instar subulæ, ad trium digitorum longitudinem squamulas parvas habent.

Carapo secunda species, priori figura, colore & lineis lateralibus similis, excepto quod dimidiæ tantum sit latitudinis, nec ullas maculas habeat. Capitur in lacubus. Caro spinosa, sed boni saporis.

Piaba magnitudine *Phoxini*, pisciculus duos aut tres digitos longus (interdum quatuor aut quinq; quando maximus) ocellos habet nigros, circello aureo. Squamulis vestitus. In medio dorso pinnula erecta triangularis: post quamlibet branchiam unam habet oblongam; duas in medio infimo ventre & post has unam, quæ ad caudę exortum protenditur: cauda est furcata. *Caput* ad latera auro & argento splendet: totum dorsum argenteo viridi & multo Indico: medium laterum secundum longitudinem argenteo & Indico mixtū: *Venter* aureo & argenteo & pauco Indico. Post quamlibet branchiam maculam habet rotundam, satis magnam Indici coloris, & statim post hanc eiusdem coloris maculam lunæ corniculatæ figura, eiusdem coloris oblongam in quolibet latere ad caudæ exortum. *Pinnæ* omnes & cauda aurei coloris, quæ in infimo ventre rubræ. Capitur in omnibus fluviis currentibus Brasiliæ, ac summa vi contra aquæ cursum nititur.

Brasiliani involvunt foliis arborū,

&cineribus condunt, desuper ignem imponentes; sic præparatos comedunt. Saporis sunt haud contemnendi.

PIABUCU pisciculus sex digitos lōgus, sesquidigitum latus, ubi latissimus, ventre paululum extuberante, oculis elegantibus, pupilla crystallina, circulo argenteo, cui superius parum rubri admixtum. *Septem* habet pinnas, octavam pro cauda furcatā: nimirum postbranchiales duas in infimo ventre, unam in medio dorso, circa anum unam longam extensam versus caudam; & è regione huius in dorso parvulam. Tegitur squamulis argenteis splendentibus. Per mediū laterum secundum longitudinem tendit linea alba lata, nō splendens. Dorsum autem ad hanc lineam olivacei est coloris, cui viridis hyacinthinus persplendet. Pinnæ albæ.

Capiuntur facillimè aciculis, vel corbe, aut olla immissa in aquam, cui parum farinæ de mandioca, aut mica panis intrita. Cocti comeduntur & frixi. Si quis vel leviter vulnerato uno aut altero membro, vel ulcusculum tenens aquam ingrediatur, statim hic piscis vulnus petit mordendo, ita sitiens est sanguinis humani.

NHAQUUNDA: Mas & fœmina reperitur. Mas corpore est oblongo, ferè ubique æquali, septem, octo, aut decem digitos longus, duos altus, ubi altissimus: *Caput* & os ferè *Lucij* habet, superius labium extendere, & oris hiatum rotundare potest: Dentiū loco habet limas, linguam tenuem, branchias amplas, oculos conspicuos, pupilla nigra, circulo fusco: septē pinnas, post quamlibet branchiam unam, duos ferè digitos longam; sub his in infimo ventre duas junctas, & post anum unam penè quadratā. Ab initio ferè dorsi una propenditur penè ad caudæ exortum, tres digitos longa, unū ferme lata, æqualis, mollibus spinis suffulta, quæ in fine paulo latior, & in triangulum desinit. *Cauda* testa dura tegitur nigra. Totum corpus squamis mediocris magnitudinis vestitur, ac totum dorsum & latera obscuri gryscei sunt coloris cum argenteo transplendente. Venter albus. In utroque latere unum ordinē habet macularum, rotundarum, nigrarū, pisi magnitudine, & inter has dispersa pūctula multa cęrulea. Pinnæ omnes aureæ, ut & cauda: & pinna dorsi insuper variegatur per totū punctulis cæruleis. In utroque latere per ordinem macularum nigra tēdit linea, incipiens à fine superiore branchiarum, & ad regionem finis pinnæ dorsalis desinens, & semidigiti ferè interstitio sub huius fine, alia linea incipit, ac in medio exortus caudæ desinit. Lineæ hæ elatæ sunt ac aureæ.

Capitur in fluviis, ac boni est saporis.

Fœmina mari per omnia similis, excepto quod punctulis cæruleis in lateribus & pinna dorsali destituatur, & quod venter circa anum rubescit. Comeditur ut mas.

CAPUT XV.

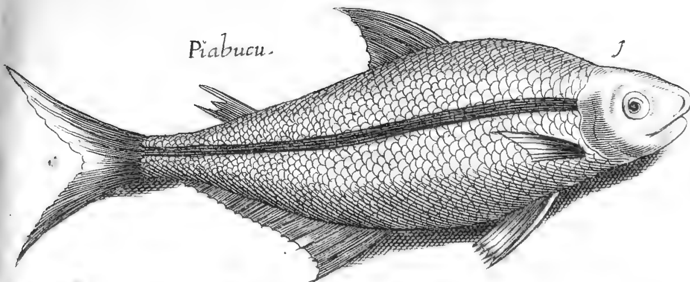
De Amore Pixuma, Amore Tinga, Guara Tereba, Piracoaba & Corocoro.

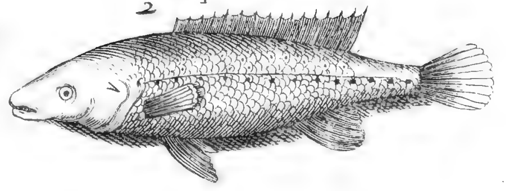
AMORE PIXUMA Brasiliensibus, vulgo corrupte *Amorea* piscis magnitudine *Tamoatæ*, capite lato, ore amplo, & edentulo, corpore oblōgo, ita ut fere *Tamoatam* referat. Coloris est obscure ferrei; in ventre, qui extuberat, albi. Tegitur cute molli: pinnas habet septem & octavam pro cauda in ambitu circinatam. Carne est sicca & bona, ut *Tamoata*.

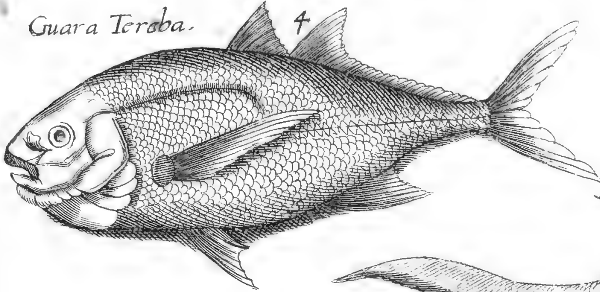
TAB. XXXV. 3.4.5. 6. *Marcgrav. H. Brasl.* 4.c.17.

AMORE TINGA Brasiliensibus, piscis est eiusdem plane figuræ cum *Amore Guacu*, sed tantum minor: habetque squamas in *totum* albicantis, seu pallidi coloris, & in totum maculatur maculis fuscis, ut *Tajasica*. Cauda tamen illius est fusco undata. Edulis est ut præcedentes.

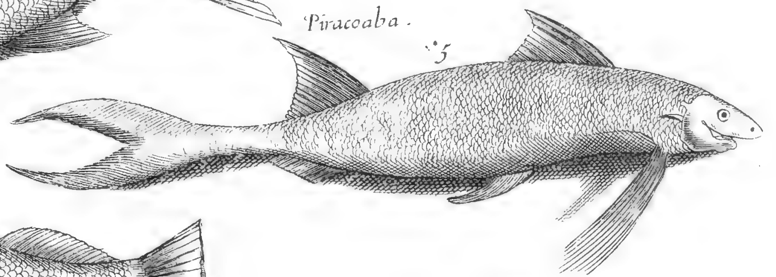
Guara Tereba. Piscis magnitudine septem aut octo digitorum: capite obtuso, oculis crystallinis, circulo aureo: os

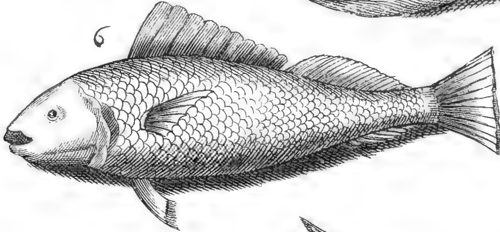

Piabucu.
1

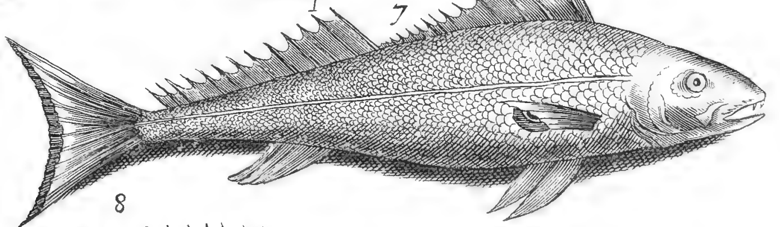

Nhaquunda.
2

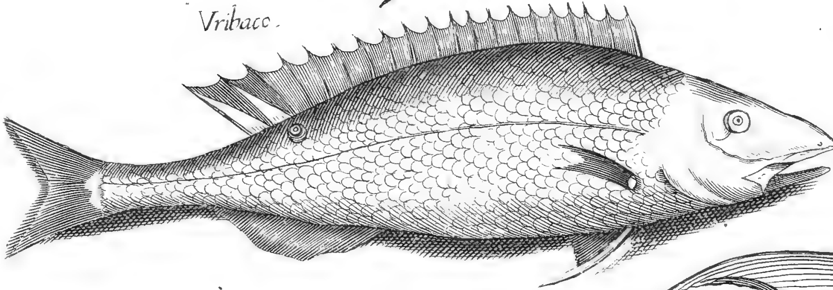

Guara Tereba.
4

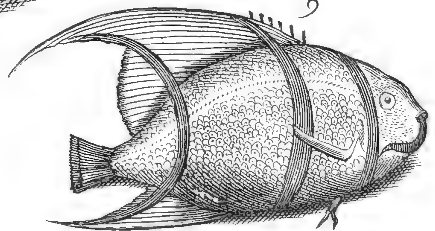

Amore pixuma.
3

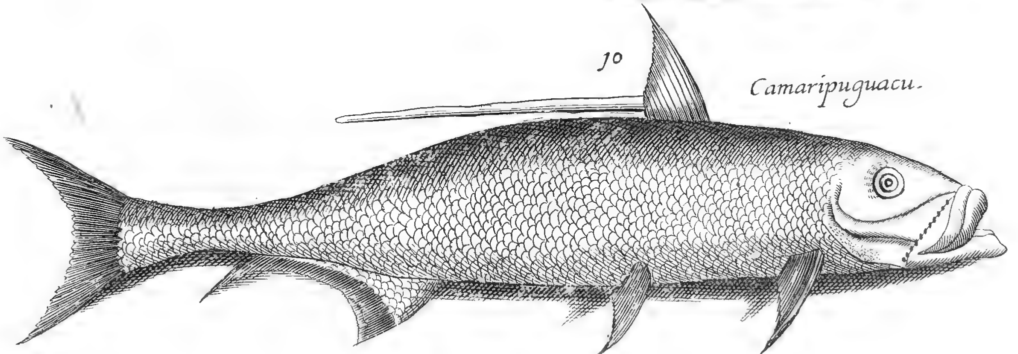

Piracoaba.
5

Corocoro.
6

Guatucupa.
7

8
Vribaco.

Guarerua.
9

10
Camaripuguacu.

reo: os denticulos habet minimos: Branchias amplas: dorsum incurvatum, unde & *Corcovado* minor potest appellari. *Pinnas* obtinet septē: post quamlibet branchiam, unam longā: sub his duas junctas in infimo ventre: in medio autem ventre duas spinulas acutas, quæ membranula coniūguntur; & post has triangularem, quæ deinceps angustata ad exortum caudæ extēditur: in summitate dorsi triangularem mediocrem, & post illam aliam similem majorem, quę angustata ad exordium caudæ porrigitur. *Cauda* in duo cornua extenditur. A branchiis linea tendit ad medium piscis, quæ dein obliquè deorsum vergit, & directe usque ad caudam porrigitur: hæc posterior lineæ medietas hamulis posterius versis armatur, & utroque latere triangularibus vestitur squamulis, quæ minimæ sunt, ut ad tactum glaber videatur. Coloris est in dorso & lateribus usque ad medietatem longitudinis ex hyalino cærulescentis: reliquum laterum & venter albicat, sed aureus color transplendet. *Pinnæ* vētris albæ, reliquæ cum cauda aurei sunt coloris.

Edulis est piscis.

Piracoaba piscis pedalem longitudinem adipiscitur, corpore oblongo, ut *Zandat* Pomeranorum. *Os* habet acuminatum, amplum, edentulum; mandibulam superiorem longiorem inferiore, & superior pars oris prominet in rotundum conum è cartilagine constantem: *Oculi* illi satis ampli, pupilla crystallina, circulo aureo. *Pinnas* habet octo: nimirum duas in dorso triangulares erectas, interstitio sesquidigiti: post quamlibet brāchiam unam longam, angustam; duas his breviores in infimo ventre junctas, & prope anum unam triangulatam; octava est cauda furcata. Sub qualibet pinna postbranchiali barbā habet sex pilis crassiusculis constantem, tres digitos ferè longis, estque eius exortus prope exortum pinnarū, vergens retrorsum. Totus vestitur squamis mediocris magnitudinis argentei coloris, & in dorso ac summitate capitis paulum canescit. Pinnæ quoque omnes cani, seu cinerei sunt coloris: postbranchiales tamen nigredine dilutæ sunt. Barba alba. Capitur arenosis locis in mari. Boni est saporis.

Corocoro piscis dorso incurvato, capite & ore obtuso: pedalis longitudinis. Denticulos habet parvos, haud acutos: branchias satis amplas, quarum anterior pars in spinam desinit acutā: sex pinnas: nimirū in quolibet latere post branchias unā tres digitos longam, subtus in infimo corpore duas triāgulares fere, sed in extremitate circinatas & anterius firma & acuta spina suffultas, post anum una crassa, dura & acuta spina nixam, cui parvula spina antistat. A summitate dorsi pinna incipit, q̃ arcuatim ad medium dorsum tendit, firmis ac acutis spinis sustentata, hinc desinit & contigua illi est mollis, quæ & arcuata fere est, & pene ad exortū caudæ protenditur. *Cauda* duos digitos lōga, quatuor lata. *Squamis* majusculis vestitur totus argentei coloris, sed in toto dorso, & eius summitate diluta umbra mixtis & per latera trāsversim (non tamen ad ventrem usque) in quolibet octo striæ, digitum latum crassæ, ex diluta umbra descendunt: venter totus albus, ut & illius pinnæ. Pinna dorsalis, postbranchiales & cauda ex argenteo & diluta umbra mixtæ. Pinnam autem anteriorem dorsalem in rimam potest recondere. Capitur in mari, & est edulis.

Caput XVI.

De Guatucupa, Vribaco & Guarerva.

Guatucupa Brasiliensibus, *Balabolla* Congensibus, *Corvina* Lusitanis. Piscis corpore oblongo, dorso paulum, ventre minimum curvo: lōgitudinem duorum pedum non raro adipiscitur. *Os* habet acuminatū, cuius inferior pars paulo longior superiore, quodque ample potest diducere; *dentes* minimos, linguam conspicuam, branchias amplas; *oculos* stuferi magnitudine, pupilla nigra, circulo argen- Tab. XXXV. 7.8.9. *Idem ibid.*

argenteo. Pinnas obtinet septẽ; post quamlibet branchiam unam oblongam; duas sub his in infimo ventre paululum versus posticam partẽ, unam post anum triangularem, unam triangularem ac latam in summitate dorsi, duriusculis spinis suffultam, & huic fere contiguam alterã in posteriore parte dorsi oblongam, quæ æqualis fere latitudinis, atq; ad exortũ penè caudæ protenditur. *Cauda* constat pinna fere quadrata & lata. Parvulis rotũdis squamis totus vestitur, coloris per totum argentei splendẽtis, cui tamen in dorso aureus transplendet, & ad tactum videtur lævis. Pinnæ & Cauda ut & venter albicãt. A summitate autem branchiarũ per medium latus ad caudæ exortum tẽdit linea argentei coloris. Capitur in mari, ac optimi est saporis.

Uribaco piscis dorso incurvato, ventre protuberante, quindecim aut sedecim digitos longus, quinque, aut sex altus, ubi altissimus. *Caput* & *os* obtusum, conum referens triangularẽ: dẽtes parvuli, acuti, lingua lata: brãchiæ amplæ in triangulum desinentes: Oculi dupli stuferi magnitudine: pupilla crystallina, circulo argenteo, cui aliquid cinnabrii mixtum est. *Pinnas* habet sex, nimirum post quamlibet branchiã, unam longam triangulum acutum referentem, sed exterius paulum circinatam: sub his in infimo ventre duas triangulares, anterius firma spina munitas: post anum unam oblongam, in exteriori ambitu circinatam, molliusculis spinis per medium suffultam, anterius autẽ dura & acuta spina: à summitate autem dorsi ad exortum fere caudæ pinna latiuscula, latitudinis fere ubique æqualis, & acutis spinis sustẽtata. *Cauda* itidem lata in duo veluti cornua distenditur. *Vestitur* squamis magnis, in totum argentei coloris, sed cui parum cinnabrij translucet. Pinnæ laterales, & infimi ventris albæ seu argenteæ, dorsalis & cauda plus cinnabrij, quã argentei habent. A summitate deniq; branchiarũ ad caudã usq; (paulum arcuatim) tendit linea rubra, & supra eam in posteriore parte corporis, in utroq; latęre, maculã habet nigram magnitudine grossi misnici. Capitur in mari. Edulem habet carnem & bonam.

Guarerva, piscis corpore lato, compressoq;, quatuor digitos longo, tres lato, ubi latissimus, *ore* patulo, denticulis minutis. *Pinnas* habet sex, nimirũ postbranchiales duas, parallelogrãmi figura; duas oblongas & latas in superiori dorso, & infimo ventre posteriori, quæ in acumen desinũt, figura subulæ. *Cauda* quadrata, seu potius parallelogrãma, unum digitum longa, & duas tertias partes digiti lata. Squamulis tegitur nigri coloris splendentis instar bombycini, quarũ orę (quarundã tãtum, non omnium) fimbrias habent flavas instar semilunularum. Pinnæ omnes nigræ. Circa os linea crassa est ferrei coloris, & alia illi perpendiculariter superposita. Corpus tres lineę latę ambiunt, quarum duæ per latas & posticas pinnas extenduntur; (caudam etiam talis linea secat, & eiusdem coloris) una pro fimbria ipsi est. Oculorum pupilla nigra, circulus aureus.

Caput XVII.

De Camaripuguacu, Piratiapua, Curema, Parati, & Aramaca.

Camaripuguacu piscis dorso recto, ventre paululum extuberante; TAB. XXXV. pinguis ad tactum & revera. *Caput* ha- 10. bet anterius acuminatum, *os* amplũ, *Marcgrav. H.Bras.l. 4.c.18.* edentulum, quod in rotundum diducere potest, nimirum superiore mandibula, inferiori immota permanente, ita ut duos pugnos humanos iuxta se, vel etiam humanum caput possit admittere. *Linguam* habet conicã, crassam, superior autem mandibula brevior est inferiori, ita ut clausum os superius habeat: *Oculos* latiores Imperiali, rotundos, crystallinos, & argenteos, branchias amplissimas. Longitudinem adipiscitur undecim aut duodecim pedum, crassitiem viri. *Pinnas* obtinet septem; duas haud procul dissitas à branchijs, in lateribus proximè ventrem anteriorem, longas, triangulares; cuilibet autem harum parvula subest, quæ tamen natan-

natando vix videri poteſt: in medio inferiore ventre itidem duas coniunctas, triangulares, latiores prioribus, ſed breviores: has verſus poſticā partem corporis inferioris ſequitur alia ſolitaria piña, triangularis, lata, ſquamata, quæ appendice continua, anguſta, protenditur ad caudæ ferè exortum: in dorſi altera medietate verſus poſteriora, pinna eſt elata triāgularis, lata, quæ appendicē habet verſus poſticam partem vergentem, elevatam, triplo longiorem, *inſtar* funis craſſioris. Septima pinna eſt pro cauda, quæ ſecta eſt, & in amplam extenditur furcā. Squamis veſtitur magnis, obrotundis ſeu peltatis, maioribus Imperiali, in dorſo tamen minoribus materia ſquamarum alba, pellucida inſtar matris perlarum; ſunt autem arctè ſibi impoſitę ſquamę, ita ut quadruplices aut quintuplices jaceant, ac de qualibet ante aliam prominet pars figura lunæ biſectæ, quæ argenteo obducta eſt (revera repræſentat argētum) & rivulos hinc inde diſcurrentes monſtrat argenteos in argenteo campo: ita totus piſcis argēto obductus videtur, prętérquam in dorſo, ubi cæruleus eſt, argēto tamen tranſlucente. Pinnæ omnes argenteę, prętér dorſalem, quæ eundem colorem habet cum dorſo. Carnem habet lentam, quæ diu coqui debet, multæ in carne ſpinæ, ſed ſatis craſſæ, ut facilè inter edēdum extrahi poſſint. Magis aſpectu quam eſu piſcis delector.

Comedi ſæpius eius carnem, ſed lenta eſt, & tantū famelico conveniens. Os ſuperius oſſa habet duritie æqualia oſſibus alicuius animalis.

Piratia Pua ingentē adipiſcitur magnitudinem, ut *Capu ripima*. Inferior mandibula paulo longior ſuperiori: dentes acuti in tota mandibula inferiori, in ſuperiori ſolum in medio, qui longiores, quemadmodum & mediū in inferiori: *Os* ampliare ampliſſimè poteſt in rotundum foramen. *Oculos* obtinet non ita longos pro corporis mole, pupilla cryſtallina. Branchias amplas, duras ſeu armatas. Corpore a. eſt oblongo, dorſo paulū incurvato verſus caput, & ventre mediocriter amplo. Pinnas habet ſeptem: Vnam à ſummitate dorſi (incipientem verſus capitis ferè exortum) ad caudæ uſq; initium protenſam, quoad medietatem anteriorem ſpinis ſuffultā, quoad poſteriorem mollem ſine ſpinis, in medio a. ſui anguſtiorem, anterius latiorem, poſterius adhuc magis latam & quaſi circinatam in extremitate. In quolibet latere poſt branchias, unam latam, & in extremitate circinatam, cætera quaſi quadratam: ſub his in infimo ventre duæ propinquę ſunt oblōgæ, haud latæ, firmis ſpinis nixæ: prope anum unam habet ſatis amplā, itidem circinata fimbria poſterius, uti ea quæ in dorſo. Corpus poſterius quadratè extenditur, & continet ſeptimam pinnā pro cauda, quæ ampla eſt, & figuræ penè quadratæ. Squamulis veſtitur parvulis, ita ut ad tactum glaber videatur, etiā ſi antrorſum mulceatur. Coloris eſt per totū corpus ex obſcuro aureo epatici, qui tamen obſcurior in dorſo & ſumo capite huic a. colori per totum retis in modum cinerei coloris liturę obtenduntur. Pinnæ omnes eiuſdem cum corpore coloris, laterales a. præterea fimbrias habent aureas, reliquæ epaticas. Carne ſatis probata eſt, ſi junior ſit, nimirū ſex, ſeptē aut octo pondo & aſſatus magis quam coctus, nam pinguis eſt: adultior verò ducentorū aut plurium pōdo carnem habet pro baiulis; nec delicatiorē carne *Camarupim aſſu*, nimirum lentā, tenacem, ac difficilis coctionis. Capitur in mari.

Curema ſpecies *Tainhæ* grādis & craſſa. Piſcis marinus, in duorum pedum longitudinē excreſcens, corpore oblongo, ferè cylindraceo, more Trutæ fluviatilis, craſſo & prępingui. *Caput* in conum obtuſum deſinit, ſuperius cōpreſſum & latum, durum, ſquamis duris tectum. *Os* pro mole corporis parvum, parabolicū, labio ſuperiori conſpicuo, mobili, inferius a. os triangulare, obtuſum diſcūbit, & paulo brevius eſt ſuperiori, edentulū. *Oculi* magni, rotundi, anterius poſiti, nigri, circulo argēteo. Duo narium foramina ſupra os. Branchiæ ſemilunares, haud amplæ. Pinnas habet ſeptem (octavā ꝑ cauda, quæ in duo cornua deſinit) nimirū duas poſtbranchiales, triāgu-

latas duas, magis versus posteriora in infimo ventre, junctas: in summo dorso parvam, tribus suffultam duriusculis spinis: post anum unam bicornem, & illi oppositum in dorso eiusdem ferè magnitudinis. Tegitur squamis magnis clypeatis, planis: color totius piscis in summitate capitis, dorso & medietate laterũ obscurè cinereus, cui hyalius transplendet: reliquum laterum, venter & caput inferius argentei splendentis coloris, uti & pinnæ ventris, reliquæ pinnæ cum cauda eiusdẽ cum dorso coloris. Præpinguis est & coctus vel assatus sine oleo vel butyro comedi potest. Salit⁹ & in sole siccatus asservatur magna copia. Salitus quoque & in muria servatur. Optima illius pars venter.

TAB. XXXVI. 1.2. *Parati* Lusitanis *Tainha*, piscis est in longitudinẽ pedis excrescens, figura corporis ut *Curema*, cui per omnia similis est excepta magnitudine, & ꝙ circulum aureũ habeat circa oculos. Carne est ficciori, & quæ inter coquendum pinguedinem flavam de se fundit. Magna copia saliti in sole exsiccantur & recõduntur. Capiuntur retibus, ut & *Curema*, transiliunt a. retia eleganti spectaculo, quando illud trahitur: quando malacia est magno numero ex aquis exsiliunt.

Aramaca Lusitanis *Lingoada* & vulgo *Cubricuncha*, soleæ est species cõpresso corpore, & figurã habens soleæ q̃ Belgæ vocant **Tonge.** *Os* denticulis acutis ꝓditum: caret lingua: *Oculos* habet duos in uno latere (ubi lapidei est coloris) in altero nullum, pisi magnitudine, unum ꝓpe latus posterius oris, alterum superius & magis versus posteriora vergentem, pupilla lunata, crystallina, hyalino colore transplendente. Branchiæ satis amplæ, in quolibet a. latere post brãchias est pinna una, duos digitos lõga, angusta, superius in pilum tenuẽ desinens; ad brãchiarum finẽ in infimo corpore sunt duæ parvæ pinnæ junctæ. Per totum a. corpus tam superius, q̃ inferius secundum longitudinem habet piñam usq; ad caudã extensam, tenuem, vix semidigitum latam; cauda ferè quadrata cõstat pinna tenui. Vestit᷑ squamulis parvulis, & in toto sinistro latere, ubi oculos habet, lapidei est coloris, in latere dextro albi, vivit in mari inter arenas. Edulis est & boni saporis.

TITVLVS II.

De Piscibus Exoticis Lævibus.

CAPVT I.

De Piscibus in totum lævibus.

ARTICVLVS I.

De Guamaiacu, Ape & Petimbuaba.

PIsces Exotici læves sunt in duplici differentia: Vel enim sunt in totum lęves, vel cum aliqua lævitate spinosi. Ex istis sunt quos hic describemus. TAB. XXXVI. 3.4. *Marcgr. H. Brasil. l. 4. c. 1.*

GVAMAIACV APE Piscis triangularis; duplex est, unus cornutus, alter sine cornibus. Cornutus ab ore ad initium caudæ septem digitos est longus, (interdum & longior) à ventre ad dorsi summitatem tres digitos latus seu altus: venter vix duos digitos latitudine complet: cauda unum digitum lata, desinens in pinnam duos digitos longam & totidem latam. *Os* ipsi parvulum, & pisi tantum capax: habens in superiori mandibula duodecim denticulos angustos, acutos, in inferiori quinque. *Caput* ab ore ad cornua usque in gibbum assurgit, convexitate sesquidigiti; dorsum autem ad eundem modum in gibbum arcuatur: & unicam tantum habet pinnam in postica parte versus caudam, & quidem exilem. *Oculos* habet satis amplos, diametro trientis, supernè in capite in fronte positos prope cornua, ab ore circiter sesquidigiti intervallo: & ante singulos oculos foraminulum unũ. *Pinnas* in universum obtinet quinq; unã in extremo dorso, ut jam dixi, & in quolibet latere unã, lõgè infra oculos versus posticam

corpo-

corporis partem paulum vergentes, unum digitum longus: & prope utrãque rimã, unam plus semidigito longam, branchiarum loco: unã denique pinnã inferius in ventris extremitate ꝓpe exortum caudæ, unum pene digitum longam, dimidium latã: quinta facit caudã. *Cornua* duo directè ante se protensa in fronte gerit prope oculos, magnitudine calcario galligallinacii, duo itidem æqualis magnitudinis in infimo vẽtre versus quartam pinnam. Caret squamis, sed tegitur densa cute, in ventre quidẽ alba, reliquo a. corpore fusca, atque in ventre & lateribus usq; ad altitudinem oculorum figuris trigonis, tetragonis, pẽtagonis, sexagonisque mirè distincta & notata. Ubique a. (excepto infimo ventre) eadem cutis variis maculis nigricantibus est insignita. De altera specie superius egimus.

Idem H. B. lib. 4. c. 4. *Petimbuaba* piscis tres aut quatuor pedes longus: corpore instar Anguillæ. *Os* edentulum acuminatum, superiori mandibula breviori quam sit inferior: estque lõgitudo oris sesquidigiti, amplitudo, ubi maxima, vix unius. *Caput* novem digitos longum est ab oculis ad oris extremum, crassities eius post oculos quinque digitorum, hinc paulatim minuitur, ita ut prope os sit trium tantũ digitorum. In summa a. longitudo capitis à fine branchiarum ad oris extremum est unius pedis & unius digiti. *Oculos* habet satis magnos, magnitudine nucis avellanę & pene figura, pupilla splendida cærulescente, quã tunica ambit argentea, in parte anteriori & posteriori macula miniata notata. Post branchias in utroque latere, pinna directè ꝓtenditur à latere sesquidigitum lata & longa rufescentis coloris: hinc sex & semis digitorum intervallo versus posticam corporis partem, duæ pinnæ parvę rufescunt in quolibet latere una, sed magis versus ventrem.

Post has pedis intervallo sequitur pinna rufescens duos digitos longa, sesquidigitum lata: sub hac autem eiusdem magnitudinis & coloris una in infimo ventre: demum à fine harũ intervallo fere quinque digitorum, sunt adhuc duæ pinnæ rufescentes paulo minores superioribus, una sursum, altera deorsum elata, & inter has ortum sumit cauda instar murenę tenuis, teres, sex digitos longa. Corporis a. longitudo à fine branchiarum ad caudæ initium est duorum pedum & trium digitorũ. Cute est instar Anguillæ glabra, coloris in toto corpore & lateribus ab ore ad caudam, hepatici, in dorso triplici, in lateribus unica serie macularum cærulearum magnitudine nummi Misnici ferè: hæc maculę à medio corporis in lateribus ad caudã usq; in lineas coeunt: inter omnes a. maculas cæruleas ordine intercedunt maculæ virescentes. In inferiori corpore tam sub capite quã ventre albescit, & videtur aliqua rubedo inspersa. Corpus a. universum non exactè teres est, sed compressum & latiusculũ, ventris n. latitudo prope secundum par pinnarum, ubi latissimus, duorum digitorũ, crassities ibidem totius corporis sex digitorum. Hinc paulatim attenuatur, donec prope exortum caudæ sit sesquidigitum paulo plus aut minus crassum. Edulis est piscis. Potest Acus piscis vocari. Iconum quas supra dedimus, nulla cum hac convenit, nisi fortè Acus minor Bellonii.

ARTICULUS II.

De Nhambdia & Guaperua.

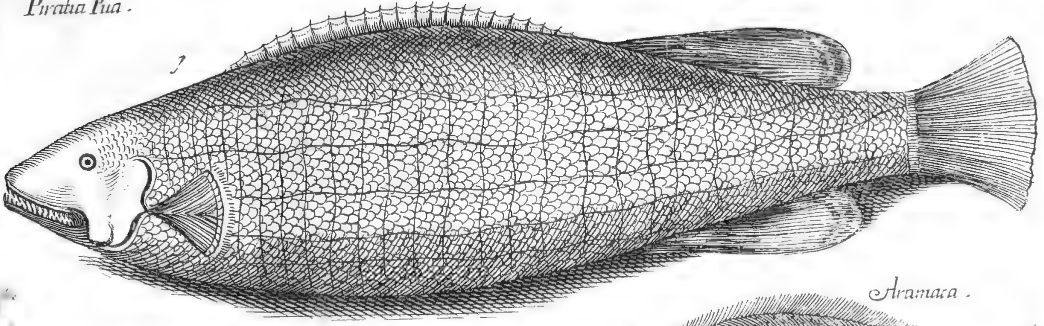
NHAMBDIA Brasiliensibus, *Bagre do Rio* Lusitanis, piscis corpore oblongo, obeso, ventre molli, versus posteriora angustiori. *Capite* cõpresso, & *ore* parabolicæ figuræ, & denticulis minimis prædito. Est autem corpus duodecim aut quatuordecim digitos longum, duos & semis altum, ubi altissimum. *Oculi* parvuli, paululum protuberantes, rotundi, pupilla nigra, circulo ex auro & umbra mixto. Branchiæ satis amplæ, & barba sex filis constans, duobus supra & quatuor infra os: Eorum quæ supra os versus latus stant TAB. XXXVI. 5. 6. Marcgrav. lib. 4. c. 5.

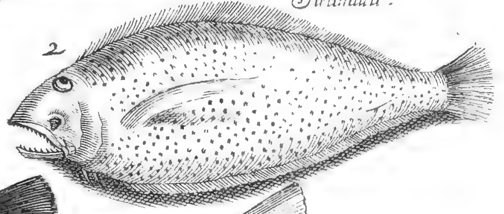
ſtant quodlibet craſſitiem habet fili, quo literæ obſignantur, quinque digitos longum, & poſt cuiusque exortum fovea eſt oblonga, in quã barbæ initium incumbit, vertẽdo illam poſtica parte, ut ſemper facit: quatuor inferiorum quodlibet exterius duos & ſemis digitos longum, interius ſeſquidigitum; ſuntq; inferiora fila barbæ non ita craſſæ ut ſuperiora. *Pinnas* habet ſeptem, & octava eſt ꝓ cauda: nimirum poſt quamlibet branchiam unam oblongam, firmiſſima & acuta ſpina munitam (quemadmodũ & in exortu ipſius poſt branchiam os durum eſt, triangulare) ad medietatem corporis ante anum duas junctas oblõgas, in extremitate circinatas: verſus caudam in inferiore ventre unam ferè quadratam & in extremitate circinatam: in ſummitate dorſi magnam quadratam multis ſpinis ſuffultam & poſt illam unam longam anguſtam, cute carnoſa conſtantem, qua & corpus eſt tectũ. *Cauda* biſecta eſt, & quęlibet pars in exitu circinata. *Cute* tegitur non ſquamis.

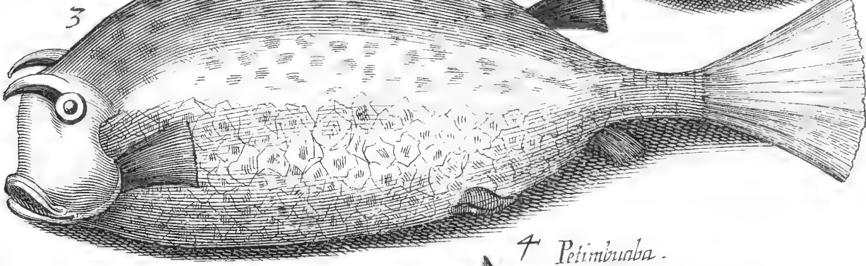
Caput dura teſta tectum, osque ſuperius totum umbræ coloris: dorſum & latera cinerei cum pauxillo cæruleo mixti: Venter albus: pinna dorſalis prior prope exortum eiusdem coloris, cætera in totum nigri, ſpinis cinereis: poſterior eiuſdem coloris cum dorſo & lateribus: pinnæ poſtbranchiales totæ nigræ: barba nigra, uti & pinnæ ventris & cauda, licet in exortu paululum ruffæ. A ſummitate branchiarum per quodlibet latus tendit in medio linea rubra uſque ad caudæ initiũ. Capitur in fluviis, & eſt optimi ſaporis, vulgoque comeditur.

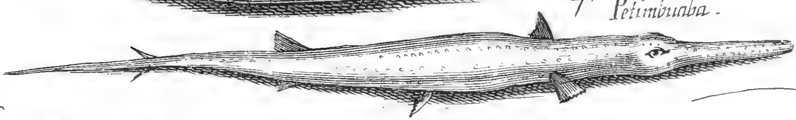
Guaperua piſcis cuius longitudo ab initio oris ad exortum caudæ paulo plus duorum digitorum (reperiuntur tamen & duplo maiores) corporis medii craſſities, ubi maxima, trium: laterum quodlibet unum digitum altum. Caret omnino brãchiis: *os* habet ſatis amplum & elatum, proiectum inſtar canis, minutiſſimis denticulis; loco linguæ lapidẽ habet inſtar Carpionis: ocellos vix grani milii magnitudine, colore egregii turcoidis. Inter ocellos in medio ſuperioris labii, ſeu in fronte corniculũ gerit ſurſum erectum, & paulũ retrorſum verſum, & ante illud corniculum etiam filum tenue, & dimidium fermè digitũ longũ verſus anteriora directè ꝓpenſum paululum tamen elevatũ, cui appendiculum adhæret ut in Liliis: filũ hoc retrò recõdere poteſt: nam poſt corniculũ fovea eſt in vertice, hinc parva eminentia & iterum vallis, tunc ad uniꝰ digiti longitudinẽ pinna in dorſo porrigitur quadrantem lata. *Cauda* pinnulã habet plus ſemidigitum longam: à cauda interſtitio aliquo verſus anteriora circa ani regionem iterum pinnula eſt ſemidigitum longa & duę parvulæ in inferiori corpore ſub pectore. In medio a. ferè corpore, magis tamen verſus anteriora, in quolibet latere brachium obtinet, deſinens in pinnã duas trientes digiti longam, & penè ita latam, pinna a. brachiorum octo conſtat ſpinis, quæ per pinnæ lõgitudinem diſparguntur, & anterius prominent inſtar octo unguiculorum acutorum. Brachiũ quodlibet unica conſtat junctura ac verſus anteriora deflectit, ut ita naturæ piſcis cõmodius ſerviat. Caret in totum ſquamis, ſed tegitur cute in ventre molli, reliquo corpore ad tactum aſpera & ſcabra, ut in Tiburonibus. *Color* cutis eſt obſcurè rubricans, cui fuſcus admixtus, & per totum corpus maculas habet nigras, figura undarum. Pinnæ & brachia etiã eiuſdem ſunt coloris cũ fuſco mixti. Sed piña in dorſo in quolibet latere quatuor habet maculas nigras maiores: cauda verò & omnes pinnæ minores eleganter variegatæ ſunt. Ventriculũ habet duos digitos longum, cum orificio tres digitos lõgo, & duos circiter amplo, ꝗ in ipſas fauces inſeritur: Vnde ventriculum inflare inſtar utriculi poteſt. Caro eius non comeditur. Ad orbium claſſem pertinet. Veſcitur ſquillis: natans egregie explicat pinnas & inflat ſe, ut inſtar orbis, ſeu pilei appareat rotundus. Habui alium totum colore differentem, duos & ſemis digitos longum qui totus erat coracini coloris ſplendentis, & ſe inflabat. *Cutis* horum piſcium facilè detrahi poteſt, & tomento impleta ſervari.

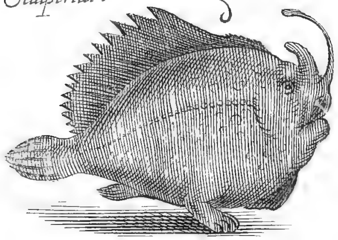
Tab. XXXVI

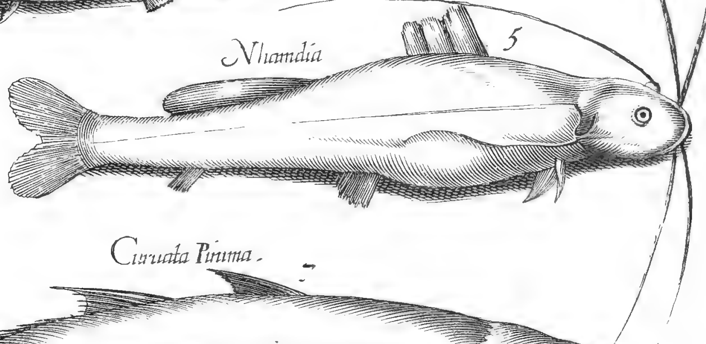

Piratia Pua.
1

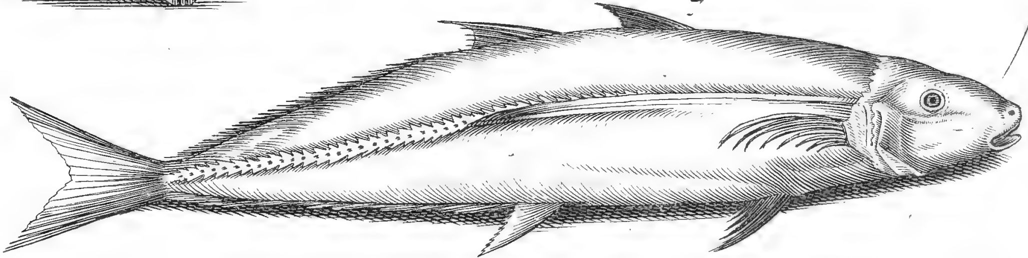

Aramaca.
2

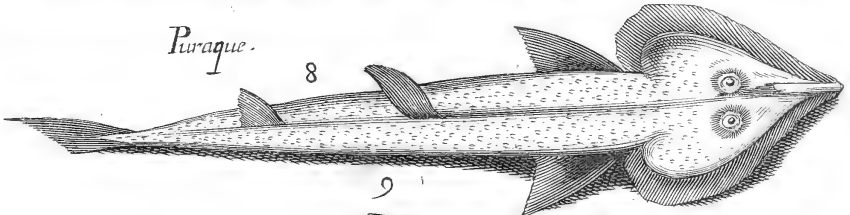

Guamaiacu ape.
3

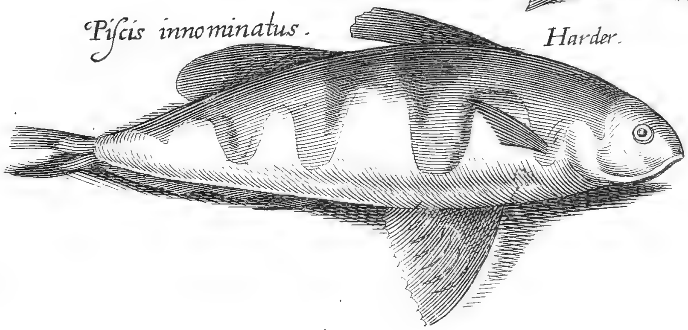

4 Petimbuaba.

Guaperua.
6

Nhamdia
5

Curuata Pinima.
7

Puraque.
8

9
Piscis innominatus.
Harder.

ARTICVLVS. III.

De Curvata Pinima, Puraq; & Pisce innominato.

TAB. XXXVI. 7.8.9. *Marcgrav. Hist. Bras. lib.4.c.5. & 6.*

CVRVATA PINIMA, *Lusitanis Bointo*. Piscis est *Cordcovadi* magnitudine, vel etiam maior, corpore oblongo, satis tamen lato & crasso, amplis branchiis, oculis grandibus argēteis. Caret *squamis*, & tegitur solummodo cute præterquam in medio laterum: nam cuiuslibet lateris mediū à branchiis usq; ad caudam permeat lata linea aurei coloris; hinc à branchiis incipiēs alia parallelos superius ducitur ad duas partes totius longitudinis; hinc hæc parallela secat oblique auream, & pergit parallelos usq; ad caudam: linea hęc parallela aureæ anterius, & usque dum auream secat, duplici squamularum serie minimarum insignitur, & tota est glabra, postica parte, ubi secat auream, & infra itidem duplici serie squamarum notata, sed maiorum, & linea ipsa nō est glabra, ut anterius, sed aculeata quasi denticulus piscium. Color piscis in dorso & lateribus subvirescens, in vētre albus & splendens. *Pinnas* habet septē, nimirum post quamlibet branchiam unam oblongam: duas sub his versus posteriora junctas in infimo corpore: unā in medio ventre, & huic oppositam unam in summo dorso, & adhuc in dorso unā magis versus anteriora. Ab ultima dorsali & ventris pinna continua, haud lata, acuta utrobiq; abit ad exordium caudæ: quæ furcata est. Capitur frequentius in mari, & boni est saporis.

PVRAQVE, Lusitanis *Piexe viola*, ob figuram quam cum Cithara communem habent qua ludunt Lusitani. Piscis est latus, non crassus, cartilagineus. Longitudo eius ab initio capitis ad finem caudæ unius pedis, & novem digitorum. Ab initio seu acumine capitis ad octo digitorum intervallum versus posteriora, cordis lati figuram habet, uti pingi solet, latitudo eius, ubi maxima septem digitorum, excurritque ibi in latere in pinnas instar Raijæ, estque penè transparens cum luci obvertitur. Caret branchiis. *Caput* in coni figuram desinit. Ab acumine capitis tres digitos & semis retrò numerādo, occurrunt oculi unum digitum ab invicem distantes, rotundi, prominētes, mediocris avellanæ magnitudine, pupilla nigra, circulo aureo. Ad utrumque oculum versus posteriora habet fistulam, minimi digiti apicem capientē, per quam aquā evomere potest. Sub oculis, in inferiori tamen corporis parte, os habet, distans tantum ab initio capitis quantum oculi, sesquidigitum amplum, edentulum, & duo spiracula sesquidigitum post os versus posteriora: In quolibet latere quinque incisuras habet, ut Raijæ & Tiburones.

Post anteriorem illam cordiformem corporis partem reliquū corpus teres, aliquantulum tamen compressum, & ibi latū tres digitos, & in quolibet latere habet pinnā mollem, tres digitos longam, & sesquidigitum latam: hinc angustius fit corpus usq; ad caudæ pinnam, ubi digitum est crassum. *Caudæ* pinna fermè duos digitos longa, paulo plus uno lata, superius longior, q̃ inferius, ut in Tiburonib⁹. Inter duas a. illas pinnas secundas laterales versus caudam in dorso, distantia duorum digitorum ab invicem adhuc duas pinnas erectas habet, ad tactum instar membranæ crassioris, triangulares, duos digitos longas, sesquidigitum latas. Tegitur cute molli, nullis squamis, ac in toto inferiori corpore in medietate anteriori est albus, in posteriori incarnati coloris cum albo mixti. In dorso, aut superiori corpore glutinis est colore, fuscis maculis variegato, inspersaque egregia varietate puncta ex albo cæruleſcentia. Pinnæ quoque glutinis habent colorem, ac in lateribus aliquid rufescentis mixtum. Acumen capitis cartilaginis colorem obtinet, qua etiam constat. Per totius dorsi longitudinem ad tactum spina dorsi, quasi tuberculis minimis eminet. *Caput* illius recens lucet noctu. Caro eius non comeditur. Sed si comeda-

tur, asserunt piscatores, per tres horas semifatuos reddi homines, dein sponte ad se redire. Vnius attactus, crepitum articulorum manus, & brachii causat, qui tamen statim desinit: & si in medio tangatur, artuum tremorem efficit.

Capitur mensibus pluviosis, quando tempestuosum est in Bibribi fluvio, longè ex terra adveniens, cum Raijs & Pastinacis.

Piscis Innominatus in septē digitorum longitudinem excrescit; figura similis illi, quem vulgo Harder appellamus; pinnis tamen aliter firmatis: duæ enim quæ in infimo ventre anteriore sub branchiis sunt, magnæ & latæ, duæ post branchias in lateribus parvæ, in dorso duæ mediocres, & in inferiori ventre posteriori parva. *Cauda* constat pinna furcata. *Os* parvum, oculi magni. *Cutem* habet glabram, sine squamis: in dorso nigricantem, ac in utroq; latere quatuor nigricantes maculæ magnæ à dorso protenduntur, in ambitu suo violacei coloris: Inter maculas autem versus dorsum prominet thalassinus color: reliquum corpus argenteum. *Pinnæ* nigricantes cum violaceo mixtæ, & duæ illæ magnæ sub ventre quinque argenteis maculis singulæ insignitæ. Insignis coloris piscis, quando natans videtur. Victitat venenis illis Besaenen.

Articulus IV.

De Mucu, Abacatuaia, & Acaramucu.

Tab. XXXVII. 1.2.3. *Marcgrav. H.Bras. l.4 c.11.*

Mucu Brasiliensibus, piscis tereti corpore, ut *Enneopthalmus*, vulgo *Lampreta*, Germanis Neunauge/ nec crassiori: circiter duos pedes fit longus, magis aut minus: Capitulum habet acuminatum, conicum; ocellos parvos nigros: os item parvulum: guttur inflare aliquo modo potest. Caret pinnis: per latera lineas obliquas nigras habet, angulos obliquos per medium laterum invicem facientes.

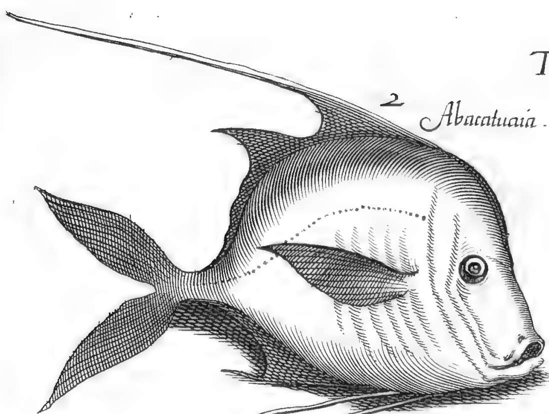
Edulis est & capitur in lacubus & paludibus. Iconem eius Nobilissimus de Laët in Americæ descriptione, sub nomine *Vbirre* dedit verum descriptio *Mucu* cum icone non satis convenit, ideo non est mirum, quod diversum à *Mucu* esse sentiat.

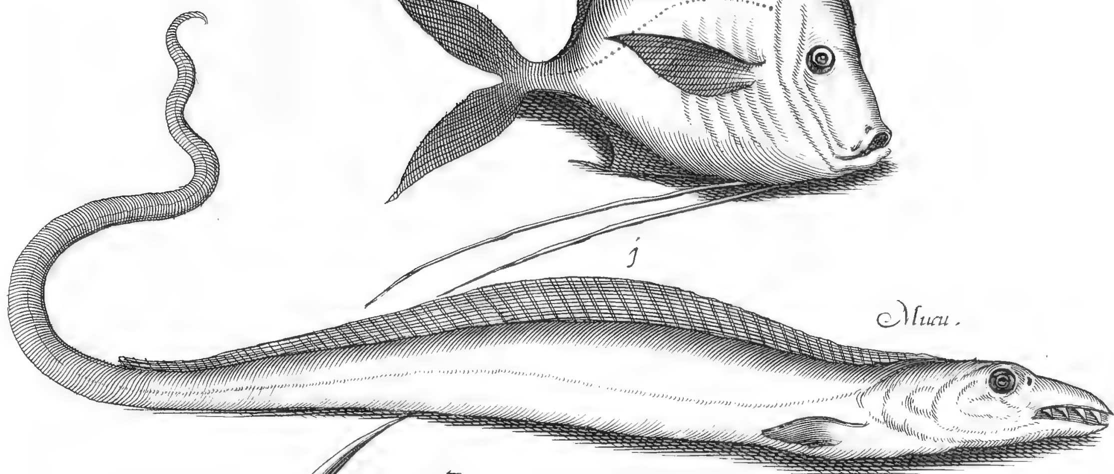
Abacatuaia, Lusitanis *Peixe gallo*. Faber & Gallus marinus. Passeris magnitudinem habet, altus & latus instar illius, subrotundus, neq; illo crassior: *Os* illi est haud amplum, edentulum; *Oculi* nigri, circulo argenteo. *Pinnas* habet quinque, unā in dorso, unā in ventre, utramque descendentem, & continuam ad caudam usque: itidem post branchias utrimq; unam: *Cauda* constat pinna furcata. Præterea habet duo quasi fila in longum extensa ab inferiore corpore, & unicū tale in dorso ante pinnam dorsalem. Caret squamis, sed tegitur cute levissima, splendente, coloris argentei; totusq; est illius coloris, exceptis filis illis, quę nigra sunt. Carnem habet boni saporis. In descriptione Americæ sub nomine *Avvah kattoe*, sive *Iavvke* datur. Icon superius data, non in totum convenit, ideo repetimus.

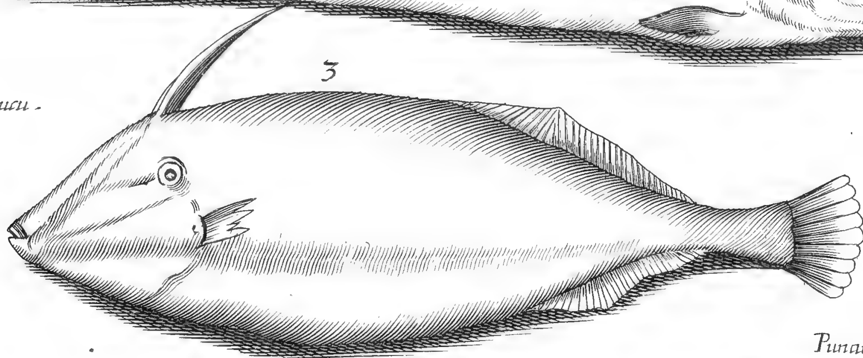
Acaramucu Piscis *corpore* est cōpresso, nec crasso, verum oblongo, decem enim digitos longus est, quatuor latus, ubi latissimus. *Os* illi parvulum, angustum, rotundum, apicem minimi digiti admittens, ut piscis triangularis. Superius & inferius in anteriori parte oris utrimq; dentes triangulatim acuti. *Oculi* stuferi magnitudine, crystallini, pupilla nigra. Distāt oculi ab ore, duos digitos & semis, plane in alto positi, tres quartas partes digiti à dorso sub utroque oculo, in quolibet latere, branchiarum loco fissurā habet oblique factam, unum digitū longam, trapezii figura. In dorsi sumitate directè supra oculos, instar fili maioris, seu crassioris cordæ violæ, corniculum habet oblique erectum versus posteriora, quatuor digitos longū & teres. In postica corporis parte inferius & superius utrimq; pinnam habet tenuem, tres digitos & semis longam, tres quadrantes digiti latā, quæ desinunt circa caudam, quæ parallelogrammi figura exoritur à corpore, habet

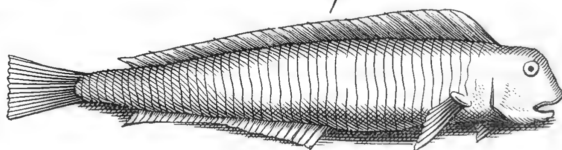
Idem Hist. l.4.c.12.

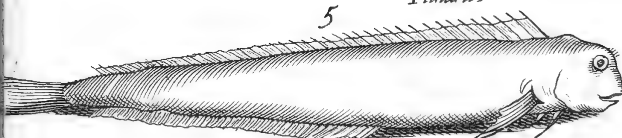
Tab. XXXVII.

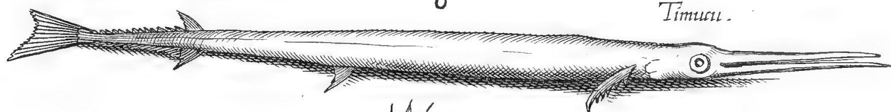

2
Abacatuaia.

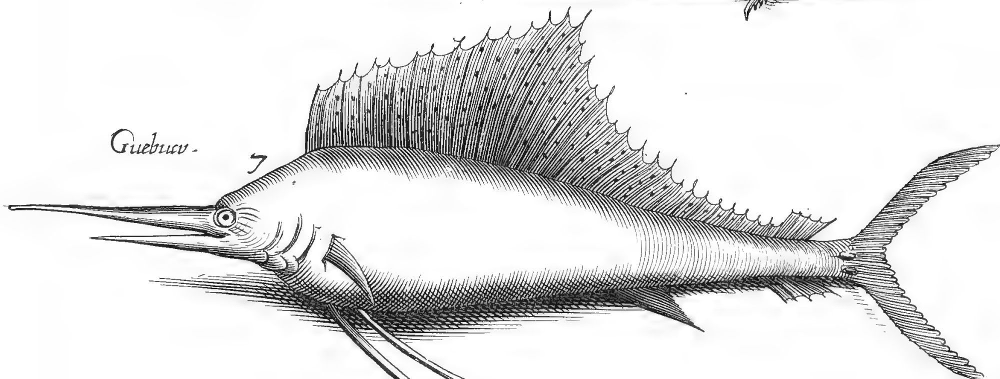

1
Mucu.

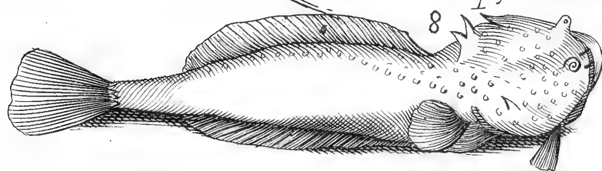

3
Acaramucu.

Punaru.
4

Punaru.
5

6
Timucu.

Guebucu.
7

Niquy. Pietermn.
8

habetque pinnā ſeſquidigitum longam, paulo plus duobus latam. Caret ſquamis, ſed tegitur cute glabra, parum tantum hiſpida, ut Xiphiæ, coloris albicantis, cui cryſeus eſt admixtus, & in dorſo paulum fuſcus; pinnæ quoque gryſei coloris. Non eſt edulis: in ventriculo algę ſeu muſci marini multum inveniebam. Parieti appenſus noctu clariſſimè lucebat in tenebris.

ARTICULUS V.

De Punaru, Timucu, & Guebucu.

Tab. XXXVII. 4.5.&c. Marcgr. H. Braſil. l.4. c.13.

PUNARU piſciculus eſt quatuor digitos longus, corpore oblongo, capite craſſiuſculo, & anterius obtuſo. *Os* habet parvum, in maxilla inferiore duos ſolummodo denticulos, longos, acutos inſtar acicularum: oculos ſuperius & in fronte poſitos, pupilla nigra, circello aureo: & ſupra hos duo rubra fila brevia, prominula; branchias amplas: utpote quæ una ei eſt è duabus conflata. Pinnas poſtbranchiales duas oblongas, & ſub his duas plane anguſtas. Paulo poſt occiput incipit pinna, quæ ad caudam uſque producitur, ſpinulis prominulis ſuffulta. In medio infimo ventre incipit ſimilis, ferme ad caudam uſque pertingens. *Cauda* a. longiuſcula, & parallelogramma. Tegitur cute fuſca, & pinnæ ſunt eiuſdem coloris.

Reperitur hìc & alia PUNARU ſpecies, figura corporis priori ſimilis, ſed mandibulas habens roſtratas, quaſi è minimis denticulis compoſitas. A ſūmitate capitis pinna latiuſcula extenditur uſque ad exortum caudæ, quæ mollibus texitur ſpinis non prominulis. Poſtbranchiales habet ferè ut prior, ut & in ventre & cauda. Color ut prioris, ſed variegatus eſt in lateribus lineis curvis obſcurè purpureis. Utraque ſpecies inter ſcopulos vivit, & intrat etiam teſtaceorum domicilia.

Idem H. B. lib.1. c.14.

TIMUCU Luſitanis *Peixe agulha*, Piſcis duos eſt pedes longus, corpore tereti inſtar Anguillæ. *Roſtrum* habet oſſeum, tres vel quatuor digitos longum, acuminatum, utrobique dentibus minimis refertum: inferior roſtri pars paulò longior ſuperiori, & id quod prominet molle, non oſſeum; caret lingua. *Oculos* habet rotundos, cryſtallinos, circulo argenteo: ſex pinnas, nimirum duas oblongas poſtbranchiales, duas junctas in infimo ventre ante anum parvas, poſt anum unam, quæ ferè ad exortum caudæ porrigitur, & ſimilem huic oppoſitam in dorſo. *Cauda* pinna quaſi biſecta conſtat. Caret ſquamis, ſed tegitur cute. Sūmitas capitis & roſtri ac dorſi cum medietate laterum olivacei eſt coloris: inferior medietas cum ventre argentei. Per utrumque autem latus ſecundum longitudinem linea tendit vireſcens, diſtinguens olivaceum ab argenteo. Pinnarum color reſpondet parti cui appoſitæ ſunt.

Edulis eſt. Capitur in mari, & fluviis ſalſis. Boni eſt ſaporis, præſertim frixus butyro: Caro eius non eſt ſpinoſa.

GUEBUCU Luſitanis *Bicuda*, piſcis roſtratus; oblongo & fermè tereti eſt corpore, ut *Dorada*: capite porcino, roſtrato, cauda in duo cornua diducta ut *Albacara*, *roſtrum* acutum, oſſeū, durum: partis ſuperioris longitudo ſedecim digitorum, inferioris decem. Craſſities totius prope inſertionem ſeptem digitorum: utramque autem roſtri partem movere poteſt. Branchias habet amplas: *Os* interius orbicularis figuræ, in medio ſui hyperbolico foramine; lingua oblonga, alba, dentibus omnino caret. Oculos habet ſolidi magnitudine, pupilla cryſtallina, circulo argenteo. A roſtri inſertione caput in altum aſſurgit, ut in *Dorada* mare: Eſt autem caput ab oculis ad occiput longum ſeptem digitos, novem altum. Corporis longitudo ab occipitio ad caudæ exortum quatuor pedum, & altitudo lateris poſt occiput unius pedis; in medio autem corporis decem digitorum, & prope caudam duorum. *Cauda* in duo cornua extēditur & ampliatur, quodlibet octodecim digitos longum, ad cuius exortum in quolibet latere duę

Idem lib. 1. c.15.

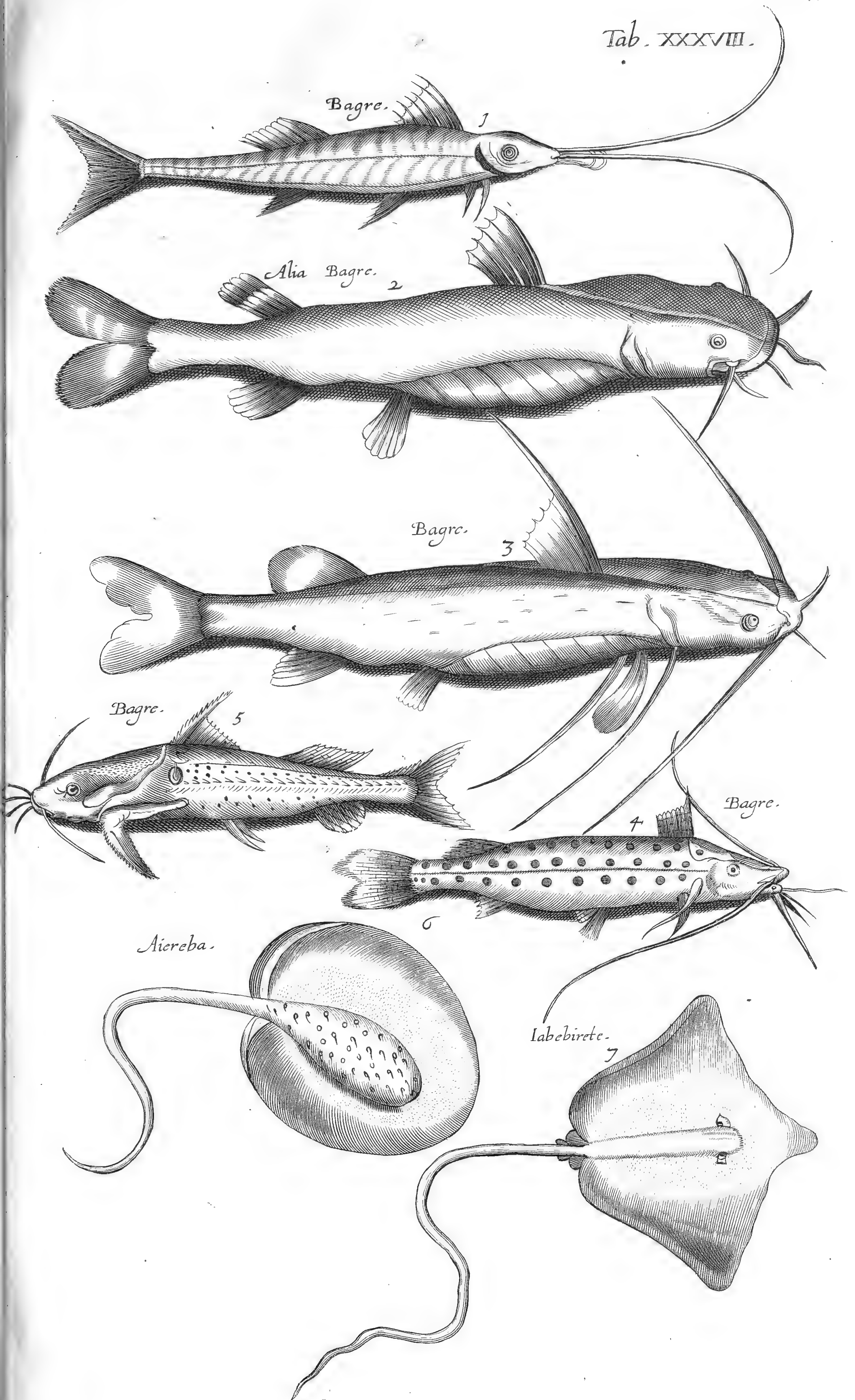
auriculæ membranaceæ. *Pinnas* habet sex: proxime post quālibet branchiam unam, directè à latere protensam, dura membrana constantem ut in *Tiberone*, figura trianguli acuti, undecim digitos longam, & in exortu, ubi latissima, duos tantum latam: è regione harum in infimo ventre duo bacilliformia corpora juncta habet, ex osse nigro constantia, dura, plane ut os *Sepiæ*, quodlibet novendecim digitos longum, utrumque junctum, in rima longa, profunda recondere potest, quæ à natura secundum longitudinem ventris facta est ad caudam usque. Interstitio duorum pedum à fine huius fissuræ seu ano, in infimo corpore pinnam habet triangulatam sex digitos longam, latere anteriori firma spina munitam; etiam hanc in rimam quandam recondere & rursus surrigere potest: Octo digitorum interstitio ab hac pinna, parvam habet versus caudam, in acutum triangulum versus posticam partem desinentem; & è regione huius similem & æqualem in superiore corpore, has duorum digitorum intervallo sequitur cauda, quam supra descripsi. Maxima a. omnium est piña dorsalis, incipiens à sūmitate occipitis, quę ꝓtenditur ꝑ dorsum in trium pedū longitudinē, constans membrana pergameni æmula, costis intertexta, hanc quoq; totā demittere potest ac in ꝓfunda rima cōdere: lata est sesquipedē, ubi latissima, & versus posteriora paulū angustatur. *Cute* crassa, subaspera vestitur, tota subfusca: spinulis oblongis, trientē digitis longis, ut ita solida sit & aspera, cum squamis careat. Venter & caput inferius albicant, latera cinerei & argentei coloris: dorsum ex cinereo argenteo obscurè fuscū, ut & caput superius & rostrū; reliqua rostrū cinerescit flavo. *Pinnæ* omnes cū cauda ex cinereo argenteo fuscescunt, ut & dorsalis, quæ præterea maculis orbicularibus, numi misnici magnitudine est variegata, illa post anum paulū undulata maculis fuscis: Carnem copiosam habet, non spinosam, pinguē, non glutinosam, ideo ad comedendum aptiorem, quam caro Marsorum. In ventriculo interiore multos integros pisces pedales inveniebat author.

ARTICULUS VI.

De Bagre aliquot Speciebus.

BAGRE piscis sex ponit author Species. *Prima* est oblongo corpore, initio dorsi paulum elevato, capite acuminato seu conico, ꝙ dura testa est tectum ad initiū elevationis dorsi, pedalis longitudinis: Barbā habet sex cirrhis constantem, quorum quatuor inferiores sesquidigitū longi, duo superiores longitudinem totius piscis æquant. *Pinnas* obtinet septem, octavā pro cauda: nimirum duas postbrāchiales loco inferiori positas, & ante quamlibet fortem aculeum, dentatū osseum, unā in summitate dorsi elevatā, & ante illam item aculeum fortem, ęqualis cum pinna longitudinis: duas junctas in medio ferè infimi vētris, magis tamen versus posteriora, unam membranaceā sine spinis versus caudam, & huic oppositā mediocrem mollibus spinis suffultam. *Cauda* constat pinna furcata, caret squamis, sed tegitur cute per totum argentei coloris splendentis. Pinnæ omnes argentei sunt coloris, ut & barba & caput. Per medium utriusq; lateris tendit linea argentea ad caudā usq; constituta ex 77. protuberantiis. *Oculi* nigri satis ampli; os parvulum, edentulum, labiis elevatis. Piscis est edulis, si quis ab eo læsus fuerit, difficulter sanatur, & magnos patitur dolores. TAB. XXXVIII. 1. 2. 3. 4. 5. *Marcgrav. H. Bras. l. 4 c. 16.*

Secunda corpore oblongo, capite compresso & plano, ore inferius parabolicę figurę, obtuso, edentulo. *Caput* octo digitos longū, testa dura pūctulata tectum. *Oculi* parvi, rotundi, crystallini, quatuor ferè digitos abinvicem distantes. Barbam habet sex cirrhis constantem, quorum exteriores longiores, quatuor digitorum, reliqui breviores: septem illi pinnæ, octava pro cauda: una nimirū in summitate dorsi, firma spina anteri⁹ munita, erecta, tres digitos longa, totidē lata: duæ postbranchiales, itidem firma spina munitæ, quatuor digitos longæ, duos latæ, Interstitio sex & semis digitorum post branchiales

Tab. XXXVIII.
Bagre. 1
Alia Bagre. 2
Bagre. 3
Bagre. 5
Bagre. 4
6
Aiereba.
Iabebirete. 7

chiales in infimo ventre (qui paulum extuberat) duæ junctæ, tres digitos longæ, duos latæ, in ambitu circinatæ: septem digitorum intervallo à dorsali, alia in extremo dorso, carnosa, sesquidigitum long , unum lata, in extremitate mollibus spinis munita, & sub hac in infimo ventre alia paulo major cauda sequitur trium digitorum intervallo, in duo cornua diducta, crassa seu molli membrana constans duos & semis digitos longa, in quolibet cornu duos lata. Totũ caput superius, & ad latera, dorsum totum & latera ad protuberantiam ventris usq;, candidi cum diluto flavo & aureo mixti est coloris, in testa capitis etiã aliquid viridis transplendet: *Pinnæ* omnes & cauda gryseæ sunt: Venter & laterum inferior pars & caput inferius (quod planum est) albi coloris. Caret squamis, sed vestitur cute. Bona satis est carne, melior quam Camarupi, cuius magnitudinem ferè æquat.

Tertia figura & magnitudine ut præcedens, sed barbam habet quatuor tantum cirrhis constãtem, duobus nimirum longis octo digitos, & latiusculis instar ligulæ, duobus brevibus: ad pinnam dorsalem similis ligula novem digitos longa, & postbranchiales pinnas eodem modo: cætera similis præcedenti.

Quarta Belgis vulgo *Clipbagre* decem digitorum longitudinem habet; corpore oblongo: Capite lato & cõpresso: ore parabolico, edẽtulo. Barba constat sex cirrhis, quorum quatuor inferiores unum digitum, superiores duos longi. Oculos habet parvulos, cærulescentes, quatuor digitorum interstitio ab ore in summitate dorsi tegitur testa dura ossea, & post branchias in quolibet latere pyramidalis testa angusta tegit latera. Pinnas habet septem, & octavã pro cauda: nimirum unam in summitate dorsi, elevatam, mollem, sesquidigitum altam, plus uno latam, anterius spina ossea crassa dupliciter serrata, duos & semis digitos lata sustentatã. In medio ventre infimo duas parvas: in fine penè dorsi, carnosam, parvulam, angustam, & è regione huius inferius aliam parvulis spinis suffultam; cauda diffisa in duo cornua sesquidigitum longa. Tegitur cute: ac in capite, initio dorsi & lateribus, ubi testaceus est, umbræ est coloris, per reliquum totum dorsum & latera umbræ dilutioris, & fuscis maculis mediocris magnitudinis variegatur: in ventre albicat. A testæ latiore fine ad caudam usque in quolibet latere, per lineam rectam tendit ordo denticulorum acutorum, posterius versorũ, qui clypeo duro serrato in medio insunt, nam anguli obtusi figura positi sunt usque ad caudam hoc modo 7.

Edulis est, sed pauca carne, quæ non magni fit.

Quinta præcedenti similis, & maculis nummi misnici magnitudine variegatus: Verum caret denticulis illis in lateribus: lineam solummodo habet: & duos cirrhos, & sex longiores quam alter. Hæc species habet carnem bonam & pinguissimam.

Sexta magnitudine & figura similis illi, quem secundo loco descripsimus: sed barbam habet tantum quatuor cirrhis constantem, duobus nimirum longis octo digitos & latiusculis instar li ulę, duobus admodum brevibus. Ad pinnam dorsalem similis ligula est novem di itos longa; & ad postbranchiales eodem modo; cætera per omnia similis illi, quem diximus; nam & ventrem ita protuberantem habet.

ARTICVLVS VII.

De Ajereba, Iabebirete, Niqui, & Guatacupu.

AIEREBA Brasiliensibus *Rajæ* species, piscis planus, circinatus, unum pedem & novem di itos longus, & totidem latus (reperiuntur & duplo maiores.) Quatuor digitorum interstitio ab anteriori circumferentia in superiori superficie duo foramina habet satis ampla, tres digitos ab invicem distantia, prope cau- *TAB. XXXIIX. 6. 7. Marcgrav. H. Bras. l. 4. c. 16.*

dæ exortum orbicularis incisura est in quolibet latere: *cauda* teres, quatuor pedes longa, & circiter in medio sui, duas osseas spinas crassas retro dentatas habet, quibus pungit, quando ad spiracula apprehenditur, caudam incurvatam supra corpus levando. *Os* inferius habet, haud amplum, edentulem, incisuræ quasi parabolicæ. *Cute* tegitur in superiori corpore ferrei coloris, & in medio dorso insignitur tuberculis nigris, parvis: inferius corpus totum album. Caro nihili æstimatur in cibis.

Iabebirete Rajæ species, ejusdem magnitudinis cum *Ajereba*, figura autē obtusi vomeris ad latera extuberantis: sectiones prope caudam ut in illa, & præterea duo corpora cylindracea digiti crassitie protuberantia. Cauda longa. Color piscis superius è cinereo fuscus, inferius albus, carne probata est & bona.

Reperitur hic & alia *Rajæ* species præcedenti similis; excepto quod processibus illis cylindraceis prope caudam destituitur. Color totius corporis superius umbræ, punctulatus per totum maculis nigris, seminis sinapi magnitudine: *Cauda* aculeis caret. Carnem habet bonam.

Reperiuntur hic & *Rajæ*, quarum caudæ tres & semis pedes longæ, crassæ in initio tres digitos, & in fine plane acuminatæ, plenæ tuberculis nigricantis in totum coloris, flexiles ut scutica.

Tab. XXXVII. 8. l. 1. c. 17. Niqui Belgis Pieterman: Piscis est capite crasso, ore ranæ amplo, edentulo, crassa lingua, inferiore mādibula paulo longiori quam superior. Anterior corporis medietas est paulo latior, posterior angusta & teres: estque ut plurimum sex aut septem digitos longus, latus anterius quidem sesquidigitum aut paulo latior: Ocelli ipsi parvi quidem, sed exserti, cylindracei more cancrorum terrestrium, pupilla nigra, circulo è cinereo fusco. Branchias habet amplas, & post quamlibet pinnam unam, digitum longam & latam, in ambitu circinatam: in ventre sub his paulo inferius duas junctas: à medio dorso pinna ad caudam pene continuatur, semidigitum lata, at in fine paulo angustior, cui respondet similis in infimo ventre: *Cauda* plus digitum longa, minus lata, parallelogrāmi figura, in extremitate circinata. Ante exortum pinnæ dorsalis duos habet aculeos fortes, & supra postbranchialem utramque unum acutum. Tegitur cute, cujus color ex nigro & umbra, gryseoque mixtus, nimirum in toto dorso, capite & lateribus, pinnisque omnibus; Venter albicat, & in lateribus etiam plus albi, quam nigri aut grysei est. Per totum dorsum, caput & latera, puncta nigra, magnitudine seminis papaveris, dispersa.

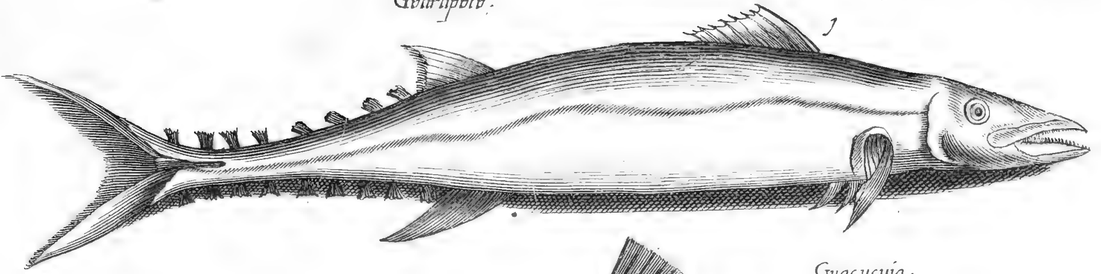
In arena absconditus jacet prope littus Maris, ac incedentes vulnerat.

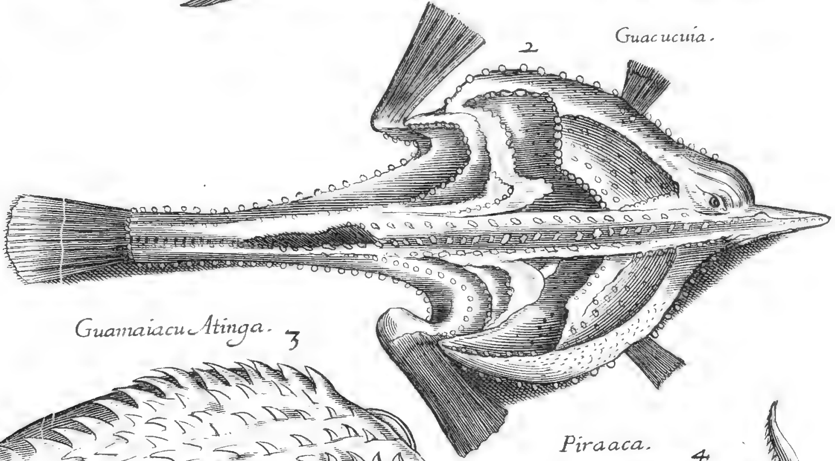
Edulis est, si jecur & fel bene separetur, aliis lethalis.

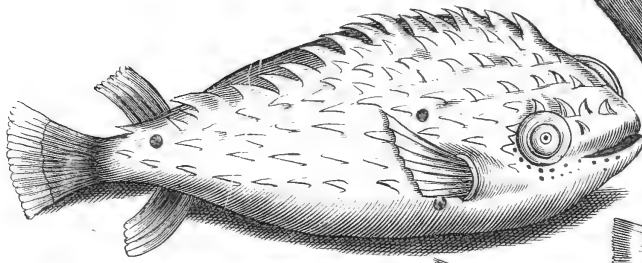
Guarapucu Lusitanis *Cavala*, Belgis Koningsfisch/ est corpore oblongo, fere æqualis ubique crassitiei, excepto versus posteriora, ubi magis magisq; attenuatur. Ut plurimum in septem pedum longitudinem excrescit, & crassitiem corporis humani. *Caput* & *os* habet acuminatum, dētes acutos, rotundos, ordine positos, oculos magnos crystallinos, circulo argenteo: *Pinnas* octo, videlicet post quamlibet branchiam unam triāgularem, directè à latere protensam: unam tenuē angustam ferè in initio dorsi, post hāc unam in eodem dorso triangularem erectam; sub hac in infimo ventre triangularem; duas mediocres triangulares in infimo vētre subter postbrāchiales. *Cauda* constat magna pinna in duo cornua amplè extensa. A pinnis autem triāgularibus, tam in dorso, quam infimo ventre, parvulæ ordine pinnulæ oblongæ sunt dispositę usq; ad caudam. Vestitur cute argētei coloris, cui in ventre paulum cærulei, in dorso multum miscetur, ut color resplendeat. In quolibet latere linea subtilissimis squamulis contorta describitur ad caudam usque. Boni est saporis. Est quidem *Scomber*, sed quia Icon quàm supra dedimus, non cōvenit, ideo & hāc adjicere placuit. Tab. XXXIX. 1.

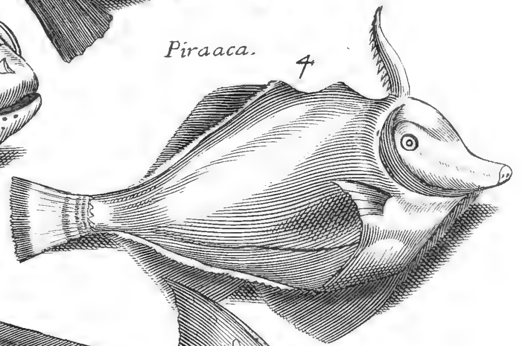
Cap.

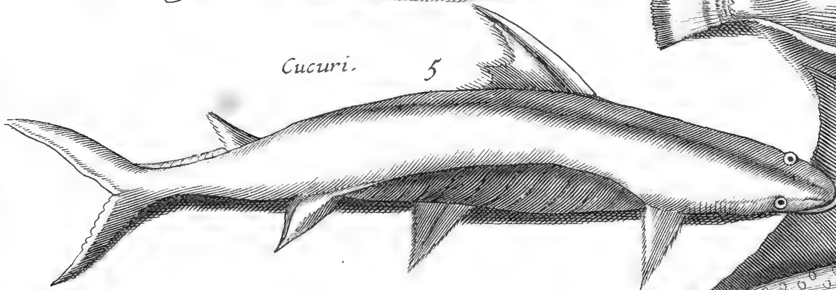
Tab. XXXIX.

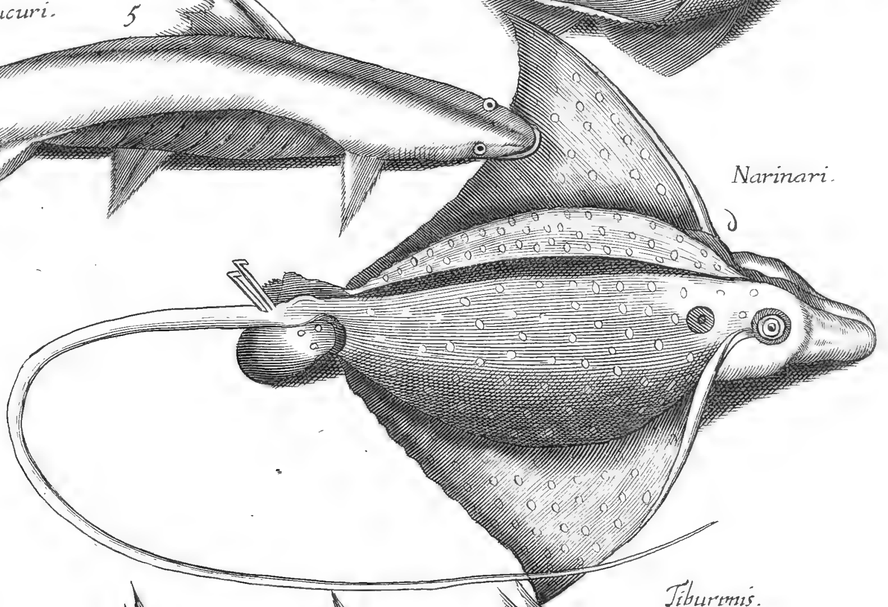

Gvarapocv.
1

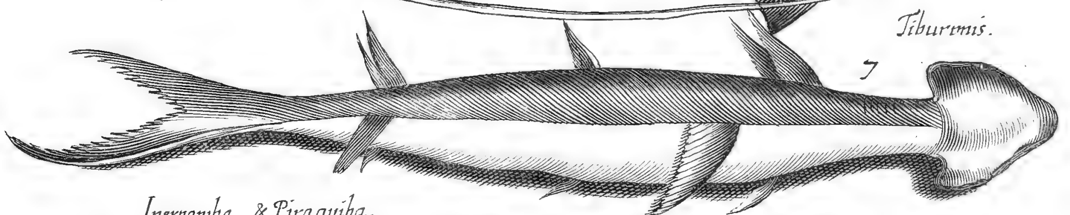

2
Guacucuia.

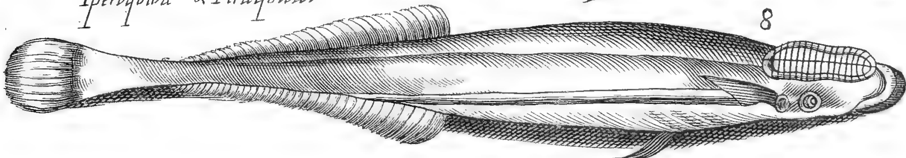

Guamaiacu Atinga. 3

Piraaca.
4

Cucuri.
5

Narinari.
6

Tiburonis.
7

Iperuquiba & Piraquiba.
8

Caput II.

De Piscibus non omnino lævibus.

Articulus Unicus.

De Guacucuja, Guamajacu guara, & Guamajacu Attinga.

Tab. XXXIX. 2.3. Marcgrav. H.Braſ. l. 4.c.1.

GUacucuia, *Monoceros* piſcis: *Veſpertilio* Aquaticus poſſet appellari. Corporis figura anterius eſt inſtar vomeris: *Corpus* octo digitos longum, quinque latum in medio, ubi latiſſimum: medietas autem corporis poſterior rotunda eſt, & verſus caudæ pinnam faſtigiatur in conum: medietas autẽ anterior vomeris ſeu lati cordis figuram obtinet. Piſcis autem non craſſus, ſed latus; caput vix prominet ſeorſim à corpore, eſtque illi inter oculos ſupra os cornu impoſitum, durum, duos pene digitos longum, conicum. *Oculos* habet nummi miſnici magnitudine, pupilla cryſtallina lenticulari, reliqua pars variegata maculis, & lineis flavis albiſque. *Oris* hiatus caſtaneam poteſt capere, ipſum edentulum eſt. Supra os carnea prominentia eſt inſtar tonſillæ humanæ ferè. In utroque latere in medio piſcis, brachium eminet, quatuor digitos longum, una junctura conſtans, inferior medietas brachij duos digitos longa eſt, unum lata in infimo ventre inter brachia duas habet pinnas ſeſquidigitum lõgas, quæ quaſi pedes ſunt. *Cauda* cõſtat pinna duos digitos longa, ſeſquidigitum lata, ac fere quadrata. In inferiore corpore, ſeſquidigiti interſtitio à cauda etiam pinnulam habet parvam, & talem etiam in dorſo, trium digitorum intervallo à cauda. *Cute* tegitur, non ſquamis, quæ ſuperius fuſca eſt, multis tuberculis duris, per dorſum inſignita verſus anticam partem, & utrumque latus. In utroque autem latere undecim nigras habet maculas lentis magnitudine & figura, binas ac binas juxta ſe poſitas. Prope inſertionem utriuſque brachij etiam multas ejuſmodi maculas nigras habet, & ibidem in quolibet latere foramen parvum in corpus.

In ſumma, in lateribus, circa oculos, in extremis branchiis, mirè variegatur punctulis albis, nigris, lineiſque itidem albis & nigris, ut vix exprimi poſſit à pictore. In toto autem inferiori corpore egregij miniati eſt coloris, atque ibi cutis æqualis, verum ad tactum paulum hiſpida.

Guamaiacu Guara, Luſitanis *Peixe porco* & *Diabe*: Orbis eſt ſpecies. Longitudo ejus ab initio oris ad pinnæ exortum in cauda quatuordecim digitorum: pinnæ caudæ longitudo plus duorum digitorum: Rotundo eſt corpore, & craſſities eius duorum & viginti digitorum. Caret ſquamis, tegitur cute, per totum corpus ex fuſco ochræ coloris pallidi, in ventre albi. Totum corpus aculeis munitum eſt, qui in lateribus longiores, in reliquis partibus breviores (longiores autem ſunt duorum digitorum) teretes, in extremitate valdè acuti, & ſinguli tribus inſertionibus, quaſi triquetris cuti infixi. Inter aculeos cutis ubique maculis nigris ſcatet, excepto ventre. Oculos habet magnos eminentes: Os parvum obrotundum, edentulum: pinnas tantum quatuor, duas in lateribus duos & ſemis digitos longas: unam in dorſo verſus caudam eiuſdem magnitudinis, & minorem ſub ano.

Tab. XXXIII. 9. Idem l.4. c.10.

Poteſt orbis muricatus Geſneri dici.

Habui inquit author, alium minorem vivum Menſe Febr. anni 1639. item alios duos menſe Septembri vivos. Cutis eorum erat è fuſco vireſcens, in ventre nigricans: aculei ut prioris, & planè ſimilis figura corporis: prope quamlibet pinnam, maculã habebant nigram, ut & utrimque ad latera prope os. Pinnarum color erat flavus: oculorum pupilla nigricãs, circulo luteo. Supra utrumq; oculorum cornu exile, ſatis longum, molle, cutacea ſubſtantia conſtans,

quod

quod præ se fert natans, quando autem extra aquam est, flavescit. Inflare se potest & iterum considere. Sonum edit Vlch/Vlch. Si velis ut se inflet, trahe pinnam quæ in dorso est.

Idem l. d. c. 14. *Guamaiacu Attinga* Brasiliensibus, Marcgravio *Orbis muricatus* Ranæ rictu, septem digitorum longitudinem habebat, & corpus oblongum: *os* Ranæ simile, & loco dentium tam superius, quam inferius; os durum; oculos magnos, rotundos, protuberantes, pupilla crystallina circulo flavo: Branchiarum loco foramen in utroque latere digitum admittens, & pone hoc pinnam trapezii figura, unum digitum longam, duos latam: In extremitate dorsi versus caudam etiã pinnam oblongam, haud amplam, & è regione huius similem in infimi vẽtris extremitate. Cauda constat pinna sesquidigitum longa, unum lata. Totum corpus tegitur cute spinosa, quæ in capite in duram testam abit. Spinæ illæ constant duris ossibus & acutis: in infimo tamen ventre caret spinis, sed mollis est instar Ranæ. Totum corpus & caput superius ex gryseo & fusco est maculatum: magis tamen suffecit, inferius totum ex albo flavescit, ut & spinæ totius corporis. Pinnæ omnes flavescunt. Post utrãque pinnam postbranchialem maculam habet nigerrimam stuferi magnitudine, & supra hanc utrobique, paulum tamen magis versus anteriora aliam minorem nigerrimam. Ad utrumque latus exortus pinnæ dorsalis etiam similem habet, parvulas item sub oculis & ore. Vtris modo se inflare potest. Edulis est, & capitur in fluviis dulcibus.

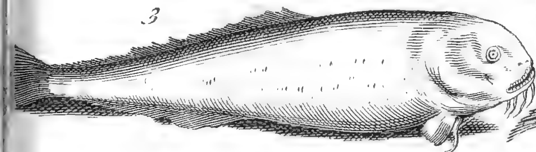
CAPUT III.

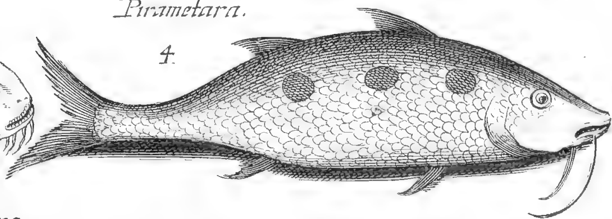
De Narinari, Tiburone, & Iperuquiba.

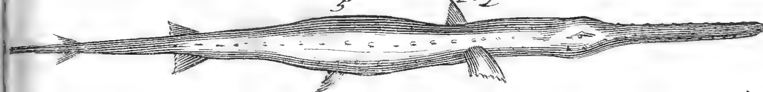
TAB. XXXIX. NARINARI. Sunt aliquot illius species, hæc quam hic describimus, appellatur *Narinari pinima:* Lusitanis *Raja*, Belgis Pijlsteert vel *Deicle*. Pastinaca marina. Corpus habet magnum, latum, fermè triangulare: constãs ad utraque latera latissima pinna triangulari, carnosa: & prope caudam habet duas pinnas, palmi magnitudine, subrotundas æqualis longitudinis: caput magnitudinem habet medioeris porci, crassum, compressum, in medio quasi fossam habens. *Os* triangulo subrotundum, cõpressum paulò & in promuscidem desinens: nam oris hiatus quinque distat digitos ab extremitate promuscidis versus ventrem: amplitudo oris duorũ & semis digitorũ; edentulum, sed loco dentium os habet linguę figura inferius in ore, quatuor digitos longum, sesquidigitum latum, ad fauces usque pertingens, & simile os superius, transversim positum, duos digitos longum & totidẽ latum. Inferius os constat è septendecim ossibus, albis, duris literæ U figurã habentibus, quæ arctè per mẽbranas coniunguntur, hisce alia septendecim subiacent, singula singulis, spongiosa ad aspectum, nec ita dura, superius os constat quatuordecim ossibus literæ J figura, quæ eodem modo per membranas sibi invicem agglutinantur, iisque etiam alia quatuordecim ossa superiacent: duo autem illa ossa per membranas annectuntur aliis ossibus capitis. *Cranij* cavitas sex circiter digitos longa est, vix duos lata, in qua cerebrum latet. Promuscis tantum constat cartilagine. *Oculos* habet parvos, nummi misnici magnitudine: post oculos in quolibet latere spiraculum amplum, pomi vulgaris capax; intra hæc branchiarum folia recondita jacẽt: ad latera inferius à fine capitis in quolibet quinque oblongas inscissuras. *Color* totius superius ferreus, maculis albis per totum inspersis, magnitudine nummi misnici, inferius totum album. *Cutis* tota glabra lævisque. *Corporis* longitudo ab occipite ad exortum caudæ sesquipedalis, latitudo inter extremitates pinnarum triangularium, trium pedum, & decem digitorum.

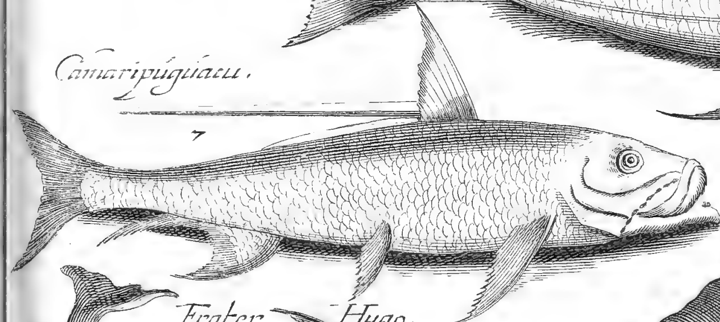
Pinna-

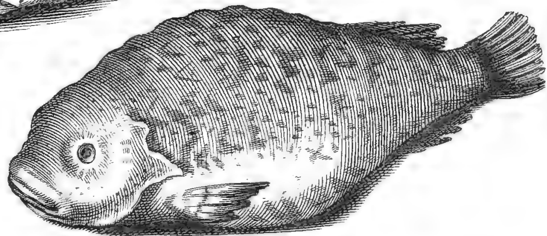

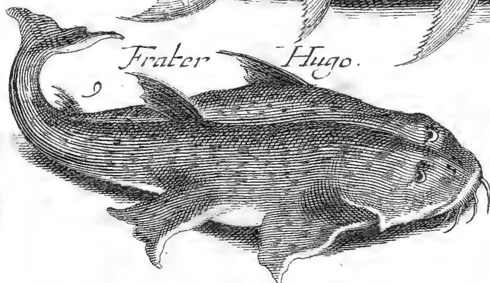

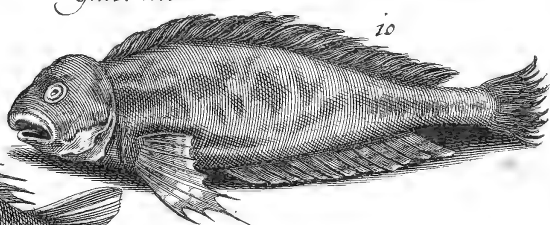

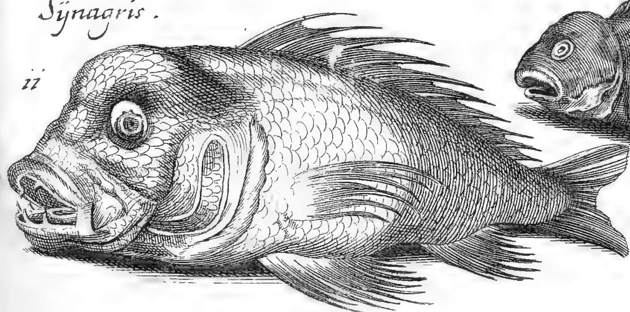

Frater Hugo.
9

Pinnarum prope caudam longitudo septem digitorũ, latitudo quatuor. *Capitis* longitudo decem, latitudo septem digitorum, crassities sesquipedis. *Caudæ* longitudo quatuor pedum & trium digitorum: crassities sesquipedis. *Caudæ* lõgitudo quatuor pedum & trium digitorum: crassities in exortu quinq; digitorum, quę sensim gracilescit. Paulo post exortum caudæ superius parvam pinnam curtam habet, paulo plus digito longã, & mox post eam duos hamulos sibi invicem super erectos, piscatoriis hamulis similes & incurvatos, longitudine trium digitorum. Caro boni est saporis, sufficiens quadraginta hominibus saturandis.

Tab. XXXIX. *Tiburonis* species minor. Belgis een Crupshape, à figura. Convenit eum majore, excepto capite, quod triangulare habet seu prout cor vulgo pingitur. *Oculi* parvi ad latera ipsius capitis. *Os* parvum, triangulare longe infra positum, triplici ordine dentium minorum, unde ita nocere non potest, os quippe habens angustum. Caro melius sapit, quàm majoris.

Tab. XXXIX. *Iperuquiba*, & *Piraquiba*. Lusitanis *Piexe pogador* & *Piexe piolho*, nostratibus *Dupger*, quia Tiburoni adhæret sugens. Octodecim digitos longus, ferè teres, quatuor digitos crassus, ubi crassissimus, in postica parte attenuatur. *Os* habet triangulare, cuius pars superior brevior inferiori, etiã linguam. *Caput* superius ad dorsum usq; duos digitos longũ, circiter planum & figuratum, ut palatum alicuius piscis strijs transversis, hac parte Tiburoni firmiter adhęret in ventre, & capto illo simul capitur. *Oculi* parvi, flavi, pupilla nigra, semicirculo flavo. *Dentes* nulli, sed eorum loco multæ minutissimæ prominentiæ. Post branchias utrobique pinnã obtinet triangulatam, duos & semis digitos longam, subter in ventre duas junctas: à medietate corporis tam superius, quam inferius, etiam pinna extenditur angusta usque ad caudã, quæ pinna constat sesquidigitum lõga. *Cute* tegitur per totum corpus cinerei coloris.

Titulus III.

De aliquot aliis, & inter hos monstrosis piscibus.

Caput I.

De pisce ἀνθρωπομόρφῳ *& Remoranti.*

Piscem ἀνθρωπόμορφον, ita describit Kircherus. Capitur certis anni temporibus in mari Orientali Indiæ ad insulas Vissajas, quas insulas Pictorum vocant, sub Hispanorum dominio, piscis quidã ἀνθρωπόμορφος, id est, humana prorsus figura, quam ideò Peche muger vocant, ab indigenis Duyon. Caput habet rotundum, nulla colli intercapedine trunco cõpactum. Extremæ aurium fibræ, quæ & auriculæ nominantur, ex cartilaginea carne eleganter vestita, quarũ interior pars amplissimis formata anfractibus, veram hominis refert aurem; Oculos suis ornatos palpebris, situque & colore non piscis sed hominis iudicares; naso nonnihil aberrat: malam inter utramque non usquequaque eminet, sed levi tramite bipartitur; sub eo verò labra magnitudine specieque nostris simillima. Dentium non quales insunt piscium generi serratilium, sed plenorum & candidissimorum continua series. Pectus alba cute contectum, hinc atque hinc paulò latius quàm pro corpore in mammas extuberans; neque eas ut fœminis pendiculas, sed qualis virginibus globosas, plenas lactis cãdidissimi. Brachia non longa sed lata ad natandum apta, nullis tamen ipsa Cubitis, ulnis, manibus, articulisve distincta. In administris soboli propagandæ membris, in utroque sexu nulla ab humanis distinctio: posthæc in piscem cauda desinit. Hactenus ingeniosissimus Kircherus. Ossa huius piscis insignem vim sanguinem si-

Tab. XXXX. I. *Kircher. Artis Magnet. l. 3. par. l. 6. p. 675.*

ſtendi & attrahendi habent: viſa, ita ſanguinem currētem ſtringere, quaſi vena ligaretur. Efficaciora tamen fœminarum, & ex his quæ maculis ad nigrorem accedentibus diſtinguuntur. Alius quidā dicit, carnem carni hominis applicatam, ita omnes ſpiritus ad ſe attrahere, ut hominem veluti ſtupidum reddat. De *Remoranti piſce* apud Hugonem Linſchotanum habemus. Hiſtoria talis eſt. Navis quædam Luſitanica per Morambiquem in Indiam decurrebat. Vento hæc adeò ſecundo & optato utebatur, ut vela omnia pleniſſima navem proferre feliciſſimè viderentur. Diebus ergò quatuordecim integris curſum verſus Lineam æquinoctialem nautæ tenentes, & quotidie altitudinem metientes, tandem obſervarunt, gradus ad metam propoſitam, non minui aut pauciores fieri, verum quotidie multiplicari, ſeque ab æquinoctiali Linea quam lōgiſſime diſpelli & arceri. Quæ res non ſaltē præter omnes naturæ cauſas eſſe videbatur, ad admirationem univerſorum, verum etiam qui in navibus erant, certis ſe præſtigiis & incantamentis agitari, liquidiſſimè rebantur, cum ſcirent, illius loci mare huius appulſus neutiquam cauſam eſſe, & vela ſecundis ventis interim nihilominus ex voto turgida procedere. Seſe ergò anxiè invicem contuentes, partem terrore, partim anxia vi & admiratione diu exercebātur; dum tandem, neſcio quo caſu, nautarum quidam, attentis & ſollicitis in undam oculis deſpectans, latam & ingentem quandam caudam proræ intortam innexamque contuitus eſt, qua piſcis quidam navem firmiter prehenderat, reliquumque corpus per navis longitudinem exporrexerat, adeò ut caput ipſius poſt puppim promineret. Hoc ille ſitu navis omnem molem ita violenter torquebat, ut illam contra violentiſſimum quoque reflantis venti impetū vi & robore ſuo immenſe retroageret, ſecumque tot diebus rapide proferret. Iam itaq; hoc pacto cauſa repulſus præcognita, adactis ſudibus furciſque & organis, conferentibus cæteris, ad arcendum eum tamdiu ſtudioſiſſimè laboratum eſt, donec tandem, cauda plicatili avulſa, navem ille deſtitueret, cum iam diebus quatuordecim integris illi agglutinatus adhæſiſſet, & violento reniſu eamdem, omni impetu ventoq; contrario ſpreto, natando ſecum abripuiſſet. In æternum itaque memoriæ ſignum hiſtoriam hanc Pro Rex in atrio ſuo depingi accuravit: quā effigiem his meis oculis perſæpe egomet cum magna admiratione uſurpavi, & circumſtantiis ſupradictis ſubnotatis diligentiſſime perlegi.

Nieremb. H.N.l.11. c.4.

Caput II.

De piſce Goenſi.

IDē Hugo narrat, ex flumine quodam Goæ, cujus oſtium hyberno tempore pro loci more obſtructum erat, piſcatores quoſdam monſtroſū piſcem extraxiſſe, cuius ſimilem nec in India nec in aliis locis uſpiā videre contingit: qui ob novitatem Archiepiſcopo, ejus juſſu à pictore ad vivum exprimebatur cujus Icon ſeu effigies Regi Hiſpaniarum poſtmodū tranſmiſſa eſt. Animal illud mediocris magnitudinis erat, canem domeſticum vulgarem altitudine haud excedens, cujus roſtrum porcino ſimile protuberabat. Oculi ei parvi erant; nullæ aures, quarum loco duo ſaltem foramina hiabant. Pedes elephantinis (reſpectivè tamen) per omnia ſimiles erāt. Cauda ad dorſi fines lata, ſenſim in acumē deſinebat. Per atrij pavimentum curſitans, ſuū porcorumve grunniebat ritu. A capite ad caudam univerſum corpus ſquamis, pollicis articulum prioris æquantibus, conſtitutum erat tam ſolidis ac firmis, ut nec ferrum, nec æs plus reſiſterent. Grandibus & frequentibus, non ſecus ac incus quædam, à nobis plagis contuſus, nihil aliud quam convoluebatur, & echini more caput caudamq; intro condebat, ut globi exquiſitam rotunditatē præ-

Nieremb. H.N.l.11. c.5.

præstaret: nemine interim juncturarum proportionem satis observante. Conglobatus, nulla, vel vi, vel machina divelli aut expediri poterat; relictus tamen, sponte se iterum pandebat aut explicabat, & qua via patebat errabat.

CAPUT III.

De pisce ludicro, Pusta, & Michipillin.

Nieremb. H.N.l.11. c.13.

ILluvies menstrua, & ludicrus gestus, unde nomen meruit, commẽdant *Axototl*, h. est, lusum aquarum. Genus quoddam est piscium lacustrium molli cute intectum, ac lacertarum more quadrupes, dodrantis longitudine pollicemq; crassum, etsi interdum cubitum excedat. Vulvam habet muliebri simillimam, ac vẽter eius maculis fuscis distinguitur, corpore medio ad caudam usque, nempe prolixam & quæ juxta finem tenuissima fit, paulatim ac sensim gracilescit. Pro lingua est cartilago brevis ac lata. Quaternis natat pedibus, in totidem digitos, persimiles ranarum, fissis. Caput depressum est, & reliqui corporis proportione magnum. Hiscens rictus, aterque color. Huic mẽstrua singulis quibusque mensibus fluere observatum sæpe sæpius est, haud aliter ac mulieribus; tum venerem abunde excitare, haud secus ac scinci facere solent, quos terrestres crocodilos quidam vocant, ad quorũ genus fortasse pertinet. Salubre ac gratum præbent alimentum, nec dissimile anguillarum carni. Multis modis parari solent, frixi nempe, assi, elixique. Verum ab Hispanis magna ex parte ex aceto mulso, addito pipere, caryophillis, atque siliquastro Indico: à Mexicanis vero siliquestro solo, seu intacto, seu integro, familiarissimo illis ac prægrato condimento.

Nieremb. H.N.l.11. c.14.

Pustæ capiuntur in fluminibus Panucinorum, minimi digiti vix æquantes longitudinem atque crassitudinem, sed ventre ranunculorum instar paulo protuberantiore, quibus simul eum miltomame permixtis & admotis, subvenitur passis erisypelata, brevitate & facilitate mirabili.

Nieremb. H.N.l.11. c.41.

Michipillin seu ova piscium, dicitur genus quoddam lacustre, album, quod ex omni piscium in lacu degẽtium Mexicano conflatur multitudine, unde factum est illi nomen. Statis anni temporibus eadem capitur palude, haud aliter quam thynni, trichiæ, scombri, similesque pisces, alij gregatim vagantes in Oceano. Agmen pisciculorum esse creditur, haud lendibus majorum. Medio id procedit alveo, in neutrum littus inclinans, tã numerosũ à multitudine, ut quinque cubitorum intervallum aut amplius occupet. Non prætermittunt occasionem piscatores, sed diligenti observatione & cura vagantes pisciculos captant excipiuntve retibus, atque ita non mediocris solet sępenumero fieri captura. Coquuntur ijdem alienis fictilibusve vasis, ferculisque ubi opus est, adiiciunt, addito siliquastro chillive: quo apparatu neque modico neque ingrato cibo constant, sed quo non modo Indi, verum advenæ quoque Hispani sæpenumero vesci gaudeant.

CAPUT IV.

De Ambiza & pisce mulari,

Nieremb. H.N.l.11. c.55.

ADnectam quod Philippus Pigafeta scribit de quodã pisce Zairi, qui membra duo habet manus humanas referentia, & caudam clypei & forma & magnitudine. Vocatur hic ab incolis *Ambize angulo*, id est, *porcus aquatilis*, propter pinguedinem qua porcum refert. Caro, quæ ab incolis fumo induratur, & ad lautitias reservatur, & gustu & odore est grato. Aquam dulcem non relinquit. Pabulum ejus est gramen, & omnis generis herbæ in littore enatæ. Ore bovem refert. Tantæ interdum & magni-

magnitudinis, ut quingentas libras pondere elevet. Capitur à piscatoribus non ut pisces, sed fere ut bos. Observato enim loco diligenter, ubi pasci solet, scaphis suis exspectant, & advenientem contis aut remis occidunt: occisum ad aulam regiam deferunt; aliter enim capitali proposita pœna (ut & alios pisces, qui hinc Regij dicuntur, nempe trutas, & cacongo piscem singularem, salmonem figura referentem, sed colore diversum, caro enim ea est alba; & tam pinguem, ut prunis superimpositus eas extinguat) vendi non potest. Unde diligenter ne impunitas audaciores reddat, observantur piscatores ab Aulicis, & deprehensi absque ulla remissione plectuntur. De *pisce mulari* sic scribit Nierembergius. *Nieremb. H.N.l.11. c.62.*

Sub Philippo II. visa in Oceano bellua duabus velificans alis, navis specie. Fregit unam bombardæ ictus. Irrupit per fretum Herculeum bellua furens, & horribilibus frendens mugitibus atq; illapsa per mediterraneas Hispaniæ oras, Valentiam appulit, ubi demum exanimata, centum & quinquaginta dodrantes prolixa, molis circuitus centum, vacuitas cerebri septem homines capiebat.

Eques in os consistere posset. Maxillæ servantur in Escuriali usque ad decem & septem pedes porrectæ, viginti armatæ dentibus duorum dodrantum, minimi unius. Genitalia immodica. Appellatum idcirco monstrum piscis mularis. Aliqui eruditi lamiam fuisse putarunt ob fauces & ingluviem. Duo cadavera in stomacho reperta. Creditum quoque aliquibus huius generis belluam devorasse Ionam Prophetam. Quis certo sciet?

CAPUT V.

De Pisce tauriformi & Amilotl.

PIscis tauriformis est Francisco Hermando pisculus vix duos palmos longus, sed pinna munitus caudæ instar, sed pæne prolixa digitos: corio intectus duro, fusco, sed circa ventrem candenti, & ubique pentagonis sex angulisve distinctos figuris. Os est minimum, sed longiusculis munitum dentibus: Oculi magni, pinnæ circa aures binæ satis parvæ, quemadmodum & aliæ duæ, quarum altera circa extrema ventris est, altera verò juxta postremum dorsum; mirum est, in hoc pisciculo duas prominere juxta frontem spinas acuminatas, infractæ duritiei, instar corniculorum, ac totidem alias eadem magnitudine & forma circa ventris postrema. Vide an ad Boopa vel Acanthiam referri possit. *Amilotl* vero est piscis teres, lacustris, squamosus, candescens, maculis aspersus pullis, sesquidodrantem longitudine, & pollicem crassitudine excedit. Binas pinnas habet in dorso, totidem in ventre, utrimque unam, ac infra ventrem alteram. Caput est oblongum, rostrum acuminatum: sed inferna maxilla prominentior. Oculi sunt nigri, iris aurea. Aureum caput, venter luteus, adeoque reliquum pænè corpus. Victum eius sic commendat Franciscus Hermādus. Optimum & concoctu facile præbet alimentum; nam & ovis capitur magna ex parte onustus, adeoque gratum, ut cum gravem quamdam evasissem ægritudinem, mihique nutrimenta omnia, à sanis hominibus & sagacioris palati vehementer expetita, sorderent displicerentque vehementius, hoc uno cibi genere suavissime usus sim, & ad vires instaurādas non mediocriter adjutus. Sed magnitudo ipsa adeo gratiam commendat, ut quo in majorem amplitudinē adoleverit, eo majori habeatur in precio, expetatur avidius, rarius inveniatur venalis, inventusque ematur carius.

Nieremb. H.N.l.11. c.24.

Nieremb. H.N.l.11. c.26.

HISTO-

HISTORIÆ NATVRALIS

De Piscibus,

LIBER V.

DE CETIS.

CAPUT I.

De Cetis in genere.

CEtorum nomine sæpè tam apud Græcos † quàm Latinos ingentis molis pisces intelliguntur; hic pro illis duntaxat sumimus, qui pulmones, arteriam, collum & alia membra cum terrenis quadrupedibus communia habent, quibus omne propriè dictorum piscium genus destituitur. Specialius aliquando, seu pro Pistrice, seu pro Balæna sumi, apud Ciceronis Aratum, & Oppianum videbis. Integuntur *corio*, qui Macedonibus, dum è Mesambria Tocam navigarent, visus, corio squammoso, tam crasso ut cubitum æquaret, ostreisque patellis, & algis oppletus, pro monstroso habendus est. Lora ex eo fiunt, quibus maxima pondera per cochleas sublevantur, simili duritie & nervos esse, & chordas ex iis ad bellica instrumenta confici, prodidit Ælianus. *Pulmones* habent, quod plus caloris, quia ingentis molis animalia, ut possint moveri, requirunt. Branchiis † ideò carent, sed *fistulas* (ora vocat Plinius, nares Ovidius, Cardanus oscula) accepere. Ductus hæc ab ima palati ad extimam parte duplex, septo distinctus, & nostrarum narium foraminibus ad palatum deductis, proportione quodammodo respondens. Vnicum in extima parte literæ C. figura foramen apparet, quod carne pingui, tanquam operculo, tegitur. Respirationis gratia datas, vel exinde colligas, quod obturatis, citius moriantur, quod in Delphino Rondeletius observavit. *Os* ipsos subter habere, Aristoteles & Plinius reliquere; ut dum resupinantur, pisces quos captant, evadendi tempus habeant, in promptu habere, observavit Rondeletius. Resupinatos tamen cibum capere, tum ob dictam causam, tum propter longam & multum infra descēdentē oris scissuram. Carent quidam *Dentibus* instructi quidam, serratis, planis, exertis, aliquando hominis similibus. Eboris instar candidos, ad opera firmos, anteriores latos, ne hæreret cibus, posteriores acutos, ut promptius divideretur; apud Cardanum legimus. *Mammas* fœminæ habent; detractos aliquando ex una in Aquitanico littore duo lactis cados; Rondeletius prodidit. Audire certum, & nulla manifesti instrumenti vestigia; ut putat Aristoteles, Rondeletius tamen in Delphini cranio, meatum qui ad cerebrum usque excurrit invenit. Vehementer *pinguescunt*, quod piscium carne alantur, & moveantur tardissimè, quod tardo motu digeri posset, densitate corii præpeditur. *Internas partes* verbis Rondeletii describam. Sub peritoneo, inquit, partes quæ ad nutritionem & generationem conformatæ sunt, ad quadrupedum terrestrium magis quam ad piscium partes accedunt. Nam *Epiploon* habent, sed minus pingue, quo ventriculus & intestina incalescunt, & foventur. *Ventriculum*, magnum, cum ad justam magnitudinem accreverint: in recens natis exiguus est, & geminus videtur. Eius fundo *pancreas* hæret, desinit in *intestina*, quæ in multos gyros convolvuntur, eadem ferè ubiq; crassitudine, præterquam in extremis, quæ mediis paulò sunt latiora. *Mesenterium*, vertebris annectitur, glandulas nigras, venas, arteriasque intertextas habens. *Renes* venæ magnæ trunco, arteriæque magnæ per emulgentes annectuntur, sunt inter epar & testes siti. *Vrina* per urete-

† Galen. 3. de Alim. facult. c. 21. & 37.

Ælian. H. A. l. 17. c. 6.

† Plin. H. N. l. 9. c. 7.

Aristot. H. A. l. 9. c. 2. & 4. de partib. c. 13

Cardan. variet. c. 37

Arist. H. A. l. 4. c. 8.

ureteras in vesicam percolatur: quæ terrestrium animalium vesicis similis, sita est inferiore ventris parte. In iis qui utero adhuc gestantur, in urachum desinit, per quem urinam deponit in allantoidem tunicam ad diem usque partus. Editi in lucem, per pudendum urinam veluti terrestria emittunt, & per musculum sphincterem retinent. *Vracho* arteriæ umbilicales adhærent, arteriæ magnæ inferioribus ramis insertæ. Utrinque sunt *testes* oblongi, quibus præparantia vasa præposita sunt, infiniti scilicet venarum arteriarumq; è magna vena ortarum ramuli, qui post varios & multiplices anfractus, in epidymin inseruntur. Cum enim magna sanguinis copia, multo semini generando necessaria sit, quæ longo vasorum ductu, ob spatii brevitatem transmutari & elaborari non potest, solerter admodum natura gyros illos vasorum constituit, ut illis, id quod longitudini deest, pensaretur, & quibus singuli meatus capreoli intorti dependent, & glandulosa corpora radici pudendi adnata desinunt; ex quibus meatu urinario, nervo cavo *genitale* constat humano simile, cuius extremum foris propendet, in glandem tenuem linguis avium similem desinens, quæ præputio non omninò integitur: intus replicatum latet, ad veneris usum exoritur. Venas suas, nervos, arterias, idem pudendum habet. Ossi innititur, quod ossi pubis proportione respondet. *Thorax* costis veris ac mendosis, sterno, vertebris, musculis constat: cuius capacitatem *pulmones* magni complent, densiore substantia quam in terrestribus: crassitudine & colore hepar quadrupedum referunt, tum, ne aqua in rariorem substantiam penetrans, ejici non posset; tum ne in magnis exspirationibus, quibus in aquis ferè semper coguntur, tenuior substantia ferè disrumperetur. Hi in duas partes divulsi sunt, parte inferiore adeò gracilescunt, ut membranam esse affirmes. Undique *Cor* complectuntur pericardio conclusum, in medio thorace locatum, nulla in re porcorum cordi absimile: duos sinus, totidem auriculas, denique omnia similia habet. Ad hæc, asperam arteriam, Oesophagum, musculos & quæcunque in terrestribus corporibus sunt, clavicula exempta, reperire est. *Caput*, cum vertebris articulatur. *Cerebri* dispositio diversa. Nam in anterius & posterius divisum est, nō in dextrum & sinistrum, ut in homine. *Nervorum* coniugationes ex eo nascuntur, plexus χυροειδής, in eo rete mirabile, meninges duæ pro integumento. *Vulva* in fœminis cervicem palmum unum longam habet: ea deinde in ramos duos distribuitur, veluti in quadrupedibus terrenis videre est, testes ad uteri cornua positi, pudendum inter umbilicum & podicem. De *Magnitudine* in singulis speciebus dicetur. *Locum* si spectes, in solo nec tamen omni mari (Pontus Euxinus nullos habet) reperiuntur. Semperque ferè in alto versantur. Circa solstitia maximè visuntur, quod tunc illic ruant turbines, tunc imbres, tunc delectæ montium jugis procellæ ab imo vertant maria, pulsataque ex profundo, belluas cum fluctibus volvant. Aliàs in fundo maris ferè degunt, molis suæ pondere. *Cibus* ipsis pisces, harengi inprimis, quos quandoque tam avidè persequuntur, ut in littora vadosa impingant. *Generant* intra se, & catulos enituntur. Hi teneri sequuntur matrem, quod à nautis visum. *Motu*, ob corporis molem, & ventris ingluviem tardo feruntur. *Visus* & *auditus* ipsis hebetior. Hinc curiosæ omnium naturæ beneficio, pisciculo, si credere fas est, tanquam duce utuntur. Odore picis adeò delectantur, ut sese navi affricent. Strepitu terreri Arrianis in rebus Alexandri M. prodidit. *Vsum* in cibis, apud Ichtyophagos, prodente antiquitate invenere.

Præparationem vide apud Aldrovandum.

CAPVT

CAPUT II.

De Cetis in specie.

ARTICULUS I.

De Balæna.

TAB. XLI. TAB. XLII.

ET hæc de Cetis in genere sufficiant, in specie jam de iisdem agentur. Numerantur autem inter eos, *Balæna*, *Balæna vulgi*, *Physeter*, *Pristis*, *Orca*, *Delphinus*, *Phocæna*, *Scolopendra*, *vitulus marinus*, & *Manati Indorum*.

Voßius de Idol. l.4. c 32. *Plin. H.N. l.9.c.3.*

BALÆNA, Græcis φαλαίνα, vel παρὰ τὸ βάλλειν, id est emittere, quod maris aquas per fistulas emittat, vel à φάλον quo vocabulo Græci meatum in galeis militaribus, cui plumas inserebant, indigitant, vel à Chaldæo בלע, quod & devorare dicitur. Ingentis est magnitudo. Visa in Indico mari, quaternum jugerum, seu nongentorum sexaginta pedum longitudine. Centum & quinquaginta cubitos obtinebat, quem Nearchus eiectum vidit. *Describitur* à Bellonio, Rondeletio, & Aldrovando. De *suo* scribit Bellonius, adipem eius velut oleum non concrescere: pinnas habere utrinque unam & tertiam in dorso, qua totum corpus dirigit. Caudam lunatam, Corium nigrum, cui pinguedo pedis altitudine subsit, laridum quadragesimale appellant. Lingua eidem aliquot librar. pondo. Ante oculos prætenturæ, seu tenues quædam assulæ, quatuor ulnas longæ, ac sesquipedem latæ, longissimis villis pręditæ, quibus iter prætentat. Ossa tam magna, ut postes ex iis fieri soleant. *Rondeletius* suæ parvam linguam, & quæ quatuor duntaxat vel quinque vasa salsamentaria adscribit. Alibi, penem se unius vidisse, qui à procero homine humeris deportatus terram contingeret, scribit. In eius quam *Gesnerus* describit ventriculo tria dolia crudorum pisciculorum, inter quos salmo unius ulnę longitudine, inventa sunt. Pelle nigro undique tegebatur, nisi quod maculæ duæ candidæ, utrinq; supra medium oculi inciperent, & retro tenderent. Tota maxilla inferior erat candida, & pars quædam sub ventre. Plura apud Gesnerum vide. *Aldrovandi* prior colore erat subcæruleo, tota maculis nigricantibus conspersa, ventre candido. Altera, quam Bufalinam vocat tota nigricabat. Capta erat An. M.D.LXXVII. in Scaldi decem ab Antverpia milliaribus monstrosa, quam Pareus descripsit. Longitudo eius erat pedum octo & quinquaginta, altitudo sexdecim. Cauda quatuordecim pedes lata, ab oculo ad extremum rostrum intervallum sexdecim pedum, Maxilla inferior senum in singulis lateribus pedum erat, viginti quinq; dentibus armata, qui totidem foraminibus in superiore dentibus omninò carente excavatis, recondi poterant. Tot dentium longissimus sex pollices non excedebat. *Locus* ipse procul à terra ubicunque degit. Plurimas autem circa Islandiam, Gronlandiã, & vicina Septentrioni loca, à Biscainis, Anglis Hollandis, circa æstivum inprimis solstitium, quo tempore sinus recessusque maris pacatiores quærunt, capiuntur. In Taprobanæ mari Thunnis insidiari, apud Ælianum legimus: in Gaditano Oceano non ante brumam conspici: statis temporibus in quodã sinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi parere, condi, Plinius prodidit. *Victus* ipsis pisces, visus qui quadraginta asellos devoraverat, eosque adhuc recentes, quos oculatus testis dissectos & sale conditos ad solem siccavit. Sunt qui comedere masticando negent: pisces deglutire integros, eosque minutos, quod interna gutturis membrana nil magnũ ingredi sinat, dicunt. Quidam carne vesci negant, quod in captæ visceribus præter mucum & spumam nihil reperiatur. Pisciculum Lodel venatoribus dictum, si copiosè voravit inobviatur quasi, & in furo-rem

Schonfeld. in Ichtyol.

Ælian. H. A. l.16. c.18

Plin. H.N. l.9. c.6. *Schonfeld. in Ichtyol.*

rem acta, nec hominibus nec æqualibus suis parcit. De *Coitu partuque* (verba sunt Schonfeldii) venatores referunt, Balænas contracta societate & consuetudine in amorem mutuum, quem coniunctione, saltatione, aliisque affectuum coniugalium significationibus inter se testantur coire; hinc unà natare semper, amicitiamque cæptam conservare, donec accensa ad libidinem fœmina, erecto ad perpendiculum & in caudam corpore, marem eodem positu obviam, pinnis suis, tanquam brachiis duobus amplectatur, mutuoq; complexu per horæ dimidiam, vel integram utræque hæreant: Inde coniugium & conversationem ad mortem usque colere. Fæmellæ fœtum autumno inter Octobrem & Ianuarium pariunt, unicum, tauro non minorem, imò maiorem pro matris quantitate, qui sub maternarum pinnarum præsidiis & tutela tutas, non deserit parentes, nisi ablactatus. Philostratus faucibus ab eis filios abscōdi, si quando maiorem belluam fugere contigerit, prodidit, quod & apud obscurum de natura rerum authorem invenies. Terræ defectu aquæ affinis, aquâ ore recepta & ejaculata succurrere, fide eiusdem dicitur. *Dormire* edita per summa, fistula Aristoteles author est: stertentes audiri, Plinius: in siccum exire ut à Solis radiis calescant, Oppianus & Ælianus. *Inimicitiam*, cum Delphino, Thunnis & Orca gerit. A gladio pisce ut septem diximus vehementer timetur. Ziglerus castoreo aqua diluto & in mare effuso adeò terreri, ut totus grex dissipetur prodidit. De *venatione* & *captura* vide Schonfeldium. *Usus* adipis, in lucernis, ad inungenda coria, curruum rotas, & alia. Cardanus viscera quia pinguia, & sapore & violæ quasi odore commendari scribit. Galenus eis mucosum saporem tribuit. Viginti balænarum *genera* apud Hartenium inveniuntur, ex quibus *Primum* quot Ninting vocatur hominem fugit, & comestibile est. *Decimum*, quod Fiscraake, haleces versus terram fugat. *Undecimum*, quod triginta ulnarum, ultra septuaginta dentes habet, & eos tam magnos, ut inde tabulæ ac manubria cultellorum fiant. *Duodecimum*, non habet pinnas in dorso. *Decimum quintum*, quod Rodkemling vocatur, subvertit naves, & XL. est ulnarum. *Decimum sextum*, quod Nahwal, anterius in superiore mandibula, dentem longitudinis septem ulnarum, adeò exactè tortum in circuitu, ut humano ingenio melius fieri non posset, habet. *Decimum septimum*, quod Skeling, octuaginta ulnarum, diversos superciliorum supra oculos habet ordines. *Decimum octavum*, quod Nordhwal, nonaginta ulnarum, non vivit nisi de pluvia & rore cœlesti, quod fabulosum credo. *Vicesimum*, quod Haffnegruffiæ, magis insula esse videtur quàm piscis. Fides sit penes authorem.

Philostrat. l. 2. de vita Apollonii.

Aristot. H. A. l. 4. c. 10.
Oppian. Halieut. l. 1. v. 404.
Ælian. H. A. l. 9. c. 50.

Galen. l. 3. Alim.
Schonfeld. in Ichtyol.

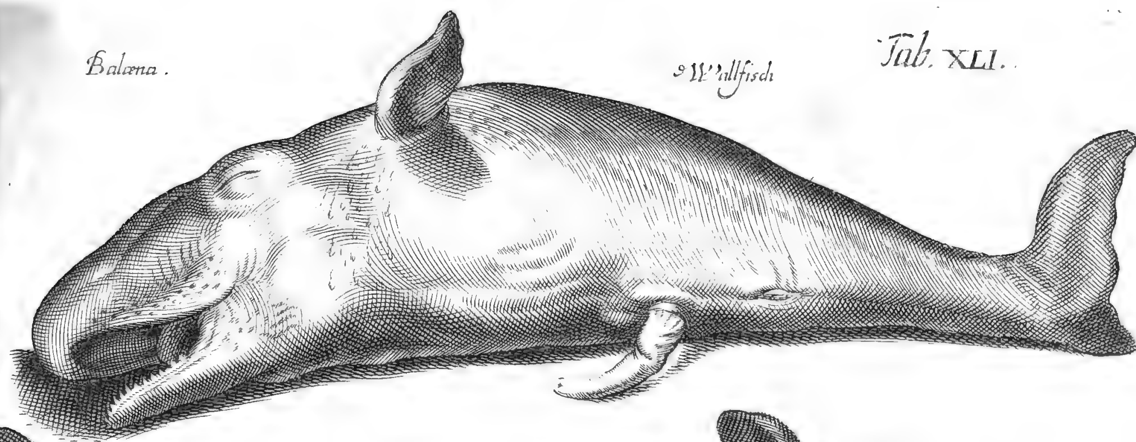
ARTICULUS II.

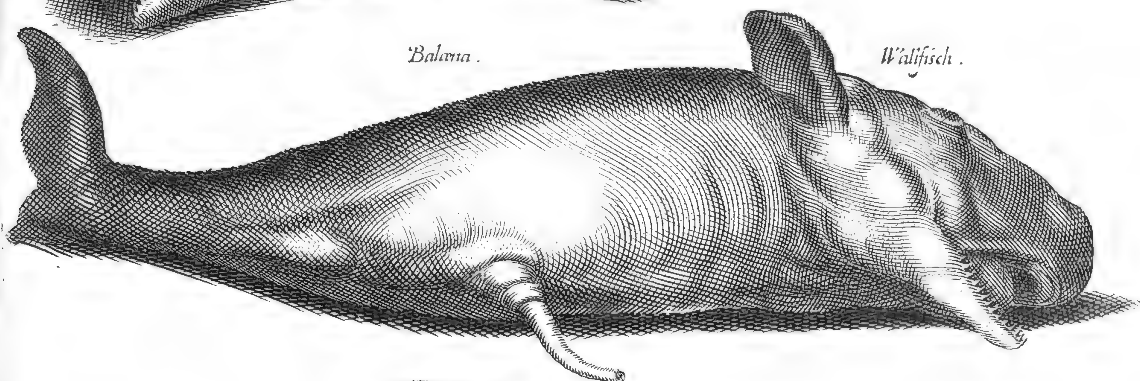
De Balæna vulgi, & Physetere.

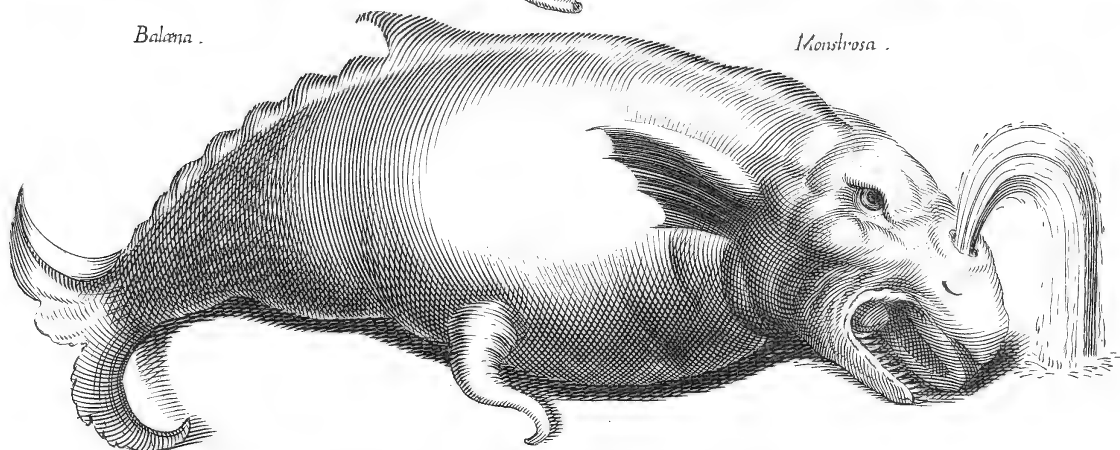
Bellua hæc ut plurimum triginta sex cubitos longa est, octo alta, ut Rondeletius describit. *Oris* scissura ad duodeviginti pedes porrigitur. *Dentes* in eo nulli, sed horum loco in utraque maxilla, corneæ sunt laminæ nigræ, sensim in pilos suillis similes desinentes, quæ in anteriore & posteriore sive interiore oris parte breviores sunt, in media longiores. Ab interioribus *Lingua* intus continetur & coërcetur: inde abducta vel abscissa ita diffunditur, ut in eundem locum iterum recipi non possit. *Oculi*, quatuor ulnarum spacio à se distant, foris parvi apparent, intus capitis humani magnitudinem superat. *Pinnas* duas maximas in lateribus habet, quibus natat, & catulos in metu occultat, in dorso nullam habet. *Cauda*, situ caudis Delphinorum similis est, figura non multum absimilis, quam cum movet, ita mare agitat, ut naviculas submergat. *Rostro* est

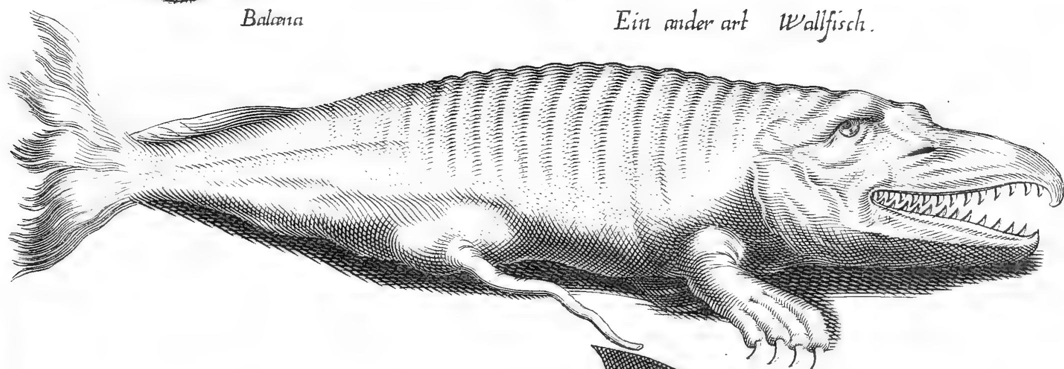
Aldrov. de Cetis c. 7.

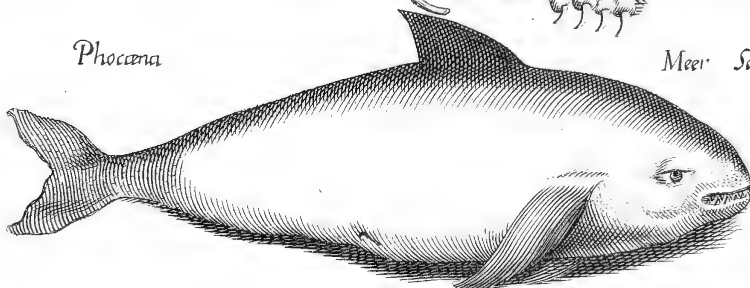
Tab. XLI.

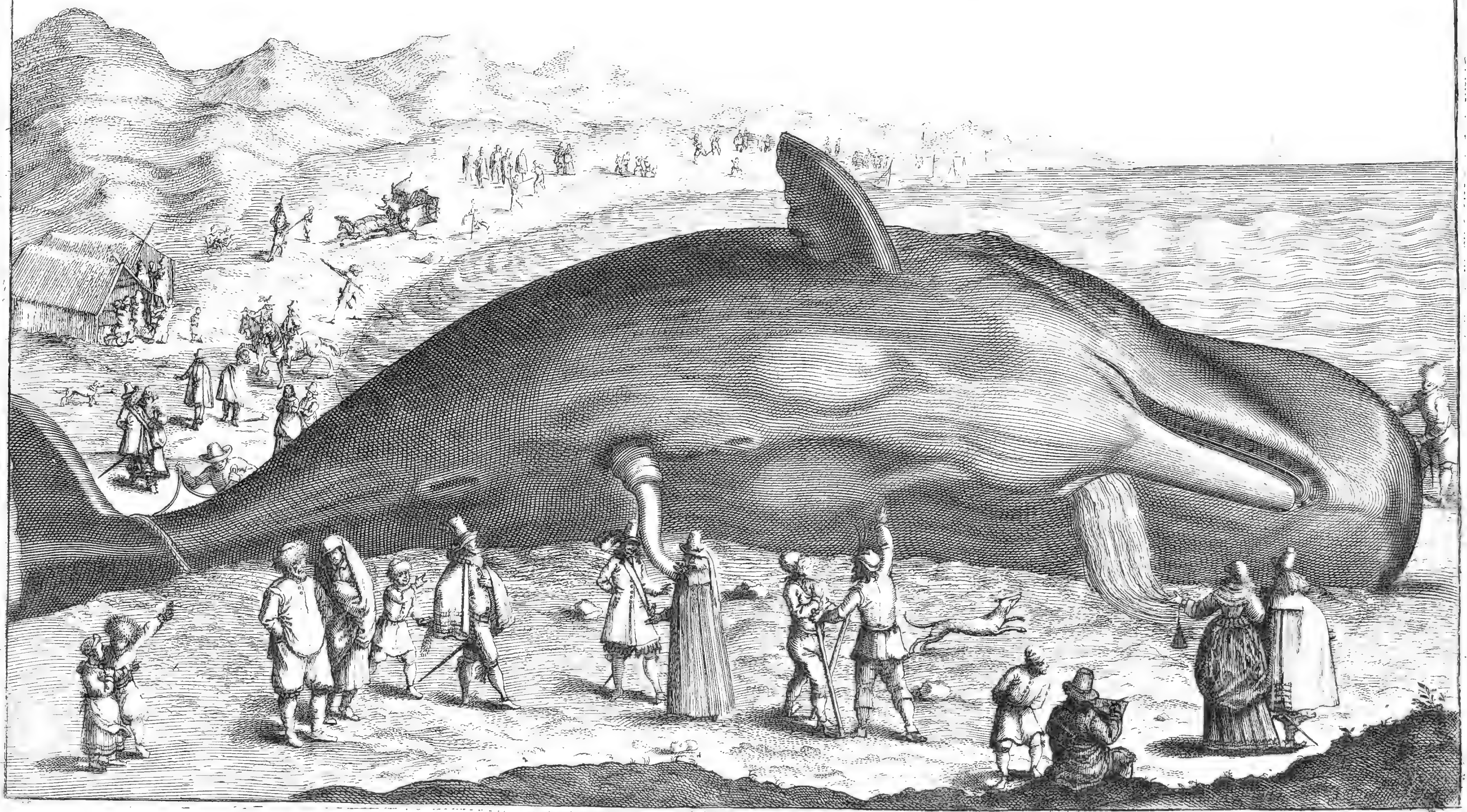

Balæna.
Wallfisch

Balæna.
Wallfisch.

Balæna.
Monstrosa.

Balæna
Ein ander art Wallfisch.

Phocæna
Meer Schwein. Braunfisch.

Tab. XLII.
Balæna. Ein Großer Wallfisch. von 60. Schuch lang. vnd 41 Schuch hoch.

eſt brevi. *Fiſtula* caret. *Corio*, duro, nigro, integitur, ſine pilis, cui lepades, & oſtrea hærentia aliquando reperiuntur. *Internæ partes*, veluti in Delphino. In ventriculo mucus, ſpuma, aqua, alga fœtida, ambra inveniũtur, ut exinde Carnivorã nõ eſſe colligas. Vitulos vivos parit. Carnis nullus *in Cibis* vſus, ſola lingua commendatur, ſale condita. Viginti tria ſæpe vaſa eâ im-
Ariſtot. H. A. l. 3. c. 12. plentur. Μοςίκητον Ariſtotelis eſſe, vel exinde colligitur, quod pro dentibus ſetas, quibus intus os hirſutum
Plin. H. N. l. 11. c. 37. eſt, habeat. Plinius muſculum manuum benè dixit, ſed pro duæ Balænæ malè poſuit.

PHYSETER, qui & Phyſalus, παρὰ τὸ φυςᾷν, id eſt à flando dicitur, quod copioſiorem aquarum eluviem præ cæteris efflare ſcribatur. Geſnerus eundem vel ſaltem affinem cum Puſti, qui πριςὴς, πρῆςις, & πρίςις dicitur, facit, quem vide. Diverſum eſſe à Phyſalo
Ælian. H. A. l. 3. c. 18. maris rubri, ex deſcriptione videre eſt. Magnitudine hic adulti Gobionis, ſine ore, cum branchias tamen habeat, perniciem ei qui guſtaverit creat. Intumeſcit enim, tandemque ventris profluvio vita finitur. De *Deſcriptione* inter authores non convenit.
Plin. H. N. l. 9. c. 4. Plinius ingentiſq; columnæ modo ſe attollere ſcribit. Solinus ſuper antennas navium velis quondam diluvium eructare addit, quod Strabo
Strabo Geogr. l. 15. commune cetis in mari extero circa Turdetaniam facit. Turnerus portentoſæ magnitudinis cetum facit, & ſingulos ſe eorum tantum aquæ è fiſtulis, quas in capitibus habent ejaculantes vidiſſe, ut ſinguli ſingulas naves aquarũ copiâ in profundum ſubmergerent, adjicit. Bellonius hoc ſolo à Balænis differre, quòd nullas prætenturas habeat, neque tam vaſtâ corporis mole, figuraque ſit magis tereti. Rondeletio eſt ore maximo, dentibus acutis, ſerratis, linguâ carnoſâ & magnâ, fiſtula longè quam reliquis craſſiore, pinguedine multa.

ARTICULUS III.

De Puſte & Orca.

PUſtes à ſecãdo, quod perniciſſimè natet, dictus eſt. Perperã à Bellonio capite vaſto, rotundo, & cacabi figuram exprimente deſcribitur, quo modo namque aquam velociter ſecaret? Rondeletio eſt roſtro, valdè longo, oſſeo, utrinq; aculeato. Aculei validi ſunt, & Delphinorum dentibus ſimiles. Aloyſius Cadamuſtus ſerram aquaticam vocat, eaque in aſſamenta ſecari ligna ſcribit. Cluſius ipſius formæ ratione inter Galeos ſeu caniculas reponi debere affirmat: eumque ita ex pictura deſcribit. Erat hic piſcis, inquit, corporis formâ & colore Galeorum generibus, aut Caniculæ Ariſtotelis valdè ſimilis: nullis tamen maculis ut illa, conſperſam cutim habens, perinde tamen rudem, & inſtar Zygænæ cutis aſperam, fuſci in dorſo coloris, in ventre candicantis, & ſex pinnas habet; in lateribus, medio videlicet pænè corpore binas, &c. Caput in longum & anguſtum, planum & firmum roſtrum porrigebatur, utrinque cum iis dentibus, ſive oſſeis firmiſque & rectis ſpinis, ex adverſo ſitis ſerræ inſtar munitum, viginti vel etiam pluribus, &c. Binos oculos in prona capitis parte habebat, binas nares in ſupina, & infra illa oris ſciſſurã, *ut Zygænæ* ferè tranſverſam. Reperitur plerumq; in Oceano occiduo.

TAB. XLIII. Aldrov. de Cetis c. 5. Bellon. de Aquatil. lib. l. 1. Aloyſius l. 6. Navigat. Cluſius Exot. l. 6. c. 19.

ORCA Latinis à vaſis olearii aut vinarii ſimilitudiue dicitur. Quodnam apud Græcos habeat nomen, vix cõpertum, niſi vocabulo Orygis apud Strabonem, quẽ in mari extero circa Turdetaniam ponit, veniat. Bellonius ocrynũ Oppiani eſſe credit, ſed perperam. Thunni enim hic genus maximum, Delphino eſt corpore toto vigeſies craſſior, potiſſimum circa ventrem: Toto tergore atra, ventre ex albo roſeo, ad latera ferè cærulea. *Roſtrum* habet ſimum, ſurſus reparandum; cuius labri inferioris tanta eſt craſſitudo, ut à ſuperiore ſejungatur

Aldrov. c. 6. Strabo Geogr. l. 3.

dum piscis pronus est, quadraginta truculenti in eo dentes, quorum anteriores obtusi & graciles, posteriores acuti & crassi sunt. *Oculi* eidem sunt parvi, pinnæ pro corporis magnitudine pusillæ. *Cutis* glabra & politissima. *Cauda* lunata, & ulnam distenta excedens. *Pudendum* mari in medio ventre abstrusum, duor. pedū longitudinem excedens; in fœmina ano vicinum est, ad quod utrinque duorum digitorum intervallo, quædam foramina visuntur, in quibus mammarū papillæ delitescunt. Sæpe octingentas, aliquādo & mille libras excedunt. *Lienem* unico orbiculari globo in placentæ formam effectum habet. Plurimum aquæ per fistulas ejaculari, Plinius author est. *Orca*, inquit, *in portu Ostiensi visa est oppugnata à Claudio Principe. Venerat tunc exædificante eo portum, invitata naufragiis tergorum è Gallia advectorum, satiansque se per complures dies, alveum in vado sulcaverat, accumulata fluctibus in tantum, ut circumagi nullo modo posset, & dum saginam persequitur, in littus fluctibus propulsa, eminente dorso, multum super aquas, carinæ vice inversæ. Prætendi jussit Cæsar plagas multiplices inter ora portus, profectusque ipse cum prætorianis cohortibus, populo Romano spectaculum præbuit, lanceas congerente milite, è navigiis assultantib. quorum unum mergi vidimus reflatu belluæ oppositum unda.* De earum & Balæna pugna ita quoque Plinius. Balænæ & in nostra maria penetrant. In Gaditano Oceano non ante brumam eas conspici tradunt. Condi autem æstatis temporibus in quodam sinu placido & capaci mirè gaudentes ibi parere. Hoc scire orcas, infestam his belluam, & cujus imago nulla repræsentatione exprimi possit alia, quam carnis immensæ dentibus truculentæ. Irrumpunt ergò in secreta, & vitulos earum & fœtas vel etiamnum gravidas lancinant morsu, incussæque ceu Liburnicarum rostris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere suo oneratæ, tunc quidem & utero graves, pariendive pœnis invalidæ, solum auxilium novere in altum profugere, seseque opponere, & cautium angustiis trucidare, in vada urgere, saxis allidere. Spectantur illa prælia ceu mari ipso sibi irato, nullis in sinu ventis, fluctibus verò ad anhelitus ictusque, quantos nulli turbines volunt.

Hucusque Plinius.

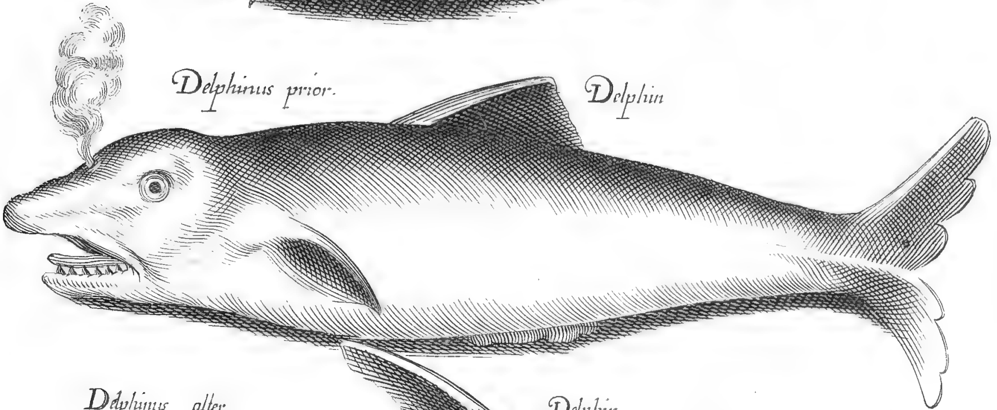
ARTICVLVS IV.

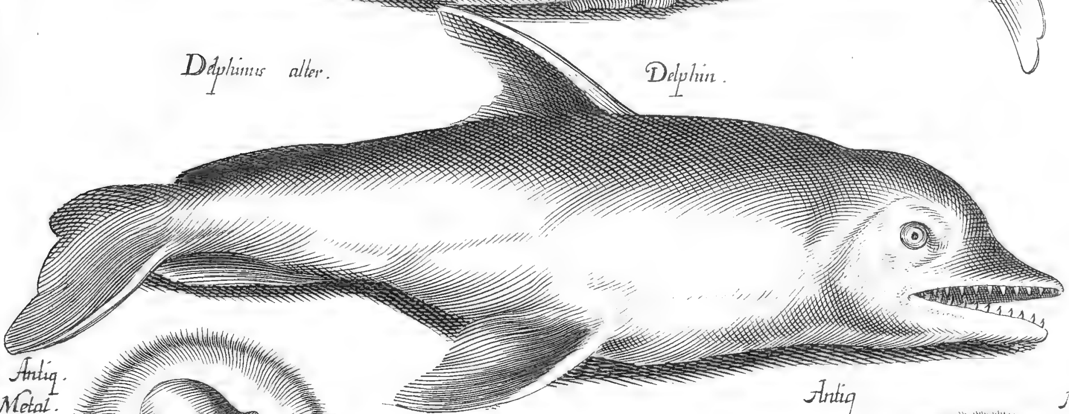
De Delphino.

PIscis quem Latini Delphinum vocant, is Græcis δελφὶς & δελφὶν & si minutus δελφινισκός, plærisque Europæ nationibus, Porcus marinus dicitur. *TAB. XLIV. Aldrov. de Cetis c. 7.* Ex Cetis esse, quòd branchiis careat, pulmonemque & arteriam habeat, Aristoteles reliquit. Repando dorso incurvum esse plærisque proditum, unde incurvè cervicum pecus Pacuvius vocavit, seu quod talis oculis nostris, dum ab undis exsiliens in mare præceps fertur, propter celeritatem motus appareat; seu quod, quia branchiis destituitur, revera corpus, cum se vibrat, incurvet, ut promptior in gurgitem pronus feratur.

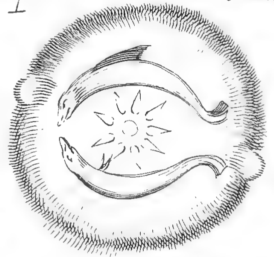
Rostrum ei est simum, unde Simonis nomine gaudere Plinius scribit. *Plin. H. N. l.* *Linguam* mobilem, brevem, latam, carnosam, exertam in ambitu serratam, suillæ non absimilem. *Dentes* parvos, acutos, pectinatim coëuntes. *Oculos* magnos, sed cute adeo tectos, ut pupilla solum appareat, non longe ab oris scissura, quin in eadem propemodum linea sitos. De *Fistulæ* situ non convenit inter authores. In dorso esse scribunt Aristoteles & Plinius, *Aristot.* ante cerebrum Rondeletius, cuius verior sententia, inter oculos Bellonius. In dorso esse creditum veteribus, quod magis ad posteriorem partem quam in balæna spectet. *Pinnis* duabus validis natat, quæ veluti hominis brachia cum omoplatis articulis junguntur. Earū musculi quatuor robusti dorsi pectoriq; annectuntur. Hę in vētre sunt, ita sitę, ut nō solum nata-

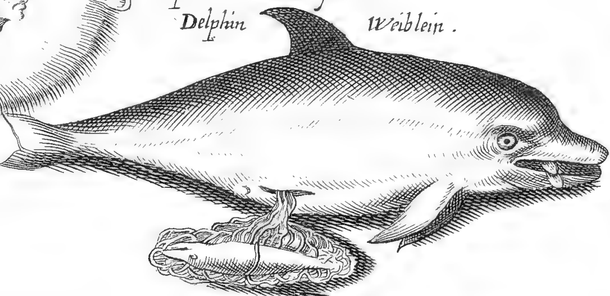

Vtilis Piscis serram ad instar Priscis habens.

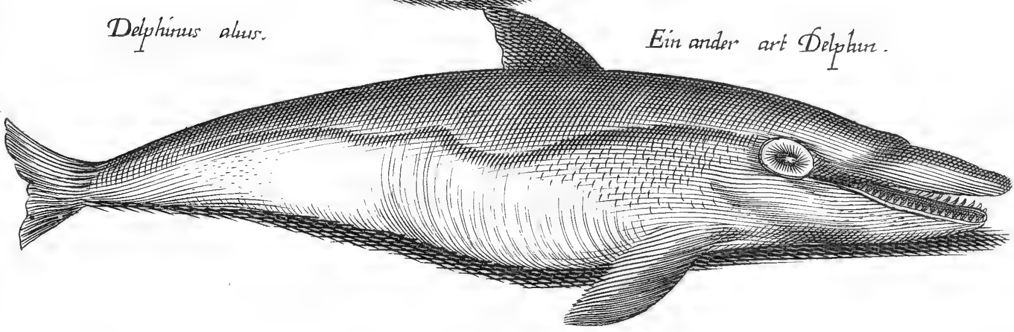

Delphinus prior.
Delphin

Delphinus alter.
Delphin.

Antiq.
Metal.

Antiq
Mdal.

Delphinus fœmina.
Delphin Weiblein.

Delphinus alius.
Ein ander art Delphin.

natatum, ſed & motum; quo ſurſum ſe effert reſpirandi cauſa, adinvenit. In dorſo quæ eſt, aculeatam Plinius, & Pauſanias faciunt, propter duritiam ſine dubio. Nam rigidam ſatis eſſe Rondeletius teſtatur, duæ quæ in cauda, ex ejuſdem lateribus, altera dextram, altera ſiniſtram partem verſus, ita ut cauda; quæ lunata, aquam latitudine ſua verberet. *Sextum* ſi attendas, pudendi in *fœmina* orificiũ, ano vicinum eſt ad terreſtria animalia accedens, binas eædem, ſi Plinium ſequimur in ima alvo papillas tantum gerunt, nec evidentes, & paulò in obliquum porrectas. Ariſtoteles mammas propè genitale continere ait, papillas quadrupedum more conſpicuas habere negat, ſed velut alveolos quoſdam humoris duos eſſe ſcribit, utroque de latere ſingularem, è quibus lac fluit, quod ore catulorum parentem ſectantium excipitur. *Vulva* cervicem palmum unum longam habet, quæ deinde in ramos duos veluti in quadrupedibus terrenis videre eſt, diſtribuitur. Teſtes ad uteri cornua, pudendum inter umbilicum & podicẽ gerit. *Mari* foramen quoddam in medio ventre apparet, è quo pudendũ quadrupedibus ſimile exit, quod in congreſſu erigitur, & extra eminens profertur. Ideò fortè Ariſtoteles genitale foris eſſe dixit, teſtes intus, qui ſecundum Plinium prolongi, ad alvum necti. *Felle* omninò caret. *Locum* ſi ſpectes, nullum ferè ſine Delphinis mare; adeò ut & in Ponto, quem nulla piſcibus inimica belluâ ingreditur, reperiantur, & in Adriatico quamvis rarò capiantur, ſed & aquas dulces ſubit, & Nilum ipſum, ibique piſcibus aliquandiu paſcitur. Illos tamen non eſſe, quos Solinus ſerratas criſtas habere. Crocodicolos ſtudii ad natandum elicere, demerſoſque aſtu fraudulento tenera ventrium ſubternatantes ſecare & interimere, ſcribit, facilè mihi perſuaderi patior, quod Marcellinus non Delphinos, ſed Delphinis ſimiles vocat. Accepit à Græcis qui circa Propontidem ſalitant Bellonius, eoſdem inſtar aliorum piſcium migrare, è mari mediterraneo videlicet Septentrionem verſus, Helleſpontum & Propontidem emetiri, Euxinum ingreſſos certo tempore immorari, tum denuo loca prius relicta repetere. *Cibus* Delphino piſces, in quos crudeliter graſſatur, habetque Cepphos aves comites, quæ ab eo occiſorum ſanguine paſcuntur, ut Oppianus ſcribit. *Vita* ſatis lõga, ad tricenos ſæpe annos producitur, fortè quod felle careat. *Coitus* humano ſimilis, illeque paulò quam piſcium qui attritu ventrium coëunt, diuturnior. Ariſtoteles tamen cæteror. more congredi ſcribit. Geſtat utero* decem menſibus, & ſingulos uno partu, interdum & binos edit. Parere æſtate, nec ullo alio in vulgatis Plinii codicibus legimus. Rondeletius fœtum verè aliquando extraxit, alterâ fœminâ Octobri diſſecuit, inque eius utero tum demum formari cœptũ fœtum invenit. Chorio amnio & allantoido tunicis, is in utero involvitur, ſanguine per venas umbilicales nutritur, & ſpiritum per eaſdem arterias recipit. Proles celeriter adoleſcit, quippe quæ annis decem ad ſummam magnitudinẽ perveniat, ut tradit Ariſtoteles. Pro *voce* ipſis gemitus eſt humano ſimilis, ut Plinius prodidit. Rondeletius ſtridorem edere ſcripſit, vociſque nonnihil. *Viſum* habent acutiſſimum, ita ut piſcem etiam ſub lapide vel in caverna aliqua latitantem videant. Omniũ cum terreſtrium tum aquatilium velociſſimos Ariſtoteles dixit, ocyores volucre, ocyores telo. Nam cum fame concitati fugientem in vada ima piſcem, diutius ſpacium continuere, ut arcu emiſſi ad reſpirandum, emicant; tantaque vi exiliunt, ut plærumque vela navium tranſvolent ſaltu. Perniciei ſæpe cauſa iſta velocitas. Nam aliquando, dum Mugiles perſequuntur, nec incitatum curſum inhibere poſſunt, terræ impacti, præda fiunt; quod & tum fit, cum vel aſylo infeſtantur, ut Rondeletius obſervavit, vel nimio piſcatorum ſtrepitu gravantur. Plinius tellure tactas mori ait, repugnante experientia. Nam & Ariſto-

Plin. H. N.

Solinus Polyhiſt.

Ariſtot. H.A.l. 5. c.5.

* Ariſtot. H.A. l.6. c.13.

Ariſtot. H.A. l.9. c.48.

Plin H. N. l.

Ælian. H. A. l.12. c.12.

Plin. H. N. l.9. c.8.

Aristoteles extra aquam mutientem & anhelantem cæteror. spirantium more reliquit, & Gesnerus Arimini captum tres dies in terra vixisse scripsit, & Rondeletius vivos à Monspeliensib. Lugdunum usque deportari affirmat. Gregatim ex ætatum ratione dispositi natant. Parvuli præcedunt, adultiores sequuntur. Hoc singulari in prolem amore fit, quo etiam motus tenellos in fauces recipere, ut Solinus dicit, vel saltem eos in faucibus aliquando gestare, quod Oppiano & Gesnero visum, solet. De ipsorum *somno* ita Plutarchus. *Delphinus dormiens de summo per altum demittitur, tantisper dum in vadum impingat, solumque sentiat: Hic excusso somno ronchoque edito ad summum rursus meat, rursusque demittitur, ac pronus fertur, imo quodam mirabiliter composito quietem captans.* *Ingenium singulare* resipit, quòd parentes senio confectos alant, suique corporis nisu natatum eorundē promoveant, totam nationem tanto amore prosequantur, ut sæpe aliquem * ex se captum ad portum usque comitentur, mortuum verò quasi ad sepeliendum efferant; quod Hesiodi à latronib. interfecti in mare projectum cadaver, * ad Rhium & Molycriam deportasse legantur, quòd navib. in qua aliquis ex delphinicidis, coorta tempestate, quasi in ultionem perniciem struant, quod à Græcis, Italis, Venetis inprimis nautis creditur; quòd Serapidem & Dyonisium, jussu Prolomæi Soteris revehentibus, & supra Maleam abreptis, ducem se ad stationem præbuerint; quòd Simonis nomine miro modo gaudeat, ut post Plinius, Gillius cū ad Antipolin provinciæ Narbonensis urbem navigaret expertus scribit; quòd captus miserationem gemitu moveat, ut auritus testis Gillius prodidit, quòd denique cantu & Musicâ, unde illa de Arione in mare injecto & à Delphino liberato, seu fabula, seu Historia, oblectetur. Tempestates lasciviendo præsagire * nautæ, Bellonio refragante affirmant, & à nobis cū ex Anglia Scotiam aliquando peteremus observatum est; seu quod aëris mutationibus non aliter ac ægri afficiantur; seu qđ procellâ exsurgente, consurgentes ab imo maris exhalationes, calorem in Delphinis excitent, quem ut temporent, crebrius erumpūt. Piscatoribus Euboicis in piscatione subsidio esse, authoribus proditum est: Verùm rectissimè Bellonius, non suopte ingenio sed fortitudo id facere, observavit. Si enin in Celerinorum aut Sardiniarum greges inciderint, capitib. absumptis, truncos capientibus relinquunt. Pisces verò irruentis Delphini impetu consternati, postquàm in aërem exiliissent, tam denso interdum in mare agmine relabuntur, ut pluviam repræsentent. Quæ de Delphinor. in pueros amoribus dicuntur, apud Gellium & Ælianum invenies. *Inimicitias* cum Balæna, ut apud Philen legimus, Pompilo, & Amiis gerit. Ex pisciculis, Pediculum parasitum habet, de quo ita Aristoteles. Maris quod à Cyrena in Ægyptum panditur, piscis Pediculus nomine circa Delphinum est, qui omnium pinguissimus fit pabuli copiâ, quæ Delphini operâ suppeditatur. *Usus* ejus quibusdam gentibus in *Cibis*, & quidē tantus, ut in mensas Principum veniat. Maximè tamen hepar & lingua commendantur. Illud tenerum, sed mali succi. Hæc, tenerior pinguior & hepati præferenda. Cardanus viscera non solum sapore sed & odore quasi violæ commendari scribit. De Usu *in Medicina* pauca occurrunt. Kiranides ventrem siccū & tritū spleneticis prodesse, *jecur* assum & in cibo sumptum, tertianam & quartanam integre sanare scribit. Plinius febrium circuitus tolli ait, si ante accessiones degustatum fuerit. Dentium cum melle Cinis infantium gingivis dentitionibusque confert. Alligatus, pavores repentinos tollit.

Plutarch. l. utra animalia.

* Aristot. H.A. l.9. c.47.

* Plutarch. in Sympos.

Plutarch. l. utra animalia.

* Plin. H. N. l.8. c.35.

Gell. Noct. Atticar. l.7. c.8.

Ælian. H. A l.6. c. 15. l.8. c.13. & l.2. c.6.

Aristot. H. A l.5. c. 31.

Plin. H. N. l.32. c. 10.

ARTICULUS V.

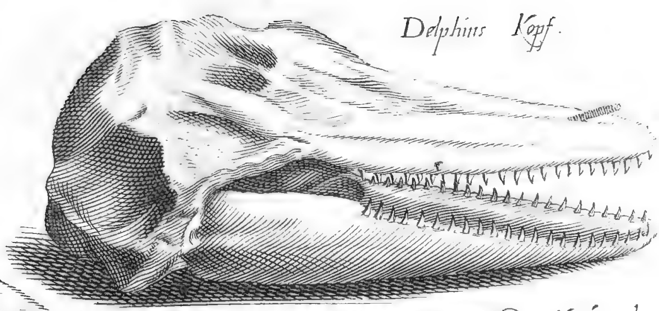
De Phocæna & Scolopendra Cetacea.

TAB. XLI.

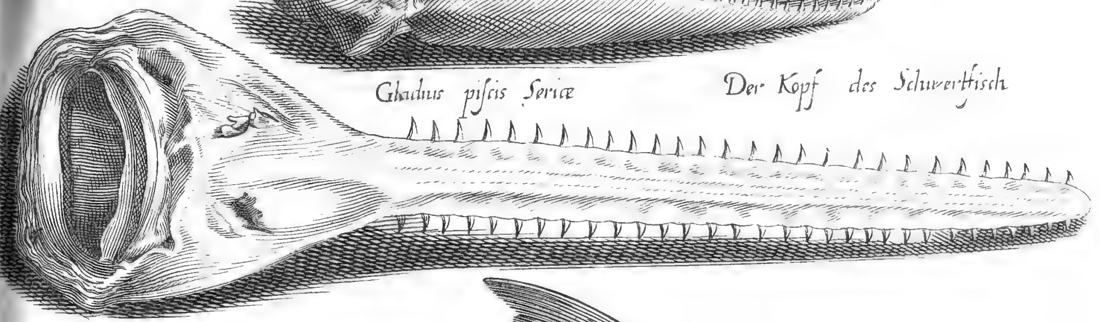
PHocæna Delphini species est. Rōdeletius quidem diversum à Tursione facit; sed Gaza, motus sine dubio

Tab. XLIV.

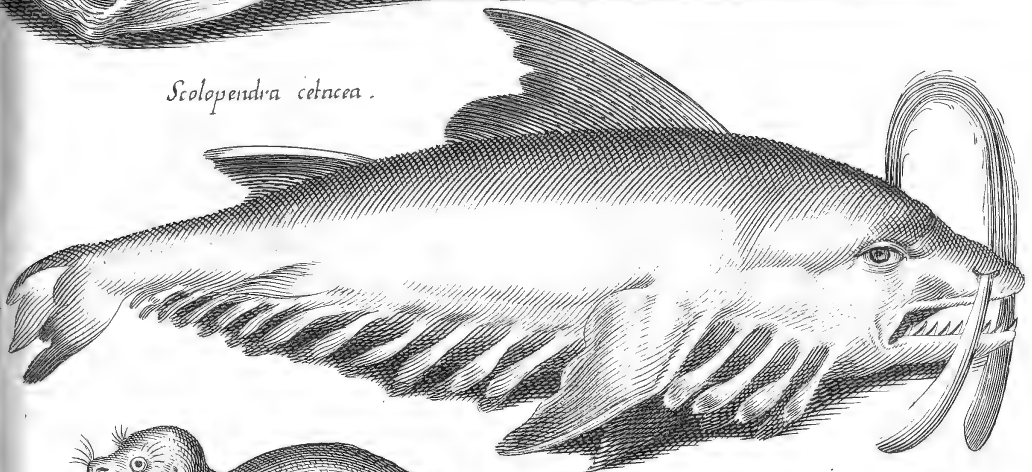
Caput Delphini. Delphins Kopf.

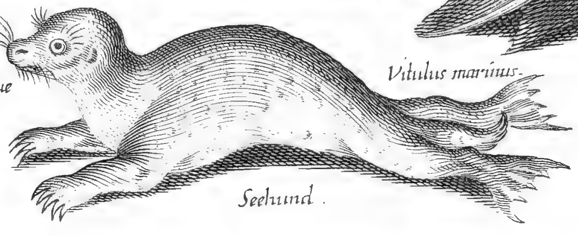
Gladius piscis Seriæ Der Kopf des Schwertfisch

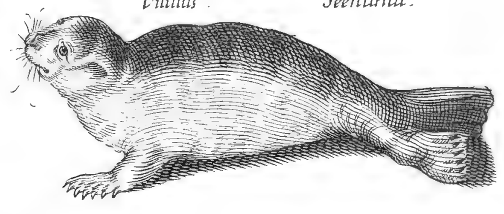
Scolopendra cetacea.

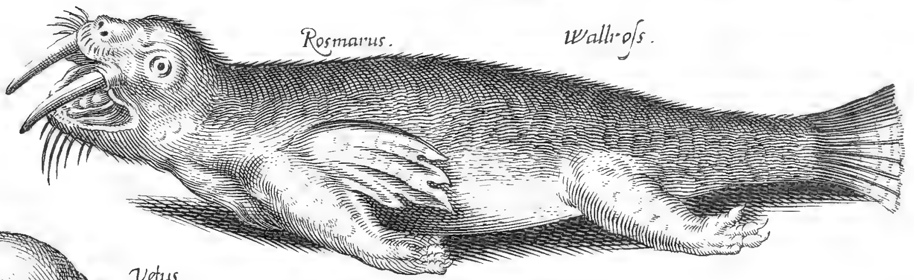
Phoca siue Vitulus marinus. Seehund.

Vitulus. Seehundt.

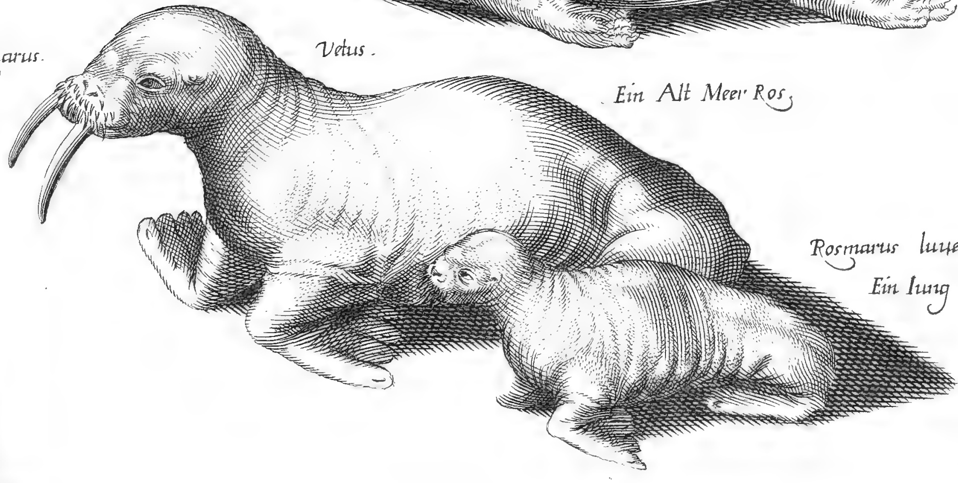

Rosmarus. Wallross.

Rosmarus. Vetus. Ein Alt Meer Ros.

Rosmarus Iuuencus. Ein Iung Meer Ros.

Plin. H. N. l.9.c.9. bio Plinii verbis, qui Tursiones Delphinorum similitudinem habere scripsit, Phocænā Tursionē vertit, & pro iisdem, Scaliger, Bellonius, Gesnerus, Jovius & alii agnoscunt. Differt tamen & ab eo qui Athenæo θυρσίον Plin. H. N. l.9.c.3. dicitur, & à *Platanista*, quem Plinius in Gange Indiæ rostro & cauda Delphini, magnitudine verò quinque cubitorum, facit. *Descriptionem* si attendas, ita de iis Plinius. *Delphinorum similitudinem habent, qui vocantur Tursiones. Distant & tristitiâ quidem aspectus: abest enim illa lascivia; maxime tamen rostris. Canicularum maleficentiâ assimilati.* Cardan. in variis. Nobis ex Bellonio & Cardano, ista placet. Phocæna Delphini est magnitudine, breviore tamen crassioreque corpore. Captus aliquando in Neustria, qui mille libras pendebat, adeò pinguis ut teres videretur. *Caput* habet obtusum, *Rostrum* tam simum ut cum capite ferè rotundetur; *Meatus auditorios* admodum obscuros si reperire volueris, ab oculi majore cantho, sex digitor. intervallo caudam versus accuratè disquirere, illucque grandem culmum inserere oportebit. *Pinnæ* eidem solidæ ac nigræ. Tergoris color ex cæruleo in obscurum livens, *Cauda* lunata. Cardanus eum qui Diepæ in Neustria captus erat, *fistulam* in medio per quam aquam effunderet, digiti magnitudine habuisse scribit: *dentes* quoq; obtusos, & hominis molarib. similes. Minxisse, ore aperto respirasse & suspirasse; *Lachrymatū* fuisse, ꝑ fluentib. ex oculis guttulis; diuque supervixisse, quamvis sanguis è vulnere, nō secus ac vinum è siphunculo flueret, addit. Nullius non maris est incola. Bellonius sæpius in Oceano Gallico quam Delphinos capi scribit. Rondeletius etiam in Ponto Arist. H. A. l.8.c.13. vivere, & in loco illo, Aristotelis, ἔξω γὰρ φαλκίνας καὶ δελφῖνος ὐδὲν ἐστὶν ἐν τῷ Πόντῳ, &c. φωκαίνης pro φαλαίνης ex eodem Aristotele, qui antea Phocænam in Ponto nasci scripserat, legendum esse putat. Hoc alii de vitulis marinis accipiunt. *Parit* magna ex parte binos vel singulos ut Aristoteles prodidit. Bellonius in for. Parisiis, diebus Veneris inprimis adferri reliqt. Delphino tamen est deterior, quia pinguior.

Scolopendræ Cetaceæ, Ælian H. A. l.13. c.13. Ælianus solus meminit. Exerunt aliquando totum è mari caput. Narium pilos magna excelsitate apparere, caudam perinde atque locustę latam conspici, reliquum corpus aliquando in superficie æquoris spectari, & cum triremi justæ magnitudinis conferri posse: Permultis pedibus, utrinque ordine sitis, tanquam ex scalmis appensis natare. Addunt inquit harum rerum periti ac fide digni, ipsos etiam fluctus ea natante leviter subsonare. Pro hac Cetacea Scolopendra, hanc quam exprimi curavimus Aldrovandus exhibet. Tota ad colorem cæruleum vergebat; ad latera tamen & in ventre nonnihil ruffescebat.

ARTICVLVS VI.

De Phoca, seu Vitulo marino.

Tab. XLI. Etsi Phoca animal sit amphibium, quia tamen humore potissimum victitat, nec diu extra aquas vivere potest, inter aquatilia referre placuit. Græci φώκην dicunt, seu ex βώκῃ beatu quem edit, unde Servius apud Virgilium, Phocas, *marinos boves* interpretatus est, seu aliunde ducto vocabulo. Plinius & Gaza vitulos marinos; ille, quandoque Vitulos simpliciter dixit. Festo *Bocas*, ut Gesnerus cōiicit, vocatur. Varinus ἐινάλιον κῆτος, Oppianus θῆρας εἰνάλιαν dixit. Differt *Corporis figura* ab omnibus tum piscibus, tum Cetis, adeò ut quadrupedem vocaverit Aristotel. Habet quippe, ut oculatus testis Rondel. scribit, veluti *brachia* sine cubito, sine ulna, brevissima: Quod sequitur, Carpo nostro respondens, ex multis ossibus constat: Metacarpium verò, ex quinque ossibus quæ pelle tantum teguntur: inde tanquam manus indivisa, præterquā in extremo, in quo quatuor linearum distinctiones, tantum spectantur; ungues autem quinque distincti. Quia pinnarum vicem agunt, ideò Homerus φώκας νέποδες cognominavit. *Corio* tegitur duro, solido, pilis nigricanti-

bus & cinereis, quædam maculas parvas albicantes in ventre habent. Plinius *Cartilagines* non ossa habere scribit, sed Aristoteles carne abundare mollemque esse, & cartilaginib. ossibus cõstare, author est. *Caput* est breve, & pro corporis magnitudine parvum. *Collum* longius, quod pro arbitrio extendit & contrahit. Inferior *maxilla* Lupinæ similis est, superior q̃ in lupo latior, hacque & naribus vitulis terrestribns affinis est. Oris scissura mediocris. *Superciliorum* locum & superius labrum pili duri aliàs nigri, aliàs albi tegunt. *Dentes* sunt serrati & lupinorum similes. *Oculi* splendent & subinde in mille colores ut hyænæ transeunt. *Lingua* est scissa, id est bisulca. Plinius duplicem facit, Rondeletius latã esse addit. *Auribus* caret, quod vitam in humore traducat, partes verò aurium meatibus additæ, ut motus aëris à longè delatus servaretur: sed loco eorum meatus angustissimos & exiguos habet, qui in viventib. sunt evidentes, in mortuis difficillimè inveniuntur. Lato est *pectore*. Omoplatas enim habet quaternis musculis conexas, superiore vel posteriore in parte quam canes terrestriaque alia animantia, quæ in lateribus eas habent. *Fel* in hepate habere negat Aristoteles, omninò habere, Bellonius. *Plinius* tribuit, sed partem non exprimit. *Renes* ei sunt firmissimi & solidissimi, cum reliquor. omnium magis minusve cavi. *Genitale*, maribus oblongum, fœminis ad terrestria accedens. Aristoteles simile Rajæ esse ait. *Locus* Phocæ aqua & terra. Nec penitus illa carere potest, nec in ipsa agere secus, nisi per intervalla quædam respiret. *Aristot.*

Vescuntur piscium carnibus, & in vivaria immissè, furibundi in eos sæviunt; apud Troglodytas extra sinũ Arabicum piscium capturæ non minus ac homines intenti. In retia delapsi, dilacerant eadem, & piscibus una capitis effugiendi ansam præbent. Leporum & aliorum retro mingentium ritu *mingunt* & *coëunt*, nempe aversi, inque medio coitu cohærent. *Plin.* *Pariunt* in terra pecudum more, nunquam geminis plures, ut scribit Plinius. Secundinas emittere scripsit Aristoteles. Prolem circa duodecimum à partu diem in mare deducunt, quod Calpurnius inter impossibilia recensuit. Maxima ex parte per littora vagantur, & vicinos agros, vineta & pomaria deperdunt. Si quando colliculum ascenderint, indeque secedere coguntur, pedibus ac capite in ventrem contractis, ac toto corpore in globum constricto, maximo impetu in mare devolvuntur. Non procul tamen à littore recedunt, quod ipsis difficilis pedum in terra usus sit. Difficulter *interficiuntur*, nisi capite eliso, quòd corpus totum carnosum sit. Extra aquam ad solem in arena littoris vel super saxa *dormiunt*, ut liberius respirent. Nullum animal graviora somno premi author est Plinius. Nos aliquoties, *Plin.* cum Andreapoli in Scotia studiis o- *Iuvenal.* peram daremus, tam prope ad ster- *Satyra 3.* tentes accessimus, ut lapidibus infestari potuerint. Postquam se in aquas conjecissent, elato ex undis capite nos intuebantur. Inter dormiendum tam altè stertunt, ut mugitum edere videantur, quod Aristoteles quoque & Plinius meminere. In causa pituitosus humor, qui in aspera arteria, inspirando & exspirando exagitatur. Sed & in aquis fortè dormiunt. Nam & ranæ, quarum more sub aquis diu urinantur, longissimo anni tempore, sub aqua latere possunt, ne quicquam de *pulmone* dicam, qui exiguus, spumosus, nec sanguineus *Ingenium* si spectes. Sæpissimè mitescit, & naturam ferinam deponit, & quod mireris, accipit disciplinam, voceque pariter & visu populum in spectaculis exhibitus salutat, & incondito fremitu, nomine vocata, respondet, sed & in hominem amore fertur, hac in parte nihil à Delphini natura abhorrens. Visus aliquando vitulus marinus, qui ad principis Christiani nomen gaudio perfundi videbatur, obmutescebat ad Turcæ. Is etiam cuius Rondeletius iconem dedit, in Lerini insulæ Cœnobio, nullo metu cum hominib.

per

per multos dies versabatur, adeò ut & gradus ascenderet. Damnis apud Philostratum, Phocam à piscatoribus captum, filium quem in cavea pepererat, ita deplorare mortuum vidit, ut per triduum à cibis abstinuerit. Tzetzes verò testatur, cum suis catulis mori, istos cum suis matribus, parentesque senio confectos, in natando juvare. Summa ipsis cùm mari *Sympathia*. Pili enim excoriati si mare turbatum in fluctus surrexit, similiter eriguntur; si desedit, in planum sternuntur. Quod cum non crederetur, facto in Indico mari circa Hispaniolam insulam periculo, non amplius fabulosum haberi Cardanus asserit. Plinius sensum æquorum retinere, semperque æstu maris recedente inhorrescere scripsit: Rondeletius verò mutationes aëris significare, austrinis ventis surrigi, borealibus ita desidere, ut nullos planè affirmes, sæpius observavit. Fulmina & grandines corium prohibere Plutarcho & Palladio proditum. Ideò, & summas velorum partes eo obtegi, & Augustum Cæsarem pellem vituli marini perpetuo circumferre cōsuevisse, & Severū Imperatorē eādē tectū voluisse legitur. Grandini verò obviare Palladius credit, si per possessionis terminos circumferatur, & in villæ aut cortis ingressu suspendatur, cum malum videris imminere. Ursos metuere Oppiano debemus, congressos aliquando cum iisdem in spectaculis, Lycostæ rustico apud Calphurnium; fugere & arietes marinos, & forti anhelitu è cavernis extrahi, Æliano. Negligitur etiam ab infima plebe in *Cibis*. Caro enim ipsius, mollis est, spongiosa, & pinguis, adeò ut liquetur si diutius manibus contrectetur. In *Medicina*, dextra pinna capiti subdita somnum adfert, quòd nullum animal graviore somno prematur. *Pellis* à podagra præservat, si ex ea calceos gestaveris. Adeps in muliebribus morbis vehementer ab Hippocrate laudatur. *Coagulum* quod evomere dicunt, ne in hominum manus incidat, cum panace, vel succo punici, Comitiales morbos sanat. Cælius Aurelianus tamen id reprehendit.

Philostr. l. 2. de vita Apollonii. — *Plutarch.* — *Sueton. in Augusto.* — *Pallad. R. R.* — *Ælian.* — *Plin.* — *Plin.* — *Theoph. H. l. 9. c. 12.*

ARTICVLVS VII.

De Manati Indorum.

Hujus piscis nemo veterum meminit, nisi fortè Bos sit Aristotelis, quem in Historiis inter Cetacea reponit. Belgæ vaccam marinam vocant. Nec in congruè iste dicetur, cū quòd capite terrestrem bovem referat; tum quòd ejusdem more herbis in terra pascatur. Utri est similis, ideò fœdissimus aspectu. *Caput* habet bovis instar, *Oculos* exiguos, *Pedes* circa caput binos, crassos tanquam alas brachiorum loco, quibus natat. *Aurium* loco duo foramina exigua quibus audit. *Lapides* seu ossa in cerebro bina parvæ pilæ palmariæ magnitudine, orbicularia. Circa *caudam* strictior est & quasi præcinctus, quæ etiam ab inde ad extremum tota conspicitur nervosa. Fœminæ duo sunt ubera in pectore, quibus catulos lactat. *Corium*, quo integitur est simile ustulati porci corio, digitum densum, cineraceo colore, rarisque pilis præditum. Adeò magnus est, ut jugo boum opus sit ad unum vehendum. Nonnunquam quatuordecim aut quindecim pedum longitudinem superat, octo verò palmarum crassitudinem. Circa insulam Hispaniolam in mari capitur. Subit tamen & flumina, & secundum ripas eorum herbas depascitur. *Mansuescit* aliquando. Aluit quendam per viginti sex annos in lacu Gvaynabo Caramatexi Regulus, tam mansuetum, licet jam grandem, ut nomine Matonis inclamatus, è lacu egrederetur, & ad ædes cibi sumendi gratia perreptaret, iterumque in lacum remearet, pueris atque viris, quorum cantu delectari videbatur comitantibus. Idem denos simul pueros tergo exceptos ex una lacus parte in oppositam transvehebat. Cum quidam ex Hispanis hastam in eum vibrasset, etsi non læsus, nunquam tamen imposter. emergere voluit, si viros vaste indutos, & barbatos conspexisset. Intumescente fluvio Hayboaico, & in lacum illum se effundente, in mare

TAB. XLIII. — *Arist. H. A. l. 6. c. 11.* — *Lopez Hist. Gener. c. 13.* — *Clus. Exot. l. 6. c. 19.*

regressus est. *Usum* & in *Cibis* & in *Medicina* præstat. Caro enim ejus resiccata, Anglicæ bubulæ similis est, & diutissimè incorrupta manet; cocta Thynni carne est præstantior. Cauda in partes concisa, & soli per quinque dies exposita, tandem in patella cocta, multa pinguedo elicitur, quæ, quia rancorem non contrahit, ad ova in sartagine frigendo adhibetur. *Ossa* in capite colicæ passioni & doloribus nephriticis valdè adversantur, si primò adusta, contrita & per cribrum transmissa, in vino drachmæ unius vel alterius pondere, assumpta fuerint. Ex Corio cingula etiam & calceorum soleæ fiunt.

ADDITA-

ADDITAMENTUM

De

CANE ARISTOTELIS.

Nieremb. H.N. l. 11. c. 20.

PIscis qui hodie Tubero dicitur, Canis Carcharias esse vulgò creditur. At quia ille quem Franciscus Hernandus describit, exactè descriptioni, quam attulimus, non respondet; ideò placet & hanc apponere. Cetaceus inquit piscis est, ex genere oblongorum, Oceani incola, quindecim interdum dodrantes longus, voracissimus, cursu velox, nec omninò stupidus, & bina humana corpora sæpenumerò crassus; ore quòd rostro unciarum decem intervallo subjacet, lunato, vallatoque supernè trino dentium præacutorum, ac sese mutuo serræ modò subintrantium, ac quaterno infernè binum dodrantum rictu, & brachiis utrimque quinis: rostro ranæ obrotundo, pinnis singulis utrimque juxta branchias, totidem juxta pudenda, juxta caudam unicâ alterâ omnium maxima imminente dorso statim à branchiis, alteraque juxta caudam modicâ, à contrario alterius parvæ, sed in oppositam partem vergente caudâ magnâ, crassâ, falcataque, & superna parte triplo aut quadruplo longiore atque latiore, & juxta exortum quibusdam parvis cavitatibus insigni: oculis modicis longo inter sese distantibus intervallo: pupillâ magnâ, & sub lutea iride, corio verò ceterorum cartilagineorum, cum sese tendit, nullis ictibus penetrabili: dorso ac lateribus cæruleis exsaturatis, ac ventre candenti. Mirum est, bina pendere mari, ossea pudenda, cava, alba, dodrantem longa, & ternis singula, glandis loco, longiusculis noxia acuminibus, quibus novaculæ modo facilè quidvis obvium abscindit. Maleficum animal est, atrox, ac hominum devorator: adeò vivax, ut in perquam tenues etiam divisum apalectos, affixumque veru, ac vitam adhuc videatur mordicus retinere. Mediocre præstat, & quale alii congeneres pisces, dum parvum est alimentum; sed provectius, durum, ingratum, insalubre, & fluxum alui ciens. Vnicum est illi intestinum, satis amplum; unde tam improba contigit voracitas. Cor parvum subalbidum, laxum, & usque adeò vivax, ut eductum, & in varias partes sectum, diutius conspiciatur moveri, ventriculisq; distinctũ. Stomachus vastus est, hepar candens, in duas partium tænias, quatuor dodrantes longas, ac decẽ uncias latas. Splen vero jocinoris longitudine, sed duas tantum uncias longus.

Cæterum solent circa tuberones pisciculi quidam natare *Romeri* dicti, de quibus ita Hernandus. Piscis est spinosus, Oceani Septemtrionalis alumnus, dodrantem plus minus longus, tres uncias crassus, corio tectus molli & pæne teres. Lunatâ constat caudâ, & rostro resimo atque compresso, oculis magnis, si magnitudini corporis comparentur, pupillâ nigrâ ac luteâ iride. Senis natat pinnis, quarum altera medio pænè dorso in caudam usque procedit, sensim sese attenuans, & à quibusdam præacutis spinulis sumens exordium: altera à pudendo pænè ipso in caudam ferè descendit, utrimque à brachiis singulæ, binæque paulò ante initium ventris. *Nieremb. H.N. l. 11. c. 19.*

Color

Color universi ex albo in cæruleum tendit, quamquam dorsum caputque cyaneo exsaturato videantur nitere, universumque corpus senis pavonini coloris transversi in discurrentibus orbibus ambiatur. Extrema corporis caudam contingentis quadrata sunt, & quaternis veluti dorsis distincta quarum bina quæ in latera excurrunt, desinunt in acumen. Caudæ initium pavonino exsaturato splendore. Micant mediæ utrimque partes, dilutiores sunt sequentes exsaturatæ, ac demum postremæ candentes.

DE GLAVCO ÆLIANI.

Nieremb. H.N. l. 11. c. 21.

AD Glaucum Æliani videtur referri debere, & hic quem Clusius exenteratum & resiccatum ita describit. Erat, inquit, corpore longo, trium ferè pedum longitudinem explente coloris (ressicatum enim & exenteratum dumtaxat conspiciebam) ex cineraceo fusci, in quo tamen quidam candor, præsertim in tergore, adhuc eluceret: vivum enim & recenter captum argentei pænè coloris fuisse intelligebam. Medii corporis ambitus pedis, hoc est, duodecim unciarum longitudinem æquabat.

Cartilagineus verò erat, & lævi cute prædicatus; rostro lato, sed in obtusum deinde acumen desinente. Oculi magni erant, è quorum infima parte enata erat membrana, quæ sursum sese attollens, velut nubes caliginem illis offunderet.

Oris rictus non valde latus, in supina capitis parte maxillas in obtusum angulum desinentes habebat, ferè ut simiæ: quaternis autem dentibus os præditum erat, binis in superiore maxilla, totidem in inferiore: iisque firmis, quorum singuli quibusdam sulcis erant distincti, ut pluribus dentibus armatum os esse videretur. Corpus à cervice sensim gracilescebat: spina sive aculeo in eâ parte, quâ dorsum cervici connectebatur, sito, eoque sex uncias longo, infimâ parte lato & cavo supernâ autem valdè acuto. Pinna surrecta innitebatur quatuor pænè uncias longa. Binas dumtaxat in lateribus branchias valdè apertas observabam, utrimque videlicet unam, cum aliorum galeorum genera denas habeant, in singulis lateribus quinas.

Has sequebantur duæ pinnæ ad natandum idoneæ, longiores quam in ullo galeorum genere conspexerim, novem videlicet unciarum longitudinem æquantes. Binas alas habebat ex utraque podicis parte, quatuor uncias longas, illasque bifidas, hominumne industria sic fissas, an à natura nihil pronunciare possum.

Alia deinde pinna in dorso paullò infra eam, quæ ad aculeum erat, exoriebatur, ad extremam ferè caudam usque inæqualiter porrecta, hoc est, ad eam usque caudæ partem, quæ tenuissima, & septem uncias longa, muris caudam quodammodò æmulabatur. Podici, qui in supina parte, ut in reliquis piscibus, situs, vicina apparebant bina foramina, in quem usum, ignoro.

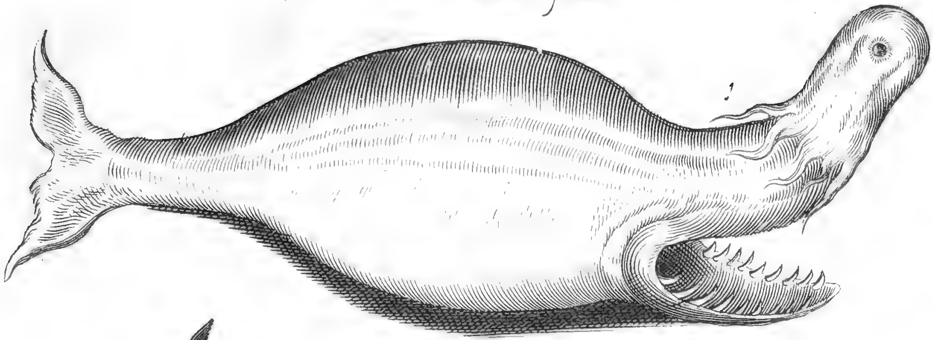
Capitis porro cutis siccitate adeò erat contracta, ut nulla circa oculos, nulla ante eos, foramina observare potuerim.

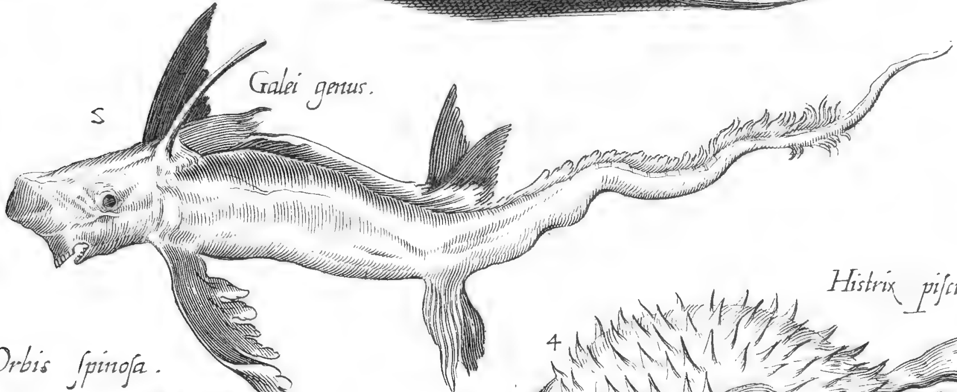
De Pisce Gibbo.

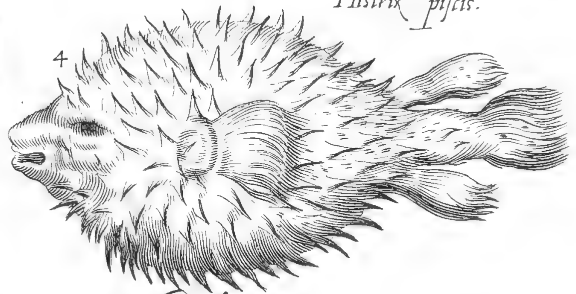
HUic similis est *Acacana*, qui est dodrantalis piscis, insignis prolixitate inferioris labri, & eminentiâ gibbâ, quæ à capitis exordio usque ad os, quod perexiguum est, arcuato descendit flexu. Nieremb. H.N. l. 11. c. 25.

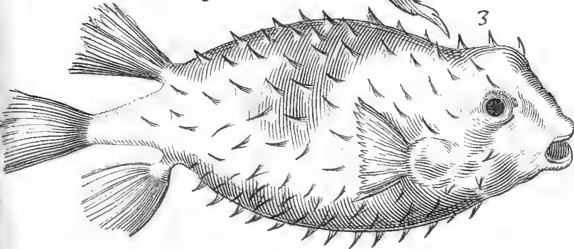
Dorsum lateraque cyanea sunt, venter ac laterum pars alba, ac præter duas pinnas quæ circa branchias sunt utrimque, unicam angustam & longam, & aliam parvam, duæ aliæ visuntur breves, altera à medio ventre, altera vero à dorso in caudam usque procedens.

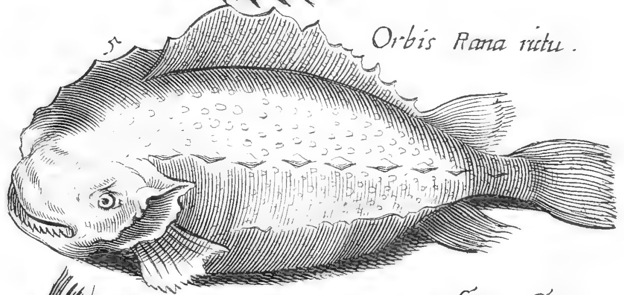
Squa-

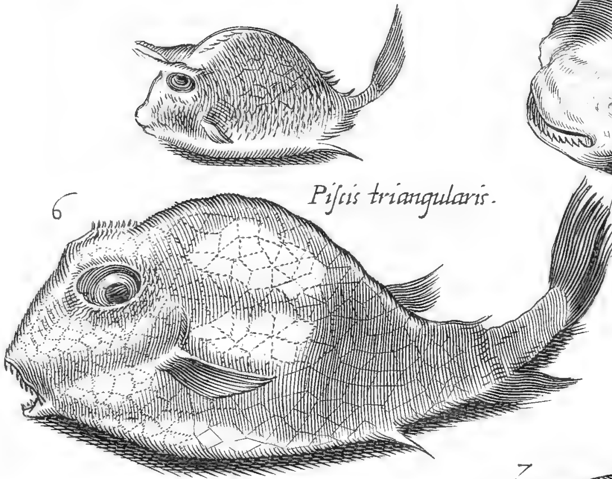

Cete admirabilis forme.
1

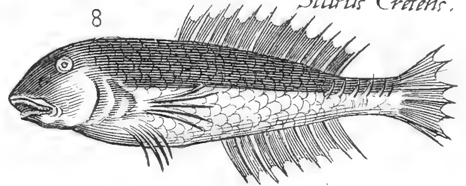

Galei genus.
2

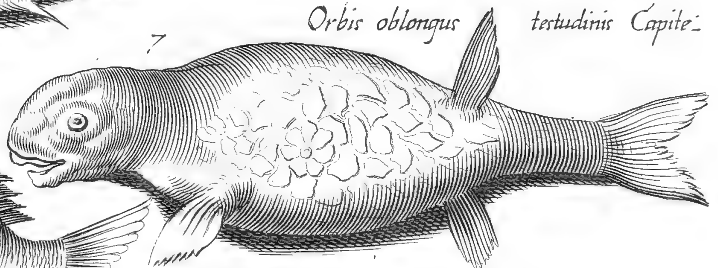

Histrix piscis.
4

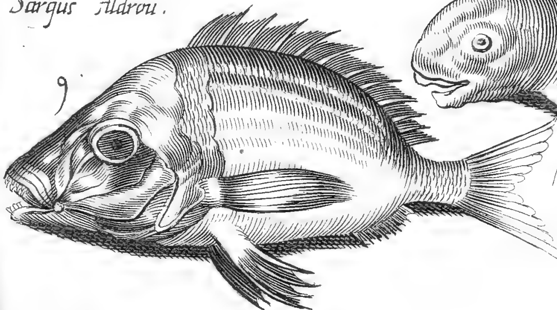

Orbis spinosa.
3

Orbis Rana rictu.
5

Piscis triangularis.
6

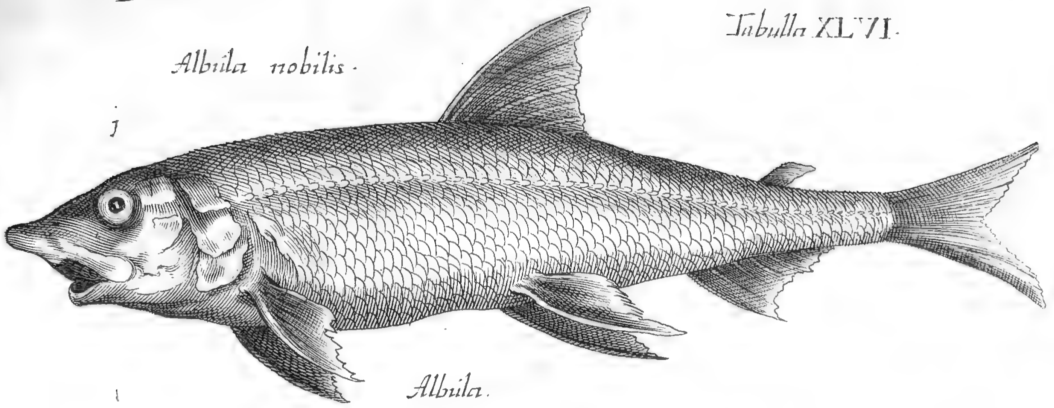

Scarus Cretens.
8

Orbis oblongus testudinis Capite.
7

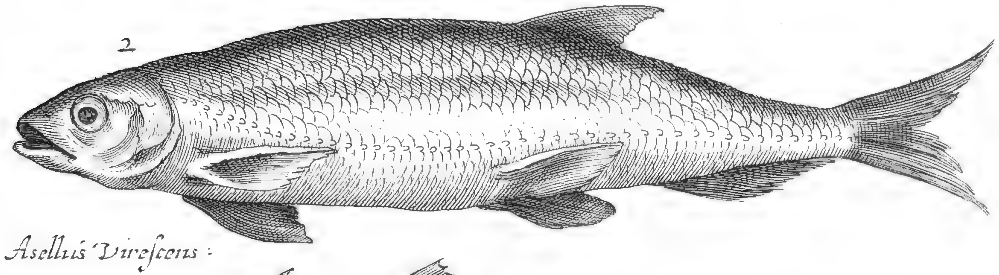

Sargus Aldrou.
9

Tabulla XLVI.

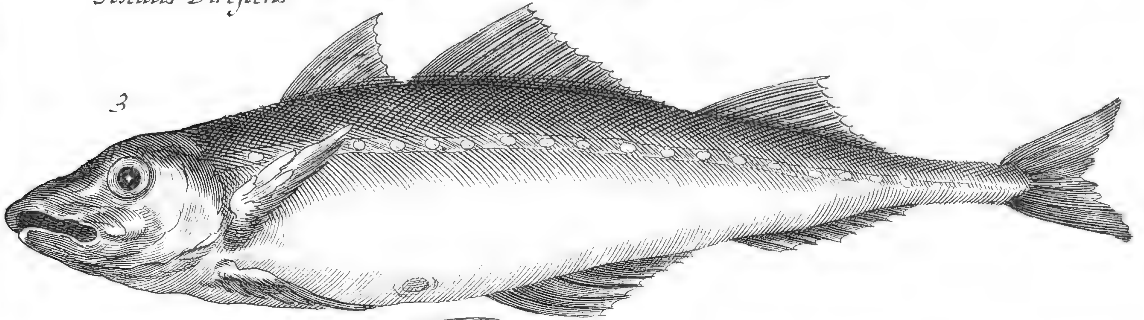
Albula nobilis.

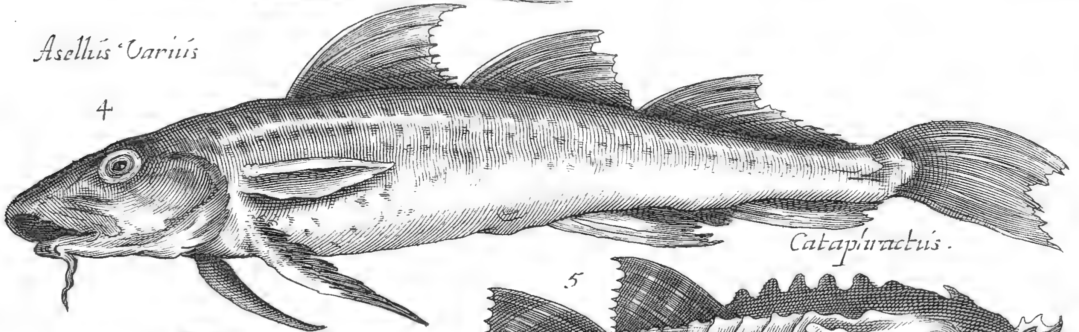
Albula.

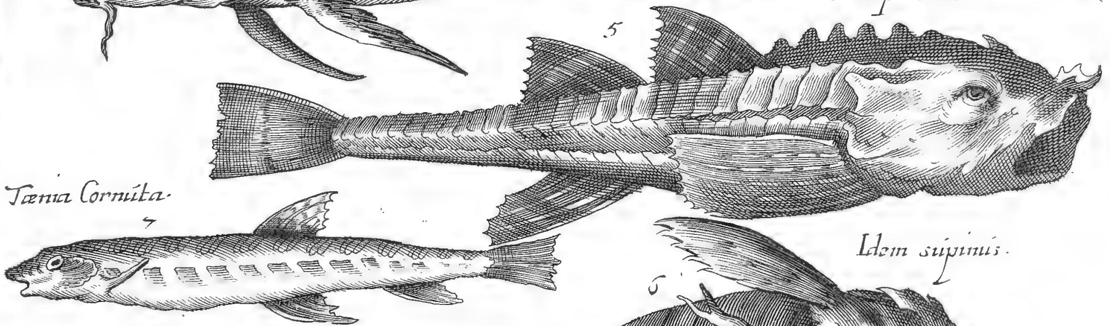
Asellus Virescens.

Asellus Varius

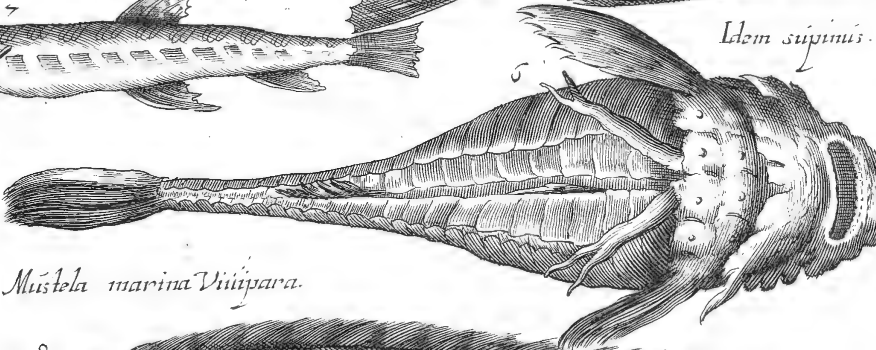

Cataphractus.

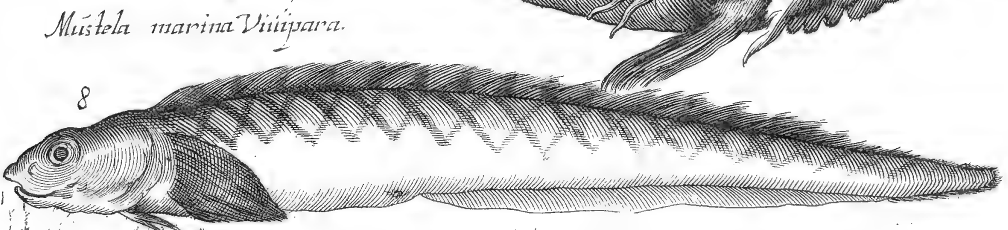

Tænia Cornuta.

Idem supinus.

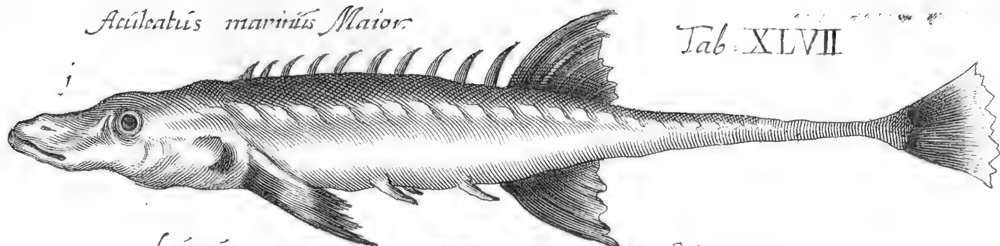

Mustela marina Viuipara.

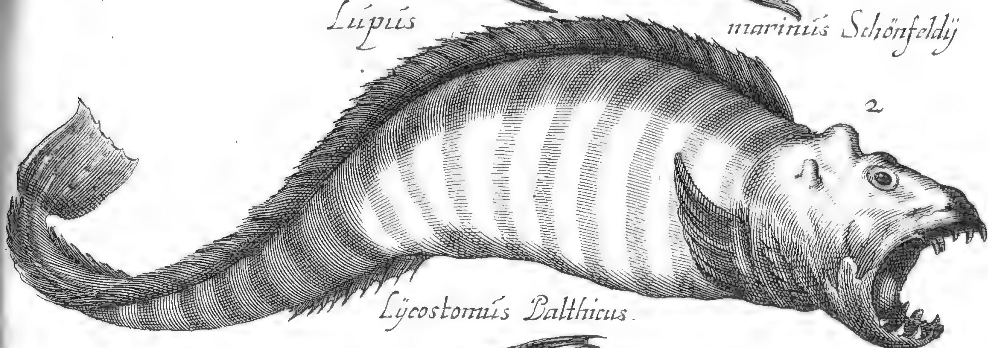

Tab. XLVII

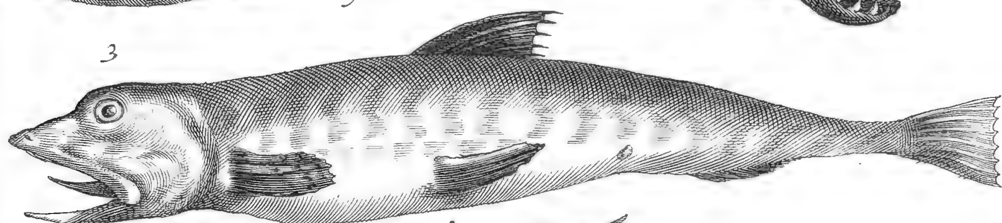
Aculeatus marinus Maior.

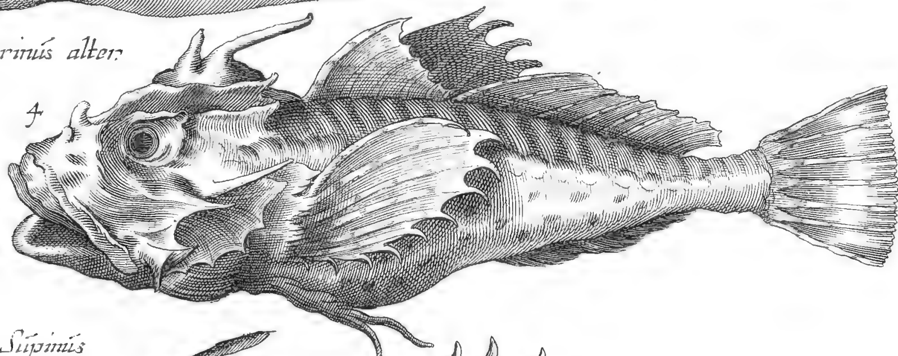
Lupus marinus Schönfeldij

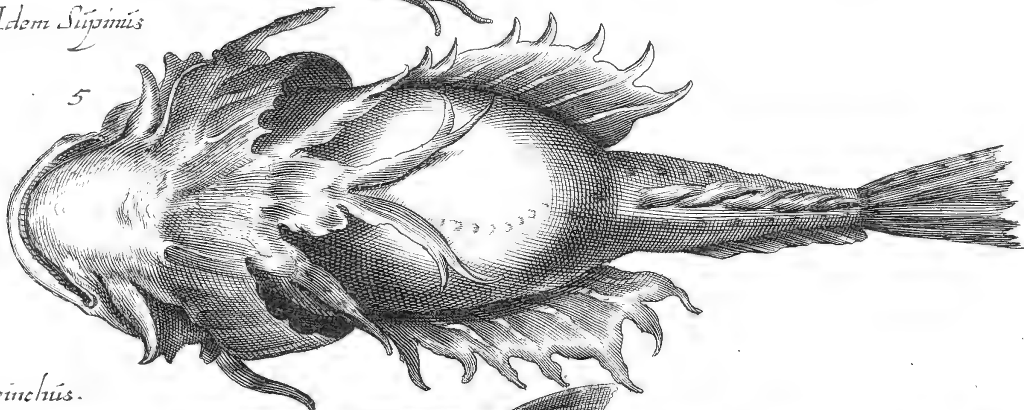
Lycostomus Palthicus.

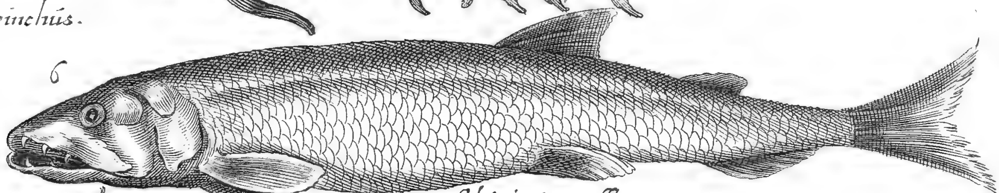
Scorpius Marinus alter.

Idem Supinus

Spirinchus.

Siluri uera effigies.

Squamosus non est, & tamen bono constat alimento. Mare illum ad me misit Australe; etsi quidam referant, in Septentrionali quoque reperiri.

De Ostracione Gesneri.

Nieremb. H.N.l.11. c.15.

OStracioni affinis est *Catan* qui piscis est quindecim pedes, cùm in perfectam magnitudinem adolevit longus, cortice rectus durissimo, laminis rhomboidis figuræ, paucisque contexto, testaceæ pænè duritiei, nitidis, ac circa ilia elatis, qui vicem loricæ præstare posset. Rostrum est prælongum & acutum, serrati dentes, & quaterno ordine dispositi, ac pinnæ crassissimæ binæ juxta branchias, ac juxta caudam unica. Vivit in lacubus aut magnis fluminibus provinciæ Panucensis. Salubri constat nutrimento: sed cum parandus est, hic piscis, spoliatur corio. Vivit ex aliorum piscium canumve raptu, homines quoque interdum aggreditur.

Editur vero assus, non coctus aut elixus.

AD LIBRUM V.

De Phoca.

De Laet. Ind. Occident. l.2. c.6.

PHocarum generis est Wallrus seu Mors, animal amphibium, quod Vorstius apud Delaetium ita describit. Belluam hanc marinam vidi, magnitudine vituli, aut canis Britannici majoris. Phocæ non dissimilem: capite rotundo, oculis bovillis, naribus depressis ac patulis, quos modo contrahebat, modo diducebat, aurium loco utrimque foramina; rictu oris rotundo nec ita vasto, superiore parte aut labro mystaca gestabat setis cartilagineis, crassis ac rigidis constantem. Inferior maxilla trigona erat, lingua crassa brevisque, atque os interius dentibus planis utrimque munitum, pedibus anterioribus posterioribusque latis, atque extrema corporis parte Phocam nostratem planè referebat.

Pedes anteriores antrorsum, posteriores retrorsum spectabant cum ingrederetur.

Digiti quinque membrana intersepiente distincti, eaque crassa. Posterioribus Digitis ungues impositi, non prioribus caudâ planè carebat. Postica parte repebat magis quam incedebat.

Cute crassa, coreacea, pilisque brevibus ac tenuibus obsita vestiebatur, colore cinereo. Grunnitum apri instar edebat, seu crocitabat voce gravi & valida. Repebat per aream extra aquam, quotidie per semihoram aut amplius dolio aqua pleno immittebant, ut se ibi oblectaret. Catulus erat, ut ferebant qui attulerant ex nova Zembla, decem hebdomadarum, dentes seu cornua exerta, ut adultiores, nondum habens, tubercula tamen in superiori labro præcipiebantur, unde brevi proditura facile apparebat. Ferum & validum animal calebat ad tactum, valideque per nares spirabat.

Pulmentarium ex avena, miliove comedebat lentè & suctu magis quam deglutiendo, herumque gestantem cibum ac offerentem magno nisu ac grunnitu accedebat, sequebaturque, nidore eius allectus. Lardum eius gustantibus haud insuave visum est.

Conspiciebantur ibidem duo majorum capita, dentibus duobus exertis Elephantorum instar, longis ac crassis & albicantibus munita, qui deorsum versus pectus spectabant. Eorum coria CCCC, aut Io. pondo pendisse ferebant Angli qui attulerant.

Hisce dentibus rupes ascendere, seque sustinere ajebant. Et prodeunt in continentem seu terram ut somnum ibi capiant gregatim.

Pabu-

Pabulum ajebant illis esse folia oblonga ac magna, herbæ cuiusdam è fundo maris nascentis. Nec piscibus vivere, aut carnivorum esse. Vidi ibidem penem ejusdem animalis osseum, rotundum, cubitum & amplius longum, crassum ponderosum ac solidum, in fine prope glandem longe crassiorem ac rotundiorem. Hujus pulvere ad calculum pellendum Mascovitæ utuntur

Finis Historiæ de Piscibus.

HISTORIÆ NATURALIS
De
EXANGVIBUS AQVATICIS
LIBRI IV.

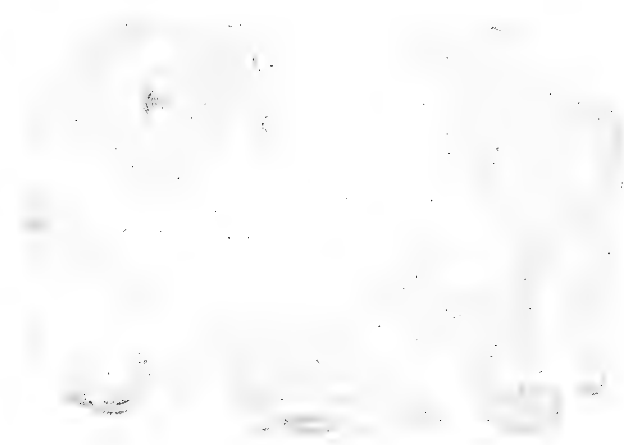
Cum figuris æneis.

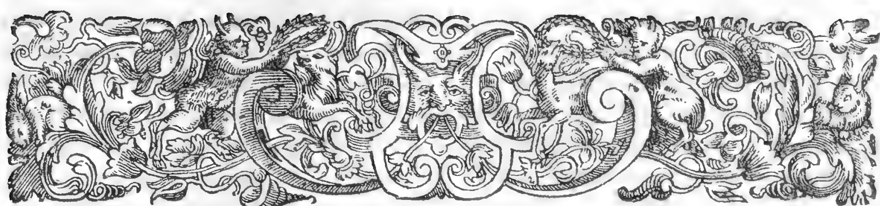
JOANNES JONSTONUS
Med. D. concinnavit.

FRANCOFVRTI
ad
MOENVM,
Impendio
MATTHÆI MERIANI.

M DC L.

HISTORIÆ NATURALIS

De

EXANGVIBUS AQVATICIS

LIBER I.

De Mollibus, seu Molluscis.

TITVLVS I.

De Molluscis in genere.

Aristot. H. A. l. 1. c. 4. & 8. l. 4. c. 1.

UATUOR Exanguium genera Aristoteles constituit, *Mollia*, nempe seu *Mollusca*, quæ carne molli foris obducta, solidum interius modo sanguinei generis continent. *Crustata*, quæ crustis collisis teguntur. *Testacea*, quæ testis duris fragilibus muniuntur, & *Insecta*, quæ Græci ἔντομα dixere, *Zoophyta*, hisce adnumerari meliori jure possunt, quàm ut inter plantas, numerentur.

Arist. H. A. l. 4. c. 1.

Nomen. *Mollusca* præmittimus, tum quod nobiliora sint, & partium numero ac robore longè præcellant; tum quòd idem Aristoteles & Plinius fecerint. Nec malè Aquatica Piscibus subiungentur, cum & Plinio, ea, pisces nuncupare placuerit. Mollusca seu μαλάκια dicuntur, quòd neque asperam, neque testaceam cutem, neque squammam habeant, Athenæus τευθώδη, seu Loligini similia dixit. Dici & μαλακόδερμα Gazæ & Rondeletio visum: deceptos, & Cartilaginea Aristoteli talia dici Salvianus ostendit.

Plin. H. N. l. 9. c. 28. Galen. de Alim. facult. l. 3.

Aristot. de Gener. l. 1. c. 10.

Descriptio. Naturam inter carnem & nervum mediam obtinent: fissilis hæc, in anfractum, ut ad vires commodior esse possit: loco ossium, quod piscium spinis proportionetur omnia, Polypum si excipias. *Exteriores partes* tres præcipuè habet *Caput*, *pedes* sive brachia, quos Aristoteles quandoque πλεκτάνας, Gaza crura, barbas, cirros vocat, & τὸ κύτος ἀδιόριστον, id est, *alveũ indiscretũ*. *Caput* omnibus inter pedes & ventrem, seu ut Aristoteles, ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. In capite *Os* est & bini *dentes*, qui potius, cum immobiles sint, neque ad retinendam prædam firmè innitantur, ῥύγχος seu rostrum dicendi sunt. Est enim hæc pars, (os & dentes) adunco carnivorarum rostro per quam similis, ex duabus partibus composita, superiore & inferiore commissura pyxidata, ut loquitur Rondeletius, ita ut inferior superiori inseratur. Loco *linguæ* carnosum quiddam in ore gerunt, quo esculentorum voluptatem discernunt. In capite *oculos* binos grandiusculos, quibus exigua quædam cartilago, discrimen cere-

Aristot. de part. l. 2. c. 8.

Plin. H. N. l. 9. c. 28.

Aristot. de part. l. 4. c. 5.

brum parvulum continens, præstat. *Pedes* habent parti priori, circum caput, infra oculos circa os & dentes vinctos, quòd pars eius posterior ad priorem adducta sit, extremaque coëant ac confundantur, hinc fit ut excrementa meatu ori vicino infra emittant. Octoni hic sed singulis eorum generibus diversi. *Acetabula* sunt quibusdam, cirramentaque, implicamentis illis quibus digitos antiqui medici indere solebant, similia fibris implexa, quibus caruncula cæteraque cedentia trahunt. Aliis breves & inutiles, binæque promuscides prælongæ, quibus veluti anchoris innituntur, seque contra æstus marinos navigii modo stabiliunt. *Fistulam*, supra caput, & brachia ante alveum, gerunt, cavam, quam modò in dextram modò in sinistrā partem transferunt, & hac, mare transmittunt. Aristotele hæc modo, αὐλὸς modò μυκτὴρ. Gesnerus φυσητῆρα legit, Gaza & Plinius narem transtulere. *Pinnulam* quoque habent circumdantem alveum, ut natare, & se in natando dirigere possent.

Arist. H. A. l. 4. c. 1. l. 8. c. 2. Plin. H. N. l. 9. c. 12. Aristot. de part. Anim l. 4. c. 10.

Alveus à capite amplioris capacitatis propendet, cuius caro non in directum, sed in orbem fissilis & cute integitur. Cutem tamen Salvianus denegat, & Plinius, nulla, Polypos vestiri scribit. *Capillamenta* in toto eorum latere conspiciuntur, quorum is, qui branchiarum in aliis piscibus, usus. Scholiastes Nicandri ὀσλίγγας, Aristoteles τριχώδη vocat. *Interiora* si spectes. Os *gula* excepit angusta, quam sequitur ingluvies, πρόλοβος, ampliuscula, neque avibus absimilis, cui jungitur *venter*, tanquam ἤνυστρον facie buccinorum claviculæ.

Plin. H. N. l. 9. c. 12.

Intestinum ab eo tenue, partem versus repens superiorum ad os fertur, quod laxius est quàm gula. De *Cerebro*, vel quod ipsi proportione respondet, superius diximus, *vesica* carent. *Mutis* adhuc superest, quam Aristoteles, principatum sentiendi obtinere dicit, ac si hæc cordi esset ἀνάλογος. Humida ea & corpulenta pars per quam gula in ventrem pertendit, adnata magis tergo. Ater humor, quem quidam τὸν θόλον, alii ut Athenæus & Dioscorides τὸ μέλαν vocant, pro sanguine ipsis inest, si Plinio credimus: pro bile, ut Rondeletio placuit. Non solet, scilicet, natura, id quod pro sanguine servat, in quolibet metu effundere: nec ullus meatus venæ proportione respondet, quo alendi corporis causa in universum corpus distribuatur. Secretus is ab alimento in vesica, seu tunica membranea; Aristoteles μήκωνα, Gaza Papaver appellavit; exitum finemque habente, qua alvi excrementa emittunt, parte quæ fistula vocatur, quæ in supinis posita est.

Aristot. de partib. l. 4. c. 5. Plin. H. N. l. 9. c. 29.

In salsis aquis degunt: sed in potulentioribus non inveniuntur, ideò frustrà in Ponto quæras.

Locus. Arist. H. A. l. 9. c. 28.

Vescuntur carnibus. Nec *sexus* ipsis denegatus. Aristoteles enim vulvas bifidas, ac testes geminos juxta genitale in omnibus reperiri ait.

Cibus. Arist. H. A. l. 4. c. 1. de Gener. l. 1. c. 1. & 3. Sexus.

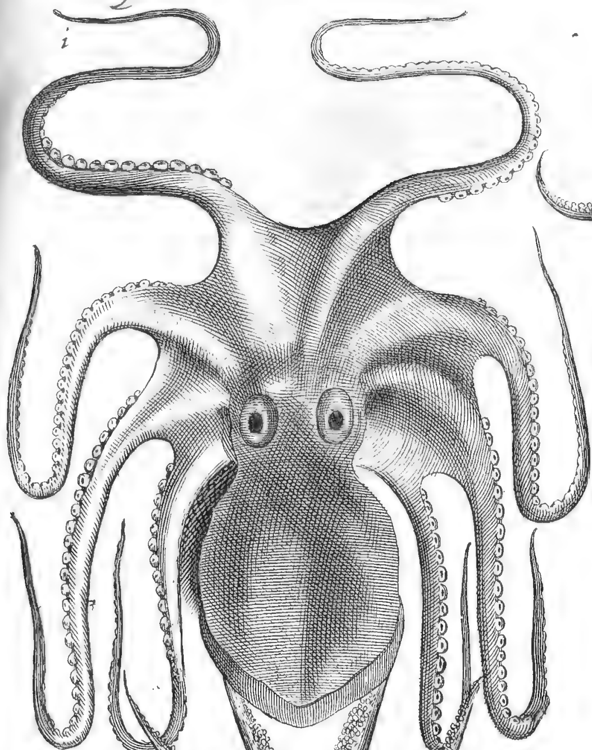
Differunt fœminæ à maribus, quod mas prona sui corporis nigriora supinis, partesque omnes asperiores habeat quàm fœmina, & lineis intervenientibus varias, caudamque acutiorem. In mare quoque meatus quidam subditus gulæ, à Cerebro in ima alvei pertendit, idq; ipsum ad quod fertur, speciem mammæ imitatur: in fœmina duplex illud idem, supraque positum habetur.

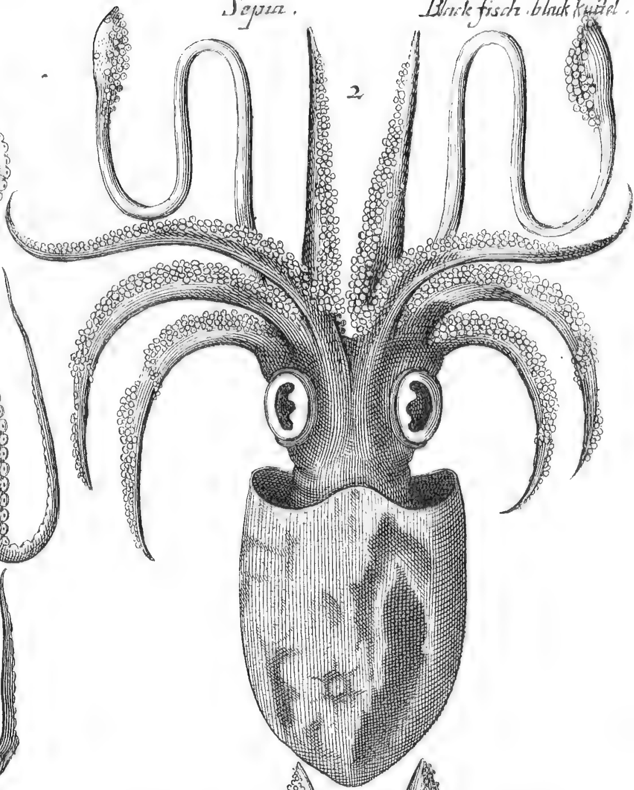
Generationem quod spectat, Tergis copulari, & diu in venere, quia frigida, morari, compertum. Ore coire, & renixu atque complexu mutuo brachiorum jungi, prodidit alibi Aristoteles.

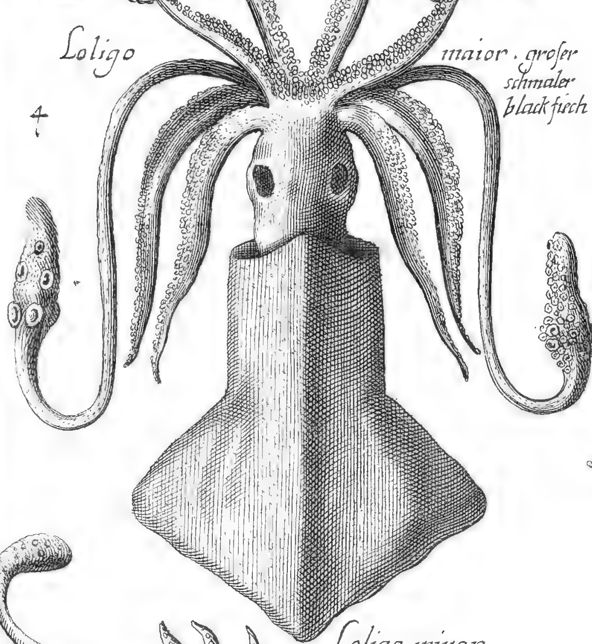
Generatio. Arist. de Gener. l. 1. c. 15 & l. 3. c. 8.

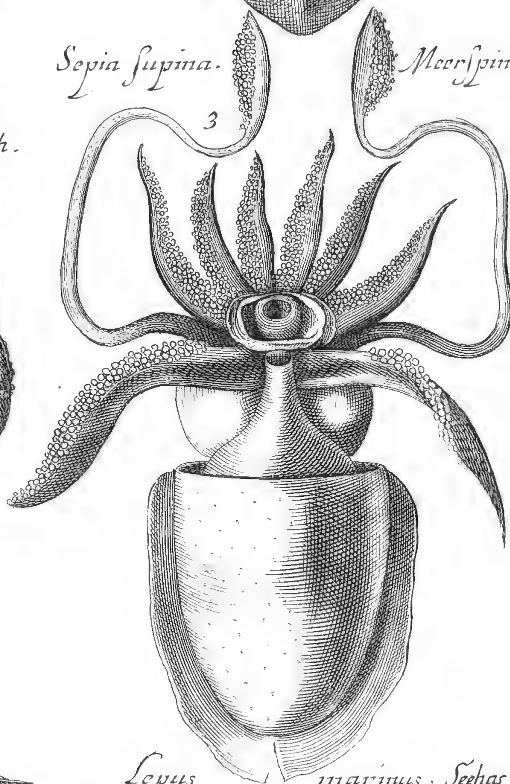
Semen per meatum emittunt, idque parte corporis supinâ, qua *putamen* distat, & mare illabitur, faciunt. Continent fœminæ primò ova indiscreta, mox discreta in plura: sed quia imperfecta excluduntur, augescunt more vermium, postquam vim vitalem ab asperso maris semine accepere. Sic glutino uvæ instar cohærent, & quam primum

Tab. I.

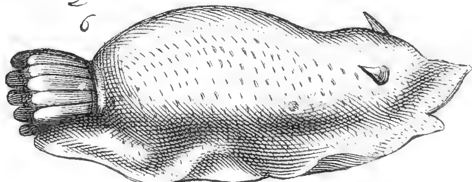

Polÿpus. Polkuttel.
1

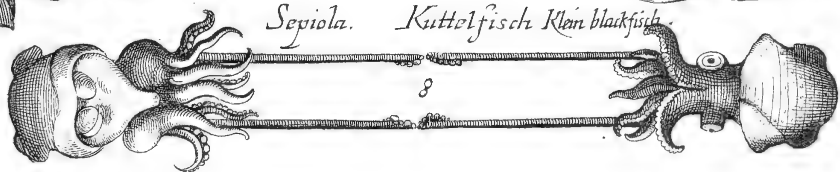

Sepia. Black fisch. black kuttel.
2

Loligo maior. groser schmaler blackfisch.
4

Sepia supina. Meerspin.
3

Loligo minor.
5
Oua separūm.
7

Lepus marinus. Seehas.
6

Sepiola. Kuttelfisch Klein blackfisch.
8

primum vitale virus attigere, animalcula ex ijs nascuntur.

De *sensibus* nullum est dubiũ. Dormire & somniare apud Aristotelem habemus.

Usus. Arist. H. A. l. 4. c. 14. Arist. de Gen. l. 1. c. 19. Galen. l. de boni & mali succi cibis.

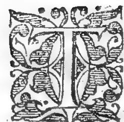
Apponebantur olim mensis; & probabantur maxime gravida. Nec nunc à culina exulant, quædam Polyporum genera si excipias. Succum salsum exiguum crudum copiosum habere scripsit Galenus. Flatus parere, elixataque probiora effici, quod humor noxius eluatur, Diphilus. Ova an aliquando in cibo fuerint, dubium.

****

TITULUS II.
De Mollibus in specie.

CAPUT I.
De Polypo.

Tab. I. 1. Aldrov. Exangv. l. 1. c. 2.

TANTUM de Molluscis in genere sufficiat, iam in specie de iis agemus. Numerantur autem inter ea, *Polypus*, *Sepia*, *Loligo*, quibus *Leporem marinum* adijcimus.

Nomen.

Polypus, qui pro ratione Dialectorum, πολύπους, πουλύπους, πούλυπος, πώλυπος, & πώλοψ vocatur, à multitudine pedũ, nomen sortitus est. Antiphyllus Byzantius in quodam Epigrammate πουλυπόδην dixit. Lacones ἀνόστεον, alij ὄνον, seu asinum marinum, infimæ ætatis Græci Octapodia, seu Octapodos vocavere.

Descriptio. Aristot. de part. l. 2. c. 8. Athen. Dipnosoph. l. 7. Arist. de part. l. 4. c. 5.

Descriptionem quod attinet, *Ventrem* tum figura tum tactu, cũ Sepiis similem habere, stomachum nimirũ sive gulam ab ore prælongam, quam ingluvies excipit; tum ventrem coniungi, ac intestinum simplex ventri annecti, & usque ad exitum tendere, Aristoteles prodidit. *Cerebrum* in dissecto duplex conspici, citat ex Aristotele Athenæus, qui & *atramentum* eius subruffum esse, & in vesica, quã μήκωνα vocant, quoque supra ventrẽ, auctoribus Æliano & Scholiaste in Aristophanũ, sita est, contineri, scribit, minusque huius quàm Sepiam, & quidẽ ad mutim habere, quod brachia habeat coloremque mutet, ubi amissum est, accrescere, & nunquã eius copia desit, Aristoteles addidit. *Caput* ei prædurum quam diu vivit, & quasi inflatum est. Alveus id in cæteris mollibus dicitur, quod brevior & rotundior conspiciatur. *Oculi*, supra duos pedes: *Os* & dentes in pedum medio. *Pedes* habet ut reliqua octonos membrana interiecta magnos, non solum ad natandum, sed & ad ambulandum utiles, quorum medii quatuor habentur maximi, ut bina sæpe cubita superent, cum acetabulorum ordine duplici, quibus ori cibum admovẽt; reliqui quatuor, duo superne, totidem inferne, memini. A quibusdam brachia, ab aliis, Crura, Cirri, à Plinio barbæ, vocãtur. Acetabula Aristoteles πλεκτάνας, alij κοτυληδόνας, Antiphilus Bizantius ἕλικας, Antipater Thettalus πλοχμοὺς, Ovidius flagella, dixere, πρῆθμα à Hesychio & Varino dici, nonnulli credidere, alii id capiti tribuunt. *Dorsum*, Plinius partem lævem appellat, à qua acetabulorum ordo inchoatur. *Cervicẽ*, habet imbecillam, cum premitur. *Pinnulam* ipsi angustam, de medio ortam, quod parvum habeat alveum, quem pedibus suis dirigere possit, Aristoteles tribuit. Plinius ob eandem causam, habere negat. Tam esse exiguam, ut minimè aut vix conspici possit, experientia didicimus. *Fistula* ipsi in dorso, cava, qua mare transmittit: eamque modo in dextram partem, modò in sinistram transfert. *Rostrum* Psittaci, si Scaligero & Bellonio, fides. *Cutis* nulla, quamvis Bellonius pedes cute contegi reliquerit. *Caro* alba, cavernosa, meatuumque plena, quod apud Galenum & Plutarchum legimus.

Aristot. H. A. l. 9. c. 37. Athen. Dipn. l. 7. Aristot. H. A. l. 4. c. 1. Arist. de part. l. 4. c. 9. Arist. H. A. l. 4. c. 9. Plin. H. N. l. 9. c. 29. Scalig. Exerc. 218. Bellon. Observ. l. 1. c. 14. Galen. de sympt. caus. l. 3.

Locus. Plut. qu. natur. 19. † Athen. l. 7. Strabo Geogr. l. 3. Oppian. Hal. l. 1.

In *mari Adriatico* sunt frequentissimi. Thasus & † Caria optimos, Corcyra magnos alit. In exterioribus Carteiæ locis ad talenti pondus accedere, Strabo scribit. In Ponto Euxino non reperiuntur magni, si Oppianum sequimur: circa Hellespontum nulli, quod hoc mare ad Boreã

spectans imbribus ferè sit obnoxiũ. *Arist. H. A. l.8.c.2.* *Victus.* *Victus* ipsis carnes cõchularum, quas complexu crinium frangunt: itaque præjacentibus testis cubilia eorum deprehenduntur, *Ælian. H. A. l. c.32.* Carabi, Cancri, Paguri, Locustæ, quarum carnes quandoque exsugunt, & succum exhauriunt; salsamenta, & pisces. Hæc omnia tanta aviditate devorant, ut ne à proprio quidem genere abstineant, & si Æliano fides est, qui minores retibus inclusi capiuntur, majorum esca fiunt. *Ælian. H. A. l.1.c.1.* Humanas verò carnes inprimis appetit. Et refert Trebius Niger apud Plinium, ad conficiendum hominem, in aqua, nullum hoc atrocius esse animal, luctari cõplexu atque sorbère, & numeroso suctu detrahere, ac in naufragos urinantes impetum facere. Depasci & arborum fructus, in siccum æstivo tempore egressos, certum. Ex plantis autem olea maximè delectari eiusque truncum flagellis sæpissimè amplecti, præter Athenæum, *Athen. Dipnos. l. 7.* *Oppian. Halie. l. 4.* Oppianus prodidit. Ficis ad mare natis affigi, & fructum mãdere, ex Clearcho habemus. An brachia sua tempore penuriæ, sub brumam comedant, quæ rursum renascantur, dubium quidem est, à maximis tamen authoribus, *Oppian. Cyneget. l.3.* Alcæo, Diphilo, Hesiodo, Oppiano, & Æliano, affirmatur, hinc κολοϐόποδας dici Iohanni Grammatico ajunt. *Arist. H. A. l.8.c.2.* At Aristoteles, Plutarchus id falsum censent, & ille, aliquos sua brachia à congris habere, addit. *Sexus.* Distingui *Sexu*, nullum dubium, & Marem à fœmina differre, quod ille capite esse productiore, & *Arist. H. A. l. 5.c.6.* brachio suo gerit, quod genitalis speciem referat, in quo duo amplissima acetabula habentur. Nervo id quasi constare, porrectum ad medium usque brachium confirmant, totumq; nari fœminæ annecti. *Athen. Dipnos. l.7.* Athenæus, acutius & solum albicans esse, parte sui extrema bifurcatum, dorsoque annexum tradit. *Generatio.* Plinius forte *caudam* vocat.

De *Coitu* ipsorum hoc scimus, cum *Arist. H. A. l.5.c.12.* latent, (conduntur autem binis mẽsibus) idque hyeme coire, & ova parere. Os ori, acetabula acetabulis componunt. Cum eo, quod vocant caput, in terram reclinato, unus *Arist. H. A. l.5.c. 6.* invitetur, brachiaque pandat, alter, passis item flagellis, adaptat sese ita, ut acetabula continuentur. Edunt ova & quidem verno tempore, fistula. De Ovis ita Aristoteles. Deponũt *Arist. H. A. l. 5.c. 18.* aut in cavernis aut in testis, aliove cavo loco simile quiddam labruscæ cirrulis, & candidæ populi fructui. Edita ova dependent ab ambientibus specuum parietibus, tanta copia, ut exemta, vas implerint longè maius, quam caput ipsius, in quo ipsa continebantur. His quinquagesimo demum die disruptis, pusilli polypi generantur: & magno agmine serpunt, phalangior. more. Ac quanquam nõ omnibus membrorum singulorum natura conspicua est: tota tamen apparet forma. Multi autem propterea quod invalidi sint, pereunt. Adeò verò aliquando exigui reperti sunt, ut nihil haberent discretum; cætera discreti moverentur. Quod ita brevissimè Plinius. *Plin. H.A. l.9.c.51.* *Polypi vere pariunt ova tortili simulata pampino, tanta fœcunditate, ut multitudinem ovorum cuncti recipiant cavo capitis, quo prægnantes tulere. Excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt.* Polypus fœmina modò incubat ovis, modò cavernam cãcellato brachiorum implexu claudit. Artificiosè hęc extructa, & circumjecta concharum tenuiorum & scabrarum congeries velut lorica dura erigitur. De *AEtate* *Arist. H. A. l.9.c.59.* *Scalig.* hæc apud Aristotelem legimus. *Paucissima genera Polyporum biennium vivunt. Natura enim facile contabescit. Argumento est. Pressus enim, aliquid semper emittit, ac tandem evanescit. Patiuntur hoc fœminæ, post partum magis, ac stupidæ fiunt, neque fluctibus agitatæ sentiunt. Facile quoque ab urinantibus manu capiuntur. Muccosæ quoque evadunt, neque ad venandum consistere queunt, quod autem bimatum non expleant, inde capiunt argumentum. Nam postquam polypuli orti sunt, tum in æstate, tum sub Autumnum, haud facilè invenias polypum grandem. At ante id tempus maximi sunt. Vbi igitur ova ediderint, sic consenescere atque debilitari utrumque affirmant, ut etiam à pisci-*

pisciculis exedantur, perfacile quoque abstrahi à cubilibus. Ante id tempus, nihil Ælian. H. A. l. 9. c. 30. *tale.* Ælianus hoc Veneri adscribit, cui & Oppianus assentitur. Vivit tamen etiam in centum dissectus partes.

Motus. *Natant* & pinnis & pedibus, & quidem obliqui. Pedes in eam porrigunt partem, quæ capitis nomine appellata est, ita, ut cum natant, in adversum prospiciant, & caput ex adverso habeant. Sub aquis, ita in solido ingrediuntur, ut humoris beneficio suspensi fluctuent. In sicco (in siccum exeunt asperum, lævitatem odere) cum cambulatio cum pulsu & tractu fiat, alterum solum est in Scalig. Exerc. 218. Polypi motu. Acetabulis enim iactis procul, ut, cuique applicuere id apprehensum tenent: tum brachiorum contractione corpus admovēt, ita subvehunt sese in eam partem cui adhæserunt.

Ingenium. *Ingenium & sagacitatem* si spectes, ἀνόητον quidem Athenæus, brutum Plinius vocat, quod ad homines adnatet, nec persequentem fugiat: est Arist. H. A. l. 9. c. 37. nihilominus callidus & solers. Nam primò, omnia in domum comportat, dein putamina erosa carne egerit, ad natantesq; ad ea pisciculos venatur. Idem Conchas artificiosè discuneat, & earundem carnibus vescitur. *Non* Plin. H. N. l. 9. c. 30. *sunt,* inquit Plinius, *prætereunda & L. Lucullo Proconsf. Beticæ comperta de Polypis, quæ Trebius Niger è Comitibus eius prodidit, avidissimos esse Concharum; illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, ultroque escam ex prædante capere. Carent Conchæ visu, omnique sensu alio, quam cibi & periculi. Insidiantur ergo Polypi apertis, impositoque lapillo extra Corpus, ne palpitatu ejiciatur, ita securi grassantur, extrahuntque carnes: illæse contrahunt sed frustra, discuneatæ. Tanta solertia, animalium hebetissimis quoque est.* Colorem eum mutare, sic pisciculis imponere, vulgare; in eo Athen. Dipnosf. l. 2. non convenit, quod Theognis, Phocyllides, Ion, petrar. duntaxat menPlin. H. N. l. 9. c. 37. tiri colorem scribunt. Plinius verò & Antigonus ad similitudinem, ille loci, hic rerum, quibus appropinquat, quod & de arena Scaliger innuisse videtur, eandem suscipere, prodant. Causas huius rei diversi diversas assignant. Plutarchus id astu facere & quod corpus porosum & transparens habeat, ait. Alij, ut Theophrastus scribit, metui id assignant, ut cū hominis genæ, pro varia cordis concitatione, hoc vel illo colore tinguntur. Bellonius, ob mollem pellem, quæ facile deglubi potest, id fieri credit. Cuius colorem, nunc album (hunc assumere non posse, apud quosdam invenies) mox ruffum, postea lividū, mox variis coloribus distinctum videas. Huc pertinet & illud quod apud Plinium extat. Plin. H. N. l. c. Polypum hamos appetere, brachiisque complecti, nō morsu, nec prius dimittere, quam escam circumroserit, aut harundine levatum extra aquam: Monstro verò propiora sunt, quæ Trebius Niger, apud eundē prodidit. *Carteiæ,* inquit, Plin. H N. l. 9. c. 30. *in Cetariis prodire assuetus, exire in lacus eorum è mari apertos, atque ibi salsamenta populari, convertit in se custodum, indignationem, assiduitate furti immodici. Sepes errant obiecta, sed has transcendebat per arborem, nec deprehendi potuit, nisi canum sagacitate: Hi redeuntem circumvasere noctu: Concitiq; custodes expavere novitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti, odore diri. Quis ibi Polypum* expectasset, aut ita cognosceret? cum monstro dimicare sibi videbantur. Namque & afflatu terribili canes agebat, nūc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachiis clavarum modò incussos, ægreque multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax, atque (ut ipsis Trebij verbis utar) barbas, quas vix utroq; brachio amplecti esset, clavarū modo torosas, longas pedū XXX. acetabulis sive caliculis urnalibus, pelvium modo: dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asservatæ, miraculo pepēdere pondo DCC. Quæ Ælian. H. A. l. 13. c. 8. Athen. Dipnosf. l. 4. de alio, mercatorū res salsamentaq; Puteolis depopulante, dicuntur, apud Ælianum vide.

Vsus. Quantum ad *usum* appositos olim mensis, nullum dubium. In convivio nu-

vio nuptiali Sphicratis, qui Cotys Regis Thracum filiam ducebat, erant centum. Mnesimachus in Hippotropho apud Athenæum, eosdem apparat. Apud Græcos, quoque cum Ἀμφιδρόμια celebrarentur, ab amicis mittebantur. Duræ tamen sunt carnis, & ad concoquendum difficilis. Ideo ligno contunduntur, vel ad lapidem atteruntur, ut fibrosæ carnis durities frangatur. *Caput* suavissimi saporis esse perhibetur. *Caro*, si concoquatur, copiosum alimentum, sed succo crudo scatens, suggerit. Plinius muriam ex sese emittere, scribit, & ideò non debere in coquendo addi, & arundine secari: ferro enim infici, vitiumque trahere, natura desinente. Elixi magis probantur quam assi. Philoxenus Dythiramborum Poeta, quod totum excepto capite devorasset, in ęgritudinem incidit, & mortuus est. Idem Diogeni Cynico accidit, quod crudum † deglutivisset. Invenere & *in Medicina* locum. Polypo tuso & apposito sisti sanguinem, scripsit Plinius. Myrepsus in clibano cũ lignis oleæ eundem urit, donec in cinerem vertit, pulveris unciam, cum dimidia Chalcanti miscet, & naribus ad tollendum Polypum insufflat. Secundum Hippocratem, tosti puerperii purgamenta purgant, bene ad concipiendum dantur, menses in vino albo suffocati, movent. Uteros molliunt, & in dislocatione eorundem bene præscribuntur. Ad Venerem stimulare, præter Diphilum, Æginetam, Dioclem, Alexis & Xenarchus apud Athenæum testantur. Iovius verò, sale inveteratos Venetias ex Dalmatia & Illyrico deportari, & à senibus acetabula & extremitates cirrorum, ad sobolem procreandam expeti, scribit. Causam Mnesitheus in flatuositatem, Iovius in salsedinem Aldrovandus, in seminis copiam, quam suppeditant, coniiciunt.

Athen. Dipnos. l. 9

Plin. H. N. l. 32. c. 10.

† Plutar. l. An aqua igne melior.

Hippocr. l. de inter. affect. de Natura muliebri &c.

Antipathia.

Inimicitias cum Locusta, Cammaro, Congro, & Muræna exercet. Locusta cum in tantum pavet, † ut si juxta viderit, omnino moriatur, quod & Ælianus prodidit. A Congris † laceratur. Muræna eidem dentium firmitate brachia † abscindit. Cum apud Epidaurum easdem secaret Bellonius, ventriculos cirris Polyporum refertos comperit. Immobiles manere si quis rutam coniiciat, Ælianus author est.

† Plin. H. N. l. 9. c. 62 Ælian. H. A. l. 10. c. 38.

† Plin. l. c.

† Ælian. H. A. l. 1. c. 32.

Ælian. H. A. l. 1. c. 39.

Differentia.

Quantum ad *Differentias* & *Genera*, variant circa ea authores. Apud Athenæum ex Aristotele & Speusippo, Heledonem, Polypodinem, Bolbotynen, & Osmylen, species Polyporum invenies. Apud eũdem Nautili & Trepsichrotis fit mentio. *Aristotelis* hæc sunt verba, ex Scaligeri interpretatione. *Polyporum multa sunt genera. Vnum genus est frequentissime summa aqua natans, quod & maximum est. Horum littoris accolæ longe sunt maiores quam qui in alto degunt. Aliud genus parvorum, ij vario sunt calore, neque esitantur. Item alia duo. Nam* Eledona *tum peculiari crurum longitudine: tum, quia molluscorum sola singularibus tantum acetabulis prædita est. Cum bina alij habeant. Et quam alij vocant* Bolitænam, *alij* Olentiam. *Postremo alij duo in conchis. Vnus, à quibusdã &* Nautilus *&* Nauticus, *appellatur, ab alijs autem ovum* Polypi. *Ejus testa pectunculo similis est, cava: neque ei connexa natura. Is prope terram pascitur sæpe numero: quare à fluctibus eijcitur in aridam, ubi elapsus de Concha, aut capitur, aut in humo perit. Hoc genus & pusillum est, & simile Bolitænis. Alter in testa tanquam limax, is ex ea nũquam exit: sed interdum brachia exerit.* Tantum Aristoteles: Quinque itaque Polyporum genera sunt, quorũ duo in conchis hærent, tria, sine conchis conspiciuntur, inter quæ levem & exiguam moderni differentiam esse putant. *Eledone* ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, quod comprehendat, vel ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quod se seipsam rodat, dicitur, ὄζαινα, ὀζολις, ὀσμύλος, à gravi capitis odore nomen habet: Osmylus adeo benè olet, ut Gyllius, nihil moscosius se sensisse, etiam tum cum mortuus esset, scribat. Pollux tamen inter cirros & caput fistulam gerere, è qua tetrum emittat odorem, prodidit.

Athen. l. 7.

Arist. H. A. l. 4. c. 2.

Scalig. edit.

Bolitæna, quo & βολβοτίνη, Scaligero olentia, vel potius Putilia dicitur. Gyllius eam, ut & πολυποδίνην, nomine

ab Osmylo duntaxat differre, scribit. Epicharmus apud Athenæum, mare olere ait. Non alit eam Euripus: in Laconia frequens est. Illa
Plin.H.N. l. 9. c. 30. Menulas Sepiolasque venatur. Ad venerem plus cæteris valet. Exsiccatur à quibusdam, ut vestibus fragrantiam in aquis conciliet.

CAPUT II.

De Sepia.

Tab. I. 2.3.7.8. Nomen. SEpia, quæ Thebanis *Opistholia*, Arabibus *Sarathan* & *Sarthan* audit, Græcis ita dicitur, non quod sepibus interclusa facilius capiatur, ut Isidoro placet, nec quod profuso atramento se sepiat, ne capiatur: sed quod atramento, veluti putrida quadam sanie, quam Græci σηπεδόνα vocant, abundet.

Descriptio. *Descriptionem* quod attinet, multas cum Polypis, plurimas cum Lolligine, communes habet, partes quasdam etiam proprias. Cum Polypo convenit, quod pinnas exiguas habeat. Angustam esse, & per totum
Arist. de Part. Animal. l. 4. c. 8. alveum circumductam apud Aristotelem legimus, ventrem tum figura tum tactu similem. Cum Lolliginibus, sortita est alveum corporis magnum, qui tamen Sepiæ latior, Lolligini longior; crura † brevia; pedes
† Arist.H. A.l.4.c. 1. supra dentes senos exiguos, eorumque novissimos duros majores, reliquos octonorum duos infra, omnium maximos, promuscides binas longas acetabulo parte extrema bino asperiusculas, quibus veluti anchoris
Arist. de Part. Anim. l. 4. c. 9. innituntur, seque tempestate urgente modo navigij stabiliunt, venantur, & prædam ori è longinquo admovent, pedes Plinius vocat. Vul-
Plin. H. N. l. 9. c. 28. Arist. de gen. c. 8. vam quoque articulatam habent, ut bifida cernatur, cum Polypi rotundum conglobatumque uterum habeant. Proprium Sepiæ est præter fistulam inter caput & alveum prominentem, atramenti copia, & vel ideò quàm cæteris maior, quod vitam littoralem traducat, & nihil aliud quo sibi auxilietur habeat, cum Polypis & brachia, & mutatio coloris inserviat. Continet hoc non ea quam μύτιν vocant, quam Plutarchus vesiculam collo dependentem facit, sed infra ad alveum, qua intestinum petere incipit superiora, foramenque suum eadem obvolutum habet. Vocatur hoc Galeno θόλος ὑπόσαγμα & ὕτερον, Nicandro χολή, Æliano, ἀποσφαγμα. Arist. de sens. & sensat. Aristoteles noctu prefulgere ut quorundam piscium capita, addit. Habet & ξίφιον, in dorso, robustum & latum, inter spinam & os, mediam præ se ferens naturam, fungosam intra se complectens & friabilem corpulentiam. Athenæus, & Dioscorides ὄστρακον, Columella testum vel testam vocavit. Exemtum id è Sepiæ dorso, candidum est superiori parte, durum ac læve: inferiore autem fungosa quadam medulla repletum, quę & leviter aspera, & ligni modo frequentibus venis distincta visitur. Germani **Fischbein** vocant. Sæpè binum cubitorum magnitudine capiuntur.

In Ponto nullas *reperiri* Sepias, Plinius author est. In septentrionali Oceano degere, cum sint frigidæ & exangues, mirum. Major earundem in Gallia quam Italia copia, maior in Adriatico quam Tyrrheno mari. Archestratus, eas quæ prope Abderas & Maroniam capiuntur, laudat. Littoralem tantum vitam vivere, apud Aristotelem, cavernas maris incolere, apud Oppianum habemus. Locus. Aldrov. l. 1. c. 4. Arist. de part. l. 4. c. 5.

Victitat pisciculis, sæpe & mugile, quem longis promuscidibus venatur. Aliquando & majores pisciculos vincit. Victus. Arist. H. A. l. 9. c. 37. & l. 8. c. 2.

Generatio sic perficitur. Coëunt corpora inter se amplexæ, adaptantesque mutuo ex adverso narem (μυκτῆρα) & brachia, quod ore coire & lingua Plinius falso dixit. Vere uterum fœmina gerit, continet partum diebus quindecim: Ova statim candida specie grandinis: magnitudine myrtillorum grandiusculorum. Editis superinfundit de suo atramento. Itaque & nigra fiunt: & quasi glutino hæreſcunt inter se ad racemuli figuram. Mas quoque genituram suam effun- Generatio. Plin. H. N. l. 9. c. 31. Arist. H. A. l. 15. c. 17. Scal. edit.

effundit, qua illa & nigriora & duriora fiunt, atque augescunt uvæ ad acini magnitudinem: Ex candida fit Sepiola, exitque die quinto decimo cute obrupta, exitque in caput & ventre annexo, ut aves. Quanquam nexus ille umbilici nondum satis constat. Crescente itaque Sepia, decrescit albumen, ut in avium ovis vitellus, ac tandem deficit: Oculi Sepiolarum ut in cæteris quoque animalibus grandissimi. Perfecta iam Sepia cum est egressura, se membranula secare occipit. Sepiola perterrita & stercus edit, & rubescit. Parit verò juxta terram inter arundines & sicubi enata alga, aut aliud quidpiam è mari ejectum, ut materia sarmentorum aut lapides. Bimatum non complere Aristoteles prodidit.

Arist. l. c. Plin. H. N. l. 9. c. 51. Arist. l. c.

Sexus. *Arist. H. A. l. 4. c. 1. l. 5. c. 12.*

Sexus dignoscuntur facilè. Mares prona sui parte nigriores sunt, partes omnes asperiores habent, & lineis intervenientibus varias, caudā etiam acutiorem. Fœmina intestina continet duo veluti mammas, quæ alvo dissecta facillime conspiciuntur.

Ingeniū. *Plin. H. N. l. 9. 29. Arist. H. A. l. 9. c. 37. Plin. l. c. Ælian. H. A. l. 1. c. 34. Philes in Iambis. Oppian. Halieut. l. 2.*

Ad *Ingenium* pertinet, quod percussæ tridente fœminæ auxiliatur mas: at fœmina icto mare fugit: quod soli suo utitur atramento, non solum cum metuit, sed & abscondendi causa: quod ambo ubi sensere se apprehendi, effuso eodem, quod pro sanguine his est, infuscata aqua abscondantur: quod à collo acetabulum instar funiculi, quo hamus dependet, dimittit, & pisciculis mordendum exhibet, eodemque retracto prædā ad se adducit: quod denique tempestate urgente, propriis scopulis devincta flagellis hæret, & nativos dura connectit caute rudentes.

Vsus.

Habent ut olim ita & nunc in *Cibis* locum. Nam & cum Amphidromia celebrabantur, mœnas cum Sepiis mollire, & plurimos cirros diligenter stringere solebant, & in Ipsicratis nuptiis, assarum fit mentio. Optimæ putantur gravidæ, mensibus inprimis Ianuario, Februario, & Martio. Elixantur magna ex parte, assisque præferuntur. Majores sale conservantur in Illyride, indeque Venetias deferuntur, ut & Genua Mediolanum. Ad Venerē ciendam quidā cum nucibus adhibent. Ova in siccū ejecta, nonnulli in sartagine coquūt. Sethi difficulter concoqui, parumq; in se continere succi, scripsit. Est & *in Medicina* earum *Vsus*. Ad dentium dolorem, cum ovorum putaminibus & oleo miscet Galenus. Hippocrates in morbis mulierum sæpissimè præscribit. Celsus & Dioscorides atramentum alvum emollire prodūt. Ova urinā movent teste Plinio. Marcellus ad tincturas & maculas corporis abolendas ex ijsdem remediū facit. Dentifriciis aptissimum est os Sepiæ; quod & thoracis vitiis cum aqua potum prodesse Gesnerus scribit.

Differentiæ.

De Differentiis nihil occurrit. Rōdeletius pisciculum hunc, quem ita descripsit, Sepiolam vocavit. Sepiæ, inquit, nascenti similis est, pollicis crassi magnitudinem non superat: octo pediculis constat: duas proboscides habet, nec sepium in dorso, nec gladiolum habet: utrique lateri pinnula, veluti ala parva affixa est, rotūda, nec figura, nec situ pinnis Sepiarū & Loliginum similis, &c. Colore est vario, parvulus enim punctis in dorso notatur. Ore, oculis, fistula, partibus internis à Sepia non differt. Carne est molliore.

Caput III.

De Loligine majore & minore.

Tab. I. 4. 5. Nomen.

Loligo major τεῦθος Græcis, Gazæ Lolium, Gallis Calamar, à thecæ scriptoriæ similitudine, sive quod in ea reperiuntur, quæ ad scribendum necessaria sunt, dicitur. Minorem τευθίδα vocavere. Quænam cum Polypo & Sepia communia habeant, capite de Sepia explicatum est: hoc solum addimus, Loliginum promuscides, Ligulas vocari Apulejo; id vero quod durum ac solidum intus per corpo-

Apul. Apol. 1.

corporis prona continetur, ξίφ@, seu gladiolum dici. Differunt à Sepia, quod alveum, quem Aristoteles κοιλίαν, Athenæus ζωμάτιον vocat, longiorem habeat: & bina quidem conceptacula gerat, quæ ventris ferunt speciem, sed alterum minus ingluviē imitetur & tactu discrepet, quoniam & Corpus totum carne molliore constat. Quin & præter atramentum, quod prope mutim habet, gerit & succum purpurascentem, ὠχρὸν Athenæus vocat, Oppianus ὑπέρυθρον, Gladiolus autem, quem Athenæus ὄστρακον dixit, cartilagineus est, pellucidus, & ab uno parte cultrum, ab altera calamum referens.

Oppian. Hal.l.3.

Aldrov. de Mol.lib. l. 1. c.6.

Descriptio.

Bellon. de Piscib. l. 2.

Aldrovandus crystalli instar splēdidum depinxit. Peculiarum *descriptionem* si attendas, Teuthos, describente Bellonio ipsa quidem Loligine major est, ut cubitorum interdum quinque esse, inquit Aristoteles. Exteriore quoq; corporis nota aliquantulum à Loligine discernitur. Pars enim Lolii, quæ exit in acutum, in Loligine latior est. Quin etiam pinnulæ totum Lolium ambiunt, junctæ perpetuæque, quæ alioquin in Loligine partem aliquam relinquunt. Minus autem accedit ac Polypū quàm Sepia. Nam corpus ei oblongū est, cartilagineū, duabus pellibus obductū: *gladium* arctiorē & magis cartilaginosum in tergore continens, translucidum vitri modo, tenui theca inclusum: rostrum aquilinum, psittaci figura. Sed eodem modo *atramentum* quod Sepia emittit, & cirros octonos habet, breves tamen: in quibus tot *acetabula* conspicies quot in Sepiis. Ac præter illos octonos duo quoq; longa flagella, seu promuscides, multis in extremo acetabulis circumsessa videbis. Hæc acetabula præter Sepiarum & Polyporum morem, tribus introrsum osseis aculeis robustis, in gyrum munita sunt. Latas in gyrum diffundit pinnas: à cuius ore corneo gula prætenditur angusta, & usque ad stomachum longa, quem habet amplissimum, atque adeò ingluviem, quæ hunc præcedit. *Loliginis minoris* descriptionem, quæ ferè nihil ab ista differt, vide apud eundem.

Locus.

† *Arist. de part. l. 4. c. 4.*

† *Athen. l. 7. Dipn.*

† *Plin. H. N. l. 9. c. 15.*

Idem l. 9. c. 30.

Reperiuntur in profundo † mari, etiam propè † Eubœam, quin & in Ponto, in quo nulla Sepia. In nostro mari, inquit Plinius, quinûm † cubitorum capiuntur. *Victitāt* piscibus: nec à Cancris Paguris & Astacis abstinent; diligenterque, quicquid in stomachum dimiserint, rostro, quod robustissimum habent atterunt.

Victus.

Generatio.

Plin. l. 9. c. 5.

Arist. de gener l. 3. c. 8

† *Plin. H. N l. 9. c. 3.*

† *Plin. H. N. l. 9. c. 29*

De *Coitu* idem in Loliginibus occurrit, quod in Sepiis diximus. Pariunt in alto, & conserta ova edunt. Apparēt hæc gemina, quod vulva earum ita articulata sit, ut bifida cernatur. Neque his bimatu † longior vita. Mas à fœmina differt, quod intus meatus duos habeat, quibus mas caret, sicuti in Sepiis e enit. Non tantum suis pinaculis natant, † sed etiam iisdem extra aquam se efferentes volitant: & sæpè tanta multitudine, ut, quod ex Trebio Nigro Plinius prodidit, navigia quoq; demergant. Dum volitant tempestatem prænunciant, quòd caro ipsarum nuda & glabra, frigoris quoq; sit impatiens, ut Plutarchus prodidit.

Plut. qu. natur. 18.

Vsus.

Vsus Loliginum ut olim in Cibis fuit, sic nunc est. In cœna lauta appositos Pherecrates apud Athenæum testatur: Scholiastes Aristophanis, & Suidas inter viles reponunt. Præferuntur gravidæ, & quas Ambracia dedit, Romæ mensibus frigidis laudantur. Et assarum, & in sartagine coctarum, Athenæus meminit. Antiphanes farcta delectatur. Deterius jus sine atramento confici opinantur. Quomodo sapidiores reddantur, vide Aldrovandum. In *Medicina*, stomachicis convenire in cibo apud Galenum legimus. Torminosis assatas prodesse Marcellus Empiricus prodidit.

Galen. de Comp. sec. gen. l. 1.

* *
*

CAPUT IV.

De Lepore marino.

TA. I. 6. Nomen.

LEPUS marinus, Græcis λαγὼς & λαγὼς θαλάσσιος, à colore leporis terrestris, quem ἐμπέρκιον vocant, nomen sortitus est. Monspelienses ebrium vocant, quòd vivus colore ex rubro nigricante sit, quali plerũque ebrii conspiciuntur. Mortuus ex fusco albicat.

Descriptio. Ælian. H. A. l. 2. c. 45 Apulej. in Apologet.

Variè à veteribus *describitur*, qui eum modò offæ informi, ut Plinius, modò cochleæ testa exemptæ ut Ælianus; modò Lolligini parvè, carneam si respicias, ut Dioscorides: assimilarunt. Apulejus cætera exossem, duodecim tamen numero ossa ad similitudinem talorum suillorũ connexa & catenata gerere, reliquit.

Differentia.

Rondeletius *tria genera* descripsit. *Primum genus* maximè lethale est, cochleæ nudæ admodũ simile, maximè posteriore corporis parte. Os habet in dorso veluti Sepia, volutæ instar contortum, qua parte caudam spectat; in lateribus Sepiarum modo pinnas habet alveum ambientes replicatas: mox cornicula duo carnosa, qualia sunt in cochleis, altera tantum capitis parte Zygenæ caput imitatur: altera parte foramen est, per quod carnosam quandam substantiam exerit, quam etiam pro arbitrio retrahit. In harum duarũ partium medio rima est pro ore, *atramẽto* & reliquis partibus internis loliginem refert. Idque in hoc genere est mirabile, quòd cum in omnibus animantibus partes sinistræ dextris similes sint, in hoc sint valdè dissimiles, ideò offa informis meritò dicitur. Odore est Pisculento tetroque. *Alterum genus* superiore est maius, partibusque & aliis superiori simile, sed parte priore duas latas appendices carnosas habet, in quarum medio rima est. Paulò infra cornicula duo, qualia in superiore descripta sunt, nisi quod acutiora & breviora sint. In dorso os nullum, neque posterior pars, cochleæ exenteratæ similis est. Huius posterioris partis utroque latere, veluti in Sepia pinnæ sunt magis replicatæ & expansæ. *Tertii generis* prona & supina pars exhibetur. Quod in partis supinæ medio conspicitur, est os: Suprapositа ori pars alveus, qualis in Sepiis, ovi figura, sed in ambitu crenatus. Ori subiecta pars membrana est tenuis, carnosa, magis expansa in rotundum, cuius ora fimbriata est, fimbriæ ni[illegible]ræ sunt. Intus cerebri nigri parum est, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur intestinum instar capreolorum vitis convolutum. In medio substantia quædam est fungosa, succum fuscum continens, fortassis μήκων cum atramento suo. Toto corpore est splendido: Crystallum vel pituitam concretam con[illegible]elatamque dixeris. Odore est ingrato & pisculento nauseumque movet. Hoc genus Bellonius pro communi lepore descripsisse videtur. Fulvum inquit leporis terrestris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare divagatur, tametsi pinnis careat. Pellucidũ habet corpꝰ ovi anserini magnitudinẽ non excedẽs, qꝫ pro lubidine hũc & illuc trãsfert. Septẽ habet appendices innumeris promuscidibus stipatas ex Indico in cyaneum vergentes, quibus sugendo corpori alimentum suggerit: appendicum autem substantia fungosa est. Ex aqua emergens naturam suam emittit, & in seipsum concidit. Linguam demorsus vellicat ut ari radix, paulò tamen remissius, &c.

Addit Ælianus & *Indicum*, quod ex omni parte ad terreni leporis similitudinem accedit, præter pilos, qui spinosi & erecti. Tertium illud genus in alto mari degit, ideoque rarissimè capitur. Primum in stagnis marinis lutulentis, & alga limoque vescitur. Frequentes inter cycladas insulas occurrere Bellonius prodidit. Dari in hoc genere marem & fœminam apud Plinium habemus. Cum ad Rondeletium delatus esset qui lingula carnosa careret & ore in dorso, marem esse judicavit, primo loco descriptam fœminam, quod in ea Polyporũ ovis simile quid reperiretur. — Ælian. H. A. l. 16. c. 19. — Plin. H. N. l. 22. c. 1.

Adhi-

Usus. Galen. l. 11. de sympt. *Adhibitus est in Medicina* olim. Galenus & Plinius inter Psilothra referunt. Archigenes ad ægylopas lanæ tomentum sanguine leporis marini tinctum indit. Iubent quidam & lepore marino recenti podagram fricari, prodente Plinio. *Venenatum* esse certissimum est, eum inprimis qui in Indico mari. Eo Titus à fratre Domitiano sublatus est, & Plinius ait. Non sunt minus mira quæ de lepore marino traduntur. Venenum est aliis in potu aut cibo datus, aliis etiam visu. Hi quidem gravidæ si aspexerint fœminam duntaxat ex eo genere, statim nausea & redundatione vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas induratus sale, ut in brachialibus habeant: eadem res in mari & tactu quidem nocet. Alibi tamen, mortem sæpè inferre, & si nihil aliud ventrem doloribus acerbissimis torquere scribit: quod & Ælianus prodidit. Quæ de mulieribus dicta sunt, à Rondeletio experto confirmantur, sed remedii non meminit. Symptomata quæ insequi solent, egregiè vetustissimus Poëta descripsit

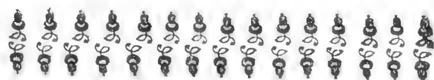
Plin. H. N. l. 32. c. 1.

Ælian. H. A. l. 2. c. 24.

Nicand. in Alexiphar.

Post bibitum hoc virus viridis stagnantia fellis
Excrementa manent, tenebroso lumina visu,
Caligant, liquidæ abeunt in corpore carnes:
Nausea adest, tumet alta cutis, taliq; calescunt:
Subque cavis oculis roseo fucata rubore
Apparet facies, sistensque urina moratur,
Quæ nunc purpureo, nunc sanguineo esse colore
Cernitur, & quemcunq; videt contemnere piscem
Assolet aversans, ut qualibet æquoris æger.

Hinc patet vix pulmoni propriè infestum, cum tot affectus sumpto eo oboriantur. Fatendum tamen plerumque tabem invadere. Alexipharmacorum quæ contra adhibentur haud paucus est numerus. Exhibetur primò helleborus niger, hinc lac asininum inprimis: necnon decoctum malvæ, & alia de quibus Aldrovandum vide. Rondeletius mulieri quæ nauseam ex odore conceperat, cancrorum usum præscripsit. Aldrov. de Moll. c. ult.

HISTORIÆ NATURALIS

De Exanguibus Aqueis.

LIBER II.

De Crustatis.

TITULUS I.

De Crustatis in genere.

Quæ Crustata Plinio, illa Latinis aliis Crustacea, quòd molli crusta operta sint, Græcis μαλακόστρακα, eandem ob causam dicuntur. Medium inter Testacea & Mollusca sortita locum videntur. Nam quatenus foris crusta, etsi fragili & tenui obteguntur, cum testaceis conveniunt: quatenus molle carnosumque intus continent, Mollibus comparantur. Plin. H. N. l. 11. c. 31. Nomen.

Ossibus carent, quòd ossa juncturis indigerent, ut Cardanus scribit, nec sub crusta extendi possent. Communes ipsis cum cæteris exangnibus partes, Caput, Alveus, Gula, venter, & intestinum. *Alveus* totius corporis indiscretus est: nec *caput* distinctum, nec aliud quicquam. Ideò ea Galenus capite truncare voluit: quod cave de Caudatis accipias. καρίδες ista dicuntur, non tam quòd magnum caput habeant; exiguum enim hoc: quàm quod maximum inter cætera crustata. Et videtur Athenæus apud quem ista leguntur κεφαλὴν catachresticè pro thorace & capite sumere. In Capite *Os* est quod protinus ventrem in omnibus, præterquam in Locustis excipit, mox à ventre intestinum. Exiguus is, si proportionis in Descriptio. Aristot. H. A. l. 4. c. 3. Athen. Dipnos. l. 3. Arist. H. A. l. 4. c. 5.

corporum magnitudine ratio habeatur: hoc, simplex usque ad exitum excrementi dejicitur. *Dentes* in ore habent duos priores, & quia hi ad exactam ciborum contritionem non satis, quoad intima corporis penetrare queat, tres in ventriculo, altrinsecus singulos, inferius tertium. Longi qui in ore & tegmine duplici operti, inter quæ talia quædam interiacent qualia locustarum dentibus annecti suo loco dicemus. Intra hos binos dentes carnosum est illud, quod linguæ proportionem eiusque effigiem gerit. Supra os *Oculi* siti sunt, iique duri omnibus, apti intrò, foras, & in obliquum & quidem celeriter moveri, ideò palpebris carent: Cardanus in latus moveri ait nostri comparatione, directè autem oculorum suorum. Melius enim esse ut altero utrinque prospiciant etsi diversis oculis, quàm utroque simul nec ante nec post. Prominere autem quia à lateribus: quia aliter antè penitus prospicerent: à lateribus autem collocari, quia si supra caput non viderent, ante verò non poterant, quia os infra reponere necessarium fuisset, quia caput habent immobile: neque ante simul os & oculos esse, quoniam oportuisset esse latam faciem, unde in motu etiam tardiores evasissent. *Caput* etsi exiguum, appendicibus tamen & cornibus munitur, quæ & ad pugnandum & ad prætendandum inter data sunt. *Pedes* omnibus octoni, omnes in obliquum flexi. *Brachia* forcipibus denticulata sunt bina, quæ Græci χηλας, Apuleius furcas, alii nomine Græco servato Chelas nominant. Horum pars superior in primoribus his, ut loquitur Plinius, movetur superiore immobili; hisque pro manibus utuntur, & contra quam pedes flectant. Omnibus magna ex parte grandior & validior dexter quàm lævus *forceps* est. *Caro* colore sanguinis rubra & tactu lento. In alveo humor est pallidus, & minuta quædam oblonga & albida, ruffa etiam alia maculis dispersis. *Papaver* eis parcius. brachior. annexus communis. *Tabellas* quidam Latini vocant quas πλάκας Aristoteles, quibus cor crustæ coagmentantur. *Lapides* sub crusta genitos refert Cardanus, de quibus in Cancris agemus.

Plin. H.N. l.11. c. 37. — *Arist. H. A. l.4.c.2.* — *Cardan. Variet.l.37* — *Plin. H.N. l.9. c.31.* — *Arist. H. A. l.4.c.2.*

Locus. In stagnis potius marinis & juxta amnium ostia, saxorum foraminibus & limosis locis mor ri ex Aristotele & Athenæo habemus. Lapillis, alga, limo & stercore victitant: nec à carnibus abhorrent. *Coeunt* more eorum quę in aversum mingunt, ineunte vere, & cum ficus maturescunt, propè terram, & quidē quòd exanguia sint & naturę frigidæ, diutissimè. Fœmina ovum rubidum, membrana prætenui obvolutum, ventri, lateri, & utrique intestino annexum, & ad carnem usque adhærens parit. Imperfectum illud, quod foris editum, incrementum capiat. Diversitas *Sexuum* ex nonnullis cognoscitur. Maior & crassior mas, tenues genitales meatus habet, & primum pedem simplicem. Nec non duabus particulis candidis, quas in carne pectoris habet, sed à fœmina discretas tum colore tū concretione similes Sepiarū promuscidi. Vorticolæ hæsunt, quemadmodum buccini anfractus, quem Græci μήκωνα, id est, papaver vocant. Oriuntur eæ ab acetabulis, quæ sub extremis sunt pedibus. Fœminæ operculum distantius, hirsutius, & opacius: vulvæ membraneæ ad intestinum hinc atque inde fissæ, in quibus ovum gignitur; primus pes duplex, & cauda latior.

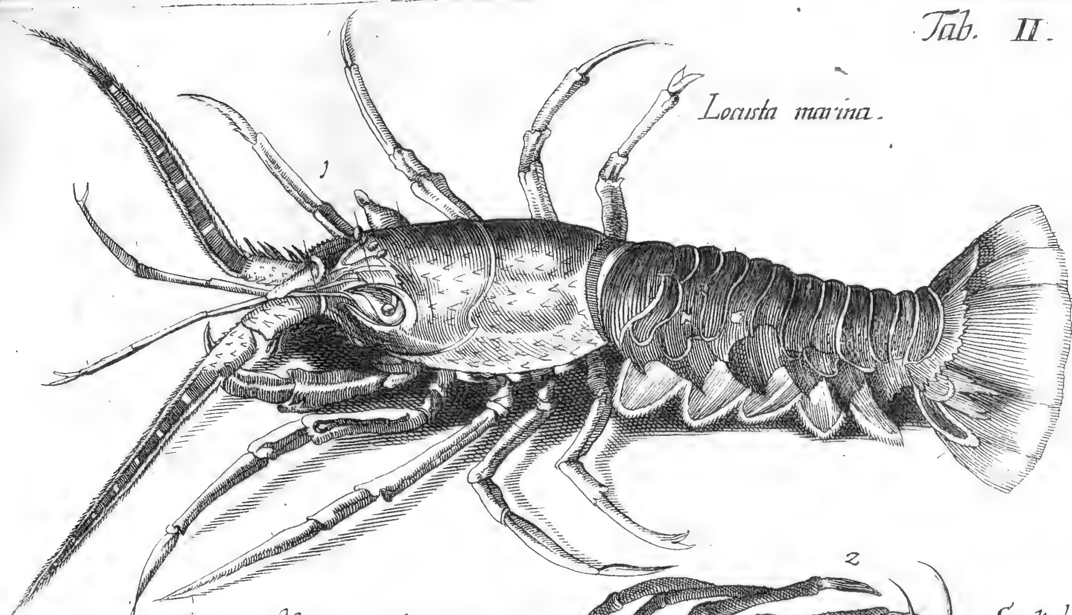
Aristot. de Gener. l. 3. c.11. & Athen. Dipnosoph. l.3. — Generatio. — *Arist. de Gener. l.1. c.11 & 14.* — *Arist. H. A. l.4.c.2.* — *Arist. H. A. l.4.c.ult.* — *Plin. H. N. l.9.c.31.* — Sexus.

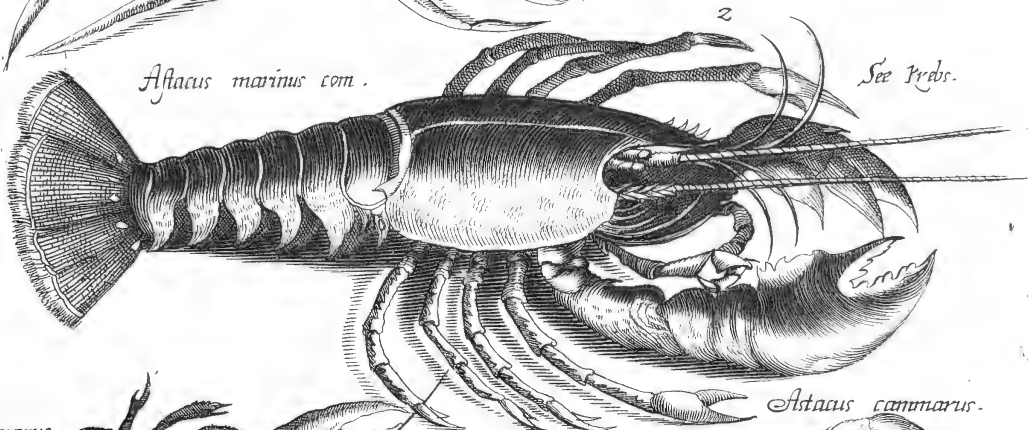
Vita. Longæ *vitæ* esse scripsit Plinius. Nulla *respirant*, sed aquam per fistulam egerendo refrigerantur. Humorem ore accipiunt, & meatu oris superiore emittunt. Hebes omnibus *visus*, tum quòd oculos habeant duriores & promittentes, tum quod à latere positos. Valent *gustu* & *odoratu*, & ad morem aquatilium *dormiunt*. Nullum sonum vel vocem emittunt, & obliquo motu incedunt, caudaq; tantum natant.

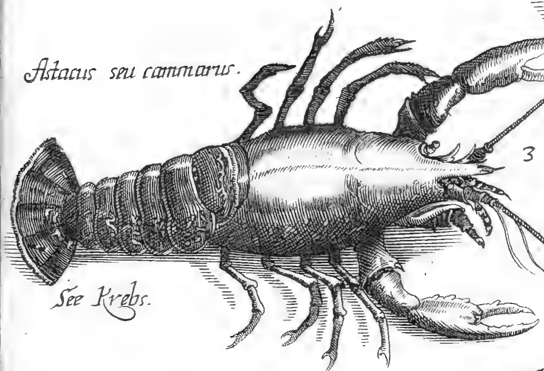
Plin. H. N. l.c. — *Arist. H. A. l.4.c.10.*

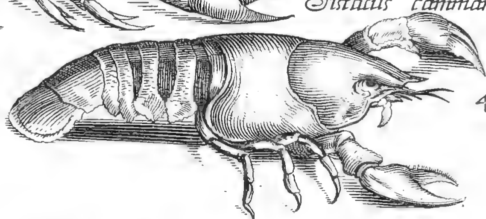
Mores. Ad *Naturam* & *Mores* pertinet, quòd hybe no solum tempore conduntur, vere & autumno pinguescūt, quod autennis potius & cornibus quàm chelis quibus tamen magis valent

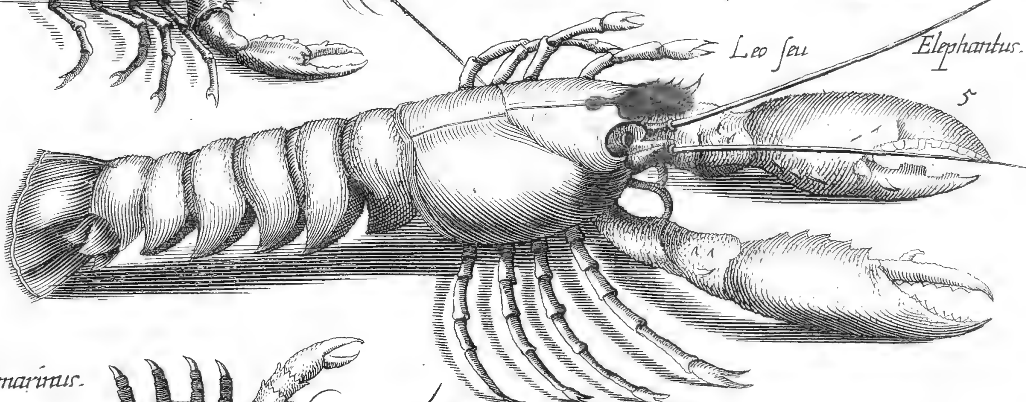
Plin. H.N. l.8.c. 1.

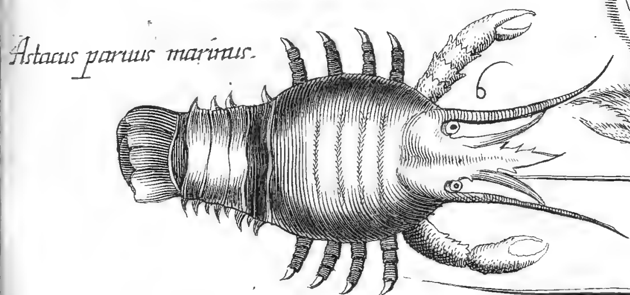

1
Locusta marina.

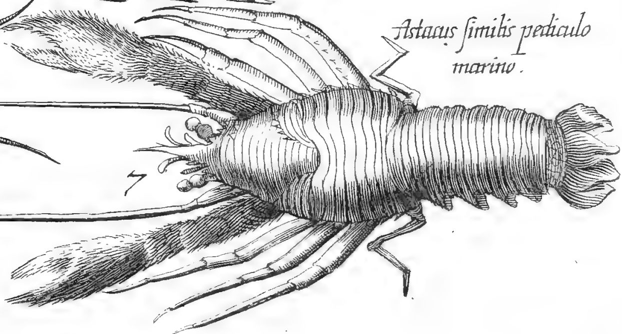

2
Astacus marinus com.
See Krebs.
Astacus cammarus.

Astacus seu cammarus.
3
See Krebs.

4

Leo seu Elephantus.
5

Astacus parvus marinus.
6

Astacus similis pediculo marino.
7

Arist. H. A. l.5. c.17. l.8. c.17. lent inter se depugnant, istis cum aliis, quod denique vere & autumno post partum operculum exuant.

Vsus. *Plin. H.N. l.9. c.37. Athen. Dipnos. l.3. Lem. de Occult. Natur. l.3.* *In Cibo* laudantur plenilunio, quia sydus tepido fulgore mitificat tempore verno & autumnali, & cum uterum gerunt. Grati sunt saporis, sed duræ carnis, ideò coctionis arduæ. In *Medicina*, ad canis rabidi morsum, tabem, & fervidorum humorum deustionem conferre, Lemnius tradidit.

✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻

TITULUS II.

De Crustatis in specie.

CAPVT I.

De Crustatis caudatis.

ARTICVLVS I.

De Locusta.

TAB. II. I. Nomen. CRustata in Caudata & Rotunda optimè dividemus. Illa sunt, *Locusta, Astacus & Squilla. Locustam* Isidorus, à pedum longitudine dici putat. Græcis est κάραβος, παρὰ τὸ τῇ κάρᾳ βαίνειν, quòd capite incedat, vel eo sit multum prominente, καραβὶς apud Trallianum, Hesychio & Varino Αἰγιλήρος à caudæ motu, καβάρος & κηραφίς. Ab aliquibus γραφιαῖοι, ab aculeis, πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν, id est, ad scribendum & sculpendum idoneis. Aristophanis scholiastes παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους exponit. Hirtò asperoque sunt corpore.

Descriptio. Duo eis ante oculos cornua magna, initio aspera & aculeata, deinde rotunditate præpilata, (κέντρα Oppianus & Ælianus, Aristoteles κέρατα, nos antennas vocamus) in exortu crassissima, quæ paulatim magis ac magis ita gracilescūt, ut tandem in tenuissimum cirrum desinant, in omnemque partem pili instar flecti possint. *Oculi* cornei semper prominentes, & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutissimis firmissimisque utrinque tanquam propugnaculis muniuntur. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parvi pedes ad tutelam. *Dorsum* asperrimum est & aculeatum, velut è fronte aculeus magnus eminet. In lateribus *brāchias* habet veluti è pilis coagmentatas, *pedes* utrinque quinos annumeratis extremis chelis, quas Gaza modò forcipes denticulatos, modo brachia forcipata interpretatus est: flectunt eos in obliquū, ut chelas introrsum. *Cauda* lævis & sine aculeis ex quinque tabellis contexta, in pinnas quinq; desinens, natandi causa, ei tanquam remo innititur, & in ea totius corporis robur situm est, quod experieris si ea parte Locustam apprehendas. *Dentes* habent primores binos maiusculos & *gulam* ante ventrem exiguam, in quo nonnulli dentes, & similis muti humor. *Cor* ex nigro rufescere observavit Bellonius. Mare cum excipiunt ore, transmittūt id ad suas branchias, quarum plures quàm alia crusta intecta obtinent. Præterea *meatus* pectore dependet usque ad exitum excrementi: is pro vulva fœminis est: genitale verò semen continet in manibus. *Aristot. H. A. l.4. c.2.* Iacet autem in concavo carnis, ita ut interiaceat caro. Nam intestinum ad partem curvam situm est, meatus ille ad cavam; non alio modo quam in quadrupedibus continetur. Neque verò id alia specie est in masculo & fœmella, sed utrisque & tenues & candidi, ac pallidum continent humorem. Et utrisque eadem origo à pectore. Quem Aldrovandus appinxit dorsum habebat inter atrum & cæruleum medium, dentem superiorem triplo maiorem inferiore. Vterque intus tuberculis caret, & utrinque est acutus.

Reperiuntur in mari, circa Sigæon inprimis Athon & Ligustico. In Indico quatuor sunt cubitorum. Hyeme verò aprica littora sectantur, æstate in opaca gurgitum recedunt, petrosisq; locis vivunt. In Ligustico nigricantes Pierius Valerianus conspexit. Locus. *Plin. H.N. l.9. c.3. Arist. H. A. l.5. c.17.*

Victus ipsis pisciculi, quos circa cubilia capiunt, & captos ori forcipe suo admovent. Murænas & congros maiores devorare, & cibos ore terere, quod Victus.

re, quod

re, quod oris constitutio & gulæ angustia ostendit, observavit Bellonius. *Vita* omnib. diuturnior. De *Generatione* ita Aristoteles. In genere crustatorum locusta post coitum impletur, & continet ova circiter menses tres, Maio, Iunio Quintili. Deinde edit ea sub ventre ad plicaturas: ubi crescũt, quomodo solent vermiculi. Id quod commune est & molluscis & piscibus oviparis, ut omnium ova crescant. Locustarum igitur ovum est solutile in arenæ modum, octo in classes partitum: pro numero scilicet cooperculorum, quæ lateri adhærent. Quorum singulis cartilagineum quiddam adsitum est: circum quod hærent cumulata specie rami: unumquodque enim horum cartilagineorum in plura scinditur. Quod deprehendas, si diducas: sin aliter intueare, unum corpus concretum putes. Grandissimum quodque non est ad foramen, sed ad medium: postrema autem minima. Minimis magnitudo quanta fici granulo. Neque continuò ipsi meatui hærent, sed medio. A cauda namque ad pectus, duo, singula utrinque sunt potissimum intervalla. Sic enim etiam coopercula ipsa disposita sunt, ut à latere tegere non possint. Quare extremitatibus suis imposita cooperculi modo contegunt omnia. Videtur autem parturiens producere ova ipsa ad illa cartilaginea caudæ applicatu. Comprimens enim sese atque statim curvans parit. Cartilaginea hoc tempore augescunt ita, ut ovorum ipsorum capacia esse possint. Nam ad cartilaginea pariunt sicut Sepiæ ad malleolos, aut alia quæ fluitant. Is est pariendi modus. Concoquit autem ibidem potissimum vicenis diebus. Tum abjicit cuncta simul consistentia sicut cum eiecit, videntur: inde ex his locustæ oriuntur die ferè quinto decimo: capiunturque sæpènumero minores digito. Ante Arcturum pariunt, post Arcturum amittunt ova. Hucusq; Aristoteles.

Bellon. Aquatil. l.2. c.3. Generatio. *Arist. H. A. l.5. c.17.*

Aristot. H. A. l.4. c.2. Sexus.

Sexus differentia in eo consistit, quod fœminæ primus pes bipartitus sit, mari continuatus uno ungue. Fœmina quoque pinnulas quæ subtus sunt magnas habet, sed collum versus decrescentes. Mas omnes æque minores. Maris etiam pedibus postremis quasi calcaria quædam sunt: eaque tum magna, tum acuta, fœminæ eiusmodi pars parva & inoffensa. Rondeletius addit in caudæ supina parte fœminam habere appendices duplicis pinnis similes, ad contegenda & conservanda ova; mari simplices & parvas. Vulvam bifurcatam habere, Aristoteles testis est.

Aristot. de Gener. l.3. c.8.

Motus. *Bellon. Aquatil. l.2.*

De *Natatu*, pedes anteriores, in eo qui maiores sunt moveri Bellonius negat, sed pinnulis quas partim sub cauda gerit, partim in extremo eiusdem, tum quaternis reliquis pedibus natare asserit. Cum nullius rei metu afficitur anteversus progreditur non prætensis sed obliquatis ad latera cornibus, ne aqua contra natantem ruens reprimat cornua, & ulterius progredi prohibeat. Retrocedens in metu, demittit & laxat eadem, & tanquam remis altius demissis Scapham propellens, multum itineris conficit. Latent mensibus quinis, & more arietum cornibus dimicant. Lædi non posse nisi sub cauda tradit Rondeletius. *Antipathiã* si attendas, tantum Polypum pavet, ut si juxta viderit omninò moriatur. Murænam eadem aggreditur, & ex victa prandium instituit.

Ælian. H. A. l.9. c.25. *Plin. H. N. l.9. c.30.* Antipathia. *Plin. H. N. l.9. c.30.*

Usus.

Usum in Cibis si spectes, Collimedon ideò Carabi accepit nomen ꝙ hoc cibi genere impensè delectaretur. Eliguntur gravidæ & tempore plenilunii. Præferuntur in Italia ab Octobri usque ad Aprilem: præferuntur & maximæ, quales capiuntur in mari Indico, & circa Africæ quoddam littus loco petroso, ut scribit Synesius. Plus carnis habent quàm Cancri, ut Diphilo Siphinio apud Athenæum visum, difficulter concoquuntur, sed admodum nutriũt salsi humoris sicciq; participes, & si aqua dulci sæpius coquantur, ventrem cohibent. Condituras vide apud Aldrovandum. *Usum in Medicina* ꝙ spectat, Hippocrates puerperæ ut melius

Hippoc. l. de morb. mulier. melius purgetur præscribit. Simeon Sethi testas combustas ac cum meraco vino potas renes calculosos expurgare scribit.

ARTICVLVS II.

De Astaco.

PUNCTUM I.

De Astaco marino communi.

TAB. II. 2. Nomen. ASTACUS ex sententia Rondeletii, quasi ἀςάκτ☉, id est, non destillans sed abundè fluens dicitur, quòd tubercula plurima, tum alba tum purpupera guttarum, sive lachrymarum specie forcipibus inspersa habeant.

Descriptio. Aristot. H.A.l.4. c.2. Est vel Marinus vel Fluviatilis. Ad eum Leo seu Elephantus Plinii, & istæ quem hic descripturi sumus pertinet. Est autem Astacus colore toto nitido, sed nigritia insperso. Pedes inferiores grandes, ad octo usque habet: ab his grandes ipsos duos multò majores & mucrone latiore, quàm locusta, sed specie diversâ. Dextri namque summum latum oblongum tenue est: sinistri crassum & teres: utriusq; verò bipartitum ac quasi mandibula cum dentibus infra supraque. Quanquam dextro dentes serrati sunt omnes, alterius primores serrati: at interiores tanquam molares. Inferiorum ordo quaternis æqualibus, superiorum ternis inæqualibus expletur. Movent partem superiorem utrique, & ad inferiorem premunt: ac valgi quidem sunt situ inferiore, tanquam à natura destinati ad protendendũ & premendũ. Supra hosce duo alii hispidi paulò infra os. Mox haud longè infra, branchiæ circum os multæ & hispidæ, quas assiduè motat. Hi pedes qui ori præstò sunt, extantibus quibusdam tenuibus barbulis asperantur. *Dentes* duos habet ut locusta: supra hosce cornicula breviora ac tenuiora quam locusta. Tum alia quatuor eâdem specie, sed breviora & tenuiora, super his oculos pusillos breves. Prominet *pars* cui subsunt oculi, acuta & aspera quasi frons, major quàm locustis. Omninò facies acutior, pectus autem latius: totumque corpus carnosius ac mollius quàm locustæ. Octo *pedum* quatuor bifidi, quatuor nõ: quod collum appellatur, quinque in partes divisum est extrinsecus. Tum est sexta pars lata quinque producta plagulis. Hactenus Aristoteles. Gesnerus Chelam faciẽ hominis ridiculã repræsentantem exhibet. Nam Chelæ pars minor maximum & aquilinum nasum refert: & quæ in utriusque partis confinio apparent verrucæ, oculos, si supercilia addantur. Superiorem partẽ quatenus seu cornicula quatuor supra nasum & frontẽ eminent, cæruleo aliove colore si pictor inducat, ad repręsentationẽ pilei auriti & ad latera descendentis, ita tamen ut aures lateant: retrò & circa tempora pili prominant nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roseo fuco niteat. Linguæ instar partis chelæ majoris tubero rubicundo colore insigniantur. Quòd si cristam quoq; è pennis præsertim gallinacei, capi aut pavonis nutantẽ, foramini summo indideris, planè Gorgoneam & terribilem habebis faciem.

Nunquam nõ in Oceano frequentes: in Euxinio tamen nulli. In saxis habitare Oppianus prodidit: Aristoteles in terrenis. Circa Thasum & Hellespontum nascuntur. *Coëunt* eodem modo quæ cætera crustata. Mas fœminaque nulla nota insigni inter se differunt. Nam utriusvis utram libet forcipem majorem deprehendes; quanquam utramque æqualem unquam neutri. Ore mare excipit, cum locustæ ad branchias transmittant. Sine humore longius à mari deferri nequit: & tam est loci patrii amantissimus, ut non longè deportatus, eodem adrepat. Polypum extimescit. Locus. Oppian. Halieut. l.1. Arist. H. A. l.5.c.17. Generatio. Ælian. H. A.l.8. c.22. Ælian. H. A.l.6. c.22.

Quantum ad *Vsum in Cibis*, optimi illi apud veteres qui in Methymna capie- Usus in Cibis.

capiebantur. Omnes difficulter coquuntur, & tardè descendunt: ritè confecti & præparati non imbecilliter alunt. Mnesitheus assos elixis prætulit.

PUNCTUM II.

De Leone seu Elephanto & Astaco parvo Rondeletij.

Tab. II. 5. Nomen. *Bellon. de Aquatilib. l. 2. c. 3.* *Ælian. H. A. l. 14. c. 9.* Descriptio.

CRustatum quòd hic descripturi sumus, nomē Leonis vel à magnitudine, ut Aldrovando videtur, vel à colore flavo, quo vivus conspicitur, ut Rondeletio placet, sortitum est: Bellonius cum Elephanto Plinii idem facit, quòd eadem sit Leonis apud Ælianum & Elephanti apud Plinium descriptio.

Corporis specie Astaco affinis est, sed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiusculos, quorum scissura major, quàm in ullo alio Crustatorum genere. *Pedes* tres qui proximè brachia sequuntur, longiores sunt, aculeati, in calcaria terminati: ultimus exiguus brevis & tenuis, neque aculeis, neque pilis munitus. Præterea ab Astaco dorso aculeis differt, quibus cum locusta convenit. Utrinque *cornua* duo longissima tenuissimaque habet, item alia in fronte brevia, inter quæ unum in fronte eminet acutum, neutrâ parte serratum: hæc sunt oculorum propugnacula, qui cornei sunt & prominent. *Corpus* totum undulatum est, instar panni ex hircorum camelorumque pilis contexti. *Cauda* perinde ac in Astacis in pinnas quinque desinit, sed lineis magis distincta. Scaliger unum vidit, cujus brachium puerilis brachii magnitudinem æquabat, quantum & ille quem Aldrovandus Brundusio sibi missum describit, habebat.

Plin. H. N. l. 32. c. 11. Plinius Elephantum suum nigrum esse vult, id est, violacei exsaturati coloris. Nam κυανὸς Græcè de nigro, ut de Æthiope, & cæruleo, ut de mari dicitur. *Forcipibus* adeò valent, ut observatum sit, Massiliæ vulpem per totam noctem, ab uno detendam fuisse.

Apponuntur lautis in Italia conviviis, Ælianus, adipem squalidæ & infuscatæ faciei nitorem afferre, reliquit. Usus.

Astacus *parvus marinus Rondeletii* semper est parvus. *Corpus* ei vivo rubescit, alioqui lineis cæruleis transversis variatum. *Capite* & thorace est rotundiore quàm fluviatilis, in lateribus inciso. E capite eminet *Cornu* latiusculum, magnum si totum corpus spectes, utrinque serratum, inter oculos situm, quas recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa sunt, dum & breviora cornu serrato vicinora, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelam utrinque unicam habet denticulatā, quaternis articulis connexam. Utrinque pedes sine forficibus. *Collum* tabellis constat, & in pinnulas desinit. Sub cauda appendices sunt ovis reponendis destinatæ. Tab. II. 6.

PUNCTUM III.

De Cammaro seu Astaco fluviatili & aliis.

Tab. II. Tab. III. Nomen. Descriptio.

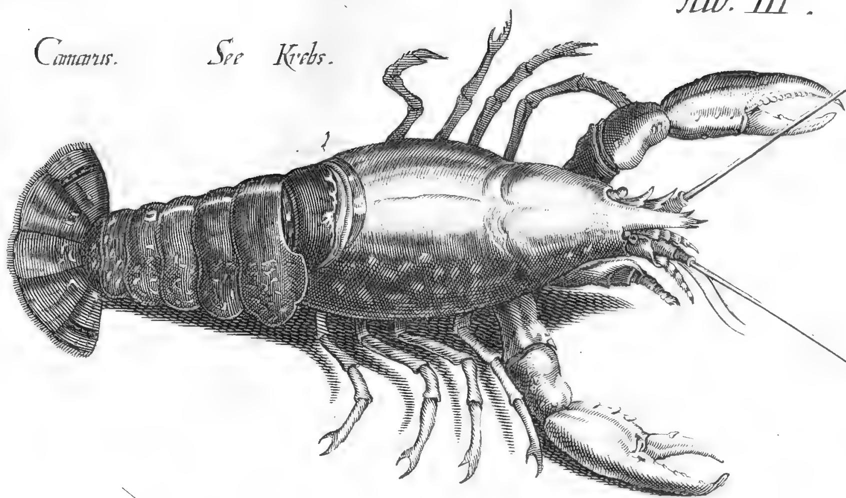
ASTaci fluviatiles Galeno καμμαρώδεις, Athenæo κάμμαροι, modernis Græcis Caranides & Caranidia dicuntur.

Circa eor. *Descriptionem* non est quòd multum laboremus, hoc tamen poni potest. Ventriculum mutim undique ambire, quam quidam stercus esse credunt, Bellonius hepar, sed falsò, quòd hoc solis sanguineis datum sit: Eundem tam miro artificio fabrefactum, ut etiam in ejus fundo alterum os comperias suis maxillis & dentibus refertum. Utrinque etiam spiraculum seu foramen sub cortice ad latera oris videas, per quod aquam ore acceptam referunt. Branchias habere ex Aristotele Gaza & Rondeletius prodidere. Philosophus enim βραγχιωειδῆ, hoc est, partis branchiis similes dixit. *Arist. H. A. l. 4. c. 2.*

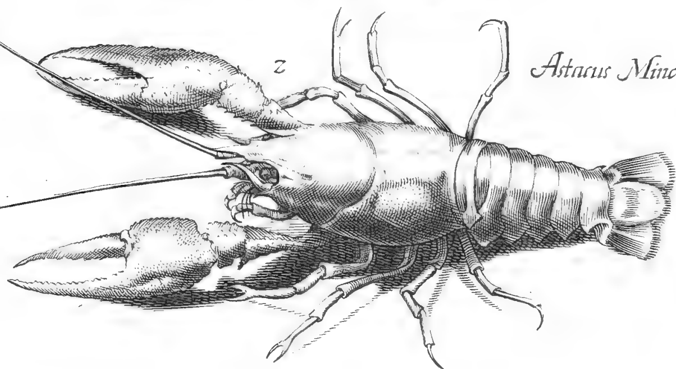
Gesne-

Tab. III.

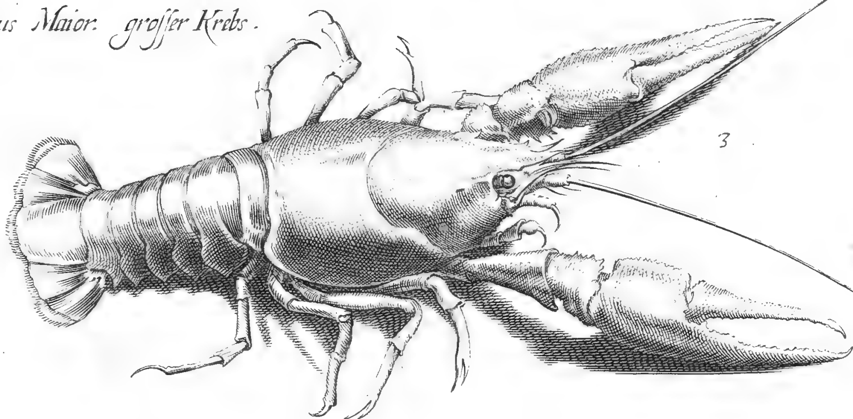
Camarus. See Krebs.

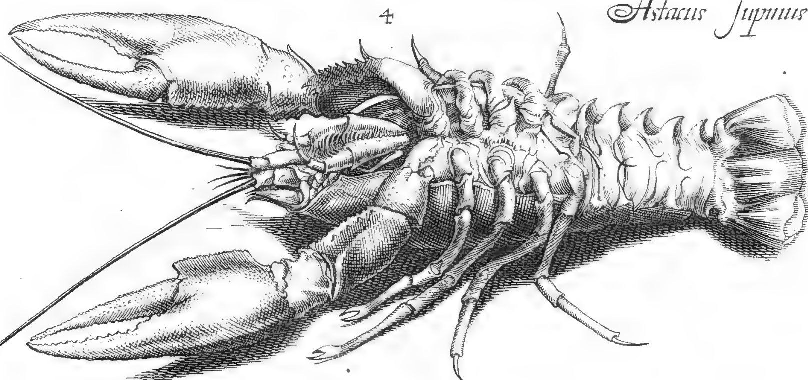
Astacus Minor. Kleiner Krebs.

Astacus Maior. grosser Krebs.

Astacus supinus.

Gesnerus cirros potius esse judicat, ad motum progressionis natationisque à natura datam, vel ne aqua introrsum penetret. De *Lapidibus* memorabilia prodidit Helmontus, quæ sequuntur. Per plurimas inquit atque uniformes cancrorum discretiones ista comperi. Inprimis stomachum cancri esse in capite propè verticem. Mares enim quotannis ægrotare incipiunt, à mensis Junii medio: fœmellæ dein in Julio ante testarum exuvium. Sunt enim per dies novem & amplius velut semiexanimes ac immoti. Qua tempestate stomacho illorum exterius obducitur membranula nova, inter quam & stomachum veterem, est liquor quidam lacteus, qui sensim exterius in globum stomachi convexum, quâ parte attingit, obducitque stomachum veterem, contrahitur utroq; latere in concavum, statimq; lapidescit. Interim nec tunc nec multò post cancer esitat quicquam. Ideoque (penè incredibile) vetus sive interior stomachus, sensim in mucilaginem alimentariam absumitur; exteriorque ac novus alter stomachus, in vicem absumpti, succedit. Siquidem isti lacti, ad stomachi veteris convexum subnato, obtenditur statim pellicula, per modum lacti tepenti solitum: crescitque lac istud, inter utramque præfatam membranam, utriusque scilicet stomachi. Quæ cuncta ducentis fortè cancris dissectis, dietim observavi, jucunda admiratione. Tandem residua pars lactis, cancro cedit in alimentum. Nihil autem cancer edit, aut in eius stomacho reperitur, quantisper isti lapides sunt in stomacho eius, vivitque circiter XXVII. dies tam ex veteri suo stomacho, sensim absumto, quam ex usu resolutorum postea lapidum. Hucusque Helmont. Albertus plenilunio crescere putat.

Helmont. de Lithiasi c.7.

Locus. *Reperiuntur* passim in fluminibus, lacubus, & rivis. In Pannonia tam frequentes ut Julius Alexandrinus sæpe supra triginta currus Astacis onustos, in foro Gammario Viennæ numeravit. In Hispania non haberi affirmant quidam.

Victitant cadaveribus, & carnibus, & quidem his adeò delectantur, ut in Danubio de navibus suspensis, magna multitudo adhæreat. Ranas quoque appetere, Albertus testatur, & nos experientiâ comprobatum habemus. Per tredecim dies vivum absque cibo conservavit Gesnerus *Sexus* notis distinguuntur. Mares in ea parte quâ corpus ad caudam continuatur subtus, quatuor longas prominentes virgulas habent, quibus fœminæ destituuntur. Cauda etiã illius, rotundio, planior & spissior; tenuis, vacua, & latahuius, majorq; tabellarum in eadem distantia. Victus.

De *Generatione* hoc sciendum, Marem in coitu primò supra dorsum fœminæ ascendere, mox se istam supinã vertere: per solam meatuũ applicationẽ coire: membro n. quo alterius corpus ingreditur destituuntur: Ova per anum, per quem & excrementa reddunt, parere: & sæpe minimos Astacos caudæ matris adhuc adhærentes conspici. Albertus ova fœminæ primò in corpore valdè compressa esse, dein paulatim exire & virgulis curtis sub cauda dones complectantur adhærescere, scripsit. Hyeme mensibus quinque *latent*, si cõmunem opinionẽ sequaris. Aliqui enim tũ etiam apparere ac ad litora prodire; æstate ad optatas aquas gregatim concedere dicunt. Novilunio emaciantur, plenilunio pinguescunt. Generatio.

De mirâ quædam inter Cancros & parvos *antipathia*, sic Helmontus. In Marchia Brandeburgica locupletissima est cancrorum piscatio. Vectores autem coguntur noctu excubias agere, ne fertè porcus aliquis vel leviter subter currum transcurrat. Nam id si contigerit, manè quotquot cancri, in curru fuerint inveniuntur mortui. Tam exitialis est porcus cancro. Antipathia.

Dividuntur in *Minores* & *Majores*. Illi, quòd sub saxis degant, saxatiles dicuntur, parte supinâ albicant, pronâ nigricant, elixi non undiquaque rubescunt. *Majores*, rotundiori sunt magisque crenato in Pado corpore, Differentiæ.

pore, quàm in ſquama, cuius dexter pes ſiniſtro tenuior eſt.

Vſus. Locum in *Cibis* habere, omnes norunt, quamvis etiam difficilioris concoctionis eſſe certum ſit: quia & longiore in ventriculo morâ, mandatis frigidis & humidis in caput vaporibus, ſoporem inducunt. Martio & Aprili menſibus à quibuſdam cōmendantur, lunâ inprimis accreſcente. Venæ quæ in eis interdum reperiuntur, improbantur. Varias præparationes apud Aldrovandum vide. *Medicis*, contra canis rabidi morſum, phtiſin, febrem hecticam, urinæ retentionem, calculum, inflammationem linguæ & gutturis, & Cancrum in mammis inſerviunt. Contra anginam ſic à quibuſdam præparatur. Aſtacos circiter decem vivos contere: & ſtillatitios liquores intybi roſarum & papaveris erratici affunde, inde expreſſus ſuccus vinum rubellum refert. Eo linguam abluere & diligenter ac penitus gargarizare oportet, deinde ē hauſtū eius mediocrē bibere, Linguā abſterſam & purgatam larido inſulſo percinge, poſt horam & dimidiam, quicquid viſcidæ pituitæ inſederit, rurſus abſterge, & ſucco Aſtacorum præſcripto denuò lava. Reliqua in Aldrovando vide. Præparatio contra mammarum cancrum apud Hartmannum optima. *Lapides* quòd ſpectat, rariſſimum ex iis diureticum, febrifugum, & vulnerarium parari poſſe exiſtimat. Helmontius, ſi in formam priſtini lactis reſolverentur. Uſurpantur quoque contra calculum, cum nucleis perſicorum & meſpilorum: Contra ſanguinis grumos, cùm carbonibus è tilia aceto reſtinctis, &c. Huc pertinet *Aſtacus Caraboides*, & *Gammarus terreſtris*. Ille colore eſt omni parte corporis cinereo, antennis quatuor, duabus longioribus, reliquis brevioribus, pedibus & chelis hirſutis. Pedes duo priores chelis proximi tabellas in extremitate circum undique ſerratas habent, ad natatum faciliorem fortè utiles. Quantum ad hunc, Cruſtacei quoddam genus in terra latitat, maximè in India Occidentali, Cuaraſſas vocant, tam prope Gammarorum formam, ut cùm effoſſum è terra conſpexiſſet Julius Cæſar Scaliger, ac roganti quid eſſet, in ſepulchris inveniri alii dictitaſſent, à Gammaris abſtinuerit diu.

Aldrov. de Cruſtat. c.6. Hartman. in praxi Chymiatrica.

Articvlvs III.

De Squilla in genere.

Tab. IV. 3.4.5. 6.&c.

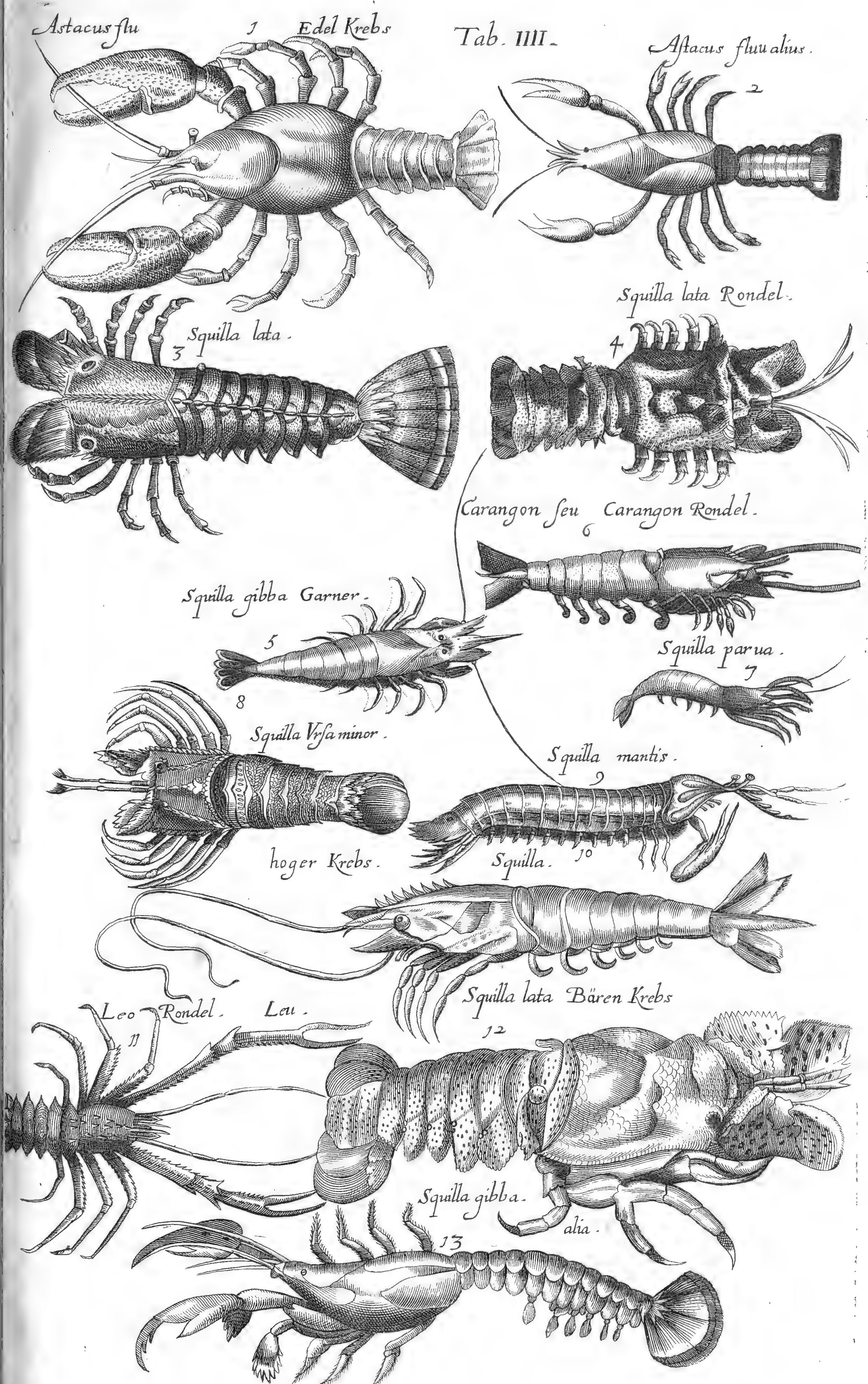
Nomen. *Aldrov. de Cruſtat. c.8.* CRuſtata, quæ Latinis Squillæ, Græci καρίδας, κωρίδας, & κουρίδας vocant, ſeu ἀπὸ τῆς κάρης capite, quod Squillis majuſculum eſt; ſeu ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, ſ. initiali abjecto. Heraclides Colybdænas apud Athenæum vocat, quo nomine Epicharmus, ut Nicander vult pudendum marinum intelligit.

Deſcriptio. *Ariſt. de part. l.4. c.8.* *Deſcriptionem* ſi attendamus, *Caudam* habent, ſed forcipe carent, fortè quòd pluribus pedibus, in quos redundantia illa abſumitur, inſtructi, ſi Ariſtotelem & Rondeletium ſequimur: At Bellonius pedes forcipatos habere ſcribit, quas etiam Ælianus, & quidem maximas Indicis in Gange fluvio attribuit. *Corpore* ſunt vere nigreſcente, ſed poſtea albedinem recipiunt. *Cornua* etiam habent Oppiano teſte acuta, & in ſummo capite poſita: Ælianus aculeum acutiſſimum triremis roſtro ſimilem, & ſecturas, ſerræ modo habere ſcribit. *Oculi* ſub eodem munimento præduri eminent. *Inteſtinum* quoque rectè in caudam veluti Locuſtis & Aſtacis finit, qua excrementa emittunt & ova pariunt. *Ariſtot. H.A. l.8. c.ult.*

Locus. *Oppian. Halieut. l.1.* *Vivunt* in marinis paluſtribus & ſaxoſis locis. Ab illis ἑλεῖοι, Æliano, ab his petreæ Oppiano dicuntur. Indicum mare majores alit, quæ in profundo hærent, ut minores littoribus gaudent. In diffractis ſaxis in mari rubro reperiri, prodidit Theophraſtus, quod de vivis an de figuris ſumendum ſit, dubitatur. Habentur & in Oceano Germanico, & Gallico, mari Tyrrheno & Adriatico. Circa Jaſum magnas celebrat Archeſtratus.

Victus. *Ælian H. A. l.1. c.30.* *Victitant* oſtreorum carnibus: Ælianus quaſdam alga vivere prodidit.

De

Astacus flu
1
Edel Krebs
Tab. IIII.
Astacus fluualius.
2
Squilla lata Rondel.
Squilla lata.
3
4
Carangon seu
Carangon Rondel.
6
Squilla gibba Garner.
5
Squilla parua.
7
8
Squilla Vrsa minor.
Squilla mantis.
9
hoger Krebs.
Squilla.
10
Squilla lata Bären Krebs
Leo
Rondel.
Leu.
11
12
Squilla gibba.
alia.
13

Arist. H. A. l.4.c.2. Sexus. De *Sexu* ita Aristoteles. Distinguitur à fœmina mas duabus particulis candidis, quas ipse peculiares habet in carne pectoris, sed ab ipsa discretas tum color, tum concretione, similes sepiarum promuscidi. Vorticosæ hæ sunt, quemadmodum buccini anfractus, quem Græci μήκωνα, id est, papaver vocant: Oriuntur eæ ab acetabulis, quæ sub extremis sunt pedibus. Est etiam in pectore caro rubra, sanguinis colore, quæ tamen attrectata dilabatur, neque similis carni sit. Ab ea meatu qui in pectore buccini refert speciem, alia est sinuatio funiculi crassitudine, sub qua duo, quædam sunt appensa intestino arenacea genitali semini destinata. Atque hæc mas habet. At fœmina ova ibi, colore rubra, quæ annexa ventri, atque utrinq; latus intestini, ad carnosas usque partes, membranâ tenui continentur.

Generatio. *Coëunt* more quadrupedum retrò mingentium, scilicet, ut fœmina caudam supinam exponat, mas suas superimponat & applicet; & coëunt ineunte vere juxta terram, & cum ficus maturescunt.

Antipathia. *Inimicitias* cum Laborace exercent, & à Phycide ac Lupo comeduntur. Quo se modo ulciscantur, apud Ælianum habemus. Ælian. H. A. l.1. c.30. Cum se, inquit, interceptas sentiunt, fastigium quod eminet à capite, quodque simile est acutissimo triremis rostro, atque in summa parte secturas habet, modo serrulæ uncinatæ, hoc, inquam, animosæ illæ bestiolæ cum incurvarint, summa lævitate saliunt, & tanquam saltatorium versant orbem. Lupus ore hiante squillam lassam comprehendit, hæc in gutturis laxitate saltat, ut gula intumescat.

Vsus. *Vsus* earum & in *Cibis* est & in *Medicina*. In *Cibis* preciosum piscem Juvenalis nominat. Iuven. Satyr.3. Apicius tanti grandiusculas faciebat, ut earum gratia in Africam navigaret, cumque priusquam navi exiliret Minturaensibus minores animadverteret, Athen. Dipn.l.1. gubernatorem, nulla excensione factâ, eâdem via Italiam repetere juberet. Hodiè elixantur & cum aceto comeduntur: friguntur etiam in Cartagine cum oleo farinâ adspersâ. Olim ficus fol is assatæ involvebantur. Difficulter cōcoquantur, stomacho nocent, & Veneris desiderium excitant. Hoc & sibi contigisse Cardanus testatur. Hecticis eximiè prodesse nullum dubium. Ajunt tritas & particulæ impositas, cuspidem vel sagittam, si quæ infixa, singulari atrahendi vi educere. Quidam escæ ad mugiles capiendos admiscent. Iisdem & lupus piscis inescatur.

ARTICULUS IV.

De Squilla in specie.

PUNCTUM I.

De Squilla lata sive Ursa.

QUam Squillam latam Rondeletius vocavit, hanc nos *Vrsam* & quidē Aristotelis cū Bellonio & Scaligero dicimus. TAB. IV. 3.4.8.12. Nomen. Ubi enim porrecta jacet, ursi corium extensum repræsentat. A Squillis eam separavit Aristoteles, quod sub Squillarum nomine non notet. Scalig. Ex. 245. Neapolitani Messanenses in Sicilia Messacaram, quasi sit ἡ μείζων καρίς, vocant.

Rondeletius eam ita *descripsit*. Descriptio. Locustarum est magnitudine, sed latior, multo & magis depresso corpore & hirto, in fronte ossa duo, utrinque unicum, in ambitu serratum, in quibusdam acutius, in aliis latius. Hi pinnæ duæ alligantur. Inter hæc duo enascuntur cornua, initio articulata, circa media bifida, ut ex duabus quatuor fiant, non valdè longa. Brachia duo habet cum aculeis, veluti clavis eminentibus, pedibus majora, non bifida, quæ in os flectuntur, quibus ori cibum tanquam pedibus admovent. *Pedes* utrinque quaterni sunt. *Oculi* parū prominent. *Frons* quadrata, & latior quàm in ullo Crustatorum genere. *Tumores* multi p dorsum sparsi sunt, ex quibus extant tubercula, quorum summa pars adeò rubet, ut carbunculus in annulorum pala inclusas dicas.

In Cœnosis *vivere* argumento est, quòd luto obsita è mari extrahatur. Raró in Gallia capitur; Romæ & Neapoli frequenter; in Africa frequentissimè. Circa Minturnas Campaniæ oppidum majores sunt Smyrnæis. Idem eis pariendi tempus natura statuit q; Locustis. Per hyemem & vere prius q̃ ova excludunt laudantur, Et hæc de Vrsa, quæ *Major* dicitur, accipienda sunt. Est alia quam *Minorem* & *Cælatam* vocant. Scaliger *Cangren* Aristotelis credit, Rondeletius *Cicadam marinam*, quòd cum Cicadis terrestribus magnam similitudinem habeat. Quinque tabellis constat, & dorso egregio naturæ artificio variè cælatis & sculptis. Tota rubet. Dodrantalem magnitudinem vix superat.

Scalig. Ex. 245.

PVNCTVM II.

De Carangone & Squilla gibba.

TAB. IV. 6.

QUas Aristoteles κραγγόνας aut κράγγας, Hesychius κραγώνας vocat, eæ Gazæ sunt Crangines.

Descriptio

Est verò hæc Squilla, si *Descriptionem* attendas, palmi majoris longitudine. Contegitur crusta tenui, lævi, candida, nonnunquam ex albo parum rubescente, quæ cocta, tota rubescit, cornu instar pellucida. E dorso enascitur *cornu* in fronte serratum, sursum recurvum, cuius denticulatæ asperitates in superiore & inferiore sunt parte non in lateribus. *Oculi* sunt cornei, in quibus subjecta pars cava cochlearis modo. *Cornua* sunt quatuor, ex quibus duo benè longa, tenuia & flexibilia. *Pedes* habet quinos; qui in calcar terminantur terni sunt.

Posterior pars pro reliqui corporis crassitie & magnitudine longa, septem tabellis constans, in quatuor pinnas desinit: è quarum medio extat aculeus latior quàm in Squilla gibba. Quam Gesnerus vidit, partim rubebat, partim dilutius albicabat, ad latera flavescebat.

Vsus.

Sunt omnium crustatorum sapidissimi. Carne tenera dulci, bonique & multi alimenti constant. Caudæ in primis crusta spoliatæ, cum pipere, sale & aceto, mensibus Februario, Martio, Aprili, Majo, laudantur.

TAB. IV. 5. 13.

SQVILLA GIBBA κυφὴ, propter gibbum quem habere videtur dum se curvat dicitur. Alii καμπύλας & κυρτάς vocant. Græci moderni Caridas & Caranidia nuncupat. Crangonibus sunt tenuiores maximè in cauda extrema. Senos ante frontem gerunt valdè tenues cirros. Caudam contractam, in cuius extremo pinnæ sunt quinæ: quarum quæ medio loco posita est, serratam duram, atque in acutum fastigiatam formam habet. In Santonum littora maxima earum copia. Ova *pariunt* & generant Locustarum more. Ceterum menses circiter quatuor gerunt. Cornu frontis elatum in palatum Lupi piscis infigunt, eumque interimunt. Ubi tanguntur saltant, ac tangentem sæpè expavescunt, corpusque in aqua gibbosum arcuato motu promovent erucarum modo. Vendebantur olim in sportulis ex junci rimine contextis, friguntur cum oleo in sartagine: aut elixantur in aqua & comeduntur cum aceto.

Descriptio.

Aristot. H. A. l. 5. c. 17.

Anexandr. in Pindarr.

PUNCTUM III.

De Squilla parva, & Squilla Manti Rondeletij.

TAB. IV. 7.

SQuilla parva nomine proprio caret. Σκύλλαρον Aristotelis, non est, ut perperam Gaza convertit. Chelas enim hoc, Astaci modo habet. Quidam ἐγχλώρους à colore fortasse, quem vivis Rondeletius obscurum tribuit, dici volunt. Alii μελικαείδας apud Athenæum propter suavitatem in cibo. Duplex istarum est *genus*. Unum *Majus*, duriore crusta quàm Squilla gibba, q; vivũ in aëre saltat, & noctu ut candela lucet, *Cambaretto* Romanis.

Arist. H. A. l. 5. c. 15.

Differentia & descriptio.

Alterum *Minimum*, ut tam exiguum,

guum, ut mille vix libram æquent pondere, Venetiis frequens. Cocis quibusdam Brava, Vasconibus, Civade, id est, avena, pugillatim enim devoratur. *Caput* habet pro Corpusculi magnitudine crassum & latum, sine cornu. *Caudam* tenuem, gibbum parvum. Oris appendicibus & aliis Gibbæ similes, punctis aliquot variatur. Bellonius vivas subfulvas spectari ait, coctas ruffescere.

Locus. Et in mari, & in fluviis nascuntur: etsi Bellonius longè à mari provenire dicat. De Garumna canistris excipi, Scaliger testis est. Tarentinus fluviatiles nominat.

Vsus. Carne sunt adeò dulci, ut fastidium pariant. Vix ullum aliud Cibi genus, teste Rondeletio, dulcius degustaveris. In aqua hordei lotæ, & in carnis jure coctæ, hecticis maximè conveniunt. Cum crustis adjecto pipere elixæ, venerem stimulant. Icon quam hic damus, Gesneri squillam parvam exprimit.

TAB. IV. 9. *Aldrov. l.2.c.16.* SQVILLA MANTIS, nomen à bestiola quadam ex Locustarum genere accepit, nec antiquis est dicta. Occitani eam Preguedicus, id est, precantem Deum appellant, quod semper manus junctas teneat, & corpore sit, jejunantium instar, gracili & macilento. Divinare eandem vulgus credit, & de itinere quæsitam alterum brachium extendere.

Mathiolus *Hippocampum* appellat, Bellonius *Cicadam marinam*, quam *Speusippe Nymphâ* esse suspicatur, eandem ita *descripsit*.

Descriptio. Tenuis est, inquit, huius crusta, cruda ita albicat, ut ferè transpareat. Una cum pisciculis marinis sæpe suo cortice contecta extrahitur, & simul cum carpionatis, bocis, mænis, & trachuris canistris inseritur. Natura incredibili ferè artificio. Cicadæ oblongum corpus decem *tabellis*, affabrè articulatis loricavit: quarum prima, quæ caudam extremam conficit, caudam in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis subrubris insignita est, quę duorum oculorum speciem præ se ferunt, estque aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens, versus secundam, tertiam, quartam, quintam, & sextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus subtus munita est: quibus, dum in mari natat, aquam percutit, & corpus incitat.

Tres *tallellæ*, quæ sex prædictas subsequuntur, ternis utrinque pedibus communitæ sunt:, ad cervicis autem initium, duo brachia majora oriuntur, quibus cibum apprehensum ori suggerit: sed ea cancris, alter quam locustis forcipantur. Sunt enim in longum exporrecta, atque in extremo grandioribus crenis suffulta, quibus cum cibum corripit, ex uno brachio, ad aliam brachii articulationem transfert.

Horum autem extrema velut in duritiem osseam abeunt dentiscalpiis conficiendis ob id expetita. Pars quæ capiti contigua est, in exile quiddam terminatur, & contra quam cauda se in latum diffundit. Extra aquam prorsus immobilis & imbecillis est.

Aculeum unum habet utrinque ori præfixum, ut Phalangium & Scolopendra, quo mordicus cibum à pedibus suggestum continet quem postea dentibus conficiat, & in stomachum detrudat.

Dentes illi natura in oris lateribus protulit, unico utrinque ossi crenato, V. litteræ formam referente infixos. Cujus anterioris partis officium est, ea incidere quæ mandit: posterioris verò quæ crenas habet, conterere. Nam idem os, duos habet dentium ordines.

Prætenturas duas in fronte breves, ursinis similes, ostendit, trifariam in extremo diffissas: ac rursus duas alias in lateribus prædictis breviores. *Oculos* habet virides, exertos, quos non alveo ut Cancrarium & Locustarium genus condit: sed ante hos pinnulas exporrigit eis similes quas in cauda gerit: ex quo multi decepti caudam *caput* esse crediderant. Strias rectas in tergore, atq; in capitis tabella

ductas

ductas profert. Pisce dissecto, *dentes*, fortib. musculis movere conspicientur. *Cerebrumque* adeò esse exiguum, ut vix hordei grani magnitudinem æquet: Optici tamen ad oculos perduci apparent. Rondeletius toto corpore pellucido esse addit. Eodem modo parit & coit, quo aliæ squillæ.

Vsus. Carne est molli, dulci, delicata. Huic affinis est *Tamarugvacii* Brasiliensium, *Camaron de Salgado* Lusitanis dicta. Caput habet triangulare. Barbam cancerinam octuplam. Et in eo tantum à Manti differt, quod in anteriori parte corporis pedes non habeat, nec brachia interius serrata.

TAB. LI.

Marcgrav. Hist. Brasil. l.4.c.20.

CAPUT II.

De Crustatis rotundis.

ARTICULUS I.

De Cancris in genere.

CRustata quæ Latini Cancros vocant, Græcis καρκίνοι, quasi κορκίνοι, quòd κόρας, id est, pupillas, & oculos mobiles habeant, dicuntur. Siculi κάρχας vocant, Hesychius κάβειρος. Apud Varinum πλύξαχρις vel πύξαρις Cancer dicitur, quod ostrea lapillo inter testes seu valvas (πλύχας ἢ πύξια) injecto, venetur. *Caudam* habent revolutam, sine ἐπικάλυμμα πλυχῶδες Aristoteles vocat, quæ ex tabellis constat, & corpus posteriore parte integit: *Caput* indiscretum. *Cerebro* carent, etsi partem quæ cerebri fungitur munere habeant. In obliquum aspiciunt inclusis crustæ fragili oculis. Pedes qui in obliquum feruntur eis deni cum forcipibus, quorum dexter in omnibus major, & in primoribus superior pars movetur inferiore immobili.

Descriptio.

Arist. H.A. l.4.c.10. & 3.

Plin. H.N. l.9.c.13. & l.11.c.48.

Arist. de part. 4.c.8. *Dentes* interius bini primores, & inter eos caruncula linguæ effigie. *Stomachus* ori continuò junctus exiguus.

Plin. H.N. l.9.c.31. Mollibus & petrosis *locis* gaudent: quin & sub terra inveniuntur. Hyeme aperica littora sectantur æstate in opaca gurgitum recedunt.

Locus.

Victus. *Vescuntur* conchiliis. Polypum ob nimiam Venerem imbecillum devorant, nec à suo genere abstinent. Aquam quam ore excipiunt, parte oris exigua emittunt, hinc apparet circa os spuma, quod aqua & aër, qui cum ea hauritur, per attractum & rejectum agitentur.

Arist. H.A. l.4.c.2. & l. de Respirat.

Galen. de cib. bon. & mali succi. Galenus dulci & salsâ aquâ vivere scribit. Lacte potatos sine aqua diutissimè, author de natura rerum.

Generatio. *Generationem* si spectes, Cancri parte priore copulantur, sua opercula, loculosa illa rugosaque, mutuâ consertione cõponentes. Primum Cancer minor ab averso supervenire solet, tum major, ubi ille supervenerit. *Ova* edunt in operculo, hinc istud fœminis latius, & hirsutius; ita à maribus discernuntur.

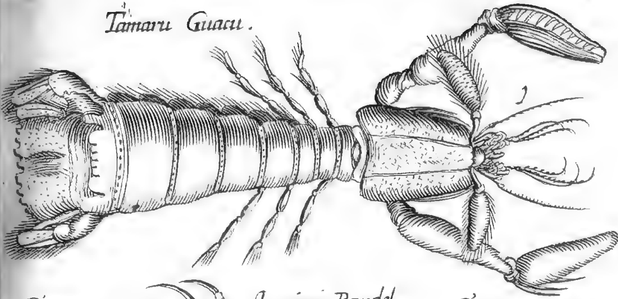
Arist. H.A. l.5.c.7.

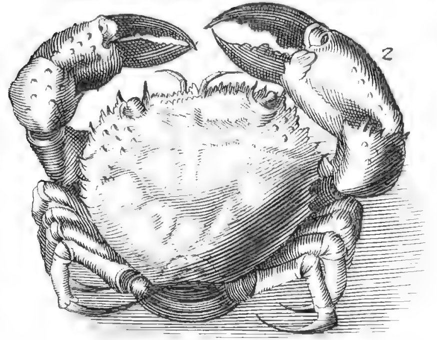
Plin. H.N. l.9.c.31. Addit tamen Plinius, fœminæ primum pedem duplicem, mari simplicem, eundem duas inter ventrem & caudam spinas habere, quibus illa caret.

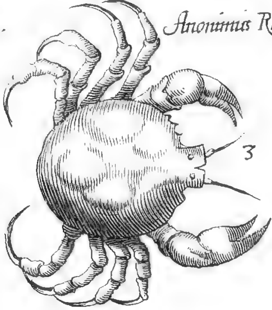
Motus. Soli è crustatorum genere non natant, sed incedunt, & quidem transverso latere quod simiis & ursis, propter posteriorũ pedum latitudinem competit. Cum enim motus tractatione & pulsione fiat, & sic secundum artuũ flexiones, quæ Cancris introrsum ad pectus sunt; ideò quasi cum triremes circumaguntur, lateris unius remiges impellunt, altrinsecus inhibent, aut retrò trahunt, ita quam in partem processurus est cancer eius lateris utitur cruribus ad carpendũ solũ, alterius lateris ad aspellendum. Insidias incredibili sagacitate subodorantur, & confestim se vel luto obruunt, vel inter saxa subducunt. Universi ubi aliquando congregantur, os Ponte evincere non valent: quamobrem regressi circumeunt, apparet que tritum iter. Concurrunt inter se ut Arietes adversis cornibus. In capiendis ostreis & conchis, summa calliditate utuntur. Calculos enim & lapillos, patulæ hiantique eorum testæ ingerunt, ita ut occludi nequeat, mox dentato forcipe pisculentã carnem abra-

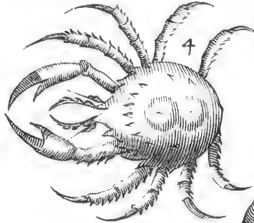
Natura, & Ingeniũ.

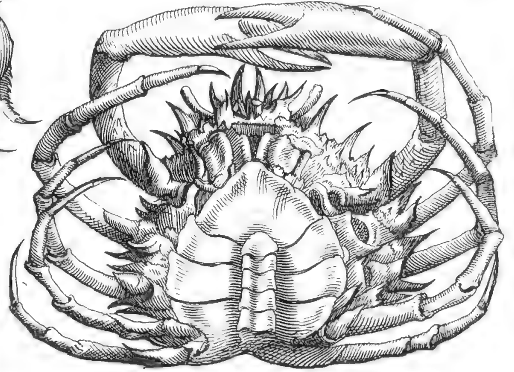
Plin. H.N. l.9.c.38.

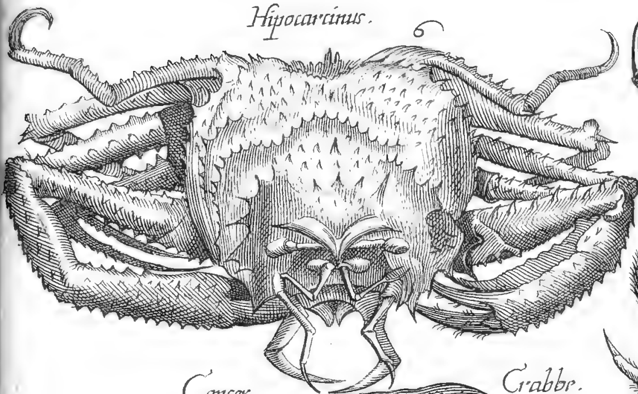

Tamaru Guacu.
1

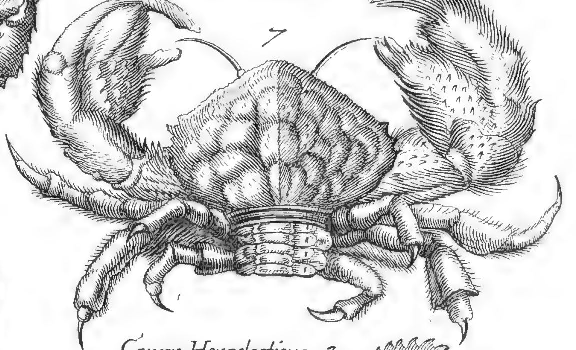

Cancer maritus. Krab. Tab. V.
2

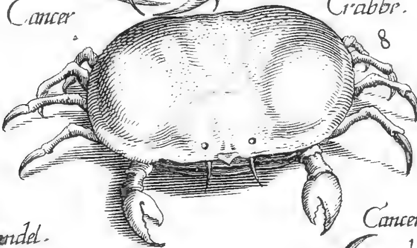

Cancer Anonimus Randel.
3

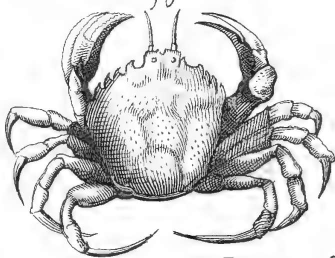

Cancer Heracleoticus Randel.
4

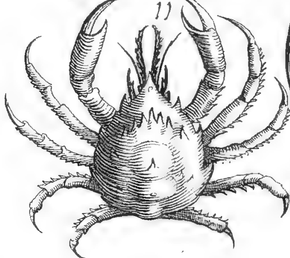

Cancer maic. meer spin.
5

Hipocarcinus.
6

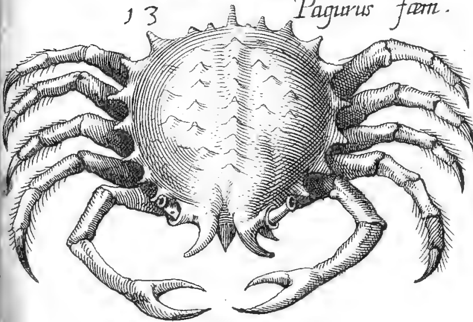

Cancer Heracleoticus alter.
7

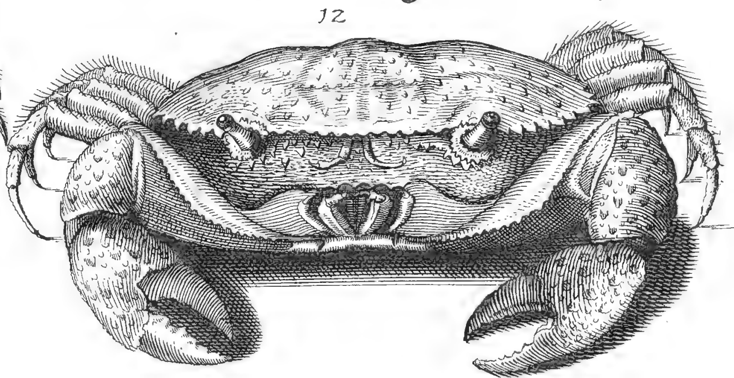

Cancer Grabbe.
8

Cancer Randel.
10

Cancer Krabbe.
11

Cancer Heracleoticus. 3.
9

Pagurus fœm.
13

Pagurus masc. meer spin.
12

abradentes devorant. Sole signum Cancri transeunt, Cancrorum cum exanimati sunt corpora in sicco trāsfigurari in Scorpiones Plinius author est. Ovidius, brachiis orbos, scorpios, si sub terra occultētur producere, ꝑdidit. Latent mensib. quinis, & veris principio senectutem anguium more exuunt renovatione tergorū, & tum mollis ad modum crusta subnascitur, & vix præ teneritate ambulare possunt.

Ovid. Metam. l. 15.

Plin. H. N. l. 9. c. 30.

Usus.

Duræ sunt carnis, ideò difficiles, concoctu, sed firmi alimenti. Id apud Galenum, Athenæum, & aliis invenies. Nec in *Medicina* spernuntur. Plinius Sole cancri signum transeunte cōtra serpentum ictus mederi tradit. Sues percussas hoc pabulo sibi mederi Thrasyllus author est. Apri hyosciamo devorato Cancros pro remedio quærunt. Cervi à phalangio vel quovis alio admorsi iisdem sibi medentur. Carbunculos & carcinomata in mulierum parte, præsentissimo remedio sanari, tradunt, Cancro fœmina cum flore salis contuso, post plenam lunam, & aquâ illitâ, ut apud Plinium legimus. Ad stranguriam, tres, in aceti cyatho cocti, in mortario contusi & expressi propinantur. Succus cum aqua florum Cyani destillata expressus, gingivis puerorum in dentitione salubriter illinitur. Pulverem Ranzovii ad dissectionem nervi apud Aldrovandum vide. Lapis in capite repertus, & aceto acerrimo immissus, motum manifestum habere deprehenditur.

Plin. H. N. l. 9. c. 32.

ARTICVLVS II.

De Cancris in specie, & quidem de Cancris extra conchas in salsis aquis degentibus.

PUNCTUM I.

De Cancro marino.

TAB. IV. TAB. V.

CAncri degunt extra conchas, vel in istis. Illi vel sunt in aquis salsis, vel in dulcibus. Inter illos qui in aquis salsis sunt. *Cancer marinus, Cancer Maja dictus, Pagurus, Cancer eques, Cancer flavus, undulatus Rondeletii, Cancer varius, Cancer cordis figura* & alii *Chelarū lōgitudine* differētes. *Cancro marino* generis nomen inditum est, nec in eius descriptione Rondeletius, Bellonius, & Gesnerus conveniunt.

Aldrov. de Crust. l. 2. c. 17.

TAB. IV. 1.

TAB. V. 2.

Rondeletii acuminatus magis est parte anteriore prope oculos, & duo habet cornicula, quibus horū caret. Rotundo est ac circinato corpore Bellonii, anteriore parte crenis diviso, crustaceo tegmine cōvestito. Majores trium aut quatuor digitorū latitudinem non excedunt. *Hepar* habent rubrum, quod Aristoteles mutim neminare videtur. Intestina multiplicibus cirris obsessa, moventurque horum partes solidiores albis musculis agentibus. Aldrovandus aliam observavit speciem, cujus pes ultimus qui ab utraque parte est, brevioribus & crassioribus constat internodiis, & aliis pedibus est curtior, in fine duabus, aliis articulationibus latior. Plurimi propè insulam Canibalorum, quæ hodie Domeneca dicitur, reperiuntur, & quia in saxis habitant, πετραίους Oppian. dixit. Et *mares* & *fœminæ*. Illis color rubentior, his ex livido in cyaneum tendit. Mares fœminas opprimere videntur antequam ineant. Crura in ventrem inflectunt dum incedunt. Rondeletius fœminæ partem inesse quandam croceam scribit quâ mares carent. Ovorum putat esse materiam. In Bosphoro Thracio, vento violento ingruente, contra fluctus nituntur: Circa promontoria, ubi major vis venti, singuli in sinuoso loco se tenent.

Descriptio.

Ælian. H. A. l. 7. c. 24.

Vsus.

Maximè, *in Cibis*, fœminæ cùm ovis turgent laudantur, ideò majus earundem Bononiæ pretium. In India succo dulci cū luna parturit turgere, plenam eodem destitui, à quibusdam proditum. *In Medicina*, phtisicis carnem prodesse Rondeletius experientiâ docuit, quod & apud Marcellum invenies. Stranguriam sanant si duarum drachmarum pondere ex lacte materno vel nutricis infantibus porrigantur. Ad quartanam, scabiem, & oculorū lachrymas ab Avicenna; ad Carcinomata à Plinio laudantur. Iidem pilosè mamma tollunt.

PUNCTUM II.

De Cancro Maja dicto.

Tab.V. 5 Tab. VI.2. Nomen. CAncer Majas dictus, nomen à magnitudine sumsit. Nam μαῖα quæ amitam & nutricem significat, aliquando etiam pro grandiore natu sumebatur.

Descriptio. Eo à Paguro differt, quòd hic parte anteriore latus sit, Maja se posteriore in latitudinem diffundat, anteriore coarctetur, & magis orbiculata sit.

Corpus illi tam grave, ut ad incessum sit ineptissima, idque vivæ livet, aut virescit, aut rubore phæniceo aspersum est; quam si supinam contempleris, tria parte anteriore brevia specula ab ipsius crustæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ delitescunt. *Crura* quaternis articulis intercepta sunt, alta & exilia. *Pedes* utroque latere quaterni, quinis articulis intercepti, unguibus benè muniuntur. Tibiæ multa scabritie exasperantur. *Fœmina* operculum latiusculum habet, sub quo duo foramina membrana occlusa, in ipsis posteriorum tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor preterea semicirculis utitur in natando, à quorũ radicibus octoni ꝓdeunt pinnati ramuli, quibus hærent ova in fœtis. *Interanea* si spectes, in capite atque adeò ore ipso duos osseos dentes gerit: in palato, carunculam quâ linguæ vice fungitur: ante dentes bina denticulata ossicula, atq; in ejus ore cavitatem statim ante gulã, in qua ꝙ rubrum continetur, habet multiplices flexus. Vulvam esse Bellonius putat, Ex hac enim ova prodire compertum est. Subsequitur cavitas satis capax, vacua quidem ea, dum jejunus est piscis, ut vel os alterum, vel ventriculum ejus esse dicas: cui etiam dentes adsunt numero quaterni, incisorii, & unus molaris, à quibus gula incipit, in cujus summo epiglottidem manifestè videas: ea autem ad apophyses meatibus cõmittitur adeò exilibus, ut vix appareant: & quemadmodũ vulva adimplebat majorem partem recessuũ, sic apophyses ubiq; per cavitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adstrictæ, & maximè musculis. Nec est aliud intestinum manifestum, quam illud in quo desinunt apophyses, excrementi scilicet receptaculum. Est autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam usque protensum. Sed & vesicam utrinque unam in ipsa alvo, robustam, magnam & membranosam cernas, cuius exitus est per ea duo foramina, quæ sub operimento latent. *Branchias* habet utrinque sub testa in lateribus numero senas: quæ certâ membranâ ab ipso tegumento distinguuntur. Aquam enim in ore acceptam per meatus qui ad radices crurum sunt egerit. Hæc omnia ferè Paguro suo Rondeletius adscripsit, quẽ vide. Ad Mæam pertinent & aliquot sequentes.

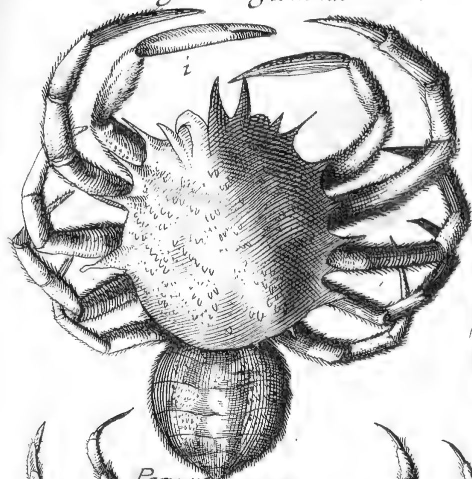
Primus Hippocarcinus à magnitudine, cum addito *hispidus*, quod universum tergus aculeis spinosisque quibusdam operculis obsitum sit, quæ ad latera majora videntur, dicitur. Supra oculos emissitios è tabulis quibusdam ad latera protensos fronte media, duo velut cornicula acuta exeunt. *Os* infimo loco situm, duo veluti brachiola intus tota villosa muniunt. Quinque ab utroque latere pedes, si brachia annumeres, in totidem articulos distincti. Chelæ anteriori parte, brachiũ puerile æquant, forcipibus fusci coloris, è quibus villosa quædam prominentia stamina instar penicilli. Tab. IV. 6

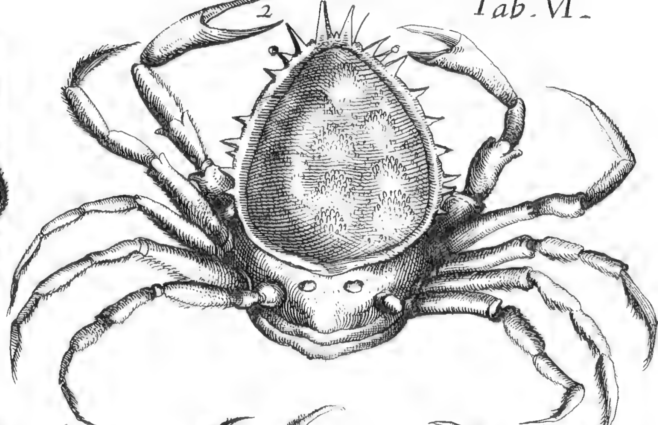
Alter est parte supina Hippocarcino non dissimilis. *Cauda* est ovalis ferè figuræ, & extremo in angustam, appendicem scutiformem quinque angulorum seu pentagonam desinit. Insignis in eadem scutellata cavitas apparet. *Os* multis veluti brachiolis villosis, supernè & infernè circumsepitur. In *ventre* plana cavitas, ovis retinendis aptissima.

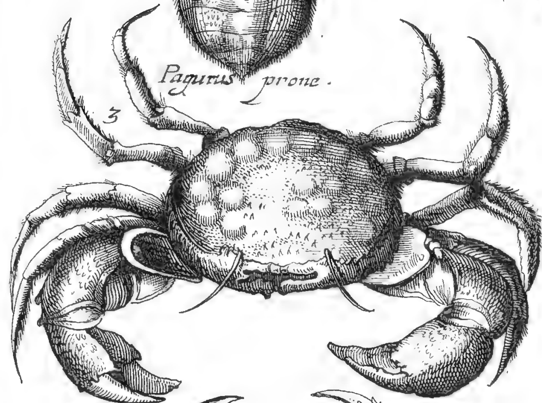
In *Tertio* senæ spinæ majusculæ latera utrinque ambiunt: & binæ maximæ frontẽ muniunt. Duos palmos est longus, chelis, brachiis, & supina corporis parte tuberosus, & hispidus.

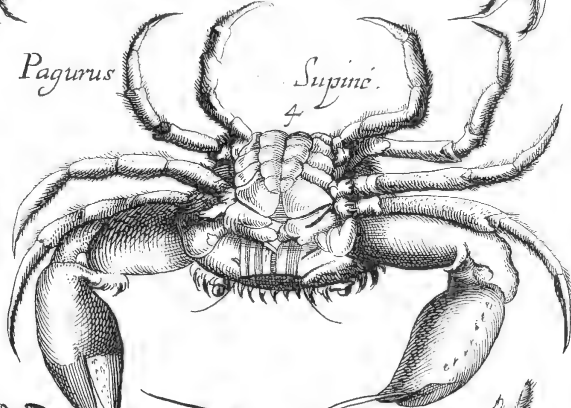
Quartus

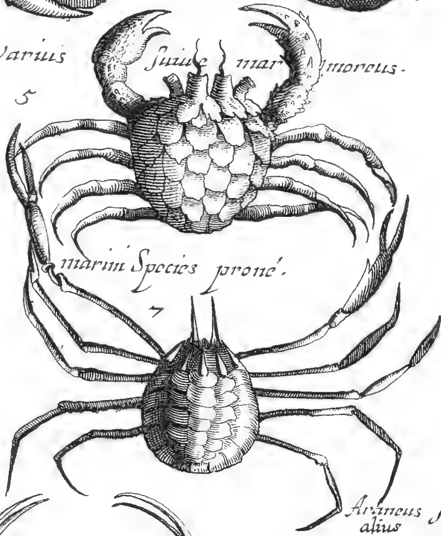
Tab. VI.

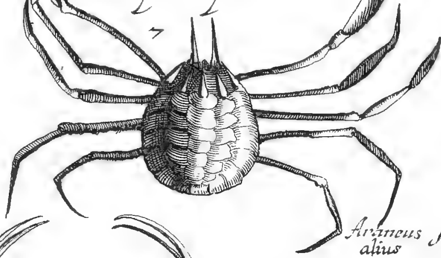

Pagurus foemina.
1

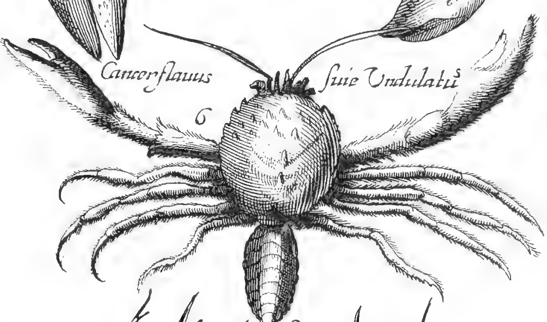

Cancer maias.
2

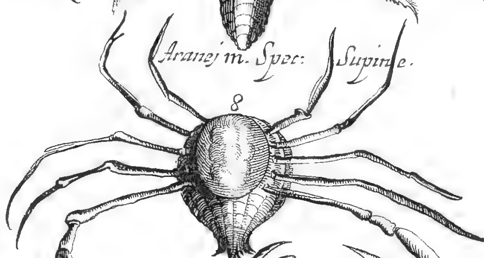

Pagurus prone.
3

Pagurus Supine.
4

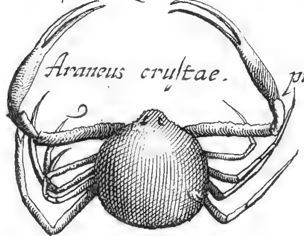

Cancer Varius siue marmoreus.
5

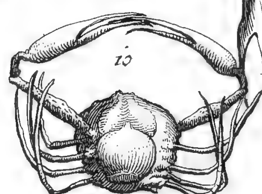

Aranei marini Species prone.
7

Cancer flauus siue Undulatus
6

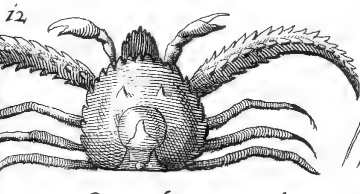

Aranei m. Spec. Supine.
8

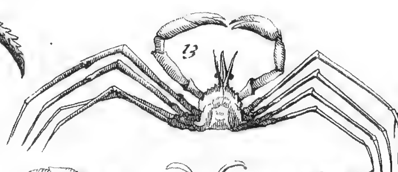
Araneus supinae alius

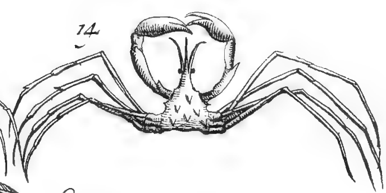

Araneus crustae. prone.
Cancer brachyochelos. Rondel.

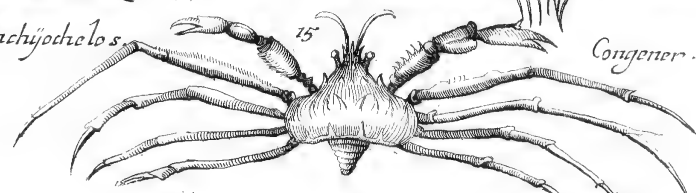

10
Cancer minutior.

Araneus alius.
11
Cancer minut.

12
Cancer brachyochelos.

13

14
Congener.

15

Quartus eiusdem est figuræ, sed pluribus spinis ab utroque latere & in dorso horret, pedibus & brachiis hirsutus, & supina parte, variis coloribus sed præsertim rubro maculatus.

TAB. IV. 4.5.6. *Quintus* quem Heracleoticum Rondeletius vocat, aculeos in fronte habet & in lateribus. Pars testæ prona aculeis aspera est; & hirta, coloreque fusco.

Sextus asperitatem in testa tomentosam habet, coloreque est cinereo & fusco.

Locus. Reperiunt in Ægæo, Jonio & Adriatico mari.

Vsus. Mares eliguntur autumno, hyeme & Aprili mense *ad Cibum*, in plenilunio: fœmina verò reliquo anni tempore usque ad Septembrem. Assantur etiam in furno ano & ore clausis, ne quòd intus est liquidi effluat.

PUNCTUM III.

Dr Paguro.

TAB. V. 13.14. TAB. VI. 1.3.4. Nomen. PAguro, παρὰ τὸ ὁρεῖν καὶ φυλάττεσθαι ἐν πάγοις, id est, κρημνώδεσι τόποις, quod in locis præruptis versetur, nomen inditum est. Simeon Sethi eum Carcini appellatione dignatur. A Palladio Cancer marinus dicitur. Scholiastes Aristophanis Caraburi exponit. Moderni Græci Paguri nomen adhuc retinent, idemque in Dalmatia, teste Massario retinetur. Descriptio. Latior est quam longior, & ex Oceano in pedalem longitudinem abit. Visus in Anglia decem libras pendere. Valida crustâ integitur & in lævi, eaque novem in gyrum crenis imbricis modò incisa est. Color vivorum viridiorum præ nimia rosei exhalatione veluti subnigra tergora apparent. *Crura* utrinque blæsa quatuor habent, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; sunt, minimè bifidi. *Brachia* bisulca parte anteriore binis articulis intercepta forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ constringunt ut edant, etiam dura confringere possunt. *Branchias* utrinque in latere ostendunt dispositas, ut reliquum genus Locustarum, sub tergoris crusta senis ordinibus ad tibiarum radices insertas. In *ore* tot comperies naturæ secreta, tot adstantes appendices, tot pelliculas, ut coactus incredibile artificium necesse est fatearis. *Mutim*, quæ hepar est, habet dulcissimam, maximâ ex parte subrubram, cum infinitis propè apophysibus flavis grandi stomacho adjacentibus. TAB. V. 3.10. Reliquæ partes internæ musculis albis constant, quibus externæ moventur. Rondeletius sub nomine Cancri Majæ descripti. Differentia. *Differentias* si spectes, alius est Mas, alius Fœmina. Scaliger alium orbiculatiorem, fusciorem, & majorem facit; alium quadratiorem & minorem, colore dilutiore, & penè pallida viriditate. Poressos vocant Veneti.

Huc pertinet *Cancer Heracleoticus* Bellonii ab urbibus Heracleis, quarum una *Ponto*, altera Propontidi adjacet, dictus. *Crusta* firmiore munitur ut Maja, *Tibias* utrinque quaternas habet, *brachia* duo admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robustis bisulca, hispida, & benè armata, quorum pars superior elatis crenis vallata est. Nonnulli *Gallum marinum* vocant, quòd brachia eius in crista galli modum tornata videantur. *Dorsum* tuberculis exasperatur & coloris est miniacei.

Huic similis est *alter* pilorum densitate Ursi corium referens. Differt à priore primum chelis, quæ longiores sunt, & in extremo pars utroque, quæ forcipem facit, & instar dentium sibi invicem dum clauduntur contingunt, colore miniaceo: præterea pedibus brevibus, quorum duo posteriores utrinque brevissimi, antennis & oculis magis à se invicem distantibus. *Invenitur* in mari Tyrrheno & Adriatico: sed in Oceano maximus. Vidit Rondeletius unum, cuius latitudo palmum majorem superabat, longitudo ad semicubitum accedebat. Alexander apud Ælianum genus quoddam Cancrorum cōmemorat, *Ælian. H. A. l. 17. c. 1.* quorum testa circūferentia undique pedis mensuram impleret. Miras eorum

rum magnitudines in sinu quoq; Persico Strabo refert. Suetum ipsis in tegumento se exuere. Hoc cũ luxari & à corpore abscedere sentiũt, furiis quasi agitati huc & illuc ferũtur, & pleniorem victũ quærunt, ut tumore inflatis facilius crusta rumpatur. Elapsi similes mortuis in sabulo jacent, sibi restituti sabulum gustant, & postquam se abdidere, nõ citius ex latebris, egrediuntur, quã pristina armatura instructi. Musicæ sunt adeò amantes, ut eâdẽ capiuntur. Captos aliquando foramina subire, & mortuos in Scorpios mutari Nicander prodidit.

Ælian. H. A. l. 9. c. 45.

Nicand. in Therica.

Vsus. Inter lautissimos numerantur cibos, sed difficillimè digeruntur. Cum coquntur parum ruffescunt & parum nigrescunt.

PVNCTVM IV.

De Cancro Equite.

Nomen. Aristot. H. A. l. 4. c. 2. Plin. H. N. l. 6. c. 3. Aldrov. l. 2. c. 20.

Cancer Eques à volocitate cursus nomẽ accepit. Hesychio est δρέμων, Æliano δρομία Cursor, aliis Græcis ἵππευς Eques. Major est Castaneâ parvâ, colore subalbido, pũctis subrubris consperso, & ut Pagurus, tornato. Soli objectus totus pellucidus est, præterquam in ea corporis parte, quæ interanea continet. *Oculos* grano phaseoli nõ habet maiores, quibus acutissimè cernit. *Tibiæ* sunt villis levibus obsessæ, utrinq; quinæ: quarũ duæ anteriores brachia sunt forcipata, quib[9] cuncta cõplectitur: reliquæ graciles vnguib. rectis & obliquis variatę. Huius generis fortè erit, qui Rondeletio *Cancer latipes* dicitur, nucis juglandis magnitudine aliquãdo paulò maiore. *Chelas* habet denticulatas & articulatas, pedes utrinq; quatuor. Postremus & minimus, ꝗ in osseam latitudinem desinat, nomen Cancro imposuit. *Testa* est lęvi, parte superiore albescente, quodammodo nigricante. Cum maris purgamẽtis in littus eiicitur. Huic similis est quem Bellonius Græcis μικρὸν καρκίνον, Romæ Grancettum vocari scribit. Punctis frequentibus cãdidis in tergore variatur Ophitæ modo. Singulares digiti quaternis constant articulationib[9]. Amphibii sunt, & in maximis ardoribus meridiano tempore è mari egrediuntur, diemq; sub sole, trãsigunt, circa vesperã mare repetunt. Tanta velocitate ferri vidit Bellonius, ut ne unum quidẽ unquam cursu consequi potuerit: quin nec lacertam ex ambrosia sub qua delitescebat exilientem, assequi eundẽ potuisse. Volare potius quàm currere videbatur.

Descriptio.

Locus. Dromonem Hesychii quidam in maris æstuariis capi scribunt, sagittæque modo per aquas summum decurrere. Facit Ælianus quorundã mentionẽ, quos πετηλίας à volando (Gillius legit πηλίας) vocat, quòd perparvis alis volatum exerceant, quibus currẽtes non utuntur. Potest ipsis ποδανέμων titulus, qui ex Cratete Comico ab Athenæo datur, tribui. Negliguntur in cibis propter exilitatem.

Ælian. H. A. l. 7. c. 30.

PUNCTUM V.

De Cancro flavo undulato Rondeletii, Marmorato, Cordis figurâ, & aliis Chelarum longitudine differentibus.

Cancer flavus undulatus, à colore & lineis, quæ in prona parte sunt sinuosæ undarum modo, non aliter quàm Cameloto vulgò nuncupato, nomen sortitus est. Pedes quaternos habet longos & hirsutos: Chelas duas magnas, etiam hirtas: Cornua duo satis longa: in fronte appendices duas, in lateribus alias. Capitur circa Antipolium & Lerinum insulam. TAB. VI. 6. Aldrov. l. 2. c. 21.

Cancer Marmoratus sive varius, quod testa sit lævi, ac perpolita, & maculis viridibus cæruleis, albis, nigris, cinereis, Jaspidis instar & marmoris perspersus sit. Si mortuus in sole exsiccetur, totus fit flavus, maculæ verò in mortuo statim evanescunt. Forfices habet aliis breviores & crassiores. Tubercula veluti gemmæ in eis eminent, ut in Astaco. Cornicula duo è frõte extant. Post oculos, qui satis à se distant, testa est serrata. In saxorũ cavernulis degunt, & ita pedibus hærent, ut vix avelli possint. Crusta sunt TAB. VI. 5. Aldrov. l. 2. c. 22.

cæteris

cæteris duriore. In saxis Agathensis littoris degunt.

TAB. VII. 4. *Cancer cordis figurâ*, Cornua duo è fronte prominentia habet, brachia quoque duo brevi forfice, & quaternos pedes. Pelagius est, & panagro ex alto mari cum piscibus in littus pertrahitur. In maiorum Asellorũ ventriculis sæpissimè reperitur.

Aldrov. l. 2. c. 23. *Cancri chelarum longitudine differentes*, vel sunt Μακρόχηλοι, vel βραχύχηλοι. Chelis vel tenuib. vel crassis. Μακρόχηλοι chelis tenuibus, sub Aranearum marinarum nomine apud Aldrovandum veniunt, & sub tribus generibus exhibentur.

TAB. VI. 7. 8. 9. 10. 11. *Primum* est fusco & cinereo colore, parte priore quâ caput est, acutum, oculis parum à se invicẽ distantibus, cornibus duobus acutis.

Alterum corpore est rotundiore, quod sub Aranei crustacei nomine venit.

Tertium magis rotundius, colore cinereo & fusco, chelis quàm priores crassioribus, cui Aranei marini crustacei alterius in Tabula nomen inditum.

Differt ab his *Aranea marina*, cuius Aristoteles in Cancelli descrrptione meminit. Formâ enim similis araneis est, nisi quòd partem capiti & pectori subjectum araneo maiorem habeat. Brachia forcipata habere pro corporis exilitate longissima Rondeletius addit. Μακρόχηλοι crassis brachiis, sunt hirsuti & asperi, ut aculeati videãtur. *Vnus* est prona parte corpore & pedibus albus, unde albicantis nomen. Chelis cæruleis, supina verò ruber. *Alter* priore minor colore nigricante, unde nigricantis appellatio.

TAB. VI. 12. 13. 14. 15. Βραχυχήλων aliquot sunt species. Ex quibus Rondeletii ex rubro nigricat, Chelis valdè brevibus ac tenuibus, pedib⁹ proximis longissimis pro corporis ratione, crassis, acutissimis, lanugine quâdam obducta. Frequens est in Lorino insula.

Reliqui sunt tenues & læves, supina pars aculeos habet. Ex his unus ore est acuto admodum, & oculis à latere utrinque prominentibus, corpore undiq; aspero. *Minutior* dicitur.

Congener brachichelo Aldrovandi lagenam crasso ventre refert, caudam si demas. Capite est valdè acuto, corpus parte supinâ aculeis horret, coloreque est cæruleo, pronè albicat, forcipes Chelarum rubent.

ARTICVLVS III.

De Cancris fluviatilibus.

CAncer fluviatilis seu fluvialis, καρκίνος ποτάμιος Græcis dicitur. Simeon Sethus & Galenus, Pagurum fluviatilem vocavere. Eo à marino differt, quod sit testâ duriore & crassiore; tibiis asperioribus, brachiis rugosioribus, & cum marinus lividum loti corticis colorem referat, fluviatilis ex ruffo nigrescit. Marino, præterea, ungues extremam tibiarum articulationẽ faciunt: fluviatiles multas crenas in gyrum circa ungues habent. TAB. III. Aldrov. l. 2. c. 24.

Frustra eos in Gallia, & Germania quæras. In Græcia, Creta, Sicilia, & Etruria inveniuntur. Bellonius in Atho Macedoniæ monte vidit, & in Ciliciæ rivulis, qui non longè ab Isso defluunt. Tanta aliquando eorũ ibi copia, ut temporis momento mille capi possint. In Nilo habitare apud Ælianum habemus. Locus. Ælian. H. N l. 5. c. 52.

Sunt Sarcophagi, & cum invicem tãgunt, pedes sibi arrodunt & vorant. Rondeletius cũ ducentos Romæ emisset, denique in aquam ut sese reficerent coniecisset, ita inter sese conflictati sunt, ut plures quinquaginta mutilatos reperiret. Eo tandẽ deventum est, ut omnibus necatis, unus tãtum superstes fuerit. Ibidẽ ligonibus effossa scrobe vel paropside capiuntur. Juxta Ephesiam metropolim serpentes, qui ex caverna quodã egressi paludẽ tranare conantur, forcipibus arreptos interficiunt. Romæ in foro piscario, filo appensi ac trajecti, prostant. Victus. Ælian. H. A. l. 16. c 38.

Eduntur omni tempore, sed æstate sunt meliores, & posteaquam durũ corticem exuerunt, magnatum mensis apponuntur. Lacte à quibusdam suffocantur. Avicenna in hecticis febribus cũ aqua hordei valde probat. Vsus.

In *Medicina* easdē ferè habent vires quas & alii. Tritos potosque ex aqua recentes seu cinere asservato, contra omnia venena prodesse, privatim cōtra Scorpionū ictus, cum lacte asinino, vel si non sit, caprino, vel quocunque, Plinius author est; quod & apud Dioscoridnm invenies. Ad viperæ morsum bibuntur è vino per se, vel cum staphide agria, sale & polio, ut testatur Ægineta. Cinis ustorū prodest pavore potus periclitantibus ex canis rabiosi morsibus Æschrion empiricus vivos in patella æris rubri tam diu urebat, donec facilè in lævorem redigi possent, lunâ decimâ octavâ, post canis syderis exortum, cum sol leonem ingressus esset. Huius pulverem tenuissimum cochlearii unius mensurâ ex aquę cyatho propinabat, cum recentior esset morsus; augebatur quantitas, si inveteraverat. Huic remedio tantam vim inesse scribit Galenus, ut dicat nullos periisse, quibus hoc in tempore datum esset. Id ex proprietate substantiæ fieri idem credidit. Triti in oleo & aqua peruncti, ante accessiones in febribus prosunt, teste Plinio. Archigenes apud Galenum ex cancris siccis tritis, pedib⁹ & eminentiis amputatis, drachma unâ, & asari drachmâ alterâ, cum aqua ex eodem flumine ex quo cancri sumtâ, medicamentum aquas educens componit. Hippocrates in vino suffocatos in flexu uteri propinavit.

Plin. H.N. l.32.c.5.

Plin. H. N. l.32.c.10.

Hippocr. de morb. mulier. l. 1.

ARTICULUS IV.

De Cancris in conchis degentibus.

PUNCTUM I.

De Cancris parvis.

TAB. VII. 3. 5.

PRæter ea quæ hactenus retulimus crustata, sunt & alia, quæ in alienis conchis, ut Mitulis, pinnis, pectinibus, ostreis, ac varii generis turbinatis degunt, ut Cancelli, Cancri parvi, Squili, & Scylari, figurâ non usque adeò à prædictis diversâ.

Cancer parvus, qui pinnis innascitur πιννοφύλαξ, quasi ὁ τῆς πίννης φύλαξ, ut Suidas, Hesychius, & Varinus tradunt, πιννοτήρης Chrysippo, ut Athenæus citat, ἀπὸ τοῦ τηρεῖν ἢ φυλάσσειν τὴν πίννην, dicitur. Sunt autem qui in ostreis reperiuntur, parvæ fabæ magnitudine, toto corpore candidi, præterquam, quòd pronæ crustæ medium rubescat. In pinnis qui degunt, majores sunt & magis rubri, alioqui chelis, pedibus, toto denique corpore aliis similes. A Cancellis eo differunt, quòd parvi cancri viventium pinnarum & ostreorum hospites sint: Cancelli inanes duntaxat testas & turbinatas subeant, sintque longo corpore Locustis non Cancris simili.

Descriptio.

De *Generatione* non conveniunt authores. Piscatores cum illis quorum testis inhabitant, quasi ex eodem semine nasci tradunt, teste Aristotele. Apud eundem ista invenies verba. Pinnæ quæ petris aut saxorum cavernis adhæserint, radices agunt, illic Margaritam generant. Vivunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem conchæ ori adnascitur animalculum chelas habens, & cibum assumens, quod cancro parvo simile est, & vocatur Pinnophylax. Rondeletius cum sæpissimè Cancros parvos in Conchis & Ostreis ovis turgentes viderit, ex Coitu maris & fœminæ & ovis provenire affirmare audet. Ut ut sit, nō possunt isti in aliis procreari, ut nec vel viscū vel polypodium, nisi super aliis arboribus crescere.

Generatio.

Arist. H.A. l.5.c.15.

Quæ de eorū prudentia apud Plutarchum, Oppianum, & alios invenies, quod nempe pinnā regat, & de appropinquante præda admoneat, fabulosa sunt. Decem Pinnas aperies antequam unum pinnophylacem invenias.

Mores.

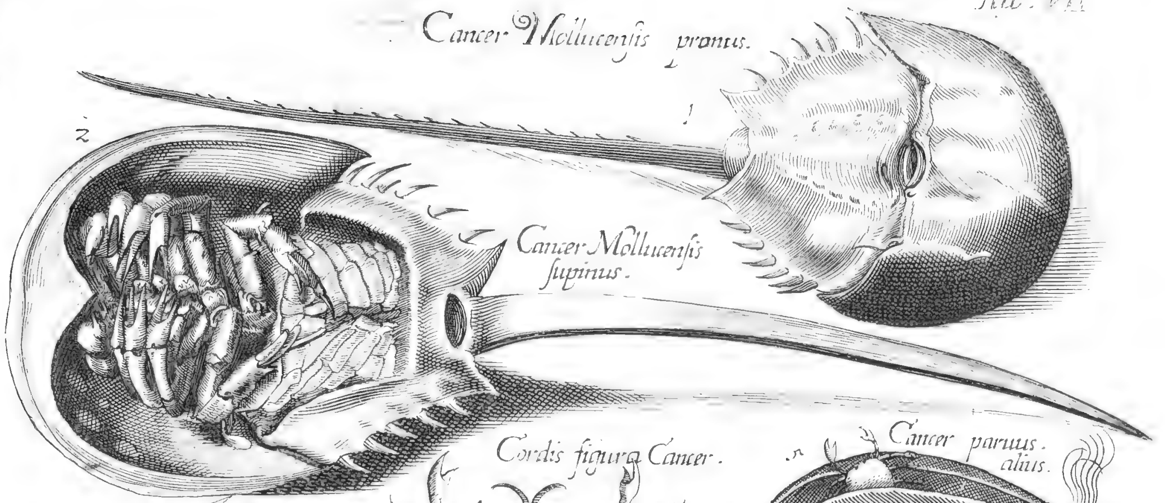
Plutarch. de solertia animal.

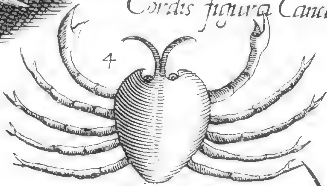
Oppian. l.2. Halieut.

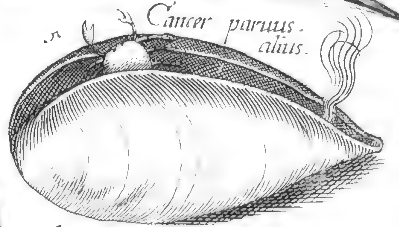
Aqua tantum & luto eædem pascuntur, ut Mytuli. Latere in eis crede ut vitam servent vitam, Molliore testa præditi, injuriis magis sunt obnoxii. Ideo & spongiarum cavernulis saxorum rimis, & in externis testarum quibus Ostrea tecta sunt cavis, sæpissimè Cancros parvos se reperisse, Rondeletius affirmat.

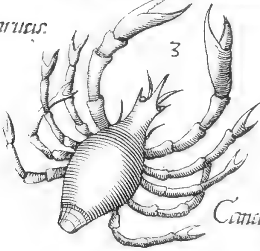
Victus.

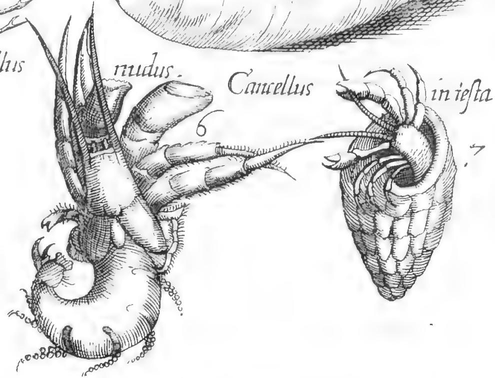
PUN-

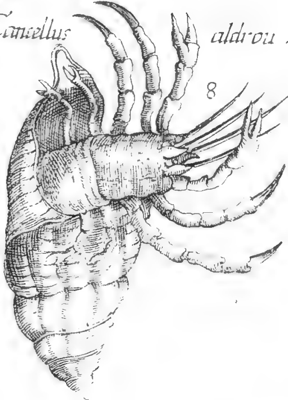

Cancer Mollucenſis pronus.
1
2
Cancer Mollucenſis ſupinus.

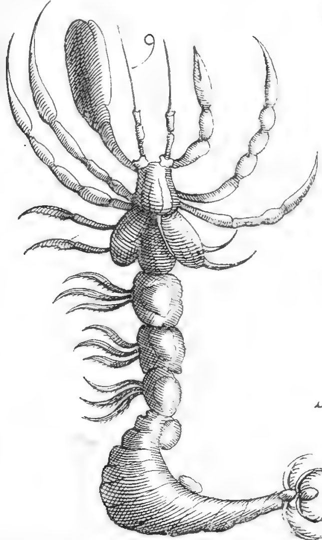

Cordis figura Cancer.
4

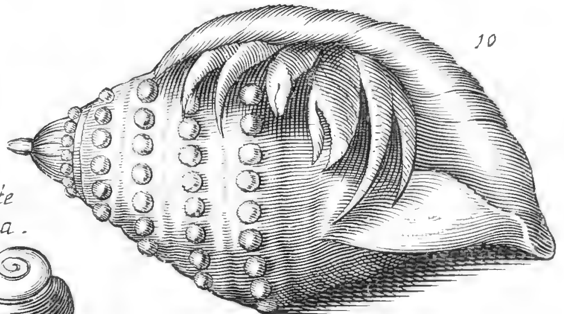

5
Cancer paruus. alius.

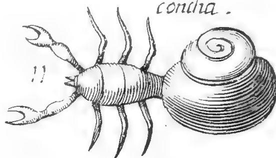

Cancer paruus.
3

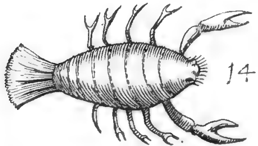

Cancellus nudus.
6
Cancellus in teſta.
7

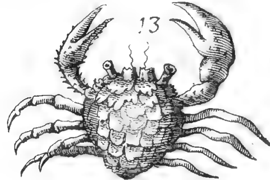

Cancellus aldrou.
8

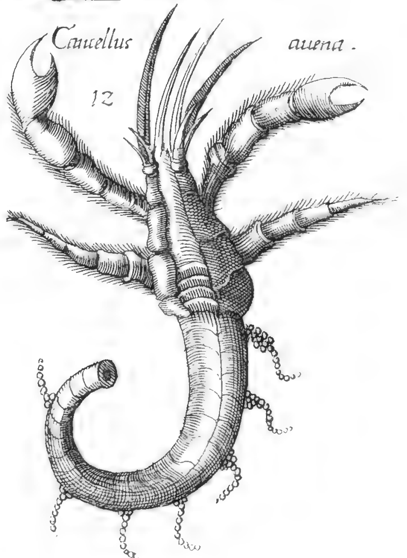

Cancellus ruber.
9

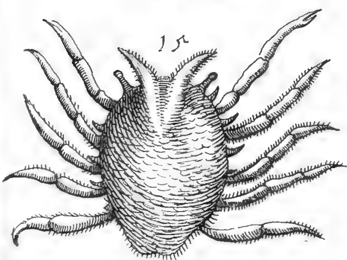

Cancellus in Buccinc.
10

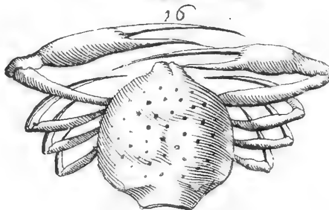

Scyllarus ſiue cancell: in Nerite concha.
11

Cancellus oblongus.
14

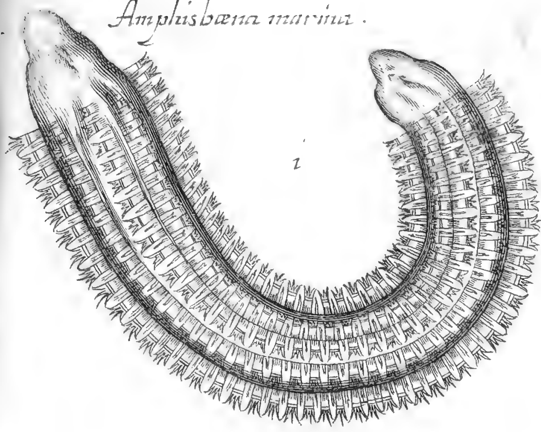

Canri Hirſuti Rondel ſpecies.
13

Cancellus auena.
12

15

16

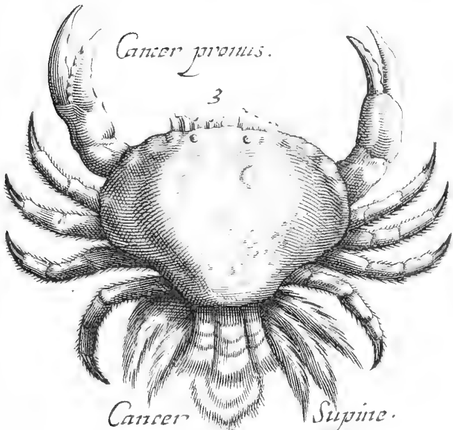
Tab. VIII.

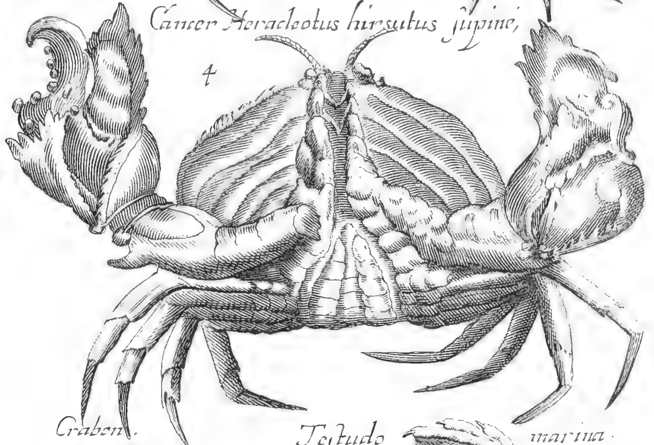
Amphisbæna marina.
1

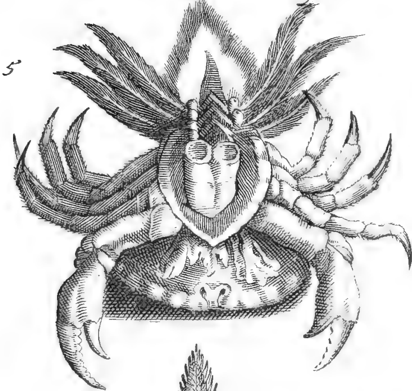
Cancer Heracleoticus hirsus pronè,
2

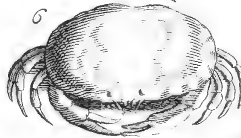
Cancer pronus.
3

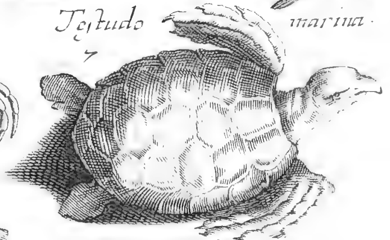
Cancer Heracleotus hirsutus supine,
4

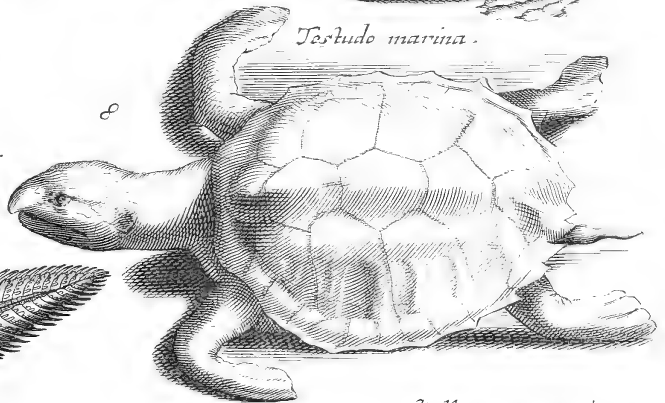
Cancer Supine.
5

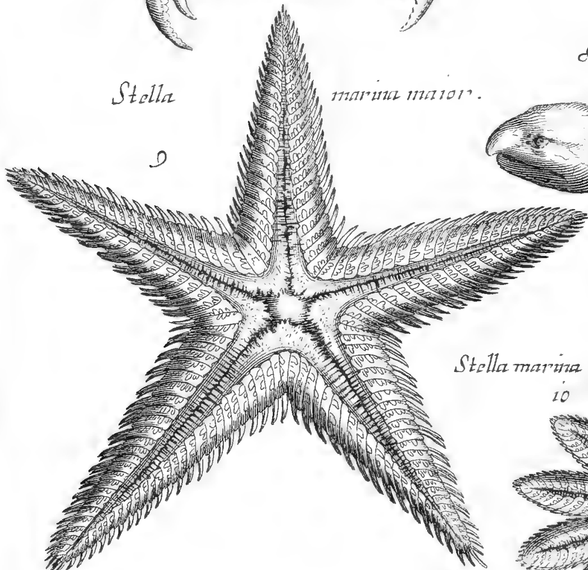
Craben.
6

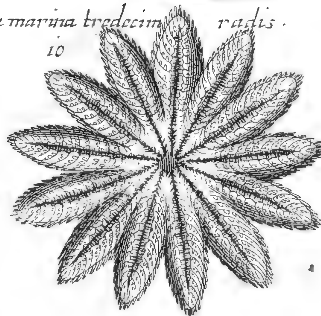
Testudo marina.
7

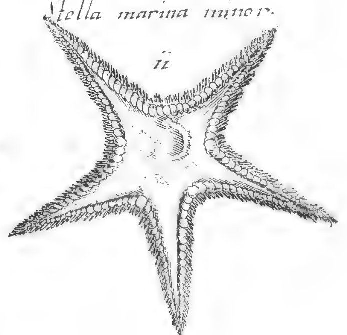
Testudo marina.
8

Stella marina maior.
9

Stella marina tredecim radis.
10

Stella marina minor.
11

PUNCTUM II.

De Cancello.

Tab. VII. Nomen.

QUi Latinis Cancellus, Græcis est καρκίνιον, Oppiano καρκινᾶς. Plinius eum & Cancrum parvum sub Pinnotheris seu Pinnophylacis nomine cõfudisse videtur, ut Aldrovandus ostendit. Gallis Eremite, Bernard l'Eremita dicitur. Eremitam, quod alios fugiens in testa quasi in solitudine vivat. Bernardum autem, quod vulgo in Gallia Bernhardus fatuos proverbio dictitent: hunc autem fatuam, quòd crusta tectus, chelas habens, quæ ad vitam tuendam satis esse possent, alienas domos in quibus latitet, quærat. Exactissimè ab Aristotele describitur.

Aldrov. l. 2. c. 26.

Descriptio.

Communis ferè est, ait Philosophus Crustatorum & Testatorum socius, quippe qui specie locustis simili spectatur, nascique seorsum per se solitus est. Verum quod testam deinde petit, quam ingressus est, hinc similis testa cõtectis animantibus est: quapropter is in accipiti esse, genusq; sibi vindicare utrumq; videtur. Formâ tamen, (quod simplicius dixerim) similis Araneis est, nisi quod partem capiti, & pectori subditam ampliorem quam Aranei habent. *Cornicula* duo ruffa tenuia gerit, quibus *oculi* totidem subjacent, qui nunquam intrò recedant, ut Cancrorum, sed semper eminentes appareant. *Os* sub iis est, quod veluti capillamentis pluribus circumdatur. Iis pedes subjuncti duo, bifurces, quibus cibũ ori admovent. Bini item utrique adhærent lateri, & tertius parvus. *Thoracis* pars inferior mollis tota est, dissectoque sine pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit. Foramen excrementi perspici nullum potest. Pedes ac thorax duritiem præ se ferunt, sed minus quam Cancri. Nexu nullo testis adhæret. Buccinarum ac Purpurarũ modo solutus liberque vagatur. Omnes sinistrum pedem crassiorem dextro habent. Cum enim in testa circa medium corporis complicati vivant, quantum dextræ parti cõpressę alimenti ac proinde incrementi decedit, tantum sinistræ liberiori ac laxiori accrescit. Bellonius addit, *Oculos* instar Astaci elatos habere, quos porrigit ac contrahit, maculis albis distinctos. *Dentes* osseos. Ab ore *œsophagus* tenuis ut filum ad stomachũ protenditur. *Intestina* bis tantum revolvuntur: ac qui in eius stomacho viridis humor spectabatur, is in intestinis apparet candidus.

Arist. H. A. l. 4. c. 4.

Differentiæ.

Tres ipsorum *species* Aristoteles facit. *Oblongior est*, qui Turbinem scilicet ingreditur, quàm qui Neritim. Qui in Natice degit, dextrum bifurculatum pedem parvum habet, cum lævum grandiusculum habeat, eoque potissimum ingrediatur. Ad tertiam spectare videtur, de quibus idem ita. Sunt inter Cochleas, quæ inter se bestiolas habent Astacis parvis similes, quæ in fluminibus gignuntur. Sed eâ differentia, ut præmollem intra suam testam carunculam habeant, formâ qualesnã sint ex dissectionibus contemplare. Nos hic ternas Icones damus.

Scaligero Squilla minima, Vasconibus Civada, Pugillatim enim devoratur. Reperiuntur in pisciculis, pedes novissimos latiusculos habent, ut ad nandũ utiles sint. In saxosis locis, cœno, & luto versantur. Ex eodem gigni credidit Aristoteles, sed perperam. Ad latera enim adhærent tanquam racemi aut globuli ova filo annexa. Et observatum est mares à fœminis apertè distingui. Nati conchulas ingrediuntur; ubi excrevere in ampliores transeunt.

Aristot. H. A. l. 5. c. 15.

Usus.

Usum & in Cibis habent. Dorion enim apud Athenæum, inter hepsetos refert. Gesnerus, Coctum odorem colorem & saporem fluviatilis habuisse scribit. Bellonius non esse edulem, sed Julidibus, channis, Percis, & id genus saxatilibus gratissimum ait. Galenus eorum usu Mullos deteriores, & mali odoris evadere testatur: sed forte hoc de Cancellis, qui in spongiis, & qui τράγοι à fœtido colore dicuntur, sumendum est.

Et tantum de Crustaceis.

APPEN-

APPENDIX.

De quibusdam Crustaceis Brasiliensibus Cancris inprimis.

Caput I.

De Guaja Apara, cancro maximo.

Tab. IX.

GVAIA APARA, cancer maximus elegantissime variegatus. *Corporis* figura est Lunæ bissectæ similis, in latitudine habens tres digitos, in longitudine duos & semis (quanquam & majores reperiantur) *Testa*, ut dixi, lunata est, in utroque latere posterius exsecta, & in acumina desinens. Anterior pars testæ ultra medietatem coloris est obscurè brunni, & variegata maculis ex albo flavescentibus: posterior pars ex albo flavescit, striis brunnis secundū longitudinem ornata.

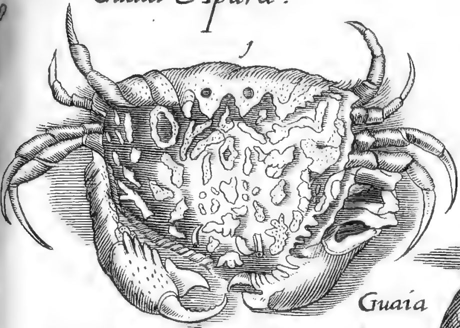
Pedes habet octo; singulos quatuor internodiis constantes, subrotundos, ex albo flavescentes: brachia duo, quodlibet duos & semis digitos longum, & sesquidigitum latum, quodlibet parva forcipe præditum, quibus non ita arctè comprehendere potest, ut alii cancri. Est autem quodlibet brachium superius armatum & dentatum instar cristæ galli, ita ut quando vivus brachia corpori applicatis ea componit, uti aptissimè potest, cristas duas galli sibi invicem appositas esse appareat. Tenacula repræsentat rostrum galli, brachium itaque totum rostrum galli cum sua crista. Brachia autem etiam ex albo flavescunt, & maculis brunnis sunt variegata. In aquis natans per os aquam exsufflat, quasi ex fonte exsiliret.

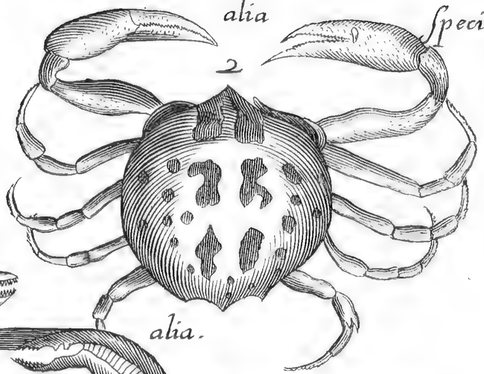
GVAIA alia species. *Corpus* rotundum, paulo oblongum, juglandem cum suo viridi cortice æquat, octo habet *pedes* cancrinos: duo *brachia*, quodlibet ferè duos & semis digitos longum, at exilia; in parte extrema corporis tres habet aculeos obtusos, & oculos planè exiles. *Color* totius corporis, brachiorum & pedum est albus; ac tota testa dorsi egregiis maculis brunnis ordinatim distincta, in summitate majoribus, at in lateribus, minoribus. *Brachia* parvulis maculis ex ruffo purpureis sunt variegata: pedes albicant in totum, ut & venter.

GVAIA alia species quæ rarius capitur. *Corpus* ellypticæ figuræ, latum, tres digitos & totidem longum, aut paulo minus; testa tecta est ellyptica, in ambitu multis corniculis prædita, superius autem convallibus: *ocelli* parvuli, ut aliis: in quolibet latere pedes quatuor cum quatuor juncturis, *Crura* subhirsuta, & in extremitate unguem nigrum corniculi figura habentia. Anterius autem crus tres digitos longum, reliqua semper breviora unum altero. Brachiorum cum forcipibus, cujuslibet longitudo trium digitorum, crassities humani digiti, forcipe sesquidigitum longa & satis crassa. Ipsæ extremitates forcipis paulo plus sesquidigitum longæ, rostratæ & exterius versus dentatæ, quasi denticulis humanis, & ita aptè sibi invicem quadrantes complicatæ, quasi quis rostrum dentatum clauderet, in una tenacula forcipis, quæ movetur seorsim, in medio etiam est dens albicans. Color totius cancri vivi saturate rubens, ut pruna nostratia majora esse solent, in medio corpore saturatior, reliquis partibus dilutior: extremitas tenicularum ruffi cum brunno mixti, ut cerasa nigra tingere solent. Coctus retinet colorem.

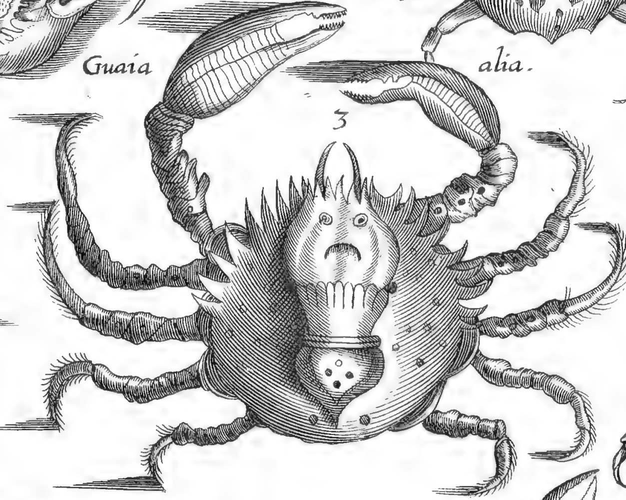

Tab. IX.

Guaia Apara.
1

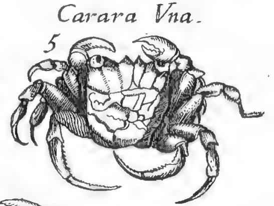

Guaia alia Species.
2

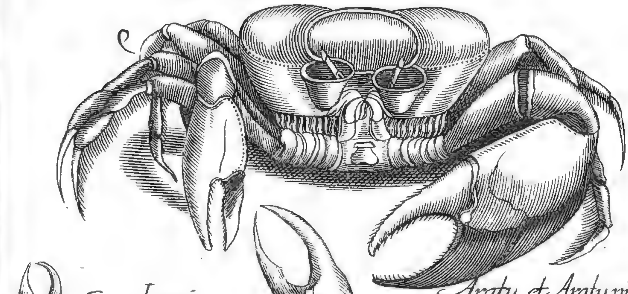

Cunuru.
6

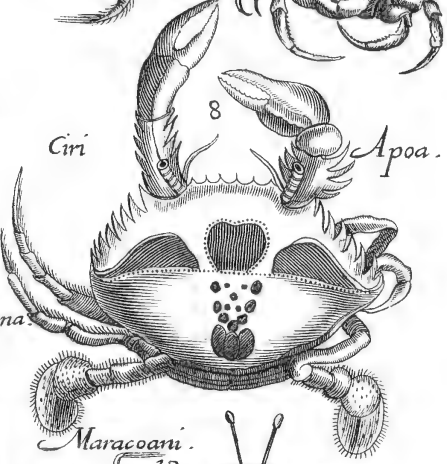

Guaia alia.
3

Guaia Miri.
4

Ciecie Panema.
7

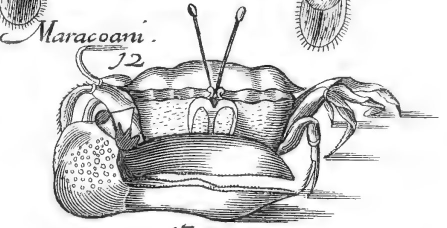

Carara Vna.
5

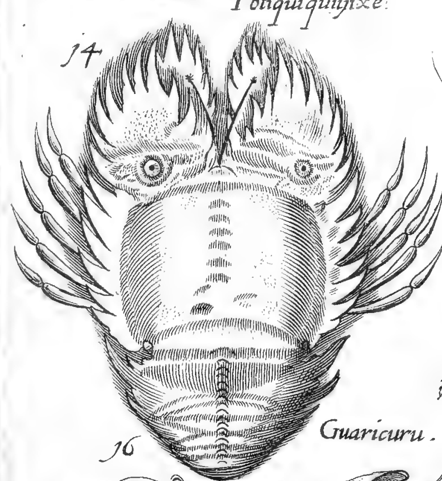

Vca Vna.
9

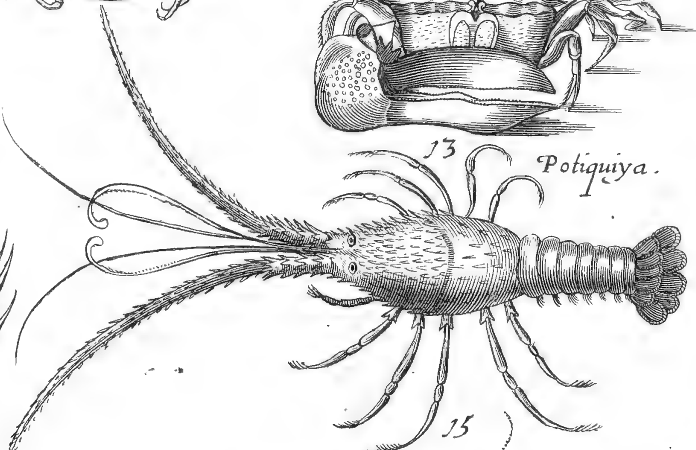

Ciri Apoa.
8

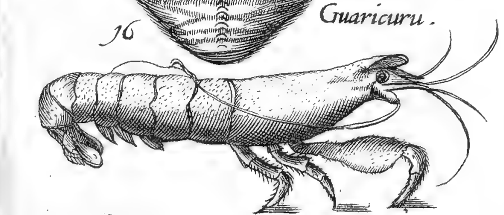

Guanhumi.
10

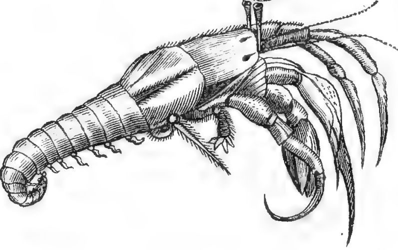

Aratu et Aratupinima.
11

Maracoani.
12

Potiquiquiijixe.
14

Potiquiya.
13

Guaricuru.
16

Paranacare.
15

CAPVT II.

De Guaia Miri, Carara Vna, Cunuru, & Ciecie Ete.

GVAIA MIRI, cancerculus in salsis fluviis degens, nunquam excedit pruni magnitudinem; *testa* est ellyptica, anteriore parte in multos angulos desinente: *Ocelli* parvi, breves: *brachia* duo, dextrum paulo minus sinistro: *crura* octo, quatuor internodiis constantia, & brevibus pilis hirta: color testæ ferrugineus: brachiorum & crurum obscurè violaceo-purpureus. Pili crurum pallidi, inferius forcipum latus albicat.

CARARA VNA Cancer parvus, cuius corpus quadratum refert, cuius singuli anguli transversim abscissi, cæterum compressum, magnitudine semi digiti. *Oculi* prominuli, haud longi, nigri, in angulis abscissis consistentes. *Brachia* brevia, forcipibus obrotundis crassiusculis: crura octo haud crassa, sed compressa. *Testa* cum cruribus epatici coloris, seu instar hepatis tosti: brachia itidem: forcipes brunni coloris, qualis succus cerasorum nigrorum: Crura minutulis pilis hic inde vestita, eiusdem cum cruribus coloris.

CVNVRV, fœmella est *Vca* una, figura & colore conveniens, solum magnitudine corporis & brachiorum differt, minor enim est, quam mas, & brachia habet parva, brachio maris sinistro vix æqualia, sinistrumque paulo grandius dextro; raros quoque habet pilos, cum *Vca* una tota sit hirsuta.

CIECIE ETE Brasiliensibus: *Crangversinho des Manges* Lusitanis: *corpus* ad quadratam figuram accedit, & totum vix superat maioris avellanæ magnitudinem: *Oculi* prominentes longiusculi quos recondere potest. *Crura* octo: brachium sinistrum ipsi maximum, non tamen crassum, forcipis tenacula tenuia & longa, æqualia, sine dentibus: dextrum brachium tenuissimum. *Testa* coloris hepatici: reliquum totum corpus cum cruribus obscurè flavum ex pallido.

Edulis est; & Brasiliani illo curant morbum, quem vocant *Mia*.

CAPVT III.

De Ciri Apoa, Vca Vna, Guanhumi, & Aratu Pinima.

CIRI APOA Brasiliensibus. Cancer marinus, *testa* quasi ellyptica tectus, quæ in medietatis anterioris *ora* dentata, & in quolibet latere in acutum desinit angulum, mediocris magnitudinis. *Brachia* habet duo mediocria, itidem dentata: sex *crura* & septimi & octavi loco posterius duos remiges planos, quatuor internodiis, circum circa pilosos, quibus utitur natans. *Oculi* longè à se invicem distantes, parvuli, cylindracei, crassiusculi, non tamen longi & ad quemlibet cirrhulus eminet instar pili. Totius testæ color fuscus, seu nigricans, in qua diverso fusco cordis figura, aliæque depictæ. *Brachia* fusca, forcipes ex cærulescente albent. *Crura* ad medietatem internam viridi & albo mixta: medietates exteriores cæruleæ: remigum extrema pars, quæ lata est, cærulea, reliqua viridis & albo mixta. *Corpus* interius etiam cærulescit. Boni sunt saporis. *Ciri* ordinariè in fundo aquæ salsæ ambulant, interdum tamen ad littora prodeunt cum decremento maris, sed rarius. Capiuntur maris refluxu.

VCA VNA Cancer in palustribus degens, *corpus* eius ellypticum, superius convexum, juglandis cum suo cortice magnitudinem æquans

vel etiam superans. *Crura* habet octo, quatuor juncturis: anteriora lon iora, posteriora breviora: *Oculos* haud longè distantes, cylindraceos, haud longos, quos erigit & recondit, coloris pallidè flavescentis, pupilla hyalina. *Brachium* dextrum ipsi maximum, interius multis tuberculis acuminatis præditum, ut & forceps: sinistrum parvum. Color *testæ* superius olivaceus, flavo in extremitate intermixto. *Corpus* interius pallidè flavescit. Omnia crura & brachia castanei sunt coloris, forcipes etiam superius, cætera pallidè flavescentia una cum tenaculis. Crura omnia inferius vestita sunt copiosis pilis longiusculis obscurè castanei coloris. Carne sunt bona.

GVANHVMI, Cancer terrestris: corpus illi rotundum, sed paulum compressum, magnitudine Auriaci mali.

Pedes habet octo, quinque digitos longos, quatuor internodiis: *crura* longis pilis vestita: os magnum & ad latera oris utrimque latitudine unius digiti hirsutum, ut & corpus: *Brachia* duo, dextrum magnum, sinistrum parvum, magnum longum octo digitos, latum plus duobus; parvum vix quartam partem illius æquat.

Oculi bini, quos instar parvæ pilæ erigit, & iterum in longa cavitate abscondit: circa os quasi duo brachiola quæ recondere potest, & iterum depromere, & usque ad oculos deducere.

Celerrimè currit, & quidem transversim, ita ut oculos ad latus convertat & brachium maius elevatum gestet. Maximo numero in silvis paludosis oberrant. Carnem habet bon m.

ARATV & ARATV PINIMA. Cancer terrestris, quadratæ figuræ, *corpore* haud magno, *testa* multiplici colore picta, brunno, cæruleo, albo, rubro punctatim variè intermixtis.

Oculi prominentes longè distantes, nigri, in angulis rostri positi.

Crura octo, quatuor internodiis, compressa, russa, ac per totum maculis purpureis, nigris ac albis distincta. *Chelæ* duæ non ita magnæ, æquales, russæ, in extremitate ex albo flavescentes. In ventre etiam flavescit. Crura raris pilis nigris vestiuntur.

CAPUT IV.

De Maracoani, Potiquiquiya, & Tamaru Guacu.

MARACOANI, cancer parvus, in locis ambulans, quæ refluxu maris sicca evadunt, alio enim tempore è latibulo suo non prodit: *corpore* est ferè quadrato, digitum longo & lato, anterius tamen paulò latiori: *Oculi* prope sibi invicem appositi, longi plus semidigito, tenues instar aciculæ crassioris, quos erigere & aptè in rima recondere potest.

Os habet amplum & maius quam cæteri cancri: *crura* octo, quatuor internodiis. Brachium dextrum illi maximum, tres digitos longitudine superans, satis crassum, & se totum post illud potest abscondere: forceps autem brachii latior, haud crassus, referens forcipem sartorum, extuberantiis haud acutis loco dentium præditus; superficies brachii etiam parva tubercula habet: *brachium* sinistrum minimum, minus uno è pedibus, forcipula minima instar scorpionis.

Crura raros habent pilos fuscos. Coloris est in testa fulvi, ut & in pedibus & minore forcipe, atque in inferiori corpore: extremitate pedum magis rufescunt. Brachium dextrum è fulvo obscurè rufescit. Est edulis.

POTIQVIQVIYA Brasiliensibus. Locusta marina, Belgis Zeekreeft. Longitudo *corporis* à fronte ad exortum

ortum caudæ ſeptem digitorum, *caudæ* ſex: latitudo *teſtæ* dorſi ſeptem, *ventris* duorum & ſemis : totius corporis ambitus novem digitorum & ſemis ; *caudæ* ambitus quinque, quæ conſtat ſex tabellis , ſeptem juncturis ſibi invicem appoſitis : & habet cauda ad quodlibet latus inferius quatuor pinnas , ſeſquidigitum longas, unam latas : extremitates laterales cuiusque tabellæ deſinunt in cornu acutum : in quolibet latere quinque habet crura, quinque internodiis diſtantia ; primum par crurum ſex digitos longum, alterum novem , tertium pedem, quartum ſeptem digitos, quintum quinque : Quodlibet autem unguem habet incurvum , acutum, pilis multis flaveſcentibus hirtum, inſtar penicilli pictorum : crus anterius craſſitie digitum æquat, reliqua graciliora.

Teſta corporis variè tuberculata, frequentibus eminentiis inſtar corniculorum rectorum, acutorum, anterius ſcatet.

Oculi prominentes cylindracei, & poſt eos duo cornua ſurrecta antrorſum inclinata , digitum longa; ante oculos ſupra os quatuor cirrhi exortum ſumunt, primo duo magni pollicis humani craſſitie in exortu, ubi quatuor internodiis conſtat, longi ſeſquipedem & undique ſpinoſi, inter hos duo minores, quatuor internodiis, teretes ſine ſpinis, ac ultra medietatem biſecti, decem in totum digitos ſinguli longi.

Tamarv Gvacv, Braſilienſibus : *Camaron de Salgado* Luſitanis. Locuſtæ marinæ ſpecies, novem digitos longa, vel paulo plus. *Capitis* longitudo duorum digitorum ; verſus caput magis magiſque anguſtatur.

Corpus autem habet undecim quaſi juncturas, quemadmodum cauda in Gamaris: in poſtica parte corporis ad quodlibet latus duos habet proceſſus ſubhirſutos.

Totum corpus tectum eſt cruſta cancrina, albicante, ſplendente inſtar cornu politi , ad juncturas autem ſubnigricat aut purpuraſcit; pedes in quolibet latere tres , nimirum ad tertiam , quartam & quintam juncturam à collo numerando ; exilia, duos circiter digitos longa.

Caput triangulare , olivæ magnitudine ſub teſta albicante ſplendida latet, duos digitos longa. Pone caput ad quodlibet latus habet brachium unum , ſeptem digitos longum , quatuor juncturis conſtans, eſtque extrema pars brachii ab ultima junctura incurvata inſtar falcis maioris, & novem dentibus acutiſſimis prædita : his brachiis ferit, & qui vulnerati ſunt , ægrè ſanantur.

Oculos habet prominentes, oblongos : barbam cancerinam octuplam: prope oculos duas prominentias retrorſum verſas, digitum longas, læves , at in extremitatibus hirſutas: infra caput adhuc octo prominentias, duos digitos longas , quæ in extremo tubercula gerunt. Verſus poſticam corporis partem inferius multas latas quaſi pinnas habet, quæ natationi haud dubio inſerviunt, & quaſi folia complicata ventri inferius adjacent. Non comeditur.

Caput V.

De Paranacare & Guaricuru.

Paranacare : *Gammarus* in concha degens, haud edulis, tres digitos longus : brachia habet duo cum forcipibus, crura quatuor longiſſima, nimirum tres digitos longa, & poſthęc quatuor planè brevia; caudam ſeſquidigitum longam inſtar aliorum Gammarorum ; oculos longos & prominulos : duos cirrhos pro barba.

Corpus tegitur teſta obſcurè caſtanei coloris ; eiuſdem coloris eſt

& cauda, nigris ſtriis ſecundum longitudinem variegata, corpus inferius & exortus crurum & brachiorum interius cæruleſcunt, uti & oculi & barba; per totum corpus habet pilos ochræ coloris.

Concha quam inhabitat fermè quatuor digitos longa, turbinata coloris pallidè ſubflaveſcentis.

Variæ autem magnitudinis reperiuntur, planè parvulæ, magnitudine minoris pruni, turbinatæ & variis tuberculis acuminatis præditæ, pallidæ, ruſeſcentes, nigræ, ad littus prope fluvium Paraiba.

GVARICVRV Braſilienſibus, *Gammarus* vulgo *Camaraon*; quatuor digitos longus: crura habet ſex, tribus internodiis conſtantia, cum unguiculo in extremitate: anterius par crurum quaſi ſuras habet, craſſius reliquis & vicem brachiorum fungens; paulo plus duobus digitis longum, ultimum paulo plus uno, omnia aculeata ſeu ſpinoſa.

Cirrhos prope os prodeuntes habet ſex; duos longiſſimos, nimirum tres digitos ſingulos, verſus poſteriora reflexos; duos unum digitum, & duos ſemidigitum: ſub ore parva tenacula quatuor craſſiuſcula, & quatuor tenuiora, quibus cibum tenet. Oculi ſimiles reliquis. Color totius fuſcus. Cocti eduntur.

HISTORIÆ NATVRALIS

De Exanguibus Aquaticis.

LIBER III.

De Teſtaceis.

TITVLVS I.

De Teſtaceis in genere.

Eſtacea quæ vulgò dicuntur, ea alii Teſtata, Horatius teſtas, Cicero, belluas nativis teſtis adhærentes, Palladius clauſa maris animalia, Albertus teſtudines, plurimi Conchas, & Conchilia dixere. Græci ὀστρακόδερμα, ac ſi dicas teſtaceæ cutis animalia, ὄστρεα, quod apud Philoſophum invenies, ὄστρεια, ut Athenæus teſtatur, ὀστρακηρὰ ὀστρακώδη καὶ κογχοειδῆ, quod Strabo ſcribit, σκληρόδερμα, λιθόρρινα, quod Empedocli tribuitur, ὀστρακόρινα, ὄστρακα, ὀστρακοδέρμους ἰχθύας, ſeu teſtaceos piſces, quod apud Suidam, ut illud apud Oppianum legimus, λιχάδας Heſychius & Varinus, κυματοφορτίδας idem, appellavere.

Horat. l.2. ſaty. Nomen. Ariſt. H.A. l.1. c.6.

Partes corporis ſi ſpectemus, Omnibus teſta intus lævis æqualisque habetur, Caro item quam Græcè ſpondylum, latinè callũ dici Hermolaus author eſt, quam Lunæ incremento augeri prodidere quidam. Terrenũ illud quod continet & conſervet foris eſt, hoc calorem leviculum, quia ſanguine carent, tanquam furnulus fovet & conſervat, & teſta dicitur. Non mutant eam, tum quòd nõ moveatur, tum quòd non ſiccentur. *Oculos* habere negat Ariſtoteles, Plinius movere etiam, ſcribit. *Dentes* ipſis primores, & *carnoſum* illud quod proportionatur ad ſentiendũ cibum *caput* omnib. infra, plantar. modo. *Stomachus* ori cõtinuò jungitur, isq; ꝓportione magni-

Deſcriptio. Ariſt. H.A. l.1. c.9. Plin. Epiſt. 136.

magnitudinis exiguus. Hunc excipit *venter*, in quo q; *papaver* dicimus, (μήκον) situm. Mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papavere illo ducens. Excrementũ illud quod papaver dicimus, continent turbinata omnia sua clavicula, univalvia fundo, bivalvia qua nodo ligantur. Laborant omnia per frigus, & æstum atque exuperantiam temporis pati nequeunt. *Nutriuntur* more plantarum per poros, & quidẽ humore dulci, si Aristoteli credimus. Ideò eis anni pluvij prosunt, Purpuras si excipias. Moventur omnia parte dextra, non ad vertiginem sive claviculam, sed in adversum.

Victus. *Arist. H. A. l.8.c.2.* *Arist. H. A. l.8.c.20.*

Differentiæ.

Differentias quod spectat, mira in ipsis naturæ ludentis varietas. Tot color. differentiæ, tot figuræ, planis & concavis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, lævibus, rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato, jam distinctione virgulata, crinita, crispa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, undata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædensata, porrecta, sinuata, brevi modo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinum incurvis. Rondeletius eas brevissimè complexus est. Alia ab aliis testæ duritia superãtur, ut pulmones, Holothuria, Echini, longè minus dura testa conteguntur, quàm Purpuræ & Buccina. Alii undique circumteguntur, ut nihil interioris corporis tegi possit, ut Ostrea, Tollinę, Pectines. Alia altera tantum parte testam habent, alteri parti testæ loco est scopuli pars cui hæret. Chamæ & Dactyli sive Solenes utrisq; extremis non integuntur, per quæ caput & posteriorem partem exerunt. Eorum quæ undique integuntur: alia turbinata sunt, ut Purpura, Buccinum, alia turbinata non sunt, ut conchæ, quæ à Gallis Porcellainos vocantur. Alia unica cõcha cõstãt, ut Lepades. Alia duabus, & Mytuli. Testar. aliæ læves, ut Unguiũ, Mytulorũ. Alię asperę, ut Purpurarum, Buccinorum, Ostreorum, quarum rursus testarum; permagna est in asperitate varietas, quæ in singulis declarabitur, &c. Nos ea brevissimè in Turbinata, Turbines, Bivalvia & Univalvia distinguimus. *Locus* ipsis mare, quod ita amant, ut apud Ægyptios maris symbola conchylia haberentur. In mari rubro mira quadam magnitudine augentur. Bibacta iisdem referta est, ut & maris Ægei & Laconici littora. In montibus & remotis procul à mari locis reperiri, nullum dubium. Caussas alibi inquiremus. Ad *Temperiem* spectat, quod plurima eorum algore & ęstu lateant. Limaces hyeme, Purpuræ & Buccinæ canis exortu tricenos circiter dies conduntur. Æstate tamen potius plures vigent, Pirẽsem Euripum si exceperis, in quo non minus hyeme probantur, quod tum, piscibus alio migrantibus pabulentur uberius.

Plin. H. N. l.9.c.33.

Arist. H. A. l.8.c.13.

Generatio.

De ipsorum *Generatione* accuratissimè Aristoteles in libris generationum egit, eoq; res redit, ut omne genus testatum spontè oriri pronunciet. Apertum, inquit, id hinc est, quod navigiis putrescentibus, fæce spumosa adnascuntur, & locis multis ubi nihil tale aderat ante, post per inopiam humoris facto cœno, Ostreæ prodiere; ut apud Rhodum insulam, cũ classis applicuisset, & fictilia proiecta essent, in mare, tẽpore post cœno obducto testis. Ostreæ in eis reperiebantur. Nihil autem partis genitalis emitti ab iis, argumentum est, quòd cum Chii quidem ex Pyrrha Lesbi insulę Ostreas vivas portassent, & in loca quædam maris reciproci æstus, & luto similia dimisissent, plures nihilo fuere temporis spacio, quãquam incremento corporis plurimum profecerunt. Quæ autem ova vocantur, nihil ad generationem conferunt, sed indicium sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est: quamobrem sapore per id tempus præstant, ciboque laudãtur. Quæ de Conchis Ælianus scribit, in speciali historia adferemus.

Arist. Gen. A. l.3.c.11. *Arist. H. A. l.5.c.14.* *Scalig.*

Sensus. *Sensus* eis Plinius adimit, tribuit Aristoteles. Purpuris escas putidas Purpurarii emoli. accedunt q; odore sine dubio illectæ ad ipsas. Ungues ad strepitum se subtrahunt, inferiusque subsidere cernuntur, quoties ferramentum sentiunt admoveri. Exiguo namque extant, reliquo autem toto corpore perinde ac in cubili occiduntur. Natices qui capiunt non adverso, sed secundo flato adeunt, quoties escam persequuntur, nec voce ulla sed silentio agunt.

Antipathia. *Antipathiam* cum tonitru habere creduntur, & adhærescentis tempestatis signa sunt.

Usus. Adeò olim *in Cibis* adhibebantur, ut inde conformatum sit adagium, conchylia viduarum cupedias, & Plinius, luxuriæ matrem Conchyliorum, precia margaritis propemodum æquasse, quæritur. Commune omnibus salsum quendam in sua carne succum habere, quo alvum ciere nata sunt: quòd si probè assentur, maximè tum salsa evadunt, ut quæ succum jam habeant ab igne veluti succensum, & propè dixerim, absumptum. Mollitie tamen & duritie operationis variatur eventus. Venerem invitare certum, unde eam Concha Cyprum vectam quidam, alii è concha natam voluerunt. In *Medicina* quoque locum invenisse in specialibus dicemus.

TITULUS II.

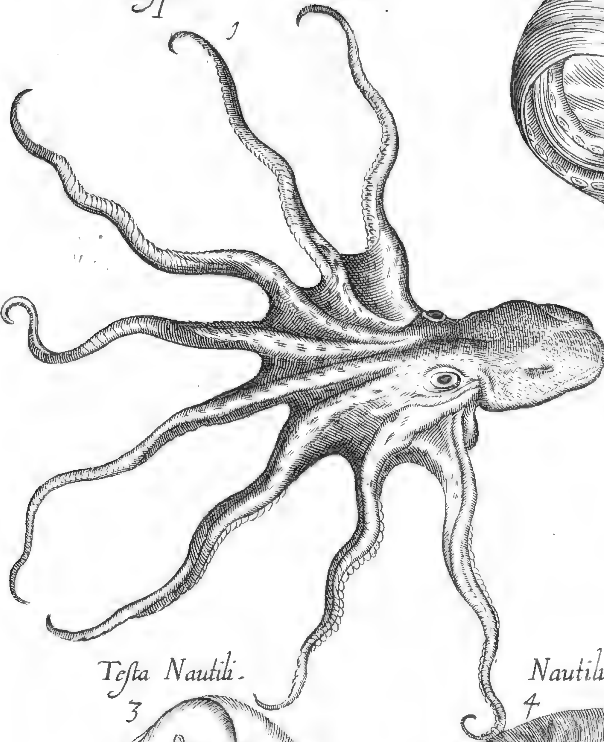
De Testaceis in specie, & primò de Turbinatis in genere.

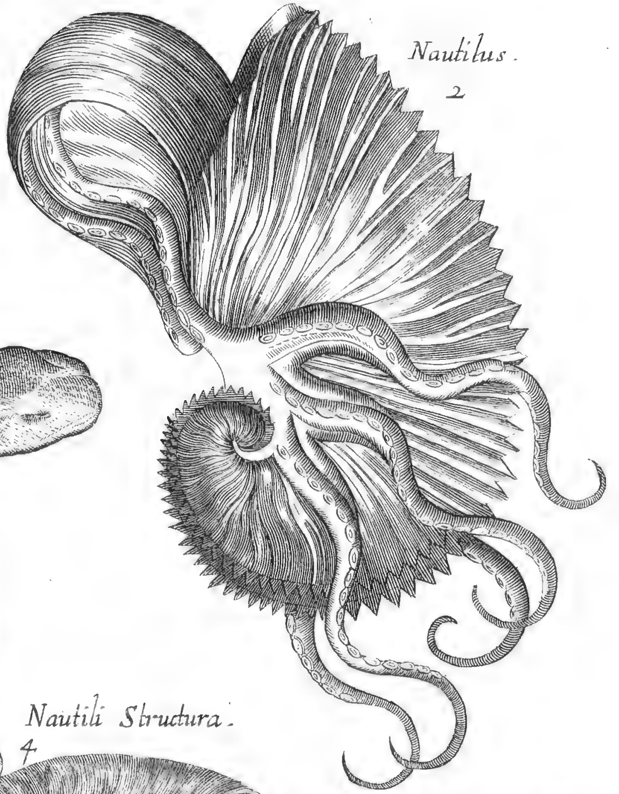

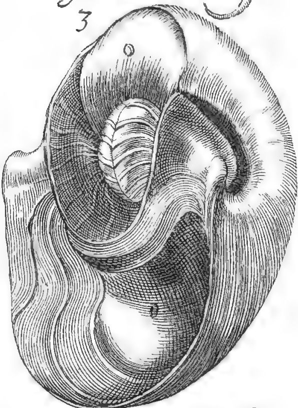
SUPERIORE titulo Testaceorum omne genus, in Turbinata, Turbines, cōchylia bivalvia seu δίθυρα, & μονόθυρα seu univalvia distinximus: Turbinata vel *in genere*, vel *in specie* considerantur. *In genere dicta Turbinata* sunt illa, quæcumque in volutas & anfractus seu spiras, quales in prælis & torcularibus visuntur, Testas suas quoquo modo reflectunt. Græci στρομβώδη vocant, Gesnerus ἑλικοειδῆ quoque dici posse putat, quòd ἕλικας vocent, quas diximus, volutas. At Rōdeletio στρόμβος in genere pro omnibus Turbinatis sumitur, Turbo autem est id quod ex amplo & lato paulatim in mucronem desinit, cujus figuræ est & Turbo lusorius. Proprium illis est testam habere continuam totam & unicam. Si externa spectemus, si interna considerentur, quodammòdo similem naturam nacta sunt omnia, magnitudine autem distant & aliis affectibus qui excessu comparantur. Quædam enim quæ maiora sunt suas quoque partes conspectiores habent: minora autem minus: sic etiam duriora & molliora, & ejusmodi alia alii. Nam quæ *caro* summa à testæ ostro exorta est, eam quædam firmiorem quædam solutiorem habent. Ex eius medio *caput* est & cornicula bina; in majoribus proceriora, in minoribus minima. Eximendi capitis eadem omnium ratio, & perterrefactis contrahēdi. Habent quædam *os* & *dentes*, minutas, tenues. Quædam etiam muscarum more habent *proboscidem* linguæ specie. Hæc dura est buccinis & purpuris. Nam quemadmodum Tabani & asilus tergora quadrupedum pertundunt: ita his tanta est duritia, ut escarum testas perforent. Subest orí statim *venter* similis avium ingluviei, qualis est etiam umbilicis. Infra duo candida quædam, firma, specie *mammillari*, qualia in sepiis inveniuntur: sed hæc solidiora. A ventre *gula* duplex longa ac papaver usq;, quod in fundo est. Quæ omnia perspici possunt, in sinu verticeso testarum. Quod gulæ jungitur *intestinum* est, à qua, continuò tractu fertur totum simplex usq; ad exitum, incipi eas à verticoso sinu quo *papaver* continetur, atque inde laxiorum. Est autem papaveris magna pars quasi excrementum in omnibus ostraceis. Inde intestinum reciprocans rursum ascēdit ad carnosas partes, atq; circiter caput

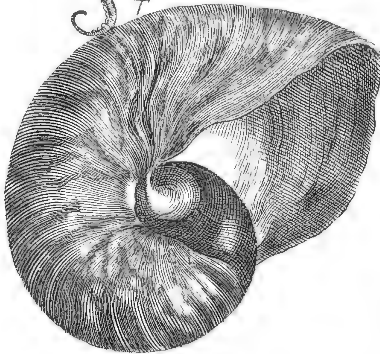
Aristot. H. A.l.4.c.4.

Tab. X.

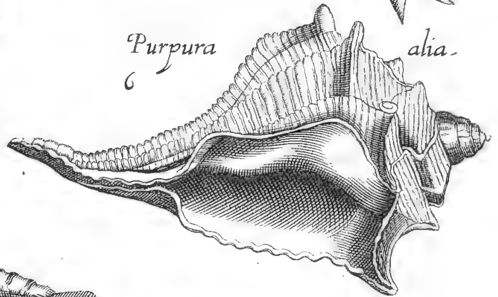

Polypus.
1

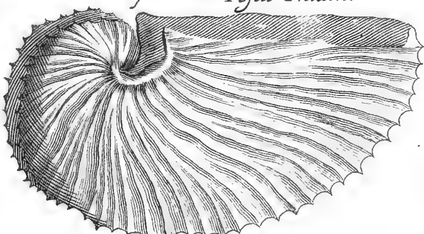

Nautilus.
2

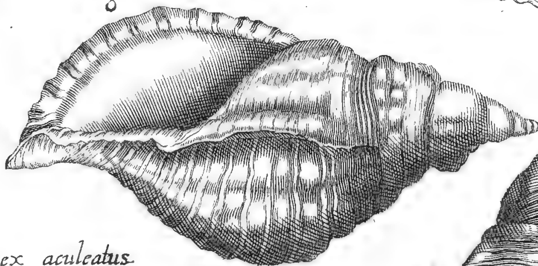

Testa Nautili.
3

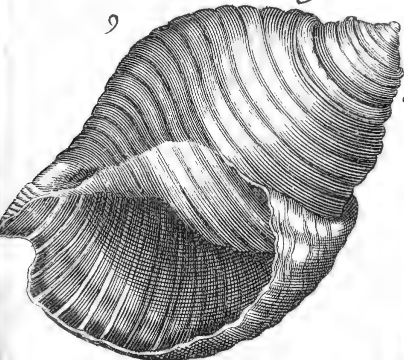

Nautili Structura.
4

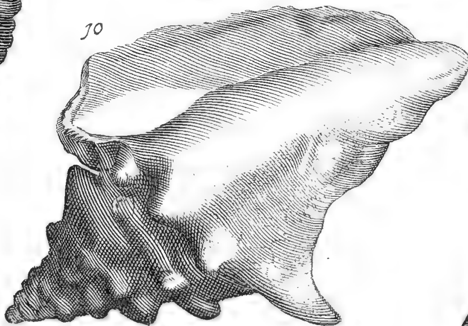

Purpura.
5

Purpura alia.
6

7
Testa Nautili.

Buccina.
8

Cochlea rugosa.
9

Murex aculeatus.
10

Strombus magnus.
11

caput terminatur, qua emittitur excrementum omnibus turbinatis tàm terrenis quàm marinis. Hucusq; Aristoteles. *Crescere* ut vermes, scilicet anfractibus, qui subinde accrescentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur, experientia docuit. *Serpunt* parte dextra non ad claviculas, sed in adversum. De *Congressu* in speciebus dicetur.

TITVLVS II.

De Turbinatis in specie.

CAPUT I.

De Turbinatis in anfractum tortis.

ARTICULUS I.

De Nautilo.

TAB.X. *Aldrov. l. 3.c.3.*

DUUM sunt Turbinata apud Aristotelem generum, vel enim ἑλικλὼ habent, vel sunt ςφαιροειδῆ seu in globum circumacta. Ex illis sunt *Nautilus, Purpura, Buccinum, & Conchylium.* (*Arist.H. A. l.4.c.1.*)

Differentiæ.

Nautilus, quem Suidas ναύτλὼ, alii ναυτικὸν & ὠὸν πολυπόδος vocant, vulgo ναύτιλος dicitur, & cum *Nauplio Athenæi* idem esse videtur. A modernis Græcis θαλάμλω τϑκ[illegible]ποδίϑ vocari Robertus Constantinus author est.

Arist.H. A. l.4.c.2.

Duo ipsius apud Aristotelem habemus *genera*. *Vnum* est, cuius testa pectunculo similis est, cava, neque ei connexa natura. Is prope terram pascitur sæpe numero: quare à fluctibus eiicitur in aridam, ubi delapsus de concha, aut capitur aut in humo perit. Hoc genus pusillum est & simile bolitænis: quæ Polypi species est. *Alterum* in testa tanquam limax est. Is ex ea nunquam exit: sed interdum brachia exerit. Illud respicit Plinius cum dicit. Inter præcipua miracula qui vocatur Nautilus, ab aliis, Pompilos (potius polypodis ovum) Scipinus (verius pronus) in summa æquorum, pervenit, ita se paulatim subrigens, ut emissa omni per fistulā aqua, velut exoneratus sentina, facilè naviget. Postea prima duo brachia retorquēs (potius attollens ex Athenæo) membranā inter illa miræ tenuitatis extendit. Qua velificante in aura cæteris subremigans brachiis, media cauda, ut gubernaculo se regit. Ita vadit alto, Liburnicar. ludens imagine, & si quid pavoris interveniat, hausta se mergens aqua. Eundem exactissimè Bellonius *descripsit*. Concha, inquit, tribus fragmentis constare videtur (carina scilicet & lateribus, cum tamen una & simplex sit) quarum latera utrinque ceu carinæ junctæ apparent, ea ut plurimum magnitudine, quam ambę manus amplecti possent: latitudine autē quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt crassitudinem membranæ pergamenæ, striisq; in oblongum ductis, ad oras crenis laciniatæ sunt, in formam rotundam abeuntes: foramam autem per quod Nautilus alitur atque exit de *Concha*, magnum est. Fragilis hæc lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino navis rotundæ effigiem referēs. Navigat enim per maris summa, elatus de imo gurgite offertque se testa inversa, ut facilius ascendere posset, & inani scapha enaviget, atque ubi inde emerserit, tum concham invertit. Cæterum Nautili brachiis interjacet membranula, qualis est inter palmipedum digitos, sed hæc magis est tenuis, in telæ araneæ modum, robusta tamen, qua etiam aura inspirante velificat. *Cirris* quos utrinque multos habet, pro gubernaculis utitur, atque ubi metuit, tum concham protinus marino humore oppletam demergit.

Plin.H.N. l.9.c.29.

Alterum

Alterum Nautilum, Cochleam margaritiferam Bellonius vocat, & videtur eam Fauconerius describere, cum in Epistola ad Gesnerum ait, suum Nautilum, testâ habere interna parte ita nitentem, ut cum unionibus preciosissimis de coloris amœnitate certare posset, Bellonius enim suæ illius cochleæ concham, in magno apud artifices Gallos, ad vasa ditioribus abacis accōmoda conficiēda, precio esse, & *Porcellanam* ob id vocari scribit. Fauconerius multa in sui Nautili testæ carina tabulata, eodem amœno colore nitentia, fuisse prodit. Hinc facilè colligas eundem cum eo esse, quem à Græcis θαλάμιων τεκζαποδίς, id est, polythalamū dici scripsimus. Plin. cū de Nautilo paulò ante dixisset, mox tanquā de altera eius specie. Navigeram similitudinem, inquit, & aliam in Propontide visum sibi prodidit Mutianus. Concham esse acatii modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hanc condi Nauplium animal Sepiæ simile, ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim, vectorem demissis palmulis ferire ut remis; si verò flatus invitent, eosdem in usu gubernaculi, pandique concharum sinus aurę. Huius voluptatem esse, ut ferat, illius, ut regat: simulque eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine navigantium humana calamitas in causa est. Cardanus quoque cuiusdam cochleæ meminit, quam India mittit. Est, inquit, forma triremis cum alta puppi, in qua vasculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum. Nam & magnitudo tanta eius quam vidi, ut cotylam capiat. Res profectò usus elegantissimi & pulcherrimæ formæ.

Plin. H.N. l.9.c.30.

ARTICVLVS II.
De Purpura.

PVrpura Græcis πορφύρα, Plinio aliquando Pelagium, Politiano cōcha Herculea, quòd tincturæ Hercules author credatur; Serapioni Pulpia, Brasavolo Antale dicitur. Qui cum Conchylio confundunt, à Plinio refutantur. Distinguit enim iste, & expresse apud eum legimus. Conchylia & purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis fecit. Nec minus illi, qui Conchylium idē cum Buccino ponunt, quòd Plinius cum duo tantū genera Turbinator. continentium florem illum tingendis vestibus adeò expetitum poluerit, alterum Purpuram, alterū Buccinum esse, necesse videatur. Eodem enim libro hæc verba extant. In Cōchyliata veste cætera sine Buccino, pręterque jus temperaturæ aqua pro inviso potus humani excremento. Concham ex Turbinatorum genere esse Aristoteles prodidit, & aliquot ipsarum genera agnovit, ut circa finem dicemus.

TAB. X. 5. 6. &c. Nomen. *Plin. H. N. l.9.c.35.* *Plin. H. N. l.9.c.36. & 39.*

Descriptionem si spectes, sæpe ovi est magnitudine, aliquando major, nisi elevata & aculeis munita esset, & canalē ad latus qua linguam exerit haberet. Rugata eadem, aspera, cinerea, aliquando flavescens, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. Rostro est longo tubuli modo excavato: Cornua Limacum more attolit, atque eodem modo serpit, iisdem cornibus iter sibi prætendit. Linguam ex tubulo illo canaliculato in latere procurrentem habet, quæ callosæ huic parti adhærescit, cui caro ipsi testæ adjungitur. Est autem ea c aro, musculus quidem fortis ac candidus, mediæ testæ alligatus, quo Purpura tanquam congenito quodā operculo, carni patulæ opposito, diutissimè extra aquam vivit. Marinam enim aquam haustam asservat, qua pluribus diebus refovetur ac sustentatur. *Caput* illi cartilagineum ac durum.

Plin. H. N. l.9.c.36. Descriptio.

durum. *Os* in ea parte qua scopulis hæret, rotundo foramine pervium, quo lapides arrodit, & in stomachum exugens demittit. *Hepar* quoq; habet viscidum, tenaci quodam lentore præditum, ut penè viscum esse appareat. Sed hoc quod de hepate, brãchiis, & corde, Bellonius scripsit, pro fabulosis censet Rondeletius.

Et hæc quidem recentior. Descriptio est. Ut vero & veteres videamus, Clavatam Plinius facit Purpuram ad Turbinem usque, aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt buccino. Testam intortam curriculatim in crepidinem desinere, a- *Arist. H. A. l. 5. c. 15.* pud Aristotelem extat. *Partes* illæ quæ Dioscoridi secundum Hermolaum κιόνια, aliis ἰόνια, quod violam significat, partes sunt interni Purpurę corporis mediæ, fibratæ, torosæ, & firmæ, circa quas testæ volumina capreolorum ritu circumvolvi incipiunt secundum Dioscoridẽ: vel quibus hæret vena illa vel membrana illã floreã Purpurar. continens, inter *papaver* nempe quod turbinata omnia sua clavicula continent, quod est inferiore loco, & cerviculam seu collum superiore loco.

Arist. H. A. l. 5. c. 15. De eo *flore* seu succo ita breviter Aristoteles. Inter papaver & collum florem continent, textura densa, colore candidæ membranę, qua ablata & compressa manus flore tingitur. Hoc ipse flos videtur esse: reliqua concretio, quasi alumini. Id Plinius florem in mediis faucibus habere dixit, liquoris eum esse minimi in candida vena, unde pretiosus ille bibitur, nigrantis rosæ colore sublucens, reliquũ corpus sterile. Rondel. partem succum continentem, cordi proportione respondere existimat, florem, sanguinis loco esse. *Caro* earũ penitus includitur, nec ulla ex parte, excepto capite conspicitur, ut apud *Plin. H. N. l. 9. c. 36.* Aristotelem habemus: Testa sua adhæret. *Linguam* duram habere *Ælian. H. A. l. 7. c. 34.* eaque testas escarum perforare, non tantum ab Aristotele, sed & Plinio, qui longitudine digitali facit, & Æliano proditur: Rondeletius promuscidibus muscarum quę inter cornua comparat, & firmam, torosam, quæq; exeri possit, concedit: sed tam durã esse ut testas perforet negat, rostro id fieri verisimilius addens. Qui κρoκύδα, seu κροκίδα τῆς πορφύρας apud Galenum, pro tomento purpurarum, pro depexo & contuso in medicamẽtis veteres uterentur, sumunt, vehemẽter fallũtur. *Galen. l. 3. de Medic. secund. loc.* Lanæ n. purpura tinctæ crassior & minus curata pars est, cuius & Dioscorides meminit. *Operculum* varia apud authores sortitũ est nomina. Plinius purpurarum cavum dixit, Aristoteles κάλυμμα, ἐπικάλυμμα, Galenus πῶμα vocavit. Alii βλάτιον βυζάντιον, vel βύζαντος, à Byzanto vel Byzantio Africæ nominant, & longè verius quàm illi, qui id nomen ori narium purpurę adscribunt, quas non habet, vel qui blattas Byzãtias buccinorum & Conchyliorum permista opercula appellant. Galenus Indici conchilii testam inter ostraca & testas purpurarum & muricum generatim comprehendit. Nec negandum fortè est, Conchylii, buccinæ & purpuræ opercula, nec substãtia, nec viribus differe, nisi fortè unguis odoratus differẽtiam supponat. Nam blatta Byzãtia dũ uritur ingrati est odoris, & castoreum redolet: unguis verò, suavẽ odorem spirat. Potest tamẽ & id quod ὀνυχες Græcis dicitur, gravis apud Latinos odoris esse, & in quibusdã locis ungues odoratos, fętidos in aliis reperiri. Ut ut sit, Carni hæret operculum purpurarum ut unguis noster. Ex filis seu fibris coagmentatur, & quia pinguedinis aliquid in se habet, fumum cornu modo accensum emittit. Et hæc quidem de partibus sufficiant.

Flori, qui & succus Plinio, τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν Græcis, varia indita sunt no- *Flos Purpuræ.* mina. Vitruvius ostrum dixit ἀπὸ τοῦ ὀστρέου, *Vitru. l. 7.* cui Virgilius Sarrani epithetõ, à Sar urbe Phœniciæ, quæ postea Tyrus, unde purpureus color & Sarranus & Tyrius, secundum Massariũ addidit. Nec tamen omnis Purpura ostrum, ut tradit Gellius, quamvis omne ostrum purpura sit, quod exuberantiam splendoremq; ruboris habet, hoc est, illustratur splẽdore, quo

f alia

alia purpura caret, *Saniem* etiam prçter Plinium idem Vitruvius vocavit, Pollux λάθρον, Fucus, pelagium, venenum Tyrium, purpurissum, κάλχα eiusdem sunt apud alios nomina. *Tria* verò huius floris, à varietate coloris sumpta, posuere *genera*, πορφυρίδα, coloris violacei, saturati, & subnigricantis, quo colore πορφύρεον κῦμα Homerus dixit: qualis erat amethystina & quæ è Pelagiis purpuris & buccinis fieri solebat. Φοινικίδα punicorū rubentem colore cocci, qualis fuit Tyria vel Tarentina. Αλυργίδα deniq; colore glauco, irato mari simili, austero, diluto, qualis fuit conchyliata, Tyria omniū celeberrima, quæ & ostrum dicebatur quo obscurior & nigricantior eo carior. Sed & à loco aliqua est differentia. Testatur enim Vitruvius, ostrum quod legitur in Ponto & Gallia, quòd hæ regiones sint proximæ ad septentrionem, esse atrum. Progredientibus inter septentrionem & occidentem, lividū, quod legitur ad æquinoctialem, orientem, & occidentem, violaceo colore inveniri: quod verò meridianis regionibus excipitur, rubrum esse. Inventum fuisse à Phœnice regnante à Tyrio Philosopho Hercule produnt. Cum enim in eam, referente Cedreno, Tyri partem adscendisset quæ ad mare pertinet, pastoris canē concham vorantem, & pastorem lana sanguinem prout ille putabat à sanguinis ore abstergentem vidit. Tinctura delectatus, lanam istam ad Regē detulit, qui lanam ita tingi, & sibi vestem parari curavit.

Locus. Quantū ad Purpurarū *locū* in pelago & littorib. ut in Differentiis dicemus degūt, nec ulla magis idonea ipsis regio quàm limosa. Si amnis in mare effluentis aquam degustarint, eodem die moriuntur. Dies tamen circiter quinquaginta extra aquas captæ vivunt, sæpe in arena latent, & canis exortu circiter tricenos dies conduntur. Sunt tamen peculiaria loca, quæ à Purpuris celebrantur. Virgilius & Petronius Assyriæ meminere, Plinius Meningis Africæ insulæ, non longè à Syrtibus sitę, quā Lotaphagorum terram putant, & Getulici littoris: Laconica Pausaniç, Horatio & Valerio Flacco celebris est. Unde huic fucus Tenarius; Arriano, Muxa emporium ad mare rubrum. Teniensem purpuram apud Pliniū lego, fortè quod in tæniis seu cautibus in mari candicātibus, & fasciæ instar pratensis, degit. Dialutensem seu fortè Dialucensem alibi, quasi διὰ & ἅλυπον, quod per salsum æquor rapit: Porphyrusa Aristoteli à frequentia Purpurarum dicta est. Fit & Melibææ apud Festum mentio. Celeberrima deniq; omnium est Tyria, ut Plinius de suo tempore scripserit: Tyri nobilitas nunc omnis Conchylio atque Purpura.

Victitant pisciculis teste Aristotele: sed nec algā nec muscum rejiciūt. Ita ista in suas testas recipiunt, ut iis in orbem exertis, quasi circularē convivationem præbeant, una alterius alimentum depascente. Plinius pabulo & solo purpurarum genera discernit, ut sit lutense, quod putri limo; algense, quod alga; dialutense quod vario soli genere, pascitur. Istud esse vilissimum. Victus. Arist. H. A. l. 8. c. 2.

Ortum apud Aristotelem invenio duplicem. Vel enim ex limo existunt vel ex salivario lentore, ut Plinius prodidit, quem emittunt, de quo ita Aristoteles. Purpuræ verno tempore eundem in locum congregatæ faciunt idquod vocant favaginem. Est enim favi specie, sed minus expolita. Quemadmodum si è folliculis alborum cicerum multis quiddam cōpactis. Nullus his patet aditus, neq; inde fiunt purpuræ, sed tum illæ tum testacea alia ex putredine atq; limo proveniunt. Sed id est quasi purgamentum & ipsis & buccinis. Etenim hæ quoq; favificant. Generantur verò hæc quoq; favificantia, quemadmodum cætera testacea. Cæterum etiam facilius, si qua subsint principia referentia genus suum. Cum n. incipiunt favificare, emittunt lentorem quendam mucosum, ex quo folliculi concrescunt illi. His igitur omnibus solutis, effluit in terrā id quod continebant. Atq; eo in loco purpurillæ minutæ

Generatio. Arist. H. A. l. 5. c. 14. edit. Scal.

minutæ oriuntur atq; concrescunt, quæ herentes purpuris capiuntur, aliquot etiam inchoatæ tantū. Quod si ante partus tempus capiantur, in ipsis storeis non tenerè pariunt, sed in eundem locum conventu facto quēadmodum etiam in mari: Unde per cratium angustias quasi racemi prodeant. Celerrime inter testacea *crescūt*. Sex annos vivunt, & singulis annis incrementum earum per orbes patet, quibus totidem quot annos habent, testa claviculatim intorta in crepidinem desinit. Parum *progrediuntur*, & ad escas à longo accedunt, quòd odoratu valeant. *Tincturæ* ratio alio spectat. *Usum in Cibis* præstant, & hoc cum ostracodermis communes habent, quæ salsum succum contineant, eodemq; alvum subducant, carne autem sint dura. Athenæus ex Hicesio papaver copiosius alere scripsit, magis tamen Scillam sapere. Colla ægrè confici & difficulter secedere excrementum facile, partes extremas aptissimas esse, & seu elixas seu assas humori ori gratum & stomacho acōmodū emittere, Xenocrates prodidit. Peculiare est eis quòd coctæ jusculis spissent. Nec à *Medicina* excluduntur. Contra venena prodesse, docuit Plinius, contra Dorycnion Nicander. Saliva recentia vulnera agglutinātur. Callus pro se operiuntur tusos glutinat nervos præcisos, Testæ cinis pustulas verendorum è melle discutit, ad dentifricia cum rosis & caryophyllis usurpatur. Cū pulvere glycyrrhizæ, papaverisq; semine, cremore hordei pauco vino albo pulmonib. auxilantur, & fluxiones sistet. In pollinē redacta ulcerib. malignis cōpetit. Cum melle illita, pilos attenuat. Filum è purpura quo vipera cervici circūposita suffocata fuit, collo circūdatum tonsillar. affectus tollit. Aëtius verò purpuram hircinio felle madefactam & mulieri umbilico diebus septem impositam conceptum juvare tradit, si deinde crescēte luna cum viro congrediatur.

Ætas.

Usus in Cibis.

Usus in Medicina

Plin. H. N. l. 32. c. 6.

Plin. H. N. l. 32. c. 10.

Arist. l. c.

Differentia.

Differentiæ seu genera, si quæras, sunt *Magnæ*, quæ ad Sigæum & Lectū Idæ promontoria giguntur. *Parvæ*, quas Euripus fert & Caria. *Pelagiæ* quæ magnæ & scabræ, quarumq; flos magna ex parte niger, sed nonnullis pusillum rubidus. Nonnullæ ad pretiū minæ evasisse, prodidit Aristotel. *Littorales* quæ parvæ, & flore sunt rubro. *Echinatæ*, quæ vel pluribus spinis maximè in postica parte horrent: vel rarioribus, minoribus, & brevioribus. Illæ extra modò flavescunt, modò cādicant: intus, modò violacei sicut coloris modò rubicundi. Istorum tota turbinata pars rubicundo colore conspicitur, dorsum verò partim rubet, partim virescit. Anterior mucro acutus non est, sed notabili latitudine spectabilis. Intus colore ferrugineo, flavescente ac eleganti cæruleo variant. Sunt & *Rubræ*, ut in Austrinis partibus *Nigræ*, in Aquiloniis; *Lividæ*, in Occidentalibus & Orientalibus. Marmoreæ qualis est illa longis undiq; tuberibus, ubiq; ferme duplicibus at minimè acutis sed obtusis plena, labro latissimo, quasi canaliculato, binæ enim id foveæ percurrunt, tota ferè marmoreæ duritiei, undiq; candida, præterquam in extremis foraminis oris, quæ purpurascūt. Ad hanc pertinet tota ex cinerem candida, minor quàm priores omnes labro subtus spinosa, cum alioqui nullę in toto corpore spinæ dentur. Vētre est plene sessili, seu non turbinato. *Pentadactyli* deniq; qualis est illa quā superius descripsimus. Gesneri quā ex Adriatico mari accepit.

ARTICULUS III.

De Buccino.

Buccinum à similitudine potius buccini quo sonus editur, rotunditate oris in margine incisa, ut Plin. visum dicitur, quàm quod vel buccis admodum sonos musicos edat, vel buccas inflare tubicines rogat, ut Bellonius voluit, Gillius masculino genere extulit, quidam etiam dentale buccinū interpretantur. Græcis hodiernnis φήκιον dici Gesn. autor est: nōnullis στρόμβος & στρόμβιλος idē significant. Cōmuniter κήρυξ, fortè à cera, quam muco similem mutuo attritu salivant, q. Græcis est κηρίαζειν vocatur: TAB. X. 8.

 quod

Plin. H. N. l. 9. c. 36. quod vocabulum ex antiquis Græcis nõnulli pro purpura sumpserunt: Plinius nonnunquam muricem trãstulit Athenæus purpuræ filium nominat.

Descriptio. † Arist. H. A. l. 4. c. 4. Testa tegitur scabra, eaque congenita promuscidibus, ut musca instruitur, quod membrum linguæ effigiem præ se fert. Venter os protinus excipit, similis in umbilicis ingluviei avium. Infra duo candida quædam firma specie mammillari, qualia in sepiis inveniuntur: sed hæc solidiora. A ventre gula duplex longa ad papaver usque, quod papaver in fundo est: quæ omnia perspici possunt in sinu verticoso testarum. Quod gulæ jungitur intestinum est, à qua continuo tractu fertur totum simplex usque ad exitum, incipiens à verticoso sinu quo papaver continetur, atque inde laxior. Papaver verò pars eius ima esculentaq; est. Inter hoc & cervicem flos est, sed, ut Plinius dicit, dilutior & minus floridus. Et hæc de Buccino veteres. Bellonius Buccini concham ut plurimum minimi ovi magnitudinem non excedere, strias in tergore quinas habere, ut nerita, plerisque in gyrum tuberculis obtusis, brevibusque obseptas, multo quam in purpura frequentioribus, sed ubi in claviculum desinũt, unicum tantum eam comitari testatur. Interna parte incisam oris magnitudinem habet turbinum modo, & canalem ad latus, per quem linguam exerit, purpurarum modo: eodemq; operculo contegitur, qua etiam turbinata omnia, ne in testas cõtracta ab externis offendantur. Color testæ intus lacteus foris fulvus, tantaque magnitudine aliquando crescit, ut ad Cartejam purpuræ & buccinæ decacotyli, id est, decem cotylorum capaces reperiantur.

Locus. Arist. H. A. l. 8. c. 13. Arist. H. A. l. 5. c. 15. *Locum* si spectes, petris adhærent, circaque scopulos leguntur. Canis exortu circiter tricenos dies latere scripsit Aristoteles, quod Plinius de muricibus accepit. Annos circiter sex vivere, idem tradidit.

Generatio. Idem ipsis *Gignendi* modus qui purpuris. Semen ad generationem nullum habent. Favificare in more eis positum. Ova sub lapide prona parte oblonga albaque, deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita favi nomen habeat ab apum similitudine. Supini autem sub lapide stabulantur, cum favificant: quo verò tempore favos exstruunt, si incoquantur & abscindantur, ova intra continere comperientur: quę saliverio lentore lapidibus & cautibus ferruminant, ut inde decidere non possint: quod tam magno artificio constituunt, ut nihil coacervatum esse videatur.

Usus in Cibis. De earum in *Cibis usu*, hæc scripsit Xenocrates. Buccinæ sunt duriores purpura; & magnitudine ac loco differunt, triplicesque vires habent, testæ, colli, & excrementi in testa contenti. Nam scabra substantia piscis alvum sistit, ac præcipuè si assetur: contra magis facit elixa.

Collum earum alvum sistit, difficulterque concoquitur: idcirco ex sinapi vel aceto, aut liquore, aut pipere corrigere ipsum debeat, qui eodem vescuntur. A qua denique quæ ex eis manat, calefacta, ventrem subducit: Cum eo verò excremento quod testa continetur, cocta, magis gilva fit, & piscis qualitatem præfert. Si verò totæ decoquantur, maiorem sistendi vim habebunt, & sitim offerent. Quidam verò eas elixas lævigant, & æquè ac urticas condiunt, fiuntque ori gratæ. Luna exoriente plenæ, & æstate graciles. Eadem apud Dioscoridem, Galenum & Diphilum invenire licet.

Vsus in Medicina. Habent & in *Medicina usum*. Cardialgia laborantibus in cibis præscribit Trallianus, purulentis etiam, si salsus humor est. Ad alopeciam, usta, trita, & in oleo veteri subacta, & ad glutinis crassitudinem redacta à Myrepso vehementer commendantur.

Galenus ad ophelidas & lenticulas, in furno assæ & ex melle trita commendat. Andernacus ex succo limonum detrita ad genus mulierũ deal-

dealbandas deprædicat, præsertim si aliquid argenti vivi sublimati, iisdem inieceris. In Belgio contra tussim inanem inprimis & puerorum, potus ex buccino propinatus.

Differentiæ. *Differentias* quod spectat, Rondeletius duo reperiri scribit, parvum, nempe, lineis frequentibus asperiusculum, & alterum ei simile, nisi quod lineas prominetiores habeat, & transversas, ut striatum meritò dici possit. Est & testa spissiore durioreque, nec non genus magnum coloris violacei, sed cuius orbes flavescunt, & in ore candicant. Gesnerus se & aliud vidisse scribit, purpuræ similius, figura & magnitudine propius, tuberculis undiquaque dispositis, deinceps rotundis scitè omninò eleganterque στιχηδὸν elevatum; nec in mucronem adeò exporrectum, sed capite obtusiore brevius. Missa & Aldrovando peregrina, colore & duritie marmoris, circulis rosas æmulantibus.

ARTICULUS IV.

De Murice.

TAB. X. & XI. Nomen. MUrex modò Buccinum, modò Purpuram significat, taceo colorem purpureum, cui Muricis nomen imponitur. Hic pro testaceo sumitur, quod & turbinatum & longos firmosq; aculeos habet, nomenque ab asperitate muror. sortitum est. Descriptio. Perottus inter ostrea enumerat, propter scabritiem corticis. Sed alia in Ostreis asperitas, alia in Muricibus. Illa per totam superficiem sese repandit: hæc, aculeis quibusdam per intervalla eminentibus constat, iisque longis & firmis, quod Plinius quoque firmare videtur dum ait. Firmioris jam testæ murices & Conchar. genera. Valerius Flaccus dum intortum vocat, de buccino sumendus est.

Usus in Cibis. *Usum in Cibis* quoque habent, sed illaudatis. Xenocrates enim salsos virosos esse, & ventrem turbare, urinam ciere, ori ingratos, concoctu difficiles, pituitam gignere, &c. scribit. Scribonius Largus tamen & Celsus inter Cibos stomacho gratos recensent. Largus Compos. 104. Apud Macrobium etiam cum aliis conchis in epulo apponuntur, quo die Lentulus flamen inauguratus est.

Usus in Medicina. *Usum in Medicina* si attendimus, Carnes appositæ pilos in mammis tollunt: Testar. cinis cum oleo tumores aufert; panis resistit; Capitis ulceribus cum melle illinitur; maculas in facie mulierum purgat, & parotides tollit. Habetur & pro dentifricio. Carbunculos de veretris exterminare, Marcellus Empiricus prodidit.

Differentiæ. Quantum ad *Differentias* & Genera, est Murex *Marmoreus*, *Triangularis*, *Lacteus*, *Purpureus Orthocentros*, *Coracoides*, & *Aporrhais*. *Marmoreus* à candore & duritia nomen sumsit. Rondeletii parte interna ex albo purpurascit. Testa gravis est, densa, solida, aculeis multis horrens, figura inter buccinum & conchylium media, ampla, ut meritò δεκακόντυλος dici possit. Uritur facilè, & in cinerem abit, acrimoniaque ob empyremum acquirit, Ambustis medetur, cicatricemque pulchram inducit, postquā abluta, & cum oleo rosato in unguentum redacta fuerit. Gesneriani marmorei muris color forinsecus pallescit, intrinsecus cum pulcherrimo splendore ex albo roseus est. Labrum exterius protendit se & dilatat in marginem: mucrones infra caput seu conum testæ duo magni, sed obtusi prominent. In ipso cono parvi admodum & subrotundi, per spiras deinceps non aculei sed tumores visuntur. Huic accedit *Aldrovandi*, turbine acutissimo atque longo & exili, undique strictus aut potius undatus.

Triangularis, altera parte est planus, altera ferè rotundus, sed ita, ut utrinque sint duo latera, tertium, plane pars afficiat, à qua figura, quæ huic propria est, nomen sumsit. Aculeos habet breves & firmos, vario est colore, foramen duplex habet rugosum, quo ob testæ amplitudinem & brevitatem sonus editur gravis & tristis. Operculum cum uritur fumum

emittit. Pinguedinis aliquid habere, rectè inde colligas. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus utiliter usurpatur. *Lacteo* color nomen imposuit. Obtusiore est turbine aliquando quam cæteri, aliquando Exochas potius & tubercula habet quam clavos. Triplicis effigies invenies apud Aldrovandum. *Purpureos Orthocentros* totus forinsecus & intrinsecus rubet, turbine candicat. Mucrones habet duodecim rectos & robustos, sex constat volutis quæ exiguis & obtusis tuberculis resperguntur. *Coracoides* Rondeletio ab infirmis & rostris corvorum similibus aculeis dicitur.

Aporrhaides quidam inter Lepades, quòd ut istæ saxis adhæreant, ponunt; sed malè. Faciunt enim & Neritæ idem, quæ tamen toto genere ab iisdem differunt. Adde lepades parte altera detecta & carnem ostentante affixas; Aporrhaides verò acclinato tegmine, quod iis operculum est, ad saxa agglutinantur. Quid si illius Muricum generis sint, quæ Græci Plinio prodente Colycia, & Corythia vocant, turbinata æquè sed minora multo, efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. Ut ut sit, quem Aldrovandus expressit, marmorea est duritia, intus & extra candicans, septem aculeis, ab uno tantum latere, iisque canaliculatis instructus. Plin. H. N. l. 32.

ARTICULUS VI.

De Conchylio.

Aldrov. l. 3. c. 15.

CONCHYLII nomen ut ut universo testaceorum generi imponatur, privatim tamen pro unica specie accipitur. Sic apud Plinium invenimus, cum in Ponto conchylia non esse cum ostreæ abundent, scribit: sic apud Philostratum in vita Apollonii, cum, in Biblo maxima conchylia & murices eximiæ magnitudinis nasci, dicit. Sumi & pro colore, apud Plinium inprimis, tam certum est, ut demonstratione non indigeat. Qui pro Ostracio sumunt, nomen partis toti accommodant. Est autem ea parte latius qua in turbinem deficit, sine aculeis tuberculisve ullis. Foramen quo caro interior ostenditur, non rotundum, ut in purpura & buccino, sed longum. Operculum blattam Byzantiam Serapionis esse, quæ eadem, quod avium unguem æmuletur, cum ungue Dioscoridis, opinatur Rondeletius. Nec εὐῶδες vocabulum obest. Nec enim hoc semper gratus innuitur odor; sæpe etiam gravis. Ideò expressè Dioscorides, ἀμφότεροι δὲ εὐώδεις, θυμιώμενοι, καστορίζοντες πως τῇ ὀσμῇ. At castoreum fœtet, & utrumque, tam operculum, quam hæc blatta Byzantia ad suffocationes uterinas adhibetur. Quod autem, in Indiæ nardiferis lacubus unguis inveniri, & nardi pabulo vesci dicitur, cum conchylium marinum sit, id ex aliorum potius quam sua sententia à Dioscoride scriptum opinatur Rondeletius. Similis purpuræ tegumento dicitur, non figura, sed usu potius & substantia.

Vsus. Laudatissimus est qui à mari rubro adfertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit atque minor conspicitur, succum ipsis & quidem purpureum inesse testatur Plinius. Partes eius omnes in medicamentis usurpantur. Crematum idem efficit quod purpura & buccinum. Caro interna medicamentis aurium dolores sedentibus à Galeno admiscetur. Plin. H. N. l. 21. c. 8. Galen. l. 3. de Med. s. l.

CAPUT II.

De Turbinatis in orbem circumactis.

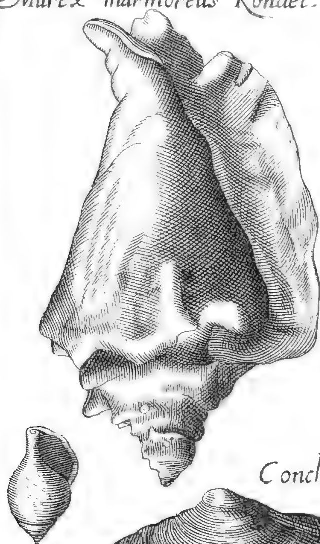
ARTICULUS I.

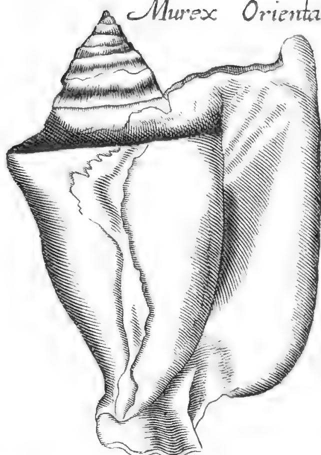
De Turbinibus.

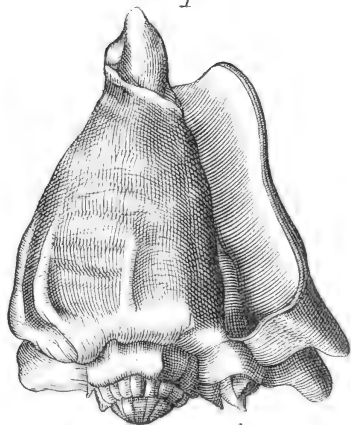
TAntum de στρομβώδεις seu Turbinatis, & in anfractum tortis, sequuntur Turbinata, quæ in orbem circumagūtur, *Turbines* nempe, *Trochi, Neritæ, Cochleæ, Echyni, & Cōchylia. Turbinū* haud spernenda sunt genera. TAB. II.

Est

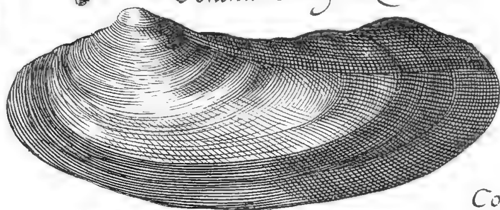
Murex marmoreus Rondel. Murex Orientalis. Aporrhais. Tab. XI.

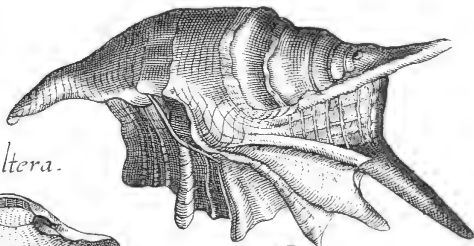

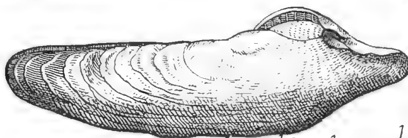

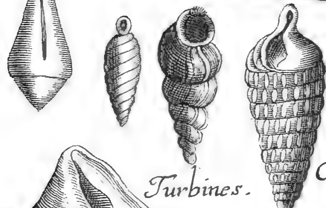
Concha Longa Rondel. Murex Coracoides.

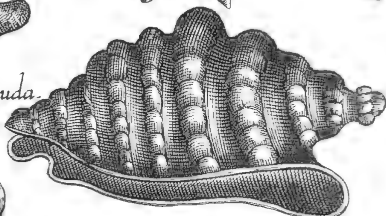

Concha altera.

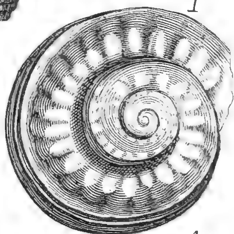

Turbines. Concha Indica polita. Concha echionata cruda.

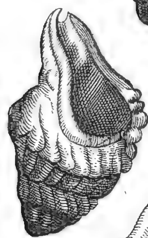
Trochus magnus.

Trochus Pyramidalis.

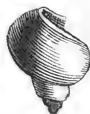
Trochi. Trochi.

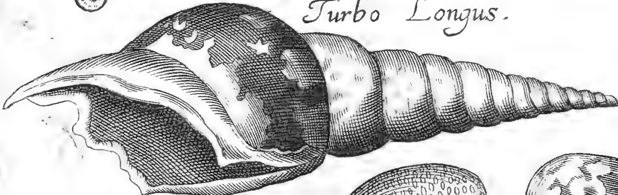
Turbo magnus.

Nerita Rond.

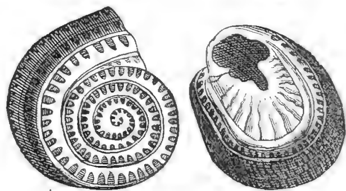

Turbo Longus.

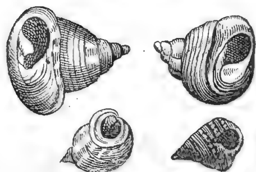
Nerites.

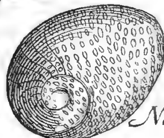

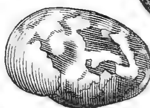

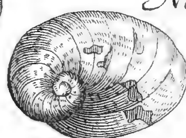
Nerites.

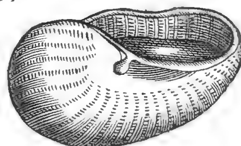

Nerites.

Descriptio. Est turben *magnus*, *auritus*, *tuberosus*, *angulosus*, *muricatus*, *pentedactylus*: sunt & *turbines in spongiis nascentes*. *Magnus* multis voluminibus constat, margine spisso & aspero, testa alba, lineis tuberculisque multis scabra & aspera. Foramen habet rotundum, & rimam qua excrementa excernuntur. Saxis hæret turbine sursum verso. *Auriti*, tres icones habemus, quorum primus perelegantem & in mari Gallico rarum exhibet, alter, intus & in tergore ferrugineum cætera croceum, concha tuberosa, pronè & supinè pictum; tertius, tuberculosum, testa superius leucophæa, infernè crocea. *Tuberoso* tubercula nomen indidere. Varii est generis, longus, tenuis, acutior, lævis, albus, niger, varius. Aldrovandus quatuordecim Icones exhibet, ex quibus secundus, est striatus, è monte erutus. *Angulosus* exinde nomen sortitus est, quod testæ volumina ita à se discreta sint, ut in medio angulos efficiant. Ustus dentifriciis conficiendis utilissimus est. *Muricato*, tubercula brevia & obtusa nomen imposuere, testa est intus purpurea, foris alba, & quasi calce illita. *Pentedactylos* dicitur, quod quinque appendices longas & acutas, si extremum turbinis annumeres habeat. *Spongiis quæ delectantur*, multorum sunt generum, quæ omnia apud Aldrovandum videri possunt.

Conchula, quæ lactea vocatur, in succo pomi Citrii, cum aqua vitæ dissoluta, mulieres ad faciem fucandam utuntur.

ARTICVLVS II.

De Trochis & Nerite.

Tab. X. Aldrov. l.3. c.25. TRochi à similitudine instrumenti, quo pueri lusitant, appellantur. Omnes sunt leves & varii. Testa veluti crustis duabus constare videtur; externa minus nitet: quæ subjacet unionum est splendore. Alii sunt parvi, alii oblongi. Icones exhibent *Magnos*, *Pyramidales*, *Niloticos albos & maculosos*, *Nerita* seu ut Scaliger legit Narita, Græcis νηείτης ἀνηείτης & ἀνάρτης apud Athenæum, Hesychio νήειτ☉, dicitur. Nomen à Nereo Deo marino sortitos videtur, quod is fortè tali concha tanquam elegantiore buccinæ loco, usus esse fingatur: sicut & Triton, quem visum auditumque in quodam specu Olyssiponensis oræ concha canentem Plinius refert. Ab illis qui Adriaticum sinum accolunt etiam nunc veteri nomine appellatur. Testa est levi, si Aristotelis descriptionem sequimur, ampla & rotunda, forma buccinis proxima, papaver tamen non nigrum ut buccina, sed rubrum habet. Corpus medium testæ firmiter annectitur. Tranquillis diebus soluti pascuntur: coortis ventis recipiunt se ad saxa cancelli, atque ibi quietem agitant. Neritæ autem adhærent more patellarum, & earum quas ἀπορραΐδες Græci vocant, & cætera horum genera omnia. Hærent enim saxis reclinato tegumento, quod quasi tegumentum esse videantur. Quem enim usum ambæ valvæ biforibus, hunc præstat altera tandem pars turbinatis. Intus pulpa carnea, inq; ea os. In rimis cavernisq; saxorum generantur, celerique incremento augescunt. Et olfaciunt, & audiunt. Ideò silentium servent necesse est, qui eos capiunt. Arist. H. A. l.4.c.4.

Motus. Plin. H. N. l.9. c.33. De *Natatione* eorum ita Plinius, Navigant ex his Neritæ, præbentesque concavam sui partem, & alteram auræ opponentes, per summa æquorum velificant. Ælianus & Bellonius diversos ab Aristotelis Nerite proponunt. *Illius* est magnitudine exigua, pulchritudine eximia, & in mari ubi sordium nihil, & tranquillitas viget inque saxis ad imam maris sedem adhærescentibus nascitur. *Huius*, testam in anfractum intortam habet, qua penitus inclusa, nulla ex parte præterquam capite conspicua est. Apud Aremoricos tanta huius testacei frequentia, ut abscedente æstu, magnos acervos è saxis colligant, & coquant. Quia papaver rubrum habet, pulmenta ex eo confecta, ac si minio tincta essent, conspiciuntur.

Græci crudas eius carnes edunt, quòd appetentiam excitare, inprimis cum cæpis comestæ, credantur. Icones plurimas apud Aldrovandum vide. Nobis aliquot duntaxat exhibere visum.

ARTICVLVS III.

De Cochleis.

Nomen. Aldrov. l. 3. c. 29.

COchleæ, Aristotele κοχλίαι & κόχλοι, quòd τὰ ὄστρακα κυκλοῖς μὴ habeant, Spartanis σέμελοι & σέσηλοι, Hesychio & Varino σελάται, aliis πωματίαι ab operculo, φερέσικοι & φεροικύοι, seu domiportæ, χαμαιδύτοι, χαμαδελίαι, ἀχραδαμύλλοι, &c. dicuntur; quorum tamen nominum quædam terrestribus potius convenire videntur.

Descriptio.

Descriptionem si attendas, Teucer animal esse sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, testaceum, oculos nunc exerens, nunc retrahens, ad exemplum quæstionis ludicræ scribit. Siliceo, claviculatim intorto *tegmine* clauditur, quod vulgus testam, & volutam, Cochlearem testam Budæus, Cochleam synecdochicè Celsus, domum Sammonicus & Statius, calicem Plinius, κέλυφος Dioscorides, ὄστρακον Galenus vocant. Si eam detraxeris hebetescere atque exspirare quidam aiunt, negant illi, qui circa initium Augusti exire, & novis super induci prodidere. *Capitis* figura carere, apud Albertum M. legimus. At Plinius equorum capitibus assimilavit, Massarius bovini præ se ferre figuram scripsit. *Cornua* quidam bina attribuere, ut Plinius; quatuor nos, id est, magna duo quæ posteriora sunt, & minora totidem ferè in fronte, habere videmus. An *Oculi* dati sint disquiritur. Pro visu tentamenta proportione puncti atrioris in summo corniculorum accepisse, tradit Scaliger. Carere iis, & corniculis in quibus arenacea durities, prætentare iter, Plinius. Habere in summitate cornuum, & cum appropinquant, oculos in cornua retrahere, cornua in caput, & caput in corpus, Albertus. *Os* eis inest. *Dentes*, acuti, tenues præduri, eiusque indicium, derosam à minimis earum vitem, dentibus carnosum quid interiacet. *Promuscidem* etiam inter aculeum & linguam habent, & ori jungitur quasi ingluvies avium; à qua stomachus est, quem excipit venter, in quo situm est, quod papaver vocatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papavere illo ducens. *Saliva* quæ punctis acu vel stylo carnibus manat, myxa Græcis dicitur.

Scalig. in Arist. l. 1. de plant. Plin. H. N. l. 11. c. 37. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Quantum ad *Locum*, reperiuntur in mari, fluviis, & terra, quarum istæ sylvas & consita arboribus loca potissimum amant. Hyeme propter frigus nimium, æstate quod fervidum tempus reformident, in occulto delitescunt, suoque succo vivunt, nisi quid roris de cœlo deciderit. Ideò Varro. Locus is (pro cochleis) melior, quem & non concoquit sol, & tangit ros. Locum mutare Ælianus prodidit, ad Propontidem calidam hyemare, ad Ægialum æstatem insumere scribens.

Locus. Arist. H. A. l. 8. c. 13. Plin. H. N. l. 8. c. 32. Varro R. R. l. 3. Ælian. H. A. l. 10. c. 6.

Rore *victitare* dixi, sed non solo. Sub noctem sæpissimè ad pastum exeunt, & tum post pluvias æstivas & autumnales accenso lumine à rusticis capiuntur. Plinius mirè caulem asphodeli in Campania prosequi & sugendo arefacere scribit. Theophrastus easdem inter ficorum genera recenset. Saginabantur apud veteres in vivariis. Instituit ea Fulvius Hirpinus in Tarquinensi paulò ante civile bellum, quod cum Pompeio M. gestum est, distinctis quidem generibus earum: quia & saginam commentus est, sapa & farre aliisque generibus, ut cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinē perductæ sunt, ut octoginta quadrantes caperent singularum calices. Macrobii seculo hæc saginandi ratio ignorabatur.

Victus. Plin. H. N. l. 22. c. 22. Theophr. l. 7. c. 24. Plin. H. N. l. 9. c. 56. Macrob. Saturn. l. 3. c. 13.

Inimicitias cum lacertis gerere apud Plinium legimus, cum laris avib. apud Ælianum. Massarius ubi limax sit, neque suem esse, neque perdicem ait. Sale super limacem proiecto, totū ferè liquescere, & in aquā viscosam converti, Albertus M. prodidit.

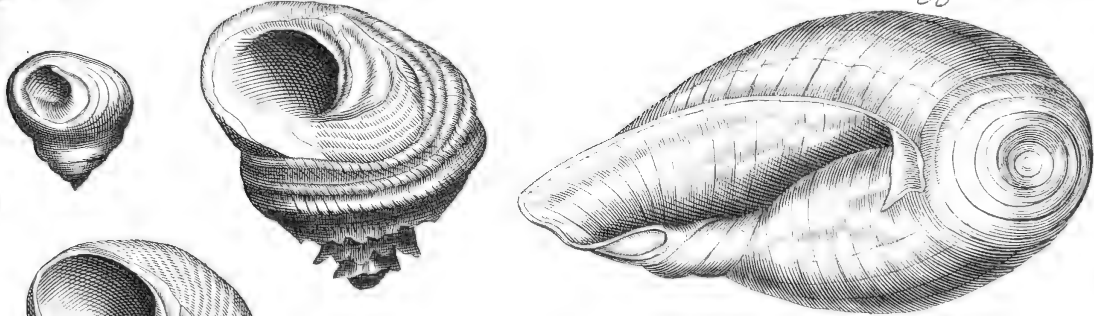
Plin. H. N. l. 8. c. 39. Antipathia.

De

Tab. XII.

Cochlea cælata.

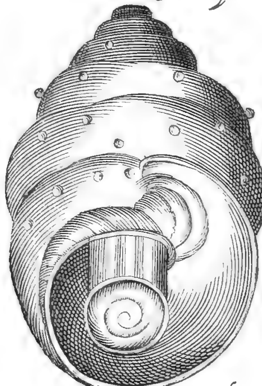
Cochlea rugosa et umbilicata.

Cochlea Sarmotica.

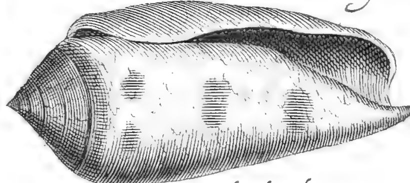

Cochlea cælata cum suo operculo.

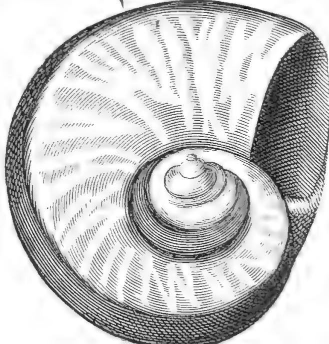

Cochlea echinophora Rond.

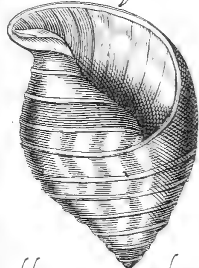
Cochlea cylindroides alter.

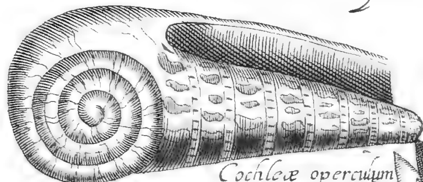

Cochlea olearia.

Cochlea cylindroides prior.

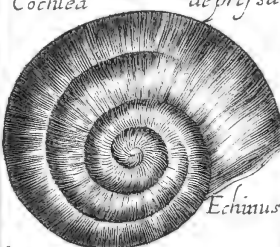

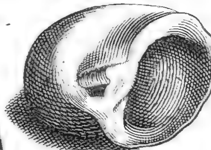
Limax marinus.

Cochleæ operculum.

Cochleæ operculum.

Cochlea depressa.

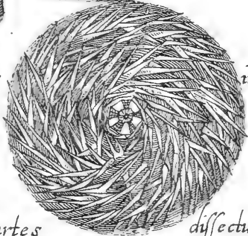

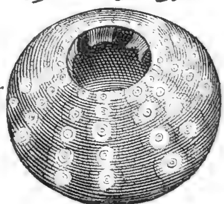

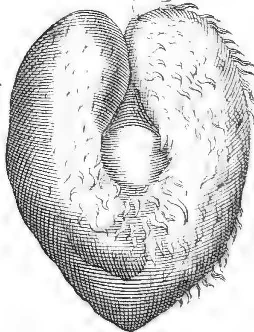
Echinus spoliatus a suis spinis.

Echinus Spatagus, et Brissus

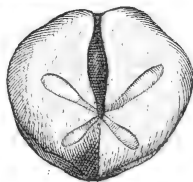
Echinus integer

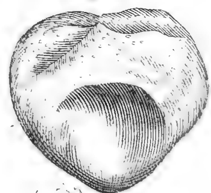

Echinus idem in duas partes dissectus.

Generatio. De *Ortu* non convenit inter authores. Solas ex omnibus testaceis in coitu cohærentes videri, & vere ac autumno prægnantes apparere, ex Aristotele habemus. *Aristot. l.3. de Gener. l.11.* Gesnerus quoque Limaces coire, & ova parere candida, magnitudine oculorum lucii piscis, iisque incubantes mense Maio aliquando inveniri, audivisse se scribit. Albertus, & Porta ex limo, & putrescentibus aquis vel rore oriri, & ideo breviore vita frui. Hyeme tantum oriri, quod Plinio placuit, vix verisimile, cum easdem lactucis innasci testetur, nos viciæ sciamus. *Plin. H. N. l.9.c.51. Plin. l.19. c.10.* Testa detracta hebetescere, & processu temporis in aureliam transire, ut eruca, atq; immobilem vivere, sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertũ nondum esse, Massarii fide addimus. Terrestres contractione & concussione corporis moventur.

Vsus. De *Vsu* earum in Cibis apud Romanos constat, ex superioribus. An verò boni vel mali sint succi, inter scriptores non convenit. Celsus boni succi esse prodit, nec intus vitiari; Galenus, etsi Græcis in mensa frequentes, sed concoqui pertinaces, crassioris succi, & quæ ventriculo diutissimè immorentur, solidius alimentum præstare, sed tardius & paulatim concoqui. *Galen. l.3. de Alim. facult. c.2.* Archigenes inter ἀθρόως nutrientia, & syncopticis exhibenda reponit: sed mendum, cum Mercuriali suspicor, quod Aetius, qui ad verbum transtulit cochleas omiserit. *Mercur. Var. lect. l.1.c.5.*

Plinius nec veteres, nec recentes ori gratas esse reliquit. Fluviatiles & albas virus habere, ut & sylvestres. Alexandrinis ideò frequentiorem elephantiasin, quod crebro salsamenta, limaces, quidam & asininas carnes comedunt, si Cœlio Rhodigino, & Galeno credimus. Mathiolo quæ in apricis degunt locis, & odoratis victitant herbis, iis quæ in opacis & palustribus degunt, præstant. Dioscorides terrestres stomacho utiles esse, nec facilè corrumpi scribit. *Dioscor. M. M. l.2.c.8.* Optimas Sardonicas, Africanas, Astypaleicas, & quæque in Sicilia ac Chio gignuntur, quæque in Liguriæ Alpibus, pomatiæ, cognominantur. Marinas facilè excerni: fluviatiles virus olere; quæ vepribus frutetisque glutinatæ cohærent, quas sesilos vocant, ventrem & stomachum turbare, addit.

Marcellus earum usum penitus improbat. Apud Apilium lacte & pulte pastas invenies. *In Medicina* frequens earum *usus*. In capitis dolore, caput præcisum de collo suspenditur. Earundem pinguedine capilli multiplicantur. Integræ pro febris amuleto, de collo suspensæ commendantur. Oculis caligantibus Africanas combustas & tritas. Marcellus Empiricus commendat; auribus dolentibus, cum oleo nardino aut rosaceo fervefactaas Asclepiades; cum hordeo decoctas Villanovanus. Cartilagines, carnem earum, glutinare, Hollerius prodidit; nervos Dioscorides. Tagautius emplastro ad maturanda œdemata adhibet. Sanguinis è naribus fluxum concisæ ex aceto sistunt. Cum melle & felle bovis mistæ, anthraces maturant & rumpunt. Tritæ cum suis volutis hydropicorum aquas exsugunt.

Aqua ex Cochleis destillata, hecticam febrem ad uncias sex sumpta tollit; maculas oculorum, cum fimo lacerti, corallio rubeo, & saccaro destillata, abolet: clavos & verrucas, resectas, mense Maio vel Octobri detracta & instillata sanat. Pollen de testis limacum inanibus contritis fissuras manuum pedumque inspersus tollit, &c. Plura vide in Aldrovando.

Iam de *Differentiis* dicendum est. Differentiæ. Multiplex autem ipsarum est varietas, magnitudinem, figuram, colorem, regionem, victum, vitam, & alia, si spectemus, sunt nigræ, albæ, ruffæ, varinæ, nudæ, tectæ. Adhærent fico, lauro, asphodelo, carduis, aut foliis gregatim.

In mari rubro, maximam, testa purpurea, cum spira in medio, mira colorum varietate, inveniri, scribit Ælianus. Sertum, inquit, dicens, *Ælian. H. A. l.11.c.21.* summo artificio & ornatu contex-

tum, è floribus multiiugis, viridibus, aureis, rubicundis, per æqua intervalla digestis. Gyllius tantæ se unam magnitudinis vidisse asserit, ut tantum vini caperet, quantum piscator exsiccare uno prandio posset. In Ægypti Nilo grandissimæ feruntur, vocales, ululantium expressa similitudine.

In agro Romano sunt quædam lupinis paulò maiores, quæ autumno quorundam carduorum caulibus acervatim adhærescunt, si Mathiolo credimus. Minutæ fortè Plinio. Sunt & *Echinophoræ* oblongæ, quibus tubæ loco utuntur tubicines; *Pomatiæ*, quæ cancellum qui testas ingreditur, raditur, raiò excedunt, & in Tridentinis montibus, è Terra, hyeme, & frutetis, uncis quibusdam ferreis, propè fruticum radices, terra circumfossa, eruuntur, præstantissimæque censentur.

Seseli, quæ sylvestribus frutetis & sentibus adhærent: & ex quibus quædam opere vermiculato à natura elaboratæ conspiciuntur: *Caváticæ* in Balæaribus insulis quæ non prorepunt è terræ cavernis, neque herba vivunt, sed uvæ modo inter se cohærent. *Minus* denique *vulgares*, quæ adhærente operculo eiusdem testæ sese operiunt, & semper terra obruuntur. Circa maritimas Alpes quondam effodiebantur, fortè & hodiè. *A regionibus* sunt *Illyricæ*, quibus magnitudo præcipua; *Africanæ* quibus fœcunditas; *Solitanæ*, quibus nobilitas; *Siculæ*, quæ modicæ, quoniam magnitudo duras, facit, & sine succo, *Astypalaicæ*, quæ laudatissimæ; *Linusiæ*, ab agro cui nomen lina est, ita dictæ, juxta Pytiuntem, medio inter Parianam coloniam & Priapum spacio; *Germanæ*, quas Vegetius in potione equi prophylactica, admiscet. *Aceratæ*, quæ latæ & multifariam nascuntur. Et hæ quidem Terrestres sunt. Marinis accensentur, *Sarmatica*, *Cælata*, *Olearia*, *Depressa*, *Rugosa*, *umbilicata*, *Echinophora*, *Cylindroides*, *& lævi turbine obtuso*, addi his *umbilici* possunt. Plin. H. N. l. 9. c. 56.

Sarmatica, in mari Sarmatico invenitur. Dolium corporis mole æquat, cornibus arboreis cervum. Extrema cornua in orbiculos rotundantur, unionum instar splendentes. Cervice est crassa; oculis accensæ candelæ modo micantibus; naso obrotundo, & pilis felium ad instar obvestito; rictu oris magno, sub quo pendet prominetque carnea moles, aspectu subhorrida. Quatuor nititur cruribus totidem latis & aduncis palmis.

In Dania se vidisse, fortè mentitur Thevetus. *Cælata*, Caragolo demat, seu Scaragolo Hispanis, testa est turbinata & satis longa, cælaturis inæqualis & scabra, intus lævi. Operculo superiore parte est non aspero, intus tuberoso, inæquali, & rubri coloris. Succum salsum gignit, & venerem stimulat. Testa in aceto macerata, superiore veluti cute vel crusta spoliatur, redditurque cochleæ margaritiferæ modo splendens, nitida & unionis modo colorata. Huic similis est Cochlea maculis viridibus Aldrovandi, nec non ea, quæ inter Turbinem & cochleam cælatam mediam naturam habere videtur. Quæ hic exprimitur, operculo est miniaceo, miniaceis tuberculis, turbine violaceo infra, supernè ferrugineo. Cavitas inter turbines, viridi est colore. Aldrov. l. 3. c. 31.

Oleariæ nomen à Plinio inditum quod ea oleum decapularent, vel in usus quotidianos haurirent. Rotunda est, intorta, & adeò magna ut aquę quatuor libras capiat. Huiusmodi aurifices, additis ansa & basi in urceos efformant. Aldrov. l. 3. c. 32.

Depressa, est altera parte plana, altera excavata in voluminibus, quæ initio parva paulatim crescunt ad foramen usque. *Rugosa*, rugas per transversum ductas, ita elatas habet, ut & striata dici possit. Colore est intus albo foris flavescẽte, valdè fragili. *Umbilicatæ*, & quidem in medio, in satis insignem magnitudinem excrescũt. Aliæ nigricant, aliæ corneo sunt colore, aliæ maculosæ. Ad cochlearum terrestrium quæ conglomeratæ fœniculi crassioribus caulibus adhærent, Aldrov. l. 3. c. 34. 35. 37. 38.

Echini quintum genus Rond.

Echinus marinus ferrugineus.

Echinometra amethystini coloris.

Echini species oblonga aperta.

Echinometra Aldrou.

Concha Margaritifera.

Concha imbricata Rond.

Concha Echinata.

Pina magna

Concha Tridachnes.

Concha squamosa.

Concha Pictorum.

Concha corallina.

Concha rugata.

Concha fasciata.

Concha Longa.

Concha tenuis testa.

Concha uera cum animali.

rent, formam quam proximè accedunt. *Echinophoræ* aculei quibus tota conspersa est, nomen indidere. Operculo, succo, substantia, à parvo buccino non differt. *Cylindroides* pyramidem refert, pyri modo turbinata, magnitudine pugni, & punctis variis subcastaneis notatur. *Lævem turbinæ obtuso*, politam admodum Rondeletius facit. Testa est crassiore, carne minus dura. Frequentissimè circa Levinum insulam capitur. Hisce adde *Limacis marini* insolentem speciem, nec non Cochleam marinam aliam tuberosam, quorum Icones damus. *Vmbilicum marinum* Bellonius lapidi rubro persimili tegumento rugoso & scabro occludi scribit, quodque solum inter Gallici Oceani turbinata politiem admittat. Rotundiori hiat ore, edulisque est. Clavicula earum herbarum more, quæ sese arboribus alligantà dextra ad sinistram invertitur. Papaver in clavicula testæ continetur. Rondeletio *Vmbilici* vocantur, quod præter foramen illud quo cochleæ saxis inhærent, quoque exerunt, alterum habeant umbilico admodum simile, quod profundum convolutionum veluti centrum est, vel circa quod anfractus Cochleæ convolvuntur, veluti circa περιεκύκλιον.

Duos inprimis apud Rondeletium habemus, quorum prior, superiore parte latior, mox in turbinem desinens, nigris, rubris, & albis tuberculis, corallorum omnium colorem & naturam referentibus, distinguitur: alter ciceris magnitudine, qui in spõgiis reperitur, veluti granulis rubri coralli æmulis conspersus est. Inter umbilicum & foramen quo corpus exerit, testam incisam habet, incisuræ operculi vice sunt.

ARTICVLVS IV.

De Echinis.

Tab. XIII. Aldrov. l. 3. c. 40.

ECHINUS, quem quidam cum Echeneide pisce perperam confundunt, Græcis ἐχινός, vel ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτοῦ τῶν σαρκῶν ἀφανῶν ἔσω, vel ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας ὅ ἐστιν ὁ ἀκράτητος, quod teneri ob aculeos non possit, dicitur. Nomen. Quidam Carduum marinum, nec non Erinaceum vocant. Descriptio. Spinosus ergò est piscis. Mirum est quod de iis Aristoteles reliquit. Eorum scilicet corporis partes dissectas coire rursus & redintegrari. Idem apud Ælianum & Philen invenies. Spinæ ipsis pro pedibus sunt: his ingrediuntur & volvuntur in orbem. Hinc eos sæpè detritis aculeis invenias, quod Aristoteles & Plinius prodidit. Agilius & celerius moveri qui sunt cibo idonei, vel exinde colligas, quod semper aliquid algæ suis implexum spinis gerant. Imminente tempestate sese affigere aut harena saburrare, ne à fluctibus excuterentur, inde procellarum nautis præsagia, ab Oppiano, Plutarcho & Plinio creditum: at Bellonius frustra hoc credi prodidit, quòd multis promuscidibus instructi, à fluctibus volutari non possint.

Vsus. Sunt ex illis quidam ἄβρωτοι, seu cibo inepti; sunt tamen quorum & in *Edulis usus est*. Nullo enim tempore ovis carent, ut Aristoteles prodidit: maximè tamen pleniluniis diebusque tepidis pleniores redduntur, eos si excipias, quos Pyrrhæus fert Euripus, qui hybernis mensibus meliores censentur. Exiguum illudque humidum nutrimentum præbent, Mnesitheo authore, sed quod Galenus stomacho commodum esse existimat. *Galen. l. de attenuante victu.* Ventrem deiicere, omnes ferè scriptores annotarunt; magis eos qui circa Cephaleniam, Icariam, & Hadriam nascuntur, quia amarescunt, minus, rubicundos, melinos, crassiores, & qui cum raduntur, lacteum quiddam emittunt. Plinius secundus jus eorum multis verbis commendat, quo vocabulo aquam internam esse intelligendam, Gesnerus putat. Laco apud Athenæum unum in os immissum una cum testa dentibus comminuit: nostri, inquit. Dalechampius lapide, testam frangunt, & flavam

ſive croceam partem, id eſt, ova, edunt, de quibus ita Perottus. Sciditur Echinus levi percuſſu, hirta teſtudo in duas partes dividitur: abjicitur altera, altera verò leviter aqua abluitur. Decidunt ſordes, quæ in iis pro viſceribus ſunt: remanent quinque partita ova, ſubruffa, ad ſtellæ imaginem formata. Hæc cruda ſumuntur, ſapore non iniucundo, quamvis neſcio quid amaritudinis habeant. Cõditos menſe Decembri olim, Palladius author eſt.

Qantum ad *uſum Medicum*, *venenatos* quidam prodidere, Arceſilaumque Batti Eudemonis F. cum in lethalem morbum incidiſſet, marino Echino in potionem à Learcho ſumpto, mortem obiiſſe, apud Plutarchum legimus: quod tamen apud nullum alium invenies. Teſtæ crematæ cinis, Dioſcoride teſte, *ſordida ulcera* expurgat. Eædem contuſæ & ex aqua illitæ *luxuriantem carnem* comprimunt, & incipientibus *panis* reſiſtunt. Ad *capitis manantia ulcera* valere, Rondeletius author eſt. Ad *abortum* eundem prodeſſe Aëtius prodidit.

Plutarch. l. de virtut. Mulier.
Dioſcor. l. 2. c. 1.

Contra *urinæ ſtillicidium* valere Paulus Iovius reliquit. Quippe, inquit, qui frigiditate maris præalti, in quo degunt, (ſexaginta enim aut etiam amplius paſſuum gurgite oriuntur) ipſi quidem exigui ſint, ſed aculeos grandes duroſque gerunt. Cauſa magnitudinis eſt, quod incrementum corporis in ipſos convertitur. Cùm enim parum caloris obtineant, neque concoquere poſſint, multum ob eam rem habent excrementi: aculei autem & pili, & reliqua generis eiuſdem excremento naſcuntur. Duri verò & rigidi penè lapidis conſtant propter frigus. Ad *ſecundas expellendas*, Hippocrates tres tenuiter tritos in vino odorato propinat. *Alopeciam*, cinis cum adipe porcino vel urſino ſanat, &c.

Hippocr. l. 1. de morb. mulier.

Differentiæ.

Differentiæ Echinorum ſunt variæ. Sunt *Toronenſes*, qui circa Toronem naſcuntur. Candidi ſunt, & ſpinis & teſta, & ore, augenturque forma productiore quàm cæteri, eſtque iis ſpina parva, nec rigida, ſed mollior. *Euphratenſes*, quos Eratoſthenes, ut eſt apud Strabonem, in inſulis apud Euphratem, miræ magnitudinis eſſe prodit, alios pileis maiores, alios δυησπύλης. In mari Indico facilè congium capiunt, ſi Æliano adhibenda fides. *Balthici*, qui inſtar magni mali ſunt, & in mari Balthico inveniuntur. Duros eſſe, punicei ferè coloris, & ſpiculis ademptis maculoſos, Geſnerus prodidit. Circa Daniam quoque & Norvegiam habentur. *Fluviatiles*, ut Hermolaus & Maſſarius ex Paulo Ægineta prodidere. *Purpurei* mixto virore, quales in ſcopulis quibuſdam maris mediterranei aqua contēctis, apud Antii reliquias, & juxta Baias, reperiri ſcribit Perottus, tam grata oculis varietate, ut, ſi colores durarent, nulla eſſet cum gemmis comparatio, ſed mortuo piſce colores tabeſcunt. *Agiles*, qui velocius moventur, nec ſunt edules. Α'ἔρωτοι inde dicuntur. Calidiores quidem ſunt, ſed quia voraces iidem, & præ copia ingeſtorum cruditatem colligunt, ideò in cibos non veniunt. Bellonio ſi credimus, maiores aculeos habent, ſed craſſitie minores ſunt, vixque grandis gallinæ ovum magnitudine excedunt. Diverſa in eis colorum varietas. Sunt omninò nigri, albi, vitrei, ruffi, flavi, cyanei. Quidam purpura ſplendent, ſubinde circumagentibus ſe igniculis, micantibus ad aculeos ſcintillæ modo. *Ovarius*, ut Hermolaus vocat, quem Rondeletius ita deſcripſit. Forma eius in rotunditatem conglobata eſt, dempta una parte parum compreſſa, in qua *os* eſt rotundum, quinque *dentibus* incurvis, intus cavis, & in idem punctum coeuntibus munitum: ii quinque maxillis internis connexi ſunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ. Inter dentes interna *caruncula* quædam eſt, quæ linguæ vice eſt; mox iungitur *gula*, quæ in *inteſtinum* deſinit longum, per teſtam ſtellatim diſpoſitam, eius tenuibus fibris

Strabo Geogr. l. 16.

bris suspensum, tandem in parvum foramen terminatur. Hoc foramen ad egerenda intestina destinatum est, ex adverso oris situm, ita ut os in terram versum sit, excrementi foramen supra habeatur, Partus enim ex imo petitur, unde fit ut os ad partum sit versum, excrementum vero superius parte prona testæ contineatur. *Excrementa* rotuda sunt exiguarum pillularum instar. Qualis intestinorum talis ovorum ordo est. Nam inter nigrum id quod carnis vice est, & intestinum ova flava cernuntur quæ sola eduntur cruda.

Testa tota intrinsecus foraminibus parvis plena est, per quæ movendi facultatem *nervi* aculeis suppeditant: Extrinsecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylem excipientia, vinculo, membranula, scilicet, obligata, ut in orbem moveri possint. Talis radii cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cavum est, & in aculeum illi desinunt. His in gyrum movetur.

Spatagus & Brissus prout à Rondeletio describitur, vix à cordis figura recedit, aculeis parvis & raris septus. Os dentibus caret, verum maxilla inferior superiore promimentior est, ad hauriendum aquam arenamq; accomodata. His enim & luto vescitur. In interiore testa intestinum est convolutum, aqua & arena plenum, neque ova, neque nigrum illud continet, quod carnis loco est. Rari sunt.

Echinometra, quam cum Plinio, spinas longissimas calycem minimum habere Gillius putavit, cum Aristotele Rondeletius & Bellon. calycis potius magnitudine alios superare, crediderunt. Ille eius magnitudinis exhibet, ut ambabus manibus quaqua versum extensis vix capi potuerit. Hic in Insulis mari Ægæi ita profecisse vidit, ut ad duorum pugnorum crassitudinem extuberarent. De cætero, pelagiæ sunt, minimis aculeis præditæ, brevibus & obtusis interceptæ spiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liventibus, & ex purpurea nitentib. Parte prona planæ, supina rotundæ visuntur.

Aldrovandus quatuor exhibet, *Prima* est aculeis non admodum longis, coloris tota ferruginei. *Altera* spinis denudata, extrinsecus scabrosa, coloris eiusdem. *Tertia*, magnis longisque aculeis insignita, coloris tota amethystini. *Quarta*, omnium maxima, quæ in Thyrreno & Adriaco mari nascitur, tantæ capacitatis, ut quinque aquæ libras capiat, in superiore parte gibba & rotunda, inferiore plana. Circumferentia erat duorum dodrantum & palmi. Calyx evidenter in parte anteriore apparebat albus, in quinque ceu ventres, ut in Melopeponibus divisus, quorum singuli tres habebant tænias, quarũ media erat tanquam sutura, quę partes separat, & facillimè aperitur, aperta figuram serræ refert. Binæ illæ aliæ teniæ sunt colore quasi castaneo, crebris foraminibus pertusæ, quæ tamen nisi expositæ aëri, non apparent, quintuplo majores ea futura. Dentes habebat qui nos, concavos, figura triangulari, &c.

Est tandem Echinus *Minimus* pelagius, spinis grandibns, longis, & præduris, modo penè lapidis. Plerumq; un IudeoItalis vocatur, quod perpetuò nigrescat & sordescat. Testam juglande majorem non promit, estque reliquis omnibus vividior. Nã si supinum ponas, mox suas spinas deprimit, & se in pronam partem convertit. Gignitur in alto gurgite. Bellonius ita hoc genus descripsit. Plures habet quàm alii proboscides: idcirco citius repit, firmiusque hæret. Ova non fert, sed sanguineum quiddam nigrum saniei simile, quo manus cruentat. Dentes verticilli modo habet quinos, circulari ordine dispositos, quibus algas, saxa, & conchyliorum testas arrodit. In interna eius parte multos nervos annexos cernas: ex quo indigenæ coacervatam dentium congeriem, ita cum nervis exsiccari sinunt, ut annuli vice ad signandum panem utantur. Refert enim quinquefolium, vel

quippiam simile affabrè delineatum. Ventrem in quinque partes distinctum habent, quæ ab oris verticillo testæ appensæ, ad foramen excrementi coëunt, sed disiunctæ sunt, & quasi interventu liminū discriminātur. Totidē promuscides habētEchini, quod in testis foraminulis pertusis apparent. Sunt enim ultra sex millia in quolibet.

Ad hunc referri potest, ille qui in *rubri maris* littore semipedem latus, prona parte planis, superiore gilbus, paucioribus ac minus frequentibus spiculis præditus à Bellonio visus est; nec non ille maris rubri aculeis longissimis ferrugineis, ad rubrum vergentibus, cuius pictura Castelleto Genuensi debetur.

Quem in *quinto genere Rondeletius* reposuit, saxo inhærentem, calyce quoque est parvo, spinis pro corporis ratione longis & duris, quo ad urinę destillationes felicissimè idem usus est. Idem est cum Echino Aristotelis, quem in Historia Animalium describit. *Arist. H. A. l. 4. c. 5.*

ARTICVLVS V.

De Conchyliis, & quidem Bivalvibus.

PUNCTUM I.

De Conchis.

TAB. XIII.

HActenus de Echinis, sequuntur Conchylia, quæ vel sunt *Bivalvia* seu δίθυρα, vel *Vnivalvia*. Ad illa pertinent, *Conchæ, Chamæ, Ostrea, Pectines, Musculi, Mytuli, Tellinæ, Balani, Pholades, Solenes, Pinnæ : & Conchæ anatiferæ. Concharum* plura sunt genera, quæ ad *Asperas* seu striatas rugosasque & *Læves* redigi possunt. *Aldr. l. 3. c. 41.*

Ex *Asperis* est 1. *Margaritifera* quæ & Indica quod apud Indos; apud quos βέρβερ, dicitur, plurima nascatur, & Mater perlarum dicitur. Androsthenes apud Athenæum in Indię navigatione ita describit. Ostreum aspectu pectini simile, concha non striata sed plana, spissu, (hirsutam Echinorum modò malè Plinius reddidit) non utrinque aurita, pectinis modo, sed una tantum parte. In eius carne gemina concrescit, ut in suilla grando: modò colore adeò similis auro, ut cum eo collata non facilè internoscatur, modò argentei coloris, modò omninò alba, & piscium oculis similis. *Athen. l. 3.*

Multa earum genera Plinius recenset, cuiusmodi sunt, Pentedactyli, melicembates, echinophoræ, &c. Interdum tam grandes in India reperiuntur, ut referant inventam in mari insulæ Borneo, cuius caro pondus septem & quadraginta librarum pendebat. Sunt quædam totæ argenteæ: quædam colore rubicundo flammeo micant. *Differentia. Plin. H. N. l. 32. c. 11.*

Carnes ab Indis quandoque crudæ, quandoque assæ comeduntur. Ex testis varia, ut cistæ, pocula, cochlearia, scipiones mulierum, & rabulæ lusoriæ formantur. Indę mulieres armillas & monilia ex illis gestant. *Vsus.*

De Margaritis in Historia Naturali fossilium agemus.

2. *Imbricata*, seu imbricatim undata, sic dicta, quod testa ad undarum sese attollentium similitudinem distincta est. Græcorum vulgus *Aganon*, Calojeri Arabiæ *Tridacnem* vocant. *Aldr. l. 3. c. 43.*

Est dura, carne concoctu difficili. Quæ Tridacna Plinio dicitur, est pedalis longitudinis. Utraque testa libras medicas quindecim pendebat. Eo loco quo sibi invicem cōnectebātur, singulæ duos digitos per transversum crassæ erant. Allata erat Aldrovando ex rubro mari. Tridacna dicitur, quòd nonnisi tribus vicibus deglutiri possit. *Descriptio.*

3. *Striata* cui striæ percurrentes nomen dedere. Varia harū sunt genera. Albæ sunt, nigricant, flavescunt, per ginglymum colligantur. Est quædam *longa*, ovi figura, testis multum cavis, canaliculis parum profundis. Est & *pectiniformis* tota ex cinereo lutescens, fasciis tribus ochreis ornata. Est & extra ferruginea, intus albo, & purpureo violaceo varia, in qua animans luteo, cæruleo, & rubro varium.

Est &

Est & *Candida* ac admodum lucida: fasciam in medio habens latam castanei coloris, cujus medium percurrit linea castanei coloris valdè saturati.

Aldrov. l. 3. c. 45. 4. *Echinata*, quæ pectini similis est, testis admodum concavis, striatis, in ambitu incisis. In striis sive exochis eminent aculei frequentes, incurvi, certis intervallis à se dissiti. Uniones in ea reperiri testatur Plinius. Plin. H. N. l. 9. c. 35. Nam & Iuba tradit, Arabicis esse cõcham similem pectini insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsam unionem in carne ipsa esse grandini similem.

5. *Squammosa*, quæ striis seu lineis semicircularibus, squammarum in modum est exornata.

Aldrov. l. 3. c. 47. 6. *Longa*, cuius duas species Rondeletius ponit. Unam colore vario, in medio albescente, intus cum lævitate cãdido: Alteram, testa alba, aspera, lineis multis distincta, quam Plinii longam esse putat At Aldrovandus veram Plinii longam se exhibere credit, colore extra albo fuscoque variam, intus vero roseam, animante suo prægnantem. Idem aliam exhibet, parte quæ replicatur, foramina multa, ordine disposita habentem, quæ à natura fortè, ut aër ingrediatur facta sunt.

7. *Pictorum*, quæ ideò ita vocabitur, quod testæ eius pro conficiendis coloribus raderentur. Crassitudine plurimum excedit, & florem foris habet. Reperitur maximè circa Cariam. Aldrov. l. 3. c. 48. Aldrovandus unam exhibet ex Rondeletio colore Cinnabaris, aut Sandarachæ, figura Spondylorum aut minorum Ostreorum.

Aldr. l. c. c. 49. 8. *Corallina*, quæ quod Corallum colore imitetur ita dicitur. Externa testarum parte pectinem refert: sed lineis est aspera, tuberbulis rubris inæqualis, intus lævissima, candidi marmoris colore. Carnem habet duram, odore viroso, sapore salso. Post diutinos Austri flatus, & caniculæ exortum in littus ejicitur.

Aldr. l. 3. c. 50. & 51. 9. *Rugata*, quæ lineis multis & elatis, per transversum ductis rugata est: testis valdè spissis, coloris intus argentei, quę per ginglymum articulantur. Ex iis Spherulæ precum & dentiscalpia conficiuntur.

Ad hanc pertinet *Conchula rugata Rondeletii*, quæ à latere ad latus multas veluti rugas sparsim & sine ordine habet, Testæ sunt depressæ, colore vario. Labra testarum crassa & tam arctè cõnexa, ut sine vi non aperiantur. Diphilus carnem copiosum bonumq; succum gignere tradit.

10. *Rhamboides*, quæ veteribus ignota videtur, quod testa sit musculorũ marinorum testæ simili, *musculũ striatum*, Rondeletius vocavit. Tota concha nigricat. Rara est, quia in alto mari degit, duramq; carnem habet. Bellonius Balanum Græcis dici putat, sed falsò ut apud Rondeletium videre est.

Ex Lævibus est *Concha Galades*, *Nigra*, *Fasciata*, *Crassæ testæ*, & *Tenuis testæ*. Aldr. l. 3. c. 53. 54. 55. 56. & 57. *Galades* sunt maximæ & lævissimæ, intus verò candidissimæ, non admodum concavæ, caro ipsis alba, dura, concoctu difficilis, succum crassum gignens. Satis rarò capiuntur. *Nigra*, hisce est similis, nisi quod intus & foris nigricat. *Fasciata*, testa est admodum lævi, dura, & marmorea. Nomẽ hoc obtinuit, quod quinq; veluti fascias latas à latere ad latus ductas habeat. Harum plures Aldrovandus exhibet. *Crassæ testæ*, à galadibus & Chamis asperis, non tantum testarum crassitudine, sed fasciarum ratione, quæ in illis rariores & latiores sunt, & in his plures & unica tantum linea constãtes. Aldrovandus aliquot earum icones exhibet, interque has clathratam maiorem & minorem. Ex ustis & in cinerem redactis præstantissimum antispodium fieri scribit Rondeletius. *Tenuis testæ*, conchæ, extra sunt colore fædo, lutulento cinereo, intus argenti modo resplendent.

PUN-

PUNCTUM II.

De Chamis.

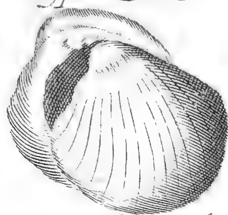
TAB. XIV. Aldrov. l. 3. c. 58. Nomen. CHamarum nomen à verbo χῶ, ut Gesnero placet, derivatur, inditumque huic concharum generi, seu quod hient, seu à capacitate. χήμη Varino est χάσμα, id est, oscitatio, unde Plinius, Conchas Margaritarum pandere se dixit quadam oscitatione. Galli flammas & flammatas vocant, Itali Peverazas, non tã quod sapore sint piper redolente, quam quòd pipere condiantur. Spartianus Ostreas & Lithostreas cum dixit in Heliogabalo Chamas tracheas & Chamas leas intellexisse Hermolao creditur. Quidam Hiatulas dixere, Galenus verò Concham pro Chama usurpavit. *In genere* eas si spectes, vix in tanta varietate constat, quomodo à conchis & quibus notis differant, hoc unico excepto quod Chamæ id peculiare habent, quod plerumque in littore hiantes inveniantur. unde earum nomen Ion Chius ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι derivat. De cætero ita Ælianus de iis. Ælian. H. N. l. 15. c. 12. Chamæ marinę & variæ & multiplices sunt: aliæ asperæ, aliæ leves: quædam digitorum compressu confringuntnr, aliæ vel saxo ægræ conteruntur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt, uonnullæ argentei coloris similitudinem gerere videntur, aliæ utroque colore mixto insignes. Ac quemadmodum earum est varium & multiplex genus, sic multas & diversas sedes habent. Quædam enim in littoribus dispersæ jacent in arena, vel in limo quiescunt: nonnullæ sub algam subjiciuntur; aliæ saxis mordicus adhærent.

Locus. Æstivo tempore cum incipit messis, in Istrico mari gregatim natant, & leviter feruntur, cum ante id tempus sua sibi mole graves efferri non Ingeniũ. possint. Contra, ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Favonii mollibus auris afflari gaudent: eamque ob rem in latebras abditæ, & in suis conniventes testis; cum à tempestatibus mare conquiescere sentiunt, & Favonium flare, tum relictis sedibus, ad summum maris natant, & apertis testis eminent, & quiescentes ventum expectant placidũ ac secundũ: qui si contigerit, alteram concham substernentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro navi ad navigandum utuntur, ut si eas procul videas, sic per tranquillum mare natantes, classem navium existimes: Quod si navem ad se accedere sentiunt, aut belluæ impetu, aut valentioris piscis metu perculsæ, contractis uno impetu testis, subitò delabuntur. Carnem alvum & urinam ciere Athenæus scribit: at Dioscorides urinæ non meminit. *Dispescuntur in Læves, & Asperas,* Aldrov. l. 3. c. 65. *Asperæ* χήμαι τραχεῖαι Græcis nomen à testarum externa parte, qua lineas multas obliquas & cavas, ideoque musco oppletas habent traxere. Bellonius valvas tornatas & orbiculari ferè rotunditate habere dixit, Testas tam duras ut nonnisi valido ictu cõfringi possint. Labra haud quaquam in gyrum denticulata, sed Mytulorum more lævia. Movetur ut limax, & quia fortibus spondyliis constat, iis testas movendo per arenam lumbricorum more, conscendunt. In arena circa littora reperiuntur. Carnem ipsorum Icesius duriusculam, mali succi, parum nutrire, facilè excerni, marisq; salsuginem referre pronunciavit. Diphilus stomacho gratam esse addidit.

Læves Chamæ, Chameleiæ Græcis Aldr. l. 3. c. 59. dictæ, testa duplici constant, quæ tamen digitorum compressu facile frãgitur. Conchis lævibus, quæ Galades dicuntur similes sunt: ut tantam in Oceano magnitudinem adipiscũtur, ut quaternorum digitorum latitudinem, senorum verò longitudinẽ exsuperent. Intus & foris candidissimæ sunt, *Caro* quoque intus candida, inque ea duo foramina cernuntur: alterum os est, alterum excrementi meatus, utrumque sinuosum, ut dilatari & constringi possit: hoc ad attrahendum

Tab. XIIII.

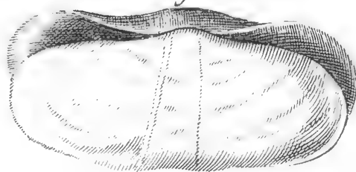
Chama aspera Bellon.

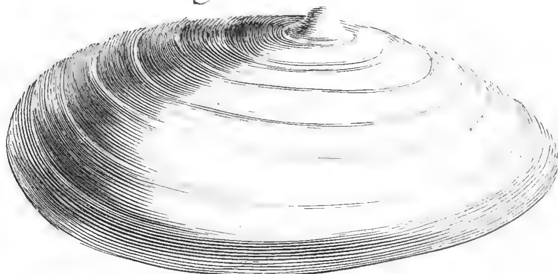
Chama Lævis Rond.

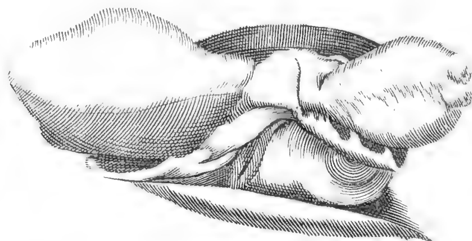
Chama nigra Rond.

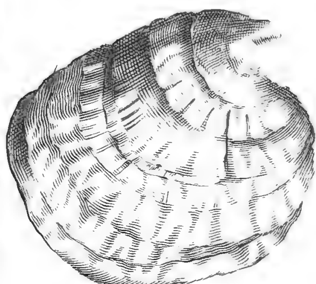
Chama glycymeridis.

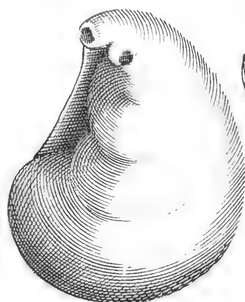
Chama Peloris.

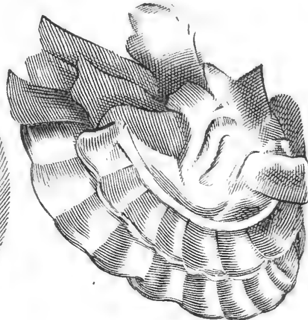
Ostrea marina.

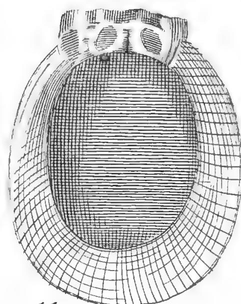
Ostrea marina Rond.

Ostrea sylvestris Rond.

Ostrea gaideropoda.

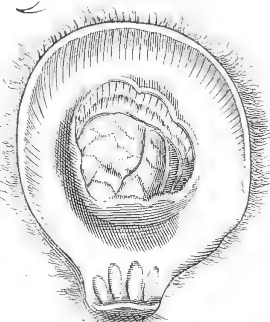

Spondylus Aldro.

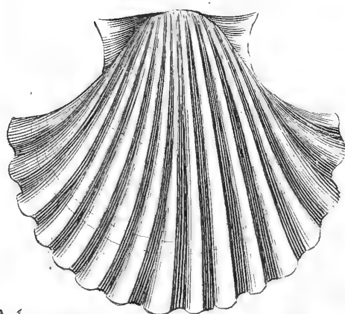

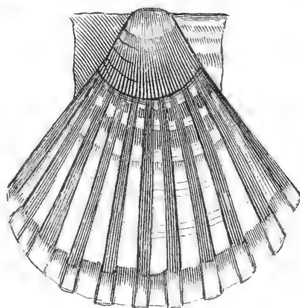
Spondylis Aldrou.

Pecten.

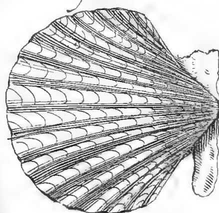
Pecten Versicolor.

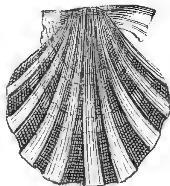

Pecten minor castaneus cum animali.

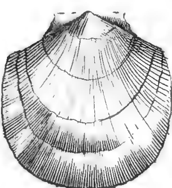

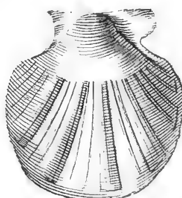
Pecten asper.

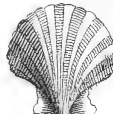

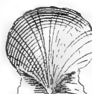
Pectines alij Aldrou.

Pectunculi.

hendum aquam, illud ad reiiciendũ excrementum. Habent & μήκωνα, ut conchæ cæteræ. Latenter magis protuberante semper hiant. Facilè à calido tanguntur: quamobrem mox hiantes sua labra pandunt, & facilius exanimantur, si longius secesserint à mari. In arena cum Tellinis capiuntur. Moveri à se, & sedes in littore mutare comperiet, qui eas in vasa aqua pleno immerserit; quod Veneti ut minus exanimes servent faciunt. Non elotæ propter arenam respuuntur: recentes elotæ & adhuc vivæ Tellinis non sunt posthabendæ. Differentias earum varias Aldrovandus posuit, quem in Iconibus vide.

Aldr. l. 3. c. 60. Sub Lævi comprehẽduntur, *Piperata*, *Nigra Bellonii*, *Nigra Rondeletii*, *Glycymeris eiusdem*, *& Peloris*.

Piperata Bellonii *Biverone* quibusdam Italis dicitur, non tam quod ob piperis saporem sitim excitet, quàm quod perpetuò bibat, neque diu sine aqua servari possit, atque in forum allata & aquæ immersa geminam atque oblongam exerat ligulam, ut cochleæ modo perpetuò sitiens moveri percipiatur, In cœno degit, & usque adeò tenues testas habet ut transpareant. Cardinibus non junguntur invicem infarctis, sed nervo ut ostrea. Labra habent lævia magisque in rotunditatis ambitum circinnantur quàm Tellinæ.

Aldrov. l. 3. c. 61. *Nigra Bellonii* robore testæ cum aspera facilè certat: nec crenas ita profundas in labris habet. Peloride quoque maior est & dulcior. Ideò glycymeridem putat.

Nigra Rondeletii est testis oblongis, lævibus, duris, spissisque ac veluti marmoreis. *Glycymeribus* sapor carnis

Aldrov. l. 3. c. 63. dulcis nomen imposuit, facitque earum Macrobius mentionem. Sunt maiores quã Pelorides, testa oblõga mytulorũ fluviatiliũ testæ modo, sed duriore & spissiore, rugosa, non tamen ob id aspera, ex albo ruffescente, carne & succi bonitate Peloridi similes. Sunt qui Glycyamaridas vocant. Aldrovandus Pelorides maiores Athenæi esse credit. Frustra verò Corycia in Plinio ad Chamas glycymeridas referas. Macedones enim teste Ægesandro, conchas asperas κορύκους ut Athenienses κρείους, id est, arietinas vocant. Macrob. Satur. l. 5. Macrobius in cœna adyciali Lentuli appositas fuisse dixit.

Aldrov. l. 3. c. 64. *Pelorides* non tam à luto, (scribi deberet πηλοειδες) quam vel à magnitudine: πελώριον sive πέλωρον significat τὸ μέγα καὶ περίσιον, id est magnum & prodigiosum; vel à Peloro Siciliæ promontorio, juxta quod optimæ reperiuntur, nomen sortitæ sunt. Athenęus eas uno loco ex sententia fortasse Phililii à Chamarum genere segregasse videtur. Duabus conchis constant, ut Rondeletius reliquit, quæ nunquam ita iunguntur, quin semper hient seu vivo seu mortuo animali, etiam sine calidi contactu. Eæ oblongæ sunt & læves, ex albo purpurascentes, in medio connexæ. Caro intus alba est, quæ etiam contracta, tota testa vix capi potest, extenta longior multò est, rotunda, spissa, pudendo virili non absimilis, digiti medii crassitudine; In extremo altero foramina duo apparent, alterum oris est rotundum, alterum excrementi. Bellonius à calcinellis differre scribit, quòd turbinatiori & grandiori corpore constẽt. Bellon. de Piscib. l. 2. Calcinellæ enim, inquit, compressiore sunt forma testa trãslucida, ac multo quam Chemæloij teneriores. Media autem est inter asperam lævem constitutione & natura. Non enim ita horret ut aspera, neq; ita glabrescit ut lævis, albo præterea ac fulvo emblemate distinguitur.

Vsus. Eius caro durior est, quam Tellinarum. Diphilus copiosum bonũque succum gignere tradit. Labra earum, addit idem, sunt crassiuscula, & tam arctè connexa, ut nisi vi aperiantur, & sæpe etiam rumpantur, priusquam os aperiant. Hucusq; Bellonius.

PUNCTUM III.

De Ostreis.

Tab. XIV. Nomen. TEstaceum quod Latini Ostreum & Ostream dicunt, Græci veteres ὄστρεον, & ὄστρειον, vel ἀπὸ τοῦ ὀστράκου, vel quasi ὀστέον quod testa velut ossea tegatur; moderni ἀστείδιον, Psellus ὀστείδιον, Hesychius ὑρζακὸν, vocant. Invenies tamen ὄστρεον pro toto testaceorum genere sumi. Unde Suidas Echinum θαλάττιον τὸ ὄστρεον tradit.

Descriptio. Aldr.l.3.c.66. *Formam* quod spectat ita de iis Aldrovandus. Quod ad formam Ostreorum attinet, Bellonius inter bivalvium genera hoc peculiare ait esse ostreæ, & pectini, ut partem habeant pronam & supinatam, quarum altera sit turbinatior ac prætumida, altera verò plana, Plinius alibi originem atque genituram conchæ, quæ Margaritas fert, esse ait, haud multum Ostrearum conchis differentem.

Alibi quoque Thethya ostreæ similia esse scripsit. Et Hegesander apud Athenæum hepatum piscem in capite duos lapides habere, colore splendoreque ostreis similes. *Capita* ostreorum generi nulla eodem Plinio. Galenus ostreis pilos esse negat, sed melius Plinius oculis carere ostreas omnes dixit. Eidem præterea ostreorum præcipua *spondylo* (caro hic interior) brevi sunt, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in alvo. Perottus spondylum in Ostreo esse scribit, callosum illud rotundum, albicans, quod intus habeat in medio, à similitudine spondyli, ꝙ nos verticulum dicimus appositũ fusis, ut melius nendo vertantur. Nã reliqua caro circumspersa *Lacinia* dicitur. Quod *Ovum* vocatur. Wottonus non semper, sed vere habere ostreas asserit: moxque procedente tempore minui demumque totum ferè aboleri.

Aristoteles illud in altera tantum parte eis fieri voluit, idemque esse quod Echinos habere alias dixerat. Eodem authore Ostreæ meatum habent, quo excrementum secedat parte superiore. Idem Aristoteles *testas* eis tribuit scabras, alibi etiam labra crassa. Et Plinius quædam silicum duritia tegi, ut ostreæ & conchę dixit.

Generatio. Quantum ad *Generationem* nullum eis sexus discrimen, ut Plinius & Oppianus prodidere: ideo putrescente limo proveniunt, aut spuma circa navigia diutius stante, defixosque palos, & lignum maximè: sed & in cavernosis & petrosis aquarum dulcium adventu gignuntur. Obtinere tamẽ ex putri producta aliquid prolificum quamvis non coëant, apud Aristotelem habemus, Hinc & Plinius. Arist. de gene. l.3.c.11. Nuper compertum in Ostreariis humorem ostreis fœtificum lactis modo effluere, & Petrus Gyllius, Bizantinos ostrea serere & eorum quasi lac seminare; à spectatæ fidei se accepisse scribit. Grandescũt syderis ratione maximè, sed privatim circa initia æstatis multo lacte prægnãtia, atque ubi Sol penetrat in vada. Plin. H. N. l.2.c.41. Sydus illud Luna est, quæ plena corpora humentiora reddit, adeò ut nec prudẽtes Chirurgi trepanotum aperiãt, quia tũ cerebrũ magis diffundi, & totam cranii capacitatẽ impleri est. Nullũ eisdẽ sensum inesse apud Plinium legimus. Auditum esse nõ est verisimile, inquit idẽ, sed ad sonum se mergere solent, ideò & silentium in mari piscantibus. Tactus tamen omnibus. Carere & motu Aristoteles prodidit. Aqua marina & limo *pascuntur*, quin & rore, quare ἐρσήεντα Ostrea, id est, roscida, Oppianus dixit.

Locus. De *Loco* in differentiis agetur: hoc tamen addere placet, non tantum in pelago, dulcibusque aquis, & ubi plurimum influunt amnes reperiri: sed & in petrosis, carentibusq; aquarum dulcium adventu, sicut circa Grynium & Myrinam, quod apud Plinium legimus. Mirum verò quod apud Athenæum habetur, posteaquã Appameam Phrygiæ urbem, Mithridatici belli temporibus à motu terra discef-

discessisset, lacus, qui ante ibi nulli comparuissent, repentè extitisse, fluviosque & fontes novos ex iisdem locis terræ motu excitatos fuisse, veteresque multos exaruisse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare longè abesset, ex visceribus terræ sic emanasse, ut tractum universum illũ tum ostreis, tum aliis piscibus marinis referserint.

Inimicitiæ. *Infestos* sibi Cancros marinos & stellas marinas ostrea habent. De illis author de natura rerum ita. Cum testas aperit ostrea ut clementioris auræ deliciis glorietur, cãcer insidias ei repentinas prætendit, & lapidẽ inter eius testas proiicit, ne illas cõjungere possit, & si carnes ostreæ comedit.

Vsus. *Vsum in Cibis* habere nemo non novit, crudas, elixas, assas, omniumque testatorum nobilissimas, Bellonius prodidit. Legimus tamen apud Galenum, carnem ipsarum humidiorem & tenaciorem esse, est crassi succi, humoremque crassum, crudum, & frigidum gignere. Crudæ salsum humorem de se fundunt, ideò alvum movent, & tentiginem excitant. Elixæ, humore suo destitutæ, murmura excitant, secundum Iovium, secundũ Iulium Alexandrinum, ob multam carnis molitiem concoctu faciliores sunt, ac pituitam potius quàm crudum humorem procreãt. Assæ, (assantur autem in craticula addito aromate multo ac salis momento, sed testis suis non avulsæ) minimè noxiæ sunt. Plinius crudas stomachum unicè reficere, fastidiis mederi, ac leviter alvum mollire scribit. In pontificali cœna apponebãtur, teste Macrobio, echini initio & ostrea cruda. Qui modò edere eo volet, Lunæ motum observet; hoc est, ea decrescente, ea edas: senescente longè sunt deteriora.

Galen. l. de boni & mali succi li. 3.

Macr. Sat. l. 9. c. 6.

In Medicina invenere quoque locum. Adhibentur ex mulso & pipere cocta contra tenasmum. Gariopontus hydropicis dedit. Usta ad labiorum ulcera & alia prodesse, apud Myrepsum habemus. Cinis dentes splendidiores efficit. Trita & optime lævigata ulcera rebellia exsiccãt, quod Galeno debemus. Cinerem veteri urinæ misceri adversus eruptiones in corpore humano & ulcera manantia Plinius reliquit. Marcellus Empiricus eundem, si in morem salis pane colligatur & voretur, statim ad removendam narium gravedinem proficere scribit. Rondeletius denique experientia comperit, ex testarum cinere factam aquam lixivam, ad minuẽdos tumores οἰδηματώδεις pedum & genuum plurimum cõferre. Exsiccat, enim, inquit, multum digerit, & calefacit, si post ustionem cinis non lavetur.

Differentiæ Ostreorem sunt variæ, quæ à loco & colore sumuntur. *Locum* si spectes, sunt 1. λιμνόστρεα ut Aristoteles vocat, quæ in stagnis marinis nascuntur. Rondeletius ea ex duabus testis componi ait modicè concavis, & parum in dorsum elatis, foris inæqualibus & asperis, in tenues laminas facilè sectilibus, intus lævibus & candidis. Testas parvas esse; carnem mollem, suavem, concoctu facilem. Differentiæ.

2. *Littoralia*, quæ in littoribus (πρὸς ἠόσι) inveniuntur: nec non saxis limi & aquæ dulcis expertibus. Parva sunt, dura & acria.

3. *Pelagia*, seu marina, quæ in mari nascuntur, parva & rara. Grandescunt quidem syderis ratione maximè: sed privatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia; atque ubi sol penetrat in vada. Hæc videtur causa, quare minora in aliis locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Sunt aliquando in Mediterraneo multa simul connexa, & supra se posita. Inter hæc repunt Scolopendræ, & vermes in canaliculis inclusi vivunt. Testæ foris sordidæ & luto obductæ, & ex crustis multis sive laminis constantes, intus læves & albæ. Caro mollis: circa eam fibræ multæ veluti fimbriam constituentes, eam aliquando ambiente

Plin. H. N. l. 32. c. 6.

purpureo crine, quæ præstantiæ nota est authore Plinio, qui Calliblephara dixit.

4. *Britannica*, quæ omnibus præferuntur, quæque Massarius post Lucrina inventa fuisse, & Ruputina Iuvenali dici putat. *Iuv. Satyr. 4.*

5. *Santonica*, quæ magis salsa & acria judicantur.

6. *Burdigalensia*, inter quæ Medokina ab oppido vicino Medoë, dicta, capite nigra, suavitate præcellunt.

7. *Circæa*, quæ ab Horatio commendantur. *Horat. Satyr. 4.*

8. *Abydena*, quæ olim à ganeonib. celebrari solita, Clemens Alexandrinus in Pædagogo prodit.

9. *Lucrina*, à Lucrino Campaniæ lacu, in sinu Bajano, prope Puteolos ita dicta, de quibus ut & de Britannicis ita Plinius. Nondum Britannica serviebant littora, cum Orata Lucrina scilicet littora nobilitabat: postea visum tanti in extrema Italia petere Brũdusium ostreas: ac ne lis esset inter duos sapores, nuper excogitatum, famem longæ advectionis à Brundusio compascere in Lucrino.

10. *Brundusina*, de quibus ita idem. Gaudent peregrinatione trãsferriq; in ignotas regiones. Atq; ita Brundusina in Averno compasta, & suum retinere succum, & à Lucrino adoptari creduntur.

11. *Cumana*, quæ Strabo præstantissima facit. Nihil interim de suburbanis circa Venetias & Adriaticis, quibus Bembus teste Calcagnino palmam dedit, dicemus. Plinius paucis meminit, dum inquit. Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria sua littora, sed dicemus aliena lingua, quæque peritissima huius censuræ in nostro ævo fuit. Sunt ergo Mutiani verba quæ subiiciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, suaviora Getulicis, acriora Lepticis, pleniora Lucensibus, sicciora Coryphantenis, teneriora Istricis, candidiora Circiensibus.

Quantum ad *Colores* ruffa sunt in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circæis, quibus palma mensarum diu tributa est. In mari rubro flammeis illustrantur Zonis, ea ut diceres varii coloris tẽperatione ad colorem iridis accedere; adeò lineis perpetuo ductu inter se distantibus distinguntur. *Meliora* ita descripsit Plinius. Præcipua habentur in quacunque gente spissa, nec saliva sua lubrica, crassitudine potius spectanda, quam latitudine, neque in luto capta, etsi ea Veneti cæteris antecellere opinentur, neque in arenosis sed solido vado, spondylo brevi atque non carnoso, nec fibris laciniosa, ac tota in alvo. Addunt peritiores notam; ambiente purpureo crine fibras, eoque argumenta generosa interpretantur, calliblephara appellantes. Iovius maximè probari tradit, quæ magnarum navium carinis adhærent, & ab urinatoribus de manu colliguntur. Præter hæc sunt adhuc Ostrea *Sylvestria* & *Gaideropoda*. Illa vulgus in Provincia Scandebec vocat, propterea quod sapore sunt acri, & ideò delicatorum labra calefaciunt & urunt. Testa sunt pellucida, partibus quibusdam flavescente, alias purpurascente, foris crinita & crispa, intus splendida, levissima, cãdidissima. Carnem habent parvam, salsam, subamaram, & insuavem.

Facit horum Athenæus mentionem, multiq; alimenti esse dicit, sed virus olentia, & ori ingrata. Reperiuntur in mari mediterraneo. Testa in fucis mulierum lapidis specularis vice usurpari potest, & exsiccantibus pulveribus utiliter admisceri. *Athen. Dip. l. 3.* *Gaideropoda* quasi pes asini dicitur apud Græcos, qui daideron hodie asinum vocant. *Testa* eius, describente Bellonio, eximio naturæ artificio, superior inferiori infarcta est, ut quibusdam veluti cardinibus annexa, nigroque nervo in eius medio inter tubercula & sinus coaptato, vincta ac constricta esse videatur. *Aldrov. l. 3. c. 68.*

Tubercula quoq; superiora duobus acetabulis inferioribus benè correspondent, ut & inferiora superioribus. Proinde apertas Gaideropodas, si quis

si quis attentè intuebitur, in his branchias, (hoc certè ridiculum est, nullum enim ex testaceis habet) & stomachum & reliquas partes nutritorias contemplabitur: imò etiam auriculas fungi crispi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli, polypi, quæ dilatari ac contrahi soleat: umbilicum vulgus esse putat. Rondeletius hæc pro spondylis, qui Athenæo τραχῆλοι, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id est, ab asperitate dicuntur. Meminit eorum Plinius & Galenus, interque ostracoderma recenset; Macrobius etiam, qui inter cœnæ Pontificalis prima fercula numerat; sed & Columella, qui inter testacea reponit. Duplici spondylus, secundum Rondeletium *testa* constat, intus cava & lævi: foris scabra, ad ungulæ asini formam rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici potest, tenuior est, & multò minus densa, minus concava, arcta valdè & firma articulatione connexa: utriusque enim testæ binæ apophyses sunt, sive tubercula, quę binis acetabulis vicissim recipiũt & recipiuntur: vinculo medio nigro & valido cohærent. *Caro* interna ostreor. carni similis est: circa hanc fimbriata membrana. Intus caro, sed durior, & virus olens. Adnascuntur saxis, & ita hærent, ut nonnisi malleo, aut fracta saxi parte capiantur. Rondeletius idem, in saxis Fresconiis Agathensis sinus parvos reperit. Reperiuntur in eis cancri parvi. Aldrovandus aliquot spondylorum genera exhibet, interque illa elegans quoddam, plurimis extra tuberculis obtusis præditum, ab uno latere rubicundis, ab altera inter viridem & cæruleum ambigentibus, quibus tamen rubra etiam permiscentur tubercula: summum caput seu vertex candicat. Intus circulus satis conspicuus colore viridescente totam ferè concham propè extremitatem ambit: dein color sequitur castaneorum, dein albus & subviridis. In medio velut umbilicus est, addito luteo constans.

PVNCTVM IV.

De Pectinibus.

PEctines, si Gyllium sequimur, à rugis seu imbricaturis illis quibus signati sunt ita dicuntur. Plinius aliquando à pectunculis distinguit, nonnunquam utrumque promiscuè nominat. Græci κτένες nominant, ob manuum & pedum similitudinem, ut Nicandri interpreti placet. Tab. XIV. Nomen.

Descriptiones exactas in differentiis dabimus, hic dicere sufficiat bivalves & clusiles esse, ut apud Aristotelem legimus, seque concludendo tueri: pectinatim eis divisas testas; ideò Athenæo ῥαβδωτόν, & τραχυόστρακον dici: utraque parte auritas, easdemque reseratiles esse. Nam ab altero latere nodo ligantur, ovum dictum altera tantum parte eis fieri: Athenæus eis ostrea in quibus nascuntur margaritæ contulit. Sponte in arenosis & limosis locis proveniunt: in sinu verò Aquitanico & Normannia capiuntur frequentissimè. Anno autem perficiuntur. Temporibus pluviosis proveniunt plurimi, quod & aliis testatis accidit. Nam squallore pectines magis trahunt ruffum colorem. Iamque in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defuerunt, non modò propter ferramentum, quo piscatores abradendo ubertim caperent, verum etiam propter siccitates. Quæ autem ova in iis appellantur, quamvis verè iis insint, moxque procedente tempore minuantur aboleanturque, tamen nihil ad generationem conferunt, sed indicium sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est. Oculi ut ostreis nulli, Conchis dubii, sic pectines si quis digitos adversus hiantes moveat, contrahuntur ut videntes. Volare sagittæ, modo, nisi fortè hoc ad Lolliginem pertineat, Plinius prodidit: sed & stridere sentiuntur, quoties per summa humoris nitibundi feruntur. Massarius per aëra volare negat. Cum enim, inquit, callo illo interiori ambæ testæ connexæ sint, ut difficile divelli

Descriptio. Arist. H. A. l.4.c.7. Athen. Dipnos. l.3. Plin. H. N. l.9.c.51. Plin. H.N. l.9.c.36. Plin. H. N. l.9. c.39.

velli queant, non possunt ita liberè aperiri, ut volare valeant &c. Tanta tamen velocitate dehiscunt: ut ex vehementi repercussione saliant, & superiactent, ut quasi volare videantur.

Usus. *Vsum in Cibis* quod attinet, fuere olim apud antiquos celebres, nec in Cotyis convivio omissi. Celsus & Archigenes stomacho aptos faciunt. Galenus succum alvum ducere non aliter ac serum lactis scribit. Xenocrati dulces sunt ac facilius ostreis concoquuntur. Magis assati, secundum eundem, minus succi habent & difficulter excernuntur: in testis suis si assentur, minus huius incommodi habent, facilius alunt, & valentiores sunt. Nativam autem dulcedinem in muria conservant & urinam movent: ac candidi quidem & lati sunt dulciores atque albi duri: ruffi virosi & urinam cient: varii autem medii sunt, & eorum aliqui fucis similes, qui per se dati difficulter concoquuntur, & tamen urinam movent. Diphilo candidi molliores sunt.

Locor. varietas bonitatis differentiam invexit. Methymnæos à plærisque gulæ amatoribus suis temporibus expeditos Clemens Alexandrinus testatur. Varro pectunculum Chium, inter cancrum ciborumque exquisitas delicias comprehendit. Horatius Tarentinos laudat, ideò in eorundem numismatib. frequenter occurrunt. De reliquis ita Xenocrates. Pectines, inquit, optimi sunt, qui ad justam magnitudinem pervenerunt, cavi, colore nigriore: præstant autem vere ac æstate, siquidem eo tempore ad Lunæ incrementum optimè augentur. Omnibus autem antecellunt Mytilenæi, magnitudine, natura, humoris bonitate. His similis Ionium mare juxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, & Latium producit. Iam verò & Chios & vicinæ insulæ, item Alexandria eiusmodi pisces ferunt. Pontus quidem etiam multos fert, sed minutos & qui ægrè augeantur.

Clemens Pædag. l. 2. Varro in Satyra.

Vsum in Medicina si spectes, Trallianus in colico affectu dari jubet. Plinius urinam ciere, & quæ in vesicâ sunt moderatè detergere scribit. Ad Venerem excitandam non minus valent quàm ostrea. *Plin. H. N. l. 32. c. 9.*

Differentiæ. *Differentiæ* pectinum sunt variæ: sunt *magni*, quibus altera valvular. latior veluti tegmen superposita est; sunt & ruffi, candidi, versicolores, candidi & lati: sunt utraque parte auriti, alterutra tantum, nulla, si Bellonio fides est. Ex auritis, quidam utramque aurem habent magnitudine; alii minores aures habent quàm caput testæ; quidam tam magnas, ut ab una aure ad alteram ducta linea, caput testæ non tangat, sed potius emineant aures; alii denique una aure minores. Duos Rondeletius descripsit: *Priori*, testa est qua parte aurita, strictior, deinde amplificata in orbem circumagitur, altera modicè cava & in dorsum elata, altera veluti alterius operculum. Intus carnis multum habet, quæ circa medium etiam carnosum, longum, tenerum, alligata apparet. Inest in carne particula luteum ovor. colorem referens. Spectantur, μήκων, & os tubæ modo factum, atque intestinum tenue luteo plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam versicolorem, ex qua fila & multa & tenuia dependent. Huic similem Aldrovandus ponit, testa ferruginei diluti coloris, fasciisque ferrugineis. *Alter* superiore est toto corpore longior & strictior, amplioribus auribus, utraque testa pectunculorum Burdigalensium modo concava. Aldrovandus plurimas earundem figuras, auriculis & colore differentes exhibuit, interque eos versicolorem, castaneum eburneum, & croceum qui auriculam unam habet satis latam proportione animalis, rudimentumque alterius. *Eburneus* in summitate macula quadam rubra condecoratur, cui alia lutei coloris insidet. Est & *asper* colore fusco, cuius Iconem adjicimus.

PVN-

canthũ paribus portionibus, & ex his mistis, pollen in oculis equi inflatur.

PVNCTVM V.

De Musculis.

TAB. XV. *Aldrov.l.3. c.70.* Nomen. TESTACEA, quæ vulgariter Musculi vocantur, Plinius quãdoque myias, aliquando myiscas, nonnunquam myscos, sæpè musculos appellat. Athenæus μύας, Aristoteles ἐλάτῆς μύας, vocant, moderni Græci μύδιον, id est, parvum musculum dicunt: nos musculos simpliciter minores appellamus. Rondeletius ita eos describit. Sunt ex ostracodermorum genere, quæ tenui testa & duplici conteguntur, circa saxa aut ligna nascuntur pilis, & veluti lana alligantur. *Testa* foris nigra, ferè semper vel musco vel lanugine obducta, intus lævis & splendens, ex albo cærulea, parte acutiore crassior & spissior, reliquo ambitu rotundo tenuior. *Caro* intus pallida, cum non cruda est, cocta vitellis ovorum similis, in ambitu fimbriata, in eo foramen est evidens ad attrahendam aquam, neque enim per villos trahit: in media carne est particula carnosa linguæ similis: inest & mutis, & pituita quædam glutinosa, callo albo adhæret. Reperiuntur & in mari & in aqua dulci stagnante: nunquam verò ferè in rapidis fluminibus.

Vsus. Ubique ferè *in Cibum* cedunt, sed optimi sunt Ephesii. Marini commodum præstant nutrimentum: qui in aqua sunt dulci, carne sunt dura, concoctu difficili, pravi succi. Laudatissimi qui in inferiore Germania ex Oceano Germanico capiuntur. *Medicinam* si spectes, ad ciendam & urinas multum præstare vult Athenæus, cui Celsus adstipulatur. Marinum tritum ex oleo vetere talorum tumoribus & doloribus impositum mederi, Marcellus Empiricus reliquit. Aquatiles ad nebulas oculorum in jumentis adhiberi, testis est Gesnerus. Uruntur super carbonibus, & corium externum detrahitur usque ad medium, quod albũ apparet: additur Zingiber, & chal-

PVNCTVM V.

De Mytulis.

MYtulorum nomen à Græcis mutuavere Latini, μυτίλυς eos illi vocant. Dioscorides testam ipsam μύακα dixit: animalia Oribasius myacas; Athenæus μύας σκιλλώδεις, quòd scyllam quidam ex iis resipiant; Aristoteles μύας πηλώδεις, non soliatos à figura, ut Gaza vertit, nec latioris & amplioris conchæ, ut Niphus, sed in imo maris, seu gurgite nascentes, ut Rondeletius, nisi fortè πηλώδεις, quod in limosis producantur dici debeant, ut Gesnerus innuere videtur. Iovius cum Tellinis eosdem esse censet, sed falsò, ut in sequentibus apparebit. Dioscorides sanè, Galenus, & Ægineta distinxere, ideo separatim de utrisque agunt. TAB. XV. *Aldrov. l.3. c. 71.* *Dioscor. l. 2. c. 7.*

Descriptionem inter Differentias quære. Sponte naturæ in arenosis proveniunt, quod ante Plinium Aristoteles prodidit: prodire tamen & aliqua ab ipsis emissa facultate, (buccinæ & purpuræ, quæ favare dicuntur, id est quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittere) vel potius sobole, quippe minores subinde juxta principium adnascuntur, Massario ex ipso Aristotele visum. Descriptio. Generatio. *Aristot. de gen. H. A. l.3. c. 11.*

Reperere & *in Cibis* locum, tam elixi quàm assi. Crudi virus & scyllam resipiunt. Elixi, & acrioribus quibusdam, ut sinapi, nasturtiove conditi, illud deponunt. Assi, sitim vehementer excitant. Deteriores sunt qui in locis arenosis, aut inter testas figlinas proveniunt, quàm qui in algosis gignuntur. Autumno & ubi multa dulcis aqua miscetur mari, bonitatem servant, procedente tempore amaritudinem trahunt, & colorem rubrum. Optimi quoque mytuli, quando illa sic vocata ova continent. Ius corpus augere Plinius reliquit: eodem sues, teste Lemnio, pinguescunt. Vsus. *Plin. H. N. l.32. c.9.* *Lemn. de Nat. mira. l.3. c.7.*

Maio-

Maiores duri ſunt, ideò concoctu difficiles: ſanguinem procreant craſſum, ſuccumque non adeò bonum: copiosè tamen alunt, & ventrem urinamque cient.

In *Medicina*, eaſdem cum Muſculis facultates habet. Carnes ad canis morſum valere ſcribit Dioſcorides, ſed repugnat Galenus. Iuri multum Plinius tribuit. Myacum jus, inquit, traditur alvum & veſicas exinanire, & in teranea diſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinem adipemque minuere. Itaque utiliſſimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus &c. Concha ad excipiendum oleum loco cochlearis utuntur.

Plin. H.N. l.32. c.9.

Differentiæ.

Differentias aliquot apud authores invenias. Sunt enim, ſi locum ſpectes, alii *Marini*, alii *Fluviatiles*. Hi marinis ſunt ſimiles, in eo tamen differunt, ꝙ minores ſint, ſubrecti appareant, atque humi pinnæ modo inſigantur. Sedem nõ mutant, grandi hiatu ſuas teſtas pandunt, easque reſeratiles & cluſiles, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatiſſimas habent. Guſtus ſunt ingrati. *Marini*, ut Bellonius habet, villos extrorſum habent more pinnæ, ab ea teſtæ parte qua ſcopulis hærent, per quos alimentum exſugunt, atque arenas & marina dejectamenta attrahunt. Cancrum pinnæ modo in concha nutrit, orbicularem, parvum, ſuis ſic membris abſolutum, ut & incedat & alatur, & ova excludat grandi lente multò maiora & craſſiora; humi accumbant, cum tamen glandes ſive muſcioli adhærendo pendeant. Differunt & magnitudine, rotunditate, & guſtu. In maioribus cancelli, ut dixi, naſcuntur cancelli. Salem viruſque reſipiunt quidam. In eo verò à cæteris oſtracodermis differunt, teſte Ariſtotele, quod tenuia labra habeant. De magnitudine trium vel quatuor heminarum, quod apud Plinium legitur, nil dico. Videtur hoc Phocæ vel Lepori marino competere, vel in genere conchis debere adſcribi.

Ariſt. H.A. l.4.c.4.

Aldrovandus plura earum genera cum Iconibus exhibuit, inter quæ eſt, Caſtaneus, Niger cum tuberculo adnato, alter cum ſtriis flavis. Fluviatilium alium maiorem, alium minorem dedit.

PUNCTUM VI.

De Tellinis.

TAB. XV. Aldrov. l 3. c.72.

Nomen.

TEllinarum nomen Athenæus Latinorum mytulis tribuit, Plinius pectunculis illa, quæ Tellinis à Dioſcoride adſcripta ſunt. Nos hic illas intelligimus, quas moderni Græci ξιφύδελα, Lesbi incolæ Chinades, Galli Narbonenſes & Romani Tellinas, ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, quod ocyſſimè perficiantur, Veneti Capparazole, ſive Capparole, à capparis ſimilitudine, appellant.

Deſcriptio.

Deſcriptio inter differentias quæratur. Non tantum in mari, & portubus undis agitatis degunt, ſed & fluviis. Locis verò arenoſis maximè delectantur.

Vſus.

In *Cibis* laudem præ cæteris teſtatis meruere. Plus ſucci habet earum caro, quæ etiam reliquarum carne mollior. Recentes, ſecundum Dioſcoridem, ſtomacho ſunt utiles, ſed maximè jus earum. Elixas, dulces eſſe, earumque jus alvum ſolvere Oribaſius prodidit. Venetiis, Genuæ, & Romæ ruſtici in ſaccis per urbem circumferunt, quas modiolis divendunt. Cum enim exiguo corpore (verba ſunt Bellonii) conſtent, nec facilè aperiantur, guſtuique gratæ ſint, mirum in modum ob id expeti bellariorumque loco aſſumi ſolent, inprimis, ſi ab arena optimè, repurgatæ fuerint. Marinæ inprimis, & in his tenuiores, quæ Athenæo Baſilicæ commendantur; & quod Caſtor Durantes ventriculo noxias eſſe ſcribit, de fluviatilibus fortè ſumendum eſt. Sitim certè iſtæ excitant, calculosque gignunt: Oribaſius tamen maiores eſſe, & plus ſucci habere, Ægyptias inprimis, ſcribit. Clauſæ ſale ſparguntur, & per teſtas humorem trahunt.

Oribaſ. 2. Coll.

Durant. in Theſauro ſanit.

In

In Medicina ustæ cinerem reliquũt causticum, adeò, ut is cum cedria myxtus & instillatus, evulsos radicitus palpebrarum pilos renasci prohibeat. Arotæus in Iliaco affectu ius ipsarum propinari jubet. Pueris ad sonum tubæ imitãdum usui esse, Athenæus prodidit. Sopater etiam in Comœdia quæ inscribitur Eubulotheombrotus scibit. At resiste, è Tellina repente ad meas aures suavis quidam sonus illapsus est.

Galen. de simpl.med. 11.38.

Athen.Dip. l. 3.

Differentiæ.

Quantum ad *Differentias & Genera*, Athenæus alias marinas, alias Fluviatiles, seu quæ in fluviorum ostiis reperiuntur, fecit, & addit, in Canopico ostio & Nili ascensu multas esse. Illarum λεπ7οτέρας seu tenuiores Basilicas idem vocat, & alvum subducere, beneque nutrire ait. Hæ, quia majores, Basilicarum nomen mererentur, nisi expressa Athenæi in contrarium verba essent. Bellonius Basilicas ita describit. Lævis est Tellinarũ testa, candida, nequaquam striata, crenulis tenuissimis denticulata, in longitudine diffusa & augusta mediocriter fortis & quodammodo teres. Rondeletius duas etiã species ponit, quarũ una duplici testa constat, utraque simili, lævi, valida, & satis spissa, in ambitu ferrata, qua de causa ad unguen conjunctæ sunt, intus leviter cavæ; altera, in ostio Araris fluminis invenitur, in sinu Agathensi, superiori similis, nisi quod testa sit maiore, minusque spissa, & ex rubro flavescenti parte, qua testæ colligantur, in acutiorem angulum desinente. Addit & Tertiam, colore candido, testa pellucida, ex additamentis multis conflata, intus lævissima. Tenuis admodum, & ambitu magis rotundo. Aldrovandus plures apposuit, inter quas sunt nonnullæ cum dentalibus; una etiam testa diaphana & fragili; alia cinerea, lineis purpureis transversalibus.

PVNCTVM VII.

De Balanis, & Pholade.

TAB. XV. *Aldrov.l.3. c.3.73.*

Nomen.

BAlani seu glandes, à glandium similitudine nomẽ obtinuere Policipedes Bellonius vocat, quia vulgo poulsepieds dicuntur, quod pollicum in pedibus similitudinem habeant.

Descriptio.

Descripsit eas ita Rondeletius. Id genus glandem esse colligimus, quod illi cum glandibus magna sit similitudo. Nam ut glandis quercus vel Ilicis pars prior levis est, & in acutum tendit, posterior aspera; sic hæc, quæ saxo exhibemus affixa, posteriore parte, qua saxis hærẽt, rugosa sunt, & aspera, glandiumq; caliculis, posteriorem earum partem arctè retinentibus simili, Plura ex una radice pendent è sanorum rimis. Ex testaceorum genere sunt. Pars enim prior, longa, rotunda, ex duabus testis componitur, colore & lævitate unguium, in medio rima est, ex qua capillamenta quædam veluti plumæ rubescentes prodeunt. Concha una veluti ex multis acutis unguibus cõstant, tota in quinque digitorum longitudinem accrescit. Crassitudine sunt pollicis in Hispania; in Britannia Aremorica minores. Pars posterior quæ saxo alligatur, corio duro asperoque potius quam testa constat, ex nigro flavescit. Plura in Differentiis vide.

Locus.

De *Loco* non est quod multa addamus. In Hispaniæ parte ea quo Oceano alluitur, in Normannia & Britannia frequentissimi sunt, perque vicinas urbes & pagos divenduntur. Racematim Oceani caudibus adhærent.

Laudantur in cibis, tanquam optimi saporis ab Epicharmo, & qui mirum in modũ fastidia stomachi sublevent, & mulierum malaciis accomodentur. In convivio quo Lentulus flamen Martialis inauguratus est nigros & albos appositos esse, Macrobius testatur. Elixi ex aqua

ſalſa pulpam habent duriuſculam, quam auferunt, ſiniſtra tenentes radicem, ad quam alligātur, dextra verò caput arripientes: quod poſteaquam contorſerint, pulpam à theca extrahunt, ut ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo. Pulpa autem quæ inde egreſſa eſt, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur ac manditur, Archigenes quoque apud Galenum ſtomachicis convenire ſcribit,

Differentiæ. *Differentiæ* & *Genera* eorum recenſentur aliquot. Sunt 1. *Majores*, quos ex Rondeletio ſuperius deſcripſimus. 2. *Minores*, qui naſcuntur in ſaxis & rimis navium, quæ diutius immotæ uno in loco manſerint. Adnaſcuntur etiam mytulis. Striatæ ſunt, foramen habent, è quo veluti frondem emittunt, multæ ſimul naſcuntur. Intus parum carnis continent, & parvæ ſemper manent. 3. *Ægyptii*, qui ad Nili oſtia capiuntur, & ſunt, teſte Athenæo, dulcess teneri, ori grati, copioſi nutrimenti, multi ſucci, diuretici, & ſolvunt alvum. Aldrovandus etiam quoſdam exhibuit, interque hos, multos modicè rubeſcentes, ſimul adnatos; à Gigante ſibi communicatos, eoſq; ſtriatos; Oſtraceum quoddam, quod meritò polyceps dici poſſit, quoniam veluti ex multis Balanis compactum eſt, læve rubeſcens; balanum denique ſeſſilem, qui in parte inferna ubi inſidet, maximum habet foramen.

Aldr. l. 3. c. 34. *Pholades* ἀπὸ τῦ φωλεῖν & φωλεύειν, quod in cavernis & latibulis condantur, ſuum obtinuere nomen. Et rectè ita in ſaxis latent, ut iiſdemque undiq; contegantur, per foramen verò exiguum & ſenſui vix patens aqua nutriuntur. Miſſum eſt, inquit Rondel. ad me alio ex littore ſaxū, in quo nullæ rimæ, nullæ cavernæ, ſed foramina tantum apparebant tam exigua, ut vix aciem admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto, cavitates internæ multæ erant vario ſitu, & diverſæ magnitudinis, in quibus conchas iſtas reperi. Teſtis conſtant duab. lōgis, non in latū extenſis mytulorum modo, ſed rotundis. Intus eadem ferè eſt caro quæ in mytulis. In ſaxorum cavernulis, vel vi vel natura factis, aquæ marinæ appulſu procreantur, atque in concham vertuntur, quæ cavitatis ſeu foraminis figuram ſervat. In portu Veneris multæ occurrunt.

Vſus. Nullus earum præter Athenæum meminit, qui eaſdem palato ſuaves, ſed mali ſucci & viroſas facit.

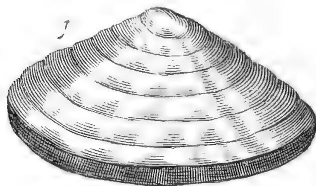
PUNCTUM VIII.

De Solene.

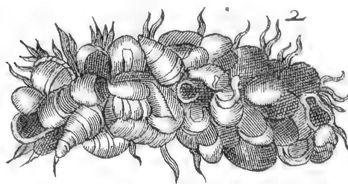
Tab. XV. Nomen. SOlen Euſtathii ἐκ τῦ ζέω καὶ τῦ ὅλος σωλὼ & per craſin σωλὼ, dicitur, Græcis vocatur αὐλος, à canalis ſive tubi ſimilitudine, δόναξ, à figura arūdinis craſſæ, concavæ, quæ Cypria arundo Dioſcoridi; Dactylus, ab humanorum unguium ſimilitudine; ὄνυξ denique ſeu unguis, ab extremis, tenuitate & figura unguibus ſimili, vel à teſtę colore & ſubſtantia unguibus noſtris non diſſimili. Veneti Cappam longam nominant, Bononienſes piſcem canellam. In *Cibis* Vſus. à pauperibus adhibentur. Galenus dura carne eſſe dicit, & ob id difficulter concoqui, propriumque hac ipſis & Purpuris, ut refert Niceſius quod cum in juſculo coquuntur, id craſſius reddunt. In ore mandentium relucere Plinius ſcriptum reliquit. His natura, inquit, in tenebris remoto lumine, alio fulgore clarere, & quanto magis humorem habeant, lucere in ore mandentium, lucere in manibus, atque in ſolo atque veſte, decidentibus guttis, ut procul dubio pateat, ſucci illam naturam eſſe, quā etiam miremur in corpore. Splendoris cauſam glutinoſo Solenis ſucco adſcribit Rōdeletius, hi quidem quę tenacia & veluti glutino compacta ſunt, ea lævia, æqualia, ac ac perpolita eſſe ſolent, atque ob id relucentia. *Diſpeſcuntur* in *Mares* & *Fœminas*. Illos Plinius

Tab. XV.

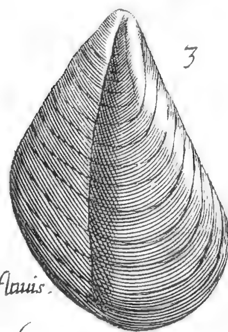
Musculus Muschel.

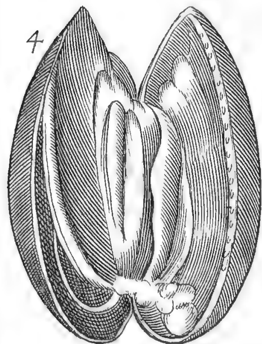
Musculi Rondel.

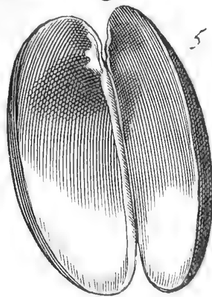

Musculi Aldrou.

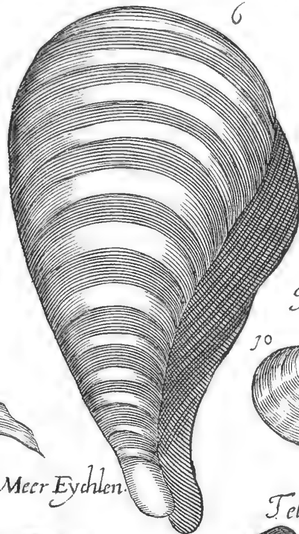

Mytuli oblongi.

Mytulus niger cum ſtrys flauis.

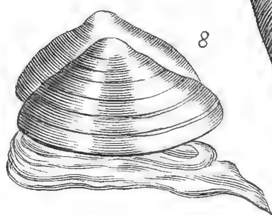
Tellina

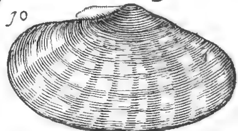
Tellinæ cum dentalibus.

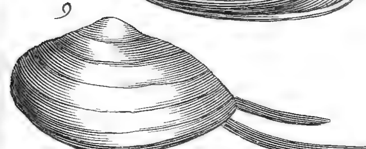

Tellina.

Tellinæ congerentes.

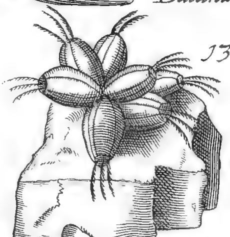
Balanus marina. Meer Eychlen.

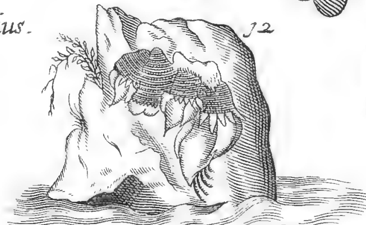
Tellinæ congeneres.

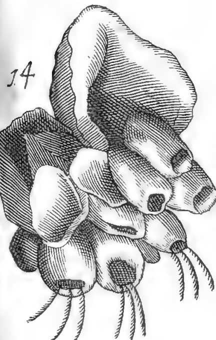
Balanus alius.

Balani rubei.

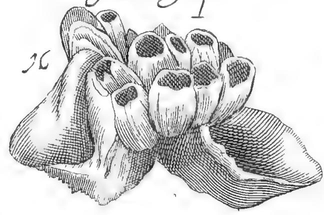

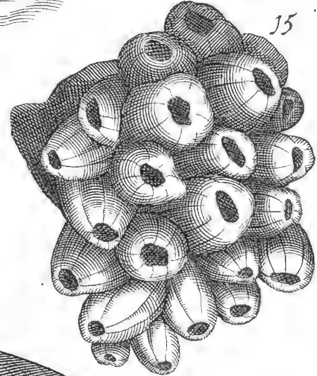

Balani Gygantis.

Balani ſiue Polycipedes.

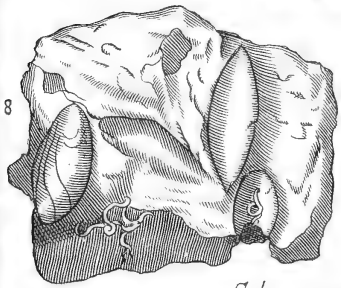

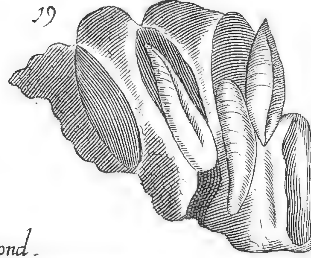

17

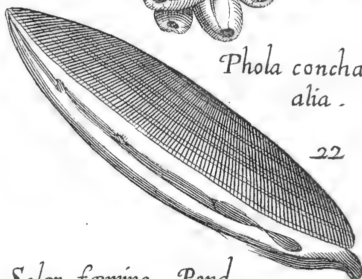
Pholas.

Pholas Aldrou.

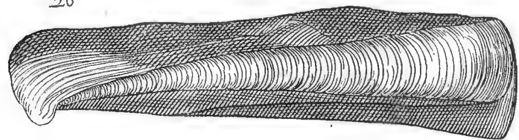

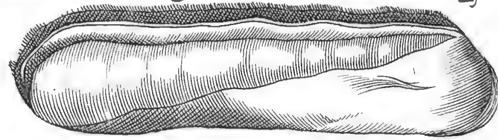
Phola concha alia.

Solen mascul Rond.

Solen fœmina Rond.

Plinius Solenes, Aulas & Donacas vocat; has Onyches. *Mas* secundum Rondeletium, ex Concharum longarum est genere: dupli constans testâ, lævi, tenui, altera tantum parte colligata nigro vinculo, etiamsi aliter scribat Aristoteles. Cum enim διθύρων alia sunt altera parte ligata, altera soluta, ut claudi & aperiri possint; altera utroque latere connexa, in his postremis Solenas numerat, cum contra semper altera parte solutos videas. Dodrantali sunt longitudine, pollicis crassitudine, harundinis modo cavi, extremis duobus semp apertis: anteriore caput exerit, & retrahit testudinis ritu, secundũ testæ longitudinẽ carnem protensam habet. Testa cæruleo est colore, lineas evidentes habet per transversum ductas, qua parte colligatur; crassior est, aliis partibus in tenuem substantiam desinit, ut mytuli. Aqua & arena vivit. Carni facultatem urinæ ciendæ inesse Plinio scriptum: sed quia glutinati succi est, metuo ne erret. Differt ab isto *Mas Rondeletii.* Est enim lineis miniaceis, per transversum variegatus; in altera quoque Conchæ extremitate, linea lutea apparet. De *Fœmina* ita item Rondeletius. Onychas appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, sapore, magnitudine, à maribus differunt, in aliis omninò similis. Testa lineis cæruleis distincta non est, ob id Plinio unicolores dicuntur.

Aristot. H.A.l.4. c.4.

Vsus. Caro dulcior est: sed vix comedi potest nisi ab arena repurgata. Sumuntur frixæ & elixæ, melioresque inprunis tostæ, quoadhient. Rondeletius deteriores existimat, quod sint exsuccæ, duriores, & sicciores. In arena stare Bellonius tradidit, sed cum omnia silent sursum è profundissimo foramine emergere, & in id sese postea abdere, unde postea nisi palla ferrea in transversum supposita, & præfundissimè impacta avelli possint, id quod & Plinius, & ante eum Aristoteles vidit.

Caput IX.

De Pinnis.

Pinna, Græcis πίννη & πίννα, quod semper sordibus obducta sit, dicitur. Hermolaus Concham Ægyptia cognomine Paralios, à Democrito Pinnam vocari scribit. A quibusdam Agnus castus vocatur. Neapolitani Pernam, Veneti Asturam, vocant. TAB. XVI. Nomen.

Descriptiones in Differentiis vide. Ex duabus testis componuntur, & à mytulorum figura non admodum differunt. Cancri etiam in illis hospitantur. Rondeletius tantam Romæ se vidisse scribit, ut ad cubiti magnitudinem accederet. Descriptio.

Locum si spectes, in Acarnania Pinna oriri & uniones gignere Plinius testatum reliquit. In mari an sint ambigit Bellonius, & Rondeletius in locis in quibus mare fluit ac refluit, vix reperiri scribit. Venetiis non visitur: sed in Propontide ad latera eius sinus, qui Nicomediam fertur, qua terram pertingunt, frequentia magna existit. In ruinis Nicomediæ civitatis reperiri, Bellonius author est. Locus.

In Cibo comparando, Cancellum semper aut Squillam comitem habent, sua sede non dimoventur quin pereant; nisi iterum eodem statu humi defigantur. Nam cum eis natura hæc insit, ut rectas stare, & per villos arenulam attrahere necesse sit, jacentis vivere non possunt. Naturam eius optimè versibus Philes expressit, in cuius testa & uniones & byssum reperiri testatur. Natura.

Vsum in Cibis quod attinet, Athenæus eas urinam pellere, difficileque concoqui & distribui dixit. Ovum, quod secundum Aristotelem continent, pro lunari potestate, aliquando minus, non ad generationem confert, sed melioris nutricationis indicium est. Vsus.

De carnis dotibus ita Wottinus. Pinnæ, inquit, optimæ sunt, tenellæ,

 plenæ,

Plenæ, carnosæve, quæ in limosis (πηλώδεσι) vadis gignuntur; & ubi mari dulcis aqua miscetur, & locis tranquillis, ac ventis carentibus: teneriores enim hic nascuntur, quàm ubi fluctibus agitantur. Grandioribus parvæ; & quæ vere & æstate capiuntur, aliis præstant. Sunt enim & suaviores & pleniores. Quæ magnitudine mediâ sunt, carnem quidem habent mollem, candidam, ac dulcem: collum durum, concoctu difficile, corruptionique renitens, Collo namque corpus reliquum facilius corrumpitur: elixis assæ duriores evadunt, præsertim si vino fuerint aspersæ. Earum quæ in vino maceratæ sunt carô, mollior est, sed flatum generat.

Differentiæ. *Quantum ad Differentias*, Rondeletius tres differentias agnovit, Bellonius duas, Aldrovandus quatuor posuit.

Rondeletii *prima* est Minima, mytulis similis, nisi quod strictiorem partem multo magis acutam & longam habet. Testa foris aspera est, colore fusco, intus viridi, & argentei splendoris, si in arena vixerit Pinna; si in cœno, colore est magis flavescente, & minus splendente. Ab inferiore & strictiore parte in amplam latitudinem extenditur: illic arctissimè clauduntur testæ, hic facilè discluduntur. Intus multum est carnis, cuius omnes ferè partes indiscretæ. *Alteram* Pernam Plinio vocari scribit. Pernæ, inquit isti, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimè stant, velut suillo crure longo in arena defixæ, hiantesque qua limpitudo est, pedali non non minus spacio.

Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo (spondylus seu callus caro durior & interior ostreorum est.) Eius generis hanc esse in qua unius nascuntur, ex Theophrasto Athenæus tradit.

In Gallico mari inveniri, & in ea uniones parvos author est Rondeletius. *Tertia* minor est, & eo differt, quòd antequam acuta & stricta parte in amplitudinem extendatur, excavata sit.

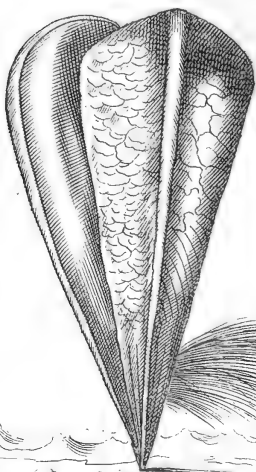
In cœnosis & arenosis locis vivit defixa: & carnem intus duram habet quæ virus resipit.

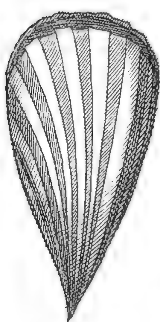
Bellonio altera *Major* est, altera *Minor*. Hæc foris magis albicat, intus ad cæruleum accedit. Mollibus in gyrum spiculis obtusis hirta est, valvasque continuò cardine toto latere annexas claudit ac reserat, quâ parte planior esse constat; qua autem se in latum expandit, eadem byssum est veluti capillamentum quoddam coacervatum prædurum ac nigrum quod lapillis affigitur, limumque ac spurcitias inde ad stomachum attrahit. Illam Pernam vocat, quæ pelagia est, rugis profundis caret, duriore testâ contegitur, & bipedalis sæpissimè invenitur. Pinnophylacem, ut minor, alit: uliginoso ac palustri tractu nascitur: profundiore gurgite immergitur, & multum ingrati saporis habet.

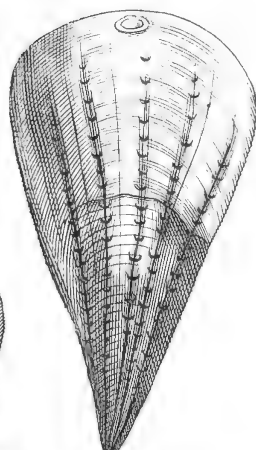
Ex *Aldrovandi* pinnis *prima* est aculeata, coloris rubei: *Altera* pinnæ parvæ Rondeletii similis cum capillamentis: *Tertia* pinnæ Pernæ genus. *Quarta*, parte interna & externa depicta, testa foris fusca, rubra, & aspersa; intus sanguinei, & cærulei coloris. Datur & *quinta* cum tubere verrucoso intus adnata. Aldrov. l.3.c.76.

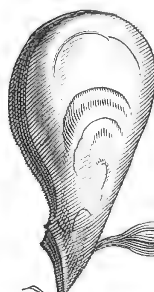
Pinnis adde *Conchas anatiferas*, diversi generis. *Prima* tribus partibus constat cum umbilico annexo. *Altera* quinque partibus cum umbilico. *Tertia*, aperta est, eique umbilicus inseritur. *Quarta*, hiulca est ea parte qua primum plumulæ prorumpunt. *Quinta*, fœtum intra vulvas situm ostendit. *Sexta*, fœtum imperfectum è valvis exemptum. *Septima*, Berniclam avem adultam, ex ejuscemodi Concha natam.

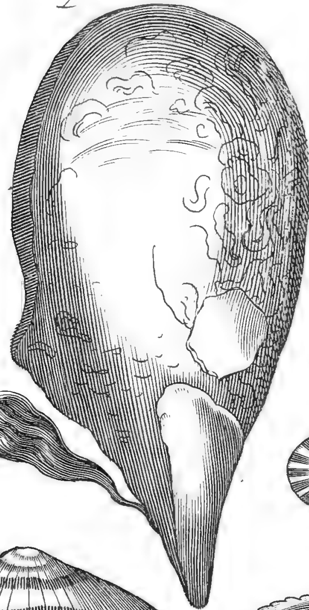
ARTI-

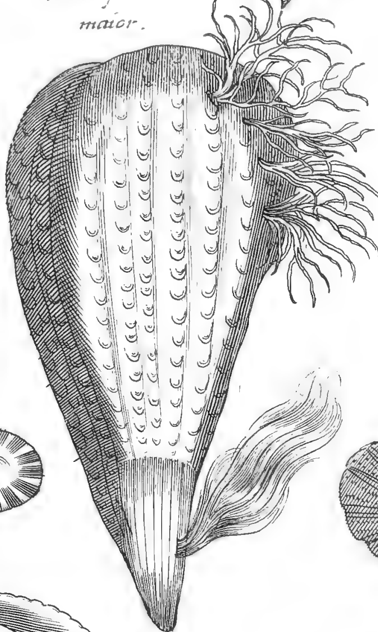

Pinna magna Rond.

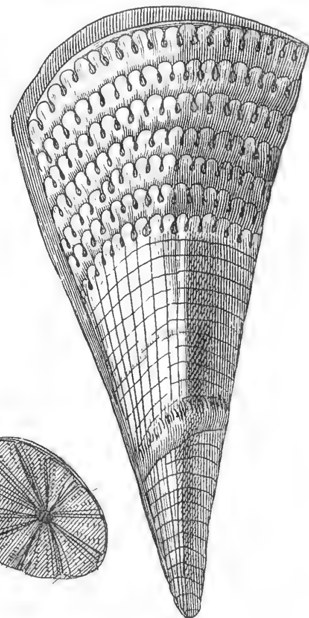

Pinna Perna. minor.

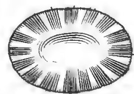

Pinna alia.

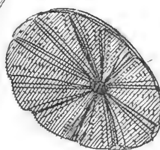

Pinna. alia

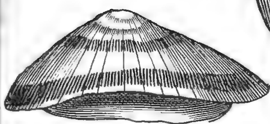

Pinna parua Rond.

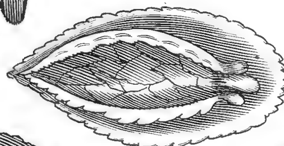

Pinna s. Perna. maior.

Pinna aculeata Aldrou.

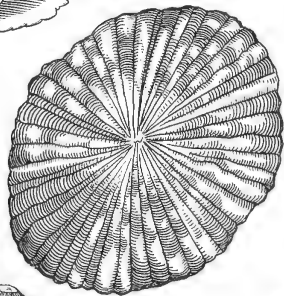

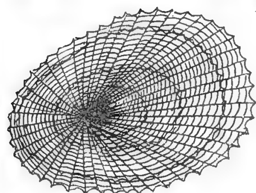

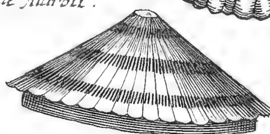

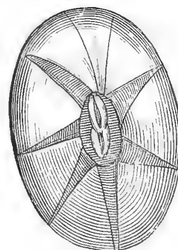

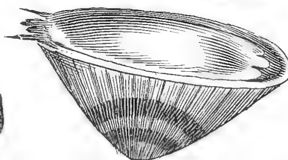

Patellæ diuersæ.

Pinna alia cum tubere adnato.

Patellæ Aldrou.

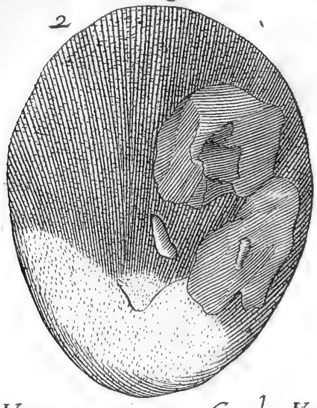

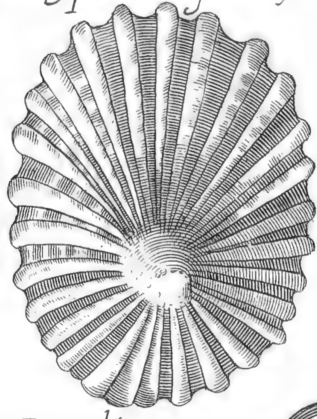

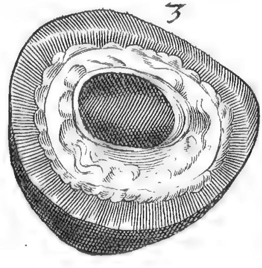

Patella Cypria maior non striata. n. 1. Patella Cypria maior striata. n. 1.

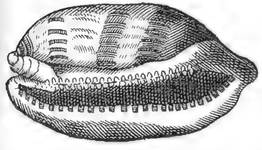

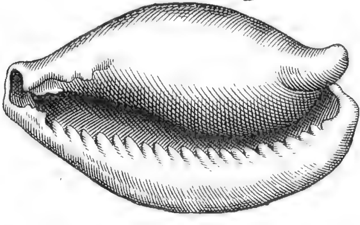
Lepas, siue Patella Bellon.

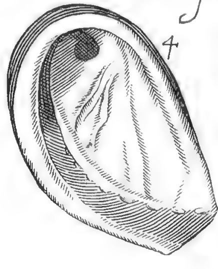

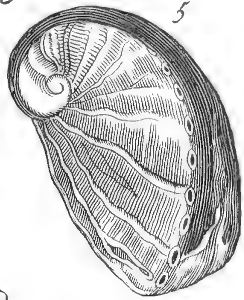
Concha Venerea. Concha Venerea Zoographi.

Patellæ feræ siue Aures marinæ.

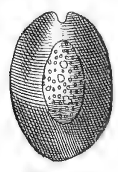

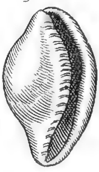

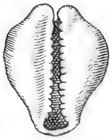

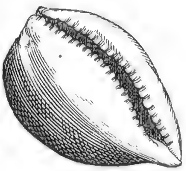

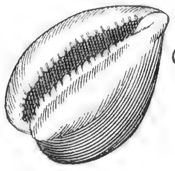
Concha Ven: Rond.

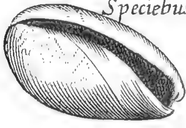

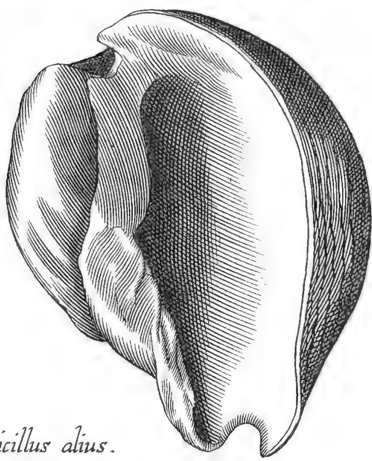
Concharum Venerearũ Speciebus.

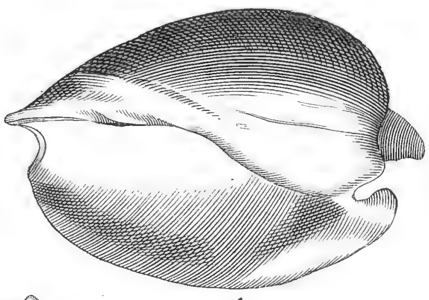

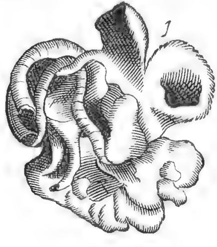
Concha Persica maior.

Concha Persica minor.

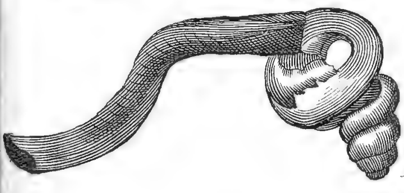
Tubuli in quibus Vermes.

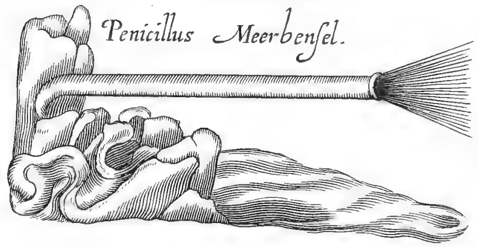

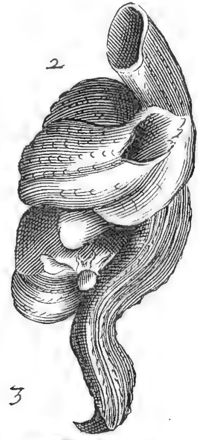

Penicillus alius.

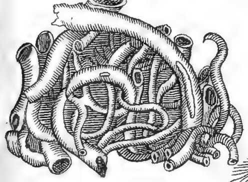
Penicillus Meerbensel.

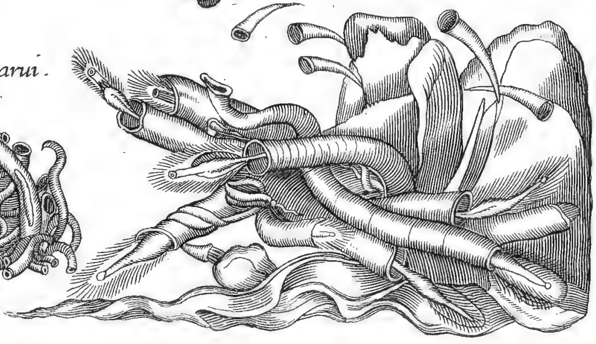

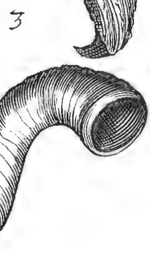
Vermes in Tubulis.

Tubuli alÿ parui.

Articulus VI.

De Conchylijs Univalvibus.

Punctum I.

De Lepade seu Patella.

Tab. XVI. & XVII. *Aldrov. l.3.c.79.* HActenus de Bivalvibus dictum: Univalvia sunt, *Lepas, Concha Venerea, Concha Persica*, & *Penicillis*. Ad priorem *Auris marina* pertinet.

Nomen. *Lepades*, Plauto nisi mendum subest Lopades, quibusdami Græcis πωμάτια, modernis Petaglides, ve quòd sint petrarum in mari quasi, λεπίδες, id est, squammæ quædam; vel quod petræ cum eis spoliantur veluti λέπεσθαι ἢ λεπίζεσθαι, hoc est, desquamari videantur, dicuntur. Gaza Patellas, à vasis escarii similitudine, ut Rondeletius autumat, exponit.

Descriptio. Inter μονόθυρα censeri debere, nullum dubium. Saxis testa in dorsum data adhærent: ideo Aristoteles alteram partem superficiei detectam, carnem ostendere dixit. Os ipsius versus terram, & excrementorum exitus superius habetur: Papaver quoque in imo, sive in suo fundo habent. Bellonius scribit tanta esse magnitudine, quanta extrema ovi putaminis pars abscissa esse potest. Colorem *testarum* livere vel cinereum esse cornuaque limacis instar exerere, & os, & caput habere huic persimile. Plura in Differentia vide.

Locus. *Locum* si quæris, in saxis littoris Aquitanici & Britannici, nec non Massilinesis & Agathensis sinus scopulis inveniuntur. Circa Lepadusas insulas tam frequentes, ut nomen iisdem dederint, si Athenæo credimus. A saxis solvi, pastus quæritandi gratiâ Aristoteles author est, cui & Bellonius, dum cochlearium more serpere ait, subscribit. Ad Rondeletius id negat, Nullis enim, inquit, ad natandum partibus prædita est, nisi temerè huc & illuc undis jactata feratur; neque victus illi quærendus, nam maris spuma & aqua vescitur, quâ alluuntur saxa. Quod si aquâ allui saxa desinant, ea quæ in testa relicta est absumpta, contabescere & emori tandem necesse est. Tam se fortiter attactæ saxis applicant, ut ne Milonis quidem digitis, avelli possint. *Ælian. H.A.l.6. c.55.* Cultro igitur aut aculeato ferro opus est, inter ipsas & saxa immisso, quod ad oras Oceani Aremoricorum pueri facere solent, prodente Bellonio.

Usus. *In Cibis* crudæ à piscatoribus & mares accolis usurpantur. Coctæ facilius concoquuntur, modò non nimium decoquantur. Jus alvum ciet. Usum earum & ad capiendos cibos esse, ex hoc Tarentini videre licet. Obsonii σολάτ(ος) dicti, præparatio in mari cuius vi in unum locum statim omnes pisces conveniunt.

Ex mari *patellas* accipito, earum scilicet, quæ circa saxa nascuntur: quarum quidem contundens carnem, exprimesque ex ea in testa aliqua inscribito, quæ sequuntur: subitoque non sine magna admiratione videbis pisces in unum locum fluere confertum. Sunt verò ipsa nomina ταώ, σοβαώθ, quibus sanè ichtyophagi utuntur.

Differentia. *Dividitur* in *magnam*, Maris rubri *parvam*, & *feram*. *Major Rondeletii* testam habet non exquisiti rotundam, sed inæqualem, intus lævem, foris parum asperam, cui aliquando muscus innascitur, gibbam in ambitu livescentem & striatã, intus cavam. Carnosam quoque fimbriam in corporis ambitu quam expandit quum hæret, soluta contrahit. Interius subest caro dura, quâ maximè saxo hæret, quæ scuti picti formam refert. Os superiore in loco manifestum est, inferiore ori adverso, excrementi meatus, non in testa, ut in ea quæ ἄγελα dicitur. Os venter sequitur, in eo est μήκων, in imo ventre etiam pars, quæ ovum dicitur. *Maris Rubri* lepas Bellonii, tabellis, quas in tergo gerit, corneis numero octonis,

tranversis, loricæ modo contegitur, atque undequaque cartilagine obsepta est, multis spinulis horrida, iis persimilibus quæ in stellis marinis visuntur: sesquidigitum lata est, ternos verò longa. Caro rubri limacis colorem ac naturam habet, estꝛurque cocta. *Parvæ Rondeletii* testa media nucleis pinearum nucum figura similis est, & æqualis. Ex laminis parvis constat: Carnem intus habet, sed ob parvitatem partis vix discernuntur.

Aldrov. l. 5. c. 81. *Fera*, λεπὰς ἀγρία, & *auris marina*, θαλάττιον οὖς ob magnam cum aure nostra similitudinem, testam habet cavam, argenti vel unionum colore: foris gibbam, lineis multis depictam: parte una, cochlearum modo claviculatim contortam, à qua foramina incipiunt, initio parva, quæ deinde magis ac magis augentur. Differt à majore excrementi meatu, quod ut annotavuit Aristoteles, parte ima testę excrementum egeratur, quâ foramen habetur. Bellonius majorem vocat. Quia testa pellucida & perpolita est, ideò ab aurifabris in tenues laminas dissecatur, ut inde elegantissima vasa incrustentur. Aldrovandi Cypria major striata & non striatam ad majorem Rondeletii referri potest.

PUNCTUM II.

De Concha Venerea.

TAB. XVII. Nomen. Concha Venerea nomen fortè ex eo invenit, quòd non modò Veneri grata, sed & ob communem originem è mari cognata, crederetur; celebrisque esset eius Deæ effigies, atque haud suo an ex hoc genere, ut Gelenii verbis utar, pede premens. Martialis Conchā simpliciter vocat, Hyle Poëtria Conchā Erythræam, sine dubio, quòd circa mare rubrum frequens sit. Bellonius in vico nomine Tor viginti camelos his conchiliis rotundis onustos se conspexisse prodit, & Cairi incolas iis ad lævigandam papyrum, & telas colorib⁹ permixto gummi confactas uti. Ideò eidē Lævigatoria dicitur. An Bellicuh marini, ὀμφαλοὶ θαλάσσιοι Myrepsi, seu ut quidam vertit, Umbilici marini rectè à Pharmicopæis nonnullis dicantur, dubito.

(Aldrov. l. 3. c. 82. — Martial. l. 14.)

Putat enim interpres lapides intelligi exiguos & candidos, in littore maris repertos, umbilicum hominis referentes abstergendi facultate prę ditos, quos alii fabas marinas dicunt. Cordus Dentalium nominavit. Ennius fortè, citante Apulejo, *Matriculos* Mutianus apud Plinium *Muricem*. Plin. H. N. l. 9. c. 25. Nec aliud quid sibi χοιρίναι Græcorum volunt, quamvis eas Aristoteles prætererierit. Expresse enim, eas Conchas marinas, quibus utebantur Athenis ante calculorum usum inductum, Scholiastes Aristophanis vocat: ne dicam, Pollucem quoque idem attestari. Galli *Porcellanas* appellavere, seu à quadam oris suilli specie, ut Gesnero placet, quam partesui inter labra denticulata dehiscente, vel potius altero extremo testæ, nempe acutiore & eminentiore, rostri suilli instar, quodammodo referunt: ἢ διὰ τῷ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικέναι, τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχίσει: καὶ τῇ ἐνδοτέρῳ κοιλότητι τῇ μήτρᾳ. Sane nutrices apud Varronem maximè naturam quâ fœminæ sunt, appellant Porcum, & Græci, eadem significatione Chæron sive Delphaca. Uterinos etiam calculos, qui hoc genere minores sunt, vulgus Germanorum appellat. Minimam aliqui Corvinam aut Corviolam dixere.

Descriptio si attendatur, Latior est, Descriptio. secundum Mutianum purpura, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, utroque se latere colligente. Testam omnibus admodum duram esse vel inde agnoscas, quod nunquam eam arrosam comperias. Tota intus candida est, foris colorum varietate insignis, in diversis conchis, politissima & æquabilis. Os ipsi est in ambitu denticulatum, inque eius lateribus canales breves, per quos linguam exerit. Plura in Differentiis.

Vsum

Usum in quibusdam concha sola invenit. In pillulis de bdellio ad alvum stringendam reperitur: quamvis Monachi Mesues interpretes matrem perlar. supponi jubeant. Turcæ & Cairi incolæ quomodo eis utantur, superius diximus. Galli ad suspendendas claves & conficienda cochlearia utuntur. Æthiopibus loco monetæ inservit. Ideo in tanto apud eos precio, & sæpe aurum pro ea permutent, sæpe filios suos vendant. In Concha maiore faciem sculptam & pulchrè expressam se vidisse, Gesnerus testatur.

Differentiæ. *Differentias* Concharum plurimas apud Rondeletium, Gesnerum & Aldrovandum invenies. Rondeletius quatuor habet.

Prior ovi est figura, in testæ extremo utroque foramen habens, alterum cibi gratia parum prominens, alterum ad excrementa rejicienda. Remoram Mutiani esse credit.

Secunda, testa est tenuiore & magis perspicua, varia quoque, & pro maculis inspersis lineolas habente, Concha simplice utrinque sese colligente.

Tertia parte plana compressa magis est, maculis rotundis notata, durior secundo, colore candido.

Quarta, parte altera est in tumorem elata, in qua circulus aurei coloris. Alioqui tota foris est candida, intus cærulea.

Gesneri ruffa maior & minor non multum à Rondeletii abeunt. Illa nusquam inniti potest nisi parte plana quæ candida est, ut intus quoque gibba, quæ hæmisphærium constituit, ruffa, maculis nigris distincta. Lævitate ita resplendet, ut imagines reddat, sed obscurè. Minoris dorsum in summo varium est, albis, pallidis, & glaucis maculis. Pars interna candicat.

Aldrovandus, tredecim species, si non plures ponit, ex quibus *una* tota ex ruffo candicat, & maculis per totum dorsum oblongis & ferrugineis aspergitur: alia lutescebat primò & maculis purpureis ornabatur, in humido detenta pallidior evasit, postquam superioris corticis cuticulam exuisset. *Tertia* maculis per dorsum aterrimis rotundis & inæqualibus tingebatur. *Quarta* subpurpureis, amethystinis & cæruleis. *Reliquas* ibidem vide. Nos hic tres depingi curavimus. Quam Lusitani & Æthiopes Buzios dicunt, undiquaque alba est, nisi quod in dorso lineæ binæ flavent, in ovalem ferè speciem coniunctæ, & dorsum ipsum inæqualium quàm cæteris & gibbosum, ita ut illi quoque testa incumbere possit, sed obliquè. Pars interior è roseo ad cæruleum redit.

Huc *Concham Persicam* & *Penicillos* refero. Illa à loco nomen sumsit. Est maiore sui parte rubicunda, cætera candida. Margaritas proferre proditur. Minor tota cinericii coloris est. Tubulos testaceos *Penicillos* recentiorum nonnulli vocavere. Molli quadam & laxa substantia saxis alligantur, ita ut aquarum undis cedat & agitetur. Cum id carnosum, quod nimirum intus latet, se exerit, frondem expandit, sunt & in quibus vermes delitescunt, quorum sex Icones hic damus. *Aldrov. l. 3. c. 84.*

HISTO-

HISTORIÆ NATVRALIS

De Exanguibus Aquaticis

Liber IV.

De Zoophytis sive Plantanimalibus.

Caput I.

De Vrticis.

Tab. XVIII. *Aldrov.l.4. c.1.* Nomen.

Vartum Exanguium aquaticor. genus sunt Zoophyta, quæ Aristoteles τὰ ἐπαμφοτερίζοντα φύτῳ καὶ ζώῳ, seu ambigentia plantæ & animali ut Budæus & Gaza vertunt, appellat.

Talia verò sunt, *Vrtica*, Pulmo marinus *Holothuria*, *Tethyia*, *Malum granatum*, *Fungus*, *Pyrus*, *Mentula marina*, *Penna marina*, *Vva marina*, *Malum insanum marinum*, *&* *Manus marina*.

Vrticæ, ab urendo Latinis dicuntur, quòd manum urere videantur, si ea tangantur. Græcis ἀκαλήφαι, seu quam ἀπολῦσαι τὴν ἀφήν, id est, sensum corrumpentes, seu tanquam ἁπάλαι τῇ ἀφῇ id est, tactui molles ac lenes, sed per antiphrasin, asperæ quippe sunt & infestæ, dicuntur. Vocantur & κνίδαι, ἀπὸ τοῦ κνίζειν, hoc est, δηγμὸν καὶ κνησμὸν τινὰ ἐμποιεῖν τῶν ἁπτομένων χέρσι, *morsum aut pruritum excitare tangentium manibus:* nec non μετείδια, à similitudine quàm cum muliebri pudendo habent: Colyzenæ quoque à modernis, quòd colis, id est, pedunculis suis, Polypor. more firmiter adhæreant. In Italia *flammæ maris*, apud Trottulā, *Carnes marinæ* dicuntur. Iovio urticæ & vertibuli haud sine errore iidē sunt.

Descriptionem generalem si spectes, *Os* in medio habere, quod in maioribus evidentius esset prodidit. Aristoteles. Excrementa nulla in iis cernuntur, & hac re stirpib. sunt similes. Summa tenui fistula reddi, apud Plinium legimus. — Descriptio. *Arist. H. A. l.8. c.2. & 4. c.6. Plin. H. N. l.9. c.45.*

Diversa diligunt *Loca*, & in variis generantur. Quædam enim nunquam absolvuntur, sed saxis semper adhærent, reliqua quæ vagantur, littoribus & planis locis gaudent. De saxo, quasi de testa vivunt, & prænatantes pisciculos excipiunt retinentque, Plinius carne vesci scripsit. Idem Urticis *gignendi* modus qui testa inclusis: per rimas enim, & cavernas, & fauces saxorum oriuntur, ut tradit Philosophus. — Locus. *Arist. H. A. l.8. c.2. Plin. H.N. l.9. c.45.*

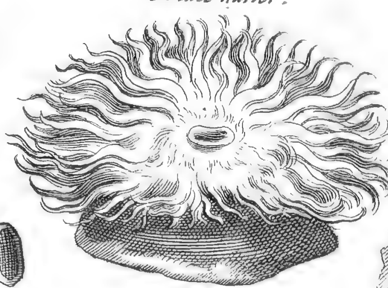
De *Natura* earum ita Plinius. Contrahit ergo se quam maximè rigens, & prænatante pisciculo, frontem suā spargit, complectensque devorat. Aliàs marcenti similis, & jactari se posse fluctu algæ viæ, contactos attritaque petræ scalpentes pruritum (Dalechampius legit, petras scalpentes ob pruritum) invadit. Eadem nocte pectines & Echinos perquirit: dum admoveri sibi manum sentit, colorem mutat & contrahitur. Tacta uredinem mittit, paulumque si fuit intervalli, absconditur. — Natura. *Plin. H.N. l.9. c.45.*

Comedebatur olim, ut nunc etiā: quanquam Pythagoras abstinere discipulos jusserit, vel quòd Veneris stimulos afferre diceretur: vel quod Hecatæ sacra esset. Ab Aristotele post æquinoctium hyemale magnopere laudatur. Hoc tempore plurimas ligneo veru transfixas, & aliquantulum assatas, primum ex sale & aqua fervefaciunt: deinde farinâ conspergunt, & ex oleo vel butyro in sartagine frigunt. Secundum Xenocratem gratæ sunt ori, sed stomacho admodum insuaves: (Diphylus tamen εὐστομάχους facit) sed assatæ elixis accommodatiores. Alvum cient, urinamque magis movent. Cum passo aut vino mulso facilè concoquuntur & excernuntur. *Medicinam* si attendas, aiunt in vino potas calculosis prodesse, ut author est Galenus. — Vsus. *Arist. H. A. l.4. c.6.*

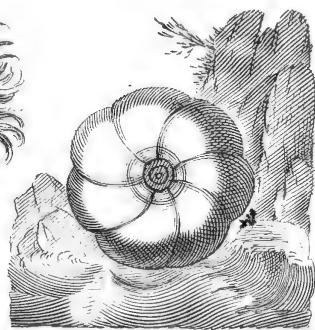
Vrtica cinerea.

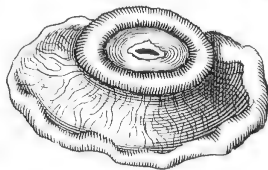
Vrtica maior.

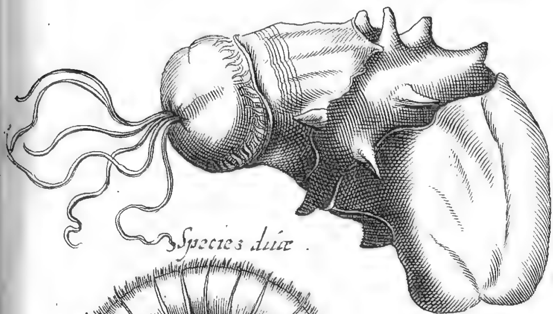
Vrtica parua Rond.

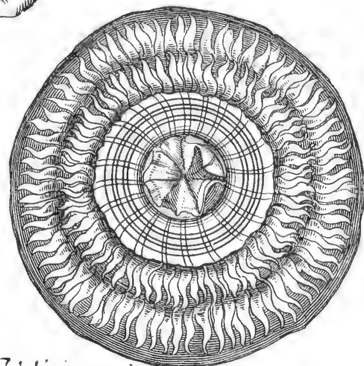
Vrtica minor.

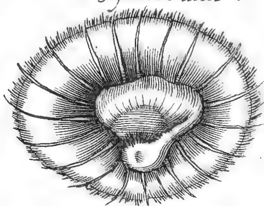
Vrtica Rond.

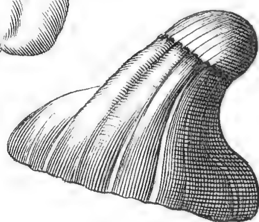
Vrtica rubra Rond.

Species duæ

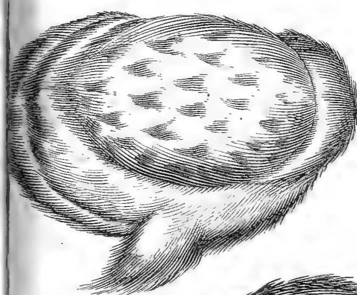

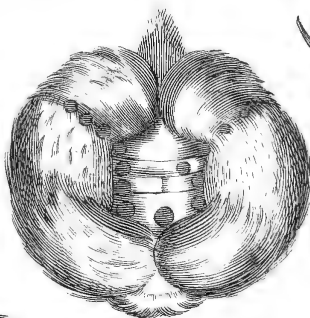
Vrticarum

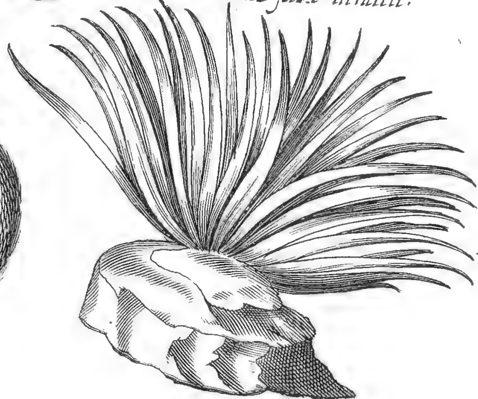

Vrtica marina alia triplici aspectu.

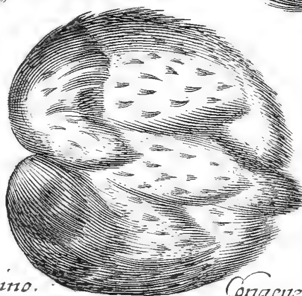
Vrtica marina saxo innata.

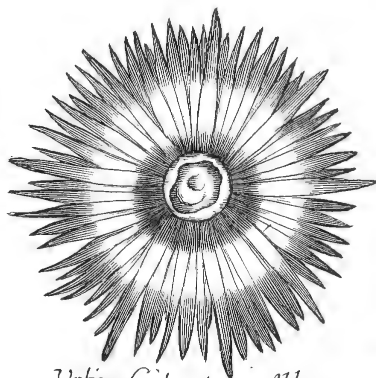

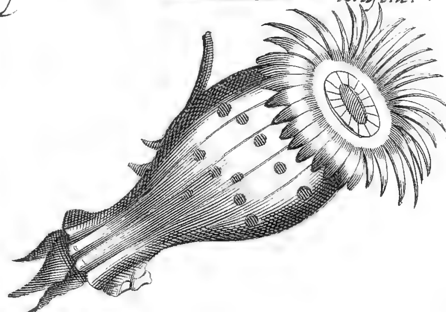

Vrtica rubræ Rond.

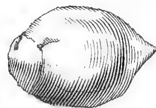

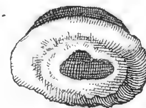

Lepori marino. *Congener.*

Vrtica Contracta Aldrou.

nus. Cum aceto scyllitico psilothrum constituit.

Differentiæ. *Differentias* varias apud authores invenias. Aristoteli aliæ sunt corpore parvo, quæ cibo aptiores: aliæ maiusculo duroque. *Arist. H. A. l. 5. c. 16. & 1. c. 1.* Aliæ sinuosis adhærent quæ nunquam à saxis absolvuntur: aliæ plana littora amant, quæ suis abiuncta sedibus vagantur. Idem apud Athenæum habetur. *Athen. l. 3.* Secundum Rondeletium, Aliæ saxis vel cuilibet rei alteri adhærent; aliæ minimè. Rursus earum quæ saxis vel alteri rei hærent, alia perpetua stabilique sede illic degunt, quæ sunt Urtica parva in rimis saxorum latitans: quæ Purpuris & Buccinis adnascitur: quæ cinerea est, longisque cirris constans: Aliæ sedes mutant, & liberè per mare feruntur natantque, ut, purpurea urtica. Semper solutæ sunt, quas vulgò Potes appellant. *Parva*, juglandis magnitudinem vix superat. Tota carnosa est, cirros breves habet, contracta recti intestini extremum refert, colore vario est. Quædam enim cærulea, alia viridis, alia subnigra, sed punctis aliquot cæruleis vel flavis vel rubris notata. Græcis κνλέκαινα dicitur. *Cinerem* à colore nomen sortita est. Tenuis est admodum, quia frondem magnam, id est, cirros multos habet, carnis parum. In Saxorum rimis vivit: comam semper explicatam habet, nec unquam contrahit.

Utraque scopulis littoralibus, & iis potissimum marinis tractibus qui ventorum impetum minus sentiunt, tam pertinaciter inhæret, ut nisi primo impetu divellatur, vix postea nisi in frusta concisa dirimi possit, adeò suas trichas arctissimè contrahit. *Purpurea*, seu Phœnicea, Rosa quibusdam, aliis Posterol, quòd contracta recti intestini extremum cum musculo sphinctere seu podicem referat, est primæ similis, nisi quòd frondem & longiorem & copiosiorem habet.

Purpuris & buccinis adnascens, partem exteriorem habet duram & rigidiusculam, spissioremque quàm in aliis urticis, cirros brevissimos in ambitu. In exterioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore, tam jucundo tamque fluido infectum, ut cum pretioso illo Purpuræ succo certet. Ideò hanc à cane Herculis demorsam fuisse Rondeletius credit. Datur & *in Lepade nata*, de qua Ferrantes Imperatus ita scripsit. In dorso esse sex rimas stellam æmulantes: in medio dorsi foveam parvam cum figura quadam inclusa Conchæ rhomboidi simili, sustinerique à lateribus lepadis mediante membrana continua, & cavitatem, quæ est in animali non habere aliud intermedium quàm membranam. A parte anteriore conspici fructum Lepadis instar penicilli pictoris in se revoluti.

Ad priores illas referri *Bellonii* possunt, quarum quædam rubro colore suffusa est, altera magis cærulea, granulis in gyrum circumsessa. Utraque marinum tuber *contracta* refert, *explicata* Cæsariem totum corpus rotundum ambientem: nam infinitis cirris, antennarum papilionibus, aut scarabæi crassitudine constat.

Huc etiam spectat Aldrovandi *Contracta, Cinereæ Rondeletii congener*, quæ etiam saxis adnascitur, cirris tenuibus: *pilei ferè forma*, colore tota coccineo, excepta summitate, quæ est viridis, cum nigra rotundaque macula: & quæ ex *leporis marini genere*, coloris partim purpurei, partim albi.

Vrtica soluta, seu *Potta marina* vulgi, quòd speciem quandam mulieris vulvæ repræsentet; Græcis Mongi, inhonesto etiam vocabulo, quòd, ut scribit Bellonius, partibus verendis admota, pruritum ac Venerem, imò etiam ampullas excitet, dicitur. *Aldrov. l. 4. c. 2.* Cum jacet, omaso similis est: cum erigitur, pulmo videtur, & adeò tanquam vitrea & lucida est, ut sine sectione interiora omnia videre possis. Suspensa, quandam Polypi imaginem gerit, nisi quod brachia tenuissima & crassissima habent. In partibus unde pedes oriuntur, quosdam meatus arenarum plenos Gyllius vidit. Formam supernè rotundam, infernè conca-

concavam refert Maſſarius, ut Conchæ videri poſſint; Cirros ex imo emittere ad modum Polypi.

Differentiæ. Duo huius apud Rondeletium *genera*. Primum ita deſcribit. Pars una veluti fungoſa quædam maſſa, rotunda, cava, in medio perforata, purpurea veluti faſciola ambiente, pileum planè refert: altera parte Polyporum pedibus ſimilis eſt. Octo enim pedes habet craſſiuſculos, extremis partibus quadratos, in acutum deſinentes, nullas interiores partes diſtinctas habet. Corpore eſt adeò pellucido & ſplendido, ut oculos offundat. Ad eam magnitudinem accreſcunt, ut pileos, quibus viatores uti ſolent, ſuperent.

Alterum, quatuor duntaxat pedes ſeu frondes habet, qui foliis acanthi comparari poſſunt: in altera parte lineæ ſtellatim diſponuntur. Huius generis illa quoque videtur, quam *Bellonius* ita deſcripſit. Mollis quidem & albus corpore cartilagineo, ac cryſtalli in morem pellucido, quod in mucorem facilè reſolvitur. Gibbā habet inſtar dimidiatæ ſphærę figuram, glabram, pollicis craſſitudine: cuius pars interna nervis rectis à medio incipientibus, quaſi ſtriis fulvi coloris in gyrum radiatur, quibus ſe diffundit & conſtringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronum, nunc in ſupinum effertur. Pinnarum vice pinnis tenuibus & ægrè conſpicuis in orbem communitur, ut Lepus marinus. Cruciformes quoque cirros, ſtriatos, craſſos, in modum ſtellæ radiatos, numero quaternas, parte interna natationi accommodatos habet: quas ut exactè conſpicias, erit in lebetem aquæ ſyncerioris conjiciendus: qui ſi ſupinus devolvatur, multas fiſſuras in radice cirrorum oſtendet.

Os quoque habet parte prona ſitum, quo ea quæ venatur abſorbet, in quem uſum quatuor cirri ad eius latera ſubiacent, coloris ſynopidis, quaſi eius branchiæ eſſent, vel inteſtina. Hinc fit, ut intuentibus pulmonem in mari pabulandi gratia divagantem, grandis videatur quaſi pituitæ globus, qui unicum tantum colorem referret, niſi rubris illis quatuor circulis ſigillaretur, & ea cruce, qua interna pars ſtriata eſt, diſtingueretur.

Ad primum genus referenda eſt *Vrtica* ſoluta *Mathioli*, quam hic damus. In fruſta diviſa, ac in mare conjecta, vivit nihilominus ac movetur: extra mare exanimis apparet. Emortua in alto mari, ac in littus eiecta, transparentis glaciei ſimilis eſt. Omnes pruritum in pudendis & uredinem in manibus movent, & acrimonia ſua Venerem extinctam & ſopitam excitant.

CAPVT II.

De Pulmone marino, & Holothuriis.

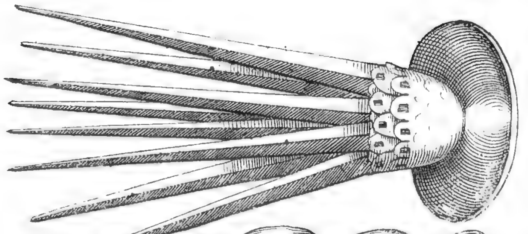
INter Teſtacea quidem Pulmonem marinum poſuiſſe Ariſtoteles videtur: Plinius tamen inter Zoophyta recenſuit, quem nos ſequimur. *Pulmo marinus* dicitur ita vel à pulmonum noſtrorum figura, vel ab eorundem ſubſtantia laxa, & molli, foraminulisque plena. Kiranidis interpres Cunnum marinum exponit, & ſic pro Vrtica ſoluta, ſed falsò, ſumere videtur. Tab. XIX. & XX. *Aldrov.l.4. c.3. Ariſt.H.A. l.5.c.15.*

Sanè decoctum pulmonis commendant Medici: at Vrticæ ſubſtantia eſt nimis mollis, & pituitæ concretæ ſimilis, qua in aquam abit; & nec in cinerem redigi, nec in aqua decoqui, corpore aliquo ſuperſtite poteſt.

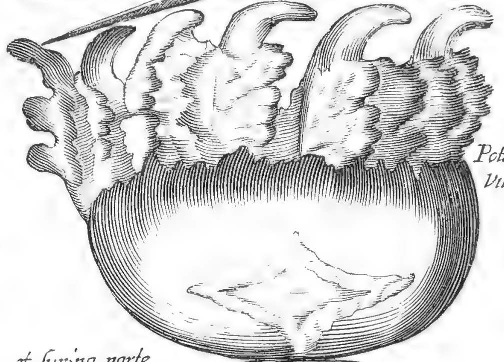
Deſcriptionem eius vix ex antiquis obtineas. Plinius per mare ferri ubi imminet tempeſtas, pluriumque dierum hyemem portendere ſcripſit: Epheſius verò non adhærere, ſed abſoluta eſſe, addidit. Commendantur ad pylos evellendos. In aceto putrefacto & mento aſperſæ carnes, fugam illorum facere dicuntur. Cinis alligatus egregiè profluvia purgat. Decoctus verò in aqua, calculoſis medetur. Deſcriptio. *Plin.H.N. l.8. c.35.*

Urticæ alia species Rond.

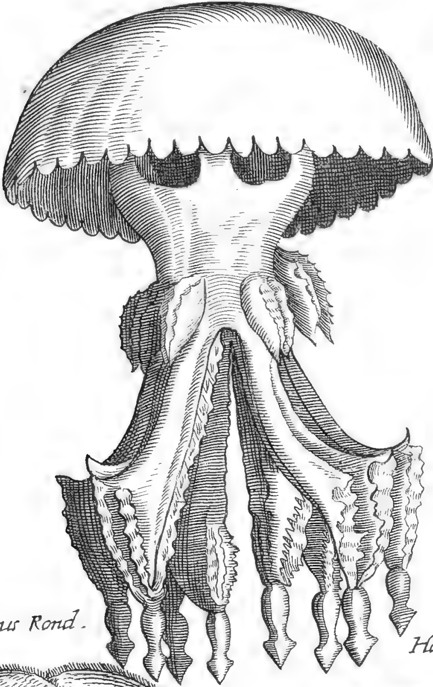

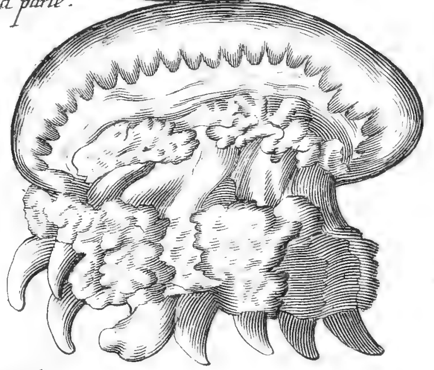
Pulmo marinus Mathioli.

Potta Marina Vulgo prona

et supina parte.

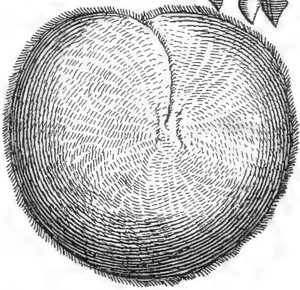

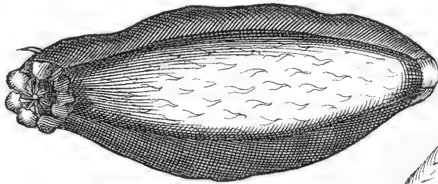

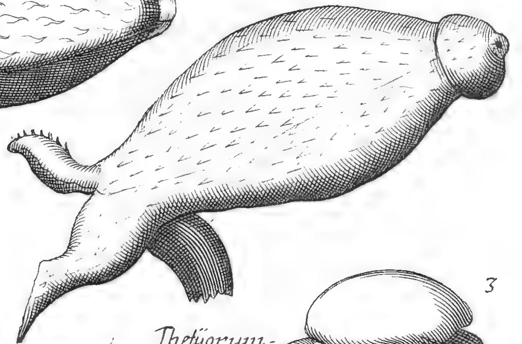
Pulmo marinus Rond.

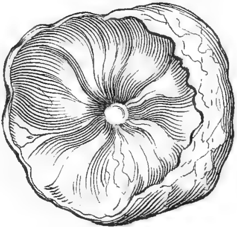
Holothurius Rond.

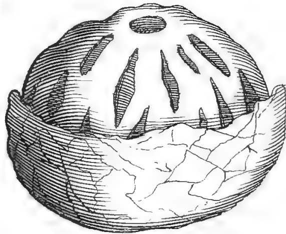
Holothurius Rond.

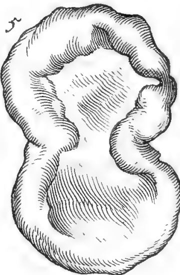

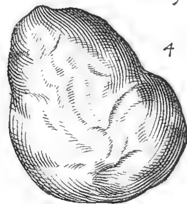

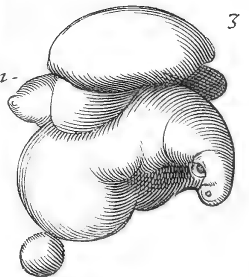
Thetyorum

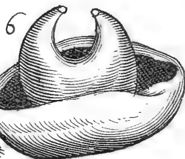
Species.

Variæ.

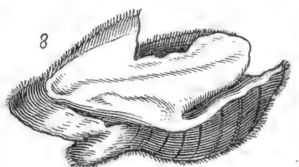

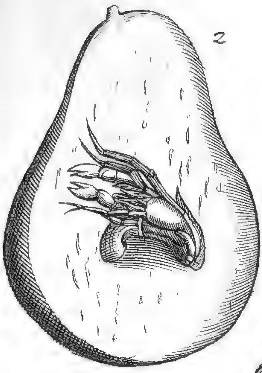

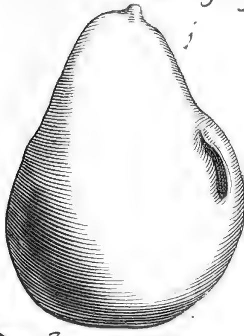

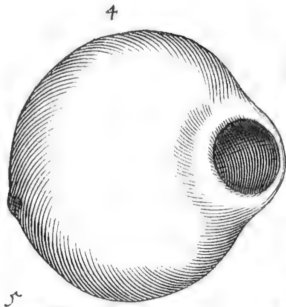

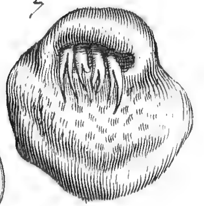

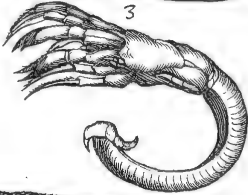
Thetijorum sex species Aldrou. *Tab. XX.*

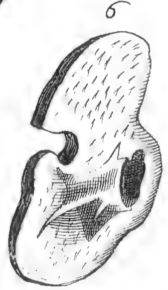

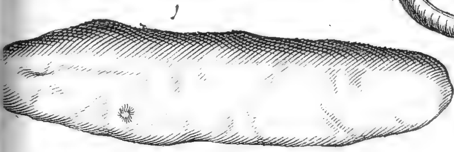

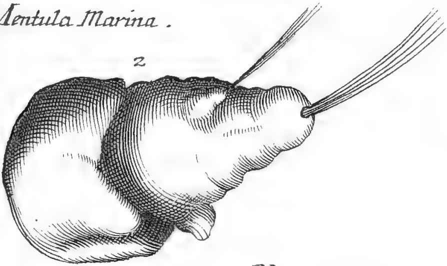

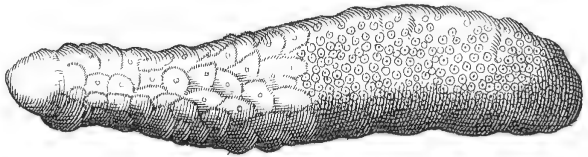
Mentula Marina Rond.

Epipetrum.

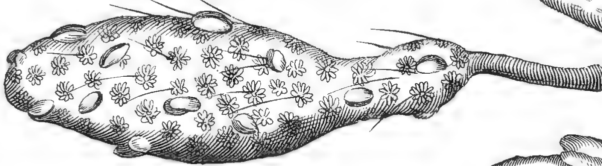
Mentula Marina.

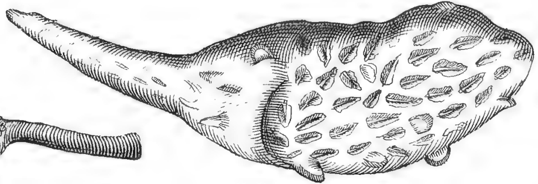

Malum in sanum Marinum Rond.

Vua marina.

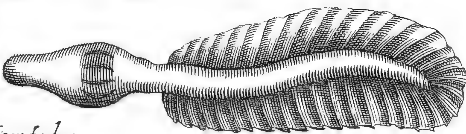

Manus marina. Meer hand.

Penna marina Rond.

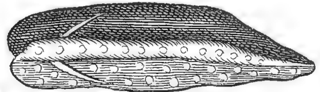

Meer feder.

Penna Marina alia.

Cucumis marinus. Meer Cucumbre.

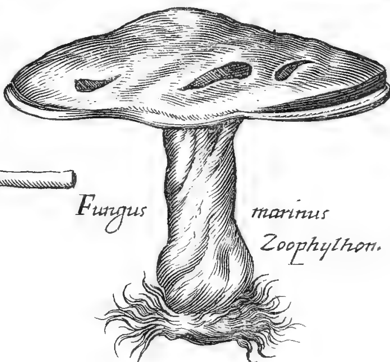

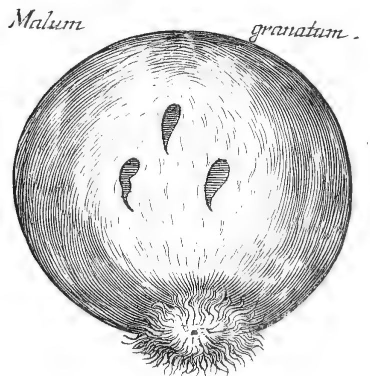
Malum granatum.

Pyrum marinum Zoophython.

Fungus marinus Zoophython.

Plin. H. N. l. 32. c. 10. detur. Lignum si eo confricetur, ardere videbitur, ut sua luce faculam quoque vincat. Rondeletius invenit substantiam quandam saxis hærentem, corio duro & nigro intectam, intus mollem fungosam & fistulosam aplysiarum modo. Vel inquit pulmo marinus dici potest, corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, virescens, foris substantia filtro simile, intus totum fistulosum, veluti spongia aplysia. In mari aqua plenum est & grave: extra mare in se concidit, & flaccescit: in saxorum rimis delitescit & inter algas.

Aldrov. l. 4. c. 4. *Holuthuriorum* nomen unde veniat, nescimus. Pauca etiam de iis veteres. Saxis soluta esse, sed immobilia, asperoque corio contegi. Rondeletius *duas* nobis *icones* exhibuit, cum his descriptionibus. Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtusum est & planum, in quo rosæ sculptam imaginem dicas, circa quam sunt acetabula. Inde parva appendix & mollis dependet. Pisculentum odorem resipit, nec minus ingratum & insuavem ac lepus marinus: altero extremo tenuius est; intus, partes omnes sunt indiscretæ. Altero extremo caput habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugosum, quod aliquando dilatatur, aliquando constringitur. Sequitur corpus crassius, aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cuius utraque parte duæ sunt appendices pedum pinnarumve loco, sed differentes. Superior enim strictior est, in ambitu incisa, in acutum desinens, ad quam à cervice producta est linea; altera latior ubique. Harum beneficio motum habere videtur, cuius prorsus expers est primum genus: quod aliquando acetabulis suis saxis hæret, sed solvitur.

Caput III.

De Tethyis.

Tethyia seu ut Plinius vult, Tetheæ, veteribus Græcis τήθεα, & τήθυα, modernis Spherdocles, à sphæra sine dubio; Adriatici sinus accolis spongiæ, quia cum premuntur, spongiarum instar, aquam foraminibus reddant; Tarentinis, propter formam & parvos quosdam anfractus verticilla; aliis à colore & tumore, seu quod nullis fibris, ut Tubera terrena niti crediderint, Tubera; quibusdam, quod callosa materia tegantur Calli; nonnullis, sed falsò, idque ex comparatione patere potest, Urticæ vocantur. Gaza cum Holothuriis confundit, Eustathius & Homeri scholiastes τά τήθεα ab Ostreis non distinguunt. Nicander τὰ τήθη patellas feras explicat. Tab. XIX. & XX. Nomen.

Aristoteles ita eas descripsit. Quæ Tethya sive callos speciali nomine à tegminis qualitate appellamus, naturam inter hæc genera (Testatorum) peculiarem sortiri notum est. Iis enim solis corpus toto tegumento includitur, cuius durities inter testam & corium est: quamobrem more præduri bubuli tergoris secatur. Adhæret id genus saxis sua testa. Duo à se invicem distantia foramina habet, admodum exigua, & visum vix patientia, quibus humorem accipit & reddit. Excrementum enim nullum in eo spectatur, quale in cæteris Ostreis, vel Echinæum, vel quod papaver vocatur. Dissecanti ea tibi primum occurret membrana nervosa Carnaceo corpori obducta. Descriptio. Arist. H. A. l. 4. c. 2.

Hac enim, corpulentum tethyi continentur: idque à cæteris omnibus dissimile; suo in genere omnibus similis eiusmodi caro. Hæret hoc duobus locis & membranæ & corio ab latere: quaque hæret utraque parte pressius est: quibus partibus tendit ad meatus ipsos, qui protinus

nus per ipsum calicē extrorsum ducunt: atque hac emittit, atque exigit tum cibum, tum humorem, perinde atque si hic os sit, ille autem exitus excrementi. Atque horum alter crassior est, alter tenuior. Intus autem in parte utraque sinus dissepti, continua re pusilla quadam. In eorum altero humor inest. Cæterarum partium, quæ vel instrumenti nomine vel officio sensuum, ac ne excrementa quidem cuiusquam modi qualia in aliis sunt, quicquam habent. Et hæc quidem Aristoteles. His addit Rondeletius, non solum petris, sed & Ostreorum testis affixa esse, & in illis veluti duros tumores cerni. Ovi, addit, figura sunt aliquantò longiore. Testa extra fusca, inæqualis, rigida, intus argentea, lævis. Tethyor. caro membrana alia alba involuta ventriculi formam refert, rotundam scilicet & oblongam, meatus crassior & amplior gulæ proportione respondet: alter minor podice. Colore uterque est rutilo vel ruffo, reliquum corpus croceum.

Locus. In Ægypto nulla inveniuntur. In Smyrna præstantissima. In Oceano ad Gallicum littus sunt frequentia, Parisiisque in foro piscario sæpe Ostreor. testis adhærentia visuntur. Signantur etiam in cavernis saxorum: maximè verò in cœno & littoribus, quæ phyco algave marina abundant. Inveniuntur & in musco marino, aut aliis in herbis foliisve marinis. Unde Plinius. Tetheæ inveniuntur sugentes in foliis marinis, seu potius scopulis. Hinc Eustathius τήθη dicta conjicit à verbo θῶ, quod significat θηλάζω quod & pro lactare & sugere accipitur. Fungorum verius sunt generis quàm piscium: & quia nullum viscus intus habent sed carnem uniformem, nihil de animalis natura habere videtur.

Motus. Motum & sensum qui illis inest ab interno provenire, cum multa Conchylia & Crustacea intus habeant, à quibus motus provenit, Plinius author est.

Vsus. Rubra cibo sunt idonea: pallida verò aut sublutea amarulenta Massarius prodidit. Xenocrates plurimum dare alimenti tradit, coriaque maximè eorum non confici.

Medicinam si attendamus, torminibus & inflationibus succurrere, & tenesmum dissolvere renumque vitia; in cibo sumpto lateris dolores lenire, apud Plinium habemus. Conferunt etiam ischiadicis ventrique superiori una cum ruta: item cachecticis, quorum corpus macie conficitur cum ruta & melle.

Quantum ad *Differentias* & species quatuor Aldrovandus posuit. Differentiæ. *Prima* parte externo & interno pyri formam æmulatur, & colore est cinereo: ablataque cuticula substantia apparet densa poris exiguis, vixque visibilibus referta, per quos aqua attrahitur, & per universum corpus distribuitur. Duo grandiora habet foramina, unum oblongum; alterum rotundum; hoc alvo, illud ori respondere videtur. In his quandoque conspiciuntur Scyllari, Cancelli, & alia crustacea; item trochi, turbines & Ostracoderma. Aldrov. l. 4. c. 5.

Altera est figura mali, foraminibus duobus; rotundo, quod maius est; oblongo, quod minus. In eo Scyllarus continebatur, quæ totum ferè illius foraminis continebat intervallum. Cauda erat revoluta.

Tertia figura est inæquali, tuberosa: foramine uno oblongo maiore, quod in opposita erat parte minore. In eo continebatur Purpura, proportione magnitudinis Tethyi, ut etiam exterius corium penetraret.

Quarta, figura est rotunda sed inferius compressa: foramen habet tam exiguum, ut vix conspici possit: Intus, crustaceum aliquod, ut in partis superioris foramine conspicitur.

CAP.

CAPUT IV.

De Mentula marina.

Tab. XX. Aldr. l. 4. c. 7. Nomen.

MEntula marina Numenio πριαπὸν, fortè παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα; aliis fortè Holothurium, à θορνύεσθαι libidini operam dare, θόρος dare, θορὸς genituram significat; hinc Rondeletii altera Holothuriorum ſpecies virilis genitalis ſpeciem pro ſe fert; quibuſdam Haleſurion, quaſi ἁλὸς οὐρὰ, marina cauda, Apuleio veretillum. dicitur. Albertus cuiuſdam oſtrei meminit, cuius ſpecies una virgam, altera vulvam præ ſe ferret. Moderni Græci Pſoli vocar.

Deſcriptio.

A Bellonio ita deſcribitur. Exangue maris purgamentum eſt: ſolutum vagatur. Sed ea eius natura, ut à piſcibus aliis minimè tentetur, neque à quoquam in cibo expectatur. Littorale eſt neque alibi reperitur, quàm ubi Patellæ, Ricini, & vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, quod teres ſit, pedem longum, & mediocris brachii craſſitudine: Diſtendit ſe & contrahit hirudinis in morem. Unde ei & nomen inditum eſt. Quin etiam ruffi coloris eſt, Iners, nec niſi ſerpendo incedit, aſpectu toroſo, Nymphææ radicis ſimilitudine. Semper ad ima ſidit: nunquam natat: cōtrectatumque in ſeipſum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuſpide pertundi poteſt: alioqui permolle dum ſua ſpōte movetur, ſuas promuſcides quādo vult, exerit, atque ita conſtringit, ut ex pedali longitudine vix ſex digitos longum appareant. Acetabulis quæ in promuſcidibus habet, lapidibus hæret; in quibus pluſquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rurſus crinitas emittit, veluti arbuſculas acetabulis plenas; quibus quicquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, ut vel integram conchulam admittat: veſcitur enim omni conchyliorum genere. Eius recrementa viſcida ſunt ac lenta, albiſſima, copioſa, quæ tandem indurātur, ut cum fidibus de duritia nervea certare poſſint. Os in gyrum oſſiculis, dentatum habet, præterea nullis oſſibus alibi præditum. Ab ore gula in ſtomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum eſt; reliqua ut inteſtina circumponuntur in gyrum, quæ vix obſervari poſſunt.

Differentia.

Rondeletius duas ſpecies facit. *Vna* coria duro conſtat. Dum vivit iutumeſcit & diſtenditur: flacceſcit poſt mortem. Partes internæ indiſcretę ſunt. *Altera* ex teſta ſpiſſa, dura, cartilaginea, perſpicua & rugoſa conſtat.

Geſnerus duas quoque à Sittardo accepit. *Prior* maſſa quædam informis erat, retrorſum ubi craſſior altiorque veluti cornu parvum, rugoſum, extendebatur: oppoſita pars humilior, in glande, foramen rubicundi coloris oſtendit. *Altera* Epipetrum dictum, informis quoque, inæqualis, & tuberoſa, multis acetabulis compacta, colore partim nigricans, partim rubeſcens & albicans alicubi erat.

CAPUT V.

De Malo Granato, Fungo, Pyro, Penna marina, Uva marina, Cucumere marino, Malo inſano, & Manu marina.

Tab. XX.

M*Alum granatum*, *Fungus marinus*, & *Pyrum* à figura nomen ſortita ſunt. Illud eiuſdem eſt cum Punico coloris. Iſte cærulei; hoc eiuſdem ferè.

Penna marina eſt pennis magnis quæ in pileis geſtare ſolent, perquā ſimilis. Piſcatores Itali ob extremitatis alterius ſimilitudinem *Mentulā*

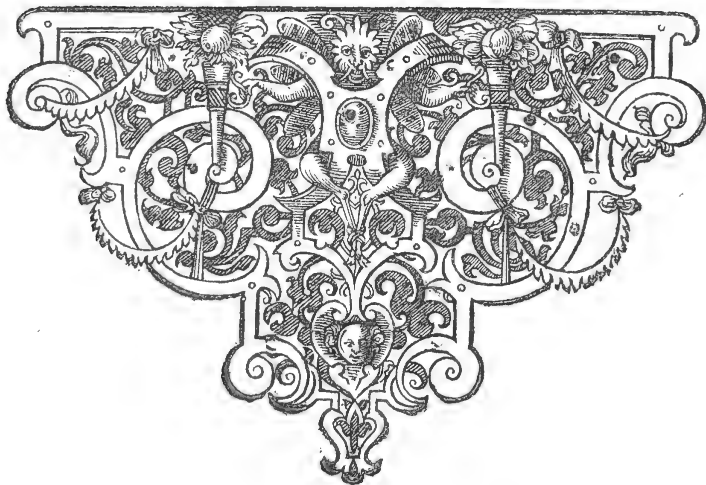
alatam vocant. Est enim ea pars præputio, id est, glandi similis, altera verò parte pennam refert. Pars illa crassior, quæ glandis specie est, rimas aliquot habet, quales sunt branchiarũ rimæ in galeis. Quæ pennam repræsentat, festucis tenuibus constat, quæ alumini scissili similes sunt: iis, substantia alia quadam tenera innititur. Noctu maximè splendet, stellæ modo, ob candorem & lęvorem. Pēnam marinam *aliam* rubentem, linea per medium caulem alba, fronde simili ferè, sed parte altera, quæ fronde caret longiore, simplici; nulla cum glande dissimilitudine.

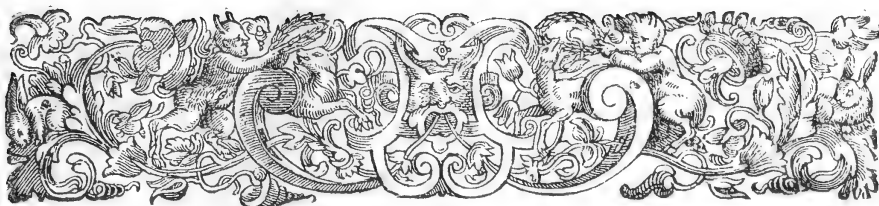
Vva marina facit & Plinius mentionem dum scribit. Rerum quidem non solum animalium simulachra mari inesse, licet intelligere intuentibus, Uvam, Gladium, Serras. Est autem oblonga quædam & informis massa, ex uno pediculo dependens. Partes internæ indiscretæ sunt, inter quas aliquando reperiuntur glandulæ parvæ. In vino putrefacta vini tædium adfert, ut Plinius prodidit.

Malum insanum marinum, & *Manus marina*, à similitudine quoque nomē obtinuere.

Cucumis, digiti est crassitudine & longitudine, tuberculis aliquot aspersis veluti in Cucumere terrestri parvo. Partes internas indiscretas habet.

F I N I S.

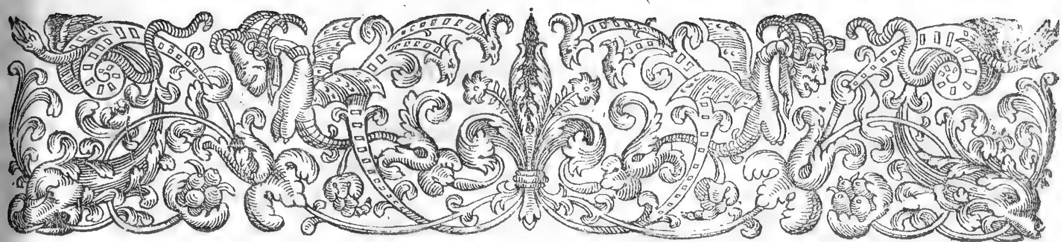
INDEX,

Quibus paginis Tabulæ piscium sunt subjungendæ.

n Historia de Piscibus & Cetis.

N. *Tabulæ tres posteriores superadditæ sunt, ut iconismus piscium, exhibllretur plenarius. Nimirum, quia prioribus absolutis in authorum pervolutione, hi in Clusio, Salviano atq; Schonfeldio occurrerunt à prioribus illis differentes, peculiariter eos subjicere visum fuit.*

In Historia de Exanguibus Aquaticis.

INDEX IN HISTORIAM DE PISCIBVS ET CETIS, IVXTA SERIEM ALPHABETICAM

dispositus, in quo litera P. paginam descriptionis, T. tabulam denotat.

INDEX.

Draco

INDEX.

INDEX.

INDEX IN HISTORIAM DE Exanguibus Aquaticis.

Echinus

INDEX

BENEVOLE LECTOR.

EA est scriptorum qui longè à prælo remoti sunt, infelicitas, ut alienis & oculis & manibus, in perlustrando & corrigendo typo uti cogantur. Hinc fit, ut multa in contextum irrepant sphalmata, quæ non irreperent, si operæ ad manus essent. Non est ergò quòd mireris idem & mihi contigisse, qui per tot terrarum spacia à Francofurto remotus sum: ut verò videas me omnino dedisse operam, ne quis nævus superesset, (commata, puncta &c. huius generis excipio) en Tibi sequentem erratorum catalogum. Dabimus interim operam, ut sequentes tomi, emaculatiores prodeant.

Errata.	Correcta.
p.5.nfinito	*infinito*
p.6.veteres, Geo-	*veteres præter Geo-*
graphos,	*graphos.*
quasi scripta	*quasi in eorum*
	scripta,
illa præcipuè	*ubiq; illa,*
alii	*aliis me*
p.7.b.avenâ	*arenâ*
p.9.a.nationis	*natationis*
b. in primo	*in supremo*
per	*quæ per*
p.10.a.post illa	*post in illa*
frctificavere	*fætificavere*
b.se falsò	*sed falsò*
p.11.a.Sclopace	*Scolopace*
b.Locum	*Glaucum*
id id	*id est*
p.12.b.eidem destinato,	*eadē distincta,*
asseret	*asserit*
M.DC.LXV.	*M.D.LXV.*
p.13.a.nistigatur	*instigantur*
tepore	*tempore*
p.13.b.Capi	*capti*
Cordus	*tardus*
Scordulas	*Cordylas*
Auxiades	*Auxidas*
p.15.a.neq;	*inq;*
pascuum	*passuum*
p.16 a. ne	*nec*
b.facultatis	*facultas*
quæ unicam	*quæ in unicam*
Carina	*carinæ*
b.indiciorum	*judiciorum*
p.18.a.quibusdam	*in quibusdam*
Claudienus	*Claudianus, ut*
prodidere	*superius dictum*
p.19.b.de eodem	*ab eodem*
p.20.a.terrefactæ	*torrefactæ*
Latini	*Latinis*
liteis	*luteo*
albo nigris	*albo & nigro*
simillimus	*simillima*
b.spino acuto	*spina acuta*
p.21.a.flutautur	*fluitant*
b. in variis	*in vivariis*
p.22.a.Huius villam	*intra huius villā*
qnam	*modicam*
p.23.b.gemini	*gemini lobi*
p.25.a.arenvrum	*aranearum*
p.26.a.umbilica	*umbilici*
p.29.b.mano	*magno*

Errata.	Correcta
p.31.a.eminis	*geminis*
b. masculis	*musculis*
p.32.ea.	*de ea*
corpora	*Corpore*
b.branchias	*branchiæ*
augustum	*angustum*
aliud	*in aliud*
p.34.b.in superiore	*in superiore parte*
p.37.a.nomine	*nomen*
p.38.b.insula	*insulsa*
ferina	*ferini*
p.39.a olfactu distin-	*olfactui desti-*
cta	*nata*
p.39.a. ebore	*ebur*
anulum	*angulum*
p.40.a.crematis	*crenatis*
b.Onisio	*Oni sco*
p.41.a.ovi ea	*ovum earum*
colli itur	*colligitur*
b.Capitis	*Captis*
p.42.b.Colli paræq;	*Colli Pavonis,*
p.43.a.fusa sunt,	*fusa ast,*
uri	*aurei*
apurpura	*purpurea*
b.sinapum	*sinapi*
p.46.b.Reges	*Regis*
p.48.b. an Bello-	*an competant Bel-*
niano	*loniano*
p.49.a.decidius	*deciduis*
minutum	*munitum*
algæ	*alga*
b. viscatur	*vescatur*
Calorem	*colorem*
p.50.b.pecnliares	*peculiaris*
easdem anni	*eosdem amni*
& Dorione	*ex Dorione*
p.51.b.aqua	*à qua*
p.52.a.& graciliores	*graciliores q;*
quæ	
p.53.b.verguni	*vergunt*
tam amplis	*tam maculis*
amethistin;	*amethystino aureo*
oaureo	
p.54.q-nigra	*nigram*
p.55.a. nocivis	*nocivus*
b.Dorynicii	*dorycnii*
pondent	*pendunt*
p.59.a. modo	*modi*
p.66.a.dicitnr	*ducitur*
b.porum	*parum*
p.67.a.omittit	*emittit*

Errata.	Correcta.
accendente	*accedente*
Cryssallinum	*crystallinam*
p.68.b.rinula	*rimula*
adnotant	*adnatant*
p.69.b.quem cubili	*quem cum è cubili*
venter	*ventriculus*
firmiatori	*firmatiori*
p.71.a.ramorum ru,	*ramorum tutela*
p.73.b.virescentes	*virescentia*
Loum	*Locum*
p.74.a.in hunc picem	*in hunc piscem*
b.Inoos	*Indos*
tæniæ	*tenue*
procopius	*per Corpus*
p.75.a.è strangurio-	*à stranguriosis*
sis	
tum exceptum,	*lana exceptum*
b.exentetato	*exenterata*
ad hoc	*ob has*
t um quod	*tumquoq;*
p.76.a pædido	*fœtido*
imis	*ima*
p.78.a.asper,so	*asperso*
b.ingne	*igne*
p.80.a.à beata	*à boatu*
quem	*quàm*
p 81.b.prlvarum	*privatim*
p.82.b.superbius	*superius*
p.83.b alio	*allio*
p.87.b.respiciente	*resipiente*
p.90.a.recensentes	*recentes*
in ambientibus	*id ambientibus*
b. multæ operæ stu-	*multum operæ*
diisq;	*studiiq;*
in eo medio	*in eius medio*
p.92.a.venatum	*Venenatum*
p.95.b.arborum	*abortum*
p.96.a.abjectu.	*obiectu*
b.peno	*penè*
p.101.b.certum	*centum*
p.102.a.aquæ	*aqua*
b. laxis	*Saxis*
p.103.b.huc	*hinc*
p.104.a.pænitendo	*penetrando*
cibatij.	*cibati*
b.Callo	*collo*
p.108.a. Nisum	*Nilum*
p.110 a. branchijs	*branchias*
p.112.a.squamas	*squamis*
jugilum	*juguli*
summo	*summè*

Errata.	Correcta.
p.113.a.plaudem	paludem
p.114.a.huius	hunc
b.recipit	resipit
aculei	aculeis
p.115.b.Coro	Corio
p.116.a.non ut	quoad
similem	similes
Belgi, cum	Belgicum
p.117.a.geniculo	panniculo
p.118.b.ferram	serram
p.119.b.dispensato	dispensatori
p.120.a.sæpè	sese
b.minutim	munitum
p.121.a.immoraban-tur	immolabantur
p.122.a.ventris	ventis
p.124.b.orbem	in orbem
Niloos	Niloticos
p.125.a.mortui	motui
portione	ratione
b.ossa	ossea
putaris	putavit
p.126.b.hic	huc
humatis	hamatis
p.127.a.altißimæ	altißimè
p.128.a.influviis	à fluviis
b.pulchrè	pulchris
undutæ	uncatæ
p.119.a.ist æc	isthæc
b.facilè	solere
p.132.a.Idem	eundem
parvum	parvum caput
p.133.a.altero Cerasa	altero quando Cerasa
aliquis	alioqui
vasti	vasis
p.134.a.argenteo	argento.
p.136.a.purpureis	puerperis
ferebatur	ferebat
p.138.a.vocc cavit	vocitavit
c. partione	ratione
p.140.a.Rh.	Rheni
p.141.a.impeditu	impetu
Cocta	Coctos
b. Cognominatum	cognomen
p.142.a.fluite	fluitat
b.parvum	parum
p.143.b.detei	detegi
labo	lobo
p.144.b.læso	lato
p.145.b.minutas	munitas
p.147.a.portioue	ratione
b. Cartilaginil	cartilagineas
p.148.b.polum	potum
p.149.a vesis	vestes
b.quid	quod
p.151.b. tradit	tendit
maculis	maxillis
nullo	nullæ
p.153.a. à Colios	à colicis
animum	nimiam
p.154.b.maioris	maiores
quos	quas

Errata.	Correcta.
p.156.b.Parcæ Maiori	Perca maior
quos	quas
p.157.b. uvis.	ovis
semissas	semiassas
p.158.a.esset	esse
qui	quia
p.159.a.tesina	resima
p.160.b.duo	duæ
p.161.a.sanare	sanari
p.163.a.impotenti	potenti
p.164.b.distinans.	distinctus
ob aliquo	obliquo
p.165.a.illic quemuco	illicq; muco
b.lonğiorem	longior
latiorem	latior
&	è
p.171.a.edissere	edisse
b.contabescent	Contabescere
p.172.b.separatur	superatur
p.173.b.sapa	sinapi
p.174.a.Capto	Capito
b.Capti	Capiti
p.176.a.litus	littus
pinna	pinnam
sigillatur	sugillatur
p.177.b.ditos	digitos
p.178.a.pennam	pinnam
b.Pranema	Piranema
Capionis	Carpionis
calor	color
p.181.a.Inruucapeba	Iuruucupeba
Gvatacuba	Gvatucupa
p.182.a.a.tinea	linea
p.184.a.branchias	branchiam
laıэra	latere
p.185.a.sensum	sensim
b.triangular.	triangularem
p.186.oectitur	vestitur.
Capit.	Capitur
Parabacu	Prabucu
p.187.a.alius	alias
b. at	&
illa	ilia
p.188.a.fuscsceeutis	fuscescentis
p.190.a.specus	species
p.198.a.hialius	hyalinus
p.203.b.bisecta	dissecta
p.205.b. liulæ	ligulæ
p.206.a.superior	superiore
p.208.a.suffecit	fuscescit
b.triangulo	triangulum
p.212.b.sed	sex
p.213.a. hæc	hic
p.215.a.magnitudo	magnitudinis
salsamentario,	salsamentaria habeat
p.216.a.horæ	horam
audiri	audire
septem	supra
p.217.a.μοσίκητον	μυςίκητον
musculum me nuum	musculum marinum
duæ balénæ	duce Balenæ

Errata.	Correcta.
edem	eundem
p.219.a.necti	tecti
b.teluere	tellure
p.220.a.motus	fœtus
b.fortitudo	fortuitò
p.221.a.for	forum
p.222.a.immißè	immißi
p.223.a. Cortis	horti
b.vaste	hasta
p.225.b. untias latus	uncias latas divisum
p.226.a.transversi	in transversim
reßicatum	resiccatum
prædicatus	præditus
p.277.a.Mystaca	mystacem
b.præcipebantur.	percipiebantur.

Reliqua, *Benevolus Lector*, corriget, si occurrerint. In Græcis interdum invenire est, ἐν pro ὄν: ξώων pro ζώων: φυκίδια pro φυκίδια: &c.

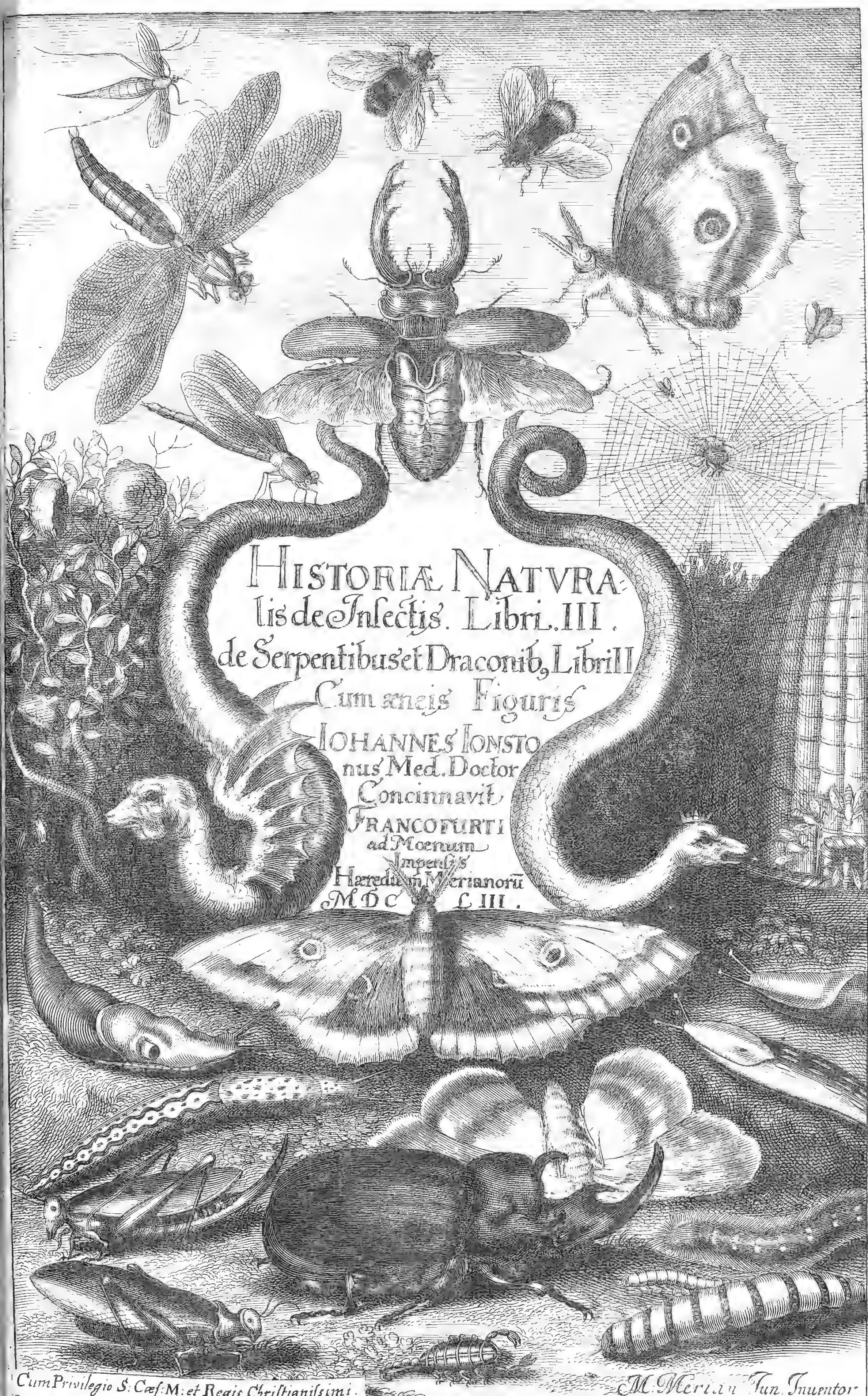
Errata super Exanguium historiam.

p.3.a.μαλάκια.	μάλακα.
p.4.a. hic.	hi.
p.5.a.brevieret ro-tundior	brevius & rotundius.
memini.	minimi.
p.6.a. appetit.	appetunt.
depasci.	depascere.
esse.	est.
p.7.a.cambulario.	anbulatio.
p.8.c.Sphicratis.	Iphicratis
vertit.	vertatur.
b. quō &	quæ.
p.9.a.aquis	arcis.
sortita est.	sortitæ sunt.
b vocant, quam,	vocant, parte
p.10.a.soli suo utitur,	sola.
p.11.a.inquit.	inquiat.
quod sepia	quo
p.12.a.parvè.	parvæ.
p.14.b.promittentes.	prominentes.
p.17.a.purpupera	purpurea.
b. prominant.	promineant.
Euxinio.	Euxino.
quæ cætera.	quo
p.18.b.quas dum &	quos duo.
partis branchiis.	parvis.
p.19.a.datam.	datos.
discretiones.	dissectiones.
numeravit.	numerarit.
b. illius.	illorum.
parvos.	porcos
p.20.a.squama.	Sequana.
b. ἀπὸ τῇ	τῇ
quas etiam.	chelas etiam.

p.21.

Errata.	Correcta.	Errata.	Correcta.	Errata.	Correcta.
p.21.a. color.	colore.	p.39.b.foramani.	foramen.	p.52.a.lapidis constant.	lapidis modo,
eâ meatu.	eo.	p.40.b.quod Plinius	quod, cum Pli-	p.54 a.planis,	planus.
utrinq; latus.	utrinq; ad latus.	cum,	nius.	gilbus,	gilvus.
Laborace.	Labrace.	p.41.a.illam floream,	illum florem,	p.55.a.quæ,	quâ.
b.Cartigine,	sartagine.	Testâ sua	testæ suæ	p.56.b.conscendunt,	Conscendit,
Hi pinnæ,	his.	b.pro de texo,	quo,	ut,	&
p.22.b.rimine,	vimine.	πωμ.	πώμη.	p.57.a.latenter,	latere.
ut tam	& tam.	dissore,	differre.	vasa,	vase.
p.23.a. Icon.	Nullus apponitur.	ἐυᾶδες.	ἐυῶδες	Glycymeribus,	Glycymeridibus.
Preguedicus.	Preguedieux,	p.42.a.sanguinis,	canis ore	b.adjiciali,	aditiali
speusippe	Speusippi.	p.43.a. communes.	commune	πέζσιον	λεέπιον.
b tallelæ	tabellæ	quæ,	quod.	asperam lævem,	& lævem.
cancrarium.	cancrinum,	jusculis.	juscula.	p.58.a.eodem.	eidem,
p.24.a sine.	hinc.	pro,	quo	hic,	hac
b.aperica,	aprica.	operiuntur,	operiunt.	b.fidei se,	fidei viro se,
tractatione	tractione	tusos.	tusus	impleri est,	est necesse,
p.25.a. transeunt,	transeunte.	p.43.a.sistet,	sistunt,	p.59.a.si,	sic,
b. Et mares.	sunt & mares	competit.	competunt.	p.60.b. deide ropoda.	gaideropoda,
plenam	plenâ	b.Nonnullæ,	Nonnullas,	p.63.a.nascuntur,	nascuntur piles
pilose	pilos é	sicut,	sunt.	ciendam,	ciendam alvum,
p.26.a.quâ	quæ	ex Cinerem,	ex Cinerea	p.65.a. Aroteus,	Aretæus
p.27.b. Dr	De.	plenè,	planè.	b.sanorum,	saxorum,
& in lævi,	& lævi,	p.44.a.cotylorum,	Cotylarum,	p.66.a. manserint.	manserunt.
vividiorum,	vividiore	b.supini,	supina,	b.Eustatusii,	Eustathio.
descripte,	descripsit.	offerent,	adferent.	simili,	similibus,
pars utroq;,	utroq;	aphelidos,	ephelidas	hac,	hoc
p.28.b.aquas	aquarum,	assæ,	assa,	hi quidem,	siquidem.
p.29.cum invicem,	cum se invicem,	genus,	manus,	p.68.a.unius.	uniones
p.30.b.isti in aliis,	isti nisi in aliis,	p.45.b.empyremum,	empyreuma,	p.69.b.mares,	maris.
servent vitam,	tritam.	muris.	muricis.	Contundens,	contundes,
p.31.a.fine,	sinu,	p.46.a.Triplicis,	Triplices,	ex eâ	& eâ
p.31.b.Civada.	Civada dicitur,	Cum,	dum.	p.70.a.θαλανξιον	θαλάττιον
p.37.a.Alii.	Alia.	b. ipsis,	ipsi.	haud suo,	haud scio,
Tollinæ,	Tellinæ,	eius,	Conchylii.	p.71.a.ut sæpè,	& sæpe
Eorum quæ,	Eorum alia quæ.	sedentibus,	sedentibus.	p.72.a.seri quam,	seu tanquam.
& Mytuli.	ut Mytuli.	στρομβώδεις.	στρομβώδεσι	χέρει	χέρσι
b. Bibacta,	pone ad marginem Pli.	p.47.b.tandem,	tantum,	p.73.a.Cinerem.	Cinerea.
	H.N.l.S. c.21.	p.48.a.κύχλοις μῆ,	κυχλοῖς ἐρῆ.	p.74.c.albus,	alba,
p.38.a.emoli.	emoliuntur.	p.49.b.Apilium,	Apitium.	p.75.b.reddant,	reddunt,
μονωθυεα.	μονόθυεα	dicens,	diceres.	Continentur	Continetur.
b unicam. si ex	unicam, si externa	p.50.a.raditur,	vacuas.	p.76.b.quæ,	qui
terne eti.	spectemus. Si interna	lina,	Lino,		
minutas.	minutos,	b.de mat.	de mar,		

HISTORIÆ NATVRAlis de Insectis. Libri. III.
de Serpentibus et Draconib, Libri II
Cum æneis Figuris
IOHANNES IONSTOnus Med. Doctor
Concinnavit
FRANCOFURTI
ad Moenum
Impensis
Hæredum Merianorũ
MDC LIII.
Cum Privilegio S. Cæs: M: et Regis Christianissimi.
M. Merian Jun. Inventor

ILLUSTRISSIMIS ET CELSISSIMIS
PRINCIPIBUS ET DOMINIS,

DOMINO
GEORGIO,
DOMINO
LUDOVICO,
DOMINO
CHRISTIANO,

FRATRIBUS:

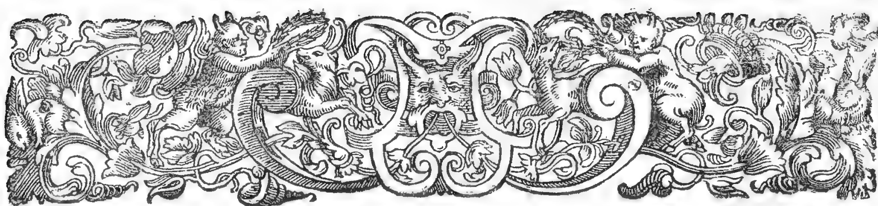
D. G. DUCIBUS SILESIÆ,
Lignicensibus, Bregensibus, Goldbergensibus, &c. &c. &c.

DOMINIS ET PRINCIPIBUS SUIS Gratiosissimis:

Hanc HISTORIÆ NATURALIS de INSECTIS partem, fidelissimi obsequii monumentum, offert, utque sibi & suis subditis clementissimè favere dignentur, demissè orat, Illustriss. Celsitud.

Fidelissimus Cliens

JOAN. JONSTONUS
Med. D.

PRÆFATIO

ad Libros

DE INSECTIS.

Nomen.

INSECTORUM nomine animalia illa exanguia intelligimus, quæ incisuras parte sui vel supina vel etiam prona vel etiam utraq; habent, & corpore intus forisq; duro constant. Aristoteles ἔντομα vocat, ab incisuris, quę nunc cervicum loco, nunc pectorum, atq; alvi procinctu separant mēbra tenui fistula cohærentia. Albertus *annulosa* dixit, quod corpora quibusdā quasi annulis distincta gerant. Imperfecta ad sanguinea si cōparaveris dici possunt: nec enim tanto partium apparatu stipantur: si in se considerentur, quia nulla re ad naturā suam pertinente destituuntur, perfectissima jure dixeris. *Partes* si attendamus, Antennas quædam in *capite* gerunt, quæ in Lucano cornua potius vel forcipes propter duritiem vocantur: nullas alia habent. *Oculi* in omnibus patent, illiq; duri, ut quasi per membranam vitri modo trans lucidam cernant; mobiles iidem, ut, cū ob duritiem hebetius videāt, clarius, splendore recepto videant. Nec *genæ* ipsis, nec *palpebræ*, *Lingua* quibusdam mollis & infirma, dura & valida omnibus, quibus non in alvo aculeus est. *Dentibus* carent, quæ cibo utuntur humido; de quibus ut & aliis cibo accommodatis ita Aristoteles: *Partes quæ cibum administrant, non pari ratione datæ omnibus, sed plurimum differunt. Quibusdam in ore est, quod aculeus appellatur, quasi compositum, ac una linguæ & labiorum obtinens potestatem. Quibus autem aculeus non parte priore habetur, iis intra dentes tale sensorium continetur.* Ventrem, nonnulla habere advertit idem, à quo reliquum intestinum vel simplex vel replicatum proficiscitur. Viscus nullum est, nullum etiam pingue: nec ossa, nec spina: naturam inter carnem & nervum mediam obtinent. Cute omnia circumdantur, sed admodum tenui. Brevissimè hæc Plinius. *Insecta ut intelligi potest, non videntur nervos habere, nec ossa, nec spinas, nec cartilaginem, nec pinguia, nec carnes, nec crustam quidem fragilem, ut quædam marina, & quæ jure dicatur cutis: sed mediæ cujusdam inter omnia hæc naturæ, corpus arenti simile, nervo mollius, in quibusdam partibus siccius verius quàm durius. Pennas* quędam habere, quædam non, in textu dicemus, de varietate in differentiis. Ἔλυτρον dicitur crusta quæ pennis supervenit, easq; vaginæ instar condit. *Caudam* solus scorpio, si Aristotelem sequimur, habet. *Senectam* exuere suetum illis quorum pennæ vagina continentur. *Pedes* quibus sunt in obliquum moventur: quorundam extremi longiores foris curvantur. Quæ verò saliunt, vel crura posteriora habent longiora, vel gubernaculis quibusdam saltui accommodatis fulciuntur, retrò curvatis. Causam apud Aristotelem invenies. *Pedes*, inquit, *priores longiores nonnulla ex illis habent, ut quoniā propter oculorum duritiem non exquisitè cernunt, cruribus illis longiorib. incidentem molestiam abstergant & arceant.* De numero sciendum, plures habere quę pro corporis

Marginal notes: Plin. H. N. l. 11. c. 1. — Partes. — Arist. H. A. l. 4. c. 7. — Plin. H. N. l. 11. c. 27, 37. — Aristot. de part. lib. 4. c. 5. — Arist. H. A. l. 4. c. 7. — Aristot. de gener. l. 4. — Plin. H. N. l. 11. c. 4. — Aristot. de part. lib. 4. c. 6. — Arist. H. A. l. 8. c. 7. — Plin. H. N. l. 11. c. 48.

poris sui longitudine plurimum frigent; pauciores, quæ volucres. Pennarum adjumento pedum inopia compensatur. Partim sponte partim per coitum *generantur*. Culices & vermiculos nec coire, nec ex animalibus nasci, Aristoteles habet. Vt mas in coitu fœminæ inserat, visum paucis, nec adeo exploratum habetur: mirumque genitale oblongum fœminis, quo genitalem auram à masculo hauriant. De illis quæ vermem generant ita Aristoteles. *Generant & vermem insecta, quæ vim obtinent generandi, & quæ non per coitum, sed sponte naturæ oriuntur, ex tali Origine consistunt. Nam & Erucas genus esse vermis censendũ est, & fœtum araneorum, quanquam propter figuræ orbiculatam speciem, similia ovo, tum eorum nonnulla & alia complura primordia esse videantur. Verum non figura, nec mollitie aut duricie ovũ definiendum est. Sunt enim conceptus nonnullorum duri, quamvis ovo diversi, sed quod totum mutetur, nec ex parte animal gignatur, id vermis est. Omne autem hoc vermiculi genus, ubi suæ magnitudinis finem receperit, quasi ovum efficitur. Indurescit enim putamen eorum, & tantisper immota redduntur. Quod in vermiculis apum & vesparum atque etiam in erucis apertum est. Cujus rei causa est, quod Natura pro sui imperfectione quasi maturans antequam tempestivum sit ovum pariat, tanquam hic vermis ad incrementum ovi mollis adhuc pergat. Hoc eodem modo in cæteris evenit omnibus quæ non coitu generantur, vel in lanis, vel aliis huiusmodi, atque etiam in aquis. Omnia enim post vermis naturam motu cessant, & putamine obarescunt. Mox rupto putamine exit veluti ex ovo animal, tertia perfectum generatione, idque pennatum quod iure multi mirentur. Erucæ enim quamprimum capiant cibum, mox non capiunt, sed motu cessant, quæ per id tempus* Aureliæ *à nonnullis vocantur. Vesparum etiam vermiculis, & Apum, idem accidit. Post deinde, quæ* Nymphæ *appellantur, proveniunt, quæ nihil huiusmodi habeant. Ovorum enim natura, adepta suum finem, non insuper accrescit, sed antè augetur & alitur, donec distinguatur, & fiat ovum perfectum: Vermium autem alii hoc intra se habent, unde excrementum ipsis nutriendis accedat, ut vermes apum & vesparum: alii de foris capiunt, ut Erucæ & cæterorum nonnulli vermium.* Diu coitus durat, tardo digressu sejunguntur: brevique maxima sui parte pariunt. Emittantne semen incertum est. Quot diebus generatio absolvatur, apud Aristotelem habemus. Maximæ partis ternis septenariis aut quaternis ut in oviparis describitur. Septem ab initu concretionem & consummationem ovi sibi vendicant: reliquis tribus septenis incubant & excludunt, ea scilicet quæ suo procreant fœtu, qualis est araneus. Quoad *motum* nota, repere, ambulare, volare, &c. Omnia pluribus motuum quam sanguinea generibus moveri, utpote quæ in frusta divisa, mutilatis corporib. satis diu vivere possunt. *Spirent* necne non convenit inter authores. Negat Aristoteles, & perfrigerari duntaxat voluit. At Plinius. *Non video cur non magis possint non trahere animam talia & vivere quàm spirare sine visceribus: quod etiam in marinis,* (addit) *docuimus, quamvis arcente spiritum densitate & altitudine humoris.* Pulmone carere, nec refrigerio cum sint frigida indigere, certum. Quorsum itaque respiratio? Murmur quod Apes & Muscæ edunt, interioris spiritus agitatu accidit. Quæ canere videntur, membrana septo transverso subdita, ad quam spiritus inclusus atteritur, obstrepunt. Exanimantur sub aquis multa, in cineribus reviviscunt, non quod inspirare non poterant, sed quod interior ille spiritus ab humore suffocatus fuerit, quo per calorem discusso, sibi restituitur. *Odoratus* quisquis in illis, nativo spiritu ipsor. corporis perficitur. Nec enim sensorio carere, si sensus adest, dicendum est. *Vocem* edere quis dixerit? sonum ex interioris pelliculæ attritu. Locustæ suis se atterentes gubernaculis sonant. Diversus tamen is. Murmur edunt apes: cum attritu stridorem Cicadæ. Et quia hoc genus intus sonum habere visitur, hinc *Enceladum* insecti genus appellari Grammatici adstruunt. Vniversim *Bombycia* à bombo diceres. Tenaciorem præ sanguineis sortita *vitam* non est quod dubites, ea inprimis quibus longum corpus est, & pedes multi, ut in Centipeda videre est. Singulare illud quod in agro Liguriæ Augustinus observavit. Secti per medium vermis partes à vulnere tanta celeritate in contraria discessere, ac si duo diversa animalia fuissent. Causam ad multiplicem principii eorum partem

[Margin notes: Generatio. *Arist. de gener. lib. 1. c. 16.* — *Arist. H. A. l. 5. c. 20.* — Motus. — Spiratio. *Plin. H. N. l. 11. c. 3.* — *Aristot. l. de som. & vig.* — Odoratus. — Sonus. — Vita. — *Arist. H. A. l. 4. c. 7.* — *August. l. de quant. ani. c. 31.*]

tem referre videtur Aristoteles. Subitò intereunt, & vel solius olei aspersu enecantur, quod viscositate huius angustissimis per naturam meatibus occlusis, spiritus intercipiatur. *Aristot. de part. lib. 4. c. 5.*

Differentiæ sunt innumeræ: præcipuæ à *loco* in quo nascuntur & degunt, *quantitate, qualitate, partibus, victu, generatione, coitu* & *gressu*, sumuntur. *Locis* varius gaudent. In *igne* oberrat pyrausta ut Plinius vocat: *in nive* vermes hirti & rubidi: in *aquis marinis* scolopendra, pulex & alia: in *dulcibus* hirudines, scarabæorum quoddam genus corpore lato, compressoque, quod & in fundo reptat. In *terra* oriuntur vermes, lumbrici, iuli, &c. Sæpè etiam intra fossilia invenias. *Plantæ* inprimis diversi generis insecta ferunt. In arborum *caudicibus* reperies Cossos & Teredines; in ficu Cerasten; in olea plantata ubi effossa quercus, Ranam vel Raucam vermem; in sorbo, vermiculos ruffos, pilosos; in vitibus Butyros, ut Tullius vocat; & Ipes, qui verno tempore, Austro spirante orti, oculos vitium erodunt; & Involvulum, qui in pampini foliis intortis se implicat: nihil de Volucella dicam, quæ in vino nascitur. Cupressum & esculum infestant Galbæ, à quib. Sulpitior. genti cognomen: Evonymum quoddam erucar. genus, quod frondibus absumtis emoritur: vesiculam ulmi psenit: coccum, bestiola Conopi similis, quæ fructu maturescente erumpit: gramen, Crotones: dipsaci fructum, vermis, qui portatus quartanam solvere dicitur: solani folia vermis viridi & croceo colore distinctus, cornu in fronte gerens, digiti longitudine: porrum Prassocurides: brassicam Crambides: Asphodelum vermes in volucres bestiolas flosculorum specie degenerantes: malvam cimices agrestes: rutam perniciosi vermiculi. In *frugibus* quoque peculiaria oriuntur insecta. In tritico namque occurrunt Curculiones: in farre vermiculus teredini similis, quo cavo dentium cera incluso, vitiati cadere dicuntur: in faba, Mida: in lente & aliis alii. Nec exsortia insectorum animalia. Lendes & pedudiculi caput humanum infestant: in manibus sub cute *pedicellus* vulgo dictus oritur. Dracunculi Ægypti & Indiæ incolas, in crurib. & brachior. musculis infestant. In ovibus sunt Ricini: in bubus & canibus Cynomiæ: sub lingua littæ. Mullum piscem affligit scolichia: Cyprinum, primo nativitatis anno vermiculus quidam niger circa branchias. In percis fluviatilibus duodecem ceu uniones ervi magnitudine generantur, carnosi, candidi, quib. singulis vermis gracilis, oblongus, & teres inest. Gobius piscis vermib. quos in vētre gestat vitiatur. Leuciscus lumbricis candidis, latis, qui se intestinis & viscerib. circumvolvunt. Nōnullis aliis minuta quædam animalcula quæ partum expellunt innascuntur. Carnes sale inveteratæ blattas gignunt. Taceo ipsa insecta, ex quibus generantur alia. In Apum sanè alveis Clerus, qui aliis Pyranyas, invenitur. Obnoxia denique huic malo & *artificialia*. Teredines inprimis vestibus nasci Plinius affirmat. Tineæ in lanificio producuntur: in libris blattæ: ubi & bestiolam scorpioni similem, chelas brachiave forcipibus bisulcis dentata habentem, invenies. Inter *Qualitates* maximè *Color* occurrit. Alia enim simplici duntaxat tinguntur: alia vario, ut in papilionum & Erucarum inprimis generibus. *Quantitatem* & figuram si attendas, sunt parva, magna, rotunda, ovata, angulosa, hirta, glabra, &c. A *Partibus* plurimæ sumuntur, *alis* inprimis, *pedibus, lingua, dentibus*, & *aculeis*. Alata sunt quædam, ἄπτερα nonnulla: aliqua mutata forma alata fiunt, ut Erucarum genus, quod postea in alatos Papiliones transit. Ex illis sunt alia Celeoptera, quæ alas velut in vagina recondunt, *vaginipennia* Plinius dixit, ut Scarabæi, Cantharides, &c. alia semper conspicuas & apertas gerunt ut Muscæ, Apes. Ἔλυτρον Philosopho crusta illa dicitur, quæ pennis supervenit. Sunt & alia bipennia, alia quadripennia. De quibus ita eleganter Plinius. *Insectorū quædam binas gerunt pennas, ut Muscæ: quædam quaternas, ut Apes. Membranis & Cicadæ volant, quaternas habent, quæ aculeis in alvo armantur. Nullum cui telum in ore pluribus quam binis advolat pennis. Illis enim ultionis causa datum est, his aviditatis. Nullis eorum pennæ reviviscunt avulsæ. Nullum cui aculeus in alvo bipenne est. Quibusdam pennarum tutelæ crusta supervenit, ut Scarabeis, quorum tenuior fragiliorque penna.*

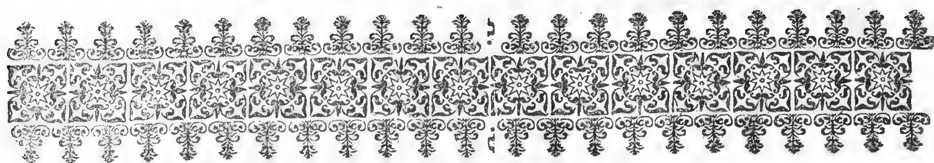
Arist. H. A. l. 5. c. 10.

Plin. H. N. l. 11. c. 28.

penna His negatus aculeus etiam. Invenias inter ea & ὁλόπτερα *totipennia* ſeu *totala*, quę alas habent non ſciſſas ut Apes & Veſpę. Papiliones farinaceas habent. *Pedum* ratione Apodes ſunt Lumbrici; Multipedes Centipedæ & Millepedæ. Haud pauciores ſex plurima habent. *Lingua* aliis mollis infirmaq; : aliis dura & valida, ut Tabanis, Aſylis, &c. Omnibusq; data quib. aculeus in alvo non eſt. *Dentes* haud pauca habent: Non habent illa quæ humido cibo veſcuntur. *Aculeus* quibusdam in ore eſt, linguæ ac labiorum poteſtatem obtinens: quibusdam in alvo eſt. Nos Omnia in *Terreſtria* & *Aquatica* diſtinximus, utraque in *Pedata* & *Apoda*, prout in Hiſtoria videre eſt. Et hæc ſunt quæ de Inſectis in genere dicere volui. *Uſum* ſub ſingulis ſpeciebus proſequemur. Hiſtoriam Animalium, plantarum excipiet hiſtoria, cum figuris æneis, cujus guſtum ante quinquennium dederam. Tu *Benevole Lector*, fave, & felicem ſucceſſum, cum proſpera valetudine nobis apprecare, ut & hoc opuſculum, bono literariæ juventutis cœptum, abſolvere poſſimus. Dabam Leſznæ ex Muſæo 10. Junii An.
M DC LII.

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS

De

INSECTIS.

LIBER I.

DE INSECTIS TERRESTRIBUS, pedatis & alatis.

TITULUS I.

De Anelytris, seu Detectipennibus.

CAPUT I.

De Anelytris quadripennibus.

ARTICULUS I.

De Anelytris quadripennibus membranaceis.

PUNCTUM I.

De Apibus.

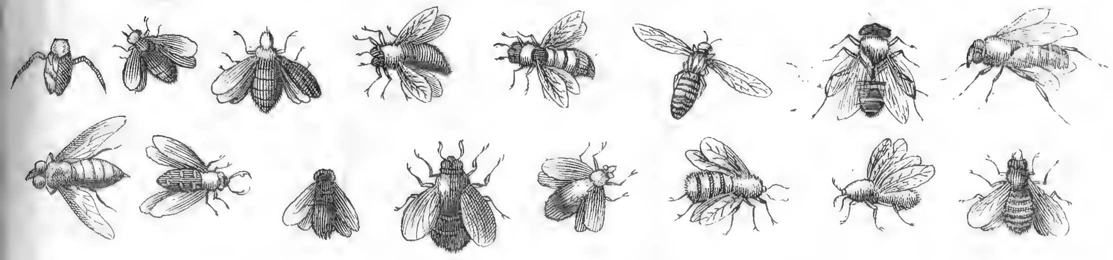

DIGESSIMUS in præfatione Insecta: jam secundum præmissam seriem de iisdem agemus, de *Anelytris quadripennibus membranaceis* primò dicturi; quorum alia quidem *favificant*, ut *Apis, Fucus, Fur, Vespa* & *Crabro*: alia *non favificant*, ut *Cicada, Orsodacna, Perla*, & *Cimex sylvestris*.

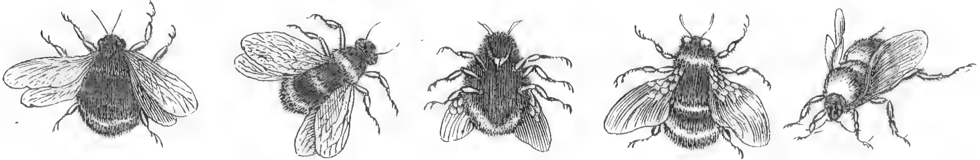
Ordo. Plin. H. N. l. 11. c. 5. Ab APIBUS incipimus, quibus inter omnia insecta principatus, & jure precipua admiratio, solis ex eo genere hominum causa genitis. Mella contrahunt, succumque dulcissimum ac saluberrimum. Favos fingunt & ceras. Illæ ad usus vitæ tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, consilia privatim, & duces gregatim: at quod maximè mirum est, mores habent. Præterea cum sint neque mansueti generis, neq; feri: tamen tanta est natura rerum, ut propè ex umbra minimi animalis incõparabile effecerit quiddam. Quos efficaciæ industriæq; tantæ comparemus nervos? quas vires? quos rationi medius fidius viros? hoc certè præstantioribus, quo nihil novere, nisi commune. Virgilius eis partem divinæ mentis & haustus tribuit. (Virg. Geor. l. 4.) Scripsere de illis præter Aristomachum Solensem, qui duodesexaginta annis nihil aliud egit; & Philescum Thasium, qui quod in desertis apes coleret Agrius cognominatus est; (Plin. H. l. 11. c. 9.) Hyginus, & quidem diligentissimè; Virgilius ornatissimè, & Cels. elegantissimè: ut de *Meno* inter Samnites nato taceam. Aristodemum cujus Augustinus meminit, eundem cum Aristomacho Plinii esse puto.

Latinis *Apis* & *Apes*, hæc insecta dicuntur, seu quòd sine pedibus nasci videantur: seu quòd examina pedibus mutuò sibi hęreāt, ac firmiter sese quasi in botro teneant. (Nomen) Græcis est μέλισσα & μέλιττα vel à μέλι, id est, melle, cujus opifex est; vel à Melissa puella, quæ cùm favos melle plenos in Peloponeso repperisset, alias Nymphas ad degustandum invitavit: vel à μελέτη, id est, meditatione & exercitio, quòd semper sit in opere. Hesiodo μελία, πεφρημεῖα, & ἀνθρήνη legitur; sed hanc Suidas, Aristoteles & alii, crabronem potius faciunt. Apud Rulandum, ἄπυες, σχάδων, dicitur: apud Hesychium (Ruland. Synonim.)

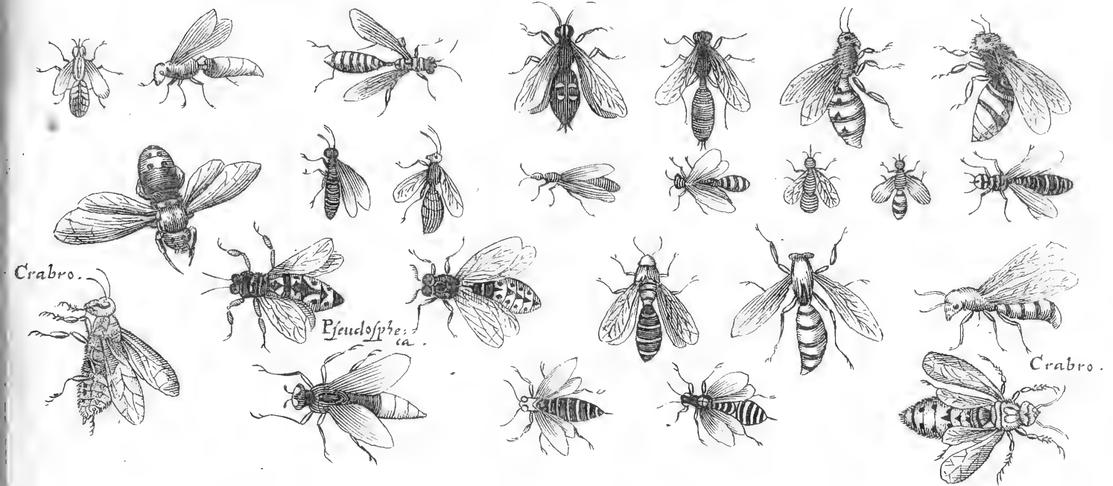
Apes . Bienen . Immen .

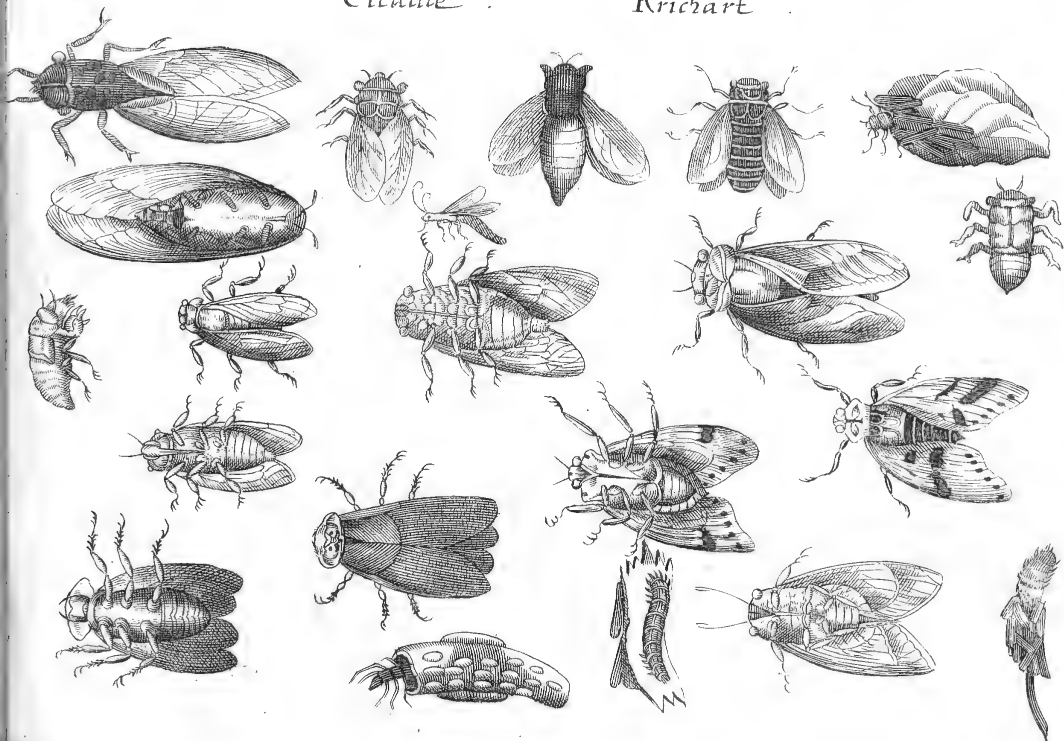
Fuci Bombylii . Hummeln .

Vespæ . Wespen et Crabrones . Hornausen .

Cicadæ . Krichart .

sychium φώελος. Stephanus σιμβλίδας quoque vocari scripsit. Vnde συμβλόδω, apes alvearibus condo. Epitheta occurrunt plurima. Dicuntur enim à fingendo πλασεῖς; à florum depopulatione ἀνθηδόνες; à colore ξανθαί; à natali solo βουγενεῖς; ab obtusioribus aculeis σιμαί; ab alarum in aëre vibrantium sono βομβύλαι, & βομβύλοι; à loco communi ἀεείδωνες; ab aliis ἡγέμονες, ἐργόφοροι, & πλαστίδες: quod cum sole & surgant & quiescant, *Solisequæ*. Theocritus λαγίας dixit, à corporis hirsutie; Auson. & alii *Cecropias*, quòd in Attica regione primùm conspectæ credantur: Virgilius, & Martialis ab Hybla monte Siciliæ *Hyblæas*. Callimachus, quòd omnia florum fastigia pervolitent πανακεῖδες; Varro, quòd mel conficiant, *mellis matres*.

Descriptio. Vnicolores magis esse quàm crabrones aut vespas Aristoteles prodidit: generaliter nigras, Cardanus opinatur. (*Cardan. de Rer. variet. l.7.c.28.*) Tenuem earum substantiam, quia leves, facilè excoqui; excoctum & humidum velut nigrum evadere. (*Moufett. l. 1. de Insect. c.1.*) *Pennas* habent quatuor, siccas, ut cuncta volatilia insecta, pellucidas, scapulis annexas, quarum postremæ minores ne remigio obessent; *linguam* prælongam quam foris gerunt: (*Arist. H.A. l.4. c.7.*) *aculeum* ventri consertum: *dentes*, & *oculos* subcorneos intus conditos; stomachum ex omnium membranarum tenuissima contextum, quo collectam mellaginem, non solum continent, sed etiam concoquunt & depurant. Plinius *Vtriculum* dixit. Imis *pectunculis* duo quasi digiti emergunt, quibus procellosis temporib. lapillum ad vibrandum corpusculum ferunt, ne per ventorū impetus abripiantur. (*Arist. H.A. l.1.c.40.*) Excrementum rubrum est: ἰθμίαν Græci vocant. De Ducis seu Regis aculeo non convenit. (*Plin. H.N. l.11.c.16.*) *Quærat nunc aliquis*, inquit quasi indignabundus Plinius, *unus ne Hercules fuerit, & quod Liberi patris sepulchrum, & reliqua vetustatis situ obruta? Ecce in re parva, villisque nostris annexa, cuius assidua copia est, non constat inter authores: rex nullum ne solus habeat aculeum, maiestate tantum armatus: an dederit quidem eum natura, sed usum ejus illi tantum negaverit?* Aristoteles habere, sed non uti scripsit: (*Arist. H.A l.5. c.21.*) Aelianus dubitavit. (*Ael. H.A. l.1.c.60.*) At Columella, qui pleraq; ab experientia scripsit, sine spiculo esse prodidit, *nisi quis fortè*, inquit, *pleniorem quasi capillum, quem in ventre gerunt, aculeum putet.* (*Colū. R. R. l.9.c.10.*) Vt ut sit, ad unum ictum, hoc infixo, quidam eas quæ utuntur, statim emori putant. Aliqui nonnisi in tantum adacto, ut intestini quippiam sequatur: (*Plin. H.N. l.1.c.17.* *Arist. H.A. l.3.c.12.*) sed fucos postea esse, nec mella facere velut castratis viribus, pariterque & nocere & prodesse desinere.

Locus. Nullas in novæ Hispaniæ insulis reperiri scribunt quidam: nullas in Scotia Solinus, in Hibernia alii, sed falsò. De hac Polydori Virgilii testimonium habemus. (*Polyd. Virg. l.13. Hist. Anglica.*) In illa vidimus ipsi, & in horto hospitis nostri Andreapoli, summa cum jucunditate tractavimus interdum. In Africa paucas invenias, propter nimiū sine dubio solis æstum, qui & flores depascit, & fontes absumit. (*Leo Nolan. probl. 180.*) In Mycono non gigni, importatas mori, Aelianus author est. (*Ael. H.A. l.5.c.42.*) Frequentiores sunt in *Italia* circa Padum, in agro Nolano, in *Arcadia*, *Thracia*, *Corsica*, *Sicilia*, *Attica*, *Iucatana* & *Goa*. Hostilia vicus alluitur Pado. (*Plin. H.N. l.21.c.12.*) Hujus inquilini pabulo circa deficiente, imponunt navibus alveos, noctibusq; quina millia passuum, contrario amne naves subvehunt. Egressæ luce Apes, pastæque, ad naves quotidiè remeant, mutantes locum; donec pondere ipso pressis navibus, pleni alvei intelligantur, revectisque eximantur mella. In Nolano frequentes esse, loci ipsius temperies & benignitas ostendit. Maxima ibi vis Bacchi. Oleæ nusquam generosior liquor: pomorum ut omnia genera, ita nullis secunda: æstate aura perpetua, hyeme apricitas maxima. In *Arcadia* Aristæus Arcas primus mellis usum ostendit; in *Peloponeso* Melissa virgo. Corsicæ incolas longævos ideò Athenæus tradit, quòd melle assiduè vescantur. Ovidius ob taxi copiam venenatum facit. In *Sicilia*, Hyblen montem inprimis incolunt, thymi & salicum opulentissimum. Abundātia, comparationem Ovid. expressit. (*Ovi. Trist. l.5. Eleg 7.*) In *Attica* in Hymetto monte qui & Cecropius, ob pascua quæ solis Halizoniis cedunt, favificant. Hinc Hymettia & Hyblæa mella. (*Mart. Epig. l.6.*) At maximus in Septentrione earum proventus. In Podolia & Lithuania, siccarum terrarum foveas melle repleri, scribit Olaus, in quas (*Olaus M. l.22. c.19.*)

 imma-

immanes urſi prolapſi, ſuffocati ſint. In Moſcovia pinus vacuas, eodem abundare, apud ſcriptores habemus, Hiſtoriam in Hiſtoria Vrſi habebis. Paſcuorum fortè ubertas copiam facit, odoris ſuavitas, florum abundantia, ſaporque jucundus. Hoc quoque experimento compertum eſt, in locis montanis mari vicinis, propter ſolitos maris halitus, & floſculorum copiam, adeò propagari, ut vaga illarum examina, corticibus inſidentia, obiectis alvearibus, facile capiantur, modò ipſa alvearia ſale muriave illita fuerint. Tantus illis propagandi appetitus ineſt, quem vi ſalis multò uberius expleri præſentiunt. De ſedibus eligendis *Columellam* conſule. *Colu. R.R l.9.c.5.*

Generatio. Creatas in principio cum Danæo & Dubravio dicerem: ex alterius corporis corruptione oriri, nullum dubium. Ex tauro, bove, vacca, vituloque putrefactis produci certum: modũ Geoponicor. author oſtendit. Hinc in deſcriptione Philonii, mel νάματα θυγατέρων ταύρων *liquor filiarum taurorum*, dicitur. Ex cerebro Reges & Duces, ex carnibus vulgus gigni ſcribunt. Naſcuntur & ex ſpinali medulla illi; ſed quos cerebrum dedit, pulchritudine, magnitudine, robore, & prudentia antecellunt. Primæ transformationis indiciũ, ſi parva & alba ſpecie immobilia, & imperfecta cadaveri circumfunduntur. Augeſcunt mox paulatim, aliſque ſenſim excreſcentibus, proprium colorem conſecutę, Regem circumvallant; brevibusque & tremulis, propter membranorum debilitatem & volandi inſuetudinem, utuntur. Fœtus quonam modo progenerarent, magna inter eruditos & ſubtilis quæſtio fuit. *Plin. H. A. l.11. c.16.* Apum coitus viſus eſt nunquam. Alii eas coire & parere negant. Alii ſemen in floribus foliiſque relictum, aſportare ad alveos, ibique blanda incubatione perfici. Plinius ex flore Cerinthi colligi opinatur, *Ariſt.H.A l.5.c.21.* Ariſtoteles ex calandro, Athenæus ex arundinis, quidam ex oleę, immittique oſculis in favos. Prodire ideò, feracib. horum florum annis plura examina: *Cardan. de ſubtil.l.9. Mouf.Theatri Inſect. l.1.c.3,* rarioribus rariores & ipſas videri. Nõnullis ex melle, ſeu potiore ipſius parte proveniunt. Taxites coire exiſtimat, & apes mares, Reges fœminas facit: hos tempore conſtituto, vermiculos per examina, ut muſcæ, excludere, fucos verò more ſerpentum incubare, & incubando ad tempus vermiculos fovere. Hinc vermes χαδῶνες dictos melle puriſſimo veſci, donec in nymphas abeant: aureliarum tunc inſtar involutos, in cellis manere, nec veſci, nec excrementa reddere. Tandem certo die, ruptis corticibus fieri apes, & ad ſuum quamq; munus vix dum alis perfectis ſeſe accingere. Ariſtoteles, nec ex allato ſemine, nec per coitum gigni *Ariſtot.de gen.anim. l.3.c.10.* opinatur: nec apes eſſe fœminas, nec fucos mares. Duces & ſeipſos generare, & aliud genus quod Apum eſt: ab apibus prodire fucos, hos nihil producere. Hinc & proportio quædam ſervatur, & diſcrimen. Duces magnitudine fucos, aculeo apes æmulantur, & vice verſa. Nec mirum à paucis Ducibus tam numeroſas prodire. Nam & Leones cum primum quinque genuerint, mox pauciores generare, poſtremò unum, tandem nullum. Multitudinem primò apum à Ducibus gigni, mox ſeſe paucos: illarum fœtum minorem, auctiorem ſuum, &c. Plinius ita de ea. *Plin.H.N l.11.c.16.* *Plurimi exiſtimavere oportere confici floribus compoſitis atque utiliter* (lege ex Ariſtotele confici ex apportatis floribus cerinthi, ſalicis alii, alii oleæ.) *Aliqui coitu unius Rex in quoque appellatur examine. Hunc eſſe ſolum marem præcipua magnitudine, ne fatiſcat. Ideò fœtum ſine eo non edit: apesque reliquas tanquam marem fœnas comitari, non tanquam Ducem: quam probabilem aliàs ſententiam fucorum proventus coarguit. Quæ enim ratio, ut idem coitus, alios perfectos, imperfectos generet alios?* Dum fœtificant, σμηνουργεῖσθαι dicuntur: fœtus νεοττὸς, νεοσσία, & *Nympha* vocatur. De *incubatione*, ita ex Ariſtotele Plinius. *Ariſt.H.A l.5.c.21.* *Quod certum eſt, gallinarum modo incubant. Id quod excluſum eſt, primò vermiculus videtur candidus, jacens transverſus: adhærensque ita ut paſcere videatur.* (*lege*, deinde ita paſcitur, ut adhæreſcere videatur) *Rex ſtatim mellei coloris, ut electo flore ex omni copia factus, neque vermiculus, ſed ſtatim penniger. Cætera turba, cum formam capere cæpit, nymphæ vocantur, ut fuci, ſirenes, aut cephenes. Si quis alterutris capite demat, priuſquam pennas habeant,*

beant, pro gratissimo sunt pabulo matribus. Tempore procedente instillant cibos, atque incubant, maximè murmurantes, caloris, ut putant, faciendi gr. necessarii excludendis pullis, donec ruptis membranis quæ singulos cingunt, ovorum modo, universum agmen emergat. Spectatum hoc Romæ consularis cuiusdam suburbano, alveis cornu laternæ translucido factis. Fœtus intra XLV. diem peragitur. Fit in favis quibusdam, qui vocatur clerus, vel potius σκληνὸς (vermiculus est in alvearis pavimento nascens) *amaræ duritia ceræ, cum fætum indè non eduxere, morbo, aut ignavia, aut infœcunditate naturali. Hic est abortus apum.* Alveus totus arena obducitur, & favus putrescit. Addit Aristoteles, Duces subter ad favum pendentes oriri, separatim sex aut septem: fucos quoque seorsim si Dux superest; si obiit, in Apum loculamentis provenire: cæteras in concavis imisq; favorum. Apum vermes dum recentes sunt, & aluntur, & stercus emittunt; donec lineamenta, sub quibus Nymphæ dicuntur receperint. Quiescunt tum contracti, nec ullo pacto se patiuntur moveri, usque dum destinatam speciem referant. Minus fœtificant, vere serotino, aut si squalor vel rubigo inciderit. χαλῶνες optimæ fiunt, cum mellificatur. Scaliger genitale quiddam in cellis ponere existimat, è quo Apiculæ progignantur. Creari è roribus in foliis vermiculos; pluere ranis: quantò commodius lectum rorem illum, atq; calore parentis genitali fotum, tanquam ab architecto, in schadonem animari posse. Deprehensam à se cicindulam cum mare in coitu, meridie solutum obivisse. Edita sub vesperam à fœmella ova, quę intra viginti horas vivificata abiere. Visam & è grandiorib. Muscis unam, quę in vola manu aliquandiu retenta, plusculos vermiculos candidos, mobilitate propria insignes edidit. Cur non Apes pauculis horis coire possent: deinde illico parere? Vossius deniq; ex Belgicorum apiariorum sententia ita de propagatione Apum scribit. *Rex apum singulis in cellis semen emittit. Idest, folliculus albicans, unde prodit vermiculus ejusdem coloris, sem. papav. assimilis. Isti folliculo circumdatur ab apibus viscidus ex rore humor itidem albicans. Nempe album hoc, albumini ovi, regium semen vitello respondet. Folliculo sic viscido rore circumdato, apicula incubat gallinæ instar, ac suo id fovet calore. Ita folliculus turgescit magis & magis; donec talis fiat vermiculus, qualē pinguiorib. in caseis nasci videmus. Porrò sæpè quidem tardius, interdū tn. die nempe sereno, intra diem 10. vel 12. vermiculi ejus pellicula perrupta, exit apis, eaq; perfecta; senis quippe pedibus, alis quaternis; pallidior tamen, & paulò post adultioribus similis.* Hactenus Vossius.

Arist. H. A. l. 6. c. 40.

Arist. H. A l. 5. c. 19.

Scalig. Exerc. 191. 2.

Vossius de Idol. l. 4. c. 66. p. 1511.

De *Victu*, de quo ex lege methodi nostræ ante generationem agere debebamus, si quæras, nihil venantur, sed *venturæ hyemis memores æstate laborem Experiuntur, & in medium quæsita reponunt.* Melle ergo, & si hoc nimium subtrahatur, *ceragine, cerintho, erythace, sandaraca* dicta vescũtur. Deterior hæc & ficũ dulcedine æmulatur. His deficientib. Apiarii ficus, saccarata, uvas passas siccatas, fucos tusos, schadonum capita, lanas passo defrutove madidas, & aquam mulsam pro foribus ponunt. Crudas & recentes carnes apponi jubet Plin. Florib. odoratis & caliculatis delectantur, *ex arborib.* pomor. cytisi, amygd. tamarisci, casiæ, ziziphi, pyri, persicæ, therebinthi, lentisci, cedri, tiliæ, ilicis minoris. Rhamni: ex *herbis*, thymi albi & rubri, sertulæ campanæ, myrti, viticis, genistæ, phlei, fabę, serpilli, violæ, myrrhidis, rorismarini, conizæ cerintheæ, meliloti, narcisci, asphodeli, citragin. hederæ, consiligin. origani, satureiæ, violæ agrest. amaraci, hyacinthi, irid. croci, rosę, lilii, attractilis, sinap. spondilii, batrachii, &c. De quib omnibus distinctè Columella agit, quem vide. Bibere easdem certũ, & limpida, seu fluviatili seu fontana delectari, in qua ligna & lapides injiciendi, ut commodè & insidere, & sese abluere possint. Hac destitutæ, aliunde humore hausto sitem leniunt, de eoq; intus ad Reges & operatrices aliquid deferunt.

Victus.

Arist. H. N. l. 9. c. 40. l. 4. c. 9.

Colũ. R. R. l. 9. c. 4.

Arist. H. A. l. 9. c. 40.

Varro R. R.

Vita ad 6. 7. & ad summum 10. annos producitur: seu ut Plinius. *Vita eis longissima, ut prosperè inimica ac fortuita cadant, septenis annis universa. Alveos,* nun-

Ætas.

Arist. H. A. l. 5. c. 22.

Plin. H. N. l. 11. c. 20.

nunquam intra decem annos durasse proditur. Sunt qui mortuas si intra tectũ hyeme serventur, deinde sole verno torreantur, ac ficulneo cinere toto die foveantur, putent reviviscere. In totum verò amissas, reparari ventribus bubulis recentibus cum fimo obrutis. Virgil. juvencorum corpore exanimato, sicut equor. vespas ac crabrones, sicut asinorum scarabæos, mutante natura ex aliis quædam in alia. Card. robustior. ad 12. an. pervenire posse, scripsit.

Cardan. de variet. Rer. l. 7. c. 22.

Volatus. Attollunt sese atque contrahunt cum volant. Rectà non volant, quia cauda destitutæ sunt: ideo etiam parum in volatu perseverant, aut in aëre demorantur. Præstant tamen vaginipennes. Quia exiguas pennas habent, nec rectè procedere, nec diu volare possunt.

Sonus. Vocẽ non edunt, sed sonum, βομβεῖν id Græcis Latinis bombilare, & bombissare. Sonus ipse σιγγὸς & βόμβος, illis murmur & susurrus his dicitur. Quidam modulari, sed ineptè, dixit. Alii, nocte ea, qua natus est Iesus, magis bombos edere, garriunt. *Odoratu* plurimum valere inde colligas, quòd mel à longinquo sentiant. Visæ ex agris pharmacopolia & qui mel venderent invisisse, revolasseq; onustas. Retulit & Clutius, per longũ camini tubum, cum mel domi coqueret, supernè ingressas; nec aliter quam circa candelam cicindelas & lampyrides solent, circa ahenum volitasse; plerasque in illud decidentes submersas. De instrumento non est quod solliciti simus. ὑπόζωμα illud est, & spiritus innatus, quo & moventur.

Odoratus. Arist. H. A. l. 4. c. 8.

Vossius de Idololatr. l. 4 c. 71.

Arist. de part. anim. l. 2. c. 16.

Auditus. Plin. H. N. l. 11. c. 20. *Auditu* destitui Aquinati visum. Sono vehementi, ob ingentẽ aëris motum, qui & animal interimere, & lignum scindere valet, terreri & fugere. At plausu æris gaudet, & murmure excitantur ad opus, sonituq; quieti se dant, ut postea dicetur. *Memoria* valere, apud Rhodiginum extat. *Visus* quòd oculi duri, hebetior. Ideò facilè à merope & hirundine capiũtur.

Arist. H. A. l. 9. c. 40.

Arist. H. A. l. 4. c. 10.

Antipathia. Plin. H. N. l. 11. c. 18. Theoph. C. P. l. 6. c. 4. Odere fœdos odores, proculq; fugiunt, sed & insectos. Itaq; unguenta redolentes infestant, ipsæ plurimor. animalium injuriis obnoxiæ. Impugnant eas naturę ejusdem degeneres vespæ atque crabrones, & è culicum genere qui vocantur *muliones*: (ἐμπίδες Arist. *qui onustos in via mulos æstate vexant*) populantur hirundines & quædam aliæ aves. Insidiantur aquantib. ranæ, quæ maxima est earum operatio, tum, cum sobolem faciunt. Nec hæ tantum quæ stagna rivosque obsident, verum & *rubetæ* veniunt ultrò, adrepentesque forib. per eas sufflãt: ad hoc provolant, confestimq; abripiuntur. (alii legunt, *inflantur, & provolantes eas confestim abripiunt*) Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ & *oves*, difficile se à lanis earum explicantib. Cancrorum etiam odore, si quis juxta coquat exanimãtur. Timent quoq; ab araneis, lacertis, crocodilis, upupa, paro, merope, noctua, & aliis alvearium depopulatoribus: sed & ab Echo, fulgure, tonitru, & fragore omni.

Arist. H. A. l. 5. c. 19.

Arist. H. A. l. 8. c. 6. & l. 1. c. 51.

Morbi. Huc & *morbi* pertinent, repletio nempe, inanitio, siccitas, humiditas, frigus, calorque non naturalis. *Repletionem* nimia satietas infert, quando alvearia non castrantur, scabie tum sordibusq; diffluunt, strumosæq; redduntur. *Inanitio* è cibi inopia oritur: Eiusdem inopia, malaciã, diarrhęam, βλαψιγονίαν, & tabem affert. In malacia adeò morosæ sunt, ut facilè aufugiãt, nisi tinnitu, vel rerum gratissimarum suffitu retineantur. *Diarrhæam* ex tithymalli, hellebori, ebuli & sambuci floribus contrahunt. *Tabe* correptæ pellucescũt. De remediis & quæ huc spectant, vide Authores. De his ita Plin. *Sunt & operis morbi: cum favos non explent, cleron vocant. Item blapsigoniam, si fœtum non peragant. Inimica est & echo resultanti sono, qui pavidas alterno pulsat ictu: inimica & nebula. Aranei quoque vel maximè hostiles, cum prævaluere ut intexant, enecant alveos. Papilio etiam hic ignavus & inhonoratus, luminibus accensis advolitans, pestifer, nec uno modo. Nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur: filis etiam araneosa, quacunque incessit, alarum maximè lanugine obtexit. Nascuntur & in ipso ligno teredines, quæ ceras præcipuè appetunt. Infestat & aviditas pastus nimia florum satietate, verno maxima tempore*

Plin. H. N. l. 11. c. 19.

tempore alvo cita. Oleo quidem non apes tantum, sed omnia insecta exanimantur, præcipuè si capite sensere eximi mella avidè vorantes. Cætero præparcæ, & quæ alioquin prodigas atque edaces, non secus ac pigras atque ignavas proturbent. Nocent & sua mella ipsis illitaque ab adversa parte moriuntur. Tot hostibus, tot casibus, & quota portione eorum commemorata? tam munificum animal expositum est.

Ingenium. Singulare ingenium regiminis & operis ratio ostendit, in quibus prudentiam, fidem, obedientiam, fortitudinem, & exactæ quasi πολιτείας exemplum, observare est. Eleganter de iis Plinius. *Ratio*, inquit *operis hæc, interdiu statio ad portas more castrorum, nocte quies in matutinum, donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc universæ provolant, si dies mitis futurus est. Prædivinant enim ventos imbresque, & tunc se continent tectis. Itaque temperie cœli (& hoc inter præscita habent) cum agmen ad opera processit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasque lanugine totius corporis. Quibus est earum adolescentia ad opera exeunt, & supra dicta convehunt: seniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro: totaque onustæ remeant sarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ, aut quaternæ atq; exonerant. Sunt enim intus quoq; officia divisa. Aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt, aliæ cibum comparant ex eo quod allatum est. Neque enim separatim vescuntur, ne inæqualitas operis & cibi fiat & temporis. Struunt orsa ea concameratione alvei, texumque vel usque ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut aliis intrent, aliis exeant. Favi superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul hærent & pendent una. Alveum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poposcit alveus: aliquando & duorum generum: cum duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à solo fornicatis, ne desit aditus ad sarciendum. Primi ferè tres versus inanes struuntur, ne promptum sit quod invitet furantem. Novissimè maximè implentur melle: ideoque averso alveo favi eximuntur. Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehensi ponduseulo lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta vero terram volant in adverso flatu vepribus hebetato. Mira observatio operis. Cessantium inertiam notant, castigant mox, & puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omnia è medio, nullæque inter opera spurcitiæ jacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longiùs recedant unum congesta in locum, turbidis diebus, & operis otio egerunt. Cum advesperascit, in alveo strepunt minus ac minus, donec una circumvolet eodem, quo excitavit, bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc castrorum more. Tunc repentè omnes conticescunt.*

Plin. H.N. l.11.c.10.

Prima fundamenta *commosin* vocant periti, seu gummitionem, (κώνωσιν vel κωνίαζιν alii legunt) cum alveare tectorio illinunt: secunda *pissoceron*, tertia *propolin*, inter coria cerasque magni ad medicamina usus. *Commosis* crusta est prima, saporis amari. *Pissoceros* super eam venit, picantium modo ceu dilutior: ceræ initium, plerumque è mitiore gummi. *Propolis* crassioris jam materiæ, (è gutta quam in foliis populi ferunt hanc faciunt) additis floribus nondum tamẽ cera sed favor. stabilimentum, qua omnes frigoris aut injuriæ aditus obstruuntur, odore & ipsa etiamnum gravi, ut qua plerique pro galbano utantur. Dioscorides ad styracem accedere putat. De *Regimine* sic idem.

Plin. H.N. l.11.c.7. Ael. H.A. l.1.59. Plin. H.N. l.24.c.8.

Mira plebi circa Regem (de hoc in Differentiis) obedientia. Cum procedit una est totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur? Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit, similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam, lictoresque, assidui custodes authoritatis. Procedit foras nonnisi migraturo examine.

Ael. H.A. l.5.c.11. & 13. Plin. H.N. l.11.c.16.

mine. Id multò intelligitur ante, aliquot diebus murmure intus strepente, apparatus indice, diem tempestivum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum processere, se quæque proximam illi cupit esse, & officio conspici gaudet. (Id Homerus βοτρυδὸν πέτονται dixit;) Fessum humeris sublevant: validius fatigatum ex toto portant. Si qua lassata deficit, aut fortè aberravit, odore persequitur. Vbicunque ille consedit, ibi cunctarum castra sunt. Duce prehenso totum tenetur agmen: amisso, dilabitur migratque ad alios. Esse utique sine Rege non possunt. Invitæ autem interimunt eos, cum plures fuere, potiusque nascentium domos diruunt, si proventus disponatur: tunc & fucos abigunt. Rege peste consumto, mœret plebs ignavo dolore, non cibos convehit, non procedit, tristi tantum murmure glomeratur circa corpus ejus. Subtrahitur itaque deductæ multitudini: aliàs spectantes exanimem, luctum non minuunt. Tunc quoque ni subveniatur, fame moriuntur. Huc *latitatio*, *mundicies*, & alia spectant.

Arist. H.A. l.8.c.14. Plin. l.11. c.6. *Quiescunt* ab occasu Vergiliarum usque ad ver, & hyeme conduntur. Alii ultra exortum latere dicunt, prout ratio climatis & tempestatis tulit. Ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores.

Clut. de Apib. 1.c.3. Voss. de Ido. 4.c.72. Stupendum quod ex Clutio Vossius narrat, mundiciei & *amoris* simul exemplum. *Repererat is in hortis suis apiculam, in olla mellis submersam: alteram item ab imbre sic afflictam, ut & ipsa quasi exanimis jaceret in herba. Vtramque igitur manui imposuit: cujus calore sic fotæ planè sunt refocillatæ. Vt verò se mutuo agnovere, utraque alteram osculari & amplecti amicum in modum. Ac illa quidem mundior, quam imber sic straverat, membratim purgare cœpit alteram melle sordidatam: inque opera hac propemodum horam insumsit. Tum quæ beneficium id acceperat, os admovit alteri; eiq; grati animi ergo, de pectore suo eduxit mellis aliquid: quod ea hausit, satiataque, in alveare revolavit.* Addo de αὐθολογίᾳ & præsagiis quædam. Fructibus nullis nocetur, *inquit Plinius*. Mortuis ne florib. quidem, non modò corporibus insidunt. Operantur intra sexaginta passus. Et subindè consumtis in proximo floribus, speculatores ad pabula ulteriora mittunt. Noctu deprehensæ in expeditione, excubant supinè, ut alas à rore protegant. *Præsagia* ab examinibus ubi consedere sumuntur. Tunc ostenta, *inquit idem*, faciunt privata ac publica, uva dependente in domibus sive templis, sæpè expiata magnis eventibus. Sedere in ore infantis, Platonis tum etiam, suavitatem illam prædulcis eloquii portendentes. Sedere in castris Drusi Imperatoris, cum prosperrimè pugnatum apud Arbalonem esset, haud quaquam perpetua aruspicum conjectura, qui dirum id ostentum existimant semper. Aliter apud Dionem & Obsequentem legitur. Ille examine apum deterritum, ne ultra Visurgim procederet: hic infeliciter dimicasse scribit.

Plin. H.N. l.11.c.8. Ælia. H.A. l.5.c.49. Plin. H.N. l.11.c.16. Dio Hist. 54. Obseq. l. de prod. c.114.

Vsus. Inserviunt *usibus* pluribus apes. In *Cibo, Medicina, bellis, præsagiis, suppliciis*, etiam adhibentur. Vescebantur eis Cumanæ regionis incolæ. Contusæ & cum vino diuretico exhibitæ, hydropem potenter curant & calculos comminuunt. In melle mortuæ vomicas sanant: Vlcera labiorum emolliunt: dysenteriæ medentur. Favis immortuæ & cum melle tritæ pilos partibus nudatis restituunt. Sæpè ab obsessis in hostes emittuntur: harumque opera Lupus Barriga Lusitanus ab obsidione oppidi Xiamaticensis in Mauritania, Ann. millesimo quingentesimo duodecimo depulsus est. Apud veteres stellionatus reum, melle illitum, & ad solis radios expositum, apibus objiciebant. De *præsagiis* superius dixi. Adde, Pompeio aciem contra Cæsarem instructuro, & Dyrrhachium egredienti, tanta apum examina occurrere, ut signa obscurarent. Victus est. Severo imperante, apes in signis militaribus, in

stativis

stativis Nigri maximè, favos finxerunt. Ancipites hinc inter Severianos & Nigrianos congressus: sed illi obtinuere. In Consulat. L. Pauli & C. Metelli hostem imminentem præsignificarunt. Leopoldo Austriaco Sempachum cum exercitu tendente, apum examen in oppidum irruit, ut Helvetiorum Historici produnt. Palatino Regiam Pragensem ingrediente, tegulis insedere. Mali rem ominis Anhaltinus dixit. Reliqua prætereo.

Differētiæ. *Arist.* H.A. *l.*9.*c.*40. Differentiæ Apum sunt variæ. Aristoteles in *urbanas* & *feras* dispescit, & ibidem, alias *gregales*, ut Apes, Reges, fucos, vespas annuas, crabrones teredines: alias *solitarias*, ut Sirenem minorem, maiorē, & bombycem. Hunc secutus Albertus, novem quoq; genera facit, quæ apud Aldrovandum vide.
Plin. H. N. *l.*11.*c.*26. *Plinio* Apes sunt & *rusticæ sylvestresque*, horridę aspectu multò iracundiores, sed opere ac labore præstantes, *Vrbanarum*, addit, duo genera, optimæ breves variæque, & in rotunditatem cōpactiles: deteriores longę, & quib. similitudo vesparum: etiamnum deterrimæ ex iis pilosæ. Optimè in *non operatrices* & *operatrices* distinguuntur. Inter illas sunt *Rex*, *Fucus* & *Fur*. De
Arist. H.A. *l.*1.*c.*40. *Plin.* H.N. *l.*11.*c.*16. *Rege* satis superius diximus. Duo eorum secundum Aristotelem & Plin. genera. Melior ruffus, quàm hirsutus niger variusq;. Omnib. forma semper egregia, & duplo quàm cęteris maior, pennæ breviores, crura recta, ingressus celsior, in fronte macula quodam diademate candicans. Multum etiam à nitore vulgò differunt. Varr. nullam ruffi mentionem facit. De *fuco* in se-
Arist. H.A. *l.*9.*c.*40. quentib. agetur. *Fur* est nigrum quid, ventreq; ampliore. *Operatricium* differentiæ, *à corporis figura*, *ætate*, *morib*, *operatione*, *colore* & *aculeo* sumuntur. *Corporis figura*. Sunt aliæ *vastæ* sed glomerosæ, eædemq; nigræ & hirsutæ: aliæ *minores* quidem sed æquè rotundæ, & infusci coloris, horridiq; pili: aliæ magis *exiguæ*, nec tam rotundę, sed obesæ tn. & latæ, coloris meliusculi: aliæ minimæ gracilesque, & acuti alvei, ex aureolo, variæ atq; leves. Sic distinguit
Colum. R R ex Aristotele Columel. & Virgilius: Optimæ parvulæ, oblongæ, leves, nitidæ, auro ardentes, & paribus lita corpora guttis, moribus denique placidis. *Aetate*. Sunt quædam *novellæ*, *vetulæ* quædam. Illarum examen *Ælia* H.A. *l.*1.*c.*11. quotannis avolare solitum est, nec perinde pungunt: & si annum non excessere, nitescunt, oleique similitudinem & speciem gerunt. Hæ horridulæ evadunt, & rugis obseruntur: mellificandi peritissimæ. Frigora deniq; & pluvias præsentiunt: ideo his ingruentib. non longè ab alvearib. recedunt. *Operatione*. Sunt *inutiles*, ut *Ælia*. H.A. *l.*1.*c.*59. bombylius: ἐργοφόροι, πλάσιδες, ab artifici figmento fortè. Sunt & *inertes*, quæ quidem nec favos corrumpunt, nec melli insidiantur: id tamen non conficiunt. Nonnullæ Regem cingunt: quædam mortuas ex alveo efferunt: aliæ noctu excubias agunt. Quæ mellificant, vel in alveis, arboribus excavatis, petris, tabulatis; vel sub terra id faciunt. Circa Thermodoon- *Plin.* H. N. *l.*11.*c.*17. *Arist.* H.A. *l.*5.*c.*22. tem fluvium (in Themiscyra) duo genera: aliarum quæ in arborib. mellificant: aliarum quæ sub terra, triplici cerarum ordine, uberrimi proventus, inquit Plinius. At Aristoteles illarum duntaxat meminit, has alibi ponit. Favus ipse, *addit*, levis, atque æquabilis est, quem non semper, sed hybernis duntaxat mensibus construunt. Copia in eo tractu hederæ, unde mel conficitur. *Colore*. In Ponto enim sunt quædam albæ, quæ bis in mense mella faciunt. *Morib*. In Æthiopia, si Alvarezio credendum, adeò cicures, ut intra hominum cubilia examina conficiant. Apud Halizones cum hominibus pabulatum exire, & opus tam concretum facere, ut mel à cera se- *Pausan.* in *Atticis*. jungi nequeat, Pausanias author est. Destituuntur & aculeo quædam.

Nieremb. H. *Exot.* *l.*13. *c.*1. De Novi orbis apib. ita *Nierembergius*. Multiplex apiarium genus in novo orbe semper admirabile, licet in mellificio diversum. *Quædam* in arborum cavitatibus, sed sine favo, corticem cereum prius effingunt ovi instar, quem imbuunt penitus liquido & suavi nectare. Hæc ova copulata simul, & racemata, usque ad viginti vel triginta inveniuntur. Indi truncum

cum cædunt,& deferunt ad usus suos plenum melleis globulis, cera quoq; utilissima. *Aliæ* glandes minores conficiunt: *aliæ* non excedētes nucem avellanam. Hoc genus apum exiguum est & mansuetissimum. *Aliæ* sub humo laborant, quædam 3. aut 2. ulnas, quædam non amplius quàm dodrantem profundę, prout oportunum illis. Harum quædam mellificant in cereis quasi fistulis oblongis, quædam orbicularib. & rotundiorib. Ex his quædā *mites* & innoxiæ, aliæ *majusculæ* efferæ, & suos labores acriter tuentur. *Aliæ* quoque sunt *feræ* diversi opificii, rotundum conficiunt favum instar mali citrei circulando fistulas suspenduntque ex arborum fronde, imponentes favos alium super alium: aliquando sustinet frons racemum eiusmodi trium dodrantium longum. *Exiguiores* apes suspendunt minores racemos, & tenuioribus ramis; grandiores ex firmioribus (vocant has Indi Mateeeas) quarum morsus æquat dolore ictus serpentium, & viginti quatuor horis perseverat. *Alia* mitis apum natio est in terris Haimensium, quas industria Europæorum in alvearia conclusit, ubi nec pungunt, nec irritantur, nec inquietes fiunt, recluso alveare. Mirum dictu, nec cessant à labore, tam sunt officio intentæ. Hic curiositas non indigeret vitreis, nec transparentib. vasculis, ut exemplum sedulitatis disceret. Regina & Magistra plurimum à plebe distat. Est quoque apum *nigrum & exile* genus, quod in sylvis sine cera mellificat. Cera subterranearum apum percommoda ceratis ad dolores ex quavis causa frigida accidentes: tumores resolvit: ad alia medicamenta etiam idonea. Albæ apes sunt in Quatemala, mel quoque album & ceram fabricantes, nec nimis noxiæ.

Nunc ex aliquib. authoribus dabo aliqua. In *Ceyba* vastæ arboris & aliar. interdum cavis nidulantur apes, atq; suum mel elaborant, non minus bonum quam in Hispania teste Ciæca: quarum tria sunt genera. *Vnum* paulo maius culicibus. Ad favi quem probè communiunt, orificium, tubulum dimidii digiti longitudine aptāt ex materia cerę simili, per quem apes, alis eo quod è floribus decerpserunt onustis ad suas operas ingrediuntur. Acidiusculum est mel istud, cujus paulò amplius libra præbent singula alvearia. *Aliud genus* paulo maius nigrum superius tamen candidum est. Orificium, quo in arborum cavum ingrediuntur, confectum habent ex cera alteri materiæ commixta, lapide durius. Harum mel superius bonitate longè superat, illiusq; tres mensuræ, sive veterum congius nonnunquam ex unico alveari eximitur. *Tertium genus* Hispanicas magnitudine excedit, sed aculeis caret, impetu tn. in eos fertur, qui favos eximere volunt, mireq; sese capitis & barbæ pyris implicat. Harum interdum alvearia duodenas aut plures libras mellis, multò quam reliquarum præstantioris, continent.

Americanæ inquit Lerius, apes nostris dissimiles, & exiguas illas muscas quæ æstate, præsertim maturis uvis, nobis infestæ sunt, potiùs referentes, suum Mel & ceram conficiunt, per sylvas in arborum cavis, unde incolæ utrumq; probè eximere norunt. Favū, è quo mel nondum exemptum yrayetic appellant: yra enim illis mel est, yetic cera. More nostro melle vescuntur: ceram verò, quæ instar picis ferè nigra est, in massas convolvunt brachiali crassitudine. Sed neque funalia neque candelas ex ea parant, (noctu enim nullo alio lumine utuntur, quàm certi ligni fragmentis accensis, quæ lucidam flammam parant) at ingentium cannarum ligneaum tubos (in quibus suas plumas, ne à certo papilionum genere, ipsis travers dicto, corrumpantur conservant) ista præsertim obturant.

Anton. Herrera in Provincia Veræpacis scribit reperiri *apes sine aculeo* clarum mel conficientes; quarum aliæ sint armatæ & noxiæ, quemadmodum nostræ, aliæ parvæ ut muscæ, optimè tamen mellificantes, aliæ noxii nectaris: quod dementet gustantes. Nullæ favum conficiunt sed condunt liquorem sub humo,

humo, aut in cavis arboribus mel liquidissimum, & acescit nonnihil. Ulricus Faber scribit, *in terrâ Marchkasiorum*, si quis sylvas ingressus in arbore quacunque foramen faciat, posse ex arbore quinq; vel sex mensuras mellis accipere quod instar mulsi ab exiguis apibus neminem cędentib. conficitur. Hoc mel ad comedendum optimum est, & vinum inde suavissimum præparatur.

Aldrov. Insect l.1. c.4. Adjiciam hisce ab Aldrovando observatas, easq; proprijs ipsius verbis describam. Quæ inquit *priore loco* exhibetur, Apum regulus est ape duplò fermè procerior, sed fuco macilentior: magis etiam lucescit, & alvum habet in extremo acutiorem. Alæ sunt longæ, & coloris albi, flavis punctis conspersi. Caput ejusdem cum ventre coloris est. Antennę sunt breves, sed parum benè à pictore expressæ. Apis est vulgaris, quæ *secundo loco ponitur*, color ei magis ad cinereũ vergit hirta ferè tota, alvo est obtusiori, brevissima, exerit aculeum. Alę sunt candidę intercurrentibus lineolis flavis, breves, breviores, inquam, ipso corpore: Caput magnum; antennæ, ut in ipso regulo. Fucus, *qui tertio loco* exprimitur media est magnitudine inter Regem, & Apem; magis tamen ad regem accedit, Ape duplo major, Rege corpulentior, sed brevior, colore etiã magis fusco. Alæ fermè, ut in Rege, pedes breviores, caput majus. Alvi extremum velut in duas appendices desinit.

Inter *apes sylvestres*, quarum multa sunt genera, *duæ priores*, una cum suis favis expressæ, domesticis quodammodo accenseri possint. Mel enim quod parant, non omnino spernendum videtur, propter suũ dulcorem, & ex favis non contemnenda cera parari possit. Ipsarum vero apum species domesticis nostris multo est pulchrior, venustiorque. Differunt autem & magnitudine inter se & colore. Quæ major est, & priori loco pingitur, favos & cellas etiam conficit majores. Has simul cum suis apibus invẽtas F. Gregorius Regiensis Cappucinorum ordinis, diligentissimus Pharmacopola, & herbarum etiam apprimè peritus cum ad montem Padernum vulgo dictum in nostro agro herbarum inspiciendarum gratia ivisset, ad me attulit, cum ut gratum mihi faceret, tum verò etiam, ut tam pulchrũ naturæ arcanum posteris aliquando communicarẽ. cellarũ alię erant vacuæ, aliæ plenæ; plenarum aliæ continebant mel, aliæ sobolem albam, qualem à latere favorum pictor exhibuit. An vacuis apes quiescere putaverim. Omnium figura non sexangulis terminatur, ut in communibus, sed erant rudes, & rotundæ, neque omnes ejusdem magnitudinis. Apis ipsa aspectu venusta admodum, tota hirsuta capite, antennis, & pedibus aterrimis, aterrima item, ac rotunda macula in tergore insignis: alæ ferrugineæ, cætera modo rubicundo, modo atro colore variat. *Altera* quæ plures & minores favos construit, minor est ut dixi, & colore diverso. Caput enim in hac pedes & tota alvus nigricant, dorsum totum rubicundum est, alæ proceræ, angustæ nigricantes. Utraque favos suos operit quisquilijs, palea & musco ne facile sit invenire. Quid si harum melle D. Ioannem Baptistam in deserto vixisse dicamus.

Quæ *duæ deinceps* pinguntur, nostris rusticis *Avoni* vocantur, invicem ferè consimiles. *Prior* capite antennis, & pedibus nigris; toto corpore magis, quàm præcedentes hirsuto, & lutescente, minus in dorso, magis in alvo. Sed colorem istum luteum corporis hirsuties facit, non ipsius corpus. *Altera* eadem omnino videretur, nisi candidior esset, & paulò minor. Reperiuntur in hoc genere etiam virides, & nigræ, & aliorum colorum. Hollandi, ut audio, omnes, nescio cur Keysers / hoc est, Imperatores vocant, nisi dicamus propter aculeũ, quo acerrimè pungunt, Reges in eo vincentes qui vel eo carent, vel si habent, non utuntur.

Nigrarum duarum hic iconem etiam dedi, *prior* major est, & brevioribus tamen alis, utraque corpulenta

est admodum. Prior undique nigra est, præterquam in cervice & superiori alvi parte, ubi macula lutea est, & in extrema ferè, ubi candicat. *Altera* easdem habet maculas, sed multò majores, colorque est intensior. Priori pedes hirsutiores, & crassiores. Utrique atri. Antennæ in secunda breviores, ac exiliores. Quæ *deinceps picta est*, ex earum genere est, quæ propè latrinas, & fœdas cloacas bõbos suos edere solent. Aspectu elegans est, alvo crassa ex nigro, & luteo varia, in extremo acuta, capite & dorso cinereis, oculis magnis, extuberantibus, nigris, pedibus brevibus etiam cinereis, alis proceris angustis ejusdem cum dorso coloris.

Est præterea alia *Apis fera*, quam *aquaticam* vocavi, seu potius amphibiam, quod, & in terra, & aqua degat. Sed rarius videtur. Hanc aliquando, ut me exercerem, sic descripsi. Api vulgari valdè simile insectum amphibium, extra aquam volans, in aquis natans, quadripenne, sepes. Duos pedes oblongos habet, nimirum anticos, quibus utrinque distentis tanquam temone simul & remigibus ad natatum utitur. Cæteri breviculi, sub ventrem contracti. Caput compressum, oculis nigris, grandiusculis ac splendidis instructum. Corpus alis tectum, prorsus atrum. Alæ superiores simul, & inferiores duriusculæ, ac crustaceę, nonnihil majori sui parte eaque superiore è luteo colore habent, & nigro maculosæ sunt, sed extrema parte aut proxima subtilissimæ, ac pellucentes, instar inferiorum alarum, quas operiunt ipsæ, appendices duæ sunt raræ observatu; imo in nullo alio Insecto à me visæ, quarum una alteram incumbens tegit, quæ faciunt, ut laciniosæ interna parte, ac triangulo sinuatæ appareãt. Sed & extremo sui erectã seu fissuram levem habent. Rostrum aculeatum est, ut Culicibus. Pedes anteà, quib. natat, tribus articulis dissecti sunt. Rustici *Bonon Gvardalose* vocant, forsan quod lucente sole aquæ summa petat, velut apricari cupiens, & nebuloso cœlo non conspiciatur. Aliquando cœlum tuetur, sursum ex aqua exerto ore, aliàs deorsum, & vel levissimo strepitu aut umbra percepta, sagacitate mira statim quovis telo velociùs in fundum lancinans subducit, adeò ut captu difficillimũ sit.

Ad Caput de Apibus

APPENDIX I.

De Melle.

MEllis apud Latinos nomen, à Græco μέλι, deductum videtur, hoc autem vel à μέλει, curæ est, quòd cum çura colligatur: vel à μηλέα, pomo, quod ex ejus fructibus, descendisse videtur. Apud Athenæum Alcman. ὀπώραν κηρίνην, cereum fructũ, Epicharmus, πόντον ὄρθειον, matutinum mare, quòd diluculò ex aëre fluat, appellat. Favus, quod vocabulum à φαγεῖν Isidorus derivat, Perottus, à fovendo, quòd in favis fœtus suos apes foveant; Martinius ab ὕφος textum; Græcis ἀνθρήνιον, κεῖρις, κήριον, μελίδειον, μελικηρίς, ὕριον, audit. Cellula est apum sexangula, loculamentum, & fundamentum operis. Nomen. Athen. Dipnos. l. 14.

Quid sit, egregiè ex antiquis exposuit Plinius. *Venit hoc*, inquit, *ex aëre, & maximè Syderum exortu*, (μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς Aristoteles dixit) *præcipueq́ ipso Sirio exsplendescente fit*, (benè hinc Mercurialis in Aristotele pro ἤελος, σείριος legi debere putat) *nec omninò prius Vergiliarum exortu*, (oriuntur, octavo Calend. Aprilis, in octava parte Arietis, ut apud Columellam habetur) *sublucanis temporibus. Itaq́ tum primâ aurorâ, folia arbor. melle roscida inveniuntur: ac si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore vestes, capillumq́ concretum sentiunt. Sive ille est cœli sudor, sive quædam syderum saliva, sive purgans se aeris succus. Vtinamq́ esset & purus ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò: nunc verò è tanta cadens altitudine, multumq́ dum venit, sordescens, & obviæ terræ halitu infectus; præterea è fronde ac pabulis potus, & in utercùlas congestus apum* (*ore enim vomunt*) Descriptio. Plin. H. N. l. 11. c. 12. Arist. H. A. l. 6. c. 21. Mercur. Var. Lect. l. 2. c. 24. Columella R. R. l. 9. c. 14.

adhæc succo florũ corruptus, & alveis maceratus totiesq́; mutatus, magnam tamen naturæ cœlestis voluptatem affert. Nec abire in diversa alios videbis. Nam Aristoteles, rorem qui cecidit esse, ex eo demonstrat, quòd uno & altero die cellas melle repletas inveniant Apiarii, nec, autumno, postq̃ detractum est, reparetur, quamvis tum flores præstent. Galenus in plantarum foliis oriri, & ejusdem cum rore generis esse; recordariq́;, æstate copiosum in iisdem repertum, postquàm per æstatem, temperiem aëris calidam & siccam, benè frigida nox excepisset, scripsit. Scilicet, sublati è terra & aquis, solis calore, halitus, exacteque tenuati ac cocti, à frigore subsecutæ noctis concreti coaluere. In mõte Libano id persępè quotannis accidere ait. Itaq; coria extendunt, & decussum de arboribus excipiunt. Aelianus denique mel in Media, ex arboribus stillare prodidit, eodemq; in Prassiorum regione in India pluere. In herbarum & palustrium arundinum comas decidens, ovillo & bubulo pecori tã suave epulũ, ut suavissimũ lac edant. Seneca dubitat inveniantné ipsum in floribus, an succum tantũ quendam, quem *spiritus sui proprietate*, ut loquitur, & adhibito quodam veluti fermento, in melleã substantiam densent & coagulent. Et hæc quidem veterum sententia. Ex recentioribus Senecę Erasmus in suo Ciceroniano subscribit: *Fingunt*, inquit, *ore visceribusq́; suis liquorem, ac in ipsas transformatum, rursus ex se gignũt.* Moufetus, Chylum apum in ventriculis earum consummatum vocat, idque vomitione eiici, vix hoc nobis probatur. Excrementum esse quo alimur non potest: observatumque à curiosioribus, ore quidem melleum ex floribus succum colligere, sed non implere ventrem. Onerari duntaxat crura & coxas, in quibus pilorum instar eminentia quædam repagula, ne mel decidat, reduces ad alvearia, distenta crurum & onustas melle coxas habere, à quo, à destinatis huic officio apiculis, exonerentur. Deciduum ex vaporibus humorem seu rorem esse, dubito. Non colligunt summo manè, dum flores roscidi, apiculæ, fervens dies placet: nec versus cœlum hiantibus insident, sed versus terram pendulis. Induere se & ad medium penetrare videbis, quo ros qui summa duntaxat folia stringit, pervenire non potuit. Hęrere intus melleam dulcedinem testantur, quam si leviter suxeris, gustabis. Et cur, si mel deciduum, festucis quoque & stipulis non adhæret? Cur ex certis duntaxat floribus colligitur? Benè ergò Cabeus, certor. florum succum, illumque internum & medullarem, ab apibus, naturę genio cum aërea humiditate expressum, & qui vegetabile quid potius ac terrenum, dixit. Inde sanè fit, quod pro diversarum regionum genio, diversæ sunt & mellis sortes. Diversum hæ, floribus sal subministrant. Inde quod aquam gravitate superat, & ad eam se ut 10. ad 1. habet: inde, quòd arte Chymica dissolutum, maximam partem in terram facessit: inde, quòd suavem quidem sed vehementem saporem, qui salinum & terrestre quid sapit, præ se fert.

Galen. de Alim. facult. l.3.c.39.

Aelian. H. A. l.15.c.7.

Seneca Epist. 84.

Cabeus Meteor. l.1. textu 50. quæst.3.

De *Electione* in Differentiis agetur. Optimum est Galeno, purum, ab omnibus sordibus liberum, pellucidum, flavum, boni odoris, gustu paulũ acre, sed suavissimum, & cohærẽs, ita, ut si attollatur; continuum defluat. Plinius, plenilunio uberius capi scribit, sereno die pinguius. *In omni melle, addit, quod per se fluit, ut mustum oleumq́;, appellatur acæton, maximè laudabile est, Aptissimum existimatur, è thymo, coloris aurei, saporis gratissimi, quod fit palam doliolis* (ut mel τυμῶδες esse monstrarent, Thymi folia miscebant) *pingue, marino è rore spissum. Quod concrescit autem hoc minimè laudatur, Thymosum non coit, & tactu prætenuia fila mittit: quod primum gravitatis argumentum est.* Acæton quid sit, inter authores non convenit. Alii ἀκητὸν, κρεῖλιστον dicunt, sua sponte fluens. Quidã ἀκίνητον legunt, quod statim fluxisset, nec diu in vinaceis, fracibus, favo, jacuisset. Defœcatum & sedimenti expers dixeris. Nonnulli, ut Dalechampius,

Electio.

Plin. H. N. l.11.c.15.

Dalechăp. ad Plin. H.N.l.11. c.15. ἀκήδεςον, curioso studiosoque nullo labore confectum.

Usus in cibis. Veteribus loco saccari in opere dulciario erat: hoc, saporis, illis quæ acriora, gratia conciliabatur. Erant qui vehementer delectabantur, & vitam credebantur protraxisse. Zeno modicè eo cum pane utebatur. Laert. in Zenone. Pythagoram solo sive favo, & pane eodem contentum, quidă autumant. Democritus in annum centesimum & nonum fati diem distulisse, quòd eo oblectaretur, creditur. Athen. Dipnos. l.2. Idem mellis odore vitam per Thesmophoria produxisse putatur: sed Ficinus, vino liquefactum albo calentibus panibus infudisse opinatus est. De Pollione ita Plinius. Plin. H.N. l.23. c. 24. *Corpora auget. Multi senectam longā mulsi tantum nutritu toleravere, neq; alio ullo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo. Centesimum annum excedentem, cum Divus Augustus hospes interrogavit, quanam maximè ratione vigorem illum animi corporisq; custodisset. At ille respondit, intus mulso, foris oleo.* Apud Lacædemonios initium cœnæ fuit; sed & in secundis mensis apponebatur. Varro R.R. l.3. c.16. Placentæ quæ ex eo parabantur, *mellita, pyramuntes,* & *itria* dicebantur. Tzetzes Chiliad 13. l.478. Illa in cœnis quas Nero familiaribus indicebat, quadragies sestertium constabant. *Pyramuntes* ex tritico & melle constabant: Itria, ex eodem & farina conficiebātur. Mellita *scitamenta* Apulejus vocavit. Apul. Miles. l.10. Quantum alimenti corporibus largiatur, non convenit inter authores. Hippocrates, per se, attenuare magis & per urinam plus justo purgare; cum aliis sumptum, nutrire & bonum colorem conciliare dixit. Hippocr. l. de Affectib. Celsus inter valentissima reponit. Dulcedine illectas partes, plus ad se nutrimenti rapere, retinere, & in simile sibi convertere, verisimile. Senib. commendatur. Annosi, Antiochus Medicus, & Telephus Grammaticus senes: iidem Attico melle sæpius cocto pane vel alica excepto vescebantur. Acrimoniam amittit, si aqua diluatur, ac coquatur donec spumare desinat, spuma assiduò detersa. Urinam sic paratum tollit, & sputa crassa incidit. Edulii illud genus quod *Cocetum* Festus vocat, ex melle & papavere constabat. Paratur ex eodem *mulsum, medo, melomelites* & *vinum*. *Mulsi* frequēs apud antiquos mentio: nomen à mulcendo, quod vini austeritas ejus dulcedine molliatur. Plinius Aristæum Thracium primum invenisse tradit: quidam cum oinomelite idem censent. Geopon. l. c 24. Plin. H.N. l.22. c. 24. Sed Ulpianus dulcissimo vino idem tribuit. Ex vino & melle parabatur, ex vetere utilissimum, & quòd facilè cum melle concorporatur, ex austero, Massico inprimis, quem mons Gauranus, in Puteolor. Bajarumque prospectu fundit, nobile. Martial. l.2. Crassum & turbidum olim fuisse, ex Horatio colligit Mercurialis. Mercur. variar. l.2. c.17. Duæ partes uni mellis affunduntur. Aliqui, quo celerius præberi possit, una coquunt, & transfundunt: Alii, utilitatis gratia, ad sex musti fervētis sextarios, unum mellis adjiciunt, & postquam deferbuere recondunt. Dioscor. M. M. l.5. c.16. Adjiciebantur & aromatica, folia malabathri, myrrha, casia, costus, nardus, de quibus authorem Geoponicor. consule. *Medo* Septentrionalium potus est, aliquando tam nobilis, ut nōnisi lautioribus mensis apponatur. Laudatissimus Covensis. Moris & aromatibus condire. Per totam ferè Europam devehitur. Idem cum medone μελίτειον, (malè apud Ethymologum μελίγειον, in vulgatis quibusdam lexicis μέλιγμον legitur) dicerē, quòd σκύθικον πόμαλιον ξὺν ὕδατι ἑψόμενον Hesychius explicet, nisi & herba accederet. Hesychius in Lexico. Cum illo convenit, quod μέλι χύκεως Athenæus vocat, quodque ex vino, melle, & herbis variis conficiebatur. Cambris nunc *Metheglin*, Hibernis *Usbebache* dicitur. *Vina* ex melle redolere, Illyriis quos Taulātinos vocabant, olim suetū. Aristot. in mirab. auscult. Favus aqua superfusa exprimebatur, ac simul aheno ad mediam usq; partem incocta, fictilibus primum infundebatur, jam tum dulcissima: dein vasis ligneis in multa tempora reservabatur. In Græcia parum differebat à vino, quod nascitur. Plinius ita de eo. Plin. H.N. l.14. c.17. *Quinquennio ad hoc servari cœlestem jubet. Aliqui prudentiores statim ad tertias partes decoquunt, & tertiam veteris mellis adiiciunt,*

ciunt, deinde quadraginta dieb. Canis ortu in sole habent. Alij diffusa ita, decima die obturant. Hoc vocato Hydromeli, *& vetustate saporem vini assequitur, nunquam laudatius quàm in Phrygia.* Dioscorides ex duabus mensuris aquæ coctæ, & sub Caniculæ sydus insolatæ, ac melomelitis ex cotoneis facti unâ componit. Plutarchus ante vinum inventum, propinatum fuisse scribit. *Melomeli* quod & Cydonites quomodo fiat, apud Geoponicorum authorem qui id Hydromelum vocat, habemus, quomodo ex melle vinum, apud Portam. Est & *Melitites vinum*; quod adjecto ad quinq; congios austeri musti mellis congio, & salis cyatho, paratur. *Seculis jam fieri non arbitror hoc genus inflationib. obnoxium, inquit Plinius.* Dodram quoq; genus potionis apud Ausonium, à dodrante novem unciarum mensurâ ita dictâ, ingrediebatur mel, cum jure, aqua, vino, pane, pipere, herba, oleo, & sale. Eodem, puritas vini probatur, si cum lacte infuderis.

Plutarch. Sympos. l. 4. quæst. 5. — *Geopon. l. 8. c. 26.* — *Plin. H. N. l. 22. c. 24.* — *Auson. Epigr. 83.*

Ad lapideam duritiem decoctum, & pulverizatum ex albo rubellum reddit, si transfusando misceatur. *Mellina* Plauti in Pseudolo Hydromeli est. Descriptiones & compositiones, Galeni, Aeginetæ, Plinij, Dioscoridis, Anglorum, qui hordeum torrefactum adjiciunt, & Moscovitarum apud Moufetum vide; Mauritanorum apud Aldrovandum.

Plaut. Pseudol. act. 2. sc. 4. — *Moufet. de Insect. l. 1. c. 5.*

Usus in Medicina.

Auxit & Medicorum contra morbos remedia. Nec hoc tantùm *Mulsum Hydromeli*, seu *melicratum*, ὀξυγλυκὲς, *apomeli, clionomeli, Thalassomeli, Omphacomeli, & Oxymeli helleboratum* in usum deduximus: *spiritum, oleum,* & *quintam essentiam* his adde. *Mellis quidem ipsius natura talis est, ut putrescere corpora non sinat, jucundo sapore atq; non aspero, alia quàm salis natura.* Ideò Democritus melle condiri jussit: sicque Alexandri & Agesipolidis, nec non Agesilai corpora conservata, à Statio Papinio, Xenophonte, & Diodoro Siculo proditum, *Hyblæo* inquit ille, *perfusus nectare durat.* Hippocentaurum in Thessaliâ natum eodemq; die denatum, principatu Claudii Cæsaris in melle ex Ægypto adlatum, Plinius vidit. Faucibus, tonsillis, anginæ, omnibusque oris desideriis utilissimum est, arescentiq; in febribus linguæ. Jam verò peripneumonicis, pleuriticis decoctum, item vulneribus à serpente percussis. Et contra venena fungorum. Auribus sonantibus instillatur cum rosaceo, lendes & fœda capitis animantia necat. Dysentericis & cæliacis medetur, in quo sint immortuæ apes decoctum. Tale & oculis utilissimum. Usus *despumati* semper aptior: stomachum tamen inflat, bilem auget, fastidium creat, alioqui oculorum angulos melle tangi suadent. Eadem apud Dioscoridem invenies. Hippocrates in secũda pleuritidis specie favum in aqua maceratum; in casu ex alto, cremorem eius decoctum, præscribit: in convolvulo lingere iubet. Ex apibus quæ in tumulo eius mellificabant, collectum, *ulcusculis oris* puerorum medebatur. Cum fructu etiam in *dentitione* cum butyro gingivis inunctum; in visus hebetudine & *albugine* cum primo infantis stercore subactum; in faucium dolore, cum agresti papavere permixtum; in lienis, demortuis apibus appositum; in *dysenteria* & *cæliaca* cum apib. vel caseo recenti coctum; testibus frigidis, cum resina temperatum; adhibetur. Cum nitro & lacte bubulo *ulcera faciei* sanat: cum corii bubuli cinere, *phagædænas* & panos curat: spuma cum oleo iuglandium, adustionem cutis emẽdat. Hollerius inter Diaphoretica retulit. Cum lenticula cocta, & contrita, vel myrti foliis viridibus, vel galla, *reduviæ*, manuum inprimis prodest. Id apud Oribasium, hoc apud Priscianum legitur. A Nicandro contra Opium laudatur: ab Ovidio, cum ovis & pineis nucibus ad ciendam venerem. Celsus coctum inter alvum stringentia numerat, quòd coquendo, acrimonia alvum ciens detrahatur. Minui & alimenti virtutem, addere poteris.

Plin. H. N. l. 22. c. 24. — *Columella R. R. l. 12. c. 45.* — *Stat. Papin. in Sylvis.* — *Xenoph. de reb. Græcor. l. 5. Siculus l. 15.* — *Plin. H. N. l. 7. c. 3.* — *Plin. H. N. l. 22. c. 24.* — *Plin. H. N. l. 30. c. ult.* — *Plin. H. N. l. 29. c. ult.* — *Dioscor. l. 2. c. 102.* — *Plin. H. N. l. 30. c. 4.* — *Oribas. Synop. l. 7. c. 18* — *Prisc. Euporist. l. 1. c. 34.*

Aquæ mulsæ duo sunt genera, *subitæ ac recentis*, alterum *inveteratæ* σκευαστοῦ & ἀποθέτου, conditivæ, quod propriè Hy-

dromeli dicitur, *Repentina*, inquit Plinius, *despumato melle præclaram utilitatem habet, in cibo ægrotantium levi, hoc est, alicæ elutæ, viribus recreandis, ore stomachoq; mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim utilius dari ventri molliendo, invenio apud auctores. Hunc potum bibendum alsiosis: item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropsychos.* (τοὺς διαφορουμένους καὶ μικροσφυάτους, qui immodico sudore diffluunt, & languidum pulsum habent, intelligit,) *Est & ratio subtilitatis immensæ à Plutone descendens: corpusculis rerum levibus, scabris, angulosis, rotundis, magis, aut minus, ad aliorum naturam accedentibus: Ideò non eadem omnibus amara aut dulcia esse. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam, & in siti. Ergo & hæc animi asperitas, seu potius animæ, dulciore succo mitigatur. Lenit transitum spiritus, & molliores facit meatus, ne scindant eũtem redeuntemq;. Experimenta in se cuique: nullius non ira luctusque tristitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoq; observanda sunt, quæ non solum corporum medicinam, sed & morum habent. Aqua mulsa & tussientibus utilis traditur, calefacta invitat vomitiones. Contra venenum psimmythij salutaris addito oleo. Item contra hyoscyamum, cum lacte maxime asinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus & genitalium fistulis. Vulvis imponitur cum pane molli, subitis timoribus, luxatis, leniendisque omnibus. Inveteratæ usum damnavere posteri, minus innocentem aqua, minusque vino firmum. Longâ tamen vetustate transit in vinum, ut constat inter omnes stomacho inutilissimum, nervisq; contrarium. Semper mulsum ex vetere vino utilissimum, facilimeq; cum melle concorporatur, quod in dulci nunquam evenit. Ex austero factum, non implet stomachum, neq; ex decocto melle, minusq; inflat, quod ferè evenit. Appetendi quoq; revocat aviditatem cibi. Alvum mollit frigido potu, pluribus calido sistit.* Eadem apud Dioscoridem habentur. Idem & ὀξυγλυκὲς præstat.

Plin. H.N. l.22.c.24.

Plin. H.N. 22.c.24. *Mulsum* ex austero vino factum; non implet stomachum, neq; ex decocto melle, minusq; inflat, quod ferè evenit. Appetendi quoq; revocat aviditatem cibi. Alvum mollit frigido potu, calido sistit. Corpora auget. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulso curetur. *Apomeli*, quod ex melle ex favis niveo candore splendentibus cum aqua fontis, prout ab Aetio traditur, decoquebatur, deterget & digerit, urinas ciet, calidioribus naturis inimicum. Confert & ad educendum spiritum. *Chionomeli* cum nive & cum melle cõmista fiebat, & in febrib. propinabatur. De *Omphacomeli*, quod succo uvę immaturę & melle fit nihil singulare occurrit. *Thalassomeli* ex æquis partib. maris, pluvię, & mellis defæcatis, & in picato vase per canis æstum insolatis paratur. Sapore & odore gratum est, clementerq; purgat. *Oxymelitis* variæ apud authores sunt descriptiones; quas apud Aldrovandum vide. Sumptũ humores crassos attenuat; ischiade & arthritide laborantib. prodest: in angina utiliter gargarizatur. De *Scyllitico* oxymelite consule Medicos. *Helleboratum* Gesnero debemus, cuius encomia in epistola ad Occonem persequitur.

Spiritus, qui per retortam exit, & vel albus vel flavus est (aquam quoq; vocant) effusiones & albugines oculorum sanat, & ad capillos producendos adhibetur. *Oleum* quod instar aquæ vitæ ardet, si cum spiritu vini circuletur, gratissimi saporis evadit, & non tantum sclopetariis vulnerib. & phagedænices ulceribus convenit: sed & dolores podagricos vehementer mitigat: maculasq; faciei cum oleo Camphoræ discutit. Componitur & cum vitriolo calcinato. *Acetum* ex cocto cum aqua fluviali & semine erucæ, quod duntaxat in petra suspenditur, destillatur. Solvit silices, reliquosque lapides: nec est Hartman. in Crol.
quòd calcinationẽ pręmittas. *Quinta essentia* quæ sale ex fæcibus propriis incineratis acuitur, in colica, calculo renum &c. remedium creditur paratissimum. Agric. in Poppium T. 2. p. 973.
De *Elixire*, quod Doctissimus Schröderus describit, taceo. Schrod. Pharmacop. 5. p. 316.

Non permittere ut corpora putrescant, superius ex Plinio dictum: Babylo-

Herodot. in Thalia. bylonios; in melle cadavera servasse dici debuit. Nunc de *purpuris, antidotis*, & *arborum surculis* aliqua adjicere placet. Purpuræ Hermionicæ, compositæ quidem ante centum nonaginta annos, sed πρόσφατον τὸ ἄνθος ἔτι καὶ νεαρὸν, *recentem adhuc florem & novum servantis*, quinque millia talentum, captis ab Alexandro Susis inventa fuisse, Plutarchus author est. Plutarch. in Alexandro M. De purpuris hoc cum succo in massam redactis, vel flore, qui Vitruvio ostium, cum vaginula sola, intellige: talentum de pondere potius quam precio sumendum est, Durationis causa, mel, in quo massæ punicearum immergebantur. *Theriacæ* & aliis antidotis haud frustra admiscetur. Cõservat ea, & excipit. Lentori, consistentia debetur, & ne ambiens aër exhauriat. Cardan. Subtil. l. 8. Servari in melle *surculos*, nec quicquam propagationi decedere, apud Cardanum habemus: Scaliger eo multa servari, multa vitiari reponit. Scalig. Ex. 179. Ille mellis humido quod tenue, dulce, temperatum, non pingue, nec putredini obnoxium adscribit. Hic juglandis naturam in eo incorruptam propter oleositatem servari; ficus, persica, pyra, tabo fluida fieri, asserit Tactum à pane corrumpitur, & in formicas similiaque animalcula abit. Fugitivo denique & exanimi vino vitam reddit, suetum œnopolis mangonium.

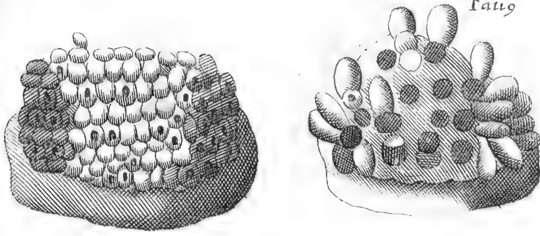
Differẽtię. *Differentiæ* mellis sunt variæ. *Substantiam* si spectes, habetur *Aerium*, *Terreum*, *Anthinum*, *Galbanarium*, *Thymosinum*, *Cerosum*, *adulteratum*. *Aëreum*. Mense enim Majo, Junio & Julio, ambrosia quædam cœlestis, liquida, pura, suavissima, plantarum foliis illabitur, ut vulgò creditur: hanc collectam & imbibitam apes in alvearia deferunt. Plin. H. N. 11. c. 14. Initio dilutum est, ut aqua, & primis diebus fervet, ut mustum, seque purgat: vicesimo die crassescit, mox obducitur tenui membrana, quæ fervoris ipsius spuma concrescit. *Terreum* rore abeunte ex terræ ipsius sudore, & plantarum dulci parte exugitur, densioris substantiæ, totque differentias, quot plantæ sunt ex quibus detrahitur, sortitur. De *Anthino* inferius dicemus. *Galbanario* nomen Aphrodisiensis imposuit, à pastu apum, quem galbana vitiant. Alex. Aph. 2. probl. 74. Prodest ad oculorum claritatem. *Thymosinum* non coit, & tactu prætenuia fila mittit: quod primum gravitatis argumentum est. Si planè thymum redolet, consummatum ne dicas: quanquam venditores ab injecto laudem conciliare soleant. *Cerosum* crassius est, & in quo crassitudines quædam innatant. Adde hisce *Bithymum*, quod ex utroque thymo, albo & nigro paratur, oculis & ulceribus aptissimum. Plin. H. N. 11. c. 16.

Loci ratione est, *Sylvestre*, *Domesticum*, *Atticum*, *Cycladicum*, *Siculum*, *Cappadocium*, *Scythicum*, *Samogitium*, *Cephalonicum*, *Creticum*, *Cnidium*, *Mysium*, *Halizonum*, *Thracium*, *Lydium*, *Aegyptium*, *Medicum*, *Hyrcanum*, ut alias regiones taceam. De *Sylvestri* in sequentib. agetur, *Atticum*, quod & Hymettium, id in primis, quod in argentifodinis fit, primas inter optima obtinuit. Optima quippe ibi apum indoles, & terra thymo & alijs florib. luxuriat. Vidit Bauhinus Veronæ in pharmacopolio, illudq; in vesica elephanti valdè crassa, pondere librarum XXI. longitudine duorum cubitorum, latitudinis sesqui cubiti invenit. Ex Africa allatum fuisse verisimile est. *Cycladico* secundas Dioscorides tribuit. Urbanum & jucundum est. *Siculo* seu Hyblæo tertiæ debentur. In *Cappadocia* sine favis conficitur, & perinde ut oleum crassum est. Ælian. H. A. 5. c. 42. In *Scythia* quoque & *Samogitia* laudatissimum habetur: seu quòd flores sint meliores, perflato à septentrionali vento aere: seu quòd ibi robustiores vivant, & mel diligentius elaborent. Ex *Cephalenia* summæ bonitatis & saccaro suavius devehi, Cardanus author est; ut Aphrodisiensis in insulis & littoralibus optimum esse putat. Cardan. de var. Rer. 6. c. 25. De *Cretico* ita Plinius. *Aliud in Creta miraculum mellis: Mons est Carina IX. millium passuum ambitu: intra quod spacium muscæ non reperiuntur: natumque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur.* Plin. H. N. 21. c. 14. E *Cnido* adve-

advecturi, Thasio & Hymettio proximum est. Ubi consenuit, vini conditiones assumit. De *Mysio* hæc apud Galenum occurrunt. [*Galen. 1. de Antid. c. 4.*] *Nostra*, inquit, *in Asia, collis quidam inter Pergamum & Eleam urbem maritimam porrigitur, thymo scatens, in quo Apes optimum mel reponunt quod ibidem totum absumitur. In Mysia quoque, qua parte nostræ provinciæ finitima est, tractus occurrit, quem Britum appellant, in quo mel Attico simile penitus, magnâ cum admiratione conspexi, quanquam deteriora quoq; mella ibi proveniant. Extabat ibi quoque monticulus quidam non magnus, saxosus totus thymo atq; origano plenus, ad cujus radices agri cythiso plurimo abundabant. Ex eo, collis dominus mel usq; adeò dulce colligebat, ut in hac parte, Atticum etiam superaret: acre tamen ut Atticum non erat: idcirco statim nauseam gustantibus excitabat.* Apud [*Pausan. in Atticis.*] *Halizones* ita concretum est, ut à cera sejungere nequeas. *Thracicum*, arenosum erat. In *Lydia* ex arboribus colligitur. Incolæ pastillos absque cera tantâ duritie conficiunt, ut nisi vehementiore attritu nihil inde demi possit. [*Aphrodis. 2. Probl. 74*] *Aegyptium* dilutum est, quod flores illius tractus, nimia Nili irrigatione humescant. In *Hyrcania* multo folia tinguntur. Extinguitur, nisi ortum solis colligentis prævertèrint, si Curtio credimus. In [*Mela 3. de situ orbis.*] *Medea* ex arboribus stillat. Ad *Amisum* denique prodente Aristotele, convehitur à superioribus locis candidum, crassumque, quod apes in arboribus sine favo, quod & in Ponto fieri notum, faciunt. Brevissimè ista complexus est Plinius. [*Plin. H. N. 11. c. 14.*] *Summa quidem bonitatis natione constat, plurib. modis. Alicubi enim favi cera spectabiles gignuntur, ut in Pelignis, Sicilia: alicubi mellis copia, ut in Creta, Cypro, Africa: alicubi magnitudine, ut in Septentrionalibus, viso jam in Germania octo pedum, favo, in cava parte nigro.*

Sumptas à *Tempore colligendi* differentias recenset eleganter Plinius. [*l. c.*] *In quocunq;*, inquit, *tractu terna sunt mellis genera. Vernum ex floribus constructo favo, quod ideò vocatur anthinum. Hoc quidam attingi vetant, ut largo alimento valida exeat soboles. Alij ex nullo minus apibus relinquunt, quoniam magna sequatur ubertas, magnorum syderum,* (Sirii, Caniculæ, Arcturi) *exortu. Præterea solstitio cum thymum & uva florere incipiunt, præcipua cellarum materia. Alterum genus est mellis æstivi, quod ideò vocatur horæum, à tempestivitate præcipua, ipso Sirio exsplendescente, post solstitium diebus XXX. ferè. Immensa circa hoc subtilitas naturæ, mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet. Namq; ab exortu syderis cujuscunq;, sed nobilium maximè, aut cælestis arcus,* (de hoc loco consule Marsilium Cagnatum) *si non sequantur imbres, sed ros tepescat, solis radiis, medicamenta non mella gignuntur, oculis, ulceribus internisq; visceribus dona cælestia. Quod si servetur hoc, Sirio exoriente, casuq; congruat in eundem diem, ut sæpe, Veneris, aut Iovis, Mercuriiq; exortus, non* [*Plin. H. N. 11. c. 15.*] *alia suavitas visq;, mortalium malis à morte vocandis, quàm divini nectaris fiat. Rutilum omne tale, ut diebus confectum siccioribus. Aestivâ mellatione decimam partem Thasio Dionysio apib. relinqui placet, si pleni fuerint alvei: sin minus, pro ratâ portione: aut si inanes, omninò non attingi. Huic vindemiæ Attici signum dedere initium, Caprificialem diem Vulcano sacrum.* (Incidebat is in Nonas Julij, quæ & Caprotinæ & vulgi fuga vocabantur.) [*Plin. H. N. 11. c. 16.*] *Tertiũ genus mellis minimè probatum,* sylvestre, *quod* ericæum *vocant. Convehitur post primos autumni imbres, cum erice sola floret in sylvis, ob id arenoso simile. Athenienses tetralicem appellant, Eubœa sisaram, quam putant apib. esse gratissimam, fortassis quia nullius tunc alius sit copia. Hæc mellatio fine vindemiæ & Virgiliar. occasu, Idib. Novembris ferè includitur. Relinqui ex ea duas partes apibus ratio persuadet, & semper eas partes favorum quæ habent erithacen.*

Dantur & à *Qualitatib.* differentię, [*Plin. H. N. 11. c. 15.*] *Laudatissimum* existimatur è thymo, coloris aurei, saporis gratissimi, quod fit palam doliolis, pingue, marino è rore spissum. Tale nascitur, ubi thymus, cunicula, origanum, violæ, &c. pullulare solent, ut in Achajæ montibus, Hybla, Himetto, & aliis, fieri solet. Tale odoratum, ex dulci acre, gluti-

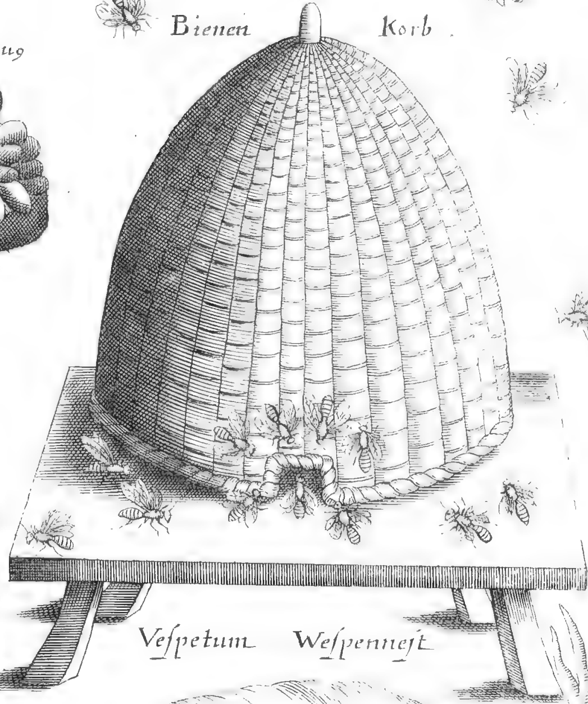

Cera Seu fauus . Honigstöck .
Fauꝰ

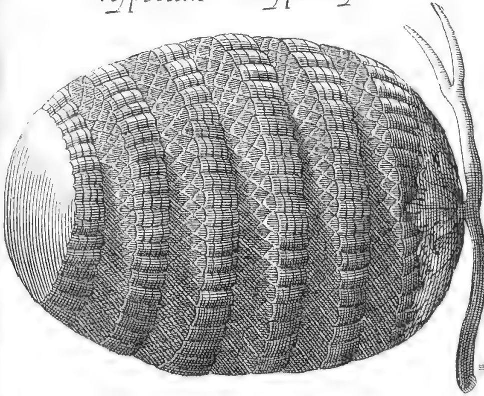

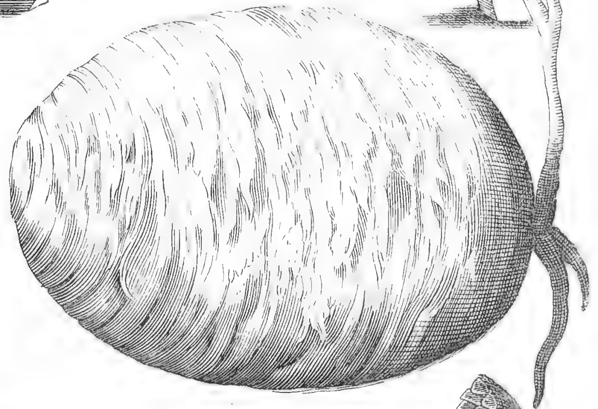

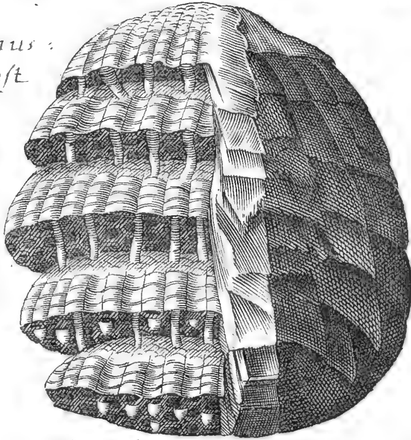

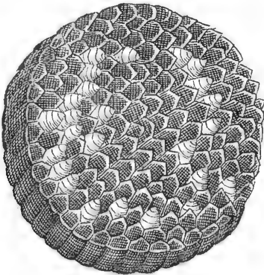

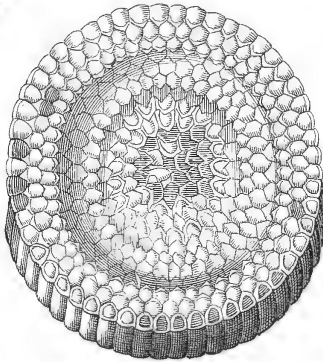

Apiarium .
Bienenstock .
Bienen Korb .

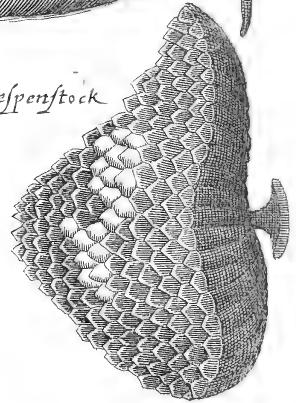

Vespetum Wespennest

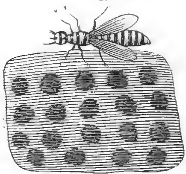

Vespetum Wespennest

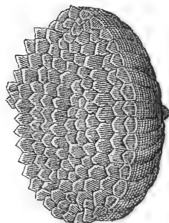

Hörnus :
Nest

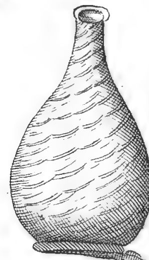

Hörnusstock

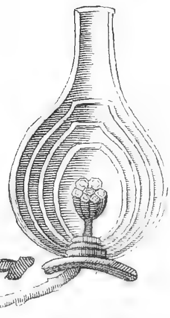

Wespenstock

Wespenstock

Hummelstock

glutinoſum, perlucidum, quod minimum ſpumæ vomit. Tale Cretenſib. Acramaumorion, Cypriis Chytriũ; Cois Calaminium. Tale, ſi Mouſetum ſequimur, pingue, lentum glutinoſum, grave (unde in fundo optimum) αὐτόχυτον, clariſſimi therebinthini liquoris æmulum; ſui ubique ſimile, & vel nullis vel ſaltem pauciſſimis fœcibus impuratum, blandiſſimo calore liquefactum, & leviſſimo frigore quaſi in lapillos concretum. Tale denique quod Strabo in Attica ad argentarias gigni, & ἀκάπνιστον vocari ſcribit. *Malum* eſt, quod vel juſto craſſius, vel juſto tenuius, vel diverſarum partium eſt; quod thymum planè redolet; multam ſpumam egerit. Tale quod quia ex cuſtodia computruit, male olet: quia è cicuta contagium contraxit, graviter; quia acre, naves odore ferit: quia ſub vappa vapulat, nihil olet. *Venenatum* in Ponto ex argolethro Dioſcoridi, ex Rhododendri floribus Plinio; ex Aconito Aëtio, teſtibus, colligitur. In Carina, Perſide, Mauritania & Getulia, vel ob terræ halitus, vel virulentos ſuccos tale evadit: livore deprehenditur. Apud Macronas inſanioſum prodente Xenophonte, habetur. Nec ſtare quidem poterant, qui eo veſcebantur. In Heptacometarum urbe contagioſum, & quod ſtupidos redderet, Strabo reliquit. In Corſica ex cicuta, Ovidius: in Trapezunto Pontica ex buxi florib. gravis odoris; ſed quod inſaniam curaret, Ælianus. Cognoſcitur, ſi non omnino denſatur, rutilum eſt, alieno odore, & ad nigredinem vergit. Duos tali melle guſtato in foro Romano obiiſſe, apud Galenum habemus. In Troglodyticæ parte quæ Balgada dicitur, adeò *Candidum* eſt, ut ne nivibus quidem cedat; durum quaſi lapis, ſolidum etiam ita, ut ſportis contineatur. Meminit talis & Ariſtoteles, idque ex puro thymo confectum negat. In Tigremahon & Tagodaſt, Mouſetus ponit. *Rutilum* eſt ericæum. *Nigrum, fuſcum, ſpadiceum, & lividum* ſuſpectum eſſe ſolet. *Vinoſum* apud Galenum habetur. *Amarum* juxta Phaſin, & in Ponto. Evadit & vetuſtate tale. *Dulciſſimum* in Myſia ſuperius diximus. *Fœtidum* cuſtodia evadit. Farina milii *adulteratur*. *Factitium*, ex nuce Indica, & vulgarib. ſiliquis, quas Græci κεράτια vocant, paratur, qui Troglodyticam Arabiam incolunt, radices Zingiberis recentes in eo conſervant. Mirum verò quod Eudoxus Cnidius apud Apollonium refert, Gyzanteres Africæ ſupra Sirtin & Carthaginem gentem, apum more flores colligere, & mellificium exercere, felicitate pari. Diodorus Siculus mellis conficiendi rationem Curetes primos inveniſſe author eſt.

Mouf. l. 1. de Inſect. cap. 28. — *Strab. Geogr. l. 9.* — *Xenoph. de Cyri exped. l. 4.* — *Strab. l. 12.* — *Scal. Exercit. 132.* — *Gal. de Antidot. 1. c. 2.* — *Strab. Geogr. 11.*

Appendix II.

De Cera.

CERÆ nomen à Græcis ſumptum eſt, κηρὸς his dicitur, ſeu à κεραίνειν, quod curare eſt, ut Iſidoro placet; ſeu à καίεσθαι ῥαδίως quod favis ignis calore liquatis fiat; ſeu ab Arabico קיר quod ceram Arabibus, ut murum ſeu parietem Ebræis ſignificat. Et certè favorum ceræ ſunt ut parietes, intra quos μελισταγὲς, liquidum mel ſtipatur. Dicitur & μάλθη Galeno teſte, quod vocabulum quidam emollitæ tantum attribuunt. Poteſt tamen & duræ imponi.

Nomen.

Ex lachryma arborum ab Apibus confici, Ariſtot. prodidit. Ex omnium arbor. ſatorumq; florib. confingi Plin. rumice & echinopode, ſeu equinopode, (quidam tribulum, alii echion, nonnulli ſpinæ quoddam genus intelligunt) excepta. Addit. *Falſò excipitur & ſpartum,* (geniſta, iisdem locis quib. & juncus ſterilis naſcens) *quippe cum in Hiſpania multa in ſpartariis mella herbam eam ſapiunt. Falſò & oleas excipi arbitror,* (alibi verum id eſſe affirmat) *quippe olivæ proventu plurima examina gigni certum eſt.* De Lampſana apud Columellam habemus. Modus elaborandi apud *Ariſtotelem* extat. Perreptant flores primum primis pedibus, quos leviter affingunt; tum in medios ſeſe abſtergunt, & affricant: tandem verò tincturam florum aqua

Ariſt. H. A. l. 3. c. 21. — *Deſcriptio* — *Plin. H. N. l. 11. c. 8.* — *Plin. H. N. l. 21. c. 12.* — *Ariſt. H. A. l. 9. c. 40.*

vel saliva sua laboratam, & compactam, in cruscula posteriorum pedum dextrè & celeriter deponunt, & magnitudine formaq; lentis collectam, onustæ ad proprios lares redeunt, ut Moufetus exponit. Quomodo exprimatur Columella exposuit. *Expressæ*, inquit, *favorum reliquiæ, posteaquam diligenter aqua dulci perlutæ sunt, in vas æneum conjiciuntur: adjecta deinde aqua liquantur ignibus, quod ubi factum cera per stramenta & juncos defusa colatur, atque iterum similiter de integro coquitur, & in quas quisq; voluit formas, aqua prius adjecta defunditur.* Brevius ita Plinius. *Cera fit expressis favis, sed ante purificatis aqua, & triduo in tenebris siccatis, 4. die liquatis igni in novo fictili, aqua favos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, vasis melle circumlitis.*

Colu. R.R. l.9.c.16.

Plin. H.N. l.21.c.14.

Locus. De *Loco* non est quod multa dicamus. Habetur ubi & apes. Corsis olim tam copiosa, ut Romanis tributi loco centum millia, (ducenta posuit Livius) pondo persolverint. Ex Russia & Moscovia in universam ferè Europam defertur. Ad Mombazzæ urbem ingens eiusdem vis. Livones olim purgamenti instar reiecisse, à Crantzio proditum. Eiusdem usum & fluvii Senegæ accolæ ignorant.

Crantz. Vand.16. c.9.

Natura. Ad *Naturam* spectat, quod calore Solis candefiat, cum caro nigrescat: quod coacta opaca sit, liquida pellucescat: quod facilè calore emolliatur; & denique, quod cum oleo facillimè, cum vino & aqua difficulter confundatur. Causas in Aldrovando vide.

Usum nobis præstat eximium, in *Medicina, scribendo, pingendo, sigillando, imaginibus, conglutinando, lucem præbendo*, & aliis. In medio quodammodo est calefacientium, refrigerantium, humectantium & siccantium. Habet aliquid emplastici & crassarum partium, ut Galenus scribit. Ideo reliquorum medicamentorum materia efficitur, et ad emplastrorum, & ceratorum compositionem adhibetur. Præbetur dysentericis cum pomo assato. Nervis & tendonib. denudatis applicatur. Linteo in cera intincto, & calidissime apposito, juncturar. ex frigore dolores tolluntur. In Ictero cum ovi vitello ad duritiem cocto, aliquot granis croci, & syrupo absynthii, pillulæ ex eadem laudatissimæ. Valde sitim excitant. Dat & oleum, in diuresi, & tumorum emollitione eximium, cuius præparationem apud Chymicos vide. De *Adulteratione* & *Coloratione* alibi dicetur, sic & de aliis usibus.

Galen. de simp. l.7.

Differentiæ. Genera ceræ dantur aliquot. Est *Nativa*, est & *Factitia*. Habuit Aldrovandus *Indicam*, colore flavo, viridi, rubro, & nigro, lapideæ prorsus duritiei, quam ex lacca confici ab Acosta discimus. *Laudatissima* est recens, subpinguis, pura, odorata, halitum melleum referens, Pontica aut Cretica. *Pontica*, si Galenum sequimur ob flores absynthii amara est. Plinio *optima quæ Punica dicitur*, (candidissimam omnium Dalechampius facit) *proxima quàmmaximè fulva, odorisq; mellei*, (hinc Cicero, unguenta gratiora esse quæ ceram quam quæ crocum redolent, scripsit. Sic omninò legendum, non terram) *pura, natione Pontica, quam constare*, addit, *equidem miror inter venenata mella. Deinde Cretica, plurimum enim ex propoli habet. Post has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur. Alba*, seu candida, quam quidam *virgineam* vocant, quomodo fiat Dioscorides & Plinius prodidere. *Ventilatur*, inquit hic, *sub dio sæpe cera fulva. Deinde fervet in aqua marina ex alto petita, addito nitro. Inde lingulis hauriunt florem, id est, candidissima quæque, transfunduntque in vas quod exiguum frigido habeat. Et rursus marina decoquunt separatim: dein vas ipsum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, juncea crate, sub dio siccant Sole Lunaque: hæc enim candorem facit. Siccantes, ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidissima vero fit post insolationem etiam incocta.* Scilicet. Tollitur ita à cera mel, eæque partes exspirant, quarum tenuitate color conflatur. ἐξικμάζεται mel ab igne, inquit Scaliger. Venetiis candidissima habetur. Talis & *Tarentina* fuit. Adulteratur therebinthina.

Diosc. M.M. 2. c.76.

Plin. H.N. l.21. c.14.

Plin. l.c.

Scal. Ex. 325.12.

binthina. Inalbescit & tractando. Vnde τράκτος κηρὸς λευκοτάτε Aetio dicitur; & τρακταΐζειν Phavorino inalbescere. Sed & καπυελίδια tracta dicuntur, quod manib. tractata albescant. Medicis utilissima est, & commendatur à Paulo ad psoram. Vsurpatur & ad excipiendos pulveres in masticatoriis, & quidem factitia, qualis Tyrrhenica fuit. Convenit renib. inflammatis. Paulus λευκȣ̃ προτρόκτȣ meminit. *Flava* ob aëream ex melle naturam magis emollit, relaxat, & dolorem solvit. Frequentius liquefacta terrestrem naturam contrahit. Ideò recens & nova adhibenda, *Virginem* vocat Hollerius, à juvene Apum populo elaborata. Actuarius propolia esse dicit. Commendatur ab eodem in ceratis. *Viridis* in Ægyptiacis numerat inter medicamenta purgantia Hollerius, vel mollita oleo imponitur. *Nigrescit* cera, addito chartarum cinere sicut anchusa admista, *rubet*. Colligitur tamen & in Moluccis insulis & America naturaliter nigra. Mirum quod scribit Aristoteles tepefacta junior. boum cornua in cera flecti: nec sentire dolorem pedum, si ea inungantur.

Holler. Instit. Chir. l.6.c.7.
Plin. H. N. l.21.c.14
Arist. H.A. l.8.c.7.

Propolis.

Addere aliquid de *Propoli* & *Erythace* placet. Illa dicitur quasi *suburbana*, quod præ forib. alvei ab apibus ædificetur. Græcis aliàs σμήνιον, σάμυλις & ἄγερος. Scribonius pro cera virginea accepit: pro fæce alvearium Sylvaticus. Bellunensis sorditiem parietum vocat, & pro Bdellio adhiberi. Nonnulli ab arborib. stillare contendunt, alii primum esse favum: Dicerem, crassiorem quandam esse materiam, inter commosin, quæ Aristoteli *Mitys*, πισσόκηρον & ceram mediam, flavescentem, odoratam, styracem referentem, & in mastiches modum ductilem. Cordus apud Mousetum, lachrymam esse, arborum gemmantium oculis innascentem scribit. Collectam, circa vestibulum alveorum ab apib. suspendi, contra iniurias frigoris munimentum. Quatuor eius facit *species*. *Prima* è nigra tantum populo colligitur. Ægyrinam vocant. Tractatu est mollis, visci instar, colore flavo, odore iucundo, somnifero, & styracis æmulo: sapore populneis gemmis respondente. *Secunda*, ex betula, eandem redolet, colore inter flavum, cinereum & subviridem medio, ductilis. *Tertia* ex Alpinæ populi lachrymis colligitur, eaque rara. *Quarta*, ex his omnibus eaque mixta. Desitum jam est ea uti. Apiarii exemptis favis confundunt: & cera, quæ Avic. *Mum nigrū*, nihil aliud est quàm quoddam post decoctam ceram fundum petens sedimentum. Resolvitur oleo veluti cera, sed præponderat, & fundo illabitur. Syncera & odoratissima optima. Fusione in aquam facilè à cera seiungitur. *Cretica* & Passidica, quòd maior illius pars à styracis & ladani pinguedine colligatur. *Vsum* si spectes vitiosam materiam ex alto elicit. Celso inter anastomica recensetur. Aëtio calefacit, discutit, maturat, extergit. Varro propter multiplicem usum, multo carius in sacra via, quàm mel ipsum venditam scribit. Inde fortè *Ceræ sanctæ* apud Largum nomen. Veteri tussi suffitu prodest. Guttam rosaceam ex aqua tollit: impetigines illita extirpat, & ad plurima prodest.

Mouset. Theatr. Insect. l.1. c.6.

Varro R. R. l.3 c.16.

Erithaca.

Arist. de plant. l.2.

Erithacam Aristoteles *Sandaracham* & *Smerion*, alii *Cerinthum* vocant. Doctioribus est *Vernilago*, quibusdam à tempestate *Vernix*. Rusticis Lombardis, apud Niphum. *Carbina*. Diximus de eo ex Plinio supra. Varro gluten esse vult, quo favos extremos apes inter se compingunt. Mira ei vis eliciendi examina. Vbi volunt examen considere, ramum erithace, addito apiastro, oblinunt. Virgilius *gluten* vocat.

CAPUT II.

De Fucis.

Nomen.

Aldr. Hist. Ins. l.1. c.5.

Fucus à fuco, seu quòd sit fucata apis; seu quod fucum faciat, & prætextu alvearia calefaciendi, mellificia absumat, dictus videtur. A φαγȣ̃μαι qui deducunt, audaces nimis sunt: ut & illi qui à furando, quamvis verum sit furari. Græcis est κηφὴν &

θρώναξ. κόθερ℘ epitheton est, παρὰ τὸ κεύθειν τὴν ἑαυτῶν ἔργον, quod aculeum, ut aliæ apes non exerat.

Descriptio Columella eos genus amplioris incrementi appellat, simillimum apum, atque inter gregalia animalcula collocat. Plinio sunt sine aculeo, velut imperfectæ apes novissimæque, à fessis ac jam emeritis inchoatæ, serotinus fœtus, & quasi servitia verarum. Aristoteles quartum genus apum, sed perperam, nec enim mella faciunt, facit. Vulgari ape ferè duplo maior est: imò Regem crassiore & compactiore statura æquat. Duces essent, si aculeo instruerentur. Magnitudo ex vitæ instituto obtigit. Nihil superfluitatum laboribus absumitur; & interdiu & noctu sese liquore melleo ingurgitant. Colore splendente nigricant magis quàm apes. Qui *Fur*, Aristoteli φὼρ, Hesychio φώελ℘, dicitur, minor est. Plin. inter apes grandissimos nominat, nigros, lataque alvo, ita appellatos, quod furtim mella devorent.

Colum. R R l. 9. c. 15. *Plin. H. N. l. 11. c. 11.* *Arist. H. A. l. 5. c. 22.* *Arist. H. A. l. 9. c. 40.* *Plin. H. N. l. 11. c. 17.*

Generatio De *Generatione*, variæ sunt opiniones. Ex mulis putrescentib. nasci prodidit Isidorus, ex asinis Cardanus, ex equis Plutarchus & Servius. Sunt qui aliunde, ex cerinthi, oleæ, vel arundinis floribus portari credunt. Alii ex apibus degeneratione quadam fieri existimant, posteaquam aculeos perdidere. Nonnulli has ex fucis originem ducere nugantur. Quidam deniq; in mares & fœminas distinguunt, (sanè Varinus κηφῆνας τοὺς ἄρρενας τοὺς ἀπεργάκτους τῶν μελισσῶν explicat) & coitu propagari contendunt. Aristoteles ex apib. longioribus & porrectiorib. prodire tam fucos quàm fures affirmat, & quidem annis prosperis, quib. largior mellis copia speratur, abundante humore, quod & ex Plinio superius adduximus. Addit, seorsim gigni si Dux vivat: si obiit, in Apum loculamentis, & hos fieri animosiores. Minores verò ipsis cellas confingunt; nec eas sparsim per alveum, sed extimis & velut eiectitiis castris. Sic intra ternarium numerum, ratione generationis, totum Apum genus redegisse videtur. Duces & seipsos & aliud genus gignunt: Apes fucos: fuci gignendi facultate destituuntur. Fœtus autem prout Apum, candidus est: ex eo vermiculi apum vermiculis minores exsurgunt.

Arist. de gener. lib. l. 3. c. 10.

Græcis quibusdam ἀσυντελής, ἀτελής, ἀλειτούργητ℘, ἀσύμβολ℘, μηδὲν εἰς τὴν κοινὴν συμφέρων, fucus est: ideo Virgilius immunem ad aliena pabula sedere dixit. At quibusdam visum magno esse usui. Vivunt quidem, si mellificium attendas perpetuò ociosæ: imò totum diem in mellariis cellulis latent; nocte, sopitis somno apib. opera invadunt & vastant alveos, ut Æliano proditum; sed si nos Bartholomæus Anglicus non fallit, regias mansiones, illasque magnificas, in apice & meditullio favi specioso coopereculo insignes, exstruunt. Tzetzes ὑδροφόρους facit: Columella seminibus, quibus apes figurantur insidere scribit. Ad fovendam & educādam novem prolem adhiberi, exclusis proturbari: quæ omnia egregiè Plinius. *Domos*, inquit, *primum plebeis exædificant, deinde regibus. Si speratur largior proventus, adiiciuntur contubernia & fucis. His cellarum minimæ, sed ipsi majores apibus. Sunt autem fuci sine aculeo, velut imperfectæ apes, novissimæque, à fessis & jam emeritis inchoatæ, serotinus fœtus, & quasi servitia verarum apum. Quamobrem imperant iis, primosque in opere expellunt, tardantes sine clementia puniunt. Neque in opere tantum, sed in fœtu quoque adjuvant eas, multum ad calorem conferente turba. Certè quò major fuerit multitudo, eo maior fiet examinum proventus. Cum mella cœperunt maturescere, abigunt eos: multæque singulos aggressæ trucidant. Nec id genus, nisi vereconspicitur. Fucus ademptis alis in alveum reiectus, ipse cæteris adimit:* Vel potius, si Aristotelem sequimur, cæteror. fucor. intus relictorum alas ipsæ apes comedent: ut malè Plinius, οὗτ℘ pro αὗται legerit, & τῶν λοιπῶν ad apes retulerit. Sunt qui ex Aristotele favos in eodem alveo fingere tradunt. Manent enim maxima temporis parte intus, cumque exeunt efferunt sese fusim, in sublime, gyroq; volitant, & quasi exercitium faciunt, quo peracto, domum redeunt, & epulis

Virg. Georg. l. 4. *Ælia. H. A. l. 1. c. 10.* *Tzetz. Chil. 8. Hist. 227.* *Plin. H. N. l. 11. c. 11.* *Colū. R. R. l. 9. c. 11.* *Arist. H. A. l. 9. c. 40.*

pulis perfruuntur. De *Antipathia* quæ occurrunt, ex jam dictis petantur. De *Furibus* hoc adiicere placet, adeò sese aliquando replere, ut vix exire aut resistere possint: sæpè in apum cellulis parere: neque mel colligere, nec ædes erigere: ingressos, verberari & pro foribus semianimes relinqui, sæpè morte affici.

Caput III.

De Vespis.

Aldrov. de Inf. l. 1. c. 8. Nomen.

VESPÆ à Latinis nomen inditum esse puto, non tam quòd vesperi muscas capiat; vel vi petat & adoriatur; quàm quòd vesca, id est, gracili sit pede. Græcis σφὴξ & σφήκιον, aut à σφίγγω stringo & gracilem facio, aut ἀπὸ τῆς διασφαγῆς, quòd medio ita sit dissecta, ut quasi hiare appareat, dicitur. Nicandri Scholiastæ sunt λευκοσπάδες, Suidæ δέλιδες & δέλιθες. Hesychio αὐλῆται & πασάλεξες Gazæ, sed καταχρηστικῶς ανθρήναι. Hæ enim potius Crabrones dici debent.

Descriptio

Animal est gregale, annulosum, oblongũ, quatuor alis membraneis, (quarum primæ maiores) præditum, exangue, intus aculeatum, sex pedib. instructum, colore luteo deaurato, super maculas nigras triangulatim positas, corpore toto transversim variegatum, unde fortè Pollioni διάχρυσος dicebatur. Corpus medio pectori tenuissimo veluti filo alligatur, ut veluti elumbes & hiatulæ appareant. Aculeum omnes gerere, Moufet. existimat. Var. eo ab Ape distingui putat, quòd Apis sit brevior, cõpactior, pectore ac dorso pilosis, capite oblongiore, acutiore rostro, minus colorata alvo, annulor. lineis colore ruffis, & nigris ut plurimũ distincta, antennas, sub oculorum regione locatas habet: vespa verò longior, veluti quadam fistula medio cohærentib. alvo & pectore, glabra tota, rotundiore & breviore capite coloratior: & antennas supra oculos gerit.

Mouf. Theatri Insect. l. 1. c. 8.
Varro R. R. l. 3. c. 16.

Locus.

Gaudent locis asperis, in iisq; magis multiplicantur. Quædam tn. genera quibusdam in locis, ut post dicemus, non reperiuntur. In insula Nicesin, Ortelio referente, mortem ictu inferunt. In extremo polari climate frequentissimas Olaus ponit. Condunt & vespeta, cellulis & foraminib. plenos in quibus nidificant & stabulantur. Reperies ea in sublimi aliquãdo, tectis, arborum truncis, montibus & quercubus: aliquando sub terra, in maceriis, cavernis & speluncis. Aldrovandus & in leguminibus & in humilioribus arbusculis conspexit. Tria nobis idem dedit. Vnum ovale sub nucis iuglandis arbore, terra ad pedis altitudinem effossa: alterum, subterraneum itidem, sed orbiculatum: tertium phialiforme. Prioris hæc erat constitutio. Antrum, inquit Aldrovand. seu foramen angustum: nempe ea amplitudine, qua singulis pateret aditus in terræ superficie conspicuum erat, à quo iter erat eiusdem amplitudinis tendens ad Vespetum, non quidem rectà, seu perpendiculari linea deorsum tendens, sed ad latera per cuniculos quosdã duorum, plus minus palmorum intervallo, à primo (quod in summam humum desinit) foraminis vestibulo. Hic maiori & ampliori sinu terra excavata est rotunda propè modum, ac ipsius Vespeti ovali figuræ proportione respondens, ita tamen, ut inter Vesparum domicilium, & telluris cava latera, tantum sit spacii, quantum ingressuris sua penetralia vespis sufficit, ad transeundum arctum illud ostiolum totius alvearis unicum, ad latera collocatum. Hac scrobe aperta, effossaque vesparum ædificium, domiciliumque apparuit, figura ferè ovali, altum ferè dodrantem, duas palmas transversas medio latum, undique ceu ovum testa, ita hoc membrana corticea obductum, eaq; subalbida arenosa, simili licheni marino, eiusdem cum favis substantiæ, non ut Apum cerea, sed lignosum quid habente, siliquisque tenuiorib. leguminũ, seu lunariæ maioris bulbonaca dictæ pericarpio, aut scabiosæ simillima

Olaus M. l. 22.

ma ſubſtantia. Huius ſuperna pars, tecti vicem gerebat,& veluti tuguria ac mappalia culmine medio in conum faſtigiato ab imbre undiquaque (cum forte incidit) defendebat,inq; parietum lateribus omnem hoſtilem incurſum aditumque præcludebat. Infima baſis fundamenti vice fungebatur, denique undiquaque à ſordibus,putredine tutas reddebat. Hoc veluti putamine detracto ſeni favorum ſeſe produ͂t claſſes ſeu orbes, qui ſibi mutuò ceu tabulata ſolaria, aut cõtignatione ſuper ponuntur,ac imminent, juſtoq; diſſitę intervallo. Sed ne tabulata ſuperiora in inferiora collabantur,,fœtusq; premant, aut ſuffocent,ſingula columnis quibusdam ſuſtinentur, quæ non ſuſque deque formatæ ſunt,& conſtitutæ, ſed à lata baſi incipiunt,& ad concavam,ſeu pronam ſuperioris tabulati facie͂ lato, ac protenſo epiſtilio protendu͂tur, inſtar clavi utrinque capitati pollicis lati longitudine, ita ut fornices, & hypogæa videantur, infimi ac ſupremi orbes exigui,&anguſti,medij ampliſſimi, reliqui orbes mediæ amplitudinis. Singuli plurimis cellulis abundant ſexangulis, in quarum quibuſdam Veſpæ adultæ,in aliis fœtus juniores, attamen perfecti, & alati, aliis Vermiculi condebantur, qui omnes poſteriori parte ſurſum ſiti erant,capite deorſum.

De *altero* nihil ſingulare occurrit. *Phialiforme*, erat collo anguſto, contra ventre capaciſſimo, cui latus pediculus appendebat. Materia conſtabat ſubtili,membranoſa, qua undique circumductum erat. Forfice per longitudinem diſſectum, tres membranas,illasque inani ſpacio diſtinctas, per quas circumcirca percurrere poterant,exhibebat. Prima membrana, exteriore minor,ſecunda amplior, tertia omnium minima conſpiciebatur. In intimæ medio, ſeptem cellæ eæque ſexagonæ erant.

Victus. Apollonio ὠμοϐόροι, Ariſtoteli μηλοϐόροι, quòd crudis carnibus malisve maturis veſcantur. Sed nec pyris, prunis,uvis, floribus fructibusq; variis parcunt; nec ulmorum ſucco, ſaccharo,aut melli. Muſcas etiam grandiores venantur & amputato iis capite,reliquum corpus auferunt,ne apibus quidem parce͂tes. Serpentib. avidè veſci apud Plin. legimus,eoque alimento mortiferos ictus facere. Plin.H.N. l.11.c.21. Ariſt.H.A. l.9.c.41. Plin.H.N. l.11.c.53.

Sexum agnoſcit Ariſtoteles. Majores & robuſtiores mares, inſtruunturque aculeo: minores imbecilliores q; fœminæ,& carent eo. Matrices vocari poſſent,niſi eas Ariſt. latiores, ponderoſiores, craſſiores, & veſpis maiores poneret. Dari ſexus,apud quosdam indicium, quòd, ſi veſpam ex pedibus ceperis, & bombilare ſiveris,quæ aculeo deſtituuntur advolent. *Coire* viſas fuiſſe, idem ipſe ſcribit: alii ambigunt Vincentio, agreſtes cum domeſticis rem habent. De *Generatione* ita Ariſtotel. duob. locis. Primo, *Crabrones veſpæque favos exædificant pullis ſuis, ſi ducem habeant nullum, eumque palantes quærant. Ac crabrones quidem in ſublimi loco: veſpæ in foramine: quæ ducem habent ſub terra. Horum item favi ſexanguli, quemadmodum ut apum, compoſiti non è cera, ſed ex corticea materia & araneoſa. Ad cellæ latus deponunt fœtus ſuos guttæ magnitudine, quæ parieti hærent. Non omnibus in cellis tamen ſimul fœtus eſt: ſed in quibusdam adeo grandes, ut etiam volare poſſint: in aliis nymphæ: in aliis vermiculi adhuc. Quibus ſolis ſubeſt ſtercus ſicuti etiam in apum genere. Ac quandiu nymphæ ſunt, neque moventur, & obducuntur folliculo.* Ariſt.H.A. l.9.c.41. Altero. *Duces ubi cepere locum conſpicuum, ineunte æſtate fingunt favos: & conſtituunt, quæ veſpeta vocantur puſilla. Putà, quaternis oſtiolis, aut propè modum: in quibus veſpæ oriuntur non autem matrices. Quibus adultis, deintegro, præter ſuperiores telas, alias majores conſtruunt: atque his adultis alias. Adeo ut ad finem Autumni plurima & maxima veſparia ſint. In quib. dux, que͂* matricem *nominavimus, non amplius gignit veſpas ſed matrices. Oriuntur hæ, grandioru͂ vermium ſpecie in quatuor aut non multo plurium inter ſe continuatarum ſuperior: cellar. labris ſummis.* Ariſt.H.A. l.9.c.65. Scal. edit. Plin. addit. *Fœtum ipſum inæqualem & barbarum alium evolare, alium in nympha eſſe, alium in vermiculo. Et autumno non vere omnia ea.* Plin.H.N. l.11.c.21. Maximo numero matrices oriun-

riuntur; si anno proximo vesparum & imbrium copia præcesserat. Vermiculi antequam in Nympham transeunt oblongi sunt, vermiculis in carne (ἐυλὰς vocat Hippocrates) & in avellanis nascentib. non dissimiles, albicantes, incisuris notabiles, extremo corpore crassiore, linea nigricante per dorsum discurrente, sine pedibus non repentes, sed huc, & illuc se volutantes & moventes. Deposito fœtu, tenui quadam pellicula cellas obvestiunt, qua, ubi ad perfectionem ducuntur perfracta, egrediuntur in lucem, & à biduo volucres circumvolant. Oriri & ex putri certum. Ex equi cerebro nasci prodidit Pachymerius; ex carnibus, Plinius, Plutarchus, & Antigonus. Nasci ex asini corio, apud Isidorum: ex Crocodili sanguine vel cadavere apud Horum; ex putredine arborum & fructuum apud Albertum legimus. Ex senis cervi, capitis sub oculo terebrato osse concrevisse, Vincentius Belluacensis, ex vetustissimo quodam authore tradidit.

Plutar. in Cleomene. Antigon. in Mirab. Plin. H. N. l. 11. c. 20.

Ætas.

Vitam quod spectat, matrices bimatum non superant: Operariæ una cum autumno finiunt ætatem. Imò, inquit Moufetus, utrum matrices sive duces anni superioris, novellis jam procreatis ducibus intereant, una cum vespis novellis, idque simili modo semper eveniat, an amplius etiam tẽporis possint vivere, multi dubium relinquunt. Agrestes vivaciores habentur. Vitæ brevitatem, tenacitas compensat. Nam si alvos à capite, hoc à pectore seiungas, ferient tamen, & quidem nec levius quàm antehac. Circulariter volant, quia cauda destituuntur.

Usus.

Cedunt tinunculis, hirundinibus, noctuis, taxo, & vulpi in cibum. Vulpes caudam in vespetum inserit: onustam, ad arbores allidit: & mortuis vespis vescitur. Pseudosphecem, quam solitariam vocãt, sinistra apprehensam atq; annexam, (quæ prima eo anno capitur, maximè conducit) contra quartanam laudat Plinius. Mizaldus aquæ ex vespis stillatitiæ meminit, quæ tumores absque dolore excitet. Inflativum esse necesse est. Curatur ictus si contusas vulneri imposueris, vel emplastrum ex terra furnorum, aceto, & muscarum capitibus. Alii *extra* succum citrulli, folia teneriora siliquæ Plinii, salviam cum aceto; cretam in pulverem redactam, melissophyllon cum oleo, asparagum tritum cum melle; fimum deniq; bubulum laudant: *intus*, succum sampsuchi cum bolo Armeno & agresta folia tenuiora lauri cum vino; Altheæ decoctum ex posca; rutæ vel melissophylli succum, folia eiusdem commanducata, etiam commendant. Si à *venenatis* ictus est, quod stupor, delirium etiam ostendunt, locus primò scalpello aperiatur; dilatatus fugatur, insequenti cataplasmate ex terræ in qua vespæ nidificant rasura; cum aceto subacta. Inter *præservativa*, malva & althæa palmam tenent. Quomodo capiantur vide apud Moufetum. Inserviunt & ad *præsagia*. Longam portendunt hyemem, si ante finem Octobris apparuerint: pluviosam ac frigidam, si multis in locis, ante Vergiliarum exortum, subterraneos specus glomeratim ingrediantur: ingentes imbres, si multæ autumno generantur. Scilicet, frigida cum sint animalcula, subterraneos quæ calent specus subeunt: & quia nonnisi terra humida & vaporosa procreantur, nimiam humoris copiam, si copiose proveniant, indicabunt. Capuæ, ingens earum multitudo quæ in æde Martis consederat, hostium adventum, & & urbis incendium quasi præsagiebat.

Steph. de Agric. l. c. 8.

Theophrastus de sign. tempor. Aratus in Phænom. Theon in Comment.

Differentiæ.

Differentiæ vesparum sunt plurimæ Aristotel. *sylvestrium, domesticarum, matricum*, seu *Ducum* & *Operariarum* meminit. Apud Plinium sunt *Ichneumones*, & *Pseudosphecæ*. Apud alios occurrunt, παρνῶπες, πεμφρεδόνες, βομβίκες, *parvæ, magnæ, flavæ, Indæ, spuriæ, venenatæ, solitariæ, Laertæ, Aculeatæ, non aculeatæ*. Aldrovandus *duodecem species* quas observavit descripsit, quarum icones damus. Moufetus *duas* ex Hungaria accepit, quæ etiam hic exhibentur.

Arist. H. A l. 9. c. 41. Plin. H. N. l. 11. c. 21.

Ferum illud & *Sylvestre* genus rarum est.

est. In montib. & sylvis nascitur: & non sub terra sed in quercu nidificat. Grandius est, porrectius, nigrius, varium, longius, fortius aculeatum. ictuque acerbius. Authores sunt, ter novenis punctis interfici hominem. Vivit toto anno; & hyeme, cæsa arbore, evolat. Hyemem in latebra exigit. Moufetus semel in sylva Essexiensi cum vitæ periculo observavit. A toto examine obrutus fuisset, nisi aliquot genistæ ramulis sese defendisset. Varro pilosas magis facit. *Domesticæ*, quæ & *Cicures*, & placidæ, seu mitiores, minores sunt. Dividuntur in *Matrices* & *Operarias*; quarum illæ biennio durant, & majores sunt. Plinius clementes facit. Latior earum, addit, species: dubiumq; an habeant aculeos, quia non egrediuntur. *Operariæ* in opere versantur, & matres pascũt. *Ichneumones*, minores sunt quàm aliæ, & unum genus ex araneis perimunt phalangium appellatum, & in nidos suos ferunt, deinde illinunt, & ex iis incubando suum genus procreant. Vocantur ita, quòd ἴσχναι, exiles nempe & graciles videantur. *Pseudosphecæ* caput, fuscum, duo brevia & gracilia in fronte cornicula; oculi magni, nigri, prominentes; os oblongum, bifurcum; pectus crassum ac prominens, quibus tres utrinque pedes affixi; scapulæ densæ, gibbosæ; corpus procerum, gracile, articulatum; alæ fuscæ, duæ; pedes hirsuti, & & colorem alarum assecuti.

Moufett. de Insect. p. 45.

Varro R. R. l. 3. c. 16.

Parnopes uvas tam maturas quàm immaturas exsugunt. Vnde ita dicantur, nescire me fateor. Noctuarum stridularumque præda sunt. πεμφρήδων, Nicand. Scholiasti, est animalculum σφηκῶδες, minus ape, majus formica, aligerum, albo nigroq; colore varium. Montes saltusq; incolit, & è fruticum floribus melleos succos carpit, & in cavis quercubus stabulatur. Idem esse cum τενθρήνη, aut τενθρήδωνι, non facilè dixerim. Βέμβιξ apud Nicandrum ex vesparum quoque genere insectum, μέλαν κατὰ τὴν χροιὰν, κέντρῳ χρώμενον, *coloris nigri: aculeo utens:* Vocatur, ni fallor, & βέμδιξ. Nicander sylvestre & montanum facit. De *parvis* nihil singulare occurrit. *Magnarum*, quædam capita nigra, & aculeos plurimos habent. *Flavæ* Ardoyno *citrinæ*, in duas divisæ partes, in medio tenuissimi ligamenti beneficio hærent. *Indæ* sunt & domesticæ, quæ innoxiæ; & sylvestres, quæ virulentæ. Quas Oviedus descripsit, sunt corpore magno, colore luteo, ad album tendente, alis maculatis nigris, extremitate aliquantulum albicante. *Spuriæ* apum aut muscarum figuram obtinent. De *Venenatis* in sylvestribus & Indicis dictum. *Laertæ* huc spectant, quia mortiferam plagam, ut laertæ viperæ formicæ inferunt. *Solitariæ* in muris & aggeribus congestis nidificant. Ante ostium foraminis lutosa ponitur porticus. Longitudo ejus duos quasi transversos digitos æquat: intus lævigato luto emplastratur. In *aculeatas* & *non aculeatas* distinxit Aristoteles.

Nicand. in Theriac.

Ardoyn. l. 8. de Venen.

Moufet. l. c.

De suis ita Aldrovandus. Quæ à me observatæ sunt vespæ.

Aldrov. de Insf. l. 1. c. 6. p. 202. edit. Bononiens.

Prior vesparum omnium, quotquot observavi maxima est toto corpore atro, præterquam in superna alvo, ubi quatuor sunt maculæ luteę, illæ sc. quas albasicon exprimit. Caput minus, quam in plerisque aliis à cervice distinguitur, in quo oculi nonnihil lutescunt. Antennæ sunt magnæ, & latiores, quam in aliis, nigræ, nigri quoq, pedes, & hirsuti. Alæ argenteo, & aureo obscuro ad castaneum inclinante resplendent.

Secundum genus est vespar. minimarum, alis proportione latiusculis, & oblongiusculis subflavi coloris. Corpore toto ex nigro ad castaneum vergente, sed zonis ex alvo flavis ad croceum inclinantibus distincto. Caput erat exiguum valdè, punctis duobus croceis ferè, supernè insignitum. Oculi nigricabant, antennæ nigerrimæ in extremo obtusæ. Pedes exigui, colore croceo.

Tertia magnitudine Vespæ vulgari compar, vel paulò minor, sed tota atra, antennis, pedibusq; longissimis, capite ovali, alvo breviori, lineis exiguis transversalibus, subflavis distincta, tenui ligamento pectori annexa.

Alæ vero argenteæ, splendidæ, subrubris velut venulis percurrentibus præditæ.

Ex minimarum genere sunt *quarta* & *quinta*: quarum *prima* tota atra est, capite nimirum, pectore & alvo, quæ partes ferè æquè magnæ sunt, quod in aliis non observabis: Pedes quoque nigri sunt, & leves, antennæ item nigræ & exiles: Alæ fuscescunt. *Altera* capite item est nigro, rotundo. Huic antennæ breviores sunt, sed nescio quid velut tricuspidem exerit; pectore est angusto, qua capiti hæret latiore, ac lutescente, quà alvo angustiore & nigro, alvo ferè rotunda, primo lutea, dein modo lutea, modo nigro varia. Alæ ad aureum colorem accedunt.

Allatam ad me eam, quæ *sexto loco* depingitur, propter miram capitis formam. Simiæ quodammodo aspectum æmulantem, Vespam simusformã nominavi. Tergore est crasso, rubicundo: rubicundo it. vertice, oculis nigris, maiusculis, infra linea semilunaris, ceu os constituit. Alvus it. crassa est, sed tenui pellicula tergori adhæret: Anterius nigricat, in extremo candicat, punctis transversalibus nigris. Alæ fuscæ, sed perperam duas tantum pictor expressit.

Septima inter magnas & parvas ambigit, tota atra, sed maculis undique aureis, aut flavis interstincta, iis autem, quæ in expressa icone albæ apparent. Pedes non ut in aliis Vespis, tenues, sed crassi respectu corporis, quod compactius est, colore subcroceo antennæ aterrimæ, exiles, & breves, Alæ cinereo luteo.

Octava icon, Vespæ est imperfectioris, quam ut posset volare, seminympha adhuc, ut ex nympha recens orta. Corpus ex albo ad luteum vergere incipit, nondum maculis distinctum. Est eius generis, quod decimo subinde loco depingetur, nimirum favis insidens.

Nona pectore est longissimo, alvo mediocris longitudinis, ita invicem hærent, ac si duæ diversæ essent Vespæ. Tota flavo & nigro colore alternatim constat, pedes & antennæ sunt longi, sed valdè tenues, coloris ferruginei. Ferrugineæ quoque alæ sunt quatuor, quanquam tinæ tantùm sint depictæ. Caput quoque luteo, & nigro colore variat.

Decima eiusdem omnino cum novissimè descripta coloris est, sed breviori pectore. Vespeta talia quali insidet, ferè ędificat, vel ad fenestras, vel ad arborum ramos, vel alicubi alio in loco.

Vndecima elegans genus sylvestrium vesparum est, alvo miniacei coloris, sed annulis nigris, & nigra podicis extremitate. Alas habet quatuor, oblongas, sed angustas coloris fermè cinerei. Pectus, & dorsum nigricant, & ad ferrugineum vergunt. Caput eiusdem est coloris, rotundum, exiguum: antennæ verò longiusculæ, nigræ in extremo acutæ.

Duodecima tota est coloris fusci, ad atrum vergentis, pedibus longiusculis, longis item antennis: capite, & alis nonnihil ad ferrugineum accedit.

Decimotertiò, ac postremo loco depictum Vespis congener judicavi, quanquam revera nondum didicerim an favificet. Corpore ex procero, nigro, & flavo coloribus vario, tenui. Alas pictor duas expressit, sed nunquid vel duas, vel quatuor habeat, ut quod res est dicam, ignoro. Capite interim Vespas potius, quam Muscas refert. Antennæ in extremo obtusæ sunt. Pedes sublutei. Moufeti Hungaricæ, quas Vienna accepit, dorsis erant luteo atroque variè pictis; Corniculis huic pilosis, illi glabris; tertia penè parte vespis vulgarib. majores.

Caput IV.

De Crabronibus.

Diversum à Vespis Crabrones genus pono, quod in corpore tantum discriminis appareat. Nec placet ab Aristotele & aliis abire, qui diversis capitibus de iisdem egere. Nomen. *Nomen* ipsi apud Latinos velà Crabra in agro Tusculano, ubi perfrequentes sunt; vel à cabo, seu caballo, ex quo creantur, ut Isidoro visum, obvenit. Isid. l. 12. Scaliger à craceo deducit, à quo Craber & Crabro: alii à κρέας carò & βορὰ cibus, quòd carnibus vescantur. Græcis est ἀνθρήνη, fortè quòd ictu carbunculum excitet.

Descriptio Moufet. de Insect. l. 1. c. 9. Duplo vespis sunt maiores forma proximè ad easdem accedunt. *Alis* instruuntur quatuor, quarum externæ internis duplo minores, & humeris obscurè fuscis & castaneo colore tinctis, affiguntur. *Pedes* habent sex, eiusdem cum pectore & humeris coloris. *Caput* oblongum, croceum. *Oculi* sunt propenduli σεληνοειδεῖς, inter quos antennæ duæ oriuntur, falcis æmulæ, eiusdem cum pedibus coloris. *Venter* tenui quasi filo humeris annectitur: cuius anterior pars media, fusco colore, & cingulo croceo notatur: posterior, tota crocea videtur, octo fuscis punctulis notata, una cum triangulo parvo, incisuris præterea quibusdam in utraque parte existentibus, quib. se extendere & contrahere pro lubitu possit. Iuxta ventrem maculas utrinq; quatuor nigras habet, & in *cauda*, aculeo longo, robusto, & maximè venenato armatur. Hoc inter crabrones & vespas intercurrit discriminis, quòd vespis sint maiores, alvum minus gracilem habeant, eiusque pars, quæ tenui ligamento thoraci annectitur, multò sit latior; thoraxque compactior.

Locus. Arist. H. A. l. 5. c. 23. Plin. H. N. l. 11. c. 21. Favos (ἀνθρήνια Suidæ) sub terra, quam formicarum instar egerunt, faciunt: duce ab alveis aberrante, sublimia & arbores petunt. Ideo Plinius in cavernis arborum degere scripsit. Nidos ad amussim omnes ferè sexangulares ædificant. Exterior facies candidis ferrugineisque segmentis distinguitur: materia membranacea est, & betulacei corticis per æstum in laminulas fatiscentis peræmula. Lenta quadam saliva, & gommosis foliis, plurib. ob prolem tabulatis adaucti eleganter poliuntur. Duos Aldrovandus observavit, de quib. ita scribit. Aldrov. de Insect. l. 1. c. 7. f. 229. Inveniuntur quinis aut senis, & ut plurimum sex ordinibus, seu tabulatis constricti, cuiusmodi is erat, quam agricola meus, cùm quercum per medium serra divideret, offendit: cuius cacumen in superna trunci cavi parte situm, tecti loco fungebatur, substantia membranea betulæ mediano cortici simili, quam ex populi nigræ & salicis ligno putrilaginoso, ac pulverulento ab exedente carie, humore glutinoso iis peculiari, compingere dicuntur: nec ea contigua, & solida est, unica veluti membrana constans; sed pluribus: ita ut lancellæ plures sibi mutuo adhærentes videantur, in eo, quod inter ipsas intercedebat interstitio; rotundos quosdam ductus canalium modo seu fistularum continuo ad fundum, seu ultimum orbem via, effinxerant, per quos supernæ deorsum ferri possent; in fundo autem cortex, quo totus alveus circumvestitur, patulo aditu dehiscebat, utpote per quem alvei penetralia subeuntes, ad singula tabulata ascendunt, inerant enim, & singulis tabulatis sua foramina satis ampla, per quæ in singulas cellas singulæ se recipere poterant. Observavimus quoque alveum tam prudenter ab his fuisse conditum, quàm ab aliis quibusvis, aut apibus aut vespis, nam superna arboris cavæ parte uno latere, in quod nonnihil parte superiore reclinabat, suspensus erat, eo situ, ut cellularum oscula deorsum propendentia fundum antri arborei spectarent, & crabrones ac eorum Nymphæ, & vermiculi capite deorsum tanquam ruituræ conderentur, nec id aliam ob causam quam ut ab omni aëris iniuria, & quæ desuper in ea arbore incidere

cidere poterant, pluvia, aliisque utpote adrepentibus tutiores essent. nam si cellulæ ea parte, qua patent, cœlum spectassent, magnis certe incommodis obnoxii fuissent, singula autem tabulata ejusdem erant materiæ, cuius cortex exterior versicoloribus lineis albis dico & ferrugineis, tanquam segmentis interstinctæ. Reperiuntur nonnulli quoque alvei Crabronum maiores multò, quam prædicti, & septem tabulatis exornati eiusmodi rure meo in tuto reperi trabi appensum, altitudine duorum dodrantum circumferentia, quinque iisdem lineis aut cum superiori eminentibus albis & ferrugineis, tabulatis rotundis tanquam orbib. cellulis plenis, digitum transversum altis, quæ digitorum duorum latitudine à se invicem distabant, ad facilem singulis ingressum; hæc columnis optimè erant fulta, in superiore huius nidi parte foramina erant maiora, in quibus parentes degebant, in inferiori minora, in quibus filii.

Victus. Quia Cibum in favis per hyemem non recondunt, ideò jejuni tùm latent, & plurimi moriuntur. Vescuntur muscis maioribus. Captis caput abscindunt. Uvas corrodere vel inde constat, quod autumni tempore frequentes vites circumvolitent. *Arist* H.A. *l. 9. c. 42.* Carne quia magna ex parte, Aristotele teste vivunt: ideò in stercorib. sæpissimè versantur. Aves ubi cæ- *Moufet. l. c.* perint, accipitrum ritu, caput primo vulnerant, deinde abscindunt. Pennius in Petropoli, in publico urbis vico, passeri accidisse vidit. In India oleum, butyrum & reliquos cibos infestant, ut nihil intactum ferè relinquant.

Generatio *Ovid. Metam. l. 5. Landus de Num. vet. Aristot. de Gener. l. 3. c. 10.* Ex equorum cadaverib. oriri, plærique cum Ovidio, sentiunt: ex asini cerebro Landus; ex duriore carnium equi parte, ut vespas ex teneriore Moufetus. De *Coitu* ita ex Aristotele & Plinio Aldrovandus. Quod (verba sunt Aristotelis) ad generationem, cognatorum iis (Apib.) animalium pertinet, ut Crabronum, Vesparumque, similis quodammodo ratio est: sed defuit his locuples naturæ dotatio merito. Nihil enim apum genus habent divinitatis. Generant quippe matrices vocatas, primosque favos confingunt. Generatione verò coeundo inter se finguntur. Visus est enim sæpè eorum coitus. Fæturam autem Apum modo instillant ad latus cellularum favi, & parietibus admovent. Sed quemadmodum Vesparum fœtus, ita quoque Crabronum haud est æqualis, nam aliis cellis grandiusculus inest, ut queat volare, aliis Nympha, aliis adhuc vermiculus. Excrementorum vermiculis tantum ut & in Apum genere est. Nam ut ait Aristoteles, Apum & Crabronum & Vesparum vermes, quamdiu recentes sunt: tantisper & stercus emittere videntur: at cum formæ lineamenta receperint, sub qua facie Nymphæ appellantur; Iam neque cibum præterea coquunt, neque ullum reddunt alvi excrementum, sed coerciti, & contracti quiescunt, nec ullo pacto movere se patiuntur, usque dum species destinata perficiatur, quo pacto evolat proles rupto quo continebatur folliculo. Cæterum quod fœtus inæqualis sit, Plinio quoque traditur. Fœtus (inquit tam de Crabronibus quam de Vespis) ipse inæqualis est & Barbarus (alii legunt ut Barbaris) alius evolat, alius in Nympha est, alius in vermiculo. Et autumno, non Vere omnia ea. Plenilunio maxime crescunt. Mellis quoque paululum quantum gutta, in cellis Crabronum è regione parari scribit Aristoteles, Schadonesq; huius generis non vere, sed autumno fieri, crescereque plurimum plenilunio.

Vespis amici sunt. Ideò percussi à Scorpionibus, nec à Vespis, nec à Crabronibus feriuntur. Muscis inimicos esse de victu dictum. Inter Caniculæ & Arcturi ortum, apibus prodeuntibus ante alvearia plærumque obsidiantur. Iuvencis quoque sunt infestissimi. Melis plenio illorum antra ingreditur, totamque familiam destruit. Antipathia. *Palla. R. R. l. 8 tit. 7.*

Natura. De *Natura & Moribus* pauca occurrunt. Ducem unum habent, magnitudine corporis maiorem, eumque impensè amant. In singulis hic eorum alveariis oritur, contra hostes foris pugnacissimus; facillimus domi erga subditos. Nulla fit examinis, ut inter apes emissio; novella prosapia sinu parentum fovetur, & ad illius conservationem plures contignationes superstruuntur. Amplificant, inquit Moufetus, maiorem in modum favos, & jam ex valentiore quodam grege, qualos tres aut quatuor favorum plenos excepimus. In cellis parum mellis quantum gutta è regione prolis paratur. Maiorem quàm Vespæ inter volandum sonum edunt. Cicurationem non admittunt: & tantæ sunt malignitatis, ut, Syrio præsertim orto, ter novenis ictibus, hominem, imò & Equum interficiant. Haud temerè sine febre esse, dixit Plinius. Remedia in Vesparum historia posuimus. Maiore duntaxat quantitate, hic exhiberi debent. Si luce crepera, sæpius nidos intraverint, quasi se occultaturi; pluviam & ventos expecta: serenitatem proximæ diei, si vesperi numerosiores obvolitavere. Ieiunos per hyemem latere, superius dixi.

Arist.H.A. l.9.c.42.

Avien. in Carmin.

Vsus. De *Vsu* nihil habeo quod dicam, nisi quòd Mizaldus prodit, aqua destillationis eorum, cutim attactam, in tumorem attolli. Mentiri sic imprægnationem coram amasiis meretriculas.

Differētiæ. Nec de Differentiis quicquam occurrit. Quæ hic de Tenthredine, Tenthrene, & Pemphredine Moufetus habet, in capite de Vespis allata sunt.

Caput V.

De Cicada.

Aldrov. de Inf.l.2, c.13

HActenus de Anelytris quadripennibus membranaceis, favificis dictum: jam de illis quæ non faviﬁcant agemus, & primum de *Cicada*. Nomen apud Latinos invenit, seu quod cito quasi cadat & evanescat; seu quasi κίκ@ ἄδων. Apud Græcos pro regionum, sexus, ætatis, & magnitudinis ratione, varia obtinuit. Generaliter vocatur τέττιξ, Eleis βάβακος, Sidetis σειγὰρ. Ponticis βάτραχος, Cretensibus σύμφυγγον, Suidę popularibus ἔρση, quod rorem exugendo vivat. Fœmina non vocalis Æliano est κερκώπη & καλαμαῖα: Athenæus tamen simile cicadæ animal credit. Novella, κίκκος & κίλλος, parva καλαμαία, καλαμίδας & κερυνήτας alii dicunt. Τεττιγόνια etiam Cicadastras significant, ut apud Cęlium legimus. Epitheta apud authores plurima invenies. Dicuntur πελαλίδες à volando: πετραπτελυείδες, quod quatuor pennis in aere remigent: ἀμήτροι, quod nimio cantu se oblectent: φιλομβροι, quòd tempestate pluvia plurimæ nascantur: ἡλιομανεῖς, quòd insano solis amore capiantur: αἰθαλίονες, παρὰ τὸ αἴθεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, quòd à sole comburantur: κυανόπτεροι, quod alas cyaneas habeant. Virgilius *querulas* & *argutas* dixit. Nemesianus *æstivas*: quidam *graciles* dixere. Pontanus *Choralistriam* vocavit, quòd alternatim & chori instar canat.

Nomen.

Athen. Dipnos. l.4.
Hesych. in Lexic.

Virg. in Culic.
Nemes. in Eclog.

Descriptio. Vulgares ita Moufetus descripsit. *Vulgarium* caput *pronum, magnum videtur; & pentagonum imitatur, lateribus inæqualibus finitum. Colore est viridi nigricante*; (Aldrovandus superiorem corporis partem nigram ponit, inferiorem ad nigrum vergentem: unde & Martial. nigram fecit.) *utrinque tumulos duos obtinens, ejusdem coloris, sed ovalis figuræ, & margine quadam fusca circumseptos; fusca item linea tumulos secat medios, mediumque caput jota litera nigerrima dividit.* Oculos *habet ex fusco non multum viridantes, prominentes quidem & magnos pro corporis ratione*: (immobiles adde & lucidos) *ut mirer Nigidium, qui cicadis* oculos negavit, eos non vidisse. *Supinum caput sive* facies, *diluto ex albo viridiusculum apparet. Inter insecta omnino in hoc animalium genere una, ore caret: habet tamen prolixum quid, compactum, indivisumque, intus plærumque conditum,*

Mart. l. 1. Epig. 116.

Arist. H.A. l.4.c.30. Plin. H.N. l.11.c.37. *conditum, quod veluti* promuſcis, *tum oris, tum linguæ uſum ſupplet, denis ſtriis transverſis affabrè canaliculatum.* (Plinius *linguam* fortè appellarit: figuræ eſt triangularis, coloris caſtanei.) *Corpus capiti breviſſimo* collo, vel potius nullo annectitur: *Scapulæ, ex viridi & nigro maculatæ*; pectus *viride* Mart. Epig. l.3.ep.93. *magis albicat,* (durum hoc, ideò Martialis vetulas, pectus Cicadæ habere dixit.) *è quo tres utrinque* pedes tibiæque *erumpunt praſſini coloris.* (Aldrovandus ſubtiliſſimos, & in fine aſperos, ut arbores conſcendere poſſent, addidit) Venter, *in maioribus duos digitos transverſos æquat, latitudine unum: interna ventris pars, peltam refert in apicem deſinentem, & limbo duodecem tredecemve articulis conſtante cingitur: intus inciſuræ aliquot apparent concolores ventri, caudamque extremam* mares, *id eſt, minores, fiſſam habent*; fœminæ *contrà integram.* Dorſum *nigricat, ſeptem vel octo lineis & inciſuris virentibus, transverſim ductis ornatum.* Alæ *pulcherrimæ, argento illitæ, nævisq; fuſcis & maculis cum ornatu pictæ, externæ internis duplo longiores ſunt, ma-* Plin. H.N. l.11.c.16.18. *gisque variegatæ.* Membraneæ quia ſunt, ideò ὑμενόπτεροι vocantur. *Pennarum illis natura quæ apibus, ſed pro corpore amplior,* dixit Plinius.

Locus. Arist. H.A. l.5.c.30. Non viſuntur in ſeptentrionalibus regionibus, quod frigus averſentur. Nec apud Cyrenam in campo ullæ, cùm circa oppidum multæ proveniant. In nemoribus umbroſis fruſtra quæras. Ideo oleas, quia minus opacæ ambiunt. Nullas in Gecala agri Nolani monte, nullas Neapoli proditum: ſeu Maronis magia id factum, ut Nipho placet; ſeu incolarum induſtria qui arcere norunt, ſeu terræ ipſius genio. Scio quid ſignis & ſcripturis, quæ ςοιχεῖα, adſcribatur. Copioſas Italia, Narbonenſis Gallia, Plin. H.N. l.11.c.27. & Ægyptus ferunt. Mirum verò, in Mileſia regione paucis eſſe locis. In Cephalenia amnem quendam penuriam earum & copiam dirimere. In Aldrov. de Inſ.2.c.13. Dulichio maris Ionii inſula idem obſervatum. Veſuvium, qui agrum Nol.l.1.c.1. Nolanum à meridie claudit eas neſcire; Abellam, quo monte idem ab Arcto ſepitur, plurimas producere. De *mutis* & *vocalibus* in Differentiis agemus.

Rore veſci, præter Ariſtotelem, Victus. Theocritus & Virgilius prodidere. Arist. H.A. l.5.c.30. Excitatæ, cum ſubvolant, inquit Pli- Virg. Ecl.5. nius, humorem reddunt, quod ſolum argumentum eſt, rore easdem ali. Quia verò ore carent, quiddam aculeatum linguis ſimile pro eo habent, & hoc in pectore eſt, quo rorem lambunt, Antonius ab Altomari ex fra- Altom. l. de Manna. xini & Orni præcipuè ramis corticibusque lachrymam ſugere dixit. Ex herbis vel de herbis more papilionum id facere, probabile eſt; tum quod jejunæ ſemper & inanes reperiantur, tum quòd nihil excernere Arist. H.A. l.4.c.7. conſpiciantur; niſi fortè ubi pluſculum roris abſorpſere, ſuperfluam eius partem, ut ruſtici notarunt, removendo ejiciant. Ariſtoteles tamen Arist. de part. anim. lib.4.c.5. alimentum Cicadarum, in ipſa corporis humiditate ſitum eſſe, opinari videtur: foramenque ſe conſpexiſſe dicit, per quem aquoſum qui in ventre continetur humorem, eiiciunt.

Ex Cuculorum ſputo naſci fabu- Generatio latur Iſidorus. Provenire & ex putri, Iſidor. in Origin. veriſimile eſt. Vidit Baldus Angelus ſub quercubus rarioribus, imperfectas, forma ſolita, albas, & ſine alis effoſſas, cum terra non culta, & ad Orientem obverſa foderetur. Novimus & Anguillas ex limo naſci, quę poſtea more cęterorũ animalium generant: & circa Ægyptias Thebas Baſil. in Hexaem. poſt vehementes in æſtibus pluvias, univerſa arva ſoricibus impleri, Baſilius prodidit. Sed & lutum, ſi non debito tempore proſcindatur, Cicadas proferre, teſtatur Paracelſus, & Plin. H.N. l.11.c.26. ante eum Heſychius. Ordinariè per coitum generant. Coitus ſupinis: masque inſerit in fœminam, quæ genitali reciſo, recipit quod à mare injicitur. Aſperitate quæ in dorſo, excavant fœturæ locum in terra. Quapropter magna Cicadarum, in agro Cyrenenſi copia eſt. Pariunt & in ſquillæ caulibus: & in arundinibus quibus vites eriguntur, nidos fœturæ cavant. Ova alba depo-

 nunt,

nunt. Fit primò vermiculus: dein ex eo, quæ vocatur, Tettigometra, (theca est, aureliæ papilionum similis) cujus cortice rupto, circa solstitia evolant, noctu semper: primum nigræ atque duræ. Tettigometra in eo à Chrysalide differt, quod in hac nulla sit partium distinctio: in illa, caput, oculi, pedes, cæteræq; partes exceptis alis, apertissimè conspiciantur. Color ei subalbidus, sed qui multis lineis subferrugineis respergitur. Quomodo exeat, Aldrovandi verbis visum exprimere. *Cum è Tettigometra egredi cupit*, inquit ille, *ascendit primum arborem, & illico alicui ramo adhæret, (quamvis scribat Aristoteles, ubi Cicadæ eruperint, oleis & arundinibus insidere) deinde exit parte superiore, in qua rima primum apparet; rupto autem operculo, ut rectè scripsit Philosophus, parum in eo relinquunt humoris; nam hoc operculum cum manibus contrectarem, humore aliquo aquoso digitos illevit. Iam tum simul atque Cicada emersit, toto ferè corpore viridis est, dein superiore parte aliquantum ad castaneum vergit, quæ spacio unius diei subnigro fit colore; insidet tam diu huic exuvio, donec volare incipiat. Imbecilles enim primum sunt alæ pedesque, ut difficulter incedere queat.* Exuvium hoc τέάπιν dici Hesychius reliquit: aliis est λεβηρὶς & γῆρας. Lucretius modò *tunicam*, modò *folliculos* nominat. Æstate deponi addit.

Plin. H.N. l. 11. c. 26.

Lucret. l. 4. & 5.

Ætas. Hyeme, imò in autumno perire, apud Aristotelem & Plinium habetur: in montium antris aut terra se condere, ex Aristophane quidam evincere conantur. Temperamentum in causa, quod quam aliis insectis frigidius.

Cuculo infestas esse, eumque audita voce invadere, creditum quibusdam. Ideò sub exortum caniculæ cuculare desinunt.

Cantus. Quia sonoram vocem edunt, inter insecta ἐγκέλαδα numerantur, πτίζειν id Græcis, *fritinnire* Latinis. Theocrito à sono πέτιγες λαλαγεῦντες dicuntur. Ambrosius *dulcem in exiguo gutture Cicadæ cantilenam* dixit. Platonis eloquentiam Simon Sillographus, Cicadarum cantilenis comparavit: eundemque sonum & citharæ & harum veteres τȣ̃ περετίσματ☉ nomine vocabant.

Ambros. Hex. c. 22.

Incipiunt autem æstate canere; minores citius, quod citius è Tettigometra exeunt. Achetas sub Syrio astro canere, cum capræ & vinum optima sunt, apud Hesiodum habemus. Plinius cantus acerrimi facit, quo tempore Scolymus floret: floret autem serò, diu, & æstate. Alibi solstitium, æstivum scilicet, ponit. Aliquot post auroram horis, cum sol validius ferit, canere, vel ex Poetis colligi potest. Hinc Virgilius *Virg. Ecl. 2.*

Sole sub ardenti resonant arbusta Cicadæ.

Quam diu canant sciri non potest: autumno silere cognitum.

De modò non convenit. Ægyptii per aculeum emodulari, & motu suo stridorem ciere, veluti plectrum quo citharæ pulsantur, opinati sunt. Basilio, aëris respiratione id fieri visum. At quia & pulmonibus carent; & capite, cui illa fistula inhæret orbæ, canunt, nihil horum est. Multo minus verum, vel dentes inter se atterendo, quos in commissura Scapularum haberent, id facere, vel alarum attritu, (hæc Procli Diadochi sententia) quod locustis suetum. Membranulæ sub flabellis (sic vocant operimenta illa duo, post postrema crura ventri adhærentia) reverberationi id adscribendum. Sonant quippe, ut brevissimè Aristoteles, alliso ad membranam septo transverso subditam spiritu. Nam dum illa eo pacto distenditur ac remittitur, sursumque ac deorsum impellitur, sonus erumpit stridulus, non secus quàm in puerorum arundineis fistulis pellicula tenui constantibus; qua depressa, intenta, vel vibrata,

Bas. Hexa. Hom. 8.
Cardan. de variet. Rer. l. 7. c. 28.
Arist. H. A. l. 4. c. 9.

vibrata, sonitum fieri necesse est. Ælianus κϟ τὴν ἴξιν λαλεστάτυς esse dixit. Pierius Valerianus, colliso, attrito, agitatoque cavo utero. Quia verò hæ partes sub alis, haud impropriè veteres Poëtæ, Cicadas sub alis canere dixerunt.

Arist. H. A. l. 1. c. 20. *Pier. Hierogl. l. 26.*

Natura. *Moufet. de Insect. l. 1. c. 17.*

Hominum ita gaudent consortio, ut agros messorib. vacuos si viderint, submissius & rarius canant: si concinentes hos audiverint, maximo laterum cantu, πελύφωνοι καὶ ὀξύφωνοι adstrideant. Æstatem certò præsagiunt, nec unquam post Cicadæ adventum frigus rediisse visum est. Quod si citius solito aliqua die cecinerint, æstum majorem expecta. Tempestuosum tempus, si ab austro venerint: morbidum & pestilentem annum, si frequentes appareant. Raræ tamen An. M D LXXV. grassante in Italia peste visæ, quòod rore destituerentur.

Mercurial. de peste c. 6.

Vsus. *Aristoph. in Horis. Athen. Dipnos. l. 4. c. 2. Plin. H. N. l. 11. c. 26. Arist. H. A. l. 5. c. 30.*

Vescebantur Athenienses assis, quales & in Cotiis convivio appositas Athenæus author est. Ante coitum Parthi mares præferunt; à coitu fœminas, ovis earum correpti, quæ candida, suavissima eadē antequam cortex cadit, si Aristoteli credimus. Carabi Americæ juxta sinum Darienem populi, siccas vel salitas apponunt. Pro aliis mercibus commutare, Oviedus prodidit. Cedunt & canib. in escam: idque canis Aldrovandi exemplo.

Habent & in *Medicina* locum. Trallianus exsiccatas, & contritas alis ac pedibus abiectis, in balneo cum mulso, contra calculum exhibere jubet. Galenus à quibusdam, tres, quinque aut septem cum parib. piperis granis, in Colica laudari scribit. Apud Æginetam, compositio *diatettigon* occurrit: quam & apud Myrepsum invenies. Quidam ad urinam ciendam cantharidib. substituunt. Aetius, tres ex vino exhibet. Vtilissimum eædem apud Aretæum contra vesicæ laxamentum remediū. Aridæ & tritæ cum aqua & radicis nardi pauxillo elixantur. In iisdem æger, loco balnei, ad vesicæ laxamentum, desidere jubetur. Lanfrancus ad frangendum calculum Cicadar. spodium, ex aqua raphani vel cicer. decocto magni facit. Merum an aqua dilutum vinum sit, Cicada cognoscitur. Natat si illud: si hoc mergitur, si Gaudentio Merulæ fides.

Cicadarum plura sunt genera; quorum quædam, quod solo nomine ab antiquis prodita sint, difficulter cognoscuntur. Ælianus, *Membracis*, *Lachetarum*, Cercopis, Acheto, & Acanthiæ meminit. Quid sibi per priores velit, non intelligo. *Cercopæ* Dalechampio, sunt fœminæ, mutæ, pusillæ, oblongæ. *Acanthias* epitheton potius est quam generis nomen, seu ab acantho seu spina in qua habitare solent; vel ab Acantho Athamantum urbe in Ætolia, ut Stephanus prodidit; quæ quoniam ferè consilescunt, inde receptum, ut qui non loquuntur, eo insigniantur nomine. *Acheta* maior est Cicada. Apud Aristotelem, quoque & Plinium, *Achetarum*, *Tettigoniarum*, *Minorum*, *Majorum*, *Surculariarum*, *Frumentariarum*, & *Avenariarum* mentio. *Achetæ* sunt, ut dixi maiores, quorum corpus, sub septo transverso præcinctum distinguitur, magisque sunt canoræ & serius prodeunt, & primæ intereunt. Ex his Hesychii κώβαξ, quam μεγάλην τέτιγα exponit, esse videtur. *Tettigoniæ* minores, & quia minus vocales, ideò Aristoteles ἀφώνυς dixit. Primæ prodeunt, & novissimæ pereunt. Gaza Cicadastras vocavit. *Surculariæ* grandiores sunt, & virides. *Frumentariis* nomen, quod simul cum frumentis arescentib. appareant. *Avenariæ* cum istis eædem. Fit apud authores, & *Marium*, *Fœminarum*, *Locrensium*, *Rheginensium*, *Seripharum*, *Guineensium*, & *Virginensium* mentio. *Mares* vocales sunt; nisi natura soli impediat, fœminæ mutæ, quòd διάζωμα illud cuius figura fructui Thlaspi parvi hieracifolii à Lobelio depicti, respondet, non habeat. Tam in maiore, quàm in minore specie reperiuntur. *Rheginenses* silent; Locros translatæ garriunt. Vterque ager fluvio Alexe qui per profundam vallem decurrit, & Pausaniæ *Caicinus*, Ptolo-

Differentiæ. *Arist. H. A. l. 10. c. 44.* *Arist. H. A. l. 5. c. 30. & l. 4. c. 7.* *Plin. H. N. l. 11. c. 26.* *Arist. H. A. l. 5. c. 30. Ælia. H. A. l. 1. c. 20.*

Ptolomæo *Locanus*, modernis *Alesso* dicitur. Idem de Seripho insula apud Plinium occurrit. Mutæ ibi, si aliò transferantur, strident. Idem dixit in Rhegino agro silere omnes; ultra flumen in Locrensi canere: quod & Pausaniæ placuit. Vmbrosa ibi opacaque regio in causa, unde membranulæ inhumidatæ minimæ panduntur. Arescunt eædem in Locrensi aprico, & veluti corneæ evadunt, unde stridor emittitur. Plinius & Ælianus ignorari rationem scribunt. Ex *Guinea* delata *fusca* est, eamq; Pennius à Ludov. Atmaro accepit. Quæ ex *Virginia*, cinerei omninò coloris erat: alis argenteis, non maculatis. Aldrovandus, præter vulgarem, sex alia genera observavit, de quibus ipse ita. 2. 5. Cicada lineis in alvo ruffescentibus, cum eiusdem tettigometra. Huic in pedibus anterioribus natura duabus providit chelis duriusculis: quibus terram excavat paulatim veris tempore cum è terra prodire cœpit; posteriores pedes quatuor in extremitates asperi sunt, quibus & ascendit, & se sustinet, ne in eundem locum recidat: sunt & hi aliquantulum hirsuti; chelas priorum pedum dum tettigometram deponit, relinquit, & in fine prætenues ut cætera insecta pedes adipiscitur, habet & mediocres antennas *Tettigometra*, coloreque tum plurimum temporis ratione variat. Nam cum primum è vermiculo exit, colore magis albicat, & quanto vicinior est ei tempori, quo tettigometram exuit, eo apparet nigrior. Tettigometram, & alba materia deprehendimus. Cicada minor *Tettigonion*, aureis lineis pronam partem corporis perreptantibus. Cicada non diu ex involucro egressa lineis viridibus pronam partem depingentibus. Cicada major *Acheta* prona, & supina.

Plin. H.N. l. 11. c. 27. Pausanias in Eliacis.

Moufet. Theat. Inf. l. 1. c. 17.

†
*

CAPUT VI.

De Orsodacna, & Cimicibus sylvestribus.

ORSODACNA, Gazæ *Mordella* est, quasi ad mordendum concitetur. Constat 4. pennis, ore largo, & penè denticulato pustulasq; puerorum appetit. Nascitur secundum Aristotelem ex vermiculis immutatis, qui in brassicæ caule generantur.

Ex alatis sunt & *Cimices sylvestres*, iisq; quadripennibus & membranaceis. Lectulariis sunt majores sextuploque eos superant, æque ac illi fœtidi. In malvis sæpius, in aliis plantis arboribusq; coniferis, in ulmo & salice quandoque, reperiuntur. In Dariene quoq; provincia reperiri, Cardanus scripsit. Coëunt mense Maio aversis caudis, & finem Veneri per diem integrum vix faciunt. Mas minor, fœmina major & latior. Volant sole exæstuante satis celeriter, sed nec diu, nec longè.

Genera sunt varia. Moufetus tres, supinos & pronos, quos inter vaginipennes ponit, repræsentat. *Primæ*, inquit, dorsum, collum, antennulæ, atque elytra porrum referunt; alæ elytris longiores ex viridi flavescunt, uti etiam oculi & pedes. *Secundus* undique infuscatur. *Tertio* corp9 nigro rubroque varium, antennæ pedesque anthracini. Omnes aureo fulgore hinc illinc micant. Quickelbergius ex agro Viennensi duas alias species ad Pennium miserat, aureo nigroq; undulatas. De suis ita Aldrovandus. Ii, quos ego diversis temporibus observavi, differunt invicem colore magnitudineque & latitudine, sed pictor deceptus nominis vicinitate exiguum quędam silicem in quo humana facies expressa est, pro Cimice *primo*, & *secundo loco* depinxit. *Numer.* 3. Cantharidis potius quam Cimicis species. Pedibus enim est longioribus, quam Cimices habere solent. Vndiquaq; colore est minia-

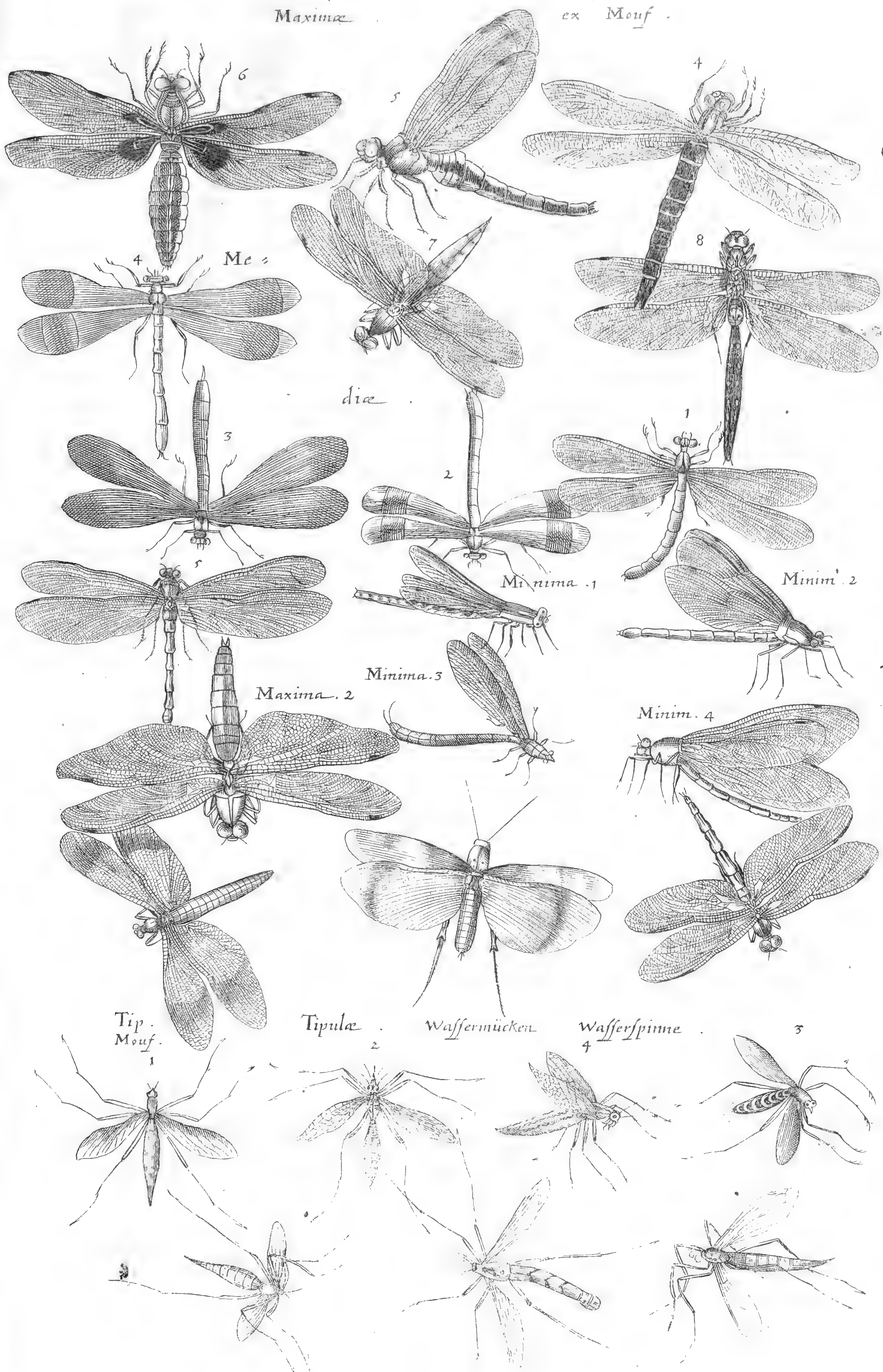
ceo

Aldrov. de Inf. l. 2. c. 13

Arist. H. A. l. 5. c. 19. Plin. H. N. l. 27. c. 4.

Moufet. Theatr. Inf. l. 1. c. 29. Cardan. de Rer. variet. l. 7. c. 28.

Aldrov. de Inf. l. 5. c. 3.

Perlæ Libellæ
Schneider Graſmütze
Maximæ
ex Mouf.
6
5
4
7
8
4 Me-
diæ
3
2
1
5
Minima. 1
Minim. 2
Minima. 3
Maxima. 2
Minim. 4
Tip.
Mouf.
Tipulæ
Waſſermücken
Waſſerſpinne
1
2
4
3

ceo, sed maculis nonnullis atris respergitur. *Num*4. Cimex lectularius, nulli non notus. *Num*.5. Cimex sylvestris nõ fœtẽs, undiq; subflavus, lineis fuscis. *Nũ*.6. Colore flavo. Aliter versus caudam albescens. *Num*.7.8.9. etiam flavescunt, sed veluti humanam ferè faciem per alas expressam gerũt. *Nũ*. 10. Colore ferme est castaneo, & alterius fermè generis, vel Cantharides vel Scarabęorum. *Num*.11. Cimex sylvestris minor undiq; cinereus. 12. *Num*. Ex Scarabæis videtur, aut Ricino congener, si alati vultus, quod nõdum observavi, ex cinereo ad castaneum vergit. *Num*. 13. Totus est coloris Castanei, lineis nigris in longum sectis. *Num*.14. Cimex atro cœruleus propè caudã tribus notis albis respersus. *Num*. 15. Colore est castaneo, macula in extremis alis cinerea. *Num*.16. Luteus nigro & albo cõspersus. *Num*. 17. Cinereus macula argenteâ. *Num*. 18. Cimex oleraceus atrorubeus, macula circa anum cinerea, Mordella vulgò *Num*. 19. Mordella sive Orsodacne alia oblonga. *Num*.20. Cimici & Ramptreno simile insectum. *Num*. 21. Cimex Cinnabrinus cruciger *Nũ*. 22. Cimex viridis. *Nũ*.23. Cimex non fœtens, atroviridis, guttis albis plurimis ornatus. 24. Cimici simile insectum cinereum ferè anelytrum. *Num*. 25. Cimici simile anelytrum aliud pedibus longis locustę. *Num*.26. Cimex ruber lineis nigris in longum insignitus.

De *Usu* si quæras, Matthiolus iis omnes vires demit. Plinius, hortenses in cinerem redactos, & cum oleo rosaceo infusos, contra dolores aurium variè commendat. Palladius, cum amurca, felle bubulo, foliis hederæ, & oleo, ad sanguisugarum virulentatum vulnera inungit. Arnoldus Villanovanus, contra disuriam, caput virgæ in oleum camomillæ calidum, in quo Cimices ebullierint, mitti, & mox cum allio pistato inungi jubet.

Villanov. Breviarii 4.c. de strãgur.

***

CAPUT VII.

De Perlis vulgò dictis.

PErlarum apud Italos nomen, huic quod descripturi sumus insecto, vel à rotunditate capitis, quæ perlam seu unionem æmulatur, vel à splẽdore inditum est. Quatuor omnes *alas* habent lõgas, robustas, cartilagineas. *Alvum* admodum proceram, quæ in volatu nõ incurvatur. Mousfetus, qui *Libellas* vocat, ita describit. Corporis forma aut nihil discrepant, sed tãtum coloribus. Corpora enim habẽt duas nonnullæ uncias oblonga & teretia, quæ in tres præcipuè partes dividuntur, caput, pectus, & reliquũ corpus, quod caudę vicẽ supplet. Caput cum oculis magnis emissitiis, ejusdẽ cum reliquo corpore coloris, collo est affixum brevissimo, cui priores duo pedes adhærent, reliquis pectori annexis. Pedes item posteriores longissimi sunt, ut sese melius erigant, atq; sustẽtent. Omnibus bifurcæ caudæ, quib. adversis coeũt, ac in coitu diutissime hærent. Maxima rusticorum pars ex majoris junci aquatici putrescentib. vermib. oriri autumant: quod ut verum esse concederem, coitum tamen non tollit, & vermium ex seipsis depositionem; ut hoc modo & medio ęternùm crescentes, sobolẽ propagarent. Tarde admodum volant minores, majores celerrimè, æstate concalescente solum cõspicuæ. *Coeunt* more muscarum. Mas fœminæ insidet, ejusdemq; sursum immittentis membrum recipit. Tenacissimè in cõgressu cohærent, & hærentes per agros volare visæ. Aestate & autumno cernuntur, hyeme latent. Volant velocissimè, sæpè solæ, plærumque gregatim, rarò altè. Meridie stipiti alicui insidentes quiescunt. Unde proverbium prandendi tempus indicans, *la perla va à sticchi.*

Aldr. Hist. Insect. 2. c. 10.

Moufet. de Insect. 1. c. 11. p. 65.

Differunt variè. *Antennas* quędam habent, quædam non. *Caudam* bifurcatam quædam, obtusam & bifurcatione carentẽ aliæ. Propè aquas quæ occurrũt, cœruleo ferè sunt corpore.

Differẽtię.

F Aldro-

Aldrovand. viginti & ultra descripsit.

Prima ex mediocribus est, capite & toto corpore rufis, alis candidis, extremo macula nigra notatis, pedibus nigris.

Secunda capite perlã, sive unionem nequaquam refert, non n. rotundum est, sed acutum. Oculos habet enormis magnitudinis, subcœruleos. Pectus admodum crassum: alvum proceram, tenuem, tota lutescit, nigroq; ut pictura expressit, maculatur, alæ sunt subcœruleæ.

Tertia alas habet breves, ad subcœruleum inclinantes, alvum longissimam, tam subtilem ut mirum sit, quomodo eam regere possit. Oculi quoq; ut in proximo, maximi, sed caput orbiculatum infra cãdicat, per dorsum superne ad latera lutescit, in medio ferrugineo colore est. Antennas habet admodum breves subflavas.

Quarta ex mediocrium genere est, corpore toto purpureo, aureis zonis undiq; interstincto, alis planè argenteis, nigro maculatis.

Quinta alas quoq; habet argẽteas, sed nõ tam resplendentes. Maculam in extremo singulæ habent nigricantem. Corpus totum aurei fere coloris est, nigricantibus zonis interstinctum. Pedes sunt atri.

Ex maximis est, quæ *Sexta* in hoc ordine depingitur speciosa ac elegãs Perla, capite, pectore, ac dorso viridis, alvo tota cœrulea, per quam linea fertur à dorso ad extremum usq; aterrima. Alæ cinereæ sunt, pedes nigri.

Septima oculos habet virides, tota lutea, nigro maculosa.

Minimarum generis est *Octava* alas habens argenteas, corpus viridescens.

Nona ex maximis est, capite dorsoque viridis, alvo dilutè flava primum crassa, dein tenui, alis sine maculis.

Decima toto corpore est flavo, nigro interstincto, pedibus etiam flavis alis cinereis splendidis.

Undecima alas habet subflavas, & corpore toto flavo est, exceptis zonis, quæ sunt ferrugineæ.

Duodecima tota viridis est, maculis quatuor candidis, in alar. extremitatibus.

Decimatertia Alas habet breves, & latas, primũ virides, deinde cœruleas, cujus coloris quoq; totũ est corpus à capite ad anum usq; præter oculos & pedes, qui atri sunt. Oculos a. habet enormiter magnos, ac prominentes. Alvus in exilem acutiem velut acum desinit.

Decimaquarta, etiã aquas prosequitur, toto corpore viridi, nigris, exiguis zonis distincto. Oculi protuberant. Alæ quà corpori hęrent argenteo colore, & splendore micant, dein cœruleæ sunt, argenteis venis refertæ.

Decimaquinta minimarum generis pedes habet longissimos. Aranearum pedibus, nõ dissimiles, sed admodum exiles. Corpore, alisq; ex luteo subalbidis est, cauda simplici.

Decimasexta ex minimis est, tota fere viridis, sed à laterib. tergoris lutea. Oculi candicant, pedes nigri sunt.

Decimaseptima cum decima quarta admodum similis, pariter aquas petit, alvo cœrulea, pectore viridi, alis primum argenteis, deinde cœruleis.

Decima octava, ex maximis, capite & pectore viridibus, dorsi lateribus, ubi alæ enascuntur, nigris, alvo lõga, cœrulea, quam nigra linea lata coloris aterrimi mediam dissecat. Pedes atri sunt.

Decima nona mediocrium generis toto corpore viridi, aurum resplendente. In dorso nigricat: alæ cinereæ sunt, & argenteo micant.

Vigesima alvum habet obtusam, ac minimè bifurcatam, toto corpore ferrugineo, alis candidis, à latere ferrugineis.

Vigesima prima, ac postrema alvo est crassa, & brevi, lutea, nigris circumdata zonis, capite, pedibus, dorso, & alarum principiis ferrugineis. Alarum cætera candicant.

Moufetus in *Maximas Medioximas*, & *Minimas* dividit. De quibus idem ita. *Libellas maximas*, Angli quidam Brises appellant. Cujus generis octo tantum vidimus. *Moufet. de Insectis p. 65.*

Pri-

Primam virescentem; maculæ item in collo summisque lateribus ex fusco virides ornabant, alæ argenteę, veloces & motu impetum permagnum facientes. Septem illi nigræ lineæ transversim in dorso erant protractæ; muscis exilioribus inter volandum vescitur, hirundinum more.

Secunda huic est similis, sed obscuro magis colore.

Tertia oculos margaritis similes obtinet, alas item argenteas, quarum extremam fimbriam macula fusca inficit; corpus luteo, nigroque colore varium, cauda bifurca nigra, duabus quasi plumis ornata.

Quarta, luteo est colore, latera habens quasi divisa in sex partes: juxta alarum argentearum exortum macula lata nigra conspicitur; medio lineis luteis distincta: in caudæ extremitate quatuor vel quinque spinulæ apparent.

Quinta, corpore & capite cæsio, ore nigro, alis argenteis una macula notatis: in caudâ ultima tres spinulę tridentem referentes conspiciuntur.

Sexta alæ adnascuntur argenteæ, medio ipsarum nigrâ insignitæ: totum corpus nigrum, sed rariùs, item in dorso atq; ventre lutescens: Pectus scapulæque ex nigro flavoque æquè mixtæ. Subter caudam duas spinulas recurvas trahit: in fine ejus quinq; apparent, sed admodum exiguæ.

Septima caput collum & scapulæ, fusco sunt colore; reliquum corpus rubet: in Musæo Pennij procreata fuit, ex vermiculo plane illi mihique ignoto.

Octava adhuc brevior, oculis margaritis similibus, toto corpore luteo, nisi ubi lineis transversim ductis notatur. Cauda illi quasi abscissa, in fine latiuscula & obtusa: argentearum alarum summitas nigra maculâ infuscatur, inter segetes plerumque reperiuntur.

Libellæ mediæ maximam naturæ elegantiam commendant, omni arte majorem.

Prima colore est elegantissimo, corpore cœruleo, alis violaceo colore saturato: Interscapulare spatium gemmis quatuor aureis, ceu in nigricante palà fixus ornatur.

Secunda corpore capite cęsio apparet: alæ albescentes, cæsiis item lineis in longum ductis ornantur, medio purpurascentes.

Tertiæ corpus atque caput subviride; alarum lineæ sanguineis veluti strijs notatæ, versus extremitates obscuram purpuram imitantes.

Quarta ejusdem ubiq; coloris videtur, fusci nimirum fatiscente viriditate commixti.

Quintæ oculi cœrulei in capite virescenti: corpus totum viridi cœruleo mixtum, demptis alis argento nigrefacto accuratissimè laboratis, & medio obscuratâ purpura obfuscatis.

Sexta viridi est omnino corpore: imo & alæ illi virescunt, sed leviter.

Libellas minimas, quatuor vidimus.

Prima corpore toto Cyaneo.

Secunda rubro, alæ utriq; pares, colore argenteo.

Tertiæ corpus totum croceum colorem æmulatur. Sed cauda magis protuberat, & sanguinea macula alarum extremitates, uti & omnes fibrę, rubescunt.

Quarta quę omnium minima, caudam longam habet exilem, caput magnum, oculos cœruleos prominẽtes duabus antennulis præmunitos: corpus oblongum tenue, subtus virens, supra nigricans; in dorso duas lineas virentes à capite ad alarum exortum protractas habet: caudã quinque juncturis colligatam, in cujus extremitate annulus subcœruleus. Ex harum numero una est, quæ quasdam ex majoribus citissimè interficit. Corpore gracili & griseo, alis item politis; nam ne vestigium quidem foraminis ullius apparet, per quod intrare possit. Pomo ipso ac seminibus vescitur. Hanc muscam Guilielmus Bruerus, vir doctissimus, & rerum naturalium indagator acerrimus, ad Pennium misit.

ARTICULUS II.

De Anelytris quadripennibus farinaceis.

PUNCTUM I.

De Papilionibus vulgaribus in genere.

TAntum de Anelytris quadripennibus membranaceis, sequuntur *farinacea* seu *Papiliones*, qui vel *vulgares*, vel *Bombycum*. Nomen videntur à pappo, seu sugo, quòd ceras & olera exsugat & comedat, sortiti: nisi fortè, quasi papyriones dici malis, quòd similitudinem papyri habeant. Græci generaliter ψύχην, seu oxytonωs, seu paroxytonωs vocant, ἀπὸ τῆς ψυχῆς sine dubio, seu vento. Dicuntur & σητοδόκιδες, πεμφίδες, πομφάλυγες, ζκῆνες, ψάλυγες. Invenies & πάφος dici. In Glossario Benedicti Abbatis Floriacensis ἐσπινίη, exponitur Papilio.

Nomen.

Habent pedes sex, oculos prominentes duos, ante quos totidem cornicula ignava, ut Plinius vocat, enascuntur; rostrum bifurcum; rostellum longum intra furcas absconditum, quo rorem, aliæ diurnum, aliæ nocturnum sugunt. Colorem erucarum, ex quibus ortæ sunt, servant.

Descriptio

Amænis & apertis locis gaudent, qui levissimo volatu feruntur: qui gravius corpus gerunt, arborum trũcis, parietibus & fenestris adhærent. Ex malvæ floribus succum sugunt. Ideò florentibus illis maximè abundant. Sed si de sylvestribus malis id accipiendum est, de nocturnis quoque papilionibus sumendum hoc erit: quod & Isidorus innuit.

Locus.

Victus. *Columella R.R.9.c.12.*

Isidor. Origin.15.c 10.

Mensibus Majo, Junio, & Julio coëunt, aversis caudis, reflexis quandoque, & in coitu diu hærent. Author de Natura rerum, post Augustum congredi scripsit. Vermiculos deponere falsò Aristoteles credidit. Ova edunt, tam supra quàm subtus, illaque magna, parva, nigricantia, alba, viridia, cœrulea, flava: quædam seminibus milii minora, quædam duplo majora, nonnulla æqualia. Reponuntur sæpè in corticum arborum cavitatibus, sæpissimè in foliis. Aldrovãdus sub Chamæfici observavit: rusticia seminibus papilionum gravida cum ferrum vomere scinderent, se invenisse dixere. In brassica nasci, apud Aristotelem leges, ita eam plicant, ut quasi tecto includantur, ne ipsis aliquod ab imbribus damnum. Quæ Aldrovandus observavit, tenui lanugine involuta erant. Ex ovis loco tepido, repositis, vel solaribus radiis vegetatis, aliquando post quatriduum, aliquando decimo quarto die, erucæ excluduntur. Ideò malè Albertus, alios ex ijs papiliones, longis & flexuosis promuscidibus instructos, hyeme prodire scripsit. Ex erucis Chrysalides, seu aureliæ fiunt, quæ in papiliones abeunt. Observatum, Erucam primò parere ova lutea, tenui lanugine involuta, iisque editis, in Chrysalidem abivisse, coloris lutei, viridis & nigri. Ex ovis erupere tam exigua quadripennia volucria, ut visum ferè subterfugerent qualia in ulmorũ vesicis reperiuntur. Errat ergò in quibusdam Plinius cum scribit. *Multa insecta & aliter nascuntur, atq; inprimis ex rore. Insidet hic raphani folio primo vere, & spissatus sole in magnitudinem milii cogitur. Inde porrigitur vermiculus parvus, & triduò eruca, quæ adjectis diebus accrescit, immobilis duro cortice, ad tactum tantum movetur Aranei. Hæc Eruca, quam Chrysalidem appellant, rupto deinde cortice volat Papilio.* Infestant sæpè brassicam simul & erucæ & vermes: nec ῥάφανος raphanum apud Aristotelem, sed brassicam significat. Non negaverim tamen quasdam & ex vermibus nasci. Frumentum certè humidius vermes producit, hi Chrysalides, ex quibus Papiliones prodeunt. *Exire vidi Papiliones*, inquit Aldrovandus, *ex arborum, maximè salicum cavis, suo spolio denudatos. Papiliones, addit, ejusmodi cum cavitatibus crassitiei, in quibus sanè ova*

Generatio

Arist.H.A. 5 c.19.

Aldrov. de Insectis 2. c.1.

Arist. H. A.5.c.19.

Plin. H. N. 11.c.32.

ova fuisse nemo dixerit. Ex singulis enim cavis, singuli exeunt Papiliones, cum qui semen in quodam loco edunt, id nonnisi admodum numerosè pariant. Sunt id genus Papiliones corpore admodum crasso, alis plurima lanugine obsitis, colore plerumq; fusco ad castaneum vergente. Sed & visa eruca, à qua, cum expectaretur Papilio, ova quadraginta, grani tritici magnitudine, luteo colore, tenui obducta lanugine; in quorum singulo vermiculus prodiere. Licet quoq; sentire ex putredine nasci. Bis terve erucis Bononiæ pluit, quæ in Chrysalides & Papiliones abivere. Unde hoc malum in Mileto tempore humido & lento nasci, Plinius reliquit.

Aldrov.l.c.

Plin.H.N. 27.c.24.

Natura. Post coitum sensim tabescentes vivunt, ad hyemem usque, quidam ad hybernum solstitium. Sæpè in domibus per hyemem quasi torpentes conspiciuntur: plærumq; intenso gelu pereunt. *Sunt qui certissimum veris indicium arbitrentur, ob infirmitatem animalis, Papilionis proventum. In ipso anno, cum commentaremur hæc,* (verba sunt Plinij) *notatum est, proventum eorum, ter repetito frigore extinctum, advenasq; volucres, ad VI. Calend. Februarij spem veris attulisse, mox sævissimâ hyeme conflictas.* In Anglia novum eorundem bis Autumno exortum, memorat Pennius. Observatum & Pestis præsagia tradidisse, quod apud Gemmam habemus. Volabant Anno M. D. LXII. circa 15. August. ad aquas tantâ copiâ, ut fluminis cursum obscurarent: sub noctem, velut instructis copijs, per vicos vagabantur. ANNO MC.IV. turbavere aciem, intercepto etiam solis lumine. A. M.D.XLIII. omnem melleum succum absumsere; gramen ipsum, arido stercore ubique torrefactum, exustum est. A. M. D. LIII. cruentis in Germania guttis, herbas, tecta, vestes, & homines aspergebant, & ingens tum eorundem copia.

Plin. H. N. 18.c.25.

Usus. Urinas movere creduntur, & minore cum periculo. Tinunculis & alijs aviculis in cibum cedunt: sed & morsulorum compositionem, quibus pisces allici creduntur, ingrediuntur.

Differentiæ. *Differentias* speciales frequentibus punctis apponemus. Nunc eas in *Diurnas* & *Nocturnas* distinguere placet. *Nocturnæ* dicuntur φαλλαιναι phalænæ παρὰ τὸ εἰς φῶς ἅλλεσθαι, quod ad lucernas advolent. Lycophroni & Nicolao κανδυλοσβέσται sunt, quod candelas alarum motu sæpè extinguant: ψῶραι aliis, quod scabritie & furfure quodam diffluant.

Quia verò aliquando lucis amore in ignem se præcipitant, pyraustarum apud nonnullos Zenodetum nempe & Aeschylum obtinuere nomen.

Aristoteles ἠπίαλον dixit: quidam πυραύστην: distinguique debent à Papilionibus qui apibus in alveis obsunt. Harum ova Aldrovandus, in tecto alvearis, in unam veluti massam conglomerata, tenui quadam lanugine vestita, obruta invenit. Subnigra, splendida, dura, & numerosa fuere. *Erucas etiam*, addit idem, *albicantes exiguas, quæ mihi in sequenti nocte folliculos fecerunt, quales in alveo quoq; observaveram, magnitudine pistachij invicem numerosè admodum cohærentes, & in singulis suas Chrysalides, quæ denique mihi, dissectæ, Papiliones pepererunt, quales quoq; in alveis videram, Papilionibus qui in tritico oriuntur non dissimiles.* Hirsuto sunt corpore, & alis veluti cinere quodam conspersæ.

Aldrov. de Insectis l. c.2.

Raro aut nunquam, nisi erectis in dorsum alis provolant. Interdiu subter folia vel obscuro quodam in loco latitant. Antennas maxima ex parte vel hirtas & latiores, vel exiguas admodum & breves habent. Ex erucarum thecis terra obrutis proveniunt.

Moufet. de Insectis l. c. 14. p. 88.

Et quia pulverulentæ sunt, diurno tempore ante advenientem vesperam, ne pulvis solis calore arefactus excutiatur, apparent. *Diurnæ*, quæ ἡμερόβιοι, antennis longioribus & in extremo tuberosis gaudent.

Semper juxta latera expansis alis provolant. Ex aureliis pendulis, vel arborum ramis affixis proveniunt. Planæ sunt, læves, glabræ, duriuscula. Noctu volare nequeunt, ne ros nocturnus medullas madefaciat. Differentias earum speciales inferius vide.

Nierimb. H.E.13.c.29. Nierembergius meminit ex Indicis *Hoitzitzil Papalotl*, seu papilionis similis Hoitzitzillin, unde nomē meruit. Oblongo, inquit, est corpore desinente in tenuitatem, & transversis quibusdam lineis, aurei coloris distincto, sed maculis nigris intersertis alarum superiora eodem colore distincta sunt, sed inferiora rubescunt; lineis haud absimiliter per transversum discurrentibus. Cætera papilionum reliquo generi consona. Sunt & aliæ innumeræ apud novam Hispaniam differentiæ admirandis variatę coloribus pulcherrimæ. Illud hic obitèr monebo, in quibusdam papilionibus magnis hujus novi mundi pro linguâ esse filum sanguineum oblongum excedens reliquum corpus, quod convolvit ut in bucca recipiatur, quam habet, ut illud cōmodius extrahere possit, sectam à superiore parte capitis usque ad inferiorem, ut pænè totum caput scissum sit.

PUNCTUM II.

De Papilionibus in specie, & primò de Papilionibus Aldrovandi primæ tabulæ.

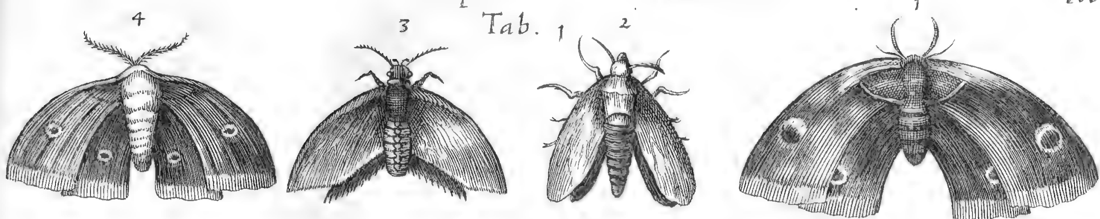
PApiliones in specie, partim ab Aldrovando, partim à Moufeto descriptas habemus: Coincidere hujus & illius aliquas, concedi potest facilè: maluimus tamen in tanta varietate omnes ponere, ne quicquam desideretur. Aldrovandus suos in decem tabulas dispescuit, quarum prima quinque habet, qui à nobis ipsius Aldrovandi verbis describentur.

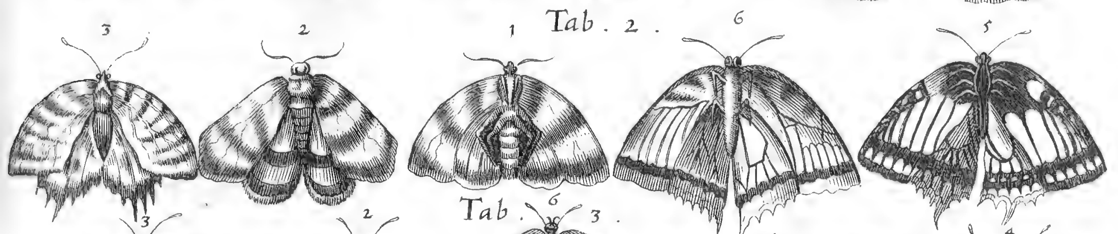
Primus, inquit ille, non incongruè ἱππωψύχη dicitur. Est enim Papilionum maximus. Vespere potissimum cernitur, interdiu latet. Latus est palmum, & amplius. Alæ singulę rotundam habent ac notabilem maculam, oculum diceres nigrum, sed primo miniaceo, dein candido circulo obductum, cætero subnigræ, aut fuscæ, molles, lanuginosæ, farinaceæ, in extremo candicant; corpus pronum ad castaneum vergit, supinum non-nihil albicat, corniculæ sive antennæ plumarum instar molles, satis proceræ; femora quoq; mollia, sed tibiæ duræ, oculi nigricant. Aldrov. de Insectis 2. c.1.

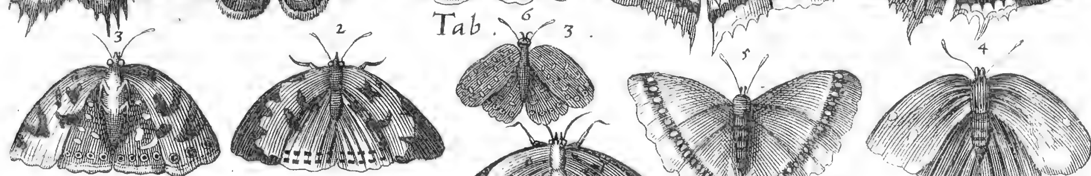
Quartus in hoc ordine similis ferè proximo, sed corniculis latioribus, & filicis ramulum figura quodammodo æmulantibus, luteis: corpore etiam magis lutescente, denique oculis longè pulchrioribus: miniaceus enim circulus longè in hoc major est, minorque niger, qui velut pupillam constituit.

Secundus totus erat viridis, annulis candidis. Alæ etiam lineas habebant roseas deorsum descendentes, item maculas transversales albas; rostrum erat longum, trigonum, oculi magni, nigri: corpus procerum admodum, crassumque, in extremo acutum. Alæ pro cujus portione sunt exiguæ. Ex hoc genere alium mihi describēdum ac depingendum tradidit F. Gregorius Regiēsis Capuccinus, illius insolenti forma ac colore captus, sed in quo annuli essent lutei, alæq; maculis subflavis, castaneis, subcœruleis & nigricantibus distinguerentur. Longitudo huic papilioni palmaris est. Quid si sexu distinguamus, priorem fœminam esse ex editis mihi ovis comperi.

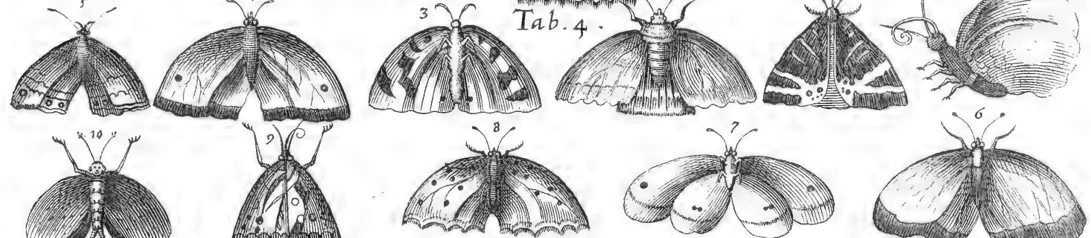
Tertium ex Eruca nasci observavi sub finem Augusti anno superiori, eaque caudata & immensæ magnitudinis suo postmodum loco depingēda. Folliculum non texit, sed in Aureliam mutata: Papilionem hunc generavit decem ferè dierum intervallo, corpore crasso ejusdem cum alis coloris, nimirum ex luteo & fusco variatis. In tergore notabilis macula est candicans, humanum quodammodo caput

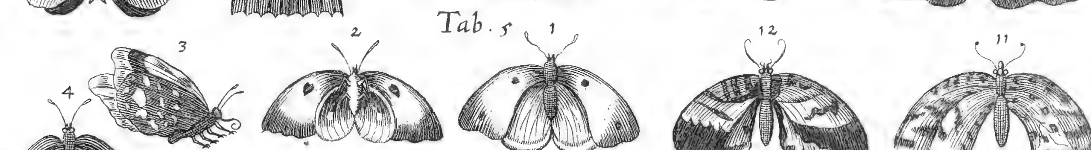

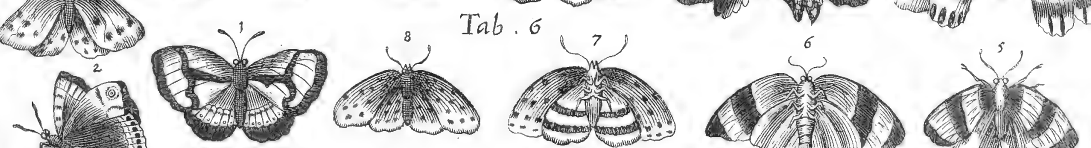

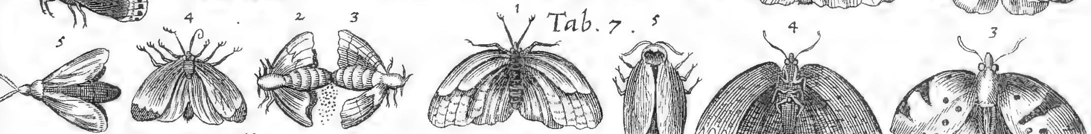

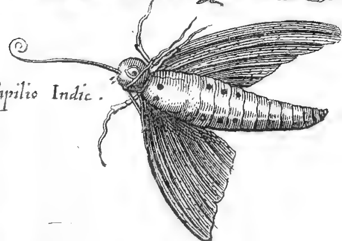

Tab. 8.

caput anterius exprimens. Caput totum nigricat, pedesq; & antennæ, quæ latiusculæ sunt. Alæ internæ totæ ferè lutescunt.

Postremum in hoc ordine depictum prona & supina parte anno 1592. mése verò Julio, hujusque die vigesima sexta gigni adverti ex parva quadam Eruca, hirsuta, colore ex rubro, albo & nigro variante. Hanc enim cùm cepissem in tamarisco sive myrica sub meridiem, subsequẽti nocte versa erat in Aureliam viridem, quæ filo sese capsulæ, cui inclusa erat, ex alvi extremitate edito appenderat, atque ita quindecim diebus continuis adhærens in eodem colore perseveraverat; deinde mutato eo lutea partim; partim nigra facta erat; quare jamjam in Papilionem abituram conjeci, cujus scilicet colores per senectam; quam mutando relinquunt exeuntes, transsplenderent. Quod cùm viperinis fœtib. commune hisce Papilionibus fuerit, eos enim supernè in ovo conspici testatur Aristoteles. Cùm itaque erupisset Papilio, alis se fecit conspicuum iis, quos diximus, coloribus pronè & supinè. Color niger luteusque in primis alis intensior est, in supinis remissior. Alæ internæ, quæ aliàs minores esse solent, in hoc animali proceriores sunt; infraque serrata serris eisdem coloribus distinctis, ex quibus ferè media ceu cauda quædam dependet. Corpus totum pronum atrum est, ad latera & supinè luteum, estque pro alarum longitudine admodum exile. Oculi magni nigerrimi, nigerrimæ item antennæ, quæ in extremo obtusæ sunt, totæ subtilissimæ. In alarum internarum extremis lateribus macula rubra sive rosea conspicitur, rotunda internè, semi-circularis externè. In summa, elegans est Papilio, conspicitur passim per agros & hortos.

†

PUNCTUM III.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ secundæ.

IN secunda tabella sex Papiliones posuit Aldrovandus, eosdemq; ita descripsit. *Aldr. l. c.*

Primo & secundo loco supinè nimirum & pronè depictus Papilio, expansis alis, coloribus quatuor potissimum variat, miniaceo, nigro, albo & cinereo ad cœruleum nonnihil vergente. Suntque colores in extimis alis intensiores, ut remissiores in intimis. Capite, dorso, alvoq; est cinereis, sed albis strijs subtilissimis deorsum rectà tendentibus color ille cinereus insignis est. Corpus obtinet crassum, latumque, parte supina candicans, annuli coloris sunt castanei, oculi ejusdem coloris, magni & prominentes. Alæ pariter amplæ sunt, quarum externæ maxima sui parte cinereæ videntur, sed explicatæ quatuor, quos dixi, coloribus ita evariat, ut descriptu admodum sint difficiles; septem velut venæ rubicundę eas percurrunt, inter quas in extremo totidem sunt velut columnæ nigræ albis circulis notatæ, ac supra hasce septem etiam maculæ nigræ V. literam exactissimè exprimunt; sed in dextra tantum; sinistra enim neque columnas eas, neque literas habet, in qua re mirus naturæ lusus conspicitur; coloresque omnes in hac sunt dilutiores, pallidioresq; ; Dextra etiam punctis exiguissimis nigris erat notata, quę in sinistra quoq; non sunt, nisi quà corpori nectitur; nam deinceps in strias oblongiusculas mutantur. Postremò dextra in extremo candicat, strijsq; insignis est nigris descendentibus, cum sinistra nigrescit eo loco, neque striarum aliquod habet rudimentum; Internæ verò alæ totæ sunt coloris miniacei, præterquam, ubi duæ illæ fasciæ apparent, nam hæ nigerrimæ sunt. Alæ externæ inversæ modò albicantis, modò nigri-

nigricantis coloris areas obtinent, internæ loco albedinis habent colorem miniaceum, sed dilutiorē, quàm externæ. Antennæ erant nigricantes, proceræ, leves, in extremo obtusæ.

Tertium in hoc ordine Leucomelanum nominavi, quod præter colorem alarum album, ad subflavum nonnihil vergentem, totum corpus per tergus nigrum ac exile habeat. Alæ internæ in extremo sunt serratę, habentque longas appendices, ut icon ipsa declarat. Supra serras, quæ semicirculum constituunt, maculæ quoque sunt semicirculares, candidæ, atq; in his maculæ rotundæ, ferè cœruleæ, quæ simul omnes egregiam speciem ac venustatem Papilioni præbent. Cætera, ut dixi, Leucomelanus est excepto ventre, qui candicat, antennę in extremitate, quàm in plerisque obtusiores.

Talis est in quarta serie positus, qui totis alis nigricat, & quatuor habet in hisce oculorum specie maculas rotundas nigerrimas, cœruleâ velut pupilla decoratas; Alæ internæ longiores sunt externis & serratæ, sed aliter ac in pręcedentibus, hujus enim serræ obtusæ sunt & rotundæ.

Quintus ex maximorum est genere, sed eorum, qui interdiu per hortos obvolitant, corpore est procero, mediocris crassitudinis, coloris fumati, annulis per alvum lutescentibus, alis ejusdem coloris in medio, infrà candidis, & nonnihil serratis, deinde nigris, & in ipsa nigredine maculas habentibus candidas ad latera, infrà verò ad cœruleum vergētes. Antennæ longissimæ, obtusę sunt & nigræ.

Sextus à macularum multarum serie, quæ in alis internis tàm foris, quàm intus cernuntur, πολυόφθαλμος nominatur. Oculi nigri sunt, pupilla candida, circulus ambiens luteus, suntque, ut dixi, in internis alis tantum, nam quæ in externis apparent maculæ rotundæ, totæ candidę sunt; Habent tamen etiam hæ unicum oculum eisdem, quibus internæ, coloribus ad externa latera, cætero alæ totæ ex luteo ad castaneum vergunt. Per superiora corporis ater est, alvo supina ex cinereo ad fuscum vergit; alæ internæ, item pectus longa quadam lanugine viridi, splendente vestiuntur.

PUNCTUM IV.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ tertiæ.

IN tabula tertia novem habentur.

Primus, inquit *Aldrovandus*, ex mediocrium genere natus mihi ex Eruca, quam olim Bononiæ pluit; capite est, tergore alvoque coloris aurei, ad latera nigri. Alæ internæ serratæ sunt, totæ ex aureo miniaceæ, & nigris punctis consperṡæ, & in extremo etiam nigræ. Alas externas venæ percurrunt deorsum descendentes, nigræ in area aurea, seu potius miniacea, item maculæ magnæ transversales ejusdem coloris, ipsæque alæ in extremitate undiquaq; nigræ sunt, & ibi maculas habent candidas. Pedes & antennæ lutescunt, & instar pedum polypi cirris præditi sunt, ut ad ea, quibus insiliunt, fortius adhæreant.

Secundus, qui numero *secundo & tertio* pronè & supinè depictus est, ex eodem est genere. Corpus enim habet mediocre, nigricans, alvum ferè auream, nigris annulis distinctam. Oculi candicant, alæ externæ in extremo nigræ sunt, & albis maculis insignes, cætera aureæ, venisque nigris, & tribus aliis nigris maculis incertæ figuræ speciosæ. Internæ in ejusdem aurei coloris area duplicem habent ordinem majorum macularum nigrarum, velut oculorum, sicut in icone exprimuntur. Colores omnes supina parte variant; In internis etiam alis (ita voco, quæ corpori sunt viciniores) qui extra erat aureus, nunc ferè est ametheſtinus ad cinereum vergens, adeò, ut lutescere videatur, estque unus tantum oculorum ordo nigrorum, majorumque,

hos

hos circulus ambit candidus. Corpus etiam supinum totum lutescit, pedes cinerei sunt, alæ externæ prope caput cinereę, nigrisque guttulis oblongis notatæ, dein majori parte coloris sunt miniacei, & nigris maximas maculas habent, denique in extremo sunt rursus cinereæ.

Tertius, qui quarto loco depictus est, toto corpore pronè aterrimus, aterrimæ item alæ externæ, sed fascia ferè transversali coloris miniacei decoratæ, nec non alterius fasciæ candidæ rudimento, & punctulis aliquot rotundis, candidis. Internæ totę ferè extrà miniaceæ sunt, punctulisque nigris admodum exilibus insignes.

Quartus, in icone quintus, cum hoc idem est, sed supino corpore pictus, alæ externæ hîc plus habent ex miniaceo & albo colore, quàm in prona parte, aterque color remissior est. Internæ in extremitatibus ad miniaceum vergunt, cætera cinereę, fuscis maculis respersæ, & alba ad latera externa macula conspicuæ, toto corpore ad cinereum vergit.

Quinto, in icone sexto, color totus miniaceus, notis diversis, lineisq; nigris, alis angulosis & leviter serratis. Promuscidem habet longissimam, ac, dum vult, recurvam ejusdem cum pedibus coloris, nempe ex cinereo ad luteum vergentis.

Ex hoc genere *Sextus*, in icone septimus, esse videtur, longa item armatus proboscide, alisque præditus angulosis. Supra caput, præter antennas, etiam bina alia habet cornua, quæ in alijs plerisq; non videas, corpore, alisq; colore ferrugineo, albo, cœruleo, viridiq; varius est. In supremis pręterea alis puncta quędam habet viridia in alba area, in dorso item viridescit.

Septimus, in figura *octavus*, totus luteus est, versus caput tamen alæ ad ferrugineum vergunt, nimirum ubi maculas non habent, suntque hæ numerosę admodum, ac incerti ordinis, omnes aterrimæ.

Octavus, in tabula *nonus*, idem est supinè sculptus, quod colorem mutet, interne enim alæ partim viridescunt, partim candicant, & maculæ illæ atræ vix hic conspicuæ; externæ ferè palearis sunt coloris, inque his maculæ evidentiores, corpus etiam flavescit, pedes habet luteo, antennas castaneo colore, alæ utræq; leviter angulosæ.

Postremus in hac serie corpore nigroque capite & hirsuto, proboscide procera admodum, alis intus candidis, amethestinis striis ornatus, extrà nigricantibus, suntq; angustæ, laciniatæ & longiusculæ.

PUNCTUM V.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ quartæ.

TAbula quarta Papiliones mediocres sunt, iique duodecim iconibus exhibentur.

Primus complicatis alis literam Δ quodammodo exprimit, corpore est prono fusco, pedibus hirsutis, antennis admodum exilibus, alæ externæ ex candido & aterrimo splendentibus coloribus variant, internæ totæ sunt miniaceo.

Idem supinus exhibetur *tertia* serie, in quo color ille miniaceus dilutior est, externæque alæ totæ candicant, venis decoratæ miniaceis & maculis nigris, magnis, & corpus totum ex albo lutescit, alvus nigris pũctis sive guttis exiguis conspersa est.

Secundus est hirsutus & crassus, alis supernè cinereis, infernè miniaceis, lineis transversim nigris dissectis.

Quartus corpore est exiguo, nigro, luteis circulis distincto, oculis magnis, luteis, & ejusdem coloris antennis, alas habet tàm internas, quàm externas etiam luteas, in extremo nigras, versus corpus ad castaneũ vergunt, versus nigram verò ambientem fasciam planè est color ochros. Externæ prope exteriora latera maculam habent rotundam, nigram.

Quintus totus est ferrugineus sive castaneus, corpore intensius, alis remissius, alæ externæ unico tantum

oculo, pluribus internæ exornantur nigris, intus albis, utræq; fascias habent nigras transversales incurvas, quæ angustæ sunt, rectasq;, quæ latæ sunt & extremæ.

Sexto caput est luteum, oculi lutei, luteique pedes & antennæ, corpus nigricat, alæ utræq; ferè aureæ, in extremo, ut icon ostendit, aterrimæ, externæ ad latera externa maculam habent rotundam, nigram, exiguam.

Septimus ex luteo totus ad viridem colorem vergit, minus in exterioribus, magis verò in interioribus, hoc est, interiores exterioribus magis viridescunt. Externæ maculam habent nigram, rotundam, internæ albam, caput quoque nigra macula insignitum est.

Octavus antennas habet proceras, in fine obtusas, caput exiguum, oculos magnos. Corpore est luteo & nigro distincto, alæ quoque luteę sunt, sed magis ad castaneum vergunt; externæ nigris punctis maculantur, quibus internę carent, utræque dentatæ sunt.

Nonus ex eorum genere est, qui proceras habent proboscides, alis est primum versus caput luteis, nigris modò punctis, modò maculis, hisque & rotundis & longis maculatis, dein cœruleis, in extremo nigricantibus & dentatis.

Decimus propter insolentem vultum, quo Satyrum quàm exactè æmulatur, Σατυρωειδὴς dici potest. Corpore toto est flavo, rubro distincto, alvo bifurcata, alis nigricantibus, & velut stellis candidis elegantissimè exornatur.

Undecimus corpore est nigro, alvo annulis albicantibus, alæ ejus ex albo ad luteum vergunt, sed maculæ ferrugineæ & nigræ alternatim huc illucque conspersæ luteum illum colorem ferè extinguunt suâ copiâ.

Postremus corpore etiam atro est, sed tenuiori, habetque alas internas dentatas & exterioribus proceriores, utræque aterrimo & lutescente coloribus variæ, habent tamen etiam in fine aliquid candicantis.

PUNCTUM VI.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ quintæ.

HAbet & quinta tabula mediocres, quorum sex icones Autor ponit. Aldrov. l.c.

Primus corpore est nigricante, alvo extrema & dorso cinereis. Alę externæ internis sunt angustiores, ex albo ad viridem nonnihil inclinant, magis tamen viridescunt internæ, utræque in extremo circumcirca rosei coloris velut circulo ambiuntur, externæ prope finem nigrescunt, habentque in medio ferè maculam nigram. Antennæ purpureæ sunt, in extremo obtusæ & albæ.

Idem *secundo loco* datur supinus, in quo, quod in externis alis prope finē erat, nigricat, hîc viridescit, sed macula tamen nigra colorem retinuit nigrum, internæ prope corpus prorsùs virides, in fine ad luteum vergūt, cinguntur que eodem circulo roseo. Estque hoc observatu dignum in internis, quod maculam habeāt albam cum circulo ferrugineo, quæ extrinsecus non est.

Qui sequitur pronè & supinè pictus, à potioribus coloribus λευκόχλωρος dici potest, sed hunc, quia admodum maculosus est, λευκόχλωρον variegatum nuncupavi. Prono corpore leucophæo est, capite nigricante, oculis instar saphiri viridibus, antennis nigris cum appendicibus in summitate albicantibus, pectore hirsuto, alis cādidis, suprà prope caput ad cœruleum vergentibus, maculis magis nigricantibus, inferius respersis, dico inferius, nam, ubi cœruleæ sunt, nullam cernere est maculam, supino corpore magis candicat. Alæ externæ sunt candidæ & nigro variæ, internæ ex albo & viridi eleganter admodum decoratæ.

Quintum Papilionem *crucigerum* nominavi, quod externis alis complicatis, albis tæniis, quibus ornatus cernitur, crucem, vel potius literam X. exprimat, quanquam id in icone pictor

pictor non expresserit. Sunt itaque alæ illæ nigræ, fasciis seu tæniis albis insignes, & venis rubicundis deorsum descendentibus. Interiores sunt totæ miniaceæ, maculis nigris rotundis illustres. Sextus idem est parte supina exsculptus, in cujus internis alis maculas illas nigras non videas, & fasciæ, quæ in externis alis pronâ parte albæ erant, hîc aureæ sunt. Corpore est iste Papilio pronè luteo toto, supino ventre albo, nigris guttis triplicis ordinis consperso, oculi nigri sunt & exigui, exiguæ exilesque antennæ.

Sextus ac postremus alas externas ac internas exterius rubicundas, ad castaneum vergentes habet nigris guttis conspersas. Supinâ parte alæ internæ candicant, exteriores colorem eundem fermè, quem prona earum pars, conservant. Corpus pronum atrum est, supinum cinereum, cinerei quoque pedes, antennæ nigræ, oculi lutei prominentes.

PUNCTUM VII.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ sextæ.

PApilionem, qui in tabula sexta *primo* depingitur ordine, πολυόφθαλμον nuncupavi, quod in internis alis intus ac extra multis notaretur oculis, qui tamen, licet duo tantum, in externis exterius & interius elegantiores sunt. In his enim iris est nigerrima, pupilla alba. Alæ supinè ex luteo & castaneo variant, internæ intus prope corpus primum cœruleæ, dein ferè amethestinæ, in quo colore cernere erat lineas duas transversales, flexuosas, castanei coloris, sub quarum postrema color subsequitur luteus, deinde rursus amethistinus, quem lineæ percurrunt castaneo colore, atque intra has siti sunt, quos dixi, oculi, quos subcœruleus cingit circulus Corpus animantis nigricat, pedes & antennæ lutei, oculi nigri.

Alter alas habet dentatas, rubicundas, ad ferrugineum accedentes, & maculis respersas nigris, in medio rotundis, ad latera oblongis ac magnis. Alæ supinè nigricant, & albam fasciam habent, quæ vel currentes æmulatur fluminis undas. Corpus supinum cinereum est, pronum nigricat.

Separatim in Bononiensi editione depictus ex iis est, qui in arborum truncis nascuntur, capite admodum exiguo, albo, antennis ferrugineis, latis & quodammodo serratis, dorso ferrugineo & albo, alis alvoq; luteis, zonis castaneis.

PUNCTUM VIII.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ septimæ.

SEd & illi, qui in tabula septima dantur, ex mediocribus sunt, quorum tredecem figuræ dantur.

Primus corpore toto *niger* est, annulos verò habet luteos, alæ omnes candicant, & venis distinguuntur nigricantibus.

Tertius & Secundus *Bombylij* sunt, ex erucis bombycivomis orti, vulgò noti, undique candidissimi, exceptis antennis, quæ nigræ sunt & hirsutæ, invicem coëunt, mas est tenuiori corpore, secundo scilicet loco pictus. Inter utrumque ova appinximus exigua, coloris ferè crocei, alas habent breves, & ad volandum velut ineptas.

Quartus in hac serie totus quoque candicat per alas, per quas venas habet sub cœruleas, deorsum descẽdentes, & punctorum rubicundorum triplicem ordinem, quæ transversalia sunt. Externæ duobus velut oculis nigricantibus decorantur, in extremo ad luteum vergunt oculi & deorsum lutescunt.

Quintus corpore ex crasso, castaneo, luteis zonis, antennas habet ferrugineas, latas & hirsutas vel plumosas, in capite & cervice candicat. Alæ etiam albæ sunt, ferrugineas habentes venas, & ubi corpori hærent, striarum nigrarum rudimenta.

Sextus totus est candidus, corpore scilicet ac alis, quæ venas habent nigras, nigros item pedes & antennas.

Septimus μολύχλωρ@ dici potest propter colorum diversitatem, corpore toto nigricat, nonnihil tamen ad ferrugineum vergit, sicut item pedes, proboscides & antennæ, quæ admodum tenues sunt & obtusæ. Alæ internæ totæ sunt miniacei coloris, sed nigris lineis flexuosis distinctæ, externæ, quæ corpori annectuntur, atræ, dein miniaceæ, dein rursus atræ, mox albæ, postremò iterum nigræ, majorem tamen aream albus color occupat, eumque percurrunt venæ ferrugineæ, rubescentes, notandumq; est, album illum colorem infrà versus corpus in luteum commutari, & guttis modò rotundis ac exiguis, modò oblongis distingui.

Octavus superioribus omnibus minor est, corpore prono nigricante, alis ex luteo ferrugineis maculis nigris refertis.

Nonus idem est, at supinè pictus corpore, quod candidum est. Alæ externæ colorem retinent, internæ planè mutant, utpotè quæ maculosæ sunt argenteo splendidissimo, & ferrugineo.

Decimo alæ externæ ac internæ nigerrimæ, maculosas habent alas, uti pictura indicat, corpus etiam nigrum est.

Undecimus corpore ex luteo ad ferrugineum vergit; & nigro distinguitur; Alæ exteriores ex albo & nigro variant, internæ luteæ sunt, & quatuor nigris maculis insigniuntur. Externæ supino corpore pictæ, ut *duodecima icon ostendit*, etiam ex albo & nigro variant quidem, sed ad latera sunt ferrugineæ, internæ colorem retinuerunt, sed nigræ illæ maculæ minores sunt, in extremo tàm hîc, quàm illic nigræ sunt.

Decimustertius, qui in hac tabula postremus est, totus est ferrugineus, alæ externæ in medio oculum habēt, cujus pupilla alba est, nigrum, internæ denticulatæ sunt, utræq; in extremo nigricant.

PUNCTUM IX.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ octavæ.

Minimi sunt, qui in tabula octava depinguntur, inter quos qui *tertio loco datur* non invenustus est, triplici nimirum colore, albo, ruffo & luteo varians per alas. Nam lineæ, quæ in his cernuntur, & transversales & descendentes ruffæ sunt, cætera vel candida vel lutea, punctis etiam notata ruffis, corpore angusto, exili & nigricante, alvo bifurcata, pedibus exilibus & proceris.

Huic consimilis est quodammodo *secundus*, corpore item nigricante, sed crassiori, crassiori item capite. Alæ externæ luteæ sunt, supernè magis, minus verò infernè, utrumq; transversalis linea nigra distinguit, totæ maculis, seu punctis exiguis nigris sunt distinctæ, internæ nigricant, & in extremo fascias angustas habent luteas.

Primus toto corpore niger est, alvo in extremo acuta, alis rotundis, candidis.

Quartus corpore quoque nigricat, oculos habens luteos, alas ex luteo ferrugineas, ubiq; nigerrimis decoratas notis.

Quintus lutescit, punctis insignis cinereis, quæ totas ferè alas occupāt. In externis alis macula conspicitur nigra, neque aliud in hoc notatu dignum, ut in præcedenti, maculas habent cinereas in area lutea.

Septimus corpore & alis totis subalbis est, pedibus & antennis nigris, in medio externarum macula est nigra.

Octavus alvo est rubrâ, nigris punctis notata, pectore & externis alis nigris quidem, sed nescio quid cœrulei

fulci etiam demonstrantibus. Alæ internæ luteę sunt, striis plenę nigris, deorsum descendentibus.

Nonus corpore est admodum brevi & exili candicante, alis item candidis, ad latera subluteis, undiq; nigris guttulis refertis. In medio duæ tæniæ sunt coloris aurei, tortuosæ, in singulis gyris punctum habentes nigrum.

Decimus toto corpore candidus est, & nigris punctis variat, alas verò habet pulcherrimas, majori areæ parte ferruginei coloris, in quo mirum est, quàm luserit natura. Primum enim in eo fecit fasciam ex maculis rotundis, literam O. exprimentibus, dein parva addidit ejusdem coloris puncta, postmodum alias duas tænias tortuosas, tum denique albam cum punctis intus nigris.

Vndecimus niger est, alas verò habet ex ferrugineo ad luteum vergentes, totas nigris, ut icon ostendit, maculis distinctas.

Duodecimus crassam admodum habet alvum, coloris propè cœrulei, luteâ fasciâ sive circulo insignem. Tergus nigricat, ut & caput, & oculi, pedes & antennæ, quæ admodum sunt proceræ. Alæ versus corpus cœruleæ, deinde nigricant, suprà duabus maculis rotundis luteis, infrà tribus albis conspicuæ.

Decimotertio corpus est nigrum, præterquam in dorso, ubi cinereum est. Alæ luteæ, auro resplendentes, oculis innumeris nigris, quos circulus ambit candidus, cohonestatæ.

Decimusquartus hirsutus est, ac alis totis cœruleis parte externa, interna cinereis, maculis albicantibus (in quibus mediis punctum est atrum) ordine pictis, in extremo margine notis rubicundis oblongis, oculis caudæ pavonum similibus, albo ac nigro utrinque clausis dispositis, lineaque nigra in latitudinem alæ discurrente terminatis. Totum corpus nigerrimum, item pedes, oculi, & antennæ. Alæ in fine albæ sunt, cætera, ut dixi, exterius cœruleæ.

PUNCTUM X.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ nonæ.

NOna tabula viginti quatuor habet Papiliones exiguos, quorum equidem infinitus est numerus, infinitaque diversitas.

Primus in hac serie corpore prono nigricat, pedes & antennæ sunt cinerei. Alæ prius nonnihil ad ferrugineum vergunt, mox candicant, punctis & lineis ubique atris conspicuæ.

Secundus corporis mole vix culicem vincit, quin, nî alas Papilionis haberet, culex omninò foret. Alvus ei cinereus, pectus nonnihil ex cœruleo possidet, alæ albæ sunt, ita tamen, ut nonnihil etiam fuscescant, habentque puncta minutissima nigra cum circulis ambientib. ea candidissimis.

Tertius πολύχλωρος minimus dici poterit propter alas albo, nigro, rubro & subcœruleo maculosas; Externæ in notabilem acutiem desinunt, corpus ei totum subatrum est, proboscis & antennæ lutescunt.

Quartus alas habet aureas, in margine ferè castaneæ colorem imitantur, prope extremitatem est macula ferruginea, alvus argenteo micat, pectus superna nigricat, in capite duo sunt puncta coloris argentei.

Quintus ex iis est, qui ad ignem candelarum advolant, corpore subcinereo, alis totis candidis, lineis sive venis ad ferrugineum inclinantibus.

Sextus alas habet infrà nigras, cætera coloris rutili. Corpus cum antennis & pedibus nigrum est.

Septimus quoque niger est, sed circulis, sive annulis duobus per alvum luteis distinctus, oculi quoque lutei sunt, alæ supernè magis, infernè minus nigricant, & maculis ubique insigniuntur candidis.

Octavus ex advolantibus etiam ad lucernas est, alvo coloris flavi, nigris, ut in icone apparet, punctis rectà deorsum vergentibus insignis, reliquo corpore candidissimo, alis item candidissimis, sed quæ exiguis admodum ferrugineis ferè punctulis insigniuntur, & in fine nigricant.

Nonus septimo similis, sed corpore major est, minoribusque contrà alis, & in quibus majores maculæ albæ sunt, & velut argento resplendent.

Decimus alas pro corporis portione breves habet angustasque, alvum admodum proceram, nigricantem, annulis candicantibus distinctam, alæ leviter pallideque lutescunt.

Vndecimo caput magnum ac nigrum, corpus & internæ alæ miniacei coloris, lineis transversalibus nigris in extremo insignitæ, externę totæ sunt coloris castanearum, pedes brevissimi.

Duodecimus corpore est flavescente, proceroque, dorso crassiusculo, in quo color ille flavus paulò est intensior, capite exiguo ac rotundo, pedibus brevioribus, alis candicantibus, vel pallidè lutescentibus.

Decimustertius vulgatissimus ille est, qui candelarum lumini infestus est; Corpore est admodum exiguo nigricante, alis & antennis flavis.

Decimusquartus internas alas totas habet rubras, supernasque ejusdem coloris, sed ad internos margines cinereas. Corpus totum atrum, præterquam in cervice, ubi circulus aureus est, pedes sunt rubicundi, antennæ nigræ, in extremo obtusæ.

Decimusquintus idem est supino pictus corpore, ut alvi crassities magis appareret. Nam alioqui nihil, vel parum differt. Fœmina erat, & ova mihi peperit rubicunda.

Decimosexto corpus est oblongum, & fuscescit infernè, supernè argenteo micat. Alæ ejusdem sunt coloris fusci, & argento auroque micantis.

Decimusseptim⁹ toto corpore nigricat, alas habet ferrugineas, sed elegãtissimè aureo colore resplendẽtes. Idem *decimooctavo* loco exhibetur supinus, quia variat admodum. Nam corpore toto candicat, alęque minus sunt ferrugineæ, minusque resplendent auro, sed contrà innumeris punctis atris maculantur, quas circuli sui ambiunt candidi. Habent verò eandem fasciam auream, prope extremum marginem.

Decimusnonus alvo admodum est procera, tota lutea, cervice nigra, pedibus, antennis & summo capite candidissimis, alæ quoq; candidissimæ sunt, sed striis sive lineis nigris interstinguuntur, suntq; adeò breves, ut ad volandum videantur esse inutiles. Nam hoc in eo observavi, quod continuò foliis, velut zoophyton quoddam, adhæreat.

Vigesimus, nisi alas haberet latiores, ex muscarum potius, quàm Papilionum genere videretur. Corpore enim est admodum compacto, nigricãte, alis ex cinereo ad castaneum inclinantibus, & aurum resplendentibus.

Vigesimusprimus ab alis tàm internis, quàm externis prorsus argenteo splendore emicantibus, argenteus dici potest. Corpore præterea toto candido est, præter oculos, qui nigri sunt, & antennas, quæ sunt luteæ.

Vigesimussecundus toto corpore aterrimo, alas habet nigras colore ruberrimo distinctas, pedes & antennas longiusculos, nigros.

Vigesimustertius antennas habet latissimas, hirsutas ac velut plumosas, coloris flavescentis, caput & alas candidissimas, has tamen fuscę trãseunt lineæ subtilissimæ. Alvus tota crassa est & gravis colore luteo, nihil, vel parum volat, foliis semper adhærens.

Postremus omnium minimus, brevioribus tamen, quàm par est, ac latioribus alis pictus, Sunt enim angustiores ac oblongiores, totæ albicant. Triticiarius dici potest. Nam tritico infestus est, utpotè ex tritico prognatus.

* * *

PUN-

PUNCTUM XI.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ decimæ.

DE istis etiam ita Aldrovandus: Papilio *primo ordine* in hac decima tabula depictus figura corporis est admodum insolenti. Habet enim in alvo seriem quandam velut plumarum subtilissimarum, penicillos pictorum exactè exprimentium, coloris partim albi, partim nigri. Corpore toto admodum crasso est, dorso & vertice summo cinereis, alvo lutea, annulis distincta atris. Inter quintum & sextum annulum ab utroq; alvi margine macula est candidissima, inter sextum verò & septimum aterrima. Alæ exterius ex cinereo fuscescunt, intus sunt rubicundæ, corpore supino, sicuti etiam, qui *secundo loco* depictus est, candicat. Antennæ latæ sunt, & ex cinereo fuscæ. Alvus supina nigra est, in medio candida. Ad mediocres pertineret, nisi tam crassus esset.

Tertius ex minoribus est, alvum habet luteam, nigris zonis distinctam. Alæ quoque flavescunt, tergus ferrugineum est, ejusdemq; coloris antennæ, quæ latæ sunt & hirsutæ, supino ventre albicat.

Quartus alvo quoque lutea est, sed magis ad croceum accedit, & punctis notatur in medio deorsum descendentibus aterrimis. Alæ internæ ejusdem cum alvo sunt coloris, & similibus quoque punctis maculantur, exteriores leviter pallideque lutescunt, tergus & antennæ colore sunt ferrugineo, pedes croceo. Habes eundem alis complicatis, prout ex sua chrysalide erumpit.

Sextus valdè est exiguus, corpore superno fermè ferrugineo, inferno planè aureo, alas habet luteas ad croceum vergentes, admodum parvas.

Septimus corpore nigricat, alas habens luteas ad ferrugineum nonnihil vergentes, & ferrugineis venis distinctas. In exterioribus macula est nigra, rotunda, puncto intus albo.

Idem est, qui *octavo loco* depingitur erectis alis, quæ eundem planè colorem retinent, præterquam ubi corpori junguntur, quâ parte ad cœruleum vergunt, habentq; lineam albam, quæ medias percurrit.

Ex minimorum genere est, qui *nono loco* exhibetur, corpore cinereo, nigrescente, alis cinereis admodum obscuris, internis luteis. In externis macula est candida, literam V. exactè exprimens, item altera figura semicirculi.

Decimus alas habet longas & angustas, colore flavescente, fasciis sive tæneis ornatas tribus atris. Pedes & antennæ flavescunt, oculi admodum exigui sunt & nigri.

Postremus omnium minimus Papilio est triticiarius rectius, quàm in præcedenti tabula exaratus, simul cum sua chrysalide, & vermiculo sui ortus. Alas habet, ut cæteri, quaternas, albidus totus, cinereusue, corpore levi in acutum alvo desinente, argenteo splendore. Vermiculus iste Curculio vocatur.

PUNCTUM XII.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ undecimæ.

RAriores sunt & formæ insolentioris, qui in undecima tabella depinguntur. Ex quibus *primus* alvo est crassissima, supernè candida, infernè nigrescente, seu potius ad cœruleum inclinate, annulis & punctis distincta nigricantibus. Tergus ac caput candicant, admodum hirsuta. Antennæ latissimæ ac villosæ, coloris ferè amethystini. Alæ ex amethysto & cyaneo mediæ, venas habent rutilas primum, pòst nigras: In extremo candicant, ubi punctis maculantur exiguis, aterrimis. Pedes robusti, ejusdem cùm antennis coloris. In alvo notatu dignum est, quod in ex-

in extremo longè crassior sit, quàm ubi corpori jungitur.

Secundus ex eodem vel consimili genere, licet minor, corpore est fusco, capite acuto, oculis protuberantibus, per tergus & summo vertice cinereis, alis brevibus pariter cinereis, internè prope alvum rubicundis. Antennas non rectà, ut cæteri, erigit, sed ad latera extendit.

Tertius ex eodem quoque est genere, & ipse acuto capite, & ad latera emittens antennas suas. Corpulentus est, crassiori tamen thorace, quàm alvo, quæ nigris extenditur annulis. Toto corpore superno leucophæus est, infernè candicat. Alæ totæ fuscæ sunt, internæ, quà ventrem spectant, nonnihil possident rubicundi.

Quartus totus ex cinereo fuscus est, alas habens longiusculas & angustas. Alvo est crassa & bifurcata. Hæc annulis, alę venis insigniuntur ferrugineis. Caput admodum breve est, antennæ minutissimæ, ac vix apparentes.

Quintus insolentis formæ caput obtinet, à cujus lateribus duo sunt tubercula rotunda, nigra multis capillamentis nigris hirta, & in extremo alia duo, sed quæ ejusdem cum capite sunt coloris, nimirum ruberrimi, qui quoque color communis est tergo, à cujus quoque lateribus duo alia sunt tubercula nigra, ut priora. Alæ ex infima tergoris parte exoriuntur, colore ferè nigricante, luteis aureisque lineis & guttis refertæ. Alvus est bifurcata, tota lutea, rubris zonis interstincta. Pedes & antennæ nigricant.

Sextus tota alvo rubra est, aureis prope finem lineis notata, in quibus puncta sunt rubra. Alæ primum luteæ sunt, dein totæ nigræ, albis conspersæ punctis, & lineis distinctæ aureis. Caput villosum est & nigrum, tribus antennis instructum, ut pictor pinxit.

Septimus minimorum generis alis est denticulatis lutescentibus, nigris lineis & punctis rubris insignibus; alvus albida est bifurcata, nigris lineis ornata ambientibus, pedes nigricant.

Octavus alvum item habet bifurcatam, sed crassiorem, ejusdem prorsus cum præcedente coloris, sicut & ipsæ alæ, sed quæ loco punctorum in extremitatibus infernis rubescebant.

Nonus crassissimam habet alvum rubram, supernè luteo distinctam, alas angustas ferrugineas, nigris lineis refertas, dorsum candicat.

Postremus alvo est crassiuscula, alis & toto corpore cinereis, pedibus nigris.

PUNCTUM XIII.

De Papilionibus Mouseti, & primò quidem de Phalænis magnis.

NON cedit Aldrovando Mousetus. Plurimas enim tàm nocturnarum, quas Phalænas vocari diximus, quàm diurnarum species, easque in magnas, medias & minimas distinctas dedit, quas hîc etiam exhibere placuit. Et magnarum quidem octodecem species habet. *Mouset. de Insectis l. 2. c. 14. à p. 89. ad 94.*

Maximæ Phalænæ venter arenosi admodum coloris est, uti & interna alarum pars; oculi cœrulei videntur, caput verò lividum; inter oculos antennæ duæ emergunt subfuscæ, aquilinum referentes fucum, & nigris transversim lineis funem contortum imitantes. Scapulis veluti pannus quidam adhæret arenosus, surdus, à quo macula nigra decussati tracta scapulas finit. Cæterum corpus, si dorsum spectes, cyaneum, si ventrem, arenosi coloris est. Alæ duę exteriores permagnæ, aquilinas colore æmulantur, maculis albisque orbibus variè distinctæ; internę multò sunt minores, atque mellinæ, intus furvis striis & maculis quibusdam insignes: Crura habet lacertosa & valida, furvi singula coloris, & in extremo duobus nigris digitis forcipata. Volat magno cum strepitu, & nocte

Papiliones seu Phalænæ aliæ.

Mouf. 1. diurn.

Aldr.

Mouf.

Mouf.

Mouf.

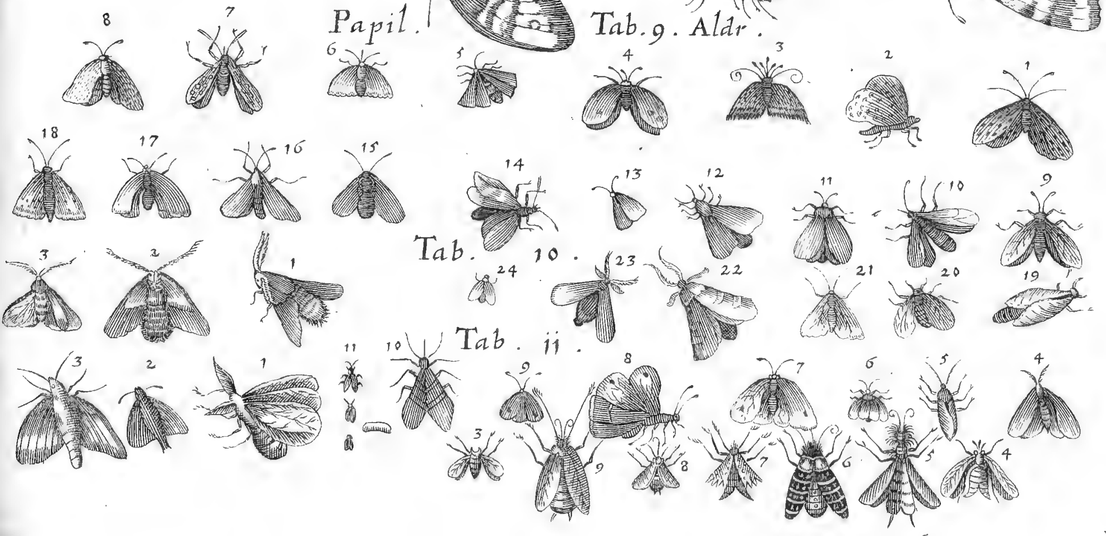
Mouf.

Aldr.

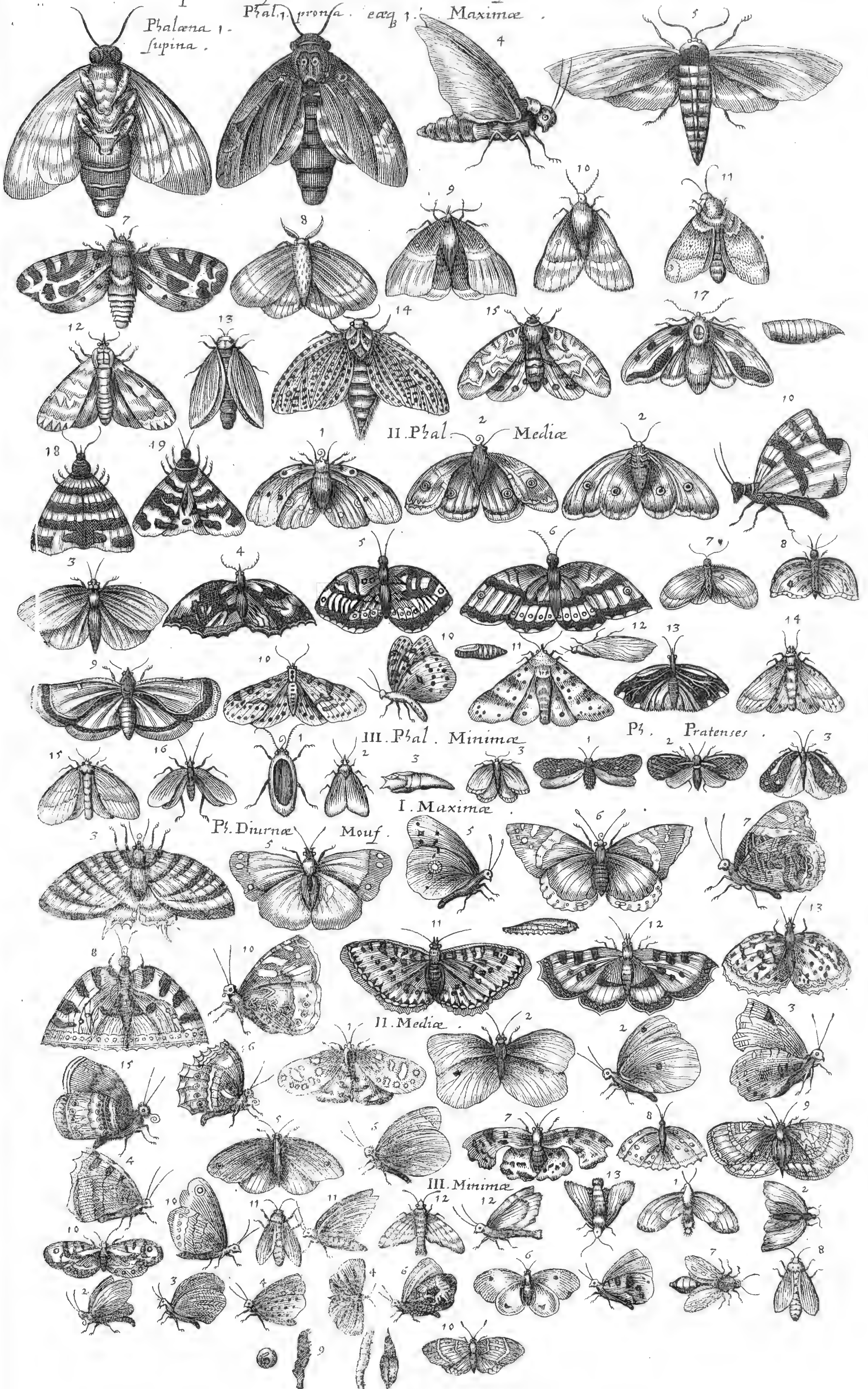
Mouf.

Mouf.

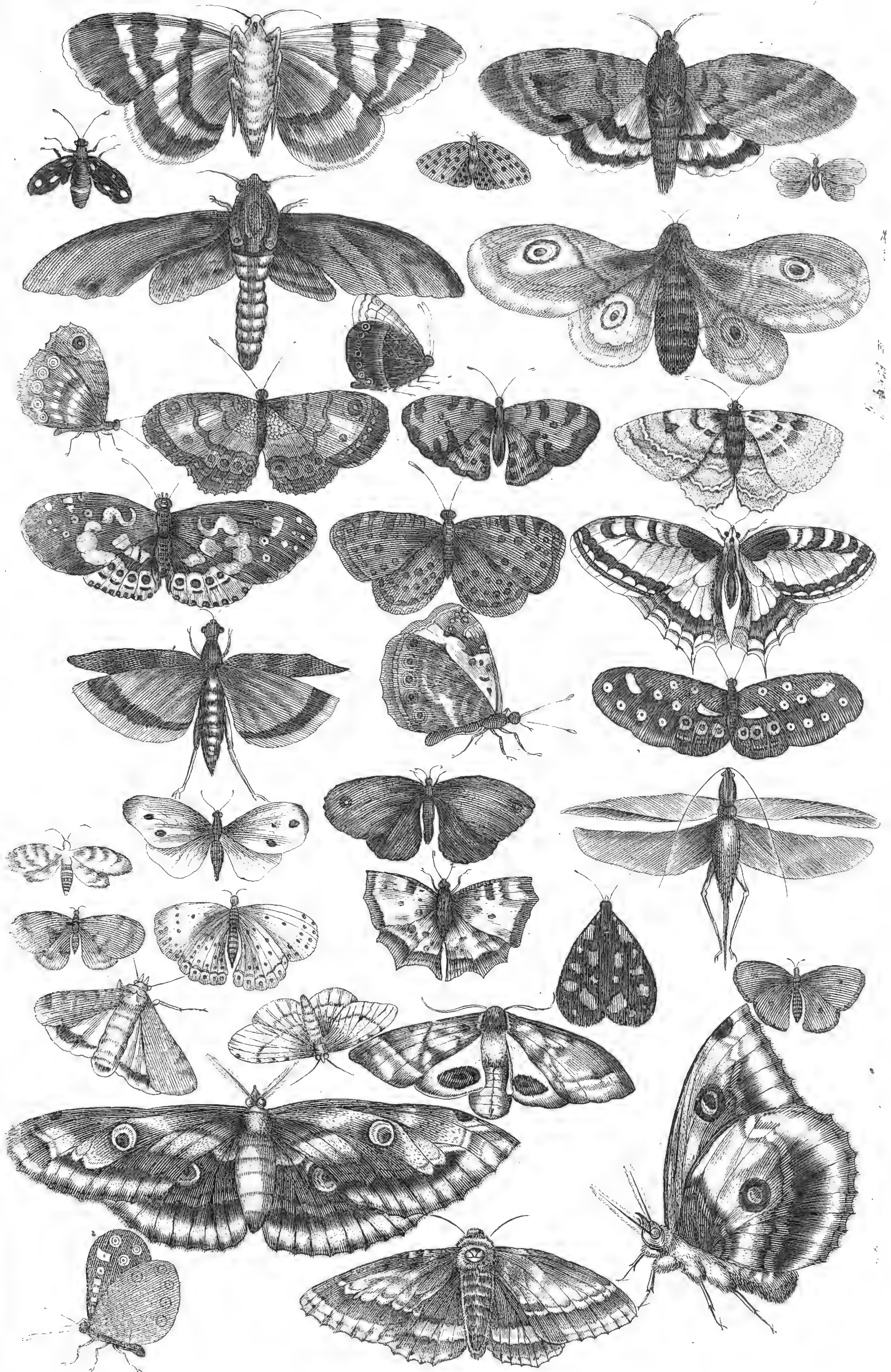
Mouf.

Papiliones seu Phalænæ ex Moufeto nocturnæ. Tab. VII

Papiliones alÿ .

nocte exoculata, quemcunq; splendorem ex ligno putrido, squamis piscium, aliisve rebus ortum avidè consequitur. Sicut magni Tyranni minorum gentium nobiles devorant & hauriunt, ita hæ nocturnæ diurnas Papiliones sub foliis latitantes alis diverberant atque occidunt.

Secunda primæ magnitudinis Phalæna, ut mole corporis nonnihil superatur: ita primam colorum harmagoge, tono & elegantia longè vincit: ac si natura in hac ornanda pigmentariam suam omnem officinam exhausisset, atq; illam primam, Regem Papilionum, id est, fortem, strenuum, nigellum, lentiginosum, hanc verò Reginam, mollem, tenellam, comptam, unionibus, gemmisq; consitam, opere plumato & Phrygio superbientem fecisset. Corpus lana quasi anserina, nonnihil lævigatum & hirtum. Martis, vel Sabellionis potius pellem mentitur, capite est parvo, oculis magnis prominentibus, antennis plumiformibus duabus, buxeum colorem referentibus. Alas habet quatuor magnas singulas multicolore oculo donatas, quorum pupilla nigra, iris πολύχροος, circulis & semicirculis mellinis, flammeis, albis & nigris pulcherrimè distincta. Externæ alæ ab exortu ad oras albicant, nigris quibusdam venulis punctulisque insignes. Oram ipsam peniculamentum cum limbo ornat, exortu surdè fuscum, sive subflavum. Internæ alæ fuscę videntur, uno quoque oculo superiorib. conformi præditæ, tribusq; institis ornatæ: harum prima plana est, media opere dentato excurrens (ignei utraque coloris) extima verò subalbida, & veluti à pellionibus assuta, cruribus incedit validis, hirsutis, lacertosis, eiusdem cùm reliquo corpore coloris. Hanc Carolus Clusius Vienna misit tàm eleganti forma notabilem, ut suspicere potiùs admirarique eam, quàm verbis aptis describere facilius sit.

Tertia est corpore magno, hirsuto, nigricante; singulæ alæ uno oculo notantur, cuius pupilla nigra, circulus fuscus, semicirculus albus. Varii quasi panni in alis conspiciuntur dilutò amethystini, fimbriæ verò alarum extremæ primùm cinerei, deinde aquilini coloris videntur. Caput valdè breve & exiguum, unum utrinque oculum coracinum emittit, pupilla albissima insignem. Inter hos duæ antennæ valdè breves & exiles fusci coloris erumpunt. Ex pilosa eruca oritur, non glabra.

Quarta caput habet magnum fusci coloris, è quo duæ antennæ rectæ & subnigræ surgunt. Collum miniata macula ornatum, pectus hirsutum, quadratū, fuscum. Scapularum pars anthracina, venter amethystinus quinque vel sex orbibus nigris dividitur. Pedes picei videntur, alæ leviter fuscæ, subnigris in longum venulis satis conspersæ.

Quintæ caput albescit, oculi nigrescunt, cornicula aliquantum flavescunt, alæ exteriores longæ ex fusco atque albo surdescunt, interiores leviter & quasi obiter pictæ rubescunt. Scapulæ nigerrimæ conspiciuntur, reliquum verò corpus subroseum, septem nigris circulis linea albescente per medium totum ventrem currente alligatis ornatum.

Sextæ caput scapulæque, atque exteriores alæ, sanguineis venulis lineatæ ex fusco albescunt: Capitis oculi propenduli, hyacinthini videntur, vel potius cyanei. Internæ alæ nonnihil incarnatæ oculum media sua parte repræsentant, pupilla corvina, circulo hiacynthino lucentem. Corpus carnem arescentem, & leviter infumatam refert, sex quidem orbiculis ex nigro atratis notatum.

Septima alas habet exteriores albas, fuscis quibusdam maculis undulatim variegatis insignes; collum miniata quasi pellis circumcingit, ad totas deinde scapulas capucii instar decurrens: caput rubrum, oculi margaritei, antennæ flammeæ videntur. Alæ internæ rutilæ, tribus nigris maculis lentiginosæ, pedes rubri, venterq; totus concolor, incisuris septem plenius miniatis & transversim ductis conspicuus.

Octava tota ferè Bætici coloris est, nisi

nisi quod omnium alarum extremitates buxeæ videantur, uti etiam media antennarum pars.

Nona illi ferè est similis, sed extima alarum pars arenam nigriorem refert. Cornicula verò lata habet & repanda, ex fusco albicantia, mediam externarum alarum partem candida rotunda macula adornat.

Decima parilem præ se fert magnitudinem, ex albo tota furvescens, nisi quod media alarum extremarum pars puncto admodum albo, oculus verò pupilla valde nigra conspiciatur.

Undecimæ caput tuberosum, cornicula exilia, corpus atque extima alarum pars lutum subactum æmulantur, aliàs verò alæ totæ obscuræ argenteæ fuissent.

Duodecima videtur subcinerea, alis nigris quibusdam maculis infestis, oculos item habet nigerrimos, pupilla candida lucentes.

Decima tertia antennulas vix ostendit exiguas, toto corpore flavescit, præter oculos (qui exigui & nigri) atque alas, quæ albidæ videntur.

Decima quarta varii coloris videtur, cornicula tuberosa nigra habet, uti & ocellos & pedes. Scapulæ albis quinq; veluti plumis ornantur, quarum utramque mediam tres nigræ maculæ occupant. Alæ niveæ nigris, luteis & cœruleis hic illic maculis pinguntur. Corpus illi nigro-cœruleum, articulatum, & juxta latera albicans; caudam pro arbitrio exerit vel recondit, mucronatam, subluteam, articulatam: totum corpus pulvere quasi conspersum; aliàs enim corniculorum tuberantium gratia in papilionum classem venisset. Ova numerosa ponit, sublutea, ac inter excludendum caudam exilem exerit, ac deinde pro libitu recondit.

Decima quinta cornicula duo habet nigra, exilia, caput atque scapulæ hirsutæ, fusci coloris, collum miniato torque decoratur, femora rubescunt. Alæ extremæ ex fusco & albo scutulatæ vel undantes potius. Intimæ verò exactè rubent, maculis piceis infectę. Corpus leviter miniatum institæ sex nigræ orbiculatim circumeunt.

Decima sexta mira admodum videtur, si supinam videris ubique, Xerampelinam dixeris, si pronam, ex viridi lutescentem. Scapulas autem pronas quinque ruberrimę lineæ deductæ ornant, sicuti & septem medio dorso puncta affixa reliquum corpus. Alæ item Xerampelinis transversim maculis vel umbris potiùs visuntur, quarum exortus à capite ad pectus usque infimum albescente linea terminatur.

Decima septima, si compressis eam alis incedentem videris, fusca videtur, si verò expansis volitantem, alas interiores explicat coloris incarnati, sed nigricante limbo juxta oras distinctas. Corniculis donatur oblongis, & involuta quasi promuscide, canescentes scapulas macula arenosa rotunda inficit, latera item & corporis omnes articuli ceu canis consiti & fimbriati videntur.

Decima octava. Clusius misit perpulchram: Antennæ illi albo-nigræ, caput piceum, nasus aduncus, oculi circulus candicans; collum coccineum, scapulæ hirsutæ, nigro quasi pallio vestitæ. Alæ exteriores nigris albisque institis interpolatæ, interiores rubræ, nigris hic illic maculis ornatæ. Corpus habet piceum, sicut & pedes, sed latera corporis septem utrinque maculæ ornant sanguineæ.

Huic *affinis* illa, quæ est antennis omninò coracinis, mediisque scapulis institia candidissima, ceu margaritarum linea ornata.

PUN-

PUNCTUM XIV.

De Phalænis mediocribus Mouseti.

MEdiæ molis Phalænarum septemdecem exhibentur species.

Prima ferè albescit tota, nisi quod alæ exteriores nigris nonnullis maculis & lentiginibus; interiores verò quasi variolis & morbillis ruberrimis medio albescentibus fædantur: oculos item nigerrimos, pedes, antennas subluteas habet. Nasi loco capillus provenit hirsutus, veluti in spiram sæpius involutus.

Secunda corpus totum habet hirsutum atque spadiceum, cuiusmodi alæ exteriores, (absque maculis fimbriisque albicantibus & ocello luteo fuisset) Antennas flavas nigra punctula adornant; internæ alæ calendularem colorem referunt, sed ocellis quibusdam & fimbriis uti exteriores nitent.

Tertia alas habet quatuor albas, exteriores autem cœruleæ quædam venulæ affluentiùs sparsæ infuscant, duæque in medio rotundæ, nigricantes maculæ adornant; linea circum alas ducta mellina videtur, qualis antennarum color, corpus caputque nigricant, oculos habet albissimos, scapularumque latera quatuor utrinque lineæ albissimæ obliquæ decorant.

Quarta cornua gerit repanda gruini coloris, corporis nigri latera canescunt. Alæ subluteæ nigris multis maculis serpentariam æmulantibus inficiuntur, superiùs latis, inferiùs orbicularibus: fimbria alarum Vespertilionum more dentata & veluti spinosa nigerrima est tota, quam intus sex utrinq; margaritæ positæ commendant.

Quinta tota est anthracina, nisi quod maculæ ex albo rubescentes alarum faciem adornant.

Sexta corpore & antennis nigerrima oculos albos obtinuit. Alæ illi subtus coracinæ, extrà aureis villis atque maculis conspicuæ, quibus vicissim lati clavi nigri coloris & argenteo quasi filo transfixi adhærescunt: extimas quoque alas mæander quidam ornat nigerrimus, auro subtus fuso & quasi striatim acu picto.

Septima laticornis, corpus nigrum canescens, nescio an dedecori sit magis, quàm decori. Alarum primordia rubent, reliqua flavescit pars; utramque verò partem nigræ tesseræ laminatim positæ inficiunt, quarum extremitas linea una aurea splendescit.

Octava quatuor cornicula habet racemosa, cinerea, duo autem prælonga, & extremitate latiora: corpus aliquale septimę alas subcinereas obtinet, nigro tessérulatas, & circa extimam oram guttis eiusdem coloris æqualiter pictas.

Nona caput, oculi, antennæ, corpus, internæque alæ arenam illam auriferam repræsentant; scapulæ externæque alæ nigrescunt, nisi quod instita quadam nigerrima lineis utrinque cinereis decorata ornantur.

Decima corpus habet luteum, nigris quibusdam guttis à collo ad caudam usque lateribus & dorso insignitum; oculi, antennæ, pedes nigerrimi; alæ exteriores candidæ, sed limbis flavis, clavis angustis nigris, maculis quoque nigris distinctæ.

Undecimæ alas si videris, niveam dixeris vel lacteam, nisi illam minimæ hic illic nigerrimæq; maculæ inficerent vel ornarent potius; scapulæ item papposæ albicant: dorsum corpusque luteum, & articulatum octo nigra punctula commendant: oculi prominent magni, inter quos antennæ emergunt nigræ atque hirsutæ. Noctu in pratis & pascuis volant.

Duodecima alas habet adeò productas, ut volare commodè non possit; brevissimas antennas gerit, oculos parvos nigerrimos, totum alioquin corpus albescit, lutescentibus quibusdam venulis atque villulis rariùs conspersum.

Decimæ tertiæ corpus totum (oculis demptis nigerrimis) gruinum colo-

rem subnigricantem æmulatur: antennas habet productiores, corpus hirsutum, alas corpori concolores, sed juxta oras tono quodam virescente & vitreo coruscantes.

Decima quarta pulchra quidem est, quamvis tota propemodum arenosa: cornua gestat pro mole corporis valida, nigra, & taurorum more curvata; oculi nigri & magni, caput breve, collum crassum. Alas externas nigri quidam clavilli gratiores reddunt. Spinam veluti supremam quinque nigra ceu caryophyllorum capita trifurcata insigniunt.

Decimæ quintæ alæ ferè sunt subcinereæ totæ, antennis sola ex omnibus destituta est, oculos habet subnigros, dorsum subluteum & quinque fuscis punctulis distinctum.

Decima sexta eiusdem penè coloris videtur, nisi quod illius exteriores alæ macula pulla transversim ducta ornabantur; hæc verò ubique unius coloris (oculos nigellos dempseris) conspicitur: corpus habet longum, articulatum; alas quatuor longas atque angustas, pedes sex, quorum postremi prioribus duplo longiores sunt; cornicula item habet exilia, sed longè excrescentia.

Decima septima ex eruca bombycina originem ducit, tota albescens præter oculos nigricantes, & venulas quasdam subluteas rectà per alas & transversim per corporis articulos currentes. A nobis Phalæna Bombycina nominatur.

Punctum XV.

De Phalænis minimis Moufeti.

Moufet. l.c. p. 97.

DE iisdem ita Moufetus. Minimarum in classem *unam primam* faciemus mirabilem, quatuor tantum pedibus piceis incedentem; externas quoque alas cœruleas habet, internas luteas & externis (præter morem) minores: corpus item luteum adeo magnum est, ut ab alis tegi vix possit: cornicula punctis plena, atque oculi (dempta pupilla albida) nigrescunt: caput atque promuscis (longa, exilis, involuta) flavescunt.

Altera ex cœruleo viridis videtur: corpus exiguum habet, pedes & antennas nigricantes.

Tertia scapulas atque alas habet porraceas, corpus ex subluto fuscum apparet: alas extimas limbus ornat albis fuscisque maculis notatus: caput perpusillum habet, pedes & antennas cineri similes. Quin etiam in ædibus parvæ aliquot Phalænæ argenteis maculis notatæ ad lucernas advolant, quæ laneas & linteas vestes depascunt & ova deponunt, è quibus tineæ, & ex tineis vicissim hæ Phalænæ oriuntur: feruntur autem primum ex rosarum foliis, aliisque herbis putrescentibus originem cepisse.

Tres alias minores in pascuis & pratis observavi, quarum *Prima* alas externas nigras obtinet, singulas quinque maculis quasi sanguine perfusis notatas: alæ interiores totæ rubent, corpus fuscum videtur, caput, antennæ breviusculæ, & pedes nigricant.

Secunda similis videtur, nisi quod quatuor tantum sanguineas maculas in alis exterioribus habet, corporeq; constat graciliore.

Tertia ferè parilis est formæ, absque antennis esset multò longioribus, & sanguineis maculis alio modo aspersis; nam circa extremitatem alarum guttæ sanguineæ duæ tantum apparent, ab exortu verò maculæ duæ longius tractæ conspiciuntur.

Punctum XVI.

De Papilionibus Moufeti diurnis, magnis.

DIurnæ Papiliones quoque in *magnas*, *mediocres*, & *parvas* distinguuntur. *Magnarum* sedecim sunt species. Moufet. l.c. à p. 98. ad p. 102.

Prima, omnium maxima, maximam

mam partem flavescit iis locis partibusque exceptis, quæ hic atramento denigrantur. Quin etiam extremi illi internarum alarum globuli cœlicolorem spirant, ut genuinis saphyris consitum putares. Oculi chrysolithum referunt, magnitudinem formamque adeò exsculptam hic exhibemus, ut plura de iis attexere non sit necessum.

Secunda præter magnitudinem parum differt à prima, oculos habet nihilominus nigerrimos atque porrectiores antennas: ubi album colorem vides, ibi melinum sufficito, exceptis illis quasi oculis maioribus juxta finem alarum interiorum positis, quorum pupillam flammeam, semicirculum verò Xerampelinum reddere oportet.

Tertia non multum colore abludit, nisi quod internarum alarum exphyses, totaque ipsarum extima lacinia glastiva sit, uti & tres illi spintheres, quos sub concava illarum parte vides depictos.

Quarta omnium Regina dici potest; Nam extremis alis, veluti Adamantes quatuor in pala Hyacinthina radiantes, miras opulentias ostendunt, imò ferè adamanti & Hyacintho oculum effodiunt. Lucent enim pulcherrimè (ut stellæ) scintillasque iricolores circumfundunt; his notis ita dignoscitur, ut reliquum corpus describere (licet variis pictum coloribus) supervacaneum esset.

Quinta caput, pedes, cornicula Xerampelini coloris obtinet, oculos verò hyacinthinos, dorsum atrocœruleum videtur, venter subflavus; alæ juxta basin luteo hilari, deinde tristiori nitent: extimas verò partes rubiginosas & inamœna fuscedine nigrescentes tres luteolæ maculæ adornant, internis rubigine conspersis duæ primæ luteæ, deinde tres ex luteo pallentes maculæ adhærent. Si autem supinam faciem consideres; alæ superiores ex luteo in viridem languescunt, senis octonisve maculis insignes: internæ autem leviter herbidæ & virentes duabus quasi lenticulis albis inficiuntur. Venter vultusque totus subflavus, ex aurelia prodit albicante, fuscis spinulis notata.

Sexta alæ superiores extrà nigrescunt, per mediam partem limbo quodam obsoletius rubido currente, extremitates ipsarum panno, guttisve niveis micant, obscuris per ambitum crenulis asperatæ; intus autem limbus ille puriorem atque saturiorem exprimit colorem, & juxta radicem cœruleæ videntur. Inferiores alæ alteram intus, alteram foris faciem ostendunt, foris fuscæ sunt totæ, excepta spinosa instita subrubente limbo perpusillis nigris quatuor punctulis & opalis duobus polychrois simul positis notata, intus autem nihil tale monstrant, sed ex nigro purpureo vermiculato in Xerampelinum tristius languentes desinunt; corpus illi nigrum, oculi, antennæ, pedes concolores, fusci.

Septima corpore tota picea, in singulis dorsi tamen incisuris punctulos duos gerit albissimos; alas ex flavo rubescentes maculæ nigræ, candidæque albæ adornant. Verum munifica rerum parens natura extremam alarum oram potissimum decoravit, quæ nonnullis denticellis serratim æquo intervallo distantibus donatur, in quarum fimbria viginti clavi cœrulei filo nigro transfixi mirificum edunt splendorem.

Octavam veste undulata & mixta peperit natura, sed vegetis coloribus destitutam: constant enim alæ ex nigro, minio, flavo, & fusco fatiscente, magisque vellere molliculа, quàm ornatu splendida videtur.

Nona maximam ferè partem cinerea conspicitur; si verò internam interiorum alarum faciem intuearis, vix aliquid Indici galli alas signantius exprimit: nam pennas remiges aliæ

quasi vestitrices & squameæ tegunt; oculus coracinus est, cuiusmodi & tuberosæ typhamque æmulantes antennæ.

Decima corpus piceum, scapulę flava quadam lanugine, (uti & totum caput) vestitæ, antennæ item flavescunt caput tenus; quod macula ex sanguineo atrata tristius occurrit, externam omnium alarum fimbriam circinatam plurimæ ovales margaritæ æquis distinctæ intervallis gratiorem reddunt, intus verò maculis nigerrimis, lentis effigiem imitantibus fœdantur. Verùm sicut foris minus speciosa, ita interior internarum alarum pars, albo virore nitens, guttulis verò argenteis superinductis resplendet, & quæ extra ovales margaritæ videbantur, intus argentum purum putum non mentiuntur.

Vndecima speciosam radiantium in-cœrulo margaritarum institam ostentat, alæ superiores ex flammeo flavescentes ignem referunt, sex nigerrimis pannis infectæ: internarum radix anthracina, deinde flavo in igneum coruscant: corpus fuscis capillamentis hirsutum, quem colorem cornicula cum pedibus imitantur.

Duodecima eximiæ est pulchritudinis, alæ leviter cruentæ & maculis nigris tinctæ, radiolis micant auratis filatim ad laciniæ usque ambitum dispersis. Hæc verò Xerampelina serratim desinens intus aureis lineis lunatim ductis ornatur. Corpus ex nigro purpurascit, oculi aurei videntur, pedes & cornicula nigricant.

Decima tertia corpus & alæ nigredinem referunt, alis autem nigris & ambitu pinnatis primum capilli, deinde panni, ultimo clavi aurei medio atri inducuntur; oculi item exigui piceo in capite auro illiti; antennæ verò punctulis nigro candidis excrescunt, & in tuberculum nigerrimum finiunt.

Decima quarta culturæ lenociniis mirè arridet, corpus habet hirtum, ex albo nigricans, oculus niger pupilla albicante: circa oculum glabrum circulum videas ferè niveum, antennæ cum priore communes; extera maioris alæ facies ex flammeo aureis lineis productis dignoscitur, quas nigri quatuor limbi dentatim ducti inficiunt, circa finem verò tres numuli argentei ferè triangulariter positi commendant. Interna autem facies pulcherrima videtur, variis auratis squamulis & clavis loricatim & imbricatim positis insignis. Extremam alarum partem aurea quoque linea adornat. Pavonem nonnihil alis refert, eiusque ritu corpus gloriosum & elegans, pedem autem & tibias aliquantum nigricantes (ne forma superbiam aleret) obtinuit. Promuscis helicam refert lineam, veluti in labyrinthos convoluta.

Decima quinta quoque proboscidem habet capillarem, viminei instar viticelli sese torquentem. Est cinerea intus, forisque dilutè cæsia videtur: alas habet spiniformes, vespertilionum more crenatas, has extra fuscæ aliquot lineæ intersecant, intus sex clavi nigricantes multum commendant.

Decima sexta alis superioribus exterius obscurius virescit, quas maculæ pannique albescentes flaventesque aliquot adornant: interiores exactè rubidæ maculis decem scatent nigerrimis. Venter octo flavis squamis splendescit: dorsum ex rubro in flavum vergens caudæ hordeolum ostendit quasi venetum. Hirtas scapulas citrina lunula deorsum ducta commendat; oculos rubentes pupilla acutiores reddit argentea.

Punctum XVII.

De Papilionibus diurnis Moufeti mediis.

Moufet. l. c. p. 103. ad p. 105.

MEdiarum diurnarum tredecim species occurrunt.

Primæ oculi subflavi videntur, cornua obsoletè pulla, alæ reliquumque totum corpus ex pallido flavescunt, interiores alæ extrà una tantum macula saturiore lutea notantur; intus autem caducæ herbidæ fusca quadam variola inficiuntur, dorsum ex cœrulo nigricat, venter subflavet. Ex chrysalide oritur auro illita.

Secunda minus grati coloris videtur: alæ interiores tristi in gruinum fatiscunt cœrulo, & quasi in plumbeum desinunt; externas nigriores habet, fuscis hic illic maculis notatas, tale item corpus videtur. Serratis alis summaque ora crenatis, & veluti aculeatis horridiuscula volitat, & quasi suæ gentis præfica nunquam, nisi funerali habitu tristius incedit.

Tertiam depinximus rigidulam, erectis alis sese veluti tollentem; est etiam spinosis crenis, sed exterior ala ex pallidiore flavo tribus pannis nigris maculatur; internæ verò proxima à radice pars furvescit, media pallescit, ultima rectis, transversisque fibris cancellata subalbescit. Corpus fuscum videtur, oculus picem refert, typhæ nigricant.

Quarta duplici modo distinguitur. Nam quando passis alis se librat, corpus nigrum ostentat, atque fuscas quatuor alas nigricante peniculo veluti liratas, & in rubiginosum fulgentem desinentes eidem affixas. Quum autem floribus insidens alas attollit, prima ala luteola eleganti clypeo ornata conspicitur, cujus centrum pallidum, umbo piceus, circulus exterior citrinus. Venter atque thorax, nec non totus vultus albicant, antennæ nigricantes in flavum divergunt.

Quinta intus forisque sui similis videtur: caput alæq; pallorem monstrant, corpus livescit, veluti etiam antennæ; oculi ex flammeo rutilant, scapulæ pallenti quadam lanugine hispidæ.

Sexta dum adversas alas expandit, arenosum æmulatur splendentem, nigricantibus maculis modo Dracontii varium: corpus item, si dorsum videas, aquilinæ nigredinis videtur, venter nonnihil fuscidior, oculus niger, albida, vel potius candidata pupilla clarus, antennæ coracinæ; alæ aversæ ingrati bætici coloris, & obsoletioris mustellini.

Septimi generis crenulatæ alæ pyriten imitantur, æreis micantes venulis, & fimbria maculisque nigris conspersæ: corpus totum nigro colore splendescente, nisi quod antennas punctuli albi intersecant, & in picea fronte aureoli quodam modo oculi scintillant.

Octava eiusmodi corpus obtinuit, sed ex luteo rubescunt antennæ; alæ polymitæ conspiciuntur, variis plicis, liris, fimbriis, limbisq; multicoloribus insignes: surdi illi autem omnes colores atque hebetes videntur, vacui splendore omni & tono, solaque mixtione, positione & numero amœni; alicubi flammam fuliginosam, alibi ingratum fuscum, languentem rubidum præ sese ferunt, rubinique ultima fimbria albis semicirculis inclusi nihil vividi spirant.

Nona alæ exteriores sordidis luteolis maculis affectæ atque infectæ, ultima ferè parte clypeolo nigro (quem medium punctus ornat eburneus) ornantur. Internæ verò quatuor ejusmodi gestant clypeolos, sed circulo insuper flavescente auctos, quorum duo medii justæ magnitudinis, laterales pusilli admodum videntur. Corpus huic ex fusco candicat, oculi prominentes nigricant. Si ve-

Si verò internam interioris alæ partem inspicias, fuliginosæ videntur, & è sex pulcherrimis bracteolis affabrè collocatis elegantiam habent.

Decima caput intaminato floret candore; Lacteolas verò alas maculæ quædam fuscæ & nigricantes ornant, dorsum lateraque ex flavo subrubentia novem decemve nigræ labes sub incisuris positæ decorant.

Vndecima proportione & fermè colore formaque corporis nisum refert avicularum prædatricum. Alas habet ac reliquæ Papiliones arctiores, caudam latam & quasi plumosam; internæ alæ non ut reliquum corpus aquilinæ, sed ex luteo rubentes & ferè flammeæ, nasus illi aquilarum more aduncus, venter veluti inanis, antennæ validæ, magnæ, ejusdem cum alis superioribus coloris, oculi satis exerti nigri, pupilla nivescente.

Duodecima forma eadem est, differt tantùm colore; corpus cinerem refert, cauda nigrescit, atque dorsum nonnihil argentum mentitur: productiores alæ fuscæ labeculis nigris polluuntur; interiores, subluteæ, surdæ videntur. Miræ velocitatis sunt hæ ambæ papilionum species & pernicitate nisum provocant.

Decimatertia omnium velocissima scapulis flavomuscidis apparet, alæ quidem lacteæ, in extremitatibus fuscis quinque sexve pennis notatæ, medium dorsum subflavescens macula ornat nigerrima; ex lateribus tubercula utrinq; duo papposa prominent: uropygium nigra quadam lanugine circumscribitur, de volatu hirundinum non metuit, atque omnes revera alites superat.

PUNCTUM XVIII.

De Papilionibus Mouseti, diurnis, minimis.

HArum *decem* exhibet. *Primæ* alæ internæ, vegeto, nitidoque coccine saturatæ, suave rubent; exteteriores vero luculentam purpuram ex rubro nigroque mixtam, & niveis quibusdam nervulis obductam repræsentant; reliquum corpus nigrescit, etiam racemosæ antennæ. *Mouset. l.c. p.105.& 106.*

Secunda juxta alarum basin deargentata conspicitur, quę deinceps ex cæruleo purpurascentes finiunt, superiores interius clavi duo albo nigri adornant; corpus fuscis plenum punctulis, purpureolos pedes emittit utrinque tres, rostrum habet aduncum, è capite quatuor antennulæ, præter duas longas, erumpunt.

Tertiam si volantem videris, alas purpurei exoleti coloris in cæruleum vivaceum abeuntes esse dixeris, variis plicis donatas: intus autem anulis oculeis præditæ, cæsiæ magis videntur atq; æruginosæ. Caput ex viridi cæruleum splendet; corpus fuscis albisque institis ornatur, oculi nigerrimi, pupillæ albissimæ videntur.

Quarta lætiore aspectu prodit, alis oculatis, cyanum cœlestem atque incomparabilem spirantibus. Fecit illam Dædala rerum artifex natura totam oculeam, adeò ut πανόπτην illum in Mythologo Arctoris filium, non pavonis caudæ insertum, sed in huius alis habitantem haud ineptè fingeres: quas quidem non minori superbia adverso sole expandit, atque illa avis Iunonia, quam (præ cœlesti, quo excellit, colore) ferè in ruborem dat.

Quinta corpus gruinum, alæ superiores in caule albo virentes, medio luteæ cineritiæ, inferiores exortu atro virente sunt, reliquum albidæ: intus autem maculis in amœno vi-

fore

rore pictis] frequentius consperlæ: oculi nigricant, veluti & capita antennarum.

Sexta globosis scapulis atque gibbosis planis cernitur, quæ cinerem atramento mixtum imitantur, corpus incisuris plenum, subcinereum: alas item angustas, & gruini coloris extimas stillicidiis quibusdã sanguineis intensè rutilantes habet: pedes, capitulum, antennæ corpori concolores sunt.

Septimam ex siliquastro natam illi affinem dixeris, & prę ter molem corporis minorem & maiorem nigredinem, primarumque alarum deargenturam vix discrepat.

Octavæ alæ omnes languidæ luteæ, vel potius pallescente flavo nitentes, punctulis quibusdam fuscis, & aliis annosam æruginem referentibus inficiuntur, ocelli huic nigerrimi, aliàs flavescit tota.

Nonæ alæ omnes conchis marinis ex albo fuscis pictæ videntur: extremitatibus circinatæ, & in medio albis quibusdam lineis crenulatim currentibus ornatæ.

Decima item conchatis & clavatis alis donata, ex albo & obscuro rubente variè miscetur, nobisque inenarrabilem magis Dei potentiam, quàm narrabiles suo nomine colores ostendit.

PUNCTUM XVIIII.

De Papilione Bombycum.

BOmbycum Papilio, Bombylius quoque vocatur, & ex eruca staminis serici textrice provenit. Meminit eius & Aristoteles, si Aldrovando accedimus, cuius verbis historia eius ideò describere placet, quòd breviorib. clarè describi non possit. Ait ergo. Huius generis papilionum generationem paulo aliter, quam apud nos nunc fit, describit Aristoteles his verbis. *Ex quodam magno Verme, qui cornua habet, & ab aliis differt: primum quidem cum is mutatus est, nascitur Eruca, deinde Bombylius atque ex eo Necydalus. Sex porro mensibus in has omnes formas mutatur.* Sic ille paulò aliter, ut dixi de Bombylii ortu tradens, quam nunc fieri videmus. Non enim nostræ Erucæ sive Bombyces ex vermibus fiunt, sed ex ovis Bombyliorum. Notandumque præterea ibi textum Philosophi à quopiam esse corruptum, ac inversum, & debere legi, nascitur Eruca, dein Necydalus, atque ex hoc Bombylius, quanquam mẽdosam illam lectionem secutus sit Plinius: nisi & apud hunc quoq; corrupte omnia legi dicamus, quod certissimè affirmare ausim. Textus corruptus habet sic. Est & alia Bombycũ (de Bõbycib. Vespar. aut sylvestrium Apum generis erat locutus) origo è grandiore vermiculo, gemina prætẽdens sui generis cornua. Hi Erucæ sunt. Fit deinde quod vocatur Bombylius, ex eo Necydalus, ex hoc in 6. mensib. Bombyx. Ego v. lego sic. Est & *alia bombycum origo* è grandiore vermiculo gemina prętendens sui generis cornua: hinc eruca fit, quæ & Bõbyx appellatur, ex eo *Necydalus*, ex hoc bombylius. Omnia 6. mensib. Locus Aristot. colligitur facilè ex ipsiusmet præcedentib. in eo capite verbis, quæ nos ante citavimus, ubi nimirum disertissimis verbis scribit, ex Eruca fieri Chrysalidem, & ex hac Papilionem. Idem ex Plinio diximus, idem Theophrast. tradit, binis in locis, nimirum in quinto de causis Plantar. & in secundo de historia earundem, in quo postremo loco mutari scribit *generationes quasdam per plura animalia*, ut cum ex Eruca fit Chrysalis, ex Chrysalide Papilio: sed Theodor. perperam ibi habet, cum ex tinea Eruca, tum ex ea Papilio gignitur. Nam Theophrastus Tineæ nõ meminit, sed Chrysalidem ait nasci ex Eruca. Iam verò νεκύδαλον idem esse, quod χρύσαλις, ipsum nomẽ indicat, cùm velut mortuum, vel potius sopitum sonet, unde Gaza rectè invalidam trãstulit, talem esse Chrysalidem pręterquam, quod vulgò notum est, ipsemet ibid. Philosophus attestatur, cuius dictionis vim cum non assequeretur Iac. Dalechamp. in fętidissimum errorem impegit, & suo seipsum gladio jugulat. Nam cum prius locum Aristotelis eodem planè, quo ego restituisset sensu, imò iisdẽ penè

Arist. H. A. l. 5. c. 19. Aldr. Hist. Inf. l. 2. c. 3.

verbis, in ſubſequenti Plinii capite, mutata prorſus ſententia, quamdiu inquit filum ducit Eruca, & latebras illas ſibi ædificat. Bombylius Erucæ nomine relicto, nuncupatur non à ſono, quem *bombyzationem* Feſt. vocat, ſed à *bombycio* id eſt vellere, quod orditur, unde bombycina veſtis nomen habet. Poſt quadrageſimum diem, quam Eruca ſe abdidit, & in bombylium mutata eſt, ſubnaſcens Papilio, nimirum cornutus vermis, & 4. alis pennatus, tum ſuccum exhaurit, qui mollitiem velleri præbet, tum exeſo folliculo, ut exitum ſibi quærat, velleris extrinſecus incūbentis filum proſcindit ac diſſecat, ut eius tractum, qui tota carminare nititur, ſequi non poſſit, ſed diſcerpatur, ac divellatur. Papiliones νεκυδάλȣς, Ariſtot. vocat ut equidem cenſeo ἀλλατομένȣς νεκύων, veluti redivivos, morte liberatos, hac vita reſtitutos, commutata forma, vel νεκυωτάτȣς i.e. νεωτάτȣς καὶ προσφατωτάτȣς ἐξαλλομένȣς ultimos, recentiſſimos, noviſſime proſilientes. Sic ille. In quib. *hoc præterea notandum*, quod Bombyciū vellus, & veſtis bombycina, non dicuntur à bombylio, ſed à Bombyce. Bombyx n. eſt Eruca, quæ texit non Bombylius, ut patet ex Plinio, cuius caput 23. libr. 11. de Bombyce Coa inſcribitur, & in fine capitis de bombycinis veſtibus loquens, Aſſyria inquit Bombyce adhuc fœminis cedimus. Sed cum & in huius capitis mentionem inciderimus, in eo quoq; nodus explicandus eſt, locus inquam alius emendandus, non tn. eo modo quo reſtituit eundem Dalechamp. Plinii verba ſunt. Bombycas & in Co Inſula naſci tradunt, cupreſſi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decuſſum terræ halitu animante. Fieri a. primo papiliones parvos, nudosque mox frigorum impatientia villis, inhoneſcere, & adverſum hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas, pedum aſperitate radentes foliorum lanuginem in vellera. Legit Dalechamp. Fieri a. primo Vermes parvos, deinde Erucas nudas, mox frigore, &c. Ego lego ſic. Fieri primo Erucas nudas mox frigore. Erucæ n. prius vermes non ſunt. Vt modo ad Bombyliorum noſtrorum generationē revertamur, ea plane quo dixi modo ſe habet, nimirum ex Eruca jam folliculo incluſo fit Chryſalis, ex qua Papilio, qui folliculum terebrat.

Summæ equidem imbecillitatis, & breviſſimę vitę Papiliones iſti ſunt, ut qui ex folliculo erumpentes, haud ita multo poſt Venerem ineūtes diebus tribus coëunt, quo peracto maſculus moritur, fœmina vero, ordine iterato ova parit innumera rotunda, minuta, ſem. hyoſcyami non diſſimilia, aut herbæ peti ſive Nicotianę ſubſtrato ſibi panniculo, vel albo, vel rubro, deinde emoritur: tunc panniculus cum ovis ſuſcipitur, & ubi non non poſſit hyemis pertingere frigus, reponitur.

Scribit Ariſtotel. eſſe *quoddam Papilionum genus*, quod durum quiddam ſimile cartamo, i.e. cnici ſemini producit, ſed intus fluidum. Docti conſiderent, numquid exacte hoc noſtris bombyliis competat. Ego id neque negare, neque certo affirmare auſim. Modus n. ille generandi aliis Papilionibus etiam eſt communis, & Ariſtoteles in eodem poſt capite de Bombylio agit. Rurſus cum Bombylii Erucam inquiat ex magno, & cornuto verme oriri, cumque noſtræ Erucæ naſcantur ex ovis, aliquando credidi, Ariſtotelem utrumque generationis modum ſcripto mandaſſe, prout à diverſis audiverat. Videtur enim ex mera aliorum relatione iſthæc ſcripſiſſe. Quamobrem ſi ex utraque relatione unam, eamque veram conficias, reiecto ſcilicet cornuto illo verme, & in eius loco ſuppoſito, duo illo ſimili cartamo bombyliis applicari poterit. Nolim n. cum Dalechampio cornu: cum illum vermiculum inter cornutos noſtros Papiliones: nam ſic ſemeſtri ſpatio varia formar. ſucceſſio, non complebitur, ut voluit Ariſt. repetit Plin. quanquam confirmat experientia 2. menſib. omnia abſolvi. Semini a. Cnici ſemen Papilionum horum ſimulare potuit, non quia æquè magna ſint, ſed quia intus utrumque eſt humidum. Hactenus. Aldrov.

CAPUT II.
De Anelytris bipennibus.
ARTICULUS I.
De Muscis in genere.

ANelytra quadripennia, bipennia, quæ binis, ut Plin. scribit, pinnis advolant, excipiunt; *Musca, Tabanus, Culex & Ephemerū*. *Muscæ* primum damus locum, quod in eius laudib. diffundendis, ex veterib. Homer. & Lucianus; ex neotericis, Leo Baptista Albertus, Henricus Cunradinus, Andreas Dactius, & Franciscus Scribabanus, desudarint.

Nomen. *Nomen*, à musculo accepit. Nam detractis alis, caput nervosum, corpus molle, cauda tendinosa apparet. Hinc *Musculæ* apud Boëtium nomen. Græcis μῦα à μύω dicitur. *De Caninarum* nominibus inferius dicemus.

Descriptio. Arist. H. A. l. 4. c. 7. Plin. H. N. l. 11. c. 48. Bipenne esse insectum & in anteriori parte promuscidem s. aculeum gerere, apud Aristotelem etiam habemus. Senos pedes habere scripsit Plinius, ex iisque primas longiores ut oculos quos duros & hebetes habet, detergere valeat. Variis depingi cancellatim quasi coloribus, pavonis instar, per microscopium apud celebrem illum mechanicum *Drebellium* Londini observavimus. Reliqua, quę huc spectant, in *Muscæ domesticæ* descriptione, ex Luciano adiiciemus.

Locus. Humidis & æstuosis locis gaudent. Tam numerosæ in Apulia, ut proverbio locum dederint. Tot & in Hispania olim, ut ear. venatores conducerentur. (Merc. var. lect. l. 3. c. 14) Apud pyramides in Ægypto tam frequentes, ut aervolantium murmure concutiatur. Causam in sepulchrorum copiam, facile coniicias. Astracanæ deniq; ad mare Caspium, examina illarum oberrare, ut vix tolerari possint, navigationibus Anglorum debemus. Levibus & politis non diu insident. (Plin. H. N. l. 21. c. 14.) In Cretæ monte Carina novem M. passuum ambitu non reperiuntur. (Plin. H. N. l. 34. c. ult.) Fodinas, propter noxios halitus fugiunt. Romę in Herculis in foro boario ædem non ingrediebantur: nec in Papho per fores Veneris aliqua, si Apollonio fides. Pratum Bremensibus ab Emma donatum, nullas ferre, Crantzius prodidit, nullas & quandam Venetiis domum ingredi, quod Cardano debemus. (Card. Subtil. l. 10. p. 609. Scal. Exer. 246. s. 4.) Causam frustrà vel in sublimitatem conjicias, cum tota urbs in lacunis sedeat; vel in parietum marmora, cum & in politissimis armis, & splendentibus templis, muscerdæ inveniantur; vel in amuleta, quæ nimis dubia sunt. Vidit ad arcendas muscas conflatum lamellam Scaliger, ad quam in fenestra vix depositam musca advolans, alvum exoneravit.

Victus. Omnibus fere eduliis insidiantur: sed inprimis, lacti, cadaveribus, melli, (mel Atticum ob thymum, & Carinæ montis excipio) & sphondylio. Plinius ideò balsami melle adulterati certissimum signum ponit, si à muscis infestetur. Varro ear. proprium *ligurire* dixit. Lycophron ideò δάπλας vocavit.

Generatio. Triplex videtur esse Muscar. generatio. *Una* è Coitu, qui in æstivum tempus, hyemem clementiorem, vēto meridionali sese vibrante, accidit. Coeunt quædam diu, aliæ non item. Mas postquam inscendit, membrum fœminę, intra suos meatus receptum, materia & vi prolifica adimplet. Visæ in agro Heydelbergensi mixtæ cuiusdam naturæ, à Pennio. Vicissim enim conscendebant, sed talium & Lucianus meminit. Post coitum excluduntur vermiculi, qui in muscas abeunt. Albi hi, oculos ad latera prominentes habentes, quorum similitudine staphylomatis species quædam μυιοκέφαλος vocatur. *Altera* ex putrefactione. Nam plurimæ ex fimo oriūtur, in quo inchoatæ latent, & ex quo perfectæ exeunt: nec non aliis sordib. æstivo imprimis tempore. Meminit utriusque & Aristot. *Muscarum*, inquit, *ortus fit in fimo, quem agricolæ seorsum à stramentis separavere. Quare ii qui in hoc opere sunt, contendunt secernere reliquum stercoris, quod syncerum non est: ibique ajunt fimum confici. Vermiculor. autem principia exigua: primum enim, in his quoque rubor subit: atque ex immobilib. proficiunt ad motum tanquam enascendo hæ-* (Arist. H. A. l. 5. c. 19. s. 226. ed. Scal.)

rentes. Deinde vermiculus evadit immobilis. Tum demum motus, rursus movere sese cessat: atque ex ea musca perficitur: movetur que flatus solis ve superventu. Videtur tamen ex aliorum observatione loqui. Nulli qui per coitum generantur vermiculi: nec qui ex putredine tot metamorphoses subeunt. Crescunt primò ad justam magnitudinem, mox quasi in Nympham mutati, immobiles jacent; rupta tandem stato die nympha, egrediuntur. Scalig. non tã ex putrefactione, quam principiis quibusdam immutatis, ex gummi nempe quodam liquido oriri scribit; vel fortè ex alia aliqua materia, à Natura in hunc finem concocta. *Tertium* generationis modum Knivetus Anglus detexit, *Corruptum erucæ corpus*, (verba sunt Mouf.) *vel parum contusum in aureliam imperfectam convertitur, tunc ex ea, non papilio, sed tria oblonga ova nigricantia eiiciuntur, ex quib. muscæ vulgares, vel aliæ iis similes oriuntur.* Quandoque aurelia ipsa corrupta, nec papilio, nec ova, sed vermiculi albi, per foramen (quandoque unus, nonnũquam plures) egrediuntur, ex quibus postea muscæ valdè exiles. Ex guttis sudoris de laborantium digitis decidentib. in Dariena regione prognatas, vidit Petrus Martyr. Rivello verò reb. Britannicis prǽfecto, ex sanguineo imbre procreatæ sunt. Videntur cum rhododaphne amicitiam colere, quod ad eam etiam in scrobe defossam undiquaque convolent. Bellum cum araneis gerere notum. De crabronibus superius diximus. Fortè cibi gratia ab iis capiuntur. *Aetas* plærisque brevissima. Magnis & militaribus paulò longior. Pereunt oleo, quòd hoc angustissimos, quales ipsis, spirandi meatus, lentore suo intercipiat. Potes id & temperamento, quod frigidum, adscribere. Excalefactæ, haud facilè contrariam mutationem perferunt. Frigidæ, celeriter refrigerantur, & moriũtur facile. Mortuæ vel suffocatæ, vel solis calore, vel cinere superfuso reviviscunt, ideò quidam immortalem animam habere putarunt. Tu calori id adscribe. Strangulatur vitalis in iis calor, cum exiles corpusculi meatus, copiosior humor infarcit: sublato per calorem externum isto, suæ libertati restituitur. Obtruncatas capite, currere, salire, & plurimum reliqua corporis parte vivere, notum.

Martyr. Deca 3. l. 9. — *Sympathia & Antipathia.* — *Ætas.* — *Galen. de Med. simpl. l. 2. c. 20.* — *Ælia. H. A. l. 2. c. 29.* — *Plin. H. N. l. 11. c. 36.*

De *Volatu* ita Lucian. *Est illi volatus, non continuo pennar. remigio, ut vespertilionibus: neque saltu ut locustis: neq; cum stridore, ut vespis, & crabronibus: verum flexilis, ad quamcunq; aeris partem se moveat. Adde, quod non volet quiete & cum silentio, sed cum cantu & melodia: non item immite & sæve, quemadmodum Culices & Muscellæ: neque cum gravi fremitu Apum & Vesparum, horribilem ostentans sonum & minacem; sed tanto volat his suavius musca, quanto sunt tuba & cymbalis tibiæ dulciores.*

Volatus.

Et dum volant, & liberæ, & captæ, præcisis etiam alis sonant: sed hæ, alio quam illæ modo: aliquando, exeunte in ore spiritu, ut Albertus loquitur, non sonant. Percutitur cadens inter alas earum aër: meatq; etiam non volantib. inclusus intus spiritus. Maior in volatu sonus, quòd maior aëris attracti copia ad septum transversum validius alliditur. Vix audiuntur quietę, quòd tum se nec contrahunt, nec attollunt. Non attrahitur sicintus spiritus, cuius agitationi sonus ipse adscribendus est.

Arist. H. A. l. 4. c. 9.

Ingenium detegunt, audacia, impudentia, & indocilitas. Nulli rei non insident: nihil non conspurcant; redeunt etiam millies abactæ. Indociles esse, sed minus hirundinib. quod captæ horreant, hæ sua natura hominem oderint, apud Plutar. cui suffragatur experientia, habemus. Araneos insidiantes observant illorumq; casses evitare conantur. Elephantem adortæ, in pertusa rimis pelle, si constringatur, intereunt. Plura in Leone Baptista Alberto & Lucian. vide. Dolorificos inferunt morsus, corporiq; diu affixæ hærent. Vnde Homer. sagittarum ictib. comparavit. Acriores illi, si aliquid de serpentib. vel venenatis gustavere. Candidis illapsæ vestib. ita eas conspurcant, ut difficulter eluas. Carnes, emissa ab alvo vermium illuvie, fœdare solent. Imminente

Ingenium. — *Plin. H. N. l. 29. c. 6.* — *Æl. H. A. l. 9. c. 15.*

nente tempestate validius mordent: seu quod frigidiore reddito aëre, calor naturalis appetitum excitet: seu quòd exhaustas in circumfluum aërem, unà cum vapore humidi substãtifici, quod paucum habent, portiunculas, qua patet via resarcire moliantur. Tum etiam ex supremo aere ad infimum descendunt: & in aromatibus maxime apparent. Multa contra insultus ear. traduntur. Quidam cœpæ frustulo carnibus affixo arcent. Alii lupi caput intra domum suspendunt: ex salicaria seu lysimachia fumum excitant: folior. minoris sambuci, vel cucurbitæ decocto, vel helleboro albo cum lacte trito, loca conspergunt. Sunt qui succum origani cum lacte & suillo felle & malo granator. contuso, aqua diluunt, & solo superfundunt: visi, qui myrti aut huiusmodi plantar. fasciculos suspendebant, inque iis noctu congregatas, in saccum conjiciebant. Iumenta ab earum iniuriis preservare credũtur, laurus cum nigro veratro in lacte trita; nepetę odor & folior. eius decoctum: Vnguẽt. ex baccis lauri cum ol. paratum: frutices rhododaphnes, si tusi in scrobem coniiciantur, convolare in eos undiquaq; volumina creduntur.

Fuga muscarum.

Plin. H. N. l. 24. c. 8. & 25. c. 8.

Beret. vet. Med. l. 2.

Habent in *Medicina* usum. Illinuntur à quibusdam cum radice lapathorum vitiliginibus. Impari numero, ab aliis, furunculis, medio digito, applicantur. *Capita* folio ficulneo asperata alopecię conferũt: cui, secundũ alios, cinis cum nucũ cinere contritus, prodest. Sunt qui melle, sunt & qui lacte subigi volunt. Ad pilor. raritatẽ, vide ex iisdem & aliis remedium. In Epilepsia rufas & in potu exhibitas cõmendat Plin. *M. Servil. Nonian.* addit idem, *princeps civitatis, non pridem in metu lippitudinis, priusquam ipse eam nominaret, aliusve ei prædiceret, duab. literis Græcis P. & A. chartam inscriptam, circumligatam lino, subnectebat collo. Mutianus ter Consul, eadem observatione, viventem muscam, in linteolo albo. his remediis carere ipsos lippitudine prædicantes.* Galen. ad chymosin, cum ovi luteo tritas commendat. Ad pilos palpebras pungentes, Dionysius Milesius. Plin. ad easdem gignendas muscar. fimiq; murini cinerem, æquis portionib. permiscet, additis quibusdam aliis. Aqua earundem per balneum destillata, oculos à maculis & pterygiis liberari, si vesperi laventur, capillos, si eadem sæpius madefiant, in immensum crescere; duab. guttis, surditatem tolli, Iudæus quidam apud Gesnerum retulit. Vas autumno sepeliendũ, & materia sub hyemem destillanda est. *Audivi quendam,* inquit Gesner. *solitum dare, tres vel quatuor muscas intra corpus, atq, alvum inde optimè solutam. Rec. flor. genistæ g. 5. ponantur in vase terreo, cum butyro alternatim strato, quib. vas impleatur, ac optime clausum in fimo equino, solem versus per annum sepeliatur: post annum, muscas invenies, ad unguenti formam redactas, quæ omnem dolorem, in quacunq; corporis parte sedant.* Cedunt & quibusdam animalibus in *cibum.* Araneæ iis insidiantur, hirundines vescuntur. A Chamęleonibus, mutacillis, anate muscaria, zygænis capiuntur & vorantur. Arrident & piscib; truttis inprimis. Adhibentur & inter supplicia. Ap. Persas, qui legib. obtrectasset, dieb. viginti in Archivo vinctus, perseverabat, & melle ac lacte delibutus, nudus muscis exponebatur. Exercuisse & Deũ per eas sua iudicia, Historiæ tradunt. Megarenses è sedib. pepulere. Iuliani Apostatæ exercitum afflixere: in Caroli Gallor. Reg. A. MCCLXV. magnum damnum morsu intulere. In Oriente tanta ex mortuis & putrescentib. exorta A. MCCCXLVIII. pestis, ut vix decimus hominum superesset. Circa medium Augustum in Brombiensis templi fastigio ingens examen quotannis considere solere, Brigthmannus author est.

Vsus.

Plin. H. N. l. 30. c. 16.

Galen. de comp. Medicam. secund. loca l. 4. c. 25.

Mouf. de Inf. l. 1. c. 12.

Vsus in cibo.

Suidas in Epicuro.

Marin. Sic. l. 2. de Hispaniæ Regibus.

Genera Muscarum plurima occurrunt, quæ sigillatim in sequentib. ponemus. Differunt, *magnitudine, partib. colore, loco, &c. Magnitudine,* sunt *magnæ,* quas στρατιώτιδας *militares,* Lucian. dicit, alii *Canes,* sonitu asperrimæ, volatu velocissimæ, vitæ longissimæ, tota enim hyeme perdurant. Sunt *mediæ,* sunt *minimæ. Partibus.* Aliæ capite sunt magno, parvo aliæ: ventre quædam crasso, exili, brevi procero. Sunt pilosæ, glabræ, antennas in frõte gerentes, plurimæ non. In Cyrene haben-

Differentiæ.

habentur latifrontes veluti mustelæ, aliæ viperis similes. *Loco* sunt *Domesticæ, Sylvestres*, quar. oleum in magno precio fuisse memorat Cardã. Macedonicæ in fluvio Astræo, *Hippuri* dicto, quæ simul ac hominis manu cõtingũtur, alis evanescentib. colorem perdunt. Moluccanæ, Sumatrenses, Americanæ. *Colore.* Nam virides & pictas, Vespam maiores, quæque subterraneos sibi nidos forment, Hispaniola insula alit. *Albas*, aculeis acutissimis, Casparus Balbii in itinere suo vidit. Insigni albedine notabilis & illa, quæ Toleti, in macello publico, sola per integrum annum comparere solet. Sunt & cinereæ, cęruleæ, luteę. Huc pertinent *Caninæ* quæ canes, *Boariæ*, quæ boves, *Equinæ* quæ equos infestant, *Napelli* & *Vinaceorum*. *Illis* à napello, qui in Alpib. Rheticis, mense Iunio & Iulio floret, nomen impositum est. Concolores ferme eidem sunt, communibus maiores; alis capitibusque ex lucido viridiq; vel cæsio virente, quasi Cicindelæ, vel Cãtharides, ut Pena & Lobelius describunt. Guainerius Antidotum ex eis confecit ad multa utilem, quem ap. Aldrovand. vide. De *Musca vinaceor.* ita Aldr. Ælian. Ephemera inquit, animalia unum diem vivunt: ex fæce vini acescente originem trahũt, aperto dolio, ut luce susceptasunt, vita excedunt. Aristotel. v. Culices (κώνωπες) scribit nasci ex vermiculis, qui fece aceti gignuntur. Quo loco Gaza pro κώνωπες reddidit Culices vinarii, sed quam bene dicetur in Culice. Nascitur quidem in ipsis vinaceis Muscar. quoddam exiguũ genus, *Moscinos* vulgus vocat; Sed hi meo iudicio, neque culices illi Aristotel. fuerint. non n. ex aceti fæce gignuntur, argumento, quòd vindemiæ tempore tantum appareant cum nova vina fiunt: neque *Ephemera Aeliani*, etiam esse puto: nam plurimos quotidie propè dolia extinctos reperire esset, quod alioqui non fit. *Moscini* a. nostri animalcula sunt admodũ exigua, corpore crassiusculo, coloris ex cinereo fusci, brevi: capite rotundo, brevissimis antennis, brevib. etiam pedib. quæ ferè omnia in contrario in culicib. modo habentur. Hæ namq; antennas habent longas, corpus procerum, pedes longos. Moscini vini valdè sunt appetentes, adeò ut in eo sese submergant, unde bibaculor. adagium cupientium Moscinorum more mori, h. e. in vino, ut inextinguibilem suam sitim sedent. *Vinulas* eos vocat Scaliger.

Athen. H. A. l. 15. c. 1.

Rhodig. Antiq. lect. l. 17. c. 11.

Aldr. Hist. Inf. l. 3. c. 2.

ARTICULUS II.
De Muscis in specie.
PUNCTUM I.
De Muscis Aldrovandi prima tabulæ.

MUscar. varias differentias Aldr. & Mouf. nobis proposuére, hic in classes certas digestas, in tribus tabellis ille. Prima 25. species continet.

Aldrov. de Inf. l. 2. c. 1.

Prima Megalocephale haud ineptè vocari poterit. Capite enim est pro corporis portione satis magno, cùm interim vulgaribus vix maior sit. In fronte candicat, oculi rubent, alvus prope pectus sublutea est cætera fusca, alæ ex luteo & nigro variegatæ.

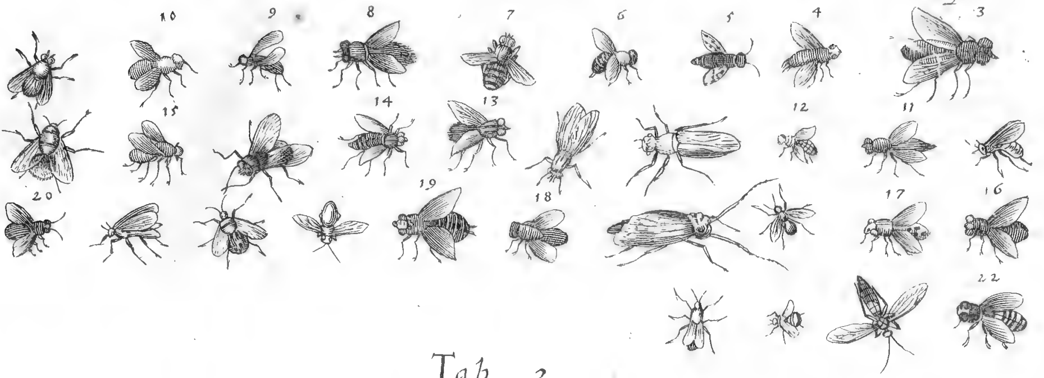
Secundam ad Boariarum genus reducendam judico: longa est duos ferè digitos, lata transversum pollicem, colore per totum corpus luteo, capite triangulari, in medio luteo & hirsuto, oculis colore castaneis & figuræ ovalis. Pectore lato, eminente, gibboso, utrinq; ad latera depresso. Ventre lõgo, angusto, annuloso, deorsum inflexo, in extremitate acuto, colore lutescente ac lucido, in fine nigricante. Alæ subluteæ totum corpus longitudine æquant, quas, dum quiescit, simul coniungit, & supra supernas partes ita extendit, ut fere totas obtegant. Pedes flavescunt, in extremo serrati, vel denticulati & bifidi; prona parte ex luteo ad fuscum colorem accedere videtur.

Tertia muscis vulgaribus maiorib. paulò maior, utpote ex Boariar. genere, corpore est crasso & rotundo, coloris nigri saturati, lucidi & splendentis. In capite maculæ sunt aureę duę, oblongæ & obliquæ C. literæ consimiles. Alæ quã pectori hærent, elegãter admodum lutescunt. Pedes aterrimi, sed minimè splendidi. *Quarta* propter cinereum seu leucophæum colo-

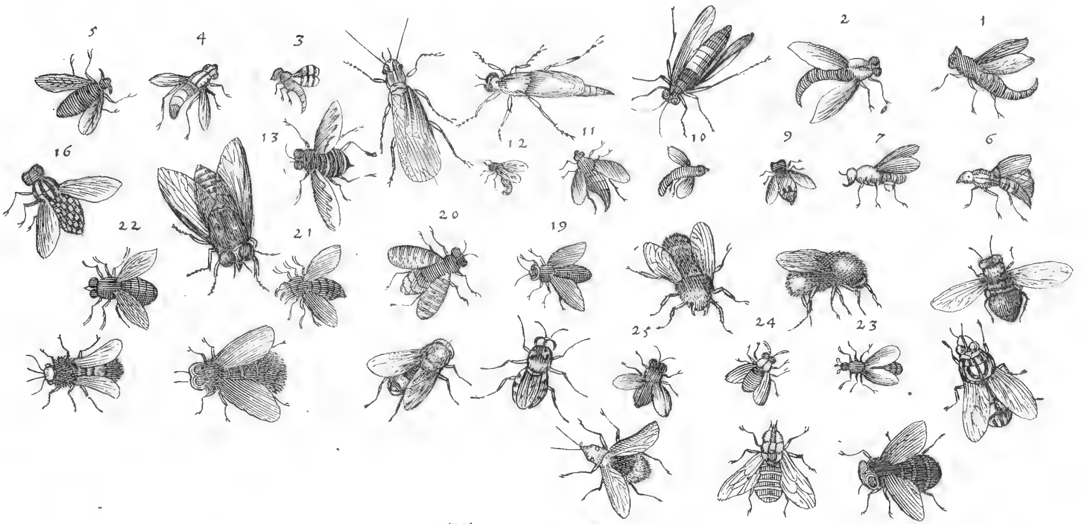
Muscarum Aldrov: Tab. 1.

Muscæ. Fliegen vnd Hundts Mücken.

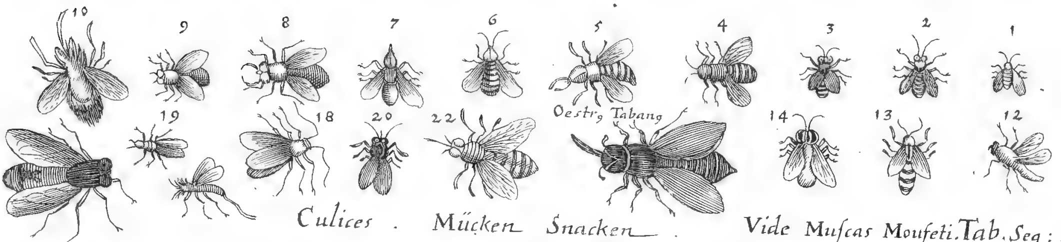
Aldrovandi figuræ numeris notatæ sunt.

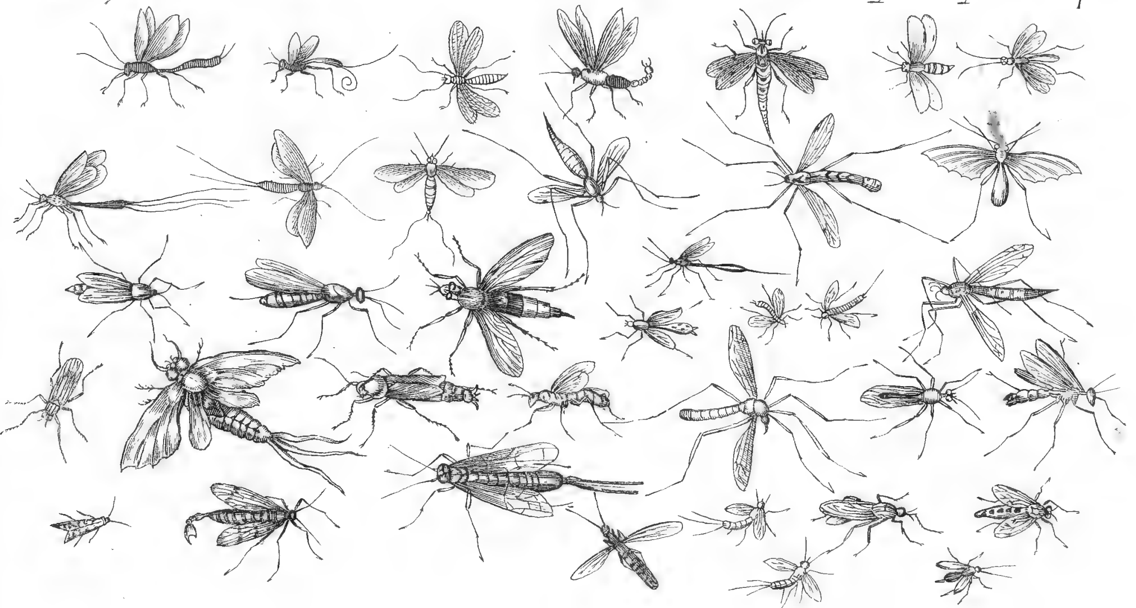
Tab. 2.

Tab. 3.

Culices. Mücken Snacken. Vide Muscas Moufeti. Tab. Seq: X.

colorẽ Caninis poterit acceſeri. Vulgarib. aliquantò minor eſt, figura corporis eleganti & vivida, colore cinereo, ſed alæ ad luteum vergunt. Caput rotundum, venter oblongus & hirſutus, pedes ruffeſcunt.

Quinta forma it. corporis eſt admodum venuſta, caput rotundum habẽs & rubeſcens, lineolis duab. candidis inſignitum. Pectus, quod leucophæũ eſt, duab. maculis nigricantib. perornatur. Alæ cinereæ nigris maculis eleganter variegantur. Venter oblongus, & rotundus in extremo, ceu in aciculam deſinens. Partem ſupinam lineæ duæ albicantes transverſim ſecant. Prona pars cinerea eſt; Pectus pronum cæruleum. *Sexta* pectore eſt æneo, valdeq; ſplendenti, ventre rotundo, colore viridi, ſed 3. lineis transverſalib. nigricantib. diſtincto. Prona tota vireſcit. *Septima* maiori muſcæ compar eſt, capite in medio coloris argentei, antẽnis brevib. pectore leucophæo, alvo ſupina ſubrubra, quę tn. ſi Soli obverſetur, colorem etiã quendam lucidum cinereum præ ſe ferre videtur. Prona tota ſimiliter ſubrubra eſt, & toto ferè corpore hirta.

Octava noviſſimè deſcriptæ valdè cognata eſt & ſimilis. Capite ſimiliter albicat, corniculaq; eadem in fronte gerit, & toto corpore piloſa eſt. Colore tn. quodammodo differt. Pectus n. & alvus ex cinereo ad cœruleum vergunt, & ſi Soli obvertatur, ſubrubri quid in eius alvo conſpicitur. Eſt præterea aliquanto minor. *Nona* à vulgarium muſcar. generibus ob alvi gracilitatem degenerare videtur, & ad Culices accedere. Caput ei rotũdum, pectus nigricãs, dein color cernitur luteus, qui lineis duab. nigris invicem inſtar crucis interſecantibus inſignitur, cæterò nigra eſt. *Decima* tota lutea eſt. Alas, cùm quieſcit, ſupra alvum coniungit & explicat. Pectore eſt latiuſculo, ventre anguſto & gracili. Alas habet valde ſubtiles, & punctulis innumeris variegatas. Caput ſubtus albicat, ſuprà luteſcit, & è medio duo brevia exilia cornicula erumpunt. *Undecima* contractior & brevior eſt, pectore cinereo obſcurè, ventre nigro, ſed ad cœruleum quodammodo tendente, tota hirſuta.

Duodecima valdè puſilla, capite rufeſcente, pectore ſubalbo, multis tn. nigris punctis eleganter variegato; alvo ſimiliter ſubalba, aut cinerea dilutè, quàm lineæ multæ nigricantes transverſim ſecant, altera tantum per longitud. excurrente. *Decima tertia* in arborum truncis, pyri verò & pomi potiſſimùm inſidere deprehenditur. Color toto corpore æneus, aut viridis, ſed admodum obſcurus. Venter a. ſupinus ſoli oppoſitus cinereo, lucido nigroq; variegatur, pronus obſcurè vireſcit. Pectus ſupinum lineis quibusd. rectis exornatur. *Decima quarta* ad maiores muſcas ferè accedit, pectus ei obſcurè luteſcit; alvus admodum exilis eſt, anguſta, & in extremo acuta, ex luteo & nigro eleganter variegata, Lineę namq; quaternæ nigræ ipſam cingunt, quar. duas priores linea alia quędam intermedia coniũgit, & fere unit: ſed reliquis punctula quædã nigra ſubſternuntur. Alæ corporis longitudinem æquant. *Decima quinta* vulgaris magnitudine eſt, alvo graciliori, colore luteo obſcuro, capite rotũdo, in medio eleganter rubro, oculis nigris, pectore lato, prominente, & utrinq: ad latera depreſſo: ventre exili & gracili, & deorſum reflexo. Alæ & pedes dilutius, quàm reliquũ corpus luteſcunt. *Decima ſexta* vulgares aliquantò excedit: pectore ſupino nigro, ſed pilis quibuſd. luteſcẽtib. inſignito. Alvus depreſſa eſt, & verſus pectus duas habet maculas luteas, cæterò penitus nigricãt, præterquam extremo, quod obſcure albicat. In alis, quà pectori connectuntur, macula luteſcẽs utrinq; conſpicitur.

Decima ſeptima ex Caninar. maiorũ numero cinerea eſt, ſed junctis quibusd. nigris depingitur. *Decima octava* tota viridis, ac maximè ſplẽndidi coloris, pedibus ac capite nigricat.

Decima nona illis videtur accenſenda, quæ carnes æſtivis temporib. defœdant. Figura n. omninò eſt eadem, colore tn. magis fuſco, lucido, & ad cœruleum obſcurum tendente: toto præterea corpore hirſuto, aliſq; circa exortum flaveſcentib. *Vigeſima* vulgarium magnitudine eſt, corpore tn.

obesiori. Pectus admodum obscurè lutescit. Alæ maculis duab. vel. trib. fuscis pingũtur. Eædem in exortu flavescunt. Alvus tota ex cæruleonigricat, & admodum plana est. *Vigesima prima* corpore est rubro, oculis colore castaneo, pectore piloso, alvo nigra, sed trib. lineis subluteis trãsversis insignita. *Vigesima secunda* ex Caninar. maiorum numero, sed aliquantò minor, pectus habet atrũ, & in eo lineas subalbas per longitud. ductas, alvum cineream, ac admodũ lucidam, maculis multis partim nigris, partim rubescentibus resperšam. Pediculi sunt aterrimi. *Vigesima tertia* alis est colore argenteo ad aurum tendentib. In ore aculeum gerit. Caput majusculum & pectus obscurè lutea sunt. Alvũ planè luteam linea longa in 2. partes supine dissecat. Fucum fermè exprimit magnitud. Sicut insuper *vigesima quarta*, quæ ob varietatem color. valde speciosa est, caput habet album, oculos amplos spadiceos, thoracem nigrum, sed lineis 2. subalbis rectis exornatũ. Alvus oblongiuscula est nigra, aliisq; coloribus conspicua. Quà n. pectori jungitur, maculas 4. luteas habet, 2. utrinq; intercurrẽtes lineæ nigræ distinguũt. Cætera albo, nigro, luteoq; elegantissime variat. Prona pars penitus flavescit, præterquam in extremo, ubi nigricat. *Vigesima quinta* vulgaribus muscis magnitudine æqualis pectus habet nigrum, lineis aliquot subalbis variegatum, alvum colore æris politissimi & splendidi.

PUNCTUM II.

De Muscis Aldrovandin. tab. secundæ.

TOtidẽ species & 2. tabella habet. *Primo & secundo* loco quæ positæ, invicem fere similes sunt, quanquam prior caudã sursum, altera deorsum flectat. Vtraq; anteriori parte muscas cõmunes ad amussim repræsentant, capitis sc. & pectoris figura. Dorso sunt eminenti, elatoq; ac gibboso pilosoq;. Alæ longæ, angustæ, ad caudam propemodum extremam exporrectæ. Alvus nigra, angustaq; in 8. disterminata annulos, tandem ita acuitur & reflectitur, ut Scorpionis caudam efformare videatur. Pedes oblongi scabri, in extremo veluti in minutulos digitulos divisi. *Tertia* exigua admodum alas habet argenteas, lineolis nigris ternis transversim sectas, alvo breviores, quæ initio crassiorest, sed posteà magis magisq; attenuata paulatim in mucronẽ desinit. Quicquid alvi ultra alas protenditur, id totum nigerrimum est. Petioli colore sunt ferrugineo diluto ad luteũ vergẽte. In ventre aut eius apice nulla observare licet segmenta, quæ annulos vocat Albert. Caput & dorsum nonnihil rufescunt superne. In dorso extremo, ubi alvo jũgitur appendicẽ parvam quandam habet albicantem. *Quarta* oblonga est & gracilis, capite pro corporis portione magno fusco, fusco it. thorace, qui gibbosus est. Alvus exilis in medio rubra, cæterò nigricat. Pedes atri, quor. posteriores longissimi sunt. In *quinta*, quæ tota cinerea est, nihil est prçterea notatu dignum. *Sexta* culici formis est, caput & dorsum fusca sunt. Caput culicis exiguum, sed nulla fistula. Alæ longæ & angustę, ad extremã alvũ exporrectę, aut etiam ulterius, ex fusco splendidę. Alvus annulosa, angusta, oblõga; dorsum supinũ, luteũ, nigris maculis varium. *Septimæ* in media fronte inter ocellos nigros pũctulũ aliquãto prominet jujubæ. Proboscide armatur insigni. Corpus totũ, pedes & alæ colore sunt ferrugineo. Mẽbror. constitutionẽ icon exacte ostendit. *Octava* ex minimar. genere est tota nigricãs. Alæ in ipso exortu, nigræ, cætera argenteo splendẽt. *Nona* pariter ex minimis est, colore viridi perelegãti cõspicua, q. si Soli obversetur, velut aureus apparet. Alvus angusta brevis, & in extremo nonnihil acuminata. Alę ultra anũ protẽsæ. Ejusd. generis, imò minor est *decima*, & ipsa pariter viridis alvo exiliore, magisq; acuminata. Alvũ quoq; acuminatã, sed nõ adeo, habet *undecima*, colore nigro est, sed maculis albis in capite, dorso & media alvo varians. Alæ argẽteæ purpureum, quid si Soli obversantur, ostentant.

Duodecima à minimis illis viridib. nihil differt, nisi quod ano est rotundiore, crassioreq;. *Decima tertia* ad maiores accedit, tota atra, præterquã in alvo (quę compacta & crassa est ubi tribus, quatuorve lineolis seu circulis cinereis transversim secatur. Alæ amplæ, & duplo fermè toto corpore longiores, in extremo albicant, cætera aterrimæ.

Decima

Decima quarta vulgaris muscæ speciem refert, sed thorax & alvus ex cinereo viridescunt. Alæ & pedes flavescunt.

Decima quinta Fucum & Vespam refert, illum corporis crassitie, hanc colore potissimum alvi. Hæc n. lutea est, lineis quatuor transversis nigris insignita, per quarum medium linea aliàs eiusdem coloris rectà percurrit. Pectus pariter subluteum, & maculis item duabus nigris utrinque decoratur. Caput in medio lutescens linea quædam nigra transit. Oculi sunt fusci, antennæ admodum exiguæ, pedes lutei, in extremitatibus quodammodo nigri.

Decima sexta ex caninis maioribus est; Oculos rubros, magnos, prominentes linea alba interstinguit. Pectus cinereum est, sed tribus lineis rectis, albis distinctum. Alvus quadrangulis fuscis, albisq; invicem alternatim subeuntib. varia, latrunculorum lusum repræsentat. Ipsa tota in prona parte ex cinereo ad fuscum tendit.

Decima septima exigua est & nigra, musca vulgaris fortè nondum adulta.

Decima octava apem quodammodo refert. Alvum luteam & pilosam linea quædam nigra supernè à pectore ad extremitatem protracta rectà percurrit. Pectore est nigro, capite albo, oculis fuscis extuberantibus. E media fronte cornicula brevia, nigra & apicibus rotundis insignita emittit. Alas subluteas & splendidas habet. Anus niger est & hirsutus, cætera lutescunt præter pedes, qui nigricant, præterquā in extremo, ubi albicant.

Decima nona toto corporis habitu vulgares refert, sed magnitudine inter majores & minores ambigit.

Vigesima eadē magnit. est tota ferè atra. Alæ maculis fuscis colorantur.

Neq; ab his discrepat magnitudin. *vigesima prima* hirsuta, pectore nigro, alvo rufa, sed supinè nigris notis ad podicem usq; nigrum item continuatis variegatur. Alę fusco maculantur.

Vigesima secunda maioribus congener, tota penitus cœrulea est.

Vigesima tertia vulgaris domestica est, nulli non nota.

Vigesima quarta coloris est spadicei auri ad instar rutilantis.

Vigesimam quintam, quæ ultima est in hac serie, totam penitus auream alæ argenteæ cohonestant.

PUNCTUM III.

De Muscis Aldrovandi tertiæ tabulæ.

IN tertia tabella viginti duæ exhibentur.

Priori loco quæ depingitur, corpore est exili, capite, alvo, antennis proceris, pectore nigro, alvo rubente.

Hac aliquanto maiores sunt *duæ subsequentes* pulchræ admodum & valdè similes. Prior capite & thorace, pedibusque est cœruleis, corniculis oblongis, alis luteis, alvoq; inter rubrum & luteum ambigente.

Quæ post has in eadem serie *quartum* & *quintum* locum obtinent, vespę quodammodo speciem præ se ferunt, quanquam minores sint, antennis pariter instructæ, capite & pectore fuscis, alvo & alis lutescentibus, his intensius, illis obscurius.

Sexta corniculis adeò brevibus, ut carere eis videatur. Corpus totum annulis aureis, & nigris alternis variegatur. Alæ auro & argento mistis resplendent.

Septima ex iis, quas Tavanellos vulgus vocat, longa proboscide, brevissimis corniculis prædita, thorace obscurius, alvo dilucidius lutescente, alis argenteis.

Octava ex maiorum numero est tota penitus viridi colore obsoleto vestitur, sed caput rubet, alæ albent.

Nona eadem videretur, nisi multò gracilior & minor esset.

Decimam quoque ex muscarum genere judicavi. In ore promuscidem habet valde longam & bifidam. Capite est rufo & hirsuto, antennis exiguis, corpore toto plano & depresso, colore aterrimo & splēdido instar holoserici: alis longiusculis, quæ in parte externa nigrescūt, in interna argentū referunt. Totum corpus supinum admodum hirsutum & pilosum est, in medio nigricans, ad latera albicans, pedibus est flavescentib. hirsutis. Alæ tametsi

tametsi flavescant, si soli obversentur, argento splendent.

Musciforme insectum, quod *undecimo loco* exhibetur, libuit appellare, quod proboscide, capitis & pectoris conformatione omninò muscam referat. Caput nigrum est, thorax item niger: viridis in dorso macula longa: alvus valde longa, deorsum inflexa & acuminata, ferruginea & maculis atris supinè per longitudinem ductis. Crura item sunt ferruginea.

Duodecimo ordine depictum Insectum musciforme quoq; dici potest, capite crasso ferrugineo, pectore & alvo oblongis, angustis, colore viridi; alis albis, nigris fibris intercurrentibus, pedibus subflavis.

Tertium & *decimum* Insectum alvo pariter est admodum procera, colore modò nigro, modò croceo lutescente distincta, tenui & in extremo obtusa. Alæ latiusculæ sunt argenteæ, breves. Per tergus luteum fusca linea deorsum tendit. Caput nigrum, cervix lutea, antennæ perbreves, perbreves item pedes, qui cinerei sunt.

Iam v. *decima quarta* in hoc ordine elegans musca est, alas habens plane argenteas, caput nigrum, nigras item & subtilissimas antennas, oculos flavos, cætera viridia, præterquam in suprema alvo, ubi elegantissimo miniaceo colore insignis est.

Decima quinta exigua est, at longis proportione alis, iisque fuscis. Tota ipsa candicat. Caput rotundum est, exiguum, alvus hirta.

Decima sexta muscula est omnium minima, tota aterrima, alis albis longissimis pro corporis exilitate.

Decima septima alis pariter longis & totam cooperientibus prædita est, corpore fusco & nigro, superius vario, pedes habet posteriores valdè longos, longas item antennas, easque nodosas & flexiles.

Decima octava tota est coloris fusci, corpore exili, brevissimis antennis.

Decima nona alis & alvo coloris aureisplendidissimi, longiuscula, pectore fusca. In capite puncta habet duo lutea, antennas nigras in extremo obtusas.

Vigesima capite est nigro, antennis brevissimis nigris, alis argenteis, cætera ex cœruleo viridis.

Quæ *penultimo loco* picta est, similis est ei, quæ in secunda tabula depicta est sexto ordine, sed crassior & elegãtior, nigra & luteis annulis: alis item proceris ex luteo ad castaneum vergentibus, capite nigro rotundo, unionem nigrum æmulante, antennis brevibus, quà capiti inseruntur, admodum tenuibus, in extremo crassis & obtusis: pedibus longis, subflavis.

Postrema ex Tavanellorum vulgò dictorum genere est, sed insolenti aspectu, quo ranam, bufonemve quodammodo æmulatur. Corpore est procero, crassoq;, coloribus nigro & flavo variegato, oculis nigris, amplis, & obtuso rictu ranam, bufonemve (ut dixi) exprimente. Antennis caret. Pedes sunt brevissimi. Alæ longitudine alvum excedunt & latitudine; color iis aterrimus.

PUNCTUM IV.

De Muscis Mouf. aquaticis.

MOufeto duplices sunt muscæ, *Aquaticæ* nẽpe & *Terrestres*, quarum illæ *Phryganides*, *Macedonicæ*, *Tigurinæ*, *Aeschnæ*, *Luteæ*, *Fuscæ* & *Tipulæ*. ἕλιοι Græcis seu lacustres nomen tale, quod rebus aquis innatantib. vescantur, & super aquas potissimum degant, sortitæ sunt. *Mouf. Theatri Insect. pag. 69.*

Phryganides, inquit Mouf. ex Phryganio vermiculo (quem Angl. Cados Worme appellant) in aquis degente, & mense Aug. ad superficiem aquar. ascendente exit, quaternis alis, colore fusco, corpore oblõgo, 2. antennas breves habens, caudam verò bifurcatam, vel duas setas è cauda exeuntes. Varia huj9 muscæ est forma, quia Phryganiorum ipsor. tanta varietas.

Ap. Maced. circa fluviũ Astræum, qui inter Berocam & Thessal. medius fluit, volitat muscar. genus, quæ non ubiq; reperiũtur, nec ad aliar. muscar. similitudinem quicquam accedunt, nec Apum Vesparumve, aut crabronum faciem gerunt; harũ tn. cujusq; aliquid referunt: nam magnitudine crabrones, colore vespas, bõbitatione apes

Muscæ referendæ ad Tab. 1. Aldrov:

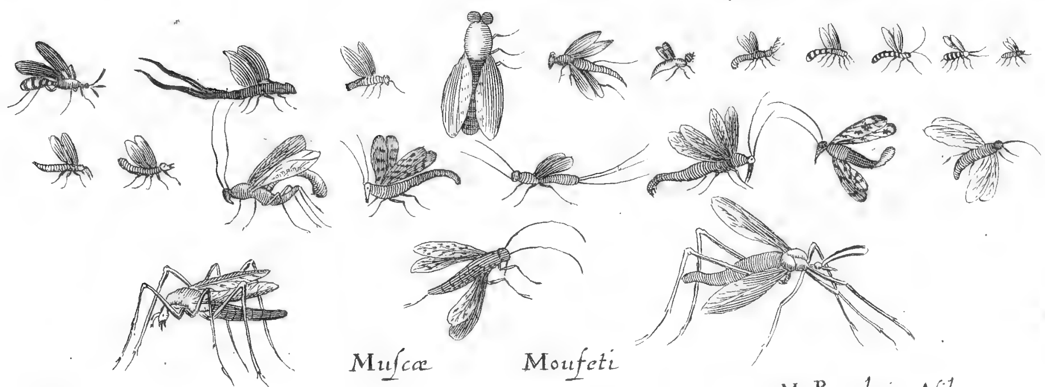
Ad Tab. 2. Aldrov.

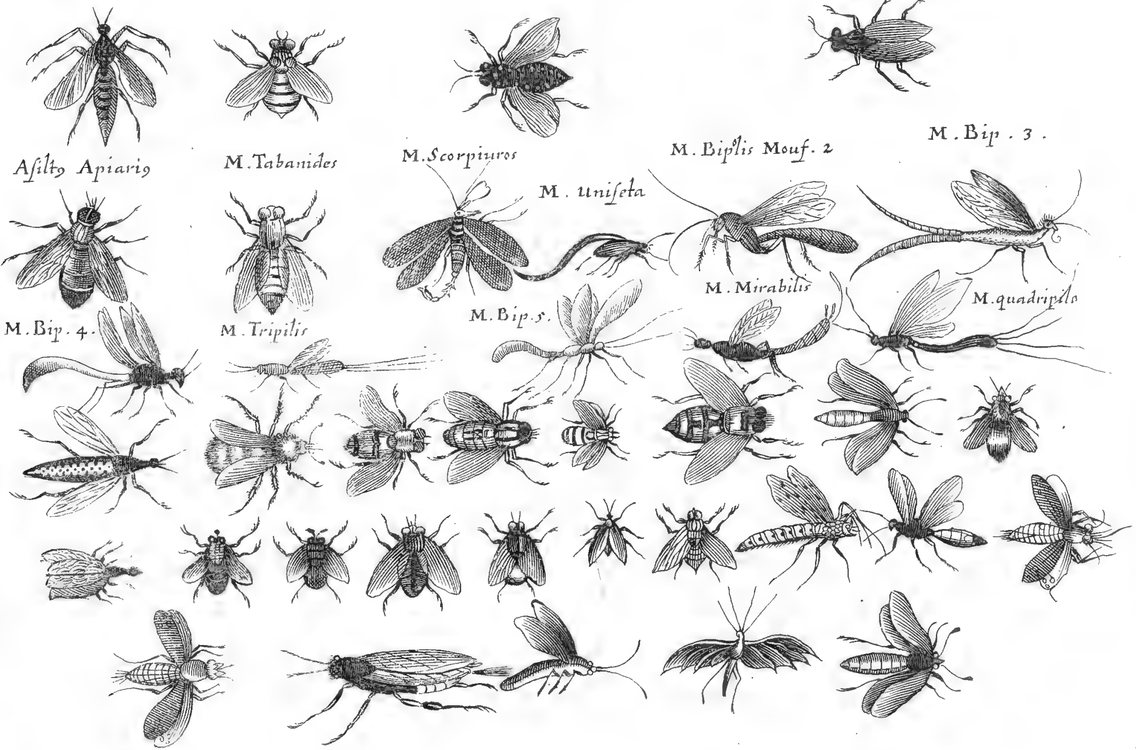
Ad Tab. 3. Aldrov.

Culices. Mücken.

Muscæ Moufeti

apes, audacia reliquas muscas repræsentant; ἱππούρεις indigenæ vocant. Equiseles Latini; per summas aquas volitantes piscibus in escam cedunt.

Musca aquatilis æstiva maior frequēs circa Tigurum conspicitur mense Majo (vulgò tes glafft vocant) quam à generoso nominatam accepimus & à Tigurinis describi optamus.

Aeschnæ muscæ sunt aquaticæ, colore cinereo, alis quatuor, sex pedib. juxta caudam multos quasi exiguos pilos lanuginosos habentes.

Musca aquatilis lutea ex fusco lutescit, alas habet lōgas, in scapulis semper inter volandum erectas. Oculi illi magni prominentes, cauda longa articulata, cuius in extremitate duo pili longi exeunt; juxta flumina & paludes semper versatur, rarius alibi, præsertim à pluviis.

Fusca alia est quatuor alis longis, longisq; crurib. corpore articulato; duas longas antennas in fronte gerit, parvum caput, oculos prominentes & nigricantes. Alæ fuscæ, sed dilutæ magis, quàm reliquum corpus. In sylvis juxta paludes & stagnantes aquas ferè semper reperitur.

Deniq; inter rariores muscas illam *Cardani* referam, à semetipso descriptam his verbis: Animal, inquit, habeo scarabæo simile, quod non fœtet, molle, celerrimum omnium, quæ noverim, annulosorum: colore est fulvo obscuro, non nigro, 6. pedib. duabus alis perbrevibus atque tenuibus, quę caudam minimè tegunt, caudam habet eiusdem cum capite figuræ & formæ, ut bicipitem esse putares. Nam ut supina capitis parte os habet, duoque ibi cornicula sub mento brevia: Sic duo item alia in prona: toto animali longiora, totidem quoq; habet in cauda, sed his duobus, quæ in capite longissima sunt, breviora, ex his tamen superiora inferioribus longiora sunt & crassiora. Quam sanè bestiolam non vulgarem utinam cum Cardano vidissem, ut descriptioni huic iconem adjecissem.

Et tantum de Muscis Aquat. Moufet. Ego quadripennes ad Zygænam potius vel Papiliones referrem.

PUNCTUM V.

De Muscis Moufeti terrestribus Ζωοφάγοις.

TErrestres muscæ, ad quas & minutissimæ illæ, quæ celerrimè currunt, & in novellis fœniculi foliis subinde reperiuntur, sunt vel ἀλλοφάγοι, vel ἑτεροφάγοι. *Illæ* magnę sūt, μακροκνημοι, & muscis potissimum vescuntur. *Hæ* aut sunt ζωοφάγοι, eæq; *Carnivoræ, caninæ, Equisugæ*, δαμαληφάγοι *bucularum osores, ovisugæ*, ὀφιοβόροι *serpentivoræ*, σκατοφάγοι, *merdivoræ*, βομβυλοφάγοι, *bombylivoræ*, vel ἀζωοφάγοι. *Carnivora* musca est fere omnium, si corpus respicias, maxima, capite rubente, corpore pūctulis ex fusco albicantib. variegato: vētre crasso, cœruleo, pellucido, alis duab. nigris, hirta pilis, carnes avidè appetit. Solitaria plerumq; volat, rarius multæ simul conspiciuntur, nisi forte in carnario atq; macello: ubi lanii lanistas agunt, muscario muscas continuò cędentes aut abigentes, ne illar. vermib. (Hipp. σκώληκας vocat) obsonia scatentia pervilescant. Proditum memoriæ est (Cælio Rhodig. narrante) ap. Tolet. in publico macello unā muscam albedine nivea notabilē per integrūannū comparuisse. Quā hujus generis fuisse non dubito affirmare, quū in macello tādiu fuerit cōspecta. *Moufet. p. 58. 59.*

Κυνομυῖα, Musca canū, Angl. à dogge Flye, Germ. Hundsfliege/ Hundsmücken/ Pol. Psia mucha ex Isid. Euthym. & Philon. sententia Musca est sylvestris, catulor. aurib. infesta, quam etsi frequenter excutiant, importunè tn. revolat, ac diutius ubi inhæserit, erosione carnis ulcus excitat. De hac Homer. Iliad. φ. τίπτ' αὖ κυνομυῖα θεοὺς ἔριδι ξυνελαύνεις; Athen. item eleganti cuidā scorto ob singularem impudentiam, mordacitatem atq; molestiā, κυνομυίας nomen additum libro quarto memorat. Est enim κυνομυία (utor Philonis verbis) ἔντομον λίαν δηκτικὸν ἀναιδὲς καὶ ἐπίβουλον. Videtur mihi in sacris literis (nēpe Exo. 8. Ps. 77 & 104.) insector. nocentiū generale hoc esse nomen, ut ex Chaldaica paraphrasi apparet. Quod speciatim aliquid significet, nulli generi muscar. magis cōveniet, quam

quàm nigris illis grandiorib. latiorib. compressiorib. vulgaribus. quę impudenter involant jumentis, & non tãtum ichorem, ut reliquæ, sed ex alto sanguinem maximo cum dolore eliciunt atq; exsugunt. Carent proboscide, verùm illius loco geminos dentes, ut vespæ habent, quos altè infigũt cuti, potissimum v. pendulas canum aures infestant ap. Germ. (asserente Camerario) atq; sæpe excoriant. Has nobilis quidam Anglus in Italia se vidisse dixit, alis exceptis Ricino per omnia similes: quem ita compressis alis repræsentant, ut utrumq; doctissimus ille Barbarus confundat. Niphus illi ut summam velocitatem, ita rotunditatem corporis assignat.

Ovisuga ad κυνομυίαν proximè accedit, dum volat, horrendum quid studet & Asilo gravius & tardius volat. Duæ sunt eius species, solùm magnitudine distant, maior sylvicola, minor verò sepicola.

Ἱπποβόσκοι, Germ. Roßmücken/ sunt muscę magnitud. vulgarium, corpore cõpresso, duro, plano ac tenaci adeò substantia, ut inter digitos vix rumpi possint, nigricant magis quàm vulgares, nunquam rectà provolant, sed lateratim, uti dicam, & quasi per saltus, nec diu continuare volatum possunt, neq; longè. Equos præcipuè ap. Anglos vexant, eos circa aures, nares, testes & emunctoria perpetim lancinãtes, quor. sudore juxta cutem ad radices pilor. diffluente vivunt. Angli iis à side flyn vel à horse flye nomina imposuerunt, ut & Græci πλευροπότηυς vocant. Quidam è Gręcis κυνοραϊς appellant, ac etiam in calidiorib. regionib. easdem canib. quoq; molestiam afferre maximam affirmant. Crotonis speciem alatam ac volatilem dicunt, sed hanc plane aliam speciem esse arbitror, ac solis equis infensam.

De Bucularis seu δαμαληφάγοις in œstro agemus.

His proximè accedit alia musca, bobus & jumentis interdiu sole fervido infesta, quam Pennius *curvi caudam* s. σκληρεγρον jure appellat. Semper n. crurib. aut ventri iumenti insidens, caudam versus ipsam recurvam tenet & spiculum exertum, quò ad percutiendum cauda sit paratior. Hanc Angliá Whame and à Burrell flye proprie vocant, nec nisi in Anglia facile invenitur. Musca hæc api ferè similis forma & colore, sed corpore est crassiore. Non adhæret, nec sanguinem sugit, sed solummodo stimulo in cauda pungit, atque ut equos affligat, per longissima itinera ipsos volando persequitur. Equi natura hanc muscam timent, & ad eius solum contactum quasi horrent, cauda pedibusq; & labiis tam cruentum hostem abigere sæpe conantes. Sunt, qui putant, hanc muscam non aculeo pũgere, sed stercora pilis equi affigere cauda, unde postea molestissimæ lendes gignuntur; Sed hoc experientia dixerit; nam ratio in re tàm minimè probanda silet & obmutescit.

Ὀφιοβόρος in Dryini præsertim serpentis squamis latibula habere dicitur Aët. quæ tandem ipsos serpentes exanimes reddit, hæc pennis æreis donata χαλκῆ μυῖα vocata ab Hesych. ὅτι χαλκίζει τῇ χροίᾳ, cum cantharis vescitur, & morsu calorem serpentibus ingentem parit, deinde sitim inexplebilem & mortem. Horum pastæ cadaveribus si postea hominem momorderint, lethale infligunt vulnus & insanabile.

Merdivoræ muscæ plurimæ sunt, alia est Creophago similis, sed maior oculis obscurè rubentib. scapulis atratis, in quib. circulus oblongus pauxillum albicans, dorsum nigrũ ex lineis trãsversim ductis ornatum. Alæ argẽteę, corpore lõgiores, circa sterc9 humanum plurimũ versantur, aliàs perraro.

Est & musca *viridis* toto corpore, splendore nimio quasi lanterna Punica pellucens, capite fusco, alis argenteis, in sylvis frequens, circa stercora ferè versatur, vulgaribus muscis magnitudine æqualis. An sit Giacucul Sylvatici ignoro.

Aliam κοπροφάγον deprehendimus, musca viridi minorem, corpore fusco, capite rubro saturato, linea medium quasi caput secante.

Aliam item vidimus corpore hirsuto, subflavo, oculis nigris prominentib. scapulis & dorso nigro pulcherrimè maculatis, cauda sublutea.

Alia item est, cui scapulæ dilutum rubent, ad croceum colorem parum accedentes. Duas habet antennas cæteris longiores, alas argenteas, totum corpus tegentes, caput nigrum, quadratum & exiguum; in stercore potissimum equino frequens assidet.

Deniq; in sterquiliniis (unde eas gigni probabile est) muscæ quædam croceæ apparent, corpore reliquis magis oblongo ac gibboso.

Muscam item raram, nec ubiq; obviam, murum ex aggesto fimo & materia putrescente factum depascentem vidi, omninò nigram, si absque alis quatuor argenteis fuisset. In scapulis etiam quatuor puncta alba, in reliquo corpore octo, id est, utrinque quatuor. Oculi albi, frons candido veluti asterisco notata, ex qua duæ antennæ nigræ & longæ emergant; habet item in supremo quoque femore album punctulum aspersum. Hanc muscam etiamnum in pyxide mortuam & conditam varietatis causa custodio.

Bombylophagus musca est montana, magna, nigerrima, corpore hirsuto, oculis oblõgis, magnis, capite spadiceo, prædæ causa acrem cum Bombylio pugnam init, & volatu superans dorsum agilis conscendit, eiq; tenaciter inhærens tàm acriter mordet, ut hostem præcipitem in terram mittat, & melle qualicunq; absorpto victrix abeat. In summis Cartmeli mõtibus se hanc pugnam, donec acies staret, conspexisse memorat in schedis Pennius, sed fortuna muscis favente Bombylios vita fuisse ejectos narrat.

PUNCTUM VI.

De Muscis Mouseti terrestribus ἀζωοφάγοις.

Mousetus Theatri Insect p. 74.

Ἀζωοφάγοι rebus ab animalium natura diversis victum quæritant, suntque *Humisugæ* & *Herbivoræ*, quas itidem Mouseti verbis describere placet.

Humisuga corpore est fusco, in capite juxta os albicante macula resplendens. Venter & pedes nigri: secus alarum exortum macula utrinq; album gerit, dorsum griseum. In scapulis secundum longitudinem quatuor lineas obscurius albicantes obtinet, alas argenteas, & (si in aquã positæ fuerint) noctilucas. In semitis & talparum tumulis recens egestis invenitur, amat etiam humum pedib. complanatam & lævigatam, unde ab Anglis vocatur Thegraypath flye: floribus raro insidet, eâ præsertim tempestate, quando talpæ terram evertunt, cujus se humore sustentant.

Herbivorarum variæ sunt species, quarum tres apibus ferè similes, Luciano στρατιώτιδες dictæ, id est, militares. Sunt enim aliis muscis grandiores, animosiores, magisq; athleticæ, aspectu pulcherrimæ, alis argenteis duabus perinsignes.

Harum *maxima* & *primaria* caput nigricans habet, dorsum medium inter duas lineas transversas veluti decussatum, extrema cauda nigra. Aliàs corpore est luteo.

Secunda non multum dissimilis, capite nigricante, scapulas quatuor lineæ flavæ, & tres nigræ secundum longitudinem ductæ ornant, reliquum corpus eodem ferè modo & iisdem coloribus est distinctum.

Tertia atque minimæ harum scapulæ flavent hirsutæ, caput rubet, reliquum corpus quatuor lineis nigris totidemque flavis per transversum actis distinguitur. Omnium corpora splendent, ac quasi inania translucent. In hortis versantur, & floribus assidentes succum eliciunt.

Lucianus militares muscas ita describit: Nascuntur, inquit, & maximæ quædam muscæ, quas militares multi appellant, nonnulli verò canes, sonitu asperrimæ & volatu velocissimæ. Hæ & longissimæ vitæ sunt, & totâ hyeme incibatæ perdurant: contractæ præsertim & connexę tectis & culminibus. In quib. & illud est admiratione dignissimũ, quod utrumq; & fœminarũ & mariũ faciunt,

ut Mercurii & Veneris filius, qui mista natura fuit & duplici forma. His fortè συγγενὴς est alia musca apiaria dicta, cum splendore nigra, bipennis, cerilega, collectos florum succos posterioribus pedibus affigens apum more. Autumno apparet, rarissimè aliis temporibus. An hæc Aristotelis Sirenis? Sanè alarum tantum numero dissentit, quoniã illam τετράπτερον fecit, hæc verò duas tantum alas à natura consecuta est.

Harum aliæ sunt στρουθιόπτεροι, aliæ ἐριόπτεροι, aliæ χελιδόνιοι.

Strutiopterôn tres species vidimus. *Prima* tenera est & mollis, sepes, binis alis, alvo oblongâ, à capite paulò supra oculos duas veluti struthiorum pennas præmittens, ceu cornua lanuginosâ mollitie ne ipsis quidem plumis cedentia: scapulis utitur gibbosis, reliquo corpore albo, nigris suis alis longiore.

Secunda est ejusdem generis colore albicante, capite fusco, aliàs parum differt.

Tertia est omninò similis, sed antennas adeò molles & plumosas non habet, cauda albicat, corpore oblongo, quatuor albis lineis transversis insignitur, pedes longiusculi, albo nigroque colore distincti: dum gradus confert, caudam paulatim elevat, atque alas binas translucidas veluti jactabunda diverberat. Hæ tres species verno tempore cumprimis apparent in hortis sepibus atque umbrosis locis, post atq; ante pluvias frequentes.

Erinopteros tota alba est musca, vel potius argentea, exigua & ubique plumosa, adeò, ut, dum foliis insidet, nisi penitus intuearis, plumam diceres: alæ illi quasi dissectæ, separatis pennis avium ferè modo disjunctæ. Ab Edmundo Kniveto depictam accepit Pennius, deinde in sepibus & ligustrinis topariis sæpius vidit.

Musca, χελιδὼν dicta, volatu post se omnes relinquit, lateribus, caudâ, capite fusca & pilosa, oculos nigros habet propendulos, rostrum vel potius nasum mucronatum, è cujus apice antennæ duæ erumpunt; scapulæ summæ, ut & dorsum, nigræ: alæ duæ argenteæ, quarum partes anteriores pedum nigredini respondent. Quandoque in uno loco residet, veluti immobilis, verùm ubi propè accesseris, incredibili celeritate oculos fallit, & ne hirundini quidem celeritatis palmam (unde dicta Hirundo) unquam concedit.

Quam à Clusio Pennius accepit, nigra erat, alis duabus argenteis instructa, oculis albis conspicua. In dorso septem maculæ luteæ cum nigro in medio puncto erant.

PUNCTUM VII.

De Muscis Moufeti seticaudis.

PRæter has Muscarum species observavit adhuc Moufetus, *seticaudas* seu *pilicaudas* τριχέρκους & *Raras*. Illarum aliæ *unam*, aliæ *duas*, aliæ *tres quatuorvè* setas habent. *Moufet. theatri insect. p. 63.*

Henothrix sive *Uniseta* (sunt verba Moufeti) est musca caudata, toto corpore nigra (medio dorso ventreque rubescente excepto) alis duabus argenteis prædita, scapulis crassis, antennulis duabus nigellis facta, pilum unicum longum è cauda emittens. Hanc depictam ad Pennium idem Joachimus transmisit, affirmans eam non nisi Ameo præstantiori insidere, reliquas herbas non attingere.

Διτριχοτρίχες sunt muscæ duas in cauda setas pilosvé habentes, quarum aliæ sunt corpore fastigiato, aliæ tuberoso. Prioris generis duas vidimus alis quatuor argenteis sine maculis, capitibus & scapulis nigricantibus, reliquo corpore fusco, nigris lineis transversis variato. Utrique longæ & exiles antennæ, similesque in cauda pili duo, sed paulò longiores, corpore tuberoso.

Bipiles quinque habemus. *Prima* Henothrici p omnia ferè similis, nisi quod

quod huic plus quàm media corporis pars flavescit, duos in cauda pilos prælongos; quorum unus extensus canis leporarii currentis caudam refert, alter intus convolutus lineam spiralem.

Secunda muscarum longarum species est, quatuor habens alas argenteas, pedes lõgos mediocriter flavescentes, totum corpus nigrum, scapulas crassas, antennas duas longas & tenues, ventrem versus caudam protuberantem, è qua duæ breves setulæ sursum versæ erumpunt; In sepibus degit.

Tertiam Carolus Clusius Vienna misit: corpore ex fusco nigricante, alis duabus largis ex argento cæruleis donatam, corpore præditam acuminato, ex quo duæ setę (ut Pennius notavit.) vel plumæ potius excrescunt perdicei coloris, maculis nigris fuscisque mixtim ornatæ.

Quarta globoso est corpore, quod unciam longitudine æquat, caput, scapulæ ac pectus nigerrima, antennæ breves, pectori crasso sex pedes affixi nigerrimi, quorum priores omnium brevissimi, posteriores longissimi. Inter volandum pedes simul conjunctos pendulos dimittit, alæ quatuor obscuræ, argentei coloris, oculi nigri splendentes, caudæ extremitas nigra, unde duæ setulæ pauxillæ longitudinis se monstrant: à scapulis ad mediam usq; caudam colore est ferè subcroceo, cauda tenui quasi filo lõgo scapulis conjungitur. Velociter currit quasi per saltus, in terra nidificat, muscis & erucis parvis famem extinguit.

Quinta longè hac minor est; figura eadem, sed alas verè argenteas monstrat, totumq; corpus ad caudam usque fuscam rubescit.

Tripilium muscarum quinq; duntaxat observavimus.

Prima oblongo est corpore & nigro, cujus medium valdè ex nigro rubet: antennas habet duas, etiam nigras, alas argenteas, quarum supremam oram macula nigriuscula adornat. Crura rubent, cauda tres crines longos emittit, velociter volat.

Altera similis, sed minor, toto corpore nigra, priore multò longior, tenuior atq; exilior; alæ item argenteæ, antennæ priori similes, ac cauda tres longos pilos protrudens, volatus celeritudine à prima longè superatur.

Est & musca *tripilis* toto corpore albicans, nisi quod alæ quatuor maculis nigris distinctæ videantur, quarum exteriores majores, interiores verò breviores, has, dũ quiescit, semper erectas tenet. Sex habet pedes, quatuor minores corpori affixos, duos anteriores majores, nigros, è collo ferè oriundos; inter duos oculos nigros prominentes globosos duę antennæ nigræ atque breves exeunt. Corpus gracile, teres, longum trãsversum digitum: in cauda tres visuntur setæ corpus longitudine æquantes, quas volando in veri trianguli modum expandit. Majo & Junio mensibus ante & post pluvias potissimum apparet; circa fluvios paucis comitibus stipata convolat, quibuscum in itinere sæpè colludit. Anterioribus pedibus utitur quandoq; ad palpandum, ecquid in via impedimenti sese objecerit, extendit enim illos corniculorum more. Talem anno 73. observavit Pennius.

Sequitur *quarta* mirabilis structuræ, alas habet duas argenteas, totum corpus nigricat, os forcipatum & aquilinum, in fronte duo cornicula brevia erumpunt: quatuor illi tantum sunt pedes, sub pectore duo graciles & breves; paulò inferius reliqui robustiores. Ex oblonga cauda primum duo brevissimi pili exeunt, atque sub his tertius multò longior, in extremo tuberosus oritur. Semel tantum se hanc muscam circa Hinningham, olim Comitis Oxoniensis castrum, vidisse memorat Pennius.

Ultima toto corpore & cauda nigra est. Corpus habet oblongum, alas duas corpore nonnihil breviores, pedes ex croceo flavescentes, caudam longitudine reliquum corpus æquantem, nisi semel in Cantio circa Greenhive visa perhibetur à Pennio.

Quadripilis musca corpore Tripilem primam repræsentat, sed magis versus caudam protuberat; pedes item nigri, ut antennæ, alæ item proceræ, quarum externæ internis triplo majores circa medium nigrâ maculâ distinctæ. Quatuor è cauda pilos emittit.

De *raris* muscarum speciebus, quarum quædam ad Papilionum censum spectant, ita idem.

Prima est musca papilioni minori æmula, alis quatuor argenteis, nigricantibus maculis corpus argenteę lineæ transversim ornant, cauda rubens ex fusco, caput nigrum, scapulæ ejusdem cum cauda coloris, antennæ tenues, nigræ, breves, pedes exigui, nigri; in sepibus versatur præcipuè tempore matutino.

Secunda parum à prima diversa est, nisi quod unà cum corpore antennis, pedibusque & cruribus fusca sit.

Tertia est item τετράπτερος. Sunt autem longiores illi alæ, maculis nigris distinctę caput majusculum, nigrum, punctulis luteis pauculis notatum, antennæ tenues, duæ, nigræ, pedes sex subalbicantes, pectori crassiusculo affixi: scapulæ lutescentibus ex albo maculis variegatæ; dorsum quinque lineæ transversim ornant luteæ, ac punctulus unicus inter duas lineas conspicitur colore subluteo; in cauda quinque vertebræ rubent, cujus extremitas bifurcata est.

Quarta est non valdè dissimilis, sed alas habet argenteas, sine maculis antennas nigras longiores. Corpus septem lineis transversis albicantibus insignitur.

Vidimus & *duas* muscas *scorpiuros*.

Prima similes habet præcedenti alas argenteas, sed paulò minores, & in extremitate ipsarum tribus transversis lineis nigris signatas, caput nigrum, pectus (ut & scapulæ pedesq;) albicat: reliquum corpus nigrum, cauda quinque quasi juncturas habet, quarum tres dilutè rubent, duæ nigricant; extrema cauda bifurca, furcæ autem nigræ; & scorpionum modo sursum curvatæ.

Secunda ferè similis, sed extremitas caudæ crassior, furcæ obtusæ, caput luteum, oblongum os, alæ singulæ sex maculis nigris ornatæ.

Est & alia musca *quadripennis* corpore virescente, alis quatuor corpore longioribus, è liquido quasi argento factis, quarum nervi virescunt; antennæ huic tenues & nigræ, oculi aurei (unde jure Chrysopis dicitur) volatus languidus, odor teterrimus, quem, ut blattæ, cùm vita amittit. Hortorum hospes vivit sambuco insidens. An ex Eruca oriatur, papilionum more, an verò ex vermibus arborum, equidem ignoro. Doctissimus ille atq; humanitate clarissimus Joachimus Camerarius primus illam Pennio ostendit.

ARTICULUS III.

De Tabano.

Nomen.

ETsi Isidorus & Junius Tabanum cum Oestro seu Asilo, eundem faciant: ipsa tamen descriptio, diversitatem inter eos ostendit, Græci μύωπα, à stimulando fortè, nam μύωψ, calcar quo equi stimulantur significat, dixere. Apud Latinos tabe, quod corpore tabeat, id est gracilis sit, nomen obtinuit.

Descriptio.
Plin. H. N. 11. c. 28.

Totum corpus oblongum est, in tres præcipuas partes divisum, caput nempè scapulas & ventrem, quinque vel sex incisuris distinctum. Nigricat ex diluto albo totus. In ore proboscis longa, torosa. Sex non octo ut Ardoinus prodit, nigris pedibus instruitur: reliquis maximã κυνομυίαν refert. Cauda ei stimuligera nulla.

Plin. H. N. 11. c. 33.

Frequentes sunt circa sylvas & vias regias, sepibus arboribusque munitas. Ex ligno, Plinio teste, proveniũt. Ex eodem nasci scripsit Aristoteles. Iulio & Augusto mensibus propter nimium æstum ferociunt: homines tum, equos & serpentes affligunt. Equum in sylva ad arborem alligatum, sex horarum spacio à Tabanis occisum, Moufetus ab amico fide dignissimo accepit. Quia longè videre nequeunt, jumenta per sudoris odorem conse-

consequuntur. Gerunt cum teterrimi fœtoris serpente, circa Hellespontum bellum. Camelos etiam infestare, pinguedine piscium abigi, prodidit Plinius.

Nicand. in Theriaca. Plin. H. N. 31. c. 2.

Differētia. Diversa Tabanorum in India Occidentali genera esse, Oviedus observavit, sed non descripsit. *Duo* apud Aldrovandum habemus. *Vnum* est corpore minore, capite nigro, antennis brevissimis, ut vix appareant, pectore & pedibus nigris, alis subluteis, circulisque concoloribus qui alvum ambiunt. *Alterum* minus adhuc, capite nigro, duobus albis punctulis in vertice insignito, pectore ex nigredine ad subcinericeum colorem tendente. Alvo & alis subcinereis.

Aldrov. de Insect. 3. c. 4.

Proximè Tabano illa musca accedit, quæ σκολιέρος & *Curvicauda* Pennio. Api ferè est similis, corpus duntaxat crassius. Stimulo in cauda pungit, quam jumento insidens, versus ipsam recurvam tenet. Non facilè nisi in Anglia invenitur. Sunt qui stercora equi pilis affigere, sic pungere credunt; quòd molestissimæ postea inde lendes nascantur.

Moufet. p. 62.

Huc referri potest & illa apud Moufetum *Tabanides musca*, quæ capite & corpore virescit. *Scapulæ* ex virore splendent: *alas* habet duas extremis mediisque partibus albicantes, reliquæ ex fusco nigricant. Pennius semel Hanvvorthi talem observavit.

Moufet. Insect. 1. c. 11. p. 61.

ARTICULUS IV.

De Asilo seu Oestro.

Nomen. ASilus à Calepino & aliis cum Tabano confunditur. Perperam, superius dictum. An à Silaro amne ad quem frequens, nomen sumpserit, dubium: ab assiliendo, vel quòd aselIos infestet, verisimilius mihi est. Græcis est οἶστρος, (Latinis Oestrus & Oestrum) ἀπὸ τοῦ οἰστρεῖν, insanire, quòd armēta in furorem agat. Ἀιόλον Eustathius ex Homero vocat, vel quòd forma sit ὑπόχαλκος; vel quod turbinis in modum moveatur. A feroci natura Oppianus ἄγριον dixit.

Descriptio. Est χλωροκέφαλης, & toto corpore ὑπόχαλκος, sive subæratus, superat Tabanum proboscidis magnitudine; ab eodem verò bombi stridore vincitur. Gestat anterius, durum, robustum, & benè compactum *aculeum*, quo boves tergore facilè pertundit. Eustathius muscæ per omnia similē; sed majorem facit. Alii locustæ similem (perperam) colore varium, mobilem, ὑπόχαλκον ponunt.

Suidas.

Natura. Circa stagna & fluvios versantur, ad Silerum Lucaniæ amnem maximè. E latioribus quibusdam bestiolis, quæ fluvios supernatent oriri, ex Aristotele habemus; quas fortè alio in loco culices aquaticas nominat. Nicandri scholiastes hirudines, interpretatur: quasi sanguivora soboles ex sanguisugis matrib. prodiret. Nasci & ex putri, nemo fortè negaverit. Tantummodò boves lacessunt, quos interdum furibundos reddunt; æstu inprimis urente. Ne attingant, piscium fortè adeps, ut apud Plinium legimus, faciet. Celerrimè volant, & præcipites.

Arist. H. A. 5. c. 19. Homer. in Odyssæa. Plin. H. N. 31. c. 2.

Differētiæ. Moufetus *Oculariy, Apiariy, Indici*, & *Moscovitici* meminit. *Prioris* jā meminimus. *Apiarius*, in extremis partibus favorum nascitur. Caput est spadicei coloris: linea alba à fronte ad occiput intercurrit: scapulæ & dorsum fuscescunt. Non florum duntaxat succo, & melle, sed & sanguine vescitur. *Indicum* Virginia profert, muscæ maximę capite subrubente magnitudine, capite nigro. Linea argentea à scapulis ad os pertrahitur: ipsæ ex fusco nigrescunt, & geminas alas argēteas emittunt. Caudam sex vel septem subalbidi coloris incisurę stringunt, reliquum corpus subnigricat. Venter ex cinereo lutescente dilutè virescit. Celerrimè volat. *Moscoviticum* Elmerus Chirurgus Moufeto misit. Alæ huic argenteæ, toto corpore longiores; oculi magni, oblongi, & maximam capitis partem replētes, rostrum nigrum, duriusculum, tripartitum, quo citissimè caligas è triplici panno consutas penetrabat, & cutem ipsam admordebat.

Plin. H. N. 11. c. 16.

ARTICULUS V.

De Ephemero, & aliis quibusdam.

EPhemeron muſcam vocat Ariſtoteles, quæ Aeliano ἐφήμερος, Heſychio μονίμερος, aliis ἡμερόβιος, Latinis Diaria vocatur. Meminit ejus & Cicero. Quatuor alis, totidemque pedibus movetur, ut apud Ariſtotelem legimus. Scaliger addit, caput quale muſcæ, oculos grandiſſimos, promuſcidem in ſe convolutam; caudam longiſſimam, ſectiunculis coagestatam atq; coaptatam, in extremo bifidam & trifidam; colore ſubaureo in majoribus, in minoribus ſubfuſco illuſtrem, ventrioſa eſt. Taurini *Moniettam* vocant quaſi Monachellam: Adriatici ad Maranum & Tergeſtæ *Cuzotullum*; alii Sitivolam, quaſi Sagitellam. Una cùm ſole oritur, adoleſcit, vigeſcit, langueſcit, moritur. Scaliger nullam manè ad Sarcam & Benacum conſpexit, circa veſperā omnes, captam per noctem ſervavit. Sub ſolſtitio æſtivo ex folliculis quibusdam uvarum putreſcētium erumpit, Plinius tenues membranas vocat. Frequentiſſimæ ad Hippanim fluvium inveniuntur, prodente Ariſtotele. An verò folliculi iſti Chryſalides ſint, à quibusdam Erucis prodeuntes, difficile eſt dicere. Succo animulam ſuſtentant, nec aëri nec terræ quicquam debentes. Miechovius eorundem ad Boryſthenem meminit. *Sunt, inquit, vermes, & volucria alata, quaternis interdum ſenis alis, manè ſupra aquam currendo, circa meridiem juxta ripas volando ſeſe exercent, ſole verò occidēte, quotquot eo die natæ ſunt, eodem obeunt.* Huc pertinent, Pennii τεινήμερος, Aeliani *Ephemeros*, & Scaligeri *volucella* Τελήμερος corpore eſt oblongo & papilionari: *Capite* parvo ſubluteo: *oculis* grandibus, prominentibus nigris; *promuſcide* involuta, verbaſci lutei coloris, quo rorem à floribus ſugit. *Cornicula* duo nigra, longiuſcula, paulo ſupra oculos affixa habet: *ventrem* & dorſum ſublividum, extremam *caudam* ferè luteam. *Alas* quot pedes; quarum exteriores lividæ, extremis fimbriis ex fuſco ſubluteis; interiores ex fuſco flaveſcentes. Alæ externæ, cum ad corpus tegendum conjunguntur, adeo ſunt contiguę, ut contactum earum vix animadvertas. Tardivola eſt, nec diu in volatu durat. Inter malvas & urticas, & quidem triduo duntaxat, vivit. Quam Scaliger *Volucellam* vocat, illa Cardano *Muſcilio* eſt, Mouſeto Bibio, Aeliano fortè ἐφήμερος, Grapaldo *Muſcilla, muſcula*, & *Muſcio*. Aelianus ſuam è fece vini aceſcentis oriri ſcribit: Grapaldus ſuam per autumnum in vinaceis. Nullum etſi roſtellum habere videatur: ajunt tamen, dolia unciali robore confecta ab iis pertundi, ut vinum totum effluat. Frequentiſſima eſt in cellis, nec quicquam præter vinum appetit.

Scalig. Exerc. 194. ſ. 5.

Ariſt. H. A. 5. cap. 19. & de partib. Animal. 4. c. 6.

Miechov. Sarm. Europ. l. 2.

Mouſet. Theatr. Inſect. 1. c. 12.

Aelian. H. A. 2. c. 4.

Coronidis loco duas adhuc Muſcarum ſpecies adiiciemus. *Una* in florum calicibus, herbæ illius quæ *Ben album* à plurimis vocatur, latet, & quidem florivora: ut à Bruno Pennius accepit.

Mouſet. l. c. p. 77.

Altera in occidentalis Angliæ urbis cujusdam agro (Tanton vocant) in fructu mali arboris, quem *Velin* appellant, æſtate ad umbilicum mortua, viridis ac ſplendens reperitur. Malo diſſecto muſca evolat, & ex vermiculo quodam ibidem orto gigni videtur.

ARTICULUS VI.

De Culicibus.

Nomen.

CUlex vel ab aculeo, quod eo ſanguinem ſugat & carnem terebret, quod Iſidoro viſum, Latinis dictus eſt; vel quaſi *Cutilex* quod cutem laciat. Uſurpatur in virili & muliebri genere. Mouſetus *Cuticem* vocare mallet. Græci, generali quo omnes culices comprehendant, nomine carent. κώνωψ ampliſſimum eſt, quod πόρνοψ Pauſaniæ. Hinc Oetæis Hercules Conopius, qui culices abegit: Bæotiis Parnopius Apollo. Rulando, ἐμπὶς, κινώπετος, κώνωψ, σκίβητος, σέρφος, σκνίψ.

Iſidor. Orig. 12. c. 8.

Mouſet. de Inſect. 1. c. 13.

σκνὶψ, & κνὶψ, Synonima sunt. Nihil quidem certius ἐμπίδα culicem apud Aristotelem Gazæ esse: sed *Aristoph. in Avib.* Aristophanis scholiastes, ζῶον ὕδασι γινόμενον, ὅμοιον τῷ κώνωπι, μεῖζον δὲ τῇ περιοχῇ, κὶ δὲ τὸ μέσον λευκῷ περιεζωσμένον, *seu animal propè aquas genitum Conopi simile, majus verò in circumferentia, & circa medium, lineâ albâ cinctum*, interpretatur. Alibi tamen *in Nebulis,* κώνωπα dici ponit. Κινώπετα Hesychio sunt κνώδαλα θηρία, *animalia reptilia*, Nicandro, ἐν τῷ πέδῳ κινούμενα, κνὶψ peculiaris generis nomen esse videtur, quod fortè Plinio sub *Culicum mulionum* nomine venit. Hesychius volucre culici simile exponit. Σάβηντοι, eidem sunt κώνωπες. Σέρφος denique animalculum formicæ aut veri simile Varino. Videtur & ζέρφος dici. Constantinus animalculum Culici simile exponit.

Descriptio *Plin. H. N. 11. c. 2.* Miratur hoc insectorum genus Plinius. *Ubi*, inquit, *tot sensus collocavit in culice? Ubi visum in eo prætendit? ubi gustatum applicavit? ubi odoratum inseruit? ubi verò truculentam illam & portione maximam vocem, ingeneravit? quâ subtilitate pennas adnexuit? prælongavit pedum crura? disposuit jejunam caveam, uti alvum? avitam sanguinis & potissimum humani sitim accendit? Telum verò perfodiendo tergori, quo spiculavit ingenio? Atque ut in capaci, cum cerni non possit exilitas, ita reciprocâ geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter, sorbendoque fistulosum esset.* Corpus eis oblongum, proboscis, quam omnes in ore gerūt, quia ex bipennibus, muscarum proboscide triplo longior. *Alæ* duæ, magnæ, ex gibbosis scapulis oriuntur. *Crura* sex vaccia, prælonga, valga, è pectore prominente & quadrato nascuntur, cum ut melius ambulent; tum ut facilius sese humo attollant.

Locus. Paludosis & aquosis locis plærumque gaudent. Mesopotamia insignes & leonibus infestos alit. In *Bellon. obs. 2. c. 35.* Aegypto magna eorum copia. Bellonium cum comitibus ita circa Cairum vexavere, ut exanthematibus correpti viderentur. Eorundem cantu *Martial. Epig. 3. 93.* famosa Adriæ littora facit Martialis. In India Occidentali invenias qui vestes pertundant. Antiochiam & Byzantium ne possent ingredi, Apollonium Thyanæum fecisse, Tzetzes author est. *Mart yr. Rer. Oceani 4. Decad. 3. & l. 9. Decade 7. Tzetz. Chil. 2.*

Cibus. Acidis delectari reliquit Aristoteles & post eum Plinius, reliquit. Nec dulcia respuere certum, siquidem sanguinem humanum, qui dulcis est, eliciunt. Hauriunt & vinum, consumptoque moriuntur salicto, ut Martialis habet. *Arist. H. A. 4. c. 7. Plin. H. N. 10. c. 70.*

Generatio Quia non coëunt, ideò necesse est, ut ex putri, vel aliunde nascātur. Albertus ex aquosis vaporibus oriri scribit. Ex cossis provenire primus Pierius, & falsò, prodidit. Ut verbo dicam, Alii ex putridis cadaveribus, ex putrida in paludosis aquis materia alii: ex herbis, arboribus, ut polio, lentisco, ficu, therebintho, palmâ, ulmo, quidam prodeunt. *E vermiculis*, inquit Moufetus, *in napo, ligustro, lentisco, therebintho, ficu, caprifico, aliisque arboribus veluti seminum sparsis, & per non putrescentem sed animantem naturam natis, culices prodire nemo nō novit.* *Moufet. Theatri Insect. l. 1. cap. 13. p. 84.* Brujerus verò insectum longis admodum pedibus, quod culicem majorem dixisset, in lacuna valde sordida, ex theca coriaceâ molli sese proripere, vidit: putabatque ex verme aliquo erucæ simili ibidem incluso ortum duxisse: quòd casula talis intus fuisset, in qualem sese erucæ transformare solent. Plura in Differentiis.

Natura. Olfactu plurimum valent. In volando, aërem, ob alarum mollitiem & alvi tenuitatem, non commovent. Lumine adeò delectantur, ut sæpissimè in lucernas incidant. Strepitum alarum continuâ & replicata concussione edere, credibile est. Chærephon apud Aristophanem, an per podicem, an per os canant, facetè ex Socrate quærit. Quia morsu valent, ideò non mirum, Myuntem urbem, è palude quadam, quam Mæander fluvius obstructo limo ostio, effecerat, olim, vastasse: Acarnensium urbis quæ juxta Asiæ Pergamum frequens habitabatur, pulsos incolas, quod apud Pausaniam habetur. *Pausan. in Achaicis.*

Idem leonibus in Mesopotamia, & apud Rizophagos qui Astaboran & Asta-

Astapan fluvios circa Meroën incolunt, Oriente Syrio olim accidere suetum, Diodorus Siculus & Strabo authores sunt. Licet ex iisdem & *præsagium* sumere. Divergente sole, si in aprico colluserint, caloris, si in umbra, tepidas & mites pluvias; si prætereuntes pupugerint, frigus & nimbos præsagiunt. Congressi aliquando inter Shenæ & Sionis monasteria in Anglia, (pugna per quatuor horas duravit) Monachorum exilium quibusdam innuisse credebantur: Bella in parte Occidentali nonnullis cum anno M.D.LXXX. per quatuor cõtinuos dies, ex Italia, in Occidentem evolarent. E pomo quercino, si circa Michaëlis festum culex eruperit, bellum hostile Mizaldo præsagire videtur. Aquam subesse Paxanus eo loco pollicetur, quo se sole exoriente, trabis instar contorquent.

Remedia. Multa eorum exitio, vel ut fugarentur, vel vitari possent, humana industria invenit. Conopæo olim Alexandrini utebantur: hodie in summis ædibus sub dio habitant. Indi arenâ obruti, faciem frondibus inter ramos contegunt. Culices, eorum quidam, ut sibi pareant, adorant. Septentrionales tentoriolo ex panno lineo vel cortice facto se includunt. Merula cannabis humidæ ramusculos in lecto apponendos suadet. Angli suum *Fencanapy* palustre conopæũ, seu stercus bovinum, patulum, planum, semiaridum, vel duriusculum filo ad imum lectum suspendunt. Huic odore illecti, totam noctem insident. *Abiguntur*, coniza, cupressi pillularum cum arboris coma, absynthii, melanthii, lupinorum, juniperi, rutæ, vitrioli, &c. suffitu, de quibus apud Dioscoridem, Plinium, Galenum, & alios legimus. Rhases pilum equinum per mediam domum extẽtum commendat: Pedemontanus, pulverem cumini subtilissimè triti, cum vinoque misti, quo pampini vitis, aut alicujus arboris frondes irrorari, cubiculorumque ostia, & fenestræ aspergi debent. Adhibetur & aceti cum origano decoctum. Ne jumentis noceãt, serpentariæ suffitum facere, Olaus M. author est: ne hortis, amurcam recentem & ex caminis fuliginem hortis inspersam, Palladius; malicorii aut galbani fumum, Plinius. *Enecantur*, si rutam decocto conyzæ madidam, in ædium angulis deposueris.

Plin. H. N. 17. 21. l. 19. c. 10. l. 23. c. 6. & l. 27. c. 5.

Usus. Vilis licet, abjecta & molesta bestiola, usum tamen aliis animantibus præstat. Solo quippe culice Thymalus piscis, Ticini fluvii incola capitur. Crocodilus iisdem victitat. Aves κνιπόλογας dici diximus, & κνιποφάγας. Plura in Differentiis dicemus.

Differẽtię. Magnitudine inprimis, & generandi modo præcipuè differunt. Sunt quidam *magni*, quidam *parvi*, quidam *minimi*. *Magni* ἑλεῖοι dicuntur, quòd palustribus locis oriantur & vivant. Corpore sunt oblongo, duabus alis prædito, quas elimatas & politas, supra humeros extendunt. Ocreas sæpè & triplices caligas perforant; & morsu venenato, modò dura & livida tubercula; modò vesicas, modò punctula pruritu plena inferunt. In Hispaniola & calidioribus regionibus sunt crudelissimi. An σύγες Theophrasti? Strabo μεγάλας κώνωπας vocat. *Parvi* morsu mitiores sunt, æstate umbrosa, hyeme nivosa incolentes. Salsum duntaxat sudoris pabulum morsu eliciunt. Unde tuberculum jucundi pruritus plenum exoritur. Juxta sepes & arbusta mutuis quasi cursibus colludunt. *Minimi* in Anglia aquilonari, pyramidali semper figura provolant: figuræ suæ aciei fines nemo transit. *Sursum deorsum* (verba sunt *Moufeti*) *feruntur, nictu oculi, & dicto citius, in latera aciem deducunt, totumq́; subitò exercitum in latera dispertiunt; quæ sive muscario sive pulvere, sive aquâ affusâ, sive spiritu violento fregeris, coëunt tamen confestim, & ante digiti crepitum, in pyramidalem sese formã omnes recolligunt.* Ex uligine putrescente oriri credo, vaporeque aqueo ali. Intestinum siquidem iis tenuissimum, album, ferè invisibile, spumeo, albo, tenuissimo, & nullius ferè tenacitatis humore plenum. Longius quandoque ab aqua volitant: & loca à flatibus libera amant. Pierius Valerianus, cujusdam gene-

Theophr. de C. P. 2. c. 4.

Moufet. l. c.

Pier. Hieroglyph. 26. c. 24.

generis inter minimos mentionem facit, quod tam est exiguum, ut visum inter volandum fallat, nisi intenderis; sed tam acuti ictus, ut cutem perterebret.

A modo generandi differentias apud Græcos habemus. ἐμπὶς, ψὴν, κνὶψ, præcipuæ sunt. ἐμπὶς quid sit superius dictum. Albo cingulo à natura ornatur. Unde Aristophanis scholiastes, εἶδος κώνωπος παραποτάμιον ζώνην ἔχοντος, dixit. Muliones quidam vocavere: sed perperam. Hi enim uno tãtum die vivere dicuntur, & tanquã *Melliones*, quod solo melle vescantur vocari. Rostrum habent pici arborei instar, longum, acutum. Crapulâ disrupti statim exspirãt. Erupidas ex Ascaridib. (malè tipulas vertit Theodorus) fieri scribit Arist. *Ascarides autem in limo puteorum, quo aquæ, subsidente cõcretione terrenâ confluunt. Principio limus ille putrescens, colorem capit candidũ; deinde nigrum: postremò sanguineũ. Tum ex ea quædam perexigua rubra oriuntur, algæ pusillæ specie. Ea aliquandiu hærentia moventur: postea abrupta ferũtur ab aqua, & vocantur ascarides. Diebus haud multis post, tollũt sese rectas ab aqua; neq; moventur, & sunt duræ: tandẽ abrupto putamine culex superinsidet, donec sole vel flatu moveatur, ut inde avolet.* Ψῆνες ficarii sunt culices. Generantur ex caprificis eorumq; putrescẽtib. granis. Ideò cum evolavere nõ inveniuntur intus grana, quæ in eos versa apparent. Usus in maturandis ficubus. *Nam fraudati alimento in matre, putri ejus tabe ad cognatã volant, morsuq; ficuum crebro, hoc est, avidiore pastu, intus solem secum primò inducunt, cerealesq; aures immittunt foribus apertis. Mox lacteũ humorem sive infantiam pomi absumunt: quod fit & sponte: ideoq; ficetis caprificus præmittitur ad rationem venti, ut flatus culices evolantes in ficus ferat; qui ubi ingressi fuerint, turgent fici, & celerrimè maturescentes altum tumescunt.* Ad hos pertinent quos κνῖπας κεντρικὰς Græci, Latini *Culices Herculeos* vocant. Inertes vivunt, & nonnisi ex occisis sui generis culicib. cũ succo & sanguine plenos conspexere, victitãt. Κνῖπες, vel σκνῖπες, ἀπὸ τοῦ κνίζειν, quòd mordendo vellicent & pruritum excitent dicuntur: Theophrastus vocavit etiam ψῆνες. Vidẽtur, secundũ Plinium, ex humore dulci subdito corticib. in quercub. nasci, quod ex Theophrasto sumptũ est. Velarandus Insulanus Pharmacopęus, ex quercus pillula, & gallæ foraminulentæ meditullio frequẽtes prorumpere observavit. Proveniunt & in ulmo, napo, rapis, polio, lentisco, terebintho, & aliis, cum vel sine putrefactione. Humorem ulmi vesicis primâ germinatione inclusum si aruerit, in κνῖπας mutari, Symphorianus author est. Hortos præcipuè riguos infestãt & incolunt. Pyramidis instar in aëre sublimes videntur, vesperi præcipuè, & juxta sepes. Obliti ferè eramus *Vinaceorũ*, quos fortè Arist. κώνωπας vocat. Trahunt ex vermiculis, qui in fæce aceti gignuntur, originem, ἐκ σκωλήκων, οἳ γίνονται ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄξος ἰλύος. Generantur ter septẽ dieb. VVottonus in igne quoq; nasci scribit: quod difficulter credetur.

Arist. H. A. .18. Scalig. edit. *Plin. H. N. 15. c. 19.* *Arist. H. A. 2. c. 32.* *Theophr. H. P. 2. cap. ult.* *Theophr. H. P. 4. c. 17* *Arist. H. A. 5. cap. 19.* *Arist. H. A. 5. c. 20.*

In America circa metã incognitam & ad Nicolai portũ miræ sunt magnitudinis. Incolę *Yetin* vocant. Lerius inter pulices numerat apud Nierẽberg. nisi sphalma nõ est. In *Brasilia* est genus quoddã paulo minus vulgarib. tinnulis, elegãtissimi coloris. Crura habet exilia sex brũni coloris, raris pilis hirsuta: Caput rotundum in duas partes veluti fissũ, superiusq; ex viridi elegãtissimus color resplẽdet ad latera purpurascẽs. Posterius corpus desinit in aculeũ satis longũ, superius ex viridi elegãtis aurei coloris & pilis raris hirsutũ: habetq; quinq; jũcturas subnigricãtes: alas duas tenues satis lõgas, iridis colores repsentantes, imò superãtes: in capite cornicula duo, &c. Sed hæc per microscopiũ explorãda. *In Hispaniola* invisibiles quidã sunt, sed adurentis ictus. Littora amãt, nec in interiorib. inveniuntur. In ramis arborum circa eos præsidium. His domos cingunt. Huc fortè *Musca Culiciformis* Moufeti spectare, nisi coire scriberet, quod Culicibus negavimus.

Marcg. H. N. Brasil. 7. c. 7. *Nieremb. H. E. 13. c. 10.*

Aldrovandus, ne & circa istos nobis deesset, duas iconum variorum tabulas proponit, iisdem duas alias species adjicit. Qui exactè cum muscis Moufeti cõparaverit, haud paucas inter eas inveniri fatebitur. Primâ tabula

Aldro. 3. de Insect. c. 5.

L

bula n. 1. Culex communis dicitur. Vide p.386. Bonon. editionis.

✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱

Titulus II.

De Insectis Coleopteris seu Vaginipennibus.

Cap. I.

De Locustis.

Articulus I.

De Locustis in genere.

Tantum de Anelytris tam quadripennibus quàm bipennibus sufficiat: sequuntur *Cleoptera* seu *Vaginipennia*, *Locustæ* nempe, *Gryllus*, *Scarabæus*, ad quem *Proscarabæus* spectat, *Cantharis*, *Ips*, *Buprestis*, *Coccojus*, *Cicindela*, & *Blatta*. Nullo aculeo infestare, difficulter volare, pennas fragiles & cortici inclusas habere, sedentia potius quam alata videri, commune omnibus. De Locustis tanquam maximè notis primò agemus.

Nomen. Videntur apud Latinos sortitę nomen, vel quod sint longis pedibus instar hastæ, vel quasi loca usta, quod messes & alia quod attingunt urant. Græci in genere ἀκείδας, παρὰ τὸ ἄκρας τῶν σταχύων καὶ τῶν φύτων νέμεσθαι, quod summitates segetum & plantarum depascātur, vocant. Μάσταξ, κῦρνοψ, πάρνοψ, μολουεὶς, ἀττέλαβος, βροῦχος, ἄκαρνος, μαυλὶς, κόρνωψ, τρώξαλις, ῥιξαχόσκη, quod apud Dioscoridem legitur, specierum quarūdam nomina esse videntur. Cretenses Ἄχηρον vocāt: quibusdam fortè βρέτλανα, & φίβαρα, quæ iisdem ἄκρις dicitur. De nominib. Ebræis consule Aldrovandum. Dioscoridi μεγαλόκωλος vocatur, quòd posteriora duo crura longiora habeat. *Dioscorid. 2.c.57.*

Descriptio. Egregiè & breviter Claudianus depinxit.

Horret apex capitis, modo fera lumina surgunt,
Vertice cognatus dorso durescit amictus,
Armavit natura cutim, dumiq; rubētes
Cuspidib. parvis, multis acuere rubores.

Albertus, caput habere figura equi scripsit: & ante os duo additamenta dura, quæ labiorum & dentiū vicem suppleant. Aculeus est pro cauda, pedes sex, posteriorum crura longiora & ad seipsa reflexa, (Plinius foris curvari dixit) ut melius de terra attolli possent; intestinum unicum sanie & sordib. (succus is plantarum est) plenum. Nigidius oculos iis negat: sed Plinius concedere videtur, quod & Claudian⁹ facit. Insectorum, inquit, omnium, & quib. testacea operimenta, oculi moventur, sicut quadrupedum aures. De alis perpetuum nō est. Aliæ simplicibus, plurib. aliæ volant; quædā saliunt. Nec color, q authori de rerum natura visum. Sunt virides, nigrę, lividę, variegatę. Exuvium serpentum instar deponere, quo tēpore operculum circumrumpitur, Arist. testis est. *Plin. H. N. 11.c.29.* *Aristot. de part. anim. 4.cap 6. & H. A. 4 c.6.* *Plin. H. N. 11.c.37.*

Nulla eas nō ferè terra alit; in quibusdam tamen frequentius grassatur hoc malum. *Arist. H. A. 8.c.17.*

Locus. Visæ nup in Russia, cum servi & mācipia ad signa cōvolarent, & legiones facerent. *In Syria militari imperio olim necabantur. Italiā ex Africa,* inquit Plin. *maximè coortæ infestant, sæpè populo ad Sybillina coacto remedia cōfugere, inopiæ metu. In Cyrenaica regione lex etiam est, ter anno debellādi eas, primò ova obterendo, deinde fœtū, postremò adultas: desertoris pœna in eum qui cessaverit. Et in Lemno insula certa mensura præfinita est, quā singuli enecatarum ad magistratus referant.* Civitatem in Africa ab eis pulsā M. Varro author est. Apud Nigritas singulis trienniis ad duodecē milliarium spacium terrā inumbrāt, si Cadamusto fides. Circa Brūdusium quotannis agros absumunt. Apud Cassini mōtis incolas tot, ut Seleucidas aves à Jove sibi precentur. Planis verò rimosisq; locis maximè gaudēt; quanquam & in montanis, ubi Cotinus provenit, invenias. *Plin. H. N. 11.c.29.*

Victus. Herbis & segetib. victitāt. Ideo μάστακα Nicander σιτωφάγον vocat. Amygdalorum floribus impinguantur, si authorē de natura rerum sequimur: folia quoq; lauri depascuntur & vites. Ideò haud sine causa Plinius. *Pabula petere sciunt. Deorum ira pestis ea intelligitur. Namq; & grandiores cernuntur, & tan-* *Plin. H. N. 11.c.20.*

& tanto volant pennarum stridore, ut aliæ alites credantur: solemq́ obumbrant, sollicitè suspectantibus populis, ne suas operiant terras. Sufficiunt quippe vires: & tãquam parum sit maria transiisse, immensos tractus permeant, diraq́ messes contegunt nube, multa contactu adurentes; omnia verò morsu erodentes, & fores quoque tectorum.

Sigebertus.

Plena de iis Historiarũ monumenta, inter quæ & memorabilia quędam occurrunt. Anno Christi 591. tantam Italiæ intulere pestem, mortuę ad littora ab Africa delatæ, ut DCCCM. hominum periisse, Julius Obsequens scribat. Quæ anno 874. Galliam vastabant, senis pedibus, ac duob. dentibus durissimis instructæ erant. Duces præmissi pridie castra metabantur. Volitabant diurno itinere, quatuor aut quinq; millia passuum. Britannico absorptæ mari, mox ad littora rejectæ, ingentem pestilẽtiam excitavere. Anno 1542. alis per initia carebant; mox binas, tãdem quatuor assumebant. An. 1543. in Lucano agro tam frequentes convenerant, ut glomeratæ cubiti altitudinem excederent. Sub exortum Tartaricorum & Cosacieorũ apud nos ante biennium motuum, visæ quoq; iisdem quib. tumultuatum est locis. Tantum eorum agmen, ut postquam consedissent, equorum in viis ungulas obtegerent. Mirum, non ulterius rabiem eam rusticam progressam, quàm istæ pervenerant. Nondum Lublinum attigerant, cum versis velis, Orientem à quo ferebantur, repetiere.

Iul. obsequ. de Prodigiis.

Moufet. de Insect. 1. c. 16 ex Ekerlio.

Generatio

Generantur ex putri & per coitũ. Ex phalangiis procreari, apud Aristotelem, ni fallor habetur. Ex putridor. corporum, licciore inprimis temporis constitutione, apud alios. Sub bello civili in Sicilia, insepultis mortuor. cadaverib. ingens Attelabor. prodiit copia, si Plutarcho credimus. Veris autem tempore à Zephyro & Lybico ventis, si Diodoro Siculo, ex deserto ad Aethiopas Acridophagos deferuntur. Austro & urente vento deferri Sacra Scriptura habet. Ibidem ut & in Lybia, Strabone prodente, quòd rarò aut nũquam pluat, & lacus cœnosi fiant, magna copia oritur.

Plut. in vita Cleonilis.

Diodor. Sicul. 3. c. 3.

Strabo Geogr. 17.

Fœminas ex se concipere, Vincentius in ea quam nutrivit, & prægnantem invenit docuit.

Vincent. in speculo.

Coitus idem qui & insectorum omnium, quæ coëunt, marem qui minor, portante fœmina. Mas in cõgressu duos illos aculeos dorso ult. eminentes, per caudę inflexionem in fœmellæ uterum immittit: fœmina subagitata intente alvum movet, & se ima parte mari applicans, illũ diutius continet, modò vulvę hiatu, modo ejus contractione, venerem sibi jucũdiorem reddens. *Visuntur enim meatus duo in fœminæ pudẽdo, interstitio quodam disjuncti*; (verba sunt Moufeti) *& crassiusculo operimento contecti: quod externa sui parte nigricat, durumq́ est & cartilagineũ*, intus autem leviter hirsutum, rugisq́; quibusdã quasi scabrũ videtur. Ad hujus operimenti fundum uterus albicans, instar muliebris pudendi cernitur. Quia ita hærent, ut nec saltu, nec motu, vix manibus avulsæ discludantur, tardo digressu coire Plinius scripsit. Parere in terra fixo cauliculo illo (καταπήξασαι τὸν πρὸς τῇ κέρκῳ αὐλόν) qui caudæ adnascitur: ac universim, & loco eodẽ, fętum simul non sparsim deponere; ita ut quasi fav⁹ esse videatur, apud Aristot. habemus. Hinc vermiculos specie ovi oriri addit, qui terrena quadã prætenui tanq̃ membranula ambiuntur: dissecta emergũt locustę & evolãt. At verò ova ineunte Autumno condensu parere, experiẽtia habetur: tãq; mollis fętura hæc est, ut ad tactũ levissimum cõteratur. Ea durãt hyeme sub terra, cuj⁹ viscerib. cõmittuntur. Subsequẽti an. exitu veris, (cõcoctione quasi pacta) emittunt parvas nigrãtes, & sine crurib. pennisq; reptãtes. Mori matres cũ peperint certũ est, vermiculo statim circa fauces enascente, qui eas strangulat. Eod. tempore & mares, dissipato p validam Venerem calido, obeũt. Alii duplicẽ earum fœtum, geminũq; exitũ tradunt. Vergiliarũ exortu parere: deinde ad canis ortũ obire, & alias renasci. Est verò & alius eorũ obitus. Gregatim sublatæ vento in mare aut stagna decidunt. Fortè hoc casu evenit, non (ut prisci existimavere) madefactis nocturno humore alis.

Arist. H. A. 5. c. 28.

Plin. H. N. 11. c. 29.

Aristot. l. c.

Plin. H. N. 11. c. 29.

Plin. l. c.

Theophr. de animalib. quæ colorẽ mutant.

Animales actiones. *Visu* sunt hebetiores, quod durissimis sint, propter palpebrarum carentiam oculis. *Vox* earum ab occipitii proficisci videtur eo loco, ubi commissura scapularum. Ut Dalechampius legit: ut in textu est. *Eo loco in commissura scapularum quasi dentes habere existimantur; eosq; inter se terendo stridorem edere, circa duo æquinoctia maximè, sicut cicadæ circa solstitia.* Aristoteles πηδαλίοις τὸν ψόφον facere scribit, per quæ alas & fœmina innuere videtur. Alis edit observavit Casserius. Impositæ sibi invicem alæ moventur; quarum superior parte intima corpus habet subnigrum, durum, per transversum locatum: inferior ejusdem substantiæ corpusculum in extremitate oræ superioris parte externa, cui perbellum tympanum adjacet. *Veteres nec volare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari, etiam longinqua maria ab ipsis transiri, continuata plurium dierum, (quod maximè miremur,) fame.* Sed hic volatus divinæ præceptionis signum potius est. Aliàs non tam volat quàm saliunt, iterumque pennis deficientibus cadunt in terram. Dum se in aërem attollere conantur, cruribus primum se impellentes subvolant, postmodum alis evaginatis evolant. Altius sese efferunt, æstu urente. Militari ordine uti quibusdam exemplis firmatum est. *Tam frivola ratione morientes, serpentem cum libuit, necant singulæ, faucibus ejus apprehensis mordicus.* Vidit id & Majoli olitor. Graculi adversu volatu earum exitio occurrunt. Ideo à Lemni incolis colebantur. Idem Galeritæ & Ibides faciunt. In Argo cum scorpione congrediuntur, inde Scorpiomachi dicti, & aculeo exarmatum, interficiunt, & devorant.

Arist. H.A. 4. c. 9.

Plin. l. c.

Plin. l. c.

Majol. Colloq. 10.
Plin. l. c.

Aristot. in auscult. mirabilib.

Pestem famem & bella portēdunt. Illam infecto à mortuis & putrescentibus aëre. Hanc, absumptis satis, & quicquid fructuum arbor ferre potuit. Ista, cum militari quasi ordine procedunt. Cum Anno 1543. stupendis agminibus per Illyricum in Italiam convolarent, Turca Rhegium occupavit, Ostiæ subsedit, Nicæam cepit, & multa Christianorum millia, cum sexcentorum millium ducatorum præda abduxit. Idem tumultuantibus Cosaccis & rusticis nuper in Polonia factum: & quod mireris, eo usq; lymphaticam illam nebulonum colluviem pervenisse, observatum, quousque locustæ, quæ præcesserunt, delatæ.

Variis tantæ pesti remediis, conata est occurrere humana industria. Nonnulli cucumeribus sylvestribus & lupinis amaris in muria fervefactis eas conspergunt. Quidam vespertiliones ex sublimibus arborib. suspendunt. Nonnulli captas exurunt. Odore illius fumi vertigine corripiuntur. In Chuerch Scytharum Catainorum civitate, lacus cujusdam præsentia eas arcet. Mediolanensis præfectus Anno 1542. constituto in collectas præmio, brevi tempore duodecem mille saccos implevit.

Remedia contra locustas.

Manè colligi debent, dum torpidæ sunt: collectæ terrâ obrui, ne ex occisarum ovis novæ prodeant. Vites non attingent, si propè radicem tria sinapeos grana cōseveris, si Geoponicorum authori credendum. Aristoteles odorem cornu cervi, sulfuris, aut styracis suffitum commēdat. Arnoldus bovini aut vaccini stercoris, aut cornu sinistri fumum. Palladius fluviatiles vel marinos cancros fictili vasi cum aqua immissos, si tecti sub dio statuantur, ut decem diebus in Sole vaporentur. Quicquid ea aqua perfundetur, illæsum manebit. Magorum remedia apud Plinium vide; plura apud Moufetum in Theatro Insector. p. 125.

Arist. H.A. 4. c. 8.

Pallad. R.R. 1. Tit. 35.

Plin. H.N. 37. c. 9.

In Cibis olim Æthiopibus Sillis, salsugine duratæ erant. Nec non Africanis, Syris, Persis, Arabibus, Mādis, & qui Lybiæ loca incolunt. Hodiè in Orientali & Occidentali India comeduntur. Sed brevis eorum qui vescuntur vita. Quadragesimum ævi annum nullus supergreditur. Quin successu temporis dracunculi in pedibus exoriuntur: quos huic victui Mercurialis adscribit. Cibus & Iohanni Baptistæ fuere. In Medicina quoq; adhibentur. Suffitu stranguriæ maximè mulierum juvantur. Stercus pano confert, & morphææ: pedesq; earum verrucas eradicant.

Usus.
Plin. H.N. 6. c. 28.

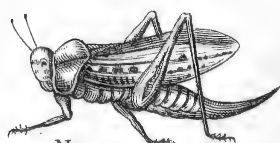
Mercur. var. lect. 2. c. 20.

Plin. H.N. 30. c. 14.

ARTI-

Locustæ . Hewschrecken . Moufeti .

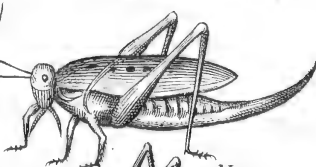
Fæm . 2 .

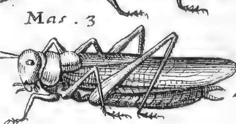
L. Vulg . Maijor fæm . 1 .

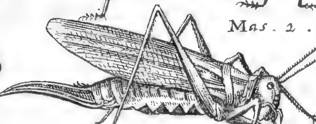
Fæm . 3 .

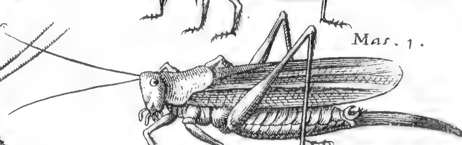
Mas . 3

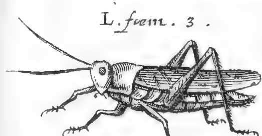
Mas . 2 .

Mas . 1 .

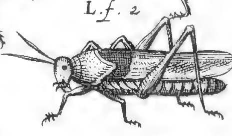
L. fæm . 3 .

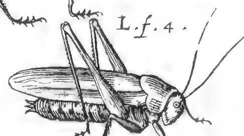
L. fæm . 1 .

L. f. 2

L. f. 4 .

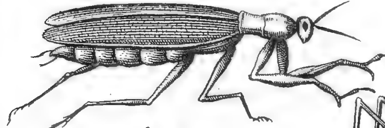

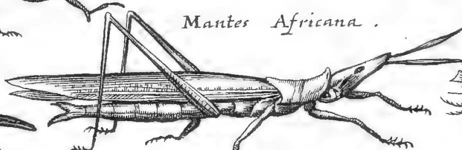

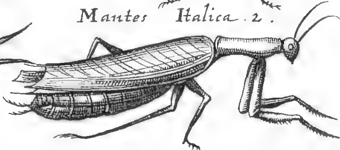
Mantes Italica . 1 .

Mantes Africana .

Mantes Italica . 2 .

B. f. 3 .

B. f. 2 .

Bruchg mas .

B. fœm . 1

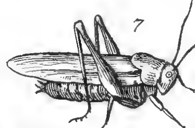

Locustæ Aldr . Tab . 1 .

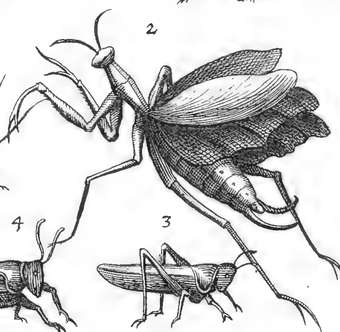
1

7

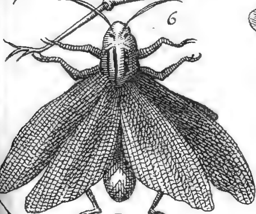
2

5 4 3

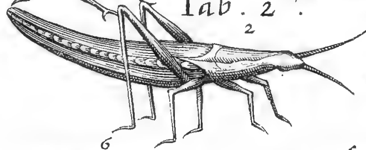

6

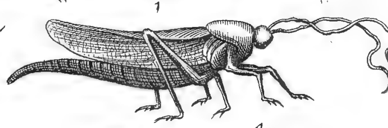

Tab . 2 .

2

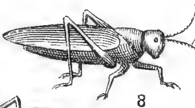
1

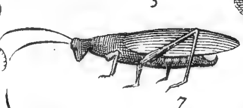
3

6

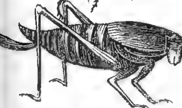
5

4

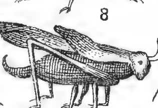
10

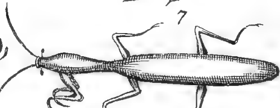
9

8

7

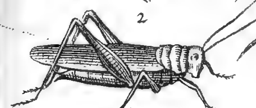

11

Tab . 3 .

2

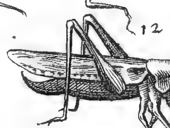

1

12

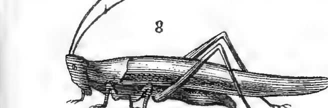
11

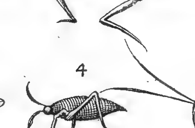

8

4

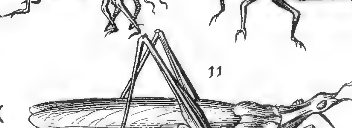

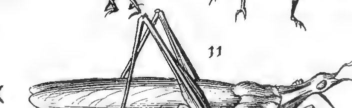
3

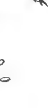

11

ARTICULUS II.

De Differentiis Locustarum Mouseti.

TAntum de Locustis in genere; Differentias ex Aldrovando & Mouseto dare visum est. Hic in *non alatas* & *alatas*: illas *in vulgares* & *rariores* distinguit.

Mouset. Theatr. Insect. l. 1. c. 16.

Alatarum vulgarium locustarum sex sunt *Majores* omnes virides, tā fœminæ quam mares, quinque *Minores* multicolores. *Prima* Majorū cucullo veluti herbaceo, caput, collum, mediumque ferè corpus contegit: alæ à collo subtus oriuntur, virentes, parvis paucisque nigris maculis insignitæ, dorso item virenti, venter fuscus subjicitur, caulis extremo nigricante; magnum illi os, & dentes validi latique, ad fruges absumendas egregiè nati. *Secunda* huic similis videtur, sed epomis collo annectitur; nasus item & os ipsum magis rubescunt, punctaque in alis habet majora. *Tertia* viridis omnino vultus; crura albicant, cauda nigricat, alas maculosiores obtinet, & circa extremitates ex albo rubescentes.

Hæ autem *fæminæ* sunt, à quib. tres itidem mares hoc discrepant, quòd vel extremâ caudâ, vel supra caudā, duos tresve gestant aculeos, medioque item caputio magis rubent. *Prima* minorum species Holtzspecht Tigurinis dicta, corpore nigro, externis alis maculosis, internis minio illitis conspicitur; crura absoletius fusca, lineisq; nigerrimis susque deque productis accuratè picta. *Secundæ* antennæ oculi tibiæque suave rubent; crura lineis item nigris variegata, alæ lentiginosæ; venter surdè rubens ex flavo, scitam nobis bestiolam & pulchram exhibent. *Tertia* ex nigro cinerea videtur, antennas habens brevissimas, atque alas prętel morem corpore longiores. *Quarta* undique absoletè viret, nisi quod caputium nigris duabus lineis ornatur, tibiæque postremæ vivida quadam rubedine resplendent. *Quinta* nonnihil minor cæteris, sed colorum situ, & varietate gratior. Corpus illi necnon facies & pedes Xerampelini; alis virentibus gestit; caputioque aurea quadam instita per medium ducta splendente. Omnibus istis minoribus alæ longitudine corpori æquales, vel longiores; nullum item caulem, nullum in cauda spiculum gestant, pratisque & in pascuis (rarò inter segetes) luxuriant; ut in Galliis nostraque patria Britannia sæpè vidimus.

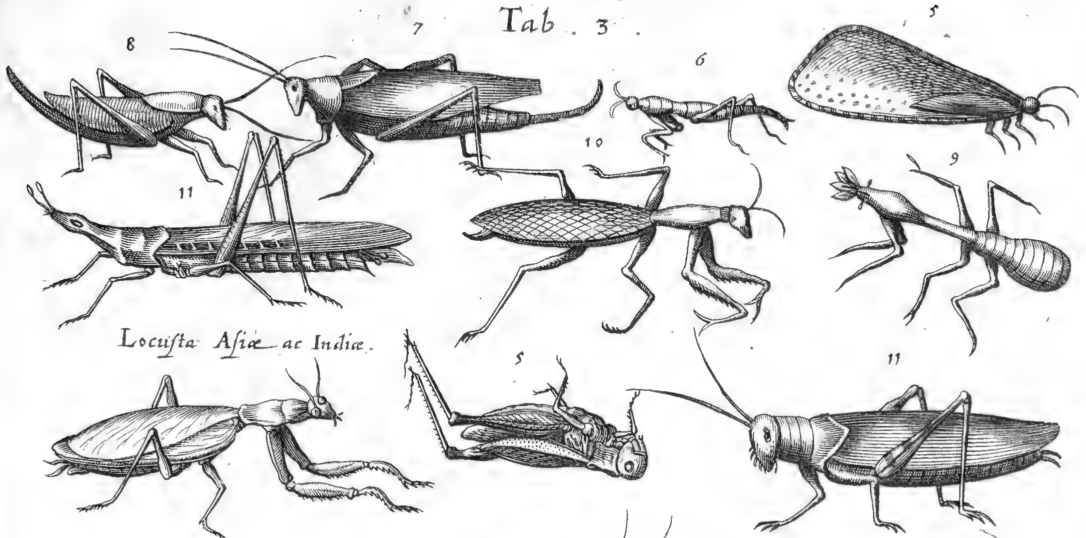
Rariores tres tantummodo species vidimus, *Italicam*, *Græcam*, & *Africanam*. *Illæ mantes* dicuntur, vel quia suo adventu, (primæ enim omnium apparent) ver præsagiunt, ut Anacreon cecinit; vel famem prædicunt (ut Cælius & Scholiastes Theoc. annotarunt) Vel quia anteriores pedes veluti manus, supplices semper tenēt atque elatas, vatum more; qui eo gestu orationes ad Deos fundere solebant. Mantis Italicæ (cujus hic Iconem repræsento) mentionem facit *Rondeletius* lib. de Piscibus ferè in hæc verba. Pectus habet longum, tenue, cucullo tectum, caput simplex: oculos sanguineos, satis magnos, antennas breves, pedes sex, locustarum more, sed anteriores multò crassiores longioresque cæteris, quos quia junctos plerumque elevat, (precantium ritu) à nostratibus Preque Dieu dici solet: totum corpus macilentum est. Tam divina censetur Bestiola, ut puero interroganti de via altero pede extento rectam monstret, atq; raro vel nunquam fallat. Cauda illi bifurca, setaceis duobus aculeis prædita: atque ut manuum elevatione vates refert, ita etiam & motus similitudine, neque enim ludit ut alii, neque saltat, neque gestit; sed lentè obambulans modestiam retinet, & maturam quandam ostendit gravitatē. Hanc quamvis in agro Monspeslulano sæpè se vidisse Pennius affirmet; tamen Iconem ejus ab ornatissimo Antonio Saraceno Genevensi Medico missam fuisse, in schedis memorat. *Alteram* Mantis speciem ἀνθηγορεγφθείων Vienna misit Carolus Clusius

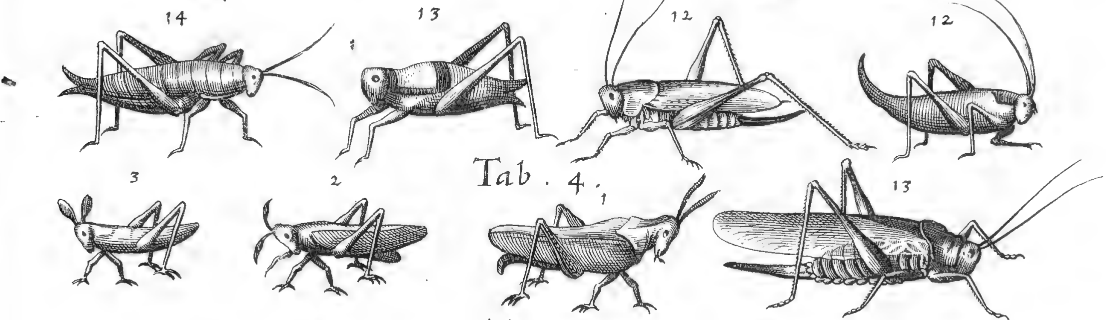
ſius è Græcia allatam quæ magnitudine & formâ priori ſimilis, alium tamen colorem ex naturæ locive dono accepit, habet enim cornicula ſaturatè lutea, hiacinthinum ocellum; alas ex luteo fatiſcentes; corpus reliquum amethyſtinum, niſi quod tibiæ priores piloſioresque ſuffragines albeſcerent, & recurvę digitorum chelæ nigreſcerent. *Africanam* è Barbariâ noſtris aliquot ſumptibus acerſivimus, gracilem, quinq; uncias longam, cucullatam, capite pyramidali, (ut Macrocephalum putares) è cujus penè vertice duo cornicula latiuſcula, unciam ferè longa ſe erigũt, galerumque illum Turcicum, biplumem (quali Janiſarij utuntur) ſuperbientem repræſentant. Paulò infra ſummitatem ejus oculus utrinque emergit ſatis prominens, grandis, obſcurè rubens. Corpus illi oblongum, purpureo cruentum; cauda hirundinia, bifurca; alæ quatuor ſubcinereæ maculis quibusdam fuſcis ornatæ. Priores quatuor pedes tibiæque pergraciles; poſteriores, robuſtæ, lacertoſæ, longæ, & ex maculis transverſim per femora ductis ſubnigræ.

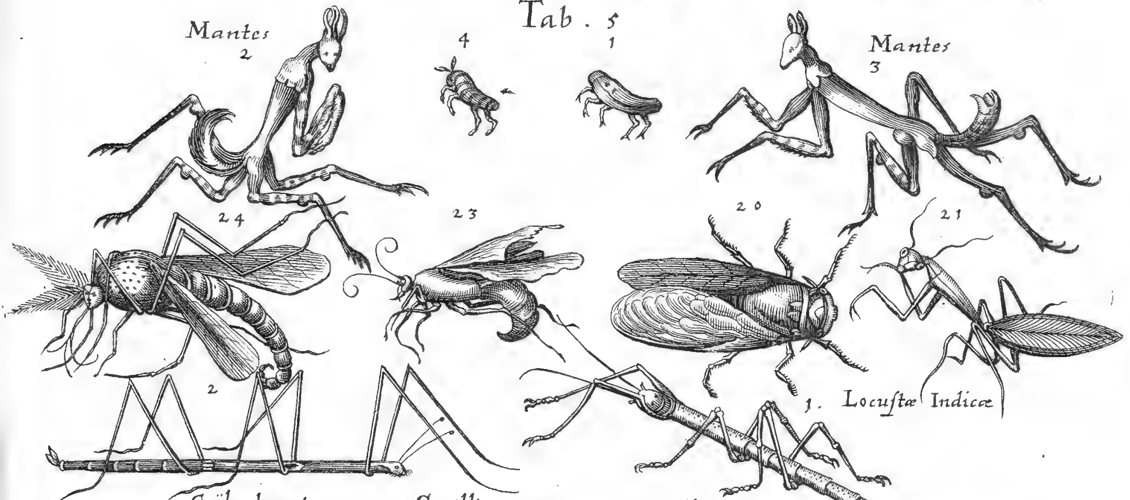
Atque hactenus de vulgaribus locuſtis aligeris, atque etiam rarioribus ſatis dictum ſit: niſi fortè alias differentias adjicere neceſſarium mecum una exiſtimaveritis. Nam *vulgarium* facies torva, oblonga, rugoſa, velut ſquamis munita, quæ os ferè contegunt: dentes illis ſupernâ parte affixi, lati nigricantes, duriſſimi, quibus ariſtas facile mandunt, maximoq; cum ſtridore fortiter conterunt. *Græca* vero & *Africana* locuſta breviori apparet vultu, dentibusque adeo eſt languidis, ut molliſſima tantum gramina & ſummitates herbæ depaſcat. Vulgaribus antennæ longæ admodum; Manti verò perbreves: thorax illis durus, cartilaginoſus, validus; huic ferè nullus, inanis, languidus. Illis item alvus mollis, longa acuminata: his contra, durior, plena & toroſa. Utriſque quatuor alæ membraneæ quaſi ex nervorum filis contextæ; nam licet interna cõplicata duplex videtur, ubi tamen extenditur ſimplex apparet. Id quod Jodoco VVilichio fraudi fuit, dum oculorum errore lapſus, ſex locuſtis alas imprudentius aſcriberet. Jucundum ſane fuerit in nonnullis utriuſque generis locuſtis animadvertere quorundam femora ſexangularia, affabre in ſuis areis levigata, plexuq; retiformi artificioſe picta. Vulgares locuſtæ oculos habent magnos & prominentes: unde ἀττελαβοφθάλμου nomen Ebulo cuidam inditum ab Athenæo lib. 10. cap. ult.

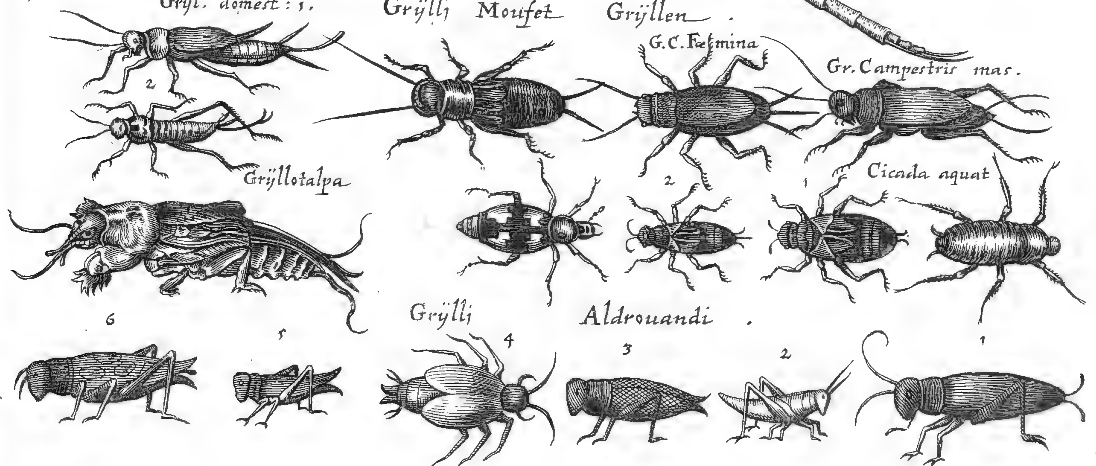
Non alatæ locuſtæ ſunt *Bruchus Attelabus* atque Aſellus. *Brucho* ἀπὸ τοῦ βρύκειν, mordendo ſeu vorando nomen inditum. Quatuor eorum ſpecies: Maris prima, tres reliquæ fœminarum. Mas collare geſtat ſubcruentum, ſub quo duplex pendet cucullus leviter ex flavo virens; dorſum ad caudam uſque ſex porraceæ laminæ transverſim ad latera ductæ adornãt. Ventris (qui ſatis magnus) caudæq; tres illi parvi aculei ad recens natæ herbæ colorem accedunt flavoviridem, veluti etiam & femora, facies atque antennæ; ſed tibiæ rubidæ videntur. Prima fœminarum æruginoſa eſt, abſque linea eſſet Xerampelina à caputio ad caulem per dorſum ducta: caret item aculeo in caule naſcente; videtur etiam plicis vel potius quaſi orbibus 10. viridib. circumcincta. Secunda ferè omnino ſpadicea atq; fuſca; ventre tamen parum flaveſcit, aculeumque geminum gerit principio caulis infixum. Tertiæ vultus, caput porcinum vel vitulum marinum refert: antennarũ loco barbellam quaſi juxta naſum utrinq; ſitam obtinet; duo in ſuprema fronte tubercula, urſi veluti aures repręſentant, duoſq; in caule habet aculeos, fuſci, (ut totum corpus) coloris neq; parum acutos.

Attelabus παρὰ τὸ ἀττεῖν, quòd tam minutis pennis conſpiciantur, ut carere alis credantur, dicitur. Heſychius parvam locuſtam, Plinius è minimarum genere vocavit. Omnia quaſi in pollinem atterit. In arvis ceſſantibus parit, & poſtquam peperit, moritur. Ova autumnalibus aquis inter-

Tab. 3.
8
7
5
6
10
9
11

Locusta Asiæ ac Indiæ.
5
11
14
13
12
12

Tab. 4.
3
2
1
13
Tab. 5
Mantes
2
4
1
Mantes
3
24
23
20
21
2
1. Locustæ Indicæ

Gryl. domest: 1.
Grylli Moufet Gryllen.
G.C. Fœmina
Gr. Campestris mas.
2
Gryllotalpa
2
1
Cicada aquat
Grylli Aldrouandi.
6
5
4
3
2
1

intereunt, cum nimis increvere; ac sicco autumno largior proventus.

Asello, qui ὄν@ Dioscoridi, tarditas nomen imposuit. Sine alis est, crassioribus, sed prętet aliarum morem brevibus cruribus ventre propendulo. Ἀττάκης fortè Scripturæ, μάσαξ & σιτόβορος Nicandro: quamvis Ambraciatarum dialecto omnes μάσακες dicantur, quòd frumentum cum stridore mandant.

Quas Judæis licitum comedere quatuor erãt, *Arbeth, Salaam, Chargol,* & *Chogab*. *Arbeth* Chaldęi *Gebah*, Gręci ἀκρίδα vocant. A fœcunditate nomen sortita est. *Salaam*, Chaldæis est Chargola. LXX. ἀττακος, Hieronymo *Scarabeus*, Kimchi species locustæ *Raschon* dicta, Abenezræ *Salaam*, quod insideat saxis. Quatuor prioribus pedib. graditur, duob. posterioribus qui lõgiores salit. *Chargol* LXX. ὀφιόμαχον dixere. Pugnat enim cum serpente, quod Nipho incredibile. *Hagab* vel *Chagab*, Hieronym⁹ ἀττάκην vocat. Nascitur in terra frugum fœcunda ex ovis quæ parens deposuit. Caulem etiam ipsum confringit. Habentur in scripturis & aliæ, nempe *Gazam* à tõdendo, *Ielak* à lambendo, *Chasil* à perdẽdo, *Telatsal* à rubigine, & *Chenamal*, à manendo, quod stationem non deserat, dictæ. Quâ verò formâ fuerit μελυρὶς Suidæ, μυλακεὶς Cælii, μαλακεὶς Nicandri, βρέτανα, ἄχηρος, πεζαλὶς, ἀσπαὶ, θολακοτρὼξ Hesychii, πάρνοψ Aristophanis, μάσαξ Eustathii, ἄλιγος & πύαλις Phavorini, *Ludolochra* Isidori, ignoratur. *Ioel 1. Amos 4.*

Articulus III.

De Locustis Aldrovandinis.

Aldrov. de Insect. 4. c. 1. Aldrovandus quatuor diversis tabulis, diversas Locustarum exhibuit species, inter quas Papiliones quosdam superius exhibitos invenies. In prima tabula, omnium maxima est quæ prima *depingitur &c.* usque latitudinem distensas est intueri.

Secunda tabula duodecim habet locustarum diversas species *&c.* usque & poplitibus distinctis.

Tertia tabula tredecem habet locustas. *Prima &c.* usq; nigro distin.

In *quarta tabula*, primus est *bruchus &c.* usque Postrema tota purpurea.

Est & Locustæ genus apud Indos quod *Tenamaznanapaloa* nomen meruit à lapillis pedibus apprehendendis, quæ est ejus natura. Cornua fert tenuia longa, à seipso triplo prolixiora. Crustatum animal, ternis utrinque pedibus, longisque, sed qui sensim procedentes versus caudam fiant breviores. Innoxium est. *Nieremb. H. E. 13. c. 23.*

Caput II.

De Gryllo, & Gryllo talpa Mouferi.

Locustæ Gryllum, quòd cum ea in multis conveniat, subjungimus. Quidam à clamore arguto nomen accepisse putãt, qui gryllismus vocatur: alii χρύλλον Græcis vocari, sed nullo authore. Junio est ἀχέτη, sed perperam. Freigio τρύξαλις, animalculum impenne, quod Gryllus non est. *Nomen.*

Sunt *Campestres* & *Domestici*. Hi nocturno stridore vocales aridã terram inter focos & furnos excavant. Sunt partim *mares*, partim *fœminæ*. Fuscum illi totum ferè corpus, & oblongum; dorsum ex fusco varium magis nigricat: quod juxta medior. pedum exortum, duæ lineæ transversæ, nivis instar albicantes adornant. Caput orbiculare. Oculi nigri, antennæ in omnes partes mobiles. Cauda bifurcata. Non videntur os habere, si Alberto credimus: sed invenitur in capite ejus, (verba sunt Alberti) longum membrum linguæ simile, & nascitur super exteriorem capitis ipsius partem, & pars illa non est fissa, sicut finduntur ova animalium. Julio & Augusto, undosè volant, nunc alis expansis ascendendo, nunc descendendo constrictis. *Differẽtiæ.* *Albert. 4. cap. 7. apud Moufetũ.*

Fœmi-

Fœmina major est, alvo lõgiore, alis quatuor; quarum externæ breviores, internæ arctiores simul & longiores. Saltant celeriter. Liquore & sanie carnium vescuntur, & spumam juris zythique avidè liguriunt. Nulla tamen in ventrib. eorum superfluitas. Delectant cantu homines; ideò Fessæ in Africa caveis ferreis habentur & magno venduntur. Ad somnum inducendum & Scaliger in pyxide servabat: quam si cribro crebrius pertusam reddidisset, tertio post die non mortuos, sed diu superstites invenisset. Moufetus, subdito pabulo marem & fœminam servabat: octavo post die marem fœminæ latus erosisse cõperit, qui etiã biduo post exspiravit. Vix seclusi ab aëre vivere possunt, quia præter vocem & aërem nihil continent. Aquã vitriolo tinctam si in vitrũ immiseris, fugabis. Discum aqua plenum, cum farina avenacea cinctum, si apposueris, insiliet. Adauxere & sylvam medicam. Purulentis aurib. cum terra sua effossus, prodest. Manibus contritus sacro igni medetur. Curat allegatus parotides. In cinerem redactus, cum oleo, putrida ulcera. Aqua dilutus, calculum & dysuriam. Alligatus, faucium dolores, si Marcello fides. In collo suspensus, quartanam. De stridore in sequentibus.

Scalig. in Aristot. de plantis.

Campestrium alii quoq; sunt *Mares*, alii *Fœminæ*. *Mari* corpus oblõgius quàm Cicadæ, color nigricans, caput magnum, oculi exerti, frons antennata. Antennæ articulis carent. Sex pedum postremi lõgissimi ad saltum vegetiorem. Alæ insculptæ & incurvæ totum corpus tegunt cauda bifurca. *Fœmina* minor, ventricosa, viridis, oculis herbaceis, antennis rubentibus, caudâ tridentis æmula. Per æstatem in campis, terra excavata nidificant: hyeme leniore latitant: per graviorem pereunt. Omnibus commune antrorsum & retrorsum incedere. Alarum attritu sonum edere, credidit Plinius: per duo obstrepentia corpora, quæ motu & agitatione alarum percuterentur, Cassorius: alvi parte cava, Scaliger: dentium collisione Sabinus Garretus Pharmacopæus alis avulsis, eundem sonum imitando assecutus est. Albertus, si medius dividatur, diu adhuc vivere scripsit. Vescuntur panico, maturo frumento & pomis. Loca umbrosa negligunt, prata sequuntur. Avidius strident magis à nobis dissiti: proximi silent. Formica capillo circumligata & in antrum conjecta, efflato primò ne se recondat pulvere, capiuntur. Ramulo cavernæ aliquoties inserto & extracto erumpunt, quasi quæsituri, quis forib. injuriam faciat.

Moufet. de Insect. 1. c. 17.

Scalig. Exerc. 273.

Albert. 4. c. 7. apud Moufet.

Plin. H. N. 29. c. ult.

Ad Gryllos Moufetus *bestiolam quandam* alatam, Tryxalida & *cicadã Rondeletii aquaticam*, refert. De illa ita scribit. Restat adhuc *una bestiola alata*, quam an ad cicadas an ad locustarum classem referam plane ignoro. Qua enim catervatim volat ac segetes erodit, locusta videtur; forma tamen ad cicadam proxime accedit. Mira sanè hujus bestiolæ, & quasi infantis facies. Caput galero triangulari tegitur, in cujus superiore parte, quatuor sunt maculæ nigræ, duæ oblongæ, & aliæ duæ ferè orbiculatæ, inter quas, duo etiam minutissima puncta nigra observabis. Alas habet quatuor, quarum internæ duplicantur, quiescit, ita ut ἐξάπτερος videatur. Atque hi fortè erant illæ locustæ, de quibus Cuspinianus è Sigeberto sic scripsit: Mense Augusto, Anno 874. immensa locustarum vis senis alarum remigiis volitabat ab oriente, & cum senis pedibus &cæt. à quibus tota ferè Gallia divastata est. Dixeris primò aspectu caputium scapulas ornare, sed propiùs intuenti, partes sunt superiorum alarum veluti semicirculo inclusæ. Totum corpus valdè crassum, nigro fuscoque est colore: posteriorum alarum partes infinitis nigris maculis notantur. Petrus Quickelbergius Antuerpianus hanc ex Africa portatam ad Pennium transmisit, quam nos etiamnum exanimem in thesauro ἐντόμων servamus, & cicadastram nominamus.

De

Tab. XIII

Locustæ Indicæ.

4 3 2 1

8 7 6 5

11 10 9

14 13 12

17 16 15

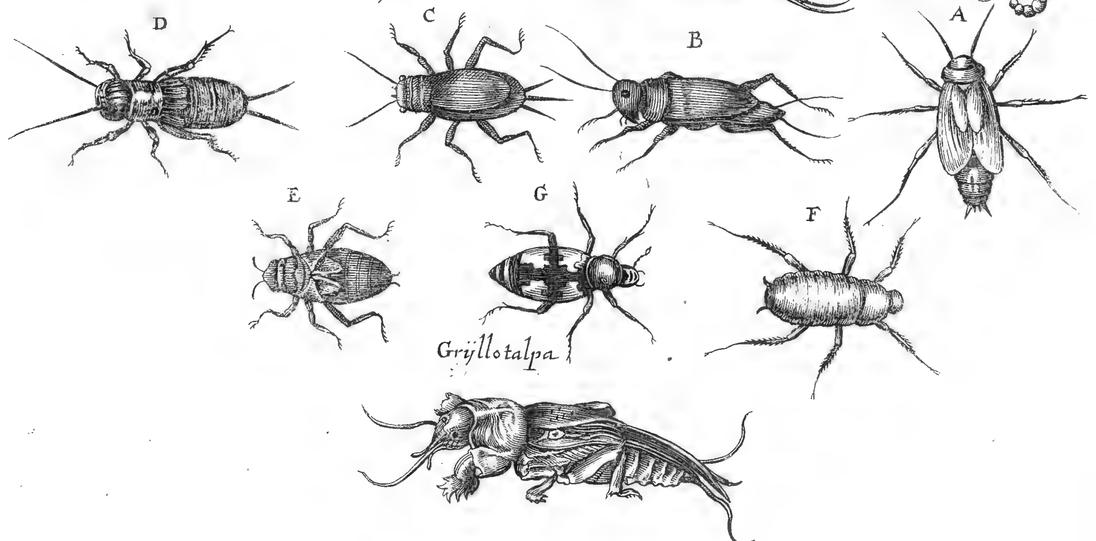
20 19 18

23 22 21

26 25 24

Grylli. Grylln. Heimichen.

D C B A

De *Tryxalide* habet ista. Non minus in Tryxalide hæremus. A rodendo nomen fortè obtinuit: verum ut vel tryxalides Bruchos esse censeam, vel olerum locustellas, vel cicadas, vel Gryllos, nequeo quidem induci: Non solum quia Athenæus, Plinius, aliique eo ipso Philosophi sibi non constant; verum etiam, vel quod forma, vel natura longè discrepent. Et quare obsecro τρυξαλὶς ἀ τρύζω i. e. stridor, non male non derivetur? quòd si verum sit, sanè Gryllis maxime conveniet, quas tum aliàs tum per stridorem à Blattis Peucerus meritò distinguit: id quod Ioachimus noster Camerarius (magni illius filius, & virtutum ex asse hæres) primus notavit. Plinius ex his viginti torreri jubet ac bibi è mulsa contra orthopnœas atq; hæmoptoicam passionem. Cinis illitus cum melle margines duos ulcerum complanat, & mulierum purgationes retentas præclare adiuvat.

Moufet. l. c. Rond. de pisc. aquat. c. 38.

Cicadæ Rondeletii aquaticæ caput pētangulum imitatur. Oculi exerti atque globosi, non magni & nigri: antennæ ore extimo erumpunt perbreves; pedes utrinque ternos habet, postremos longissimos: in dorso vel alas, vel earũ rudimenta gerit. Cauda illi bifurca, venter sæpe veluti incisus; corporis color subfuscus vel potius ex albo nigricans. In aquis limosis stagnantibusque reperi, sed naturam eius nondum habeo perceptam: hoc à terrestri differt cicada, tum quod capite sit magis exerto, & cervicis aliquid habere videatur; tum quod alas habeat inutiles ad volandum, licet ad sui correctionem non ineptas. Hæc in foliis nymphęæ, potamogeti, aliarumque aquaticarum herbarum insidens, iucundum quid (more Cicadarum terrestrium) stridere dicitur: sed à nobis hactenus non est audita.

De suo *Gryllo talpa* hæc habet Moufetus. Bestiolam quam expressimus, Cordi *Sphondylis*, Dodonæi vera *Buprestis* est: perperam uterque nominant & nullo iure. *Sphondylis* enim alas non habet, hoc insectum vides alatum. Buprestis Cantharidi similis apud omnes dicitur; hoc verò animal nec figura, nec colore, nec magnitudine quicquam eò accedit: ut taceam elytrorum hic absentiam, quibus cantharides carere nemo sanus contenderit. *Gryllum* dicimus, quia eundem cum Gryllo stridorem nocte appetente facit. *Talpam* quia terram continuo fodit. Insectum visu horrendum ac monstrosum, quadruplo maximam superans Cantharidem: præcipuè ætate si fuerit provectiore. Formam ob oculos habetis: ego colores addam. *Fœmina* levius, *Mas* saturatè fuscus. Illi præter duas longas antennas fibulæ quatuor, quasi è naribus labiisque propendent: oculos item habet maiores, & alarum radix miniata macula ornatur. *Mas* verò fibulis illis nudus, earum loco setas duas fibulis duplo longiores obtinuit; concolor sibi undique videtur, & sine macula. Vtriusque ungues coracini sunt. Anterioribus pedibus robustis admodum, & varis tumulos perfodit uterque & cuniculos agit: mediis insistit; ultimis quando opus est, saltat. Cauda illis bifurca; alæ corpore longiores membraneæ; corpus incisuris variis insignitum. Iuniores ferè toti nigricant, adultiores implumati videntur. Sub terra palustri & humida maximam ætatis partem vivit, noctu tamen egreditur. Tardigradum valdè est animal, volatusque ejus saltum refert: unde in locustarum numerum à nonnullis ponitur. Sole occiduo primum prodit, Gryllorum more, suaque cantilena, sonora quidem satis, & supra mille passus stridente sibi applaudit; quam ubi audiunt agricolæ, oppidò exhilarantur: ac si eius adventu terram humore gravidam, & calore solis veluti maturatam scirent. Grana tritici, hordei & avenæ colligit, ac in cavernam asportat, inde fortè hyeme victurus. Quidam stercoribus eum equinis vesci affirmant.

†
*

Caput III.

De Scarabæis.

Articulus I.

De Scarabæis in genere.

Moufet. Insect. l. 1. c. 24. **V**NDE huic animalculo Scarabæi sit inditum nomen, vix ausim dicere.

Nomen. *Aldrov. de Inf. l. 4. c. 3.* A Cabo seu Caballo, quod ex eius fimo prodeat, dici ineptum esse certò scio. Græci κάνθαρον, Tyrrheni βύῤῥον vocant.

Descriptio. In eorum Descriptione nihil ferè in genere occurrit. Duas alas habent, teneras illas & valdè fragiles: ideo supervenientе crusta inclusas tutelæ gratia gerunt, ne à durioribus corporibus offendantur. Quatuor habere perperam Albertus dixit. *Plin. H. N. l. 11. c. 28.* Aculeo destituuntur, & omnes senectam deponunt.

Locus. Vbique ferè degunt, in Asia, Africa, Europa & America. In monte Ætna felicissima eorum progenies. In Thracia juxta Olynthum locus est parvus, in quo, cæteris animalibus illæsis, soli exanimantur. Ob hoc *Cantharoletrus* dicitur. Cornuti mense Iulio & Augusto frequentissimi in agro Neapolitano visuntur.

Victus. Diversos cibos pro varietate sua appetunt: Sunt qui ligno arido; sunt & qui frumento & panibus vescuntur. Vivunt ex jumentorum excrementis. Ideò apud Aristophanem servus quidam Cantharo fæces humanas apponit.

Eriphiam quandam herbam prodidere veteres, Scarabæum in avena habentem, sursum deorsumque decurrentem, cum sono hædi, unde & nomen accepit.

Generatio. De *Ortu* variæ sunt inter authores sententiæ. Isidorus ex putridis equorum carnibus nasci putat. Plinius ex asini, quidam ex muli. Aristoteles, Cantharos in fimo quem volunt per hyemem condi, vermes parere, ex iisque procreari. Nonnullis visum fæmineo sexu destitui nec coire: quod tamen in Carabis falsum esse, Aldrovandus observavit. *Aldrov. de Inf. l. 4. c. 3.* Variare ortum pro specierum diversitate ego putarem, idque in Differentiis patebit.

Natura. Tanto stridore volant, ut per eos Deorum cum hominibus fieri colloquia Laërtius dixerit. Quia κοκόσμοις *Clem. Alex. Pædag. 2.* delectantur: ideo rosam aversantur, & odoratis illiniti exanimantur. Hemerocallis Dioscoridis quoq; à quibusdam αὐτικάνθαρος vocatur. Tacti, immobiles redduntur & indurescũt. Solis & Lunę coitum pillularii ostendunt, ut postea dicemus, ubi & de vindicta quam de Aquila sumere solent, agetur.

Vsus. De *Vsu* in genere nihil occurrit.

Differentiæ. *Differentias* ex Moufeto & Aldrovando sumemus.

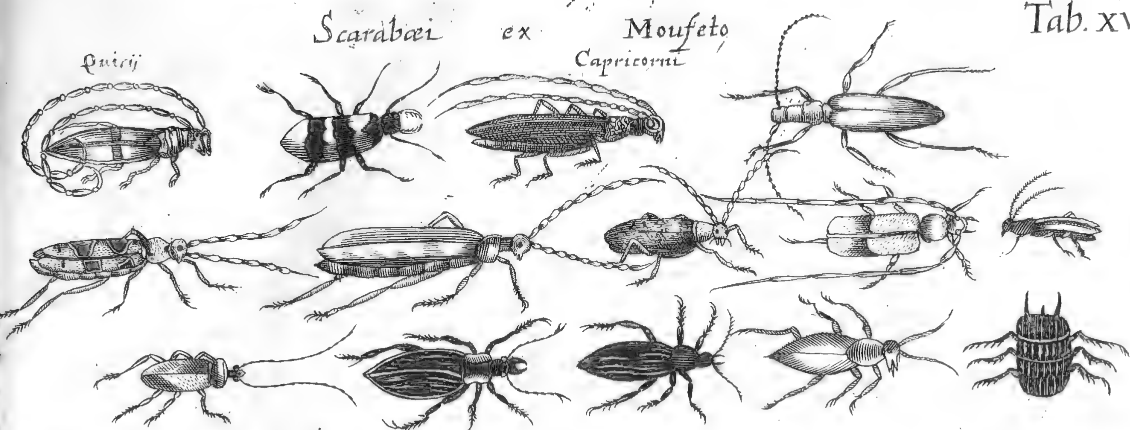
Articulus II.

De Scarabæorum apud Moufet. Differentiis, & primò de Majorib. Cornutis.

EGregie Scarabæos in sua genera dispescit Moufet. *Moufet. de Inf. l. 1. c. 21.* Sunt alii Maiores, q. vel *cornuti*, ut πλατύκερως, αἰγόκερως, βούκερως, ῥινόκερως: & κελόκερως; vel non *cornuti*.

Cornutorum primus & præcipuus est πλατύκερως, qui cervina cornua imitatur. Nigidio dicitur *Lucanus* apud Plinium; *Plin. H. N. l. 11. c. 28.* aliis taurus: nonnullis Cervus volans. Hesychio ἄκανθος, quia cornubus spinosis obvia comprehendit; Comico & Eustathio à magnitudine ἱπποκάνθαρος, Cardano σκαραβέλαφος, Gazæ κάραβος. Quatuor ipsius occurrunt genera. *Primus fæmina*, Lonicerus Marem facit, sed mares inter insectaminot. sunt. Colore ex obscuro, verba sũt Mouf. spadiceo nigricat præcipue circa elytra & pectus. Cornua illi duo integra, sine articulis, ramosa cervi instar minimi digiti longitudinis in adultioribus, in minoribus minora ac breviora, vel (ut Plinius loquitur) prælonga cornua & mobilia obtinet, bisulcis dentata forcipibus, cum libuerit ad morsum vel compressio-

Tab. XV

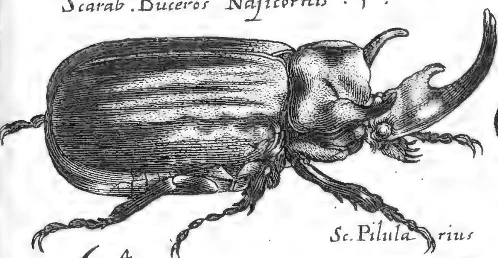

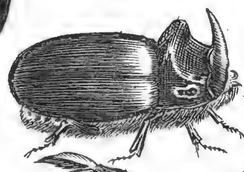
Scarab. Buceros Nasicornis : 1.

2

Scar. Xpioxepros.

3

Sc. Melanocijaneus

Sc. Pilularius

4

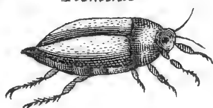
Mel. Clusii

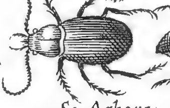
Thelasij

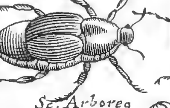
Sc. Atratus. 1.

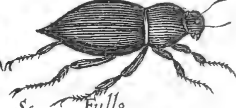
Sc. Melolonthes Mas

Fœmina

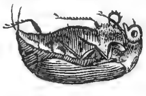
Sc. Atratus 2.

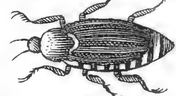
Sc. Arboreus

Sc. Arboreus affinis

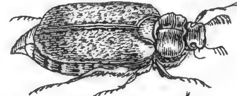
Sc. Fullo

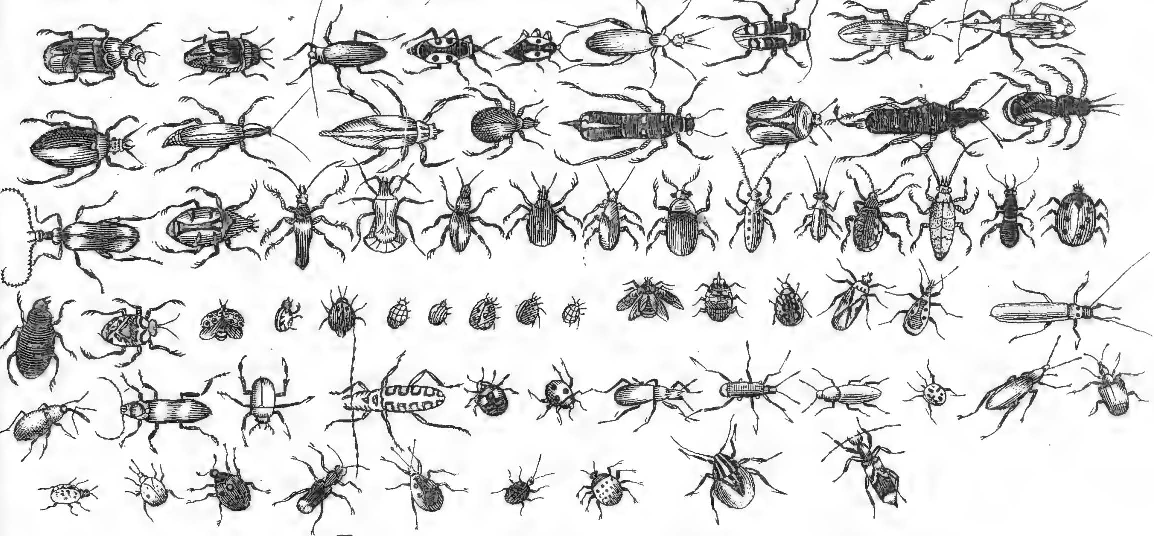

Scarabæi Minores.

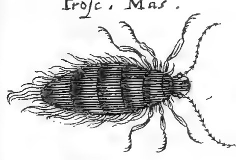

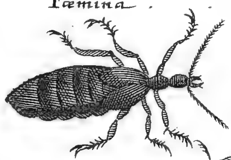
Proscarabæi. Meywurm. Meykefer. Pros. Wieri supine.

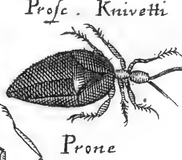
Prosc. Mas.

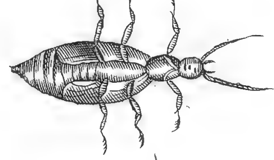
Fœmina.

Prosc. Knivetti

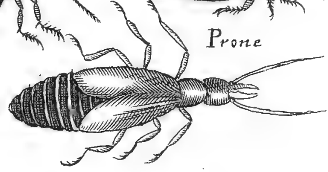

Prone

pressionem coeuntia: stringit enim mirum in modum; atque cornubus utitur eum in finem, in quem chelis cancri atque astaci: oculi duri prominentes, albiduli, juxta quos utrinque antennas habet, unas in radice inter cornua & oculos racemosos, quarum articulus rectum ferè angulum facit; alteras vero media fronte erumpentes, rectas atque planas, in tuberculum leve desinentes. Pedibus incedit sex, prioribus reliquis longioribus atque maioribus.

Alter *mas* est, illi omninò, magnitudinem si excipias, tùm corpore tùm cornibus similis: quæ licet non ramantur, acrius tamen compressa pungunt digitum, quam fœmina jam descripta.

Tertius priori triplo vel quadruplo minor, colore piceo, cornua admodum parva & bisulca, juxta quæ duæ antennæ plurimis articulis distinctę oriuntur. Oculos habet prominulos, & pro corporis ratione magnos. Scapulæ utrinq; in angulum acutum desinunt. Vescitur maximam partem succo tenaci atque pingui è quercu exudante, nec facile extra querceta conspicitur.

Capite præciso diu reliquæ corporis partes vivunt: caput reliquo corpore diutius. Lunæ sacer esse creditur. Cornua, inprimis quæ excedunt, infantum morbis ex collo suspensa medentur. Strumis quoque & podagræ apposita conferunt. In oleo decoctisi si arteria in brachio inungatur, febres apud Mizaldum tollunt. Oriuntur ex vermib. putrido ligno innatis: forte & ex stercore.

Αἰγόκερως, dicitur & τραγόκερως, κεράμβυξ, κεράμβηλος Græcis; *Capricornus* Latinis. Magnitudine coloreque Platii, ceroten refert. Tredecem eorum genera occurrunt. *Primus* caput habet latiusculum, oculos bovinos & grandes, tres fere transversos digitos longos: os illi forcipatum, hians, aduncis duobus dentibus durissimis horrendum, quib. dum ligna rodit, (experti scribimus) argutulum porcellorum grunnitum diserte exprimit. Hoc forte in causa fuit, cur eas arbori alligatas, culices ficarios abigere tradidit Hesychius. Scapulæ eius curiosule à natura sculptæ, manubrium ebeno factum & perpolitum oculis obiiciunt. Pedes sex habet, tribus quoque geniculis distinctos: sed imbecilles admodum & languidos, tantoque oneri sustinendo longe impares. His ferunt auxilium cornua duo, supra oculos nascentia, toto corpore longiora, novem decemve articulis flexibilia, non exactè teretia, sed asperitatem capri imitantia; quæ licet in quamcunque partem movere possit, tamen dum volat, directe ea tantum protendit, atque volatu fessus pro pedib. utitur. Conscius quippe horum imbecillitatis, cornubus arboris ramulum circumplicat, atq; ita pendulus quiescit, ut in agro Heidelbergensi vidit noster Bruerus; avem paradisi eò referens, quæ pedibus destituta pendulis illis nervis ramos illaqueat, atque ita laboris satur quieti consulit.

Reliquos ita describit Moufetus. *Cerambyces* præter hunc memoratum varios vidimus, *unum* primo huic similem, sed magnitudine & colore varium: nam & paulo minor, & colore fuit fere cinereo: Venter, crura, & cornua, dilute cœrulea: scapulæ, cauda & elytra, nigris quibusdam maculis variegata. Cornuum quoque articuli nigricabant; postrema crura reliquis longiora crescebant. Hos à Quickelbergio obtinuimus Antuerpia transmissos. *Alterum* habemus extra viridem, supinè fuscum; caput, scapulæ, elytra obscure virentia, & auro itidem micantia: corpore est paulò porrectiore, priori similis videtur, sed paulò minor: cornua purpurea obtinet, crura pedesq; Hyacinthinos. *Tertium* huic concolorem ipse primus Pennio dedi, nucem moschatam & cynamum vere spirantem. Verùm fragrantia illa dulcis (sta cten contra non cara) cum vita in auras statim effluit, & cadavere exulans, sese in pyxidem (qua fuerit servatus) tota insinuat. Cardan. mentionem facit huius Scarabæi: sed qui ante me invenerit neminem novi. Est

quoq; *alter* cum ſplendore nigricans, ventrioſus, craſſus, corpore, cornuq; breviori reliquis. Cornuum juncturę non ſunt (ut in aliis) globoſæ, ſed utrinque leviter ſerratæ. Hunc Carolo Cluſio Penn. ſe debere fatetur. *Quintus* capite, ore & dentibus primo omnino ſimilis oculis nigerrimis, colore per totum corpus fuſco, ore patulo dentato, capite, collo, & alis minutulis punctis nigris denſe conſperſus; corporis magnitudine ferè ſecũdam æquat Cerambicem: rariùs conſpicitur; in ædibus vivit, & lignis aridis. *Sexto* cineraſcenti caput valde exiguum, oculi albiduli, cornua longiuſcula, articulata, candeſcentibus maculis diſtincta elytris, imo toto fere corpore varius eſt; in ædib. item verſatur, ſed an etiam in lignis habitet, ignoro. *Septimum* ex Ruſſia ab Edoardo Elmero allatum vidi, toto corpore infuſcatum, juncturas habuit in cornubus globoſas, ſeptem vel octo: facilè ex forma cognoſcitur. Ab hoc *octavus* magnitudine, & forma parum abludit, niſi quod capite, ſcapulis & alis ſubcœruleis pręditus videtur. *Nonum* miſit ad Pennium Ioach. Camerarius (de literaria repub. optimè cumprimis meritus) cui alæ pedesq; arenoſi erant coloris; caput, cornua, venterque ſubnigricabāt: cornub. repandis videbatur, ex pluribus verticillis nodulisque compoſitis, quę in utramvis partem nictu citius verſabat. In plantis (& potiſſimum Cithyſo) repitat. Huius generis eſſe puto Scarabæum quam Ioh. de Choul (l. de var. querc. hiſtor. cap. 26.) ita deſcribit. Degit in quercu animal de Scarabæor. tribu (quantum coniectura ducimur) colore rubricante, proceris cruribus geminos capite gerens aculeos, modice inflexos: quib. acerrimè ſtringit adverſantia. Hanc beſtiolam fabri lignarii quercus dolantes, in ipſis viſceribus vivam invenere. Ruſtici Lugdunenſ. Thurro nominãt. In laquearib. felicius diutiusq; vivit, ſeque hypocauſta colentib. levi cum ſtrepitu prodiens conſpiciendũ ſubinde præbet. *Eundem* vel illi ſimilem quendam p. m. Geſner. Epiſt. l. 3. ab anu pleuritim paſſa deiectum fuiſſe teſtatur in hæc verba: Per alvum inquit à potione ex Oxymelite noſtro cum decocto fœnugræci exhibita prodiit vetulæ pleuritide laboranti ſcarabæi genus nigrum, longis pedibus, longis it. cornubus flexibilib. articulatisque, rudi plenum pure, vivum; longitud. duor. articulor. erant digiti. *Decimus* totus ex nigro purpurans, os forcipatum habet. *Vndecimus* ubiq; atreſcit. *Duodecimo* cornua minus articulata, caput ſcapulæque cyaneæ, reliquum corpus totum ſpadiceũ videtur. Horum omnium in iconib. utcumq; cornua aliàs directa, aliàs curvata cernitis (explanationis gr.) tamen plerumque nonniſi (caprorum more) ad humeros reflexa gerunt, veluti primus Cerambyx.

Ad Carambyces ſpectat *Quici Braſilienſium*. Inſectum eſt corpore ovali inſtar Scarabæi. Corporis longitudo unius & trientis digiti, Crura habet 6. quodlibet trib. internodiis conſtans, eſtque ultima pars crurum ſerrata, & quodlibet habet duos unguiculos. Caput & ocelli parvi: duo cornua propè oculos exoriẽtia, longa, poſterius verſa & in arcum porrecta, duos & ſemis digitos longa, longè excedẽtia corporis longitudinem; & ſingula habent internodia decem, undecimo inſeruntur in caput: craſſitie æquant filum craſſius. Caput & anterior ſectio obſcuri & brũni coloris cum ſplẽdido nigri mixti, poſterior & alæ brũni obſcure ſplendentis. Per mediũ a. alarum ſeu dorſum transverſim linea lata flava palleſcens tendit. Crura lutea, & ad internodia obſcuro brunno maculata. Cornua diverſicoloria luteo & nigro, nimirum ad genicula nigra, cætera alternatim lutea. *Marcgr. Hiſt. Braſ. l. 7. c. 8.*

Βϋκερως ſeu ταυρόκερως cornub. duob. tauror. more exertis & directis cernitur. Ex ſpadiceo circumquaq; nigricat, & ferè ἀκέφαλ☉ videtur. *Capite* eſt exiguo, brevib. craſſisq; ſcapulis immerſo. Media fronte, ſpina peracuta exit. Defenſioni à natura deſtinata videtur.

Naſicornium quatuor ſpecies vidit Mouſet. *Prima* omnium maxima atq; rariſſima

rarissima apud Indos vivit, colore nigerrimo: nasum habet ad faciem rostri navalis cornutum & extra curvũ, circa cuius umbilicum aliud cornu intus reflexum è tuberculo nascitur, quale etiã è scapulæ tumulo. Totum corpus ab ultimis cornub. ad caudã, longitudinem quatuor unciar. continet, latitudo ferè duarum est. Cantharorum lege fœminam non habet, sed ipse suæ sibi faber est formæ; fœtũ solo sibi genitum producit. *Secundam* Nasicornium speciẽ ratam atq; pulcherrimam Mercurio sacram Carol. Clusius Viennæ depictam misit; in cuius agro frequens est. Forma illi, qualem vides, absq; ventre saturate rubro fuisset, totus videretur piceus: narium cornu illud recurvum adeo acutum est, ut (quod de præliaturo barro fertur) aciem illi rupis tenacis affrictione addi putares. *Tertius* nasicornis & *quartus* pariformes pene videntur, nisi quod illi alæ longiores elytris excrescunt, huic verò breviores apparent. Splendente atramento perfusos diceres, usque adeo undiquaq; nigricant.

Κελόκερως seu *Aries*, cornubus est nodosis hyacinthum æmulantib. capite ex auro viridante, scapulis miniatis, purpureo ventre, elytris capiti concoloribus pedibus, cruribusque spadiceis incedit, alæ vero vagina inclusæ albicantem arundinis membranulam scite exprimunt.

ARTICULUS II.

De Scarabæis Majoribus non cornutis & minorib. omnib.

Maiores Canthari ἀκέρατοι sive Excornes plurimi sunt. *Pillularius* nempe *Melolonthes, Purpureus, Atratus, Arboreus, & Fullo. Pillulario* nomẽ quod ingentes pilas aversus pedibus volutet. Dicitur & *Stercorarius Fimariusq;*, tum quòd ex fimo nascatur, tum quod illo gaudeat. Græcis est κοπρεῖνός, ἡλιοκάνθαρος & à forma αἰλυρόμορφος, id est, felliformis. Stercorib. vaccar. ita delectatur, ut ad ea frequens & citus advolet. De eius *Generatione* hoc habetur, pillulam è stercore ad cœli formam conficere, eamq; ab ortu ad occasum tãdiu versare, donec ad mundi figuram perduxerit. Mox eandem subter stercus, ubi nidificat, ad mensem lunarem reponit. Hoc exacto sigillatim singulas eiectas aqua dissolvit. Sic prodit scarabęus impẽnis, sed qui paucos intra dies absolutus, in volucrem abire solet. Nulla ergo in genere eor. anima. Porphyrius, genituram in cœlum emittere, mox pillulas magnas posteriorib. pedibus fingere ait. Apollini ideò sacros Ægyptii voluere. Imò expresse Plinius. *Propter hunc Aegypti magna pars, Scarabæos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligat Solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos suæ gentis ritus.* Per coitum quoque propagari observavit Aldrovand. Vidit n. mens. Majo vermiculos albos plusquam 42. horar. spacio, figura Curculionis prodire. Erucas esse opinatur parvas Bombycum modo progrediẽtes, queque intra 5. aut 6. horas fili tenuissimi folliculos, illosq; candidos, Melopeponis seminis magnitud. sine cortice texere cœperunt. Addit, fodere terram rutilos & prægrandes, favosq; parvæ & fistulosæ spongiæ medicato melle fingere. Nidos ex lutosa valdeque fragili materia à Greg. Capucino eidem cõmunicatos, in quor. uno mortuum Cantharum invenit, hic habet. Vna pudendi est figura, unico canali constans. Parti infernæ duo veluti testes appensi erant: singulis suus ductus, cum unico illo canali continuus: in hisce Scarabæi. Aliquando plures sunt hi testes, & figurę oblongæ. Rosas aversantur. Hederæ umbra gaudent. Hyemẽ vix ac ne vix sustinẽt. Solis calore excęcatos mori, tradidere quidam: plerumq; à pedic. suffocantur, quib. undiq; scatent. Insculpũtur Smaragdo cõtra veneficia. Oleo ros. cum terræ intestinis cocti, aurium dolorib. medentur. Ex iisdem ad calculi dolorem pulverem Lanfr. conficit. Ad hęmorrhoidas unguent. quod vnguentum populeum, cum ol. rosac. in quo Scarabæi cocti, aselli, & crocus ingrediuntur. Habet & Villanovanus contra spasmum suum. Lethargicos excitabis, si duos vel tres sub mediæ juglandis cortice conclusos,

Theophr. περὶ δεμῶν.

Ael. H. A. l. 4. c. 11. & l. 10. c. 15.

Plutarch. Symp. 4. Praxan. in Geopon.

Plin. H. N. l. 30. c. 11

Marcell. de Medic.

ſos, occipitio bene raſo, muſculis brachior. anteriorib. & plantis pedum alligaveris. Bene cecidit M. Ioh. de Florentin hoc experimentum. Quartanariis medetur, ſi fulvo linteo vivus incluſus collo appẽdatur. Expertum ſe Trallianus ſcribit. Chelonitide gemma aureis guttis inſigni, cum Scarabæo in aquam ferventem miſſa tẽpeſtates ciere velle, inſani eſſe puto. Huic ſimilis eſt *Melanocyaneus*, cum illuſtri quodam ſplẽdore. Facie eſt felina. Auguſto à pediculis intra crura hærentibus vexatur, & tandem interficitur. Vbique occurrit.

Plin. H. N. l. 30. c. 11.
Trallian. l. 12. c. 8.
Plin. H. N. l. 37. c. 10.

Melolonthen, Attici *Melonthen*, quidam χρυσάλλιδα vocant. Nonnullis eſt χρυσομελόνθη & χρυσοκάνθαρος: quibuſdam *Cantharis*; Ariſtophani ζωΐφιον χρυσιζὸν κανθάρῳ ὅμοιον; Euſtath. *Veſpa maior*; Polluci, *animalculum volucre*: ruſticis Lõbardicis & Gazæ *Galenica*; aliis *ſcarabeus arboreus*. Heſych. eum coloris aurei facit: Ariſtophan. ſcholiaſtes flavi, recentiores Smaragdinum ſed auro radiantem volunt. Idem & Plin. ſentit. Mas undique viret, oculos ſi exceperis rubicundos. Elytra fœminæ caſtanei coloris, grato ſplẽdore micantia. Pectus utriq; mucronatum. Stridulum edunt ſonum. Generantur è vermib. fimi bov. aut jumentorum: ſi Ariſt. credimus: ſi Steph. ex Teophr. ex florib. pomor. Sunt eius *duæ* præterea *ſpecies*. Priori quæ Cluſii, caput, ſcapulæ & pedes nigricant, ſed è cœruleo. Anten. ſunt corneæ, elytra ſtriata, ſed in circumferentia nonnihil rubent. Alter eſt Thileſii, totus præter oculos qui nigricant viridis. Venter ex auro parum rubeſcit. Medium dorſum luna elytris concolor adornat. Ideò Equus Lunæ vocatur.

Plin. H. N. l. 30. c. 20. & 29. c. 9.
Moufet. l. c.

Purpureus Conſtantinopol. delatus fuit: Totus talis & violaceus erat, niſi oculi, vẽter & pedes, picẽ retuliſſent.

Atratus totus nigreſcit. Os ipſi forcipatum; ſcapulæ fere quadratæ: tibiæ & antennæ breviuſculæ: In lignis aridis habitat. Frequentius graditur quàm volat, & inter greſſum, obmurmurat.

Arboreus obvius eſt, Iulio inprimis & Auguſto menſib. Vaginæ alarum, puniceæ ſunt, & tenuiſſimo polline conſperſæ, leviterque ſplendent. Oculorum circulus, antennulęq; parvę flaveſcunt, juncturę ventris albeſcũt. In Normandia tertio quoque anno ſunt frequentiores. A. 1574. vigeſimo quarto Feb. tot in Anglia in Sabrinam delapſi ſunt, ut molendinorum rotas ſiſterent. Affinis huic eſt totus ex fuſco albicans, glauco ventre & quodammodo caneſcente. Inſervit anatum venationi. Grues quoque eo capiuntur, ut Geſnerus prodidit.

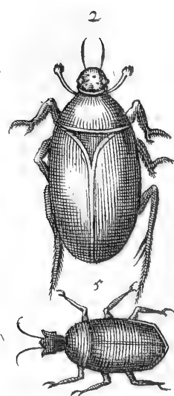
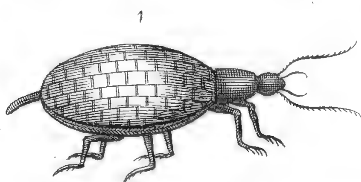
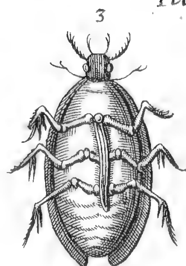
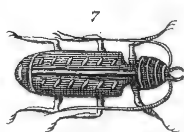
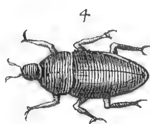
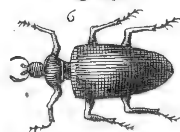
Scarabæus, quem Plinius *Fullonem* dixit, Gaza κάνθαρον Ariſtotelis eſſe opinatus eſt; Scarabæum rubeum Plinius, animalculum cauda forcipata Iunius, eſt Arboreo maior, cervo volante fœmina minor. *Caput* gerit corneum, antennulis duab. ornatum. Oculos, & pectus hirſutum, ex albo flaveſcentia; pedes anthracinos. *Venter* caudaque plumas referunt gruinos. Scapulæ & elytra, albis nigriſq; maculis variegantur, tàm pulchre, ut veſtem Damaſcenam, Phrygia acu intertextam jurares. Non ubiq; eſt obvius. Magi contra quartanam alligatum, commendant.

Plin. H. N. l. 30. c. 11.

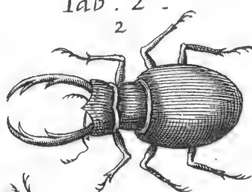
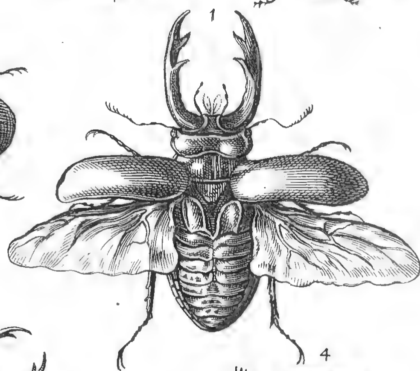
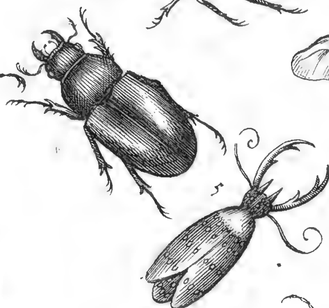
Tantum de maioribus cornutis & non cornutis ſufficiat. *Minores* vel *maculati* ſunt corpore, vel *immaculati*: illos ἀλλοχρόας, hos vero μονοχρόας Græci appellant. *Maculæ* aliorum ex *nigro albicant*: alii *flaveſcunt*, alii *rubeſcunt*. *Albicantium* è nigro ſeptem, flaveſcentium tredecim, Rubeſcentium duodecim; quos hic ſua quemque claſſe donavimus. Immaculator. color corporis idem deprehenditur: atq; inter eos ſex nigricantes, duos ſpadiceos, globoſum unum ex cœrulo nigrum, alterum ex luteo vidimus. Quidam quoque nuperrime à nobis, inquit Moufetus, deprehenſus eſt fuco puniceo, alter muricis ſucco inebriatus comparuit. Aureſcentes quinque habemus, parvulos illos quidem, ſed clare micanteque auro undique ſuffuſos, quos etiam ne invidiſſe nepotibus videamur, ſculpi appingique curavimus.

Moufet. de Inſ. l. 1. c. 2.

Scarabæi Schröter. Aldrovandi. Tab 1.

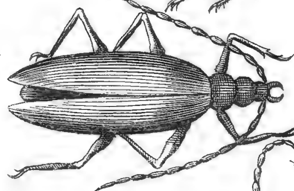
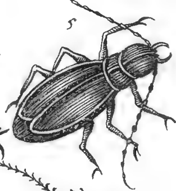

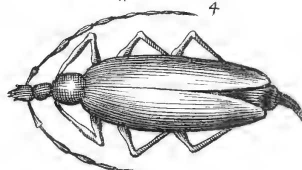
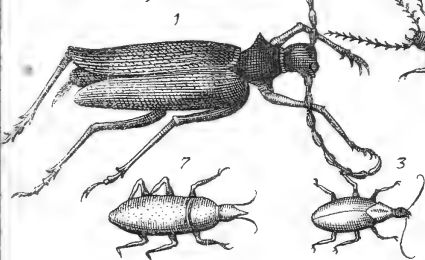
Tab. 2.

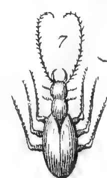

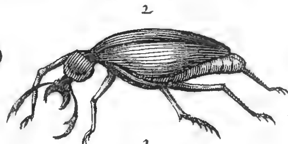

Tab. 3. et 4.

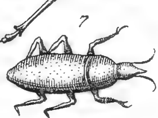
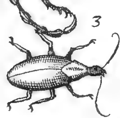
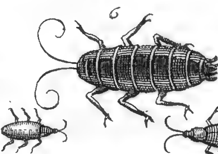
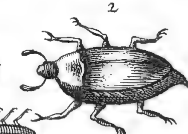
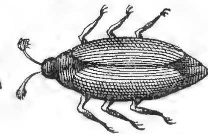

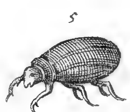
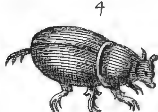
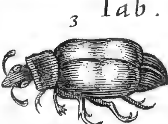
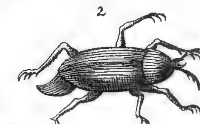
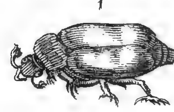

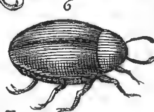

Tab. 5.

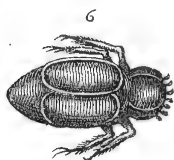

Tab. 6.

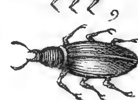
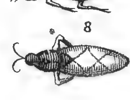

Tab. 7

Articulus III.

De Scarabæis Aldrovandi.

Aldr. Hist. Inf. l. 4. c. 3. Aldrovandus eosdem in *Cornutos*, & non *Cornutos* distinxit. Ex illis alii unum, alii duo, quidam tria cornua habent, & rarò vident. Δικέρατοι, aut sunt *Lucani* sive Tauri, quorum cornua sunt dentata, ac forficum modo aperiuntur & clauduntur: aut *Carabi*, quorum cornua nodosa sunt, & ad prætendendum iter facta. Triginta & quinq; utriusq; generis sunt species, quas sex diversis tabulis exhibet. Exhibeo & ego omnes, ut si quid inter jam enumeratos omissum est, adiiciatur, & comparatio inter utrumque melius institui possit.

Prima tabella septem continet, ex quibus primus è Caraborum videtur esse genere, quoad figuram corporis quam habet communem cum aliis Carabis, quamvis locum, quo nascatur, neutiquam observaverim. Toto corpore niger, antennis longiusculis, parvis nodulis constantibus, longis in postica capitis parte sitis cornibus, seu potius appendicibus binis prope os nodosis, item crassioribus, quàm sunt antennæ, sed plus quàm media parte brevioribus; pedibus in extremo bifurcatis, asperis: caudam constituunt duæ appendices vaginarum, cùm coniunguntur.

Secundus est Scarabæus aquaticus pronus & supinus. Aquaticum nuncupavi, quod præter reliquorum morem in aquis degat, inter maiores sanè connumerandus: toto item corpore niger prone & supine exceptis capillamentis, quæ in pedum extremitate cernuntur itemq; antennis, nam hæ rubescunt.

Quartus è minimorum genere, pollicem enim latum longus, totus quoque niger, capite parvo, trigono, minutis antennis, quarum extremitas obtusa, & veluti rotunda quadam pilula insignitur, pedibus bifidis in extremitate, paulò versus corpus habebat quasdam asperitates, seu appendices, quibus ingressu juvabatur, tanquam cirris polypus. In ea parte, qua vaginæ sese invicem in aliis contingere solent, evidens apparebit rimula, qua dilatata & aperta prodibant alæ subvirides, sed nonnihil ad castaneum vergentes: cùm eas ad volandum expandit, toto corpore maxime splendet, alvoque robustissima.

Quintus est Scarabæus pilularius, seu Cantharus compacto latoq; corpore & nigro, sed cœruleum splendescente. Capite plano inferius, & superius nonnihil arcuato & lato cucurbitæ instar; ac multis eminentiis superius conspicuis, è quo ab utraq; parte duæ prominent antennæ breviusculæ, sed in fine divisæ in plurima tenuia filamenta, pedes sunt anterius serrati in fine, ita à natura facti, ut illis, cùm continuò in stercore vitam transigat, abstergere anteriores capitis partes facilius posset. Crasso magnoq; pectore, cuius medio ab utroque latere pedes priores annectuntur.

Sexto loco datur Scarabæus viridis Meloloatha Aristotelicorum quorundam sententia, quem inter volandum putant sonitum edere: corporis parte supina & alvi maximè colore est obscure viridi, unde nomen sortitus, capite parvo nigro ferè, & ab utroque oris latere duobus cornibus nodosis insignito, itemque dentibus, quibus apprehendit valide, antennis longis, æqualibus, in extremo paulatim in acutum desinentibus, pectore autem rotundo, tenuioriq; ligamento alvo latæ annexo.

Vltimus eiusdem tabulæ nigro corpore est, in quo maculæ virides, sed aliquid flavedinis in se habentes, proceris cornibus eisdem maculis conspersis, quæ versus posteriora flectuntur, eisdem quoque maculis & ipsi pedes, præsertim eorum femora; alvo procera, quam non universam vaginæ contegunt.

In secunda tabula est Lucanus Nigidii, Cervus volans Leoniceri, Scarabelaphus Cardani, Taurus Scaligeri; aliqui Scarabæum bicornem appellant; apud Thessalos κεράμβυκα dici & ξυλοφά-

ξυλοφάγον βοῦν, quasi bovem ligni edacem autor est Antonius Liberalis. Gallis dicuntur Cerfs volantes: Turo Lugdunensibus rusticis fortè à Tauro derivato nomine, Italisque cervo volante, Bucarone del corno, Gusano con cuernos Hispanis. Ferrantes Imperatus cervi volanti vocat. Belgis een vliegende hert. Germanis ein Schrötter dicitur. Nigro est toto corpore & maximo, huic duo cornua prætenduntur ramosa seu dẽtata, quibus cum constringuntur, validè apprehendit: oculi utrinque à latere horum positi, intra verò cornua duo parva cornicula veluti antennæ; capite latiori quàm pectore, sed minus longo; huius & caput & corpus reliquum à se invicem divisa diutius vivunt.

Qui vero hunc ordinem consequitur, cætera priori similis, ut magnitudine tantum differre videatur, qua dimidia parte minor est.

Sequuntur *duo alii μονόκεροι*, hoc est, unico cornu in summo capitis, quos ab Ægyptiis Mercurio dedicatos suprà meminimus, corpore nigro, cui nonnihil rubri admistum sit, crasso magnoque capite. Horum posterior hirsutus atque pilosus est prona parte, horum species Rhinocerotas appellat Ferrantes Imperatus ob similitudinem cornuum, quam habent cum Rhinocerote, animali quadrupede, tarde volant, quò fit, ut ultrò fere in manum eius, qui prehendere voluerit, involent.

Quinto loco est Lucanus Papilioni similis, est enim versicolor toto corpore duos digitos per transversum longo, cornibus instar cervi dentatis nigris, quibus ab utraque parte posteriùs ante oculos prominent antennæ tenues, longæ, ut ad latera viam tendant factæ, nam ad latera utræque protruduntur, capite albis insignito maculis, per quas rubor quidam obscurus perfunditur, pectore angustiori, quàm capite est, tribus albis maculis in medio notato, alvo prolixa, crassa, longa, ut Papilionibus quibusdam contingit, annulis rubris, alis non universam alvũ contegentibus, sed multò brevioribus, &, ut puto, farinaceis. Nam, ut verum fatear, id nunc me fugit, cum eiusmodi Insectum inventu rarum existat, nec eiusdem descriptionem exactam, quam olim feci, reperire posteà unquam potuerim; variis coloribus huius alę exornantur, nam suprema parte, qua superiori alvi parti cõtingunt, vicinæque sunt pectori, rubicundam maculam ingentem præbent cordis, quod vulgò pictores depingere solent, compresso mucroni seu cono similem; reliquum deinceps alatum corpus nigrum est, maculis aliquot primum argenteis, deinde lineis latioribus obscure rubentibus, quæ utræque aliquoties per vices iterantur, ita, ut in huius animalculi alis natura illusisse pictores artemque eorum videatur.

Tertia tabula tota Caraborum plures continet species, excepto primo, qui ad Lucanorum genera potiùs pertinet, parvo corpore, nigerrimoq; cornibus incurvis parvis sine dentibus ad eundem usum, ad quem Lucanorum aliorum, his item antennæ postponuntur singulis à latere, pectore modice crasso & crassiori, quam caput est, alvo duplo longiori, eiusdemque crassitiei & latitudinis. Cervettino vulgò dicitur.

Secundo loco datur Carabus inter minima genera referendus; ejus caput, quod parvum est, itemq; pectus, antennæ & pedes nigra sunt: sunt autem antennæ longæ, nodosæ, vaginis rubris ab utraque parte, quæ in medio maculam nigram grandem habent. Porta terra vulgò Italis dicitur.

Huic ex ordine *secundo loco* succedit Carabus, quem Aristotel. verum esse arbitror, cùm aliquoties in ligno is sit repertus arido, è quo postea evolavit.

Tertius Carabus è ligno arido quoque nascitur, ut vidimus, nodosis procerisque cornibus, quæ nodis constant novem aut decem grandiorib. primum prope caput, deinde minoribus, in quos singulos extremitates tenuiores superiorum nodorum inferun-

feruntur ita, ut articulationes nodosæ appellari possent. Vltima autem articulatio ex parte constat nodosa & absque nodis ita, ut ea, quæ nodis destituitur, tenuis in fine in nodosam partem inseratur, veluti in ultimis digitorum articulationibus facilè est videre. Porrò hæc cornua, quæ antennæ meritò ab Aristotele nominantur (supplent enim earum usum) quandoque corpore multò breviora, quandoque longiora sunt, vidi quandoque duplo longiora ipso corpore; cæterum colore nigerrimo, ut totum corpus. Capite paulò minor, quàm pectore, quod inæquale est, venter omnium longissimus latissimusque, prona parte annulis quatuor aut quinque latis constans, in ventris fine, ubi alvus est, hirsutus, pedum extrema serrata sunt & aspera, multis hirsutis particulis constantia, quarum ultima bisulca, seu bifida, & adunca in modum hami, qua validissimè cuique obviæ rei, velut lapidi, ligno, linteisque adhæret, ut vix inde tutò avelli subitò possit. Unde Portapeso ab Insubribus dictus putatur. Nam etiamsi parvum sit animal, tamen quandoque sustinet, retinetque pondera sextuplo, aut amplius ipso animalculo longiora cum suis cornibus suspenditur, & in altum evehitur; hunc aliquando in pertusa pyxide conservavi vivum per aliquot hybernos menses, apponens lignum aridum & cariosum; Sed hybernis illis temporibus observare non potui, num eo vescatur, quod quidem verisimile est, cum duobus dentibus aduncis sit instructum, ut reliqua Scarabæorum genera; his enim se coniungentibus sectum alimentum ori ingeritur: universum autem corpus exceptis cornibus longum duos digitos, latum minus uno.

Qui descriptum sequitur eiusdem generis, differt autem corporis universi colore, qui fuscus est ad castaneum vergens, cornua sunt tenuiora, longioribus constantia internodiis, sed tenuioribus, pectore multò minus caput, in quo oculi sunt satis conspicui, siti in posteriore magis parte, nec ita distantes, & ad latera, ut in præcedenti, pectore quoque minore, ventreque longiori & nigra cauda insignito.

Succedunt *duo alii* sub eodem Caraborum genere referendi, minores, corpore nigerrimo: capite maiori, quàm pectore, quod linea quadam fusca à pectore separatur, alvo seu ventre figura ferè ovali, qui totus vaginis binis cooperitur, secus quàm in prædictis, pedum extremitas non usque adeò aspera, ut cuique obviæ rei adhærere possit.

Vltimus est Carabus dubius: nam eæ antennæ, quæ in aliis nodosæ erant, in his veluti Papilionum sunt quorundam plumatæ, toto corpore nigro, capitis ac pectoris magnitudo fere eadem, sed in pectore ab utraq; parte duæ appendices videntur nodulis aliquot constantes, quæ, cum pectus pedibus duobus destituatur, secus ac in multis aliis pedum vicem supplere putantur; pedum utique constitutio differentia est notabili; nam secundus eorum articulus, atq; tertius iisdem villis est, seu asperitatibus, & capillamentis, quibus sunt antennæ & descriptæ appendices pectoris; universi autem corporis ea est parvitate: qua in icone cernitur.

Quarta tabula duos tantummodò continet, quorum primus ad Caraborum quoque genera referendus, ac præcedenti tabula quarto loco descripta congener, dorso multis punctis protuberantibus resperso, alvoque caudata.

Secundus totus niger dentato capite absque cornibus nodosis, quorum loco duas antennas nigras æquales mediocriter longas habet.

Quintæ tabulæ primus uvas corrodit, toto corpore niger, exceptis pedib. vaginis & antennis, quæ sunt colore castaneo, antennæ in extremitate multifidæ sunt veluti scopæ, vaginæ ad finem alvi non pertingunt.

Alter ferè eiusdem generis caudatus, pectore & capite nigris viridè resplendentibus, vaginis non totam alvum circumdantibus colore castaneis,

 neis,

neis, pedibus in extremitate magis rubentibus, item antennis eodem colore præditis, quæ cum in fine crassæ apparentur, ut fructus tenues & oblongi, æqualesque, parvo admodum pediculo capiti adnectuntur.

Insecta tria quæ subsequuntur, ad Cantharidum genera referuntur, quorum *primum* toto corpore nigrum exceptis vaginis, quæ miniaceæ fere totæ sunt. Nam linea nigra in principio latiuscula à medio vaginarum ambarum, qua parte sibi invicem cõtingunt, oritur & versus anum protenditur, finitque; antennæ sunt in eo longæ. *Secundum* capite, pectore, antennis, & duobus prioribus pedibus ferrugineo colore, reliquis membris colore nigris cœruleum fere splendentibus, seu plumbeis. *Tertium* & *ultimum* pedibus antennisque nigris, reliquis membris miniaceis.

Sexto loco ponitur Scarabæus vermis facie, toto corpore niger, duabus in ano appendicibus crassis, antennis proceris.

Septimus caudatus est, toto corpore ex cinereo ad castaneum vergente, pectore & vaginis aurum splendentibus, antennis tenuissimis, oculis conspicuis à latere capitis collocatis.

In sexta tabula ordine primus ponitur Scarabæus fœtidus dictus, quod tetrum haberet odorem, in campis repertus, Scarabæo pilulari magis, quàm alteri alicui insectorum similis, antennis est nigris geniculatis, in quarum extremitate duo sunt globuli seu pilæ, maculamque prope has habet ferruginei coloris, cæteræ partes omnes nigerrimæ, exceptis vaginis, in quarum suprema parte quatuor apparent maculæ ferrugineæ; pedes erant in fine maximè serrati & asperi, cauda annulosa, quam extendere & retrahere poterat. Dum tangitur, strider, curritque velociter. Notandum in hoc eodem animalculo in parte inferna circa os vermiculum, aut exiguum animalculum extitisse, quod utrum ei naturaliter insit, an verò per accidens, adhuc me profectò latet: nam tamdiu, quàm apud me continui, semper apparuisse deprehendi.

Secundus & ille fœtidus, totus niger, minor, antennis serratis & absq; pilulis, pedum extremitate aspera.

Tertius serpentarius à nobis nominatus, non quod serpentis figuram referat, sed quod in occisi serpentis corpore, cuius carne vescebatur, deprehensus sit, pilulario minor, angustioque corpore, capite nigro depresso, antennis nigris, parvis, quarum apices flavescunt, rostro bicorni, oculis emissitiis, pectore nigro scuti formi; vaginis quadrangularibus brevibus (non enim totam alvum cooperiunt) nigris, quarum utraque duas in medio habet fascias luteas paululũ serratas, alvo valdè annulosa & circa extremitatem valdè pilosa: pedibus omnibus serratis, quorum tamen anteriores in extremo articulo reliquis erant latiores, ut manum quodammodo imitarentur, subtus verò flavescentes. Inter medios & posticos pedes colore est aureo, obversusque ea parte Soli splendorem emittebat: sed hunc colorem aureum pili quidam ruffescentes efficere videbantur; In pectoris parte supina cruce erat notata, inter antennas macula obscurè lutescente & triangulari: pars eius interna multis pediculis scatebat.

Quartus è Pilulariorum forte est genere: nam circa excrementa eum versantem deprehendi, brevi corpore & obeso, nigerrimo colore & relucenti capite rotundo, & instar scuti militaris efformato, è cuius medio cornicula duo exerit breviora cum apicibus, & alias duas appendices his multò exiliores: Pectore item scutiformi, quod tamen in anteriori parte appendicem quandam protensam & acuminatam habet, ut tertium cornu referre videatur, vaginis striatis, pedibus in fine serratis & asperis: anteriores horum minus asperis, posteriores magis; ad latera pilis quibusdam ruffescentibus vestitus, ani figura medii scuti figuram exprimit.

Quintus niger, parvo capite, antennis

nis longioribus, nec pedibus asperis. Sextus aquaticus minor dictus, quod in aquis degat, corpore est nigro, lucido, ad viridem quodammodo accedente, pectore ac ventre lato, vaginis ventre maioribus, in medio ventre inter pedum exortum appendicem quandam habet, qua pedes à se invicem separari videantur.

Duo postremi minimi, dorso uterq; variegato. Prior pectore scutiformi, ac capite rotundiusculo, duabus antennis exilib. insignito, dorso autem multis punctis seu granulis resperso, coloreque nigro. Posterior corpore magis rotundo & compacto, capiteq; exiguo, antennis longioribus, dorso toto variegato, & colore magis nigro.

Postremæ tabulæ primus è minimorum genere est, toto corpore nigerrimus, compactus, antennisq; exiguis, vaginis universam alvum tegentibus.

Qui hunc ordine sequitur, maior, & corpore item nigro, magis oblongo, antennis longioribus, pedum extremitatibus minimè asperis, sed levib. & æqualibus, ut ad scandendum non usque adeò aptus videatur, nisi eius parvitas has asperitudines cernere non sinat.

Tertius inter Scarabæos quoq; à nobis relat9, quod cum eor. natura corporisque constitutione magis, quàm cum aliorum conveniat, capite parvo, cuius articuli cum dorso aurei sunt, cæteræ partes nigerrimæ.

Quartus corpore universo niger, capite rotundo parvo, antennis mediocribus, pectore triplo maiori, vaginisque universum ventrem contegentibus.

Quintus è minimorum genere niger fere totus, præterquam in vaginis, in quibus aureus color, sed obscurè videtur; capite rotundo, & exiguis valdè antennis, nec facile conspicuis.

Sextus totus niger, capite serrato & magno, pedibus serratis & asperis, in fine bifidis, vaginis brevibus, nec alvum totam contegentibus.

Septimo loco positus est Gryllus potius: oblongo corpore, colore flavo, sed circum latera præsertim vaginarum nigris quibusdam maculis variegato, antennis rectis, longis & nigro atque flavo colore distinctis.

Octavus supine depictus, capite rotundo & exiguo nigro, antennis parvis & tenuibus nigris cum pectore, quod maius capite est, pedibus item nigris, inferna ventris parte seu prona rubra.

Nonus totus niger & oblongus: capite minutissimo, antennis mediocribus acuminatis, pectore grandi, quod à ventre divisum longo interstitio & exiguo ligamento connexum: pedũ ultimis articulis serratis & asperis.

Decimus quoq; niger excepto dorso, quod quodam argenteo splendore nitet, mixto scilicet cum nigro, capite est exiguo, exiguisque antennis, ventre paulatim versus inferiora gracilescente, pedum extremis particulis bifidis.

Ultimus & is exiguis antennis, totusque niger, minus gracili extrema parte alvi, inter minimos hic computandus.

CAPUT IV.

De Proscarabæo, & Scarabæis aquaticis.

QUem Latini Proscarabæum dixere, illum Paracelsus *Meloen*, Agricola *pinguiculum*, Græci αὐπικάνθαρον, & ἐλαιοκάνθαρον, vocant. Germani Majalem Scarabæum appellant. Corpus ei molle, è cæruleo obsoleto, cum splendore nigricans. Scapulis alæ duæ, vel potius alarum rudimenta innascuntur, celeritatis in gressu adjumentum. Circuli, dorsi ventrisque fasciæ, viriduli in junioribus, in adultioribus, cœrulei apparent. Agricola falsò quadrupedem facit: constat n. sex pedib. Wier. ap. Clut. sic describit. Hic vermis, in capitis & colli circuitu colore purpuræ saturato aut violaceo annotatur, paulum scintillans, alæ delitescẽte viriditate tinctæ sunt; Sub alis atq; in dorsi ambitu circuli visuntur diverso colore imbuti, subinde viriditate micantes, subinde flavedine obscura distinctæ; venter

Moufet. de Inf. l. 1. c. 23.

Clut. de Ephem. p. 74.

Proscarabæus Wieri supinus & pronus, ap. Mouf. p. 163.

atque pedes colore caput & collum repræsentant; in utroque latere ventris tres pedes continentur. Rostro a. incurvato aliis congenerib. & rostratis non absimiles. Ubi ætas tenerior est promiscuè cęruleo colore tinctiores censentur; excrescunt in duor. articulor. digiti longitudinem & unius crassitiem. Contritus fragrantiã fundit. Foliis violar. & graminis tenelli præcipue vescitur. Raro extra Majum conspicitur. Reliquis anni temporib. vel latet vel semine pillulis incluso, obit. In ericetis colligitur: solet & exfossa herbacea rorida erui. Coeunt aversis caudis, fœmina, quæ maior & oris forcipati, quæq; levissimo attactu oleum fundit, trahente marem, qui minor, & quasi exsuccus, ut retro reptare cogatur. Wieri supinus, (*vermem Majalem* vocat) ad faciem humanam maxime accedit. Alas longiores reliquis gerit, & cingulis plurib. corpus ambientib. distinguitur. Quem Edmundus Knivetus vidit, parvus & exsuccus erat. Habent in *Medicina* usum. In Ditmarsia filo circa collum appenduntur. Ibidem in Epidemico capitis dolore tres exsiccati & in pulverem redacti, in Cerevisia propinã-
Clutius l.c. p.82. tur, ad sudandũ per novem dies. Sed solemnis in arthritide vaga usus. Manib. eos tangere cum colliguntur, religio est. Numerus semper impar. prima vice unicus post ternos assumitur: quinq; ad summum: in pulverem redacti, in cerevisia calida exhibentur. Maxima hinc primò ventris perturbatio, maximus & circa urinæ ductus dolor, ut cum morte conflictari videantur: hinc vomitus, cardialgia, ardor urinæ, & similia. Serum tandem copiosum proliciunt, & aliquando restituuntur. Paracels. in hydrope aquã ex dr. x. Meloum & sem. raph. unc. j. ab unc. ij. ad unc. iij. propinat. Destillati tumores oculor. tollunt. Pinguedo fissuras manuum sanat. Kegler. in oleo dulcissimo suffocatos, ad bubones & carbunculos cõmendat. Quid de *Scarabæo Culione* Marcellus scribat, vide apud Moufetum.

Moufet. de Inf. l.1.c.23. *Scarabæum Aquaticum* Moufetus ita describit. Scarabæos aquaticos Græci ὑδροκανθάρους appellant. Horum omnium ventres spadice infecti, dorsaque carbone notata, præter Anglicanum; In cujus icone si limbum scapulis totoque corpore ovali circumcurrentem leviter infuscaveris, atq; oculos argẽteos feceris, non est quod amplius expetas ad illius descriptionem. Sex quilibet pedes obtinuit, posteriores longitudine latitudineq; cæteros vincentes, quibus pro remis inter natandum utuntur. Sed elytris nigerrimis, membraneæ latent alæ argento tinctæ, quibus noctu aquis egressi, celeriter convolant per aërẽ, quem interdiu perrarò (forte nunquam) diverberant. Omnium v. minimi sunt illi, qui irrequieto motu huc illuc in aquæ superficie multi nullo ordine transcurrunt, & quasi colludunt, & aqua turbata vel se fundo immergunt, vel in riparum foraminib. abscondunt: Deinde v. mutis & tranquillis fluctib. iterum gestiunt. Christoph. Leustner. se Scarabæum in loco quodam invenisse scripsit ad Gesnerum, vaginaria (ut solent) crustula, cui quasi formicæ caput subluteum, atque alæ multæ erant affixæ; ventre inferiore pinnæ spargebantur, caudis astacorum similes: quibus (ceu in aquis remiges) divagabantur. Cauda prominebat pro sua munitione exigua, sed in longissimas setas divisa. Ex aqua palustri in fontanam coniectus paucis interiectis diebus vita excessit.

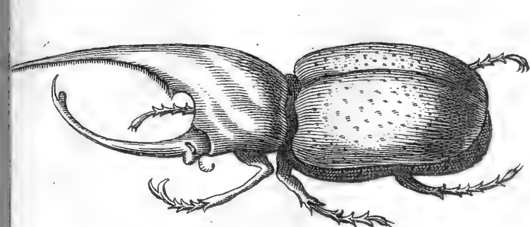
Caput V.

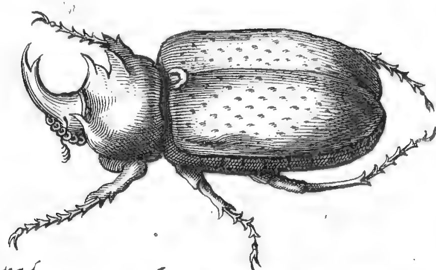
De Tauro volante Brasiliensi, & ei congenere.

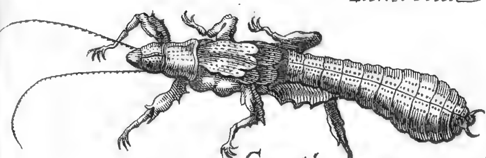
Tauri volantis, seu Scarabæi platycerotis quatuor sunt apud Brasilienses species, *Enena* incolæ vocãt. *Marcgr. Hist. Bras. l.7.c.2.*

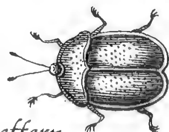
Totius corpore *in primo* longitudo plus duorum digitorum Rhylandicor. crassities a. fere quatuor. Totum corpus splendide nigrũ, sed pilis flavescentib. opertum, ita ut flavescens videatur. Sex habet pedes seu crura duos anterius versus, duos ad latera fere extensos directe, & duos post se extensos, nigros omnes splendidosq; & su-

Congener Tauri Volantis Bras.

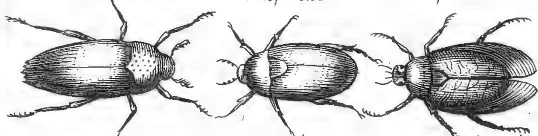
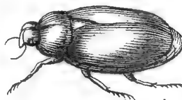

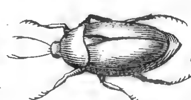
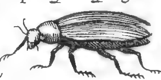

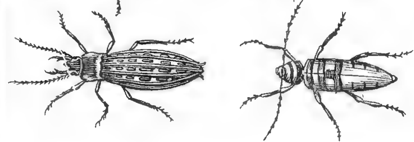

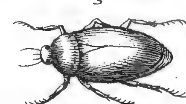

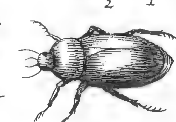

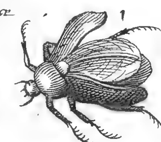

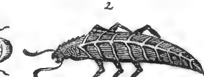

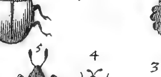

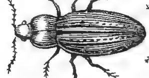
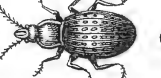

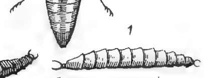

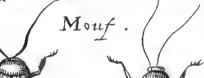

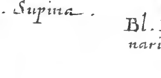
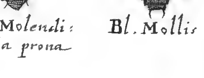

& superius raris pilis prȩditos; in quolibet autem pede tres ungues, cum parvulo digito, qui quasi tertius unguis: suntque crura variis denticulis armata. Vnius fere digiti intervallo à capitis initio (quod minimum) sectio est corporis. Capitale cornu habet magnum, & in extremo sectum, nigrum & splendidum, unum pene digitum longum: oculos nigros eminentes & propè illos duos cirrhos extentos, singulos tribus apicib. qui in extremitatibus sunt fusci. Prima sectio corporis tricornis in summitate anteriori habens cornu protensum & paululum deorsum flexum, longitudine dentis humani: & utrinq; ad latera unũ, ejusdem magnitudinis. Alȩ ejusdem coloris cum toto corpore, pilosæ ac duræ. Posterior sectio corporis inferius multas habet divisuras. Prior sectio superne magis rufescit pilis, posterior autem magis flavescit.

Alter paulum diversus à priori est. In toto corpore superiori obscurè castanei seu nigricantis splendentis coloris, in infimo per totum castanei coloris splẽdidi. Totius corporis longitudo, duor. & semis digitor. crassities circiter quatuor. Corporis anterior sectio, unum digitum longa. Caput parvum: oculi nigri splendentes, non tn. prominuli, ut in priori: propè oculos duos habet cirrhos ut prior: proxime caput cornu erectum & paululũ versus posteriora reflexum semidigitum longum; & ad latera in sectione anteriori superius versus utrumque cornu crassum erectũ, paulò breviùs & obtusius quam prius illud. Alas habet ut alter & corpus ita conformatũ: Crura sex trib. juncturis, & trib. digitis, & uno minimo pro quarto: media crurum pars inter secundam & tertiã juncturam aculeis pyramidalib. munita: integra autem crura sunt hirsuta pilis castanei coloris, uti & circa os ac in sectione corporis.

Tertius, rarissimæ est conformationis. Magnitudo illi eadem cum prioribus; crasso & rotundo ventre: crura habet sex, singula duab. juncturis cõstantia: anteriora autem quinq; processus acutos quasi digitos habent, quib. terram fodiendo citissimè sub eam se ingerunt. Alas habet duas striatas, & in prima sui corporis sectione eminentiam sellæ formem, & ante illam foveam s. cavitatem subrotundam, avellanæ maioris capacẽ, in qua magnus numerus fœtuum vivorum visitur, coloris brunni & filamentis quibusdam in fovea annexorum, qui magnitudinem referebant semin. papaveris, sed Megascopio quilibet inditus magnitudinem ostendebat pisi, eratq; omnib. numeris absolutus & cornutus ut parẽs. Caput semilunaris fere figurȩ & compressum, cui cornu impositum, satis crassum & plus digito longum, erectum, sed in summitate paulum versus posteriora inclinatum. Pone cornu huius exortum, in quolibet latere oculus grani milii magnitud. rotundus, niger, splẽdens. Totum a. corpus, crura & alæ sunt insignis splendentis coloris, ex nigro, viridi, & aureo mixti; estq, totum subtilissimis pilis vestitum. Validissimus est, nam scatulæ crassæ à me inclusus, ac latere cocto crasso imposito, nihilominus se semper exserebat, ut funiculis fuerit coërcendus. Hirci pene odorem de se fundit.

Quartus. Crura habet sex, quatuor in posteriore, & duo in anteriore sectione corporis: pedes desinũt in duo lunata cornicula: singulaq; habent tenuius tenaculum. Anterior sectio digitum longa in cornua desinit duos & semis digitos longum, teres & paulum deorsum incurvatũ, & duos habens veluti dentes versus posteriora. Inferius in antica parte corporis, sub exortu huius cornu, jungitur caput, parvum quidem sed & cornu habens sursum incurvatum, duos fere digitos longum, cum processu tripartito in ipso acumine. Oculos habet rotũdos, nigros, splendentes semin. cannabini magnitudine, pone oculos a. duos processus coniformes, contortos, posterior sectio duos digitos est longa, atque alis crassis tecta, cum anterior sectio glabra & solida testa tegatur, quæ & in cornu extenditur.

Tota a. anterior sectio cum cornib. capite & cruribus, atq; inferiore ventre, nigri & splendentis est coloris, & superius seu longum cornu, versus inferiora,

feriora, villosis pilis, obscure flavis sive luteis vestitur, ita ut ad tactum holosericum referat. Iunctura ad caput quoq; villosa; crura a. & infimus venter brevioribus vestitur pilis obscurè flavis. Alæ exteriores constant testa colore fructus olivar. cui obscurè flavum admixtum, & variegantur sparsim punctulis fuscis. Cornua illa duo magna coniungere potest & illis aliquid tenere.

Marcgr. Hist. Bras. l. 7. c. 10. Congener Tauri volantis Brasiliensis, corpus habet bissectum, cuius anterior pars tertiam partem digiti longa, posterior paulo plus duob. digitis. Caput habet quasi quadratũ & duos forcipes exsertos pro dentib. oculos magnos prominulos ellypticos: duos cirrhos ante oculos, in exortu latiusculos, hinc angustiores plus duob. digitis longos, novem juncturis constantes: crura sex, duo in anteriori sectione, quatuor in posteriori quodlibet duos digitos longum, trib. juncturis constantes, pedes latiusculos, & in extremitate duos ungues adũcos. Anterior sectio ad latera desinit in quatuor aculeos, testa nimirum qua tegitur: posterior quatuor habet alas tenues, duabus testaceis tectas. Totum corpus superius obscure est flavescens, seu lignei coloris; caput, oculi, cirrhi, forcipes, crura, inferius corpus splendide nigra & venter pretercacana lanugine obductus.

Marcgr. Hist. Bras. l. 7. c. 8. Hisce Colophonem imponat *Tambeiva*, insectum testudinẽ terrestrem non male referens, mediocris avellanæ magnitudine; alæ, nimirum exteriores duæ testaceę, figura ut clypeus testudinis: anterior sectio corporis testa coloris splendidi quasi aurum viridi colore tinctum transplẽderet: in ambitu a. testæ coloris est splendentis instar rubro tincti. Duo cornicula ad quodlibet latus obliq; extensa. Crura habet sex nitentia ut aurum quod elegantissimo rubro transplendet. Corpus inferius ejusdem splendoris. Tarde incedit nec facile avolat.

Nieremb. Hist. Nat. Exot l. 13. c. 20. Facit denique quorundam Scarabæor. Indicor. mentionem Nierembergius; quorum cornua derasa, & in aqua sumpta, venerem mirificè excitare ajunt.

Caput VI.

De Cantharide.

NOmen quod insectum istud apud Græcos habet, ap. Latinos quoque obtinuit. Variegata κετωνιας dicitur, quòd in modum testudinis compuncta, & variis maculis conspersa sit. Plinius omnes *parvos scarabæos* vocat. *Nomen.*

Descriptiones in Differentiis adferemus. Qui παχύλως eas describunt, alii vespæ similem, sed corpore longiorem faciunt: alii vermem terrestrem, coloris viridis, auri colore superlucentem: nonnulli insectum oblongum parvum aurei coloris. Quidam denique animalculum parvum, varium, luteis lineis, quas in pennis transversas habet, promisso corpore, blattarum modo præpinguem. *Descriptio.*

Occurrunt in Italia & aliis regionibus, in quibus frumentis, rosis, fraxinis, & oleastris insident. Nec tamen omnia ubiq; genera occurrunt. Nam in Belgio, & ultra ejus ad Septentrionalem plagam provincias, ea quæ in frumento inveniuntur, reperiri, Aldrovandus negat. *Locus.* *Aldr. Hist. Ins. l. 4. c. 4.*

Arborum foliis & fruticum quorundam floribus ut & frumento, victitant. Vnde κανθαρίδος σιτοφάγυ, Nicander meminit. Noctu in unum diem congregant, & mutuis auxiliis, formicar. instar, conservantur. Die per totum locum volare Vincentius prodidit. Ex putrescente humido & sicco, oriuntur, seu humore foliis insidente, in summis fraxini ramis, ficubus, pyris, pinis, populis, & Cynacantha. Ex erucis illarum arborum gigni, Aristoteles prodidit; & Plinius expresè. Cantharides *nascuntur* ex vermiculo in spongia, maximè cynorhodi, quæ fit in caule, sed fœcundissimè in fraxino: cæteræ in alba rosa. *Coeunt* tamen & quidem tardo motu; generantque vermiculum. Perit ficus, si in ea prodierint. *Olfactu* picem liquidam referunt, gustu Cedrum, *Victus.* *Ælia. H. A. l. 9. c. 39.* *Generatio.* *Theophr. de Caus. plantar. l. 5. c. 13.*

Cedrum, ut Nicander prodidit. Calidissimæ sunt & siccissimæ. Ideò corpus adurunt, erodunt, & exulcerant.

Nocumentum. Cic. ad Pætum l. 9. Epist. Plin. H. N. l. 9. c. 4.

Inter venena reponuntur, periisseque illis assumptis, Caium Carbonem, Pyrrhum, tertiũ ab eo qui cum Romanis bellum gessit, Cossinum it. amicitia Neronis notum, proditur. Adde & Abbatem illum, cui scortillum, ut in amore detineret, condimentum pulvere cãtharidum aspersum apposuerat, ut apud Paræum habetur. Catoni denique Vticensi objectæ sunt, ceu venenum vendidisset in auctione regia, quod eas sestertiis LX. addixerat. Largius si bibantur, vel diutius extra hæreant, dolorem in visceribus qui ab ore ad penem extenditur excitant; vesicam ulcerant, penem & vicinas ei partes inflammant: sanguinis & carnis mictum; sæpè diarrhæam, dysenteriam, syncopen, mentis alienationem etiam cõcitant. In ore sapor picis sentitur. In capite quidam & pedibus venenum hærere judicant: negant alii. Variis malum impugnatur remediis. Lac humanum ab ubere sumptum, caprinum, bubulum, singulis horis exhibitum, clysteres ex jure pingui cum oleis emollientib. quos nitrum ex hydromelite non malè excipiet. Oleum liliorum, amygdalinum recens ex ovo sorbili, Samium, œnanthinum, & quã Lycus Neapolitanus pro antidoto posuit, portulaca, vehementer laudantur; Oleum verò cydoniorum certissima huius morbi Theriaca est. Nec fraudari sua laude debent, acetum scilliticum, terra samia, lutum Armenium, quod vi emplastica erosionem prohibet. His quidam theriacam & Mithridatium, quæ tamen refrigerantibus & erosioni resistentib. doloremque levantib. castigari debent, adiiciunt. Nec vomitionum obliviscendum est. Ideo à Dioscoride imperantur.

Plin. H. N. l. 29. c. 4. Galen. l. de Ther. ad Pison. de Tem. l. 3. c. 3 Nicand. in Alexiphar. Plin. H. N. l. 20. c. 13. Plin. H. N. l. 23. c. 2. & 4. l. 28. c. 10

Vsus.

Circumspectè in Medicina adhibeantur necesse est. Vesicæ enim ita sunt infestæ, ut quidam, manu duntaxat detentas, sanguineam urinam prolicere credant. Montagnana certe cum alteri genuum applicatæ fuissent, quinque sanguinis per urinam libras eduxisse scribit. Cautè agetur, si mensuræ, medicamenti, & ægri habita fuerit ratio. Tria vel quatuor præbentur intus grana; exterius, majore copia opus est. Calidiores ægerrimè ferunt; destituti virib. aut viscerum scirrho affecti planè non. Ipsæ cantharides, abiectis alis, capite & cauda à quibusdam exhibetur, quod & Hippocrati in usu. Audax qui has partes abiecto corpore adhibuit Medicus, mortis in uno & altero hydropico causa erat. Nonnullis tamen totis utuntur, quod & Galenus fecit. Alæ reliquor. remedium. Vnde *Plinius*. Alæ medentur, quibus demptis lethale est; nisi forte mutilatus sit locus. De cætero, ad urinam ciendam, lichenes tollendos, verrucas, faciei pustulas, scabiem, podagram, mensium suppressionem, fœminarum sterilitatem, uteri strangulatus, quartanam, &c. adhibentur. Scapulis vel brachio appositæ potenter urinam provocant. Excoriatorium lichenum Pamphili, quo Romæ usus est, dum mentagra morbus grassaretur, Cantharidas recipit. In quartana telæ aranearum involutę, de collo ægri suspenduntur. Reliqua in Aldrovando vide. Venerem excitare notorium est. In gravissima symptomata, & penis distentionem perpetuam incidunt, qui incautius propinatas hausere. Formulas passim apud Medicos invenies. Viperas si domi in vitreo vase alere volueris, cantharidibus ciba. Suffitu stercoris bubuli cum galbano, à frugibus depelluntur.

Galen. l. de vict. rat. in acutis. Galen. l. 11. Med. simpl. Plin. H. N. l. 11. c. 35.

Differentiæ. Mouf. Theatri Insect. l. 1. c. 20.

Moufet. in *majores* & *exiguas* distinguit. *Maiorum* aliæ sunt, ut verbis eius utar, oblongo corpore crassæ, ex tritico collectę, ac Blattarum more pingues, variæ aureis lineis, quas in pennis transversas obtinent (atque hæ in medicina potissimæ habentur) aliæ *minutiores*, macilentæ, latæ, pilosæ, interiores dictæ; & ad medicos usus inutiliores. Maiorum quoque non omnes ex viridi radiantes videris, sed alias item ex Xelampelino; inexplicabilis omnes splendoris, & colore oculis

oculis gratissimo donatæ. *Parvum* genus Cantharidum Thomas Decatçus primus mihi communicavit; forma nonnihil & mole dispares videntur; sed virtute Cantharidea & ortu consentiunt. Harum (scil. minorum) *prima* corpore, & capite oblongo est, & forcipato, oculis nigerrimis prominentibus, antennis longis atque nigris, alis circa medios lumbos extuberantibus, quæ duobus punctis argenteis, & maculis paucis albis notantur: in Cicutaria herba per æstatem plerumque reperitur, pedes habet & crura, gracilia admodum atq; longa, purpurascēte minio ornata. *Secunda* eiusdem cum prima coloris est, nisi quod antennæ oculique virides videntur. Caput huic exiguum, scapulæ globosæ, atque gibbosæ. *Tertiæ* caput & scapulæ confunduntur, coloris æruginosi, sed ocelluli picem referunt nigerrimam: alas habet capiti concolores, sed striis quibusdam aureis micantes: pedes item piceos & breves. *Quarta* tertiam æmulatur, sed herbaceo potius colore est, quam æruginoso; aliàs præter magnitudinem (quippe omnium minima est) non differt.

Aldrovandus quinq; tabulis easdem repræsentat.

Primæ tabulæ primo loco depingitur Cantharis è maximarum genere, colore viridi, atque aurum lucente in rosa aperta.

Secundo prolixiori corpore, lineis luteis, in capite, pectore ac dorso, antennis longiusculis ac nodosis, luteis, ut etiam pedib. in rosa ex eruca nata, in qua & *tertiam* reperi rotundo corpore nigro & piloso, violarum speciem existimo.

Quarto ac *quinto loco* est Cantharis rotunda seu Viola nigra prona & supina, obscuris in vaginis punctis albicantibus & rarioribus, in alvi vero parte prona quatuor lineis parvis & albis eiusdem generis, & ea est, *quæ hanc sequitur*, nisi quod punctula illa alba, quæ in priori rariora erant, magis sint frequentia & conspicua.

Septimo loco est araneus, quem exactiùs suo loco describemus.

Proxima huic cantharis oblonga capite ac pectore nigra, duabus antennis satis conspicuis, in extremitate pilulam habentibus, pedibus item nigris, vaginis rubro & nigro colore transversim maculatis.

Eadem sequenti pictura expansis alis ostenditur, ut alvus, quæ tota rubra est, exactè videri possit.

Decimo loco est Cantharis alia fusco colore, seu potius subcinereo ad obscurum tendente antennis longis.

Vndecimo colore nigriore multò, antennis nonnihil nodosis & in fine obtusis.

Duodecimum locum negligenter Culex occupavit, longis alis & antennis, rubicundis pedibus.

Postremo est Cantharis tota viridis, & in vaginis colore mixto aureo, pedibus nigris.

Secundæ tabulæ prima est viridis, antennis longiusculis, è mediocrium genere, oblongo corpore. *Secunda* inter minimas numeranda, tota cœrulea. *Tertia* inter fabas reperta, prædicta paulò maior, tenuibus antennis, lineis in vaginis transversalibus nigris, reliquo corpore nigro. *Quarto & quinto numero* notatur Scarabæus χλωρόχρυσος, sive colore viridi in supina parte, qui soli expositus aureum fulgorem edit, ut in aliis quibusdam Cantharidibus, tamen inter Scarabæorum genera referendus; forte erit Scarabæus viridis Plinii, quem ait suo jucundo aspectu contuentium visum exacuere. Prona parte niger totus, antennis exiguis.

Sexta est Cantharis parva pectore nigro, antennisque exiguis, vaginis subaureis, recteq; ob parvitatem describi nequit. *Postrema* è Violarum, seu rotundarum Cantharidum specie, capite nigro & pectore, antennis longiusculis, vaginis rubris, pedibus in fine nonnihil divisis & rubris. Melancephalon appellavi.

In tertia tabula primo loco ostenditur Cantharis omnium minima cœrulea. *Secundo* Longicolla dicta paulò minor Vespa, toto corpore nigro, rostro seu collo protenso, cui utrinque duæ insunt antennæ.

Tertio

Tertio minima colore aureo & viridi.

Quarto numero notata, eſt capite, antennis ac pedibus nigris, vaginis luteis, quibus ſex nigra, rotundaque inſunt punctula, bina ſuperiori parte, quâ caput proximè contingunt, reliqua in parte extrema verſus alvũ per transverſum ex ordine poſita. Hanc *alia* ſequitur latiori corpore atro, capite & pedibus luteſcentibus vaginis obſcurè, longiuſculis antennis.

Sexto loco ponitur Muſca viridis, antennis longis, inter Muſcarum genera referenda.

Septimo & octavo duæ exiguæ, prior cœrulea tota, altera cinerea.

Octava oblonga corpore, capite, pectore, antennis ac pedibus nigris; vaginis rubris.

Nonus numerus ſignificat convolvulum, ἴπα Græcis Tagliadizzo vulgo apud Italos agricolas, corpore cœruleo, pedibus obſcurè luteſcentibus in vite repertum, ac folia ejus depopulantem; naſcitur hic ex ovis Bombicum, ovis ſimilibus magnitudine, colore rubicundis, hic cum parere vult, multa cumulat, convolvitq; folia (unde forte à Latinis id nominis datum) atque in his ſua ova reponit.

Sequens numerus aliam ejus ſpeciem cœruleam continet.

Duodecimus Cantharidem nigram duabus maculis fuſcis, nigris in vaginis diſtinctam. Minima & è viridi aurea *decima tertia* eſt. *Hanc ſequitur* nigra ſemicirculis mineaceis in cruſtis inſignita. *Poſtrema* mineaceis vaginis, ſed nigro maculatis, pedib. antennis, ac capite nigris.

Quę in *quarta tabula* proponuntur, omnes ferè ſunt cantharides rotundæ, violæ dictæ à nobis nomine & idiomate Italico, è quarum numero prima eſt lato corpore ac pedibus nigris, quos extendit in utraque latera cancri marini aut Paguri modo: capite nigro, antennis ejuſdem coloris longis in fine obtuſis, vaginis rubris, quatuor maculis nigris rotundis æquè à ſe invicem diſtantibus, quadratæ figuræ modo.

Secundo loco Culex idem, quem prima in tabula numero duodecimo exhibuimus, hunc eximere ſumus veriti, ne notas numerorum atq; ordinem depictorum interturbarem, quemadmodum & eum, qui hunc ex ordine ſuccedit, numero undecimo primæ tabulæ delineatum & ibidem deſcriptum.

Sequuntur *Coleoptera duo*, quorum primum fuſcum corpore, alterum viride, & uſque adeò exiguum, ut ad aliquod genus rectè referri non poſſit, nos inter Cantharides retulimus.

Sexto loco datur Viola colore rubra, maculis nigris inſignita.

Septimo & octavo eadem, ſed nigra utraque, quarum prior linea rubra cingitur.

Nona eſt ex prædictorum genere, rubro nigroque colore varia.

Alia *decimo* numero notatur rubra duobus punctis aſperſa nigris.

Vndecimo & duodecimo pectore ſunt nigro albis punctis maculato, vaginis luteis, maculis nigris aſperſis.

Quinta & ultima tabula quatuor continet violas, quarum *prima* eſt minima punctis albis ornata. *Secunda* magna, nigro & aureo varia, triangulo in lineas diſſecto nigras, dorſo pulchra. *Tertia* nigra quinq; aureis notis ornata. *Vltima* exigua cinnabari colore tincta.

Eſt & in India genus Teocuilin cantharidum parvarum, rubri capitis, pectoris ſmaragdini, & reliqui corporis fulvidi. Ajunt, lepræ illitas, atque confricatas, mederi. Vivunt apud Hocitalpenſes. Eſt autem Teocuilin vermis igneus, & ab igne aut urente naturâ impoſitum eſt inſecto huic nomen. *Nieremb. lib. 13. c. 17.*

O Cap.

CAPUT VII.

De Bupreste, & Ipe.

Nomen. *Veget. veter. l. 3. c. 15.*

QUem Ardoinus Bupreſtem vocat, is Vegetio, *Vulpeſtris* & *Bulpeſtris*, Sylvatico, *Buſtaſaris*, *Bubliſtes*, & *Bubeſtis* vocatur. Græcis βουπρηστις Nicandro βουδάκη, & βούβρωστις, dicitur: quanquam fortè hæc pro araneola illa ruberrima boves mordente ſumi poſſit, quæ devorata eadem cum Bupreſti Symptomata inferat. Bupreſti verò, nomen παρὰ τὸ πρῆσαι τὰς βοῦς, quod boves rumpat; ſeu παρὰ τὸ πίμπρασθαι, quod incendat, impoſitum eſt. Primò enim per ſummam acrimoniam inteſtina inflammantur, mox tumor, febris, & tympanites ingruunt: tandem membranis ruptis, crepunt pecudes mediæ.

Deſcriptio. *Aldrov. Hiſt. Inſect. 4. c. 6.* *Moufet. Theatr. Inſect. l. 1. c. 19* *Moufet. l. c. p. 142.*

Difficulter deſcribi poteſt. Nam & apud veteres altum de ea ſiletium. Scarabæo longipedi ſimilem, & in Italia raram ſcripſit duntaxat Plinius; in Lybia frequentem Lucianus. Ideò nondum ſe veram Bupreſtem repeiſſe reliquit Aldrovandus. At Pennius veram ſe in agro Heidelbergenſi inveniſſe gloriatur. Ex Cantharidum genere, eſſe dicit, quod & apud Galenum, Aëtium, Aeginetam, Phavorinum & Avicennam habemus, ſed oblongiore corpore. *Elytrum* exterius aurum imitatur. *Caput* eſt parvum, *Os* patulum, durum, robuſtum, forcipatum, dentatum: *Oculi* globoſi & prominentes. Ex fronte duo oblonga & articulata cornua. *Venter* in longum productus. Bellonio in deſcriptione montis Athos, eſt beſtiola aligera, Cantharidi ſimilis, ſed major, colore flavo ſeu luteo. Viſa & altera Bupreſtis vera, corpore paulò breviore, & circa ventrem latiore; caudâ magis acuta; capite parvo, oculis prominentibus, ore hiatulo; & forcipitio; elytra ſecundum longitudinem ſtriata, colore ſaturata graminco, ex auro ſplendente, ut Moufetus habet. Addit idem, crura pro corporis mole longiuſcula tantum ſex habere, (malè Grevinus & Mathiolus octo ponunt) eaque nigricantia; cornua prioris cornibus duplo minora & ſubtiliora, &c. *Grevin. de venenis, l. 2. c. 11.*

Locus. Raró in Italia reperiri ſcripſit Plinius: frequentior tamen nunc.

Victus. Veſcitur muſcis, erucis, lacertis, lumbricis, & aliis inſectis. Araneum etiam interficit. Morticinia non tangit, & ubi ſe interfectis implevit, reliquum ad cavernas trahit. Nitroſi eſt ſaporis, fœtoris vix tolerandi. Venenum. Tam exquiſiti veneni, ut infectas cōtagio herbas, pecudes, ſi, depaſcantur, intereant. Intus ſumptum, corporis tumor, flatuum inter cutem & carnem copia, labiorum livor, ſapor in ore viroſus inſequuntur: ne de urinæ ſuppreſſione, ventriculi & inteſtinorum dolore, quicquam dicam. Hinc benè capitis ejus propinatores tenentur.

Remedio ſunt, aphronitrum cum aqua; lac muliebre è mammis affatim extractum; urina muliebris epota & vomitu reddita; pyrorum ſylveſtrium omnia genera; quæ tamen corpore tumido exhiberi non debent: Cantharidum alæ & pedes, ſi quibusdam credimus. Reliqua apud Dioſcoridem vide. Bos vel equus ſi comederint, inflantur, ſtercora minutim & frequenter reddunt, & cibum averſantur. A curſu & venæ in palato ſectione remedium. Quidam oleum naribus infundunt. Plura apud Aldrovandum habes. *Ælian. H. A. 6. c. 35.* Remediū.

Uſum nihilominùs in Medicina invenere, ſi Cantharidum inſtar præparentur. Dioſcorides eas ſuper cribrum ferventi cinere torret, Galenus aceto macerat, Hippocrates capita, alas, & pedes abiicit. Cum ſevo hircino, ſepticâ vi, lichenas tollunt, ut Plinius prodidit. In deſperatis menſibus, cum duplo ficus pulpæ, ab Hippocrate ſupponitur; ne de uteri ſcirrho & ſuffocatione, aut molæ ejectione quicquam addam. *Galen. l. 1. κτ τόπ. cap. 1.*

Differētiæ. Quantum *ad Differentias* Moufetus *duas Scaraboides* deſcribit, alteram ex auro vireſcentem, alteram ex flavo nigricantem. *Illa* priori major, alæ externæ auro ſaturato lineatim ducto

ducto illitæ, & pauxillo viridi (verba ejus sunt) adumbratæ: Inter lineas umbones concavi, eleganter sculpti, assurgunt. *Alteram* à Jacobo Quickelbergio ex agro Viennensi accepit. Lonicerus, Cornarius, & Cordus propter fœtoris magnitudinem Cimicem sylvestrem pro Bupreste sumserunt. Aldrovandus tres proponit. *Prima* in arvis deprehensa, rictu satis magno, coloris candidi, in interna parte serrato; supra cujus duo cornicula, quibus constat, aliud corpus habetur candidum similiter, in ipso rictu appendices illi quatuor breves, & pilosi, quibus videtur primum gustare cibum antequã in os sumat. Capite est obscurè viridi, item dorso, & vaginis, quarum utraque maculam habet rotundam, albamque. Antennis longis. Lineam quam utræq; vaginæ, cùm in alvi medio conjunguntur, constituunt, æneis coloris, sub alis viridis, ut elegantiorem colorem vix intueri quispiam posset, pedibus longiusculis pilosis, colore non semper uno, sed prout soli obvertuntur, ita nunc colorem viridem, nunc æneum referentibus, plus tamen ænei participantibus. Color qui supina est parte nullum colorem de se fundit: in parte pronâ omnia eleganter micare conspiciuntur. *Secunda* superiori similis, colore tamen differt, qui in toto (exceptis pedibus, qui flavi sunt) niger est, & hęc quoq; in arvis reperta. *Tertia* est Jacobi Grevini, quam quatuor pedibus ab utroque latere depinxit, colore viridi. Similem depinxit Matthiol[9] in suis ad Dioscoridem Commentarijs. Sed cum ibidem eam non describat, dubito num eam velit esse Cantharidem, quibus in Medicina utendum est, an Buprestem.

Ips Plauto est *involvulus*, Italis rusticis *Tagliadizzo*. Proprium ejus in vitibus versari, easque ut & cornua arrodere. Hinc ab ἴπτω, id est βλάπτω nocco, nomen accepit. Qui Serpentis genus esse putant, ab Hermolao redarguuntur.

* * *

Caput VIII.

De Cucujo.

INsectum Indis familiare Cucujus, seu Coccojus, & ex Scarabæorum genere esse videtur. Septuplo cicindela nostrate volante major est, digiti minimi crassitudine, duarum unciarum longitudine. Haud pauci cervinos scarabæos æquant. Vespertilionibus paulò minores ex Petro Martyre Nierembergius dixit. *Corpus* duodecim incisuris ornatur, ex cinereo parum nigricans. *Caput* est longum, cujus anteriori parti nigra superius quasi in medio, triangularis macula insidet; breves antennæ; *Oculi* grandes, juxta cornicula prominuli & nigri, prope os locantur; reliquum caput coloris est spadicei ferè, exceptis duob. clavis propè *collum* aureis, è quibus *radij* splendentes, in volatu præsertim, atque alis expansis, insigni fulgore exeunt. *Pedes* sex nigri à corpore exeunt. Elytra quibus alæ teguntur, colore ferè castaneo vidẽtur. Icones ex Moufeto apposui. Hic, à Candido, pictore peritissimo, qui eas in Hispaniola & Virginia, observavit, accepit. Descriptio. *Nieremb. H. N. 13. c. 3. Mouffet. Theat. Insect. 1. 6. 15.*

Lucere noctu nemo dubitat: qua parte non convenit. Oculis duntaxat radiare quidam prodidere. Unde Moufeto κεφαλολάμπις, dicitur. Quatuor lucidissima specula habere, Nierembergius; in oculorum sede duo, in ilibus sub vagina latẽtia duo: quę tunc ostendit, quando more scarabæi evaginatis tenuibus alis, aërem captat. Navigatores oculis & clunibus eandem adscribunt. Alii visceribus & cuti ventris diaphanæ. Nullum aliud olim Indis sive domi sive foris lumen. Noctu gradiuntur duobus ad pollicem pedis allegatis: gestant & manu unum, dum *Utias*, seu cuniculorum genus murem magnitudine superans, venantur. Tantum id, ut quivis in cubiculo legere, scribere, & necessaria peragere possit. Imminuitur, dum fatiscunt; post Lux.

mortem, evanescit. Quare vix credi potest, formari ex eo pastam, quæ ad faciem & pectus attrita, lucere ea faciat. Candisio & Dudlejo, cum ad Indiç littora appulissent, imposuisse Mousetus ex itinerariis Anglorum author est.

Captura. Quomodo capiantur, & culices, quorũ gratiâ captura instituitur, capient, Nierembergius ex Martyre pdidit. (Nieremb. H. N. 13. c. 3) Primo noctis crepusculo exit domo cucujorum indigus, titionem manu gestat ignitum, tumulum unde queat à cucuijs prospici, ascendit vicinum, elatis vocib. cucujum appellando, circumrotat titionem, cucuje, cucuje inclamitando, aërem obtundit. Ad vocantis reboatum simplices putant nonnulli, cucujos, eo delectatos strepitu, convolare: veniunt namque properanti ac præcipiti accessu. Ego vero accurrere arbitror ad titionis fulgorem cucujos, quod ad lucem quamcunq; agmina culicum advolent, quibus cucuij vescuntur in aëre ipso, uti cipselli & hirundines. En cucujorum numerũ optatum, titionem venator manu projicit. Titionẽ aliquando sequitur cucujus aliquis, & solo se dimittit: captu facilis tunc est: uti scarabæum ambulantem vaginâ clausâ, licet viatorib. si quis eo indigeret, carpere. Negant alii hoc pacto solere capi cucujos, imo aiunt paratos habere venatores frondosos maximè ramos aut latã lineam, quibus alto circumvolantem percutiunt cucujum, in terramq; impellunt, ubi jacens torpescit, & capi se patitur; vel, ut alii dicunt, secuti volucris lapsum frondoso eodem ramo, vel linteo projecto super eum, prædam assequuntur. Utcumque sit, venator venatore cucujo apprehenso, domum revertitur. Ostiolo domus clauso, prædam solvit. Totam circuit præcipite volatu domũ quæritando cucujus culices, sub lectis pensilibus, & circum facies dormientium, quas implere culices assueverunt. Custodum officio, ut quiescere queant inclusi, fungi videntur.

Mousfet. l. c. Sunt & aliæ ibidem bestiolæ, volantes quæ noctu lucent, sed nostris multò majores, & lucem etiam majorem emittentes. Lucent enim adeo clarè, ut qui itinera constituunt, capitibus & pedibus, has cicindelas arte quadam pendulas vivas figant. Sic enim de longinquo oculis facile percipiuntur, & ideo rei veritatem ignorantes attonitos reddunt. Mulieres non alia luce ad negotia sua peragenda in ædibus noctu utuntur.

CAPUT IX.

De Cicindela.

Nomen. PLura hoc insectum tã apud Græcos quàm apud Latinos accepit nomina. Grȩcis enim dicitur λαμπυρὶς, λαμπουρὶς, πυγολαμπὶς & κιζολαμπὶς. Aristoteli βόστρυχος, Suidæ πυρολαμπὶς, Hesychio πυργολαμπὶς: vel potius πυγολαμπὶς, igni clunis & luciclunis. Aliis λαμπηδὼν, & σπινθὴρ metaphoricè, μυκήτας Aristophanis quidam Cicindelas exponũt. Male φάλαινα dicitur, κάνθαρις verò vocabulũ mari competit. Apud Latinos invenies appellari *Cicindelam* & *Cincindelã*, quòd candorẽ cieat, *Noctilucam*, *Nitidulam*, *Noctuvigilã*, *Lucionem*, *Luculã*, *Luciolam*, *Flammidem*, *Venerem*, (Levinus vetustissimus author, sic vocavit,) *Lucernutã*, *Incendulã*, ut ex Cicerone, Plinio, Scopa, Agricola, Varrone, Festo, Plauto, Scaligero, Turnebo, & aliis videre est. (Aldr. Hist. de Insectis 4. c. 8.)

Locus. *Descriptionẽ* in Differẽtiis vide. Nullibi in hyeme apparẽt. Mensib. Aprilis, Maii, Junii, & autumno, quo rarò volant, in pratis vesperi cernuntur. Plinius, ideò, ante matura pabula aut post discessum conspicuas dixit.

Generatio. De *Generatione* dissentiũt authores. Baptista Porta è rore nasci putat: (Porta Phytogn. 6. c. 3.) apud Hesychiũ aliquid de stupa φρύγανα legitur. Crediderim locũ generationis innui. Arist. non volantes, ex erucis non magnis, densis, nigris, hirsutis procreari scripsit: (Arist. H. A. 5. c. 19.) ex his pennatas, oriri. An βόστρυχος dicãtur, & utrum hæ ex pennatis oriantur, non facilè dixerim. Ephesius sanè Grȩcus, τοὺς βοστρύχους à cicindelis prodire, & rusticis *Ciccas* ac *Platas* vocari (Ricinos Niphus vertit) reliquit. (Moufet. Theatri Insect. 1. c. 15.) Cardanus ex genere Crabronum oriri voluit. Primus Scaliger, (Scaliger. Ex. 191.)

fœmi-

fœminā cū suo mare in coitu deprehendit. Mas, ne contactus quidē destitit: postero die in meridie solutus obiit. Ab ea hora sub vesperam usq; multa ova edidit fœmella: quæ intra viginti horas vivificata abiere. Idem Guil. Bruerus Anglus observavit, ut apud Moufetū habetur. In eo à Scalig. erratum, q ova benè nō observaverit. Aristotelis opinioni Merula favet. Observavit is vermes noctu splēdentes pilosos, tā in foro Lebetiorum in fossis herbidis & aquis carentibus; q̄ in lacunis circa Viglevanum, quod veteres Vergeminum appellabant. Diu in coitu hærere, solutas parere citò, Aristoteles, tradit.

Merula obs. 3. c. 61.

Arist. l. de gener. c. ult.

Ad Naturam ipsarum pertinet, noctu lucere; quod tamen non omnibus competit. Mares n. in Vasconia, teste Scalig. non lucent, sed fœminæ quæ vermes. In Italia & agro Heydelbergēsi fœminę omnes sunt ἀλάμπετοι mares lucigeri. Exit utrinq; à lateribus & clunib. fulgor, si hient & efferantur: Cōpressis tota lux obscuratur. *Fulgorē igni similem alarum compressu tegi, secumq; lucem & noctem habere, dixit Plin.* Non ante crepusculum vespertinum conspici, hinc Plinio, *stellantes volatus,* & *terrestres stellas,* apud Politianū habemus. Innoxiæ sunt: nec morsu nec punctione impetunt. Ad candelas frequenter & avidè advolare, prodidere nonnulli.

Scalig. Ex. 194. Moufet. l. 5.

Plin. H. N. 18. c. 28.

Usus. Liquorem ex Cicindelis fieri posse, seu ipsis per se sumptis, seu cum ligno salicis putrido, felle canis & albumine ovi commistis, qui noctu resplendeat, docuit Vitalis, & Cardan⁹: Quomodo destillari debeat, Weckerus & Mizaldus. Ridet hæc Scaliger, & lucē hosce de cœlo deductā, in materia, tanquam in triremem captivum remigem imponere, atque in cæteris habere velle videri, tam verè quàm facete, ait. Sanè, bestiola mortua, aliquot post horis, pars illa albida, ac in tenebris splendens, lucem omnem amittit. Vitro lucido cum gramine inclusas impennes, lucem per duodecem dies de se largiri, si recens semper injiciatur gramen, ipsæ libero fruantur aëre, cōcedere Moufetus videtur. Sed illam fatiscentibus imminui, mortuis planè evanescere addit. Quid Ardenus Anglus fecerit, apud eundem vide.

Aldrov. H. Insect. 4. c. 8.

Differentię. Duplices sunt, *pennatæ* nempe, & impennes: quarum istæ, adeò clarum noctu splendorem emittunt, ut ad illum majusculæ literæ legi possint. Utrasq; in *Masculos* & *Fœmellas* Moufetus distinguit. Masculus (verba ejus sunt) animalculum est pusillum, volucre, quatuor alis, quarum exteriores coriaceæ, interiores membraneę, colore argenteo, translucidæ. Corpore est oblongo parum cōpresso et latiusculo, quinq; incisuris prædito, ut pro lubitu extendi & contrahi possit. Corpus extensum, alis longius videtur; contractum brevius: Caput latum, fuscum, compressum ad cuculli formam fabricatum. Cornicula duo è media fronte tanquam ex uno centro exeunt, juxta quæ anterius caput parum extuberat. Non procul ab antennarum exortu minutissimus utrinque globulus niger apparet, Gagatis splendore nitidus, qui oculorum vicem supplet.

Moufet. Theatri Insect. 1. c. 15

Caput collo corporique brevissimo coniunctum est, colore ex fusco nigricante: pedes sex pectori juxta caput affixi, quorum posteriores & crura, juxta subluteo sunt colore, reliquæ pedum partes nigricant. Tardius & gressu quasi composito proreptat; pectus parum extuberat; corpus iuxta incisuras albicat, iuxta caudam duas habet maculas; utrinque unam, ad lunæ crescentis formam: ex quibus noctu splendor emicat pellucidus, sulphuris accensi æmulus, ut scintillas lucidissimas per aêrem volare crederes: hìc nunquam in Anglia apparet, vel saltem si hic degat, non tamen lucet. Cicindela Europæa fœmina, tardigradum est animalculum, alis carens, duos plerumque digitos transversos longa, (licet in Vasconia longè maiores longioresq;, luctartas ibidem dictas vidit Josephus Scaliger) erucæ magnitudinis mediocris, cui ferè est similis.

Caput illi parvum, compressum, durum, nigrum, oblongum, & os versus acuminatum: è cujus extremitate duæ exeunt antennæ, breves nigræ. Sex habet pedes, parvos, nigros, tribus articulis distinctos, juxta caput, erucarum ferè modo. Corpus oblongum crassiusculum, tæniæ instar cõpressum, duodecim incisuris profundioribus præditum, præter collum q; pro arbitrio nunc exerit, nũc lacessita retrahit & abscondit: partes intermediæ nigricantium laminarum sese in gressu elevantium faciem obtinẽt. Per dorsum linea admodum exilis & parum candicãs à capite ad caudam usque decurrit. Latera ventris ex xelampelino suave rubent. Cauda atque venter juxta caudam albicant. Uropygium tamen ipsum nigrũ est. Cujus beneficio & nisu sese attollens arenatim repit, & furculis inde enatis sese pendulam affigit, sub hoc Uropygio excrementum ab alvo reddit subviscidum & filosum, mellis æmulum, quod caudæ furculis ad os reductum, denuò absorbet, staminaque exinde retrocedens fingere videtur lentoris prodiga, quæ secunde devorat, eorumque revomitione & resorbitione sese sustentat. Partes albæ in tenebris mirabili splendore fulgent, & stellas quasdam terrestres repræsentant: adeò ut cum lucernis lunaque de lumine certare videantur. Hoc observatione dignum; clarissimum istum splendorem una cum spiritu vitali prorsus evanescere, ubi ergò perpetua illa lux, de quâ nonnulli putidi Paraphysici tam ineptè imprudenterque garriunt? In arvis sæpiùs pennatas, quandoq; verò intra opidorum mænia per plateas volitantes vidimus.

Aldrovãd. Hist. Insect. 4. c. 8. Aldrovandus quoq; aliquot species nobis exhibuit, de quibus ita loquitur. Insectum hoc, quod *primâ tabulâ* Erucæ ferè simile, in sepium fovea repertum Lampyridem ἄπτερον esse judico, cum, & ipsum proprio suo lumine in fovea latens noctu proditum fuerit, tineæ est instar compressum, pollicem ferè longum, sex pedibus anteriori parte instructum, nullis posteriore. Capitulum nigrum quatuor cirris tanquam corniculis Limacis instar munitum collo albo, quod ad libitũ modo exerebat, modo contrahebat, præsertim lacessitum sub primæ incisuræ lamellam tanquam galeam caput contegentem. Compactum enim est segmentis duodecim, sibi mutuo imbricatim succedẽtibus, ac se subeuntibus laminarum instar dorso æqualibus, ac compressis nigris, quæ tamen singula ad latera puncto utrique notata purpureo. Pedibus, inquam, senis oblongiusculis, & triũ articulorum: stans, & caudam trahens dracunculi quodammodo speciem præbet. Cùm verò his pedibus anticis progreditur, caudam sub ventrem inflectens & antrorsum complicans postica parte arcuatim repit. Nam & cauda pedum eorum vicem subit, qui in posteriori parte in veris Erucis existunt. Hanc enim cãdidam, & tricuspidem promit, qua posticam corporis partem inter serpendum sustinet, & cuilibet rei ut aciculæ affixæ adhærescit pendula. Prima & antica segmina lõgiora sunt, breviora vero versus caudam vergẽtia, & medio latissimum corpus paulatim in caudæ penicillatum mucronem attenuatur. Alvo extrema egerit excrementum quoddam lentum, ac ceræ in modum fulvũ, quod ipsum nonnunquam cauda ad os adducta in circulum ceu vertitur, cõtractum ori admovet, quo tamen etiã similem liquorem vomere videtur, ac veluti filo facto, retrocedit, illud diducit, ac protrahit lentore sequax, deinde denuo absorbet. Parte prona modicè nigrescens diluta purpura qualis Persici florum est, admixta variat. Qui purpureus huic est macularum color, in quibusdam magis lutescit. Julius Scaliger in Vasconia sine alis Cicindelas esse scribit, Erucæ majoris quantitate, crassiores, vẽtricosas, Lucrambam ibi vocari. Ex harum grege ea forte erit quam secunda tabella pronam, & supinam ostendo, una cum Lampyride alata.

CAP.

Caput X.

De Blattis.

Nomen. Aldrov. H. Inſ. 4. c. 9.

Blattarum nomine, non tantum vermes quæ in auribus & alvearibus naſcuntur, Phalęnæ dictę veniũt: ſed & p. grani in ilice humili naſcentes vermes; necnon farinarij. His illi intelliguntur, quos σίλφας, & τίλφας Græci, Itali *Platellas aut Buccaroni* vocavere. Nec audiendus eſt Hermolaus, qui καρίβυς & πεαρονκειδας, blattas vertit.

Deſcriptio & alia.

Inſectum eſt lucifugum, ſcarabeo ſimile, ſed elytro carens. Plura in Differentiis occurrunt. De *Ortu* non conſtat. Alii ex vermibus & erucis provenire credunt: quidam, ut Cardanus ex ligno. Omnes ſenectutem exuere, Ariſtoteles & Plinius teſtantur. Mares majores, & omnes alati eſſe creduntur: fœminæ ventricoſæ, & alis deſtitui.

Cardan. 1. de ven. c. 7. Ariſt. H. A. 8. c. 17. Plin. H. N. 11. c. 28.

Uſus.

Faciunt contra ſurditatem & aurium dolorem, ſi duodecem alis abjectis, in vini veteris & mellis ana uncia una ſemis, cum malicorio uno, pomi ſucci ſeſquiacyatho, coquantur; poſt terantur, & tritis unguentum Syriacum, pix liquida, & ſuccus è quatuor cepis expreſſus, adjiciantur. Fugantur herbâ blattaria dictâ; vervecis recenter mactati ventriculo, ex conſilio Diophanis, ſi is in loco in quo verſantur, deponatur; oleo denique ſpicæ, ſi eo inungantur: & hoc laudatiſſimum eſt.

Galē. med. ſec. loca. l. 3.

Differētiæ Mouſet. Inſect. 1, c. 18.

Tres Blattarum ſunt ſpecies, *Mollis*, *molendinaria*, & *fœtida*, cui *Peruanam* addere poſſumus. *Mollium*, mares omnes alati, & minores: fœminæ, magis ventricoſæ, & alis deſtitutæ. Caput habēt parvum, unde duo cornicula, prælonga, & in quamcunque partem mobilia exeunt. Pectus unà cum ſcapulis orbiculare, cum ſeptem inciſuris. Alæ corpori concolores: Cauda bifurca & forpiculata: pedes ſex. Viſa Petropoli in templo, vulgari ſextuplo major, ſanguinem venantibus eliciens. Viſæ & in Philippo navi à Draco capta, molliores noſtris, coloreque magis fuſco. Curſu omnes valent: & ſtruthiocameli inſtar, currunt magis quàm volant. Latrinarum & balneorum incolæ. In oleo decoctas, verrucis efficaciter illiniri, experientia teſtatur. Σιτοφάγυς dixere quidam, quòd farina veſcantur. Dioſcorides ἐν ἀρτοκοπείοις ἐυρισκομένας dixit. *Molendinaria*, Græcis μυλοικὸς, μυλικὸς, μυλαβεὶς, μυλαεὶς, & ἀρτοκοπείων, ita à Mouſeto deſcribitur. Fœminã, ni fallor, vidi, quia alis caruit: vulgari illa molli longiorem, craſſiorem, & cum majore ſplendore nigriorem, os forcipatum illi, parvum, quaſi ſub ventre poſitum, antennas habet primæ ſimiles, oculos item exiguos concavos, vel potius oculorum ſigna atque veſtigia. Pectori penè quadrangulari quatuor primi pedes affiguntur, poſteriores ventri: ſupra ſcapulas alarum quaſi rudimenta cõſpiciuntur, alę tamen dici nõ debent; corpus reliquum craſſiuſculũ, variè orbiculis inciſum, quos ſi à latere intuearis ſerram referunt. Caudæ apex & furca utrinque una innaſcens, ad tridentis formam accedunt; ſtabulantur iſtæ Blattæ in locis tepidioribus, piſtrinis & vaporariis. Vix magna in fame lucem ferunt: vel ſi victus quærendi gratia in apricum procedere coguntur, celeri curſu ad tenebras recurrunt, vel pulvere ſeſe tegentes, venatores fallunt.

Ariſt. H. A. 8. c. 17.

Plin. H. N. 11. c. 28. Mouſet. l. c. p. 138.

Μυλωκρὶς Polluci eſt inſectum, magnitudine Cicadæ, colore exalbido, quod farina in moletrinis veſcitur. Σίλφην appellatum, Stephanus addit.

Fœtida, Græcis σίλφη βδέα & βδέυσα dicitur. Plinius, acuta clune facit: recentioribus ſcarabæos pillulares, abſciſſa cauda, graphicè repręſentat. Nigerrima eſt, ἄπτερος, etſi alatam & elytro tectam crederes, ore bifurco, cruribus longiuſculis & gracilibus. Nocte lentiſſimo gradu proreptat: profundis in cellis habitat: lucem fugit, & fœtore univerſam viciniam inficit. Vix ſanè marem in hoc genere alatum inveneris. A quibusdam cum Cimice confunditur. Datur *& alia* ejus *ſpecies* in Hungaria, Gryllo ſimilis. In aggeribus & apricis invenitur. Dirum

rum quid dũ volat ſtrepit. Hyeme lucis ſocia, quam fugit ęſtate. Tempore peſtis, ceu arcanum geſtatur, imò à quibusdam deglutitur. Frequentiores, ubi vina generoſa naſcuntur, invenias. Pinguitudinem, ſi caput avellatur, cum roſaceo tritam, aurib. mirificè prodeſſe, ſcribit Galenus: ſed lanam paulò poſt extrahendam; cum piſſelæo ulcera ſanare traditur. *Poruane*, Aranets dictæ, gryllorum ſunt magnitudine, & gregatim nactu volitant, omnem ferè mollem ſupellectilem ambedentes. Melius fortè inter gryllos recenſueris. Aldrovandus unam, pronam & ſupinam, colore fuſco; pedibus tamen & antennis paulò plus rubentibus, quam corpus reliquum.

Caput XI.

De Forficula.

Mouſetus Theatri Inſ. l.1.c.27. ARnoldi *Forficula*, Latinis recentioribus *Auricularia*, Priſcis *Mordella* dicitur. Niphus *Velliculam* appellat à Vellicando. Gallis *Aureilliez* vel *Perceaureille*, Germanis **Ohren-wurm.** Belgis *Orenvuetel.* Anglis *Earevvig.* Hadrianus Junius *Fullonem* eſſe exiſtimat, quum tamen à Scarabæi forma multum differat. An hęc Græcorum ὀρσοδάκνη? Sane & ortus ratio, & morſus conſpirant; nam & hęc generatur in caulibus herbarum fiſtuloſis (utpotè Paſtinacę ſylveſtris, Angelicæ, Ferulæ) & in Braſſica frequēs conſpicitur. Boreales Angli obſcœno nomine *Tuni chballok* nominant, quaſi *Scortimordium* vocaveris, vel ὀρχεοδάκνλω; nam ubicunque rugoſam plicatamque cutem invenerit, vel ore mordendo, vel cauda bifurca ſtringendo, maximum dolorem excitat, quod ſemel nobis pueris accidit inquit Pennius.

In duas auriculariæ ſpecies incidimus; utraq; volucris erat, cōtra multorum opinionem. Nam ſi eas in loco aliquo tabulave incluſas, ſcyrpo huc & illuc repuleris quod Illuſtriſſimus Knivettus Pennium docuit, expanſis continuo alis, quæ ſub elytris conduntur, avolat. Sed diligenter cavendum, ne feſtuca aut ſcyrpo durius prematur, aut vulneretur; tunc enim ſi velit maxime, avolare minimè poſſit. Vulgatior corpore ſpadiceo cernitur. Antennæ, pedes, caudaq; forficularia, flaveſcunt. Altera (quæ in Angliâ rarior & ſemel atque iterum duntaxat à nobis viſa) vulgatiore major eſt, corpore nigricantiore, collum, argenteus quidam torques adornat: extrema elytra ſubpuniceum referunt colorem; os forcipatum habet & flavum. In dorſo utrinque juxta latera quinque maculę ſuflavæ oriuntur, caudæ furca brevis eſt & nigra, qua verſus caput ſublata per aërem irata provolat.

Reperiuntur ſępè in Braſſicis & ferulaceis arboribus, ulmiq; foliorum tuberculis. Ex vermibus in caulibus ortis generantur: pellem quotannis veterem exuunt, quâ ſpoliatæ niveæ videntur. Sed cum ætate renaſcitur priſtinoq; colore imbuitur. Anglicæ mulieres maximo eas odio habēt ob garyophillati flores depaſtos, atq; exeſos, inſidiasq; ſtruunt hoc modo: extimis areis bacillo in terram defixo ungulas bovinas, ſuillas, vel veteramenta cava ſupponunt pannis vel ſtramine leviter infarcta: quæ dum per noctem (pluviæ vitandæ animo, & tegumenti cauſa) Forficulæ intraverint, manè veteramentis ſubito ablatis atq; excuſſis, magnus earum numerus excidit, atq; ita pedibus contritæ diem obeunt. Arnoldus eas in oleo communi vel flammulæ coqui conſulit: eoque convulſorum arterias, tam in temporibus quam carpo inungi, ut febris convulſionis medela inducatur. *Breviar. l. 1. cap. 25.* *Ioſephus Michaelis Halus*, Medicus non incelebris, magnum earum numerum colligere ſolebat, ac in vitro arctiſſime clauſo per balneum in pulverem tenuiſſimum redigere. Tunc urinæ leporis tantum admiſcebat, ut in aurem infundi manè veſperiq; poſſit. Arcanum hoc eſſe in ſurditate pellenda ſæpius proteſtabatur Pennio. Alii pulverem cum oleo garyophilli miſcent, atque adhibent

bent ut supra. Gallinago minor (Snite ab Anglis dicitur) & gallinæ, auriculariis vescuntur: maximumque harum omnium numerum in ventriculis earum reperisse, me sat memini.

Cap. XII.

De Scorpio, Formica, & Pediculis alatis.

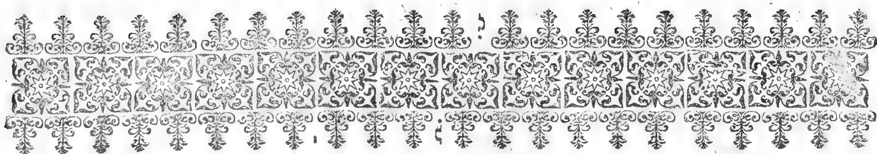
Moufet. Theatri Inf. 1. c. 28. Pausan. in Bæot. Ael. H. A. 5 c. 42. & 43. Strabo l. 15. Nicander in Theriacis.

SCorpiones alatos dari, negavit Aristoteles, Apollodorus teste Plinio, Pausanias, Nicāder, Aelianus & Strabo asseruere. Sane homo Phryx alatum in Joniam attulit. Psylli eosdem in Italiā importare conati sunt. Latinis *Nepales* quasi nepæ alatæ dici possent. Colore sunt melleo, unde μελίχλωροι dicuntur. Flammeos Aelianus facit. Summæ caudæ niger nodus est, duplici prǫditus aculeo. Septinodem Strabo facit. Alę locustæ Malaci similes. Magnitudo vulgaris. Repe- (Plin. H. N. 11. c. 25.) riuntur in India apud Prasios, in Aegypto, Palimbrotæ, &c. Intra Siculi cœli regionem non vivunt: in Italia sunt innocui. In Joniam allatos supra diximus. Communis his cum impennibus generatio: venenum calidū est. (Aelian. H. A. 8. c. 13.) Lacertas, araneos, & omne genus serpentum enecant. Suo vulneri applicati medentur: & si exusti nidor ad alios scorpios pervenerit, ædib. exigit.

(Aristot. de partib. animal. l. 1.) *De Formicis alatis*, quæ Aristoteli, ut Moufetus vult ἱπποομύρμηκες & ἱππεῖς, hæc pauca adiicimus. nempe νύμφας & σέρφους quibusdam appellari: vulgarib. corpore & lacertis esse majores, & inter nigrū furvumq; medias: quatuor alas argento perlitas, externas majores & longiores toto corpore; internas duplo minores habere. Quę de Indicis, vulpib. non minorib. auri indefessis custodibus, & quarum pelles quasi pantherinas se vidisse Onesicritus scribit; & cornua Erythris in æde Herculis miraculo fuisse, Plin. produntur, mendacia sunt. Plura capite de formicis vide.

De Pediculis alatis ista habet Moufetus. (Moufetus Theatri 1. c. 28.) Agatharchides author est, à maris rubri incolis non multū distare Acridophagos, sive locustarum esores, quæ quidē gens staturæ aliis brevioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernū, quando apud Italos Africi & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito, ineffabilis magnarum locustarū multitudo una cū illis ventis ad ipsos provehitur, quæ ab avib. volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, iis salitis atq; alio modo paratis vescentes. Venantur a. ipsas fumo ex aëre in terram dejicientes atq; hi agilitate quidem & velocitate pedum pollere dicuntur. Sed quum valdè siccum nutrimētum capiant ultra quadragesimū annum vitam minimè producunt, imò vita sanè miseriorem mortem obeunt. Siquidem appropinquante senectute, eorum corporib. alata quędam pediculorum genera innascuntur, figurâ quidem caninis muscis similium, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore ac vētre, breviq; universam faciei cutem depascuntur. Atq; horum alii scabiosorum instar afficiuntur, deinde semetipsos graviter dilacerant, tandemq; morbo consistente, nec non cum bestiolarum exortu tenuibus effusis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur: sicq; vel ob succos, vel ob alimentum, vel ob aëris pravitatem intereunt.

* * *

HISTORIÆ NATURALIS DE INSECTIS LIBER II.

De Insectis terrestribus pedatis non alatis.

TITULUS I.

De Paucipedibus.

CAPUT I.

De Insectis sex pedum.

ARTICULUS I.

De Formica.

TANTUM DE INSECTIS terrestribus alatis sufficiant: sequuntur non alata, eaque vel *Paucipeda*, vel *Multipeda*. Illa sunt pedum sex, octo, duodecẽ quatuordecem. *Sepeda* sunt, *Formica*, *Cimex*, *Pediculus*, *Ricinus*, *Pulex*, *Lens*, *Forbicina*, *Talpa*, *Sphondyle*, *Staphylinus*, *Asellus arvensis* & *Anthrenus*.

Nomen. Incipio à *Formica* stupendæ naturę insecto, & ad quod hominum genus obstupescat & confundatur. A ferendis farris micis Latinis dictas, Isidorus opinatur. Græcis μύρμηξ est, μύρμηξ, & Doribus μύρμαξ, quib. etiam μυρμηδόνας, μύρμηκας vocari, Hesychius scribit.

Descriptio. Notissimum animalculum describere, superfluum est. Promuscidem ore contentam gerunt. Plinius ipsis linguam tribuit; VVottonus dentes; addit, parte posteriore aculeum gerere. Nulli in capite propter parvitatem oculi: super quædam additamenta quæ ceu duo pili de capite egrediuntur, habentur. Alas senes, nec diu supervicturæ emittunt.

Plin. H.N. 11.c.37. VVotton. de Different. Animal. c.210.

In quibus degant locis, nemo est, qui ignoret. In acervis, quos congessere condi, notum omnibus. Locus.

Frugum granis vescuntur, unde *frugilegæ*, & *agmina granifera* dicũtur. Cupressi & papaveris semina, expetere, apud Plinium & Plautum habemus. Fructus exsugunt, nec à mortuis anguibus abstinent. Cadaveribus, humanis fortè parcere, Aelianus prodidit. Alij frugibus, si menstruo sanguine polluantur. Victus.

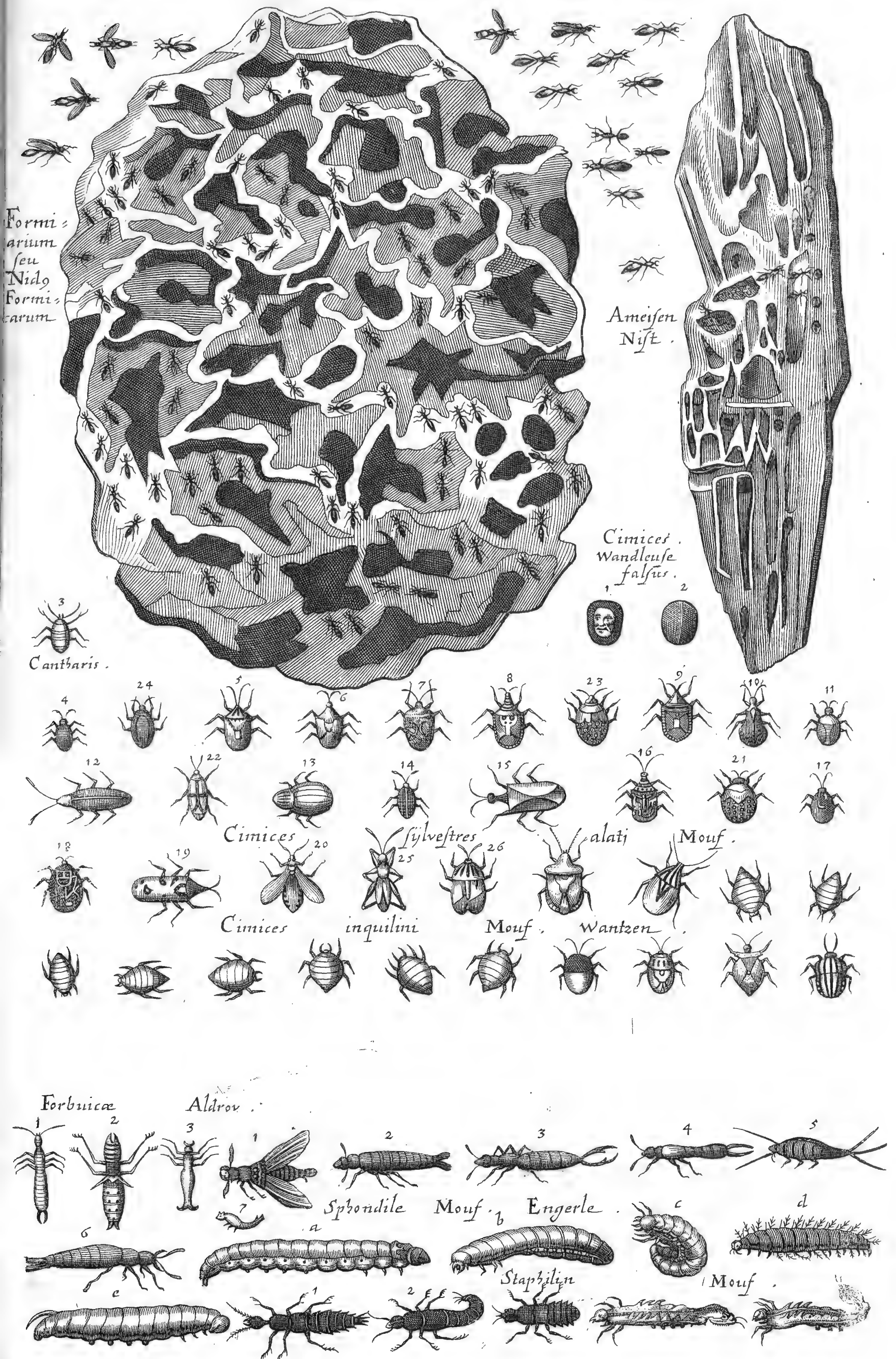
Plin. H. N. 17.c.10. Plautus in Trinum.

Hyberno quoque tempore coire, & serenis austrinisque diebus nasci, Aristoteles prodidit: vermiculum ovis similem, vere gignere, Plinius. Oblonga illa, & columnatæ figuræ, in locis calidis & muscidis, extra corpus, incremẽtum accipiunt, si Alberto credimus: vermes ipsi albi, & panniculis involuti erumpunt. In America ex mortui parentis corpore prodire dicuntur: miroq; modo vivunt, donec ex subterraneis specubus alati evolent. Generatio.

Arist. H. A. 5.c.9. Plin. H. N. 13.c.30.

De *Ingenio*, ita eleganter Plinius. *Si quis comparet onera corporib. earum, fateatur nullis portione vires esse majores. Gerunt ea morsu. Majora aversæ postremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. Et iis Reip. ratio, memoria, cura. Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant è terra.* Majora *ad introitum dividunt. Madefacta imbre, proferunt atq; siccant.* Ope-

Plin. H. N. 11.c.30. Natura, & Ingenium. *Arist. H. A. 9.c.38.*

Formicæ Ameiſſen Aldrov.
Formi-carium seu Nidꝰ Formi-carum
Ameiſen Niſt.
Cimices. Wandleuſe falſus.
Cantharis.
Cimices ſylveſtres alati Mouf.
Cimices inquilini Mouf. Wantzen.
Forbuicæ Aldrov.
Sphondile Mouf. Engerle.
Staphilin Mouf.

Operantur & noctu, plena Luna. Eædem interlunio cessant. Iam in opere qui labor? Et quoniam ex diverso convehunt, altera alterius ignara, certi dies, ad recognitionem mutuam, nundinis dantur. Quæ tunc earum concursatio? quàm diligens cum obviis quædam collocutio atque percontatio? Silices itinere earum attritas videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet, qualibet in re, quid possit, quantulacunque assiduitas. Sepeliuntur inter se viventium solæ, præter hominem, defunctasq; in granorum folliculis efferunt. Hieronymus, alias herbarum quædam semina forcipe oris traxisse: alias humum de foveis egessisse, & aquarum meatus aggeribus exclusisse, vidit. Quædam venturæ hyemis memores, ne madefacta humus, in herbam horrea verteret, illata semina præcidebãt: quodque magis mirum est, in tãto agmine, non obstabat egrediens intrãti: quin potius si quam vidissent sub fasce, & onere concidisse, suppositis humeris adjuvabant. Aelianus, ad pabulãdum profectas, natu grãdiores agmen ducere, segentes ascedere, spicas abscissas dejicere dicit. Natu minores sub stipulâ stant, spicas distrahunt, & grana vaginis inclusa explicant. Interlunium sentire apud Plinium habemus. Alvi onus, quod urinę simile, in ædibus non ponere; ubi per cęnum facto itinere, maculosæ redeunt, in ipso ædium vestibulo, ad asperum sese corticem elimare; recentiora ova in ulnis gestare, ubi ad amplitudinem eam devenere, ut laborem remorari possent, alto sinu deponere, ab aliis observatum est. Exclusis, fœtum ad laborem instruunt: denegatur tardioribus cibus. Hinc suetum, ut robustiores, unguiculis, ore, rostellis, terram egerant, egestam accumulent, cumulatam stipulis inspergant: sapientiores ædificent; minores in cuniculis versentur; peritiores, mæandros, labyrinthos, concamerataque cubilia efforment. Languens otio, ædibus ejicitur; pro foribusque ductum, facta omnium ordinum corona, capite mulctant. Intus Veneri operam dare, modestiæ debetur. Additum & præsagas esse. Scilicet, exposito ad siccandum à formicis frumento, nunquam imber cecidisse visus est. Democritus, cum cœlo sereno id facere observasset, ut messem sub tecta referret, fratrem monuit; subsecutumque diluvium. Theophrastus pluvias portendere putat, vel, cum densioribus & in se invicem per viarum angustias concurrentibus agminibus, prædam convehunt: vel cum ova ex depressione & cavo loco, in eminentiorem deportant. Quæ de Nerone apud Suetonium, & Cimone apud Plutarchum dicuntur, sublimiora sunt. Piaculum esset, domiciliorum, in quib. exstruendis singulare artificium adhibent, oblivisci. Tortuosissima illa, ut vel invia sint, vel aditu saltem difficilia. Terra pro foraminibus aggeritur, tanquam muri & propugnacula, ne descendẽte pluviã, alluvione intereant. Triplex ijsdem regio. Mares & fœminæ in androne habitãt: Panmyrmecium verè dixeris: in Gynæceo fœminę pariunt: tertium granorum acervis destinatur. Plutarchus, in una, vitam degere & comedere; in altera, alimẽta tanquam in granario recondere; in tertia, mortuos sepelire, scripsit. Radices & extremæ monticuli orę Cœmiterio assignantur. Domicilium sibi visum Majolus descripsit, Aldrovandus unius & alterius, quæ in putrida quercu, & semiputrido trunco observata sunt, iconem apposuit. Apparuit, inquit ille, in argillosa humo urbs quædam quadrangularis, longa pedes fere quatuor, lata ultra pedẽ; in qua per vias velut ad negocia ultro, citroq; cursitare, velut cives, ipsæ formicæ visebantur. Admiranda erant angulorũ, laterumq; directa delineatio, quam artificum amussi, circinoq; fabrefactam putasses, quod æqualis semper dimensio longitudinis, latitudinisq; servaretur. Urbis lõgitudinem media servabat via quædam directissima, profunditate, latitudineque digitali: quam rursum per transversum æqualib. inter se spaciis tres aliæ viæ eadem digitali profunditate, & latitudine directissimè inter-

Hieron. in vita Malchi.

Ælian. H. A. 2. c. 25. l. 4. c. 43. l. 6. c. 43.

Plin. H. N. 2. c. 41.

Aelian. H. A. 6. c. 43.

Aldrovan. H. Insect. 4. c. 1. p. 509. edit. Bonon.

tersecabant, ut ita tria compita, foraque spectarentur.

Majolus Dier Canic. coll. 7. In extremis viarum angulis, velut angiportib. spectabamus collecta in acervos servari ova, unde Formicarum proles gignitur. Altera urbis parte antra vidimus frumento, ita oppleta, ut in vias ipsas redundaret. Mira fuit omnium viarum mundities, nihil in illis lapillorum, nihil pulveris, nihil festucarum, nihil humoris, ut deprehendas urbem illam à suis civibus ita curatam, ut prolis eximium studium, annonæ, & structurarum ornatus ubique spectaretur: qui omnes illi cives communi studio ad Reip. beneficia incumbentes, dum alij domi de rebus consulunt, alij foris res agunt, summa pace, concordiaq; curandam Rempubl. nos docebant; studuisse quoq; iidem cives visi sunt omnium incolarum incolumitati. Erat enim in urbis longitudinis medio unica porta Zephyro objecta, quod ab Aquilone, Euro, atque Austro, immunem urbem sua Philosophia oportere esse didicissent.

Simile domiciliũ in putrida quercu inventum, rusticus ad Aldrovandum attulit, quod secundo loco in icone expressum est. Admirandum quoq, in quod Cleanthes incidit spectaculum. Plut. de solert. anim. Venisse formicas de suo cavo ad aliud formicarum examen, formicam portantes mortuam, verba sunt interpretis Plutarchi, *ascendisse alias formicas, tanquam ad colloquiũ, rursumq; descendisse. Id bis terve factum. Tandem has, sursum extulisse vermem, tanquam redemptionis precium pro mortua. Hoc illas accepto & reddito formicæ cadavere discessisse.*

Antipathia. Elephantos atq; ursos læsæ ab illis lædunt. Serpentes & Dracones in rabiem agunt, seu quod laborantibus viam obstruant, seu quod cavernis venenatum halitum afflent. Cicadas gliresq; summo prosequuntur odio: illas quia cantando hyemem conterunt; hos, quia dormiendo eandem perdunt. Sylv. l. de Europa c. 40. Moufet. Theat. Inf. 2. c. 1. p. 241. Pugnam & inter se inire, Aeneas Sylvius, post Pontifex observavit. In agro Bononiensi, inquit ille, pyrum aridam, pastus gratiâ ex minorib. formicis famelicis complures ascendunt, supervenere majores non parvo numero, quæ illas erepto faucib. bolo partim occiderant, partim dejecerant. Dejectæ ad suam revertentes Myrmeciam sive acropolim, in itinere cũ obvijs quasi habito colloquio injurias memorant, omnemque sociorum vim & numerũ castris educunt. Post duas ferè horas tot Minorum Centuriæ, tantæ acies exortæ sunt; ut totus ager nigro agmine atratus videretur, accessere stipatæ omnes, & arboris utrinque stipitem circumdantes, paulatim ascendere cœperunt. Majores, ubi hostes adesse animadverterent, conglobatæ supernè pugnam expectaverũt, postquam simul commisso prælio acies convenerant, Majores è minorib. permultas morsu rabido interemerunt, omnesq; primo impetu ascendentes miserrimâ strage confectas disjecerunt, ut mortuarum cumulus ad pyri radices non parvus in terrâ succreverit. Reliqua minorum pars mediaque acies, non animos propterea ponere, aut loco cedere voluerunt; sed concenturiatis spiritib. tentant, pertinaciusq; instantes, atq; aciem acie prementes majori quam antea numero arborem conscenderunt, hostesq; à tergo, à latere, & à fronte undique pungentes, manus herbamq; dare vi coëgerunt. Magnæ majorib. vires ad victoriam valuissent, nisi minorum prævaluisset numerus, unamq; viginti simul essent adortæ. Hæc acta sub Eugenio IV. Pontificis cathedrã occupante, spectante Nicolao Pistoriẽse juris consultissimo viro, omnemq; pugnam bona & sincera fide narrante. Tale quid Olaus Magnus recenset Upsaliæ & Holmiæ contigisse, antequam Barbarus, & immanis ille Tyrannus Christiernus Secundus à Sueciæ incolis è Gothorum Suecorumq; regionibus fuit expulsus. Quo in prælio illud non omittendum. Minores post adeptam victoriam suorum cadavera inhumasse, relictis hostibus, & ad corvos, porosque expositis. Martis item in aream Campanile elegerant altissimum, ac si Tyranno-

rannorum prodigium ejusq; Satellites,ad sui fati ἀποκάλυψιν pęnæq;imminentis contemplationem, clarâ voce vocarent atque attraherent.

Usus. In Indijs in *cibis* sumi, & quidem pipere conditas, inferius dicemus. In *Medicamentis* maximo sunt usui. Aqua ex ijs destillata vomitũ excitat, & febres solvit apud Gesnerum. Omnem intermittentẽ febrem curabis, si ęger omnium unguium præsegmina pro formicarũ forib. projici curet, & primam ea trahentem apprehenderit, colloq; subnexam gestaverit, si prodentib. fides est. Ova trita & auribus imposita, quemvis obtusum auditum sanant, si Marcello credimus. Eadem inter psilothra numerat Arnoldus, & ad phagædænas commendat. Quidam conterunt, & aquosam substantiã expressam instillant. Balneo myrmecino calculus pellitur. Oleo, & aqua destillata virilitas promovetur. Gesnerus, ollam melle intus obductam, & ad medias formicis plenã accipit, pyrethro, nuce moschata, cardamomo, pipere longo, & butyro additis. In fimo macerata destillantur. Aquæ aliquid jejuno exhibetur. Brunfelsi[9] quatuor in potu sumptas, omnem coëundi potentiam auferre scripsit. Cum sale communi, ovis & axungia, panno interposito applicatas, Ischiadicam tollere idem author est: Impetigini cum modico sale appositas, præsenti remedio esse, Marcellus; pruritui & scabiei è papulis, Serenus: flatus potẽter dissipare, Albertus: clavos & tumores auferre Nonnus. Ursis in nausea ex plenitudine, & postquam mandragoræ poma degustavere mederi, ex Plutarcho; supcilia cum muscis tritas denigrare; tritas, adjecto sale, psoras, lepras, & lentigines curare, quinq; contra phalangiorum morsus auxiliari, ex Plinio habemus. Idem, terram à formicis egestam, aliquos strumis illinere scribit.

Plin. H.N. 28.c.7. Plin. H. N. 27.c.ult. Plut. de solert. anim. Plin. H.N. 30.c.3.

Damna & Remedia. De Usu dixi: meminere & *damnorum* authores. Venenum morsu suo spargere, & pustulas excitare, Albertus prodidit. Apud Cumanenses, capita, inter venena quibus sagittas inficiunt, sumuntur. Ova pota, flatulentiam & ventris tormina excitant. Agris, hortis, horreis, areis, arboribus, vitibus, frugibus, fructibus, cibis insidiari, notius est quàm ut demonstrari debeat. *Remedia* passim apud authores occurrunt. Rubrica & pice liquida ab arboribus abiguntur, si caudices perunxeris. Sunt qui caudicem succo Cyrenaico, ex aceto soluto inungunt, vel hedera amiciunt. Non exedent vitem, si bitumine cum oleo cocto, imas vites tetigeris. Ex latibulis pellẽtur, si vel tithymali ex aqua decocto, vel cochlearum testis cum styrace ustis, vel origani sulfurisq; pulvisculo, ea consperseris. Sabinus Tyro, apud Plinium, heliotropio necari putat.

Arist. H.A. 4.c.8. Plin. H.N. 19.c.10.

Differẽtiæ. Differentiæ formicarum, *à constitutione corporis, loco, quantitate, colore & effectis sumuntur. Illam* si spectes, sunt quædam *alatæ*, quædam *semiformicæ*. *Alatæ*, de quibus suprà, apud nos senes sunt & inutiles, & ejusdem generis, nymphæ dictæ. In India Orientali laccam conficiunt, & in Brasilia, ut post dicemus, rubri sunt coloris. Habentur & in aquilone alatæ. *Semiformicas* quæ & semivermes, in Occidentali India invenies, Comixen indigenis dictas. Alba velut cauda prorepunt, & ligna erodendo penetrant. Arbores vel parietes scansuræ, opercula terrea, digitum crassa secum ferunt, in iisque ad quatuor & ultra palmos productis, nidulãtur: *Ex Loco*, sunt *Indicæ, Brasilienses, Philippinæ*, & *Aquilonares*. De *Indicis* ita Plinius. *Indicæ formicæ cornua, Erythris in æde Herculis fixa, miraculo fuere. Aurum ex cavernis egerunt terræ, in regione septentrionalium Indorum, qui Dardæ vocantur. Ipsis color felium, magnitudo Aegypti luporum: Erutum hoc ab iis tempore hyberno, Indi furantur æstivo fervore, conditis propter vaporem in cuniculos formicis: quæ tamen odore sollicitatæ provolant, crebroq; lacerant, quamvis prævelocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas feritasq; est cum amore auri.* Nearchus earum pellem, pardi pelli similem sibi visam scribit. Solinus, pedes illis leoninos tribuit. Aelianus Campylin

Ovied. India. Occid. c.52. Plin. H.N. 11.c.31. Strabo Geogr. l.15.

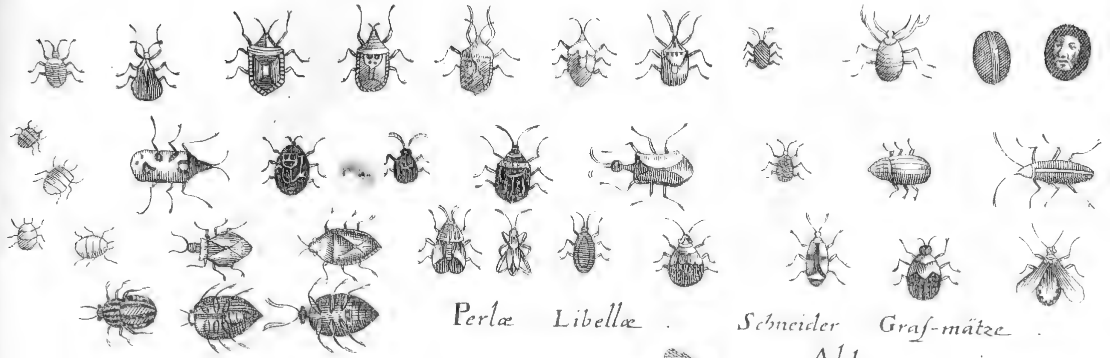
Aelian. H. A. 3. c. 4. & l. 16. c. 15. fluvium nunquam transire author est: domunculas, sinuosis foraminibus obliquas, in excelsis locis construere, ut fluviorum alluviones effugiant, addit. Aggeres aggesti confirmantur magis. Primum enim ex matutino rore pulveri admixto, tunicâ tenui sed validâ vestiuntur: inferiore parte, de fluviali cœno, cortex muscosus adnascens, aggerem stringit. Fides sit penes authores. Strabo talia prodētes, ridet; Arrianus reiicit; moderni navigatores tacent, non omissuri, si veritati respōderet relatio. Taceo ergò & Rhasis formicam, publicè in regno Persidis nutritā, quæ in dies singulos libram carnis comederet: taceo & illas, quæ apud hydrophagos, catuli magnitudine reperiri dicuntur. *Cardan. de subt. l. 9.* *Laccam* in Orientali India conficere certissimum. In regno Pegu cum terra pluvia, vel aqua justo plus irrigatur, ligna tenuia ab incolis disposita conscendunt. Ex illis certa gummi species defluit, quod illæ exsugūt, & circa ramos, ut Apes mel ac ceram diffundunt. Stercus favaginemve ipsarum esse, Dalechampio visum. *Dalechāp. H. P. l. 18. c. 1.* Acosta arborem nominat, Lusitanis, Mancanos de la India dictam, quæ alatis perpetuò onusta æstate videtur. *Brasilienses*; velut forfices in ore habent, quibus sata & fruges abscindūt. Morsu earum arescunt omnia. In sinu Salvatoris inveniuntur. De rubris in sequentibus agetur. Apud eosdem, si non alibi, aliæ agros depopulantur, aliæ eosdem, vastatores pellēdo conservant. De *Philippinis* ita *Nierembergius*. *Nieremb. Exot l. 13. c. 13. p. 28.* Reperiuntur in Philippicis, duo formicarum genera, *sulum* dicta, quarum aliæ sunt sex digitos longæ, ac crassæ digitum latum, coloris nigri nitidique, rictu dimidii digiti, prædura maxilla, & eodem quo corpus colore, cui tres hærent dentes tenues & firmi, vivuntque in montium arboribus. Aliæ sunt alatis *formicis similes*, & aliquanto majores. Vivunt in campestribus, atque adversus hyemis injurias congerunt arenæ acervos incredibilis magnitudinis intra quos favos construunt, ubi & tutæ & munitissimę degunt.

Aquilonarium una species est, quæ ex frondibus pini & abietis in edito aliquo in campis loco, nidos ædificat. Ursos insidiantes adeò solerter invadit, ut ejiciat. Si vel unica pilis immersa in latebras delata fuerit, ita fœtificat, ut & inde ursi pellantur.

A quātitate, aliæ sunt *magnæ*, quales Indicæ, aliæ *minimæ*, quales in novo orbe reperiūtur. *Ovied. in histor. novi orbis.* Domum modii magnitudine sibi exstruunt, lutum adeò durescit, ut glutinis instar appareat, nec gladio penetrari possit. Ad ingressum ostium latens constituitur. Apud Brachmanas palmaris sunt lōgitudinis: in nova Hispania, scarabęos æquant. *Scal. Exerc. 96. 7.* Majores Aristoteles ἱππομύρμηκας nominat; Gaza formicas *equites* vertit, Plinius *Herculanas*. Ille in Sicilia inveniri, Abensina in Lycia negat. Ad *minores* & illæ spectāt, in novo orbe, quæ domos luteas, sphæricas, capitis magnitudine, parāt, quas per prælongum accessum, quasi exiguam fistulam, ingrediuntur, ibidemq; horrea cōficiunt. *A calore* sunt *albæ*, vel *rubræ*. *Scalig. Exerc. 367. Pausan. in Lacon.* Illas in regno Nigritarū, Senegæ, Pephno parva insula, vel potius Pheneo Laconicæ invenies. Humiles in Senega casas exstruunt; & absq; calce ferruminant; clibanos vel ruscula in ordine diceres. Aliquādo n. centum & centum quinquaginta se subsequūtur. *De albis* etiā ita Nieremberg. *Nieremb. H. E. 13. c. 13.* Circa montē Leęnę, album genus formicarum est, idolis inclusarum. Vocant idola quædam *Chimas*, quæ pyramidis artificiosæ formam referunt, in quibus formicæ albæ, quæ foras non prodeant, sed internis cellulis distinctæ, ut quo vivant cibo incertum sit reptantes cursitantesque apparent. Has Chinas formidant barbari. Quocitres mancipium coëmunt, ante pyramidi huic vinum aliaque offerunt, mancipium sistunt, eique quodammodo devovent, orantes ut ipsum, si fugam ineat, serpentes, lacertæ, tigridesque dilacerent. Quas servi minas adeò exhorrescunt, ut etsi ab heris acerrimè vapulent, inire fugam minimè ausint.

Rubra

Cimices . Wantzen wandtleuſs .

Perlæ Libellæ . Schneider Graſ-mätze .
Aldrov .

Libellæ
3

Moufeti
Maximæ
1

Rubræ in provincia Mangi, quibus cum pipere vescuntur, & Brasiliâ visuntur. Magnæ hæ, & dum conteruntur, cedri odorem spirant. *De iis ita Aldrovandus.* Verno tempore, hoc est, mense Septembri magnum sensim fœtuum agmen educunt idq; eo potissimum die, qui pluviã subsequitur, atq; tonitrua, cum videlicet Solis æstus viget maxime. Parentes præcedunt, ducesque sunt liberis, ore aperto huc, illucque cursitantes, viasque undique complentes, morsus multo quam alijs temporib. acerbiores inducunt, ad sanguinis effusionem usque. Sequuntur subinde liberi magnitudine prævalentes, volatuque novas sibi habitationes quærunt, tanto sæpè agmine, ut velut densissimam in aëre nubem efficiant. Ubi quiescunt terram eo in loco effodiunt, ac quæque sibi habitacula construit. Vita earum brevis est ut ex singularum ventre ingens fætuum numerus erumpit. Cum latibula sua egrediuntur, accurrunt Indi, accurrunt & volucres cœli. Indi autem magno cum desiderio tempus hoc expectant, Formicas istas ceu novos fructus in cibi usum colligentes. Accedunt autem ad cavernarum ingressus, eas aquæductibus circumsepiunt, adversus mordaces, & graviter morsu vulnerantes patentes formicas sese defendentes. Novas recentesque eas formicas, in multos dies servant, ac igne torrentes devorant. Quam modo suavem, delicatumque cibum præbeant, testantur Iesuitæ, qui & ipsi illis vescuntur. Ab *Effectu Venenatæ* quædam dicuntur. Tales Telephus Cretensis *Lærtas* nuncupat. In Brasilia nidum, hirundinum more in arboribus faciunt. In isthmo del Sur & Nort, tam duras casas erigunt, ut vix securibus rumpi possint. Indi iis sagittas inficiunt. Ictis, necessariò, moriendum est.

Aldrov. H. Inf. 4. c. 1. p. 516.

Ael. H.A. 10. c. 42.

* *
6

ARTICULUS II.

De Cimice.

Aldrov. H. Inf. 4. c. 2. Nomen.

Cimici nomen Latini à κεῖμαι cubo, quod in cubilibus nascatur, imposuisse videntur: nisi fortè à *cama*, lecto brevi, & circa terram deducere volueris. Græci κόρειν vocant, à Cori herba, quã Latini Cimicariam dicunt. Appellatur & ἀφις, & à recentioribus κόρεξα.

Descriptio. *Moufet.* H. Inf. 2. c. 25.

Fastidiendum natura animal est, ut Plinius loquitur, & simile ferè ricino. Corpore est rhomboide, colore nigro, parum rubente: pedibus tribus, & juxta collum brevibus: dorso & ventre incisuris notato: Cuti apprimè tenera, ut vel levissimo contactu media crepet, fœtoremque abominandum expiret.

Locus. *Scalig.* Ex. 246. 5. *Vives in Dialogis.*

Reperiuntur in lectis, abiegnis inprimis, & quorum linteamina & stramina rarò renovantur; parietib. lectis proximis, & alabastro obductis; coturnicum caveis; libris chartaceis.

Victus & Generasio

In insula S. Thomæ non inveniri, prodidere quidam. De die in parietum rimis stabulantur. Ex cujusdam mulieris aperta calvaria, magna Cimicum multitudo prorupit. Hominum sanguine, quem sugunt victitãt: post morsum vestigia purpurascentia cum dolore pruriginoso tumida relinquuntur. Victitare & aliis vel exinde colligas, quòd in ijs etiam lectis inveniantur, quos nemo frequentat. Ex humore per summa corporum animalium exsudante, generari apud Aristotelem habemus. Oriri & ex humoribus aliis circa lectos putrescentibus, & è lignis paulatim exsudantibus nullum dubium. Vidit Aldrovandus peregrinantium vel rus euntium lectos subinde à Cimicibus infestatos, cum nulli præsentibus apparuerint. Scaliger etiam inter chartaceos libros, oriri innuit. In coturnicum caveis, maximè brevi tempore multiplicantur. Propagari & per coitum Pennius in agro Aurelianensi animadvertit. In dissecta vagina adultos & juniores, cum magno ovo-

Arist. H.A. 5. c. 31.

ovorum dilutius albicantium numero comperit. Cardanus Carthusianos cum iis non conflictari, quòd carnibus abstinerent, ridiculè credidit.

Scalig. l.c. Tolosati lectuli, inquit Scaliger, carnes non esitant, & nihilominus eâ peste sunt infames. Vulgò jactatum est è contritis alios oriri. Pestem multiplicatos presagire, apud Alexandrum Benedictum habetur.

Fuga. *Arceantur ab ingressu*, cucumeris anguini aquâ alicubi reposita, felle bubulo aceto permixto & lecto inuncto: crinibus equi in ostio cubiculi suspensis: nigellæ & cicutæ fumo. *Fugant eos*, Canabis in lecto posita: stercus tauri si eo suffitus fiat: Genistæ communis siliquæ semine prægnantes, si sub pulvinari ponantur: odor rubrarum pellium, quas Reuschleder Germani vocant: pix liquida, & cucumeris sylvestris succus cubilibus inspersus. Cornu cervinum vel leporis pedes circa lectum pendentes: fæces butyri coctæ: obolus lecto substratus, &c. *Necantur*, tinctura sulphuris: foliis hederæ cum decem hirudinibus tritis; lupini madentis imbre: foliis utriusq; filicis fumo Chalcanthi & æruginis: calce cum lixivio fervente mixta, staphidiagria, hydrargiro, sulfure, & oleo laurino, additis; illis deniq;, quæ apud Aldrovandum occurrunt.

Varro R.R. l.1.c.3.

Plin. H. N. 27.c.9.

Usus. *Conferunt*, in serpentum morsibus, si cum testudinis sanguine sumantur: contra epilepsiam ab utero, si suffiantur ægræ. in Tertianis si cum allio & mero tribus diebus vel ovo sumantur. Gesnerus fidem facit: in quartanis, si cavis fabarum inclusi, ante febrium significationes septeni devorentur: in urinæ suppressione, si fistulæ urinariæ indantur. Plinius in aspidum morsu commendat: Vegetius in stranguria equorum si unus in aurem, alter in meatum penis imponatur: Galenus in urinæ incontinentia: in Calculo Valerandus: in eodem cineres per clysterem injectos, recétiores & quidem mirè: in colica Gesnerus quatuor ex vino manè bibitos, per tot dies donec duodecem devorati fuerint. Sic Functium urbis Tigurinæ nepotem liberatum, &cæt.

Quint. Seren. Samonic. in Carmin.

Plin. l.c. 18.c.4.

Galen. Eupor.5.

Moufet. l.c.

Alij sunt *Domestici*, de quibus hic: alij sylvestres, de quibus inter alata egimus. Differentiæ

Ad eos pertinent Hocitexca, & *vermis cornutus*. Hocitexca denarium æquat magnitudine, teterrimo odore, & haustu sanguinis infensa: morsu excitat rubeas eruptiones. *Vermis cornutus* apud Mechoacanẽses ytzuaqua & sipantipe dictus. Duob. corniculis rubris iter prætentat; nigro fuscoque variegatus.

Nieremb. 13.c.15.

Nieremb. 13.c.16.

ARTICULUS III.

De Pediculo, & Syronibus.

Pediculo à pedibus nomen est. Plinio dicitur *pedunculus*, alijs priscis *Pedes*, & *pes*; & quidem in fœminino genere; nonnullis *sexcuves*, *vermis*, *serpens*, &c. A Græcis vocatur communiter, φθείρ, modernis ψύρα; Achęis νίρυος & νίρμος; aliis κάρυος, ἔγκαρυος, ζάθραξ, ἀρπεδὼν, βρᾶῦλα, τάθρακα, &c. πολύποδες, & λικνία, species sunt. Nomen. *Aldrov. H. Ins.5.c.4.*

De *Descriptione* & *Loco*, non est quod simus solliciti.

Ex carne oriri, & futuris, pustulas quasdam emergere; ex punctis, pediculos fundi, Aristoteles putavit; ex corrupto sanguine Theophrastus: ex materia putri calida & humida, quæ in cute redundat, Mercurialis. Generatio. *Arist. H.A. 5.c.31.* *Theophr. de Caus. Plãt. l.2.c.22.*

Sanguinem inprimis pituitosum hic locum habere dicerem, cum biliosus & melancholicus, interimat eosdem, & felle illito intereant. Locum si spectes, inter cutem & carnem prodire visus est dixisse Galenus: in toto gigni corpore, cum ubique porosa cutis sit, nemo negaverit.

Dicendum tamen, in capite magis, & ad axillarum & inguinum emũctoria, erũpere. Copia ibi excrementorum

Mercurial. de morb. cutan. l. 1. c. 6. torum colligitur, & pilis obtectę sordes, difflatione negata promptius longè putrescunt. Nec collum, licet detectum & glabrum eximendum est. Cum enim & illic emunctorium, cum amplissimis quæ humorem ad caput deferunt vasis, frequentior & copiosior illic sudor excitatur. De efficiente tot sunt sententiæ, quot de spontaneo viventium ortu occurrũt. Principium ibi occultum esse necesse est, animatumque illud, sed quod ab alio in actum deduci oportebit, ut alibi dicemus. Occasionem ortus nonnulla præbere, experientia docuit. *Plin. H. N. l. 20. c. 2. Galen. l. 2. de al. fac.* De Ocimi cibo id apud Plinium legimus; de castaneis & ficubus, ap. Galenum. Idem de raphano, xyloaloë suffita, apio hortensi, dactylis, &c. apud Diodor. in Empiricis traduntur. Lanam ovis à lupo admorsæ, si vestis ex ea sudore madeat, eos procreare, apud Aristotelem & Plutarchum habetur: *Plut. Symp. 2. q. 49. Mouf. Theatri Insect. l. 2. c. 22.* imò pannos equino adipe illitos idem efficere, ap. Moufetum. Accedit complexio, regio & cultus. In India Occidentali Christianis ne in capite quidem innasci, *Ovie. c. 82.* prodidit Oviedus; incolis ubique. In insula S. Thomæ, nigri pediculis scatent, albi ab iisdem non attinguntur, si Vespucio credimus. Iter maris Indi qui ingredi solent, pediculos, ubi Azores insulas à tergo reliquere, confestim tabescere ajunt: subitò oriri ubi eas reviserint. Oviedus de traiectu æquinoctialis lineæ id sumit. In tota Hibernia ob immunditiem diffluere dicuntur, nihil de ergastulis dicam.

Morbus pedicular. Pedicularis hinc aliquando morbus, quo haud paucos mortuos, Historicis proditum: illos inprimis, qui vel sævitie famam quærere, vel divinitatem aucupari volebant. De Antiocho Epiphane in Maccabęorum libris legimus: *Macc. l. 2. c. 1.* de Herode Ascalonita, apud Iosephum: *Ioseph. Antiq. l. 18. c. 8.* de Herode Antipa in Actis Apostolorum: de Pheretima Cyrenęor. regina, postquam Barcæos ob interfectum filium crudelissimè ulta esset, apud Herodotum. *Herod. l. 4.* Eodem morbo periisse traduntur, Pherecides Syrus Pythagorę pręceptor; Cassander Antipatri Fil. qui Alexandri matrem & filios interfecit; Sylla, quem Plinius, erodente se ipso & supplicia sibi gignente, periisse scribit: *Plin. H. N. l. 11. c. 13.* Vidisse se sævo ab agmmine vinci Sammonicus. Idem de Euno servo in Sicilia, Galerio, Maximino, Speusippo Eurymedõtis filio, Iuliano Iuliani apostatæ avunculo, qui Antiochiæ sacram mensam perminxerat, & aliis proditum est.

Remedia contra morbum. Remedia contra eos plurima apud authores invenies. Dioscoridi allium cum origano decoctum, vel coriandrum cum eodem tritum probatur. *Plinio* Staphidis agriæ semina corticibus abiectis trita: *Plin. H. N. l. 22. c. 25.* sinapi, allium cum aceto & nitro, oleum raphaninum, *extra*: senecta anguium trita, myricæ semen, aqua ex raphani foliis, &c. *intra* laudantur. Oribasius, ad helxines succum diu infricatum confugit: ad berberis folia Rhasis: ad argentum vivum oleo rosaceo, nec malè, Abensina. Fallopius ceratum ex oleo, argento liquido & cera componit, eoq; corpus inungit. Nonnulli statim interimi putant, si cingulum ex lana eodem illitum, nudo ventri circumligetur. Idem linimenti, quod ex pomi cocti medulla cum argento vivo cõponitur, author est. Quidam apud Moufet. Nosocomii præfectus, virgis betuleis nova pelle ægros vestiebat, quæ vibicibus picta, pediculos postea non admisit. Plura apud Aldrovandum & Moufetum vide.

Usus. Cumani, si navigatoribus credendum, & crudis & coctis vescuntur, quod & Phtirophagis olim svetum. Ictericis, si duodecim contusos ex vino vel cum butyro exhibebis, certo certius subvenient. Quidam in dysuria vivos & grandes coli immittunt. Si ex diuturno morbo decumbentibus, in capite nascantur, solutionem morbi indicant.

Differentiæ. Differentiæ à subiectis sumuntur. Sunt enim alii *Hominum*, alii *Brutorum*, quibus & qui *in plantis* Moufet. adiungit. *Arist. H. A. l. 5. c. 31.* *Homines* qui infestant, vel sunt *Mansueti* vel feri, vel *Syrones* & minimi. *Mansueti* inter digitos leviter fricati quadranguli videntur, &

pulicib. paulo duriores. In capite nati, maiores sunt, nigriores, quod succus ibi pinguior, longiores & velociores; in reliquo corpore magis obesuli, ventriosi, tardi; obscure albidi, & nigricantibus liris insigniti. Aldrovandus oblongiores cæteris, in postica parte crassiores, versus caput in acutum desinentes dixit. Gignuntur & in vestibus laneis, leucophæis inprimis. Pueris magis, viris minus in capite oriuntur: nec male tum illud valet. *Feros* alii *pediculos inguinales, Ciccos, ricinos humanos, & vulturinos pediculos* vocant. Italis *Piatolæ* & *Piatones*, aliis *Plactulæ* & *Platulæ* dicuntur. Palpebras, pubem, inguina & axillas occupant. Compressiore sunt corpore, acutiore rostro, quo tam alte cutem penetrant, ut vix cum capitis jactura avelli possint. Rarò vagantur, sed loco quem sibi excavavere affiguntur. Duriores mansuetis Aristotel. dixit. Quia minus turgiduli, aridiorem & quasi semiassatam materiam sortiti videntur. In Synonimiis, *Motes & Immotes* dicuntur. Palpebras sæpè ita infestant, ut oculis exulceratis, visus aciem obtundant. Evelli primò diligenter debent: mox sapone nigro acerrimo locus optimè inungi, & si corpus fuerit calidius, argento vivo, pomi dulcis pulpa excepto. Lixivium senæ, vini fæcem, succum genistæ, magnifaciunt Medici: Varignana, decoctum ex staphidis agriæ unc. ij. vini phialis iiij. setarum porcinar. unc. ij. Hydrarg. purgati unc. j. parat. *Mouf. Th. Ins. l. 1. c. 24.* *Syrones* antiquitati ignotos, Thomæ à Veiga opinio; ἀκαείδιον Aristotelis esse, Moufeti. Videntur ἀπὸ τοῦ σύρδην ἕρπειν dici, quia tractim sub cute repunt. Latini *Pedicellos*, Taurini *Sciros*, Vascones *Brigantes*, Itali *Cirones* vocant. *Lang. Ep. l. 2. ep. 42. Scal. Exer. 194. 7.* Lãgius inter pediculos refert, Moufetus non item. Nulla illis expressa forma præterquam globi: vix oculis capitur magnitudo tam pusilla; ut unum ex Epicuri atomis diceres. Colore sunt albicante, capite excepto; propiùs intuenti nigricant, vel parum ex nigro rubent. Ita sub manuum crurum & pedum cute habitant, ut actis, quamvis pedib. destituantur, cuniculis, & excitatis aqua plenis, penes quas habitant pustulis, pruritum maximum ingenerent. Acu extracti, movent se, si calore Solis adiuventur. Ungue pressi, haud sine sono crepãt, aqueumque virus reddunt. Intra oculos, & toto corpore generari, certum. Illud, le Ieune Chirurgus prodidit, apud Moufetum: *Mouset. l. c.* hoc in nobili quadam Angla sexagenaria accidit. Interdiu & noctu, labiis, gingivis, plãtis pedum, capite, naso, aliisque partibus lancinata, tandem carne depasta occubuit. Maior succedebat soboles, quo diligentius acubus adstantium effodiebantur. Maximum & præsentissimum eorum venenum, acetum salsum, & vini sublimati portio. Abenzoar corpus pulpa melonum fricat, vel succo foliorum Persici. Plura in Moufeto vide. Huc *Tineæ* pertinent, *Tineæ.* quas Græci τειχοβρώτους, τειχοτρώκλας, σήτας, τειχοβίρους, vocant. Nascuntur sæpe in capite, & pilorum radices exedunt. Succo limonum cum aqua vitæ & sale usto mistis, & inunctis, depelluntur. Alii, panis siliginei calidi micas sæpius alligatas comendant. Fortè nec semen in abiete summa crescens in cineres redactum & aspersum oberit. Oviedus *Niguæ* bestiolæ apud Indos Occidentales meminit, de qua sub pulice. Nec est quod *Dermestis* insecti obliviscamur, quamvis ad hominem non pertineat. Pelles id consumit, & pro earum ratione colorem mutat. Pulicis est magnitudine, pedum sex, & forcipati rostri.

Bruta quod concernit, *Leo* adeò à pediculis in palpebris infestatur, ut aliquando in rabiem conjiciatur. *Equi* rubentes capitib. reliquo corpore albicante habent. *Boum* & *vitulorum*, nigri sunt. *Porcorum*, qui *Urii* ab urendo, adeò grandes & duri, ut vix digitis interimantur. *Canum* sunt parvi, lentiginosi, capite albicante, reliquo corpore excœruleo livente vel nigricante. *Ovium* minuti valdè, quib. capita rubent, corpora candicant. *Cervorum*, capiti concolores. *Capror.* ab ovillis parum differunt. *Avium* exigui sunt. In capite potissimũ atq; alis oriri,

Colũ. R. R. l. 8. c. 7. oriri, Columella testatur. De Phasianis, perdicibus, coturnicibus, Gallinis, &c. taceo. *Asino* parcunt, quod tardo gradu incedens, nullo sudore perfluat. *Salmones* macilentiores sub brachiis pediculis scatere vidit Plinius. In Abrotano, Absynthio, Nymphęæ floribus, & potissimum Aquilegię foliis, mense Iunio, ob singularem ejus dulcedinem haberi, Moufetus author est.

ARTICULUS IV.

De Ricino, & Reduvio.

Aldr. Hist. Inf. l. 5. c. 5. RIcinus, nomen â Ricini plantæ seminibus, quæ æmulatur, apud Latinos obtinuit. Vulgo Græcor. dicitur κρότων, Hesychio ἀσκότονος, Suidæ κόοτος, aliis κυνοῤῥαιστής, Ferlinis, ut ex Didymo Zelonote ap. Hermolaum Barbarum accepimus, ῥαιστὴς. Gaza *Reduviam* vocat, Albertus *Tacam*, Guillerinus de conchis Eugulam, Sypontinus κυνομυῖαν, sed falsò, Scaliger *Cicam*, vel *Ceccam*. Mouf. Theatri Insect. l. 2. c. 26. Insectum est parvum, compresso valdè & plano corpore, cute admodum tenaci, figura corporis rhomboide, colore nigro cum quodâm splendore, aut ex fusco obscure nigricante. Sex habet pedes collo affixos, rostellum acutum sed breve, exitum excrementi nullum. Æstate ineunte in pascuis inter gramina, & in sylvis inter folia ex putri quodam humore nascitur. Gignitur aliquando in carnibus. *Observavi*, inquit Aldrovandus, *sæpe in canibus, quod cum domo egrederentur, prorsus Ricinis carerent, redeuntes vero ex agris, ubi frequentior spissior, & altior herba erat, iis infecti essent*. Infixo semper sanguini capite vivit, atque ita intumescens, quia ei, ut dixi, nullus cibi exitus, dehiscit nimia satietate, alimentoque ipso moritur. Æque est mira sanguinis, ut Hirudinum generi in palustri aqua sitis. Perfert tamen & famem per septiduum. Sanguis igni sacro auxiliatur: mulieris lumbis si inungatur, veneris tædium parit. Ex aure sinistra canis avulsus, omnes dolores adalligatus sistit, ut Plinius ex Nigidio prodidit. Præservantur ab eo canes, si aures oleo nucum avellanarum & amygdalarum amararum Plin. H. N. l. 22. c. 18. illinantur, vel ex vino, aceto, cumino & aqua salsa abluantur.

Adeò similis ricino *Reduvius*, ut Moufet. l. c. sæpe inter se confundantur. Rostellum ipsi longius, pedes obscure rubent, dorsum cineritio est colore, tribus minutissimis nigricantibus punctis distinctum, & ad cordis figuram effigiatum. Corpus à maxima repletione nunquam ita distentum, quin semper compressum, nunquam globosum videatur. Caput rarius cuti infigitur. Sanguinem per vices exugit, & excrementa inde genita per alvum exprimit: quæ lanam viridi colore ita tingunt, ut vix calido lixivio ablui possit. In vellere detonso annum integrum vivit, & boves, oves, capras, barbam etiam hominis & inguina infestat.

Tolluntur mandragoræ radice, cedria, pice liquida & sevo ovillo, amurca optime depurata, & vini fortioribus fœcibus, cum decocto lupinorum, si iis oves detonsæ illinantur. Reduviorum pulveris drachma una & semis, in potu exhibita, Ictericiam certissimè & cito sanat, si quibusdam Anglis credendum.

ARTICULUS V.

De Pulice.

PUlex, quod ex pulvere generetur dicitur. Aldrov. de Inf. l. 5. c. 5. Græcis est ψύλλα, ψύλλας, Mouf. Th. Inf. l. 2. c. 28 Aeolibus πσύλλα. Descriptio *Caput* illi exiguum, *os* torosum, *collum* breviusculum, *proboscis*, cuius mucro rigidior, sine dubio cava, ut sanguinem exugat, & intus transvehat. Duæ minutissimæ è fronte antennæ, quibus tum viam explorat, tum de obiectorum natura judicat. *Oculos* habere vel inde colligas, quod luce se subducant. Arist. de part. anim. lib. 4. c. 6. Posteriora cruscula ventrem versus retrò flectuntur, anteriora ad pectus, Extremæ *tibiæ*, bifidæ, uncatæ, acutæ, & corneæ quasi, tum ut certius subli-

mia ſcandat tum ut glabræ cuti firmius adhæreat. *Inteſtinum* unum minutiſſimum & implicatum, quod pro cibi quantitate, vel relaxatur, vel contrahitur. Non tantum in animalibus canib. vulpib. homine reperiuntur, ſed & in terra ſubſiliunt. Hea civitas propter caprarum abundantiam, eorum eſt feraciſſima. In territorio Sigelucenſi, nec ii quidem qui importantur vivunt. Loca calida & ſole illuſtrata amant. *Sanguinis* ſunt appetentiſſimi. *Oriuntur* ex pulvere, inprimis ſi capræ aut hominis urina præmadeſiat. Sed & inter pilos canis, ex humore ſuccido putreſcente. In Perienna regione, è mancipiorum ſudoris guttis, quæ ſtatim in pulices delapſæ convertuntur. Coëunt mare fœminam conſcendente, diuque in coitu hærent. A coitu gravida fœmina obeſior videtur, ovorum plena; quæ in ventre oblonga, minutiſſima, numeroſa & candida videntur; excluſa, repente nigricant & in pulicellos minutiſſimos abeunt. Ova non lendes parere, apud Philoponum habemus: quod & Niphus tradidit. De *Natura* hæc habe, carni putri vel mortuæ non inſidere, nec morbo regio laborantes, & quidem ob ſucci amaritudinem, nec morituros, ob eiuſdem fœtorem, attingere. Nocte inprimis infeſtare. A paſtu in lodices villoſas vel pulverem ſe abſcondere. A morſu locum rubicunda macula notatum dimittere. Imminentibus pluviis maximè mordere: frigore deficere & mori.

Victus. Locus. Ortus. Natura.

Fuga. Pelluntur variis, inprimis verò, equæ urina & fœcibus; aqua marina; decoctionis arſenici aut ſublimati; calce viva cum hellebori albi ſucco permixta, &c. Eidem negocio inſerviunt caules, ebuli folia, filix, anchuſę radix, pulegii flores, ruta, colocynthis, rubus, oleander, mentha, lupulus, rapi ſemen, cuminum, ſtaphis agria, perſicaria, ſinapi, & alia, quæ ap. authores vide. Alcairi redigitur in pulverem perſicaria: pulveris circa lectos ſparſi odore ita ſoporantur, ut non mordeant. Numidiæ mancipia quia calceis deſtituta, iniuriis huius animalculi nimis ſunt obnoxia, ferro & igne eadem arcere ſolent. Multi ex eo digitis pedum, vel pedibus integris mutilati ſuperfuere.

Sunt alii *Communes*, rariores alii. *Illi* pediculor. magnitudine, ſed molliore corpore, dorſo gibboſo, & ferè porcino. Pectus venterque ex nigro flavent. In catellis candidis ſunt dilutiores, in ruffis fulvidiores, in nigris nigriores. In Hiſpaniola non ſunt magni: ſed mordent diriſſimè. Ex Rarioribus ſunt illi quos iuxta Niguam fluvium parit India. *Pulicellus eſt*, inquit Scaliger, *roſtro acutiſſimo: pedes potiſſimum invadit, (rarò partes alias) non ingredientium tantum, ſed & Cubantium quoque. Ideò in ſublimi cubant Indi. Frequentiſſimè partem illam quæ ſubeſt unguibus lancinant, quarta die creſcere tumor incipit, tum ad eam turget magnitudinem, ut piſum ſuperet. Tumor fœtus eſt lendibus candidis: quibus extractis, calidos imponunt cineres.* Quæ de Numidiæ mancipiis ſuperius diximus, ad eundem ſpectant.

Differētiæ. *Scal. Exer. 44. l. 8. Marcgr. Hiſt. Braſ. l. 7. c. 3.*

ARTICULUS VI.

De Lendibus, Forbicinis, & Talpa Ferrantis Imperati.

TRia hæc animalcula Moufeti & Aldrovandi verbis deſcribemus. *Lendes*, inquit ille, Græci κόνιδας & κόνιδας, Itali Lendine. Hiſpani Liende. Germani Niſs. Angli Nits. Illyrici guida, appellitant. Sunt autem minuta quædam animalcula albicantia, Syronibus, (ſi pedes haberent) quam ſimillima, ſed duplo ferè minora: corpore item oblongiuſculo, ex quibus nihil aliud gigni poſſe Ariſtoteles teſtatur. Inter ungues compreſſi cum ſonitu moriuntur; non ſolum in hominum capillis & ciliis, ſed etiã boum & equorum macilentiorum crinitus ſcatent; pedum exſortes tam pertinaciter nihilominus adhærent, ut eadem opera totum pilum qua illos auferas. Has Trotula τριχοϐρῶτας non ineptè

Mouf. Theatri Inſect. l. 2. c. 35.

inepte dixit, nam ut cochleæ herbarum, sic istæ capillorum succo victitant, eosque depascunt.

Philosophus ex pediculorum coitu provenire eos affirmat, quorum proinde ova dicuntur. Sunt autem Iasmini florum apud nos crescentis similia. Nam sicut ille flores profert seminis expertes, sic pediculi ova pariunt effœta. Moriuntur aut alimenti inopia, aut pectinis densioris usu, aut medicamentorum vi: qualia veteres neotericiq; medici multa præscribunt. Plinius alumen cum aceto, vel acetum cum felle vitulino miscebat, & lacte item caprino eas tolli affirmabat. Laudat item nitrum cum Samia terra illitum, & scrobem cornu cervini cum vini epotam. Abinzoar cum centaurea minore, & Alkitrum capillos inungere præscribit. Sulphur in aceto tollit lendes, uti quoque oleum cum lixivio illitum. Marcellus stercus suillum cum vino & succo rosar. mixtum, mellis item cum sale armeniaco inunctionem, sed præsertim oleum raphani cum fortissimo lixivio variè prædicat. Hildegardis ex dactylorum ossibus lixivium parat, quo cum oleo radiculæ mixto lendes enecat. Ardenus sublimati hydrargyri parum cum vino ardente miscet: atque etiam dicit; Si caput primum ovo gallinaceo, deinde cyclaminis succo, vel aqua marina irrigetur, nunquam renascituras esse lendes. Gilbertus Anglicus fel cuiuscunque animalis, uti etiam amara, mundificativa, & aromatica, cum succo calendulæ mire effert.

Ejusmodi insecta vulgò *Forbicinæ* dicuntur, quod caudam habeant bifurcatam ad instar forficis: apud Belgas (ut audio) Oor Vuormen, i.e. vermes auriculares, seu potius aures petentes, siquidem Belgę existimant in aures irrepere, ut cerebrum offendant. *Aldrov. de Inf. l. 5. c. 8.* Habitant multum inter uvas, in cavis arborum, foraminibus parietum, sub lapidibus, sub terra. Color eis fermè castaneus, pedes sex, corpus oblongum. Quæ *prima* pingitur, omnium est vulgatissima, sed nec dum magnitudinem suam adepta. *Secunda* rara & insolens, capite etiam bifurcato, corpore crasso, tota subfusca, & flavescens. *Tertia* ejusdem cum proxima speciei, minima, candida. Prima verò in secunda tabula, nescio an è forbicinarum genere (alata enim est) leucomelana, sive nigra & alba, alis expansis. Numer. 2. eadem clausis alis atro-castanei coloris caudam habet, & bifurcatam & serratam. Num. 4. omnium est vulgatissima. Quinta omnium minima caudã habet trifurcatam: sicut etiam sexta corpore admodum crasso, magnis & crassis pedibus, tota nigra. Postremo loco pictum insectum, è Gryllorum forte potiùs, quam Forbicinarum genere, coloris leucophæi, cauda trifida.

Ferrantes Imperatus Neapolitanus diligentissimus ac eruditissimus aromatarius, in naturali sua historia Insectum, quale hic depingimus, *Talpam* nominavit, quod Talpę more pedibus anterioribus ceu manibus terram effodiat: sunt enim pedes utriusque animantis simillimi. Rusticis Neapolitanis, inquit, Gussulo dicitur, sed cur, non explicat. Nostri rustici vocant Zuccaram, quos ego secutus vermem cucurbitarium nominavi. Siquidem cucurbitas quas Zuccas vocant, summopere infestant. Imperatus hoc insectum hortulanis apprimè odiosum esse ait propter plurima, quæ stirpibus damna infert, earum radices devorando. Insectum est quatuor digitos longum, unum verò latum, habitu, corpulentia fere locustæ. In tria segmenta præcipue dividitur. Caput enim prima sectione ab ea parte, quam pectus libet appellare ventri superstatem, separatur. Hoc Locustæ ora, & faciem fere anterius repræsentat, sed oculor. medio quidpiam eminens nonnihil conspicitur, quod nasi vices, & locum tenet. Ocelli utrinque aterrimi splendentes gagatis in modum: sub his duo velut cornicula oblonga tenuia, forsan ad prætentandum iter extant. Extremo rictu, seu fræno alia velut emissitia cornicula, seu appendices in articulos seu internodia quaterna, aut quina ad commodiorem flexum, minora

tamen superiorib. intra verò rictum ipsum, ac oris lateribus aliæ binæ utrinque appendices, deniq; sub mento utrinque una protenduntur, quibus ut opinor, tanquam digitis quibusdam, alimentum in ore retinet ac complectitur, & forsan comminuit, ita ut partim dentium manus obeant. Terni utroque latere pedes. Primi antici lati, tribus articulationibus compacti, quarum extrema velut in digitulos secta est plures acutos serræ dentes referentes, cristam galli diceres, aut equitis calcar. Media & postica crura similiter tribus constāt articulis, sed hæc maiora & in femore crassiora in altum supra tergum elevato medio, seu poplite, anticis longiora, sed minus lata maiora mediis, hirsutie molli infernè. Venter lanosus octo compactus est annulis. Dorsum vestiunt quaternæ alæ, superiores breves, & latæ, aliis angustis longioribus, & ad caudam fere extensis incumbentes. E cauda geminum exit spiculum longiusculum, ac subtile: cum Gryllo Locustæ specie affinitatem quandam habere videtur, estque colore fere per totum subcastaneo.

ARTICULUS VII.

De Sphondyle.

DE Sphondyle seu verticillo (ita dicitur, quod circa radices ita convolvatur, ut verticilli speciem gerat) diversæ occurrunt sententiæ. Plinius serpentem facit. Aristoteles & Absyrtus, domesticæ meminere, quæ selphio similis Hesychio & Camerti ex Aristophane, aversa coit; si tetigeris, fugit, & præ metu malè pedit: exiguo eadem corpore & subnigro. *Sylvestris* fit apud Theophrastum mentio. Natura eius nullam radicem etiam acrem intactam relinquere. Agricola eum longitudine & crassitie minimo digito æquat. Capite rubro, reliquo corpore albo, nisi quod superne sit aliquantò, ubi cibo sumpto turget, nigrum, sepedem, addit. Rodit radices cucumeris asini, chamæleontis nigri, centaurii, peucedani, aristolochiæ, vitis sylvestris, &c. Tertio suæ generationis anno formicarum instar prorumpere, & Moguntinensem diœcesin infestasse, Malleolus author est: anno suum ortum sequente in scarabæos maiales verti, Cordus. Germanis Enger/ forte quasi ἔγγειοι dicuntur. Anglis Aprili & Majo mensib. plurimum nocent.

Arist. H. A l. 5. c. 8. *Plin.* H. N. l. 27. c. 13. *Theoph.* H. P. l. 9. c. 14. *Agric. de animalib. subterran.* *Malleol. l. de exorcis.*

De *Differentiis* ita ex sua Observatione & Camerario Moufetus. Habeo penes me sphondylam cruciformem, colore ex cinereo albicante, capite nigricante; tacta veluti sese in sphæram colligit, & Verticillū fœminarum fuso nentium scitè exprimit: unde nomen. Extra terram torpet, aëris impatiens. Vulnerata liquorem emittit dilutius atrum, quo tanquam encausto literas scribere quis possit. Habeo & *rubram sphondylam*, intra terram ad duorum pedum profunditatem viventem: cui caput nigerrimum, os forcipatum, collum ex luteo rubescens, dorsum cocco infectum, sex pedes anteriores miniatuli, venter reliquumque corpus omnino flavum; nisi lateri utrique juxta ventrem, octo rubescentia punctula, ornatus nomine addita fuissent. Medium digitum lōgitudine æquat, & vergente æstate in muscam transmutata abit. Vidimus quoque *lucidam*, corpore crassiore, satis à medio dorso ad caudam cœrulescentem: à collo autem cæsii magis coloris videbatur, caput illi flavescens uti & pedes: os forcipatum atque rubeculum. Dum juvenis est, tota candicat corpore: Livor ætatem sequitur, incipitque à cauda. Mirum quo modo corpus in latum longumq; undoso quodam motu sine loci permutatione agit, ac inter movendum colores sæpius mutat. Nam dum in terra quiescit, albicat tota; dum verò agitatur, quasi per iracundiam, livescit. Omnino Cossis maioribus simillimum Insectum, quod ad corporis formam attinet; sed illi sese in verticillum agere & torquere nequeunt. Ex isto vermi magnum muscæ genus natum conspeximus, quatuor alis donatum.

Mouf. Theatr. Ins. l. 2. c. 6.

natum. Aliam denique habemus juxta *cæpæ radices* inventam, eiusdem fere cum livida magnitudinis, capite viridi, albo, Xelampelino, coloribus mixtis notato: nos *Cæpariam* vocamus; quarum hic omnium icones repræsentamus. Nunc insuper Ioach. Camerarii de sphondylis sententiam addere placet, cuius mihi judicium semper integrum. Sphondyli (inquit) forte sunt isti vermes qui in terra inveniuntur, initio Veris, planè candidi, aut potius nonnihil lividi; qui autumno fiunt obscure virides; & pellucente è cute, pullo quodam succo colorantur: Caput iis spadiceum, nigricans & satis durum, ut facile radices arrodere possit. Erucæ statim conglobantur, & moriuntur, aliasq; resumunt formas, muscarum aut erucarum.

Crassitie sunt digiti unius & longitudine sesquiunciali; pedes habent *octo* in medio corporis, quod caput spectat: nostri vocant Erdtvvorme. Guilandinus dicit Sphondylos esse vermes, sic dictos, quod instar verticilli radicibus herbarum circumvolvuntur. Alii etiam vermes, *nigri subrubentes* testaceoque cortice, multis pedibus instar Scolopendræ præditi (cui etiam cognati videntur, nisi quod rotundiores, nec ita lati) repeliuntur in terra eruta prima æstate, eo quo dixi modo (si quis eos tetigerit) convoluti. Engerlin quoque vocant. Germani vermes subterraneos, flavos, nigro capite; juxta quod pedes tenues; in reliqua parte corporis nulli. Hi cum eruti fuerint, in globum se formant, atque Soli expositi statim tabescunt. Vivunt etiam tantum intra terram, & plantarum radices arrodunt. Omnes hi sese conglobantes vermes, quis non inter Sphondylas censeret?

†
*

ARTICULUS VIII.

De Staphylino.

Staphylinus Sphondylo domestico, apud Absyrtum, similis est, qui cum nobis ignotus sit, non est mirum, nec tantam Staphylini notitiam esse. Moufetus duo insecta cum suis iconibus proponit. *Absyrt. in Hippiatr. Mouf. Theatr. l. 2. c. 7*

Prima tota cum splendore nigricat Blattis non multum dissimilis, sed corpore magis gracili ac longiore. Totum corpus duos digitos transversos vel minus longum, cauda bifurca; quam dum aufugit (fugit autem atq; currit valdè velociter) quasi in sui defensionem elevat, ac duos veluti aculeos candidissimos, breves, extrudit: Verum nec pungere eum vidimus, nec ferire; minoresque & molliores aculei sunt, quam ut penetrare possint. Hos dum per iram exerit, effundit cum iis albam & crassam quandam substantiam, sed humido unguento molliorem. Vivit maxima ex parte subter terram; sæpius tamen inter segetes supra terram conspicitur.

Altera quam à Kniveto depictam accepit, quæque frequens in Norfolcia, caput habet parvum, è puniceo fuscum, fere globosum; os forcipatum atque exiguum. Proximè à capite tres utrinq; pedes; quorum duo priores breves sunt, (Erucarum more) quatuor reliqui colore ferè sanguineo, quadruplo longiores. In medio corpore sub ventre octo habet pedes obtusos, veluti etiam Eruca. Cauda tuberosa, & duabus setis bifurca. Venenatam utriusque naturam ex eo didicimus, quod equi duo, dum cum fœno eas devorarent, toto corpore inflati interierunt.

Meminit Staphylinorum & Cordus, qui Gallis Courtilles. Inveniuntur in hortis parvi digiti quandoque longitudine, tumulosque elevant, more talparum, in quibus dormiunt. Thymum potissimum & sambucum infe-

infestant; sed non ita, quin aliis quibuscunque herbis plantisque vim inferant.

Articulus IX.

De Anthreno & Asello Arvensi.

Referre huc placet Anthrenum & Asellum arvensem Moufeti. Illum Græci ἀνθρῆνον ἄπτερον, alii Crabronem reptilem; quidam speciem Phalangii Plin. pennis tantum à Crabronib. differentem. Rostrum illi, inquit Moufetus, aduncum, & forcipatum, vultusque erectus. Noctuam illam cornutam (qualem in Belgio vidimus) plenè exprimit; Oculos habet piceos, pectus hirsutum valde & fulvidum; pedes ortu flavi, deinde fusci: octo incisuris ex rubro flavescentibus constat reliquum corpus, quas maculæ in dorso Coracinæ valdè ornant. A summo rostro antennæ sive cornua emergunt flava, hirsuta, flexibilia, tamen tactu nonnihil dura. Morsum ore infert ægrè curabilem; non ita tamen lethalem, ut Phalangium videatur; nec ita lenem quin Crabronis superet κακοήθειαν.

Asellus arvensis ob similitudinem, quam cum asello habet, dicitur. Reperitur inter arvos, segetes, pedum duntaxat numero (quippe sex tantum parvos & nigricantes habet) à reliquis discrepans; Collum illi brevissimum, corpus latiusculum, compressum; cauda aliquantum mucronata. Iulio mense agro Colcestriensi eum Pennius vidit, alias nunquam reperit. Quem in Medicina usum obtinuit, nobis adhuc inexploratum est.

Caput II.

De Insectis apteris octopedum:

Articulus I.

De Scorpione.

Insecta aptera octo pedum sunt *Scorpio & Araneus*. *Scorpius* nomen apud Græcos παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν, quod venenum jaculetur; vel ut alii παρὰ τὸ σκαιῶς ἕρπειν, quòd flexuose serpat, nomen invenit. Plinio *Scorpio* etiam, Ciceroni & aliis *Hepa*, Pandectario *Satocollos* dicitur. Nomen. *Aldr. Hist. Inf. l.5. c.11. Mouf. Theatri Insect. l.2.c.10.*

Animalculum est *colore* subatro & veluti fuligineo, *corpore* oviformi, *Capite*, quod in pectoris summitate gerit, latente, *Oculis* tam exiguis ut penè nulli conspiciantur. *Pedes* habet octo: chelis & forcipibus solidis furcata bina *brachia*, cęteris grandiora, fluviatilibus astacis & cancris haud absimilia. Aristoteles quinque bisulcis dentata forcipib. habere scribit. Ex corporis imo, *cauda* producitur, globulis multis septem plærumque, aliquando sex, & novem, quorum ultimus, cæteris longior, solus præfixo simplici vel duplicato aculeo, & nonnihil reflexo ad ipsius extremitatem, armatur. Dentem Plinius dixit. De *lingua* nescio quid apud Gordonium habebis. Lambere ea cutem dicuntur. An tenui fistula quod Plinio, Æliano, & Nicandro, visum, pertusus sit aculeus, qua venenum eiaculetur, authores viderint. Galenus certe negat. Admitti fortè potest, cum & in viperę sectione, sub dentibus vesicula lateat, è qua venenum, cum mordet, effundere solet. Descriptio. *Arist. H. A. l.4. c.7. Plin. H. N. l.11. c.37. Nicand. in Theriac. Plin. H. N. l.11. c37. Ælia. H. A. l.9. c.4. Galen. de loc. aff. l.6. c.5.*

Loca frigidiora nullos alunt: innoxii qui in Germania & Helvetia habentur. In Italia, Romæ imprimis, America, Persia, inter Susas inprimis & Mediam, Canariis insulis, Numidia, Scythia, Pescara, Barbaria, Æthiopia, India Orientali prope flumen Locus. *Strab. Geogr. l.16. 37. Plin. H. N. l.5.7. & l. 8.16.29.*

Ælia. H. A. l. 10. c. 23. 9. l. 15. c. 6. l. 17. c. 40. men Estamenum, tanta multitudo, ut incolæ solum vertere necesse habuerint. Plura in differentiis occurrunt. Sub lapidib. & in parietib. plærumq; latitare solent.

Victus & Generatio Ael. H. A. l. 6. c. 22. Plin. H. N. l. 11. c. 25. & l. 20. c. 12. Antig. Hist. Mira. c. 24. Holl. Prax. l. 1. c. 1. Plin. H. N. l. 10. c. 72. Plin. H. N. l. 20. c. 12. Terra vivunt, & aliquib. in locis, herbas, lacertas, aspidas, verticillos, & blattas comedunt. Non coire, sed nimio Solis calore procreari, apud Ælianum habemus. Per putrefactionem ex paguris, Crocodili cadavere, sisymbrio, ocymo, & si Alberto fides, lignis putridis, nasci, dubitari non debet: per coitum, & quidem vere & autumno, sæpius undenos, Moufetus author est. *Vermiculos*, inquit, *quod vidimus albos, vivos, ovorum specie pariunt & incubant: mox ut prolem perfecerunt, pelluntur ab ipsa, interimunturque magno quidem numero.* Plin. H. N. l. 11. c. 25. Antigonus fœtum ab ipsis devorari arbitratur, unum modò solertissimum relinqui, qui ipse matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morsu fiat: reliquorum hunc ultorem, & supernè parentes conficere.

Natura & Mores. Plin. H. N. l. 29. c. 4. Scal. Exer. 245. l. 3. Nonnisi pilosas partes attingunt. Cum incedunt, transversos sese inferunt. Propter longitudinem enim pedum posteriorum, quos in vacuum ponere necesse habent, ingressionis corrumpitur quadratura. Nunquam mansuescunt, quod Galenus prodidit. Vnum per viginti duos dies in oleo vixisse, & in imo vasis ambulasse, Albertus author. Quid in fœtum committant, & ab eodem vicissim patiantur, paulò ante dictũ. Vmbram solis declinantes, umbram petũt: nec nisi calcati, prodeunt & aculeos exerunt. Capite abblandiuntur prius, ut cauda commodius feriant. Nec Isidis sacerdotes circa urbem Copton lædere, nec Psyllos, apud Ælianum Ælia. H. A. l. 8. c. 13. invenies. Porci nigri percussi, omninò moriuntur: non nigros ab ictu liberos dicunt. In Æthiopia, qui eor. excrementa calcavere, ita pedib. exulcerantur, ut vix convalescant. Nulli animalium nocere, cui non sit sanguis, reliquit quidem Plin. sed Wolphius cum vipera, conclusum, mutuis periisse vulnerib. vidit. Cum omni virulentorum insectorum genere, escæ causa confligere, Ælian. author est. Æl. l. c.

Venenum & Medela. Pestis importuna veneni, nisi quòd graviore supplicio lenta, per triduum morte conficiunt, virginibus lethali semper ictu, & fœminis ferè in totum, viris autem matutino, exeuntes cavernis, priusquã aliquo fortuito ictu egerant venenum. Constat eos, quib. Plin. l. 11. c. 25. & l. H. N. 11. c. 25. septem aut novem caudæ internodia sæviores esse: plurib. enim sena sunt: feriunt obliquo ictu & inflexo. Venenum omnib. medio die, summa item æstate exasperatur, cum incanduere solis ardoribus: itemque cum sitiunt inexplebili potu. Maximè exitiales sunt, si suũ genus adeant, antequam noceant. Incurabile venenũ, si ictus Plin. H. N. l. 20. c. 12. l. 21. c. 23. eo die ocimum comederit. Non sentiunt puncti dolorẽ, si manu cnicum tenuerint. Symptomata varia affligunt. Locus affectus inflammatione corripitur, indurescit, intẽsius rubet, vicissimque dolore premitur: modò æstuat, modò frigore corripitur. Vulneratum affligit sudor & tremor. Extrema frigescunt, inguina attolluntur, flatus per sedem prorumpunt, capilli eriguntur, facies distorquetur, &c. Dodonæi famulus tam frigido sudore perfusus erat, ut algentissima nive se opprimi quereretur, &c. Infinita contra ictũ apud authores prostant remedia. Ex *herbis* sunt Absynthium, Abrotanum ex vino pota; Amomum, Ammi, Anisum, Allium, Aristolochia, Asphodelus, Assa fœtida, Attractilis, Atriplex, Blitum, Caltha, Calamintha, Cœpa, Cẽtaurea, Chamæpitys, Colocynthis, Cyperus, Galbanum, Hordeum, Iris, &c. Ex *fruticib.* Balsamum, Myrtus, Paliurus, Rosa, Rubus, Laurus, Morus, Thus, Vitis. Ex *animalib.* Sputum humanum & urina, Mumia, Ranæ fluviatiles, Coracini pisces in Nilo, Scorpio deniq; ipse tritus, & cum sale, lini semine & althæa impositus. Taceo composita, quæ ap. Diosc. Plin. Rhasen, Albucasin, Oribasium, Serapionem, Sylvaticum, & alios extant, & à Moufeto ac Aldrovando collectæ sunt. Villanov. herbam trinitatis, cum succo radicis ebuli, & vino, tanquam unicũ remedium commendat. Ioh. Arden. Chi-

rurgus Anglus præsentissimum ait, si tres quatuorve sanguinis guttæ juxta vulnus extrahantur, eodemq; vulnus statim illinatur. *Fugantur* suffumigio ex sulfure, galbano, & ungula asini. *Non egrediuntur*, si raphanum incisum cavernæ imposueris. Rhasis radicem enulæ gestatam laudat, &c. *Torpescunt*, si delphinium herbam substraveris. *Necantur*, si raphanum commãsum, basilicum latifolium, in aqua nascens, aconitum, helleborum nigrũ, ocymum rubro flore imposueris, & Galatæ insulæ terram. De *Antipathia* habe. Scorpionẽ & Crocodilũ, simul atque alter alter. conspexerit, in mutua funera sponte rapi, id ab Ægyptiis proditum. Stellionem, visu quoque pavorem ipsi inferre, & torporem frigidi sudoris. Cum sol in Cancro est, serpentes ictib. torquere. A vipera devorari. A vespis, apib. & crabronib. non attingi, qui à scorpionib. percussi sunt. Reviviscere mortuum ajunt, si quis helleboro candido linat.

Plin. H. N. l. 20. c. 4. *Plin. H. N. l. 35. c. 19.* Antipathia. *Plin. H. N. l. 29. c. 4.* *Arist. H. A. l. 8. c. 29.* *Plin. H. N. l. 25. c. 10.*

De odio inter eos & aconitum, ita Plinius. *Hoc quoque tamen in usus humanæ salutis vertere, scorpionum ictib. adversari experiendo datum, in vino calido. Ea est natura, ut hominem occidat, nisi invenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus invento. Sola hæc pugna est, cum venenum in visceribus reperit: mirumq; exitialia ambo cum sint, duo venena in homine commoriuntur, ut homo supersit. Imo verò etiam ferarum antiqui remedia prodiderunt, demonstrando, quomodo etiam venenata ipsa sanarentur. Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentque pallentes & vinci se confitentur. Auxiliatur eis helleborum album, tactu resolvente: ceditque aconitum duob. malis suo & omnium, &c.*

Plin. H. N. l. 27. c. 2.

Magni est in calculo atterendo & pellendo usus. Comburitur à quibusdam, & cinis cum pane felicissimè exhibetur. Alii Olea conficiunt, inter quæ laudatissimum & mirabile, quod Matthiolo debemus. Habetur & apud Ianum Damascenum confectio.

Vsus in Medicina. *Galen. l. de Theriac. ad Pison. c. 9.*

Differentiæ Scorpionum, à *forma*, *sexu*, *loco*, *quantitate*, *colore* & *viribus* sumuntur. *Formam* si respicias est 1. *Gibbosus*, cauda pro corporis pusilli ratione magna, quam post se convolutam trahit. Pallidus videtur: sed aculeus admodum productus albescit. Omnium celerrimè, & calidum solum, venenum infundere, prodiderunt Arabes. Ad ictum, calor corporis in singulas ferè horas variat, & ex viridiflavo, albo, rubidoq; alteratur: acuta febris affligit, lingua tumet, urina sãguine tingitur. Remedia vide ap. Mouf. 2. *Caudati* & non caudati, & vel unum habent aculeum vel duos. Qui paguros imitantur, splendescente sunt colore, & eadem quæ alii inferunt accidentia. 3. *Alati*, quos Mauritania alit, Lybiam dicit Lucianus. Alis sunt tenuib. ut Cicadæ. 4. *Non alati*, quos ibidem inveniri Strabo asserit. 5. *Paguror. & cancror. instar*, qui splendescente colore sunt, & eadem quæ alii accidentia inducunt, vide infra in Differentiis de colore. 6. *Septem* vel *octo* nodis, qui sæviores. Sex qui benigniores. 7. *Caudati* qui vel unico muniuntur aculeo, vel duplici. *Excaudes*.

Differẽtiæ.

A *Sexu* sunt 1. *Mares* graciliores, lõgiores, ventre, chelis & spiculo maculatiores, qui venenum habent infestius. 2. *Fœminæ*, quæ maiores, pinguiores, vẽtricosiores, placabiliores. *Plin. H. N. l. 11. c. 25.*

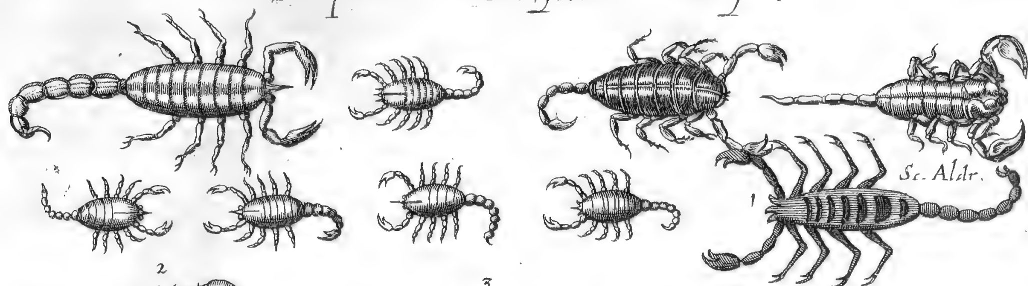
A *Loco* sunt 1. *Pescarens.* in Afr. à q b. icti continuò moriuntur. Ideò cives relicta temporis æstate urbe, ruri ad Novemb. usq; mensem commorantur, si Leoni Africano fides. 2. *Aegyptiaci*, qui maximi, & statim interficiunt. 3. *Lybici*, qui vel *terrestres*, multis corporis vertebris insignes, vel *volatici*, de quib. antehac. 4. *Americani*, omnium minimi, sed maximè virulenti, si Africanos demseris. 5. *Castellani*, quos agricolæ, dum terram aratro scindunt, formicar. more congregatos, inveniunt, ubi per hyemem delitescunt.

A *Quantitate*. 1. *Minimi* sunt Americani. 2. *Maximi* Africani, & illi qui in India Orientali.

A *Colore* septem sunt apud Nicand. genera. *Primum* albicat, & minimè est lethale. *Alterum* ore est rufescente: ad ictum, vehemens ardor, febricitatio, & sitis intolerabilis sequitur. *Tertium* luridum & nigricans, cuius ictus inconstantem membror. ictum facit, *Ælia. H. A. l. 5. c. 26.*

cachin-

Scorpiones Terrestres Mouf.

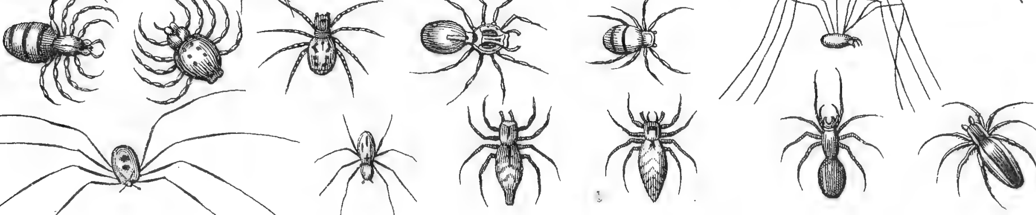

Aranei Spinnen Mouf.

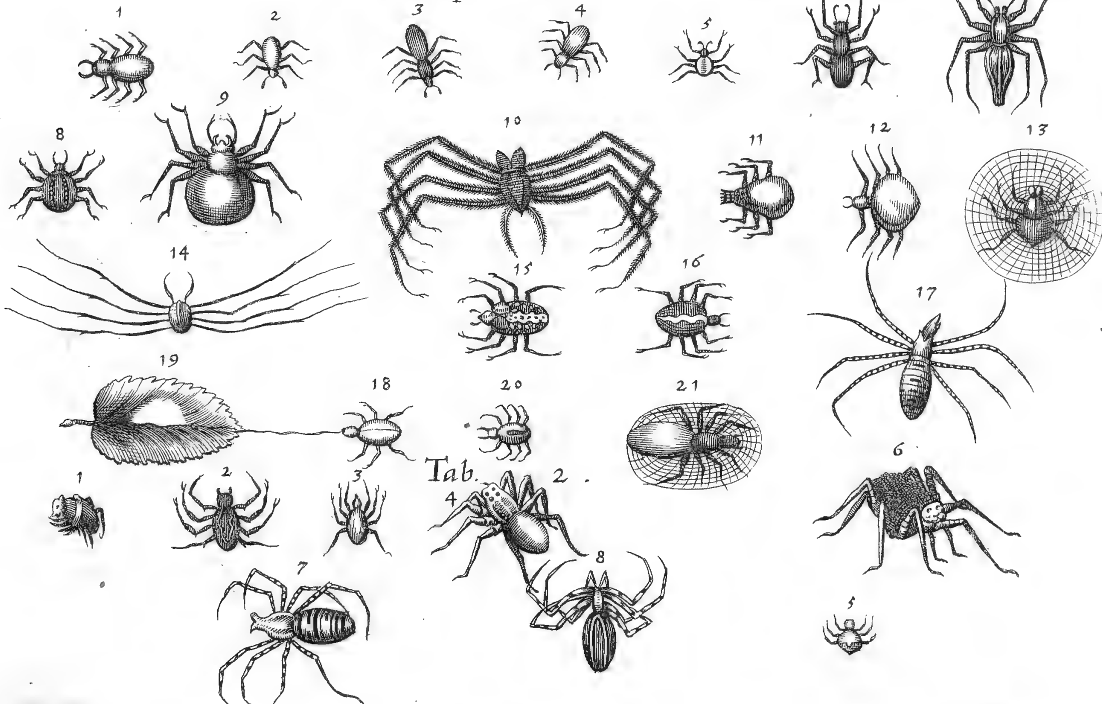

Aranei Spinnen Aldrov. Tab. 1.

cachinnumq; Sardonicum. *Quartum* colore ad viride inclinante. Ad ictum frigus & horror invadunt. Septena aut novena habet internodia. *Quintum*, lividum pallidumq; est, amplo & distento ventre. Vescitur herba: & dente quoque mordet. Virus ejus Nicander βυβρώστιν vocat, quod ab ipso vulnerato, homini bubo intumescit. *Sextum*, & *septimum*, ad differentiam ex forma pertinet. *Illud* cancro marino littorali simile est, corpore grandiori, orbiculari. Matthiolus nigros, ferrugineos, virides, in Arcinonensi comitatu vidit. *Hoc* ad Paguror. formam accedit, ex quib. in sicco cavernam aliquam ingressis, & postquam mortui sunt putrescentib. oritur. Ælianus *flammeum* vocat: quod pagurum coctione rubentem æmuletur.

A *viribus* sunt 1. *Noxii*, de quibus in præteritis. 2. *Innoxii*, quales sunt in Noricor. subalpinor. regione, Pharo, Avaniensi territorio, Helvetiæ agris, & Germaniæ regionibus.

ARTICULUS II.

De Araneo.

PUNCTUM I.

De Araneis in genere.

Nomen. Aldr. Hist. Ins. l. 5. c. 12. Mouf. Theatri Insect. l. 2. c. 11.

ARaneum, seu Araneam, Isid. quasi ab aëre nutritam & natam esse vult, perperàm. Sollicitè muscas capere scimus: scim9 & coire, & ova ac vermiculos excludere. Melius cum Becman. ab Ebr. ארג texũt deducas. Græc. ἀράχνη & ἀράχνης, παρὰ τὸ ἀραιὰ ἴχνη ἔχειν; ἢ παρὰ τὸ εἰς τὸν ἀέρα αἴρειν τὰ ἴχνη, dicitur. Alii μυοχαύτην muscatricem, Kiranides θήραφον, Hesych. σινὸν vocat. Ὁλκὸς quoque nonnullis araneus, φάλαγξ & φαλάγγιον pro araneo quovis sumuntur, *Lydiam* & *aridam* Iuvenalis vocavit. Illam propter Arachnen puellam, quæ in hoc insectum à Pallade immutata dicitur. Hanc, quòd telam aridam texat. *Audax* est Claudiano, quod cum Pallade congredi ausa fuerit.

Descriptio Plin. H. N. l. 11. c. 47. & 24.

Caput omnibus minimum, excepto uno, quod grandissimo capite Plinius esse dixit. Omnibus terna in cruribus internodia, quibusdam bini pedes prælongi accedunt. Nam omnes ejusdem longitudinis habere, diversitas operarum innuit. Quibusdam fila quæ neverunt, attenuant, & in longum protrahunt: aliis eadem in telam deducunt, ac invicem conjungunt: aliis denique per eadem prorepunt, & cum volunt, ex iis ceu immobiles se suspendunt.

Nulla ferè non regio Araneos alit. Gaudentius tamen Merula in vetusta prope Gratianopolim in Gallia turri non inveniri, immissos emori, author est. De *Phalangiis* in Differentiis agetur. Locus.

Victitant muscis, asilis, tabanis, vespis, sæpè & parvis Lacertis. Nihil conficere vel recondere, author est Aristoteles. Quicquid ceperint, foras sugendo evaporare. Filo suspendere, alii existimant. Victus.

Ex seminib. aëriis situ & corruptione putrefactis generari inde colligere licet, quòd novissimæ ædes, primo ferè quo dealbantur die, eorum corporib. telisq; scatent. Propagatio plerumque coitu fit, cujus actio & desiderium fere totum ver durat. Tum retis mutua & repetita attractiuncula, venerem quasi accendunt: continuò inter trahendum propius accedunt, tum deniq; aversis clunib. quia ille coëundi modus, (ob globosam corporis formam) maxime erat conveniens. De *Partu* ita Aristotel. *Parit vermiculos pusillos primum. Totius n. mutatione fiunt, non ex parte. Subrotundi per initia sunt: cum peperit, incubat, ac figurat trib. dieb. In tela sua parit omnes: sed partim in tenui & brevi, partim in crassiore, & alia insinuata: nonnulla etiam aliqua ex parte circumdantur à tela. Non omnes aranei simul generantur: statim nati & saliunt & filum emittunt. Humor idem in vermiculis attritis, & in juvenculis araneolis; quippe crassus, candidus. Circiter quater septenis diebus absoluti fiunt.* Visa ova multa, modica, livida, exiguis maculis aspersa, mollia, viscida. Visi & ex unico ovo multi prodeuntes fœtus, tam exigui, ut vix oculis percipi queant. Visus deniq; sub captæ araneæ alvo, magnus ovorum, adeò exiguor. ut atomis comparare licuisset, Generatio. Arist. H. A. l. 5. c. 8. Arist. H. A. l. 5. c. 22. ed. Scalig. Plin. H. N. l. 11. c. 48. Aldrov. l. c.

candidorum, & quæ digito compressa, crepitum excitabant, cumulus.

Antipathia. Plin. H.N. l.11.c.24. Cum stellione, lacertis, & serpentib. dissident. Lacertor. catulos venantur, hos primum tela involventes, & tunc demum labra utraq; morsu apprehendentes, amphitheatrali spectaculo cum contigit. Librat idē, verba sunt Plinii, se filo in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suæ, tantaq; vi morsus cerebrum apprehendit, ut stridēs subinde, ac vertigine rotata, ne filum quidem desuper pendentis rumpere, adeò non fugere queat: nec finis ante mortem est. De *Præsagiis* hoc habe: ruinis imminentib. cum telis primos cadere: incremento omnium futuro, telas altius tollere, & quia sereno cœlo non texunt nubilo texunt, multas araneas imbriū signa esse. Sub Leuctricæ pugnæ tēpus, albas circa templi valvas texuere telas: adoriētib. fines Macedonib. nigro opere omnia cōplevere. Plin. H.N. l.8. c.24. & l.11. c.24. Pausan. in Bœoticis.

Ingenium. Arist. H.A. l.9. c.39. Plin. H.N. l.11. c.24. *Ingenium* solum texturæ artificium testatur, quod in tertio genere post Aristotelem Plin. elegantissimè describit. *Orditur*, inquit, *telas, tantique operis materiæ uterus ipsis sufficit, sive ita corrupta alvi natura stato tempore, ut Democrito placet; sive est quædam intus lanigera fertilitas, tam moderato ungue, tam tereti filo, & tam æquali ducit stamina, ipso se pondere usus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina* (κρόκας) *annectens: maculasque paribus semper intervallis, sed subinde crescentibus, ex angusto dilatās, indissolubili modo implicat. Quanta arte celat pedicas scutulato rete grassantes, quàm non ad hoc videtur pertinere cribratæ pexitas telæ, & quadam polituræ arte, ipsa se tenax ratio tramæ?* (villosa & lanuginosa filor. natura) *quam laxus adflatus non ad respuenda quæ veniunt sinus: derelicta lasso prætenti summa parte, ut arbitrari licet illa quæ difficile cernuntur: atque ut in plagis lineæ offensæ præcipitant in sinum? Specus ipse qua concameratur architectura, & contra frigora quāto* vilosior? *quàm remotus à medio, aliudque agendi similis? inclusus vero sic, ut sit nec ne, intus aliquis cerni non possit? Age firmitas quanta irrumpentib. venis? qua pulverum mole degravante. Latitudo telæ sæpè inter duas arbores, cum exercet artem & discit texere: longitudo fili à culmine ac rursus à terra per illud ipsum reciprocatio, subitq; pariter ac fila deducit. Cum vero captura incidit quàm vigilans & paratus ad cursum? licet extremum hæreat plagii, semper in medium currit: quia sic maximè totum concutiendo implicat. Scissa protinus reficit ad polituram sarciens. Namq; & catulos lacertar. venantur: hos primum tela involventes, & tunc demum labra utraque morsu apprehendentes, amphitheatrali spectaculo cum contigit. Fœminam putant esse quæ texat, marem, qui venatur, ita paria fieri merita coniugio.* At Aristot. fæminam & venari & texere scripsit. Flandris ideò similes Scaliger facetè dicit, qui otiose agitant: mulieres negocia exercent. Novam verò telam mane & vesperi texit: illudq; tam firmum, ut ex alto se filo demittens, parieti vel arbori adeò affigat, ut ne ab imbre vel ventis detrudatur. Μακρο-σκελέστερος de imo loco se suspendit, ut inde bestiolæ irretiantur; minor superiore loco excubat, in exiguo se telæ foramine occultans. Sensus esse exquisitissimi vel exinde colligas, quod in medio suæ telæ residentes, Muscam in remotissimam etiam partem impegisse sentiant. Scalig. ad Arist. H.A. l.9. c. 62. f.203. Arist. l. c.

Nocumēta & Remedia. De *Nocumentis & Remediis* in Differentiis exactè agetur. Oleis & vitib. sunt inimici, domosq; conspurcant. Demorso penis erigitur. Si quis casu devoravit, vinum melissæ superbibat necesse est. Prodest & resina abietis sumpta. Morsui allium cum ruta permistum & ex oleo tritum feliciter superimponitur. Huc emplastr. de muscis, adeps humanus, sanguis testudinum, cinis ungulæ arietinæ, stercus capræ dissolutum, cerebrū capi cum pip. in vin. dulci sumtum, &c. faciunt. Plin. H. N. l.32. c. 4.

Vsus. In *Cibis* ap. quosdam fuisse admiratione non caret. Fit cujusd. meretricis tempore Alex. M. quæ à juventute araneis nutriebatur mentio. Meminit & Albert. Coloniens. cujusdam puellæ. Sed & Heroina quædam ap. Anglos, teste Mouf. eis non abstinebat. Notat & Cardan. triennem. In *Medicina* haud contemnendi sunt usus tam *aranei*, quàm telæ. *Aranei* faciunt Mouf. Theatri Insect. l.1. c.15. Cardan. de variet. rer. lib.8. c.40.

ciunt ad *quartanæ* aversionem, si alutę vel nucis putamini inclusi, lacerto aut collo appensi fuerint: quod per experientiam verum fuisse scripsit Pennius. *Ad auris dolores*, si oleum cui incocti tres auri immittatur, vel succus eorum exprimatur. Plin. aceto macerari, conteri, & cum croco immitti debere scribit. *Ad uteri suffocationem*, si ceratum ex iis confectum umbilico superponatur. *Ad suppressam alvum*, si cum filo descendens, sinistra manu apprehensus & contritus, umbilico appositus fuerit. *Adstringi* ajunt, si ascendentem ita adhibueris. Ad *Condylomata*, si dempto capite pedibusq; infricetur, &c. *Tela* adstringit, refrigerat, siccat, glutinat, & nihil putrescens diu subesse permittit. Ideo hæmorrhagias, dysenteriam, & alios fluxus sistet. Emplastri febrifugi compositionem apud Strobelbergerum ingreditur. Cum oleo imposita, articulorum vulnera consolidat. Ingreditur unguentum contra serpigines. Condylomata, alligata absumit. *Verrucā* si rudior in pilæ formam convoluta, & verrucæ imposita, accendatur, & in cineres ibidem redigatur. Paratur apud Ægyptios ex multis araneis & telis medicamentum, cum oleo rosaceo linimenti instar: vel araneas in ipso oleo incoquunt, quo calido carpum ambar. manuum inungūt.

Schrod. Pharm. l. 2. c. 53.

Prosp. Alp. l. 4. de Medic. Ægypt.

PUNCTUM II.

De Araneorum Differentiis, & primò de Innoxiis.

DE Araneis dicturis occurrit Moufetus. Hic enim Araneos eleganter, in *Noxios* seu Phalangia & *Innoxios* qui vel *Domestici*, vel *Subdiales*, distinguit. Vtrosq; denique in *Retiarios*, *Telarios* & *varios* dispescit. Omnes cum ætate maiorem acquirere peritiam; lanis inclusos, tinearum generationem augere, & senectutem quotannis sæpius exuere addit. Apud Aristot. tria habentur genera. *Primum* mordax: *alterum* luporum: *tertium* erudita operatione conspicuum, de cuius tela superius diximus. Aristot. σοφώτατον καὶ γλαφυρώτατον, sapientissimum & elegantissimum dixit. Aldrovandus à se observatos duabus tabellis expressit. Nos, ne quisquam omittatur, utrumque coniungemus.

Arist. H. A. l. 9. c. 62. ed. Scalig.

Ex *innoxiis* ergò, de *Domesticis* jam in genere ex parte actum est, qui omnium maximi *subdiales* à rapacitate, venatorum, & Lupor. λύκων nomen accepere. Hor. minimi non texunt: qui verò maior est, asperam parvamq; telam apud terram aut sepes orditur. Cavernarum exigua vestibula prætendens, & primordiis telar. intus positis, observat dum aliquid in tela offendens commoverit; mox accurrit ut capiat.

Differētiæ ex Mouf.

Mouf. Th. Ins. l. 2. c. 11.

Ex *Retiariis* unum maximum vidit Moufet. *Corpus* illi spumeum ovali ferè figura. *Caput* sub ventre exiguum & forcipatum. *Dorsum* variis maculis candicantibus ornatum. Brevi tempore à pisi magnitudine ad eam crassitiem ascendit. Inter rosar. ramulos autumno rete expandit, & muscas, culices &c. mira dexteritate fune attracto illaqueat.

Moufet. l. 2. c. 14.

Telarii vel *subtilem* telam texunt, vel *mediocrem*, vel *vilem*, *crassam*, rudem & deformem. *Priores* sunt Domestici, ex quibus unius, fusci coloris, & cuiusdam si inter oculos solemque ponatur pelluciditatis. Ex illis qui *Mediocrem* texunt est Agrestis seu *Sylvestris*, qui in sepib. cum sago linteamen expandit. *Corpus* ipsi fuscum, leniter hirsutum. *Pedes* polymiti, nigris & albis maculis seriatim varii. Os forcipatum, acetabulis munitum. Puncta in capite supra os duo, albicantia, forte oculorum vice. Tela ne pluvias quidē transmittit. *Filum* ducit & quasi in fasciculum colligit *hic Campestris*. Pennius eum in Colcestrensi agro inter Origanum muscis insidiantem observavit. *Corpus* est globi æmulum. *Dorsum* quindecem maculis notatum. *Anus* quadrangularis & nigra. *Pedes* proximo descripto similes.

Huc spectant tres *Subdialium* species. In murorum rimis degunt. Sordidam & parvam telam texunt, &

extra ſpeluncam ſpe prædæ longè vagantur, eandemq; correptam in antrum trahunt. *Maximus*, inquit Mouf. fuſco eſt colore, caput illi quaſi ovale, corpus globoſæ ferè rotunditatis, utrumque latus duæ parvæ ac breves lineæ albæ exornant, circa medium dorſum colore eſt magis albicante: pedes habet ex nigris fuſcisq; maculis pulchre varios. *Medius* minor eſt tinctura *griſea*. Spinam albę tres quaſi margaritæ illuſtrant, quar. quæ collo proxima, maior & longior. Tertius *nigrior* videtur, dorſo crucem gerens transverſam, rectangularem altiſſimam, ideoque à quibuſdam Sanctus vocatur. E luporum hos eſſe genere conjicio, quia currunt cum ſaltu quodam, & voracitatem miram produnt, nihil enim in craſtinum reponunt, ſed omnes uno die prędas abſumunt. Cinereum huius generis vidit Geſner.

Moufet. l.c. p.234. Ex *variis* ſunt *Longipedes Nigri*, *Albi* ex *atro ruffeſcentes*, & *Rubri*, de quibus idem Moufetus ita. Sunt præterea Aranei *Longipedes* inordinatæ rudiſſimæque telæ artifices. Campeſtrem corpore ferè globoſo & fuſco, graminicolam, oviſequũ, Angli Shepherd ſive opilionem nominant, vel quia ovium conſortio gaudet; vel quòd agros illis refertos, paſtores noxa & veneno carere (eſt enim & ipſe tam intus quàm extra ſumptus, animal innoxium) exiſtimarunt. Sunt adhuc plures Araneorum ſpecies. Eſt enim araneus quidam *niger* breviuſculis pedibus, ovum ſub ventre niveum ſecum portans & celeriter currens; rupto ovo araneoli multi egrediuntur, qui cum matre ad paſtum omnes unà procedunt; veſperi verò parentis dorſo conſcenſo requieſcunt. Hunc verrucis aſperum credidit Pennius, donec ſtipulæ contactu araneolorum deſcenſum planè viderat. In putridis quoque & cavis arboribus Aranei nigerrimi, magno corpore, pedib. breviſſimis, cum Aſellis & Iulis habitantes. Vidimus item (inquit Geſnerus) totos *albos*, compreſſo & latiuſculo corpore, in flore Oreoſelini, in roſis atque in gramine, pedes illis tenuiſſimis longiſſimi, os macula, latus vero utrumque rubicunda linea notatur. Venenatum credit, quia certopithecum ejus eſu penè exanimem vidit, & vix oleo infuſo liberatum. Novimus quoque oblongo corpore araneos & acuta cauda ex *atro ruffeſcentes*, veluti etiam *virides*. Sunt & *rubri* duum generum. Vnum majus in terræ cavernis tantum habitans, pectore miniato, pedibus ex rubro flaveſcentibus, cauda atque ventre ex fuſco colore ad flavum nonnihil tendentib. Aliud genus valde minutum, reduvio ovili minus, (intenſe veluti ex Cocco) rubens. Sex tantum pedes habet, ut monſtrum aranei referat: caput illi araneis ſimile, ſed parvum valde. Intra terram habitat, rudiſſimam telam operans, & indigeſtam; quandoque foris oberrat, & in præda captanda magnam agilitatem monſtrat.

Differētiæ ex Aldrov. Aldrov. de Inſ. l.5.c.12. Aldrovandus ſuos duabus, ut dixi tabellis expreſſit. In *priore* viginti & unum delineat. *Prior* è parvorum genere eſt, corpore craſſiuſculo ac obſongiuſculo, pedibus octo inſtructus, totus cinereus, parvam texit telam, araneum lautum vocant. *Secundum* pictus minimorum generis, totus eſt viridis, Araneus pratenſis nuncupatus. Numero 8. Araneus eſt pedibus brevibus, totus ſubcaſtaneus, aſſultim ingreditur, arbitrorque eum eſſe, quem Pulicem Ariſtoteles nuncupavit. Eiuſdem generis eſt, eiusdemque coloris, qui *quarto* numero datur. Ex minimis eſt *ſextus*, campeſtris, rotunda alvo, alboq; pectore vero caſtaneo, tribus albis notato punctis; cum totidem nigris notetur alvus: pedibus tenerrimis, longiuſculis, telam texit oblongam, in medio, quo reſidet, rotundam. *Septimus* totus viridis, & ipſe pratenſis, protenſo corpore, & acuta alvo, lineis candidiſſimis quinque inſignita. *Octavus* ex minoribus eſt, breviſſimo corpore, alvo admodum orbiculata, craſſiſſima proportione corporis,

poris, pedibus mediocris longitudinis, totus nigricat. *Nonus* corpore maximo, at brevi & compacto, adeo ut vix pectus eius sit conspicuum, figura marsupium æmulatur, totus ruberrimi coloris. *Decimum* lautum quoque dicunt, alvum habet bifidam, qualem in aliis non invenias, pedes verò qui hirsuti sunt, illius quã pictor expressit proceritatis ac crassitiei. Color ei cinereus, maximè in pedibus, corpus enim nonnihil ad castaneum inclinat, & punctulis candidissimis undique maculosum est. *Undecimus* quasi triangulari alvo, totus flavescit, quemadmodum *duodecimus* huic postremo congener, totus candicat. *Decimus tertius* albo, & cinereo fusco varius telam texit, parvam, rotundam & subtilem ex mediocrium genere. *Decimus quartus* admodum exiguus, rotũdus, coloris flavi, longissimos habet & subtilissimos pedes, agros colit. *Decimus quintus* corpus habet rotundum, videturq; pectore carere, colore est subluteo & subviridi, maculis tortuosis, serpentium gyros æmulantibus varius. *Decimus sextus* idem forte est, licet paulo minor. *Decimus septimus* pratensis est, corpore procero, pectore candido, alvo flava, pedibus crassis, quorum penultimi cæteris paulò sunt breviores, nulla in omnibus apparent internodia; antennis caret. *Decimus octavus* sex tantummodo pedibus instructus folliculum texit candidum, sicuti in expresso hic mori folio videre licet, unde aranei generis esse vix credo, corpore Araneis simile animalculum est, cinerei coloris. Numero 20. expressus ex minimorum genere, colore ex castaneo, lineis duabus flavis per alvum notatus. Postremus in hac serie, capite, pedibus, & pectore aterrimis, alvo ex albo cinerea ad maiorum genus redigitur. E phalangiorum genere videtur.

In *secunda tabella* novem sunt *aranei*. *Primus*, terrestris quoque dici potest, quia terram habitat è Pulicum genere, salit enim. Corpus habet breve & breves etiam pedes, ex cinereo fuscus totus. Secundus huius ordinis corpore est atro, albo variante, grandi capite, candicante, brevibus antennis, pedibus cinereis. Tertius exiguus, subalbidus ad luteum vergens, maculis variegatus nigris. Quartus araneus fœmina prolem tergore ferens, sed ea orbata: corpore procero, pedibus crassis, crassissimo item pectore. *Quinto* loco exprimitur ejus fœtus. *Sextus* idem forte qui quintus, prole tam numerosa onustus, ut quadam hirsutie villosus esse videatur. Proliger dici potest, color ex leucophæo ad atrum vergit: *Septimo* & *octavo* loco pictus Araneus prono & supino corpore, ὠχρομέλας dici potest, atro enim & luteo variat. *Nonus* est ex minimorum genere totus flavus alvo triangulari.

Addamus hic *Indicos*. In Cumana adeò firmas telas texunt, ut difficulter disrumpantur. Alibi adeò virides ut serico eiusdem coloris æquari possint. In Hispaniola ipsi aranei pilas lusorias corporis magnitud. æquant, si Oviedo credimus. In *Brasilia* sex species observavit Marcgrav. *Nhamdui* nempe, *Elegantissimum*, *Elegantissimo similem*, *Fabæ magnitudine*, *Muscar. magnitudine* & *Pisi quantitate*, quos etiam ita describit. *Marcgr. Hist. Bras. l. 7. c. 3.*

Nhamdui Brasiliensibus, araneus magnitudine Cicindelæ, clypeum in dorso gerit triangularem, splendidissimum, in laterum circumferentia sex conis acutis præditum albi coloris, cui brunnæ maculæ immixtæ. Ad os habet denticulos duos & splendidi coloris, incurvatos.

Elegantißimus Cicindelam superat magnitudine, corpus vix semidigitum longum; anterior eius sectio minor continet crura octo, duobus internodiis constantia, ferè digitum longa, ex flavo & brunno variegata. Posterior sectio maior: prior tota argentea, splendens: posterior ad medietatem etiam tota argentea, & in hac ponendo posteriorem partem deorsum, quasi facies humana egregiè apparet, quasi sculpta & argento esset obducta: reliqua medietas quasi ex argenteo & brunno glaciata. Similis quoque mixtus color in inferiori

riori corpore. Inveniuntur & duplo maiores.

Elegantissimo similis, maior est eo. Anterior sectio corporis parva, magnitudine seminis cannabin. sed paulo longior; posterior avellanā maiorem æquat: & anterior sectio ut & posterior ad medietatem argentei coloris splendidi, ultima posterioris medietas flavi & maculis duabus argenteis notata, in quolibet latere una; cęterùm in flavo illo subtilibus lineis fuscis variegato, varia sibi imaginari quis potest. Crura octo variegata ex pallide flavo & fusco omnia in anteriori sectione: tenacula adhæc duo prope os eiusdem coloris. Telam facit more cæteris communi.

De *Araneo fabæ magnitudine* hæc habet. Araneus alius fabæ magnitudine, frequentissimus in ædibus: Prior corporis sectio subrotunda æquat pisum, altera longior & fabæformis. Crura habet octo, in quolibet latere quatuor, sesquidigitum longa, tribus internodiis constantia & quartum est insertio in corpus. Anterius etiam duos propedes habet, vix quartā partem crurum longos, quibus apprehendit: duos denticulos nigros, ut maximus. Totus est coloris ex flavo, albo & saturato rubro instar holoserici fusci detriti: pilosum corpus, uti & crura. In superiore corpore magnas habet maculas nigras: crura quoque per intervalla punctulis nigris notata. Hi quoque Aranei cutem exuunt, ut maior ille. Fœtus in orbiculari folle sub ventre progenerant. Noctu texunt. Reperiuntur & huius speciei dimidiæ magnitudinis.

Araneus paulo maior muscis vulgaribus, cinerei coloris, hirsutus instar holoserici. In lateribus nigro serico vestitur. *Crura* habet sex, *brachia* duo, quibus apprehendit, cinerei in totum coloris, punctulis nigris.

Marcgr. l.c. *Araneus pisi quantitate*, testa clypeata sexangula argentei coloris, cum maculis nigris elegantissimis tegitur. Capitulum & crura sunt nigra.

Placet & Hernandi Araneos proferre, quor. undecim habentur genera. *Primum* genus *Teacoltocatl* seu stercoris araneus vocatur, mediocri corporis magnitudine & colore, inter nigrum & fuscum constans. *Secundum* quod maius, *tocamaxacualli* dicitur eodem colore. *Tertium* tocatl zintlatlauhquei, minus prædictis, ac nigri coloris, valde venenatum, & quod contusum admotumque dicatur lateris sedare dolorem. *Quartum tzintlatlauqui* nuncupatur, quod etsi toto ferè corpore nigrescit, macula tamen rubea insignitur. *Quintum* dicitur *tocamaxacual* corpore magno, fulvo atque hirsuto, difficile sanabilia infligit vulnera, quęq; (si cicatrice obduci contingat) aliis atque aliis locis renoventur, eademque non morsu aut ictu excitata, sed incessu, confricatione & redditis alvi excrementis. *Sextum* omnium maximum *tlalhochetl* coloris nigri pallescentis atq; cinerei est. *Septimum ocolotocatl*, ita nominatum, quod tigris pellem colorum quadam varietate tenus imitetur. *Octavum* est *Hoitztocatl* seu araneus spinosus, morsu dementat, superiore & media corporis portione ater cætera luteus, forma aculeata & similis tribulo, inde impetravit nomen Hoitzli spina est. *Nonum atocatl* seu araneus versans in aquis, rubro, aureo, & nigro variatum colore telam ducens magna ex parte, vitamq; agens juxta plantam vocatam ab incolis metl, levissimi atque innocentissimi ictus, mirum qua dexteritate opus peragat, filis hinc atque illinc distractis, & in orbem velut circino quodam compositis staminibus, deinde verò intexto atq; stipante subtegmine. *Decimum* excellit columbinum ovum *ahoachtocatl*. Alii quitlalhochocatl. dicunt. In tanta mole nullius veneni est. Aliæ apud Caribes araneę exæquant dimidium malum citreum sed crurib. exiguis. Dentes illis longi & acuti. Elaborant telam satis constantem (posset fœminis pro calanticis servire) & cum ora seu fimbria texunt. Ablui potest & alba redditur. In aliqua-

Nier. H.E. l.13.c.28.

Idem l. c. c. 25.26.

Idem c. 27.

aliquar. telis si passer incidat aut alia volucris irretietur. *Vndecimum Lava-lava*, Aranei parvuli sunt, aureique, & punctis rubris distincti. Vulnus est noxium, ictusque agit in insaniam, membrisq; subinde stuporem inducit, non sine anxietate & dolore. Presidium est tubæ prioris tambalaguisæ & pilipoc singulorum tres obolos tūdere, atque ex vino palmarum resolutos deglutire, aut oleum cujus mixtionem narravit Franciscus Hernandus inter plantas novæ Hispaniæ, illinere vulneri. Cavendum tamen primis tribus diebus à potu; aut si bibēdum sit, vinum palmarum aut nostratum, quod prestantius est sumendum; præterea ab aëre & sole. Vivunt in pratis herbiferis Philippicarum insularum.

Idem c. 25.
Nieremb. l. 6. cap. 24.

PUNCTUM III.

De Phalangiis & Tarantula.

TAntum de innoxiis Araneis, *Noxii* Phalangia vocantur. *Nomen* accepit, quòd internodia terna in cruribus habeant. φάλαγξ enim digitorum internodium propriè significat. Italiæ ignotum inquit Plinius: at nūc tota meridionalis ora illis abundat. Singula in reti pariunt, & magno numero incubant: cumque ipsa proles increverit, matrem amplexa interficit & ejicit. Nec parcit patri si ceperit. Fœminam enim incubatu adjuvat. Pariunt autem & trecentos. Aestate duntaxat venenati morsus esse Alexāder ab Alexandro prodidisse ait Moufetus: quod tamen de Tarantula duntaxat sumendum est.

Plin. H. N. 29. c. 4.
Alexand. ab Alexandro Genial. dier. 2. c. 16.

Differētię.

Circa specierum enumerationem haud levis est inter Authores *differentia*. Plinius, similis *Formicæ*, *Lupi*, *Rhagionis*, *Asterionis*, *Tethragnatij* mētionem facit. Aëtius, sex genera enumerat, *Rhagium*, *Lupum*, *Formicarium*, *Cranacolapten*, *Sclerocephalum*, & *Scolecium*. Nicander illis quæ Plinius attulit, *addit Rhoga*, *Cyanei*, *Agrostis*, *Dysderi*, *sive Sphecium & Formicarium*. Basilius decem Phalangiorum genera dicit, sed non describit. Avicenna, *in Aegyptiacum*, *Nigrum*, *Rutilum*, *Rachen*, *Album*, *Citrinum*, *Vveum*, *Formicarium*, *Cantharadeum*, *Vesparium & Orobaten* distinguit. Nos sedecem eorum genera, nempè *Formicarium*, *Venatorem*, *Rhagium*, *Stellatum*, *Cæruleum*, *Sphecium*, *Tetragnathium*, *Cantharideum*, *Ervestre*, *Cranocalapten*, *Sclerocephalum*, *Scolecium*, *Lanuginosum*, *Appulum seu Lentiginosum*, *Cretense & Brasilianum* ponemus; iisdemq; illa, quæ Moufetus minora phalangia vocavit, cum similibus adjiciemus.

Aetius 13. c. 18.

1. *Formicarium*, seu *Myrmecion*, prægrande, est formicæ simile, sed multo majus; rufo capite, reliquâ corporis parte nigra, albis intercursantibus resspersum guttis. Aëtius, cervicem cineream facit dorsum velut astris insigne. Ad ejus morsum adeò somno obruuntur ægri, ut in sempiternum πανσίελον tandem incidant.

Plin. H. N. 29. c. 9.

2. *Venatorem*, Nicander ἀγρώστην, Aëtius λύκον, quod Aldrovandus qui cum Pulice Aristotelis eundem credit, non probat, vocat. Muscas, vespas, culices, apes, tabanos, vespas venatur: & inde nomen sortitus est. Corpore est lato, volubili, rotundo. Circa os tres eminentiæ enascuntur. Partes circa collum incisuram habent. Doloris expertem plagam infert.

Aldrov. l. 5.

3. *Rhagium* ut Aëtius vocat, ῥώξ Nicandro, ῥάξ Aeliano, ab acini uvæ nigræ similitudine dicitur. *Figura* est rotunda, colore nigro, splendente corpore & globoso, pedibus brevissimis (apud Aelian. μικρὰς πόδας lege) & quasi imperfectis, ore sub alvo dētato. Accumulatis pedibus movetur, & velocissimè incedit. Non multum ab Aristotelis *Mordace* abludit. Ab ejus morsu exiguum quidem vulnus, sed genæ & oculorum inferiores partes rubescunt: totum corpus inhorrescit: urina emittitur, & semen profunditur. Aeliano Lybicum duntaxat animal est.

Aelian. H. A. 3. c. 36.

4. *Stellatum*, idem cum Rhagio esset, nisi stellatis quibusdam & vir-

gulis niveis, pinguibus illis & lucidis distingueretur. Solus ejus Plinius post Nicandrum meminit. Icti enervantur & elumbes fiunt.

5. *Cæruleum*, Cyaneum, Plinius lanugine nigra hirsutum sed perperam vocat: Nicander πεδιλόεον, quod sublimibus utrinque & longissimis pedibus incedat. Ictus ejus vomitum araneosum, lypothimiam, coma & mortem concitat.

6. *Sphecium*, Vespiforme, Nicandro δύσδηεν, à crabrone rubicundo pēna tantum differt, & vehementer ruffescit. Solo tactu venenum ingerit: & speculum crystallinum levi transcursu, Scaligero teste, confregit. Lento veneno tabem inducit.

7. *Tetragnathium*, corpore est latiore, subalbulo, pedibus scabris. In Aelian. H.
A. 17. c. 40. capite duo prominent tubercula, unum rectum, alterum latum, ut videantur ora duo & maxillas quatuor habere. Magnus eorum circa Arrhatam in India numerus, exitio incolis fuit, ut Aelianus prodidit. Unum est cinereū, posteriore parte candicans, quod telas muscis in parietibus latissimè pandit. Aliud, cui caput medium linea una alba, & transversa altera distinguit. Locus ab eis percussus inalbicat, membrum ad articulos gracilescit. Cinereum Nicander morsu venenum infundere negat.

8. *Cantharideum* parvum est, specie Cantharidi simile, colore flammeo ruberrimo. Invenitur messis tempore in leguminibus. Pustulas excitat, mens pturbatur, lingua balbutit, &c.

9. *Ervestre*, quod in ervo provenit. Eadem quę præteritum edit; & equos devorantes, juventaque, siti exardescere, mediaq; crepere censetur.

10. *Cranocalaptes* Dioscoridi κεφαλοκρούστης, quia prætereuntium capita ferit, seu per filum descendat, seu se præcipitem det. Phalænæ papilionis speeie est, capite nutabundo, ventre gravi, corpore oblongo, colore viridante. Aculeum in summo gestat. ἐν τοῖς φύλλοις τῆς περσέας τρέφεσθαι, καὶ τὰ πτέρα ἔχει ὅμοια ταῖς ἐν ταῖς κύςαις ψύχαις. Unde Scholiastes nobis insinuare videtur, alatum esse. Quidam Tarantulam esse opinantur. Plinius lethiferum nimis ipsius vulnus ponit: Nicander & Aetius nullo negotio sanari.

11. *Sclerocephalum*, caput habet saxi duritie: totius corporis lineamenta illis animalculis similia quæ lucernas circumvolitant.

12. *Scolecium* longiusculum est, & maculis quibusdam, præsertim circa caput, variegatū. Earundē cum Cranocalapte & Sclerocephalo virium.

13 *Lanuginosum*, grandissimo est capite: quo dissecto inveniri dicuntur duo vermiculi, qui mulierib. corvinâ pelle ante sobolis ortum adalligati, præstant ne concipiant: estque hæc vis eorum annua, ut Cæcilius in Commentariis reliquit. An sit virulentum, nemo determinavit.

14. *Lentiginosum* Moufetus appellat, quod *Apulum* & *Tarantulam* à Tarentino agro, vel fluvio Thara alij. Reperitur quidem & in Calabria, Sicilia, Romanisque campis, æstivis mensibus: sed sine ullo ad saltandum incitante veneno. Aldrovandus idem cum Solipuga facit. Multiplex Kircher.
est specie. *Aliud* est cinericium, al- Artis Ma-
bis nigrisque maculis: *alind* dorso ci- gnet. 3. par-
nereo, rubris aut viridibus: *quoddam* te 8. c. 2.
mole majus, fibrts nigris, ex cinerea rubroque emicantibus, aut etiam virgulis subinde undatim per corpus porrectis. Moufetus & *fusci* meminit, cujus iconem Pennio ab Italo mercatore datā, damus; & *Crocei* clarique, quale Aegyptum dare scribit. Effigies à Kirchero exhibitæ, Francisci Corvini Pharmacopæi Romani Musæo debentur. Visum & illas quæ ab Imperato habentur adjungere. Mira venenum ictu infusum *Symptomata* excitat. Alij perpetuò currunt; alii rident, plorant alii, alii clamitant, dormiunt, vigilant, vomunt, saltant, sudant, tremebundi fiunt. Nonnulli coloribus ita delectantur, ut iis conspectis, in lypothimiam, nisi potiantur, incidant. Exemplum Kircherus habet. Alii, *verba sunt Kircheri* accuratè ista exponentis, Musica incitati, in saltus prorūpunt gladio evaginato; vel alterâ armaturâ fulgidâ & corusca (quo fulgore vehementer afficiuntur) gestiētes; variaq; corporis agitatione, & ridicula prorsus gesticulatio-

latio-

latione, nunc eã dextera, nũc sinistra, nunc ore excipiũt; nunc in altum gladiatorũ more projectã dexterè recipiũt, nunc in terrã ꝓjicientes, pugilũ more veluti duellũ inituri adeò peritè tractant, ut in palęstris publicis instructi, omnes artis regulas observare videãtur; modo verbis quibusdã obmurmurãtes, eã veluti incantare, nũc prono, nunc supino corpore sup eam sese distẽdere solent, & extẽsi sic aliquantisper, veluti novo Enthusiasmo excitati, ad novos conflictus, saltusq; hinc inde lymphaticor. more debacchantes accingere solẽt. Alij, quæ res maxima admiratione digna est, nunq̃ quiescere solent, nisi vitreũ vas plenũ aqua manu circumferãt, cũ quo eosdẽ gestus, quos gladiatores fecisse diximus, peragunt. Quidã ardenter videre desiderant in medio loco saltui deputato, cõchas aqua plenas, circũdatas viridibus herbis, potissimum arundinũ folijs, quibus uti & aqua maxime delectãtur, intra quã brachijs & manib. quin & capite toto nõ secus ac mergi, & anates concussione alarũ aquã veluti ventilantes, sese idẽtidem submergere solent. Nonnullos quoq; non sine risu videas milites in duello cõflictantes, quosdã temulentorum vario jactãtium personas induere; alios Hispanicis verbis ad pompam & gravitatẽ affectatis nescio quem ducem & gubernatorem agere; visi sunt quidã, qui ex arborib. crurib. penduli hæreãt, eaq, pendiculatione multum afficiantur, hoc affectu laborant potissimum ij, qui à Tarantulis fila ex arborib. ducentib. feriuntur. Multi deniq; postquam aliquandiu saltarunt, sedentes manib. tam fortiter collidũt genua, ut aliquam gravem passionem calamitatemq; suspiriis & voce miserabili egerere velle videãtur. Alii etiam per terram extensi, tali impetu & vehementia manibus, pedibusq; terram concutiunt, ut epilepticis ac lunaticis non multùm sint absimiles.

Venenum principio parum sentitur: anno elapso, ad saltus violentos cogit: bimestri spacio, appetitus frustratio, febres ardentes, artuũ dolores, καχεξία, ictericus dolor, &c. infestant. Unicum in Musica remedium: quæ pro diversitate veneni variat. Aliqui afficiũtur, *inquit Kircherus*, tympano quodam, vulgo, (surdastro) plectris ligneis utraq; parte pulsari solito, cui cõsonare faciũt, ut plurimum fistulam pastoritiam, vulgo (la Zampogna rustica de' pastori) sonus autẽ multum à Turcico illo superius dicto participat & ob vocum gravium acutarumq; jucundam commistionem multum aurib. gratus est. Alii ut plurimum cãtu recreantur, cui Auletarum, sive tibicinum strepitosa musica cõjungitur: delicatiorib. sonantur testudines, lyræ, cytharę, clavicymbala simul concordata; mirum tamen est, quod nõ omni tono musicæ, sed certis tonis afficiantur, si n. tonus harmoniæ humori veneni pungitivo, vellicantiq; nõ fuerit proportionatus, patiens tãtum abest, ut aliquid inde levaminis acquirat, poti⁹ miserabiliter eũ hoc imꝓportionato ad humorem sono torqueri cõtingat: quod satis insolitis suis gestib. ut oris oculorumq; distensione, brachiorum, manuum, pedumq; cõplosione, totiusq; corporis in hanc, nunc in illã partem contorsione, similibusq; gestib. quantum sibi istiusmodi musica contraria sit, demonstrat; qui tamen mox ubi ad amicam harmoniam converti ipsum contigerit, veluti ex tenebris in lucem emergens, agillimo motu in saltus pristinos, amico modulamini aurib. oculisque admotis veluti applaudẽdo erumpit; durabitq; spectaculum eò usque, dum veneni vis frequenti saltu, pro isto anno excitata, aliqua ex parte sudore evaporavit: atque ita tandem unius anni spatio cum morbo constituuntur induciæ.

Harmonias apud eundẽ vide. Contrariari unam ratione Musicæ alteri, Hispanus quidã Tarenti, nimis incredulus, suo exitio expertus est. Morsibus enim à colore & qualitate diversis, ultrò acceptis, cum remedium à Musica quæreret, ab uno quidẽ modulo se ad saltãdum sollicitari sensit, sed qui à contrario cohiberetur. Observatum in civitate Andria, palatio Ducali, & hoc, bestiolam ad proportionatũ humori sonũ saltasse. Quod si citharœdi in plures incidere, nunc

hæ nunc illæ tripudiare, pro ratione modulorum cōperiuntur. Causas tātor. Paradoxor. apud Kircherū vide.

Bellon. observ. 1. c. 12. 15. *Cretense* sic describit Bellonius Insecta sunt, parva, admodum perniciosa, Araneo paulo majora, octo pedibus prædita, utrinq; quatuor: singuli pedes seu crura quatuor articulis constant, binosq; ungues habētincurvos: bina utrinq; crura anteriora illis data sunt ad progrediendū, bina posteriora ad retrocedendum, obliqua in terrâ foramina inhabitāt binos pedes alta, quæ retrocedentes ingredi solēt, atq, cibum ita attrahunt: aditum foraminum quæ inhabitāt stramine muniunt, ne obturentur, sed aperta maneant. Corpore sunt superiore parte cinereo, binis rubentibus maculis anteriore dorsi parte insignito: inversa autem, nigris maculis notata conspiciuntur ea parte quâ singuli pedes corpori inhærent: venter flavet. Si quis a. scire cupiat quâ parte nocere queant, eorū os intueatur, & binos parvos nigros aculeos deprehendet, iis similes quos Scolopendra obtinet, quib. mordent atq; cibū retinent: telas Araneorū more texunt, muscisque & papilionibus vescuntur. Circiter sexaginta ova ponunt, & pectori adhærētia fovere solēt, pullosq; exclusos ventri inhærentes gestāt donec adolescant. Piloso sunt corpore: quoniā autem magnitudine differūt, foramina pro corporum magnitudine excavant: variare autē inter se pro insularum diversitate observavimus. Immortale est diffidium inter exiguum hoc animal & Vespę cujusdam genus à Latinis Ichneumon vocitatū.

Marcgr. H. Brasil. l. 7. c. 3. 16. *Brasilianum* Marcgravius depinxit, incolæ *Nhamdu Guacu* appellant. Araneus maximus sive Phalangium. Totum corpus tres & semis digitos longum & bisectū. Anterior pars major est & penè duos digitos longa, sesquidigitum lata, subrotunda ac compressa: posterior magis orbicularis, nucis Muscatæ majoris magnitudine & figura. Sesquidigitū longa. In dorso medio versus posteriora foramen habet umbilicale. Capite caret speciali, sed supra os in anteriori parte corporis ocellos habet minimos splendentes, instar punctulorum; & ad utrumq; oris latus prominentiam unguiformem, semilunarem, semidigitum longo, & ita binos dentes, quib. pro dentiscalpijs utimur auro inclusis. Crura habet decē, utrimq; quinque, priora duo prope dētes duos digitos longa, & præter duplicem articulationem qua corpori conjunguntur, quatuor habentia internodia, & in extremitate unguiculum curvum, nigrum, splendidum retrorsum versum. Secundi paris crurum, quodlibet penè quatuor digitos longum & præter duplicem articulationē propè corpus, alias quatuor habet articulationes. Tertium par tres & semis digitos longum, totidem articulationib. quartum par tres digitos & paulò amplius longum, cæterum ut præcedentia: omnia a. crura, in extremitate duo habent exilia cornicula nigra, & bisecta ut cancri. Prope anum habet duos processus semidigitū longos juxta se positos, fili crassioris crassitie, quib. nere solet. Totus araneus vestitur cute pilosa brevib. pilis, nigris ad visum, ad tactū instar holoserici. Per totam autem superficiē crurum partis posterioris, laterum & processuū, qui dentes continent pili copiosi sunt insparsi, ex albo & gryseo rubidi coloris. Tota posterior sectio corporis in adultiorib. plerumq; nuda est pilis, & cutis ex albo incarnata. Vescuntur muscis & aliis insectis. Diu vivūt: nam ad bienniū in scatula me aluisse memini, qui certo tempore, cutem exuerunt integram, dentibus etiam adhærentibus, nova subtus generata.

Ad *Minora* & Phalāgiis similes bestiolas, refero, *Pulices, Phalangia parva Bellonij*, & *Tungam Brasiliensiū*. *Pulices*, ψύλλαι, apud Aelian. sunt procaces, cacuminati, salaces, & assultim incedētes. Pitheci simiive nuncupantur. *Oribates* nonnullis, quòd in arboribus, p̄sertim montanis reperiantur: *Hypodromi*, etiam quod sub foliis degant. Animalia sunt pilosa: ventre leniter inciso, ut sectio notata filo videri possit. *Phalāgia parva*, vel potius animalia phalangio similia, Bellonius in itinere à rubro mari Cairum versus observavit. Octonis erant prædita pedibus, *Aelian. H. A. 6. c. 26.* *Bellon. observ. 2. c. 68*

bus, id est, utrinque quaternis, & dum equorum crura conscendebant, mirum in modum eas divexabant; *Tunga* Brasiliensium, Floridanis *Nigua*, aliis *Ton*, Hispanis *Bicho* vocatur. Eadem cũ pulicello Oviedi & Scaligeri superius adducto. Insectum est parvulum, *inquit Marcgravius*, figura pulicis, nigricantis coloris, duos cirrhulos in capite pro barbâ habẽs, in pulvere more pulicum generatur, & pedib. se insinuat, potissimum plãtæ, digitis & sub unguib. imò & manib. aliquando vidi. Statim autẽ quando intravit pruritum excitat, qui certum indicium est, itaq; Tunga statim acicula eruenda, nam si sinatur, tridui aut quatridui spacio sobolem progenerat innumerã, lendium modo, quæ folliculo pellucido rotundo magnitudine pisi includitur, huic insidet Tunga; hîc folliculus acu eruendus & manet in carne foramen rotundum ejusdem magnitudinis, quod sponte sanatur, vel inspergitur pulvis pyrius. Crepitant unguib. uti ut lendes. Familiarissimum malum, sed quod magis per negligentiam incrementum sumit quam per se.

Marcg. l. c. De Laet. Indiæ Occident. l. 1. c. 4. & 15. 6.

CAPUT III.

De Insectis apteris duodecem & quatuordecem pedum.

ARTICULUS I.

De Erucis in genere.

Insecta aptera duodecẽ & quatuordecem pedum sunt *Erucæ* de quib. in genere & specie dicendum est. *Nomen* vel ab erodendo obtinuere, quasi erodæ, quòd frondes, olerum inprimis abrodunt: vel ab hærendo, ut Apulejo placet, quod pertinaciter adhærescant. Plinio, si Turnebum sequimur, dicuntur *Vrucæ*, quòd prata & arbores urant. Columella hirsutas, Ovidius *agrestes tineas* vocavit. Græcis dicuntur κάμπαι, ab undoso & arcuato gressu, quo se rependo curvant & attollunt, & πρωξαλίδες ab erodendo. Fortè & πρασοκουρίδες apud Hesychium, πρασοκουρὶς, inquit iste, est ζῶον χλωρὸν κεῖρον τὰ ἐν τοῖς κήποις λάχανα: est animal viride rodens in hortis olera.

Aldrov. H. Insf. l. 1. c. 4.

Nomen.

Turneb. Adversar. l. 18. c. 16.

Magni omnes arborum & herbarum helluones. Hinc Philippus parasitus, *erucam se thymo & olere vescentem* dixit. Aliæ frondem depascuntur, aliæ florem. Cum rodunt eduntve, sonum quendam qui τρισμὸς dicitur, edunt, ut Scaliger notavit.

Nutrimẽtum.

Scalig. sup. Theoph. l. 5. de c. plant. c. 19.

Circa *ortum* dissentiunt authores. Aristoteles eas è virentib. foliis brassicę nimirum aut raphani oriri tradit, semine scilicet milioformi, sub autumno ibidem relicto; unde vermiculi nascuntur. Ex his vermiculis trium dierum spacio erucæ fiunt; morituro vere; quę auctæ satisq; alitę motu cessant, at ineunte autumno cum Chrysalide formam vitamq; mutant. Plinius rorem calore solis densatum in foliis relinqui tradit; unde Erucarum genus speciemq; omnem deducit; cui suffragatur Arnoldus. Alii earum originem papilionib. ferunt acceptã; quæ simul ac aureliis exiverint, supra vel subtus vicina folia; ova quædam (stercora vocant Barbari) excludunt, pro ratione sui corporis majora vel minora: horum aliquot testæ cœruleæ, aliorum flavæ, albæ, nigricantes, virides, rubentes) quatuordecim ferè dies fota solis calore, rupto cortice Eruculas excludunt, parvulis lumbricis similes, sed coloratas; quæ primo ortu famelicę, foliis floribusq; devorandis totæ incumbunt, præcipuè illarum arborum atque plantarum, quibus olim in ovo fuerant.

Generatio.

Arist. H. A. 5. c. 19. Moufet. Theatri Inf. 2. c. 24.

Ego singulis his modis oriri posse non dubito: maximè vero humidis temporibus cum humor resedit, inprimis si acrior sol post usserit.

Ubi devorandi tempus præteriit, vagulæ huc illuc & jejunæ migrant, sensimq; marcescentes fame, aliæ intra, quædam supra terram, locum idoneum quærunt, ubi sese vel filo appensæ in aureliam membranâ tectã, vel in nudam thecam transforment. Hoc media æstate si contigerit, post viginti quatuor dies rupto cortice evolat statim papilio: sin adultiore au-

Natura. Moufet. l. c.

tumno, per totam hyemem durat aurelia, nihilq; ante calorem vernalem excludit. Nec tamen omnes in aurelias abeunt, sed aliæ, *volvaces* nempe, putrescunt; è quibus nonnunquam ova quasi tria excidunt, Cātharidum vel muscarum matrices. Quando serò papiliones coivere, ova ad ver usque proximum depromunt, vitalia: ut in Bombycibus usu venit, quorum ova per uncias librasque vendi apud Hispanos notum.

Usus. Habent *in Medicina* locum. Oleraceas cum oleo inunctas, tutos à venenosorum morsibus reddere, Aegineta scribit. Tela & involucrum epotum, muliebrem fluorem sistit. Ligustrum depascentes non solum Cyprium piscem mirè hamo obductę alliciunt, sed & earum fimus naribus inditus, Epilepticis ab utero mulieribus statim succurrit, si expertissimæ obstetrici, à qua Moufetus habet, credendum: Usta & narib. indita hæmorrhagiam cohibet.

Damnum. Vesicas omnes excitant, & cutem deglubent. Equus si devoraverit, tumores surgunt, arescit induraturque cutis, oculi excavantur. Omnes hortis, pomariis, herbis & floribus sunt infestissimæ.

Remedia. Remedia apud Geoponicos, & qui de re rustica scripsere occurrunt multa. Pelluntur, felle tauri, si eo arbores illinātur; sulfure pauco, si cum stramine sub arbore accendatur; terrâ sub esculi arboris radice effossa, si in horto spargatur; scillâ, si in hortis seratur, aut suspendatur. Alii mentham, ervum, absynthium, in hortorum ambitu serunt. Fumum è vespertilionum stercoribus, vel fungis sub nuce arbore nascentibus, excitant. Multi in ficulneo lixivio semina præmacerant. Nec malè post pluvias matutinis horis arborum rami & frutices olerum succutiuntur. Decidunt enim nocturno adhuc frigore torpidæ.

ARTICULUS II.

De Erucis in specie, & primò de Erucis Moufeti.

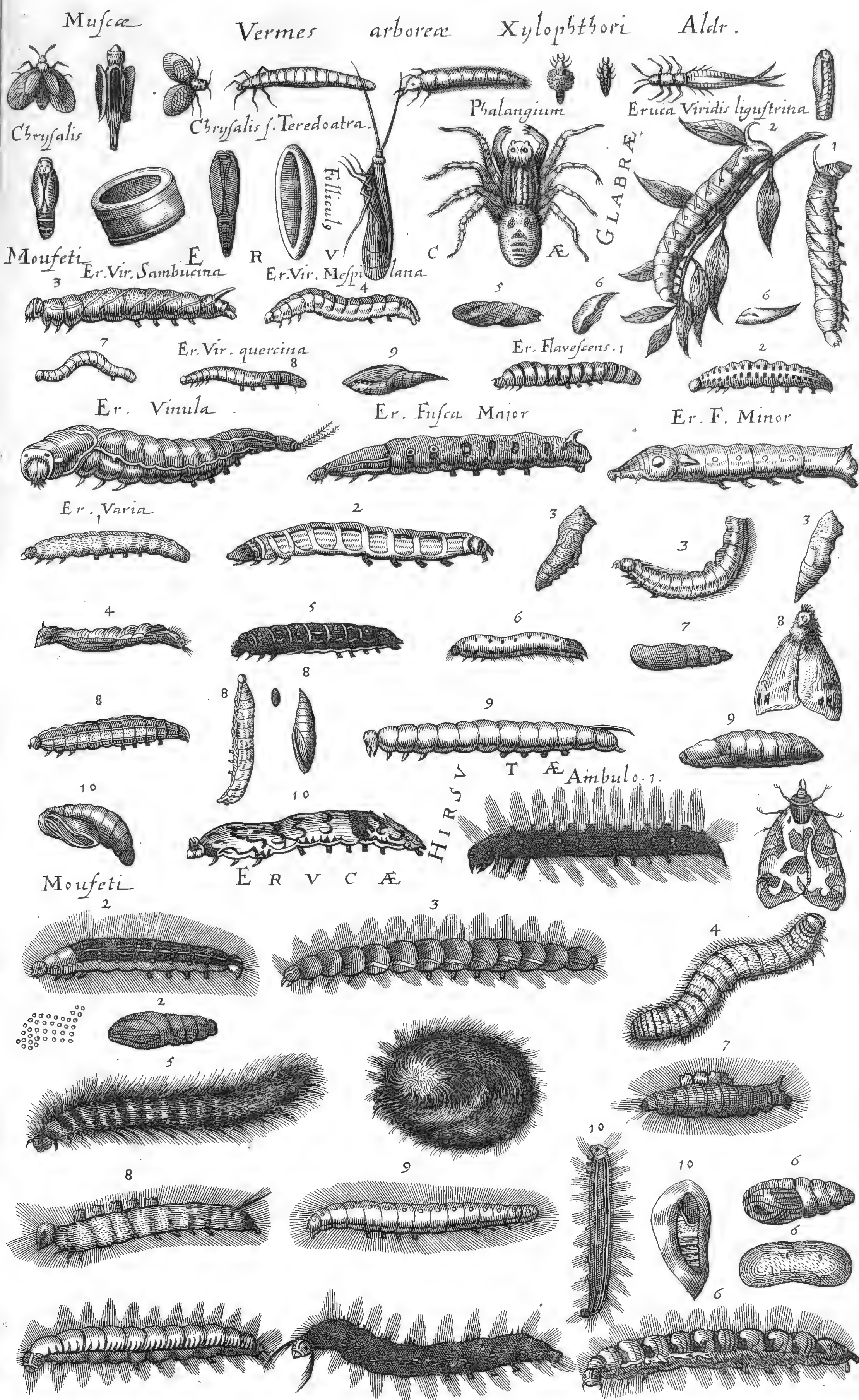
PUNCTUM I.

De Erucis glabris.

Erucarum differentiæ infinitæ ferè sunt, seu quantitatem, qualitatem, & partes corporis; seu etiam actiones, & alia observes. Sunt glabræ, hirsutæ, magnæ, parvæ, mediocres: virides, nigræ, variæ, rigidæ, molles, cornutæ, excornes. Plurimæ in aurelias, hæ in papiliones abeunt: quædam non, sed cum omnia depastæ sunt, ipsæ quoq; consumuntur & intereunt. Quæ aurelię fiunt, aliæ immediatè in eas abeunt, & hæ non texunt, aliæ prius ova pariunt. Quarundem aureliæ leves & æquabiles; aliarum hispidæ, rugosæ, acuminatæ, asperæ: quarundam, ut duriorum, nudæ: aliarum musco vel capillis sericis obductæ. Plurimæ ex ovis papilionum nascuntur: quædam in arborum foliis ex semine proprio ibidem in tela per autumnum derelicto, vel rore aëreve illi incluso & putrescente. Quædam foliis, aliæ floribus, nonnullæ fructibus vescuntur. Undoso & celeri motu plurimæ gaudent, aliæ placidè & lentè incedunt. Aliæ leberidem quotannis mutant, aliæ non. Quædam texunt, quædam non. Illæ vel more aranearum telas faciunt; vel folliculos sæpè adeò cōpactos, & duros, ut ne acutissimo quidem telo rumpantur, &c.

Placet & hic tam Moufeti, quam Aldrovandi differentias ponere & describere. Illi vel sunt ἑτερογενεῖς sive affines à papilionibus & aureliis satæ: vel αὐτογενεῖς & consanguineæ, ex sua tribu profectæ. Utræque vel sunt *glabræ* vel *hirsutæ*. *Glabræ* in *Bombyces*, de quibus post agetur, *virides*, *flavas*, *vinulas*, *fuscas*, & *varias* distinguuntur. *Moufet. Theatri l. 2. sect. 2. c. 2. & 3.*

Viri-

Muscæ
Vermes arboreæ Xylophthori Aldr.
Chrysalis
Chrysalis s. Teredo atra.
Phalangium
Eruca Viridis ligustrina
GLABRÆ
Folliculi
Moufeti
E R V C Æ
Er. Vir. Sambucina
Er. Vir. Mespilana
Er. Vir. quercina
Er. Flavescens
Er. Vinula
Er. Fusca Major
Er. F. Minor
Er. Varia
HIRSVTÆ
Ambulo
Moufeti
E R V C Æ

Virides sunt quintuplices. *Prima* quod ligustro insideat, *ligustrina* dicitur, cui vultum, ambiens circulus pedesque omnes&recurvum in caudâ cornu, ex rubro nigrescunt; maculæ lateribus transversim inductæ dimidio purpurascentes albicant: rubescunt punctula: cęterum verò corpus undique virens videtur. Altera *Sambucina*, quæ non multum ab ea differt, nisi quod undiq; viret, transversis illis maculis albissimis, & punctulis quibusdam lacteis exceptis. Sambuco rosea inprimis vescitur. *Tertia Lactucaria* ubiq; viridis in thecam sese fuscam appetente autumno vertit; olera comedit molliora, lactucas præsertim. *Quarta Mespilaria* minor est, undique virescens in thecam cineream maculis nigerrimis conspersam sese recipiens. *Quinta Quercina*, omnium minima, in arboribus (quercu pręsertim) fila ducit, per quę descendit in itinerantium capita vestesque & galeros illaqueat; notissimum æstate animalculum, & ubique obvium rudi tela sese implicat autumno ingruente, & rubro-viridi theca inclusa, moritur hyeme, decem duntaxat pedibus donatur, ut superæ omnes. *Flavescentes* dicimus, quę maximam partem flavent. Tales hæ figuræ repræsentant; quibus servatur quicquid à nigro liberum: id si pallidiori flavo infeceris, Icones habes depictas. Vivunt mollioribus foliis, præsertim tiliæ. *Vinula* elegans mehercules Eruca, & supra fidem speciosa: in salice eam invenimus avidè pascentem: labra atque os illi subflava, oculi anthracini, frons purpurea, pedes extremumque corpus herbacei: cauda bifurcata ex vinaceo nigricans. Corpus universum veluti crassiore rubicundoque vino intinctum; quod à collo per scapulas decussatim transiens, ad caudam usque linea albissima, mirifice adornat. *Fusca Porcellus* Eruca dictus, ex fusco nigricat, *major* præsertim; *in minore* quos vides orbiculos, albicant: trifolij palustris foliis frequenter insident, eaque mira celeritate devorant.

Variæ decem sunt, q̃ conspiciũtur. *Primæ* facies cœrulea, oculi nigerrimi; corporis cuticula cæsia, nigris flavisque punctulis multum consi ersa: in aurellam convertitur spadiceam, alba membranula vestitam, brassicas amat, & genus universum naporum. *Secunda* caput, pedes, caudamque nigerrima obtinuit, cãcelli quadrati, flavi sunt: intus quæ pinguntur tessellę, striis nigris glaucisque alternatim in longum ductis distinguuntur. Fœniculum amat, anisumq; atque cuminum. *Tertia* ex albo viridis gibbosa in incessu graditur; est enim utrinque sepes duntaxat, sicuti omnes ὕπεραι. In aureliam echinatam mutatur, colore furvam: oleas absumit. *Quarta* dracontium depascens viperam maculosam refert: incedit semper capite erecto, & pectore potissimum se sistit: amat juncos, & fluviis innascentes plantas pappiferas. *Quintæ* descendentes costas si obsoleto minio infeceris, pauca in Icone habes quæ desideres. In *Sexta* quod album vides, ochra impleas: gaudet utraque populo nigra, eaque sese ingurgitat. Striæ in *Septima* ductæ ex flavo albescere debent: reliquum totum corpus fusci coloris in aureliam spadiceam se vertit. *Octava* cinerea videtur, ex nigricante undulata: thecam facit nigro puniceam, è qua pulverulenta Phalæna. *Nona* varia quidem, & meritò censeri debet: incisurarum orbes virent; cornu caudæ reflexum, cyaneum: sub qua miniata macula ad ornatum facit. Media incisurarum pars cinerem æmulatur: aurelia demum includitur Xerampelina, hãc in via publica invenimus: gaudet ranunculo pratensi. *Decima* glauconigra: quod enim hic album est, id glauco superinducto bestiam exprimet. In thecam spiralem transmutatur dilutè cærulam, spiris subrubentibus, quæ ad buccini conchæ formam proximè accedit. In Solano sylvestri (quam Itali Belladonnam vocant,) glabra eruca provenit, crocei viridisque coloris, cornu in fronte gerit digiti longitudine; quam se sæpiùs vidisse memorat Cardanus.

PUN-

PUNCTUM II.

De Erucis hirsutis densius pilosis Moufeti.

P*ilosæ* omnium maximæ maleficæ, vel *densiore sunt pilo, vel rariore.* Ex illis sunt, *Pityocampe, Ambulones, Coriariæ, Polymidæ, Neustriæ, Tuberculosæ, Mesoleacæ, Vrticariæ, Brassicariæ, Sepiariæ.*

Pityocampes, i.e. pineæ piceæve, Erucæ, digitum minimum crassitie æquant, tres digitos transversos longæ. Undecim incisuris inter caput & caudam constant, sedecimque (more reliquarum) pedes habent: nempe juxta caput utrinq; tres, medio corpore utrinque quatuor, & ad caudam extremam utrinq; unum. Priores vero sunt adunci & exiles, quib. viam tentāt; reliqui latiores, & multis crenulis serrati, ut folijs firmiter insistāt. Caput formicæ; reliquum corpus Erucis vulgaribus simile. Hirtæ sunt pilis, villisq; rectis undiq; obseptæ: pili in lateribus nati albicant; in dorso fulgent, cujus pars media maculis veluti oculeis ornatur. Villis abrasis, cutis subest nigricans; pili valdè exiles: pungunt tamen quàm urtica acriùs, maximumq; dolorem, ardorem, febrem, pruritum, inquietudinem adducunt: veneno scilicet subito sine sensu vulneris infuso, & ad partes viscerib. proximas delato. Telas subtiles quales aranei texunt, priorib. pedib. fila ducentes, ac disponētes: has, veluti tentorium, nocte ingruente subeunt; tum, ut frigoris tum ut procellarum vitent incommoda: tentorij hujus tam tenax & subtilis materia est, ut nec ventos curet furentes, nec imbribus inundet. Amplitudo item tanta ut vel millia plura erucarum facilè ferat. In ramulis Pini & Piceæ supremis nidificant, ubi non solitariæ, (ut aliæ) sed gregales vivūt. Quacunque iter fecerint nentes fila ducunt telaria: primaq; luce (faveat modo serenitas) catervatim minores majores comitantur, ac viduatis frōde arboribus (omnes enim absumūt) textrinam strenuè colunt. Solæ pini piceæq; pestes, ad alias coniferas arbores non accedunt. In Atho monte, nemoribus Tridentinis, atq; transalpinis convallibus, (ubi frondis nutritiæ copiâ) admodum abundant, ut Matthiolus testatur. Virulentissimæ profecto bestię, sive extra premantur manibus, sive intus exhibeantur: tam certissimi veneni olim habebantur, ut Vlpianus legem Corneliam interpretans de Sicarijs, in eorum numerum & pœnam, Pityocampę propinatorem vocaret: Aliū. ff. ad leg. Corn. de sic. Haustis Pityocampis dolor os & palatum graviter affligit; lingua, alvus, ventriculus ab erodente veneno valde inflammantur: Etiam ingens dolor excruciat, licet initio pruritum quendam jucundum passi videntur: insequitur æstus, cibi fastidiū, & perpetua, sed irrita vomendi dejiciendique cupiditas. Tandem nisi occurratur, adurunt corpus, & ventriculo crustas inducunt, Arsenici ferè modo. Diosc. Aet. Plin. Celsus. Galen. item 11. simpl. cap. 5. & Avic. fos. cap. 25. Hac de causa Aetius & Aegineta mensas sub pino sternere, vel commorari, noxium dixerunt, ne forte cibi nidore jusculorum vapore, vel clamore hominum Pityocampæ suis sedibus motæ, in escas decidant; vel semina saltem æquè lethifera demittant. Qui ab his læsi fuerint, ad Cantharidum antipharmaca respiciant: liberabuntur enim iisdem remediis: propriè tamen melinum oleū (quod è Cotones & oleo temperatur) ad vomitū usq; bis terve hauriendū est, ex Diosc. & Aetij præscripto. Generantur vel potius regenerantur (convolvulorum more) è semine Autumnali in tela certis vesiculis relicto, vel ex ipsis Volvocibus putrefactis ut Scaligero sentire visum est.

Ambulones dicimus, quibus incerta domus & esca: unde superstitiosulè peregrinantiū modo vagantur, & (ut mures) semper comedunt alienum cibū. Quare Angli eos *Palmerrvormes* appellant, ab erratica nimirum vita, (nusquam n. consistunt) quamvis ratione hirsutiei *Bearevormes* dicuntur.

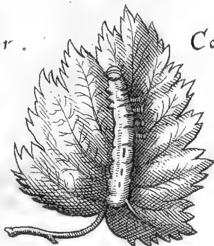
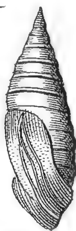
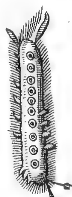
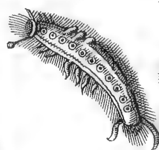
Cer-

Erucæ Raupen Mouf

Er. Corilaria

Er. Polymita

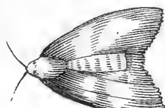
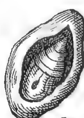
Er. Neustria Minor

Er. Neust. Major.

Er. Mesoleuce

Er. Tuberculosa

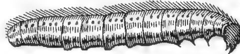

Ova.

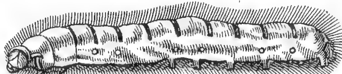
Major.

Er. Vrticaria

Er. Brassicaria

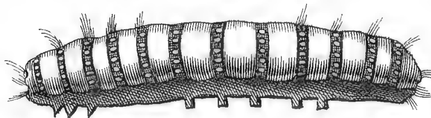
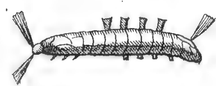
Er Sepiaria Min.

Er. Geranicola

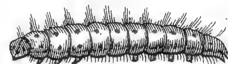
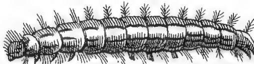
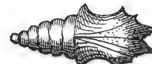
Er. Antennulata

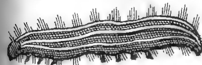
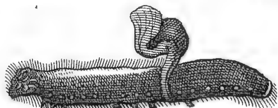
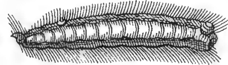
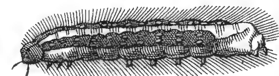
Er. Iacobæa

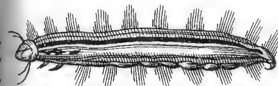
Echrino 1

2

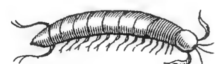

Er. Rubicola

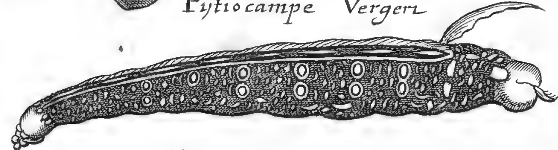
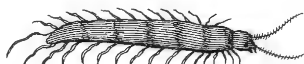

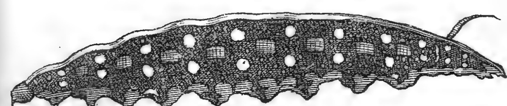
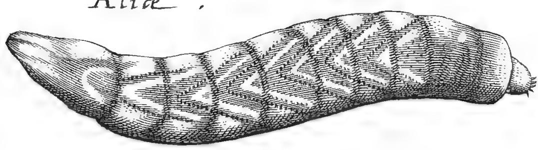
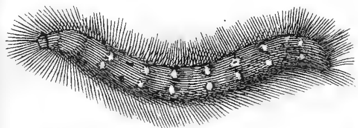
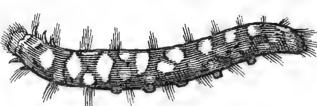
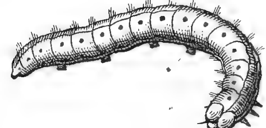

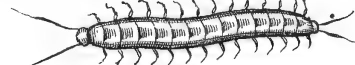

Pytiocampe Vergeri

Erucæ Aliæ.

Certis folijs aut floribus non astringi se sinunt, sed audacter percurrũt delibantque omnes plantas ac arbores, & pro arbitrio vescuntur. Undecem ponuntur. *Primo*, quas vides in latere maculas albas, tales revera esse debent: corpus universum nigrescit, pili inferiores omnes subcrocescere oportet; superiores vero omnes in dorso positos canescere; tribus iis ordinibus exceptis, qui in collo juxta caput nascuntur: ii enim eundẽ cum ventris pilis tenent colorem. Ex cujus aureliã exit, quem hic vides papilio; cujus iconem coloresque & naturam superiori libro descripsimus. Si *Secundi* collum, ventremque atq; ibi nascentes pilos flavos feceris, non est quòd plura expectas. Theca ejus fusca videtur; ova pallida, papilionem inde nascentem superiori libro expressimus. *Tertius*, toto corpore pilisq; è fusco flavus, nisi quòd maculæ lateratim in unaquaque incisurâ obliquatæ latescunt, caput puniceum furca quadam nivea ornatur. *Quarto*, venter atque inferiores pili infuscantur, dorsum atque superiores ex fusco flavent. Linea in facie bifurca seri colorem vel lac dilutum refert. *Quinto*, vultus spadiceus, ventris latera canescentia; corpus pusillis varium guttulis subluteis, atque hęc supra, piceis: pili quasi radioli exeunt flavi, arguti illi quidem, & medio acuminatiùs crescentes: multum vicinas herbas & segetem lædit. *Sextus* colore est leucophæo, nisi incisuræ nigris lacteisque hic illic maculis essent infectæ. Setæ infra supraque natæ, & tanquam serratim positę, hispidæ valde sunt & rigidæ, sed à colore corporis non recedunt. *Septimum* cute nigra, pilis autem nonnihil lutescentibus donatum, *Peniculum* vocare soleo, quia utrinque ex fronte atque etiam in uropygio peniculus erumpit mollis, colore coracino. Quas vero cuneiformes in dorso eminentias conspicis, radice lacteæ; cæterum, nigellæ videntur. *Octavus* murinum colorem exprimit, cujus in dorso cunei septimi illius respondet. *Nonus* coloris peregrini & rari; singulæ enim incisuræ variis ab invicem coloribus, sed mixtis invicem omnibus pinguntur; quas clavus, quamque argenteus pulcre adornat. *Decimus* inter naturæ luxuriantis lusus, non minus elegans quam rarus; nigris, cœruleis, viridibus, atque luteis liris, & nervis scabris striatus: quos guttulæ quædam aureæ mire efferunt. Pilos admodum molliculos gerit, miræ gratissimæque viriditatis, thecam habet purpuream, membranula munitam. *Vndecimi* incisuras albicantes, prasinas imaginare; vellusque & pilos medio virentes facito.

Corylaria undique cum virore pallet, tribus inter cuneolos maculis nigris exceptis, & cornu illo in ultimo dorso, & quasi ouropygio crescente, quod rosaceum ruborem lætè suscipit. Coryli pręcipuè foliis insidet, unde Corylariam dicimus, duas illarum species vidimus; alteram saturatè; alteram pallidius viridem.

In *Polymitis* multiplex naturæ venustas resplendet: quib. licet faciem Aethiopis Maurivè tribuit, vestem tamen concessit Polymitam; *vario* opere, vero artificio fulgentem. In fronte pili, veluti in cirros nexi nodosos, antennas referunt; quales item in ultimo dorso; cutis iridis æmula, orbiculis splẽdet muricè inebriatis, quos veluti latos clavos costis affixit natura. Vellere enati pili fulgorem solis repræsentant, oculosque oculato die perstringunt.

Neustrias è Normania duas accepimus. Majori vultus cœruleus, albis, rubris, cæsiisque surculis corpus liratum; pili aureo splendore coloreque grati. Minor convolutus, echinum exprimit: Caput illi nigerrimum, corpus glastinis quibusdam guttulis variè perfusum: pili croceum fulgorem imitantur. Tuberculosa pyri germina corrumpit, capite atrato, corpore nigris rubentibus, & lacteis quibusdam liris ornato; mediis quasi humeris, & ad finem ferè dorsi, tumuli sive tubercula assurgunt livida, albis punctulis conspersa. Ova è quibus nascitur, spadicea sunt; qui est

etiam aureliæ, & pilorum color. Aliam vidimus congenerem, sed duntaxat tumulo gibbosam.

Mesoleucam à capite ad dimidiatum dorsum, obsoletè luteam, dein liliaceam peperit natura. Venter luteo cinereus, clavis medio tesserato fixis ornatur.

Urticariæ pedes si fatiscente luteo leviter tetigeris, parum à naturali icon differet: rigidulos & erectos pilos habet spinatim crescentes. Levi tactu vulnerant; primumque blandum, sed venenatum pruritum, deinde vix ferendum dolorem superinducunt. Haud desunt qui eam Pityocampes malitiam malignitatemque vincere asseverant.

Brassicaria, eruca capite est cyaneo, corpore flavis surculis duobus utrinque lineato: inter quos subcæsia quasi area nigris quibusdam seminibus consita videtur: pili aureliæ (quæ cinerascit) colorem obtinent.

Sepiariæ binæ offeruntur. *Majori* crocesceret vultus, nisi quem nasi loco triangulum videtis liliasceret. Corpus albis flavis rubisque & nigris, (quas expressimus) maculis, nullo ordine locatis, variatur: pilis subluteis horret. Sepes populatur, & nudat frondibus: ubi tamen serici rudioris relicto glomo, in thecam spadiceam, quasi in Sarcophagum se recipit. *Minori* facies subcœrulea, uti & totum corpus, absque maculis quibusdam nigris albicantibusque esset: pilos cum prima concolores sortita est.

PUNCTUM III.

De Erucis rarioris pili Mouseti.

Rarioris pili sunt *Geranivora*, *Jacobæa*, *Antennula*, *Echinus*, *Rubicula* & *cornuta* illa bestiola, quam Germani Hornewor̄m appellant.

Geranivoræ magnitudinem formaque ritè hic dedimus, & affabrè explicatam. Albas maculas, cingulos nigros ornãtes, ferrugineas facere oportet; ventremque pedesque & album inter cingulos spatium porraceo, viridi ornare. Camerarius ad Pennium hanc misit, cum hac Hypographe: Eruca grandis, hortis tantum agrestibus victitans, & potissimum Geranio palustri βατραχοειδεῖ infesta.

Antennulatæ corpus varium: à capite ad tertiam incisuram cretâ illitam diceres; quinque aliis sequentibus nigrocineream; tribus iterum postremis cerussatam: Antennulæ ex pilis veluti colligatis constant; quales item ultimo dorso, cristæ instar, se erigunt. Quatuor illi erecti in dorso cirri, è pilis quoque fiunt dentatim ordine crescentibus.

Jacobææ sive Senecionem majorem depascens eruca, capite pedibusque obsoletius purpurantibus, vẽtre pallidiusculè virente; corpus habet inamœno viridi fatiscens, & nigris flavis flammeisque maculis ornatum. Pilorum color ventri consonans.

Echinorum duas animadverti species; unam è cœruleo virentem, alteram Mesoleucen. Primus Echinorum tessellato prodit corpore, ex nigro flavoque varius: spinæ luteæ videtur; ineunte autumno in aureliam cineritiam vertitur. Secundus reverâ Echinum præ se fert; dorsi dimidia pars, prior nempe, ex flavo nigricat; posterior cum flavedine albescit; spinas gerit argutas valde & crassas, colore cæsio.

Rubicolam nigrocineream liris utrinque tribus pallidè flavescentibus pinxit natura; pilos rariores gerit, plane nigros.

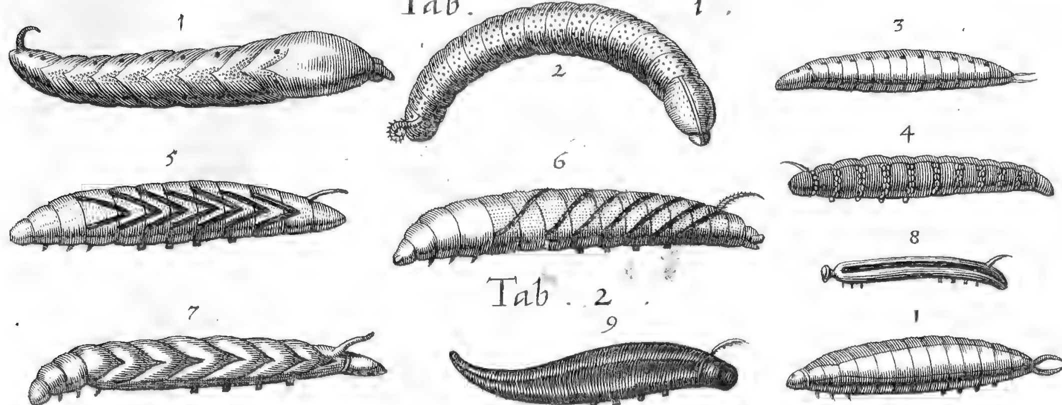
Est & *Cerastes* cujus varia loca è luteo virent, pili medio dorso nati canescunt; cornu vero crenatum rubescit.

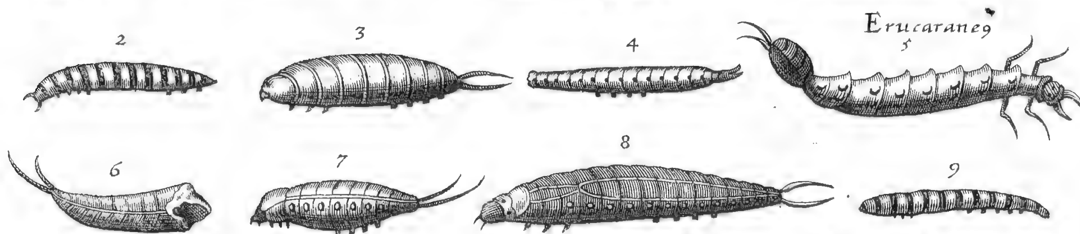
Variæ item in verbasco, lupulo, Scrophularia, Glycypicra, Solano, Alno, ulmo, ocymo & Tithymallo nascũtur: imo quævis pęnè herba peculiarem habet erucam vastatricem: quas, ne infinitus videar, quasi notas pertranseo.

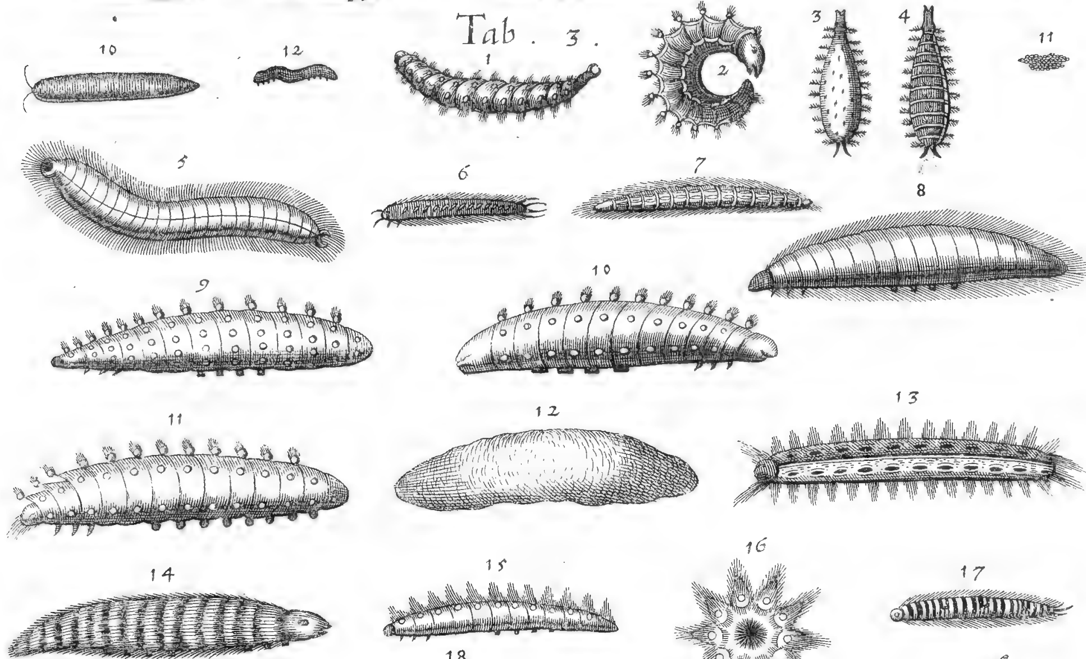
Gesneri *fœtida*: Erucæ cornutæ simillima est, sed & cornis, & colore aliquantum discrepans. In muro repentem cepi exeunte Augusto Anno 1550. Gravem spirat odorem, ut

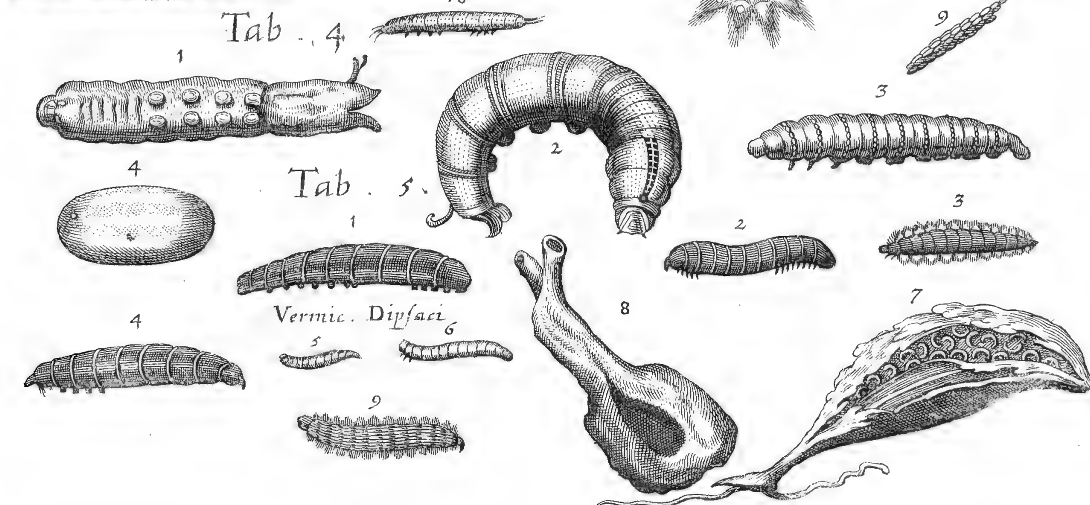
planè

Eruca. Raupen Aldrov.

planè venenatam crederes. Iracunda perrexit capite cum anterioribus duobus pedibus semper erecto; cœcam puto: digitum longa & crassa, paucis sparsim pilis per dorsum & latera horrescens, dorsum nigricat. Ventris laterumque color ex flavo subrufus: internodiis quatuordecim totum corpus distinguitur. Singula internodia sulcum insuper quendam ceu rugam per dorsum habent: caput illi nigrum, duriusculum; os forcipatum, denticulatumque vel serratum: his forcipibus, quicquid comprehendit, mordet: pedibus 16. graditur, ut maximam partem omnis Erucarum natio proculdubio venenosa est. Vergerus Pityocampen putavit, alij scolopendram: sed pedum numerus non patitur scolopendram dici. Vix ferebam odorem, dum vivam describerem: duo hypocausta nimio & abominabili fœtore adeo infecit, ut manendo ferendoque non essem. Hæc Gesnerus.

Articulus III.

De Erucis Aldrovandi.

Punctum I.

De Erucis primæ Tabulæ.

ALdrovandus sex diversis tabulis nobis diversa Erucarum genera exhibet. In prima novem exhibet. *Prima* primæ tabulæ ex maximis est, & caudata, cauda nimirum instructa sursum revoluta: tota est lutea, annulis verò cœruleis, iisque triangularibus, inter quorum singulas singula ab utroque latere nigra sunt puncta. Os item nigricat. Cum eam aliquo tempore domi aluissem, telam nō texuit, aut folliculum, sed in Chrysalidem immutata Papilionem progeneravit luteum, eum quem in prima Papilionum tabula tertium exhibuimus. *Secunda* quę ejusdem est magnitudinis, identidemque caudata, leviter lutescit, subfusca tota, nigerrimis punctis, ac annulis instructa. *Quarta* ex mediocrium genere, etiam caudata est, ad latera sublutea, per tergus flexib. arcuatis coloris elegantissimi miniacei decorata, annulis verò nigris, sed qui candidis notentur punctis. *Tertia* caudam habet in extremo acutissimam tota viridis, annulis nigris, pedibusque, qui sunt quatuordecim. Brassicas, & olera infestat, ex hoc potissimum genere Papiliones illi exiguo corpore progenerantur, subvirides & albicantes. Papiliones enim erucarum suarum colorem ferè reservant, ut Aristoteles quoque testatum reliquit. *Quinta* ex maximis est, colore flavo, & viridi, & lineis per dorsum latis triangularibus, viridibus, & punctis maculata purpureis. Caudam gerit semper erectam, & caput etiam erectum, quare cum incedit, incessum carnis quodammodo æmulatur. Cauda hirsutis quibusdam villis præmunitur, parteque infernè notabilem habet maculam nigram. Ligustri foliorum esu gaudet. Sedes habet quatuordecim. *Sexta* corpore major est, rostro, & pedibus exilioribus, colore tota eodem, sed dilutiori, lineis verò transversalibus flexuosis magis ad cœruleum quam ad viridem inclinantibus: Inter singulos annulos, singulis infrà notatur punctis nigricantibus, nam cætera puncta, quæ per supernum corpus conspiciuntur, ad purpureum vergunt. Supernè per tergus color magis est luteus, inferne ad pedes magis viridis. Degit plerumque in viti sylvestri. Cauda superiori similis. *Septima* tota est flava, infernè ad croceum vergente colore, lineis distincta supernè triangularib. ut in quinta, sed cœruleis, & quæ punctis conspérguntur atris. Pedes & rostrum nigricant. *Octava* admodum est exigua, caudata tamen, maximâ sui parte nigricans. In tergore lineas habet binas admodum exiles, luteas, inter quas altera est lata, viridis. Caput habet rotundum, pedes quatuordecim, in extrema alvo appendicem, quam per terram trahit; cauda pro corporis portione majuscula est.

Postremam paulo rudius, quam par erat, pictor expressit: nam puncta illa candida, quibus modo majoribus, modo minoribus toto corpore conspergitur, obscurè admodum apparent. Tota colore ferè est ferrugineo, extremo alvi, cauda, pedibus, & capite rubris, rubra item linea lata à capite, ad anum usque per dorsum extensa fertur. Anterius corpus exilius est, quam extremum, extremumque exilius medio, sanguisugam dixeris.

PUNCTUM II.

De Erucis secundæ tabulæ.

QUæ in secundâ tabulâ dantur Erucæ, omnes ferè bicaudæ sunt: in quibus hoc notandum est, quod caudæ sint in extrema alvo, cum in ijs quas pinximus in prima tabula, in extremo dorso sursum enascantur. *Prima* tota purpurascit, præterquam inter primum, & secundum flexum, ubi viridis est. Binæ item lineæ, eo quo pictor expressit modo à capite ad extremum usque alvi extenduntur, candicantes. Cauda utraque nigricat. Pedes habet quatuordecim. *Secunda* caudis duabus instructa minimis tota atra est sed luteis interstincta zonis. *Tertia* corpore est crasso, & compacto, ex luteo virescente zonis annulisve admodum viridib. capite verò, quod exiguum est, & primo flexu coloris aurei. Pedes quatuordecim habet, nigricantes; caudas exiles, proceras. *Quarta* brevissimis est caveis; oblonga, sed exili, ac tenui corpore, tota ferruginei coloris, exceptis annulis semicircularib. qui ab ima parte flavi sunt, ab altera nigri. *Quintam* monstruosæ quodammodo figuræ, quod partim ex Eruca, partim ex Araneo constare videatur Ἀραχνοκάμπην, sive Erucaraneum nuncupavi. Sex primum à capite ex primis corporis flexibus pedes Araneorum pedibus simillimos emittit, dein interpositis aliquot flexuum intervallis, alios octo more Erucarum, quas alioqui toto corpore refert. Tota ex cinereo ad luteum vergit, sed annuli coloris sunt planè castanearum, sicut etiam pedes, & alæ. Insolentis profecto etiam formæ est, quæ *sexta* in hac serie ponitur; capite scilicet, cum id contrahit, compresso, facie Muris, aut felis, sed nigra. Supra enim rotundam illam nigredinem linea est alba, sub qua puncta duo, nempe ab utraque ejus parte unum, nigra, velut aures efformant, in medio verò nigredinis puncta alia duo oblonga nasum, qui illis animalibus admodum est compactus, tria denique alia sub his minima, aliquo rudi modo æmulantur. Tota est viridis, corpore pallidiùs, intensiùs annulis. A capite ad caudas usque porrecta linea alba per medium corpus transfertur. Caudæ eriguntur, & punctis atris consperguntur. Pedes numero quatuordecim, quorum qui posteriores sunt, admodum sunt crassi: *Septima* eadem est naturali situ procedens. Rursus *Octava*, à primo loco depicta differt tantum in eo, quod primo post caput flexu sit luteo, duobusque punctis nigro distincto: item, quod lineæ illæ, quę per superiora feruntur, inter quintum, & sextum flexum, invicem conjunguntur: denique, quia in hac subinferiori linea, inter singulos flexus, album sit punctulum. *Nona* eadem est cum secunda, bis per errorem depicta: infestum est hoc genus brassicæ. Habes *decimo* loco Scolopendram terrestrem parvam, sed de hac suo postmodum loco. *Vndecimo* loco depicta exhibentur Erucarum ova lutea; simul conglomerata, exigua. *Postrema* Erucularum minima, in frumento invẽta est. Insectulum hoc tam tenui, ac exili est corpusculo, ut potius fili cujuspiam particella, quam animalculum videatur: longum est digitum transversum. Maximum tantillo in corpusculo robur adverti, velociter movetur, & nunquam ferè à motu cessat. Pedes multarum Erucarum more habet quatuordecim. Capite nigricat, cætera cinereus. Sex integris diebus nihil edebat.

PUNCTUM III.

De Erucis tertiæ tabulæ.

TErtia nobis novendecim exhibet. *Prima* Echinata ipsius videtur Hippocratis, zonis luteis, & punctis nigris, & candidis variegatur: quam, vel saltem simillimam superiori ad me allatam æstate sic descripsi. Vermis est digitum, & medium longus, posteriore parte caudæ vicina latior, quam anteriore, duodecim constat annulis, sive segmentis, sive flexibus, qui supini nigro colorati sunt, linea medium dorsum secante castanea. Interstitia annulorum pallent. Caput duabus appendicibus velut corniculis armatur. Sex pedibus, tribus utroque latere ante instructus graditur, postica parte Erucæ instar arcuatur, quâ latior est. Quatuor in eo villorum in penicilli formam adunatorum ordines in singulis annulis conspiciuntur, bini singulo latere: unus superior ad marginem dorsi, alter inferior ventri propior, ille octonos annulos ultimos eminentibus penicillis ornat, hic novenos. In ultimo, quem caudam dicas, extant duo, colore omnes ferrugineo. Convolvitur in glomum ad instar vertibuli: quemadmodum etiam, *quæ subsequitur*, quæ in orbem convoluta depingitur, simillima ex toto cum illa, nisi quod in hac inter singula interstitia puncta candida non sunt, quæ illic summam concilians venustatem, contra in hac puncta iisdem locis nigra sunt, & semicircularibus maculis ex albo lutescentibus ambiuntur. *Tertia* tota aterrima est, sed castaneis tantum interstincta zonis & punctis. Supina parte, quæ quarto loco depingitur, minus nigrescebat. *Quinta* tota longissimis vestitur villis densissimis, fuscis, sed & ipsa eruca tota ad latera fusca est, supina lutescit, pluribus prædita annulis nigricantibus, à capite ad extremam alvum linea item nigricans defertur, mediam alvum distinguens.

Loco *Sexto*, quæ datur, ex minimarum genere est, quin etiam paulò minor quam pictor expressit. Nisi moveri, aut incedere videas, alvum à capite vix interstingues. Pedes habet innumeros. Toto corpore coloribus miniaceo, nigro, luteo, & albo varia est. Caput totum est nigrum, nigri item pedes, nigra capillamenta, dorsumque & venter tergus miniaceo colore conspicuum est; annuli nigerrimi, inter quas supra punctum est album, infra luteum. *Septima* paulò major iisdem ferè coloribus variat, sed pedes tantum habet quatuordecim. Totum corpus quadrangularibus punctis constat, primò (à tergore ad inferna descendendo) nigris, dein flavis, tertiò miniaceis, quæ latiores sunt: quartò iterum nigris, quintò flavis, sextò nigris, flavis rursus septimò, ultimò ac octavò nigris. Caput totum, ut in præcedente nigrum est, pedes item nigri. Sed capillamenta ferè ferruginea. *Octava* murem montanum, qui vulgo Marmota nobis dicitur, facie æmulatur. Tota coloris est castanearum, admodum hirsuta, longa palmum. Color propè annulos dilutior est. Cum invertit se color inter annulos apparet niger holoserici instar micans, & cum ingreditur, capillamenta quæ sunt à lateribus, ad cinereum vergere videntur. Caput totum est nigerrimum.

Nona ex mediocrium genere est, corpulentior tamen, tota viridis, exceptis tuberculis, quæ per singula annulorum intervalla, tria habet, & quartum in dorso, ex quo capillamenta, enascuntur similitudine penicillorum, quæ coloris sunt planè aurei. Os nigricat. Pedes anteriores lutescunt, posteriores virides sunt; omnes numero quatuordecim. *Vndecima* similiter per dorsum habet tubercula rotunda cum suis penicillis, nec non inter singulos corporis flexus, sed cœrulea, rostrum item

cœruleum, & pedes præter tres anteriores, qui minores sunt, & coloris ex castaneo rubicundi, quo colore corpus totum constat. Durum mihi peperit folliculum. Pedum numerus corpori, flexibus respondet. *Decima* tota etiam est viridis, tuberculis, & floccis cœruleis, rostro & anterioribus pedibus ferrugineis, reliquis nigris. In alvo maculam habet ferrugineam. Habes *duodecimo* loco hujusce decimæ Erucæ expressum folliculũ coloris ferè ferruginei, admodum densum, & durum. *Decimotertio* loco picta tota hispida est: Linea candida à capite exorta ad caudæ finem per tergus fertur. In dorso duodecim habet velut puncta, aut potius tubercula rotunda, sex ad singula latera colore mali punici; item quatuor alia à singulis lateribus ex nigro ad castaneum vergentia; ex quorum omnium medio capillamẽta quędam exeunt numero quatuordecim, quorum octo magna sunt, parva sex. Cætera per dorsum cœrulea, supina pars, & pedes flavescunt. *Decimaquarta* colore est ferrugineo, supernè admodum diluto, & ad luteum vergente, infernè admodum intenso. Annulos habet nigros, & punctis ad latera maculatur exiguis candidissimis. *Decimaquinta* inter minimas majuscula est, colore tota flavo, infernè ad aureum, supernè ad castaneum inclinante. Caput & alvi extremum nigra sunt. In dorso nigra etiam habet puncta, sed intus candida: capillamenta penicillorum instar distinguuntur invicem. Pedes habet exiguos ferrugineos. *Decimasexta* eadem est, ideo picta, quod tacta se velut in vertibulum contorquens stellæ figuram exprimat coronatæ. *Decimaseptima* rubra est, annulis nigris & albis, ubique maculis variegata, capillamentis exilibus, rubicundis. *Decimaoctava* capite est coloris aurei, corpore vero toto cœruleo. Linea aurea nigris conspersa guttulis, rotundis à capite ad anum, usque per superna fertur. Ab utroque illius lineæ lateribus, rursus aliæ maculæ sunt, seu potius puncta minima nigra ipsa posita, ut etiam lineas duas, hinc inde unam efficere videatur. Alvi extremitas acuta est, & nigra, nigri quoq; pedes, numero quatuordecim, licet quatuor ab utroque latere in anteriori parte pictor pinxerit. Capillamenta habet subtilissima plenè aurea. Ova mihi peperit candicantia, quæ appinximus postremo loco.

PUNCTUM IV.

De Erucis quartæ tabulæ.

IN quarta tabula *quatuor* duntaxat dantur. Quæ *primo & secundò* loco, ex maximarum genere est. Alvum habet bifidam, & ex dorsi extremo, caudã exerit erectam. Toto corpore ferè uni color ex luteo fusca. A cervice ad quartam usq; vertebram lata est linea aterrima, exiguis aliis una recta, cæteris transversis candidis insignita. Supremo etiam vertice atro est, facie anteriore flava, pedes habet monstrosę magnitudinis. Supina parte ad cinereum vergit. *Altera*, quæ *tertia* est in hac serie, tribus constat coloribus, viridi, aureo, & nigro. Corpore nimirum undique toto viridi, sed annulis nigris aureis punctis distinctis. Inter annulos singulos linea est annularis item sublutea. Pedes habet quatuordecim virides. Fructumnè arboris an potius folliculum cujuspiam Insecti dicas, quod quarto loco depingitur; id Frat. Gregorius Capuccinus Regiensis mense Julio anni 1597. in abiete offendit. Folliculum esse arbitror: erat enim intus plenum telis Araneo similibus. Inerant & ova. Quare cum Erucas aliquot ova edere observaverim; Erucæ cujuspiam esse judicavi, eam hoc sibi fabricare operculum, ut ova ab omni externa injuria protegat. Figura, & colore maturas æmulatur olivas. Ejus exterior substantia erat cartilaginea, & variis exiguis tuberculis ceu punctis extuberabat.

Sed nũquid hãc Eruca ipsa texat, quod veri-

verisimilius est, vel aliundè Crabronum more allata materia conficiat, necdum didici. Fructum interim non esse abietis exemplo discimus, quæ conifera est; nisi quis dicat abortivum esse, quales multos observamus in quercu. Cùm reperiretur, non erat unicus, sed quatuor simul erant conjuncti: quatuor ni fallor Erucarum opus ac labor. Quâ in conjecturâ si fallar, lector boni consulat.

PUNCTUM V.

De Erucis quinta tabula.

IN 5. tabula sunt novē, quæ *primum* locū habet, magnitudine est duorum digitorum transversalium, colore fusco, quaternis macularum nigrarum seriebus distincta: capite flavescente, toto corpore glabro; utrimque ad latera propè ventrem linea quadam flavescente insignito: subtus toto colore albicante. In brassica nasci rustici dicebant. *Secunda* descriptæ aliquo modo est similis, quoad formam & glabritiem, sed minor tamen, coloreque castaneo magis diluto; capite duabus maculis nigricantibus insignitur. Ab eo ad extremum uropygium duobus macularum ordinibus, partim atris, partim luteis decorata est; & utrimque ad latera linea quædam rubescens per longitudinem fertur, cui in singulis annulis punctula quædam in medio cādida, & in circumferentia nigra supersident. Parte supina tota dilutè lutescit. *Tertia* bina è laterib. frontis emittit cornicula exilia, & brevia: caput etiam habet parvum & nigrum. Toto corpore hirta est, & colore ferrugineo, annulis vero nigricantibus. Capillamenta penicillos æmulantur ubique, præterquam in cervice, & dorsi initio, ubi vix ipsa videntur capillamenta, quia rarissima sunt, & exilia admodum. Cauda etiam penicillis horret, quod nec dum in aliis vidi. *Quarta* ejusdem cum secunda magnitudinis, colore est terræ illius, quam umbram pictores dicunt: Inter singulos annulos tria habet tubercula, ex quibus pili oriuntur penicillorum figura coloris castanei. Albicans vero linea per dorsum recta à capite ad caudam ducitur. Pedes anteriores magis, quā posteriores nigri sunt. Inter singulos quoque flexus à lateribus punctula sunt albicantia alternatim posita. Quod *quintum* datur in hac tabula, id dispari fructu nascitur. Celebre est apud Plinium aliosque probatos scriptores ad quartanam. Alibi de hoc insecto, hoc etiam prodidit loquens de remediis adversus dolores dentium. Is quoque vermiculus, qui in herba labrum Veneris appellato invenitur, cavis dentium inditus mirè prodest. Nam Erucæ brassicæ, ejus contactu cadunt. Idem mihi proprijs ante multos annos manibus ostendit Cardinalis Paleottus: neque id amplius videre potui, licet multos fructus, diversis aperuerim temporibus; donec tandem an. 1592. sub finem Septembris cum fortè speculaturus, nunquid potiùs in maturis quam immaturis nascerentur, inveni illis, qui maturi erant. Longitudo digiti auricularis transversim dimensi: sed cum nunc exactius descripturus id intuerer, offendi ex erucarum genere esse, nam quatuordecim progreditur pediculis. Caput atrore splendet, ut semen amaranthi æmulari quodammodo videatur: cætera albicat. Dioscorides etiam meminit, sed nemo veterum Erucam esse scivit. *Sexta* à lateribus leviter lutescit, infra, ac supra colore est castaneo, annuli quoque castanei caput nigrum, pedes exigui, sublutei. *Septima* pictura est induramenti cujuspiam Erucæ affabrè facti ex folio quodam arboris, aliaque materia bombicina. Folium id extrinsecus multis velut laminis sericis albicantis coloris erat obvolutum; intusque quidem eodem modo, sed pluribus laminis intricatum erat. In centro, seu medio laminarum plurima ova, nigra, parva seminib. vel hyoscyami, vel nicotianæ comparibus, una cum fœtibus etiam numerosis latebant. Ex quo docemur etiam Erucas esse,

quæ

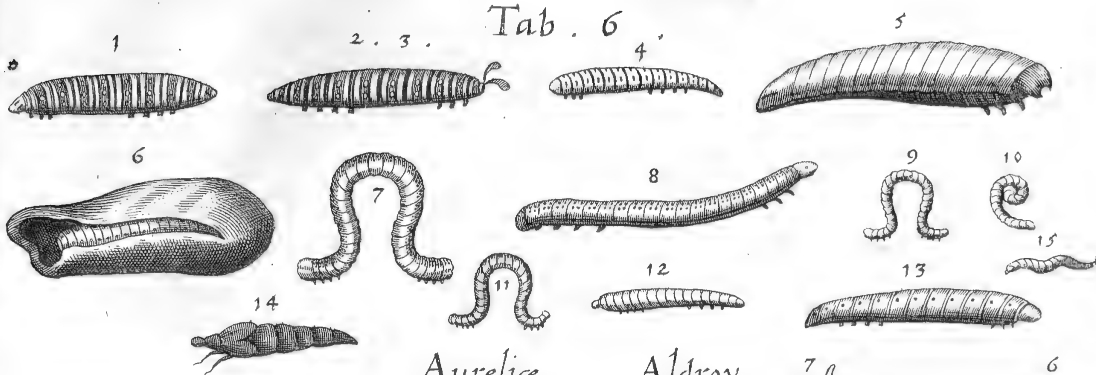
quę & ova, & eodem etiam anno fœtus edant. Aliud nidulamentum sive folliculus exhibetur loco *octavo*, figurâ pudendi humani. Inferna enim parte referebat quodammodo scrotum, superiore virgam, ac eò magis cum duabus, ut hæc instructum esse fistulis aut ductibus. Eo aperto vidimus rami frustulum, & folij pediculum figuram virgæ efformare: hæc enim simul complicata Eruca filis obtexerat; sicut item folium, quod scrotum efformabat. Intus ut in proximè descripto, & ova & fœtus delitescebant. Erant ambo isthæc nidulamenta ita undique clausa, ut ne hilum quidem aëris, nedum pluviæ admitterent. At cum ita undique clausa sint, quispiam quærat, quomodo ea ibi posuerit Eruca, cum hęc intus non reperiatur. Responderem ego texere quidem primo folliculum Erucam non totum, & in ea, quam texuit parte ova edere, dein occludere, & abire, sed nunquid postmodum moriatur, aut in Aureliam cövertatur, nec dum didici. *Postremo* loco depicta Eruca tota erat viridis punctis conspersa nigris, capite rubro.

PUNCTUM VI.

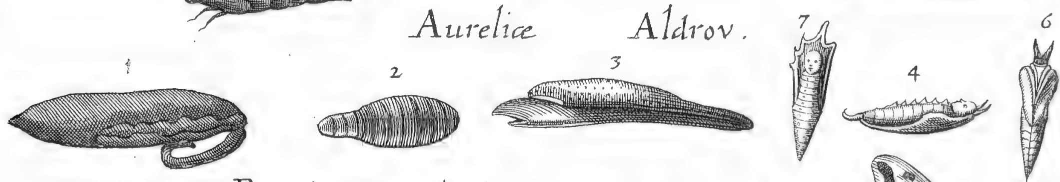
De Erucis sexta tabula.

IN ultimâ quindecim depinguntur. *Prima* est tota viridis, lineis transversalibus, sed singulis tribus aureis punctis decoratis, quales in pluribus aliis observavi, annulis luteis, sub quorum singulis punctum est atrum: rostro etiam atro est, atris anterioribus pedibus, posterioribus viridibus. *Secunda* quoque est viridis, sed in hâc lineæ nigræ illę çorpus ambientes latiores sunt, & binis tantum maculis aureis insigniuntur; pręterea annulos habet nigros, & luteas, latasq; velut è capite antennas emittit. *Tertio* loco habet figuram Cossi, de quo suo post loco separatim agemus, hic ideo positam, quod si posteriores haberet pedes, omnino esset Eruca. *Quartum* depicta Eruca glabra, ex minorum genere, toto corpore ex viridi lutescit, sed annulos habet nigros, & inter singulos puncta oblonga tria, itidem nigra. Caput rubescit, retro, quod duobus minutissimorum punctulorum nigrorum ordinibus conspergitur. Pedes quatuordecim nigricãtes. Habes *sexto* loco Erucæ suæ involutę folliculo rubicundo Chrysalidem, sive Aureliam. Ad tactum tantum mobilis, & tota viridis est, & nigrum habet inter singulos annulos punctũ, quod supra candicat. Habes deinceps aliquot Geometrarum icones, ideo hic adjectas, ut quomodo ab Erucis differrent, unico intuitu conspicias. (Geometras eas voco, quòd hominis Geometræ ferè instar incedendo agros dimetiantur) Pedes enim in hisce animantibus contrario sese habẽt modo, ac in Erucis, quibus nimirum anteriùs pauciores sunt, posterius plures (loquor autem de ijs quæ habent quatuordecim) cum Geometrę sex habeant anterius, posteriùs etiam totidem, in medio ventre nullos, quo fit, ut eo, quo pictura prima ostendit, modo incedant. Aristoteles huic Erucarum generi nomen non dedit, sed appellat κάμπιας, αἱ κυμαίνȣσι τῇ πορείᾳ hoc est Erucas, quæ undatim incedunt. Parte enim, inquit, innitentes priore contrahunt sese, adducentes posteriorem, arcuatimque incedunt, & ex his scribit nasci τινία, & ὑτίερα, quæ Gaza vertens Acias, & superas dixit. *Prima* tota lutescit supernè, infernè ad ferrugineum accedit: A lateribus inter singulos flexus punctulis nigris maculatur. Quæ subsequitur eadem est extenso corpore depicta. Caput candicat, pedes nigricant. Nona in hac serie Geometra est omnium minima, tota viridis, vel potius coloris herbacei, excepto capite, quod rubicundum est. *Decima* pictura ejusdem est in spiram revolutæ: nam si tangas, eo modo se contrahunt, & caput celant, contra pericula, ac injurias. *Vndecima* ex minorum genere est, corpore coloris ferè ferruginei, à lateribus lutei. Pedes, caput, & extremum caudæ habet nigra. *Duodecima*, rursus ex vulgatissimarum Erucarum, quæ brassicas

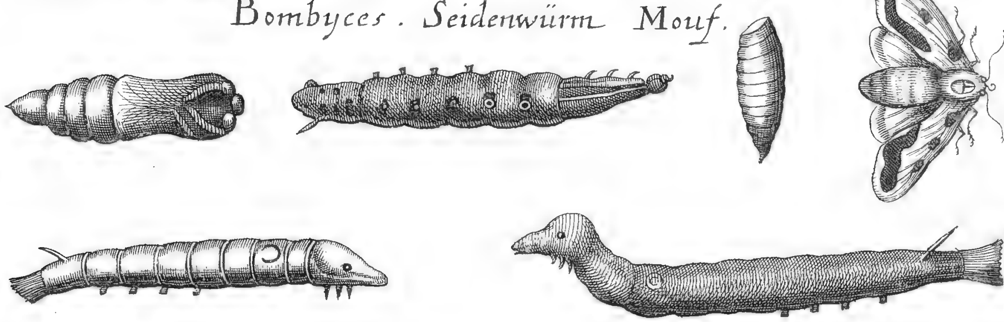
Erucarum Aldrov.
Tab. 6

Aurelicæ Aldrov.

Bombyces. Seidenwürm Mouf.

Bomb. supine sectus

B. serico exempto.

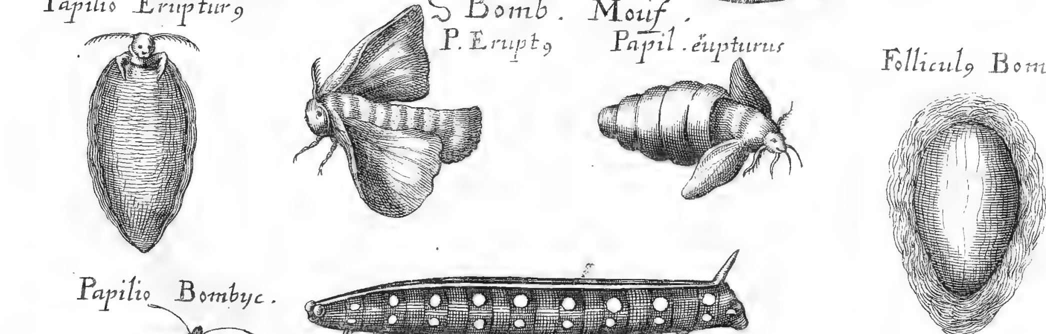
Papilio Erupturus

Bomb. Mouf.

P. Eruptus

Papil. erupturus

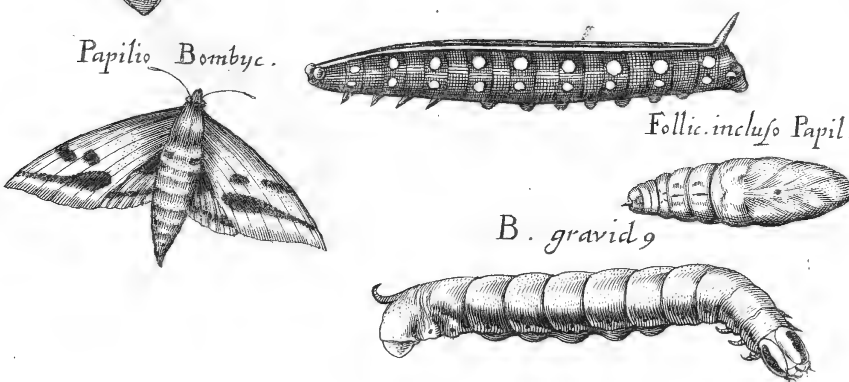
Folliculus Bomb.

Papilio Bombyc.

Follic. incluso Papil.

B. gravidus

ſicas infeſtant, tota herbacei coloris, exceptis annulis, qui luteſcunt. Decima tertia eiuſdem coloris herbacei, ſed annulos habet aterrimos, ſerici inſtar ſplendentes; præterea inter ſingulos annulos rotundos habet velut oculos luteos, & in medio horum nigerrima puncta. Caput luteum eſt, punctisque nigris minimis maculatum. Quod *decimotertio* loco depingitur inſectum, corpore quodammodo Erucas æmulatur glabras, ſed pedes habet ab utroque latere ternos, quanquam bini tantum à pictore expreſſi ſint: toto corpore eſt nigerrimum. Epidauro id allatum mihi donavit Antonius Maria Alberghinus Philoſophiæ & Medicinæ D. eximius, inquiens illius pulverem ad ſtrumas curandas remedio eſſe peculiari, ac præſtantiſſimo. Ex minimarum genere eſt *poſtrema* Erucula, tota ferè cinerei coloris, annulis vero ſubluteis.

Articulus III.

De Bombyce.

Nomen. Aldr. Hiſt. Inſ. l. 2. c. 4. BOmbycis hiſtoriam ſeparatim nos daturos ſupra diximus. Stamus ergò hic promiſſis, addituri inſuper & de *Chryſalide* ſeu *Aurelia*, aliquid. Eruca iſta βόμβυξ eſt Ariſtoteli, Heſychio ὑλομήτερα ſeu ὑληζμήτης, ut quibuſdam placet; Ambroſio & Baſilio *vermis Indus*; Alberto, *vermis lanificius*, Baptiſtæ Pieræ, *Eruca bombicivora*; Scaligero *Ser*; Auſonio, *Ser veſtifluus*: Pauſaniæ *Seres*.

Deſcriptio Omnes ſeptem habent annulos: Pedes quatuordecem, anteriores ſex, qui minores ſunt, poſteriores octo, qui poſt tertium annulum incipiunt: poſtremæ duæ omnium ſunt maximæ, ſupra quas cauda eſt, acuta & ſurrecta. Inter ſingulos annulos macula conſpicua eſt nigra. In dorſo inter eoſdem annulos, quatuor ſunt Semicicla literam G maiuſculam formantia, quorum priora evidentiora ſunt poſtremis, quæ nempè tam ſunt exigua, ut viſum ferè effugiant. A capite ad caudam uſque linea per dorſum medium fuſca fertur. Rictus omnibus idem, porcorum fermè ſimilis, oculi magni, & nigri, uropygium caudæ piſcium fermè ſpecie.

De generatione & aliis, hæc nos olim in Naturæ admirandis diximus. Vermis primo eſt, Folliculo incluſus emoritur informis. E folliculo denuo prodit alatus papilio. Itaque inſectum reptile in volatile per medium Zoophytum motus atque ſenſus expers, admirabili metamorphoſi commutatur. Excluſus enim primo vermiculus, alimenta quærit copioſa, quibus avidè depaſtis, capitis crebra arrectione cum veterno veluti luctans, tandem obdormiſcit triduum vel biduum, pelleque interea exutus ad conſueta redit alimenta. Cum quater paſtus, quater obdormiens, quater renovarit, ſpreto deinde pabulo ſublime petit, & virgultis conſcenſis, alvo rite purgata, lanificii rudimenta inconditis primum mæandris per ramos exercet, mox folliculo incluſus pellucido, indefeſſi laboris fructum è centro ad circumferentiam protrudit pilum album, viride, flavum, ovali figura, cum æqualibus veluti certans, novem dierum ſpatio, abſolutoque operi immoritur. E folliculo loco ſubterraneo depoſito, papilio poſt decimum diem prodit cornutus, ſed alarum alimentique immemor, brevis ævi jacturam fœtificatione reparaturus, molli impoſitus velleri, concubitu perpetuo per triduum, rarius quatriduum fœminæ connexus, emoritur, nec multo poſt vidua, relicto poſt ſe inſtar granorum milii ſemine, centenario fere, mariti fata ſequitur. Sed de his & aliis quæ circa bombyces occurrunt, accuratiſſimè egit, *Andreas Libavius, in ſua obſervatione*, quam hic in gratiam Naturæ indagatorum appono.

Cum difficile ſit ſingulorum auctorum ſententias & experimenta ad amuſſim explicare, quæque illi diverſis temporibus aut locis obſervavere,

vavere, ad unam historiam revocare, proq; huius fide damnare vel astruere, quod quisque verum usu & notatione rerum deprehenderit: ubi forsan eveniet, ut nec Plinius, nec Pausanias, nec cæteri, qui videntur secus ac à nobis cognitum est, commentati esse, repudiandi existimentur: adjiciam specialem historiam bombycum domesticorum, quam anno salutis reparatæ 1599. Rotenburgi ad Tubarim ipse ex diligenti istorum cura & attentione ad naturam, & opera consignavi, vel utique in diarium conjeci. Si quid diversi in India, Græcia, Italia, & alibi aliis temporibus, ministerio, educatione, consuetudine, & cęteris, perspectum est: quanquam natura dicatur semper agere eodem modo, nec nisi accidentibus variare: id quoque conferent, qui notaverint, ut sic ex multorum experientia naturæ historia accipiat incrementum & absolvatur.

Circa vigesimum quintum Aprilis ova bombycum in charta simplici superiore anno procreata, & per hyemem in tepidario cubiculi servata exponebam Solis radiis per fenestrales orbes incidentibus. Quæ plumbea seu nigra erant non quidem omnia uno die in eruculam abibant, sed tamen ante finem eius mensis cuncta, sub auroram potissimum vermibus erumpentibus, prout quisque perfectionem suam erat consecutus, relicta vacua testa seu putamine coloris albi, in latere orbiculo eroso, qua in parte extremitates nonnihil nigrescebant, propter terminum rodendo acceptum. Punicea, & citrea, sive puta, sive nigro puncto discreta, nihil edebant, quod vel intacta fuerant masculo semine, vel principium in eis suffocatum. Hæ eruculæ intra ovum nanciscuntur suam speciem, & in circulum convolutæ jacent, unde exesa testa primum nigrum splendensque caput exerunt, postea tractim prorepunt osculo, & pedicellis nisu suo, & in pavimentum impactione, adminiculum præbentibus. Statim tunc notavi filamenta ab osculis dependere eaque tenuissima ut vix conspicias nisi obvertas luci. His sese librant, pendentque à foliis, aut etiam sicubi delapsæ ex altiore loco eum repetunt, vel experiendi gratia suspenduntur, multiplici flexu involvunt, atq; ita sursum contendunt, more vulgarium erucarum arborum folia & flores depascentium. Vermiculus niger est & pilosus cum albo circulo, in confinio pectoris & cranii, & alio in ea regione, qua venter contingit pectusculum, eique cohæret, qui tamen ob pilositatem non est admodum conspicuus in prima ætate. In fine dorsi, ubi est alvi exitus, pinna quædam parva prominet: Et plane cætera forma eadem est cum bombycum specie, nisi quod hirsuties & nigredo per aliquod pellis mutationes in glabritiem splendentem, albedinemque transmigrent, & ex parvula bestiola fiat vermis, medium digitum viri mediocris tribus articulis junctis longus, crassus ferè auricularem, quanquam non omnium eadem sit magnitudo.

Invenias aliquas eruculas cum caudæ plectro triplici, aut duplici, ita ut majus surrigatur ex circulo ultimo dorsi: minora ex subiecta statim lorica caudæ. Vnum vidi maius hinc inde binis stipatum minoribus, in quorum loco aliàs duntaxat sunt protuberantia puncta.

Progressio erucarum est ut bombycum. Nam caudæ fulcra pavimento infigunt, & postea tractim per circulos sese promovent, sublatis primo partibus, inter caudam & pedes posteriores: postea his fixis interstitio inter pectus & pedes, donec ad pectus ipsum & pedes anteriores sit perventum, quibus hærentibus cauda vicissim tollitur & fulcitur gressus. Nam motus animalium fit aliquo quiescente & stabilimentum præbente. Natis statim præbui tenera mori folia, in quæ transtuli

transtuli eas cultello levi, vel etiam sivi per se irrepere in folia, cum quibus eas cistellæ ligneæ demandavi, invadunt autem folia ab extremitatibus & planitie superius inferius. Non enim impediunt rostri appendices. Ita pascebantur ab Vltimo Aprilis, & circiter, usque ad Octavum Maji, quo animadverti primam senectam positam, quæ erat oscillum nigerrimum splendens cum exili nigra pelle.) Solent autem aliquando ante quasi cunctari, & dormire somnum renovatorium, siquidem somnus est appellandus. Abjecta senecta, statim apparent grandiores, leviores, & nigredine dilutiore. Nam corneum capitis tegumentum, quod subnascitur veteri, secundum proportionem maius est. Detracta pelle, etiam intumescit reliquum corpus, quasi prius incrementum prohibuerit angustia corii. Idem tegumentum seu cranium capitis, cum recens est, albicat, postea cum firmatur itidem evadit nigrum, donec plures procedant mutationes; Sicut autem ante positionem leberidis abstinent esca, ita & post aliquantulum quasi pigrescere videntur: nam tenerius est instrumentum quam ut carpere folia possit. Dum percursitant folia, non raro altera alteram transit, idque patitur ea placide nisi nimis offendatur. Tunc enim sublato pectusculo capita concutiunt hinc inde motitantes, idque etiam bombyces faciunt. Semel atque iterum tunc præbetur pabulum, & angusto in loco degit multitudo. Cum satis comederunt, ad dormiendum inducuntur. Tunc videas eas instar statuarum, aut eorum qui catoche laborant, pectusculis sublatis cum osculo in foliis quasi obriguisse. Sed si pabulum novum injeceris, statim excitantur & comedunt rursum. Olfactu videntur folia deprehendere nova. Nam etiam nondum tangentia erectione corporis affectant. Fieri tamen idem etiam alteratione quadam qualitatis tactilis putes. Excrementum alvi tunc exile est, & nigrum instar pulveris pyrij. Decimo sexto Maji aliquæ secundo mutarunt pellem, aliquæ quieverunt, & sequentibus diebus exuerunt membranas. Rumpuntur eæ in capitis confinio hærentesque foliis manent, eruculis per circulos ordine motos sese expedientibus, oscillum etiam non statim cadit, sed pendet aliquanto spacio ab ore novo.

Tunc color niger in gryseum mutatur, & erucæ grandescunt magis. Pectus tamē album conspicitur, plenumq; succi adeo, ut pellucere credas. Quoniam autem non uno die omnes mutant corium, si placet, potes pares ab imparibus segregare. Sed ego una reliqui, tantumq; recentibus suppeditavi novam escam, cæteris in veteramentis adhuc conviventibus, & metamorphosin exspectantibus. Non enim tunc potes stabulum expurgare, sed differendum negotium est, donec evigilarint, & possint in folia pellici nova. Tertia mutatio incepit 22. Maji, quo dormierunt multæ, aliquæ etiam pellem devolverunt. Ea non amplius tam nigra erat, sed albedinem præ se ferebat cum oscillo, ipsique vermes exibant candidiores, relicta senecta, corrugata magis quidem ea, quæ non adhærebat foliis per filamenta, minus autem ea quæ affixa erat. Nam hæc in longum porrigebatur trianguli specie; ratione altitudinis. Etenim deorsum acutum surgit è medio, quod quidem ego fieri puto per caudæ apicem ea traductum & elevantem corium. Extremitas posterior huius leberidis est instar caudæ piscium bifidæ. Pascebantur erucæ liberatæ rursum usque ad 25. quo somnum renovantem animadverti, & aliquas etiam eodem die novas: sed 26. dormiebant plures, aliquæ etiam 27. paucæ 28. & 29. ita ut jam maius esset discrimen. Quæ tamen dormiebant 27. eę sequente mutabantur, & ad pabulum post cunctationem aliquam redibant.

Hac quarta mutatione ex erucis facti sunt bombyces glabri & albi, cum maculis tamen plumbeis, & oscillo albi cornu instar. Hic est mensis

ſis primus vitæ,& prima ætas. Sed cum in tertia & quarta renovatione cuticulæ omnia ſint notatu faciliora, pateantque liquidius, uti obſervavi, accuratius paulo deſcribam. Erucę tertiæ & quartæ mutationi vicinæ, pellem habent ſubſquallidam aſpectu, & rigidiorem quam vermis incrementum ferat. Itaque ſubtus naſcente cuticula molli abſcedit paulatim, & quia cohærent nerveis quibuſdam vinculis in utroque latere, qua ſunt punctorum veſtigia, hæcque non facile diſtrahuntur, maior niſus eſt in exeundo,& quies fere biduana.

Cum itaque foras contendunt, vetus oſcillum corneum ſeparatur à ſubnato novo, vermis ipſe, ſiquidem affixa folio leberis eſt, pedes & cruſcula convellit, modo contrahens modo remittens, donec ex ocreis vetuſtis eos extraxerit. Interim & cutis laterum corrugatur, corpore per ſquamas diviſo in ſe contracto iterumque extenſo. Sic toto corpore laxantur exuviæ. Mox in anterius ſeſe promovet vermis, & lateralia vincula paulatim ducit, promotis ordine ſquamis iterumque reconditis ut fere initio dubites πρόσω an ὀπίσω exiturus ſit vermis. Sed tamen iſto modo vincula abrumpuntur. Primum juxta pectoris confinia obſervatur promotio. Ibi enim puncta ſecedunt, & duo in verme, duo in leberide apparent. Dum porro ſquamæ trahuntur, quaſi linea violacea exiſtit in latere utroque ſenectæ, tum ob puncta, tum vincula intus applicata lateribus. Interim cauda rugatur, pedes exinaniuntur, prorepitq; octava horæ parte vermis novus, vetus oſcillum ori præfixum habẽs, ut mulus capiſtrum. Videas in extremitate caudę etiam chordam albam trahi, qua pellis dorſo cohæſit. Facilius enituntur effixi, ſolutis verò miris modis ſeſe convolvunt in dorſum, latera, ventrem, donec tandem expediantur. Et horum leberis in globum fere coacta eſt, illorum vero extenta. Si duo extrema unguibus prehendas, & diducas, juſtam longitudinem recuperes, cum veſtigiis pedũ omnium & ſquamarum. Nihil enim deeſt præter oſcillum. Longe a. candidior quartæ mutationis cutis eſt quam tertiæ, ut & cranium. Vermes ipſi jam bombyces ſunt, modo recte & ſedulo ſint curati & enutriti, pingues candidique, quanquam alii aliis minus, adeo ut videantur nonnulli ſubflavi eſſe, alii ad plumbeum non nihil accedere. Pedes & ora initio ſunt mollia. Itaq; & tactu foliorum & comeſtu aliquãtulum abſtinent, hærent eis pertinaciter, & caudæ quidem adminiculo poſſunt retrahi & explicari, pedes autem poſteriores obtuſiores, craſſioresque tribus quaſi articulis conſtantes in medio nigrum punctum habẽt, quem ego puto eſſe prehenſionis inſtrumentum, quod queat pro arbitrio, ut ungues felium, promi & recondi, Anteriores non tantum gradiendo inſerviunt, ſed & prenſando folia, trajiciendo corpus, diſtribuendo fila & aliis uſib. partes ſecundum longitudinem à capite ad caudam in dorſo ſunt caput, gibbus ſeu tuber pectoris rugoſum, octo ſemicirculares ſquamę & tripartita cauda. Tuber pectoris in capitis confinio aliquibus albet, aliquib. diſtinctum eſt maculis duabus lividis, quas dividit linea flava, quæque diverſis diverſimode ſeſe habent. Nam color aliis remiſſus, dilutusque & fere evanidus eſt, aliis intenſior. Qua verò ſeſe attollit ille gibbus, quatuor nodi conſpiciuntur, quibus aſſiſtens cutis rugoſa efficitur. Sequuntur ſemicirculi; Hi junguntur membrana tenuiſſima tanquam linea viridante ex cœruleo. Ipſę vero ſquamæ albent, quamquam in nonnullis aliquid plumbei ſubluceat: & cum jam maturi ſunt bombyces ſerificio, ſpicei evadunt. Singulę etiam in utroque latere inſigniuntur puncto, quem ambit circulus parvus. Dixi ibi vincula eſſe, id quod etiam apparet in chryſalide. Deinde ſquama octava, aut duobus Punctis lividis diſtincta eſt, aut ſemicirculis lunatis, quaſi duas lunulas ſe mutuo reſpicientes cornib. inſcripſiſſe. Veruntamen non ſunt pares in omnib.

Nam

Nam alicubi magis sunt conspicui, alicubi evanidi, subtiliores, tenuiores, magis plumbei, magis albentes, &c. Hinc bini circuli leves post quos qui sequitur duos nodos habet, usque ad eum qui podici imminet, & apicem seu cuspidem surrigit. In maioribus observantur protuberantiæ in squamis singulis, sed tamen hæ sunt eminentiores in tertiis. Cranium ipsum corneum quidem est, sed divisum quasi in tres partes, dexteram scil. & sinistram, quas putas oculorum notas esse, & deinde oris compagem, quæ iterum in appẽdices & maxillas suas, in quibus serratæ dentium figuræ distinguuntur. Per totam dorsi longitudinem gula protenditur, usque ad fulcra caudæ, super quibus inter ultimam squamam est exitus alvi. Conspiciuntur etiam in dorso usq; ad plectrum caudæ, quidam nervi continua diastole & systole mobiles, quo pacto moveri cor & arteriæ solent. Et hi nervi ex albedine flavent, cumque distrahuntur, viridem gulam, seu intestinum detegunt. Cohærent plectro, tanquam ibi esset respirationis quidam exitus, quanquam non respirent. Sed vitæ sedem ibi esse non est dubium, licet deprehenderim in nymphis partem quandam rubeam, ut infra docebo, palpitantem per se solam instar cordis. Cum resecatur istud plectrum, exit humor liquidus subflavus, & vermes ipsi non quidem moriuntur, sed tamen moventur vehementius, seseque convolvunt, & reflectunt, ut judices dolorem exoriri acerbum, nerveo principio læso. Stercora cibum referunt, suntq; sicca, sexangula, oblonga, quasi stellata, unde intestini vel alvi dispositionem quis colligere possit. Virent quidem ex esca, sed tamen quia stipantur dense, & exucca sunt, nigra apparẽt, sicut plus viridescunt humidiora. Fœminas à maribus distinguere hic jam queas si attentus sis. Evenit enim & in his, quod de aliis fœminis scripsit Philosophus, ut scilicet sint maiores, & pinguiores, humidiores, molliores, candidioresque maribus, qui austeriores, maculis lividiores, tenuioresq;. Si digitis attrectes, omnes frigere animadvertas; Sæpe se erigere solent in pedes posteriores, & tanquam statuæ sic manere. Cum vesci volunt, foliorum margines, & venas protuberantes invadunt, contra ac erucæ. Puto obstare appendices oris, præstat tamen aliquid adiumenti pedum anteriorum in tenẽdo cibum officium. Exedunt autem folia circulariter, seu in orbem, ut lacuna maneat rotundi ambitus: Pasti secedunt, & coniuncti multi quasi cumulo quiescunt, delectari puto mutua calefactione & tepore: ut dormientes à mutaturis pellem discernas, observanda erit nervorum in dorso systole & diastole. Nam in dormientibus par est vigilãtib. motio, at in exuvias posituris tardior obscuriorque, ut intelligas tunc potius ægrotare. Deinde dormientes os habent simplex, sed senectam abiecturæ præferunt ossillum. Verum hoc non in bõbycibus sed erucis adhuc locum habet, quidam iam quater renovati circa caput polluuntur suscedine, & tamen perguntvescendo. Quidam non proficiunt admodum incremento, sed parvi manent.

Dictum superius est à Maji 25. quartam mutationem in pelle usq; ad 29. eiusdem in diversis factam esse. Ab hoc itaque tempore usque ad Septimum Iunii, & deinceps per octavum, nonum, decimum, undecimum, studiosè affectarunt pastum, itaq; pingues & grandes evaserunt, fuitq; ter die, & ultimis diebus quater, vel sæpius prębendus cibus. Nam cum serificio & maturitati sunt vicini, vorant cõtentius, invadentes folia cupidissime atq; & nervos absumentes. Notabis autem circiter tredecim dierum spacium intercessisse inter renovationem quartam, & à cibo abstinentiam seu serificii meditationem. Respõdent enim sibi tempora à 25. Maji ad 7. Iunii à 26. ad 8. à 27. ad 9. à 28. ad 10. à 29. ad 11. quo ultimam inclusi excepto uno parvo masculo qui diutius perseveravit in pascendo. Iam circa ultimos dies plerique incipiunt, spiceum colorem adipisci, qui à poste-

riore parte incipit evidentius apparere, hincq; ad gibbum pectoris ampliari & progredi, quamquam aliqui magis & fere toti flavent, aliqui albi misto extuleo manent. Cum fata instant secedunt ad latera capsulæ, nec adoriuntur folia ore, quamquam perreptent. Nonnulli ad angulos fila figunt, quasi iam exorsuri vestibulum: alii repunt per extremitates, & hinc inde speculantur, inquiruntque aptum latitandi locum. Inclusi plerosque cucullis chartaceis, quos alicubi commode disposui & affixi, in quibus rodendo, vellicandoque parietes aliquantum strepunt, sed postea alvi sicco & humido excremento (nam tunc duplex emittunt) projecto ex posterioribus parietibus chartæ affigunt ea tenacitate, ut glutine firmatam putes. Postea triduo continuo, occupati folliculum pertexunt, quo absoluto, quintam ponunt pellem cum capite & cauda, transformanturque in nympham; Aliquos non inclusi chartis, sed in capsula lignea dispositis ramusculis sivi sibi locum nidi eligere, ubi observes potissimum sequi angulos, & latebras, & plerumq; multi eodem in loco bombycia faciunt, si fieri id possit, alii statuentes ea in rectum, alii in obliquũ, alii in latum. Si locus est angustior, comprimitur à latere folliculus, nec plane ovalem tumorem retinet; est alius alio longior, amplior, densior, pro magnitudine & firmitate bombycis. Discrepant etiam colore. Sunt enim aurei, argentei, citrinique, & hi duplices. Quidam enim virorem referunt, quidam plus ad citrinum declinant, quamquam hi omnes ab aliis soleant virides appellari. Omnium prodromus, quantum ego observavi, albet, præter paucos, qui stupam subcitrinam præmittunt. Aurei aliqui etiam internam tunicam habent albam, nec est stabilis color citrinus. Nam cum explicantur ex aqua folliculi candidum fit filum, in lixivio flavescit, &c. Sed operæ pretium est, contemplari serici materiam, & quid sit id, quod tanta longitudine continuum præbet filum.

Cum itaq; grandem vermem vagabundum conspicerem, funiculum collo injeci, & ad sectionem protraxi. Vixit pertinaciter etiam coarctata gula, exquisite sensit. Nam ad singulas incisiones dorsi, etiam vix applicato cultello, violenter se convolvit, quasi ore & anterioribus pedibus sibi opem laturus. Divisa cute conspexi longum intestinum, quale est lupi piscis, anteriore parte tumidum & capax, posteriore arctius. Ei intestino nervi seu arteriæ pulsatiles cum continua systole & dyastole incumbebant, & desinebant in plectro caudæ. Hoc reciso, non tantum humor flavus perspicuus erumpebat, sed & capita nervorum; in motu inde sese exerebant, & agitatio fiebat languidior. Habet autem intestinum duplicem tunicam, unam externam crassam, alteram internam tenuissimam. Crassa sentit accurate, estque juxta gulam visciditate multa obductum, quæ postea fit materia alarum, & pilositatis in necydalo, sicut humiditas excrementitia externa in aureliç putamen cogitur. Crassa tunica pertusa, exit intestinum, adhuc involutum tenui, & multum cibi hesterni è foliis viridibus continet. Videre verò etiam est ex pelle secta, & crassa tunica intestini effundi liquorem sat copiosum & transparentem, quem ego puto pro sanguine esse, & mutari coctione in serici materiam, membraq; bestiolç. Capite præsecto extumescit initium gulæ, & plane exhibet obtusum nymphç caput. Exempto intestino cum contentis fecibus in abdomine conspiciuntur specie lumbricor. concretiones quædam lentæ & glutinosæ, aliæ flavæ, aliæ albæ, & duæ quidem magnæ cæteræ parvæ, tam similes lumbricis ut nihil desit, nisi pellis & vita. Vtrinque desinunt in acumen acutum. Situm autem in ventre talem habent, ut uterq; apex versus sit ad caudam, corpus verò reductum & geminatum. Dicas pensum esse complicatum, Si exordium filationis est ab apicibus, necesse est, ut ad os à cauda revocentur. Existimo parvas & albentes portiones imbecillius

tillius sericum stupamque præbere, magnas verò firmius. Exemi hos lumbricos, vidique in charta statim exiccari, & fragilem duritiem induere, perinde ut bubulum gluten solet, ut tendines animalium & intestina, Homogeneum totum est, & pellucidum corpus huius materiæ, quam nullus hominum queat in tam tenuia subtiliaque fila diducere, sed bombycibus hic labor est, ut araneis sua tela, relinquendus & solis dicandus. Corium exterius foris quidem albedinem plumbeo colore mistam habebat, sed intus subducitur cuticula partim livida, partim aurea splendente, ut in halece. Circa ventrem, ubi disponebatur materia serici, sat crassa substantia erat nerveis constans ductibus, & textura continente pinguedinem albam nerveis tunicis implicatam: talis postea etiam conspicitur in nymphis & necydalis, estque in his vulva & genitale membrum. Sub illa substantia plumbeæ sunt propagines in pedes dimissæ, tanquam tendines, aut chordæ. Pellis hæc manente matrice & genitali membro, intra bombycium exuitur cum omnibus prominentibus membris: ita ut nympha & papilio inde natus nihil assumant ex bombyce præter alvum cum intestino, & in his existentibus nervosis partibus. Humor autem in intestino & genitalibus subsistit sat multus. Vnde postea & seminis materia, & excrementitia proluvies alvi. Verumtamen qui in intestino est humor, crudus adhuc est, & partim viret, partim flavet, crassus quadantenus, quadantenus aquosus. Si quis pinguedinem à nerveis tunicis genitalium separet, & chartæ illinat, cum resiccata est, sebaceam friabilemque inveniet. Putes conferendam esse cum lactibus piscium. Patet ergo in bombyce foris quidem hæc membra esse, pedes triplices, squamosam ventris coarticulationem, pectus, caput, os, anum, pellem, caudam, plectrum: intus autem intestinum, vitales arterias, vel si mavis, nervos, carnem albam pectoris, genitalia, inter quæ & intestinum continetur, serici materia, & præterea panniculos membranasque nerveas, quibus continentur membra.

Cor habeant, nec ne, alius investiget. Necesse tamen est aliquod tale principium esse, idque non in capite, nec alibi præterquam in confinio pectoris, unde vis vitalis per totum distribuitur. Et maximè tamen elucet motu nervorum, vel arteriarum (uti libet appellare) in dorso ventris, non pectoris, usque ad plectrum caudæ. De nymphis & necydalis posterius dicam. Nunc de praxi serici ducendi quæ observaverim addam.

Cum abstinent pabulo, & ut dictum est, locum folliculi construendi explorant, circa alvi exitum plerumque maculam virentem aut lividam habent, cætero corpore albo, cum virore, vel livore, vel spiceo. Vidi tunc etiam crebrò consistere inter vagandum, & ore veluti hiscere, sicut ruminantes vaccæ, cum ex ingluvie revocant cibos ad masticandum. Consentaneum est bombyces tunc conari materiam serici ad os convertere & protrahere. Si includas cucullo chartaceo, rosionis sonus subinde per integrum diem auditur; & tunc in conum cuculi demittitur excrementum primò siccum, pilulæ nigræ viridis, aut luteæ forma. Penultima pilula plerumque viret, ultima lutea est & flaviosa. Numerus pilularum pro excrementi copia est. Nam deprehendi in una charta modo duas pilulas, modo plures, usque ad duodecim diversi coloris, utpote nigras, virides, flavas, easque non stellatas, sed rotundas; Cum ultima pilula lutea exit aquositas item diversicolor & consistentia dispari. Alicubi enim crassior est, alicubi dilutior, habens aliquid punicei & flavedinis, virorisque.

Saniem tamen quandam dicas subcruentam vel fuscam, qualis apparet

paret in charta pura, ubi tamen interdum notes etiam viriditatem pollutam flavedine, interdum quid cretaceum. In vitro lixivii faciem exhibet. Ne vero dubites, ore an alvo reddatur, scito, ore tantum expediri sericum, alvo excrementa, quanquam etiam ex ore emittant humorem tum morbidi, tum strangulati aut compressi. Deprehendi autem bombycem liberum è posterioribus utrumque excrementum reddentem. Ab aliquibus multus liquor excernitur, à nonnullis paucus. Qui multum vacuantur, videntur debiliores esse, & minus serici collegisse. Nam plerique parva bombycia texunt, non tamen omnes. Quali sericum sit futurum colore, ambiguum est. Nam contemplatione capitis, tergi, ventris, pedum facta, plerumque sum deceptus divinando. Nam non eiusdem coloris sericum ab omnibus ducitur, sæpeque stupa & postrema tunica albet, medium sericum aureum est. Putabam spiceos bombyces flavum, albos album reddituros, sed falso.

Nam album ab utrisque promebatur. Semel atque iterum scopum attigi, & vaticinatus sum, citrinam fœminam tale edituram filum; quale tamen etiam tractum est ab illo bombyce, cuius venter albo plumbeus erat, macula frontis flava. Vidi & fœmellam totam albam, album sericum fingere. In parvis angustisque chartis, juxta proportionem tamen vermis, minores fiunt folliculi, sed spissiores & minus stupæ. Notavi tamen in amplioribus etiam parvos folliculos. Qui non inclusi libere sibi locum eligunt, in stupa temeraria multum absumunt filorum. Vnde jactura est in serico. Nam bombycia plerumq; sunt minora, & minus dense stipata. Si velis attendere, rationem texturæ accurate cognoscere in his potes. Etenim postquam aliquamdiu vagati sunt, & modo hic, modo ibi exordium operis facere tentaverunt (id quod sedulo corporis nisu præstant, dum hærentes pedibus posterioribus, caput & totum pectus sursum, deorsum ante retro, & ad latera, varie movent, sicubi sese offerat commodus bombycii affigendi locus, nec visu, sed tactu hoc peragunt: sunt enim hebetes oculis) tandem stamina producunt, & firmamenta domus, eaque simplicia aut multiplicia, prout stabilimentum requiritur firmum. Si juxta pavimentum id fit, posteriore parte inhærent huic, sin in alto, pendent eadem, seu à ramis, seu aliunde. Nam pectus & caput liberè vertunt, sique opus est, etiam posteriorum situm mutant. Ita conficitur vestibulum seu prodromus. Iam autem sicca excrementa ab alvo sunt reddita, vestibulo absoluto, ita ut jam vermis securus sit, tutusque ab insidiis externis: stercus ultimum excernit cum liquore, de quo ante.

Et hoc sæpe polluitur stupa, per quam tamen defluit, ad fundum. Exonerata alvo, parumper quiescit textor, & nudat podicem quasi laboraret tenasmo. Tunc revocat veri serici materiam, eamque continuat usque ad extremum halitum, & bombycii absolutionem. Paulatim tunc stipat fila ex amplo, in angustum, ita ut fiat forma ovalis, in cuius capacitate sese possit vertere. Os, pectus, & anteriores pedes in continuo sunt motu. Posteriora hærent, transferuntur tamen ad aliam plagam, cum ad basin vel apicem formandum sese accommodant. Qui in imo juxta pavimentum folliculos texunt; videntur insidere pavimento nudo, sed paulatim sibi subtexunt fila, & universum folliculum pariter ubivis stipant, pręterquam in acumine, ad quod in angustiis non possunt pertingere. Itaque huius fabrica magis ab initio fingitur, sed basis magis in fine, quanquam nec hæc negligatur in exordio.

Itaque cum fila explicantur retexendo, apex nudatur primum, & relinqui-

linquitur interna tunica forma digitalis tegumenti. Texunt ita ad diem tertiam: Et adhuc potes laborantes videre secundo, si folliculum soli vel luci obvertas. In cucullis chartaceis basis sursum versa est, apex deorsum: Et rarior illa apparet binis diebus. Tertio demum densatur: & tunc vermis exuit senectam, fitque nympha, id quod facile potest deprehendi; Nam cum adhuc texunt, adhærent, nec percipitur lapsus brutus. Cum vero nympha evasit, quasi lapillus inclusus esset, moto folliculo, nympha cadit: Et hic brutus casus durat, usque dum in necydalum mutata fuerit.

Tunc enim expletur capacitas iterum, & necydalus hæret folliculo exitum quærens. Vnus autem vermis, sub mea cura unum folliculum texuit, cuius prodromus in inclusis chartæ, solida tunica est, in liberis variis modis ultro citroque dispositis & diductis constat filis. Alii vero animadverterunt in uno folliculo etiam duos, quin & tres inclusos fuisse. Verumtamen cum angustior futurus esset locus, sectus ille folliculus communis tribus est, & in eo inventi bombyces coarctati, adeo ut speciem trium digitorum coniunctorum retulerint. Liberati postea singuli aliquid pensi, parum tamen denuo edidere.

Notandum est, animadversum esse, quosdam bombyces, in charta nullum sericum fecisse, sed statim in nymphas abiisse: quod illis evenire crediderim, qui lactuca pascuntur, licet non omnibus, aut quibus pabulum minus justo datum est, aut qui morbo correpti non potuerunt colligere serici materiam, quam sicut adeps, ex sanguine abundante sepositus, fieri existimo.

Eveniunt & alia monstra, de quibus suo loco.

Omnium folliculorum oblonga quidem & ovalis est forma. Vidi tamen unum album, ferè exactæ rotunditatis, ita ut utrinque basin haberet sphæricam absque acumine. Erat parvus cum suo prodromo, sed tamen spissitudinis justæ. Verum bombyx in eo non abiit in nympham, nec necydalum absolutum, ut mox exponam.

Illud videtur dubium esse, num sericum ex alvi exitu promant, an ex ore, quanquam semper ore & anterioribus pedibus distribuant. Non leve argumentum est, quod iuxta caudæ fulcra in imo ventre conspiciatur quoddam rimæ vestigium, & extremitas utraque materiæ sericiæ in ventre respiciat illum locum. Adstipulatur & egestio excrementorum in ipso operis initio.

Sicut enim cum infantem exclusura est puerpera, quicquid sordium est in vesica & recto intestino, id compressum expellitur, ita in bombyce, à serico foras contendente fieri quis existimare possit. Ita instante labore venter tumentior apparet; à ventre incipit maturitas flavitie designata. Ea exit primum, ubi prius maturuit. Erucæ & bombyces insuper lanugine quadam filosa, circa pedes iunguntur pavimento. Nonnulli inter texendum conspiciuntur à dorso initi, ut è ventre sericum extrahatur, & digeratur ore, pedibusque facilius. Hæc poterant afferri, pro prima sententia. Sed hanc falsitatis redarguunt alia firmiora. Nam ipse oculor. obtutus contestatur, quiescente ventre filamēta ore deduci, eaq; viscositate sua adhærentia retracto collo, paulatim protrahi. Itaque non tantum in dorsum reclinati bombyces sic filum trahunt, sed & prostrati in ventrem, ubi tamen vermis totus libere sese vertit. Deinde nec ano, nec rima sub cauda exire potest. Nam ex serici loco ad intestinum nulla est via, Et rima caudæ, quæ designat genitalia futuri necydali, obducta est pelle. Insuper, antequam sericum exeat, crebro ganniunt bombyces, quasi vomituriendo pellicerent ad fauces materiam. Nec intumescunt circa caudam, sed in medio ventris, In capsula etiam chartacea,

cum nullum in pedibus appareret filum, solo ore vidi promoveri & affigi; quin secundo Iunii, cum attente spectarem sibi machinantem bombycium, principium fili prehensum ex vermis ore, madens extraxi in iustam prolixitatem, pedibus & ventre plane à serico nudis. Ita erucule ab ore suspenduntur, inde emisso filamento. Nec aliter aranei & campe arborum sua faciunt vellera. Et hæc quidem de hac quæstione.

Cum folliculus est absolutus, mutato bombyce in nympham, rapiuntur vellera, selectis prius ad instaurationem generis, maribus & fœmellis ad arbitrium. Sexus discrimen aliqui ex colore bombyciorum dignoscere jubent, aliqui ex magnitudine: Et sane aliquid est in hac re argumenti. Nam quia fœminæ plerumq; maiores, etiam maius struunt domicilium: Veruntamen aliquando fallimur, quia fieri potest ut mas firmus, maiorem architectatur folliculum, quam fœmina debilis. Et vidi pares quantitate, vidi etiam fœminarum alibi enutritarum bombycia longe minora meis masculis. Itaque concurrere signa ipsis bombycibus notata oportet, de quibus supra. Cæteri folliculi in aquam ferventem iniiciuntur, ut nymphæ intereant, vel suffocentur calore clybani, post exemptum panem, adhibita cautela ne comburantur. Tunc stupa detracta, famulæ, vel socii laboris præsto sunt, qui exordia filorum expediant, quibus inventis injiciuntur plures in pelvim aquæ frigidæ, aut tepidæ, assidensque ministra instrumento tractorio continuo devolvit fila, triginta vel quadraginta aut etiam plura simul iuncta. Si qua rumpitur stamen, socii est, requirere principium & reddere explicanti, id continuatur, donec usque ad interiorem tunicam perventum fuerit, quæ cum difficillime retexatur, exiccata discerpitur in stupam & carminatur.

Dum ita replicantur fila, pulverem multum in aërem emittunt, & cernere etiam in fundo vasis est quasdam sordes è staminibus prolapsas. Sedulo attentabam num una opera possem absque ruptura totum expedire folliculum abstracta stupa, quæ ob variam implicationem, infirmitatem & diversa principia non potest continuo ductu retexi, Assecutus sum votum tantum in medio serico; nam prodomo quod proximum est, etiam rumpi facile solet. Sed medium tenacius est. Vltima tunica pondere addito (nam tunc nympha prolabitur) explicata à me est cautissime usque ad pelliculam parcam, quæ vix unguem pollicis adæquabat. Qui folliculi basi ad diametrum respondent apici, felicius evolvuntur: Difficilius incurvati & gibbosi, & quorum apex stricturam habet. Nam hic filum hæret & implicatur, ut vix citra rupturæ metum cedat. Apex primum nudatur & devolvitur totus usque ad medium folliculi.

Vnius bombycii filum continuum lineæ præscriptæ longitudinem septies millies, in alio octies implevit & amplius. Non tamen par est omnium densitas, & magnitudo, id quod etiam ex distractione in cuticulas videre est. Quædam enim vellera diduxi in duodecim quædam in octo plus minus exiles tunicas. Sylvestris bombyx prodomum habet simplicem tunicam & paulo crassiorem folliculum. Itaque etiam tenuiores facile cedunt prementibus digitis; densiores resistunt.

Cum fatiscit apex fere usque ad medium, unde sat amplum est foramen elapsuræ nymphæ, procidit cum senecta ultima, in qua caput & pedes omnes. Plerumque huius senectæ caput apici folliculi obversum est, ut intelligamus eam exutam esse, dum vermis consummato folliculo per angustias sese stringit, vertitque sursum.

Nymphę vertex respicit basin, cauda apicem: eumq; bombyx plus q̃ duplo lon-

plo longior fuerit, nympha ad parvam staturam contrahitur, ut vix impleat longitudinem internodii secundi in digito medio viri. Vivit illa vitæque indicia evidentia exhibet, motu reflexuque apicis seu caudæ cum tangitur. Si formam externam respicias, squamosum vermem dicas, ut qui caput velamento occultaverit. Squamæ sunt fuscæ, tanquam fumo inquinatæ, octo numero usque ad confinia verticis. In singularum lateribus, bina sunt puncta umbilicalia, ex quibus tendines, seu vincula ad necydalum pertingunt. In vertice est macula alba quasi ibi os necydali traluceret cum punctis tribus parvis nigris. Inde à parte anteriore typi pedum & cornuum sunt, à posteriore versus latera vestigia alarum. Si interiora quoque contemplari libet, quarto die ab occultatione, antequam transeat in necydalum, aperire potes. Videbis nihil aliud, quam capacitatem unam communem, inque hac tres distinctos humores, unum aquosæ dilutæque consistentiæ, coloris flavi. Hic per totum spacium æqualiter diffunditur. Alius rubet, sanguinolentum dicas: Hæret hic in parte superiori, qua futurum caput, & pectus est. Cordis rudimentum esse judices; quia postea in necydalo vidi talem quandam massam per se mobilem more cordis, si modo cor huic bestiæ est attribuendum. Tertius humor est albo-luteus, refertque ovum gallinaceum in aquam ferventem iniectum discussumque vel lac caseatum, si quid lutei addas. Vbi foris alarum pedumque cernuntur vestigia, latitat phlegmatica viscidítas apta constituendis membranis.

Nulla videas membra distincta, vitam beneficio nerveæ tunicæ proximè externo cortici subiectæ inesse puto. Nam & bombyx ea parte exquisitum exhibebat sensum, motumque arterialem & cordis; planè utriculum humoribus confertum appelles, qui tamen collatus ad chrysalidem, postquam erepsit necydalus, longe est crassior, ut corticem dicas tunicis intus & viscidítate tenace vestitum. Inde postea est lanugo necydali, alæ, pedes, cutis, & cætera interna. Ita in gulam ventremque abiit bombyx, cuius unius cura antea fuerat detentus, nihil tamen hic viroris apparet, qui multus erat in bombycis jam texturi intestino.

Pars itaque excreta est ante folliculi exordium, pars mutata in alium succum. In apice caudæ etiam erat quiddam viscidi instar crudi albuminis. Rudimentum partium genitalium judicabam. Nam eo reiecta est matrix, & vasa spermatica, quorum principium conspicitur, etiam in bombycis ventre. Humores in charta pura excepti & arefacti nigredine infecti erant, quasi atramentum sutorium miscuisses. Sebacea tamen substantia albescebat adhuc, & alicubi enitebat macula subrubens, & crocescens, cum albo puncto cretaceæ consistentiæ. Itaque colligere erat nigrorem illum duntaxat aquosi flavique humoris fuisse, qui etiam solus in charta, ubi densior concreverat, splendebat, ut nitens atramentum. Cæteras nymphas partim spoliatas omnium serico nudasque, partim simplici tunica adhuc inclusas, partim in toto bombycio salvas, nulla alia tractavi cura, nisi quod in capsula positas in fenestræ limine dimitterem. Distinxeram tamen loculamentis diversis, quas fœminas, & quos mares putaveram, nec me fefellit judicium, excepto uno tantum. Ita à prima inclusione, usque ad exclusionem processerunt dies viginti sex aut septem, in musæo meo exposito Soli promeridiano, tempore æstuoso Iunii, quale erat anno nonagesimo nono. Nam undecimo Iunii sepulta fœmina, exiit necydalus octavo Iulii. Qui mas nono Iunii texere inceperat, quinto Iulii evasit papilio.

Eodem duæ fæminæ exibant in folliculis albis maiusculis; & unus mas ex citrino minore. Sexto Iulii sub auroram (nam omnes mane prodeunt) mas fuscus hirtusque ex mediocri alboque bombycio enisus est; fœmina vero alba teneraque ventricosa, cum magnis alis: ex folliculo citrino subviridi. Ita & ante, secundo Iulii ex aureo folliculo mas prorepebat, & fœmina ex albo. Hi decimo Iunii inchoaverant bombycium. Cum ex integris folliculis erupturi sunt necydali, non amplius movendo sentitur brutum pondus; & tunc frangitur, circa dorsum thoracis aurelia; postea multus humor limpidus, albusque, ore effunditur, & permadescit locus, qua sunt foramen facturi. Per hunc foras annisu quodam & labore contendunt. Vidi octavo Iulii fœminam exeuntem. Ea tantum liquoris præmittebat, ut in capsulam decideret notabilis gutta. Tunc capite emicabat intus nixa pedibus. Post caput paulatim hos exerebat, statimque comprehenso pavimento sese fulciens, circulos alvi conando sensim protrahebat; ut primo extracto, cum vellet secundum proripere, sese contraheret tota parte anteriore, quasi sic prehensum circulum sequentem una evocaret. Veruntamen consentaneum est ista contractione dilatatum esse magis foramen, ut postea alvus minore cum labore prodiret.

Huc facit etiam varia ad latera conversio. Interim crassiores necydali, & plus humoris in ventre habentes, exprimunt aliquid inter eluctandum, & folliculum pertusum, tum intus, tum circa foramen fœdant alvi spurcitie marmorosa. Qui minus laborant, & tenuiores sunt, purum relinquunt. Videas tunc caniciem totam nonnihil madentem à liquore ex ore effuso ad pertusionem facilem.

Solent etiam alicubi quiescere, & sæpius ventrem inflare, diducere, atque iterum contrahere, quasi luxata membra reponerent, & ad legitimum situm revocarent. Adeo autem diducuntque laxantque circulos, ut juncturæ emineant impletæ citreo liquore, quasi inflatæ essent. Nymphas nudatas, cum intus absolutus papilio est, triduo, vel biduo ante, sese videas crebro movere, quasi rupturas vincula, quibus alligatur aureliæ necydalus. Earum unam tunc cultello, unguibusque aperui ipse ut viderem congruentiam extremorum lineamentorum cum suppositis membris. Id fiebat quarto Iulii, cum jam circiter dies viginti à serificio præteriissent. Remota squama prima, juxta principium pectusculi in tergo prodibat, in conspectum circulus superior ventris tener, cutaneus, hirsutie humente tectus, brevi tamen & complanata ut vix pateret oculis lanugo. Sub dispositione alarum lateralium, quam in aurelia compares omoplatis, veræ alæ necydali latitabant binæ junctæ, & altera alteri imposita.

Omnes erant breves, tenuesque, utpote nondum perfectæ quantitate. Inter alas thoracis posterior nodus eminebat, prolixiore pilositate utrinque stipatus, sed nondum plane tectus.

Alis & rubore hoc expedito, perveniebam ad deorsum flexas lineas superiores, sub his erant cornua; sub sequentibus vero in pectore pedes recumbebant, obliquè versus alvum compositi & directi. Sub alba macula in nymphæ vertice, necydali hirsutus vertex & pregma est, cui proxime adiacet aculeorum typus forma duorum punctorum atrorum. Hinc sequitur nota oris satis extans initio propter humiditatem, & speciem habet spongiosorum punctorum alborum duorum, quæ tanquam in Leonino labio fissura dividuntur: Alvus tota est instar fuci albi.

Pili in ea opprimuntur humiditate, & lævigati apparent. Constant circulis, ut & bombyx & nympha. Non autem expediebam totum necydalum, sed ipse seipsum suo nisu protra-

protrahebat ex reliqua aurelia. Videbam quo conatu ſeſe abſolveret à vinculis alvi, quæ inſtar albarum chordarum è punctis circulorum dependent, & in aurelia vacua relinquuntur. Hæret & podex arctius. Itaque apex aureliæ contrahitur verſus pectus introrſum. Erat autem mas cum alis & villis imperfectis. Eum reliqui in capſula. Quievit uſque ad diem ſequentem. Tunc paulatim inalbuit, & hirſuties conſpecta eſt exactius. Alæ quoque creverunt, & tunc alacrior paulatim factus, admiſſusque tertio die concubitus peregit ſtrenue.

Necydalorum quæ ſpecies ſit, tum ex dictis patet, tum ſuperius ſatis eſt expoſitum: Illud addendum eſt, quod alvus in aurelia contractior ſit, & foris diſtentione inflationeque crebra tertia parte fiat longior, & maior. In aurelia eſt ruptura trifida à vertice per dorſum thoracis. Et ibi prodit necydalus. Cæteræ partes ſunt integræ.

Omnibus jam necydalis natis reliquis ante decimum quartum Iulii, duo folliculi integri remanſerunt, quaſi nihil reddituri, licet denſi admodum eſſent. Vnus maſculus ſphæricus parvus, alter fœmineus duplo longior & ſatis amplus, paululum circa dorſum vermis in gibbum elatus, uterque albæ ſtupæ, ſed ſerici ſubviridis in citrio; quanquam dilutior eſſet color in illo. Cum ſphæricum cultri acie dividerem, cadaver in conſpectum prodibat ſemibombyx, & ſeminympha foris. Nam anterior pars planè bombyx erat, poſterior nympha, ſiquidem non totam exuerat pellem, ſed tantum eius poſteriorem portionem, quæ juxta aderat in folliculo.

Diſpoſitio cadaveris; erat incurva, ita ut priores pedes in pectore fere tangerent poſteriorum par primum. Hic enim inter primam poſteriorum ſyzygiam & ſecundam ruptum erat corium, ita ut nympha eſſet galeata priſtinis exuviis, in quibus caput pectusque cum ſex pedibus, & portio ventris cum primoribus duobus. Remota pelle, & aurelia, intus abſolutus ſtabulabatur necydalus mas, isq; vixerat, argumento, quod dum conaretur exire biduo antequam ſecarem, folliculum liquore perfudiſſet; imo & iam 19. Iulii cum liberarem penitus, motus indicia in ventre & pedibus luculenta præbuit: Cauſa cur non potuerit, ſeſe exuere & prodire, deprehenſa eſt in cranii bombycis pertinace cohæſione, ut & in pedum anteriorum, lorica firmiter connata.

Itaque licet in dorſo thoracis rimam tam in aurelia quam ſenecta feciſſet, tamen extrahere caput & pedes non potuit. Sic ergo paulatim elanguit. Animadverti hic naturæ ingenium. Nam cum in exeunda ſenecta exarmentur priores pedes, & poſteriores etiam plane ſecedant; tamen ibi relinquit veſtigia, ſub quibus poſtea renaſcuntur alii. In veterum autem bombycis loculamenta, alarum binnæ inſertæ erant, totumque necydali caput cum cornibus cranii galea includebatur. Talis mas erat. Fœmina omni vita caſſa adhuc monſtroſior apparebat. Perfecto opere ſericii (quod erat bombycium maius, & duorum articulorum auricularis digiti longitudinem adæquans ſed longe tenuius maſculo; intus album & leve ſplendensque, foris ſubcitreum villoſum) exuere pellem bombyx conatus erat, indeque protraxerat totum dorſum, quod valde protuberabat, anterioribus in circulum contractis; ſed ab oſcillo ſe liberare ob pertinacem ſymphyſin non potuerat. Itaque ibi ſenectæ caput, nymphæ vertex, & necydali coniuncta conſpiciebantur; quæ coniunctio retinebat ſenectam in ventre, ne potuerit penitus avelli, & deſtringi. Ideò & cohærebat, cum alvi acumine, non aliter ac ſi quis ſacco fuiſſet incluſus; & circa caput aſtrictus; facto vero in tergo fora-

foramine dorſum extraxiſſet quidem, ſed adhuc hæreret capite, & podice, ita jacens incurvus & exanimis. Sic ſe habebat ſenecta. Ex hac prominebat & aurelia, quod attinet partem ſuperiorem. Ex aurelia viciſſim necydalus fere totus eluctatus erat, fracto putamine in dorſo, ſolitaque regione; ſed capita cohærebant indivulſa, ſicut & alvi extrema.

In ventre exorto magna copia ovorum conſpiciebatur colore flavo. Nam fœmina ſtatim etiam intra aureliam ovorum formam in ſua matrice abſolvit, ſed quæ ſine maris aſpergine ſint infœcunda. Itaque etiam vidi ova parturientem eam, quæ nullum marem fuerat paſſa. Conſpicuum hinc fuit, quomodo natura exuat primum veterem bombycis pellem cum forma; poſtea tranſeat in nympham, cuius aurelia viciſſim exuta prodeat necydalus. Triforme hoc monſtrum erat dignumque contemplatu. In eo notaſſes etiam aureliam ea parte, qua alæ erant deſignatæ, nigram fuſcamque, quaſi afflata fumo fervente fuiſſet: deinde quantopere conata fuerit fœmina necydalus exire, perſpicuum erat ex ovis eminentibus ex interſtitio circulorum ſquamoſorum.

Cohærent aliis ventris circuli interveniente cuticula tenui; contigue. Sed in hoc adeo erant circuli disiuncti, ut Zona juncturæ latior eſſet circulo. Apex alvi, ſenectæ, & aureliæ, ad lucem tranſparebant, ita ut cernere exacte poſſes confinia. Ad dimidiam vero aureliæ capacitatem pertingebat extremitas necydali circa dorſum hirſuti, licet imperfecte, quemadmodum & alæ nondum aſſecutæ legitimum incrementum. Et hactenus de monſtris.

Necydalo vegeto tenax vita eſt, præſertim in pectuſculo. Nam & capite & alvo abſciſſis, alas motitat ſtrenue, & pedibus diſcurrit, idque uſque in alterum diem aut amplius. Secta fœmina in alvo matricem exhibet ovis plenam, adeo ut poſt quadringenta jam edita, nihilominus ſuperfuerint plura. Inſiſtere & involuta eſſe ſubtiliſſimæ tunicæ videbatur.

Apparebant & nervoſi quidam ductus, inſtar meatuum inteſtinalium. In medio ventris veſicula extabat, continens terreum ſuccum coloris ravi ſeu fulvi. Hæc veſica per ſe continua ſyſtole & diaſtole agitabatur. Vitæ principium ibi tanquam in corde eſſe judicabam. Circa collum matricis; nodus geminatus albus, nerveus, qualis veſica animalium eſſe ſolet, durus ſplendensque cernebatur, idque intra ventrem. Nam de mammoſis proceſſibus externis poſtea. Nodulus unus maior erat, alter minor. Collum vulvæ eſt inſtar tubi, cui ſucculento foris aſtant utrinque flavi noduli mammarum inſtar. Circa collum ambitus cum retinaculis corneis, latis, inque ſummo obtuſioribus, quibus genitale maris viciſſim prehendit. Pectus carneum eſt. Caput membranoſum & corneum. Cornua triquetra eminente dorſo albo, pennis vero utrinque demiſſis, ut fieret triangulus. Si vivis præſeces ſuccus quidam tralucidus ex dorſo, ſeu culmo pennati cornu exit, intusque meatus apparet. Ita ſe habebat fœmina quam vivam aperiebam. Mortua nihil in ventre exhibuit præter cavitatem notabilem alvi juxta pectus, deinde humorem illum vitalem. In veſica, quanquam nunc non amplius vividum; tandem matricis evacuatæ reliquias nerveas & membranoſas. Maris ſuperiora congruunt cum fœmineis. Ventrem ſi ſeces, rubeum humorem multum intus inveneris, & præterea liquamen quoddam nervis plenum, cui connectitur meatus genitalis.

Genitale autem habet peculiare, carens & cæteris quæ fœminæ ſunt propriæ. Ejus hiſtoria hæc eſt. Sub

cauda

caudâ lanugine prolixiore stipata, foramen est notabile, cum ambitu membranoso duriciei corneæ; in duos quasi dentes diviso. In huius ambitus medio collum genitalis est trifidum, cum extremitatibus corneis. Circa hoc dispositi sunt aculei punicei (cornei processus omnes punicei sunt ad nigrum accedentes) duo superiores hamati, seu in uncos recurvati, ut sit forma videntia unci, ut cornua caprearum deorsum reflexi: inferior unus rectus. Hi aculei proximi sunt collo membri. Paulo citra in ambitus medio alii tres stimuli sunt parvi. Tot retinaculis comprehensam fœminæ vulvam attrahit, sibique jungit adeo firmiter, ut si distrahere congressos velis, citius videatur ruptura ventris & circulorum compages, quam remissura coitio, id quod sæpius attentavi. Sed & hinc pertinaciam conjunctionis æstimare licet, quod viderim totos dies æstivos una manere, & noctu, nescio qua hora, consentaneum, versus auroram, disiunctos perceperim, mane inventis ovalibus vermiculis pluribus, ipsis autem seorsim quiescentibus. Frigidæ aquæ iniecti nihilominus cohærent, sale insperso & muria caudar. iuncturæ durarunt: aqua chalchantina similiter addita non sunt divulsi. Immersi marem aquæ; fœmina in margine sicco relicta; etiam iniecto atramento & sale in aquam; sed vixit, & coitum retinuit. Tandem ita reliqui per noctem in aqua, mane aliquot centuriæ ovorum in vasis fundo erant, ipsi necydali natabant vivi. Alteri mari in congressu præcidebam caput; non avulsus est.

Divisi pectus à ventre; hic hæsit donec per vim abstraherem. Caput & pectus, ut divisæ muscæ diu vixerunt, diutius tamen pectus. Hic mas in coitu ita dissectus in ventre similiter habebat humorem lutosum, spadiceum, cum quadam substantia intestinali, sublutea, membranosa.

Mas natus quarto Iulii ob Imbecillitatem quinto mortuus; sectusq; nihil aliud continuit alvo. Alioquin vita necydali septem aut octo pluriumve dierum est. Vt enim dixi est pertinax; adeo ut cum confringerem quatuor ictibus principia alarum & pectus; post etiam alvum aliquoties, tamen vita manserit quasi inviolata, licet spiritu tandem dissipato, altero die ut plurimum ita tractati moriantur. Coitum mas ferventer appetit, parva mora post exitum ex aurelia; idque sæpius exonerato ventre; nonnunquam tamen etiam nullo humore emisso, & hoc evenit etiam in fœmina. Qui vegetus est, post primi diei congressum, interveniente noctis quiete, altero die repetit eandem fœminam, aut in quamcunque inciderit, adeo ut ter quater peragat coëundi vices. Fœmina quoque toties marem admittit: quanquam non semper ova promat. Non enim gignit, nisi ova in se habeat, licet rore masculino concepto.

Post solutionem à congressu statim deponuntur ova ordine alterum post alterum, ubi videas quasi cum conatu & contractione alvi protrudi, excludiq; ex matricis collo exerto, adeò ut pavimentum tangat. Numeravi quadringentis plura ex una fœmina, ex aliis ferè quadringenta, quæ tamen dissectæ adhuc multa in sua matrice habebant. Quod ergo Vidas de centenis scribit, id de macris parvisque necydalis potest intelligi, quales ego vidi evasisse ex neglectiore nutritione; aliis triplo fere maioribus. Quidam mares emittunt alvi proluviem ante coitum semel, & iterum post secundum congressum. Interdum mares soluti, nec dum satiati, incipientem ova serere fæminam interpellant, & coeunt denuo, quanquam fœmina per vim cohæreat, cupiatque contracta alvo & pedum posteriorum detersione solvi. Ita una ante concubitum 17. emittebat, post primum soluta centũ nonaginta quatuor & tunc iterum

iterum coiens; post quatuor horas revulsa, edebat 245. inde appetente mare humorem tanquam ex siphone eiaculabat; iterumque congressa, & liberata adhuc ova plura vicenis. Quæ ova quarto Iulii erant edita colore citrio; septimo evadebant punicea, & inde plumbea. Detinebantur in capsula post fenestram pomeridiano soli exposita. Sterilia tamen colorem non mutabant, sed subsidebant duntaxat. In necydalis solutis observes aliquoties motum tremulum, qualis est à rigore & horrore febricitantium. Neque tamen febri laborare dixerim. Sed eam concussionem esse puto, ex alteratione & promotione seminalis materiæ, exhalante inde vapore & nerveas partes convellente. Vltimus necydalus pumilio vigesimo quarto Iunii inter duo folia mori texens folliculum parvum prodiit decimo terto Iulii, in quo præterquam quod minimum fecisset bombylium, etiam hoc peculiare erat, quod non exiret in basi folliculi sed juxta apicem facto foramine; contra ac alii omnes, mas autem erat, qui non timebat coniungi cum fæmella iam ter marem passa & vix spiritum trahente. Bis autem coitu impleto postea proiectus est. Alæ etiam videbantur pictæ aliter ac cæterorum. Nam cum reliquorum sint lineis in longum & latum distinctæ, tanquam limbis, hic quidem quatuor eiusmodi lineas plumbeas in latum acceperat, sed inter secundam & tertiam, versus sinus alarum extimos, interiectus erat parvus quidam circulus, non exactus, lividus, cum puncto albo in medio. Verum enimvero tam ingeniosa natura est in hoc insecto, ut cum plura observaveris, scripserisque, semper tamen restent notanda plura.

Differentiæ. Quantum ad *Differentias* sumuntur illæ à *loco* & *colore*. Sunt *Indæ*, *Hispanæ*, *Calabræ*. Illæ pollicis humani magnitudinem excedunt, domus earum capitis. *Hispanæ* Italicis minores, maiores & præstantiores folliculos texunt. *Calabræ* maiores & plus serici largiuntur. Alibi quæ visuntur, magnitudine omnibus istis cedunt. *Coloris* ratione, sunt albæ, cinereæ, subflavæ. Aldrovandus tribus tabulis eos depingit. In prima priori loco depicta fœmina est, & tota candicat, exceptis posterioribus pedibus, qui flavescunt. *Secunda* tota est albocærulea, mas. *Tertia* ex albo læviter flavescit, & pedes habet omnes candidos. Hic album texuit folliculū. *Postrema* ita picta est, sicut nonnunquam sese contrahunt, vel metu vel frigore. *Prior* folliculus totus erat candidus, & à candido bombyce textus. *Secundus* pariter candidus est, & bombycis fœminæ opus. *Tertius* totus ferè viridescebat, maris opus, postremus fœminæ, eiusdem coloris. Qui in secunda tabula ponitur quartus, gemellus est, à mare & fœmina una laborantibus factus, vulgus hoc folliculorum genus doppiones vocat. *Tertius* quodammodo lacertæ vel alterius animantis caput æmulabatur oblongum, deinde paulatim extenuatum in acutum declinabat. Primi aureo sunt colore, uterque etiam monstrosus, quoniam ovales non sint. Quorum unus amygdalam efformare videbatur; cortici suo etiamnum involutam; alter malum Armeniacum. Tales vulgo nobis Venturini dicuntur. *In* tertia tabula *primo* loco habes Bombycis jam serico gravidi integri iconem, *secundo* supina parte sectam, sericum velut quædam intestina demonstrantem, *tertio* sericum exemptum; *quarto*, *quinto*, *sexto*, diversas figuras Chrysalidum, prout nimirum, magis vel minus perfectæ sunt. *Septimo*, *octavo*, & *nono* Bombycum diversa exuvia, *decimo* folliculos duos invicem cohærentes, *undecimo* folliculum planum, & compressum, *duodecimo* alium folliculum oblongum, ex quo Papilio jam jam erumpere tentat, *decimotertio* Chrysalidem ex qua exiturus Papilio media sui parte propendet, decimoquarto folliculum, qui cerasum magnitudine vix excedit, postremo semichrysalidem, quæ ex folliculo pyri figura erumpit.

Vsum

Usum in cibis invenere. Vir doctus, Germanos milites frixas comedisse scribit. Cohortales aves appositis impinguantur: apponi possunt, si de ægrè habentium salute desperaveris. De *Educatione* Aldrovandum consule. Sericum, de quo alibi, combustum, putrida vulnera mundat; cum sale mixtum, dentium rubiginem abstergit: cor corroborat: ideò confectionem Alkermes ingreditur. Funiculo ex eo facto, si viperæ suffocentur, in angina Medici feliciter utuntur.

Chrysalidos seu *Aureliæ* nomen, ovo Aristoteles tribuit. Omnes enim Erucæ, quæ folliculos texunt, cum se iis incluserint, figuram prorsus mutant. Nam cum prius molles essent, pedibus instructæ & moverentur, ederentque: tum indurescunt, pedes non apparent amplius, non moventur, nisi ad tactum, & veluti ovi speciem accipiunt. Mirum autem est χρυσαλίδες à Philosopho vocari: cum plurima etiam sint viridia, nec pauca pallida. Νεκύδαλα dici, alibi monuimus. Cum verò in Aureliam Eruca transiit, infantis fasciis involuti formam imitatur, facie humana propè, cum mitra & cornibus.

Arist. 2. de generat. animal. c. 1.

Aldrovandus quatuor Icones unica tabula dedit. *Prima* insolentis, & forsan monstruosæ est figuræ cum ob enormem magnitudinem, tum maxime, quod in capite annexam habet velut promuscidem. Tota aureo colore resplendet, sed annulos habet nigros. Ejusdem coloris sunt Chrysalides, sive Necydali Bombycum, ex quibus quoq; unam depinximus, eam autem, quæ secundo loco posita est. *Tertia* coloris est viridis, nonnihil ad cœruleum vergentis, punctis toto corpore maculata aterrimis. Hujus generis Erucæ folliculos non texunt, sed in Chrysalides immutaturæ, eo quo hîc pingitur, modo super aliquod lignum, foliumvè aut etiam lapidem extendunt, & solis ardore dein mutantur in papiliones, eos autem, qui ex albo viridescunt. *Quarta* etiam viridis est, sed auri instar resplendet, depicta est pronè, & supinè, item à latere.

Aldrou. H. Inf. 2. c. 25.

Vide & apud Moufetum.

Habet & novus orbis æmulum *bombycis* alium vermem, *temictli* dictum: qui se, postquam in justam magnitudinem adolevit, in membranam feralem ab ipso filis intextam condit; & deinde ac si parum esset, suapte sponte detrusum in carcerem exhalasse animam, se libitinamque suam à surculo aliquo suspendit, ut procedente tempore, in volatilem papilionem vertatur, ac insperatas subeat transformationes.

Nieremb. lib. 13. c. 14.

ARTICULUS IV.

De Curculione.

CUrculio, quia in Papilionem abit, Erucis subjungitur. Nomen per αὐλίσιχον accepit, teste Varrone, quòd nihil penè aliud in eo quam gula videatur. Græcis est κὶς & μίδας, fortè & τρώξ. Multa eorum vere prodeunt examina, ubi frumenta recens demessa, eaque madida, antequam occalluerunt, reponuntur, vel ubi granarii fenestræ Austrinis flatibus, sunt oppositæ.

Inveniuntur tam in faba, quam in tritico. Unicum *ortus* remedium, frumenta benè & commodè recondere: & fabam, cum in area exaruerit, confestim priusquam luna incrementum capiat, excussam, inferre. Cato, areas amurcâ subigi præcipit: Columella eàdem, parietes subacto luto, oblinire jubet, &c. Perimuntur salsugine in qua allium decoctum est, si ea pavimenta & parietes irrigentur. Refugiunt sabinam, hederam, lupuli salictarii flores, juglandis folia, absynthium, abrotanum, nigellam, &c. Naporum semen miram in prosternendis vim habere, nostra & avorum memoriâ observatum est. Quia dulce & oleosum, appetitur: eo distenti, intereunt. Plura de iis vide in vermibus frumentariis.

Columella R.R. 2. c. 10.

Columella R.R. 13. c. 1.

Titulus II.

De Insectis terrestribus non alatis multipedibus.

Caput I.

De Asello.

INsecta multipeda non alata sunt, *Asellus, Scolopendra terrestris*, & *Iulus*. *Aselli* vocabulum insecto huic Latini imposuere, non quòd asino sit similis, sed quòd ad colorem ejus accedat. Quidam, *Cutionem* & *Porcellionem* vocant. Plinius *Centipedem* dixit. Aristoteli est ὄνος, Medicis Græcis ὀνίσκος, Theophrasto ὄνιος, Dioscoridi κυβαρίς, Absyrto ὄνικος, Asiaticis, Galeno teste, κύαμος, seu à forma fabæ, cui similis dum se in globum contrahit: seu quod è fabarum folliculis & culmis prodire soleat. Plinius τύλον, à cutis callo & duritie vocat: alii ἴουλον sed perperam.

Nomen.

Galen. 3. de loc. affect. lib. 11. de simp. facult.

Insectum est parvum, inquit Moufetus, digitum transversum vix longum, semidigitum ferè latum, colore livido nigricante. Quatuordecem illi *pedes*, utrinque septem: singulis pedibus unica junctura, vix perceptibilis: duæ breves *antennæ*, quibus viam tentat: latera circa pedes serræ modo dentata. Tactus se in globum colligit.

Descriptio Moufetus Theatri Ins. 2. c. 9.

Sub tegulis, & hydriis, planè asininum colorem refert; quatuordecim illi pedes utrinque septem; singulis pedibus unica est junctura, vix perceptibilis; duas habet breves antennas, ut viam tentet; tactus se in globum colligit; vel (ut Galenus loquitur) ad fabæ similitudinem, unde κύαμον nomen indidit: latera circa pedes serræ modo dentata: sub tegulis, vasis aquariis, in medulla arborum exesa, inter corticem & caudicem putrescentem nascitur; uti etiam sub petris, ex humido putrescente nati. Deinde coeunt, & à coitu ova deponunt (unde vermis) candida, splendentia, margaritulis similia multa, & eodem loco coacervata, ut anno 1583. observavimus: tepido humore vivunt, in rimis parietum aut ædium latebris hyemem transigunt. Ex ovis primum vermes duriusculi excluduntur, qui aliquantisper fere immobiles hærent & albicantes; tandem parentum more, liquorem atque rorem sugunt. In calidis regionibus & siccis etiam reperiuntur; sed ibi nocturno rore vaporeque resarciunt; quicquid per diem humoris fuerat exhaustum. Galen. hoc Asellum pacto describit. Ὀνίσκος κατοικίδεος ζῶόν ἐστι πολύπουν ἐν τοῖς ὑδρηλοῖς ἀγγείοις, καὶ ἐν τοῖς κοπρείαις γενόμενον, κατὰ δὲ τὰς τῶν δακτύλων ἐπερείσεις σφαιρούμενον. Aristoteli fuisse eum cognitum id probat, quod pediculum marinum huic simillimum dixerit, deptâ caudâ.

Generatio.

Usus eorum est *in Medicina*, multiplex. Aperiunt, attenuant, discutiunt. *Urinæ difficultati* auxiliantur, si ex vino triti potentur. *Calculum pellunt*, si duo triti, cum stercoris murium & columbarum semidrachma, hauriantur. In *regio morbo* ex mulso Galenus propinat. In *asthmate* ab Asclepiade, si combusti, cum melle sumantur, commendantur. Fidem Hollerius & Agricola firmant. Oculorum ferè omnes morbos, ab adnatis vel innatis ortos tollunt, catarrhactâ excepta, si recentes benè contriti, ex convenienti liquore sumantur, vel extra adhibeantur. Nihil de aurium dolore, parotidibus & strumis dicam. Vivi *paronychiæ* applicati medentur. *Panos* cum resinæ terebinthinæ tertia parte tollunt. Unguentum ad hæmorrhoidas doletes utilissimum, ex unguenti populei unc. j. olei rosacei, in quo decocti sunt aselli unc. j. ſ. croci gr. 4. paratur. Alii cum adipe & butyro coquunt, & ovi luteum addunt. Olei violacei unc. iij. in quo quatuor aselli ebulliere, ad tertiæ partis consumptionem, salsum humorem extra inunctæ reprimunt.

Dioscor. M. M. 2. c. 37.

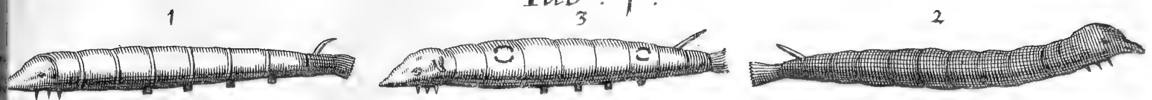
Plin. H. N. 10. c. 8.

De Calculo quod dixi, certum Laurembergius pronunciat: cui & Hartmannus adstipulatur. Sequitur post assumptum medicamentum totius

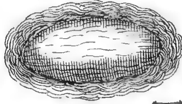
Hartman. Praxis chymiatr. pag. 160.

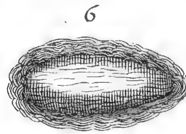
Bombyces Aldrov. Seidenwürm.

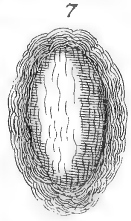
Tab. 1.

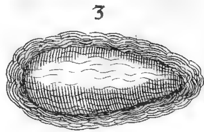

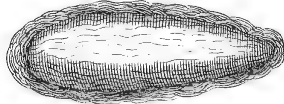

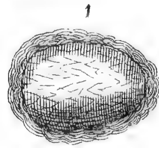

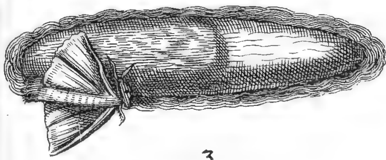

Tab. 2.

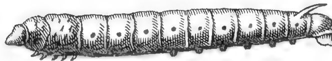

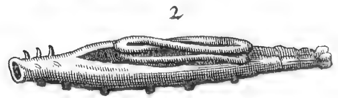

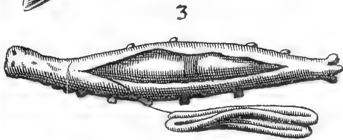

Tab. 3.

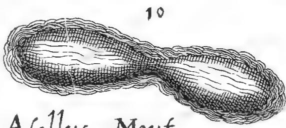

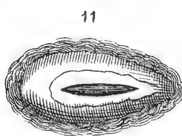

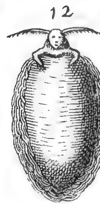

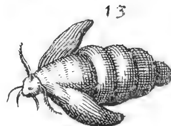

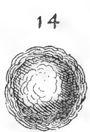

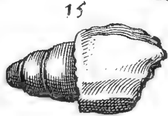

Aſellus Mouf.

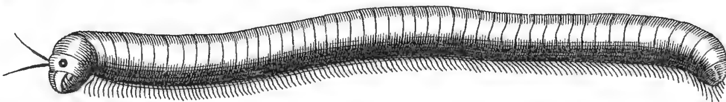

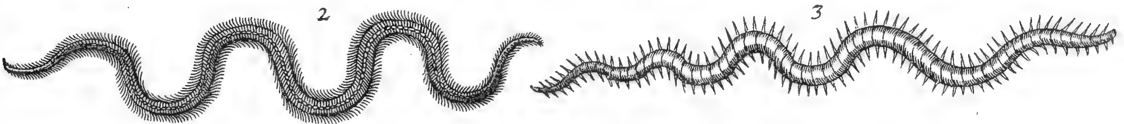

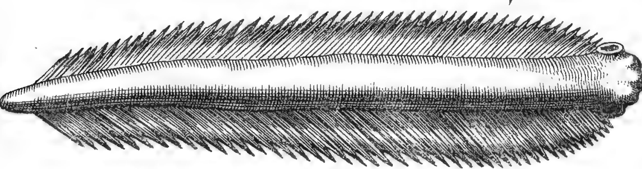
Scolopendræ Mouf.

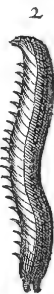
Scol. Maxima Terreſtr.

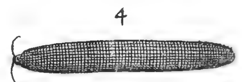

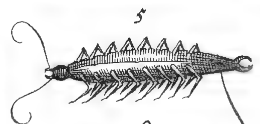
Scolopendræ Terr. Aldr.

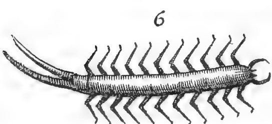

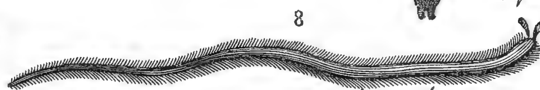

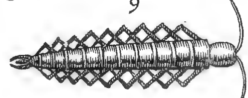

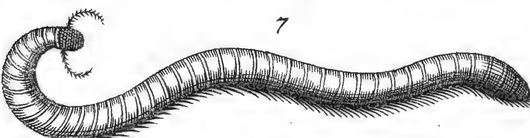

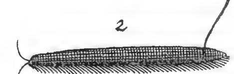

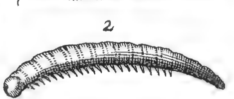

Iulꝰ Glaberi Mouf.

totius corporis calor: sitisq; molesta, & circa pubem dolor affligit. Præparationem apud Laurembergium peculiari tractatu vide. Comeduntur à lacertis aquaticis, ranâ terrestri, & serpentibus. Ad Asellos pertinent *Pollin* & *coyayhoal*. Mirificam vim excludendi spicula *pollin* habet. Insectum est parvulum, centipes: tritum & impositum, aculeos & sagittas ocyùs extrahit. Prędurus vermis est *coyayahoal*, alijs *tzinchoillin*, aliis *ichcaton* dictus, supernè fulvus, pede numeroso purpurascens. Arefactus, tusus, & aqua dilutus, maxillisque quotidie bis illitus, dolores dentium placat.

Nierémb. lib. 13, c. 18. *Idem c. 22.*

CAPUT II.

De Scolopendra terrestri.

Nomen. SColopendræ nomen ex eo datum, quòd σκόλοπα aculeũ habeat ἐν ἕδρᾳ, volunt nonnulli. Quidam, *Hepã*, *Centipedam*, *Millepedam*, *Porcum lutosum*, & *Multipedam* dixere. Aristoteli est σκολόπενδρα, Theophrasto σκολοπία, Dioscoridi à serpentum interitu ὀφιοκτένη. Varino & Hesychio ἀμφιδεσφάγανον, aliis σὴψ, nonnullis μυελόπους & πολύπους; vulgo Græcorum σκολοπέτρα dicitur. Nicãdro ideò ἀμφικαρὴς, biceps, quòd pari facilitate prorsum capite, retrorsumq; ducente cauda incedat.

Aldrov. H. Inf. 2. c. 15. *Mouf. 2. c. 8* *Dioscorid. l. 6. c. 43.*

Descriptio. Plurimos pedes habere, & pennis carere, Agricola scripsit, quod Julo potius debet coloréque eis æneum, corpus tenue, & latum, tres digitos aut ad summum quatuor lõgum addit. Asplenii folio similem Aldrovandus facit. Moufetus tantum à Julo differre vult, quantum locusta marina ab Astaco. Robertus Constantinus in cauda cornigeram comminiscitur.

Agricola de Animalib. subterraneis. *Aldrou. l. c.*

Natura. In truncis arborum, aut lignis, vel palis terræ infixis, & gignitur & vivit, A motis egreditur; aliàs plærumque latere solet. Circa radices gladioli reperiri apud Theophrastum habemus. Olim Rhytienses & Obterietes sedibus suis pepulerunt, si Aeliano & Plinio fides est. Ex frequenti exitu, serenitatem aëris rustici præsagiunt. Ad *morsum* ejus, locus undique livescit, putrescit, intumescit, & vini rubri fæcibus similis videtur. Contra eum commendat, *intra*, salem ex aceto; Aegineta trifolium asphaltites cum vino: Actuarius nepetam cum eodem; Dioscorides, rutam sylvestrem, radicem dracunculi tritam; serpilli ramos & folia; Aëtius absynthium & mentham cum vino. Quidam morbum remedia respuere credunt. *Extra*, locus scarificari, mox profundè incidi debet. Venenum per cucurbitas extrahitur. Tum succum centaurij minoris cum tertia parte vini dulcis, ad mellis consistentiam coctum imponito, & corium superligato, per octo aut quatuordecim dies; locum tandem cum spongia vino calido intincta foveto, & Scolopendræ morsum certò curabis. Reliqua apud Plinium & Dioscoridem vide.

Theoph. H. P. 7. c. 11. & l. 8. c. 9. *Aelian. H. A. 15. c. 26.* Morsus.

Usus. Habent tamen & in *Medicina* aliquos usus. Oleo decocti capillos cum levi pruritu auferunt. Cimices suffiti interficiunt, &c.

Aetius l. 7.

Differentiæ. Aldrovandus *Ophioctonen* diversam à vulgari esse credit. De cætero, aliquot ipse species observavit. *Prima* est colore amethystino, albis ruberrimisq; punctulis maculosa. *Altera* lutea, maculis obscuris insignita. *Tertia* minor, colore rubicundo, per tergus atro. *Quarta* Vulgaris, aurei coloris ad castaneum nonnihil vergentis. *Vltima* viginti instructa pedibus, proceriusculis & longissimis antennis, colore subferrugineo.

Moufetus tres species exhibet. *Prima* est maxima, terrestris Scolopendra, ea quam vides crassitie & lõgitudine est, color totius corporis ex fusco nigricante splendens. Singulis incisuris pedunculus appendet lute⁹, id est in singulis lateribus sexaginta prorsum & retrorsum æqua facilitate promovet. Nam & caput versus ingreditur & in caudam; ideoq; à Nicãdro & Rhodigino *biceps* dicitur. Partẽ inter caput & alvũ non simplicẽ sed multiplicem habet: quo fit ut præcisum hoc genus vivere possit. Irritatus

Moufet. l. c.

hic Scolopendra tam acritèr mordet, ut Ludovicus Atmarus (qui nobis eum è Libya dono dedit) quavis Chirotecis dupliciq; linteo munitus, vix eũ manu petentem ferre potuerit: altè enim in linteum os forcipatum adegerat, diuq; pẽdulus vix tandem excuti permisit. Horum alium ex novâ Hispaniolâ allatum linea quędã flammea medium per dorsum ornat, atq; æneus later pilorumq; color cõmendat: habet enim capillares pedes, atq; armatim se tollens celerrimè currit. Hoc summa admiratione dignũ est, quum natura huic animalculo caput minimum dederit, memoriã tamen, vimq; rationis æmulam, neq; congio, nec urceo sed amplissima quadam mensura tribuisse: cum enim innumeri adsint pedes, quasi remiges, & à capite veluti clavo alij permultum distant; novit tamen quisque officium suum, & pro imperantis capitis mandato, in hanc vel illam partem se conferunt.

CAPUT III.

De Iulo.

Moufetus Theatri Insect. 2. c. 8. *Nomen.*

JUlos Græci, mea quidem sententia, inquit Moufetus, non à lanugine, sed à nucum juglandiũ atq; avellanarum veluti caudis, quarum villi callo compactili infixi, Julos hos repræsentant: unde & ipsi Ἰέλιον nomen sortiti. Ego Latine Julum dici non nescio, sed triremem quoque dicere auderem. Quandoquidem Lycophron Paridis triremes numerosis utrinq; scalmis celeres ζελοπέζες vocat. Eandem similitudinẽ Nicander Scolopendris applicat, unde pariformes esse Julum ac Scolopendram facile apparet. Hos Hispani Centopeas, Itali Cento gambi: Angli (ex me forsan) Gally vvorme dicturi. *Numenius* Lũbricos terrestres nigros Julos itẽ vocavit Athenæo teste libro 7.

—— ἴελοι

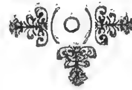
κέκλωπες μέλανες γαιηφάγοι ἐντερα γαίης.

Nihilominus nisi fuerint etiam multipedę, in Julorum numerũ nomenq; non venient. Sunt autem Juli breves, (ut dixi) Scolopendrę, pedum numero non asellum tãtum atq; Erucarum gentem, sed omnia alia insecta vincentes. Julorum *alij glabri*, cernuntur, *alij hirsuti*. Glabrum *unum* vidi in lactuca capitata, parvi junci fluviatilis crassitie, atq; ea quam videtis magnitudine: caput illi nigerrimũ, dorsum autea tinctum flavedine. Venter ex cæsio argentatus; incisuræ pedesq; capillares totidem, ut oculos & memoriam facilè fugerent. *Secundus* totus nigrescebat, alba linea excepta, quæ à capite ad caudam usque recta per dorsum ducitur. *Tertius* obsoletius flavescit; caput illi rubescit, uti & pedes; antennæ autem & nascentes juxta caudam setæ livescunt. *Quartum* si corpore nigrius punicãtem feceritis, pedib. autem & antennis levius, facile rẽ expedietis. Hor. alios è musco arborum corticib. innascente prodeuntes, alios sub ollis truncisq; putridis latitantes cepimus. In hirsutos non plures incidi quam duos. *Primus* hac figura & forma albicans, in muro repsit; pili brevissimi innascentes nigri fuerunt. *Secundus* ventre sublivido dorsoq; inamœna flavedine maculato: est illi os punicatum, ocellus niger, pili canescentes. In arborib. effœtis, atq; annosis inter corticem & lignum latitat, atque etiam inter saxa musco villoso ac denso obducta. Omnes Juli tactu se in gyrum colligunt & convolvunt.

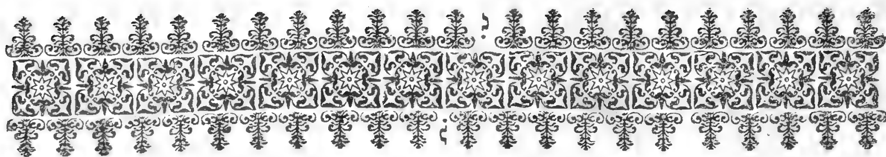
An sint venenati equidem ignoro: sed si fuerint, sanè perbeatum Penniũ! qui variè ipsis nuda manu irritatis ac læsis, immorsus sanusq; evasit. Georgius Agricola ænei coloris Julum, (sed is Scolopendram vocat) his verbis recenset, Scolopendra admodum exigua, in truncis arborum, aut in palis terræ infixis, (unde nomẽ invenit) gignitur & vivit; quibus amotis vel commotis egreditur, aliàs omninò latitura. Pennis caret, sed plurimos habet pedes. Si quando repit, corporis partẽ mediam, veluti arcum intendit: si bacillo aliavè re tangatur, se contrahit: color illi æneus; corpus tenue, nec latum, tres transversos digitos longum, ad summum quatuor.

Alia

Alia item specie, iisdem ferè locis reperitur, corpore exili & terete, fili ferè crassitie, spadicei coloris dilutè: pedibus adeò numerosis atque exiguis, ut eos numero complecti ἐκ τῶν ἀδυνάτων sit, quatuor digitos transversos longa est: sub ollis degit & asseribus putridis. Avicennæ Scolopendra, (qui etiam Julus) solummodo 44. pedes habet, palmam longus, tam exilis ac tenuis, aures ut intrare possit libro quarto Fen. 6. tractat. 5. capite 19. Hujus (inquit) aut nullum aut languidum venenum est, nec magnum dolorem excitat: qui floribus Asphodeli, vel sale cum aceto mixto statim sedatur. Juli nostrates, (inquit Gesnerus) si in ædibus fuerint, ad Saccharum Thomæ, id est purissimum (ceu ad optimum caseum mures;) congregantur. Bruerus noster (peritus ac industrius naturæ explorator) Scolopendras se in Anglia vidisse, & habere referet noctilucas, in ericetis muscosis toto corpore fulgentes. Cui licet, mentiendi nescio, ultrò credam: eò tamen magis, quod Oviedus idem in nova Hispaniola per agros; & Cordus in Germania in cellis humidis observasse se scribunt. Mirum est quod Plutarchus refert, bestiolam asperam multis pedibus celeriter ambulantem, multo cum semine ab Ephebo Athenis ejectam, libro 8. Sympos. probl. 9. Julus cellarius in pulverem crematus, mirifice urinam provocat. Merula. Julorum humor cum cruore ex asellis expresso, ad albuginem oculorum tollendam divinum & efficax remedium. Arnold. Brev. 1. capite 18. Atque hactenus de Julis, de quorum natura Hesychij, Aristotelis, Nicandri, Lycophronis & Ardoyni varias opiniones prætereo, quia variæ non veræ.

HISTORIÆ NATURALIS DE INSECTIS LIBER III.

De Insectis Terrestribus apodibus.

Caput I.

De Vermibus in genere.

ET HAEC DE INSECTIS terrestribus pedatis voluimus. *Apoda* sunt *Vermes*, *Teredo*, *Lumbricus terrestris*, *Tinea*, *Limax*.

Nomen. *Vermi* nomen inditum, quod se in multas partes vertat ac torqueat: vel quòd verrat, seu ad partes oppositas se trahat, ut Isidoro placet: nisi fortè ab ἕρπω deducere malis, quod repere significat. Græcis est σκώληξ, aliquando δερμίδη.

Generatio Mater omniũ non tam putredo est, ex humidi nimia abundãtia, cum calido juncta exorta: quam semẽ vel seminale principium, quod idoneam materiam nactum, & à calore ambientis excitatum, sese exerit, & vitales operationes exercere incipit. Unde accidit, ut & in illis quę putrescere nequeunt reperiantur: molitoresque dum suorum lapidum læviorem stylo castigant, vermes ibi natos reperiant.

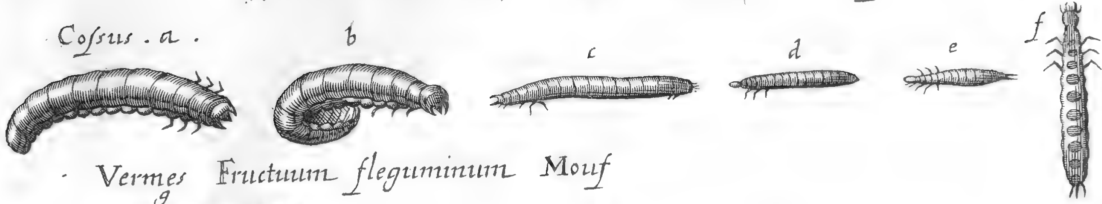
Natura. *Plin. H. N. l. 11. c. 37.* Nulli generi oculos esse Plinius asseruit: levissimum quibusdam vestigium Galenus. Sentire, gustare datum. Percepto sonitu latescunt. Amara refugiunt, dulcia requirunt & sugunt. Repunt, in arctum corpusculi sui partes colligentes, & posteriora attrahentes, quod εἰλυσπᾶσθαι propriè Græcis. Motu undarum moveri Galenus dixit. *Galen. de Diff. puls. l. 1.* Nullum iisdem ingenium vel memoria. Unde quidam *obliviosos* dixere. Medio corpore dissecti, utraque parte vivere videntur; iisdemque aluntur, ex quibus constant.

Usus. Cedunt aviculis & aliis animalculis in cibum, sed & ab Indis omnigeni comedi dicuntur. Crudos vorare, Lopezius testis est. Quæ de Schamir verme; cujus in findendis lapidibus ad templi Salomonici structuram usus, Judæi scribunt, nugæ sunt.

Differẽtiæ Multæ eorum *Differentiæ*, sive magnitudinem, locum, colorem, sive alia attendimus. Sunt *parvi*, *mediocres*, *longi*, & quidem ita ut ad cubitos se extendant. Sunt *nigri*, *rubri*, *igneo colore* micantes. Quidam rubicundo circulo propè caput insigniuntur. Habent alii caudam, carent eadem alii. Anno M. CC. LXXXV. Scorpionum instar caudati in Prussia vagabantur. Intra diem tertium puncti extinguebantur. Author libri de Natura, *aurei coloris* quosdam esse ait, qui statim ac nati sunt à parentibus alantur, deinde absque cibo vitam transigunt, ut quasi immobiles jaceant. Constituto tempore reviviscere addit. Vestiuntur nonnulli pilis, quidam non item.

Apud Mechoacanenses, *Itzuaqua* vermis, qui & *Sipantipe* dicitur, duobus corniculis rubris iter prætentat, nigro *Nierẽb. H. Exot. 13. c. 16. 21. & 22.*

Vermes Arborei. Holtzwürm Mouf.

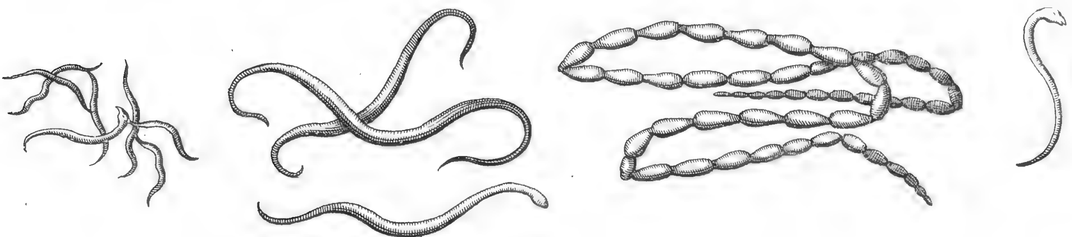

Vermes Fructuum ſleguminum Mouf

Vermes Hominum Menſchenwürm Aldr.
Spülwurm.

Limaces Schnecken.

nigro fuscoque variegatus. *Tlaxquipillin* Mexicanis seu marsupium terræ vermis quidam niger dicitur, cujus pulvis inspersus medetur lepræ. *Coyayahoal*, aliis *Tzinchoillin*, & *Ichaton*, prædurus vermis est, supernè fulvus, pede numeroso purpurascens. Arefactus, tusus, & aquâ dilutus, maxillisque quotidiè bis illitus, dolores dentium placat. Anno M. C. IV. ignei vermiculi, incertâ specie, in Italia per aërem vecti, ceu densæ nubis objectu, solis etiam lumen humanis oculis auferebant, &c. Nos secundum subjecta, in quibus nascuntur, dispescemus.

CAP. II.

De Vermibus in specie.

ARTICULUS I.

De Vermibus qui in plantis nascuntur.

PUNCTUM I.

De Vermibus arborariis.

VErmes alii plantis, alii animalibus, alij homini innascuntur. Nihil de lapidibus dicam. Plantarii vel sunt *Arborarij* vel *Fruticarij*, vel *Leguminarii*, vel *Frumentarii* vel *herbarii*.

ARBORARII, quidam lignum, quidam corticem, nonnulli folia, flores, & fructus exedunt.

Moufetus Theatri Insect. 2. c. 19. *Ligni-perdes* dupliciter distinguuntur, vel ab ipsis arboribus, vel lignis: infestant nonnulli ficum, alii sorbum, alburnum, esculum, Cinnamomum, Platanum, Quercum, &c. Eorum qui in *ficis* existunt, alij ex ipsis nascuntur arboribus: alius item paritur, qui vocantur *Cerastes*. Quum enim vermium magna pars specie formave inter se differunt, discrimen tamen præcipuum in his est, quod in aliâ arbore fructuve nati, translati in aliud genus servari nequeunt. Cerasten autem & in olea nasci, & in fico parere asseverant. Habet itaque & ficus suos vermes, & illos quoq; emittit, quos alienos receperit. Omnes tamen in Cerasten figurantur, sonumque edunt parvuli stridoris. Sypontinus duo illi cornua in capite assignat. Cum erodendo tantum loci excavaverit, ut semetipsum circumagere possit ὥσπερ οἱ μύσλοδοι, aliud animalculum progignit, & unam speciem in aliam (erucarum more) transmutat.

Et *Sorbus* arbor infestatur vermiculis rufis, pilosis atque ita emoritur. *Mespilus* item in senecta vermes tales procreat, sed grădiores quam in aliis arboribus, ut Theophrastus refert. *Alburnus* vermem profert Thripiformem, ex quo Culices deinceps vel Phalęnarum species nascuntur, ἀχεραδῆναι ζῶα πινὰ ξυλοφάγα Hesychio, quia Pyros sylvestres acriter infestant.

Vermiculus in *Esculo* arbore (*Galbus* à Suetonio dictus) miræ est exilitatis, unde qui primus Sulpitiorum Galbæ cognomen tulit, à summâ gracilitate ita vocatus est. Carabum *Platanus* producit, (testibus Hesychio & Aristotele) vermem cancris marinis similem, sed sex tantum pedibus donatum. Κασοβόῤῥος σκώληξ Hesychij hoc modo nascitur: (Theophrasto autore;) ligni Cinamomi ramulos binum digitorum longitudine abscindunt; recentesque bovinis tergoribus insuunt; tum exinde lignis putrescentibus vermiculos nasci ajunt, qui lignum corrodunt, corticem nullatenus tangunt ob acrimoniam: lignum hoc in ædibus Pennij visum est, à vermiculo erosum, quod cinerei fuit coloris; non valde durum, insipidum prorsus, & inodorum, contra quam Lusitani aliquot mercatores, & medicastri simplicium ignari, affirmant.

Raucæ vermes *Quercus* radici innascuntur, iisque nocent. Olea (inquit Plinius) male ponitur, ubi quercus effossa fuerat: nam relicti in quercus radicibus raucæ vermes, ad oleæ radices transeunt, atque eos infestant.

Cor-

Corticarij vermes pauci à veteribus nominantur. Decempedem illum *Clopt* dictum superius descripsimus.

Folia arborum & flores depascunt *Syrones* dicti, quorum crassities quantilla sit ex eo cogitare possumus, quod inter folij tenuissimi membranas fodiendo serpit, salva utraque epidermide. Post aceti lumbricos: (inquit Joachimus Camerarius) nullum vermiculum vidi adeo compressum. Cuniculi, quos agit, subtilissimas aliquando lineas & fibras referunt; folia cerasi & mali maculata plurimùm lædunt, atque post satietatem excidunt, & videntur ex multis seminibus peponum secundum latum conglutinatis formati, nisi quod longè sint minores. Ab his emortuis aliud prodit insectulum, veluti & hi ab alio.

Syronibus persimiles ἄκαροι quos Angli tam in lignis, cortice, folio, floreque & fructibus arborum, quam caseo & cera genitos, mites id est minutulos sive atomos appellant; à Syronibus eo differunt, quod ex multis Acaris constare videntur. Acarus autem ipse globosum, album, sepes, & pedicillo simile est animalculum; tam nullius ferè substantiæ, ut inter digitos pollicemque fortissimè compressus, ob exilitatem lædi sentirive nequeat. Antigonus eum & Aristoteles Διὸς τάμιον vocarunt, id est Jovis promum; eam fortè ob causam quod crassissima vini dolia rostro perforat. Et sane nisi Jovis ei aliquid inesset aut divinæ virtutis, quomodo tantæ vires in tam pusillo & pænè nullo corpusculo cernerentur? In *fagi* quoque *foliis* tubercula parva reperiuntur, in quibus vermiculi exiles.

Fructus etiam arborum (ut Theophrastus loquitur) est σκωληκόβρωτος: etiam cum adhuc crudus est, ut in Sorbis, Mespylis, pyris, malisque cernimus. Oliva tam in cute quam nucleo vermes κάρπας vocatos patitur: unde haud contemnenda pestis Theophrasto dicitur, quæ non solum succum & oleum absorbet, sed etiam nuclei tam duri ossa exedit. In *Gallis* perforatis vermiculi etiam deprehenduntur, ipsa intima medulla geniti; è quibus postea muscarum & culicum quorundam genus oriri, Valerandus Doures Pharmacopæus Lugdunensis author est. In *Quercus* item glande & pomis illis fungosis vermes aliquando nascuntur; eoque anno famem & annonæ caritatem Astrologi præsagiunt. *Nucibus* avellanis vermes inesse notius est, quam ut de iis contendam: præsertim æstate humida, & vento ex Austro flante. Mirum est quod Ringelbergius libr. experiment. scribit. Hos vermes lacte ovillo ad serpentis magnitudinem enutriri posse. Cardanus tamen idem confirmat, modumque nutricationis, septimo de rerum variet. ostendit. Vermiculi in *ficubus* arefactis similes iis qui in avellanis nascũtur, capite nigro, reliquo corpore ex luteo albicante, sed minores. *Conos cedri* vermibus esse obnoxios comperi, (inquit Bellonius) quemadmodum & pineos. Cicindelam fœminam crassitie referũt, digitum transversum longi, capite formicæ, sed magis compresso; incisuris duodenis; pedes *juxta* caput utrinque tres, antennæ circulares binæ, venter crassus, cauda mucronata. In præduris quoque & lignosis *opali* pericarpiis, semen inest latiusculum & sæpè, vermiculis exesum: quorum veluti aurelias ibidem reperies. Nullus denique fructus nominari possit, quem non tinea aut vermis inficit: imo ipsum aliquando Manna (ut Poëtæ fingunt, Deorum; ut Scriptura asserit, DEI filiorum cibus) putredinem & vermem admisit, quum, præter Jehovæ mandatum in crastinum reponeretur.

Huc refer *Nopal Ocuillin*, seu Tunarum vermes, *Axocuilin*, & *Cuchipilutl* Indorum. De illis ita *Nierembergius*. Familiare est hucxutlæ, provinciæ Panicensis, tunarum genus, folia ferens longa, & angustiora cæteris, intra quæ solent vermes generari lineis candidis cyaneisque distincti, mirabilis facultatis in curanda in- Nieremb. H.E.l.13. c.30.

da insania, si bini tusi, & resoluti ex aqua semel intra sumantur; aut si inveteratus sit morbus, bis aut ter: inducitur enim è vestigio somnus, permissusque æger dormire, paulo post mente constans expergiscitur, atque resipiscit. Sunt autem hi vermes innoxii, neque ullum inferre nocumentum solent, si intra corpus deglutiantur: quo fit, ut intrepidè possint propinari. Addunt, paralyticis atque epilepticis eâdem mensura conferre.

Nieremb. H. E. l. 13. c. 11. De *Axacouilin* ita idem. Plurimum usum vilissimæ etiam naturæ hîc videbimus. Nascuntur inquit Franciscus Hernandus, in arboribus guampatli, aut aliis, quas nostri ob similitudinem prunos vocant (cùm tamen ad myrobalanorum Arabicorũ pertinere genus alicui fortassis videri possit) vermes quidam hispidi, *axocuillin*, seu ferentes axin; pallentes, vix longi binos latos digitos, ac pennam crassi anserinam. Hos indigenæ ab arboribus deturbatos permittunt ad ignem ex aqua elixari ac discoqui, donec comminuantur, & adeps ejusdem coloris, axin nomine, supernatet atque emineat. Colligunt hunc ad usus multiplices incolæ, & conformant in globos, è butyro vaccino parari solitis haud absimiles, olei odore & lenitate, & ad omnia, quibus oleum conferre solet, præstantissimos, non tamen in nutrimenti usum adhuc venêre. Dolores, quamcunque partem corporis obsederint, sedant: nervos tensos laxant, emolliũtque, discutiunt tumores, aut, si natura in id potius propensa sit, maturant: erysipelatis desinentib. conferunt, ulceribus ferunt suppetias, convulsisque, nec non enterocelis, addita resina ac picietl, collectionesq; cujusvis generis brevi admodum minuunt atque discutiunt.

Nieremb. lib. 13. c. 13. Cuchipilutl ita describit Nierembergius: Vermis genus est juxta moros aut salices versans, bombycis magnitudine, & pænè forma, sese illius instar Octobri mense firma convolvens membrana, ac prodiens Aprili, conversus in papilionem. Suspendunt hunc Indi infantium cunis, atque ita somnum illis conciliari credunt. Unde imposuere ei nomen. Idem in pulverem redactus, ac ex vino proprio, quod pulque vocant, totus potus, Venerem stimulat. Mexicanis agris provenit, & ex his quas dixi arboribus victum sibi quærit.

A lignis in quibus prodeunt sumptas differentias, si attendas, vel innascuntur virentibus truncis, qui δῆκες dicuntur: vel in aridis & exsuccis qui ἔγξυλα, vel in solidis & siccis qui *Thripes*, vel in lignis calidioribus qui *Termites*: vel in solidis & siccis qui *Cossi*: vel in navium tabulis qui *Teredines*.

Δῆκες fortè ἀπὸ τοῦ δάκνειν nomen sumpserunt, adeò ut sæpè ad earum radices magna pulveris vis, mordent enim & mandunt vivas arbores, quasi serratione facta, conspiciatur: caput huic deforme; varium, tegmine coopertum, quod exercere & contrahere pro lubitu potest. Pedes habet in posteriore parte caudam versus, sicut Cossi in pectore; reliquum corpus tunica arenosa tegitur, quasi putamine; qua exuti moriuntur, ut cochleæ testis nudatæ. Tempore à natura constituto, in thecam aureliæ similem obdurescunt, sed quę bestiola pennata inde provenit, nondum animadvertimus. Cosso longe major ob nimiam edacitatem, & minus delicatus. Pici martij, aliæque ligniperę aves rostro virentes arbores percutiunt, & sono concavitates investigantes, eo loci perforant & pertundunt, donec ad mordellas istas pervenerint, ipsasq; deglutiverint. Valdè enim delectantur hoc cibi genere, ejusque gratia integros aliquot dies in perfodienda arbore insumunt.

Ἔγξυλον in ligno surdo reperitur, & pumicoso, quod ne baculo quidem percussum sonũ edit: Cerastæ Theophrasti, & pityocampæ Medicorum valdè cognatus, nisi quod tres tãtum utrinque pedes consecutus sit. Virosum illi & pertinacem odorem, & vim valde septicam tribuit Gesnerus.

Θειπὲς à terendo dicti videntur,

vulgares ſatis vermiculi ac frequentes, parvi, corpuſculis albidis, capitibus nigricantibus vel ex rubro infuſcatis, pedibus ſex juxta collum tenuiſſimis, exilibus, & cum rubedine non magna nigricantibus; vermiculo avellanæ nucis ſtructurâ corporis perſimiles, ſed medio minores atque breviores; nigra ligna non amant, ſed albicantibus duntaxat (qualia ſunt Alburni, Coryli, Betulæ, Cinamomi, Platani) innaſcuntur: quæ jam arida ſolidaq; perterebrant, & abſorpta humiditate cariem inferunt.

Termitem producunt ligna ſolis nimio calore torrefacta; qui (Servio authore) ex ipſa medulla genitus, matrem tantum abſumit, oſſeamque & corticeam ſubſtantiam non attingit. Ingratum ſanè animalculum, tantoque aliis vermibus deterius, quanto cordi arborum, & vitali ipſi fonti pernicioſius; vivunt enim aliquando cute & oſſibus ſpoliatæ: atqui medulla abſorpta, ſtatim pereunt, nec mederi tanto valet vulneri natura. Corporis effigie Coſſos referunt: ſunt autem minores multo, & non parum molliores.

Coſſi rugoſi admodum ſunt corporis, unde & Conſules quidam Romani Coſſi vocabantur. Majores Coſſi ferè minimum digitum craſſi videntur, & tres digitos tranſverſos longitudine adæquant; colore albicante, erucis majoribus ferè ſimiles: quare à Plinio prægrandes Coſſes dicuntur; pedes utrinque tres, non procul à capite penduli, breves, exiles, nigricantes. Corpus annulis duodenis conſtat, verſus caudam ſemper minoribus & pellucidis; caput craſſiuſculum, colore nigro, duæ in frōte laminæ; juxta os ſunt exiguæ quaſi ſetæ aculeatæ, ſinguli annuli in lateribus, ſingulis punctis rubentib. modicè cavis notantur. Tardigradum valdè eſt animal, & motus vix perceptibilis; qua de cauſa ventricoſos & deſides coſſos appellat Feſtus. Oculos habet parvos valdè, dorſum teres, ventrem nonnihil concavum, colore albicante dilutum; obeſuli videntur & valde molles, lignis noviter ſed intempeſtivè cæſis innaſcuntur; ſi verò diutius reſecta fuerint, plurimamque humiditatem amiſerint, minores oriuntur Coſſi, magnitudine ſolum à majoribus diverſi. Veteres in Ponto & Phrygia, (ut Plinius & Hieronymus tradunt) iis quaſi delicatiori cibo veſci ſolebant, atque eum in uſum farina ſaginabant, ut vermiculi quoque altiles fierent. In medicum etiam uſum veniunt Plinio teſte; ſanāt enim ulcera, lac augent, nomas illiti percurant; id quod Albertus quoq; confirmat.

Teredines, capite ad paſtionē grandiſſimo, rodunt dentibus, perforantque robora, vel ſono teſte. Hæ tantum in mari ſentiuntur (Theophraſto teſte) nec aliam putāt teredinem propriè dici. Horum alios tam longos in navibus Venetorum quę diu in Alexandriæ portubus conſtiterant, repertos meminimus, ut cubitum lōgitudine, pollicem craſſitudine æquarent. Quales etiam inclytus ille Franciſcus Drakus, alter quaſi Maris Neptunus, in nave ſua orbivaga (canè jam penè ſpongioſa) domum reduxit. Vidimus alias Teredines unciam longas vermi farinario perſimiles. His corpus teres, caput ex luteo ſplendente, parum rubens, os forcipatum, à cujus quaſi labris parvę ſpinulæ naſcuntur; pedes utrinq; terni, inciſuræ corporis undecim, aliquantum rubentes: reliquum corpus dilutè liveſcit cum ſplendore; quo majores fiunt, eò ex phæniceo obſcurius ſplendent; quò verò minores, eò intentius albicant. Itali Byſſam, Hiſpani ab edulio Bromam vocant: exedit enim naves & perforat; unde Ariſtophanes in Equitibus triremem exeſam, loquentē, introducit his verbis ὑπὸ τερηδόνων σαπεῖς τῶ ταῦτα καταγηράσομαι. Sic etiam Ovidius 1. de Ponto. Eſtur ut occulta vitiata teredine navis. Teredines non naves tantum, ſed & ædium trabes infeſtare. (Pace Pennij dixerim) ex Homeri Scholiaſte. (Odiſſ. λ.) conſtat, cujus hæc ſunt verba: Melampus, cui Draco aures purgaverat, ut Brutorum ſermonem intelligeret, ob boves Iphicli abactos in car-

carcerem conjectus est. Ubi cum intellexerat ex Teredinum colloquio, parum superesse de trabe, efferri se jussit, ne illa decidente vitam finiret. Atque dum à viro & muliere sublimis factus efferretur, domo corruente, uterque reversus periit. Patet id etiam ex Comicorum Latinorum facilè principe, quam Philolachen adolescentem his loquentem verbis introducit:

Atque illud sæpè fit: tempestas venit,
Teredo ædes ingreditur, & vermis malus.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aer operam fabri, &c.

Magnis hi præsertim nocent *arboribus*, nempe Quercui, pyris, malis, castaneis, larici, juglandibus, fagis, mespilis, ulmis & latifolijs salicibus: in quibus immaturè cæsis, & plantatis, pinguedo quædam mollis & mala oritur (alburnen & alburnum saltuariis dictum) omnium Teredinum seges & fomentum. Quo sicciores, amariores, oleosiores, atque duriores sunt arbores, eò magis à Teredine liberæ creduntur: tamen aliquando cupresso, juglandi, Guajaco, & Tiliæ, Ebeno etiam ipsi, vim facit. Modus autem generationis ipsorum in lignis hujusmodi est. Pleriq; innascũtur, non foris se inferunt; depascuntque sua principia, ut ex quibus constant, ex iisdem constare pergant. Materialis causa & conjuncta, est dulcis & alimentarius lignorum humor putredine infectus, quemadmodum ex pituita dulci lumbrici intestinorum nascuntur. Putrescit autem dulcis ille humor duplici de causa. Dyscrasia scil. vel continui solutione: per Dyscrasiam qualitas corrumpitur; per vulnera verò, non tantum innatus effluit, & se effundit humor, sed alienus quoque per pluvias caliginesque illatus putredinem efficit. In vetulis, raris, & siccatis per ætatem arboribus, maximi sunt vermiculi; tum quia humidum radicale magis minuitur, tum quod Dyscrasia colorque & humor peregrinus magis augentur: quemadmodum & senes plerumque dira scabies, & syrones acarique crebriùs infestant. Sub lunâ exposita ligna citius vermiculantur, ob nimiã aëris humiditatem; sub sole autem calidiore, ob nimium ardorem. Qui verò innascuntur, hi omni tempore generantur: Illatitiis autem, & ex semine culicum, muscarumve natis, ver potissimum atq; æstas amica sunt: hyeme enim conglaciati pereunt. Cœlum quoque & solum magnam vim habent, ligna quippè Hibernica rarius putrescunt, ex Solis virtute; quemadmodum & Arabica, ex cœli.

PUNCTUM II.

De Vermibus fruticariis.

Vermes fruticarii, Salicem, Ilicem, Juniperum, Cynosbathũ, & reliqua infestant. In *Salice* humiliori, (præsertim quando gallę tuberculosę erumpunt) nonnunquam quasi rosæ inveniuntur, quæ vermibus scatent, uti etiam in lentisci folijs accidit. *Moufet. l.c.*

Ilicis (inquit Quinqueranus) duo genera: alterum arborescẽs, alterum frutex exiguus, sesquipedali proceritate. Lætissimè viret, folijs lævore præfulgidis, spinarum vallo ambitis numeroso, stolone assurgit in modum rosarij: à nostris Fagi appellationem sortitus, quamvis nullam fagi imaginem repræsentet. Provenit locis planis quidem, sed in altitudinem evectis, exilibus & sitientib. collibus, sed infœcundis. Vere medio rorati imbribus frutices, *Coccum* hoc modo ordiuntur. Ubi imus scirpus se in duo brachia sortitur, in horum medio primum omnium increscit rotundum quiddam magnitudine & colore pisi; hoc Matrem vocãt, quod ex eo cętera grana producuntur. Matres porrò habet ut plurimum quinq; quælibet cespitum familia, quæ ineunte æstate æstuq; minutissimorum vermiculorum catervam profundũt,

fatiſcuntq; in ſummitate. In animalia prorepit nova ſoboles colore cădida pro ſe quiſq; in ſublime. At ubicunq; vermiculi vel germinantis ſurculi axellis occurrerint, decident, & incrementis aucti Milij magnitudine fiũt. Inde liberius adoleſcentibus, albus color in cinericium trăſit, jamq; non animal, ſed Piſum rurſus apparent. Tuncq; ea grana maturitatem adepta colliguntur, jam coloratis vermiculis fœta: dum aſportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem qui circa vaginulam habentur pretium in libram quamlibet, aureus ſolatus: in granorum vero quæ adhuc eorum partĕ retinet, hujus quadrans. Torpĕt interim vermiculi, ac immobiles jacent. Cæterum, quũ primum tempeſtivitas adeſt, in lintea pręcipitati Soli exponuntur. Tum libato colore ſtatim prorepunt, atq; aufugere nituntur, ſed à cuſtode, qui cõtinuus aſſidet, concuſſu lintei in mediũ eouſq; rejiciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totoq; mox triduo, odoris ſuavitate ac gratia, ut non Cibetæ, non Moſcho, non Ambræ, ſed ne Citriorum quidĕ florib. conceſſerit. Si quæ verò grana legentis effugerint ſedulitatĕ, ea mox alatorum animalium numeroſum exercitum in auras effundunt. Obſervatum eſt uno anno ex campo lapideo, in Arelatenſi agro, hunc proventum undecim aureorum millib. æſtimatum. Hæc Quinqueramus.

Similis Cocci parandi ratio, etiamnum meo tempore (inquit Carolus Cluſius) in Gallia Narbonenſi, atque etiă in Hiſpaniâ obſervabatur. Areas enim ſub dio habent ad id deſtinatas eminente aliquantulum margine, quib. linteo panno inſtratis Coccum effundunt, cuſtodibus cum bacillis ſummo fervore Solis perpetuo aſſidentibus, & extrema lintei cõcutientibus: ut vermiculos effugere properantes, in interiorem lintei partem repellant. Verum Petrus Bellonius lib. 1. obſer. cap. 17. aliam præparandi Cocci rationem refert. Cocci baphicæ (inquit) proventus in Cretâ magnus eſt: Paſtores & pueri eam colligunt. Inveniunt menſe Junio in exiguo quodam frutice ex Ilicis genere quæ glandem fert, ſine pediculo inhærens illius fruticis ſtipiti, colore ex cinereo albicante. Quoniam vero iſtius fruticis folia ſpinis horrent, uti Aquifoliæ; paſtores ferulam ſiniſtra geſtant, quâ ramulos deprimunt & inclinăt. Dextra falcem putatoriam, quâ ramulos demetunt; à quibus veſiculas rotundas, exigui piſi magnitudinĕ auferunt, quâ parte ligno adhæſerant apertas & hiantes, plenas exiguis rubris animalculis lendĕ minorib. qui per hiatum iſtum effugiunt, & veſiculam vacuam relinquũt. Pueri Coccum jam relictum ad Quæſtorem deferunt, qui ex dimenſo ab illis redimit. Is à veſiculis animalcula cribro ſegregat, deinde ea ſummis digitis lenitèr prehendĕdo in pilas efformat ovi gallinacei magnitudine: Etenim ſi nimium comprimeret, tota in ſuccum reſolverentur, & color periret. Itaq; duo infectionis genera, unum pulpæ, alterum veſicularum; & quoniam pulpa inficiendo magis utilis eſt, ejus pretium quadruplo majus quam veſicularum.

In ſummis *Iuniperi* ſurculis, exiles è croceo rubentes, Geſnerus obſervavit. In *Cynosbati*, ſive roſæ ſylveſtris ſpongia vermiculi naſcuntur albicantes, ex quibus Ariſtoteles Cantharidas provenire ſcribit. Poſt duos mĕſes, (inquit Geſnerus) in hypocauſto ſervata ſpongia magnum numerum vermiculorum viventium effudit. Spina item, & ſentis, Roſa, Erica, Geniſta, Colutea, Rubus Idæus, Myrtillus, Capparis, uva criſpa, Carpinus, Oxyacantha, liguſtrum, *vitex*, glycyrriza, omnis denique frutex, & ſuffrutex à vermibus exeditur: neque Ricinus ipſe (Jonæ, divino illi vati, nimiùm exæſtuanti umbram præbens) ab hac peſte legitur immunis.

* * *

Pun-

PUNCTUM III.

De vermibus leguminariis & frumentariis.

Moufetus Theatr. 2. c. 20.

LEgumina sunt σκωληκόβρωτα: sed quomodo id eveniat incertum est. An quoties diffundi nequit humor ob æstum & squalorẽ, ut Theophrastus innuere videtur? An potiùs dicendum à sicco humorem appeti, humorem a. illum refugere tanquã adversarium? Sic pendentes arido parieti videmus guttas. An calor nimius corrũpit naturalem, cum calorẽ, tum humorem intus contentum? Sanè eo modo putredinẽ induci, morbidissima Æthiopia testis est. Fabas depascitur vermiculus, Midas Theophrasto, Hesychio κοίελος vocatus. τρὼξ ἢ κυαμοτρὼξ vermiculus leguminaris dicitur, sed præcipuè in Pisis versans, & ab erosione nomen obtinens: qualis etiam in Cicere, posteaquã pluviis ab eo elota fuerit salsugo; ut prętèr Hesiodi Scholiasten Phavorinus & Theophrastus statuunt; leguminibus dulcioribus sæpè innascuntur, tum ob alimenti aptitudinem, & Elementi verminantem naturam. Dulcia enim vermes citò generant, generatosq; nutriunt & signant.

Frumentarii.

Frumentarij vermes, in genere ψώμικες dicuntur: qui tritici, siliginis, panici, avenæ, orizæ, milij, & secalibus radicibus, stipulis, calamis, spinisque victitant. Eorum alij amylo vescuntur frumento, ut Farinarij: alij integro & mola nondum confracto, ut *Curculiones*. *Farinarios* Angli Mealevvormes appellant, teredini similes, sepedes, capite parvo & spadiceo, corpore ãnuloso, & pro farinæ diversitate vario colore: proba enim & albissima farina, albos generat; vetustior flavos; macra & furfuribus immixta etiã fuscos. Cardanus eos *Blattas frumentarias* vocitat, sed (ut sæpè fit), incogitanter. Furfure nutriti mirum est in quantam excrescant multitudinem, & ex decem trecẽtos brevi videas. Apud panni lanei textores quovis ferè tempore inveniuntur: hi enim ex furfuribus, aceto & axungiâ mixturam faciunt, undè copiosissime nascuntur. Integri frumenti, sive tosti, ut in βύνη Aëtij (quam Mault Angli, cerevisiæ matrem, appellant) sive crudi, strages curculio: sic enim rectissime meus Comicus, etsi Virgilius atq; Varro Gurgulionem, & Curculionem scribant.

Farinarii.

Κὶς Græcis dicitur, Animal trirostrum. Triticum præcipuè sed etiam alia quæcunq, vastat frumenta; præter cassam tenuemq; membranulam nihil reliquum faciens; nam ut Georgicorum vates; populatq; ingentem farris acervum, Gurgulio. Ad Scarabei minuti faciem formatus, rostrum habet sibi peculiare, & trifurcũ. Corpus aliis nigrum, aliis subfuscũ, aliis, & majorib. subviride, cujus medium isthmus coarctat. Bestiolæ tanta est siccitas ut primo quoq; tactu levissimo in pulverem abeat. Vere maxime generatur paucorum dierum spacio, antequam examina faciunt apes. Nascuntur (inquit Theophrastus) ex alia grani parte; quod vero reliquum est, pro cibo utuntur: rustici nostri σιτοφάγον hoc animal in parietum rimis ac inter tegulas ova ponere pro explorato habẽt, unde per procreationem nova soboles. *Tria* de his bestiolis mira memorant. *Primum*, quod licet ab initio paucæ fuerint, brevi in infinitam sobolem propagantur. *Secundo* quod inter tegulas ac in rimis parietum triennium ac ampliùs ferè sine cibo vivunt.

Tertio, si una cum hordeo vel tritico per triduũ submergantur, tandem exemptæ reviviscunt. Syliardus noster (diligens naturę observator.) *Curculionis* propagationem ita describit: Quum formicæ aristæ culmen exederint, ascendit curculio, & per exiguum illud foramen, ovum unum vel alterum, (rarissimè tertium) deponit, magnitudine fermè grani milii; oblõgum fulvum, liquidæ materiæ & fulvæ plenum: ex quo deinceps novus prodit Curculio. Datur in hoc inse-

ctulo uterq; sexus; siquidē coëunt antequam hanc injuriam inferunt. Petrus Comestor ex fabarū corruptione provenire affirmat, cui prẹter Guillerinum de cōchis nemo subscribit, ne curculionem cum Mida malè cōfunderent. Prẹter vulgo notū hunc Curculionem Joach. Camerarius è Germanor. horreis duos ad Pēnium alios misit, ventre longe turgidiores; quor. unus subcineritii, alter viridis coloris. Est etiam in tritico (inquit Scaliger) Curculio quidam erostris, quem fortè Plinius Scarabei frumentarii nomine subintellexit.

Circa Lentzburg oppidū Germaniẹ in agris reperitur Insectum, q alii veput, nonnulli Korne vvvorme, quidam Kornevele appellāt. Dicitur esse adeo venenosum & noxiū, ut agricolæ aratro relicto obvium illud persequantur, & interficiant. Ex rubro parvo nigricat inter segetes habitās, & grana comedens. Vermes in vitib. nati *Cocci* illos vermiculos æmulātur, quales in Pimpinellæ radicib. colligi putat, imo ptinacius instat Brassavol⁹.

PUNCTUM IV.

De vermibus Herbariis.

HErbarii nascuntur, in Violis, Cynara, Ocymo, Saccharo, Lupulo, Asphodele, Pimpinella, Dypsaco, Carlina, &c. *Violarū* vermes minutissimi conspiciuntur, & nigri, celeri repētes cursu; ut Jacob. Garetus, Pharmacopola diligentissimus, & simplicium cognitione inter paucos celebris, observavit. E radice *Cinaræ* prodit vermis Hexapus, eruciformis, albicans, capite ex nigro rubescente. Cinaræ radices qua rodit nigras reddit; ac tandem interire facit; tales item Raphanus producit.

Referunt, (inquit Cardanus) vermem *in rutæ foliis* inventum, lacte ovillo, eodem modo quo Avellaneus, ad magnitudinem non parvam enutriri. Vermiculus filius roris, Ocymique hospes, corpore ferè erecto, posteriorib. pedibus hæret, dum prioribus locū, captet. Ex *arundine* saccharina, saccharū paratur, omnium quidem salium dulcissimus, & (ut vulgus medicorum existimat) putredinis omnino expers. Tamen fretus Scaligeri clypeo, in saccharo pusillū vermem, longum, pulicis colore, & (si rostrum adimas) Curcullioni persimilem nasci asseveramus; & saccharinū propterea merito dicimus. Hujus item Bellonius mentionem facit.

Videtur etiam rara admodum generatio ejus Insecti quod Germani (utor Camerarii verbis) Maeyn vvormlen appellāt. Quippe mense Majo sẹpè cadunt rores insalubriores, qui si in lupuli folia inciderint, vertuntur in animalia, Hoppen dicta. Eorum aliquot inter millia unum interdum videris aliis longe majorem (quamvis ipse pediculum obesiorem vix superat) cui lutei circa ventrem circuli, dorsum striatum, cauda satis protensa, color maximam partem corporis subniger. Huic cum ros deficit alimentarius, reliquos sui gregis sigillatim devorat semper à proximo incipiens. Bombycum instar cutem mutat demum ubi totus ferè perlucet, deposita ultima tunica, capite & pedibus per gluten quoddam tenue folio affigitur, atq; ita emoritur: Hunc vermem lupularium vocare quid impediat?

In Asphodeli caule vermis gignitur αἰθαλωοειδής cum herbâ florere incipit; ex huius Scapulis alæ sensim excrescunt, atq; tum volucris factus, lares deserit. In *Persicariæ* Siliquosæ & Cardui sylvestris geniculis extuberantibus, vermiculi nascuntur albicantes, ut in floribus *Pseudocacaliæ* purpurascentib. sublutei, in *Pimpinellæ* radice miniati. *Apio* fœminæ vermes lanuginosos; in *Fungis*, & *Brassica*, graciles, nigricantesq;. in Acori radice albidos sẹpè vidimus. In radice *Enulæ* sive Helenii virentis & crescentis, vermis albus decem vel undecim articulis cōspicuis oritur, ad pēnæ anserinæ crassitiem, capite parvo & nigro, pedibus sex brevissimis, & colore anthracoco. Indorum reges (Aeliano teste) in planta quadam vermem repertum, igne tostum, secundis mensis adhibent, & pro cibo suavissimo blandissimo laudant.

In Dy-

In *Dypsaci* capite vel caule vermiculum vidimus exiguum, capite parvo pedibus sex nigricantibus, incisuris decem vel undecim. Primum caulis medullam illam spongiosam depascitur, eaque deficiente, per inopiam pabuli commoritur. Mensis Octobris initio facilè invenitur, quãvis Marcellus in Dioscoridem, insigni sanè audaciâ, id denegat. Hic est ille, ni fallor, quem Tatinum appellant veteres. Galedracon vocat Xenocrates plantam leucanthemo similem, (inquit Plinius) Caule ferulaceo, alto spinosoque capite, & oviformi. in hoc unà cum ætate vermiculos nasci tradunt, in dolore dentium perutiles. In radicibus Carlinę, (quæ planta in excelsis Sabaudiæ montibus luxuriat) vermiculus reperitur, in quibusdam nascens, in alijs adolescens, in plurimis alatus, & avolare paratus. Albus est, in aliquot divisus articulos, oculis nigris conspicuus. Animalculi in potenti herba geniti usus in re Medica forsan eximius est: cujus curiosis secretorum naturæ indagatoribus disquisitio committatur.

ARTICULUS II.

De Vermibus qui in animalibus nascuntur.

VErmes in animalibus qui exoriuntur, superius quoque cum de pediculis ageremus attigimus: nunc ut omissa addantur: de quibusdam duntaxat qui in piscibus & quadrupedibus reperiuntur, agere placet. *Pisces* quod concernit, *Mullus* ideò sterilis est, quod in ejus utero vermiculi, postquam ter peperit, inveniuntur, qui semen absumunt, si Atheneo credimus. *Cyprini parvi* nigrũ sub bronchiis aliquando gerunt, qui eos in tabem deducit. Duodecem veluti uniones, inquit Bellonius, ervi magnitudine, carnosos tamen, candidos, & calli duritiem habentes, in quibusdam *Cernuis*, (sic vocat, teste Gesnero, percas fluviatiles) conspexi: quorum unusquisque vermem inclusum, gracilem, oblongum ac teretem contineret: qui ex venis mesaraicis dependerent inter colon & ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes esse solent. Circa Basileam omnibus dulcium aquarum piscium generi innascuntur, Leuciscis inprimis, quos Schvvalen ibidem vocant. Albi sunt, longi, convoluti.

Athen. Dipnos. 6. c. 16.

Aestate afficiunt: & ex ventris duritie, magnitudine, & albore deprehenduntur. Quatuor lumbricos, in secunda Leucisci Rondeletii specie Gesnerus invenit; vivos, candidos, latos, exigua crassitie. Major, digitos ferè decem longus erat, latus dimidium. Idem sub finem Maij, in Cyprino lato, aliquot offendit, ad digiti longitudinem, unum albicantem. Sed & *Gobio* vermiculos in ventre gestat.

Ex *Quadrupedibus* laborant iisdem, Equi, Oves, Lupi, Capræ, Boves, Cervi, Canes, &c. *Equis* in quavis ferè corporis parte exoriri possunt. Paschalius ventris facit crassos & albos: gutturis, breves, rotundos, & crassos, qui etiam aliquando in intestinum rectum descendant: inter costam natos, longos, & capillorum instar tenuis. Ruinus quatuor *lumbricorum genera* in eorum intestinis exponit. *Crassos* & breves, in modum pistachiorum sanguineos. *Longos* rotundos & albos, qui teretibus in humano corpore respondent. *Parvos* ac tenues, *Tarme* Italis, qui quandoque cum fæcibus egrediuntur. Ascarides fortè. Nam se foramini recti intestini copiosè ingerunt. *Breves* denique & crassos instar fabæ, pilosos, qui se interiori recti intestini parti applicant. Brassavolus in pullorum ventriculo, ingentem copiam rubrorum & seminigrorum Ferrariæ reperit, seminis cucurbitæ forma. Ruinus propè stomachum, in equis mortuis, plusquam centum, pistachii ferè magnitudine, sanguineos, qui prima stomachi membrana erosa, ad secundam pervenerant. In *ovium* hepate reperiri, nullum dubium. Adhærent & bisulcis eorum ungulis. In cava vena diebus canicularibus, Coiterus in-

Ruin. de morb. equor. 4. c. 1.

rus invenit. *Lupis* in vulneribus & ulceribus facillimè oriuntur. Ideò fortè lapides, ne lædantur, pertimescunt. *Caprarum* gregariarum caput, multis vermibus juxta cerebri basin naturaliter affici, scripsit Trallianus. *Boves* sub lingua, nec non inter cutem & carnem sæpissimè affligunt. In cerebro *Cervino* semina cucurbitulæ æmulantur, in aqua mortui videntur, in vino reviviscunt. Propè vertebram nati, iisqui carnes fœdant, similes sunt. *Canes* sub lingua vexantur. λύσσα vel λύττα Græcis. Alij, nervosam quandam congeriem dicunt, quâ cunicularibus inflammata, rabiem concipere opinantur.

Trallian. l. 3. tr. 2. c. 3.

Huc pertinēt μυῖαι, qui in carnibus nascuntur: *Tarnia*, qui in lardo. *Meldera*, qui in caseo. *Cleri*, qui in favis apum. Habent & Locustæ, postquam pepererunt, circa fauces suas, qui eas strangulant. Inventi & in phalangio duo. Qui in mortuis corporibus reperiuntur, vel ulceribus Chirurgorum aliquando incuriâ, εὐλαὶ Hippocrati & Plutarcho, *sæva vermina* Lucretio, κακὰ θηρία Suidæ, dicuntur. Sunt vel caudatæ, vel caudarum expertes. Gallinæ utrisque vescuntur. Democritus eorum ex Oraculi consilio usu, & Theognosti Democratii ductu, à comitiali morbo liberatus est. De *Fuga*, & quomodo occidantur, veterinarios vide.

Vincent. l. 29. c. 6.

ARTICULUS III.

De Vermibus qui in homine.

DE vivo homine res est. Nam ex cadavere exurgere certum: natumque aliquando ex medulla spinali serpentem, Camerarius author est. In variis verò illi membris reperiuntur. In *Cerebro* nasci, testantur, Hollerius, Thomas à Vega, Cornelius Gemma & alij. Frequens id olim in Hungaria & Germania: quique laborabant in phresin & maniam incidere solebant. Unicum in allio, quod cum vino sublimato exhibebatur remedium. Vir apud Benivenium robustus è dextra nare palma longiorem ejecit. Prodiere ex *auribus* in peste, iique crassi sed non ita longi. Hinc ὦτα σκωληκιῶντα Dioscoridi.

Holler. l. 1. cap. 1. Vega in c. 5. de locis affectis Galeni. Gemma in appendice operis Cosmocrit. Beniven. Exemp. & 100.

Vidit & Valescus de Taranta duos vel tres, granorum pini magnitudine, crassiores tamen. Sub lingua nasci, Montuus author est. In *Dentibus* Sinones à quibusdam vocantur. Battæo Syriæ Monacho ex nimia inedia, enatos fuisse, Sozomenus tradit. Per *oculi* interiorem partem puellæ trimę vermem semipalmarem, album, eductum, Amatus Lusitanus scribit. Stabulari aliquando in aspera arteria, Avenzoar; in pulmone, Aloysius Mundella, in vesica & renibus, Dodonęus, Rondeletius, Fernelius & Jacotius; in utero, Priscianus & Garzias Lopius, testes sunt. Ejectus ex pectore per tussim; egressus per penis meatum & quidem spontè unus: minxit quidam Perusinus parvos & latos: Italus quidam elychnii crassitudine, vivos & rubentes; vide & apud Moufetum exempla. Exiit per uteri collum magna multitudo. Prodiit & ex polyposis naribus postquam foliorum tabaci succo cruciaretur. De eorundem mictu, Tulpium consule. In brachiis, cruribus, suris, & cute reperiri, Dracontia pueror. Niguæ seu Toni Americanorum, & Indorum Orientalium, ostendunt. Quid plura? Nec cor fortè liberum erit.

Mont. tom. 4. c. 19. Sozom. H. Eccl. l. c. 34. Lusitã. cēt. VII. cur. 63. Mundella Dialogo 4. Dodon. ad Beniv. c. 78. Rondolet. de dignosc. morb. c. 17. Moufetus Theatri Ins. 2. c. 30. Tulp. obser. 2. c. 49. 50. & 51.

Dari enim & in sanguine lumbriciformia animalcula, corpus exesura, apud Plinium habetur. Cum semine ejectos, apud Plutarchum. Et qui non nascantur ibi vermes, ubi angues bifidi flagellati, ut in Appendice ad serpentes diximus, inventi sunt.

Plin. H. N. 26. c. 13.

In intestinis qui hærere solent, sunt *Lati*, *Teredes* & *Ascarides*. Priores omnes ætates infestant, Græcis ἕλμινθες πλατεῖαι, & κειρίαι, Latinis propriè Teniæ. Per tota enim aliquando extenduntur intestina, corollæ in se ipsam ductæ instar. Tricenum pedum esse notat Plinius, Platerus quadraginta vidit. Partes eorum non ita exactè semen cucurbitæ referunt, sed ubi abrumpuntur, & moram aliquando jam

Plin. H. N. 11. c. 33.

jam semimortui trahunt, pars quæ ad latera tenuior, putrescit: quæ verò in medio veluti nodus, figuram seminis cucurbitæ vel cucumeris refert. Quatuor historiæ apud Fabricium Hildanum vide. Ad hos illi, qui σικυειδεῖς seu *cucurbitini* vocantur pertinent. Ideo quibusdam alterum Teniæ genus. Ex partibus multis, quarum singulę semen cucurbitæ referunt, constant. Ex his illum fuisse puto quem Lusitanus describit, quatuor cubitorum, latitudine semiunguis exigui, albus, capite verrucoso, ex quo totum corpus procedebat, quem mulier Illyrica tussicula vivum eiecit.

Hild obs. Cent. 2. 71. 72. &c.

Amat. Lusit. Curat. Cent. 6. Cur. 74.

Teretes στρογγύλοι, seu rotundi Græcis, si magnitudinem spectes, sunt aliquando, longitudine sesquipedali, quinq; pedum sæpe, nonnunquam palmam non excedunt: si colorem, sunt rubri, flavi, nigri, ex parte albi vel fulvi, & virides: si constitutionem, visus est rubro capite, pisi magnitudine, lanuginosus, cauda lunata: visus dorso lanuginoso, pilis rubris consito, &c. Platerus octodecem ulnarum exsiccatum habuit, quem Moufetus vidit. Trecentorum pedum longitudine ejectum, Plinius author est.

Ascarides ἀπὸ τοῦ ἀσκαρίζειν, quod mordicationem & pruritum excitent; vel ab ἀσκαρίζω moveo, dicuntur. Veteres *jumentarios* dicebant, quòd sæpius in equis, canibus, & boum genere apparerent. Sunt lumbrici sterrestrib. similes, sed unciam rarò superant. In extremo languore reperiuntur.

Aldr. Hist. Insf. l. 6. c. 2.

Dantur præter hos & *Monstrosi*. Benivenius unum pedib. quatuor, cauda novæ lunæ instar falcata, digitor. duorum longitudine observavit: Gabucinus, nigrum & pilosum: Capriana, binis cornibus flexibilibus, & centum utrinque pedibus subviridem, & qui mire progrediebatur. Rondelet. Scolopendræ similem, sine oculis. Schenckii filius variantem, rostello acuto & sanguineo excrevit. Rusticus apud Wierum octopedem, rictu oris capiteque anati simillimum. Puella Lovaniensis apud Gemmam Anguillæ similem, &c. Plura apud Aldrovandum & Moufetum invenies.

CAPUT III.

De Teredine & Lumbrico terrestri.

DE Teredine pedata, superiùs cum de vermib. plantariis ageremus, egimus. *De pedis* meminit Agricola, quem ab æneo colore Kupfferwurm vocat. Serpit, inquit, quia & pennis caret & pedibus. Crassitudo ipsi quasi parvæ anserinæ pennæ, longitudo scolopendræ. Teres est, sub lignis putridis natus, & plerumque juxta scolopendram inventus.

Agric. de animalib. subterran.

Aldrovandus quatuor teredinum genera constituit. *Vnum* Plinii & Theophrasti, quod dentes habet & duntaxat in mari in lignis reperitur. *Alterum* Vermiculus dictum; *Tertium* Thrips, *Quartum* Cossum quem vermem multipedem in lignis quidam faciunt. Ipse observavit vermem pili longitudine in ligno nascentem, colore album, figura fere Erucæ sylvestris similem. Linea in dorso à capite ad caudam usq; conspicua, more Erucarum repentem fere, undecem incisuris constantem, in singulis lateribus, punctulis quibusd. castaneis, ore nigro ex duobus veluti introrsum se curvantibus dentib. confecto, qui admodum constringebantur, plusculis prope os pedibus. Ex ore succus quidam viscidus, lentusq; emanabat. Hunc vermem *Cossum album* existimat.

Plin. H. N. l. 16. c. 41.

Aldrov. H. Insf. l. 6. c. 5.

Multæ tamen sunt arbores quæ teredinem non sentiunt, ut tilia, quàvis corticis & foliorum succus dulcis sit, ob odorem; buxus, ob duritiem; abies circa germinationes decorticata; Mori materiem æternam Theophrastus reliquit. Alexandri verò Magni comites prodiderunt, in Tylo rubri maris insula, arbores esse, ex quibus naves fierent, quas CC. annis durantes inventas, & si mergerentur incorruptas. In eadem esse fruticem baculis tantum idoneæ crassitudinis, varium, tigrium maculis, pondero-

Plin. l. 6.

Theoph. H. P. l. 5. c. 5.

ſum: & cum in ſpiſſiora decidat, vitri modo fragilem &c.

Lumbrici terreſtres. *Aldr.Hiſt. Inſ.l.6.c.6.* *Lumbrici terreſtres*, Græcis γῆς ἔντερα, δεῖλοι, ἀλάκται, Siculis γαφᾶγαι, quod terram comedant; Latinis *Inteſtina terræ*, Monardi *Oniſculi* & *Niſculi* dicuntur.

Duo ipſor. genera Lumbricis inteſtinalibus quidam ſunt ſimiles; alii *Aſcarides*. Illi colore ſunt interdum ſubalbido, interdum ſubſanguineo: & pluviis cadentibus ſubitò è terra prodeunt. Hos qui parvi, non unius eiuſdemque coloris dicit Agricola. Sunt candidi, lutei, nigri; ſæpiuſque aratro excitantur. Vaſtant ſata radicibus ſubſectis. Ad eos pertinent *Zuccarolæ* Italis dicti, craſſi, longi paulò minus digitum. Sub aeris æſtum, è terra prodeunt. Terra pingui aluntur, & dulci radicum ſucco. Ex eodem naſci, Gaudentius Merula ſcripſit. E terra egreſſos coiviſſe obſervavit Aldrovandus. *Tangunt ſe tantummodo*, inquit, *plusquam dimidia fere corporis parte, atque ita arctè ſibi invicem adhærent, ut nonniſi pedum duriuſculo calcatu & frictione abſiſtant. Videtur autem uterq; cum coeunt, unus lumbricus in medio corporis paulo craſſior cæteris.* Pluviam præſagiunt, ſi pertuſa quaſi terebello humo, affatim foras erumpant. Terra namque ab Auſtro & aëre vaporoſo madefacta, perfacilem iis tranſitum largitur. Inſerviunt in eſca piſcibus, avibus, turdis inprimis & cornicibus. Sed & gallinæ iisdem victitant. Haud ſpernendi & in *Medicina* uſus. Proſunt ad icteritiam tollẽdam ſi pulverizati in vino vel commodo vehiculo exhibeantur: contra arthritidem ſcorbuticam vagam, ſi cum ſabina, ariſtolochia, &c. exhibeantur: in nervorum vulnerib. ſi triti imponantur: in calculo ſi ex vino paſſo bibantur. Mercurialis in lactis defectu nutricibus cum nucleis pini, amygdalis, ſemine petroſelini, feniculi, rapis, &c. exhibet. Ex iisdem oleum lumbricorum componitur. Lixivio, & amaris aquis occiduntur. Aqua verò, in qua ſemina cannabis decocta ſunt, ad ſuperficiem proliciuntur.

CAPUT IV.

De Limace.

Limacis nomen teſtudini terreſtri perperam Albertus impoſuit. Diſtinguit & à Cochleis Plinius & quoties cochleas vocat, nudas adiicit. Nominis rationem locus ſuggerit. In limo enim naſcuntur. Nec apud Græcos peculiare nomen habent. *Aldr.Hiſt. Inſ.l.6.c.10*

De F*orma*, *Genere* & *Differentiis*, ita ſcribit Aldrovandus. Limacum, ſeu nudarum Cochlearum, aliæ magnæ ſunt, aliæ parvæ: Magnæ Germanis à colore ruffæ dicuntur (quanquam in hoc genere etiam nigræ ſunt) de quibus ſentire ſcriptores quidam docti putant, cum ad medendum cochleas nudas poſtulant: Parvæ gregatim folia ſectantur, & hortos infeſtant, cinerei, aut fuſci coloris, & hæ quidem ſemper nudæ ſunt, quod ſciam. Plin. Limaci magnæ ſimilem eſſe ſcribit echinum. Sunt vero partium diſtinctiones, ut & Scaliger annotavit, in hiſce animalculis admodum obſcuræ, quæ hic exprimuntur primo loco, ex cinereo nigricant, albis per tergus maculis, cornicula exerunt, quatuor è capite, quibus iter prætendunt. *Tertia* tota nigra: poſtrema cinerea albis maculis per dorſum, iisque longis varia. Albertus in eorum extremo ſitos habere oculos aſſerit. Plinius cochleas haſce nudas ſive Limaces non tamen omnes in capite lapidem gerere memoriæ prodidit, idque verum eſſe docuit quotidiana experientia: nonnunquam oſſiculum, ut poſt patebit, idem Plinius nominat. Cardanus Limacium lapidem vocat his verbis. Limacius lapis in capite Limacis, quæ cortice non integitur, ſolet generari. Hunc ut oſtendere poſſum candido colore, & aſpera ſuperficie eſſe oportet, quod ex aquæ ſubſtantia coactus ſit, & ob id etiam parvus, quod in parvo animali inventus. Lapillus quem ego propriis manibus exemi è capite nudæ cochleæ, poſtquam in multis fruſtra quæſiviſſem, albi-

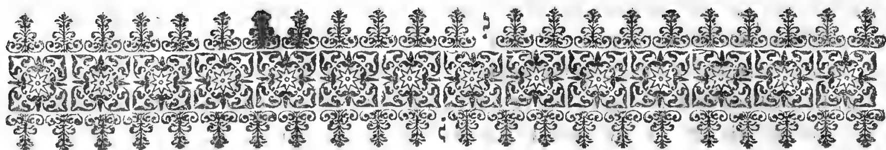
albidus erat fabæ ferè magnitudine, multò tamen humilior, compressusque magis, modice transparens, inæqualis, admodum glaber, parte altera planior, altera velut in oculũ protuberans durus, sed dentibus friabilis, ita ut in arenulas atteratur. Venduntur, & alii lapilli multò maiores, magis protuberantes, minus candidi, obscuri intus foveam habentes sed eiusmodi è nudis cochleis eximi non puto. Noctu potius, quam interdiu animalia isthæc ad pascua exeunt, degunt autem non modo in campis & hortis, sed in cellis vinariis, latrinis, cloacis & aliis subterraneis, uliginosisque ædium locis.

Usus. De *Usu* hoc habe. In Africa quasdam edi, si Brasavolæ credendum. Ex iisdem in Medicina, sale gemmeo aspersis, & cum aqua Limonum infusa insolatis, donec quasi in unguentum abeant, Cosmeticum ad faciem lævigandam fieri. Illinitur, & mox aqua florum fabarum abluitur. Prosunt in *ulceribus pedum*, si vivæ comburantur, cinis cum thure & albumine ovorum superlinatur: in *hernia*, ruffæ inprimis, si emplastris illinantur: in *verrucis* & *ganglijs* tollendis, si ex bene salitis liquor colligatus, iisdem affricetur. Producunt in jumentis pilos ruffæ, si ex exenteratis & sale aspersis unguentum fiat. In iisdem, ex sero acido tepidè propinatæ, sanguinis per vesicam & anum excretionem, cohibent.

Lapillus qui in capite, quartanam solvere solet. *Officulum* quod in dorso reperitur, ad dentitionem alligari jubet. Inter duas orbitas inventę, per aurem cum ebore trajectum, vel pellicula canina adalligatum, doloribus capitis medetur. Mizaldus stranguriosis prodesse scribit: nec non parturientibus, loca ipsa laxando. Plin. H. N. l. 30. c. 15. l. 29. c. 6.

HISTORIÆ NATURALIS DE INSECTIS LIBER IV.

De Insectis aquaticis.

TITULUS I.

De Insectis aquaticis pedatis.

CAPUT I.

De Insectis aquaticis paucipedibus.

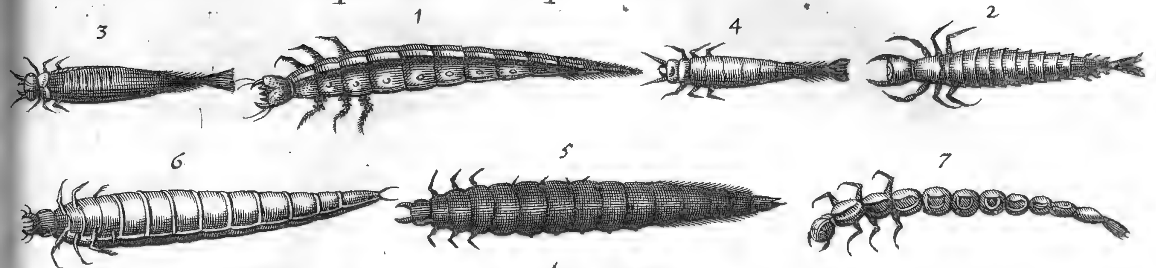
ARTICULUS I.

De Squilla, Locusta, Scorpione, Notonecta, Cicada, Anthreno, Forficula, Lacerta, Corculo.

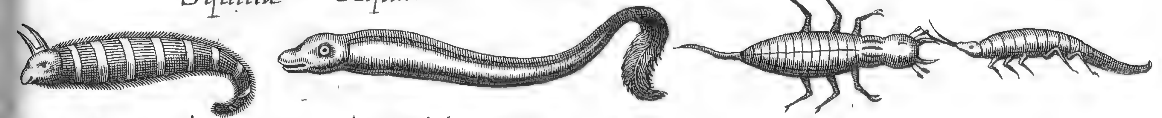
INSECTA aquatica, in *Pedata* & *Apoda* distinguuntur. Illa vel *paucos* vel *multos* pedes habent. *Paucipeda* sunt, *Squilla, Locusta, Scorpio, Notonecta, Cicada, Anthrenus, Forficula, Lacerta, Corculus, Musca aquatica, Cantharis, Scarabæus, Tipula, Attelabus Arachnoides, & Ligniperda seu Bellonii Phryganium.*

Rondel. de fluviatil. c.37. *Squillæ* primus, quod sciam meminit Rondeletius, sed crustatæ duntaxat. Pedes ternos utrinque habet. Cauda in duo longa & tenuia veluti fila desinit, caput rotundum & compressum quatuor corniculis instruitur. Mouf. Theatr. l.2.c.37 At Moufetus plura genera observavit, & icones expressit. Squilla insectum, inquit iste, à Squilla pisce parum differt, nisi, quod & breviores multò antennas, & colorem magis spadiceum vel terrestrem potius obtinuit. Horum alii testa fragili obducuntur, alii plani sunt & nudi. Testacei in rivulis præsertim degunt, arundinum vel gladioli radicibus adhærentes: colore sunt subflavo, nonnunquam autem albicante atque cinereo. Sex tantum pedibus incedunt, reliqui hic appendices pinnarum munere funguntur. Nudi, vel molles sunt vel crustacei: Molles figura hæc constat satis, modo caput spadiceum, reliquum verò corpus obsoleto cinere tinctũ imaginemur. Crustaceorum genera omnia articulata sunt, sed aliis globosi articuli, aliis alii: globosi effigies graphicè hic repræsentatur, si ipsam leviori spadiceo mollius attigeris. Talis *primi* & *secundi* non globosi color. *Tertia* autem species dorso nigricat, ventre fusco: at omnibus os forcipatum & appositi pertinax. *Quartus* prioribus tribus pedibus se movet, cæteris appendiculis pro remis utitur. Collum illi & antennæ forcipesque minio dilutius illitæ; corpus fuscum, vel magis cinereum. *Quinto* caput longè nigerrimum; corpus planè malicorio simile. *Sextus* ἀκέφαλος videtur, ea quam vides forma & colore cinereo. His omnibus oculi duri, picei, membrana vitri modo perlucida obducti, qui non minus continuo moventur, quam

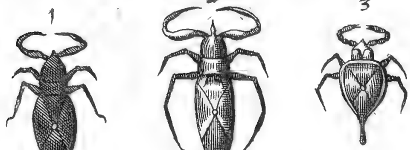
Squillæ Aquaticæ Mouf.

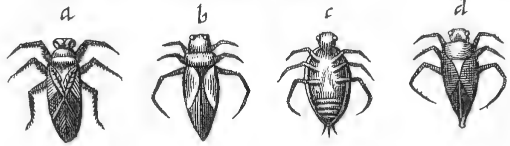
Squillæ Aquaticæ Aldr.

Mouf. Scorpiones Aquatici

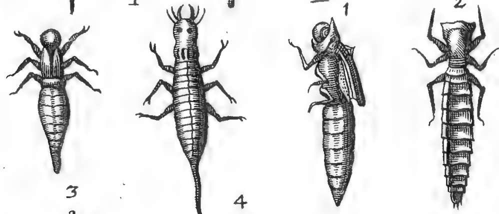

Notonecta

Lacertæ Aquaticæ

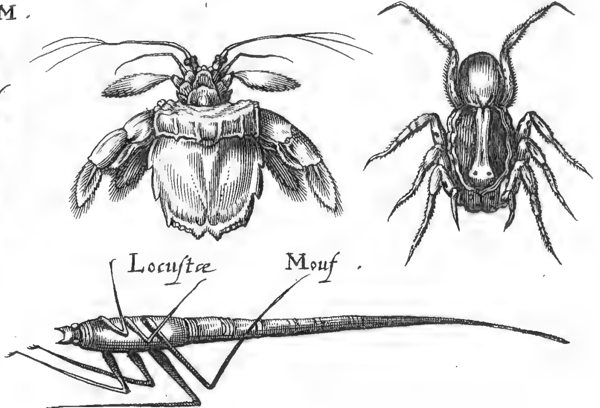
Forficulæ Aquat. M.

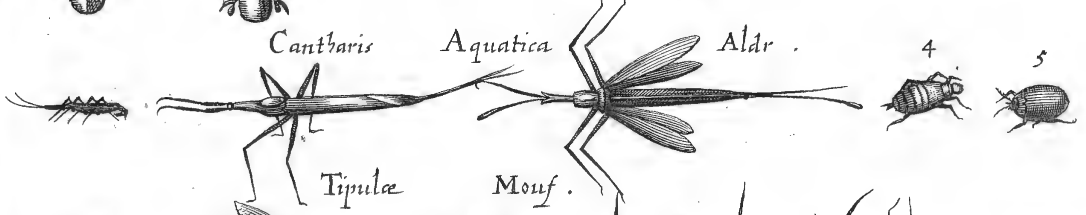
Corculo

Locustæ Mouf.

Cantharis Aquatica Aldr.

Tipulæ Mouf.

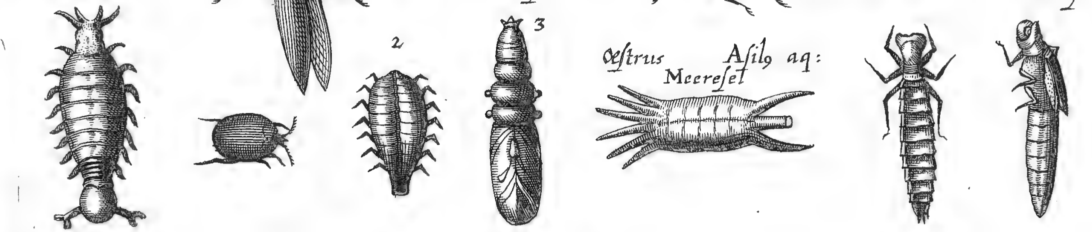

Cicada Mouf.

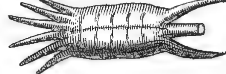
Pedicul. Marini

Meerleuss.

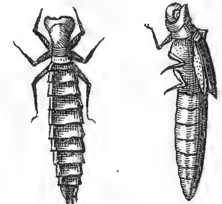

Œstrus Asilo aq:

Meereset

Pulices Marini Mouf

quam quadrupedum aures. Assultant illi protinus, ut Squillæ pisces, in coitu, & ubi licentia audacia crevit, implent fœmellam. Hoc tẽpus speculatus index morsu levi significat: illa ore compresso quicquid inclusit exanimat, partemque socio tribuit: coeunt enim ore, cancrorum more & locustarum. Quem verò in Medicina usum sortiuntur, nequeo ex scriptoribus vel Empyricis ullis, quibus vel ignoti Squillæ vel despecti videntur, recensere. Id tamen constat, mense Aprili & Majo, nihil ad pisces inescandos utilius haberi posse.

Locusta piscem imitatur. Colorem habet pallentem cum virore. *Scorpionum* palustrium tria vidit, atq; habuit genera Moufetus. Primus nigricabat nonnihil, reliqui arenam candicantem referebant. *Moufet. l. 2 c. 34.*

Notonecta non ventre ut alia, sed spina innatant. Horum aliis oculi, scapulæ corpusque nigricant, aliis virescunt, aliis pyropum, aliis picem referunt. Rarò duos ejusdem videris coloris.

Cicadæ fluviatiles, & ventris latitudine & pedibus natant, utrinque ternos habent, postremi longissimi sunt. Hoc à terrestrib. differunt, quod capite sunt magis exerto, & cervicis aliquid habere videantur. *Rond. de fluviat. l. 38*

Anthreno fuscum ubique corpus, oculis piceis exceptis.

Forficulæ idem ferè color, sed magis saturus; carere oculis videtur, sed intus conditis cernit atq; dijudicat objecta.

Lacerta varii coloris est, & piscatorum gaudet intuitu. Circa rupes Britannicas non infrequens, ubi piscibus insidiatur.

Corculus cordis effigiem, pedibus capiteque demptis, scitè exprimit. Ocellos habet perexiguos & nigros; tibias sex concolores, duob. digitis instructos.

†
*

ARTICULUS II.

De Musca aquatica, Cantharide, Scarabæo, Tipula, Attelabo Arachnoide, & Ligniperda.

DE *Musca aquatica* ita Rondeletius. Muscas volantes, in aquæ extremitate sæpè vidimus æstate. Oculis sunt magnis pro corporis magnitudine, dorso rotundo, ventre plano, senos habent pedes, posteriores majores ad corpus in aqua impellendum. Inter natandum geminas alas extendunt. Quare & in aëre volare, & in aqua natare possunt. Natant ventre in cœlum converso, contrario situ volant. Utrumque per vices faciunt. Venter lineis nigris & viridib. distinguitur, his pisces insidiantur. *Rondel. de fluviatil. c. 40.*

Vide verò quæ de iis in Muscis diximus.

Cantharides, in paludib. circa lacum prope Bononiam, reperiuntur, quæ per superficiem (placet hæc & sequẽtia verbis Aldrovandi describere) aquæ modo irrequieto huc illuc circa eundem ferè semper locum mira celeritate se traiiciunt: nec in summo tantum, sed etiam profundius feruntur. Magnitudine, & forma Cimices referunt. Cruscula sena habent subruffa. Vaginæ è nigro virides, præsertim ad solem, & splendentes alas tegunt sed non penitus: ad caudam n. alarum extremitas prominet, quæ cum in aqua celeriter feruntur ut solent, mirabili candore, splendoreque conspicuo argentum vivũ, quodammodo refert: Unde, & Pygolampides si quis appellat, nomen ipsorum naturæ conveniens posuerit. In aërem si prorepserint, volare etiam possunt. Icon ear. hæc est. Cum de Scarabæis ageremus, diximus etiam aquaticos dari. Eos audio esse majusculos corpore lato, compressoq;, & à Germanis **Wassergugen** appellari, & in quarumvis aquarum fundis reptare. Sed videre eos mihi necdum licuit. Observavi verò Insectulum quod- *Aldrov. H. Inf. l. 7. c. 1.*

piam; vel ex Scarabæorum, vel ex Cantharidum genere: Rustici violam aquaticam dicunt. Cantharide minor est, forma oblongiori, angustiorique utrinque in acutum desinens, aterrimo splendens colore duas juxta rictum appendices breves habens, seu cornicula, senos pedes colore ferrugineo. Observavi & aliud Scarabæi aquatici genus, Scarabæo stercorario minori per omnia simile, nigerrimum, coleopteron, gressu, cursuve, celerrimum, saliens etiam dorso impositum, maximo nisu in aëra se vibrans, subsultim in ventrem se convertit: pedes habet inæqualis magnitudinis: priores breviculi ad gradiendum tantum apti sunt, duo postremi, cum ad natandum servire debeant remigum loco, multo sunt longiores: aliis verò illis communibus, æqualis pedum omnium est magnitudo. Huius icon postea dabitur una cum Tipulis. Inveni & aliud in horti publici vasis aqueis, in quibus plantæ aquaticæ conservantur. Insectum è Scarabæorum genere, superiori in eo plurimum differens, quod anteriores pedes haberet duplicis usus, nimirum ad natandum & gradiendum. Sagacissima enim natura latissimos eos fecit in medio, haud aliter, ac avium aquaticarum pedes sunt, & ne latitudo (rotunda, ac cava) ad ingressum non esset inutilis, eosdem in extremo rursus fecit exiles, robustos tamen & hamatos, ut eis unà cum duobus subsequentibus, qui contigui sunt, ac æque longi, ea carentes latitudine, ad progrediendum uti posset. Postremi pedes duplò sunt longiores, in extremo velut in pinnam molliusculam desinunt, in medio ventris siti, longè à primis, qui sunt in pectore. Horum quoque duplex est usus, ad natandum, seu potius ad natatum regendum, tanquam pinna aliqua, aut cauda, & cum cubat in dorsum, (apricatur enim libenter, & aprican-tem ego cepi) ad insiliendum. Salit enim cum in dorsum cubat, iis sese ad saltum à terra elevans. Cum cubat in ventrem, vel omnib. pedib. insistit, hosce posteriores tanquam ad incessum inutiles per terram trahit. Coleopteron est hoc insectum vagina tectum durissima, ventre quoque durissimo, ac propè osseo, color ejus ex atro ad castaneum nonnihil vergit. Antennas à lateribus capitis erigit adeo exiles, ut visum pene fugiant, castanei coloris. In summa elegans animal est.

Tipularum, quæ etiam Macropedii, Pedones, & Gruinæ à pedum longitudine, Moufetus quatuor, Aldrovandus duas observavit differentias. *Prima* Moufeti species est tibiis longissimis araneo sylvestri similis, corpore ferè ovali, cinereo albicante, alis argenteis, oculis nigerrimis prominentibus, antennulis duabus brevissimis, cauda mucronata: volat subinde (ut struthiocamelus) quasi gradiendo: aliquando tamen in aëre volat, sed nec longè nec diu. Lucis adeo est appetens, ut lucernæ amore sæpè conflagret: autumno in pascuis & pratis frequens cernitur. Sed hæc de mare. *Fœmina conformis* videtur, sed paulo nigrior, & caudæ mucronem quasi demorsum obtinet. Has Angli, Schepherds vocant: id est opiliones: quia ubi oves vescuntur ibi sæpius apparent. *Secunda* Tipula caput magis habet, oculos prominentiores, antennas quatuor exiles, corpus luteo nigroq; colore varium, alas obscuriores. *Tertia* ferè similis, sed corpus totum luteum 6. vel 7. maculæ nigræ magis adornant; habet item tam mas quam fœmina caudam trifurcatam. *Quarta* species rara & perelegans videtur, capite & maxime ore furcato, scapulis turgidis, brevioribus pedibus, corpore duplo cæteris crassiore, dorso nigricante, ventre & lateribus croceis, cauda mucronata & nigra. In sepibus versatur æstate, rarius in campis reperitur. Coeunt dictæ tipulæ aversis caudis, atq; ita volant; recurvantur tamen quandoque velut in complexus. Aldrovandus bina Tipularum genera observavit. Prius in aqua stagnante scrobis, foveæve, cui cannabim macerandam immergunt rustici Bononienses, quæ ab eo usu Maceratolo vocatur, inventum,

Mouf. Theatri Insect. l.1.c.11.

Aldrov. H. Inſ. l. 6. c. 1. tum, longum erat integrum palmum, colore fuſco. Attelabo ſive locuſtæ apteræ non abſimile, niſi quadrupes fuiſſet. Antennas binas, ſed articulatas, propè medium, extremo nonnihil deorſum reflexas, ac hamatas unico anicularum unguiculis ſimili, quibus obvia apprehendit, altera nempe articulo reliquæ antennarum longitudine annexas. Capitulum exiguum ante exigua appendice, velut corniculo acuto armatum, figura fere trigona, ocellis utrimque eminentibus atris, ac ſplendidis immobilibus inſtructum. Alatum eſt pennis quaternis longis, & anguſtis, ſubtiliſſimis. Caudæ loco appendices binas longiſſimas filamentorum inſtar, ſtatim ab ano diſpartitas geſtabat. Pedes quaternos, ſingulos tribus articulationibus diſtinctos, nempe ob longitudinem, ſed imbecillimos, quales ferè Araneis ſunt, anteriore corporis parte, pectore locatos. Vnde cum in aquis degant, Belgæ & Germani, ut audio ſuo idiomate Waterſpinnen vocant, i. e. araneas aquaticas, Collũ à capite ſubeſt oblongiuſculũ, quod à ventre paulum latiore excipitur, & ipſo tandem in acumen paulatim extenuato. Dorſum ei erat planum, quod alis tegitur, ac ferruginei coloris. Venter ſupinè utrimq; in ſulcum conſpicitur exſculptus, prominente medio tereti, ſeu cauliculo herbæ cuiusdam, ut polygoni fœminæ internodiis, ac geniculis quinque quos annulos vocant, ſecto. Horum ſingulorum interſtitiis macula, ſeu punctum nigrum conſpicitur. Cum itaque quadrupes ſit hæc Tipula, ab ea quam ſe pedem Feſtus eſſe dicebat, plurimum differt. Sed & hanc obſervavit. Mira corporis levitate, & pedum agilitate aquis quoque inambulat, oblongiuſculum, & anguſtum, ſed priore multò minus, & multis ab illa partibus diſcrepans. Sepes eſt nec alatum, nigrum toto corpore, ſine cauda, ſed antennas exiguas, veluti filamenta ſubtiliſſima ante gerens, quibus etiam ingreditur nonnunquam. Eſt, & aliud genus inter hanc, & maiorem medium Vere, ut Aprili aquis ſupernatans, ac repens, corporis figura maiori planè ſimili, ſed & multò minus, oblonga caudæ appendice carens, & maculis in ventre, quarum loco in mediis alis nigris albidam terete gerit.

Attelabum arachnoidem nominat Aldrovandus inſectum quoddam, Aranei ſpeciem ferens, ſed ſex tantum pedibus dotatum, colore cinereo, ac vulvæ, ſeu fundi lutoſi (in quo ſeſe occulit, aut ſumma ſuperficie eius ſedet, aliquãdo reptans, nonnunquam natans) adeò ſimili, ut niſi lynceis oculis data opera diligentiſſimè intuenti eum deprehendere, aut obſervare non liceat. Rictu fere eſt Locuſtæ, ocellis utrinque altè ſatis extantibus, cætero corporis habitu non male araneum referens, alvo tota annulis plurib. ſecta, parte prona compreſſa, ſupina nonnihil rotunda, ita ut mediam quandam formam inter Araneum, & Attelabum, ſeu locuſtam apteram brevem habeat. Aldr. l. c.

Ligniperdam aquaticam non videtur Ariſtoteles agnoviſſe. Etenim feſtucas, lignave colligere eam ſcribit, quibus ſeſe induat, atque cum poſt iis ſpoliatur, emori, cum eiuſcemodi animal, quod Ligniperdam aquaticam nominavit, ſpoliatum ſuis feſtucis, quæ variis ex partibus herbarum conſtant, minimè moriatur, ſed ſubinde novas feſtucas recolligat, in quarum vertice exiguam ligni, at non cujuslibet, ſed quod levitate ſua aquis ſupernatare cognoſcit portiunculam ſupra cervicem ſuam, ne mergatur, immiſcere novit: alioqui à terreſtri nihil vel parum admodum differt. Bellonius Phryganium vocare videtur, & ſic de eo ſcribit; Phryganium fluviatile æque, ac marinum dejectamentum, Galli Charree appellant, quod cinereum excrementis fit perſimile. Piſciculus eſt, aut potius vermiculus, quo piſcatores utuntur pro eſca: ſic appellatus, quod phrygana, id eſt, fremia, ſive feſtucas, ſive thecæ, aut tegumenti lateribus, filo tanquam araneæ ab eius ore dependente (novit enim nere ut aranea) agglutinans circumponat, ex quibus augeſcens, caſam ampliorem ſibi cõſtruit. In quo pinnoterem imitetur:

tur: nisi pinnoteres sibi ipsi domum facere nescirent. Senos utrinque pedes habet, quibus in aquæ etiam rapidissimæ rivulis incedit: nare etiam nescit. Estque animal tenue, oblongum parvæ Erucæ simile, quem avidissime appetunt Truttæ. Est enim profluentibus aquis, ac torrentibus frequens. Eo etiam pisciculi, si sua theca, seu involucro nudetur, affatim capiuntur. Chrysippus Philosophus, inquit Plinius, tradit, Phryganium alligatum remedio esse quartanis: quod autem esset id animal, nec ipse descripsit, nec nos invenimus, qui novisset.

Quid de eo sentiat Gesnerus, vide apud eum & Aldrovandum.

CAPUT II.

De Insectis aquaticis multipedibus.

INsecta aquatica polypoda sunt *Tinea, Pulex marinus, Pediculus marinus, Asilus aquaticus, Scolopendra marina, & vermes in tubulis delitescentes.*

Aldr. Hist. Ins. l. 7. c. 2. *Tineæ* vermes sunt perparvi, & quia convolvi solent, minores aliquando, colore albo, *pedib.* plurimis per totius corporis alveum contiguis, & molliorib. *Cauda* oblonga in alveum desinit. *Oculi* sunt perexigua puncta alba, cum centro longe minutissimo. Reperiuntur in fontibus bonis & frigidis; Martio præsertim mense. In terra propter pedum seu mollitiem seu multitudinem (nam & ab ore veluti pedes prominent) progredi nequeunt: in aquis, corpore in latus alterum inclinato currunt; & nisi fallor, retrorsum quoque incedunt. Cum aqua epotæ ventrem inflant, & largo haustu vini pelluntur. Forte & therebintinę, oleo, butyro, lacti & sero cederent. Gesnerus Gallis easdem cum Scrofulis, quas Agrovelles vel Escroelles vocant esse putat. Multipedes sane faciunt, corpusculo brevi, cauda reflexa, inveniri que in fluviis, puteis & fontibus.

Arist. Hist. Anim. l. 4. c. 10. *Pulex marinus*, qui Aristoteli ψύλλον θαλάττιον, Rondeletio est tenui crusta intecta bestiola, quæ facie homines ridiculos pictos, aliis partib. locustas repræsentat: & tam parva, ut particula corporis nisi ab oculato, discerni non possit. Rond. de Pisc. l. 18. c. 27. Gignuntur, inquit, in profundo mari tanta fœcunditate, ut escam ex pisce confectam, si diu in imo manserit, totam corrodant. Aldrovandus hunc inter crustata refert. Niphus cum Scolopendra marina confundit. Kiranides minimum animal, quo piscatores utantur, esse dicit: salireque per littus. Moufetus Asellum marinum vocat, & sic describit. Mouf. de Ins. 2. c. 39. *Pulex* sive Asellus marinus squillam molliorem refert, nisi quod quatuor tantum pedibus (pace Gesneri dixerim) donatur, & frequentibus longisque saltibus se liberat, à numero pedum. Asellus dicitur à saltu, Aristotelis pulex: à dorso gibboso, Scrofula nuncupatur: color illi lividus cum nigredine. Longitudo fluviatilium digitum transversum: latitudo, semidigitum non superat: marinorum maior dimensio, qui littore refluente, & in aquis dulcibus sæpe conspicitur. Venatoribus item spectatoribusque mirum agilitatis præbet exemplum.

Hunc cum Psyllio herba decoctū, Aldrov. H. Ins. l. 7. c. 7. & de collo suspensum rigorem tertianarum fugare; cum aqua marina aspersos, pulices pellere; tres in lapide psorite, qui & porus, sculptos, sub calamo viridi manentes, cum radice herbæ psyllii reclusos, contra morbum comitialem, amuletū esse scribit Kiranides. Meminisse eorundem videtur Plinius, cum dicit. *Adeo nihil non gignitur in mari, ut Cauponarum etiam æstiva animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillis maximè celat, existant: & circumglobata esca sæpe extrahuntur: quæ causa somnum piscium in mari noctib. infestare existimatur.*

Pediculus, qui Aristot. φθεὶρ θαλάσσιος, Rondel. de piscib. l. 18 c. 28. duplex ex Rondeletii sententia est. *Vnus* qui in mari, quod est à Cyrene ad Ægyptum circa Delphinum est: qui omnium pinguissimus pabuli copia evadit, quæ à Delphin. suppeditatur. *Alter* est, quem hic depinximus, maioris fabę magnitud. & latitudine, scarabæo terrestri similis, corpus ex aliquot

aliquot tabellis, veluti locustæ vel squillæ cauda constat: ante os duo cornua brevia habet: utrinque pedes multos, incurvos, in acutum desinentes. Piscibus ita hæret ut eripi non possit. Sugit ut hirudo, nec prius abscedit, quàm tabidum & exsuccum piscem reddiderit. Reperitur cervici mugilum, luporum, & saxatilium piscium affixus. Aristotelis esse demonstrat ibidem. Bellonius perperàm Asilum seu Oestrum vocat. Octo utrinque *pedes* habere, octonis tabellis *in tergore* loricari; priorum pedum ungues ad caput, posteriorum ad pedes converti; *oculos* parvos, nigros, & aliquanto eminentes habere; Erythrinis etiam dentalibus ac sargis vesci; in orbem se contrahere; prægnantem denique plærumque inveniri, addit. Est & aliud animalculum marinum, cujus hic iconem appono. Ἑρπήλη quoque Numenii huc spectat, littoralis vermis & fossilis, longis pedibus constans, repens & inescandis piscibus idoneus.

Rondel. de Insect. c. 8.

Asilus marinus, quem Oestrum marinum veteres à naturæ similitudine, quæ ei cùm terrestri communis vocant, Ligures *Prusam* pro ore tubulum seu fistulam habet, pro corporis ratione longam. Utrinque sitæ sunt veluti manus duæ quæ ad os flectuntur, sequitur alvus cum incisuris, cui affixi sunt sex pedes, duo qui in extremâ alvo sunt, crassiores sunt & longiores, qui sequuntur utrinque locati, paulo minores, reliqui duo, qui magis in lateribus sunt, omnium minimi. Ore sive fistula, scorpionis terrestris caudæ, pedibus, ejusdem brachiis similis est, alvo & magnitudine, araneo. Ut Polypi acetabulis, ita hic ore adhæret parti molliusculæ & pingui sub pinnâ ita tenaciter, ut avelli integer non possit. Sanguinem exugit hirudinum ritu, usque dum præ plenitudine decidat & moriatur. Cur in summo tantum æstu, & Caniculæ tempore pisces dictos infestet, id in causa esse puto, quod æstate tantum nascatur, autumno pereat. *Cur* sub pinna hæreat, in causa est partis mollitudo, pinguitudo, & sanguinis copia. Reliquo corpore Thynni cute quidem lævi integuntur, sed illi subsunt squamæ duriores.

Arist. H. A. 2. c. 14.

Quantum ad *Scolopendras*, Aristoteles, παραπλησίας τῷ εἴδει ταῖς χερσαίαις, *aspectu terrenis similes* esse dicit; in saxosis locis gigni, colore magis rubro esse, pedum numero terrestres superare, gracilitatem crurum si excipias, serpentum more non in altis gurgitibus nasci, adjicit.

Rondel. de Insect. c. 2.

Rondeletius, *duas* species proponit. *Prior* minor est, colore plane rubro, dodrantali magnitudine, in saxosis locis degit. A capite ad caudam pedes habet plurimos: in flexus & volumina sese contorquet: nunc longior, nunc brevior, nunc gracilior, nunc crassior efficitur. *Altera* est superiore multò longior, utpotè quæ ad cubiti longitudinem accedat, tenuior, colore ad candidum vergente. A capite ad caudam pedes utrinque habet plurimos, veluti superior. Aldrovandus addit ex Gesnero tertiam, colore miniaceo. Gesnerus videtur quædam ex his in dubium vocare, dum Aristotelis descriptionem attendit. Minores terrestribus facere Aristotelem: Brasavolum verò ad se misisse duos pollices longam, apud se vix duos digitos æquare: Rondeletii longè majores esse, Marcellum Virgilium terrestribus longiores facere. Quòd forma attendatur, longè aliam caudæ capitisque in terrestribus vidisse. Utut sit, in lacertorum marinorum, ut & acuum ventriculo sæpè eas reperit Rondeletius: ita ut exinde, iisdem hos pisces vesci colligi possit: & quia in alto mari vivant, in littoribus aut littorum saxis easdem vivere, falsum sit. Appetere nidorulenta; hamum devoratum simul cum interaneis dejicere, dejecto, ista iterum intro recipere; piscatoribus quòd si hamum attigerint, nullus piscis ad hamum post accedat, infestam esse; attactam adurere; naturæ ipsius est. Moufetus in limosis stagnis, & ubi ostreæ saginantur, latere scripsit. Nonnus

Moufet. 2. c. 39.

psylothrum ex thuris, atramenti sutorij ana unc. ij. scolopendr. unc. iij. tritis, & cum calcis pulvere commistis commendat.

Rondel. de Insect. c. 5. *De Vermibus in tubulis nascentibus*, ita Rondeletius. Nascuntur in saxis marinis & super concharum vetustarum testas, tubuli vel Siphunculi testacei, rotundi, asperi, candidi, intus lævissimi, quorum alii recti sunt, alii contorti & replicati. In his procreantur & vivunt vermes, qui foras se exerunt hauriendæ aquæ gratia. Hi colore, substantia, scolopendræ rubræ similes sunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: lõgissimi enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars posterior folij myrtei modo in acutum desinit. Priore parte utrinque pedes habent, veluti scolopendræ, unde fistula prominet in extremo obtusa tubæ modo, & perforata, qualem in asilo marino depingemus, eâ aquam trahit. Horum vermiculorum testa Pharmacopæi nostri utuntur, in compositione unguenti citrini pro dentali. Huic similem testam etiam dentale vocant, quo in eodem unguento utuntur. Hujusmodi aliquot picturæ superiori aspersimus.

❀❀❀❀❀❀❀❀:❀❀❀❀❀❀❀:❀❀❀❀❀❀❀❀

Titulus II.

De Insectis aquaticis apodibus.

Caput I.

De Hirudine.

ABsoluta insectorum aquaticorum pedatorum historia, ad apoda progredimur. Hæc vero intra *Hirudines*, *Stellas*, *Hippocampum*, *Vvam marinam*, *Oripem*, *Lumbricum marinum*, *Setam*, *Vermem Indicum*, *&* *alios* consistunt. *Aldrou. H. Insf. 7. c. 11. Moufet. 2. c. 41.*

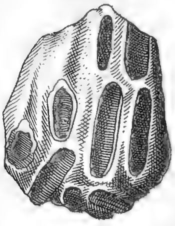
Nomen. Hirudinem quidam ab hærendo, quòd corporibus hæreat, alii ab hauriendo Latinis dictam esse putant. Dicitur Latinis & *Sanguisuga*. Greci βδέλλαν, & quidem ὑδατὸν, λιμναίαν dixere, sine dubio, à βδάλλω, βδέλλω, ἀμέλγω, ἐκπιέζω, ἐκμύζω. Hesychio dicuntur δεμβλεῖς & βλέτυες, & δείλακες, secundum Elienses. Eidem βαῖτυξ βδέλλα est.

Differētiæ. Duorum est generum. *Marina* nempe, & *Lacustris*. Illa, Rondeletio describente, digiti est magnitudine, cervice graciliore, cauda paulò crassiore. Os & caudæ extremum Polyporum acetabulis similia sunt, ut eorum adhæsione sese trahant. Corpus insectorum modo ex multis annulis circulisve constat, sed duriore cute quam palustres, quod in causa est, cur non ita in globum se contrahere, nec ita se colligere possint, sed caudam tantum & caput proferunt, & retrahunt. Interna omnia continuo ductu producta & indistincta. In luto vivit, virus olet, cibo idonea non est: pisces tamen lutosi & litorales ea vescuntur. In oleo antiquissimo decocta aurium dolorem sedat. In oleo amygdalino, vel Chamæmelino, dolorem hæmorrhoidum. In vino, vulneribus nervorum & convulsionibus utilis est. Ustæ alopecias cum aceto curant. *Rondelet. de Ins. c. 7.*

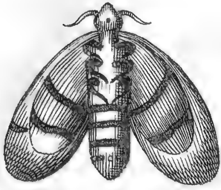
Lacustres circulis velut inter se colligatis constant, quorum opera quãdoque in globum contrahuntur. Ossibus & pinnis carent. *Os* illis trianguli instar, id vulnus inflictum ostendit. Villanovanus fistulam in ore more culicis tribuit. Alii in majoribus acutius, in minorib. rotundum; in omnibus foramen in medio exile, observavere. Ab ore ad alvum continuus est meatus. In mortuis longitudo circiter digiti. Lineis & punctis nigris notantur omnes, reliquo colore variant. Varias differentias sortiuntur. Sunt quæ caput magnum habent, coloris ruffi, variis filamentis distinctæ, lanuginosæ, & venenatæ. Sunt & aliæ tenuiores, capite brevi, ventre rubro, quæ in aquis puris habitant. Albertus Nigrarum & planarum; nec non quæ in dorso virgulas rubeas & aliquantulum rugatas habent &c. meminit. Apud Helvetios *Minores* sunt nigræ; *majores* subvirides, striis per longitudinem subflavis

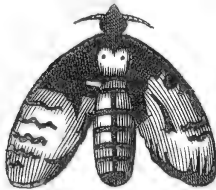
Insecta Varia ad loca sua referenda

Apis sylv. nigræ nidꝰ

Papiliones Maximi

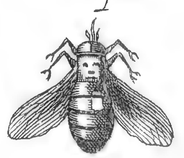

Papil. exiguo

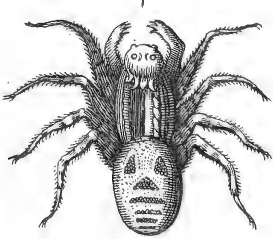
Musca

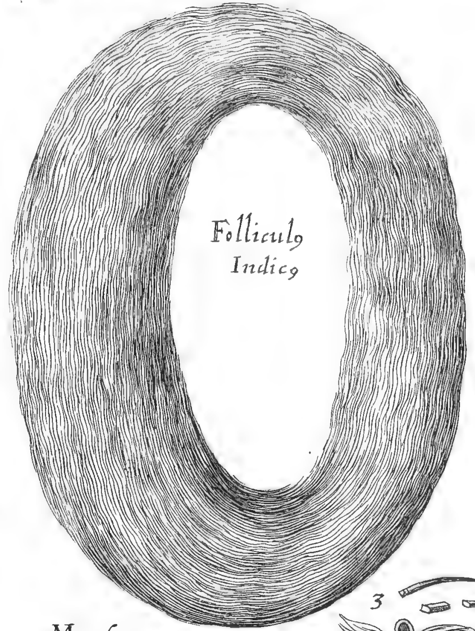

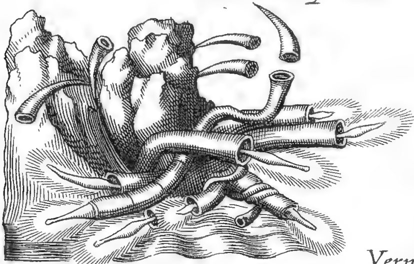
Phalangium 2

Tarantula 1

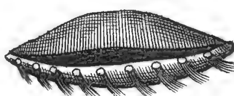

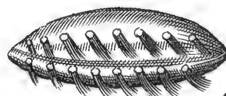

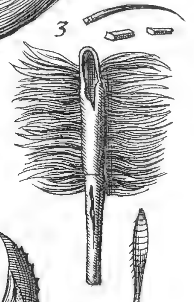
Vermes in tubulis delitescentes

Physali Mous. 1 2

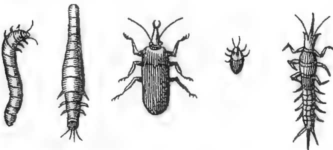

3

Cincindel

Teredines

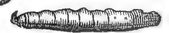
Vermis farinæ

Eruc.

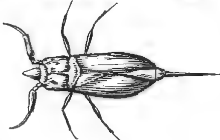

Eruc.

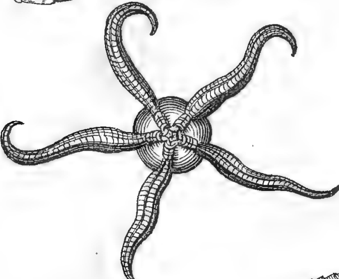
Eruc.

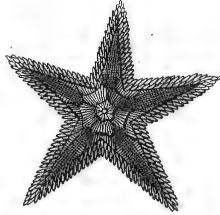

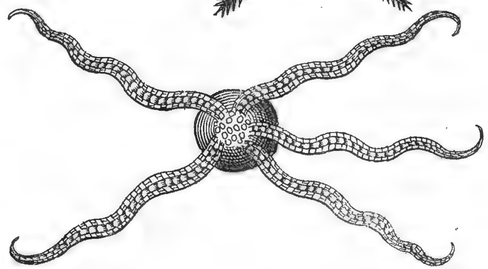

Stello Mar.

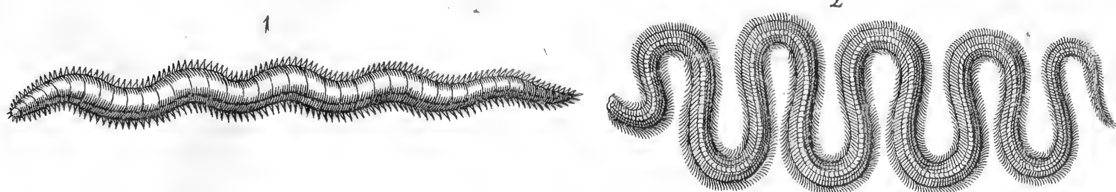

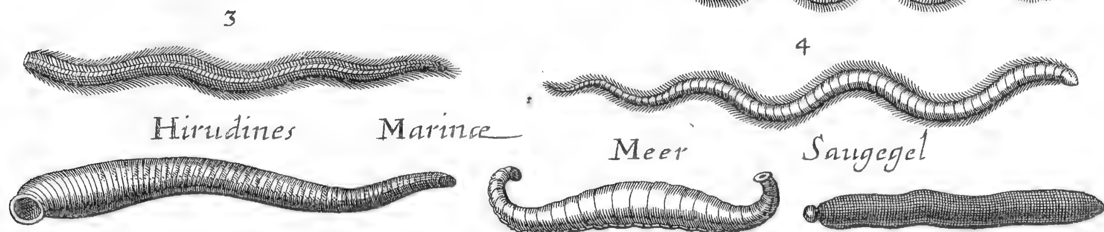

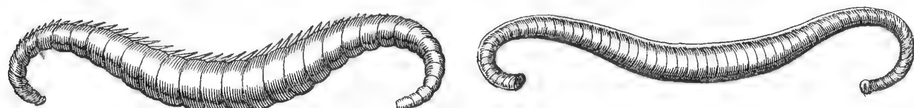

Scolopendræ Marinæ Aldr.

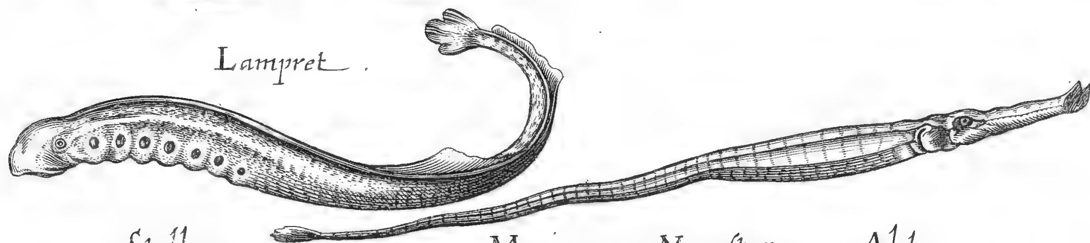

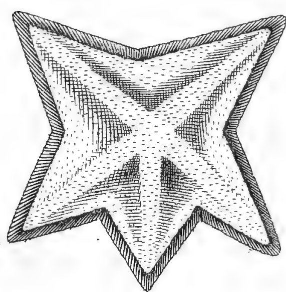

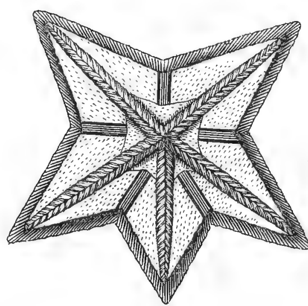
Lumbrici Aquatici ſeu Marini. Meerwürm.

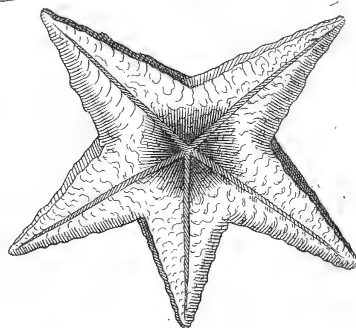

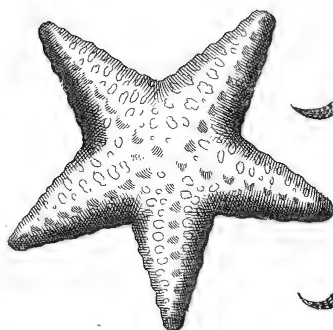

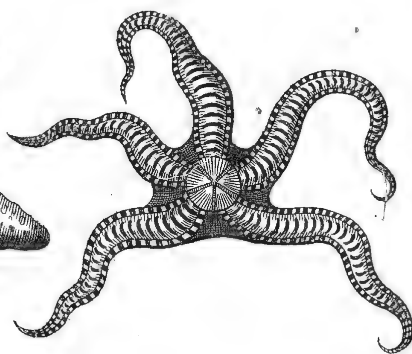
Stellæ Marinæ. Meerſtern Aldr.

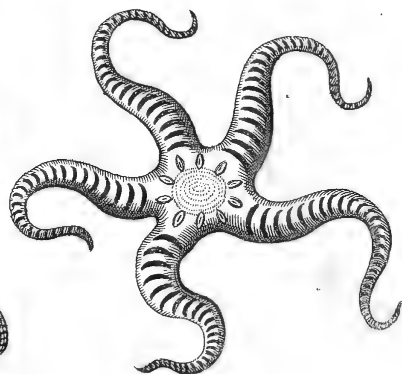

flavis aut ruffis, in quibus puncta aliquot nigricant. Visæ Venetiis *virides*, maculis hinc inde nigris resperſæ. In fluentibus aquis, *albas*, perexiguas, ore utrinque in circulum lato, ſed altero duplo latiore; quales vel piſcibus nonnunquam adhærent, invenies. In Mauritaniæ quodam flumine ſeptenum cubitorum, quæ per gulam perforatam reſpirent, inveniri, Strabo prodidit. In jecinoribus boum ſimilem hirudini lacuſtri vermem, alij. Mouſetus in *perforatas*, quas Europa non novit, & *Imperforatas* diſtinguit.

Mouſet. de Inſect. 2. c.41.

Ad *Naturam* earum pertinet, in paludoſis & turbidis aquis ut plurimum, in ſaxoſis, arenoſis & claris, rarò inveniri: ex putri naſci, nec ſcitur an coëant: autumno condi, per hyemem latitare, circa Calendas Maij, aut paulò antè, & quidem nonniſi tepido aëre apparere. Eædem, ſanguine victitant. Ubi corpori adhæſere, non citius avelluntur, quàm expletæ decidant: imò quantò magis trahuntur, tantò fortius inſident, donec rumpantur. Caudæ & ori innitentes moventur. Cannæ incluſæ retrorſum exeunt: & quia os valdè acuere, & in tenuitatem ſe extendere poſſunt, per anguſtiſſima etiam elabuntur.

Vſus Hirudinum.

Magni ſunt in evacuando ſanguine in Medicinâ uſus. Fugiendæ rufæ, magnorum capitum, virides, nigræ, & quæ in limoſis nimis agunt. Laudantur, quæ ex aquis fluentibus rufæ rotundæ, colore jecinoris, parvorum capitum. Præſtantiſſimæ putantur, quibus venter rubet, dorſum viret, præſertim ſi ex aquis fluentibus fuerint. In Germania præferuntur majores, ex nigro ſubvirides, ſtriis per longitudinem ruffis, in quibus maculæ nigræ ſunt. Applicantur in vulneribus venenatis, capitis, colli, jecoris, lienis, genitalium membrorum, &c. morbis.

De præparatione, & modo utendi, abundè apud Medicos invenies.

Nierem. H. N. 13. c. 19.

Huc ſpectat, *Lumates* moleſtiſſima hirudinis ſpecies, inter herbas & montium arbores vivens, ſemidigitum longa, & impensè tenuis. Adhærent iter agentibus, ſubeuntque quosvis humani corporis meatus, etiam anguſtos & fœdos, neque priùs diſcedunt, quàm humano ſatientur ſanguine: tunc enim ſponte cadunt, ac minus infeſtant Sole vigente. Remedium eſt, arundinibus quibusdam præacutis eas avellere, aut ſeſe tueri intra aquas, conſidendo ſaxis, ſi quę fortè adſunt, aut pyram conſtruere, atque interponere ignem.

CAP. II.

De Stellis.

Datum Inſecto huic *Stellæ* nomen, quòd ſtellas imitetur. Græcis eſt ἀστὴρ, Myrepſo ἀστέλιον, modernis Græcis σταῦρος, ut Gillius notavit; vel potius, ut Rondeletio viſum, σταυρὸς, quod pali lignei infixi modo, radios habeant. Sylvaticus, Sydus marinum vocat; Cremonenſis, Magiaraſtrum marinum.

Aldrov. H. Inſ. 6. c. 18. *Nomen.*

Os ipſis verſus caudam, in medio radiorum ſitum, inque gyrum quinque digitos oſtendere, author eſt Bellonius: Excrementorum nullum exitum, & ore excerni quæ ſupervacua ſunt, Rōdeletius. Duriore corio ſive callo omnes integuntur; ideò Ariſtoteles cum aliis teſtaceis recenſuit.

Deſcriptio *Rondel. de Inſect. c. 10.*

In marinis littoribus ſæpè conſpeximus: vaganturque in mari, ut polypi, brachia deducendo, nunc antegradiendo, nunc in orbem convolvendo, & ſuctu acetabulorum, Echini modo, lapidibus adhærent. Conchas aggrediuntur & devorant. Quinque in diſſecto ventre cochleas inveniſſe ſcribit Rondeletius, tres integras, duas cum teſtis ſuis confectas. Adeò fervida ejus natura eſt, ut quicquid ſumſerit, id licet illicò ab ea extrahatur, biſcoctum, (δίεφθον) appareat. Plinius dicit, tam igneum fervorem ei eſſe tradi, ut omnia in mari contacta adurat, omnem cibum ſtatim peragat. Extra aquam tor-

Natura. *Ariſt. H. A. 5. c. 15.* *Plin. H. N. 9. c. 6.*

corpescere, prodidit Bellonius: in aquam immersas, & supinas instratas, promuscides in extrema plusquam quinq; millia exerere cernet, & in pronam partem moveri.

Usus. Esse quasdam in *cibis*, ex Bellonio colligimus. In *Medicina*, Hippocrates, nigras cum brassica & vino odorato adversus uteri strangulationem propinat. Apud Myrepsum inter suffimenta contra epilepsiam recensetur. Inter psilothra à Galeno numerari, certum: & Gesnerus, carunculam, in quibusdam edulem esse scribit, reliquam substantiam pilos deperdere. Lævem, ad peritonæi rupturam, cum ononide, felici cum successu applicari posse existimat. Rondel. de Insect. c. 14.

Differentiæ. *Differentias* & *Genera* si attendamus, sunt plura. Sunt parvæ, magnæ: sunt, quæ flavescunt, nigricant, cinerascunt: sunt aculeatæ, læves, longæ, breves. Optimè vero, in eas quæ quinque radiorum sunt, & quæ plurium distinguuntur. Illæ *Cartilagineæ, Testaceæ, Leves, Pectinatæ, Echinatæ, Arborescentes, Solares*.

Cartilaginea pronè & supinè exhibetur. Supinè partis marginibus puniceis, reliqua pars intima, & quę hisce marginibus continetur, sanguineis maculis & albis, veluti in quodam marmoris genere, conspersa. Pronæ vero partis margines admodum sunt sanguineæ: quinque in medio rimæ, in singulas partes abeuntes, maculis autem cœruleis, ea pars, quæ margines undique contingit, insignitur: hasce aliæ sequuntur propè medium maculæ rubicundæ.

Testacea dicitur, non quod verè testacea sit (nam exsiccata, cum cortice teri manibus, quamvis ægrè, potest) sed quod duritie corticis, magis quam aliæ stellæ, quas unquam observavi, ad testacea accedat. Hæc cortice candicat, spithamam longa quoquoversum dimensa, nempè ab uno radio ad alterum, qui è regione est.

Distant autem extremitates cujusque radii à proximis mediam spithamam aut paulo amplius. Posset etiam non immeritò tuberosa, & verrucaria nuncupari, nam superiori parte in singulis radiis tubera, & verrucas habet.

Lævis est duplex: *Rondeletij* nempè, aculeis enim omni ex parte, atque asperitate caret. Radii longi sunt rotundi, flexibiles, murium caudis persimiles: eorum integumentum cortici serpentum simile est: & ob nigrarum albarumque macularum varietatem, spectaculum jucundum. In medio corporis trunco circulus cernitur, intra circumferentiam quinque maculis rotundis: & inter has stellulæ pictura distinctus, à cujus circumferentia quinque radii exoriuntur. Oris compositione à cæteris non differt, nec victus ratione. Brachiorum longitudine, & vario flexu celerrimè natat. Et *Aldrovandi* qui duas ponit. *Prima* est pronâ parte & supina colore Lapidislazuli: in medio punctulis nigris, & circulis aureis novem radiorum, ac totius corporis ea magnitudo est, quâ cernitur. Prona pars variis colorib. delineata, cujus medium, & colorem, & figuram pentaphylli æmulatur.

Secunda multò præscripta minor, undique colore ferruginea, sed nigris aspersa maculis mediam spithamam, aut amplius longa.

Pectinatarum quinque sunt species. *Prima* Rondeletii, primæ ejusdem similis, iis demptis, quæ sequuntur. Radii circa rotundum corpus dispositi, in exortu suo angulum acutum non constituunt, sed obtusum. Aculei, quibus latera muniuntur, rari, recti, pectinatim dispositi, unde pectinatam stellam appellavit Rondeletius.

In totius corporis centro stellula quædam expressa est, à cujus ambitu lineæ quinque per medium radiorum ad extremum usque protensæ sunt, radii initio satis lati sunt. Rara est hæc species, ore, dentibus, moribus, facultatibus aliis similis est. *Secunda* cujus figura exprimitur (folio 748.) marginibus albis pectinatim non rectè, sed obliquè dispositis:

tis: interius sanguineis undique conspersa maculis in centro stellulam habet admodum rubram, sed radiis constantem, tota pedem longa est.

Tertia nulla elegantior, ejusdem cum prædicta magnitudine, colore, ac tuberculis spinosis admodum varia. Nam in medio est os, instar echini, quinque denticulis vix conspicuis constitutum, hoc continet stellula septem radiorum, quæ interiori parte nigra ferè est, exteriori verò cœrulea, hanc circulus ambit albus, seu area alba, quam alia ruffa, seu carnea, hunc deinceps circulus circundat ex undecim tuberculis constans in supremâ parte acutis. Singuli autem radii tres habent tuberculorum ordines singulos vigintiquinque, aut triginta tuberculis constantes.

Quarta est haud dispari, cum præcedenti longitudine, radiis albo cœruleis, marginibus pectinatis ferrugineis: in medio stellula est, ex sex punctatis radiis constituta.

Quinta quæ quinque radiis inæqualibus & hirsutis constat.

Echinata est corpore exquisitè rotundo, parvoque constat, & radiis quinque, sed brevioribus, unde fit, ut minor sit cæteris. Illi è parvo circulo, in quo crucis figura delineata est, veluti è centro, exoriuntur tenues frequentissimis aculeis horrentes, quâ de causa echinatam Rondeletius nominavit, in laterib. dispositis. Radiorum flexuoso motu, serpentum ritu, repit hæc stella, & in sicco posita eos movere nequaquam desinit, quousque in partes disjecerit, quæ separatæ etiam moventur per flexus: ut Vermium partes, & Lacertorum caudæ abscissæ. Os habet ceratum.

Rondel. de Inf. p. 122. *Reticulata* est duplex. *Rondeletij* & *Aldrovandi*. *Illa* à retis sive Cancellorum figura reticulatam, sive cancellatam nuncupamus, & quia inter distinctiones, retibus vel cancellis similes extant tubercula quædam rotunda, tuberosa etiam vocari potest. Inter majores stellas reponenda est, brachia enim ad pedalem longitudinem perveniunt, crassiora sunt aliarum stellarum radiis. Aculeis parvis utrinque eadem munita sunt. Os habet cæterarum modo. Eleganti illa & reticulata distinctione spectabilis est, & inter anathemata collocanda. *Hæc* tuberculis rotundis cœruleis gemmæ Turcoiæ æmulis, radiorum marginibus hirsutis & pectinatis: quilibet radius supina parte apparet conus pinus ideæ oblongior. Prona autem parte sertis, tum luteis, tum cœruleis. Singuli radii habent cauliculum tenuem per medium transeuntem.

Arborescens à frondium & ramorum multitudine. Hujusmodi duas vidit Rondelitius. Unam permagnam apud Guilhelmum Pelicerum Monspeliensem Episcopum, ad Lerinum iselam captam, alteram ex Italia ad ipsum delatam. Ab aliis omnibus stellis plurimum differt. Radios quinq; sive truncos habet, in medio os cum quinque appendicibus, quæ multis parvis dentibus horrent, pars ea depressa est, & submissa, ambitus tumet, in quolibet radiorum intervallo foramen, seu rima conspicitur. Quilibet radius statim in binos finditur, hi rursus in binos ramos dividuntur, atq; ita deinceps, quousq; ad tenuissimos, & capillorum tenuitatem referentes deventum fit. A quolibet oris angulo linea albicans prodit, & per omnium ramorũ medium producta est, alioqui tota stella nigricat, & tenui, atq; admodum durâ, sed asperâ cute tegitur, ramuli omnes intro flectuntur; quod argumento est hos tanquam cirros ad cibum captãdum conditos esse, quibus undiq; dispositis in orbem præda elabi non potest. Id spectaculum aliquando Rondeletius in mari studiosè contemplatus est. Stellam parvo filo alligatam in mare demittebat, in quo expansis ramis natabat, sed prædam aliquam appropinquare sentiens, brachiis omnib. cõtractis amplexabatur urticæ ritu. Rara est hæc stellæ species, & ꝑpterea inter anathemata suspẽditur.

Solaris Sol marinus Rondeletio, qui solis referat picturam. Differt à stellis quod in his è medio corporis trunco veluti è centro radij enascuntur, in hoc vero ex corporis rotundi circumferentia, breves, minime asperi superiore in parte, sed veluti ex squamis compositi, in lateribus verò parvis aculeis rigentes, albi ad extremum usque gracilescentes. Corpus illud rotundum, in medio rosæ pictæ figuram expressam habet. Ore victu, facultate à stellis non differt.

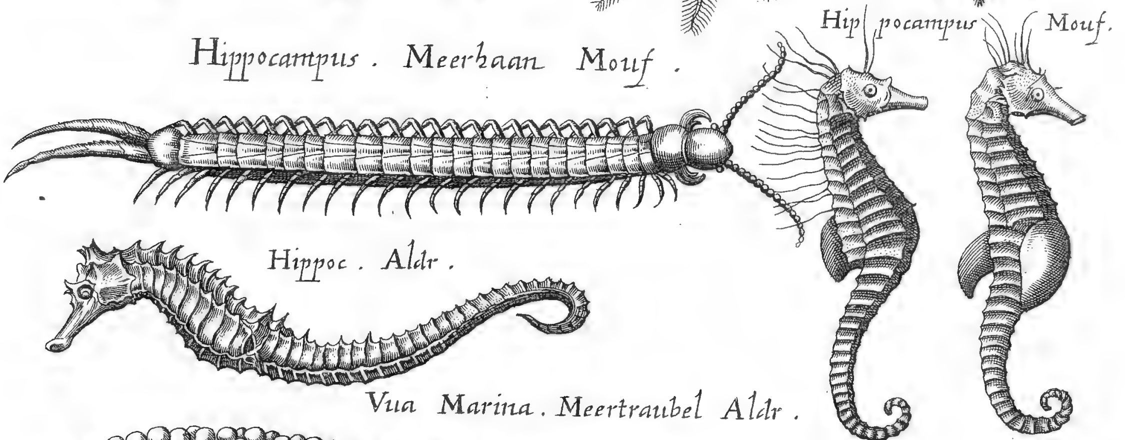
Aldrov. de Insect. lib. 7. cap. 18. *Stellæ quæ plurium sunt radiorum, vel sunt septem radiorum, vel decem vel duodecim.*

Septenos quæ habet, parte gibba colore ferrugineo obscuriore, spinosis, & parvis quibusdam tuberculis scabra, ac inæqualis, radiis in extremo lævi distortione inflexis, parte concava ochræ ferè dilutum colorem exhibet ad ferrugineum minimum quid tendentem. Extremi laterum, quibus cum medio corpore, tum brachiis juxta eorundem longitudinem sectis committitur, margine crenis, seu denticulis quibusdam albicantibus sunt asperi. Longitudo totius, ac latitudo in peripheriam æqualis est, palmi unius cum dimidio. Singuli verò radij tres propemodum digitos sunt longi, qui longissimè à se mutuo palmi unius intervallo dissiti sunt.

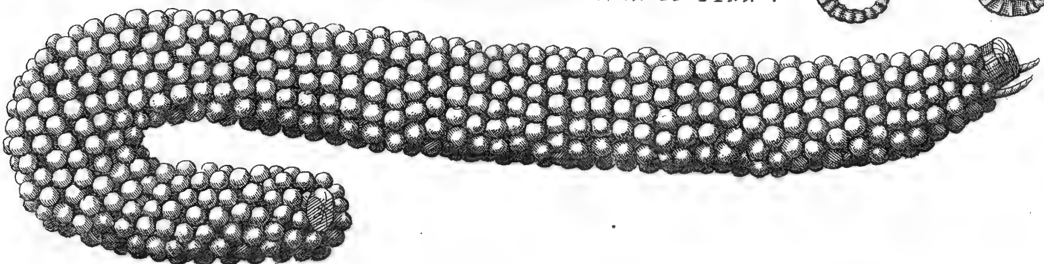
Aldrov. l. c. De illâ quæ *decem brachia* habet ita Columna. Nova & perelegans hujus stellæ forma, ab aliis omnibus differens, nec adhuc descripta: nostro littori frequens, ita ut nec ulla retrahantur retia quin ipsis implicata, & simul cum piscibus in foro etiamnum invehatur. Hæc admodum fragilis est, ut viva ne ab rete excipiatur potius frangi patitur; ita illi se implexa cirris continet. Non vis ulla in extrahendâ stella est adhibenda; cùm radii sint geniculati, atque genicula conjungens cartilago sit admodum tenuis, qua de re facillimè genicula dissolvuntur, nec quamvis radii omnes sint disrupti, emoritur, nisi longo post intervallo. Hujus color subrubēs est, forma vero ab aliis stellis dissidere videtur. Hæc enim parvum admodum corpus habet: radios quinq; sed singuli in binos dividūtur, ita ut decem prima facie, videantur: semipedem longos, nec majores huc usq; vidi: stellæ diameter pedem æquat. Radij vero omnes geniculis parvis constant, atq; singula genicula formam trianguli habent, lineæ quidem secantes nunc in dextram, nunc in sinistram partem conjungūtur, spirarum modo, quæ alternatim angulos oppositos conficiunt. E singulorum vero triangulorū basi, cirri etiam, ut bases quoq, utrinque alternatim producuntur, simili modo geniculati, minimi digiti longitudine, & cannabini fili crassitie, quibus maximè implicatur, graditur, & apprehendit: Horum superiores parum longitudine, sicuti & crassitie alios inferiores ad extremum usque superant. E centro ipsius alij tenues cirri fili etiam crassitie, & eodem modo geniculati, majoris digiti longitudine exeunt; quorum superiores inferioribus minores sunt; atque contrario modo, quo radii majores curvantur, quibus escam apprehendere, atque in os adducere censeo, in quorum umbilico visitur inesse, ex adversa parte corpus conspicitur rotundum, læve molle; cujus interiora propter tenuitatem considerare nequivi: ipsa verò facillimè disjungitur à stella: lævis est tota, sed aspera tactu videtur propter geniculorum, & cirrorum multitudinem; crusta integitur duriuscula, ita ut osseis geniculis, sed non admodum duris, compacta videatur. An splendeat, ut alia noctu, cum vivam domi habere non potuissem, experiri non potui. Hæc Fabius Columna.

Postrema duodecim habet radios, qui quidem singulis singulos habent habent caules cœruleos per medium transeuntes, à quorum utroque latere

Stellæ s. asterium Marina. Meerstern Aldr.

Vua Marina. Meertraubel Aldr.

tere sunt striæ, seu lineæ transversæ, sanguineæ frequentes: in medio quoque circulus ejusdem coloris, undiquaque radiorum margines denticulati, coloreque albicante. Tam variæ, & multiplices stellarum formæ conspiciuntur, ut quærendi, & contemplandi nullus sit futurus finis.

CAPUT III.

De Hippocampo & Uva marina.

Aldrov. H. *Inf.* 6. c. 16. HIppocampo, ab ἵππος & κάμπη nomen datum est. Repando enim est corpore, & in arcum se curvante, erucasque cauda maxime refert: reliquo verò corpore, equum imitatur. Marcellus voce ἵππος magnitudinem denotari putavit. Nonnulli *gallum marinum*, quidam Salamandram marinam dixere.

Rondelet. de Inf. c. 9. Ita eum nobis Rondeletius descripsit. Hippocampus toto corpore incisuras habet, dodrantalem magnitudinem non superat, sæpè minor reperitur, pollicis est crassitudine, rostro oblongo, tubuli modo cavo sine scissurâ, ab inferiore ejus parte operculum foramini opponitur, ad claudendum, vel demittitur ad aperiendum: oculos habet rotundos, satis prominentes, in capitis vertice pili erecti sunt, qui adeo tenues sunt, ut non in mortuis & exsiccatis, sed in viventibus tantum Hippocampis, & natantibus appareant, quemadmodum & qui in reliquo sunt corpore. Toto capite, collo graciliore, ventre protuberante, equo valdè similis est.

Post oculos quo in loco in cæteris piscibus branchiæ esse solent, pinnulæ duæ articulis similes sunt, maxime ob situm, utrinque unica. Branchiæ vero nullæ sunt, neque tectæ neque detectæ, sed supra dictas pinnulas duo sunt foramina sursum spectantia. Sub ventre rimulas duas habet. Ex una alvi excrementa, ex altera ova foras emittuntur. Cauda reliquo corpore tenuior est, quadrata, cũ exochis aculeatis, toto etiam est corpore similiter aculeato, veluti ex cartilagineis circulis compacto, ex quibus aculei extant, membranulis intermediis, ut nulla caro appareat. Colore est fusco punctis albis notato, ventre albicante. Ventriculum pro corporis ratione satis magnum habet, hepar rubrum, similiter ova rubra, cor exiguum. Caudam quovis modo inflectas, & qualem vivo figuram tribueris, talem mortuus & exsiccatus servat.

Venenatum, sed solo ventre Aelianus prodidit. Qui ex vino decoctum bibit, primò singultit, mox sicca tussi afficitur. Venter superior intumescit; per nares aquosa pisculenti odoris egeruntur: oculi sanguine suffunduntur, &c. Qui evadunt, aquam, mente capti, summo studio prosequuntur. Remedium, acetum in quo sepia suffocata est, Aëtius ponit. Veneficæ eum in amatoriis usurpant. *Ælian. H. Anim.* 14. c. 16.

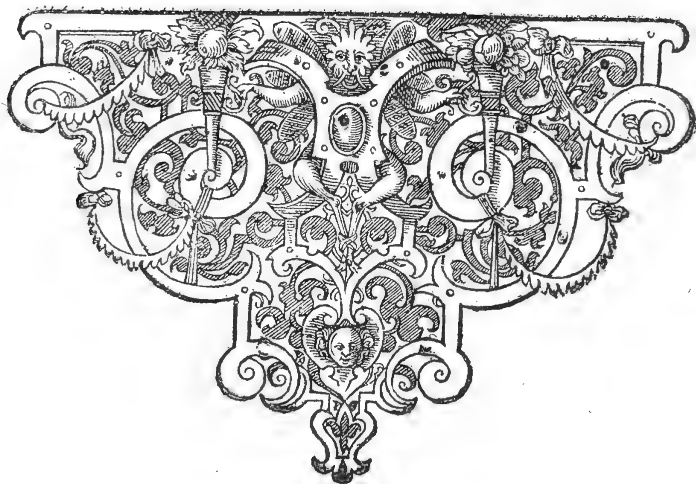
Usus eorum singularis in canis rabidi morsu est, ut apud Aelianum habemus. Plinius leporis marini venenum restinguere potos; alligatos Venerem concitare ait. Galenus, ustos alopeciis prodesse scribit. Vehementer vermes, si torreantur, & cum aqua absynthii propinentur pellere Rondeletius ex Græco quodam habuit. *Plin. H. N.* 32. c. 6. 7. *Galen. l.* 11. *simpl. c.* 41.

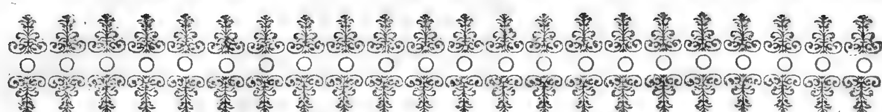
De *Uva marina* ita Aldrovandus. Piscatores nostri, inquit Rondeletius, ova sepiarum racematim compacta à pediculo uno dependentia, earundem atramento asperso Uvam marinam nominat. Est etiam Uva marina zoophyton, diversum sane ab eo, quod nobis depinxit Rondeletius, cujus imaginem, cum de zoophytis agimus, tradituri sumus: de hoc loquitur Plinius cum scribit. Rerum quidem non solum animalium *Rondel. de Insect. c.* 25. *Aldrov.* H. *Inf.* 7. c. 17.

lium ſimulachra(mari) ineſſe, licet, intelligere intuentibus uvam, gladium, ſerras. Nos verò & hocce egregium aſpectu animal Inſectum potiùs, quam alterius cujuſpiam generis Vvarum racemum verè referens in Oceano deprehenſum damus depictum, & ad vivum delineatum, ea magnitudine, qua depictum videtur in hac tabula: acinis ſanè undiquaque refertiſſimum, quorum alii cœrulei: alii amethiſtini: alii rubentes, capite duobus cornicalis Limacis inſtar præmunito, movetur motu progreſſivo.

Et tantum de Inſectis. Si quid interim ſcitu dignū obſervatum fuerit, addi poterit impoſterum. Quia verò ita Hiſtoriam Animalium abſolvimus,

SOLI DEO ESTO GLORIA, IN ſempiterna ſecula, Amen.

INDEX
In HISTORIAM NATURALEM de INSECTIS JOANNIS JONSTONI Med. Doctoris, prior numerus Historicæ descriptionis paginam seu locum indicat, posterior Tabulam Iconismi demonstrat.

A.

Pro-

FINIS.

Referenda

Ad paginam 87. Art. III.

In prima tabula omnium maxima eſt, quæ prima depingitur alis clauſis & rurſus apertis, à capite ad extremum alvi usq; commenſurata longitudine ſex digitos explet, extẽtis verò pedibus digitos decem. Reperitur in noſtris collibus nonnunquam inter herbas in locis ferè incultis. Capta acriter mordet, dolorem inferẽs haud exiguũ. Ova mihi peperit innumera, quæ omnia animari non puto; nam ſi ita eſſet, inextinguibilis ſemper earum eſſet numerus, omnemq; quotannis ſegetem abſumerent. Volat magis, quàm ſalit, quamobrem pedes natura dedit anteriores neſcio ad quem uſum, niſi ad hærendum, cui involat, firmius tenaciusque, craſſiores, cùm in cæteris poſteriores craſſitie præcellere ſoleant, ut iis inſiſtentes facilius ſaliturę à terra eleventur. Toto corpore pedibusq; colore veſtitur gramineo viridi, alvus tamen nonnihil per intervalla rubet, potiſſimum in ſuperiori parte. Differt ab aliis non ſola magnitudine & ventris craſſitie (craſſus eſt autem pollicem) ſed & partium quarundam ſitu & figura. Capite Perlam vulgò nominatam potiùs quàm locuſtas, quæ equinum quodammodo caput habent, exprimit. Dorſum gibboſum eſt, è priorum pedum regione longius, quàm aliis: pedes anteriores, quos diximus poſterioribus eſſe craſſiores, è principio ferè pectoris ortum ſuum habent, in extremo chelis aſtacorum more inſignes ſubflavis, neutiquam ſerratis, ſed ipſi inter primum & ſecundum articulum inſigniter ſerrati ſunt, ut minus horum exemplo Plinium miremur, qui ex Indicis Serras fieri tradidit. Medii ſub alis oriuntur, anterioribus breviores, quibus ferè contigui poſtremi, omnium longiſſimi. Alæ intus argento reſplendent, albo cinereoq; variantes, in extremo virides, viridi includuntur tegmine ſive vagina. Antennas è fronte exerit exiles, breviuſculas, ſubflavas.

Ex minimis eſt tertio loco picta locuſta, dorſo ac vagina rubicundis, alvo nigra, luteis Zonis diſtincta, capite planè equum refert. Antennas habet breviſſimas, breviſſimosq; pedes anteriores & medios, poſtremos contrà longiſſimos luteſcentes.

Mediocribus adſcribenda eſt quarta, toto corpore flaveſcens, tæniis quibusdam fuſcis transverſalibus, pedes ac potiſſimum poſtremi albo nigroque diſtinguuntur. Alvus coloris caſtanei diluti, reſperſa multis maculis, exiguis, fuſcis. Alæ vaginæ incluſæ ex cæruleo diluto perpulchrè admodum vireſcunt.

Quinto & ſexto loco poſita ex maximis eſt, medium digitum corporis craſſitie æquans, palmum ferè longa, capite viridi, nec non toto capite continuato articulo, qui in dorſum deorſum excurrens triangulari cuſpide, ſquamaceis marginibus cuculli cujuſpiam ſpeciem præbet, medio acclivi, & in acumen ſurgente ſupercilio à fronte ad alarum principium, quod ipſum integit, diſſeptus, in cujus lateribus utrinque lacunæ quædam, ſeu ſcrobiculi in longum excavati hinc ab ipſo medio gibberæ, illinc exiguo tuberculo conſtitutæ uti inter montes valles mediæ jacere ſolent, colore nigro diſtinctæ ſpectantur. Ocelli, ut cancri, immobiles, nigri, minimè ſphærici, ſed longiores, quàm latiores. Inter hos medios duæ non ita longæ, nempe digitum tantummodò, antennæ extant; reliquum corpus, nempe pectus latum ac compreſſum, ac æquabile, alvus novenis coagmentata inciſuris, quæ veluti loricarum lamellæ exterius imbricatim ſeſe excipiunt. Petilli item quaterni, nempe antici, & medii coloris cinerei; poſtici verò longiſſimi, quibus tanquam remigibus nixa ſeſe vibrans procul ſalit, verſicolores ſunt; Femen enim nigris maculis notatur, femur verò viridi & ſubalbido variat. Tibia ac pediculi inſtar ſerræ dentati, dilute punicea ſunt. Alæ media ſui parte ultra extremam alvum in longum protenduntur quaternæ. Harum binæ ſuperiores fuſco & balio maculoſæ. Inferio-

feriores ex fusco argenti splendore micant, ac à volatus officio cessante insecto, minimè ut illæ simplæ sunt, sed decuplo rugarum ordine in se complicatæ, quomodo mantilia extergendis manibus dicata & puerorum illæ ex charta laternæ viæ duces multiplici plicarum serie sibi mutuò incumbētium componi solent, quas cùm ad volatum explicat, in trium digitorum latitudinem distensus est intueri.

Secunda tabula duodecim habet Locustarum diversas species. Prima è majorum genere dorsum habet colore ochræ nigris minutis punctis sive guttulis conspersо. Alarum tegmen viridescit, & ejusdem coloris & magnitudinis notatur. Caput, pectus & alvus, item pedes viridi ochroque variāt. Alvus in aduncum aculeū ochræ colore desinit, capite Perlis similis est. Antennas habet miræ longitudinis & tenuitatis, rubicundas subrutilas.

Num. 2. locusta capite & antennis Cochleam sive Domiportam æmulatur; capite, nisi oculi id proderent, carere videretur. Antennæ crassæ sunt, & crassa quoque admodum femora posteriorum pedum. Alas habet corpore protensiores, undique concolor sibi, color est cinereo flavescens.

Num. 3. locusta est è genere vulgarium, unicolor, viridis, præter antennas, quæ lutescunt.

Quarta tricolor Locusta vocari potest, vulgò Frate, hoc est, Monachus nominatur, non ob colorum diversitatem, sed quod cucullata est. Caput, & collum cucullatum est, pectus & femora posteriorum pedum sunt viridia. Tibiæ verò eorundem pedum sanguinei planè coloris, cætera omnia cinerea, antennæ exiles, sursum erectæ.

Quinta ex aculeatarum sive caudatarum genere, ubiq; unicolor, viridis; Num. 6. ex atro cinerea, undiq; sibi concolor est.

Septima ἄπτερος, Bruchus dici potest, fætum illius maximæ, quæ primo loco in prima tabula spectatur, esse puto; Nam etiam gibbosa est, & priores pedes è pectoris initio è gibbi seu tuberculi regione producit, & viridis est tota.

Num. 8. ea videtur, cujus descriptionem suprà dedimus ex Autore de natura rerum; nam aculeum habet pro cauda, ut ille loquitur, & tota viridis est, caput equino capiti simile. Tales Hollandi, ut audio, Corenmessen vocant. Tales ego propriè legitimas Locustas esse putem, hanc cùm Cyprio ostenderem, Bruchum vocabat, quod non probo.

Num. 9. ex Atteluborum genere dici potest propter alarum brevitatem. Hæ enim alvo, quæ admodum crassa est, comparatæ inutiles esse videntur, impotentes scilicet eam de terra attollere. Cucullum quoq; habet, eumq; viridem, reliquo toto corpore ex viridi, albo, flavo & nigro varia.

Decima insigni ac notabili aculeo sursum reflexo viridi insignis ex vulgarium genere est, sed differens plurimum colore. Tota alvo & dorso coloris est ametheftini sive violacei, rostro viridi, fronte, cucullo & antennis, quæ proceræ sunt ac exiles, coloris ochræ, pedibus posterioribus viridibus, alis caret, Bruchus adhuc ac imperfecta Locusta.

Undecimo & postremo numero Locusta seu Attacus cinereus linea in vertice & dorso ferruginea alis exterioribꝰ nigro & cinereo variis, cruribus postremis in femore interno & infimis tibiis phæniceo suave rubentibus, & maculis atris in rubeo colore & poplitibus distinctis.

Tertia tabula tredecim habet Locustas. Prima etiamnum Bruchus est, ejus generis locustarum, quod ceu maximum primò posuimus; nam & chelas habet in anterioribus pedibus, figura corporis, qualem figura ostendit, ubiq; sibi concolor, tota ex cinereo lutescens.

Num. 2. Locusta ex minimorum genere sive Attacus, sive Attelabus, capite, dorso, pectore alisq; & pedibus è viridi lutescentibus, alvo miniacea, Zonis distincta atris.

Num. 3. Bruchus viridi & atro varius, alvi extremum habet bifurcatũ.

Quarto numero datur Bruchus sive ἀκρίδιον ἄπτερον omnium minimum, totum viride, exceptis pediculis, qui flavescunt.

Num. 5. Papilionis icon est, quam suprà dedimus inter Papiliones.

Num. 6. Bruchus est corpore tenui, totus viridis.

Septimo numero ex vulgatis Locustis maximis est aculeo admodum longo, tota viridis, per dorsum verò & alvi Zonas purpurascit.

Num. 8. ex eodem genere, sed minor & alis caret, Bruchus adhuc, supino ventre flavescit, pectore candicat, cætera viridis.

Num. 9. Bruchus est inusitatæ planè formæ alvo fermè rotunda, sive sphærica, assulatim compacta tota ex cinereo fuscescens.

Num. 10. Attacus vel Attelabus haud dubio omnium maximæ Locustæ, capite, pedibus & dorso subflavis, alarum tegmine ad ferrugineum vergente.

Undecima tota ferruginei coloris ex majoribus est.

Num. 12. Bruchus alius totus viridis.

Num. 13. Bruchus viridi, albo & atro varius.

Num. 14. Bruchus viridi, luteo & nigro distinctus.

Num. 1. in quarta tabula est omniũ minimus, totus ex flavo ad ferrugineum vergit.

Num. 2. & 3. insolentis admodum formæ Bruchum F. Gregorius Capuccinus Regiensis, rarioribus stirpibus investigandis intentus, in pratis collium nostrorum inventum ad me detulit, ut eum studiosis curiosisque Lectorib9 communem facerem. Cum quiescit, ita sedet, quemadmodum prior icon exprimit, incedit verò, progrediturvé, ut in altera ostenditur. Capite cervum vel equum cristatum refert, item cauda, quæ multifida est, sed surrecta. Sub articulis posteriorum pedum tubercula habet sphærica, corpore toto fusco, luteo & albo variat. Rarissimum est Insectum, & mihi alias nunquam visum vel observatum.

Num. 4. depictum Insectum locustaceum Bruchus quispiam imperfectus totus fuscus est, & exiguo admodum corpore.

Tres istæ separatim pictæ, cum præcedentes tabulæ eas non caperent, ex minimis sunt. Prior alis, corpore toto & anterioribus pedibus coloris cinerei, dorso viridis, pedibus postrema rubicundis; Altera per superna viridis, cætera cinerea.

Postrema tota purpurea.

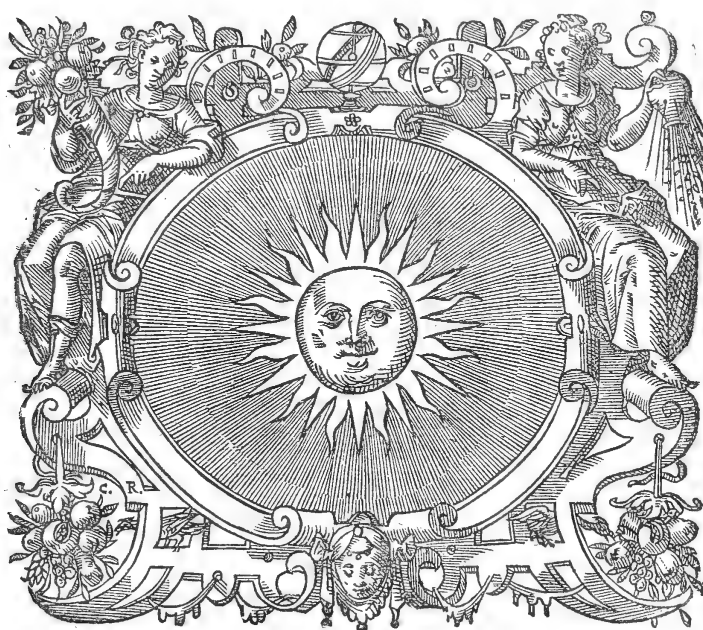
ADMONITIO ad Bibliopegum quo quævis Tabula loco suo sit inserenda.

HISTORIÆ NATURALIS

De

SERPENTIBUS LIBRI DUO.

JOANNES JONSTONUS MEDICINÆ DOCTOR CONCINNAVIT.

FRANCOFURTI ad Mœnum,

Ex Bibliopolio Hæredum Merianæorum.

ANNO MDCLIII.

PERILLVSTRI ET REVERENDISSIMO
DOMINO, DOMINO

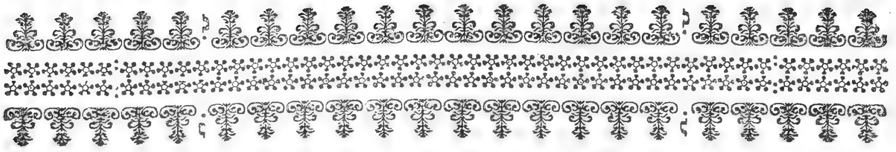
ARNOLDO

DIVINA PROVIDENTIA MONASTERII DVCALIS LIBVSIENSIS ABBATI,

Domino & Patrono ſuo gratioſo,

Hanc de SERPENTIBVS Hiſtoriam
Obſervantiæ ergo offert

JOANNES JONSTONVS, Medicinæ Doctor, Zibeniaci Dominus.

HISTORIÆ NATVRALIS De SERPENTIBUS

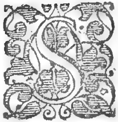
Liber Primus.

De Serpentibus Vulgaribus, seu Minoribus.

Titvlvs I.

De Serpentibus in genere.

Nomen. *Ambros. de Serpentib. l.1.c.1.*

Erpentis vocabulum, vel à serpendo, quòd occultis accessibus, non occultis passibus, animal hoc progrediatur; vel à Græco ἑρπέθα, nisi Festus fallit, descendit. In genere sumptum, omnia illa, quæ vel citra usum pedum repunt, vel tam exiguos habent ut repere quàm incedere videantur, complectitur. Dicitur etiã priscis *Serpula*, si Festo credendum; alijs *Coluber*, seu quòd in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur: seu quòd umbras colat, ut apud Virgilium legimus: quanquam alij pro serpente domestico accipiant; alij pro serpente aquę, ut Theophrastus, Gaza, & Ponzettus sumant. Dicitur & *Angvis*, quòd semper quasi angulosus & plicatus conspiciatur: quanquam Servius, aquaticis duntaxat hoc nomen tribuit, alij etiam terrestribus. *Thyrum Echydnam* & *Draconem* vocari, passim apud authores invenies. Græcis veteribus est ὄφις, modernis ὀφίδ, sine dubio παρὰ τὸ ὄπτω, seu quòd acutum cernat; seu quòd oculis apertis dormiat: Hesychio ἄργας, Argivorũ Dialecto. Unde Pausanias Mercurium *Argiphontem* dixit, quòd sit ὀφιοκτόνος, id est, serpenticida.

Virgil. Georg.l.3.

Descriptio. Lacertis valdè sunt similes. *Caput* quibusdam leve, grave alijs; quibusdam latum, angustum, album, nigrum, nonnullis flavum variegatum. Sunt qui illud tam velociter in utramq; partem vertunt, ut intuenti bicipites vel amphicephali videantur. *Aures* etsi habeant, non eminent tamen; rectè cavernas ad audiendum, Plinius vocavit. Sed nec meatus narium, *nares* rectè appelles, quòd non ita explanati sint. *Oculis* sunt durioribus. *Palpebras* superiores non movent, inferiore tantùm connivent. *Collo* carent. *Dentes* pectinatim coeunt. *Cortice* tanquam pelle teguntur. *Caudam*, ut in sequentib. agemus, variam gerunt.

De *Internis partibus* & *Anatomicis* ita habet Ambrosinus. Primitus *caput* serpentis osse unico tegitur coni retusi figurâ, sicuti astruit Cardanus. Imo in hoc osse oculorum foramina natura non insculpsit, quod ideò factum est, ne facile læderentur, dum humi serpunt. *Dentes* habent serratos, & acutos, quemadmodum paulò ante in descriptione, hujus animalis fuit exaratũ. Sed ut notat Edoardus Wottonus duo sunt in supremâ parte, dextrâ, levâque longissimi, tenui fistulâ, instar aculei Scorpionum perforati, per quam postea venenum, datâ occasione, ejaculantur. *Lingua* serpentum tenuis, longa, atroque colore referta est; ideoque longius protrahitur: In summitate verò est bifida, & secundùm nonnullos pilosa, seu potius exilis instar pili, ut in capite de lacertis fuit explicatum. Plinius linguam serpentum *trisulcam* vocavit, quà tantâ celeritate illam vibrant, ut triplicem linguam exerere videantur. Sub linguâ in quibusdam cuticula invenitur, quæ tanquam *vesicula* dentes operit, in qua venenum occultatur, quod postmodum mordendo per cavitatem dentis communicant. *Cor* exiguum longum, & figuram renum repræsentans, postremæ adhæret arteriæ, & naturâ valde calidum est: Ob hanc causam tradebat Galenus Serpentes inter cæteros animantes maximâ audaciâ esse refertos. *Arteria* est admodum longa, & juxta os suam trahit originem, ita, ut sub linguâ esse videatur. Imo linguæ quodammodo videtur præminere, quà ipsa contrahitur, neque eodem loco, ut in cæteris animalibus, permanet. Hæc postea defertur in *pulmonem* quo angues ad differentiam piscium, utuntur: Quo circa notabat Plinius, serpentum & piscium omnia esse similia, præter pulmonem, quem natura serpentibus & non piscibus largita est, cum pisces loco pulmonis branchias adhibeant. Hic pulmo

Lib.2. rerum variet. c.29.

Lib.2. de differ. Animal.

In libro de Anatomiâ vivorum 2.

pulmo simplex est fibrosus fistulis divisus, prælongus, fungosus, & cordi non multùm proximus. *Lingulam* verò quam Græci ἐπιγλώττιδα vocant, arteriæ superpositam angues non habent, sed ipsum meatum, ad libitum, modò contrahunt, modo laxant, idque præstant, ne aliquid in pulmonem delabatur. *Ventriculum* habent serpentes veluti amplum intestinum canino similem, nempè angustum, & figuræ longæ. *Intestinum* verò spiris carens tenue, & longum ad meatum usque excrementorum protrahitur. Nam interanea serpentum partibus internis lacertorum similia sunt, sed viscera, propter longitudinem, & angustiam corporis ita longa & arcta sunt, ut vix à se invicem dignosci possint. *Iecur* igitur longum est, & simplex, *lien* exiguus, & rotundus qualia viscera etiam in lacertis observavimus. *Fel* præter natricem, in omnibus serpentibus, intestinis adhæret, & nigro quodam, liquidoque excremento refertum est, sicuti in vipera fœmina nuper conspicati sumus. Hoc excrementum, in comparatione ad corporaturam animalis, est valde copiosum, Quare meritò tradebat Plinius, serpentes, nec non pisces copioso fellis excremento redundare. *Vesicâ*, & *renibus* serpentes carere notat Aristoteles, veluti, & alia, quæ pennis, squamis, & cortice integuntur, præter testudinem. Hoc autem inde nascitur, ut autore Vincentio in speculo naturali visum, quia humiditas anguium, sicut & avium pauca est; ideoque in sqvamas, quoad serpentes, & in pennas quoad aves degenerat. Amplius vim fætificam natura his animalibus velut, & piscibus impertita est, cum pene, & testibus careant. Scripsit n. Aristoteles, eos *pene* carere, cum non habeant crura, nã hic à crurib. originẽ habere dicitur. *Testes* verò propter corporis longitudinem non sunt sortiti, sed meatum, more piscium obtinuerunt: quandoquidem propter longum iter genitura facile refrigeretur, & infæcunda evaderet. Hoc sæpe iis contingere solet, qui longo pene à naturâ sunt donati, quamobrem infæcundi redduntur; cum semen ob mentulæ longitudinem refrigeratum infæcunditatem pariat. Verum loco prædictarum partium genitalium, natura his animantibus *binos* communicavit *meatus*, qui à septo orientes latus spinæ ab utrâque parte perreptant, & utrinque superne juxta spinam junguntur, atque ita ad os excrementi finiunt. Hi meatus, tempore congressus, humoris fætifici pleni conspiciũtur, attrituque mutuo candidum semen effluit, quemadmodum in historijs piscium fuit memoratum. *Mammæ* in anguibus non observantur, quia *lac* non habent, cum in ovo lacteus ille cibus, ingenitus contineatur. *Vulva* seu uterus ex sententiâ Aristotelis in omnibus serpentibus bifidus videtur prolixior, ab uno inferiori meatu ad utrumque spinæ latus deductus, in quo ova generantur; indeque continuâ quadam serie exire solent. Circa ossa anguium docet Aristoteles hæc esse naturæ spinarum: quare spina dorsi illis, ritu piscium, inest. *Vertebræ* cartilaginosæ, & flexiles sunt, sicuti natura horum animalium expostulabat; Nimirum ut quoscunque motus, & corporis flexiones facilius excercere possent. Tot *costæ* insunt anguib⁹, quot dies mensem complere solent: Unde Plinius in singulis angvibus costas tricenas enumerabat. Cæterum in confirmationem eorum, quæ hactenus de anatome Serpentũ explicata sunt, addemus illa, quæ de inspectione anatomicâ hujus animalis observavit *Io. Gregorius Macer*, qui scribens ad Gesnerum retulit, se in serpente interfecto primò inter cutem, & carnem, subtilem quandam & pingviusculam membranam invenisse, quæ tamen cum ipsa cute descendebat. Secundò dum scindens animal ad meatum excrementorum pervenisset, fæces gravissimo odore excrementa humana superantes invitus olfecit. Detectâ cute, membra interna partim avibus, partim piscibus communia esse vidit. Nam trachea arteria longitudine quatuor digitorum, parvis, & gracilibus circulis insignita ad pulmonem usque descendebat, cui cor, & cistis fellis adhærebat. Postea *Iecur* ad instar hepatis lucij piscis in longitudinem extendebatur. Deinde pinguedine candida intestina erant referta, quæ à faucibus usque ad podicem more intestinorum piscium progrediebantur. Infra hepar utrinque juxta intestina vera nervosa longo ductu descendebat, cui ova pelliculis albis rectâ inhærebant, ut in gallinis videre licet, sed situ distincta, quia longo ordine ducuntur. Numerus in quolibet latere erat triginta, & duorum ovorum, quamobrem ratione cordis, pulmonis, & asperæ arteriæ serpens avibus valde assimilatur. Ratione hepatis intestinorum & abdominis Serpens cum piscibus convenit. Verum postea ratione cistis fellis, & dispositionis ovorum, Serpens ab utrisque nempè tam ab avibus quàm à piscibus dissidet. Hactenus Ambrosinus.

Nullos esse in Ebuso insula prodidit Plinius, in Creta Aristoteles & Solinus; in Britannia Cardanus; in Laponia, alij. In Hiberniam allatos interire, imò terrâ illius regni conspersos, exanimari, Angli prodidere. Navibus in Bugum fluvium delati, edito sibilo aliò confugiunt, si scriptoribus Polonicis fides. Bellonius tamen nonnullas in Creta species observavit: rationes verò Cardani de Britannia, à Scaligero confutatæ sunt. Frequentes sunt in Ophiusa, Melitæa, Thessalia, Apulia, Arabia, Numidia, Æthiopiâ,

Lib. 20. c. 3. — *Lib. 1. de gen. Anim. cap. 5.* — *Lib. 3. de part. An. cap. 9.* — *Plin. H. N. l. 11. c. 37.* — *Locus Plin. H. N. l. 35. cap. 19.* — *Cardan.* — *Bellon. obs.* — *Scalig.*

Septentrionalibus regionibus, Helvetia, & Italia. *Ophiusam* seu Colubrariam ob serpentum copiam inhabitabilem factam Plinius refert. *Melitam*, in qua terra *Gratia S. Pauli* dicta nascitur, eorundem fæcundissimam notum. *Thessalia* in tantum abundat, ut nisi à Ciconijs vorarentur, incolas sedibus pellerent. Oppidi S. viti in monte *Apulia* Gargano cives, aliò migrare coëgerunt, ut apud Leandrum legimus. In *Arabia* circa thuriferas arbores versantur: inde in Ægyptum avolant. In *Numidia* morsibus eorum venenosis plurimi quotannis moriuntur. In *Æthiopia*, si Pierio credendum in gyrum invicem volvuntur, ut montis speciem intuentibus repræsentent. In *Africa* agricolæ præaltas induunt ocreas, ne à serpentibus qui ibi copiosi appetantur. In *Indijs* sunt maximi. In *Septentrionalibus regionibus* per campos & sylvas vagantur. In Lombardia & agro Ferrariensi multas inveniri species, Scaliger author est. Celsus minus ibi venenatos tradit. Maximè verò caulas, casas rusticas, cavernas, prata, sylvas cæduas, & arbores amant. Ælianus sanè circa paludem sitam juxta Ephesiam metropolin, cavernam serpentibus plenam inveniri narrat. Apud Septentrionales, in cavatis betulæ radicibus resident, & hyeme talem juxta radices calorem efflant, ut arbor folia non deponat. In terra etiam tophacea latibula parant. De *Vlmo* inter Brachianum & Romam, in qua serpentes stabulantur, ita *Kircherus*. Ab his montis spiraculis deorsum versus quindecim ferè passuum spatio descendentibus, occurret ulmus, arbor sat eminus spectabilis, sub quâ specus, seu caverna quædam, vulgo *la Grotta delli Serpi*, duorum hominum capax, fistulosis quibusdam foraminibus in cribri formam perforata cernitur, ex quibus ingens quædam principio Veris diversicolorum serpentum, nulla tamen, ut dicitur, singulari veneni qualitate imbutorum, progenies quotannis pullulare solet. In hac spelunca Elephantiacos, leprosos, paralyticos, arthriticos, podagricos, similibusque desperatis membrorum affectionibus laborantes nudos exponere solent, qui mox halituum subterraneorum calore in sudorem resoluti, serpentum propullulantium totum corpus infirmi implicantium suctuque linctuque, ita omni vitioso virulentoque humore privari dicuntur, ut repetito hoc per aliquod tempus medicamento, tandē perfectæ sanitati restituantur. De hac spelunca cum varia à varijs inaudissem, & jam dudum ingens me rei tam prodigiosæ veritatem exactè & κατὰ τὴν αὐτοψίαν examinandi invasisset desiderium, tandem cum hoc anno 1640. 8. die Decemb. eas oras in negotio quodam Geodætico pervagarer, tam insignem veritatis indagandæ occasionem minimè negligendā ratus sum: conducto itaque non viarum duntaxat, sed & naturæ montis perito duce, speluncam per avia & devia non sine periculo adij, & quæ de situ montis, de spiraculis sive evaporario, de cavernâ & serpentibus inaudieram, omnia vera esse cognovi, speluncam ingressus, eam utcunque calidam inveni, at serpentes non vidi, ut pote eo tempore latitantes, spolijs tamen & exuvijs eorum ulmus paulo antè memorata ita onerabatur, ut staphylodendrum, coluteam, seu vesicariam folliculis refertam dixisses, quæ serpentium, quorum mons scatet, geniminis luculentum præbebant testimonium, imo auribus ad meatuum orificia applicatis, nescio quod obtusū murmur, aut quis sibilosus strepitus, si non aëris cum halitibus inclusis luctæ certe latentium angvium manifestum signum percipiebatur, &c. παμφάγοι, sunt Aristoteli, & herbis quoque victitant. Pulverem comedere ex sacris quidam concludunt: nec negandum, dulci glebâ delectari. In Africa oniscis: in Oriente, teste Vitriaco, pipere albo nutriuntur. Exiguo interdum contentos cibo, & inediā benè tolerare, vel circulatores norūt, qui angves in capsulis, modico furfure pastos circumferunt. Hyeme sub cervicali, vel ad ignem, ad ver usque vitam protrahunt. Ambrosinus in vasculo per sex menses sine cibo conservavit. Aristoteles, devorato aliquo animalculo, totam ab eo nutritivam substantiam extrahere, reliquum per secessum excutere scripsit. Dum vorant ex longis brevissimi, & ex tenuibus latissimi fiunt, ut quod deglutivere, melius in ventrem delabatur. Avibus devoratis, plumas & ossa evomunt. In regione Senegæ pullis psittacorum insidiantur. Vino, lacte, aquâ, & ovorum vitellis delectantur. Hæc quidam ab ijs deglutiri tradunt, si faucibus capiantur, mox ab ipsis in semet convolutis frangi, & cortices per inferiora dejici. Iuniores orbe spiræ perstringunt; & fracto putamine, liquorem hauriunt. Vini incontinentes esse Aristoteli proditum. Ideò quidam vino circa sepes apposito, viperas venantur. Temperamento quibusdam sunt frigidi, calidi quibusdam. Illis Galenus inprimis, his Avicenna favet.

De *Generatione* serpentum duo occurrunt, Unde orti sint, & quomodo generent. De *Ortu* variæ sententiæ. Quidam Poëtæ ex sangvine Titanum à Saturno & Opi occisorum prodiisse fabulantur. Alij ex guttis capitis Medusæ sangvineis: Nonnulli ex putredine terræ, ex qua magnus ille serpens Python prodiit. Nec absonum hoc. Nam & Nervi Scythiæ populi ob natos ex terra serpentes, paulò ante Darij expeditionem solum mutare coacti sunt, Herodoto teste: & Amyclas, Italiæ inter Terracinam & Cajetam

Plin. HN. 3. c. 5. — *Herodot. Histor. l. 3.* — *Leo Afric. l. 1.* — *Scalig. Exerc.* — *Kircher. de Magnet. p. 702. edit. Colon.* — *Victus.* — *Arist. H. A. l. 8. c. 4.* — *Arist. H. A. l. 10. c. 4.* — *Arist. H. A. l. 8. c. 4.* — *Generatio.* — *Ovid. Metam. l. 4.* — *Metam. l. 1* — *Herodot. l. 4.*

Plin. H. N. l. 18. c. 29. jetam civitatem, à serpentibus ex vicinis paludibus prognatis, deletam, Plinius asserere ausus est. In corpore humano nasci, in Historia de Homine dicemus. Ex sangvine quarundam avium confuso, Democritus prodidit, referente Plinio: ex salvia in sterquilinio putrefacta alij. In solido & vasto marmore inventum fuisse, Martini V. Pontificis tempore, ex Baptista Leone apud Pareum habemus: *Pareus l. 20. c. 24.* Causam Cardanus reddit. *Cardan. de variet. rer. l. 7. cap. 29.* Ex cadaveribus humanis nasci, & corrupta spinæ medulla, apud Camerarium invenies. A tali ex plumbeo feretro prosiliente, Avenionensem opificem læsum, apud Pareum legimus. Modum generationis aperuit ex Aristotele *Plinius*. *Pli. H. N. l. 10. c. 62.* Coëunt, *inquit*, complexu adeò circumvoluti sibi ipsi, ut unus existimari biceps possit. *Arist. H. A. l. 5. c. 4. & l. 6. c. 34.* Contecta ova in terra incubant, & fœtum sequente excludunt anno. Continuatâ illa serie contexta, ut monilis instar videantur. Quidam & animal pariunt. Fœtorem in congressu edere, apud Ælianum legimus. *Ælian. H. A. l. 9. c. 49.*

Vox *Vox* ipsis est sibilus. Obtusum testudines, longum serpentes reddunt, stridere id Lucano: *Luca. l. 6.* ῥοίζειν Apollonio in Argonauticis. Erectos ante lapsum incessisse, imaginantur nonnulli: *Motus* serpere, quis non novit! Flexuosis impetibus incedunt, & caput, reliquo corpore quiescente, ob vertebras cartilaginosas vertunt: sicque corpus suum longum & angustum in partes adversas respicientes, melius tueri possunt. *Aristot. de incessu animal.* Squamis quasi unguibus, & costis quasi cruribus innituntur. Græci de hoc motu verbum εἰλυσπᾶσθαι usurpāt.

Antipathia *Inimicitiam* cum *hominibus*, *plantis* & *animalibus* gerunt. Quantum ad *homines*, omnibus contra serpentes inest venenum: *Plin. H. N. l. 7. c. 2. & l. 28. c. 3.* feruntque ictos salivâ, ut ferventis aquæ contactum effugere. Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium, genus hominum fuisse tradit, quos *Ophiogenes* vocant, serpentum ictus contactu levare solitos, & manu impositâ, venena extrahere corpori. Varronis tempore, pauci ibidem erant, quorum salivæ contra ictus serpentum medebantur. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, à Psyllo Rege dicta, cujus sepulchrum in parte Syrtium majorum est. Horum corpori ingenitum fuit, virus exitiale serpentibus, ut cujus odore sopirent eas. Mox verò liberos genitos, protinus objiciendi sævissimis eorum, eoque genere pudicitiam coniugum experiundi, non profugientibus adulterino sangvine natos serpentibus. Simile & in Italia Marsorum genus durat, quos à Circes filio ortos servant, & ideò inesse ijs vim naturalem eam. Idem apud Strabonem invenies. Inter animalia gerunt inimicitias cum *avibus*, *quadrupedibus*, & *exangvibus*. *Avibus*. Nam *aquilæ* lapidem aëtitem in nido deponunt, ne *Arist. H. A. l. 9. c. 1.* pulli à serpentibus lædantur. Eædem in montibus regni Morfili angvibus vescuntur. Notum, quam gratitudinem Aquila à serpente Spiris arctissimè complicata, rustico liberatori præstiterit, apud Ælianum. *Ælian. H. A l. 6. c. 37.* *Pavonis* clamore terrentur, *Ciconiæ* in Thessaliâ maximè immunes, quod serpentes interimant. Ejusdem in Italia pulli tribus annis continuis aliquando devorati fuere. *Oppian. Halieut. l. 5.* Huc *accipitres*, *ibides*, quorum pennas timent, *vultures*, hirundines *galli* & *gallinæ* pertinent. Ex *quadrupedibus* sunt *Elephanti* qui Spiritu cervorum ritu, serpentes è cavernis evocant: *Leopardi*, quorum odorem vitant, *Cervi*, qui seu tanquam medicamento, quod Isidorus tradit; seu tanquam pabulo, quod Belluacensis; seu levandi senij ergò, & ut pilos mutent cornuaque deponant, quod alij, serpentibus vescuntur. *Sues* etiam angues inventos edūt. *Arist. H. A. l. 9. c. 1.* Per eas ager Plombinensis à quodā serpente purgatus est. A *soricibus* brumali tempore infestantur, quòd tùm langvore quodam laborent. Cum ijsdem, testudo, ichneumon, lacerta, & Chamæleon, ut proprijs locis est dictum, congrediuntur. Catum quoque eis infestum, apud Aristotelem habemus. *Arist. l. c.* Ex *Exangvibus*, Locustæ species quædam *Ophiomachus* dicitur, quòd cum serpentibus prælietur, eosque gutture arrepto interimat. Albertus *Opimatum* vocavit. *Ælian. H. A. l. 16. c. 38.* *Cancri* serpentes ad Ephesiam metropolim, forcipibus arripiunt, dum paludes juxta Ephesiam tranare conantur. *Aranei* sub umbrosis arboribus apricantes, ictu inflicto vertiginosos reddunt: *Ælian. H. A. l. 1. c. 38.* quod tamen melius de lacertis sumseris. *Plin. H. N. l. 11. c. 24. & l. 10. c. 37.* De *plantis* hoc habe. Nec umbras quidem fraxini arboris ferre; ideò hæc prolixo naturæ beneficio, antequam è latebris egrediantur floret; postquam delituere, folia demum deponit. *Smilo*, in Trachinio solo, si appropinquaverint, interire. *Ælian. H. A. l. 9. c. 27* Folijs quernis injectis, si Geoponicor. authori credimus, perire. Odorem florescentis uvę aversari, nec tum temporis in vitibus inveniri. *Plin. H. N. l. 24 c. 13.* Vetonicæ circulo inclusos flagellando, quia exire non audent, sese perimere. *Plin. H. N. l. 21. c. 21.* Odore allij deterreri; rutæ, verò Lybicas inprimis, animo linqui. *Ælian. H. A. l. 9. c. 26.* Taceo trifolij quandam speciem, ut Plinius voluit, absynthium, artemisiam, abrotonum, libanotidem nepetham viticem, quam mulieres in Thesmophorijs pulvinaribus substernebant; *Ælian. H. A. l. 9. c. 21.* Helenium denique seu Enulam Campanam, cujus ideò Ælianus meminit. *Plin. H. N. l. 24. c. 17.* Therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, fabulatur Plinius. *Cardan. de variet. Rer. l. 7. c. 29.* Ab igne abhorrere apud Cardanum habemus.

Sympathia. Amicitiam colunt *inter se*, quia in cavernis sæpè conglobatim inveniuntur: cùm *angvillis*, ut Gesnerus exemplo cujusdam pueri docet: *Plin. in proœmio.* cum *vulpibus*, quia in cryptis com- *Arist. H. A. l. 9. c. 1.*

Plin. H. N. l.16. c. 34. communem vitam degunt: cum *Cattis*, quia aliquando secum colludere visi sunt. *Hederam* serpentum frigori gratissimā, ut mirum sit ullum honorem habitum ei. *Fæniculo* degustato, senectutem facilius exuunt: & succo oculorum aciem, in latibulis ferè amissam, recipiunt. *Plin. H. N. l.20. c.23.* Circa *sabinam* semper obversantur.

Natura & Mores. *Naturam* & *Mores* sequentia exprimunt. Terra serpentes homine percusso non amplius recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit; *Plin. H. N. l.2. c.63.* venenum secundum quosdam, in cauda habent, quod in vesicam ori vicinam deducatur; quæ, priore etiam ejecto, intra diei naturalis spacium aliò impleatur. *Arist. H. A. l.2. 8. c.15.* Quatuor frigidissimis mensibus latent, nec quicquam comedūt, imbecilli tum adeò veneno, ut impunè tractentur: *Galen. l.2. de locis affectis.* Urgente caniculâ adeò æstuant, ut nunquam ferè quiescant: Plinius, cum sol est in cancro, torqueri dixit. *Plini. H. N. l.32. c.5.* Vere, dum è latebris prodeunt, exuvias deponunt; quas quidam *syphar*, alij *senium*, γῆρας, nonnulli ad Plinij mentem, *vernationem* vocant. *Arist. H. A. l.5 c.17. & l.8. c.17.* Incipiunt à capite ut quasi, à decidentibus obcæcentur: diei naturalis spacio devolvuntur ad caudam, totūque aufertur spolium, ut Aristoteles prodidit, prout fætus membranarum involucris liberantur. Degustato fæniculo in hominis conspectum prodeunt. Genuina ne hæc pellis, an ex muco & sordibus per hyemem contractum spolium, ad Disquisitionem causarum pertinet. Diuturnioris etiam sunt vitæ, seu quòd exuvias deponant, seu quod parci sint cibi, seu in comparatione ad alias bestias. Diei noctem pervigilem conjungere, dum apertis oculis somnum capiunt, alij prodiderunt. Prudentia in eo notatur à quibusdam, quod totum corpus periculo exponant, ut caput illæsum servent. Illud facilè pristinæ sanitati vulneratum redditur; hoc attacto, moriuntur facilè. Arundine percussi, mortuorum instar jacent: si frequenti ictu petieris totis viribus mordere conantur. Stercus serpentum benè olere, facilè concedi potest, si verum est, inter Calecutum & Cranganon inveniri, qui ab Ore suavissimum & mosci instar spirent odorem.

Venenum. *Plin. H. N. l.11. c.37.* Huc *veneni* consideratio spectat. In cysti fellis istud, secundum Plinium, residet: in vesicâ quadam sub lingua, qua disrupta liquor quidam biliosus emanat & corpus inficit, secundum Grevinum. *Tot eorum venena quot genera, tot pernicies quot species, tot dolores quot colores*, Isidorus dixit. Diversa tamen operatio. Mares fæminis, senes junioribus, magni parvis, jejuni saturis, omnes, æstate quàm hyeme, sūt perniciosiores. Deposito senio magis formidolosi feruntur. An aliquando veneno careant, disquiritur. Præ dolore ob amissum disrumpi, quæ Vincentij mens est, falsum. Breviore an diuturniore temporis spacio icti intereant, partim veneno, læso partim, adscribi debet. In Indiis Orientalibus sues vel canes à quibusdam admorsi, sex duntaxat horis supervivunt: homines diem naturalem: remedijs liberati, periculo vacant si postea admorsi fuerint. *Ambros. de Serpent. p.40.* Alibi, vel ipse halitus prætereuntes interimit. Quendam interiisse, cum se in aqua lignis propè serpentis cavernam excalefactis, lavasset, Ponzettus author est. *Scalig. Exerc.* Scaliger Paravicinum quendam, non procul Dertonâ, serpente, in venatione hasta occiso, mortuum, prodit. *Mathiol. l. 5. in Dioscorid.* Mathiolus in agro Tridentino vaccarum custodem in periculo, & morti paratum, nisi theriacâ & alijs refocillatus fuisset. Habet & *locus* aliquid. Ferociores ijs qui in plano montani, qui inter Arabica balsameta minus nocere creduntur. *VVotton de Diff. animal. l.6.* Vulnere inflicto, stupet primò æger: mox vulnus dolore afficitur, color mutatur, inflammatur, rubet, livet, nigricat, & æger totus ardet.

Veneni remedia. De *Remedijs* multa habentur. Vulcani in Lemno antistes, Umbro de gente Marubiorum apud Virgilium, Atyr apud Silium Italicum, virtutem Serpentum morsus sanandi possidere credebantur. *Ælians. H. A. l.16. c.28.* Mira de Psyllis Lybicis Ælianus. Non valdè si doluissent puncti, solâ Saliva sanasse: ubi dolore premebantur, colluto aquâ ore, bibendam tanquam salutarem dedisse: si nec hoc juvisset, accubasse ægro, & corporis sui contactu, infregisse venenum. Certiora remedia sunt, quæ aliunde sumuntur. Laudatur, capræ nigræ lac, si locum affectum eo foveris. Puella quædam caseo capræ recenti ulceri imposito sanata est. Medullâ cervi perlinitus, ab eodem optimè defenditur. Vegetius in jumentis demorsis, stercore suillo recente utitur. Dioscorides fimum bubulum vehementer commendat. Quid si ipsemet serpens suos ictus sanet? Herbarum huc facientium catalogū, apud Ambrosinum vide. *Maphæus Hist. Indic. l.2.* Maphæum si sequimur, sunt in India arbores *Copaibæ* dictæ, balsamum fundentes, quo læsi à serpentibus sanantur. Idem arbores ex nucum genere, si Plinio fides, faciunt: *Plin. H. N. l.27. c.11.* nec non in Græcia frutex, Epipactis nominatus, alij Embolinen vocarunt. Ex *Compositis*, Theriaca Andromachi intra, extra, Confectio Hermetis, Emplastrum Epigonum, Oleum scorpionum, & divinum, de quibus Ambrosinus, laudantur.

Vsu in Cibis *Herodot. Hist. l.4.* Vescebantur ijs olim, Troglodytæ, & Æthiopes, si Herodoto credimus; Candæi, qui & Ophiophagi inde, si Plinio; *Ælian. H. A. l.9. c.44* Arabes, si Solino. *Plin. H. N. l.6. c.29.* In Brasilia, carnem quorundam, qui brachij humani crassitudine, concidunt, & inter apparatus reponunt. In Cuba, inter regios apparatus censentur. *Ælian. H. A. l.11. c.34* Ova comesta per murænam redduntur innoxia.

Vsus in Medicinâ. In *Medicinâ* magni sunt usus. *Totum* si spectes,

ctes, capite & caudâ trũcatis, interaneis abjectis, deglubiti, carne benè lotâ, & cũ vino coctâ, jure aromatib. condito, in leprâ cõmendantur. Suffitu inveterati in mensib. provocandis Plinius utitur. Quidã cũ florib. herbæ paralysis in oleo ad podagrã decoquunt. Cinis cõbusti in fistulis sanandis vehementer cõmendatur. Baculus quo rana ab angve excussa est, parturiẽtes adjuvat. Quantũ *ad partes, Oculũ* dextrũ utiliter ad epiphoras alligari, dũmodo serpens dimittatur, Plinius alicubi, author est. *Cor* si mordeatur aut alligetur, in odontalgia efficax perhibetur. *Iecur* qui degustaverit, si credere fas est, à nullo serpente tangetur. *Fel* tosti Paulo Veneto, demorsos, à cane rabido sanat; parturientes, degustatũ, felicissimè juvat; & hæmorrhoidibus illitum opitulatur. De *sangvine*, ex lib. innominati, prodit Ambrosinus, pallida prælabia rubicunda reddere, faciej inunctum ab omni macula servare; dentibus illitum gingivarum fætorem auferre. *Pingvedinem* alijs ad luem veneream curandam Matthiolus admiscet: eadẽ, cũ butyro majali lento igne cocta & percolata, ad paralysin & podagrã conservatur. Pessis ad sterilitatẽ tollendã, cũ felle tauri, Hippocrates miscet. *Carnes* ad extergendam cutim humanam valere, Porta persvadere conatur. Abensina in lepra easdẽ inhumat donec vermes enascantur: mox cum his exsiccat, & drachmam pulverizatarũ cũ syrupo de melle leprosis exhibet. Tagautius, strumis & elephantiasi ijsdẽ medetur: Porta vulneribus & nervis incisis quòd dissecti brevi tẽporis spacio coalescãt. *Spoliũ* insigniũ virium esse credidere antiqui. Ad casum pilorum cõducere, ait Galenus; ad claritatem oculorũ, si eodẽ fricentur, Plinius: ad odontalgiam in aceto decoctum, & dentes eradicandos ijdẽ. Aurium dolori, seu in vino seu in oleo, coctũ, prodesse Dioscorides & Theophrastus; cum capitib. papaveris Archigenes. Suffimentum partus difficultates solvit. Ex sententia Plinij, lũbis parturientis alligari debet. Villanovanus suffitu ex eodẽ, cum opopanace, myrrha, galbano, Castoreo, stercore columbino vel accipitris facto, fætum mortuum & vivum educit.

M. Paulus Venetus l. 2. c. 40.
Ambrosin. de serpent. l. 1. c. 1.
Porta Phytogn. l. 5. c. 12.
Tagaut. l. 1. Instit. Chirurg.
Porta Phytogn. l. 5. c. 12.
Galen. Euporist. l. 2. & l. 11. de simpl. medic.
Dioscor. M. M. l. 2. c. 17.
Plin. H. N. l. 28. c. 1. l. 29. c. 6. l. 30. c. 7.
Vsus in varijs.

Olim ijsdem in puniendis parricidis utebantur. Ægyptii in foveam serpentib. plenã eos conjiciebant: Romani, culeo, cum simia, gallo gallinaceo & serpente insutos, in mare projiciebãt. In India, teste Linschotano, à circulatorib. circũferũtur, qui eosdẽ ad instrumenti musici sonum tripudiare cogunt. Annibal, injectâ magnâ vi serpentum fictilibus inclusorũ in Romanorum classem, effecit, ut Antiochus victoriam reportaret. *A dipe* veterinarij ad equor. stranguriam utuntur: aucupes *carnib.* ut aves citius pennas mutent. Albertus multa ex partibus, sed nugatoria, cõficit, quæ apud Ambrosinum vide. *Ovum* quidam eques corã Claudio litigaturus, spe vincendi gestabat: deprehensus, tanquam veneficus, interfectus fuit. *Senectam* tanquã amuletũ, in armillis quidam ligare solebãt. Cardanus ad nescio quę non, in certis constellationib. adhibet. Plinius cum sale, & serpillo tritam bob. in fauces, uvâ maturescente injicit, ut per totũ anni curriculũ valeãt. Wottonus in armarijs & cistis reponit, ut vestes à tineis immunes servet. Alij ejus pulverem inspergunt, ut apes ad alvearia revertantur.

Egnat. ver. histor. l. 6.
Sueton. in Histor. l. 6.

Differentiæ serpentum multæ sunt; *Primarias* ad sequens caput rejicimus, *secundariæ*, à *quantitate, colore, loco, odore, noxa, aspectu, & aliis accidentibus* sumuntur. De *quantitate* nota, Marem fæminâ semper minorem. In plagâ septentrionali, ineunte æstate, parvos reperiri, qui regem cristatum habeant, eodemq; occiso dissipentur. In Thessalia parvũ & *hirsutum*, si Belluacensi fides, quem Incolæ *sacrũ* vocent, aliũ, solâ voce animalia interimere. In India quoq; magnitudine alijs longè inferiores, ποικίλους τὴν χρόαν *versicolores*, & ὥσπερ ὗν φαρμάκου καλαγραφέντας, *quasi pigmentis* distinctos. Alibi maximi sunt. Megasthones scribit, *verba sunt Plinij*, in India serpentes in tantam magnitudinem adolescere, ut solidos hauriant cervos taurosq;. Metrodorus, circa Rhyndacum amnem, in Ponto, ut supervolantes quamvis altè perniciterq; alites haustu raptas absorbeant. Nota est in Punicis bellis, ad flumen Bagradam, (nunc Megerada) à Regulo Imperatore balistis, tormentisque ut oppidum aliquod, expugnata serpẽs, C.XX. pedum longitudinis. Pellis ejus maxillæq; usque ad bellum Numantinum duravere Romæ in templo. Huc *Seneca* respexisse videtur, dum scribit, Lenis & privata pernicies non solas urbes movet. Quod latè fuerere cæpit, & omnes appetit, undique configitur. Serpentes parvulæ fallunt, nec publicè consequuntur; ubi aliqua solitam mensuram transit, & in monstrum excrevit, ubi fontes potu infecit, & si afflavit, deurit, obteritque, quacunque incessit, balistis petitur. Circa mare rubrum longitudine XL. cubitorum, crassitie eidem proportionata olim observati sunt. In loco quodam Macra, visus, qui jugeri lõgitudinem æquaret, crassitie, si credere fas est tantâ, ut equites ex utraque parte adstantes, seipsos intueri non possent. Posidonius id retulit. Porus Indorum Rex ad Augustum decem Cubitor. misit. In Malaber octonum pedum inveniuntur, puerorum amatores. Iacentes angvilinâ esse facie dicuntur; surgentes, eam adeò dilatant, ut ad humanam effigiem propius accedere videantur. Novem pedum pellem apud Clusium invenies. Tantam & Ambrosinus apud magnum Hetruriæ Ducem vidit. Ideò non inepte forte Gillius scripsit, suum magnitudinem Calecuti æquare: cum præsertim edicto regio, ne occidantur cautum

Differẽtiæ.
Belluacens. Speculi. l. 20. c. 11.
Ælian. H. A. l. 17. c. 2.
Plin. H. N. l. 8. c. 14.
Valer. Max l. 1. c. ult.
Seneca de Clement. l. 1. c. 25.
Ælian. H. A. l. 17. c. 1.
Strabo Geogr. l. 15.

tum ſit. Circa fluviũ Senegæ capras, alibi cervos devorare dicuntur. *Colorem* ſi ſpectes, in ſeptentrionalib. regionib. variegati vagãtur. In India, ſi Ælianum ſequimur, vittis à capite ad caudã pertinentibus, alijs æreis, alijs aureis & argenteis conſpicui ſunt. Thevetus quoſdã rubeſcẽtes, cum ſquamis verſicoloribus, alios inſtar foliorum lauri virides facit. Hujus coloris & apud Valeſianos inveniuntur. Heſychius *Sauritas* vocat. A *loco* ſũt aquatici, terreſtres, quorum alij montoſis, alij planis, alij quercetis, alij latibulis circa fagos, & corylos delectantur, & amphibij. Obſervavit Bellonius circa Abydenum portum genus quoddam, rubore in levcophæo refulgens, quod interdiu in mari vivebat, noctu continentem, quietis causâ, petebat. *Odoris* ratione ſunt quidã ex ijs moſcati, ut ſerpens Æſculapij, & *Cuſſo* cypriorum, capite magno, & corpore exoſſe. Integrum agnũ devorat; hoc abſumpto, ad arborẽ ſe tamdiu fricat, donec oſſa excuſſerit. *Noxam* ſi attendas, in Hiſpaniola innocui verſantur: circa regiã Peruanã Cuſco, incantantionib. ligati, nihil damni, poſtquam ferè integrum exercitum deleviſſent, inferũt. Inter hos Nicander *Moluros* reponit. *Aſpectu* ſunt vario. Alij habent oculos prægrandes, ut Lybici; alij parvos & locuſtis ſimiles: nonnulli ſangvineos & luteo colore ſuffuſos. Ad *accidentia* pertinet, quod quidã ſunt ore acuto, quidam vaſto. Nonnulli cono tanquam criſta in vertice ſuperbiant: nõnulli cornua habeãt: quidã deniq; alas. Huc pertinẽt mõſtroſi, qualis unus bicepˢ, in Muſæo Bononienſi videndus, alter latiſſimi corporis, & cõpreſsâ caudâ, quor. icones damus.

Ælian. H. A. l. 17. c. 2.

Ariſt. H. A. l. 2. c. 14.

Ambroſin. de ſerp. p. 6

TITVLVS II.

De Serpentibus in ſpecie.

CAPVT I.

De Serpentibus terreſtribus.

ARTICVLVS. I.

De Vipera.

PRimaria ferè Serpentum Differentia eſt, in quãtũ in *Terreſtres* & Aquaticos & Dubios diſtingvũtur. *Terreſtres* ſunt, *Vipera, Ammodites, Ceraſtes, Hæmorrhoꝰ, Seps, Aſpis, Dipſas, Scytale & Amphisbæna, Cæcilia, Cẽchrꝰ, Acõtia Dryinus, Elaps & Angvis Æſculapij.* His *Indicos* adde.

Ambroſin. de ſerpent. l. 1. c. 2.

Nomen.

Viperam quidã ab eo quòd vi pariat, nomẽ ſortitam putant: quaſi à fætu exeunte, alvus matris laceretur: alij, & quidẽ veriſſimè, quaſi viviparam, & per contractionem *viparam* & viperam, quòd ova intra alvũ concipiat, deinde fætũ vivum enitatur. Græcis eſt aliquãdo per excellentiam ὄφις, ut in Oppiano animadvertere eſt, cõmuniter ἔχις mas, & ἔχιδνα fæmina, παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γωνὴν ἄχρι θανάτου, quòd ad interitum uſq; fætũ contineat, cui fabulæ apud veteres fides data; vel παρὰ τὸ ἔχειν ἐν αὐτῇ τὸ ζῶον, quod animal intra alvum contineat, quod veriſſimũ. Hodierni Græci Echendras, teſte Bellonio, nominant. Itali Maraſſos. An rectè, alibi diſquiretur. Sveſſanus *Scorzionem* vocat: Nicolaus Florentinus Scorzonen; ꝙ vocabulũ, apud Italos, omnib. ſerpentibus commune eſt. Arabes *Thyri* vocabulũ ipſis imponunt. Unde Andromachus viperinos paſtillos, ferinos appellavit, à Græco θὴρ ſeu θηρίον. *Nepam* non eſſe, certum.

Ariſtot. l. 1. de generat. Animal. c. 10.

Serpens eſt venenoſus longitudine cubitali, ſæpè prolixiore, colore ſubflavo, pluribus maculis conſperſo, *Mari* caput anguſtum & acutũ, collum craſſius, corpus tenuius. *Cauda* ritu aliorum ſerpentũ gracileſcit, non tamẽ acervatim ut fæminæ. Squamis circa extremitatẽ aſperioribus tegitur, quas ira percita erigit. *Meatus* excrementorum in cauda eſt ventri propinquior. Canini *dentes* duo, fæminis plures. *Galenus*, fęminas ſubflavi coloris, admodũ agiles, collũ maximè porrigẽtes, oculis ſubrubẽtibꝰ, inverecũdis, & ferini intuitus facit. *Aëtiꝰ*, multis notis inſtar rotarũ exornatas, magnitudine Cubitali caudâ acervatim in tenuitatem deſinẽte, alvo ſinuoſiore, & quæ caudæ innixa gradiatur. *Cardanũ* ſi ſequamur, erit præſtantiſſimis viperis caput latum, erectum, & cavũ, figurâ rhombi, oculi vivaces, breve corpꝰ, & ad motũ alacre. *Amatus Luſitanꝰ* in Hiſpaniâ cubitalẽ eſſe ſcribit, capite preſſo & acuto in quo verruca cõſpicitur, dorſo veluti quadã catenâ depicto.

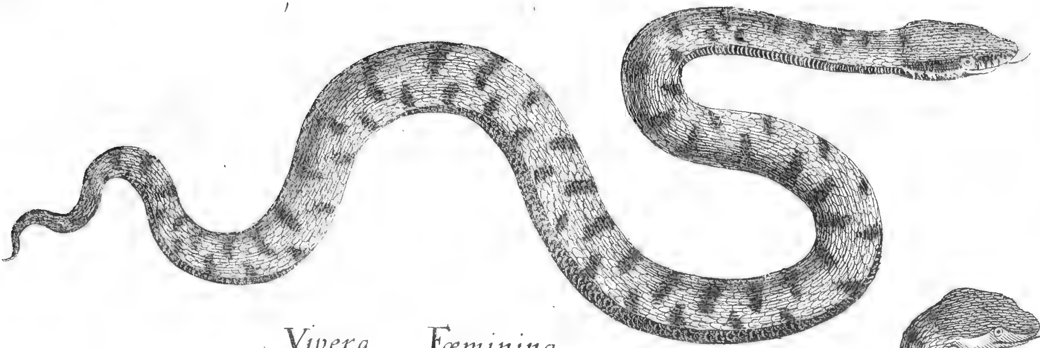
Deſcriptio.

Galen. de Theriaca ad Piſonẽ.

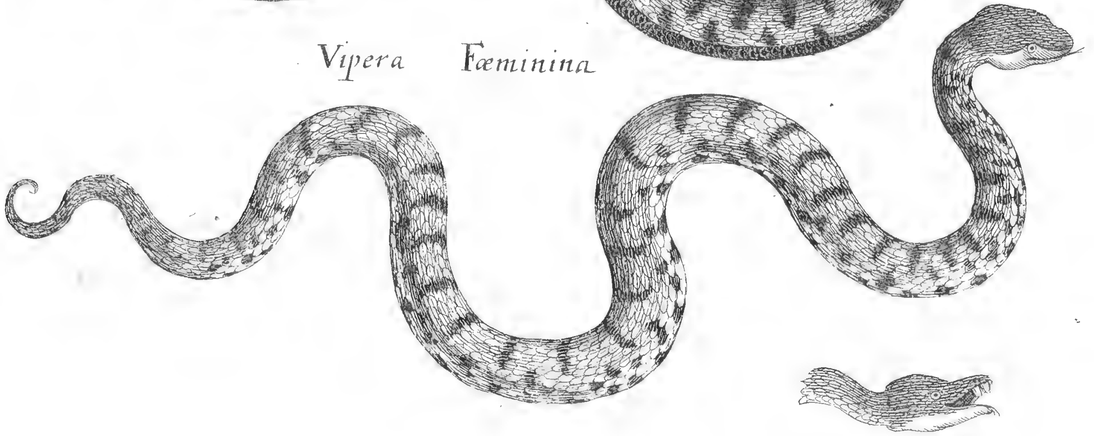
Anatomica ipſius Ambroſini verbis exequemur. Sic autẽ ille. In diſſectione viperini capitis *cerebrum* ſubnigri coloris cõſpicitur, & adeò puſillũ, ut vix quãtitatẽ quatuor granorum milij adæquet, propterea hoc animal à quibuſdã calidũ, & ſiccũ eſſe eſſe creditur: ꝙ immodicus calor cordis à frigiditate cerebri temperari nequeat. *Auriculis* viperæ carẽt, ſed earum loco quaſdã cavernas habẽt: Etenim Plinius tradidit animalib. fætũ vivũ parientib. aures ineſſe eminẽtes, exceptis cartilagineis, vitulo marino, Delphino & viperis quæ quibuſdã foraminib. pro auribꝰ, utũtur. Quoad *dentes*, Geſnerus tradit quoſdã viperinũ caput ſecãtes, quatuor oblõgos dẽtes in ſuperiori mãdibulâ ſpectaſſe; cum alij dẽtes tã ſuperioris quã inferioris maxillæ, ob parvitatẽ, non appareant, ſed maxillam acu fricando aſperitatem, & ſtridorem percepiſſe; Hos puſillos dentes, tam in vivis, quam in mortuis viperis, niſi auferatur *veſicula*, in qua conduntur, nemo unquam intueri poterit. Baldus Angelus Abbatius quatuor dentes caninos tam mari, quam fæminæ viperæ attribuit, cum hoc tamen diſcrimine, ut mas duos habeat deciduos: Ideoque non admirandum eſſe putat, ſi interdum maris dentes duos tantummodo eſſe conſpiciamus. Quamobrem Authores Nicandrum ſecutos procul dubio hallucinari ſtatuit, quando pronunciat, demorſos à viperâ mare, duo tantum ulcuſcula, & à fæminâ quatuor reportare: cum duos dentes maribus, & quatuor fæminis ſemper ineſſe crediderint. Et tamen

Anatomica Ambroſin. Hiſtor. Serpent. l. 1. c. 2. pag. 117.

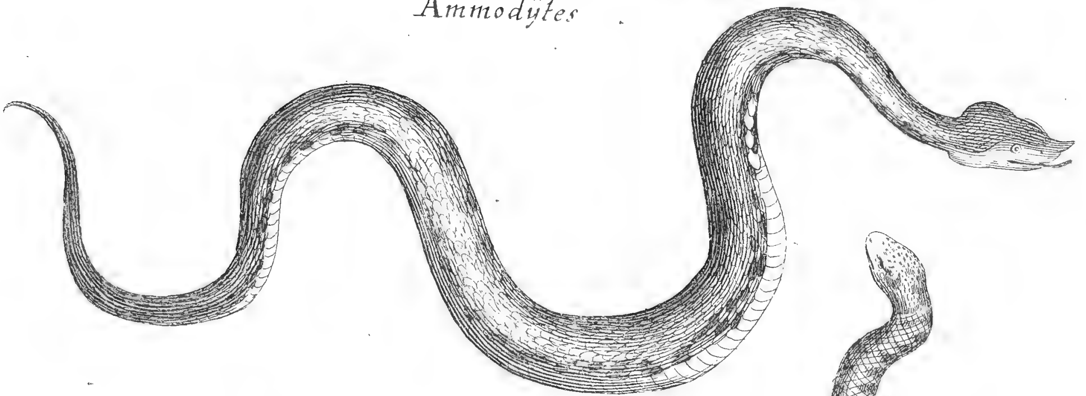
Vipera Mas

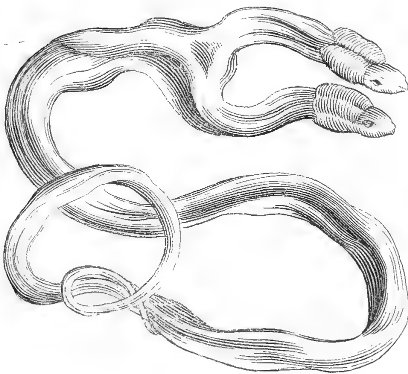
Vipera Fœminina

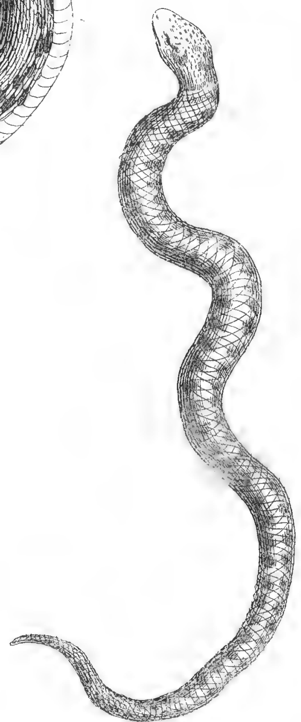

Ammodÿtes

Serpens Biceps

men vipera mas, antequam illi duo dentes cadant, quatuor etiam vulneribus possit patientes afficere. Hæc autem sententia si sit vera nec ne, indiget animadversione; quandoquidem nostri circulatores viperas quotidiè pertractantes, duos tantùm dentes tam in mare, quam in fœminâ se observasse referunt. Nos igitur decocto viperæ capite, & carne diligenter à craneo separata, duplex dentiū genus conspicati & sumus: unū, quo hæc bestia se tuetur, & mordendo venenat; alterum quo ad mordendū utitur. Hi autem sunt dentes quatuor supra triginta ab Antiquis non descripti: cum in gingivis occultati non appareant. Horum a. talis est ordo; nam præter quatuor caninos nominatos, duodecim in superioribus maxillis, nimirum sex in utroque latere conspiciuntur; suntque ad instar serræ versus gulam, & aliquanto majores dentibus armantib. inferiores maxillas. Inferiores dentes sunt viginti duo, nempè undecim in quolibet latere, quo circa quando authores memorant vulnera à dentibus viperinis inflicta, eos de caninis dentibus verba facere opinamur; Cum cæteri dentes horum animalium illis ignoti fuerint. Quādoquidem veteres, harum ferarum *caninos* tantummodo dentes, descripserunt, quos vidimus perforatos, & vesicula veneno plena munitos, quæ novo toxico quotidie repletur, dum primum in ictu consumptum fuerit. Etenim quemadmodum in singulis animalibus aliqua semper generantur excrementa, quæ per partem determinatam extra corpus truduntur: Ita etiam viperæ venenosum excrementum per dentes evacuant, dum se defendentes, mordendo cætera animalia venenant. Hoc etiam præstat scorpio, qui in caudâ aculeum perforatum instar dentium anteriorum viperæ possidet, & sub aculeo habet vesicam veneno plenam, quod punctis animalibus communicat. Neque mirandum est viperas caninis dentibus ad tutelam tantum sibimet à naturâ comparasse: siquidem accidit idem pisci pistrici rostrum hinc inde dentatum possidenti, quos dentes huic animanti nonnisi ad tutelem natura impertita est. Quod autem nostri viperarum venatores pronunciant, se tam in mare, quam in fœminâ duos tantum dentes conspicatos fuisse, inde natū esse credimus: quoniam cæteri in gingivis latentes non videantur: deinde hoc genus hominum tanquam rude, & imperitum nunquam anatomen harum bestiarum exercuit. *Pulmo* in viperis veluti vesicula oblonga membranosa, varijsq; meatibus plena, & aëre turgens observatur. Item *cor* grandiusculum apparet, & mobile in pericardio; hocq; quando animal alexipharmaco necatur cōcitatius movetur, quā si ferro interimeretur, ob repugnantiam alexipharmaci ad venenum. *Iecur* est oblongum venâ admodum crassa per medium percurrente, quæ dimanans à corde ad extremā usq; caudā serpentis progreditur. Ibi etiam visuntur *venæ* seu *arteriæ*, quæ à corde & hepate ad gingivas, s. vesiculas dentiū ascendunt; cum in *vesicā fellea* tanquam in propriâ lacuna contineatur hæc materia venenosa, quæ inde ad dentes defertur. Possumus a. necessariò attestari hanc venenosam materiam in cysti fellis residere, quoniam neq; hepar, neq; cor, neque sangvis viperæ venenū participāt. *Ventriculus* sub jecore latitat, cui *oesophagus* adhæret cum asperâ arteriâ ad pulmones usque descendente. *Splen* colo intestino annectitur. *Colon* flexuosum est, & in latere sinistro terminatur. *Rectum* a. intestinum à fundo ventriculi dimanare videtur.

Et tantum de viperæ anatomiâ Ambrosinus. *Severinus* in viperâ à se sectâ sequētia observavit. Oblonga omnia *viscera*, item & ova. Primum exerto spolio ad cervicem, aspera arteria per longum annexa pulmoni eodem ductu. *Cordis* substantia alba tota, nisi quantū auriculæ rubent, quarū sinistra amplior. Aqua in pericardio: Cor triangulare complanatum. *Fellis vesicula* non hepati affixa, sed Ecphysi. *Renes* oblongi duo ex multis quasi renibus conflati, inferiores hi viscerib. omnibus, & propè anum. *Testes* oblongi, formâ æmulantes Pineæ semen. Reperti in utero tres *catuli* viperini, qui à matre biduo jam mortuâ superstites inventi sunt, caudis micantes. Ad hæc *ova* multa ad vasa spermatica utrinq;: hinc autem descendentia rectè per medios renes. Intra caudam vesiculæ duæ plenę viru illo. *Intestina* rubra, carnosa præsertim supernè convoluta in quosdam veluti nodulos. In *ventriculo* & intestinis herbaceum alimentū. *Ventriculi* tunica internè rugosa, rugæ autem rectæ, quæ postea deductâ utraq; tunicâ facilè explicantur. Differentia sexus in hoc genere: Mari cauda longior; fœminę brevior & latior. Mari sub caudam vasa quędam oblonga, interne spinosa; genitalia non dubito. In multis inveniuntur regionibus, Italia, Hispania, India, Melita, Cypro, Chio, circa Amyclas, ubi insanabilis earū morsus, & alibi. Aristoteles tamen in Creta nasci negat. Cordus in Germania nunquā conspicatus est. In insula Syagro Arabiæ promontorio vicina, magnæ reperiuntur. Marsi populi qui impunè viperas tractabant, alibi generari negavere. Delectantur inprimis locis montanis; ideò circa Haliacmon Macedonię fluvium, & in Euganeis Patavinis montibus inveniuntur: aquis, populeis arboribus, & locis, quarum carnes Galenus pro antidoto reprobat, quòd ægrotantibus sitim intolerabilem faciant. Hyeme latent, non tantum sub saxis, immotis fimo pręsepibus, ut Aristoteles & Virgilius prodidere; sed etiam statuis lapideis, & terris. Rustici sanè Itali, dum ligonibus profundiora terræ tentarent, simul glomeratas sæpissimè invenere.

Severinus Zootom. part. 4. pag. 359.

Locus

Solin. in Polyhist.

Aristot. in Mirabil.

Martial. Epigr. l. 4. 59.

Arist. H. A. l. 10. c. 62.

Virgil. Georg. l. 3.

Martial. l. 3. Epigr. 16

Victus. *Pausan. in Bæot. Galen. in Theriaca ad Pisonem* In montanâ Phæniciæ parte herbis vesci, & quasdam radices vorare, Pausanias prodidit. Non tantū herbis, sed & erucis, buprestib⁹, Cāntharidib⁹, phalangijs, mure araneo, stellionibus, scarabeis, bufonibus, Galenus: scorpionibus Aristoteles: picæ pullis, Albertus, Circulatores furfuribus in pyxidibus & capsis alunt. Venatores quidam decimo quinto quoque die potum cum herba quadem præbent. Vino delectari alijs visum: diu à potu abstinere, Bellonio. *Temperamentum. Arist. Gener. animal. l.1.c. 9.10. Galen. de simplic. medic. facult. l. 11.c.2.* Frigidas videtur Aristoteles facere, quòd hyeme latitent: calidas, Galenus, Dioscorides & alij. Hyeme minus tales esse, facilè exinde colligas, quia non mordent: æstate; & præsertim sub ortum Caniculæ vehementer æstuare, quia fervorem quendam præ seferunt. Ex capite Cerberi natas, antiquitas olim fabulata est. *Generatio.* Ex cinere vel putri materia oriri posse vel exinde colligitur, quòd Iulio Obsequente prodente, bello civili inter Augustum & Antonium durante, Pado effuso, ingens viperarum copia proruperit. *Ælian. H. A. l.9.c. 96. Plin. H.N. l.10.c.62. Ælian. H. A l.1.c.24. l. 15.c.16.* Ex congressu maris & fæminæ progigni, tàm certum, quàm falsum, cum murena pisce congredi, vel maris caput à fæminâ post congressum morsu avelli, quod apud Plinium legimus, cui Herodotus, Nicander, Plutarchus, Solinus, & alij adstipulantur. *Arist. H. A. l.5.c. ult.* *Ova* prius unius coloris & mollia, instar ovorum piscium concipiunt, & quidem supernè versus præcordia: tempore parturitionis, catuli sine ullis membranis quandoque quod eas scindant, aliquando ijsdem obuoluti, prodeunt. Vere postquam concepere, fœtum ad mensem Augusti gestant. Viginti, unâ die, & quidem singulos parere, apud Aristotelem habemus *Arist. H. A. l.5.c. ult.* Tres supra viginti ab una in pyxide servata prodijsse, quarum quæ à matre separatæ erant, inertes reddebantur, Iohannes de Savijs pharmacopæus author est.

Antipathia Ælian. H. A. l.2.c.24. Cum multis occultam *inimicitiam* exercet vipera. *Sputo humano*, si hoc in ipsius ventrem penetret, interficitur. *Mulieri gravidæ* si occurrat, abortum inferre creditur. Solâ voce facit ut *mures* musculos suos aliò deponent. Cum *ossifraga*, & testudine dimicat, Illa sibi herbâ soncho simili providet: hæc origano vel rutâ medetur. Cum *scorpione* congredi, & mutuo se conficere, Caspar Wolfius observavit. *Allij*, scordij, & alliariæ odorem vitare, apud Theophrastum habetur. *Arum* radix manibus affricata morsus viperarum arcet, si Avicennæ credimus. *Sinapi* ijsdem adversari, idem affirmat. Ramulo *fagi* leviter contactæ obstupescunt, si Lacunæ fides est. Inter folia *fraxini* & prunas constitutæ, igni se potius credunt. *Solani* succo Galenus manus contra easdem madefaciebat. Rhases viperæ oculos *smaragdū* intuentes liquefieri, & mox à capite effluere, reliquit.

Natura. Arist. H. A. l.8.c.17. Ad *Naturam* spectat, quòd vere & autumno spolium deponunt: tempore vernali oculos fæniculo affricant, ut visus in cavernis contractam hebetudinem tollant; & quòd gravissimum odorem spirant. Fæminæ, quæ pingvior mare, acerbior morsus est.

Venenum. Venenatum animal esse, superius diximus: signa varia occurrunt. Aulicus quidam apud Rhodiginum in colorem porraceum incidit. Purpurascentem vel amethistinum aliquando contrahi apud Grevinum habemus. Excitatur aliquando singultus, quòd vētricul⁹ veneni acrimoniâ vellicetur. Semper ferè corpus intumescit, pustulæ ambustis similes erūpunt, sitis infestat, gingivæ cruore suffundūtur, jecur inflāmatione vexatur, biliosi vomitus succedunt, vertigo, sopor, tremor, & urinæ difficultas, ut Dioscorides & Ægineta reliquit, oboriuntur. Ubi verò virus totum occupavit corpus, ungves ob caloris defectum livescunt & corpus grandinem congelantem sentit. *Remedia. Amatus Lusit. Curat. Cent. 1* *Remedia* varia habentur. Amatus Lusitanus partem ictam scarificari jussit: emplastrum ex allijs cum theriaca eidem imposuit, & drachmas tres theriacæ in vino meraco propinavit. Ex animalibus laudantur Caro viperina quæ interaneis abjectis cocta, virus ad cutem pellit; cervi maris genitale, mustelæ venter salitus; cancri fluviatiles vel marini; sangvis fulicæ cum oleo potus; testudinis marinæ cum aceto; patientis urina hausta; stercus caprinum in aceto decoctum, vel in vino tritum, butyrum denique vetus. Inter *plantas* plurima quoque occurrunt. *Plin. H.N. l.22.c.20. & 21. Crollius de signaturis.* Anchusa manducata & in fauces projecta easdem perimit. Abensina radicem, folia, & corticem Aristolochiæ laudat; Crollius, aconitum cum vino tepido: Alij bistortam, quæ contortis suis radicibus, convoluti serpenti figuram repræsentat: Matthiolus Bryoniæ radicem, Citri semen & succum Rhasis: Ferulam & juniperi baccas Dioscorides: *Dioscor. M. M. l.3. Plin. H. N. l.20.c.17.* Plinius Tragoriganum: Claudius Imperator, taxum arborem: semen viticis Ægineta: acetum calefactum & potum Dorotheus Helius. Ex *Compositis* sunt plurima, inter quæ prçcipua, Theriaca Andromachi, & Antiochi Philometoris; Antidotus Apollodori, rustici medici, Avicennæ & Galli, quā ex Arabia redux Cæsari obtulit. Pulvis viperinus quem nobis Medici describunt, plurimum quoque prodest. *Extra* applicantur, humani dentes in pulverem redacti: urina humana calida: Caput viperæ amputatum, & impositum: emplastrum ex ranis: fimus caprinus in aceto dissolutus, & pellis recens ab eadem detracta: *Galen. de simpl. medic. l.6.c. 10.* herba de Corso nuper apud Hispanos inventa, quam Cantabricam quidam autumant: radix ebuli in vino elixata: fraxini cinis cum succo foliorum permixtus: furfures cum aceto & rutâ decocti: lignum

gnum

gnum colubrinum in Malabar nascens. Ideò ab incolis per arva decurrentibus, circumfertur. Laudantur etiam, melissæ folia eorumque succus: origanum viride contusum, radix personatæ in vino elixata: pix liquida cum sale: decoctum pulegij: serpillum cum aceto, & cætera, quæ in Ambrosino vide. Pareus theriacâ antiqua in aqua vitæ dissolutâ, usus est.

Pareus l. 20. c. 16.

Sunt qui cantus tibicinum pro remedio ponunt. Amatus Lusitanus cujusdam fontis mentionem facit, in quo si ægri demergantur, evadunt. Fallopius observavit, (*verba sunt Ambrosini*) dum ruri versaretur, filium agricolæ à vipera in pede demorsum.

Fallop. l. de tumoribus.

Unde pater senex ad clamorem filij accurrens, arcto vinculo pedis digitum vinxit: deinde digito scarificato cum nō mediocri sangvinis effusione, jussit sibi locum ostendi, ubi à vipera filius percussus fuit: quo cognito, ut læsum pedem ibi natus figeret, imperavit; postea ducendo ferulam circa pedem, illius figuram obsignavit, & sumpto gladio, cretam intra vestigij lineam radens, in vino dissolutam, filio propinavit: quo præsidio juvenis, vomitione & alvi fluore correptus, tandem sanatus est. Virus quoque à vesiculis gingivarum exemtum & fel ejusdem inficere, Gesnerus author est, qui puellam quandam, quæ carnem cui viperina permixta erat, gustaverat, in opisthotonum & alia gravia symptomata incidisse scribit. Fel confestim animi deliquium generat.

Ælian. H. A. l. 4. c. 7.

Semen citri saccaro conditum, scordium, cornu cervi, lapis bufonites, hyacinthus, sapphirus, smaragdus, inter præservativa recensentur.

Usus in Cibis.

Et olim & nunc in mensis habuere locum. Ægyptij, Troglodytæ, & Arabes, passim eas conquirebant. Cirni, Indi ultra flumen, & qui montem Athon incolunt, Æthiopes, Macrobij, & Seres ijsdem alebantur, ideò ad centum quinquaginta annos vitam prorogabant.

Plin. H. N. l. 7. c. 2.

Athen. Dipnos. l. 8.

Athenæus ritu piscium conditas apponit. Nunc in Italia à mulieribus ob pulchritudinem expetuntur.

Usus in Medicinâ

Galen. de simpl. facult. l. 6.

In Medicina multus earum usus, ex ijsque pulveres, sales, olea, extracta, tincturæ, & vina, parantur. *Caput* collo appensum contra gutturis affectus, & anginas celebratur. *Cerebrum* in pellicula ligatum dentitionem promovet. *Iecur* coctum à venenato morsu præservat.

Porta Phytogn. l. 6. c. 11.

Ossa in purpurea sindone ligata, & portata, epilepsiam & vertiginem amoliuntur.

Pli. H. N. l. 29. c. 4.

Spolium, medicamentis ophtalmicis miscetur: ex sententia Hippocratis, in delenda impetigine commendatur. *Pellis* ad facilitatem partus valet, si dextro parturientis femori alligetur. *Pingvedo*, si diligenter præparetur, ad oculor. suffusiones, ambusta, coërcendum pilorum sub alis exortum, cutis eminentias, in paralysi, commendatur.

Galen. l. 7. de Compos. Medic. s. loca.

Carnes quidam ad vitam prorogandam facere scribunt, quibus Renodæus refragatur. Alij cum fœniculo decoctæ jusculo, visum imbecillū firmant. Ejusdem esu, servus Cratetis Medici, cui caro ab ossibus in morbo abscesserat, sanatus est, si Porphyrio fides.

Porphyr. περὶ ἀποχῆς.

Plurimum siccare, & excrementa ad cutim detrudere, ideò elephantiacis, & alijs qui cutaneis morbis laborant, summè proficuam, apud plurimos Medicos invenies.

Oribas. l. 3. de morb. c. 62. Galen. Simplic. medic. l. 11. cap. 1.

Galenus aliquot exempla prodidit, qui cum vinum in quo vipera extincta bibissent, liberati sunt. Cardanus eâdē phthisicos curavit. Fuere qui Gallinas nutriebant, donec deplumarētur, quas postea ęgris exhibebāt. Matthæū de Gradib⁹, & Gattinariū id fecisse proditū. Alij ex tali pastu ova propagādæ vitæ idonea, sibi pollicentur. Pulveres & alia quomodo parentur, vide apud Ambrosinum, qui ex authoribus collegit.

Ambrosin. de serpent. p. 162.

Pulverem sitim excitare, ipsi experti sumus. Ad aquas hydropicorum exsiccandas adhiberi, apud Petræum invenies. Cinis inter caustica à Fallopio censetur. Aquam Gallesij pharmacopæi ibidem vide. Baldus Angelus in dolium vini injectas, corruptum pristino nitori restituere, idque in cella Cardinalis Ursini accidisse, scripsit. Ad theriacam singulari ratione præparantur. Primus Andromachus adhibuit, Antoninus Imperator revocavit. Galenus egregiè descripsit.

Galen. de Antid. l. 2. de Theriaca ad Pisonē, & alibi.

Consule si placet Ambrosinum, sed & nos ante non ita multos annos, in schediasmate ad Theriacā Andromachi, exposuimus, cū ejus Lesnæ in Polonia dispensationi præessemus.

Differētiæ.

Viperarum differentias, *Color*, & *magnitudo* dabunt. Ratione *Coloris*, Pausanias in Æthiopia & Lybia nigras esse scribit. Porta pro ratione soli in quo vivunt, virides, rubras, rufas, albas, & nigras observavit.

Porta Phytog. l. 4. c. 28.

Cardanus rubræ crassæ & brevis, *Milort* ab Italis dictæ meminit: sed Mathiolus, innocentissimum animal esse, domibusque familiare, addit. *Magnitudinis* respectu, in Hispania, nonnisi cubitales inveniuntur, si Amato Lusitano credimus.

Amat Lusitan. in Dioscorid.

In regione Troglodytica, in longitudinem decem & novem cubitorum exæquant si Æliano.

Ælian. H. A. l. 9. c. 33.

In aurea Castella, viginti pedum sunt, si Cardano. Ægyptiacarū pelles tomēto repletæ duplo majores sunt nostris, si Bellonio.

Bellon. observ. l. 2. c. 30.

Alpinus in Illyrico unico in fronte cornu insignes, marem album gerere, fœminam duo tanquam acus in syncipite, capite latiore & compressiore esse, & à cerastis differre, scripsit.

Alpin. de Medicina Ægypt. l. 4. cap. 8.

Sumunt & à veneno quidam differentiam, & serpentem illum, qui *Escurzo* Italis adferunt. Verum hic, quia est colore cinereo nigricante maculis distincto, longitudine sesquipalmari, capite crasso & quadrato, ore magno & hiante, lingvâ nigrâ & mucronatâ, & tardè incedit, in viperarum censum referri non poterit. De *Viperis Chiappæ* ita *Nierembergius.*

Nieremb. H. Exot. l. 12. c. 3.

Genus viperarum Chiappa nutrit magnum, simile putrido ligno, pestilentem spiritum quatuor narium fenestris fundens. Quædam morsu equum intra diem occidunt, fuso per omnes juncturas sangvine. Sunt aliæ variegatæ, aliæ nigræ & prolixæ. Quemcumque momorderint, perimunt: crescente lunâ mitescunt, decrescente irritantur. Aliæ sunt pallidæ, nigris distinctæ lineis, interstinctæ maculis albis; morso ab ijs decidit per frusta caro. Alijs tanta pestis superest, ut si fuste contingantur, subeat virus usque ad brachium. Aliæ hujus sunt conditionis, ut si mordeant mane, morsus evomens sangvinem pereat; sub vesperum, non sunt lethales. Visus ibi serpens, in cujus utero inventi triginta & unus fætus.

ARTICVLVS II.

De Ammodyte.

Nomen. *Ambrosin. l.1.c.3.* REfertur hic tum ratione figuræ tum partus ad viperarum genera. Vocatur à Latinis *Ammodytes* vocabulo à Græcis desumpto, qui & ἀμμοδύτην, ψαμμοδύτην, ἀμμοδιώτην, per ypsilon, & ἀμμοδίτην per iota appellant: ibi ἀπὸ τȣ̃ ἄμμȣ καὶ τȣ̃ δύειν quoniã arenam subeat: hic ab ἄμμος & διορύττω perfodio. Aëtio est *Cenchrias* vel potius *Cerchnias* ab asperitate miliari, quòd cauda ipsius instar granorum milij dura sit. An ἀμμοβάτης apud Lexicographos sit ab eo diversus; vel ἀμμόατις apud Suidam difficile est dicere. Nonnulli Ammoditem, Centriam, aut Centritem, ob duritiem caudæ dici debere innuunt. Cum κέντρα quædam lignorum & lapidum vitia dicantur ut apud Theophrastum videre est: & Plinius, in quibusdam arboribus veluti in marmore, centra quædam, id est, durities clavis similes, & feris inimicas esse asseveravit. Ut ut sit, *cornutum* vocavi, quod eminentiam quandam cornu æmulantem supra nasum gerat; & *viperam Cornutam Illyricam*. quòd in illa regione frequens sit, *monoceron* denique, propter callum qui summam oris partem exornat, certum est.

Theophr. H P. l.5.c.3.

Descriptio. De ejus forma & Descriptione *ita Ambrosinus*. Olaus Magnus scriptis mandavit quosdam esse serpentes arenacei coloris, longitudine cubitali, maculis nigris distinctos habentes supra dorsum linearum vestigia: Deinde inter hæcce serpentium genera Ammoditem commemorat. Quamobrem Lucanus colorem arenaceum hujus serpentis contemplans canebat hunc in modum. Concolor exustis atque indiscretus arenis Ammodites. Est igitur fera hæc viperæ perquam similis, *capite* tamen ampliore, & *maxillis* latioribus, & in superiore parte rostri; eminentiam quandam acutæ verrucæ similem gerens. Propterea vulgares, non injuria, cornutum serpentem vel cornutam viperam nuncuparunt. Ætius quoque Ammoditem cubitalis magnitudinis, & arenacei coloris esse statuit. Immo *pellem* maculis nigris præditam, & caudam præduram ei assignavit: Has a. conditiones lector in icone, quam exhibemus melius & commodius meditari poterit.

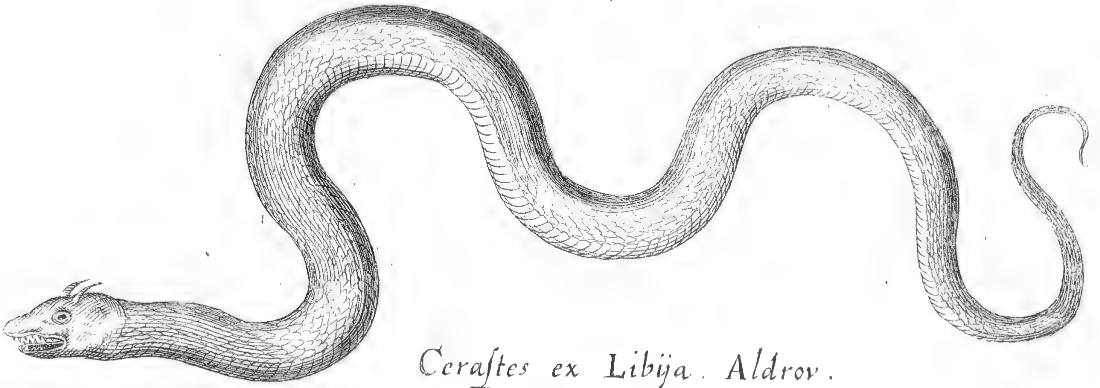
In Lybia teste Solino, in multis Italiæ & Illyriæ locis, comitatu inprimis Goritiensi stabulatur. Quadramius observavit in Circulatorum capsulis, catulos ritu viperarum eniti. *Locus.*

De *Veneni* signis & remedijs, ita *idem Ambrosinus*. Olaus Magnus describens signa veneni hujus serpentis ea esse protulit, quando particula demorsa non solum ingenti dolore & tumore afficitur, verum etiam quando virus à vulnere effluit, & propterea si patiens tertio die non perit, quandoque ad septimam usque diem vitam protrahit. At Inter cæteros Authores, clariora hujus veneni signa assignat Matthiolus, dum percussos ab Ammodite, festina morte opprimi scribit, & à vulnere eorum, qui tam brevi tempore non obeunt, sangvinem primò dimanare, labiaq; vulneris intumescere, deinpe paulò post saniem effluere, capitisque gravitatem, & animi deliquiũ generari. Imo addit homines etiam robustos ab hoc serpente ictos triduo interire, & celerius qui à fæmina sauciantur. Quamvis observaverit nonnullos ab hoc serpente percussos ad septimam usque diem vitam protraxisse. *Venenum.*

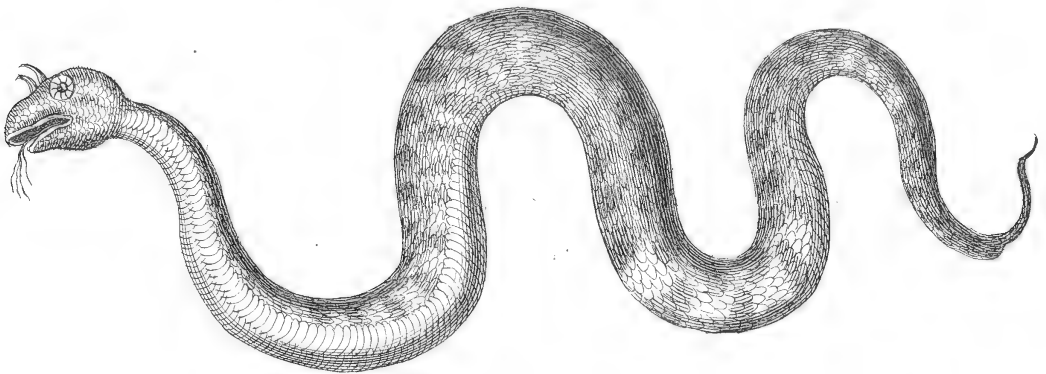
Præsidia hoc venenum castigantia, inprimis communia laudat Abensina; deinde tanquam Alexipharmaca, castoreum, cinnamomum, & radicem centaureæ cum vino exhibet. Item radicem Aristolochiæ longæ, & Gentianæ probat, postmodum pro emplastris parandis, mel exsiccatum, & tritum, radices gracatorum, centaureæ, semen lini, harmel, lactucæ, & volubilis præscribit. Verum Matthiolus admonet primo appositis cucurbitulis ambitum vulneris scarificandum esse, injectis tamen vinculis arctissimis partibus superioribus. deinde tanquam præsidium peculiare mentam ex aqua mulsa potam, castoreum, casiam, & succum artemisiæ, cum aqua commendat. Præterea theriacam in potu exhibet, eademque vulnus linit, & tandem emplastris attrahentibus utitur. Imò in hac affectione cataplamata nomis, & ulceribus serpentibus conferentia summoperè celebrat. *Remedia.*

ARTI-

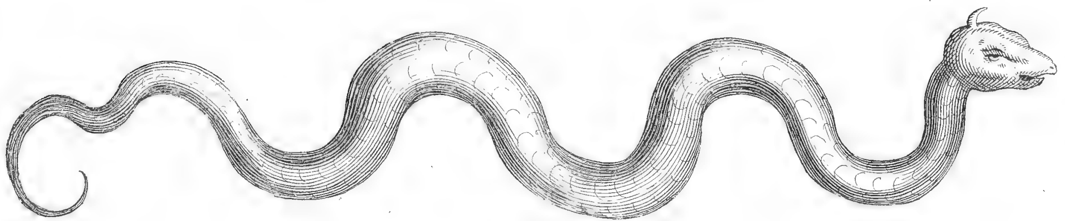
Ceraſtes Greuini Aldrou. Gehörnichte Schlang

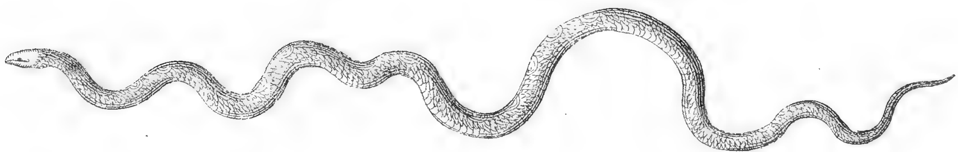

Ceraſtes ex Libija. Aldrov.

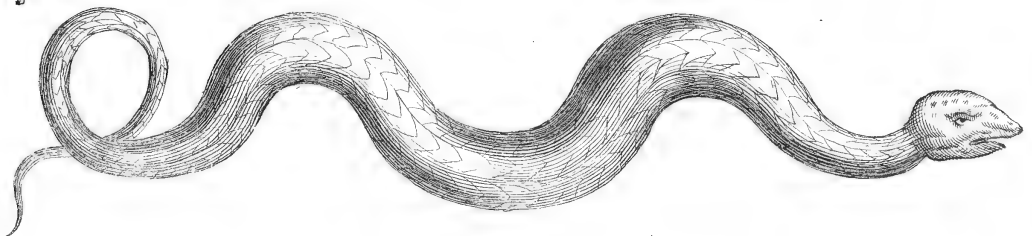

Hæmorrhoüs Parei.

Seps Parei

ARTICVLVS III.

De Ceraste.

Ambros.l. 1.c.4. Nomen. EXcipit hic Ammodyten serpens, quòd in locis etiam arenosis libenter stabuletur. Nomē à duab⁹ eminentijs, ἀπὸ τῆ κέρατος, quę in fronte, cochlearum instar, sed solidiores habet, sortitus est. Aristoteli *Thebanum colubrum*, dici placitum est Bellonij. Olao est *Cristalis*, Alberto M. *Ceristalis*, *Sirtalis & Triscalis*. Bellon. obs. l.2.c.54.

Descriptio. Pli. H. N. l. 8.c.23. Solin. Polyhist.c.40. Bellon. Obs. 2.c.54. In *Descriptione* variatur. Plinius corpore Cerastis eminere cornicula sæpè quadrigemina scribit: quorum motu reliquo corpore occultato sollicitent ad se aves: Totidem & Solinus habet. Albertus octo. Bellonius duo instar granorum hordei supra oculos, gemina minuta cornua imitantia, ponit. Addit, *dentes* viperinis similes, *dorsum* lineis quibusdam puniceis variegatum habere. *Aëtius* cubitalis magnitudinis, longissimum, duorum cubitorum, corpore arenacei coloris, juxta caudam desquamato, partibus ventris per ordinem squamatis, reliquit.

Locus. Invenitur in Lybia, cujus mediterranea arida & sabulo referta sunt. Olim in Ægyptū migrasse, & magnam regionis partem inhabitabilem reddidisse, prodidere quidam, & ex his Lucanus. Bellonius dum Cairo in montem Sinai iter faceret, copiosos conspicatus est. In vijs per quæ plaustra aguntur, frequens stabulatur, obviosque aggreditur & perimit. Lucan. Pharsal. l.9. Bellon. obs. l.2.c.56.

Natura. Duo ipsis congenita adscribit Bellonius, nempe, quòd ritu viperarum fœtus edant vivos, & quòd inter omnia serpentum genera diutissimè sitim tolerent. Gressu flexuoso volutari, quoniam breves & crassi sunt; mole corporea arenis obruta, exertis cornibus aviculas allicere, ut superius dixi: Psyllos populos non attingere, adijci præteritis potest. Ælian. H. A. l.16.c. 28.

Venenum. Dioscor. l.6 Demorsus à Ceraste, parte affectâ intumescit, & duritiem quandam instar capitis clavi cum pustulis experitur. Mox sanies modò nigricans, modò subpallida effluit: mens alienatur; visus hebescit, ingvina & poplites dolent. Tensis genitalibus convulsus obit. Inter *remedia* ponit Dioscorides membri præcisionem. Ægineta & Aretæus scarificari & ferro ut inuratur jubent. Celsus rutam ex aceto coctam, & nepetam cum sale & melle permixtam laudat. Plinius pice cum polentâ quandoque utitur, interdum Castoris testibus cum panace & ruta in vino. Quomodo id Psylli frangant, apud Ælianum habemus. Cornu ad præsentiam viperæ, napelli, aut fellis Pardi exudare, Grevinus & Petrus de Abano affirmant. Ælian. H. A. l.19.c. 28.

Differentiæ. Datur apud Nicandrum genus Cerastæ *mutilum* vel quòd cornibus careat; sed sic Cerastes appellari non posset: vel quod non tam patenti habeat: & quidem grandioribus quàm alij maxillis instructum est, *Maxillare* vocatur. Forte illud quod superius ex Matthiolo in Illyrico inveniri diximus, Thair Ægyptijs dictum, & quod in theriaca, ut Prosper Alpinus scripsit, adhibent. Herodotus circa Thebas Ægyptias cornutorum serpentum, parvi corporis meminit, qui sacri dicuntur. Sed quia innoxij, ad Cerastas referri non possunt. Nos duas hic in Iconibus species exhibemus. Secunda ad Sereniss. M. Hetruriæ Ducem ex Lybia allata est, una fortè ex illis, de quibus *Fauconerius Anglus ad Gesnerum* ita scribit. Allati fuerant ex Cairo tres serpentes ad nobilem quendam Venetum qui, diligentissime in vitro magno & arena propè focum servabantur. Tres numero erant, quorum unus ferme erat triplo reliquis major, isque *fæmina*, quę tum fortè quatuor, aut quinq; ova in ipsa arena edidit magnitudine fere ovi colūbini; longitudo erat triū pedū, crassitudo fere brachij: *caput* duos digitos latum, idque compressum. *Oculorum* pupilla nigra, reliquâ parte alba quorū cilijs utrinque prominebant cornicula duo brevia non carnea ut in quibusdam alijs, sed verè cornea. *Collo* erat pro magnitudine corporis tenuissimo, & satis longo. Totus parte superiore tectus erat *squamis* cinereis. Suprema squamarum parte nigricantibus, *cauda*, in extremo extenuata, & subfusca. Alijs duobus eadem erat forma, nisi quod cornua adhuc non extabant. Dixerunt esse filios illius majoris.

ARTICVLVS IV.

De Hæmorrhoo.

HÆmorrhous, Gręcis & fæmininè αἱμοῤῥοΐς, & masculinè αἱμόῤῥοος ἀπὸ τῆ αἵματος, & ῥέω, quòd ad ejus ictum sangvis ab omnibus corporis humani meatibus effluat. Isidoro est *Aspis hæmorrhois*, Arnoldo *Afrodius*, Sylvatico *Afudius*, Avicennæ etiam *Sabris*, & *Alsordius*. Olaus tria differentia genera esse putavit. *Thonium* Nicandro dici, quod locis illis Ægypti, quibus Thonis imperavit, delectaretur, Rhodiginus author est. Ambrosin. de serp. l.1. cap.5. Nomen. Rhodig. Antiq. lect. l.16.c.9.

Descriptio. Ælian. H. A l.15.c.13. Descriptionem hujus serpentis, apud Ælianum, Nicandrum, & Paræum habemus. *Corpore* est pusillo. *Oculis* igneo quodam fulgore ardentibus, *Cute* splendidissimâ, *dorso* multis albis & nigris notis maculato, *cervice* angustâ, *Caudâ* prætenui, cum corniculis supra oculos. Avicenna ei *dentes* æquales tradit. Nicander ita describit: Nicand. in Theriac.

Vnum

Vnum longa pedem, totoque gracillima tractu,
Ignea quandoque est, quandoque est candida forma,
Constrictumque satis collum, & tenuissima caudæ
Bina super gelidos oculos frons cornua profert,
Splendentum quædam radiorum albentia luce
Sylvestres ut apes, populatricesque locustæ.
Insuper horribile ac asprum caput horret, & instar
Ipsius obliquæ sua parvula terga Cerastæ
Claudicat, ex medio videas appellere dorso,
Parvum navigium terit imam lubrica terram.
Alvus & haud alio tacitè trahit ilia motu
Ac per arundineum si transeat illagrabatum.

Locus. In Ægypto & illis locis quibus Thonis imperabat, vivere superius dictum. In India reperiri, ex Diodoro Siculo colligi potest. Is enim in eo tractu quo Alexander Porum persequebatur, inventos fuisse serpentes, parvos equidem, sed quorum alij æreis virgis specie erant simillimi, alij densam & hirsutam cristam arrigebant, ad eorumque morsum toto corpore sangvineum sudorem dimanasse, scribit. (*Ælian. H. A. l. 9. c. 43*) Particularem locum si attendamus, saxorum cavernas incolere solent.

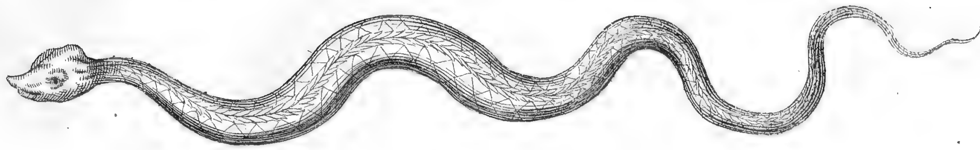
Natura. De *Naturâ* hoc occurrit, segnem admodum in incessu & pigrum esse: naturaliter, non aliter ac navis dum mare sulcat, incedere; more undæ, quæ assurgit & deprimitur: & fæminam à mari gressu ita distingvi, quod hæc eum internè circa caudam firmet, cum mas ventri tantummodò innitatur, & collum serpendo extendat. (*Ælian. H. A. l. 15. c. 13. Nicander in Theriacis.*) Quæ de obliqui incessus causa, & Canobo Menelai gubernatore veteres nugantur, apud Ælianum & Nicandrum vide. Nemo aliàs hujus fabulæ meminit.

Venenum. (*Mathiolus ad Dioscor. l. 6. c. 50.*) In ejus morsu, (*verba sunt Mathioli*) color loci percussi fit cruentus, ex quo ab initio nihil præter aquosum quoddam, effluit: ventriculus dolore afficitur: deinde sangvis non solum ex foraminibus morsis, sed etiam ex naribus fluit: spirandi difficultas subsequitur, & si quæ in corpore obductæ fuerint cicatrices, recrudescunt. In *morsu fæminæ*, anguli oculorum & radices ungvium sangvinem fundunt; immò sangvis ab omnibus corporis meatibus manat, & tandem dentes, putrefactis gingivis excidunt. (*Galen. de Theriaca ad Pisonē. Lucan. Pharsal. l. 9. Ælian. H. A. l. 9. c. 43. Nicander in Theriacis.*) Eadem Nicander, Galenus, Lucanus, & Ælianus prodidere. Immedicabiles quibusdem ejus morsus, alij partem scarificatam candenti ferro inurunt: quidam statim præcidunt; deinde cataplasmatis validè attrahentibus utuntur. Dioscorides ad sistendum sangvinem emplastrum ex folijs vitium coctis & cum melle tritis primò imponit, post portulacam cum polenta antequam sangvinea urina prodire incipiat. Mathiolus allium & vinum dilutum, cum theriaca, exhibet: vulnus aquâ frigidâ abluit, & demum, regionem vesicæ spongijs calidis fovet. Plinius, flores & mora rubi commendat.

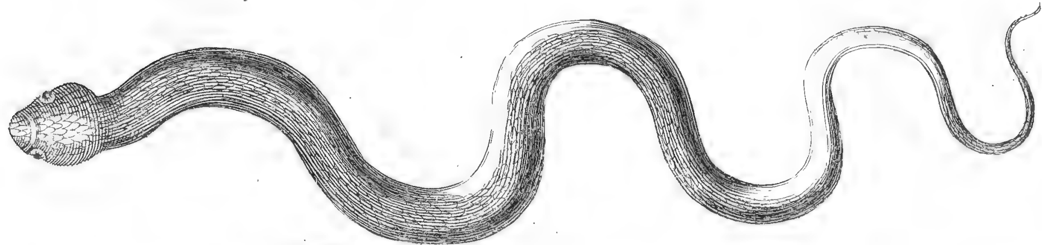
Differentia. Circa Differentias nihil ferè occurrit præter ea quæ Nierembergius de *Indico hæmorrhoo*, & *Kokob* scribit, Piso & Marcgravius de *Cucurucu*, ille de *Ibiracao* habent. De *Hæmorrhoo* ita *Nierembergius*. (*Nierēberg. H. E. l. 12. cap. 2.*) Habet novus orbis suum hæmorrhoum, *Abucyatli* dictum, similem teutlacotzuchqui, nisi quòd sonalib. careat, majorem hæmorrhoo antiqui mundi, sed ejusdem veneni. Per omnes corporis meatus & cicatrices profundunt sangvinem morsi. Est alius qui etiam per juncturas prodigè cruorem facit. De *Kokob* sic idem. (*Nieremb. H E. l. 12. cap. 49.*) Offenditur in agris Iucatanensibus, quidam serpens ad hęmorrhoi nostratis pertinens genus, quatuor longus dodrantes, fusco *colore*, sed cyaneis & rubrescentibus maculis consperso. Hujus ictus adeò pestilens est, ut intra horæ unius spatium cogat ictum hominem sangvinem rejectare, & intra diem unum ex omni corporis parte effundere, atque ita demum mori. *Antidotum* esse inquiunt siliquastri succum liquori tabaci permixtum, ex quo alia contusa atque resoluta sint, epotumque. Saxorum colit cavernas, & in his cubilibus educat prolem. Egressus antrum, cum strepitum audit, impetum facit in obvios.

Curucucu Marcgravius vocat, quem Piso *Cucurucu* Brasilianis dici scripsit. (*Marcgr. H. B. l. 6. c. 14.*) *Ille* novem pedes longum facit, squamis flavescentibus, ac per dorsum maculis nigris grandibus variegatum. Nimirum, in toto flavo macula est grandis, in nigro duæ flavæ, in quibusdam nigris etiam unica flava, & sic continuè. *Cl. Piso*, amicus & condiscipulus noster, qui per aliquot annos illas oras lustravit, ita describit. (*Piso de Medic. Brasil. l. 3. p. 41.*) Cucurucu est angvis crassus, cineritij coloris interius flavus, externis maculis nigris distinctus, & ijsdem ut *Cascavel* squamis vestitus; novem & interdum duodecim pedes longos. Maxime est venenatus, & plurimum metuendus, licet caro ejus præparata à Barbaris comedatur. Præcipuum illi venenum in capite, ideoque Brasiliani intercepto quantocius caput amputant & cooperiunt humo: Ab illo ictus, corripitur vertigine, tremoribus, torminibus, animi deliquijs, febribus ardentibus, quibus sudor frigidus ac ipsa denique mors, intra diem naturalem, aliquando & celerius succedit. Præter enarratas qualitates, peculiare est huic serpenti, quòd morsu ejus virulento, venæ erodi videantur, tantamque inflamationem & ardorem efficiat, ut sangvis bulliens mox è naribus, auribusque, imo manuum & pedum ungvibus promanet. Huic malo si quæ Medicina detur, ipsius serpentis, qui morsum

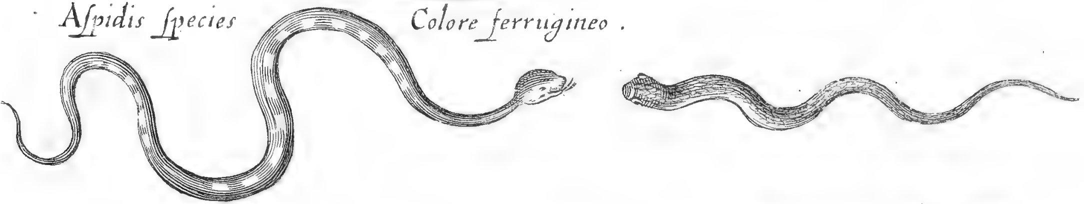
Seps Aetii ex Matthiolo.

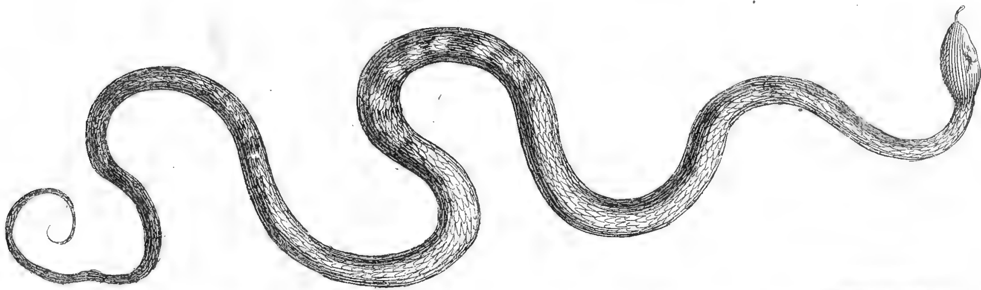
Aspis Vulgaris

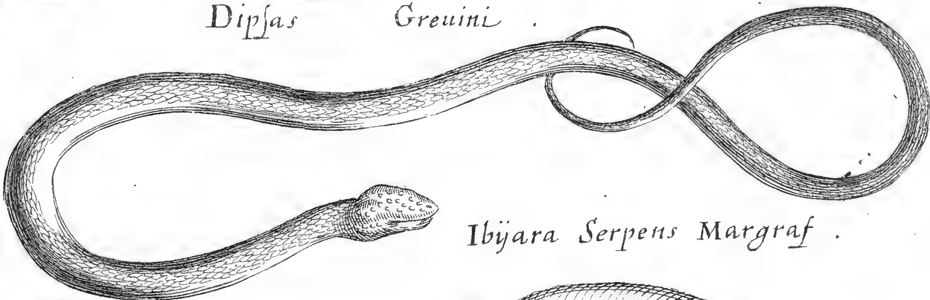
Aspidis species Colore ferrugineo.

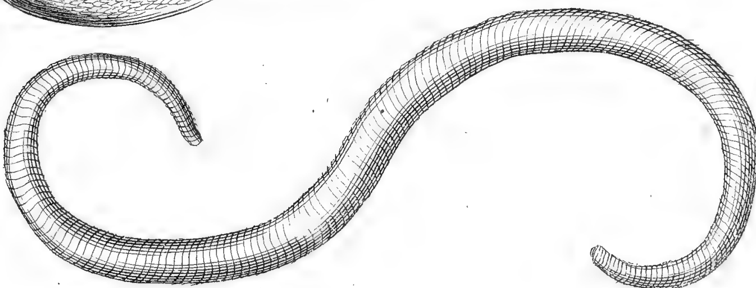
Aspidis species colore ferrugineo, Vipera parua Vulgo dicta

Dipsas Greuini.

Ibijara Serpens Margraf.

sum intulit, caput emplastri forma, vulneri applicatũ: Tum & Folia Tabaci recentia, leviter tantũ ab ignis flammâ tacta, mirabiliter prosunt, cauterij loco. Idem præstat contra hujus, aliorumque Serpentium morsus radicis *Caaapia* decoctum. Deinde succedunt sudorifera, vel ipso statim initio convenienter exhibita, ut sunt radices Iuscpebæ, Urueu, Malvisco, Iaborandi, &c.

Piso loco citato p.43. De *Ibiracoa*, ita idem. *Ibiracoa* Brasiliensibus serpens est variegati *coloris*, albis, nigris, rubrisque maculis insignis. Ejus morsus est admodum venenosus, & pessima symptomata infert, haud secus, quam Cucurucu, ut à Brasiliensibus accepi: quippe sangvis quantocyus à morsu, ex auribus, naribus & oculis profluit, & nisi statim subventum fuerit, moritur vulneratus. Si virus nondum ad cor abierit, carne ipsius angvis cocta cum radice Iuscpeba, Iaborandi, Malva Isco, Caapeba, Capypuba, additis summitatibus Nhambi, ex vino interne exhibitis vulnerati restituuntur. Addatur externum remedium, ex capite ipsius feræ contuso, & cum Ærva de Cobre, alijsque ejusmodi ante enarratis præparatum.

ARTICVLVS V.

De Sepe.

Ambros. de serp. l. 1. c. 6 *Nomen.* SEps, quibusdam, non malè Sepes, Græcis σήψ, & quidem fæminino genere dicitur. Sine dubio παρὰ τὸ σήπειν τὰς πληγέντας, quod vulneratorum ab hoc serpente caro, statim putredinem concipiat. Ideò nonnulli ex Scaligero, non malè *Putriam* vocare. Dicitur & σηπεδὼν, quamvis Nicander Sepis & Sepedonis diversis locis meminerit. Nec vel iste diversas Sepis & Sepedonis descriptiones habet; nec morsus Sepis symptomata ab Aëtio recitata, ab accidentibus Sepedonis ictus, quæ apud Nicandrum leguntur, differunt. Ideò Gesnerus, & Grevinus pro synonimis sumsere. Avicennas *Selsir* vocavit.

Descriptio. In *Descriptione* variatur. *Abensina* eum capite lato, collo parvo, caudâ brevi, ventre rotundo, tergore lineis diversi coloris variegato facit: *Ætius* duorum cubitorum longitudine, ore acuto, albis notis maculatum. *Ælian. H. A. l. 16. c. 14* Ælianus eidem quatuor dentes, quos Volaterranus, recurvos facit, qui tuniculis quibusdam occultantur, adscribit, *Pausanias* cinereum colorem, & macularum ποικιλότητα, alvum majorem. *Nicand. in Theriac.* *Grevin. de Venen. l. 1. c. 13.* *Nicander*, colorem hirsuti tapetis assignat, quem Scholiastes varium, Grevinus, pallidum interpretantur.

Locus. *Pausan. in Elien.* Invenitur in regionibus Syriæ & Arcadia. Legimus namque apud Pausaniam, Ægyptam Elati F. Arcadiæ Regem, incautum ab eo interemtum fuisse. *Ælian. H. A. l. 16. c. 14.* Dum currit, brevior cauda videtur: quem tamen obliquo majorem tramite ducit. Colorem in eorum quæ attigit similitudinem mutat. *Venenum.* Venenum, quod admorsum illicò tabe destruit, ex dentibus ejaculatur. Ossa cum corpore dissolvere, Lucanus scripsit. Dicitur Nicandro δίψιος, vel quod sit ξηρὸς, vel quod faciat δίψαν τοῖς δακνομένοις: vel ob siccitatem, vel quòd percussis sitim adferat. *Lucan. Pharsal. l. 9* De signis veneni ita Lucanus:

Mors erat ante oculos, miserique in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Avulsitque manu piloque affixit arenis.
Parva modo serpens, sed qua non ulla cruentæ
Tantum mortis habet; nam plagæ proxima circum
Fugit rupta cutis pallentiaque ossa retexit:
Iamque sinu laxo nudum est sine corpore vulnus.
Membra natant sanie; suræ fluxere, sine ullo
Tegmine poples erat, femorum quoque musculus omnis
Liquitur & nigra distillant inquina tabe.
Dissiluit stringens uterum membrana, fluuntque
Viscera, nec, quantum toto de corpore debet
Effluit in terras, sævum sed membra venenum
Decoquit; in minimum mors contrahit omnia virus.
Vincula nervorum & laterum contexta, cavumque
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne
Quidquid homo est, aperit pestis, natura profana
Morte patet; manant humeri, fortesque lacerti
Colla caputque fluunt; calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur,
Parva loquor corpus sanie stillasse perustum,
Huc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoque discedunt, putresque secuta medullas,
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.
Cyniphias inter pestes tibi palma nocendi est:
Eripiunt omnes animam, tu sola cadaver.

Dioscorid. *Plin. H. N. l. 29. c. 5. & 6.* Inter *remedia*, portulaca & acetum mulsum à Dioscoride; à Plinio, cortex & baccæ lauri, oxymel, piscium salsorum cibus, dummodò vesperi vomitu rejiciatur; ab Aëtio, spongia aceto calido imbuta, & morsui applicata, laudantur.

Differentiæ. Inter Sepem & Sepedona, ut supra diximus, vix aliquid est discriminis, etsi Scholiastes Nicandri, Sepi colorem coccineum, Sepedoni varium assignet. Videntur tamen reperiri serpentes qui ad eundem referri poterunt. Meminit Aristoteles

stoteles cujusdam pusilli; quem quidam *Sacrum* vocant, quē & reliqui serpentes, etiam magni vitant. Hujus morsu omnia putrescunt. Legitur quoque apud Ælianum, virum quendam solo serpentis attactu periisse, & vestem ægri paulò post putruisse. Huc & *Agvasen* pertinet, de quo ita *Nierembergius*. Subita pestis Agvasen serpens duas spithamas longus duntaxat, fusco colore, lato capite atque compresso: adeò verò lethali est ictu, ut intra dimidiæ horæ spacium interimat, decidente carne vulneri vicina, ac misere putrescente. Versatur montosis locis, editis, atque arentibus. Alexiterium ejus *Pangagvasen*, Nascitur in Philippicis.

Ælian. H. A. l. 8. c. 7.
Nierēberg. H. E. l. 12. cap. 11.

ARTICVLVS VI.

De Aspide.

Ambrosin. de Serp. l. 1. c. 7.
Nomen.

SErpenti quem Aspidem vocamus nomen, vel ab aspergendo, quod venena morsu aspergat, ut Isidoro placet; vel ab asperitate cutis, ut Arnoldo; vel ab aspiciendo, quòd acutum intueretur, nisi eorum oculi à quibusdam carunculis comprimentibus impedirentur, ut Abensinæ; vel à σπείζειν, quod est, more serpentis bestiæ sibilare, & se gyrare, propter acutum nempe sibilum, vel ejus corporis longitudinem, ut alijs; impositum est. Quidam Serpentem Niliacam & Ægyptiā dixere, quòd Ægypto sit peculiaris: Propertius *sacrum colubrum*, quòd in simulachris Isidis adhiberetur, dixit, alij *Hypnalin* à somni inductione. Quatramius Marassum vocavit, quòd viperarum instar, vivos catulos pariat.

Descriptio.
Nicand in Theriacis.

Descriptionem apud *Nicandrum* habemus.

Tam procera, (inquit) *extensa queunt quam brachia duci*
Tantaq; crassities est, quantum missile telum,
Quod faciens hastas docta faber expolit arte;
Protrucium horrisona taurorum, & cæde leonum.
Squallidus interdum color albet, sæpè virenti
Cum maculis sæpè est cineres imitante figura;
Nonnumquam ardenti veluti succenditur igne
Idque nigra æthiopum sub terra, quale refusus
Nilus sæpè lutum vicinum in Nerea volvit.
Præterea geminæ calli instar, fronte carunclæ
Hærent sangvineis scintillant lumina flammis
Turgida squallet item cervix, grave sibilat ipsa
Bestia, dum certam vomit ira cancita mortem
Quatuor hinc intra maxillæ concava dentes
Radices fixere suas quas juncta quibusdam
Pelliculis tunica abducit, triste unde venenum
Effundit, si forte suo hæc approximet hosti.

Belluacensis ei cæruleum colorem, dentes extra labia, ut in apro, exporrectos, adscribit. Agricola longitudinem & crassitudinem mediocris angvillæ, Wottonus senum pedum, assignant. Plinius, duos *dentes* in supera parte dextera lævaque longissimos, tenui fistulâ perforatos, ut scorpionum aculei, venenum infundentes. Ælianus tenuissimis quibusdam tunicis indui scribit, quibus inversis venenum effundatur, effuso, illæ ad pristinum statum redeant.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.
Ælian. H. A. l. 9. c. 4.

Locus.

In Gallia nullas divagari Bellonius author est: plurimas in Hispaniæ insulis Christophorus Andreas. Calidiore aëre gaudere certum, ideò Africam, & ripas Nili inprimis incolunt. Olaus in septentrionalibus regionibus observavit, scabrosâ cute, cinereo colore, oculis scintillantibus, longitudine trium vel quatuor cubitorum.

Sympathia & Antipathia.
Nicand in Theriac.
Ælian. H. A. l. 3. c. 22. & 6. 38. & 10. 47.
Lucan. Pharsal. l. 4.
Arist. H. A. l. 9. c. 5.
Suidas.
Agricola de anim. subter.
Porta Phytogn. l. 7. c. 24.
Plini. H. N. l. 21. c. 31.
Athen. H. A. l. 4. c. 54.

Umbrosis locis delectantur. Ideò Seneca, ad umbram exsurgere dixit. Abhorrent ab Ichneumone, Argolis angvibus, ranarum fætibus, cimicibus, aro, & halicacabo. Ichneumon ova ejus conterit, & mordente dente lacessit. Bellum, quod & apud Ælianum invenies, Lucanus ita egregiè descripsit.

Aspides ut Pharias cauda solertior hostis
Ludit, & iratas incerta provocat umbra,
Obliquasque caput vanas serpentis in auras
Effuso tuto comprehendit guttura morsu,
Lethiferam citra saniem tunc irrita pestis
Exprimitur, faucesq; fluunt pereunte veneno.

Argoli serpētes aspides interimūt, ideo iussu Alexandri M. Alexādriā deportati fuere. Ranarū fetus caudâ insignes persequūtur. Gallinæ eā die quâ *cimices* comedere, ab ijs non tanguntur. Fumo *ari* ita inebriantur, ut torpidæ evadant. De *Halicacabo* ita *Plinius*. Nec illud præteribo aspidum naturæ Halicacabum in tantum adversam, ut radice ejus propius admotâ, soporetur illo sopore enecans vis earum. Ergò trita ex oleo percussis auxiliatur. De amore aspidis maris erga anserum custodem puerum, & fæminæ rivalitate commotæ erga eundem odio, vide Athenæum.

Natura.
Isidor, Orig. l. 12.
Nicand. in Theriacis.
Anglic. l. 19. c. 88.

Ad *Naturā* pertinet, quòd Isidorus scribit, ad incātatoris vocē alterā auriū premere, alterā caudâ obruere: nūquā mare nisi comite fęminâ è spelunca egredi; alterutrum ab aliquo occisum, occisorem etiam in turba quęrere, quod aliqui affirmant; visum imbecillum ob carunculam, de quâ superius, seu tubercula fronti adhærentia habere; & levissimo strepitu audito, quasi ex somno excitatas sese erigere, ꝙ apud Nicādrū legimus. In iracundia pręcipitib. tumet collū. De *ovorū* natura prodit Bartholomæus Anglicus, parva, rotunda, livida, viscosa, fætida, summè venenosa, & filamentis quibusdam conglobata esse, quæ si à Rubeta vel alio venenoso animali foveatur, vermē procreari, qui visu & halitu more Basilisci, primò foventem, deinde alios etiam animantes perimat. Mansuefieri,

Ælian. H. A. l. 17. c. 5. fieri, apud Ælianum legimus. Cicurantur cibo; cum infantibus vivunt, & crepitu digitorum vocatæ ex cavis prodeunt. Mensam etiam, in qua temperatæ vino & melle farinæ ipsis apponuntur, circumstant, ac reliquâ omni spirâ in terra relictâ, caput allevantes circumlâbunt, sensimque explentur. *Plin. H. N. l. 8. c. 23.* Egregiè de illo *Plinius*. Unicus huic tam pestifero animali sensus vel potius affectus est. Conjuga fermè vagantur: nec nisi cum cõpare vita est, itaque alterutra interemta, incredibilis alteri ultionis cura. Persequitur interfectorem, unumq; cum in quantolibet agmine populi, notitia quadam infestat, perrumpit omnes difficultates, permeat spacia, nec nisi ab amnibus arcetur, aut præceleri fuga.

Venenum. Nicand. in Theriaca. Ictus Aspidis tam subtilis est, ut visum effugiat: ideò mors Cleopatræ difficilis erat cognitu. Tumor circa vulnus nullum; post ictum statim sopor insurgit, oculi caligine suffũdũtur, facies pallet, frons refrigeratur; icti assiduò hiant, & tandem convelluntur. Actuarius ægri colorem in viridem & herbaceum permutari asserit. Inter remedia, Aristoteles & alij solam partis mutilationem ponunt. Visum haud paucis, si centaurium in vino tritum æger evomuerit, periturum certò; victurum, sin secus. Mercurialis plagæ exustionem suadet; Pareus, quò d sangvinem in venis & arterijs congelari putet, tenuiorum partium, medicamẽta, si pars nigricet amputandam censet. Tentari tamen remedia tam *simplicia* quàm composita possunt. In *illis* sunt, origanum virens cum vino tritum; allia cum Zytho; aristolochia cum rosis; apium cum mero. De aceto ita *Plinius*. *Plin. H. N. l. 23. c. 1.* Nuper cũ ab aspide calcata percussus, utrem aceti ferens deposuisset, sentiebat ictum aliàs illæso similis. Intellectum ibi remedium est, potuque succursum. De Citris *Ælian. H. A. l. 3. c. 5.* videri Ælianus poterit. Objecti aspidibus rei, evasere quod id pomum comedissent. *Plin. H. N. l. 28. c. 6.* Huc urina impubium, quam Plinius laudat, fel mustelarum, stomachus ciconiæ, urina & sangvis testudinum, lapis Malacensis & histricis pertinent. Ex *Compositis* sunt, Theriaca magna Andromachi, Antidotus Antipatri, & alia. Quidã compositionẽ ex folijs tapsi barbati, caryophillatæ, leucoij rubri, pari pondere sumptis, quæ in aceto acerrimo & urina hominis sani decocta, parti extra applicãtur: Aëtius pro fomento aquam marinam adhibebat; quandoque post scarificatas cucurbitulas, centaurium cum myrrha & modico opio apponebat.

Usus. Galen. ad Glauc. l. 2. cap. 10. Galen. de Composit. Marsis *in Cibis* inservire, capite abscisso, & caudâ ad digitos quatuor, interaneisque exemptis, cute detractâ, & corpore aquâ abluto, Galenus prodidit. *Medicinam* si spectes, Plinius ad visum clarificandum ejus membranã cũ adipe alterius animalis permiscet. Galenus emplastri Andromachi meminit, ad discutiendas strumas & podagras, ꝙ ex aspidib. vocatur, quòd cinerẽ ipsarũ recipiat. *medic. s. g. l. 6. c. 14.*

Differentiæ Aspidum apud authores sunt *Differẽtiæ.* variæ. Apud Galenum est χερσαία, *terrestris*, quæ loca mediterranea incolit, χελιδών, *hirũdinaria*, quæ hirundinẽ colore æmulatur, & circa Nili ripas excubat: πτυάς, *sputatrix*, *Galen. l. de Theriaca ad Pisonẽ.* quæ sputo animalia interficit. Prioris longitudinem quinq; cubitorum æquant. Chelidoniæ colore albo & nigro refertæ sunt; Ptyades cinereo ad aureum inclinante asperguntur. Illæ quatuor horarum spacio in animalium perniciem operantur. Istæ, instinctu quodam naturali, cum flumẽ debet crescere per dies triginta alta petunt, & momento interimũt. Hæ cinereæ & virides præter morsum salivam habent venenosam, & adeò tenuem, ut angustissimos etiam cutis poros penetrare possit. Galenus, exporrectâ cervice, & certâ intervalli longitudine venenum exspuere scripsit: quod & apud Porphyrium *Porphyr. de abstinentia &c.* invenitur. Ab his admorsi, motu privantur, post continuos saltus soporantur, & cũ torsione colli, spasmo, pulsu inordinato, & absq; dolore vitâ privantur. Bellonius in Italia a- *Bellon. obs. l. 3. c. 51.* pud Brutios serpentẽ callum in fronte tuberculi instar gestantem vidit, quem aspidem veterum esse putat. Dioscorides unam tantũ aspidem describit. Strabo duas Ægyptiar. species facit, quarum una, spithamalis sit longitudinis, & Οξυθανατωτέρα, chelidonia forte; altera, unius orgyæ, sub qua ptyas & terrestris sine dubio continetur. Apud Ponzettũ tres sunt, *Sicca* nempe, & longior quę oculos carbonis instar micãtes habet. *Caput elevans*, & constrictis dentibus sputum ejaculans: & *Hirundinaria* quarum icones exhibemus. His addere placuit, *parvam*, coloris ferruginei; & alteram colore subviridi maculoso insignitã, quæ Italis *aspido tormento* ꝙ morsu tormentum adferat. In America quoq; inveniuntur, quæ caudæ aculeo feriunt. Propè Bononiam ejusq; villam Malalbergo dictam, habentur varij coloris, quæ dentibus vulnerant, & oblongo caudæ aculeo ferire nituntur. Rustici saucij partem tumefactam ligant, & adhibitis præsidijs tridui spacio liberantur.

ARTICVLVS VII.

De Dipsade.

Aspidem sequitur *Dipsas*, quam Solinus *Ambros. l. 1. c. 8.* inter species aspidum numeravit. Nomẽ à siti quã ictu suo infert promeruit. *Nomen.* Unde Isidorus *Situlam* vocavit. *Isidor. Orig. l. 12.* Dicitur etiã μελάνȣρος, à nigra cauda; ἀμμοβάτης, quòd per arenã incedat; πρηστὴρ ꝙ ictus ejus veluti flamma adurat; *Ælian. H. A. l. 6. c. 51.* καύσος, ob eandem rationem. Videtur tamen inter Presterem & Dipsadem aliqua esse Differentia, ut Agricola prodidit. *Agricola de Animal. subterraneis.* Præster percussum immobilem veluti quadã syderatione, menteque alienum reddit: mox pilis defluentibus, & urgente pruritu, alvique fluxu, patientem absumit: quod de

Dipsa-

Dipsade scriptum non invenias. Dioscorides solam nominum causam Differentiam ponere credit.

Descriptio. Isidorus tantæ exiguitatis esse credit, ut non videatur, dum calcatur. At Aëtius *longitudinem* cubitalem, quæ paulatim ex crassâ in tenuem desinit, *corpus* albicans, sed simul maculis rufescentibus partim nigris variegatum, ei assignat. Sostratus *caudam* duabus lineis nigricantibus insignitam: Abensina *collum* magnum, & *tergum* ad extremitatem nigricans, & caudam valdè tenuem. *Ælian. H. A. l. 6. c. 51.*

Locus. Nascuntur in Africa & Arabia, ut Ælianus prodidit: in Lybia & Syria vagari apud Lucianum & Abensinam legimus. Plerumq; apud Garamãtas Psillis finitimos inveniri, Galenus autor est. *Galen l. 11. de simpl. medic. facult.*

Natura. De *Natura* hoc occurrit, inter ova Struthionum in arenis condita stabulari: sic Garamantas, qui illis fictilium & pileorum loco utuntur, adoriri. Acri quoq; ardere siti & ferè inextinguibili. Ideo os siccum habere fertur: & veneno suo totum in corpore humorem absumere. Aulus Tuscus Catonis miles nullo aquæ potu, nec etiam proprio sanguine satiari potuit. *Lucan. Pharsa. l. 9*

Venenum. De *Signis* veneni, nimia inprimis & inextinguibili siti non est quòd multa dicamus, quia jam de ea egimus. Aqua nec per lotium, nec per sudorem exit, sed intus detenta, abdomen ita tumidum reddit, ut hydropem mentiatur. Reliqua symptomata cum iis quę à morsu viperæ conveniunt. Lucanus eleganter de iis: *Dioscor. l. 6. c. 50.*

Ecce subit facies letho diversa fluenti,
Nasidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit Prester: illi rubor igneus ora
Succendit, tenditq; cutem, pereunte figura,
Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior,
Humanumque egressa modum super omnia membra,
Efflatur sanies latè torrente veneno.
Ipse latet penitus congesto corpore morsus,
Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulus, nec tanto carbasa Coro
Curvavere sinus, tumidos iam non capit artus
Informis globus & confuso pondere truncus:
Intactum volucrum rostris, epulasque daturum
Haud impunè feris non ausi tradere busto,
Nondum stante modo crescens fugere cadaver.

Morsum immedicabilem esse, Dioscorides prodidit: posse tamen ad inustionem partis affectæ & scarificationem procedi. Galenus Theriacam Andromachi vehementer laudat. Abensina vomitum provocat, & diuretica commendat; exterius verò, emplastrum ex sale, calce, & oleo componit. Plinius decoctum ex folijs lauri laudat: nec non salsamentorum cibum mero subinde hausto, ita ut circa vesperam, vomitu subinde reddatur. *Plin. H. N. 23. c. 8.*

De *Differentijs* nihil ferè occurrit. Solinus aspidis speciem esse putat, Dioscorides toto genere differre existimat. Aëtius ad illud viperarum genus reducit, quod in maritimis locis stabulatur. Grevinus à vipera maculis parvis in cauda, & quod citius mortem inferat distingvit. At Marsi populi Aëtio accedunt, & degentes in solo uliginoso viperas; in salso, Dipsadas nominant. *Differẽtiæ. Grevin. de venẽ. c. 14. Galen. l. 11. de simpl. medicam.*

ARTICVLVS VIII.

De Scytale.

Serpens Latinis Scytale dictus, Græcis quoque σκυλαλη, σκυταλὶς, aut τὸ σκυλάλιον seu à forma τῆς σκυταλῆς, quæ vox baculum significat, seu à longa & terete figurâ, quod σκυλαλὴν lorum coriaceum aut baculum æquet; dicitur. Quidam *Cæciliam* vocant, quod ineunte vere ex antro egressus, fæniculum fugiat, ne visum recuperet. *Nomen. Ambros. l. 1. c. 9.*

Formâ est tereti & ita æquali, ut ubi caput vel caudâ sit, discerni vix possit. Magnitudinem ligoni terrestri Nicander comparat, Quidam in tergo variâ macularum ποικιλότητι distingvi tradunt. Unde pictum serpentem Mantuanus vocavit. De ipsius & Amphisbænę discrimine ita Nicander: *Descriptio. Nicand. in Theriac.*

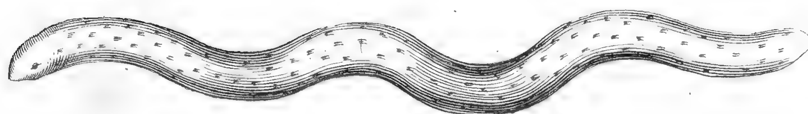
Bifronti similem reperis scytalem Amphisbænæ,
Pingvior est tamen, & cauda quæ nulla ferè exit,
Crassior, ut quantum solita est comprehendere lignum,
Curva manus strictum, quoties tenet ipsa ligonem,
Tam prolixa, vagans, pluvio quàm reptile cœlo,
Quod fæcunda genus sua gignit viscera tellus.

In descriptione ejus errat Lucanus, & Solinus forte ex eo. De *Natura* hoc duntaxat habemus, tergo fulgere, forte, ut quia tardè progreditur, spectatores alliciat: primum, nondum dissipato brumæ rigore egredi, & spolium deponere: ne visum recipiat, à fæniculo abstinere: (Gillius tamen oppositum scribit) nec ictu mortem inferre. Inflammationem duntaxat infert, qualis ab apum & vesparum aculeis prodire solet. *Natura.*

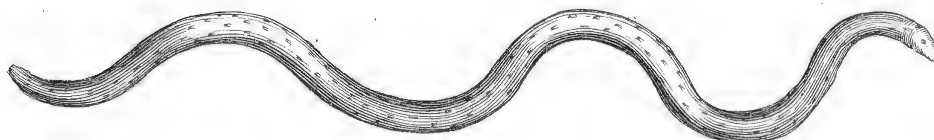
De *Differentiis* nihil occurrit. Olaus M. cum Amphisbæna confundit.

ARTI-

Scÿtale.

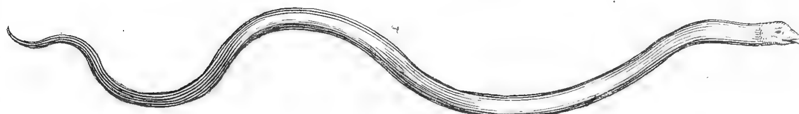
Amphisbæna Greuini

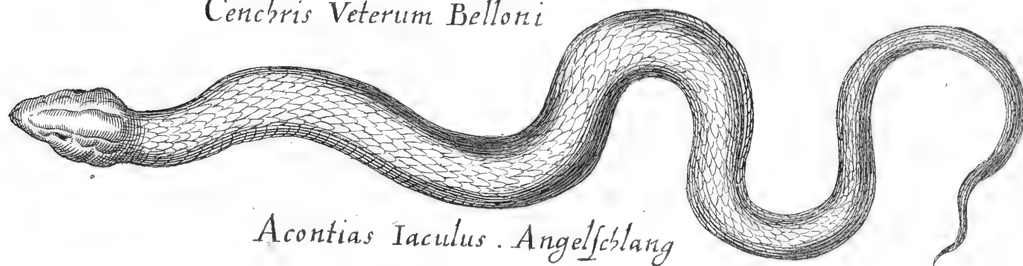
Cæcilia Blindschleich.

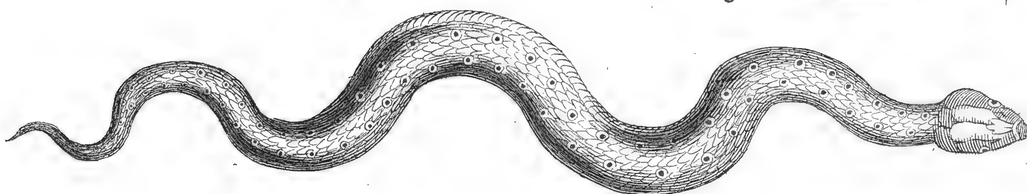
Cæcilia Vulgaris.

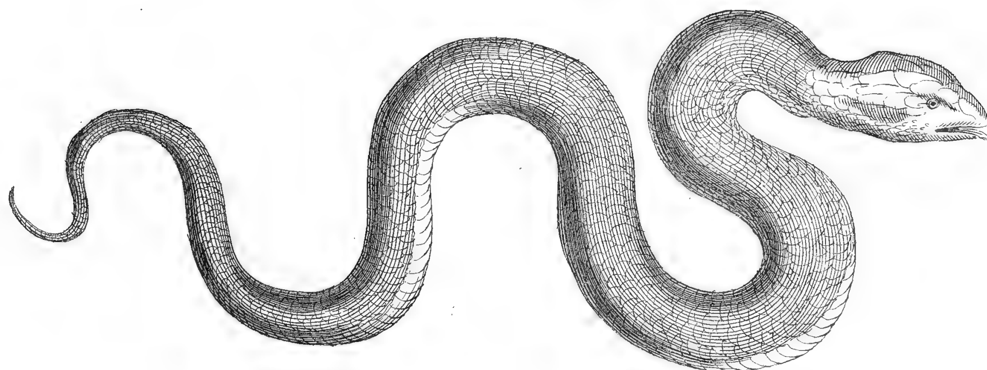
Cenchris Veterum Belloni

Acontias Iaculus. Angelschlang

Acontias Alter.

ARTICULUS IX.

De Amphisbæna.

Nomen. Ambrosin. l. 1. c. 10. AMphisbęnæ nomen ab ἀμφὶ & βαίνω, q. geminum ut caput ita incessum habeat, venit. Dicitur alias Amphicæphalos, Hesychio ἀμφίσμαινα Ethymologo ἀμφίσβμαινα, Alberto *Amphiselene* & *Armena*, Latinis quibusdam Utrimquegrada.

Descriptio. Descriptionem apud Nicandrum habemus.

Post hanc exiguam tibi subdimus Amphisbænam
Duplice conspicuam (monstrum mirabile) vultu,
Cujus perpetua cæcum caligine lumen
Quod latas utrinque genas, porrectaque menta
Plus aliis alto serpentibus agere tendat;
Terreus est illi color, & densissima pellis,
Plurima quam variè distinctam signa figurant.

Exiguam dicit, quia parvus & imbecillus serpens est. Hesychius cubitalem & decurtatam caudam habere scripsit. De duplici vultu ingens est controversia, Ælianus, Plinius, Lucanus & Mantuanus affirmant, Matthiolus negat, Hesychius dubitari ait. Dari tamen bicipites serpentes in Differentijs dicemus. Color terreus illi est, quem Græci φαιὸν, Latini pullum appellant. Cæcum addit, quia tam latas habet genas, ut oculos quodammodo premant. Notis in tergore pictam, nemo classicorum authorum dixit; & in Nicandri textu, pro περιστιγὲς, περιστιχὲς legendum est, quod idem est quod περιστιβὲς, Circulatis enim tractibus serpit. *Ælian. H. A l. 9. c. 23. Pli. H. N. l. 8. c. 23.*

Locus. Reperitur in Lemno, sed in Lybia maximè, si Luciano credimus. Germaniæ ignotam Agricola fecit.

Natura. De *Natura* hoc occurrit, mulierem gravidam si Amphisbænam transierit abortire: & ante cuculi cantum egredi, & sibilo etiam interficere. Quidam ore eniti fabulati sunt. Ælianus, caudæ loco alterum adhibere scripsit.

Venenum. Morsum ejus ea quæ à punctura apum proficiscuntur, insequi Aëtius; quæ à viperæ ictu, Dioscorides prodidit. Id forte in principio fieri solet; hoc, temporis successu. Remedia ex capite de vipera peti possunt. A vite citissimè interimi, apud Rhodiginum habemus. Alij semen papaveris & Castoreum laudant. *Rhodig. Antiqu. lect. l. 26. c. 33.*

Usus. De Usu egregiè scripsit Nicander.

Hæc ubi jam crevit cædentes ligna coloni
Sectam deglabrant oleastri ex arbore virgam
Quale pedum strictis præbenti pellibus angvis
Insertam obvolvunt, quas certis deinde diebus
Exarere sinunt, cantantes ante cicadas
Utilis hic baculus frigentibus artubus esse
Fertur, ubi exanimis digitos torpedo fatigat.
Tunc quia constrictos & eorum vincula nervos
Calfacit immisso fovet, extenditque calore.

Quod de nervis scribit, proditum est etiam Plinio. Ælianus verò habet, corium fugandis serpentibus & venenatis inservire. *Ælian. H. A. l. 8. c. 8.*

Differetiæ. Dantur quædam in India Occidentali, quas incolæ *Maqvizcoatl*, & *Tezauhcoatl* vocant, quasi angves abusus, quòd rarò conspiciantur, sesqui digitum longi, & minimi digiti crassitudinem æquantes. Coloris sunt argentei, nitidi, ac veluti translucidi. Gradiuntur in utramque partem. In Brasilia quoque est serpens *Ibyara* Brasiliensibus, *Bodty* Tapuyis, dictus. Vulgo fertur duo habere capita sed falso: inde autem error promanavit: quia tam caudâ quam ore ferit & inficit suo veneno: nec facile cauda à capite discerni potest, quia ejusdem sunt figuræ & magnitudinis: Minimi digiti crassitiem æquat, & longitudine unum pedem & duos digitos circiter. *Color* est albus splendens instar vitri, & annulis & elegantibus lineis notatur, coloris brunni aut ærei. *Oculos* habet minimos & vix conspicuos, hærent in cute, instar punctuli acu facti. Non procul ab extremitate *caudæ* anum habet, instar reliquorum serpentum. Contra venenum illius nullum dari remedium affirmant Lusitani. Sub terra vivit & illam fodiendo eruitur, victitat formicis. *Nieremb. H. E. l. 12. cap. 10. Marcgr. Hist. Brasil. l. 6. c. 13.*

Huc spectant tria hæc quę apponimus serpentũ genera. *Primum* Brasilianum, quod biceps est, & cancri modo incedit. Alterum caput tam est amplum ut toti corpori adæquetur; alterum proportioni corporis respondet, ut Iosephus Acosta prodidit. *Alterum* Taprobanense apud Ramusium, quadrangulari formâ, s. quatuor capitibus instructum, ut unum orientem, alterum occidentem, tertium meridiem, quartum septentrionem spectet. Unicuique oculus inest, & quo se unum gradiendo convertit, eò & alia feruntur. Animal est multipedum, sangvis vulnera citissimè consolidat. *Tertium* in Hungaria reperitur, breve, duorum palmorum longitudine, nulla cauda, & æquali per totum corpus crassitie, ut olim Vitus Hungarus Gesnero narravit. De *Amphisbæna marina* in mari Anglico capta, refert idem, bina capita, geminis ornata oculis habuisse, quorum unum ab altero vix distingui poterat. Quatuor, addit, lineæ coloris amethistini totum corpus exornabant: quæ quidem lineæ, undiquaque flosculis quibusdam erant decoratæ pulcherrimis, instar florum pseudosycomori. *Ambrosi. l. c.*

ARTICVLUS X.

De Cæcilia.

Ambrof.l. 1.c.11. *Nomen.* NOmen *Cæciliæ* à cæcitate inditum est. Albertus & Isidorus Cæculam vocant. Niphus Cærillam. Græcis dicitur Τύφλωψ & Τυφλῖνος, Hesychio κωφίας, quasi surdaster, quòd hebetis sit auditus. Nicander ἀπήμαντον vocavit, quòd nullam noxam inferat. Germanis est Blindtschleiche, modernis Græcis Tephloti, Tephliti, & Tephlini, prout annotavit Bellonius.

Descriptio. Fusci & obscurè maculosi est coloris, cum subrufo exiguo vix notabili. Color hic ad latera magis varius est, cum nigricantibus maculis dilutâ purpurâ distinctis, tanquam in marmore porphyrite obscuriore. Totus *venter* atro colore saturo nigricat. Sub collo & parte proxima color est glaucus, maculis quibusdam nigris variegatus. *Dentes* minimi, asperi, & qui vix apparent, in inferiori mandibula plures & magis conspicui. *Lingva* bifida. *Oculos* an absolutos habeat, explorare in mortua non potuit Gesnerus; observavit tamen, totum oculum ab inferiore palpebra tegi, cujus foramen in comparatione ad reliquũ corpus, erat perexiguum. Ælianus *Caput* murenę simile habere scripsit. *Fœmina*, aliquando capta ex Gesneri descriptione, erat dodrantalis, crassitudine scytalis, cute admodum nitida. Meatus in medio ventris apparebat, quo compresso, ova velut immatura exibant. Infra ad caudam meatus erat excrementi: Oculorum cavitates magis quàm oculi conspiciebantur. Deinde squamæ majusculæ magis caput quàm reliquum corpus tegebant. *Gesner. de Serpentib.*

Natura. Tam velociter repit ac lacerta Chalcidica. Fætus vivos more viperarum enititur. Percussâ unâ à Gesneri uxore, fætus vivi ejecti sunt. Præ multitudine fætuum, uterum ipsis aliquando dehiscere, Plinius & Aristoteles prodidere. Virus bubus esse lethale apud Columellam legimus, Remedio caro ciconiarum, quæ Cæcilias vorant. *Arist. H. A. l.6.c.13. Columella. R.R l.6. cap.17.*

Vsus In Medicina adhibuit Osvaldus. Theriacam namque ex Cæcilijs & aqua theriacali paratam, pro sudorifero in pestilentia exhibebat. *Gesner. in Epist.*

Differẽtiæ. Bellonius in *Terrestrem* & *Aquaticam*, sed nullo argumento nixus distingvit. Potest in *Vulgarem* & *Crassiorem* dividi, quarum icones damus. Lusitani *Cegæ* nomen, serpenti indiderunt, quem Brasilienses *Ibyara*, Tapuyiæ Bodty vocant, Crassitiem minimi digiti æquat, longitudine unum pedem & duos digitos circiter. Color est albus splendens instar vitri, & annulis & elegantibus lineis notatur, coloris brunni aut æreí. *Oculos* habet minimos & vix conspicuos, hærent in cute, instar punctuli acu facti. Non procul ab extremitate caudæ anum habet, instar reliquor. serpentum. Non facilè cauda à capite discerni potest, quod ejusdem sint & figuræ & magnitudinis. Tam cauda quàm ore ferit. Sub terra vivit, & eam fodiendo eruitur. Victitat formicis. Contra venenum illius nullum remedium dari, affirmant Lusitani. Videtur mihi inter Cæciliam & Amphisbænam ambigere. *Marcgr. H. B. l.6. c.13.*

ARTICVLUS XI.

De Cenchro.

CEnchri nomen Latini à Græcis desumpsere. Dicitur enim his κέγχρος, κεγχρίνας ὄφις, ut apud Dioscoridem legitur, κεγχρίνης, & κέγχρις, ut apud Nicandrum: κεγχρίνη apud Varinum: κεγχρῖτης, & κεγχρίας, ut apud Lexicographos. Dicitur verò ita à milio, seu quod quibusdam notis milij instar exornetur: seu quòd tempore tantum milij appareat, ut Ethymologus reliquit: seu quod florente milio sit perniciosior, ut Aëtio placet: seu quòd calorem milij plantæ referat, ut Avicennæ & Olao Magno placuit. Ideò ab aliquibus *Miliaris* appellatur. Nobis prima derivatio placet. Nicander eum λέοντα vocat, vel quòd squammæ ejus instar Leonis Lybici sint varijs notis distinctæ: vel quòd caudâ erectâ, more leonino se ad pugnam paret: vel quòd more leonis sangvinem humanum exsorbeat. Quidam Iaculum dixere, sed perperam, ut in sequentibus apparebit. Avicennæ est *Famusus Aracis*, & *Aspis diversicolor*. Alberto, *Arachis, Centris, Miliaris*, & *Falivisus*, An *Serpa Serena* serpens Siculus, subalbidus, longitudine humanum corpus, brachium circa carpum crassitudine æquans, venenosus ut Massarias ad Gesnerum scripsit, referri ad eum possit, difficile est dictu, cum nullas notas apposuerit. *Amrosin. de serpent. l.1.c.12.* *Nomen.* *Nicand in Theriac.*

Longitudine est duor. cubitorum figurâ crassâ in tenuem abeunte, & colore viridi, ad luteum tendente, qui maximè juxta alvum apparet. Lucanus marmor serpentinum Thebis advectum pluribus maculis æmulari scribit. Nicander quoad crassitiem & longitudinem nihil determinat, quòd & grandior & minor reperiatur: totum verò maculosum esse ait. *Descriptio.* *Lucan. Pharsal. l.9.*

Inveniuntur in Lemno, & Samo, in qua mons Mosychlus. Hinc Nicander: *Locus.* *Nicander in Theriacis.*

Atqui cum rapidis fervescens Solibus æstus
Ardet in horrida se sylvarum devia confert,
Imbellesque rapax venatur prædo bibentes:
Percelsi ve Sai juga, frondosi ve Mosychli,
Sub viridis quando frigentibus abietis umbris,
Securi recubant, grege circum errante magistri.

Venenũ & Remedia. Morsum Cenchri symptomata quæ in morsu viperæ occurrunt, excipiunt: sed inprimis aquæ in ventre inferiore, qualis in hydrope generari solet collectio, ut Nicander notavit: ut Dioscorides & Ægineta, putridum primò ulcus, post partium tumor, tandem lethargus. Erasistratus jecur, intestinum colon, & jejunum ingenti putredine corripi credidit. Remedia ex illor. Censu sunt, quæ viperino morsui adversantur. *Plin. H. N. l. 20. c. 22.* Commendantur præterea, satureja sylvestris, radix menthæ saracenicæ, gentianæ, & aristolochiæ: maximè verò Ciconiæ caro, & reliqua membra.

Natura. Maximo æstu per montes vagatur: rubos & spinas fugiens per rectum tramitem incedit: & animalia caudâ implicat, apertisque jugularibus venis sangvinem sorbet.

ARTICULUS XII.

De Acontia seu Iaculo.

Ambrosin. l. 1. c. 13. *Nomen.* Serpens hic ἀκοντίας Græcis ἀπὸ τοῦ ἄκοντος quod jaculi instar se vibret. Hesychio est ἀκόντιζος, Nicandro ἀκοντίλην, Varino ἀκοντιξός. Latini *Iaculum* vocavere; Author libri de Natura, *serpentem volãtem* ob celerem motum; Aëtius *Cenchritem, Cenchriam*, & *Aspidem acontiam*; quidam *Chersydrum*: Sylvaticus *Acoran*; Abensina *Cofezati* & *Altararat*. Lemnii incolæ *Sagittarium*.

Descriptio. Bellonius Observ. l. 2. cap. 16. Is quem Bellonius vidit, erat tres palmos longus, & digitum crassus. Colore cinereo, sub ventre albo, juxta dorsum squammatus, juxta ventrem laminis munitus. A cervice nigra duæ albæ lineæ per longitudinem dorsi ad caudam usque percurrebant: deinde, maculis nigris oculi figuram æmulantibus distingvebatur, ut benè lenticularis à quibusdam dictus sit. De eo cujus icon in Musæo Senatus Bononiensis habetur ita Ambrosinus. Est crassitudinis baculi, longitudinis trium circiter pedum. Caput habet magnum coloris cinerei, reliquo corpore fusco præter ventrem, qui ad colorem minus obscurum vergit.

Locus. Lucan. in Dialogo de Dipsadib. Non inveniuntur in Germania, ut Agricola prodidit. In Ægypto & Lybia reperiri, Lucianus & Marcellinus prodidere. Visi & in Norvegia ab Olao Magno, à Bellonio in Lemno & Rhodo. An in Calabria & Sicilia occurrant, quod Matthiolo relatum, dubium. Qui inde à circulatoribus deferuntur, & Boæ ac Serperigenæ nominantur, pinnas longas & acutas à capite ad medium usque corpus gerunt, quibus sese in altum attollere possunt.

Venenum. Morsum majora quam viperinum ictum symptomata insequuntur; putredo inprimis & carnium defluxus. Remedia ex capite de vipera peti possunt.

Natura. Ælian. H. A. l. 8. c. 13. De *Natura* hoc duntaxat constat, tam in locis viar. publicar. abditis, quàm in arboribus, capite intra frondes occultato, degere: jaculi modò serpendo ruere, & quidem tam validè, ut spacium viginti cubitorum transiliat; & humi jacentem, antequam insiliat, primò sese contorquere.

Usus. Fel ejus habet in Medicina usum. Aëtius ex eo cum lapide scythico trito collyrium parat, contra diuturnas suffusiones.

Differẽtiæ. Albertus duplicis generis esse scribit. Alios mortem sine sensu inferre. Alios diuturno dolore fatigare. Ut verò hoc incertum, nec cujusquam authoritate probatum; sic certum est, non unius generis esse. *Nieremb. H. E. l. 12. cap. 29.* *Texmineni* enim, quem & *Micoatl* vocant, serpens est apud Quanahuacenses, prælongus & tenuis, cujusmodi etiam caput cernitur, ventre livido, dorso fusco. Vibrat se ex arboribus in homines & hominum oculos. Virulentus est, nec ultra cænum assurgit. Rectà incedit, corpus minime in spiras convolvens. Ille quoque qui in agro Tigurino rustici brachium ita læserat, ut carne nudaretur, baculi crassitudine, & trium vel quatuor pedum longitudine ex genere Iaculorum erat. Bononiensium etiam Acontias à jaculo Bellonij differt, Ambrosinus *alterum* vocat. In Hungaria quoque qui *Decurtati* vocantur, de quibus superius quædam, in homines eminus, jaculi modo insiliunt. Apud Indos in campis & locis subterraneis inveniuntur, qui velocissimis saltibus serpunt, & homines eo potissimũ tempore, quo prolem educant, aggrediuntur. In Hispaniola habentur perexigui, coloris viridis, qui sola cauda arbor. ramis hærent, reliquo corpore propendentes, prætereuntes lædunt. *Ælian. l. c.* Apud Sabæos versantur coloris rubicundi, longitudine palmi, qui in homines insiliunt, nec tantum ictu, sed & tactu nocent. Scholiastes denique Nicandri sub nomine jaculor. non tantum hos de quibus egimus venire scribit: sed & illos, qui celerrimi & innoxij sunt. Huc pertinet serpens *Polpoch*, de quo ita *Nierembergius*. *Nieremb. H. E. l. 12. cap. 48.* In agris provinciæ Iucatanensis offenditur monstrificum quoddam serpentium genus, tres dodrantes cum maximè longum, brachium crassum, aut fusco exsaturatoque tinctum *colore*, sed à capite ad quinque unciarum longitudinem nigro & candenti varium, lato & compresso *capite, oculis* magnis & splendentibus, & *caudâ* quæ reliquo corpori crassitudine non cedit, non dissimilis scorpioni, nec ungvium terrore ælurorum magnitudini cedit. Nec vero uno tantum modo maleficum est animal, sed caudâ pungens, & ore mordens. Visuntur magna ex parte hi serpentes arbores amplexi; cum verò

verò ictu virus jaculari volunt, si solo consistant, visum hominem è longinqvo insectantur, cauda supra caput contortâ atque convolutâ se rotantes in eum, atque ita brevi saltibus attingentes; Cum vero arboribus inhærent, ita caudam capiti adjungunt, ut arcus representent figuram, & jaculi sagittæve more, sese non sine strepitu qui sentiri possit, jaculentur atque contorqueant. Ictus est exitialis intra tres dies ictæ partis carne deciduâ atq; putrescente: ossibus verò nudatis, & in colorem fulvum vergentibus, & adeo fætido odore exhalante, ut omne rapacium avium genus invitetur ad carnificinam. Ajunt indigenæ ictu ejus non inferri vehementem dolorem, sed universi corporis sensum potius hebetari atque torpescere, atque ita ictum hominem velut temulentum mori. Sibila edit cothurnicum cantui haud dissimilia, quæ præterquam quod longius audiuntur, nomen serpentis, quod polpoch esse diximus, exprimunt, non sine vehementi formidine atque fuga indigenarum.

Articvlvs XIII.

De Dryino.

Ambrosin. l.1.c.14. *Nomen.* *Ælian. H.A l.9.c.42.*

A Contiam excipit Dryinus, tum quòd ejus icon cum jaculo Bellonij bellè conveniat: tum quòd Scaliger eundem à jaculo ob similitudinem non discreverit. Nomina plura obtinuit. A Scaligero & Grevino dicitur *Querculus*, alijs *Ilicinus*. A Græcis, vocatur δρύινος, & δρυίνης, à δρῦς, seu quod in quercubus lateat: seu quòd à crabronibus vexatus continuo in quercum confugiat: seu quòd squamis cortices quercus æmulantibus tegatur: χέλυδρος, quod aspera cute ad instar testudinis sit munitus, κύλινδρος, *Alidrat* cuidam scriptori seu *Cherisidal* qui addit fumum à terra excitare, & nonnisi in interioribus Africæ reperiri, *Andrias* Olao; *Durissos* Abensinæ, *Glandosa* Alberto, Dendrogail modernis Græcis, ut Bellonius prodidit. Quidam & *Bryinum*, & *Hydrum* seu *Chersydrum* dictum esse volunt. Bryinum, quod relictis interdum muscosis locis (βρυὸν villosum illud in arborum truncis dicitur) prata petat humida, ubi moluridas locustarum species, & partus ranarum imperfectos venatur. *Hydrum* quòd per humecta convallium loca libenter divagetur.

Bellon. Observ. l.3. cap.51. *Nicand. in Theriacis.*

Agricola de Animal. subter. *VVotton. l. 6. de Differ. Animal. c.20.*

In *Descriptione* in diversa abeunt authores. Nicander *Caput* ei Natricis capiti æquale assignat, *tergus* album. Agricola longitudinem & crassitudinem mediocris angvillæ, tergus cinerei coloris, in capite convenit. Wottonus illi tribuit longitudinem duor. cubitorum, *Corpus* obesum, squamas asperas, in quibus parvæ muscæ nidulantur; colorem tergoris subatrum, *caput* hydro æquale sed latiusculum, nec ita acuminatum. In tantam aliquando molem excrescere Bellonius scripsit, ut sacco impositum rusticus per duo milliaria, quin interdum quiesceret, ferre non potuerit. Idem spolium fœno replevit, quod humani cruris crassitudinem adæquabat.

Bellon. Observ. l.3. cap.51.

Veneni proprietatem accurate descripsit Nicander, his verbis.

Quodsi cui prehensum Dryinus talumue pedemus
Luserit, à toto se spargens corpore fertur
Tristis odor, surguntque nigri, qua plaga tumores,
Mæstaque tristitia, & lacrymabilis opprimit angor
Comprehensam morsi quadam caligine mentem
Et periens nimio flaccescit forma dolore:
Usque adeò pascens absumit membra venenum,
Quin etiam obfuscans obducit lumina nubes
Et miserè affectum perdit lethaliter ægrum.
Sunt etiam ejusdem qui morsi dentibus angvis,
Instar balantum soleant clamare caprarum
Sive ovium, & gravibus torti cruciatibus angi.
Pallidus urinæ liquor it, torpensque veternus
Ingruit, & crebris quasi singultibus ægri
Nunc similem felli vomitum, nunc sangvinolentum
Ejiciunt, ipsumque malum facit arida labra,
Postremoque gravem fundit per membra tremorem.

Ælian. H. A. l.4.17. *Porta Phytogno. l.4. cap.2.*

Symptoma illud de balatu, ab Aëtio, Ægineta, & alijs confirmatur. Ælianus omnes illos affectus Dryini morsui adscribit, qui in Chelydro occurrunt. Videntur ei quercuum radices resistere. Inflexæ enim hæ & circumvolutæ, à summo ad imum sensim deficientes, corpus gradientis Dryini imitantur, ejusque characterem ferunt. Dioscorides Aristolochiam cum vino laudat: Grevinus origanum contusum & morsui impositum, lixivium cum oleo, & theriacam probat.

Articvlvs XIV.

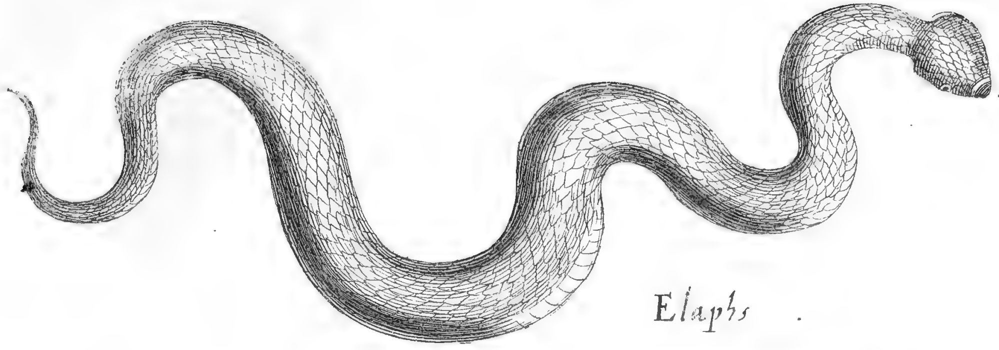
De Elape seu Elaphe.

Ambrosin. H.S. l.1.c. 15. *Nomen.*

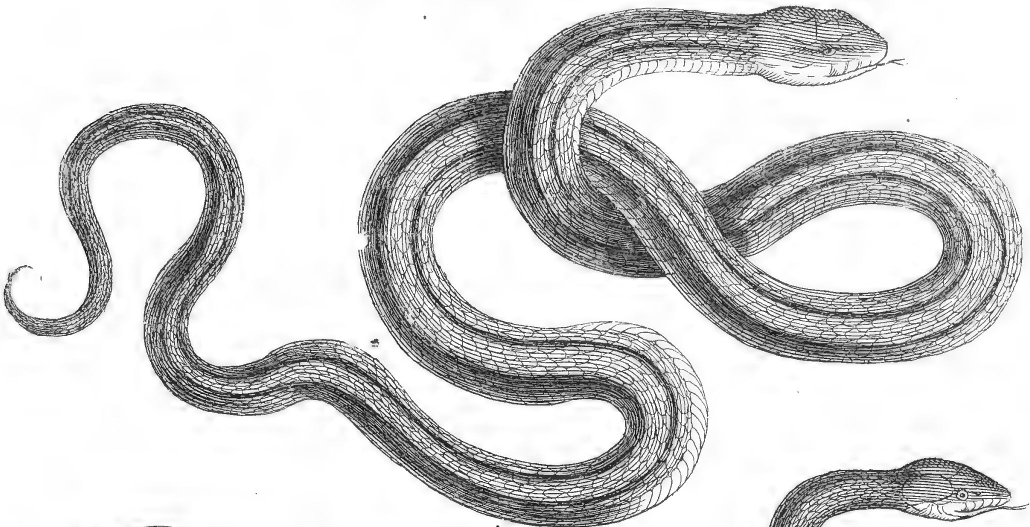
ELops seu Elaps inter innocuos serpentes à Nicandro ponitur. Quidam διὰ τὸ ἐλλείπειν τὴν ὄπα, quòd visu destituatur dictum opinantur: & fortasse cum Cæcilia confundunt. Alij ab ἔλαφος Cervo deducunt; seu quòd more Cervorum sint meticulosi;

Tab. V.

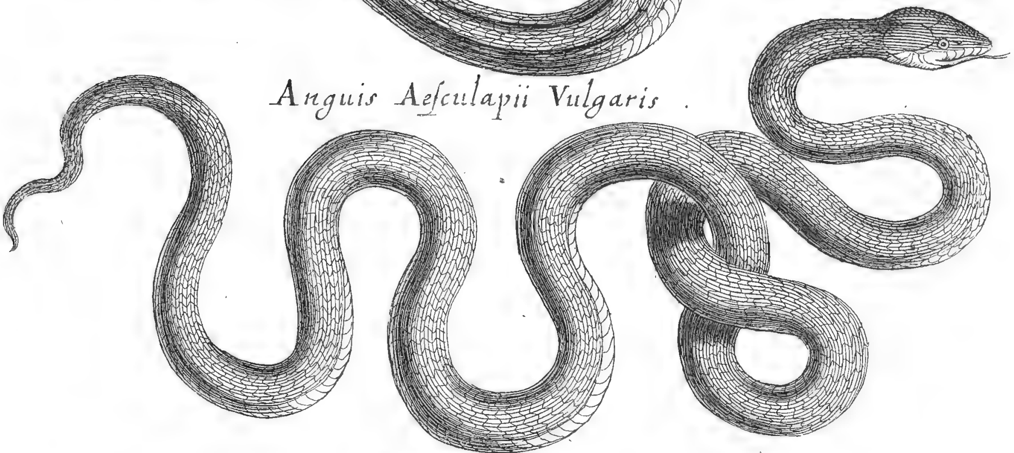
Dryinus. Stinckschlang.

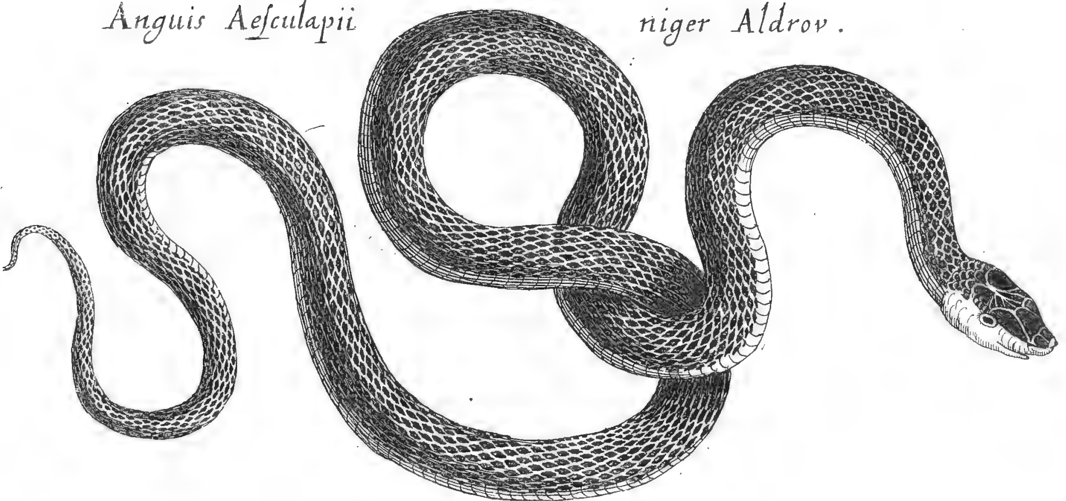
Elaphs.

Anguis Aesculapii Vulgaris.

Anguis Aesculapii niger Aldrov.

Bellon. Obs. l. 2. c. 51. Fallop. de tumorib. 14. & 22.

culosi seu quòd celeri cursu ferantur. Bellonius cujusdã serpentis in insula Lemni meminit, quam *Laphiati* vocant, eundemq; cum eo qui veteribus Elaphis arbitratur. Facit & Fallopius cujusdam quem *Cervonis anguem* vocat mentionem; ut & *Cerveri angvis*: sed cũ illum Caprimulgum, hũc Anzam, quo nomine apud Patavinos angvis Æsculapij venit, vocet, diversos ab isto concludendum est.

Descriptio.

De Descriptione ita *Ambrosinus*. Monachi qui commentati sunt in Mesuem promulgarunt serpentes quosdam cervinos similes esse nigris illis, qui multis in regionibus, & potissimum in Apuliâ sunt notissimi, neque multum veneni participant: quapropter per hos fortè Boas intelligere voluerunt. Nos in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis, quod olim fuit doctissimi Ulyssis Aldrovandi, invenimus coloratã iconem serpentis, longitudinis trium pedum circiter, cujus venter lutei est coloris, & tergus coloris Leucophæi, cum tribus lineis nigris à capite ad caudam usque percurrentibus: sub icone hæc nomina extant scripta. Elope, vel Elape, forte Nicandri, Elaphis quorumdam, Laphiati, incolis Lemni insulæ apud Bellonium. Elephantias, forte & Cervone. Quamobrẽ ut lectores hujus animalis figuram contemplari possint, illam hoc in loco exhibemus.

Plin. H. N. l. 32. c. 5.

Morsum ejus volvulosa tormina sequuntur, si Aëtij Elaps, cũ nostro idem est. Contra eum, cõmunia auxilia, illa inprimis quę urinã cient, prosunt. Nec non salsamentorũ cibus.

ARTICVLVS XV.

De Angve Æsculapij.

Ambrosin. H. S. l. 1. c. 16. Nomen. Ælian. H. A. l. 8. c. 12.

ANgvi Æsculapij nomen à tutelari Æsculapij nomine inditum est. Dicitur & *Angvis* simpliciter & quasi per excellentiam: quod fortè solus inter serpentes beneficus & innocuus sit. Æliano est Pareas, Gręci παρεία & παρῦα scribunt, seu παρὰ τὸ πεφυριωμένας καὶ μεγάλας παρείας ἔχειν, quòd maxillas quodammodo turgidas habeat seu à πάρσιον, quę vox aliquanto πρᾶον mitem & mansuetum significat. Lucanus Phariam vocat: nonnulli Pagerinam. Apud Hesychium & Varinum legitur πυῤῥίας, à colore sic dictus, quẽ cum hoc eundẽ esse vehementer dubito.

Descriptio.

Descriptionem si spectes, oblongus est sublutei aut potius porracei obscurioris coloris, sed magis circa tergus nigricantis, Pars inferior albescit paulò in se subviridis. In quibusdam nota quædam formâ crucis ex squamarum ordine apparet, si aliquibus credimus. Ælianus lato ore esse dixit; Ovidius illũ qui Romæ pestilentiæ tempore cristis insignitum, poëticâ forte licentia. Maxillæ dentibus utrinq; multis valdè acutis armantur. In cervice duæ parvę eminentiæ conspiciuntur, inter quas locus vacuus. Sceleton hic exhibemus. In eo sequentia M. Aurelio Seve-

Ælian. l. c. Ovid. Metam. l. 15.

rino observata. *Larynx* nulla, sed *arteriæ asperæ* caput teres, & tonsum, ut fistula, ubi linguæ radix inde inchoans, in cõfinio scilicet terminantis maxillæ inferioris. In tunicâ peritonæide, vesiculæ plurimæ oviculorum instar. *Hepar* multo superiùs ventriculo. Huic quidem finicti non illi adhæret *vesicula fellis* è vena cavâ descendens. Alterno latere splen pusillus, pisum referẽs, ruber. *Ventriculi* fundus corpus universũ disterminat ferè. *Renes* infimi utero proximi, his cava quinq; binos insignes ramos mittit. *Intestinum* ferè unũ, quamvis Baldus Angelus Abbatius colon distinguit. *Vteri* cornu cavæ applicitum. *Glãdula* oviformis supposita lieni, fundo ventriculi adhærens; glandulæ autem cholidochus, perforans ipsam ad intestinum.

Zootom. Democrit. p. 363.

Invenitur plerisq; in locis, Germaniæ, Italie, Hispaniæ, Poloniæ, &c. in Asia etiam Africa & America. In Italia tam familiariter cum hominib. vivunt, ut & in lectis inveniantur. Idem sæpè & in Lemno insula accidit, ut apud Leonem Allatium habetur.

Locus. Allat. in l. de opinionibus Græcor.

De *Natura* dici potest, benignum quidem esse, & mitem, sed qui irritatus feriret. Plinius per mensem lunâ instigari scribit, Ambrosinus juvenis cujusdã exemplum adfert, qui cum eum complicare in nodum conaretur, ita admorsus est, ut copiosus sãgvis profluerer. Excrementa ejus moschi odorẽ spirant: vix tamen omniũ, aut omni tempore. Romæ in domibus olim pascebatur. *Nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere* inquit Plinius.

Natura. Plin. H. N. l. 29. c. 4. Plin. l. c.

De *Vsu* ita Plinius. *Prodest vivus cõprehensus, & in aqua cõtusus, si foveatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa credũtur, & ideo Æsculapio dicatur. Democritus quidẽ ex his monstra quædam conficit, ut poßint avium sermones intelligi.*

Vsus. Plin. l. c.

Duplicis sunt generis. Alij *pallidores*: alij, *nigredine perfusi* quorum icones damus. Wottonus totidem Syriacorum facit. Alij æris referunt colorẽ: nigricant alij. Morsum tumor duntaxat & levis inflammatio excipit. In Africa, ejusq; in Mauritania monte Ziz qui vagantur, prandij tempore micas de mẽsis cadentes legũt. Tales & apud Pyrenæos Bigerrones haberi, testatur Scaliger. In Norvegia vaccino aut ovino lacte aluntur, & plærumq; in infantũ cunis, fidi ipsorũ custodes dormiunt: verum si quando incendio domus deleantur, aut pestilentiâ incolę pereant, in antris conditi ita se propagant, ut incolis graves sint. Hujus generis ille fuit, quem Marsus quidam Venetijs circũ ferebat, à Gesnero descript⁹. Capite erat elegãti & subflavo, corpore nigricante maculis purpureis distincto. In laterib. linea quædã secũdũ longitudinẽ cõspicua erat, quæ paulo supra caudã terminabat, & infra caput, per spacium palmi incipiebat. Lõgus erat dodrãtes quatuor cũ dimidio, ex plaga orientali delatus. Venenatũ non fuisse inde patet, quod circulator, caput ejus ori

Differẽtiæ. Scalig. Exerc.

d indere

indere soleret. In Angue super omnes *tenuissimo* quem propter innocentiam Neapolitani dicunt *Angioleta*, Bononienses *Bisognola* sunt hæc singularia. Cor cum cæco quodam angulo ad basin assurgens, qui cum toto corpore & alligato vase figuram refert calcei. *Hepar* bifidum, tum in longum, tum in latum. Uteri cornua sicut & in caprimulgo angue; talis etiã vulva & vesiculæ duæ spermaticę hinc atque hinc ad eam formam.

Sever. Zoo-tõ. Democrit. p. 368.

ARTICVLVS XVII.

De serpentibus terrestribus Exoticis, Indicis inprimis.

PVNCTVM I.

De Boicininga, seu Teutlacocauhqui.

EXotici serpentes varij sunt, quos hic sub *sex punctis* trademus. Sub primo ponimus *Boiciningam*, quæ & *Boicininga* & *Boiquira*, Brasiliensibus, *Ayug* Tapuyis, Lusitanis *Cascavela*, & *Tangedor*, Belgis *Raëtel schlange*, Mexicanis *Teutlacocauhqui* dicitur. Tres ipsius descriptiones dabo, quia Icones variant, *Marcgravii*, *Pisonis*, & *Nierembergij*. Marcgravio est serpens quatuor pedes & tres digitos longus, *Corpore* in medio crassiori, versus utramque extremitatem verò attenuato; in medio a. ubi crassissimus, brachium humanum prope cubitum crassitie æquat. *Venter* illius est planus: *Caput* cõpressũ, sesquidigitũ lõgũ & latũ. Oculi parvi; lingua teres & bifida. Inter cæteros *dentes*, quatuor habet reliquis longiores, falcatos, albos, acutos instar spinæ, quos retrò condere & gingivâ occultare potest. In pelle *squamas* habet, verũ haud talis duritiei. Totum *dorsum* insignitur catenâ pallide flava, hamulis illius figura cubica constantibus, fimbriatis nigro: spatium a. intermedium inter quemlibet hamulum fuscescit. *Latera* corporis flavescentia cubis nigris ordine positis variegantur: nimirum duplex ordo cuborum nigrorum in quolibet latere, & cuilibet angulo hamuli catenæ dorsalis, respondet cubus unus lateralis unius seriei, alter alterius seriei respondet, interstitio duorum hamulorum catenæ dorsi. *Venter* squamas habet grandiores reliquis, quasi parallelogrammas, pallidè flavescentes. *Caudæ* a. in extremitate adnatum est corpus parallelogrammum, paulùlum compressum, constans quasi hamulis catenarijs singulari modo invicem aptatis, ut cymbali modò serpens sonum eo edat, & è longinquo audiri possit. Quot annorũ serpens, tot partes habet crepitaculum hoc. Serpens decem annorum habet crepitaculũ hoc longum duos digitos aut paulò plus, latum quoq; plus quã semidigitum. Substantia constat lævi, glabrâ, pellucida, sicca, coloris ex albo & cinereo subfuscescentis. Serpens est apprimè venenatus, nec Antidotum cognitum contra illud virus.

Marcgr. Hist. Brasil. l. 6. c. 14.

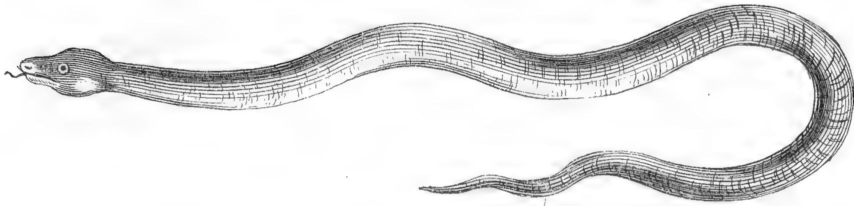
De *eodem serpente* ita *Piso*. Primo serpens ille Bocinininga, quem *Cascavel* & *Tangedor* Hispani nominant, propterea quod sonitũ instar tintinnabuli caudâ edat, in trivijs juxta ac devijs locis cernitur, tãque celeriter proreptans, ut volare videatur. Huic tam pernicioso colubro, benigna natura, cautionis quasi gratiâ, nolam addidisse, ut illius sonitu, admonitus quilibet tempestive sibi caveat à vicino hoste. Brachij est crassitie, longitudine interdum quinque pedum, *lingvâ bisulca*, *dentibus* longis & acutis, colore fusco, & ad flavum vergente. Quotannis articulus, quo infestare solet, in cauda crescit, cujus extremitate in anũ hominis immissa, mortem infert confestim; venenum a. quod ore vel dẽtibus infert, multo lẽtius vitam tollit. Ex vulnere mox sanies cruenta effluit, caro livet, ulcusq; paulatim serpit. Ad remedia extrahẽtia, vulnus dilatantia, scarificationes, cucurbitulas, & si pars læsa intercipi possit, ad vincula festinandũ, idq; junco Iacape cui remedio maximè fidunt Brasiliani; sin minus, cauterio utendum est. Interim dum veneni qualitas ad cor penetrat, curandum ut interius præmuniatur Tipiocæ haustu, sudoresque evocantibus insistendum. Præsentissimũ præ cæteris remędium, quod Barbaris, cõtra hujus aut qualiscunq; serpentis morsus restat, est ipsius nocentis caput, quod contundunt, contusũ emplastri forma vulneri calens applicant: cui remedio simul addunt, in omni fere morsu, salivam hominis iejuni, qua perpetuo partem affectam demulcent. (Plinius l. 7. c. 2. Galen. l. 10. simplic. Scaliger in Histor. Animal. l. 11. c. 18. hanc salivæ vim quoque agnoscunt) Adeoq; his duobus Antidotis nituntur, ut desperent, si in illis voti compotes non fiant. Ego hæc & similia remedia, quæ longa illis experientia dictavit, jubente necessitate, lubẽter sum imitatus. Nõ intermittendo tamen ea quæ à venerãda antiquitate & authoribus nobis sunt relicta. Ne nimium temerę hisce novitijs, aut pertinacius veteribus viderer ad hærere.

Piso de Med Bras. l. 3.

Nierembergius *Dominam Serpentũ* vocat, & hæc de ea habet. Non sine naturæ usu reptilia sunt: nec minus majestatẽ creatoris humilitate suâ exaggerant, non minus bonitatẽ peste suâ. Scit pessimis Deus juvare, scit veneno mederi; liberalem medicina opẽ è noxijs istis usurpat. Exordium occupet atrox serpẽtum genus, *Teuthlacocauhgui*, seu *dominã serpentum* Barbari vocant, *viperam* Hispani, sive ob similitudinẽ capitis sive pestis. Anvis hic quaternos pedes aut amplius longus, & humanũ, ubi mediocriter crassus est, latus: *dorso* eminẽti, viperino *capite*, *vẽtre* ex albo pallescẽte, *laterib.* opertis, cãdentib. *squamis*, fascijs tamen pullis per intervalla intermixtis, *dorsũ* fuscũ est, luteis tamen lineis sese in ipsâ spinâ secantib. insigne, Multę sunt ejus serpẽtis *differẽtiæ*, nõ plurimũ inter se distantes, & ictu mortẽ inferẽtes, nisi celerrime præsidijs occurratur. In spiras, irritatus, aut cõtrectatus ac inæ-

Nieremb. Hist. Exot. l. 12. c. 1.

Boicininga.

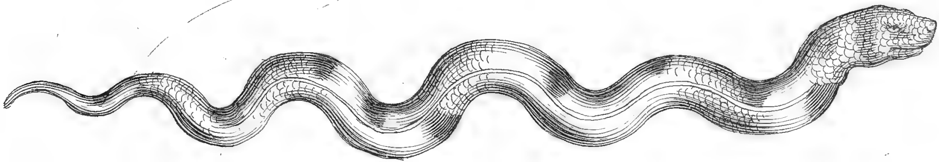
Boicininiga aliter.

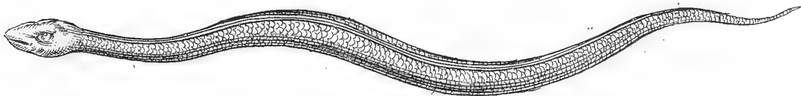
Boiguacu.

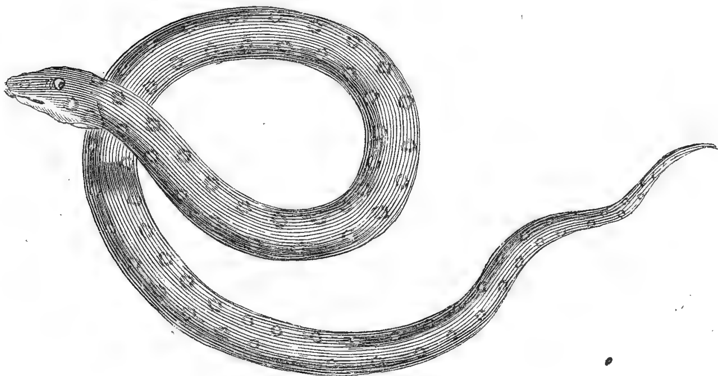
Ibiboboca.

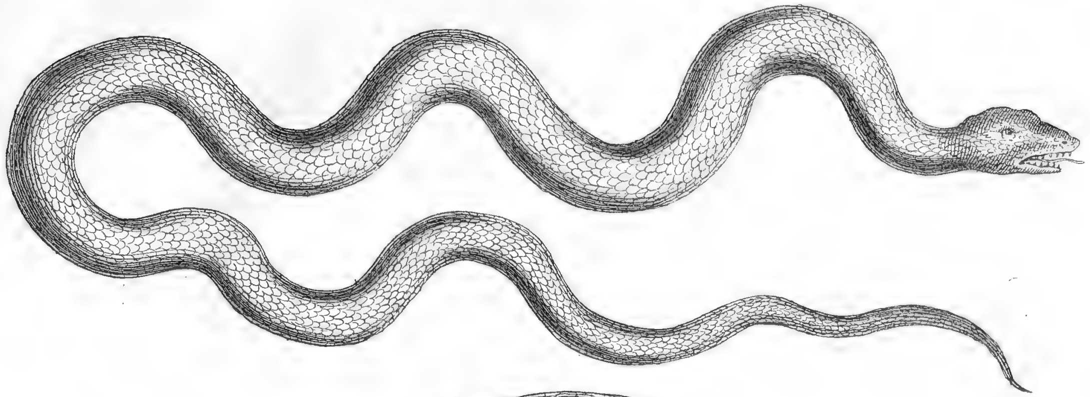
Iararaca.

Amore pinima.

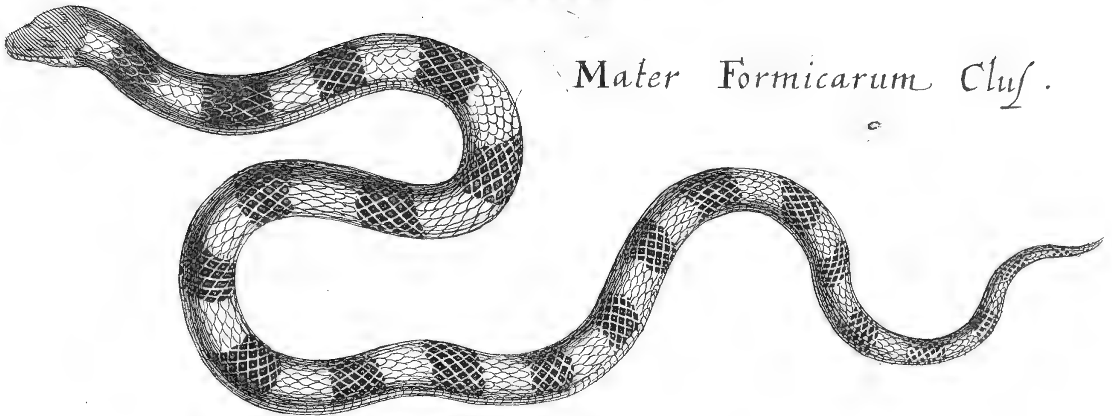

Serpens Indicus. Nieremb.

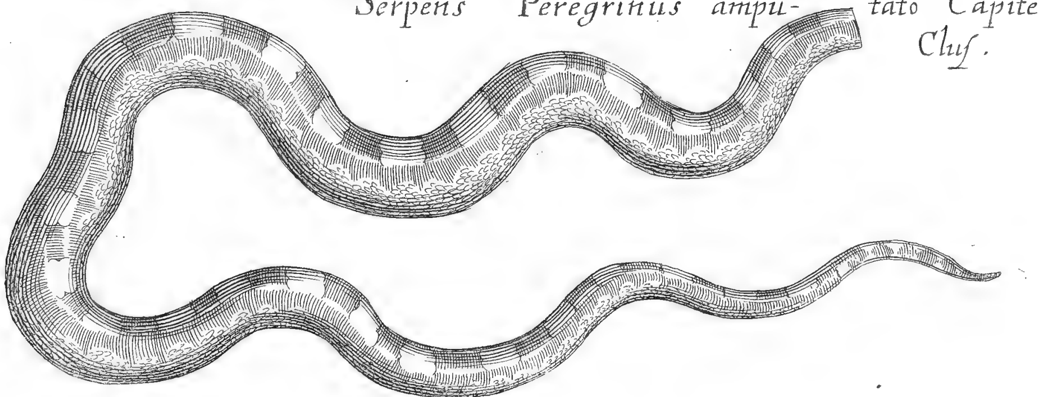

Domina *Serpentum Nieremb.*

Mater Formicarum Clus.

Serpens Peregrinus ampu- tato Capite Clus.

ac inæqualiter caput contorquet, sed ita sibi undique cavet, ut nullâ non parte se vindicet ab injuriâ. Excogitatum est icta humare mẽbra terrâq; obruere, & ita manere donec omninò cesset dolor, aut morbus sit curatus: prospero magnâ ex parte eventu. Per saxa fertur celeri cursu, at per terrestria planaque (quod mirum videtur) non adeò: Ob quod Mexicanorum quidam à *vento* nomen indidere, vocantes *Hoacoati*. Quot annos natus est, tot accedunt caudæ perstrepentia sonalia, posteriore in parte caudæ vertebrarum instar connexæ. *Oculi* sunt nigri, mediocris magnitudinis. *Dentes* habet supernâ maxilla caninos, quib. jaculatur venenum: utroque a latere oris quinque parvi dentes supernæ maxillæ insunt, sed qui facilè conspici à quolibet aperto ore queant. Et sinuosè graditur, ictus, toto corpore hiantibus rimis fatiscit, & viginti quatuor horis transactis à morsu animam dicitur agere. Apprehensos caudâ, Indi, qui eos venantur, tuto tenent appendentes: tamen torquentes collum, perstrepentes sonalibus, corpus illuc hucque jactantes, ac nihil non molientes, ut pœnas de venatore sumant. Narrant multi, qui eum serpentem domi alere solent atque educare, annum integrum durare absque cibo ullo potuque, abscissumque caput decem aut amplius dies ferunt apud Panucenses in femoris crassitudinem, & longitudinem incredibiliter adolescere. Norunt cicurari posse permulti, qui eos domi alentes habent in delicijs. Venenum jaculatur caninorum tubulis; cavi n. sunt. Nec desunt, qui affirment, vivum parere etsi falsò, quemadmodum ex aliorum narratione constat. Cum læsus irascitur, sonalibus concussis vehementer perstrepit, erigitque collum non sine adstantium timore, nec tamen mordet, nisi compressus aut incitatus. Caninis in usus medicos servatis, pungunt Mexicani Medici collum cervicemque, doloris capitis placandi gratiâ, pinguedineque animalis omnium ferè nocentissimi, lumbos perungunt, sedando illorum dolori, aliasque corporis partes dolore infestatas, ac discutiunt præter naturam tumores. *Edunt* Indi eorum carnes, ac verissimum esse statuunt, cortalium carnibus, esse præstantiores, ac gustu gratiores. Linteo cõvoluta quantum velis, tenui raroque, ita tepescit illa feritas, ut vel à puero quolibet circa formidinem, aut noxam ullã deferri possit. Ajunt *caput* hujus serpentis alligatum collo, instar viperini, gutturi morbido ferre suppetias; Febrientibusq; medentur puncturę serpentium omnium, quibus natura appendet sonalia, humano stercore duarum unciarum pondere, ex quâ congruenti propinato, aut commanso, *picietl*, & admoto vulneri, item corniculis cujusdam arboris vulgaris novi orbi tusis, atque applicatis. Est etiam huic malo cõvenientissima Chipato ac provenit in calidis locis Novæ Hispaniæ ubique ferè. Est & alius serpens, *teutlacoutrauhqui* quoque nuncupatus, quinq; dodrantes interdum longitudinem superans, & humerũ crassitudine, nec dissimilis alteri ejusdẽ nominis tum formâ, tũ veneni atrocitate, præterea etiam & sonalibus, in quæ finitur cauda; sed hujus color pullus est, vergens in luteum, pallidis maculis (quod alteri quoque contigit) oblique sese intersecantibus. Ajũt eam esse veneni hujus vim, ut non ictu tantum, verum contactu quoque officiat: unde sortitum nomen.

PVNCTVM II.

De Ibiboboca & Boigvacu.

IBibobocam & *Piso* & *Marcgravius* describũt. *Ille* ita de ea. *Ibiboboca* Brasiliensibus, angvis pulcher, Lusitanis *Cobre de Corais* appellatur, duos pedes longus, pollicem autem crassus, colore niveo, & nigris, rubrisque maculis variegatus Morsus illius venenatissimus, non extẽplò vitam depascitur, sed tardè se promovet. Sanatur emplastro è capite serpentis cõcinnato, & efficaciter apposito. Pulvis plãtæ Nhambi, tũ & succus foliorũ Caapeba, & Cajatia, vulneri instillatus, extrahit virus. *Marcg. hist. Brasil. l. 6. cap. 13. Piso Med. Bras. l. 4.*

Exactius paulo Marcgravius suum depinxit. Ita n. de eo. *Ibiboca* Brasiliensibus; *Cobra de Coral* Lusitanis: serpens duos pedes longus & pollicem humanum ferè crassus, ubi crassissimus; nam uersus posteriorem partem teres est, & acutus, instar subulæ. Totus *venter* est albus & splendens: *dorsum* & latera tincta. *Caput* habet squamulas albas cubicas, ad oras nigras, hinc cinnabria sequitur macula, cujus squamæ per oras nigræ, & ita semper rubra macula est, hinc sequitur nigra, hinc alba, iterũ nigra hinc rubra & sic deinceps. Rubra macula plus uno digito est longa, duę albæ & tres nigræ simul sumptæ sesquidigitum longæ, æquales inter se: nigræ a. maculæ totaliter sunt nigræ, albarum autem oræ nigræ, venenatus est serpens.

Boigvacu aliquot species habet Marcgravius, quas ejusdẽ verbis exhibemus. *Boiguacu* Brasilianis *Cobra de Veado* Lusitanis. Erat pellis septem, & semis pedes Rhynlãdicos lõga, in medio corpore undecim digitos lata, sen sim versus caput & caudã in angustiorẽ latitudinem vergens, ita ut eo loco quo caput abscissum, tantum circiter quatuor digitorũ latitudinem haberet, & in caudæ extremitate paulo minorẽ. Tota autẽ pellis squamis erat tecta certa serie dispositis in ventre majorib. in dorso minorib. ut in omnib. serpentibus: Elegantissimę autẽ erat variegata; nẽpe per mediũ dorsũ secundum longitudinẽ maculis nigris, q̃ cathenę cujusdã majorib. partib. cõstãtis figurã quasi referebãt, ad latera autẽ utrinq; palmũ inter se distãtes maculę nigrę rotũdæ fere, in quarũ centro albo macula itidẽ *Marcg. Hist. Bras. l. 6. cap. 13.*

 rotunda,

rotunda, magnitudinem autem hæ *maculæ* habebant majorem imperiali: inter hasce, attamen extra illarum ordinem, versus ventrem iterum utrinque duæ series minorum macularum nigrarum discurrebant. Ejusdem coloris & similibus maculis accipiebam Septimo Augusti 1638. Sed majorem priori, crassities n. corporis medij erat tredecim digitorum, longitudo a. octo pedum & supra. Ejusdem speciei unum accepi vivum tertio Augusti 1638. similibus maculis; longum quinque pedes & quatuor digitos; crassum vero, ubi crassissimus, semipedem. *Carnem* habebat albam angvillæ similem. *Cor* exemptum è corpore per quadrantem horæ subsiliebat. In postica parte corporis, septem digitorum intervallo ab extremitate caudæ duos breves *ungues* habebat quasi avium, circa anum nimirum. Duplicem ordinem *dentium* acutissimorum, in utraque maxilla. Caput latum & supra oculos in duo tubera elatum.

Ejusdem speciei ingentem accepi sexto Octobris 1638. *inquit Marcgravius*, cujus longitudo erat octo pedum & semis; crassities ubi maxima, quindecim digitorum: eratque valde nigro & albo variegatus. Carnem habebat albissimam & pinguem. *Carnem* sepelivi, & ossa post quadrimestre spatium exemi pro sceleto. *Pellem* tomento replevi. Spina a. dorsi ossibus constat, & costæ dura spina. Duplicem ordinem habebat dentium in utraque maxilla, quæ itidem duplex erat. *Dentes* sunt acutissimi, paulum incurvi, acus pectinum referentes, splendide albi coloris, instar matris perlarum politæ. serpens hic vocatur à Brasiliensibus Boaguacu, i. e. magnus; nam vidi qui integram capream deglutiverat. Non sunt venenati & caro illorum comeditur.

Alterius speciei mihi allatus decimo quinto Novembris 1639. cujus longitudo erat quatuor pedum & unius digiti crassities, ubi maxima, quinque digitorum. Squamis in ventre argentei coloris splendidissimi, reliquo corpore, nigro & albo variegati. Cauda quasi è sex annulis composita erat argenteis. Sex acutos dentes habebat in utraque maxilla.

Habui etiam ferrei plane coloris & in ventre albi, longitudine trium pedum aut circiter, crassitie ubi maxima, duorum digitorum. Habitant in ædibus & ova gallinarum exsorbent. Sæpius inveni in ædibus & extra planè virides, duos aut tres pedes longos, crassitie digiti articularis. Amplum his os & nigra lingua: suntque admodum venenosi, vocantur à Brasilianis Bor obi.

Piso Med: Bras. l. 3. Piso eundem serpentem paucis nobis ita exhibet. *Boiguacu* sive *Iiboya*, serpentium omnium facile maximus, pectus ferè hominis crassus, Lusitanis *Cobre de Veado* dictus, quod Dorcades integras devoret, idque sugendo potius, quam masticando. Ex horum genere quidam octodecim vel quatuor & viginti pedes reperiuntur longi: Cineritio, spadiceo variegato sunt colore. Non æque veneno, ut multi alij, turgent. Carne eorum non solum Indigenæ & Nigritæ, sed & nostrates vescuntur. Famelicus hic angvis vel ex dumetis prosilit, caudæque suæ nitens, horrende se erigit & strenue cum feris & hominibus luctatur, & sibilat irritatus, vel ex arbore insidiosè in viatorem desilit, eumque validissimis cingit amplexibus, ita ut vel sola complexione interimat: nec minus validi atque feroces existunt duo ingentes illi *Arabo* & *Cucuraciu*, hominibus æquè ac capreis insidiantur. Quippe omnes hujus generis solidis vertebris & costis præditos ex Anatome animadverti. Ictus eorum vix censetur venenatus, & per se aliquando, etiamsi nullo vel leviori saltem adhibito remedio, curatur. Ita ut hi inter non venenatos serpentes, de quibus passim auctores multa testantur, debeant numerari: quibus Caninana, Macina, & Vocia annumerare licet, quod nihil vel parum saltem hominibus noceant.

His similes sunt serpentes in Regno Senegæ, si Aloysio Cadamusto credendum est. *Niereb. H. E. l. 12. c. 43* Duorum n. pedum mensuram excedunt: alas, nec pedes habent ut serpentes, alioquin immensi, & tantæ quidem vastitatis, ut integras capras hauriant, nec lancinent, solidè devorent. Ferunt incolæ, serpentes hujusmodi congregari statis anni diebus, & migrare in loca quædam, ubi formicarum est vis magna, quibus & color albicans quæ suapte natura humiles quasdam casas instar specus serpentibus extruunt.

Nam ore terram portant, & ferruminant absque calce. Diceres clibanos aliquos vel ruscula in ordine disposita. nam ex hujusmodi casis videbis centum & quinquaginta continenter subordinatas, ut alteram sequatur altera, miro naturæ ordine. Sed & contumax viribus serpens quidam est Thema, *cuilcahuilia* enim idem est, atq; cum quinque pugnans; in obvios n. impetum facit, eâque vi opprimit, ut si collo semet se advolverit, strangulet interimatque, aut salvo homine ipse coluber disrumpatur suo obnixu. Qui hujus naturam novere, eum deludunt, opponentes arborem aut aliud cujus nexu disrumpatur, putans comprimere hominem, ut ita tandem convulsus intereat. *Nieremb. H. Ex. l. 12. cap. 41.*

PUN-

PVNCTVM III.

De Boitiapo, & Iraraca.

Marcg.H. Bras.l.VI. cap.14. **B**Oitiapo Brasiliensibus; Lusitanis *Cobra de cipo* serpens septem aut octo pedes longus, brachium humanum crassus: Teres ac in postica parte instar subulæ acuminatus; *coloris* olivacei, in *ventre* flavescens. Vestitur *squamulis* elegantibus quasi triangulatis. Victitat ranis; Est venenatus. *Iraraca* brevis est hic serpens raroque semicubiti longitudinem excedit, venis quibusdam in capite prominentibus instar viperarum, & haud aliter quam ille stridens: rubris & nigris maculis insignis, cæterum terreo colore: Ejus morsus venenatus non minora adfert symptomata, quam vel reliquorum serpentum, exceptis ijs qui lentè & clam vitam depascuntur. Ipsa fera postquam vulnus inflixit, à cute, cauda, capite & intraneis repurgata, & in aquâ radicis Iurepeba, cum sale, oleo, porro, anetho & similibus cocta, à vulneratis comeditur, magnoque illis solet esse præsidio. Convenit denique præ cæteris, *Caatia*, quæ merito *Herva de Cobras* dicitur, quod foris & intus exhibita, hujus aliorumque serpentum morsus facile restituat. Idem feliciter præstant acini arboris Suibira, contusi & morsibus applicati.

PVNCTVM IV.

De Caninana, Serpente mansuefacto, Apochycoatl, & Alatis.

Piso Medi. Bras.l.3. **C**Aninana Serpens, *ventre* est flavo, *dorso* autem viridi, octo circiter palmos longus, inter minus venenatos habetur: ovis victitat & volucribus: *Capite* & *cauda* resectis, ab Afris & Americanis comeditur. De peculiari illius Antidoto, nihil adhuc certi affirmare possum. Vulgaribus alexipharmacis sive Europæis, sive indigenis supra enarratis, malum si quod infert facile expugnatur. Familiare autem illud decoctum antidotale, ex radice Iurepeba, cũ pauxillo salis huic alijsque morsibus vel puncturis venenatis sæpe applicandum est, nec non fructus Ananas viridis, isque in cataplasmatis modum contusus. Denique si necessitas ulterius urgeat, pars læsa scarificetur, moxque vivus gallinaceus pullus imponatur.

Nieremb. H.E.l.12. cap.40. Ali vidimus ab Indis, ait Franciscus Hernandus deliciarum gratiâ, *colubros* quosdam *virides*, qui allati ab agris, pollicari tantum magnitudine, in femoris crassitudinem amplicentur & adolescant. Ubi pro antro est illis dolium stramento indulgentiæ gratiâ emollitum, ubi magnâ ex parte quiescunt, vivuntq;, nisi cum edendi est tempus. Tunc n. egressi cubile, aut humeros heri amice conscendunt, benevolè terrifici animalis amplexus tolerantis, aut è pistillis, in medio contracti in spiras, rotamque magnam æquantes, innocentissimi vescuntur oblatis, atque quiescunt.

Serpens quidam est apud Pamecenses quinos prolixus cubitos, & quattuor digitos latus, Squamis nitidis, albo nigroque variantibus colore; *Apachycoatl* vocatur, & morsu minime exitiali. Nieremb. H.E.l.12. cap.45.

Alati serpentes in Floridâ reperti alis eatenus instructi, ut posse tolli è terrâ & volare demisse viderentur. Americus Vesputius quoq; invenit Indos piscatores, qui serpentem alatum craticulæ ligneæ impositum assabant. In tugurijs complures ejusmodi serpentes vivos habebant, quorum pedes vinculis alligati, faucesque funibus constrictæ erant, ne quid hominibus noxæ inferrent. Nieremb. H.E l.12. cap.36.

PVNCTVM V.

De Bojobi, Tetrauchcoatl, Tleoa seu igneo, sanguineis & Trinhutili.

BOjobi Brasiliensibus, Lusitanis *Cobre Verde*, ulnæ est longitudine & pollicis crassitie, coloris porracei & pulchre micantis. Ædificijs gaudet, neque ulli nocet nisi irritanti: morsus tamen illius venenatus, remedio quamvis eximio vix cedit. Radix a. illa nodosa herbæ Caapia contusa & ex aqua pota, summopere prodest, cæterisq; herbis Antidotalibus, facile palmam in hoc casu præripit. Miles quidam gregarius anguem hunc inter arbusta latitantem, dum pede forte conterit, ab eo in femore demorsus, paucis post diebus, toto corpore tumefacto & livescente, deficiente radice Caapia, cæterisque remedijs frustra adhibitis, præsentibus commilitonibus, quam miserrimè exspiravit. Idem videtur cum illis de quibus supra ex Hernando. Piso.Med. Bras.l.3.

Tetrauhcoatl serpens est tres dodrantes longus, ac digitum crassus, cujus ictus pestilens est; *dorsum* nigrum, *venter* candescens ex pallido, & rubescens infernâ caudâ, venter a. & cauda punctis nigris conspersa, *caput* nigrum, ac torque circumcinctũ luteo. Remedium morsus est, ictum locum sugere, sed commanso prius picietl, ne venenum noceat præsidium adferentibus, quod etiam velut egregium antidotum admovere expedit vulneri: nec solum adversans illatæ noxæ, sed ipsis quoque serpentibus infensum & inimicum. Nierẽb. H. Exot.l.12. cap.35.

Tleoa s. *igneus coluber* angvis est sesquidodrantem longus, ac digitum crassus *squamis* albis, nigris, fulvis, fuscisque distinctus. *Caput* est viperæ nostratis capiti simile, caudaque juxta finem subito attenuata, intervalloque binûm tantum digitorum, quæ desinit in sonalia.. Lethalem infert morsum, urentemque unde evenit ei nomen. Cum incedit, in latera utrimque se convolvit, ac lento procedit gressu. Contra ejus morsum ajunt conferre tusam radicem herbæ, quam vocant ancola. Idem auctor scribit de thecoatl, s. ignito serpente: Coluber est sex dodrantum mensuram adolescens, triumque digitorum crassitudinem. Vivit montanis locis, & lethalem infert morsum: color est fulvus, sed dilutior circa ventrem, ac vergens in cinereum sinuosè incedit, in utraque sese latera contorquens, vivit in montibus Teportlanicis.

Nieremb. H.E.l. 12. cap. 31.

Sunt tamen *alij serpentes*, qui aspectu referant ignem, octo pedibus longi, colore sangvinei, qui noctu inflammati apparent, ut ignis aliquis videatur, quemadmodum Antonius Herrera prodidit. Scribit quoque Franciscus Hernandus vocari *cumcoatl* colubrum, qui nocturnis tenebris splendeat, qui & letifer morsu, quatuor longus cubitos, & brachium crassus.

Nieremb. H.E.l.12. cap.32.

Serpens est Panucinus, longus ac latus, albis & nigris distinctus maculis, trinhuitili vocatus, quod caudâ, quæ præacuta est, lethaliter pungat.

Nieremb. H.E.l.12. cap.46.

PVNCTVM VI.

De quibusdam Veterum serpentibus.

PRæter hæc quæ jam enumeravimus serpentum genera, sunt & alia apud veteres obvia, quæ difficulter ad jam explicata referri possunt. Facit Ælianus cujusdam *Hyænæ* dicti mentionem, quem utriusque sexus participem esse narrat. Altero anno marem, altero fœminam observari. Adstipulatur eidem Orus. Nicander quasdam Libyas angves inter innoxios recensuit. Suidas scribit de *Argolis* serpentibus, quos Alexander Argo Pelasgico Alexandriam deferri, & in flumen pro extingvendis Aspidibus conjici curavit. Gesnerus *Mergolos* etiam nominat, ex Africa delatos; sed qui & quales sint, non addit. A Hesychio & Varino τρίωτος εἶδος ὄφεος nominatur.

Nicand. in Theriacis.

Clitarchus etiam, referente Æliano, serpentes in India sedecem cubitor. generari scribit: alios etiam multò minores pigmentis distinctos. Vittas enim à capite ad caudem pertinentes habere, alias æreas, alias argenteas, nonnullos rubras, alias aureas, easdemque celerrimè pestifero ictu interimere. Meminit & alterius, punicei coloris, quem forte *Porphyrum* Ælianus vocat, Strabo, apud Indos dodrantali magnitudine, capite candido, dentibus nullis, quem venatores in montibus meridiei obversis, ex quibus Sardius eruitur, indagant. Non mordet, sed vomitu ejus conspersus locus subitam contrahit putredinem. Quapropter, caudâ suspensus, duplex veneni genus eructat; alterum nigrum & speciem electri referens, quod à vivo ejicitur: alterum simpliciter nigrum, de ore animantis prodit. Illud grano sesami exhibitum, cerebrum per nares excutit: hoc tabem inducit.

Ælian. H. A.l.17.c.2.

CAPVT II.

De Serpentibus Aquaticis.

ARTICVLVS I.

De Hydro seu Natrice.

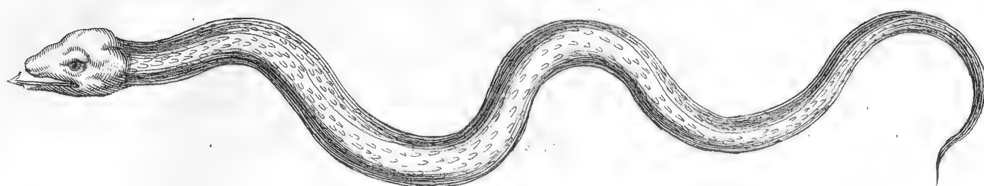
TAntum de Terrestribus serpentibus, sequuntur *Aquatici*, nempe *Hydrus* seu *Natrix*, *Natrix torquata*, *Natrix rubetaria*, *Boa*, *Hydrus marinus*, *Scolopendra marina*, & quidam *Exotici*. *Hydrum* ἀπὸ τοῦ ὕδατος ab aqua nempe dici, clarum est. Cretensibus est καρορὺς; alijs ἔνυδρος, quod nomen generale est de illis quæ in aquis vivunt; Nicandri interpreti χέρσυδρος, quòd in aquis & terrâ divagetur. Latini vocant *Hydrum*, masculum, *Hydram* fœminam, cujus nomen Ælianus Dryino imposuisse videtur, dum ait Hydras in Cercyra genitas, maligno flatu hominem persequentem reprimere; *Natricem* à nandi peritia; *Colubrum aquaticum*, quem tamen Plinius, dum jecur colubri aquatici & hydri tritum lithiasi subvenire scribit, ab Hydro distingvit; *Lutricem*, denique, quod apud Gazam legitur. Belluacensis & author libri de natura rerum, Naderæ serpentis Germanici meminit, crassitudine brachij, colore ventris luteo, & dorso vireti, halitu adeò noxio, ut in cortice virgæ recenter cæsæ, & ori admotæ, vesicæ felleæ excitentur; imò fulgens gladius lingva veneno inficiatur, quod ad summitatem usque gladij deferatur. Pede hominis vulnerato, venenum statim in totum corpus penetrat. Ideò ictus confestim suspenditur, ne ascendere possit.

Ambros. l. 1.c.17. *Nomen.* *Athen. H.A. l.8.c.13.*

Pulcherrimos serpentum in orbe terrarum Plinius facit; sed nullis serpentium inferiores veneno. Nicander caput planum & humile adscribit, & dum terrestrem squalidum prodit & decolorem, videtur aquatico pulchritudine vindicare. Alioquin aspi-

Descriptio. Plin. H. N. l.29.c.4.

Cherſÿdrus Greuini Hÿdrus Natrix.

Natrix Torquata.

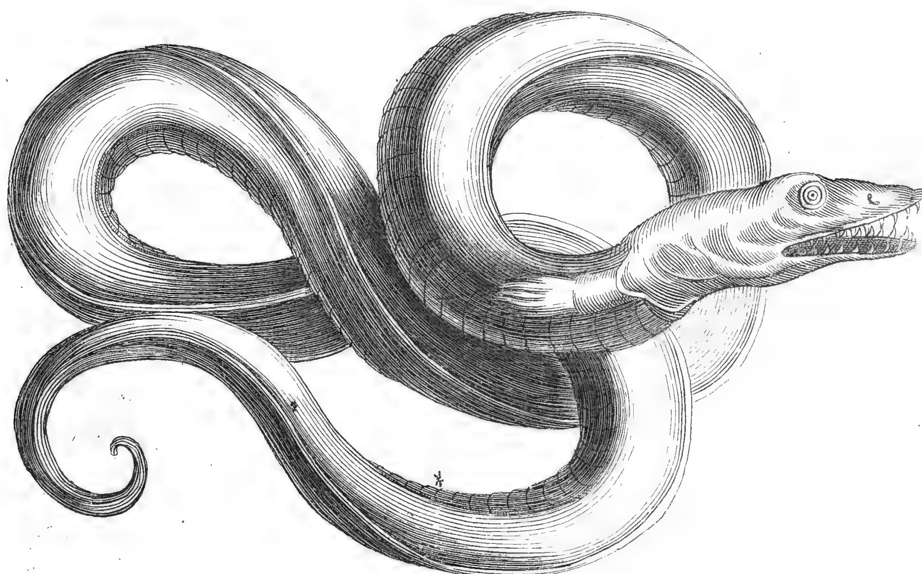
Natrix Rubetaria.

Natrix Rube: tariæ ſcelelon

Serpens Marinus.

aspidem formâ referũt; cervicem si excipias, quæ non ita lata conspicitur. Cinereo quoque sunt colore, & quibusdam maculis spectabiles, *Lingvam* bifidam habere, (falsò duas ponunt) commune illi cum alijs serpentibus.

Locus. Stabulantur in Cercyra teste Æliano, in lacu Myclæo, circa Terracinam in Italia: in palude Agnani inter Puteolos, & Neapolim, quos ipsi vidimus; in aquis calidis & Thermalibus. Ideò redemptores balnearum ad Limagum lacum; laminas ferreas crebris foraminib. pervias emissariis obdunt, ne alveos subeant. In aquis etiam corruptis plerumque reperiuntur. Adventante hyeme subterraneas cavernas eligunt, in ijsque ad vernum tempus latent. In aquis autem prçcipuè versantur; exsiccatis terram petunt, victus conquirendi gratiâ. Extra aquas etiam ova parere, Aristoteles prodidit.

Gesner. de serpent.

Arist. H. A. l.1.c.1.

Victus. De *Victu* hoc tradit Virgilius, piscibus & ranis vesci, gulososque esse. Unde Nicander λίχνυς vocavit. Virgilij verba sunt.

Virgil. Georg. l. 3.

Est etiam ille malus Calabus in saltibus angvis,
Squamea convolvens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus alvum.
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madent udo terræ ac pluvialibus Austris,
Stagna colit, ripisque habitans hic piscibus atram
Improbus ingluviem, ranisque loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terræque ardore dehiscunt
Exilit in siccum, & flammantia lumina torquens
Sævit agris, asperque siti, atque exterritus æstu.

Aratus in Phænom. Rectè ergò Aratus, ranas hydrorum cibum dixit. Fallitur tamen sæpe ab Ægyptiaca, quæ Chersydrum eminus conspicata, frustum arundinis transversum arripit & gestat ne deglutiri possit: nec ille tam aperto ore ut utrumque absorbeat.

Natura. Ad *Naturam* duo spectant, *venenum*, & *lapis* quem in capite gestat. De veneno abeunt in diversa authores. Cardano nihil venenati habent, si per viperas undam incolentes, Chersydros intellexit Cælius Rhodiginus in terra sæviorem, minus in aqua facit. At Ælianus ex Apollodoro tam perniciosum scribit, ut & cadaveris ejus contactus perimat. Plinius nulli hac in parte serpentum generi inferiorem dicit, ut supra allatum. Columella denique, exsiccata uligine, in qua Natrices morabantur, cæcos sæpe morbos contrahi, quor. causas Medici perscrutari minimè possint, addit. Ut ut sit, Dædalus & Euridice Orphei uxor, ictu Chersydri perijsse traduntur. *Lapis* à deglubito evomi creditur. Quidam eum caudâ suspensum folijs lauri suffiunt, & per Deum ut lapidem ejiciat, orant, quod non minus superstitiosum quàm blasphemum est. Hollerius vas aqua plenum suspenso subjicit; lapis ejectus totam absumit. Sed de eo alibi.

Rhodigin.

Ælian. H. A l.8.c.5.

Columella. RR.

Veneni signa & medela. *De veneni* signis ita Nicander.

Pessima quas fecit plagas hæc signa sequuntur.
Arida tota cutis circum putret horribilemque
Elevat aspectum, magni ignitique dolores
Tandem hominem interimunt, mox plurima pustula surgit,
Ac alia ex alia bullæ se parte rependunt
Et miserum diris turbant affectibus ægrum.

Adde his, vomitum choleræ fætidæ, quem vel tertiâ horâ, vel tertio die mors excipit; vulneris dilatatio & nigredo, ex qua nigra & fætida sanies extillat, quod apud Aëtium & Abensinam habetur. *Morsui* Dioscorides origano trito & cum aqua subacto, vel Cortice Aristolochiæ, radiceve quernâ, occurrit: Ægineta, nasturtio sylvestri, aut asphodeli fructu, vel semine fæniculi; Plinius ipsorum hydrorum jecore & eryngio: Apulejus verbenaca: Aëtius theriacâ, mithridatio, & drachma nucum cupressi, cum æqua portione baccarum myrti, & melle aut vino: Celsus, panace, prasio, & satureja: Abensina, emplastro ex calce, calamintha montana, Cortice radicis quercus & oleo parato. Paræus in quodam admorso, qui cum manu ori admota, vulnus suxisset, in tumorem quoque linguæ, & brachij, cum dolore ingenti & syncope inciderat, theriaca ad sudores, & vulneris elotionem feliciter usus est.

Vsus in Medicina. Magni est in Medicina *Vsus*, si veteribus, & recentioribus credimus. Ex *dente* dentiscalpium odontalgiam sedat, si eo scalpentur. Duo superiores superiorum, totidem inferiores inferiorum dolorum mitigant, alligati. *Adipe* Niliaci peruncti à Crocodilis non tanguntur. *Iecur* lithiasi medetur. *Spolium* suffitum uteri prolapsui & sedis prodest; quod ab Encelio proditum. Cinis in olla luto probè circumlita, igne sarmentor. vitis cremati, cum oleo permixtus ad strumas à Sylvio laudatur. *Lapis* hydropi vehementer conducit, si genuinus est. Talem esse scribit Gesnerus, si conchæ æneæ aqua plenæ circumligatus, quotidie cotylas duas, seu uncias decem ejusdem absumserit. Venenatos vermes fugare, Camillus Leonhardus Pisaurensis prodidit. Sumptum lapidem vesicæ perfringere fabulantur quidam.

Plin. H.N. l.29.c.4.

Camillus Leonhar. l. 3. de lapidibus.

Pauca

Differetiæ. Pauca de Differentijs occurrunt; Alij sunt *Vulgares*, quales sunt illi qui circa thermas Porrectanas versantur, & interdum ab ore fontis cum aqua exeunt. Aut sunt planè innocui: aut si nocent levem dũtaxat tumorem aut inflãmationem morsu inferunt. Alij sunt *Venenati*, & magnitudine pro ratione locorum differentes. *Ælian. H. A.l.16.c. 42.* In flumine enim Argade ad Persicam Sittacem sito, copiosi sunt, capite albo, reliquo corpore nigro, quatuor cubitorum longitudine inveniuntur, qui interdum sub aquâ latent, noctu aquantibus exitio esse solent. In lacu insano, qui ter singulis diebus saporem mutat, primò amarus, mox salsus, tandem dulcis evadit, vicenũ cubitorũ conspiciũtur. Anno M. CCC. XCIX. die vigesima quinta Maij, sub Ponte Ursæ amnis vicenum cubitorum visum, Gesnerus ex chronicis Tigurinorum M.SS. author est. In lacum Anianum mense Iunio multi invicem permixtorum globi, se præcipitant. In Lybiæ desertis tam perniciosus est hydrus, brevis ille, caudâ tenui, circa collum gracilis, ut omnino partis læsæ amputationem requirat. *Agricola de Animal. subterran.* Agricola Boam, domesticam natricem appellavit.

ARTICVLVS II.

De Natrice torquata, & Rubetaria.

Ambros. H. S.l.c.c.18. NAtrix torquata nomen à circulis quibus tanquam torquibus superior animalis pars circumdatur, invenit. *Nomen.* Scholiastes Nicandri πολυστεφέας vocat, seu multis coronis insignes: alij & μυάγρους seu μυόθηρας, quòd muribus vescantur, & ὀροφιάς, quòd circa domorum tecta versentur, vocant. Apud Aristophanem, ὄφεις οἰκουροὶ, domuũ custodes dicuntur. *Nerophis* est modernorum Græcorum vocabulum, *Serpens niger* à Matthiolo impositum nomen. In Italia aliqui *Carbonarium* vocant.

Descriptio. *Descriptionem* ex Ambrosino dabimus, de qua ille ita. Aëtius Myagrum veterum describere videtur, dum inquit, hunc angvem ex crasso in tenuem caudam abire, lato capite esse præditum, & mures comedere, neque morsu necare, sed inflammationem tantum inducere. Hujus natricis iconem ad vivum expressam servamus in Musæo Illustrissimi senatus Bononiensis, ubi tenuis conspicitur circa *collum* & *caput*, crassior penes circa *ventrem*, qui postea in caudam admodum exilem finit. *Color* tergi nigricat, circa alvum, color inter luteum, & viridem est medius lineis nigris virgatus, hujus a. nota insignis est in collo; nam maculæ candicantes è pallido, instar torquis, circulum tamen non absolventis apparent. Inter utrasque maculas in summo cervicis angustũ est interstitium duarum formâ squamularum, ubi maculæ utrinque quasi triangulari figurâ in acutum desinunt. Deinde maculæ nigræ splendidæ utrinque etiam post torquem singulæ conspiciuntur.

Natura. De *Loco* & *Natura* & alijs pauca ocurrunt. In pratis uliginosis, aquis, & sterquilinijs stabulari solent. Muribus victitant, & ideò circa Lucarnum atque Verbanum lacum non interimuntur, quòd ijsdem vineas purgent. Vaccarum ubera sugere, & postea sangvinem sequi, Flandri prodidere, quod veteres Boæ tribuunt. In fimetis quandoque pariunt. Gesnerus quandam mense Majo quatuordecem peperisse vidit; constitutione anni pluviosâ, & ijs gignendis commoda. Per ora dormientium irrepere, vapore lactis fervidi illectos, iterum egredi, quorundam traditio est. An verum sit, homines in quorum os intrarunt suaviter canere, penes lectorem sit judicium.

Differentiæ Huc *Natrix Rubetaria* spectat, quæ vocem sonoram & rubetarum æmulantem edit. Maculosa est valdè, & venustate admiranda, sibiloque à rusticis agnoscitur. Poloni *Padalica* vocant. Ictus remedium patientis pedem, in terrę humidæ scrobe per diem naturalem sepelire. Iconem & sceleton exhibemus.

ARTICVLVS III.

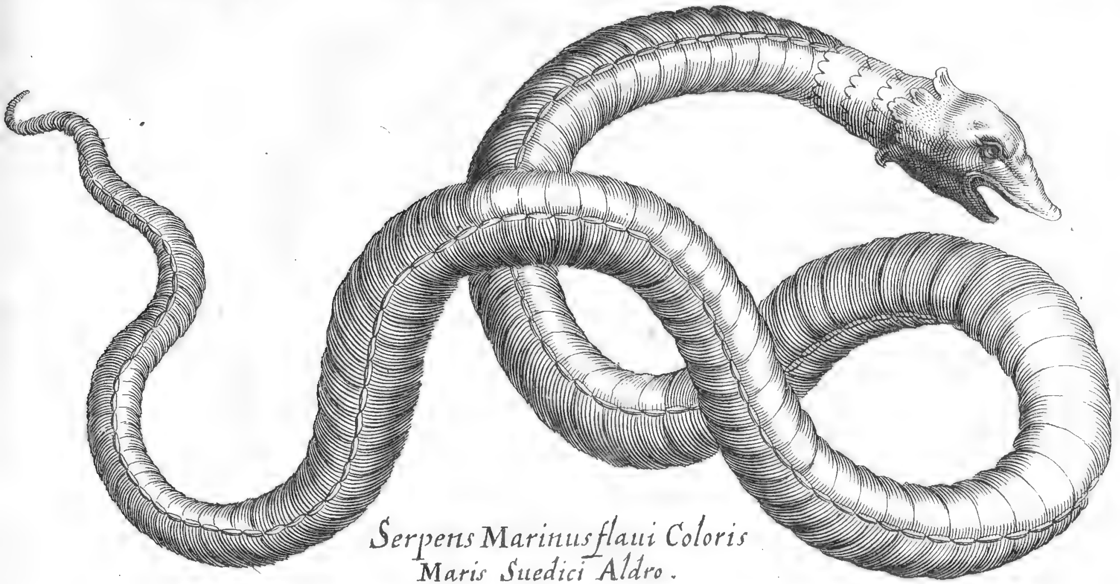
De Boa.

Ambros. H. S.l.1.c.19. DE *Boa* serpente paucissima occurrunt. Nomen accepit, non tam ab effectu, quod bovem integrum deglutire possit: quam quòd armentorum greges sequatur, & riguaſ vaccar. ubera sugat: & ita lacte bubulo alatur. *Agricola de animal. subterran.* Salmasius à voce δύης,, quæ Æolibus Bæoticis βύης deducit. δύτης verò urinator est.

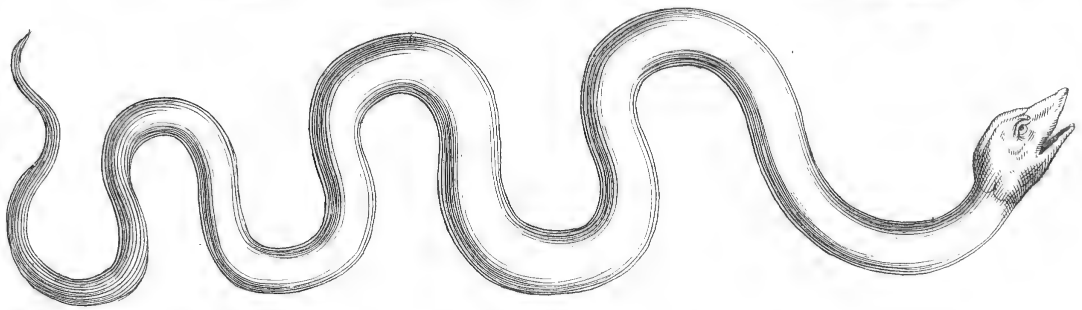
In ingentem excrescit molem, ita ut sub Imperatore Claudio ex sententia Solini, occisa fuerit, quę integrum infantem in alvo gestabat. In Calabria in eam magnitudinem crescere posse, verisimile. Nam & M. Antonius Cuccinus Episcopus Anglonensis ad Thomasinum scribit, *Thomas. in præfat. ad Ill. viros Italiæ.* quadraginta & sex ab hinc annis, in agro oppidi S. Archangeli, Anglonensis diæceseos, à pastore sclopi ictu interfectum, qui armenta & greges depascebat, cujus mandibulæ, duorum ferè palmorum longitudinis, in templo Dei paræ de Ursеolo appensæ exhibeantur. Morsu inflammationem duntaxat inducere, communis est opinio.

Severi. Zoot. Democrit. p. 36. Huc *Angvem Caprimulgum*, quem Cervo-ne vocant de quo duplex est M. Aurelij Severini quantum ad Anatomica, illa singularis, observatio, quàm cum iconibus addo,

Serpens Marinus Mari Noruegico familiaris. Aldr. Tab. IX

Serpens Marinus flaui Coloris Maris Suedici Aldro.

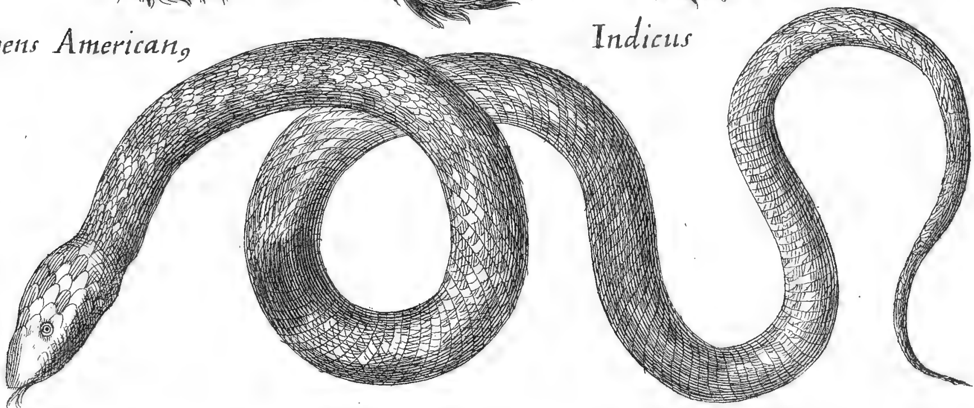
Scolopendra Marina. Aldro.

Scolopendra Marina amethyſtini Coloris Aldr.

Serpens American, Indicus

addo, referre libet. Prior ſe ita habet. *Larynx* exerta atque conſpicua quacunque cordis diductione: ſub larynge *lingua* per meatum ultro citroque excurrens. Quòd ſibilum ergò edit, ne quidem mirum. Hæc n. velut fiſtula conjecta in infernam genam mediam recto ductu videtur. *Dentium* ordo ſupernè quadruplex, infernè duplex. *Oculi* veluti vitrei. *Aſpera arteria* parte anteriori circulis cartilagineis, poſteriori membranâ tenui & ampla ſatis conſtructa. *Oeſophagus* latiſſimus pro corporis ratione. *Ventriculus* item amplus, in quo repertæ aviculæ tres nidaceæ. *Cor* viſcerum omnium primum & ſupremum apparet: Nam ſunt & inferiores eo *pulmones*, qui cavi & fiſtuloſi ſunt, ductu eodem quo aſpera arteria. *Magnæ arteriæ* deſcendentis reverſivi duo rami, alter ad œſophagũ, alter ad pulmones. *Vena cava* in parte hepatis cava: *porta* verò in gibba. Hæ poſtquã fines hepatis exceſſerint, committuntur, & non ante diſtinguuntur quam ad *teſtium* confinia pervenerint: ubi primum ſpermatica vaſa promuntur: *Fellis* veſica longe infra hepar, duplicem ductum habet; alter à portâ inſertus τῇ ἐκφύσει per mediam quandam glandulam, forma & figura tonſillæ humanæ: cujus & à latere *ſplen* viſitur parviculus ſatis & ex rubro candicans. Alter verò veſiculæ fellis tamus, ab eadem glandulâ ad baſin dictæ veſiculæ procedit, mediâ membranâ cum corpore veſicę adalligatus. *Teſtes* ſitu diſpares; nam dexter ſuperior, ad quem mittit aorta ſpermaticum & varicoſum ramum, colore albidum unum; minores deinde alios huic oblique mittit infernè. Idem in ſiniſtro. Sed ramus ſpermaticus à vena cava ſimplex eſt participatus ab utroque teſte. *Renes* infra teſtes conſiſtunt, ex multis quaſi renibus conflati.

Ab arteria magna rami conſpicui deſcendentes oblique ad teſtes utroſque. *Vterus* hac figura tibialium veſtimentorum inſtar. *Cerebri* forma eadem eſt, quam obſervavimus. In alio *Caprimulgo angue*, hæc obſervata. *Pulmo* internè cavus, oblongus, veluti ſaccus ubi primum inchoat hepar, deſinens mox per veſiculã ad renes uſq; deſcendens. *Fel* ſub ſtomacho, convolutus gyris: huic adhæret *ſplen* (verius n. credo, quam glandula) ex albo rubeſcens, parvus tereſque, velut exile piſum. *Veſica* oblonga, flatu plena, ſub viſceribus naturalibus piſcium modo, continuo ductu deſcendens à pulmonibus ad renes. Cauſam afferebat F. Thomas Campanella noſtras, quod cum certis quibuſdã motibus aſſurgat hic ſerpẽs, copia ſpiritus egebat, in longinquo alioquin corpore, quatenus attollere & ſuſtinere ſe ſurſum poſſet. *Omentum* à fine hepatis aduſque anum. Inter nervoſam & carneam ventriculi membranam *glandulæ* miliares. *Vterus* non inteſtino, ſed huic inteſtinum incumbit quâ cervicis medium. Venæ renis ramus in principium uteri, intra cujus membranas miro quodam artificio veſica latitat parva. *Maſculorum* nota, cauda prolixior, craſſior, ſolidior; maribus penes duo ſpinoſi, quemadmodum viperæ. *Vteruſque* item ſpinoſus duplici cornu. Quorum utrorumque fines in acutum deſinentes cum caudâ finiunt, & pari ejuſdem gracilitate. Aſpritudinis finis delectatio. *Larynx* è faucibus exerta; credo equidem, eo naturæ conſilio, ne per amplos deglutitus præfocaretur animal.

ARTICVLVS IV.

De Hydro marino, & Scolopendra marina.

DE Hydro ſeu ſerpente marino in Tomo de Piſcibus libro primo, Titulo primo, capitis ſecundi articulo quinto dictum eſt: hic pauca duntaxat ibi omiſſa adiiciemus. Et de *Loco* quidem addi poteſt, nuſquam in aquis dulcibus inveniri, & ab illis quos Ariſtoteles ibi reperiri ait diverſos eſſe; tum quòd illos parum ab aſpide diſtingvi dicat: hi veri congruo corpore & colore ſint ſimiles: tum quòd illi veneno noceant, hi innoxij ſint: tum denique, quòd illi pulmones habeant, hi branchias. De *Natura* hoc duntaxat occurrit, captum, ſi dimittatur, arenam roſtro quam primum adacto terebrare, ſubireque totum. Quantum ad *Differentias*, dantur qui & è mari in terram egrediuntur, qualem circa Abydum in parvis quibuſdam alveis ſeu canalibus ſalſis Bellonius invenit. Ejus qui in Balthico ſeu Suetico mari flavi coloris, teſte Olao Magno verſatur, iconem hic apponimus. Cum radice lilij adhibitum Plinius contra urinæ incontinentiam commendat.

Ambroſ. H. S. l. 1. c. 20. *Hydrus marinus.* *Plin. H. N. l. 9. c. 27.*

Scolopendra marina propter ſimilitudinem cum terreſtri nomen obtinuit, quaſi ἔχουσα σκόλοπα ἐν τῇ ἕδρᾳ, quod in extremo, quod caudæ loco eſt, corniculum quaſi radius atque impactus aculeus ſupereminent. Marinum anguem æmulatur; & terreſtri ſecundum Ariſtotelem minor eſt, coloreque magis rubens; niſi in loco mendum cubet, quod Vottonus ſuſpicatur, ſic enim ne minorem quidem hamum deglutire poſſet, quod tamen facit. Gillius digiti longitudine ſe vidiſſe aſſerit. Alberto animal quadraginta quatuor vocatur, cum tot pedes habere videatur. De *Natura* hoc duntaxat occurrit, quod apud

Scolopendra. *Ambroſ. H. S. l. 1. c. 21.* *Ariſt. H. A. l. 2. c. 14.*

Plin. H.N. l.9.c.43. Arist. H.A. l.9.c.37. Ælian. H.A. l.7.c.30. Ælian. H.A. l.4.c.22.

Aristotelem & Plinium extat, hamo devorato omnia interanea evomere, donec hamũ egerat, deinde resorbere. Addit Gillius, ob tetrum odorem piscatoribus infestissimum esse; quod hamum ab ea attactum, pisces vitent. Morsu urticæ instar urit, ut Ælianus prodidit: qui etiam adjecit, sputo hominis interire, & rumpi. Duarum hic exhibemus icones, ad cubitum fere accedentes; quarum altera est *nuda* instar angvis, altera pedibus hirtis & coloris amethystini.

ARTICVLVS V.

De serpentibus Exoticis Acoatl & Maripetis.

Nieremberg. H. Exot. l. 12. cap. 7.

ACoatl dicitur serpens aquatilis (alij *Miocaoatl*, quod imitetur colore spicam Maizij) qui etiam vivum parere fertur. *Dentibus* parvis est, & innocenti morsu: longus quinque dodrantes, pollicem crassus: tænijs nigris & cyaneis alternis distinctus supernè; in ferne verò cyaneus est, capitis superna nigra, inferna lutea, latera cyanea. In paludibus regionum temperatarum invenitur.

Nieremb. H. Exot. l. 12. c. 44.

De *Maripetis* ita idem. In Orientali India nonnulli angves, ut fallant instans senium aut fatum, post certum tempus petunt mare: ubi concussâ in undas caudâ, & velut flagellante, scindũtur in multos ramos velut pedes: quâ astutiâ miro naturæ miraculo evadunt in genus quoddam polypi, tam simile illis quos Lusitani vocant *poluos*, ut fallant ignaros. P. Christophorus Borrus enarravit mihi (*verba sũt Nierebergij*) se vidisse quosdã Lusitanos, cepisse in India aliquos, rati poluos esse, ut ijs sedarent famem: incolas tamen admonuisse ne facerent, noxios esse, nec poluos suos esse, & distingvi pedum numero, nam angves illi impares illos habent.

Bembus Venet. Hist. l. 6.

Huc ponemus tum illos qui sesquipedales, eximij coloris, in Cuba insula vivunt, & *Boquatrara* vocantur: tum eum cujus iconem à Pellicerio observati Rondeletius exhibet. Terrestris angvis specie est, colore rubro, cum lineis obliquis & sinuosis à dorso ad ventrem ductis, eamque lineam à capite ad caudam secantibus. Scissura oris non admodum grandis, dentes acuti & serrati, branchiæ opertæ, squamosi piscis instar. In dorso à capite ad caudam ferè, quædam veluti capillamenta tenuia, pariterque in alvo. Claudant agmen illi qui in flumine Americano Urquaja, quatuordecem passuum longitudine, duarum ulnarum latitudine, capitibus super undas eminentibus natant, & homines natandi vel bibendi causa flumen accedentes caudâ involutos in eundem trahunt.

Historiæ Naturalis

De Serpentibus

LIBER II.

De Draconibus.

TITVLVS I.

De Draconibus in genere.

Ambros. A. H.S.l.2.c.1. — Nomen.

DRaconis nomen non tam παρὰ τὸ δρᾶν ἄχος, quòd magnam hominibus molestiam creet, ijs infensissimus; quàm παρὰ τὸ δέρκειν, quòd visione valeat, venit. Græci Δράκοντα vocant. Syrenas alibi dictos apud Isidorum extat, & in Arabia alatis tale nomen.

Descriptio.

In *Descriptione* non benè convenit authoribus. Abensina & Aëtius asperrimis *squamis* obsitos, magnis *oculis*, pelle *superciliorum* loco eminenti, cum pelle *barbæ* instar sub mento, amplo *rictu*, *linguâ* exerta, *dentibus* magnis instructos faciunt. At Solinus adeò parva ora habere scripsit, ut mordere non possint: id est, non dehiscentia ad morsum: *Dentium* quoque numerus in controverso est. Claudius Minos sedecem ponit. Nicander triplici ordine dispositos. Eidem Draco est colore nigro, ventre subviridi cum palearibus sunt mento rufi coloris. Philostratum si sequimur, montanorum juvenes modicam gerent cristam, ætate provecti grandiorem, & crocei coloris barbam: palustres cristis carere. Plinius verò expressè. *Id modò mirum, unde cristatos Iuba crediderit.* Circa Atlantem mediâ corporis parte crassescunt, cauda & collo gracilimi.

Plin. H.N. l. 8.c.13. Leo African. l.9. Locus. Plin. l.c. Solin. Polyhist. c. 33. Philostr. in vita Apollonij. Bellon. Obs. l. 2.c.7. Nicand. in Theriac.

In Africa inprimis & India reperiuntur. Nam Plinius apud Æthiopes Azachæos, Strabo apud Hesperios; Leo Africanus in specubus Atlantis; Solinus in montibus Æthiopiæ ardentibus meridiei obversis; Philostratus circa Gangem flumen; Abensina in partibus Nubię; in provincia Caraja Paulus Venetus, prodidere. In Calecut multos adolescere, alij authores sunt. Bellonius ex quadam Arabiæ parte in Ægyptum alatos deferri scribit. Nicander in Pelethronijs ad Pelium in Thessalia montem, vallibus quendã olim stabulatum. Fuisse & ad Cracoviam, in historia Polonica legimus.

Victus.

Famẽ diutissimè ferre possunt. Semel cibũ aggressi, difficillimè satiantur, ita ut reb. venenatis, herbis, pomis inprimis, quor. succo alvum

Arist. H. A. l.9.c.6. alvum laxant, vescantur: nausea ex illis vexati, lactuca sylvestri sibi medentur. Ova serpentum spectanda arte sorbent. Aut enim *Plin. H.N. l.10.c.72* solida hauriunt, si jam fauces capiunt, quæ deinde in semet convoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt: aut si tenerior est, & catuli adhuc ætas, orbe apprehensæ spiræ, ita sensim vehementesque præstringunt, ut amputata parte ceu ferro, reliquam *Ælian. H. A. l.2.c.21.* quæ amplexu tenetur sorbeant. Simili modò avibus devoratis solidis (dicuntur hos *Phile in Iambis.* spiritu copioso de stabulis egressi attrahere) contentione plumas & ossa revomunt. Aristoteles sumptum ovum iterum atq; iterum sibi admovere, quoad summam partem re*Arist. H. A. l.8.c.4.* ctam statuant, & tum, parum contractos se colligere, ut distento corpore, haustum ovum deorsum labatur, dixit.

Generatio. De *Generatione* vix habeo quod scribam, *Herodot. in Thalia.* quia & apud authores nihil ferè occurrit. Herodotus capite maris in fœminæ os inserto coire fabulatur: mutuo complexu congredi verisimile est. Afri ex lupæ cum aquila congressu, Draconem erumpere, rostro & alis patri, caudâ matri similem, corio serpentino, multisque maculis versicolore, nugantur. Quidam fœtus vivos parere docent; alij ova, quod de Ternatensibus Balthasar Diaz scripsit. Utrumque facilè concederem.

Antipathia *Inimicitias* cum Aquila & Elephante gerit; *Geopon. l. 9.c.5.* adeò ut Geoponicorum author prodiderit, non stabulari ibi Draconem ubi stercus a*Arist. H. A. l.9.c.1.* quilæ inveniretur, auditoque alarum ejus strepitu, in antrum aufugere, Ælianus scripserit. Dimicationem cum ea ita Nicander describit.

Hunc petit invisum, magni Iovis armiger hostem,
Cumque genis parat acre suis ex æthere bellum,
Pascentem in sylvis quam primum viderit illum
Quod totos ferus is nidos cum mitibus ovis
Et simul ipsa terens, & vastans pignora perdit.
Non timet hoc serpens, immò quodam impete durus,
Prosiliens, ipsamque Aquilam, leporemque tenellum
Extrahit ex rapidis, vi fraudeque fortior unus.
Cauta malum declinat avis, fit ibi aspera pugna;
Vt queat extortam victor sibi tollere prædam,
Sed frustra elapsam, & volitantem hinc inde volucrem
Insequitur, longos sinuum contractus in orbes,
Obliquoque levans sorsum sua lumina visu.

Plin. H.N. Quomodo cum Elephantibus dimicent, in horum historia scripsimus. Quæ de Gry- *l.8.c.11.* phibus apud Philostratum habentur, fabulosa sunt.

Venenum habere nonnulli negant: solo in- *Venenum.* terficere morsu. Alij aërem inficere halitu, *Pli. H. N. l. 29.c.4.* cujus exemplum apud Aristotelem legitur. Tempore Philippi Regis Macedonum inaccessa ideò montis cujusdam Armeniȩ via, extinctis demum Draconibus patuit. At Gesnerus & Stumpfius venenatos probant. Propè Niderburgum oppidum, cum se Dracones in quodam fonte abluissent, quicunque post ex eo bibere, alvo tumefactâ moriebantur. Is qui Helvetiam à Dracone supra pagum Wilver stabulantem purgavit, sangvine ejusdem conspersus, occubuit. Morsum dolor partis & fætor excipiunt, vulnusque paucum fundit sangvinem. Laudat Plinius gramen; Aëtius remedia quæ in *Plin. H. N. l.24.c.19.* aliorum ictibus adhibentur, præscribit. Ponzello caput abscissum, pelle nudatum & impositum placet.

Circa *Mores* observa, vigilantes esse, & i- *Mores.* deò non tantum auditus exquisiti, sed & visus *Plin. H. N. l.8.c.27.* acutissimi. Auri micis si quas invenerint, incubare, Philostratus prodidit. Rem ali- *Plin H.N. l.8.c.13.* quam aggressuri ingentem sibilum edunt. Vernam nauseam lactucæ sylvestris succo *Ælian. H. A. l.6.c. 4.* adstringunt. In Æthiopia quaterni & quini inter se cratium modo implexi erectis capitibus velificantes, ad meliora pabula Arabiæ, fluctibus vehuntur. Indies majorem adipiscuntur vigorem, & ad extremam senectam perveniunt. Homines adorsuri mortiferas radices comedunt. Cicuri denique solent. Heraclides Philosophus exarmatum habuit, qui gradienti & quiescenti canis instar adsistere solebat.

Æthiopes eis vescuntur, quod vitrei sint eorum carnes coloris & maximè refrigerent. *Vsus in Cibis.* Vesputius etiam, cum extra fortunatas insulas navigaret, populos quosdam similibus draconi animalibus demptis alis in cibo uti vidit. Ægyptij serpentibus vescuntur, ut Ga- *Galen. de Alim. facult. l.1.* lenus scripsit. Quantum ad *Medicinam*, commendat ad fugandas venenatas bestias adipem *Plinius*: eâdem in ulceribus illatis utitur: Cum melle commisto, inchoantes caligines sanat. Caput si gestetur, à lippitudine præservare scribit. Os ex spina dentium dolores sedat. Reliqua nugatoria sunt. De lapide alibi agemus.

Differentiæ Draconũ à *magnitudine, loco, co-* *Differẽtiæ.* *lore, figurâ & venefica qualitate* sumi possũt. *Magnitudo* pro ratione natalis soli variat. Mar- *M. Paulus Venet. l. 2. cap. 40.* cus Paulus Venetus decẽ cubitorum in provinciâ Carazon stabulari dixit. Tempore Philadelphi duo quatuordecem cubitorum ex Æthiopia Alexandriam delati fuere. Hieronymus unius XV. cubitorum meminit. Ælianus in Æthiopia XL. Octavia- *Ælian. H. A. l. 17.c.1.* nus Augustus L. cubitorum Romæ aluit, &

populo ostentavit. Tempore Alexandri visus in India LXX. longus. Apofysares LXXX. cubitorum nutrivit. Strabo, centum reperiri, scripsit: jugeri in Macra juxta Iordanem longitudine, & tam altum, ut duo equites hinc inde locati se conspicere non possent. Taceo Posidonium qui de quodam propè Damascum, centum quadraginta pedum scribit: Gellium, apud quem de illo, qui M. Attilij Reguli exercitum infestavit; Egnatium, qui de cujusdam intestino centum viginti pedes longo prodidit. *Loci* ratione sunt alij *montani* qui grandiores, & acriores, cristis insigniuntur: alij *palustres* qui tardi motus, caput vix attollunt, & cristis carent. *Colore* si spectes, sunt Aëtio, nigri, rufi, cinerei; Nicandro ventre subviridi: Philostrato tergore nigri; Homero rubicundi: Pausaniæ fulvi; Lucano aurati.

Ælian. H. A. l. 15. c. 21
Strabo Geogr. l. 16.
Philost. l. 3. de vita Apollonij c. 2
Homer. Iliad. l. 12.
Lucan. Pharsal. l. 9.

Figuræ sunt variæ. Sunt authori libri de natura rerum Draconcopades, facie humana, vultu venusto, reliquo corpore tortuoso: inter quos & ille qui primos parentes seduxit, censetur. Sunt suibus similes, corpore graciliore, rostro validissimo, dentibus aprinis, ut apud Aëtium legimus. Sunt in Congo arietis magnitudine, alati, fulvi, oblongi rostri, crudis carnibus victitantes. Sunt ad Gangem, si Philostrato credimus, quorum oculi, lapidis preciosi instar, coruscant. Sunt apud Plinium, pedibus anserinis: apud Thebanos cornu munitissimi, in regione Carajam quidam qui tantum anteriores pedes habent: alij qui pedum loco duabus ungulis armantur, ventre enormi, rictu amplo. Dari *Alatos* nullum dubium; eosque membrana ab anterioribus ad posteriores instructos, quam in volando expandunt, dum quiescunt ad alvum colligunt. Sanè tales Aristoteles in Æthiopia, Lucianus in Lybia, Iovius in Georgiana, Bellonius qui & cadaver conditum habuit in Ægypto, ponunt. Cardanus duos Lutetiæ bipedes vidit. Solinus, circa Arabiæ paludes versari observavit. Visus & in Florida tam exiguis alis, ut vix se à terra attollere possit. De ijsdem quoque apud Pomponium Melam, Ciceronem, & Herodotum habetur: qui ab Ibidibus in Ægypto perimi addunt. De *Venenorum* differentijs habe. In monte Atlante solo contactu interimere, capite & caudâ graciles, sed ventre adeò immanes, ut vix sint ad rependum idonei. In monte regni Narsingæ, qui in arboribus versantur, obtuitu perimunt. Unde quidam in *arboreos* & *Chamodracones* distinxere.

Aëtius.
Plin. H. N. l. 11. c. 47
Lucian. de Dipsadib.
Iovius Hist. l. 18.
Bellonius obs. l. 2. c. 70.
Mela. l. 2. c. 4. Cicero de N. D. l. 2.
Herodot. l. 2.
Scalig. Exerc. 183.

TITVLVS II.

De Draconibus in specie.

CAPVT I.

De Draconibus non alatis.

ARTICVLVS I.

De Draconibus non alatis apodibus.

PVNCTVM I.

De Basilisco.

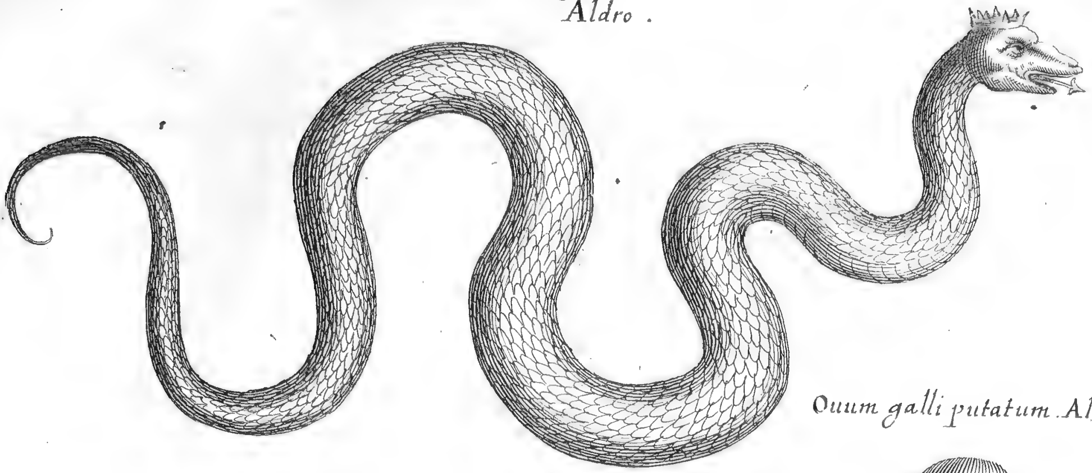
DRacones optimè in *non alatos* & *alatos*: illos in *apodes* & *pedatos* distingvemus. *Apodes* sunt *Basiliscus, Draco Pythius*, & quidam *Exotici*. *Basiliscus* Latinis *Regulus* vel quod terrori alijs Draconibus sit, vel quod diadema in capite gerat, ut Festus, habet, dicitur. Sibilo ejus reliquos terreri, & prædam derelinquere, apud Ælianum legimus. *Descriptiones* ejus variæ habentur. Galenus facit flavum, triplici apice frontis decorum. Abensina, ad flavedinem & nigredinem vergentem, capite valdè acuto, oculis admodum rubentibus. Plinius XII. non amplius digitorum magnitudine, candida in capite maculâ, ut quodam diademate insignem. Grevinus ex Nicandro III. palmos longum, corpore flavo, tribus eminentijs superbum. Alas nonnulli tribuunt, sed exiguas & absque usu. Ille qui in Marchia, in Abbatis Zinnensis ditione propè Lucken Waldam interfectus est, erat acuti capitis, flavi coloris, tres palmos longus, & valdè crassus, caudâ in latus turbinata, alvo notis candidis distincta, ore magno, tergore ad cyaneum tendente, prout eum Encelius descripsit. Addidit pastor, circa paludes divagari, ranis, serpentibus & alijs animantibus vesci, vaccas sæpè interimere, & lacte delectari. Formantur & ex Raja, prout ex icone videre est. Servantur in Musæo Bononiensi. In Cyrenaica nasci prodidit Plinius; Africæ proprium Ælianus dixit.

Nomen.
Ælian. H. A. l. 2. c. 7.
Descriptio.
Galen. l. de Theriaca ad Pisonem
Plin. H. N. l. 8. c. 21.
Encel. de re metall. l. 3. c. 54.
Ælian. H. A. l. 3. c. 31.

De *Generatione* vix quicquam compertum. Ex ovis Ibidum prodire posse, Ægyptijs creditum: ex ovo galli in lutamine sepulto Alberto: figurâ, gallo, caudâ exceptâ, futurum scribit; ex ovo galli decrepiti, vulgata sententia; ex sylvestris Encelio proditum. Quid sentiendum sit alibi dicemus. Quomodo formari à gallo intra ovum possit, cum utero destituatur non video. Incubasse à gallinis posita,

Generatio.

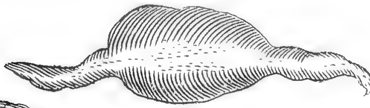
Basiliscus, siue regulus Greuini. Aldro.

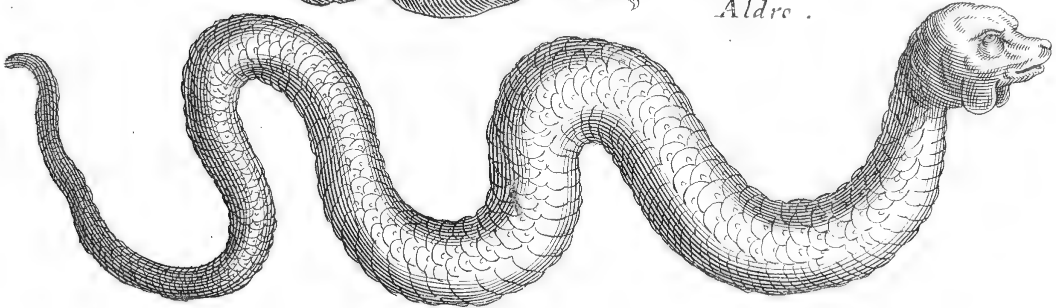
Ouum galli putatum. Aldro.

Ouum galli natum Regii anno 1628 Aldr.

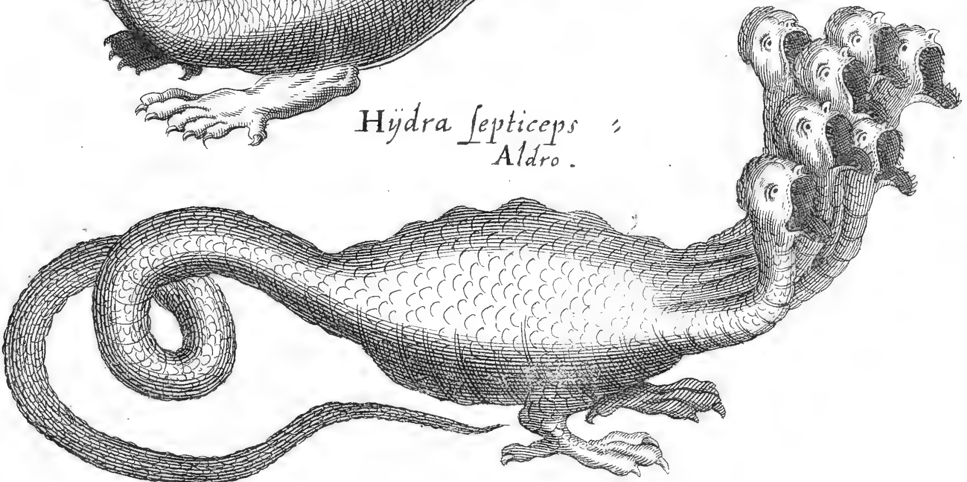
Draco Apicios Greuini Aldro.

Hydra septiceps Ges. Aldro.

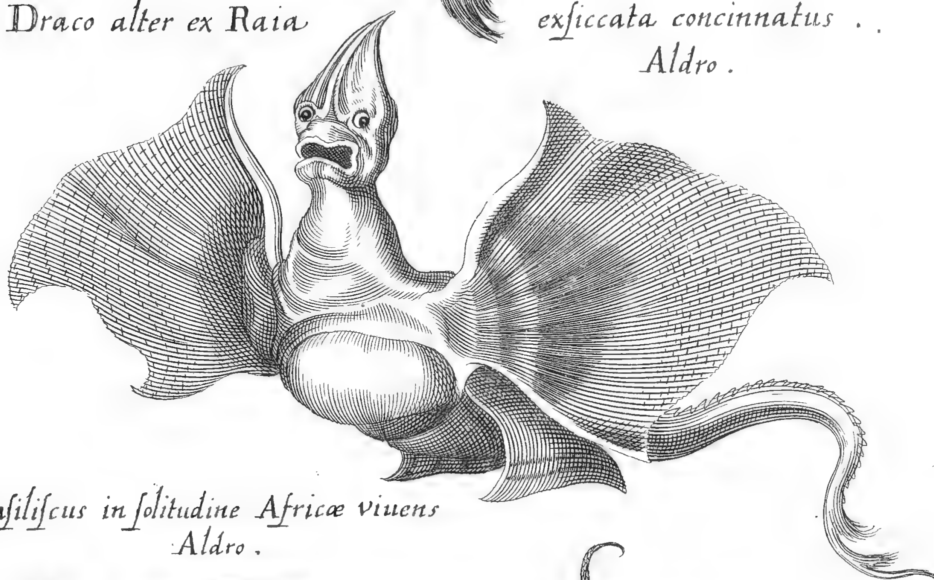
Hydra septiceps Aldro.

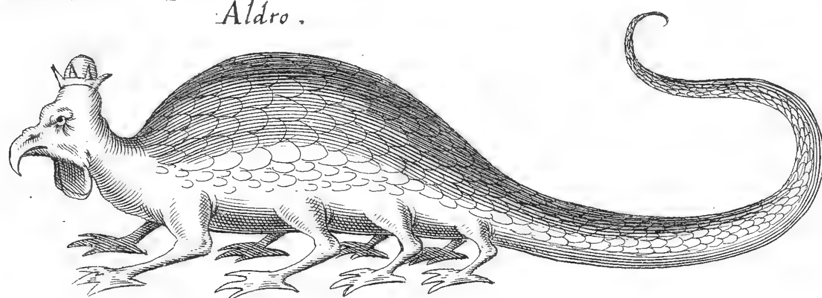
Draco ex Raia effictus
Aldrou.

Draco alter ex Raia exsiccata concinnatus.
Aldro.

Basiliscus in solitudine Africæ viuens
Aldro.

Basiliscus ex Raia effictus proné et supiné pictus
Aldro.

Antipathia posita, non diffiteor. Inimicitias gerit cum *mustela, gallo, insectis* & alijs *Serpentibus*. De
Plin.l.c. *Mustela* ita Plinius. Huic tali monstro (sæpè enim enectum concupivere Reges videre) mustelarum virus exitio est; adeò naturę nihil placuit esse sine pari. Iniiciunt eas cavernis facile cognitis soli tabe, necant illæ simul odore, moriunturque, & naturæ pu-
Solin. c.27 gna conficitur. Mustelis tantum vinci dixit Solinus, quas illinc homines inferciunt cavernis in quibus delitescit. Vis tamen ne de-
Ælian.H. functo quidem deest. Ælianus galli præsen-
A.l.3.c.31. tiam pertimescere dixit: ideo iterantibus per Africam comes. Mori quoque si canentem audivit, addit. De *insectis* Solinus. Basilisci reliquias amplo sestertio Pergameni comparaverunt. Ut ædem Apellis manu insignem, nec araneæ intexerent, nec alites involarent, cadaver ejus reticulo aurea suspensum ibidem locarunt. De *Gressu* habet Plinius, nec flexu multiplici ut reliquos corpus impellere, sed celsum & erectum in medio incedere. Cum movetur, mediâ corporis
Solin.l.c. parte serpere, mediâ arduum & excelsum esse, scripsit Solinus.

Venenum. Necat frutices, inquit *Plinius*, non contactos modò, verum & afflatos: exurit herbas, rumpit saxa. Talis vis malo est. Creditum quondam ex equo occiso hastâ & per
Plin..H.N. eum subeunte vi, non equitem modo sed e-
l.8.c.21. quum quoque absumptum. *Solinus* verò tradit, non hominis tantum vel aliorum animalium exitijs datum, sed terræ quoque ipsius, quam polluit & exurit, ubicunque ferale sortitur receptaculum. Denique extingvit
Solin.c.27 herbas, necat arbores, ipsas etiam corrumpit auras, ita ut aëra nulla alitum impunè transvolet infectum spiritu pestilenti. Intuitu interimere, vix crederem, quis enim primus vidisset. Halitus pestilens interitus causa, qui per aerem diffusus, homini se insinuat. Ideò Nicander.

Tam teter vacuas odor hinc exhalat in auras,
Atque propinquantes penetrant non segniter artus.

Lucan.
Pharsl.9. Venenum etiam per tela currere, & manum invadere apud Lucanum habetur.
Dioscor.l. Morsus ex inflammatione, vulneris flavedi-
6.c.55. ne, & capillorum defluvio colligitur. Id Dioscorides, ex Erasistrato; hoc Aëtius prodidit, Remedio est colubrinum lignum, quod ex insula Zeilan adfertur. Adhiberi
Clus. Exot. ibi contra serpentem coronatum, qui Hi-
l.1.c.44. spanis Cobras de capolo dicitur, & sine dubio Basiliscus est, Carolus Clusius prodidit. Animalculum etiam quod ibi cum eodem pu-
Differetiæ. gnat, eo sese munire observatum.

Quidam tria Basiliscorum genera constituũt, *Helyochryson*, qui quæ vidit accẽdit, & inflãmat, aurei coloris; *Chrysocephalon*, capitis aurei qui quod videt perterrefacit & occidit: & *Hæmatiten*, sangvinei coloris, ad cujus ictũ carne animal nudatur. Sed has ego fabulas esse puto. Encelius in *Sylvestres* & *Domesticos* distingvit. De reliquis ita ex Cardano *Ambros. de*
Ambrosinus. Recitat Cardanus quòd cir- *Serp. l.2.*
culator quidam Serpentem, in macerijs *cap.2.*
domus dirutæ Mediolani inventum servabat, qui *caput* ovi magnitudine, & pro ratione corporis prægrande habebat, *dentes* in utraque mandibulâ viperinos, corpore & formâ stellioni simili. *Pedes* illi inerant duo, cruraque brevia: unde constabat non satis proportionatum animal à naturâ fuisse fabricatum, cum longitudini corporeæ quatuor pedes necessarij fuissent. Tales pedes erant magni: Et *ungulis* veluti folium muniti, *cauda* longitudinem totius animalis adæquabat, cujus extremitas capiti stellionis æquali erat prædita. Cardanus ex genere Basilisci hunc fuisse credidit: Siquidem dum stabat, gallo similis esse videbatur, nisi quod corio, & non plumis tegebatur, alisque carebat. Denique in volumine de ostentis observatur icon cujusdam Basilisci in solitudinibus Africæ stabulantis; quæ quoniam est figura animadversione digna, diciturque animal, sibilo, halitu cæteras animantes necare herbasque exsiccare: libuit ante legentium oculos talem iconem repræsentare.

PVNCTVM II.

De Exoticis, nempe Dracone Pythio, & serpentibus Bambæ.

DE *Dracone Pythio* pauca occurrunt. Putatur ita dictus, quod post Deucalionis diluvium ex putredine terrę natus fuisset. Suidas Delphinem etiam fuisse dictum testatur, quod ex Apollonij Argonauticis ha- *Apollonius*
bet. Ratio nominis à Delphici oraculi custo- *Argon.l.2.*
dia sumpta est. Dicitur habuisse os triplici dentium ordine armatum, oculos magnos, & visum acutum, magna sub mento palearia, & corpus ex flavo rutilans. Fuere tamen & virides & cærulei, ut apud Statium videre *Stat.Theb.*
est; Cyanei, quod Claudianus reliquit. E- *l.c.*
minentibus fulgidis & duris squamis tegebatur. Iconem ex Grevino damus. Ex terra post Deucalionis diluvium genitum Poëtæ fabulati sunt. Ideò Deucalionæus dicebatur. De *serpentibus Bambæ* ita Nierember- *Nieremb.*
gius. Serpentes sunt magnitudinis horren- *A.E.l.12.*
dæ, si conferantur cum nostratibus, & præ- *cap.38.*
cipuè *palustres*, quorum aliqui longitudine 25. & in latitudine 5. spithamas excedunt, ventre tam capaci, ut totum cervum,

 aut

aut aliud ejus magnitudinis animal unâ vice devorent. Ex aquis egrediuntur & pasti cò redeunt: unde & ab incolis *magnæ natrices* appellãtur. Ascendunt quasvis altissimas arbores, in quibus vagabunda animalia, quasi è specula contuentur : & ubi ea victum quærentia accesserunt, summâ vi se in ea demittunt, atque ita & morsu, & mole occisa, in solitudinem aliquam vicinam tracta, tota cum pelle ossibus & carnibus deglutiunt. Et sæpius etiam accidit, ut cibo nimium repleti, quasi ebrij reddantur, & in somnum maximum incidant; ita ut puer etiam illos occidat; durat hæc satietas ac somnolentia per quinque aut sex dies continuos, post quos demum experrecti, ad consuetas suas venationes redeunt. Pellem statis temporibus mutant. Aliquando etiam nimiâ dilatione ex cibo nimio rugosam ante tempus exuunt, quæ inuenta, homines in admirationem, belluæ magnitudinem inde cognoscentes, rapit. Magni ejus carnes tostas faciunt Æthiopes, & gallinarum habentur multum delicatiores, sed vix eas adipisci possunt, nisi cum aliquando nimio calore incenduntur sylvæ, & tum omnes, quæ à suis lacubus, aliquando fuerunt remota, semitostæ inveniuntur, & in magnis habentur delicijs. Viperæ præterea inveniuntur ibi adeò venenatæ, ut morsi ab ijs, post 24. horas summo cum dolore moriantur. Incolæ itaque diligenter se muniunt herbâ, quam ejus antidotum esse norunt.

Idem de illis & Iaricus prodit. Quod autem addit, esse quoddam genus, in cauda rotundam lagenulam, quæ dum se movet, strepitum edit habens, ad illum quem Teuhtlacacahuqui vocari diximus, referendum est.

PVNCTVM III.

De Bitin, & serpentibus Senegæ.

Nieremb. H.E. l. 12. cap.18.

AD Exoticos quoque spectant *Bitin* & *Serpentes Senegæ*, Incola montanorum locorum *Bitin* est, aspectu serpens terrifico, nigris punctis, rubeis ac candidis, vitulino *capite*, amplâ fronte adusque *oculos*, qui nigri sunt lucidique, sed virenti circumdati iride, rictu *oris* magno, munito multis & acutis dentibus, caninis quaternis, digitum prolixis, sese mutuo invicem excipientibus, quatuor ulnarum longitudine & crassitudine hominis. Conscendit arbores, unde se vibrat appensus caudâ: Rapit boves & apros, & alia hujus generis animalia, devorans ea quandoque integra, ex hoc venatu vivens. Amat insulam Cubu, visusque est in Insulâ Lutaij à militibus Hispanis, cum vellent naves exonerare. De *Serpentibus Senegæ* superius diximus.

ARTICVLVS II.

De Draconibus non alatis pedatis.

PVNCTVM I.

De Hydra.

DRacones non alati pedati, sunt *Hydra* & *Draco bipes Bononiensis*. *Hydra* nomen ἀπὸ τοῦ ὕδατος accepit. Virgilius *belluam Lernæ* à lacu Lernæo, in quo à Hercule interfecta dicitur: Plautus *Excetram*, seu ut Isidorus *Excedram*, quòd uno capite detruncato, duo vel tria excrescerent vocavit. Euripides κύνα dixit. *Nomen. Plautus in Perseo. Eurip. in Hercule furente.*

Plurium capitum esse, Poetæ fabulantur. Ἐννεακέφαλον Alcæus, Πεντηκοντακέφαλον, Simonides. Unum habere Pausanias prodidit, quod verisimile: magnitudine à reliquis hydris discerni. Quarum Icones apposuimus, arti ortum debent. *Vna* visa Venetijs in thesauro Principis, incredibilis ob raritatem pretij, ut Gesnerus ex amico accepit, septiceps. *Altera* est Equitis de Corneto. Allatam A. C. 1530. mense Ianuario, Venetias ex Turcia totidem capitum, Regique Gallorum oblatam, icon testis est. Visa ibidem non multis ab hinc annis bipes, sex ungvibus armata, ut Ambrosinus reliquit. Lato valdè corpori, septem artificio singulari formata capita, annexa erant. Cardani illa, quam Meona Pisanus fictitiam sectione comperit; medium Caput longius & crassius gerebat, viperar. omnia æmulabatur. Oculi post aures, hiatus maximus, dẽtes canini; lingua lati, Colla maculosa erant. Cauda toto corpore dimidio longior; pedes ungvibus parvis armati. Magnitudine cuniculum æquabat. Color sub ventre candidus, circa dorsum flavus, seu viridi dilutus. *Descriptio. Ambrof. Hist. serpet. l.2.c.4. Cardan. de subt. l.9.*

Apud inferos stabulari Poetæ dixerunt, Virgilius inprimis. Pausanias sub Platano quadam ad fontem Amymone altam scribit. In lacu Lernæo Argivis & Mycenis contermino vixisse, vulgaris est opinio. *Locus. Virgil. Æneid. l. 6. Pausan. Corinth. l. 2.*

Hesiodus Echidnæ ex Typhone filiam fecit. Ex sordibus in Lernam conjectis, ibidemque putrescentibus, extitisse verisimile est. *Ortus.*

Vel ipso afflatu exitium attulisse, multi tradiderunt: sangvine infecta Herculis, qui eam superavit tela, exitialia fuisse, passim apud Poetas occurrit. Toxicum veterum, quod quidam napellum, alij taxum, nonnulli venenum Scythicum esse volunt, non facile dixerim. Linguam, si in illud incurras, inflammat, tussim siccam, phrenitidem, & tremo- *Venenum.*

Tab. X

Draco bipes apteros captus in Agro Bononiensi.

Draco alatus Apes ex Greuino Aldro.

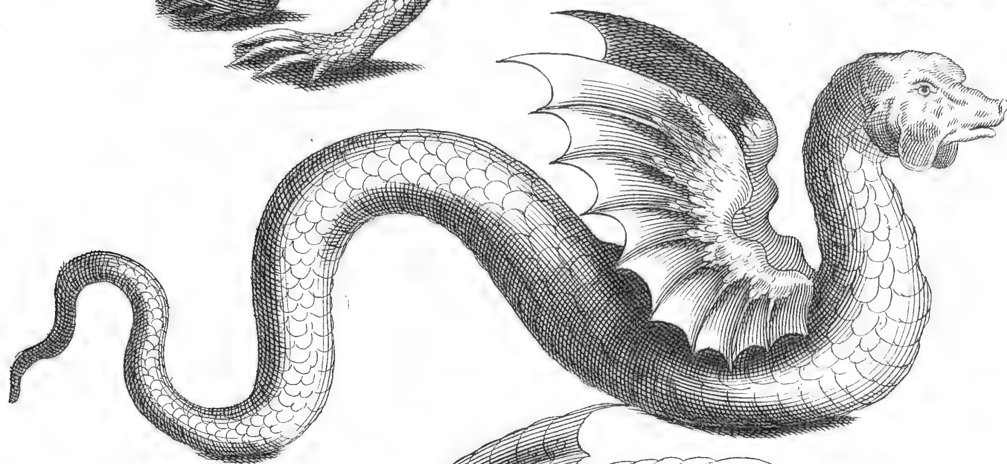

figura ex Pareo.

Draco Æthiopicus

tremorem cordis excitat. Cutis adusta quasi, Corij flammę admoti instar, facilè rumpitur. Æger in ululatus & vociferationes solvitur, quas strictum in se videns ensem excitare consvevit. Remedium à Colocasia, panace Asclepio, Carne inprimis cydoniorum, & sangvine hircino, quod apud Dioscoridem habemus, petitur.

PVNCTVM II.

De Dracone Bononiensi bipede.

DRaco hic Anno Christi 1572. III. Idus Martij primum in loco Malavolta sibilum edidit: post diem Ascensionis verò, juxta sepem apparuit, & à rustico currum & boves, qui eo viso ulterius progredi non audebat, hasta ictus & interfectus est.

Ambros. Hist. Serpent. l. 2. cap. 5. Descriptionem ejus, verbis *Ambrosini* apponam. Admirabilis hic Draco, *inquit ille*, à capite ad extremitatem usque caudæ erat duorum cubitorum: ab ore ad initium usque *latitudinis* corporeæ dodrans inter corporis latitudinem & caudæ principium observatur. Deinde ad extremitatem usque caudæ *longitudo* cubitalis, nempe duorum dodrantum, hujusmodi partem adæquabat. Propè collum erat latitudinis duorum digitorum, & à capite ad primum usque & anteriorem pedem dodrantalis longitudinis & à primo pede ad eam usque partem, viperę assimilabatur. Et corpus in eâ parte latitudinis sesquipalmaris, nimirum sex digitorum visebatur. Posteriorem colli partem torques albus exornabat, ad instar Natricis torquatæ, vel instar Anatis sylvestris torquatæ, quæ Italis vulgò *Cesone* nuncupatur, vel tandē instar merulæ alpestris torquatæ, quę vulgò *Merla della collana* cognominabatur. Cæterum in hoc dracone torques non erat mutilus, ut in multis alijs animantibus observatur, sed absoluti circuli torquem integrabant. Supra dorsum *squamæ* latæ apparebant, æmulantes squamas Cyprini piscis Aristotelis, qui vulgo Raina appellatur. Major pars harum squamarum ad viriditatem tendebat: imò aliquæ erant subrubræ, sed inter has quædam nigrescebant: hinc deprehensum est hoc animal ad genus Draconum referendum esse: Propterea quod Dracones, ut plurimum, virides effigiari soleant. Pars *alvi* Draconem propriè repręsentans squamis viridibus erat exornata. Si *pedes* contemplemur. Primum advertendum est, quod *femur* junctum tibiæ erat latitudinis pollicis; & digiti suis articulationibus connectebantur ut in lacertorum digitis observatur. *Digiti* tamē nō erant quini, ut in lacertis, sed tantùm quatuor brevibus unguibus armati, qui adhuc eorum primordia præ se ferebant: unde Draconem juvenem esse conjectavimus: quemadmodum etiam ex dentibus dignosci poterat. Præterea altitudo *pedum* latitudinem corporis adæquabat. Immò magnâ admiratione tenebamur, quòd pedes ex opposito juncti non essent: veluti in cæteris animalibus quadrupedibus, & in alijs exanguibus multipedibus observamus: sed pedum unus erat anterior altero, distantia sex digitorum, neque in eodem latere; immo per Diametrum erant oppositi: ut facilius fortè corpus movere posset: propterea quòd media pars corporis motu progressivo impellebatur, reliquæ autem partes, nempè colli, & caudæ per lubricos fluxus ritu serpentino movebantur. *Podex* ab extremitate caudæ duabus distabat palmis, pars *caudæ* superior viperæ erat similis, inferior vero dissimilis: siquidem squamæ partim nigræ, partim virides erant, hoc tamen ordine, & figura, ut quasi singulæ formam semicircularem referrent, & binæ tantum latitudinem caudæ amplectebantur. Secus verò in vipera se habent, quoniam squamæ rectæ sunt per totam corporis partem inferiorem. In hoc autem Dracone à podice ad caput usque squamæ inferiores, tam residuæ caudæ, quam ventris, & totius colli ad os usque rectæ erant, ut in vipera, hoc tamen ordine, ut imbricatim sitæ essent, colore usque ad alvum partim albo, partim nigro, sub ventre albæ, & latiores dimidio ferè digito. At in extremitate squamarum rectarum nonnihil coloris viridis conspiciebatur. Demum extremitas *caudæ* durissimo, & corneo ferè apice munita erat, cujus una pars squamulis tegebatur, & extremitas apicis nigerrima, & aculeus instar literæ C. seu instar Centri scorpionis, erat repandus. Quamobrem verisimile fuit, hoc animal hujusmodi aculeo, pro tutela adversus cætera animantia uti. Cæterum, ut melius forma hujus draconis intelligatur, denuò singulas partes considerabimus. *Caput* erat admodum simile viperino, pars capitis superior juxta extremitatem, erat nigra, novem nigris squamis integrata, reliqua autem pars squamis majoribus leucophæis trigonam figuram æmulantibus. *Oris* hiatus longitudo erat duorum digitorum: *lingva* tenuis, longa & bifida, more aliorum serpentum conspiciebatur. Singula oris latera *dentes* serrati, & graciles armabant, anterioribus tamen in vipera observatis carebat. Hinc colligimus hoc animal non valdè fuisse venenosum. *Oculos* in comparatione ad molem corpoream magnos habebat, & aurei coloris: qua de re draconem hunc solaris naturæ fuisse judicavimus. Foramina *aurium*, ritu aviū, habebat; deinde auriculis carebat, quāvis in Helvetijs Anno 99. supra millesimum & quadringentesi-

tesimum Draco auribus longissimis præditus fuerit inventus. Idcirco ad monstrum in genere serpentum reducendum fuisse putavimus.

CAPUT II.

De Draconibus alatis.

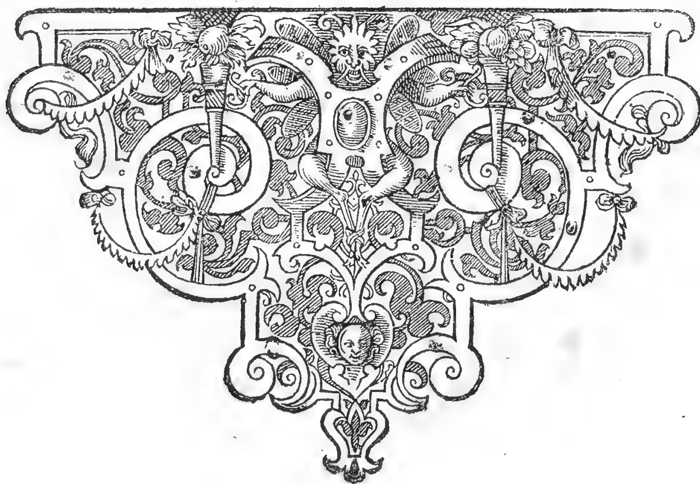
DRacones alatos dari negat Ammianus, comprobat experientia. Dari in Æthiopia certum. Visus & in agro Pistoniensi squammosus, bipes, dentibus magnis, auribus ursi instar pilosis, cujus alæ, cubitum longæ & latæ, multis intertexebantur nervis. Sirenes Æthiopibus dari Isidorus author est. Descripsit & Scaliger longitudine pedum quatuor, crassitie brachij humani, cui alæ cartilagineæ de lateribus dependebant. Similem in agro Santonico occisum, & ad Regem Franciscum delatum, Galliam vidisse Brodæus testis est. Cardanus quoque Lutetiæ tam diligenter exsiccatos, ut vivi viderentur, bipedes, alis exiguis, capite serpentino, colore lurido, pilis nullis, cuniculi magnitudine vidit. Ex India allatæ dicebantur. Bellonius integra eorundem cadavera, diligenter condita se vidisse dicit; & quidem de eorundem genere, qui ex Arabia in Ægyptum advolant. Crassi hi circa alvum, bipedes, alis vespertilionum, & anguinâ caudâ instructi. Respondit eis icon quam Gabriel Barbarus Aldrovando cômunicavit: & Æthiopicus exsiccatus Draco, quem à Francisco Cetensi accepit; tubercula quinque in dorso prominentia si excipias, Squammæ virides, & subnigricantes erant; pedes bini, ungue armati; auriculæ totidem, alæ ad volandum factæ; Os dentibus acutis instructum; nares binæ; pars capitis inferior versus auriculas plana; Oculi pupilla cum circulo semiluteo nigra; Cauda longa, flexuosa, subluteis squammis tecta. Nos hic quatuor icones exhibemus; quarum prior est ex Grevino; altera ex Pareo; reliquæ duæ Æthiopicos exprimunt, unum sine eminentijs in dorso; alterum cum eminentijs, quarum modò mentionem fecimus. Reperiuntur in Arabia, & si Herodoto fides, circa arbores thuriferas, si Plinio, circa Cassiæ. Inde in Ægyptum avolant & ab ibidibus consumuntur. Cicero Lybia discedere scripsit. In antris plerumque degunt. Cum aquila & elephanto dimicare, Plinius author est. Et tantum de Serpentibus & Draconibus. Si quæ interim occurrent, vel in Paralipomenis, vel in editione iterata, reponentur, volente Deo, cui laus, honor & gloria, in sempiterna secula

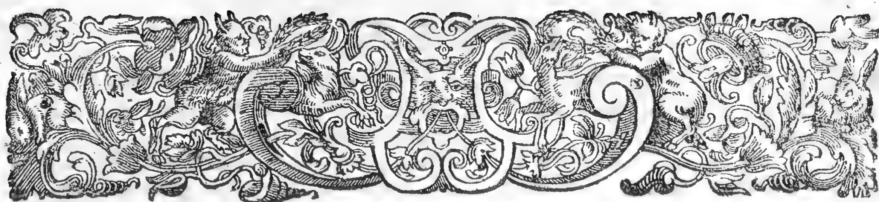
Amen.

Brodæus Miscell. l. 3. cap. 1.

Cardan. de Variet. rer. l. 7. c. 29.

Cicero l. 1. de Nat. Deorum. Pli. H. N. l. 8.

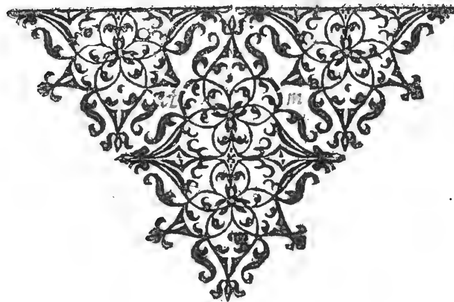

INDEX
In HISTORIAM NATURALEM de SERPENTIBUS JOANNIS JONSTONI Med. Doctoris: prior numerus Historicæ descriptionis locum exhibet, posterior Tabulam Iconismi demonstrat.

A.

INDEX.

F I N I S.

ADMO-

ADMONITIO ad Bibliopegum quo quævis Tabula ſuo ſit loco inſerenda.

